GALINI

OPERA

LACUNA

EPITOME GALENI OPERVM, IN QVATVOR PARTES DIGESTA,

PVLCHERRIMA METHODO VNIVERSAM illius viri doctrinam complectens:

Cum Compendio ipsiusmet Galeni in Hippocratem, in calce huius libri adiecto.

Editio nouissima à multis mendis expurgata.

AVCTORE A. LACVNA.

LVGDVNI,
Sumpt. IOAN. CAFFIN & FRANCISC. PLAIGNARD,
Sub signo nominis IESV.

M. DC. XLIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO DOMINO,

D. FRANCISCO A BOVADILLA ET MENDOZZA, CAVRIENSI EPISCOPO, AC SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ SENATORI

vigilantiſſimo, Patrono ſuo, & optimo Mecœnati, Andreas Lacuna Secobienſis, Doct.Medicus, Miles ſancti Petri, S. P. D.

HEROSTRATVM illum inſolentiſſimum, haud immeritò infamant, conuiciiſque proſcindunt litteræ, Pater ampliſſime, quòd combuſſerit antiquiſſimum illud, ac celeberrimum Epheſiæ Dianæ delubrum: idque non odio aliquo in Deam ipſam accenſus, ſed vt tantùm memoriam ſui, poſteritati relinqueret: quæ ſanè vel hodie viget, piacularis tamen, & flagitioſa, nimirum qualis fuit ille. Siquidem ſi non aliud, at certè veriſimile eſt, nebulonem illum fuiſſe caduci, vilis, atque deiecti animi: qui cùm potuiſſet optimis inſtitutis & artibus iuuare mortalium genus, ſimúlque immortalem ſe reddere, maluerit tamen facinus tam indignum perpetrans, omnibus innoteſcere, famámque ſibi eam conciliare, quam præſtitiſſet illi ſi cõſecutus non fuiſſet. Contrà verò fecerunt veteres illi patres, philoſophíque grauiſſimi, bonorum nobis omnium autores, qui ob admirandam illam ſapientiam ſuam, ſtrenuéque in communem vſum nauatam operam, hodie celebrantur ab vniuerſis, atque inter Diuos relati ſunt. In quibus illi, mea quidem ſententia, ſumma laude videntur digni, qui arti Medicæ, totius humani generis tutrici, conſeruatricíque ſummo ſtudio incubuerunt, eamque opibus & facultatibus ſuis auxerunt, atque locupletarunt: cuius porrò inuentionem Græci ferè vniuerſi, in Deos ipſos, atque illorum amicos, referunt. Tradunt quippe Æſculapium ab Apolline patre inſtitutum, filios ſuos poſtea Medicinam docuiſſe: atque in hunc modum artem ipſam cœptam diuinis auſpiciis, ſucceſſione quadã hæreditaria, à parentibus propagatam ſemper in liberos, ad Hippocratem vſque (qui oriundus etiam ab Æſculapio fuit) perueniſſe. Cautum ſiquidem erat

in illa Aſclepiadarum familia, ne quis artem & induſtriam medendi, poſſeſſionem planè diuinam, à Deóque ſolis ipſis conceſſam, cuipiam communem faceret, qui ab eodem non eſſet genere exortus. Id quod fuiſſe in cauſa videtur, vt peritos artis illius, τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc eſt, filios Medicorum, Græci ſemper vocarint: ac ſi fieri vllo modo non poſſet, vt legitimè quiſpiam Medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus ſuis accepiſſet. Nec perperam quidem illi, iudicio meo, factitabant: quandoquidem vel optima quæque inſtituta vileſcunt, & dilabuntur, variíſque fiunt obnoxia adulteriis, dum citra delectum vllum ab omnibus profanantur: múltóque aptiores ad quamcumque artem capeſſendam, exercendámque ſunt ij, qui à parentibus ſuis, vnà cum generationis primordiis contraxerunt quandam veluti inclinationem, propenſionémque in eam ipſam artem, cui poſtea indulſerint: quàm quibus natura & mens, ob diuerſam genituram, ad contraria inclinatur. Quare ſæpe ſoleo admirari, cùm ad cudenda numiſmata Principes admittant tantùm eos viros, qui & ingenui ſunt, & induſtrij, moribúſque integerrimis præditi: cur ad conſeruandam, inſtaurandámque ſalutem hominum (quæ quibuſvis gemmis & margaritis longè precioſior eſt) vt deligãt quidem inculpatiſſima ingenia, eíſque ſolis prouinciam adeò periculoſam committant: abigant autem illos à tam ſacro & heroico munere, qui ad aurigandum vel remigandum ſunt, potius quàm ad medendum, aptiores, non ſint æquè ſoliciti. Hoc ſiquidem maximè ſua ipſorum intererat. Vt igitur ad Hippocratem redeam, ille omnium primus artem Medicam rationali methodo condidit, nobíſque volumina octoginta reliquit, quæ incomparabilem doctrinam eius, vitæque innocentiam, teſtãtur. Eum poſtea ſecuti ſunt Diocles Cariſtius, Praxagoras, Chryſippus ſophiſta, Eraſiſtratúſque ex filia Ariſtotelis genitus: qui antiſtites Rationalis ſectæ extiterunt. Nam ſub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum eſt orta: cuius fautores fuerunt, Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus. Qui ſanè diſſidebant à Rationalibus, quòd illi quidem ratione ſimul & experientia vterentur ad inueſtiganda præſidia, morbis ipſis congruentia: hi autem ſolo vſu contenti eſſent, eorum quæ aliàs obſeruauerant. Ab vtriſque receſſerunt ex æquo Methodici nuncupati, cauſarum abditarum indaginem (quas Logici ſummo ſtudio explorabant) reſpuentes: nec tribuentes quicquam experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant autem hi, vt omnes particulares affectus ad generales duos, nempè aſtrictum & laxum: ſic vniuerſas curationes ipſorum, ad duas ſimiliter: aſtrictionem videlicet eorum quæ laxa eſſent, & relaxationem illorum quæ aſtricta. Auſpicia huic ſectæ dedit Themiſon Laodiceus: abſoluit autẽ eam Theſſalus ille Trallianus, qui pollicebatur ſe edocturum artem ipſam accuratiſſimè, vel ſex menſibus tantùm. Poſt quos omnes tandem Galenus ſecutus, Medicinam in tot ſectas diuulſam, lacerámque

cerámque

cerámque suæ integritati, atque nitori restituit: explodens quidem omnia peruersa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, dirámque exercebant tyrannidem: reuocans autem Hippocraticam rationem medendi, quæ iam plus quàm sexcentos annos sepulta fuerat, eámque & explanans, & validissimis rationibus roborans. Cuius viri doctrina & methodus, ob dulcedinem insitam, atque sublimitatem, adeò allicit omnium studiosorum animos, vt qui semel illam gustarit, amplius abstinere ab ipsa non possit. Ceterùm cùm ob crebras digressiones, quas facit, dum prauas opiniones aliquantulum morosè refellit, nonnulli quibus cordi est breuitas, à lectione illius deterrerentur: rem non minus gratam, quàm vtilem vniuersis, me facturum existimaui, si omnia Galeni opera in Epitomen succinctam redigerem, excutiens quidem illa, quæ nihil succi in se haberent, colligens verò reliqua, ex quibus tota ars constaret. Quod hercle institutum meum mirum in modum promouit, ac veluti concalfecit clarissimus & ornatissimus vir, amplitudiníque tuæ amantissimus, Ioannes Aquilerius, Medicus Pontificius: qui quidem quo feruet sapientiæ incredibili amore, numquam destitit me hortari, monere, instigare, & (vt ingenuè fatear) cogere, donec ad laborem me accinxi. Quam prouinciam difficilem, ac meis humeris imparem, equidem vix suscepissem, nisi ille institisset tanta vehementia. Quantum verò laboris exhauserim, dum huic saxo voluendo incumbo, nemo æquè nouit, ac tua Celsitudo, Antistes Reuerendiss. sub cuius vmbra & auspiciis omnia fuerunt elaborata. Quanquam vel ex ipsius operis mole, atque difficultate, perpendere Lectores candidi poterunt, non potuisse hunc nostrum partum in lucem ædi, citra enixus atque conatus maximos: cùm nobis necessum fuerit, in primis quidem, instaurare deprauata exemplaria, tam Latina, quàm Græca: dein ea mutuò inter se conferre: postea lapsus omnes corrigere, lucémque obscuris sententiis addere: demum succum omnem atque medullam elicere, eámque digerere in ordinem: ac denique vniuersos locos communes, præcipuásque sententias, ad margines annotare. Quòd si addidero, quoties mihi opus fuerit eadem ipsa relegere, examinare, & transcribere, priusquàm traderentur prælo, nec modum, nec finem fecero. Perpetuò autem summa cum religione curauimus, ne aut aliquid insereremus huic operi, quod Galeni non esset: aut ex doctrina illius quippiam relinqueremus, quod pertinere videretur ad artem. Iam verò præcipua loca quæ restituenda censuimus, asterisco annotauimus, quo videlicet, Lector admonitus, posset, si quando vellet, codices græcos consulere, iudiciúmque suum interponere. Ex annotationibus margini apposi-

tis, quæ esse vice scholiorum possunt, conflauimus copiosissimum Indicem, vt omnium rerum & sententiarum, quæ præcipuæ in Galeno habentur, lectori ad manum larga semper copia suppeteret. Porrò vniuersum opus in quatuor sectiones, siue classes, digessimus: quarum prima quidem continet ea omnia, quæ ad artis constitutionem, humaníque corporis fabricam atque compositioné pertinét. Secunda autem, quæ tum ad sanitatem tuendam, tum ad morborum cognitionem spectant. Tertia verò, omnes differentias morborum, generalémque medendi methodum, ambit. Quarta denique vendicat sibi historiam omnium medicamentorum simplicium, atque compositorum. Harum autem nostrarum lucubrationum eam partem consecrare T. C. statui, quæ vt lectu iucundissima est, sic in se veram philosophiam, adeóque (si Galeno credendum sit) exactissimam Theologiam amplexatur: cùm exercitatio, meditatióque assidua circa res naturales, ac præsertim circa nostri structuram corporis, nostram erga Deum fidem, propensionémque multùm adaugeat, ac veluti concalfaciat. Nam cognitis iis perfectè quæ sapientia & bonitate sua fecit ille conditor noster, in maximam admirationem, commendationémque sui, omnium animos reuocat. Tali autem admirationi, charitas, fides, atque firmissima spes, euestigio succedunt. Sed ex hac etiam naturalium rerum contemplatione, cogimur æquitatem exercere & iustitiam: quandoquidem & elementa ipsa, & cæteras vniuersi partes, sibi inuicem cedere, & suum amare quæque ordinem, æquabilitatémque seruare geometricã, nemo tam cæcutiens est, qui non cernat. Vnde ab ambitione, possidendíque libidine, naturalis Philosophiæ pars nos reddet alienos. Hinc etiam non vulgarem fortitudinem comparamus contra mortis formidinem: cùm didicerimus hominem esse portiunculam vix perceptibilem vniuersi, cunctáque si genita sint, etiam corruptioni esse obnoxia.

Vt verò hanc naturalium rerum historiam dicarem T. C. eædem me causæ impulerunt, quæ iampridem conciliarunt tibi omnium studiosorum animos, Pater obseruandiss. nempè singularis prudentia tua, rara temperantia simul & continentia, non vulgaris animi magnitudo, constantia insignis, admiranda clementia, incomparabilísque omnium linguarum, artium, atque disciplinarum peritia. Eo siquidem semper sapientiæ amore flagrasti, vt quarum vnam tantum aut alteram, vel optima quæque ingenia vix tandem post multos annos assequi mediocriter possunt, eas omnes disciplinas, non per transennam (quod aiunt) aut primoribus degustandas labris, sed consummatè, integréque tibi esse indipiscendas putares. Quem feruorem, ac diuinum affectum animi, adeò labore improbo, vigi

bo; vigiliísque immenſis fouiſti, vt non modò tui voti compos; ſed promptuarium etiam omnium Muſarum,quid dico promptuarium? imò ſacratiſſimum quoddam templum,nobis euaſiſſe videaris. In quo quidem, ſi Latinæ, Græcæ, atque Hebraicæ linguæ puritatem, ac proprietatem requirat quis: ſi artium omnium liberalium ornatum: ſi Iuriſprudentiæ,Theologiǽque veluti ſummum apicem, vniuerſas inquam has ſcientias & facultates reperiet abſolutiſſimas. In quarum ſingulis tam feliciter es verſatus, vt ex æquo omnes didiciſſe videaris. Quæ immortales virtutes tuæ, adeò, tanquam per gradus quoſdam, te ad maximum dignitatis faſtigium pari amoris viciſſitudine promouerunt, vt primò quidem, dum egreſſus pueritiæ fines vix eſſes, cum maximo bonorum omnium applauſu creatus fueris Gymnaſiarcha celeberrimæ Academiæ Salmaticenſis: quam ita ſingulari prudentia tua,& conſilio rexiſti, vt eorum qui eò in munere te præceſſerant, gloriam prorſus obliteraueris. Haud multò pòſt factus es Toletanæ Eccleſiæ Archidiaconus: quæ dignitas quantopere in Hiſpaniis illuſtris ſit, nemo eſt qui viuat & neſciat. Nec interceſſerunt multa menſium curricula; quin iam Epiſcopus Caurienſis euaderes. Quod paſtoris tam inſigne munus, adeò piè religioséque hactenus ſemper adminiſtraſti; vt ſi cæteri Eccleſiaſtici proceres eandem, quam tu, viam ingrederentur, non tot cladibus hodie afficeretur Eccleſia: non tot indies ſauciaretur vulneribus: ſed ſemper contra hoſtes ſuos præualeret. Poſteà verò PAVLVS III. Pont. Max. fama tuarum virtutum adductus, à Deóque ipſo inſpiratus, te vltrò (vt ſolet complures alios, quos & pietate & doctrina cæteris antecellere intelligit) in ordinem Patrum ampliſſimorum cenſuit eſſe accerſendum. Inter quos adeò ſplendes & fulges, vt de te cunctis raram quandam expectationem exhibeas. Nihil dicam impræſentiarum de antiquiſſima & nobiliſſima, ex qua oriundus es, Mendozzarum familia: quandoquidem illa vniuerſo innoteſcit orbi: & animus nobis eſt perſequi, non quæ natura tibi, ſed quæ virtutes tuæ præſtiterunt. Vt autem reliqua expediam: quemadmodum ingenuiſſimus iſte animus tuus Muſarum omnium delubrum atque ſacrarium eſt, ſic ædes tuæ ſemper Academia quædam hominum doctiſſimorum quamabſolutiſſima exiſtit: quos adeò ſemper foues, auges, cohoneſtáſque muneribus, vt eruditis tantùm viris natus eſſe videaris. Quam ſanè tibi inſitam, cognatámque in ſtudioſos omnes benignitatem, abundè etiam ſum ipſe expertus: quippè cum me anno quadrageſimoſexto ſupra milleſimum,ex Germania redeuntem,vbi primum attigi Romam, quam munificentiſſimè exceperis, exceptúmque præfeceris curæ valetudinis tuæ, ac poſtea indies magis

 ſumma

ſumma liberalitate locupletaueris. Hæc itaque omnia adduxerunt me, vt haſce mei ingenij primitias, calore ſplendoris tui confectas, ad maturitatémque perductas, Tuæ Celſitudini offerrem. Tuæ igitur partes erunt, Pater Ampliſſime, eorum meditationes contra maledicorum morſus defendere, quos in tutelam tuam recepiſti quambenigniſſimè. Vale. Venetiis, ex ædibus illuſtriſſimi Domini D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac inſigni Republica Cæſarei Oratoris circumſpectiſſimi. XV. Calend. Maias, M. D. XLVIII.

ISINGRI

ISINGRINIVS, CANDIDO LECTORI.

CVM GALENI *Epitome, quam nunc tibi exhibemus,* Amice Lector, *nobis multis nominibus à doctissimis in arte Medica viris commendaretur, nósque diligentius re perspecta, omni laude superiorem eam comperissemus, statim prælo subiiciendam, atque in rei Medicæ incrementum, longè latéque propagandam censuimus. Cùm enim* GALENVS *medendi artem, ab Hippocrate haud satis explicatam, multis modis excoluerit, eámque explicarit, ornarit, absoluerit: atque ob illam quidem admirãdam suam doctrinam, ac sermonis fœcunditatem, magno studiosorum, vt par erat, exciperetur applausu: ob prolixitatem autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est incommoda) nonnulli à lectione eius deterrerentur:* ANDREAS LACVNA, *Medicus & Equestri splendore, & doctrinæ præstantia clarus, vt ad votum eo omnes vterentur, vniuersa viri illius opera in exiguum quoddam corpus, verùm integrum, & admodùm succulentum, ea fide & diligentia contraxit, vt ex iis quæ ad artem spectant, aut quoquo modo rem Medicam iuuare possunt, prolixis tantùm digressionibus, quibus prauas aduersariorum opiniones morosè refellit, resectis, nihil prorsus omiserit, planéque ita adornarit, vt iis etiam qui immensa eius autoris volumina indefesso studio quotidie euoluunt, haud mediocrem vtilitatem sit allatura. Exemplaria porrò tam Latina quàm Græca deprauata, passim instaurauit, contulit, lapsus omnes correxit, lucem obscuris sententiis addidit: & vt ego quoque verba in compendium conferam, succum omnem atque medullam elicuit, in ordinem digessit: locos denique communes vniuersos, præcipuásque sententias omnes, lucis maioris gratia, ad margines annotauit. Hos itaque tanti viri conatus, publicæ vtilitatis magis, quàm auræ popularis captandæ gratia susceptos, ac multis tandem vigiliis laboribúsque perfectos, summa gratulatione prosequi, amplectique te decet, quò & plura, æquè tuis studiis prouehendis idonea, elaborare pergat: quod certè sedulo facit, quemadmodum sub finem sui de ponderibus, ac mensuris medicinalibus libelli testatur; quem ob multiplicem pharmacorum à Galeno traditorum vsum, in calce operis attexuit. Vale, ac fruere.*

AD LACVNAM.

Debemus tibi plurimum LACVNA,
Quicumque egregias amamus artes,
Et Coi ſtudiis Senis tenemur.
Tu quicquid pater aſſerit Galenus
Verſu multiplici & laborioſo,
Paucis contrahis, explicáſque chartis,
Et ſuum ſtatuis modum labori.
Felix ô ter & amplius vocandus.
Non fruſtra tibi contigit LACVNA,
In re difficili, & parum expedita,
ἁπάντων μέτρον ἐμμετρεῖν ἄριστον.

PYRRHVS.

GALENI PERGAMENI VITA, CVM EX IPSO GALENO, TVM EX HIERONYMO GEMVSÆO, ALIISQVE variis autoribus, per ANDREAM LACVNAM, Medicum, militem sancti Petri, summo studio collecta.

NON possum non excandescere in viros quosdam nouarum opinionum autores, qui Galenum, Pergamenum fuisse inficiantur. Cuius rei non modò apud varios historicos, sed etiam apud ipsum Galenum, innumera testimonia extant. Nam vt complura alia omittam, certè libro primo de Compositione medicamentorum secundum genera, apertissimè patriam suam Pergamum esse testatur; hunc in modum pronuncians: Hoc medicamentum non ex eorum numero est, quæ à me primùm composita sunt: sed iam annis multis antè, à Rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminum studioso, &c. Similiter libro secundo de Pharmacorum compositione secundum partes, sic ait: Nam & frigidorum fontium & niuis, multa Romæ est vbertas; quemadmodum apud nos in Pergamo. Eodem libro sic rursus subdit: Atque ad hanc rem nostrum Pergamenum atramentum scriptorium præcellit, &c. Fuit autem Pergamus Asiæ ciuitas nobilissima, ingeniorúmque optimorum altrix: quæ diu quidem sub regibus Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legibus paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundus gloriatur, contrà quàm faciunt Normani, qui declinaturi ignominiæ notam, passim nomen patriæ commutant. Porrò patrem habuit diuitem, Niconem nomine, geometram & architectum insignem, studiísque philosophicis deditum: qui ob modestiam suam & æquitatem, probis omnibus erat semper admirationi. Mater eius fuit pudicissima, admodúmque circa augendam rem familiarem solicita: adeò tamen iracunda & viperea, vt vel ex leui occasione, mordicus ancillas impeteret: nec minus contumeliosè cum Nicone viro suo contenderet, quàm Xanthippe, nequissima quidem illa, cum Socrate: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de Cognoscendis curandísque animi affectibus. Fuit autem Galenus vsque ad annum decimumquintum, arithmeticis, grammaticis, logicísque disciplinis sub Nicone patre institutus: ad quas quidem capessendas, adeò erat natura promptus, vt vel ex primis illis auspiciis, de se maximam exhiberet expectationem. Dein verò ad philosophiam, seuerioráque promotus mathemata, audire philosophos optimos quosque cœpit, qui haberentur Pergami: quorum omnium doctrinam & mores, vt rectè consuleretur filio, explorabat pater, assi

ter, aſſiduè ad illos vnà cum eo ventitans. At verò vbi iam annum decimum-ſeptimum attigit, euidenti patris inſomnio admonitus, ſtudiis Medicinæ ſe dedidit, eíque adeò ſtrenuam nauauit operam, vt pauculis quidem annis, facilè cõmilitones omnes, poſtea verò etiam præceptores ſuos ſuperauerit. Quem feruorem augebat ſumma liberalitas patris, largè illi omnia ſuppeditans, quæ ad ſtudia eius videbantur ex vſu fore. Sæpe ſiquidem ob inopiam & egeſtatem optima quæque ingenia elangueſcunt, & collabuntur. Nam, vt rectè ille monuit Poëta,

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi, &c.

Præceptores habuit in philoſophicis & Medicis Muſis, primò quidem, Satyrum: dein Pelopem, apud Smyrnam. Poſt quos Numeſiano Corinthi ſedulam operam dedit. Cæterùm quamuis eorum omnium amantiſſimus eſſet, eóſque ceu parentes quoſdam ſumma reuerentia obſeruaret, noluit tamen eorum cuiquam addictior eſſe, quàm veritatis ipſius ſtudioſior. Quocirca nec ſectæ vlli ſe addixit: & ob id ſæpe hominum ruſticorum iudicium in plurimis eſſe ſequendum monuit, quòd incorruptum eſſet, ac liberum, vtpote ab hæreſi nulla occupatum. Poſtquam verò in Græcia neminem iam haberet, ex quo diſcere quicquam poſſet: maximéque expedire Medico exiſtimaret, varias orbis oras ac regiones luſtrare, omnimodáſque hominum temperaturas, ac vires medicamentorum cognoſcere, incredibilis tandem inceſſit illum peregrinandi cupiditas. Quare primò quidem ad Alexandriam ſe contulit. Qua in vrbe cùm aliquandiu hæſiſſet, totámque Ægyptum illi adiacentem luſtraſſet, ad Palæſtinam Syriæ, exportandi opobalſami gratia, contendit. Nauigauit etiam in Lemnum inſulam, necnon in Cyprum, vt ex illa quidem, ſphragidem terram: ex hac autem, cadmiam, pompholygem, diphrygem, aliáque metallica innumera, in vſum Pergamenſium adueheret. A quibus peragrationibus iam annos octo & viginti natus, in patriam rediens, omnia medicamenta quæ attulerat, amicis eſt impertitus, vt de illis periculum facerent. Poſteà verò ex omni natione curabat ſibi aſportari pharmaca exquiſitiſſima, habens ſuſpecta ea omnia, quæ ab inſtitoribus venderentur. Cognita igitur ſumma peritia illius, atque in curandis ægris rara quadam dexteritate, Pontifex Pergamenus prouinciam gladiatores curandi ſoli ipſi credidit, quum vix annum vigeſimum-nonum attingeret: quod ſanè munus antea iis tantùm delegabatur, qui ætate, ac longo rerum vſu prouecti eſſent. Cæterùm non diu illic commoratus, quòd ſeditio quædam eſſet inter Pergamenſes oborta, Romam profectus eſt: vbi ob incomparabilem doctrinam ſuam & probitatem, fuit ſtatim notus & familiaris totius ciuitatis primoribus. In primis ſiquidem Eudemum Peripateticum, magni nominis virum, laborantem quartana triplici, ob peſſimè adminiſtratam theriacem ab aliis Medicis, iámque ingraueſcentem ætate, ac media hyeme, reſtituit, tempeſtiuo vſu eiuſdem antidoti adhibito: prædixítque omnia quæ euentura eſſent: id quod nomen illius, exiſtimationémque per totam vrbem plurimum auxit, ſic tamen vt inuidia pari etiam gradu creſceret. Poſtea ad Iuſti vxorem vocatus, quæ abſque manifeſta occaſione conſumebatur, ex pulſu eam non modò

amare,

amare, ſed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. Simili etiam induſtria diuitis cuiuſdam ſeruum, non ex morbo, ſed metu, quòd eorum quæ adminiſtrauerat, pro dignitate reddere rationem non poterat, contabeſcere agnouit. Reſtituit etiam Boëthi vxorem, diutino fluore muliebri, & quem alij Medici non potuerant cohibere, laborantem. Ob quam quidem ſolicitudinem, aureos quadringentos, æquipollentes mille coronatis ſolaribus, Boëthus ad illum miſit, ipſúmque per totam vrbem ſummis laudibus extulit.

At verò annum iam triceſimum-ſeptimum agens, vbi audiuit patriæ ſeditionem ſedatam, partim quidem, vt ſuos neceſſarios inuiſeret, partim vt Romanorum Medicorum declinaret odia & inſidias, ſimulans ſe proficiſci in Campaniam (ne fortè ab amicis detineretur) reuerſus Pergamenum eſt. Sed non multo interiecto tempore, à Marco Aurelio & Lucio, Romanis Imperatoribus, reuocatus, eo nomine vt ſequeretur expeditionem, quam inſtituerant aduerſus Germanos, Romam inuitus rediit. Quò dum peruenit, multis tandem precibus impetrauit à Marco Aurelio Antonino (qui æquus, pius, facilis, & clementiſſimus erat) vt liceret ſibi manere Romæ, expectaréque illic reditum ipſius Antonini à bello: intelligens nimirum quantopere abhorrerent Muſæ ab ſtrepitu armorum. Memor autem prauitatis Medicorum atque philoſophorum Romæ degentium, quamdiu Marcus Aurelius abfuit, apud Commodum, filium illius primogenitum, ſeſe continuit, qui extra vrbem educabatur ſub Pitholao: cui etiam fuerat ab Imperatore iniunctum, vt ſi quando puer ægrotaret, Galenum accerſeret, quò illi ferret manus auxiliatrices. Eo igitur tempore plurimum ocij nactus, varios commentarios conſcripſit, ad philoſophiam Medicinámque ſpectantes. Quum autem interim febre corriperetur Commodus, ex pulſu agnouit faucium inflammationem cauſam illius extitiſſe: ac proinde congruis remediis vſus, à phlegmone & febre confeſtim eum liberauit. Qua ex re Fauſtina matrimonio Imperatori coniuncta, cœpit Galenum ipſum laudibus vſque ad ſydera euehere, aliíſque omnibus anteponere: quæ tamen commendatio, apud præcipuos Medicos illum magis exoſum reddidit. Sexto etiam, alteri ipſius Imperatoris filio, quum ſimiliter in febriculam incidiſſet, prædixit criſim, ac tum horam, tum ſolutionis modum, tum recidiuam.

Poſtea autem, quum reuerſus ex bello Marcus Aurelius, crederet ſe aliquando febrire, nec minus Medici qui peregrinationis ſuæ comites fuerant, initium febrilis acceſſionis illi adeſſe putarent: aſcitus Galenus, iuſsúſque arteriam contingere, dixit ſe nihil tale percipere, ſed potius à cibo aſſumpto eius ventriculum opprimi. Quam agnitionem quanti fecerit Imperator, ſignificauit ter repetens: Ita eſt vt dicis, Profectò idipſum, vt dixiſti res habet. Ventriculum igitur fouens nardino, bibénſque Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus ſuaſerat, minimo negocio fuit reſtitutus, Galenúmque poſtea magnopere commendare non deſiſtebat, eum Medicum præſtantiſſimum eſſe, ac tum virum ingenuum, tum ſummum philoſophum prædicans. Nec verò argumentum vulgare Galenianæ doctrinæ, atque morum inte-

gritatis eſt,quòd à Marco Imperatore,omnium qui illum præceſſerant, iuſtiſſimo ſimul & ſapientiſſimo, quíque ob ſingularem ſapientiam ſuam eſt nomen Philoſophi indeptus, celebratus encomiis fuerit, aſcitúſque in ſuorum Medicorum clientelam. Taceo eundem ipſum Imperatorem,quum ſingulis diebus vteretur theriace,quam ſumma fide præparabat illi Demetrius, primarius Medicus, poſtea vita Demetrio functo, ſoli credidiſſe Galeno antidoti ipſius compoſitionem: Antonino è viuis ſublato, ſucceſſit ei filius Commodus, certè incommodus Romanorum Reipubl. vtpotè iuuenis omni pollutus libidine,omníque flagitiorum genere obſeſſus atque contaminatus. Quo quidem imperante ceſſauit compoſitio atque vſus theriaces, vt aliorum omnium optimorum inſtitutorum: donec poſtea Imperator Séuerus inſtitit Galeno (quem diligebat vnicè) vt antidotum rurſus ipſam in communem omnium vſum conficeret. Quod autem ad Galeni ſalubritatem pertinet, vſque ad annum quidem viceſimum-octauum ſæpius correptus eſt morbis: reliquum verò ætatis, ſaluberrima victus ratione vſus, ſeſe conſeruauit ſaniſſimum, ita vt nullum morbum contraxerit, præter febrem ephemeram, in quam aliquando ob labores immodicos incidit.

Fuit autem perpetuò iam inde à pueritia ſua, moribus innocentiſſimis præditus, adeóque blandus & mitis, vt numquam propria manu famulos verberarit, ne lapſos quidem: ſed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata ſemper eorum correxerit: iraſcentis impetum nihil differre ab inſania & furore prædicans. In diſputando tamen adeò grauis atque ſeuerus extitit, vt numquam non ſuis antagoniſtis pudorem, ſibi gloriam maximam conciliarit. Præterea admirandam illam docendi facilitatem, puritatem atque elegantiam ſermonis, ſententiarum pondus & altitudinem, creberrimam hiſtoriarum atque exemplorum copiam, ſummum denique diuidendi, demonſtrandíque artificium: quibus nimirum omnibus adeò accuratè Naturam rerum expreſſit, adeò illam oratione exornauit, vt verus interpres eius ſolus ipſe dici mereatur. Fuit porrò adeò conſtans atque inconcuſſus animo, vt ob nullam fuerit vnquam rerum viciſſitudinem conſternatus: ſed fortunam & infortunium, honorem & contumeliam, ſanitatem & morbum, pari ſemper alacritate exceperit. Gloriam & popularem auram ſic perpetuò neglexit, vt ne libris quidem ſuis præſcribi ſuum nomen ſit paſſus. Quippe multitudinis laudem, commodum inſtrumentum nonnullis viuentibus aliquando eſſe dicebat: mortuis autem,nihil omninò prodeſſe: imò verò nec viuentium quibuſdam: quum eis qui plurimum philoſophiæ indulgerent, non paruo impedimento eſſet apud vulgus fama, ipſos videlicet à rebus pulcherrimis plus iuſto tranſuerſos auferens. Quocirca, ceu diuino quodam afflatus numine, vulgarem illam gloriam contempſit, veritatíſque ſolo ſtudio flagrauit, nullam eſſe nec honeſtiorem, nec diuiniorem poſſeſſionem exiſtimans. Tam ſtudioſus autem fuit humanæ ſalutis, vt quum vel maximè optaret inſignem illam ſapientiam, atque doctrinam ſuam facere vniuerſis communem, veritus tamen fuerit exprimere, deſcriberéque pharmaca

deleteria,

deleteria, ne quis fortè peſſimus ſycophanta in perniciem noſtram illis abuteretur. Quo etiam nomine varios modos adulterandi medicamenta, ſibi notos ſuppreſſit, ne videlicet anſam & occaſionem circumueniendi nos impoſturis, daret flagitioſis & fraudulentis hominibus, ſi qui id genus artem in lucro ponerent. Extant eius pietatis amoriſque argumẽta complura, in deos, in parentes, in patriam, in artem ipſam, in vniuerſum denique humanum genus. Dei quippe iuſtitiam, vim, & prouidentiam agnoſcit, ſuſpicit, maximáque cum reuerentia admiratur, quum aliàs, tum præcipuè in commentariis de vſu particularum humani corporis, quos tanquam Hymnos quoſdam, Deo conſecrauit: hoc eſſe ſacrificium illi acceptiſſimum cenſens, non ſi ei hecatombas, victimáſque offerret quiſpiam cruentas, aut caſiam & thura accenderet, ſed ſi myſteria illius, operáque primùm quidem ipſe cognoſceret, expenderétque, poſtea verò aliis communicaret: in quorum ignoratione profitebatur ſummam impietatem conſiſtere. Iam verò parentis ſui cùm in aliis pleríſque locis mentionem honorificentiſſimam faciat, tum vel maximè in commentario de cognoſcendis, curandíſque animi affectibus, illum commendat vnicè: quod ſanè opus, veluti encomiaſticum paternarum virtutum eſt. Patriam autem, conciuéſque ſuos, tanto eſt proſequutus amore, vt quò eorum vſui inſeruiret, fauores Imperatorum, ampliſſimáque ſtipendia neglexerit: ídque meritò. Nam quum maiori ex parte nemo ſit patriæ acceptus (ſic ſiquidem natura comparatum hominibus eſt, vt peregrina quidem & aduentitia ingenia admirentur: ſua verò, domeſticáque, ob familiarem vſum, deſpiciant) Galenum certè Pergamenſes tam ſtudioſè colebant, & obſeruabant, vt ipſum & ſeruatorem ſuum, & Patrem patriæ, omnes communi ore vocarent: neque id iniuria. Siquidem non modò curabat ſedulò, vt ſuorum ciuium rectè valerent corpora, ſed quemadmodum legiſlator atque philoſophus ſummus, etiam erat ſolicitus, vt eorum animi optimis documentis inſtituerentur. Quorcirca varios commentarios conſcripſit, ad excolenda iuuentutis ingenia admodum ſalutares. Conciliauit autem ſibi maximè plebis animos, quòd medicamentis ſimplicibus, vulgaribúſque, & quæ minimo negocio parari apud quemuis poſſent, plurimum vtens, eorum quos ſuſcipiebat curandos, minimè facultates opprimeret: contrà quàm faciunt hac noſtra ætate plurimi pharmacorum aggeratores eximij, qui vt admirandam ſuam illam ſapientiam oſtentent, adeò miſcere ſacra profanis aſſolent, vt quem morbum facilè depellere poſſet interdum radicula vnica commodè adminiſtrata, eum ſæpenumero varia indigeſtáque, ac longè petita medicamentorum congerie, alant, foueant, adaugeant. Quòd ſi æger fortè bona quadam fortuna ſua, vel Dei potius, quàm pharmaci, beneficio, aliquando ab affectu recuperetur, neceſſum haud dubiè eſt, ſi tenuioris fortunæ is ſit, in alium rurſus morbum, priori longè grauiorem, incidat: videlicet egeſtatem extremam: quum nimirum pro tot gemmis & margaritis, vel (quod plerumque contingit) calculis ex fluento aliquo allatis, ſatisfacere pharmacopolæ vrgenti non poſſit: ac proinde ſi quid reliquum illi ſuppellectilis fuit, totum id exponatur ſub haſta, co-

 gatúrque

gatúrque tandem miſer, exoſam habens vitam, medicinam, & medicos, in anguſtiam maximam rei familiaris adactus, vnà cum vxore & liberis, fame acerbiſſima contabeſcere: cui quidem præſtitiſſet longè, ſi ſeruatus non fuiſſet. At Galenus noſter, id genus aromatariis, inſtitoribúſque, non indigebat: quippe qui propria manu ſingula medicamenta conficeret, confectáque officioſiſſimè ſemper ægris adminiſtraret: in egenos interim non exiguam ſuarum facultatum portionem erogans: artémque ipſam, non auaritia ductus, aut quapiam cupiditate, ſed propter ſolā virtutem, piè ſimul & religiosè exercens. Fuit autem erga ægros ſemper moribus placidiſſimis præditus, quibus adeò illos exhilarabat, vt vel ſolo ſermone videretur eos reſtituere. Quæ ſanè gratia & venuſtas maximè deſideratur in Medicis. Sunt quippe nonnulli etiam in aulis Principum, adeò tetrico aſpectu, faſtidiendóque, vt ex quartana ſimplici duplicem ſuo acceſſu reddant, ſolóque viſu, baſiliſcorum inſtar, interimant. Nec verò cuiquam pharmacum admouit aut propinauit Galenus, cuius prius in ſeipſo non feciſſet periculum. Quæ omnia reddiderunt illum ſemper adeò inculpabilem, vt calumnia in ipſum moliri nihil vnquam potuerit. Scripſit autem Attico ſermone & puriſſimo permulta opera & varia, non ad artem Medicam tantùm, ſed etiam ad Philoſophiam, grammaticen, rethoricen, mathematicen, atque geometriam pertinentia: quorum non contemnenda pars, dum templum Pacis, ſimúlque omnes Bibliothecæ Palatij, olim conflagrarunt incendio (ô iacturam irreparabilem) nobis intercidêre. Quæ verò extant, atque inter eruditorum manus verſantur, non ſecus ſuſpiciuntur ab vniuerſis, quibus mens falſis dogmatis corrupta & deprauata non eſt, ac ſi planè diuina oracula ſint, ex tripode pronunciata. Nam qui in ſophiſtarum ſcholis ſunt alti, nugíſque & paralogiſmis referti, iis certè nec placet, nec prodeſſe vera Galeni doctrina poteſt. Siquidem quemadmodum corpora impura, quò magis quiſpiam ſolido alimento nutrierit, eò magis læſerit: ſic animum opinionibus prauis imbutum, niſi prius ab eis expurgetur, ne Muſæ quidem ipſæ recta docere poſſint: id quod fuiſſe in cauſa videtur, vt Galenus ſemper in operibus ſuis, primò quidem exterminarit iniqua dogmata, poſtea verò ipſam veritatem tradiderit: optimi agricolæ exemplo, qui prius quàm terræ ſua ſemina mandet, ſpinas, herbas, ſentes, radicéſque omnes euellit, omniáque breuiter, quæ poſſint tritici germinationem extinguere. Fuit autem tam acris & vehemens in refellendis aliorum tam Medicorum, quàm philoſophorum erratis, tantúmque valuit ſuadela, vt eorū quos perſequutus eſt, vniuerſa ſcripta perierint. Hippocratem verò ita ſemper & reuereretur & colit, vt paſſim eum & prudentiſſimum, & ſapientiſſimū ſenem, ſummúmque Medicinæ parentem, autorémque & largitorem bonorum omnium inſtitutorum, prædicet. Cæterùm quemadmodū Traianus olim omnes Italiæ vias inacceſſas, præruptáſque, aut rupib. inuias, refecit, inſtaurauítque, quò facilius peruadi poſſent: ſic etiam fatetur ſe non quidem artem condere (quam laudem tamen iurè ſibi vendicare potuiſſet) ſed iam ab Hippocrate inuentam, incultam tamen & aſperam,

ram, explanare, vt ab omnibus intelligi, ac percipi queat. Vixit ſub Marco Aurelio Antonino, Commodo, Lucio, & Seuero, Cæſaribus. Præcipuè tamen Marco Aurelio Antonino fuit ſumma familiaritate coniunctus. Quo extincto, tametſi poſtea eſſet Seuero Imperatori acceptiſſimus, detineri tamen diu apud vrbem Romam non potuit, quò minus in dulciſſimam ſibi patriam reuerteretur. In qua quidem iam factus ſeptuagenarius, imperantéque eodẽ Seuero, requieuit, magnam apud homines gloriam conſecutus: maiorem etiam apud Deum habiturus, ſi CHRISTI inſtitutis, cuius ſemel atque iterum meminit, credere atque obſecundare voluiſſet.

Sunt tamen qui Galenum tradant vixiſſe annos CXL. Siquidem Ludouicus Cælius, lectionum antiquarum, lib. 16. ſic ait: Galenum Philoſophum & Medicum ſingularem, cuius ſcientiſſima & plurima extant ingenij monumenta, quæ geminam ſapiunt eruditionem; memoriæ proditum à nonnullis eſt, CXL. vixiſſe annos, tantáque in cibo & potu abſtinentia vſum, vt ad ſatietatem numquam comederit, biberítve, nec crudum quicquam guſtarit. Vnde ſit factum, vt odoriferum ſemper anhelitum ſpiraret: ſed, quod longè apud me mirabilius eſt, citra vllam omnino affectionem, ſola defecerit ſenectute; quod eſt in humanis rariſſimum.

Magis tamen teſtimonio Suidæ acquieſcendum eſt, qui ſic de Galeno pronunciat: Γαληνὸς ὁ διασημότατος ἰατρὸς περγαμηνὸς γεγονὼς, ἐπὶ Μάρκου καὶ Κομμόδου, καὶ Περτίνακος τῶν Καισάρων ἐν Ῥώμῃ, υἱὸς Νίκωνος γεωμέτρου, καὶ ἀρχιτέκτονος, πολλὰ συντεταχὼς ἰατρικά τε καὶ φιλόσοφα, ἔτι τε γραμματικὰ καὶ ῥητορικὰ, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνώριμα, καταλέγειν ἄκαιρον ἡγησάμην ἐν τῷ παρόντι. ἐβίω ἔτη ο΄. σημαίνει δὲ καὶ τὸ ἡσύχιον. Quæ ſonant: Galenus Medicus celeberrimus, Pergami natus, Marci, Commodi, & Pertinacis temporibus, vixit Romæ. Patrem habuit Niconem, geometram, architectúmque. Plurima non in arte Medica tantùm, ſed in philoſophia etiam, condidit: imò verò, & in grammaticis, rhetoricíſque. Quæ quidem quòd omnibus obuia & notiſſima ſint, non videtur mihi operæpretium, vt recitentur impræſentiarum. Vixit annos LXX. Porrò hæc vox Galenus, tranquillum, ſerenúmque ſignificat.

VITÆ GALENI FINIS.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum eſt, ne quis in locis ditionis eius, intra proximos annos decem à die impreſſionis primæ inchoandos excudat Librum, qui inſcribitur, EPITOME GALENI, & HIPPOCRATIS per LACVNAM, præter Ioannem Caffin, & Franciſcum Plaignart, Bibliopolas Lugdunenſes, aut illos quibus ipſi ius fecerint. Prohibitum inſuper eadem authoritate Regia, eundem Librum extra Regni huius limites imprimendum curare, ſine conſenſu præfatorum Ioannis Caffin, & Franciſci Plaignart. Qui ſecus faxit, fiet obnoxius pœnis in originali diplomate expreſſis, librorum videlicet, necnon mille nummorum aureorum jacturam patietur, prout in literis in gratiam præfatorum Bibliopolarum expeditis denunciatur. DATVM Lugduni, die 1. menſis Septembris, anni milleſimi ſexcenteſimi quadrageſimi ſecundi.

Signatum,

De mandato Regis,
MYTHON.

Hic Liber emerſit è prælo, die 8. Maij, anni 1643.

ELENCHVS

ELENCHVS LIBRORVM GALENI, QVI *in quaque sectione habentur, cum eorundem Interpretibus, quorum versiones, dum Epitomen conderemus, sequuti sumus.*

Primæ sectionis libri.

Secundæ sectionis libri.

De

Tertiæ sectionis libri.

Quartæ sectionis libri.

AD LECTOREM.

NIL te remoretur, Amice LECTOR, *vbi quædam loca asteriscis notata occurrerint: Hæc quippe ab aliis authoribus aliter quàm à nostro* LACVNA, *ex Græco in Latinum versa, sed non iuxta legitimum Galeni sensum, ab eodem* LACVNA *reprobata fuere. Vnde & eadem ipsa in calce huius libri subiungere superfluum duximus. Idcirco autem asteriscis notata vt, si libuerit, penes ipsos translatores repetere possis; hanc verò legitimam versionem ad præsens inoffenso pede percurras.* VALE.

GALENI PERGAMENI EXHORTATIO AD BONAS ARTES DISCENDAS.

Brutis inesse rationem reconditam.

TAMETSI animalia bruta non habeant rationem illam enunciatiuam, sermocinatricémue, qua nos ipsi præditi sumus, eam tamen quæ secundùm animam intelligitur, quam ἐνδιάθετον vocant, hoc est, * rationem intus delitescentem, fortasse nobiscum habent omnia communem, licèt alia magis, alia minus.

* ἐνδιάθετος λόγος.

Bruta esse artium expertia.

Cæterum cùm animantia omnia sint artis omnino expertia (paucis quibusdam exceptis, quibus natura magis quàm institutione contigisse videntur artes)

Homo solus sciētiæ capax.

solus autem homo scientiæ capax, quancunque velit artem percipiat, ac tum ea quæ subter humum, tum ea quæ supra cælos sunt, contempletur: ac denique omnium bonorum maximum, nempe philosophiam, sua sibi pararit industria, meritò solus is dicitur rationalis, quòd ratione cæteris omnibus antecellat.

Homo solus dicitur rationalis, quòd ratione cæteris antecellat.

Ratio nobis inest communis cum diis.

Fortunæ improbitas, inconstātiáque.

Quare longè turpissimum est, hanc ipsam rationis vim, quæ nobis inest communis cum Diis, negligentes, caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ committere, quæ plerunque bonis viris posthabitis, quorum oportebat haberi rationem, locupletat indignos, ac ne id quidem constanter, sed tantisper donec; pari qua dedit temeritate, rursus eripiat donata. Quam deam qui infelices sequuntur, omnes infeliciter pereunt.

Mercurij cōmendatio, ceu omnium artiū auctoris.

Contrà verò qui Mercurio, rationis domino, omnísque artis auctori, se addicunt, nunquam destituuntur ab eo, sed quandiu sequuntur illum, semper eius prouidentia, patrocinio, & splendore fruuntur. Qui igitur pendentes ex ipsius solo nutu fortunæ, honestissimas artes & disciplinas, ceu virus, toruè intuentur, & cùm interim equos ipsos & canes artium exercitiis erudiant, famulum autem ignauum, nulliúsque peritum artis, nullo pretio dignum existiment, curent præterea & agros, & cæteras possessiones, vt quæque sit quamoptimè exculta, solos seipsos negligunt, abdicántque ab omni liberali instituto, ne hoc quidem intelligentes, animam habeant nec ne, an non ij, quamuis Crœso ditiores sint, omnium abiectissimi existunt, contemptissimísque famulis similes? Eiusdem farinæ videntur, qui nobilitatem sui generis venditant, atque hinc sibi placentes, erigunt cristas: quamquam non vident infelicissimi, qui generi non respondent suo, eos magis contemni, quàm obscuro loco natos. Si quidem imperiti, qui genere sunt vehementer obscuro, hoc lucrifaciunt, quòd plerique nesciant, qualesnam illi sint.

Ineruditorum hominum infelicitas.

Imperitorum infelicitas tāto illustrior est, quanto genus eorum est clarius.

At quos decus & claritudo generis non sinit latêre, quid aliud fructus ferunt ex illa nobilitate, nisi vt eorum infelicitas sit illustrior? Proinde si quis sapit, ad exercendam artem se conferat: per quam si nobilis fuerit, videbitur genere non indignus. Sin minus, suum ipse genus nobilitabit.

Pulchritudo arte nō exculta, est inutilis.

Sed nec ob elegantem corporis formam, quæ nisi arte fuerit exculta, prorsus ad omnia est inutilis, debemus animi venustatem negligere, quæ tantò illa dignior & excellentior est, quantò ipse animus corpore videtur esse quippiam præstantius.

Animi venustas præferēda pulchritudini corporis.

Oportet itaque adolescentem suam ipsius formam ad speculum contemplari: qui si se conspexerit facie pulchra, aduigilandum est, vt talis sit etiam animus: existimétque vehementer absurdum, in formoso corpore animum habitare deformem. Rursus, si se viderit esse forma corporis infelici, tanto magis illi curandum est, vt elegantem efficiat animum, quò audire possit illud Homeri:

Est aliquis cui forma parum sit corpore felix,
Sed comptis formam verbis Deus ornat, &c.

Athletārum professio.

Quòd autem nec ipsa Athletarum professio, quæ pollicetur maximum robur, gloriámque apud vulgus conciliat, etiam componi debeat cum artibus homine libero dignis, vel hinc nobis licet colligere, quòd cùm variæ sint bonorum species, quæ natura hominibus insunt, puta quæ ad animum, quæ ad corpus, & quæ ad facultates exteriores spectant, nullam harum Athletæ, ne in somniis quidem, agnóscunt.

Bonorum species tres.

Athletæ omni genere bonorum sunt destituti.

Si quidem quod ad primam attinet, animam habeant nec ne, prorsus ignorant Athletæ: tantum abest, vt illam sciant esse rationis participem. Etenim cùm semper maximam vim carnium, sanguinísque coaceruent, habet animam suam veluti multo immersam cœno, vt nihil possit intelligere, verum non minus stupida sit, quàm brutorum animæ.

Athletarum animam esse veluti multo demersam cœno.

Cùm autem supra modum laborent, supra modúmque (vt dixi) expleantur; manifestum vtique est; eorum habitudinē maximè periculosam existere: id quod sentiens Hippoc. ait, summè bonam habitudinem Athletarum in maximo versari discrimine; affectionémque Athleticam non esse secundùm naturam: meliorem autem esse habitudinem salubriorem. Quibus verbis non solùm negauit palàm eorum exercitationem naturalem existere, sed ne habitudinem quidem illam dignatus est appellare, quòd obnoxia periculo sit, faciléque in diuersum mutabilis. Iam quod ad formam corporis

Athletarum habitudinem maximè periculosam existere.

attinet, sic illis habet res, vt non solum exercitatio Athletica nihil ad pulchritudinem conferat, verum etiam plurimum obsit,ob ingluuiem illam, qua distenduntur, ac supramodum ingurgitantur. At fortasse nihil quidem ex iis quæ exposita sunt, sed robur sibi vendicabunt Athletæ. Quod per deos robur? aut ad quid vtile? an ad agrum colendum? Perpulchrè igitur vel fodere, vel metere, vel aliud quidpiam, quod ad agricolationem pertinet, possunt. Sed fortassis ad res bellicas valet. Audi Euripidem igitur, qui laudes eorum canit, dicens:

Athleticam exercitationẽ pulchritudini obesse.

Num aduersus hostem præliabuntur, manu
Discos ferentes? Num ne vibrata aspide,
Pedibus citi hostem submouebunt patria?
Nullus profectò: vana sunt hæc,
Vbi cominus ferrum micare cœperit.

Athletarum esse robur inutile.

Ergo inde fortè gloriantur quòd præ cæteris plurimum colligant, coaceruéntque pecuniarum. At qui videre licet omnes istos æri alieno obstrictos, non solùm id temporis, quo exercent artem Athleticam, verumetiam dum ab ea dimissi sunt. Quanquam ne id quidem præclarum est, ex arte parare diuitias, sed talem potius artem scire: quæ fracta naui, simul cum domino enatet. Ex dictis igitur euadit perspicuum, ô ingenuissimi adolescentes, nec diuitiis, nec generis claritate, nec pulchritudine formæ; nec exercitio aut robore Athletico fretos, oportere nos studia liberalium artium negligere. Verum enimvero cùm in geminũ discrimen ipsæ artes distribuantur,quarum quædam ratione constant, súntque ingenuæ & honestæ:quædam contrà,contemptibiles, quòd corporis laboribus constent, quas sedentarias & manuarias vocant; præstiterit vtique ex priori genere quampiam ediscere. Nam posterius alterum genus destituere solet senectute confectos artifices. Prioris porrò generis sunt, Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grammatica, & Legum prudentia. Adde his si velis,fingendi,pingendique artificium.Quanquam enim hæ in manuaria consistunt opera, earum tamen exercitatio non eget robore iuuenili. Ex his itaque artibus aliquam eligere conuenit, & in ea exercere optimè iuuentutem, cui mens non sit omnino pecuina: vel præstantissimam harum omnium, quæ quidem iudicio meo, est ars medendi, quod deinceps nobis est demonstrandum.

Athletas omnes esse æri alieno obstrictos.

Ars quæ paranda.

Artium diuisio in liberales & sedentarias.

Artes liberales cur aliis sint præferendæ.

Artes liberales quæ.

Pingendi fingendique artes cur liberales dicantur.

Medicinã esse ingenuarum omnium præstantissimam artem.

GALENI PERGAMENI
De optimo docendi genere,
LIBER VNVS.

Doctrinæ genus optimum quod.

Epoche.

FAVORINVS censet illud esse optimum genus doctrinæ,per quod vtranque in partem preparamur. Quam doctrinam Academici vetustiores existimabant desinere in epochen, hoc est suspensam sententiam. Siquidem cùm argumentis contrariis in vtranque partem suo more agitassent aliquod dogma, tandem permittebant discipulis,vt quod verius ipsis videretur eligerent. Cæterùm cùm nonnulla videamur nobis videre, aut aliquo alio sensu percipere, vt in somniis, aut per insaniam: nonnulla item reuera videamus,aut alio quouis percipiamus sensu:hæc quidem posteriora, omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, credunt ad certam cognitionem pertingere. Quæ verò per somnium,aut mentis errorem apparent animo, ea falsa prorsus existimant. Quod quidẽ si sic se habere Academici nobis concesserint, deleant oportet è libris suis, quod inibi scriptum est, in rerum iudicio nec sano, esse magis fidem habendam, quàm insano, nec rectè valenti magis quàm ægro,nec vigilanti magis quàm dormienti. Quippe si istis nihil est cognoscibilius, quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum veritatis iudicia confusa erunt:nec ipse præceptor Academicus, neque etiam eius discipulus, poterit iudicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes differuntur. Atque hoc ipsum est,quod veteres illi docuerunt, nullum esse datum à natura iudicium homini,quo exactè possit dignoscere: eóque nulla de re pronunciandum esse absolutè, sed de omnibus semper suspendendam esse sententiam. Verum si nobis physicis concedant (vt decet) sensus iam nihil opus habebimus in vtranque exerceri partem, sed opus tantùm erit repetitione eorum, quæ fuerint exemplis tradita. Lubens autem Fauorinum interrogarem,num homini naturalis quædam iudicandi vis insit, quæ sermones veros discernat à falsis:an potiùs ars quædam & ratio sit, vtrunque cognoscendi. Si natura, quî fit, vt non omnes inter nos consentiamus, nec similiter iudicemus? Sin ars est, & ratio,hæc omnium primùm erat discenda. Dein conueniebat ludimagistros variis modis exercere discipulos, multis exemplis propositis. Nam dicere, nullum adesse nobis veri ac falsi iudicium, est omnem agnitionis spem prorsus exterminare.Igitur quamuis iudicium naturæ, sophistæ contendant nullum, eo tamen nullum nec antiquius habemus, nec generosius. Cui quidem naturali iudicio licet credere, vel non credere: ipsum autem per aliud iudicari non potest, cùm nimirum eo cætera iudicentur omnia.Quoniam autem ex ipso naturali iudicio artes omnes parant sibi & instrumenta, & iudicandi secundùm artem, organa: per quæ quidem alia sibi componunt homines, alia rursus ab aliis composita iudicant: docebo equidem in vniuersum & instrumenta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quæ iudicabis ab aliis dictos. Nam quod ex sese euidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil est opus inquisitione. Cæterùm si nihil sit tale, necessum est vt accedat cognitio, quæ aliunde petatur. Etenim si perinde ac in corpore oculus, sic sit intellectus in animo, hoc est, non pariter acutus omnibus consentaneum profectò rationi est, vt quemadmodum qui cernit acutius, adducit ad id quod videtur, eum cui visus hebetior est: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè, quod intellectui offertur, veluti manu ducant ad contemplationem & cognitionem eandem, illos qui hallucinantur. Atque hoc quidem est præceptoris officium.

Pyrrhonij.

Academicorũ falsum dogma.

Fauorinus cõuincitur.

Iudicio naturali singula iudicantur.

Præceptoris officium.

GALENI PERGAMENI
Quod optimus Medicus idem sit, & Philosophus,
LIBER VNVS.

QVOD accidere solet Athletarum plerisque, qui cupiunt quidem in Olympiis victores

euadere

euadere; cæterùm vt id assequantur; nihil exercent, curántve, tale quippiam compluribus medicis vsu venit. Nam laudant quidem Hippoc.ac medicis omnibus anteponunt: vt autem similes illi euadant, quiduis studio habent potius quàm hoc quippe qui ne legunt quidem illius commentarios, nec si id faciant, intelligunt quæ dicuntur: aut si quis id quoque consequatur, non perducit speculatiuam artis rationem ad experientiam, vt confirmet quod didicit.Quorum si desit alterutrū, necessum est sui vniuersi studij atque instituti fine frustretur. Nullum autem nunc nasci, qui naturà satis compositus sit ad percipiendam artem tam familiarem,támque amicam humano generi,dictu absurdum videtur,cùm idem sit nunc mundus qui olim. Probabile tamen est, ob prauam educationem, qua hodie instituuntur mortales, & ob diuitias virtuti antepositas, ita neminem amplius existere, qualis fuit vel Phidias inter statuarios, vel Hippocrates inter medicos. Siquidem fieri non potest, vt qui pluris facit diuitias,quàm virtutem, quíque artem non in hoc didicit, vt benè de hominibus mereretur, sed vt ditesceret,ad proprium artis finem perueniat. Proinde fieri etiam nequit; vt simul & pecuniæ studio seruiamus, & exerceamus artem tam sublimem,támque arduam: sed necesse est, vt qui vehementius incumbit in alterum, alterum negligat. Iam verò cùm oporteat medicum varias regiones orbis lustrasse, diuersásque ciuitatum & locorum temperaturas, situs, & constitutiones accuratè nouisse, vt de illis possit iudicium ferre, manifestum vtique est, qui talis sit euasurus, eum debere non modò contemptorem pecuniæ,sed supra modum etiam industrium, atque impigrum esse. At fieri non potest, vt is sit industrius & impiger, qui inebriatur, qui sese ingurgitat, quíque (vt summatim dicam) pudendis tantùm, ac ventri obsecundat. Qui igitur sobrietatis amator est,necminus veritatis amans,hic verò medicus comperitur. Huic autem cum naturali; etiam ars rationalis discenda, exercendáque est: quò sciat, quot in vniuersum sint morbi, & quo pacto cuiusque sumenda sit curationis ratio, qualísque præterea sit vniuersa corporis humani natura: id quod ars ipsa rationalis, siue logica, docet accuratissimè. Quid igitur iam deest medico, quo minus sit & philosophus; quisquis Hippocratis artem, vt par est, exercuerit? Etenim si ob dictas causas eum in logica speculatione exerceri conuenit: vt verò impigrè perseueret in exercenda arte, oportet ipsum tum aspernari pecuniam, tum sobrietatem amplecti, nimirum omnes philosophiæ partes habebit, nempè eam quæ rationalis dicitur, & eam quæ naturalis: atque adeo etiam cum his, eam quæ moralis. Nec enim verendum fuerit, ne qui pecunias contemnit, ac sobrietatem suspicit,aliquid absurdum committat. Nam quicquid facinoris audent patrare homines, aut auaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia patrant. Nec arbitror vlla esse opus demonstratione; vt probemus,medicis esse necessariam philosophiã ad rectè vtendū arte,cùm plerunque videamus eos non medicos,sed veneficos esse,qui pecuniæ studio dediti,in aliud vtūtur arte,quàm est inuenta. Ergo ipsi philosophiæ nauemus strenuam operam, si modò veri sumus æmulatores Hippoc.Quod quidē si fecerimus, nihil vetat quo minus euadamus, non dicam illi similes,sed superiores certè illo,percipientes quidem quæ rectè ab eo sunt tradita,quæ verò restant,nostra ipsorum industria inuenientes.

Speculatiuæ artis rationem confirmandam esse experientia.

Medicū oportet varias regiones orbis lustrasse.

Medicum debere esse contemptorē pecuniæ.

Medicus securatus quis sit.

Rationalis ars necessaria medico.

Medicum debere esse & philosophum.

Philosophiæ partes,naturalis, rationalis, moralis.

Facinora perpetrari, aut auaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia.

GALENI PERGAMENI

De Sectis ad eos qui introducuntur,

LIBER VNVS.

PRopositum artis medicæ sanitas est: finis, ipsius adeptio. Quibus autem quis vel absentem sanitatem recuperet, vel præsentem conseruet, medicis est necessarium cognoscere. Porrò quæ absentem quidem sanitatem restituunt, curationes & auxilia appellantur quæ verò præsentem conseruant, salubris victus ratio. Hac igitur de causa, & ipsam medicinam salubrium & morbosorum scientiam esse,antiqua definitio asserit: salubria quidem vocans ea, quæ præsentem sanitatem tuentur, restituúntque deperditam: morbosa verò, quæ contraria his sunt. Vtraque igitur medicum nosse oportet. Cæterum qua ratione horum scientiam facilè quis consequatur, non pariter adhuc omnibus est confessum. Verùm hi experientiam solam arti satis esse affirmant: alij verò & ratio non parum videtur conferre. Qui igitur sola experientia ducuntur, Empirici, & memores nuncupantur: sicuti Dogmatici & Rationales,qui vtuntur ratione ad inuenienda remedia. Atque hæ quidem duæ principes sunt inter medicos sectæ: altera quidem per experientiam ad remediorum inuentionem festinans, altera verò per indicationem. At tum iuuantia, tum noxia Empirici in duas species diuidunt; quarum primam naturalem appellant, complectentem affectus omnes, qui in corpore citra manifestam causam oriuntur:secundam autem,artem fortuitam, quam eorum esse volunt, quæ à casu solent homini accidere. Ipsius autem inspectionis Empiricæ tres sunt species. Prima dicitur Græcis περίπτωσις, quasi incidentiam dicas,dum inconsultò ad experiundum accedimus. Secunda, αὐτοσχέδιον hoc est; ex proposito, nominatur, quando vel in somnijs admoniti, vel alia opinione ducti, aliqui sponte experiuntur. Tertia denique dicitur imitatrix dum quiduis eorum quæ opem attulerunt, aut noxam, rursus in ijsdem affectibus aut experimur, aut declinamus. Quæ quidem vltima species, ipsorum artem maximè constituisse videtur. Quia verò occurrunt ipsis Empiricis interdum affectus incogniti, vel quorum non habent satis explorata remedia, instrumentum quoddam commenti sunt ad inuenienda præsidia, nempe transitum ad similia, nimirum ab affectu ad affectum, à loco ad locum,sicuti ab auxilio ad auxilium. Talis itaque via est per experientiam ad artis finem. Qui verò ratione perficitur, corporis curandi naturam prius addisci iubet, necnon omnium causarum vires,in quas incidens corpus, vel salubrius, vel morbosius seipso efficitur. Præter ista; aëris etiam, & aquarum,& regionum naturæ,& vitæ studiorum, & ciborum,& potuum, & consuetudinum, oportere medicum necessariò peritum esse, Rationales contendunt; vt ægritudinum omnium causas, & medicaminum facultates inueniat,ritéque tum ab affectu ipso, tum à viribus ægrotantis, necnon ab omnibus ijs, quæ recensui, possit indicationes elicere, conguentiáque morbis semper accommodare remedia: semper contrarijs affectibus contraria præsidia ministrans. Cæterum à quibus rei conferentis indicationem Dogmatici, ab ijsdem Empirici obseruationem eliciunt. Dogmaticus

Medicinæ scopus, sanitas. Medicinæ finis, sanitatis adeptio.

Curationes.

Victus ratio salubris.

Medicina quid. Salubria quæ.

Morbosa quæ. Medicum quæ nosse oporteat.

Empirici sola experiētia ducuntur. Dogmatici & rationales qui.

Empiricæ inspectionis tres species. περίπτωσις.

αὐτοσχέδιον.

Imitatrix.

Transitus ad similia.

Rationalium progressus.

Medicis quæ cognoscenda sint secundum rationalium hæresim.

Empirici Dogmaticique discrimen.

A 2 siquidem

siquidem interdum plus sanguinis detrahit, ipsa rei natura & ratione ductus: Empiricus verò, quòd in alijs si obseruauerit. In vniuersum autem, eadem in ijsdem affectibus remedia Dogmatici pariter & Empirici admittunt, de modo inuentionis ipsorum interim altercantes. Ex apparentibus enim accidentibus circa corpus, indicatio causæ Dogmaticis fit, per quam inueniunt. Empiricis verò instituitur recordatio eorum, quæ sæpius eodem modo obseruata sunt. In quibus autem Dogmatici nullum habent accidens manifestum, quod causam ipsam demonstret, in his causam procatarcticam non cunctantur inuestigare: vt si

Morsus rabidi canis curatio.

canis rabidus fuerit, aut vipera, quod momordit, tunc sanè minimè cicatricem statim inducunt vlceri, sed potius contrà, particulas quæ circa vlcus consistunt, nonnunquã minutatim præcîdunt, dein verò calidis & acribus medicamentis venenum extrahunt, quod in corpus vnà cum morsu est illapsum. Eadem autem medicamenta etiam Empirici applicant, non ipsa rei natura ad illorum inuentionem perducti, quemadmodum Rationales, sed recordatione solùm eorum, quæ longo vsu atque experientia explorarunt. Dogmatici porrò ipsam experientiam accusant, hi tanquam inconstantem, alij ceu imperfectam, alij vt artis omnino expertem. Rursus rationem Empirici, tanquam probabilem quidem, sed non veram, damnant. Methodici autem (sic enim seipsos nuncupauerunt, ac si non etiam priores dogmatici artem methodo pertractandam esse tradiderint)

Methodici multa artis immutãt opera.

non verbotenus cum veterum sectis certare mihi videntur, sed multa adhuc artis immutare opera: quandoquidem neque locum passum, neque causam, neque ætatem, neque anni tempus, nec regionem, nec consuetudinem, nec virium ægri inspectionem, seu naturæ, seu habitus, conferre

Methodici à solis affectibus indicationes sumunt.

quicquam ad indicationem aiunt, sed à solis affectibus, eius quod confert, indicationem satis sibi esse putant. Atque horum sanè quidam, morborum omnium qui ex victus ratione proueniunt,

Methodici cõstituunt duas communitates morborum, astrictionem atque fluorẽ, ac tertiam ex his conflatam.

alij omnium simpliciter, duas esse communitates, & tertiam quandam ex illis mistam, ostendere nobis conantur, astrictionem videlicet, fluorémque, atque ex his tertiam dispositionem conflatam. Morbum itaque omnem, vel astrictum, vel fluentem, vel etiam ex vtroque complicatum esse contendunt. Vtilis autem indicationem, in astrictis quidem, laxationem: in fluentibus verò, suppressionem existere. At in complicatis affectibus,

Methodicorũ secta quid.

ei qui magis vrget, esse occurrendum. Suam autem sectam definiunt esse cognitionem euidentium communitatum, finem medicinæ sequentium. Nolunt porrò dici dogmatici, quòd iactitent se non indigere latentibus, quemadmodum

Methodici quibus distinguantur ab Empiricis & Rationalibus.

illi. Nec Empirici etiam se appellari patiuntur, licet illi quam maximè circa euidentia versentur, quòd Empirici in euidentibus vtantur obseruatione, ipsi verò indicatione regantur: quódque illi quidem, tanquam ab ignotis, ab obscuris recedant, ipsi verò tanquam ab inutilibus, inanibusque. Porrò totam artem medendi adeò breuem

Methodici pollicentur se totam artem docturos curriculo mensium sex.

efficiunt, atque in angustum contrahunt, vt non modò in peruulgatis illis sex mensibus (quibus posse doceri eam profitentur) verùm multò eam citius vniuersam possit quispiam ediscere: cùm iuxta eorum decreta, sat sit nobis causis vniuersis, tam procatarcticis, quàm coniunctis, neglectis, astrictos quidem affectus laxare, fluidos autem sistere, à quacunque illi causa processerint: idque nulla habita temporum, ætatum, regionum, aut laborantium particularum ratione. At quantopere hallucinentur hi, vel Empirici percipere possunt: qui videm planè, quos rabidus canis momordit, si statim vlcus ad cicatricem ducatur, prius non administratis remedijs, quæ ab ipsius causæ procatarcticæ indicatione sumuntur, conuulsos omnes animam exhalare: seruari autem, quibus iuxta indicationem illius, adhibita fuerit medendi ratio. Quare neque ipsarum causarum, neque ætatum, nec temporum, nec regionum, nec denique affectarum particularum indicationes negligunt: cùm experientia didicerint, nec senectute confectis, nec item admodum pueris, vel si laborent pleuritide, venam secandam esse.

Pueris senibúsque nullo pacto venam secãdam esse.

Sub cane autem, & ante canem, laboriosas purgationes existere. Eos qui septentrioni subiacent, aut Ægyptum, aut plagam meridionalem incolunt, copiosas & semel factas euacuationes non ferre. Qui verò inter hos sunt medij, manifestam subinde ex venæ sectione vtilitatem sentire.

Vacuationes copiosas qui ferant minimè, quisque facilè.

Quinetiam oculum phlegmone obsessum, diuersam curationem requirere, ab ea, quam inflammata auris postulat. Quippe acetum cum oleo rosaceo instillatum, vnicè aurium inflammationi auxiliatur. Oculis autem, si quis id infundat, haud leuem noxam attulerit. Ad hæc gurgulioni inflammato, spinæ Ægyptiæ fructus, necnon scissile alumen, præsentanea remedia sunt: quibus tamen neque in auribus, neque in oculis vti impunè licebit.

Aurium inflammationi auxiliari acetum cum rosaceo instillatum.

Oculis acetum esse perniciosissimum.

Gurgulioni inflammato quæ cõferant.

Empiricorum argumenta contra methodicos.

Obiicient etiam Empirici contra ipsos methodicos: vbi pars quæpiam astricta est, non continuò laxandam esse: cùm nimirum in ipsius cruris inflammatione, quæ sponte decubuit, minimè quidem ante totius corporis euacuationem (dum plethora adest) laxanda sit inflammata particula: sed refrigerantibus potius & astringentibus medicamentis admodum comprimenda. Vbi autem corpus vacuatum fuerit, tum demum laxandam esse. Atque his quidem cõtra illos argumentis vtuntur Empirici.

Dogmaticorum obiectiones cõtra methodicos.

At dogmatici, quòd tum sudores, tum vrinas, tum deiectiones alui, atque adeo etiam sanguinis fluxus per nares quamuis modum naturæ excedant, in morbis contingat oriri vtiliter, conuellunt eorum methodicorum sententiam, qui ex immoderatis fluxionibus morbos communiter iudicant: nempe in fluore quidem vocantes morbum, vbi humores excernuntur imodicè: in astrictione autem, vbi præter naturam sistuntur: curantésque vtrumque remedio contrario. Nam tametsi illæ excretiones creticæ supprimendæ vllo modo non sint, quia per eas id quod lædit, vacuatur: Methodici tamen, qui naturalibus excretionibus ad omnia, tanquam regula, vtuntur, prohibere eiusmodi accidentia conantur. Cæterùm qui methodici non in excretionibus ipsis, sed in affectionibus corporum, communitates suas collocant (nomine si quidem tenus inter se omnes concordes sunt, sed in rebus ipsis dissentiunt) quo pacto eas dicere euidentes sunt ausi, cùm à sensibus remotissimæ sint, nec possint nisi per signa cognosci? Quod quidem si nobis fateantur, in quonam à priscis medicis discrepent, non satis noui: nec etiam qua freti ratione, sex tantùm mensium curriculo, se edocturos artem promittant. Quippe ad cognoscenda ea quæ nostros sensus effugiunt, non videtur mihi esse opus methodo exigua: cùm præsertim talia indaganti necessaria in primis sit anatomicæ administrationis cognitio, ac tum naturalis scientia,

tum

tum dialectica exercitatio : vt quæ vniuſcuiuſque partis propria functio ſit, atque eius quis vſus, facilè deprehendat: vtque etiam ex quibus quid concluditur, planè perſpiciat, ne ſophiſmatis quandoque aut ab alijs, aut etiam à ſeipſo fallatur. Verùm quandoquidem & de phlegmone, & de meatibus, plurima abſurda prodiderunt methodici, pauca aduerſus eos dicere eſt animus, quæ iuuentuti erudiendæ nonnihil vtilitatis adferent.

Inflammatio ſeu phlegmone, quid.

Phlegmone affectam particulam nec rariorem, nec denſiorem, nec duriorem efficit.

Phlegmones curatio.

Tenſio comitatur repleta.

Laxitas comitatur vacua.

Inflammatio eſt tumor præter naturam, dolorificus, tactui renitens, durus, & calidus, partem ipſam, quàm antea (contra quàm illi exiſtimant) nec rariorem, nec denſiorem, nec etiam duriorem efficiens : ſed affluxu humoris ſuperuacui repletam, atque ea de cauſa diſtentam. Cuius quidem curatio, euacuatio eſt humorum : quibus vacuatis, partes laxiores reddentur. Tenſio igitur, neceſſariò comitatur repletas : ſicuti laxitas, eas, quæ euacuatæ fuerint, particulas. At denſitas & raritas horum neutri ſunt ex neceſſitate annexæ : ſicuti nec fluor, nec retentio. Neque enim ſi rarum quippiam exiſtit, etiam ex ipſo quid effluere prorſus neceſſe eſt (quid enim ſi craſſum & puſillum fuerit quod continetur?) nec ſi denſum ſit, neceſſariò quodcunque continebit. Nam multum & tenue, etiam per denſos meatus diffluit. Præſtabat itaque didiciſſe illos, excerni quod prius in particula

Excretio quib. modis fiat.

contentum eſt, rarefacto eo quod ipſum continet: & eo quod continetur, attenuato, copioſioríque effecto, & vehementius moto, & ab aliquo exteriorum attracto, vel ab aliquo internorum expulſo : non autem ipſam euacuationem referre ad ſolam raritatem meatuum. Frequenter etiam natura ipſa impetu vehementiori inſurgens, quicquid ſentit ſuperuacaneum in corpore, expellit, exprimítque. Oculus præterea nonnunquã fluxione affligitur aut copioſiori exiſtente quod fluit, aut etiã tenuiori effecto, aut à natura per eam partem expulſo, nihil illis corporibus à naturali conſtitutione mutatis.

Tenuem fluxionem oculorum craſſiorem eſſe reddendam.

Et oportet quidem, ſi velimus mederi affectui, tenuem fluxum craſſiorem reddere, copioſum verò euacuare. Opinari autem inflammationem vnam affectum aſtrictum eſſe, & complicatum aliam, quemadmodum opinãtur methodici, deprauati certè eſt iudicij. At quia ijs, qui introducendi ſunt, iſta ſufficiunt, huic præſenti ſermoni iam ſuum finem imponam.

GALENI PERGAMENI
De optima Secta ad Thraſibulum,
LIBER VNVS.

Theorema omne verum, vtile, conſentiénſque eſſe debet.

MEdicorum * theorematum ſingulum atque vniuerſum omne theorema, in primis verum eſſe debet : ſecundò, vtile : tertiò, iactis fundamentis conſentiens: quorum ſi deſit vnum, ne theorema quidem dici meretur. Quatenus enim ſub comprehenſionem omne theorema cadit, eatenus verum ſit eſt neceſſe. Falſi nanque comprehenſio nulla eſt.

Falſi comprehenſio nulla.

Quatenus autem ad finem aliquem vitæ commodum pertinet, eò vtile eſſe affirmandum eſt. Quia verò quemadmodum ſub vno principe ſubditorum multitudo mente concipitur, ſic & theorema ipſum ad ante iactum principium refertur : ob id omne theorema verum, vtile, conſentiénſque, neceſſariò dicendum. Quare ſi omne aliud, liquidum certè eſt, medica etiam theoremata his tribus eſſe dijudicanda. Igitur quando quidem nec verum ipſum, qualenam ſit, nec vtile, nec etiam conſequens, facilè aut æſtimari, aut deprehendi poſſunt, notas horum aliquas, iudicandíque inſtrumenta in primis tradere, pretium opere fuerit.

Verùm vnde æſtimetur.

Rerum differentiæ.

Ipſum porrò verum, ex orationis cum rebus concordia æſtimabitur. At rerum, aliquæ ſenſibus euidentes ſunt, aliquæ ſenſum latent. Euidentium rurſus aliquæ per ſe innoteſcunt; vt albus atérque color : aliæ ab alijs euidentiam adipiſcuntur vt quæ deprehenduntur ſignis. Ad hæc, rerum ſenſui abditarum aliquæ intellectui & perſpicuæ ſunt, & dicuntur : vt, bis duo quatuor conſtituunt : aliæ cognoſcuntur per oſtenſionem : vt ſi dixeris, quo bene vti licet, eodem & abuti. Oportet autem ſemper ſermonem, atque omne theorema ad propoſitæ rei ſpeciem referre. Iam verò iudicia de rebus ſenſui euidentibus atque occultis differunt. Quæcunque enim ſenſui euidentium rerum, per ſe de ſeipſis notitiam faciunt, ſenſu dijudicantur : vt album & atrum. Quare illi medici iure ſunt deridendi, qui de rebus ſenſui euidentibus, ſententiam, non ſenſorijs, ſed ferre demonſtratione conantur. At euidentium quidem ſenſui, non autem per ſe cognitorum, iudex eſt obſeruatio. Præterea, ſenſui abſtruſarum rerum, vt plures ſunt differentiæ, ita & diuerſa iudicandi inſtrumenta. Ex abſtruſis autem ſenſui, aliqua intellectui perſpicua ſunt : vt hoc, fieri non poſſe, vt idem homo Athenis ſimul atque in Aegypto ſit. Aliqua per oſtenſionem agnoſcuntur. De perſpicuis intellectui iudicium ex communi omnium hominum conceptione habetur. At quæ oſtenſione percipiuntur, per conſenſum ab ijs, quæ ab omnibus conceduntur, dijudicantur. Rurſus, conceſſi dijudicatio in plura diuiditur. Aut enim ex cõſenſu cum ſenſui apparentibus, aut cum intellectui perſpicuis, aut cum demonſtratis, conceſſum diſcernitur. Igitur quo modo verum, & ad iudicium veri ducentia, iudicari oporteat, iam explicauimus.

Vtile theorema quomodo dignoſcatur.

Deinceps de vtili dicamus theoremate. Vtile theorema, cùm ad artis finem refertur, dignoſcitur. Oportet autem ipſum, primum quidem comprehendi poſſe : alioqui inutile theorema redditur. Deinde, ipſius apprehenſionem non conuenit vulgaribus eſſe communem, ſed artificibus propriam.

Artẽ non conſtitui ex euidentibus ſenſui.

Idcirco nanque eos falſos eſſe nos dicimus, qui ſenſui euidentia initium artis exiſtimant. Neque enim ex ſenſui euidentibus ars conſtituitur, nec per ſenſui euidentia fit eius traditio : quandoquidem nemo ſenſui nota tradit, ſed ea quæ ex ſenſui notis præcepta oriuntur, quæ planè ſenſui ſubiecta non ſunt. Hæc igitur artis principium eſſe, haud ab re quiſpiam exiſtimauerit : dico enim theoremata, ex euidentibus ſenſui nata, quòd principium tradendæ ab ſenſui euidentibus artibus euadant. Itaque ſenſui nota, principium inuentionis theorematum eſſe iure dicentur, principium verò artis nequaquam.

Artis principia vulgo eſſe ignota.

Artes vulgo eſſe ignotas.

Theoremata in quibus cõſiſtant.

Theorema quid dicatur.

Nam artis principia vulgo ignota eſſe debent, ſicuti & ipſæ artes illi omnes ignotæ ſunt. Præterea, artium principia traduntur : euidentia autem ſenſui haud quaquam traduntur. Theoremata nanque aut in ſenſui notis, aut in ijs quæ ex alijs percipiuntur, aut in his quæ præoſtenſa fuere, aut in manifeſtis intellectui conſiſtunt. Quod igitur ex manifeſtorum ſenſui, conſenſu, aut in iis quæ manifeſta ſunt ſenſui, ratione inuentum eſt, & vniuerſim prolatum, id appellatur theorema.

Theorema omne æternũ, firmum atque perpetuũ eſſe.

Omne

autem theorema, æternum, firmum, atque perpetuum eſt. Quamobrem hallucinantur illi, qui ab ipſis theorematis medicinam appellari exiſtimant artem coniectatricem: cùm ab actione, & medentium opera, quæ incertum habet euentum, ea coniectrix reddatur. Cæterum quoniam vtile dijudicandum eſſe profitebamur, ſi referretur ad finem, artis finem proponere iam tempeſtiuum fuerit. Artium igitur aliquæ, ea quæ non ſunt efficiunt: vt nauium ſtructoria. Nonnullæ, quæ facta ſunt, conſeruant: vt nauium gubernatoria. Aliæ vtrunque præſtant: vt ædificatoria. Porrò in facientibus artibus, aut ſeruantibus, vnus eſt conſequendi finis modus: ac proinde in his ſimplex eſt vtilis æſtimatio. At in iis quæ iuxtà faciunt, & ſeruant, non ita facile fuerit dijudicare. Ars itaque medica inter eas eſt, quæ faciunt, atque conſeruant: non ob id tamen geminum eſſe eius finem credere conuenit, & quod non eſt facere, vtpote ſanitatem: & eam quæ eſt, conſeruare. Siquidem ipſius vnicum eſt propoſitum, ſanitas ſcilicet: finíſque vnicus, nempe adeptio illius: quamuis modi ſint ipſius adeptionis multiplices. Quippe dum ſubmouemus aduerſa & noxia, ſanitatem acquirimus: dum vitamus illa, præſentem ſanitatem tuemur. Quare vtile in medicina rectè æſtimabimus, nonnunquam ſi ad ſanitatem accerſendam, nonnunquam ſi ad eam retinendam confert, nobiſcum reputantes. Conſecutionem autem ipſam dijudicare oportet ex eo, quòd ſublato vno, aliud neceſſariò aufertur: ſicuti & poſito, ponitur. Talia nanque conſequentia, conſociatáque, iure putanda ſunt. Neque enim quòd medicinale theorema verum vtiléque ſit cognoſcere ſatis fuerit, ſed nihilo ſecius ipſum cum aliis cohærere, conſentiréque opus eſt. Quandoquidem igitur omnis oratio, omnéque theorema, tribus hiſce perpenditur: tres autem in medicina ſectæ celebres ſunt, Rationalis, Empirica, Methodicáque, agè & hiſce iudicandi rationibus vſi, earum ſingulas diligentiùs examinemus, vt ſynceræ & ſalutari, cæteris poſthabitis, adhæreamus. In primis itaque quid inter eas conueniat, & quid cuiuſque ſit proprium, exponere videtur neceſſe. Dein autem, ſingulas ad examen reducere. Porrò conuenit inter illarum trium ſectarum profeſſores, quòd euidentia theoremata vtilia ſunt, analogiſmus, obſeruatio, hiſtoria, ad ſimile tranſitus. Præterea quòd hiſtoria ſine iudicio non admittenda: quòd inſtrumenta, & remediorum applicandorum modus ex vſu ſint: quòd ex aliis alia deprehenduntur: quòd iiſdem præſentibus malis eadem ſint facienda: quod adiectionibus & ſubtractionibus ſanitas conſeruatur, atque fugantur morbi: quòd ad materiæ adhibendæ notitiam, experientia potens atque vtilis eſt. Siquidem quæ nutriunt, & quæ non nutriunt, purgantia & lethalia omnia, experientia comperta ſunt. Verùm Methodici & rationales eatenus inter ſe conueniunt, quatenus vtrique vtile percipi ex indicatione arbitrantur. Quatenus verò à diuerſis accipiunt, eatenus ſunt diſcordes. Siquidem methodici ex euidentibus ſenſui, vtilia iudicari exiſtimant. At Rationales, ab huiuſcemodi quidem minimè, ſed ab occultis, hoc eſt, à cauſis. Qua in re etiam Empirici Rationalibus ſuffragantur. Rurſum, hoc loco inter Empiricos methodicóſque conuenit, occultum ex euidentibus non agnoſci, ex quo conferentium indicatio oriatur. Obiiciunt autem Empirici & Methodici Rationalibus, inutilem eſſe rerum abditarum notitiam: nihil enim abditum vtile reperiri. Ad hoc Rationales Empiricis quidem reſpondent, ſenſu cognita non ſatis eſſe, vt in ipſis vtilia obſeruatione deprehendantur, cùm ne ipſi quidem Empirici in omnibus ſenſu perceptis, vtantur obſeruatione. Ac proinde occultis eſſe opus, vt à quibus conferentium indicationes naſcantur. Vltra dicta etiam, quandoquidem Empirici aſſerunt, & in præteritis & in præſentibus obſeruandum eſſe, cùm infinita ſint, tum præterita, tum præſentia, in infinitis autem obſeruatio fieri non poſſit, planè eorum obſeruationem ex iis eſſe, quæ fieri non poſſunt. In Methodicos autem, ſenſui perſpicua conferentium eſſe indicatiua putantes, hæc Rationales adducunt: Senſui nota ex ſeipſis percipi poſſunt: vulgo igitur nota erunt. Quoniam verò & communitates indicant, ſimúlque cum indicantibus ſeſe indicata offerunt, vulgaribus vtique indicabunt communitates: atque ita nihil à vulgaribus, ô Methodici, differetis. Quòd ab affectibus verò conferentium indicatio non proueniat, hinc maximè licet cernere, quòd eodem affectu, exempli gratia, phlegmone, occupante differentes corporis partes, vt oculos, iecur, & gulam, non vtimur eadem ratione medendi, cùm nimirum deſideretur diuerſa. Oculo nanque inflammato, ſuccus fœniculi, & lac muliebre conueniunt. Gulæ autem, aut iecori, aliud quippiam: cùm tamen idem ſemper in omnibus eidem affectui applicandum eſſet præſidium, ſi affectus ipſi conferentia indicarent. Non applicatur autem, affectus igitur conferentia non indicant. His ſummatim expoſitis, quidnam ſit ipſa indicatio, atque etiam analogiſmus, & qua ratione ab illis, necnon ab obſeruatione ſumatur vtile, expedit aliquid dicere. Quemadmodum igitur ſenſui euidentium aliqua per ſeipſa percipiuntur, vt album, & nigrum: nonnulla, adhibita obſeruatione, vt ea quæ dignoſcuntur per notas: ita & iuuantia quidem per indicationem patefiunt, nulliúſque cogitationis ope indigent. Quare quod in apertiſſimis & ſine controuerſia conceſſis reperitur id nimirum & in perceptis ex indicatione contigerit. Obſeruatio autem proportione ad ea reſpondet, quæ per ſigna & notas comprehenduntur. Verùm ex analogiſmo iuuans ipſum percipitur, quando cauſa ipſa ignoratur, nulláque obſeruatio habetur, ſed affectus quamſimillimus ex ſymptomatis eſt. In huiuſmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cùm ignoretur cauſa. Idcirco nulla præterea facta obſeruatione, caſuum ſimilitudinem intuentes, cogimur ad ſimile tranſgredi. Analogiſmus itaque per tranſitum ad ſimile fit: quo vtentes, à ſimili ad ſimilia tranſimus. Empirici verò ſecus ac nos (hoc eſt, nullo prorſus iudicio adhibito) tranſitum huiuſmodi vſurpant. Eſt igitur indicatio, iuuantis comprehenſio, ſimul cum comprehenſione infeſtantis adueniens, ſine obſeruatione aut ratiocinio. Experientia verò, eſt eius quod frequenter & eodem modo viſum eſt, comprehenſio, & memoria. Cæterum obſeruatio & experientia ſunt idem. Analogiſmus autem eſt comparatio, & perceptio cauſarum iuuantium, per ſimilitudinem. At deinceps, propria cuiuſque ſectæ cùm expoſuerimus, aduersùs ſingulas aliquid inducemus. Empiricorum ſunt propria, iuuantium in concurſibus obſeruatio, hiſtoria, diuerſúſque à ſimili tranſitus

Artium fines diuerſi.

Medicam artem eſſe factricem ſimul & conſeruatricem.

Medicinæ eſſe propoſitum atque finem vnicum.

Conſequentia quæ dicantur.

Sectæ medicorum tres, rationalis, empirica, methodicáque.

Sectarũ trium communia.

Methodici & rationales quî cõueniant differántque inter ſe.

Empirici methodicique quibus inter ſe ſint concordes.

Empiricorum methodicorúmque in rationales obiectio.

Rationalium contra Empiricos reſpõſio.

Rationalium aſſertio contra methodicos.

Indicationem conferentium non ſumi ab affectibus.

Oculo inflammato ſuccus fœniculi, & lac muliebre auxiliatur.

Affectus conferentia non indicant.

Iuuantia per indicationem patefieri.

Iuuans quo pacto percipiatur ex analogiſmo.

Analogiſmum fieri per tranſitum ad ſimilia.

Indicatio quid

Experientia quid.

Obſeruatio & experientia idem.

Analogiſmus quid.

Empiricorum propria.

Rationalium obiectiones aduersùs Empiricos.

tranſitus. Ab ipſis tamen cauſa iure petenda eſt, cur non in omnibus accidentibus, ſed in certis quibuſdam, ſe conferentia obſeruare fateantur, cum accidentia, quatenus ſenſui euidentia ſunt; tam illa in quibus fit obſeruatio, quàm cætera omnia inutilia, nulla ex parte deſideant. * Dicant igitur nobis, quidnam accidentia vtilia commonſtret, apparénſne, an occultum? Si enim apparens dixerint, quo vtilia accidentia produntur, & in quibus eſt obſeruandum, inferemus iterum, hoc apparens, quatenus conſpicuum eſt, nihil ab inutilibus differre accidentibus. Quòd ſi occultum eſſe id quod indicat vtilia accidentia, affirment, occulta ad accidentium obſeruationem conducere, neceſſum eſt fateantur. At occulta nulla vi alia, quàm ratione comprehendi queunt. Quare ſi occulta vtilia ſunt, in concurſibus occultorum eſt obſeruatio. Et ſi nihil aliud quàm ratio comprehendit ea, apertum iam eſt, abſque ratione obſeruationem fieri non poſſe. Quòd autem in ſimilium accidentium concurſibus obſeruatio colligi nequeat, per hæc euadet perſpicuum. Cum enim prorſus oporteat ipſa concurrentia, non modò genere eadem, numero æqualia, magnitudinéque ſimilia eſſe, ſed etiam idem tempus, eundémque ordinem ſeruari neceſſum ſit (vt etiam confitentur Empirici) ſi debeat integra, abſolutáque obſeruatio fieri: cúmque in in omni vita, ne duobus quidem ægrotis, nedum pluribus, omnia ſymptomata quæ comitantur morbos, accidere ſimiliter queant, clarum eſt huiuſmodi obſeruationem fieri haud quaquam in iſtis concurſibus poſſe. Quod ſi duo etiam ægri nulla in re differentes inuenti fuerint, non ob id tamen concedenda obſeruatio eſt: quandoquidem ipſa in pluribus fieri debet. Porrò in quibus propoſitis vtile ipſum aut inutile nos obſeruemus, iam dicamus Empiricis. Nos ſcilicet in ſolis ſymptomatum generibus obſeruare, in quibus nec potentia, nec tempore, nec magnitudine, nec ordine, nec alio quopiam eſt opus, vt in dentium ſtupore, quæcunque cauſæ, loci, facultatíſve ſymptomata ſunt, ea reputantes vtilia: que verò non huiuſmodi, ceu inutilia explodentes. Cæterùm ſi dicant, morſum hæmorrhoi plura ſyptomata comitantur, vos autem nihil in his obſeruatis: ad hæc eis reſpondebimus, non in illis ſymptomatis, ſed in antegreſſa cauſa, nos obſeruationem facere: ſymptomata verò ad antegreſſarum cauſarum cognitionem, in quibus obſeruationem ſtatuimus, expendere. Cauſa nanque ignorata, & facultate curandi ex indicatione carentes, obſeruationem in antegreſſis cauſis præſtamus. Etenim cum dentes ſtupent, minimè portulaca obſeruatur, ſed affectus ab acidis acerbíſque ortus: qui ſi ex fluxione, aut vomitu, aut ſecantis ferræ ſtridore productus ſit, nihil in portulaca præſidij fuerit. Prius itaque cauſam rimati, dein portulaca vtemur. Iam verò Empiricorum hiſtoriam, qua vtuntur, cùm vt remedijs contra omnes morbos abundent, tum vt ipſa traditio ſit breuior, inanem omnino eſſe, nec confici poſſe, mox patefaciam. Omnis enim hiſtoria, aut præſentium, aut præteritorum eſt. Siquidem futurorum non hiſtoria, ſed potius diuinatio eſt dicenda. Etenim ipſi Empirici frequenter præteritorum hiſtoria ſunt vſi: quam definiunt eſſe narrationem rerum ſæpius circa eadem probatarum. Cùm auté omnia in hiſtoria enarrata vera eſſe affirment; aliquem profectò iudicem habere

Obſeruationẽ abſque ratione fieri non poſſe.

Obſeruationẽ non poſſe colligi in ſimiliũ accidentium concurſibus.

Obſeruatio debet fieri in pluribus.

Portulaca auxiliatur ſtupori dentium.

Hiſtoriã omnem eſſe præſentium, aut præteritorum.

Futurorum nõ hiſtoriam, ſed diuinationem eſſe.

deberent; qui rectè hiſtoriam inſtitutam eſſe, dijudicaret. Is cùm non adſit, aliquod dijudicandæ hiſtoriæ inſtrumentum eſt reperiendum, quo à falſis vera diſcerni poſsint. Siquidem circa vnam eandémque rem, non ſolùm non conſentiunt medici, ſed etiam contraria opinantur. Quare cùm ipſi fateri cogantur, vtile eſſe hiſtoriam admittere, interrogandi ſunt, experientiáne, an ratione, hiſtoriam iudicent. Ratione quidem nequeunt, cùm ipſam exterminent, & alioqui eo iudicare debent, quo iſtorum vnumquodque percipitur. Atqui experientia, quæ iuuant, deprehenſa fuiſſe prædicant: experientia igitur etiam iudicari ea eſt neceſſe. Quare neceſſariò etiam Empirici de hiſtoria per experientiam iudicium facient: id quod ſi ita eſt, relinquitur, ſuperuacuam inutilémque eſſe hiſtoriam. At Rationalis medicus, per cauſam dijudicare hiſtoriam poterit: qui vbi cauſam nanciſci non poteſt, hiſtoriæ iudicium experientiæ committit. Nullius autem iuuantis notitiam haberi poſſe ex hiſtoria, non magno quis negotio probauerit. Siquidem per quæ concluſimus in concurſibus obſeruationem fieri non poſſe, per eadem efficitur, neque hiſtoriam poſſe conſtitui. Neque enim obſeruationem fieri non poſſe, poſſe autem non obſeruata deſcribi, quiſpiam dixerit. Vtuntur autem ipſo tranſitu ad ſimile Empirici, nonnunquam ab auxiliis ad auxilia, nonnunquam à locis ad locos: eſt cùm à vitiis ad vitia. Ab auxiliis quidem ad auxilia, vt quando meſpilos, vice cotoneorum, torminoſis exhibent. A locis autem ad locos, vt quando ea quæ in muſculoſis membris obſeruarunt, talibus etiam applicuerunt. A vitiis verò ad vitia ita tranſeunt, veluti cùm remedia ad ſanguinis fluxum probata, ad hæmorrhoi morſum accipiunt. Quomodo autem intelligant ipſam ſimilitudinem, ſi interroges, facilè ipſos conuinces, atque in abſurditates innumeras præcipitabis. Nunc verò declarandum ſupereſt, quo modo Rationales tranſitum ad ſimile (quem nonnulli vocant analogiſmum) vſurpent. Ipſorum ſymptomatum, aliqua quidem cauſas, aliqua paſſos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes ſequuntur. Hæc Rationalis omnia diſtinguit, noſcitque vbi obſeruandum ſit, nec ne. Quòd alia verò adſint, absíntve, non laborat, cùm nihil ad curationem conferant. Quinetiam, vbi concurſus ipſe in aliquo ſymptomate inutili variare videtur, haud ſecius iiſdem vtitur, quàm ſi penitus conſimilis concurſus adeſſet. Quocirca vtilia ſymptomata diſtinguens Rationalis ab inutilibus (quæ facultate carent Empirici, cùm ſecundùm concurſum aut abſentiam ſimilium ſymptomatum, ſolent ſemper curationem variare) ſæpius diſſimili in multis apparente concurſu, eadem medicamenta ſectatur, vt in emproſthono, opiſthotono, & tetano: qui affectus diuerſum concurſum habere videntur. Intelligens ſiquidem copiam ſanguinis (ſi ſic euenerit) in cauſa eſſe illorum affectuum, muſculorúmque eſſe vitium, atque vnum eundémque morbum, eadem via incedet. Nam in priorem, aut in poſteriorē, aut æqualiter in vtramque partem conuelli, patientis ſymptoma eſt: quod obſeruatum, nullum ad curationem momentum adfert: quemadmodum nec lachrymari. Contrà nonnunquam ſimili apparente concurſu, vbi cauſam animaduertit, differenti curatione vtitur: vt in illis qui ob eroſionem, aut fracturam, cruenta ore emittebant. Diuidens enim ſymptomata Ra-

Hiſtoriam iudicari ab Empiricis per experientiam, & à Rationalib. per cauſas.

Ex hiſtoria nõ poſſe haberi iuuantis notitiam.

Empirici quomodo vtantur tranſitu ad ſimile.

Rationales quo pacto vſurpent ad ſimile tráſitum.

tionalis, ad vtiléque indicantia respiciens, atque vtilia tantum ex ipsis deligens, auxilijsque contra ea pugnare valentibus vtens, plerúnque diuerso apparente concursu, eodem ipse semper modo curabit: aut contrà, apparente simili, diuersam curationem instituet, remedia nempe causis symptomata producentibus, contraria adhibens. Sed quomodo, dicet aliquis, vtilia symptomata à vanis, ipse Rationalis distinguet? Ad indicantia proposita referendo, respondeas. Quemadmodum autem concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet quænam curationis auxilia, symptomatis quæ à causis producta sunt, aduersantur: quæ symptomatis à loco, facultatéve exortis. Sciens namque hoc à causis symptoma enasci, à locis illud, aliud denique à facultate: à causa præterea, auxilij genus indicari, à loco vtendi modum, sicuti à facultate mensuram, si quidem eadem causa sit: & causam prodentia signa simul etiam appareant, sed nec locus sit idem, nec facultas eadem, vtique idem remedij genus accipiet: sed mensuram, & vtendi rationem variabit. Contrà, si causa planè diuersa fuerit, sed locus & facultas sint ijdem, non idem auxilij genus, sed mensura, & vtendi ratio seruabitur. Postquam igitur Rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundum concursuum similitudines, aliquas curationis partes pro suo arbitratu mutare. At Empiricus neque causam, neque causarum, aut loci, aut facultatis proditoria rimatus symptomata, id neutiquam facere poterit: quocirca neque ad simile transitum inter curandum ritè vsurpauerit. Ostendimus itaque ea quibus Empiricorum secta insignitur, atque informatur: nempe obseruationem, historiam, & ad simile transitum, frustratoria esse, miniméque consistere posse. Modò superest vltima acies cum Methodicis depugnanda, quorum sanè instituta sunt hæc: Cùm eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhærent, differunt, non eadem medendi ratione est vtendum: vt in phrenitide generis astricti, atque laxi. Rursus, si iidem adsint affectus, symptomata autem differant, eadem (inquiunt) curatione vtemur: vt in costarum, cerebríque phlegmone, si vtraque sub astrictionis genere contineantur. Quando quidem igitur symptomata eadem cum sint, dissidente tamen ratione in medendo vtimur, cúmque illa differunt, eodem nonnunquam modo curamus, ideo inutilia prorsus ad curationem pronunciant esse symptomata. Cùm autem sublatis affectibus, ipsa pereant symptomata, positis autem, perdurent, vtiles esse affectus contendunt, vt qui hæc exorientes producant, extinguant autem euanescentes. Quòd autem per ea quæ methodici faciunt, cogantur vtilia fateri symptomata, facilè cognitu est. Nam homines vtcumque insanientes, siue ob fluxum, siue ob astrictionem insaniant, collocant in tenebricoso cubiculo, lucem ipsam addere ad insaniam existimantes. At veternosos, siue astrictione, siue etiam fluxu laborent, loco splendido continere conantur. Tenebris enim veternum augescere putant. Cùm igitur delirantes ex astrictione, in tenebris, quæ adaugent ipsam astrictionem, detineant: in luce autem, veternosos ex fluxu, licet lux ipsa fluxum reddat magis exorbitantem, videntur certè mihi affectus ipsos negligere, solaque intueri symptomata. Sed neque affectus conferentia indicare, vt opinantur methodici, ijsdem illis rationibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata nitebantur probare, etiam elici poterit. Nam si ijdem affectus sint, causæ verò differant, non eadem curationem admittunt. Vrinæ nanque suppresio, vnus quidem affectus est. Verùm si calculus sit in causa, excindimus. Si phlegmone, cataplasma illinimus. Si vesicæ supra modum distentio, oriculariùm specillum, aut cathetera imponimus: aut ægrum in genua flectentes, aphronitro extremum vrinariæ fistulæ perfricamus. Aut vna cùm est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus. Cholera nanque & arquatus morbus, quamuis dissimiles, eadem ferme & ipsi ratione curantur. Quamobrem, quoniam sublatæ causæ affectus auferunt, positæ constituunt: item diuersæ causæ, quamuis affectus sint ijdem, diuersam: eædem, licet affectus varient eandem curationem postulant, non iniuria nos & causas, & affectus, & passos locos expendimus. Et quemadmodum symptomata ipsi Methodici, quoniam à diuersis affectibus eadem, & ab ijsdem diuersa proueniunt, nihil commodi indicare testantur: itidem nos, à diuersis causis eosdem, ab ijsdem diuersos gigni affectus cernentes, eos ad vtilium indicationem incommodos esse dicimus: ad curationem autem sufficere perceptionem causæ, dignotionem perpesi loci, nec non ipsius facultatis mensuram. Quandoquidem sitne fluor, an astrictio, superuacaneum puto cognoscere, cùm affectus non quid agendum sit, aut quo modo, sed suam ipsorum sublationem indicent: id quod ne bruta quidem ignorant. At artifices tali indicatione non egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pellantur. Nam si morbi sua ipsorum remedia edocerent, laborantes ipsi, per quæ ad sanitatem redirent, intelligerent. Quin & ex auxilijs adhibitis, non morbos, sed causas, indicare medelam, deprehenditur. Auxilia nanque non effectis, sed efficientibus aduersantur. Itaque non prorsus incommoda esse symptomata, nec à morbis conducibile, sed à causis, indicari, satis amplè est ostensum. Iam verò cùm methodici medicam facultatem definiant esse cognitionem per se euidentium communitatum, manifestè etiam hallucinantur, atque conuinci possunt: quandoquidem communitates ipsæ, quas vocant, neque euidentes sunt, neque per se perceptibiles. Siquidem cùm non omnis densatio & retentio astrictio sit, neque omnis raritas aut excretio fluor (in prægnantibus enim retentio menstruorum non est astrictio: sicuti neque fluor, expulsio illa materiæ inutilis, quæ in mulierculis molliori victus ratione vsis excerni singulis mensibus solet) relinquitur manifestum, qui sola ipsa symptomata respicit, eum nec fluxum, nec astrictionem deprehendere posse. Sed hæc ex alijs etiam esse dijudicanda. Siquidem densitas ipsa & raritas, nonnullis quidem ingenitæ, alijs aduentitiæ, & præter eorum naturam sunt: ac proinde oportet, in aliud quippiam affectiones eas referentes, ita secundum naturámne sint an vitiosæ, iudicium ferre. Amplius, id quòd immoderatum, atque præter naturam est, euidens non est: quandoquidem vt cognoscatur, magna est opus inquisitione, necnon collatione ad vires. Atqui communitates (quod fatentur etiam methodici) præter naturam sunt, atque immodica quædam, communitates igitur euiden- tes

Causa genus auxilij indicat.
Locus indicat vtēdi modum.
Facultas mensuram præsidij indicat.
Rationales posse curationem variare id quod non licet Empiricis.
Methodicorū dogmata.
Rationales contra methodicos.
Insanientes, communiter collocari in tenebris.
Lucem augere insaniam.
Tenebris veternum augescere.
Affectus conferentia non indicare.
Vrinæ suppressæ variæ curationes, pro diuersitate causarum.
Curationi quę sufficiant.
Affectus suam ipsorum sublationem indicare duntaxat.
Causæ medelam indicant. Auxilia non effectis, sed efficientibus aduersantur.
Menstruorum retentio, non est astrictio, sicuti neque fluor eorum naturalis, excretio.
Communitates euidentes non esse.

tes non erunt. Illud etiam considerandum est, num quispiam vnquam medicum accersierit, spissitudine aut immodica raritate vexatus. Quòd si nemo vnquam communitates percipit sensu, cur ipsi artem medicam definiunt esse notitiam per se euidentium communitatum, quas quidem inuestigare & cognoscere, Erasistratus & Hippocrates oppidò quàm difficile & laboriosum existimarunt? Cæterùm etiamsi communitates ipsæ euidentes sint, nec ob id tamen eas aliquid vtile indicare est fatendum, cùm aliunde ipsa vera indicatio inuestigari debeat, nempe ab efficientibus causis, quarum differentia communissima est duplex: aliæ si quidem in nostro corpore continentur, aliæ accedunt extrinsecus. Verùm cùm ab aliqua externa causa pulsamur, minimè lædi possumus, nisi alia intestina causa in corpore delitescens, impetum externæ illius excipiat. Porrò methodici non duas tantùm communitates, sed plures etiam statuunt. Alias nanque in victus ratione alias in chirurgia collocant. In victus quidem ratione, vt astrictum, & fluens, adiunctamque magnitudinem, & morbi tempora quatuor, & longinquitatem, & accretionem, & intermissionem. In manuaria autem opera, quod à natura alienum est, ponunt, loco, & tempore, pluribus alijs. Sed de ijs tantùm communitatibus, quæ ad victus rationem pertinent, satis fuerit impræsentiarum aliquid dicere: quas quidem introduxerunt, nihil reperientes, quod auxiliorum differentias indicaret, vt scilicet iuxta ipsarum diuersitatem, diuersam inuenirent medendi rationem. Quòd autem magnitudo communitatum non indicet magnitudinem remediorum, hinc nobis discere licet, quòd in ipsis morbis curandis, non simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, sed huiusmodi certa magnitudine. At magnitudo communitatum, non hanc huiusce auxilij magnitudinem, sed simpliciter magnitudinem indicat. Deinceps neque morbi tempora vtile quippiam indicare ostendemus: prius tamen aliqua de temporum differentijs tractanda sunt. Duæ igitur temporum differentiæ apud medicos celebrantur. Aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum dicũtur tempora. Atque hinc iam manifesta curatio fiet. Causarum autem motiones, morbi esse tempora dicunt. At motionis differentiæ sunt quatuor: initium, incrementum, status, & declinatio. Hæc eadem sunt & temporum nomina. Auxiliorum verò tempora, ea quæ ad ipsorum exhibitionem idonea sunt, prædicant. Sunt autem idonea, quando remedium postulantia quidē adsunt: prohibens verò, nullum. Plerique autem auxiliorum morborúmque tempora, non re ipsa, sed cogitatione tantùm differre existimant: quòd auxilij morbique tempus simul incidant, interdúmque eodem tempore & morbus sit, & auxilijs optima reperiatur occasio. Hallucinantur autem non leuiter. Nam si eadem auxiliorum morborúmque tempora forent, nec re ipsa distarent, oporteret quocunque morbi tempore, tempus etiam auxilij adesse: non autem quocunque morbi tempore auxilia adhibemus, non eadem igitur auxiliorum morborúmque sunt tempora. Plerunque etiam administramus remedia, cùm morbus quidem non adest, sed futurus, timetur. In morbi autem vigore & impetu, auxilijs commodum tempus non est. Contrà verò in ipso vno declinationis tempore, plura quis auxiliorum tempora, & quidem opportunissima accipiet. Ad hæc, morborum quatuor tempora habentur, initium, augmentum, status, & inclinatio, quæ quidem in auxilijs minimè reperire licebit. Quinetiam morborum tempora, aliqua vniuersalia, aliqua particularia sunt. At remediorum, generalia quidem describi possunt, particularia verò non item. Ex quibus liquidò constat, non sola cogitatione, sed re ipsa etiam, distingui huiuscemodi tempora. Ac tempora quidem id quod vtile est indicare, methodici hac ratione impulsi putarunt? quòd tempora non omnia ad cibi medicaméntive assumptionem apta esse cernebant: cúmque temporibus nonnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis verò noxiè spectarent, id ob temporum discrimina accidere arbitrabantur. Quare ex eodem fonte & cibi proposita, & remediorum tempora manare profitebantur. Thessalúmque inter illos fefellit Hippocrates, dicens: Quando morbus in summo est, tunc victu tenuissimo vtendum. Suspicatus est quippe, ipsum natura temporis ductum, alimenti qualitatem tunc præscripsisse, cum tamen à tempore facultatem illic mensus fuerit, ac secundùm ipsius facultatis mensuram, cibi qualitatem acceperit: id quod ex ijs quæ subiunxit, declarat. Coniectandum enim, inquit, an æger possit durare. Plerumque enim tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiantur impediunt: nonnunquam autem quid faciendum sit, edocent. Cùm igitur id quod aliquid postulat, eius quod postulatur propositum sit: quod verò nos postulatum sumere impedit, propositum nequaquam dicatur: vtique morbi tempora nos interdum postulatum sumere prohibentia, proposita minimè fuerint. Neque alia ratione constat dixisse Hippocratem, Inter morborum initia si quid videtur mouendum, moue: vigentibus autem, quiescere melius est: quàm quòd circa ipsa principia, vires nondum infirmas esse intellexerit, sed posse eas facilè inanitiones perferre: at circa morbi statum, & inualescere causas morbificas, & virtutem languidam effici, prosterni, atque labefactari. Cui accedit, neque impunè posse administrari remedia, cùm omnia præter naturam sint, ob idque naturales facultates infestent, nec possint adeò morbosas causas rescindere, quin vnà cum illis, aliquid etiam benignæ substantiæ rapiant. Quare primùm ipsam auxiliorum naturam, & vsum, non ignorare oportet. Auxilia autem per se, causas extirpare non possunt, sed naturæ adminiculum postulant: & fermè solum impetum, motúsque initium naturæ injiciunt, quæ per se postea totum opus absoluit. Igitur cùm est valida, remediorum violentiam perfert, & bonæ ingenitæque substantiæ detractionem facilè sustinet, minimóque negocio ipsam diuexantia excutere potest. At in morbi vehementia valde laborans, adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur, & proprijs direptis opibus, infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbíque auctores nullatenus potest expellere. Cùm verò natura ipsa conata, discutere sibi infesta non valuit, magnopere ex ipso conatu imbecilla efficitur. Atque his de causis, in principio quidem non licet mouere, iuxta doctrinam Hippocratis: in statu autem cessandum est. Quod autem neque facultas ipsa indicare remedium possit, ex hoc euadet perspicuum. Nam si constans vis remedium indicat, in sanis quoque, quandoquidem in eis constat, remedium

Causarũ differentia duplex.

Causa externa non lædit, nisi intestina causa adsit.

Temporũ differentia duplex.

Causarũ motionis differentiæ sunt quatuor.

Tempora auxiliorum.

Tempora auxiliorum remediorúmque non eadē esse.

In vigore morbo existēte, non esse opportuna auxilia.

Declinante morbo opportunū esse auxiliorū vsum.

Morborum tempora quatuor.

Tempora interdum interuertere quod à facultate requiritur.

Remedia omnia esse præter naturam.

Auxilia per se causas morbificas extirpare non posse, sed initium motus naturæ iniicere.

Facultatem non indicare remedia.

medium ſimiliter indicabit. Sed in ſanis remedium non indicat,ergo neque etiam in ægris modum ſeruans facultas indicabit remedium. Siquidem opus eſt, vt ſcopus præſentia indicet: facultas autem ipſa, quemadmodum ſuprà eſt expoſitum, prohibere ne accipiatur id quod requiritur, valet: itaque remedij ſcopus, ipſa nequaquam exiſtit. Quam vicem autem in exhibendis remediis facultas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora. Item, vt ad remedia ſe habent eorum appetentes cauſæ, ita & ad alimenta facultas. Facultatem verò exiguam eſcam poſtulare, non initium, aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine conualeſcentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. Nam ſi modicum cibum incrementum oſtenderet, expediret iſtos ad ſaturitatem impleri, abſente nempe ipſo paucum cibum indicante propoſito. Ad hæc, non indicari alimenti qualitatem, quantitatémve à tempore, hinc etiam liquet. Quod genus indicat, id qualitatem indicare eſt neceſſe. Atqui alimenti genus facultas indicat: illius igitur qualitatem, quantitatémque indicabit: nam ſine differentia alimenti genus indicat. Differentiam verò accipiens,& diſcrimen in genere demonſtrabit. Quare meritò Hippocrates ciborum quantitatis ſcopum, facultatem ſtatuiſſe videtur, vbi ait: Augeſcentia corpora plurimum habent calidi innati: plurimo igitur alimento indigent. Item qualitatem pro facultatis differentia euidenter aſſumit, dicens: cibus iuuenibus quidem in ſummo ætatis flore non mutatus: ſenibus autem exquiſitè permutatus. Ex quibus clariſſimum eſt, virtutem abſolutè eſcarum genus appetere: differentia verò addita, qualitatem. At tempus,nec ciborum qualitatem, nec quantitatem oſtendere. Nam ſi morborum tempora ciborum quantitatem & qualitatem præſcriberent, aut in ſui conſeruationem, aut abolitionem id facerent. Primum autem eſt omni ex parte ridiculum. Ex ſecundo verò infertur, talem tantúmque cibum, aliqua aduerſus tempora contrarietate eſſe præditum. A ſolis nâque contrariis, contraria tolluntur. At temporibus nec talis, nec tantus cibus contrarius dicitur, cùm non ſub eodem genere contineantur, nec poſſit quòd vnũ eſt, dici contrarium pluribus. Hac eadem ratione efficietur: vt nec remediorum differentiam morborum tempora indicent. Quòd autem aiunt,principium indicare, quod augmentum prohibet, ſcopum autem agnitum indicare nihil, extremè ridiculum eſt. Cuius erroris origo ipſis ex altera falſa opinione manauit. Credentes enim quemlibet morbum tranſire per quatuor tempora, veriſimile arbitrati ſunt, vt morborum initia ſuppreſſionem incrementi indicarent. Id igitur ipſos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in ſummo conſiſtere, ac declinare. Acuti nanque morbi, qualis apoplexia eſt, ſimulatque inuaſerunt, ad extremam aſcendunt magnitudinem. Et qui iudicantur morbi, vno tempore declinatione ſcilicet, mutilantur. Siquidem iudicationes, in ſua vehementia morbos, adhuc etiam augeſcentes, diſcutiunt. Poteſt præterea inter initia, remediis adhibitis, deleri morbus: atque ita cætera morbi tempora præuerti, ſuccidique continget. Id præterea Methodicorum decretum eſt fatuum, quòd inter morborum initia aſtringẽtibus ſemper vtendum cenſent. Cauſam verò inde placitum illud accepit, quòd multæ phlegmonæ per aſtringentia, reprimentiáque, inter initia deſinant. Cùm autem quælibet ſecundum ipſos phlegmone, aſtrictio ſit,abſurdum planè videtur, aſtrictos affectus per condenſantia tolli: id quod ſe hoc nomine facere profitentur, non vt cauſæ reprimantur, ſed vt corpora firmiora, minúſque patibilia reddantur, Quibus ita reſponſum velim, minimè fieri poſſe, vt nocentibus cauſis ſimul auctis, corpora ægrè patibilia reddantur. Cæterum quòd inchoantibus phlegmonis, commodè aſtringentia admoueantur ob repercuſſionem humorum lædentium, non vt concilietur robur particulæ, vt illi exiſtimant, nemo id non fatetur. Nam ſi ex aſtrictoria ratione firmitudo conciliaretur corporibus, cutem rigidam diſtentámque præ egeſtate habentes, valentiores bene ſanis, ſenéſque iunioribus longè vegetiores exiſterent. Qui igitur corporibus robur firmitudinémque comparare ſtuduerit, minimè quî corpus durum reddatur, cogitet opus eſt: ſed qua ratione membrorum vires augeſcant, quibus liberè atque expeditè proprios vſus exhibeant.

Facultas prohibet ne accipiatur id quod requiritur.

Conualeſcentibus modicũ cibũ præberi.

Tempus nec qualitatem nec quantitatem alimenti indicare. Facultas indicat alimenti genus.

Facultatem eſſe ciborum quantitatis ſcopum.

Contraria à ſolis contrariis tolli.

Vnum pluribus dici contrarium non poſſe. Morborum tẽpora, remediorum differentiam non indicant.

Morbi non omnes quatuor ſortiuntur tempora.

Acuti morbi ſimulatque inuaſerunt, ad extremam perueniunt magnitudinem. Morbi qui iudicantur, mutilantur declinatione. Morbum poſſe in initio diſcuti.

Phlegmonis incipientibus, cõmodè adhiberi aſtringentia.

Robur qua ratione conciliãdum corporib.

GALENI PERGAMENI

De Conſtitutione artis medicæ,

LIBER VNVS.

Q VANDOQVIDEM diuino quodam præditus affectu, Patrophile, mihi videris, vt qui omnia cum demonſtratione & methodo indipiſci deſideres, nec ſoli eam prouinciam tibi committere audeas, ſtatui alacritati tuæ obſecundare, atque in tuam gratiam duos commentarios conſcribere, alterum in quo monſtratur, quamlibet artem à finis notione ſuam habere conſtitutionem: alterum (quem habemus præ manibus) vbi oſtendimus, methodum eam quæ omnes alias artes, ipſam quoque medicinam conſtituiſſe: id quod iam nobis eſt exordiendum. Cùm igitur artium ipſarum aliæ quidem in ſola naturæ rerum contemplatione, quas ſibi propoſuerunt conſiderandas, ſuum habeant finem, vt aſtrologia & phyſice, aliæ edant præterea nonnullas actiones, à quibus ceſſantes, nullum permanens opificium oſtendunt, vt ſaltatoria: aliæ opificium aliquod poſſint oſtendere, vt ars ædificatoria & fabrilis: aliæ denique nihil efficiant ipſæ aliquid tamen aucupari conentur, vt venatoria: manifeſtum vtique eſt, artem medicam ex affectiuarum genere exiſtere: habet enim aliquod opificium, quod finita actione poſſit oſtendere. Quare iam operæ pretium fuerit: eandem methodum, quam in cæteris factiuis artibus priori commentario tradidimus, ad hanc, quam in præſenti conſtituere conamur, transferre, poſito hîc quoque eodem principio, quod in aliis eſt ſtatutum, nempe finis notione. Prima igitur quæ in nobis ſuboritur cognitio, eſt hominum rectè valentium. Altera ab illa, eorundem, cùm morbis impliciti ſunt. Vnde mox in nobis bene valendi deſiderium aſſurgit, artémque aliquam ſanitatis conciliatricem conſtituendi. Vt autem proponimus efficere integrã valetudinem, ſic ex factiuarum numero ars ea futura eſt, quam conſtituere volumus. Dein, cùm duplices factiuæ artes ſint (nonnullæ quidem res ipſas conficiunt,

Ars quælibet à finis notione ſuã habet conſtitutionem. Methodus quę alias artes, ipſam quoque medicinã conſtituit.

Medicam artem, ex effectiuarum genere exiſtere.

Factiuæ artes duplices.

ciunt, aliæ labefactatas instaurant, corrigúntque) hæc quam inuestigamus, in eis potius erit, quæ rem iam factam reficiunt, quàm quæ aliquid, quod prius non esse, edunt. Quemadmodum igitur illi qui ædificaturus, aut collapsas instauraturus est ædes, necessum est prius omnes ædium particulas, earumque constitutionem accuratè nouisse: sic etiam qui artem, quæ circa humanum corpus versatur, constituturus, illius partes omnes sigillatim necessariò debet cognoscere: quali nimirum substantia, qua magnitudine, quali figura & numero præditæ sint, quámque inter se structuram sortiantur. Et quemadmodum ille qui exstruit domum, nunquam cognitionem particularum, nisi ex resolutione assequi poterit, ita nos corporis humani notitiam ex illius dissectione consequimur. Deus quippe & natura, instar illius qui primùm ædes est fabricatus, prænorunt partes, earum officijs pro exemplari vsi. Nos verò illum qui extructam domum contemplatur, imitamur. Vbi autem ex dissectione ipsa, naturam, formam, magnitudinem, numerum, & concretionem partium similarium apprehenderimus, compositorum pariter membrorum (quæ nonnunquam & instrumentaria vocantur) scientiam assequemur. Quo fit deinde, vt duplices partium actiones in corpore reperiantur, simplicium: nempe, atque compositarum: cùm & crus vniuersum moueri, & sigillatim musculos eius omnes videamus, cumque musculo quocunque per transuersum resecto, necessum fit deperire ipsius motum aliquem cruris: vulneratóque neruo, primum quidem, musculum cui inseritur, expertem motus & sensus reddi, mox verò & articulum qui ab eo mouebatur. Quare hanc nobis artem constituturis, necessarium fore arbitror, etiam partium actiones cognoscere: id quod sanè ab ædificatoribus nos distinguit. Duplex igitur est, vt particularum, ita & actionum natura: vna quidem prima, & maximè propria, dum pariter omnes simplices partes agunt: altera verò ex accidenti: aut secundaria, quæ totius est instrumenti. Vt, totius quidem cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius vicissim nũc extenduntur nunc inflectuntur. Ipsius porrò facultatis motricis à cerebro descendentis, neruus veluti via quædam est. Cerebrum nanque esse neruis omnibus huiusmodi facultatis originem, principiúmve, inde perdiscas licet, quòd secto quocunque neruo, in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt actiones seruantur integræ, cùm tamen omnes in inferioribus pereant. Incessus itaque actio est totius cruris, cui actioni musculorum præest genus. Ossa siquidem, cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, venæ, membranæ, ligamentáque à musculis habent initium motus. Primùm enim ab ipsis ossa mouentur, mox cætera vnà cum ipsis etiam moueantur oportet. Ad quem motum necessaria fuit optima cùm ossium, tum etiam ligamentorum commoderatio, constitutióque. Ac de cæterarum partium actione & vsu, similiter disserendum, vt quæ optimè constitutæ sunt, seruentur, quæ autem vitio non carent, ad meliorem statum ducantur: id quod minimè nobis licebit, nisi vniuscuiusque partis tum actionem, tum vsum, atque adeo etiam structuram examinauerimus. Structuram porrò cuiuspiam rei, an vitiosa sit, an ab omni prorsus immunis vitio, nemo perpendere poterit, nisi is magnitudinem, numerum, figuram, & situm omnium partium, ex quibus talis res constat, optimè scrutatus prius fuerit. Quandoquidem omnium instrumentariorum corporum, quæ ex compositione suam essentiam sortiuntur, tum vitium, tum integritas, affectúsque omnis, quatuor generibus his continetur. Quòd si partes vnionis quoque ex natura participes sint, quintum hoc genus his addendum erit corporibus: ita vt quod in ipsis se præstantissimè habuerit, sit optimas habiturum actiones: quemadmodum pessimas, quod deterrimè. Si ergo etiam vnitio soluatur, talis affectio erit morbus, quem vnitatis diuortium vocamus, quo non solùm instrumentariæ, sed similares etiam affliguntur particulæ. Cæterum in osse is affectus fractura dicitur. In carnea verò musculorum parte, si cum distentione accidat, ῥῆγμα, hoc est, scissura. Vbi autē sic filamenta tenduntur vt dirumpantur, conuulsio. Vbi caro citra tensionem soluitur, vulnus. In neruo dicitur affectus is, scissio. Si vulnus ab acuto telo infligatur, punctio vocatur. Si à graui, contusio. Si à corrosione ortum habeat, in osse quidem, caries: in aliis autem partibus, vlcus vocatur. Tot ergo, talésque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupat, differentiæ erunt. Instrumentariis verò sæpe accidunt, atque diuulsiones dicuntur. Sed si similaris quæpiam particula dissecetur in totum, affectio illa, partim illius quæ secta est, dicetur: partim totius instrumenti, quamuis nonnunquam huius non nisi ex accidenti dicenda sit, vt cùm aliquis musculus patitur. Quandoque autem etiam primum, vt cùm aliquod ligamentum. Quemadmodum igitur in hoc vno morborum genere fecimus, sic in alijs quatuor differentiæ tibi scrutandæ sunt. Quibus examinatis, nosse oportet, possit ne pars quæpiam in alterius locum restitui, an minimè. Quandoquidem si resecueris carnem vitiatam, facile poteris similem aliam reficere. Secus autem si neruus, vel ligamentum dissectum fuerit. Neque enim alia resarcies, qualia erant priora: cùm illa quidem ex sanguine generetur, hæc verò ex semine ducant originem. Os quoque in ijs est, quæ per primam efformationem constructa sunt. Cæterum in locum ipsius aliquid suggerere possumus, quod ossi quamsimillimũ fit. Verùm iam methodus ipsa nos cogit ad inquirendum, vtrum vnaquæque pars, earum quæ & simplices, & similares videntur vnũ sit an potius ex pluribus constituta: & præterea, quis sit earum compositionis modus. Quæ inquisitio, quamuis non philosophis modò, sed etiã medicorum nonnullis admodum sit visa difficilis, ij tamen quibus adsint septem adiumenta quæ subdam, facile cùm illius, tum aliorum omnium difficultatum, ipsam veritatem inuenient: aut si minus, saltem non omnino de inuentione desperabunt. Septem igitur illa sunt, natura perspicax: educatio optima, præceptores ingenui, labor improbus, veritatis ardentissimus amor, optima methodus, exercitatio denique assidua. Quorum si vel vnum desideretur qui ad viam veritatis introducendus est, non est admodum sperandum, illum posse sui voti compotem fieri. Si verò omnia cumulata adsint, quid deinde vetat, quo minus veritatem, bona etiam spe, exquiramus? Reuertamur autem eò, vnde digressa est oratio, disquiramúsque primum, an carnis (exempli gratia) elementum, vnum specie sit. Deinde verò, si secus videatur, an plura. Mox quot ea sint, & quæ,

&

Medicam artem ex iis esse quæ labefactata instaurant.

Medicam artē constituturus, corporis humani particulas exquisitè debet cognoscere.

Deus & natura prænorunt corporis partes, earum officiis pro exemplari vsi.

Actiones partium duplices simplicium nempe, & compositarum.

Medicam artē constituturis, necessaria est partium actionũ cognitio.

Cerebrũ esse originem facultatis motricis per neruos delatæ.

Musculos præesse incessui.

Instrumentorum vitium integritatemque in magnitudine, numero, figura, & situ consistere.

Vnitatis solutio communis morbus similarium & instrumentalium particularum.

Fractura. Scissura. Conuulsio. Vulnus. Scissio. Punctio. Contusio. Caries. Vlcus.

Diuulsio.

Carne resecta, similem instaurari posse. Neruum aut ligamentum scissum, refici rursus non posse. Carnem ex sanguine, neruos ex semine generari.

Adiumenta septem ad veritatem in abstrusis rebus peruestigandam.

Carnis elementum non eſſe vnicum.

& quem habeant compoſitionis modum. Profectò ſi caro cùm vel ſecatur, vel impenſius calefit, dolet, fieri nequit vt ex vno elemento conſtet: vt ex atomo, quemadmodum Epicurus exiſtimauit. Quare pulchrè diuus inquit Hippocrates: *Si vnus exiſtat homo, neutiquam dolebit: quia in alterum nequit mutari, ſi vnum eſt: cùm nihil prætereà relinquatur, in quod mutetur. Quòd ſi eſt mutationis, erit quoque alterationis expers, atque impatibile, ac proinde nulli dolori obnoxium. Si itaque elementum carnis eſſet ſpecie vnum, nunquam illa doleret: dolet autem, igitur elementum carnis non erit ſpecie vnum.*

Carnis elementum non eſſe impatibile.

Rurſus, ſi impatibile eſſet elementum carnis, non doleret: atqui dolet, non igitur eſt impatibile. Quibus rationibus ſubuertuntur dogmata eorum, qui tum atomos, tum ſimilaritates, tum elementa quatuor, ſed quæ mutuò inter ſe tranſmutari nequeant, introduxerunt. Quippe ſi duos digitos ſimul committas, moxque diſiungas iterum, neque eorum conuentus, nec diductio, aliquem excitabit dolorem.

Pati contingit aliquid, ob alterationem & ſolutionem continui.

Vt enim aliquid dolet, ita patitur. Siquidem pati, ab his duobus prodit, ab alteratione per totum, & à continui diſſolutione. Quandoquidem igitur nec conuentus, nec ſeparatio corporibus vel manifeſtò patibilibus, vllum adfert dolorem, minùs profectò adferet impatibilibus.

Doliturum corpus idem eſſe debet patibiléque, & ſenſibile. Senſibile corpus non neceſſariò ex ſenſibilibus cōfici.

Etenim quodcumque in dolore futurum eſt, neceſſum habet, vt cùm patiendi, tum ſentiendi facultate præditum ſit. Nulla tamen neceſsitas cogit, id quod ſentit, ex illis primis conſtare, quæ ipſa etiam vim habeant ſentiendi, nam ſat erit ſi ex patibilibus ſit. Dum enim patientur alterabunturque, poterit aliquam ſentiendi vim aſſequi. Cùm innumeræ poſsint eſſe alterationes elementorum, vnde mox innumeræ particularum poterunt proprietates oriri, ſic vt aliæ euadant ſenſus expertes, aliæ illo præditæ ſint.

Elementa eſſe tum plura vno, tum alterationi obnoxia. Alterationem fieri abſque contactu non poſſe. Tactiles qualitates.

Ex dictis igitur conſtat, elementa eſſe plura vno, eáque alterationi eſſe obnoxia: nunc verò numerus eorum nobis inueſtigandus eſt. Neceſſum autem eſt, vt illa quæ rem quampiam alterant, primum quidem illud contingant, quod ab eis alterandum eſt, atque ita mox ipſum tandem immutent, idque per tactiles qualitates, quæ alterare totam proximæ rei ſubſtantiam poſſunt: cuiuſmodi ſunt caliditas,

Actiuæ qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas.

frigiditas, humiditas, atque ſiccitas: quæquidem actiuæ qualitates planè & ſunt, & dicuntur: ex eiſque vel maximè oppoſitio prima, atque in hac ipſa, caliditas. Præter has quatuor, nulla reperitur qualitas, quæ corpora quibus occurrit, alterare per totum poſſit. Vnde ſi niuem ad minima vſque ſecueris, nix quidem ſeruabitur: ſed ſimul ac calefiet, deſinet actutùm nix eſſe.

Elementa omnium ſunt, terra, aqua, aër, ignisque.

Quare quæcunque corpora has quatuor qualitates ſibi vendicauerint primùm, erunt omnium corporum elementa: ſunt autem hæc, terra, aqua, aër, ignisque. Ac proinde vniuerſi, qui demonſtrationi parent, Philoſophi, hæc eſſe omnium quæ gignuntur, intereuntque, vera elementa, nec non mutuò ſe tranſmutare, habereque omnia ſubiectum quoddam commune, autumant. Igitur ex quatuor elementis ſimul contemperatis, corpus vnum ſimilare gignitur: quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps ſenſus, aut illius expers euadit.

Similarium corporum differentias ſimplices, tot eſſe, quot elementa, totidémque etiam compoſitas.

Vnde corporum ſimilarium differentiæ, quæ ſimplices quidem ſunt, tot ſunt, quot elementa: calidiores nempe, frigidiores, humidiores, atque ſicciores. Totidem verò & compoſitæ, vt quæ ſimul calidiores & humidiores ſūt: quæque frigidiores & humidiores: & præter has, alia tertia, ſiccior atque calidor: & quarto deinde loco, quæ ſiccior eſt, & frigidior: ſic tamen, vt quæ temperatiſſima eſt, & harum omnium prima, non negligatur.

Similarium partium integritatem & vitium in elementorum moderatione, immoderationéque cōſiſtere.

Cùm igitur abundè ſit iam oſtenſum, ſimilarium partium integritatem & vitium, in elementorum tum moderatione, tum immoderatione conſiſtere, ſupereſt vt inquiramus, quomodo ab earum vitio morbus ſit diſtinguēdus.

Morbus quê diſtinguendus à vitio ſimilarium particularum.

Dinſtinguetur autem à rei cuiuſque notione. Porrò ſalubris conſtitutio corporis, actiones ſibi ex natura debitas, inoffenſas habet: morboſa, offenſas. Idcirco ſi quis ſanus quidem ſit, altero tamen, qui itidem proſpera valetudine fruatur, actiones habeat imbecilliores, erit ſanè is intemperatior illo, necdum tamen ægrotat.

Morbi tot ſunt, quot conſtitutiones ſalubres.

Itaque inter ſalubres habitus vniuerſos, vnus erit temperatiſsimus, octo autem intemperati. At inter morbos, nullum temperatum inuenias: eundem tamen numerum complent, quem intemparaturæ ſalubres. Ac de his hactenus. Deinceps autem dicendum eſt, quo modo quis morbos curet, quo modo & ſanitatem tueatur. Enimverò medendi methodus ex ipſo cùm ſanorum, tum ægrorum corporum affectu, ſuum principium habet. Cùm enim id quod exquiſitè ſanum exiſtit, omni ex parte ſit moderatum: quod verò ægrum, immoderatum: aduertendum in primis eſt, quænam ea ſit illius immoderatio. Quippe neceſſarium eſt aliam inueniri immoderationem contrariam, per quam illam exterminemus.

Reditum ab immoderatione ad temperiem, per immoderationē contrariam fieri debere.

Reditus ſiquidem ab immoderatione ad temperiem, in omnibus erit per immoderationem contrariam. Vt tandem neceſſum ſit, id quod præter naturam affectum eſt, dum ad ad naturalem ſtatum redit, illam eandem quaſi viam incedere, quam prius confecerat, præterquam quòd ordine contrario.

Contraria cōtrariis remedia ſunt.

Quare generaliſſimus curandorum morborum ſcopus erit, Contraria contrariis remedia eſſe, & particularibus particularia contraria. Calido enim morbo, frigidum: & frigido calidum. Ita etiam ſicco, quod humectat: humido quod exiccat. In ſimilaribus ſiquidem res ſe habet hoc modo. In inſtrumentariis autem, oportet in vnoquoque prædictorum quatuor generum, morboſæ immoderationi eouſque adhibere contrariam, donec ad moderationem, naturalemque ſtatum peruentum fuerit. Vt, ſi (exempli gratia) caro plus quàm par ſit, vlceri excreuerit, erodenda eſt. Sin autem nimis cauum ſit vlcus, implendum. Similiter & in aliis faciundum.

Morbi ſpecies curationem tantùm indicat.

Conſiderandum autem in omnibus generibus eſt, num habeamus facultatem, ea quæ ex indicatione ſe offerunt perficiendi. Siquidem morbi ſpecies, curationis tantùm modum indicat. Id autem fieri poſſit nec ne, haud item indicat. Etenim eorum omnium quæ proſunt corpori, in cauſa eſt, cùm ipſa natura, tum etiam medicus.

Natura quæ nequeat præſtare, & quæ poſſit.

Quædam tamen medicus, quædam etiam natura præſtare nequit. Os nimirum ita perfractum, vt de ſuo loco partes decedant, membrumque diſtortum reddatur, haud poteſt natura corrigere aut conformare, ſicuti poteſt medicus. Sed natura poteſt vlcus cauum implere: quemadmodum quæ ſemicocta ſunt, aut etiam cruda, concoquere: id quod negatum eſt medico.

Medicum eſſe naturæ miniſtrum.

Quanquam ad hæc peragenda, medici miniſterium naturæ poteſt ex vſu eſſe, vt dum congruis medicamentis vlcus reddit puriſsimum, & eis quæ concoctione egent, ea offert quæ modicè calfaciant. Iam ve-

rò

rò natura ipſa, nonnulla etiam primùm à ſe confecta, denuò non valet reficere: vt venam, arteriam, ligamentum, neruum, & alia id genus. Siquidem ob inopiam materiæ, nullum eorum natura reficere valet, quæ ex ſemine ſuum ortum duxerunt. Igitur ſcopis ipſis à methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere oportet: vt deinde comprehendantur, quæ aut omnino, aut ex parte aliqua, aut aliquo etiam tempore, ſecundum eam fieri poſſint, quæque ſecus. Nec verò eſt exigua huius artis portio, remediorum omnium materias, tam ſimilarium partium, quàm diſſimilarium morbis congruentium, adinuenire. Quorum vniuerſum genus, in offerendis, efficiendis, euacuandis, & ijs præterea que extrinſecus accidunt: planè conſiſtunt. Quæ omnia, vbi artis conſtitutor adamuſſim perſecutus, & conſecutus fuerit, iam cauſas omnes ſalubres: vt nihil illi præterea ad artem medendi deſit, abſoluiſſe putandus eſt: his omnibus redactis in capita duo, nempe corporum cognitionem, quibus remedia offerenda ſunt, atque ipſam remediorum naturam. Verùm hoc mox illi quoque ſupererit, vt ſibi aliquam affectuum omnium dignoſcendorum facultatem comparet, maximè verò eorum qui partes in alto ſitas occupant quos exactè cognoſcere, vnà cum affectis particulis, haud fuerit obuij cuiuſque. Quocirca de his etiam aliquid impræſentiarum dicendum. Tria ſunt genera rerum præter naturam. Primum, affectus qui lædunt naturales functiones. Secundum, horum cauſæ. Tertium, ſymptomata, Sed cauſæ potiſſimum appellantur, cùm agunt: quamuis ita nonunquam dicantur, quòd vim habeant agendi. Symptomatum verò genus in tres differentias digeritur: in actionis læſionem, in ea quæ corpori accidunt, & in excrementorum exuperantias. Quocirca omnium ſymptomatum exiſtit cauſa ipſe affectus: ob idque meritò ex illis agnoſcitur. Symptomatum porrò nonnulla affectus ipſos neceſſariò concomitantur. Alia non ex neceſſitate, ſed aut ſæpius, aut rarò, aut æqualiter. Sicuti alia rurſus, affectuum differentias neceſſariò ſequuntur: quædam ſæpe, alia rarò, alia in ancipiti ſunt. Ea itaque ſymptomata, quæ morbos ex neceſſitate ſequuntur, quòd affectuum in ſe cognitionem habeant, dicunrur Græcis pathognomonica, & pro morborum notis habenda ſunt. Quæ verò non neceſſariò, ea vel morbi differentiam, vel illius mores, vel magnitudinem indicant. Vtrorunque autem vim vno eodemque aperiamus exemplo. Coſtas ſuccingens membrana teneatur inflammatione: quem affectum neceſſariò ſequentur tumor præter naturam, rubor, & dolor veluti pungens circa ipſas coſtas: quoniam eſt ſubſtantia affectæ partis membranea. Latè etiam vagabitur dolor, quòd ea ipſa membrana latè etiam diffunditur. Febrim quoque tum ipſa phlegmone, tum ex vicinia cordis, ſequi neceſſarium eſt. Quorum ſi vel alterum deſit, iam non ex neceſſitate febris aderit. Nam ſi digitus inflammatione laboret, aut coſtas cingens membrana * ſcirrho, œdematéve affligatur, non continuò adorietur febris. Quin & ſpirandi difficultas incidet, quam affectus ipſe producet, potius quàm læſa pars. Dolor nanque reſpirationis operam (eius vſu nondum expleto) diſſoluit: vt mox neceſſum ſi alteram celerius illi ſuccedere actionem, vnde ſpiritus frequens & paruus redditur. Aderit etiam, præter eam quæ ſeiungi à febri non poteſt, & pulſuum quoque alteratio, nempe durities tenſioni iuncta: quia pars phlegmone obſeſſa, neruoſa eſt. Cùm autem duplex ſit ea tunica quæ coſtas velat, ſi ea pars quæ exterius oſſibus hæret, valde aliquando laboret, facilius ægri in latus decumbunt oppoſitum. Nam ſi decumbant in læſum, compreſſio moleſtiam adfert. At ſi interior (quod frequentius contingit) vehementius dolent, ſi in oppoſitum latus reclinent, cùm nimirum penſilis ſic reddatur inflãmata particula. Quòd ſi vtraque membrana afficiatur, par in vtroque latere decubitus fuerit. Ad hæc, ſi inflammatio in ſupremis illius partibus excitetur, clauicula trahi deorſum videtur. Si in infernis, dolor præcordia pertingit. Quamobrem exigua inflammatio erit, & ſecundum partes coſtarum medias, ſi in neutram ſe inclinet partem. Quòd verò tenue quid, purulentumque, ex inflammata effluat particula, cùm ex morbo ipſo, tum ex parte læſa procedit. Suboritur etenim inflammatio ex humorum affluxu. Vbi igitur multus, tenuiſque is humor fuerit, qui influit in inflammatam partem, atque pars etiam ipſa eſt rarior, plurimum eſt quod effluit. E contrario autem, ſi fluxio fuerit tum exigua, tum craſſa, corpúſque præterea denſum, minimum erit quod transfundetur: ac proinde excitabit tuſſim, ita vt nihil inde excernatur. Quemadmodum ſi copioſum fuerit, tuſſient plurimum, nec parum expuent. Hunc itaque affectum ſemper ac neceſſariò ſequitur tuſſis. Screatus autem poſt tuſſim, non ſemper: at maiori ex parte Quod ſputo reijcitur, neceſſum eſt ſemper eſſe infectum colore, non tamen perpetuò eodem, cùm nec excrementum in inflammata particula ſemper ſit eiuſdem naturæ. Etenim cùm ſanguinolentum fuerit, bilioſúmve (eiuſmodi ſiquidem ferè ſemper ea fluxio eſt, quæ in pleuriticis phlegmonem gignit) à detento ſucco in inflammata particula, ſputum colore inficitur: rubeo quidem, ſi ſanguineum id fuerit: flauo autem, ſi bilioſum. Cæterùm ſi pituitoſus primùm fuerit is ſuccus, qui & concluſus demum putreſcat, ac deinde ſit in cauſa fluxionis gignentis phlegmonem, tunc ſpumoſa excreantur. Sed quandoque cernitur ſcreatus niger, dum bilioſa, ſanguinolentáve fluxio præaſſatur. Quare omnia hæc, cum partis affectæ, affectúſque ipſius dignotione, etiam fluxionis indicant differentiam. Ex dictis igitur conſtat, perneceſſarium eſſe ad affectus, locíque affecti inuentionem tum vniuſcuiuſque affectæ partis ſubſtantiam, actionemque, tum eiuſdem cum vicinis conſortium callere: nechon morborum & ſymptomatum genituras, adeoque morborum effectrices cauſas, prius inueſtigaſſe. Porrò in nuper propoſito exẽplo, pernicioſiſſimus ſuccus eſt atra bilis: omnium mitiſſimus, ſanguis. Medium in ſimplicitate & malignitate reliqui duo obtinẽt. Ex ſymptomatibus autem, vt nihil omnino expuere, pernicioſiſſimum eſt: ita ſcreatus facilis, ſaluberrimus, præcipuè ſi concocta expuantur. Pulſuum etiam ſymptomata morborum mores oſtendunt: ſicuti & quæ lege conſortij accidunt; vt deliria, ſomni quidam inexpugnabiles, faſtidia, vrinæ, deiectionéſque alui. Ex quibus omnibus erit petenda ratio cùm præſagiendi, tum commodè vtendi remedijs. Præſagia nanque, & medicum ab omni mortis culpa reddunt immunem; & ægros ad obtemperandum faciles, occaſionémque remedio-

Marginal notes:

Naturã nihil ex iis quæ à ſemine orta ſunt, poſſe denuo reficere.

Remediorum vniuerſum genus in quibus conſiſtat.

Rerum præter naturam eſſe tria genera. Affectus. Cauſæ. Symptomata.

Symptomatũ differentiæ tres.

Affectum cognoſci ex ſymptomatis.

Pathognomonica.

Pleuritidos ſymptomata.

Dolorem lateris exoluere reſpirationis operam.

Effluxus ratio.

Pleuritim neceſſariò ſequitur tuſſis.

Sputorum colores varij, ob varietatẽ humorum gignẽtium pleuritidem fiunt.

Atra bilis pernicioſiſſimus ſuccus.

Screatus qui ſaluberrimus.

Præſagiorum virtus.

Remediorum vſus aptus, eſt in arte præcipuum.

Excrementorum ſpecies.

Locus per quẽ fit excretio.

rum præmonſtrant. At verò quòd aptus remediorum vſus, id ſit: quod in arte eſt præcipuum, liquet. Iam excrementorum ſpecies,multorum notitiam adfert, cùm & corpus ſecum connexum habeat, è quo illa excerni videmus. Locus autem per quem fit excretio, poterit certius nos ad affectas partes perducere. Nam ſi per inferiorem aluum, membraneum quid excernatur, vlcus indicabit in inteſtinis. Si per ſuperna vomatur, in ventriculo. Si per tuſſim excreetur, abradi tunicas aſperæ arteriæ, indicium erit. Sicuti ſi mingatur, vel veſicam, vel pudendi meatum. Sed non parum præterea ad rem faciet, ea quæ primario affectu,ab iis quæ per conſenſum laborant, diſtinguere. In vniuerſum autem maximè neceſſarium eſt ad commodum remediorum vſum,partis,quam curaturi ſumus, ſubſtantiam, figuramque, & poſitum, accuratè cognoſcere.

Subſtãtia partis quid indicet.

Subſtantia enim affectus primos, qui in intemperie conſiſtunt,quantum à naturali ſtatu aberrarint, oſtendit, quantumque refrigerare, calfacere, humectare, aut exiccare oporteat.

Figura partis quid indicet.

Figura verò, morbos qui ad ipſam ſpectant,eorúmque magnitudinem indicat: necnon quouſque ſit opus ad naturalem habitum per contraria reducere. Obſtructiones autem ad hoc genus pertinent: quanquam habent aliquam communionem cum illis indicationibus, quæ deſumuntur à ſitu: de quibus iam agam, vno propoſito exemplo.

Obſtructionẽ eſſe affectum partiũ inſtrumentariarum.

Obſtructio affectus eſt partium inſtrumentariarum, qui precipuè iecori ſolet negociũ faceſſere.Nam venæ quæ à portis oriuntur, per vniuerſam huius viſceris partem cauam diſſeminatæ, tandem illis quæ in gibba ſunt, per quædam oſcula ſenſum effugientia applicantur. Vniuerſum verò alimentum, ex ventriculo in hunc vnum locum, qui ob idipſum, quod nuper diximus, porta appellatus eſt, ſuggeritur,

Porta vena cur ſic dicatur.

Quemadmodum enim in vrbes nihil inuehi niſi per portas poteſt, ita ferri nihil poteſt in iecur, niſi in hunc prius locum feratur: vnde in totam iecoris partem cauam demittitur:inde verò,per eos quos diximus terminos, in ipſam gibbam.

Iecur aſſiduè obſtructionibus corripi.

Quare nihil mirum videatur, ſi viſcus hoc, & ob viarum anguſtiam, & ob copiam pertranſeuntis ſubſtantiæ, aſſiduè obſtructionibus corripiatur. Ei igitur curatio adhibenda eſt, prius quàm obſtructiones excreſcant,atque accendatur febris, tum cibis, tum medicamentis attenuantibus adminiſtratis. Nam ſi auctæ illæ fuerint, euacuatione erit opus: quæ per quem locum molienda ſit, membri figura & ſitus dictabunt.

Iecoris partes cauæ gibbæque, per quas regiones purgandæ.

Quippe ſi quid iecoris cauo adhæreſcat, id per inteſtina detrahemus. Quæ autem in gibbo comprehenduntur, vrinam cientibus euacuabimus.

Pulmonis pectoriſque excrementa expurganda per tuſſim.

Eodem etiam modo, quæ in pulmone & pectore deliteſcunt, per tuſſes ſunt expurganda: ſicuti deducenda ad nares: quæ in cerebro ſunt. Nec minus à membri figura & ſitu deſumpta ratio eſt, ſanandi phlegmone detentas particulas.

Venæ ſecandæ ratio in fluxionibus quæ decumbunt ad coxam, vterũ, thoracem pulmonem, caput,& collum.

Vacuatio omnium optima quæ.

Siquidem fluxiones quæ decubuere in coxam, ſectis venis in poplite aut in talo,euacuamus: & eas pariter quæ in vtero comprehenſæ ſunt. Quæ in thorace aut pulmone, per cubiti interiorem venam. Sicuti eas quæ in capite & collo, per humeralem. Ea quippe vacuatio facillimè & optimè fiet, quæ per vicinas venas, & affines parti affectæ, fuerit adminiſtrata. Porrò & ſuam ex morbo habet indicationem, in halitum difflandum eſſe, quod in inflammatum locum defluxit.

Situs variat auxiliorũ particularium vſum.

Situs tamen affectæ partis, varium deinde inſinuat particularium auxiliorum vſum.

Cutis ſummæ affectus, qualia remedia poſtulent.

Etenim quæcumque in ſumma cute ortum habent, tale expoſcunt difflatorium remedium, quale ipſa indicat inflammationis ſpecies.

Profundarum partium affectus qualia poſtulent.

Cucurbitulis vtendum in affectibus altè ſitis.

At quæ in profundo, eò egent medicamentis acrioribus quò magis ab exterioribus receſſere: vt quandoque cucurbitulis ſit vtendum, ſi ſedem plurimum profundam habeant, quod tamen inflammationibus quæ in ſumma cute conſiſtunt, quamaduerſiſsimum eſt. Nec minus etiam ſitus loci æſtimandus eſt, quando aſtringente medicamento opus fuerit, Quia ſi medicamentum ipſum aſtringẽs poteſt eò peruenire: nil vetat quo minus ipſum adminiſtremus.

Aſtringentiũ vſus quando vitandus.

Sin minus, cauendum tunc, ne humorem ex vicinis partibus in affectum locum pellamus. Quare vel aliquid admiſcendum aſtringenti medicamento, eſt, quod eò virtutem illius perducat: vel ab illius vſu in totum fuerit ſuperſedendum. Ac de his quidem iam dicta ſufficiant. Deinceps nonnihil de præſagio dicendum, cuius artem qui conſtituere voluerit, is neceſſe habet prius examinaſſe,

Animatis omnibus propriũ vitæ ſpacium conſtitutum eſſe à natura.

an ſicuti cuilibet rei animatæ proprium vitæ ſpacium conſtitutum eſt à natura, ſic etiam omnibus morbis: vt nullo deindę pacto,ſi ſit alicui illorum à natura conſtitutum bimeſtre tempus, poſſit is quatuor diebus abſolui: an verò & in longum protrahi, & celerrimè poſſit finiri. Vbi igitur excrementa in locum aliquem decubuerint, nec defluant amplius, ſi cuiuſque humoris naturam explorauerimus, facilè artificiali quadam coniectura concoctionis rationem & tempus deprehendemus: modò cætera omnia rectè circa ægrotantem tractentur.

Errores circa ægrum admiſſi producunt morbum, vel etiam mortem accerſunt.

Nam quiquid erroris fuerit in his commiſſum, erit profectò in cauſa, vt vel ſerius morbus ſoluatur, vel mors celerius aduentet.

Præſagia quãdo euentura.

Quare tunc ſanè præſagia ſunt euentura, vbi & medicus præſtantiſſimus fuerit, & æger in nullo delinquat.

Medicus intentus naturæ & morbo.

Medicus igitur his duobus,morbo inquam & naturæ, veluti colluctantibus, ſemper mentem intendit: ac dum diſcernit quodnam horum robuſtius ſit, primùm quidem ſuum de ſalute hominis aut interitu, præſagium depromit. Dein verò, quò alterum altero fortius eſſe nouit, eò & illius præfinitum tempus agnoſcit. Vt enim celerrimè morbus ſoluendus eſt ſi vires ſint validiores: ſic citò mors aduentabit, ſi hæ imbecilles fuerint, morbus autem vehemens. Sed magnitudo exceſſus horum tempus indicabit.

Robur naturæ cognoſci ex propriis illius actionibus, ac maximè ex pulſu.

Naturæ robur ex proprijs illius actionibus comprehendes, maximè verò ex pulſu. Siquidem is, facultatis vitalis eſt opus.

Morbi magnitudinem cognoſci ex eius ſymptomatis.

Morbi autem magnitudinem cognoſces ex ſuis ſymptomatis.

Cõcoctio quid indicet.

Cruditas quid indicet.

At quatenus alterum altero præualet, concoctio cruditáſque indicabit:quas ſubinde ex proprijs excrementis cognoſces.

Deiectiones.

Vrinæ.

Sudores.

Quæ enim in ventriculo conficiuntur, deiectiones commonſtrant: quæ in vaſis, vrinæ: quæ in corpore vniuerſo, ſudores. Quo etiam modo & reliquæ concoctiones omnes ſe habent, quæ in vna quapiam parte, aut pluribus abſoluuntur.

Morbum nunquam ſolui, niſi concoctionis ſigna in excrementis præceſſerint.

Quibus omnibus commune eſt, nunquam morbum ſolui poſſe, niſi prius in excrementis, concoctionis ſigna cernantur.

Concoctiones quid indicent.

Cruditates quid indicent.

Nam vt concoctiones omnes celerem criſim, ſalutíſque ſecuritatem indicant, ſic cruda, & quæ in prauos vertuntur abſceſſus, vel nullam criſim, vel labores, vel tempus prolixum, vel mortes, vel recidiuas declarant. Ac iam mihi videtur vniuerſa medendi methodus (quæ formam tantùm, ac veluti vniuerſalem ſpeciem totius negocij continet)

net) ad finem ſuum perueniſſe. Reliquum autem nunc fuerit, vt modum aliquem, quo quis poſſet eos, qui à morbis ſunt liberati, reficere: proſpicere autem ijs, qui in morbos procliues ſunt: ac eos denique, qui inculpata fruuntur corporis valetudine cõſeruare, doceamus. Ergo ex ſymptomatibus, quæ medium inter ea quæ ſanis inſunt, & ea quæ eueniunt ægris, ſeruant, deprehenditur ipſa in morbos procliuitas. Affectiones verò quæ talem procliuitatem gignunt, per contraria ſunt corrigendæ: ſi tamen hæc res ſummatim tractanda eſt: nam ſi tranſigenda particulatim, omne exuberans eſt vacuandum: ſicut prius ſit diſtinguenda exuberandi ratio, quantitaténe an qualitate, aut vtraque etiam ratione exuberet. Ac deinde, quod poteſt iterum ad naturalem ſtatum redire, ſic per contraria alteretur, vt quod craſſum lentúmque eſt, tenue fiat: quod tenue craſſius reddatur: ambo verò pariter concoquantur: obſtructiones præterea aperiantur: quæ toto genere exiſtunt præter naturam, quemadmodum venena animalium, tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ vel tota ſubſtantia aduerſantur, vel altera, vel vtraque qualitate. At euacuatio, per ea quæ trahendi vim habent. Cæterum hæc omnia quibus ſint peragenda remediis, ab ipſis morbis petendum eſt. Quin ſi omnes pariter humores accreuerint, præcipua ipſorum vacuatio erit per ſectam venam. Deinde verò per frictiones, per exercitia, per balneas, per inediam. Nec alia etiam erit vacuandi ratio, cùm ſolus ſanguis exceſſerit. Vbi autem flauæ vel atræ bilis ſuccus, vel ſeroſus humor contineatur in primis venis, purgandi tales humores ſunt iis, quæ aluum commoueant. Si in aliis tenuia & aquoſa excrementa fuerint, per vrinam: ſi bilioſiora, per purgatoria. Poſſunt tamen & tenuia etiam alui deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, cùm tenuia fuerint, aut ſudore, aut medicamentis: quæ cuti applicita, vim exiccandi habent: cùm verò bilioſa, primùm quidem purgatione egent, mox euacuatione per cutim. At cùm pituitoſus ſuccus exuberarit, ſi ſalſus ſit, eſt purgandus. Si * acidus, experiundum an poſſimus eum alterare: & longè etiam magis ſi dulcis fuerit, erit enim is concoctu facilior. Porrò ad concoctionem conducit quies, calfactio modica, cibi parcus vſus, boni tamen ſucci, potus vini parum calfacientis, moderata frictio, mediocris vſus calidarum aquarum, inſupérque cibi atque medicamēta moderatè calfacientia. Obſtructiones reſerant quæcunque vel eſculenta, vel medicamenta attenuantia. In quibus autem nulla cauſa, nullúſque affectus præter naturam eſt, ſed cum gracilitate, ſola imbecillitas virium, ij facilè in naturalem habitum reducentur, ſi moderatis cibis & motionibus reficiantur. At materias quibus hi alendi inſtaurandíque ſint, in opere de ſanitate tuenda explicuimus. Ne tamen deeſſe alicui quid huic ſermoni videatur, non modo ipſius analeptices, ſed vniuerſi etiam ſalubris negocij methodus, hoc quoque loco repetenda eſt. Si ſolum hoc eueniret corpori, vt in halitus diſſlaretur, & ſubinde inaniretur, cibus potúſque defectum illum ſarcire poſſet. Quia verò humorum copia, prauáque excrementa gignuntur, egemus exercitationibus: quarum nimirum eſt munus, ſuperfluum ſuccum vacuare, excrementa verò concoquere & expurgare: ſi tamen cauſæ omnes viten-

Procliuitas in morbos vnde deprehēdatur.

Exuberās omne vacuādum eſſe.

Tenues ſuccos eſſe incraſſandos, vt concoquantur: craſſos autem tenuandos.

Venena alteranda & vacuanda eſſe.

Alterationem per contraria moliendam.

Vacuatio fiat per trahentia.

Sectione venæ cõmodiſſimè vacuari plethoram.

Purgatio quibus debeatur humoribus, qualiſque.

Pituita dulcis eſt concoctu facilior. Concoctioni quæ conducant.

Obſtructiones aperientia.

Analeptice.

Exercitiorū vſus.

tur, à quibus ſolet vitiari ſanitas, refrigeratio inquam, æſtus, laſſitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & conſimilia. Ergo vt vniuerſam medicinæ rationem per capita reſumamus, medicina eſt è numero factiuarum artium, quæ res vitiatas reficiunt. Ea autem ſibi exemplar nullum confingit, ſed contemplatur quidem omnia ex corporis affectione: ac dein, ſit quid vitij ſit corrigere id conatur. Sed hoc differt ab aliis artibus, quòd maxima ex parte ſe operanti naturæ miniſtram præſtet.

Sanitatem vitiantia

Medicinam eſſe è numero factiuarum artium, quæ vitiata reficiunt.

Medicina ancillatur naturæ.

GALENI PERGAMENI
De partibus artis medicæ,
LIBER VNVS.

NON abſque ratione mihi quidem, Iuſte chariſſime, de partibus artis medicæ dubitare videris: quippe cùm alios alio modo eas partiri animaduertas: idque maximè Romæ, vbi artem ipſam medicam, in membra innumera reſecant: ita vt alios ocularios medicos vocent, alios auriculares, & eos etiam qui ani criſtis medentur, peculiari ſuo nomine appellent, totque in ſumma medicos faciant, quot ſunt corporis humani particulæ. Quanquam certè mirum non eſt, ſi ars ea, quæ omnium maxima ſit, tot in ſe admittat ſectiones: atque etiam, ſi in maxima ciuitate, pro vnaquaque harum ſtatim aliquis reperiatur, qui inde dicatur medicus. Neque enim in oppido quodã exiguo poſſet quis victum ſibi parare, qui tantùm ſuffuſiones pungeret oculorum, aut hernias incideret. Roma verò & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, poſſunt quencunque alere, qui vel vnicam tantùm ex artibus his profiteatur. Vnde huiuſcemodi medici vrbes Græciæ ſæpe mutare coguntur, vt idem tota Græcia illis afferat, quod aliis qui in Italia ſunt, ſola Roma. Igitur vt ſermonem, quatenus ego ſentio, inſtituam: quemadmodum in corporis humani ſectionibus, particulas omnes ad minimam vſque ſcrutamur ſecundum ſpeciem, quæ elementa etiam ſenſibilia appellantur: ſic artium minimas oportet etiam inueſtigare particulas, quæ & ipſæ ſint earum ſenſibilia elementa. Etenim inſtrumentum quoddam eſt caput (exempli gratia) cuius partes, præter alias, ſunt aures & naſus. Harum quælibet in alias diuiditur, vtputa in carnem, neruum, venam, arteriam. Arteria duplici tunica conſtat: quarum altera obliquas habet fibras, altera rectas. Quas fibras non amplius in aliam quampiam ſpeciem partiri poſſumus, vtpote minimas & indiuiduas ſpecie. Ex eis autem vnumquodque inſtrumentorum contextum eſt. Pro iſtius itaque exempli ſimilitudine, punctoriam ſuffuſionum artem, talem vniuerſæ artis medicæ partem exiſtimabimus, qualis ea eſt corporis pars, quam inſtrumentum ſiue organum appellamus. Cuius vnaquæque particula, proportione reſpondet ſenſibilibus corporis elementis. Huiuſcemodi artis partes ſunt, theoremata, ſiue notiones. Quarum prima eſt cognitio illius inſtrumenti, quod eſt pungendum. Secunda, illius particulæ huius inſtrumenti, vbi pungere oportet. Tertia eſt menſuræ pro affectus ratione. Quarta conuerſionem reſpicit. Quinta remotionem ſuffuſionis è loco quem occupabat;

Romanis eſſe medicīnæ artem multiplicem.

Medicinā omnium artium maximā.

Romam Alexandriamque populoſiſſimas vrbes poſſe quemuis medicum alere, qui vel vnicum morbum curare norit. Græciam vniuerſam vix potuiſſe præſtare medico, quod ſola Roma.

Arteriā conſtare duplici tunica.

Punctoria arte.

Theoremata.

Sexta circa aſtrictionem verſatur. Atque hæ ſunt notiones vltimæ & minimæ, quæ in alias ſimpliciores haud quidem ſecari ſuſtinent. Vniuerſa tamen ratio curandi ſuffuſiones, alijs quibuſdam notitijs eget, & illis quidem duplicibus ſecundum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria. Secunda verò illa, quam apotherapeuticen Græci vocant. Siquidem ſi quis velit aliquem nimis repletum, aut prauis plenum humoribus, vel etiam dolentem ſecundum caput, ad huiuſmodi operationem deducere, is inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facilè excitabit, & malè vniuerſum caput afficiet. Quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius inſtitutum eſt, totum corpus ab excrementis, ſuccisque exundantibus vacuum, atque etiam caput ab omni dolore immune reddere. Nec verò eodem modo ſe habet notitia inflammationis curandæ, quo illam ſe habere diximus, qua ſuccurrendum eſt ſuffuſionibus. Quin etiam alia eſt ars curandæ inflammationis ſecundum genus: alia eius, quæ ex certa particula definitur: vt ophthalmiæ, quæ inflammatio externæ oculorum tunicæ exiſtit: aut peripneumoniæ, quæ pulmonis: aut pleuritidis, quæ membranæ coſtas ambientis. Porrò ſi ſecundum corporis affectiones velit quis ipſam artem partiri, primæ maximæque eius partes erunt, curatrix, ſalubris, prophylactice, analeptice, ſenum cuſtodiendorum ratio, educatrix infantium, necnon optimi habitus conciliatrix. Eſt tamen & alia partitio, quæ à ratione operationum, & earum differentijs depromi poteſt: quemadmodum chirurgicen, pharmaceuticen, & diæteticen, eſſe primas atque præcipuas artis medicæ partes pronunciant. Quæ partitio quibuſdam penes materierum differentias fieri videtur. Nam cùm omnis particula corporis iuuari & ſeruari poſſit, aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera, inde tres illas medicinæ partes diſtinxiſſe videntur. Dicamus itaque primas, & proprias, & quammaximè eſſe artis medicæ partes eas, per quas ipſius artis finem conſequimur: alias autem eſſe his ſuperiores. Ac tot quidem ſecundum numerum primæ proximæque ſunt, quot ſunt maximè propriæ rationes medendi. Licebit porrò medicam ipſam artem in ſuas partes diuidere duplici modo: vno quidem, ſi ſumamus initium ab ipſius artis prima ac maximè propria materia, vt conſtat per multimembrem illam diuiſionem, quam aſſignauimus. Altero verò, à ſecunda materia, nec ita propria, hoc eſt, à corpore humano (quod quidem per accidens, eatenusque artis medicinalis, necnon philoſophiæ materia exiſtit, quatenus ſanitatem & morbum recipit, generationemque & interitum ſubit) inito diuiſionis exordio. Cæterum non modò partitio quæ ex huiuſce materiæ ſectione elicitur, ad vltimas vſque deducitur, & elementares ipſius artis particulas, verum & illa etiam, quæ à præcipua totius artis materia oriebatur. Præterea autem & alio modo fieri hæc artis partitio poteſt, ſi vnumquodque morborum propoſitum genus, per proximas differentias ad vltimas vſque particulas animus ſit diuidere: quæ partitio ſi rectè fiat, conſequenter etiam perueniet ad elementares vſque notitias. Nihil igitur eſt, cur ex multiplicitate partitionum turberis. Quin potius tecum perpende, an nihil ſit prætermiſſum, ex iis quę occurrere poſſunt. Optimum tamen iudicio meo fuerit, ſi initium à maximè propria ſumpſerimus ipſius artis materia: cui mox ex prædicta methodo addiderimus cætera.

Suffuſioni curandæ, quæ notiones ſint neceſſariæ.

Notitia præparatoria. Notitia apotherapeutice.

Pungi debere neminem ex ſuffuſis, ante vacuationem humorũ peccantium.

Ophthalmimia quid. Peripneumonia quid. Pleuritis quid.

Medicinæ partes ſecundum corporis affectiones.

Medicinæ partes ſecundũ operationes dictæ.

Partes ſeruari victus ratione, medicamentis, aut manuũ opera.

Medicinæ partes maximè propriæ ſunt, per quas artis finem conſequimur.

Medicinę partitio duplex.

Corpus humanum ex accidenti dici ſubiectum medicinæ philoſophiæque.

Medicinæ diuiſionem ordiendam eſſe à maximè propria ipſius artis materia.

GALENI PERGAMENI
De elementis,
LIBER PRIMVS.

Quandoquidem elementum eſt minima rei, quam conſtituit, portio: nec id ipſum quod videtur, eſt etiam reuera minimum: manifeſtè ſanè liquet, ſenſum minimè eorum fore iudicem, quæ vera, & ex ipſa natura ſunt rei vniuſcuiuſque elementa. Idcirco nos cum Hippocrate, neglectis iis quæ prima, ſenſus iudicio, ſimpliciſſimáque habentur, illa ſtatim quæ verè ſunt naturæ humanæ elementa, quæque in alia diſſolui non poſſunt, nec minus curandis morbis ex vſu ſunt, quàm hæc, quæ ſenſui talia videntur, ſummo ſtudio inquiramus: nempe an vnum tantum ſpecie, an plura potius & diſſimilia ſint. Quòd ſi non tantùm vnum, ſed plura ſint atque varia elementa, quærendum rurſus, quot nimirum ſint illa: ſicuti & quæ, & qualia, quamque inter ſe tandem communionem ſortiantur. Quòd igitur primum id elementum, ex quo tum noſtrum, tum aliorum omnium corpora conſtant, nec forma, nec poteſtate ſit vnũ, hac docet ratione Hippocrates. Si homo eſſet vnum, neutiquam doleret. Quòd ſi doleret, vnicum neceſſariò medicamẽtũ deſideraret rectè quidẽ ille & breuiſſimè totam rei ſummã demonſtrans. Nam ſi homo eſſet vnum, hoc eſt, vnico ex elemento conflatus, non eſſet ex quo dolorem poſſet accipere. Quòd ſi aliquo dolore corriperetur, vnica tantùm eſſet medendi ratio. Nam cùm à nulla cauſa externa perpeti poſſet, neceſſariò à ſua ipſius natura, internè pati deberet. Cùm autem vnica tantùm fuerit vniuſcuiuſque natura, vnicus erit affectus, ratióque redeundi ad naturalem ſtatum vnica: id quod abſurdum eſt, cùm infinitæ ferè ſint, vt morborum, ſic præſidiorum ſpecies.. Eadem quoque ratione licet eorum ſententias conuellere, qui atomos, omnis prorſus qualitatis atque alterationis expertes, necnon incompactilia corpuſcula introduxerunt, vniuerſæ generationis primordia. Quippe nec homo doleret, ſi talis eſſet natura illius. Siquidem neceſſum eſt, vt id quod dolet, cùm ſenſus, tum etiam alterationis ſit capax. Quòd ſi ab omni penitus ſit alteratione alienum, eundem omnino ſtatum, quem ab initio ſortitum eſt, perpetuò ſeruabit. Iam verò, ſi tranſmutetur quidem, ſed nulla illi ſit innata ſentiendi vis, nihil propterea magis affectiones ipſas ſentire poterit, quàm ipſi lapides ſentiunt. Cùm igitur vtrunque horum atomis in alternis illis corpuſculiſque deſideretur, certè ſi ex eis, aut alia quapiam ſimili atque vniformi natura concreti eſſemus, non vtique doleremus: dolemus autem, nequaquam igitur ſumus ex vlla ſimplici vniformíque ſubſtantia conditi. Porrò cùm duo ſunt inſtrumenta, quibus omnia inueniuntur dogmata, ratio videlicet atque experientia, neutrum horum vnquam ita illis inſeruiet, vt aliquid ſint reperturi concretum ex ijs, quæ pariter impatibilia, & ſine ſenſu ſint: quod ipſum deinde patibile ſit, atque ſenſus particeps. Imò

verò

Elementum eſt minima rei, quam conſtituit, portio.

Senſum non eſſe iudicem propriorum elementorum.

Elementum corporum non eſſe vnum.

Atomos haud poſſe quidem eſſe elementa corporum.

Doliturum, neceſſariò debere eſſe tum ſenſus, tum alterationis capax.

Inſtrumenta quibus omnia inueniuntur dogmata, eſſe duo, rationem & experientiam.

verò quantumlibet illæ omnes atomi infitum habeherent ſenſum, eſſent tamen impatibiles impenetrabileſque, ita vt ex ſolo mutuo earum complexu, ipſa caro generaretur, nihilo magis impactam acum perſentiremus, quàm cùm acu ipſa digitos iunctos diſiungimus. Reliquum igitur erit, vt ſentiens corpus vel ex ijs ſit, quæ pariter vim habeant ſentiendi & patiendi: vel ex ijs, quæ pati quidem poſſint, ſed nullum deinde ſenſum habeant. Nos autem mox perpendemus, vtrum horum ſit verum. Si igitur elementum non poteſt eſſe impatibile, non erit etiam ſpecie vnum. Siquidem quod eſt vnum, ſemper eſt impatibile: cum nihil reliquum ſit, in quod tranſmutari, aut à quo pati queat. Quicquid enim tranſmutatur, in alterum tranſmutatur: & quod patitur, ab altero patitur. Quare plura eſſe elementa, iam compertum cùm ſit, eorum numerum inquiramus. Prius tamen ſectas omnes eorum, qui in vniuerſum de elementis diſſerunt, diſtinguamus. Rediguntur enim in quatuor: quarum prima eſt, quæ ex ſenſu vacuis, pariter & impatibilibus: altera, quæ ex ſenſu quidem præditis, cæterùm impatibilibus, conſiſtere quæ ſunt alterationi obnoxia, pronunciat. Quæ ambæ in hoc conueniant, quòd ex impatibilibus ſtatuunt. Quare cùm impoſſibilia tradant, eas miſſas faciamus. Superſunt itaque duæ: altera, quæ corpus ſentiens, ex primis elementis facultatem cùm patiendi, tum ſentiendi habentibus, conſtituit: altera, quæ ex patibilibus, ſed ſenſu expertibus. Inter quas item ea eſt communio, quòd ambæ ex patibilibus aiunt. Quarum ſectarum vtraque poſſibile quid profitetur. Nam ſi ipſas particulas explorare, rationéque examinare volueris, ea quæ corporum ſunt vim ſentiendi habentium, omnes & patibiles ſunt, & facultate ſentiendi præditæ. Quòd ſi prima reſpexeris elementa, facilè fieri poterit, vt quamuis ea nullum habere ſenſum dicantur, modò poſſint in ſe mutuò, multifariámque & agere & pati, aliquod inde, multis intercedentibus particularibus alterationibus, ſenſu præditum corpus gignatur. Quotieſcunque enim ex pluribus quicquam componitur, ſi ea quæ in compoſitionem veniunt, qualia ſunt, talia ad extremum durauerint, nunquam profectò id nouam aliquam, aduentitiámue adipiſcetur formam, quæ in ijs non præfuerit, ex quibus conſtituebatur. At ſi ea multifariam varientur, tranſmutentur, & commiſceantur, poterit tunc in compoſito aliquid ſuboriri, quod ab ijs quæ prius in primis illius elementis reperiebantur, ſit generis alterius. Quare qui ex igne, aqua, aëre, & terra, inuicem tranſmutatis atque alteratis, & ad temperamentum quoddam reductis, gigni corpus volunt ſenſitrice facultate præditum, hi conſentanea pronunciant. Qui verò ex illis ita vt ſunt, permanentibus, & permiſtis tantummodo, perinde vt triticum hordeúmque, & fabæ ſunt in aceruo, ij nimirum ea quæ fieri nequeunt, ſectantur. His igitur, & quòd vno plura omnino ſint elementa, & quòd pati etiam poſſint, monſtratum eſt id quod confirmans Hippocrates, ait: Quî, obſecro, fieri poteſt, vt ex vno quicquam conſtituatur, cùm ne ex pluribus quidem poſſit, niſi ea probè fuerint contemperata; An verò ex ijs primis elementis, quibus omnibus vis inſit ſentiendi, conſtent ſenſilia corpora: an ex illis potius quæ illa careant, nondum monſtratum eſt. Porrò nonnulla quidem omni carere

Elementum non poſſe eſſe impatibile.

Tranſmutationem fieri in alterum.

Paſſionem fieri ab altero.

Sectas eorum qui de elementis differunt eſſe quatuor.

De elementis opinio conſentanea rationi.

ſenſu inde perſpicuum eſt, quòd ex compoſitis etiam quædam huiuſmodi ſint. Fatua itaque eſt hæc tam naturalium philoſophorum, quàm medicorum opinio, qui vnum vel hominis, vel etiam ipſius vniuerſi elementum aſſerunt. Thales etenim, Anaximenes, Anaximander, cum illíſque etiam Heraclitus, ex elementorum tranſmutatione mutua, quòd ſingula in vicina alia cernant degenerare, vnumquodque ex illis eſſe elementum vniuerſale, prorſus demonſtrare conantur, ſic tamen vt alius aliud ſtatuat. Qui ſanè mihi videntur omnes communem illam ſomniaſſe materiam primam, omnibus elementis ſubiectam: quam vt vnicam viderunt, ſic etiam vnicum eſſe elementum putarunt. Cæterum qui vniuerſa pronunciant vnum, tam ipſius naturalis philoſophiæ, quàm Medicinæ principia deſtruunt, ob idque contra eos diſputandum non eſt. Id autem ab omni ratione eſt alienum, ſi propterea quòd nullum ex elementis quatuor, ſolum ſyncerúmque in corpore cernitur, velit quis inficiari, ea omnia ſimul in eo reperiri. Nam cur vis tu in animantium corporibus reperire terram (exempli gratia) impermiſtam & puram, quum ne in vniuerſo quidem eiuſcemodi à te oſtendi queat? Quamcunque enim particulam eius acceperis, ea ſtatim erit alicuius caloris humoriſque, & aëreæ ſubſtantiæ particeps: cùm tamen ea terra, quam opinamur eſſe elementum, ſit quammaximè denſa, grauiſque, ac præterea frigida & ſicca. Quòd ſi tu in mundo mihi oſtenderis lapidem, terreum ſanè corpus: ego tibi aliquid illi ſimile in animantium corporibus, oſſium nempe, cartilaginum, pilorum, teſtarúmque genus oſtendam. Ne igitur amplius impermiſtum quicquam exquiras in animalium corporibus, quandoquidem nec in ipſo orbe id reperies, adulterio carens. Sed quotieſcunque aliquam videris particulam frigidam, ſiccamque & denſam, ea ſatis ſit, ad reuocandam tibi in memoriam terram. Satis etiam ſit humidum aliquid conſpexiſſe, rarumque, & fluens, ad concipiendam mente aquam. Calor quoque animantis, ignis tibi repræſentet memoriam: necnon natura ſpiritus, citra quem animal conſtare nequaquam poteſt, aëris in primis, ac mox ignis, tibi memoriam refricet. Nec verò inficiari poteris, vniuerſos fructus ex terra gigni & ex aqua, cum inde ſuum habere ortum videantur. Quod autem aëris igníſque per tota ſimul temperatorū etiam participes ſint, hinc planè licet cognoſcere, quod ſi aqua macerauueris terram, nihil præter lutum efficies: fructus autem lutum non ſunt. Si igitur fructus omnes ex elementis vniuerſitatis ſuam ducunt originem, non eſt quòd de ipſis animalibus dubites, cùm nimirum & ab illis alantur. Audenter itaque profitendum eſt terram, aquam, aëtem & ignem, prima eſſe, communiaque & ſimpliciſſima rerum omnium elementa, & primordia: ex quibus vtique tum ſtirpes, tum animalia omnia gignuntur, aluntur, atque augmentum ſuſcipiunt. In ipſis enim ſolis ſummas qualitates reperies, abſque vlla miſtura aut temperie. In igne nempe, ſummam caliditatem & ſiccitatem. In terra, ſummam frigiditatem & ſiccitatem. In reliquis, reliquas qualitates, prout ſui cuiuſque natura poſtulat. Affirmare autem eſſe aliquod elementum ſummè humidum, ſimulque arbitrari illud eſſe quippiam ab aqua diuerſum, extremæ cuiuſdam ineptiæ eſt. Porrò quòd ſummus calor igne ſimplicior

Materiam primam vnicam quatuor elementis ſubiectam eſſe.

Elementum purum nuſquam reperiri poſſe.

Terra elementaris cuiuſmodi eſſe debeat.

Elementorum ſingulis eſſe quid ſimile in animantium corporibus.

Fructus vniuerſos ex terra gigni & ex aqua.

Elementa prima eſſe terram, aquam, aërem & ignem.

Elementis ſolis ſummas qualitates ineſſe.

Aquam eſſe ſummè humidam.

Calore summo accedente ad materiam, constitui ignẽ.

simplicior sit, quódque illo accedente ad materiam, ignis gignatur, pro confesso ab omnibus habetur philosophis: qui quidem in vniuersum fatentur, materiam quandam prorsus qualitatum expertem (quæ omnibus elementis subijcitur) atque etiam calorem summum, qui in ea producitur, igni existere suæ generationis principium.

Materiam ingenerabilem, incorruptibilémque.

Qualitatem gigni in materia periréq;.

Elementi & principij discrimen.

Quinetiam materiam ipsam esse ab omni penitus generatione & interitu immunem: qualitatem autem id esse, quod in illa tum gignatur, tum pereat. At elementum eò à principio differt, quòd minimè sit necesse principia in eodem esse genere, cum ijs quorum sunt principia: elementa verò, ad idem semper genus pertineant. Simplex nanque qualitas compositæ, & simplex corpus, corporis compositi elementum existit.

Calidum, frigidum, humidum & siccum tripliciter dici.

Cùm igitur calidum, frigidum, humidum atque siccum, dicantur tripliciter: nempe vel sicut qualitas, vel sicut impermistum corpus, vel sicut illud quod mistum est: nec ipsa deinde qualitas esse elementum videatur, nec etiam mistum, temperatúmque corpus: reliquum est, vt elementum id esse corpus dicamus, quod est omnis temperamenti atque misturæ expers, necnon qualitatibus simplex.

Elementum quod esse corpus dicatur.

Quare ad ipsum ignem, aërem, aquam & terram, tandem ac necessariò deuenimus: in quibus primis summus est calor, summum frigus, summus humor, & summa siccitas.

Elementis vniuersalibus nos ipsos persæpè vti.

Quibus etiam elementis vniuersalibus, vel synceris, persæpe vtimur: quemadmodum aqua quotidie, cùm bibimus, aut lauamur: & aëre, qui nos vndique ambit, dum illum inspirando attrahimus. Igne etiam, dum frigemus, vt caleamus vtimur. Animantia præterea quæ vel arena, vel terra, vel lapidibus, vel etiam luto, ossibúsue vescuntur, terram manifestè introducunt in corpus. Quare non video equidem, cur dicant nonnulli, nec ignem, nec aërem, nec aquam, nec terram, vel detrahi ex corpore nostro, vel illi etiam apponi: ac proinde ea minimè nostri corporis elementa existere. Quòd si qui ob id non putent vllum nos corpori elementum offerre, quòd nemo eatenus calfiat, donec vratur: vel bibat, quoad disrumpatur: ij non intelligunt, si vel vnum elementum omnino intereat, statim etiam interiturum animal.

Animal interiturum, si vel vnum ex elementis intereat.

Interibit autem frigidum elementum, si comburatur: calidum, si nimis refrigeretur: humidum, si arescat impensè: siccum denique, si plus quàm par sit humectetur. Vnde aliter se habet res, quàm illi sentiunt.

Elementum semper aut eximi, aut apponi corporibus nostris.

Elementorum vsum immoderatum, ad interitum ducere.

Semper enim aut eximitur elementum aliquod, aut apponitur corpori: id quod moderatè fieri debet ab ijs, qui seruare incolume animal ipsum conantur. Siquidem immoderatus elementorum vsus, ad interitum ducit.

Qualitas nulla esse absque substantiis potest.

Ergo cùm nulla qualitas reperiri seorsum à substantijs queat, cogimur eas vnà cum substantijs assumere, atque ita corporibus, quæ illis egent, offerre. Quæ si illas summas exposcant, ipsum elementum administramus: ignem, inquam, aut aquam, aut terram, aut aërem. Vbi verò mediocri opus est qualitate, misto ex elementis medicamento, atque interdum nutrimento vtimur. Neque sanè vnquam ceu medicina elementum ex vsu est, nisi dum corpus summa qualitate indiget. Quòd autem Hippocrates nomine qualitatis, corpus summa præditum qualitate sæpenumero intelligat, ex dictione illius licet nobis colligere. Siquidem vbi ait, cùm interit homo, necessum esse vnumquodq; ad propriam naturam reuerti, siccum ad siccum, humidum ad humidum, calidum ad calidum, frigidum denique ad frigidum: non solas profectò qualitates, siccum humidum, calidum, & frigidum vocat, sed substantias illas, in quibus qualitates eæ reperiuntur.

Substantias elementorum, animali vita functo, reuerti ad propria elementa.

Qualitates elementorum interire, animali intereũte.

Ipsæ enim sunt, quæ animali vita functo abeunt, quæque elementis vniuersitatis miscentur. Qualitates autem dixerimus animante mortuo interire: ad propriam verò eas naturam reuerti, non item. Quare non est quòd quispiam amplius persuadere conetur, illũ ex qualitatibus, quæ ne seorsum quidem à corporibus consistere possunt, animalia gigni arbitrari: sed ex corporibus, quibus summæ illæ qualitates insint.

Elementa secundum substantias misceri.

Ea quippe sunt communia elementa omnium. Quæ verò calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ob aliquam excellentiam horum, dicuntur, propria sunt vnicuique.

Hominis constitutio.

Homo igitur constat ex simplicissimis sensibilibúsque elementis, quæ similaria vocantur. Ipsa autem ex quatuor humoribus. Qui rursus ab esculentis & potulentis suam ducunt originem. At hæc, ex aëre, igne, aqua, & terra gignuntur.

Elementa ex materia & qualitatibus constitui duntaxat.

Elementa ex qualitatibus habere quòd elementa sint.

Quæ sanè ex nullo amplius corpore constituta sunt, sed ex materia & qualitatibus tantùm: quas ipsorum esse principia concedimus, elementa autem nequaquam: tametsi elementa, ab ipsis qualitatibus habeant, quòd elementa sint. Siquidem si summus calor materiæ accedat, iam id totum elementum ignis euadet: similitérque de cæteris qualitatibus tribus, dicendum. Ex nulla autem qualitate alia, prætetquàm ex his quatuor, iudicatur esse elementum.

Elementa animalium propria, quatuor humores.

Similares partes.

At verò de propriis animalium elementis, hoc est, de ipsis humoribus, in sequenti commentario tractandum est. Ex eis enim partes similares gignuntur.

Instrumentũ primum vnius fũctionis gratia est productum.

Instrumentũ maius.

His rursus simul coëuntibus, primum id, ac simplicissimum instrumentum absoluitur, quod vnius functionis gratia à natura productum est. Mox autem, quum hæc item vnà componuntur, aliud maius instrumentum perficitur: ac dein, vniuersi integritas corporis. Ergo, vt totam repetamus disputationem, si nos dolemus, neque specie vna erit, nec impatibilis nostra substantia. Atqui dolemus, non igitur erit specie vna, neque impatibilis. Rursus, si patiatur, oportet vt calfacta, vel frigefacta, vel humectata, vel resiccata patiatur: quum nulla alia qualitate possint quæ proxima sunt, alterari tota per tota.

Substantiã cuiusque rei à qualitatibus primis constitui.

Quo circa manifestum est, caliditatem ipsam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem, substantiam cuiusque rei constituere. Quo pacto autem ea quæ miscentur, tota per tota misceantur, solis ne qualitatibus (vt Aristoteles sensit) an potius ipsis etiam substantiis in sese penetrantibus mutuò, non est opus medicum explorasse.

Mistioni corporũ exactissimæ, plurimũ conducere comminutionem, commotionem & in ipso congressu moram.

Hoc tamen dixisse impræsentiarum sit satis, quòd si vinum (exempli gratia) aquæ misceatur, particulæ vtriusque horum infringuntur in minima: móxque inter se mutuò agunt, atque patiuntur: eóque facilius sibi inuicem qualitates communicant, quò in minutiora redacta, diutiúsque commota, & commista fuerint. Tempore nanque est opus, vt eorum quæ commiscentur mutuò, particulæ inter se inuicem exactè agant, exactéque etiam patiantur, ac ita totum id vnum & sibi vndique & penitus simile euadat.

GALENI PERGAMENI
De elementis,
LIBER SECVNDVS.

Elemẽta cõmunia.

IGitur vt calidum, frigidum, humidum atque ficcum, omnium rerum communia funt elementa: fic nimirum fanguis, pituita, ac bilis tum atra, tum flaua, omnium animalium fanguine præditorum propria elementa exiftunt. Cæterùm hominum propriæ funt fimilares particulæ: quamuis & hæ nonnullæ fanguine præditorum etiam communes adfint, vt boui, cani, & equo: non tamen vfque adeo humanis fimiles. At verò quòd omnes fanguineorum animalium partes, ex materno gignantur fanguine, fatis omnibus conftat: qui cùm fit non modò pituitæ, fed vtriufque etiam bilis particeps demonftratum eft, qua ratione adductus Hippocrates, ipfos quatuor humores materiam effe generando homini tradidit. Caro porrò & neruus particulæ fimilares exiftunt. Cùm autem caro fanguinea fit, præterea mollis & calidæ: at neruus exanguis durus & frigidus: fimiliterque aliæ particulæ alias differentias fortiantur: rationi confentaneum videtur, ipfam fagacem naturam, quo tempore ex fanguine menftruo efformabat fœtum, quod craffius in eo erat, ad folidiora: quod tenuius, ad molliora: ficuti quod calidius, ad calidiora & quod frigidius, ad frigidiora corpora conftituenda, attraxiffe. Subfequenti autem tempore vnamquanque ex concretis particulis, fuum habuiffe alimentum incrementúmque, ex propria & peculiari materia. Nam quemadmodum in lacte reperitur & ferum, & quædam cafeofa fubftantia, fic in fanguine reperire licet quendam tenuem liquorem fero lactis perfimilem, necnon veluti limum quendam, ac præterea ipfas fibras, quibus à fanguine exemptis, vt non amplius ipfe fanguis cõcrefcet, fic etiam colore variabitur. Vnde fanguis minimè fimplex erit. Alioqui in omnibus quum animalibus, tum hominibus effet per petuò fimilis. Contrarium autem licet experientia cognofcere, cùm ex varietate colorum, tum vel maximè ex iis quæ vacuantur ope medicamentorum purgantium. Quæ quidem fi propinentur, vt decet, pro differentia morborum, differentes ac peculiares fibi fuccos elicient: contrà quàm Afclepiades perfuadere conatur, nempe medicamenta ipfa haud quidem familiares fibi fuccos attrahere, fed tranfmutare illos corrumperéque ac in fui naturam, qualefcunque fuerint illi, conuertere. Quæ fanè vt funt abfurdiffima, fic ea quæ per immodicas purgationes indies fieri videmus, oftendunt euidentiffimè, quemadmodum proprium humorem quodlibet pharmacum attrahat. Siquidem quotiefcunque aliquis medicamentum haufèrit, quod vim habet bilem fupra modum vacuandi, primò quidem, vomitu talem humorem eiiciet, mox pituitam, poftmodum bilem atram, poftremò fanguinem purum, quo euacuato agunt animam. Quòd fi medicamentum pituitam foluens propines, illa in primis vacuabitur: dein flaua bilis, quòd educta fit facilis: poft quam atra, ad motum rebellis & contumax: vltimò autem omnium femper educitur fanguis, quòd naturæ is admodum affinis exiftat. Vbi igitur primus ille humor prorfus vacuatus eft, non poteft iam effe incolume animal, cùm vnum ex fuis elementis amiferit: fed diffoluitur prorfus, & perit. Mox autem ex reliquis profluit humor is, qui aptior eft vt vacuetur. Quippe naturalis quædam vis rei vnicuique ineft, ea quæ conueniunt fibi, trahendi. Sicuti in magnete vis eft attrahendi ferrum. Atque per hanc facultatem tum nutritiones, tum vacuationes fiunt: ipfa quidem femper id quod expediens eft, attrahente, nonnunquam tamen cum hoc, aliquid eius quod non eft congruum: vt in purgantibus medicinis vfu aliquando venit. Quæ quidem, vbi vniuerfum id bilis, aut pituitæ, quod in corpore fluitat, attraxerint, peculiarem folidarum partium humorem, vi & labore arripiunt, eas quafi diffoluentes & colliquantes, deducentesque ad elementa, atque animal ipfum internecioni tradentes. Violentiam verò illius attractionis, alius quifpiam humor confequitur illi affinis, qui primùm vi attrahebatur.

Elementa propria.
Similares particulæ hominibus propriæ.
Menftruo ex fanguine gigni omnes fãguineorum partes.
Humores quatuor, funt materia humanæ generationis.
Solidiores partes ex folidiori mẽftrui portione conftructas effe.
Alimenti, incrementique ratio.
Sãguinis partes diuerfæ.
Sanguinem non concrefcere, fi eius fibræ detrahantur.
Sanguis non eft fimplex.
Afclepiadis opinio refellitur circa medicamenta purgantia.
Purgãtia medicamẽta humores proprios trahere, & quonã ordine.
Sanguinem vltimò omniũ vacuari, quòd fit affinis naturæ.
Attractricem fam:liarium vim ineffe fingulis.
Magnes trahit ferrum.
Purgationes immodicæ.

GALENI PERGAMENI
De temperamentis,
LIBER PRIMVS.

COnstare animalium corpora ex calidi, frigidi, ficci, humidíque miftura, neque effe horum omnium parem in temperatura portionem, demonftratum antiquis abundè eft, tum philofophorum, tum medicorum præcipuis. Cùm autem ex calidi, frigidi, humidi & ficci temperie conflari corpora dicunt, de iis quæ fummo gradu fic fe habent, ipfis fcilicet elementis, intelligendum aiunt. Cùm verò animal, ftirpémue, calidam, frigidam, humidam, aut ficcam effe, non item. Neque enim vllum animal aut calidum in fummo effe poffe, vt eft ignis: aut in fummo humidum, vt eft aqua. Pari modo nec frigidum, ficcúmue in fummo: fed ab eo quod in miftura pollet, appellationem fortiri. Non poffe autem differentias temperamentorum effe plures quàm quatuor, hinc docere conantur, quòd duntaxat quatuor fint qualitates, quæ in fe agere patíque poffunt: nempe calor, frigus, ficcitas & humiditas: ex quibus quatuor tantùm (iudicio fuo) oriuntur temperamentorum coniugationes, quæ confiftere poffint: nempe calidum & humidum, calidum & ficcum, frigidum & humidum, frigidum & ficcum. Siquidem coniugia alia duo, quæ ex contrariis qualitatibus conftant, calidum nempe & frigidum, necnon ficcum & humidum, minimè confiftere poffe. Quæ verò illi mihi prætermiffe videntur, nunc adiicienda reor. Vnum igitur & primum id eft, quòd temperatam naturam, quæ & virtute & viribus, reliquis præftat, fine qua de illis ne loqui quidem potuerunt, omnino ac fi nulla fit, omiferunt. Quippe quòd vel in calida temperie calidum prævalet frigido, vel in frigida temperie frigidum præftet calido, id ne intellexiffe quidem eft, nifi prius ponatur eucratos, fiue temperata: ad quam funt intenti, cùm victum fanitatis tuendæ inueftigant, efficeréque temperatum quendam ftatum conantur. Ergo quem affiduè fectantur, & quò femper refpicientes, intemperatos ftatus corrigunt, hunc ego quidem primum omnium ftatuum cenfuerim. Hi autem tantùm abeft vt eius meminerint, vt etiam totum prætereant. At non prætèrimus, inquiunt ex iis aliqui: in calido nanque & humido com-prehenditur

Conftitutio animalium ex difpari elementorum mifcella.
Animalia non dici calida in fũmo, fed per excellentiam.
Temperatam naturam effe à veteribus prætermiffam.
Temperatam naturam effe regulam conftituendæ victus rationis.

prehenditur. Quam sententiam Athenæi sectatores fouentes, ipsas quatuor temperaturas, quatuor anni temporibus comparant. Hyemem itaque frigidam & humidam dicunt. Æstatem autem, calidam simul & siccam. Autumnum, frigidum atque siccum. Ver denique, tum temperatum, tum calidum & humidum vocant. Ad eundem modum & ex ætatibus, puerilem quidem tum temperatam esse, tum verò calidam humidámque. Sed & mortem aiunt animantium corpora ad frigidum & siccum perducere. Vnde colligunt, vitam, cùm illi contraria sit, calidam & humidam esse: ac proinde calidum & humidum temperamentum, optimum & temperatissimum esse. Bifariam autem hallucinantur. Primum quidem, quòd in quatuor anni temporibus, quartam temperamentorum coniugationem inueniri contendunt: id quod non videtur necesse. Dein, quòd ea ratione concludunt, ver calidum & humidum esse, quòd sit hyeme quidem calidius, æstate autem humidius. Siquidem eodem nomine dicetur frigidum simul & siccum, propterea quòd æstate frigidius est, sicuti & siccius hyeme. Quare nec æstati, nec hyemi ver comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare: cùm quodlibet anni temporum, non ex alterius comparatione, sed suapte æstimatum natura, iudicari debeat tale, vel tale. Ad quam formam si expendas ver, videbitur tibi planè in omnis excessus medio consistens. Proinde rectè ab Hippocrate est dictum, ver saluberrimum esse, miniméque morbis perniciosis obnoxium. Est & autumnus, vt quàm æstas minus calidus, sic vtique quàm hyems minus frigidus. Quare ratione hac nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe cùm ambo sit, ac neutrum ad summum. Cæterum alterum in eo est incommodum, nempe inæqualis ipsa temperies, quæ autumnum maximè morbificum facit. Quod Hippocrates etiam significauit, dicens: Cùm eodem die modò calor, modò frigus nos afficit, expectandos esse autumnales morbos. Itaque non rectè frigidus, siccúsque dicitur. Nec tamen æquabiliter est temperatus, vt ver: quin potius hoc maximè ab illo tempore dissidet, quòd mediam temperiem & æqualitatem perpetuò parem non seruet. Quippe meridie multò est calidior quàm manè, aut vesperi: nec in humido & sicco omnino medium statum obtinet, quemadmodum ver, sed ad siccius declinat. Idcirco patère arbitror, nec autumnum absoluto sermone, & citra exceptionem, frigidum & siccum dicendum esse: sicuti neque ver calidum atque humidum. Ego siquidem, tantùm abest vt ver, aut si quid aliud est temperatum, calidum & humidum esse credam, vt quod planè contrarium est, id affirmem, omnium scilicet aëris temperamentorum id pessimum esse, quod humidum est & calidum. Quod sanè temperamentum in quatuor anni temporibus inuenire non possis: quamuis id in pestilenti aëris constitutione incidere aliquando videatur, quemadmodum Hippocrates olim contigisse in Cranone memorat, vbi nimirum assiduè per æstum largo imbri pluerat (quod calidi humidique status est proprium) quam intemperiem aëris comitati sunt varij & grauissimi affectus, haud dubiè diræ putredinis soboles. Nam vt à frigido & sicco omnia incorrupta seruantur, sic à calido & humido facillimè computrescunt. Boreæ etenim flatus siccus & frigidus, omnia quàm diutissimè impurtia conseruat. Austrinus autem flatus, qui calidus & humidus est, illa subito ad corruptionem perducit. Ver itaque haudquaquam calidum & humidum pronunciamus, cùm nec tale sit, nec si esset, vtique salubre esset, aut sanitati accommodum. At quatuor qualitatum mistionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & salubritatis est causa. Perperàm etiam faciunt, dum ætatum temperamenta, ad quatuor anni tempora transferunt, quum non idem sit, aut similiter dicatur animalis temperies calida & humida, sicuti aëris temperamentum calidum & humidum dicitur. Qui error inde illis videtur ortus, quòd non meminerint, animantia veteribus pronunciata fuisse calida & humida, non propriæ temperaturæ ratione, nec sermone absoluto, sed ad stirpes, & demortua, collata. Quippe demortuis & stirpibus, animantia calidiora humidioraque sunt. Quinetiam ex animantibus ipsis inter se speciatim collatis, canis quidem est siccior, homo autem humidior. At si formicæ, vel api ipsum canem compares, illas licciores, hunc humidiorem inuenies. Ita idem animans, præut homo, siccum: præut apicula, humidum fuerit. Rursus ad hominem collatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Calidus etiam est canis, vt viuens (cùm mortuus non amplius calidus sit) non calidus autem, si ad alterum comparetur canem. Atque hæc quidem omnia per collationem inter se dicuntur. Quæ verò in animantium genere conferuntur, alia ratione: sicuti etiam quæcunque in aliqua animalium specie. Canis nanque ad formicam est humidus: in animantium genere est siccus. Rursus, ipsorum speciatim canum, hic siccus, ille humidus, alius, (vt fas est cani) temperatus existit. Quod ergo absoluto sermone, nec ad aliud vllum collatum, vocatur siccum, id in solis est elementis: similitérque de cæteris qualitatibus est sentiendum. Nullum enim cæterorum corporum, prorsus calidum aut frigidum est, sed sola elementa. Quicquid præter hæc ceperis, ex his mistis constat. Ac propterea per secundam significationem, non amplius absoluta ratione, veluti syncerum & à mistione alienum, reliquorum quoduis calidum aut frigidum dicitur. Ac duo quidem significata calidi, frigidi, humidi & sicci, hæc sunt: alterum, absoluto sermone loquentium, mistura carens atque syncerum: alterum contrariis quidem mistis constans, cæterum ex pollentis in mistura nomine appellatum. Quo genere sanguis humidus dicitur, sicuti & os siccum. Formica verò sicca est, & vermis humidus: scilicet vt sunt animalia. Dicitur porrò vnumquodque secundum genus, vel speciem, non modò calidum esse, aut frigidum, sed aliis etiam qualitatibus præditum, cùm supra mediocre atque medium fuerit. Verbi gratia, animal dicitur calidum, cùm supra medium temperie sit animal. Equus calidus, cùm supra medium temperie equum fuerit. At verò in quoque genere speciéue sunt media, quæ à summis in eo genere, speciéue, finibus æqualiter distant. Ac genus quidem est animal, species equus & cánis. Medium temperie in toto animalium genere, est homo. Medium verò vt in hominum specie, quem Græci eusarcon, hoc est, quadratum appellant, ab omni excessu, defectúue remotus. Quisquis igitur supra hunc fuerit, is aut prorsus calidior, aut frigidior, aut humidior, aut siccior erit: ídque partim absoluto sermone, quia minimè vni alicui

Veterum duplex lapsus circa assignationem temperamentorũ.

Ver esse per se æstimandum.

Ver in medio omnis excessus consistit. Ver saluberrimum esse.

Autumni inæqualis temperies, illum morbificum facit.

Autumnus ad siccius declinat.

Ver non esse dicendum calidum & humidum.

Temperiem aëris calidam atque humidam, esse omnium aliarum pessimam, nec reperiri posse in quatuor anni temporibus.

Incorrupta seruari à frigido & sicco, omnia putrefieri à calido & humido.

Boreã seruare impuria vniuersa.
Austrinum flatum putrefacere singula.
Ver temperatum, & saluberrimum.

Animantia dicta esse calida & humida nõ absolutè, sed collata ad stirpes.

Canis siccior homine.

Canis humidior formicis & apibus.
Temperamentorũ collationes diuersæ.

Elementa sola dici absolutè calida, aut humida, aut frigida, aut sicca.

Media in quoque genere, vel specie, quæ dicantur.
Homo est medium in toto animalium genere.

cui priuatim collatus dicitur talis: partim non abſoluto, quòd ſymmetro & medio totius ſpeciei comparetur. Ergo vnumquodque horum quæ talia ſunt, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum tripliciter dicimus. Nempe aut comparantes id cuilibet particulari indiuiduo: aut cum vniuſcuiuſque tum generis, tum ſpeciei medio id conferentes: vel denique ſummum atque impermiſtum ipſum eſſe æſtimantes, id quod ſanè ad ſola pertinet elementa. Quare ad tractationem de temperamentis illi duo primi modi nobis tantùm ſunt neceſſarij. Quoniam autem multa genera ſunt, quemadmodum & indiuidua, ad quæ comparare poſſumus, poterit idem corpus multis modis, calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum exiſtere, ſimulque ſuſcipere varias appellationes. Verum vbi ſtirpem animánſve vllum, eucraton, ſiue optimè temperatum dicimus, nequaquam in ea dictione, ſimpliciter contraria inter ſe comparamus: ſed ad naturam vel animalis, vel ſtirpis referimus, cùm eorum quodque pro ſua natura optimè ſeſe habeat, optiméque ſuas obeat functiones. Sic enim dicimus animalia ipſa & ſtirpes optimam & mediam habere ſuo in genere temperaturam, non vtique abſoluto ſermone, ac ſi paritas exquiſita contrariorum in iis reperiatur, ſed quòd ea mediocritas, quæ ad poteſtatem refertur, eis adſit. Ac tale quid etiam dicimus eſſe & iuſtitiam, non quæ menſura & pondere, ſed quæ eo quod pro dignitate conuenit, æqualitatem explorat. Eſt ergo temperatura æqualitas, in omnibus animalibus temperatis, ſtirpibúſque, non ea quæ ex pari elementorum commiſtorum mole ſpectatur, ſed quæ tum animalis, tum ſtirpis naturæ conuenit. Conuenit autem aliàs, vt humidum ſicco, & frigidum calido præponderet. Itaque ad interrogantem, cuius temperamenti ſit homo: ſi quidem vt in animalibus interrogatio fiat, ad id quod medio eſt inter animalia omnia temperamento reſpicientes, reſpondere oportet. Si verò facta collatione cum indiuiduo aliquo, vtique ad illud ſolum conferendo, tunc reſpondendum eſt. Si abſolutè, atque vt ad omnem ſubſtantiam, ſic iam contraria quæ ſunt in eo comparare oportet, atque æſtimare, haudquaquam ad actionem referentes temperiem, ſed potius ad elementorum portiones, hoc eſt, ad ſubſtantiam quandam, quæ pariter ab extremis diſtet; quæ prima omnium ſunt elementa. Siquidem quæ ſupra citráue hanc ſubſtantiã temperies fuerit, eam ſimpliciter calidam, frigidam, humidam, ſiccámve aſſeremus. Vbi verò cum medio temperamento conferimus, non ſimpliciter, ſed quod ad mediocre eiuſdem generis ſic ſe habet. Porrò generum omnium ſupremum ſubſtantia eſt, ſub qua quidem tam animata, quàm inanimata continentur. Vltima autem genera, ſupernè deſcendentibus nobis, ſunt, homo, cornus & ficus, eóque ſpecies dicuntur. Infernè verò aſcendentibus, ſcilicet ab indiuiduis ſubſtantiis, eadem ſunt prima genera: indicatúmque alio opere eſt, meritò omnia quæ media ſunt, inter indiuidua & genera prima, tum genera, tum ſpecies à veteribus nominari. Iam verò, quemadmodum nomen albi, tum de colore albo, tum de corpore, quod ipſum colorem ſuſcipit, enunciatur: ſic etiam calidi nomen, non ſolùm de ſubſtantia calore prædita, ſed de ipſa etiam caliditate dicetur. Dicitur itaque ipſa caliditas calidum: ſicuti & corpus ipſum, quod tamen nunquam caliditas appellabitur: in cæteríſque ſimiliter qualitatibus eadem ratio eſt habenda. Quæ corpora igitur has qualitates quatuor, caliditatem inquam, frigiditatem, humiditatem & ſiccitatem, puras & impermiſtas ſortiuntur, abſolutè dicuntur talia, elementáque genitorum & pereuntium exiſtunt. Reliqua verò vniuerſa corpora, in illorum medio ſunt collocata, cùm non ſint ſummis qualitatibus prædita, ſed prorſus aut in medio contrariorum conſiſtant, aut ad alterum extremorum ſint procliuia & propenſa. Idcirco nouem in vniuerſum temperamentorum differentiæ exoriuntur. Quarum vna quidem temperata eſt & media, octo verò non temperatæ. Harum rurſus, quatuor ſimplices ſunt, calida, frigida, humida, & ſicca: quatuor verò compoſitæ, calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca. Temperatam enim dicimus eſſe, in qua illæ quatuor qualitates ad æquilibrium miſcentur. Non temperatam autem, in qua vna aut duæ qualitates præpollent. At calidam temperaturam pronuncio, in qua calor vincit ipſam frigiditatem alterius oppoſitionis, quæ in humido & ſicco eſt, interim paritate ſeruata. Similitérque in frigida, humida & ſicca temperie ſimplici iudicandum. Cæterùm calidam & humidam eam temperaturam cenſemus, in qua frigiditatem caliditas, ſiccitatem humiditas ſuperat. Nec ſecus calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca temperies ſunt æſtimandæ. In qualibet autem dictarum temperaturarum permagnus eſt exceſſus, defectúſque modus. Idcirco, ſi cui agnoſcendarum illarum eſt cura, incipiat exercitationem ab iis naturis in quolibet genere oportet, quæ temperatæ mediæque ſunt: quandoquidem ſi cum his alias comparet, facilè quod in quauis ſuperet, deficiátve, inueniet. Cùm igitur temperies calida, alia quidem actu, alia poteſtate dicatur, quòd videlicet nondum ſit, ſed poſſit eſſe quod dicitur: differamus primùm de iis, quæ calida, frigida, humida, aut ſicca eſſe actu dicuntur, idque auſpicati ab vniuerſa ſubſtantia, mox deſcenſuri ad animalia & ſtirpes. Cùm autem quod in omni genere, maximéque in vniuerſa ſubſtantia eſt medium, id ex miſtione extremorum confletur, certè ſi à calidiſſimo igni, aut aqua feruenti, ad frigidiſſimam glaciem tranſeamus, in ipſo exquiſitiſſimo medio, id quod ſymmetron eſt, intellectu deprehendemus. Quinetiam id nobis præparare licebit, miſcentibus aquæ feruenti parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus eſt miſtum, pari interuallo ab vtroque extremorum aberit. Quare non erit difficile, ei qui tale miſtum tetigerit, habere medium vniuerſæ ſubſtantiæ, in calidi & frigidi oppoſitione: atque alia omnia, illi veluti formæ adaptata, diſcernere. Quòd ſi terram etiam pari aquæ modo imbueris, medium in ſicci humidíque oppoſitione feceris. Quanquam hæ non miſtiones veræ, ſed tantùm particularum oppoſitiones ſunt. Siquidem miſcere corpora tota per tota, non hominis, ſed Dei & naturæ eſt opus. Iam verò corpus de quo iudicandum eſt, mediocriter calens eſto: nam interdum nimio calore liquatur adeò, vt humoris falſam imaginem præ ſe ferat. Sicuti interdum etiam adeò cogitur frigore, vt ſiccius quàm ſit mediocre, nobis eſſe videatur. Porrò ipſa hominis temperatiſſimi cutis, ac præcipuè quæ in manu eſt, omnium extremorum eſt media: fuítque ſic temperata à natura, quòd ſenſibilium

Temperaturæ corporũ quotupliciter aſſumantur.

Temperatura ad iuſtitiam.

Iuſtitia quid.

Subſtantiam eſſe generum omnium ſupremum. Genera vltima dici ſpecies.

Eleméta quæ ſint.

Temperamentorum differentiæ nouem.

Temperata temperies. Temperies non temperata quæ.

Temperiem calidam dici vel actu, vel poteſtate.

Medium in vniuerſa ſubſtantia.

Miſtionem exquiſitam, ſolius Dei, atque naturæ eſſe opus.

Cutim volæ manus in homine temperato eſſe extremorũ mediam.

Cutim esse instrumentum tactus. Hominem esse omnium corporum temperatissimum.

bilium omnium esset veluti norma quædam, tactúsque instrumentum futura. Ex dictis igitur constat, inter omnia quidem corpora, hominem esse temperatissimum: inter omnes autem humanas particulas, cutim eam, quæ intra manum habetur, si modò nullum callum contraxerit. Qua quidem quæ sunt duriores particulæ, in his omnibus siccum prævalet: quæcunque verò molliores, in iis humidi plus est quàm sicci. Cæterum

Hominem qui futurus sit animalium omnium regula, qualem esse oporteat.

homo temperatissimus, qui tum hominum, tum reliquorum animalium futurus est regula, cum vniuersa substantia collatus: medius apparere in ea debet: magísque cum hominibus atque bestiis. Dein verò sapientissimus sit oportet, habeátque actiones corporeas consentientes animi moribus: ac non solùm mediam temperaturam, sed optimam etiam formationem sortiatur. Quod verò

Manus tangendi atque apprehendendi gratia esse factas. Manus molles. Manus duræ. Cutis media qualisnam esse debeat

ad manus pertinet, quum eæ gemini vsus gratia sint factæ, nempe tangendi atque comprehendendi: vtique illæ quæ molles sunt, ad exquisitius tangendum, vt duræ ad aliquid vi maiori capiendum, magis idoneæ existunt. Quinetiam cutis, quæ vniuersæ, quæ generationi corruptionique subiicitur, substantiæ est media, nec dura lapideáue est, sed ab omni exuberantia remota, atque omnino secundum naturam se habens. Quo scilicet cutis genere maximè perfectum esse tactum

Neruum omnem esse exanguem, & frigidum. Carnem esse multi sanguinis, calidamque.

censemus. Etenim neruus omnis est exanguis & frigidus. Caro multi sanguinis, atque calida. Media inter vtrumque est cutis: nec planè exanguis vt neruus, nec sanguine abundans vt caro, sed veluti neruus sanguine præditus. Si igitur hanc omnium animalium partium, veluti normam iudicémque proponens, reliqua illi conferas, octo

Intemperies collatæ ad cutim octo. Pituita. Sanguis. Pilus. Os. Cartilago. Chondrosyndesmus. Tendo. Membrana. Arteria. Vena. Nerui

in vniuersum diuersas intemperies reperies: de quibus membratim differam. Humidissimum frigidissimúmque in corpore pituita est. Calidissimum, sanguis: non tamen perinde is humidus est vt pituita. Frigidissimum est ac siccissimum, pilus. Minus eo & frigidum & siccum, os. Hoc verò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur chondrosyndesmos. Post hunc tendo. Deinceps membrana, & arteria, & vena. Succedunt dein nerui duri: molles quippe in humiditate & siccitate mediam naturam, sicuti cutis, obtinent. Nam in altera oppositione tantùm caloris desiderant, quantùm sanguinis. Ita verò & reliqua prius dicta, tantò sunt frigidiora cute, quantò minus habent sanguinis. Etiam vasorum tunicæ non solùm exangues sunt, sed etiam naturæ frigidæ: contactu tamen sanguinis calfiunt, atque ad medium temperamenti statum deueniunt. Sanguis

Sanguinem à corde suum calorem accipere. Cor omnium particularum tum maximè sanguineum, tum calidissimum esse. Hepar. Caro. Spinalis medulla. Cerebrum. Adeps quopacto gignatur, & quibus hæreat partibus.

verò ipse à corde suum calorem accipit. Id viscus siquidem tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximum illi est iecur. Verùm cor, paulò minus quàm cutis est durum: iecur multò. At caro humidior cute est: eadem tamen calidior. Spinalis autem medulla cute est humidior, atque frigidior: sicuti hac rursus humidius est cerebrum. Cerebro autem ipso adeps: cui concretio contingit, propterea quòd oleosa cùm sit, membranis frigidis adiacet, ob quarum viciniam cogitur. At nec circa iecur coire adeps potest, nec circa arterias, venas, aut cor: sicuti nec circa vllam aliam præcalidam partem. Quoniam autem cogitur ab eo quod valde est frigidum, idcirco calfacta liquatur, cæterorum coagulatorum more. At cerebrum calfactum liquatur minimè: eóque adipe minus est humidum. Minus humida quàm adeps est ipsa etiam pulmonum caro, quæ ne calfacta quidem liquatur. Iam longè etiam quàm hæc adipe minus humida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamen hæc cute sunt humidiora. Quarum rerum demonstrationes proximo commentario trademus.

Pulmonis caro. Lienis caro. Renum caro.

GALENI PERGAMENI

De temperamentis.

LIBER SECVNDVS.

ERGO quot sint in vniuersum temperamenta, quótque modis vnumquodque illorum dicatur, in proximo definitum est libro. Vbi à nobis etiam est traditum, animal ipsum minimè quidem absoluto sermone calidum & humidum dici, quòd in eo scilicet humiditas aut calor exuperet (sic enim liceret inuenire animalia sicca, frigidáque complura, veluti culices, muscas, apes, formicásque) sed tantum ad demortua collatum. Monstratúmque similiter est, cutem volæ manus, in homine qui optima temperatura sit præditus, esse temperatissimam totiúsque medium substantiæ. Est autem plurima in hominibus differentia.

Animalia frigida quæ. Animalia dici calida & humida, non simpliciter, sed ad demortua collata. Cutim volæ esse medium totius substantiæ.

Verùm maximè tem peratus is est, qui corporis habitu medius horum extremorum videtur, gracilitatis nempe, crassitudinis, mollitiei, duritiei, itémque caloris & frigoris (nam interdum in animali sanguine prædito & humido, frigiditatem quandam pollentem reperias) quíque etiam liber cùm sit ab immodicis animi affectibus, omnes tam naturales quàm animales actiones & facultates habet inculpatissimas. Idem medius oportet sit inter somnolentum atque peruigilem, inter glabrum & hirtum, inter nigrum & candidum, pilósque habeat, cùm puer est, magis rufos, quàm nigros: cùm in flore consistit, contrà.

Hominis temperatissimi notæ.

Cæterum quandoquidem se nobis occasio iam obtulit, de ætatibus nonnihil dicendum est. Prima constitutio animalis recens formati in vtero, ex semine & sanguine est: qui humores calidi sunt & humidi. His autem magis semper siccescentibus, primũ quidem formantur membranæ, tunicæ, nerui, visceráque, & sanguinis vasa, nempe illorum substantia tensa. Vltimò verò perficiuntur ossa, vngues, & cartilagines, scilicet substantia ipsorum concreta. Quibus perfectis in vtero, ita deinde paritur infans, adeò tamen mollis & humidus omnibus partibus suis, vt omnia ipsius membra nutrices, perinde ac si cerea sint, pro arbitrio forment & fingant.

Formationem primam animalis constare ex semine, & sanguine menstruo. Partes quæ citius, quæ posterius formẽtur vtero.

Id circo nuper nati animalis corpus, maximè si suillum, ouillúmue id sit, propter redundantem in eo humorem, libens non comedas. Nam caprillum, quòd siccius sit, & melius esui est, & iucundius. Contrà verò quàm in nouellis porcellis, quæcunque iam consenuerunt, hæc omnes partes præsiccas rigidásque, & sine succo possident. Quæ medio statu horum, ac nuper natorum sunt, ea quantùm à senio absunt, tantùm & ab extrema sunt siccitate remota. Quæ minora sunt, atque adhuc augescunt, tantùm ea quoque absunt ab humore fœtus delitescentis vtero, quantum processerunt ætate. Florescens verò ætas omnium animalium, maximè in medio extremorũ est. Porrò senes naturali particularum temperamento sunt sicci, licet copia excrementorum hu-

Recens edita animalium corpora esui inepta existere. Capreolorum carnes laudãtur.

Ætatem florentem esse in medio extremorum.

midi

Senes esse naturali temperie siccos, humidos excrementorum copia.

midi esse dicantur. Siquidem cùm particulæ senilium corporum per caloris imbecillitaté similiter nutriri non possint (qua ratione dicuntur siccæ) foris illis copia humidi excrementi redundat, & superfluitat. His itaque siccus est, senex, quibus scilicet puer est humidus: ipsis nimirum solidis corporis partibus. Quòd igitur siccissima ætatum senilis sit, ex iam dictis constat. Quòd autem & frigidissima, ex tactu ipso, ex liuore qui videtur in senibus, ex frigidis morbis, quibus facilè corripiuntur, ac denique ex imbecillitate naturalium functionum, facilè etiam quis iudicauerit. Et quid quæso aliud est senium, quàm via ad interitum? Si enim mors, naturalis caloris extinctio est, vtique senium veluti tabes quædam eius fuerit. At verò de puerorum & florentium ætate, vtranam sit calidior, maxima inter medicos digladiatio est. Qui quidem omnes perperam mihi videntur facere, dum sensibilium rerum cognitionem, laborioso consequi ratiocinio moliuntur. Nam cùm eorum quæ actu calida sunt, alius esse iudex quàm tactus nullus possit, sanè si multos viros, tum senes, tum adolescentes, tum pueros, tum infantes tetigerint, inuenient facilè qui magis, minúsve calidi sint. Ego siquidem quod actu calidum est, tactu iudico: sicuti & quod potestate calidum iudicatur, id ratione conor inuestigare. Calidum itaque quod in ætatibus cognoscere cupimus, primum & maximè tactu diiudicemus. Fiet autem optimum iudicium in alicuius infantis corpore. Poteft nanque, & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi: & qualis nunc sit, post duos fortè vel tres interpositos annos. Nam si mutatio omnino vlla ad calidum frigidúmve infanti facta videbitur, nullum præterea negocium erit, qui vfque ad florentem ætatem excessus futurus sit, colligere. Quòd si plures puellos pluribus conferre ætate florentibus velis, similes per omnia, & natura, & educatione, suis similibus conferes, ita vt reliqua omnia, quantum fieri potest, sint paria, vna tantum ætate excepta. Siquidem in contrariis naturis disquirere differentiam ætatum, citra maximam impostura non licet. Quare te his iam instructum, ceu rectè iudicaturum, ad ipsam experientiam remitto. Quippe si reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt differentias perpenderis, nec puer iuuene, sicuti nec iuuenis puero, absolutè videbitur esse tibi calidior, cùm nimitum eorum calores different qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur. Est enim puerorum calor magis halituosus atque copiosus, tantique blandior. Florentium verò calor subacre quiddam habet, atque insuaue. Quæ differentia occursus adducit plures vt credant, florentium corpus esse longè calidius. Res verò secus se habet. Nam quemadmodum aër, aut etiam lapis, aliquando pari calore cum aqua esse potest, nullum eò faciente discrimen, quòd lapis siccus sit, aqua humida: sic nimirum caloris æqualitas in pueris, florentibúsque inuenietur, etiam si alter in humida, alter in substantia sicca reptæsentetur. Qua ratione in pueris magis halituosus, & multus, & suauis: in florentibus verò exiguus & aridus, nec similiter suauis occursus caloris existit. Siquidem puerorum substantiæ, vtpote humidæ, multum foras effluit: florentium substantiæ parum, vtpote siccæ. Itaque neuter eorum simpliciter videtur calidior: sed alter multitudine eius quod difflatur, alter acrimonia. Quippe insiti caloris, eiúsque blandioris, plus habet puer, quàm florens ætate, à quo quidem acrimonia caloris vincitur. Ergo calidi frigidique corporis solus tactus est iudex: humidi autem & sicci, vnà cum tactu ipsa ratio. Siquidem quod siccum est, durum prorsus est: non tamen si quid durum est, idem statim & siccum erit, nisi mediocriter existat calidum. Nam & quod à frigore concretum est, durum cernitur, sicuti glacies. Quare nec si quid cum vehementi calore sit molle, idem statim est humidum: verùm cùm mediocriter est calidum, tum æstimare durúmne, an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humidum est: si durum, siccum. Quæ quidem si sic se habent, partium quæ in humano corpore duræ sunt, nulla est humida. Neque enim tanta in eo esse frigiditas potest, vt aliquid in ipso concrescere in duritiem queat. Potest tamen quod prius fuit fluxile, aliquando concrescere, vt adeps: at durum, ne sic quidem euaserit. Commodè igitur dictum veteribus est, humidissimam esse adipem. Secundo post eam loco, carnosum genus. Eius plures sunt species. Prima quidem, quæ propriè caro appellatur; quam scilicet nusquam in corpore per se solam inuenies, sed est perpetuò musculi pars. Dein cuiusque viscerum propria substantia est, cui ipsorum tota actio tribuitur. Porrò cerebri pulmonisque corpus, proximum adipi est, humiditatis ratione. Propinquam habet naturam his, ossium medulla: non est tamen eiusdem generis cum ipso cerebro, neque etiam cum spinali medulla. Hac cerebrum calidius est, & humidius, eoque mollius. Cuius anteriores partes tantò humidiores sunt, quantò molliores. Omnia tamen hæc cute humidiora & frigidiora existunt: ac breuiter, omne exangue, frigidius est sanguine prædito. Proxima cuti est mollium neruorum natura. Duriores autem in humido & sicco, secundum cutis naturam se habent. At calore ab eius natura tantùm absunt, quantum consentiens est exangue corpus à sanguine prædito abesse. Lienis autem, renum, & iecinoris caro, tantò cute est humidior, quantò est mollior: calidior verò, quantò magis abundat sanguine. Iam cordis caro iis omnibus tantò est siccior, quantò durior: calidior autem non modò his, sed etiam omnibus absolutè corporis partibus. At iecoris, lienis, renum, pulmonisque caro, simplicis cuiusdam naturæ est, circa cuiusque visceris venas, arterias, & neruos crescens. Cordis simplex carnis natura non est, sed sunt in eo fibræ, quales in musculis cernimus, quibus caro circumhæret. Atque hæ quidem carnes cute sunt calidiores: fibræ verò quàm cutis, partim paulò magis, partim paulò minus, tum frigidæ sunt, tunc siccæ, partim similes omnino cutis substantiæ. Porrò omnes membranæ cute sunt sicciores: ligamentáque ipsa, quantò cute duriora sunt, tantò etiam ficciora. Tendones quoque longè duriores sunt cute. Cartilago verò post ligamentum est: ac deinceps medium quoddam inter ea corpus, quod νευροχονδρώδη σύνδεσμον quidam anatomici appellant, ac si dixeris ligamentum cartilagineum. Os verò omnium quæ cutis operit, durissimum est. At eorum quæ cute extant, siccissimus est pilus: deinde cornu, mox vngues, vngulæ, calcaria, & rostra. Succorum optimus ac maximè familiaris est sanguis. Huius veluti sedimentum & fæx, atra bilis; Quæ idcirco tum

Senilem ætatem esse siccissimam aliarum, & frigidissimam.

Senium esse ad interitū viam.

Mortem esse extinctionem naturalis caloris.

Tactum solum esse iudicem eorū quæ actu calida sunt.

Potestate calidum inuestigari ratione.

Ætatum calores qua methodo dignoscendi.

Puerorum iuuenúmque calorem differre inter se qualitate tantùm.

Puerorum calor mitis.

Florentium calor acris.

Tactus quorū sit iudex.

Sicca omnia esse dura.

Dura quæ sūt, non necessariò esse sicca.

Molle cùm mediocri calore esse humidum.

Carnis plures species.

Carnem nusquam per se reperiri.

Exanguia omnia frigidiora sunt sanguine præditis.

Cordis caro calidior vniuersis corporis partibus.

Fibræ.

Membranæ.

Tendones.

Cartilago.

Chondrosyndesmos.

Os.

Pilus.

Sanguis succorum optimus.

Atra bilis fæx sanguinis.

Pituita frigidiſſimum & humidiſſimum omnium quæ in corpore habentur. Tactus eſt inſtrumentum qualitatum diſcernendarum

tùm frigidiòr, tum craſſior ſanguine eſt, ſicuti flaua bilis longè calidior. Frigidiſſimum verò ac humidiſſimum omnium quæ in animali habentur, pituita eſt. Inſtrumentum autem quo id cognoſcitur, ipſe eſt tactus. Ac particulæ quidem, & ſucci corporis, ad hunc modum ſe habent. Iam verò craſſitudo & gracilitas habitus, corporum temperamenta ſequuntur, non ea modò quæ naturalia ſunt, ſed etiam ſi qua ex longa conſuetudine ſunt contracta. Multos ſiquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos vidi: contráque qui pingues fuerant, graciles: illis quidem ex ocioſa & delicata vita, toto temperamento ad humidius mutato: his verò, multa tolerantia, & curis, & tenui victu perſiccatis. Cæterum quibuſcunque latiores ſunt venæ, ij calidiores natura ſunt. Quibus anguſtiores, contrà, magis frigidi. Caloris nanque opus eſt, has dilatare. Quare meritò in idem recidunt, venarum quidem anguſtia, cum habitu pingui & craſſiori: habitus autem gracilis, cum laxitate venarum. Quòd ſi quis ſimul pinguis craſsúſque eſt, ac venas latas habet, is conſuetudinis alicuius occaſione, non natura, pinguis eſt redditus. Sicuti è diuerſo, qui anguſtas habet venas, & gracilis eſt, ne hunc quidem talem eſſe natura, eſt neceſſe. Quinetiam cùm fames vrget, ex laxitate & anguſtia venarum, non ex cætero corporis habitu, ſpectandam eſſe mediocritatem, monet diuus Hippocrates. Quippe qui anguſtas poſſident venas, & exigui ſunt ſanguinis, nec longam inediam ferunt. Quibus ſunt latæ, iis copia ſanguinis ineſt, & citra noxam cibo abſtinent. Etenim quicquid pingue eſt in ſanguine, leuéque, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò aſſeruatur. Vbi igitur id à venis tranſmiſſum, inciderit in particulas frigidas, in ipſis quidem concreſcit. In calidioribus verò natura partibus, cuiuſmodi ſunt carnoſæ, à calore abſumitur, & digeritur: niſi fortè frigiditati temperamenti vita indulgentior accedens, ipſis carnoſis particulis allinat aliquid pinguitudinis. Atque hac ratione fœminæ viris pinguiores ſunt, quòd nimirum ſint eis frigidiores, plurimúmque domi verſentur. At qui habitus natura ſunt temperati, mediocríque exercitio vtuntur, hos neceſſum eſt euſarcos eſſe, hoc eſt, mediocri habitudine corporis. Quibus verò abundat humidum, & calor à mediocritate ſumma non longè abeſt, ij corpulenti ſunt. Corpulenti etiam fiunt, qui natura ſunt temperati, cæterum ocioſi & deſides viuunt: cùm videlicet conſuetudo ſit veluti acquiſititia natura. Adeps etenim, ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia, ex ſanguinis copia. Mediocritas, temperatæ naturæ eſt nota. Et corpulenti quidem, omnino plus adipis habent, quàm mediocri habitudine præditi. Nec tamen pro carnis ſemper portione, adeps ſimul augetur: ſed alios habere plus carnis, alios plus adipis videas: aliis ambo pari modo ſunt aucta, cùm videlicet tantum illis, ſupra temperatam naturam humoris eſt, quantum & frigoris. Quibus autem plus eſt adipis, in his frigidi plus eſt, quàm humidi: æquè vt quibus caro eſt plenior, his humoris plus iuſto eſt, non tamen frigoris. Porrò vbi nullum adhuc morboſum ſymptoma craſſato corpori incidit, ipſa abundantia humoris intra ſanitatis eſt fines. Cùm autem mediam temperatámque naturam, reliquarum velùti canonem ſemper ſtatuamus, quæ verò

Pinguitudo vnde contrahatur.

Gracilitas vnde contrahatur.

Venis latioribus præditi, calidiores: ſicuti anguſtioribus, frigidiores.

Venas anguſtas habentes, ægrè ferunt inediam.

Venas latas habentes, facilè cibo abſtinent

Fœminæ cur ſint viris pinguiores.

Euſarcoi.

Corpulenti qui.

Conſuetudo veluti acquiſiticia natura.

Adeps quî gignatur.

Temperatam naturam eſſe omnium aliarum canonem.

ex huius vtraque ſunt parte, iudicemus intemperatas, manifeſtum vtique eſt, in ſanitatis ſtatu & latitudinem, & maioris minoríſque inueniri rationem. Eſt enim alia ſanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à media temperie quamlongiſſimè abeſt. Sanitatis, quæ paulùm. Definire autem modum, nec menſura, nec pondere licet. Cæterum intemperiei quæ intra ſanitatem conſiſtit, ſufficiens nota eſt, quòd nulla functio animalis manifeſtè adhuc ſit oblæſa. Quantum igitur interuallum eſt inter id quod perfectiſſimè ſuam obit functionem, & id quod actionem aliquam habet manifeſtè vitiatam, tanta eſt profecto & ſanitatis, & intemperiei, quæ intra ſanitatem conſiſtit, latitudo. Ab hac proxima eſt intemperies morboſa, cùm ſcilicet animal vitio intemperiei iam ægrotat. Rurſus: quemadmodum naturali calore optimam ſeruante temperiem, humidum, quod intra ſanitatis terminos eſt, auctum, non adipem modò in homine, ſed etiam corpulentiam gignit: & adipem quidem parcius adiicit, liberalius autem carnem adauget: ſic etiam, ſi humidum & ſiccum mediocritatem ad vnguem inter ſe ſeruent, calor autem ſi in homine minor, neceſſe eſt huius corpus adipe quàm carnis copia magis abundet. At verò ſi calor augeantur, ſeruétque mediocritatem altera contrarietas, minus erit animali adipis, quàm carnis. Sicuti è diuerſo, ſi quando præpolleat ſiccum, altera contrarietate medium modum ſeruante, & gracilius & durius corpus euadet. Ex quibus liquet, non ſolùm ratione monſtratum eſſe, quòd ſimplices in animalium corporibus intemperies habeantur, ſed etiam, quòd ſingularum manifeſtæ ſint notæ, ídque in vniuerſis habituum corporis differentiis. Porrò calida & ſicca temperies, hirſuta eſt: verum ea in ſummo. Mediocriter autem, quæ calida quidem eſt, ſed in altera contrarietate mediocritatem habet. Similiter & quæ ſicca quidem eſt, ſed in calido & frigido mediam temperiem obtinet, modicè eſt hirta. Nuda pilis ſunt frigida omnia temperamenta, ſiue ea modicè ſe habeant in humiditate, ſiue etiam immodicè. Cæterum ad ſummum glabra eſt frigida temperies & humida. Minus hac, quæ frigida eſt, ſed in altera oppoſitione, temperata. Adhuc minus, quæ frigida eſt & ſicca. Siquidem ſiccitas cutis, in iis qui molli ſunt cute, maximè omnium idonea eſt ad pilorum generationem: & quò ſiccior calidiórque fuerit, eò magis pilos gignere poteſt. Hanc enim ſiccam & calidam cutim, velim terræ ſtatui aſſimiles, quæ abeunte ſit vere, vel ineunte æſtate. Etenim per omnem cutim digeritur ſemper à calido aliquid, quod ſecum etiam nonnihil interni humoris euehit. In quibus igitur humida eſt cutis, & mollis, qualis modò concreſcens caſeus, in iis, eorum quæ exciderunt, viæ per cutim dilatatæ non manent: nempe partibus eius quæ prius diſſidebant, rurſus inter ſe coëuntibus. At in quibus dura eſt, nec abſimilis caſeo concreto, perforatur quidem, eorum quæ exeunt transfluxu. Cùm autem vniri rurſus per ſiccitatem nequeat, ſeruat immutatos meatus, qui etiam perpetuo transfluentium victu, indies magíſque fiſtulantur. Per eos igitur, halitui minimè impeditus eſt tranſitus. Sin autem fuliginoſus, terreúſque vapor ſit, id quod permeat, ſubinde contingit, vt in anguſtis ſpiramentis impa-

ctus,

Sanitatis ſtatum habere in ſe latudinem. Intẽperies ſanitatis & morbi, quibus notis deprehendantur.

Hirſuta eſſe quæ calida ſunt & ſicca.

Glabra exiſtere, quæ frigida ſunt & humida.

Cutis ſiccitatem idoneam eſſe pilorum generationi.

Pilorum generatio.

ctus, nec facilè rurſus intrò redeat, nec item poſſit vacuari, ſed impellatur ab alio ſecundo vapore, atque ille rurſus ab alio, & ſic conſequenter, ſimúlque multi vapores fuliginoſi inuicem complicati & coniuncti, in vnum corpus degenerent, quale eſt fuligo ea, quæ foris cernitur. Fit autem niger pilus, cùm deuſto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem permutatur. Flauus verò, cùm vapor minus torretur. Nam quod tunc eſt impactum, flauæ bilis excrementum exiſtit. At albus pilus ex pituita naſcitur. Rufus, ſicuti coloris albi, flauíque eſt medius, ſic generatio eius ex pituitoſæ bilioſæque fæcis, media quadam natura prouenit. Criſpi pili fiunt, vel propter ſiccitatem temperamenti, quæ intorquet illos (qua ratione Æthiopes omnes ſunt criſpi) vel propter imbecillitatem exhalationis, quæ rectam viam ſibi moliri non poteſt: vel denique ob duriorem cutis naturam, quæ ipſam exhalationem, etiam ſi valens ſit, prohibet recta ferri regione, cogítque vt ad latus ſe inflectat, ac ſibi obliquum tranſitum paret. Et quando ambobus coëuntibus, & exhalationis, quæ meatum finxit, imbecillitate, & cutis ſiccitate, pilorum radicibus obliquitas ipſa contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile eſt pilos perpetuò fore. Atque hæc quidem pilorum eſt generatio.

Pili nigri generatio.
Pili flaui generatio ex flaua bile.
Pili albi generatio ex pituita.
Pili rufi generatio.
Pili criſpi qui fiant.
Æthiopes omnes cur criſpi.

Sequens eſt, vt cauſas omnium quæ temperamentis in pilorum pro ætate, regione, & corporis natura, differentiis contingunt, dicamus. Ergo Ægyptij, Arabes, Indi, quíque calidam & ſiccam regionem incolunt, nigros, exigui incrementi, ſiccos, criſpos, & fragiles pilos habent. Contrà, qui humidam, frigidámque regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatæ, & omnis Scythica plaga, modicè auctiles, graciles, rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, robuſtiſſimos, & modicè nigros, medio-critérque craſſos, tum, nec prorſus criſpos, nec omnino rectos, emittunt. In ætatibus ad eundem modum. Infantium quidem pili, Germanis: florentium ætate, Æthiopibus: Epheborum atque puerorum, iis qui temperatum locum incolunt, in robore, craſſitudine magnitudine, coloréque ad portionem ſe habent. In corporum quoque naturis, ad ætatum & regionum portionem ſimiliter ſe habere pili videntur. At pueri admodum parui, nudi prorſus ſunt pilis, quòd nec meatus adhuc vllus illis in cute ſit, nec excrementum fuliginoſum. Incipientes autem pubeſcere, paruos & imbecilles exigunt. Qui verò iam florent, hi valentiores, multos, magnos, & nigros habent: quòd & frequentes meatus iam illis ſint facti, & excrementis fuliginoſis, præ ſiccitate & calore, abundent. Cæterùm pili qui in capite, ciliis, & ſuperciliis habentur, etiam pueris nobis innaſcuntur. Siquidem generatio iis eſt, non qualis herbis, ſed qualis ſtirpibus prima ratione à natura conditis, non temperamentum neceſſariò ſequentibus. Verùm hi quoque, quòd quidem ſint, naturæ arti acceptum ferunt. Quòd nigri, rufíue, aut alio quouis ſint colore, id ætatis temperamento omnino debent. Subnigri enim ferè ſunt, quoniam quod in meatibus eſt impactum, nondum totum eſt nigrum: quippe cùm humiditas multa ſit, & tranſitus facilis, & deuſtio imbecilla. Boni verò incrementi & modicè craſſi ſunt, propter excrementorum, quibus aluntur, copiam.

Pilorum varietates ſecundum varias ætatum, regionum, corporumque temperaturas.
Infantes cur glabri.
Pilorum capitis, ciliorum & ſuperciliorum generatio qualis exiſtat.

Siquidem ipſa pars corporis, in qua fiunt, ſicca eſt. Tota nanque calua oſſea eſt. Cutis verò quæ illi eſt circundata, tanto reliqua totius corporis cute eſt ſiccior, quanto durior. Aſcendunt tamen tùm ab iis quæ circa cerebrum ſunt, tum verò ex tóto corpore, fuliginoſi excrementi non parua vis. Quo fit, vt quale ætate florentibus totum corpus, eiuſmodi iam infantibus ſit capitis cutis. Eóque rationabilius nonnulli procedente tempore calui redduntur, quibus ſcilicet à primo ortu cutis durior erat: Siquidem in ea cute, quæ fuerit ſiccata impenſius, nihil naſci poteſt. Itaque etiam interna manuum, & inferna pedum, ſemper ſunt pilorum expertia, quòd ſicciſſimus, denſiſſimúſque is tendo ſit, qui ſub cute habetur. Quibus autem ad ſummam ariditatem cutis capitis non peruenit, imbecilli iis omnino, albíque pili fiunt: quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, congruentis alimenti penuria: albi verò, propterea quòd alimentum quo aluntur, veluti marcor pituitæ eſt, quæ ſpacio computruit. Vbi enim meatus etiamnum manet, excrementum verò exiguum eſt & lentum, languidéque à calore propellitur, non diſſimiliter putredini afficitur. Iam calui ſiunt homines, cùm ſeneſcunt, à ſyncipite magis. Caneſcunt magis à temporibus: quoniam regio illa eſt omnium aliarum ſicciſſima. Hæret enim cutis illic oſſi nudo. Tempora verò, humidiora ſunt, quòd in his muſculi magni ſub ipſa cute habeantur. Omnis nanque muſculus carnoſus eſt. At caro tum oſſe, tum cute humidior. Verũ enimuerò, quandoquidem humanum corpus nonnullis quidem æquabili per totum temperamento eſſe poteſt, nonnullis autem, neque iis paucis, inæqualiter eſſe affectum, cùm eorum aliæ particulæ temperatæ, aliæ intemperatæ eſſe poſſint, certè ex vnica particula corporis, ſimpliciter de toto ſemper coniectandum non eſt. Neque enim hi, qui docere mores ex ingenio corporis profitentur, de omnibus pronunciant ſimpliciter. Verùm ſi quis impensè hirto eſt pectore, hunc audacem iudicant. Sin cruribus hirtis, ſalacem. Quare hominum temperamenta conſiderantibus, ſingulæ partes per ſe examinandæ ſunt. Nec ſi cui thorax hirſutus eſt, huic totũ corpus calidius, ſicciúſque ex neceſſitate putandum: ſed plurimũ in corde caloris eſſe, eóque audacẽ illũ, cui talis fuerit, exiſtere. Poſſe verò aliquãdo etiam huius ipſius rei occaſione accidere, quo minus totum his corpus ſimiliter calidum ſiccúmque ſit, quòd ſcilicet plurimũ caloris ſurſum ſpirauerit, atque in ambiẽtem abierit. Nam ſi tota corporis temperies æqualis ſit, erit his ſtatim thorax ipſe vniuerſus latiſſimus, venæ amplæ, arteriæ magnæ, eædémque maximè vehementiſſiméque pulſantes: tum plurimi per totum corpus pili, atque hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri, & criſpi, vtique in prima ætate. Procedente verò tempore, caluities excipiet. His etiam & robuſtum, & exactè delineatum, & muſculoſum totum erit corpus: tum cutis nigrior, durior, hirſutiórque. Ad eundem modum ſi contraria omni in thorace ſint, atque æqualis in toto corpore vigeat temperies: hoc eſt, ſi humidiores & frigidiores vniuerſæ corporis partes fuerint, thorax quidem anguſtus, & glaber erit: ſicuti etiam totum corpus pilis nudum. Cutis verò mollis & alba, capili ſubrufi, potiſſimum in iuuẽtute. Hi in ſenectute non caluefcunt, timidíque ſtatim, & ignaui, & ſegnes: adde etiam

Calui qui fiãt.
Vola manus cur glabra.
Planta pedis cur glabra.
Cani qui fiãt.
Caluities cur in ſyncipite magis.
Canicies cur in temporibus potius.
Pronunciandũ ſimpliciter de corpore vniuerſo non eſſe ex vnica eius particula.
Hirti pectores audaces.
Hirti cruribus ſalaces.
Calidi & ſicci temperamenti notæ.
Frigidi humidique temperamenti notæ.

 partis

Temperies partium, ex earũ functionibus penſitandæ.

paruis venis, ac minimè conſpicuis, & adipoſi ſunt. Iidem neruis muſculíſque imbecillis, & artubus parum exactè delineatis, & blæſis. At vbi varia partium temperies eſt, ex vna earum, de toto pronunciare non licet: ſed adeundæ ſingulæ ſunt: earúmque temperaturæ ex functionibus ſigillatim inueſtigandæ.

Cutim in regione temperata, ſubiectarum partium naturam prodere.

Cutis ſiquidem in noſtra regione (quæ temperata eſt) ſubiectarum partium naturam prodit: non tamen omnium, ſed earum tantùm, quæ ſimilem habent ipſi cuti temperiem. At in regionibus iis quæ receſſerunt à temperamento, non poteſt ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarum partium temperies clarè diſcerni, cùm internæ externæque partes non ad eundem modum ſe habeant.

Cutis frigida & humida quibus.

Gallis enim Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi, frigida, humidáque cutis eſt: ideóque etiam mollis, alba, & pilis nudata. Omnis verò naturalis his calor in viſcera confugit, vnà cum ſanguine: vbi dum agitatur & premitur feruetque, iracundi, audaces, & præcipitis conſilij redduntur.

Iracundæ nationes quæ.

Æthiopibus verò & Arabibus, omnibúſque breuiter iis, qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambientis æſtu & naturali calore foras acto, vſta, ſicca, dura, & nigra redditur: toto nimirum corpore, naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, ſed alieno, atque adſcititio incaleſcente. Quare attendendum in ſingulis corporibus eſt: ſuo ne ac proprio, an adſcititio calore incaleant.

Putreſcentia omnia, adſcititio calore eſſe calida, naturali frigida.

Quæ enim, putreſcunt omnia, adſcititio calore ſunt calida, frigent proprio. Qui meridianam plagam incolunt, adſcititió calore ſunt calidi, proprio frigidi. Apud nos quoque naturalis calor hyeme eſt vberior, adſcititius minor.

Æſtate adſcititium calorem eſſe maiorem, propriũ minorem, contráque hyeme.

Æſtate contrà, adſcititius maior, & naturalis minor. Omnia namque hæc definiat oportet, qui rectè temperamentum eſt cogniturus. Neque enim ſi cutis nigrior appareat, totus homo omnino calidior eſt. Nam ſi alter in ſole verſatus diutius fuerit, alter in vmbra, illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verùm hoc ad totius temperamenti alterationem nihil facit: quare ſingulæ partes particulatim examinandæ ſunt: iudicandæque ex functionibus propriis.

Ventriculi tẽperati, intemperatíque notæ.

Verbi gratia, ventriculus, ſi bene concoquit, temperatus: ſi non bene, intemperatus cognoſcitur. Si nidoroſos, vel fumoſos ructus edat, quòd igneus calor in eo ſit: ſin acidos, quòd imbecillus, deprehendes. Simili modo, ſi qui bubulam, & omnia quæ concoctu difficilia ſunt, concoquunt, quòd immodicus eorum calor ſit: ſi qui autem hæc concoquere nequeant: conficiant autem ſaxatiles piſces, aliáque ſimilia, quòd infirmus, pronunciare ne dubites. Videndum autem his rurſum, num ſucci alicuius aliunde confluentis culpa, eiuſmodi ſymptomata ventriculo accidant.

Romanam regionem eſſe admodum humidam.

Compluribus enim ex capite pituita, ídque maximè Romæ, ac locis perinde humidis, in ventriculum confluit. Nonnullis etiam, licet hoc rarò, & pauciſſimis accidat, flaua ex iecinore bilis. Siquidem ipſe vidi quibuſdam perquàm pituitoſis hominibus, multam in ventriculo colligi flauam bilem. Vidi & qui bilem nunquam vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirſuti, & muſculoſi, & nigri, & venoſi erant. Intelligere autem conuenit, meatum illum, per quem iecur bilem in ventriculum vomit: aliis geminum eſſe, aliis vnicum. Ac plurimum quidem is vnicus eſt, in exortum inteſtinum inſertus. Vel ſi geminus meatus ſit, in exortum ipſum maior inſeritur: minor in fundum ventriculi, parum ſupra pyloron. Sed tamen in pauciſſimis ſuperior pars maior, inferior minor exiſtit.

Bilis in ventriculum quibus confluat.

Cæterùm quibus eſt maior, his quotidie in ventrem, non exiguum bilis effunditur: quam & vomant ante cibos oportet, & niſi id faciant, læduntur.

Bilis vniuerſa quibus in ieiunũ confluat.

Quibus autem vnicus eſt omnino meatus, iis tota bilis in ieiunum confluit. Hos igitur licebit nobis dignoſcere, primum quidem, ex totius corporis temperamento. Dein ex iis quæ infrà excernuntur.

Notæ quibus diſcernuntur hi quibus bilis in vẽtriculum atque in ieiunum confluit.

Tertium notæ genus, in iis quæ vomitu reiiciuntur, conſiſtit. Siquidem qui multam colligunt bilem, cuius nihil per ſupernam partem excernunt, ij bilioſa mera deiiciunt. Qui autem & pituitoſo ſunt corporis habitu, & bilem euomunt, ab his minus deiiciũtur bilioſa, quòd & minimum flauæ bilis gignant, & eius maxima portio in ſuperiorem ventrem perueniat.

Bilis praſina quibus in ventre gignatur.

Iam verò, quibus in ventre bilioſum excrementum gignitur, id porri virorem præfert: debétque omnino iis cibus fuiſſe cum iuſto calidior, tum cacochymus. Quibus autem ex iecinore in ventrem defluxit, his flaua ea, pallidáve euomitur, etiam ſi boni in primis ſucci fuerit id quod ſumpſerunt, ad ſummúmque fuerit concoctum. Imò verò magis iis qui ad vnguem coxerunt vomuntur flaua: atque etiam magis his, qui diutius cibo abſtinuerunt. Quæ verò bilis porrum refert, iis ſolis gignitur in ventre, qui vtique concoxere malè.

Bilem gignentia.

Quinetiam ſollicitudo, ira, dolor labor, exercitatio, vigilia, & inedia, plus ſucci flauæ bilis coaceruant, propterea quòd plus eius in iecinore gignunt.

Bilis ortæ ab igneo calore ventriculi & eius quæ confluit à iecore, indicia.

Sunt igitur hæc certa indicia: tum præterea, quòd vbi ſiccum & igneum ventriculi calorem conuerſio ad bilioſum ſequitur, panis & ſuilla, & bubula caro, commodius quàm ſaxatiles piſces coquentur. Quòd ſi ex iecinore bilis affluat, ex comeſtorum mutatione nulla ſecutura eſt concoctionis diuerſitas. Ad eundem modum, ſi defluens à capite in ventrem pituita, acidi ructus in cauſa eſt, aut ſi caput etiam dolore tentetur, diſcernere ſemper oportet illa quæ propria ſunt ab iis quæ per conſenſum accidunt.

Cerebri temperies quibus æſtimanda ſit notis.

Iam cerebrum ipſum cuius ſit temperamenti, per ſe æſtimare eſt ſatius: nempe ex canitie, catarrhis, tuſſi, deſtillatione, & ſaliuæ copia (quæ illud frigidius, humidiúſque eſſe docent) quàm ex corporis totius affectu.

Caluities ex ſiccitate oritur.

At caluities ex ſiccitate prouenit. Nigrorum autem, & frequentium pilorum prouentus, æqualis in cerebro temperamenti eſt nota. Qui igitur reſimos, humidos, aduncos autem abſolutè ſiccos dixerunt, duplici nomine hallucinari videntur. Primò, quòd vnius particulæ occaſione, de toto corpore pronunciare ſunt auſi.

Formatrix natura effingit particulas ſecundum animæ mores.

Secundò, quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas eſt, & particulas ſecundùm animæ mores effingit, parũ meminerunt. De hac enim Ariſtot. dubitabit, nunquid diuinioris originis eſſet, atque à miſcella elementorũ diuerſa.

Qualitates eſſe organa opificia.

Rationi autẽ eſt conſonum, qualitates quidẽ ipſas eſſe organa: at formatorẽ, alium. Nec verò propterea quòd pueri naſis magis ſunt reſimis, florentes ætate magis aduncis, idcirco rationabile eſt, reſimos omnes cenſere humidos, aduncos, ſiccos, cùm fieri poſſit, vt formatricis potentiæ id opus ſit, potius quàm temperamenti. Quod ſi temperamenti eſt nota, at certè eius quod in naſo tantùm habetur, non eius quod in toto corpore, nota fuerit: niſi fortè totius corporis temperies, cum naſi temperamento pari ratione ſe habeat. Ad eundem modum eſt iudicandum de cute, de cæteríſque corpo-

ris

riſ partibus. Nec enim ſi cutis ſit duræ, neceſſariò ſiccum eſt animans. Quippe oſtrearum corpus humidiſſimum eſt, cutis ipſa ſicciſſima. Verùm ſi per totum æquabiliter ſit corpus attemperatum, ratio eſt, vt qualis ſit cutis, talis ſit & reliquarum partium vnaquæque. Spectandum præterea in vniuerſum eſt, ex quibus in quæ, mutationes ipſæ ſint factæ. Fit enim nec raro, vt præſens nota, prioris temperamenti ſit, non eius quod in corpore nunc habetur. Veluti ſi quis ſexaginta annos natus, denſo pilo ſit, non quòd calidus & ſiccus nunc ſit, ſed quòd talis antea fuerit. Iam verò neque ex ipſa excrementorum natura, indefinitè de temperamentis eſt pronunciandum. Fieri ſiquidem poteſt, vt colligantur pituitoſa excrementa, nec tamen humida ſit particula, ſed ſimul frigida & ſicca: cùm nimirum ex cibis, neutiquam ex noſtro corpore, ipſa pituita oriatur. Corpus enim vbi ingeſtos cibos non vincit, ſimile iis ipſum quoque excrementum gignit. Cæterùm quòd non omnia quæ calfaciunt, neceſſariò etiam exiccent, vt perperàm nonnulli putarunt, nemini obſcurum exiſtimo. Aqua ſiquidem calida, & quæcunque natura ſunt calida & humida, ſi inflammationi, exempli gratia, admoueantur, tametſi ipſa quidem ſuperuacanea, quæ media ſimilarium ſpacia occuparunt, euocent, corpora tamen ipſa tantùm abeſt vt ſiccent, vt etiam illis humorem adiiciant. Atque iam hunc ſecundum commentarium claudamus.

Pituita oritur ex cibis, minimè ex noſtro corpore.

Calfacientia omnia non ex neceſſitate ſiccare.

GALENI PERGAMENI

De temperamentis.

LIBER TERTIVS.

Actu calidum frigidum, humidum atque ſiccum, quotupliciter dicatur.

CVM igitur antea traditum ſit, vnumquodque actu calidorum, frigidorum, humidorum, atque ſiccorum, vel ex eo tale dici, quòd ſummam habeat huiuſcemodi qualitatem: vel quòd vincat in eo id genus qualitatum aliqua: vel quòd ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnumquodlibet, à nobis ſit collatum: monſtratúmque præterea ſit quemadmodum ea quis cognoſcere exactè poſſit: reliquum eſt, vt de iis, quæ talia poteſtate ſunt, diſſeramus. Etenim quod quale dicitur, tale nondum eſt, ſed poteſt tale eſſe, id hoc eſſe poteſtate dicimus: verbi gratia, hominem qui nuper natus fuit, rationalem, & auem volatilem, ſcilicet quod eorum vnumquodque futurum eſt, hoc ceu iam id ſit, appellantes. Eſt autem perfectum quid ac præſens, ipſe actus: ſicuti imperfectum, ac futurum, poteſtas. Ac maximè quidem propriè ſola ea poteſtate eſſe dicimus, in quibus natura ipſa ſuoptè impetu ad abſolutionem venit. Proximus huic modus, eorum eſt, quæ ſunt propinqua materia: vt, dum ſanguinem poteſtate carnem appellas, quòd minimam mutationem ad carnis generationem requirat. Dicitur poteſtate etiam eſſe, quod ei quod ex accidenti dicitur, eſt ex aduerſo poſitum: vt ſi quis dicat, frigidam lauationem ex accidenti, non ex propria poteſtate calfacere corpus carnoſi iuuenis. Porrò quæcunque medicamenta calfacere noſtrum corpus ſunt nata, ea, licet talia non appareant tangenti, calida tamen poteſtate vocamus, quòd facilè poſſint calida eſſe, quódque promptè in ignem vertantur: hoc interiecto diſcrimine,

Poteſtate quæ dicantur.

Actus, perfectum ac præſens quid.

Poteſtas imperfectū atque futurum.

Poteſtate propriiſſimè quæ dicantur.

quòd oleoſa & aërea, in flammam, in prunam autem terrea degenerent. At quemadmodum neque ignis ipſe augetur prius quàm victa ab eo ligna mutata ſint, ita nec animantium calor à medicamentis, niſi illa prius & comminuta aliquantiſper, & noſtro corpori iuncta, ab ipſo etiam mutentur. Quæ quidem ſi perfrigerato corpori quantumvis tenuia inſpergantur, non calfacient illud. Proinde quæ refrigeratæ ſunt partes, eas eiuſmodi medicamentis plurimum perfricamus, rareſacimúſque, quò ſcilicet introrſum pharmacum penetrans, naturali animalis calori iunctum, mutetur, & calfiat: quippe cuius ſi particula quæpiam vel minima, calorem actu concipiat, hunc deinde in totum, propter continuitatem, porrigat. Ac quidquid poteſtate quidem calidum eſt huic nondum in natura ſua frigido calidum præpollet, ſed in propinquo eſt vt præpolleat, adeò vt breuem opem quò vincat, requirat extrinſecus. Hanc illi modò frictio abunde præſtare poteſt, modò vel ignis, vel corporis natura calidi contactus. Alia tamen citius, alia tardius corpus noſtrum recalfaciunt. Cùm autem quatuor ſint corporis facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quæ effectus ſunt totius in quouis corpore ſubſtantiæ, quam conſtare ex calido, frigido, humido & ſicco, inter ſe miſtis, dicimus, ſane vbi corpus noſtrum vnaqualibet earum qualitatum corpus ſibi admotum demutat, nec ipſum hoc caſu tota ſubſtantia exiſtimandum eſt agere, nec quod ab ipſo mutatur, poſſe ei aſſimilari. Quare nec vnquam nutriet quod ita mutatum eſt, id quod ipſum mutauit. At ſi exactè illud mutet, id eſt, ſi tota operetur ſubſtantia, vtique tunc ſibi aſſimilabit id quod mutabitur, tum etiam ab eo nutrietur. Neque enim aliud nutritio eſt, quàm aſſimilatio perfecta. Omne autem animal congruenti, ſibique ſimili alimento nutritur, quale eſt, quicquid corpori, quod nutritur, aſſimilari poteſt. Cæterum pro ratione ſimilitudinis, alia citius, alia tardius aſſimilantur. Auium ſiquidem caro, haud magno negocio: ſuilla, maiori: bubula etiam hac maiori: vinum verò, omnium minimo, aſſimilari poterit, vbi prius in inſtrumentis coctionis manſerit aliquandiu. In quibus antequam demutatum ſit, fieri non poteſt, vt animalis corpori ſit nutrimentum. At quæ quidem aſſimilantur, omnia quidem nutrimenta vocantur: reliqua omnia, medicamenta: quorum duplex natura eſt. Quippe vel cuiuſmodi ſunt aſſumpta, eiuſmodi etiam permanentia, vincunt, corpúſque mutant, ad eundem modum, quo id cibos: atque hæc prorſus tum venenoſa, tum naturæ animalis corruptricia medicamenta ſunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore conſecuta, deinceps iam putreſcunt, & corrumpuntur, ac deinceps corpus vnà corrumpunt, & putrefaciunt. Sunt hæc quoque noxia venena. Eſt præterea & tertia medicamentorum ſpecies, eorum nimirum, quæ corpus quidem recalfaciunt, mali tamen nihil afferunt: ſicuti & quarta alia eorum quæ & agunt, & patiuntur aliquid, ſed ſpacio vincuntur, planéque aſſimilantur: quibus accidit, vt tam medicamenta ſint, quàm nutrimenta. Nihil autem miri eſt, ſi exiguum conſecuta momentum aliqua maximam à priori natura mutationem habent: cùm conſtet olim in Myſia domum integram conflagraſſe ex ſolo ſtercore columbino, quod ab ardenti ſole inflammatum, feneſtræ, proximæ ſuum

Oleoſa in flammam vertuntur.

Terrea in prunam degenerant.

Medicamenta augere calorem noſtrum nō poſſe priuſquam ab ipſo mutentur.

Facultates noſtri corporis quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix.

Nutritio eſt aſſimilatio perfecta.

Animalia omnia ſibi ſimili alimento nutriri.

Vinum quam citiſſimè aſſimilari poſſe.

Nutrimenta quæ dicantur.

Medicamentorum natura duplex perniſcioſorum.

Medicamentorum ſamiliarium natura duplex.

Stercus columbinum inflammabile.

communicauit incendium.

Archimedis induſtria. Specula vrentia.

Qua ratione etiam aiunt Archimedem hoſtium triremes vrentibus ſpeculis incendiſſe. Succenditur his promptè lana, ſtupa, ellychnium, ferula, & quicquid ſimiliter his ſiccum & rarum fuerit.

Lapides attriti edunt flammam.

Flammam edunt & lapides attriti, atque eò magis, ſi quis ſulfure illos illeuerit. Quare lucernam extinguens quidam, ac rurſus lapidi, vel muro admouens, quem antea ſulfure illeuerat, ceu prodigium, quid, illam accenſam oſtendit.

Medeæ medicamentum.

Eiuſmodi erat medicamentum Medeæ, ex ſulfure & humido bitumine conſtans: quod quidem quibus illitum erat, omnia, vbi in id incidebat calor, accendebat, & inflammabat.

Calida poteſtate.

Vniuerſa igitur hæc, poteſtate dicuntur calida. Iam verò quicquid corporum natura calidorum proprium eſt nutrimentum, id ea ſemper non roborabit tantùm, ſed etiam inſitum eorum calorem augebit: id quod omni nutrimento eſt commune.

Vinum mutatur celeriter.

At vino præter cætera proprium ac ſuum eſt, mutationis celeritas, ita vtique vt tædæ, ellychnio, ſtupæ, & pici.

Nutrimentum dici tripliciter.

Porrò cùm trifariam nutrimentum dicatur, ſecundum Hippocratem, nempe & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum eſt, & quod futurum eſt nutrimentum: id vtique quod iam nutrit, proprie nutrimentum vocatur, cùm corpus nutriat & calefaciat: quod reliquorum neutrum facit. Quemadmodum igitur ſi exiguæ & imbecillæ flammæ, confertum multum olei infundatur, illam prorſus extinguet:

Vinum immodicè hauſtum, frigidos affectus inducere.

ſic etiam vinum, vbi plus bibitur quàm vt vinci poſſit, tantùm abeſt vt animal calfaciat, vt etiam apoplexias, paraplexias, comata, caros, neruorum reſolutiones, epilepſias, conuulſiones, & tetanos, qui affectus ſunt frigidi, inducat. Generatim enim, quæcunque aſſumpta in corpus vt nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, ſi immodicè aut intempeſtiuè ſumantur.

Erodentium cutim nonnulla, cur intus tutò ſumantur.

Nec verò mirari debemus, ſi nonnulla quæ cuti impoſita, hanc erodunt, exulcerantque, vt ſinapi, muria, allia, & cepæ, quamtutiſſimè comedantur: cùm nimirum neque intus in vno ſemper loco permaneant, ſed vndequaque ferantur, ac tum cibis, tum varijs ſuccis permiſta comminutaque, innumeras ſubeant alterationes: ita vt quod conueniens in eis eſt, aſſimiletur: quod ſuperuacaneum & acre, per aluum, vrinas, ſudoremque excernatur. Quòd autem ſi acrimoniam ſuam ſeruarent, etiam exulcerarent interna, ex iis quæ ob cacochymiam ſponte accidunt vlceribus, cùm in internis partibus, tum vel maximè in ipſa cute, facilè intelligere poteris. Neque etiam eſt dubitandum, cur medicamentorum nonnulla, cùm nihil nos offendant extrinſecus, intrò aſſumpta, magnum afferant malum: aliqua rurſus intrò aſſumpta nonunquam lædant, nonunquam conferant: aliqua non ſolùm intrò aſſumpta, ſed etiam extrinſecus applicita offendãt.

Nihil intus foriſque parem agendi facultatem ſortiri. Lachrymam Cyrenaicam tutò per ſe non ſumi.

Quippe nihil intus foriſque parem agendi facultatem ſortitur. Mirum etiam eſſe non debet, ſi lachrymam Cyrenaicam ipſam quidem per ſe non liceat citra incommodum ſumere: quæ tamen ſi omnino exigua, vel cum aliis opportunè ſit ſumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum, quæcunque corpus excalfaciunt, vbi mutationis principium in ipſo accepere, recalfacere illud ſunt apta.

Papaueris ſuccus non immutatur à noſtro corpore.

Quæ verò refrigerant, veluti papaueris ſuccus, hæc à noſtro corpore, ne vel paulum quidem demutantur, ſed ipſum ſtatim vincunt, ac mutant, etiam ſi calfacta prius dederis. Eſt enim eorum natura frigida, vt aqua:

Aqua per ſe eſt frigida.

quæ per ſe quidem frigida eſt, ex accidenti verò aliquando calida. Verùm acquiſititius eius calor breui perit, naturalis frigiditas manet. Quemadmodum igitur aqua calida flammæ iniecta eam extinguit, ſic meconium, vel ſi id quantumuis calfactum dederis, & calorem animalis perfrigerabit, & necis periculum afferet. Quanquam id genus medicamenta, ſi parcè exhibita ſint, & vnà cum iis quæ ipſorum frigiditatem retundant, nonnunquam vſum aliquem noſtris corporibus præſtant.

Cantharis veſicam exulcerat. Diſtinguenda eſſe, quæ per ſe, atque ex accidenti dicuntur.

Iam verò medicamen id quod cantharidas recipit, hydericis auxiliatur, tametſi cantharis ipſa veſicam exulceret. Diſcernere autem in omnibus quam maximè oportet, quæ per ſe ſunt, ab iis quæ per accidens. Nonnulla quippe cùm ſiccam ſint ſortita ſubſtantiam, vbi largo calore liquata fuerint, humiditatis ſpeciem exhibent: vt æs, & ferrum. Quædam per ſe humida, vbi in ſyncero frigore ſunt morata, apparent ſicca: vti glacies. Quocirca de illis abſolutè pronunciandum non eſt: ſed qualiter in calore frigoréque ſe habeant, conſiderandum: ac ſi tandem non ad id quod ſecundum accidens eſt, ſed ad id quod per ſe, reſpicientibus nobis, iudicandum. Porrò communis in omnibus, vnáque iudicandi ratio, eſt alterationis celeritas. At cùm calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum, ὁμωνύμως dicantur: nempe hæc quidem, per id quod exuperat: illa verò ſecundùm qualitatem quam habent ſummam, à qua nimirum denominantur:

Poteſtate tale qua ratione dicatur aliquid.

in vtrumcunque horum promptè vertitur, de quo agitur iudicium, tale poteſtate fuerit. Oleum nanque, bitumen, reſina, & pix calida poteſtate ſunt, quòd in flammam vertantur facilè. Vinum autem, quòd facilè fiat ſanguis. Pari modo mel, caro, & lac.

Poteſtate calida quæ dicantur. Nutrimenta quæ. Medicamenta quæ.

Atque hæc quidem, totis ipſorum alteratis ſubſtantiis, nutrimenta ſe alterantium ſunt. Quæ verò vnaqualibet qualitate alterantur, ac mutantur, ea medicamenta tantùm ſunt. Medicamenta itidem ſunt, & quæ nulla ſubſtantiæ ſuæ mutata parte, ſed tota ſeruata integra, corpus ipſum afficiunt.

Deleteria quæ dicantur.

Cæterùm totum eorum genus naturæ ipſi contrarium, graue, ac maximè deleterium exiſtit: quamuis vbi planè exhibentur minima, nullum exhibent ſenſibile nocumentum.

Contrarietas qualiter iudicanda.

Porrò iudicabitur contrarietas ipſorum, ex ea, quæ media intercedit, mutatione. In elementis, verbi gratia, neque aqua mutari poteſt in ignem, neque ignis in aquam, ſed ambo in aërem, ipſe verò in vtraque.

Elementorum in ſe inuicem tranſitus.

Ergo continens & ſine medio eſt aquæ mutatio in aërem: itémque ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrum. Hæc igitur inter ſe contraria, pugnantiáque ſunt.

Papaueris ſuccus humano corpori omnino contrarius. Deleteriorum primum genus. Deleteriorum ſecundum genus.

Non diſſimili ratione papaueris ſuccus humano corpori prorſus contrarius eſt, vt quod in eum quicquam agere, ne vna quidem qualitate poſſit, ac multò minus tota ſua ſubſtantia. Atque vnum quidem deleteriorum genus eiuſmodi eſt. Alterum eſt eorum, quæ ex noſtro calore momentum aliquod mutationis accipiunt; ac deinde in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam noſtram accidit. Quæ igitur corpus rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò poteſtate calida nominantur. Contrà, quæ refrigerant, & ſenſum auferunt, notabilémque inducunt torporem, frigida. Verùm in applicandis iis quæ natura quidem ſunt frigida, ſed per

accidens

accidens calida, contingit eorum calorem acquisititium necessariò perire: propriam autem temperiem frigidam, à nostrâ nihil immutatam perseuerare. At quemadmodum salamandra ad certum vsque terminum ab igne nihil patitur, vritur autem si longiori spatio sit igni admota: sic & mandragora, & cicuta: & psillium, breui spatio igni applicita, proprium adhuc temperamentum seruant: largius autem excalfacta, illicò corrumpuntur: nec quicquam efficere, eorum quæ prius poterant, valent. At talium quidem omnium natura, hominibus maximè existit contraria: eorum verò quæ celerrimè nutriunt, conuenientissima. Reliqua omnia, media inter hæc sunt, quorum alia magis, alia minus, agere ac pati à nostro corpore possunt. Siquidem castoreum & piper agere magis in corpus nostrum, quàm pati ab eo valent: vinum, & mel, & ptisana, pati magis quàm agere. Cæterùm vbi duo corpora inter se commista multo repugnant tempore, certántque de alterando, vtrunque eorum tum agere, tum pati est necesse. Semper quippe agit id quod vincitur, in id quod vincit: adeò tamen exiguum, vt sensum effugiat. Hoc autem in iis quæ nutriunt, etiam compertum est. Lactuca siquidem, quandiu ab æstuanti ventriculo coquitur, manifestè quidem refrigerat, sitim compescit, atque adeo, quòd frigida & humida sit, somnum conciliat. Vbi verò ex ea nutritus homo iam fuerit, insiti caloris substantiam augebit. Ventriculum autem ea lædit refrigeratum. Quare vbi id genus vtrunque præstant, & quòd veluti medicamenta corpus nostrum afficiant, & tanquam nutrimenta naturalem calorem augeant: cùm hoc exploratum iam sit, interdum qualitatem caloris intendi, interdum substantiam eius augeri: si ergo non concoquatur lactuca, aut si mauis, succus ipsius, quandò is, si liberalius sumatur, similem cum papaueris succo in homine effectum sortitur, erit vtique tantùm medicamentum. At si absolutè coquatur, quis ambigit, quin corpori etiam sit nutrimentum? Lactuca itaque, tam cibus, quàm frigidum medicamentum existit. Eruca autem, & ex herbis anethum, ruta, origanum, pulegium, calamintha, thymbra, atque thymum, tum cibi, tum medicamenta calida sunt: dum scilicet adhuc coquuntur, medicamenta: mutata verò in sanguinem, nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatur, quod nondum est alimentum, sed veluti alimentum. Si igitur frigidior iusto fuerit ventriculus, quandiu in eo delituerint, donec coquantur omnes id genus herbæ, calfaciunt ipsum, atque ad temperamenti æqualitatem reuocant, prosúntque vt medicamenta. Si verò calidior impendiò sit, inflammabunt illum, ac magnopere lædent: atque has quidem alterationes, qualitate sua inducent. Nam omnino percoctæ, atque in sanguinem bonum conuersæ, substantiam caloris naturalis augebunt; non qualitatem intendent. In vniuersum autem, siue frigidus, siue calidus poteftate sit cibus, posteaquam in sanguinem est conuersus, naturalem similiter calorem augebit. Quod verò ad sanguinis formam spectat, nec dum planè sanguis est redditus, refrigerat, calfacitue animal, medicamenti ritu. Etenim cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti est, quæ huic quidem naturæ consentiens, ab hac verò dissentiens videtur. Quod si id quod sibi consentiens est in suam naturam transmutet, caloris proprij substantiam augebit. Sin verò ipsum temperamentum mutatum sit, vtique vel calorem quendam conquiret, si id à quo est mutatum, sit calidum: vel etiam proprium amittet, si id minimè calfaciat. Quare omnia eiusmodi ex eorum sunt numero, quæ ad aliquid relata dicuntur: cùm ad proprietatem mutantis naturæ, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel vtrunque nomen sortiatur. Verbi gratia, cicuta sturno nutrimentum existit, homini medicamentum. Rursus, coturnici veratrum est nutrimentum, homini medicamentum. Ergo manifestum iam arbitror factum, iudicium eius quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, atque siccum dicitur, non ex iis quæ posita extrinsecus sunt, sed ex illis quibus ipsi afficimur, certum exactúmque fieri posse: atque id tanquam primum ac maximum spectandum esse: deinde, si res exigit, etiam quod ab externis petitur: idque non quouis modo, sed secundum quæsitæ rei substantiam. Vt igitur absolutissimè iudicemus, cibus vel medicamen quod admouetur corpori, expers esto omnis acquisititij caloris & frigoris, planéque sit tepidum. Nam siue potestate frigidum, cùm id applicas, manifestè calfacias, siue calidum refrigeres, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, non eius quæ propria est rei admotæ, sensu afficietur. Applicetur autem ipsum medicamentum, quum eius vim exploras, non cuilibet corporis affectui, sed simplicissimo, & summo. Quòd si summi quidem caloris affectioni admotum, frigoris sensum excitet, erit profectò sic frigidum. Pari modo, si frigido affectui applicitum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. Sin vel calidæ affectioni calidum, vel frigidæ frigidum percipiatur, non est quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Iudicabimus autem quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si vnus sit, & simplex: ex tempore, ad hunc modum. Quod protinus vt admotum est, manifestè calfacere vel refrigerare cernitur, id vtique ex se, & per se tale fuerit. Quod tempore id facit, fortasse, ex accidenti aliquo huc est actum: Veluti iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa, caloris repercussum ex accidenti facit, cutim nimirum astringens. Cæterùm quòd aqua frigida per se minimè calfaciat, ex primo eius occursu patet. Sed non minus quandoque calor ex accidenti perfrigerat, vacuatione vtique intercedente: sicuti perfusio phlegmonem. Cùm enim ex calida fluxione consistat phlegmone, propria quidem eius curatio, vacuatio superuacui est, cui succedit affectæ partis refrigeratio. Ergo cum duplex, in his quæ phlegmone laborant particulis, affectus consistat, vnus quidem in quantitate, alter in qualitate, sequitur prioris curationem, etiam posterioris curatio: fiúntque ex accidenti ea medicamenta, quæ materiam calentem euacuant, inflammationis etiam particularum refrigeratoria. Sed pro modo simplicis affectus etiam virium medicamenti inueniatur modus. Nempe calido in summo affectui, frigidum in summo medicamen paretur. Paulùlum recedenti à summo, medicamen etiam pro ratione adhibeto, quod declinet parum à summo frigore. Quippe si auspicatus à tali coniectura examen ipsorum sis, facilius propriam vim eo-

Salamandram vri ab igne, si diutius admota fuerit.

Lactucæ facultates.

Nutrimenta simul & medicamenta.

Lactucæ succus liberaliter sumptus, similem cum papaueris succo facultatem sortitur.

Cibus omnis in sanguinem versus, naturalem calorem auget.

Ad aliquid quæ dicantur.

Cicuta sturno nutrimentum existit. Veratrum est nutrimentum coturnicibus.

Medicamenta & nutrimenta exploranda, esse admouenda tepida, & corporis simplicissimo affectui.

Accidentariæ actiones qualiter iudicandæ.

Aquæ perfusio frigidæ, calfacit ex accidenti.

Calor ex accidenti refrigerat.

Phlegmones generatio & curatio.

 rum

rum inueneris.In vniuerſum autem, in omni ſimplici affectu calido, quodcunque adhibitum medicamen primo ſtatim occurſu, frigoris ſenſum intulit, id frigidum poteſtate eſt: ac multò profectò magis, ſi poſt primam exhibitionem tale perpetuò manet. Quod ſi prorſus calidum ipſum affectum ſanet, frigidum id ex neceſſitate fuerit.

[Frigidum poteſtate.]

Adhibendum verò eſt, quum exploratur quidem, omnino tepidum. Vbi autem iam cognitum eſt, & gratia curationis petitur, rectius frigidum ſumitur: niſi medicamen quidem ipſum, ſummi ſit frigoris; morbus autem in ſummo calore non ſit.

[Medicamen quale applicandum ſit.]

Porrò cùm frigidum calidúmve aliquid per ſe, vel primò, vel nullo intercedente medio, eſſe dicimus omnibus eiuſmodi verbis idem poteſtate ſignificamus. Quemadmodum igitur actu calidum corpus dicitur, vel vt ſummam caliditatem habens, vel vt præpollentem duntaxat, vel vt collatum ad mediocre ſui generis,vel ad quoduis aliud, quicquid ſors ipſa tulerit, ſic etiam quod poteſtate calidum eſt, intelligi, probaríque multis modis oportet.

[Actu & poteſtate calidum quotupliciter dicatur.]

Quo vtique minus rectè, ſi quid non ſtatim inflammatur, id aliqui, vt ad nos quidem, calidum non eſſe poteſtate exiſtimant. Nam ſiue facilè concoquitur & citò nutrit, ſiue admotum, veluti medicamentum, calfacit, erit id vt ad hominem poteſtate calidum. Eſt enim ex iis quæ ad aliquid referuntur, quicquid poteſtate aliquid dicitur. Quare & probatio quæ propria eſt, melior vtique eſt, quàm quæ ab externo petitur. Propria verò eſt vna in ſingulis, vtique ſi celeriter tale fieri appareat, quale id eſſe poteſtate diximus. Eſt enim poteſtate ignis, quicquid celeriter in ignem vertitur. Poteſtate verò calidum vt ad hominem, quicquid homini applicitum, naturalis eius caloris vel qualitatem, vel ſubſtantiam adauget.

[Quæ poteſtate dicuntur, etiam referũtur ad aliquid. Probatio propria.]

Idem etiam & de aliis cenſendum eſt, quæcunque poteſtate frigida, & humida, & ſicca dicuntur. In omnibus autem, tactus ipſe, qui iudicaturus eſt, omnis acquiſititij caloris frigoríſque oportet ſit expers.

[Tactum indicaturum temperamenta, debere eſſe expertem alienarum qualitatum.]

GALENI PERGAMENI
De inæquali intemperie,
LIBER VNVS.

INÆQVALIS intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, veluti in ea hydropis ſpecie, quam anaſarca vocant, ac ferè in omnibus febribus, exceptis quas appellamus hecticas: interdum in ſingulis partibus, idque tum ob fluxionem, vt dum eæ tumore aliquo præter naturam affectæ ſunt: tum ob ſolam qualitatum alterationem, quæ multifariam ſolet accidere, atque in octo intemperaturas, quatuor quidem ſimplices, quatuor verò compoſitas, vt diximus antea, digeritur.

[Inæqualis intemperantia quotupliciter accidere poſſit.]

Quòd autem eiuſmodi intemperies eò ab æqualibus diſtent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus, non inſint æqualiter, id clarè liquet. Ergo quis ſit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in propoſito libello exequi eſt animus.

[Inæqualis intẽperiei,æqualiſque diſcrimen.]

Meminiſſe tamen oportet, corpus quidem ipſum diuidi in maximas partes: has rurſus, in alias minores: atque illas denique in ſimilares & primas, quas diuiſiſſe in aliam ſpeciem non eſt; quinetiam complura eſſe ſpatia inter ipſas ſimilares particulas, atque iis etiam plura & maiora, inter ipſas inſtrumentarias, compoſitáſque, aliqua verò, & in vna qualibet ſimilari particula, veluti oſſe, cutéque.

[Corporis humani diuiſio.]

[Spatia partibus inſita.]

At quæ mollia quidem ſunt corpora, ea, quoniam ſibi inuicem incumbunt, interpoſita ſpatia latère conſpectum noſtrum faciunt. Quæ dura ſiccáque ſunt, in iis cernere ſpatia licet: ſicuti oſſium cauernulas, quæ plurimo humore tum craſſo,tum albo refertæ ſunt, ad alenda oſſa. Quandoquidem igitur omnium particularum inæqualiter affecti corporis, non eadem eſt temperies, certè differentiæ ipſius temperamenti inæqualis, naturam corporum affectorum ſequentur: cùm aliter ſimplex caro, aliter vniuerſus muſculus,impari temperamento afficiatur.

[Inæqualis intemperantiæ differentiæ, naturam corporum affectorum ſequũtur.]

Quippe calida fluxio, vbi procubuit in muſculum, primum maiores arteriæ, venæque opplentur ac diſtenduntur. Ab his minores: atque ita res procedit ad minimas. In iis, vbi valenter impacta fluxio eſt, neque adhuc ſiſtitur, pars quidem eius per ipſarum ora, pars per tunicas tranſcolatur ad exteriora. Tum verò ſpatia ipſa vacua, quæ inter prima ſunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni ex parte incaleſcunt, & perfunduntur. Ea ſunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipſa, antequam hæc, arteriæ & venæ, quæ ſcilicet & primæ, & præter cætera, vario dolore afficiuntur. Interius nanque à fluxione tum excalfiunt, tum diſtenduntur, & diuelluntur: exterius non modò calfiunt, ſed etiam premuntur, ac degrauantur: appellatúrque morbus ipſe phlegmone, quæ muſculi inæqualis eſt intemperies.

[Phlegmonis generatio exquiſita.]

[Phlegmone eſt muſculi inæqualis intemperantia.]

Feruet enim iam qui in eo eſt ſanguis: ac ſecum excalfacit primum quidem, ac maximè, arteriarum atque venarum tunicas: mox omnia quæ extra has ſunt,quibus ſcilicet circunfunditur. Ita duorum alterum neceſſe eſt ſequi, vt ſi fluxio vicerit, corruptio ſequatur victorum corporum: ſin fluxio ſit victa, vt muſculi ad naturalem ſtatum redeant. Eſto igitur prius victa fluxio: duplex hic incidit curationis genus: nempe aut diſcuſſo omni eo quod in partem confluxit, aut concocto.

[Phlegmones curatio.]

Verùm diſcuſſio, ſiue digeſtio, optanda maximè curatio eſt. Concoctionem hæc duo neceſſariò ſequuntur, puris generatio, & eius in aliquod ſpatium abſceſſio.

[Digeſtionem phlegmonis, eſſe illius curationẽ optandam.]

[Phlegmonis concoctionem quæ neceſſariò ſequantur.]

Abſcedit aliquando in capacitatum quæ proximè ſunt, tum maximam, tum minimè momentaneam: quod ſanè abſceſſionis genus optimum eſt. Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximam, non tamen non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abſceſſionum optima eſt, quæ in ſinum eius internum abit: in quem etiam plerunque ſe aperiunt. Mala verò, quæ ſub peritonæum. Pari modo in iis quæ circa cerebrum exiſtunt, bona eſt, quæ in priores ventriculos eius abſcedunt: mala quæ ſub inuolucra ipſius, & quæ etiam in poſticum eius ventrem ſe recipit. Qui verò circa coſtas colliguntur abſceſſus, hi in capacitates erumpunt pectoris. At muſculorum abſceſſus, ſub cutem, viſcerum autem in arterias & venas, quas in ſe continent: vel in membranam quæ ipſis pro cute eſt.

[Abſceſſuum modi diuerſi.]

Verùm ſi victæ à fluxione fuerint particulæ, in tantam intemperiem, deuenient, vnde tum earum pereat actio, tum ipſæ tempore corrumpantur. Porrò deſinent tum primum dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint aſſimilatæ. Non enim

[Inflammatæ partis dolor quando ſoluatur.]

cùm

Dolores fieri, dum alteratur corrumpitúrque natura.

cùm mutata particularum temperies iam eſt, dolent, ſed dum mutantur. Siquidem dum alteraſcit, corrumpitúrque natura, (quemadmodum dixit Hippocrates) dolores fiunt. Alteratur autem, corrumpitúrque natura cuiuſque, cùm vel calfit, vel frigeſit, vel humectatur, vel exiccatur, vel vnitas eius diſſoluitur, in iis quidem intemperantiis, quæ inæquales ſunt, ex calfaciendo, vel frigefaciendo, potiſſimum: quippe cùm efficaciſſimæ qualitates hæ ſint, ſecundo loco, è ſiccando vel humectando, Ex eſuriendo verò, vel ſitiendo, deficiente hîc humida, illic ſicca ſubſtantia. Ex vulnerando, & rodendo, & tendendo, & premendo, & conuellendo, vnitate ſoluta. Ergo ſi calor ſanguinis in particula quæ phlegmone laborat, eſt mitis, tum qui in toto animalis eſt corpore, mediocriter temperatus: non facilè vnà cum afflicta particula calfit. Sin vel ille feruet vehementius, vel qui per totum ſpargitur animal bilioſus eſt, illicò totus ad calorem vertitur. Multò verò magis, ſicubi ambo concurrunt. Porrò calfit primum, qui in arteriis eſt ſanguis. Poſt hunc verò etiam qui in venis eſt. Quòd ſi in propinquo viſceri cui plurimus ſit ſanguis, obſeſſa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc, vniuerſus qui in animali eſt ſanguis ipſum calorem excipiet. In ſumma, quicquid facilè alterabile eſt, aut calidum natura, id à quouis calfaciente primùm calfit. Non ſecus & ab eo quod frigefacit, quicquid facilè alteratu eſt, vel natura frigidum, id primùm refrigeratur. Ac promptus quidem, vt alteretur, ſpiritus eſt. Calidiſſima autem natura eſt, flaua bilis: frigidiſſimáque pituita. Sanguis poſt flauam bilem maximè eſt calidus. Sicuti nigra bilis poſt pituitam, eſt frigida. Quinetiam alteratur flaua bilis leui momẽto, ex quouis in eam agente. Nigra ægrè alteraſcit. In ſumma, quicquid tenuium eſt partium, id promptè alteratur. Contrà, cui craſſæ ſunt partes, ægrè. Iam verò quæ perſpiratu carent, celerius putreſcunt, præſertim ſi calida ſint & humida. Quare, pro varietate horũ omnium quæ dicta ſunt, neceſſum eſt multifariæ phlegmonum inæquales alterationes incidant: maximè quidem inflammato eo qui in phlegmone eſt ſanguine: dein eo, qui in viſceribus habetur & corde: atque huius maximè eo, qui in ſiniſtro eius ſitu conſiſtit. Etenim vbi totum corpus incaleſcit præter naturam, ſinus ille ad ſummum calorem peruenit: cùm tenuiſſimum ac maximè ſpiritoſum ſanguinem habeat, & moueatur perpetuò. Cæterùm in febribus id genus omnibus, calefit quidem ſanguis aliquando vniuerſus, * recipítque calorem illum præter naturam, qui ex humorum putredine eſt ortus. Non tamen aut arteriarum, aut ipſarum venarum tunicæ, aut aliud vllum circumiacentium corporum, ſuam prorſus mutauit temperiem, ſed adhuc calfiens mutatur: quòd ſi id patiatur diutius, etiam aliquando vincetur, prorſúſque mutabitur. Terminus mutationis cuiuſque particulæ, eſt functionis illius læſio. Ad quem vſque terminum omnis alterationis latitudo, via eſt in id, quod præter naturam eſt. Ergo toto hoc tempore corpus incaleſcens, pro modo alterationis, ad portionem ſentit dolorem. Quum verò omnes ſolidæ particulæ corporis excalfactæ ad abſolutionem iam ſunt, eiuſmodi febrim Hecticam Græci nominant, ceu non amplius in humoribus & ſpiritibus, ſed in corporibus iis, quæ habitus rationem habent, comprehenſam. Hæc doloris eſt expers: putántque qui ea febriunt, omnino ſe non febrire. Neque enim eius calorem percipiunt, nimirum omnibus eorum partibus æquè percalfactis: quum neque etiam citra alterationem ſit ſenſus, neque in iis quæ iam ad perfectionem ſunt alterata, dolor. Porrò, quod alicubi Hipocrates ait, omnem morbum eſſe vlcus, id quidem non vſqueadeo alienum videri debet. Vlcus nanque vnitatis ſolutio eſt. Immodicus autem calor, ſegregando ſubſtantiæ continuitatem: ſummum verò frigus, ſtipando, exprimendo, & quaſſando, proximè accedunt vt vnitatem ſoluant: id quod certè immodici caloris & frigoris terminus commodè ſtatui poterit. Cæterùm omnis immoderatus exceſſus, in habitudine conſiſtit ad aliquid. Non enim pari ratione à calidis frigidiſque afficitur omne corpus. Vnde fit, vt aliqua animalium conuenientes inter ſe ſuccos habeant: aliqua non ſolùm non conuenientes, ſed etiam qui ſe mutuò corrumpant, veluti homo, atque vipera, quorum vtriuſque ſaliua alteri pernicies exiſtit. Ita vtique & ſcorpium necaueris, ſi illi ieiunus inſpuas. At non homo hominem, nec vipera viperam, nec aſpis aſpidem, mortu interimit. Siquidem quod ſimile eſt, id congruum, amicúmque eſt: quod contrarium eſt, inimicum & noxium, Augetur enim quidque, ac nutritur, ſimilibus: perimitur & corrumpitur à diſſimilibus. Quo circa ſanitatis tutela, per ſimilia perficitur. Morborum ſublatio, per contraria. Hecticam itaque febrem minimè ſentit, qui ea laborat. Reliquarum febrium nulla eſt, quæ non à laborante ſentiatur: ſed aliæ magis, aliæ minus ſunt graues. Sunt enim ex iis, & quæ rigorem ingerãt: quod ſymptoma ſit ab inæquali intemperie. Iam verò accendi febrem, & citra phlegmonem, ex ſolis humoribus putreſcentibus, licet: ſicuti & aliud genus inæqualis intemperiei in toto corpore oriri, modò fuliginoſo vapore detento, modò exercitationibus & pluſculis laboribus calore adaucto, modò ab ira, modo à deuſtione quauis externa, ſanguine incaleſcente. Quòd igitur intemperies ipſa nonnunquam ſpirituoſam duntaxat inuadat partem, nonnunquam etiam ipſos humores, quódque omnibus huiuſcemodi febribus, ſi diu perdurauerint, hectica ſuperueniat febris, nemini obſcurum exiſtimo. Quemadmodum ergo ex deuſtione accenditur febris, ita nonnulli ſæpe ex frigore refrigerati vehementer toto corpore ſunt: aliqui verò etiam perierunt. Sed quòd ij omnes etiam doleant, ne id quidem latet. Dolent etiam, maximéque circa vnguium radices, & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter ſeſe calfacere properarunt. Quam quidem inæqualem intemperantiam, quum videat apertè quis eſſe cauſam doloris, non eſt quod de cæteris dubitet: nec ſi ſimul rigeant & febricitent ægrotantium aliqui, ſentiántque humorem pituitoſum, qui frigidus eſt, mixtum amaræ bili, quæ eſt calida, moueri per ſenſibilia membra: vt in epialis febribus, in quibus ſimul ambas qualitates contrarias intra corpus æger ſentire videtur, cùm nimirum calidum ipſum & frigidum, per id genus febres, tenuiſſimis portiunculis aſpergantur, adeóque miſceantur inuicem, vt ne minimam quidem vnius ſumere poſſis particulam, in qua alterum * non ſit cõprehenſum. In ipſa tamen acceſſionis inuaſione, nonnulli & rigent & ſitiunt: atque intus quidem, & in ipſis viſceribus, magnum incendium

Qualitates efficaciſſimæ quæ exiſtant.

Spiritum alterari facilè.

Flaua bilis eſt calidiſſima.

Pituita eſt frigidiſſima.

Sanguis qualis.

Atra bilis qualis.

Tenuium partium omnia promptè alterari: craſſarum contrà, ægrè.

Perſpiratu carentia celeriter putreſcere.

Functionis læſionem eſſe terminũ mutationis cuiuſque particulę.

Hecticam febrim occupare ſolidas corporis partes.

Hecticam febrem eſſe doloris expertẽ.

Senſus non eſt abſque alteratione.

Morbum omnẽ eſſe vlcus.

Vlcus eſt vnitatis ſolutio.

Exceſſum omnem immoderatũ, conſiſtere in habitudine ad aliquid

Saliuam ſeiuni hominis enecare ſcorpionem.

Similia õnia, ſibi eſſe mutuò congrua & amica.

Diſſimilia, eſſe inimica & noxia inuicem.

Sanitatis tutelam per ſimilia perfici.

Morbos per contraria tolli.

Febres putridæ.

Febris ephemeræ generatio.

Refrigeratio vehemens, intemperantiam.

Doloris cauſã eſſe inæqualẽ

Epialæ febres.

incendium in externis autem partibus, frigus maximum ſentiunt. Ac tales febres ſunt, quæ græcè lypiriæ vocantur, atque ardentium febrium quoddam pernicioſiſſimum genus. Quinetiam ijs qui rigent, nec tamen febriunt, inæquale temperamentum adeſt. Rarum tamen eſt id ſymptoma, licet tum mulieribus, tum viris quibuſdam accidat, vbi aut deſes vita, aut continua ciborum copia præceſſit. Porrò antiquitus nemo, vt videtur, ita eſt affectus, cùm neque adeò ocioſi, nec in victus ſaturitate tunc viuerent. Vnde factum eſt vt ſcripſerint veteres medici, rigori febrem neceſſariò ſuperuenire: tametſi ſæpenumero rigorem vidimus, quem nulla ſequuta ſit febris. Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febrientium eſt, epialus. Appello ita febrem illam, cui ambo ſemper ſimul accidunt, Nam in qua rigor quidem præcedit, febris ſequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc epialam non voco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atque etiam aliæ fere omnes febres, præter hecticas. Pariter & qui particulæ alicuius cum tumore ſunt morbi, hi quoque omnes cum temperamento inæquali conſiſtunt: vt cancer, eryſipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangræna: differunt tamen, pro ipſa fluxionis diuerſitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturam tumorem gignet.

Lypiriæ Febres.

Rigor abſque febri, quibus accidat.

Veteres fuiſſe temperantiores.

Rigorem ſæpe accidere citra febrim.

Epiala febris quæ dicatur.

Febres ferè omnes præter hecticas, conſtare ex duplici inæquali intemperie.

Tumores iuncti cū inæquali intemperie.

GALENI PERGAMENI
De optima corporis conſtitutione,
LIBER VNVS.

QVando quidem temperamentum ex calido, frigido, humido & ſicco, definitum congruenti menſura, ſimilarium membrorum exiſtit ſanitas: noſtri autem ex omnibus his conſtructio, poſitione, magnitudine, figura, & partium numero conſtituitur: concedendum iure eſt, corpus aliquod, licet ex plurimis optimè temperatis particulis compoſitum ſit, ſecundum tamen ipſarum magnitudinem, aut numerum, aut figuram, aut mutuum inter ſe connexum, nonnihil poſſe vitij contrahere. Porrò, vt à communi notione exordiamur, ſaluberrimum corpus omnes vno ore laudant: necnon id quod Græci εὐεκτικώτατον vocant, hoc eſt, optimo habitu præditum: idque ad vnam, eandemque rem reſpicientes. Quippe omnium ipſius corporis particularum functiones eſſe robuſtas aiunt, nec à morbiferis cauſis facilè vinci poſſe. Cæterùm cùm ipſæ particulæ functiones ſecundum naturam promptè obeunt, ſanitas eſt. Vbi verò id cum quodam etiam robore præſtant, bonus habitus dicitur. Commune autem vtriſque eſt, non facilè morbis ſuccumbere. Quare bonus habitus, omnium illa ſaluberrima conſtitutio exiſtit, quam vniuerſi percupiunt: cuius accidens & menſura eſt, in obeundis functionibus ſtrenuitas, atque conſtantia. Qua ratione meritò bonus habitus appellatur. Meminiſſe autem oportet, noſtra corpora ex miſcella quatuor elementorum conſtare, variáſque eſſe partium temperaturas: ad hæc, ſingulis organicis membris vnicam ineſſe particulam, cui tota actionis cauſa tribuitur: cuius gratia reliqua omnia creata ſunt, quæ totum complent inſtrumentum. Quibus præmiſſis, erit optima corporis conſtitutio ea, in qua ſimilares partes propriam temperiem poſſident, necnon cuiuſque inſtrumentariarum compoſitio ex illis, ſecundum ipſarum magnitudinem, numerum, figuram, mutuumque inter ſe connexum, certa quadam & exacta menſura conſtructa fuerit. Quocirca id tale corpus optimè ſuis fungetur actionibus, ac proinde aliorum omnium & firmiſſimum erit, & minimè prolabetur in morbos. Siquidem vniuerſis cauſis morbificis tam extrinſecis quàm intrinſecis facilè reluctabitur, quòd omnino ab vtriſque extremis recedat, adeóque optimis ſuccis abundet, vt triſtitiam, iras, vigilias, curas, imbres, ſqualores, & peſtilentiam, alijs omnibus ferat multò facilius. Nam quæ maximè vitioſis ſuccis redundant, facilè ab huiuſmodi cauſis tentantur, vtpote quæ per ſe iam morbis proxima ſint. Quoniam autem ſanitas extendi in ſatis amplam latitudinem poteſt, non ſolùm in hoc commentario corpus illud abſolutiſſimum, quod raro inuenitur, & tanquam Polycleti regulæ exemplum eſt, debes effingere; ſed eorum etiam meminiſſe, quibus cum quotidie verſamur, quæque ab eo breue aliquid deficiunt, non tamen adhuc inſignem admodum lapſum ſunt nacta. Quod igitur exquiſitè bona temperie præditum eſt, medium ſanè locum obtinet inter molle, & durum, & inter hirſutum & glabrum: pariter neque amplis, neque anguſtis eſt venis, nec pulſibus magnis aut paruis recedere à mediocritate videtur. Quòd verò vndecunque exacta in inſtrumentariis particulis menſura conſtat, id tanquam Polycleti eſt regula. At ea corpora quæ iam calidiora ſunt, plus quàm par ſit, non tamen admodum multò, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & ſicciora modicè, etſi partem vnam non rectè efformatam habeant, corpori tamen ſymmetro nonnunquam præſtare videntur. Quippe vbi id genus corpus moderato durius euaſerit, aduerſus omnes externas cauſas, firmius ac tutius redditur. Vbi verò mollius, aduerſus internas. Atque eadem ratione vbi denſius fuerit, externis magis reſiſtit. Vbi verò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas ſiquidem corporis, quibus plus recrementi per difflationem educitur ſalubrior exiſtit: quibus verò minus, inſalubrior. Nam ab omnibus externis cauſis facilius corpus rarum oblæditur. Corpus autem quod exquiſitiſſima conſtat menſura, nec rarum, nec denſum dici poteſt, ſed in medio prorſus conſiſtit. Cui quidem vtrunque excedentium corporum præſtat ſecundum aliquid. Quod enim denſius eſt, magis ab exterioribus cauſis eſt tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Vtriſque autem quod exactè reſiſtat, planè non inuenies. Sed mediocriter id reſiſtit, quod inter omnes exceſſus eſt medium, quódque omnium etiam corporum ſaluberrimum eſſe cenſemus. Quare id ſingulis excedentibus medium, ſecundum aliquid eſt deterius: collectim verò omnium optimum, & maximè eligendum videtur. Quòd autem corpus ipſum, quod tum ſimilaribus, tum inſtrumentariis particulis optimè conſtitutum eſt, vel paruum, vel magnum, vel mediocre neceſſariò eſſe nō debeat, hinc diſcas licet, quòd magnum quidem, ob humoris, vel materiæ multitudinem: paruum autem, ob ſiccitatem, aut ob materiæ penuriam efficitur tale. Poteſt itaque aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantamcunque magnitudinem ſortitum id fuerit.

Augmentum

Similarium partium ſanitas quæ ſit.

Notio communis.

Saluberrimū corpus.

Sanitas quando dicatur.

Habitus bonus quando dicatur.

Corpora noſtra conſtare ex quatuor elementorum miſcella.

Inſtrumentorum ſingulis ineſſe particulam vnicam, cui tota actio tribuitur.

Conſtitutio optima quæ.

Vitioſis ſuccis redundantia corpora, facilè à cauſis morbificis affici.

Sanitatis eſſe latitudinem amplam.

Temperatiſſimi corporis notæ.

Polycleti regula.

Durius moderato corpus aduerſus externas cauſas firmius reddi: mollius, aduerſus internas.

Raritas corporis quibus ſalubrior & inſalubrior.

Denſius corpus magis eſſe ab extrinſecis cauſis tutum.

Medium exquiſitè corpus excedentibus mediocritatem, ſecundum aliquid eſſe deterius.

Magnum corpus, vnde fit tale.

Paruum corpus vnde fiat tale.

Magnitudinē nihil conferre ad optimam conſtitutionē corporis.

Augmentum fit, quoufque offa confirmentur.

Augmentum enim fit, quoufque offa confirmentur: confirmantur autem in exigua magnitudine, ob materiæ defectum, vel ob ficcitatem: ita vt fimpliciter neque magnitudo, humiditatis indicium fit, neque paruitas ficcitatis, nifi aut magnum molle, aut paruum etiam fit durum. Quamobrem optimam conftitutionem in his duobus meritò collocabimus, moderata fcilicet confimilium particularum temperie, necnon exactiffima inftrumentalium menfura.

Optima corporis conftitutio in quibus confiftat.

GALENI PERGAMENI
de optimo corporis habitu,
LIBER VNVS.

Habitus de quibus dicatur.
Habitus fimpliciter bonus.
Habitus non fimpliciter bonus.
Sanitas latitudinem haber.
Habitus bonus eft fanitatis intenfio.
Athletarum habitus periculofus.
Habitus fimpliciter bonus, vel fi ad fummum perueniat, omniũ affectuum tutiffimus.
Habitus fimpliciter boni, & non fimpliciter boni, cõuenientia, difcrepantiáque.

HABITVS nomen de omni fixo & vix folubili pronunciare confueuimus: nihil adhuc magis laudantes, vel improbantes. At cùm bonum habitum aut malum dixerimus, iam tunc qualemnam habitum dicamus, diftinguimus. Quippe bonus fimpliciter habitus, optimam corporis conftitutionem fequitur: eum verò qui non fimpliciter bonus fit, in quacunque corporis natura reperire licebit, aut fimpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum fanitas latitudinem habeat, intenfionem quidem ipfius medici bonum habitum vocant: lapfum verò nondum nomine proprio appellarunt, fed perinde ac genus ipfum, fanitatem nuncupauerunt. Itaque bonus habitus optima quædam fanitas eft. Cæterùm habitus Athletarum, non eft fimpliciter bonus habitus, ac proinde periculofus exiftit, fi ad fummum peruenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus fimpliciter habitus ad fummum bonitatis perueniens, omnium erit corporis affectuum tutiffimus. Porrò tam bono fimpliciter, quàm ipforum Athletarum habitui, bona omnium particularum temperies communis eft: vt etiam functionum robur, atque fuccorum bonitas. Intereft autem, quòd in habitu fimpliciter bono, fanguinis commoderatio, ac totius folidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipforum, potiffimúmque carnofi generis, excellens fit copia, ratione cuius periculum neceffariò fequetur, fi is in fummo conftiterit, ne aut extinguatur, & fuffocetur calor innatus, ob plenitudinem illam exuberantem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis vafis rumpatur, quæ in pulmone, & in iecore, & in thorace funt fita. Siquidem fanguis ipfe, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum affiduum quafi efferuefcens, ipforum vaforum tunicas, vt muftum dolia, difrumpit. Hæc igitur omnia, nec non repentinæ omnium functionum refolutiones (vt paucis docuit Hippocrates) neceffariò immoderatas repletiones fequuntur.

Repletiones immoderatas quæ fequantur.

GALENI PERGAMENI
De animæ morum & corporei temperamenti mutua confequutione,
LIBER VNVS.

Temperiem optimam vnde concilie-mus.

QVEMADMODVM ex cibo & potu, nec non ex quotidianis exercitationibus, bonam corpori conciliamus temperiem, fic etiam ex hac, ad virtutem animæ comparandam, nonnihil emolumenti attulerimus: id quod certè in actionibus atque vniuerfis affectibus, qui fecundum tres animæ fpecies, ob temperamentorum diuerfitatem maximè in puellis differunt, liquidò conftat. Alij enim timidiffimi funt, alij audaces, alij inexplebiles, alij fobrij, alij verecundi, alij denique admodum impudentes. Ex quo quidem in illis morum difcrimine, ratione concludere aliquis poterit, non eandem omnibus animæ naturam, fiue fubftantiam, ineffe. Nam fi fubftantia animæ effet illis per omnia fimilis, eafdem vtique actiones agerent: eifdémque ob caufas fimiles, afficerentur affectibus. Quare hauddubiè pueri tantùm inter fe animorum effentia differunt, quantum propriis actionibus atque affectibus difcrepant. Quod quidem cùm fic habeat, facultatibus quoque different. Porrò fingulorum quæ fiunt, effectrix quædam caufa eft, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuíque nomen per fe eft inditum. In quadam autem à feipfa ad genitum relatione, geniti facultas confiftit. Quocirca tot facultatibus fubftantiam, quot etiam actionibus, effe præditam dicimus. Siquidem quia aloë (exempli gratia) vires habet purgandi, os ventriculi roborandi, cruenta vulnera glutinandi, plena vlcera folidandi, & humidas palpebras exiccandi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipfam fortiri. In vniuerfum autem, animæ fpecies funt tres: rationalis fcilicet, irafcibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam intellectricem vocamus) veritatis, fcientiæ, difciplinarum, atque, vt fummatim dicam, honeftorum omnium defideratrix eft, fecundum defiderij commune fignificatum. At irafcibilis, quam etiam animofam appellant, libertatis, victoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honorífque flagrat libidine. Tertia verò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata eft, veneris, efculentorum, potulentorúmque voluptatibus perfrui defiderat. Hæc honeftum expetere nequaquam poteft: ficuti nec rationalis venerea, nec efcas, nec potum: cum quibus etiam imperium, gloriam, dignitatéfque haud iniuria afpernabitur. Pariter quoque irafcibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam verò appetitoriam animæ partem in iecore, irafcibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis eft demonftratum. Ex quibus quidem rationalem effe immortalem, Plato fibi perfuafiffe videtur. Ego verò, fit immortalis, nec ne, quid illi obiiciam non habeo. Hoc autem mihi cum illo conuenit, fpecies animæ, quæ in corde & iecinore habitant, fimul cum animali interire. At verò cùm vniuerfa corpora ex duobus conftent principiis, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarum, quæ illi ineft, & fpecies neceffariò dicenda eft: anima autem ipfa, dum corporis dicitur effe fpecies ab Ariftotele, non de ea fpecie, quæ inftrumentariis hæret corporibus, fed potius de altero fimilarium & naturalium membrorum principio dicatur, quandoquidem ab iftis primò actiones proueniunt: certè fubftantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & ficci quodammodo temperamentum erit. Quòd autem animæ fubftantiam propriæ eius vires fequantur, oftenfum fuerit, fi eius etiam actiones ita fe habere declarauerimus. Quamobrem, fi ratiocinandi facultas animæ pars exiftat, interibit vtique cùm & ipfa

Temperiem probam conferre ad virtutem animæ.
Puerilium morum diuerfitates.
Animæ fubftantia nõ eadem omnibus ineft.
Effectrix caufa.
Subftantiam effe tot facultatibus quot actionibus præditam.
Aloës facultates.
Animæ fpecies tres.
Rationalis anima quænã appetat.
Irafcibilis anima quarum rerum flagret libidine.
Appetitoria anima quænã expetat.
Appetitoria anima in iecore.
Irafcibilis anima in corde.
Rationalis anima in cerebro.
Rationalem animam effe immortalem ait Plato.
Animam irafcibilẽ & appetitoriam interire cũ animali.
Corpora vniuerfa conftare ex materia & temperie.
Temperiem neceffariò effe fpeciem, feu formam.
Animæ fubftantiam quodammodo effe temperiem quatuor qualitatum.
Animæ fubftantiam propriæ eius vires fequuntur.

cerebri

cerebri ſit quædam temperies. Atque in hunc modum omnium animæ ſpecierum vires ipſam temperaturam ſequentur: huiuſque naturæ animæ ſubſtantia fuerit. Itaque ipſius animæ intellectricis, non quælibet corporis ſpecies eſt capax. Cuius tamen dogmatis nullam firmam rationem adferre valeo: cùm animæ ſubſtantia, qualis nam ſit, me prorſus lateat, ſi in incorporeis ipſam annumeremus. In corporibus quippe, temperamenta inter ſe longiſſimè diſtantia, numeróque permulta eſſe conſpicor.* Incorporeæ verò ſubſtantiæ, quæ ipſa per ſe ſubſiſtere queat, neque corporis qualitas aut ſpecies ſit: nullum diſcrimen inuenio. Noui tamen illud exactè, ſanguinis miſſione, & cicutæ potu corpus frigeſcere: ſicuti & vehementi febri plus quam par ſit calfieri. Cur autem refrigeratum nimis, aut calore æſtuans corpus, penitus ab anima relinquatur, longa indagatione fatigatus nondum reperi: quemadmodum neque cur flaua bile in cerebro copioſiore collecta, deſipimus: atra verò, melancholia vexamur: neque cur pituita, & omnino refrigerantia, lethargi cauſæ eſſe ſoleant: vnde & memoriæ, & intelligentiæ iacturam facimus. Necnon cur ſtultitiam cicuta propinata conciliet: omnem autem mœrorem & anxietatem diſcutiat epotum vinum, atque etiam œnopia radix. Porrò vinum ſi largius ſumatur, malo eſt. Sin verò quis ipſum ſcitè bibat, concoquet, digeret, ſanguinémque augebit, & nutriet, cùm hócque animum mitiorem iuxtà & audaciorem efficiet: interueniente ſcilicet media temperatura quam producet ex mediis humoribus. Corporis itaque temperamenta, non modo animæ actiones variant, ſed etiam ipſam à corpore interdum ſeiungere poſſunt: cùm extremè frigida, calidáve medicamenta, ſtatim perimere aſſumentem cernamus. Quo in genere continentur & ferarum venena. Quippe demorſos ab aſpide illicò exanimari cernimus, perinde ac ſi cicutam biberent: vtpote ipſius veneno etiam refrigerante. Sed nec minus ab humido & ſicco, quàm à frigido & calido, vires animæ permutantur: vt in aſſumendis medicamentis, atque adeo in quotidiano victu, percipimus: id quod etiam demonſtratur à Platone in Timæo, vbi humiditatem dementiæ, ariditatem intelligentiæ in anima cauſam eſſe arbitratur. Cæterùm ſi humiditas amentiam, ſiccitas ſagacitatem parit, extrema ſiccitas extremam ſagacitatem producet: admiſta verò humiditas tantum perfectæ ſagacitati detrahet, quanta eius portio ſiccitati permiſta fuerit. Quare animantia omnia, ſumma intelligentia deſtituta quum ſint, quantum humoris, tantum & amentiæ ſortiuntur. Si igitur pars animæ capax rationis, vna cum corporis temperamento mutatur, certè mortalem ſpeciem animæ non ſolùm gerere morem corpori, ſed corporis etiam eſſe temperiem cenſendum eſt. Temperies itaque cordis iraſcibilis anima exiſtit: iecinoris autem, appetitoria. Etenim anima ipſa, ſubſtantia quædam exiſtens, facultatibus multis prædita eſt. Cùm autem ſubſtantia dicatur tum materia, tum ſpecies, tum ex vtroque compoſitum: animam eam eſſe ſubſtantiam quæ ſpecies dicitur, Ariſtoteles pronunciauit, aliud quippiam à temperatura eſſe animam planè aſſeuerare non potens. Spiritum autem eſſe animam, quemadmodum & naturam, Stoici contendunt: ſed humidiorem frigidiorémque naturalem: animalem contrà, aridiorem & * calidiorem. Quem quidem ſpiritum materiam propriam eſſe animæ conſtat. Materiæ autem ſpecies, temperamentum fuerit in commoderata aëreæ igneæque ſubſtãtiæ miſtione conſiſtens. Neque enim aërem ſolum, aut ignem animam eſſe, dicere poſſumus: cùm nec ſummè frigidum animalis corpus, nec ſummè calidum effici vnquam appareat, neque ab horum alterutro excellentius occupari deprehendatur. Porrò aër, ſuapte natura frigidum elementum eſt, ſed per ignei elementi miſtionem, mediocre ac temperatum redditur. Qui igitur animam corporis eſſe ſpeciem, hoc eſt, formam exiſtimant, hi non ſiccitate, ſed temperaturæ commoderatione ipſam perſpicaciorem fieri, dicere contra Platonicos poterunt, neque ob id tamen aſſerere, ſiccitatem aduerſari mentis acumini: quum nimirum ſplendor ſiccus, ſecundùm Heraclitum, ſit animus ſapientiſſimus: quæ ſententia videtur potior. Quippe ſydera pellucida iuxtà & ſicca, ſumma intelligentia eſſe prædita cernimus: quam ſi quis illis ineſſe inficietur, deorum excellentiam non ſentire, planéque ignorare videbitur. Cùm autem alibi ſenilem ætatem prolabi ad ſiccitatem dixerimus, cur haud ita pauci ad extremam vſque ſenectam viuentes deſipiant, ſi quis interroget, reſpondebimus, id non ob ſiccitatem, ſed ob frigiditatem accidere: quæ omnibus animæ actionibus officit. Ex hoc igitur ingens mihi iam oboritur ſuſpicio, vt totam animæ ſubſtantiam eſſe corpoream credam, quòd interdum non modò pereant ingenitæ animæ facultates, ſed etiam aliæ contrariæ illis introducantur: vt dum cernere quæ non cernuntur, audire quæ non audiuntur: ſeſe quis arbitratur. Quo pacto enim ex ea quæ ipſi cum corpore intercedit neceſſitudine, in naturam planè contrariam tranſire poſſet, niſi aut qualitas aliqua, aut forma, aut affectus facultas corporis eſſet? Porrò ex vitioſo corporis habitu languere animam, ac neminem ſpontè eſſe malum, ſed ob prauam habitudinem corporis, & rudem educationem: ac proinde nec debere turpia vituperari, profeſſus quidem eſt Plato in Timæo. Ariſtoteles autem, ſecundo de partibus animalium, ipſius animæ vires, materni ſanguinis ſequi temperiem exiſtimat. Qui rurſus, primo de hiſtoria animalium innuit, inſtrumentariarum partium figurationem, animæ moribus accommodari: ac proinde ex illa reconditos hos cognoſci. Hippocrates etiam in libro de aquis, aëre, & regionibus, ait, eos qui plagam Septentrionalem incolunt, aut etiam montana loca, agreſtiſſimis eſſe moribus præditos: Aſiam autem regionibus cæteris longè clementiorem exiſtere, in eáque omnia multò meliora & grandiora naſci: necnon mores hominum tum mitiores, tum ad agendum promptiores eſſe, ob optimam Aſiatici cœli temperiem: haberi tamen illic magis imbelles homines, quàm in Europa. In ſumma verò ſpecies & mores hominum ait plerunque naturam regionis ſequi: calido autem, frigido, humido, & ſicco, vnam regionem differre ab alia. Alibi etiam tradit Hippocrates: quibus cubiti vena (veteres enim arterias etiam vocabant venas) vehementem ederet pulſationem, eos homines furentes exiſtere: & meritò quidem. Nam præ nimia in corde abundantia caloris, ita vehementer mouentur arteriæ: furentes autem atque iracundos, caloris abundantia efficit. Stupidos verò, graues, & pigros, temperaturæ frigiditas.

Hippocrates

Ratiocinandi vim interituram cùm cerebri ſit temperies.

Animæ vires temperiem ſequi.

Intellectricis animæ, non quamlibet ſpeciem corporis eſſe capacem.

Delirium fieri flaua bile collecta in cerebro.

Melancholia vnde.

Lethargum induci à refrigerantibus.

Cicuta ſtultitiam inducit.

Vinum mœrorem diſcutit.

Oenopia radix.

Vini facultas.

Temperamenta corporis, animæ mores variare, illámque explodere poſſunt.

Aſpidis venenum refrigerare.

Dementiam inducit humiditas.

Intelligẽtiam parit ariditas.

Amentiæ tantùm eſſe animantibus inditum, quantum humoris.

Animæ mortalem ſpeciem eſſe temperiem corporis.

Subſtãtia quotupliciter dicatur.

Animam eſſe ſpeciem, quæ temperatura exiſtit.

Stoicorum de anima opinio.

Spiritus animalis eſt propria materia animæ.

Materiæ ſpeciem eſſe temperamentum.

Aërem eſſe naturaliter frigidum elementum.

Animam perſpicaciorem reddi temperaturæ commoderatione.

Heracliti ſententia de animo.

Sydera eſſe prædita intelligentia ſumma.

Senes deſipere frigiditatis ratione.

Frigiditatem aduerſari omnibus animæ actionibus.

Animã totam corpoream ſuſpicatur Galenus.

Malum eſſe neminẽ vltrò, Plato aſſerit.

Animæ vires ſequi temperiem mẽſtrui, Ariſtoteles ait.

Mores cognoſci ex figura partiũ Ariſtot. ait.

Septentrionalium mores eſſe agreſtiſſimos.

Aſia, Aſiaticorúmque mores, magnificè commendantur.

Mores ſequi plerunque naturam regionis.

Furibundos eſſe quibus cubiti arteria vehementer pulſat.

Iracundiam caloris abundãtia excitat.

Stupidos frigiditas efficit.

Hippocrates itaque voluit, non ſolùm iraſcibilis appetitoriæque partis animæ, ſed etiam cogitatricis vires & facultates, corporis tẽperaturæ adhærere, atque illam omnino ſequi. Nec ſecus Plato, ex terræ diuerſis habitationibus, ex vario ſpiritu, ex inſolationibus, ac denique ex varietate nutrimentorum, non ſolùm ipſorum corporum, ſed animorum etiam profitetur naſci diuerſitates: temperamento ſcilicet ipſo (quod ſubintelligere oportet) interueniente. Quare pueris quidem citra duodecimum annum prorſus vino interdicit, ſecundo de legibus: idque ne in furorem agantur. Prouectis autem vt ipſo vtantur, permittit: quippè quod aduerſus acerbitatem ſenectæ remedio ſit, animíque mœrores diſcutiat, ac denique duriores mores emolliat. Etenim iuuenilis ætas calida eſt, ac multo referta ſanguine. Contra ſenilis, & frigida, & ſanguinis inops. Propterea ſenibus vini potus vtilis eſt: iis autem qui creſcunt, aduerſatur quàm maximè. Iam verò neque in exercitu permittebat Plato vt vinum guſtarent milites, neque in ciuitate ipſa ſerui: ſicuti neque principes, neque adminiſtrantes rempublicam, neque iudices, neque hi breuiter, qui de re aliqua eſſent conſultaturi: quòd nimirum veluti quidam tyrannus animæ facultatibus imperet. Sed neque interdiu, niſi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi gratia, permiſit vnquam vini potionem: neque item noctu, dum libris nauanda eſſet opera. Pro virili autem eſſe enitendum ſingulis, vt alimento, ſtudiis, & diſciplinis ſimul & vitium fugerent, & virtutem ipſam capeſſerent, idem profeſſus eſt. Cæterùm qui cunctos homines virtuti comparandæ idoneos, & qui nullum iuſtitiæ amantem eſſe arbitrantur (quod eſt nullum naturalem finem ſtatuere) vtrique hominum naturam ex dimidio tantum cognouerunt. Neque enim omnes iuſtitiæ hoſtes, neque omnes amatores naſcuntur, ob corporis temperaturam vtrique tales geniti.* Ac ſanè qui talia aſtruunt, ſubinde petunt, quo videlicet iure quiſpiam debeat laudari, vituperari, odio haberi, aut amari, cum bonus aut improbus non ſuopte ingenio, ſed à temperatura ſit factus, quam ab aliis cauſis quiſque accepiſſe deprehenditur. Quia (ſcilicet reſpondebimus nos) omnibus hoc nobis ineſt, vt amplectamur bona, ambiamus, amemus: malum abominemur, atque procul arceamus, ignorantes adhuc, genitúmne ſit tale, an minus. Scorpios enim, phalangia, viperáſque necamus, cùm tamen à natura, non ſua ſponte, talia creata ſint. Primum etiam, maximúmque Deum non genitum Plato aſſerens, bonum tamen illum eſſe pronunciat, nóſque ipſum talem ab æternitate non ex ſeipſo bonum effectum, natura duce colimus, & amamus. Prorſus enim nullo vnquam tempore genitus eſt, omnibus ſeculis increatus, ſempiternúſque exiſtens. Meritò itaque malos ódimus, cauſam cur mali exiſtant, necdum præmeditati. Bonos viciſſim, ſiue natura, ſiue inſtitutione & doctrina, ſiue honeſto vitæ exercitio probitatem ſint aſſecuti, recipimus, atque amore proſequimur. Quocirca Stoicos admiror, qui homines vniuerſos ad virtutem adipiſcendam habiles eſſe opinantur, ſed ab aliis quibus cum viuunt, à recto itinere detorqueri. Haud ſiquidem dicere poterunt, qui omnium hominum primi geniti ſunt, à quibus nam deprauati fuerint, ante ſe nullum aliũ habentes. Videmus etiam pueros complures, iiſdem parentibus ortos, ab eiſdem præceptoribus

Vino citra duodecimum annum pueris Plato interdixit.

Vinum lenit acerbitatem ſenectæ.

Vinum ſenibus cur vtile.

Vinum aduerſatur creſcentibus.

Vino quibus interdixit Plato.

Vinum imperat animæ facultatibus, veluti quidam tyrannus.

Inclinatio hominum ad cõmendanda honeſta, & turpia vituperanda.

Deus non genitus, ab æterno, & nõ ex ſe, bonus exiſtit.

Stoicos ſugillat Galenus.

Hominum genus non fuiſſe ab æterno, videtur innuere Galenus.

educatos, iiſdémque alimentis vſos, natura tamen quàm longiſſimè inter ſe differre. Quos quidem quis per deos flagitia edocuit? Reperies enim paucos admodum pueros natura ad virtutem propenſos, ſed à parentibus & pædagogis ad eam minis increpationibúſque conuerti. Porrò illi extrema dementia tenentur, qui nos voluptate à virtute detorqueri aiunt. Quos quidem eruditiſſimus Poſidonius refutans, ait in nobis ipſis inteſtina quædam vitiorum ſemina, & tanquam igniculos deliteſcere: nec tam nobis à vitioſis cauere, quàm vitiorum incrementum reſtinguere & coërcere eſſe opus. Non enim (vt fert Stoicorum opinio) totum extrinſecus ingruit in noſtros animos vitium, ſed plurimum in ſeipſis vitioſi homines cauſæ habent. Quod extrinſecus aduenit, longè minus eſt. Proinde ſanè conſuetudine praua accedente, ſecundùm partem animæ ratione carentem, praui reddimur: falſis autem opinionibus, ſecundum intellectricem partem imbuimur. Sicuti dum à bonis, ſinceríſque viris inſtruimur, opiniones quidem veræ ſunt, mores autem humani. At in cogitatrice animæ parte, intellectio, ſtultitiáque, ratione maioris minoríſque euariantes, corporis temperaturas ſequuntur. Ipſæ autem temperaturæ, primam in vtero generationem & cibum probos ſuccos parantem, habent autorem: atque hæc mutuò ſeſe & adaugent, & fouent. Calida nanque, exempli gratia, temperies, iracundos facit: inde rurſus iracundia ingenitum calorem accendit, & igneum reddit. Contra qui mediocri temperatura conſtant, mediocriterque commoti animo, ad probos ſuccos gignendos proficiunt.

Puerorũ paucos eſſe natura ad virtutem propenſos.

Poſidonij egregia ſententia.

Conſuetudo quantum poſſit ad bonitatem morum, vel prauitaté.

Tẽperies quæ ſequantur.

Temperies calida iracundos facit.

Iracundia igneum reddit calorem inſitum.

GALENI PERGAMENI
De naturalibus facultatibus,
LIBER PRIMVS.

QVANDOQVIDEM ſentire & moueri ſecundum electionem, propria animalium ſunt: augeri verò, & nutriri, plantis etiam communia: erunt vtique priora quidem, animæ, poſteriora verò, naturæ ipſius opera: quare animalia ipſa, ſimul & ab anima & à natura gubernari dicimus ſtirpes à ſola natura. Quanquam his etiam animam vegetatricem aliquis tribuere haud immeritò poterit, diſtinguens illam à ſenſitrice, quæ animalibus ineſt. Porrò cùm corpus aliquod ab iis ſub quibus ante fuit in nullo eſt immutatum, quieſcere id dicimus. Quòd ſi in aliquo ab iis receſſit, eatenus id moueri. Vbi igitur corpus ipſum ab vna in alteram qualitatem mutatur, vt ab albo in nigrum, aut à frigido in calidum, motum ipſum alterationem vocamus: eſtque vnum motus genus. Alterum genus in corporibus iis eſt, quæ ſitum mutant: cui generi latio nomen eſt. Atque hi quidem duo motus ſimplices & primi ſunt: auctio verò & diminutio, ex his compoſiti. Illa, cùm ex minori maius fit: hæc, cùm ex maiori minus: propria ſcilicet vtrobique ſeruata forma. Alij autem duo ab his motus ſunt, generatio & corruptio: illa quidem ad ſubſtantiam productio, hæc illi contraria. Omnibus iis motibus communis eſt prioris ſtatus immutatio: ſicuti è diuerſo quietibus prioris

Animalium propria.

Plantis communia cum animalibus.

Animæ opera.

Naturę opera.

Animalia gubernari ab anima & à natura.

Stirpes diſpẽſari à ſola natura.

Stirpibus ineſt anima vegetatrix.

Alteratio.

Latio.

Auctio.

Diminutio.

Generatio.

Corruptio.

prioris ſtatus conſeruatio. His præmiſſis, inquirendum iam nobis eſt, quot & quæ naturæ ſint facultates: tum, quod opus edere ſingulæ earum ſint natæ.

Opus quid dicatur.

Porrò opus appello, quod iam factum atque completum per actionem eſt: veluti ſanguinem, carnem, neruum.

Actio quid.
Cauſa quid.

Actionem autem, ipſum actiuum motum. Cauſam verò, à qua hæc procedit, facultatem. Etenim vbi cibus fit ſanguis, paſſiuus quidem cibi, actiuus verò ipſius venæ fit motus: quam actionem licebit tibi appellare naturæ opus, non tamen opus ipſum, actionem.

Partes omnes agere temperamenti ratione, quo præditæ ſunt.

At mihi quidem tam vena, quàm reliquarum particularum ſingulæ; ob certam quandam temperiem quam ex quatuor ſunt qualitatibus nactæ, hoc vel illo modo videntur agere. Quanquam Ariſtoteles, atque ipſum Stoïci ſecuti, calido & frigido omnem actionem tribuunt: ſiccum & humidum pro patientibus iis ſubiiciunt: cùm tamen ſatius fuiſſet omnium particularium cauſas ad ipſas quatuor qualitates reducere. Nam tametſi in animalibus & ſtirpibus calidum & frigidum magis agere, ſiccum verò & humidum pati, videantur, non ob id tamen ſic res habet in omnibus.

Facultas omnis in relatione conſiſtit ad aliquid.

Cæterum omnis potentia ſiue facultas, in relatione ad aliquid intelligitur. Primum ſiquidem, actionis ipſius potentia eſt cauſa, dein etiam operis, ex accidenti quodam: quare ſi cauſa, ad aliquid eſt, potentia quoque in relatione dicetur ad aliquid, nimirum cauſa cùm ſit. Cuius quidem agentis cauſæ ſubſtantiam quandiu ignoramus, facultatem eam, ſiue potentiam, appellamus:

Venis ineſt facultas ſanguifica.
Cordi ineſſe vim pulſatoriam.

in uenis quidem potentiam quandam ſanguificam, in ventriculo concoctricem, in corde pulſatoriam dicentes. Incipiendum itaque nobis ab ipſis operibus eſt, ſi certa ratione & via, quot & quæ facultates ſint, inuenturi ſumus. Singula nanque opera, ab aliqua procedunt actione. Hanc verò omnino aliqua præcedit cauſa.

Partes corporis vniuerſas eſſe naturæ opera.

Ergo naturæ opera dum adhuc in vtero geſtatur, ac fingitur animal, omnes corporis ſunt particulæ. Edito verò in lucem, commune in omnibus naturæ opus eſt, earum ad magnitudinem perfectam perductio. Poſtea verò; etiam vt omnes perdurent, molitio.

Actiones naturæ tres, generatio, auctio, nutritio.
Generationẽ eſſe actionem compoſitam.

Actiones quæ tribus his operibus reſpondent, neceſſariò tres ſunt, vna ſcilicet cuique generatio, auctio, & nutritio. Verùm generatio, ſimplex actio naturæ non eſt, ſed ex alteratione & formatione compoſita. Siquidem alterari oportet, effingíque materiam ipſam, vt ex ea gignatur animal.

Auctio quid ſit.

Auctio verò, ſolidarum ac iam formatarum animalis particularum augmentum, ampliatióque in longum, latum, & profundum eſt.

Nutritio quid.

At nutritio, iiſdem partibus appoſitio quædam eſt, ſed ſine ampliatione.

Generationis progreſſus.

Ergo primò omnium agamus de ipſa generatione. Proiecto in vterum, aut etiam in terram ſemine, ſtatis quibuſdam temporibus, multæ conflantur partes eius quæ gignitur ſubſtantiæ, humiditate, ſiccitate, calore, & frigore, cæteríſque omnibus, quæ hæc ſequuntur, qualitatibus (hoc eſt tactilibus, atque iis etiam quæ guſtu, odoratu & viſu diiudicantur) inter ſe differentes.

Facultates elementares primæ, quæ.
Facultates ex primis conflatæ, quot.
Elementa ſenſibilia ſunt ſimilares particulæ.

Quocirca ſi primas & elementares alterationis facultates requiris, hæ ſunt, humiditas, ſiccitas, caliditas, & frigiditas. Si verò eas quæ ex his inter ſe miſtis naſcuntur, tot ſanè omni in animali erunt, quot fuerint in eo ſenſibilia elementa, hoc eſt, ſimilares particulæ: quas nimirum in prima animalis generatione, natura creat, vſa generatrice, alteratricéque potentia. Proprium autem vniuſcuiuſque viſceris corpus, ſi ab eo venas, neruos, & arterias execueris, ſimilare, ſimpléxque, atque compoſitionis eſt expers. Cæterùm ſi qua organa ex geminis conſtant tunicis, ſed ſimplicibus & diſſimilibus, horum ipſæ tunicæ elementa ſunt. Atque in vtraque tunica ſua quædam alteratrix vis eſt, quæ ex menſtruo ſanguine eam particulam generauit.

Alteratrices facultates tot ineſſe ſingulis animalibus quot elementares particulas.

Itaque alteratrices facultates in omni animalis genere tot membratim erunt, quot habet in ſe elementares particulas. Sed & actiones proprias cuique membratim particulæ neceſſe eſt eſſe, quemadmodum & vſus. At alteratrices naturæ facultates, quæ particulares ſunt, omnes tunicarum & ventriculi, & inteſtinorum, & vteri ſubſtantiam, qualis eſt, effecerũt: compagem verò, formámque,

Formatrix facultas.

formatrix quædam virtus effinxit, quæ ars optima exiſtens, tam conſultò & artificioſè compingit ſingula, vt non poſſint aliter ſe habere melius. Sed neque ipſa facultas auctrix, deeſt iis qui geſtantur in vtero, ſicuti nec vis nutrix. Sunt tamen eo tempore alteratricis & formatricis potentiæ, veluti miniſtræ quædam, nec ſuſtinent ipſæ primas partes.

Auctrix facultas quando vigeat, & quæ famulẽtur illi.

Vbi verò perfectam magnitudinem animal eſt adeptum, toto poſtquam editum eſt tempore, vſque ad ætatis vigorem, auctrix virtus dominatur. Auxiliatrices & veluti miniſtræ eius ſunt, alteratrix & nutrix.

Auctricis facultatis proprium.
Augere ſecundum trinam dimenſionem, ſolius naturæ eſt opus.

Auctricis autem facultatis eſt proprium, in omnem partem proferre ſolidas corporis partes, quas elementares & ſimilares, ſimplicéſque appellauimus: id quod ſolius naturæ proprium eſt munus. Nam quæ à nobis extenſa ſunt, ſicut vna dimenſione id patiuntur, ita minuuntur reliquis.

Augeſcentibus nutritionẽ eſſe perneceſſariam.

Quare iis quæ augentur, neceſſaria mutatio eſt: de qua iam nonnihil dicamus.

Nutritio quãdo fiat.

Quum id quod in nutrimenti affluit ſpecie, corporis eius quod nutritur, omni parti affigitur, actio quidem ipſa nutritio eſt: cauſa verò huius, ipſa facultas. Et alteratio quidẽ hîc quoque ipſius actionis genus eſt, non tamen qualis erat in generatione. Ibi nanque quod os non erat, poſtea factum eſt os: in nutritione verò, ei quod iam factum eſt, id quod affluit efficitur ſimile.

Aſſimilatio.

Ita non immeritò alterationem illam nominamus generationem, hanc aſſimilationem. Ergo generatio, auctio, & nutritio, prima naturæ operum, ac veluti capita ſunt: quare etiam effectrices horum facultates primæ principéſque tres fuerint. Deſiderant tamen tum ipſarum inter ſe, tum aliorum miniſterium. Ac quæ quidem generatrix, auctríxque deſiderent, dictum iam eſt. Quæ autem nutrix facultas requirat, nunc dicetur.

Nutricis facultatis opus eſſe aſſimilationem.
Aſſimilationi quæ requirantur.

Ergo cùm actio huius facultatis aſſimilatio ſit, nec fieri poſſit; vt aſſimilentur mutentúrque inter ſe vlla, niſi ſocietatem aliquam, cognationémque in qualitatibus habeant, idcirco primùm quidem nec quodque animal quocumque cibo nutriri poteſt: deinde nec quibus nutriri poteſt, iis vtique protinus. Atque huius neceſſitatis cauſa pluribus alterationis nutrimenti inſtrumentis vtique animali eſt opus. Nam vt ex pane, aut lactuca, aut beta fiat ſanguis, permulta ſanè alteratio requiritur.

Organa naturalia cur inſtituta plurima.

Quæ quidem vna eſt cauſa, cur multa ſint ad alterationem nutrimenti inſtituta organa. Altera cauſa eſt excrementorum natura: quibus excipiendis & euacuandis, ſecundùm quoddam in corpore particularum genus eſt deſtinatum.

Inſtrumentorum nutritioni inſeruientium genera varia.

Eſt & aliud tertium genus inſtrumentorum, pro bonis ſuccis vndique per totum corpus deferendis, tributum. Alia nanque organa idoneum cuique particulæ nutrimentum alterando præparant, alia ſe-

parant

parant excrementa, alia transmittunt, alia susci-piunt, alia expellunt, alia salubrium succorum in omnem partem ferendorum sunt viæ. Quæ omnia vnius nutritionis gratia, sunt à natura condita. Porrò nutritio ipsa, ad id quod nutritur, eius quod nutrit assimilatio est: quam necessariò præcedit semper agglutinatio: sicuti & hanc appositio. Postquam enim succus is qui omnem animalis particulam nutriturus est, à vasis excidit, in totam eam primum dispergitur: mox adiungitur: dein agglutinatur, ac demum assimilatur. Differre autem appositionem ab agglutinatione, sicuti & agglutinationem ipsam ab assimilatione, hinc constat, quòd in hydrope quidem humoris fiat appositio, non tamen agglutinatio: in leuce autem, adhærentia quidem cernatur, at assimilatio non item. Porrò nutrimentum dicitur propriè quod assimilatur & nutrit: nam quod agglutinatur, vel quod apponitur, id non proprie nutrimentum est, sed æquiuocè, vt veluti nutrimentum: multóque minus, quod in ventriculo continetur. Quanquam id etiam nutrimentum vocamus, quod si probè concoquatur, aliquando sit nutriturum. Cæterum nullam esse assimilationem veram, sed apparentem tantùm, dicunt hi qui nec artificiosam naturam existimant, nec animalis habere prouidentiam, nec denique vllas proprias obtinere facultates, quibus scilicet alia trahat, alia teneat, alia demutet, alia expellat. Asclepiades porrò non solùm negauit inesse renibus vim secernendi lotium à sanguine, verumetiam vrinam ipsam minimè quidem per meatus vreteras demitti in vesicam, sed per alias quasdam obscuras vias, ac nullo sensu perceptas, professus est, contrà quàm licet planè cognoscere, vel ex ipsa viuorum anatome. Sed nec admittit, æstate plus bilis iisdem medicamentis vacuari, hyeme pituitæ: neque rursus plus bilis, in iuuene: in sene, plus pituitæ. Quippe medicamenta ipsa minimè familiares sibi succos attrahere, imò verò nihil prorsus ab vllo trahi, impudenter pronunciat. Opinio cuius quàm sit absurditatis plena, indicat lapis magnes; ex quo quidem vidimus ferreos stylos quinque continenter appensos, quorum primus partem lapidis tetigit, per illum scilicet diffusa in reliquos, ipsius lapidis vi. Hippocrates verò, qui naturæ mysteria nouit, hanc semper tum admiratur, tum prædicat. Huic facultates adesse affirmat: vnam, qua sibi conueniens attrahat: alteram, qua alienum à se repellat. Ipsam præterea tum nutrire animalia, tum augere. Iam morbos quoque finire, indicaréque iisdem facultatibus putat. Porrò non modò medicamenta purgantia proprias sibi qualitates attrahunt, sed etiam quæ surculos, & telorum cuspides, quæ præaltè nonnunquam in carne sunt infixæ, euellunt. Iam verò quæcunque vel serpentium venena, vel quæ telis sunt illita educunt, hæc quoque eandem quam magnes lapis facultatem ostendunt. Cæterum eorum quæ venena extrahunt, alia venenum viperæ, alia pastinacæ marinæ, alia alterius cuiuspiam eliciunt: liquidóque videre licet super ipsis medicamentis venena iacentia. Est itaque rebus quibusque facultas quædam, quæ nimirum congruentem sibi qualitatem attrahit: id quod certè vel in tritico videre licet manifestissimè. Nam si fictilia vasa aquæ plena, in tritici aceruo recondas, id humorem in se per fictilia euocans, tum molem sibi, tum pondus adiicit: cùm videlicet triticum ipsum trahendi ad se vicini humoris maiorem vim habeat, quàm vel vehemens calor Solis. Atque ad hunc modum renibus inest propria quædam vis lotium trahendi. Si quidem venæ cauæ pars altera, sursum ad cor ascendit: reliqua super spinam incedit, per totam eam ad crura vsque porrecta: cui renes à lateribus vtrinque per venas quasdam emulgentes adhærent. Per quas quidem cùm etiam feratur sanguis, quod seorsum eius, & tenue est, id per renes, ceu per colatoria quædam transibit (non quidem consecutione ad id quod vacuatur, qualiter Erasistratus existimauit, sed ob renum facultatem tractricem, alioqui nulli ex retenta vrina perirent) quod verò sanguineum & crassum, id coërcetur, ac per vniuersum corpus regeritur. Non est autem diuersa ratio, qua vrinæ per renes in vesicam feruntur, & qua sanguis in omnes animalis partes: neque etiam qua flaua secernitur bilis.

Nutritio quid.
Agglutinatio semper assimilationem præcedit.
Appositio præcedit, agglutinationem.
Nutrimentum propriè dictú.
Nutrimentum æquiuocè dictum.
Asclepiadis error.
Magnes.
Hippocrates cultor & admirator naturæ.
Purgantibus medicamentis inesse vim proprias sibi qualitates trahendi.
Medicamenta educentia venena.
Attractricem vim congruentium inesse singulis rebus.
Triticum habere maximã vim trahendi sibi humorem vicinum.
Renibus inesse vim lotij trahendi.
Lotij expurgandi ratio.

GALENI PERGAMENI *De naturalibus facultatibus*, LIBER SECVNDVS.

QVòd necesse quidem sit fateri vim quandam in renibus esse, quæ huiusmodi qualitatem, qualis in vrina percipitur, ad se trahere sit habilis, superiori monstrauimus libro. Qua nimirum facultate cor etiam, vnicum ex iis quæ post iecur habentur, in dexterum proculdubio sinum, suum alimentum trahit, deinde per arterialem venam ad pulmonem transmittit. Reliquorum quippe nullum, nec Erasistrato quidem ipsi, nutriri ex corde placet, propter eas, quæ super vasis crescunt, membranas. Iam verò, qui pro tenuitate, aut crassitie humorum, latitudine autem, aut angustia meatuum, fieri aiunt ipsam humorum segregationem, hi nobis rationem reddant oportet, cur vrina, quam bile esse tenuiorem constat, in bilis vasa non influat. At certè nullam aliam reddere poterunt, præter facultatem illam à natura vnicuique instrumento statim ab initio tributam, sine qua durare animalia non poterunt. Siquidem nec viuere, nec durare vlli animalium, vel breuissimo tempore fas erit, si tot in se particulas, tamque dissidentes cùm habeat, nulla facultate vtatur, nec quę conueniens trahat, nec quæ alienum secernat, nec quæ id quod nutriat alterabit. Quibus quidem facultatibus vtitur natura illa, quæ particulas effingit, easque sensim adauget, atque omninò est per eas totas extensa: vt quæ sanè totas per totas, fingat, nutriat, atque augeat, veteri semper ipsius materiæ forma mutata: quo vel maximè nomine differt natura ab statuaria, quæ foris quidem materiam ipsam adornat, intus autem illaboratam atque neglectam relinquit. Phidias siquidem ex cera efficere ebur, aurúmve non potuit, sed neque ex auro ceram: quippe horum quodque manens id quod à principio erat, foris tantum speciem artis adeptum, perfecta fit statua. At natura, nullius materiæ veterem formam seruat: alioqui sanguis omnino essent cunctæ animalis particulæ, is scilicet qui à matre concipiente confluit ad maris semen, instar ceræ cuiuspiam, atque vnius & vniformis materiæ, artifici subiectæ. Nulla autem animalis particula ex ea ipsa materia, fit ita rubea,

Pulmonem solum, inter omnia viscera, nutriri ex corde.
Facultates naturales esse necessarias ad vitam.
Naturam esse per totas corporis partes extensam.
Natura ab statuaria qui differat.
Phidias.

Sanguis est materiale principium, ex quo concrescunt nostri corporis partes.

Semen est efficiens animalis principiũ.

humidáve, ſicuti eſt ipſe ſanguis. Nam os, cartilago, arteria, vena, neruus, adeps, glandula, membrana, medulla, exanguia quidem ſunt omniá, licet concreta ex ſanguine, videlicet materiali principio. Semen verò cùm ſit efficiens animalis principium, trahendi ſanguinis poſſidet facultatem, non ſecus quàm magnes ferrum. Quare primò quidem competentem ſibi ſanguinem attrahet, quem & facilè vincere, & celeriter aſſimilare, & ſibi nutrimentum facere poſſit. Mox arbitror ſecundò attrahet, & tertiò, quò ſcilicet ſibi molem magnitudinémque iuſtam ex nutritione adiiciat. Vnde iam alteratrix inuenta vis eſt. Tertia verò formatrix apparebit: cuius ope ſemen primum veluti concretum quiddam tenue, membranam illam ſibi induit, quam Hippocrates ſexta die cum fœtu, Muſicæ cuidam mulieri ouorum tunicæ ſimilem excidiſſe ait. Poſt hoc verò reliqua etiam quæcùnque ab eo, in libello de infantis natura, ſunt ſcripta, fingit. Cæterùm cùm augeri illa poſt formationem conueniat, id profectò aſſequentur, tum in omnem extenta partem, tum verò nutrita. Cor igitur ab initio ita mihi paruum eſſe, vt nihil à milij ſemine, aut ſi mauis à faba diſtet, intellige. Augentur porrò ea tantum, quæ viuunt, quorum nimirum formæ perfectæ iam ſunt. At eius quod fit, proceſſus ille qui eſt ad formam, non vtique auctio, ſed generatio nominatur. Siquidem augetur id quod eſt: gignitur quod non eſt. In vniuerſum autem deridenda Eraſiſtrati eſt opinio, dicentis attractioně fieri ſucceſſione continui ad id quod vacuatur. Quæ ratio, tantum ſuccedere continui neceſſarium facit, quantum effluit. Hoc verò iis qui commodo ſunt corporis habitu, ſatis ad nutritionem eſt: vtpote quibus ea quæ apponuntur, iis quæ effluunt, paria eſſe oportet. At in iis qui ad vltimum ſunt graciles, ac liberaliter refici poſtulant, niſi multò plus ſit quod apponitur, quam id quod vacuatur, priſtinus reſtitui habitus nunquam poterit. Liquet igitur, quòd tanto plus ſunt hi attracturi, quanto etiam pluribus egent. Trahitur itaque nutrimentum, non ſucceſſione continui, ad id quod vacuatur, ſed perinde ac à magnete lapide ferrum, qui ſcilicet talis qualitatis trahendæ vim habet. At verò diſtributionis principium expreſſio ventriculi præſtat: reliquum autem eius progreſſum omnem, tum venæ ipſæ contractæ ac propellentes, tum ſingula quæ nutriuntur ad ſe trahentia. Quare improbè Eraſiſtratus hallucinatur, dum horum omnium cauſam ſucceſſionem illam ad id quod vacuatur, ſtatuit: ſicuti etiam vbi ex iecinoris ſcirrho gigni ſemper hydropem ait: id quod certè hominis planè eſt ſocordis. Siquidem ex diuturnis hæmorrhoidibus, vel ſuppreſſis, vel immodica profuſione, hominem ad extremam frigiditatem ducentibus, non ſemel aut bis, ſed ſæpe iam aquam intercutem collectam vidi. Sicuti mulieribus quoque tum menſtruæ purgationis omnimoda ceſſatio, tum immodica vacuatio, ſæpe hydropem accerſiuerunt. Nonnullis verò earum, & qui muliebris vocatur fluxus, in hunc terminatus eſt morbum: vt interim qui ab iliis incipiunt, alióve quopiam opportunorum ad id membrorum, hydropas impræſentiarum prætercam. Eſt tamen ea prima generandi hydropis cauſa, quæ ex ſanguificationis defectu procedit: ſimili genere, atque ex ciborum concoctionis defectu diarrhœa. Atqui in tali hydropis genere nec aliud viſcus vllum, nec iecur vitio eſt affectum. Sed illud etiam, quod innuere videtur, præ ſe fert extremam abſurditatem: nempe fieri poſſe vt bilis cibis ſtatim miſta, forinſecus nobis adueniat, non gignatur in corpore. Mel ſiquidem, non eò quòd plurimam in ſe bilem continet, ſed quòd intra corpus eſt mutatum, in hanc alteratur & vertitur. Quippe amarum guſtantibus eſſet, ſi bilem in ſe extra corpus contineret: omnibúſque ſimiliter hominibus æqualis ex eo gigneretur bilis copia. Verùm id ſecus habet. Siquidem qui iam ſunt in flore, potiſſimum ſi calidiore natura ſint, ac vitam laborioſam tranſigant, in iis totum vel vertitur in flauam bilem. Senibus verò admodum eſt accommodum, vtpote quibus non in bilem, ſed in ſanguinem conuertatur. Gignitur autem in iecinore, atque etiam in venis, ipſa bilis vnà cum ſanguine. Eſt enim exactè iam demonſtratum veteribus, dum in venis alimentum ab innato calore alteratur, ſanguinem quidem ex mediocri calore fieri: reliquos verò ſuccos, ex eodem immodico. Atque huic ſententiæ, quæ euidenter ſenſibus apparent, omnia conſentiunt: quandò & ex cibis, hi qui natura ſunt calidiore, magis ſunt bilioſi: qui frigidiore, magis pituitoſi. Simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura ſunt, has bilioſiores eſſe conſtat: quæ frigidiore, pituitæ magis obnoxias. Iam vitæ rationum, & regionum, & anni temporum, multóque priores his, ipſarum quoque naturarum, quæ frigidiores ſunt, eæ magis cernuntur pituitoſæ: quæ calidiores, magis bilioſæ. Præterea ex morbis quoque, qui frigidi ſunt, hi à pituita oriuntur: qui calidi, hi à bile ortum habent. Cùm enim ob certam illarum quatuor qualitatum temperiem, particula quæque certam habeat functionem neceſſe omnino eſt, propter eius temperiei vitium, aut prorſus corrumpi functionem, aut impediri: ac proinde vel totum, vel in parte ægrotare animal. Ac primi quidem, maximéque generales morbi ſunt quatuor: qui calore, frigore, ſiccitate, humiditatéque inter ſe diſſident. Porrò in febribus, admodum vitiatur ipſa concoctio ventriculi, ob calorem illum præter naturam, qui cùm ſubſtantia ſua functionem lædat, meritò inter primos morbos annumeratur: quare actio ipſa neceſſariò ex commoda naſcetur temperie. Neque enim alia de cauſa poteſt intemperies primorum eſſe cauſa morborum, niſi quòd commoda ſit temperies corrupta. Cùm enim ab hac manent actiones, neceſſe eſt prima earum vitia, ex hac manare corrupta. Eſt autem commoda caloris temperies, ipſius actionis cauſa. Quare in omni actione, id quod melius eſt, commodo temperamento ferre acceptum conuenit: quæ deteriora ſunt, vitioſo. Sanguinem itaque à mediocri, bilem ab immodico calore naſci, putandum. Vnde iis qui ſani citra vitium ſunt, vbi aliqua coacti occaſione contra conſuetudinem cibo abſtinuerunt, os quidem amarum, lotium verò bilioſum redditur, atque etiam mordetur venter, quòd videlicet ea quæ coquuntur immodicè, primum quidem ſalſiora, poſtea verò amariora reddantur. Nam ſi mel ipſum, quod omnium dulciſſimum eſt, plurimum percoquere velis, id quoque reddideris amariſſimum. Quod nanque ad dulcedinem generandam caloris ei debebat accedere, id totum prorſus intra ſe obtinet. Quare ſi calidum cùm ſit, calido adhuc iungatur, ſtatim fit bilis, non ſanguis,

Formationis fœtus ratio.

Auctio quî fiat.

Cordis magnitudo in primo ortu.

Augeri tãtùm quæ viuunt.

Generatio quid dicatur.

Nutrimentum trahi, non ſucceſſione ad id quod vacuatur, ſed perinde vt à magnete trahitur ferrum.

Diſtributio alimenti quo modo fiat.

Hydrops quibus ex occaſionibus gigni poſſit.

Hydropis generandi prima cauſa, ex ſanguificationis defectu.

Diarrhœa ex ciborum concoctionis defectu.

Mel florentibus in bilem conuertitur.

Mel ſenibus commodum.

Bilis generatio.

Sanguis fit ex mediocri calore.

Frigidi morbi à pituita oriũtur.

Calidi morbi à bili.

Morbi primi quatuor.

Concoctionem ventriculi vitiari maximè in febribus.

Actionem ex commoda oriri temperie.

Ieiunantibus diu præter cõſuetudinem, quænam accidant.

Quæ coquuntur immodicè, primò ſalſiora, poſtea amariora reddi.

Mel reddi ex longa coctura amarum.

Mel biliosis naturis non esse ex vsu, conferre autē senibus.

ſanguis. Poſtulat itaque vt vertatur in ſanguinem, naturam hominis frigidam, ætatémque frigidam. Non ab re igitur cenſuit Hippocrates, mel bilioſis naturis non eſſe ex vſu: inimicum autem eſſe morbis, quos amara excitauit bilis. At ſenili naturæ, maximè conueniens exiſtere. In vniuerſum autem corporibus calidis, quacunque ex occaſione ſint calida, mel atque dulcia omnia, generandæ bili cauſam præbent: iis autem quæ contrarij ſunt habitus, ſanguini. Atqui non poteſt idem cibus aliis verti in bilem, aliis in ſanguinem, niſi intra corpus eorum generatio peragatur. Etenim ſi cibus quiſque à ſe & in ſe hanc habens, nec in animalis corpore mutatus, bilem gigneret, vtique in omnibus eam corporibus pari modo generaret. Sunt igitur ſemper nobis cauſæ ipſæ inquirendæ. Qui enim intemperamentorum cauſas cognorit, is facilè ad naturam ſuam ea reducet.

Affectus primum labefactans functionem, est morbus.

Porrò affectus qui minimè ex accidenti, ſed primùm & per ſe labefactat functionem, is verè morbus eſt. Iam verò Hippocrates temperatum calorem, & qui modicè eſt humidus, ſanguinis generandi cauſam affirmat: qua ratione ſanguinem poteſtate calidum & humidum eſſe ait, æquè vt flauam bilem calidam atque ſiccam, quantumuis ſit aſpectu humida.

Sanguis calidus & humidus.

Bilis calida & ſicca.

Quippe diſſidet quod ſecundum apparentiam humidum eſt, ab eo quod viribus tale exiſtit. Cùm enim vbi plurima in ventriculo flaua bilis continetur, perpetua ſiti vrgeamur, ſignum eſt, poteſtate ipſam calidam eſſe, & ſiccam: æquè vt pituitam frigidam, humidámque

Pituita frigida & humida.

cum qua etiam albicans ille ſuccus, quem βλένναν, id eſt, mucum, appellat Prodicus, frigidus atque humidus eſt. Eſt & alius humor frigidus ſimul & ſiccus, qui & in autumno, & in ætate illa quæ ſuccedit vigori, creſcit, quam atram vocamus bilem, flaua multò acriorem, & maligniorem.

Atra bilis acrior & malignior quàm flaua.

Dyſenteriam ſiquidem quæ ab atra incipit bile, mortiferam pronunciat Hippocrates. Non tamen quæ à flaua oritur, prorſus mortifera eſt, ſed plerique ex ea ſeruantur.

Lien receptaculum atræ bilis.

Eſt autem atræ bilis receptaculum lien: qui vbi minus quàm iuſtum ſit, illam ad ſeſe trahit, vtputa quando eſt malè affectus, neque valenter trahit, vt ſanguis impurior eſt, ſic totum corpus magis redditur decolor.

Liene imbecillo, quæ accidant.

Regij morbi à liene orti, nigriores.

Tum regij morbi, qui à liene ægrotante ortum habent, nigriores ſunt: itémque vlcerum cicatrices nigræ. Cæterùm quibus corpus floret, iis lien, Hippocratis teſtimonio, minuitur. Quibus verò id viſcus magnum & tumens augeſcit, iis corpus minuit, & cacochymum reddit.

Muſti & ſanguinis comparatio.

Quemadmodum igitur in feruenti muſto duo prouenire excrementa cernimus, alterum leuius magíſque aëreum, quod nimirum florem vocamus: alterum grauius & magis terreum, quod appellamus fæcem: ſic etiam in ſanguine generando, excrementa gignuntur duo, quæ illis proportione reſpondent: alterum tenue, humidúmque & fluidum, quod flaua dicitur bilis, & in veſicam fellis excipitur: alterum fæculentum & terreum, quem veteres atrum ſuccum appellant, quemque ad ſe lien ipſe trahit.

Flauam bilem dum ad vltimum peraſſatur, craſſam, igneam, & vitellinā reddi.

Atra bilis peraſſata, qualis reddatur.

Cæterùm non eandem habent hi ſucci ſpeciem, cùm reſpondent naturæ modo, quam vbi præter naturam ſe habent. Quippe quæ flaua dicitur bilis, dum ad vltimum peraſſatur, craſſa, ignea, & vitellina redditur. Atra etiam bilis, perpeſſa idem, longè malignior quàm naturalis euadit. Siquidem tum acris, in morem aceti, fit: tum corpus rodit, necnon terram ipſam fermentat, vbi ſcilicet aſcititia putredo nigro illi ſucco naturaliter ſe habenti acceſſit. Mihique videntur veterum medicorum plerique, id quod è tali ſucco naturaliter ſe habet, quodque infrà deiicitur, & ſæpe ſuprà fluitat, atrum vocare ſuccum, non atram bilem: quod verò ex vſtione quapiam ac putreſcentia, in acidam migrauit qualitatem, id atram nuncupare bilem: quod excrementum iam præter naturam eſt, quum nimirum ab vſtione non naturalis caloris acrimoniam illam aſciuerit, ac veluti cinis quidam ſit redditum.

Ater ſuccus.

Atra bilis.

Sic quodammodo & fæx vſta, à non vſta diſſidet. Illa nanque admodum calida eſt, adeò vt carnem vſat, liquet, atque corrumpat. Altera quæ nondum eſt vſta, ad omnia vtuntur medici, ad quæ terra figulari, aliiſque etiam quæ tum ſiccandi, tum refrigerandi facultatem habent.

Fæx vſta vrit atque corrūpit carnem.

Sanè in atræ bilis ſic vſtæ ſpeciem etiam vitellina illa ſubinde vertitur, quoties ipſa quoque igneo percocta eſt calore.

Vitellinam bilem verti in ſpeciem atræ exuſtæ, vbi nimis percocta eſt.

Reliqua bilis genera, partim ex iam dictorum miſtura conſtant vniuerſa, partim tanquam viæ quædam ſunt ad harum tum generationem, tum inter ſe mutationem. Diſtant inter ſe, quòd aliæ meracæ ſunt, ac ſolæ: aliæ veluti ſero quodam imbutæ. Verùm ſeri genera quæ in ſuccis habentur, omnia ſunt excrementa, purumque ab iis eſſe poſtulat animalis corpus.

Seri genera omnia, eſſe excrementa.

Ea verò quæ prædicta ſunt, naturæ vſum aliquem conferunt. Purgatur autem ab iis ſanguis tum per lienem, tum per eam quæ iecinori ſubeſt veſicam.

Bilis vtraquē à quibus inſtrumētis purgetur.

Requirit enim ſanguis in non paucis animalis particulis craſſitudinem. Eſt etiam quando neque in poſtremis flauum ſuccum poſtulet, qui tamen igneus ad extremum factus non ſit. Porrò quod pituitam expurget, natura nullum inſtrumentum condidit, proptereà quòd frigida & humida eſt, ac veluti ex dimidio coctum nutrimentum.

Pituitam expurgans cur nullum inſtrumentum ſit conditum.

Deſiderat igitur talis ſuccus non vtique vacuari, ſed in corpore manens alterari. Excrementum verò quod à cerebro deſtillat, fortaſſe nec pituitam quis rectè, ſed mucum, & deſtillationem appellet. Ergo quemadmodum ex bilis generibus aliud vtile naturaléque in animalibus eſt, aliud inutile & præter naturam: ſic pituitæ quod dulce eſt, id ſalutare eſſe animanti & naturale putandum. Quod acidum ſalſumque eſt, acidum quidem, omnino crudum eſſe: ſalſum verò, computruiſſe.

Pituitam dulcem ſalutarē eſſe animanti: acidam eſſe crudam: computruiſſe, ſalſam.

Porrò omnimoda cruditas pituitæ intelligenda eſt, quæ in ſecunda concoctione incidit, quæ in venis agitur: non autem in ea quæ prima eſt, quæque in ventriculo perficitur: quum ſi hac deſtitueretur, ne ſuccus quidem omnino eſſe poſſet.

GALENI PERGAMENI
De naturalibus facultatibus,
LIBER TERTIVS.

Nutritio quādo fiat.

Facultatum naturalium ordo.

NVtritionem quidem fieri, quum id quod nutrit, ei quod nutritur, aſſimilatur: eſſéque in ſingulis animalis particulis facultatem quandam alteratricem, quam membratim aſſimilatricem & nutritoriam vocauimus: aliamque præterea attractricem, quæ materiam conuenientis nutrimenti ſuppeditat, in proximo demonſtratum eſt libro. Indicatum præterea eſt, & quòd ante aſſimilationem agglutinatio fit: hanc verò ab appoſitione præcedi, quæ finis eſt actionis

Nutritioni quæ sint necessaria.

quæ ab attractrice perficitur. Porrò ad nutritionem ipsam ampliori opus est tempore, quàm ad perficiendas aliarum facultatum actiones: requiritúrque vt appositus in particula succus, si illam sit nutriturus, minimè transferatur ad alias, sed in ea quiescat: quare necessaria etiam videtur naturæ ipsi facultas quædam retentrix, quæ id quod appositum est retineat. Talis autem vis, in maximis, maximéque cauis instrumentis conspicua admodum cernitur: in paruis autem obscurior. At inter animalis partes maximè cauæ, amplissimæque sunt, ventriculus, vterus, & quæ secundæ vocantur. Retinet autem venter cibum, quoad eum concoxit: nec minus fœtum vterus, quoad hunc consummauit. Cæterùm longè amplius perficiendi fœtus tempus, quàm cibi concoquendi. Ac proinde retentrix vteri à nobis multò clarius cognoscetur. Quippe nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus, qui tota quidem ceruice conniuet: complectitur autem fœtum vndique vnà cum secundis. Estque tum oris conniuentiæ, tum moræ fœtus in vtero finis, ipsa actionis vtilitas. Nam vbi id completum est, cuius gratia retentrice facultate est vsus vterus, vtique hanc inhibet, ac cessare facit, propultrice, quæ hactenus quieuerat, loco eius assumpta. Sanè erat sicuti quietis huius facultatis finis, ipse vsus: ita etiam actionis eiusdem finis, similiter ipse vsus, vtpote quo excitante agat, non excitante quiescat. Succedentibus igitur rectè omnibus quæ in vtero fiunt, expultrix quiescit omnino facultas: improsperè autem cedentibus, non amplius expectat vterus nouem mensium temporis moram: imò retentrix facultas statim desistit ab opere; & expultrici vt moueatur permittit: etenim sibi mutuò succedunt. Iam verò prægnantes ipsæ primis diebus, potissimúmque eo ipsò quo semen est conceptum, moueri, atque in seipsum concurrere vterum sentiunt: quòd si præter hæc, citra affectum aliquem, etiam conniueat os vteri, iam semen ipsum à mare, & se cepisse, & retinere arbitrantur: quo tempore adeò clauditur vterus, vsque ad horam partus, vt ne specilli quidem mucronem admittat. At verò Hippocrates conniuere os vteri, & in conceptionibus, & dum phlegmone affectum est, profitetur. Cæterùm in conceptibus, seruato naturali habitu: in phlegmone, in durum mutato. Igitur absoluto, aut etiam mortuo fœtu, sub facultate expultrice os vteri aperitur: fundus autem, atque vniuersæ partes circumiacentes vtero, sese deorsum contrahunt, atque fœtum propellunt: idque tanto labore & conatu, vt interdum ipse vterus excidat, potissimum cùm eius ad spinam ligamenta sunt laxa. Porrò obstetrices ipsæ non iubent surgere parturientes, neque in sella collocant, donec ad fœtus transitum os vteri satis patet: id quod ex assidua manuum contrectatione sentiunt fieri paulatim. Opus autem ipsum quod à seipsis præstant parientes, non vteri est, sed musculorum qui sunt in abdomine, qui scilicet tum ad deiectionem, tum ad reddendam vrinam nobis etiam auxilio sunt: atque ita quidem in vtero, duæ memoratæ facultates apparent. In ventre verò, ad hunc modum. Quum is pro sua natura se habet, ac constrictoria virtute vtitur, quamlibet exiguum sit quod in se continet, totum id vndique complexus nullum vacuum relinquit locum. Quum imbecillus est, quacunque parte

Retentrix facultas in quibus cõspicua.

Partes maximè cauæ.

Vteri natura & operatio admiranda.

Expultricem & retentricem vteri sibi mutuò succedere.

Conceptionis ratio.

Vteri os conniuere, & in conceptionibus, & dum phlegmone affligitur.

Vteri prouidentia.

Obstetricandi ratio.

complecti exactè assumpta non valet, ac proinde laxum quoddam spatium efficit, permittítque ea quæ in se continet humida, ex alio in alium locum transire, ac fluctuationum sonitus edere. Talis autem ventriculus, quum imbecillus sit, haud quidem probè concoquet: sed in eo diutius videbitur quædam manere grauitas, tum cibi, tum potus, vt qui etiam tardiùs concoquat. Eius autem diutinæ ciborum moræ, non est causa angustia infimi orificij ventriculi, quum videamus in dies multa longè crassissima, quæ per imprudentiam vorantur, facilè excerni: sicuti & alia liquida retineri: vnde neque etiam eiusdem in ventriculo moræ finis aut terminus erit ciborum in cremorem conuersio (alioqui sorbitiones, & lac, & ptisanæ cremor, in omnibus illicò transirent) sed concoctio, quæ à conuersione in cremorem res est diuersa, sicuti nutritio à sanguificatione. Est autem concoctio ipsa in ventriculo, nutrimenti in propriam eius quod nutritur qualitatem mutatio. Vbi igitur ad perfectionem concoxit cibos ventriculus, tum aperit inferius os, excidúntque per ipsum facilè cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliáve quæ verti in cremorem non possint, plurima secum habeant. An interim dum coquit ventriculus, cibos totus (perinde vt vterus fœtum) ambit, & amplexatur, clauditúrque ad vnguem infimum illius orificium, quod pyloron nominant. Itaque neque in vtero, neque in ventre, neque in vesica vtrauis, licet reperire locum aliquem vacuum, scilicet instrumentorum tunicis, ea quæ continent, semper arctè amplectentibus, quamdiu naturaliter se habet animal. Quare illis omnibus ingenitæ sunt aliquæ facultates, quibus retinere quæ expediunt, expellere aliena, possint. Siquidem quòd bilem ad se trahat ea quæ iecinori subest vesica, suprà est monstratum, quod autem & in ventrem quotidie eiiciat, id quoque euidenter cernitur. Atqui si tractricis operam statim expultricis actio exciperet, nec media semper inter eas intercederet vis retentrix, par semper in vesica bilis inueniretur modus: at non sic inuenitur, sicuti nec vrinæ in altera, quæ lotio est addicta. Porrò vbi ventriculus circa imas partes multitudine ac acrimonia humoris afficitur, si firmæ sint quæ circa stomachum habentur partes, diarrhϾ citantur. Quum verò sic eius os infestatur, si cæteræ partes valentes sint, vomitiones sequuntur. Quippe ventriculus, non secus quàm partes reliquæ, vt conuenientem sibi qualitatem expetit, sic prorsus alienam respuit. Quare si expetit, trahet vtique sicuti & expellet, si etiam fastidiat aliquid. Ad hæc autè, si trahit, necessariò etiam fruitur: id quod non licebit illi, nisi retineat. Sed ipsius fruitionis aliquis erit finis, nempe benignioris ciborum substantiæ suctus, & repositio intra venas. Post quem finem iam expultricis facultatis agendi succedet tempus. Nam vbi abundè saturatus est venter, quicquid reliquum nutrimenti est, veluti onerosum aliquid reiicit, quanquam ex eo, quod cum ventriculo habuit, commercio, ipsum quoque consecutum est salutare aliquid. Quippe vbi conueniunt duo corpora, quæ ad agendum, ac patiendum sunt nata, si pares iis vires sint, ex æquo tum agent, tum patientur. Sin longè superet, vincátque alterum, magnum quiddam, in id quod patitur, efficiet: ipsum verò vel exiguum aliquid, vel omnino nihil patietur: quo nomine diffidet nutrimentum à medica-

Ventriculus quando nõ rectè cõcoquat.

Concoctio est nutrimenti in propriam eius quod nutritur, qualitatem mutatio.

Pyloros.

Vesica fellis trahit bilem.

DiarrhϾ quando excitentur.

Vomitiones quando.

mento

Nutrimentum à deleterio medicamento quomodo differat.

mento venenoso: hoc nanque vim corporis vincit, illud ab hac vincitur. Minimè igitur potest conueniens animali nutrimentum esse, quod ab iis quæ in animali sunt qualitatibus non vincitur. At vinci aliud non est, quam alterari. Non tamen æquali omnes modo vincunt nutrimentum particulæ. Siquidem alteratio quæ fit in ventre, maior est quàm quæ in ore perficitur: minor verò ea, quæ in iecinore & venis. Horum nanque alteratio, nutrimentum in sanguinis substantiam mutat. Quæ in ore agitur, mutat quidem id in alteram speciem manifestè, non tamen ad perfectionem transformat. Cæterùm quàm magna sit ciborum in ore alteratio, hinc discas licet, quòd mansum triticum crudos furunculos ocyssimè & mutat & coquit: quum tamen si aquæ admisceatur, nequeat tale quicquam præstare. Nec est quòd id mirere. Nam pituita quæ in ore habetur, & lichenum remedium est, & scorpios statim necat: præterea multas ex venenatis bestiis, partim protinus perimit, partim spatio: omnes certè insigniter lædit. Verùm quanto ij qui mansi sunt cibi, iis qui inhærescunt in vacuis dentium intervallis, magis sunt alterati, tanto etiam his magis ij qui deuorati sunt. Siquidem incomparabilis est horum alterationis excessus, si & quæ in ventre est pituita, & bilis, & spiritus, & calor, & tota ventris substantia, æstimentur. Quòd si viscera quoque illi adiacentia, tanquam magno lebeti plures ignis foci, pariter æstimata sint, à dextris quidem iecur, à sinistris lien, supernè cor, & transuersum septum, & eleuatum, & assiduè motum, ingentem quandam ciborum, qui in ventriculum sunt deuorati, alterationem fieri credideris. Quo autem pacto mutari facilè in sanguinem possent, nisi tali essent mutatione præparati? Monstratum nanque est, nihil in contrariam qualitatem totum simul migrare. Porrò venter duas habet tunicas, vsque ad ipsum os pertinentes. Quarum interior quidem, qualis in ipso est ventre, talis persistit, in directúmque porrectas fibras sortitur, trahendi nimirum gratia. Altera ad carnosiorem speciem in gula conuertitur, habetque transuersas fibras, ad contrahendum vndique. Quippe singulorum quæ mouentur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Iam in singulis intestinis circulares in vtraque tunica fibræ sunt, quòd contrahantur duntaxat, nec quicquam trahant. At venter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat: alias transuersas, quibus constringat. Verùm vbi transuersæ fibræ tenduntur, latitudinem ventris minorem reddunt. Rectæ autem dum contrahuntur, necessariò longitudinem minuunt. At verò deglutientibus nobis, liquidò cernitur larynx sursum in tantum currens, quantum gula deorsum trahitur: quúmque completa iam deglutiendi functione laxauerit sese gula, luculenter descendere cernitur illa summitas asperæ arteriæ. Siquidem interna * ventriculi tunica, quæ rectas habet fibras, quæque tum gulam intrinsecus vestit, tum os ipsum, ea inquam super internis partibus ipsius laryngis extenditur. Itaque fieri nequit, quum ipsa à ventriculo deorsum trahitur, quin simul etiam secum detrahat laryngem. Sed quòd supernis partibus contractis, infernæ dilatentur, commune quidem id est, tum viuis, tum demortuis corporibus. Gula igitur, vt monstrauimus, trahitur: alioqui laryngem non traheret. Trahit

Vinci non esse aliud quàm alterari.

Alterationum vbi differentiæ.

Alteratio quæ fit in ore.

Triticum mansum crudos furunculos coquere.

Pituitam oris necare scorpios.

Alterationis quæ in ventriculo fit, descriptio.

Ventriculo duas inesse tunicas vsque ad os pertinentes.

Fibræ rectæ, trahendi gratia.

Fibræ transuersæ ad contractionem.

Intestina non trahere, sed contrahi tantùm.

Larynx sursum tantum trahitur, quantù gula deorsum.

Ventriculi internam tunicã os vestire.

autẽ per gulam ipse ventriculus cibos: quos etiam per eandem euomit. Atque idcirco facilius est deglutire quàm vomere, quòd scilicet deglutiatur ambabus ventris tunicis operantibus, interna quidem trahente, externa se contrahente, ac trudente: vomatur autem altera tantùm, quæ foris est, ac trudit, agente, nec vlla in os trahente. Non enim sicuti ventris appetentia deglutiendos cibos præcedit, sic in vomitionibus appetit oris pars vlla, excitati affectus quippiam, sed sunt ambo ventris affectus inter se contrarij: quorum vtrique inseruit gulæ tunica externa, cui transuersæ sunt fibræ. Etenim deglutitio in iis qui immodicè appetunt, ocyssimè fit: ventre nempe cibos deorsum vellente, prius quàm sint mansi, vt in Hiatulis, & Synodontibus accidit, quorum præ gulositate (vt Aristoteles inquit) venter aliquando in ore inuenitur. At verò vtranque gulæ tunicam prædictis fungi actionibus posse, hinc deprehendes: quòd si in vno animali externam quidem tunicam, cui transuersæ adsunt fibræ, in alio autem internam, cui rectæ, transuersa incisione secueris, vtrunque planè animal deglutire videbis. Ex quo manifestè patet, quòd altera earum deglutire licet, cæterùm deterius quàm ambabus. Sed hoc interim perpendendum est, spiritu qui vnà cum cibis deglutitur, gulam inter deglutiendum impleri, eśseque situm huius obliquum. Indicauimus igitur quatuor in ventre virtutes sitas: nempe in deglutiendo attractricem, in coquendo retentricem, in vomitione, & concoctorum ciborum in tenue intestinum descensu, expultricem: ipsam verò concoctionem quandam existere alterationem. Quas quidem facultates ministras esse nutritionis, similiter expositum est. Sed enim vt stercus humanum canibus existit suauissimum, ita iecinoris excrementorum, aliud lieni, aliud bilis vesicæ, aliud renibus est acceptum. Ergo vniuersa instrumenta geminas facultates obtinent, & qua conueniens trahunt, & qua alienum repellunt. Proinde si quod vel ex vnica tunica instrumentum constat, veluti ambæ vesicæ, vterus, & vena, vtrunque fibrarum genus obtinet, rectarum & transuersarum. Quin tertium quoque fibrarum genus obliquarum est minus omnino, quàm duo prædicta genera numerosum. Inuenitur id in iis instrumentis, quæ ex duabus tunicis constant, in altera sola, rectis scilicet ipsis fibris immistum. In his autem quæ ex singulari constituuntur tunica, vnà cum duobus aliis generibus. Sanè hæ maximè opitulantur retentricis facultatis actioni. Postulat etiam in hoc opere particula quæque super ea quæ continet, stringi ac circum ea tendi: vtputa venter quidem, toto concoquendi cibi, vterus toto gestandi fœtus tempore. Venæ porrò tunica, ex multifariis fibris est condita. Externa arteriæ tunica, ex circularibus: interna ex rectis plurimis, paucis autem cum his obliquis, conflatur: Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atque harum vtraque ex transuersis constante fibris, facta sunt intestina. At venter & vtraque vesica, & vteri, vbi vel multitudine eorum quæ continent degrauantur, vel qualitate mordentur, quod offendit abiicere properant. Quorum vtrunque aliquando violenter incidit, quo casu prouocatur abortus: fit autem is plerunque ex naturæ commodo, quod genus non abortus, sed partus nominatur. At que abortus quidem sequuntur vel medicamenta

Gulam esse ciborum ad ventriculum viam.

Deglutire cur facilius quàm vomere.

Gulæ externam tunicam inseruire vomitui, atque deglutitioni. Venter quibus in ore inuenitur.

Gulam inter deglutiendum impleri spiritu.

Gulæ situs obliquus.

Vẽtriculi quatuor facultates naturales, quæ nutritioni inseruiunt.

Instrumentis singulis inesse attractricem & expultricem potentiam.

Fibræ obliquæ opitulantur retentrici potentiæ.

Venæ constitutio.

Arteriæ constitutio.

Intestina sola constant ex duabus tunicis, quarum singulæ ex transuersis fibris conflãtur.

Abortus.

Partus.

quæ ipsos prouocant, vel etiam tensionem vteri: partus autem, ipsius fœtus motiones vehementissimas. Communis autem omnibus his affectibus ipsa est offensio. Cuius triplex est causa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, vbi amplius distendi vterus non tolerat. Pondus, quum supra vires eius sit, quod continet. Morsus, vbi vel humores qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterum sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, vteri tunicam eius occasione irritat, atque mordet. Ad hæc, excrementa singula, si moram in corpore diutius trahant, putrescunt: quare mordacia & acria, atque his quæ ipsa continent, infesta redduntur. Minimè tamen id in ea vesica quæ iecinori subest, similiter se habet, vt quæ neruorum planè sit expers. Quanquam certè cùm hæc ipsa trahat liquidò, excernátque necesse est eam vel succi multitudine pressam, vel qualitate illius offensam, expulsionem desiderare. Iam nec illud difficile compertu est, & tractum & expulsionem diuersis in temporibus per eundem eius meatum fieri. Vteri præterea stomachus, pari modo sicut intrò seminis, ita foras partus via est. Verùm hic tractrix facultas, æquè atque expultrix, non liquet vulgo. Quum igitur attractionem & expulsionem, per vnam eandémque fieri viam cernamus, non debemus mirari, etiam si per venas in ventrem natura nonnunquam excrementa propulset, dum purgantia pharmaca propinamus: at multò minus, si per quas venas à ventre in iecur facta est digestio, rursus ex iecinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiori inedia potest. Venæ siquidem illæ, quæ medium spatium inter iecur & partes circa ventrem occupant, duplex ministerium præstant: nempe vt quum in his abundantia fuerit alimenti, per eas sursum feratur in iecur: quum autem vacua sunt, nutrírique auent, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totum ex toto trahere, ac toti impartire, vnáque omnium confluxio ac conspiratio esse videtur. Quare multis eorum qui valentem exercitationem subitò ac prorsus intermiserunt, aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intestina certis periodis simul plurimum cernimus euacuari: sicuti illac etiam alios humores à natura in morbis expelli. Ac trahit quidem id quod est valentius: vacuatur autem id quod est imbecillius. Porrò valentior, imbecilliórque altera quàm altera particula est, vel absoluto sermone, naturáque, & communiter omnibus: vel priuatim huic cuipiam talis efficitur. Et natura quidem, omnibúsque communiter animalibus, cor quàm iecur, & iecur quàm intestina & venter, item arteriæ quàm venæ, tum quod vtile est ad sese trahere, tum quod diuersum ab hoc est, à se repellere, magis valent. At priuatim in vnoquoque nostrûm alio tempore iecur valentius trahere potest, alio ventriculus. Quippe vbi in ventriculo copia alimenti est, ac iecur vehementer appetit, omnino id valentius trahit. Inuicémque iecinore referto & distento, ventre verò appetente, ac vacuo, valentior habendi vis in hunc transfertur. Estque nonnunquam quo minus anima esuriat causa, nutrimenti abundantia in iecinore. Nam venter, si melius, paratiúsque nutrimentum habet, externum non postulat. Sin aliquando postulat, neque eius copia datur, excrementis biliosis, pituitosis, atque serosis impletur: quæ vtique trahenti iecur illi

Vteri offensionis triplex causa.

Excrementa singula vbi morantur diutius in corpore, computrescere.
Vesica fellis, neruorum expers.

Vteri stomachus est via partus & seminis.

Venarum quæ inter ventriculum & hepar sunt, duplex ministerium.

Trahere totū ex toto.

Sanguis quibus euacuetur per intestina, certis quibusdam periodis.

Famis tolerādæ causa.

Ventriculum per nutrimēti inopiam, impleri excrementis variis.

remittit. Siquidem vt particulæ altera ab altera nutrimentum trahunt, sic altera in alteram, quod superuacuum est, à se pellit. Estque hæc vocatarum fluxionum causa. Confluunt autem ac fugantur superflua à fortioribus semper ad imbecilliores particulas, donec ad omnium imbecillimas deuentum sit: à quibus postea in alias transfluere nequeunt. Constat itaque non esse vnicum motus modum, quo in corpore materiæ moueantur, quum contrarias potentias, necessariò contrarij motus sequantur. Eóque venter, quod excrementorum in eo fluitat, per vomitionem expurgat: quod subsidet, alui deiectione: etsi in morbo Ileo, in quo transitus omnino est præclusus, ob ipsius intestini phlegmonem, stercus etiam vomatur. Vnde mirum non est, si à corporis superficie, insolito frigore subitò & stipata, & imbecilliori reddita, ad ipsa vsque intestina, & ventrem, aliquid translatum peruenit. Ac tales quidem motus celerius cessant. Qui autem ab internis partibus irritant, ij & vehementiores fiunt, & diuturniores. At verò quum particula quæque similiter ventri appetat, vtrique & nutritur, & nutrimentum amplectitur ad eundem, quo venter, modum. Cæterùm venter ipse non idcirco circa cibos se contrahit, quò reliquis partibus eos reddat accommodos, sed quòd totum eius corpus, & attrahendæ propriæ sibi qualitatis, & eadem fruendi, sicut antè monstratum est, vim obtineat. Accidit verò interim, vt eos alteret. Humore quorum vbi impletus satiatúsque est, pro onere eos de cætero habet, & deiicit, ipse scilicet ad aliud opus, nempe vt agglutinet, conuersus. At ab eo nutrimentum descendens, quum per tota intestina tunc permeat, per vasa quæ ad ea pertinent, rapitur: plurimum quidem in venas, exigua quædam portio in arterias. Quo tempore tunicis etiam intestinorum apponitur. Ac inibi omnem iam naturæ circa nutrimentum operam in tres temporum vices cogitatione partitus, in prima quidem simul & manere id in ventriculo, & concoqui, intellige: tum ventri ipsi ad saturitatem apponi, aliquid verò eius etiam ad iecur ascendere. In secunda, transire ad intestina, iísque ipsis & iecinori ad saturitatem apponi: tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Porrò hoc tempore, quod in primo est appositum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione, ventriculum quidem iam nutriri, iis quæ affixerat planè assimilatis: affigi verò tam iecinori, quàm intestinis, quæ iis fuerant apposita: præterea in omnes corporis partes digestionem appositionémque fieri. Quòd si rursus animal nutrimentum accipiat, quo tempore id venter coquit, eóque fruitur, quicquid vtile ex ipso est, tunicis suis apponens: eodem intestina quidem eum quem sibi affixerant succum, prorsus assimilabunt. Pari modo iecur. In toto verò corpore, partes nutrimenti quæ fuere appositæ, affigentur. Sin autem venter manere sine cibo cogatur, hoc tempore à venis quæ in lactibus ac iecinore sunt, nutrimentum trahet, non ex ipso iecinoris corpore. Siquidem qui in quaque particula iam contentus, agglutinatus, ac assimilatus est succus, hunc alteram particulam reuellere non est credibile. Iam verò lienem, quod in iecinore crassius est, ad se trahere, conficeréque & ad vtilius mutare, à liene etiam aliquid trahi in vicinas partes, compertum est. Sicuti & in ventriculum alio tempore lienem excrementum remittere: alio rursus ex

ventre

Fluxionū causa.
Fortiores partes semper ad imbecilliores excrementa propellere.

Ileo morbo infestāte stercus euomi.

Venter cur circa cibos contrahatur.

Temporū tria circa nutrimēti concoctionem, distributionémque.

Ventrem, dum esurit, per meseraicas venas sibi alimentū trahere.
Succum semel appositū alicui parti, non reuelli ab altera.
Lien aliquando mittit in ventriculum melancholicū succum.

ventre aliquid proprij illius nutrimenti ad ſe attrahere. Ergo, vt ſummatim dicam, quodque ex quoque trahere, ac in vnumquodque mittere, diuerſis in temporibus poteſt: vt in arteriis, corde, thorace, & pulmone videre licet: quibus dilatatis viciſſim, contractíſque neceſſum eſt à quibus aliquid prius eſt attractum, in ea mox emitti. Quare vaſorum, quæ in corde ſunt, oſculis, membranas applicuit natura, quæ retroferri materias prohiberent. Quanquam non poſſunt ita ad vnguem claudi illorum vaſorum ora, vt ex eis nihil recurrat retrò, præcipuè in arteriam venoſam. Eſt autem ſingulis arteriis vis quædam à corde profecta, qua tum dilatantur, tum contrahuntur. Cæterùm quæ arteriæ ad cutim finiuntur, externum aërem, quum dilatantur, attrahunt. Quæ verò parte aliqua ad venas ſe aperiunt, quod tenuiſſimum, maximéque halituoſum in iis ſanguinis eſt, ad ſe alliciunt. Sicuti à corde, quæ illi vicinæ ſunt. Quippe in ſucceſſione ad id quod vacuatur, quod leuiſſimum & tenuiſſimum eſt, prius ei quod vacuatur ſuccedit, quàm id quod grauius & craſſius exiſtit. Eſt autem omnium quæ in corpore ſunt, leuiſſimum, tenuiſſimúmque ſpiritus. Secundo loco halitus. Tertio gradu, qui planè abſolutus, attenuatúſque eſt, ſanguis. Hæc igitur, arteriæ ex omni parte ad ſe trahunt. At ex inteſtinis & ventre, quæ adeò craſſum grauéque in ſe nutrimentum habent, nihil, de quo ratio vlla ſit habenda, in ſe poſſunt transferre arteriæ, quum prius impleantur leuioribus. Sunt itaque duo tractionum genera: vnum, quod ſucceſſione ad id quod vacuatur contingit: alterum, quod qualitatis fit conuenientia. Aliter nanque aër in folles, aliter ferrum à magnete attrahitur: ac ſecundum prius quidem genus, etiam eminus trahi aliquid poteſt: at ſecundum poſterius, cominus duntaxat. Præterea ſucceſſione ad id quod vacuatur, prius id trahitur quod leuius eſt: conuenientia qualitatis, nonnunquam quod grauius. Transfertur autem ſanguis in arterias à venis ob recluſa ora, quæ inter ſe habent, alterum vas in alterum. Necnon ex dextro cordis ſpecu in ſiniſtrum, quod tenuiſſimum ſanguinis eſt, etiam trahitur, id quod conſtat, cùm ob foramina illa interpoſiti ſepti, quæ à lato ore magis magíſque in anguſtius procedunt: tum vel maximè, quòd cùm in dextro cordis ſinu duo ora ſint, vnum quo ſanguis inuehitur, alterum quo emittitur in pulmonem, longè maius eſt id quo infertur, quàm id quo emittitur. Neque eſt quòd dicat aliquis, abſumptum eſſe ſanguinis aliquid in ipſam ſubſtantiæ cordis nutricationem. Siquidem alia vena eſt, quæ in id variè fiſſa diſpergitur, quæque nec ortum à corde habet, nec ſanguinem ab eo accipit. Manifeſtum igitur eſt, aliquam portionem illius ſanguinis, qui inuehitur in dextrum ventriculum, in ſiniſtrum ſinum tranſmitti: cùm etiam duorum numero quæ in ſiniſtro cordis ventriculo ſunt vaſorum, longè minus id ſit, quod à pulmone in eum ducit ſpiritum, quàm arteria illa magna, quæ ex eo procedit, à qua reliquæ omnes, quæ ſunt in corpore, oriuntur: ceu non ſpiritum modò à pulmone accipiat, ſed etiam ex dextro ſinu, per iam dictas communes vias, ſanguinem. Portò carnes tum viſcerum omnium, tum muſculorum, ex ſanguine exiguam alterationem conſecuto, nutriuntur. Oſſa verò quò nutriantur, numeroſa quæ intercedat mutatione egent. Eſtque qualis carnibus ſanguis, talis oſſibus medulla. Nam quibus ſimilis eſt ſubſtantia, iis mutari inter ſe fas eſt: quibus plurimum inter ipſa eſt diſcrimen, ea fieri ſimilia citra omnes quæ in medio ſunt mutationes, non poſſunt. Tale quiddam & cartilagini eſt mucoſum illud quod ei circunfunditur: necnon ligamentis, membranis, & neruis, lentus humor qui in mediis eorum ſpaciis inſperſus cernitur. Iam verò quòd ocyſſimè aliquid digeratur per corpus (vt in plurimis eorum qui biberunt immodicè, atque id quod biberunt, intra breue tempus totum plus minus emingunt, videre licet) qualitatis conuenientia, humoris tenuitate, vaſorum laxitate, atque adeò trahentis facultatis robore id accidit. Ita nihil miri eſt, vinum aqua, propter qualitatis conuenientiam, citius excipi à venis. Ipſorum verò vinorum, quod album eſt, & purum, tenuitatis gratia, promptè in corpus digeri. Sicuti è contrario nigrum & turbidum, craſſitudinis vitio, per viam hærere, & tardari.

Quodque ex quoque trahere, & in quodque mittere.

Membranæ vaſorum cordis quorſum factæ.

Arteriis omnibus vim quandam ineſſe à corde, qua dilatantur & contrahuntur.

Arterias quũ dilatantur, aërem externum attrahere.

Arterias ex venis attrahere ſubtiliorem portionẽ ſanguinis.

Spiritum eſſe omniũ tenuiſſimum quid.

Halitus poſt ſpiritum eſt tenuiſſimus.

Tractionum duo genera.

Succeſſio ad id quod vacuatur qui fiat.

Sanguinem ſubtiliſſimum à dextro cordis ſinu tranſfluere in ſiniſtrum, per medium ſeptum.

Cor nutriri à vena quæ per eius ſuperficiẽ diſpergitur, nõ ab ea quæ dextrum ventrẽ ingreditur.

Carnem vniuerſam nutriri ex ſanguine.

Medullam eſſe nutrimentũ oſſibus.

Cartilaginem nutriri ex mucoſo quodam humore.

Diſtributio humoris velox per corpus, vnde accidat.

Vinum aqua citius excipi à venis.

Vinum album & purũ promptè in corpus digeri, nigrum contrà.

GALENI PERGAMENI

De naturalium, facultatum ſubſtantia,

LIBER VNVS.

QVÒD quidem in nobis anima ſit, nemo eſt qui neſciat: vtpote cùm norit, earum omnium functionum, quas corpore indies obimus, aliquam oportere eſſe cauſam. Quippe nihil fieri ſine cauſa poteſt. At quænam ea ſit cauſa, vnde hæ functiones prodeant; non æquè eſt compertum. Varij enim vario modo opinantur. Ego autem, licet non ſim is, qui velim mihi perſuadere, me eorum certam habere notitiam, quorum certam demonſtrationem non habeam, de iis tamen impræſentiarum nonnihil diſſeram, inde nobis exordio ſumpto, quòd ego hæc firmiter me ſcire profiteor. Omnia nimirum corpora, quæ hîc penes nos gignuntur, ex quatuor elementorum per totum miſtorum temperatura ſuum habere ortum. Quorum elementorum ipſæ corporeæ ſubſtantiæ, an per ſe inuicem permeent, vel ſolæ potius qualitates, vt id ſcire non duco eſſe operæpreciium, ſic nec pronunciare velim. Probabilius tamen mihi videtur, quòd temperamentum id per qualitates fiat. Anima verò ipſa, an immortalis ſit, quæ corporis immiſta ſubſtantiis, animantia gubernet, me nequaquam hoc certò ſcire affirmauerim: ſicuti neque illud, an vllam ea peculiarem, & per ſe, ſubſtantiam poſſideat. Sed hoc mihi planè conſtat, quòd quantumlibet anima in hæc commigret corpora, ipſorum tamen naturis ex elementorum temperie conſtantibus, obnoxia eſt. Oportet autem corpus ipſum, quod animam ſuſcepturum eſt, paratum idoneúmque eſſe. Nam ſi magnam ſubierit illius temperamenti alterationem, cogitur inde anima exire: veluti etiam cùm omnino reſpiratio intercipitur. At dum corpus ipſum naturalem ſeruat ſuam conſtitutionem, nunquam fieri poſſe crediderim, vt ab illo anima ſecernatur. Et hac de cauſa, ſcire quænam ſit animæ ſubſtantia, nec eſt ad morborum curationes neceſſarium, neque etiam ad ipſam philoſophiam. Porrò ſtirpes, internum aliquod motus initium, & aliquem præterea rerum ſibi congruentium ſenſum habent, præditæ

Nihil fieri ſine cauſa poſſe.

Corpora vniuerſa conſtare ex miſcella quatuor elementorum.

Temperamentum fieri per qualitates, probabilius videtur Galeno.

Animam eſſe immortalem, Galenus ambigit.

Animam conſentire naturis corporum.

Animam non poſſe ſecerni à corpore, quãdiu illud naturalem conſtitutionem ſeruarit.

Stirpes habere congruentium ſenſum, prǽditáſque eſſe quatuor facultatibus naturalibus.

nimirum facultatibus illis quatuor, attractrice nempe, retentrice, alteratrice, & expultrice, quas naturales dicimus. Senſu autem & motu, qui ab interno & proprio impetu fit, animalia ipſis plantis præſtant. Eſt enim ſtirpibus ea tantùm cognitio tradita, quæ ex voluptate quadam, vel triſtitia, aut alia quapiam iſtis ſimili affectione, aut ſaltem iſtis ex proportione reſpondente, naſcitur: cùm nulla alia cauſa eſſe poſſit, cur ea quæ ſibi competant, & attrahant, & conficiant, præter voluptatem, & fruitionem, quæ ab illis gignitur. Nam alterius cuiuſpiam cognitionis quæ ad ſenſus ſpectet, nequit eſſe particeps anima naturalis, vtpote quæ viſibiles qualitates, vel auditiles, vel guſtatiles, vel olfactiles, vel tactiles nequaquam poſſit apprehendere: ſed illas tantum, quæ his quæ alere poſſunt, vel ſecus, inſunt. Cæterum cùm ſtirpes trahant, retineãt, alterent, atque à ſe expellant, rectè mihi videtur Plato eas & ſenſu congruentium incongruentiúmque præditas, & animalia etiam eſſe, dixiſſe.

Animalia præſtare plantis ſenſu & volũtario motu.

Anima naturalis quas qualitates apprehendere nequeat.

Stirpes animalia appellauit Plato.

GALENI PERGAMENI

An ſanguis in arteriis natura contineatur,

LIBER VNVS.

CVm ſecta quacunque arteria, ſanguis inde effluere videatur, duorum alterum neceſſe eſt: aut illũ in ipſis arteriis contineri, aut aliunde in eas transfundi. Sed ſi aliunde transfunditur, iam ſanè cuilibet conſtat, eas ſolum ſpiritum (cùm ſecundum naturam haberent) cõtinuiſſe. Quòd ſi ita res eſſet, profectò eſſet opus, vt illato vulnere, ante ſanguinem, exeuntem ſpiritum videremus: at non videmus, igitur neque prius ſolus ille cõtinebatur. Itaque arteriæ nuſquam viſæ ſunt ſolum ſpiritum continere. Etenim ſecto abdomine vnà cum peritonæo, in hœdis qui nuper lactarunt, manifeſtè videre licet meſenterij arterias refertas lacte. Enimvero quæ in humanam veniunt cognitionem, omnia tum ſenſu, tum ratione deprehenduntur. Vnde quemadmodum ex ſenſibilibus multa ſunt, quæ plurimis de cauſis ſenſus effugiunt, ita etiam & rationem. Dubitant autem Eraſiſtrati ſectatores, quomodo, ſi ſanguine repletæ ſint ipſæ arteriæ, poſſit ſpiritus à corde in vniuerſum corpus deferri. Ad quos dicemus, non mitti ſpiritum, ſed attrahi: nec ex ſolo corde, ſed vndique. Demonſtratum quippe à nobis eſt, in libro de vſu reſpirationis, aut nihil penitus, aut admodum parum ſubſtantiæ ſpiritus, in cor tranſſumi. Vniuerſus ſiquidem expirari poteſt, vt diligentioribus tum philoſophis, tum medicis viſum eſt: qui non eius ſubſtantiam, ſed qualitatem potius cordi eſſe ex vſu autumant, vtpote quod refrigerari appetat: atque hunc eſſe reſpirationis finem. At verò arteriæ ipſæ non eò dilatantur, quia implentur, ſed ideo potius implentur, quia dilatantur. Cùm enim in ſuis tunicis vires quaſdam habeant, quibus ſe dilatant, ex vnaquaque ſui parte, per extrema foramina, quicquid illis continens eſt, vnde poſſunt, attrahunt. Poteris facilius intelligere exemplis, quæ ſit differentia, quòd aliquid repletum dilatetur, vel quòd dilatatum repleatur. Vtres quippe ſaccique, dum implentur, dilatantur: fabrorum verò folles, dum dilatantur, implentur. At facultatis illius quæ arterias dilatat, cor veluti fontem eſſe, alibi à nobis eſt dictum. Et eſt hoc ſanè magis naturæ congruens, vt ſic opinemur, quàm vt ſpiritum per eas, veluti per inanima quædam corpora, ferri arbitremur. Differt ſiquidem viuens, à non viuente, non tam ſubſtantiæ complexu, quàm quòd ſit facultatis particeps. Quòd autem à corde ipſo tunicis arteriarum facultas quædam qua dilatentur, non autem materia per illarum cauitatem, mittatur, ex hoc cognoſces manifeſtiſſimè, quòd ſi aliquam conſpicuam arteriam cute nudaueris, illíque per longitudinem ſectæ, fiſtulam aliquam impoſueris, ita vt totum vulnus obſtruatur, videbis illam pulſantem. Vbi verò circunducto laqueo, ipſius arteriæ tunicam circa calamum aſtrinxeris accuratè, non amplius vltra laqueum (quamtumlibet tam ſanguinis quàm ſpiritus delatio per cauitatem fiſtulæ fieri poſſit) pulſantem videbis. Porrò mouetur arteria vniuerſa vno eodemque tempore, nec altera eius pars prius, altera verò poſterius: ſed quemadmodum ſimul ac mouere pedis digitum propoſuerimus, quamuis nulla in ea parte ratiocinandi vis ſita ſit, confeſtim tamen facultate illi, in temporis momento diſtributa, mouemus, ita etiam idipſum fit in corde & arteriis. Motus enim celeritas, vt facultatibus atteſtatur, ita materiis potius aduerſatur.

Arteriæ nuſquam ſolum ſpiritum continent.

Spiritum non mitti in corpus à corde, ſed vndique attrahi à corpore.

Spiritus non ſubſtantiam, ſed qualitatẽ ex vſu eſſe cordi, cùm refrigerari appetat.

Refrigeratio eſt finis reſpirationis.

Arteriæ non eò dilatantur quia implentur, ſed implentur quia dilatantur.

Viuens quo differat à non viuente.

Arteriæ omnes partes mouentur ſimul.

Motus celeritas facultatibus atteſtatur, materiis aduerſatur.

GALENI PERGAMENI

De motu muſculorum,

LIBER PRIMVS.

INſtrumenta motus voluntarij muſculi ſunt, quorum adeò magna multitudo eſt, vt ne numerari quidem facilè poſſint. Nam & natura ita quidem coaleſcunt inter ſeſe, vt videantur vnus eſſe. Et cùm vnus aliquis in multos tendones deſinat, non vnus amplius ſolus eſſe videtur, ſed quot tendones. Idcirco, & quia multiplici figura; & in diſſimiles inſeruntur partes, modum motus difficulter comprehenſibilem habent. Cæterùm omnis muſculus tendóue tranſuerſim atque inſigniter ſectus, aut phlegmone, aut ſcirrho, aut putrefactione, aut contuſione, aut duritie cicatricis affectus, nocet quidem omnino quibuſdam motibus particulæ in quam inſeritur. Tendonum porrò natura, miſta mediáque eſt; inter ligamentum & neruum. Etenim ligamentum ipſum, corpus neruoſum eſt, ex oſſe omnino ortum habens, inſertum autem in os, aut in muſculum. Neruus autem & τόνος ex cerebro aut ſpinali medulla oriuntur: quorum ſubſtantia eſt veluti duriuſculum factum cerebrum, qualem eſſe ſpinalem medullam conſtat. Sed ipſius etiam cerebri pars poſterior, durior eſt anteriori: & quicunque neruorum molliores ſunt, hi nihil à ſpinali medulla tibi videbuntur differre. At aliorũm oſſium medulla, humida & fluxilis eſt, pinguedinique perſimilis: quare ex ea oriri nullum neruum videbis: neque eſt ipſi inuolucrum vllum, nec arteria, aut venæ complexus, nec vlla prorſus communicatio cum muſculis. Porrò à cerebro aut ſpinali medulla muſculi omnes neceſſe eſt vt neruum

Muſculi ſunt inſtrumenta voluntarij motus.

Muſculos numerari non poſſe.

Tendonis natura media inter ligamentũ & neruum.

Ligamentum quid.

Neruus.

τόνος.

Spinalis medulla.

Medulla oſſium.

Nerui omnes aut à cerebro, aut à ſpinali medulla oriuntur.

Nerui affe-ctum muſculi actionem vi-tiare, corrum-peréve.

neruũ accipiant, qui viſu quidem paruus, ſed virtute magnus exiſtit. Cognoſces autem id ex paſſionibus. Nam inciſus, oppreſſus, contuſus, laqueo interceptus, ſcirrhis affectus, & putrefactus, aufert muſculò omnem motum & ſenſum. Quin & neruo inflammato, non pauci ſpaſmo correpti ſunt, & mente alienati: quorum quidam ſic affecti, cùm ſapientiorem medicum nacti eſſent, qui neruum illis abſcinderet, ſtatim ſpaſmo, & mentis alienatione ſunt liberati: ſed poſtea muſculum, in quem neruus inſertus erat, inſenſilem atque inutilem ad motum habuerut: tanta vis neruis à ſuperno principio affluit. Non enim ex ſeipſis eam, neque connatam habent. Id autem hinc facilè cognoſcere poteris. Nam ſi aliquem neruum, aut ipſam ſpinalem medullam incideris, quantum ſuperius eſt inciſione, continuum cerebro, id quidem adhuc conſeruabit principij vires. Omne autem quod inferius eſt, neque ſenſum neque motum vlli præbere poterit.

Neruis in-fluere vim à ſuperno prin-cipio.

Neruo aut ſpinali me-dulla tranſ-uerſim inciſis, quæ infra ſe-ctionem ſunt partes deſtitui motu ſimul & ſenſu.

Neruos à ce-rebro deferre muſculis ſuas facultates.

Nerui itaque, riuorum inſtar, à cerebro, ceu à quodam fonte, deducunt muſculis ſuas facultates. Quos quum primum attigerint, ſcinduntur multipliciter in aliam ſubinde atque aliam ſectionem: tandemque in tenues toti & membraneas fibras ſoluti, totum ſic muſculi corpus texunt. Ligamenta verò, per quæ oſſibus muſculi colligantur, coaleſcuntque, membranas circa ipſos gignunt, & quaſdam intrò propagines in ipſam carnem muſculorum demittunt; quam veluti quendam locum intellige multis riuis irriguum, vno quidem prædicto neruo, duobus verò aliis, altero ſanguinis calidi & tenuis & vaporoſi; altero frigidioris atque craſſioris. Vocatur autem ipſorum alter, arteria: alter vena. Iſti igitur principium à corde & hepate habentes, corpus muſculorum irrigant. Quorum gratia fit ipſe muſculus, veluti quædam planta. At propter ſenſum & voluntarium motum, quibus animal à non animali differt, & quos muſculus ab ipſo ſuſcepit neruo, factus eſt animale inſtrumentum, ſicuti propter arteriam & venam, naturale. Etenim motus qui ex arteria & vena procedunt, ſunt naturales; & voluntatis expertes: qui autem à muſculis, & animales, & voluntarij. Eſt autem muſculus, inſtrumentum non ſenſus, ſed motus; etiamſi vtriuſque ſit particeps: quia nullus motus voluntarius poteſt ſine muſculis fieri: at ſenſus ineſt vniuerſis particulis, quæcunque nerui participes ſunt. Iam tendo, tantò durior eſt neruo, quantò ligamento mollior, quin & mole corporis talis, vt qui ex ambobus maximè factus ſit. Et ligamentum quidem omne inſenſile, neruus autem omnis ſenſu præditus: tendo verò, neque inſenſilis, quia eſt nerui particeps: neque ita ſenſilis vt neruus: non enim eſt neruus tantum. Quatenus igitur ligamenti naturæ eſt particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia ſenſus. Cùm nanque ex fine muſculi oriatur, multò maior neruo qui deſcendit in muſculum, liquet vtique non ex neruo tantum ipſum conflatum eſſe, verumetiam aliquid momentaneum ex natura ligamentorum ſumpſiſſe. Multis quippe locis ſexcupla, multis etiam decupla craſſitudine neruum ſuperat. Et meritò ſanè tantus & talis eſt factus, vt qui & nerui, & ligamenti vſum exhibiturus erat. Alligat enim muſculum ſubiectis oſſibus, in quorum capita munita cartilagine inſeritur: & hac quidem ratione nihil differt à ligamento. Sentit autem, atque

Ligamenta gignunt mem-branas circa muſculos.

Muſculorum caro qualis.

Arteria.

Vena.

Muſculus ve-luti quædam planta.

Muſculus, a-nimale inſtru-mentum, & naturale.

Motus natu-rales qui.

Motus anima-les qui.

Senſus ineſt cunctis parti-culis neruo præditis.

Tendo tantò durior neruo, quanto liga-mento mol-lior.

Ligamentum omne inſenſi-le.

Neruus omnis ſenſu prædi-tus.

Tendonis mu-nus.

mouetur, qua ratione nerui eſt particeps. At neruus ipſe via quædam exiſtens facultatis motricis, à cerebro deſcendentis, vt eam communem faciat, extenſus eſt, atque ligamento commixtus. Tendo itaque ſic ex vtriſque conflatur. Omnis igitur tendo, in os omnino inſeritur: non tamen omnis muſculus deſinit in tendonem. In nullo enim muſculorum mouentium linguam (conſtat enim ex variis muſculis) tendo naſcitur. Nullum ſiquidem os erat lingua motura, ſed editura vocem articulatam, & ſapores diiudicatura, & maſticationi atque deglutitioni adiumento futura: Iam cor plurimum à muſculo differt, & craſſitudine, & formatione, & contextu, & duritie, ſicuti & etiam operibus. Perpetuò quippe mouetur cor, tum ſyſtole, tum diaſtole, idque citra voluntatis imperium. At muſculis nec ſimiles motus ſunt, nec ſine voluntate fieri vnquam poſſent. At labra oris, ex cute muſculóque concreta, abſque oſſe mouentur. Similiter oculi, motum habent voluntarium à muſculis: nullum autem os cum eis mouetur. Præterea & cutis quæ in fronte & ſuperciliis eſt, tum plurimæ partes faciei, oſſibus quieſcentibus, motu voluntario mouentur. Quòd ſi ſtomachus ipſe, vel œſophagus, muſculus etiam eſt, erit vtique muſculus neque in tendonem deſinens, neque os ſecum mouens. At qui in ceruice veſicæ ſuſcipientis vrinam, & qui in ſede etiam eſt, quique in teſtes & penem deſcendunt muſculi, nullum profectò ſecum os mouent: quare à prædictis muſculis nullus prorſus naſcitur tendo. Cæteri omnes muſculi, quicunque oſſa mouent, in tendones omnino deſinunt. Qui verò aliud quippiã mouent, quàm os, vt muſculi oculorum, linguæ, teſtium, penis, pharyngis, atq; laryngis horum quibuſdam ſunt tendones, quibuſdam minimè. Muſculi igitur oculorum, membraneis quibuſdam, ſed validis aponeuroſibus, in duram & neruoſam tunicam adiacentem ragoidi, perueniunt. Penis autem & teſtium, nulla aponeuroſi facta, carneis ipſorum particulis innaſcuntur. Muſculorum qui in pharynge & larynge ſunt, quibuſdam obſcuræ quædam aponeuroſes, quibuſdam omnino non ſunt. Motionis autem modus alibi alius exiſtit. In lingua quidem motum omnem videre poſſis: ſurſum enim atque deorſum, ante & retrò, ſiniſtrorſum & dextrorſum circunferri videtur: partim etiam quaſi reflexa & propenſa, nonnunquàm circulariter vndique circunducta. Sed in oculis quatuor quidem ſunt recti motus: ſurſum, deorſum, dextrorſum, & ſiniſtrorſum: duo autem alij circulares. Duo etiam muſculorum circa tempora: firmantibus enim dentes, inuicem tenduntur, atque curuantur: hiantibus verò, laxantur & porriguntur. Ad hæc, in magna illa brachij motione, dum muſculus flectit cubitum, curuatur planè & in ſeipſum coit: dum extendit illud, laxatur & exporrigitur. Eoſdem motus & muſculus magnus interna parte cubiti apparentes habet: contrahitur quidem in flectendis digitis, laxatur & exporrigitur, dum illi extenduntur. Sic etiam & alij muſculi penè omnes qui in artubus ſunt, duplices motus videbuntur habere, ſi eos denudaueris cute. Sedis muſculus proprium motum, quoniam & figuram diuerſam, poſſedit, contractis crumenis ſimilem. Cæterum ſeptum tranſuerſum ſimile eſt tali cuipiam rei, niſi quòd non perforatum eſt. Accidit autem abdominis muſculis, diuerſum ab iis qui in artubus

&

Neruus eſt via facultatis motricis à cerebro deſcendẽtis.

Tendo omnis in os inſeritur.

Linguæ muſculi carent tendonibus.

Linguæ munus.

Cor mouetur perpetuò citra voluntatis imperium.

Labiorũ, oculorúmque munus.

Muſculi nullã mouentes os.

Linguæ motus.

Oculorum motus.

Temporum muſculi.

Brachij muſculus.

Cubiti muſculus.

Sedis muſculus.

Septum tranſuerſum.

Abdominis muſculi.

& facie locantur: hi enim cũ tẽduntur & ad principium retrahuntur, curuantur: illi autem dum tenduntur, exporriguntur: curuantur verò dum laxantur. Porrò muſculorum qui in cruribus, manibus, atque temporibus ſunt, nullus habet tertium alium motum diuerſum ab extenſione & contractione. Quare illi omnes hallucinantur, qui vniuſcuiuſque muſculi multos eſſe motus affirmant, ignorantes aliam ab alio muſculo gigni motionem. Vterque enim oculus, quatuor rectos obtinet motus, quia & rectos muſculos quatuor. Habet etiam duas circulares motiones, quia duos circumuertentes muſculos. Ergo vt actio vna, ſic illorum muſculorum ſingulis, natura vnicus motus ineſt, alius verò per accidens. Siquidem operatur quiſque, trahens ad ſeipſum particulam quæ mouetur: non operatur autem, cùm in contrarium locum ab alio muſculo ſimul cum mota particula abducitur. Ideóque omnis pars quæ mouetur, non vno, ſed variis vtitur muſculis, à quibus, veluti à validis in contrarium diſtracta habenis viciſſim habet alterum ipſorum, nempe qui trahit, intenſum, alterum qui trahitur, laxatum. Iam verò ſi totos muſculos atque tendones per tranſuerſum abſcindas, penitus diſſolues motum ſubiectarum particularum. Sin autem incideris ſolùm, vtique tantum lædes, quantum incidiſti. Quòd ſi vnuſquiuis muſculorum contrariorum pereat, motio ſimul peribit. Neceſſe nanque eſt, motuum qui ſibi inuicem ſuccedunt, altero pereunte, & reliquum ſimul perire. Nam ſi is motus pereat, qui particulam eſt natus extendere, flectetur quidem primum, manebit autem in hoc ſtatu ſemper, quòd non amplius extendi poſſit, motu extenſorio priuata. Quia enim extendi non amplius poteſt, idcirco nec flecti quidem. Similiter ſi motum, qui natus eſt particulam flectere, exolui accidat, extendetur quidem primum, ſed immobilis in poſterum fiet, quum non amplius ad fluxionem venire poſſit, qua præcedente extenſio ſequitur. Itaque abſciſſo eo qui intus eſt muſculo; extenſa pars in hac figura perſeuerabit: eo autem qui foris, flexa non extendetur amplius: Quòd ſi tuis illam extendas manibus, ſtatim in priſtinum ſtatum redibit. Quippe flexio ab internis, extenſio ab extrinſecis editur, tum muſculis, tum tendonibus. Ad hæc, ſi principium ſupernum muſculi tranſuerſim abſcideris, totus ad caudam feretur. Si finem inferiorem, retrahetur ad caput. Si vtrinque abſcideris, eum concurrentem ad medium inter ipſos fines videbis: adeò omnis particula muſculi cognatum habet motum in ſe, ipſam ſcilicet coitionem. At verò, ſcirrho genito in interno, aut tendone aut muſculo, pars flexa non amplius extenditur: in externo verò, extenſa non amplius flectitur: contrario modo quàm in vulneribus ſe habebat. Quæ autem in ſcirrhis, eadem in phlegmone, & in cicatricum duritie fieri cernuntur. ergo tendi quidem ſurſum, & demitti manum, articuli qui in humero eſt, & muſculorum ipſum mouentium: extendi autem & flecti, brachij ad vlnam: at volui ad pronum, & ad ſupinum, brachij ad radium eſt actio. Quà verò manus tangit ſpinam, ea actio à quatuor articulis ſimul motis fit. In vniuerſum autem, vnuſquiſque dum tenditur muſculus, trahit ad ſeipſum partem in quam inſeritur. Qui enim in caput brachij inſeruntur, ſurſum tendunt ipſum. Cubiti verò os extendunt qui in cubito ſunt, foris in ipſum ἀγκῶνα finientes: Radium ad pronum qui intus in cubito ſunt, in ipſum extrinſecus terminantes. Porrò quiſque digitus ab internis tendonibus flectitur. Cæterùm neque omnis motus manuum, actione fit muſculorum: neque omnis immobilitas quiete. Nam cùm duo motus ſint ſibi inuicem proximi, ſed qui diſſimiliter fiunt, reclinatio ſcilicet ac decidentia, reclinatio quidem actione muſculorum. atque ob id voluntariè, perficitur: decidentia præter voluntatem accidit, nec muſculo agente, ſed potius quieſcente indiget. Hac enim ratione, decidere & declinare differunt: eademque, & deorſum ferri manum, atque demitti. Deorſùm enim fertur ceſſantibus omnibus muſculis qui in ea ſunt, & corporibus ab innata grauitate deorſum tractis. Demittitur autem, muſculis qui ſub ala ſunt, ad ſeipſos trahentibus brachium. Tertius itaque hic decidentiæ motus inuentus eſt muſculorum, præter duos illos iam dictos: quo quidem etiamſi nec extendatur, nec contrahatur aliquis muſculus, ad totius tamen membri motum mouetur, perinde vt oſſa, aut aliquod inanime corpus. Ex ipſis autem veris muſculi motibus, contractio quidem eſt tanquam inſtrumenti animæ actio, extenſio autem tanquam inſtrumenti quidem, non tamen actio, ſed ſimpliciter motus. Eſt & quartum genus motionis, quo quidem agunt valenter muſculi, quamuis haud moueri videantur: vt ſi manum ſurſum tenſam eſſe fingamus, & in ea diu figura ſeruari: quia nanque tunc muſculi agunt, ideo eos moueri dicimus. Quatuor igitur omnino differẽtiæ motuum reperiuntur in muſculis. Nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tenſi manent. Eſt autem eiuſdem generis quarta differentia cum prima: ambæ enim actiones muſculi ſunt. Porrò qui muſculorum corpus ſic conſtitutum aiunt, vt ſuapte natura contrahi & flecti poſſit, ſine adminiculo animalis potentiæ, hi quidem minimè probabilia pronunciant. Nam ſi vterque muſculus, quod ſecundum illos natus eſt facere, id ſemper ageret, nihil certè prohiberet, perpetuò corpus obnoxium eſſe tetano affectui, qui tum ſanè fit, dum inuitæ partes in contraria retrahuntur ab oppoſitis muſculis. In exactam itaque & perfectam flexionem nunquam corpus muſculi ex ſeipſo peruenire poterit, niſi à facultate animali adiutum: licet magis proprium ſit corpori ipſius muſculi contrahi, quàm extendi. Iam verò cùm oſſa inuicem coëant, vt aliquis articulus fiat, alterum quidem ipſorum eſt quod mouetur, alterum veluti ſedes quædam ei quod mouetur eſt ſubfirmatum, quomodo cernis cardines oſtiorum ſe habere. Quare neceſſariò manenti quidem, cauitas, ei verò quod mouetur, conuexitas adeſt. Vocatur autem cauitas glene & cotyle: ſicuti conuexitas, caput, condylúſque. Verùm tantò cotyle quàm glene eſt profundior, quantò caput condylo eſt longius. Cùm verò hoc modo bene ſe haberent quæ mouenda erant, multò adhuc aptius artificioſiusque natura coniunxit eis, quæ motura erant. Nam muſculos quidem, inſtrumenta motuum produxit ex ſuperiacentibus oſſibus, in quibus ſunt cotyle. Inſeruit autem in capita ſubiacentium, quæ erant mouenda: & per hæc extenta, capitibus ſurſum tractis, ſimul cum eis totum membrum ſurſum trahitur. Cùm autem alter ipſorum maius, alter verò minus os

eſſet

Crurum muſculi.

Oculorum vtrunque habere quatuor motus rectos, quia totidem muſculos ſimiliter rectos.

Muſculorum ſingulis, vt vnam actionẽ, ſic vnicum eſſe natura motum tributum.

Motuum qui ſibi ſuccedunt inuicem, neceſſum eſt vno pereunte, perire alterum.

Flexio ab internis, extenſio ab externis fit tum muſculis, tum tendonibus.

Muſculus tranſuerſim ſectus, in quã reuelletur partem.

Muſculus omnis cum tenditur, trahit ad ſeipſum partẽ in quam inſeritur.

Reclinatio quî fiat.

Decidentia fit præter voluntatem.

Delatio manus, atque delapſus, quomodo differant.

Contractio. Extenſio.

Motionis quartum genus.

Motuum quatuor differentiæ in muſculis.

Tetanus quãdo fiat.

Muſculum abſque facultate animali non poſſe exquiſitè contrahi.

Oſſium motionis ratio.

Glene, cotyle. Condylus.

Muſculorum inſertionis ratio.

eſſet moturus, magnitudinem muſculorum qui moturi erāt, creauit proportione parem moli mouendorum oſſium. Quare alij quidem iure ex ipſis capitibus aut condylis ſuperiacentium oſſium ſunt exorti: alij verò paulò his inferius iuxta cotylem aut glenam, ſed non multum. Parui ſiquidem hoc pacto penitus fuiſſent, nec potuiſſent mouere ſubiectum os. Ergo nullus muſculorum dictorum, extremam flexionem, aut ſummam extenſionem partis efficere poterit, abſque animali impetu: quo quidem ſi priuentur muſculi, mediam videbis figuram oſſium inter ſe mutuò fieri. Quòd ſi extremum incideris muſculum, flecti membrum vltra mediam figuram videbis. Pari modo ſi muſculum internum incidas, extendi particulam plus medio videbis. Itaque præualente muſculo externo, extenſionem: interno autem flexionem fieri contingit. Quare æquipollens ipſius corporis muſculorum fit motus, quando neuter tonum animalem habet auxiliarem: non æquipollens verò, cùm alter ſolus dominatur: ac proinde neceſſum eſt vincat contractio illius muſculi, qui ab animali facultate adiuuetur. Porrò muſculi, quantum ad ſtructuram quidem ipſorum pertinet, perfectè contrahi poſſunt: ob ligamentum autem in caput oſſis inſertum, prohibentur quo minus extremè contrahantur, coguntur que mediam ſeruare figuram, niſi fortè ab animali facultate moueantur. Ex dictis igitur conſtat, abſciſſo muſculo externo, vltra quidem mediā figuram ſubitò inflecti membrum, non tamen ad extremam: quandoquidem externus muſculus non poteſt penitus extendere ipſum, abſque animali impetu: His ſubſcribunt quæ ab Hippocrate de figuris ſunt tradita. Primum quidem, quod flectentes penitus aut extendentes quancunque partem, dolemus. Secundum, quòd media iſtarum figura, minimum dolorem affert. Tertium, quód mutationem celerem in extremis figuris appetimus. Quartum, quòd diutiſſimè mediam figuram ſeruamus, nullam mutationem cupientes. Quintum, quòd hanc quoque mutare aliquando deſideramns. Sextum, quòd omnis figura moleſta, eſt ſummè imbecillis. Nam figurarum exceſſus, meritò dolorem afferunt: nempe quum alter muſculorum agat, alter extendatur præter naturam. Media verò iſtorum figura & ab actione & à nimia tenſione vtroſque inhibens, meritò iucundiſſima eſt. Quare & mutationem figurarum quidem quæ dolorificæ ſunt, celerem optamus: eius verò quæ dolore caret, tardam: quippe & ipſam mutare aliquando deſideramus, quia in ea etiam tenſionem quandam muſculi ſuſtinent, minorem tamen quàm in omnibus aliis. Eam autem dolore carere dicimus, non quòd nullius penitus doloris ſit particeps, ſed quod minimi, & eius fermè inſenſibilis, propter paucitatem. Atque ipſam mutari tum cupimus, quum congregatus paulatim, ſenſibilis redditur. Dum enim ſummè imbecilli fuerimus, vt in ſtomachicis & cardiacis ſyncopis, tunc nec breuē quidem tenſionem ferimus, nec mediam toleramus figuram: quo fit, vt quamuis impotentes ſimus ad motus, tamen aliàs aliò iactemus membra, aliquam quidem conſequi figuram dolore carentē optantes, ſed nihil tale prorſus inuenire potentes: Igitur omnes muſculi, ex ſe quidem in extremam contractionem feſtinant, ſed non poſſunt hanc conſequi, quòd oppoſitos in contraria trahentes habeant, & cum illis grauitatem oſſium annexam.

Media figura in motione artuum quando ſeruetur.

Extenſio quo muſculo fiat.

Flexio interno fit muſculo.

Extremam artuum figuram dolorificam eſſe.

Media figura dolore caret.

Mediam figuram ſeruamus diutiſſimè.

Figura omnis moleſta, ſummè imbecillis eſt.

Figurarum extremarum celerem mutationem optamus, mediæ tardam.

Muſculi omnes in extremam contractionem feſtinant.

GALENI PERGAMENI
De motu muſculorum,
LIBER SECVNDVS.

Porrò in media figura, quæ in partibus cernitur, neceſſe eſt duplicem conſtitutionem ineſſe muſculis: alteram, qua neuter oppoſitorum muſculorum agit, ſed ambo quieſcunt: alteram, in qua ſimiliter vtrique agunt: quæ actio tonica nominatur. Sic autem etſi prope mediam figuram vtrinque conſtitueris membrum, æquè vtriſque muſculis agere poteris. Quum autem ad aliquam ſuperantium figurarum duxeris ipſum, alteri muſculi ſatis eſſe poſſunt actioni eiuſmodi. Quare media figura cum tali actione, neutra ſuperantium inferior eſt: vnde nec ipſam ſimpliciter carere dolore dicamus, ſed eam quæ in quiete fit. Media nanque figura cum intenſione vtrorumque muſculorum, æquè ac extremæ, dolorem affert. Quum verò in ipſa quiete media figura partim ſimpliciter eſt, partim non ſimpliciter: ſimpliciter quidem media omnium membri ſuperantium figurarum: non ſimpliciter autem, quæ alterius oppoſitionis ſolius eſt: quæ quidem ſimpliciter media eſt, ea ſine fatigatione duntaxat fuerit: de nulla tamen aliarum exactè id dici poſſit. Huius autem ſermonis in manu conſtituamus exemplum. Etenim quum in ipſa extremæ figuræ ſint quatuor, prona, ſupina, ſumma extenſio, & flexio ſumma: atque figura quidem ſupina manus ſit, quum eius concaua pars, ſurſum eſt, conuexa autem deorſum: prona verò huic contraria: ſicuti media ambarum, quum intrinſecus quidem ſit concauum, extrinſecus autem conuexum: ac ſubiectus quidem eſt paruus digitus cæteris: os verò cubiti, oſſi radij: que figura media, poteſt quidem extenſa perfectè manu, poteſt etiam flexa conſtare: quemadmodum & alterius oppoſitionis media figura conſtare, poteſt, quum ſupina eſt manus, & quum etiam eſt prona: certè quæ quidem ſimpliciter media figura eſt, omnium iſtarum eſt media. Quæ autem non ſimpliciter media, vnius eſt media vtriuſuis oppoſitionum. Alia enim extenſionis atque flexionis extremæ, alia ſupinæ & pronæ media figura exiſtit. Media itaque ſimpliciter ex concurſu ambarum dictarum mediarum figurarum conflatur. Aliæ verò mediæ quatuor quidem erunt vniuerſæ, ſed nulla ipſarum ſimpliciter media totius membri erit, ſed vnius tantum oppoſitionis. Aut enim extenſionis & contractionis ſolùm erit media, aut ſupinæ & pronæ. At quum vtraque ipſarum ſit duplex, iuncta viciſſim exceſſibus reliquæ oppoſitionis, ſic neceſſe eſt quatuor omnino ſiant. In ſingulis autem ipſarum, aliud quidem commune eſt omnium, aliud verò proprium cuiuſque. Commune quidem, quòd omnino vnum aliquod genus muſculorum agit: reliqua verò tria tenduntur quidem per accidens, non autem agunt. Proprium verò cuiuſque angularis quidem & pronæ eſt, vt agant ij quidem muſculi, qui intus conuertunt os radij, alij autem omnes quieſcentes tendantur. Cæterùm angularis quidem, ſed ſupinæ, eſt proprium, vt qui extra circunducunt, agant, reliqui verò quieſcentes tendantur. Eodem autem modo & in media inter pronam & ſupinam, vt cum ſumma quidem extenſione ſoli extendentes agant, eſt proprium: cum flexione verò

Mediæ figuræ artuum quæ requirantur.

Media figura quæ cum tenſione vtriuſque fit muſculi, affert dolorem.

Figura media dupliciter dicitur.

Figuræ manus quatuor extremæ.

Figura manus ſimpliciter media, quæ ſit.

Figura non ſimpliciter media exiſtit quadruplex.

Angularis figuræ propriū.

verò ſoli flectentes, quũ cęteri omnes ocioſi quidé ſint, ſed tendantur. Remauté acurratius examinemus in hunc modum.

Brachij deſcriptio.

Brachium eſt pars totius manus maxima: cuius termini ſunt articuli duo, quorum alter in flexura brachij, alter in humero cernitur: eſtque illi vnicum os rotundum & magnum. Altera pars totius manus, quam vlnam dicimus, brachio quidem iungitur per cubiti articulum: carpo autem, per ipſum. Conſtatque vlna ipſa duobus oſſibus, vno quidem quod etiam dicitur vlna: altero verò, quod radius.

Vlna. Radius.

Inarticulantur autem ambo ad brachij inferiorem oram: vlna quidem vbi medius locus condylorum brachij eſt: radius verò externum brachij ipſius condylum amplectitur, in glenem deſinens, atque circum ipſum veluti axem quendam, manus conuerſiones regit: quare intrò quidem dum circumagitur, prona figura manus: extrà verò, ſupina ſequitur. Extendere autem & flectere manum, dearticulationis cubiti ad brachium eſt actio. Brachij enim ora inferior dilatata, nodis circunſcribitur. Vlna verò, proceſſus duos flexos faciens ſibi inuicem oppoſitos, mediamque ipſorum cauitatem figura Σ literæ ſimilem efficiens, hac cauitate amplectitur medium locum condylorum brachij. Quum igitur concauitas vlnæ circunfertur circa concauitatem brachij, extendi atque flecti accidit toti membro. Vt autem in neutram partem inclinet, ſupercilia mediæ cauitatis, cauſæ ſunt, coarctantes vlnæ apophyſes. Quum igitur anterior apophyſis, motus dux eſt, flectitur membrum: extenditur autem, quum poſterior. Terminus verò, flexionis quidem, vt anteriorem apophyſin affirmet ad os brachij: extenſionis verò, vt poſteriorem. Duo autem muſculi in partibus anterioribus brachij, ac totidem in poſterioribus orti ſunt, validis ligamentis vlnæ inſerti. Incipiunt enim maiores eorum à capite brachij: minores multò inferius: feruntúrque omnes quatuor rectà ad vlnam: & inſeruntur in hunc maximè locum, vnde oriri incipiunt coronæ. Ab his igitur muſculis vlnam attrahentibus, extenſio, & flexio fit.

Extenſio, flexióque brachij, à quibus muſculis fiãt.

Quatuor autem alij, principia quidem habent ab vlna, ex vtraque parte flexuræ, quæ in gibbero eſt: duo quidem extrinſecus, duo verò intrinſecus. Omnes tamen quum ſint obliqui, oſſi radij inſeruntur: ad finem quidem ipſius inferiorem, magni: in medio verò, parui: qui etiam ipſi dum tenduntur, ad principia ſimul attrahunt radium, & per hunc totam manum, pronam quidem interni, ſupinam externi efficiunt. Ex prædictis igitur facilè demonſtrare licebit, in quatuor differentiis figurarum non ſimpliciter mediarum, vnum quidem genus muſculorum ſemper agere: omne autem aliud quieſcere quidem ab actione, verùm extendi: vt in angulari ſimul & prona figura, in qua muſculi quidem interiores mouentes radium, operantur, exteriores autem otioſi extenduntur. Similiter & vlnæ muſculi, & alij omnes in figura ea inuertuntur, quantum tota manus diſcedit à figura ſecundùm naturam. Nec ſecus in figuris aliis non ſimpliciter mediis exiſtimandum. Ergo media ſimpliciter figura, præterquàm quòd nullum muſculum habet, nec agentem, nec qui violenter moueatur, ne aliquid quidem eorum quæ in membris ſunt diſtorquet, quare ſola prorſus caret dolore.

Figura exquiſite media, ſola prorſus caret dolore.

Cæteræ verò omnes, aliæ magis, aliæ minus inuerſos habent muſculos omnes, & tendones, & neruos, & præterea etiam arterias & venas, ac proinde dolorificæ ſunt. In ſingulis autem ipſarum, quantum diſcedens ab extrema cõſtitutione ducis membrum ad mediam, tanto minus dolorificam efficies figuram. Sola itaque figura ſimpliciter media, muſculos omnes perfectè quieſcentes exhibet. Iam verò ex dormientibus ij tantum muſculos omnes perfectè quieſcentes habent, qui ob ebrietatem, aut defatigationem: aut virium infirmitatem, omnes corporis partes omnino exolutas habentes in mediam eas figuram reducere, ipſis muſculis permiſerunt. Non tamen in extremis figuris vllam particulam quiuis poteſt habere, dum dormit. Quæcunque autem in medio ſunt inter extremas & mediam figuram, in his vt plurimum, ſomnum capimus.

Somnus in quibus capiatur figuris.

In quacunque enim talium conſtituens membrum, muſculis circa ipſum tonicè agentibus * commiſeris ipſius figuræ cõſeruationem, adeò illam tuentur, vt ſedentes quidam dormiuerint, & deambulantes nonnulli. Id quod mihi olim contigit, qui fermè ſtadium integrum dormiendo peregi.

Dormiẽs Gal. integrum ſtadium abſoluit.

Sunt qui paruum aliquod corpus flexis digitis etiam dormientes ſeruant, nec citra tonicam actionem vehementem. Ad hæc, inferior maxilla, non diſcedit à ſuperiori, niſi aut ebrius, aut valde ignauus, aut defeſſus ſit is qui dormiat. Et ipſe quoque ſtertor, propter hæc fieri aſſolet, relaxata quidem inferiore maxilla, ſupino autem iacente homine.

Stertor quomodo accidat.

Itaque & ſupinum iacere, & hiare * cum ſtertore, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ ſunt ſigna. Ob idque Hippocrates vtrunque damnat: decubitum autem in alterum latus commendat: ſicuti & mediocrem hiatum.

Decubitus ſupinus damnatur.

Decubitum in alterum latus commendari ab Hippocrate.

Extremæ igitur inferioris maxillæ figuræ ſunt, tum quæ maximè hiantibus, tum quæ dentes inuicem firmantibus ſit: quarum illa quidem à muſculis qui in mento & collo ſunt, deorſum trahentibus: hæc autem ab iis qui intra maxillam ex palato oriuntur, & eis qui temporales vocantur, perficitur.

Maxillæ inferioris figuræ extremæ, à quibus muſculis fiant.

Verùm mediocriter hiando, media figura fit, omnibus dictis muſculis quieſcẽtibus: ad quam morientibus maxilla inferior ſponte ſua meritò accedit: omnes enim tunc muſculi ſua actione priuantur.

Maxillæ figura media morientibus accidit.

Porrò meatuum excretoriorum finibus, ceu portis quibuſdam, cuſtodes præſunt præualidi muſculi, qui ne in dormientibus quidem permittunt quicquam excerni, priuſquàm ratio iuſſerit.

Muſculi excrementorum retentioni dicati.

Contingit autem inuitis nobis aliquod excrementum excerni, aut reſolutis his muſculis, aut ratione deprauata, vt in phreneticis: aut etiam ratione & muſculis grauatis, vt in ebrietatibus. Temeraria igitur ſententia eſt, quæ aſſerit dormientium animam quieſcere: quandoquidem ceſſatio illa non quies perfecta, ſed intermiſſio vigoris exiſtit. Non enim ſenſus expertes penitus ſunt dormientes; ſed difficulter ſentientes: ac proinde actiones quæ in illis fiunt, non omnes ſunt naturales, ſed ex eis multæ animales exiſtunt, quum nimirum variè transferant membra, necnon dormientes loquantur.

Dormientes non eſſe omnino ſenſus expertes.

Ac reſpiratio ipſa, actio exiſtens phrenôn & muſculorum thoracis, motu etiam fit voluntario, eſtque animæ, non naturæ opus, nempe iudicio ſubdita: quippe mouere muſculos, animæ officium eſt.

Reſpiratio eſt voluntarius motus, opuſq; animæ.

Etenim ſi quæ fiunt, ſedare potes quum vis, & quæ non fiunt, facere, idque citius, aut tardius, crebrius & rarius, hic motus eſt voluntarius.

Motus voluntarius qui ſit.

At motus arteriæ & cordis, quandoquidem non ſubijcitur

Motus arteriæ & cordis eſt naturalis.

citur noſtræ volontatis imperio, non animæ, ſed eſſe opus naturæ dicitur. Reſpirationi itaque etiam inter dormiendum dominatur voluntas, etiamſi id non aſſequamur mente. Siquidem neque palpebrarum motui, neque aliis multis actionibus animalibus animum adhibemus ſemper dum vigilamus. Quare quam cauſam in vigilantibus dixeris, quòd ſæpe non animaduertant particulares actiones; hanc etiam & ad dormientes & grauius oppreſſos transferre licet. Multos enim homines interdum actiones quaſdam egiſſe conſtat, quarum paulò pòſt penitus ſunt obliti, quòd intenti actionibus tota mente non fuerint. Pars quippe animæ imaginatrix, quæ etiam & recordari videtur, ſi inſignes impreſſiones rerum imaginatione conceperit, conſeruat perpetuò eas: atque id quidem eſt memoria tenere. Sin verò obſcuras & penitus ſuperficiarias, non conſeruat: & hoc eſt obliuiſci. Ob ídque in vehementibus animi affectibus, nullius eorum quæ egerint, in poſterum meminerunt. Quid igitur miri eſt, in ſomnis obſcurè agente anima, obſcuras etiã imaginationes fieri, ideóque neque ſtabiles, quum id etiam in vigiliis contingat. Quòd autẽ totum opus reſpirationis volontariè & ſpontè ab ipſa anima fiat, declarauit quidem id barbarus ille ſeruus, qui cohibita reſpiratione mortem ſibi conſciuit. Cæterùm voluntariorum operum, alia quidem libera eſſe, alia verò affectibus corporis inſeruire videntur. Priora itaque, vt ire ad aliquem, & alloqui (verbi gratia) perpetuò à nobis & abſque obſtaculo fiunt: quare abſolutè ſunt libera. Poſteriora verò, vt egerere, mingeréque, non perpetuò, ſed in tempore quodã & cum menſura: ſúntque corporis affectuum remedia. Atqui nonnulli tacuerunt quidem vltrò annum integrum: egeſtionem verò vel vrinam retinere non modò annis, ſed nec diebus quidem paucis nemo potuit. Simile igitur & his eſt ſpirationis opus: imò multò magis vrget, ac celeriorem neceſſitatem habet. Etenim periculum eſt, ne quis moriatur, niſi reſpirauerit. Quare non eſt quòd quiſpiam exiſtimet, naturale eſſe opus reſpirationem, quòd vſquequaque retinere ipſam citra diſcrimen vitæ non liceat. Sed iam quod deeſt ſermoni de mediis figuris, deinceps abſoluamus. Vt enim in manibus angularis figura, omnis prorſus doloris eſt expers: ſic in cruribus illa dolore caret, quæ conſiſtit inter mediam figuram, & extenſionem extremam. Cauſa autẽ conſuetudo eſt. Plurimum enim extenſis cruribus vtimur: multóque magis laboramus in extremis flexionibus, quàm extenſionibus. Tantum igitur à media figura ad extenſionem progreſſum eſt, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna conſuetudine membrorum eſt coactum. Hæc igitur duo conſiderans in articulis vniuerſis, naturam videlicet & conſuetudinem, inuenies medium & dolore carens. Videtur autem in idem conſpirare vbique conſuetudo cum natura: figura verò dolore carens cum medio. Etenim in cruribus idem eſt quod dolore caret, & medium. In vniuerſum igitur in omnibus articulis extremos motus conſiderans, inuenies medium, & figuram doloris expertem. Vt enim in articulo ad gibberum, quod vocatur angulare: in articulo verò ad genu, quod propius eſt extenſioni: ſic in ſpina quod propius eſt flexioni: in articulo verò ad carpum, quod exquiſitè rectum eſt, doloris expers exiſtit. Etenim non vt carpi, ſic etiam ſpinæ rectum ipſum eſt medium, ſed aliquantum curuum. Quapropter recti magis laboramus particulis ſpinæ, quàm ſedentes, aut iacentes. Opus enim eſt ſtantibus quidem, tenſam eſſe: iacentibus verò & ſedentibus, nihil prohibet eſſe curuatam ſpinam. Porrò quicunque muſculi ſine articulis ſunt, etiam in his media conſtitutio ſine dolore eſt: ſicuti in ano ſe habet, veſica, & lingua. Nam & ſummè conſtringere, & maximè dilatare anum, dolorem inducit: ac ſic de cæteris. Atque omnes homines quo tempore ceſſant ab actionibus neceſſariis, mediam figuram & dolore carentem in omnibus partibus habent. Verùm in lingua quidem per coniugationem omnes muſculi orti ſunt ſupernè, infernè, & à dextris, & à ſiniſtris: quare nihil miri ſi in contrarios motus particula deducatur, à muſculis oppoſitis. In muſculo autem ani & veſicæ, necnon diaphragmatis, aliter habet negotium. Nam quum ſingulis harum partium vnicus tantùm ſit rotundus, ſine vllo oppoſito, muſculus, in contrarios deduci motus hæ particulæ non æquè facilè poſſunt. At muſculi qui eſt ad veſicam & anum, officium eſt, non excernere ſuperflua alimenti, ſed retinere: niſi fortè per accidens, quum deſierint agere. Cæterùm inſtrumẽta excretionis, duplicia genere ſunt. Eorum quippe alia animæ, alia naturæ ſunt. Atque animæ quidem inſtrumenta ſemper motu voluntario agunt: inſtrumenta verò naturæ, citra ipſum. At phrenes quidem, & omnes muſculi epigaſtrij, inſtrumenta animæ ſunt. Inteſtinorum autem ſtructura, vnà cum ventriculo, ipſius naturæ. Muſculi itaque epigaſtrij omnes, quum agentes tenduntur, premunt intrò naturæ inſtrumenta: hæc autem, ſi phrenes ipſis cedant, in illarum locum abeuntia, muſculorum violentiam exoluunt. Sin autem reſiſtant, tunc ceu à duabus manibus preſſa, extrinſecus à muſculis, intrinſecus à phrenibus, anteriore quidem parte cartilagini pectoris, poſteriore ſpinæ cohærentibus, ea quæ continentur in cauitatibus illorum, fortiter propelluntur: quo tempore muſculus ani eſt ocioſus. Cæterùm in egerendo quidem, ſuperiores: in meiendo autem, inferiores magis tenduntur muſculi. Simul autem cum ambobus extenduntur muſculi ſeruientes reſpirationi: vt videlicet occurrant ventriculo & inteſtinis, ab epigaſtrio ipſo propulſatis ad regionem thoracis. Iam expirationis nullus muſculus omnino eſt opifex? ſed videtur hoc ipſum opus, aut potius affectus thoracis, omnino eſſe ſimilis decidentiæ illi à nobis expoſitæ. Efflatio autem eſt ſpiritus confertim emiſſus ab intercoſtalibus muſculis: quod etiam thoracis opus, dictæ reclinationi, quadam proportione reſpondet. Verùm quum expirationi, contraria ſit inſpiratio, efflationi verò vehemens inſpiratio, priorem quidẽ oppoſitionẽ ſolæ phrenes efficiunt: alteram verò intercoſtales, cum muſculis qui ad thoracem ex collo, ſcapulíſque proueniunt. Quum autem maxima quidem inſpiratio per externos, maxima verò expiratio per internos intercoſtales fiat, iuſtius vtique quiſpiam muſculos thoracis externos, iis qui thoracis parte interna ſunt, quàm phrenibus, oppoſitos eſſe dixerit. Porrò diaphragma ipſum, vbi agere deſierit, laxiúſque fuerit, nunc quidem ipſius conuexitas verſus ſpinam vergit, nunc verò ad ventrem: multò tamen promptius verſus

Imaginatricẽ vim recordari.

Memoria tenere, quid. Obliuiſci, quid.

Reſpiratione cohibita, ſeruum quẽdam ſibi mortem conſciuiſſe. Voluntaria opera duplicia.

Tacuiſſe nonnullos annum integrum. Reſpirationis neceſſitas.

Naturam conſuetudinémque conſiderans, inueniet mediam figuram dolore carentem. Doloris expertes figuræ.

Spinæ figura media, non eſt recta.

Muſculi ani & veſicæ munus eſt non excernere, ſed conſtringere. Excretionis inſtrumenta duplicia.

Phrenes. Inteſtina ſunt naturalia inſtrumenta. Epigaſtrij muſculorum opus.

Expirationis nullum muſculum eſſe opificem.

Efflatio quid.

Inſpiratio expirationi contraria.

Inſpirationem maximam fieri per externos intercoſtales muſculos, vt expirationem per internos.

ſpinam fertur. Eſtque in omnibus figuris hominis (vna excepta prona) ſuperius quidem diaphragma, inferior verò ſpina: quare meritò ad eam vergit: tum quia grauatur quidem ab his quæ anteriori parte ſuperiacent, tum quia retrò molliſſimum & tenuiſſimum omnium viſcerum habet pulmonem. Duplex igitur quum ſit tenſio omnibus muſculis, vna quidem, quum agẽtes in ſeipſos coëunt: altera verò, quum à muſculis oppoſitis extenduntur: priorem quidem phrenes, in inſpirationibus non violentis habent: altera verò fit, aliàs muſculis ventris agentibus, aliàs intercoſtalibus, & his etiam ſolis. Verùm muſculi coſtarum & ventris, quandiu quieſcunt, conuexi perpetuò ſunt: quum autem agunt, intrò cedunt, minúſque curui fiunt, contrà quàm cæteri omnes aliarum partium muſculi.

Tenſio duplex muſculis omnibus ineſt.

GALENI PERGAMENI
de vteri diſſectione,

LIBER VNVS.

Vterus inter veſicam & inteſtinũ rectũ. Collum veſicæ fœmineæ. Rectum inteſtinum.

VTERVS ſub peritonæo, inter incumbentem veſicam, & rectum inteſtinum, ſuam ſedem ſortitur. At verò fœminarum veſica circa pubem ſita eſt, collum breuius & laxius habens, quàm veſica virilis, quod inter oſſa pubis ad fœmineum pudendum extenditur. Rectum verò inteſtinum oſſi ſacro, & quibuſdam ſpinæ vertebris innititur: ac proinde ſpina circa id incuruatur. Magnitudo vteri non equalis omnibus eſt. Cæterùm magnitudine moderatus, ſuperna quidem extremitate eſt propinquus vmbilico, inferna autem muliebri pudendo committitur. Eſtque ſpatiũ ab illa extremitate ſuprema, vſque ad oram exteriorem pudendi, vt plurimum, quod moderatum eſt, vndecim digitorum. Secundùm latitudinem verò, ad vtrumque latus per ſuos apices, ſiue cornua, extenditur. Ipſum autem muliebre pudendum circa externas partes pelliceam eminentiam adnatam habet, inſtar pręputij virilis. Corpus vteri, veſicæ ſimile eſt: à lateribus tamen habet, papillares exortus, verſus lumbos nutantes, qui apices & cornua appellantur. In mulieribus tamen minimè reperiuntur fœtus intra ipſa cornua, quẽadmodum in cæteris animalibus numeroſum partum geſtantibus (multo enim minora ſunt, quàm pro magnitudine fœtus) ſed in reliqua tota vteri cauitate. Contingit autẽ moderatæ magnitudinis vterus ipſa tenuia inteſtina: qui verò excellenter eſt paruus, ea ſolùm cum quibus coaluit. Rurſus maximus vterus, nempe qui iam fœtum geſtat, latera implet, ac imum ventrem, & multa inteſtina contingit. Appendet autem per fibroſas quaſdam & tenues diſtantias inteſtino recto & veſicæ. Appendet item oſſi ſacro per quædam ligamenta robuſta, ac per ſimilia etiam, ipſius ſpinæ vertebris: cuius muſculis magnis (qui memorabiles vtrinque faciunt exortus, & in vtranque vteri partem, & in veſicæ collum, & ſedem diſtribuuntur) connexus eſt. Laxa ſunt autem hæc omnia ligamenta, & ob id vterus plurimum moueri, & habitu ſuo tranſmutari poteſt. Sunt ligamenta alia & appendices quæ in ipſum vterum inſeruntur, partim quidem eius corpus texentia: quorum pars non exigua ſunt nerui ab ſpinali medulla orti: partim verò incrementi & nutrimenti ipſius vteri, itémque fœtus gratia, conſtructa: vt ſunt arteriæ atque venæ. Veſicæ autem & podici ſic iuxta collum coaleſcit vterus, ſeparari vt per excoriationem facilè ab ipſis poſſit. Coaleſcunt etiam ei teſtes & ſeminalia vaſa: quemadmodum cum pudendo ipſe circa extremitatem ſui colli. Iam verò à vena caua, & arteria magna illi incumbente, exoriuntur duæ venæ, & duæ arteriæ, vtrinque ſanè vna, vena quidem à vena caua, arteria verò ab arteria. Deinde altera quidem à dextris ad dextram, altera verò à ſiniſtris ad ſiniſtram vteri partem delata, antequam in ipſum vterum inſerantur, ramulos ad teſtes extendunt, poſteáque in vteri corpus ſe inſinuant, atque intertexunt ipſum. Hæc itaque quatuor vaſa, paulò inferius ſunt ſita, quàm quę deferuntur ſub renes: venæ tamen multò ſunt arteriis maiores. Aliæ præterea venæ & arteriæ, ab vtraque vteri parte, circa collum ipſius inſeruntur, ab ea quæ ad pudendum & ſedem peruenit, manifeſtè diſtinctæ. Ipſum autem vteri corpus duæ conſtituunt tunicæ obuerſim poſitæ, ad diſtenſionem & contractionem aptiſſimæ: quarum externa quidem, neruoſior, ſimplex, & vna eſt: interna autem venoſior & duplex: cuius partes committuntur quidem inter ſeſe, non coaleſcunt tamen, nec prorſus vniuntur, ſed ſe duntaxat cõtingunt, & à circumſita tunica continentur. Si igitur per excoriationem eas ſeparare contendas, duo videbuntur tibi vteri eſſe, ſub vna eadémque tunica ſiti. Hanc enim tunicam veluti vterum in duas partes ſeparare amplius non potes. Habet autem multas aſpredines illa venoſa tunica, maximè circa fundum. At neruoſa quæ ipſam ambit, multò craſſior quàm veſicæ tunica eſt, & ipſa multis venis arteriíſque interſtincta. Cæterùm collum vteri muſculoſum exiſtens, ex carne natum eſt dura cartilaginoſáque: ac progreſſu temporis adeò cartilaginoſum euadit, vt quæ ſæpius pepererunt, aut iam aniculæ ſint, his multùm durum & cartilaginoſum exiſtat. Habet autem in ſe foramen, per quod excernuntur menſes, ac tum viri ſemen excipitur, tum egreditur partus. Finit autem collum ipſum in muliebrem ſinum non rectum, neque rectà in omnibus: ſed declinat in ſiniſtram, & dextram, ſurſúmque & deorſum. Quod autem ad anteriorem & poſteriorem partem attinet, ſimiliter ſe habet in omnibus. Conſiſtentiam etiam vteri, pro ætatum atque affectuum ratione, contingit variari. Quin ſecundùm naturam, craſſus quidem & magnus, ac tumidus apparet vterus, lunari purgatione prodeunte. Siccus autem & tenuis eſt, qui longiſſimè ab eo tempore abeſt. Craſſior item prægnantis: craſſiſſimus, eius quæ ſæpe peperit. Rurſus, eius quæ iam concepit, craſſus eſt: eius verò quæ partui eſt vicina, magnus ſimul & tenuis. At verò teſtes fœminei à lateribus vteri ſiti ſunt, ſinguli ab vtraque fundi parte, prope cornua: magnitudine multò minores quàm in maribus: figura item & corporis miſcella omnino multùm differentes. Lati enim ſunt fœminis, rotundi verò & oblongi maribus: & glanduloſi quidem illis, tenera verò carne maſculis. Complectitur autem vtrumuis eorum propria pellicula tenuis. At ſcrotum

Vteri moderati magnitudo.

Pudendi muliebris deſcriptio.

Cornua ſiue apices vteri.

Vteri connexiones.

Vteri vaſa.

Vterum conſtituunt duæ tunicæ.

Vteri collum cartilagineũ.

Vterus prægnantiũ craſſior.

Teſtium fœmineorum ſitus.

Teſtium fœmineorum maſculinorúmque diſcrimen.

Teſticulorum pellicula.

Teſtes fœminarum carere ſcroto.

Teſtium fœm. vaſa.

tum fœminei teſtes non habent: eis tamen & arteriæ & venæ inſeruntur, ex eis quæ ad vterum tendunt, in ſingulos ſingulæ progredientes. Verùm commiſta inter ſe hæc vaſa priuſquam inſerantur teſtibus, inſtar cæſariei intorquentur, non ſecus quàm in ipſis maribus. Cæterum ſeminaria vaſa, quæ & ipſa continent ſemen, prope teſtes quidem ſunt ampla, ſenſiléḿque poſſident cauitatem: anguſtiora verò ac veluti non caua redduntur, paulò longius inde progreſſa. Deinde rurſus iuxta cornua dilatantur, vbi ſanè in vterum inſeruntur. Porrò prægnante muliere, primò quidem intra vterum ſecunda producitur: dein tunicæ fœtum ambientes, ac demum fœtus. Secunda ipſa, vaſa multa ſunt, tum venæ, tum arteriæ, ex propinquo inter ſe ſitæ: quarum ſpatia intermedia, membranis quibuſdam explentur. Ex tunicis autem ipſis, altera totum fœtum amplectitur, altera incumbit duplicata circa caput, clunes, ac pedes eius. Ac vocatur quidem illa agnina, hæc autem farciminalis. Ambæ autem candidæ ſunt, ac tenues, ferè aranei telæ conſimiles. Adnaſcitur ſecunda vtero in hunc modum. Vaſorum vteri oſcula, per quæ mulieri menſes purgantur, aperiuntur quando mulier eſt conceptura. Contingit autem hoc tempus, incipientibus fluere menſtruis, aut deſinentibus. Aperiuntur & reliquo omni purgationis tempore hæc vaſa, ſed tunc non concipit mulier: neque enim in vtero poteſt ſemen manere, quòd multitudine ſanguinis influentis eluatur. Quando verò ceſſant menſes, & quum incipiunt, reſerata ſunt vaſa, & purgatio ipſa nec multa, nec coaceruatim effunditur, ſed modica & paulatim, ceu ſanguineo humore exudante. Quare ob aſpredinem quidem, ſemen vtero adhæret: ſufficiens autem alimentum habet, paucitatem ſanguinis in ipſum confluentis. Priuſquàm enim fluere cœperint menſes, mulier non concipiet, propterea quòd nutrimento priuatum ſit ſemen, & vnde hæreat non habeat: læuis enim tunc vterus eſt, ob concluſionem vaſorum: quare defluit ſemen, & cum tunica ipſius non vnitur. Aptius enim ad concretionem aſperum eſt, quàm læue. Ex quibus liquet, ſecundam iuxta vaſorum oſcula tantùm ipſi vtero accreſcere, & iuxta aliud nihil. Vas etenim quòd in ſecunda naſcitur, principium habet extremitatem eius quod ſe in vterum ingerit, adeò vt quis duo hæc poſſit eſſe vnum dicere: vnita enim ſunt iuxta oſcula, alterúmque tranſſumit ab altero, vena quidem ſanguinem à vena, arteria verò ſpiritum ab arteria. Iuxta hæc vaſa etiam cotyledones (quos acetabula vocant) habentur, vinculum firmum ſecundæ ad vterum exiſtentes. Itaque ipſius ſecundæ vaſa, vnde dictum eſt, inde initium ſumentia, intertexunt ſecundam, mutuóque miſcentur, & perinde ac variæ radices arborum, quæ in vnum coëunt ſtipitem, ſic ipſa mutuò inter ſe concreſcentia, in duos ceu truncos degenerant, venoſa quidem in venas, arterioſa verò in arterias. Qui ſtipites vtrique, ex vtraque parte dextra & ſiniſtra, ad ipſum fœtum circa vmbilicum confluunt. Neque enim aliud quicquam vmbilicus eſt, quàm quatuor hæc vaſa, medium quendam & communem vragon, hoc eſt, vrinæ ductorem, vel aquæ ductum habentia. Hîc verò exiſtit principium membranæ farciminalis, perforatúſque eſt ad fundum veſicæ ipſius fœtus amplo meatu, adeò vt veſicæ vnio ſit ad tunicam farciminalem, per ipſum vragon in medio vtriuſque ſitum. Humor autem non modicus in vtraque continetur membrana: flauus quidem in farciminali, albidior verò in agnina, & copioſior: quandoquidem hæc altera maior eſt, vtpote vniuerſum fœtum contegens.

Seminaria vaſa in fœminis.

Prægnãte muliere quę prius gignantur.

Secundæ deſcriptio.

Agnina membrana.

Farciminalis.

Secundæ connexio cũ vtero.

Conceptionẽ fieri aut incipiẽtibus fluere menſibus, aut deſinentibus.

Conceptio cur antequã fluere menſes incœperint fieri nequeat.

Aſperũ quàm læue, aptius ad concretionem.

Secundã iuxta vaſorum oſcula tantùm ipſi vtero accreſcere.

Cotyledones, ſiue acetabula.

Vaſorum ſecundæ progreſſus.

Vmbilicus quid.

Vragõn

Agninam mẽbranam contegere totum fœtum.

GALENI PERGAMENI *De Semine,*

LIBER PRIMVS.

AN ſemen ſit tum materiale, tum efficiens generationis principium, vt Hippocrates quidem profeſſus eſt, an efficiens tantùm, vt Ariſtoteles autumat, nobis venit conſiderandum. Quòd igitur ex animabus brutis, quæ quidem retinent ſemen, omnia etiam concipiant, minimè autem quæ excernunt illud poſt coitum, ipſe didici experimento: id quod etiam in mulieribus poſtea explorarui, quas quum hac de re percontatus eſſem, reſponderunt mihi, ſe quendam, circa vterum, motum percipere, vt qui veluti vellatur, & paulatim in ſeipſum contrahatur, vbi ſemen concipiant. Quibus etiam & ſcripta medicorum ſubſcribunt, & quæ ipſe etiam expertus ſum, per reſectiones animalium prægnantium, quorum omnium vteri apparebant fœtibus obuoluti. Videntur enim vteri (vt Plato ait) veluti animal quoddam, prolis deſiderio affici, & ob id attrahere in ſeipſos ſemen, & circumcirca in rugas complicati continere, quemadmodum & hoc ipſum viris aliquando euidenti ſenſu eſt perceptum, nimirum ad cucurbitulæ medicinalis ſimilitudinem attrahente vtero ipſorum pudendum. Maximè autem contingit hoc, ceſſantibus iam ipſis menſibus, quo præcipuè tempore vteri ſemen concipiunt. Porrò qui putant Ariſtotelem quidem voluiſſe, ſemen maſculi coniectum in vterum, principium motus menſtruo recremento imponere, ac mox excerni: quíque id partem fieri fœtus ex Ariſtotelis ſententia exiſtimant, vtrique mentem illius viri ignorarunt. Is quippe, veluti ex ligno & fabro fit menſa, ſic ex menſtruo ſanguine, & motiuo principio viri, fœtum conſtitui ait. Quapropter * nonnulla animalia, nec excernere genituram affirmat, ſed diſtribuere tantùm in fœminam animalem caliditatem, eſséque talia ex inſectis quædam: ita vt fœmina quidem articulum in marem demittat; commoratáque in complexu per multum tempus, corpus quidem accipiat nullum, ſed ſolam facultatem formantem, & formam ipſam ſpecificantem. Iam verò, quod ipſemet Ariſtoteles ait, inflari & diſſolui genituram in vtero, alienum à ratione videtur: quum nimirum conceptionis tempore, minores & minus inflati cernantur vteri. Cæterùm, etiam ſi id concedamus, perſcrutabimur poſtea, vtrum in ipſa amplitudine vteri, menſtruum quidem recrementum conſiſtat, ſemen autem aceruatim allabens, ipſum percutiat, atque exhibito motus principio excernatur rurſus, per ipſius vteri collum: an potius eo tempore quo fœmina maſculo coit, ſemini obuiam menſtruus ſanguis feratur, vt ſuſcipiat eam, quam

Bruta excernentia ſemẽ poſt coitum, non cõcipere.

Vterum prolis deſiderio affici, veluti animalia quædã.

Semen quò præcipuo tempore concipiatur.

Ariſtotelem interpretatur Galenus.

Ariſtotelis opinio improbatur.

illo aſſequitur, facultatem. Vtrunque tamen abſurdum. Nam ſi in ventre vteri aceruatum, ac longo tempore contineatur menſtruum, non amplius vtique ſanguis hoc fuerit, ſed grumus. Quandocunque enim exciderit ſanguis ex vaſis in quodque organum cauum in animali, ſtatim fit grumus. Nec reperio quo pacto etiam ſemen ſine ſanguine excerni poſſit, cum quo conuenit & conſpirat in idem iuxta amplitudinem vteri. Si verò obuiam venit ſemini ſanguis, oportet ſanè ipſorum congreſſum in vaſorum oſculis fieri. Verùm ſi hoc ita habet, vnum in tot partes ſemen dicemus diuidi, quot ſunt ipſa vaſorum oſcula, vt ad ſingula ſua pars deueniat? (id quod ſeminis viſcoſitati aduerſatur, & altera moderante ſubſtantia opus habet, quæ diuidat) aut cohærens ſibi manere? quod longè conuenientius eſt ipſi ſubſtantiæ ſeminis: & tertia alia ſubſtantia non indiget, præterquam attractione vteri, & ſeminis eiectione. Quemadmodum enim venter vbi cibos appetit, cum fundo ſuo ad gulam recurrit, qua nimirum veluti manu vtitur: eodem modo vterus qualitatem ſeminis concupiſcens, it obuiam, ac totus quidem ad pudendum accurrens, collo ipſo, veluti ſtomacho, ad ſimilitudinem manus, vtitur, intrudenti confertim ſemen. Itaque ſi quando hic ſtomachus debilitetur, ſemen attrahere non poteſt. Quòd ſi etiam allabatur vaſorum oſculis ſemen, & rurſus diſcedat, diſcutiatúrque in aërem, quod per Deos erit principium fœtus? Primùm etenim inuenire cauſam oportet ipſius elapſus ſanguinis, ſemini appropinquantis, ex ſingulis oſculis vaſorum vteri: deinde alteram, quæ totum in idem coaceruet: poſtea autem & cauſam membranæ totum hunc ſanguinem forinſecus cooperientis: quæ quidem non ex ratione tantùm, ſed ex eo quod apparet, neceſſitatem habet. Apparet enim nobis orbiculatim ipſum conceptum continens ſtatim poſt conceptionem primam. Nam & trium & quatuor à principio dierum ſæpe excidit mulieribus genitura tenui contenta inuolucro: id quod ex reſectione animalium licet deprehendere. Videbis enim manifeſtè vterum quidem totum circum ſemen contractum, membranam verò huic obuolutam: qualem quidem excreuit illa nequiſſima mulier, quam Hippocrates (vt ipſemet fatetur libro de fœtus natura) prudens ac volens coëgit facere aborſum. Cohærens nanque ſibiipſi ſemen, quo tempore ab vtero attrahitur, extenditur quidem & dilatatur, nempe omnibus vteri partibus æqualiter appetentibus ipſum. Propterea verò quòd viſcoſum & craſſum eſt, calidis corporibus conuerſatur, facilè in membranam coaleſcit, quæ iuxta vaſorum ora ex ipſo vtero pendet, de cætero in totum illi ſubtenta. Porrò vena, arteria, & neruus, prima & communiſſima animalium organa, à quibus omnes partes reguntur, non ex ſanguine, vt Ariſtot. ait, ſed ex ſemine generantur: nimirum alba & exanguia quum ſint. Quòd ſi ſanguinem tranſmutans natura, ex rubro faceret album, ex liquido craſſum, viſcoſum ex læui, vt ex eo rectè illa vaſa compingi poſſent, laboraret vtique fruſtra, ſtudens huiuſmodi parare ſanguinem, quale à principio habet ſemen. Atqui natura ipſa nihil fruſtra molitur: cui quidem nullum maius operæprecium accidere poteſt, quàm principium optimè cœptum, vt quod non ſolum medium totius, ſed potentia etiam totum eſſe dicatur, vel teſtimonio Ariſtotelis. Abſurdum itaque fuerit dicere, ſtatim in ipſis auſpiciis fruſtra operari naturam: habentémque album & craſſum & viſcoſum humorem, ad neruorum, venarum, & arteriarum generationem, eiicere quidem hunc, vt Ariſtoteles putat, ex ſanguine verò alium ſimilem gignere. Si nanque exanguem eſſe horum trium organorum ſubſtantiam natura vult, ſiue craſſam, ſiue extendi, & in fiſtulæ modum cauari, ac quamlongiſſimè progredi citra diuulſionem, ad hæc omnia certè nihil ſubſtantia ſeminis reperiri poſſit aut commodius, aut aptius. Eſt autem ſemen vitali ſpiritu plenum. Quare maximè contrarius hic ſermo naturæ operibus eſt, ſi excerni quidem in aërem diſſolutum, ipſum dicamus, retineri autem ſanguinem menſtruum, ceu benigniſſimum, quem vt alienum natura excernit ſingulis menſibus. Non enim eſt familiaris vtero ſanguis menſtruus, ſed ipſum ſemen: & propterea ſuſceptorium huius organum natura conſtituit vterum. Quantum igitur ex ſemine vterum ipſum contingit, hoc fit ſtatim membrana. Reliquum verò totum, habuit quidem & ipſum inſitas facultates: attractricem quidem familiarium, & * per quam retenturum, & alteraturum, alimentúmque ſibi facturum erat: expultricem denique alienorum & ſuperfluorum. Habuit præterea & familiares materias quas attracturum erat ab vtero, ſanguinem videlicet & ſpiritum, per oſcula quibus connexum eſt. Et ſanè hæc ſtatim à principio per ambientem membranam nondum duram factam, attraxit. Ad finem verò, tantùm per foramina illius, ob attractricem perpetuam, obque interuentum humorum, minimè coaleſcentia, ſed adaperta magis, per quæ ſcilicet ferebantur materiæ. Solet autem alimentum non ſemper pari copia, ſed iuxta proportionem augmenti illius quod alitur, aut exiguum, aut copioſum affluere: ſanguis quidem ex venis, ſpiritus verò cum ſanguine tenui, modico & calido, per arterias, vtrunque ad propriam ſuam cauitatem. Quin & temporis progreſſu neceſſarium eſt hanc viam in fiſtulæ modum cauari, ac vas fieri. Cæterùm quandoquidem impoſſibile erat, ſemen ad fundum vteri illapſum, ipſum totum illinire, vtpote qui exortus vtrinque veluti cornua quædam haberet, hæc ſanè fœmineo ſemine illeuit natura. In hæc ſiquidem cornua, ſingula ab vtráque parte exiſtentia, vas ſeminale ſe ingerit, ex fœminæ profectum teſtibus. Quando igitur ſimul ſub idem tempus, cum mare ſemen fœmina emiſerit, ipſum muliebre ſemen per vtrunque eiectum cornu, delatúmque in medium vteri ſpatium, ſimul quidem oblinit vias, ſimulque ad maſculi ſemen perueniens, vnà cum illo miſcetur. Sic ita per membranas ambo mutuò innectuntur, per quas tunc in ſua profectione ipſum muliebre ſemen produxit, vt totam genituram amplectens, hanc fœtui vtilitatem præſtaret, & vt veluti alimentum quoddam, maſculo ſemini fieret: tenuius enim eſt illo, & frigidius, familiarius verò omni alio ad ipſius nutricationem. At verò fines illi vaſorum, per quos ſingulis menſibus ſuperfluum ſanguinis ex toto corpore in vterum deriuatur, exiſtunt vera acetabula, ſiue cotyledones. Appellatur autem ſecunda, externa illa membrana, quam pertranſeunt

tum

Grumus quãdo fiat.

Vterum ad pudendũ procurrere, vt eat obuiã ſemini.

Membranam obuolui ſemini in vtero.

Hippoc. coëgit quandam facere aborſum, contra quàm in ſuo illo iureiurando eſt pollicitus.

Semen præbere generationẽ venis, arteriis, & neruis, primis organis.

Naturam nihil fruſtra moliri.

Principium dicitur potentia eſſe totum.

Seminis ſubſtantia quibus rebus aptiſſima.

Semen vitali ſpiritu eſt plenum.

Sanguinem menſtruum non eſſe familiarem vtero.

Membrana ex qua ſeminis parte gignatur.

Semini ineſſe quatuor facultates naturales.

Semen quas materias trahat ab vtero, & per quas vias.

Seminalia vaſa fœminea, profecta à teſtibus, inſerũtur in cornua matricis.

Semen muliebre miſceri virili in vtero.

Seminis fœminei vſus.

Semen fœmineum tenuius frigidiúſque maſculo.

Acetabula quæ.

Cotyledones.

Secunda quæ dicatur.

Farciminalis membrana fœtus ſuſcipit lotium.

tum arteriæ, tum venæ, materias ipſas ad fœtum ex vtero deferentes. Altera autem membrana, quæ ſurſum ad cornua pertingit, farciminalis vocatur: quæ augeſcentibus liquidis excrementis in fœtu, ex ipſis ſuſcipit alterum. Porrò ex ſpiritu & tenuiſſimo ſanguine, qui vnà cum illo per arterias ad fœtum confluit, calidiſſimum ex viſceribus ipſa natura conſtituit.

Cordis & hepatis generatio.

Alter verò ſanguis craſſius, ſpeciem hepatis originalem producit: atque hanc etiam pleræque venæ per ſecundam latæ perficiunt. At arteriæ, ad aliud calidiſſimum viſcus feruntur,

Cor moueri perpetuò.

quod ob excellentem caliditatem, moueri veluti flamma quædam non ceſſat, ſed ſemper viciſſim diſtenditur & contrahitur. Et venæ quidem arteriæque materias in hæc viſcera deducentes, veluti radices ipſorum exiſtunt. Quæ verò protenduntur in totum fœtum, tunicis ſimiles ſunt, in multos ramos diſtractis.

Venarum, arteriarúmque generatio.

Generatio autem his eſt, ex ſubſtantia ſeminis in fiſtulæ modum cauata.

Cerebrum ex ſolo ſemine oriri.

Tertium verò principium, à quo omnes producti ſunt nerui, generationem ex ſolo ſemine habet. In permiſtione quippe ipſius ad ſemen muliebre, multæ bullæ ſunt ruptæ, ex quibus intrò & ad profundum ſpiritus ſeipſum ſeruare cupiens conceſſit. Neque enim veluti vapor erat, ſed per ſe mobile animalis principium, quemadmodum & cauitatem ſpiritus plenam, ex circunſtante humore produxit ſemini.

Cranij productio.

Quò autem neque etiam inde promptè euacuaretur, firmam ſibi domum fecit ex liquida ſeminis ſubſtantia, quæ ipſum ambit: id quod in ea craſſius & durius erat, ad externum lineamentum extrudens: quod vtiq; ipſum progreſſu temporis calefactum & reſiccatum, erat futurum os. Hoc in principio quidem facultas opifex, ac fingens animal operatur: nondum tamen apparet, præ paruitate. Quando verò primùm apparere incipiunt, maxima ſunt tria hæc ex vicino inter ſe ſita, & ſe inuicem contingentia.

Cerebrum in altiori locari ſede.

Principium quidem neruorum futurum, quod cerebrum appellamus, in altiori ſede locatum: cor autem & hepar (quæ ſeſe mutuò contingunt) ei ſubdita. Quæ principia tria, longius progreſſu temporis diſparantur, & in totum, quod eis efformatur, animalis corpus tranſmittunt germina.

Spinalem medullam oriri à cerebro.

Aortam oriri à corde.

Venam cauam oriri ab hepate.

Spinalem nanque medullam cerebrum veluti truncum quendam producit: cor verò arteriam maximam, quam aortam Ariſtoteles vocat: hepar denique venam cauam. Et ſanè apparet ſtatim à principio circa medullam ſpina ipſa firmata: circa cerebrum verò, calua obducta: ſicuti & iuxta cor thorax, *

Thorax primũ & principaliſſimum reſpirationis organum.

qui non ſolùm domus futurus erat in partu, ſed primum & principaliſſimum reſpirationis organum. Hæc igitur aliquanto poſterius fiunt.

Tempora generationis fœtuũ, quatuor.

Ipſius autem fœtuum generationis, quatuor in vniuerſum ſunt tempora. Primum, in quo ſeminis ſpecies vincit, & dominatur: quæ quidem conſtitutio, non fœtus, ſed genitura vocatur.

Genitura quid.

Vbi verò expletus quidem ſanguine fuerit fœtus, cor autem, cerebrúmque & hepar adhuc inarticulata ſunt & informia, firmitudinem tamen & magnitudinem momentaneam iam habent, hoc tempus ſecundum erit. Tertium deinde eſt tempus, quando illa principia tria manifeſtè videre licet, reliquarum verò partium deſignationem per lineamenta, & quaſi obſcuriorem quandam adumbrationem. Quartum denique & poſtremum tempus hoc eſt, quum fœtus omnibus artubus ſuis eſt integrè conſummatus & abſolutus: quo tempore non fœtus ſolùm, ſed iam puer ab Hippocrate nominatur.

Fœtuum ad plantas comparatio pulcherrima.

Fœtus itaque veluti planta, omnem generationem & formationem à ſemine accipit, dupléxque principium motus & formationis ſtatim ab ipſo principio. Qualis enim eſt radicatio in plantis deorſum, talis eſt fœtibus inſertio arteriarum & venarum in vterum. Qualis verò ſurſum vergens truncus in plantis, tales ſunt in fœtibus, à tribus principiis exortus. Etenim natura ſeminis non aliis viribus producit plantam, aliis animal: ſed quemadmodum plantæ ſemen terra indiget, vt nutriatur ex ipſa & augeſcat; ſic noſtrum indiget vtero ſemen, ob cauſas eaſdem. Ad hæc, radices ſibi generat planta, quibus trahat alimentum ex terra: ita chorion, hoc eſt, ſecunda, gignit vaſa, fœtuum radices. Producit quidem truncum à ſe ipſo ſemen plantæ, & ab illo alios & alios ramos, vſque ad extremas propagines: at non ſecus in fœtu videre licet iuxta illa tria principia tres truncos natos, arteriam nempe aortam, venam cauam, & ſpinalem medullam: qui in varios ramos diuaricantur, vſque ad vltima germina.

Animal dicitur triplex planta.

Quæ triplex planta animal futura eſt, non reiecta illa, quàm à principio habuit facultate vegetatrice, ſed altera inſuper acquiſita. Ex loco autem in locum ipſum tranſire oportet, vbi perfectum fuerit, ex vteróque ſolutum: quod facere minimè poſſet, ſi frigidum vt arbores fieret, &, ſi organis ad ambulandum aptis careret. Quare duo principia acquiſiuit, alterum organorum, quæ cuſtoditura ſunt ipſi naturalem caliditatem: alterum eorum quæ ſubſeruitura ſunt omnibus ad quas concitatur actionibus. Sed his quidem poſterius vtetur.

Principium plantatitium, quæ ex ſemine gignat.

Secunda.

Principio autem plantatitio primò eſt vſum: quod vtique non ex ſanguine, ſed ex ſemine, arteriam, venam, neruum, os & membranam produxit: & ſecundam quidem primùm ei forinſecus circundedit, ac ſimul cum ipſa

Farciminalis.

farciminalem membranam condidit tenuem quidem, anguſtámque & infirmam, futuram tamen adiumento ſecundæ, in materiam attractione, ſuſcepturámque formati animalis vrinam. Nam ad totum fœtum ambiendum, excipiendúmque vaporem defluentem ab illo, generata eſt tunica agnina, ſatis ampla & robuſta.

Agnina tunica.

Reliquarum autem membranarum, quibus variæ partes teguntur, nulla in primis diebus neceſſariam habet generationem (neque enim ſuffeciſſet ad ipſorum omnium opificium, ſubſtantia ſeminis) ſed procedente tempore, dum quod antea erat ſemen, iam grandis factum eſt fœtus.

Geniture viſcoſitas, quibus fit generandis idonea.

Oſſium generatio.

Ad quarum generationem natura vtitur geniture viſcoſitate: ex qua quidem quicquid craſſius magíſque terreum, ac minus tractile eſt, ad oſſium regionem delegat; quæ ſanè arida & terrea, pinguitudiníſque expertia, ſed obducta membranulis tenuibus, carnéque operta perfecit, ad id maximè vſa caloris vi: qua nimirum omnem glutinoſam ſubſtantiam ab oſſibus exugens, ligamentis quibus inuicem copulantur, impoſuit. Ceterùm vbi ipſis oſſibus carnem ſuperſeruit, prius quàm membranis integeret, ibi minus aridum totum os factum eſt. Extendit autem à membranis circumoſſalibus, etiam carnibus ipſis gracilia opercula. Quin & neruum in vnamquanque ipſarum diſperſit, vbi eos prius in fibras aranearum telis tenuiores diſſoluit. Sed alias etiam fibras & ſimi-

liter tenues, ex ligamentis productas & carnibus implicatas inuexit, atque ita rurfus in vnum & idem ambo coëgit fibrarum genera, totum quidem organum in quo hæc fabricauit, mufculum efficiendo: id verò vbi fibræ congrediuntur, tendinem. Ligamentorum etiam non modicam partem in ipfos mufculos indidit: vt nervorum, non in hos folùm, fed & in vifcera omnia. Eft & aliud fibrarum genus in ventre, inteftinis, & vtraque vefica, adeóque in vtero & corde, generationem ex femine habens, quibus veluti nexui cuipiam totum vifceris corpus circumcirca accreuit, ex fanguine ortum. Omnia fiquidem quæ carnofa fpecie prædita funt, funt ex fanguine condita. Membranofa verò omnia, ex femine fuum ortum fortiuntur. Ob id quæ ex fanguine generata funt, fi corrumpantur quandoque, facilè regenerantur, vt quæ materiam generationis largam poffideant. Quæ verò ex femine, aut neque prorfus, aut valdè rarò, regigni poffunt: quanquam efficiens ipfius caufa perfectis animalibus infit. Quòd fi quicquam eorum quæ ex femine ortum duxere, carne nudatum fit, caro quidem circumnafcetur, fimile verò illi quod denudatum eft, nullo modo amplius innafci poteft: vel fi Ariftoteles moneat, fingulorum ineffe naturis, vt fibiipfis fimilia faciant. Etenim in id quod naturæ eius quod tranfmutatur propinquius eft, facilis eft tranfmutatio. Ac proinde fanguini facillimum eft carnem fieri: difficillimum verò * membranam, neruum, venam, arteriam, tunicámve. Primum igitur vnumquodque eorum quæ nutriri debent, familiarem fibi ex fanguine, ac fimilem fuccum trahit: qui poftea diffolutus vapotis inftar, his quæ ipfum attraxerunt, apponitur: ac tandem ab eis tranfmutatus, illis affimilatur. Non ergo videtur, vnamquanque primarum partium animalis à principio quidem ex femine natam effe, aliud autem effe ipfarum vltimum & familiariffimum alimentum. Procedunt porrò arteria & vena in vtrunque teftem non recta via, fed flexuofa, multiformíque in qua quidem licet videre fanguinem albefcentem paulatim: poftea verò, vbi ipfum vas teftem contingit, in eo planè feminis fubftantia iam perfpicuè confpicitur. Eft enim vtrique tum arteriæ tum venæ, generatrix natura feminis. Verùm ex fanguine ipfum conficiunt, diutiffimè in vertiginibus illis verfato. Alteratur enim fanguis tranfiens in femen: quum omne alterans, in fuam naturam ducat ipfum quod alteratur, quemadmodum etiam apparet. Album enim & craffum & vifcofum eft femen, aptum vt ex eo arteriæ & venæ nutriantur. Cæterùm amputatas venas, ac rurfus generatas in magnis vlceribus vidimus: id quod affolet fieri confpirante in vnum robuftiffima facultate cum materia feminaria copiofa. Arteriam verò aut neruum nemo vnquam vidit regeneratum, ob penuriam materiæ, quam & copiofam & validæ facultati iunctam, adeò crafforum vaforum requirit generatio. Verùm iuxta primam generationem ex femine, coaceruatus adhuc eft humor, ex quo vafa ipfa formantur: opifex autem ipfius duplex eft, tum facultas, quæ in ipfo femine habetur, tum quæ in vteri vafis, quibus allapfum eft. Quare nihil mirum, prima naturæ organa velociter formari in fœtibus. Sed nec tribuere vafis illis flexuofis totam feminis generationem eft æquum, vt Ariftoteles facit, priuans teftes facultate femen gignendi. Arteria itaque & vena, à vafis quæ circa fpinam funt progredientes, per ilia deorfum feruntur, donec perueniant ad venam tefticularem dictam, quæ iuxta caput tefticuli incumbit, quod epididymis appellatur, ex qua fiftulæ multæ in teftem perueniunt, feminario humore refertæ. Huic tefticulari venæ, & arteria & vena adnafcuntur, circa paulò antè relatam obuolutionem: cui & patuam quandam à feipfis diftributionem largiuntur, priufquam inferantur tefti. Inde feminalis meatus geniturarn hauriens, ad pudendi exortum eam fubuehit. Quoufque enim intra ilia funt arteria ipfa & vena, peritonæo integuntur. Hinc verò peritonæum, vtrinque momentaneo foramine perforatum eft, & meatus ab ipfo maximus ad teftes defcendit. In quo & obuolutio vaforum gignitur, & vas feminale ex vena tefticulari enafcens, ad ilia afcendit: contingens quidem circa exortum ipfum tefticulum, non tamen ex ipfo generationem habens. Iam verò iuxta vtrunque meatum arteriam & venam defcendentem reperias, afcendens autem vas feminarium. Inde verò rurfus non amplius extra pubis offa, fed per profundum & fupra ipfa in decliue fertur, donec ad veficæ perueniat collum, cui pudendum continenter cohæret. Quia enim vas feminarium longiffimum factum eft, ob id tantam viam circumcurrit. Contingit enim ità fanguinem in vafis morantem concoqui, & in grumos cogi, & vas feminale longiffimum & varicofum iuxta veficæ collum exiftens, genituram quam longiffimè iaculari. Cæterum in quibus teftes execti funt, epididymide intacta, nihil patitur vas feminarium. Deperit autem animalibus non folùm emiffio feminis (hoc enim in iis feliciter cederet, qui abftinere à venereis percupiunt) fed & virilitas & omnis mafculina inclinatio. Sic etiam fi animali fœminæ excindas tefticulos, neque libidine concitabitur, neque marem admittet, fed amittet fœmineam naturam. Quo nomine fcrofæ caftrantur, fiuntque fic caftratis mafculis fimiles, atque vberius alimentum accipiunt, pinguiorémque & fuauiorem carnem, quàm reliquæ fcrofæ, habent, quemadmodum & mares maribus. Non tamen fimiliter periculo vacans ablatio teftium ipfis fœminis eft. A lateribus enim ab vtraque parte finguli adiacent, arteriam quidem & venam, veluti qui in mafculis funt, pampinoformiter fibi infertas habentes: vas verò feminale ad vtrunque cornu finiens. Neceffarium itaque eft vtrunque latus diffindere, fi quis excindere velit: atque in hoc fanè maius periculum eft, quàm in maribus. Porrò quibus exe-cti funt teftes, ij virili robore deftituuntur, perfrigerantúrque ceu virium fomite, alteróque infiti caloris principio priuati, neque ampla illis eft vena, neque floridus fanguis, neque validè pulfant arteriæ, fiuntque glabri vniuerfum corpus, neque venerea appetunt, aliud quippiam magis exiftentes quàm animal. Quare hac parte teftes etiam ipfo corde funt præftantiores, nempe qui præter hoc, quòd caliditatem ac robur animalibus exhibent, amplius etiam generi conferuando præfunt. Quam eorum facultatem infignem, haud fcio quomodo neglexerint veteres, conferántne, an non conferant femini difceptantes. Alteratur enim totum corpus per ipfos teftes. Nec folùm

Margin notes (left): Mufculi conftitutio. — Tendo. — Ligamentum, Vifceribus & niuerfis effe neruos indi-tos. — Carnofa omnia effe ex fanguine orta. — Membranofa omnia à femine oriri. — Genita ex fanguine regenerari poffe. — Genita ex femine regenerari vix poffe. — Nutritio vniuerfis ex familiari illis portione fanguinis. — Sanguinis in femen degeneratio. — Vafis feminariis ineffe vim generatricem feminis. — Semen ex fanguine gigni. — Venas amputatas, regeneratáfque vidit Galenus. — Arteriam, neruumve amputatum, cur regenerari non liceat.

Margin notes (right): Teftes priuauit Ariftot. facultate gignendi femen. — Tefticularis vena. Epididymis. — Seminalis meatus. — Peritonæi perforatio. — Seminarij vafis infertio in pudendum. — Spadonibus omnem virilitatem perire. — Scrofæ caftratæ. Caftratorum carnes fuauiores exiftere. — Teftium ablatio in fœminis periculofior, & quare. — Caftratis quæ accidant. — Caftrati funt aliud quippiã magis, quàm animal. Teftes quo nomine præftent cordi.

ſolùm inſuauior eſt caro victimarum non caſtratarum, ſed & qualitas ipſa carnium ſimile quiddam teſticulorum qualitati habet, graue nempe, & viroſum. Teſtes itaque præſentia ſua, tum calorem, tum robur, atque adeo coëundi appetentiam ipſi animali conciliant. Cæterùm tertium hoc, neque cor ipſum exhibere poteſt: quare illud quidem viuendi tantùm, teſtes verò bene viuendi principium fuerint. Quanto autem melius eſt bene viuere, quàm ſimpliciter & ſolùm viuere: tanto in animalibus teſtes corde ſunt preſtantiores. At in ſeneſcentibus & debilibus, teſtes ipſi ſunt laxi, contrà quàm, in iuuenibus, fortibúsve. Nonnullis ex quadrupedibus ſubſtricti quidem ſunt teſtes, vt ſuibus: volucribus autem omnibus intra peritonæum prope ſpinam firmantur. Iam verò vnaquæque animalis pars, humorem ad ſe loco alimenti influentem, in ſui ipſius naturam permutat. * Eſt autem propria vnicuique particulæ eſſentia haud quidem ſecundum humorum, qui in ipſis ſunt, naturam, ſed ſecundum corporum ſolidorum ſubſtantiam, à quibus contentotum humorum fit alteratio. Quod quidem ſi ſic ſe habet, continetur autem ſeroſus humor in teſtibus, ab huiuſmodi vtique ipſorum corpus nutritur. Vnaquæque autem pars familiariſſimum ſibi alimentum conficit: quare teſtes ſemen etiam conficient. Sed operantur ipſum tum arteriæ, tum venæ, quamuis paucum longo tempore: at teſtes non ſolùm multum, atque id breui tempore, ſed exactiſſimè elaboratum: ſynceriſſima enim exactè eſt ipſis ſeminis qualitas: ac proinde omnibus animalis partibus quam celerrimè illam communicant. Fortes ſiquidem facultates in naturã ſuam alterant totum corpus. Pauxillum quippe deleterij humoris, corpori animalis illapſum, totum ipſum tranſmutat quambreuiſſimo tempore. Similiter auxiliaria medicamenta corpus vniuerſum alterant, alteratione venenoſis contraria, non ſubſtantia ipſorum totum corpus perſoluente (quod vtique impoſſibile eſſet tam breui tempore) ſed qualitatis facta diſtributione. Quid igitur mirum eſt, ex teſtibus in totum corpus facultatem quandam diſtribui, qualis neruis quidem ſenſus & motus ex cerebro, arteriis verò pulſandi facultas ex corde? Atque ea quidem facultas in maribus, roboris & virilitatis, in fœminis verò effæminationis exiſtit cauſa. Ob idque fœmineum animal exectis teſtibus, caſtrato maſculo aſſimilatur: reliquæ verò omnes partes eaſdem facultates in vtriſque habent. Trahunt itaque ſeroſum humorem teſtes, quem ipſis antè præparant vaſorum inuolutiones. Deinde vbi qualitatis ex ipſo fructum ceperunt, eamque cæteris communicarunt partibus, id quod ſuperfluum eſt, in meatus ſeminarios deponunt, hi verò foras in coitu excernunt. Idcirco per immoderatam quidem venerem, omnia ſpermatica organa, vacua & exhauſta redduntur: turgentia verò, vbi adeſt vitæ ratio caſtiſſima. Trahunt itaque violenter ſemen ab ipſis venis teſticuli: venæ rurſus à ſuprapoſitis: atque hæ rurſus ab his quæ deinceps ſunt ſitæ: qui tractus non ceſſat, donec ad omnem corporis partem tranſumptio ipſa perueniat: quo fit vt totius animalis partes omnes proprio alimento priuentur, donec omnium fortiſſima expleatur. Neque verò ſolam ſeroſam humiditatem ab omnibus animalis partibus ſic auferri contingit, ſed etiam vitalem ſpiritum. Quare mirum non eſt, immodico vtentes coitu imbecilliores reddi: videlicet à toto corpore, vtroque humore ſynceriſſimo ablato, accedentéque ad hæc voluptate, quæ ipſa per ſe eſt ſufficiens vt firmitudinem vitalem diſſoluat, adeò vt iam quoſdam ex nimia voluptate conſtet animam exhalaſſe. Igitur omnes ſolidæ corporis partes ex ſemine generantur atque nutriuntur. Quippe quæque pars, ex qua primum facta eſt ſubſtantia, ex eadem ſemper nutritur, quòd nutritio expletio ſit ſubſtantiæ defluentis. Quapropter etiamnum generari licet, quæcunque à principio ex ſanguine ſunt concreta: non generari autem (præterquam alicubi venam quandam, atque id rarò) quibus ſua ex ſemine generatio à principio contingit. Vt autem de vaſis ſeminariis rurſus aliquid dicã, ſciendum eſt, ipſa eſſe plena ſemine, vel eo tempore quo animalia venere non vtuntur: id quod fieri poteſt trahentibus ipſis genituram à teſtibus, & ipſis teſtibus etiam ad illa eam relegantibus: idque per epididymidem maximam, per quam ſcilicet mediam, connectuntur ipſi glandulosi teſticuli ſeminariis vaſis. Imò verò ſi licet fateri quod verum eſt, epididymis ipſa eſt principium & radix vaſorum ſeminalium, quæ ex toto teſticulo ſemen in ſeipſam haurit.

Teſtes alterãt vniuerſum corpus.

Carnes non caſtratarum redolere quidpiam graue & viroſum.

Teſtes quid præſtent.

Cor viuendi principium tantùm.

Teſtes bene viuendi principium.

Teſtium ſitus diuerſi.

Eſſentiam cuiuſque particulæ dici ſecundum corporum ſolidorum ſubſtantiam.

Teſtium corpus nutriri ab humore ſeroſo, quem continent.

Teſtes conficere ſemen.

Teſtes cur celerrimè toti corpori ſeminis qualitatem cõmunicent.

Facultates fortes corpus in ſuam naturam mutare.

Execta fœmina, caſtrato maſculo aſſimilatur.

Teſtes trahere humorem ſeroſum.

Vitalem ſpiritum etiã rapi cum humore ſeroſo à ſeminariis organis.

Coitu immodico vtentes, cur imbecilliores reddantur.

Voluptas vitalem firmitudinem poteſt diſſoluere.

Solidas partes ex ſemine generari & nutriri.

Nutritio eſt expletio ſubſtantiæ defluentis.

Spermatica vaſa eſſe ſemper referta ſemine.

Epididymis eſt radix ſeminalium vaſorum.

GALENI PERGAMENI *De Semine*,

LIBER SECVNDVS.

PORRO teſtes muliebres adiacent quidem vtero, vtrinque ſinguli, conſimilem vaſorum inuolutionem, veluti ij qui in maribus ſunt, ſuſcipientes. Non procedunt tamen in eundem locum hæc vaſa, propterea quòd neque foras, quẽadmodum marem, ſed in ipſos vteros oportebat fæminam emittere ſemen. Ideóque veluti ſeminali meatui obuiam euntes vteri, à lateribus prælongos exortus extendunt, per quos ſemen ſuſceptant. Maximè verò plenum eſt vas ſeminale in animalibus venerem appetentibus: ſicuti viciſſim vacuum à recenti coitu. Habet etiam idem aliquando non modicam copiam in iis quæ ex longo temporis interuallo imprægnantur: in quarum ſanè prælongis illis exortibus, quæ cornua appellantur, videbis manifeſtè humorem ſeminarium craſſiuſculum. Ad hunc enim locum farciminalis membrana peruenit, necnon genitura craſſa. Admirari autem ſubit etiam hîc eos, qui dicunt vas ſeminale extra vterum habere adaperta oſcula, inſeríque in collum veſicæ, eodem quo in maribus modo, ac proinde fœminarum ſemen effluere. Cuius opinionis fuit aſſertor Herophilus. Neuter ſiquidem ſeminalis meatus, in vllo aliquo * fœmineo animali in ipſum veſicæ collum inſeritur: imò neque in ipſius vteri collum: verùm à lateralibus vteri partibus adnati, alter hinc, alter inde, ad ſummum perueniunt vterque apicem, ſiue cornu, à ſua parte ſitum: ibidem intra vterum effundentes ſemen, quod grauidis aceruatur circa eum ipſum locum. In profuſionibus autem ſeminis quæ per ſomnum fiunt, primùm quidem in vterum ipſum illabitur, poſtea verò foras vacuatur. Itaque in fœminis, tum vaſa ſeminaria plena ſunt ſemine, tum etiam teſtes. Quòd ſi in vtero ipſum muliebre ſemen cum virili miſceatur, cogaturque & craſſeſcat, tunc for-

Fœminas non emittere foras ſemen, ſed in ipſos vteros.

Herophilus.

Seminales meatus in fœminis aperiri circa cornua, intra vterum, inibíque ſuum ſemen effundere.

Fœtus formãdi ratio.

matio fœtus cõtinget,vt pulchrè Hippocrates tradidit.

Semen muliebre quid possit præstare.

Potest etiam natura, ex solo muliebri semine farciminalem membranam gignere. Potest & alimentum familiare & primum, subornare masculo semini.

Semen vnum perfectũ posse ex virili & muliebri conflari.

Posse autem ex vtrisque mistis vnum fieri semen perfectum, Hippocrates opinatus est * Sed quæ obsecro possibilia essent, si hæc forent impossibilia? Quòd etiam fœmina ad venerem incitetur, vel maximè possibile est.

Pollutiones contingere fœminis vel absque mare.

In eis siquidem seminarij meatus pleni semine, excernunt ipsum, citra vllum congressum cum masculo: quin & seminis effusiones per somnum similiter vt mares patiuntur. Iam verò quòd opificis opus sit, similem aut dissimilem alterutri ex parentibus fœtum efficere, nemo ignorat.

Similitudinis liberorum ad parentes consideratio.

Pueros autem matri similes, ob alimentum illis assimilari, sunt qui contendant, idque producentes omnes alterationes, quæ tum animalibus, tum plantis, ob alimentum contingunt. Non intelligunt tamen, quòd nullam earum alterationum, quas dicunt, possunt speciem alterantem ostendere. Neque omnino præterea quicquam immutat forma ex specie animalis, siue plantæ: sed ex seminibus omnia tale principium habent.

Similitudo vnde oriatur.

Quinetiam similitudo ipsa ex partium fit formatione, non secundum communem speciem, sed iuxta insitas differentias ipsarum.

Animalia omnia gigni ex menstruo, & semine.

Generantur autem omnia animalia ex semine & sanguine menstruo. Quandoquidem igitur fœtus vtrisque parentibus assimilantur, commune habent principium, quod eos parentibus ipsis assimilat. Quippe fœtuum similitudo ad parentes, secundum principium contingit. Quòd si sic res habeat, aut ex semine, aut ex menstruo, similitudo fœtuum ad parentes oritur. Sed non ex menstruo, quum substantia eius vtrique parenti non sit communis: à semine igitur proficiscitur.

Similitudinem oriri à semine.

Si verò ex semine oriantur fœtuum similitudines, necessarium vtique fuerit fœminam semen emittere, quòd multi pueri matri simillimi appareant. Scrutemur autem nos iam, an quæ tandem sit causa, ob quam species animalis magis fiat secundum matrem: iuxta alterutrum parentem ipsa similitudo: hoc tamen præmisso, quòd natura quidem corpus præparat animæ moribus & facultatibus aptum, * sed quod mores & facultates habet, ex temperamento secundum substantiam insitos, vnde etiam prima ipsorum est generatio.

Naturam præparare corpus animæ moribus aptum.

Morum generatio prima ex tẽperamento.

Contingit igitur ex his suppositis, tanquam fulcris, concludi, species animalium, ad subiectas generationi substantias, hoc est materias, consequi: & esse ipsum animal, aut equum, aut bouem, aut hominem, iuxta substantiam ex qua factum est, & non secundum facultatem illius substantiæ motricem, formatricemque.

Species animalium ad subiectas generationi materias consequi.

Semen esse facultatem atque materiã: menstruum autem, materiam & facultatem.

Cæterùm nec semen ipsum facultas solùm est, sed & materia quædam: nec menstruum materia solùm, sed facultas. Vt enim semen ad materiale principium animalis maximè confert, sic menstruum ad potentiale conducit.

Semen quid.

Sanguis est semen potentia.

Est autem semen sanguis accuratè percoctus, à vasis continentibus ipsum: vnde sanguis non solùm materia generandi ipsius fœtus fuerit, sed & semen potentia.

Animal omne gigni ex materia simul & facultate.

Quòd igitur ex materia simul & facultate vnumquodq; gignatur animal, omnibus in confesso est. Quòd verò tum semen, tum menstruum habeat vtraque principia, non tamen æqualibus viribus prædita, sed semen quidem effectiuum fortissimum, materiale verò modicæ molis: menstruum autem materiale quidem plurimum, potentiale verò siue effectiuum, maximè debile; id etiam est confitendum. Si ergo materiale gignendi principium, iuxta quod species animalis absoluitur, in solo menstruo esset situm; fœtus vtique exactè eiusdem speciei cum matre generaretur: quemadmodum etiam, si effectiuum solùm in semine esset, semper vtiq; similis foret patri. Quando verò vtrũque ambo ipsa principia habet, ac prædominatur in menstruo quidem materiæ copia, in semine autem facultatis, aut roboris: meritò (opinor) speciem animalis à matre potius ipse suscipit fœtus, quàm à patre, etiamsi ipsius semen ad materiale principium conferat.

Speciem animalis à matre potius suscipit fœtus.

Similitudinem verò non magis iuxta matrem, quàm patrem, refert: quamuis quod ad robur quidem seminis attinet, fœtum patri magis assimilari oportebat. Verùm genitura muliebris etiam ad valetudinem conferens, quum facultatem ex menstruo per nouem menses prodeuntem assumpserit, tanto exuperat, quanto circa primum congressum exuperabatur. Proprium enim muliebri semini est, suam ipsius substantiam ac facultatem magis quàm masculini, augere, atque corroborare. Non desunt, qui si fœmina non solùm materiæ, sed etiam facultatis principium sit, superuacaneos esse masculos dicant.

Oua subuentanea citra operam gallinacei oriũtur.

Quidam verò gallinarum hac parte mentionem faciunt, quę subuentanea & fauonia appellata oua pariunt, citra mixturam masculi. At Empedocles futuri fœtus partes diuulsas esse contendit, easque partim in masculo, partim in muliebri semine contineri, atque inde etiam ipsius venerei complexus appetentiam oriri animalibus, nimirum diuulsis partibus inter se vniri appetentibus.

Empedoclis opinio refellitur.

Quæ opinio longè absurdissima est, faciléque redargui potest. Quæ verò sit causa ob quam quum ipsum fœmineum animal etiam semen emittat, masculum tamen sit generatum: aut cur generato masculo, etiam adhuc seruatum sit ipsum semen fœmineum, considerandum. Præstabilius enim erat ipsum fœmineum animal habere excrementum conferens ad fœtus generationem.

Semen fœmineum masculino alimentũ esse.

Quippe semen fœmineum, ex quo diximus gigni farciminalem membranam, proprium ac familiare alimentum masculo semini existit, quum sit illo tum humidius, tum frigidius, necnon magis tenue. Quare perperàm faciunt, qui frustra ipsum generatum esse pronunciant, impossibiléque esse fœminam vtraque coaceruare excrementa, contendunt. Melius siquidem eos modicè castigato sermone erat dicere, impossibile esse fœminam & sanguineum habere excrementum, & etiam semen prolificum, vt cui frigidi temperamenti ratione, superfluus sanguis accumuletur: forti autem caliditate opus sit ad generationem seminis exactè elaborati & percocti.

Fœminam esse frigidiorem & humidiorem masculo.

Est enim humidior atque frigidior fœmina: calidior autem & siccior masculus. Vnde meritò alteri quidem deest quid, ad exactam seminis concoctionem: alteri verò impossibile est sanguineum excrementum habere, præ caliditate & siccitate idipsum totum siccante.

Animalia siccioris temperamenti, solẽt oua gignere absque commercio masculi.

Ob id igitur & animalia quæ \siccioretemperamento prædita sunt, oua generare solent citra conuersationem masculi. Deest tamen his quippiam ad perfectionem, si non assumant ex illo caliditatem. Itaque possibile est animo concipere tale temperamentum corporis, quod * imperfectum animal generet absque alterius miscella.

Concipi aliquod perfectũ animal absque alterius miscella, perdifficile esse.

Perfectum verò in seipso id concipere, sanè difficile, & fortassis etiam impossibile est. Porrò tale debet esse generatiuum

semen,

Semen prolificum, qualenam esse debeat.

ſemen, vt ſtatim ſimulatq; eſt diffuſum, ſubſtantia ipſius partim in membranam abeat, partim in vas diſtendatur, partim denique pulſet. Quod igitur in plantis eſt terra, hoc eſt in conceptibus mater, alimentũ ſuggerens, donec totũ animal perfectè abſolutũ fuerit. Et quemadmodũ plantarum ſemini largus ex terra humor, ſic animalium ſemini, materia in maternis venis inſitum alimentum exiſtit. Dicere autem quis poſſit: Si iuxta prædominans ſemen ſimilitudinem particularum natorum ad parentes fieri contingit, omnes partes alteri parentum neceſſariò futuras ſimiles, cuiuſcunque tandem ſemen prædominabitur: id quod ſecus apparet. Cæterùm (vt diſcutiamus hæſitationem hanc) quum ſemen ipſum ſimilarium partium exiſtat, ſi fœmineum quidem in vtero ſemini virili miſceatur, poſſibile ſanè eſt ipſa circa effingendos fœtus inuicem prædominari, iuxta partes diuerſas. Imò verò, etiamſi diſſimilarium partium ipſum ſemen exiſteret, poſſet tamen ex omni ſui ipſius particula, pro eiaculationis modo alterata, omnes animalis partes efficere. Prædominatur autem iuxta mixtionem in aliquibus quidẽ partibus ſemen maſculum, in aliquibus verò fœmineum. At vbicunque ipſum prępolleat, ea pars dominanti fit ſimilis. Etenim in omni particula materiæ opifex ſimul adeſt, ſemenque ſemper mouet atque cõcinnat ſeipſum. Nihil itaque miri eſt, vtrique parenti natos aſſimilari circa diuerſas partes. Num igitur etiam ſit de genitalibus partibus eandem aſſignabimus cauſam? quòd ex ipſis hæc quidem maſculina fiat, hæc autem prorſus fœminea? & quòd maſculus toto corpore à fœmina in vniuerſo animalium genere differat? Barbæ nanque & criſtæ, & calcaria, dentesque exerti, necnon vniuerſa cornua, vt in ceruis, maſculorum ſunt partes: ſecundum quas fœminæ maribus longè inferiores ſunt. Differunt etiam ab illis ſecundum alias. Arteriarum tamen omnium atque venarum numerus, formatio, & poſitio, eadem eſt, per totum maſculorum & fœmineorum animalium corpus. Opinari, autem, maſculum animal, vbi præualuerit maſculum ſemen, & fœmineum iuxta fœminei ſeminis gigni excellentiam, ſatis probabile eſt: pugnat tamen cum hoc, quòd fœminæ ſæpenumero ſimillimæ patri gignantur, & ex maſculis non pauci matri. Quod igitur maſculus aut fœmina generetur, mihi ſanè videtur cauſam ipſam tribui debere qualitatum actiuarum (quæ caliditas & frigiditas ſunt) temperamento. Apparet ſiquidem maſculus non ſolùm calidior fœmina, ſed ſiccior etiam ſtatim à principio eſſe: atque ob id, quàm illa tempore breuiori ipſum formari traditur. Eſt autem ſiccius, quod citius accipit formam, quòd nimirum ea quæ præ maximo humore diffluunt, vix effingi, aut formari queant, niſi prius compagem firmam habuerint. Ad hæc amplas arterias, & venas, & thoracem, & omnes partium cauitates habet quod eſt inflatum, * quandoquidem hoc à ſpiritu exuberanti & calido effici maximè ſolet. Quare & arterias maiores, & fortius pulſantes habet, ac totum corpus concitatum & vegetum ad motum, aliáque id genus: quæ omnia non ſolùm in iam editis, ſed in his etiam quæ adhuc geſtantur in vtero: ſigna ſunt caliditatis prædominantis. Idcirco in dextro vtero ferè ſemper maſculi geſtari videntur, ſicuti in ſiniſtro fœmellæ. Sic etiam teſticulus dexter magis ſucculentus, quàm ſiniſter exiſtit: priuſque in pubertatis tempore inflatus, generatores maſculorum efficit: ſiniſter verò macrior, & poſterius tumeſcere incipiens, fœminarum genitores oſtendit. Si igitur dextræ partes ſiniſtris ſunt calidiores, fuerit vtique hoc ſignum, maſculum calidiorem exiſtere, quem etiam eſſe ſicciorem oſtendimus. Quòd verò ad calidum & ſiccum temperamentum conſequatur actionum robur, omnibus eſt in cõfeſſo. Cur autem eiuſmodi temperamento præditus, extrà pendẽtes habeat teſticulos, & iuxta ipſos pudendum prælongum, atque ex nulla parte vterum: contrà verò humidior frigidiórque fœtus, teſticulos intus habeat reconditos, itemque vteros, atque adeò totum pudendum intrinſecus, impræſentiarum venit nobis conſiderandum. Eſt enim proportio maxima inter genitalia maſculi & fœminæ. Omnia ſiquidem genitalia membra tum maſculus, tum fœmina habere eadem videntur, poſitione tamen ac magnitude differentia. Quin & vaſa teſtes nutrientia, vtrique ſexui ex iiſdem venis & arteriis procedunt. Eandẽ etiam proportionem ſortiuntur principia vaſorum nutrientium vterum, cum iis quæ ſunt in ſcroto virorum. Nec verò neruorum principium vtriſque diuerſum eſt, ſed ab iiſdem medullæ ſpinalis regionibus in maribus fœminiſque procedit. Omnia ergo quæ genitales partes conſtituunt, in vtroque ſexu exiſtere apparet, in nullóque penitus fœminam à maſculo, aut maſculum à fœmina, ſuperari: ſed vno ſolo differre, quòd alteræ partes intus, alteræ foras exiſtant. Quare ſi animo volutabis, quòd in formatione animalis, quod hæret vtero,* genitales partes primam delineationem, & quaſi adumbrationem intra peritonæum accipiant, poſtea verò emergant, ſic vtique maſculi animalis generationem didiceris. Atque in hunc ſanè modum natura circa vnamquanque genitalium partem omne extrinſecus lineamentum, veluti ſeptum munitum effingit. Poſtquam verò opificij ſpeciem delineauit, aceruato ſpiritus impetu vtens, ſimul & quod effictum eſt, propellit, & quod continet & ambit, ſimul perrumpit. Si verò aliquando circa vltimum opus debilitetur, ipſum quod moliebatur imperfectum relinquit: quemadmodum profectò circa totum talparum genus apparet, quibus lineamenta quidem oculorum intus expreſſà ſunt, verùm foras emergere non potuerunt, natura debiliori effecta, quàm vt id efficere poſſet. Canes porrò, cæcos catulos parere præ feſtinatione, in prouerbio eſt. Satius tamen eſt ipſos recens editos catulos, imperfectos, quàm cæcos, dicere: vtpote poſt pauciſſimos dies viſuros. Nihil igitur mirum eſt, quemadmodum talpæ oculos intus habent, quos natura extra producere non potuit, eodem modo & genitales partes fœminis intus effigiatas eſſe, & extrinſecus emergere non potuiſſe, propterea quod tota natura ipſarum debilior, & imperfectior ſit. Verùm tanto ſanè fœmineorum animalium natura perfectior eſt quàm talparum, in quantum talpæ nullo cæcitatis commodo fruuntur. Non parum verò ad generis propagationem fœmineum animal confert: nam & humidius & frigidius productum, recrementa ſecum connutriturum erat, ad alimentum fœtibus ipſis idonea. Quum enim primi & recentis fœtus compages liquidior fit & frigidior, tunc & principium formationis ſerius accipit, & finem adeò tardum & debilem, vt hæ partes foras emergere non poſſint. Et quum circa partes quæ poſtremum effigiantur,

Semen, ſimilarium partium exiſtere.

Natos poſſe eſſe ſimiles vtrique parẽti ſecundum diuerſas partes.

Maſculorum & fœminarum diſcrimen.

Generatio maſculi & fœminæ, tribuitur temperamento actiuarum qualitatum.

Qualitatis actiuæ caliditas & frigiditas.

Maſculus tempore breuiori formatur quã fœmina.

Siccius, eſt quod citius accipit formã.

Caloris prædominantis ſigna.

Maſculi in dextro vtero, fœminæ in ſiniſtro geſtantur.

Teſticulus dexter maſculos, ſiniſter potius fœminas gignit.

Robur actionũ conſequi ad calidum & ſiccum temperamentum.

Genitalia maſculi & fœminæ proportione ſibi correſpondere.

Genitalia maſcula à fœmineis hoc ſolũ differre, quòd illa quidem foras promineant, hæc autem intus exiſtant.

Talparũ oculos ob imbecillitatem naturæ, erumpere nõ potuiſſe.

Canes præ feſtinatione cæcos catulos edere.

Excrementa expelli semper à fortioribus ad imbecilliores partes.

Menstruus sanguis idoneum est alimentum fœtibus.

Masculum gigni in calidiori & ficciori temperamento: in frigidiori & humidiori fœminam.

Speciem animalis ad naturam materiæ subiectæ consequi.

Similitudo formæ ad parentes, vnde oriatur.

Similitudinũ trium, principia.

giantur, naturam delassari & debilitari contingat, absoluuntur etiam aliis imbecilliores. Expellitur autem semper excrementum superuacaneum à fortioribus ad imbecilliores partes. Quia verò omnium fœminearum particularum debilissimæ sunt genitales, ob id sanè in has superuacaneus sanguis peruenit, qui salubris quidem purgatio fit fœminis, priusquàm concipiant. Tempore verò gestationis in vtero, idonea materia in alimentum ipsis existit fœtibus. Manifestum igitur iam factum est, in calidiori & ficciori temperamento masculum generari: in frigidiore verò & humidiore, fœminam. Speciem autem, siue animalis genus, hominem videlicet, leonem, atque equum, ad naturam materiæ, in animalis generationem subiectæ, consequi: quemadmodum sanè & formæ similitudinem ad vtrunque parentem, effigiantis ac formantis facultatis esse, quæ in semine continetur. Quare trium similitudinum, tria principia habebimus: similitudinem nempe generis animalis iuxta substantiam ex qua generatum est, fieri dicentes: formæ verò, iuxta motum ex semine: vt eam quæ est, aut masculi, aut fœminæ, secundum vtrorunque principiorum temperamentum. Vtraque autem principia appello menstruum & semen. Ac de his hactenus. Deinceps aliquid & de astitibus glandulosis: quos quidem qui semen & continere & generare existimant, hallucinantur. Cur enim, si & hi seminis vasa sint, animalibus quibus testes execti sunt, deperit penitus coëundi appetentia? Impossibile quippe est, organa seminis generandi viribus prædita habere, ipsorum verò vsum non habere. Natura etenim, quæ neque inutilem, neque superuacaneam aliquam particulam fecit, insitas facultates omnium corporis organorum, animalibus dedit, easque nulla institutione edoctas, ad proprias actiones obeundas. Astites itaque glandulosi ex testium castratione nihil perpessi, castratum animal ad venereum consortium non excitant, ceu quiduis aliud potius existentes, quàm organum seminale, & alterius cuiusdam vtilitatis gratia geniti. Porrò duplicem omnium glandularum vtilitatem esse, optimus Marinus tradidit. Aut enim fulciunt vasa sublimia, quæ findi solent, & diuulsionis periculum circa vehementiores motus sustinere: aut ob humorum generationem partes madefacere possunt, quæ humectatione viscosa, & ex natura dispersa indigent, ne facilè resiccatæ, pigræ ad motum reddantur. Atque in hoc secundum glandularum genus, quod viscidorum humorum est productiuum, inseri arterias & venas ait, & quasdam in vasorum mesenterij glandulas desinere: Duplex nanque & harum glandularum genus esse, quòd & vtilitas duplex existat: densas quidem & siccas, quæ vasa quæ findi solent, fulciunt: raras verò & humectas, in quas vasa inseruntur. Si igitur & oris amplitudinem, & gulæ summum, & vniuersum intestinum certæ quædam glandulæ humectant, nihil sanè mirum est etiam collo vesicæ simile quoddam auxilium præparatum esse, ne resiccatum aliquando, ægrè mobile fiat. Ac multò magis verisimile est, huiusmodi auxilium ipsi virili pudendo à natura præparatum fuisse, propterea quòd memorabilis magnitudinis in viris hæ glandulæ existant. Periculum enim est, ne quum prælongum & nudum sit constructum pudendum, aliquando resiccatum obtorqueatur, & obstructus meatus eius conniueat.

Astites glandulosi.

Naturã nihil fecisse superuacaneum.

Glandularum duplex vtilitas.

Glandularum duplex genus.

Pudendum virile.

Astites glandulosos constructos fuisse ad leniendam humore suo penis ariditatem.

In fœminis sanè ipsum vteri collum nec prælongum nec nudum est: sed intus situm, & ex ambientibus ipsum & circumsitis multam humectationem suscipit: imò ex ipsis menstruis etiam irrigatur. Poterit fortassis & natura verita mordacitatem vrinæ, hunc humorem veluti linimentum huic pudendi meatui præparasse. Si autem in astitibus glandulosis generaretur semen, castrata animalia ipsum vtique excernere appeterent: atqui appetere non videntur: palàm igitur est, quod neque generatur: id quod incussum debet nobis seruari.

Semen non gigni in astitibus glandulosis.

GALENI PERGAMENI

De fœtuum formatione,

LIBER VNVS.

NON est vnus limitatus ac certus terminus fœtibus manifestæ formationis, aut motionis, aut partus. Cæterùm qui libellum de natura fœtus conscripsit, siue is Hippocrates, siue Polybus fuerit, genituram quæ vbi sex diebus in vtero mansit, foras prolapsa est in quadam muliere, ait similem fuisse ouo crudo, cui adempta sit testa externa, & in cuius interna membrana pellucescat inclusus humor. At liquor ipse in ea genitura (vt autor ille recenset) ruber atque rotundus erat: in membrana autem ipsa fibræ quædam albæ crassæque videbantur inesse, cum cruore crasso & rubro obuolutæ, ac circa membranam foris etiam cruenta vestigia. Iuxta cuius medium, tenue quid eminebat, instar vmbilici, per quod sanè extrà & intrà spiratio primùm fieri apparebat. Quin & membrana quædam genituram ambiens, complecténsque tota ex illo protendebatur. In qua descriptione membrana genituram complectens, ea erat quæ secunda appellatur. Albas verò atque crassas fibras, quas cum cruore crasso & rubro in se videbatur habere, generationis venarum & arteriarum lineamenta fuisse putandum est. Constat enim membrana ea ex numerosis arteriis & venis, coniunctis tenui & membranoso corpusculo. Principium autem generationis horum vasorum, ex arteriis & venis vteri existit. Quarum extrema, in internã vteri regionem oscula aperta habent, & per hæc vasa sola fœtibus ad imprægnatas communio existit. Ex nulla enim alia parte secunda perforata est, imò neque contingit vterum, præterquàm iuxta hæc sola vasa. Reliquum verò spatium interiacens, subtenditur quidem vtero intrinsecus, at citra concretionem. Ipsa porrò secundæ vasa, angustissima quidem principia habent, per quæ vnita sunt osculis vasorum vteri. Secedentia autem ab ipso, in idem inter se mutuò remeant, veluti plantarum variæ ac tenues radices, in principium trunci coëuntes. Sic siquidem totus ille partialium vasorum cõgressus in duas amplas arterias, ac totidem venas absoluitur. In quarum medio, meatus quidem appellatus vragus, hoc est, ductor vrinæ, gignitur in fundum vesicæ ipsius fœtus perforatus. Cuius pori alterum osculum, vbi à quatuor vasis segregatur, paulatim dilatatur, tenuem membranam farcimini similem generans: quæ forinsecus alteri agninæ nominatæ membranæ, in qua fœtus continetur, prætenditur. Atque hæc quidem extra fœtum existunt. Partium verò quæ ipsi fœtui sunt propriæ,

Liber de natura fœtus dubitatur fuisse Hippocratis.

Genituræ recens concretæ descriptio.

Secunda.

Secundæ constitutio.

Fœtus per quę vasa alligetur vtero.

Secunda qua parte contingat vterum.

Secundæ vasa in duas venas & totidem arterias coire.

Vragus.

Farciminalem membranam oriri ab vrago.

Agnina membrana fœtum obuoluit.

Cutis.

prima

prima omnium eſt cutis,ad tegendum corpus producta. Deinde conſequenter ſub ipſa, continuæ his quatuor vaſis intra cutem partes,quarum nullam prius poſſibile eſt generari, quàm omnia ſecundæ vaſa, per quæ fœtui nutritio contingit, in prædicta quatuor ſint congregata. Impoſſibile ſiquidem eſt, in fœtu aliquam generari particulam,citra ſubſtantiam ſanguinis.*Non tamen quæ albæ & exangues ſunt partes, gigni ipſo ex ſanguine poſſunt, veluti generatur ſubſtantia hepatis. Celerrimam enim generationem hoc viſcus ex ſanguine habet, vtpote quod ſubſtantiam ipſi quàm ſimillimam poſſidet.Reliquæ partes omnes ſanguineæ longiori tempore indigent, vt gignantur.At venarum,arteriarum & membranarum corpus omnino exangue quum ſit, meritò à ſemine primam habet generationem, nimirum prædito glutinoſa ſubſtantia. Facta autem prima vaſorum radicatione in oſculis eorum quæ in vterum tendunt,veriſimile eſt ipſorum opificem,videlicet ſemen,alimentũ ipſis ſuppeditare,trahendo ex vterò ſanguinem: paulatímque ſic primum genita dilatare,in longum extendere,augeréque:& ſenſim in idem coagmentare tenuiora, ad ampliorum generationem.Apparet autẽ ex his quatuor vaſis*,quæ iuxta vmbilicum & porum qui ad vragum eſt,coagmentantur,ſtatim vbi cutem fœtus ipſius penetrarunt,alterum par eueſtigiò vniri,atque ſic vnam magnam venam produci, eamque inſeri in hepar. Nec verò exiſtimandum eſt,quòd præexiſtenti hepati hæc inſeratur vena,ſed quòd huius ipſius venæ rurſus diuaricatæ & ſciſſæ,vbi introrſum penetrat, alteri quidem eius fiſſuræ, iecoris ſubſtantia innaſcatur: alteri verò, quæ meſenterium gignit, adiungatur venter,ſplen,omentũ, & inteſtinorum volumina, quum nihil horum antea extiterit, ſed ad fiſſuram venarum concreta & congenita ſint. Non tamen ſic ipſæ arteriæ, vbi primùm permearunt cutim,ſtatim aut adnaſcentem ſibi aliam ſubſtantiam habent, aut in multas partes ſcinduntur, ſed quam diutiſſimè duæ permanent, & veſicam fœtus perreptant, ibique firmatæ,tum aliorſum,tũ ad corporis profundum feruntur, donec in os ſacrum perueniant.Iuxta quod duæ arteriæ apparẽt, quarum ſingulæ ab vtraque parte deferuntur in crura,maxima nimirum quæ in ſpina eſt,& quę ſiniſtro cordis ventriculo annexa cernitur, in ipſas diuaricata. Cordi porrò generando materiam, ex prægnante aut per arterias, aut per medium hepar ſuppeditari eſt neceſſe, idque ſecundum venam, quæ ex ipſo ſublimis fertur ad ſupernarum huius viſceris partium generationem: id quod longum tempus deſiderat. At verò in abortibus fœtuum ſupra triginta dies, propè inter ſe ſita manifeſtè apparent tria hæc animalis membra,hepar,cor, & cerebrum: atque maius quidem vtriſque aliis hepar.Itaque poſſibile eſt inuenire,quando cor principium ſuæ formationis ſortiatur.Quum igitur libros de ſemine ſcripſi, cor ſimiliter vt hepar circa primos geſtationis in vtero dies,veluti fundamentum quoddam generationis dixi obtinere, ex vſu ipſius,qui in perfectis animalibus maximè inſignis exiſtit,ad hanc ratiocinationem perductus.Vbi verò reliquis omnibus tum medicis,tum philoſophis complacitum eſſe reperi,fœtum vſque ad manifeſtam effigiationem ſimiliter gubernari vt plantas, mihi probabilius eſt viſum, nullam generationis ipſius in principio vtilitatem haberi, imò penitus hepate poſterius ipſum formari:ex duobus his alterum neceſſarium iudicans, aut ex emergente ab hepate ſanguine, vnà cum hepatitide vena etiam cor ipſum gigni:aut per magnam arteriã,quæ non ſolùm ſpiritum,ſed etiam ſanguinem habet. Qui autem in cõmentariis de reſpirationis & pulſuum vſu à me conſcriptis exercitati fuerint,cognoſcent fœtum in principio generationis,quandiu ab vnica anima,hoc eſt,à natura regitur; neque arteriarum,neque pulſuum,neq; cordis functione neceſſariò egere,quemadmodum neque plantas. Porrò quemadmodum vbi plantæ ſemen in terrã moderatè calidam & humidã eſt coniectũ,ex ipſo ſtatim duplex exortus videtur naſci,alter infra terrã,alter ſupra terram, qui progreſſu tẽporis,& craſſeſcunt, & in alios atq; alios exortus ſcinduntur, quos nutriri & augeri in dies conſtat,ferréque tãdem fructum in extremitatibus ſuis,planta iam abſoluta,& perfecta:ſic fœtus primo ſuæ formationis tempore exiguum augmentum habet:quando verò manifeſtè in articulos digeri incipit, vberius:quemadmodum maximum & vberrimum,vbi totus fuerit articulatus. Terminus igitur primi temporis,in quo fœtus nondum corde habet opus, mihi videtur is eſſe,in quo iam vniuerſa fiſſura venarum circa hepar eſt facta.Etenim ipſius magnæ venæ,quã videmus per vmbilicum ferri, vniuerſæ aliæ corporis venæ,tum partes,tum germina exiſtũt:altiore quidem porta(eſt enim duplex fœtibus)gratia generationis omniũ,quæ circa hepar ſunt,facta:inferiori verò,cauſa productionis illarum, quæ in ventrem, ſplenem, omentum, inteſtináque diſſeminantur. Completo autem hepate, ex venis quidem iuxta gibbum ipſius, veluti ex radicibus quibuſdam ſtipes,coaceruatur maxima totius corporis vena,quã cauam ob excellentiam nominant.Cuius venæ altera quidem pars infra fertur iuxta ſpinam firmata, in renes ac lumborum regionem quædam germina emittens: altera ſurſum per medium thoracem in collum tendit,primò quidem obiter in ſeptum tranſuerſum, poſtea in membranas ſuccingentes thoracem, ínque tunicam cordi obuolutã, ac deinde in dextrum cordis ventriculum, ínque ipſum thoracem varios faciens exortus.Ex quibus pars ſpinæ & thoracis ſupra ſeptum tranſuerſum materiam generationis ſuſcipiunt: quo tempore etiam cor ipſum formatur. Eodem verò tempore veriſimile eſt etiam venas ex inferiori porta in omnes partes circa ventrem fiſſas, his ipſis fieri cauſam generationis. Formato corde,in ipſum inſeri poteſt prædictum par arteriarum,iam coactum in vnam, quod in media ſpina firmatum cernimus,donec prope cor perueniat. Quum autẽ duo cordis ventriculi ſint, in dextrum quidem ſanguis ex hepate accedit calidus moderatè: in ſiniſtrum verò multò calidior,& tenuior eo,per dictam arteriam fertur.Quare & ventriculos,& vtraſque materias iam habens cor,pulſabit vtique, & arterias eodem ſuiipſius motu mouebit, adeò vt non amplius veluti planta, ſed quemadmodum aliquod animal,fœtus gubernari videatur.Ineſt autem pulſus corporibus calidis. Cæterùm vt nullum exangue animal eſt manifeſtè calidũ,ſic nec manifeſtè calidum,eſt exangue. Cor itaque eſt inditũ animalibus, veluti focus ignis: ex eo ſiquidem animalis corpus maiorem caliditatem acquirit ea,quæ inſita eſt à natura venis ac hepati, & ſanguini in ipſis contento. Quemadmodum autem cor poſterius hepate generari,conſentaneum rationi erat,ob idque prægnãtis vtero eſt propinquius ipſum hepar

locatum:

Partem nullã in fœtu gigni poſſe citra ſubſtantiam ſanguinis.

Hepar celerrimè ex ſanguine generari.

Partes à ſemine ortæ.

Naturalium membrorum ortus.

Arteriarum ſecundæ in fœtum progreſſus.

Hepar videri maius aliis viſceribus in prima generatione.

Palinodia Galeni.

Cor hepate poſterius formari.

Cordis generatio.

Fœtum,dum à ſola natura regitur, nec arteriarum, nec cordis functione egere.

Fœtus cõparatio ad ſtirpes.

Vena porta duplex.

Vena caua vnde orta.

Venæ cauæ diuiſio.

Spina ſuprà ſeptum vnde gignatur.

Cor quo formetur tẽpore.

Ventris partes vnde & quando gignantur.

Cordis ventriculi duo,quid & vnde recipiant.

Cor quando pulſet.

Pulſus ineſt corporibus calidis.

Exangue nullum eſſe manifeſtè calidũ.

Cor eſſe inditum animalibus, veluti focus ignis.

Cor poſterius hepate generari par erat.

Cerebrum poſterius gigni ipſo corde. Fœtum in vtero non indigere cerebro.

locatum: ſic cerebrum adhuc longius quàm cor ab vtero locari expediebat, vtpote quum etiam ſtructura ipſius poſterius ſit producenda, propterea quod neque indiget fœtus qui in vtero geſtatur, cerebro, quum nec voluntario motu aut actione, nec ſenſu vllo aut exteriori aut interno habeat opus. Poſterius itaque circa tertium temporis ordinem, tum cerebrum, tum omnia circa faciem ſunt efformata, quo tempore vniuerſæ partes ad perfectionem ſuiipſius ſtructuræ peruenerunt. Manifeſtum eſt autem, quòd capitis os poſterius omnibus aliis oſſibus congelatur, confirmaturque: & ob id iuxta ſinciput adeò tenue & imbecille eſt, vt in recens editis puellis motum cerebri non ſolùm tactu, ſed viſu etiam deprehendamus. Et iam quartum tempus adeſt à primo conceptu, in quo partes iuxta motum poſterius formatæ corroborantur; quam ob rem ſanè infantes actiones animæ nutritiuæ robuſtiſſimas poſſident. Secundam in illis ſibi vendicant ſedem actiones profectæ à corde. Debiliſſimæ verò ſunt quæ procedunt à cerebro, quum nec moueri, nec ſtare firmiter valeant, tantum abeſt vt ratiocinari. Poſtremum omnium os capitis ipſis corroboratur, & enaſcuntur dentes, & calua piloſa redditur. Poſtea verò vnà cum organis abſolutæ animæ facultates, actiones ſuas obeunt. Arterias igitur & venas, neceſſum eſt primas omnium ex ſemine generatas eſſe. At circa facultates vitam noſtram adminiſtrantes & gubernantes, ratio ipſa poſtrema omnium & fit, & abſoluitur: quæ quidem feliciter diſpenſat res hominum, vbi vniuerſa anima iuxta naturam habet: infeliciter verò, quum præter naturam emota fuerit. Iam verò vnde nam corporis actiones oriantur, facilè ex dignotionibus liquet. Prima igitur dignotio ex præciſis, aut laqueo interceptis arteriis & neruis eſt, in quibus partes quidem ex altera laquei parte, videntur proprias obire actiones, ex altera verò eas prorſus amittere: vt ſi medulla ſpinalis (exempli gratia) circa aliquem ſpinæ locum fuerit diſſecta, nerui quidem, qui ſupra regionem ſpinæ, ipſi medullæ incumbentis, ſauciatam oriuntur, tum motum, tum ſenſum conſeruare videntur: qui verò infrà, omnes vtrunque amittunt. Vnde liquet, eas facultates ipſi ſpinali medullæ ſupernè ex cerebro influere. Similiter quum arteria quocunque aliquo vinculo excepta, id quidem quod ex ipſa ſupra laqueum continuum cordi eſt, pulſare, veluti antea, appareat, altera verò pars infra laqueum ſtatim pulſu priuetur: conſpicuum ſanè etiam hinc eſt, arteriis principium motus ex corde eſſe. Ad hæc, medullæ quidem ſpinalis ac neruorum, per omnia eadem, quæ cerebri, ſubſtantia exiſtit: quemadmodum & continentium ipſa tegminum eadem etiam eſt cum inuolucris ambientibus cerebrum. Arteriarum verò ſubſtantia, nihil, ne propè quidem, cordis habet: quemadmodum neque venarum, hepatis. De origine autem hepatitidis venæ, dubitant ſectoriæ artis periti. Rationabile autem eſt coniectare, principia venarum in vtero, ſimilia eſſe extremitatibus radicum plantarum: ſtipiti verò cuipiam, venā per vmbilicum in hepar procedentem aſſimilari: atque omnes deinde venarum extremitates, quæ in animali videntur, ramulis, & non radicibus, conſimilem proportionem habere. Semen igitur opificis rationem habet, à quo vaſa, per quæ ſanguis è prægnante attrahitur ad viſcerum generationem, om-

Caluariā poſt alia omnia oſſa compingi.

Infantibus inesse robuſtiſſimas naturales actiones: animales autem admodum imbecilles.

Arteriæ & venæ primæ omnium ex ſemine oriuntur. Ratio, poſtrema omnium & fit, & abſoluitur.

Ratio quando feliciter ſuo fungatur munere.

Actiones corporis vnde oriantur, dignotio.

Cerebrum demittere motricem facultatem ſpinæ.

Cor eſſe principium motus arteriis. Subſtantia cerebri, neruorū, & ſpinalis medullæ, eadem.

Hepatitidis venæ conſideratio.

Semen habere rationem opificis.

Generatio, quibus prius, & quibus poſterius accidat.

nium prima generabuntur. Secunda autem ab his, hepar, & cor, veluti fundamentum domus: quo tempore & alia quædam finguntur, tum his vicina, tum inter hæc & vterum ſita. Quando verò neque iuxta quantitatem, neque iuxta qualitatem, ſubſtantia partium permanet, nimirum defluxu ipſarum magno quotidie fiente, & qualitate item multiformiter variante, auxilio vtique inter ſe mutuo opus habent, quo & euacuatum rurſus expleatur, & quod variatum eſt, corrigatur. Cor igitur poſtquam reſpiratione fuerit priuatum, ipſum moueri ceſſat, & cum ipſo totum animal perit. Priuatur autem reſpiratione, non ſolùm ſtrangulatis, aut ob inflammationem partium circa aſperæ arteriæ ſummum, obturato meatu reſpirationis, ſed & neruis thoracem mouentibus malè affectis, quorum omnium principium eſt medulla ſpinalis, veluti cerebrum illius. Quemadmodum igitur cerebrum cordi vtile eſt, per neruos thoracem mouens, quo diſtento quidem inſpiratio contingit, contracto autem expiratio: eodem modo cerebro cor vſum aliquem præſtat, necnon his hepar. Cæterùm propter hepar generati ſunt renes, & veſicæ duæ: quarum altera bilis ſuſceptrix in ipſum viſcus adnata eſt: altera verò, quæ lotium excipit, iuxta renes locatur. At fæculenta huius viſceris excrementa repurgat lien. Quòd verò & venter hepati alimentum præcoquat, & inteſtinorum obuolutio gratia diſtributionis ſit facta, admodum eſt perſpicuum. Porrò ſimul vt nata ſunt animalia, ipſis particulis corporis ſuus vſus adeſt. Apparet autem vnumquodque animal illa corporis parte ſeſe ad vindictam parare, quæ alias ſupereminet: vt vitulus quidem fronte impetere, priuſquàm cornua innaſcantur: pullus equinus calcitrare, nondum ſolidis vngulis, id quod videtur oſtendere, animam vtentem particulis, noſſe ipſarum vtilitatem, vt quæ ipſa illas conſtruxit, & non ab alio factis vtatur. Vnum tamen ſolum eſt quod mihi videtur artem opificis noſtri manifeſtè indicare: quam ipſam artem ſi quis ingenuo & libero intueatur animo, impoſſibile eſt vt brutæ ac rationis expertì fortunæ eam deferat. Quum enim ſint in corpore noſtro muſculi multò plures, quàm à quibus partes circa voluntarias actiones mouentur, vnuſquiſque ipſorum & figuram decentem habet, & magnitudinem, & caput & finem, & poſitionem, & nerui, venæque & arteriæ inſitionem, ita vt pro magnitudine & loco inſitionis, hæc ipſa quadrent. Atqui ſi trecentarum partium ſtructuræ ſingulæ, decem habeant ſcopos, appareantque omnes partes ritè abſolutæ, omnes vtique ſcopi ter mille numero fient. Quum autem æqualis etiā ſit numerus muſculorum in ſiniſtris partibus ad eos qui in dextris ſunt, veluti etiam arteriarum ad arterias, & venarum ad venas, ac denique neruorum ad neruos, vtique ipſi ter mille ſcopi geminabuntur. Idem etiam in oſſibus eſt, pluribus exiſtentibus ducentis. Nam & in his, ſingulorum ſcopi plures quàm quadraginta ſiunt: quos geminatos palàm eſt plures futuros actionis millibus. Eadem ars & circa omnia viſcera exiſtit, & omnino circa quācunque partem: vt ſi quis ſtructuræ ſcopos numeret, in aliquot decies millenarios, numerus ipſorum excreſcat. Hos itaque ſcopos haudquaquam ipſe crediderim citra ſapientiſſimum, eundemque potentiſſimum opificem factos eſſe. Quis verò hic ſit, pronunciare non audeo, præ conſilij inopia obmuteſcens.

Subſtantiam partium non permanere, ſed fluere, atque mutari.

Cor priuatum ſpiratione moueri ceſſat.

Reſpiratio à quibus cauſis inhibeatur.

Nerui mouentes thoracem, à medulla ſpinali oriuntur. Inſpiratio expiratióque quomodo fiāt.

Hepatis gratia fuiſſe conditos renes atque veſicas duas.

Lienis munus. Venter hepati alimentum præcoquit.

Particulis ſingulis adeſſe ſuum vſum, ſimulátque nata ſunt animalia.

Anima conſtruxit particulas. Opificis artem quid indicet.

Oſſa corporis plura ducētis.

Naturæ ſcopi circa corpus fingendum.

Conditoris magnifica cōmendatio.

obmutescens. Supremam enim video in formatione sapientiam & potestatem: neque animam in semine plantatitiam quidem ab Atistotele, appetitricem verò à Platone, ab Stoicis denique appellatam naturam, fœtum ipsum formare existimo, quum non solùm non sit sapiens, sed & penitus bruta & rationis expers: neque rursus discedere ab hac opinione valeo, propter natorum ad parentes similitudinem: apparet enim animam corpus formantem, ex parentibus in ipsum fœtum transfundi, ceu contentam in semine. A rationali verò anima, quæ post partum per omnem vitam se ostendit, recedo, propterea quòd ante corporum dissectionem non cognoscamus, neque partes corporum, neque ipsarum actiones. Itaque dubitare, me consiliique inopem esse fateor, de opifice fœtus causa, non secus quàm de substantia animæ, quum de his nullam opinionem scientificè demonstratam repererim. Hoc verò vt possibile pronunciare potero, videlicet vniuersum corpus, vbi iam efformatum est, per omnem vitam tribus principiis motuum gubernari atque regi: eo quod ex cerebro est, per neruos, & musculos: quod ex corde, per arterias: quod ex hepate, per venas. Ex quibus autem principiis hæc fiant, hactenus nihil habeo quod pronunciare intrepidè possim.

Animam plātatitiam esse brutam, & rationis expertē.

Rationalis anima non formas fœtum.

Galenus fatetur se dubitare de opifice fœtus causa, & de substantia animæ.

Principia motionum tria nostrum corpus regentia.

GALENI PERGAMENI

De Septimestri partu,

LIBER VNVS.

EX seminis conceptionibus (sine quarum obseruatione fieri minimè potest, vt idoneum pariendi tempus quis ritè inueniat) plerásque mulieres grauidas in medio temporis spatio, intra centum nonaginta dies, & ducentos, peperisse animaduerti; paucas tempestiuius, aut tardius: nullas planè celerius centesimo & octogesimo secundo die cum dimidio, & quibusdam horis, vel post exactum quartum supra ducentesimum. Iurè igitur septimestris partus ædendi, primus terminus esse censetur dimidij anni tempus: quum nimirum tempestiuius nulla partum ædiderit, sed tardius omnes. Tempus autem id centesimo & octogesimo tertio die, minus quibusdam horis absoluitur. Atque ego vnam semel mulierem reperi, quæ centesimo & octogesimoquarto die completo peperit. Diem impræsentia appello, interuallum vigintiquatuor horarum æquinoctialium. Sic enim & anni trecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt: tempus verò menstruum, circiter viginti nouem cum dimidio. Nimirum mensem appellari spatium id, quod ab vno lunæ congressu cum sole, vsque ad alium mox sequentem intercst, omnibus in confesso est. Si enim triginta diebus quilibet mensis constaret, nonimestres fœtus exactè vsque ad ducentesimum septuagesimum diem vtero gestarentur, quod non contingit. At annus dicitur tempus illud, quod ab vno signo solem in idem signum restituit. Signum autem ipsum impræsentiarum pro puncto capitur. Porrò Hippocrates, septem quidem menses septimestri fœtui constituit: ex quibus quinque esse integros ait qui inter primum & septimum medij habentur: duos autem deficientes, nempe primum & septimum: at non ita deficientes, vt supra dimidium eis deficiat. Mensis enim dimidium, est dierum quatuordecim cum dimidio, & quarta adhuc diei parte: quamobrem primi mensis & septimi tempus, prædicto hoc erit maius spatio. Si igitur primi mensis tempus à conceptu vigesimum diem excedat, sitque verbi gratia dierum vigintitrium, quum sequentes quinque menses centum & quadragintaseptem dies supra diei dimidium contineant, tempus sanè id, quod ex vtrisque conflabitur, dierum erit 170. cum dimidio. Septimester autem fœtus ab eo tempore, quindecim, ad minimum, actis diebus, in lucem produci poterit. Necesse quippe est, vt si sextum mensem partus debeat excedere, septimi plus quàm dimidium attingat. Qua ratione omnes hi in vniuersum dies erunt 185. cum dimidia adhuc diei parte. At sicuti citius his præscriptis diebus septimester infans ædi non potest, ita neque omnino tardius ducentis. Si enim centum & septuaginta diebus cum dimidio vigintinouem adiicias, omnes simul centum & nonagintanouem cum dimidio erunt. Fingamus rursus mulierem prioris mensis dies 28. gessisse vtero: qui sanè dies si adiiciantur quinque subsequentium mensium diebus 147. cum dimidio, atque his insuper septimi mensis dies 29. accedant, vniuersum hoc tempus quatuor & ducentis diebus ac insuper dimidio constabit. Quia verò in maximis distantiis primus & septimus extiterunt menses, infantem hunc non esse vitalem, Hippocrates profitetur. Quod autem ad mensem lunarem pertinet, in minori etiam tempore quàm sit anni dimidium, fœtus septimester ædi posset: quod iam ostendam. Qua enim ratione necesse est vt septimester partus anni saltem dimidium attingat, ea nimirum ante centesimum & octogesimum secundum diem, & 15. horas, vel circiter, vitalis nullo pacto existet. Quatenùs autem si dies ad menses lunares exactè computentur, prius etiam eo tempore liceat fœcundum partum existimare, nunc declaro. Fingamus enim primo mense mulierem sexdecim dies vtero gestasse: post quinque autem subsequentes menses, pariter sexdecim dies: quippe hac ratione tempus id omne 179. dies cum dimidio explebit. Verùm in minori interuallo quàm sit anni dimidium, septimestres fœtus vitales ædi negat Hippocrates. Atque idcirco tum primi, tum etiam septimi mensis plus quàm dimidiam partem fœtum attigisse est necesse, priusquàm ædatur in lucem.

Septimestris partus ædendi primus terminus.

Dies quid.

Annus quot diebus constet.

Menstruum tempus.

Annus quod tempus dicatur.

Signum quid.

Hippocratis de septimestri fœtu sententia.

Mēsis lunaris.

GALENI PERGAMENI

De instrumento olfactus,

LIBER VNVS.

NON modo perceptionem odorum, sed etiam facultatem cuius est odorem percipere, medici olfactum appellant. Secundum autem vtrunque significatum, vnum est instrumentum * olfactus, quo facultas ea sibi sensibilia apprehendat. Porrò si ipsos nasi meatus aliquo odorato vnguento repleueris, nunquam prius senties, quàm aërem inspiraueris: & ob id non-

Olfactus de quibus dicatur.

nullis videtur nasum viam esse olfactilium: id ve-

Nasus est via olfactilium.

rò corpus cuius est odores percipere, interius esse situm. Scire autem oportet, quòd quum nasus septum medium habeat, & duos hos omnibus patentes meatus, vtraque nare alterum, supra mediam nasi regionem vterque eorum bipartitur, ita

Nasi meatum vtrumque bipartiri.

vt pars quidem altera, in interiores oris partes declinet, altera verò rectà se ad cerebrum conferat.

Cerebri exortus versus radicem nasi.

Nam sunt ibi duo quoque ipsius exortus oblongi, & caui, qui ex anterioribus cerebri ventriculis suam ducunt originem. Hi in eam caluariæ partem descendunt, vnde exoritur nasus: ibidémque ea ossa habent sedem, quæ colatoria vo-

Colatoria ossa.

cantur. Sed & crassior membrana, qua parte hæc ossa attingit, exilibus quibusdam foraminibus est pertusa. Vnde per eam primùm, dein per iam dicta ossa in meatus illos excolantur crassiora excrementa cerebri. Nam quæ similiora vapori sunt,

Nasi tunicæ.

per caluariæ suturas vacuantur. Extensa insuper est vniuersis illis nasi meatibus exanguis quædam tunica, crassior quàm sit membrana: atque ea quidem illi continens est, quæ ori, linguæ, gutturi, faucibus, asperæque arteriæ, & gulæ substernitur. In hanc autem tunicam à cerebro nonnulli nerui inseruntur, parui quidem omnes, præter illos qui

Linguæ nerui.

deferuntur in linguam. Satis quippe crassi sunt hi, quum ea particula copiosiori etiam egeat sen-

Lingua est gustus sensoriũ.

su, vtpote genita vt existat gustus sensorium. Ob hoc ipsum natura oculis impertita est neruos, eósque longè crassiores illis, qui ad linguam attinent: & secundum hos, auribus, atque ori ventriculi, quod & ipsum sensu egebat quampluri-

Sensuum instrumenta.

mo. Oculus itaque visus est instrumentum: auris, auditus: lingua, gustus: appetentiæ verò cibi

Tactilem facultatem esse crassissimam omnium.

& potus, ventriculus, & præsertim os eius. At verò tactilem facultatem, quod ad cognitionem spectat, natura cæterarum crassissimam fecit: quam

Tactilem facultatem esse per corpus dispersam.

vni definito loco, sicuti alias omnes, minimè adscripsit, sed per corpus vniuersum dispersit: ac proinde plures illi neruos exiliores, durioresque, & qui magna ex parte ab spinali medulla oriuntur, indidit. Eis verò quas recensuimus particulis, vtpote quibus ampliori sensu erat opus, maiores, & molliores, & omnes à cerebro prodeuntes,

Visus instrumentum lucidum.

dedit. Iam igitur instrumentum visus, ad quod solum pertinet luminis atque splendoris sensus,

Auditus instrumentum aëreum.

quammaximè effecit lucidum: aëreum verò auditus, cuius erat eos percipere sonos, qui cum aëre

Linguæ constructio.

feruntur. Linguam præterea ex humidiori corporis specie construxit, ceu instrumentum futu-

Olfactus sensile.

rum, quo succi omnes discernerentur. At verò sensile id quod sibi olfactus asciuit, inter aërem

Olfactilium substantia.

humorémque, & ignem est medium. Nam id quod à singulis corporibus diffluit, ipsa est olfactilium substantia. Quum autem pro suorum sensilium similitudine, instrumentum vnumquodque à natura paratum sit (instrumentum quippe visus,

Tactus instrumentum esse terrestre.

humidum ac pellucidum est, tactus verò, terrestre & durum) sensorium sanè quo percipiantur

Odoratus sensorium vaporosum existere.

odores, opus est vt vaporosum existat. Quare neque os nasi, neque item membrana illa cuius nuper mentionem fecimus, sensorium esse possit olfactus, quum & dura corpora sint: neque tantus eis insit aut talis neruus, quantum & qualem olfaciendi facultas postulat. Neruus etenim qui visui inseruit, quamuis ad crystallinum tantùm peruenit corpus, eò longè maior est, qui defertur ad os ventriculi. Extrema & interior pars illius auditorij meatus, vbi situs auditus est, quam breuissima sit, crassum tamen est neruum adepta. Nec lingua quoque exiguorum neruorum, ex iis qui à cerebro oriuntur, esse videtur particeps. Quamobrem haudquaquam verisimile est, facultati olfaciendi tributum esse à natura tam exiguum sensorium, vt est ea nasi pelli-

Olfaciendi sensorium neque nasi pelliculam neque os item eius.

cula. Nam quod pertinet ad os nasi, tantum abest vt sit odoratricis facultatis particeps, vt tactrice etiam careat. Sed ex hoc etiam, quòd eo tantùm tempore quo spiritum introducimus naribus, ipsos odores percipimus, planè constare videtur, neque ossa, neque tunicam nasi: neque eam quæ palatum, guttur, ac fauces vestit, sicuti nec colatorium meatum, esse odoratus sensorium, sed aliquam aliam particulam interius sitam, atque in penitiore corporis sede delitescentem. Porrò vbi

Inspirationis modus.

pectus à musculis dilatatur, pulmones sequuntur ipsum: quos subinde externus aër per asperam arteriam, guttur, os, atque etiam nares, continuatione quadam, subsequitur. Potest autem cerebrum, quum inspiramus aërem, & ipsum sua actione, & suis etiam quibusdam quasi germinibus, pectus dilatans, aliquid in suos sinus attrahere. Fieri etiam potest, vt ipsum quod alia mouet, sibi quoque leuem aliquem motum, tum in seipsum, tum verò ex se præstet. Coarctatur enim dum sese contrahit: quum verò vndique se dilatat, funditur: atque ita externus aër, ex continui ratione, illud, quum se retrahit, subsequetur: sicuti etiam dum diffunditur, efflabitur. Quòd

Olfaciendi sensum in anterioribus cerebri ventriculis situm esse.

igitur olfaciendi sensus in anterioribus ventriculis cerebri situs sit, multis rationibus sum adductus vt credam. Primùm, quòd illos qui capitis grauedine, ob cerebrum crassis vaporibus oppletum, tenentur, atque inde obtusius olfaciunt, sternutamenta præcipuè iuuent: qualia ex nigella oleo intrita inspirantibus ægris, & capite resupino instillare naribus soleo, idque prius ore aqua

Nigellam oleo intritam & inspiratam, cõmodè sternutamenta mouere iis qui laborant coryza.

repleto. Ad hæc quum cerebrum contento spiritu repleatur, incalescátque consentaneum rationi videtur, expirationem ad ea quæ noxia sunt excutienda, inspirationem verò ad refrigerium illi summè conducere. Tertiò autem, quòd in eis qui-

Cerebrum incalescere contento spiritu.

Odorem refrigerantiũ conferre capiti exusto.

bus exustum est, aut excalfactum caput, tum rosarum, tum aliorum refrigerantium odor, manifestè remedium calori adferat. Instrumentum itaque olfactus, minimè in illa nasi pellicula, sed interius reconditum est: ita tamen, vt foraminum nonnulla eò perueniant, quæ neque etiam perpetuò adaperta sunt, sed habent opercula quædam membranosa & tenuia. His igitur * per inspirationes vio-

Olfaciendi ratio.

lentia spiritus reseratis, patet rei sensili aditus ad eam particulam, cui vis illam dignoscendi indita est. Quare non quemadmodum palpebrarum motus pro nostro fit arbitratu, sic meatus illi opera nostra aperiuntur, quum nullum habeant voluntarium motum, imò nec naturalem, nec dilatentur etiam ab instrumentis quæ inspirationi deseruiunt, sed à solo per inspirationem insiliente aëre. Nisi autem per inspirationem cerebrum dilatetur, expellatúrque ab eo antea contentus spiritus, fieri non potest, vt aër ad ipsum per dictos meatus irrumpat, quamuis sit is vehementissimè illatus: licet ipsius aëris occursum, tunica in quam ij meatus descendunt, facilè sentiat. Quare si secundum nares meatus olfactorij consisterent, aperirentur vtique in maximo aëris impulsu: quibus adapertis, subinde odoris sensus subsequeretur. Nõ subsequitur autem, ergo nec secundum

eundũ nares meatus olfactorij confiſtunt. Ad hęc, ſi meatus vllos ſecundum nares ad odores percipiendos extruxiſſet natura, vtique non obſtruxiſſet illos: quemadmodũ neque eos qui in auribus ſunt: quum longè præſtet quencunque ſenſum ſemper eſſe ad ſua ſenſibilia apprehendenda promptum, quàm ſolum eo tempore quo fit reſpiratio. Neque ob eam cauſam natura oculis operimenta palpebrarum appoſuit, quòd melius non ſit eos vſquequaque operari: ſed quòd molles illi ſint, ac proinde expoſiti, facilè poſſint à rebus extrinſecus occurrentibus lædi. Iuuant etiam palpebræ ad capeſſendum ſomnum. Nemo ſiquidem in aëre lucido recluſis oculis poteſt dormire. Quare & illis animãtibus, quibus nullæ ſunt palpebræ, foueas quaſdam natura indidit, quæ totos oculos, vbi ſomnus vrgeret, quaſi in cubiculo receptos, admitterent. Eſt enim id naturæ inſtitutum, vt in ſuis functionibus perpetuò ſenſus verſentur: etſi rei cuiuſpiam vtilioris oblata occaſione, interquieſcere aliquantiſper cogantur. Nequit autem animal dormiens, ſenſus integrè ſentientes ſeruare. Nam quæ ſimul eſſe non poſſunt, ne Dij quidem omnes, etiam ſi velint, coniungent. Quòd ſi eodem fuerint extructi modo ipſi olfactorij meatus, quo ait Ariſtoteles, erunt potius damno non leui, tantũ abeſt vt allaturi ſint nobis vllam vtilitatem: nimirũ nos per maius vitæ ſpatium ſenſu olfactus priuantes, quod in nullo alio factum fuiſſe vnquã vidimus. Porrò ſternutaméta, capitis grauedini auxilio ſunt. Fiunt autem, quum maximas inſpirationes progreſſas, quàm celerrimè efflatio ſubſequitur. At efflationem voco *confertim factam expirationem. Vnde ſi per ſternutamenta nihil excernatur à cerebro, non ſolùm non leuant ipſa capitis grauitaté, ſed magis etiam repletionem éius accumulant. Cęterùm ægrotis ad ſolem conuerſis, proritamus ſternutationem: quia vaporoſus in cerebro ſpiritus ab eo funditur. Exturbant porrò craſſiores & lentos de cerebro mucos ſternutamenta, eos vnà cum ſpiritu excuſſo explodentia. Quòd autem ab odoribus vehementioribus caput continuò lædatur, repleatúrque, atque reddatur grauius, ac nonnunquã excitetur delirium, id rectè argumento eſt, portionem aliquam ſubſtantiæ illorum eò inſilire: alioqui ex ſola qualitatis communione nunquam ab affectibus adeò repentinis & validis caput arripetetur. Si igitur reſpiratio vniuerſa à cerebro ea de cauſa æditur, vt in corde ſeruetur quidam caloris modus, cur ſibi quoque nõ adminiſtrabit id ipſum, quum ſuapte natura facillimè à rebus tam calefacientibus quàm refrigerantibus lædi poſſit? Aut cur natura congenitam quandam motionem cerebro non tribueret, qua inſpirando ſe ventilaret atque excitaret ad pulſum: expirando verò pituitoſa & mucoſa excrementa à ſe abigeret?

Palpebrarum vſus.

Palpebras iuuare ad capeſſendũ ſomnum.

Ariſtotelis ſententia de olfactoriis meatibus confutatur.

Sternutaméta auxiliari grauedini.

Efflatio quid.

Sternutatio prouocatur ad ſolem.

Sternutamentorum vſus.

Odores vehementiores caput replere.

Cerebrum inſpirare, expiraréque.

GALENI PERGAMENI

De oſſibus, ad Tyrones,

LIBER VNVS.

EX oſſibus ſingula, qualia ſint, & quam inuicem ſtructuram habeant, nota eſſe medico debent, ſi rectè ea vel fracta, vel dimota ſua ſede, ſit curaturus. Quare in omnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod ſecundum naturam eſt, tanquam ſcopum ſemper habere conuenit. Sunt autem oſſa inter animantis partes duriſſima & ariſſima, necnon terreſtria maximè: quæ quidẽ ceu fundamenta quædam, totam molem corporis ſuſtinent, atque ſtabiliunt. Eorum tamen quædam grandia & ampliter concaua, medulloſáque ſunt: quædã parua, & ſolida, ac ſine vlla medulla. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum oſſium appendices adnaſcuntur: vtputa, humero ſuperius, cubito inferius, radio verò ac femori, itémque tibiæ ac ſuræ, infrà ſupráque. Maxilla inferior meduloſa eſt, adnaſcentiſque appendicis expers. Sed ex eius extremis partibus, quæ infrà eſt, vnitur per ſymphyſin, hoc eſt, coalitum. Suprà in duos proceſſus, in coronem videlicet, quæ in acutum tendit, ac ceruicem tantùm, deſinit. Porrò compactio humani corporis oſſium, ſceletos appellatur. Cæterùm alia per articulum, alia per ſymphyſin oſſa iunguntur. Articulus enim naturalis oſſium eſt compoſitio: at ſymphyſis naturalis vnio eorundem. Articuli differentiæ ſunt duæ: diarthroſis, & ſynarthroſis. Dicitur quidem diarthroſis, oſſium ſtructura, quorum motus eſt euidens; Synarthroſis verò oſſium quoque compoſitio eſt, quæ obſcurum inualidúmque habent motum. Diarthroſeos eſt triplex ſpecies, Enarthroſis, Arthrodia, & Giglymos. Enarthroſis, quum excipiens cauum, admodum altum eſt, capútque quod in id inferitur, oblongum. Arthrodia verò, quæ cauum leniter & in ſuperficie, & capitulum etiam depreſſum habet. Ex cauis capitula ipſa excipientibus, quod altius deſcendit, cotyle, hoc eſt, acetabulum: quod in ſuperficie ſitum eſt, Glene à nonnullis appellatur. Giglymus eſt, dum oſſa ſeſe inuicem ingredientia, coniũnguntur: quemadmódum vertebræ inter ſe, ac humerus cubitúſque alligantur. Synarthroſeos quoque triplex habetur ſpecies: Sutura, harmonia, & gomphoſis. Sutura compoſitio quædam eſt, ad conſutarum rerum ſimilitudinem. Harmonia verò, oſſium ſtructura eſt per ſimplicem lineam. Gomphoſis, quum inſtar claui os oſſi infigitur. Symphyſis dupliciter differt. Nam alia inter ſe inuicem oſſa, vt molliora: alia aliorum interuentu, vt duriora, coaleſcunt. Huius differentiæ vltimæ, tres ſunt ſpecies, Synchondroſis, Synneuroſis, & Syſſarcoſis. Quia verò ipſa occaſio ſe obtulit, nonnihil & de neruis dicamus, quorum tres ſunt ſpecies. Qui enim ex cerebro, & dorſi medulla oriuntur, voluntarij nerui: qui ex muſculis, tendones: qui ab oſſibus ligamenta appellantur.

Oſſium naturã & munus.

Oſſium differentiæ.

Sceletós.

Articulus.

Symphyſis.

Diarthroſis.

Synarthroſis.

Enarthroſis.

Arthrodia.

Cotyle, acetabulum.

Glene.

Giglymus.

Sutura.

Harmonia.

Gomphoſis.

Synchondroſis.

Synneuroſis.

Syſſarcoſis.

Neruorũ treś differentiæ.

De capitis oſsibus.

CAP. I.

OS capitis caluaria dicitur, eſtque futuris diſtinctum: quarum numerus poſituráque pro capitis figura variatur. Naturalis capitis figura, ad oblongæ ſphæræ ſimilitudinem ſtructa eſt: habétque priorem & poſteriorem partem prominentiorem. Ac tali quidem capiti tres inſunt futuræ; duæ quidem tranſuerſæ, quarum altera in occipitio eſt labdoeides, ad ſimilitudinem Λ literæ ſic appellata: in ſincipite altera, quæ coronalis vocatur: ac tertia, quæ à poſterioris medio, per capitis longitudinem, ad mediam vſque anteriorem, extenditur. Harum futurarum figura H literæ præcipuè ſimilis eſt. At quæ figura faſtigiato eſt vertice, ea quidem vituperatur. Atque vbi in ipſa

Capitis oſſium conſideratio.

Capitis naturalis figura.

Capitis tres futuræ: labdoeides, coronalis, & media.

Caput faſtigiatum dãnatur.

quidem poſterior eminentia perit, ſutura labdoeides aboletur. Si anterior non adſit, coronalis etiam ſutura deperditur: ſitque vtraque remanentium ſuturarum figura T literæ ſimilis. Harum autem vtrinque eminentia deperdita, geminæ quæ ſeruantur ſuturæ, ad rectos ſe inuicem angulos interſecantes, X literæ ſimilitudinem referunt. Nanque altera quidem tranſuerſa per medium potiſſimum caput extenditur: altera à parte poſteriori per longitudinem in priorem, vti in cæteris caluariis omnibus, tendit. Hæc quippe ſemper ſeruatur: reliquæ cum totius capitis figura variantes intercidunt. Duæ quoque ab hac æquè diſtantes lineæ ſuper aures feruntur, duobus inter ſe oſſibus, non per ſuturam, ſed per appoſitionem, ſquamarum inſtar, cohærentibus: ob idque lepidoeides vocantur. Quò fit, vt quinque peculiares ſuturæ ſint capitis: Labdoeides, coronalis, & quæ recta per longitudinem fertur, ac duæ illæ ab hac æquè diſtantes, quas lepidoeides appellant. Sunt & duæ aliæ communes ſuperiori maxillæ, necnon oſſi ſphenoeidi, quòd cunei ſimilitudinem referat, appellato. Id autem os apophyſes quaſdam ſortitur, quas ab alarum ſimilitudine pterygoeides vocant: eæque vtrinque ſunt concauæ. Alia autem ſutura capitis, quæ ipſum à ſuperiori maxilla diuidit, ex cauis temporis initium ſumit: inde ad oſculorum ſedes procedit, pérque eos medios tendens, iuxta medium ſuperciliorum ſibiipſi iungitur. Sex itaque in vniuerſum ſunt totius capitis oſſa, idque ſphenoeide excepto: duo ſcilicet ſincipitis: duo item petroſa, vnumquodque videlicet ad ſuam aurem: quintum os occipitis: ſextum denique frontis. Sunt porrò ſincipitis oſſa quadrilatera: quæ verò iuxta aures hærent, trium laterum ſunt. Os occipitis, maximum omnium quæ ſunt in capite foramen iuxta primam vertebram habet. Horum autem ſex quæ diximus, ſincipitis oſſa rariſſima & infirmiſſima: occipitium denſiſſimum, firmiſſimúmque medium inter hæc ipſa, os frontis habetur. Reliqua vtrinque ad aures poſita, multifariam ſe habent. Nanque horum pars, quia petræ ſpeciem refert, lithoeides vocatur: id os, protenſis labdoeidis ſuturæ finibus terminatur. In eo ſtyloeides (quia columnæ eſt ſimilis) proceſſus ineſt, in eodémque continetur auditorius meatus. Altera deinceps pars, iuxta eos exortus habetur, quorum vnus mamillaris dicitur: alter oſſis iugalis eſt. Præter hanc tertia quoque pars à temporibus occupatur.

Suturam per capitis longitudinem ſemper ſeruari.
Lepidoeides ſuturæ.
Suturæ capitis quinque præcipuæ.
Sphenoeides os.
Pterygoeides apophyſeis.
Oſſa capitis ſex.
Sincipitis oſſa quadrilatera.
Occipitis foramen maximum.
Oſſium capitis differentia.
Columnaris proceſſus.
Mamillaris exortus.

De oſſe iugali.

C A P. II.

Temporis muſculo præpoſitum eſt os, quod tranſuerſam in medio ſuturam habet: eiúſque poſterior pars omnis, cum capitis oſſe quod iuxta aurem habetur: anterior, cum parte ſuperciliį extrema, ad paruum oculi angulum continuatur. Id os totum Zygoma, à noſtris iugale appellatur.

Iugalis oſſis conſideratio.
Zygoma.

De oſſibus ſuperioris maxillæ.

C A P. III.

De ſuturis quæ in maxilla ſuperiori continentur, dicamus: quarum prima ſub oſſe iugali exoritur, cuius pars poſterius tendens, ſub eiuſdem oſſis concauo definit, ibíque cum communi ſphenoeidis oſſis ſutura committitur. Altera partim rectè, partim obliquè ſurſum ad oculorum ſedes procedens, per medium illorum ambitum inferiorem fertur. Mox ibi tripartitò ſcinditur. Altera enim pars, magnum propè angulum, exteriore in parte ad medium ſuperciliorum procedit. Quæ deinceps huic ſuccedit, per concauum ſub eodem angulo ad communem capitis ſuturam pertinet, eadémque angulum ipſum comprehendit, & illi quoque naturale foramentum ſubiectum, quòd omnium quæ ſunt in eo loco foraminum maximum eſt. Sub dictis duabus ſuturis, tertia pars ancendens, interius ad imum tendit, ibíque communi capitis ſuturæ iungitur. Quare terna maxillæ oſſa ab vtraque parte cenſentur. Quorum habetur maximum, quod iuxta iugale ſitum eſt. Deinceps ſitu & magnitudine os illud in oculo ipſo habetur, quod neruos ad ſuperiorem maxillam continet. Minimum omnium, iuxta magnum oculi angulum eſt locatum. His tribus ab vtroque latere os vnum inſigni magnitudine ſubiacet: cuius os mali, dentiúmque omnium, exceptis inciſoriis, alueoli, partes ſunt. Hæc autem oſſa diſcernuntur ſuturis quatuor. Adiacent verò & his maximis oſſibus duo alia exigua, quà ſcilicet naſi foramenta ad palatum tendunt.

Maxillæ superioris suturæ.
Maxillæ oſſa terna.

De oſſibus naſi.

C A P. IV.

Naſi quoque oſſa duo ſunt, quæ ſuturis à medio ſuperciliorum deſcendentibus diſcernuntur. His oſſibus inferiore in parte cartilaginea tenuiáque corpuſcula (alas vocant) ab vtroque latere adnaſcuntur. Omiſimus in maxillæ ſuperioris extremo, os vnum, in quo dentium, qui ſecant, radices & alueoli continentur, id quod nonnulli ſimplex, nonnulli compoſitum eſſe tradunt: quemadmodum in ſuperiori maxilla, alij quindecim, alij tantum oſſa octo numerant.

Naſi oſſium conſideratio.

De dentibus.

C A P. V.

Dentes in oſſium numero habendi ſunt, qui ſexdecim in vtraque maxilla exiſtunt. Eorum autem priores quaterni, quòd ſecent, τομεῖς appellati, nituntur radicibus ſingulis. Deinceps illis canini hærent vtrinque quibus ſingulæ quoque radices inſunt. Vltra hos maxillares, quini ab vtroque latere: ſed qui maxillæ ſuperiori inſiguntur, ternis: qui inferiori, binis radicibus maiori ex parte adhæreſcunt. Nonnullis autem non vtrinque quini maxillares, ſed quaterni ſeníve oriuntur. Eos non maxillares modò, ſed molares etiam appellant, quòd iis cibi atterantur. Caninis nomen inditum eſt, quòd canum dentibus quamſimillimi exiſtant. Omnes in ſuorum oſſium concauis inſiguntur. Ex oſſibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum participes ſunt, ob idque euidentem ſentiendi vim poſſident.

Dentes in vtraque maxilla ſedecim.
Inciſorij dentes.
Canini dêtes.
Maxillares dêtes.
Dentes tãtùm recipere molles neruos à cerebro.

De oſſibus maxillæ inferioris.

C A P. VI.

Os ſis maxillę inferioris, quod elixum in ſummamenti extremitate laxatur, pars quę quaſi capitulata eſt, duobus ceu cornibus terminatur:

Maxillæ inferioris oſſium conſideratio.

quorum

quorum alterum in mucronē desinens, tendonem à temporis musculo descendentem recipit. Alterum capitis ossi sub eo exortu, quem maxillarem vocant, annectitur: ibíque in paruulum sinum rotundo quodam quasi tuberculo sese inserit.

De spina.

Cap. VII.

Spinam constare ex vertebris.

SPina ex vertebris quatuor & viginti constat: quæ si plures paucioréſve sint, præter naturam sunt. Harum cōtextus omnis in ceruicem, dorsum, lumbos, & os sacrum diuiditur. Ceruix capiti annectitur. Huic dein dorsum, cui par inest quæ & pectori longitudo: quod subest reliquum, lumbi appellantur: cuius pars vltima sacro latóve osse finitur. Septem in collo vertebræ, duodecim ad costas, ad lumbos quinque.

De vertebris colli.

Cap. VIII.

Colli vertebrarum constructio.

EX vertebris colli, primæ quidem duæ inter se vndique colligantur. Reliquarum verò quinque anterior pars coalescit nexu constricta firmissimo: idque interuentu eius membranæ, quæ geminas spinalis medullæ tunicas ambit: qua ratione vertebræ omnes se habent, duabus primis exceptis, quæ vt capitis obsecundent motionibus, paulò laxius cohærent. Prima vertebra latissima & tenuissima est. Secunda angustior, validiórque ac reliquæ deinceps eodem modo se habent. Quò enim spinæ medulla in gignendis neruis consumitur, attenuatúrque magis, eò inferiorum vertebrarum minuuntur foramina. Quum autem capitis duplex fit motus, atque alter annuendo, abnuendóque fiat, alter in latera: illum quidem vertebræ secundæ processus potissimum præstat, hunc verò ipsius summæ vertebræ, & capitis transuersæ partes efficiunt. Posteriorem processum, quem spinam vocant, omnes habent vertebræ, prima excepta, quæ duntaxat in parte anteriori exiguum quendam processum exigit. In cæteris ceruicis vertebris, transuersi processus semper sunt perforati, septima eadémque vltima excepta, cui interdum etiam, sed rarò, à lateribus foramina insunt. Hos ipsos processus solæ ceruicis vertebræ leniter quasi bipartitos gerunt, præter duas primas, in quibus simplices planè habentur: in sexta verò duplices manifestè apparent, & cæterorum omnium maximi: sicut & ea ipsa maxima est: quorum internus, latus admodum est. Pars cuiuslibet vertebræ anterior, qua inter se coalescunt, earum potissimum quæ in ceruice sunt, prima excepta, oblonga est. Neruis autem ab spinæ medulla orientibus, ac iuxta vertebrarum compages prodeuntibus, vtraque vertebra parem primæ quasi operam confert. In cæteris superior aut magna ex parte, aut omnino id præstat.

Vertebrarum foramina angustari paulatim.

Capitis duplex motus.

Vertebrarum processus.

De vertebris dorsi.

Cap. IX.

Dorsi vertebrarum consideratio.

THoracis vertebræ, quæ maiori ex parte sunt duodecim, omnes ad decimam vsque processus habent permagnos: tum eos qui sursum, deorsúmque versum spectant, tum etiam transuersos, quibus costæ annectuntur.

De lumborum vertebris.

Cap. X.

Lumborum vertebrarum consideratio.

LVmborum vertebræ quinque, & omnium crassissimæ sunt: quibus sanè peranguſtum inest foramen, tenuísque medulla. Earum autem processus spectat sursum: atque ab ea tantùm vertebra, quæ præposita est, semper neruus erumpit. Habent singulæ lumborum vertebræ interiore in parte foramina nullo dispoſita ordine, in quæ se inferunt venulę, satis manifestæ & conſpicuæ, cùm in cæteris vertebris, vel nullæ vſquam, vel perexiguæ spectentur.

De sacro osse.

Cap. XI.

Sacri ossis cōsideratio.

IDos vertebris, qua parte cum superiori alligatur, proportione respondet. Ipsius autem transuersi processus grandes patentésque sunt, quibus in exteriore parte sinus inest quidam leniter cauus, in eumque ilium ossa ingrediuntur. Id ipsum os ex tribus particulis constat, harúmque in extremitate os aliud quartum, quod coccyx nominatur additum est. Nerui autem, qui à spinæ medulla per sacri ossis foramina prodeunt, iuxta suarum veluti vertebrarum compages, sicuti per spinam totam, prosiliunt: non tamen ab vtroque latere, sed intrinsecus quidem, atque extrinsecus: hique omnes tria constituunt paria.

Os sacrum ex tribus constare particulis.

De coccyge.

Cap. XII.

Coccygis ossis consideratio.

AT coccyx ipsum ex tribus particulis constat, quæ plus cartilaginis, quàm latum os, habent. Iuxta earum compages nerui posteriore ex parte prodeunt. Gemini priores ex ea oriuntur parte, qua coccyx latum os attingit. Insequens par inde ortum habet, vbi prima huius ossis pars cum secunda committitur. Duo alij inde egrediuntur, qua secunda eiusdem pars, cum tertia coniungitur. Iuxta tertiæ huius extremitatem, quod reliquum est ex spinæ medulla, simplex nullíque alsociatum prosilit.

De Thoracis ossibus.

Cap. XIII.

Thoracis ossium consideratio.

OS pectoris, costæ, itémque ex spina dorsi vertebræ, thoracis sunt ossa. Costæ ab vtraque parte duodecim, singulæ cum singulis vertebris connectuntur. Ossa pectoris per synarthrosin inuicem alligantur. Sunt autem numero septem, sicuti veræ costæ, quæ cū eo alligantur. Nā quinq; inferiores costæ, quæ nothæ dicūtur, in cartilaginē parum firmam degenerant, & cum diaphragmate, nō cum pectore conglutinantur. Imò pectoris ossi cartilago triangula adnascitur, quam ensiformem appellant. Costis omnibus non par longitudo est, sed supernæ infernæque mediis breuiores sunt.

Costæ vtrinque duodecim.

Pectoris ossa septem.

Costæ veræ septem, mendosæ quinque.

Cartilago ensiformis.

De scapulis.

Cap. XIV.

Scapularum consideratio.

SCapulæ post thoracē sunt sitæ, gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus autem simæ: ad hæc in ima basi tenues, oblongæque in summa verò crassæ, paruæque exiſtunt. Os scapulæ maiori ex

 parte

parte cartilagine,ſed in imo vberius, contegitur,à ſpináque tenue inchoatur,& paulatim plenius efficitur,donec ad acromij locum peruenerit,vbi iugulo annectitur. Hanc enim compactionem,nonnulli acromion appellant. In ea parte,ſcapularum oſſi proceſſus quidam ſubeſt, quem ſcapulæ ceruicem nominant:iſque in acetabulum deſinens,cum humeri capite colligatur.

Acromion.

De iugulis.

C a p. XV.

Iugulorũ conſideratio.

IVgula,hoc eſt,claues,ab vtroque latere ſummæ pectoralis oſſis extremitati annectuntur: eaque fiſtuloſa ſunt, figuráque & craſſitie inæquabili. Pars nanque eorum inferior,quæ pectoris oſſi alligatur,craſſior cæteris,rotundiórque eſt.Huic ſuccedens,longè gracilior.Quod reliquum eſt,totum rotundum,inæquabiléque eſt,quoad cum ſcapularum oſſe committitur, vbi quaſi latiuſculum eſt. Mediæ iuguli totius partes exterius gibbæ ſunt, præſertim quæ ad ſcapulas tendunt.

De humero.

C a p. XVI.

Humeri conſideratio.

MAximum omnium os humeri(femore excepto) eſt,idque vtrinque ſuprà infráque alligatur. Summa eius pars grandiuſculum habet caput,paruæ quidem ceruici coagmentatũ,adnatúmque. In eo iuxta anteriorem partem ſinus quidam eſt,ceu alicui patulæ ſciſſuræ ſimilis,qui totũ ipsũ caput in duo quaſi tubercula bifariã diuidit. Pars autẽ inferior,in tubercula definit inequalia:quorũ ei quod extrinſecus ſitum eſt, capitulũ radij annectitur. Cũ eo verò quod eſt in interiori parte,nullum os prorſus committitur. In ima humeri parte ſinus perſimilis eſt concauis trochlearum orbitis. Cubitus huic circum mouetur. Vbi autem ſinus hic definit in extremis vtrinque lateribus, duo præterea ſunt ſinus, quorum anterior poſteriore eſt minor. Ij coronas cubiti,hoc eſt,acutos proceſſus excipiunt : horúmque anteriorem,quum cubitus omnino flectitur,anterior ſinus : quum tenditur,poſterior poſteriorem recipit. Cæteræ humeri partes gibbæ quidem anteriore atque exteriore in parte : in poſteriore atque interiore,ſimæ ſunt.

De cubito.

C a p. XVII.

Cubiti conſideratio.
Cubitus radio ſubeſt.

PArs omnis quæ inter humerum & carpum ſita eſt,eiuſdémque etiam partis os grandius,cubitus appellatur. Is alteri ſubeſt oſſi, quod radium nominant.Huiúſque pars extrema ſuperior leniter caua,exterius humeri tuberculum recipit,eique alligatur. Cuius quidem connexionis eſt munus, modò in pronum,modò in ſupinum,totã manum adducere.Cubitus duos habet proceſſus : quorum anterior minor eſt,alter verò grandior : ab iiſque cubiti ipſius ſinus ſigmæ literę ſimilis comprehenditur.In hunc ſinum,humeri orbita inſeritur. Huius autem nexus,tendendi,curuandíque totam manum officium eſt.Radius ſuprà infráque validis ligamentis cubito illigatur:media inter ſe omnino dehiſcunt. Vterque adnatam appendicem iuxta carpi habet partes:ſed extrinſecus gibbam,intrinſecus autem cauam : cubitus quidem iuxta minimum digitum,radius verò iuxta maximum. In ſinum eiuſmodi ſeſe carpus inſinuat,annectitúrque. Ineſt autem cubito ex abundantia quadam, proceſſus quem columnarem appellant,iſque brachiali etiam nectitur. Ad hunc quidem nexum pertinet carpum in obliquum ducere,ad alterum verò, in rectum, cuius opera ſummam manum extendimus, inflectimúſque.

Cubiti proceſſus duo.

Columnaris proceſſus.

De carpo.

C a p. XVIII.

Carpi conſideratio.
Corpus conſtat ex oſſibus octo.

PRima pars palmæ carpos dicitur, ex oſſibus octo, duplici diſtinctis ordine,conſtans. Dura omnia,& patula, nec medulloſa, multipliciſque figuræ ſunt.Cuncta nerueis cartilagineiſque nexibus inter ſe per ſynarthroſin conſtructa, non cognata cernuntur : exteriore quidem in ſuperficie, leniter gibba, ſinuata intrinſecus. Pars carpi ſuperior ex tribus oſſibus conſtat , quæ in rotundam quaſi formam conſtructa,cum cubito,radióque, & columnari proceſſu annectuntur : hoc tamen excepto,quòd carpi os, quod minimum digitum reſpicit , exiguo leníque ſinu , columnarem cubiti proceſſum admittit. Ex his autem medium,ibi potiſſimum ſedem habet,vbi cubitus radiúſque inter ſe copulantur. Tertium,quod bipartitum eſt, à radio comprehenditur. Pars carpi inferior,quatuor ipſius oſſibus metacarpio alligatur. At quintum, iis carpi partibus inſidet, quæ iuxta cubitị proceſſum columnarem ſunt ſitæ.

De metacarpio.

C a p. XIX.

Metacarpij conſideratio.

INter digitos & carpum oſſa quæ palmã explent, metacarpium appellant:id quod per ſynarthroſin carpo , digitorum autem priori phalangi per diarthroſin alligatur. Pollicis tantummodo prius internodium,ex tranſuerſo ipſi metacarpio eſt annexum.Singuli autem digiti ex tribus oſſibus conſtant,priori ſemper internodio in ſubſequentis ſinum ſubeunte. Iutéque dicendum eſt, pollicem ipſum ex triplici oſſe conſtructum eſſe:ac primum ipſius internodium,cum metacarpio minimè connumerandum.Vnde rectè dixerit quiſpiam,ex quatuor duntaxat metacarpium , ipſos autem digitos ex quindecim oſſibus conſtitutos eſſe.

Digitorum ſinguli ex oſſibus tribus conſtare.

Metacarpium conſtare ex quatuor oſſibus.

De oßibus quæ cum ſacro oſſe committuntur.

C a p. XX.

REctis ab vtroque latere magníſque lati oſſis proceſſibus , duo quædam oſſa appoſita , adſtructáque ſunt : quibus integris nullum nomen eſt inditum. Nam latæ ipſorum ſupernæ partes, ilium oſſa : exteriores poſt femoris ingreſſum,inferioréſque , coxendicum : quæ inde in anteriora protenſæ , tenuéſque & foratæ , atque inter ſe in extremo cognatæ ſunt , pectinis oſſa appellantur. Vtrique coxendici prægrande acetabulum ineſt, cum femoris capite nexu validiſſimo copulatum, cognatúmque.

De femore.

C a p. XXI.

Femoris conſideratio.

OS fœmoris magnitudine cunctis animatis oſſibus præſtat : id ſuprà,coxendici,infrà,tibiæ alligatur.

Femoris os omnium aliorum maximū. alligatur. Superiori in parte rotundiffimum caput habet, prolixæ quidem ceruici ad interiora inclinatæ adnatum. Infrà leuiter patefcens, in duo tubercula definit, adeò quidem grandia, vt capita appellari poffint: quæ fanæ tibiæ annectuntur, non modò membranofis ligamentis, fed tribus quoque aliis validis, rotundífque: quorum vnum ab exteriori totius connexionis parte, ab interiori alterum, à medio pofterioris interiorífque, tertium porrigitur. Totius autem femoris forma, anteriori in parte exterioréque, gibba: in pofteriori interiorífque fima eft. Sub huius ceruice funt duo exigui proceffus (trochanteras vocant) quorum exteriorem, qui eft maior, appellant natem. Trochanteres.

De tibia.

Cap. XXII.

Tibiæ confideratio. Tota pars cruris, quæ inter talum genúque pofita eft, eiufdémque etiam partis os grandius tibia, appellatur. Hæc interiore in parte fita eft, eíque tantummodo femur ipfum annectitur. Os autem quod extrinfecus locatum eft, fura nominatur: quæ craffitudini tibiæ admodum cedit, nec adeò protenditur, vt genu ipfum contingat, verùm fuprà infráque tibiæ per fynarthrofin alligatur: media inter fe penitus dehifcunt. Tibia, quæ femori copulatur, magna quidem adnata, coagmentatáque appendice, duplicem in fe finum habente, capita femoris fefe infinuantia recipit. Tibiæ quicquid anteriori in parte tenue & carnis eft expers, Crea dicitur: imæ ab vtroque latere tibiæ, furæque partes, malleoli nuncupantur. Hallucinantur autem qui eos talos appellant: nam fub his vtrinque talus confiftit, ac vndequaque contegitur, vt ne eum tangere quidem poffis. Malleoli verò extremæ tibiæ furæque proceffuum partes funt: gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinfecus cauæ. Sura. Crea. Malleoli non rectè vocantur tali.

De patella.

Cap. XXIII.

Patellæ confideratio. Qua femur tibiæ annectitur, os extrinfecus cartilaginofum, rotundúmque appofitum eft: quod gibba fubiectorum offium aptis finibus comprehendit: paulúmque intumefcens, quod inter femur, tibiámque fpatium patet, complectitur. Id ipfum os patella & mola appellatur. Mola.

De pedis offibus.

Cap. XXIIII.

Pedis offium confideratio. Talus ab imis tibiæ furæque proceffibus cōprehenditur. Eius pars quam τέτρωρον vocant, furfum vergit. Pofteriores læuigatæ omnes, modicéque orbiculatæ funt, & ad fuperiora potius fpectant: anteriores rotundo quidem capite óblongæ ceruici adnato, cum offe connectuntur, quod fcaphoeides dicitur. A dextro & finiftro latere, in duo extantia fupercilia id definens, fub tibiæ furæque cauis excipitur. Ipfius quoque pars interna læuorem ferè habet. Huic fubeft os pedis maximum, quod calcem vocant: ídque ipfum & rotundas partes ex talo recipit, & geminos quos habet exceffus, in finum eius percommodè inferit. Pars verò qua ingredimur, leniter rotunda & latiufcula eft. Pofterior quoque rotunda eft, eáque tibiæ rectitudinem excedit admodum. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti fita eft, ipfius tali capiti fubiacet: nec cum altero copulatur offe. At eius extremitas quæ minimo refpondet digito, cum cyboeide offe per fynarthrofin nectitur. Cyboeides autem à parte exteriore iuxta fcaphoeides pofitum eft. Verùm hoc, quà cum talo iungitur, finuatum, cyboeides verò gibbum exiftit. Tria deinceps offa paruula inferiori fcaphoeidis parti per fynarthrofin copulantur: cum quibus etiam exteriore ex parte cyboeides pariter porrigitur. Poft hæc quatuor offa, prima pars pedis quam tarfon vocant, finitur. Scaphoeides os. Calx. Cyboeides os. Scaphoeides. Tarfos.

De plantæ offibus.

Cap. XXV.

Planta pedis ex quinque offibus cōftat. Planta inde inchoatur, quæ ex quinque offibus conftructa eft. Poft hæc deinceps pedis digiti fiti funt, qui externis internodiis omnes conftant, pollice excepto, qui ex duplici tantùm cōflatur. Horū dearticulationes membranofis: quę verò in talo calcéque habentur, validioribus ligamentis coarctantur. Satis autem fint hæc tyronibus, prima de offibus rudimenta addifcentibus.

GALENI PERGAMENI
De diffectione venarum & arteriarum,
Liber vnvs.

Cauæ venæ confideratio. Qvæ in ventrem inteftináque deferuntur venæ, veluti radices arboris funt. Ea verò quam cauam appellant, quidam ceu truncus exiftit, omnium quæ toto corpore fparguntur venarum. Eadem ratione arteriæ, quarum origo omnium eft cor, quæ quidem pulmones petunt, imaginem radicum oftendunt. Quam autem, Ariftoteles aortam nominauit, ea caudicis in arbore proportionem fubit. Igitur ab ea vena, quam iuxta caua iecoris, portas appellant, ceu ab vno principio prodentes, feptem venæ in regionem ventris defcendunt. Quarum prima, breuis quidem illa, atque interdum fola, interdum aliis affociata minutulis, ad dodecadactylum inteftinum defcendit, carne quadam glandulofa, quam pancreon dicunt, fuffulta. Secunda autem, exigua etiam, ad pyloron, imam ventris partem, affurgit, atque in eam regionem ventriculi, quæ circa & ante pylorum eft, diffeminatur: ídque præter alios duos infignes ramos, qui à portæ venâ orti, in ventriculum & lienem fe expandunt. Tertia fimiliter, ex magna vena enafcitur, quæ verfus finiftram defcendens, extremum magnorum inteftinorum mefenterium, ad fedem vfque complectitur. Quarta poft hanc vena, à dextris partibus ex eadem magna vena, verfus pylorum defcendens, ad gibba ventriculi effertur. Quinta deinceps, ex eadem magna nafcitur vena, in ipfius latere dextro, quæ coli mefenterium, numerofiori propagine venarum inuadit. Sexta fimiliter orta, ad fpatium peruenit, quod inter duo iam dicta mefenteria iacet. Id enim plurimas venas habet, & in ieiunum Cor omnium arteriarum origo. Aortæ confideratio. Meferaicarum venarum confideratio. Pancreon. Pyloros.

primum, deinde in omne deinceps tenue intestinum fissura multiplici diuiditur. Postrema verò eius venæ pars, tum cæcum intestinum complectitur, tum quandam exiguam coli partem, qua ipsum cæco annectitur. Ad hunc sanè modum venæ illius quæ à portis prodit, in intestina, splenem, & ventriculum, digestio perficitur. Quin etiam omnes omento intextæ venæ, ab iisdem ipsis venis propagantur. Igitur per omnes iam dictas venas, cibus ad hepatis portas suggeritur. Hinc verò per venas ad ipsius fibras pertinentes, in totum iecur permanat. Indéque rursum in alias assumitur venas, per gibbam quidem partem dispersas, cæterùm à maxima alia vena ortas, quam ob id cauam nominant. Ab ea etiam aliæ propagantur, quæ in omnes corporis partes sanguinem riuant. A iecore enim vtrinque prolapsa, sursum quidem per septum transuersum, ad cor attollitur: deorsum verò in spinam dorsi contorquetur, atque inibi super magnam defertur arteriam. Iam verò ab ea quæ sursum tendit, oriuntur primò quidem coniugatio ad septum transuersum: dein capillorum modo tenues permultæ in membranas intercipientes thoracem, moxque in pericardium tunicam. Post illas alia magnitudine insignis, in dextram cordis aurem fertur, atque inde ad dextrum ventriculum. Ab hoc alia duplicem, vt arteriæ, tunicam habens, in pulmones progreditur. Quinetiam alia quædam exigua per exteriorem cordis superficiem, in totum eius visceris corpus spargitur. Quum autem cor ipsum præteriit vena caua, iamiam festinās ad iugulum, obiter quoddam sui germen diffundit in omnes thoracis partes, præter prima duo, interdum verò etiam tria, costarum interualla. Deinde alias quasdam prætenues venulas, ad membranas mittit thoracem intersepiētes, necnon ad thymū vocatum. Quum verò prope iugulum peruenit, in duas diducitur partes: atque ita obliquè in latus vtraque pars inclinata, à media paululum regione diuertit. De quibus, dum ad sibi vicinam vtræque ascendunt clauiculam, in media latione, quæ ad thoracis anteriora perueniunt, radices spargūtur. Præter has, magnarum venarum multiplici se fissura scindentium coniugatio, inter costalia superioris thoracis alit spatia, & quæ circa scapulas sunt loca, tum nonnullos etiam ex interioribus colli musculis. Ab his ipsis venis etiam illæ nascuntur, quæ vbi ad sextam colli vertebram peruenerunt, in in ipsa se foramenta insinuantes, ad caput vsque efferuntur. Quicquid autem ex eis superest, ad axillas porrigitur: ac dein fissura multiplici, per manum excurrit totā intimis magni musculi partibus, in ipso brachio exporrecta. Ex eius autem propaginibus vna, per interna hæc quoque percurrens, circa brachium in orbem complicatur, posterioremque ipsius regionem ita perreptat. Mox in exteriorem partem, eandemque anteriorem, subit ad cutem, atque illinc deorsum tendit, donec ad brachij commissūram perueniat. Postrema verò eius pars, aliquando exteriorem brachij nodum excedit paululum, nonnunquam multò vlterius progreditur, sub cute secundum os cubiti deorsum tendens. At omne quod de magna vena reliquum est, ad medium peruenit cubiti articulum, vnà cum viciniori neruo ramos expandens ad intimas musculorum eius loci partes, vsque ad interius brachij caput, nihilóque minus per profundum ad posteriores, anterioresque musculos.

Omenti venæ à meseraicis oriuntur.

Distributionis alimenti consideratio.

Cauæ venæ diuisio.

Arteriosa vena.

Coronalis vena.

Thymus.

Iugulares venæ.

Sed enim priusquàm in cubiti flexum ingrediatur, in venas scinditur complures, è quibus multæ in superficie extant: omnium maxima profundius demergitur. Atque magna ex parte vna quidem vena à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinans: ac subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole, ad carpum peruenit: ac tertia deinceps, circa medium maximè cubitum. Cæterùm earum fines iuxta carpum miscentur. Elatissimus autem simul & maximus ramus, qui ab ea vena de qua modò institutus est sermo, propagatur, in medium peruenit flexum, quà cubitus cum brachio coit: quò etiam obliquè confluit alterius venæ, quæ per brachij anteriora sub cute sita est, non exigua portio. Duæ enim hæ totius sunt manus venæ: tum ea quæ per axillam in manum fertur, tum ea quæ per clauiculam, quam humerariam appellant. Verùm non semper idem harum venarum positus, sicuti nec par crassitudo est. At secundum naturam maximè est, vt vtriusque venæ pars in inferiorem cubiti flexum quadantenus deferatur: quæ partes postea quàm coierint, venā producunt, quæ omnium in cubito extantium fertur amplissima. Secundum hanc præcipua magnitudine humeraria est. Ea hinc profecta, quà cubitus cum brachio coarctatur, perque radium porrecta, ad extremi cubiti tuberculum, quod carpo adhæret, peruenit: atque inde mox infimæ, eidemque extimæ carpi ipsius parti distribuitur. At illa, quam ex confluxu duarum venarum, omnium in superficie extantium maximam fieri dixi, ab interioribus cubiti partibus incipiens, primùm conscendit radium: deinde in extimam euadit partem: vbi in ramos scissa duos, altero ad radij extremum procedit, altero ad summum pertingit cubitum, quà & ipse cohæret carpo: atque inibi venam contingit, quam ab humeraria propagari retulimus. Iam verò, quemadmodum quæ in interiori cubiti parte sunt venæ, ferè iuxta carpum in multas exiles venas, & inter se commixtas scinduntur, sic etiam, multóque his magis venæ quæ per exteriorem cubiti partem feruntur. Porrò quæ altius per cubitum manumque extremam venæ immerguntur, à duabus magnis oriuntur, hoc modo. Qua parte ab vtraque magna propagari quasdam ostendimus, quæ ad flexum brachij tendērent, duo rami, ab vtraque singuli, in profundum procurrunt, ibíque similiter mutuo complexu iunguntur. Ex quibus rursum aliæ duæ insignes venæ exoriuntur, quæ tandem suis germinibus musculos totius manus penetrant. Quæ autem ad interiorē thoracis regionem feruntur venæ ad hunc constant modum. E medio duarum venarū in quas cauam memorauimus findi, vena oritur, quæ ad dextram ossis pectoris tendit: ab sinistra autem cauæ parte, altera. Hæ igitur per totum feruntur thoracem, ossi pectoris subditæ, vsque ad radicem cartilaginis ensiformis: & ad singula obiter interualla costarum, ramulum ex se mittunt, quo coniunguntur extremis eius venæ, quæ spatia intercostalia perreptat. Harum venarum portio extra thoracem emergit, ad substratos illic reficiendos musculos. Quæ verò ad mucronatam cartilaginem pertinent, tum in mammas assurgentes, tum in reliquum pectus dispensatæ, deorsum procedunt, rectis subnixæ musculis, in quos partem aliquam mittunt. Quà porrò clauiculæ adiacent cauæ venæ * partibus, in quas secari ipsam dixi-mus,

Cubiti venarū consideratio.

Axillaris vena.

Humeraria vena.

Mediæ venæ consideratio.

Venarum altius perreptātium cubitum consideratio.

Venarum peruadētium interiora thoracis, consideratio.

mus, fubiecta eft venæ radix maxima, vtrinque vna. Quæ quidem confeftim affurgens, bipartitò fcinditur, duas ædens magnas venas: quarum altera per anteriorem, auerfamque colli partem, ad interiora magis recedens, effertur: altera in partem anteriorem deorfum quadamtenus fubfidens, mos furfum fublata, clauiculam ipfam amplectitur, ad modò commemoratam venam contendens extrinfecus. Eft confluentibus, feféque commifcentibus, gignitur in fummo eminens iugularia vtrinque vna. At non eodem femper aut loco mifcentur. Duo autem hic huiufmodi venarum folent effe coniugia: obliquum alterum, coëuntium ipfarum, & fefe inuicem contingentium in cauo iuguli, alterum autem minimè coëuntium. Declinant enim quafi in extimam colli partem obliquæ. Tres autem confpicuæ venæ oriuntur ab ea quæ circa clauiculam contorquetur. Vna quidem quæ humeraria dicitur (quòd obliquè deflectat ad humerum) & fæpe eadem vifitur craffitudine, cum vena ad collum fubeunte. Reliquæ duæ, radices vtrinque humeraria minores habent: quarum altera ad fummum afcendit humerum, ac in proxima quæque corpora tranfiens, ita occultatur: humilior altera, per profunda magis furreptans, fecundum magnum mufculum ab offe pectoris exporrecta, ad caput brachij peruenit. Cæterùm axillaris vena multò humerali eft maior, & numerofiorem quàm illa in brachio fobolem habet prodeuntium ex fe ramorum. Porrò quantum reliquum eft de magnis illis venis, in quas vena caua diducitur fub clauiculis rectà per collum, gulam habens ante fe pofitam, furfum effertur, producens interim varia germina, fed ab ipfa colli fuperficie remota: quæ nimirum nutriunt mufculos altius delitefcentes. Nam venæ ab extantibus in fuperficie iugularibus propagatæ, plurimæ & tenues funt, quæ per totum ambitum colli, faciei, & capitis, vario plexu differminantur. Quin & lingua magnas accipit ab intimis iugularibus venas, pofteaquàm eæ per ramos cum extimis fe coniunxerunt. Reliquum autē omne ex internis iugularibus ad cerebrum affurgens, in caluam excedit per extremam futuræ labdoeidis partem. Coniunguntur autem venarum omnium extrema circa ipfum caput, ipfiusque cum prima vertebra commiffurā. At verò earum venarum quæ in partes corporis inferiores fanguinem riuant, caua in lumbis fita, eft origo. Hæc enim vena fimulatque è iecore primùm fe exprompfit, priufquàm in lumbos confidat, elatior adhuc exiftens, parte quidem dextra, in dextri renis tunicam ac circumiecta corpora, varios fpargit ramulos. Siniftra autem, notabili magnitudine venam, quæ & ipfa in ramos fciffa, corporibus inibi exiftentibus diftribuitur. Ac fepenumero à caua ipfa ad renem proficifcente, propagines mittuntur, quæ in renis tunica intexuntur, ac vicinis in ambitum locis, eæque nunc filorum araneæ fimiles funt, nunc paruæ. Nam quæ à caua inferuntur in renes, facilè funt omnium ampliffimæ. Deinceps poft has ad teftes deferuntur venæ. Ad finiftrum fiquidem, ramus mittitur ab ea vena quæ in finiftrum perfertur renem. Quæ autem in dextrum teftem inferitur vena, ea quidem ab ipfa caua producitur. Quanquam hæc vena mihi femel obferuata eft initia duo habere, ficuti ea etiam quę in finiftrum teftem fe infinuat, perfæpe. Hæ igitur venæ ad teftes deferuntur, fiue mas, fiue fœmina animans fuerit. Habet quippe etiam fœmina, ad vteri latera teftes multò minores & denfiores, quàm vifuntur in maribus. Secundùm eas venas, de fingulis vertebris ad ilia venæ mittuntur, quarum poftrema ad mufculos qui abdomini prætenti funt, attolluntur. Qui autem fuprà hos mufculi extra thoracem iacent, alimentum accipiunt à vafis circa clauiculas exilioribus: tum etiā ab iis quæ per pectoris os ad mammas tendunt, ficuti etiam ab iis quæ funt in fpatiis intercoftalibus. Quinetiam per fingula foramenta fpinæ, fingulæ venæ in medullam ipfam à caua lumbos perreptante inferuntur. Porrò in vltimis lumborum vertebris non amplius videre eft arteriam venæ fubiectam, fed elatior quidem arteria fupra venam cen prouehitur, vena autem per ipfas vertebras. Hac igitur parte & fefe contingit vtrunque vas, & in duo membra diuaricatur, inftar literæ Λ. Vtraque autem cohærentium vaforum pars ad fibi fubiectum crus obliquior defcendit: prius tamen ipforum vaforum quibufdam ramulis, ad alendas lumborum carnes, atque interdum etiam ad eam peritonæi partem, quæ ad lumbos fpectat, reuulfis. Vtriufque autem venarum coniugationis extrema, ad exteriores lati offis partes fe promunt, indéque mufculos eam regionem confternentes, diftribuuntur. Deinde ad vteri partes inferiores, aliæ venæ feruntur, quæ in ceruicem ipfam differminantur, & quadam fui parte amplexantur tefticulos, altera vfque ad vteri fundum pertinent: indéque aliæ fubeunt veficam, aliæ per pubis os ad exteriora cum eius neruo extenduntur, atque per inferiores illius regionis mufculos differminātur: aliæ per rectos afcendunt mufculos, extremisque coniunguntur venarum, quæ per thoracem ad fubcartilaginea defcendunt. Ab eadem radice venulæ vtrinque fingulæ in vterum perferuntur, per quas mammis cum vtero maxima neceffitudo exiftit. Infuper aliud extra mufculos eft coniugium earum, quæ ad vtriufque fexus pudenda pertinent. Ab his autem ftatim alia eft vena vtrinque, quæ ad internos femoris mufculos tendit. Poft has verò aliæ ab inguinibus ortæ, vifuntur per ilium regionem afcendere. Aliæ etiam obfcuræ à mammarum venis deductæ, has quas nuper dixi, finibus fuis contingunt. Reliqua magna vena in crus diuiditur, primam iuxta inguina emittens propaginem, quæ cum parua arteria in mufculos anteriores fpargitur: fecundam vtrinque venam, quæ ex internis partibus ad genu vfque fubter cutem differminatur, ac alias non paucas ad profundiores femorum partes. Cæterùm paulo altius quàm femur cum tibia articulo iungitur, in tres partes diuiditur: quarum media, quæ maxima eft, per ipfum deorfum ad poplitem fertur, atque inde per profundum furæ procedens, non modicam in mufculos eius fobolem ramorum fpargit. Altera autem parte quæ in fuperficie eminet, per exteriorem partem alterius tibiæ offis porrecta, ad pedis pertingit articulum. Tertia verò quæ interior eft, ad anteriorem tibiæ partem procedit, ac inde ad malleolum peruenit, ad ipfum tibiæ extremum, vt fanguinem mittat, quàm commodiffima. Enimverò à maxima quæ per profundum mufculis diftribuitur, duo cum arteria, extrema fiunt, quorum alterum quidem maius, à tibia fertur ad interiora: alterum verò per mediam duorum tibiæ offium regionem, ad interiora pedis perducitur,

ac

Marginalia (left): Iugularium venarum confideratio. — Humeralis vena. — Axillaris vena humerali eft maior. — Lingua vnde venas accipiat. — Caua vena lumborum, eft origo venarū quæ ad inferna defcendūt. — Emulgentes venæ ampliffimæ. — Seminarium vaforū origo. — Tefticuli fœminarū quales.

Marginalia (right): Abdominis venæ. — Thoracis mufculi externi à quibus venis alantur. — Vteri venæ. — Pudendorum venæ. — Cruris venæ.

ac propagini alterius venæ immiſcetur, quam ab exterioribus tibiæ partibus per fibulam dixi deſcendere.

Pedum venæ quatuor.

Ita fit vt ſint venæ quatuor, quæ ad pedes deſcendunt: vna quidem omnium extima, per gibboſum fibulæ extremum: altera per partes ipſius interiores: tertia per anteriorem tibiæ extremi regionem: & quarta, quæ ex interioribus partibus extuberantes tibiæ proceſſus complexa eſt. Hoc igitur tibi diſſectionis venarum principium eſto.

Arteriarum origo, ſiniſter cordis ventriculus.

Deinceps de arteriis dicendum. Harum origo eſt ſiniſter cordis ventriculus. Hinc autem in pulmones, gratia trahendi ſpiritus, deriuatur radicis inſtar, vna tenuis ſimpliciq; tunica conſtans: tum altera etiam hac multò craſſior, quæ veluti truncus omnium arteriarum exiſtit.

Arteria venoſa.
Aorta.

Habet prætereà cordis ipſius corpus circunfuſas in ambitum arterias duas: alteram quidem maiorem, quæ maximam ipſius partem amplectitur: alteram ea maximè regione diſtributam, vbi tertium ventriculum eſſe exiſtimauit Ariſtoteles, quum tamen nuſquam is reperiatur.

Tertium cordis ventriculum minimè reperiri.
Arteriæ magnæ diuiſio.

Has igitur arterias, ſimulatque maxima de corde ſe prompſerit, ab ea produci videas, ipſamque mox in membra haudquaquam paria diduci. Et horum quidem, quod minus eſt, ſurſum ferri, ipſumque confeſtim in partes rurſum inæquales findi, ac ſubinde ipſarum maiorem, ad iugulum tendentem obliquam, de ſiniſtra ad dextram thoracis partem porrigi, alteramque oppoſitum habere ſitum. At verò arteriæ pars maior, quæ ad iugulum tendit, vbi prope thymum peruenerit, primùm quidem ad ſiniſtram iugularem emittit ramum: poſt illum, alterum ad dexteriorem. Deinde quicquid ipſius reſtat, ad ſcapulam axillamque ſiniſtram tendit. Quinetiam quædam ad pectoris os, alia ad primas thoracis coſtas, alia ad ſpinales muſculos, alia denique per foramina ſex primarum colli vertebrarum deducta, vnà cum vena, ad ſpinalis medullæ membranas, deſcendit: alia ad ſummum humerum, ſcapulam, axillamque dextram extenditur. Quæ quidem, ſicuti & aliæ omnes, diuiduntur vnà cum adiacentibus venis: quemadmodum & quæ arteriæ carotides appellantur: ex quibus vnà cum iugulariis internis, aſcendit quædam arteria.

Carotides arteriæ.

At quæ in ſuperficie extant iugulares, eæ ſine arteriis conſpiciuntur. Omne autem quod ex carotidibus reliquũ eſt ſurſum rectà procedens, in caluam penetrat, inibique plexum retiformẽ producit: deinde in duas rurſus coiens arterias, ſubit ad cerebrum.

Plexum retiformem produci ab arteriis carotidibus ſub caluaria.

Porrò arteriæ quæ à corde ſe promit, pars maior ad ſpinam deflectitur, quintamque thoracis vertebram aſcendit: & inde per totam ſpinam, vſque ad latum os, deſcendit, primùm propaginem quandam tenuem emittens in eas thoracis partes, quibus pulmones adiacent. Extrema autem ipſius ad arteriam vſque aſcendunt: deinde per ſigulas vertebras rami tum in ſpatia intercoſtalia, tum ad ſpinalem medullam exoriuntur. Vbi autem egreſſa eſt magna arteria thoracem, primò duas in ſeptum tranſuerſum arterias mittit: deinde in ventrem, lienem, ac iecur iniugem venam.

Iniugem arteriam mitti ſingulis viſceribus vnam.
Meſenterium triplex.

Interdum ex vna radice bifariam diducta, ventriculo quidem, & lieni, & hepati altera pars: altera inteſtinis diſtribuitur per duo meſenteria: tum id quod ad dextram ſitum habens, primarium eſt coli partium: tum id quod eſt omnium inteſtinorum medium. Nam tertium meſenterium, quod prope ſedem pertingit, in ſiniſtra ſitum, nullam inde aſſumit arteriam: ſed de imis partibus in ipſum quædam inſeritur, quæ propter renes à magna arteria iniugis & ipſa naſcitur. Atqui inter hanc & modò commemoratas, duæ magnitudine præcipuę ad renes tendunt. Cum venis etiam quæ ad ilia & teſtes feruntur, arteriæ etiam ad eundem procurrunt modum. Cæterùm arteriæ magnæ pars extrema, quum ad latera lumborum peruenerit, ſuprà poſitam venam tranſcendit.

Arteriæ lumbi in crura diuaricatio.

Quod poſtea quàm factum fuerit, haud aliter quàm uena ſciſſa, bipartitò arteria partem vtranque in ſibi ſubiectum crus mittit: à quarum vtraque obiter ſinguli propagantur ramuli, qui conceptibus per vmbilicum inſeruntur: in perfectis autem animantibus, ipſi ad os latum excurrunt. At ipſa cruris vtriuſque arteria ad intimas diſtributa partes fertur cum magna vena. Nam iis venis quæ in cruribus, manibus, abdomine, dorſo, & collo, per ſummam ſuperficiem viſuntur, ne vna quidem ſubeſt arteria.

Venæ quibus nulla ſubeſt arteria.
Arteriæ ſuperficiales vbi cernantur.

Sedenim arterias in ſolo capite iuxta cutem inueneris, tum eas quæ poſt aures, tum eas quæ ad vtraque tempora extant.

Venarum arteriarúmque in conceptibus conſideratio.

Porrò in conceptibus venæ arteriæque intexuntur, ab extremis venarum oſculis prodeuntes, quæ ad vterum pertinent. Quibus inter ſe coëuntibus, concurrentibusque iis, quæ ex coitu ſunt factæ, arteriis & venis, contingit ex ipſis fieri coniugium illud vtrorunque vaſorum, quod inſeritur in vmbilicum. Arteriæ ſiquidem veſicam fœtus complexæ, ad arterias illas tendunt quæ à magna per ſpinam porrecta mittuntur. Venæ autem, ſimulatque ex vmbilico ſe proiecerint, coëuntes, vnam magnam perficiunt quæ ad concauum iecinoris tendit, haud procul ab ea vena, quæ ad portas eſt.

Venæ abſque arteriis quæ ſint.

Hæc igitur vena ſine arteria eſt, ac poſt illam tota caua, donec ad ſpinam peruenerit. Sic nec ſepti tranſuerſi vena, nec illa quæ alit thoracem, nec humeraria item, nec axillaris (præterquàm vbi altius coarctantur, vt in cubiti articulo) habet vllam arteriam adiunctam. Omnes ſiquidem quæ per cubiti ſuperficiem expanſæ ſunt, carent arteriis, ſicuti & quæ tum iugulo in ſuperficie ſparguntur. Omnibus denique ſuperficiariis, aut quæ per dorſum, latera, totum thoracem, inferioremque ventrem ſub ſumma cute expanduntur, nullam inuenias arteriam ſubditam. Quæ autem ab iis quæ profundius abſconduntur ortum habent, ſi quidem ex ſublimi deorſum tendant, adiacentem habet arteriam.

Venæ adiacẽtes arterias habentes.

Si verò ex vno ſubeuntes, supernè deſcendentibus venis iungantur, ſine arteriis ad glandia quædam euadunt. Sed ne illæ quidem venæ cum arteriis coëunt, quæ in exteriores pudendi muſculos inſeruntur.

Arteriæ abſque venis.

Arteriæ autem ſine venis eæ ſunt, quæ veſicam fœtus amplexantur in vtero, propagóque ea, quæ à magna arteria procedens, in conceptuum venam arterioſam ſe inſinuat, non ſubſtantia modò corporis, ſed vſu etiam & functione exiſtens arteria. In perfectis autem animalibus, ſine venis arteriæ viſuntur, primùm magnæ illæ quæ ex corde prodeunt: vna quidem, quæ ad quintam vſque thoracis vertebram deſcendit: altera, quæ prima omnium effertur ad iugulum. Poſt has ea etiam quæ ad ſcapulam & axillam ſiniſteriorem ſe inclinat.

Retiformem plexum carere venis.

Iam arteria ſine vena eſt, ex carotide propago vna, quæ ad textum retiformem aſcendit, quod etiam rete ſine vena eſt. Tum verò, quæ ad ſeptum tranſuerſum, earum nulla cum vena iungitur priuſquàm in extrema inciderint venarum, quæ à caua exoriuntur, quem-

admodum

admodum nec primæ illæ propagines: quæ ad iecur, & ventrem, & lienem, & inteſtina mittuntur. Nam ne illis quidem adiacent venæ, priuſquàm incipiant coniungi.

GALENI PERGAMENI

De neruorum diſſectione,

LIBER VNVS.

Neruos eſſe opifices motus voluntarij, atque ſenſus.

Cerebrum eſſe originem neruorum, & ſpinalis medullæ.

Ventriculi anteriores cerebri.

QVOD nulla particularum animalis nec motum arbitrarium, nec ſenſum ſine neruo obtineat: quódque ſi incidatur neruus, immobilis confeſtim, inſenſiliſque reddatur particula, inter omnes conſtat medicos. Quòd autem origo neruorum atque ſpinalis medullæ ſit cerebrum, quódque alij nerui ex cerebro, alij ex medulla ſpinali oriantur, iam demonſtrandum aggredior. Anteriores ventriculi cerebri in priorem procedentes partem, ſenſim leuitérque in anguſtum coarctantur, donec ad principium pertingant naſi, ſeſe contingentes perpetuò, tenui tantùm membrana diſtincti. Horum autem ſinuum, ad partem vtranque, vnus dextra, & alter ſiniſtra, neruus eſt craſſitudine inſigni, & aliorum ferè omnium neruorum molliſſimus, ex ipſo quidem prodiens cerebro in oculos extra caluam, per foramen æquè patens ac latum, quanta eſt ipſius nerui craſſitudo. Videntur porrò nerui ipſi, ceu quædam oculorum radices. Vterque ſiquidem in ſibi aduerſum oculum ſeſe quamlatiſſimè explicat, ipſúmque qui in oculo eſt, vitreum humorem, in orbem, ſphæræ modo, ambit, inibi etiam naturam cerebri retinens. Sed in ſolis his neruis, antequam in oculos inſerantur, ſenſibilis quidam meatus ineſt. Ac prima quidem hæc coniugatio eſt neruorum qui à cerebro oriuntur, longè aliarum omnium molliſſima. Altera poſt hanc eſt coniugatio in muſculos qui oculos mouent diſtributa, durior multò & tenuior ea quam nuper memorauimus. Huic, dum per caluam procedit, non etiam quum primùm naſcitur, adiacet coniugatio neruorum tertia. Sunt autem molliores iſti, tum ſecundæ, tum quartæ, atque aliarum deinceps coniugationum neruis, multíque circa primam ſtatim radicem apparent. Paulò iis durior, neruorum ex cerebro prodeuntium quarta coniugatio, ſtatim poſt exortum, cum tertia miſcetur, ac perreptat primum quidem craſſum inuolucrum cerebri, deinde etiam ipſum capiti obductum os: tum rurſus ad palatum recedit. At tertia coniugatio vbi ſecundam attingit, variè ſcinditur, atque definit. Primum igitur ſingulæ ipſius partes, per commune caluæ foramentum, ad inferiorem capitis partem deſcendunt. Intelligere autem conuenit, nullum neruum aut à cerebro, aut ab ſpinali medulla emitti non coniugatum: ſed ſemper alterum ad dextram, ad ſiniſtram alterum, eadem prorſus vtrinque magnitudine, ſitum obtinere. Igitur pars exigua tertiæ coniugationis ſtatim quà maxilla iungitur, ante aures erumpit. Quod autem veluti truncus eſt omnium indidem prodeuntium particularum, bipartitò ſcinditur primùm, deinde membrum vtrumque in multas rurſum partes: alterum quidem tum in temporum ac ſuperioris maxillæ muſculos diſpenſatur, tum in gingiuas, dentes, & cutem, quæ faciei prætenditur: alterum verò in radices dentium inferioris mandibulæ, gingiuáſque & labra inferiora, necnon linguæ tunicam diſſeminatur. Quamobrem coniugationem hanc nonnulli guſtatoriam appellant. At quarta coniugatio neruorum, à tertia recedens, ſeſe in palatum inſinuat. Eſt & quinta coniugatio, cuius nerui non prodeunt ex vna radice, ſed ſibi inuicem ſunt vicini. Sub hac enim auditorius neruus, in priori magis parte ad auditorium meatum deſcendit, vnà cum dura membrana, quæ indidem, vnde neruus emergit: cum qua in latitudinem ſeſe effundens, meatui leuiter obducitur. Alter verò, ex parte aduerſa in alterum quoddam oſſis petriformis cæcum foramen inſeritur. Coit autem mox neruus hic cum eo qui progreditur foras, quà maxilla iungitur. Quod autem ex ipſis duobus conflatur, in latum muſculum ſcinditur, qui ſubiectus cuti, buccam ſiue maxillas mouet. Ad hunc itaque modum quinta digeritur coniugatio, quam duplicem eſſe conſtat. Sexta autem neruorum ex cerebro ortorum coniugatio, foramine vſa eſt, quod ad ſuturæ labdoειdes extremitatem inferiorem inter patet. Principia autem ſtatim è cerebro prodeuntium trium neruorum obtinet: quæ vbi è calua emerſerint, multifariam cùm inter ſe commiſcentur, tum etiam cum adiacentibus aliis. Supereſt ſeptima neruorum cerebri coniugatio, cuius pars maxima in linguæ muſculos diſpenſatur. Exigua verò quæpiam particula ad muſculos prouenit communes cartilaginis in gutture ſcutiformis, & inferiorum laterum eius, quæ appellatur labdoειdes, atque in alios quoſdam non ſemper. Commiſcentur autem inter ſeſe nerui ad inferiora capitis tendentes, tum is qui tertia coniugatione, tum is qui à duabus nouiſſimè memoratis oritur. Ac ſanè neruorum qui à ſpinali medulla naſcuntur, prima ſecundáque coniugatio ſæpius ſocietatem init cum hiſce neruis. Et tibi quidem perſæpe videbitur, quod de altero in alterum traiicit, ceu vinculum aliquod duntaxat ambobus eſſe commune: id verò alterum auget, alterum exiliorem reddit. Porrò ignorarunt vniuerſi anatomici, quomodo propriis laryngis muſculis nerui è ſexta cõiugatione diſtribuantur, terni vtrinque prodeuntes, vt ſex numero omnes ſint. Laryngis etenim muſculi, ab illo neruo quædam accipiunt germina, qui per foramen ad extremam labdoειdem ſuturam interpatens exoritur: qui ſi laqueo quidem intercipiatur, ſtatim mutum animal redditur. Aliorum porrò duorum, alter ad vtroſque faucium muſculos, linguæque radicem, pertingit: alter ad ſcapulæ muſculum, & ad eum qui latus eſt, alióſque quoſdam illius loci muſculos.

Neruorũ opticorum conſideratio.

Neruis opticis ſolis, ſenſibiles ineſſe meatus.

Coniugatio prima neruorum.

Coniugatio ſecunda neruorum mollium.

Coniugatio mollium neruorum tertia.

Coniugatio mollium neruorũ quarta.

Neruos omnes coniugatos produci.

Coniugatio neruorum quinta.

Latus muſculus.

Coniugatio mollium neruorum ſexta.

Coniugatio mollium neruorum ſeptima.

Laryngis nerui omnes ſex.

Mutum animal quo neruo intercepto reddatur.

GALENI PERGAMENI

De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER PRIMVS.

Oſſium ſubſtantiæ vſus.

QVOD pali in tentoriis præſtant, & in ædibus muri, id nimirum in animalibu o ũ

ſubſt:n a:

Simia cur sit quamsimillima homini. Formam corporis esse ossibus similem.

substantia : ad cuius imitationem cætera in animante solent effingi, formarique. Idcirco & simia, inter vniuersa animantium genera, tum visceribus, tum musculis, tum arteriis, & neruis (quandoquidem & ossium forma) homini simillima est. Quoniam igitur corporis forma ossibus similis est, quibus etiam natura aliarum partium respondet, operæpretium fuerit in primis exactam humanorum ossium indipisci peritiam; eámque haud quidem ex libris tantùm, sed ocula-

Anatomica methodus.

ta inquisitione venari: id quod licebit tibi, si affiecata cadauera contempleris accuratissimè, aut etiam earum simiarum ossa, quæ homini quamsimillimæ existunt. Quanquam præstiterit in vtroque animali, & in simia & in homine, cognitionem ossium inuestigare, post quam mox ad concisionem musculorum est properandum. Deinde licebit quiduis discere primùm, siue arterias, siue venas, siue neruos. Atque in horum confectionibus versanti, viscerum & reliquorum omnium natura innorescet. Ac sanè positura ossium, seorsum nobis exposita est, sicuti & musculorum anatome. Quare si in illis commentariis te exerceas priusquam ad hos accingaris, haud inutile fuerit. Quum autem per chirurgiam musculos ipsos

Actionis musculorum cognitio maximè ex vsu est.

propter abscessus altiores, incidere interdum cogamur, actionis ipsorum cognitio maximè ex vsu est, vt tum perdiscere, tum prædicere possis, omnem abigendo calumniam, functionem in magnis vulneribus, vbi musculus totus transuersim dissectus fuerit, abolituram. Taceo qui musculorum actiones norit, eum chirurgum

Musculorum sectionem moliendam esse pro fibrarum ductu.

alios quidem musculos cautè, alios autem incisurum audacius. Præstat tamen pro fibrarum ductu, ipsorum diuisionem moliri. Nam incisiones transuersæ, quæ vtique ad angulos re-

Transuersas musculorum sectiones actionem dissoluere.

ctos fiunt, actionem dissoluunt. Necesse autem est interim, partes quasdam vulneribus angustis altioribúsque confectas, adhuc amplius diuidere, alias ob alios vsus: quo in opere, fibrarum positura, musculorúmque actionum intelligentia, omnium maximè desideratur. Hanc qui ambit:

Musculi octo à veteribus ignorati.

ne pigeat ipsum vel propriis manibus pellem auferre cadaueris. Nam octo statim musculos ignorarunt, qui ante me simias aliis excoriandas tradiderunt. Sunt verò horum octo musculorum, duo ad buccarum motum à natura formati : alij autem duo, brachia lateribus adducentes. Porrò quatuor reliquos reperi, duos quidem sub illis glabris pelliculis, quæ vestiunt interna manuum : alios autem duos, sub illis quibus plantæ pedum teguntur. Ad hæc verò, quum simiæ cuipiam, quam in aqua extinxeram, dextram íssem

Musculus costis vniuersis incumbens.

olim extremam cutem, inueni in illa etiam musculum tenuem & membranosum, costis omnibus incumbentem: qui habebat inferius principium, subter vniuersam ilium cutem expansum. Vt igitur exordiamur à manibus, singuli in singu-

Musculi digitorum.

lis digitis ad extremum vsque extenduntur musculi fibras quasdam exiguas, & telæ araneæ persimiles, in ossa post articulorum iuncturas, sita,

Dissecandi ordo.

immittentes. Similiter se habent hæc & in summo pede. Primùm itaque totam cubiti atque digitorum cutem exteriorem detrahemus, ab ea solùm quæ manum intus cooperit, abstinentes. Dein, quæ in carpi articulo sunt, studiosè adimere oportet, si fortè quæpiam membrana ex detracta cute reliqua sit. Verùm huiusmodi auellendis, scalpellus acutior est commodus : quemadmodum musculis inuicem separandis, retusior. Iam verò membranis ademptis, primóque post ipsas, medij cubiti sub cute summa, musculo,

Ligamenta.

videbis ligamenta compagibus articulorum iniecta, posita in vtraque membri parte, foris & intrinsecus transuersa : quibus capita tendinum

Tendines.

subiacent, interna parte digitos ipsos flectentium, externa intendentium. At ex vtraque ligamentorum, quæ dixi, parte interna quidem, duo sunt musculi flectentes carpum, quorum

Musculi carpum flectentes.

hic recto tramite versus paruum digitum, alter versus indicem est porrectus : externa verò, vnus in cubito, qui carpum extendit, duo in radio, carpum vtrique mouentes. Alter ipsorum etiam magni digiti motor est, quem duos esse potius quàm vnum, existimandum. Cæterùm omnium à foris musculorum, de quibus verba fecimus, capita, ligamina habent transuersim circundata. Iam alius quidam musculus desuper toti radio incumbit, nequaquam in tendinem aliis quos recensui similem cessans, sed inferius ipsius extremū, quo ad interiora conuertitur, paulò membranosius atque carnosius obtinet. Qui musculus quanquam mediam videtur habere sedem, externis potius cubiti partibus, quàm internis, ascribendus venit. Extat sub cute in superficie

Volæ manus musculus.

internæ partis manus, medius inter radium & cubitum musculus, qui in latum tendinem desinens, depili manus parti subnascitur, mediúsque interiorum musculorum apparet. Tendo autem eius paulò antè carpi nodum manifestè emergit: quare hinc probè ipsius dissectionem incœperis : nempe scalpello obtusiori tendonis caput in sublime eleuans, incidénsque ipsum sursum versus ad cubiti iuncturam, ex qua originem duxit. Vbi autem transuersum ipsum inciderís, partem inferiorem attolles, diuellésque ipsam non modò à subiectis particulis, sed à cute etiam cui adhærescit. Sic enim cognosces, quòd ex tali musculo is tendo ortus sit, quódque internæ omnium digitorum parti tendatur. Post hunc tendinem dilatatum, vasa & nerui inibi distributi se ostendunt : quibus etiam membranæ incumbunt, quæ cum ipsis tollendæ sunt.

Tendines mouentes digitos.

Nam subsunt tendines qui digitos flectunt, à binis prodeuntes capitibus, illic maximè siti, vbi & ligamenti, & tendinis super illud dilatati caput, positum est. Horum autem subiectorum capitum, alterum quatuor producit tendines, digitis omnibus, præterquàm magno, iuxta secundi internodii principium insertos, à quibus secundus eorum articulus flectitur. Alterum quod huic subiacet tendinum caput in quinque discretum particulas, in extremam vsque digitorum aciem pertingens, inibi inseritur. Tendines autem vniuersos valens aliquod

Tendinum munimentum.

munimentum, singulos priuatim ambit, multò sanè ipso tendine durius, atque membranæ crassiori simile. Porrò si post caput in ramos scissum, tendines singulos vnà cum prædicto inuolucro attrahas, flecti per eos, qui subiecti digitorum ossibus insident, primum ipsorum tertiúmque articulum cernes: hunc quidem tantùm quam inibi tendine inferto : illum autem, per circumiacens ligamentum, quod ossibus adhæreſcit. At pollici nihil neque ex sublimioribus illis tendinibus, neque ex communi eorum capite accedit, sed aliunde quidam tendo in tertium ipsius articulum exporrigitur, illúmque similiter illis

illis mouet. Nam internodium secundum, per tunicam quæ ipsum tendinem ambit, mouetur. Cæterùm aliorum duorum musculorum, qui carpum flectunt, confectionem, paulò supra articuli commissuram exordieris. Quippe secernens ipsos à circumiacentibus partibus, adusque superius inferiúsque extremum, tendines quidem inferioribus articuli partibus insinuari videbis: capita autem ipsorum, cubiti atque brachij nodumadire. Vnus itaque tendinum in carpo iuxta parui digiti rectitudinem, ossi cartilagineo columnaríve inhærescit. Alter tendo statim ab articuli iunctura profundius mergitur, vt in carpi os aliquod putes eum inferi, quum inseratur tamen iuxta principium illius ossis, quod in metacarpio consistens, digito præponitur indici. Hi ergo quinque musculi totam interiorem cubiti occupatunt regionem, quibus ademptis, apparebunt radij motores. At externorum dissectio sic administranda est. Sub cute, vasa neruíque superficiarij extant: quibus cum membranis exemptis, quatuor ligamina transuersa clarè conspicis: vnum cubiti radiique extremum constringens, alterum in cubito duntaxat priori subiacet: reliqua duo soli radio inhærent. Sed primum quidem ipsorum, recta linea incidendum est. Dein diuisas particulas, ad suam quanque radicem reuellere, aut penitus præcidere, oportet. Post hòc autem, primum caput quatuor tendinum digitos, præter magnum, tendentium, in medio aliorum situm, hamo in altum attollere: mox id quod exiguos duos digitos ab aliis diducit in latera, in binos scissum tendines. Postea reliquum tertium, similem motum grandioribus tribus digitis suppeditans, similiter attollere expedit. Primum itaque tendinum caput, sicuti & secundum, ex vno musculo prodit. Tertium bifariam tibi incidere licet. Nam quod duos digitos, indicem & medium mouet, caput ex vno procedere musculo deprehendes: quod verò magnum, ex altero. Atque hac ratione quatuor musculi prædictis ligamentis subeunt. His succedit qui carpum, iuxta paruum digitum, extendit tendine vnico, metacarpij ossi, quod exiguo digito præponitur, inserto. Continet ipsum haud valens ligamentum, quod ex solo cubiti tuberculo oritur. Prope magnum autem digitum, alterum hîc quoque validum ligamentum caput duorum constringit tendinum, quorum vnus in os, quod ante magnum digitum in carpo collocatum est, coniicitur: alter in ipsum magnum digitum, statim à primi articuli iunctura, ingreditur. Quos duos tendines è duobus musculis inuicem coëuntes genitos dicere, haud inconueniens fuerit. Reliquus exteriorum cubiti musculorum, qui extendens carpum bifido tendine metacarpio se ante indicem mediúmque digitum inserit, caput tendinis in radio fixum, iuxta carpi iuncturam exigit. Porrò in exteriore brachij nodo, tria musculorum capita inuenies: eius sanè qui digitos quatuor extendit, elatissimum: qui iuxta paruum digitum, carpum reflectit, humillimum: medium verò inter illa, quod digitos duos minores abducit à cæteris. Sub his interius in vno, duo trium digitorum musculi reconduntur, qui ex toto osse cubiti inuicem coëuntes originem ducunt: qui quidem duobus digitis seruit maxima ex parte: qui verò magni digiti est, prope superius extremum. Incumbit huic alius, carpi cohærens musculo, qui maiori digiti caput extollit. Idem verò totam profunditatem regionis, quæ inter vtrunque os radij & cubiti habetur, occupat. Cuius musculi dissectionem, quemadmodum & aliorum omnium, à carpo auspicari conuenit. Sub eo autem, vbi ipsum à ligamine atque à cohærente musculo auulseris, occurret quidam alius obliquus, exilísque de cubito in radium perueniens. Prius tamen adoriere musculum prædicto adnatum, qui cubitum superiori ipsius extremo attingit leniter. Dein elatiorem hoc musculum incidere oportet, qui in metacarpium ante indicem & medium digitum bipartito tendine inseritur. Huius musculi finis superior, iuxta sublimem exterioris brachij nodi regionem, quadantenus iam quoque conscendit ad superpositam nodo brachij partem. Qui verò & huic & radio supernè expansus, totam manum reddit supinam, ac simul cum alterius exortu suas etiam mittit propagines, is musculus secundum extremitatem sui in tenues membranas degenerans, seséque in musculo brachij insinuans, incisionis confundit opus. Eius tamen caput ossi brachij alligari comperies, vbi huius musculos dissecueris. Exteriores itaque cubiti musculi, talia quædam habent capita. Ex interioribus autem, qui quidem carpum iuxta paruum inflectit digitum, à nodo brachij interno incipit, attingitque cubitum: qui verò iuxta magnum, ex eodem nodo ducit originem. Cæterùm inter vtrunque caput, exortus habetur musculi in manus cutem elabentis. Atque hîc rursus subsunt capita duorum musculorum, qui digitos mouent, & mediam cubiti, radiúsque totam regionem implent. Verùm omnibus quos recensui exemptis, radij peculiares musculi apparent, per quos supina pronáque tota manus efficitur. Quatuor autem sunt vniuersi: duo ad primas radij partes, duo ad priora carpi extrema pertinent. Ex iis qui ad carpum spectant, alterum ipsorum scito esse obliquum, radium ac cubitum intercedentem: vel ipsúmque nempe agentem extrorsum, fieri supinam manum. Alter verò qui radium intrò circumducit, eam efficit pronam. Reliqui duo musculi radium in superiori parte mouentes, & ipsi quodammodo inuicem opponuntur, obliquum situm habentes: vnus ab interna parte situs, ex brachij nodo prodit, capitíque flectentis carpum ad magnum digitum musculi adhæret: alter externus quidem est, sed hoc minor, atque ideo transuersum magis fibrarum situm obtinet. Constat autem omnibus interiore tenso pronam manum constitui, supinam exteriore. Ac dicti mihi iam sunt omnes musculi, qui cubitum radiúmque in orbem ambiunt. Post quos tu summæ manus exiguos aggredere. Etenim reperies exiles quosdam musculos, tendinibus tertium articulum digitorum mouentibus adnatos. Quatuor autem vt tendines ipsi, ita & digitorum musculi, hi sunt: parui nempe, annularis, medij, & indicis. At magnum, alij mouent duo musculi: vnus enim illum longissimè ab omnibus digitis abducit, ex primo carpi osse profectus alius, indicem versus agit. Alius præterea musculus paruum digitum à cęteris plurimum remouet, ex primo ossium carpi, quod secundum illum consistit, procedens. Hi igitur septem musculi meritò anatomicos non latuerunt.* Aliorum auté singuli, ipsis quatuor tendinibus metacarpij in vno sitis quum

Cubiti exteriorum muscu-lorũ dissectio.

Volæ manus musculus.

Tendines mo-uentes digitos.

Tendines ... ligamentum.

Musculorum in exteriori brachij nodo tria capita.

Interiorum cubiti muscu-lorũ origines.

Radij musculi peculiares, sũt quatuor.

Manus extremæ musculi.

Digitorũ mu-sculi.

 adhærescant,

adhærescant, haud mirum si non ita facilè conspiciantur. Ex quibus bini ad priorem cuiusque digiti articulum intrinsecus perueniunt, ac ipsius lateri iam quoque attingunt: reliqui omnes ex carpi ac metacarpij ligamento iuxta ossium ferè commissuram processerunt. At pollicis musculi elatiorem his processum exigunt, & ipsi ex ligamento nati, non quidem ossium dictorum, sed quod musculorum maximorum bina capita, vnde mouentur digiti, constringit. Porrò ligamen hoc ex carpi ossibus vtrinque prodit, nec cubiti extremum attingens, nec initium ossium quæ in metacarpio habentur. His ablatis musculis, neque in extrema manu, neque in cubito superest vllus alius secandus. Post quos ligamenta scalpello acuto omnia sunt abscindenda. Quorum ligamentorum triplex in corpore est vsus: ossa quippe connectunt: munimento sunt corporibus subditis: ac denique indumenta his ipsis tendinibus extrinsecus circundantur. Apparebit autem caput musculi qui radio incumbit, quum anteriorem musculum brachij detexeris. Cæterùm sectio ipsa prope venam humerariam, quæ per totum fertur brachium, decliuis administretur, tota quæ inibi adhæret, cute ablata, & vniuersis musculorum membranis. Sectionem verò quæ in superiori humeri parte facienda est, administrabis, fibrarum similitudinem dissimilitudinémque obseruans. Ex quibus etiam totam humeralis musculi circumscriptionem, ad vnum cacumen peruenientem, cognosces: cuius processus tanquam triangularis, in brachium coniicitur. Qui musculus peculiaris est humeri articulo. Verùm solus ex mouentibus ipsum, necessariò nunc is aufertur, vt anteriores musculi, brachij caput biceps appareat. Brachij interior musculus, duo habet suspensa capita: vnum ad scapularum ceruicis supercilium, alterum ad processum anchoræ similem. Ligamen vtriusque capitis abundè trahens, est paulò minus toto rotundum. Quapropter hæc duo capita ipsius, deorsum procurrentia, sequêris: quippe quæ in idem coëuntia, hanc musculum generant, qui alteri, sed minori musculo subdito (à quo etiam cubitus flectitur) iuxta cubiti articulum insidet, radióque valido tendine adnascitur, ac totum flectit articulum. At verò vt duo musculi anteriores sunt qui cubiti articulum flectunt, sic tres alij connexi inuicem, extendunt hunc ipsum. Vbi igitur musculum internis partibus brachij iniectum sustuleris, duo principia musculorum totam manum extendentium consideratò: quorum alterum ab humili costa scapularum non tota, sed ex dimidio ferè ipsius partis superioris prodit: alterum verò ex posteriori brachij regione, subter caput. Hæc iam procedentia, in brachio coëunt: deinde per tendinem latum, cubiti tuberculum ingrediuntur. Iam verò si disiunctam vtramque musculi partem attrahis, totam extendi manum ab vtroque videbis, hoc discrimine inclinationis ad latus facto, quòd prior in exteriora, secundus intrò obliquè deflectant. Cæterum sub hoc, alius delitescit totus carnosus musculus, brachij os ambiens, qui secundo adunitur adeò, vt particula ipsius esse planè putetur. Quem si tendas musculum, interim rectà & indeclinabilis circa cubiti articulum intensio fieri videbitur: nonnunquam intrò paululum emergere. Dicti itaque mihi iam sunt, omnes totius manus musculi.

Ligamentorũ triplex in corpore est vsus.

Humeralis musculus.

Musculorum totam manum extendentium principia.

GALENI PERGAMENI

De anatomicis administrationibus.

LIBER SECVNDVS.

Quòd veteres nihil scripserint de consectionibus administrandis, vertendum illis vitio non est, quandoquidem erat eis tam frequens, támque in communi vsu ipsa anatome, vt domi apud parentes etiam ab ipsa pueritia, in illa omnes olim exercerentur. Postea verò tam præclaro illo exercitio intermisso, opus certè nobis fuit commentariis, quæ anatomicam disciplinam, chirurgicæ medendi rationi maximè necessariam, integram conseruarent. Quæ quidem quòd ab aliis hactenus non vsque adeò accuratè tradita sit, ob id nimirum ad conscribendos hosce commentarios me accinxi. Ignorantia quippe eorum quæ per exquisitam anatomen inueniuntur, in rebus quidem securis timidos, in periculosissimis autem, maximè audaces quotidie reddit. Totius autem anatomes vtilissima pars, circa musculos, neruos, arterias, & venas extremarum partium versatur. Atque ob id ipsum manuum & crurium anatomicas administrationes aliis præposui omnibus, quòd ad ea, quæ tum vsui hominum necessario, tum arti maximè conducant, ire primùm iuuenes operæprecium sit: deinde verò, quòd eundem ita disciplinæ ordinem commentarij de vsu particularum obseruem. Quum igitur superiori libro, quo modo musculorum qui in manibus sunt, sectio administrari debeat, tradiderim, hic simili modo & de cruribus verba facere est animus. Ergo priusquàm exactè cognoscas musculos, dissecare neruos aut vasa, neque ipse poteris, nec alium item docere. Quare & hic cutis auferendæ est: attendendúmque diligenter, ne in primo plantæ exortu iuxta calcis initium vnà cum cute tendinem subiectum eo loco auellas: cuius explicati interuentu, cutis depilis rigidáque membro subtensa est. Hac igitur cute intacta, oportet reliquam omnem adimere, ac ipsos femoris musculos omnium primos incidere: mox qualescunque velis. Ac facilè quidem secundum differentiam fibrarum musculus vnusquisque cognoscitur. Omnium itaque primus tendo, paulatim in carnem versus, sub cute summa apparebit, qui tibiæ infra genu innascitur. Superius autem huius musculi initium, carnoso exortu ex media maximè ilium ossis spina procedit. Cæterùm post neruosam huius musculi exilitatem, etiam alius quidam ex amussi tendo, ab osse pubis descendens, figurámque teretem repræsentans, in anteriorem partem ossis tibiæ insertatur. Atque hi duo numero musculi, in vtroque crure vnus, sese mutuò iuxta primos exortus contingunt. Quibus sanè vel tuis manibus tractis versus musculorum exortus, in animali extincto, tibia ipsa elatius simul & interius attollitur. Porrò tertia à duabus prædictis insertio lati tendinis est, nominatæ in anteriori tibiæ parte contigua. Cuius exortus & caput inferiori exteriorique coxæ ossis parti debetur. Musculus itaque hic ab externa coxæ parte descendens, obliquè in internam tibiæ insertatur. Necessum autem est tibiam hac tractam ansa, retrorsum, sursúmque ferri, atque *omnino in orbem conuolui. Quare non simplex, sed compositus is motus erit. Sciendum verò est, rectos musculos rectum

Anatomē veteribus fuisse familiarissimam.

Anatomes pars præcipua circa quæ versetur.

Musculus vnusquisque cognoscitur secundum differentiam fibrarum.

Musculos recto ministrare etiam recto motus: obliquos autem, obliquos.

rectum motum ministrare perpetuò: sicuti obliquos obliquum. Hi ergo tres musculi, tibiæ tendinibus innascuntur, quos auferre oportebit, si tibiam prius quàm femur, dissecare instituas. Est & alius quartus musculus, qui ab extima ossis coxæ parte procedens, in externam tibiæ regionem inseritur: solúsque quantum ad loci rationem attinet, aliis tribus opponitur. Cuius quidem est munus, tibiam totam simplici motu in externam partem abducere. Iam post quatuor dictos musculos, quintus alius existit, ad inferius femoris caput, & musculi tibiæ principium, à parte interna descendens, similiter à coxæ osse ortus. Atqui si nunc exemeris omnes femoris musculos iam expositos, adhuc magni, tum in priore, tum in posteriore, internáque vniuersa femoris parte restabunt, ex quibus anteriores prius dissecabis.

Musculi extendentes articulum genu.

Omnes autem extendunt articulum genu: non tamen vel situm eundem habent, vel etiam similia capita: quæ quidem in totum quatuor existunt. Elatissimum quidem ex spina ilium ossis procedit, è directo musculi omnium primi dicti, idque parte ipsius inferiore. Huic verò succedit aliud multò maius priore & humilius, quod in extrema potius femoris regione, propter natis processum, eminet: à quo maximus anteriorum femoris musculorum exortus est. His autem resectis, alia musculorum capita duo subiecta, manifestò in conspectum veniunt: atque eorum quidem alterum, primam grandioris in femore processus (Græci trochantera vocant) originem attingit, & præterea capitis femoris ceruicem: reliquum verò huius, infra ex anteriori ossis femoris sede emergit. At quòd omnium musculorum qui genu articulum mouent, validissimam functionem obire creduntur hi, qui extendunt, cuiuis notum esse arbitror. Nam poplitis flexura, inter leues infirmásque eius actiones refertur. Quamobrem natura nec magnis, nec multis musculis ipsam commisit, sed vni soli ex commemoratis, qui in caput interioris suræ musculi inseritur: quique non magis tibiam flectere quàm abducere ad internam regionem videtur. Sed hunc cernere non est, priusquam à tibia musculos ademeris suram constituentes. Femoris musculis præter magnum resectis, licebit tibi & coxæ articulum mouentes, necnon circa tibiam vniuersos deinceps incidere. Maximus igitur ille femoris musculus, rectis & posterioribus fibris suis coxæ articulum flectit. Iis autem quæ in lateribus ad pubis os perueniunt, obliquum ad interiora totius femoris motum administrari deprehendes. Hunc itaque à toto pectinis osse resecans, abstineto ab eo qui in illius foramen inseritur: necnon ab alio humili musculo, quem in hisce animalibus semper liuidum vidimus, orientem ex inferioribus pectinis ossis partibus, à quo obliquus intrò motus coxæ præstatur. Præter hunc est & alius musculus ex superioribus lumborum, iliúmque ossis partibus ortus, atque descendens. Quocirca solus lumborum musculus conspicitur triplex. Quippe interna sui parte, per validum tendinem, in illam partem descendit, vbi pectinis os coxæ commissum definit. Externa autem, altero tendine breuiore & tenuiore, ilium ossi insinuatur. Alia denique ipsius pars, quæ media inter neruea filamenta descendit, tendinem quendam producit exiguo trochanteri adhærentem: qui tendo manifestè intrò flectit femur, erigítque. Profectus autem ad exteriores

Musculorum qui genu articulum mouēt, validissimam functionem obeunt qui extenduntur.

Poplitis flexuram ab vnico musculo dispensari.

Femoris motus obliquus ad interiora, à quibus musculis fiat.

Lumborum musculus solus conspicitur triplex.

musculos, vniuersos comperis, qui femoris caput ambientes, in magnum trochantera immittuntur. Quorum primus sub cute summa positus est, ex tota ilium ossis spina rectà procedens: ac partim quidem carnosus: partim in membranam quandam degenerans. Incumbit hic musculus iis ossis ilium partibus, quæ magis eminent, & obliquè retrorsum spectant: cæterùm spinalium musculorum extremo connexus est. Vbi verò hoc eius membraneum definit, alius exortus carnulentus occurrit, è regione primi, qui ex ilium osse emergere dictus est. Auferendus igitur is obtusiori scalpello est, sed ita, vt deorsum versus, fibras ipsas sequaris: similitérque circumpositæ carnes circuncidendæ: sic enim femoris caput deteges, & bipartitum musculi finem inuenies. Musculus igitur hic, retrorsum abducendo, femur extendit, per insertionem quæ è directo fit capitis, tum ex coccygis osse, tum ex coxarum osse enascentis, idque femur ipsum paulùm in exteriora declinans. Verùm altero eius extremo dilatato, in latus magis femur sursum vergit. Ambobus autem simul tensis, perfectissimam totius membri extensionem conspicies. Vbi hunc sustuleris musculum, alius valens & omnino carnosus occurrit, qui ex tota propémodum ilium ossis sede progrediens, vicinis etiam ossibus simul incumbit. Cuius tendo vertici magni trochanteris inseritur, adeóque vlterius adhuc ad anteriora procedit. Caue autem dum hunc musculum incidis, ne cum eo confundas quendam alium exiguum, qui ab externis infernísque lati ossis finibus ortus, femur retrorsum erigit, cum leui ad interiora deflexu. Porrò alius inibi musculus, colore liuido, delitescens, grandi quoque musculo subiacet, ex interioribus simul & lateralibus lati ossis partibus ortus. Atque hi sane tres musculi in magnum trochantera ingrediuntur. Ab his alij duo conditi planè, introrsus femoris caput detorquent, per validos tendines in grandioris trochanteris sinum inserti: quorum vterque ex osse pubis procedit. Numerosus autem musculorum exortus à foramine quod in pectinis osse est, ad vicina loca exporrigitur. Porrò exteriorem musculum facilè ab ossibus ipsis dissolues. At interiorem, si totum voles contemplari exquisitè, ossium pectinis commissuram, quæ cartilaginea est, valenti prius scalpello dirimes. Nam ossibus à se inuicem dissolutis, musculus innotescet. Cæterùm ambo hi musculi femoris caput introrsus circumagunt: vnus per totius articuli anteriora, alter per posteriora. Ac talis quidem est musculorum coxæ articulum mouentium confectio. Iam verò ademptis iis, qui ex femore in tibiam descendunt, musculis, duo musculorum capita in tibia conspiciuntur manifestissimè, quæ ex posteriori femoris regione, illa potissimum, qua nodorum radix habetur, ducunt originem. Dein autem poplitem prætergressa, eo in loco qui sura dicitur, miscentur inuicem, vnum gignentes musculum: in quem etiam haud exigua capitis exterioris portio propagatur, quæ musculus per se efficitur, in tendinem latum paulatim cessans, qui subhærescit pedi. Nec minus ex vtroque musculi nuper in sura geniti capite producitur tendo, qui memorato contiguus incumbit, posteriorique calcis extremo inseritur, quod ad seipsum est trahere idoneus. His recitatis musculis alij etiam cohærent, qui ex lateribus tibiæ internis exorti, omnes ad pedem infimum porriguntur. At

Musculi tres in magnum trochantera inserti.

vbi tendines primum generant, ibi ligamentum ipſis extrinſecus eſt iniectum, ex tibia ad calcem pertinens: quo recta linea diuiſo, ſi tendines deinde ſequaris, digitis ipſos inſertari comperies, ambóſque mouere primum, ſecundum, atque tertium articulum, ſi magnum excipias digitum. Nam ad ſecundum ac tertium, tendo qui ipſum mouet, porrigitur. Tertius verò alius tendo tibiæ fini adhæreſcit: eique innixus, ligamento iterum peculiari conſtringitur: qui & ipſe pedem vniuerſum, ſicuti qui calcem ingrediuntur, retrorſum flectit. Verùm ipſius extremum in primum tarſi os interius coniicitur. His ſingulatim

Tibiæ exteriores muſculi tres.

receſis, diuertendum eſt ad exteriores tibiæ muſculos, qui quantum ſanè ad ſuperiores exortus attinet, tres exiſtunt: ſin autem tendines, motuúmque differentiam ſpectes, plures. Has itaque membranas adimens, hîc etiam ſub cute ligamentum ſitu obliquum conſpicies, robuſtius longè, eo quod in manibus cernitur. Oportet autem & hoc incidere iuxta longitudinem membri: mox partes ad originem ſuam erigere, capitibúſque tendinum ſubiectorum detectis, hinc totorum muſculorum confectionem auſpicari. Ac primum ſanè contueberis muſculum vſque ad ſuperius caput porrectum: cuius extremum ligamentis continetur, & tarſo ante digitum magnum inaſcitur, paulum in interiorem atque inferiorem pedis regionem excedens. Secundum dein muſculum alium ſpectabis, huic adeò vicinum, vt pars ipſius eſſe putetur. Verùm tendo eius in caput primi maioris digiti internodij inſinuatur. Huic autem cohæret alius muſculus gracilis, medio inter tibiam fibulámque loco ſitus, qui totius pollicis latus ingreditur. Porrò poſt muſculos quos nominaui, tendinum caput, ligamento ſubiectum, contemplator. A quo deorſum verſus incipiens, tendines quatuor, quaternos digitos extendentes, inuenies. Surſum verò, muſculum illum videbis fibulæ adúſque ſuperius caput adnatum: cuius extremum, tarſum prope digitos maiores ingreditur. Hi igitur muſculi in prioribus magis totius tibiæ partibus conſiſtunt: alij tres ab vno capite in exterioribus. Habent etiam & hi præpoſitum ligamentum ex fibula ad calcem ipſam pertinens: quo ſoluto, tres neruoſas muſculorum ſpectabis exilitates, quæ cognatas inuicem propagines obtinent. Quarum prima, quæ ex ſupernis fibulæ partibus ad infimum pedem pertingit, ex tenuibus ligamentis carni connexis efficitur. Secunda, vbi eius quæ prius dicta eſt, caput definit: & ipſa non multum poſt principium in tendinem rotundum degenerat, gracilis tota exiſtens. Tertia verò quæ totum pedem efficit ſimum, ex reliqua fibulæ parte procedit. Hæc itaque pedem eleuat, ſimul & extrorſum declinat. At prior illa, quæ & in magnum deſcendit digitum, introrſum ducit. Verùm vtræque ſimul tenſæ, indeclinabilem pedis eleuationem moliuntur. Hoc modo etiam ex muſculis qui pedem retrorſum agunt, vterque in latus ſenſim declinat: ambo autem ſimul directè pedem ducunt retrorſum. Alius verò incognitus muſculus in articulo poplitis deliteſcit, quem inuenies ablatis poſterioribus muſculis ad ſuram porrectis: cuius caput ſi tendas, tibia flectitur. In pede qua-

Pedis muſculorum genera quatuor.

tuor muſculorum ſunt genera, tria quidem infra pedem, vnum ſupra, in aduerſa tarſi parte, quod duos complectitur muſculos, qui obliquos motus quatuor digitis ſubminiſtrant. Qui ſub pede habentur, ſeptem & hi, cum ſeptenis qui in manu viſuntur, conueniunt, ſingulos digitos in obliquum mouentes. Quorum duo enati à tarſi oſſibus magnum & paruum pedis digitos pluri- mum ab aliis abducunt. Alij quatuor in inferioribus partibus parui ſunt muſculi, qui ex tendinibus digitos flectentibus, priuſquam exactè ſcindantur, procedunt: quorum munus eſt, medium vniuſcuiuſque digiti articulum flectere. Septimus muſculus is eſt, qui pollicem indici adducit. Duo alij muſculi ſubter pedem oſſibus adhæreſcunt, atque cuiuſque digiti primo præpoſiti articulo, leuiter ipſos flectunt, ſimul quidem pari actione functi, priuatim autem vterque in latus ſenſim declinans. Confectis his muſculis, nullus præterea ex iis reſtat, qui in toto crure conſiſtunt. Conſiderare autem oportet omnium articulorum, quos detexeris, ligamenta. Etenim coxarum

Coxarum articulis ineſſe ligamentum duplex.

articulus vnum in orbem ambiens poſſidet ligamentum, quale articuli omnes ſortiuntur. Aliud autem in imo reconditum, femoris caput coxæ ſinui connectit, veluti neruus cartilagineus exi-

Genu articulus tria ligamenta ſortitur.

ſtens. At genu articulus vnum ligamentum habet in imo, ac præter id, alia duo in lateribus: vnum videlicet internum, atque externum alterum. Quinetiam ab his alia cartilaginoſa ligamenta in ipſo genu cernuntur, vtrique tibiæ ſinui orbiculatim circundata. Ad hæc ſunt ligamenta nonnulla in pedibus, quæ nihil iuuant oſſium articulos, ſed in aliqua oſſis particula prouenientia, tendinum capita firmant & roborant. Quæ verò ab oſſe in os perueniunt, vt quod à tibiæ extremo in calcem deſinit, aut quod fibulæ tibiam vertit, ea ſanè vnà tendines ſubiectos conſtringunt, atque oſſa ipſa committunt. Sunt quatuor ligamenta alia, quæ veluti nerui quidam cartilaginei, talem ipſum ambientibus oſſibus colligant, eandem proportionem habentia cum iis, quæ coxæ & genu articulum in imo coniungunt. Ita ſiquidem & in pede talo quatuor oſſibus confirmato, ligamen cartilagineum creatum eſt, extrinſecus ad fibulæ os, intus ad tibiam, inferius ad calcem: ſicuti in priori etiam parte ad os ſcaphoeides. Atque in vniuerſum omnia tarſi oſſa valido ligamento in imis comprehenduntur. Nunc verò ſupereſt, vt de vnguibus ali-

Vnguium conſideratio.

quid etiam dicamus. Vngues igitur oſſi, neruo, cuti, & carni adnaſcuntur: haudquaquam ex his ipſis eorum ſubſtantia conflatur, quod nonnulli putarunt. Nam ſingulæ partes ſimilares, ex materia quæ animanti ſubiecta eſt, tales à natura finguntur, quales ſunt. Neque enim ex brachio cubitus, perinde vt neruus ex cerebro, oritur. Quippe non parum differunt, cohærere cuipiam, & ex illo oriri. Nam quod ex aliquo naſci-

Orta ab aliquo, ſimilis ſpeciei eſſe oportet cum origine ſua.

tur, ceu propago quædam ſubſtantiæ illius à quo naſcitur, ſimilis ſpeciei eſſe oportet cum origine ſua. Sic igitur nerui ex ſubſtantia cerebri pro-

Nerui ex ſubſtantia cerebri propagantur.

pagantur. Vngues autem non exiſtunt extremi internodij digitorum ſoboles, ſed diuerſa eſſentiæ ſpecies eſt. Coniunxit autem natura illos extremis terminis digitorum, valido ligamento: idque ipſorum radici, extrinſecus quidem cutim apponens, intrinſecus autem carnem ſubdens. Cæ-

Vnguium radici quæ inſita.

terùm in radices ipſorum, non modò neruus, ſed arteria etiam & vena porrigitur, vnde ſenſum, vitam, & alimentum, ſicuti aliæ partes, accipiunt: quarum nulla ex trium horum vaſorum temperie aut coitu conflata eſt.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De anatomicis adminiftrationibus,
LIBER TERTIVS.

Artuum natura ex quibus conftetur.

TOta artuum natura conftat offibus, ligamentis, mufculis, arteriis, venis, & neruis, communíque omnium velamento, cui nomen eft cutis. Quorum cognitio exacta defideratur, ad commode curandos affectus. Quippe ob eorum ignorationem, contingit inter medendum medicos quamturpiffimè hallucinari : quemadmodum illis methodicis accidit, qui infenfibilibus cuiufdam digitis fruftra adhibebant omnem medendi rationem, tanquam in ipfis effet affectus : quem ægrum poftea ipfe reftitui medicamentis quæ digitis admouebantur, ad dorfi principium (nimirum ex cafu collifum) iuxta radicem nerui qui in digitos priuatos fenfu porrigebatur, tranflatis. Cæterùm aduertendum eft, non ex iifdem neruis fenfum & motum fingulis digitis difpenfari. Interdum fiquidem ob infcitiam chirurgi, fenfus, interdum motus, ficuti aliquando vtraque actio perit. Quamobrem operæprecium fuerit, quemadmodum de mufculis fecimus, fic etiam impræfentiarum nos, quo modo vaforum, neruorúmque confectionem adminiftrare conueniat, exponere, ab ipfa nimirum tota manu aufpicatos, quæ ab humeri articulo incipit, non fecus quam ab articulo carpi ipfa manus extrema. In primis igitur cutim ipfam per fe folam acutiore fcalpello à fubdita membrana, quàm venæ cutem nutrientes permeant, feparare oportet, vbi prius eius pilos abrafcris : promptius fiquidem depilem, quàm pilofam, incîdes. Detracta cute, venas, neruófque membranæ intextos expendas : nerui tamen in macilentis quàm in obefis euidentius apparent : ficuti & venæ in iis qui fanguine abundant. Semper autem radicem neruorum, atque lationis modum, meminiffe conator, vt fi quando cogaris incidere, iuxta longitudinem ipfius lationis fectionem ducas, à radicibus quamlongiffimè abfcedens : hoc enim pacto, vel vnum, vel nullum neruum interfecueris. Sin autem tranfuerfum fcalpellum admoueas, multos fimul diuides. Exteriorum igitur neruorum qui in brachio fub cute fumma verfantur, hi quidem à neruo, qui mufculum, à litera Δ, quam imitatur, Deltoidem dictum, iuxta caput brachij intercurrit, veluti à radice quadam oriuntur, atque ex imo prodeuntes, pilorúmque modo prætenues, vario plexu, per fumma brachij, paulò vltra cubitum differminantur. Hi autem, qui illinc vfque ad extremam manum procedunt, à maximo neruorum omnium pertinentium ad brachium, qui & pofteriores mufculos interterxit, & ad exteriorem membri regionem permeat, cubitique articulo inferitur, propagantur. At verò anterior cutis, neruulos accipit, fuperiori quidem parte, ex primo ortu fecundi nerui, inter eos qui de fpinali medulla in brachium porriguntur : inferiore verò, ante cubiti articulum ex alio quopiam fpinali. Sed internam, pofteriorémque brachij cutem vniuerfam, adúfque fcapularum, quæ ibi funt extrema, alius quidam neruus interreptat, ex fecundo intercoftali interuallo per axillam, ficuti & alij omnes, in brachium ipfum porrectus.

Senfum & motum non ab iifdem neruis difpenfari fingulis digitis.

Manus tota.

Manus extrema.

Sectio quo modo adminiftranda.

Neruorum brachij externorum origines.

Ac oportet eum qui clarè ipfos contueri velit, mufculum paruum anatomicis prætermiffum, prius incidere. * Iam verò glandibus etiam, membranis, vasífque ab axilla exemptis, amplæ magnitudinis per profundum exporriguntur nerui. Initium porrò fectionis facies propter venam humeralem, eumque mufculum qui inter brachij lacertos anteriores, duo quidem habet capita, nerueam verò propaginem in radij principium immittit. Vbi igitur duo huius mufculi capita in vnum coitura funt, primum neruum brachij os confcendere inuenies: eodémque in loco pofterior axillæ mufculus magnus in brachiū lato tendine inferitur : quò dein protendit etiam tendo maximi mufculorum, qui mittuntur à pectore : poft huncque rurfus tendo deltoidis mufculi, qui fupernam humeri partem complectitur. Porrò quum in vnum coaluerint illius iam dicti mufculi capita, fcinde feparáque directa linea vtriufque mufculi partem : nam iuxta eam neruus quoque vnus deorfum mittitur. Dum hoc agis, alius quoque neruus multò hoc inferior, in confpectum occurret, afcenfum molitus in brachium. In horum neruorum proceffu, interim ab altero, interim ab vtroque in caput minoris ex brachij anterioribus mufculi, propagines tranfmittuntur. Deinde fecundus neruus primo tantum de fe ramum impartit, quantum illic primi reliquum fuiffe apparet. Vnus autem ex duobus neruus conflatus, ad cubitum, per medium ipfius articuli cubiti flexum, porrigitur. Secundus neruus humiliorem fitum habet, infidétque ibidem brachij nodo, vbi planiffimus eft. Præter duos illos prædictos, tertius quidam maximúfque neruus infequitur, ferè propè fecundum, profundius tamen, brachium ipfum ingrediens, vnà cum grandibus vafis, arteria nempe, ac vena, quæ per axillam ad brachium etiam perueniunt. Qui neruus cum ipfis vafis in magnos brachij mufculos propagatur, à quibus extenditur articulus cubiti, atque magnos fui ramos vtrifque ipfis tranfmittit: obliquus in externam partem emergens. Vbi verò effertur paulò fupra articulum cubiti, ibi pars quædam ipfius ad cutim elabitur, vt prius eft dictum. Reliquum per cubiti mufculos diffeminatur. * Detectis porrò multis iam brachij partibus, reliquos duos neruos prope internam ipfius regionem, in qua etiam prædicti tres inferuntur, confpicis paulò inferiores quàm fitus fit tertius neruus : quorum alter fumma fub cute, omnium primus apparet. Idem neruus in brachio ante cubiti commiffuram in ramos propagari incipit, fertúrque per totum ipfius flexum, fciffa iam numerofiore ramorum ferie. Infuper quintus alius neruus reftat, ex iis qui de fpinali medulla brachium adeunt. Hic per intimam ipfius regionem aliorum modo fertur, fed nulli brachij particulæ aliquam fui portionem communicat. Iam verò ad cubiti confectionem accedens, fecreta cute à membranofa fubftantia, neruorum quidem primum principium videbis eius effe, qui in narratione eorum qui in brachio funt, quartus eft dictus neruus. Quod principium internam cubiti regionem ferè totam occupans, inferiori vniuerfæ, & exteriorum non paucis inferitur partibus. Quantacunque verò cubiti pars ad radium eminet, vtrinque tum exterius, tum interius, aliorum neruorum proceffus exigit : interna ab omnium primo dicto, exterior à tertio neruo mutuatur. At fines magnorum

Neruorum magnorum in cubitum deſcendentium fines quinque numero.

rum neruorum, qui per nodum quo brachium committitur cubito, ad cubitum ipſum feruntur, quinque numero ſunt. Sed horum vnus in ſolam ipſius cutem ſpargitur. Ex aliis quatuor, primus in medium ſe articulum cubiti inſinuans, ramum ſui poſtea externis cubiti partibus vſque ad carpum ipſum tranſmittit. Secundus hoc humilior, ſuper interiorem nodum brachij ingreditur: ac dein alium in eam partem diſpergit, qua caput muſculi bicorni tendine extendentis carpum, aſcendit. Atque huius quidem nerui propago vna, totam ſummæ manus exterioris partem dimidiam amplectitur, ſub cute extrema ad ſummos procurrens digitos: paruos ſanè totos, medij autem dimidium: reliqua verò ſoboles, muſculo quatuor digitos extendenti,eique etiam qui duos paruos in obliquum agit,ſicuti & illi qui carpum propter paruum exendit digitum, inſertatur. Qui autem reliqui ſunt alij duo nerui, internis omnibus cubiti & digitorum muſculis diſtribuuntur. Quos incidens diligenter, aſſequêris neruos in ipſos diſſeminatos.Inuenies quippe ab vtriſque neruis proceſſus, muſculis qui digitos flectunt, & carpum, communicatos. Muſculus autem ne vnus quidem in exteriore ſummæ manus regione, ſicuti in interiore, habetur. Cæterùm vna arteria, duæ autem venæ, propagantur in totam manum.Ex venis igitur, illa quidem quæ in ſuperficie extat, quæque iuxta interius latus muſculi Deltoidis excurrens, ad extremum ipſius proficiſcitur, humeraria vocatur:quæ quidem iuxta articulum cubiti, radij muſculum oblongum conſcendit, inibique in pares ferè tres ramos ſcinditur: quorum vnus in altum demergitur, alter ad ipſius articuli flexum pertendit, vnitus parte alterius venæ, ex iis quæ in totam manum excurrunt. Reliquus tertius ramus, paulatim in exteriorem cubiti regionem declinat, ibíque in ramos diffinditur. At vena per axillam procurrens,quum humerali multò ſit maior, ſimul cum huius loci arteria, quæ axillam perreptat, per totum brachium in ramos finditur. Ac prædicti nerui in ſingulos muſculos æditi, vtrorumque vaſorum, arteriæ dico & venæ, propaginem ſibi connatam habent. Quæ quum brachium perreptauerint, in totum cum maiori ex anterioribus muſculis,parte interna delatæ, arteria quidem penitius ad cubiti muſculos tendit: vena autem bifariam ſciſſa, paulò ante articuli commiſſuram, altera parte in profundum dilabitur, vbi arteriam contingit, vnaque in ramos cum ipſa propagatur perpetuò: altera obliquè ſub cutem producta cernitur. Huius igitur venæ ſoboles prima, deorſum ad cubiti os, obliqua ferri videtur: at vbi cubitum ſuperauerit,reliquam ipſius partem oberrat. Secunda propago aliquatenus elatius defertur, mox bipartitò diuiditur. Cuius pars demiſſior, verſus eam quæ ad os cubiti porrigi dicta eſt defertur. At elatior, obliquè paulatim tendit, longiúſque porrecta,interim ad eam venam peruenit, quæ cum cubito porrigitur, quæque ad extrema vſque ipſius pertingit cubiti. Iam verò omnium quos retuli terminorum ora coëunt, & ex vnoquoque duorum coitu, vas vnum confluit: ita vt quot vnita coierint, præ multitudine & paruitate ne quidem numerare queas. Cæterùm quod vas ex humeraria & magna vena conflatur, in altiorem radij partem aſcendit, ac dein per exteriorem oſſis radij ſedem binis ramis expanditur, vt duo hæc vaſa Y literam repræſentent.

Muſculū nullum in exteriori manus extremæ regione haberi.

Humeraria vena.

Axillarem venam eſſe longè humerali maiorem.

Venæ mediæ conſideratio.

Quippe alterum vaſorum directè ad magnum extenditur digitum,alterum verſus paruum declinat: in manu autem vterque ramus vario modo diuaricatur. Illius tamen quæ verſus paruum digitum tendit, exigua quædam propago mediam digiti medij & annularis regionem ingreditur.. Quam venam nonnulli in ſiniſtra manu ſecantes, ſinentesque ſanguinem ex ea fluere quouſque vltrò ſiſtatur, lienem ex tali vacuatione iuuari aſſerunt. Conſpiciuntur autem facilius omnes id genus venæ, in calidiore conſtitutione aëris ambientis, ac præcipuè ſi membro ipſo tum demiſſo, tum loto, eas laqueo intercipias. Quum igitur vniuerſas venas, quas in hominibus ante conciſionem conſpicis,in ſimia diſſecta videre liceat, conſuluerim te prius in ſimia exerceri, vt ſi humani corporis diſſecandi quandoque copia ſis nactus, promptè ſingulas partes detegas. Porrò vbi ſanguinem mittere eſt animus, in iis ſanè qui totam manifeſtò venam habent conſpicuam, quamlongiſſimè recedendum eſt ab arteria. In quibus autem id ſolùm quod arteriæ incumbit,in tumorem attollitur,reliquum verò totum, conſpectum effugit, nunquam venam ipſam loco inflato ſecueris, ſciens arteriam ſubditam, quæ lata & valida eſt, vbi intumeſcit plurimum, ſimul ſecum extollere, atque vndequaque circumtendere incumbentem venam. Accidit enim inde, venam in gibba arteriæ parte eleuatam, adeò penes regionem qua circuntendi-tur inaniri,vt ſcalpellus mediocriter iniectus,eam quidem ſubitò penetret, ſubiectam verò arteriam conuulneret. Quare conſilium eſt recedere ab hac, ad vicinarum aliquam, maximè ex iis, quæ ad cubiti os deferuntur, Sin autem ex his quoque nulla cernatur, eam adibis quæ in flexu ex venarum coitu facta, ad radij ſuperiora peruenit. Si hæc occultatur, illam feries, quæ ab humeraria ad cubiti flexum porrigitur. Quòd ſi hæc non appareat, eam diuides quæ ab ipſa in flexum deducitur. Si nec ipſa, illam quæ ſurſum ad radium obliqua expanditur. Si nec illa ſe oſtendit,venam ab axilla ad cubiti flexum procurrentem incides: quæ accommodatiſſima eſt iis qui partibus infra clauiculas ſitis laborant:ſicuti & humeraria iis qui in ſuperioribus. At commemoratæ, ſecundum tertiumque ordinem poſt ipſas obtinent. Communis autem, vtrique eſt, quæ ad radij ſuperiora conſcendit: quare tertium quoque ordinem in ambabus manibus ei attribuimus. Atque hactenus de ſuperficiariis vſque ad digitos totius cubiti venis: quibus ademptis, videre licebit tibi & profundiores, primò quidem mutuò coëuntes, mox vbi congreſſæ fuerint, iterum in binos ramos diſſolui: quorum demiſſior quidem, per os cubiti:elatior,per radium vnà cum arteriis in muſculos propagatur: atque vterque tandem in propagines varias diffinditur, nonnullæ quarum paucis poſtea germinibus exteriorum venarum miſcentur. Porrò arteria vna duntaxat in manum proficiſcitur,vicina venæ quæ ad illam permeat.Vtraque autem thoracem elabitur cum nono pari neruorum à ſpinali deſcendentium medulla, & brachium illic ingrediuntur, quò tertius peruenit neruus. Inde omnibus brachij muſculis proceſſus notandos mittentes, decliues ad flexum articuli, quò brachium iungitur cubito, excurrunt. At vena in brachij extremo in duas diuiſa eſt ſoboles, quarum altera vſque ad cutem effertur, vt antea declaratum

Venæ inter annularem & medium digitum ſitæ,in ſiniſtra manu ſectionem, opitulari lieni.

Venæ qua ratione conſpiciantur exactius.

Conſectionem prius moliendam in ſimia.

Venas ſecantibus, quamlongiſſimè recedendum eſſe ab arteriis.

Venæ quæ ſecandæ.

Axillaris venæ ſectionem, accommodatiſſimam eſſe iis qui partibus infra claues laborant.

Humeralis venæ ſectio conducit particulis ſupra clauiculas laborantibus

Arteriā vnam duntaxat proficiſci in manum.

declaratum est. Quantum verò ipsius per profundiora cum arteria deducitur, id tertiam humerariæ partem assumens, bifariam scinditur, & & cum vtraque parte arteriæ, quæ & ipsa bipartitò diuisa est, simul tum porrigitur, tum in vniuersos, vsque ad digitorum initia, musculos ramorum serie dispensatur. Itaque elatiorem arteriam quæ ad radij vsque os decurrit, prope commissuram carpi tangimus, pulsum exploraturi. Sensibilem etiam in macilentis motum arteria quoque ædit, quæ mediam indicis & magni digiti regionem perreptat, originem ab hac ducens. Humilioris verò motum, haud facilè discernere possis. Iam verò in extremis conuexisque manibus nullam reperire est arteriam, quòd ne musculum quidem vnum. At interna regio, quoniam multis septa est musculis, ideo multas quoque arterias singulis ipsorum porrectas obtinet. Verùm vniuersas arterias internas carpi, vnà cũ venis cõiugibus spectabis, lato amputato tendine. Arteriis autem ipsis & venis, pro ratione magnitudinis virtus inest, non item neruis omnibus: sed alicubi exiguus neruus haud exiguam obtinet potestatem, vt qui musculos motores magni digiti & indicis, intercurrunt: qui soli si seruentur in naturali habitu, cæteris abolitis, non vtique mancus homo in totum euaserit. Rursus, si quatuor existant incolumes, musculus autem qui magnum flectit, vel tendit digitum, laborarit, omnia manus officia interibunt. Pariter enim musculorum qui sibi inuicem sunt oppositi,* altero resoluto, vtriusque semper actio vitiatur.

Arteriam carpi tangi à nobis pulsum exploraturis.
Arteriam inter indicem & pollicem mediam, sensibiliter in macilentis moueri.
Manus conuexa caret arteriis.
Arteriis & venis pro ratione magnitudinis, virtus perpetuò inest: neruis autem non semper.

At verò iuxta principiũ femoris, separata prius cute à membrana subdita, quatuor radices neruorum in cutem excurrentium apparent, pares numero principiis grandium neruorum, qui in musculos dispergun-tur, vnde scilicet processere. Proinde vna est, quæ ab anterioribus musculis deorsum versus, in totam cutem ipsis vicinam fertur. Hàc alia interior per inguina longo angustóque musculo vehitur. Tertia autem iuxta os quod coccyga Græci vocant, minus conspicua cæteris. Quarta denique adhuc magis condita, in pectinis foramine delitescit. Cæterùm exiles superficiariosque cutis neruos intuitus quum fueris, incidito omnes femoris musculos, quibus inuicem separatis, grandium neruorum distributiones planè apparebunt. Sunt igitur tria neruorum initia magnitudine sibi inuicem coæqualia, quæ primùm exequar. Quartum verò aliud maximum, bifidum ipsis succedit, quo de posterius agam. Itaque ex tribus principiis vnum in anteriores musculos diffunditur: alterum simul cum magnis vasis porrigitur, ipsisque vasis ramos telæ araneorum modo prætenues, vt musculis contiguis, impartit. Quod restat tertium neruorum initium, amplum ossis pectinis foramen permeat, duosque paruos musculos id amplexos, vnum vtrinque, aforis alterum, intrinsecus reliquum. Hæc iam tria principia intuitus, ad quartum duorum ramorum grandium, qui in crus deferuntur, mittuntque ad extremos vsque digitos propagines quasdam, descendas. Euadet autem & hoc conspicuum, musculis natum incisis, cum quibus incidantur etiam capita femoris musculorum, qui numero quatuor, ex coxendicis osse exoriuntur. Quippe grandes nerui illis subiecti apparent, qui foras ab interiore lati ossis parte cum neruulis tenuibus ex eo productis, emergunt. Verùm illi in omnes articuli iuncturæ musculos exteriores disseminantur: primùm ex vniuersis in ipsum superficiarium, qui articulum retrorsum agit: mox in carnosum sub ipso magnum deinde in paruos infra hunc latentes. Nam grandes soli per femoris regionem postremam excurrentes, apparent: qui in varios inde musculos dispergunt.

Neruorum radices quatuor, in cutim femoris dispersorum.
Neruorum in musculos femoris dispersorum, initia quatuor.
Femoris musculi quatuor.

Porrò in tibia etiam, duo soli grandes nerui, descendentes per femoris posteriorem sedem, sub vnico lato musculo conspicui visuntur, qui ad tibiæ principium excurrunt, atque ibidem primùm separantur inuicem: alter qui minor est, exterioribus ipsius musculis distribuendus: alter, puta maior, interioribus. Sed externus tibiam subter fibulæ caput ingreditur: interior iuxta suræ initium profundius mergitur. Atque huius nerui pars reliqua non mediocris in pedis inferiora porrigitur. Alterius autem tenuia extrema supremis tarsi partibus dispensatur. Portio quædam ipsius etiam ad neruum alterum peruenit, qui per suram, prope inferiores tibiæ partes defertur. Cæterùm infimam pedis sedem neruus vnus subit haud exiguus, ex altero grandium, quem in posteriores tibiæ musculos digeri commemorauimus, propagatus. At in supernam partem pedis, exiles neruuli quatuor porrigũtur, ab iis quos recensuimus, exorti.

Tibiæ nerui.
Pedis nerui.

Ad hæc verò, exigua quædam vena crus per os pectinis adit, modicam ipsius partem nutriens. Vna autem alia maxima vena in totum crus ab interiore parte per inguina disseminatur. Cuius ramus vnus statim in priorem, internamque femoris regionem perfertur, multifariam summa sub cute in ipsum distributus. Ab hoc, aliæ tenues propagines in cutem tres quatuórue disseminantur. Dein alius primo similis ramus in femore prope musculum angustum cernitur, post eumque aliæ duæ aut tres perpusillæ. Ab his alia insignis genu interias subit: quam sequitur alia duas in partes diuaricata, cui succedunt aliæ complures. Atque hæ quidem subter cutem summam omnes consistunt. In imo aliæ quædam sic se habent. Prima enim post inguina anterioribus duobus musculis dispensatur. Mox alia* penitius grandis satis intra maximum omnium musculum, & ex anterioribus internum porrigitur: à qua plures venarum propagines in omnes propemodum femoris musculos disperguntur. Post has alia quæpiam deinceps in grandem ex anterioribus musculum ingreditur, elatius ad externam femoris regionem emergens. Insuper post illam alia notatu digna profundius in maximum musculum eique vicinos inseritur. Atque post has, in superficialium enumeratione prædicta, quæ ab intima genu parte adusque tibiæ extremum multiplici ramorum serie cutem subit. Iam verò, præter alias quasdam propagines, quæ interdum in tibia visuntur, etiam ipsi fibulæ bipartita venæ soboles apponitur: quarum altera in superficie externis partibus fibulæ ad malleolum vsque, ramorum seriem spargit: altera, per ima exteriorum musculorum ducta, ramos communicans singulis, intra tibiam fibulamque iuxta inferiorem huius finem peruadit, in imamque pedis regionem disseminatur. Ab hac autem procedunt duæ aliæ venæ, propè extuberantes tibiæ fibulæque terminos, conspicuæ satis: quarum interior sanè miscetur ei, quæ iuxta genu descendens, intrinsecus supra suram tibiamque totam ad malleolos est porrecta: at exterior societatem init cum venis ab illa exporrectis, quæ per exteriores fibulæ partes decliuis fertur. Verùm ab

Venæ in cutim cruris disseminatæ.
Venæ cruris interiora inuadentes.

Pedis inferior regio vnde alimentum accipiat.

Arteriæ in crus diſtributio.

Arteriam tarſi tangendam eſſe vbi pulſus carpi occultatur.

iis quæ ad tibiæ fibulæque extrema inuicem coëunt, exiles quædam ad tarſum, digitóſque pedis excurrunt, maiores autem ipſis ad imas partes euadunt, ex quibus tota pedis regio inferior alimentum accipit. Nam poſterior pars, quæ ad calcem habetur, à proximis intus, foríſque, ramos inuicem coëuntes ſuſcipit. Vena igitur per inguina excurrens, hunc in modum propagatur. Quæ verò pubis os perreptat, ſolis indidem partibus (qui tres muſculi ſunt) diſtribuitur, éaſque nutrit. Porrò arteria maxima cruri per inguina inſeritur, eo nimirum loco, quo vena magna. Vtrunque autem vas per interiora protendit femoris, arctiori ipſius muſculo incumbens. Ac venæ quidem arteriis in muſculos inſertis cohærent: non tamen arteriæ ſuperficiarias venas vnà conſcendunt, verùm altius ſemper per muſculos ingrediuntur. Id autem inde liquidò conſtat, quòd carnoſis nuſquam in crure pulſus appareat, niſi in tarſo rectè ad ſecundum digitum poſt maximum. Tangimus itaque ſubinde arteriam inibi ſitam, quum eam quæ carpo ineſt, percipere non potuerimus. Arteria autem quæ per oſſis pubis foramen in femur peruenit, perinde ac vena, iiſdem tribus muſculis diſtribuitur.

GALENI PERGAMENI

De anatomicis adminiſtrationibus,

LIBER QVARTVS.

Manus reperiri in ſolis hominibus.

Homo ſolus ad amuſſim rectus incedit.

Labiorū muſculi.

Frontis muſculus habet fibras deorſum verſus tendentes.

Muſculi maſticatores.

Temporalium muſculorum vſus.

Maxillam inferiorem, ſuperiore immota, mouere animalia omnia, præter crocodylum.

Maxillæ inferioris tres motus.

Oris functiones muſculíque quino genere ambiuntur.

Haud temerè in his commentariis à manibus ſumpſi exordium, quòd nimirum has partes videre in ſolis hominibus liceat. Neque abſurdum fuit ſtatim de cruribus commentari nonnulla, quandoquidem beneficio eorum, ſolus homo ad amuſſim rectus incedit. Nunc verò de faciei & capitis partibus, opportunum videtur dicere. Porrò duo muſculi tenues ſimul & lati in buccam & labra deſcendunt, à colli ſpina orti: vnde membraneum, fibroſúmque ligamentum procedens, ſubſtantiam ipſorum conſtituit. Complures etiam fibræ ex ſcapularum ſpinæ regionibus, quemadmodum & ex vniuerſa clauiculæ ſede, in buccam terminantur. Atque oportet hoſce muſculos, quum vſus aliquis poſtulauerit, pro fibrarum natura incidere. Nam ſi experiantur magnam inciſionem tranſuerſam, buccas ad alteram partem reuellunt. At muſculoſa compages, quæ fronti ſubiecta eſt, & à qua ſupercilia attolluntur, & motus frontis perficitur, ſuas fibras habet deorſum verſus tendentes: quas tranſuerſim etiam chirurgi imperiti ſecantes, in cauſa ſunt, vt frontis cutis tota delabatur ad oculos. Iam verò alij muſculi maſticatores dicti, expanſis inferioris maxillæ lateribus ſunt ſubiecti, qui variis totam ipſam modis circumagūt. Nam temporales muſculi, non circumagere, ſed dum mordemus, vel edimus aliquid, aut os claudimus, adducere maxillam ſunt nati. Etenim animalia omnia, præter crocodylum, inferiorem maxillam mouere, ſuperiori immobili, natura voluit. Vniuerſi autem motus ipſius tres ſunt: vnus in mandendo, alter in ore claudendo, tertius in aperiundo peragitur. Atque ab his ſecernitur labrorū atque buccarum motus, qui fiunt immota maxilla: vt quinque ſint in ore functiones, quina verò muſculorum genera. In ſimia igitur intra aquam extincta, vbi pilos abſtuleris, leuiſſimè cutem incidas ſcalpello acutiſſimo, rectam ducens lineam à mento vſque ad pectus, iuxta ceruicis ipſius longitudinem: ſtatim ſiquidem ſub cute ſe oſtendet latus tenuíſque muſculus, vnà cum numeroſa ſerie neruorum, talem vtrinque ſitum habentium, qualem fibræ quibus adnaſcitur. Quippe omnes ad labra deſinunt, ex variis procedentes initiis. * Siquidem ab vniuerſis colli vertebris incipiunt quædam, aliæ à ſcapulis, aliæ ab vtraque clauicula. Quæ igitur à ſcapulis ducunt originem, obliquè omnes per buccas in oris latera porriguntur: quæ à vertebris, tranſuerſæ magis: quæ verò à clauiculis emergunt, propémodum rectæ ſunt. Hæc autem omnia quamcommodiſſimè diſcernuntur in iis animalibus, quæ præ ſenio extenuata ſunt. Quare ad propoſitum opus talia ſunt deligenda: poſt quæ recens nata præſtant magnis & pinguibus. Cognoſces autem exortus ſingulorum neruorum, ſi vbi laqueo illos exceperis proximè ad ipſam maxillam, abſtuleríſque omnes fibras vtrinque eis adiacentes, iam nudos ipſos reducas ad propria principia. Poſterius itaque muſculi huius initium ex ſpina omnino procedit: inde ad occipitij oſſis baſim defertur, mox ſub aurem, deinde muſculum maſticatorium dictum totum aſcendit, oſſique ſuperioris maxillæ committitur. His igitur omnium primis ademptis muſculis, licebit vel occipitio, vel faciei adhærentes, oſtendas. Iam verò ex omni animantium genere, homo breuiſſimam, pro totius nimirum corporis proportione, maxillam ſortitus eſt. Mox ſimiæ: dein lynces & ſatyri: poſtea cynocephali. Hæc autem omnia & collum ita prolixum, & clauiculas hominis modo poſſident. Ac quædā ipſorum magis inſiſtunt, quædam minus. Inſiſtunt igitur recta, gradiuntúrque, alia peius, alia melius. At certè gradiuntur omnia binis innixa pedibus. Aliud autem nullum (quod ſcimus) animal, duobus cruribus incedit. Labra itaque naturam ſingularem eximiámque obtinent, adhæreſcūntque oſſi maxillæ, tertiam quandam in ſe, eandémque fungoſam ſubſtantiam ſortita, ita vt tota ipſorum natura, ex illa ipſa ſubſtantia, cute, & tribus lati muſculi terminis, conflata ſit. Proinde latiorum muſculorum beneficio, in latera ſecundum tranſuerſas ipſorum fibras mouentur. Deorſum verò, ſurſúmque verſus, motum, tota ipſorum ſubſtantia ſuppeditat. Atque hos ob motus, neruos ipſis natura, tenuiſſimis foraminibus perforans maxillam, tranſmiſit. Per quæ foramina elabuntur etiam reliquiæ neruorum, qui dentium ſedibus adhæreſcunt: à quibus gingiuæ, dentes, & etiam membranæ ambientes, ipſum ſenſum accipiunt. Trahuntur porrò deorſum labra, beneficio neruorum qui ex imo ſurſum verſus feruntur. Contrahuntur autem ab extremis vtrorunque muſculorum, gracilium, & latorum, ipſis inſertis. Sicuti autem his nerui ab inferiore maxilla, ſic ſuperioribus labris, à ſuperiori ſubminiſtrantur. At verò muſculos qui narium alas mouent, tales natura eſſe pronunciare palàm oportet, qualem & latum muſculum, quem nos inuenimus. Hinc paulatim vſque ad malas deſcendes, cutem à vicinis illarum partibus auferens. Hoc enim confecto, bini muſculi maſſeteres dicti, ſinguli proprio ex capite in extrema inferioris maxillæ profecti, clarè cernentur; neruis ipſos intercurrentibus, qui ad buccas

Lati muſculi inueniendi ratio.

Lati muſculi fibræ à quibus initiis oriantur.

Animalia quę ſint aptiora anatomæ adminiſtrandæ.

Maxillam homo ſortitur breuiſſimam.

Animalia duobus incedentia cruribus.

Labiorū ſubſtantia.

Labiorum motus.

Labiorum nerui.

Dentium & gingiuarum nerui.

Narium muſculi quales.

Latum muſculum inuenit Galenus.

Maſſeteres muſculi.

cas deſinunt, quíque hamulis ad initiũ proprium, quod poſt aures oritur,ſunt reducendi,priuſquam maſſeteras, hoc eſt,maſticatorios, incidas. Ex horum muſculorum capitibus,alterũ in malis, vt vocant,alterũ iuxta os iugale conſiſtit.Poſt hos muſculos, eos qui intra maxillam in ore habentur, adibis: tum temporales ipſos.quæ tria muſculorum paria maxillam mouent: temporales quidem, cum interioribus ſurſum conuellentes:maſticatorij, in latera circumagentes. Oſſe iugali ablato, euidenter totus muſculus temporalis conſpicitur, dictorumque ſimul trium muſculorum ſocietas: quorum duo quidem ſimplices, maſticatorius autem duplex exiſtit. At verò inferior maxilla, ex duobus oſſibus circa infimam partem coëuntibus conſtat: quæ diducenda ſunt, vt rectè oris partes cernantur. Porrò vniuerſa capitis cute ablata, delineamenta quædam muſculorum circa aures conſpicies, quæ in reliquis animantibus non delineamenta ſolùm, ſed perfectos etiam muſculos ſpectabis. Habetur enim vnus in vtroque ſpinæ latere muſculus. Neuter tamen vſque ad aurem procurrit, ſed tantum vterque abeſt, quantum ab occipitio procedit.Iam verò ſcapulæ magnis aguntur motibus, nec minus ipſis caput. Cæterùm muſculus ille duplex ceruicis, qui in ſcapulas ipſas inſeritur, non capitis, ſed ſcapularum gratia eſt à natura conditus, vt illas ad caput contrahat. Siquidem ſi tranſuerſim is in ceruice ſcindatur, confeſtim conuelluntur, deorſum verſus, ſcapulæ: ſurſum autem non amplius moueri queunt, idque capitis motu minimè reſoluto. Sunt tamen alij muſculi, qui caput agunt in latera. In illum autem ſcapularum muſculum, à cerebro quidam neruus deſcendit, quem ignorauit Lycus, perinde vt par illud muſculorum maxillas mouentium, quod intra os eſt ſitum. Secundum muſculorum par eſt, quod prædictis quibus ſubiectum eſt,longitudine reſpondet. Nam ex eadem occipitij oſſis regione procedens, ſublimi ſcapularum baſis angulo iniicitur. Verùm latitudo ipſis æqualis non eſt, ſed multò minor. Hi etiam ſcapularum baſim ceu ad occiput (vnde tranſuerſim oriuntur) retrahunt. Priores verò muſculi, non modò baſim, ſed totas ipſas ſurſum reuellunt. Vtrique autem,à media occipiti oſſis regione incidendi ſunt. Quibus ſublatis, alia pleraque muſculorum coniugia comperies,quæ carnoſis anſulis caput ad poſteriora reflectunt, totius colli longitudini iniecta. Sunt & alij muſculi, ſic ab occipitij oſſe orti, vt obliquæ ipſorum fibræ ad ſpinam ſint inclinatæ: à quibus caput in obliquum conuertitur.Ab vtriſque autem ipſis incumbentibus, de obliqua hac inclinatione, ad rectitudinem æqualem, quæ naturalis eſt figura, reducitur. Exordiens igitur tria horum muſculorum paria ab occipitij oſſe,cui inhæreſcunt, diſſecare,perges vſque ad extremum inferius. Quibus ablatis, circa articulum capitis alia quatuor exilium muſculorum paria cernuntur, quæ retrò habentur, abſque paruis in articulo, iuxta latera primæ vertebræ, reconditis. Succedit aliud quartum par muſculorum obliquum, tertio obuerſim reſpondens. Hi muſculi primam ceruicis vertebram ſecundæ connectunt. Eorum verò extrema ad laterales primæ proceſſus, & ſecundæ ſpinam, euadunt. Porrò tria hæc paria, nempe, primum ex omnibus quæ recenſuimus, tertium, & quartum, triangulum æquis lateribus tibi conſtituere videbuntur. Itaque in reflexione

Oris muſculi.

Temporales muſculi.

Os iugale.

Maxilla inferior ex duobus oſſibus conſtat.

Scapularum muſculi & motus.

Capitis motus.

capitis, occipitij os cum ipſis primæ vertebræ ſinibus innititur, atque ſecundam præterea contingit maximè: ipſéque extremus in renuendo capitis reflexus, hos ipſos terminos obtinet. Annuentibus rurſus, in priora caput recedit, & ſuper anteriorem primæ vertebræ proceſſum innititur. Verum extrema ſinibus laxa inſident: à poſterioribus partibus diſiuncta: * alioqui primam caput vertebram ad anteriora tranſcenderet, & muſculis & propria grauitate deculſum,niſi in proceſſu anteriori ipſius primæ vertebræ,ſic conſtituto à natura, accuratè innitens confirmaretur. Verùm hinc exiguam ſecuritatem, maximam verò inde, quà prima cum ſecunda committitur vertebra,natura molita eſt. Nam quum particulam quandam turbini ſimilem, rectam ex hac produxiſſet, inferiora anterioribus conſtabiliuit, primam vertebram leuiter excauans, vbi maximè in anteriora proceſſus ædit. Poſteriorem quippe ipſius partem, ſecundæ vertebræ proceſſus accliuis, extremum ingreditur, ligamentumque validum è vertice ipſius ortum, capiti inſeritur: item aliud quoddam tranſuerſum ex ipſa prima vertebra profectum, ſecundæ extremum turbinatum ad amuſſim conſtringit. Obliqui autem muſculi in latera caput conuertunt. Iam verò qui torquent caput ad anteriora, ij muſculi ad pectus & primas clauicularum partes protendunt, ex duplici orti principio, altero poſt aurem, altero in ipſiſmet auribus ſito: quapropter duplici extremo etiam in prius nominatas particulas inſeruntur. Quòd autem & pectus & clauiculas cum ipſo thorace circumducunt, ſimul & ſurſum verſus ad capitis latera, aut caput ipſum in priora circumagunt, cuius notum eſſe exiſtimo: ſicuti & ipſos hoc pacto non poſſe mouere thoracem. Quare caput ab ipſis prorſum circumuerti neceſſum eſt. Nam qui muſculi rectam poſituram obtinēt (vt qui ad ſcapulas & ceruicem porrigebantur) ij omnes ſimplici motui præſunt: qui verò non rectam, compoſito.Quare muſculi qui à regione aurium ad clauiculas & pectus deſcendunt, quum obtineant ſitum non recto tramite, ſitui ſimilem motum ſortiuntur. His muſculis amputatis, ad eos qui in ſcapulis habentur digredi licet. Duo ſanè iuxta ſpinam hærent, quos ſolos ſcapulas retrorſum agere dicimus. Alius tertius, à prima vertebra oritur, & in extremo ſcapularum iuxta ſummum humerum deſinit. Quartus gracilis, longusque, ab oſſe initio laryngis præpoſito, quod hyoides dicitur, originem ducens, ipſas illi connectit. Sunt & alij duo muſculi vtrinque per ſpinam dorſi exporrecti, à quibus ſcapulæ ſpinam verſus tendi videntur.Ab elatiore ſiquidem leniter ad ceruicem inclinari: ab altero ad inferiores dorſi partes deduci: ab vtriſque verò ſimul tenſis, totas ſcapulas retrorſum, nullam in partem inclinantes, deferri ad primas ſeptem thoracis vertebras, ad quas protenſi ſunt, videbis. Atque hi ſex muſculi peculiares ſcapularum exiſtunt. Alius autem humerorum articulo communis eſt,ſcapulas deorſum verſus detrahēs: quo de ſuo tēpore agetur.Muſculis quos retuli adēptis, apparebit is, qui maxillam inferiorē aperit, incipiens à capitis oſſe petroſo,ſurſum autē ad ſimas maxillas protendens: vt vterque muſculus,& qui à dextris, & qui à ſiniſtris pergit, eodē coēūt,ac medio itinere,ipſorũ pars in neruoſa ligamenta degeneret. Quod par ſolum neruorum, tribus ori claudendo creatis natura oppoſuit.

Capitis motionum ſecuritas.

Capitis motus ad anteriora,à quibus fiat muſculis.

Scapularum muſculi ſex.

Os hyoides.

Maxilla inferior à quo aperiatur muſculo.

GALENI

GALENI PERGAMENI *De anatomicis administrationibus*,

LIBER QVINTVS.

Cute quæ pectus contegit à subditis liberata, musculum inibi spectabis in aliorum superficie extantem, qui ex mammarum regione incipiens, sursum versus ad humeri articulum obliquus porrigitur. Ipsum itaque à subiectis partibus dirimens, hamo quidem primùm ipsius fibrarum finem eleuans, dein vsque ad humeri articulum totum musculum separans, post hunc ad alium eo maiorem accedis, qui ad eundem nimirum articulum peruenit, ex toto pectoris osse oriens: mammæque subiectus. Qui musculus bipartitus quodammodo est, fibris ipsius in similitudinem X literæ mutuò sibi incumbentibus: aliis ab humiliori ossis pectoris sede ad articuli eminentiorem porrectis, aliis ab elatiore ad dimissiora inclinantibus, omnibus autem sese interfecantibus inuicem. Porrò ipsa axillæ concauitas à duobus gignitur musculis: vno certè quo de hìc agimus, altero ad costas porrecto. Quæ igitur prædicti musculi fibræ ab elatiore pectoris ossis sede incipiunt, brachium thoraci adigunt, non deorsum reuellentes: nam ab humilioribus fibris, os brachij vnà cum obductis ei carnibus ad thoracem adductum, deorsum leuiter declinatur. Iam verò alius his tertius succedit motus secundum primi musculi functionem, quem à regionibus propter mammas oriri diximus. Ad hæc alius quartus, quo brachium ad thoracis costas expanditur. Post confectionem illius qui sese interfecat musculi, alius tertius nobis se ostendit musculus, qui ex pectoris osse ducit etiam originem, qua secunda, tertia, quarta, quinta, & sexta costa cum ipso coarctantur, eiusque beneficio brachium elatius thoraci admouetur. Secundum hunc sequitur, qui iuxta eminentiorem scapularum costam, euidenter iam brachium attollit. Omnes autem illi dicti tres musculi, in tendines latos, brachio sese inserentes desinunt. Post quàm igitur tres hosce musculos adusque articuli iuncturam secueris, scapulæ à pectoris partibus separantur. Verùm duo adhuc musculi ab imo sursum procurrentes, ipsas ad thoracis latera continent: quorum alter quidem in superficie tenuis, ex membranis quibusdam gignitur ilium cuti connexis: alter verò inter musculos, qui ab imo sursum feruntur, magnus, initiúmque sumens ex spinæ vertebris, præcipuè quibus spuriæ costæ coarctantur, cum scapularum basi haud mediocre consortium obtinet. His verò musculis vsque ad brachium confectis, * adhuc scapulæ vnius grandis musculi, ipsarum partibus concauis subnati, interuentu, costis & osse clauiculæ intercedente, pectoris ossi continentur. Primùm igitur à claùicularum osse musculum, superiorem humeri partem amplexantem, amputato: dein clauiculam à pectoris osse tollito, membranosa circa articulum ligamina interfecans, donec musculum ab interna infernáque ipsius parte in primam costam obliquè insertum, euidenter conspicias. His ritè peractis, scapulisque reuulsis, vasa axillam perreptantia, & neruos cum membranis præcidito. Porrò functio illius musculi qui scapularum concaua ipsis costis connectit, est thoracem vniuersum reuellere. Sunt autem alij duo musculi, in vtraque thoracis parte vnus, hic videlicet in anteriori regione, ille in posteriori, costas etiam reuellens: adeò vt tres hi musculi sint ipso thorace elatiores, prior scilicet, posterior, & medius. Quippe medius musculus est ille de quo nuper disserui, medio amborum collocatus. Ac thorax solo hoc mediorum musculorum coniugio motus, abundè satis animanti subseruit. Altera priorum musculorum coniugatio ex secunda ceruicis vertebra incipit, sed ab omnibus aliis consequentibus orta, in quinque thoracis costas per valida ligamenta inseritur: quemadmodum & reliqua coniugatio musculorum subtilium, incipit quidem à spina extremarum trium colli vertebrarum, & primæ simul dorsi, ac supernascitur tertiæ costæ, in quartam, quintam, sextam, & septimam insertata. Quòd si caput ipsius prehensum in se attraxeris, costas sursum conuelli, distendíque thoracem, videbis. Idem & in medio prioréque molitus musculo, paria ipsorum magnitudini interualla thoracis fieri conspicies. Hæ igitur tres sublimium thoracis musculorum coniugationes, sunt respirationis opifices. Quarta deinde, quæ in primis costis consistit. Nam ad pristinam sedem eius attollens musculos, priorum sanè costarum ossa retrahi sursum versus deprehendes: partem verò thoracis quæ hìc est, disiungi. Cæterùm alia duo musculorum paria, thorace detecto, iuxta longitudinem apparebunt: hoc quod carnosius est, spinæ omnibúsque illi adiacentibus costis: illud quod membranosius, pectoris ossi expansum. Huius musculi tendo, recto abdominis musculo continuus est, omnibus costarum terminis, qui ad pectus pertinent, incumbens. Etenim musculus hic in omni animantium genere, ad primam vsque costam pertendit, vbi & carnosus visitur, & tenui carni supernutrita tendini, latitudinem quandam accipit. Iam verò alius musculus huic similem habet functionem, qui per spinam porrigitur, & cum thorace simul incipit, desinitque, orbiculata circunscriptione. Cæterùm finis ipsius inferior, spinæ cohæresit musculo, obliquus, in posteriora vergens, vt tensus costas intrò contrahat, stringatque. Superest aliud vnum musculorum par extra thoracem bifidum, quod in extremis costis, thoracis inibi finem deorsum versus detrahit. Cuius quoque caput, vni inter abdominis musculos admiscetur. Musculis omnibus quos percensui ablatis, situs fibrarum manifestè apparebit obliquus, si omnes musculos intercostales respicias. Examen autem ipsarum, à spinalibus auspicaberis musculis, & duo cuiusque fibræ extrema contuebere: altius propter spinales magis situm, demissius inde longius remotum: tanquam singulis fibris obliquè in priora, non recto tramite, deorsum versus procurrentibus. Spinalibus præterea exemptis, fibras quoque similiter obliquas ibidem ipsis subiectas spectabis, nonnunquam cum costarum conuersione situm suum variantes. Non enim vt vnumquodque costæ os à spina prodiit, ad pectoris os obliquum porrigitur, ab elatioribus animantis partibus ad humiliores inclinans: sed vbi prope os pectoris iam cartilago vice ossis creata cernitur, alium obtinet situm, priori contrarium, obliquè rursum, sed circulatim quodammodo, ad pectus cui coarctatur,

Humeri musculi.

Axillæ cauitatem à duobus sterni musculis.

Brachij motus & musculi.

Musculi scapulas admouētes thoraci.

Costas reuellētes musculi.

Respirationis opifices musculi.

Fibræ musculorum thoracis externæ quam lationem, quemque situm sortiantur.

Coftarũ fpuriarum extrema offi pectoris non committi,fed definere in cartilaginem.

tur, protendens. Similiter itaque fibræ ex imo furfum obliquius prolatæ fubcontrariam pofituram recipiunt. Hoc etenim in coftis omnibus cernitur, fi fpurias duntaxat exceperis, quarum extrema, pectoris offi non committuntur. Vniformis fiquidem harum coftarum ab initio adúfque finem latio exiftit. Definunt porrò ipfæ non in os pectoris, fed in cartilaginem quandam, quæ exortus fepti tranfuerfi exiftit. Ab externis itaque partibus fibræ mufculorum intercoftalium obliquum fitum fortiuntur, quatenus dictum eft. Quæ verò in partibus internis habentur, contrario modo iuxta X literæ figuram exteriores fecant. Confpicientur autem & hæ facilè, coftis ipfis ad fpinam reflexis. Vnus igitur adhuc thoracis mufculus fupereft minimè contemnendus, nempe feptum tranfuerfum: cuius munus exiftimauit Plato, diftinguere duntaxat animofam à concupifcibili animæ facultate:quum præter id etiam maximè fit ex vfu ad refpirandi functionem. Ligamenta complura tenuiáque ex offibus prodeuntia, quibus fimplex circundatur caro, hoc feptum habet: cuius centrum, exiguus quidam circulus & membranofus exiftit. Verùm totam ipfius naturam manifeftò prius contemplari non licet, quàm octo abdominis mufculos diffecueris, ad quorum confectionem nunc diuertendum eft: quanquam tum ipforum, tum vifcerum omnium, quæ in imo ventre confiftunt, primò omnium folitus etam confectionem moliri, ne videlicet diutius afferuata computrefcerent: dein verò aliorum anatomen perfequi. Nunc autem difciplinam prædictis fuccedentē nō deferēs, coftas à pectoris offe reuulfas, rurfus ad pectoris os reducas oportet. Deinde quod ex abdominis cute adhuc reliquum eft detrahas: fub ea fiquidem, primi & maximi duo tibi mufculi occurrent, obliqui, atque aliis omnibus abdominis mufculis fuperftrati, vnus quidem à dextris partibus, alter à finiftris porrectus: quorum mufculorum fuprema, maximo thoracis mufculo circa fextam coftam communicantur. Nec tamen à fexta cofta duntaxat, fed ab aliis etiam fpuriis, quæ in cartilaginem magnam degenerant, hæc prima abdominis mufculorum coniugatio oritur, obliquis fibris ad ventris anteriora protendens. Cuius vterque mufculus tum ad ilium offa, tum ad inguina contraria procedit, ac pubis offi, per membraneum, fed validum tendinem, ante inguina ortum, inferitur. Hoc interdum tendine relaxato (qui & peritonæum, & ea quæ ab ipfo ambiuntur permeat) aliquod inteftinum, aut omenti pars, propriam fedem egreditur, ac per ipfam laxitatem elabitur. Qui morbus cele, atque ramex dicitur. Pars autem horum mufculorum, quæ ad ventris anteriora porrigitur, in tendinem tenuiffimum definit, rectis extinfecus mufculis fuperpofitum. Pari modo & fecundæ coniugationis mufculorũ abdominis (qui obliquum fibrarum fitum primis contrarium poffident) tendo in membranam degenerans, anterioribus mufculis infidet. Vterque verò horum ex ilium offe ducit carnofam originem. Hinc deinde obliquè furfum protenfi, mufculis tranfuerfis infident: poftea quatuor motharum coftarum finibus, carnofa intercedente fubftantia, initium tur. Tendo autem ipforum tenuis, medius inter rectos mufculos, & prædictorum tendinem, pergit: vterque ab ea regione ortus,quæ circa externa rectorum mufculorum latera pofita eft. Porrò ipfi recti mufculi, qui tertiam coniugationem conftituunt, tota fubftantia carnofi, à fupernis deorfum verfus defcendunt, atque in pubis os carnis interuentu infertantur: qua in parte exactè inuicem coëunt. Nam elatior ipforum portio adiacet quidem, non autem accuratè adunitur. Quarta & vltima coniugatio tum ex recta ilium offis linea, tum ex lateralibus vertebrarum, qui in lumbis vifuntur proceffibus, exoritur. Verùm non ftatim fimulatque vterque enafcitur,efficitur mufculus: fed membranofum ligamen valens ex commemoratis offibus productum, deinde in proceffu fibris adauctum tranfuerfis, in mufculi figuram degenerat, partibúfque internis cuiufque fpuriæ coftæ finium fubhærefcit, necnon rectis mifcetur mufculis. Cuius tendo curiosè à peritonæo auellendus eft; cui vel maximè adhæret. At peritonæum latis araneorum telis fimillimum eft, fimplex & tenue infigniter. De octo igitur in abdomine mufculis, iuxta primam anatomicæ ipforum adminiftrationis fpeciem, quæ longè facilior & aptior eft, abundè fatis difputatum exiftimo. Ita verò & coniugationes ipforum voces licet: primam fanè maximorum obliquorúmque, qui à fexta thoracis cofta incipiunt; fecundam, his fubcontrariorum obliquorum; tertiam, rectorum: & quartam, tranfuerforum. Poteris etiam ab ipfis mufculis anatomen aufpicatus, vbi recta linea vniuerfum abdomen in dextram & finiftram regionem diftinxeris, ab eóque ipfam cutem detraxeris, à rectis mufculis feparare primum fuperficiarium maximi mufculi tendinem: deinde fecundum ab ipfo, qui à fecundo nafcitur. Vbi verò vtrinque vtrique connexum oftenderis, rectorum mufculorum confectionem aggredere, ac dein eorum, qui fubditi funt, femper fibrarum continuitatem vfque ad ipfum mufculi caput, fequutus. Sic enim totum opus tibi clarum euadet, vt nihil confundatur. Atque hactenus de præcordiorum mufculis. Inteftinis exemptis, primum fepti ex fpuriis coftis proceffum indicare expediet: dein quo modo fpinæ inferatur, patefacere: poftea particulas ipfius diftinguere. Etenim medium ipfarum eft mufculus, qui in tendinem latum omni ex parte à carnofis comprehenfum definit. Ex vtraque autem ipfius parte, fuperiore puta & inferiore, tenuis membrana adhærefcit: quarum elatior, quæ duplex eft, totum thoracis cauum fublinit, à dextra parte altera, à finiftra quoque altera. Non enim vna quædam eft intra thoracem fpaciofa laxitas fibi continua, fed à prædictis membranis intercipitur, quæ recta linea ad pectoris longitudinem mutuò fibi cohærent, nifi quantum ea in parte abfcedunt, qua cor fitum eft. Hoc enim inter fe medium capientes propria inclufum membrana, quæ pericardium dicitur, ita ad mucronatam vfque cartilaginem porrigitur. Totam itaque vtranque thoracis regionem internam, membranæ quædam fuccingunt, natura fimplices, telæ araneorum perfimiles. Bafis ipfarum fupernis fepti partibus obiecta eft: quemadmodum inferioribus alia quædam membrana fimilis huic, fubftrata, quæ peritonæi vertex iure optimo nuncupatur. Cæterùm hæc membrana fibi continua totam inferiorem fepti tranfuerfi regionem fublinit: ac vbi illud

Fibras mufculorum thoracis internas habere lationem contrariam externarum lationi.
Septima trãfuerfi confideratio.

Anatomen cur Galenus ordiri foleat ab inferiori ventre.

Abdominis mufculorum confideratio.
Obliqui mufculi abdominis.

Cele.
Ramex.

Recti mufculi abdominis.

Tranfuerfi abdominis mufculi.

Peritonæum araneorum telis fimillimũ.

Abdominis mufculorum quatuor coniugationes.

Septum tranfuerfum nafci ab fpuriis coftis.
Septi trãfuerfi partes.

Membranæ fublinentes thoracem.

Thoracis capacitatem effe in duas laxitates diuifam.
Pericardium inuoluit cor.

Peritonæi vertex.

illud vsus necessarij gratia foratum est, ibi eis ipsis quæ permeant, circumhæret, simulque expanditur. Sunt enim duo foramina septi: alterum grande, quà vertebris via exhibetur, stomacho, & magnæ arteriæ præparatum. Reliquum verò minus, venam cauam superius animalis partibus sanguinē deriuantem, excipiens: quæ vena prius cæteris partibus dissecanti occurrit, ceu & in sublimi suspensa, & nihil ante se continens, musculis sublatis. Detectis quæ infra septum habentur, nihil mali fuerit membranam lumborum carnibus superstratam detrahere. Est autem hæc, peritonæum lumbis cohærescens, quo auulso carnes ipsorum clarè conspicies: singulos nempe vtrinque musculos exactos per spinæ longitudinem sibi mutuò connexos, desuperque toti lumborum longitudini expansos. Qui quidem quum prope os sacrum peruenerint, dirimuntur inuicem, internis ilium adhærescentes: in quibus quidem musculis duo tendines reperiuntur, quos anatomici neruosam musculorum propaginem nominant. Prædictæ itaque duæ lumborum carnis partes tensæ, deorsum flectunt tum eam partē spinæ, quæ per lumbos totos habetur, tum eam quæ dorsi continua est. Pari modo musculi stomacho subditi superiorē spinæ partem inflectunt. Verùm lumborū carnes in seipsis caput obtinent tendinis, qui ad femoris trochantera pertinent. Iam verò post prædictos omnes musculos, spinalium totorum processus diligenter considera. Incipiunt etenim ex secunda ceruicis vertebra, singuli duo capita inuicem disiuncta obtinentes. Semper autem magis ac magis corpulenti euadunt, quamuis à tenuibus oriantur capitibus. Nam ex vnaquaque vertebra processus aliquis ipsis miscetur, ac inibi collum permeantes, tum magnitudine, tum robore insignes sunt. Et primùm in colli extremo in idem coëunt musculi, inibi vtraque spinæ parte nati, hic dextra, ille sinistra, vt omnia amborum musculorum capita, quatuor numerentur. Fibræ autem ipsorum obliquæ sunt: quædam à spina ad priora inferioráque decurrentes nonnullæ contrà, ex lateralibus orientes processibus, quæ retro, deorsumque vergant. Quibus diligentem adhibe curam, dum vtroque musculo dissecto, ad lumbos deueneris. Ibi siquidem musculi ex ligamento quodam membraneo, quod à locis spinæ prodiit, gignuntur, ex ima parte ad postremas thoracis costas sursum paulatim obliquè tendentes. Atque hi musculi extremas costas detrahunt, ab anatomicis que sunt prætermissi.

Septi foramina duo.
Vena caua.
Lumborum musculi duo.
Spinæ partes à quibus flectantur musculis.
Spinalium musculorum processus.
Spinaliū musculorum capita quatuor.
Spinaliū musculorū obliquæ fibræ.

GALENI PERGAMENI

De anatomicis administrationibus,

LIBER SEXTVS.

Simia igitur homini simillima est, præcipuè pedibus atque manibus. Quam si conspexeris aliquando currentem figura erecta, statim ex longinquo eam similē homini deprehendes. Quemadmodum ergo præstat, simiarum homini quàm fieri poterit simillimarum dissecare artus, quum te in exemplo exercere studes: ita satius est in talis simiæ inopia etiam dissimilium aliquam capere: sicuti etiam si in totum simia desideretur, cynocephalum, vel satyrum, vel lyncem, summatimque ea animantia, quibus artuum extrema in digitos quinque discreta sunt. His animantibus succedunt, vrsus, leo & quæ serratos dentes sortiuntur. Ex actionibus autem quas obeunt, & figura particularum, quam singula animantia exstrinsecus habere videntur, nonnulla & de structura ipsorum tibi indicatio sumetur. Nam quæ animalia similem actionem obeunt, similemque figuram exteriorem repræsentant, iis similis nimirum & interna tota particularum natura existit. Quippe natura cuique animanti corpus animi affectibus idoneum condidit: atque huius gratia simul atque nata fuerunt, omnia particulis vtuntur, tanquam à magistro edocta. Quare aliquod animal antea non visum, intuitus, sæpe equidem iudicaui, qualémnam sub cute structuram haberet, non aliunde eius cognitionem atque peritiam indeptus, quàm ex firma persuasione, quòd singula animantia corporis structuram animi moribus facultatibusque propriam haberent. Quinetiam voce animantis audita, de illius instrumentis coniecturam aliquam sumere poteris. Sed de his alibi latius dicturi sumus. Nunc verò de cibi instrumentis differere animus est. Quum igitur vnus sit vsus communis animantibus cunctis, cuius gratia alimento indigeant, reperies instrumenta in singulis ipsorum generibus triplicia. Quædam prima ratione à natura facta, ad concipiendum alimentum, conficiendumque, & in totum corpus distribuendum. Alia secunda ratione, quæ excrementorum sunt receptacula. Reliquas alias particulas tertia ratione extruxit, quæ horum excretionibus subseruiunt. In quam itaque particulam cibum animantia recipiunt, ventriculus nominatur. In hoc lenem quandam & primam subeunt mutationem ingesta, ac præparantur iecinori, quod maximam cibi in ipsum permeantis alterationem molitur. Hinc venæ confectum ipsum, in totum corpus deriuant. Vt autem ex iecinore purum: nulliusque superflui particeps, alimentum vniuerso corpori dispensetur, natura instrumenta ad id accomoda condidit: idque secunda ratione, non primaria, sicuti nuper commemoraui. Ex his instrumētis alia quod subtile & leue in ipso habetur, expurgant: vt bilis meatus, veficáque bilis exceptrix: alia quod terrestre est & graue, vt lien, & ima pars intestini recti: alia quod inter hæc duo consistit, aquosum, serosumque, vt vrinarij meatus, renes atque vesica. Cæterùm vt pro arbitrio animantis superfluorum excretio fieret, musculos natura terminis vasorum ea continentium affabricata est, qui tertia iam ratione inter cibi instrumenta habentur. Itaque necessariò tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit. Atque hoc est commune & idem in vniuersis. Quoniam verò nonnulla animalia validis aluntur cibis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias est machinata. Quare si aliquando videris animal tibi nunquam conspectum, quod alimentum ligneum & spinosum edat, magnum huic & asperum noris esse constructum ventriculum. Si autem etiam superiores dentes non habeat, ventriculos ei necessariò plures existere, vt in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc rumināns, ore conficiat, ac deinde in alium atque item alium ventrem deglutiat, est iudicandum. Contrà

Simiam homini simillimam esse.
Animalia sectioni apta, dū simiæ copia non datur.
Animalia quæ similia dicantur.
Naturam cuique animanti corpus animi affectibus cōgruum fecisse.
Animalia omnia particulis vtuntur simul ac nata sunt.
Cibi instrumenta triplicia.
Ventriculus cibis excipiendis conditus.
Iecur maximā cibi alterationem moliri, quem postea per venas digerit.
Veficabilis exceptrix.
Lien.
Intestinum rectum.
Renes. Vesica.
Ventris differentias pro differentia ciborum, esse à natura constructas.
Animalia carentia superis dentibus, habere ventriculum geminum.

Contrà verò quibus superior dentium acies concessa est, ea animalia, nec ruminare possunt, nec ventres plures habent. Iam cornigeris magna ex parte supernos dentes abesse nouimus, vt quibus terrestre capitis partium recrementum in cornua absumatur. Itaque instrumenta quæ cibum conficiunt, tantam magnitudinem possident, talémque formam, qualis alimento ingerendo requiritur. Omnes igitur venas quæ per intestina, ventriculum, lienem, omentúmque (quod veluti congenitum operculum, caloris gratia conditum est) intercurrunt, porrigi ad hepatis portas videbis. Porrò musculos vniuersos inferioris ventris mucronata cartilagine vsque ad pubis ossa diuidens, in corpus quoddam tenue, & latæ araneorum telæ simile incides, cui ob id nomen inditum est peritonæo, quod simplex & similare existens, prætendatur omnibus tum visceribus, tum intestinis, tum vasis, cæterísque aliis corporibus, quæ inter septum transuersum & crura habentur. Ipsum autem separare incipies inuento loco, vbi per se consistit, nulli musculorum incumbentium adhærens: nempe non multò post regionem vmbilici, vbi primum à transuersis secernitur musculis, atque solum relinquitur. Etenim quum grande satis animal fuerit, licebit facilè peritonæum sibi continuum & integrum ad costas spurias vsque seruare: vbi transuersis musculis desinentibus, alius excipit musculus, nempe septum transuersum. Siquidem huius quoque substantia, musculus exactus: figura circularis existit. Quod in medio ipsius habetur, totum neruosum est. Quod autem in orbem hoc ambit, vniuersum carnosum existit. Peritonæum itaque carnosæ septi particulæ oboritur, à qua eodem modo detrahere ipsum conuenit, quo & à reliquis musculis auulsum fuerit. Studiosè autem incumbentibus operi, facilè liberatur, quousque ad cauam venam peruentum sit, propter quam gibba hepatis septo transuerso adiacent, & connectuntur. Ab hoc connexu versus sinistram regionem, peritonæum humilius cum ore ventriculi coit, deinde toti capacitati crassius seipso factum, obducitur, sic tamen vt non magno negotio possit ab illa seiungi. Quanto autem inibi crassius est, tanto tenuius iecori obtenditur, omnésque ipsius particulas, ceu tunica quædam peculiaris, contegit. Quod verò adhæret ventriculo, germinibus venarum, quæ in illum descendunt, inuolucrum, vallum, firmamentúmque efficitur. At quemadmodum exiguæ grandium vasorum propagines in ventriculum demerguntur, ita in pronum, ceu ad vmbilicum, aliæ paruæ, magnarum soboles, ex alto deferuntur, duabus peritonæi partibus comprehensæ. Et hoc corpus ex duplici peritonæi, ceu plexu (intra quem continentur vasa) conflatum, dicitur tum omentum, tum epiploum. Oportet autem venam vtrobique gibbum ventriculi intercurrentem persequi accuratissimè. Siquidem per dextram animantis partem deducet te ad processum, quo tenue intestinum in ventriculo oritur: altera parte ad lienis concaua, in sinistra positi. Cuius visceris gibba pars ad extrema notharum costarum conuersa est, & quicquid his ad sinistra ilia contiguum est. Concaua autem ad dextram partem inclinat, contra iecur & partes inibi sita. Mittit itaque à se vena illa ramos quosdam exiguos, partim in lienem, partim in omentum. Non tamen vas in lienem absumitur, sed quod ex eo restat, vnà cum arteriæ sibi iunctæ reliquo, deorsum versus, per sinistra ilia pertendit, fitque omento generationis principium, penes hanc partem. Eodem modo in dextris iliis omenti portio descendit, cum illius loci vasis, quæ in ventris gibbo sese contingunt. Quapropter & hîc illud, tanquam indicem sequutus, adamussim ipsius originem, præter iam dictas, conspicies. Porrò inferior omenti portio, pauciores venas & numero & magnitudine obtinet. Enascitur autem ex ventris simis, vnde & vasa habet, reliquias quasdam simul ipsi deorsum versus abducentia. Omnes autem hæ particulæ sibi mutuò continuæ sunt, corpúsque vnum, nempe omentum, constituunt, idque figura marsupij, quod orificium quidem ex ventriculo exortum superius & inferius obtinet: totum verò eius spatium, quatenus ex dictis consistit principiis, deorsum versus procedit. Adnascitur autem interdum omentum ipsum alicui fibræ iecinoris, lieni, atque etiam colo. Sed qualenam sit omentum, & vnde oriatur, si ad prædictum modum confectionem moliaris, haud ægre inuenies. Quum autem multæ sint coniugationes ex arteria, vena & neruo, in singulis orbibus intestinorum; insuper multa inter eas spatia, in quibus duplex peritonæum habetur: ex his omnibus constare mesenterij substantiam, ipsi omento persimilem, intelligito. Hoc siquidem corpus, quod mesenterium, mesaræum, & lactes dicitur, medium inter intestina habet situm, & omnes venas ex iecore in ipsum descendentes, vnà cum vicinis arteriis & venis, in orbem complectitur, quemadmodum ipsa intestina singula. Vbi igitur vasis & intestinis obtenditur, simplex est: vbi verò ipsis medium interiacet, non amplius indumenti vsum, sed copulæ exhibet, nimirum duplex quum sit. Quòd si obesum abundè animal fuerit, eatenus augeri mesenterij pinguitudinem accidit, vt interdum vasa conscendat. Quanquam in huiuscemodi animantibus etiam alias plerásque peritonæi partes pinguedinem habere conspicimus, præcipuè in quibus non grandia vasa habentur, & viscera longius absunt: quippe à calore liquescit, à frigore conseruatur: atque ob id semper in neruosis consistit partibus, & iis qui otiosam vitam agunt, abundat. Talis sanè peritonæi, & eorum quæ ex eo gignuntur, natura est. Porrò mesenterij arteriæ ac venæ inuicem coëuntes, ceu in arboribus ipsis radices, ad principium vnum omnes perueniunt. Iam uerò ea quæ intra peritonæum consistunt, præstat singula per se, ex corpore exempta, inspicere. Licebit etiam, post exempta intestina, glandulas mesenterij vnà cum vasis, quæ ad ipsas perueniunt, ab illis orta, quæ ferebantur ad intestina, intueri. Ventriculo igitur, atque singulis intestinorum, duæ tunicæ insunt: vnica autem tum vesicæ, tum vuluæ. Habet autem interior ventriculi tunica, fibras rectas, exterior orbiculares. At intestinis, pleræque circulares insunt fibræ, quibus pauculæ rectæ superpositæ sunt. Omnia igitur hæc cunctis animalibus sanguine præditis insunt: quibus omnibus etiam & iecur inest. Quæ verò iecur habent, iis & lien omnino est, & meatus qui bilem excipiant, etsi fellis vesica nonnulla careant. Cuius situs idem ipsam sortitis animalibus, sub maxima fibrarum iecoris perpetuò est. Non tamen iecoris fibræ pares numero, vel genere, vel specie, vel magnitudine, in

Cornigera cur magna ex parte supernis dentibus careant.

Omentum caloris fouendi gratia conditum est.

Meseraicas venas omneis porrigi ad hepatis portas.

Peritonæum prætendi omnibus nutritionis organis.

Septi transuersi substantia exactus musculus: figura, circularis existit.

Septi trāsuersi connexiones.

Omentū quid. Epiploon.

Lienis positio.

Omēti figura.

Mesenterij substantia ex quibus cōstet.

Mesenterium. Lactes. Mesaræum.

Pinguitudinē à calore liquescere, conseruari a frigore.

Meseraicæ venæ.

Ventriculo singulisque intestinorum duæ tunicæ insunt

Vesicæ & vuluæ vnica tunica inest.

Fibræ ventris & intestinorū.

Sanguine prędìtis quæ insint.

Vesicæ fellis situs.

Iecur magnū multifidūmque inesse gulosis & timidis.

animalibus cunctis habentur. Gulosis enim & timidis inest magnum iecur, multifidúmque: diuersum autem, contrario modo affectis. At quibus magnum est, in plures maioresque fibras, quàm hominibus, scissum est: quanquam in hominibus vniuersis, nec magnitudo, nec fibrarum numerus similis visatur. Occupat autem interdum paucis in hominibus partem sinistram iecur, sicuti & in multis animalibus aliis. Intestinorum natura, quatenus intestina sunt, omnium eadem habetur: magnitudine autem & numero anfractuum euariat. Primum igitur intestinum est, quod exortum, siue ἔκφυσιν vocant, pyloro continuum. Ab hoc secundum, quod à duodecim digitorum longitudine, dodecadactylon dicitur: ieiunum autem, quòd cibo semper sit vacuum. Tertium tenuius intestinum est, substantia huic simile. Differt autem, quòd neque reperiatur vacuum, nec tot vasis scateat. Quartum est, quod cæcum appellant. Quintum, quod colon. Ab hoc in extremo rectum intestinum ad sedem vsque porrectum est. Sic & lien in sinistra parte consistit, concauo ipsius in dextram conuerso. Atque vena quædam ex iecinore ad ipsum pertinet, cuius processus in ventriculum deriuat. Porrò iecur venas ex mesenterio ad concauam ipsius partem pertinentes, excipit. Vocant autem hunc locum, in quem omnes venæ meseraicæ se colligunt, portas. Hic enim reperies maximum venæ os, in quam aliquo specillo immisso, per singulas fibras leuiter ipsum propellens, substantiam incumbentem scalpello præcides, donec ad eam venam, in qua latet specillum, perueneris. Hac detecta, sic vt ipsam non dissecueris, carnem visceri circundatam vasis inde procedentibus intermediam adimito. Siquidem à portis in singulas fibras, quotquot fuerint, venam vnam grandem porrigi deprehendes, qua in exiles multas diffusa, sicuti & illis in alias, quantum vasa interiacet, totum visceris carne repletum est, quam tuis met digitis eximere poteris, vt vasa ipsa nuda cernere liceat. Quod autem in vna tibi fibra conspectum fuerit, id comperies in omnibus. Quòd si exactè portarum regionem sequaris, spectabis etiam meatum ex bilis vesica, ad intestinorum productionis initium peruenientem, non multò inferius, quàm pylorus habetur. Qui meatus, quà huic inferitur, ramulum de se paulò supra pylorum emittit. Omnia itaque hæc accuratè intuitus, deinde hepatis gibbum accedes, illam ipsius fibram incidens, cuius concaua in parte venas detexeris: quippe venas similiter in gibba sine arteriis propagari cernes. Constat autem vena ex vna duntaxat tunica, sicuti arteria ex duabus. Sed iam ad renes ire tempestiuum videtur, quorum dexter in omnibus animantibus elatior eminet, nonnunquam grandem iecoris fibram attingens. Porrò à spinæ vasis, arteria nempe & vena, inferuntur in eos haud exiguæ magnitudinis vasa, simils quidem singula vtrinque, aliis autem quibusdam animalibus, bina. Insuper concaua in sese renes conuersa obtinent: gibba verò ad animantis latera aduersa. Euidenter autem renis sinum cernes, corpore quodam membraneo circundatum: cui quidem haud procul à vasorum insertione, alterum quoddam corpus in vtroque rene adnascitur, concauum & oblongum, quod à deferendo lotio, vretera, hoc est, vrinarium meatum nominant: qui vna tantùm tunica constat, crassiori tamen quàm quæ inest vesicæ. Hi igitur duo pori, substantia quidem vesicæ similes, obliquè simul in eam inseruntur, in cuius regione internà, tale sortiuntur operculum, quale in columbariis scyphones dicti. Est siquidem tam sapienter constructum, vt ab iis solùm recludi possit, quæ per meatum deferuntur. Mox autem deprehendes, quum meatus vrinarios peritonæo (quo obuoluuntur) nudaueris, & arterias & venas similiter suspensas, ad peritonæi foramina obliquas deduci: has quidem vt testes nutriant, illas vt generationi subseruiant. Superest autem vt tertiam tibi, instrumentorum differentiam commemorem, quæ nimirum musculi sunt, alij, in abdomine, non excrementis tantùm egerendis, sed ad efflationes quoque & voces ædendas, commodi: alij in sede ad stringendum, claudendúmque meatus extremum, accommodati: à quibus etiam reuellitur sedes, si quando per deiectiones crebras prolapsa fuerit. Vbi igitur pubis ossa, cartilaginis interuentu coëuntia, diduxeris, in exterioremque partem vtrumque ilium os detorseris, conspicies sanè ligamentum quod tum ex lato osse, tum ex pectine oritur, in vnum musculi corpus degenerare, magni quidem, sed membranosi, latique ad sedis vtranque partem producti. Eo igitur tempore, quo animal aluum exonerat, octo abdominis musculi pariter cum septo, pro communi omnium musculorum functione tenduntur: orbiculari musculo relaxato, qui circulatim sedem complectitur. Reliquo omni tempore circularis hic musculus constrictus, sedis os claudit. Similiter dum vesicæ termini musculū, vbi primùm ipsius ceruix oritur, detexeris, haud dissimilem eum esse ab illo sedis orbiculari comperies, tum functione, tum vsu: quippe & hic, sicut ille, orificium, cui præpositus est, constringit.

Iecur nonnullis hominum in sinistra parte locatum.

Intestinorum natura & ordo.

Exortum intestinum.

Dodecadactylon, siue ieiunum.

Tenue intestinum, siue ileon.

Cæcum intestinum.

Colon intestinum.

Rectum intestinum.

Lien in sinistra parte locatus.

Vena à liene in ventriculū.

Portæ venæ.

Bilis meatus in exortum intestinorum descendens.

Hepatis gibba habere sine arteriis venas.

Vena constat ex vna tunica.

Arteria ex duabus tunicis constat.

Ren dexter elatior eminet.

Vasa in renes inserta à magna vena & arteria.

Renum venæ.

Vreteres pori vna tantum tunica constant.

Vreterum vasforum intra vesicam opercula.

Vasa in testes delata.

Abdominis musculorum vsus.

Sedis musculorum vsus.

Colli vesicæ musculus per omnia similis est sedis musculo.

GALENI PERGAMENI

De anatomicis administrationibus,

LIBER SEPTIMVS.

HOc libro quomodo spiritalium instrumentorum confectionē administres, explicare proposui. Pulmo igitur, cor, & thorax, principaliora spiritus instrumenta sunt. Mox arteriarum genus duplex: vnum à sinistro cordis ventriculo in vniuersum corpus propagatum: alterum quod earum est arteriarum, quas asperas vocant. Quarum quidem in ceruice vna maxima existit, quæ frequenti ramorum serie pulmones adit. Cuius superiori extremo, veluti caput quoddam, incumbit particula larynx dicta. Hæc itaque vniuersa, primaria ratione natura condidit: quædam necessarij ad vitam ipsam vsus gratia: quædam vtilia, non tamen animantibus necessaria. Iam verò aliam quandā construxit particulam, quæ & substantię peritonæo similis compos est, & eundem vsum omnibus spiritus instrumentis, veluti illud cibi, exhibet. Est autē particula hæc, ipsa costas succingens membrana, quæ omnibus intra thoracē instrumentis obduci-tur, quemadmodum peritonæum vasis quæ infra septum habentur. Ex ipsa autem, membranę thoracem intercipientes nascuntur. Atque hac sola re, structura ipsius à peritonæo euariat, quòd videlicet duplex omnino sit, non vna, quemadmodum illud. Porrò naturam ipsius accuratè perdisces,

si os

Spiritus instrumenta principaliora quæ.

Arteriarum genus duplex.

Aspera arteria.

Larynx.

Membrana costas succingens est duplex.

si os pectoris, vbi detectum prius fuerit, secundum longitudinem dissecueris, vsque ad cartilaginem ensiformem, ac dein vtranque pectoris partem leuiter in exteriora reduxeris, ita vt pericardium,

Pericardium ambire cor.

quod ambit cor, minimè vulneretur. Quòd si id fieri nequeat, membranæ tamen thoracem intersepientes, ab affectu immunes permaneant. Sic siquidẽ vtraque membrana, tam quæ dextras, quàm quæ sinistras succingit costas, quæque supernis partibus, ipsíque pulmoni obducitur, sibi continua

Pericardij situs.

apparebit. At cordis tunica peculiaris, pericardios nomine, diuersa ab vtraque harum existit, in medio ambarum sita, & vtrinque ab ipsis comprehensa. Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica annexa est: * verùm circa alias quidem omnes ipsius partes, haud parua quædam regio intermedia existit, motui cordis accommodata: ad basim verò eius, quæ orbiculata est, prodeuntibus ab illo vasis, à quibus trahit ortum, connectitur. Porrò quemadmodum pulsans viscus, omnes appellant cor, sic etiam pulsantia vasa, arte-

Cor pulsans corpus.
Arteriæ vasa pulsantia.

rias nuncupant. Cæteras igitur omnes arterias pulsantes, quotquot toto insunt corpore, sensu dignoscere, nullius est negotij: & omnium ipsarum cum maiore arteria continuitas, idem hoc indidicat. Verùm in pulmone pulsantes, sensu admodum euidenter deprehendere nemo potest: inde tamen, quòd sinistro ventriculo sint continuæ,

Arteria venosa fertur in pulmones à sinistro cordis ventriculo, vnica tunica constans.
Vena arteriosa duabus tunicis constãs, producitur ad pulmones ex dextro cordis specu.

coniecturam aliquis fecerit. Etenim quod vas ex sinistro cordis ventriculo in pulmones defertur, tametsi corporis quidem substantia, sit vena, hoc est, venæ tunica constet, vsu tamen venosa arteria vocatur. Quod verò ex dextro procedit, tametsi duas sortiatur tunicas, perinde vt arteria, quia tamen non pulsat, appellatur vena, sed arteriosa. Optimum quippe fuerit: pulsu, atque eius defectu ipsa vasa discernere. Verùm quum hoc sensibus non adeò clarè distingui queat, à communione quam cum vtroque cordis ventriculo habent, indi nomen debet: appendix verò, à corporea substantia. Cæterùm iuxta corpoream substantiam arteria quidem est illud vas, quod ex dextro cordis ventriculo oritur: vena autem, quod ex sinistro. Contrà, vsus ratione, quod ex sinistro

Venas totius corporis constare ex vnica tunica: arterias ex duabus.
Arteriæ tunicæ quales.

prodit, arteria est: quod ex dextro, vena. Totius igitur corporis venæ, ex peculiari vna tunica constant: arteriæ verò, ex duabus: quarum exterior quidem, qualis Venæ tunica existit: interior autem, crassitie huius ferè quintupla, duriórque, & transuersis fibris distincta: quę interna superficie habet aliam, ceu cuticulam quandam araneorum telæ persimilem. At exterior quam etiam venæ obtinent, rectis fibris, & quibusdam mediocriter obliquis, transuersis nullis, contexta est. Ex tribus itaque vasis pulmonem

Arteria venosa.
Vena arteriosa.
Arteriæ asperę compositio.

intertexentibus, quod à sinistro cordis ventriculo proficiscitur, nuncupetur arteria venosa: quod à dextro, arteriosa vena: tertium, arteria aspera, ex cartilaginibus quæ imaginem C referunt, fabrefacta. Quæ cartilagines circulares, tum in grandi arteria, quæ in collo caudicis rationem obtinet: tum in paruis, quæ ab illa in pulmones insertæ sunt, in priori parte situm habent: in collo quidem, vicinæ œsophago: in pulmone autem, venæ quam paulò antè vocauimus arteriosam. Porrò vasorum intercapedines, peculiari pulmonis substantia replentur. Licet autem pulmonem thorace exemptum, sicuti & cor ipsum, incidere, non tamen ita societatem ipsorum, quam cum membranis ineunt, cognoscere. Iam verò ossium thoracis naturam simili-

Ossium thoracis consideratio.

ter speculabere, quæ euidenter quidem, corde animali exempto, in conspectum prodit: quanquam & insito adhuc ipso, palàm cernatur. Præterea in tali administratione, præter iam commemoratum, hoc conspicies, nempe cor, inter vtraque thoracis spacia medium, consistere. Motus

Cor inter vtraque thoracis spatia medium consistere.
Spiritus receptaculum esse sinistrũ cordis ventriculum.
Costarum lationes.

autem ipsius indicat, quasi in parte sinistra sit collocatum: ídque duplici de causa. Primum, quia spiritus conceptaculum hîc consistit: deinde, quia vertex eius ad hanc magis regionem inclinat. Porrò costæ singulæ deorsum versus simul & prorsum obliquè feruntur, ex spina ducentes ortum. Nam duplicibus imbi articulis cum vnaquaque dorsi vertebra committuntur. Vbi verò ad pectoris regionem perueniunt, contrario modo, sed obliquè etiam ad os illius attolluntur: vbi cartilago vice ossis genita, diuersam naturam obtinet, faciléque acuto simul & valenti scalpello potest incîdi. Rectam itaque vtraque parte lineam deorsum versus per totius thoracis regionem ducens, eam pectoris partem attollas, quam vtrinque ductæ lineæ diffiniunt: posteà verò diducas latera, robore maximo adhibito, ad reflectendas eas partes costarum, quæ vertebris vicinæ existunt. Sic enim omnes thoracis partes palàm intueri licebit, ac multò magis septo à costis absciso: insuper hoc magis adhuc, si duabus costis diremptis inuicem, omnem carnem intermediam præcidas. Sic igitur & venam cauam manifestò ad iugulum vsque re-

Cordis aures.

cto tramite percurrentem cernes, & cordis processus, quos aures nominant, peculiarem naturæ sortientes substantiam, quæ in alia nulla particula habeatur, quemadmodum profectò & cordis ipsius essentiam. Quod autem corporea

Cordis substantiam permultum differre à musculo.
Cordis motum esse non arbitrarium.
Musculorum functio arbitrio animalis subseruit.
Actiones imitantur proprietatem substantiæ.

cordis substantia, permultum à musculo differat, ex illius sanè constat actione. Est enim cordis motus non arbitrarius, nec cessare, quoad animal vita fruitur, potest. Musculorum autem functio subinde quiescit, ac rursus excitatur, animantis arbitrio subseruiens. Actiones verò imitantur proprietatem substantiæ. Huius rei gratia, quæ quidem particulæ eandem speciem substantiæ possident, similiter operantur, etsi diuersis permultæ animantibus insint: quæ verò non habent, diuersa harum est functio, quamuis vnius animantis particulæ existant. Quapropter nec musculi eandem cum corde functionem habent, quoniam neque substan-

Gustus differentia, differentes esculentorum substantias arguit.
Cor nec musculus est, nec eget neruis ad obeundas functiones.

tiam. Etenim si quis cor & musculum quemlibet pariter coctum, vtrunque gustarit, haud mediocrem ipsorum gustu differentiam persentiet: id quod substantiarum differentiæ maxima nota existit. Hallucinantur igitur qui cor musculum esse existimant, aut neruis id ad suam functionem egere: non intelligentes actionis ipsius excellentiam, ex sua visceri substantia necessariò inesse. Cor siquidem thorace exemptum, diu moueri videtur: quare neruis ad eum motum non indiget. Qui si similem motum præstare possent, cur cæteræ

Neruis omnibus sentiendi & mouendi facultas insita.
Neruos molles ad sensum, duros esse ad motum aptiores.

partes cui nerui insunt, non similiter pulsare viderentur? Porrò omnes neruos vtranque facultatem habere, sensitricem nempe & motricem, ratio est. Verùm molles ad sensum aptiores, duri ad motum existunt. Ab eadem tamen radice pluries discissi, apparent quidam nerui in musculos, alij in alias particulas inseri, quemadmodum & in

Viſcera vnde neruos recipiant.

tertia ipſorum coniugatione,& ſexta nihilominus, habere nouimus, à qua cor exilem quendam neruum accipit: vnde etiam pulmo, iecur, ventriculus, & meſenterium inſuper totum, vnà cum inteſtinis, necnon vniuerſi laryngis muſculi, ſuas excipiunt propagines.

Cor animoſæ facultatis initium eſſe.

Cordis auriculæ.

Iam verò cordi, quod animoſæ virtutis initium eſt, ac veluti fons quidam natiui caloris, aures quædam annexæ ſunt, neruoſiores ac magis cuticulares ipſa cordis ſubſtantia. Quæ particulæ & colore nigriores ſunt, & corpuſculis cuticularibus manifeſtò ſimiles, ſinus cuiuſdam ante cor efficiundi gratia: ob quam rem, ipſas natura & concauas & cuticulares condidit.

Cordis auricularum numerus.

Duæ verò hæ ſunt, in vtroque vaſorum materiam inuehentium ſingulæ. In dextra quidem parte, qua vena in cordis ſinum inſeritur: in ſiniſteriori verò, qua arteria venoſa. Has aures quum aperueris, tum ipſum cordis corpus in conſpectu erit, tum ex dictis orificiis vtrunque deinde membranæ inſertioni ipſorum incumbentes, tres quidem in ſinu dextro, duæ verò in ſiniſtro:

Cordis auriculis incumbētium membranarum numerus, & figura.

quarum ſtructuræ figura, ſimilis telorum cuſpidi exiſtit. Sed hæc quidem & corde thoraci exempto licet accuratè intueri, ſicuti etiam reliqua duo orificia vaſorum, quæ materias ex dextro quidem ventriculo in pulmonem educunt, vt venæ arterioſæ: ex ſiniſtro autem in totum animantis corpus, vt grandis arteriæ. In quibus iterum tres vtrinque membranas ad C. literæ ſimilitudinem factas comperies, extra cor tendentes, veluti triſulcas intrò. Prius verò quàm cor ex animante auferas, cauæ venæ ramos conſidera: ad hæc glandium magnum, quod Græci thymum vocant: rurſúſque cordis panniculi radicem.

Glandium. Thymon.

Inſuper examina, quo modo à dextro ſinu vena quædam ad ſpinam portendat, quintam dorſi conſcendens vertebram.

Venæ cor nutrientes, vnde exoriantur.

Etenim quæ venæ ipſum cor nutriunt, perpetuò in omnibus animantibus, ex illo etiam ſinu prodeunt: ac vocant, ea vaſa, cor inuoluentia: quoniam bina numero totum ipſum perreptant:

Arterias duas corpus cordis inuoluere.

quemadmodum à læua parte duæ arteriæ, maioris ſoboles, poſt primum extra membranam proceſſum, in ipſum cordis corpus perueniunt.

Cordi ineſſe os vnum cartilagineum.

Reperitur autem os vnum in corde animalium omnium, quanquam non exactum, ſed cartilaginis inſtar. Cæterùm quanto animantis genus fuerit corporis mole vaſtius, tanto plus oſſeæ ſubſtantiæ cartilago illa ſortietur. Quare in maximis, vbi plus oſſeæ ſubſtantiæ gignitur, conuenit ipſam tunc appellare cartilagineum os, minimè cartilaginem oſſeam: quale nimirum os, ipſe haud magno negocio reperi, in illius elephanti corde, qui Romæ nuper fuit iugulatus.

Cordis oſſis vſus.

Suſpenduntur autem ex tali oſſe ipſæ membranarum radices, vaſorúmque arterialium proceſſus, ibidem ſuſpenſi corroborantur: quem ſcopum ſibi in illius generatione propoſuit artificioſa natura. Cæterùm qui me adminiſtrantem non vidit, ſed edoctus libris ad confectionem accedit,

Cordis oſſis inueniendi ratio.

detecto quidem ſiniſtro ſinu, aperto autem in longum toto aortæ proceſſu, ſi ſtudioſè radices aortæ & membranarum ſequatur, ex facili os ipſum inueniet: ſiquidem huius radix, & venæ arterioſæ, membranarúmque ipſarum, in oſſe cordis habentur.

Cordi non ineſſe tres ſinus.

Quòd verò Ariſtoteles ait, triplicem ſinum ineſſe cordi, merum eſſe ſomnium videtur. Toto corde nudato, videbis ſiniſteriorem eius ventriculum ad ſummum pateſcere verticem: dextrum inferius multò ceſſare, & circumſcriptionem ſubinde propriam habere. Omne autem animal, vel elephante grandius, vel alauda minutius, quod aërem inſpiret, ſimilem cordis ſtructuram obtinet, vel potius ſpecie eandem.

Cordis ſtructuram inſpirantibus aërē eſſe omnibus eandem.

Pulmonis ſtructuram eſſe omnibus eandem.

Pulmonis fibrarum numerus.

Similiter & pulmonis: cuius fibræ in omnibus animantibus, de quibus verba fecimus, duæ quidem in dextra ipſius parte habentur, duæ verò in ſiniſtra: præter has in dextra thoracis parte, alia quædam quinta fibra exigua, veluti alterutrius ſoboles, cernitur. Licet autem cor ipſum, adhuc viuente animali, citra thoracis ſinuum conuulnerationem, detegere, ſi pectoris os à ſubiacentibus liberans, te confeſtim ad inuolucrum ipſius cordis diſſecandum conuertas, membranis quæ thoracem interſepiunt, minimè vulneratis. Quæ quidem ſi, vt dixi, corde detecto illæſæ permaneant, omnes ipſius cordis functiones incolumes in viuo animali ſeruantur. Siquidem & reſpirare ſimiliter, & clamare animal vides: ac ſi à vinculis ipſum liberes, currere, vt prius conſueuit. Quòd ſi vulnus vinculis adhuc comprimas, etiam cibum aſſumere, ſi eſuriat, conſpicis: atque ſi ſitiat, bibere.

Marylli puerum curatum fuiſſe, cui detectum cor fuerat.

Et quid oportet mirari, quum Marylli Mimographi puer curatus ſit, viuátque adhuc, etſi cor illi aliquando fuerit detectum? Vbi igitur cor citra thoracis perforationem detectum eſt, vaſorum exortum fune excipere minimè poſſis: cordis autem baſim poſſis, verùm animal ſtatim commoritur. Porrò alterutra, vel vtraque capacitate thoracis forata, omnia quæ reſpirationi ſubſeruiunt, deſtruuntur. Antè verò quàm perforata ſit vna vel altera pars thoracis, non licet ipſum pulmonē cernere, niſi fortè coſta exciſa, ſuccingentem membranam conſerues integram. Si verò animus ſit vtranque thoracis capacitatem ſcindere, duas lineas per coſtarum flexus ad animalis longitudinem ducito, quibus oſſa reflexa dirimes. Deinde aliam tranſuerſam lineam tertiam per mucronatam cartilaginem incîdes.

Cordis vtrunque ſinū pulſare.

Poſt hæc toto pectoris oſſe reflexo ſurſum, pericardióque diuulſo, ambos cordis ſinus æquè pulſantes videbis. Cæterùm euidentius adhuc quàm antea cernes arterias, aut viciſſim, aut eodem tempore & numero per totum animal eleuari, ſubmittíque. Hæc igitur confeſtim ipſo detecto innoteſcunt. Procedente tempore, breues vtriuſque ventriculi motus, longis interuallis intercipiuntur. Iam dextri ſinus eleuatio, peculiari ipſius natura perficitur. Huiuſmodi autem ſpectabis potiſſimum, vbi ipſi ventriculi immobiles propè euaſerint. Primùm etenim, vtraque ipſorum, quæ ad verticem conſiſtunt, moueri ceſſant: mox quæ his proxima ſunt: atque hoc fit perpetuò, donec ſolæ baſes in motu verſantur. Quibus ceſſantibus, languidus breuíſque motus ex longis interuallis in cordis auribus cernitur.

Arteriis ineſſe ſanguinem.

Enimuerò qui pollicentur ſe oſtenſuros arteriam ſanguine vacuam, inania illi, & minimè probabilia pronunciant.

GALENI PERGAMENI
De anatomicis adminiſtrationibus.

LIBER OCTAVVS.

Thorax dicitur quod à coſtis cōtinetur.

THoracem porrò nominant, quod à coſtis comprehenditur. Sunt autem hæ omnibus quæ prius retuli animantibus, in duodenum numerum

Coftarum duodenus numerus.

merum exporrectæ. Rariffimè fiquidem decima-tertia cofta vifitur: atque hæc ita rara funt, vt inter mille vix vnum tali coftarum numero inuenias. Elatior autem thoracis finis, ipfæ clauiculæ

Clauiculæ.

exiftunt: quemadmodum demiffior omni animantium generi, feptum tranfuerfum, quod phrenas & diaphragma nominant. Sedes omnibus coftis duplex: prior, pectoris os: pofterior, vertebræ funt, quæ totidem numero planè, quot & coftæ habentur. Pectoris os, vnum quidem apparet, ob ftructuræ concinnitatem. Membranis autem deraſis, quòd & plura offa fint, & numero totidem, quot cum eo coftæ cómittuntur, palàm innotefcit. At verò feptem priores thoracis coftæ, cum pectoris offe coarctantur. Octaua verò ad radicem cartilaginis enfiformis confiftit. Reliquæ quatuor in thoracis latera definunt, tantum priori parte deficientes, quanto etiam aliis breuiores funt. Minima inter ipfas eft quæ poftrema habetur.

Septum tranfuerfum. Phrenes. Diaphragma.

Coftis omnibus duplex fedes.

Pectoris offa tot quot coftæ cum eo committuntur.

Coftarum feptem priores cum pectoris offe coarctari.

Coftas omnes vertebris dorfi alligari duplici nodo.

Omnes igitur retrò cum dorfi vertebris coarctantur, idque duplici nodo altiori quidem, ad ipfum vertebræ corpus: humiliori, ad lateralem ipfarum proceffum decliuem. Hinc autem in priorem, infernámque regionem longius obliquæ procurrunt, & quum iam anterius fuerint, ab hac latione ceffant: vbi naturam cartilagineam fortitæ, furfum ad pectoris os, contra priorem motum mouentur: quarum finis cartilago exquifita cenfetur. Ab huius autem cartilaginis partibus intimis, feptum tranfuerfum oritur. Elatior, anteriórque ipfius pars, cartilagini mucronatæ fubnafcitur: quemadmodum pofterior atque demiffior, ipfi fpinæ cohærefcit. Verùm fuperior pectoris offis finis cum prima femper cofta committitur, necnon cum clauiculis, in quibus hæ nimirum habentur. Cæterùm non omnes mufculi, qui thoraci quocunque modo cohærefcunt, motus ipfius gratia funt conditi. Nam quidam à pectore & coftarum fpuriarum fedibus furfum tendentes, humeri fubferuiunt articulo. Quidam ad abdomen defcendentes, fuos vfus habent, & thoracem paululum detrahunt. Quemadmodum qui coftarum extremis áforis obiecti, iuxta pectoris os prorfum, & vertebras retrorfum, iuncturas conftringunt, & thoracem leuiter comprimunt. Totum verò ipfius motum manifeftè gubernat inferius feptum ipfum tranfuerfum, dum intenditur, laxatúrque viciffim: dilatans, compriménfque indidem terminum, ac attrahens ab ima parte per mucronatam cartilaginem pectoris os: coftas autem fpurias furfum leuiter & prorfum. Iam verò refpirationem (quæ naturale opus, non animale putatur effe) feptum tranfuerfum duntaxat fuppeditat: quod non modò fubftantia, fed vfu quoque mufculus eft. Vt autem ad intercoftales mufculos nos conuertamus, eorum fibras fuperficiarias ab elatiore cofta ad humiliorem leniter obliquè in anteriora pertinentes confpicies. Paulatim verò has diffecans in animali commortuo, tunc internas accedes fitu his aduerfas, vt ambo ad X literæ fimilitudinem habitum inter fe exigant, quem vfque ad cartilaginofas fingularum coftarum particulas conferuari videbis, in illis autem variari. Etenim in his exteriores fibræ talem haud dubiè fitum occupant, qualem interiorem fortitæ erant: contra interiores, qualem poffidebant externæ. At in mufculis coftarum, quas nothas vocant, ad finem vfque ipforum, eadem fibrarum natura confiftit: quoniam hæ nullo flexu incuruantur. In ipfis porrò intercoftalibus mufculis,

Septi tranfuerfi origo.

Refpirationem (quæ putatur effe naturale opus) à folo fepto tranfuerfo fuppeditari.

Septum tranfuerfum eft mufculus.

Mufculorum intercoftalium fibræ.

proximè ad ipfius coftæ os, arteriam, venam, & neruum, in ima cuiufque ipforum parte comperies: propius tamen ipfum neruum. Quare diligentiam adhibeas oportet, corporibus quæ fibris incidendis fubiacent: nam hæc tria mutuò fe videntur contingere, nempe arteria, vena, atque neruus. Cæterùm medio inter fummas altáfque fibras fitû neruum cernes, fi fibras ad amuffim fequaris. Plures tamen fuperficiariæ fibræ iis quæ in alto habentur, effe apparebunt. Porrò animal ampliffima voce præditum, aptiffimum eft ad confectiones, in quibus vox quædam læditur. Vtrifque igitur fibris diffectis, vocem fimul & efflationem animalis perire, ipfa res perfuadebit. Quare præftat in huiufmodi adminiftratione fuem magnum adhiberi. Valens enim ei membrana coftas fuccingens ineft, quam ne perfeces, fedulò curandum eft. Hac enim fecta, dum thorax attollitur, non parum aëris ambientis, in mediam thoracis pulmonífque regionem trahitur. Dum autem fubmittitur, hoc ipfum rurfum per vulnus egreditur. Notum verò eft, ex aëre qui per infpirationem attrahitur, tantum neceffariò ob vulnus perire, quantum videlicet in ipfum thoracem influit extrinfecus. Quanto autem per os minus quàm ad neceffarium fibi vfum infpirauerit animans, tanto etiam minus efflabit. Cæterùm quantò efflatio ipfa decreuerit, tanto vocem fequi breuiorem neceffe eft. Iam verò in quocunque mufculorum intercoftalium, fi incidatur coftas fuccingens membrana, idque linea notabili, animal femifpirans protinus & femiuocale reddetur. Sin autem in altera thoracis parte æquè fecta fuerit, fpiratio & vox aboletur. *Quemadmodum fi in contractione thoracis vacui aëre, qui per vulnera elapfus eft foras, plagas obturaueris ipfas, refpirabit confeftim animal, vocémque emittet. Quòd autem vtrifque fibris fectis in omnibus mufculis intercoftalibus, non vox modò, fed efflatio quoque intereat, noftrum inuentum eft: quemadmodum etiam, vbi folis neruis præter dorfi medullam fectis, inoffenfæ quidem mufculorum fibræ feruantur, actio autem deperditur. Licèt verò circa fpinam dorfi neruos omnes, qui in mufculos intercoftales perueniunt, lino exceptos attollere, non tamen vinculo aftringere. Clamat enim fic percuffum animal: deinde fubitò obmutefcens, ob neruos lino conftrictos, fpectatores reddit attonitos. Nam miraculum effe videtur, neruis exiguis in dorfo laqueo interceptis, vocem perire. Complures tamen in huiufmodi indicationibus tibi fubferuiant oportet, vt quamcelerrimè laquei omnibus neruis circumponantur. At magnitudo offenfæ haud æqualis in totum omnibus intercoftalibus obuenit: fed iis qui coftas fpurias attingunt, tanto minor, quanto mufculi earum elatioribus minutiores exiftunt: quanquam mufculus qui ad primam pertinet coftam, oblæfus, minimam etiam offenfam adfert. Porrò in elatioribus coftis, neruus ipfis porrectus altius inuenitur: recedens autem paululum ad imam regionem, in humilioribus. Cauendum itaque eft, ne quum fibras diuidis, neruum fubditum lædas: cuius offenfionem immobilitas mufculorum intercoftalium, cohibitio efflationis, atque abolitio vocis fequuntur. Ad hæc, nerui propter arterias carotidas tranfcurrentes, fi noxa aliqua momentanea afficiantur, animal reddunt mutum: non autem iis fimiliter, qui intercoftolia excurrunt. Quippe raucus quidam ftrepitus in

Coftarum fingulis in propinquo effe arteriam, venam, & neruũ.

Fibris vtrorũque mufculorum intercoftalium diffectis perire vocem.

Suem magnũ effe aptiffimũ ad fpiritualiũ organorum anatomen.

Spiratio & vox quando pereant.

Mutum quã ratione fubitò reddi poffit animal.

Mutum reddi animal, infigniter læfis neruis qui excurrunt præter arterias carotidas.

in iis relinquitur,qualis in ſomno ſtertentibus fieri apparet. Hic ſtrepitus muſculis intercoſtalibus reſolutis obliteratur. Reſoluuntur autem confeſtim,aut fibris ipſorum confectis,aut coſtis exciſis, aut neruo ad radicem vitiato,aut tota ſpinali medulla propter dorſi initium inciſa : qua ſectione potiſſimum raucus ſtrepitus aboletur , ſimúlque omnes inferiores particulæ,quæ ad muſculos, intercoſtales , atque imum ventrem ſpectant , cum eíſque etiam & ſedis muſculi,pudendorum,veſicę, & crurum,ſubitò reſoluuntur.Verùm diaphragma, licet infra muſculos intercoſtales habeatur , non reſoluitur tamen,quòd videlicet ipſius neruorum origo tota ſit elatior thorace. Neque etiam illi muſculi ſex,qui ex ceruice deſcendunt,attollentes ſupernam thoracis regionem , quicqûam inde offenduntur : etenim & in hos nerui deferuntur à medulla ſpinali ceruicis. Vtitur autem animal ſepto tranſuerſo ſolo in paruis reſpirationibus. Quum verò maioris reſpirationis vſus ipſi oboritur , aut ob exercitia , aut febrim , aut vehementem aëris calorem , neceſſitas quidem eſt , functioni diaphragmatis etiam intercoſtales muſculos ſubuenire. Sin autem magis vſus reſpirandi increuerit , vel ipſis elatioribus muſculis illam functionem obit. Commune autem hoc de omnibus muſculis ſciendum eſt , quòd ſiue neruos ipſorum læſeris , ſiue amputaueris fibras omnes tranſuerſas , totos ſtatim muſculos ſuo motu priuabis. Quare neceſſarium tibi admodum fuerit , principia neruorum , qui in ipſos diſtribuuntur , & fibrarum ſitum , pernoſcere. Etenim coſtæ cuiuſque os , iuxta inferiorem circunferentiam nudare oportet. Vbi autem iam apparuerit neruus , vnà cum eo venit inſpicienda vena , & arteria , quæ in ſuperficie magis quàm nerui extant , humilius tamen paulatim ſitæ. Igitur ab elatiori parte iuxta coſtæ circunferentiam hamulo exiguo ſubdito , licebit tibi neruum excipere , citra adiacentia vaſa , præcipuè citra ipſam arteriam : quoniam ea , vehementiori ſanguinis profluuio, neruum obſcurat. Si verò ipſam quandoque vulneres , ſcalpello ſtatim prehenſo,tranſuerſam totam diſſeca : hæc nanque communis eſt omnium vaſorum ſanguinem mittentium prohibitio. At ſpinalem medullam totam tranſuerſim incîdes , nihil integrum ex ipſa relinquens: niſi fortè ex induſtria dimidium eius tantùm velis reſoluere. Iam verò ſpinalis medulla, quum iuxta longitudinem deorſum verſus per medium ad rectam ſecatur lineam, nullum ex intercoſtalibus neruis reſoluit : neque eos qui lumbis vel cruribus inſunt. Tranſuerſim autem quum dimidia duntaxat pars eius diuiſa fuerit, ſiue ſiniſtra ea ſit, ſiue dextra , omnes nerui , iuxta rectum inciſæ partis tramitem , ordine reſoluuntur. Quum itaque ſemiuocale animal voles reddere , in hunc ſecabis modum. Vbi autem mutum ſubitò,totam ſpinæ medullam tranſuerſam diuides. Quoniam verò coſtis etiam exciſis , tum efflatio , tum vox animalis offenditur , quemadmodum ob muſculorum , neruorúmque ſectionem : dum animal vocem edit , tranſuerſam aliquam coſtam diſſeca, vſque ad ſuccingentem membranam,ita tamen vt illam nec conuellas , nec vulneres. Vbi verò coſtam à ſubdita membrana deraſeris , facillimũ erit partes eius diuiſas, ad vtrumque terminum,nempe ad os pectoris atque ſpinam , reflectere, ac ſic læſionem deprehendere.At ſi muſculi alterutra in parte,aut dextra, aut ſiniſtra, reſolutionem experti fuerint , dimidiata efflationis ac vocis portio aboletur. Sin autem alterutrius dimidiata , tum ambarum functionum pars quarta vitiabitur. Nam pro muſculorum qui reſoluuntur numero & magnitudine , ſemper noxa voci ſuccedit. Verùm fibris muſculorum intercoſtalium ſectis, vel exciſis coſtarum oſſibus , muſculi quidam relinquuntur ex iis,qui thoracem comprimunt , tum qui coſtarum extremis porriguntur, adeóque eorum qui in imo ventre conſiſtunt , primum atque tertium coniugium. Quum autem thorax modicè ab his comprimatur,modica etiam efflatio gignitur , cui vox ipſa proportionatur. Ac ſanè intercoſtales muſculos , per neruos qui de ſpinali medulla ad ipſos pertinent,motu deſtitues, in quem dixi modum : diaphragma verò,vbi huius neruorũ principia ſimiliter vt reliqua affeceris.Deſcendunt enim in thoracem hi nerui per ceruicis latera inter duas grandes colli venas,deorſum verſus obliqui , muſculis collo ſubditis inhærentes , tres quidem vtraque ex parte , qui plerunque in ſuibus habentur : in ſimiis verò plurimùm duo. Tertius autem rarò in his videtur , vt in ſuibus quartus. Origo ipſorum omnium eſt ceruicis ſpinæ medulla. Ex quartæ ſiquidem & quintæ vertebræ interuallo, prima coniugatio procedit : ex quintæ & ſextæ ſpacio,ſecunda:ex regione poſt ſextam vertebram, tertia , quæ etiam exigua admodum eſt : quemadmodum ſi quarta quandoque accedat , eius quæ poſt ſeptimam vertebram habetur coniugationis, propago perpuſilla exiſtit.Igitur omnibus iis inciſis,diaphragma motus fit expers.Pari modo ſi muſculorum ſingulorum ex ceruice ad thoracem deſcendentium,qui ſex numero habentur,neruos affeceris , actionem vitias. Affectus autem eſt duplex : vel dum ſecantur , vel dum intercipiuntur. Hoc itaque in vniuerſum de omnibus muſculis intelligito,quòd diſſecto ipſorum capite, non amplius functionem obibunt. Quia verò in quibuſdam muſculis capitum numerus ne deprehendi quidem poteſt , quum ex pluribus incipiat oſſium proceſſibus, tutius fuerit illic ipſos ſecare, vbi capita in idem primùm conſpirant. Atque hoc quidem in anterioribus muſculis factitare conſueui,in quibus profunda ſectione opus eſt, vt qui penitiorem ſitum occupent , vbi capita ipſorum coierint. Nam in poſterioribus expeditiſſima diuiſio eſt, adeò vt vel vnguibus poſſit adminiſtrari. At verò ſi in regione media tertiæ quartæque vertebræ, perſecueris totam ſpinalem medullam, ſpiratione confeſtim totum animal deſtituitur , non ſolùm thorace,verumetiam infra ſectionem toto corpore reſoluto. Atqui perſpicuum eſt, quòd ſi poſt ſecundam aut primam vertebram , aut in ipſo ſpinalis medullæ principio ſectionem ducas , repentè animal corrumpetur.Verùm ſi poſt ſextam vertebram , medullam ſpinæ tranſuerſam totam ſecueris , vniuerſi quidem thoracis muſculi ſtatim motum amittent : ſolius autem diaphragmatis beneficio animans reſpirabit. At inferiores hac vertebra ſectiones ſpinalis medullæ , permultis ipſius partibus thoracem moueri concedunt. Et quanto magis ad humiliores vertebras ſectio ipſa inclinauerit , tanto plures thoracis muſculos actionem obeuntes habebis. Non tamen ſexta neruorum à cerebro coniugatio , reſpirationis muneri ſubminiſtrare videtur : quia ne vel particula quæpiam ipſius in vllum thoracis muſculum propagatur.

Intercoſtales muſculi qua ratione reſolui ſoleant.

Diaphragmatis neruis vniuerſam originem eſſe elatiorem thorace.

Septo tranſuerſo vti animal ſolo, ad paruas reſpirationes.

Muſculi qua ratione priuentur motu.

Medulla ſpinali inciſa tranſuerſim, quid accidat.

Diaphragmatis nerui vnde proficiſcantur.

Neruorum affectus duplex.

Muſculi non obibunt functionem, ſi capita eorum diſſecentur.

Spinali medulla ſecta inter tertiam & quartam vertebram, ſpiratione confeſtim deſtitui animal.

Sextæ neruorum coniugationis nullam particulam in aliquem thoracis muſculũ propagari.

pagatur. Quod verò ad pulmonum ſitum ſpectat, coſta exciſa, atque vna cum membrana quæ illam ambit, quæque περιόστιος vocatur, abláta, ſuccingens coſtas ſimplex ſoláque relinquitur, * quæ adeò tranſparentem per ſe inſpectionem efficit, vt omnes facilè cernant illos, pulmones dico, in viuo animali eſſe thoraci coniunctos. At manifeſtior adhuc fit ſpeculatio * per diaphragma nudatum, vbi peritonæi vertex auellitur. Sic ſiquidem admodum conſpicua diaphragmatis neruoſa pars redditur, vt omnes palàm fateantur, pulmonem ſemper thoraci appoſitum eſſe, ſiue inſpiret, ſiue etiam expiret animal. Cæterùm vel ſi etiam id ſuffocaueris, pulmonem à ſepto plurimum ſeiunctum videbis: nec ſecus à thoracis lateribus: vnde liquet colligere, ſpiritum in ipſo contentum, in regionem eius & thoracis mediam vacuari. Omnino ſiquidem in animalibus quomodocunque extinctis, pulmo à thorace diſtare videtur: quod fieri non poſſet, niſi ſpiritus aliquid per ſubſtantiam pulmonis transfluens, in amplam thoracis capacitatem tranſiret: id quod certè Eraſiſtrati opinioni aduerſatur.

Pulmo à thorace diſtare videtur in animalibus quomodocunque extinctis.

GALENI PERGAMENI *De anatomicis adminiſtrationibus,*

LIBER IX.

QVONAM pacto ea quæ in cerebro & ſpinali medulla per confectionem apparent, optimè queas intueri, tum mortuo, tum viuo adhuc animante, hoc libro indicabimus. Quum autẽ anatome quæ in cadauere celebratur, cuiúſque particulæ naturam & ſitum indicet, in viuo autem, interim functionẽ oſtendat, interim autem ad inuentionem huius, ratiocinationes exhibeat manifeſtum vtique eſt, mortui animantis confectionem præcedere eam oportere, quæ in viuo adminiſtratur. Igitur oſſibus caluariæ exemptis, membranam quæ cerebrum in orbem contegit, quæque dura ſiue craſſa appellatur, ad amuſſim inſpicies, iuxta mediam ipſius longitudinem multò craſſiorem ſeipſa apparentem. Pari modo ſub futura quæ à Græcorum literæ Λ ſimilitudine appellatur labdoides, craſſam ipſam membranam, duplici ſtructam plexu, cerebrúmque aliquatenus ingredientem, cernes. Venæ porrò per ipſam vtrinque ſingulæ iuxta futuræ labdoidis latera excurrunt. Vbi verò hæ in idem mutuò coiuerint, altiſſimus is ferè eſt locus, eorum qui in orbem circumiacent: quam regionem Herophilus vocat lenon, à torcularis ſimilitudine. Non autem æqualis ab ea tum prior, tum poſterior cerebri pars exiſtit, ſed anterior eſt multò maior. Verùm ad id quod elatiſſimum habetur, alter etiam craſſæ membranæ implexus accedit, necnon tertia quædam alia vena, præter duas prædictas, ad longitudinem porrigitur in anteriora excurrens: In ſuperficie verò, alius venarum exilium, quæ leno incumbunt, congreſſus eſt, iuxta illam partem, vbi futura labdoides oſſibus ſquammatis connectitur. Quapropter venas has ſuperficiarias prius ſecabis ad leni vſque ſummitatem. Dum autem ſecas, primum vacuabis, ſi grumus quiſpiam in ipſis coaluerit: deinde internam membranæ ſuperficiem intueberis, quomodo ſubſtantiæ ſpeciem, etſi non tenuitatem, venis habeat ſimillimam. Inde tenues venas ab vtraque lenorum parte orientes ſpectabis, nonnullas quidem admodum graciles, quaſdam verò ampliores. Cernes autem has quidem à parua leno, quæque in ſuperficie eſt, in propinquas cerebri particulas ſuperficiarias diſſeminari: illas verò ab altitudine magna, tum in poſteriorem totam cerebri partem, quæ à nonnullis cerebellum, ſiue parencephalis dicitur, tum in priorem propagari regionem. Cerebello igitur venæ ſe inſerentes, & ab iis quæ per ſuturæ labdoidis latera in lenum perueniunt, & ab ipſo leno exactam venæ tunicam habent. At in ipſum cerebrum, quod nonnulli anterius cerebrũ vocant, per craſſam membranam, mediam exactè ſitam, ſecantémque cerebrum in duas partes æquales, ſanguis deriuatur. Cæterùm & hinc venæ frequentes omnino per totam longitudinem, in vtranque cerebri partem, ſiniſtram & dextram diſtribuuntur, omnes tamen exiguæ, duabus tantùm exceptis, vna quidem ad lenum, in anteriora penitius procedente, ad totius capitis longitudinem, altera verò multò maiore, neque propinqua admodum leni regioni, neque remota, ſed in medio totius cerebri ſita. Hæc vena in altum decliuis deſcendit, vnde & multifariam propagatur. Spectabis igitur omnia hæc, priuſquàm cerebrum aliqua ex parte diuiſeris, in ſola membrana craſſa. Nudabis autem ipſam tribus in locis, quoniam & triplici plexu totum cerebrum ſecuit. Deinde iuxta ſectiones tuis met digitis attolles ſeorſum partem ipſius ſiniſtram, atque ſeorſum dextram, quibus contegebatur anterius cerebrum: ſeorsúmque ſimiliter reliquam, qua nimirum poſterius: omnéſque venarum proceſſus in tres totius cerebri partes diſſeminari conſpicies, nonnullas quidem tam ſuperficiarias, vt ipſarum rami in conſpectũ prodeant: quaſdam verò altè penetrantes, omnémque tenuem membranam, quam barbari piam matrem appellant, & quæ enumeratas venas colligat, & cerebro extrinſecus circundatur, cum venis ipſis in ventriculum illius deſcendentem. Hæc itaque ſecundam, qua inuoluitur fœtus vtero, referens, cerebro ſemper, etiam in profundo, cohæret: craſſa verò, ab illo plurimum diſtat. Vbi ea fueris intuitus, quæ cerebrum ambiunt, opportunum iam erit cerebrum confecare, anatomen ipſius exorſus à meninge illa tenui, bifariam anteriorem partem ſecante. Vnde abſectis vel auulſis venarum exortibus, à priori auſpicatus termino, ſurſum tuis ipſius digitis illam attollito, donec ad grandem venam perueneris, ex ea procedentem, quam in penitiora decliuem ferri retulimus: atque hîc rurſus in altum ſublatam alteri tenendam dabis: mox ipſe iuxta longitudinem diſſolues, vtranque cerebri partem à mutuo connexu leniter tuis ſecernens digitis, quouſque ad venam in longum inibi porrectam veneris, quam prius magnitudinis eſſe notandæ commemorauimus. Poſtquam verò decliuem illam venam, de qua facta eſt mentio, videas, atque ipſius vſum ſimul inſpiciendo * cognoris, venam ipſam à ſubiectis corporibus adimes, regionem interim quam detexeris diligenter inſpiciens, quæ calli imaginem refert, ita vt naturalis quædam inibi concauitas eſſe videatur, quæ ex circunſtantibus partibus portionem alimenti non integrè elaborati recipit. Cæterùm leuiter auellere pergens,

Confectio animantis mortui debet præcedere illam, quæ adminiſtratur in viuo.

Membranarũ cerebri conſideratio.

Lenon.

Parencephalis.

Cerebro ſanguis qua via influat.

Meningen craſſam ſecare tribus in locis cerebrum.

Meningen tenuiorem cum venis penetrare ad ventriculos cerebri.

Meatus peruenientes ad medium ventriculũ cerebri.

gens, effigies etiam meatuum tenuium, qui ad medium vſque perueniunt ventriculum cerebri, inuenies. Notitiam porrò aſſequêris ventriculorum cerebri, calloſam illam portionem conſpicatus, * quæ manifeſtam adeò differentiam à diſſectis cerebri particulis obtinet. Cernes autem in his etiam plexus, ſecundarum modo efformatos, cum quibus quidem aſcendunt tum arteriæ, tum venæ, atque in varios ramos diſſeminantur. Quare plexus hos inuiolatos ſeruare conaberis. In prima igitur vtriuſque ventriculi conſectione, plexuum dictorum, atque adeò calloſi corporis in cerebro aſpectus, tibi index fuerit.

Ventriculus dexter atque ſiniſter cerebri.

Mox verò corpus illud, quod dextrum ventriculum cerebri à ſiniſtro diſpeſcit, inſpicito: quod eandem cum toto cerebro ſubſtantiam poſſidet. Atque hoc iam facilè abrumpitur, ſi vehementius extendatur. At ſi hinc quoque totum ipſum ſimul cum vnitis particulis auferas & ventriculi euidentius, & vena decliuis circa corpus quoddam turbinatum diſcindi apparebit. Cuius venæ propagines, tenuis quædam membrana, quemadmodum alias omnes venas, connectit: quæ à membrana ſubtili, nec ſubſtantia, nec cõtinuitate euariat. Atque huius membranæ interuentu, corpus illud turbinatum, cui venæ incumbunt, abſconditur: neque fieri poteſt vt prius ipſum videas, quàm membranas aliquatenus diuulſeris. Quòd ſi à baſi illius propter verticem lineam rectam duxeris, ac poſtea vtrinque tunicam inciſam detraxeris, facilè corpus ipſum detexeris. His peractis ſic, iam licet antequam mediam turbinati & ventriculorum ſedem detexeris, vtraſque venas conſiderare cum plexu ipſo, circa turbinatum tendentes. Siquidem vbi corpus intermedium detexeris, manifeſtò illinc ipſas prodire condiſces. Contegitur autem ab illo corpore, præter iam dictos, quidam alius tertius ventriculus cerebri. Itaque illis potiſſimum locis ipſum nudabis, per quæ venæ, tanquam foramina quædam irrumpentes, prioribus venticulis incidunt: nam media regio ſimul cum anterioribus pateſcit ad ipſa foramina. Vocatur porrò illud corpus ψαλιδοειδὲς, ob fornicis ſimilitudinem. Quòd ſi ipſum deſeces, callus occurret tibi, vt in ventriculis anterioribus. Ad baſim ipſius affirmatę ſunt venæ, quæ concauitatem fornicis permeant. Extrinſecus ſiquidem gibbum habetur, intrinſecus autem cauum, quemadmodum faſtigium fornicis. Cæterùm ſi perpendas quomodo in animali viuente omnes craſſæ membranæ partes, caluariæ adhæreant, cerebro autem ſoli, quæ ad ipſius implexus eſt: credes vtique verticem cameræ, ſiue fornicis, ſurſum verſus tenſum ſeruari, ventriculum ſub ſe magnum efficientem. Sic autem quum priores etiam ventriculi grandiores exiſtant, totum ſepti caput in ſublime ſimul cum continuis corporibus attolli neceſſe eſt. Ex quo igitur corpora quæ ſuperiacent ſublimia & ſuſpenſa ſunt, latam intus trium ventriculorum capacitatem efficiunt, quam in conſectionibus perire neceſſe eſt, corporibus quæ ſuperſtrata ſunt delabentibus. Inſuper meatus quidam maximus tertij huius ventriculi baſi ſubiacet, qui ex prioribus ſuperfluitates recipit, nec non ex * ſuprapoſitis partibus. Omnibus igitur quæ hîc propoſitæ ſunt particulis probè detectis, tertium videbis ventriculum, inter duos priores, & quartum poſteriorem, medium. Etenim meatum cui pars turbinata inſidet, ad medium ventriculum pertingentem cernes, vt foramina haud exigua duo videantur, vnum ad cerebellum, alterum ad medium ventriculum pertinens. At prædictus meatus, qui ex medio ventriculo ad poſteriorem pertinet, inter caruinculas quaſdam, nates & teſtes cognominatas, quæ cerebri partes ſunt, conſiſtit, peculiari velatus tunica, qualis nimirum eſt tenuis membrana cerebri. Quinetiam alia particula cerebri tali meatui incumbit, eumque contegit, quæ ob ſimilitudinem quam habet cũ verme, excreſcentia vermicularis vocatur. Cuius duplex ſpectabis extremum: alterum in priori parte corpori turbinato exporrectum: alterum retro, ab elatiore cerebelli parte occultatum quo quidem ad anteriora reflexo, nudari prorſus contingit quartum vltimumque ventriculum cerebri.

Ventriculus cerebri tertius.

Ψαλιδοειδὲς corpus.

Craſſæ meningis partes omnes adhæreſcunt caluariæ, in animali viuente.

Ventriculos anteriores cerebri eſſe grãdiores.

Ventriculi cerebri tres.

Tertium ventriculum cerebri reperiri inter duos priores, & quartum poſteriorem, medium.

Nates cerebri.

Vermicularis excreſcentia cerebri.

GALENI PERGAMENI *De vſu partium corporis humani,*

LIBER PRIMVS.

CORPORA quæ nec vndequaque propriam habent circunſcriptionem, nec vndequaque coniuncta ſunt aliis, ea omnia particulæ vocitantur. Quod quidem ſi verum ſit, multæ erunt animalium particulæ, aliæ ſanè maiores, ſicuti & aliæ minores, atque aliæ etiam omnino in aliam ſpeciem indiuiſibiles. Vtiles autem hæ omnes ipſi animæ ſunt, quippe cuius organum corpus exiſtit: & propterea multum differunt à ſe inuicem animalium particulæ, quoniam & ipſæ animæ. Omnibus verò aptum eſt corpus animæ moribus & facultatibus. Equo ſiquidem fortibus vngulis & iuba eſt munitum: etenim velox, ſuperbum, ac generoſum eſt animal. Leoni autem, vtpote animoſo & feroci, dentibus & vnguibus validum. At ceruo & lepori, animalibus timidis, velox quidem eſt corpus, ſed nudum omnino, & inerme. Timidis quippe, velocitas: arma verò audacibus expediebant. Neque igitur timidum aliquod armauit natura, neque audax quidpiam nudum deſtituit. Homini autem (ſapiens enim hoc animal eſt, & ſolum inter terreſtria omnia diuinum) pro omnibus ſimul defenſoriis armis, manus largita eſt, inſtrumentum ad omnes quides artes perneceſſarium: paci verò, non minus quàm bello, idoneum: Non igitur indiguit cornu, aut vngula ſibi innata, quum meliora illis arma, quandocunque volet, manibus poſſit accipere. Sed velocior eſt homine leo. Quid hoc tandem eſt? Homo ſanè equum domuit ſapientia & manibus, velocius leone animal; quo vtens, & ſubterfugit & leonem perſequitur. Quin & ſedens ex alto, humilem illum percutit. Non igitur eſt nudus, neque inermis, neque facilis vulneratu, neque calceamentorum expers homo, quum & thoracem ferreum, & multiplicem cùm armorum, tum etiam calceamentorum atque operimentorum ſpecies: inter quæ ſunt domus, turris, & murus, ſua ſibi parare poſſit induſtria. Si autem innatum ei eſſet cornu in manibus, minimè poſſet eis vti ad earum rerum omnium compoſitionem. Iiſdem manibus homo veſtem, rete, naſſam, velum, & ſagenam contexuit. Quare non ſolùm iis

Particulæ.

Animæ organum exiſtit corpus.

Moribus animæ eſſe aptũ corpus, in omnibus.

Equi natura.

Leonis natura.

Timidis expedire velocitatem.

Audacibus expedire arma.

Homo ſapiens animal, & ſolũ inter terreſtria diuinum.

Manus homini tributas eſſe à natura, pro omnibus ſimul defenſoriis armis.

Equus velocior leone.

Hominis prærogatiua.

quæ in terra ſunt animalibus, ſed eis etiam quæ in mari & aëre, dominatur. Ac talia quidem homini ad fortitudinem arma ſunt manus. Attamen pacificum & politicum animal homo, manibus & leges ſcripſit, & aras, & ſimulachra Diis erexit, & vniuerſa artium inſtrumenta conſtruxit, commentariosque etiam ſpeculationis eorum ſcriptos reliquit.* Vt autem ſapientiſſimum omnium animalium eſt homo, ſic manus ſunt organa ſapienti animali conuenientiſſima. Non enim quia manus habuit, propterea eſt ſapientiſſimum: ſed quia ſapientiſſimum erat propter hoc manus habuit. Non ſiquidem manus ipſæ hominem artes docuerunt, ſed ratio. Manus quippe ipſæ ſunt artium organa, ſicuti lyra muſici, & forceps fabri. Vt igitur lyra non docuit muſicum, nec forceps fabrum, ſed eſt vterque ipſorum artifex, per eam, qua præditus eſt, rationem: agere autem non poteſt ex arte abſque organis: ita & vnaquæque anima, facultates quaſdam à ſua ipſius ſubſtantia obtinet, efficere autem ea quæ nata efficere, ſine organis nequaquam poteſt. Quòd autem corporis particulæ animam non impellant, aut timidam, aut ſtrenuam, aut ſapientem fieri, manifeſtè videre licet, ſi animalia recens genita conſideres, quæ quidem prius agere conantur, quàm perfectas habeant particulas. Etenim ſi oua tria acceperis, vnum aquilæ, alterum anatis, reliquum ſerpentis, & calore modico foueris, animaliaque genita rupto putamine excluſeris, illa quidem alis volare conantia, antè etiam quàm volare poſſint, hoc autem reuolui videbis, & ſerpere affectans, quamuis molle adhuc & inualidum fuerit. Omne ſiquidem animal ſuæ ipſius animæ facultates, ac in quos vſus partes ſuæ maximè polleant, nullo doctore præſentit. Naturæ quippe animalium (vt ait Hippocrates) à nullo doctæ ſunt. Quapropter cætera quidem animalia mihi natura magis quàm ratione artem aliquam exercere videntur, vt tum formicæ, tum apes. Homo autem ſicuti corpus armis nudum, ita & animam àrtibus deſtitutam habet. Proinde pro corporis nuditate, manus: pro artium imperitia, rationem accepit: quibus fretus, corpus quidem armat, & omnibus modis tuetur: animam autem vniuerſis artibus ornat. Vt enim ſi innata ſibi aliqua haberet arma, illa ei ſola ſemper adeſſent, ita & ſi aliquam artem natura ſortitus eſſet reliquas ſanè ignoraret. Pulchrè igitur Ariſtoteles, manum veluti organum quoddam eſſe ante organa, dixit: quem ex noſtris aliquis imitatus, rationem etiam, veluti quandam artem eſſe ante alias artes, haud inuenuſtius aſſeuerauit. Homo igitur animalium omniũ ſolus, quũ artem ante artes in anima habeat, nempe rationem, optimo ſanè iure organum ante organa in corpore manum poſſedit. Cuius quidem conſtitutio, ſi aliter conſtructa fuiſſet, quàm eſt, fuiſsétne felicior ad actiones futura, conſiderandum. Porrò vnum, primumque caput organi apprehenſorij optimè compoſiti eſt, ſi omnes figuras, atque omnes eas magnitudines, quas mouere homo poteſt, probè apprehendit. Ad quod munus præſtandum, multiformiter diuidi manum fuit melius. Nam ſi indiuiſa manſiſſet, contingere tantummodo ſibi æqualem corporis cuiuſque admoti magnitudinem poſſet. At in multas partes diuiſa, moles ſeipſa multò maiores facilè amplectitur, & minimas quaſque res exactè etiam venatur, colligitque. Quum autem eadem circum corpus ſphæricum poſſit in orbem contrahi, rectum autem & cauum fideliter etiam amplecti, manifeſtè vtique omnem comprehendit figuram: quæ nimirum omnis, ex tribus lineis conſtat, aut curua, aut caua, aut recta. Cæterùm quoniam corpora non pauca maiori mole ſunt prædita, quàm quæ manu vna comprehendi queat, adiutricem alteri, alteram natura æqualem manum adiunxit, vt ambæ ex oppoſitis partibus ea corpora complectentes, vna manu maxima nihilo ſint inferiores. Nec verò ad firmiter comprehendendum ſat erat manum eſſe diuiſam, niſi etiam digitus vnus, aliis quatuor oppoſitus fuiſſet, vt cum eis actionem ipſam abſolueret: quum nimirum aut vndique circulo, aut omnino ex duobus locis contrariis integra fiat comprehenſio. Quinetiam digitos ipſos tum molles, tum rotundos, tum vnguibus iuxta ſummitatem munitos * eſſe expediebat, ſi ad omnem corporum magnitudinem & conſiſtentiam firmiter comprehendendam erant futuri ex vſu. Etenim qui immodicè prolixi ſunt vngues, ac propterea mutuò ſeſe ſupergrediuntur, tametſi ad excoriandum, aut radendum ſint vtiles, minuta tamen corpora ægrè apprehendere poſſunt. Qui verò propter paruitatem ad fines vſque digitorum non extenduntur, naturam carneam firmitate priuantes, eam ad apprehendendum admodum inualidam reddunt. Qui autem ſummitatibus digitorum æquantur, ij omnium ſoli, vtilitatem cuius gratia ſunt conditi, perfectiſſimè complent. Pulchrè igitur monet Hippocrates (ſententia cuius nobis eſt diuinum oraculum) particulas corporis vniuerſas ſibi inuicem conſentire, hoc eſt, conſpirare in miniſterium vnius operationis, Manifeſtum nanque eſt, manus apprehenſionis gratia conſtructas eſſe. Quòd verò omnes earum particulæ & tales & tantæ ſint, vt in vnam organi totius actionem conſpirent, hoc nondum omnes cognoſcunt. Porrò ipſa particularum conſtructio, earum actionibus iuncta, optimæ habitudinis, veræque pulchritudinis diſcernendæ regulam, menſuram, iudiciumque præſtat. Vera ſiquidem pulchritudo, aliud eſt nihil quàm conſtitutio optima, quæ actionibus exploratur: non albedine, non mollitie, vel id genus aliis: per quæ nec natiua, nec vera, ſed fucata pulchritudo oſtentatur. Deinceps itaque omnem manus fabricam perſequamur: quæ tamen corporibus inſunt obiter diſtinguentes. Inſunt autem primum & maximè temperamenta: quippe quæ propriam particularum ſubſtantiam complent. Nam ſingulis id eſſe quod ſunt, ob quatuor qualitatum primarum certam quandam temperiem contingit. Hæc igitur eis ſecundum ſubſtantiæ rationem inſunt. Conſequuntur autem neceſſariò odores, ſapores, colores, durities, atque mollities. Alia verò neceſſariò accidunt, vt poſitio, magnitudo, connexio, confirmatióque. Cæterùm maiori ex parte omnis actio à propria organi ſubſtantia procedit, licet interdum fiat propter aliquid conſequentium, vt viſio propter colorem. Debet autem ipſa actio eſſe in propoſita indagatione, principium ſimul inquiſitionis, & inuentorum examen. Quoniam igitur actio quidem manus eſt apprehenſio, apprehendere autem nihil poſſit ipſa immobilis permanens, vtique præcipua ipſi actionis pars ea erit, per quam mouebitur. Quum autem omnes voluntarij motus, quales manui ſunt, à muſculis fiant, hi vtique, primum motionis organum ma-

nui

Manus eſſe organa ſapienti animali conuenientiſſima.

Manus eſſe artium organa.

Animam habere facultates quaſdam à ſua ipſius ſubſtantia ortas, non poſſe tamen operari ſine organis.

Particulæ non impellunt animam ad agendum.

Animalia præſentire ſuæ animæ facultates abſq; vllo doctore.

Animaliũ naturæ à nullo ſunt doctæ.

Animalia cætera natura potius quàm ratione nonnullas exercent artes.

Homo vt corpus nudum, ſic animam artibus deſtitutam habet.

Manum eſſe organum ante organa.

Rationem eſſe artem ante alias artes.

Apprehenſorij organi optimè conſtituti ſ primum caput quod.

Manus cur diuiſa.

Manus omnẽ comprehendit figuram.

Figuram omnem conſtare ex linea curua, aut caua, aut recta.

Manus cur binæ.

Pollex cur oppoſitus quatuor reliquis digitis.

Comprehenſio integra quomodo fiat.

Vngues apti ad apprehendendum, debent ſummitatibus digitorum æquari.

Particulas vniuerſas ſibi inuicem conſentire.

Manus apprehendendi gratia conditæ.

Pulchritudo vera, eſt conſtitutio optima, quæ actionibus exploratur.

Temperaméta complent particularũ ſubſtantiam.

Eſſentiam ſingulis à temperie quatuor qualitatum primarum accedere.

Actio omnis magna ex parte à propria organi ſubſtantia procedit.

Manus actio eſt apprehenſio.

Motus voluntarij omnes à muſculis fiũt.

nui erunt: alia verò vniuerſa, hæc quidem, vt melius actio fieret: alia, vt ſine quibus fieri non poterat: ſicuti & alia, pro cuſtodia omnium ho-

Vnguium genus gratia eius quod melius eſt, conditum. Vngues cur mediocriter duri.

rum condita ſunt. Ac genus quidem vnguium, gratia eius quod eſt melius, videtur factum: quum abſque illis manus apprehendere poſſent, at non æquè feliciter. Eorum autem ſecuritati natura proſpiciens, mediocriter ipſos duros effecit, vt neque vtilitati, cuius gratia facti ſunt, quicquam decederet, neque ipſi facilè paterentur. Omnes ſiquidem animalium particulas prominentes & nudas, ex tali ſubſtantia creauit, qualis neque quaſſari facilè propter mollitiem, nec rumpi propter

Vngues rotũdi facti ſecuritatis gratia. Figurarum ſola rotunda patitur ægrè. Vngues cur ſic augeantur.

ſiccitatem poſſet. Etiam ſecuritatis gratia rotundi conſtructi ſunt vngues. Sola quippe figurarum rotunda ad vix patiendum exquiſitè comparata eſt, vt quæ nullum expoſitum angulum frangi potentem habeat. Sed quoniam ſcalpendo, vel aliud quoduis vnguibus agendo, exteri debebant nobis eorum extremitates, ſola has animalis particulas ita conſtruxit natura, vt ſemper augeri poſſint, quamuis iam totum corpus augeri deſierit. Au-

Vnguiũ augmentũ in longum tantùm. Oſſium genus in digitis, gratia eius quod melius eſt.

gentur autem, pilorum inſtar, in longum tantùm, ſubnaſcentibus aliis ſemper vnguibus nouis, & veteres propellentibus. Oſſium verò genus in digitis, quòd & hoc ipſum gratia eius quod eſt melius, factum ſit, hinc diſcas licet, quòd moueri quidem multiformiter ineſſet eis, vel ſine oſſibus, ſicuti polypodibus: firmitatem autem in actionibus nunquam haberemus, carentes dura & obſiſtente particula: & quod ineſt propter morbum trementibus, id nobis ineſſet ſemper natura. Ad hæc, ſi ſine oſſibus facti eſſent digiti, illas actiones ſolas probè perficerent, in quibus eos circulo implicari oporteret, circa comprehenſibile. Si autem vnicum os haberent, illis actionibus ſolis rectè ſeruirent, in quibus eis egeremus extenſis.

Digitorũ ſinguli cur ex tribus oſſibus conſtent.

Quia verò nec ſine oſſibus, nec ex vno ſolo creati ſunt, ſed ex tribus inuicem per ſingulos connexis articulos vnuſquiſque eſt factus, ob id ſanè ad omnem actionem promptiſſimè figurantur. Plerunque enim quum neque omnibus extenſis, neque omnibus curuatis egeamus, aliquando quidem primum ſolum, vel ſecundum, vel tertium

Figurarũ cuiuſque digiti ſex vniuerſales differentiæ circa ipſam apprehenſionem.

articulum: aliquando autem, vel primum ſimul & ſecundum, vel ſecundum & tertium, vel primum ſimul & tertium extendentes aut flectentes, hoc modo ſex figurarum vniuerſales differentias exprimimus: particulares autem ſecundum magis & minus, innumeras. Eſt autem molita carnis generationem natura, non quidem in externa

Caro cur ſubtenſa internæ digitorum regioni, minimè autẽ externæ.

digitorũ regione, quòd illic eſſet futura oneri, ſed ſub internis partibus, quum eius conſiſtentia ſit mollis, & occurſantibus cedat leuiter, oſſium rectitudinem corrigat, quando eſt aliquid circulo comprehenſura. Proinde in articulis quidem perpaucam, plurimam in partibus inter articulos mediis carnem produxit. At lateribus digitorum, tantum carnis adnaſci fecit, quanta medium inibi ſpatium repletura erat. Hæc igitur tot & talia commoda, manus à carne obtinet: præterea etiam, vt fricet, & molliat, quæcunque moderatè mollibus inſtrumentis egent, qualia in omnibus artibus plurima exiſtunt: propriæ igitur hæ ſunt carnis manus vtilitates. Communis autem vtilitas quòd veluti propugnaculum quoddam & tegmen ſit, aduerſus omnes tam frigidas, quàm calidas iniurias extrinſecas, calidam in ſe quandam humiditatem poſſidens, eáque vtrique intempe-

rantiæ reſiſtens, vt balneum. Siquidem nihil inuenias quòd valido æſtu occupatos præſentius

Balnei vſus.

refrigerare, aut rigentes frigore, promptius calefacere queat, quàm balneum. Quum enim natura humidum ſit, & moderatè calidum, humiditate quidem, natam ex calore ſiccitatem irrigat: caliditate verò, ortam ex gelu frigiditatem perſanat.

Digitorũ omnium actiones per tria oſſa compleri.

Quum igitur omnium digitorum actiones per oſſa tria compleantur, conſtat ſanè quòd nec pauciora, nec plura tribus illa fieri expediebat: quandò ſi plura eſſent, minus firmam extenſionem præſtarent: ſicuti ſi pauciora, tam diuerſas particulares figuras digiti non haberent. Manifeſtum

Os poſtlocatũ prælocato minus eſſe debere.

præterea eſt, poſtlocatum os minus eſſe debere, quàm prælocatum, à quo vtique vehitur: & quòd in valde paruum atque rotundum definere digitorum ſummitates oportuit, oſſium magnitudine decreſcente: paulatim ad optimè apprehendendum. Quòd autem vnumquodque os extrinſecus

Digitorũ oſſa cur conuexa quidem extrinſecus intùs verò neququam: ſicuti neque in lateribus.

quidem exactè conuexum ſit, intus verò & in lateribus non exactè, id melioris gratia factum exiſtimo. Internis ſiquidem partibus ſuis ipſi digiti molliunt & terunt, ac breuiter omnia accipiunt: quæ quidem deterius fierent, ſi oſſa inibi conuexa fuiſſent. Externis verò, quum nihil agant, reliquum fuit vt ad ſolam patiendi difficultatem exquiſitè conſtructi eſſent. At in lateribus, vt nullum in medio ſpatium vacuum, dum adducuntur, relinquerent, hac parte eos minimè curuos fieri expediebat. Quare meritò magnus digitus ſupernam, ſicuti & paruus infernam circumferentiam exactè conuexam obtinet, quum ab hac parte neuter illorum aut ab aliquo cuſtodiri, aut alteri ad-

Oſſiũ ſtructura in digitis.

iungi debeat. Sed neque ſimpliciter, neque à caſu aut temerè, ex tribus oſſibus vnuſquiſque digitorum eſt factus: ſed veluti ianuarum cardines, ita & articulorum vnuſquiſque eminentiam cauitati appoſitè immiſſam & æqualem ſortitus eſt. Quas

Supercilia ambientia cauitates oſſium quibus cohærent.

quidem cauitates oſſium, quaſi ſupercilia eminentia circulo ambiunt, ad maximam firmitudinem articulorum, ne aliquando excidant. Ad facilitatem autem motionis, atque oſſium ſecuritatem,

Motioni articulorum in digitis auxilium duplex.

auxiliũ duplex excogitauit natura: vnum quidem, cartilagine os vtrunque ſubungens, oblinensque: alterum verò, ipſis cartilaginibus humorem vnctuoſum & viſcoſum, veluti oleum quoddam, ſuffundens, per quem facilè mobilis, & attritu contumax omnis articulatio oſſium eſt facta. Vt verò longè adhuc tutius articulus omnis inconcuſſus

Ligamenta articulorum in digitis.

cuſtodiretur, ligamenta quædam ex vtroque oſſe produxit, ab vno videlicet in alterum peruenientia: maxima quidem craſſiſſimáque, ad præcipuos articulos continendos: minora verò, ad minores.

Labia oſſium in digitis.

Cæterùm labia oſſium, extrinſecus quidem maiora ſunt, intrinſecus verò minora, tum propter firmitudinẽ extenſionis, tum propter flexionis diuerſitatem. Sunt autem dura, denſa, medullæque exper-

Digitorũ oſſa qualia, & quare ſint talia.

tia digitorum oſſa: quia nuda ſunt omnia, & propterea facilè patibilia. Non poteſt tamen rectè inueniri vtilitas partis, antequam eius actio noſcatur. Quòd igitur principium neruorum omniũ

Neruorum principium eſt cerebrum, & ſpinalis medulla. Cor eſt omnium arteriarum principium. Hepar eſt venarum omniũ principium.

cerebrum ſit atque ſpinalis medulla: & quòd ipſius rurſus ſpinalis medullæ cerebrum, arteriarum verò omnium cor, vt hepar venarum: & quòd nerui quidem à cerebro animalem virtutem, arteriæ autem à corde pulſatilem: ſicuti venæ ab hepate vegetatiuam accipiunt, demonſtratum alibi à nobis eſt. Erit itaque vſus quem præſtant nerui, facultates ſenſus, & motus à principio in partes deducere.

Nerui deducunt facultatem sensus & motus. *Arteriarum munus.* *Venarũ vsus.*

deducere. Arteriarum autem, custodire * naturalem caliditatem, & nutrire animalem spiritum: Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferendi gratia, factae sunt venae. Quum igitur digitorum ossa ex se moueri motu voluntario non possent, natura ex cubiti musculis productos

Tendones mouentes digitos procedere à cubitu musculis.

tendones, secundum rectitudinem digitorum deduxit, eosque inseruit in articulos singulos, hoc est, in caput secundi ossis, quod nimirum mouendum erat.

Tendonum generatio & vsus.

Quorum generatio tendonum, ex neruis & ligamentis in musculos dispersis, rursusque inuicem coëuntibus, est. Sentiunt itaque & mouentur motu voluntario tendones, ratione neruorum ex quibus constant: colligant autem musculos ossibus, ob ligamenta quae in se recipiunt. At ligamentum ipsum album, exangue, & concauitatis expers quum sit, neruus esse videtur.

Ligamentum ab osse transire in os, esséque insensibile penitus, nec posse quicquã mouere.

Verùm non est natum ex cerebro, neque ex spinali medulla, sed ex ossibus ad ossa transit, neruóque multò durius, ac penitus insensibile est, nec mouere quicquam potest.

Extensio articuli fit ab externo tendone. *Flectuntur articuli ab interno tendone.*

Ossa igitur omnia quae sublocantur, circa praelocatum sibiipsis os immotum manens, mota, extenduntur quidem, quando exterior trahit tendo: flectuntur autem, quando interior.

Tendones cur vestiti membranis atque rotundi sint.

Ne verò per longam viam & nudam carne, facilè colliderentur tendones, membranis vestiuit illos natura, eósque à musculis vsque ad articulos, vt paterentur aegrius, exquisitè rotundos creauit. Nam quà applicantur, vbi vnusquisque ipsorum expanditur, vt facilius moueat, trahens apprehensionibus pluribus.

Digitis quadrifariam mouendis, quadrifariam applicantur tendones.

Sed quoniam quatuor motibus, vnusquisque digitorum moueri debebat, vno quidem, flexis, alio verò extensis, duobus item ad latera, quadrifariam illis applicantur tendones, orti partim à cubiti musculis, internis quidem flectentes, externis verò extendentes, mouentibus autem ad latera, deducentes ad paruum digitum: partim à paruis in manum musculis: qui reliquum ex obliquis motum, pollicem versus operantur.

Pollicis tendones & musculi.

Atque is sanè maximus digitorum, internum quidem habet vnum tenuem tendonem, duos verò externos, eosque robustos admodum: at ex lateribus, parte quidem quae est versus indicem, paruum & tenuem habet musculum: altera verò parte, vbi manus assurgit, hoc multò maiorem.

Digitorũ vniuersi tendones.

Reliqui omnes quatuor digiti, intus quidem duos tendones magnos, foris verò vnum sortiuntur, alteri illorum, scilicet minori, aequalem: tenuiorem autem hoc, eum qui ad latera exteriorum partium peruenit: reliquum verò omnium tenuissimum ad latera partium interiorum attinentem. Ac sic quidem rectè natura, motuum ipsorum tendonum, actionis & vtilitatis excellentiae respondentem construxit.

Flectendis digitis cur magni duplicésque tendones sint dati.

Quum enim quatuor digitis flexis plurimas & vehementissimas actiones obeamus, non magnos tantùm ipsos tendones internos, sed etiam duplices erat nobis opus habere.

Pollici tendones cur tales.

Contrà res habet in magno digito. Ad nullam enim aliam actionem nobis flectendus est, nisi quando aliis iam curuatis illum desuper iniicere oportet. Quia verò primus eius articulus otiosus est, ad eum nullus interna parte tendo applicatur, sed ad secundum & tertium duntaxat eius articulum, vnus exiguus peruenit. Porrò duo illi tendones qui extrinsecus apparent in magno digito, si ambo quidem tendantur, digitum tendunt exactè: si verò alter eorum, partem alteram sibi proximam ad latus trahit. Atque actionem quidem tendonis ad indicem perducentis, musculus paruus suscipit, ad hoc ibi locatus. Contrariam verò, magnus, qui in palmae altiori parte, quam thenar vocant, consistit.

Thenar.

Atque vnusquisque tendo ad suum caput trahere particulam natus est, quae à seipso mouetur. Tendo igitur qui magnum flectit digitum, ab ea deneruationis, quae in carpo est, parte, ducit originem, à qua nimirum oritur etiam qui ad medium peruenit digitũ; Vectus enim super hunc multo spatio, & colligatus membranis fortibus, cum primum decedens recedit ab eo, quum ad manus cauitatem accessit, modo persimili iugorum habenis, quae per aliquos annulos super iugum locatae excedunt. Et quemadmodum exteriorum tendonum illi quidem qui ad alios digitos pertinent, in superficie locantur, subiacent verò ipsis qui ad magnum spectant, sic è conuerso, qui interni ad digitos quatuor perueniunt, per profunditatem manus feruntur: superuehitur autem qui ad magnum defertur digitum.

Naturae prouidentia.

Semper enim natura, in profundo quidem id quod praecipuum est, in superficie verò id quod non est praecipuum, collocat.

Musculorum deneruationes duplices.

Porrò musculorum deneruationes apparent duplices, quo maximè loco ipsum carpum flectimus, sibi inuicem superpositae: maior quidem ea, quae est in profundo: minor autem quae in superficie: idque diuisa planè ea quae subiacet quidem, in quinque tendones: quae verò supergreditur, in quatuor: & omnibus ipsis rectà perlatis ad digitos, superuehuntur quidem minores maioribus, membranis verò fortibus quęlibet quatuor coniugationum per totam viam munitur.

Tendonum in articulos digitorum insertionis ratio.

Quando autem descenderint ad primos digitorum articulos, ibi quisque subiacentium tendonum diffusus, caput primae aciei flectit, per ambiens eum membranosum ligamen. Reliquum verò omne in vnaquaque coniugatione fertur vlterius, secundum viam à principio coeptam, rectà ad digitorum extremitates. Vbi verò ad secundos articulos peruenerunt, ibi rursus tendo superior bifariam diuisus, & vtraque parte amplificata circa subiectum tendonem inuolutus, internis partibus capitis secundae aciei inseritur. At ille qui subditus est, solus inde ad tertiam articulationem ascendens, ad caput tertij & vltimi ossis digitorum, etiam ipse implantatur. Flectitur quidem vnusquisque qui iuxta ipsos est articulus à dictis tendonum implantationibus: extenditur autem ab externis carpi tendonibus. Sed tendones interim, qui per profundum feruntur, primum & tertium articulum vniuscuiusque quatuor digitorum mouent. Qui autem per superficiem, hoc est, exigui, ad vnum, nempe medium, implantantur duntaxat.

Carnem omnem esse ex se insensibilem.

Quia verò nulla caro ex seipsa sensum habet, & absurdum erat apprehensorium organum insensili tegi particula, non paruam neruorum portionem in carnes manuum natura disseminauit. Ex quibus sic factis musculis, produxit tendines, lateralibusque vniuscuiusque digiti partibus eos implantauit: dextrae quidem manus, his partibus quae versus sinistram: sinistrae verò, eis quae versus dextram sunt sitae. Reliquos verò tendones, qui ad lateralem vniuscuiusque digiti partem perueniunt, à cubiti musculis generauit.

Tendones digitorum vnde omnes oriantur.

Caeterùm oriuntur ipsi tendones ab eodem principio, quod iuxta carpum est, omnes: feruntur autem ad digitos secundum rectas lineas, aequales angulos ad caput ipsum efficientes. Quare principium ipsum, summitates tendonum flecti ad seipsum cogit. Nam si cessantibus motibus iis qui

qui ſunt ad lateta, potius extenderis, vel flexeris digitos, extendente quidem te diſtabunt: flectente autem, in idem mutuò coibunt. Ad hæc, tenſos eos coniungere poſſumus, ſi dextri quidem digitorum eum, qui eſt in lateribus, ſiniſtrum tendonem, ſiniſtri verò, dextrum tendamus. Rurſus plurimum à ſeinuicem abducemus, ſi ipſius quidem dextri, dextrum, ſiniſtri verò ſiniſtrum, ſimiliter diſtenderimus. Si verò neutro lateralium tendonum agamus, ſed externis tantùm, mediam prædictarum conſtitutionem habebunt digiti. Enimuero in vnoquoque articulo, vnica quidem nobis figura eſt indolens, media videlicet: aliæ verò omnes vtrinque dolent, ſed magis quæ longius à media recedit. Omnino autem dolorificæ ſunt extremæ figuræ, poſt quas nimirum nec flectere, nec extendere licet. Meritò igitur inter omnes figuras ea eſt maximè dolorifica, quum dux quidem motionis muſculus, extrema contractione, huic autem oppoſitus, perfecta extenſione cruciatur. Figuram verò mediam vtrinque circunſtantes operantur, aut ambo muſculi, aut alter omnino: poteſt tamen aliquando in ipſa neuter eorum operari. Cæterùm paruorum tendonum motus non poterit vnquam magnis agentibus apparere. Nulla autem ex parte offendetur digitorum flexio aut extenſio, etiamſi abſcindantur laterales tendones: quorum is quidem imbecillior eſt, qui eſt interior: vterque autem operatur tenſis digitis, quieſcit verò flexis. Quum autem in vtriuſque manus digitis articuli triginta habeantur, quorum vnuſquiſque in locis quatuor implantationes tendonum habet, præter primum magni digiti articulum, qui ſecundum quidem latera, extrinſecúſque applicationes tendonum recipit, intus verò nullam: erunt vtique omnes applicationes ad digitos pertinentes centum & duodeuiginti. Porrò ſimiæ, vtpote ſecundum animam animali ridiculo, ridiculum quoque corpus natura tribuit: id quod maximè licet cernere in formatione pollicis, qui & paruus & ridiculus eſt, parúmque ab indice diſtans. Quòd autem ſi pauciores digiti eſſent, mulcæ actiones imperfectius abſoluerentur: pluribus autem ad nullam rem indigeamus, id adeò perſpicuum eſt, vt demonſtrari non debeat. Quare pulchrè quidem natura quinque in vtraque manu digitos fabrefecit: quæ vt eſt ne quid deficiat ſolicita; ita nihil fruſtra operatur. Cur autem inæquales digiti omnes ſunt facti, atque medius omnium longiſſimus? Sanè quòd eorum ſummitates ad æqualitatem venire melius erat, quum magnas aliquas moles in circuitu comprehendunt, & quum in ſeipſis humidum vel paruum corpus continere conantur: ad quod quidem inæqualitas digitorum vtilitatem præſtat manifeſtiſſimam.

Figuræ indolens eſt in ſingulis articulis media: Figuræ extremæ ſunt dolorificæ.

Figura media qui fiat.

Tendonum lateralium conſideratio.

Articuli omnium digitorum manuum, triginta numero.

Implantationes tendonum ad digitos, centum & duodeuiginti.

Simiarum ridiculæ animæ ridiculū corpus tributum.

Naturam nihil fruſtra operari.

Digitorū inæqualitas ad quid cōducat.

GALENI PERGAMENI *De vſu partium*,

LIBER SECVNDVS.

VNumquenque autem muſculum, ex iis qui radium & cubitum circulo comprehendunt, adeò adornauit natura, vt ne conſtructio quidem melior vlla poſſit excogitari. Porrò muſculorum omnium cubiti & manus numerus, ad viginti tres peruenit. Septem namque parui ſunt in manu: alij totidem magni totam interiorem regionem cubiti, vt reliqui nouem totam exteriorem occupauerunt. Parui itaque manus extremæ muſculi, duces ſunt alterius obliquorum motuum. Eorum autem qui ſunt intra cubitum, duo quidem maximi, digitos flectunt: magnitudine autem his ſecundi, duo etiam numero, totum carpum: obliqui verò duo, primùm quidem radium, cum eo autem & totam manum, ad pronam figuram circumagunt. Reliquus eorum ſeptimus, qui minimus eſt eorum qui in longum extenſi ſunt, nullum digitum mouet, ſed alterius vtilitatis gratia factus eſt, quam procedente ſermone enarrabo. Ex iis verò nouem muſculis qui in cubiti externa parte conſiſtunt, vnus quidem digitos omnes, præterquàm magnum, extendit: duo autem alij eoſdem quatuor digitos ad tranſuerſum abducunt. At quartus alius muſculus, ſolum magnum digitum mouet, altero motu externorum duorum, ſcilicet obliquiori: alius item vnus reliquum magni digiti motum præſtat, moderatéque carpum totum extendit. Fortiter autem hoc circa carpum efficiunt alij duo muſculi: reliqui verò duo conuertentes ad figuram ſupinam radium, cum eo & totam manum, ad eandem ducunt figuram. Cæterùm in tres magnas partes tota manu diuiditur: quarum vna brachium, alia cubitus ſiue vlna, tertia appellatur * extrema manus. Sed de brachio quidem nunc ſermo non eſt futurus. Cubitus dicitur totum membrum, quod eſt inter articulationem carpi & anconis medium. Ancon autem eſt pars illa cui innitimur, & quam etiam totius nomine appellant cubitum. Cæterùm oſſium cubiti, alterum quidem maius, cuius pars eſt ancon, ſpecialius vocatur cubitus, quod in media manus figura, oſſi alteri, nempe radio, ſubiacet. Gibbi verò proceſſus oſſium radij & cubiti, qui carpo inſeruntur, vocantur quidem & id ipſum quod ſunt, proceſſus, & interdum capita, & tuberanda. Vnicuique igitur digitorum proprius vnus paruus muſculus ineſt: duo autem alij maximi in manu thenara generant, per quos tum carnoſa pars manus alta, media verò caua efficitur: tum digitorum vterque maximus & minimus, plurimum abducuntur ab aliis. Qui autem inter magnum & indicem conſiſtit muſculus, eam partem replet, pollicémque adducit ad indicem. Inſeruntur tamen in ipſum pollicem alij fortiores tendones, à muſculis vlnæ producti. Quare quum quatuor quidem ſint qui quatuor digitis inſunt, duo autem circa magnum, alius verò vnus ad paruum digitum, rationabiliter omnes manus muſculi ſeptem ſunt facti, à quorum ſingulis haud abre vnicus eſt tendo productus. Iam verò duo illi muſculi, qui intra cubitum ſiti, ipſos digitos flectunt, mediam exquiſitè regionem obtinent: quoniam & capita tendonum flectentiū digitos, ad mediam regionem peruenire erat melius. Vtrinque verò vnus eſt flectens carpum. Alij autem duo intrinſecus in vlna conſiſtunt, eam ad obliquum ducentes. Reliquus extenſorum ſecundum longum muſculorum intra vlnam, tenuiſſimus omnium, in ſuperficie conſiſtit, à quo quidem vnus tendo productus, ſub interna cute manus diſſeminatur, nullum quidem articulum mouens, ſed ipſam perficiens tangendi vim, quæ ad apprehenſoriam requiritur. Exteriorum verò cubiti muſculorum, qui quidem extendit quatuor digitos, in ſuperficie ſub

Muſculi cubiti & manus, viginti tres.

Muſculorum manus vſus.

Muſculorum cubiti vſus.

Manus totius diuiſio. Brachium. Cubitus. Extrema manus.

Ancon.

Radius.

Proceſſus cubiti.

Digitorū ſinguli proprii adeſſe muſculum.

Manus muſculi ſeptem.

Tangendi vis in manu à quo perficiatur tendine.

ipſa cute locatus eſt, mediam maximè totius membri regionem obtinens. Alij autem poſt eum, obliquè ad mediam deſcendentes regionem, tribus quidem maioribus digitis, duo: reliquis verò minoribus, reliquas explantationes mittit. Reliquorum verò trium, vnus quidem qui in vlna eſt, carpum tendone ſimplici extendit: qui autem ſunt in radio, alter quidem condylum eius tranſcendens, obliquus, in duóque diuiſus, extendit ſimul carpum, & magnum digitum abducit ab aliis: reliquus autem extrinſecus, ad pronum circunducit extremam manum, atque ipſum carpum extendit. Sunt & alij duo in vlna, ipſam circumuertentes obliqui quidem, quoniam & motus quem efficiunt, obliquus eſt: peruenientes autem ad radij os, quoniam hic motus eſt actio dearticulationis huius oſſis, quæ ad brachium conſiſtit. Apparent itaque nouem quidem externi, ſeptem autem interni muſculi, ſi annumeres duplices illos muſculos qui circumagunt obliqui vlnam. Nam qui manus gratia ſunt conditi, ſeptem quidem externi, quinque interni habentur.

Carpi motiones quot, & à quibus profectæ tendonibus.

Quum autem quatuor ſint motus carpi, extenſio, flexio, ad pronum circunductio, & ad ſupinum: duo quidem tendones & muſculi ſunt duces flexionis, duo autem alij extenſionis. Hi verò ipſi etiam conuerſiones laterales concinnant ad pronam figuram, ſimul adiuuante quippiam eo muſculo, qui in externa vlna locatus, deſinit in medium potiſſimum metacarpium, per tendonem duplicem. Flectentium igitur carpum tendonum, alter quidem ad eam quæ ſupra paruum digitum, alter autem ad eam quæ ſupra magnum eſt, regionem internam peruenit. Ad eundem verò modum extendentium vterque, hic quidem ſupra paruum, ille autem ſupra magnum digitum, ſuperna parte implantantur. Ac ſi vtrique ſanè tenſi fuerint, flectunt quidem interni, tendunt externi manum: tenſo verò alterutro ipſorum, altero quidem qui ad magnum digitum, parte interna, altero autem qui ad paruum, parte externa eſt, ad pronum ſenſim quodammodo manus circunducetur: eo verò qui ad paruum digitum, tenſo intrinſecus, vel eo qui ad magnum eſt, extrinſecus, ad ſupinum. Si verò ſimul tenſi fuerint, & qui ad magnum digitum intrinſecus eſt, & qui ad paruum extrinſecus, non amplius ſenſim, ſed quamplurimum ſic ad pronum circumagitur manus. Ita etiam & eo qui ad paruum digitum intrinſecus eſt, & ſimul eo, qui ad magnum extrinſecus, tenſo, admodum manus ſupina fit.

Vlnæ quatuor motus.

Diſtinguere autem oportet carpi motus, à motibus totius vlnæ. Sunt enim & huic quatuor motus, proportione quatuor motibus reſpondentes, qui ab iis, quæ ad brachium ſunt, dearticulationibus fiunt. Etenim extenſam, & flexam, & circunductam ad pronum & ſupinum, videbis totam vlnam, quieſcente manu. Sed extenſionem quidem & flexionem, vlnæ dearticulatio, quæ eſt ad media brachij, efficit: circunductionem verò ad latera, articulatio brachij ad externum eius caput.

Muſculi conuertentes radium ad pronum, ſupinúmque.

Ac duo quidem muſculi ad pronum circunducunt, duo autem ad ſupinum conuertunt radium: nam ſatius fuit duobus muſculis, quàm vni talem motum committere. Eorum autem muſculorum, hic quidem in ſupernas partes quæ iuxta brachium ſunt: ille in infernas, iuxta carpum inſeritur: fertur verò vltrà amplius vterque, neque in ipſas ſolùm inſeruntur extremitates, propterea quòd carnoſis partibus immittuntur, antequam in tendones deſinant. Ab iis ſiquidem nullus tendo producitur, quum impoſſibile ſit ita propinquis ſibi oſſibus, incipientem ab vlna muſculum, in neruoſam tenuitatem mutatum, inſeri radio.

Tendonum generatio.

Neruis quippe & ligamentis in carnes muſculi diſſeminatis, poſtea paulatim in idem aceruatis, generatio fit tendonibus; paulatim autem illud longiori eget via, & maximè quando ex magno muſculo aceruatio fit. Verum autem eſſe, id quod dicitur, oſtendit qui radio incumbit supernè muſculus, à quo ſolo inter quatuor prædictos muſculos, quòd minimus & longiſſimus ſit, membranoſus iuxta finem explantatur tendo, enatus à partibus radio internis, prope carpum. Collocauit autem natura, eos quidem, qui ad pronam figuram membrum circunducunt, ex internis partibus, omnium primos, ſecuritatis gratia, quum plurimas & maximè neceſſarias, & vehementiſſimas, in hac figura, actiones obeamus: eorum verò qui ad ſupinum abducunt, alterum quidem occultauit in regione inter vlnam & radium media, eum ab vlna in radium producens: alterum verò impoſuit deſuper ipſi radio, longiſſimum faciendo hunc omnium, qui circa membrum hoc ſunt muſculorum. Peruenit itaque eius ſuperior quidem extremitas ad externam brachij partem: inferior autem, per quam mouet radium, in membranoſum tendonem deſinens, applicatur intrinſecis eius partibus, prope ipſam cum carpo articulationem. Porrò vbi quis viderit, quando neruum aut tendonem aliquem præterferri opus eſt magnam oſſis conuexitatem, vnum horum trium fieri, aut cauari particulam, aut perforari, aut omnino circa baſim eius, neruum inuolui, nuſquam autem nudum, aut non munitum veh i per conuexitatem, intelliget omnino tunc quantam artem in ſecuritate ſingularum partium oſtendit natura.

Naturæ ſollicitudo circa particularum ſecuritatem.

Ac tendones quidem ipſos trium externorum manus muſculorum carpum mouentium, radix, & vlnæ cauata excipiunt. Mox autem & ligamentis latis, & fortibus, & duris, quæ oſſa ipſa ſuſcipientia producunt, induuntur omnes eius loci tendones, vt neque ab incidentibus extrinſecus promptè patiantur, neque à duritie oſſium lædantur. Iam verò imbecilliores quidem actiones, paruis commiſit natura muſculis: ad vehementiores autem, non magnos ſolùm, ſed etiam binos fecit.

Carpus ex octo oſſibus conſtat.

Quod pertinet ad carpi compoſitionem, is concauus quidem intus, conuexus foris, octo ex oſſibus conſtat, quæ vnum putabis eſſe, niſi prorſus membranas abſtuleris ea cooperientes. Habet autem ad anteriorem ſui finem, quatuor cauitates exiguas, quæ inarticulantur cum metacarpij oſſibus, numero nimirum quaternis.

Metacarpij oſſa quaterna.

Cartilago autem non has modò, ſed etiam eas quæ in ipſo ſunt carpo commiſſuras omnes oblinit: eaſque foris comprimunt membranæ fortes, quę ſunt ligamenta ſimul ipſis articulis & operimentum totis oſſibus circumpoſitæ. Quatuor verò metacarpij oſſa ſibi inuicem propinqua vſque ad digitos protenduntur. Diſtant tamen à ſe inuicem, nec ſunt coniuncta, ſicuti oſſa carpi, quia plurimùm inuicem diſtantibus digitis debebant articulari. Sed & figura, conuexa foris quidem leuiter, intus verò ſima magis facta ſunt, vt poſt oſſa carpi locata, illorum ſpeciem imitarentur. Tam igitur carpi,

quàm metacarpij oſſibus robur colligationum auxilio eſt,vt minus laxentur in manus vehementi extenſione. Extendimus autem organa quæ in carpo & metacarpio ſunt, vt cauitatem quidem manus repleamus, complanemus autem conuexitatem. At concauam effecturi manum, prorſus contraria facimus, prius tenta flectentes.

Carpi & metacarpij oſſa cur plura.

Quibus motibus minimè obſequerentur carpi & metacarpij oſſa, ſi eſſent omnia vnum ſimplex. Iam verò ſi inter digitos & vlnam vnum ſimplex os eſſet,vbi ſemel confringeretur,mox totum præter naturam haberet, vtique vnum exiſtens: id quod minimè accidere poſſit carpo, nec metacarpio, vel ſi aliquod eorum os confringatur. Quinetiam vt omnino nihil patiantur, melius fuit ex multis componi, & potiſſimum ita duris.Cedentia enim occurſantibus ad ſuas articulationes, exoluunt ipſorum violentiam. Sagitta ſiquidem, tenſa contra facilius quàm laxa penetrat.

Figurarum varietatē conferre ad patiendi difficultatem.

Ad hæc, multiformis figurarum varietas, ad eam, quæ communis eſt, patiendi difficultatem conducit incredibiliter. At verò primus articulus pollicis,oſſi carpi propinquo inarticulatur.

Metacarpium cõſtat ex quatuor oſſibus.

Nam ſi alicui oſſium metacarpij committeretur,parua vtique eſſet ei diſtantia ab indice. Conſtat autem metacarpium ex quatuor oſſibus, quoniam quatuor tantùm digiti in ipſum articulari debebant. Cæterùm quia in carpo multa fieri oſſa fuit melius, componi verò fines eorum cum vlna non ſimiliter vt cum metacarpio, in duos ordines ea digeſſit natura. Quum igitur neceſſariò ſint quatuor metacarpij oſſa, adiaceat autem eis in vno ordine primum magni digiti os(quod ſanè nonnulli propter hoc ipſum metacarpio attribuunt) & hic vniuerſus ordo inarticuletur inferiori parti ipſius carpi, conuenienter ex quatuor quidem hæc pars, altera autem quæ vlnæ inarticulatur, ex tribus oſſibus facta eſt. Quum itaque tres ſint ordines inter vlnam & ſciſſionem digitorum medij, qui quidem eſt ad vlnam, ex tribus oſſibus quamarctiſſimè iunctis: qui verò deinceps eſt, ex quatuor laxius compoſitis: tertius denique huic inarticulatus, ex quinque compactus eſt, quorum vnum quidem eſt magni digiti, alia verò quatuor,metacarpij. Videbitur itaque ſic quidem carpus ſeptem omnino conſtare oſſibus,

Carpi os octauum, quà vehatur.

præter quæ eſt aliud prælongum, quod vehitur per internas eius partes, in quibus & inarticulatur ad tenuem vlnæ proceſſum.

Epiphyſis radij & vlnæ, quà committuntur carpo.

Quoniam igitur carpum oportebat inarticulari vlnæ, ac radij finibus, conuenienter horum os vtrunque epiphyſim habuit, gibbam quidem & rotundam extrinſecus, concauam verò intrinſecus: ſed epiphyſis quidem radij, vndique labium habet circumpoſitum, à quo exactè ſtringitur is terminus carpi, qui ad vlnam ſpectat: vlnæ autem epiphyſis, non amplius ſimiliter, ſed interna quidem ſua pars,& quæ ſpectat ad radium, eſt ſimilis: alia verò extremitas,quæ ſecundum longitudinem & rectitudinem totius membri extat, in rotundum caput finit, quo circundatur locatum ibi os carpi, concauitate leuiter profunda:

Carpi articulatio duplex.

vt duplex ſit articulatio in carpo: altera quidem finium ipſius carpi ingredientium concauitatem inter epiphyſim radij & vlnæ mediam: alia autem parua, oſſis circumplectentis paruam apophyſim vlnæ. Atque hæc quidem gratia verſionis manus ad pronum & ſupinum facta eſt: propter aliam verò magnam extenditur & flectitur carpi articulus. Ob hæc ſanè, gibboſitates factæ ſunt finium vlnæ & radij. Quia tamen extrinſecus quidem magna erat altitudo ipſi extremitati vlnæ, internæ verò partes imæ & demiſſæ, propter apophyſim eius paruam extrinſecus & infernè locatam, poſuit hîc natura, veluti quoddam vallum, prælongum os, intrò nutans rectum, à quo ea quæ ibi ſunt ſita, muniuntur. Atque hoc eſt os carpi octauum, de quo differere diſtuleram.

Carpi oſſis octaui vſus.

Cuius finis quidem inferior, ſubtilis & cartilagineus eſt, validiſque quibuſdam membranis alligatur circumiacentibus oſſibus, atque in ipſum tandem inferitur ille tendo,qui carpum flectit. Quinetiam aliam quandam ἐπίφυσιν oſſis parui cartilaginoſi natura creauit, per colligationes fortes copulati, partim huic nunc dicto oſſis ipſius carpi, partim ei quod eſt poſt ipſum, articulato ad primam aciem magni digiti, vt & ibi contingat parte altera tendonem, à quo magnus digitus atque carpus mouentur. Nam aliquis poterit hoc os numerare, ſed non eſt numeratum ab anatomicis, ſicuti nec aliquod eorum quæ σησαμοειδῆ vocantur,

Σησαμοειδῆ.

quæ multis manuum & pedum articulis natura velut auctarium circumpoſuit, ſecuritatis gratia.

Tendones extendentes atque flectentes carpum.

Iam verò ex quatuor tendonibus extendentibus & flectentibus carpum, qui quidem extrorſum ſunt, manifeſtè apparent obliqui,& perueniunt,hic quidem magis ad externas partes aciei, quæ eſt ante paruum digitum: ille autem ad internas aciei, quæ eſt ante magnum. At interni, obliquiores quodammodo ſunt, vt non ſolùm extendant, & flectant, ſed etiam circunducant manum ad latera.

Vlnæ poſitio recta.

Ad hæc poſitio ipſius radij, obliqua meritò fuit, quemadmodum vlnæ poſitio recta: hæc ſiquidem extenſionibus & flexionibus, ille verò conuerſionibus ad latera ſubſeruit.

Radij dearticulationes.

Ob eam cauſam ad brachium vtriuſque oſſis dearticulatio, diſſimilis fuit. Porrò ſuperiorem extremitatem radij, ad caput brachij externum produxit natura: inferiorem ad magnum extendens digitum, quòd videlicet talis obliquitas multò paratior ſit, vt motibus ad pronum obediat, qui ad plures ac magis neceſſarias actiones ſunt vtiles.

Radius cur vlnæ incumbat.

Cur autem incumbit vlnæ radius? quia hoc illa longior eſt, & plurimum articulationis ad brachium ipſa obtinet.

Radij & vlnæ, quod pertinet ad figuram, & conſtitutionē, diſcrimina.

Sed cur vtriuſque partes, quæ in medio quidem ſunt,tenuiores: quæ in cubito autem & carpo, multò craſſiores exiſtunt? quia illas muſculis locum præbere oportebat, has craſceſcere per epiphyſes. Cur ex ipſis finibus, ille quidem vlnæ, qui in cubito eſt, craſſior: radij verò, is qui ad carpum conſiſtit? an quòd vtriuſque eſt ad carpum dearticulatio? In ea verò dearticulatione quæ eſt ad brachium,tantum ſuperet vlna radium neceſſe eſt, quanto vlnæ dearticulatio cunctis manus actionibus commodior exiſtit. Sunt ſanè hoc loco quidam proceſſus ipſius vlnæ duplices, gibberoſi quidem foris, caui autem intus:vnus ex poſterioribus & infernis ipſius partibus, qui certè & maior eſt: alter ex anterioribus & ſupernis, multò minor priore. Conuerſis autem ad ſeinuicem eorum concauitatibus, vna ex ambabus conficitur magna cauitas, ſimilis literæ Græcæ * S. quos quidem exortus vocant κορώνας: atque hæc vlnæ extremitas talem habet figuram.

Coronæ. Vlnæ extremitatis figura. Brachij epiphyſes.

Brachij verò extremitas hoc modo ſecundum laterales partes capitis epiphyſin habet:hanc quidem foris, illam autem intus: quarum in medio cauitas quædam eſt,læuis & rotunda,

da,

da, similis rotularum vocatis cauitatibus, circa quam vlnæ corωnæ mouentur. Vbi autem ipsa desinit, vtrinque βαθμίδες, hoc est, brachij cauitates consistunt, quas extendentibus totam manum, & flectentibus, vlnæ κορῶναι ingrediuntur, súntque hæ extremæ extensionis & flexionis terminus. Quæ dearticulatio tota simul & accommoda actionibus facta est. Porrò brachij capitum, alterum quidem externum & minus, ob radij ad ipsum dearticulationem est factum: alterum verò maius, quod intrò spectat, nullum os sibi coniunctum habet, sed nodus prominens, vasa munit quæ illac perreptant, in ipsúmque annectuntur capita musculorum vlnæ internorum, qui secundum rectitudinem eius sunt siti. Non solùm autem radium & vlnam brachio, sed etiam radium vlnæ validis ligamentis natura coniunxit, vt omnia quamfirmissimè cohærerent. Os igitur brachij rationabiliter quidem extrinsecus magis est gibberosum: internis verò partibus magis simum, vt ad seinuicem conuerterentur manus, id quod longè erat melius. Talis etiam constructio brachia effecit aptiora, ad comprehendendum conuexa corpora, præparando simul locum vasis, quæ ad totas manus feruntur. Quum autem vlna duobus prædita motibus esset, extensione & flexione, necessarium erat interna quidem ipsius brachij parte flexionis ducem musculum, externa verò extensionis locari, vt tum ipsam motionem vlnæ, tum brachio tegumentum præstarent. Ne autem regio illa quæ inter ipsos musculos media futura erat, superna nempe & inferna, omnino nuda relinqueretur, aut otiosa vestita carne, fortiores simul ac tutiores motus natura ædidit, duplicata multitudine musculorum. Ex vtraque siquidem parte duos obliquos musculos in ipso membro produxit, figura simili X, græcæ literæ, sese mutuò secantes, prope dictas regiones positione: quorum tecto esse vndique brachio contigit. Hoc autem est dignum admiratione, quòd binis obliquis motibus, vnum rectum conficiunt, quemadmodum carpum mouentes tendones. Atque vnus quidem musculorum flectentium vlnam, ortum habet ab internis partibus loci, qui ad humerum vergit: inde autem perfertur ad anteriores brachij partes: alter autem minor, explantationem quidem ab internis brachij partibus habens, intrò illinc paulatim sese conuertit. Maiori porrò musculo agente, manus tangit internas regiones articuli, ad humerum spectantis: minore verò, externas iis oppositas. Eodem modo & posteriores brachij musculos reperies factos, oppositum scilicet vtrunque vtrique internorum, idque pari seruata similitudine. Ambo nanque inseruntur cubito, sed huius quidem maxima pars, ad internas cubiti regiones: illius autem, ad externas: & prioris quidem dictorum supernæ explantationes, in internis brachij magis: alterius autem, in posterioribus. Ergo musculi duo interni, secundum rectitudinem quidem exactè tendunt vlnam, si ambo tendantur. Sin autem alter quidem eorum agat, alter verò quiescat, parum à rectitudine versus alterutram partem deflectunt. Eadem ratio est habenda in extensione quam moliuntur his oppositi musculi. Iam verò laxiora & cauernosiora, magísque concaua semper sunt ossa maiora cunctis minoribus, ne maximo grauent onere. Sed intra cauitates eorum medulla reposita est, familiare ossibus nutrimentum. Enimuero in cubiti & carpi articulis, non crassa modò, sed etiam dura quædam ligamenta vndique contranitentia, & prohibentia, ne articulorum ossa plurimum à mutuo connexu resiliant, ac distent, sunt facta. Quapropter etsi sæpe violenter moueri cogantur, minus tamen quàm in humeris, articulorum luxatio accidit. Non enim fieri potest, vt os aliquod suo articulo aberret, nisi plurimum à reliquis distet. Non autem omnes articulos natura firmos construxit: quoniam pugnam habebat necessariam varietas motuum, cum securitate constructionis, nec poterant in idem conuenire ambæ. Sequitur enim illa quidem laxitatem dearticulationis, hæc autem stabilimentum, & omni ex parte constructionem. Quare cum duo sint quæ stabilitatem articulorum efficiant, fortitudo videlicet ligamentorum, & exacta compositio, vtraque quidem est in cubito & carpo, altera verò in digito: in humero autem neutra exactè inuenitur.

Βαθμίδες brachij.

Brachij capita.

Brachij ossis figura.

Musculorum flectentium atque extendentium vlnã, quis situs.

Musculi obliqui in brachio.

Rectum motũ fieri à musculis obliquis in brachio, dum obliquo simul motu mouentur.

Musculi vlnã flectentes vnde oriantur.

Ossa maiora cur semper cauernosiora minoribus.

Medullam esse familiare ossibus nutrimentum.

Motuum varietatem pugnare cum securitate constructionis.

Firmitudinem articulorum quæ efficiant.

Humerum carere exacta compositione, & fortitudine ligamentorum.

GALENI PERGAMENI
De vsu partium,
LIBER TERTIVS.

Manus homo omnium animalium solus habuit, organa animali sapienti conuenientia. Bipes verò ipse solus inter pedestria factus, & erectus, quia manus habuit. Cur autem non habuit quatuor crura, & præterea etiam manus, sicut centaurus? Quoniam primò quidem impossibilis est ipsi naturæ, corporum adeò differentium mistio. Neque enim si coitus quidam venereus homini cum equa fiat, perficient matrices sperma. Quare quod de centauris fertur, omnino fabula est. Equa siquidem asini, & asina equi poterit sperma recipere, perficeréque ad animalis misti generationem. Ita & lupa masculi canis, canis verò ipsa non lupi solùm, sed & vulpis, sicuti & vulpes canis. Equa autem humanum semen fortè ne receperit quidem in sinus matricis: longiori enim pudendo opus fuerat. Quòd si quando id suscipiat, corrumpet vtique ipsum vel mox, vel non multò pòst. Iam verò si homini quatuor adessent crura, esset ineptissimus ad vniuersas humanas actiones, ac ne sedere quidem posset. Etenim vt solus homo erectus stare, sic etiam solus sedere potest. At animalia cætera, quæ destituta sunt manibus, oportuit hæc quidem anterioribus tibiis cibum admouere ori: alia verò, inclinata sumere. Cæterum quæ herbis vescuntur, alia quidem solidas, alia verò bifidas habent vngulas: carniuora autem, habitu feroci quum sint, non solùm habent multifidos pedes, sed etiam curuos vngues, firmissimósque sortiuntur. Porrò quæcunque omnino sunt timida, his neque solida vngula, neque cornu, vice propugnaculi, inest, sed vngula tantùm tenuis bifida: atque hæc quidem inclinata pascuntur. Carniuora autem anterioribus pedibus pro manu vtuntur, & ad retinendum animal quod venata fuerint, & ad cibum ori afferendum. Quæcunque verò animalia exanguia, ea sanè frigidiori temperie sunt: quapropter imbecilliora omnino, & ad motus pigriora, paruis & multis vtuntur tibiis. Quædam autem etiam ob id prælonga totis corporibus facta fuerunt, sicuti & iulus, & scolopendra, copiosæ tibiarum pro-

Manus solus animalium homo habuit.

Homo solus inter pedestria bipes, erectúsque.

Naturam non posse miscere corpora plurimum differentia.

Centauros nõ recipit vnquam fuisse Galenus.

Lupam concipere ex cane.

Canem concipere ex lupo, & ex vulpe, necnon è conuerso.

Equam aut non recipere humanum semen, aut receptum corrumpere.

Homo solus sedere potest.

Animalibus herbiuoris quæ insint.

Carniuoris quæ insint.

Timidis animalibus quæ adsint.

Carniuora vti anterioribus pedibus vice manuum.

Exanguia animalia cur paruis & numerosis tibiis vtantur.

Iulus.

Scolopendra.

ductioni naturâ locum ſuppeditante. Omnibus ſanguineis pedeſtribus, quæ maximè hominibus aſſimilantur, quatuor ſunt pedes tributi. Tutius ſiquidem erat ipſis, quatuor ambulare tibiis, quàm rectis ſtare ſuper duabus. Nam ſic ambulantibus, vti ambulant, partes ventris, quæ ſunt offenſis magis obnoxiæ, occultantur, & cuſtodiuntur à ſuperiacentibus: expoſitæ autem ſunt, quæ ſunt patibiles minus. Erectis verò accideret prorſus contrarium. Neque enim manibus & ratione vtentia, quemadmodum homo, oppoſitura erant ventri externum aliquod propugnaculum. E contrario autem horum, homini melius fuit eſſe bipedi, vt qui ea velocitate, quam ex tibiarum multitudine habent animantia cætera, neutiquam indigeret, & ad multa, niſi bipes fuiſſet, deterior futurus erat. At bipedes quidem & aues ſunt: rectus tamen ſolus animalium eſt homo. Soli enim ipſi ſecundum rectitudinem crurum ſpina eſt, ceu corporis quædam carina exiſtens: ad quam crura ipſa, in auibus quidem, vt & quadrupedibus, angulum rectum efficiunt: ſolis autem hominibus, inſtar rectæ lineæ extenduntur. Quare eorum animalium nullum vnquam ſtare poteſt. Sed nec ſedere, quòd ad ſedendum oporteat crura coxis copulata, in femoris ad tibiam dearticulatione, retrorſum flecti, id quòd fieri in illis non poteſt, quum omnia nimirum antrorſum poſteriorum crurum habeant flexiones, quemadmodum priorum retrorſum, contrà quàm in hominibus cernimus. In eis ſiquidem manus ad anticam cubiti partem flectuntur, quòd melius ſit eas ad ſe conuerti: crura autem flexionem in genu retrorſum obtinent, nam hoc ſolo modo pulchrè licet ſedere. Vbi igitur vnam rectam lineam efficit ſpina cum cruribus, ad tres differentias figurarum agi animal poteſt: quum ſi ipſam quidem ſpinam humi reclinauerit, ſupinum omnino fiat: ſi ventrem, pronum: ſi firmetur pedibus, tum exactè ſtet rectum. Si verò aliquem angulum crura ad ſpinam fecerint, conſtat nullam earum figurarum exactè eſſe rectam. Solus igitur omnium animalium homo, & rectus ſtare & ſedere poteſt: etenim omnes manuum in opificiis actiones, duabus iis egent figuris: hæc nanque erecti, hæc ſedentes conficimus manibus. Nemo autem aut pronus, aut ſupinus molitur quicquam. At opinari ob id rectè ſtare hominem, vt promptè ad cœlum ſuſpiciat, hominum eſt, qui nunquam viderunt οὐρανοσκόπον piſcem: hic nanque vel inuitus ſemper cœlum aſpicit: quum homo, niſi collum reflexerit, cœlum nunquam videre poſſit; qui reflexus etiam aſinis ineſt. Id autem non eſt ſurſum aſpicere, quum quis ſupinum ſeipſum reclinarit oſcitans, ſed quando mente naturam rerum conſiderat. Poſtea igitur quàm vt manus apprehenſionis, ita crus ambulationis erat futurum organum, præſtitit non rotundos & duros, ſed oblongos, latos, molles, multifidóſque ſubiici ipſis cruribus pedes: quum videlicet talis conſtructio, ad omnes locorum difficultates, & ſicubi oporteat ſublimes muros, aut arbores, aut petras ſcandere, maximè opportuna videatur. Etenim equis & bobus, aliiſque id genus animalibus, quibus duri & veſtiti ſunt pedes, melius fuit quouis modo ad patiendi difficultatem eos comparaſſe, vt quæ nec manus, nec artes habeant: homini verò (qui idoneum ſibi calceamentum inuenire potuit, ſæpe etiam nudis pedibus vti, opus habuit) præſtitit eſſe eos tum detectos, tum molles. Porrò ambulatio fit, altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato. Sed firmari quidem, pedis: circumferri autem, totius cruris eſt actio. Nec verò ambulantibus tantùm, ſed currentibus etiam, alter quidem pedum in terra firmus eſt, alter verò ſimul cum toto crure profertur. Cæterùm mutare quidem loca, beneficio cruris quod mouetur contingit: quòd verò non cadamus, hoc pes in terram fixus efficit. Iam ſtare quidem poſſunt, duobus mutilis pedibus homines, moueri autem non poſſunt. Vidi etenim quoſdam, quorum digiti ſoli à niue mortificati exciderant: ſed hi quidem, neque ſtando, neque ambulando, neque item currendo, in planis ſaltem & læuibus, vincebantur à ſanis, inutiles tamen & impotentes, ad peruadendum aliquem præcipitem locum. Quibus autem non ſolùm digiti, ſed quæ ante digitos eſt, etiam planta computruit, fallax his greſſus eſt, etiam in planis locis. Si verò tarſus etiam corruptus fuerit, non ſolùm hi non poſſunt ambulare tutò, ſed ne ſtare quidem conſtanter. Conſtat igitur hinc ad firmam ſtationem amplos & oblongos pedes eſſe appoſitos: quibus acceſſit multiplex illa fiſſura, necnon conſpicua in medio cauitas, ad ſecuritatem in gibboſis locis vtraque maximè congruens. Humanus itaque pes, quammaximè fieri poteſt, manum imitari videtur. Quare ſi apprehenſorium organum manus fuit, fuerit vtique & pes ipſe, alio quodam modo, huiuſmodi. Non autem habet oppoſitum aliis digitum magnum, ſed in vno deinceps ordine conſtitutos omnes: nam ſic ad firmitudinem expediebat. Iam verò quod in humanô pede ταρσὸς dicitur, carpi manus ſimilitudinem refert: metacarpij autem πεδίον, hoc eſt planta: nam digiti in pede, digitis manus ſunt ſimiles. Hæ igitur tres partes pedis ſunt, quales & manus, digiti, tarſus & planta. Subiacens verò ipſi tibiæ pars pedis, ex tribus oſſibus conſtat, talo videlicet, calcaneo, & nauiformi oſſe. Atque iis quidem ſolis, nulla eſt in manu particula quæ proportione reſpondeat, ſed ſunt ſimpliciter baſis ſolius inſtrumenta. Aliæ verò omnes particulæ, baſis ſimul & apprehenſionis. Quæcunque igitur pes, vt apprehenſorium inſtrumentum, manui ſimilia eſt ſortitus, ea ad ſermonem de manu habitum, remittenda ſunt: quæcunque verò, vt ambulatorium, hîc enarrare oportet. Quòd itaque ex multis ac variis oſſibus conſtituti ſint, inuicem quidem multifariam dearticulatis, per membranoſa verò ligamenta connexis, id vt apprehenſionis inſtrumentis, pedibus accidit. Quòd verò & minores quàm manibus, digiti, ſimiliſque omnes ſerie poſiti eis inſint, hoc proprium eſt pedibus, tanquam firmationis organis. Tutioris autem apprehenſionis ambulationiſque gratia, altiores & magis cauæ factæ ſunt pedum partes internæ, externis: quæ quidem ſi fuiſſent æquales, verſus crus eleuati pedis, alter ſemper pes inclinaret, ac ſic ambulando facilè euerteremur. Internæ autem pedis concauitatis gratia, calcanei anterior pars, tenuior eſt & anguſtior, magiſque recedere ad digitum paruum videtur. Propterea aſtragalus, ſiue talus, intrò magis vergere apparet, licet eius partes poſtremæ, ad medium ſint calcaneum firmatæ. Quæ autem coniunguntur his oſſa, quod calcaneo quidem cohæret, cubiforme vocatum, ab externis partibus pedis firmum in terra ſtatuitur:

Quadrupedibus quæ commoditas adſit ex illa corporis fabrica.

Bipedes ſunt aues.

Rectus eſt ſolus homo.

Spinam eſſe ceu quandam carinam corporis.

Crura in ſolis hominibus ad rectam lineam ſubtêdi ſpinæ.

Quadrupeda cur nequeant ſedere.

Figurari poſſe tripliciter animal, ſi rectam lineam efficiat ſpina cum cruribus.

Homo ſolus & rectus ſtare, & ſedere poteſt. Actiones omnes manuarias fieri, aut ſtantibus aut ſedentibus non-bis.

Οὐρανοσκόπος piſcis perpetuò aſpicit cœlum.

Surſum aſpicere, eſt mête naturam rerũ conſiderare.

Crus ambulationis organũ.

Pedum conſtructio valde opportuna.

Pedes homini præſtitit eſſe tum detectos, tum molles.

Ambulatio quomodo fiat.

Stare poſſe homines duobus mutilis pedibus moueri autem non item.

Stationi firmæ amplos & oblongos pedes eſſe appoſitos.

Pes hominis imitatur manum.

Pes etiam apprehenſorium organum.

Ταρσὸς æquiparatur carpo.

Πεδίον, ſiue plãta, eſt quaſi metacarpio ſimile.

Talus.

Calcaneum.

Nauiforme os.

Baſis inſtrumenta.

Pedum conſtructio.

Pedum partes internæ, cur altiores, & magis cauæ externis.

Aſtragalus. Talus.

Cubiforme os.

Scaphoides. Tarſi oſſa tria.

tuitur: quod verò aſtragalo, ſcaphoides dictum, ſimiliter ipſi aſtragalo ſublime eſt, & ſublatum à terra, interna regione pedis locatur. Pari autem modo tria tarſi oſſa huic coniuncta, & ipſa ſublimia apparent, & internis pedis partibus poſita ſunt: quibus externa parte firmum ac humile os cubiforme appoſitum eſt.

Calcaneũ ſubiacere ad perpendiculum toti cruri.

Sed calcaneum quidem ad exteriora pedis maximum quidem eſt factum, quoniam ad perpendiculum ſubiacet toti membro: læue autem partibus inferioribus, firmationis ſtabilis gratia: rotundum, vt non facilè pateretur.

Aſtragalus cõiungitur nauiformi oſſi.

Porrò aſtragalus altus, alto nauiformi coniungitur, fornici ſimilem perficiens figuram. His deinceps adiacent oſſa tarſi, tria quidem nauiformi coniuncta: quartum verò calcaneo.

Plantæ oſſa.

Poſt hæc ſunt plantæ oſſa, terram poſt aſtragalum contingentia, & nauiforme, & continua huic tria oſſa tarſi.

Pedis magnus digitus ex duobus tantùm articulis conſtat.

Deinde ſunt digiti, quorum maximus eſt non amplius ex trium oſſium ordinibus, vt reliqui, conſtitutus, ſed ex duobus. Cæterùm oſſi quod magno digito præpoſitum eſt, duo videntur ſubiecta eſſe inferiore parte, veluti ſuſtentacula quædam, & ſtabilimenta.

Planta proportione metacarpio reſpondet.

Ac planta quidem, proportione omninò metacarpio reſpondet. Verùm in pede, ceu vno ordine omnibus iacentibus digitis, quantus eſt illorum numerus, tantus meritò eſt & oſſium plantæ, quæ præponuntur illis.

Tarſus proportione reſpondet carpo.

Sed nec carpi quidem ad tarſum proportio conſtructionis obſcura exiſtit. Siquidem ex quatuor oſſibus tarſus conflatus eſt, ex duplicatis autem carpus, ceu ex duobus ordinibus conſtans. Nam ex pluribus & minoribus componi particulis apprehenſorium inſtrumentum erat expediens: vt ex maioribus, ſed paucioribus, ambulatorium. Anteriores igitur partes pedis adamuſſim perſimiles comprehenſoriis, ex æqualibus illis numero oſſibus conſtant. Poſteriores verò, quum inſtrumenta omnino ſint greſſus, nullam habent in manu proportione reſpondentem particulam. Reliqua pars media ambarum, qualis exiſtit tarſus, vtriuſque imitatur naturam.

Cubiforme os.

Os itaque quod ab externis ipſius partibus eſt locatum, quod ſanè & cubiforme dicitur, inarticulatur cauitati calcanei, ad finem adiacenti.

Nauiforme os.

Reliqua verò tria tres cubis nauiformis oſſis obequitant.

Aſtragalus.

Hoc autem ipſum rurſus circumambit caput aſtragali, qui iacet inter adnata tibiæ & fibulæ, supernè à lateribus, & præterea à tergo ab ipſis comprehenſus. Superiacet autem calcaneo duabus eminentiis, ibi in duabus cauitatibus eius firmatus.

Pedis motus à quibus dearticulationibus proficiſcantur.

Atque extendere quidem & flectere pedem, ſupernæ aſtragali dearticulationis eſt opus: ad latera verò circumferre, opus eſt dearticulationis quæ fit ad os nauiforme.

Calcaneũ eſſe maximum os, firmiſſiméque dearticulatũ.

At pedem & crus firmari, ſicuti & ſuſtinere vniuerſum corpus, ad ipſum præcipuè calcaneum pertinet: quod os, ea de cauſa non ſolùm cætera oſſa, ſed ipſum etiam aſtragalum magnitudine ſuperat, cum quo etiam habet articulationes firmiſſimas. Vt autem firmius dearticularetur, in medio ipſius & tibiæ aſtragalus eſt locatus, cohærens illi validis ligamentis cartilagineis.

Calcanei cutis duriſſima.

Duræ porrò calcanei naturæ, dura cutis ſubducta eſt, vt occurreret violentis occurſibus.

Pedis cauitas trium commodorum gratia efformata eſt.

At cauitas pedis, trium gratia conſtructa eſt, nempe internæ altitudinis, apprehenſionis, & leuitatis gratia. At hæc, in femore quidem eſt vnicum os, quemadmodum & in brachio: duo autem in tibia iis ſimilia, quæ in vlna cernuntur: quorum vnum quidem vocatur tibia, alterum verò fibula.

Tibia. Fibula. Femur eſſe omnium oſſiũ maximum.

Maximum omnium corporis oſſium femur meritò fuit. Primum nanque hoc, firmatum eſt cauitate, primúmque omnem corporis molem ſuperiacentem vehit: curuum quidem, priore & externa parte: reſimum verò, partibus his contrariis.

Blæſi ad genu qui fiant.

Quibus enim femur fuerit natura rectius, quàm conuenit, blæſi ſunt omnino ad genu.

Femoris partẽ ſupernam pro ſede iſchij cotylẽ ſortiri.

Superiori ipſius femoris parti, iſchij cotylem præparauit natura ſedem. Eius autem collum, ſtatim ex cotyle obliquum foras abſcedit, vt relinquatur locus internis femoris vaſis & muſculis: poſtea autem intrò rurſus reuertitur, verſus genu. Ad hæc, magis quidem ſima retrorſum, antrorſum verò magis, curua quum ſit ſtructura femoris, ad ſeſſiones idonea exiſtit.

Femoris ſtructura idonea ad ſeſſiones exiſtit.
Tibiæ ſtructura.

Quin & tibiam ipſam circa ſupernas partes magis curuam extrinſecus natura fabricata eſt, firmitudinis & velocitatis ratione. Nam inferiores partes illius, quæ ſunt ad malleolos, intrò ſeſe reflectunt. Quemadmodum igitur ſinguli in manu digiti, à duplicibus quidem maximíſque flectuntur tendonibus: ab aliis autem ſimplicibus minoribúſque extenduntur: atque ab aliis adhuc minoribus ad paruum digitum abducuntur: ac denique ab aliis illis minoribus reliquus motus internus ad pollicem obliquè agitur:

Digitorum pedis motiones.

ita dicamus etiam, & in vnoquoque pedum digito hos quatuor motus meritò ineſſe, quum è maximis quidem tendonibus digiti pedum flectantur, à minimis autem parte interna conuertantur obliquè. Porrò media inter vtroſque eſt magnitudo extendentibus, & parte externa circumagentibus. Non tamen æquè magni ſunt in pedibus flectentes, ac in manibus: quia non itidem vt manus, pedem conſtituere oportebat inſtrumentum apprehenſorium, ſed baſis firmandæ organum. Quanto igitur pes manu eſt maior totus tota, tanto huius digiti illius digitis, & tendones tendonibus ſunt minores.

Tendonũ mouentium digitos pedum, duo tantum genera produ cuntur à muſculis tibiæ.

Non ergo fuit æquum, quatuor genera tendonum mouentium digitos pedum à muſculis tibiæ produci, quemadmodum in manu à muſculis vlnæ: ſed duo ſola, nempe alterum, quod eorum extenſionem efficeret: alterum quod flexionem primi & tertij eorum, qui ſunt in quatuor digitis, articulorum. Motus itaque cuique articulo digitorum pedis molita eſt quatuor natura, & quinque principia ipſorum, vt in manu; non tamen omnia ex locis proportione reſpondentibus prodeuntia. Tria ſiquidem ab ipſis pedibus motus principia oriuntur, duo verò deferuntur ex tibia. Etenim in ipſo qui ad plantam eſt loco, muſculos obliquo motui interno præitu ros conſtituit: in reliqua verò ipſius parte tota vſque ad calcaneum eos locauit, qui ſecundum articulum cuiuſque quatuor digitorum flectunt, magno digito excepto, qui à maioribus tendonibus germinationem inſertam ſecundo ſuiipſius & tertio articulo habet, vt is qui eſt in manibus. Pariter & ex ſuperioribus pedis partibus alios poſuit muſculos, motui externo obliquo inſeruientes. Quare supernè quidem ex tibia, duo * principia motus deſcendunt: inferiore verò parte prodeunt ex pedibus tria.

Tẽdonum qui inſeruntur pedibus implicationes.

Tendones in pedes inſerti, modo quodam ſimillimo neruis à ſpinali medulla colli in tota brachia productis, implicantur, commiſcentúrque inter ſe, vt offenſionibus multò fortius reſiſtant. Ob id ipſum nanque, vel vbi magnitudo interualli magna fuerit, vel locus periculoſus, ibi miſtionem huiuſmodi machi-

Muſculi parui in pede ab anatomicis ignorati.

natur natura. Muſculi autem valde parui, ab anatomicis non animaduerſi, primum articulum cuiuſque digiti flectunt, pariter in manibus, pedibúſque. Iam verò fines tibiæ, fibulæque ſimul inter ſe vniti & coniuncti, femori exactè in genu ipſo adaptantur.

Tibiæ ineſſe tredecim tendonum capita.

In tibia porrò tredecim capita ſunt tendonum, retrorſum quidem ſex, antrorſum autem ſeptem, mouéntque pedem ſecundum omnes conuenientes eis motus.

Pedi conueniunt motus quatuor.

At conueniunt toti pedi abſque digitis, motus quatuor, vt carpo. Etenim à muſculo tibiæ ſupertenſo antrorſum, enaſcitur quidam tendo robuſtus, qui in duas partes diuiſus, partibus circa magnum digitum pedis inſeritur. Ab eo verò muſculo qui fibulæ circumtenditur, prodiens tendo alius, iis inditur partibus, quæ ante paruum digitum ſunt. Qui duo ſi vtrinque tenſi fuerint, attollunt, reſimúmque reddunt pedem vniuerſum: altero verò actionem obeunte, motus ad obliqua fiunt. Quinetiam ex poſterioribus partibus, proportione eorum qui ſunt in manu, oppoſuit natura duas muſculorum germinationes, quæ contrarios dictis motus pedis efficiunt. Quarum minor à muſculo, qui per profundum fertur, orta, in eum, qui eſt ante magnum digitum, locum infernè implantatur. Altera verò maior eſt, conſpicuus ille tendo, qui in calcaneum, fortiſſimum omnium pedis oſſium, & principaliſſimum ambulationis inſtrumentum, retrorſum ſupernè inſeritur: qui vel ſi ſolus aliquando patiatur, pes neceſſariò claudicat.

Calcaneum fortiſſimum omnium pedis oſſium, & principaliſſimum ambulationis organũ.

Tendo in calcaneum inſertus, ex tribus aliis tendonibus conſtat.

* Is tendo ſolus, ex tribus aliis in ipſum venientibus, atque à maximis muſculis ortis, conflatur: vt ſi vel vnus ipſorum, aut etiam duo afficiantur, reliqui, aut reliquus ipſam actionem obeat. Vbi enim hic tendo calcaneum ad ſeipſum trahit, ſic membrum vniuerſum obfirmat, vt ſi altero pede ſtare aliquando velis, non poſſis facilè euerti, neque labefactari. Meminiſſe autem in vniuerſum conuenit, obliquos quidem in membris muſculos, obliquos motus præſtare: rectos autem exactam flexionem, aut extenſionem moliri.

Obliqui muſculi obliquos motus præſtant.

Recti muſculi, exactam flexionem aut extenſionem moliuntur.

Quum igitur tres ſuræ muſculi ipſum calcaneum moueant, & depilem pedis partem conſtituant: poſt illos autem, tres alij digitos flectant, & in pede conuenientem motionem ædant, iure optimo poſterioris tibiæ partis ſex omnino muſculi fuerint, vnuſquiſque ſecundum rectitudinem particulæ quam eſt motutus, locatus.

Tibiæ poſteriori parti muſculos ſex ineſſe.

Tibiæ anterioris, muſculi ſex, aut ſeptẽ.

Quinetiam anteriores muſculi tibiæ, ſex aut ſeptem cenſentur. Nempe vnus, qui quatuor extendit digitos. Ex vtraque verò ipſius parte, rurſus alius vnus, qui in triplicia tendonum capita deſinit. Quibus tum ipſis, tum ipſorum vtilitatibus; ſi quis intendat animum, ipſos ſex, aut ſeptem vniuerſos ſtatuet. Quòd autem vnguibus pedes proportione reſpondeant manibus, quódque eis hoc vt apprehenſoriis organis inſit, verbis nihil eſt opus.

Cutis pedi qualis ſubdita.

Cutem ipſam, non laxam, aut ſubtilem, aut mollem, ſed conſtrictam & mediocriter duram, ſenſilémque, vt non facilè pateretur, ſubdidit pedi ſapientiſſimus ille conditor noſter: cui commentarios hos ceu hymnos quoſdam compono, in eo veram eſſe pietatem exiſtimans, non ſi taurorum ἑκατόμβας ei plurimas quiſpiam ſacrificarit, & caſias, aliáque ſexcenta vnguenta ſuffumigarit: ſed ſi nouerim ipſe primus, deinde expoſuerim aliis, quænam ſit ipſius ſapientia, quæ virtus, quæ prouidentia, quæ bonitas: ignoratio quorum, ſumma impietas eſt, non ſi à ſacrificio abſtineas. Quòd enim cultu conuenienti exornarit omnia, nullíque bona inuiderit, id perfectiſſimæ bonitatis ſpecimen eſſe ſtatuo. Inueniſſe autem quo pacto omnia adornarentur, ſummæ ſapientiæ eſt: at effeciſſe omnia quæ voluit, virtutis eſt inuictæ.

Commentarios hos Deo, ceu hymnos quoſdam conſcripſit Galenus.

Pietas vera quæ.

Impietas ſumma quæ ſit.

Bonitatis diuinæ ſpecimen perfectiſſimũ.

Virtutis inuictæ opus.

Ne igitur mireris, vniuerſa cœleſtia corpora ſummo eſſe artificio diſpoſita: néve eorum ordo vel pulchritudo adeò te attonitum reddat, vt ſi inferiora hæc comparaueris, parua tibi eſſe videantur, & omni ornatu carere: ſiquidem ſapientiam, virtutem, & prouidentiam, hîc quoque inuenies. Nam tametſi ex ſanguine menſtruo & ſemine, immortale animal, aut impatibile, aut ſemper mobile, aut ſplendidum & pulchrum, æquè ac ſol eſt, non potuerit conſtitui, in ipſa tamen vilitate materiæ, conditoris ars ſplendeſcit.

Conditoris artem ſplendeſcere etiam in vilitate materiæ.

Attonitum enim facit, idiotam quidem, materiæ: artificem autem, pulchritudo artificij.

Idiotam reddit attonitum pulchritudo materiæ.

Artificẽ reddit ſtupidum pulchritudo artificij.

Etenim ſol & luna, diuina quidem & cœleſtia ſunt corpora: nos autem terreæ ſtatuæ: opificis tamen induſtria in vtroque æqualis.

Homines eſſe terreas ſtatuas.

Paruam & abiectam eſſe partem animalis pedem, quis inficietur? magnum verò & pulcherrimum omnium quæ ſunt in mundo eſſe ſolem, ne hoc quidem ignoramus. Neutrum tamen corpus commodius potuiſſet locari, quàm eſt locatum. In mundo enim medium eſſe ſolem inter errantia ſydera, infimum autem in animali pedem, neceſſe fuit. Maximum & pulcherrimum rerum omnium eſſe mundum quis tandem negat? Sed & animal, veluti paruum quendam mundum eſſe, aiunt veteres naturæ periti: eandem nanque in ambobus inuenies ſapientiam creatoris.

Solem eſſe pulcherrimum omnium quæ ſunt in mũdo.

Solem eſſe medium inter errantia ſydera.

Mundum eſſe maximum & pulcherrimum rerum omnium.

Animal eſſe veluti paruum mundum.

Quòd ſi ſolem quidem oſtendere in corpore animalis non liceat, licebit certè oculum, organum luci diſſimum, & quamſimillimum ſoli.

Oculum eſſe organum lucidiſſimum, & quàm ſimillimum ſoli.

Sed neque oculo, nec cerebro deterius eſt pes conſtructus, ſi vtraque pars ad actiones cuius gratia fuit facta, ſe habeat optimè. Neque cerebrum ſine pede ſe probè haberet, neque pes ſine cerebro: eget enim, opinor, illud quidem vehiculo, hic autem ſenſu. Vehiculum enim cerebri eſt pes, ac totum corpus reliquum: ſenſum autem ipſis cerebrum præbet.

Pes eſt vehiculũ cerebri.

Cerebrũ præbet corpori ſenſum.

Etenim illius tendonis triplicis qui ad calcaneum deſcendit, ſuperficialis portio ad inferiorem partem pedis prætergreſſa, cuti ad intrinſecum veſtigium ſubducitur: profunditati autem pedis, quæ eſt ſub cute, in qua etiam duo parui muſculi ſunt, diſtribuuntur parua germina eorum neruorum, qui à ſpinali medulla oriuntur. Per quæ organa pars pedis inferior facultatem ſentiendi ſuſcipit.

Planta pedis vnde facultatem ſenſitricem ſuſcipiat.

Vt autem neque admodum ſenſilis ſit, neque promptè patiatur, exceſſus vtroſque vitauit natura, mediam exactè fabricata infernam pedis cutem, inter mollem & duram. Porrò fibula extrinſecus tibiæ eſt attenſa, tenue admodum os, & multò minus quàm tibia. Atque vna quidem fibulæ vtilitas eſt, dearticulationis ad aſtragalum, à qua extenditur pes, atque flectitur. Altera autem, quòd omnia vaſa & muſculos tibiæ cuſtodiat ab iniuriis extrinſecis. Tertia vtilitas eſt in externo femoris capite, quod tibia ſuſtinet. Ad id enim loci adfirmata, firmitudini & ſecuritati non parum confert.

Fibula extrínſecus tibiæ eſt attenſa.

Fibulæ vtilitates.

Cæterùm quum tibiam portandi femoris gratia præſtaret eſſe maiorem, vt autem ipſa moueretur facilè, minorem, eſsétque neceſſarium alterum eligere, quum ambo ſimul conuenire non poſſent: ratio quidem fuit eligere quod vtilius, alterum verò non omnino negligere. Propterea igitur minorem fecit femore tibiam,

Tibiam eſſe minorem femore.

non

non tamen vſquè eo minorem, vt non poſſet iam tuto ipſum portare. Ad hæc, ſi abſque articulis fuiſſet conſtructum crus, nec extendi poſſet, nec flecti: in multas autem articulationes diuiſum, lubricum ac fallax eſſet adeò, vt nunquam conſtanter vno crure ſtare poſſemus, quin confeſtim circumuerteremur, & caderemus. Quare ipſa prudens natura, tantum ex vtroque accepit, quantum neque motus facilitatem, neque firmationis ſecuritatem vitiaturum erat. Iam verò adnata oſſis ipſius femoris, adeò congruentes in tibia cauitates ſortiuntur, vt neque laxus ſit inceſſus ipſorum, neque motu difficilis propter loci anguſtiam. Circumpoſita quoque ligamenta continent articulationem, adeò vt flectentibus nobis aliquando, aut extendentibus plurimùm, femur à tibia non excidat. Patella quoque vocata, os cartilaginoſum, anteriores partes articulationis omnes coërcet, prohibens quidem & ipſum femur prolabi ad anteriora; atque ne nos cadamus haud modicam præbens vtilitatem. Quatuor enim quum ſint regiones circa articulum genu, anterior, poſterior, dextra, & ſiniſtra: anteriori quidem, ceu magis fallaci, cæteriſque magis laboraturæ, appoſuit patellam: externæ, quæ periculis magis obnoxia eſt, quàm interna, vnum ligamentum rotundum, validumque, ſimul cum fine lati cuiuſdam muſculi applicuit: internæ aliud indidit ligamentum. At poſteriori, plus nimirum laboraturæ, quàm paſſuræ, neque os neque inſigne ligamentum appoſuit, præter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur. Omnes porrò muſculi in femore, ſenario numero ambiuntur. Tres quidem maximi, qui in anteriori ſunt femoris parte, recta ad genu feruntur: quorum vnus quidem implantatur patellæ, duo autem reliqui, vnum maximum gignunt tendonem, qui dilatatus, inhæret etiam toti patellæ, conſtringens ipſam prorſus, & coniungens ſubiectis. Poſtea verò, prætereuectus articulum, inſeritur anterioribus partibus tibiæ, ipſam, ſi tenſus fuerit, attollens ſurſum, & totam extendens genu dearticulationem. Alij verò duo muſculi vtraque prædictorum trium parte, hic quidem externus, ille autem internus, ad laterales tibiæ inſeruntur partes, obliquæ motioni vterque præfectus. Qui nanque externus eſt, foras abducit: alter verò, crus intrò adducit. Enaſcitur autem hic quidem, ex commiſſura oſſium pubis: ille, ab extimis partibus coxæ. In medio inter hos ſpatio, aliæ tres ſunt muſculorum explantationes, ordine poſitæ, paruis motibus ipſum genu mouentes. Flectit enim genu, & ad interiora adducit tibiam is, qui eſt interiori continuus. Abducit autem foras ſimul flectendo, is qui tangit externum. Reliquus verò, qui & medius omnium eſt, in femoris caput internum inſertus, flectit quidem totum quoque femur, cum eo autem ſimul & tibiam attrahit. Qui ſupereſt autem nouem muſculorum articulationem ipſius genu mouentium, ſtrictus & longus ex oſſe ilium ortus tollit ſurſum tibiam, illa maximè figura crus totum ſtatuens, in qua emollientes & ſubigentes ſurſum ferimus pedem ad inguen alterius cruris. Præter hos omnes, eſt paruus muſculus poplitis, qui flectit genu. Porrò prima actio cruris, cuius gratia factum eſt, ambulatio eſt: ad quam tribus illis magnis muſculis ipſum crus extendentibus (quibus debetur robur totius ferè motus qui fit in genu) maximè nobis eſt opus, quum nimirum toti cruri extenſionem rectam ſuppeditent. Tribus autem his tres oppoſuit retrorſum natura, non æquè robuſtos tamen, neque in tendones, vt illi, validos deſinentes, quum non ſit æqualis dignitas extendentis genu motus, & flectentis. At motus cruris ad latera, ex abundantia eſt. Deſcendunt autem muſculi femoris ſemper ad caput tibiæ præterita articulatione. Nam quemadmodum qui per quoſdam funiculos lignea ſimulachra mouent, vltra articulos ad caput membri mouendi, eos applicant, ita & natura multò prior quenque articulum fabricata eſt. Ex dictis igitur conſtat liquidò, eandem conuenientes animi motibus & potentiis vniuerſas corporis particulas cunctis animalibus conſtruxiſſe.

Adnata femoris.

Ligamenta femori tibiam nectentia.

Patellæ vſus.

Genu regiones quatuor, quibus præſidiis fulciantur.

Femoris muſculi ſex.

Poplitis muſculus flectit genu.

Ambulatio eſt prima actio cruris.

Ambulationi qui ſunt neceſſarij muſculi.

Motum cruris ad latera, ex abundantia eſſe.

Femoris muſculos deſcendere ad caput mouendæ tibiæ, articulatione præterita.

Particulas corporis eſſe à natura conſtructas congruentes animi motibus.

GALENI PERGAMENI de vſu partium, LIBER QVARTVS.

Qvandoquidem nutriri neceſſe erat animalis particulas: ingreſſus verò cibariis in corpus, vnus adeſt per os: communis ſanè & maxima, primáque omnium via eſt, quæ ab ore ipſo fert ad ventriculum: quaſi ad promptuarium quoddam, omnium particularum commune, in medio animali poſitum. Cuius viæ, nomen quidem proprium, œſophagus, ſeu gula eſt: commune autem, ſtomachus, at promptuarium ipſum, alimentum vniuerſum excipiens, illud accuratè elaborat, quod in eo quidem reperitur inutile, atque recrementitium, infernè pellens: quod verò benignum, vtiléque, per venas quæ tum ad ipſum ventriculum, tum ad inteſtina perueniunt, diſtribuens. Porrò venæ alimentum ipſum, prius in ventriculo elaboratum, & ſuſcipiunt auidè, & ad aliquem concoctionis locum communem totius animalis deferunt, quem nominamus hepar. Ingreſſus autem in locum hunc, multis anguſtis diuiſum viis, vnus eſt, quem appellamus portas. Nec verò ſolùm deducunt ex ventriculo nutrimẽtum venæ ſed attrahunt etiam illud ad hepar, præparantque, modo, quo ipſum, ſimillimo: quippe quæ natura ſint illi ſimiles, & primum germen ex illo ducant. Ipſum autem hepar, poſtquam id nutrimentum acceperit, à famulis iam præparatum, obſcuramque ſanguinis ſpeciem referens, inducit ei poſtremum ornatum, ad ſanguinis exacti generationem. Ac velim impræſentiarum intelligas, diſtributum à ventriculo ad hepar chylum, à viſceris caliditate, veluti vinum in dolio muſteum, feruere, concoqui, alterarique in ſanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipſis excrementis, quod fæculentum quidem ac craſſum eſt, ſubſidere: innatare verò, quod tenue ac leue exiſtit; & veluti ſpumam quandam in ſuperficie ſanguinis fluitare. Quorum excrementorum, huic quidem quod flauum & leue eſt, excipiendo, natura ad hepar veſicam quandam appoſuit: illi autem, quod craſſum & limoſum exiſtit, lienem in ſiniſtris ventris partibus ſubdidit, & quendam veluti ſtomachum ex ſima regione ipſius ſplenis productum, venoſum vas ad portas extendit, vt nihilo minus hepar certè purgetur, quàm ſi prope ipſum eſſet ſplen locatus. Poſtquam igitur humor, qui in cauis hepatis ad animalis nutrimentum paratur, prædicta duo excrementa depoſuit,

Ventriculum eſſe veluti promptuariũ commune omnium corporis particularum.

Oeſophagus.

Gula.

Stomachus.

Ventriculi munus.

Venæ à ventriculo cibum elaboratum ſuggerunt hepati.

Portæ.

Venas præparare alimentũ eodem modo quo hepar.

Hepar inducere ſanguini extremum ornatum.

Sanguificationis ad feruorem muſti collatio.

Veſicam fellis ſanguinem repurgare à bile.

Lienem in ſiniſtris locatum eximere melancholicum ſuccum à ſanguine.

depoſuit,& ab innata caliditate coctioně exactam indeptus eſt, ruber iam & purus ſurſum ad gibbas hepatis partes aſcendit. Excipit autem ipſum illic vna vena maxima, ex gibbis hepatis, orta, quæ veluti aquæductus ſanguine plenus,ad vtranque animalis partě fertur,ſuperiorem ſimul & inferiorem, vnde per totum corpus, in ramos ſciſſa varios diſſeminatur. At in hac quoque vena, multo adhuc humore tenui & aquoſo, qui vehiculum nutrimenti exiſtit, plenus eſt ſanguis:Eundem, quem ille, vſum præſtat animalibus aqua. Siquidem ex ea nutriri nulla particula poteſt; diſtribui verò ex ventre, quod nutriturum eſt, non poterat, niſi deductum fuiſſet à quopiam ita liquido. Has igitur tenues humiditates, poſtquam ſuo officio perfunctæ fuerint expurgant renes, inſtrumenta cŏcaua,ſtomachis aliis quidě trahentia, aliis autě eas emittentia. Adiacent enim vtrinque ipſi venæ cauæ (quam paulò antè diximus maximam) paulum ſub hepate, vt quicquid in ipſam ſanguinis aſſumatur, confeſtim purgetur, ſolusque poſtea is purus eat per totum corpus, pauca omnino ipſi aquoſa humiditate permiſta. Inſeritur autem ipſius venæ ſuperior pars, ad cordis ventriculum dextrum, ſaltem in quibus is ineſt. Porrò ventriculo ineſt facultas quædam propriæ qualitatis attractrix:ineſt & quædam alia receptorum retentrix: & rurſus alia excretrix ſuperfluorum: ſicuti & ante has omnes, alteratrix quædam,propter quam illis quoque ventriculus eguit. Sed aliis quidem omnibus animalis particulis, quanquam eaſdem facultates habeant, non indidit natura ſenſum eorum quæ deſunt:ſed in plantarum modum nutriuntur hæ, aſſiduè ex venis alimentum haurientes. Soli verò ventriculo, & maximè eius partibus, iis quæ ad orificium pertinent,ſenſum indigentiæ contulit,ad ſumendum cibum animal excitantem. Quum enim totius corporis partes nutrimentum ex venis à caua prognatis trahant, ipſa rurſus caua ex venis hepatis, hæ rurſus ex iis quæ ſurſum ad portas feruntur, illæ rurſum ex ventriculo & inteſtinis: certè vbi nulla iam ſuperſit amplius particula, à qua ventriculum capere oporteat, neceſſum eſt animalibus, extrinſecus ipſum replere: in eóque differunt iam animalia à plantis. Siquidem his, etſi quammaximè illas quatuor facultates, paulò antè memoratas, habere contigerit, eis tamen ſenſus eorum, quæ ſibi deſunt, non ineſt. Non enim per os nutriendæ erant, promptuarium copioſi alimenti ſubiectam habentes terram, cui cohærentibus atque vnitis ſemper alimenta adfluunt. Ipſi verò ſubſtantiæ animalium, præterquàm quòd multum à terra differt, inſuper etiam motus voluntarius adeſt, & loci ex loco mutatio: vnde impoſſibile fuit ipſis, plantarum ritu, ſugere humorem ex terra. Opus igitur erat vnumquodque familiaribus ſibi nutrimentis nutriri, eáque id temporis edere, quo ventriculus indigentiam perciperet. At quum nulla animalis particula ex ſe ſenſum habeat, affluere ventriculo huiuſmodi facultatem aliunde oportebat, veluti per canales à principio ſenſifico. Cuius rei gratia ad eum par neruorum haud mediocre ſupernè defertur, & diſſeminatur: contexitque maximè quidě os eius, & partes ipſi continuas, & in reliquas vſque ad ventriculi fundum protenditur. Poſitus eſt autem ventriculus non ſtatim poſt os, ſed quem vocamus thoracem, & quæ in ipſo ſunt viſcera, præpoſuit natura, vt ille quidem in inferioribus partibus effluuia habeat ſuperfluorum: hic autem per os attrahens,& rurſus emittens aërem, vocis & reſpirationis fiat conditor. At verò fundum ventriculi in dextra animalis parte conſiſtit, quod iecur in regione ſimiliter dextra ſuperioríque amplexatur, ſeptum tranſuerſum contingens. Lien autem ſiniſtris ipſius ventriculi partibus inferioribusque eſt protenſus. Ac meritò ſanè rotundus ſimul & longus factus eſt ipſe ventriculus:rotundus quidem,quòd hæc figura minimè omnium exiſtens læſioni obnoxia, etiam capaciſſima ſit. Omnium ſiquidem figurarum, æqualem in ambitu menſuram habentium, planarum quidem, circulus: ſolidarum autem ſphæra, maximæ ſunt. Oblongus autem,quoniam infernè quidem explantatio eius ad inteſtina eſt: supernè autem ad œſophagum ipſe idem progreditur: quà verò incumbit vertebris, comprimitur: ob idque ipſum vitiata eſt eius conuexitas. Iam verò ſuperius orificium ventriculi eſt inferiore latius, quòd illud quidem moles duras,magnas, & integras aliquando tranſglutiat: hoc autem nihil exire permittat, non in chylum & læuorem conuerſum. Atque eſt quidem gula ipſa pars quædam prælonga ventriculi, inteſtinum autem nequaquam. Quare tunicarum natura, ventriculo quidem & gulæ adſimilis eſt, inteſtinis autem diſſimilis. Interna nanque tunica in ventriculo ſimul & gula, membranoſior, villos rectos ſupernè deorſum tendentes habet: externa verò, & carnoſior, tranſuerſos, quales habent ambæ inteſtinorum tunicæ, idque meritò. Siquidem ventriculus trahat ad ſeipſum per ſtomachum cibum & potum, tanquam manibus, rectis his villis oportet, propellat autem tranſuerſis. Inteſtinis verò (attractrice enim facultate non indigebant) ſoli ad propellědum idonei ſunt facti villi. Quinetiam continua eſt interna ventriculi, ſtomachi, & omnium quæ in ore conſiſtunt, tunica, cùm ad attractionem contentorum in ore ciborum, tum vt lingua deorſum trahatur cum muſculis qui ſunt ad tonſillas, à quorum omnium tenſione, ſublato larynge, & currente ſurſum ad epiglottida, obturatóque ab ea, repentè ac ſimul humor influere in pulmonem prohibetur. Ac duriora quidem & denſiora ſunt interna horum, quàm inteſtinorum: quia inteſtina ſanè, ad diſtributionem: ventriculus verò, & ſtomachus, & os, ad patiendi difficultatem ſunt comparata, ob magnitudinem, aſperitatem, atque duritiem eorum quæ tranſglutiuntur. Ob id ipſum tunica quæ communis ori, ſtomacho, & ventriculo exiſtit, rarior & mollior fit paulatim, vſque ad fundum ventriculi. Neque ob aliam rem quamplurimæ quidem ad ſingula inteſtina immittuntur venæ: paucæ autem ad inferiora ventriculi, paucæ etiam ad eius oris partes: & omnino obſcuræ quædam ad œſophagum: hic ſiquidem via erat ciborum tantùm: ventriculus verò, coctionis organum: vt inteſtinum, diſtributionis. Ambit autem ventriculum hepar, amplexaturque quibuſdam lobis ceu digitis, vt ille quidem ab hoc, cibaria verò ab eo calefiant. Habet etiam ventriculus vt ex ſiniſtris longum lienem protenſum, à quo ſiniſtræ illius partes calfiunt, ſic retrorſum ſpinam & ſpinales muſculos: illam quidem ceu propugnaculum quoddam denſum: hos autem veluti ſubſterniculum molle, à quibus eius calor fouetur. In reliqua verò ipſius anteriori parte, cale-

factionis

Venæ cauæ diuaricatio.

Serum eſſe vehiculum ſanguinis.

Aquam haudquaquam nutrire, deducere tamen alimentum per corpus.

Serum expurgant renes à ſanguine.

Venæ cauæ inſertatio in cordis ventriculum dextrum.

Ventriculo ineſſe quatuor naturales potentias, ſeu facultates.

Ventriculo ſoli ſenſum indigentiæ contuliſſe naturam.

Animalia à plantis quo differant.

Plantis non ineſſe ſenſum eorum quæ ſibi deſunt.

Animalibus adeſſe arbitrarium motum.

Particulam nullam ex ſe habere ſenſum.

Neruorum par vnum diſſeminari in ventriculum.

Thoracem eſſe inter os & ventriculum.

Fundum ventriculi conſiſtere in dextra animalis parte, inibíque foueri ab hepate.

Lienem ſiniſtris ſubtendi vẽtriculi partibus.

Ventriculus cur rotundus.

Figuræ rotundæ quæ ſint.

Figuræ omniũ maximæ.

Ventriculus cur oblongus.

Ventriculi orificium ſuperius, cur inferiore latius.

Gulam eſſe partem ventriculi.

Tunicis ventriculi & gulæ quæ fibræ adſint.

Inteſtinorum ambas tunicas habere villos tranſuerſos.

Inteſtina non indigere facultate attractrice.

Tunica ventriculi, gulę, & omnium quæ in ore conſiſtunt, cur ſit vna continua.

Inteſtina eſſe ad diſtributionem condita.

Venarum meſeraicarum diſtributio inæqualis.

Ventriculum cur amplexetur hepar.

Lien.

Spina.

Omẽti natura.

factionis gratia, generauit natura omentum,cor-pus denſum, ſimul & leue, ac præterea calidum: cuius argumento eſt, quòd facilè in flammam vertatur. Nihil ſiquidem frigidum promptè comburitur. Id igitur corpus, ex duabus quidem tunicis denſis atque ſubtilibus,ſibiipſis incumbentibus, quamplurimis verò arteriis & venis, pinguitudinéque non pauca conflatum, per totum ventrem extenditur,vt illius caliditatem foueat.Quare quibus pars huius,ob vulnera,adempta eſt,omnes infeliciter concoquunt, plurimiſque fomentis egent.Eſt & alia membrana peritonæos dicta,quæ viſcera omnia, quæ in regione ventris ſub ſepto tranſuerſo ſunt, contegit, ab eisque muſculos incumbentes diſtinguit, citátque excretionem aridorum excrementorum, ac breuiter impedimento eſt, quo minus facilè flatibus (quorum tamen pars crepitu ventris ſolet ſæpe vacuari, ſicuti & halituoſior pars concoqui vbi viſcera ſunt valentia) diſtendantur inteſtina & ventriculus, ſingulis priuatim firmum tegumentum exiſtens. Siquidem anterioribus ipſorum omnium partibus eſt prætenſum: procedit autem illinc ad dextram & ſiniſtram * per ilia, vſque ad lumborum vertebras: quo fit vt ſingulis inteſtinis ac viſceribus, præterea tum arteriis omnibus, venis, & neruis, circuntendatur. Quod verò ad reliquas eius extremitates pertinet, ſuperior quidem ſepto tranſuerſo infernè adhæreſcit: inferior autem oſſibus pubis, & præterea ilium. Porrò inſtrumentorum in illis duabus ſitorum partibus, quæ ſuperiori quidem parte ſunt (cuiuſmodi eſt ventriculus atque hepar) à peritonæi portione ſepto tranſuerſo infernè adnata: quæ verò inferiori (vt tum veſica, tum inteſtina) ab ea quæ oſſibus pubis hæret, veſtiuntur. Quod autem à ſepto tranſuerſo adnaſcitur ori ventriculi extrinſecus, vnitur iis quæ vtrinque à dorſo aſcendunt; eſtque id principium generationis tertiæ tunicæ ventriculi, extrinſecus ipſum vndique ambientis: quam ſanè operimentum quoddam ac propugnaculum ſecundæ tunicæ carnoſæ circumpoſuit natura,eáque exiſtente craſſa pro ligamento vtitur, ad ventriculum totum cum corporibus quæ iuxta ſpinam ſunt colligandum. At verò omentum oritur ab eis peritonæi partibus, quæ à dorſo vtrinque aſcendunt, ſibi inuicem occurrentes ad altiſſimam partem ventriculi. Quum enim ex illa dorſi regione produxiſſet natura venas & arterias quàm plurimas ab vtroque magno vaſe, ſimul produxit cū eis vtrinque peritonæi particulas, vniuſcuiuſque prædictorum vaſorum partem ad ſeſe attinentem, circumueſtientes & colligantes. Mediam autem inter vaſa regionem contexunt peritonæi portiones, veluti filamenta quædam,ſibi inuicem incumbentes, ibíque plurimum adipis congerunt, quod fouet ſimul ventrem, inungítque membranas,ac per inediam calore natiuo ſuggerit alimentum. Talis itaque conſtitutio omenti,ſiue epiploi,quod quidem etiam ſpleni inferitur, corporíque παγκρέα vocato,Pari modo exortui,qui ſit in tenue inteſtinum, & meſenterio, & colo, & ipſius denique ventriculi ſimæ parti alligatur. Eſt autem id, quod veluti hepatis caro exiſtit, primum ſanguinis gignendi organum, atque venarum principium. Quare natura ipſius, ſanguini eſſe videtur proxima. Etenim ſi hoc quidem agit caro hepatis, vt ſibi chylum aſſimilet: nihil autem contrarias, aut omnino multùm differentes qualitates poteſt recipere, niſi per media prius iter fecerit: medium vtrique vtriuſque erit ſanguis, tanto à carne hepatis relictus,quanto ſuperat coctum in ventriculo chylū.Caro itaque hepatis, quæ ipſius corpus atque ſubſtantia eſt, primum ſanguinis gignendi organum; & venarum origo exiſtit. Quæ propter & venis quæ ad ventriculum & vniuerſa inteſtina pertinent, ineſt facultas quædam effectrix ſanguinis, qua ſuccum qui ex cibis diſtribuitur, in ſanguinem mutare ſunt aptæ, prius quàm is ad hepar perueniat. Poros verò qui ſunt in veſica bilem recipiente, perſpicuum eſt gratia ſeparandæ bilis conſtructos eſſe. Membrana autem exterior veluti cutis quædam hepatis eſt. Neruus in ipſum inſeritur,ne omnino viſcus ſit ſenſus expers: quemadmodum certè & arteria diſtributa cum venis, vt caloris natiui moderationem ipſi conſeruet. At verò multas venas illas quæ à ventriculo & inteſtinis omnibus ferunt ſurſum cibum ad hepar, quum ſemel vniuiſſet natura ad portas, rurſus intra ſubſtantiam hepatis in quamplurimas anguſtiſſimasque diuiſit,vt diutius hærens ac morans alimentum in viſcere, in ſanguinem perfectè tráſmutaretur. Vbi enim diutius natura voluit immorari materias, ibi tranſitum ipſis eſt molita difficilem. Venæ autem illæ quæ ſunt in hepate,omnium quæ ſparguntur in totum corpus, longè tenuiſſimæ ſunt, ceu nulli patiendi periculo expoſitæ (tutiſſimam enim habent ſedem in viſcere) & melius ita ſanguinem elaboraturæ. At pori attrahentes ad ſe flauam bilé, poſt venas alimentum ex ventriculo ſurſum ferentes, priores locati ſunt aliis venis id excepturis, vt videlicet ſanguinem opportuna horum vaſorum poſitione purgatum, commodè vena caua ſuſcipiat. Etenim his ſolis venis quæ in ſimis hepatis ſunt, ſubiecit natura arterias, haud ignata gibbis illius continuum eſſe motum ex ſepti tranſuerſi vicinia. Iure autem & paruæ admodum fuerunt, vt quæ refrigerationem ſolum ſimis viſceris ſuppeditarent. Minimum autem neruum hepati dedit natura, vtpote neque ad motum, neque ad ſenſum futuro ex vſu animali: quare eum aut non omnino in viſcus, aut non in totum inſeruit. Eiuſmodi ſiquidem facultatis hepar principium eſt, eæque actiones ſunt tum ipſi, tum eius venis concreditæ, cuiuſmodi & plantis inſunt. Non licet autem rectè inuenire vſum vllum cuiuſuis particulæ,totius organi actione ignorata.Porrò hepar facultatis nutritoriæ principium, copulari oportuit duobus principiis aliis, ſicuti & illa ſibi inuicem. Hepar ſiquidem, pecus quoddam (vt inquit Plato) eſt agreſte, ipſumque nutrire colligatum neceſſe eſt, ſi modò hominum genus ſit duraturum. At ratio, quæ homo eſt, ſedem in cerebro habens, veluti famulam quandam atque adiutricem iraſcentiam accerſit, quæ ſibi aduerſus hoc pecus auxilio ſit. Quo fit, vt ipſa principia tria, per proceſſus, vtputa, neruos, venas, & arterias, coniuncta, conditor noſter ſit machinatus, vt ſibi viciſſim obſequerentur. Ad hæc verò hepar, ventriculo, inteſtiniſque omnibus per venas, & colligantem ipſa tunicam iunctum, proprio etiam tegmine membranoſo, quod oritur à peritonæo, proximis corporibus colligatur.Omnia ſiquidem tunica hac obuoluuntur.Magno præterea alio vinculo, ſepto tranſuerſo: atque aliis quibuſdam membranoſis & paruis,coſtis nothis connexum eſt. Copulatur etiam & cordi hepar intercedente ſepto tranſuerſo, vtpote medio

Frigidum nihil promptè comburi.

Omenti cōſtitutio & vſus.

Peritonæi cōſtitutio & vſus.

Peritonæi cōnexio.

Vētriculi tertia tunica.

Omenti origo.

Omenti pinguitudinis vſus.

Epiploon: Παγκρέας corpus.

Hepatis caro primum ſanguificationis organum venarúmq; principium.

Mutari in contraria nihil poteſt,niſi per medium.

Sanguinem eſſe medium inter chylum & carnem hepatis.

Venis ineſt facultas ſanguifica.

Pori veſicæ fellis.

Hepatis tunica.

Hepatis neruus.

Hepatis arteria.

Hepatis venæ.

Moræ materiarum diuturnæ molitam eſſe naturam difficilē tranſitum.

Venas quæ ſunt in hepate, aliarum omnium eſſe tenuiſſimas.

Pororum bilem excipientium ſitus.

Venis quæ in ſimis hepatis ſunt ſolis ſubdidiſſe arterias naturam.

Hepati cur neruus exiguus datus.

Hepar cuius facultatis principium.

Vſus partis inueniri non poteſt actione illius ignorata.

Hepar agreſte eſt pecus.

Ratio(quæ eſt homo)in cerebro collocatur.

Principia animalis tria cur inter ſe ſint coniuncta.

Hepatis cum cæteris colligatio.

Septum tranſuerſum inter cordi & hepati.

dio inter vtrunque viſcus. Quippe vena caua, ſeptum tranſuerſum permeans, ab hepate ad cor aſcendit. Cuius venæ indumentum craſſum, tum venam ipſam, tum totum viſcus, ad ſeptum tranſuerſum alligat. Quum autem venæ ipſius eo in loco læſio, omnibus quæ in toto animali ſunt venis, eſſet futura communis (vulnerata enim ea, aut diuulſa, ſubitò velox ſequitur mors) haud ab re natura, in anterioribus quidem eius venæ iuxta dictam regionem partibus, ad maiorem ſecuritatem, craſſiſſimum indumentum: in poſterioribus autem tenuiſſimum appoſuit. Illæ enim his facilius læduntur. Quia verò ſeptum tranſuerſum non ſolùm à naturalibus diſtinguit vitalia, ſed etiam organum nec minimum reſpirationis exiſtit, vtrunque vicinorum viſcerum, ne videlicet illud comprimerent, quantum fieri potuit abduxit conditor noſter. Porrò lien limoſos & melancholicos ſuccos in hepate genitos trahit per venoſum meatum: attractos autem, non protinus in ventriculum excernit, ſed ipſe prius per multum ocium conficit atque immutat, vtens ad hanc actionem potiſſimum ipſis arteriis, quæ certè multæ & magnæ per totum viſcus feruntur: quarum aſſidua motione ſimul & innata caliditate, frangi & elaborari craſſi illi ſucci poſſunt. Quicquid igitur eorum in ſuccum huic viſceri maximè conuenientem tranſlatum fuerit, alimentum ſpleni efficitur. Quod autem prorſus inutile elaborari non poteſt, hoc ad ventriculum per aliū venoſum ſtomachum ſplen eructat. Eſt autem ſplenis corpus rarum admodum atque laxum, ſpongiæ inſtar, ſic vt craſſos & melancholicos ſuccos facilè trahat, excipiatque. Cæterùm ſplenis caro, tametſi laxa ſit, à pulmonis tamen carne magno ſpatio relinquitur. Laxiſſima ſiquidem ea eſt & leuiſſima,* parumque abeſt quin alba, vtpote ex ſpuma quadam veluti coagulata. Nutritur enim ex puriſſimo ſanguine, flauo, ſubtili, & ſpirituoſo, tanquam defæcato à corde. Splenis autem corpus, quum tanto rarius hepate ſit, quanto eſt craſſius pulmone, meritò ex tenuiori ſanguinis parte nutritur. Conſentiens quippe eſt ex arteriis quidem, tenuius: ex venis autem craſſius nutrimentum tranſumi, quum tunica arteriarum quàm venarum ſit denſior, & ſanguis ſubtilior & vaporoſior. Atque ex tali præſtitit laxam carnem nutriri, veluti ex craſſiori denſam. Cæterùm qui attrahitur ad ſplenem ſanguis, craſſior eſt eo qui eſt in hepate. Quia tamen elaboratus ab arteriis quæ illic ſunt, atque adeo venis, multò denſiorem tunicam habentibus, quàm quæ ſunt in hepate, non affatim, neque craſſus, carni ſplenis, ſed ſubtilis, & paulatim mittitur, ob id caro quidem huius viſceris rarior & leuior eſt, quàm hepatis, non tamen rubicundior aut flauior. Nam melancholicus erat is, quem purgauit humor, à quo elaborato nutrita eſt. Hepar verò benigno ſimul & craſſo nutritur, tum propter ſubtilitatem tunicæ venarum quæ ſunt in hepate, tum propter magnitudinem foraminum. In ſumma igitur, hepar ex rubicundo & craſſo ſanguine: ſplen ex ſubtili, ſed nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, ſubtili, ſpiritali, ac puro, alimentum capit. Præſtant etiam ſpleni maximum vſum arteriæ, contractione ſua illius expellentes excrementa fuliginoſa. Vt enim pulmo refrigeratione vehementi, quam dilatatæ arteriæ conciliant, ſic ſplen inſigni indiget purgatione, quæ contractis illis paratur.

Venæ cauæ indumentum.

Septi tranſuerſi vſus.

Lienis vſus.

Lienem elaborare melancholicos ſuccos.

Lienem nutriri ſucco melancholico, à ſe elaborato, atque mitiori reddito.

Lienem mittere quod elaborari non poteſt ad vicinū ventriculum.

Lienis ſubſtantia.

Pulmonis carnem laxiſſimam, nutriri ex puriſſimo ſanguine.

Lienem nutriri tenuiori, quàm hepar, portione ſanguinis.

Sanguis qui ad ſplenem attrahitur, craſſior eſt illo qui conſiſtit in hepate.

Splenis caro rarior eſt & leuior eſt illa, qua hepar cōſtat.

Hepar benigno & craſſo nutritur ſanguine.

Arterias contractione ſua expellere excrementa ſplenis.

Quare illi arteriæ multæ, & magnæ tributæ ſunt. Hepar verò nec tali egens purgatione, nec refrigerio magno, iure optimo paruis indiguit arteriis. Conuerſa autem ſunt ad hepar atque ventriculum, ipſius lienis ſima, quæ quidem venarum & arteriarum immiſſiones, & quæ ad omentum pertinet, inſertionem continent. Coquitur porrò alimentum, & in ipſo per inteſtina tranſitu: vt in venis omnibus, ſanguis: quum tamen neque inteſtinorum vllum coquendi alimenti, neque venæ ſanguinis gignendi gratia extiterint. Quemadmodum igitur venis (quum eas inſtrumenta diſtributionis ipſa natura feciſſet) facultatem ſanguinis generatricem indidit, ne dum per illas ferretur, tempus ipſi alimento periret fruſtra: ad eundem opinor modum & inteſtinis (ſubſtantia quorum haud multum à ventriculo differt) diſtributionis tantùm in venas gratia inſtitutis, facultas quædam concoctrix ciborum ineſt: quod fieri omnino non poſſet, niſi ſingulæ animalis particulæ virtutem quandam haberent alteratricem. Sunt autem conuoluta inteſtina plurimis conuerſionibus orbiculatis, ne alimentum ocyus elaberetur, inexplebilemque vorandi ſemper neceſſitatem inducens, à philoſophia & Muſis nos reuocaret. Nam quæ animalia à ventriculo inteſtinum ſimplex & rectum vſque ad anum ſortiuntur, inſatiabilia omnia & guloſa ſunt, plantarumque modo cibo aſſiduè inhærent. Quæ circumuolutiones inteſtinorum quum innumerabilem venarum multitudinem ex hepate ſibiipſis habeant inſertam, omnem in ventriculo coctum ſuccum ſurſum mittunt. Vnde fieri nequit, vt humor aliquis animali nutriendo idoneus, ab animali labatur, quando ſaltem naturaliter ſe habent corpora. At verò orificia arteriarum, quæ in inteſtina ſe aperiunt, modicum etiam nutrimenti aſſumunt, quemadmodum plurimùm venæ. Naturaliter quippe continetur ſanguis in arteriis. Porrò vt attractrices potentiæ, rectorum villorum motu, ſic expultrices, tranſuerſorum actione conſtant. Quemadmodum igitur ventriculo vtroſque villos ſortito, duabus opus fuit tunicis, contrario inter ſe modo habentibus: ita & inteſtinum quodque vnam ſpeciem motus propultricem quum habeat, vnam pariter tunicæ ſpeciem, in tranſuerſos & circulares villos diſſolutam, obtinuit. Habet autem etſi ſimilem, duplicem tamen tunicam, quodque inteſtinum, partim vt facultas ipſorum expultrix valentior ſit: partim vt ipſa inſtrumenta, ab iniuriis omnibus ſint tutiora. Nonnullis verò inteſtinorum, præcipuè in animalibus iis, quæ ſubtiles ipſorum tunicas poſſident, quidam villi recti obtenduntur extrinſecus, ad tranſuerſorum tutelam. At quòd peritonæum ipſum (à quo tunicæ omnium viſcerum ſub ſepto tranſuerſo ſumunt originem) hanc ſecundam veſtiat tunicam inteſtinorum, colligetque omnia inteſtina, tum quæ ad ſpinam ſunt corporibus, tum aliis, quodque ab eo & ſepto tranſuerſo, veluti à duabus compreſſa manibus, ſupernè quidem vnitis, infernè autem diſtantibus, excrementa explodantur, liquidò conſtat. Ne autem aſſiduè egererent, meierent ve animalia, vt humidis quidem excrementis veſica ſubiacet, ſic ſiccis inteſtinum, quod craſſum dicimus: principium cuius cæcum inteſtinum exiſtit. Vbi enim tenue inteſtinum deſinit, illinc ad dextra quidem ilia, cæcum: ad ſiniſtra autem colon emergit, per ſiniſtra prius ilia ſurſum ductum.

Lieni arterias multas eſſe, atque magnas tributas.

Hepar cur paruis indiguit arteriis.

Alimentum coqui etiam in inteſtinis.

Sanguinem coqui in venis.

Venis ineſſe ſanguificandi vim.

Inteſtinorum ſubſtantia non multum à ventriculo differt.

Alteratricem vim ineſſe ſingulis animalis particulis.

Inteſtina cur variè inuoluta.

Guloſa & inexplebilia eſſe, quibus vnicum inteſtinū eſt rectum.

Arteriæ deſcendentes in inteſtina.

Arterias continere naturaliter ſanguinem.

Attractionem fieri per villos rectos.

Expulſionem fieri villis tranſuerſis.

Ventriculum habere duas tunicas inter ſe differentes, ratione diuerſorum villorum.

Inteſtinorum ſingulis ineſſe duplicem tunicam veranquevillis trāſuerſis conſtitā.

Peritonæum eſſe originem tunicarum omnium viſcerum ſub ſepto tranſuerſo.

Veſicæ vſus.

Craſſi inteſtini vſus.

Cæci inteſtini figura, & vſus.

ctum. Porrò cæcum prorſus veluti venter quidam eſt craſſus, excrementis recipiendis appoſitus, cui ad portionem colon reſpondet. Atque plurimis ſanè auibus propter actionis robur, cæcum inteſtinum eſt duplex. Nam ſi quid in tranſitu per tenue inteſtinum diſtributionem fefellerit, id omne, diuturna in cæco mora, planè exugitur. Vtriſque autem tam humidorum, quàm ſiccorum excrementorum effluuiis, muſculi quidam incumbunt inſtar clauſtri cuiuſdam, ne continenter aut intempeſtiuè excernantur. Siquidem veſicæ collum muſculoſum exiſtit: recti autem inteſtini ora inferior, à muſculis in orbem circumfuſis conſtringitur. Muſculi nanque omnes quum ſint motus voluntarij inſtrumenta, non ſinunt foras ferri excrementa, antequam ratio iuſſerit. At verò ad perfectam inteſtinorum & ventriculi nutritionem, toti meſenterio & omento natura plures intexuit venas, nutriendis illis dicatas, haud quaquã ab eis traiicientes ad hepar. Quanquam reficiuntur etiam interdum ea, cremore illo quem ex cibis conficiunt, necnon in longiori inedia, per quas venas prius diſtributio ad hepar facta eſt, per eaſdem rurſus aliquando ſanguis benignus ad eorum nutritionem retrahitur. Colligens ergo natura vt in arboribus exiguas radices, ita in animalibus vaſa minora in maiora, & illa rurſus in alia maiora, idque ſemper agens vſque ad hepar ab inteſtinis, in vnam omnia venam coëgit, quæ ad portas eſt ſita: à qua etiam, vena quæ tum ad ventriculum, tum ad ſplenem fertur, enaſcitur. Similiter & arterias omnes in vnam magnam dorſo incumbentem, pari modo contraxit. Ne autem venæ ipſæ longo ductu perrumperentur, à tunica colligante ac veſtiente inteſtina, ſimilem peritonæo membranam, hoc eſt, meſenterium, produxit, qua vaſorum ſingula induit. In ſpatiis verò inter vaſa inanibus, eandem hanc tunicam, ſed iam duplicem, applicans, ad angulóſque vaſorum, quæ in vnum coëunt, carnoſam quandam naturam, quas glandulas appellamus, apponens, quòd ea nimirum regio iniuriis magis obnoxia ſit, validiſſimum ſic vinculum, præſidium, & munimentum ipſis vaſis conſtituit, quòd ſanè totum meſenterium vocatur.

Muſculi retentioni excrementorum dicati.

Muſculi ſunt motus voluntarij inſtrumenta.

Venæ, inteſtinorum ventriculíque nutritioni dicatæ.

Sanguinem regeri ad inteſtina & vẽtriculum per meſeraicas venas, in longiori inedia.

Meſeraicas venas deſinere in portam.

Arterias omneis in dorſi arteriam confluere.

Meſenterij origo & vſus.

Glandulæ meſenterij.

GALENI PERGAMENI *De vſu partium,*

LIBER QVINTVS.

LOngè autem fuit ſatius, vnam venam portæ ab hepate ipſo produci, ac deinde in varias meſeraicas diſciſſam, quemadmodum dictum eſt, in nutritoria membra diſſeminari, quam ſi ſtatim à multis partibus hepatis multæ venæ ortæ, in illa tandem deducerentur: id quod maximè obeſſet, quum ipſarum venarum, tum etiam integritati iecinoris. Vt verò æqua quidem venarum diſtributio eſſet omnibus nutritoriis organis, vas autem id deſcendens ab hepate, ſedem haberet inter ventriculum atque inteſtina oportuit * ductum, incumbere ea parte ſubiacentibus vertebris. Cum ipſis autem venis per totum meſareum arterias diuiſit etiam natura, necnon neruum vnum. Quum igitur oporteret venam, arteriam, neruum & quartum cum eis bilis meatum, peruenire eò loci, ſanè ad fulciendam & roborandam regionem illam, in quà primùm diuaricantur & diuiduntur prædicta vaſa, vtpote periculo expoſitam, glanduloſum quoddam corpus, quod παγκρέας appellatur, fabricata natura, ſubſtrauit ſimul illud, atque in orbem omnibus circumpoſuit, diuiſionesque omnino repleuit, vt nullum ipſorum facilè iam findatur, aut concuſſum poſſit labefactari. Quinetiam membranas fortes tum priuatis ſingulis vaſis, tum cõmuniter ipſis omnibus circũdedit, veſtientes ac iungentes ea circunfuſis omnibus inſtrumentis. Ad hæc autẽ peragenda capax ſpatium requirebatur: quare primum omnium inteſtinum, quod ventriculo coniunctum eſt, exortúsq dicitur, natura quidem minimè in circumuolutiones reflexit. Quod autem hoc conſequitur, circumuoluitur atque flectitur: vocaturque ieiunum, quòd ſemper reperiatur inane, nec tantillum quidem in ſeipſo alimenti contineat. Tertium autem eſt inteſtinum quod vocant tenue: quartum cæcum: quintum κῶλον: ſextum denique rectum, in cuius fine ſunt muſculi, qui conſtringunt ac retinent excrementa. Porrò exortus ipſe ex ventriculi fundo deſcendens, per dextram partem ad ſpinam deducitur, atque ſupra illam firmatur: At verò inanitio ieiuni ex iis eſt, quæ nullum præſtant vſum, ſed alia neceſſariò ſequuntur, quæ propter aliquam vtilitatem ſunt facta. Siquidem & quòd primum omnium inteſtinorum ieiunum, ipſum chylum excipiat, & quòd ſitum iuxta hepar ſit, vaſorum in ſeſe multorum orificia continens, & quòd etiam bilis meatus paulò ſupra implantetur ad ipſum ventriculi exortum; ob has inquam cauſas, inane ſemper ac vacuum cernitur. Nam præter cætera quæ citiſſimam ex ipſo diſtributionem faciunt: etiam bilis ipſa nondum excrementis permiſta, ſed ſyncera & pura in id inteſtinum confluens, ſua mordacitate illius tunicas ac celerem excretionem excitat. Oportuit autem ſic inſinuari talem bilis meatum, quia breuior illi via erat commodior, ceu eorum etiam futuro participi, quæ natura ad tutelam vaſorum eò pertinentium conſtruxerat, & quia talis etiam eius poſitio expediebat excepturis bilem omnibus inſtrumentis, in quibus neceſſariò ac naturaliter indies maxima pituitoſorum excrementorum copia colligitur; quam diuidere, incidere, comminuere, atque abſtergere eſt opus. Meritò itaque natura excrementis idgenus præſidium maximum eſt molita, acrem atque abſterſorium hunc ſuccum, quem omnino oportebat vacuari è corpore, non in inteſtinum aliquod ano proximũ, ſed in primũ exortum demittens, ne quod inferiorum inteſtinorum, externo aliquando indigeret auxilio: quanquam certè vbi ex prauo corporis habitu, copioſius pituitoſum excrementum colligitur, ileos, lienterias, tineſmósque, omnium qui vẽtri contingunt morborum grauiſſimos, inducere ſolet. At verò nullam bilis portionem in ventriculum immiſit natura, quamuis & ipſe non pauca gignat pituitoſa excrementa; quia vitiũ quidem adeò eſt exile, vt præſidio externo abundè corrigi poſſit: mala verò quæ in ventriculum confluens bilis induceret, eſſent tanta, vt functiones ipſius funditus deturbarent. Flaua ſiquidem bilis, acrem, mordentem, atque omnia abradentem, obtinet facultatem. Cuius ſucci vomitum copioſiorem, morſus inteſtinorum cardialgiæque, ſolent ſemper præcedere. Ventriculum itaque, quàm ieiunum, ſenſu exactiori præditum, bilis in ipſum confluens, cogeret alimentum

Arterias eſſe diſtributas cum meſeraicis venis.

Παγκρέας.

Inteſtinum primum carere ſpiris. Exortus.

Ieiunum inteſtinum ſemper reperiri inane.

Ileon, ſiue tenue inteſtinũ.

Cæcum inteſtinum.

Κῶλον inteſtinum.

Rectum inteſtinum.

Ieiuni inanitio vnde.

Meatum bilis implantari in ventriculi exortum.

Bilis craſſis excrementis excernendis aptiſſima.

Pituitoſum excrementum collectum copioſius, quæ inferat.

Bilis nullam portionem demiſit natura in ventriculum.

Bilis flauæ facultas.

Bilis vomitum quæ præcedere ſoleant.

tum prius deorſum trudere, quàm planè concoctum eſſet.

Ventriculi propria actio eſt concoctio. Concoquenda egent tẽpore. Vomitum qua ratione olim ſingulis menſibus veteres prouocabant.

Siquidem ventriculi propria actio eſt concoctio: poſtulant autem quæ concoquuntur, temporis diuturnitatem, quam ſanè bilioſus humor non patitur. Rectè igitur veteres medici, vomitus à cibis in ſingulos menſes repeti præcipiebant, alij quidem ſemel, alij verò bis: omnes tamen ij, qualitates ipſas comedendorum in eum vſum acres & abſterſorias deligere conſulentes, vt pituita omnis è corpore purgaretur.

Mordentia & abſtergentia cibaria, eſſe bilioſa, cacochymáque. Ictericorum excrementa cur referant calorem ciborum. Excrementa ſanorum, flaua.

Nã quæ mordent & abſtergunt cibaria, bilioſa omnia ſunt & cacochyma. Quòd autem bilis ab inteſtinis in corpus naturaliter ſeſe habens non tranſumatur, ipſa indicat excrementorum varietas. Siquidem in ictericis, comeſtorum colorem referunt, bile videlicet minimè deorſum ſubeunte, ſed ſurſum in totum corpus perlata. In ſanis verò, quòd humor eis bilioſus in inteſtina confluat, flauo colore ſunt tincta.

Melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura. Atræ bilis qualitas, facultáſque. Atra bilis iuuat actionem ventriculi. Renes expurgant lotium.

At melancholicum excrementum in ventriculum excreuit natura, ceu nullam noxam illi allaturum. Acerba ſiquidem, acidáque quum ſit atra bilis, contrahere ipſum, conſtringeréque, non vt flaua, ſubuertere, eſt nata. Quare non modò non lædit, ſed actionem ipſius etiam iuuat. Nam ventriculum intendit, contrahítque in ſeipſum, vt cibos ad vnguem circumplectatur retineátque, quouſque fuerint percocti. Porrò ad ſecernendam vrinam, natura etiam renes prope hepar conſtruxit: quibus veluti quandam ciſternam, ipſam

Veſicam eſſe ſubditam renibus, veluti quandam ciſternam. Veſicæ muſculus. Vrinarij meatus.

veſicam ſubdidit, ad cuius finem muſculum fabricata eſt, cuſtodem, ne ſuperflua intempeſtiuè effluerent. Renes autem ipſi veſicæ connectunt meatus quidam prælongi, validíque quos οὐρητῆρας Græci, nos vrinarios vocamus. Sic igitur vrina vi renum ſegregatur à ſanguine, & illinc per vreteras ad veſicam demittitur, indéque excernitur, quo tempore ratio iuſſerit.

Arterias inſeri in renes. Arteriæ ſanguinem continent.

Cæterùm quum arteriæ, pari magnitudine qua & ipſæ venæ, inſerantur etiam in renes, indicium certè eſt ſanguinem ſimiliter in eis contineri, qui nimirum purgari poſtulet. Atque alter quidem renum ſuperiorem, alter inferiorem poſitionem ſortitur. Nam quum ſerum trahendo, ita demum purgent ſanguinem, certè ſi aduerſum haberent ſitum, alter tractu ſuo in contrarium, alterius tractui moram adferret: Nunc autem vterque agit liberè, ſoluſque attrahit, quum nihil ſibi è regione habeat oppoſitum.

Ren dexter, eſt ſuperior ſiniſtro. Hepar in dextris locari.

Eſt itaque dexter quidem ren, ſuperior ac primus, ſiniſter verò inferior ac ſecundus: quia viſcus ipſum quod purgatur, in dextris locatum erat, & plurima cauæ venæ germina in dextram partem ſuis orificiis deſinunt, ex gibba hepatis ad eam venam ſanguinem deriuantia.

Trahens omne, expeditius ex directè oppoſitis trahere. Vrinæ purgandæ cur natura duo inſtrumenta cõſtruxerit: ſingulis aliorum excrementorum, vnicum.

Omne autem trahens, expeditius ex directè oppoſitis attrahit. Sed neque locus pariter vacuus in ſiniſtris erat ſiniſtro reni, ob ſplenem hepate inferius locatum. At verò ſeroſæ humiditati expurgandæ, natura duo inſtrumenta conſtruxit: aliorum autem excrementotum ſingulis, vnicum tantùm: nam pauciſſimum quidem eſt malancholicum excrementum: copioſius autem ipſo, bilioſum: vtroque aquoſius, multò cumulatius. Sed & craſſiſſimum quidem melancholicum: tenuiſſimum verò ſeroſum: atque amborum, medium, bilioſum exiſtit:

Renum ſpiſſitudinis cauſæ duæ.

Iam verò ipſius renum ſpiſſitudinis ſunt cauſæ duæ: facilis ſcilicet huiuſmodi humidi attractio, atque ex ipſo neceſſaria renum nutritio. Siquidem orificiorum anguſtia, ſtipatióque in cauſa eſt, vt familiaris ſuccus, ſyncerus, impermiſtúſque ad partes, quibus talia orificia inſunt, trahatur.

Renes vna cū lotio attrahere bilem & ſanguinem.

Quanquam nec lien, nec renes, accommodatum ſibi duntaxat eliciunt ſuccum: verùm ſplen quidem, cum illo trahit etiam aliquid ſanguinis: renum verò vterque ſibi plurimum bilis conciliat: multum etiam tenuioris & humidioris ſanguinis.

Sanguinem aſpergi renum ſubſtantiæ.

At bilioſi quidem excrementi, quicquid non admodum craſſum fuerit, cum vrinis permeat: ſanguis verò, carni ipſi renum aſpergitur, inſtar fæcis cuiuſdam. Inde iam vaporis modo paulatim in totam ipſam diſpergitur, adhæreſcitque, atque demum alimentum fit renibus. Ne igitur cum vrinis, per aliquod foraminum quæ habentur in renibus, quemadmodum tenue bilioſum, ita & ſanguis elaberetur: denſum eſſe eorum corpus præſtiterat.

Renes ad ſui nutritionem non egere aliis vaſis, præterquam emulgentibus. Veſica vtraque cur ad ſuam nutritionem alia vaſa, præter poros, deſideret.

Eis autem ad ſui nutritionem tertio quopiam alio vaſe opus non fuit, præter duo magna, quorum alterum oritur ab arteria quæ ſpinæ incubat, alterum à vena caua. Verùm vtraque bilis & vrinæ veſica, purum atque ab aliis ſecretum quum attrahant ſibi familiare excrementum, vaſa alia, alimentum ſibi ſuppeditantia, iure optimo flagitarunt. Quum autem copioſius multò ſeroſum excrementum, quàm ipſum bilioſum, eſſet, maiori certè receptaculo indiguit, cui ob id venis, arteriis, & neruis, multò maioribus haud iniuria fuit opus.

Veſicæ vtriuſque vaſa, vnde exoriantur.

Veſicæ igitur quæ vrinam excipit, neruos à ſpinali medulla, qua parte ſitum latum os eſt, inſeruit natura: venáſque & arterias, à propinquis ipſi vaſis. Alteri verò veſicæ, quæ ad iecur poſitionem habet, arteriam quidem & neruum, ab iis quæ in viſcus ipſum inſeruntur, deducens, paruũ vtrumque admodum, ac vix conſpicuum: at ſenſilem atque conſpicuam venam ab iis quæ ſunt ad portas, producens, hæc tria iuxta collum eius infixit: vnde vſque ad fundum perueniunt.

Veſicæ vrinariæ ſex vaſa.

Pari modo & in veſicam aliam maiorem, ad collum ipſum vaſa ſex, vtrinque videlicet tria inſeruit, quæ quidem tutelæ gratia membranis quibuſdam tenuibus obuoluit, ac per eaſdem ita ſibi mutuò coniunxit. Eorum autem in ipſo ſtatim primo ingreſſu diuiſorum bifariam, pars quidem in totam veſicam diſſeminatur: pars verò auerſa fertur deorſum, ſecundum collum, exiguum quidem in fœminis, magnum verò in maſculis, quòd hi particula quadam inſigni, ad extremum collum veſicæ ſita, exuperabant, quæ dicitur coles.

Coles.

Alia itaque per ea vaſa, quæ excrementa ſecernunt, nutriuntur, vt lien & renes: alia aliis quibus alterentur, eguerunt, vt ipſa veſica.

Neruis exilibus quæ ſint prædita.

Habent autem & renes ipſi, neruum, quantum hepar, lien, & bilem excipiens veſica: quibus omnibus exiles omnino ſunt nerui, in ſuis ipſorum tunicis conſpicui extrinſecus, ſentiendi gratia.

Scopi naturæ propoſiti circa neruorum diſtributionem, ſunt tres.

Tres nanque ſcopi naturæ ipſi in neruorum diſtributione extiterunt: primus quidem, vt ſenſoriis inſtrumentis ſenſum impertiret: ſecundus, vt motoriis motum: tertius, vt omnibus aliis facultatem daret, qua ſibi infeſta dignoſcerent.

Nerui quibus gratia ſenſus tributi.

Porrò ſenſus cauſa, linguæ, oculis, auribus, maximi ſunt nerui tributi: necnon partibus manuum internis, atqueadeo ipſius orificio ventriculi. Sunt enim quodammodo & hæc ſenſoria.

Tactum fieri per volam manus exquiſitiſſimum. Famis ſenſus.

Siquidem per manus ex tactu eſt dignotio certiſſima. Orificium autem ventriculi ſenſum habet alimenti deficientis ipſi animali, quæ fames nuncupatur. Secundo autem loco, in muſculis, motus voluntarij inſtrumentis, reperire eſt neruos maximos.

Nerui ad percipienda infeſtantia.

Ad diſcernenda verò quæ dolorem adferunt, nutritoriis organis aliis quidem liberalius,

aliis

aliis autem parcius, pro cuiuſque nimirum conſtitutione neruos largita eſt natura. Nam ſi quibus afficiuntur iniuriis, eas non ſentirent particulæ, animalia vtique breuiſſimo euerterentur tempore, facilè ab acribus excrementis exeſa. Ob id in ſingulas circumuolutiones inteſtinorum, ſinguli diſſeminantur nerui, perinde ac vena, & arteria. In hepar autem, neruus inſertus eſt minimus, vt quod muſculorum ritu haudquaquam moueatur, neque vt inteſtina, ſenſu exquiſitiore egeat: hæc quippe acrimonia retrimentorum exaſperantur: vnde dyſenteria, ſi ab atra bile incœperit, letalis eſt, vt inquit Hippocrates: hepar verò à quatuor inſtrumentis purgatur, duobus quidem renibus, tertio autem ſplene, atque adeò quarta ipſi inhærente veſica. Quæ inſtrumenta quatuor, quòd à propriis excrementis nihil acceptura eſſent incommodi, ſenſum maiorem non poſtularunt. Neque enim trahere huiuſmodi excrementa potuiſſent, niſi qualitatis communitas quædam cum excrementis ipſis interceſſiſſet. Nihil autem ab eo quod cognatum & familiare eſt, dolore aliquo afficitur. At maiori veſicæ, quæ lotij receptaculum eſt, niſi lotium id, quod bilioſius acriúſque eſt, repentè excernatur, magnas ſæpe noxas adferet. Quare vt ſenſu prædita eſſet maiore, plures, & eos quidem maiores neruos, ipſi natura tribuit: ſicuti & validiorem quàm aliis tunicam, quòd paſſim diſtendenda & euacuanda eſſet. Porrò tunicæ quæ prædictis omnibus inſtrumentis extrinſecus ſunt circuniectæ, nonnullæ quidem tenuitate ipſa, omnes tamen ſimul figura exiſtunt araneis ſimiles: quandoquidem earum nulla in fibras inſtar internarum diſſoluitur, quæ ipſorum inſtrumentorum ſunt propriæ. At internæ, quæ corpora ipſa particularum conſtituunt, in ventriculo quidem ac ſtomacho duæ, fibras quidem orbiculatas externa, expellendi videlicet gratia, & obliquas interna, gratia attrahendi retinendíque, habuerunt. Inteſtina autem (vt quibus nec attrahere, nec retinere neceſſum erat, ſed contractis vndique prorſum pellere) quum ſimplici egerent motu, ſimplices quoque fibras ſortita ſunt. Cæterùm veſicarum tunicæ, rectos, & circulares, & obliquos poſſident villos. Vna enim quum ſit vtriuſque veſicæ tunica, vt omnes ſpecies motus conſequeretur, omne genus fibrarum obtinuit. At verò in ventriculo tunicæ duæ conſtructæ ſunt, triplicis vſus gratia: variarum ſcilicet actionum, patiendi difficultatis, & craſſitudinis. Quippe ad concoctionem ciborum, oportuit craſſum eſſe atque carnoſum ventriculum. Quæ cauſa ſanè eſt, cur quibus corpus ventriculi eſt gracile, ij deterius concoquant, quàm quibus corpulentum. Ergo vtrique veſicæ, duritiés aduerſus iniurias data eſt, quæ tunicarum tenuitatem penſaret: coquendi verò inſtrumentis, craſſities, quæ mollitiem emendaret, ac cibos calore foueret ſuo, obtigit. Iam vt meatus bilis, eam ſuſcipienti veſicæ, ſic pori vreteres, ſubſtantia corporis, maiori veſicæ ſunt ſimiles. Et quemadmodum ille quidem in inteſtinum, ita hi obliquè intrò in laxiorem ſinum veſicæ inſerti, veluti membranam quandam ab interna parte ſuccîdunt, quæ ab excrementorum quidem intrò irrumpentium impetu euertitur, ac patefit: reliquo verò tempore omni concidit, ac contrahitur, meatúsque operculum

Dyſenteria incipiens ab atra bile, letalis.

Hepar à quatuor inſtrumentis purgari.

Trahi excrementa non poſſe ab organis abſque neceſſitudine aliqua.

Nihil à familiari infeſtari.

Veſicæ vrinariæ ad maiorē ſenſum, plures & maiores neruos natura tribuit.

Veſicæ vrinariæ tunica.

Tunicæ inſtrumentorum internæ & externæ.

Fibrarum differentiæ & vſus.

Inteſtinis neque attrahere, nec retinere neceſſum eſſe.

Veſicæ vtriuſque tunicam ſimplicem eſſe, fortiríque omnem differentiam fibrarum.

Ventriculi tunica cuius gratia ſit duplex.

Meatuū cum veſicis in quas inſeruntur ſimilitudo.

Vrinariorum meatuum inſertio admiranda.

tam exquiſitum efficitur, vt non ſolùm humoribus, ſed etiam flatibus, reditus omnis ſit interclufus. Etenim prima & principaliſſima nutrimenti inſtrumenta ſunt, quæ concoquunt, vtileque alimentum aliis tranſmittunt. Secunda verò quæ purgant, quæ deducunt, & excrementum excipiunt. Tertia, quæ excernendis excrementis ſunt deſtinata: quorum alia quidem effluuium intempeſtiuum ipſorum cohibent, vt muſculi ſedem conſtituentes: alia verò tempeſtiuum incitant, vt muſculi epigaſtrij omnes. Eorum igitur qui ſunt ad anum, vnus quidem eſt ſine pari, tranſuerſus extremæ ipſius oræ circumfuſus, vt rectum inteſtinum ad amuſſim ac fortiter claudat. Cuius muſculi ſubſtantia eſt inter cutem ac muſculum media. At reliqui duo muſculi obliqui, vtrinque vnus, ſupra ipſum rotundum ſiti, ſedem ſurſum reuelluñt, vbi in conatibus ipſa magnis prolabitur. Cæterùm octo abdominis muſculorum, recti quidem duo, ſibiipſis ſimillimi, per medium omnem ventrem rectas fibras ferentes, ab oſſibus pectoris ad pubis oſſa extenduntur, ibique ſeſe mutuò contingunt. Alij verò duo tranſuerſi, & ipſi per omnia ſimiles, vniuerſum peritonæum circumtegentes, rectum cum antedictis efficiunt angulum. Reliqui quatuor ſunt obliqui, ſuper hos incedentes: quorum duo quidem, fibras ab hypochondriis ad ilium oſſa extenſas habent: alij autem duo, hos in ſpeciem X græcæ literæ interſecantes, ab ilibus ad hypochondriorum partes deſcendunt. Omnes tamen in rectos ac medios muſculos deſinunt, ſuis tenuitatibus neruëis, producentes ſemper æquales ac ſimiles fibras. Ergo quum fibrarum poſitiones omnino ſint quatuor, muſculi quoque vtrinque totidem meritò fuerunt, à quibus operantibus ſimul, alui excrementa, ceu manibus quibuſdam compreſſa, fortiter expelluntur, conferente ad id plurimùm ſepto tranſuerſo, muſculo magno, & rotundo, qui ſpiritus inſtrumenta, à naturalibus membris diſtinguit. Siquidem his ſuperior eſt omnibus: illis autem ſubiicitur, exiſtens etiam reſpirationis organum. Hic muſculus, ab ipſius pectoris ora inferiori (vnde etiam capita muſculorum rectorum abdominis pendent) ſuperioris exortus initium ducens, atque hinc ad fines coſtarum notharum vtrinque deſcendens, poſteriori parte ac inferiore obliquus admodum ſit. Sine hoc igitur muſculo, aliorum octo, qui in abdomine ſunt, compreſſio, non magis ad inferiora, quàm ad ſuperiora ventris excrementa propelleret. Eius autem contractione illorum compreſſioni accedente, neceſſum eſt retrimenta ipſa, veluti duabus compreſſa manibus, applicatis quidem ſibiipſis ad carpum, diſtantibus verò infernè plurimum, ita deorſum trudi, vt ne tantillum quidem ipſorum ſurſum ad ſtomachum remeet. Ne autem vnicus exiſtens hic muſculus ab octo abdominis multis & magnis in thoracis ſinum magnum euerteretur, natura in ſubſidium eius, muſculos intercoſtales conſtruxit, qui thoracem ipſum contendere, atque intrò contrahere poſſent. Ne verò inter comprimendum, efflationes contingerent, nimirum larynge aperto, muſculos non paucos circumpoſuit laryngi, quorum alios quidem claudere ipſum, alios verò aperire inſtituit. Abutitur autem natura ipſis abdominis muſculis (quos, vt propugnaculum ſubiectarum partium exiſterent, excretioníſque inſtrumenta, conſtruxit) tum ad

K magnæ

Inſtrumenta alimenti principaliſſima.

Inſtrumenta alimenti ſecunda.

Inſtrumenta alimenti tertia.

Sedis muſculi tres.

Octo abdominis muſculi.

Recti abdominis muſculi.

Tranſuerſi abdominis muſculi.

Obliqui abdominis muſculi.

Excrementa alui à quibus exterminentur muſculis.

Septum tranſuerſum diſtinguere ſpiritualia inſtrumenta à naturalibus membris, exiſtens reſpirationis organum.

Muſculorum intercoſtalium vſus.

Laryngis muſculi.

Abdominis muſculorum varij vſus.

Muſculi ad collum veſicæ locati, vſus duplex.

magnæ efflationis ac vocis generationem, tum ad partum ædendum, atque adeò ad ſpiritus cohibitionem. Porrò muſculus qui extrinſecus in veſicæ collo conſiſtit, priori quidem ratione, vbi conſtringitur, pellit quicquid in meatu continetur: poſteriori autem,eum claudit: quanquam veſica ipſa claudi etiam ſine muſculo poſſit, quum præterquam quod meatum habet anguſtum, omnis etiam ei fibrarum ſpecies inſit, vt ventriculo atque matrici. Atque verò, ne quid denuò à veſica ſurſum ad renes remeet, facit ipſorum vreterum obliqua in veſicam inſertio: ne verò continua fiat vrinæ excretio, præſtat fibrarum ipſius veſicæ varietas, ſed obliquarum præcipuè. Quum enim omnes intendit, vndique circum ea quæ continet, vehementer aſtringitur, donec ſupra modum referta, grauetur pondere. Quum verò excretioni accingitur, cæteras quidem fibras laxat, ſolas autem intendit tranſuerſas. Quo tempore muſculi quoque ſuppetias ferunt: is quidem qui ad meatum eſt vrinarium, ſuum ipſius principium, quo veſicæ adnectitur, laxans: tenſi verò omnes abdominis muſculi, vt intrò propellant veſicam, & comprimant: contractúſque poſtremò vndique ille idem qui circum collum eſt, preménſque foras id lotij quod in meatum ſubierit, atque ipſam denique excretionem accelerans. Subeſt autem veſicæ collum,ipſius pubis oſſibus:ſubiacéntque ei infernè, rectum inteſtinum, os ſacrum,atque in fœminis collum ſimiliter vteri: quo loco omni, ſecundum animalis longitudinem fertur deorſum,quouſque extra oſſa emicuerit. Inde autem ſecundum peritonæum fertur ſurſum, vſque ad virgæ virilis exortum: pòſt, hinc rurſus per ipſam virgam,inſtar S.Romanæ literæ,obliquum. Sed in mulieribus vnicam habet meatus hic in collo veſicæ flexionem: in viris autem ſecunda, veluti auctarium, acceſſit. Ne quid igitur in ipſo ſubſiſteret,muſculus ille multis tranſuerſis præditus fibris,circunfuſus eſt, qui ſimul vrinam à veſica ad pudendum vſque deducat.

Veſicā claudi poſſe abſque muſculo.

Vreterū obliquæ inſertionis vſus.

Fibræ quæ quibus actionibus ſeruiant.

Colli veſicæ ſitus.

GALENI PERGAMENI

De vſu partium,

LIBER SEXTVS

QVod à coſtis vtrinque circumſcribitur, pertinétque anteriore quidem parte ad pectus, ac ſeptum tranſuerſum, decumbit verò poſteriore ad ſpinam, hoc omne ſpatium medici appellant thoracem.In cuius amplo ſinu, piſcibus quidem cor ſolum continetur:ob eámque cauſam genus ipſorum vniuerſum eſt mutum, quòd pulmone ad vocis generationem neceſſario inſtrumento careat. Nam omnibus, quæ aërem inſpirant, animantibus, ac rurſus ipſum ore expirant, pulmo impleuit thoracis capacitatem, vt qui vocis ſimul ac reſpirationis inſtrumentum exiſtit. Cæterùm à thorace illi motus initium accedit. Porrò vſus reſpirationis in animalibus, cordis cauſa eſt inuentus,& quòd ipſum aëris ſubſtantiam requirat, & quòd ſimul etiam calore efferueſcens, vti refrigerio deſideret. Ac refrigerat ipſum inſpiratio quidem, frigidam ei qualitatem affundens: expiratio verò, quod in ipſo feruet & quaſi combuſtum & fuliginoſum eſt,ex eo profligans. Atque attrahit quidem dilatatum, inanitur verò, contractum: Ipſum autem quod ceu inutile expirandum erat, materia vocis efficitur. Trahit igitur cor aërem, externum, non protinus per fauces: ſed vtriuſque medium pulmonem, quaſi ſpiritus promptuarium quoddam ſtatuit natura, qui ambabus ſimul actionibus ſeruire poſſet. Nam ſi cor dilatatum ex faucibus traheret, rurſúſque aſtrictum in illis aërem emitteret, eundem eſſe concentum reſpirationis, & pulſus cordis, eſſet neceſſe: id quod certè non ſolum ad perfectè viuendum, ſed ad viuendum etiam incommodaret. Nam nec verba diu continuare poſſemus, nec mergi in aquam, metu ſuffocationis, nec denique ſine inſpiratione fumum, aut puluerem, aut peſtiferam, aliquam aëris qualitatem percurrere. Vnde neceſſum eſſet, vel aërem peſtilentem intempeſtiuè inſpirare, vel omnino nihil inſpirantes, ſuffocari confeſtim. Quocirca natura cor ipſum, non tantummodo reſpirandi inſtrumentum fecit, ſed ipſi extrinſecus pulmonem ac thoracem circundedit, qui ſpiritum illi ſimul appararent, & vocem animanti efficerent. Quum autem ex pulmone cor ſpiritum ducat, eúmque rurſus in pulmonem reddat, licitum eſt nobis aliàs voce vti, & quidem diutiſſimè: aliàs etiam nihil omnino ſpirare, corde nihil impedito. At verò pulmonem quidem, veluti ſubſultus cordis mollitudine ſua excepturum, thoracem autem, tanquam ſeptum præualidum tutelæ gratia, non cordi modò,ſed pulmonibus circundedit natura. Cor autem in medio omnino thoracis ſinu, ſecundum omnes dimenſiones ad æquilibrium conſiſtit, loco quum ad ſecuritatem aptiſſimo, tum ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportuniſſimo. Exiſtimant tamen id ad læuam regionem ſitum, ob ſiniſtri ventriculi pulſationem, quæ circa ſiniſtram mammam ſentitur. Verùm ad eius dextram,ventriculus etiam alius exiſtit,ad venam cauam atque hepar conuerſus. Totus autem thorax ſecundum mediam ſui longitudinem, à validis quibuſdam membranis (quæ anteriori quidem parte, oſſi pectoris: poſteriore verò, ſpinæ vertebris inſeruntur) in duos ventres diſtinguitur: vt ſi fortè magno vulnere in alterutram eius partem accepto, reſpirationis munus eius partis perierit, reliquus venter incolumis,dimidium ſaltem actionis retineat. Nam ſi vterque venter confoſſus fuerit, voce ſimul & reſpiratione planè deſtituetur animal. Ad hæc verò,arteriæ quæ in ipſo thorace ſunt,& venæ,& nerui, & œſophagus,ac denique totus pulmo colligantur toti thoraci, teguntúrque omnia, hiſce membranis obducta. Ne autem vena caua (quam neceſſe erat per medium ſeptum tranſuerſum ſurſum ad cor aſcendere, atque inde rurſus ad nuncupatum iugulum) à reſpirationis organis, quæ in aſſiduo motu verſantur, quicquam collideretur, dictæ etiam tunicæ præſtant,quæ tum illam,tum germina illius, adiacentibus particulis colligant, ac totam tunicæ molem robuſtiorem efficiunt, ipſam venam ſurſum veluti manu ducentes. Auxilium autem eius venæ partibus ſingulatim paratum, eſt triplex. Nam in medio quidem thorace, cor porrigit illi fortem productionem atque neruoſam, tanquam dextram quandam. Parte verò inferna quintus pulmonis lobus (qui in dextra parte conſiſtit, quíque propter eam duntaxat venam,

Thorax quid.

Piſces eſſe omnes mutos, quòd careant pulmone.

Pulmo vocis & reſpirationis eſt inſtrumentum.

Reſpiratio, cordis cauſa eſt inuenta.

Inſpirationis vſus.

Expirationis vſus.

Cor dilatatum trahit.

Vocis materia.

Pulmonis vſus.

Reſpirationis & pulſus non ſeruari eundem concentum.

Cor reſpirandi inſtrumentū.

Cor trahere ex pulmone ſpiritum.

Thorax veluti murus eſt cordi & pulmoni poſitus.

Cor in thoracis medio ad æquilibrium locari.

Cordis ventriculi bini.

Thorax cur in duos ventres diſtinctus.

Venæ cauæ ſecuritas.

Pulmonis quintus lobus cuius gratia conditus.

quæ

quæ per dextrum latus aſcendit, excogitatus eſt) ſenſim illi excauatus ſubiicitur. Superna denique maximum & molliſſimum adena, quem vocant thymon, ipſi natura ſubdidit. Porrò duo magni lobi in vtraque pulmonis parte exiſtunt: quintus verò ille paruus, in dextris, venæ cauæ gratia, à tranſuerſo ſepto vſque ad cordis aurem pertingit. Hinc autem altera quidem pars venæ cauæ in ipſum cor inſeritur: altera verò, eadémque maior, rectà ad iugulum fertur, deducta quadantenus à productionibus cordis, deinceps adene, quem thymon vocant, inuecta. Id verò naturæ eſt perpetuum, vt quoties ſublime vas aliquod diuidit, ibi mediam glandulam, diuiſionem oppleturam, interſerat. Sunt autem hoc in loco venarum germina maximarum, ad ſcapulas, & brachia, & mammas pertinentium: quibus ad munimentum & firmitudinem, ex prædictis glandulis natura commoditatem maximam conciliauit. Cauæ autem venæ, oppoſita ductus via, œſophagus deſcendit, per quem ad ventriculum cibus ab ore delabitur. Ipſe igitur ſpinæ vertebris iunctus & colligatus, totum ita permeat thoracem, quodammodo obliquè poſitus, tutiſſimámque ſedem ſortitus, vt neque ipſe ſpiritus inſtrumentis aliquod negocium faceſſat, neque ab illis etiam quicquam lædatur. Per medias enim ad perpendiculum quatuor vertebras dorſi extenſus, vbi ad quintam pertingit, deerrat quidem à recto curſu, digreditúrque ad dexteram, vt ſedem præbeat meliorem, ac cedat inſtrumento magis præcipuo, maximæ omnium arteriæ: quæ vt firmitudinem nanciſcatur, per viam omnium breuiſſimam, à corde ad illum ſpinæ locum ſe recipit. Hanc enim ex ſiniſtro cordis ventriculo exortam, in totum animantis corpus diſtribuendam, æquum fuit primùm quidem in duas partes impares diuidi, earúmque eſſe multò maiorem, quæ deorſum fertur, quòd totius animalis partes, quæ ſubiiciuntur cordi, multò plures ſuperioribus ſint, ac maiores: deinde per optimam vertebrarum partem ferri. Atque inuehitur quidem ipſa arteria mediis vertebris: non tamen imperioſè admodum, nec ſuperfluè ſtomachum deprimit, ſed paululum quidem & ipſa cedens, ipſum recipit & admittit ſocium vertebrarum ſedis. Ventriculi itaque ſtomachus, quatuor quidem thoracis primis ſpondylis præteritis, propter reliquos octo, ad dexteram fertur. Cum primùm verò ſeptum tranſuerſum contigerit (quod eſt ſanè ora inferior thoracis) membranis fortibus admodum ſublimè elatus, ſupra magnam rurſus arteriam tranſit in alteram partem: quo loco præterlapſus ſeptum tranſuerſum, ori ventriculi inſeritur: ſublimis quidem, ne in aſperiorum ciborum tranſitu arteriam comprimat: in læuam verò declinans, quòd eo in loco ſatius fuit conſtitui os ventriculi. Adde huc, quòd neruis, qui à cerebro in ventriculum iuxta ſtomachum deferuntur, obliqua via multò tutior futura erat, quàm recta.* Molles enim quum ſint hi, & tenues, ſi longo interuallo ſecundum rectitudinem tenderentur, habentes ventriculum à ſeipſis ſuſpenſum, quem ſubinde impleri cibo oportebat, vtique diſtumperentur facilè. Conſtat igitur iam ex dictis, cor in medio thorace oportuiſſe locari, pulmonéque ei vndique circunfundi, ſuis lobis, ceu digitis quibuſdam in orbem id complectentes:

Thymos.

Venæ cauæ progreſſus ad ſuperiora.

Glandulis ad quæ vtatur natura.

Oeſophagi ſitus & vſus.

Arteriæ magnæ progreſſus.

Arteriam maximam oriri à ſiniſtro cordis ventriculo.

Arteriæ magnæ inferiorē ramum eſſe ſuperiori maiorem.

Stomachi, ſiue œſophagi deſcenſus.

Oeſophagi implantatio in ventriculum.

Oris ventriculi ſitus.

Cor in medio conſiſtens, à pulmonis lobis comprehendi.

vtrique verò extrinſecus circundatum eſſe thoracem. Eſt autem cor non rotundum, ſed turbinatum, ex baſi cuius, ceu parte aliarum omnium principaliſſima ſimul atque tutiſſima, ipſa vaſa exoriuntur. Quæ verò ex vtraque parte conſequuntur ad inferiorem finem, quaſi latera quædam, ventriculorum generationi ſunt deſtinata. At ipſe finis inferior, proceſſus quidam eſt fortis & denſus, qui veluti operculum ventriculorum, propugnaculúmque totius cordis exiſtit. Atque hæc quidem cordis pars, ſi cum aliis eam conferas, longè abiectiſſima eſt. Etenim quum triplex ſit partium vtilitas: aut enim refertur ad vitam ipſam, aut ad commodiorem vitam, aut ad horum duorum conſeruationem: quæ ſanè ad vitam ipſam particulæ conferunt, eæ principes ſunt habendæ: reliquorum verò duorum generum, à primi generis præſtantia diſcedentium, eæ minus, aliis diſcedere ſunt putandæ, quibus hæ principes facilè compatiuntur. Quum igitur cor caloris natiui, quo animal regitur, quaſi fons quidam ac domicilium ſit, omnis eo modo ipſius pars princeps dicenda fuerit: at magis hæ, quarum vſus toti animali vitam conſeruat: id quod faciunt duorum vaſorum orificia in ſiniſtro ipſius ventriculo, quem medici ſpirituoſum appellant. Horum enim duorum orificiorum, per minus quidem cor iis, quæ in pulmone ſunt, arteriis: per maius autem, omnibus quæ in toto animali habentur, continuum eſt. Minus autem his præcipua ſunt ea, quæ in altero ipſius ventriculo, quem* ſanguificum vocant, inſunt. Sunt tamen quàm alia hæc quoque præſtantiora: quorum alterum quidem, ſanguinem in ipſum cor intromittit: alterum autem ex ipſo in pulmonem deducit. Atque ob magnitudinem duorum vaſorum, cor ea parte fuit adeò magnum, & in media regione thoracis ſitum. Cor autem ipſum eſt caro dura, & ægrè patibilis, multiplicibus fibris conflata: quo nomine à muſculo differt. Muſculis ſiquidem vnum tantùm ineſt fibrarum genus, rectarum ſcilicet aut tranſuerſarum. Vtraſque autem cor, & præter illas, etiam obliquas ſortitur, duritie, contentione, & patiendi difficultate plurimum ab aliis omnibus differentes, ob actionis continuitatem, & vehementiam, in qua ſemper cor ipſum verſatur. Porrò ſinguli muſculi, ſingulos habent ac ſimplices motus, ob ídque multiplici fibrarum varietate non egent, quemadmodum cor, ventriculus, matrix, atque veſica vtraque. Quippe horum ſingula, rectis quidem fibris attrahunt, excernunt tranſuerſis, retinent autem ſimul omnibus cooperantibus. Quarum omnium actiones in corde ipſo, vel iamiam ab animali auulſo, ac pulſante adhuc, vel derecto per anteriorem regionem pectoris, contemplari licebit. Nam quum rectis quidem fibris contrahentibus ſe, reliquis autem diductis, & laxis, contractior ſanè fuerit facta longitudo, latior verò vniuerſa ipſius latitudo, hoc ſtatu cor totum videbis dilatari. Contrà autem, relaxantibus ſe iis quæ ſunt ſecundum longitudinem, contractis autem, quæ ſunt ſecundum latitudinem, eo caſu rurſus contrahi ipſum perſpicies, ac deprimi. Medio porrò inter has motiones interuallo, exigua quædam quies intercedit, corde quidem circa ea quæ continet, vndique ad vnguem aſtricto, fibris autem tunc agentibus omnibus, & earum maximè obliquis. Adiuuant autem, imò totam

Cordis figura.

Cordis vaſa oriri ab illius baſi aliarum partium principaliſſima.

Cordis partes.

Vtilitas partiū triplex.

Particulæ principes quæ dicantur.

Cor eſſe caloris fontem.

Siniſter cordis ventriculus.

Siniſtri cordis ventriculi orificia duo.

Dextri cordis ventriculi orificia duo.

Cordis caro qualis.

Muſculis ineſſe vnum tantùm fibrarum genus.

Cor ſortiri omnia fibrarū genera.

Muſculis ſingulis ineſſe ſingulos & ſimplices motus.

Fibrarū actiones variæ.

Cordis dilatatio quando fiat.

Cordis contractio quando fiat.

Cordis quies accidit, obliquis operantibus fibris.

Cordis contractionē quæ adiuuent, vel totam potius efficiant.

totam ferè contractionem efficiunt, quæ in intimis ipſius cordis ventriculis nitidiſſima ligamenta tenduntur, deſinentia in illud, quod interiacet inter ipſos ventriculos, ſeptum. Ob eam igitur cauſam, tum fortia ligamenta, tum omne fibrarum genus cor habuit, vt facilè dilatetur, quando quod naturæ ſuæ eſt accommodatum, trahere appetit: aſtringatur verò vndique, quando iis quæ traxerit, frui tempeſtiuum fuerit: contrahatur denique quando ſuperfluis excernendis ſeſe accinxerit. Iis ergo quæ aërem per fauces, nares, & os inſpirant, pulmo, & dexter cordis ventriculus ineſt. Reliquis verò omnibus neque pulmo eſt, neque ad dextram cordis partem latitudo vlla. Duo enim hæc neceſſariò vnà cum pulmone intereunt animalis vox, & cordis dexter ventriculus. Nam dexter quidem ventriculus, gratia pulmonis eſt factus: pulmo verò, reſpirationis ſimul & vocis eſt inſtrumentum. At vtilitas vocis piſcibus rectè nulla eſt, vt qui in aqua degant: ſed nec reſpirare ipſis quidem licet per fauces, quomodo ne nobis quidem ipſis, ſi in eam mergamur: reſpirant tamen per branchias aëri & vapori peruias, conſtructio quarum ipſis vice pulmonis eſt. Natura etiam frigidiores ſunt piſces, quàm vt ipſorum cor magna refrigeratione indigeat: vtpote exiguo ſanguine præditi. Cæterùm quæ aquatilia multum ſanguinis poſſident, vt delphinus, vitulus, balæna, hæc omnia aërem inſpirant quodam incredibili modo, quem aliquando exponemus. Iam verò pro eo ſpiritu quem cor à pulmone recipit, in illum per arterioſam venam à ſuo dextro ventriculo etiam ſanguinem mittit, mutuam ei gratiam referens. Commutauit autem in pulmone natura ipſorum vaſorum tunicas, venam quidem faciens arterioſam, venoſam autem arteriam. Siquidem in ſolo pulmone arteria quidem venæ, vena autem arteriæ habuit tunicas. Etenim in toto animalis corpore ſatius fuit ſanguinem quidem, vtpote craſſum & grauem, tenui ac rara: ſpiritum autem, nimirum tenuem & leuem, denſa & craſſa concludi tunica: vt videlicet hic quidem facilè efflueret, ille autem æque diſtribueretur. In pulmone autem diuerſa ratione conſtruxit vaſa natura. Quum enim pulmo ex ſe omnino motus expers, moueatur ad ipſius motum thoracis: ac venas quidem ipſas, quòd ſint veluti promptuarium cibi, non conueniat eo motu moueri, ſed pulmoni largiri puriſſimum ſanguinem: arterias autem, ceu receptacula ſpiritus, omnino neceſſum ſit, facilè quidem repleri, inſpirantibus nobis: celeriter verò vacuari, expirantibus, & loquentibus: ob id ſanè commodum fuit, his quidem molle, illis verò durum corpus efficere: ſiquidem has promptè obſequi vtriuſque thoracis actionibus, illas verò prorſus nihil eis obedire, præſtiterat. Qua ex conſtructione contingit, vt quum pulmonis corpus leue ac rarum exiſtens, ſanguine vaporoſo & tenui nutriri indigeat (non autem, quomodo iecur, limoſo & craſſo) fouerique exuberantiſſimo ſpiritu: per anguſta quidem ora ipſius venæ arterioſæ, quamtenuiſſimum ſanguinem: per laxa verò venoſæ arteriæ, copioſiſſimum recipiat ſpiritum. Quare nutriendi ratio pulmoni planè contraria eſt, ac cæteris omnibus partibus, quemadmodum & ſubſtantia corporis. Maximas autem

Pulmo & dexter cordis ventriculus, quibus adſint.

Pulmone intereunte, interire vocem, & dextrum cordis ventriculum.

Dextrum cordis ventriculū gratia pulmonis: pulmones gratia vocis & reſpirationis conditos eſſe.

Piſces reſpirare per branchias.

Piſces frigidiores eſſe, quàm vt magna refrigeratione cor ipſorum indigeat.

Piſces aerem inſpirantes.

Cordis cum pulmone cōmercium.

Vaſorum tunicas in pulmone commutaſſe naturam.

Pulmo ex ſe motus expers, mouetur ad motum thoracis.

Pulmonis vaſa cur natura alterarit.

Iecur nutriri ſanguine craſſo & limoſo.

venas in eo natura conſtruxit, vt quantum propter tunicæ craſſitudinem iuſtæ nutritioni detrahitur, id magnitudine ipſarum expleatur. Arripit autem violenter pulmo dilatatione ſua, vel ex denſiſſimis inſtrumentis, etiam aliquid nutrimenti, quod vehementi calore ſuo in minimas partes comminuit. Porrò quum venæ illæ arterioſæ, ob tunicarum diuerſitatem à caua oriri non poſſent, ſicuti neque ipſarum adnata: reliquum fuit, vt à dextro cordis ſpecu orirentur, vnde ſanguinem elaboratum à corde ad ipſos pulmones tranſuehunt. Enimuero vt à thoracis motu non vinceretur vena arterioſa, conſonum fuit illius ori membranas quaſdam adiunctas eſſe, quot, & quales nunc ſunt: ſine quarum præſidio, in contractione pulmonis, ille ſanguis ſemel ad ipſum miſſus, rurſus reflueret ad cor, nec liceret ſic arteriis & venis ex ſe inuicem ſanguinem ſpiritúmque tranſumere per anaſtomoſes ac oſculorum adapertiones, quæ lex in corpore vniuerſo obſeruatur. Nunc autem reditu ipſius ſanguinis, per os magnum venæ intercluſo, dum vndique ipſa vena comprimitur, deſtillat quippiam per exigua illa orificia in arterias. Quantò igitur thorax contendit vehementius, ſanguinem per contractionem verſus cor exprimens, tantò membranæ exactius os ipſius venæ claudunt. Quippe ab interiore parte extrà emergentes, totúmque orificium in orbem ita obſidentes, vt ſi tenſæ omnes atque erectæ ſimul fuerint, vnius magnæ totum orificium obturantis ſpeciem referant, ab iis quidem quæ ab internis extra erumpunt, euerſæ, & extrorſus ad tunicas ipſius venæ decidentes, tranſitum ipſis, adaperto ac plurimùm diducto orificio, facilè dant. Quòd ſi quid extrinſecus intrò feratur, hoc ipſum cogit ita membranas in vnum, vt ex eis quandam veluti portam ad amuſſim clauſam conſtituat. In omnibus itaque vaſorum à corde proficiſcentium orificiis membranæ aliæ alias aſcendentes exiſtunt, vt ea, ſi fuerint tenſæ, obſtruentes, materias remigrare prohibeant. Proprium autem ipſarum eſt, educentium quidem è corde materias, ne amplius ad ipſum remeent: inducentium verò, ne contrà ex ipſo effluant. Cæterùm quum ſint omnino orificia quatuor, bina in vtroque ventriculo: alterum quidem inducit, alterum verò educit. Quum igitur vena caua ſimul & arterioſa, in dextrum cordis ventriculum deſinant (qui pulmonis gratia fuit factus) per illam quidem trahitur ſanguis, per hanc autem emittitur. At verò quæ animalia pulmone carent, iis ſolus illè ventriculus ineſt, qui motum arteriis largitur. Nam vt venæ ab hepate, ita arteriæ à corde originem ducunt. Porrò prima agendorum cauſa, ſcopus actionis exiſtit. Nam quum plura cauſarum ſint genera, primum quidem ac potiſſimum illud eſt, cuius cauſa aliquid fit: ſecundum verò, à quo fit: tertium, ex quo: quartum, per quod: & quintum, ſi vis, * ſecundùm quod. Quibus quidem vtens opifex, ad optimam ſpeciem ſingula quæ fiunt, effingit: arterias quidem pulmonis, raras: venas autem denſas efficiens, propter eam quam diximus cauſam. Quorum vaſorum efformationi, ceu materiam quandam ſubiecit humidi & ſicci miſcellam, vſus calido & frigido inuicem temperatis, tanquam inſtrumentis efficientibus circa ipſam materiam. Qua in miſtione, partim quidem materiæ exiccari à calido conſtituit, partim autem frigido concreſcere,

Pulmoni cur maximæ venæ inſint.

Venas arterioſas oriri à dextro cordis ſpecu.

Venæ arterioſæ ori membranas quaſdā adiunctas.

Venæ arterioſæ adnaſci membranas tres intus foras vergentes.

Vaſorum omnium profectorum à corde orificiis, quaſdam mēbranas eſſe infectas.

Cordis orificia quatuor.

Cordis ventriculum dextrū fuiſſe gratia pulmonis factum.

Pulmone carentia animalia habere ſiniſtrum tantum cordis ventriculum.

Genera cauſarum quinque.

Vaſorum generatio.

ſcere, atque ex horum denique miſtura, ſpiritum optimè temperatum gigni: quem poſtea flatu in latum extendens, diducénſque materiam, cauum vas ac prælongum effecit, copioſiorem quidem materiam affundens, cui melius erat eſſe craſſiori: parciorem autem, cui tenuiori. Noſter ſiquidem conditor in efformandis particulis, hunc perpetuò ſcopum ſequitur, nempe vt quòd melius eſt, ſemper eligat. Quum igitur quatuor in corde ſint orificia, tres quidem ſingulis aliis inſunt membranæ, duæ autem duntaxat arteriæ venoſæ.

Arteriæ venoſæ duas membranas ineſſe.

Oriuntur ſanè omnes ex orificiis ipſis: vnde profectæ, aliæ quidem intrò progrediuntur in cordis ventriculos, ad quos etiam ligamentis fortibus annectuntur: aliæ verò foras vergunt, quà primùm vtrunque vas è corde emergit. Sunt itaque in vena arterioſa, quæ alit pulmonem, membranæ tres intus foras ſpectantes, quas à figura literæ σίγμα, ſigmoeides appellant.

Σιγμοειδεῖς membranæ.

Venæ cauæ ducenti ad cor ſanguinē, tres membranas eſſe inſitas foris, intrò pertinentes.

In ea autem vena quæ ſanguinem introducit, tres quoque foris intrò pertinentes inſunt membranæ, ſed quæ multum craſſitie, robore, ac magnitudine illas anteeant. Præterea etiam orificio illius maximæ arteriæ, quæ à ſiniſtro ventriculo orta, principium eſt arteriarum omnium, tria quoque membranarum σιγμοειδῶν intus foras vergentium adnata inſunt.

Arteriæ aortæ ineſſe membranas tres intùs, foras vergentes.

Reliquum verò arteriæ venoſæ, quæ in pulmone diſtribuitur, orificium, duarum membranarum foris intrò pertinentium, habet adnata.

Arteriæ venoſæ adnaſci membranas duas foris, intrò inclinātes.

Corde igitur dilatato, omnia ipſius ligamenta pertenſa, trahunt ad ſeipſa, & veluti reſupinant membranas ad corpus cordis: membranas inquam vaſorum inducentium materias. Quibus membranis reflexis, vaſorum orificia patefiunt, vt facillimè poſſit cor materias ipſas attrahere, nimirum cauſis omnibus, à quibus celerrima fit materiarum attractio, eôdem aſpirantibus.

Tranſlationi materierum quid requiratur.

Nam quod ſuo loco transfertur, aut trahi ipſum oportet, aut mitti ab aliquo, aut deduci. Quæ omnia ſimul adſunt materiis, ſi cor dilatetur. Cor ſiquidem trahit: mittunt præpoſitæ ad aures cauitates, atque ipſa vaſa deducunt. Quorum omnium vnum eſt motionis principium, cordis ipſius dilatatio.

Aurium cordis vtilitas.

At aures (quæ ſunt adnata quædam neruoſa, & caua, ante orificia) laxæ quidem reliquo tempore ſunt, & idcirco concauæ: quum verò cor dilatatur, eodem quo membranæ modo tenduntur, & contrahuntur, ob idque materias ex ſeipſis expreſſas præmittunt cordi, ſpiritum nempe ad refrigerationem, ſanguinem ad nutritionem illius. Etenim quia vaſa quæ materiam cordi ſuppeditant, ſi dilatato eo tracta violentius fuiſſent, quum tenues ac molles habeant tunicas, facili negocio diuellerentur: ob id aurium concauitates extrinſecus ad orificia ſingula excogitauit natura, vt ex illis, veluti ex promptuariis quibuſdam, cor ipſum traheret, citra vllum vaſorum diſcrimen.

Aurīū cordis ſubſtantia.

Vtriuſque autem auris ſubſtantia tenuis facta eſt, & neruoſa, vt & contrahantur facilius, & etiam tutiores ſint ab iniuriis extrinſecis. At verò membranarum ipſarum, eas quæ vaſis adiacent materias introducentibus, tantò fortiores & maiores oportuit eſſe iis, quæ inducentibus inſunt, quantò maior in dilatando, quàm in contrahendo vis eſt. Vt autem pauciores membranæ tribus, minus exactè ac tardius orificia vaſorum clauderent: ſic etiam ſi plures fuiſſent, imbecilliorem actionem æderent. In ſolo tamen arteriæ venoſæ orificio, meritò ſunt duarum tantùm membranarum adnata.

Arteriæ venoſæ orificio, cur duæ tantùm membranæ adnaſcantur.

Solius ſiquidem huius orificij intererat, ne ad amuſſim clauderetur, propterea quòd ſolum ipſum oportebat eſſe tranſitum à corde ad pulmones, excrementis fuliginoſis, quæ in illo ob copiam innati caloris neceſſariò gignuntur: quanquam etiam & per reliqua trium vaſorum orificia, aliquid retrò fertur & effluit. Nam quemadmodum in ipſa aſpera arteria fieri non poteſt quo minus tranſglutientibus nobis exiguum quiddam humidum tranſcoletur, ſic membranæ illæ non poſſunt adeò accuratè occludere illorum orificia vaſorum, quin vltro citróque aliquid ſanguinis & ſpiritus permeet. Sunt enim omnia in omnibus,

Omnia eſſe in omnibus.

atque arteriæ quidem tenuem & purum & vaporoſum continent ſanguinem: venæ autem paucum, eundémque caliginoſum aërem. Simili ratione per ſtomachum ſpiritus tranſglutientibus atque inſpirantibus nobis ad ventriculum permeat: nihílque eſt ſyncerum in corpore, ſed omnia commercium habent cum omnibus.

Syncerum nihil in corpore.

Cordis ventriculus vterque pulſare videtur.

Etenim ipſius cordis ventriculus pulſare quidem vterque videntur, non tamen pari menſura vtrique ſanguis & ſpiritus adeſt. Copioſior quippe eſt, in dextro quidem ſanguinis, in ſiniſtro autem ſpiritus ſubſtantia, vacuatur tamen ſanguis per vulneratas arterias, quem à venis per communionem orificiorum exugunt: adapertio quorum hîc etiam efficit, vt reſpirationis atque pulſus vtilitas, venis communicetur.

Venis communicari pulſuū & reſpirationis vſum.

Cordis ſiniſtra pars cur ſit craſſior & durior dextra.

Porrò cordis ſiniſtra pars admodum craſſa eſt & dura, vt quæ ventriculi ſpirituoſi tegumentum eſſet futura. Dextra verò tenuis & mollis, ſimul quidem vt materiis vtrobique eſſet conſentaneus locus, ſimul autem ne cor in alterutram partem propenderet. Quare cor ipſum, in medio illius duræ tunicæ (quam περικάρδιον appellant) rectè firmitérque libratur.

Περικάρδιον.

Quæ tunica ex capite ipſius ampliſſima exoriens, poſtea ſecundum figuram eius paulatim in mucronem contrahitur, veluti vallum quoddam ac domicilium ei circumiecta, tantúmque inter ſeipſam & cor ſpatij circunſcribens, quantum cordi dilatato ſuſcipiendo erat ſatis. Eſt autem ſubſtantia ipſius tunicæ mediocriter craſſa & robuſta, vt neque collidatur, neque etiam pulmones lædat.

Pericardij ſubſtantia.

Cæterùm quo tempore cor dilatatur, membranarum radices trahens, aperit quidem orificia vaſorum intromittentium materias, claudit autem educentium. In vniuerſum autem leuiora omnia expeditius obſequuntur trahentibus.

Leuiora expeditius obſequuntur trahentibus.

Iam verò quæ in corde apparent foramina, pertinentia potiſſimum ad medium ipſius ſeptum, prædictæ communionis gratia extiterunt.

Septi cordis foramina.

Eſt autem animalis ſpiritus, exhalatio quædam benigniſſimi ſanguinis.

Animalis ſpiritus eſt exhalatio benigniſſimi ſanguinis.

Quare meritò ſanguis purus & tenuis continetur in ipſis arteriis, vtpote qui animali ſpiritui ſit alimento futurus. Ob cuius tenuitatem ſpiritus, necnon propter motum perpetuum, valida & duplici tunica fuit ipſis arteriis opus.

Arteriis cur tunica duplex.

Cordis vaſa quæ maiora minoráque.

Ad hæc, quæ vena in cor infigitur, maior ea eſt, quæ ab eodem in pulmones inſeritur, quum nimirum vehat ſanguinem, qui per hanc defertur in illos, & qui in ſiniſtrum cordis ſpecum ad gignendos ſpiritus vitales tranſumitur. Ad eundem autem modum arteria etiam, quæ ex pulmone ad cor perducit ſpiritum, multò minor eſt magna arteria, quòd hæc quidem à dextro ventriculo aliquam ſanguinis portionem aſſumat,

omniúmque arteriarum, quæ toto animali insunt, fit futurum principium. Quia verò corpus ipsius cordis crassum erat ac densum, alimentóque egebat crassiori, ob id sanguinem ducit à vena caua, quo nutriatur, priusquàm ea ad cor inimmigret. Cor itaque pulmoni alimentum præparat, sibi autem nequaquam. Quum enim quale est vnumquodque tali ipsum nutriri alimento oporteat, iure optimo cor quidem crasso, pulmo autem vaporoso sanguine indiguit. Quæ causa est, vt cor non alatur ex seipso, sed priusquàm venæ cauæ dextro inferatur ventriculo, pars eius tanta, quanta cordi nutriendo erat satis, seiuncta circa cordis caput, extrinsecus obuoluatur, & in omnes ipsius partes disseminetur: cùm qua etiam tanta arteriæ magnæ portio dispergitur, quanta ad prædictam venam refrigerandam, conseruandúmque probum temperamentum caloris innati externarum cordis partium, esse videbatur sufficiens. Nullus autem videtur neruus in cor distribui, quemadmodum neque in hepar, renes, lienémque. Solum nanque pericardium propagines tenuium neruorum recipit: à quibus diuisis, sensibiles alias ac manifestas in cordis ipsius tunicam etiam inferi, in maioribus saltem animalibus, constat. Quemadmodum enim musculis omnibus, quòd actionis animalis instrumenta essent, magnis neruis fuit opus: ita & cordi nullam actionem animalem habenti, tantis neruis opus fuit, quantis prædictorum viscerum singulis: addam etiam & pulmoni. Communiter enim omnia hæc, ne sensu omnino carerent, neruos etiam habuerunt: priuatim autem inter ea hepar & cor, quòd illud quidem animæ appetitoriæ, hoc autem irascibilis esset principium. Ad hæc, in magnorum quidem animalium corde, os quoddam reperitur cartilagineum: in exiguis verò admodum, corpus ex cartilagine & neruo conflatum: quod quidem tum ad ligamentorum principia tutius colliganda, tum ad totius cordis firmitatem, est constitutum. Hæ igitur sunt in perfectis iam animalibus cordis particulæ. In iis autem quæ adhuc formantur in vtero, animaduertens natura pulmonem, qui neque absolutus est, neque motu præditus, non eandem postulare dispensationem, atque is qui perfectus quum sit, mouetur etiam, vnum quidem vas validum, crassum & densum, ad arteriam magnam: alterum verò, imbecillum, & tenue, & rarum, ad venam cauam anastomosi applicuit. Quum igitur arteriam magnam, ad crassum illud ac densum pulmonis vas, ad tenue verò & rarum venam cauam per anastomoses * aperuisset, pulmoni quidem vtrasque materias iustè largita est, & cor nihilominus à pulmonis seruitute liberauit. Quocirca non oportet mirari, si quum in illis nec sanguinem, nec spiritum mittat pulmonibus cor: nec totius corporis arteriis suppeditet, vt in perfectis: ad solam propriam vitam quampaucissimo indiguerit spiritu, quem maximè etiam, vt opinor, ex ipsa magna arteria ducere poterat. Quinetiam licuit cordi per id orificium, cui soli tunicas duas foris intrò pertinentes diximus adhærescere, ex pulmone sanguinem ac spiritum sibi mista attrahere. Vas siquidem hoc in fœtibus ex caua quidem vena sanguinem per quandam memorandæ magnitudinis anastomosin recipit: quum sanguis alias in perfectis quidem, ex sanguineis: in fœtibus verò, ex spirituosis instrumentis sumatur. Etenim si fœtu adhuc vtero matris hærente, per ipsius matricem penetrando, arterias quæ in vmbilico sunt, vinculo exceperis, quæ in secundis sunt arteriæ omnes, pulsu destituentur, quum tamen quæ ipsi embryo insunt, adhuc pulsent. Quòd si venas etiam quæ sunt in vmbilico laqueis complexus fueris, haudquaquam quæ in embryo sunt arteriæ amplius pulsauerint: quòd videlicet vis illa quæ mouet secundarum arterias, à corde ipsius fœtus proficiscatur: à venis autem per anastomoses arteriæ recipiant spiritum, à quo calor natiuus, saltem aliquantisper, seruari potest. Fieri igitur potest in corde, vt ex vase sanguinem continente, commodum aliquod calori, qui in sinistro eius ventriculo est, accedat, cuius causa animalia & respirant, & pulsibus egent. Cor itaque non modò in perfectis animalibus, sed in fœtibus etiam, vim illam arteriis suppeditat, qua mouentur: non tamen ipsas ceu vtres flatu replet aut inflat. Non siquidem ob id dilatantur quòd implentur arteriæ, sed quia dilatantur implentur. Porrò natura, quemadmodum venam illam quæ ab vmbilico pertinet ad iecur, & arterias quæ sunt ad spinam, tandem exiccat, & veluti funiculos quosdam tenues efficit: ad eundem modum & prædictas, quæ ad cor pertinent, vasorum anastomoses, in animali iam nato abolet: quæ vsui animalibus in lucem æditis futura non sunt, ea ne esse quidem permittens.

Cor egebat crassiori alimento, quàm sit spiritus.

Similibus vnũ quodque nutriri.

Cor à qua vena alatur.

Neruus nullus videtur in cor distribui, neque in hepar, renes, lienémque.

Cor nullam actionem animalem sortitur.

Hepar animæ appetitoriæ sedes. Cor principiũ irascibilis facultatis.

Cordi quale os insit.

Cordis os ad quid vtile.

Fœtus in vtero dispensatio.

Cor in vtero accipere spiritum à magna arteria.

Secundarum arterias moueri à corde fœtus delitescentis vtero.

Arterias fœtus per anastomoses recipere à venis spiritum.

Arteriæ implentur, quia dilatantur: non dilatantur quia implentur.

Inutilia animali natura ne esse quidé permittit.

GALENI PERGAMENI De vsu partium,

LIBER SEPTIMVS.

CÆterum quemadmodum hepar, sic etiam pulmo, quamplurimis est vasis contextus: quorum interualla molli carne replentur. Vasorum porrò ipsius proficiscuntur, hoc quidem ex sinistro cordis ventriculo, illud autem ex dextro: tertium denique ex faucibus. Deinde illinc progressa diuiduntur in quatuor lobos pulmonis. In quintum autem lobum (quum paruus sit, ac veluti substerniculum venæ cauæ, in dextra thoracis regione) propagines quædam exiguæ, à vasis in lobum magnum illi propinquum distributis, disseminantur. Ambit autem lobos omnes extrinsecus tenuis quædam membrana, portiones quasdam eorum neruorum, qui iuxta stomachum infernè ad ventriculum tendunt, accipiens. Porrò tertium illud vas, quod à faucibus in pulmonem descendit, quodque aspera arteria, necnon bronchus dicitur, ex corpusculis quibusdam cartilagineis circularibúsque conflatur, per totam longitudinem colli optimè inter se ordinéque singulari compactis. At verò, qua parte contactura subiectum erant stomachum huiuscemodi corpora, amplius cartilaginea non sunt, sed C Latinam literam referunt, vt videlicet cibis qui deglutiuntur cedant. Vestit autem intrinsecus ipsam arteriam asperam, eiúsque partes omnes subungit, quædam tunica penitus circularis, densa simul & solida, fibras habens secundùm longitudinem rectas: ac breuiter, continua illi, quæ ab ore in ventriculum ducitur. Quare per hanc membranam dum animalia deglutiunt, cartilagines cum larynge ad ipsas fauces trahuntur. Extrinsecus etiam alia circunducitur

Pulmonis vasa vnde oriãtur.

Pulmonis quintus lobus.

Pulmonis tunica.

Asperæ arteriæ constructio. Bronchus.

Cartilaginum asperæ arteriæ figura.

Asperæ arteriæ tunica interna.

Asperæ arteriæ tunica exterior.

cunducitur tunica, veluti totius asperæ arteriæ non vulgare indumentum. Per hanc igitur arteriam asperam, quæ in omnes pulmonis partes est distributa cum vasis quæ à corde proficiscuntur, inspiratio & expiratio, vox & efflatio perficitur. Atque hoc solum in pulmone vas omnino vacuum est sanguine, quandiu animal secundum naturam se habet. Fuit autem instrumento vocis omnino cartilagine opus, quum molliora quàm pro ipsius natura præ imbecillitate aërem remissius percutiant: duriora autem, facilè ipsum euertant, sic vt fluere potius, quàm percuti aër ipse videatur. At cartilago est simplex quædam particula, vt aliarum omnium durissima, sic osse duntaxat mollior, ob ídque ad elidendam vocem instrumentum aptissimum. Non est autem ex vna simplici cartilagine & sola, constituta aspera arteria, sed membranosam quoque assumpsit substantiam, quæ circulares eius annullos colligat, vt per animalis inspirationes, expirationésque, facilè possit tum dilatari, tum contrahi, atque etiam longior, & breuior reddi. Siquidem mutationes pulmonis in longitudinem ac breuitatem, à ligamentis cartilagines inter se connectentibus, tensis quidem per inspirationes, per expirationes autem laxis atque in se concidentibus, proficiscuntur: incrementũ verò in latitudinem & concidentiam, ab iis quæ interrupta annulorum complent, gibbis quidem factis extrorsum per ipsas inspirationes, laxis autem per expirationes, procedit. Ac proinde cartilagines ipsæ vocis sunt instrumenta: quæ verò eas ligamenta coniungunt, respirationis. At pars illa quæ cum faucibus asperam arteriam connectit, & quæ sursum nobis transglutientibus fertur, cuíque vocem aspera arteria præparat, larynx vocatur: qui totus cartilagineus existens, primum & principalissimum vocis est instrumentum. Quanquam vocem ab ipso æditam, palatum, veluti refractorium quoddam, & columella, tanquam plectrum, adaugent. Porrò ipsius vocis materia expiratio est, à thoracis musculis facta. Pulmonis itaque propria particula est hæc arteria, qua meritò pisces caruerunt, atque etiam pulmone, quòd ne voce quidem egerent, vtpote in aquis degentes. Erit igitur ipsa aspera arteria respirationis simul & vocis organum. Artificiosè autem natura cartilaginosam quidem partem arteriæ, ad anteriora colli: carnosam verò, quà stomachum contactura erat, ad posteriora conuertit, ne facilè afficeretur, stomachus quidem ab ipsa arteria, hæc autem rursus ab iniuriis extrinsecis. Quare quum alio quidem tempore respiratio, alio autem transglutitio fiat (nunquam enim simul contingunt) mutuis vicissim capacitatibus arteria stomachúsque vtuntur: adeò vt tempore exiguo plurima, per vtrosque meatus, feratur propria materia. Ob ídque constructum est rotundum vtrunque organum, vt per locum minimum plurima peruadat materia, vtque vtrunque ab iniuriis sit tutius. Enimuerò tunica illa (quam diximus) obtenditur internæ parti ipsius asperæ arteriæ, vt destillationes tum cibi tum potus, necnon fuliginosi spiritus, atque etiam humorum acrium (quorum omnium delapsus prohiberi interdum non potest) excipiens, cartilagines eius tueatur. Quarum quidem affectus aut insanabiles sunt, aut sanatu quamdifficillimi. At ipsius tunicæ incommoda facilè resarciuntur: nisi fortè aliquando à magna putredine, ipsius portio quædam erosa, cartilaginem penitus destituerit nudam. Cæterùm tenuis simul & densa facta est illa tunica, vt neque fistulæ capacitatẽ sua mole angustiorẽ redderet, nec facilè defluentes succos imbiberet, vocémque sic efficeret raucam. Melius enim sonant sicca quàm madida. Quia verò si extremè sunt sicca, iis quæ talia sunt moderatè, vocem deteriorem elidunt, ob id tunicam quæ cartilaginibus subest, natura mediocriter siccã effecit, vtrunque excessum declinans. Verum nec aspera arteria habet sanguinis copiam quo alatur, antequam venæ quædam à corde ipsi fuerint connexæ: neque ipsum cor fructum vllum ex respiratione percepit, priusquàm per alias arterias læues, quæ tenuem, purum, & vaporosum continent sanguinem, nec solius spiritus instrumenta sunt, coniunctum & colligatum huic fuerit. Quarum læuium arteriarum oscula, à natura nihil agente temerè, eò commoderationis adducta sunt, vt vapori quidem ac spiritui sint peruia: sanguini verò, & crassis similiter substantiis, inuia. Quòd si fortè aliquo tempore patula, naturalem commoderationem amiserint, portio aliqua sanguinis ex læuibus in asperas arterias effunditur, quem casum repentè tussis consequitur, & sanguinis per os profusio. Ipsa porrò caro pulmonũ non solùm diuisionem vasorum longè tutissimam reddit, sed etiam quemadmodum hepatis caro ad cibi, sic ad aëris coctionem ea fuit comparata: ob ídque mollis, foraminulenta, & spirituosa existit. Non enim confertim nec repentè aër quem inspiramus, nutrimentum spiritus animalis euadit: sed paulatim eum immutari est necesse, diuturnioréque tẽpore spiritui innato familiarem qualitatem acquirere. Cuius alterationis pulmonis caro primum est instrumentum. Spiritus igitur qui trahitur ab asperis arteriis extrinsecus, primùm in pulmonis carne conficitur, dein autem in corde atque vniuersis arteriis, sed in eis præcipuè, quæ in plexu retiformi consistunt: at vltimùm ac perfectissimè in ventriculis cerebri, vbi vtique efficitur animalis. Cur autem nos ignorantes planè substantiam animæ, eum animalem vocemus, non est dicendi nunc locus. Fuit autem aspera arteria in medio læuis & venæ locata, quòd per mediam quidem læuem, respirationis vtilitatem cordi exhibitura erat: à vena autem, necessariò debebat nutriri. Ad hæc, à dorso quidem habet aspera arteria venam: ab anteriori autem parte, arteriam: quia longius à corde producere ipsam arteriam, quæ tenuem atque imbecillam sortitur tunicam, non erat tutum. Quare illam natura subitò à corde ortam, in pulmonem disseminauit. Alterum verò vas quod fortius erat, abduxit longius. Facta est venarum tunica dura, tum quòd eas comprimi facilè ac dilatari in respirationibus non oporteret (vt videlicet ipsa thoracis capacitas spiritus instrumentis esset perpetuò patens: & ne sanguis ad cor ex eis violenter recurreret) tum etiam quòd sanguine vaporoso & tenui quàm crasso, pulmonem ali erat melius. Arteriarum contrà tunica est rara, vt liberalius pulmones foueant suo tenuissimo sanguine, cordíque trahenti spiritus, longè facilius cedant. Quum itaque vsus respirationis primus & maximus sit, vt caloris symmetriam conseruet: secundus autem nec minor, vt nutriat animales spiritus, tum ad hæc, tum ad vocis generationem, pulmonem accommodauit natura. Applicuit autem omnes arterias læues

Marginal notes:

Aspera arteria quarum actionum sit instrumentum.

Cartilago cur ad elidendam vocem sit instrumentum aptissimum.

Asperæ arteriæ motus vnde proficiscãtur.

Cartilagines sunt instrumenta vocis.

Larynx primũ & principalissimum instrumẽtum vocis.

Palatum.

Columella.

Vocis materia expiratio est.

Pisces carent aspera arteria & pulmone.

Asperæ arteriæ cartilaginum situs.

Deglutitionẽ respirationémque nunquam eodem tempore fieri.

Asperæ arteriæ membranę internæ vsus.

Cartilaginum asperæ arterię affectus sanatu difficillimos esse.

Asperæ arteriæ tunica interna cur tenuis, densa, & mediocriter sicca.

Sicca quàm madida melius sonare.

Cor esse colligatum pulmoni per læues arterias.

Arteriarũ cordis in pulmonem oscula.

Tussis quando excitetur.

Pulmonis caro qualis, & quem vsum præstet.

Pulmonis carnem conficere spiritũ cordi.

Plexus retiformis.

Spiritum animalem fieri in ventriculis cerebri.

Asperæ arteriæ situs inter venam & læuẽ arteriam.

Venis arteriosis cur tunicæ duræ tributæ sint.

Arteriis venosis cur tunicæ raræ insint.

Respirationis vsus.

Arterias læues insertas esse cordis sinistro ventriculo.

ſiniſtro cordis ventriculo, in quo caloris natiui eſt principium, perénem illi refrigerationem hinc comparans. At verò quod fuliginoſum ac fumidum in ipſo corde eſt, in illius compreſſionibus per has ipſas læues arterias explodit, multóque adhuc magis per magnam arteriam ad alias. Pulmo igitur totam implens thoracis capacitatem ad ipſiuſmet thoracis motus mouetur. Conſequutione autem ad id quod vacuatur, prius ſemper leue quàm graue, attrahentia inſtrumenta ſequitur: quæ per ampla orificia multò facilius implentur At aſperarum arteriarum omnium vnum eſt maximum os, pertinens ad pharyngem: læuium autem aliud vnum ad ſiniſtrum cordis ventriculum, vt venarum etiam ad dextrum. Sed ex pharynge quidem, aër ſolus ad arterias aſperas: ex dextro ventriculo ſanguis ſolus ad venas:ex ſiniſtro,mixtum quid ex ambobus peruenit. Pulmone igitur dilatato, primò quidem externus aër aſperas arterias implebit: ſecundò autem, quod ex ſiniſtro cordis ventriculo effertur, læues: poſtremò denique ac tertiò horum omnium, ſanguis implebit venas. Antè verò quam aſperæ arteriæ repleantur aëre,ad quoduis aliorum nihil tráſumitur.Fuerunt enim aſperæ arteriæ à natura inſtitutę,vt pulmonem in maximam diſtenſionem agerent. Ac proinde in inſpirationibus aër externus in has ſolas neceſſariò ingreditur. At ſpiritus in cor ipſum attrahitur, dilatato eo: quemadmodum rurſus compreſſo, excernitur. At læues quidem arteriæ, cordis motibus: aſperæ verò pulmonis,inſeruiunt, Verùm vt cordis motus à natura, ſic thoracis ab anima proficiſcitur: melius ſiquidem fuit ipſam reſpirationem voluntati inſeruire animalis. Iam pulmo neruis minimis præditus, vt totus facilè dilatetur & comprimatur, in lobos diſſectus eſt, quibus tanquam quibuſdam digitis cor accuratè complectitur. Larynx porro ex tribus magnis cartilaginibus conſtat.Mouetur autē à muſculis,propria quidem ſua cōpoſitione, duodecim:quatenus verò commercium habet cum vicinis particulis,ab aliis octo.Harum igitur laryngis cartilaginum,anterior eſt maxima,extrinſecus quidē conuexa,intus autem concaua,prælongo ſcuto perſimilis: quare ſcutiformis vocatur.Secunda verò cartilago,quāto minor eſt prima,tāto maior quàm tertia eſt:interius partibus,qua conſiſtit ſtomachus, poſitionem habens.Cæterùm quantū maxima deficit à perfecta figura circuli,hoc ipſa perficit. Etenim vbi deſinit vltima cartilago aſperæ arteriæ: ibi primùm quidē hæc ſecunda incipit, omnibus partibus totā illam contingens: hoc eſt, anteriore, poſteriore, & obliqua. Paulò verò ſupra anteriores ipſius partes cartilago ſcutiformis incipit:ſecunda videlicet retrorſum cedente. Articulantur autem & committuntur inter ſe partibus obliquis. Atque etiam paulò ſuperius ligamenta quædam membranoſa & neruoſa, ex prima pertinent ad ſecundam. Verùm vbi minor quæ intus eſt, deſinit, duæ quidem ſuperiacēt paruæ conuexitates. Incipit autem illinc tertia cartilago, quam arytænoidem appellant ob formam vaſis, conuenientes ad amuſſim eminentiis illius cauitates habens, adeò vt commiſſio harum duarum cartilaginum duplicem dearticulationem efficiat. Eſt autem ſtrictior, quàm inferna baſis, ſecunda cartilago: ob eámque cauſam totius laryngis ora infima, qua aſperam arteriam attingit,amplior eſt ſuperiori orificio,quod in pharinga deſinit. Atque etiam tertia catilago

Fuliginē cordis expelli in ſyſtole per læues,& per magnam arteriā. Pulmo ad thoracis motum mouetur.

Pulmonis vaſa quo ordine propriis materiis impleā-tur.

Spiritum trahi à corde in diaſtole,expelli in ſyſtole. Cordis motus à natura. Thoracis motus ab anima.

Reſpirationem eſſe arbitrariam.

Larynx ex tribus cartilaginibus conſtat, mouetúrque à propriis duodecim muſculis. Scutiformis & prima cartilago laryngis, quam poſitionem habeat.

Laryngis cartilago ſecūda.

Laryngis tertia cartilago arytænoides.

in anguſtum valde & ipſa deſinit.Conuerſa autem eſt huius quoque cartilaginis cauitas ad meatum ſpiritus, vt veluti fiſtula quædam fiat, quod ex tribus iis eſt compoſitum. Parte verò interna, in ipſo meatu laryngis, corpus quoddam incumbit membranoſum, adipoſum & glanduloſum, figuráque linguam fiſtulæ referens. Quòd igitur primùm in larynge vox efficiatur, quodque dilatetur plurimum,& comprimatur ad vnguem ſuperiũm eius orificium, alibi demonſtrauimus: ob quas nimirum motiones neceſſum fuit laryngem non ex ſimplici vna, ſed ex pluribus ſimul commiſſis cartilaginibus confici,motúmque ipſius non naturalem, vt arteriarum, ſed voluntarium exiſtere, ad quem perficiendum muſculi inſtituti fuerunt. In animalibus igitur magna voce præditis, in quibus homo etiam annumeratur, quatuor ſunt muſculi, qui cum ſecunda, cartilaginem primam connectunt. Alij verò quatuor in omnibus animalibus ſunt, qui ſecundam tertiæ: & alij duo, qui primam tertiæ committunt.Deriuantur autem ex prima cartilagine ſcutiformi ad ſecundam, hoc pacto. Secundum finem inferiorem vtriuſque cartilaginum, vbi tracheam arteriam, & ſeinuicem tangunt, ex magna cartilagine perueniunt, ad ſecundam, extrorſum quidem duo muſculi, introrſum autem duo, vtraque parte externi externis,& interni internis omnino æquales. Hi igitur exactè coarctant,anguſtámque efficiūt oram laryngis inſernā,primam cartilaginē ſecundæ ſimul applicātes.Alij verò quatuor,qui ſecundā cum tertia iungunt, finem laryngis ſuperiorem aperiunt. Quorum qui parte ſunt poſteriore, cartilaginem arytænoidem retrò flectunt: ad obliqua verò plurimùm diducunt, qui ſitum ibi habent obliquum. Porrò reliqui duo, iis quatuor actionem & poſitionem contrariam habentes,claudunt ad vnguem os ſupernum laryngis, ad internam capacitatem, primam cartilaginem adducentes. Decem igitur dicti muſculi,trium cartilaginum ſunt communes: alij verò duo ſunt in baſi arytænoidis. Cæterùm alij ſunt his multò maiores, ſoliqne ſcutiformis proprij: quorum duo quidem, ex inferioribus oſſis hyoidis lateribus habent originem, indéque ſecundùm longitudinem omnem primæ cartilaginis producuntur parte anteriore. Alij verò duo, ab ipſa quidem cartilagine exorti, ſed ad pectus tendentes, aliis duobus miſcentur. Reliqui duo tranſuerſi muſculi, ex obliquis ſcutiformis partibus enati, deinde in orbem ſtomachum complectentes, ſimul inter ſe coëunt. Quoniam igitur duplices genere oportebat ipſis cartilaginibus ineſſe articulationes & motus, alios quidem, qui eas dilatarent, & comprimerent: alios autem,qui clauderent & aperirent: ad priorum quidem motuum conſtitutionem, primæ ad ſecundam facta eſt articulatio: ad ſecundorum verò, ſecundæ ad tertiam. At motus alio tertio genere præterea quum minimè egeret larynx, neque articulatione tertia, & proinde neque particula quarta indiguit. Illi igitur primi muſculi decem, in larynge ipſo conſiſtunt, cum nullo adiacentium inſtrumentorum connexi.Alij verò octo muſculi, colligantes ipſum cū circumfuſis corporibus, alterius motus ſunt duces, quo nimirum totius ſpirationis meatus amplificatur, conſtringitúrque. Quorum qui ab oſſe hyoide ad partes anteriores ac ſuperiores pertinent, cartilaginem primam trahentes à poſterioribus eam cartilaginibus abducunt,meatumque

Ligulæ conſideratio.

Vocem primò in larynge formari.

Larynx cur non ex ſimplici cartilagine conſtet.

Laryngis cartilagines connectentes muſculi.

Muſculi decem communes tribus laryngis cartilaginibus.

Laryngis cartilaginibus ineſſe duplices articulationes & motus.

Laryngis muſculi decem.

Larygē aliis partibus colligantes muſculi, octo numero.

que amplificant. Muſculi verò obliqui, contrariam his actionem habentes, ac poſitionem, qui ex ſcutiformi cartilagine deorſum feruntur, partes cartilaginis inferiores contrahunt, trahuntque infrà, cum hoc leniter aſperam arteriam contrahentes, & conſtringentes. Reliqui autem,qui ex obliquis ſcutiformis partibus prodeunt, has partes primæ cartilaginis protrahunt, ſecundæque applicant,quo meatus conſtringatur. At pharynx, ſubſtantia & figura ab aliis corporis partibus differens, principaliſſimum vocis eſt inſtrumentum, linguam alicuius fiſtulæ referens. Melius autem ſit corpus hoc fiſtularum linguis minimè aſſimilare, ſed eas huic potius: quandoquidem natura & prior tempore, & in operibus ſapiens magis quam ars ipſa exiſtit. Quare ſi corpus hoc naturæ eſt opus, illud autèm quod in fiſtulis eſt, artis inuentum, nimirum hoc ad illius imitationem ab aliquo ſapienti viro excogitatum fuerit, qui intelligere ac imitari naturæ opera potuit. Cæterum quòd abſque lingua inutilis ſit fiſtula, res ipſa indicat: ſicuti etiam vocem fieri non poſſe, niſi tranſitus ſit anguſtior. Etenim ad ædendā vocem, opus eſt motione ſpiritus, quæ ab infernis repentè ſimul erumpat: necnon anguſtiori tranſitu,eóque non ſimpliciter, ſed qui paulatim quidem ex amplo adſtrictius tendat, paulatim rurſus ex ſtrictiori amplificetur: id quod penitus efficit ipſius laryngis ligula, quam epiglottida vocant: quæ non modò ad vocem eſt neceſſaria, ſed etiam ad cohibitionem ſpiritus. Nam particulæ ipſius tum dextræ, tum ſiniſtræ, adeò in idem coëunt, vt ſibiipſi incidant, claudantque exactè meatum. In vtraque autem ipſius ligulæ parte dextra & ſiniſtra, natura foramen vnum, vel potius rimam ac fiſſuram quandam effecit, cui parte interna ventriculum etiam vnum minimè paruum appoſuit. Quare à dextris ac ſiniſtris ſpiritus intrò præterfluens, nullam habet cauſam, cur aut rimam ipſam aperiat, aut etiam ventriculum oppleat. At quum pulſus ab internis quidem violenter ſpiritus fuerit, ſed ſupernè, quo minus rectà feratur, inhibetur, ibi refractus, & facto veluti vertigine,ad latera meatus conuertitur, quibus magna vi incidens, membranas vtriuſque fiſſuræ, ad ſubiectas vſque cauitates diducit: totam autem opplet ligulam, atque inflat, quam rem ſubſequitur neceſſariò exacta meatus ipſius obturatio. Porrò corpus ipſius epiglottidos membranoſum quidem exiſtit, vt ne ab ſpiritu impletum, aut à motibus laryngis commotum, rumpatur. Humidum autem ſimul & viſcidum, & quodammodo pingue eſt, vt propria humiditate, eáque non facilè diſſolubili (qualis eſt vnctuoſa & viſcoſa) madeat perpetuò:id quod maximè ad vocem deſideratur; Vnde neque ij qui ex ardentiſſimis reficcati ſunt febribus,nec qui per magnos æſtus fecerunt iter, loqui prius poſſunt, quàm perfuſus larynx eis fuerit. Quum igitur muſculi laryngem claudentes, qui ipſam quoque ligulam comprehendunt, quique reſſtunt muſculis vniuerſis thoracem ipſum contrahentibus, ex media baſis ſcutiformis emergant; recti verò protendantur, tantum ſpatij parte poſteriori atque obliqua circunſcribentes, vt proximè tertiæ cartilaginis articulationem pertigeant, neceſſarium fuit in partes eius inferiores aliquot neruos inferi. Siquidem muſculis omnibus, aut in ipſum caput neruus infigitur, à cerebro, vel ſpinali medulla facultatem

Pharynx principaliſſimum inſtrumentum vocis.

Natura eſt prior atque ſapiéntior arte.

Ars imitatur naturæ opera.

Vox fieri non poteſt, niſi tranſitus ſit anguſtior.

Epiglottis ad vocem & cohibitionem ſpiritus maximè neceſſaria.

Ligulæ fiſſuræ & ventriculi.

Epiglottidis corpus quale.

Voci neceſſarium eſſe madorem faucium.

Muſculis omnibus inſeri neruum aut in ipſum caput, aut in partē aliquam quæ citra medium ſunt.

ſenſificam ac motricem ad ipſos perferens: aut omnino in partium aliquam, quæ ſub caput ſunt, aut certè non infra medium corpus, ad caudam verò nunquam: alioqui principium ea eſſet muſculi, non finis. Omnibus autem commune eſt muſculis, vt ad eam partem diuiſi extendantur, ad quam vergunt ipſorum fibræ. Neceſſarium eſt etiam, reliquis quoque duabus neruorum coniugationibus, à quibus laryngis os reſeratur, ex parte inferna neruos immiti.Non tamen æquales magnitudine, aut æquè pollentes robore neruos poſtulant duo muſculi aperientes laryngem, & alij duo qui eundem claudunt: hi ſiquidem omnibus thoracis muſculis, in ſpiritus cohibitione obſiſtunt:illi autem per expirationes eiſdem obſequiumpræſtant. At verò quum ſatis conſtet neruum omnem manare vel à cerebro, vel à ſpinali medulla, cæteris quidem muſculis omnibus, qui ad caput ſunt & collum, motus eſt facilis. Siquidem in eos qui ſupernè feruntur deorſum, à cerebro neruus manifeſtè inferitur: in obliquos verò, à ſpinali medulla colli, ex ſeptima coniugatione, quòd & ipſa exortum habeat obliquum. Videndum igitur eſt, vnde nam ſex illi prædicti muſculi, qui recti, ſecundum laryngis longitudinem, à partibus inferioribus ſurſum tendunt, ſuos neruos ſortiantur. Enimuerò à cerebro poſteriori neruorum eſt recta productio per totum collum deorſum,& vtraque aſperæ arteriæ procedens:cui parua quædam alia ſe iungit. Ab hac productione reliqui laryngis muſculi (præter ſex illos) atque etiam eorum nonnulli qui in collo ſunt recti, diſtributiones accipiunt. Verùm quum ſexta hæc neruorum coniugatio ſit maxima, non parua etiā eius propago totum collum præterlapſa, decidit in thoracem: & primam quidem neruorum coniugationem producit ad thoracem ipſum, & radicem coſtarum pertinentem. Alias autem præter has multas, partim ad cor, partim ad pulmonem, ac ſtomachum, partim deniquè ad omnia viſcera inferiora, delegat. Dum igitur nerui hi per thoracem deferuntur,propago quædam vtrinque enata, per eandem reuertitur viam,qua prius deſcenderat, ceu curſum reciprocans. Siquidem vbi vterque neruus vſque ad regionem cordis proceſſit, ſiniſter quidem longius progreſſus, circum maximam arteriam, veluti circa rotulam aut metam quandam fortem atque tranſuerſam obuoluitur, potiſſimum ea in parte,qua primùm à corde emergens, ſeſe ad ſpinam inflectit. Dexter verò,quum nullum haberet in ea thoracis parte, per quam fertur, aſcenſum ſimilem, circa illam arteriæ partem,quæ obliqua à corde ſurſum ad dextram axillam fertur, obducitur. Sed quia flexio hæc erat multò deterior, quàm illa ſiniſtra ad cor, vtpote obliqua, partim multitudine productionum nerui in vtranque partem, ab eadem regione emiſſi,partim etiam ligamentorum vi corroborauit ipſam natura, cuius opera non modò laudibus, ſed ſunt etiam hymnis maiora.Neruus itaque vterque(quatenus dictum eſt) circunductus, ſurſum ad aſperæ arteriæ caput recurrit, idem quidem iter conficiēs, ac prius: nulli verò amplius muſculo, ne minimam quidem ſui portionem diſtribuens, quòd nullum alium muſculum principium motionis ſuæ ex partibus inferioribus neceſſe erat accipere. Diſpergitur autem eorum vterque in laryngis muſculos ſibi correſpondentes:qui dextra quidem eſt parte, in tres illi è directo poſitos: qui autem ſiniſtra,

Muſculi ad eā partem trahuntur diuiſi, ad quam vergūt ipſorum fibræ.

Neruus omnis vel à cerebro vel ab ſpinali medulla oritur.

Laryngis muſculi vnde ſuos neruos recipiant.

Recurrentium neruorum laryngis conſideratio.

Naturæ opera eſſe lōgè hymnis maiora.

ſiniſtra in reliquos tres, ambo verò in ſex, à quibus aperiri & claudi larynga contingit. Conciliarunt autem ſibi prædicti nerui, robur non mediocre, ex itineris longitudine: quum in productionibus primis, nerui omnes ſint molles, & cerebro ipſi adſimiles: progredientes verò, magis magisque ſeipſis duriores euadant.

Neruos quo magis digrediuntur à cerebro, eo magis dureſcere.

Epiglottidis vſus.

Iam inter reſpirandum, in meatum ſpiritus non potio modò, ſed cibus etiã repentè incideret, niſi natura prouidè orificio laryngis epiglottida, veluti operculum, admouiſſet: rectam quidem alio tempore omni quo animal reſpirat ſtantem: quum autem quiduis tranſglutit, laryngi ipſi aſſidentem. Siquidem ipſum quod tranſglutitur, ceu primùm ipſius radici incidens: poſt autem dorſo inuectum, inclinari ipſam cogit, ac collabi, vt cuius ſubſtantia cartilago ſit, eáque prætenuis.

Epiglottidis ſubſtantia, magnitudo, ſitúſque.

Figura autem epiglottis rotunda eſt: at magnitudine, paulò maior orificio laryngis. Vergit porrò ad ſtomachum, poſitionemque habet tertiæ cartilagini ἀρυταινοειδεῖ contrariam, vtpote ex aduerſa illi regione exorta.

Arytænoides cartilago.

Verùm quemadmodum à cibariis epiglottis in laryngis meatum compellitur, ita ab iis quæ euomuntur, cartilago ἀρυταινοειδὴς. Spectat enim & illa in laryngis capacitatem: quo fit, vt eorum impetus quæ ſurſum à ſtomacho ſuggeruntur, dorſo ipſius incidens, totam cartilaginem facilè in locum cedentem euertat. Nec tamen ita claudunt meatum laryngis huiuſmodi cartilagines, vt nihil prorſus tranſfluere poſſit, ſed ne multum, néue confertim.

Aſperam in arteriam illabi ſemper nõ-nihil potionis.

Siquidem exiguum quiddam potionis ſemper in aſperam arteriam delabitur, non per mediam laxitatem iter ſuum faciens, ſed in orbem ſecundum tunicas eius inunctum, quo nimirum madeſcit atque fouetur pulmo.

Glandulæ adiacentes laryngis.

Quin & glandulæ ipſæ quæ laryngi adiacent, laxiores & fungoſiores quã ſint, portionem eius humoris excipiunt, vt eo videlicet partes omnes circunſtãtes perfundãt. Quòd autem tranſglutientibus nobis cibos, œſophagus à larynge toto cartilaginoſo minimè coarctetur, ob id fit, quia tunc commutatur poſitio eorum: quippe ſtomachi initium, ad aſperam deſcendit arteriam, larynx verò ſurſum ad fauces recurrit.

Laryngem recurrere ad fauces tranſglutientibus nobis.

Muſculi ab oſſe hyoide producti.

Porrò bona pars muſculorum linguæ, necnon muſculorum laryngis coniugatio anterior, aliíque nonnulli qui ad omoplatas feruntur, prætereà robuſtus alius geminus, qui ad os pectoris fertur, poſtremò alij duo muſculi pertinentes ad genas, ſicuti & reliqui parui, qui ſunt ad radices propaginum, quos columnares appellant, hi inquam omnes muſculi, ab oſſe hyoide ob ſimilitudinem υ literæ ſic appellato, oriuntur. At muſculi vltimò omnium dicti, & qui ante illos ſunt, genæ ipſius ſunt proprij, quam mouent obliquis motibus ſibi oppoſitis. Qui autem ab oſſe hyoide inſeruntur linguæ, illius gratia extiterunt: quibus oppoſitus ſimul eſt is, qui duplex ad pectoris os deſcendit, vt deorſum hyoides dettahat, ſi fortè à ſuperioribus muſculis violentius ſurſum tendatur: exiſtens etiam cartilagini ſcutiformi propugnaculum quoddam, quemadmodum & ipſum hyoides.

Hyoides os exiſtere propugnaculum cartilagini ſcutiformi.

Huc adde, quòd idē muſculus tracheam arteriam ſimul coërcet ac dirigit. Quinetiam & qui ad omoplatas feruntur muſculi, tum laryngis, tum oſſis hyoidis motum verſus collum efficiunt. Inuectum igitur gibbis ipſius laryngis hoc os à multis muſculis oppoſitis ſibi inuicem & æquipollentibus communitur, atque in medio firmatur.

Hyoidis oſſis ligamenta duplicia.

Verùm ad maiorem ſecuritatem, non ſolùm duobus ipſius oſſis lateribus applicuit natura ligamenta quædam robuſta, ſed etiam cartilaginoſa quædam alia & rotunda producens, ea vtrique lateri inſeruit. Connectitur autem nihilominus per membranas quaſdam, non modò ad laryngem & epiglottidem, verumetiam ad ſtomachum, à quibus firmiter continetur annexum capiti, his quidem oſſeum magis, aliis cartilagineum, pro ratione muſculorum qui ab eo exoriuntur.

Reſpiratio duplex.

Quod pertinet ad thoracem, alibi demonſtrauimus, multa eſſe illi motus principia: reſpirationemque aliam omni carere vi, aliam violentam exiſtere, atque vtrique proprios ineſſe muſculos.

Muſculorum intercoſtaliũ fibræ qualem inter ſe poſitionem habeant.

Porrò muſculorum, qui inter coſtas ſunt, fibræ, ab vna coſta ad aliam perueniunt, cum parua ad obliquum declinatione: quinetiam internæ fibræ externis ſitum contrarium habent: necnon illæ quæ ad os pectoris in partibus coſtarum cartilaginoſis conſiſtunt, contrariæ ſunt iis, quæ in oſſeis ſunt, vſque ad vertebras.

Septi tranſuerſi ſubſtantia & tunicæ.

Propria ſepti tranſuerſi ſubſtantia, muſculus eſt: tunicæ verò ipſi duæ inſunt: inferior quidem, peritonæi tunicæ ſummitas: ſuperior autem, baſis tunicæ ſuccingentis coſtas.

Diaphragmatis vſus.

Confert autem diaphragma, non ſolùm ad pellenda excrementa alui, ſed etiam ad ipſam reſpirationem.

Coſtæ mendoſæ cur ad finem cartilagineæ.

At cartilago multa nothorum coſtarum extremitatibus circunfuſa eſt, quò tutiores ſint ipſæ ab iniuriis extrinſecis, ac per eas ſubiecta corpora. Nam pulſata cartilago minimè comminuitur, aut frangitur.

Pectoris os. Cartilago enſiformis. Coſtarum, ſeptem veras eſſe, & quinque mendoſas.

Iam verò pectorale os (cuius vltima pars eſt cartilago enſiformis, oris ventriculi, ſepti tranſuerſi, cordíſque ſimiliter propugnaculum) ex ſeptem oſſibus conſtat, quòd ſeptem in ipſum coſtæ veræ inarticulatæ ſint: nam reliquæ mendoſæ ſunt quinque.

Principia animalis tria.

Quum enim tria eſſent principia, quæ animal ipſum diſpenſant, os quidem immobile ſine muſculis primo principio circumiecit natura. Solos autem muſculos tertio elargita eſt. At medio inter vtrunque poſito, & oſſa & muſculos.

Cerebrum nõ eguiſſe muſculis ceu fontem arbitrarij motus.

Cranium immobile, propugnaculum cerebri.

Cerebrum nanque in nullos vſus indiguit muſculis, ceu fons motus voluntarij & principium. Quo fit, vt cranium immobile, quaſi mutus, ipſi ſit circundatum. Quòd ſi hepati aut ventriculo ſeptum eius generis aliquod circunfuſum fuiſſet, vbi cibus & potus exciperetur? vbi fœtus moles reconderetur? Quæ denique excernerentur ſuperflua, ſi nullus illis præeſſet muſculus?

Thorax cur ex oſſibus ſimul & muſculis conſtet.

At thorax motum penitus amiſiſſet, ſi ex ſolis conſtare oſſibus. Sin verò contrà ex ſolis muſculis, inciderent hi pulmoni & cordi, nemine eos explodente. Vt igitur ſimul quidem ſpatium intus eſſet, ſimul autem totum inſtrumentum moueretur, muſculi alternatim fuerunt oſſibus interpoſiti.

Lac eſſe recrementum vtilis alimẽti.

Lac, quibus animalibus colligi in pectore nequeat. Mãmas ineſſe plures numeroſam vno partu prolem ædentibus.

Quod verò ad mammas ſpectat, quum lac vtilis alimenti ſuperfluum ſit, iure optimo quibus animantibus in cornua & alia id genus, in partibus ſuperioribus copia ſuperfluorum abſumebatur in his quidem ad thoracem non poterat aceruari aliud vtile recrementum. Vnde ad ventrem eorũ, ex thorace natura mammas deduxit: atque illinc numeroſam quidem vno partu prolem ædentibus, multas: contrariis autem binas tantùm appoſuit. Porrò quibus animalibus in partibus ſupernis ſuperflui nihil abſumitur, his in pectora eas collocauit. Et ſi vnum aut duo concipiant, duas: ſin verò plura, duas quidem in pectore, alias verò inferius adhibet.

Mammæ quibus in pectore duæ.

Mammas tegumento eſſe cordi.

At in homine meritò mammæ pectori adhærent, vbi & cordi tegumento eſſe poſſint, vtpote glanduloſæ exiſtentes, craſsíſque indumentis perſimiles, & multò melius quàm

alibi

Lac gigni ex ſanguine elaborato.

Mammarum vaſa vnde exoriantur.

alibi, ex ſanguine in venis elaborato, copiam optimi lactis conficere. Siquidem ex vena caua, vbi iam prope claues peruenit, natura duas venarum commemorabilium, ac duas item cum eis arteriarum propagines, quatuor ſimul eas infra per totum pectus deduxit, eóque modo binas demum vtrique mamillæ inſeruit, in tam longo iſto itinere id molita, vt plurimum in vaſis eſſet ſanguis percoctus. Qui quum fertur ſurſum, per cor ſanè iter facit, rurſúsque deorſum tendens, occurrit: exagitaturque ſemper quidem à motu thoracis, & in his eiuſmodi vagationibus incaleſcit, parti perpetuo motu præditæ diu immoratus, quæ omnia ſimul ad perfectam ipſi coctionem conferunt. Porrò quibus animalibus mammæ in pectore sũt, ſeruantur & in maſculis: quibus verò in ventre ſolum inſunt, non adhuc ſeruantur, niſi partus ſimilitudinem corporis cum matre potius quàm cum patre obtineat. In vniuerſum autem conſtat, omnem fœminam eſſe maſculo frigidiorem.

Lactis elaborationi quæ conferant.

Mammæ quādo hæreant ad pectus maſculis.

Fœminas omnes eſſe maſculis frigidiores.

GALENI PERGAMENI de vſu partium,

LIBER OCTAVVS.

Collum fuiſſe factum gratia aſperæ arteriæ.

Collum naſci, interiréque cũ pulmone.

AT collum fuit conſtitutum vnius aſperæ arteriæ gratia, videtúrque ob id ſemper vnà cum pulmone interire. Quam ob rem piſces omnes, quòd pulmonem non habeant, collo carent: contrà autem, quibus animalibus ineſt pulmo, ea & collo prædita ſunt, & ſpiritum attrahunt in pulmonem per arteriam aſperam, rurſusque eijciunt per eandem. Ad hæc efflatio, quæ vocis materia eſt, eiuſdem arteriæ eſt actio, citra quam nec vox efficitur. Eſtque primum & principaliſſimum vocis inſtrumentum (cui larynx nomen eſt) finis ſuperior aſperæ arteriæ, quam etiam pharynga nominant, quemadmodum & ligulam, quæ laryngi incumbit. Idcirco, ſi pulmoni aſpera arteria eſt affinis, tantóſque animali vſus præſtat, eius ſanè gratia collum formatum extitit: ob idque priuata collo animalia, ſunt muta. Etenim quum in thorace contineatur pulmo, aſperáque arteria ex ipſo emergens, ad os, magno interuallo ſemotum, neceſſariò pertineat, ſpatium ſanè quod ori & thoraci interiacet, quum aſperę arteriæ ſit tranſitus, eorum etiam exiſtit via, quæ tum ſupernè deorſum, tum infernè ſurſum feruntur. Ac ſupernè quidem feruntur deorſum nerui, ſtomachus, muſculi, & ſpinalis medulla: infernè verò ſurſum venæ, arteriæ, atque ipſa pharinx. At ſpinali medullæ munimento ſunt circumpoſitæ vertebræ: vaſorum verò diuiſiones glandulæ replent: membranæ item ac ligamenta quædam, muniunt ſimul prædicta & colligant. Quibus omnibus cutis commune operimentum exiſtit. Animalia quæ alimentum ſibi à terra ore ſuppeditant, collum habent longitudine cruribus ſimile. At homo, & quæ ſimilia ei animalia ſunt, quum propter pharyngem collum, & illā vocis & reſpirationis gratia poſſideant, magnitudinem etiam colli ſortiuntur tantam, quāta pharyngi neceſſaria ad prædictas actiones erat. Ad hæc etiam, quum oporteret partes eas quæ ad humerum, brachium, vlnam, extremam manum, ac denique ſeptum tranſuerſum ſpectant, à ſpinali medulla colli neruos accipere, horum neruorum gratia, in ſpatio inter caput atque

Efflatio exiſtit vocis materia.

Larynx eſt principaliſſimum inſtrumentum vocis.

Pharynx.

Ligula.

Collo priuata ſunt muta.

Spinalem medullam muniri à vertebris.

Glandulas replere diuiſiones vaſorum.

Cutis operimentum commune.

Colli longitudo in variis animalibus varia.

Colli vertebræ quibus partibus neruos largiātur.

thoracem medio, alij generati ſunt ſpondyli, ex quibus collum conflatur. Caput autem plurimis viſum eſt propter cerebrum factum fuiſſe, ob eamque cauſam ſenſus omnes in ſe continere, tanquam ſeruos quoſdam & magni regis ſtipatores. At cancris & aliis molli cruſta intectis, caput quidem non eſt: particula tamen quæ ſenſuum dux eſt, ac motus voluntarij, omnino certè eis in thorace conſiſtit, vbi omnia ipſis ſenſuum inſtrumenta inſunt. Itaque quod in nobis eſt cerebrum, id in illis ſanè animalibus erit pars ea, ad quam prædictorum quodque refertur. Cæterùm exiſtimare, caloris qui cordi ineſt refrigerandi gratia, cerebrum fuiſſe conſtructum (qualis fuit ſententia Ariſtotelis) omnino abſurdum videtur, nec abſimile, ac ſi quis dicat, calcaneum cordis cauſa extitiſſe. Nam quî obſecro fieri poteſt, vt cor aſſidua reſpiratione aëris commodiſſimè refrigeratū (vtpote refertum arteriis & venis, quibus nulla eſt calidior in corpore animalis particula) à cerebro quod remotiſſimum eſt, craſſiſſimiſque interceptum oſſibus, ac ſemper ipſo aëre calidius, aliquod refrigerium deſideretur? Etenim vbi cranium eſt fractum, id curamus præcipuè, vt quamcitiſſimè oſſa fracta excidamus, ne videlicet ipſum cerebrum occurſu aëris refrigeretur: id quod certè eſſet malorum vltimum, illi cui fractum eſt caput. Atqui ſi aër cerebro eſſet calidior, haudquaquam refrigeraretur ab eo. Nunc autem vel ſi æſtas fuerit, refrigeratur facilè, indigetque etiam tum foueri citiſſimè, tanquam non ſolùm id non ſit frigidum, ſed ne citra moleſtiam quidem occurſum ſubſtantiæ frigidæ toleret. Aut quomodo ſatis cordi refrigerando eſſe poteſt, cor autem non multò magis cerebrum ſupra ſe poſitum poſſit excalfacere, quum calor omnis feratur ſublimè? Cur etiam, ad cor quidem obſcura quædam apophyſis ab ipſo pertinet, ſenſuum verò inſtrumenta à cerebro portionem immenſam recipiunt? Etenim in vtranque aurem inſignis neruus vnà cum meningibus inſertatur. In vtraſque etiam nares portio cerebri pertinet, multò maior, ea quæ ad aures peruenit. Similiter in vtrunque oculum, vnus quidem mollis neruus in radicem ipſius, vnus autem durus, in muſculos mouentes inſeritur. Ad linguam verò, nónne quatuor, duo quidem molles per palatum tendunt: duo autem duri, ſecus vtranque aurem feruntur? In vniuerſum autem omnia cum ipſo cerebro communionem habent. Quod quidem quum longinqua quidem refrigeret, proxima autem non afficiat ſimiliter, monſtrum quoddam eſſe mihi videtur. Fieri autem nō poteſt, vt particulæ alicuius vtilitatem ritè exponamus, niſi totius inſtrumenti actionem prius inuenerimus. Cerebrum igitur principium exiſtit neruorum, ſenſúsque & voluntarij motus. Cor autem, arteriarum atque caloris inſiti. Porrò etſi cerebrum (quod ἐγκέφαλ☉, hoc eſt, in capite ſitum, dicitur) in animalibus capitis expertibus iuxta pectus collocatum cernatur, non ob id tamen aliud quippiam cerebro proportionale, dicemus illis ineſſe, ſed idem ipſum, licet vetus nomen ei non conueniat. Siquidem quod ſenſus ac motus principium eſt, vnum atque idem eſt in omnibus animalibus, etiamſi in locis diuerſis inueniantur. Quum igitur in animalibus capite deſtitutis, cerebrum atque etiam os ſint ad pectus, ſicuti & aures & nares, manifeſtum vtique eſt, propter nullam earum particularum caput conditum

Cancros carere capite.

Ariſtotelis opinio refellitur.

Cerebrū ſemper eſſe calidius aëre.

Cranio fracto quid agendum præcipuè.

Cerebri refrigerationem in cranij fractura ris eſſe malorum vltimum.

Cerebrum facile ab aëre refrigerari.

Calor omnis ſublimè fertur.

Cerebrū cordi exiguam, ſenſuum organis immenſam neruorū apophyſin mittere.

Auriū nerui.

Naribus demitti portionem cerebri.

Oculorū nerui.

Linguæ nerui.

Cerebrum eſt neruorum, ſenſúſque & motus voluntarij principium.

Cor eſt arteriarum inſiti que caloris origo.

tum fuiſſe à natura. Cæterùm eiſdem animalibus capite deſtitutis, vt cancris, balænis, ſcarabæíſque, oculi ſublimes, vt qui duri & robuſti futuri erant, reconditi prælongis ceruibus inſunt, quòd illorum actio locum æditum poſtularet. Quæ cauſa etiam fuit, vt qui hoſtium aut prædonum longè infeſtas incurſiones ſpeculantur, muros, aut turres altas, aut montes quoſdã conſcendant. Homini autẽ, cæteríſq; animalibus ei ſimilibus, totos oculos molles neceſſariò habituris, prælongis ceruicibus oculos imponere erat periculoſius. Quum igitur neque in imo conſtitui eos, è re ipſorum eſſet, natura inuenit qua arte faceret ipſis particulam, quæ alta ſimul eſſet, & eos tueri ſatis poſſet: ſuprà quidem ſupercilia conſtituens: infrà verò quas malas appellamus, attollens: internis præterea partibus naſum applicans: vt externis, oſſis proceſſum, quod iugale appellamus. Iam verò ſenſoria omnia neruum poſtulant mollem: neruum quidem, quia is ſenſuum eſt inſtrumentum: mollem autem, quia ſenſorium, vt ſentiat, pati & affici debet: verùm quod molle eſt, ad patiendum: quod durum, ad agendum eſt aptius. Proinde ſenſoria quæ motu voluntario aguntur, vt oculus ipſe & lingua, duplex habuerunt neruorum genus, non vnum duntaxat molle, perinde ac aures & nares. Quòd ſi quando alterum eorum læſum fuerit, ea facultas vitiabitur quam læſus neruus præſtabat. Videre nanque ſæpe eſt linguam, aliàs quidem ad motum, aliàs autem ad ſaporum dignotionem, eſſe impeditam. Oriuntur autem nerui molles, ex mollibus cerebri partibus: duri autem, ex duris. Rurſus illi quidem rectà ad ſenſoria, hi verò per circuitum tendunt. Neruorum itaque deſcendentium ad linguam, illi quidem ex inferioribus & anterioribus orti, ſtatim infiguntur in ipſam: hi autem ex poſterioribus, obliquíſque emergentes, circum collum prius obuoluuntur. Cæterùm molles quidem, in extimam linguæ ſuperficiem ad ſapores diiudicandos, in muſculos verò ad motum duri diſſeminantur. Eadem porrò ratio eſt & in oculorum neruis: duri quippe in ipſorum muſculos inſeruntur: alij verò in primum & principaliſſimum viſus inſtrumentum, humorem ſcilicet cryſtallinum. Quorum mollium neruorum nullus vltra ſenſoria progreditur: alioqui facilè rumperentur progreſſi. Ob hanc igitur cauſam ſenſoria omnia prope cerebrum eſſe oportebat. Quod quidem ſi verum eſt, conſtat vtique cerebrum propter oculos in capite collocatum eſſe: reliqua autem ſenſoria omnia, propter cerebrum. Similiter etiam de ore liquet, quòd hoc quoque adiacere capiti erat neceſſe: aut potius in ſe continere linguam, vt quæ ad iudicandos ſapores, concinnandum ſermonem, ac denique ad maſticandos & tranſglutiendos cibos, neutiquam alibi quàm in ore commodius collocari potuiſſet. Eſt autem cerebrum ſubſtantia quidem neruis ſimillimum (quorum ipſum principium erat futurum) niſi quòd illis eſt mollius. Nam id etiam illi expediebat, vt quod ſenſus quidem omnes recipit, omnéſque imaginationes, & intellectus complectitur. Quia verò neruorum oportebat duplicem eſſe materiam, duplex etiam cerebrum extitit, mollius quidem anterius, ad producendos molles: poſterius autem durius, quod παρεγκεφαλίδα nominant, ad duriorum neruorum generationem. Quum autem mollis cum duro non admodum conueniens futurus eſſet contactus, dictæ cerebri partes duplicata dura meninge, quæ complexurà erat totum cerebrum, dirimuntur, & per meatum ſolum, qui ſub capitis vertice eſt, & corpora meatum ipſum ambientia, coniunguntur. Ad hæc, ipſius anterioris cerebri, quæ partes duram meningem contingunt, mediis duriores ſunt, quũ ad patiendi difficultatem, tum ad productionem durorum neruorum: quales ſunt qui oculos mouent: nam à mediis commodè molles oriuntur. At ex ea parte cerebri poſteriori, mollis neruus penitus nullus producitur. Igitur nerui omnes conſiſtentia cerebro ſunt duriores, opticis tantùm exceptis, qui cerebro denſiores quum ſint, duriores eo non apparent, ceu ſoli ex cerebri ſubſtantia veluti concreta, non tamen exiccata, conflati. Qui ſoli etiam ſenſibiles quoſdam poros in ſeipſis habere videntur. Quum igitur in capite quatuor ſint inſtrumenta ſenſoria, quæ à cerebro ſenſus principium habent, etſi hac ratione ſimilia appareant, ineſt tamen eis ſecundum ſpeciem diſſimilitudo, non modò in ipſis ſentiendi facultatibus, verum etiam in corporibus, per quæ facultates ipſæ feruntur. Quandoquidem facultatum alia odorum, alia ſaporum, alia ſonorum, alia eſt colorum diiudicatrix. Viarum autem, ea quidem quæ fert ab vtroque ventriculo ad nares, productio eſt prælonga, nihil ab ipſis ventriculis diſcrepans. Quæ verò ad oculos ducit, variat iam quodammodo & diſſidet, non tamẽ planè certus eſt neruus. Quæ ad linguam deſcendit, perfectè quidem eſt neruus, ſed mollis. Quæ denique ad aures, nec ſimiliter quidem mollis, nec tamen certè eſt durus. Quinta verò viarum facultatis à cerebro deſcendentis, fortis ſimul ac durus eſt neruus, ad motus quidem, & ad ea quæ craſſerum ſunt partium ſenſu tactus dignoſcenda, optimè accommodatus: ad exquiſitiorem autem aliquam dignotionem, cuiuſmodi aliis ſenſoriis ineſt, admodum ineptus atque impotens. Quandoquidem omnia hæc, vt ſenſus fiat, immutentur omnino eſt neceſſe. Immutatur autem non à quouis ſenſibili omne ſenſorium: ſed ſplendidum quidem ac luminoſum, à coloribus: aëreum, à ſonis: vaporoſum, ab odoribus: atque (vt in ſumma dicam) ſimile ſimili eſt notum & familiare. Igitur nullum ſenſorium, præterquam viſus, à coloribus immutabitur. Solus etiam viſus ſenſorium habet lucidum, & purum, ſplendidumque, humorem videlicet cryſtallinum. At nullum præſtaret vſum ipſius ſenſorij alteratio, niſi eam imaginatio, ratiocinatio, & memoria (quæ ad principem animæ pertinent facultatem) perciperent. Producit itaque cerebrum ad humorem cryſtallinum quandam à ſeſe portionem, vt affectus eius humoris agnoſcat: quæ productio ſola meritò meatum habuit ſenſibilem, vt per eum, ad lucidum ſplendidumque ſenſorium, maxima copia ſpiritus à principio ipſo tranſmitteretur. Cæterùm ea ipſa productio, vſque ad viam quidem quæ fert ad oculum, * mollis, rara, pura, & ſyncera extenditur: vbi verò iam elapſura eſt cranio, ſecuritatis gratia, durior & compactior efficitur. Quum autem in cauitates quæ ſuperciliis ſubſunt inciderit, amplificatur plurimum, priſtinamque naturam recipit, ſic vt cerebrum eſſe videatur. Poſtea verò ad pupillam coaleſcit, eadem ipſa propago quæ oculis ineſt: ad quam nimirum propaginem cornea tunica (cui humor cryſtallinus incumbit) tenuis, alba, & pura quum ſit, facilè colorum externorum alterationem tranſmittit.

Animalibus capite deſtitutis quales oculi inſint.

Oculorum ſitus longè tutiſſimus.

Senſoria poſtulant neruũ mollem.

Senſorium dũ ſentit patitur.

Mollia ad patiendum aptiora.

Dura, ad agendum aptiora.

Senſoriis quæ voluntariè mouentur, duplex neruorum genus ineſſe.

Neruorũ mollium, durorúmque ortus atque progreſſus.

Linguæ nerui vnde oriantur.

Oculorum nerui.

Cryſtallinus humor, principaliſſimum viſus organũ.

Cerebrũ propter oculos in capite collocatur, propter cerebrum autem ſenſoria reliqua.

Linguæ vſus.

Cerebrũ neruis eſſe ſimillimum, mollius tamen.

Cerebrum recipit ſenſus, imaginationéſque & intellectus complectitur.

Cerebri pars anterior eſt mollior mollibus, poſterior durior, duris neruis gignendis.

Cerebri anteriora à poſterioribus dirimi, intercedẽte dura meninge.

Oculorũ motores nerui vnde exoriantur.

Optici nerui ſoli cerebro non apparent duriores.

Optici nerui ſoli, ſenſibiles meatus ſortiuntur.

Senſoria in capite quatuor.

Facultas ſenſitrix quadruplex.

Productionum à cerebro ad ſenſoria diſcrimina.

Neruos duros & fortes præeſſe motui, conferréque ad ea quæ craſſarum ſunt partium, tactu diiudicanda.

Senſorium non immutari à quouis ſenſibili.

Simile ſimili notum & familiare.

Viſus ſenſorium quale.

Senſorij alterationem, vt fiat ſenſus ab imaginatione, ratiocinio, & memoria, debere percipi.

Viſio quo modo fiat.

Opticorum neruorũ progreſſus.

Cornea tunica qualis.

Auditus sensibile, sonus & vox.

mittit. Quia verò etiam ad aures propaginem quandam à cerebro erat necessum descendere, excepturam occursurum sensibile (quod erat sonus & vox, aut repercussio aëris) os durum ac

Auditorij meatus vtilitas.

densum auribus oppositum; flexibus obliquis instar labyrinthi natura ipsa pertudit, quò frigidi quidem aëris vires integras, flexuum varietate sensim exolueret: aliorum autem corporum exiguorum impetum propulsaret. Igitur propter patiendi difficultatem ita constructi sunt auditorij meatus: necnon vterque auditorius neruus, durior effectus est, quàm vt ipsi actioni conueniat.

Linguæ neruus.

Linguæ autem neruus (etsi quartum hoc sensorium dixerimus esse) est mollior, & qualem esse oportebat: quia natura illi poterat oris tegumento ad maximam securitatem consulere. Auditorius verò, ad patiendi difficultatem, potius quàm ad sentiendi promptitudinem, fuit comparatus.

Olfactus sensorium solum contineri in ventriculis cerebri.

At solum sensorium olfactus intra cranium consistit, nempe in ipsis ventriculis anterioribus cerebri, qui etiam vaporosum quendam spiritum continent. Ad cuius quidem sensibile transmittendum liberè, & conseruandum, oportebat reperire viam tantò rariorem atque latiorem auditorio meatu, quantò sensibile

Olfactus sensibile esse crassiorum partium, quàm sensibile auditus.

huius, quàm auditus, crassiorum erat partium. Ferè enim, quantum aër partium tenuitate à luce relinquitur, tantum vapor etiam ab aëre. Quum igitur cerebri ventriculi loco inferiori sint siti, ex partibúsque sibi propinquis necessariò etiam excrementa affluentia excipiant, ne melior quidem vlla via excogitari ea potuit, quæ ampla simul

Narium meatus vtilitas.

atque decliuis esset. Ac talis quidem est narium meatus, per quem intus foras excrementa excernuntur: foris autem intrò, penetrant sensibilia olfaciendi. Quarum vtilitatum, altera ad vitam necessaria est, altera ad commodiorem vitam.

Palati foraminum vsus.

Sunt tamen & alij canales duo, qui per palatum in os, totius cerebri excrementa eructant: qui duo soli purgando sufficiunt cerebro, quando animal omnino rectè habet. Quare propter odorum dignotionem potissimum, atque hac adhuc antiquiorem, & necessariam ad vitam in-

Inspirationem in cerebrum esse necessariam ad vitam.

spirationem in cerebrum, facta sunt illa in nares foramina. Ex abundanti verò cerebri malè affecti excrementa repurgant. Opposuit autem natura ipsi olfaciendi sensorio, os quoddam variè

Ossis colatorij vsus.

pertusum, veluti spongiam quandam, simul ne aliud corpus durum extrinsecus incidat, simul ne viribus integris aër frigidus inspirantibus nobis rectà in cerebri irrumpat ventriculos. Qua ratione etiam, quæ sunt ante meningas ossa, ἠθμοειδῆ

ἠθμοειδῆ ossa.

à cribri similitudine dicti, spongiarum instar admodum foraminulenta videntur, meatibus tortuosis distincta. Quinetiam & dura meninx, quæ cerebrum contegit, similiter perforata est.

Meningem duram esse foraminulentam.

Cæterùm non facilè per foramina illius expurgarentur pituitosa excrementa cerebri, nec sine magno negotio ipse vapor ascenderet, qui est sensibile olfactus, nisi vtrunque opus inspiratio-

Odorum dignotio promouetur ab inspirante cerebro.

Excrementorũ expulsio à cerebro expirãte iuuatur.

Odorum dignotio iuuat plurimum totam respirationem.

ne simul & expiratione, cerebri natura prouehêret. Quare illapsu quidem inspirationis, quæ fit à cerebro, promouetur odorum dignotio: expirationis verò impetu, superfluorum excretio: nempe vehementia spiritus, vnà secum excrementa pertinacia trahente. At quæ in meatu nimis impacta sunt, ea efflatione expurgantur. Ipsa verò rursus odorum dignotio, non parum iuuat totam respirationem: non sinens vapores prauos, qui alioqui nos laterent, vnà cum puro spiritu ingredi.

Instrumentum vnicum pluribus actionibus sufficit.

Meningis tenuioris vsus.

Porrò vnicum sæpe instrumentum multis actionibus sufficit: vt videlicet tenuis meninx, quæ secundæ persimilis cerebrum stabilit ac tegit: vasáque ipsius omnia colligat. Sed in omnes etiam cerebri partes hæc membranas se insinuat, totum ipsum contexens, extendénsque se vsque ad ventriculorum capacitatem.

Crassæ meningis vsus.

Est tamen & tegumentum cerebri crassa meninx, aut potius propugnaculum quoddam, propulsandis oppressionibus cranij oppositum. Tenuis autem meninx, naturale operimentum eius existit. Nam crassa certè ab ipso est seiuncta, excidentibus autem vasis cohærens.

Meningem tenuem inter cerebrum & crassam constitere: crassam, inter tenuem & cranium.

Medium natura quid sit.

Quòd si tenuem illam meningem non interposuisset natura, cerebri cum crassa meninge vicinitas non vacaret dolore. Sola autem si fuisset illa, adhæsisset haud citra noxam cranio. Quum igitur id natura dicendum sit medium, quod eadem proportione ab extremis distat, neutra verò meninx ad portionem à cranio & cerebro distet, meritò certè, ne cerebrum aut eius operimentum quicquam afficeretur, prior quidem tenuis meninx, post ipsam autem, crassa locata est, quæ quantò osse est mollior, tantò tenui membrana est durior: quantò autem hac tenuis est mollior, tantò tenui cerebrum mollius etiam existit. Duobus itaque mediis & vinculis natura ipsa tutò inter cranium & cerebrum necessitudinem conciliauit. Quemadmodum igitur cerebrum tenuis meninx, sic illam crassa, atque hanc denique cranium ambit, & comprehendit, eíque per multa vincula annectitur: quæ quidem ab ipsa meninge, membranarum instar exorta, extenduntur singula versus partem cranij sibi è directo correspondentem: inde per suturas progressa, sibi mutuò occurrunt, coaptantur, & coalescunt, communémque ex seipsis om-

Pericranium à crassa meninge ortum, cranio illam annectit.

Cerebri anteriores ventriculos inspirationem, expirationem, atque efflationem efficere.

Sensorium omne esse geminum.

Geminorum vtilitas.

nibus pericranium procreant membranam, quæ cum cranio duram meningem connectit. Iam verò duo anteriores ventriculi cerebri (qui cerebro spiritum animalem prius & conficiunt, & præparant) inspirationem, & expirationem, ipsámque efflationem efficiunt. Eos autem præstitit esse duos quàm vnum, quòd esset infernus canalis duplex, & sensorium omne, cerebrúmque ipsum sit geminum. Prima tamen, maximéque communis geminorum instrumentorum vtilitas est, vt si alterum eorum læsum fuerit, subseruiat reliquum.

Cerebri altero ventriculo vulnerato, fuisse quendam seruatum.

In Ionia siquidem vidimus quendam adolescentem vulnere in alterum anteriorum cerebri ventriculorum accepto, fuisse superstitem: qui ne momentum quidem temporis potuisset viuere, si vulnus vtrunque simul violasset. Itaque tutius est, in quibus licet, quod geminum est, quàm quod simplex. At in vno animali duas facere spinas non licuit, quare nec duas spinales medullas: ac proinde nec duplex esse cerebri posterioris ventriculus poterat, quum ex ipso spinalis medulla oriatur. Sed quoniam nerui omnes qui sub capite in totum sparguntur corpus, aut ex posteriore cerebro, aut ex medulla spinali oriuntur, ven-

Ventriculus cerebri posterior omnium maximus, ab anterioribus, per insignem meatum, animalem spiritum recipit.

Parẽcephalis.

triculum hunc oportuit maximum esse, à ventriculísque anterioribus per meatum insignem, animalem spiritum antea in illis elaboratum, excipere: per quem nimirum meatum, procedentem ab extremitate communi anteriorum ventriculorum, quem nonnulli quartum ventriculum vocant, cum cerebro, hoc est, anteriori cerebri parte (quæ postica maior est) parencephalis, hoc est,

cerebellum committitur. Pars autem cerebri quæ ſupra communem illam cauitatem eſt ſita, veluti domus tectum, in ſphæræ ſuperficiem concauam circunducta, haud ab re appellatur καμάριον, & ψαλιδοειδὲς, quòd teſtudinis aut fornicis inſtar ſit fabrefacta. Quæ quidem partem omnem cerebri incumbentem, ſine labore ſuſtinet. Vndique enim ſibiipſi ſimillimum eſt, quod rotundum eſt, atque orbiculare: ob idque omnium figurarum ad patiendum eſt difficillimum, omniúmque etiam eſt capaciſſimum, earum quæ æqualem dimenſionem ſortiuntur. Eſt autem commodum id minimè contemnendum in organis vniuerſis, quæ ad continendum ſubſtantias quaſdam fuerunt comparata: id quod re ipſa conſtat, etiam in illo meatu, qui à ventriculo, quem cameratum diximus, ducit ad parencephalida. Omnes etenim meatus corporis, quemadmodum & vniuerſi ventriculi, ſecundum ipſorum medium, omnino ſphærici ſunt, quòd ſic capaciores exiſtant, ac difficilius etiam patiantur. Quum autem ventriculos qui materiales magis ſubſtantias recipiunt, expediat eſſe maiores: minores verò, qui materias maiorum virium ac facultatis, hoc eſt, elaboratas magis & abſolutas, continent: ſanè ventriculus poſterioris cerebri, minor meritò fuit anterioribus. Iam cerebellum ipſum minimè quidem ex magnis flexibus tenui meninge interceptis, vt cerebrum, ſed ex multis quidem, & his admodum paruis, alióque modo ſtructis, conflatur. Quia verò non in ſolis ventriculis, ſed in toto cerebri corpore continetur multus animalis ſpiritus, exiſtimandum eſt plurimum etiam in poſteriori cerebro contineri, vt quod omnium qui in totum corpus diſtribuuntur neruorum principium futurum ſit: mediáque illa interualla, quæ partes eius connectunt, ſpiritus eſſe vias. At intellectus ſequitur non compoſitionis varietatem, ſed corporis cogitantis, intelligentiſque, bonam temperiem. Neque enim bonitas ac perfectio intellectus multitudini ſpiritus animalis potius attribuenda videtur, quàm qualitati. Ad principium autem illius meatus qui ventriculos anteriores cum cerebello coniungit, appoſitum eſt glandulofum corpus, à figura coni κωνάριον dictum: quod quidem cerebri pars non exiſtens, diuiſionem illius magnę venæ explet ac firmat, à qua omnes ferè anteriorum ventriculorū plexus χοροειδεῖς conflantur. Extenditur præterea ſecundum totum meatum inter ambas eminentias cerebri, quas γλουτία, hoc eſt, paruas nates, appellant, epiphyſis quædam vermi ſimilis, ex particulis quampluri-mis, connexis per membranas tenues, compoſita: quæ quidem cerebri pars exiſtens, altera parte ſui, poſteriori cerebri ventriculo annectitur. Inde autem paulatim adaucta, ac ſecundum meatum porrecta, ipſum totum planè obſtruit. Cæterùm vbi contracta reflectitur, idque tranſuerſis flexibus, meatum totum in tantum aperit, in quantum retrorſum ceſſerit. Etenim cùm ſic in ſeipſam conſidens rotundetur, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo eius augetur. Quare conſtat ea ſic paulò magis amplificata, in ſolas meatus partes, quæ ad baſim ſunt, ſtrictiſſimas, nequaquam ingredi poſſe fines ipſius inferiores. Semper autem tantum de meatu aperitur, quantum de illius conuexitate, in ipſum ingreſſura, minuitur. Quibus quidem motionibus hoc ipſum corpus tranſitui ſpirituum præeſt, dominatúrque. Alligatur

Καμάριον.

Figuram circularem eſſe difficillimam ad patiendum capaciſſimámque.

Ventriculus cerebelli cur anterioribus minor.

Animalē ſpiritum contineri non in ventriculis modò, ſed etiā in toto cerebro.

Intellectus temperiem ſequitur.

Κωνάριον corpus.

Γλουτία. Epiphyſis vermi ſimilis.

Vermiculare corpus tranſitui ſpirituum præeſt.

autem eminentiis cerebri, ligamentis quibuſdam, à quibus vtrinque conſtricta & coërcita, continetur, ne diuagari poſſit: cuius quidem epiphyſis conſtructione, alia nulla melior potuit excogitari. Nullam ſiquidem inuenias conſtructionis bonitatem ad actionis perfectionem, meliorem ea, quæ adeò exquiſita exiſtit, vt ſi vel tantillum immutes, tota confeſtim vitietur.

GALENI PERGAMENI *de vſu partium,*

LIBER NONVS.

QVum autem ſucci eius quod ad partem confluit, hoc quidem, ceu vtile, aſſimiletur illi: hoc verò, tanquam alienum, omnino excerni conueniat: certè ad hanc excretionem natura meatus opportunos deſiderat. Quos niſi nacta fuerit, aceruatum ibi excrementum, primùm quidem inſtar oneris grauat, deinde prohibet quo minus ſucci benigni illuc confluant, illorum vias præoccupans: quo fit vt membrum nutriri non ſinat: ſed quemadmodum animalia eſurientia, lutum, aut aliud quiduis ſimile vorant, ita partes accommodato ſibi alimento carentes, coguntur aliquid vel ex ipſis prauis ſuccis attrahere. Vnde poſtea in ipſis collecta excrementa, putreſcunt tandem, ac ſic acriora ſimul & calidiora reddita, inflammationes, eryſipelata, herpetas, carbunculos, febres, innumerabilémque aliorum morborum turbam exuſcitant. Quare magnam ſemper curam natura adhibuit, vt excernerentur ſuperflua. Quæ cum genere ſint duplicia (alia enim vaporoſa & fumoſa, naturaliter ad ſublimia feruntur: alia autem aquoſa & limoſa, motu ſuo deorſum decumbunt) vacuandis quidem iis quæ ad ſuperna volitant, meatus quoſdam tenues in altum duxit: decliues autem & amplos eis ſubdidit, quæ ſuo pondere delabuntur ad inferiora. Cæterùm decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium, ſenſibilia excrementa eructant. At vaporoſæ excretiones, præ tenuitate ſenſum noſtrum effugiunt. Porrò in humidis quidem & mollibus corporis partibus, nulla eſt præſcripta recta quædam tali excretioni via, quum humidum omne ac molle corpus, cedere quidem expeditè iis quæ impetu concitatiore per ipſum feruntur: tranſmiſſis verò his, rurſus coire atque coaleſcere ſoleat. At in duris corporibus, niſi via quædam prius parata ſit, tranſire per eam nihil poteſt. Idcirco in cranio, quod cerebri ceu galea quædam exiſtit, conſpicuas ac ſenſiles vias natura vaporoſis his fuliginoſíſque excrementis aperuit: ſimul quidem ipſum cauernoſum efficiens, ſimul & variis futuris coarticulatum. Alioqui nec potuiſſet caput ipſum purgari, quod quidem quum à ſubiectis partibus omnia quæ ſurſum feruntur fuliginoſa excrementa excipiat, largiori eget euacuatione. Oſſium autem quæ adaptantur ad futuræ generationem, vtrunque eminentiam habet & cauitatem, non vna ſerie, ſed ſitu alternantes, vt duarum ſerrarum ſeſe inuicem ingredientium inſtar, mutuò inter ſe cohæreſcant, vtroque nimirum oſſe cauitatibus ſuis excipiente eminentias alterius. Quæ ſtructura maximum

Partes deſtitutas familiari alimento expleri ſuccis vitioſis.

Excrementa putreſcentia quæ mala inferant.

Excrementorū duo genera.

Cerebri meatuum decliuium vſus.

Excretiones vaporoſas ſenſum effugere. Corporum humidorum natura.

Cranio ineſſe meatus ſenſiles per quos fuliginoſa excernantur.

Suturis cranij qualia oſſa deſiderentur.

ximum ad ſecuritatem & firmitudinem videtur habere momentum, præter id, quòd etiam per futuras fit tranſpiratio. Non ſunt autem foraminibus pertuſa capitis oſſa; ſed intus cauernulas complures fortiuntur, quòd oporteret vtramque eorum ſuperficiem læuem & æqualem exiſtere: ne videlicet aſpredine ſua, quam vtique foratæ obtinuiſſent, colliderent tum pericranium, tum ipſas meninges cerebri.

Cerebri excrementa craſſiora, per ſuturas expelli.

Craſſiora igitur fuliginoſorum excrementorum per ſuturas ſolas vacuantur: nam tenuioribus, vel cranium ipſum eſt peruium. Nec verò ad tranſpiratum duntaxat, ſed ad excidentia etiam vaſa tenuia ſuturis ipſis natura eſt abuſa.

Craniũ craſſum, raruum, & cauernoſum.

Non eſt factum capitis os tenue ſimul & denſum, ſicuti neque denſum & craſſum, ſed rarum, cauernoſum, & craſſum, quòd ſic neque grauaturum eſſet, nec viam in cerebrum breuem, vulnerantibus ſe, daturum.

Cerebri meatuum ad palatum deſcẽſus.

Meatuum porrò qui ad palatum deſcendunt, alter quidem profectus ex fundo medij ventriculi cerebri, fertur deorſum: reliquus verò emergit à meatu qui cerebrum cerebello connectit. Fertur autem obliquus deorſum, verſus alterum. Quum verò primùm ſimul in idem conuenerint, locus quidam communis, conſtitutus à tenui meninge, vtroſque excipit, cauus ac decliuis, veluti quædam lacuna, cuius labrum ſupernum abſolutus eſt circulus.

Lacuna cerebri.

Aden ſubiectus cerebro.

Inde magis, ac magis arctatus deſcendens in ſubiectum adenem, manifeſtam cauitatem habentem, excrementáque tranſcolantem, immittitur. Excipit autem hunc, os cribro ſimile in palatum deſinens.

Os colatoriũ.

Locus omniũ tutiſſimus.

Quum igitur locorum omnium quæ in toto ſunt corpore, longè tutiſſimus ſit, qui circa adenem prædictum verſatur, inter cerebrum & os palati conſiſtens, meritò retiformis plexus, omnium quæ illic viſuntur maximè admiranda particula, inibi collocatus eſt, complectens quidem in orbem & ipſum adenem, pertingens autem retrò longiſſimè.

Retiformis plexus vbi locatus.

Retiformis plexus ex plurimis arteriis contextus.

Toti ſiquidem cerebri baſi propémodum hic plexus ſubiicitur, ex maxima portione earum arteriarum quæ à corde ſurſum ad caput feruntur, contextus. Eſt autem non ſimplex rete, ſed cuiuſmodi vulgaria hæc piſcatorum retia, ſi plura alia aliis cumulata ſuperiniicias. Reliqua porrò arteriarum pars, quæ rectà ad caput aſcendit, vbi cranium ſunt prætergreſſæ, medio inter hoc & craſſam meningem loco, primùm quidem diuiduntur in crebras, eáſque admodum tenues arterias: quarum aliæ in capitis anteriora, aliæ in poſteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram feruntur, inter ſe mutuò complexæ. Poſtea verò ex ipſis, veluti radicibus in truncum ſuum coaleſcentibus, coniugatio alia arteriarum enaſcitur, ei quæ initio à corde ſurſum ferebatur, æquabilis: eóque modo iam per craſſæ meningis foramina ſubit ad cerebrum.

Concoquendis exactè humoribus procurat natura moræ diuturnitatem in vaſis.

Variciformes teſticulorum flexus.

Etenim vbi natura vult exactè materiam conficere, diuturnam ei moram in coctionis inſtrumentis comparat: id quod licet planè videre in flexibus illis variciformibus, qui ad teſticulos pertinent. Venæ ſiquidem & arteriæ in primis flexuum partibus ſanguinem ſyncerum continent, qui certè in vltimis flexibus ad ipſos teſticulos, non amplius ruber eſt, ſed iam quodammodo albicat, exiguum adhuc requirens ad ſubſtantiæ ſeminis generationem, quod ei à teſticulis conciliatur. At quanto ſpiritus animalis cerebri exactiorem ſemine concoctionem deſiderabat, tanto plexus retiformis flexuoſior varici-formi extitit, vt in eo immoratus diutiſſimè, pro dignitate coquatur.

Animalis ſpiritus gignitur ex vitali.

Animæ ratiocinalis habet ſedẽ in cerebro.

Generatio autem animalis ſpiritus, materiam propriam ſpiritum habet vitalem. Quum igitur anima ratiocinatrix reſideat in cerebro, per quod quidem nos ipſi ratiocinamur, neceſſum fuit in eo contineri plurimum animalem ſpiritum, qualitatis proprietatem ex ſuiipſius concoctione adeptum.

Arterias effundere animalem ſpiritũ in ventriculos cerebri.

Quare totum cerebrum iis arteriis multipliciter diuiſis contextum eſt, multæque ipſarum diuiſiones, à baſi in ipſius ventriculos deſinunt, quemadmodum & venarum, ex eius vertice deſcendentium. Verùm vt hæ quidem in illos excernunt ſuperflua, ſic arteriæ largiter ſpiritum ipſum reſpirant. Fruitur autem vniuerſum cerebri corpus, tum ipſo venarum ſanguine, tum arteriarum ſpiritu.

Partium ſingulis ineſſe facultatẽ, propriam materiam trahendi.

Siquidem partes omnes facultatem habent, propriam ſibi materiam trahendi. Porrò in cæteris corporis partibus adeò propinquæ ſunt ſemper vena & arteria, vt mutuò ſeſe contingant, ac vena ſemper arteriæ incumbat. At in cerebro, quòd ſatius eſſet ex locis diuerſis, aut potius omnino contrariis, vaſa in ipſum inferi, à corde ſurſum per collum venæ atque arteriæ ad ipſum vſque caput ſimul productæ, inde hæ quidem ad plexum retiformem, illæ autem ad ſummum capitis verticem diuerterunt, communitæ craſſa meninge, quæ quidem duplicata, venas in ſeipſam mediam recepit: ídque vaſis tutiſſimam præbens viam, ſimúlque vtraque ſui parte, altera quidem cerebrum, altera verò cerebellum complectens: ac denique ex ſuiipſius duplicatione hac, valida ligamenta producens, quibus caluariæ annectitur.

Craſſæ meningis vſus.

Quia verò ligamenta ea emergere per ſuturas erat neceſſe, natura illic ſuturam à ſpecie Λ græcæ literæ labdoeidem dictam, adhibuit.

Labdoides ſutura.

Poſtquam autem facta hæc fuerunt, quamplurimis, in tranſitu ſanguinis per craſſam meningem, foraminibus factis, per eas venas, alias quidem magnas, alias verò paruas produxit: ſurſum quidem, ad cranij duplicationem, quæque * ex ea oriuntur, pericranium membranam: inferne autem, ad ſubiectam tenuem meningem. Coëuntes autem in vertice capitis, quæ ſanguinem deducunt meningis duplicationes, in locum quendam vacuum, quaſi lacunam, quem torcular appellat Herophilus, ibíque relinquentes bonam portionem ſanguinis, inde veluti ab arce quadam, omnibus ſubiectis partibus, quæ innumeræ ſunt, riuos numeroſiſſimos mittunt.

Torcular.

Reliquum verò ſanguinis, riuulus ex ipſius craſſæ meningis confectus partibus, in regionem anteriorem deducit, à quo quidem medium accedente ventriculum, magnæ exoriuntur venæ, quæ in plexus tenuis meningis diſſeminantur: cum quibus etiam ſecuritatis gratia aden ſemper glanduloſus extenditur. Quod reliquum eſt, rectà ſecundum longitudinem, vt initio cœperat, prorſum longiſſimè fertur, multas producens venas, quæ in totum cerebrum diſperguntur. Atque huic quidem craſſæ meningis portioni, quæ prædictum ſanguinis riuum efficit, cerebrúmque in binas partes diſpeſcit, aliam quoque ſuturam natura addidit, quæ à vertice ad frontem rectà per caput medium fertur.

Sutura recta.

Ipſius autem ad frontem pertinentis meningis pars illa, quæ meatui diſtinguenti anterius cerebrum à cerebello, necnon epiphyſi vermiculari incumbit, cum ſurſum ad ſeipſam tendit propinqua corpora, impedit quo minus ab eis producti meatus premantur. Pari

modo

modo & duplicatio illa quæ ineſt ſuturæ labdoeidi, corpora poſteriora incumbentia ventriculo,

Coronalis ſutura, per medium anteriorum ventriculorum cerebri fertur tranſuerſa.

ſurſum trahit. Nec minus tertia & coronalis ſutura, quæ per medium anteriorum ventriculorum tranſuerſa fertur, ab omni compreſſione ſubiectos ventriculos liberat, incumbentia corpora in ſublime reuellens. Igitur ex productionibus

Cerebri ex productiones ſunt maximæ, quæ ad nares pertinent.

cerebri, maximæ quidem ſunt quæ ad nares pertinent: quarum parte vtraque pori ſunt oculorum, iuxta quos ſunt nerui, qui eorum muſculos mouent. At poris opticis coëuntibus prius quàm ex craſſa meninge excidant, * ac ſeparatis rurſus poſt eam, qua parte quidem vniuntur, eſt

Peluis iuxta congreſſum opticorum neruorum cōſiſtens.

peluis, quam arteriæ vtrinque tangunt. Cæterùm lingua duplex quum ſit, quemadmodum & reliqua omnia ſenſoria, partémque omnem dextram ſiniſtræ habeat æqualem (quæ ambæ tam

Lingua duplex.

molendi tranſglutiendíque cibi, quàm etiam loquendi gratia coaluerunt) meritò in vtranque eius

Linguæ vtraque pars à poſteriori baſi ipſius cerebri neruum poſſidet.

partem, à poſteriori baſi ipſius cerebri, natura proprium neruum deduxit. Quum autem omnibus quoque oris partibus ab iiſdem locis ſenſum

Oris partes vnde neruos ad ſapores diſcernendos recipiant.

guſtatorium eſſet melius tribuere, & ad has etiam neruos illinc produxit, vicinitatis atque ſitus ratione obſeruata: quibus etiam adiunxit comitem, ipſam tenuem meningem, vt ſimul illos nutriret ac tegeret. Vt verò craſſa meninx has productiones admitteret, in modum fiſtulæ dilatauit ipſam vſque ad oſſa anteriora, quæ illic perforauit, & cum vtraque meninge, partem quidem ipſorum neruorum in ipſam linguam, partem in ſuperiorem, partem in inferiorem maxil-

Temporales muſculi quales neruos ſortiantur.

lam infixit. Ante quorum diſtributionem, obiter quendam neruum vtrique productum muſculo temporali inſeruit, duriorem certè illis omnibus, quòd non ad guſtum, ſed deſtinatus ad motum eſſet. Verùm quòd nerui maxillæ inferio-

Maxillæ ſuperioris nerui, qua parte in eam inſerantur.

ri, necnon * linguæ infixi, decliues ducantur, earum partium poſitio fecit. Qui autem in ſuperiorem maxillam feruntur, eos natura verſus anterio-

Oculus eſt factus propter opticos neruos.

ra deducens, non per oculorum foramina (ſic enim offendiſſet molliſſimos opticos neruos, propter quos totus factus eſt oculus, vt in quibus præcipua pars conſiſtat) ſed per aliud tertium prælongum, nec vſqueadeò rotundum, quod iuxta magnum oculi canthon eſt, per quod nerui oculorum muſculis inſeruntur, traiecit. Plura nanque feciſſe foramina, firmitudini oſſium non expediebat. Vbi igitur prædicti nerui ad oculorum cauitatem perueniunt, vterque eorum ad nuncupatum malum fertur, perforatis rurſus illic, quæ ſub oculis ſunt, oſſibus, tranſitúmque ei præbentibus, ne contingens muſculos, aut offendat illos, aut ab eis collidatur: ac ſi denique in regionem ſibi è directo correſpondentem diſpergitur. Ergo ſi exortus illos, qui ad nares feruntur, non numeremus, ceu à quibus nullæ

Prima copula mollium neruorum.

Secunda.

Tertia.

neruorum productiones oriantur. Prima coniugatio erit, mollium neruorum qui ad oculos tendunt. Secunda, eorum qui oculorum muſculos mouent. Tertia, de qua nuper diſſerebamus, quæ illinc oritur, vbi pars cerebri anterior, cum po-

Quarta.

ſteriori connectitur. Quarta neruorum coniugatio, paulò poſterius his eſt locata, magis quidem quàm priores à baſi emergens. Propagines autem eius omnes ſunt ſibiipſis propinquæ. Ac commiſcetur quidem ſtatim neruis tertiæ coniugationis, cum quibus fertur longiſſimè: poſtea tamen ſeiungitur, totíque palati tunicæ inſeritur. Exigui porrò admodùm ſunt hi nerui, neruíſque tertiæ coniugationis paulò duriores:

Oris tunica durior eſt omnibus ferè faciei partibus.

quia tunica quæ os veſtit, durior eſt, non lingua modò, ſed etiam aliis propémodum omnibus faciei partibus. Ob id etiam producuntur ex paulò duriori regione cerebri, quàm nerui tertiæ coniugationis. Quanto enim magis retrò progredimur, tanto ſeipſo durius effectum cerebrum

Cerebri quæ partes duriores ſint.

cernimus. Atque etiam partes quæ ad baſim ipſius pertinent, aliis duriores exiſtunt. Quinta mol-

Quinta mollium neruorum copula.

lium neruorum coniugatio, productiones eas continet, quæ à lateribus capitis, verſus oſſa lapidea extenduntur. Earum autem vtraque diuiditur in ipſo per oſſa tranſitu, in duas partes: quarum maior quidem in meatum auditorium inſeritur: minor verò extra cranium in cæcum nuncupatum

Cæcum foramen.

foramen, quod tamen cæcum non eſt, licet exiſtimetur tale, ob ſuam flexuoſam obliquitatem.

Sexta mollium neruorum copula.

Eſt & ſexta alia neruorum coniugatio, à baſi cerebri productorum, qui nondum etiam ſunt duri: omnibus tamen prædictis tanto duriores ſunt,

Spinalis medulla eſt origo durorum neruorum.

quanto ſpinali medullæ propiores. Hæc enim durorum neruorum principium eſt, ob ídque cerebro eſt multò durior: & quo magis deorſum progreditur, eo durior ſemper ſeipſa euadit. De-

Os latum, ſpinæ extremitas.

Sextæ copulæ nerui molles, in quas partes diſtribuantur.

ſcendunt autem hi nerui vſque ad os latum, quæ ſpinæ extremitas eſt, in omnia ferè inteſtina, & viſcera diſtributi, quòd nimirum ea, mollia quum ſint, voluntarióque motu priuata, molles neruos deſiderent, ne omnino ſenſus maneant expertia. Ventriculo tamen præcipuè tales erant ex vſu, vt cui adeſſe exactiſſimum ſenſum deficien-

Oris ventriculi partes, cur ſenſu acutiſſimo præditæ.

tis cibi, & potionis, maximè conueniebat. Quare horum neruorum pars maxima in ipſum diſtributa videtur, & potiſſimum in partes ori eius circumiacentes, quæ ob id ſenſu acutiſſimo præditæ ſunt, atque iis qui vehementer eſuriunt, contrahi & conuelli ſentiuntur. Ne autem nerui hi, molles quum ſint, per longum iter deducti, periclitarentur atque in diſcrimen venirent, membranis fortibus ipſos obduxit natura, corporibúſque propinquis connexuit, quæ multa deſcendentibus illis occurrunt. Quæ connexio plerunque illis etiam corporibus commodum adfert non con-

Septimæ coniugationis neruos, cum illis qui à ſexta oriuntur, copulauit natura.

temnendum: quemadmodum & ſeptimæ coniugationis neruis, quos quidem copulatos illis qui à ſexta coniugatione oriuntur, ſimulátque capitis oſſe exceſſerunt, membranis fortibus circundedit natura, ad vnguémque vndíque communiuit, vtriſque commune hoc commodum machinata. Quippe nerui coniuncti, copulatíque, quàm ſimplices, multò tutiores ab iniuriis exiſtunt. Poſtea verò quàm neruos ſeptimæ coniugationis ab ipſis (vbi paululum erant vnà cum illis progreſſi) ſeiungere ad linguam eſſet neceſſe, rurſus eos cum arteriis

Arteriæ carotides.

Neruorū ſextę coniugationis in ventriculū obliqua implantatio.

carotidibus iunxit, per totúmque cum illis collum traduxit, communibus colligatos membranis. At in thorace, quum arteriæ ad ſiniſtrum cordis ventriculum tenderent, rurſus eos ſeparauit, ac dextrum quidem in læuam, ſiniſtrum autem in dextram ventriculi partem, vtrunque obliquo ductu inſertauit, id quod longè erat tutius, quàm ſi rectà deſcendentes, poſtea in ventre diuiſi fuiſſent. Por-

Septimæ coniugationis nerui vnde exoriantur, & in quas partes diſſeminentur.

rò illinc nerui ſeptimæ coniugationis oriuntur, vbi & cerebrum deſinit, & ſpinali medullæ eſt initium, progreſſi quadantenus vnà cum neruis ſextæ coniugationis. Poſt autem ab ipſis ſeiuncti, parte quadam ſui, eadémque minima, rectos laryngis contexunt muſculos: maiori verò, in

totam

Septimæ coniugationis nerui, ſunt primi exquiſitè duri.

totam linguam diſſeminantur. * In vniuerſum autem, ex neruis hi exiſtunt primi, qui exquiſitè ſunt duri. Nam prædictorum omnium neruorum, nullus ſimiliter durus eſt, ac hi nerui. Iam verò in muſculos oculorum etſi prorſus minimos, magni tamen nerui inſeruntur, quòd conſiſtentia ij ſint molliores, quàm motoriis conueniat. Vtrique etiam muſculo temporali, tres inſiguntur nerui: duo quidem à tertia coniugatione (de quibus loquuti ſumus) tertius autem durior, de quo mox verba faciemus. Muſculi quoque genarum, narium, ac labiorum, vt mole, ſic etiam duritia, mediocres neruorum productiones recipiunt. Quum enim per oſſa longius ferantur, ex viæ longitudine ipſis durities accedit. Nerui igitur qui linguam mouent, neque produci aliunde commodius potuiſſent, nec via vti opportuniore, quàm qua nunc vtuntur. Etenim ſenſifici nerui, ſimulátque inferuntur, amplificati, tunicam linguæ externam contexunt, ſubiectos muſculos ne attingentes quidem. * Hi autem motorij, qui ad ſeptimam coniugationem pertinent, tenues quidem, ſed validi, atque in multas fibras ſoluti, omnes linguæ muſculos texunt, ídque meritò. Illis quippe ſapores diiudicat, his autem lingua mouetur: quas actiones duas non poterat altero genere neruorum præſtare. Quum igitur quinta illa (quam memorauimus) neruorum copula, ex obliquis capitis partibus in oſſa lapidea emergens, à duobus foraminibus inæqualibus duplex facta excipiatur, eiúſque grandior portio per foramen latius recta ad aures feratur: minor verò, in anguſtius, quód cæcum vocant, illapſa per foramen quoddam, quod iuxta aures eſt, penetret, viáque omnis media inter huius nerui principium internum, atque finem externum, variè inſtar labyrinthi torqueatur, ſanè per hunc labyrinthum, durum illum neruum produxit, qui maxima quidem ſui parte latum buccarum aperit muſculum: exigua verò, quæ reliqua eſt, neruis à tertia coniugatione, ad temporales muſculos pertinentibus, opitulatur. Ad cuius quidem generationem & deductionem, os illud lapideum fuit maximè & opportunum, & aptum. Duos porrò mihi neruos concipias, vnum quidem omnium duriſſimum, alterum contrà molliſſimum, ac denique tertium inter vtrunque medium ad æquilibrium. Qui igitur inter medium hunc ſunt & duriſſimum, omnes ſimul duros: reliquos verò alios, qui ab eodem medio ſunt vſque ad molliſſimum, appelles molles. Ac duros quidem ad motum eſſe optimè comparatos, ad ſenſum contrà ineptiſſimos, iudices. Rurſus mollibus eſſe ad ſenſum aptitudinem exactiorem: ſicuti imbecillitatem ad robur actionis. Neruorum igitur omnium durorum principium eſt ſpinalis medulla: duriſſimorum autem, eius finis inferior. Cerebrum verò eſt omnium neruorum mollium origo: vt molliſſimorum, quod in medio anteriorum eius partium conſiſtit. At ſubſtantiæ mediorum neruorum principium ea regio eſt, quà cerebrum & ſpinalis medulla iunguntur. Cæterùm mollium neruorum, alij quidem procedentes ſicceſcunt, ob idque motorij euadunt: alij verò perpetuò propriam naturam retinent, vt qui ad ventriculum deferuntur, quos ſenſificos ſemper manere oportebat. Rurſus neruorum tertiæ coniugationis, qui ad oſſa quidem maxillæ inferioris * deſcendunt, magnóſque dentes * prætergrediuntur, ij exiccati, & duriores effecti, iuxtáque dentes caninos elapſi, in labiorum muſculos diſperguntur. Qui verò per oculorum cauitates ad malarum oſſa pertinent, adeò etiam duri ſunt redditi in tranſitu, vt eos muſculos moueant, qui in ſuperiori maxilla, & in narium alis conſiſtunt. At gingiuæ, dentéſque omnes, necnon tota cutis faciei, cum tunica narium interna, à tertia neruorum coniugatione recipiunt propagines, * ſed malæ quidem conſpicuas & magnas, per eam viam, quæ per genam deducitur: gingiuæ autem & reliqui dentes, tenues, & vix conſpicuas. Ab his verò neruis, qui ex regione oculorum ad muſculos temporales aſcendunt, palpebræ, & quæ circa ſupercilia ſunt omnia, & frons tota neruos recipit. A neruo autem qui ex cæcis foraminibus excidens, temporalibus obſcuram mittit diſtributionem, feruntur quædam propagines ad glandulas & partes illas quæ iuxta aures ſunt, atque adeò ad partes maxillarum tenues. Maxima tamen eius nerui pars maxillarum motum ad latera efficit per latum muſculum, de quo poſtea dicendum eſt. Ipſa verò cutis piloſa, ſenſus gratia duntaxat, propagines paucas & tenues, inſtar araneæ filorum, ex omnibus ſubiectis recepit partibus. At cutis frontis, quòd motus voluntarij ſit particeps, coëátque cum ſubiecta illi muſculoſa natura, eodémque cum illa motu moueatur, fibras neruorum conſpicuas adepta eſt. Porrò labiorum cutis adeò coaleſcit cum muſculis, vt nec muſculum, nec cutim vocare queas, quod ex vtriſque conflatum eſt: quæ conſtructio ad illorum exactam conniuentiam & diductionem requirebatur. Iam verò per foramen illud quod cernitur in maiori oculi angulo, neruus haudquaquam exiguus ab oculorum cauitate enatus, in internam narium membranam, atque in paſa, per foramina oris & narium orta quum ſit, ori ac narium membranæ eſt communis) diſſeminatur. Porrò craſſa meninx, tum ſuturis, tum fortiſſimis ligamentis, cum ſupernis cranij parti-bus atque obliquis connectitur, vt minimè cerebrum comprimat. Partibus verò anterioribus perexigua quædam ligamenta, atque imbecilla cohæret: vbi nullam membranam producit, qualis partibus ſuperioribus eſt pericranios tunica. Ad baſim autem, vbi craſſior eſt, paucis etiam illi & imbecillis ligamentis fuit opus, quum ſuopte nutu deorſum ſemper feratur. Cæterùm in eadem baſi portionem quandam à ſe productam, retiformi plexui ſubſtrauit, ne ſcilicet à ſubiectis oſſibus comprimeretur. Conflatur autem ex multis oſſibus cranium, vt ſi quando confractum fuerit, rupturæ eius per totum non progrediantur. Verùm cùm caput veluti prælonga quædam ſphæra ſit, iurè vna quidem ſutura recta per medium ipſius à poſterioribus ad anteriora eſt extenſa: duæ autem tranſuerſæ hanc excipiunt: quarum poſterior quidem labdoeides, anterior coronalis vocatur. Fitque ex illis tribus ſuturis figura ✝ Ξ literæ ſimilis. In acutis tamen & turbinatis capitibus, non omnes eæ futuræ cernuntur. Sunt autem in vniuerſum tres capitum acutorum figuræ. Prima eſt, vbi caput anteriorem ſimul & poſteriorem eminentiam amiſit. Duæ verò aliæ figuræ ſunt, quarum altera quidem in fronte, altera rurſus in occipitio nullam eminentiam habet.

Temporali muſculo vtrique tres nerui infigi.

Linguæ nerui ſenſifici.

Linguæ motores muſculi à ſeptima oriuntur coniugatione.

Lapideum os. Neruorū mollitiei ac duritiei æſtimandę methodus.

Neruos duros, ad motum: molles ad ſenſum eſſe optimè comparatos.

Cerebrum eſt neruorum omnium molliū origo.

Labiorū nerui vnde.

Dentes omnes à tertia neruorum coniugatione accipiūt propagines.

Gingiuæ.

Latus muſculus.

Frontis cutis.

Craſſam meningem eſſe connexam cranio.

Retiformem plexum tegi pere produ-ctionem quā-dam à craſſa meninge.

Cranium cur ex pluribus oſſibus cōſtet.

Suturæ cerebri. ✝ Ξ

Capitū acutorum figuræ.

At futuræ capitis rotundi & ſphærici, X græcæ literæ ſunt perſimiles. Vbi caput in occipitio nullũ habet tumorem, perit labdoeides futura, recta & coronali manente: ex quibus conſtat ſutura inſtar literæ T. Similiter cùm frontis eminentia periërit, diſpungitur coronalis, relictis recta & labdoeide, quæ literam Ɪ reuerſam conſtituunt. At verò quæ à media ſutura æquidiſtant, & ad vtranque autem conſtitutæ, ſecundum capitis longitudinem deferuntur, rectè ſquamoſæ agglutinationes vocantur: quum non hic vt in ſuturis oſſa ſeſe mutuò ingrediantur, ſed extenuata in ſubtiles quaſdam ſquamas, ad maiorem firmitudinem earum partium, ſupra oſſa deſcendentia applicentur. Oſſium autem in temporibus compoſitiones atque ſtructuræ, ſicuti & quæ in ſuperiori maxilla cernuntur, ſuturæ mihi planè eſſe videntur.

Squamoſæ appoſitiones.

GALENI PERGAMENI

De vſu partium,

Liber Decimvs.

QVòd autem in parte corporis anteriore, in quam mouemur, præſtitit oculos collocari, eóſque geminos eſſe, nemini obſcurum exiſtimo. Cæterùm non inſunt oculi poſterioribus etiam capitis partibus, quia ab illis oriri nerui molles non poterant, quales in vtrunque mittuntur oculum: ad quos quidem dum per oſſa contendunt, denſantur & compinguntur. Vbi verò ad illos peruenerint, amplificati denuò, in orbemque humorem vitreum complexi, ſeſe in cryſtallinum humorem inſerunt, qui exiſtit primum videndi organum: id quod planè ſuffuſiones oſtendunt, quæ inter humorem cryſtallinum & corneam interiacentes, impediunt viſum, quoad deprimantur. Humor autem cryſtallinus, qui albus eſt atque ſplendens (hac enim ſola ratione, à coloribus immutatur) ab humore vitreo nutritur, qui quanto craſſior & candidior eſt ſanguine, tanto à cryſtallino humore relinquitur humiditate & albedine. Hic enim albus eſt planiſſimè, ac mediocriter durus: vitreus verò, humidus quidem eſt, inſtar vitri cuiuſdam fuſi: albus autem, albedine quadam adultera. Quum igitur in neutro horum humorum ſit vena, veriſimile eſt vtrunque per tranſumptioné nutriri: cryſtallinum quidem à vitreo, vitreum autem ab amplificata illa retiformíque productione, quæ ipſum ambiens, duos vſus præſtat: primùm, vt cryſtallini alterationem perſentiat: ſecundum, vt plurimis arteriis & venis (quas ducit portio tenuis meningis) referta, vitreo humori alimentum ferat. Ipſa autem productio choroidis tunicæ, non ſolùm corpus illud retiforme alit, ſed quibuſdam filamentis tenuibus à ſe productis etiam texit & colligat. Cæterùm vbi primum neruus in oculum ipſum inferitur, natura ab eo vtraſque productiones membranarum abducens (quod nuſquam in aliis neruis molita eſt) eaſque craſſas ac duras efficiens, duram quidem meningem oſſibus alligauit, choroidem autem ſolam diuagari permiſit. Quæ quidem tunc deſtituta ſuis vaſis, ac paulò pòſt à ſupernis omnibus locis, quamplurimas vaſorum immiſſiones recipiens, reuertitur tandem, immenſam quandam vaſorum tenuium, ſibiipſis propinquorum, copiam, veluti ex foro adferens: cum quibus omnibus rurſus in ſuperiorem productionem inferitur. Vbi autem productio ipſius nerui in humorem cryſtallinum ſe inſeruit (cuius nimirum gratia deſcenderat) neutiquam amplius progreditur: quandoquidem illic hærens, affectuum illius verax cerebro eſſe nũcius poteſt. Verumenimuerò quum ipſa inſertio in medium cryſtallinum humorem (qui ſphæricus eſt) vndique facta ſit, neceſſariò maximus in cryſtallino circulus deſcribetur, illum in duas partes diuidens. Omnium ſiquidem quæ rotundis corporibus connectuntur, ad maximum in ipſis circulum connexio eſt tutiſſima. Ad hunc igitur circulum conſentaneum erat humoré vitreum motu vlteriore inhibere. Quocirca medius * in ipſo vehitur cryſtallinus humor, quaſi ſemiſecta quæpiam ſphæra in aqua. Ab altera etiam interna parte ipſius cryſtallini humoris, quæ illius veluti hemiſphærium exiſtit, firmitatis gratia* humores ipſos circulus vnus maximus omnium coniunxit: qui quidem vtrique terminus exiſtens communis, ligamentum his ipſis efficitur, & præterea corpori retiformi, & quartò ipſi choroidi tunicæ: quæ etiam vt ægrius afficeretur, à craſſæ meningis tunica, vt in cerebro, ita hîc quoque circumueſtitur. Nam quum hæc ab ea in aliis omnibus partibus, præterquàm in vaſorum productionibus, diſtet cum illa tamen in hoc memorato circulo iungitur. Quæ quidem quinta coniunctio, præter illas quatuor in vno loco prædictas, ſubiectas partes munit, tegit, & roborat. Dura igitur meninx tutò choroidi eſt applicita: hæc verò retiformi: retiformis denique vitreo & cryſtallino humoribus: illi quidem, per totum ipſum: huic autem per ſolam iridem. Itaque per corpora media humor vitreus illi tunicæ omnium extimæ duriſſimæque eſt vnitus. Propè ad illum eundem circulum extrinſecus alia quædam tunica accedit, quæ ſe in duram illam membranam inſinuans, ſextam inſertionem facit, ἀπονεύρωσις (hoc eſt, diſſolutio neruea) muſculorum oculos mouentium, exiſtens. Septima autem præter has omnino eſt alia, ſcilicet perioſtij inſertio, quæ totum ſanè oculũ cum oſſibus colligat, ſimulque mouentes ipſum muſculos operit. Accernitur quidem membrana hæc, candida; definit verò in circulum cui aliæ omnes ſubiectæ ſunt, vbi album nigro coniungitur: qui locus tum iris, tum corona appellatur. Quòd ſi hæc diſſecueris probè, circulos videbis hîc ſeptem, ſibiipſis deinceps mutuò inſidentes, craſſitie tamen & colore diſcrepantes: vt ne ſi velis quidem, locum hunc aliter quàm irim appellare queas. Ac primum quidem circulum circa medium cryſtallinum, vitreus humor facit. Secundum, retiformis membrana. Tertium, choroides tunica. Quartus circulus eſt, qui illa ſimul comprehendit & colligat. Quintum ædit tunica orta ex craſſa meninge. Sextum, quam diximus aponeuroſim eſſe. Septimum denique circulum circumſcribit tunica quæ à perioſtio deducitur. Iam verò ipſam meningem duriorem, quæ choroidem (vt dixi) complectitur, ad anteriorem cryſtallini humoris regionem ipſa natura producens, partem eius maximè mediam, longè tenuiſſimam ac denſiſſimam fecit, cornibus extenuatis perſimilem: vnde ea ceratoeides, hoc eſt, corniformis vocatur, exiſtens inſtrumenti viſorij fortiſſimum propugnaculum. Tennis igitur, dura, & denſa cùm eſſet facta huiuſcemodi ceratoeides tunica, protinus vtique erat futura ſplendida, ad ſplendoremque tranſmitten-dum

Opticorum neruorum progreſſus.

Vitreus humor. Cryſtallinus humor primũ videndi organum.

Suffuſiones gigni inter cryſtallinum & corneam.

Cryſtallinum humorem nutriri à vitreo.

Cryſtallinus qualis.

Vitreus qualis.

Productionis cerebri in oculos vſus.

Productio choroidis tunicæ in oculos.

Opticum inſeri in cryſtallinum.

Productionem optici nerui, eſſe veracem nuncium affectuum cryſtallini humoris, ad cerebrum.

Connexionem ad maximum circulum eſſe tutiſſimam omnium quæ circa rotunda corpora fiunt.

Cryſtallinus vehitur in vitreo, veluti ſphæra ſemiſecta in aqua. Circulus coniungens humores oculi.

Oculi humoribus quę productiones incumbant.

Ἀπονεύρωσις muſculorum mouentium oculos.

Perioſtij inſertio.

Iris.

Circuli ad irim oculi, ſeptem, quem ſeruent ordinẽ, & à quibus oriantur.

Ceratoeidem tunicam gigni à craſſa meninge tenuiorẽ reddita.

dum opportuniſſima, perinde vt cornua ad amuſſim polita & deraſa. Quod ſummum artificium

Naturæ artificiũm admirari, non imitari poſſumus.

naturæ, vt cunctis admirari licet, ſic imitari nemini. Quanquam multò facilius eſt inuenire aliquid, quod animaduerſum non fuerat, in iis quæ facta iam ſunt, cauillaríque, quàm inculpata omnia à principio conſtruere. Quia verò periculum erat, ne ipſa tunica cornea laboraret alimenti penuria, aut duritie ſua humorem cryſtallinum collideret: aut denique immiſſam oculis ſupernè viſoriam facultatem (cuius ſubſtantia eſt ſplendida) ſuo ſplendore diſcuteret, his incommodis omnibus natura præſidio vnico occurrit, quod declarabimus poſtea.

Oculi offenduntur à vehementi ſplendore.

Xenophontis milites.

Dionyſij tyranni inclementia.

Quòd autem vehementi ſplendore oculi noſtri offendantur, docuerunt id quidem milites Xenophontis, qui per multam niuem iter facientes, vehementer læſi oculis fuerunt. Experti ſunt etiam id illi miſeri, qui ex obſcuriſſimo carcere in ſplendiſſimam domum, calcéque illitam, & læuigatam, à Dionyſio tyranno repentè ducti ſubito occæcabantur, minimè repentinum illum occurſum ſplendidæ lucis ferentes.

Pictores fuſcis & cœruleis coloribus recreare atque reficere viſum.

Ophthalmia laborantes offendit lux & coarguit.

Quare meritò ſanè pictores, quum pingunt in coriis albis à quibus viſus offenditur, colores fuſcos ac cœruleos opponunt, in quos ſubinde intuentes, recreant atque reficiunt oculos. Similiter ophthalmia laborantes offendit lux & * redarguit: qui tamen fuſca & cœrulea ſine dolore intuentur: Percipere etiam clara nos à longinquo cupientes, ad ſupercilia manus obtendimus.

Aſtra videri à nobis per defectus ſolis inſignes: quæ etiam cernimus ex profundiſſimis puteis.

Quare in magnis ſolis defectibus ſtellæ nobis apparent, quas cernimus etiam ex profundiſſimis puteis, potiſſimum quando non eſt ſol in meridie. Quòd ſi ſolem ipſum explicatis oculis intueri velis, illos celeriter perdes: quemadmodum contigit multis, qui poſt eclipſim ſolis, fixis oculis ipſum quum intuerentur, noſſe affectum eius cupientes, prorſus ſunt occæcati.

Flammula ſub ardenti ſole marceſcit, extinguiturque prope maiorẽ flammam.

Etenim ſi flammulam quandam exiguam in ſole luculento conſtituas, marceſcet: imò extinguitur etiam, ſi eam prope aliam maiorem flammam locaueris: quum minor lux à maiori vincatur ſemper, ac diſſipetur.

Choroidis tunicæ origo & colores.

Ne igitur cryſtallini & vitrei humoris ſplendor, à ſplendore corneæ diſcuteretur, natura ipſam choroidem tunicam, à tenui meninge ortam, ex iride vnà cum cornea promouens, multis partibus illam tum nigram, tum fuſcam, tum cœruleam, extrinſecus autem

Choroidis tunicæ vſus.

denſam effecit, quò videlicet tres prædictos vſus præſtaret: nimirum corneam ſibi vicinam alens, eandémque ne humori cryſtallino incideret, prohibens: ac viſui denique affecto ſpectaculum medicamentoſum exiſtens.

Palpebras cur claudamus, vbi ſplendor nos læſit.

Quæ cauſa eſt, vt omnes natura duce, quum lucis ſplendore offendimur, palpebras repentè claudamus, properantes ad naturale remedium. Cæterùm humida & mollis inſtar ſpongiæ quum ſit, qua parte humorem cryſtallinum contingit, ipſa choroides tunica impedimento eſt quo minus aſperitas retiformis mẽbranæ, aliqua ex parte illi noceat.

Rhagoides tunica.

His omnibus admirabilior eſt tunicæ huius cœruleæ (quam ragoidem etiam, hoc eſt, vniformem appellant, idque acino vuæ leuitatem eius externam, & aſperitatem internam, haud perperam comparantes)

Choroidis tunicę foramen.

pupillam verſus, foramen. Ea ſiquidem in centro ſui eſt pertuſa: & quà hoc duntaxat foramen conſiſtit, nulla tunica alia eſt inter corneam & cryſtallinum media: ſed veluti pertenue admodum & candidum cornu, ſplendor internus cum externo communicat, commiſcetúrque.

Splendorem oculi internũ, cum externo miſceri.

Vt autem quà foramen, hoc eſt, cornea tunica neutiquàm humorem cryſtallinum contingeret, portionem ipſius natura longius foras abduxit: ſimul autem humorem quendam ſyncerum & tenuem (cuiuſmodi ineſt ouis) cryſtallino ipſo obduxit: ſpiritúque aëreo & ſplendido, omnem pupillæ locum oppleuit.

Albuginei humoris vſus.

Id quod ex ſuffuſorum compunctionibus diſces.

Suffuſionum purgandarum ratio.

Nam quum ſuffuſiones omnes loco inter corneam & cryſtallinum medio conſiſtant, inſtrumentum quod deducturum eam per externum angulum oculi immittitur, in orbem & quoquouerſum circumactum, neutrum illorum corporum tangit, tanquam magna à ſe inuicem diſtent intercapedine.

Oculo vnò clauſo, amplificari alterius pupillam.

Porrò ſi alterum oculorum clauſerimus, alterum aperientes, amplificatam & dilatatam, ac veluti inflatam pupillam cernemus, quòd illuc maior copia ſpiritus confluat.

Mortuo animali cur ſit laxa pupilla.

At in mortuo animali, vel ſi humor tenuis euacuatus non ſit, laxa tamen pupilla videtur, quòd nimirum ſpiritus quidem ipſe leuior & tenuior exiſtens, facilè ante anatomen euacuetur: humor autem adhuc remaneat, ſenſibilem euacuationem poſtulans. Iis præterea qui maximè ſunt ætate prouecti, ob ſpiritus ſupernè affluentis inopiam, adeò cornea tunica corrugatur, vt alij quidem prorſus nihil, alij verò malè, ac vix adhuc videant.

Phthiſis oculi.

Affectus autem quem φθίσιν appellant, quíque alteri oculorum * vt plurimum accidit, ſolius eſt imminutæ pupillæ, nihil cornea priuatim affecta.

Spiritus oculi.

Spiritus igitur ipſe, lucidus omnino quum ſit, ad oculorum etiam actionem confert: humor verò, præter dictum à nobis vſum, hoc etiam præſtat, ne cryſtallinus humor ac portio vuæ interna exiccetur. Siquidem cryſtallini exiccatio γλαύκωσιν morbum inducit, à quo cæcitas vel maximè oritur.

Γλαύκωσις.

Arachnoides tunica.

Propria ipſius cryſtallini humoris tunica & quæ partem illius anteriorem veſtit, araneis tenuibus eſt ſubtilior & albior: in qua quidem ipſius pupillæ imago, veluti in ſpeculo quodam conſpicitur: quandoquidem leuis eſt hæc tunica & fulgens, ſupra omnia ſpecula.

Choroides tunicæ natura & vſus.

Quod verò naturali huic cryſtallini operimento eſt proximum, venoſum, molle, nigrum, atque pertuſum eſt. Venoſum quidem, quò corneam abundè nutriat; Molle autem, ne contactu ſuo humorem cryſtallinum affligeret. Nigrum, vt ſplendorem colligat, atque ad pupillam tranſmittat. Pertuſum denique, vt quem tranſmiſit ſplendorem, foras emittat.

Corneæ tunicæ vſus.

Quod autem omnium eſt extremum operimentum ac propugnaculum, tenue, album, ac durum eſt, quaſi cornu. Tenue quidem & album, vt ſplendores promptè tranſmittat: durum, vt tutò conſeruet.

Cryſtallinus humor cur nõ ſit factus omnino ſphæricus.

Porrò cryſtallinus humor non fuit factus omnino ſphæricus, vt & circulos coaleſcentes in iride facilè admitteret, & per violentas plagas aut motus, minimè exturbaretur à vitreo.

Connexiones inexquiſitè rotundis eſſe fallaciores quàm in planioribus.

Connexiones quippe ac ſedes in abſolutè rotundis, ſunt fallaciores, quàm in planioribus. Quia verò cornea tunica maximè expoſita erat iniuriis extrinſecis, ob id illam natura, quamuis ex ſe robuſtiſſimam, palpebris, ciliis, circumiacentibus oſſibus, atque etiam cute muniuit.

Ciliorũ vſus.

At cilia quidem, quaſi vallum quoddam pilorum propulſandis exiguis corporibus, ne facilè oculis apertis inciderent, primo loco conſtituit.

Palpebrarum vſus.

Palpebras verò ipſas, tanquam ſcuta quædam, vt ſimul coirent atque complicarentur, oculumque clauderent, ſi quid fortè maiorum corporum in ipſum illaberetur, appoſuit. Porrò aduerſus maiorum ad hoc molium incurſus, ſupernè

Superciliorũ vſus.
Malæ.
Naſus.
Os iugale.

quidem ſupercilia locauit, internè autem malas: ad maiorem angulum, naſum: ad minorem denique, productionem oſſis iugalis. A quibus omnibus oculus in medio comprehenditur, atque illæſus ſeruatur, cutis motu ad patiendi difficultatem non mediocriter conferente.

Palpebrarum conſtitutio.

Quum igitur ex dura quidem omnino ſubſtantia, ſed quæ moueri facilè, & cum cornea verſari ſine eius noxa poſſet, palpebras fieri eſſet conſonum, atque etiam connecti oſſibus: membranam quàm περιόστιον vocant, à ſuperciliorum labiis natura abducens, in longitudinemque tantam producens, in quantam palpebras extendi oportebat, rurſus eam per partes palpebrarum infernas, internasve reduxit, illámque non ad principium vnde emerſit, ſed ad ſubiectos tali principio muſculos, qui vtique oculos mouent, applicuit: indéque ad iridem vſque produxit, vbi ipſam in corneam tunicam inſertauit.

Περιόστιον.

Spatium verò inter duas portiones perioſtij corporis medium, viſcoſa atque vnctuoſa occuparunt, cum membranis quibuſdam à muſculis ipſis extenſis: quo loco quas vocant ὑδατίδας gigni contingit.

Ὑδατίδες.

Ad portionem autem huius conſtructionis, palpebræ inferiores conflantur, à malarum perioſtio, quadantenus quidem extenſo, reuertente autem rurſus ad corneam. Qua parte verò hæc perioſtios remeare incipit, ſubſtãtia quædam membrana durior adtenſa eſt, quam ταρσὸν nominant, conſtringens quidem & comprehendens quod conuexum efficitur ex eius duplicatione: ſedem autem atque extenſionis rectitudinem palpebrarum pilis ſuppeditans, propter innatam ſibi duritiem.

Ταρσός.

Nam quemadmodum ſuperciliorum pilos, vtpote excepturos quod à fronte atque à capite defluit, ſibiipſis incidere mutuò præſtiterat, ita hos & rectos, & tenſos, paríque & conuenienti interuallo diſpoſitos, necnon antrorſum vergentes, ſemper conſeruari expediebat, vt qui puluerem, & animalcula volitantia, vt minus illaberentur oculis, eſſent prohibituri.

Ciliorum productio & vſus.

At quum oculi non ex quauis poſitione viſibilia omnia cernere poſſint, ſed illud duntaxat cernant, quod ipſi pupillæ eſt directum, ob id natura ſic diſpoſuit eos, vt poſſent plurimum circumagi: & cum ipſis totum collum ad motum habile fecit. Qua de cauſa etiam, non vnum, ſed geminos oculos condidit.

Oculos cernere tantùm quę pupillæ è directò oppoſita ſunt: ob idque volubiles eſſe.
Oculi quare gemini.

Poſt quam igitur oculorum motus voluntarij ſunt quatuor: vnus quidem quo ſurſum, alius autem quo deorſum, ac duo etiam quibus adducuntur ad latera: conſentaneum fuit, & muſculos qui motuum illorum duces eſſent, totidem eſſe numero: duos quidem à lateribus, nempe vnum vtrinque conſiſtentem: alios autem duos, quorum vnus eſt infernus, alter ſupernus.* Diſſoluti nanque hi omnes in neruoſa filamenta, circulum vnum efficiunt lati tendonis, in iridem deſinentis.

Oculorum voluntarij motus ſunt quatuor: totidémque illis præfecti muſculi.

Quum verò oculum circumagi eſſet melius, natura duos alios muſculos, poſitione obliquos efficit: ſingulos in ſingulis palpebris, verſus minorem angulum ſuprà atque infrà extenſos: quorum beneficio oculum, quoquouerſus torquemus.

Oculorũ muſculi obliqui.

Eſt & alius quidam muſculus magnus circa eorum radicem: conſtringens quidem ac muniens nerui illius mollis immiſſionem, ne diſrumpatur: oculum autem attollens ſurſum, ac deorſum contrahens, nonnihilque etiam conuertens.

Oculi muſculus magnus.

Cæterùm quum partes omnes quæ motu voluntario ſũt præditæ, duobus vt minimum egeant muſculis ſibiipſis oppoſitis, altero ſcilicet extendente, atque flectente altero (non poteſt enim ab vno vterque motus præſtari) ſuperiores autem palpebræ motu voluntario moueantur (inferiores quippe ne mouentur quidem) natura duos exiguos muſculos ſingulis eorum applicuit, ſub membrana quæ cutij ſubiacet, atque à neruoſis tenuitatibus tarſi extenditur, deliteſcentes.

Palpebras inferiores haudquaquam moueri.
Palpebrarum ſupernarum muſculi.

Quorum ſanè muſculorum, alter quidem in maiori angulo apud naſum conſtitutus obliquè, ad tarſi partem dimidiã, quæ illic eſt, pertingit: alter verò totus & ipſe obliquus, & ad minorem extenſus angulum, ad reliquam tarſi partem dimidiam ſibi propinquam prorumpit. Dum igitur prior muſculus agit, quum caput eius ad maiorem angulum conſtet, partem palpebræ ſibi continuam deorſum trahit. Dum verò alter reliquam ſurſum attollit: vt cuius caput ad ſupercilium ſpectet. Trahunt enim muſculi verſus proprium principium.

Palpebrarum motus.
Muſculi ſemper trahunt verſus propriũ principium.

Quòd ſi vterque eodem tempore tendant, oculus non magis erit apertus, quàm clauſus: quam euerſionem palpebrarum in morbis, Hippocrates ἴλλωσιν nominat, illam dicens eſſe ſignum pernicioſiſſimum. Fit autem affectus is vtroque muſculorum conuulſo, partemque tarſi continuam ad ſeipſum trahente.

ἴλλωσις quo pacto fiat.

Cæterùm ſi alter quidem muſculus agat, altero prorſus ceſſante, aperiri & claudi totam contingit palpebram, quum pars altera tarſi, quæ mouetur, ſemper vna ſecum trahat & reliquam. Cuius cauſa eſt durities quam illi dedit natura, durum ipſum & cartilaginoſum efficiẽs, in omníque vtriuſque muſculi finem inſerens. At palpebra inferior minor ſuperiori eſt constructa: nam ſi maior fuiſſet, complicaretur, atque in ſeipſam recideret, plurimáque excrementa colligeret. Non indiget autem motu, quia puſilla & exigua eſt.

Palpebra inferior cur ſuperiori minor, motúſque expers.

Porrò ad vtrunque foramen, quod iuxta magnum angulum eſt, per quod oculorum excrementa expurgantur in nares, natura carunculam quandam veluti operimentum appoſuit, cuius beneficio contingit, vt excrementa oculorum minimè quidem vacuentur per angulos, ad proprios autem impellantur meatus. Confluunt ſiquidem per foramina illa, in ipſum os atque in nares ab oculis excrementa. Vnde medicamenta ocularia, non multò poſt inunctionem, alij quidem expuerunt, alij verò emunxerunt. Quam ob rem qui carunculam illam neruoſam, quæ iuxta vtrunque angulum eſt, pharmacis acribus colliquarunt, aut reſciderunt, ij chirurgi effluxum excrementis ea parte aperuerunt: quem affectum vocamus ῥοιάδα.

Oculorum excrementa qua parte expurgentur in nares.
Ῥοιάς.

Sunt in palpebris paulò extra maiorem angulum, tenuia quædam alia foramina, pertinentia vſque ad naſum: quæ quidem tenuem humorem dant viciſſim, accipiuntque, ad ſymmetriam naturalem ſeruandam, quæ motuum præſtat agilitatem: ad quam ſimiliter perficiendam, glandulæ etiam duæ in vtroque extiterunt oculo, altera infernis, altera ſupernis partibus hærens: quæ meatibus non obſcuris, humidum in illos effundunt, perinde vt glandulæ, quæ linguæ radici adiunctæ, ſaliuam in os deriuant. Humectandi etiam eos gratia, pinguitudo eſt oculis circunfuſa.

Glandularum oculorũ vſus.
Glandulæ linguæ adiacentes.

Iam ipſi nerui ſenſifici (quibus ſolis viæ ſpiritus conſpicuæ ac ſenſibiles inſunt) ex diuerſis quidem locis cerebri proficiſcuntur: progreſſi verò (eſſem enim in diuiniſſimum quidem inſtrumentum iniquus, impius autem in conditorem ipſius, ſi hæc prædictis non adderem) ſibi mutuò cohærent: ac poſtea rurſus à ſe inuicem digrediuntur,

Opticis neruis ſolis ineſſe meatus ſenſibiles.
Opticorũ neruorum conſpiratio in vnum, diductióque.

tur, & inſtar literæ X ſeparantur, idquè minimè commutati, aut interſecti à ſe inuicem, ſed cohærentes primò, ac poſt vterque ad regionem propriam diducti, ſic, vt ob aliud nihil conueniſſe videantur, quàm vt meatus ſuos coniungerent.

Viſionis modus. Circulus quid. Centrũ quid.

Vt autem modum quo fit viſio percipias, intelligito circulum ab vno tantùm oculorum cerni. Eſt enim circulus figura quæ à medio vndique diſtat æqualiter. Ab eius autem puncto medio (quod centrum dicitur) vſque ad pupillam videntem id, rectam duci lineam exiſtima, quemadmodum plures alias & ſimiles duci à pupilla ad ipſam circunferentiam. At figuram quæ ab his omnibus rectis lineis circuli circumſcribitur, conum nomina: cuius verticem pupillam: baſim eſſe circulum tene. Lineam verò rectam quæ à pupilla ad centrum circuli extenſa eſt, totius figuræ axem appella. Dum autem intelligis conuexum & concauum, intelligis etiam amborum medium, videlicet læue ac planum, cui nihil nec cauitatis, nec conuexitatis ineſt: cuius ſuperna pars, plana ſuperficies exiſtit. Quemadmodum igitur ſi ex axe ipſius coni, qui à pupilla ad centrum circuli per aërem protenditur, milij granum aliquod pendeat, conſpectum centri pupillæ eripiet, ita quoduis corpus, quod in medio viſus & rei videndæ poſitum fuerit, prohibiturum eſt, quo minus id quod ante oculos eſt, amplius cernatur. Quandoquidem vt aliquid conſpiciatur, opus eſt id careat omni caligine, nullumque inter ſe & pupillam habeat impedimentum. Siquidem per rectas lineas fit viſio: quæ haud dubiè ipſius ſolis radiis excidentibus per anguſtum foramen, prorſumque ſemper rectà & citra flexionem tendentibus, aſſimilatur. Sciendum autem eſt, vnumquodque corporum quæ videntur, nec videri ſolum nec nudum, ſed quippiam circum ipſum etiam omnino cerni: quũ viſiones quæ corpus id complectuntur, accidant interdum iis, quæ vltra corpus videndum ſunt. Secundò etiam diſce, corpus quod à ſolo dextro oculo cernitur, id ſi propius ſit, in ſiniſtris magis partibus eſſe putari: ſin longius abſit, magis quodammodo in dextris. Quod verò à ſiniſtro ſolo conſpicitur, in dextris ſitum videtur eſſe, ſi id eſt propinquius: magis autem in ſiniſtris, ſi eſt remotius. Quod autem ab vtroque, in medio. Tertium præter hæc tibi diſcendum venit, alterius oculorum pupilla compreſſa, ſursúmue aut deorſum adducta, apparere duplicia, quæ antea ſimplicia apparebant. Cæterùm ſi deorſum quidem fuerit pupilla detracta, humilius id apparebit, quod intuebere: contrarium autem, ſi ſurſum ſublata fuerit. At dum pupillam ad maiorem aut minorem canthum adducimus, facimus vt quod cernitur, ſiniſtrum magis, aut dextrum appareat, non tamen duplex. Eſt autem neceſſe axes conorum viſoriorum in vno eodemque plano poſitionem habere, ne quod eſt vnum, duplex appareat. Verùm prædicta axiomata tametſi rationibus philoſophicis, mathematicíſque facillimè cõprobari poſſint, quia tamen experiẽtia ea omnia conſtant, breuitatis gratia ab illorum accurata demonſtratione ſuperſedebo. Iam verò quod pori illi optici intra cranium quidem iungantur, atque in vnum conſpirent, poſtea autem diuaricentur, vtilitates duæ in cauſa extiterunt: quarum prima ac maxima neceſſaria eſt, ne quod extrà intuemur, appareat duplex. Secunda, vt ſi quando alter oculorum ſit clauſus, aut omnino mutilus, in alterum, per illum porum communem, vniuerſus ſpiritus confluat. Quippe facultate viſoria duplicata eo modo, longè acutior futurus eſt viſus. Quum igitur quæ videntur, ſecundum rectas lineas videantur: ante humorem autem cryſtallinum, foramen vueæ ſit ſitum, per quod cum ſuis obiectis erat habiturus commercium: perſpicuum certè iam eſt, quòd figura exactè rotunda, paucioribus ſui partibus, plana autem pluribus, cum ſuis obiectis communicabit. Quocirca diuinus ille architectus, rotundum ipſum, ſed paulò oblongius, cryſtallini corpus compegit, vt tutior ab ipſis iniuriis eſſet, ac ſimul pluribus ſui partibus, ſpecies rerum videndarum exciperet.

Axis. Conus. Læue, mediũ eſſe inter conuexum & concauum. Viſionem fieri per rectas lineas. Viſionem ſolis radiis aſſimilari. Videri nihil ſolum, aut nudum. Viſus hallucinationes. Pupilla alterius oculorum compreſſa, apparere duplicia, quæ antea ſimplicia erãt. Optici nerui cur intra cranium quidem iungantur, poſtea autem diuaricentur. Cryſtallinus humor cur rotundus ſimul & oblongus ſit factus.

GALENI PERGAMENI *De vſu partium,*

LIBER VNDECIMVS.

Temporales muſculi gratiâ inferioris maxillæ ſunt cõditi.

PORrò muſculi temporales, quum gratia inferioris maxillæ à natura ſint conſtituti, ſecundum magnitudinem cuius, atque in mordendo robur, ſuam magnitudinem atque ſtructuram contrahunt: meritò in animalibus quidem iis, quæ ſerratos dentes ſortiuntur, maximi ſimul & fortiſſimi habentur: quandoquidem non ſolùm magnam, ſed validam etiam maxillam obtinent. Maximi autem, ſed nec neruoſi, nec in agendo præpotentes, in aſinis, bobus, & ſuibus, ac breuiter in iis omnibus, quibus magna quidem inferior maxilla ineſt, minimè tamen robuſta ad mordendum. Homini verò, ceu genam paruam habenti, dentésque ad ſolum eſum idoneos (non enim in morſu, hominis fortitudo conſiſtit, nec dentibus domiturus eſt animantia cætera, ſed ratione & manibus) muſculus temporalis, haud iniuria, debilis ſimul & minimus extitit: nimirum ipſa natura non modò inueniente quæ oportet, ſed ea etiam cuique pro dignitate tribuente: id quod diuinæ iuſtitiæ eſt proprium. Lynces etiam, ſicuti & cebi, & ſimiæ, ſimiliter habent muſculos temporales exiles ſimul & imbecillos. Eſt autem ſimia homini quamſimillima, illiúsque veluti imitatio quædam ridicula: vt quæ rotundiſſimam habet faciem, dentes caninos paruos, latum pectus, claues longiores, minimum hirſuta, quæ recta etiam ſtat bellè, vt & gradiri ſine errore, & currere celeriter poſſit. Iam verò quæ animalia prona ore cibum aſſumunt, ea vt collum maius, ſic prolixiorem habent inferiorem maxillam. Verumenimverò quum inter omnes muſculos, ſi temporales potiſſimum læſi fuerint, conuulſiones, febres, ſopores, deliria, ſymptomatáque letalia inducant, vtpote cerebro exiſtentes proximi (neque enim reperitur ipſis quicquã propinquius cerebro, ſicuti neque vllus muſculus, qui per plures neruos ipſi cerebro hæreat) meritò natura eos propémodum totos, ne facilè afficerentur ab iniuriis extrinſecis, in capitis oſſibus abdidit, oſſa quidem ea quibus ipſi incubant, excauans admodum, exculpenſque: alia autem dura, ac præcipuè quæ illis præpoſita, ζυγώματα nominantur, rigida, & medullæ expertia, in orbem quaſi ſeptum quoddam eis circumiiciens: ita vt exigua quædam eorum pars tantum, ad finem frontis emineat. Vterque autem muſculus temporalis in vnum tendonem deſinens, curuo maxillæ inferioris acumini infigitur: qui ſi ten-

Temporales muſculi qui-bus ſint maximi. Hominis fortitudo non conſiſtit in dentibus ſed in ratione & manibus. Homini debilis & minimus tẽporalis muſculus ineſt. Iuſtitiæ diuinæ quid proprium. Simia eſt hominis imitatio ridicula. Animalia ore prona ſumentia cibũ, maius habent collum & maxillam inferiorem prolixiorem. Temporales muſculi læſi, quæ ſymptomata inducãt. Temporalibus muſculis nihil propinquius cerebro. Temporalium muſculorum, ſitus, ſecuritáſque. Ζυγώματα.

ſus

Os qua ratione claudatur. Maxillæ inferioris muſculi.

ſus fuerit, ſurſum eam trahit: ac ſic os animalis clauditur. Sunt tamen alij duo muſculi in inferiori maxilla, vtrinque vnus, ambo verò nuper dictis oppoſiti. Qui quidem ex poſterioribus oriuntur capitis partibus, quo loco ſunt quos vocant columnares proceſſus. Maxillæ autem inferiori inſiguntur ſtatim poſt flexionem, ad eum vſque peruenientes locum, qui eſt ad mentum: vnus vtrinque ex internis partibus adhæreſcens.

Columnares proceſſus.

Os qua ratione aperiatur. Maxillam inferiorem circumagentes muſculi.

Qui certè ſi tenſi fuerint, os recludunt, quemadmodum temporales claudunt. Alij autem quidam duo muſculi, ad mandibulæ in maſticationibus circumactionē à natura fuerunt comparati, qui carnoſam quoque genarum partem conſtituunt. Quorum vtrunque nonnulli non ſimplicem muſculū, ſed triplicem eſſe exiſtimant, quòd tres ipſorum in maxillam ſint inſertiones, inſtar principiorum quorundam. Vterque enim triangularis exiſtit, habens verticem iuxta vocatam malam, vbi neruoſior eſt: atque ex lateribus ipſis, hoc quidem ad zygomatis extremitatem hinc exporrectum, illud autem verſus inferiorem mandibulam, tertium nanque, veluti baſis quædam, prædicta latera partibus inferioris genæ coniungens, ſecundum longitudinem ipſius extenditur. Mouet autem ac circumagit maxillam, aliàs aliis fibris & inſertionibus, vt motibus aliis alios viciſſim excipiētibus, multiplices fiāt actiones in maſticationibus. Quare haud ineptè hi muſculi maſticatores vocantur: tametſi ad muſculos temporales hæc quoque appellatio pertineat, quòd dentes inter ſe vehementer committant, vt ſi quid inter eos fuerit, comminuatur.

Maſticatores muſculi.

Temporales muſculi inferuiunt etiam maſticationi.

Cæterùm cibū læuigari, atque in partes minimas redigi à molaribus, quaſi à molis, maſticatorum muſculorum eſt actio: ad quam etiam linguam non minimum confert, in ore cibos aſſiduè voluens, & transferens, quo pars ipſorum omnis itidem conteratur. Maximo etiam ad eam rem ei ſunt auxilio fines buccarum inferiores, qui cutacei ſunt, ſpectantque ad labia, ad quos perueniunt tenues ac lati muſculi, vtraque parte vnus, toti collo circumiecti. Mouentur enim ab his buccæ, cum labiis, etiam ſi gena immobilis omnino fuerit.

Linguam conferre plurimū ad ipſam maſticationem.

Buccarum fines inferni.

Temporales porrò muſculi quíque eis infrà oppoſiti ſunt, os aperientes, omnibus aliis muſculis hac ratione ſunt diſſimiles, quòd ex ipſis quidem temporalibus mediis, tendo ille naſcatur, qui in coronem ſublimem inferioris maxillæ inſeritur: oppoſitorum autem illis muſculorum partes, carnoſæ in principio ac fine exiſtentes, neruoſæ in medio cernantur: quod in nullis aliis reperias muſculis. Etenim quum medium temporalium muſculorum, coronæ quæ motu indigebat: eſſet directum, tendonem iam hinc emergere fuit neceſſe. At quod pertinet ad os aperientes muſculos, quum ab eo loco produci deberent, qui multis inſtrumentis refertus eſſet, eorum vterque tendo excarnis circa tonſillas eſt factus. Quandoquidem ſi craſſiores eſſent, penetrare præ locorum anguſtia non poſſent. Vbi verò natura eos extra anguſtias deduxit, tunc iam paulatim ipſos carne circumueſtiens, muſculos rurſus efficit. Tria itaque hæc muſculorum genera, natura ad os mouendum adhibuit: quorum alij quidem aperiunt, alij claudunt, alij variè circumagunt. Suntque claudentes quidem, maximi omnium: aperientes autem, minimi: magnitudine verò medij, qui mediam etiam poſitionem ſortiuntur. Alij muſculi duo ex internis genæ inferioris partibus, qua

Ori mouendo, tria muſculorum genera deſtinata: aperientium nempe, claudentium, & circumagentium.

ipſa eſt maximè caua, ſitum habentes, ſurſum extenſi verſus os capitis, muſculis temporalibus adiutores ſunt dati, vt qui etiam genam ſurſum trahere queant. Cæterùm neruorum principium omnibus faciei muſculis, aliisque propémodum omnibus ipſius partibus, tertia neruorum eſt coniugatio, qui à cerebro proficiſcuntur. Quorum ſanè diſtributio tam recta, ſicuti & aliorum omnium æquiſſima diſpenſatio, non fortunæ aut caſui, ſed arti ac prouidentiæ debetur.

Faciei muſculos omnes recipere neruos à tertia coniugatione.

Quod verò ad dentes pertinet, duos & triginta in vniuerſum habemus, vno ordine, in vtraque maxilla ſexdecim collocatos: parte quidem anteriore, quos inciſores appellant, acutos ac latos, qui morſu poſſunt incidere. Proximos autem iis caninos, inferiori quidem baſi latos, parte autem ſuperna acutos: vt ſi quid propter duritiem ab inciſoriis minus ſcindi potuit, id poſſint ipſi confringere. Hos maxillares ſequuntur (quos etiam molares appellant) aſperi & lati, duri ac magni: vt inciſa ab inciſoriis, ac fracta à caninis, læuigare planè ac terere queant. Ad hæc inter eos, paruis quidem vna, duæ autem aut tres maioribus, quatuor verò maximis inſunt radices. Quorum omnium ſi vnumquiduis mente immutaueris, vtilitatem repentè eorum cernes labefactatam.

Dentes in vniuerſum ineſſe ori triginta duos, in vtraque maxilla ſexdecim.

Inciſorij dentes.

Canini dentes.

Molares dentes.

Dentium radices.

Præterea ipſorum molarium dentium, medij quidem maximi ſunt: qui autem vtraque ipſorum parte locantur minores exiſtunt: quòd minimè congruum videatur, anguſtis quidem oris partibus magnos, amplis verò dentes exiguos inſeri. Quinetiam quum linguam ad radicē eſſe oporteret ampliorem, magnos illic dentes minimè locari præſtiterat. Habet autem vtraque gena tenues quoſdam proceſſus quorum ſinguli cauitatibus ſuis, ſingulos dentes excipiunt, eóſque validis ligamentis adeò conſtringunt, & continent, præcipuè circa illorum radices, quibus etiam nerui inſeruntur, vt non facilè concutiantur.

Molariū dentium magnitudines.

Genarum proceſſus.

Porrò quòd inferni ſupernis dentibus omnino æquabiles ſint, quodque dextri ſiniſtris, ac cauitates quidem cauitatibus, quodque numerus vtrorunque ſit idem dextris ac ſiniſtris vtriuſque maxillæ partibus, nónne id eſt etiā æquitatis cuiuſdam ſpecimen, artíſque potius quàm fortunæ opus? Ad hæc, quòd fortibus animalibus acuti multi dentes, ac fortes ſint comparati, quemadmodum etiam vngues: nihil autem in timidis ſit huiuſmodi, ſed vt fragiles dentes, ita lati, molles atque obtuſi vngues, hoc eſt magis adhuc admirandum. Verùm quum leones, canes, & lupi, vtrinque multos habeant caninos dentes, homo certè vnicum parte vtraque caninum dentem produxit: cogitante nimirum natura, ſe animal ciuile atque manſuetum effingere, cui robur ac vires eſſent ex ſapientia, non ex corporis fortitudine. Quantum igitur ad frangendum quippiam duriorum videbatur neceſſe, id ipſum duo ſatis erant præſtituri: proinde inciſores plures numero duplo effecit, quòd ipſorum vtilitas latius patebat: & his adhuc plures molares quod ipſorum vſus pateret latiſſimè. Horum tamen dentiū numerus definitus non eſt, ſed qui longiores quidem habent genas, iis quinque inſunt vtrinque: qui verò minores, quatuor. Maxima tamen ex parte, ſunt vtroque latere quinque, inferiores ſuperioribus ſemper magnitudine & numero æquales. Porrò lingua, quum animalium nonnullis, vtputa ſerpentibus, ſit diuiſa, in homine partes eius coiuerunt, quòd tum ad ſermonem, tum ad

Dentes inferiores ſuperioribus eſſe per omnia æquabiles.

Fortibus animalibus ineſſe dentes fortes ac multos, quemadmodum etiam vngues: timidis autem cōtrarios.

Caninus dens homini vtrinque vnicus ineſt, in vtraque maxilla.

Homini, animali manſueto, vires comparari ex ſapientia.

Inciſores dentes eſſe plures duplo caninis.

Molarium dentium numerum definitum non eſſe: vt plurimum tamen haberi vtroque in latere quinque.

Lingua diuiſa ſerpentibus, cur coierit hominibus.

ad comeſtionem, id eſſet longè commodius. Mouetur autem in omnem partem, idque liberè: quod requiritur ad perficiundas oris actiones liberas.

Linguam in omnem partē moueri liberè: eſséque geminam, vt ſenſoria reliqua. Linguæ arteriæ, venæ, atque nerui.

Quòd ſi ipſa eſt gemina, quemadmodum & reliqua inſtrumenta ſenſuum, non alienum fuit vtraque ipſius parte numero ac magnitudine muſculos eſſe æquabiles. Pari modo enim & duas habuit in ſeipſam inſertas arterias, vtrinque videlicet vnam: duas itidem venas, ac neruorum coniugationes duas: vnam quidem mollem, alteram verò duram: atque illam ſanè in extremam ipſius pelliculam diſtributam, hanc autem diſperſam in muſculos: quandoquidem illa coniugatione ſapores diſcernere, hac motu voluntario moueri ipſam oportebat. Porrò quòd ſedis ac firmitudinis gratia, magna ac fortis ad baſim fuit: celeris verò motus cauſa, ad extremitatem tenuis: quodque ab aliis quidem muſculorum ſurſum, ab aliis deorſum, ab aliis denique trahatur ad latera, muſculis vniuerſis partes ipſas verſus proprium principium trahentibus, mihi certè hæc quoque cuiuſpiam eſſe prouidentiæ videntur.

Muſculi vniuerſi trahunt partes verſus propriū principium.

Sed ne ipſa fortè aliquando exiccata, ad motus tardior efficeretur, quēadmodum ad laryngem, ſic natura illi glandulas ſpongiis ſimiles, vnam vtrinque appoſuit.

Glandularum linguæ adiacentium vſus.

A quibus meatus ducti per obliquas atq; inferiores partes, in eam humorem pituitoſum eructant, non ipſam modò, ſed omnia etiam quæ infra illam, in eiúſque lateribus ſunt, humectantes. Superiora ſiquidem à meatu deſcendēte à cerebro perluuntur. Iam illius ligamenti quod partibus eius infernis ineſt, quodq; ipſam linguam, veluti quoddā frænum, coërcet & temperat, ne aut nimis conuellatur à muſculis, aut plus quàm par ſit ſoluta diuagetur, quis non admiretur ſymmetriam, atque commoderationem?

Linguæ vinculi inferni vſus.

Adeò enim menſurata eſt, & certa ipſius cōnexionis commoderatio, vt ſi vel tantillum adieceris, aut ademeris, totius inſtrumenti actionem vitiaueris. Eſt verò & hoc ſummè in natura admirandum, quòd peccata & vitia eorum qui nos procrearunt, ipſa ſua induſtria reſarciat.

Naturam ſarcire errores & vitia eorum, qui nos procrearunt.

Ebrij ſiquidem cum ebriis coëunt: & qui præ crapula, vbi terrarū ſint, neſciunt, cum mulieribus ita affectis conſueſcunt. Quo fit vt geniture principium, ſtatim ea ratione vitioſum ſit: poſtea verò ob omninomodam intemperantiā illius quæ concepit mulieris, in vtero longè deterius reddatur.

Geniturę principium vitiari ob genitorum intemperantiā.

Attamen aduerſus tot errores natura obſiſtit: eóſque plerunque corrigit, ſic vt partus mētis compos ædatur. Etenim quū vniuerſi agricolæ primùm quidem, cuiuſmodi terræ ſua committant ſemina, diu multumque prouideant: poſtea autem admodum etiam caueant, ne multo humore demerſa putreſcant, aut extabeſcāt frigore, nullus ſanè ex hominibus eam in ferēdo diligentiam adhibuit, neque in eo quod conceptum iam eſt, educādo, ſed quēadmodum in omni vita aliis rebus ōnibus ſeipſos ducunt poſteriores, alij quidē inſatiabilibus voluptatibus, abdomin íque inſeruientes: alij diuitias, aut magiſtratus, aut denique potentiam ambientes: ad eundem modum & ipſam poſthabuerunt primam generationem.

Generationem primam negligenter tractari ab vniuerſis hominibus.

Tunicam quæ omnis oris partes ſubiungit, à cerebro etiam recipere neruorum mollium momentaneam portionem, vt quo modo lingua ipſa ſit etiam diiudicatrix ſaporum, iam diximus. At verò vuā, quam gurgulionem & columnellam vocant, ad magnitudinem atque elegantiam voci auxiliatur.

Oris tunicam diiudicare ſapores, quemadmodum lingua diiudicat. Vuam conferre ad vocis concinnitatē.

A qua quidem aër ingrediens, inciditur prius, impetúſque ipſius violentia, & frigiditas frangitur.

Gurgulionis ſiue columnellæ vſus.

Vnde nonnulli quibus ad baſim vſq; illa fuit amputata, non modò deterius loquuti ſunt, verumetiā frigidiorē ſenſerunt reſpirationē. Pleriq; eiuſmodi, pulmone & thorace nimis refrigerato, perierūt. Ac proinde nunquā ita temerè abſcindēda eſt, vt pars quædam baſis non relinquatur.

Gurgulionem non eſſe abſcindum radicitus.

Scripſimus autem prius & de foraminibus narium, quo pacto mirificè ea os quoddam excipit, ventriculis cerebri prælocatum: tum & de ipſorum in os perforatione, quæ eſt in palato. Quæ quidem extitit, ne inſpirationis initium ſit ſecundum rectitudinem tracheæ arteriæ, ſed quædam deflexio habeatur, ac veluti ambages, priuſquàm ſpiritus ad arteriam perueniat.

Narium foramina, cur obliquè in os detorqueāntur.

Proinde ſit, vt ſpiritus quidem obiter per hunc flexum contemperatus, vlterius tandem feratur: hæreant autem corpuſcula exigua, aut ſi quid fortè ad os vſque permearit, ſiſtatur etiam circa palati columnam: ſic nanque vuam ipſam appellant. Hinc fit, vt qui in multo puluere colluctati fuerint, hi paulò pòſt emungant puluerem, expuantque. At niſi prius quidem naſi pori rectā ad caput ſurſum ferrentur, poſtea autē obliqui ad palatū reuerterentur, vnamque ibi ſeſe excipientē haberent, quid obſtaret quo minus in arteriam hęc omnia delaberentur? Nam id etiam accidet, ſi quis per os inſpirarit, magna indigens inſpiratione. Cæterùm vbi ſani homines ſunt, ore ad reſpirandum nihil eſt opus, niſi quis aſthmate multo ac vehementi vrgeatur.

Sanis ad reſpirandum ore non eſſe opus.

Quare naſus, primum ordine reſpirandi inſtrumentum eſt: os verò, ſi nullus affectus infeſtet animal, nullo pacto reſpirandi inſtrumentum exiſtit. Quum autem nudæ ac eminentes particulæ, quæque externis iniuriis expoſitæ ſunt, ex ea oporteret eſſe ſubſtantia conditas, quæ neque contundi, neque frangi facilè poſſet, meritò quidem aures ipſas natura cartilaginoſas effecit. Nam ſi duræ penitus vt oſſa extitiſſent, facilè frangerentur: ſi molles vt carnes, contunderentur paruo negocio.

Aures cur ſint cartilagineæ.

Nunc verò mediocriter molles quum ſint, eóque facilè incidentibus cedant, vim illorum exoluunt. Cæterum prominent aures, vt meatui auditorio operimentum ac murus exiſtant, ſimúlque & ipſæ aliquem ſonum refundant.

Aures cur promineant.

Quippe Hadrianus Romanus conſul, quū haberet læſum auditum, manus cauas, quò audiret facilius, à poſterioribus ad anteriora ſpectantes, auribus obtendebat.

Hadrianus Romanus cōſul, quò audiret facilius manus cauas à poſterioribus ad anteriora ſpectantes obtendebat auribus.

Ariſtoteles etiam dicebat, animalia grandes aures habentia, ſemper eas agitare, ac circumuertere ad ſonos & voces, vſum partium à natura edocta. At in hominibus, quum paruas eas eſſe oporteret, nihil aut certè parum iuuare poterant ſi mobiles ac verſatiles fuiſſent: ac proinde immobiles ſunt, aut per obſcurum motum mouentur.

Aures hominibus cur immobiles.

Porrò quòd extrinſecus quidem conuexæ, intrinſecus autem cauæ extiterint, factum id propterea eſt, ne quid meatui incideret, neue ipſæ facilè afficerentur.

Aures cur intrinſecus quidem cauæ, extrinſecus autē conuexæ.

Vtraque autem eſt flexuoſa, vt complicari, ac in ſeipſas replicari facilius poſſint. Iam verò quemadmodum boni artifices, præter opus inſtitutum, artem ſuam oſtentant, ſic natura ex abundanti tum aures ipſas, tum omnia humana membra exornauit, ita vt primò quidem actionibus, vtilitatibúſque partium incumberet: poſtea verò cohoneſtaret illas, in eiſque veluti operis additamēta, ac ludicra quædam faceret, vt in ipſis narium carnibus conſtat.

Artificis boni munus.

Narium carnes.

Euidenter quippe partis ipſius turpitudinem, ſi nuda carnibus fuiſſet, ſimiam conſpica-

tus

Particularum ornamenta obſcurari, à ſplendore ipſius vtilitatis.

tus agnoſces. Obſcurantur tamen ornamenta particularum, à ſplendore ipſius vtilitatis. Pro nihilo ſiquidem ducitur oculi pulchritudo, ſicuti & naſi, & labiorum ornatus, quòd ipſorum vtilitas valde ſit admiranda. Cæterùm partis actio, vt conſtructione ac generatione prior eſt, ſic dignitate quàm ipſa vtilitas eſt poſterior.

Pulchritudo vera ad quid referatur.

Scopus primus conſtructionis particularum, eſt vtilitas.

At vera pulchritudo, ad vtilitatis ſucceſſum, & bonitatem refertur: primúſque partium omnium conſtructionis ſcopus, vtilitas eſt.

Pilorum menti vſus.

Mulieres glabræ.

At pili qui in mento oriuntur, non modò genas operiunt, verumetiam decus mari, ornamentum, & ſeueritatem conciliant. Malæ autem & naſus deſtituuntur pilis, pulchritudinis gratia. Etenim mulieri, totum corpus molle atque depile, puerorum inſtar habenti, ipſius faciei glabrities plurimum ad pulchritudinem addit.

Mulieri non fuiſſe opus veneranda facie. quandoquidē nec moribus venerandis eſt prædita.

Moribus dari corporis formam congruentem.

Nam quum mores non habeat æquè venerandos vt maſculus, nec forma quidem ei veneranda opus erat. Semper quippe natura, moribus animæ, formam corporis aptam & congruentem effingit.

Capillorum generatio.

Præterea quum ex humoribus ipſis halitus ſemper quidam ſurſum ad caput feratur, craſſioribus excrementis illius, ad pilorum alimentum præcipuè natura abutitur, pilorum inquam, ornatum & tegumentum capiti conciliantium.

Viris adeſſe euacuationem duplicem fuliginoſorum excrementorum.

Frons pilis nudata.

In viris autem, quantò hi mulieribus ſunt calidiores, tantò hæc quoque excrementa ſunt plura: proinde duplicem iis natura inuenit euacuationem, alteram ex capitis, alteram ex genarum pilis. Pilos non habet frons, quòd tegi poſſit à pilis capitis, quantum volumus: quódque ſi eos produxiſſet, tondere ipſam nobis aſſiduè fuiſſet neceſſe, quòd oculis nimirum incumbat, propter quos etiam motu voluntario mouetur. Motus ſiquidem cutis vndique oculis circunfuſæ, ad oculos exactè aperiendos & concludendos, maximè opitulatur. Porrò quum pili capitis & maxillarum augeri ac minui plurimùm poſſint, ſecundum ſexus, ætatis, temporum & locorum naturam:

Pili palpebrarum atque ſuperciliorum cur eandem magnitudinē ſemper tueantur.

qui ſuperciliis & palpebris inſunt, eandem ſemper magnitudinem ſeruant: vtpote quorum hi quidem, ne quod corporum exiguorum oculis patefactis incidat, veluti vallum quoddam, ipſis appoſiti ſint: hos autem inſtar muri cuiuſdam, propulſare oporteat, ac primos omnia quæ à capite defluunt, excipere. Si igitur eos aut minores, aut rariores, aut longiores, aut denſiores effeceris, tantundem eorum vtilitatem vitiaueris. Poſtea verò quàm eiuſmodi facere pilos conſtituit Deus, his quidem durum corpus ſubiecit, illis autem cutem duram, cartilagini per ſuperiora connexam. Non enim ſat erat, eos duntaxat velle tales eſſe. Neque enim ſi lapidem repentè velit facere hominem, efficere id poterit.

Moſaicæ ſententiæ reluctatur Galenus.

Atque in hoc opinio noſtra & Platonis à Moſe diſſidet. Omnia enim ipſe Deum facere poſſe arbitratur, etiamſi ex cineribus equum aut bouem facere velit.

Naturæ non eſſe poſſibilia omnia.

Nos autem non ita ſentimus, ſed confirmamus quædam naturam neutiquam facere poſſe, eáque Deum ne aggredi quidem omnino: ſed ex iis quæ facere poteſt, quod melius eſt eligere. Etenim quum pilos in palpebris ſatius eſſet æquales ſemper eſſe magnitudine ac numero, non ipſum id quidem voluiſſe affirmamus: illos autem mox factos fuiſſe (neque enim id facere potuiſſet) ſed contendimus potius eos, etiamſi millies noluiſſet, nunquam tamen tales futuros, ſi ex cute molli producti fuiſſent: quum nec recti quidem ſtare poſſent, niſi in duo fixi eſſent. Vtraque itaque attribuimus Deo: tum eius quod eſt melius, in ipſis opificiis electionem, tum etiam materiæ delectum.

Deo quæ attribuat Galenus.

Quòd ſi ſubſtantiæ cuipiam molli & carnoſæ pilos eos infixiſſet, non Moſe modò, verumetiam aliquo malo duce videretur inertior, qui murum in palude, aut vallum iaceret. Nam quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proueniunt, altiſſimè creſcunt: quæ verò ex petroſa, ſquallentéque, paruæ ac duræ, nulliúſque incrementi permanent: ad eundem, opinor, modum & pili, qui ex humidis ac mollibus emergunt partibus, plurimi ſunt incrementi, cuiuſmodi apparent in capite, axillis, pudendíſque: qui verò ex duris & aridis, exiles atque incrementi nullius.

Pilorum origo duplex, quemadmodum herbis & plātis.

Piliorti à loci natura.

Quocirca duplex ipſis origo exiſtit, quemadmodum herbis ac plantis: alia quidem à conditoris prouidentia, alia verò à loci natura. Ordo autem æqualitáſque ortus ipſorum, diſcrimen facit. Atque à loci quidem natura oriuntur pili tum axillarum, tum aliorum membrorum, nullis certis lineis deſcripti (quemadmodum ſunt ij, qui in palpebris ſunt, ſuperciliis, & capite) ſed inæquales habentes terminos, nullóque proiecti ordine: quandoquidem à loci humore proueniunt, neque ſunt ipſius opificis opera.

Pili naturis calidis plurimi, frigidis nulli, aut perpauci gignuntur.

Pilos à conditoris prouidentia ortos, ſingulis naturis ineſſe.

Quo fit vt calidis quidem naturis ſint plurimi, frigidis autem nulli omnino, aut perpauci gignantur. Quorum autem opifex curam habet, ij in omnibus naturis inſunt, calidis, frigidis, humidis, ſiccis, niſi quando prorſus fuerint intemperatæ, cuiuſmodi eſt petroſa atque arenoſa terra. Non defluunt autem palpebrarum, aut ſuperciliorum pili, niſi in magnis partium affectibus.

Alopecia quādo accidat.

Sed neque à capite defluunt, niſi etiam in eius affectibus quidem, verùm quàm prædictorum, minoribus. Nam plantæ quæ in terra dura aridáque proueniunt, vt generationem habent difficilem, multámque prouidentiam requirunt, ita non facilè intereunt.

Æthiopes ob ſiccitatem cutis habent pilos paruos, & incrementi nullius, calueſcunt tamen ægrè.

Ad eundem vtique modum & Æthiopum capita, paruos quidem, nulliúſque incrementi habent capillos, præ ſiccitate cutis: verùm caluefcunt ægrè. Quæ omnia quum opifex prouideret, in palpebris quidem & ſuperciliis ſatius eſſe ratus exiguos quidem & nullius incrementi pilos, verùm ſtabiles, gignere, in cute dura & cartilaginoſa radices eorum, quaſi in lapidoſa quadam atque argillacea terra, defixit.

Palpebrarum cutis cur dura cartilagineáque.

Pudendorum pili cuius gratia orti.

Iam verò & circum pudenda pili quoque neceſſariò proueniunt, (calida enim & humida ſunt hæc loca) operimentúmque ac ornamentum eius loci partibus præbent, vt nates ano, atque præputium pudendo.

Frontis cutis.

Frontis cutis cum muſculoſa quadam & tenui ſubſtantia, quæ illi ſubdita eſt, vnitur: vt partes manuū internæ, & plantæ pedum, cū tendone coaleſcunt.

Cutis totius animalis.

Tertia verò præter has differentia cutis eſt, quæ in toto animali videtur, ſubſtantiæ quidem ſubiectæ hæreſcens, non autem coaleſcens cum illa.

Labiorū cutis.

Quarta deinde eſt labiorum, cui muſculi per totum miſcentur.

Perioſtion eſt membrana cranio adhæreſcens.

Quòd autem frons à ſubiectis quidem oſſibus per membranam perioſtium diſtincta ſit, ſoláque ex duabus cutibus mobilibus conſtans, ac breuiter tota in ſe laxa, ob id certè motu voluntario mouetur.

Labiorū ſubſtantia.

Cæterùm labiorum ſubſtantia, quam moueri etiam motu voluntario oportebat, eiuſmodi exiſtit, vt eam, aut muſculo pro cute, aut cutem muſculoſam meritò voces.

Labiis inſertorum muſculorū principia quatuor.

Quatuor autem ſunt muſculorum ad labia prouenientium principia: perſpicua quidem antequàm cuti miſceantur: obſcura verò, & quæ à ſubſtantia illius ſeparari non

poſſunt,

possunt,vbi semel in vnum coiuerunt.Quare totidem etiam erunt musculi,vtrique scilicet duo:vnus quidem,qui ad læuam : alter autem, qui ad dextram, ipsa circumagat.Capita autem sunt appensa, aliis quidem supernè, versus malas, vt qui motus obliquos vtrique labij parti essent præbituri. Inferiorum rursus obliqua quoque positio est, quoniam & obliqui sunt motus. Ac per hos quidem quatuor musculos opifex octo motus instituit: quatuor sanè obliquos, in vtroque labio duos : ac totidem etiam rectos : duos quidem omnino rectos,quum labia plurimum à se tum distant , tum etiam in se committuntur. Nam quemadmodum in carpo & brachio ostendimus ex obliquis motibus rectos fieri , sic & in labiis accidit. Quare si musculus solus vtriusuis labij agat , motus fit ad obliquum.Sin verò tensi vtrique fuerint,eo modo iam totum simul labrum sursum quidem à musculis superioribus trahitur : deorsum autem ab inferioribus. Atque etiam tensis fibris externis , labia foras deflectere:intrò autem cedere & complicari, ab infernis accidit : vt si duos hos motus, iis qui planè sunt recti, adnumeres, octo omnino labiorum motus reperias.

Labiorũ motus rectos fieri à duobus obliquis.

Labiorũ motus in vniuersum sunt octo.

Lati musculi origo.

Vt autem maximi non solùm hi,sed cum eis etiam illi qui in genis sunt , motus efficerentur , musculum latum ac tenuem natura extrinsecus subdidit,vnum in parte vtraque vsque ad colli spinam pertinentem, ex omnibúsque ferè colli partibus neruorum maximam vim recipientem. Qui musculus ad sermonem & masticationem valde confert.

Nasi alarum vtilitas.

At verò quum ad inspirationes paulò maiores & subitas,item ad efflationes , nasi alæ non parum conducant , oportuit certè eas mobiles esse, idque pro voluntatis imperio. Cartilaginosæ autem fuerunt, quòd ea substantia non facilè contundi nec rumpi possit.

Nasi alarum musculi & nerui.

Verùm musculi in illas inserti, subtus malas oriuntur exigui, iuxta principia musculorum qui ad labia descendunt. Cum quibus quadantenus coniuncti musculis, semper magis magísque obliqui digrediuntur ad nasum , recipiúntque à neruis qui per maxillam superiorem feruntur,exiguas quasdam propagines.

Nasi tunica interna,in quẽ vsum facta.

Interna autem ipsius nasi tunica fuit constructa , tum vt illum intus succingeret , tum vt illi sensum tribueret : quandoquidem neque os eius , nec cartilago, sensum habere poterat.

Ossium structura , cuius gratia.

Porrò constructio ossium , aut motus gratia, aut perspiratus,aut transitus cuiusdam , aut partium discriminis, aut securitatis, & patiendi difficultatis, extitit , vt liquet in ipsarum particularum propositis nobis exemplis.

Ossibus medullosis insunt vtrinque capita.

Ossa parua carere medulla.

Vbi os medullam habet in se , eius finibus vtrinque caput instar operculi cuiusdam , vt plurimum videmus adnasci. Nullum tamen paruum os habet medullam , quòd sinum nullum habet commemorabilem , sed cauernulas angustas & exiles. Nam si exiguum & cauum fuisset , careret robore : quemadmodum si quoduis magnorum densum fuisset ac sine sinu, grauissimum foret , ac gestatu difficile. Omnibus autem imbecillioribus animantibus ossa sunt laxiora & concaua magis : fortioribus verò densiora,magísque compacta.

Leonum ossa omnia medullæ expertia.

Ossa sunt dispensata iuxta musculorum imbecillitatem & robur.

Quin & leo, qui omnium est ferocissimus,ac fortissimus, ossa omnia medullæ expertia habere creditur. Natura quippe, musculorum imbecillitatem atque robur intuita ,ad ipsorum portionem , ossium pondera effecit. Quum igitur ad propriam securitatem,duritiei ad animalis verò motum leuitas ossium requireretur,(nec adesse simul duo hæc esset facile)id oportebat eligere , quod erat commodius.

Motum esse ex substãtia animalium.

Commodior porrò animalibus motus est , vt qui fit ex ipsorum substantia. Non enim quatenus est animal , omnino ab iniuriis est tutum : at ex seipso mouetur. In quibus tamen propter musculorum robur , ac totius corporis fortitudinem , vtrunque comparare erat licitum , his omnibus densa ac dura,instar lapidum quorundam , ossa compegit , vt in leone.

Ossa humana qualia.

Quia verò homo non est æquè fortis ac leo,iure optimo,quæ ossa in eo sunt maxima , ea non caua modò,verumetiam laxa extiterunt, plena tamen medulla , quæ proprium alimentum est ossibus.

Ossium nutrimentum , medulla.

Nam quibus cauitas nulla inest , iis ossibus tale quid in eorum cauernulis continetur. At capitum processus (quos Græci vocant ἐπιφύσεις) non protinus omnia quæ medullam habent sortiuntur.

Ἐπιφύσεις.

Maxilla inferior nullum processũ sortitur , tametsi medullam in seipsa contineat.

Quandoquidem maxilla inferior medullæ quippiam in seipsa continet , at processum nullum sortitur , quum sit densior , quàm vt processu indigeat , atque ita facilè possit medullam sibi sine vlla externa epiphysi claudere. Causa autem cur sit hoc os brachio & femore densius, est nuditas. Vbi verò laxitas simul & cauitas adsunt ossibus , eorum capitibus ossa densa ac dura, cartilaginis glutinosæ interuentu, adeò fuerunt accuratè apposita , vt commissio eorum non facilè cerni queat , nisi ossa ipsa concocta , aut exiccata fuerint.

Maxilla superior cur sit destituta medulla.

At superior maxilla omnino medullæ fuit expers, quòd prorsus non moueretur , ob idque illi necessaria non esset leuitas , quemadmodum inferiori. Quare ad solam patiendi difficultatem , ex ossium multitudine fuit compacta. Nam quum vtilitates haberet diuersas, ex diuersis quoque substantia ossibus manifestè conflatur.

Malarum ossa crassissima.

Nasi ossa tenuissima.

Malarum siquidem ossa , crassissima sunt : nasi tenuissima:reliqua verò durissima. Quum enim ossa nasi , si læsa fuerint , minimam animali adferant noxam , multùm ab aliis principalioribus duritie & crassitie vincuntur.

Maxillarum suturæ.

Reperitur autem sutura vna secundum longitudinem in vtraque maxilla, quòd nimirum vtraque corpus sit geminum. Obscura tamen ea in densissimis ossibus est:cuiusmodi est occipitis,frontis,palati , & summæ maxillæ.

Verticis ossa cur rara simul & cauernosa.

Frontis ossa cur dura simul & densa.

Quum igitur ossa quæ ad verticem capitis pertinent, nec plagis similiter essent obnoxia , vt ossa frontis & occipitij, necnon quæ in lateribus sunt, euacuationéque indigerent copiosa : hæc autem vulnera sæpenumero exceptura essent , vacuationémque non postularent:natura rectè illa quidem rara simul & cauernosa , hæc verò dura & densa construxit.

Palati os cur durum & densum.

Palati autem os durum etiam ac densum extitit, quòd ad basim capitis sit : quódque ab excrementis quæ per ipsum transfluunt , breui extabuisset , si fuisset laxum.

Ossium alis similium vsus.

Ossium porrò alis similium productio,ex ipso facta est , sedem simul atque operimentum musculis oris à lateribus exhibitura.

Bregmatis ossa.

At ossa bregmatis (quæ duo laxa sunt capiti desuper incumbentia , ac vndique à duris ac densis ossibus circundata) parte quidem posteriore ab osse occipitij , anteriore verò frontis, vtrinque verò ab ossibus temporum,meritò lineis fuerunt distincta. Septimum est os palati, quod nonnulli superiori maxillæ,nonnulli capiti attribuunt.

Maxillæ superioris ossa nouem.

Reliqua omnia maxillæ superioris nouem sunt numero : duo nasi : tertium, cui hærent incisores dentes : vtrinque autem duo , quæ molares ac reliquos dentes excipiunt , supra quæ alia duo sunt , quæ ad anteriorem zygomatis productionem,atque internã oculorum cauitatem spectant.

Reliqua duo ſunt iuxta naſi in os meatus. Porrò articulorum inferioris maxillæ, alteri quidem, qui κορώνη dicitur, zygoma circumpoſuit natura, maximúmque muſculi temporalis tendonem, à quo nimirum os clauditur: alteri verò mamillares capitis productiones appoſuit, ne quando in violentis motibus, à ſubiecta cauitate elabatur. Aperiunt autem os ipſum tum poſterior articulus, qui eſt ad mamillares eas productiones: tum muſculi articulum mouentes, oppoſiti temporalibus muſculis.

Κορώνη. Zygoma.

Mamillares productiones.

Os à quibus aperiatur organis.

GALENI PERGAMENI de vſu partium,

LIBER DVODECIMVS.

SVnt autem partes collo & capiti communes, per quas caput in omnem partem mouemus: id quod ſine articulis, ligamentis, ac muſculis agere nobis non licet. Porrò articulatio, oſſium eſt compoſitio, propter motum voluntarium comparata. Cæterùm quæ componuntur, pauciora duobus eſſe non poſſunt: oportétque vt muſculi ab vno oſſe producti, inferantur in alterum. Motus autem fieri non poteſt, niſi oſſa articulentur ſimul, ac per muſculos connectantur. At ligamenta, quum oſſa in ſuis articulationibus exactè contineant ne excidant, ad rectè etiam mouendum conferunt: adeò quidem dura exiſtentia, vt in motibus vehementioribus minimè diſrumpantur: in tantum autem mollia, ratione cuiuſdam humiditatis viſcidæ, quæ articulis innutritur, vt tractis oſſibus facilè & obſecundent, & cedant. Quum igitur cartilagine, ligamento, & neruo, corporis machina indigeat: ac cartilago quidem ſit durior, neruus autem mollior: medium verò ſit ligamentum: mirabiliter ſanè natura ſingulis vtitur in omnibus animalis partibus, nunquam loco vnius conſtituens alterum. At verò cartilago ſubiungit quodammodo articulos: neruus quantum habet mollitiei, tantundem & ſenſus habet. Verùm imbecillior eſt, quàm vt totos artus mouere & transferre queat. Ligamentum autem valde colligare poteſt, nec impedit quo minus membra moueantur: motorium tamen inſtrumentum eſſe non potuit, quum nec ſenſum nec motum habeat, nec ex principio animal mouente, ſed ex oſſe exoriatur. Conuenienter igitur, vbi membrum ſolo vinculo indiget, ibi ſolum eſt ligamentum: vbi verò ſenſu ſolo, neruus: vbi motu voluntario eſt opus, vtrunque ibi reperias: neruum quidem, qui miſſum à ratione imperium perferat, motúſque principium præbeat: ligamentum verò, quod robur ab ea quæ à neruis mouentur geſtanda ſuppeditet. Proinde mixtum quoddam inſtrumentum motus ex ambobus, primùm quidem in tenues fibras ſolutis, poſtea verò coaleſcentibus, intercapedinéſque medias molli carne repletas habentibus, efficere oportuit, quod omnino neruo quidem durius, ligamento autem mollius exiſtens, reliquarum etiam contrariarum affectionum quæ illis inſunt, medium locum teneret. Atque hoc quidem inſtrumentum eſt tendo, qui ex iiſdem illis fibris inter ſe commiſtis conflatur. Tendo igitur primum inſtrumentum eſt motus. Muſculus autem, ad conſtituendum ipſum fuit comparatus, carniſque coagmentatæ & compoſitæ animali contra iniurias extrinſecas præbet vtilitates. Porrò articulus capitis adeò magni eſt momenti animalibus, vt omnium ſolus, non dico luxationem magnam, ſed ne deflexionem quidem, vel temporis momento ferre queat. Repentè ſiquidem reſpiratione ac voce, motúque ſimul & ſenſu, totum priuatur animal, ipſa nimirum neruorum radice affecta. Eſt enim principium omnium neruorum cerebrum, in ipſúmque, veluti in aruum quoddam anima ratiocinatrix ſemen mittit: germen verò inde, veluti truncus quidam in arbore exurgens, medulla ſpinalis exiſtit: à quo trunco per totam ſpinam extenſo, deducti nerui quamplurimi, inſtar ramorum quorundam, in ſexcentas propagines diſtribuuntur. Corpus autem vniuerſum, per eos ſumit primùm quidem & maximè motum: dein verò, ſenſum. Cæterùm articulus capitis tutiſſimam omnium conſtructionem ſortitur, quòd in ſeipſo radicem neruorum omnium, partes inferiores mouentium, contineat. Accedit ei hæc ſecuritas à ligamentorum craſſitie, muſculorum multitudine, & oſſium exacta compoſitione. Fortiſſima enim ligamenta oſſa ipſa connectunt: quorum vnum maximum ac latum, in orbem totam articulationem complectitur. Alia autem ſunt duo mediocriter, inſtar neruorum, rotunda: quorum alterum quidem, finem productionis prælongæ, vertebræ ſecundæ, cum capitis oſſe connectit: alterum verò tranſuerſum, veluti angulum rectum efficiens, à partibus primi ſpondyli dextris, ad læuam pertingit. Octo autem muſculi ex ipſis duntaxat partibus poſterioribus, articulationi incumbunt, ipſam tegentes ſimul atque mouentes. Quum igitur capitis totius motus duos genere eſſe oporteret: vnum quidem, dum deorſum inclinamus, ac ſurſum attollimus ipſum: alterum verò, dum ad latera circumagimus: nec ex duobus ſimplicibus motibus rectus vnus illic effici poſſet, vtriſque priuatim præſtitit muſculos atque articulationes efficere. Quocirca dearticulationes ipſæ, duplices, muſculorum autem mouentium ipſas, genera duplicia exſtiterunt, quatuor differentiis comprehenſa. Alij enim caput attollunt, alij deprimunt: alij ad dextram, alij ad læuam circumagunt. Igitur motuum in vtranque partem gratia, primo ſpondylo natura duas cauitates indidit, alteram in ſiniſtris, alteram in dextris, capitis conuexitatibus, quæ ibidem ſunt, prorſus æquales. Nam tametſi potuiſſet natura vnum maximum proceſſum, atque rotundum vndique, in primi ſpondyli maximam cauitatem inferens (quemadmodum in humeri articulo fecit) capiti omnes motuum differentias præſtare, quia tamen ſine laxa articulatione & fallaci fieri id non poterat (ob quam nimirum omnium maximè articulorum, luxationi humerus eſt obnoxius) maluit pauciſſimos capiti motus, eóſque tutò tribuere, quàm varios ſimul, atque periculoſos. At verò ſecundo ſpondylo vtrinque vnus dentiformis proceſſus ineſt, accliuis atque prælongus, qui robuſtiſſimo ligamento capiti connexus eſt. Atque eius quidem beneficio caput attollitur, deprimitúrque, quemadmodum per articulos cum primo ſpondylo ad obliqua mouetur. Quum autem ex partibus anterioribus ſecundæ vertebræ, ille dentiformis proceſſus exortus, inuehi deberet ſecundum ſupremam ſui oram partibus primæ vertebræ anterioribus atque internis, meritò natura, vertebræ partem eam excauauit, dentémque ipſum

Articulatio quid.

Componendis oſſibus quæ requirantur.

Motui quæ requirantur.

Ligamentorum vſus & conſiſtentia.

Corporis machina quæ deſideret.

Cartilaginis vſus.

Neruus quantum mollitiei, tantundé ſenſus ſortitur.

Ligamentum nec ſenſum nec motum poſſidet: oritur autem ab oſſe.

Tendonis generatio, ex ligamento & neruo.

Tendo primum eſt inſtrumentum motus.

Muſculi vſus. Articuli capitis luxatio, quæ inferat mala.

Cerebrum eſſe omnium neruorū principium.

Spinalis medulla veluti truncus arboris.

Neruos largitā corpori motum & ſenſum.

Articuli capitis conſtructio & ſecuritas.

Capitis articulo octo incumbentes muſculi.

Capitis totius duo motuum genera.

Spondylo primo duas cauitates ineſſe.

Humerus omnium maximè articulorum cur luxationi eſt obnoxius.

Capitis motus ſurſum deorſúmque, & in obliquum, vnde proficiſcatur.

Dentiformis proceſſus.

ipſum ibi indidit, validum ligamentum atque tranſuerſum extrinſecus ei circundans, quod ſimul ipſum à ſpinali medulla abduceret (ne videlicet illam collideret) ſimul autem ad primæ vertebræ cauitatem alligaret. Quinetiam ſupernis primæ vertebræ cauitatibus, quæ capitis eminentias excipiunt, aliæ quædam cauitates parte inferna conſimiles ſubiacent, quæ eiuſdem primæ vertebræ complectuntur conuexitates. Quarum beneficio neque vertebræ ſecundæ cum capite connexio (cuius actio erat caput ſurſum attollere, deprimeréque) à prima quicquam habet negotij: neque reliquus motus ad latera, propter articulationem cum prima, impeditur quicquam à ſecunda. Verùm quum quatuor & viginti totius ſpinæ ſint vertebræ, quòd in nulla quidem alia eiuſmodi ligamenta, qualia in prima, cernantur, neque in hac etiam ſecundum aliam partem, quàm ſit expediens, ſint facta, nemo opinor audebit dicere id accidiſſe fortuitò.

Vertebras ſpinæ totius eſſe vigintiquatuor.

Muſculi qui caput mouent ſunt octo & viginti, aut plures, ipſum in orbem circumueſtientes: quorum alius aliam habet actionem. Sunt autem ipſorum, octo quidem partibus anterioribus, quatuordecim autem poſterioribus, ex diametro ſibiipſis oppoſiti. Alij verò, vtraque parte duo, quorum hi quidem ex dextris, illi autem ex ſiniſtris, oppoſiti & ipſi inter ſe, primùm quidem & maximè collum ad ſeipſos trahunt, cum illo autem & totum caput: natura ſemper ſingulis motu præditis muſculis, opponente alios contrarij motus autores.

Muſculos caput ambientes eſſe octo & viginti.

Muſculorum mouentium ſingulis, natura oppoſitos eſſe alios contrarij motus autores.

Muſculorum caput attollentium & inclinantium, octo quidem, iidémque parui, retrò, circum articulum ipſum ſunt ſiti: quibus maiores alij in toto collo extenſi, per primas quidem fibras, ſolius capitis motibus inſeruientes, eos obeunt, qui ad primam ſunt atque ſecundam vertebram: per proximas verò, mouent quinque reliquas colli vertebras. Cæterùm ex octo muſculis, quos paruos eſſe diximus, quatuor ſunt recti motus autores, qui ex oſſe occipitis exoriuntur, paulò ſuprà articulationem: inſeruntur autem in ſecundi ſpondyli poſteriorem proceſſum, atque in partem primi proximam. Reliquorum verò quatuor, duo quidem, quo modo prædicti, ab oſſe occipitis nati, foras tamen obliqui digredientes, obliquis primi ſpondyli proceſſibus inſeruntur, motum totius capitis obliquum præſtantes. Reliqui autem duo, primum ſpondylum ſecundo coniungentes, obliqui, poſitionem habent duobus prædictis contrariam, ac motum oppoſitum. Illi enim caput habentes obliquum, vnà cum eo ſecundam vertebram ad primam adducunt: hi autem in rectum & naturalem ſtatum, inclinatum caput reducunt.

Capitis muſculorũ actiones variæ.

At tres muſculorum maiorum coniugationes, eundem cum dorſalibus muſculis habent motum, quem paulò pòſt explicabo. Mouent autem per primas quidem fibras (quæ in primum & ſecundum ſpondylum inſeruntur) ſolum caput: per reliquas verò, primùm quidem reliquos colli ſpondylos: ſimul autem cum eis, caput retrorſum agunt. Obliqui tamen, ſenſim motus obliquos efficiunt. Anteriorum verò, qui ſtomacho quidem ſubiacent, per primas fibras (quæ in primum ac ſecundum ſpondylum defixæ ſunt) caput duntaxat flectunt, ac ſimul obliquis fibris, ad obliqua deducunt: per quas muſculorum etiam paruorum propriam habent circumſcriptionem: per reliquas verò collum flectentes, ſimul cum eo caput cogunt nutare. At reliqui ſex, non rectum, vt hi, capitis nutum, ſed ſenſim obliquum efficiunt; cum quo etiam caput in anteriora conuertunt. Quatuor autem alij muſculi robuſti & magni, vtraque parte duo, dextra * & ſiniſtra, locati, collum ad latera cum parua declinatione mouent: atque antrorſum, anterior ipſorum coniugatio paululum inclinans, reliqua autem retrorſum: illa ſanè ex perforata ſecundæ vertebræ apophyſi productionem habet, hæc autem ex primæ obliqua eminentia naſcitur. Fit autem omnium muſculorum actio pro fibrarum poſitionis modo, quas vt plurimum habent ſecundum ſui longitudinem exporrectas: raro autem obliquas, vt ſpinales muſculi, qui quidem recti ſecundum ſpinam extenſi, fibras in obliquum producunt.

Muſculorum actio fit pro fibrarum poſitionis modo. Muſculis maiori ex parte ineſſe fibras ſecundum longitudinem exporrectas.

Securitas itaque articulis capitis, ex iis quæ diximus, acceſſit: motuum autem detrimentum, quod eam ſequebatur, muſculorum multitudine, magnitudine ac ſitu vario natura ita penſauit, vt nullus capiti deſit motus. Cæterùm omnium muſculorum ſunt minimi, poſteriores, vt qui ſoli exactè articulationem comprehendunt. Æquè autem opportunam cum his poſitionem habet prima portio muſculorum ſtomacho ſubiectorum, quæ ad flectendum caput eſt comparata. Verùm quod ipſorum eſt reliquum, progreditúrque vſque ad quintam thoracis vertebram, flexionem rectam efficit, non modò vertebris ſubditis, ſed etiam cum eis vniuerſo capiti. Poſtquam verò ex muſculis octo exiguis & poſterioribus, qui caput ad obliqua inclinant, rectam quidem erectionem efficiunt, quum coniunctim ac bini agunt: obliquam autem, quando alter eorum ſolus agit: ſimilitérque etiam qui maiores ipſis incumbunt, vſque ad collum extenſi: ob idque neceſſum erat quoſdam illis parte anteriori opponere muſculos, obliquam flexionem ædentes: ideo muſculi ſex qui ad clauẽ & pectus perueniũt, fuerunt comparati qui caput poſſunt flectere, atque etiam antrorſum circumagere. Pari modo, & muſculorum quatuor qui collum flectunt ad latera, ſi vnus ſolus egerit, ad illum inclinatur. Tota verò anterior coniugatio, exiguum quiddam flectit antrorſum, nuſquam præterea flectens ad latera: quemadmodum & quum poſterior agit, paulatim quidem attollitur, in neutram partem ſe inclinans. Omnibus verò quatuor ſimul agentibus, in nullam omnino partem propenſum perſtat. Quum autem nuſquam alibi tantùm alterum os, alterum ſuperet, quantùm capitis os primorum ſpondylorum oſſa, quibus iungitur, magnitudine ſuperat (præter enim inferiorem maxillam ſedecim inſunt capiti oſſa) certè opus fuit multis ac robuſtiſſimis muſculis, qui pendentes omnino à capite, insererentur, non omnes quidem in primas vertebras, ſed illi tantùm quibus licitum eſſet. Erat id autem tantùm licitum iis, qui motum rectum ad vnguem ſuppeditant capiti, aut alicui eorum, qui ad obliquum deflectunt. Meritò igitur non omnes qui caput mouent, in primos ſpondylos infiguntur muſculi, ſed parte quidem poſteriore, parui ſoli: anteriore verò, prima portio muſculorum ſtomacho ſubiectorum: à lateribus parui alij muſculi, qui capiti vertebram primam coniungunt: ac proinde paruas vertebras non oportuit eſſe maiores. At verò ſpinam natura animalibus veluti carinam quandam corporis ad vitam neceſſariam, non ex vno

Capitis oſſa ſexdecim, præter inferiorem maxillam.

Spinæ, quæ corporis veluti quædam carina eſt, conſtructio.

ſimplici oſſe molita, intus eius omnes vertebras excauauit: viam hanc præparans opportunam portioni cerebri, quæ per ipſam erat deſcenſura. Non conſtruxit autem eam ſimplicem (quanquam ad ſedem tutam, & patiendi difficultatem, talis ſtructura erat longè commodior) quòd multis ac variis motibus animal eſſet vſurum, quibus ſpina ex vnico formata oſſe, minimè obſecundaret. Quare natura quidem rectè vtrunque ſcopum ſimul conſiderans, iudicánſque priorem quidem dignitate, actionem: poſt illam autem, ſecuritatem: ſicuti rurſus, ad ſanitatis diuturnitatem, ſecuritatem eſſe quidem priorem, poſteriorem autem actionem: vtriuſque ſcopi, actionis ſcilicet & incolumitatis, in ſpinæ vertebris exquiſitam fecit miſcellam. Quòd autem neceſſum fuerit ſpinalem medullam veluti fluuium quendam ex cerebro, tanquam fonte, manantem, locis omnibus quæ præterit, neruum ſemper immittere, tanquam ſenſus ac motus riuulum: longéque melius ſic in vniuerſas corporis partes tranſmitti eas facultates, quàm ſi nullius interuentu, à cerebro per te-nuem aliquem neruum diſpergerentur, neminem opinor latere. Ad hæc verò, ſpina, quòd ſit veluti quædam carina, totiúſque animalis ſtabilimentum, ex duris oſſibus eſt conflata. Quòd autem medullæ ſpinalis ſit via, ob id intus eſt caua. Quia verò ipſi, & viſceribus inſtar muri eſt, ea de cauſa multis propugnaculis in orbem eſt communita. At quia motus eſt inſtrumentum, ob id ex pluribus & paruis oſſibus per articulos commiſſis inter ſeſe conſtitit. Conflatur enim ex quatuor & viginti oſſibus, præter os latum, quod extremæ ipſi ſubiacet. Maximæ igitur partes ſpinæ ſunt quatuor in vniuerſum: collum, dorſum, lumbus, & ſacrum os. Ex quibus collum quidem ſeptem ſpondylis, dorſum duodecim, lumbi quinque, os denique ſacrum aut latum, quatuor oſſibus conſtat. Iam verò læſo ſpondylo, motus ſimul & ſenſus omnium partium quæ illi ſubditæ ſunt, læduntur. Quare, vt rectè monuit Hippocrates, ſi multi quidem ſpondyli ordine ſeſe conſequentes, emoti fuerint, malum id eſt. Sin verò vnuſquiuis ex cæterorum harmonia & compage exilierit, exitioſum: quòd illa quidem prima, ſpinalis medullæ ſit circularis, hæc autem ſecunda, angularis peruerſio, qua maximè ipſa medulla comprimitur, ſuſtinere magnam ſimultaneámque flexionem non potens. Quia igitur per magnos ac laxos articulos, multúmque diſſitos, moueri ſpina ſine moleſtia non poterat, melius fuit ex multis, paruis, ſingulis paulùm conferentibus, totam ipſam conflari, vt ſecundum circuli circunferentiam, citra angularem medullæ peruerſionem, tota flecti & moueri poſſet. Quum itaque neceſſum ſit plures eſſe in ſpina ſpondylos, conſentaneum etiam rationi fuerit, cuique ipſorum motum ineſſe proprium: id quod fieri non poſſet, ſi duo illi muſculi à capite vſque ad os ſacrum extenſi, haberent fibras ſecundum longitudinem exporrectas, quæ nimirum omnes itidem traherent. Nunc verò, quum obliquæ in quoque ſpondylo fibræ fuerint, tum ad latera circumagere, tum flectere, atque erigere, nunc hanc, nunc illam ſpinæ partem poſſumus. Sed quum mouere ipſam ſpinam ſigillatim poſſimus, poterimus & totam ſimul mouere, fibríſque muſculorum omnibus ſimul agere. Quòd ſi fibras ſecundum ſpinæ longitudinem tenderemus, ſimul quidem tam promptè moueremus, ſingulos tamen ſpondylos non item. Melior igitur habenda eſt conſtructio, quæ vtrunque ſimul probè præſtare poteſt, necnon conuerſiones ad latera, quàm quæ alterum tantùm. Quòd autem propter inſtrumentorum copiam, quæ locanda ibi omnino erant, primi ſpondyli magni eſſe non poterant, non obſcurum exiſtimo. Sicuti neque etiam, quòd expediebat ſubiacentibus quidem ſemper ſuperiores eſſe minores: ſiquidem quod geſtatur, minus eſſe oportet eo quod geſtat. Quæ cauſa fuit, cur natura omnium ſpinæ oſſium infimum, fecerit maximum, ipſum veluti fundamentum quoddam, oſſibus omnibus ſubdens. Secundum magnitudinis locum habet ſpondylus illi ſecundus coniectus. Reliqui autem, quantum ſitu ab infimo diſcedunt, tantum & magnitudine diſtant. Veruntamen quum ſpinalis medulla tranſiens per primas vertebras, longè corpulentior exiſtat, quàm vbi vlterius progreditur: conſonum fuit rationi, eorum ſpondylorum latitudinem eſſe omnium maximam. Quòd ſi læues etiam debebant eſſe, vt omnibus aliis incumberent, perſpicuum eſt, quòd eas tenues etiam eſſe par erat. In hoc tamen videtur natura ſummè admiranda, quòd tantam à cerebro produxerit ſpinalem medullam, quanta maximè partibus omnibus infernis ſuffectura eſſet. Siquidem quum in neruos octo & quinquaginta ſpinalis medulla diuidenda eſſet, tantam ex cerebro produxit, vt diſtributioni in neruos planè eſſet æqualis, neque in ipſa quicquam deficeret, nec redundaret. Cæterùm loca vnde emergunt, adeò omni ex parte ſunt tuta, vt neque lædantur quicquam, nec in tot, ac eiuſmodi ſpinæ motibus, afficiantur. Moles verò cuiuſquam eſt tanta, quantam pars recipiens poſtulat. At via omnis quæ eſt inter primam productionem,* & inſertionem ipſius, mirabiliter ad cuiuſque ſecuritatem eſt comparata. Quum igitur ſpinalis medulla veluti alterum quoddam cerebrum, partibus ſub capite ſitis futura eſſet: & ſpina ipſi via ſimul indiuertibilis, necnon firmum præſidium, deſtinaretur: ob eam cauſam tum alia multa in ſpondylis eſt machinata, tum quam ἀκανθαν, hoc eſt, ſpinam vocant, ex mediis poſtremíſque eorum produxit partibus, quæ eſſet veluti vallum quoddam ante ſpinam totam oppoſitum. Quantum autem os ipſum, quod hîc ſpinam vocamus, verſus poſteriores partes extenditur, tantum illi, tegumenti gratia, cartilaginis circunducitur. Huic autem rurſus cartilagini ligamenta neruoſa, craſſa, lata, fortia, & mediocriter dura natura indidit, ſeruatura ſimul, ac totam ſpinam colligatura. Productionum autem ſpinæ, quæ quidem ſitum ſuprà habent, deorſum: quæ infrà, ſurſum ſpectant, vt ipſarum figuræ fornices aut teſtudines referant: quarum forma figurarum omnium ad patiendum eſt difficillima. Non debet autem eſſe mirum, ſi ſoli ſpondylo qui in medio eſt ſpinæ, productio poſterior, quæ acantham efficit, in neutram partem inclinet: hoc eſt, neque in collum, neque in lumbos, ſed omnino ſit recta: quandoquidem non potuiſſet natura ſimilem fornici totam ſpinam conſtituere, niſi productiones omnes tam infernas, quàm ſupernas, in terminum quendam communem rectum, ac nuſquam inclinantem ſunxiſſet, qui veluti fornicis ſummitas quædam eſſet futurus. Iam verò quum in thorace cor eſſet locatum, magnáque arteria

Spina cur ex pluribus ſit compacta oſſibus.

Dignitatem quidem actionis, primam eſſe ſecundam autem ſecuritatis.

Spinæ vſus conſiſtentia, & conſtructio.

Spina conſtat ex quatuor & viginti oſſibus.

Spinæ extremum os, latum.

Spinæ maximæ partes quatuor: collum, dorſum, lumbi, & os ſacrum.

Luxationum ſpinæ, quæ peſſima.

Circularis peruerſio.

Angularis peruerſio ſpinæ.

Spondylorum ſingulis fibras ineſſe obliquas.

Geſtata oſſa minora eſſe debere iis, à quibus geſtantur.

Os latum, cur omnium ſpinæ oſſium ſit maximum.

Vertebrarum primarum cur latitudo ſit omnium maxima.

Spinalem medullam diſtribui in neruos quinquaginta.

Ἄκανθαν.

Spódylus medius in tota ſpina, cur productionem poſticam in neutram inclinet partem.

arteria ſpinæ incumberet, natura longiſſimas fecit illic productiones, quæ ſpinam conſtituunt: in aliis autem partibus omnibus, quambreuiſſimas. Quemadmodum verò productionem cuiuſque ſpondyli parte poſteriore, quæ ſpinam efficit, propugnaculi vſum oſtendebamus præſtare: ita & aliæ productiones tranſuerſæ ſpondylis ſunt duæ, quæ ſimul quidem lateralibus ipſorum partibus ſimile præbent præſidium, ſimul etiam veluti ſedes quædam ſunt, muſculis ſpinæ internis atque externis ſubditæ. Prædictarum autem productionum fines, quemadmodum & acanthæ totius, ſunt ad mediam ſpinam conuerſi. Cur autem craſſæ ſunt productiones laterales ſpondylorum thoracis, tenues autem in ſpondylis lumbi & magni oſſis, in colli verò ſpondylis craſſæ & bifidæ? An quòd in thorace quidem, quum coſtæ non ſolùm eis eſſent inarticulatæ, verumetiam per totum incumberent, conſentaneum fuit, firmas atque ſtabiles facere productiones? Lumbi autem & oſſis magni productionibus, quum vaſa ſolùm ac muſculi incumberent, nihil erat robore opus? Quæ verò ſunt in collo, meritiſſimè extiterunt bifidæ & craſſæ, vt quod ſecuritatis, propter acantharum breuitatem eius ſpondylis deerat, id ex tranſuerſis compenſaretur? Porrò ſpondyli omnes, præter duos primos, partibus quidem anterioribus tutò inter ſe colligati, poſteriori verò articulati, firmitudinem ſimul ſunt atque ad motum facilitatem indepti. Atque ob eam cauſam antrorſum quidem plurimùm flecti poſſumus, retrorſum verò non item: quemadmodum certè expediebat ad omnes humanas actiones. Siquidem facilè rumperentur multa & præſtantia vaſa, ſi extenſa plurimum ac refracta, dum ſpinam totam retorqueremus, eſſent.

Productiones ſpondylorum tranſuerſæ.

GALENI PERGAMENI *De vſu partium,*

LIBER DECIMVSTERTIVS.

QVum autem ſpondylorum locus poſterior, in tres diuidatur partes: primam, quæ exactè poſterior eſt, quo loco ſunt ſpinæ: duas, quæ vtraque huius parte ſunt, quas productionũ tranſuerſarum radices terminant, meritò ex vtroque harum duarum poſteriori loco, inter ſe articulantur ipſi ſpondyli: quãdoquidem aliunde id fieri nec licebat, nec erat expediens. Cæterum quum ipſorum ſpondylorum quiſque parte ſuperna & inferna, iis qui vtrinque è regione ſunt, committatur, meritò duæ quidem accliues, totidem autem decliues productiones eis extiterunt: hæ ſiquidem omnibus ſunt communes. Ex abundanti autem, veluti cumulus, magnis ſpondylis aliæ duæ decliues inſunt. Quum enim ex decliuibus productionibus, accliuibus inuectis, ſpondyli articularentur, ad ſecuritatem maiorem natura alteram decliuiũ totam articulationi ſubiecit, ligamentúmque validum ex ipſius fine productum, ſub acliuem totam ſubmiſit. Verùm ſi prædictis tribus productionibus (quarum vna eſt omnium maxima, quæ ſpinam conſtituit, ac duæ tranſuerſæ) duas quidem accliues, quatuor autem decliues adiunxeris, nouem omnino ipſas reperies, quot ſanè & quales in lumbi ſpondylis cernuntur: quemadmodum in collo vndecim, præter mediam illam quæ antrorſum conſiſtit. Porrò dorſi

Spondyli qua parte inarticulentur mutuò.

Productiones ſpondylorum quot habeantur.

Lumbi ſpondylorum productiones nouem.

ſpondylis ſingulis, productiones ſeptem extiterunt, tametſi non omnes formam habent ſimilem, quòd ſpondylorum eius, nouem ſuperni, productionem ſuperiorem habeant maximam, tranſuerſas verò craſſiſſimas, tum accliues ac decliues, craſſas ſimul ac latas. Decimus autem qui hos ſequitur, cætera quidem eſt ſimilis, non tamen productionem poſteriorem, vt illi, habet longam, decliuem & tenuem: neque etiã ipſas quatuor, per quas cum aliis vtrinque ſpondylis articulatur, habet ſimiles: ſed supernè quidem duæ, prælocatorum nouem ſpondylorum productionibus accliuibus: reliquæ verò duæ decliues, reliquis ſunt decliuibus ſimiles. Huic enim ſoli ſpondylorum omnium id eſt eximium, quòd vtraque articulatione propinquo ſibi ſpondylo vtrique inuehitur. Reliquis verò omnibus qui ſub hoc decimo ſunt locati, id ineſt, quòd accliues quidem productiones ſint cauæ, decliues verò conuexæ. Ob id conuexis quidem, ſubiectis ſpondylis inuehuntur: accliuibus autem, ſuperiores excipiunt. Qui verò ſupra hunc in dorſo ſunt & collo, hi omnes recipiunt ſimul, ac decliuibus productionibus ambiunt accliues, quæ ſenſim fiunt conuexæ. Poſtremi autem duo dorſi ſpondyli, productiones duas reliquas decliues ex partibus infernis ad tutandos articulos ſummiſſas, atque ab aliis ſeiunctas habent: qui ſoli ſpondylorum omnium obliquas vtrinque productiones, quas appellauimus tranſuerſas, non poſſident: pro quibus decliues illas habuerunt. Per decimum igitur illum dorſi ſpondylum, qui immotus in medio manet, natura totam ſpinam in partes omnino æquales diuiſit, mole ſpondylorum æſtimata, non numero. At verò ſuperioribus ipſo medio ſpondylis fecit productiones natura, conuexas quidem accliues, cauas verò ſenſim decliues: inferioribus autem contrà, cauas quidem effecit accliues, conuexas autem decliues. Quæ ſtructura tum ad flectendam ſpinam, tum ad erigendam requirebatur. Eſt autem vtriuſque figuræ terminus, vt quum flectimur, ſpondyli, quàm poſſunt longiſſimè, à ſeinuicem digrediantur, perinde ac ſi ſpina tum longior eſſe deberet. Quum verò erigimur, contrà, vt cuncti coëant, ad medium ſpondylorum accedentes, ac ſi ſpinam expediat eſſe breuiorem. Quòd autem cauitates quæ circum oſſium inter ſe dearticulatorum conuexitates vtroque vertuntur, ſint ad motus obliquos aptiſſimæ: quódque motus ex duobus obliquis, parum à motu medio partem vtroque ſimul circumagentibus conſtitutus, neceſſariò vnus rectus fiat: necnon quod in ſpina ſatius fuerit, ex obliquis rectos efficere motus, ex dictis facilè conſtat. Porrò primus colli ſpondylus poſteriorem productionem non habet, quòd recti muſculi & breues, qui caput totum erigunt, omnem ipſius regionem occupent. Cui ſoli primo ſpondylo non inſunt obliqua foramina, per quæ nerui à ſpinali medulla exciduñt, & qualia omnibus aliis colli ſpondylis natura inſculpſit, qua parte inter ſe coniunguntur, ſic vt ex ambobus vnum foramen inſtar ſemicirculi, neruo aptum oriatur: ita enim non modò foramina ipſa, ſed nerui etiam, qui per ea emergunt, ſub productionum accliuium ac decliuium radicibus (vbi primum ipſorum ſpondylorum latera deſinunt) ſita, adeò communiuntur vndique, vt alibi melius ea minimè collocari potuerint. In lumbis autem, ſi alteram productionum decliuium accuratius conſideres,

Colli ſpondylorum productiones vndecim.

Dorſi ſpondylis ſingulis ſeptem productiones ineſſe.

Spinam totam eſſe diuiſam in partes omnino æquales, per decimum ſpondylum.

Vertebras ſuperiores decima, habere accliues quidem productiones, conuexas: decliues autem, concauas: inferiores autem decima, contrà.

Colli ſpondylum primum poſteriore productione carere, foraminibúſque obliquis.

non ad ligamenta firmandi duntaxat vſum repeties vtilem, ſed multò etiam magis, primæ nerui productionis gratia comparatam. Siquidem exporrecta poſt neruum, murus reuera efficitur, & propugnaculum aduerſus ea quæ illi quoquomodo incident. Hanc igitur productionem in lumbi ſpondylis videas magnam (quòd ipſi maximi ſint) & duobus poſtremis thoracis ſimilem. In aliis verò ſpondylis decem, eandem vtilitatem neruis præſtant productiones laterales, quibus coſtarum oſſa inuehuntur, atque inarticulantur. Reliqui etiam, præter primum, colli ſpondyli, neruorum productiones ab vtriuſque ſpondyli finibus lateralibus prominentes, habent à tranſuerſis productionibus (quas bifidas eſſe diximus) tectas atque ſtipatas. Etenim in lumbi ſpondylis, apertè neruus lateribus partium infernarum inuehitur. In ſpondylis autem dorſi, inuehitur etiam hic quidem fini ſuperni ſpondyli euidenter, ſic tamen vt infernum attingere ſpondylum videatur.

Colli vtrunque ſpondylum, æqualem portionem ad viam nerui conferre.

In colli verò ſpondylis, quòd omnium minimi eſſent, vterque ſpondylus æqualem portionem ad viam nerui contulit. Quum autem ſpondyli ſinguli, primum conſtructionis ſcopum haberent duplicem, ſedem ſcilicet tutam ſpinæ totius, atque etiam motum, aliorum quidem omnium qui ſunt ſub collo ſpondylorum vſus in ſecuritate eſt maior: ſuperiorum verò, in motione. At quia nec inferni ſpondyli, alij aliis incumbere tutò poterant ſine lata baſi, ac forti ligamento: nec ſuperni moueri facilè, ſine longo proceſſu, aut ligamento laxiori, vtrique ſpinæ parti natu-

Naturæ induſtria circa formandas vertebras.

ra congruente ſtructura conſuluit, prælongas quidem infernè, cauas verò ſupernè colli vertebras faciens, non modò ad motum facilem, ſed ad tutum etiam obeundum: alias autem omnes in planum, læuem, atque vndique æqualem, ſolidúmque circulum, terminans. Quæ vbi primus ſpondylus craſſiſſimus eſt, ibi ipſum prope ſupernas articulationes foraminibus pertudit tenuiſſimis, quibus omnibus rebus potuit, patiendi difficultatem tum ipſi ſpondylo, tum neruo producendo comparans. Cui ſpondylo craſſities illa ob tutam perforationem fuit comparata, & vt parte quidem inferna, ſecundi ſpondyli conuexitates, ſuperna verò, capitis eminentias excideret. Quæ enim ipſius ſpondyli partes maximè erant laboraturæ, has præter cæteras, ſatius fuit fortes efficere. Vtrunque autem excidentium neruorum, in muſculos ipſi primo ſpondylo incumbentes,

Prima coniugatio neruorum à ſpinali medulla ortorum.

natura diſtribuit. Verùm quum prima coniugatio ſit tenuis, ob ídque ex ipſa portio capiti diſtribui nequeat, ex ſecunda coniugatione natura id effecit. Nam per ſupernos muſculos neruus vterque perlabitur, qui obliquus quidem primò in partem poſteriorem ac ſuperiorem tendit: obliquus autem rurſus poſt hæc, prorſum ac ſurſum progreſſus, in caput totum demum diſpergitur. Quod autem ex ſecunda ipſa coniugatione infrà ſupererat, in propinquos omnes muſculos eſt diſtributum, à quibus primorum ſpondylorum motus, tum inter ſe, tum cum capite

Secunda.

fiunt. Cæterùm egreditur ſecunda hæc coniugatio, ab vtraque ipſius acanthæ parte, ex regione inter primum & ſecundum ſpondylum me-

Tertia.

dia. Tertia verò neruorum, qui à ſpinali medulla oriuntur, coniugatio, ex communi foramine ſecundi & tertij ſpondyli emergit, muſculíſque genas mouentibus, & illis qui collum totum cum capite retrò erigunt, diſtribuitur. Pars verò ipſius quæ prorſum fertur, ſecundæ & quartæ coniugationi miſcetur.

Quarta.

Nam tertia & quarta coniugatio, neruos communibus colli & capitis muſculis ſuppeditat, ac præterea muſculis genas mouentibus, quemadmodum certè & partibus omnibus quæ ſunt poſt aures.

Quinta.

Quinta coniugatio productionem habet, qua quartus ſpondylus cum quinto coniungitur. Diſtribuitur autem quemadmodum & prædictæ. Pars tamen ipſius quædam retrò per profundum fertur in communes colli & capitis muſculos: alia verò pars antrorſum in muſculos genas mouentes, & caput inclinantes: ſicuti alia & tertia, in medio prædictarum partium, ſurſum, verſus ſcapulæ ſummitatem, fertur. Iuxta radicem autem neruorum, pars eius vtrique vicinarum coniugationum, ſextæ videlicet & quartæ, miſcetur: & qui neruus à quarta ad ipſam deſcendit tenuis, is manifeſtò cernitur parti eius miſceri, qua maximam portionem ex eius loci ſpondylis, neruus diaphragmatis colligit, vtrínque vnus, qui ſub membranas thoracem ſepientes fertur.

Sexta.

Sextæ poſt hanc coniugationis, ſub quinto ſpondylo excidentis, miſtio fit magna cum propinquis vtriuſque, ſed plurima eius pars ad ſima ſcapularum extenditur. Auget autem quodammodo partibus anterioribus & diaphragmatis neruum, quemadmodum & aliis omnibus eius loci ſpondylis propagines quaſdam exiguas mittit.

Septima.

Septimæ coniugationis, quæ ex communi ſexti & ſeptimi ſpondyli oritur foramine, magna fit permiſtio cum proximis. Ea tamen partem ſui maximam extendit ad brachium: quemadmodum certè &

Octaua.

ab octaua coniugatione, quæ poſt ſeptimum ſpondylum oritur, maxima pars in vlnam peruenit.

Nona.

Sic à nona coniugatione, quæ poſt octauum ſpondylum præcedenti miſcetur, pars non exigua ad manus extremas peruenit: qui nerui circa primum intercoſtale ſpatium minimum locum occupant, quòd primæ etiam coſtæ ſint minimæ.

Coſtæ primæ ſunt minimæ.

Ob ídque poſt ſeptimum ſpondylum natura cepit thoracem effingere, quòd ea coniugatione, quæ eſt poſt octauum ſpondylum, ad vtraque vti poterat, ad primum ſcilicet inter coſtas ſpatium & manum. Ad diaphragma etiam mirabiliter admodum neruos ex ſpinali medulla colli, & ad muſculos intercoſtales ex ſingulis propinquis ſpondylis, deduxit.

Septi tranſuerſi figura & ſitus.

Eſt autem ſepti tranſuerſi figura rotunda, ſitus verò obliquus, partibúſque anterioribus ac ſuperioribus ad pectus pertingit: inde retrò ſemper ad dorſum fertur, donec ſpinam contingat, cui adhæreſcit ad lumbum. Caput autem eius, ad quod annectuntur fibræ, & in quod ipſi nerui deſcendunt, in medio eius conſiſtit. Quam ob rem diaphragma ſolum, earum partium quæ ſunt ſub clauibus, neruos ab ſpinali medulla colli recipit, membranis thoracem diſpeſcentibus, ſtabilitos: aliarum verò inferiorum nulla. Melius ſiquidem fuit ſpinalem medullam thoracis, neruorum propagines ex propinquo omnibus quæ illic ſunt, ſuggerere. Ob eámque cauſam à neruis qui ſingulis inſunt ſpatiis intercoſtalibus, portio non exigua per muſculos ad externa excidit. * Iuxta radices autem coſtarum, in inſtrumenta quæ ſunt ad ſpinam, diſpergitur. Pòſt verò, prope conuexa maximè ſingularum coſtarum, in corpora thoraci circun-

fuſa,

fuſa, veluti & prope pectus, partibus quæ illic ſunt, diſſeminatur. Homini igitur, ac ſimilibus,

Collum ex ſeptem ſpondylis conſlari.

collum ex ſeptem ſpondylis iurè eſt compactum: quum eiuſmodi magnitudo laryngi, primo inſtrumento vocis, conueniat, ex eóque partes omnes, quas à ſpinali medulla colli præſtiterat neruos recipere, recipiant quod ſatis eſt. Quum autem nec reſpiratio, nec vox poſſit ſine thorace fieri, cuius præſidio indigent cor ipſum atque pulmones, in illius certè ſtructura hos quatuor ſcopos ſibi natura propoſuit, vocem ſcilicet, reſpirationem, ac tum cordis, tum pulmonis magnitudinem. Sequitur quippe vt arteriam aſperam generatio pulmonis, ſic magnitudinem huius, magnitudo thoracis. Quin & cor poſitionem & magnitudinem in thorace ſibi congruentem ſortitur. Nec minus thorax, qui quidem ex duodecim vertebris conſtat: quæ verò has deinceps ſequuntur quinque ſpinæ vertebræ, eadem ratione ſunt factæ, qua illæ quæ ſunt in collo. Nam quum nerui qui à ſpinali medulla proficiſcuntur, in ſpinales atque hypochondrij muſculos diuidantur, primas quidem productiones oportuit ad eas partes mitti: pòſt autem, & ad crura: ac tum os ſacrum oriri, quod ſimul quidem veluti fundamentum quoddam ſpinæ futurum eſſet, ſimul autem oſſa coxendicum atque ilium incumbentia ſibi, excepturum: ſine quibus nec pubis oſſa conſtare poterant, cruriúmque ad iſchion dearticulatio omnino non fuiſſet. Horum enim primorum gratia, tum autem vteri, veſicæ, atque inteſtini recti os latum, ſiue ſacrum molita eſt natura. Per cuius quidem foramen primum qui neruus excidit, iis qui ad crus feruntur, miſcetur. Proinde coniugationes quæ ſunt ſub diaphragmate, neruorum à ſpinali medulla profiſciſcentium, qui ad muſculos prædictos & crura feruntur, quinque quidem ſpondylis eguerunt: ſexta verò quæ eas excipit coniugatio, primis oſſis magni foraminibus. Sunt autem & aliæ tres in eo coniugationes, quæ in partes ſuperiores diſtribuuntur. Conſtat itaque collum meritò ex ſeptem ſpondylis compingi, thoracem ex duodecim, lumbum ex quinque. Porrò os ſacrum cum vltimo articulatarum lumbi ſpondylo, ad finem cartilaginis habet quandam epiphyſim, vt multò difficilius patiatur. At verò validum ligamentum anteriores omnium ſpondylorum partes validiſſimè colligans, definit poſteriore quidem parte in tunicam meningas ſpinalis medullę ambientem: anteriore verò, paulùm progreſſum, vtraque ſui parte inſeritur in cartilaginem, quæ ſpondylos iungit. Cæterũ ſpondyli omnes ab ea connexione, quam parte anteriore habent, retrò progreſſi, paulatim à ſe diducuntur, locum omnem medium refertum habentes humiditate craſſa & viſcoſa, quæ ad motionis facilitatem conducit. Meninges autem veſtientes ſpinalem medullam, cerebri inuolucra ſimilitudine referunt, niſi quòd craſſa medullæ ſpinalis meninx, vndique tenuem tangit & comprehendit. Sunt enim communia ſpinali medullæ cum cerebro, quod corporis ſubſtantia ſit illi hæc ſimilis, & neruorum etiam principium exiſtat. Propria autem, quod quum cerebrum pulſet ac moueatur, quanquam oſſe immobili deliteſcens, ipſa tamen non moueatur, tametſi à mobilibus vertebris contineatur. Non ab re igitur duæ meninges ipſis ſimiliter fuerunt datæ: altera quidem ad vaſa quæ ipſis inſunt, colliganda, totamque eorum ſubſtantiam, quæ mollis eſt admodum, conſtringendam: altera verò quæ tegat, & aduerſus oſſa circumfuſa muniat. Oſſa etiam ipſa extrinſecus ſunt attributa, veluti propugnaculum atque murus, contra iniurias extrinſecas. Priuatim verò vtrique, quòd cerebrum quidem pulſabat, craſſa meninx tantum ab eo diſceſſit, quod ipſi, dum dilataretur, ſuſcipiendo eſſet ſatis. Quòd verò ſpinalis medulla non pulſaret, craſſa meninx cum tenui vndique ſe coniunxit. Quòd etiam capitis oſſibus conſpicuus nullus motus ineſſet, ſpinalis autem medullæ oſſibus vehemens, cerebro quidem nullum extra craſſam meningem aliud operimentum fuit circundatum: ſpinali autem medullæ, tertia illa fortis atque neruoſa tunica: cui etiam viſcidus ille humor eſt circunfuſus, ne aſſiduo motu exiccetur. Singulis autem ſpinæ partibus ab adiacentibus vaſis, per foramina quæ neruos ipſos deducunt, propagines natura ſuppeditauit, vnam ſingulis ſpondylis coniugationem tantæ magnitudinis, vt in corpora omnia ſpondylo circumiacentia diuidi planè queat. Sed quoniam coniugatio neruorum vna ex ſingulis ſpondylis enaſcebatur, planum eſt, quòd ipſorum numerus, venarum & arteriarum numero æqualis erat futurus. Cæterùm paruis quidem ſpondylis prædicta duo foramina ſatis eſſe poſſunt, per quæ intrò quidem venæ & arteriæ, foras verò nerui ferantur. Magnis autem, non hæc modò, verumetiam quæ vaſis nutrituris ſeruirent, natura decenter eſt machinata. At verò ſcapulas ipſas, primò quidem propter humeri articulationem, dein autem ex abundanti, propter partium thoracis, quæ illic ſunt, cuſtodiam, excogitauit natura. Thorax ſiquidem reſpirationis eſt inſtrumentum, non minus quàm pulmo: cor autem vitæ principium. Quia igitur thoracis partibus poſterioribus non aderant nobis oculi, quibus præuidere nocitura liceret: ne omnino negligerentur, natura regionem illam vallo quodam ſpondylorum, atque productionum ſpinæ, muniuit, quibus ſurſum porrectis, primùm quidem ſcapulas vtrinque applicuit, dein carnis copiam appoſuit. Ad hæc leuiter ſuperiorem ſpinæ finem adaugens, rectumque illum attollens, atque ibi claui coniungens, ἀκρώμιον, quod vocant, effecit, tum humeri articulationi, tum brachij, capiti, atque adeò ſcapulæ ipſi præſidium & firmamentum futurum. Quòd ſi inter os pectoris & ſpinæ finem, quæ ad ſcapulas eſt, connexa clauis non fuiſſet, nihil vtique prohiberet, quo minus os latum ſcapularum, nuſquam ſtabilitum, thoraci incideret, coarctaretque ibi humeri articulum, multóſque motus brachij impediret. Non temerè autem natura in homine quidem, humeri articulum longiſſimè à thorace abduxit: in quadrupedibus verò, proximè collocauit: quòd in illo quidem manus ad varios vſus ſeruientes, ſpatioſum locum deſiderent: in brutis autem nequaquam, quòd in eis anteriores artus tantum ambulationi ſubſeruiant. Meritò itaque homo, ne ſi velit quidem ambulare quatuor artubus queat, quòd in ipſo ſcapularum articuli longè ſint à thorace abducti. Meritò etiam ſimia, vt in cæteris eſt hominis imitatio ridicula, ita & in artubus. Cæterùm quemadmodum ſimia, quòd animam habet ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum: ita homo, quòd animam rationalem haberet, ob id etiam corpus ſolum inter ea quæ ſunt ſuper terram, habuit diuinum. Porrò iuxta iugulum ipſum eſt clauis, conuexa quidem foris, intus verò caua: quò

Larynx primum inſtrumentum eſt vocis.

Thoracem eſſe neceſſarium voci atque reſpirationi.

Scopi quos propoſuit ſibi natura thoracem fingens.

Thorax ex duodecim vertebris conſtat.

Oſſis ſacri vſus.

Pubis oſſa.

Lũbi ex quinque ſpondylis conſtantur.

Vertebrarum ligamentum.

Humiditas vertebrarum.

Spinali medullæ quæ ſint communia cũ cerebro, & quæ etiam vtrique propria.

Cerebrũ pulſare.

Spinalem medullam non pulſare.

Spinalis medullæ tertia tunica.

Spinæ inſerta vaſa, qua via inſerantur.

Spondylorum ſingulos emittere vnã neruorũ copulam.

Scapularum vſus.

Thorax reſpirationis organum.

Cor vitæ principium.

Ἀκρώμιον.

Clauicularum vſus.

Humeri articulus cur in homine quàm longiſſime à thorace abductus.

Simia eſt hominis imitatio ridicula.

Simia, quòd animam habeat ridiculam, corpus ſortita eſt ridiculum.

Homini ſoli inter animalia terreſtria, cur diuinum corpus tributum.

Clauiculæ colligatio.

Humeri articulatio cur luxationi obnoxia.

Humeri ligamenta tria.

Scapulæ proceſſus recurui.

videlicet locum iis inſtrumentis præbeat, quæ per illas partes feruntur. Vbi verò à iugulo cœpit diſcedere, tantùm paulatim antrorſum redit, vſque ad humeri ſummitatem, quantum finis particulæ ipſius clauis intumeſcentis, retrò receſſerat. Colligat autem ibi ipſam ſpinæ, os paruum & cartilaginoſum ſcapulæ. Quum autem manus tota ad multos ac varios motus comparata eſſet, caput quidem brachij rotundum habere ipſam oportuit, cauitatem verò ei ſubditam, nec magnopere profundam, nec in magna ſupercilia finientem. Qua quidem ſtructura ad varias motiones apta, quum conſtet humeri articulus, parum abeſt quin aſſiduè brachij caput luxetur, quippe quod cauitate adeò exigua vehatur, vt pars ipſius magna extra ſit, nullóque innixa ſublimis pendeat. Cui diſcrimini occurrens natura, tria ligamenta valida, os brachij cum ſcapulæ ceruice iungentia, præter commune omnium articulorum, rotundum eſt machinata: duos præterea ſcapulæ proceſſus recuruos, qui articulum muniunt, atque ex vtraque horum parte, muſculos ipſum maximos conſtringentes. Quorum trium ligamentorum duo quidem prorſus ſunt rotunda, tertium verò leuiter latum. Enaſcitur autem, primum quidem ex fine apophyſeos, quæ anchoram refert, internísque brachij attenditur partibus. Alterum verò, quod hoc eſt maius, ex ceruice ſcapulæ, qua parte ſupercilium cauitatis illius eſt altiſſimum: atque hinc caput brachij ſedem præbet firmiſſimam ſua lata fiſſura. Reliquum denique & tertium, ex eodem loco, quo ſecundum, oritur: obliquum autem ſub eo inſeritur & ipſum in primum capitis brachij initium, quo modo latum ligamentum, quod in orbem articulum totum complectitur. Quæ ligamenta duo, ad muſculum brachio incumbentem perueniunt, quem roborant.* Munitur humeri articulus, à ſcapulæ etiam proceſſibus ſuperioribus, nempe ab illo qui eſt ad ſummitatem humeri (quem corniformem appellant) & ab externo, qui anchoræ eſt ſimilis: necnon à maximis muſculis tendonibúsque, qui totam mouent articulationem, conſtringitur vndique: quorum muſculorum fines oſſi brachij infiguntur.

Brachij motus à quibus oriantur muſculis.

Cæterùm ad pectus brachium adducit, leuitérque trahit deorſum, is muſculus qui iuxta mammas oritur, magnitudine mediocris. Alius autem contra, ex æditis enatus pectoris partibus, adductionis ſurſum eſt autor. Tertius præter hos geminus, aut ex duobus coaleſcens, à toto pectoris oſſe exortus, æquabiliter ad illud totum brachium adducit, ſi vterque tendatur. Nam altero ſolùm agente, aut deorſum, aut ſurſum, modicè motus brachij inclinabit. Porrò muſculus ille, qui à ſublimi pectoris parte iuxta claues oritur, duo habet capita, internis quidem partibus epomidi inſertus, externis autem adhæreſcens infernis ſcapulæ partibus. Ac ſolius muſculi huius tenſi actio, brachium extrorſum extendit: alterius verò, qui ad clauem peruenit, verſus interiora conuertit. Tenſis autem æquè fortiter ambobus capitibus, brachium rectam planè ac mediam extenſionem aſſumit. Atque alij etiam duo muſculi, vtraque ſpinæ quæ eſt ad ſcapulam, parte, ſimilem prædicto habent actionem. Octauus verò alius vltra prædictos eſt muſculus, qui ortus * à maxima parte inferioris, qui in ſcapula eſt, lateris, brachium extrorſum abducit, iis qui ſunt ad pectus, oppoſitus, qui brachium ſurſum attollunt. Duæ ſunt poſt hanc muſculorum motiones, brachium extrorſum ac deorſum circumagentes: verùm amplius quidem extrà abducit muſculus, * qui ab inferiori ora lateris, quod in ſcapula eſt, proficiſcitur. Nam qui ſcapulæ partem ſimam complectitur, minus quidem extra, ſed deorſum magis brachium circumagit. Reliquus verò alius vnus eſt muſculus, qui deprimit, ipſumque retrò agit: cui prædictus muſculus paruus ſuccedit, qui efficit ne brachium dum deprimitur, vllam in partem inclinet. Contenta autem fuit hoc natura tametſi omnium minimo, propter naturalem manus ad inferiora impetum.

Brachium attollentes & circumagentes muſculos eſſe robuſtiſſimos omnium.

Scapularum motus à quibus proficiſcantur muſculis.

At qui muſculi brachium attollunt, actione indigent vehementiori, ob idque tum ipſi, tum qui brachia circumagunt (eſt enim hic motus violentiſſimus omnium) in omnibus articulis robuſtiſſimi ſunt, ac tendones maximè neruoſos ſortiuntur. Verùm ſcapulam deorſum trahit muſculus, ex inferiori quidem thoracis ſpondylo enatus, inferioribus autem partibus ſcapulæ inſertus. Trahit autem eam ſurſum muſculus latus ac magnus, qui à ſpina enatus, ſurſum ad os occipitis peruenit. Trahit etiam ſurſum & muſculus tenuis, qui ab iiſdem capitis oſſibus ortus, ipſi ad ſpinæ baſim inſeritur. Retrò autem alij duo muſculi abducunt ad totam animalis ſpinam: quorum editior ipſam inflectit ſurſum, ad colli ſpondylos: reliquus autem abducit ad ſpondylos dorſi. Tenſis verò ambobus ſimul ſecundum proprij ſitus rectitudinem, fertur ad * dorſum. Quum autem tenſus eſt is muſculus, qui ex laterali primi ſpondyli apophyſi exoritur, ſcapulæque finibus, qui ſunt ad ſummitatem humeri, inſeritur, maximè quidem ipſum humerum trahit: cum eo autem & ſcapulam totam, ad partes colli laterales, vt ad anteriores muſculus tenuis, qui à labdoide oritur, conuertit. Quinetiam ex muſculis qui è pectore ad eam ſurſum feruntur, qui eſt editior, non ſolùm mihi videtur caput brachij trahere, ſed etiam ſcapulam, vt qui ligamento articulationem totam continenti inſeratur.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER DECIMVSQVARTVS.

Particularum tria genera.

QVum ipſarum animalis partium, nonnullæ quidem ad viuendum ſint neceſſariæ, vt cerebrum, cor, & hepar: aliæ ad viuendum commodius, vt oculi, nares, & manus: atque aliæ denique ad inſtaurationem generis, vt pudenda, teſtes, atque matrices, de his quidem vltimis hoc libro agendum eſt, quandoquidem ſuperiores illas iam explicuimus. Ergo natura, ſi fieri potuiſſet maximè optaſſet ſuum opificium eſſe immortale. Quod quum per materiam minimè illi liceret, ſubſidium, quod potuit ipſi ad immortalitatem eſt fabricata, ſapientis cuiuſdam vrbis conditoris exemplo. Quanquam nulla ciuitas comperitur adeò floruiſſe, vt non ipſa exedens vetuſtas memoriam conditoris deleuerit.

Naturæ opificium perpetuum.

Naturæ verò opificium iam multis annorùm millibus conſtitit, atque ſtabit perpetuò. Nam mirabilem quandam rationem inuenit, qua in demortui animalis locum, nouum aliud ſufficiat.

Concipiendi inſtrumenta.

Omnibus ſiquidem animalibus natura concipiendi inſtrumenta congruentia tribuit: ipſiſque inſtrumentis

eximiam

eximiam quandam vim voluptatis effectricem: animæ verò ipſis vſuræ, incredibilem vtendi cupiditatem coniunxit: à qua animalia incitata, ſtimulatáque, etiamſi rationis expertia, ætatéque tenera ſint, prouident tamen non ſecus, ac ſi prudentiſſima eſſent, vt genus ſuum ſit ſuperſtes.

Generandi cupiditas vniuerſis animantibus inſita.

Matricum ſitus opportuniſſimus.

Porrò in fœmineo ſexu matrices ventri ſubiecit, qui locus eſt tum ad vſum venereorum, tum ad recipiendum ſperma, necnon ad incrementum fœtus, & perfecti enixum, opportuniſſimus.

Matricis collum.

Etenim collum matricis, in pudendum muliebre deſinit: quod quum animal concepit, adeò ad vnguem clauditur, vt ne minimum quidem aut intus foras laxet, aut foris intrò recipiat. In coitu autem euſque patet ac tenditur, vt ſemen per latam viam progrediens, facilè in matricis ſinum perueniat. Plurimum etiam & in partu diſtenditur, ſic vt totum embryon facilè ea via expellatur.

Matricis collũ cur neruoſum, ac mediocriter durum.

Quare meritò à natura factum eſt neruoſum ſimul ac mediocriter durum, vt citra noxam plurimum cõtrahatur & dilatetur, dirigaturque ad excipiendum ſemen. Nam ſi præ mollitie in ſeipſum concidens, plexus quoſdam efficeret, ab iis ſemen prohiberetur, quo minus ad ſinus matricis perueniret celeriter, ac ſic humor ſpiritúſque à ſe mutuò ſepararentur, quos tamen coire eſt neceſſe, hunc quidem vt motus principium, illum autem vt materiam ad fœtuum generationem appoſitam.

Spiritum eſſe motus principium in ipſa generatione.

Sanguis menſtruus non eſt prima materia, gignendíque animalis propria.

Cæterùm ſanguis menſtruus neutiquàm prima eſt materia, atque gignendi animalis propria: ſed quum ſeminis humiditas à calore inſito * ducta, tunicis matricum inciderit, non ſecus ac pinguitudo facilè agglutinatur. Atque inde vno temporis momento multa fiunt, eáque admirabilia naturæ, circa animalis generationis principium, opera.

Generationis ordo.

Nam matrix ipſa quàm celerrimè vndique ſemini adhæret: collum autem totum conniuet, & eius maximè orificium internum. Qui igitur humor matricis aſperitates illinit, toti ſuperficiei internæ ſubtenſus, membrana tenuis efficitur. Interea autem ſpiritus vndique ad vnguem retentus, non elabitur, ſed motus naturales primus orditur. At verò quo tempore nec ſemen intrò, nec fœtus extrà fertur, matricis collum in flexus & contorſiones concidit: quæ ne matricis regio perfrigeretur, plurimum habent momenti.

Puerperæ, aut quibus menſes fluunt, cur facile refrigerentur.

Neque enim alia ratione in menſtruis purgationibus partubúſque mulieres refrigerantur, quàm quòd tunc matricis collum ſit rectum, reſeratumque.

Matricis plures ſinus numeroſos partus ædentibus.

Porrò in animalibus numeroſos fœtus geſtantibus, natura fecit ſinus matricis plures: in homine verò, ac eiuſmodi, quemadmodum corpus totum eſt geminum, ita & matricis ſinus eſt duplex, alter quidem in dextris, alter verò in ſiniſtris locatus.

Matricis ſinum eſſe homini duplicem.

Generationis fœcunditatem quibus natura conceſſerit.

* Siquidem quæ ob corporis imbecillitatem, breuioris vitæ futura erant, aut etiam præda fortioribus, iis animalibus omnibus aſſidui interitus remediũ excogitauit natura, fœcundã ſcilicet generationẽ: ſemper receptaculorum matricis numerum, æqualem numero mamillarum præſcribens.

Matricis receptaculorum numerum, mamillarum eſſe numero æqualem.

Mammis autem lac tunc accedit, quo tempore iam abſolutus eſt fœtus.

Lac quo tempore accedat.

Lac cur genuerit natura.

Nam quum tenera adhuc ſint atque imbecilla recens nata animalia, nec poſſint ſolidos cibos conficere, alimentum ob id natura eis comparauit, perinde ac ſi vtero adhuc geſtarentur.

Amor in procreata.

Quibus verò animalibus propter corporis ſiccitatem ſuperfluus humor ſubnutriri non poterat, vt volucribus omnibus, iis natura præcipuum quendam amorem in ea quæ procrearunt, ingenerauit: quo impulſa, bellum pro pullis cum ferocibus animalibus, quæ antea declinabant, ſuſcipiunt intrepidè, victumque illis conuenientem ſuppeditant.

Vbera duo, vt matrices duæ, mulieribus inſunt.

Vt igitur matrices duæ mulieribus in vnum collum deſinentes ſunt factæ, ita & vbera duo, vtrunque ſuæ matrici, inſtar miniſtri boni, ſubſeruiens.

Aborſus quãdo accidat.

Vnde Hippocrates ait: Si mulieri geminos gerenti, mammarum altera gracileſcat, ſi dextra quidem, maſculi: ſin ſiniſtra, fœminæ aborſum faciet.

Mares in dextris, fœminas in ſiniſtris matricis partibus, maiori ex parte locari.

Siquidem mares in dextris, fœminæ in ſiniſtris maiori ex parte locantur. Etenim exiguæ, dum fœtus augentur, ſunt mammæ, quo modo etiam matrices. Quum autem perfecti fuerint, & pariendi tempus inſtiterit, ſimul cum matricibus, quod ſatis eſt intumeſcunt.

Matricis munus.

Matricis itaque partes ſunt, ſperma recipere, atque fœtum abſoluere: mammarum verò, quod iam natum eſt educare.

Mammarum munus.

Quòd ſi animalia attentius diſſecueris, reperies in iis quidem quæ adhuc augentur, veſicas matricibus multò maiores: in perfectis autem, matrices veſicis. Veſica nanque ad portionem omnium aliarum partium augetur, vt quæ omnibus ætatibus æqualiter ſeruiat: matrix verò, nec dum augentur adhuc animalia, nec quum iam conſeneſcunt, ritè actionem ſuam poteſt obire. Siquidem alimento benigno abundantíque fœtibus opus eſt, cuiuſmodi in ſolis florentibus abundare poteſt: quum in declinantibus quidem, alimentum non ritè coquatur: in ijs autem quæ augentur, quamuis rectè concoctum ſit, in nutritionem & auctionem totum id abſumatur.

Fœmina mare imperfectior, quia frigidior.

Eſt autem fœmina mare imperfectior, vna quidem & prima ratione, quia frigidior.

Calidum eſſe magis actiuum frigido.

Siquidem in animalibus calidum eſt magis actiuum frigido. Cæterùm omnes quæ viris inſunt partes, in mulieribus etiam reperias, eo diſcrepantes duntaxat, quòd in mulieribus quidem ipſæ intus ſunt conditæ, in viris autem extrà pendent, iuxta nuncupatum perinæum.

Muliebres partes pudendi, virilibus eſſe ſimiles, niſi quòd ſunt inuerſæ.

Quòd ſi muliebres quidem partes euertas extrorſum, viriles autem intro reuertas, replicéſque, inuenies omnes inter ſe ſimiles, cuiuſmodi & in talparum oculis ſumere licet exemplũ.

Talparum oculi incluſi, imperfectique.

Hæ enim vitreum & cryſtallinum humorem, & præterea tunicas his circundatas, non minus habent, quàm animalia quæ vtuntur oculis. At neque eis aperti fuerunt oculi, nec foras prodierunt, ſed imperfecti fuerunt relicti.

Naturæ animalium variæ.

Sunt enim animalium naturæ variæ. Alia quippe non longè receſſerunt à plantis, ſuntque ea animalium omnium imperfectiſſima, ſenſu vnico tactus prædita: vt oſtreorum plurima.

Animalia omnium imperfectiſſima.

His receſſerunt amplius, quibus guſtus ineſt: his adhuc amplius, quæ odoratus inſtrumentum ſortiuntur. Quibus adhuc multò magis, quæ inſtrumento audiendi ſunt prædita. At perfectis proxima ſunt, quibus præter hæc omnia, adeſt viſus.

Ratio ineſt ſoli homini, qua diuinius nihil animali mortali eſt conceſſum.

Solis autem hominibus ratio ineſt, qua diuinius nihil mortali animali eſt conceſſum. Sicut igitur homo animal eſt perfectiſſimum omnium, ſic tanto eſt fœmina imperfectior mare, quantò frigidior.

Genitalia fœminea fuiſſe intus formata, quia in vtero præ imbecillitate caloris foras propulſari haudquaquam potuerunt.

Genitalia autem eius, formata intus fuerunt, dum ipſa vtero adhuc geſtaretur. Quum enim extare & foras propulſari præ caloris imbecillitate non poſſent, ipſum quidem animal quod conformabatur, imperfectius eo, quod vndique eſt abſolutum, reddiderunt: quam imperfectionem tamen conſequuta eſt vtilitas non áſpernanda, ad inſtaurandum humanum genus. Nam quum fœtus ipſe materiam copioſam poſtulet, tam ad primam ſui conſtitutionem, quàm ad

omne

omne incrementum, ſi calidiſſima quidem ipſa fœmina eſſet, vtique diſcuteret talem materiam, nec ſineret coaceruari eam: quemadmodum ſi impensè frigida, ne humorem quidem ipſum concoqueret. Frigidiorem igitur eam eouſque fieri ſatius fuit, quoad alimentum quod concoxiſſet & confeciſſet, diſcutere totum non poſſet. Hæc itaque eſt frigiditatis fœmineę vtilitas, quam mox ſequutura erat partium imperfectio, quum ipſæ præ caloris imbecillitate prorumpere foras non poſſet.

Frigiditatis fœmineæ vtilitas.

Quod commodum ad inſtaurandum genus, eſt ſecundum ac maximum. Nam ſi extra prodiiſſent, ſcrotum vtique extitiſſet: quod quum intus iam delitescat, matricum ſubſtantia eſt factum inſtrumentum ſemini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo, aptiſſimum. Statim autem & teſticulos fœmina erat habitura minores, imperfectioréſque: ac ſperma in ipſis, tum parcius, tum frigidius, humidiúſque. Sequuntur enim hęc quoque neceſſariò caloris penuriam. Non igitur ſemen eiuſmodi, generando animali ſatis eſſe poterat, licet in eam rem fuerit & ipſum vtile.

Teſticuli fœminæ & ſemẽ qualia.

Mas verò quantò eſt calidior, tantò ipſius teſticuli extiterunt maiores. Semen autem quod in ipſis gignitur, quum ſit ſummè coctum, principium effectiuum eſt animalis. Ex vno itaque principio, ab opifice ſapienter inuento, iuxta quod fœmina mare fuit imperfectior, nata ſunt omnia, quæ ad animalis generationem pertinent: tum quòd muliebres partes intus reconditæ ſint, quatenus dictum eſt: tum quòd virile pudendum, extrà oblongum promineat, ad venerem, atque ad ſemen excernendum aptiſſimum, quodque ſemen ipſum virile ſit multum, & craſſum & calidum.

Teſticuli maſculini calidiores fœmineis. Semen maſculi eſſe principiũ effectiuum animalis.

Pudendum virile quale.

Semen virile quale.

Quod quidem non alia quadam ratione ad maris, alia ad fœminæ procreationem mouetur (ſic enim principium animalis non eſſet ſimplex, ſi motus omnino repugnantes haberet) verùm* quod imperfectius quidem mouetur ſemen, fit fœmina: quod perfectius autem, maſculus. Ipſum autem motum perfectum, aut impefectum, inæqualitati quæ in calido & frigido eſt, iurè tribueris, ad quod vnum principium, particulares omnes reuocabis actiones.

Semen quod imperfectius mouetur, fit fœmina: quod perfectius, maſculus.

Iam ipſum fœmineum ſemen gignere per ſe fœtum non poteſt, ſed maris ſemen omnino flagitat, cum quo oportet miſceatur, ita vt vtrunque ſemen in vnum motum conſpiret. Nam tametſi gallinæ citra gallinacei operam, oua ſubuentanea concipiant, ex illis tamen animalia excludere nequeunt: quandoquidem vt ea perficerentur, maſculi caliditatem deſiderabant. Sed ne id quidem in greſſilibus animalibus vnquam poteſt contingere. Solum nanque ſi quod animalis eſt genus temperatura cõuſque ſiccum, vt humoris frigidi redundantiã in fœmineo ſemine quadantenus poſſit abſumere, id fœtum eiuſmodi, qualia in gallinis ſunt ea oua, ſine mare poteſt efficere. At mulierem nemo vnquam vidit ſine viro vel molam, vel eiuſmodi quippiam concepiſſe. Quamobrem ſatius fuerit maris ſemen motus principium exiſtimare: fœminæ verò, ad animalis generationem aliquid etiam ipſi conferre.

Semen vtrunque neceſſariò miſcendũ eſſe ad fœtus generationem.

Oua ſubuentanea animali excludendo inepta.

Animalia abſque commercio maris, oua gignentia.

Molam abſque viro concipi à muliere non poſſe.

Semen maſculi eſſe motus principium.

Porro vena caua, quà primùm adhuc ex hepate emergens, ſublimis ad ſpinam flectitur, dextrum habet renem, ad dextram ſibi adiacentem: tum deinceps paulò infrà ad læuam, ſiniſtrum. Producitur autem ex ipſa vas venoſum maximum in vtrunque renem, ſicuti & arterioſum, ex maxima arteria quæ dorſo incumbit. Quoniam verò genitalia organa his vaſis ſubiacent, hinc iugum venarum & arteriarum ad ea proficiſci erat neceſſe.

Vena caua.

Ren ſiniſter dextro inferior.

Vaſa emulgentia.

Quocirca vaſorum quæ ad ipſa feruntur, quæ ad dextram quidem matricem atque ipſius teſticulum progrediuntur, à magnis ipſis vaſis, quæ ſunt ad ſpinam, proficiſcuntur, vena quidem à caua vena, arteria autem ab arteria magna: etſi raro, à vaſis quæ in dextrum procedunt renem, oriantur, vbi dexter ren ſiniſtro propinquus fuerit.

Spermatica vaſa dextra oriri à magna dorſi vena & arteria, raro autẽ ab emulgentibus dextris.

Quæ verò ad ſiniſtrum teſticulum in maſculis, aut ad matricem ſiniſtram in fœminis tendunt (ſunt autem hæc etiam duo, arteria ſcilicet vna, atque alia vena) non amplius à magnis vaſis, ſed ab eis quæ in renes feruntur, emergunt.

Spermatica vaſa ſiniſtra, à ſiniſtris oriri emulgentibus.

Ex quo intelligi poteſt, teſticulum ſiniſtrum in maſculis, & matricem ſiniſtram in fœminis, ſanguinem impurum adhuc, excrementoſum, humidum, ac ſeroſum recipere. Qua ex re accidit, vt ipſa quoque recipientia inſtrumenta, temperamẽtum habeant diuerſum. Quemadmodum enim ſanguis purus excrementoſo eſt calidior, ita & partes dextræ quæ ex ipſo nutriuntur, ſiniſtris ſunt calidiores: id quod principiò etiam erant, vel ratione hac, quòd ſecundum hepatis rectitudinem locarentur.

Teſticulum ſiniſtrum in viris, & matricem ſiniſtram in fœminis, recipere impuriſſimum ſanguinem.

Partes matricis dextræ cur ſint calidiores ſiniſtris.

Quod quidem ſi verum eſt, ac præterea maſculus eſt calidior fœmina, probabile vtique fuerit, partes quidem dextras, maſculorum: ſiniſtras autem, fœminarum eſſe generatrices. Eôdem pertinent & quę ab Hippocrate dicta ſunt: Si dexter quidem teſticulus attollatur, hoc eſt, ſi valentior ſit, maſculum gignet: ſin verò ſiniſter, fœminam.

Dextras partes, maſculorum; ſiniſtras, fœminarum eſſe generatrices.

Cæterùm pars aliqua dicitur fortior aut imbecillior altera, bifariam: vno quidem modo, ſimpliciter: atque ita cor hepate, arteriæ venis, nerui carnibus, ac denique omnia dextra ſiniſtris in omni animalium genere ſunt fortiora: alio autem, ſecundum huius indiuidui conſtitutionem. Leoni ſiquidem poteſt eſſe ſiniſter teſticulus fortior, ſi præcipuè in prima compactione, dextro aliquis affectus acciderit: quum nimirum quælibet pars, morbida magis atque imbecillior in omnem vitam reddatur, ſi quod vitium vel exiguum, in prima conformatione contraxerit. Cuius vitij culpa, tum in primum maris cum fœmina coitum intempeſtiuum, tum in grauidæ victus rationem ſequentem, eſt referenda.

Fortius vnum altero, bifariã dicitur.

Quum igitur duplex ſit maſculorum generationis principiũ: in fœminis quidem dextra matrix, in maſculis verò dexter teſticulus: conſentaneum eſt maſculum in dextra matrice, fœminam in ſiniſtra maiori ex parte inueniri. Fieri tamen poteſt, licet rarenter, vt ſiniſtra matrix à calore ſeminis victa, pro fœmina maſculum in ſeipſa gigni permittat. Quemadmodum contingit etiam interdum, vt ſemen quod fœminam erat generaturum, calefactum à dextra matrice fœtum efficiat maſculum: contrà, quod maſculum erat geniturum, à ſiniſtra refrigeratum, in contrarium mutetur.

Principium generationis maſculorum duplex.

Ipſorum autem fœtuum cauſa, exiſtit principium venarum, matrices ipſas nutrientium, ac mammas cum eis colligantium. Sola enim hæc inſtrumenta per vaſa coniungi expediebat, vt quando in matricibus augeretur fœtus, atque conformaretur, illi ſoli venæ communes, ex vtriſque partibus alimentum affunderent: quando verò in lucem æditus eſſet, mammis rurſum totum alimentum ſurreperet. Quæ cauſa eſt, cur eodem tempore menſtrua bellè procedere nequeant, & fœmina ipſa lactare.

Venæ alentes, matricem, mammiſque eam colligantes, fœtus gratia cõſtructæ.

Lactante fœmina, menſes probè non fluere.

Porrò ante conceptum in muliere ætate florente,

quicquid

quicquid ſanguinis ſuperflui colligitur, natura ſingulis menſibus per venas ad vterum pertinentes excernit. Quum autem iam concepit, ex iiſdem vaſis fœtus trahit alimentũ copioſum. Quod verò reliquum eſt, ad pectoris regionem ſuggeritur. Itaque meritò dixit Hippocrates, lac germanum eſſe ſanguini menſtruo. Cæterùm quum fœtus imbecillior effectus, ſufficiens alimentum non trahit, ante tempus lacte intumeſcunt vbera: gracileſcunt autem, quum matrices alimenti penuria laborant: quam conſtitutionem aborſus ſequitur. Iam verò non ob id tantùm, quòd dij voluerint genitalibus quidem, voluptatem maximam eſſe cum vſu venereorum coniunctam, florentibus autem inſanam quandam atque immenſam veneris cupiditatem ingenitam, protinus voluptas atque cupiditas animalibus acceſſerunt: ſed ex materia atque inſtrumẽtis ad ea ipſa comparatis, vtraque affectio exoritur. Siquidem arteriæ & venæ prædictæ, quæ ad partes genitales feruntur, matricum quidem fundum prætereuehunt: lateralibus verò ipſarum partibus poſtea inuectæ, in duo diuaricantur. Tum autem pars alia illinc à lateribus ad fœminæ teſtes ſecedit, qui & ipſi matricibus adiacent. Altera verò in fundum progreſſa, multipliciter tota in ipſum diſtribuitur. Committuntur autem hîc fines vaſorum, quæ in ſiniſtrum ſinum matricis diuiſa ſunt, cum finibus eorum, quæ in dextrum eiuſdem ſinum ſunt diſtributa. Quo fit vt dextra etiam matrix aſſumat ſeroſam humiditatem, quamuis exiguam. Siquidem non ſolùm auget in ſiniſtris partibus frigiditatem ea ipſa humiditas, ſed etiam cum ſpiritu iuncta, vbi incaleſcit, atque euacuari poſtulat, acrimonia & mordacitate ſua, omnium maximè poteſt partes ipſas excitare ad agendum, voluptatemque incredibilem interim dum agunt, præbere, acrium humorum exemplo, qui deliteſcentes ſub cute, maximum etiam pruritum inferunt, ac ſuo motu voluptatem non exiguam inducunt. Sunt autem genitales particulæ longè, quàm cutis ipſa, ſenſibiliores, ac proinde maiori voluptate afficiuntur. Semen igitur (cuius humiditas craſſa, viſcoſa, ſpumoſa, ac vitali ſpiritu plena exiſtit) quando in proprium locum inciderit, principium fit animalis generationis. Quum autem in alienum, excicatur & contabeſcit: nimirum expirante quidem repentè ſpiritu, conſidente autem humiditate viſcoſa. Cauſa generationis fœminei ſeminis, eſt huiuſmodi. Ex iis vaſis quæ ad matrices accedunt, pars illa quæ fertur deorſum, inuoluitur, modo perſimili iis vaſis, quæ in teſticulos maſculorum perueniunt. Itaque ſuperiacens quidem vena, ſubiacens autem arteria, vtraque in flexus numeroſos atque æquales torquetur: in quibus plexibus ſanguis & ſpiritus qui ad teſtes deſcendunt, diutiſſimè concoquuntur. Teſtes verò quum ſint laxi, cauernoſique, excipientes humorem qui in vaſis cœptus erat concoqui, rurſus eum & ipſi percoquunt: perfectius quidem ad fœtus procreationem, viriles teſtes, maiores & calidiores quum ſint, genituramque magis elaboratam excipiant: imperfectius autem muliebres, vtpote minores, & frigidiores, excipientéſque humorem non vſqueadeo concoctum. Quum igitur omnes particulæ alimentum ſibiipſis aſſimilent, mirum eſſe non debet, ſi tunicæ vaſorum albæ exiſtentes, ſanguinem in formam ſibiipſis ſimilem, propter longam moram, immutent. Quum autem marem quidem ſemen foras eiaculari, fœminam verò in ſeipſam, oporteret: ob eam cauſam & vaſa quæ à teſtibus ſemen excipere(n)t, in maribus quidem ad pudendum exporrexit natura, & ad meatum per quem etiam lotium emittitur, orificio adaptauit: in fœminis autem tum in ipſas matrices inſeruit, tum conſtituit, vt in capacitatem internam ſemen excernerent. Ad hæc etiam, virile vas ſpermaticum, latum ac longum exiſtens, quum iam prope pudendum acceſſerit, contrahit veluti quoſdam ſinus: at muliebre, ſimul eſt anguſtum ac breue, quòd nec multum, nec craſſum ſemen deducturum, vt illud, eſſet. Ad excernenda ea quæ continentur in vaſis, ipſa partium genitalium veluti conuulſio quædam, quæ in coitu venereo accidit, haud exiguum habet momentum. Nam quòd in morbo comitiali, & gonorrhœa, contrahantur vaſa teſticulorum, ob id etiam coguntur ſemen ipſum exprimere. Iam verò muliebre ſemen, præterquàm quòd confert animalis generationi, etiam ad voluptatem in coitu excitandam conducit. Eſt autem virile ſemen membranarum atque vaſorum omnium origo. Ipſum quippe * ſtatim concoquitur, atque initio ex muliebri nutritur ſemine, tanquam id natura ſit familiare magis quàm ſanguis. Quicquid enim nutritur, à ſimilibus augeri facilius poteſt. Porrò qui humor in illis corporibus glandulosis gignitur, quæ vtràque parte colli veſicæ locata ſunt, is in meatum vrinarium effunditur: atque in maſculis quidem, vnà cum ſemine in matricem delabitur: in fœminis autem, & foras, & in muliebre pudendum erumpit. Vtilitates autem eius in ſexu vtroque ſunt, quòd ad venerem excitet, in coitúque delectet, ac denique meatum vrinarium madore ſuo perfundat, habilioremque ad vrinæ tranſitum reddat. Cuius humoris virtute etiam ipſi ſpadones voluptate inter coëundum fruuntur. Effluit autem tunc fœminis, quum vehementer oblectantur in coitu. Quo tẽpore qui concumbunt, circa pudendum ſibi eum effundi percipiunt. In maſculis autem propria & præcipua eius vtilitas eſt, qualis ſeminis exiſtit in fœminis. Sunt enim inter ſe ſpecie ſimillima, muliebre ſemen, & humor qui glandulosis marium corporibus ineſt: quum & robur & calor maſculorum, detentum in iis partibus humorem ita concoquat, vt nihil ei ad fœminarum ſemen deſit. Vnde & meatus qui ex iis corporibus prò- ficiſcuntur, non dubitãt nonnulli vaſa ſpermatica nuncupare, & aſtites glandulosos: ſicuti & varicoſos aſtites, eos qui à teſticulis explantantur. At in fœminis ille humor, tenuis atque crudus exiſtit, ineptúſque ad gignendum. Verumenimuerò quum ſemẽ matricibus ſit ſuccus familiariſſimus (cuius recipiendi gratia extiterunt) idque duplex habeatur, ad virile quidem trahendum, matricis collum eſt deſtinatum: ad ſemen autem à propriis trahendum teſticulis, comparata ipſa cornua fuerunt: quæ propterea ſurſum ad ilia ſpectant, paulatimque arctata deſinunt in anguſtiſſimos fines, teſticulis qui è directo ſunt, coniuncta. Quod autem eò pertingit vas, marium ſpermaticis vaſis quadam proportione reſpõdet.* Cui inſunt etiam & muſculoſa corpora, quæ ad teſticulos ipſos deſcendunt; qualia in maſculis à muſculis hypogaſtrij oriuntur. Quum autem vt teſticulos, ſic vaſa ſpermatica, in maribus oporteret eſſe maiora, ac teſtes ipſi vtrinque pudendi radici adhærerent, longum

Menſtrua euacuatio.

Lac germanũ eſſe ſanguini menſtruo.

Aborſus quam conſtitutionẽ ſequatur. Venereæ voluptatis, appetentiæque cauſam, in materia & inſtrumentis conſiſtere.

Teſtium fœminorũ ſitus.

Seroſam humiditatẽ quæ in matricem confluit, vbi incaluerit, partes excitare ad agendũ, voluptatẽmque maximam conciliare.

Seminis ſubſtantia.

Semen fœmineum quo pacto gignatur.

Teſtes viriles, quàm muliebres, cur ſemẽ exactius concoquant.

Partes omnes alimentum ſibiipſis aſſimilare. Semen cur candidum.

Fœmina in ſeipſam eiaculatur ſemẽ. Meatuum excipientium à teſticulis ſemen, implantationes.

Conuulſio organorum ſpermaticorum ad ſeminis excretionem cõducit.

Semen virile eſt membranarum & vaſorum omniũ origo. Semen virile à muliebri ali.

Humoris generati in glandulosis corporibus vtrinque adhærentibus collo veſicæ vſus.

Spadones inter coëundum qua ratione voluptate fruantur.

Aſtites glandulosi. Aſtites varicoſi.

Semen eſſe ſuccum matrici familiariſſimum. Collum matricis. Cornuum matricis vſus, & ſitus.

Spermaticorũ vaſorum ſitus & progreſſus in maſculis.

longum quendam viæ circuitum ipſis vaſis excogitauit natura: ea primò ducens ſurſum ad ilia: rurſus autem per interna deducens, ad eum vſque locum vnde pudendum enaſcitur, vbi ſemen erant eructatura. Quo loco multis flexibus ea contorquens, varicoſáque efficiens, plurimumque amplificans atque dilatans vndique, prouentui ſeminis ſic præparauit quamplurima receptacula. At fœminarum teſticuli, quum parui penitus exiſtentes, vaſa etiam exigua producturi eſſent, loco, quem nunc poſſident, opportuniſſimo ſunt locati: vtraque quidem matricis parte poſiti: paulò autem ſupra cornua, abducti. Præterea quo meatu deſcendente à peritonæo, veluti fiſtula quadam, nutrientia viriles teſtes vaſa deduxit natura, eodem eſt ad ſpermatici vaſis aſcenſum abuſa, cõmunem tribus vaſorum generibus ſecuritatem, vnum hunc meatum inueniens. Illinc autem rurſus deducens, coxendicum quidem oſſibus, à lateribus: pubis verò, ex anterioribus: oſſe denique lato, ex poſterioribus, ipſum muniuit. Cæterùm veſica prima pubis oſſibus ſubiacet. Poſt hanc autem, ſunt matrices in fœminis. Poſt matrices inteſtinum rectum, tanquam ſubſterniculum molle. Quum autem maſculorum vaſa ſpermatica, tendi contrahique magis quàm fœminarum in ipſo coitu oporteat, ob id ea etiam robuſtiori tunica conſtant. Porrò ad genitales particulas, nerui quidem mediocres, venæ verò & arteriæ maximæ, duplicéſque feruntur. Siquidem alterum iugum earum, ex locis propinquis renibus in teſticulos & matricis fundum (vt diximus) proficiſcitur: alterum autem ex vaſis, quæ ſunt ad os ſacrum, ſeiunctum, infernis partibus infertatur, vbi primum in fœminis quidem matricis collum, in maribus autem virga, exoritur. Quandoquidem ex hac copula, inferiores illæ partes nutriuntur. Sed neruorum etiam iugum quoddam mediocre, ab illa oſſis magni regione, ſimul cum vaſis ipſis natura ad partes eaſdem deduxit. Quum enim tres ſint ſcopi in neruis partibus ſingulis diſtribuendis: ſenſus quidem in inſtrumentis ſenſificis: motionis, in motoriis: dignotionis doloris in reliquis omnibus: matricibus quidem totis, & partibus quæ ad marium teſticulos pertinent, pauciſſimis opus fuit neruis, qui in ipſas diſtribuerentur, vt quæ neque ad ſenſum exactiorem, neque ad motum aliquem voluntarium inſeruiant, nec ſint item excrementorum meatus. At virgâ maris, & collum matricis, cæteráque quæ ad pudendum ſpectant, quòd ſenſum abſolutiorem poſtulent, venereorum ratione, meritò ſanè ſunt plures neruos indepta. Conſtat autem matrix vna duntaxat tunica, quòd ſanguine puro atque benigno alatur, nec periculum ſit, ne exulceretur ab acribus ſuccis, quemadmodum ventriculus & inteſtina, quibus nimirum ob id eſt tunica duplex tributa. Quinetiã veſicę vtrique vnica tunica eſt data, dura tamen & robuſtiſſima, ægréque patibilis, quum videlicet ea inſtrumenta, ad excipienda tantùm excreméta ſint deſtinata. Verùm genus omne fibrarum tunicę matricis eſt inditum, quò rectis quidem fibris ad ſeſe trahere, tranſuerſis excernere, retinere autem ſimul omnibus poſſit. Quæ verò membrana intrinſecus circundata eſt matrici, vtrunque illius ſinum in idem iungit. Alligantur autem matrices corporibus circumiacentibus per quædam ligamenta ita ſoluta & laxa, vt tenſioni quidem ipſarum & concidentiæ facilè cedant & obſequantur, eas tamen minimè auelli aut deturbari permittant. Iam verò quum collum quidem matricis, deorſum in pudendum inclinet, reliquam totam capacitatem in ventre eſſe ſitam oportuit. Quia autem laxi admodum teſtes & carnoſi & molles, cum ſpermaticis vaſis, denſis, duris, & fortibus, coaleſcere tutò non poterant, ob id natura, non in ipſos teſtes, ſed in vocatam ἐπιδιδυμίδα, mediam amborum, ſpermaticum vas inſeruit. Epididymides tamen in fœminarum teſticulis maximè ſunt obſcuræ: quia & teſticuli earum, & etiam vaſa ſpermatica, admodum ſunt exigua: ſubſtantiæ quorum inter ſe non magno diſcrimine diſſident. Porrò marium teſtes humidiores ſunt ac molliores fœminarum teſtibus, & vaſa ſeminaria duriora.

Teſticulorum fœmineorum poſitio.
Meatus à peritonæo deſcendentis vſus.
Veſicæ ſitus.
Matricem locari inter veſicam & inteſtinum rectũ.
Genitalium nerui, venæ, arteriæque quales.
Vaſorum in teſtes implantationes.
Scopi in neruis diſtribuẽdis tres.
Neruis pauciſſimis fuiſſe opus matricibus, & partibus quæ ad marium teſticulos pertinent.
Virgæ virili, & collo matricis, cur plures nerui inſerantur.
Matrix cur vnica tunica conſtet.
Inteſtinis cur duplex tunica inſit.
Veſicæ vtrique vnica tunica eſt data.
Matricis tunicæ cur inſit omne genus fibrarum.
Matricis connexiones ad vicina corpora.
Epididymides.
Teſtes mariũ humidiores ſunt ac molliores fœmineis.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER DECIMVSQVINTVS.

QVum igitur duo facere animalia quæ procrearent, eſſet melius, quàm vnum, pulchrè mea quidem ſententia, ipſarum particularum aliàs quidem ad recipiendum, alias autem ad excernendum ſemen, natura fecit accommodatas: quarum nulla aut perfectius conſtitui, aut melius vſquam locari potuit. Ipſius autem tranſmutationis tam ſubitæ, qua pudendum virile in contrarias diſpoſitiones mutatur, quum venæ in cauſa eſſe non poſſent (ſanguinis enim ſubſtantia non potuiſſet tam celeriter aut replere, aut vacuari, ſed aer vel ſpiritus) nec arteriæ etiam, ob perpetuam illam dilatationis & concidentiæ neceſſitatem, nec nerui qui à cerebro aut ſpinali medulla oriuntur (nullam enim habent hi cauitatem conſpicuam, nec dilatari aut contrahi naturaliter poſſunt) nec denique ligamenta, aut tendones, aut carnes, aut cartilagines: neceſſarium vtique fuit illud corpus neruoſum, quod à pubis oſſibus naſcitur, cauum ſimul & omni vacuum humore (id quod cæteris ligamentis non contigit) vt viciſſim tum intumeſceret, tum mole deprimeretur. Quo pacto autem id corpus talem conſtructionem ſit nactum, ſi nimis anxiè ſcruteris, conuinceris quidem non intelligere, neque tuam imbecillitatem, nec tui facultatem creatoris. Oportuit autem ipſum ex mediis ſuperioribúſque oſſium, quæ in pube ſunt, partibus, exoriri. Nam ſic plurimum ab ano erit ipſum pudendum diſſitum, ad coitumque locum opportuniorem habebit. Etenim quandocunque pars aliqua caret coniuge, maiori ex parte poſitionem mediam requirit. Vbi verò duarum partium coniugium adeſt, vtraque pars æquabiliter vult à media recedere. Porrò non ſolum ipſius coitus cauſa, per venerem oportet eſſe exactè tenſum pudendum, ſed etiam quò meatu diducto ac directo, ſemen euibretur longiſſimè. Siquidem ſi concideret aut flecteretur ipſe meatus, hæreret ſemen. Quam ob rem quibus ob vinculum quod ad virgæ glandem habetur, meatus contortus eſt, ij generare non poſſunt. Fœcundi autem redduntur vinculo abſciſſo. Cæterùm extenditur penis, atque in tumorem attollitur, dum ſpiritu neruus ille cauus repletur. Iam verò in partibus pudendi inferioribus, ſeminis meatus ſecundum longitudinem exporrectus, medius eſt conſtitutus. Incubat autem

Neruis non ineſſe cauitatẽ conſpicuam.
Erectioni depreſſionique pudendi virilis, neceſſariã fuiſſe generationem illius neruoſi corporis, quod à pubis oſſibus naſcitur.
Coniuge carentem particulam, requirere poſitionem mediam.
Tenſi pudendi cauſæ.
Generare qui nequeant.
Penis quando intendatur.
Seminarij meatus poſitio.
Pudendi neruus cauus.

Pudendi musculi duo.

autem huic neruus cauus. Vtraque verò horum parte, musculi duo, quò meatus ceu à manibus quibusdam in vtranque partem distractus, quammaximè dilatetur, toto pudendo stabili permanente.

Colli vesicæ positio.

At quum vesica etiam propè constituta esset, non erat opus ad excernendum lotium alium meatum construere, sed feminis vti meatu. Quare meritò collum vesicæ totum peritonæum occupat, vtpote sursum ab ano (cui incubabat primò,) vsque ad pudendi exortum se extendens.

Pudendi muliebris positio.

In mulieribus autem pudendum quidem ipsum ano incumbit: in finem autem eius superiorem, collum vesicæ definit, vnde lotium profunditur.

Pudendi vtriusque epiphyses, cuius gratia constructæ.

Quod verò ad cutis epiphyses quæ sunt in finibus vtriusque pudendi, pertinet, in mulieribus quidem tum ornamenti gratia extiterunt, tum ne matrices refrigerarentur: viris autem, præterquàm quòd ornamentum adferunt, carere ipsi omnino ijs non poterant.

Nympha.

Cuiusmodi autem pharyngi vua est propugnaculum, tale est matricibus, quam nympham appellant.

Agnina membrana.

At fœtui delitescenti in vtero, tenuis quædam membrana, quam agninam vocant, vndique est circumiecta, ipsius veluti sudorem excipiens.

Farciminalis membrana.

Huic autem extrinsecus alia tenuior incumbit, farciminalis dicta, ad vesicam vsque fœtus pertusa, quæ vsque ad horam partus in seipsa lotium illius colligit.

Secundarum vsus.

His rursus in orbem chorion, hoc est, secundæ, sunt circunfusæ, matricem totam intrinsecus subungentes, vt per eas medias fœtus matrici annectatur.

Vasa quæ intra matricem fœtui alendo gignuntur.

In singulis porrò orificijs vasorum, quæ intrinsecus ad matricem pertinent, (per quæ etiam sanguis menstruus in ipsam deferebatur) quo tempore vtero geritur, aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venæ orificio: vt sint ea quæ generantur, numero æqualia ijs orificijs, quæ intrò in matricem desinunt. Colligat autem ea inter se tenuis quidem, sed fortis membrana, quæ extrinsecus vasis omnibus circumhæret, partibus verò matricis internis inseritur. Exiguum sanè est illorum vasorum quodque, quum primùm à matrice exoriuntur, cuiusmodi sunt arboris radices extremæ, in terram defixæ. Ea tamen progressa paulum, per coniugationem coalescunt, ex duobusque vnum procreatur, rursusque illorum singula cum singulis eiusdem generis coëunt, fitque id perpetuò, donec parua omnia in duo magna coalescant, quæ veluti stipites quidam, fœtui per vmbilicum inseruntur. Quatuor itaque omnino sunt iam hic vasa, duæ scilicet arteriæ, & vesicæ totidem, nullis diuersi generis inter se commistis, sed venis semper cum venis, arterijs cum arterijs in idem coëuntibus.

Venam prætergressam vmbilicum in sima hepatis insertari. Arteriam prætergressam vmbilicum, in lumborum arteriam inferi.

Quòd autem venæ ipsæ vmbilicum prætergressæ, in partes hepatis simas, arteriæ verò in partem arteriæ magnæ, quæ ad lumbos est, inferantur, quomodo non sit dignum admiratione? Siquidem venas videre est, statim vt vmbilicum superarint, inter sese mutuò coire, vnáque effici, quæ postea membranis fortibus conuestita, vicinisque corporibus colligata, rectà ad viscus vsque progreditur. Oportebat enim ipsam prius ad venarum principium in fœtu accedere, postea illinc in omnes partes distribui. Arterias autem expediebat & ipsas sanè in arteriarum principiū, sinistrū videlicet cordis ventriculū inferi. Verùm quum hic ventriculus à locis vmbilici sit dissitus quàm longissimè, non erat tutum eas veluti pendentes, tanto itinere sursum ducere. Quare gratia maioris securitatis, primò quidem ad propinquã vesicam produxit illas: dein verò per totam ipsam (cui vinculis alligantur) tutò ad magnam vsque arteriam, quæ à corde fuit exorta, deduxit.

Vmbilico vasa quatuor. οὐραχόν. Vrinaculi vsus.

Quatuor itaque sunt prædicta in vmbilico vasa, duæ scilicet arteriæ, & totidem venæ, in medio sui habentes οὐραχὸν, hoc est, vrinarium meatum qui ex fundo vesicæ exortus, lotium in farciminalem membranam deriuat. Cæterùm superioribus ipsius meatus partibus, venæ: inferioribus arteriæ adhærescunt. Per quæ vasa, veluti per truncos quosdam, ex matrice trahit fœtus sanguinem & spiritum.

Chorion.

Inter hæc verò omnia, & vasa illa exigua, quæ in matricem feruntur, media est quædam ceu trunci radicatio, quam chorion appellant, existens prodigiosa multitudo vasorum, quæ à membrana tenui quidem, sed forti & duplici, amiciuntur, connectuntur, & colligantur.

Humoris contenti in agninam membrana, vsus.

Est autem vtilitas minimè contemnenda illius humoris, qui intra amiculum, hoc est, agninam continetur membranam. Fœtus siquidem in eo quasi innatans, sursum tollitur ac vehitur, vt minus sit grauis ijs vinculis, per quæ matrici cohærescit. Ad hæc etiam cùm partus instat, eo humore perfusus, facilius collo matricis elabitur.

Acetabula.

Veruntamen si acetabula, quæ sunt ad matricem peruenientium orificia vasorum, mucore referta fuerint, nequeunt fœtum gestare. At verò vt matricis capacitas tota fœtui cederet, ipsaque grauida pondere premeretur, iurè natura membranas omnes quæ ad fœtum spectant, efficiendo pertenues, ex mutua inter se cònnexione securitatem eis comparauit.

Vrinæ excretio quo fiat modo.

Quum autem fiat excretio vrinæ, dum vesica motu naturali circum humores quos in seipsa continet, vndique tota contrahitur: ad sit verò infantulo delitescenti in vtero ad ipsum collum vesicæ vrinarius meatus: quid potest in causa esse, cur per eum nihil lotij reddatur, sed totum sursum ad vrinaculum dictum ascendat?

Vrina fœtus cur per vesicæ collum non excernatur.

In causa, certè sunt, tum latitudo vrinaculi, multis numeris maior ea quæ collo inest: tum rectitudo maxima eiusdem, quæ ad educendam vrinam, colli obliquitate est præstantior. Taceo nullum musculum esse extrinsecus vrinaculo appositum, qui effluxum excrementorum prohibeat, cuiusmodi reperitur ad collum vesicæ. At verò maiori mensura, quàm pro aliarum partium portione, hepar in primo conformationis tempore excedit: excedit etiam non mediocriter vsque ad partum. Secundum ipsum, cerebrum, & cor, excellunt magis quàm pro aliarum ratione particularum.

Hepar est venarum principium. Venarū vsum fuisse necessarium cerebro & cordi gignendis.

Causa autem eius rei est, quòd hepar quidem venarum principium existit. Quia igitur fœtus dum formatur, atque augescit in vtero, magis eo vsu indiget, quem venæ præstant (vt qui diutissimè plantarum more regatur) principium harum mox à prima generatione natura robustissimum fecit. Cerebro quippe & cordi, & instrumentis quæ ab illis emergunt, vtilitas quæ à venis proficiscitur, necessaria erat, quòd ea sine sanguine, nec generari, nec augeri possint.

Hepati ac venis non fuisse vsque adeo opus arterijs aut neruis in prima generatione.

Hepati verò ac venis, arteriarum quidem vsus erat exiguus: neruorum autem nullus, antequàm absoluta essent.

Pulmo cur in ijs qui gestantur vtero, admodum ruber sit.

At cur pulmo in ijs qui gestantur vtero, est ruber: non autem vt in perfectis animalibus, albicans? Quia tunc nutritur per vasa vnicam tunicam, & eam tenuem habentia, ad quæ quidem ex vena caua fluit sanguis:

in natis verò, occæcatur quidem vaſorum reſeratio: aër autem copioſiſsimus tunc incidit, ſanguiſque parciſſimus, atque idem tenuiſſimus. Quinetiam pulmo tunc motu perpetuo agitatur, animali nimirum tunc reſpirante. Quo fit vt ſanguis à ſpiritu inciſus, motúque agitatus duplici, altero quem ex arterijs habet, altero quem ex toto pulmone acquirit, tenuior adhuc ſeipſo & mollior, ac veluti ſpumoſus reddatur, pulmoniſque carnem ſibi ſimilem reddat. In fœtibus itaque vena caua eſt in arteriam venoſam pertuſa. Quum autem id vas, nempe arteria venoſa, venæ officium pulmoni præſtaret, neceſſum fuit vas alterum in arteriæ vſum accommodari: quocirca natura id quoque in magnam arteriam pertudit. Verùm quum hic vaſa aliquantulum inter ſe diſtarent, aliud tertium vas exiguum, quod vtrunque coniungeret, effecit. In reliquis verò duobus, quum hæc quoque mutuò ſe contingerent, veluti foramen quoddam vtrique commune aperuit: tum membranam quandam in eo, inſtar operculi, eſt machinata, quæ ad pulmonis vas facile reſupinaretur, quò ſanguini à vena caua impetu affluenti cederet quidem: prohiberet autem, ne ſanguis rurſus in venam cauam reuerteretur. Quod foramen, quamprimùm animans eſt in lucem emiſſum, aut certè non multò pòſt, coaleſcente membranula, conglutinatur. Pari modo id vas, quod magnam arteriam venæ, quæ fertur ad pulmonem, connectit, quum aliæ omnes animalis particulæ augeantur, non modò non augetur, verumetiam tenuius ſemper efficitur, adeò vt tempore procedente penitus tabeſcat, atque exiccetur. Quòd igitur hæc omnia natura affabrefaciat, declarat ſingulorum vſus. Inuenire autem facultatem qua talia efficiat, humani ingenij non eſt. Iam verò quòd os matricis, quo tempore fœmina in vtero gerit, adeò conſtrictum ſit, vt ne ſpecilli quidem cuſpidem in matricis collum immitere queas: quum tempus autem pariendi appetit (nempe quum fœtus iam ita perfectus eſt, vt poſſit per os nutriri) adeò aperiatur & dilatetur, vt integrum animal reddat: quonam pacto id accidat, mirari quidem poſſumus, intelligere autem non item. Caput autem fœtus in ipſo partu natura primum collo matricis indidit, tum per id alijs ipſius partibus viam muniuit, intelligens nimirum contrarias huic alias pariendi formas longè periculoſiſſimas eſſe. Cæterùm hoc omnem admirationem ſuperat, quòd natura animalia quæ in lucem æduntur, actiones omnium partium docuerit, facultatem quandam ſapientiæ ipſis à ſeſe doctam ingenerans, qua inſtructa, ſubitò ad alimentum ſibi ipſis familiare feſtinant. At homini recens ædito proprium alimentum eſt lac in mamillis contentum, ad quas ſuopte conatu mouetur. Producuntur autem poſtea dentes infantulo, ne is ſemper matri moleſtus ſit. At quum dentibus mandendi actio accedit, quæ & ipſa à nemine docta eſt, reliquæ deinceps actiones omnes ſequuntur. Sed de muſculis articulum iſchij mouentibus, pauca impræſentiarum dicamus. Natura ſolis hominibus inter pedeſtria omnia, duo crura tribuit, quæ eſſent ambulationis organa. Simiæ verò quatuor, ſed talia dedit, qualia adſunt infanti, nunc primum eis vti conanti. Etenim quatuor artubus, quadrupedum inſtar, graditur: & præterea anterioribus tanquam manibus vtitur. At vbi homo increuit, non amplius anteriobus artubus, tanquam pedibus, vtitur. Simia verò perpetuò inter vtraque ambigit. Ad hæc, quos muſculos natium ridiculos ac decurtatos ſimia ſortitur, eoſdem homo habet ſitos belliſſimè, tum ad decus partium neceſſariarum, tum ne anus contundatur ſedendo. Quum igitur articulum coxæ flecti quidem oporteret crure ſublato, extendi verò eodem depreſſo, in ijſque actio eius præcipua conſtaret, muſculos crus extendentes atque flectentes, fecit natura tum maximos, tum plurimos: ſecundum illos, magnitudine ac numero, eos fecit qui crus circumagunt. Prima itaque muſculorum differentia eſt triplex, quarum ſingulæ in alias duas diuiduntur. Nam flectentes, extendentibus magnitudine & numero ſunt minores: ſicuti adducentes intrò, foras abducentibus. Porrò qui femur in orbem circumagunt, quodammodo ſunt æquales. Eſt autem crurum actio, ambulatio, curſus, & ſtatio. Verùm ambulatio quidem & curſus, cruribus ipſis contrario inter ſe modo affectis: ſtatio verò, itidem habentibus, hoc eſt, fixis in terram perficitur. Flectitur autem crus ad inguen, quum ipſum attollimus: extenditur, quum id ad terram deprimimus. Summam verò extenſionem & ſtatum vltimum habet, quum ſtamus. Proinde natura fortibus, multis, ac magnis muſculis hanc actionem commiſit. Primùm quidem ei, qui totum articulum ex poſterioribus partibus tegit. Pòſt autem illi, qui ipſum excipit, quique ab oſſe ilium exortus in altiſsimam magni tronchanteris partem inſeritur. Tertiò ei, qui poſt hunc ab externis & inferioribus oſſis ilium emergens partibus, in primas internas magni trochanteris partes infigitur. Quartò præter hos ei, qui ab oſſe lato profectus, inſeritur omnibus poſterioribus partibus, vſque ad ſummitatem, magno tronchanteri. Sed primus omnium commemoratus, inclinabilem extenſionem fortem efficit, dum femur duobus finibus ſurſum trahit. Nam ſi altero tantùm agat, paululum deducet ad latera. Secundus extendit ſimul, & femoris caput intrò retrahit. Reliquorum vterque ſurſum quidem tendit paululum, ſed alter quidem femur extrà circumagit, alter autem intrò paulò magis tendit, quàm ſurſum. Alius præter hos eſt quintus muſculus, omnium qui ſunt in corpore, maximus, internis & poſterioribus partibus vſque ad genu, toti oſſi femoris circumhærens. Cuius muſculi poſteriores fibræ, quæ à coxendice emanant, crus firmum ſtabiliunt, extendentes articulationem. Porrò qui prædictis quinque muſculis ſunt oppoſiti, ipſámque articulationem flectunt, illis ſunt inferiores, tum numero, tum magnitudine. Quorum, ſuperiùs eſt rectus, vnicóque tendone, ex duplici exortu, conflato, in ſummitatem parui trochanteris inſeritur. Sed qui cum eo in ipſum quoque trochanterem deſcendit, inſertatur inferius. Muſculus item alius, ex partibus anterioribus oſſis pubis enatus, obliquus attenditur, ſimilem actionem cum eo habens. Tum quartus, qui articulationem quæ genu ineſt extendit per aponeuroſin, quæ patellam genu ſupergreditur. Verùm hic quidem per accidens femur flectit, vtpote mouendæ tibiæ gratia productus: alij verò tres, prima actione. Qui verò intrò femur abducunt (ſunt enim duo, à partibus oſſis pubis anterioribus orti) non modò crus intus trahere, ſed flectere

Venã cauam in fœtibus in arteriam venoſam pertundi, atque hanc in magnã arteriam.

Facultatem inuenire, qua natura ſingula efficiat, humani ingenij non eſſe.

Caput fœtus in ipſo partu primùm ædi à matrice: huic autem contrarias alias pariendi formas, periculoſiſſimas eſſe.

Animalia ædita in lucem, ſtatim docta eſſe actiones omnium particularum.

Lac eſſe alimentum proprium homini recens in lucem ædito.

Actiones reliquas ſequi in iam æditis, poſt actionem mandendi.

Crura duo ſolis hominibus data eſſe inter pedeſtria omnia.

Infantes quatuor artub. quadrupedum inſtar, gradiri. Simiæ greſſus.

Natium muſculos eſſe ſimiæ ridiculos, & decurtatos, homini autem bellè conſtructos.

Muſculos crus extendentes atque flectentes fecit natura multos & maximos.

Crurum actiones quæ. Ambulatio, curſus, ſtatióque, quo modo fiant.

Cruris flexio extenſioque quando accidant.

Muſculi crus extendentes.

Muſculus omnium maximus, quiſnam ſit.

Femur intrò abducentes muſculi.

flectere etiam mediocriter poſſunt. Cui etiam actioni inſeruit tertius alius prælongus (muſculus, qui productus ex pubis oſſis anterioribus partibus, in caput internum genu inſertatur. Quam etiam actionem præſtat, primi quem diximus muſculi pars interna. Extrorſum autem femur abducit, tum pars altera huius eiuſdem muſculi qui primus omnium fuit numeratus: tum etiam muſculus ille, qui ab oſſe lato emergens, paululum circumagit femur. Reliqui autem alij ſunt duo muſculi, qui femur mouent,vnus quidem ex internis, alter verò ab externis oſſis pubis partibus ortus: qui ambo circa articulum coxæ obuoluti coaleſcunt. Atque hi omnium prædictorum muſculorum ſoli, vterque verſus ſeipſum trahens, femur inuertit, ac circumagit. Nam quemadmodum ex ſuperioribus quidem partibus oportet muſculus is deſcendat, qui crus ſurſum trahit: eorum verò qui ad latera mouent, intrinſecus quidem exoriri eſt neceſſe eos qui intrò crus abducunt, extrinſecus autem qui foras: ſic etiam qui muſculi femur torquent & circunducunt, ij in orbem conuoluantur eſt neceſſarium.

Femur extrorſum agentes muſculi.

Femur circumagentes muſculi.

GALENI PERGAMENI

De vſu partium,

LIBER DECIMVSSEXTVS.

Cerebrū principium eſſe neruorum.
Cor eſſe arteriarum principium.
Hepar eſſe venarum originem.

Qvum autem cerebrum principium neruorum, cor arteriarum, ac denique hepar venarum eſſet futurum, atque hæc quidem inſtrumenta, æquiſſimè ſimul & tutiſſimè in ſingulas corporis partes diſtribui oporteret, ſatius exiſtimauit natura, nec tot numero produ-cere, quot ipſæ exiſtunt particulæ: nec prorſus multa, ſed vbi maximum vnum organum, ceu truncum, ab vnoquoque produxiſſet principio, tum demum ab eo progrediente, veluti ramos quoſdam diſpertire in partes propinquas, ſecundum dignitatem cuiuſque: quemadmodum aquam potabilem, qui huius rei ſunt periti, in totam vrbem diſtribuunt. Meritò igitur vena caua, quæ ex gibbis partibus hepatis ſurſum, ac deorſum procedit, trunco bifido eſt ſimilis, propterea quòd corporis noſtri, alia quidem pars hepate eſt altior, alia verò humilior. Ad eundem modum arteriam, quæ ex corde enaſcitur, cernes protinus imparibus ſectionibus bifariam eſſe diuiſam: altera maiore, quæ fertur deorſum, quòd ibi corpus ſit maius: altera minore, altioribus corporis partibus diſtributa. Simile quippiam prædictis, à cerebro etiam producitur ſpinalis medulla, quæ partibus omnibus quæ ſunt ſub capite, neruos immittit. Nullus tamen neruus neque in oſſa, neque in cartilagines, neque in ligamenta, neque in quaſuis glandulas, quarum duplex natura exiſtit, inſeritur: quandoquidem ſuperuacaneum erat illis motum voluntarium,aut ſenſum tribuere.Nec verò adeps quoque vlla in re neruos deſiderat, quæ ex parte pinguiore ſanguinis per tenues venas affuſa, particulis animantis membranoſis, tenuibus atque ſiccis,inſtar olei pinguis,adhæret,* vt eas videlicet per diuturnas inedias, exercitationes vehemen-

Venam cauam eſſe trunco bifido ſimilem.
Arteriæ magnæ diuaricatio.
Spinalis medulla veluti quidam neruorum truncus.
Neruis partes carentes.
Glandularum natura duplex.
Adeps quibus adhæreat.
Adipis vſus.
Glandulæ ſtatiunt diui-... vaſorū.

tes,atque calores improbos, ocyſſimè reſiccatas, natiua ſua pinguitudine humectet. Glandulæ verò, quæ ſunt veluti ſtabilimentum diuiſionis vaſorum,nullis ſanè ad id neruis indigent,quum nec ſenſum, nec motum voluntarium ad id deſiderent. Quæ autem ad ſuccos animanti vtiles fuerunt comparatæ, quemadmodum venas & arterias nonnunquam perſpicuas, ita & neruos habuerunt, vnius ſenſus gratia.Siquidem ad voluntarium motum obeundum,natura in animalibus vnum genus inſtrumentorum conſtruxit, quos muſculos vocant. Proinde quanquam nerui omnes motum habeant & ſenſum, nulla tamen pars alia,quæ neruos recipit, motu voluntario eſt prædita,ſed ſentit duntaxat: vt cutis, membranæ, tunicæ,arteria, vena, inteſtina, matrix, veſica,ventriculus,ac viſcera omnia,& glandularum ſpecies altera. Quòd verò & ſenſuum organa, neruos ad ſenſum flagitabant, quid opus eſt commemorare? Cæterùm quibus ſenſu exactiori erat opus, iis neruos molles natura tribuit: vt illis quæ motum voluntarium poſtulabant, duros omnes: quibus autem vtraque actione erat opus, neruorum genus vtrunque inſeruit: ad ſenſum quidem,neruum qui pateretur facilius,accommodans: ad motum autem, qui valentius ageret. At neruus mollis ſemper in ipſa ſenſoria inſeritur: durus autem, in muſculos qui ea mouent. Porrò ineſt mollis neruus ventriculo, hepati, inteſtinis omnibus, ac viſceribus, quemadmodum & ex oſſibus omnibus, ſolis dentibus, tum quòd hi,iis quæ ſibi occurrunt, nudi ſint expoſiti, tum quòd ipſos vnà cum lingua ſentire oporteret ſapores atque diiudicare, non aliter quàm cæteras oris particulas. At verò in cutem ipſam à ſubiectis partibus fibræ quædam neruorum perueniunt, quæ ſimul ipſam cum ſubditis corporibus colligant, ſimul etiam ei ſentiendi facultatem ſuppeditant. Soli autem oculi, propter vtilitatis dignitatem, maiores & molliores, quàm vlla alia pars,ſunt neruos ſortiti,quòd videlicet eorum ſenſus ſit aliorum omnium certiſſimus. Quum igitur ſenſus quidem in patiendo ſit:motus autem quo nerui & muſculi mouent, in agendo:optimo ſanè iure ipſi quidem primo videndi inſtrumento in oculo neruus mollis,mouentibus verò ipſum muſculis, durus inſertus eſt. Ad eundem modum & linguæ ipſi natura duo neruorum genera tribuit: alterum quidem molle, quo ſapores diiudicaret: alterum verò durum, quo multiformiter moueretur. Ad autem etiam vtranque, neruum mollem induxit,alióſque duros auribus iis immiſcuit, quæ habituræ motum aliquem erant. Mollium quoque neruorum naſus etiam fuit particeps, & dentes, & totum palatum: nam hæc quoque ſenſu exactiori indigebant. Rurſum nerui optici meatus habent ſenſibiles, per quos ad cerebri ventriculum pertingentes, ad oculos ſpiritus ſenſibilis defluit: quæ etiam cauſa fuit, cur craſſi extiterint. Etenim vbi vterque anterior ventriculus ad latera deſinit,illinc optici nerui exoriuntur, ipséque ventriculorum ceu thalamus, propter illos neruos exiſtit. Ob vehementiam autem actionis, conſiſtentiæ duritiem, atque ſitum rerum motum, cæteris omnibus partibus, quæ ſub facie conſiſtunt, ſuggeruntur nerui duri à ſpinali medulla,præterquàm inteſtinis, viſceribus atque inſtrumentis vocis. Quorum nonnulla quidem, vt cor atque os ventriculi, cum cerebro colligari

Glandulæ neruis præditæ.
Muſculi,voluntarij ſunt motus autores.
Muſculos ſolos voluntario motu eſſe prædicos.
Neruos molles quibus tribuerit natura.
Nerui duri quibus tributi.
Neruus mollis ſemper in ipſa ſenſoria inſeritur: durus,in muſculos illa mouentes.
Dentibus cur inter oſſa cætera, ſolis ſit mollis neruus tributus.
Dentes diiudicare ſapores.
Oculos ſortiti maiores & molliores neruos,quàm vlla alia pars.
Oculorum ſenſum eſſe aliorum omnium certiſſimum.
Senſus in paſſione conſiſtit.
Motus in actione verſatur.
Linguæ duo neruorum genera ineſſe.
Opticis neruis meatus ineſſe ſenſibiles.
Opticorum neruorum ortus.
Nerui duri quibus tribuantur partibus à ſpinali medulla.

oportebat: alia verò, quod propè ipsum sita essent, solóque sensu indigerent, neruos molles habuerunt. Porrò quòd vox principalissima sit omnium animæ actionum (nam cogitationum mentis est nuncia) oportuit eam quoque fieri per instrumenta quæ neruos à cerebro assumerent. Quum igitur larynx sit primum & principalissimum instrumentum vocis, ex tribus quidem constatum cartilaginibus, habens autem in medio sui epiglottidem, ac musculos circiter viginti, ei ferè vsui seruientes, quorum musculorum nonnulli transuersam magis quodammodo, alij obliquam habent positionem, alij denique rectam: sic tamen, vt eorum quidam superne orti, finibus suis infernis partes quasdam laryngis moueant: alij contrà, oriantur quidem infernè, ac superioribus finibus agant: æquum certè fuit, iis qui supernè deorsum feruntur, neruum supernè immitti: eis verò qui sursum ex interioribus partibus, indidem esse neruorum principium, quemadmodum obliquis atque transuersis, etiam secundum positionis figuram. Ac supernè quidem deorsum feruntur, tum ij qui ab osse hyoide ad cartilaginem scutiformem perueniunt musculi, tum qui ab ambobus ad pectus proficiscuntur. Ab infernis autem partibus sursum se attollunt, qui arytænoidem cartilaginem mouent. Recti itaque sunt prorsus quatuor, duo ad obliquum inclinant. Quanquam leuiter etiam obliqui sunt, qui fines inferiores cartilaginis θυρεοειδοῦς, siue scutiformis, cum cartilagine, quæ nomine caret, connectunt. Quin & ij musculi qui trium cartilaginum maximam connectunt stomacho, fibras transuersas, sed in obliquum spectantes, sortiuntur. Atque his certè natura, à sexta coniugatione neruos immittit, quorum alter quidem ad verticem cartilaginis θυρεοειδοῦς, intrò in ipsum laryngem pertinet, alter autem ad transuersos accedit musculos: à quo etiam ad musculos ad pectus porrectos, fines quidam perrumpunt. Duæ itaque sunt hæ coniugationes neruorum, ad positionem obliquam spectantium. Tertia verò est alia eorum, qui ad musculos cartilaginem sursum tollentes perueniunt: quæ quum altius principium postularet, non potuit à sexta coniugatione produci. Quare à cerebro per totum laryngem vtraque parte duo nerui recti extenduntur, vnus ad læuam, alter ad dextram. Quum verò tres supersint in larynge musculorum coniugationes, maximè quidem necessariorum ad vocis generationem, rectam autem positionem habentium, ita vt capita sint infernè, fines autem ipsorum supernè, quibus necessum erat à cerebro per partes inferiores neruos ipsos immitti: natura ex sexta coniugatione, à qua oportuit cordi & ventriculo & hepati neruos etiam distribui, neruos quosdam carotidibus arteriis stabilitos, ad infernam thoracis partem deduxit. Vbi verò peruenerunt illuc, vnde germina arteriæ magnæ exoriuntur, quum aliquam ipsorum partem reuerti ad laryngem esset necesse, duo ab aliis atque à seinuicem separati & diducti, sinister quidem paulò longius progressus, ad radicem maximæ arteriæ se inflexit, veluti circa aliquam rotulam, atque illinc denuò ad laryngem reuersus est. Dextrum autem dorso illius arteriæ impositum, quæ in dextra thoracis parte obliquam positionem tuetur, & à qua accliuis carotis oritur, circa eum angulum natura inflexit, qui fit in ipsius carotidis productione, ac rursus versus laryngem produxit. Quia verò talis inflexio erat lubrica, natura apophysim quandam à sexta coniugatione, ei tanquam manum porrexit. Quæ quidem cum magno neruo eum colligans, flexionem simul & reditum quamtutissimum illi effecit. Portio etiam neruorum quædam à cerebro ad viscera mittitur, exigua quidem ad partes cæteras, magna autem, ad os ventriculi, quòd natura partem hanc fecerit instrumentum appetitus ciborum, ad potum (vt sic dicam) situm, omnium organorum quæ ad alimenti dispensationem facta sunt comparata. Quare natura in id neruum quendam syncerum, & cum nullo duro mistum deduxit. Ex quo portionem exiguam in ipso transitu decidens, stomacho, pulmoni, & asperæ arteriæ illam communicauit. Ex eadem etiam coniugatione syncerum neruum cordi & hepati indidit. Ad alia verò omnia quæ sub diaphragmate, intra peritonæum, ab his quoque neruis pars quædam accedit, non amplius syncera, sed iis neruis qui à spinali medulla oriuntur, permista. Quare partes in quas deferuntur, robur quidem ac vires, ex spinalis medullæ: sensum autem cæteris exactiorem, à cerebri miscella recipiunt. Porrò vbi natura per longum iter neruum est ductura, aut motui musculi vehementi ministraturum, ibi substantiam eius corpore crassiori quidem, cætera autem simili intercipit: beneficio cuius contingit neruo ipsi crassescere atque corroborari. In primos autem eosdemque latos scapularum musculos, qui ab occipitio oriuntur, ac desinunt in dorsum ossium scapularum (quod sursum trahunt) à cerebro magnus neruus inferitur, emergens vnà cum aliis, quos diximus oriri à sexta coniugatione. Maximo enim neruo erat opus iis musculis, non modò propter magnitudinem, verumetiam propter actionis vehementiam, vt qui totam scapulam sursum trahant. Post hos autem nerui commemorabiles, musculis à primo quidem spondylo ortis, in sublimem autem scapulæ partem infertis, à natura sunt dati. Primæ verò productioni musculorum circumagentium caput, à neruis ad magnos musculos vtriusque scapulæ pertinentibus, propago quædam inferitur: deinceps autem à colli spondylis, vt quodque principium ad seipsum trahens musculum vicatim motum efficiat. Quin & musculis duobus qui sunt ad tonsillas, & iis qui ad imam partem hyoidis perueniunt, neruus à cerebro datur. Alia præterea neruorum tenuium coniugatio, quæ à sexta oritur, ad linguæ radicem peruenit. Nullus autem alius à cerebro infra faciem descendit. At à secunda copula eorum qui à collo oriuntur, nerui ad caput ascendunt, duo quidem ex partibus posterioribus, duo autem à lateribus in cutem faciei distributi, atque autem vtranque. Quum autem musculus latus, qui buccas & oris latera mouet, multa principia sortiatur, desinátque in buccas ipsas & labia, os aperiens ad latera, idcirco fibras omnes etiam à colli spondylis recipit, ad eas partes tendentes, & cum eis neruos transuersos maximósque & plurimos. Fibris verò quæ in scapulas & clauim sursum feruntur, nerui minores insunt, qui etiam cum fibris procedunt. Quæ verò ipsius lati musculi partes ab radice aurium per buccas, super

Vox principalissima est omnium animæ actionum.

Vox cogitationis mentis est nuncia.

Laryngis munus & compositio.

Laryngis musculorum situs & positiones.

Recurrentium neruorum ortus, progressus, & reditus.

Os ventriculi est instrumentum appetentiæ ciborum, ob idque à cerebro neruum synceriffimum recipit.

Lati scapularum musculi vnde neruos recipiant.

Latum musculum fibras omnes recipere à colli spondylis.

per muſculum manſorem natæ, neruis vtuntur per foramen excidentibus cæcum; poſitionem habent fibris, quæ ei parti inſunt, ſimilem, & principium propinquius. Quemadmodum autem ad muſculos colli nerui ab inferioribus partibus ſurſum feruntur, quòd ij caput antrorſum moueant: ita & duobus muſculis qui retrò ad dorſum totam ſcapulam contrahunt, iuxta poſticam apophyſim, quam acantham vocant, neruorum principium eſt conſtitutum. Pari modo & reliquos ſcapularum neruos, & eos qui ad coſtas perueniunt, reperias ſecundum ipſas muſculorum fibras diſſeminatos. Nam iis muſculis qui ſurſum feruntur, ex partibus thoracis intercoſtalibus nerui excidentes diſtribuuntur. Qui verò à collo deorſum ad thoracem deſcendunt, iis ſpinalis medulla colli neruos demittit. Quum autem muſculi qui ad epomida ſunt, totum brachium ſurſum tollentes, validum neruum deſiderarent, à regione inter quartum & quintum colli ſpondylum ſita, ex ipſa ſpinali medulla duplicem neruum produxit, quem ad partem epomidos externam ſimul & ſuperiorem extendit, ita profundum vtrunque vt ne appareant quidem. Solet etenim ſecuritatis gratia non ſolùm copulare neruos natura, ſed etiam per interna deducere, quemadmodum arterias & venas. Sic etiam nerui qui ad extremas manus perueniunt, per internam brachij partem, imi ad vlnam vehuntur, prope vlnæ articulationem prætereuntes. Deinde vterque muſculis internis vlnæ occúltatus ad carpum extenditur, ac ſic tandem in digitos diſtribuitur. Tertium præter hos neruum ad externam vlnæ partem deduxit natura, muſculo carnoſiſſimo, qui illic eſt, vſa vice propugnaculi. Maiores enim neruos meritò internis partibus manuum diſtribuit, quòd manuum actiones omnes, per eas nimirum obeat. Differunt autem nerui manuum à neruis crurum, itineris quo feruntur ratione, eò quòd nerui omnes ad manus per internum brachium accedunt: ad crura verò, omnes, præter pauciſſimos, per partes femoris poſteriores deorſum feruntur, à ſacro oſſe, lumborúmque vertebris, propagati: in ipſo autem eorum deſcenſu ad poplitem, obiter diſtribuente neruum natura ſingulis muſculis femoris, prout cuiuſque ratio poſtulat. A poplite autem, per ſuram, quæ tota eſt carnoſa, alios quidem in externam tibiam, alios in internam duxit, alios per mediam ipſam porrexit, muſculis qui illic ſunt, ipſos diſtribuens. Eos igitur qui per internam ſuram feruntur, ad talum ac tibiam occultans, ad inferiorem pedis partem deduxit: illos verò qui per externam, ad talum & fibulam abdens, ad anteriora ſimul & ſuperiora pedis porrexit. Nullum itaque neruum nec ad curuaturam cubiti, nec ad genu & tibiam anteriorem reperias: ſed vbique omnes, in profundo, inter oſſium propugnacula, aut cartilaginum, aut ligamentorum, aut denique carnium, deliteſcentes. At verò per magnum oſſis pubis foramen, cum aliis vaſis, nerui quædam propago penetrans, in internos eos femoris muſculos, qui ab eodem oſſe pubis oriuntur, ad ipſorum capita inſeritur, atque ad ipſum vſque genu deſcendit. Ab illa eadem propagine, cutis tota quæ illic eſt, productiones recipit: quemadmodum certè & à foraminibus quæ ſunt ad os latum, parui muſculi

Muſculi retrò ad dorſum totam ſcapulam contrahentes vnde recipiant neruos.

Epomidis muſculi.

Nerui manuũ & crurum, quo differant.

qui iuxta os ipſum conſiſtunt: tum qui ad anum, veſicam, atque pudendum pertinent: ad hæc etiam membranæ quæ illic ſunt, nec ſecus matrix, & peritonæum, neruos ſortiuntur. Semper quippe ſolet natura, neruos, venas, arterias, à partibus propinquis immittere, modò nihil aliud prohibeat. Quum autem de neruis abundè dixerimus, tempeſtiuum iam eſt ad arteriarum atque venarum diſtributionem tranſire. Eſt igitur vas quoddam maximum quod à ſiniſtro cordis ventriculo, veluti ſtipes enatum, in totum corpus diſtribuitur. Cæterùm vbi primùm à corde emergit, ſtatim in duas partes diuiditur: quarum altera quæ maior eſt, ad ſpinam deflectitur, partibus omnibus inferioribus arterias diſpenſatura: altera verò ſurſum ad caput fertur, & ipſa omnibus quæ ſunt ſupra cor, valorum propagines præbitura. Porrò pars illa quæ fertur deorſum, ad locum productioni ſuæ è directo oppoſitum, fertur: à quo nuſquam declinans tramite, ſed rectiſſima & compendioſiſſima via progrediens, quintum thoracis ſpondylum conſcendit: altera verò pars ſtatim poſt productionem primam, portionem quandam à ſe mittit ſurſum, ad ſiniſtram ſcapulam & axillam: quæ pulmoni inuecta, & membranis fulta, ſurſum vſque ad primam coſtam producitur, nuſquam diuiſa. Illinc autem iam quandam à ſeſe partem mittit ad prima intercoſtalia ſpatia, dein ad hypochondrion ac mammam mittit alteram, quæ toto pectori eſt ſubdita: tum tertiam ad ſpinalem medullam colli, quæ per ſex ſpondylorum foramina penetrat, mittitque etiam obiter muſculis propinquis propagines. Reliquum autem huius arteriæ, in totam manum ſiniſtram, & ſcapulam diſtribuitur. Altera verò maior pars totius arteriæ, maximæ molliſſimæque glandulæ præſidio firmata, vbi in dextrum brachium germen emiſit, ſurſum ad iugulum tendit, quæ & ipſa celerrimè oſſi medio pectoris iungitur. Per quam regionem vena caua & ſtomachus tranſeuntes, hic quidem ſpinæ ſpondylis adhæret, illa autem pectori ſubditur. Ex quo etiam arteriis poſitio comparatur opportuniſſima: vt quum per collum diuiſæ feruntur, arteriæ quidem in profundo ſint, venæ autem ipſis incumbant. Quum autem arteria magna tranſit per thoracis partes infernas, obiter mittit portionem maximam in eos qui illic ſunt ſiti, muſculos intercoſtales: non exiguam tamen in muſculos thoracis externos, quemadmodum & in ſeptum tranſuerſum. Sed nec ventriculum, nec lienem, nec hepar, nec inteſtina, nec renes, præſtiterat arterias aliunde recipere, quàm ab hac ſola maxima, quum primùm ad loca, quæ ſub phrenibus ſunt, peruenerit. * Productio tamen arteriæ, quæ in dextrum renem prorumpit, ſuperiorem habet exortum, quàm ea quæ ad ſiniſtrum tendit, quòd renum poſitio ſit inæqualis. Arteriæ autem quæ ad teſticulos deferuntur, eas ordine conſequuntur, quæ accedunt ad renes. Nam quæ à partibus ſiniſtris proficiſcitur, omnino aliquid perpetuò ex ea quæ fertur ad renem aſſumit: quæ verò à dextris procedit, ſemper quidem ab ipſa magna arteria exoritur: interdum autem aſſumit etiam aliquid ab ea quæ ad renem fertur. Quum autem lac & ſemen ex ſanguine exactè cocto gignantur, quæ abſoluta concoctio fieri citra moram ſanguinis in vaſis ipſis non poteſt: ob eam cauſam, non ſolùm à lon-

Arteriæ magnæ ortus, diſtributióque.

Renum poſitionem eſſe inæqualem.

Lac & ſemen ex ſanguine exactè cocto gignuntur.

ginquo natura venas & arterias ad teſticulos atque mammas porrexit, ſed præterea multipliciter eas, prius quàm inſertaret, inuoluit: diuturnam, opinor, ex eo, cum vaſe ferente, conſuetudinem ipſi materiæ comparans. Sed venæ quidem in hoc ſolo loco inuoluuntur: arteriæ autem, etiam in retiformi plexu. Nutriunt enim hæ ſpiritum animalem cerebri, qui certè multum ab aliis ſpiritibus diſtans, elaboratiſſimo alimento indiget. A magna item arteria, aliæ ſunt, poſt prædictas apophyſes, ad muſculos epigaſtrij: aliæque etiam minutorum vaſorum propagines, in ſpinalem prorumpentes medullam. Quarum pars quidem non contemnenda, per commiſſuras ſpondylorum penetrat in dextros ſpinæ muſculos; pars autem in ſiniſtros diſſeminatur. Quæ germina ſunt neruis qui ab ipſa ſpinali medulla oriuntur, numero æqualia, obducuntúrque tenui meninge, quæ ſpinalem medullam ambit. Ob has igitur productiones craſſitudo ſemper minuitur arteriæ. Porro ad vltimum ſpinæ ſpondylum arteriæ ſubiacet vena, quæ antea ſupra eam ferebatur. Poſtea verò quàm peritonæum prætergreſſæ, in crura diuidendæ erant, rurſus venæ incubuerunt arteriis, quò tutior eſſet ipſarum per crura delatio. A quibus vaſis tranſeuntibus, veſicæ quidem exiguas, magnas verò duplicéſque propagines acceperunt matrices, vt quæ non eas ſolas, ſed fœtum in ipſis matricibus concipiendum, nutrituræ eſſent. Quæ igitur à regione renum in teſticulos perueniunt, vſque ad matricum fundum diſſeminantur. Quæ verò tum ad partes, quæ ad collum pertinent, tum ad eas quæ ſunt infrà, poſt teſticulos, perueniunt, à vaſis quæ ad crura feruntur, productæ ſunt, eodem loco, vnde in maſculis ad virgam accedunt. Ex iis autem locis rurſum vaſa venoſa ſurſum feruntur, quæ propter commercium, cum iis copulantur vaſis, quæ deorſum à mammis deſcendunt. Ab iiſdem locis vna coniugatio exiguorum vaſorum, ad ea quæ ad pudendum pertinent, accedit. Ad vnguem autem natura magnas glandulas diuiſionibus vaſorum veluti fulcimentum, & aduerſus iniurias externas operimentum, indidit. Vbi igitur arteria magna quæ ad ſupernas partes perreptat, iis quæ in thorace ſunt, diſtribuit propagines, quod ex ea reliquum eſt, vna ſcilicet vtrinque arteria, ſurſum ad caput fertur. Quorum productiones vaſorum, omnes faciei & colli partes contexunt. Ex eis autem quæ in ſcapulas diuiduntur, dorſales muſculi ſuas recipiunt propagines. Ab iis etiam ipſis, quum primùm ad collum extra thoracem iam emicuerint, feruntur germina per foramina cuiuſque ſex primarum vertebrarum, quæ ſunt ad latera, vſque ad caput. Verùm qua parte neruis qui à ſpinali medulla proficiſcuntur, exortus eſt, eadem certè ab arteria & vena, quædam exigua propago in ſpinalem medullam inferitur. Finis autem vaſorum, quæ ſurſum ad caput vſque feruntur, poſtquam egreſſus primum eſt ſpondylum, bifariam diuiditur: atque altera quidem parte ad cerebrum poſterius intrò fertur: reliqua verò ad muſculos articulo capitis circunfuſos diſſeminatur, finibus vaſorum quæ in tenui meninge ſunt locata, ſeipſum coniungens. Nam muſculos qui ſunt in ſuperficie, & cutem, vaſorum propagines quæ in ſcapulis ſunt, contexunt. Nuſquam enim in corpore vllum reperias muſculum, qui vena & arteria careat. Iam verò arterias quæ in axillis ad manus diuaricantur, validis quibuſdam glandulis natura (vt non facilè rumperentur) iuxta diuiſiones corroborauit. Eſt præterea iugum arteriarum carotidum, quod fertur ſurſum rectum ad caput, in profundiſſimis colli partibus abditum. Cuius quidem vtraque arteria quum diuidatur bifariam; & altera ſanè pars retrorſum, altera verò magis antrorſum vergat, rurſum harum vtraque in duas alias diuiditur. Deinde altera pars eius quam antrorſum tendere diximus, ad linguam accedit, & internos maxillæ inferioris muſculos. Altera verò magis quidem in ſuperficie, quàm illa, eſt locata: magnis tamen & ipſa gladulis tecta, ſurſum ad interiora aurium, vſque ad temporalem muſculum, fertur: ibíque diuiditur, atque à poſterioribus ſurſum vſque ad verticem tollitur. Reliqua verò arteriæ carotidos pars, quam retrò magis ferri dicebam, diuiditur & ipſa in duas partes maximas. Quarum minor, retrò magis ad baſim cerebelli aſcendit, magno ac prælongo ipſam excipiente foramine, quod eſt in fine ſuturæ labdoidis. Reliqua verò, anterioribus partibus per foramen quod oſſi lapideo ineſt, ſurſum fertur & ipſa, ad plexum retiformem, qui toti baſi cerebri ſubiacet, & ex memoratis arteriis texitur. In cerebrum autem ipſum, arteriarum haud exiguum iugum aſcendit, ex quo plexus χοροειδὴς, qui eſt in illius ventriculis, gignitur. Vt verò ſummatim dicam, natura in facie & toto capite, arterias quidem quamplurimas cum arteriis, venas autem cum venis, tum à dextris ad ſiniſtra, tum ex ſiniſtris ad dextra; tum à poſteriore parte ad anteriorem, & rurſus ab * anteriore ad poſteriorem, & ab externis intrò, & ab internis foras ducens, committit. Commiſcentur autem arteriæ venis, & venæ arteriis, & vtraque hæc neruis, & his ambobus nerui, in toto animalis corpore. Etenim cuiuſque partis arteriæ & venæ ſunt omnino ſenſus expertes, ſiue illas frangere velis, ſiue vrere, ſiue incidere: id quod cognoſces, neruis eiuſdem partis vinculo exceptis. Inferunt autem ea vaſa in partes ſibi circumuicinas, tenues quaſdam propagines: venæ quidem numero interdum quamplutimas, & magnitudine inſignes: arteriæ autem, tum pauciores, tum mole inferiores: mittunt tamen & ipſæ. Cauſa huius eſt, quòd partes omnes alimento indigent, calidæ, frigidæ, duræ, & molles. Vt autem caloris natiui modus ad vnguem ſeruetur, non amplius ſimiliter omnes poſtulant. Nam partes naturali temperamento frigidæ, vel ſi ad vltimum aliquando frigiditatis peruenerint, ſuſtinent tamen & viuunt, & rurſus ſine dolore, priſtino calori reſtituuntur. Quare ſine arteriis venas quaſdam reperire licebit: ſed arteriam nullam ſine ſua coniuge vena. Côiugem autem intelligo, quæ propter eundem vſum extiterit. Quum igitur nutriri corpora ſit neceſſe, quòd ea vacuentur, alimentum ſit æquale eſt neceſſe, copiæ ſubſtantiæ effluentis. Defluit autem plurimum à calidis, mollibúſque corporibus, & iis quæ aſſiduè aut vehementer mouentur: minimum verò à frigidis, atque duris, & quæ moderatas obeunt actiones. Frigus enim corpora denſat, cogit, conſtringítque, ac prohibet ſubſtantiæ defluuium.

Plexus vaſorum circa teſtes & mammas, cuius gratia ſit factus.

Retiformis plexus.

Arteriæ nutriunt animalem ſpiritum cerebri.

Arteriæ ſubiacet vena circa vltimum ſpinæ ſpondylum.

Matricis vaſa.

Inguinū glandulæ quorſum productæ fuerint.

Muſculū nullum deſtitui arteria, nec vena.

Glandularum vſus.

Carotidum arteriarum diuiſio, proceſſúſque.

Retiformem plexum eſſe tori baſi cerebri ſubditum.

Plexus χοροειδὴς.

Complicari inter ſe omnia inſtrumenta in corpore.

Senſu deſtitutas eſſe arterias & venas.

Alimento omnes partes indigent.

Arteriam nullam reperiri ſine ſua coniuge vena.

Alimentum debet æquale eſſe copiæ materiæ effluentis.

Effluxum quæ corpora maiorem, & quæ minorem patiantur.

defluuium. Calor autem contrà; corpora rarefacit, liquat, tenuat, & digerit. Rurſus, quod ad ipſam ſubſtantiam attinet, quæ durior quidem eſt, & lapidea, permanens eſt, nec facilè diſſipatur: quæ verò humida & mollis, celeriter quidem à calore in halitus ſoluitur, eóque citò exhalat, ac perit. Pulmoni igitur omnia inſunt, quæ ad celerem vacuationem pertinent: nam & molliſſimus, & calidiſſimus eſt, motúque agitatur perpetuo. Oſſibus verò inſunt, veluti ex diametro, cum eo pugnantia, etenim frigida ſunt & dura, bonamque totius vitæ partem quieſcunt: ob quas nimirum cauſas perdurat ipſorum ſubſtantia, neque ſoluitur facilè. Ne igitur mireris, ſi iis natura iuſtiſſimà exiguas adeò tribuit venas, vt ne claré quidem cernantur: pulmoni verò, vena maxima ſit à corde implantata. Duas itaque partes inter ſe comparaui, quarum altera quinem plurimo, altera verò pauciſſimo alimento indiget. In medio autem harum ſunt reliquæ omnes, quarum aliæ quidem magis, aliæ verò minus vacuantur, nutririque poſtulant. Nuſquam autem vena ab arteria relinquitur: ſed vbi vas arterioſum videris, ibi neceſſum eſt venam etiam adeſſe: paucis tamen venis in corpora, quæ ad cutim pertinent, ſine arteriis diuiſis. Porrò quà vena caua primùm fertur ſurſum à gibbis hepatis, iam inde propagines magnas ad ſeptum tranſuerſum mittit. Vbi verò ipſum cor attingit, ibi eam quæ octo coſtas vtrinque alit, producit. Quemadmodum autem in cruribus, ita etiam in externis & anterioribus brachij partibus, natura ſine arteriis proprias diſſeminauit venas per ſuperficiem. Et quemadmodum ipſum brachium & crus vena vna abundat, ita in ſuperficie colli altera vena iugularis ſine coniuge cernitur.

Frigoris opera. Caloris opera.

Pulmoni omnia ineſſe, quæ ad celerē euacuationem pertinent.

Oſſium ſubſtantiam non ſolui facilè.

Venam nuſquam ab arteria relinqui.

Venæ abſque arteriis.

GALENI PERGAMENI
De vſu partium,
LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

At verò partis actio, ab eiuſdem vſu differt: quòd actio quidem motus actiuus ſit: vſus verò nihil aliud exiſtat, quàm aptitudo ad vtendum. Porrò dixi actionem eſſe motum actiuum, quòd plerique motus fiant patiendo, quos ſanè paſſiuos nuncupant: qui tum partibus quibuſdam accidunt; quum ab aliis mouentur. Atque is motus ſanè ineſt oſſibus, quæ in brachiis & cruribus ſunt, ſitque à muſculis illa mouentibus. * Cæterùm ſi ad primum mouens (quod eſt princeps animæ facultas) ipſos muſculos compares, rationem inſtrumenti habebunt: ſi verò ad id os quod mouent, non modò hanc; ſed opificis etiam rationem ſortientur. Idcirco prima vtilitas animalibus ab actionibus ipſis accedit, ſecunda à partibus. Nullam ſiquidem partem propter habere cupimus. Superuacanea quippe eſſet; ſi actione eſſet orbata, & abſcindenda potius, quàm optanda. In omnibus autem animalium partibus, vnà cum actione ipſarum, vſus etiam adeſt coniunctus: quemadmodum, exempli gratia, videre eſt in elephanti proboſcide, qua parte, etſi aliquando ei mihi viſa fuerit ocioſa, animal tamen ipſum, ceu manibus quamaptiſſimis, vtitur: ac per eam etiam, perforata quum ſit, veluti per nares quaſdam reſpirat. Sunt igitur in vniuerſum opera naturæ admiranda, quæ præter partium omnium æqualitatem, actiones etiam exhibuit, ac præterea ſtatim vt fuit genitum animal, ipſum earum vſum edocuit: ac breuiter, non ſolùm proportionem omnium membrorum extrinſecus, more ſtatuariorum, ſed in profundo etiam ſeruauit. Siquidem Polycletus canonem illum ſuum tam celebrem affabrè faciens, naturá eſt imitatus, in quibus potuit eam imitari. Potuit autem in ſolis externis partibus, in quibus artem conſiderauit. Sunt itaque opera naturæ digna quæ ſuſpiciantur: cuius nimirum arte & induſtria, ex multis omnia ferè optimè fiunt: quum tamen à fortuna ipſa, ex innumeris contingat fortè fieri rectè vnum tantùm, aut alterum. Quis igitur ex ortu & ſtructura animalium non ſtatim concipit animo, mentem quandam eſſe, quæ vim habeat admirabilem, quæque terras omnes peruadens, in omnes orbis partes extenditur? Vbique certè animalia procreari videas; quæ conſtructionem habent dignam admiratione. Quanquam quænam vuiuerſi pars ignobilior eſt terra? Attamen mens quædam cernitur ad ipſam à corporibus ſuperioribus perueniſſe: quæ ſi quis contemplatus fuerit, ſtatim ſubſtantiæ pulchritudinem admirabitur: primùm ac maximè ſolis: poſt ipſum, lunæ: deinde ſyderum: in quibus par eſt, quantò corporis ſubſtantia eis eſt purior, tantò etiam mentem inhabitare, quàm in corporibus his terreſtribus, & meliorem & perfectiorem. Quum enim in limo, in colluuie, in paludibus, in plantis denique ac fructibus putreſcentibus, animalia gignantur: quæ mirificas conditoris vires oſtendunt, quid de corporibus ſuperioribus eſt putandum? Licet autem * ratiocinatricem quandam naturam, etiamnum vel in ipſis hominibus cernere, ſi Platonem, Ariſtotelem, Hipparchum, Archimedem, & complures alios contempleris accuratiſſimè. Si igitur in tanta colluuie (quo enim alio nomine quis appellet id quod ex carne, ſanguine, pituita, ac bile vtraque eſt conflatum?) mens gignatur adeò eximia & excellens, quantam eiuſdem putandum eſt eſſe excellentiam, in ſole, luna, aliiſque etiam ſyderibus? Mihi quidem dum hæc mecum voluto, non exigua quædam mens talis, per ipſum etiam nos aërem ambientem, eſſe extenſa videtur. Fieri enim non poteſt, quum lucis ipſius Solis ſit particeps, quin vim etiam ab ipſo aſſumat. Quæ omnia qui exquiſitè perpenderit, tum ſapientiam opificis, tum humanæ mentis prærogatiuam intelliget: ac denique hoc opus de vſu particularum, quod prius deſpiciebat, tanquam exiguum, perfectiſſimæ theologiæ verum principium conſtituet, quæ theologia multò eſt maior atque præſtantior tota medicina. Idcirco non ſoli medico, opus de vſu partium eſt vtile, ſed multò certè magis philoſopho, qui totius naturæ ſcientiam ſibi comparare ſtudeat, * circa cuius indagationem nos conſeneſcere oportet. Nec verò in ſolo homine videre eſt ipſam ſummá artem naturæ, ſed quodcunque animal diſſecare velis, parem in eo induſtriam opificis, & ſapientiam reperies. Et quantò ipſum minus fuerit, tantò maiorem tibi excitabit admirationem. Quod declarant opifices, quum in corporibus paruis, aliquid magnum ſculpunt: quemadmodum, is qui nuper in annulo exiguo Phaëtonta quatuor inuectum equis ſculpſit, ſpectaculum

Actio partis, eſt motus actiuus. Vſus partis, eſt aptitudo ad vtendum. Motus paſſiui qui.

Vtilitatē primam animalibus ab actione accedere, ſecundā à partibus. Partem nullā propter ſeipsā habere cupimus. Partiū actioni ſemper etiam vſum eſſe coniunctum. Elephantum vti proboſcide tanquam manibus ac per eam reſpirare.

Polycletum in canone ſuo illo celebri, ſuiſſe imitatū naturam.

Fortunam rarò quicquam rectè operari.

Terræ inferiorem eſſe vim ſuperiorum corporum.

Mentem habitare in ſyderibus tantò meliorem & perfectiorem, quàm in corporibus his terreſtribus, quantò ſubſtantia illorū eſt purior.

Ratiocinatricē naturam ineſſe hominibus.

Diuinam mētem eſſe extenſam per aërem, arbitratur Galenus.

Opus de vſu partium eſſe conſtituendū perfectiſſimæ theologiæ verum principium, quæ longè medicina eſt maior. Opus de vſu partium philoſophis eſſe longè vtiliſſimum.

ſtaculum certè incredibile. Quanquam horum nihil ſtructuram cruris pulicis ſuperabat. Quum ig tur tanta opificis ars veluti auctarium atque parergon quoddam in tam abiectis animalibus eluceſcat, quantam eius vim ac ſapientiam, in præſtantioribus ineſſe putabimus? Vnum igitur ex hoc opere ac maximum, non vt medicis, ſed vt naturæ ſtudioſis, hoc nobis accedit commodum, nempe facultatis (quæ ineſt conditori) cognitio. Secunda autem vtilitas, eſt ad affectus partium, quæ intus in alto corpore deliteſcunt, cognoſcendos: quam ad rem, actionis cognitio magnum habet momentum. Quandoquidem qui iam exploratum habet, quod actio crurum eſt ambulatio, ſi quem viderit qui ambulare non poſſit, ſtatim iudicat partem cruris aliquam eſſe affectam. Sed quemadmodum in actionibus, ita & in vtilitatibus res ſe habet. Vt enim ambulatio tollitur, ſi nerui ac muſculi qui cruribus inſunt, affecti fuerint: ita tolletur, ſi os aliquod fuerit fractum, aut ſua ſede dimotum. Si verò neſcimus, quòd per oſſa cruribus innitamur, haudquaquam ſcire poſſumus, quòd oſſibus læſis animal etiam lædatur. Eóque modo, fit vt ad cognoſcendum quænam pars ſit affecta, non minus conferat vtilitatum quàm actionum cognitio. Eadem eſt ratio & de futurorum præcognitione. Nam qui affectus inſunt cruribus incurabiles (vt luxationes quæ cum vlcere incidunt, aut peruerſiones coxendicum) inſanabilem in futurum tempus ſignificant ambulationis noxam. Tertia, præter prædictas, huius operis vtilitas eſt aduerſus ſophiſtas, qui nobis non concedunt criſes morborum à natura fieri, quíque ipſam vllam animantium habere rationem pernegant. Iam verò in partibus quibuſdam ſcindendis, aut circuncidendis, aut abſcindendis, quemadmodum & in eximendis ſagittis, vel iaculis, qui partuim vtilitates probè caluerit, præſcribet quasnam audacter & ſecurè, quàs ve trepidè & cautè incidere oporteat. Hæc itaque tot ac tanta huius, quod ad vmbilicum iam perduximus, operis commoda, liber iſte, veluti bonus quidam ἐπῳδός, explicat.

Commoda quæ opus hoc de vſu partiũ conciliet nobis.

Actionis cognitio plurimum confert ad cognoſcendos affectus partium, quæ in alto corpore deliteſcunt.

Vtilitatum nõ minus quàm actionum cognitio confert ad cognoſcendam affectam ſedem.

Luxationem cum vlcere eſſe incurabilem.

Criſes morborum fieri à natura.

Vtilitatis partium cognitio, chirurgos facit intrepidos.

ILLVSTRIS

ILLVSTRISSIMO, AC GENEROSISSIMO VIRO, DOMINO,

DOMINO FERDINANDO, COGNOMENTO A MENDOZZA,

LITERARVM PATRONO, ANDREAS LACVNA, Sec. Doct. M. Miles Sancti Petri, S.

COMMENTARIOS Galeni de placitis Hippocratis & Platonis à me, haud ita pridem elaboratos, atque (vt ita dixerim) ad meliorem frugem redactos, multis de caussis adductus sum, tibi vt dicarem, Ferdinande generosissime. Primùm, quòd rationi esse consonum ducerem, vt aliquantulus ad te rediret mearum meditationum fructus, qui fouere indies illas atque prouehere non desinis. Dein, quòd te conspicerem diuino quodam affectu præditum, sapientiæque ardentissimo amore inflammatum, diu noctúque, ipsi Philosophiæ incumbere, eíque nauare, haud instrenuam operam: ac proinde eorum philosophorum dogmata fore tibi non minus accepta, quàm tuis studiis apta, sperarem. Quocirca vt officium meum obseruantiámque erga T. Dignationem testarer, simúlque lucubrationibus meis conciliarem patronum optimum (qualem hac virulentissima ætate omnes ingenuæ artes & disciplinæ desiderant) non alia fieri posse ratione apud me existimaui, quàm si nominis tui Præfatione illustratum, id ipsum laboris quod est, ederetur in lucem. Tuum igitur est: Vir Clariss. hasce vigilias nostras neutiquam pœnitendas, vultu hilari in tuos sinus excipere, exceptásque contra viros malè feriatos defendere: vt verè sis id quod diceris, Philantropos, μισοπόνηρος philalethes, φιλόσοφος. Vale. Venetiis, XII. Kal. April.

GALENI PERGAMENI *De Hippocratis & Platonis placitis,*

LIBER SECVNDVS.

Nam primus desideratur etiam in Græco exemplari.

Animum delitescere in corde, quibus Chrysippus rationibus nitatur probare.

PORRÒ Chrysippus his friuolis assumptionibus, animam rationalem delitescere in corde persuadere conatur, quòd dum animi sententiam exprimimus, atque indicantes nosipsos, hanc vocem, Ego, proferimus, in priori syllaba, E, os & mentum inferius veluti ad pectora deducamus: quódque etiam manum interdum admoueamus pectori, similiter indicantes nosipsos: vt cùm dicimus, mihi hoc conuenit. Cæterùm quòd etiam nasum similiter homines quandoque attingunt, dicentes, mihi hoc da, tametsi in eo anima non resideat, omnino esse oblitus videtur. Cur autem, dum concedimus aliquid annuentes capite, in quam partem ipsum flectimus, in illa principium animi esse potius ostendimus, quàm in ea quæ mouetur? Etenim quæ primum in nobis mouetur particula, dum annuimus, eam nimirum probabilius est animæ principium in se continere, quàm aliarum vllam, ad quam motu perfertur: vt interim illos homines non commemorem, qui capite renuunt, cùm assentiuntur. Oportebat itaque ab ipsa rei substantia, quam tractabat, Chrysippum orsum, tum per conuenientes, tum per proprias assumptiones inuestigare. Nam quæ demonstrationes ab ea rei substantia recedunt, vt minimè scientificæ sunt, sic eas aut exercitatorias probabilésve, siue dialecticas, aut rhetoricas, aut denique sophisticas nominaueris. Ac traditum sanè à veteribus de singulis est: de sophisticis quidem, in elenchis: de rhetoricis autem, in rhetoricis artibus: in topicis, de dialecticis: sicut in libris de demonstratione (quæ dicuntur secunda analytica) de scientificis: in quibus omnibus, qui rectè demonstraturus est, sese oportet exerceat. Quia igitur propositum est nobis considerare, num animæ principatus in corde consistat, omnia quæ cordi insunt, & à quibus demonstrationes desumi possunt, dinumeremus. Cordi sanè insunt, situs, magnitudo,

Animæ sedem existimari debere particulam, quæ primò, dum annuimus, mouetur.

Assumptiones propriæ, substantialésque.

Secunda analytica.

Cordi quæ insunt.

Cordis ſitus, poſitióque.

magnitudo, plexus, conformatio, diſpoſitio, & motus. Situm autem eſt cor, thoracis quidem ratione, quodammodo medium magis: totius verò animantis reſpectu, tantò ſuperius mediis partibus eius quantò ab vmbilici regionibus (quæ ad amuſſim ſunt mediæ) diſtat. Verſus ipſam etiam arteriam aſperam, per quam reſpiramus, ita quodammodo ſitum eſt, vt per medium pulmonem ei committatur. Nam ex ſiniſtro cordis ventriculo arteria quædam venoſa in pulmonum fibras diſſeminatur, ad cuius quidem numeroſas propagines, fines aſperæ arteriæ perueniunt, quæ & ipſa in totum viſcus ſimili diſtribuitur modo, quo arteria venoſa. Quinetiam iuxta pulmonem ita locatum eſt cor, vt extrinſecus ab eo vndiquè contegatur. Verùm neque ex ſitu, neque ex communione cordis cum illis partibus, licet eius quod petimus ſcientificum vllum argumentum diſcere: quandoquidem nondum per ea colligitur, cor ſenſus motúſque volūtarij principium eſſe: quemadmodum neque etiam quòd cor vocis opifex ſit, qualis eſt quorundam ſententia. Etenim vocis inſtrumentum & primum & peculiare, eſt ſumma pars gutturis, quam Græci larynga vocant. Si igitur infra ipſum aſperam arteriam incideris, non amplius animal vociferari audies, etſi reſpirare ipſum ſine impedimento, etiamnum videas. Iam verò thoracis muſculos, vnà cum iis qui in abdomine ſunt, quum animal vocem molitur ædere, vehementer extendi conſpicies, corde nullam nouam inſuper actionem interim acquirente. Non itaque iam ſpiritus qui ab imo ſurſum effertur, priuſquàm ab ipſo concinnetur larynge, vocis habet ſpecimen, ſed ſolius tantùm ſibili. Icta autem à ſupremi aſperæ arteriæ finis cartilaginibus, veluti plectris quibuſdam, efflatio hæc, vox efficitur. Cæterùm compoſita eſt ſumma guturis regio, larynx dicta, ex tribus cartilaginibus quas complures muſculi mouent, tanquam motus voluntarij inſtrumenta. At muſculi, vt ipſi moueantur, neruos à cerebro orientes requirunt. Ex quibus ſi aliquem fune interceperis, diſſecuerisve, ſtatim immobilem illum muſculum reddes, in quē inſeritur neruus: immobile etiam animantis membrum, quod prius à muſculo mouebatur, quàm neruus eſſet inciſus. Ac fit quidem ab aliis inſtrumentis, muſculisque & neruis, inſpiratio libera, qualis ſanis adeſt nullo forti motu agitatis: ab aliis autem violenta, quam efflationem appellare ſolemus: ad quam perficiendam videbis omnes ſcapularum particulas ſimul attolli. Eſt tamen primum vocis inſtrumentum larynx, ac tum eius motores muſculi, neruique à cerebro in muſculos ipſos demiſſi: deinde lingua, quæ non vocis modò, ſed loquelæ etiam inſtrumentum exiſtit. At verò pulmo, à thorace motus, diſtentus quidem, externum aërem, id quod eſt inſpiratio, attrahit: contractus autem, eundem in aſperam arteriam, atque in os ipſum, extrudit: quod opus eſt expiratio. Atqui, ſi vox ab eo, qui in corde eſt ſpiritu, fieret, non aboleretur ſtatim, neruis quibuſdam vel in collo, vel in capite ſectis: multóque minus aut cōtuſo aut vulnerato cerebro, aut ſpinali medulla diſſecta: ſed potius oblæſo corde, id quod non accidit. Etenim ſi nudaueris cor, contuderisque ipſum atque depreſſeris, nec voce, nec ſpiratione, nec vlla prorſus voluntaria actione impediri animal cernes. Quòd ſi minimè perforaueris concauitatem thoracis, licebit tibi etiam

Vmbilici regionem in toto corpore eſſe ad amuſſim mediam.

Aſpera arteria.

Arteria venoſa iungit cordi pulmones.

Larynx eſt primum inſtrumentum vocis.

Thoracis muſculi.

Abdominis muſculi.

Vox qua ratione efficiatur.

Larynx ex tribus cartilaginibus conſtat.

Muſculi motus voluntarij inſtrumenta.

Neruos produ-ctos à cerebro, largiri ſuum muſculis motum.

Inſpiratio libera.

Inſpiratio violenta.

Lingua, vocis & loquelæ inſtrumentum exiſtit.

Inſpiratio quid.

Expiratio quid.

Corde nudato & contuſo, nulla prorſus voluntaria actione impediri animal.

vniuerſum ac ſemel cor ipſum eximere, illæſis voluntariis actionibus: id quod in nonnullis ſacrificiis contingit, in quibus animantia cernuntur, corde iam aris impoſito, non reſpirare tantùm, aut clamare fortiter, ſed etiam fugere, quouſque perfuſione ſanguinis commoriantur. Cerebrum autem oſſibus ſi detexeris, aut quencunque ipſius ſinum compreſſeris, non mutum duntaxat, ac protinus ſpirationis expers efficies, ſed etiam omnino ſenſu, omnibúsque arbitrariis actionibus animal ipſum priuabis. Porrò taurus, quibus ſpinalis medullæ origo iuxta primam vertebram diſſecatur quotidie, ſimul cum ſectione ipſa, motus, reſpiratio, & vox exoluuntur illæſo motu cordis & arteriarum: quòd ipſa pulſandi vis, à cerebro non deſcendat. Vt enim pulſatio ipſa motus alterius generis eſt, ſic etiam principiorum alterum non indiget altero. Quare neque reſpirationis, neque vocis, cor exiſtit principium: tametſi propter illud maiori ex parte contingat fieri reſpirationem. Argumenta autem Zenonis, Diogenis Babylonij, & Chryſippi, quibus freti, in corde rationalē animam habitare, ab eóque emitti vocem contendunt, in hoc vnum ferè conſpirant omnia: Vnde vox ac ſermo eliditur, illic neceſſum eſt fiat ratiocinatio, intelligentiáque, & meditatio omnis, ibidemque etiam mens deliteſcat. (Eſt enim ſermo veluti mentis nuncius, qui ex ea procedit: nec alia exiſtit vocis origo, alia animæ pars præcipua) Atqui vox & ſermo, qui vox articulata eſt, à pectore proficiſcuntur, cùm per aſperam emittantur arteriam, id quod non fieret ſi à cerebro emitterentur. Mens igitur & omnes eius actiones, in pectore, ac præcipuè circa cor, non in capite, deliteſcunt. Quæ quidem argumentatio facilè redargui poteſt. Primò ſiquidem, dum ſitus obſeruantes propinquitatem, aiunt, ſi ex cerebro ſermo oriretur, non per aſperam arteriam procederet, perperàm hallucinantur: cùm nimirum mens ipſa, aut voluntas (ſiue eam in cerebro, ſiue in corde poſueris) quælibet inſtrumēta, etiam longiſſimè ſita, actutùm mouere poſſit nihil ex interuallo, ad celeritatem, impedimenti recipiens. Vt enim nullum ſenſibile tempus eſt, interea dum particula vulneratur, & ipſum animal ſentit: ita nec interim dum homo reſpirare aut loqui vult, atque ipſam actionem obit. Quare nihil prohibet, quò minus voce per aſperam arteriam emiſſa, cerebrum motus aſperæ atteriæ ſit cauſa. Falluntur etiam ſecundò, ſermonem procedere ex mente dicentes. Sermo quippe, aut vox ſignificatiua, à mente (quemadmodum voluntaria omnia) non tamen ex mente ſed ex ſummo gutture, quod larynx dicitur, proficiſcitur. Prius autem nondum vox, id quod effertur, extitit: ſed materia quædam vocis (quam efflationem aut ſibilum vocamus) ex aſperis atteriis profecta, quarum nulla cor attingit: id quod certè ſenſui manifeſtum cùm ſit, fidem ex ſeipſo facit. Ergo non dicemus, vt illi, vnde ſermo emittitur, illic etiam ratiocinationem fieri: ſed, à qua parte ſermo emittitur, ſecundum illam quoque, & in illa fieri ipſam ratiocinationem, quæ principis animæ eſt actio. Licet nanque pro mente, principem animæ partem dicere, ſicuti & dominantem, imperantem, præſidentem, ratiocinantem, atque intelligentem. Iam verò cùm tria vaſorum genera, venæ ſcilicet, arteriæ, & nerui, cerebro cor connectant: ſi primum quidem ea in

Corde iam aris impoſito, animantia reſpirare, clamare, & fugere.

Cerebro detecto oſſibus, aut compreſſis eius ventriculis, quænam accidant.

Cor neque reſpirationis, neque vocis principium eſt.

Animæ ſedem in corde eſſe, quibus argumentis probabant veteres.

Mentem, vbicunque ea ſit, quælibet inſtrumenta, vel longiſſimè ſita, ſubitò mouere poſſe.

Sermo à mēte, non ex mente, ſed ex ſummo gutture proficiſcitur.

Ratiocinationē eſſe principis animæ actionem.

Mentis nomenclaturæ.

Cor per quæ vaſa cerebro connectatur.

ſuperiori & inferiore ceruicis regione funiculis exceperis validis, ne ſanguinis perfuſio magna ſequatur: dein autem, vinculorum medium ſecueris: videbis planè, ipſis quidem neruis qui iuxta arterias conſiſtunt inciſis, ſtatim obmuteſcere animal, illæſis aliis vniuerſis actionibus: arteriis autem ſolis aut ſectis, aut interceptis, minimè reddi animal mutum, priuari tamen pulſu omnes quæ ſupra vulnus aut vinculum ſunt, eius particulas: iis quæ infrà conſiſtunt, ſemper eodem modò pulſantibus: venis denique aut inciſis aut interceptis, nullã manifeſtè aboleri functionem.

Cor ad pulſuum motum non eget cerebro. Cerebrum nõ eget corde, vt ſentiat & moueatur animal.

Vnde liquidò conſtat, neque cor, ad pulſuum motum cerebro egere: neque cerebrum corde, vt ſentiat animal, operetúrque pro voluntatis imperio. Porrò ſi intelligendo, diſcendo, docendóue, nullus inſignis motus in corde apparet: in omnibus autem perturbationibus is manifeſtè innoteſcit (quod etiam Chryſippus confirmat) clarum vtique euadit, ratiocinatricem animæ facultatem non eſſe in corde: irrationalem autem, & affectibus obnoxiam, in ipſo comprehendi.

Animam irrationalem, affectibúſque obnoxiam, in corde comprehendi.

Os ventriculi veteres cor nominabant.

Os ventriculi quibus præcipuè irritetur.

Cæterùm qui per cardialgiam cor dolere autumant, vocis æquiuocationem non ſentiunt, qua nimirum os ventriculi veteres cor appellabant. Quæ pars cùm ab acribus humoribus irritatur, tali ſenſu triſtitiæ afficitur: id quod maximè iis contingere ſolet, qui impendiò diutius à cibo abſtinuerunt, præcipuè poſt exercitationes vehementes. Nam exercitatis valentius, in ventriculo flaua bilis colligitur, à qua morſi, cardialgia laborant.

Cardialgia.

Ad hæc autem, etiam ſi conceſſerimus, cor primum omnium particularum formari: non ob id tamen inferre oportebit, cor initium facultate exiſtere, ſed ſecundum generationem. Quòd autem cor primum omnium particularum moueri incipiat, atque vltimum ceſſet, oſtendit quidem, id motus initium eſſe, non tamen omnis, ſed ſolius qui in pulſibus eſt: qui genere à voluntario differt, cuius cerebrum origo exiſtit. Quòd ſi nobis obiiciant: in corde copiam neruorum conſpici: reſpondebimus, non neruos, ſed neruoſa quædam eſſe corpora in corde, quæ ſpecie ſolùm neruis reſpondent, non actione & vſu. Dicunt præterea, in corde conſiſtere nutritionis animalium originem, ac proinde in eo vim ratiocinatricem eſſe debere. Verùm in vtroque mentiuntur lemmate.

Nutrimenti principia.

Meſeraicas venas primum conficere ſanguinem.

Cauam venam ſuggerere alimentũ vniuerſo corpori.

Nam primum nutrimenti principium ſunt os, ſtomachus, & ventriculus: alterum, meſeraïcæ venæ, in quibus primis fit ſanguis: tertium iecur ipſum: quartum poſt iecur, vena caua, in qua prima purus à recrementis ſanguis relinquitur: ab hac enim, quemadmodum aliæ omnes animalis particulæ, cor alimentum recipit. Sed nec ſi cor nutritionis eſſe principium admitteremus, conſequens eſſet, in qua parte id genus principium eſt, in eadem ratiocinatricem facultatem haberi. Præterea vbi aiunt, vnde ſpiritus ſuggeritur, ibidem eſſe animæ principatum: cogimur id concedere ſi quidem de animali ſpiritu intelligant.

Spiritus vitalis à corde naſcitur.

Vbi verò poſtea ſubdunt, ex corde ſpiritum ſuppeditari, vitalem quidem fatebimur, animalem autem non item.

Spiritus naturalis.

Quòd ſi neutrum horum ſpirituum intelligere ſe fateantur, ſed naturalem, qui ſicco humidóque alimento proportione reſpondet, audient dicentem Hippocratem: principium alimenti ſpiritus, os eſt, naſus, aſpera arteria, pulmo, ac reliqua perſpiratio: quibus ſanè inſtrumentis initium motus à capite nos tranſmitti fatemur.

Principium alimenti ſpiritus.

An verò animæ ſubſtantia ſit euaporatio ſiue ex alimento, ſiue ex ſpiritu, hac de re nihil ad præſens in dubium vertimus, ne per omnia Diogeni videamur infeſti eſſe, qui ſanguinem eſſe animam, vt Empedocles & Critias, exiſtimauit.

Animam eſſe ſanguinem qui putarint.

GALENI PERGAMENI

De placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER TERTIVS.

QVòd ſanè neceſſarium exiſtat, non ſolum medicis, ſed philoſophis etiam noſſe, quot genere ſint, & quales ſecundum ſpeciem ſingulæ, quamque potiſſimum animantis particulam occupent, facultates corpus noſtrum regentes, primo libro demonſtratum à nobis eſt.

Sumptionum differentiæ ſunt quatuor.

Secundo autem, de ſumptionum differentiis ſermonem habui: quæ quidem in vniuerſum ſunt quatuor. Nonnullæ quippe ipſarum, ab iis quæ particulæ inſunt, iuxta problematis ſubſtantiam ſumuntur: aliæ verò ab iis ſanè quæ ſunt, non tamen ſecundum id quod propoſitum eſt, ac de quo quæſtio habetur: aliæ ab externis teſtibus, vt rhetoricæ: aliæ denique à principiis ſophiſticis, vocularum ambiguitate & impoſtura obarmatæ. De quibus cùm iam diſſeruerim (idque illorum qui eis vtuntur, exemplis propoſitis) operæprecium videtur nunc in tertio hoc commentario, numerum & ſubſtantias facultatum docere, numerumque etiam atque diſcrimina eorum quæ illis accidunt. Satis autem mirari non poſſum, videns Chryſippum, qui deberet oſtendere, animam rationalem in corde domicilium habere (eſt enim hoc illius dogma) ſeſe nimis anxiè torquentem, vt tum rationibus, tum innumeris poëtarum exemplis (quæ breuitatis gratia prætereo) iraſcibilem facultatem, perturbationibúſque obnoxiam, in thorace habitare demonſtret: id quod iampridem eſt à veteribus demonſtratum: qui quidem feruorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oriri dicunt: cuius ratione accidit, vt tota facies infletur, corpus vniuerſum rubeſcat, incaleſcatque, & vehementer cor vnà cum animantis arteriis ſubſiliat: quæ omnia pulchrè deſcribit Plato in Timæo.

Iracũdiæ quæ ſuperueniant.

Ad hæc verò, cùm debuiſſet Chryſippus, quæ ſuam quidem fouent ſententiam, ea tantùm teſtimonia poëtarum eligere: quæ euertunt autem, & labefaciunt, explodere: ille ſanè ex æquo omnium meminit: imò verò maximè præcipua, & quæ ipſi patrocinabantur, omiſit. Qualia ſunt illa.

Iuppiter exemit tunc ipſi ex pectore mentem. &
Conſilium Neptune meum, hoc in pectore noſti. &
Non mihi ſtat talis ſententia pectore.

Hæc igitur teſtimonia ſola, & ſimilia alia, quæ rationalem vim in corde ſitam eſſe portendunt, ſeligere conueniebat Chryſippum, ſi omnino teſtibus litem dirimere ſtatuebat. Nam numeroſa illa quæ adduxit, tametſi vera ſint, eius tamen prorſus opinionem deiiciunt, præſertim quæ iracundiæ manifeſtò aduerſantem faciunt rationem: veluti & hæc ſonant:

Pectora ſed feriens, ipſum cor increpat ira:
Suffer & hac cor, nam grauiora aliquando tuliſti.

Vlyſſis in ancillas excandeſcentia.

Hæc ſiquidem Vlyſſem ad ſe dicentem introduxit Homerus,

Homerus, cùm ob ea quæ ab ancillis domi agi videret, calor in corde ipsius efferuesceret: & animus, siue iracundia, ratione deuicta, ad intempestiuam mulierum punitionem, ipsum iam vi præcipitem actura esset. Nam quam eques ad equum, aut venator etiam ad canem, rationem obtinet, hanc ratio ad animum, siue iracundiam. Etenim imperare in omnibus & præualere iustius est, id quod natura præcellit: equitem sanè equo, venatorem autem cani, necnon iracundiæ rationem. At non semper accidit, vt tale coniugium, lege administretur naturæ. Verùm quemadmodum equus, nonnunquam refractarius & contumax, non pro decoro elatus, insessorem virium imbecillitate, aut equestris scientiæ ignorantia victum, simul secum rapit, trahítque longius: sic iracundia effrenis, & ad præcipitem vindictam erumpens, rationem interdum imbecillam, ignarámve, vnà secum solet præcipitare. Si igitur robur scientiámque habeat, vincet nimirum & ratio iram (quale exemplum in Vlysse proponitur) & auriga equum. Sin autem aut alterutro, aut vtroque priuetur, periculum ibi est, ne id quod præstantius est, à deteriore vincatur: id quod certè in Medea contigit. In qua quidem, priusquàm filiis occidendis admoliretur impietas manus, diu multúmque ratio reluctata cum iracundia est. Nouerat enim quàm impium facinus perpetraret. Cæterùm postea tandem à perturbatione deuicta, ipsi iracundiæ concessit, dicens:

Rationē præesse animo, vt equo præesse videtur eques.

Medeæ facinus.

Noui equidem cuiusmodi faciam mala,
Sed fortior iracundia consiliis meis.

Nouit itaque magnitudinem malorum, quæ erat perpetratura, à ratione edocta. Verùm iracundiam longè fortiorem esse ratione ait, ac propterea se ab illa violenter ad scelus perpetrandum abduci. Vlysses autem contrà, ratione iracundiam coërcuit. Sæpe igitur in alio irascibilem animæ partem ratio adeò superat, vt ne pugna quidem vnquam ipsis inter se oriatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet: id quod sanè iis adest, qui ad summum philosophiæ peruenerunt. Rursus iracundia subinde ita rationem vincit, vt imperet, ac ducat perpetuò: quemadmodum in multis barbaris, & pueris natura iracundis; necnon in ferarum non paucis, & hominibus belluinis videre licet. Est quum ne alterum quidem vsque adeo valens sit, vt statim alterum trahat: sed aduersantur inuicem, pugnántque, & temporis spatio alterum vincit: vt in Vlysse quidem ratio, in Medea autem iracundia. Quas animæ aut partes aut facultates maximè inter se differentes, Chrysippus, quum in vnũ confundat; carminum tamen Vlyssis & Medeæ meminit, qui euidenter ipsius opinionem subuertunt. Taceo etiam Chrysippum, qui leonibus iracundiam ademit, carmen illud Tyrtæi inter alia adducere, Leonis animum continens in pectore: quod leonibus maximam inesse iracundiam suadet. Et quum pronunciet, ideo nonnullos vocari excordes, quòd vniuersi homines animæ principatum in corde statuant: miror sanè quòd non intelligat, nullum stolidum aut imprudentem, excordem dici: sed illos quidem omnes, vacuos cerebro: meticulosos autem, excordes: sicuti & euisceratos eos, qui nullo affectu mouentur: omnibus nimirum putantibus, in cerebro quidem rationem, in corde iracundiam consistere. At quia tertium quoque viscus iecur extitit, in quo appetitoria animæ vis consistat, huic etiam commode rationem quandam propriorum motuum inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Quas quidem tres animæ facultates Euripides in Medea vehementissimas esse describens (appetitricem enim ardentissimus ille amor quo Iasonem ardebat: irascibilem, immanis eius furor in liberos: rationalem denique, suadela qua seipsam à tanto scelere dehortabatur, satis abundè declarant) eam magnis visceribus donatam fuisse ait. * Quanquam neque Euripides, neque vllus alius poëta (quorum testimonia præter morem recitare, me Chrysippi garrulitas cogit) imò verò neque ipse etiam Hippocrates, omnium medicorum calculo, præstantissimus, quemadmodum neque Plato philosophorum princeps (cuius nec opinionem sectatores Chrysippi superare vnquam poterunt, nec imitari demonstrationis ornatum) de proposito placito fidem facere possit, citra demonstrationem. Chrysippus autem cùm nullius demonstrationis meminerit, interim non erubescit Tyrtæum & Stesichorum testes nobis citare: quos si etiam viuos aliquis interrogaret, an de horum dogmatum scientia ambigerent, faterentur vtique voce vna, nihil se ipsorum sensisse: ipsíque potius à Chrysippo nonnihil discere, quàm de illis demonstrare (vt arbitror) mallent. Ratiocinari igitur, & quæ dicuntur considerare; item pugnantiam, aut consequentiam rerum nouisse, rationalis facultatis (quæ cerebro inest) est opus. Ob conuicia autem, aut minas, neque irasci, neque excandescere, animosæ (quæ cordi hæret) est proprium. Etenim dum ea quæ in homine sunt, conuenienter administrantur, cerebrum quidem imperat: cor autem paret, & obsecundat. Diximus autem, neruorum, quæ motus voluntarij, atque sensus sunt instrumenta, cerebrum originem esse: quemadmodum arteriarum, cor: ad hæc etiam, contusis aut vulneratis ventriculis cerebri, totum animal subitò euadere torpidum, illæso motu cordis & arteriarum; sicuti & vbi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus offendi, citra vllam noxam voluntarij motus, & sensus, quòd eorum principiorum neutrum commemoratas facultates alteri subministraret. Porrò patiente cerebro, promptè animal desipit, motúque & sensu priuatur. At corde affecto, syncope arripitur, interítque, prædictorum nullo quicquam perpesso. Iam verò Aristoteles, plures animæ facultates genere diuersas esse concedit, etsi illas in vno corde constituat: Chrysippus autem neque eas omnes differre inter se profitetur, neque alia quadam vi animal irasci, alia concupiscere, alia ratiocinari: cùm tamen vel testimoniis poëtarum, quos citat, asserere contraria cogatur. Etenim in iecinore delitescere appetitoriam animæ facultatem, illic planè Homerus nos docet, vbi ait, vultures apud inferos Tityo iecur exedere, quòd concupiisset constuprare Latonam: * partem nimirum illam plectentes, quæ illatæ contumeliæ fuerat veluti origo & radix. Quod pertinet ad rationalem animæ facultatem, cùm sentiret Chrysippus, fabulam de Minerua, quæ post deglutitam Metidem, ex Iouis capite orta esse putatur, suis ipsius dogmatis aduersari, maximè illam detorquere conatur, hinc figmentum illud habuisse originem dicens, * quòd artes quidem vniuersæ concipiantur & consistant in corde: à ratione autem per caput, hoc est, per os (quæ capitis particula existit) emittantur sermone. Cæterùm (vt figmentum secus

Medeç iracundiam, superasse rationem.

Vlyssem coërcuisse iracundiam ratione.

Rationi semper iracundia obsecundat, in iis qui ad summum philosophiæ peruenerunt.

Cerebro vacui.
Excordes.
Euiscerati.

Iecori inesse vim animæ appetitoriam.

Medeam fuisse magnis donatam visceribus, ait Euripides, quòd possideret tres illas animæ facultates vehementissimas.

Hippocratis Platonísque encomia.

Rationalis facultatis, quæ cerebro inest opera.
Irascibilis facultatis, quæ cordi inest, quid propriũ.

Cerebrum esse originem neruorum, quæ motus voluntarij & sensus sunt instrumenta.
Cor esse, arteriarum principium.

Cerebri affectũ symptomata.

Cordis affecti symptomata.

Aristoteles plures animæ facultates diuersas in vno corde constituit.

Chrysippi de partibus animæ opinio.

Appetitoriam animam inesse iecinori.

Tityo apud inferos hepar exedi à vulturibus.

Mineruam ex Iouis cerebro fuisse ortam, fingunt poëtæ.

Cordis motus duplex.

Spiritum animalem contineri in ventriculis cerebri.

Cerebri motus.

Spiritum animalem partim à venis gigni, partim & precipuè ab arterijs.

Retiformem plexum consistere ad basim cerebri.

Ventriculum cerebri principalissimum, vertici inesse capitis.

secus interpretemur) quemadmodum cordis corpus virtute sua distentum & contractum vicissim, proprias materias attrahit, expellitque: pari modo cerebrum, vbi statuerit spiritum animalem, in suis contentum ventriculis, particulæ cuipiam transmittere, motu ad id idoneo incitatum, distribuit ipsum. Hunc autem spiritum qui in ventriculis ipsius est, fortassis quidem paucum, etiam venæ ad ipsos pertinentes generant: copiosissimum verò & principalissimum arteriæ, plexum reticularem, qui ad cerebri basim est, perreptantes, suppeditant, quæ à corde sursum feruntur. Quare si quis fabulam veris velit connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam (hoc est, animalem spiritum) in capite natura perfici * dixerit, præsertim in vertice: quandoquidem in eo medius & principalissimus cerebri sinus habetur. Verùm si scientificas demonstrationes sequutus, omisisset Chrysippus fabulas, etymologias, reclinationes, declinationésque capitis, manuum motiones, labiorúmque figuras, vnà cum mulierculis, & alijs idiotis, vtique veritatem ipse inuenisset, nec nobis periisset tempus, ostendentibus ipsum nihil ex ijs quæ adducit, iuuari.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis,

LIBER QVARTVS.

AT verò vbi Chrysippus affectum definiens, eum esse ait irrationalem, & præter naturam animi motum, hoc est, reluctantem rationi: rectè sanè ipsum qui in affectum est motum, ab inanimis irrationalibúsque distinxit. Mouetur siquidem lapis & lignum, sic tamen vt non reluctentur rationi. Cuius enim neutiquam interest vt obtemperet, sequatúrque rationem, hoc quomodo repugnare rationi poterit? Meritò itaque id non vti ratione dicetur: sicuti reluctari rationi quod naturam quidem habet sequendi, obtemperandique, sed interim præter sui naturam, alio modo fertur. Vnde liquet, nec inanimato cuipiam, neque irrationali animanti, affectum innasci posse animalem. Perdecenter etiam ab erroribus affectus ipsos distinguit. Quandoquidem errores, praua sunt iudicia, & ratio veritatem mentita, implicitáque errori. Affectus contrà nullum quidem erratum, neque prætermissum in ratiocinatione: sed est animi motus rationi inobediens. Nam qui vt patriam seruet, liberorum vitam contemnit, vel iugulandos tradit, honesti imaginatione id facit, ac ratiocinio vsus. Medea autem, quæ sciebat qualia perpetraret flagitia, non errore, vt ille, sed perturbatione ducta, trahebatur. Quin etiam, vbi celeriter currentium, qui ne si sistere quidem velint, statim id possunt, Chrysippus meminit, apertè illo exemplo aliam vim præter rationalem, nobis posuit ob oculos, à qua affectiones ipsæ absoluuntur. Etenim eorum qui per accliuia currunt, nulli adest ea difficultas sistendi: sed ij tantùm qui per planam quandam aut decliuem feruntur viam. Quippe composita inest ipsorum lationis causa: vna, tanquam animalium, quæ animæ impetu mouentur: altera, tanquam inanimatorum corporum quæ corpore inclinant.

Rationi reluctari, quæ sint dicenda.

Affectum animalem non posse innasci inanimato alicui, sicuti neque irrationali animali.

Errores sunt praua iudicia.

Affectus est motus animi, rationi inobediens.

Currentium per accliuia, decliuia, & plana, consideratio.

Cæterùm qui in plana regione retrorsùm corporis inclinationem inter currendum molitur, sistendi potens est, & sui iuris: qui verò in anteriorem partem, vtique ab illa impeditur. Qua de causa hoc pacto omnes currunt, ab ipsa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora, celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur ijs, qui nihil à corporis pondere ad motus celeritatem iuuantur, in promptu est vt sistant: illis verò qui ex duplici causa celeritatem generant; non amplius voluptas est satis: eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio sola causam habuerit; promptum est propter ipsam cessare impetum: vbi verò aut iracundia ei, aut cupiditas quædam accesserit, quæ sunt vires irrationales, & corporis grauitati persimiles, statim quidem neutiquam posse consistere, verisimile est: etsi temporis spatio fortè hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus. Nam quum ratiocinatio, & iracundia, mouere ipsum impetum possint, si quidem à sola ratione fiat, & compescere ipsum, & rursus excitare sola voluntate licebit. Sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illæ cessauerint. Sin ab vtrisque operantibus fiat, ratione simul, & facultate quadam irrationali: ratione quidem renitente, quod valentius est, præcellet: simul autem concurrente, nunquam cessabit. Concurrit affectui ratio, quum quæ ille facit, etiam ratio opinatur: quemadmodum intemperantibus & proteruis hominibus, qui summum bonum in voluptatum fruitione collocant, vltro ratio ipsam cupiditatem sequitur. At reniti ac repugnare affectui rationem dico, quum homo non opinatur propositæ voluptatis fruitionem, honestum aut bonum esse: trahitur autem quodammodo ad eam; propter valentem appetitoriæ virtutis motum. Verùm si ratio superauerit, talis homo tum sui, tum suorum affectuum continens, & est, & dicitur. Sin autem cupiditas, contrariam huic appellationem fortitus, incontinens nominatur. Quum verò à ratione sola ad suauium vsum ducitur, talis vocatur temperans, hoc consilio ea deligens, non vt fruatur, sed vt iuuetur: quemadmodum etiam proteruus, qui à sola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam eam subsequente. Eiusmodi ergo causatum, impetus animi excitantium; complexui; atteslatur etiam Chrysippi exemplum. Etenim aduersus accliue currentes, sola vi rationali ducuntur. Qui autem inuiti feruntur ad præcipitium, irrationali: quam sanè corporis esse pondus diximus: in decliue currentes, vtrisque: perinde vt qui in plano currunt, si prorsum tendant. Nam si renitantur retrorsum, current quidem alijs minus, sed vbi voluerint, sistentur. Quare nihil Chrysippus vsque ad definitionum expositionem veteribus contrarium pronunciat. Maximè autem ab eis recedit, ac sibimet aduersatur, dum affectus esse iudicia existimat. In summa verò, Chrysippus semper veluti in vnda fluctuat: nunc quidem sine omni ratione fieri dicens affectus, nunc ad solam rationalem pertinere animæ facultatem: ac proinde eos, iudicia quum sint: irrationabilibus animalibus non inesse. Oblitus autem esse videtur interim, quòd à vitijs oppidoquàm decenter affectos ipsos distinxerit. Ratio siquidem, etiam ex Chrysippi sententia, siue sana, siue vera, siue praua & mendax extiterit, is qui secundum ipsam mouetur, nunquam in affectum incidit. Quandoquidem

Inclinationem corporis in anteriora, celeritati motùs conferre.

Impetum posse & à ratione, & ab iracundia moueri.

Ratio quando concurrat affectui.

Ratio quando reluctetur affectui.

Cōtinens quis dicatur.

Incontinens qui vocetur.

Temperans qui.

Proteruus qui.

Irrationalis animæ vis, corporis ponderi comparatur.

Affectus distingui à vitijs.

doquidem ſecundum veram, rectè & iniuſtè mouetur: ſecundum falſam, prauè & vitiosè. Vbi enim ratio dux eſt, aut virtus ſequitur, aut vitium: affectus nunquam. Itaque putare voluptatem bonum exiſtere, quemadmodum Epicurus exiſtimabat, peccans, vitioſa & falſa ratio eſt: omnéſque actiones & particulares animi motus, qui voluptatem, tanquam finem reſpiciunt prauè, prauos ſanè neceſſariò, & aberrantes facit, ac vitioſos: non tamen iam affectus quoque. Quippe proprium affectus hoc ipſum eſt, vt anima citra rationem moueatur: id quod pulchrè etiam ſcripſit Chryſippus. Quum autem nihil ſine cauſa oriatur, ratio verò minimè præſit affectibus, iuſtum eſt iam nobis Chryſippus reſpondeat, quidnam affectus ipſos producat. Nos ſiquidem affirmamus, interim quidem ab iraſcibili, interim ab appetitoria animæ facultate illos ducere originem. At Chryſippus nulli firmiter hærens ſententiæ, modò eos præter rationem oriri ait, modo ſecundum rationem, modò temerè atque à caſu procedere: quocirca reprehenſionem vllo pacto effugere nequit. Nam ſi dicat affectuum inſultus ab ipſa ratione oriri, diſcernere iam vitium ab affectu non poteſt. Si verò rationem adimat, in motum quendam cauſæ expertem incidit: quum liceat illi ex facili ambas abſurditates vitare, ſi confiteatur irrationales quaſdam facultates in anima, affectuum ipſius cauſas exiſtere. Quanquam vbi ea quæ non rectè homines faciunt, partim quidem ad prauum iudicium refert, partim ad infirmitatem animi, imbecillitatémque: quemadmodum vbi rurſus iis quæ rectè adminiſtrant, rectum iudicium cum bono animi robore præeſſe ait: illic ſanè diuerſam à ratiocinatrice vim quandam eſſe in animis hominum, cauſam talium affectuum fateri, velit nolit, compellitur. Siquidem vt iudicium, facultatis rationalis eſt opus: ita firmitas, robur virtúſque, facultatis eſt diuerſæ à ratiocinatione. Porrò vt ſcientiam habere (ſecundum quam, ex Platonis ſententia, nemo vlla in re poteſt hallucinari) non eſt affectus: ita neque obliuio illius affectus dicenda eſt, ſed inſcitia potius, aut ignorantia. At ſi quis iracundia, aut voluptate deceptus, ab iis quæ initio ſtatuerat receſſerit, imbecillis quidem huic anima & infirma eſt: motus autem ipſius, eſt affectus dicendus: vt conſtat in Menelao, qui quum Helenam occidere decreuiſſet, eámque diſtricto gladio inuaſiſſet, propius accedens, ac mammas illius candidiſſimas conſpicatus, attonitúſque ob pulchritudinem eius, propter infirmitatem imbecillitatémque animi, non ſolùm gladium abiecit, ſed mulierem etiam eſt oſculatus, eíque ſeipſum mancipium obtulit, citra iudicium, citráque rationem, impetu ad contraria ductus, eorum quæ initio decreuerat. Quemadmodum igitur in Medea iracundia oppreſſit rationem, eámque ad perpetrandum ſcelus pertraxit: ſic animam Menelai ipſa decipiens cupiditas, reuocauit illam ab inſtituto. Quæ quidem exempla ab ipſo Chryſippo adducta, maximè illi aduerſantur, quum ex eis conſtet, tres facultates diuerſas ineſſe hominibus: nec eſſe affectus ipſos iudicia, vt qui præter iudicium oriantur. Nec verò à veteri placito illa carmina abhorrent, quæ, vt ſuam opinionem tueatur, citat etiam de animantibus.

Venus ſiquidem admonita laxat nihil,
Si nanque cogas, amplius intendere appetit.
Admonitus autem amor, magis premit.

Ratione duce, virtutem aut vitium ſequi: affectum nunquam.

Voluptatem non eſſe in bonis ponendam.

Affectus proprium.

Nihil ſine cauſa oritur.

Ratio nō præeſt affectibus. Affectus vnde proficiſcantur.

Facultates quaſdam irrationales in anima, affectuum cauſas exiſtere.

Scientiam habens, nulla in re poteſt hallucinari.

Menelai imbecillitas, mollitiéſque animi.

Quibus poſtea ſubdit, affectus ipſos animantium declinare ſemper rationem, tanquam intempeſtiuum increpatorem. Reperies & alia innumera in libro de affectibus, ab eo prodita, pugnantia quidem iis dogmatis, quæ ipſe ſtatuit: conſentanea autem & manifeſtò apparentibus, & opinioni Platonis. Quum autem Chryſippus dixiſſet, triſtitiam eſſe opinionem recentem præſentis mali: ab eo Poſidonius exigit cauſam, cur mali quidem opinio, ſi recens ſit, triſtitiam inferat: inueterata autem, neutiquam aut non perinde angat animum. Quàm cauſam, quòd eam ignoraret Chryſippus, ipſemet Poſidonius reddens, ait, omne immodicum & peregrinum ſubitò irruens, animum permutare: vſitatum verò & conſuetum, inueteratúmque aut minimè affectus mouere, aut parum admodum. Quare domeſticum & familiare ſibi facere dicit, rebus non præſentibus, tanquam præſentibus vti. Ac proinde ſapientes complures, etiamſi exiſtiment ſe in maximis bonis, aut etiam malis verſari, eſſe tamen ab affectu omni immuniſſimos. Quocirca dictum Anaxagoræ aſſumpſit, qui quidem, quum aliquis filium mortuum ei renunciaſſet, admodum conſtanter reſpondit, Noui ne mortalem genuiſſe. In hunc ſenſum etiam Euripides Theſeum introduxit loquentem:

A ſapiente aliquo perdoctus ego,
In curas animum & calamitates indidi.
Atque exulem me propoſui à patria mea ad mortes
Immaturas, & vias malas alias:
Vt ſi quid paterer ex iis quæ putaueram
Aliquando, animum non morderent recentia.

Eôdem pertinent & illa:

Si hic primus eſſet malorum dies mihi,
Et non diu vexarer in laboribus,
Forſan reniterer, vt pullus iugo recens
Subditus, excutiens frænum ſuſceptum nuper.
At nunc malis obdurui, & occallui.
Hæc interim emolleſcent longo tempore,
Malum pubeſcit nunc.

Tempore itaque affectus ceſſant, etiamſi opinio eorum & iudicia permaneant. Vt enim pars animæ obnoxia affectibus, peculiaria quædam concupiſcit appetibilia: ita etiam ipſis, quum accidunt, repletur & ſaturatur, atque in hoc ſuum ipſius motum ſiſtit, qui animalis impetui præerat. Nihil autem tam clarum eſt, quàm vires quaſdam in noſtris animis ineſſe natura concupiſcentes, hanc voluptatis, illam dominij & victoriæ. Iam verò ſunt qui nolentes plorant, lachrymas cohibere impotentes. Sunt contrà, qui plorare cupientes, protinus ceſſant, ob motiones affectibus ſubditas, vehementer ita inhærentes, vt non euincantur à voluntate: aut ita omnino ceſſantes, vt ab ipſis excitari nequeant. Quorum cauſas inueſtigantes, inueniemus quo pacto ratio cum affectu pugnet, atque ab eo differat, ſimúlque ſeruabimus animæ facultates. Conſuetudines itaque & tempus, ad affectuum motus plurimum poſſe videntur. Conſuetudine quippe molleſcit animæ irrationabilitas, in quocunque educetur. Tempore autem affectus conquieſcunt, repletis irrationabilibus potentiis animæ, iis quæ antea deſiderabant. At rationales cognitiones, iudicia, & ſummatim ſcientiæ omnes, & artes, neque difficiles ad diſſolutionem fieri apparent propter ſolum tempus nudum (quemadmodum

Triſtitia quid.

Triſtitiam cur inferat opinio recens præſentis mali: inueterata autem, nequaquam, aut non perinde.

Immodicum omne irruens ſubitò, permutat animum: conſuetum verò, non vſque adeò.

Immunes ab affectu eſſe, qui non præſentibus tanquam præſentibus rebus vtuntur.

Anaxagoræ dictum heroicum.

Affectus ſedari tempore, etiamſi opinio ipſorum permaneat.

Affectus quomodo compeſcantur.

Conſuetudine molleſcit animæ irrationabilitas.

Tempore affectus conquieſcunt.

admodum consuetudines secundum affectum) neque transponi & cessare, sicuti tristitia, aliásque affectus id genus.

GALENI PERGAMENI *de placitis Hippocratis & Platonis.*

LIBER QVINTVS.

Chrysippi sectatorum discursus.

QVum igitur sectatores Chrysippi ostenderint, * quemadmodum ipsi quidem existimant, vniuersos affectus in corde consistere: vt autem veritas habet, solos eos, qui circa irascibilem facultatem versantur: ac dein assumpserint, vbicumque animi affectiones sint, ibidem quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita demum concludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos verò, quòd inde iracundia nascatur, vna cum ipsis fatemur: quòd autem in loco eodem delitescant vis irascibilis & ratiocinatrix, non item: neque quòd vnius opera facultatis existant. Porrò affectum animi, motionem quandam esse præter naturam, rationis expertem quæ ciuilium animis non innascatur, non veteres tantùm, sed Chrysippus quoque fatetur. Est autem inter animi constitutionem, & eam quæ corpori inest, quædam similitudo & proportio. Quare Posidonium laudo, quòd prauorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter se habere prædicat: non probo autem, quòd eiusmodi constitutionem morbum nominet. Oportebat nanque, si rectè sapientium animas vellet assimilare, dicere, * eas similes esse corporibus ijs, quæ ab affectibus sunt immunia. At prouidorum, bono habitu præditis. Mediocrium verò virorum, sanis sine bona habitudine. Vulgarium & iniquorum, ijs qui vel ex occasione leuissima in morbos incidunt. Irascentium denique, aut furibundorum, aut lugentium, amantiúmue, aut obsessorum aliquo affectu, ijs quæ iam ægrotant. Siquidem quocunque tempore vel dormiunt, vel ad aliud mentem hi transferunt, extra affectum feruntur. Paulò pòst vbi ipsorum meminerint, in constitutionem perueniunt febrium insultibus similem. Quemadmodum autem sanitas corporis, est commoderatio simplicissimarum eius particularum, quæ iam elementa vocamus: eodem modo etiam erit animi sanitas, commoderatio quædam simplicium particularum ipsius. Quinetiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & discordia ipsarum harum particularum inter se, quarum commoderatio erat animi sanitas. Sunt autem hæ particulæ iuxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, & præter has etiam appetitoria. Etenim concordes inuicem, & in nullo dissidentes hæ tres, sanitatem animi efficiunt, discordes autem & contendentes, morbum. Vbi autem Chrysippus ait, animæ partes esse, per quas ratio in ea consistit: intelligens animam, notionum & præsumptionum quandam collectionem existere, dupliciter errat. Primùm enim non animi, sed rationis has dicendum erat esse particulas. Quippe non idem est anima & ratio, quum hæc in ea contineatur. Quòd si hoc etiam aliquis irreprehensum permiserit, certè notiones & præsumptiones, non particulas animæ, sed actiones animæ dicere oportet. Nihil autem ex proprijs functionibus constat. Ad hæc etiam Chrysippus sanitatem animæ & pulchritudinem in vnum atque idem confundit. Porro corporis pulchritudo, in particularum commoderatione (qualis in Polycleti regula cernitur) secundum omnes medicos philosophósque consistit. Sanitas verò, elementorum, quæcunque illa sint, inter se est commoderatio. Cæterum animæ pulchritudo ad moderatos ac decentes ipsius animæ motus (qualis est Platonis sententia) refertur: ad immodicos autem & efferatos, turpitudo eiusdem. Siquidem in commoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: sicuti turpitudo in immoderatione. Quòd autem anima nostra composita ex particulis diuersi generis, & substantia & sede inter se differentibus sit, quódque innumeras vires sortiatur, Hippocratis est atque Platonis placitum. Quare neque in vna particula animæ, neque in vna ipsius facultate tum iudicia, tum etiam affectus fient, vt Chrysippus existimauit. Iam verò pueris multò plures & vehementiores quàm adultis oboriuntur affectus: quum à nullo docti magistro, sed naturali ductu illi omnes ad voluptates flectantur, auersentur autem labores. Videmus enim ipsos & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, & præualere cupientes, vt nonnulla animantia, nullo præmio proposito, præter ipsam victoriam. Neque verò à ratione impetus eorum coërceri dicere possis, vt qui rationem necdum habeant: neque quòd non innumeris affectibus implicentur. At vbi processerint, quoniam ad honestum, naturalem quandam propensionem habent, & erubescunt peccantes, & iustitiam, aliásque virtutes amplectuntur, facientes plurima secundum earum notiones: etsi prius, quum essent parui, ex affectu viuerent, nullámque præceptorum ex ratione curam haberent. Cæterùm animæ constitutiones, ex diuersis corporis temperamentis oriuntur: quum videamus animalium, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. Ac secundum varietatem regionum, haud parum etiam moribus homines ad timorem & audaciam, vel voluptatis laborísque studium, differunt. Quare, mea sententia, curatio animi affectuum, in nonnullis quidem prompta & facilis est, eò quòd neque affectuum motus ipsis insint validi, neque ratiocinatrix pars, imbecillis natura & imprudens, sed propter inscitiam prauásque consuetudines, id genus hominum viuere ex affectu cogantur. Nonnullis verò difficilis, quum motus affectuum, qui ex corporis constitutione necessariò obueniunt, magni & vehementes extiterint: ratiocinatrix autem facultas imbecillis, imprudénsque. Hunc quippe veri scientiam indipisci oportet, ac affectuum motus retundere, probis institutionibus assuescentem. Sic itaque & ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem, ipsorum seminum, dein victus quo grauida vtetur, ac præterea cibi, potus, exercitiorum, atqueadeo quietis & somni ratione habita. Oportet autem (vt inquit Plato) pueros iam æditos, ita educari & institui, vt reddant partem animi affectibus opportunam & irrationalem, motibus commoderatam, ac rationis iussis audientem.

Affectus quid.

Animi constitutionem corporis constitutioni esse similem.

Animarum cum corporibus comparationes diuersæ.

Sanitas corporis quæ.

Sanitas animi.

Morbus animi.

Animæ partes sunt irascibilis, rationalis, & appetitoria.

Chrysippi error duplex.

Anima & ratio non sunt idem, quum ratio in anima contineatur.

Nihil ex proprijs constat actionibus.

Pulchritudo corporis, in particularum commoderatione cōsistit.

Sanitas est elementorum commoderatio.

Pulchritudo animæ, ad decentes eius motus refertur: vt turpitudo, ad immodicos & efferatos eiusdem.

Anima nostra constat ex partibus omnino inter se differentibus.

Pueris vehementiores, pluresque affectus, quàm adultis, oriri.

Animæ constitutiones ex diuersis corporum temperamentis nasci.

Iracundiora esse animalia quæ lati pectoris, & calidiora existunt.

Regionum varietas, discrimen in moribus facit.

Hominem ab initio, quo pacto secundum virtutem formare atque instituere oporteat.

Pueris rationẽ ipſam eſſe im- becillam : va- lentem autem euadere, circa quartumdeci- mum annum.

tem. In pueritia tamen exiguam & imbecillam, * hanc ipſam rationem eſſe veriſſimile eſt : ma- gnam verò & valentem euadere, circa quartum- decimum ætatis annum : quandò iam dominari & imperare ipſam conuenit, tanquam aurigam quendam pari connatorum equorum, nempe cu- pidati, iracundiæque, dum non valentes nimium ſunt, neque imbecillæ, nec pigræ, nec effrænes, nec contumaces omninò, aut indecoræ, aut contumelioſæ, ſed in omne promptæ, tum ſe- qui, tum obſecundare rationi. Huius autem inſti- tutionem, virtutémque ſcientiam eſſe oportet re- rum naturæ : quemadmodum aurigæ, ſpeculatio- nem artis aurigandi. Nam in irrationabilibus ani- mæ viribus, ſcientiæ non ſolent innaſci, ſicuti, neque equis : ſed his ſanè propria virtus, ex con- ſuetudine quadam irrationali proficiſcitur, auri- gis autem ex diſciplina rationali. Quemadmo- dum igitur irrationabilium animæ partium neceſ- ſe eſt irrationales quoque virtutes eſſe, ita ratio- nalem, ſolius raciocinatricis. Quapropter meritò illarum virtutes, facultates dicendæ ſunt : ſolius autem raciocinatricis, ſcientia. Quum itaque in nobis alia potior ſit animæ pars, alia deterior : qui potiorem ſequitur, conſentaneam naturæ vitam dicetur agere : qui deteriorem, repugnantem. Hic enim ex affectu, ille ſecundum rationem, vi- uit. Quum igitur hæ tres propenſiones nobis na- tura inſint : ad voluptatem ſanè, propter appe- titoriam : ad victoriam verò, propter iraſcibilem : ad honeſtum denique, propter ratiocinatricem animæ facultatem : Epicurus quidem infimæ animæ partis tantùm proportionem conſpexit : Chryſippus autem, optimæ, quum dixerit pecu- liariter nos affici erga ſolum honeſtum. At vni- uerſas tres proprietates perſpicere ſolis veteribus philoſophis licuit. Porrò qui ex affectu viuit, hic irrationalem & attonitam animæ partem : qui verò ſine affectu, rationalem atque diuinam ſe- quitur. Quare affectuum cauſa cognita, pluri- mum ad remedij inuentionem confert. Idcirco Damon muſicus quum eſſet apud tibicinam Phry- gium modulantem, ebrijs quibuſdam adoleſcen- tibus, & inſana quædam peragentibus, Dori- cum canere iuſſit : illi verò ſtatim à motu inſulſo ceſſarunt : non quòd opiniones ratiocinatricis fa- cultatis docerentur, à cantionibus tibicinæ, ſed quòd affectibus obnoxia pars animæ, quum eſſet irrationalis, excitaretur, mitigaretúrque moti- bus irrationabilibus. Siquidem irrationali, ab irra- tionabilibus & commodum & noxa obuenit : ra- tionali verò, à ſcientia bonáque diſciplina. Ve- rùm pars animæ affectibus obnoxia, temporis ſpatio partim repletur proprijs cupiditatibus, partim diuturnis laborat motibus. Quapropter amborum nomine ea conquieſcente, & medio- criter mota, ſuperior eſſe ratio iam poteſt : quem- admodum & equo effræni infeſſorem violenter excutiente, deinde laborante ſimul curſu, & præ- terea ſaturato ijs quæ concupiuit, rurſus auriga ſuperior euadit. At Chryſippus neque diuerſam animæ partem affectibus deditam, à rationali arbitratur : & affectus tollit à brutis animantibus, quum tamen libidine & iracundia regantur. Po- ſidonius autem rectius, quæ animantia ægrè mouentur, & ſtirpium modo adhæreſcunt pe- tris, ea cupiditate ſola gubernari pronunciat. Reliqua verò bruta vniuerſa, vtriſque faculta- tibus vti, & appetitoria, & iraſcibili. Hominem

Scientiam nõ innaſci irra- tionalibus animæ facul- tatibus.

Irrationalium animæ par- tium, irratio- nales virtutes eſſe : rationa- lem autem, ſolius ratioci- natricis.

Viuere qui ex affectu, & qui ſecundum ra- tionem dica- tur.

Propenſiones quibus moue- mur natura, ſunt tres.

Affectuũ cau- ſa cognita, plurimum ad remedij inuẽ- tionem cõfert.

Bruta, libidi- ne & iracun- dia regi.

Animalia quæ à quib. animę facultatibus diſpeniẽntur.

autem ſolum, tribus : quippe rationale princi- pium, hunc ſumere. Quòd igitur pars animæ ap- petitoria, diuerſa ſit à raciocinatrice, hinc colli- gere licet, quòd pueri dum ſumus, inſtar bruto- rum animalium promptè ad repletionem ferimur, neque an id conducat, aut obſit, conſiderantes. Ætate verò & ratione prouecti, ſæpe ne bibimus quidem omninò, vbi perſuaſum habuerimus, ex potu noxam ſubſecuturam : ſæpe minus quàm appetimus, ſi & hic copia obfutura eſt. Interim aquam bibimus, vinum concupiſcentes. Ratio- nis autem expertes homines, ſimiliter infantibus atque feris, neque tempus expectant, neque quantitatem, qualitatémque corporis inſpicere ſu- ſtinent. Quòd ergo nec feræ, nec infantes, ratio- ne vtantur, etiam apud Chryſippum in confeſſo eſt. At quòd vi alia præter rationem ad fruendum ijs quæ concupiſcunt, alliciantur, modò ait, mo- dò negat. Etenim irrationalis in nobis facultas, ad ſingula quæ deſiderantur, requirentem alli- cit : ratio retrahit, & inopportunam commotio- nem continet, ac pugna frequenter vtriſque vali- da inter ſe oboritur, euidenter indicans duplicem eſſe in nobis naturam facultatum inuicem diſſi- dentium. Si enim vna eſſet ſola, quemadmodum in pueris, nihil ſanè prohiberet intempeſtiuè nos frui appetibilibus. Quemadmodum etiam ſi ſola eſſet ratio, nullum eſſet negotium, ſitientem non bibere, aut eſurientem non eſſe : neque conti- nens, neque ſobrius, qui non bibit, nominaretur : ſicuti nec qui nõ vadit, niſi velit. Sitientis itaque, nolentis autem bibere, anima, vna quidem fa- cultate, aut parte, potum concupiſcit : altera ve- rò, fugit, & auerſatur. Vni enim & eidem arri- pere aliquid fugeréque, non licet. At verò ratio- ni iracundia, vt ſubſeruiat & auxilietur illi, perin- de ac venatori canis, contra tertiam animæ ſpe- ciem, à natura tributa eſt. Quare vbi vltro ſequi- tur ratio appetentiam, conſequitur & iracundia rationem. Vbi autem aduerſatur illi, atque reniti- tur, iracundia à ratione ſtat, atque illi fert opem, præcipuè cùm ratio ipſa ab aliquo vel intus, vel extinſecus ſe affici iniuria, & vi compelli, autu- mat. Siquidem autumare ſe iniuria affici, ratio- nalis eſt facultatis : eam autem vlciſci, animoſæ proprium exiſtit. Quum igitur appetitoria facul- tas, immoderatè ad aliquid irruens, inuitam ra- tionem eò ſecum attraxerit, iraſcibilis contra il- lam rationi ſuppetias fert. At vbi à nullo affici iniuria putatur ratio, minimè ſanè iracundia ef- ferueſcit, etſi quammaximè tunc corpus iuſtè pu- niatur ab aliquo, vel algere, vel fameſcere, vel ſi- tire coactum. Vnde liquet, iracundiam naturali ſtatu præditam, opiniones rationis ſequi. Fieri ta- men quandoque poteſt, vt hæc quoque prauè af- fecta, immorigera rationi moueatur. Quòd au- tem iracundia à ratione diuerſa ſit, hinc docet Pla- to, quòd pueri, perinde vt feræ maximè iracundi exiſtentes, ratione careant. Eodem ſiquidem mo- do iraſcuntur pueri, quo & ætate prouecti : hoc interiecto diſcrimine, quòd hi ſanè in multis, ra- tione continent iracundiam, quemadmodum ge- neroſum canem, ferocius proximos inſilientem aliquis paſtor : in pueris autem nihil eiuſmodi accidit, quemadmodum neque in beſtijs : quòd in * illis quidem, nondum, in his autem nunquam, ratio impetus animi inhibeat.

Animæ par- tem appetito- riam, diuer- ſam à ratioci- natrice exiſte- re.

Naturam fa- cultatum no- bis ineſſe du- plicem.

Iracundiam eſſe à natura tributam ra- tioni contrà cupiditatem, ceu venatori canem.

Iracundia ſe naturaliter habẽs opinio- nem rationis ſequitur.

Pueros carere ratione.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De placitis Hippocratis & Platonis,
LIBER SEXTVS.

Actio quid. Affectus quid.

EST autem actio, motus quidam efficiens, hoc est,qui ex se exiſtit:affectus verò,motus in altero,ab altero, vt neceſſariò ſæpe in vnum ſubiectum cum affectu actio conueniat. Nam à ſecante facta diuiſio in eo quod ſecatur,vna & eadem res quum ſit,ſecantis quidem actio: eius autem quod ſecatur,affectus eſt. Ita ſanè & iracundia, actio quidem eſt iraſcibilis animæ: affectus autem, reliquarum ipſius duarum partium, & præterea totius noſtri corporis, quum ab iracundia violenter ad actiones ducitur. Atque hoc vnum eſt ſignificatum vtriuſque nominis. Alterum autem, ſi actionem quidem, motum quendam naturalem intelligamus: ídque primaria ratione: affectum autem,præter naturam. Etenim primaria ratione illa fieri à natura dicimus, quæ veluti ſcopos natura amplectitur: nec ex aliqua conſequentia, alia neceſſariò ſequitur.Vt autem res magis innoteſcat exemplis, cordis motus, * qui in pulſibus quidem fit, actio dicitur: qui verò in palpitationibus,affectus: pro ſecunda huius dictionis (affectus)ſignificatione. Atque ita non omnis pulſus eſt actio, ſed is tantùm,qui naturalis exiſtit. Iracundia igitur & omnes animi affectus, actiones quædam ſunt, ſecundùm primum ſignificatum. Quatenus autem effrenes & immoderati exiſtunt, neque ſecundum naturam, affectus eſſe dicentur, ex ſignificatione ſecunda. Qualis enim res in arteriarum motu magnus eſt pulſus, talis in iraſcibilis animæ motu,iracundia. Qualis rurſus paruus pulſus, talis timiditas. Porrò iracundiam ipſam frequenter alia duo ſequuntur; ſæpe verò concupiſcentiam, tanquam abſtracta, compulsáque iugalium equorum inſtar, quorum alter valentius impellens,alterum ſecum trahit,vnà cum auriga & curru. Tunc enim in effræni equo motus,actio & affectus eius dicetur: priori quidem ſignificato, actio (motus enim ex ſeipſo eſt) ſecundo autem, non actio, cùm ſit motus ei præter naturam, ſed iam affectus.Aurigæ verò motus,ne ſecundum alterum quidem ſignificatum actio eſt, ſed ſecundum vtrunque affectus:cùm neque ex ſeipſo, neque ſecundum naturam ei adſit motus. Iam verò facultates illas tres corpus noſtrum regentes, rationalem, iraſcibilem, & appetitoriam, tum ſpecies, tum partes animæ rectè aliquis nominarit. Quarum appetitoriam quidem,belluæ variæ,multicipitíque:iraſcibilem autem,leoni:homini deníque rationalem Plato interdum comparat. Quamuis idem in Phædro, priores quidem illas equinam quandam formam referre ait:aurigam verò, tertiam. Quamobrem Plato locis eas eſſe diſtinctas, & ſubſtantiis permultum variare arbitratus, meritò illas tum ſpecies,tum partes appellat. Ariſtoteles autem & Poſidonius facultates eas eſſe vnius ſubſtantiæ ex corde proficiſcentis, affirmant. At Chryſippus, tanquam ad vnam ſubſtantiam, ita & ad vnam facultatem ratiocinatricem diducit tum iracundiam, tum ipſam concupiſcentiam. Porrò in ſtirpibus ſolam ſpeciem appetitoriam habitare,profeſſus eſt Plato:in diis autem ratiocinatricem.Iraſcibilem verò in hominibus creatam eſſe ait, rationali animæ auxiliatricem, tanquam canem quendam, contra multiplicem illam & agreſtem feram, cupiditatem. Plato item nos docuit,quòd quæcunque fuerit ſpecies, hæc, pars nominari etiam poſſit: non tamen quælibet pars, ſtatim ſpecies erit.Cùm igitur ex iis quæ ſuperius à nobis ſunt tradita, conſtet iam ratiocinatricem quidem animæ partem,fontémque voluntariarum actionum conſiſtere in cerebro:in corde autē tum iraſcibilem,tum pulſificam facultatem (etenim ſi fune intercipiantur,aut diſſecentur nerui,particulæ quidem continuæ cerebro,principij ſui retinere facultates apparent:quæ verò infra funem habentur,ſtatim & ſenſum perdunt,& motum:quemadmodum etiam arteriæ, quæ quidem cordi continuæ ſunt,originis ſuæ perpetuò functiones obeūt: quæ verò vinculo interueniente,illius commercio priuantur, prorſus non pulſant, ac præterea affectus animi qui ex iracundia & motu accidunt, cor palam immutare à ſua actione videntur)reliquum eſt vt appetitoriam deliteſcere in hepate, ſimiliter oſtendamus. Quippe hoc viſcere læſo,etſi non ſubitò afficiantur reliquæ partes, quemadmodum per aliorum læſiones, temporis tamen proceſſu animal nutrimenti inopia elangueſcit, atque in pallidum colorem mutatur. Eiuſmodi nanque facultatis initium eſt iecur, qualis & ſtirpibus ineſt. Ad cuius demonſtrationem,optimum prius fuerit conſiderare,quo modo ſtirpes gignantur. Proiecto in terram ſemine qualicunque,ſi ſqualida illa fuerit,ac ſicca, nihil amplius ad ſtirpis generationem ipſum ſemen molietur.cùm nimirum omnem eius madorem ad ſe ipſa terra alliciat. Vbi verò mediocriter humida eſt,molle redditur ſemen, intumeſcítque iuxta ambiens ipſum operculum quod vtique rumpitur quidem primum,madore ſeminis in aërem conuerſo: deinde protenditur iuxta rupturam germen quoddam tenue, & vtrobique molle:ac ſuperior ſeminis portio ceu ad aërem,inferior in terram vergit.Atque hæc quidem continuò videntur augeſcere,ac ſemper ferri in quæ ab initio inclinabant. Proceſſu temporis, ſi arboris cuiuſdam magnæ ſit ſemen,pars quæ in aërem fertur, caudex ipſius euadit:quæ in imum terræ declinat,radix:& vtraque portio variis ſciſſuris diuaricatur, ſi multifidæ arboris ipſum ſemen extiterit. Vnum itaque principium generationis & incrementi omnibus ſtirpis partibus eſt locus ille, vnde ſurſum quidem caudex, initium verò radicis naſcitur: ac apparet veluti ex loco quodam, virtus diſpenſans arborem,illinc procedere. Quale autem eſt animantibus os, tale ſtirpibus extremum radicationis videtur,oſculis pluribus ex terra alimentum trahentibus,fabricatum. In hunc igitur arboris modum licet magnam arteriam, cernere, quæ caudicis inſtar ex corde procedens diuaricatur, altera quidem parte minore ad caput perreptans, altera verò maiore per ſpinam ſeſe detorquens: à quibus propagines omnium corporis arteriarum oriuntur. Contemplare rurſus alteram arteriam ex ipſo cordis ſinu profectam,quę in pulmones,non ſecus ac radicis pars in terram,diffunditur. Quemadmodum enim ex terra per radices totum alimentum trahit arbos,ita ex pulmone cor per dictam arteriam haurit.Quare arteria quæ veluti caudex apparet, maxima eſt omnium quæ in toto animali habentur: quæ in pulmonem inſeritur,omnium maxima eſt,quæ inibi exiſtunt:ipſum

O 3 verò

Iracundiam eſſe actionem & affectum, ſecundum varias animæ partes.

Actionis affectúſque duplex ſignificatum.

Primaria ratione,quæ fiere à natura dicantur.

Animæ partiū ſingulas, quibus animalibus cōpararit Plato.

Ariſtotelis & Poſidonij ſententia de ſpeciebus animæ.

Stirpibus ineſſe ſolam appetitoriā vim, ait Plato.

Species omnis poteſt vocari pars:non tamē omnis pars, ſpecies ſtatim erit.

Ratiocinatrix facultas conſiſtit in cerebro.

Neruo ſecto, partes ſupra ſectionem, vicinas cerebro, ſolas retinere motum & ſenſum.

Iraſcibilem facultatem conſiſtere in corde.

Iecur eſſe eiuſdem facultatis initiū,qualis ſtirpibus ineſt.

Stirpes qua ratione gignantur.

Arteriæ magnæ ortus, diuaricatióque.

Arteria venoſa.

Cor haurire ſpiritum à pulmone per arteriam venoſam.

verò cor, medium ambarum eſt, & origo facultatum eas gubernantium. Conſtat nanque maiora minorum ſemper eſſe principia, ſicuti & fontem, riuorum in quos diſpenſatur: quamuis nonnulli eò veniunt abſurditatis, vt principiò ea quæ poſt ipſum ſunt, eſſe maiora exiſtiment, decepti ob flumina, quæ exigua planè cùm prope fontes exiſtant, progreſſu augentur. Non vident tamen id ſic accidere, quòd in ſe alios decurſus aquarum exceperint. Quippe nullum flumen ex vno procedens fonte, minus caput obtinet iis quæ ſubſequuntur. Eſſet autem ſumma impudentia, aliud viſcus à corde ſtatuere arteriarum principium, cùm hoc ſolùm viſcus animalis corpore exemptum, diutiſſimè naturalem functionem retineat, ceu initium motus tum ſibi, tum iis quæ ab ipſo proficiſcuntur, arteriis. Hæ autem ab eo ſegregatæ, aut funibus interceptæ, aut diuiſæ ſectionibus, vnà cum affectu ipſo, motum etiam amittant. Porrò venæ quæ à iecore ad ventrem pertinent, ſimiles ſunt radicibus. Nam vt arboribus terra, ſic & animantibus venter. Cæterùm vena caua truncus quidam exiſtens, atque à gibbis partibus hepatis orta, in ſuperiorem & inferiorem corporis regionem excurrit. Cuius latiſſima portio eſt, quæ infra iecur deſcendit: minus autem lata, quæ ſurſum per ſeptum tranſuerſum adit: his verò duabus minor, quæ in cor inferitur: quanquam ſi eſſet cor venæ cauæ, ſicuti arteriæ magnæ, principium, maxima eſſet (opinor) portio venæ ei continua. Eſt itaque tum venarum, tum ſanguinis, tum nutrientis facultatis initium hepar: quod viſcus in vniuerſas corporis partes benignum alimentum diſtribuit. Quòd autem ſanguis perficiatur in hepate, argumento ſunt recrementorum purgatoria inſtrumenta, quæ natura illi fabricata eſt, renes videlicet, lien, ac receptrix bilis veſica. Nam quartum aliud alimenti excrementum, vel materiæ qualiſcunque à calore mutatæ, ne cogitare quidem licet. At in corde, neque aliud quoddam purgans inſtrumentum natura fecit, neque alium machinata eſt humorem. Similis nanque ſanguis eſt, & qui in dextro cordis ſinu, & qui in omnibus venis per totum animal continetur: quemadmodum & qui in arteriis habetur, ei reſpondet, qui in ſinu ſiniſtro exiſtit. Maximam facit fidem, iecur nullum humorem præparare ipſi cordi, ad particularum nutricationem (quemadmodum nonnulli putabant) ſed ipſum vniuerſam eius ſpeciem abſoluere,* quòd cùm vena ſit vena quæ ex iecore in cor procedit, alia nulla feratur ex altera ipſius cordis parte, quæ elaboratum humorem in totum corpus deducat: etſi alia quidem arteria inferat, alia educat ſpiritum. Videtur quippe natura non eiſdem vti vaſis, & ad ſemielaboratas materias, & ad omnino confectas: imò ne eiſdem quidem viis. Taceo complura animalia, dextro cordis ſinu carere. Vnde exiſtimari non poteſt, cauam venam ex hoc oriri ventriculo, cùm in permultis animalium generibus, iecur quidem exiſtat, & caua vena: ſinus autem dexter nequaquam. Etenim quæ non reſpirant ex aëre animalia, ea neque pulmonem habent, neque cordis ventriculum dextrum: qui ſanè ſimul cum pulmone perit, & generatur. Igitur quemadmodum arteria magna ex corde, ſic ſemper vena caua ex iecinoris gibbo oritur, vel ſi dexter cordis ſinus non adſit. Quæ quidem vbi ſeptum tranſuerſum ſubter cor penetrauerit, in duos magnos ramos diuaricatur. Quin etiam ex

Maiora minorum ſemper eſſe principia.

Venter animalibus eſt, quod arboribus terra.

Venæ cauæ (quæ ab hepate naſcetur) diuiſio, proceſſuſque.

Hepar eſſe tum venarum, tum ſanguinis, tum nutrientis facultatis initium.

Hepatis recrementa, expurgantia organa.

Vaſis non iiſdem vti naturam ad ſemielaboratas materias, & ad omnino confectas.

Animalia non reſpirantia ex aëre, neque pulmonem habere, neque cordis ventriculum dextrum, qui cum pulmone perit, & generatur.

Venæ cauæ diuaricatio. Vena portæ.

cauis hepatis, altera vena (quam portas, aut portis vicinam appellant) producta, in partes ventris varias demittit propagines. Quarum omnium cùm nulla cordi continua ſit, meritò dictum eſt, venarum omnium eſſe radicationem hepar, arteriarum cor: ſicuti & arboris, partem illam, quam occupauit ſemen proiectum. At Pelops venarum principium cerebrum eſſe exiſtimans, confectionem ipſarum à iecore eſt auſpicatus: affirmans hoc viſcus, ad diſciplinam fieri initium ſermoni: cùm tamen initium à natura conſtitutum, etiam diſciplinam cogat à ſeipſo fieri. Quare inquirendum non eſt aliud rei naturæ principium, aliud ipſius diſciplinæ. Iam verò, cùm in corde reperiantur tantùm quatuor ora vaſorum: duo in ſiniſtro ventriculo, quorum vnum quidem ex pulmone ſpiritum introducit, alterum educit à corde in vniuerſas arterias: atque in dextro ſimiliter duo, quorum alterum ſanguinem vehit in pulmones, alterum in dextrum ſinum cordis introducit ab hepate: habeátque hoc orificium quartum, tres quaſdam in ſe membranas foris intrò vergentes, quæ ad orificium id concidentes, impedimento ſunt, quò minus contracto corde, ſanguis ſemel in cor ingreſſus, reuertatur rurſus ad venam cauam: nec reperiatur quintum aliud ab his orificium, quo ſanguinem ex iecore ad ipſum cor prouenientem, in totum corpus tranſmittat: ſanè liquidò conſtat, cor neque eſſe initium ſanguinis totum corpus nutrientis opifex, neque inſtrumentum ipſius. Quàm verò neceſſaria ſit animantium vitæ, ipſa ſanguificatio, hinc diſcas licet, quòd cùm poſſimus viuere, etiam ſi cibos venter non conterat (interdum enim ſuccos tantum, aut ipſum lac propinamus) neceſſariò moriendum ſit nobis, ſanguinis generatione pereunte. Quòd autem ipſæ venæ non procedant à corde, vel in ipſa in vtero fœtuum conformatione, facilè perſpicere eſt. Omnes ſiquidem ſecundarum venæ, quæ vtero conceptum annectunt, propagines ſunt vnius venæ maximæ, prodeuntis ab hepate. Siquidem oſtenſum eſt, maxima vaſa vicinorum eſſe principia. Quarum venarum extrema, veluti radicata in vtero, ſanguinem ex eo ad iecur, tanquam totius ſtirpis principium, ſurſum videntur tranſmittere. Vena itaque procedens ex iecore, venarum omnium quæ ſecundas perreptant, initium exiſtit: ſicuti & arteriarum, arteria quæ à corde trahit ortum. Etenim hæc quoque omnibus quæ in ſecundis ſunt, propriam facultatem ſuppeditat, non illæ huic. Quippe ex ſemine infantibus prouenit initium facultatum eos gubernantium, non ex vtero. Porrò ſi fune interceperis, aut tuſſimet digitis vmbilici arterias compreſſeris: omnes quæ in ſecundis habentur, ſtatim pulſu deſtitutas videbis: cuius contrarium cerneres, ſi motus initium ipſis præſtaret vterus. In quod igitur omnes deſinunt ſecundarum venæ, inde neceſſariò procedunt. Atqui (vt manifeſtè ex confectionibus liquet) vniuerſæ in vnam coëunt venam ex iecore enatam: ſicuti & arteriæ omnes, in duas magnas degenerant, quæ conſcendentes veſicam, atque in decliue pergentes, in illas terminantur arterias, quæ à magna lumborum arteria ortæ, in crura fœtus feruntur. Quare multò magis hepar venarum principium dicendum eſt, quàm cor arteriarum. Sed neque illud te oportet lateat, quòd omnino pulſarent venæ, ſi ex corde originem ducerent. Pulſat nanque totum ipſius cordis corpus,

Venarum radicatio eſt hepar.
Cor eſt radicatio arteriarum.

Initium à natura conſtitutum, cogit diſciplinam à ſeipſo fieri.

Cordi ineſſe quatuor tãtùm ora vaſorum.

Cor neque eſſe initium opifex ſanguinis, neque inſtrumentũ ipſius. Viuere licere nobis, etiamſi venter cibos non conterat: pereunte autẽ ſanguificatione, non item.

Secundarum tam arterias, quàm venas, à vena caua, & maxima arteria produci.

Vmbilici arteriis vinculo interceptis, omnes quæ in ſecundis habentur, deſtitui pulſu.
Vterum non præſtare motus initium ſecundarum arteriis.

Hepar cur magis principium venarũ dicendum ſit, quàm cor arteriarum.

corpus,ſublatum,contractúmque ex ſeipſo : quam quidem eandem vim à ſe ortis elargitur arteriis.

Cordis ventriculum dextrum pulſare, necnon venam illi à iecore inſertam.

Quòd ſi cor operimentis nudaueris, dextri ipſius ventriculi pulſum euidenter contuebere. Nec te latebit etiam, ei vas inſertum; quod cauæ venæ eſt propago, ſimiliter arteriis pulſare : quamuis etiam pulſatio minimè communicetur cæteris quæ per vniuerſum corpus feruntur venis:vt motus arteriæ magnæ.

Arteriæ non dilatãtur quia implentur : ſed ob id implentur, quia dilatantur.

At verò non quia implentur arteriæ,ob id dilatantur : ſed quia dilatantur, implentur. Vt igitur denuò ſermonem repetam, ſi requiris exordium primæ generationis venarum, id iecur eſt : ſi materiæ diſpenſationis,qua vniuerſum corpus nutritur, & virtutis, aliud nullum viſcus reperias, quod aptius initium cenſeatur. Ad hæc verò,ſi id quod mutatur, in ſimilem ſpeciem cum eo quod mutat,peruenit, iecoris ipſius carne nihil ad ſanguinis generationem reperiri poſſit accommodatius.

Caro hepatis.

Sanguinem fieri à propria hepatis carnis ſubſtantia.

Nam ſanguis ſi incraſſatus fuerit, tum colore, tum conſiſtentia, exacta iecoris caro efficietur. Ac proinde ſi humor qui ex ventriculo in iecur diſtribuitur, fieri ſanguis debeat, neceſſum eſt vt ipſius à propria hepatis ſubſtantia fiat mutatio : quandoquidem ipſæ venarum tunicæ, ex ſua ipſarum natura generare ſanguinem nequeunt.

Venarum tunicas ex ſua ipſarum natura non poſſe ſanguinem gignere.

Venarum nutritio vnde.

Non enim rubrum illum humorem, ſed album & viſcoſum reddere idoneæ ſunt, vnde & generatio ipſis eſt,& incrementum, & nutritio.

Ventriculum ſui ipſius tantum gratia cibos coquere.

Porrò ventriculus circa cibos ſui tantum ipſius gratia contractus, peculiarem ſibi ex ipſis humorem ſugit : quo quidem vbi fuerit expletus, ſuperfluum totum ad ieiunum inteſtinum propellit. Inde rurſus iecur trahit ipſum, atque elaborat. Sicut autem ventris reliquum iecinori fit idoneum,ita huius rurſus ipſius ſuperfluum, iis quæ poſt iecur habentur omnibus, cum neque iecur ipſum, eorum cauſa alimentum permutet.

Iecur nullius partis gratia alimentum permutat.

Diſtributio alimenti.

Quemadmodum igitur iecur per venas ex ventriculo & inteſtinis alimentum attraxit, quod ſibi ipſi, hoc eſt,ſuæ carni aſſimilat, ita quæ poſt illud conſtitutæ ſunt partes, per alias ad ſe venas alliciunt, deinde rurſus aliæ, donec in omnem animantis particulam alimentum ſit diſtributum : ac præparat ſemper præcoquítque vnaquæque particula ei quæ ſequitur, ſecundum diſtributionis continuitatem.

Inſtrumentariæ partes.

Singulæ autem animalis inſtrumentariæ partes cùm ex aliis ſimplicioribus conſtent, omninò peculiari quadam eiuſmodi ſubſtantia ſunt præditæ, quali non aliud totius animantis corpus. Arteriæ verò,nerui,atque venæ,inſtrumentis inſeruntur communis vſus gratia:quorum actio neutiquam ex corporis loco immutatur,ſed vbicunque ſint, ſemper illum vſum communem præſtant.

Vaſorũ actionem neutiquã immutari ratione corporum quibus inſerta ſunt.

Singulis ineſſe propriam actionem,propter proprietatem ſubſtantiæ.

Quinetiam proprium cuiuſque corporis,ſine his ipſis exiſtit:ac proinde actionem propriam, eximiéque diuerſam ab aliis, ſingula poſſident,propter proprietatem ſubſtantiæ. Nihil itaque mirum eſt, iecoris proprium corpus ſecundum ipſius naturam eſſe gignendo ſanguini aptiſſimum, vt quod ruberrimum ſit, tanquam ſanguis, & ſolum hoc, quòd coagulatum ſit, ab eo differens.

Iecur eſt veluti ſanguis quidam concretus.

Grumi generatio.

Grumi ſiquidem coagulatio,ab ambiente fit, extinguente quidem calorem ipſius : denigrante autem ſubſtantiam, propter refrigerationem. At non ita etiam in hepate accidit, ſed ab inſita caliditate quæ exornet, id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim vtroque modo ſanguis, ſiue grumus euaſerit,ſiue iecoris caro. Verùm alteratio in grumum, via ad corruptionem eſt : in iecoris autem ſubſtantiam, actio naturæ: Cor etiam rubei coloris eſt particeps, at non quantum iecur : quippe hoc viſcus, corde eſt humidius,eóque rubrius,molliúſque : cor autem ſiccius, calidiúſque iecore exiſtit.

Cor eſt ſiccius atque calidius hepate.

Ita enim futurum eſt ſimul durius, & duplici motu, arteriis ſimiliter,agitabitur : vt eiuſmodi agitatione, conſeruetur caloris natiui ſymmetria.

Sanguinis humidi & rubri, prima in iecore generatio conſiſtit.

Igitur ſanguinis humidi & rubei, prima in iecore generatio conſiſtit. Riui autem venæ eam in totum corpus diſtribuunt.

Sanguinis flaui ſpiritaliſque; prima in ſiniſtro cordis ſinu eſt origo: vbi anima iraſcibilis habitat.

At ſanguinis flaui, tenuis,ſubtilis,ſpirituoſi, calidiſſimíque, & qui rapidè per omnia membra fertur, vt inquit Plato, prima in ſiniſtro cordis ſinu eſt origo : ideóque iraſcibilis anima ibidem habitare oſtenditur. Sanguinem autem hunc arteriæ in vniuerſum corpus diſpenſant: quas vetuſtiſſimi medicorum ſimiliter appellarunt venas : etſi ab aliis,quod quidem vas pulſat, arteria : quod autem pulſus eſt expers,vena communiter appelletur.

Arteria.

Vena.

Arteriæ cubiti citatior motus quid indicet.

Porrò cùm motus arteriæ quæ cubitum, ac præſertim ſiniſtrum, excurrit, ex generatione eſt citatus, & magnus, validúſque robuſtam in corde vim iraſcibilem innuit : calorem verò in eo vigentem,& feruidum, quem nominare furioſum iracundúmque mos eſt. Eam autem arteriam appellans venam Hippocrates, ait :

Hippocrates.

Cui celeriter vena in cubito pulſat, is furioſus & iracundus erit : cui autem lentè, torpidus. Quòd autem in iecore collocarit Plato eam animæ partem, quæ eſculenta potulentáque expetit,illic maximè ſignificare videtur,vbi ait :

Appetitoriam animam Plato in hepate collocat.

Verùm eam animi partem, quæ cibum potúmque,& reliqua omnino quibus corpus indiget concupiſcit, media regione inter ſeptũ tranſuerſum, & vmbilici terminum collocarunt : quoddam quaſi præſepe ad totius corporis alimoniam fabricati, ac ibidem illam animi vim, ceu feram agreſtem illigarunt : quam ſanè corpus ſuum alere neceſſarium eſt, ſi mortalium genus aliquandiu ſit permanſurum. Et paulò pòſt : Quod, inquit, Deus perpendens, hanc ipſius iecoris ſpeciem conſtituit, &c. Nihil autem refert,venarum principium dicas iecur,aut ſanguinis, aut appetitoriæ animæ : familiarius tamen eſt medico,de corporis inſtrumentis : philoſopho, de animæ facultatibus diſciplinam inſtituere : id quod facit Hippocrates, dicens.

Venarum radicatio hepar. Cor radicatio arteriarum.

Venarum radicatio, iecur, arteriarum cor eſt.

Platonis de corde ſententia.

Etenim de corde Plato ſic diſſerit : Cor, & venarum, & ſanguinis, qui per omnes partes vehementer circunfertur, fontem, in domicilium munitum conſtituerunt : vt cùm iracundiæ vehementia ferueret, ratione hortante, ſi quid iniquè in eis fiat extrinſecus, vel etiam ab internis cupiditatibus ; ſtatim per omnes anguſtos meatus, quidquid ſenſus eſt particeps in corpore, iuſſa mináſque ſentiens,fiat morigerum,& vndequaque obſequatur, præſtantiſſimúmque in ipſis omnibus principatum gerere ſinat.

Iracundia quibus ſit excitanda.

At Hippocrates, dum prauo colori corporis,gracilitatíque in habitu perfrigerato medetur, iracundiam dicit ſtudioſè excitandam eſſe, tum coloris recipiendi gratia, tum effuſionis humorum.

Iracũdia quid.

Iracundiam porrò eſſe definiunt philoſophi, caloris efferueſcentiam in corde.

Homerus.

Quòd autem vel teſtimonio Homeri poſſimus confirmare appetitoriam vim in hepate deliteſcere, facilè cognoſcent ij, qui apud illum Tityi fabulam legent : cui nimirum finxit à vulturibus hepar exedi, quòd Latonam compellaſſet ſtupri. Quemadmodum nunc factitare ſolent, qui pec-

Particulas eas plecti ſolere, quibus quis prauas obit actiones.

cantes famulos puniunt:eorum ſanè qui fugitiui ſunt,crura exurentes,ſcarificantes,atque ferientes: eorum qui ſunt in furto deprehenſi,manus: guloſorum ventrem: garrientium, linguam: ſummatim verò eas plectentes particulas,quibus illi prauas obeunt actiones.

GALENI PERGAMENI *De placitis Hippocratis & Platonis,*

LIBER SEPTIMVS.

Animæ facultatibus ſingulis, vnam virtutem ineſſe. Vnum eſſe, quod præſtantiſſimum eſt.

Ratiocinatricis animæ virtus, prudentia.

Iraſcibilis animæ virtus, eſt virilitas. Appetitoriæ animæ virtus, eſt têperantia.

Iuſtitia naſcitur ex ſymmetria mutua trium animæ particularum.

Habitus quæ virtutes dicantur. Scientiæ compos dicitur ſola ratiocinatrix pars animæ. Platonis de virtute ſententia.

QVemadmodum autem affectus ab ipſa tolluntur anima, ſi ſit ſola ratiocinatrix facultas, nulla neque appetitoria, neque iraſcibili, præter eam, exiſtente: ſic & virtutes omnes, præter prudentiam, exterminantur. Quia verò (vt prius eſt demonſtratum) alia vis ratiocinatrix, alia iraſcibilis, alia denique appetitoria exiſtit, vna quædam in ſingulis earum exiſtit virtus: quandoquidem quod præſtantiſſimum eſt in ſingulis, vnum tantùm exiſtit: ſicuti & perfectio vna,quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice eſt, ſapientiam, aut prudentiam, aut ſcientiam appellare licebit: eam quæ in iraſcibili rurſus habetur, fortitudinem, aut virilitatem: ſicuti & eam quæ in appetitoria oritur, appellare poteris temperantiam. Ex quarum quidem animæ trium particularum mutua commoderatione,ac venuſtate decente, quarta virtus iuſtitia naſcitur: ac proinde meritò totam animam dixeris iuſtam. Cæterùm virtutes ipſæ partibus animæ irrationabilibus, habitus quidam ſunt, & facultates ſolummodo. In rationali autem, non habitus modò,ſed etiam ſcientia, aut virtus. Sola enim hæc animæ pars, ſcientiæ compos eſt: aliæ autem, facultates ſanè quaſdam, habitúſve, aut meliores, aut peiores comparare poſſunt: ſcientiæ autem fieri particeps,non item, quatenus neque etiam rationis. At Plato ſcientias omnes rectè, mea quidem ſententia, vnam eſſe virtutem ait, cognitionem videlicet bonorum atque malorum: hoc eſt,eligibilium,& eorum quæ declinari debent. Cùm autem in omnibus vitæ actionibus, deligamus id quod videtur bonum: quod autem apparet malum, vitemus: habeamúſque natura impetus hos ad horum vtrunque: philoſophia, quæ verè bonum malúmque docet, à peccatis immunes reddit. Oſtendimus igitur diſpenſationem animalis in lucem æditi, à tribus adminiſtrari principiis: vno in capite collocato, cuius opera per ſe quidem, imaginatio,memoria, intellectio, cogitatióque: in relatione autem ad aliud, ſenſum partibus animalis ſenſibilibus impartiri, motúmque arbitrarium iis quæ mouentur: ſecundo autem in corde conſiſtente, cuius opera per ſe quidem, robur eſt animi,firmitudóque in iis,quæcunque ipſa ratio iuſſerit: atque etiam inuictus animus: ſecundum affectum autem, veluti feruor natiui caloris, anima tunc eum qui iniuriam inferre eſt viſus, punire deſiderante: at relatione ad aliud, initium eſſe particularis caloris, ſingulis corporis partibus: ſicuti pulſatilis motus,arteriis. Tertiæ vltimæque virtutis in hepate collocatæ opera ſunt, quæ ad animalis nutritionem ſpectant omnia: necnon ſuauium fruitio: per quam

Philoſophia reddit à peccatis immunes. Principia tria diſpenſantia animal. Rationalis principij opera.

Iraſcibilis principij opera.

Appetitorij principij opera.

vehementius, quàm par ſit, mota, intemperantiam atque libidinem gignit. Demonſtrato autem quòd neruorum principium in capite deliteſcat, ſimul etiam cognoſcitur neruos ipſos non à cerebri dura meninge, quemadmodum aliquando opinatus eſt Eraſiſtratus, ſed ab eius medulla oriri: etſi primò quidem,tenuis membranæ proceſſu,ſecundò autem craſſioris,ſint inuoluti.Porrò exciſo capitis oſſe, viuente adhuc animali,& craſſiori detecta membrana, ſi vtrobique medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut ſolam ipſam incideris,aut totam excideris, neque inſenſile, neque immobile ipſum euadet animal: quemadmodum nec ſi obtegentem ipſius partem totum poſterius cerebrum, * aut ſolam incideris, aut excideris: * imò verò ne ſi cerebrum ab ipſis quomodocunque excindas, ſic quoque animans motus aut ſenſus expers reddetur,prius quàm ad aliquem ventriculorum ipſius, talis ſectio perueniat.Maximè autem ventriculus poſterior offendit animal: deinde medius: minorem verò anteriorum vterque noxam adfert. Cùm igitur coniunctis ventriculis cerebri(diuiſio quorum abſtulerat motum & ſenſum) paulò pòſt rurſus ſentiat ac moueatur animal, dicendum eſt in ipſius quidem cerebri corpore animam habitare: primum autem eius organum,tum ad vniuerſos animantis ſenſus, tum ad motus voluntarios, eſſe animalem ſpiritum: qui quidem ſi animæ ſubſtantia eſſet (quod aliquis poſſet exiſtimare) ſimul cum eo, dum euacuatur, periret anima: cuius contrarium contingit.Nam euacuatus,donec recolligatur,ſenſu, motúque,non vita deſtituit animal. Meritò igitur generatur hic ſpiritus,* iuxta ventriculos cerebri, atque ideo illinc definit arteriarum venarúmque non exigua copia, ex qua ſunt plexus choroides formati. Nam ex arteriis conſcendentibus caput, ac poſtea ſeſe ad cerebri baſim torquentibus, conficitur plexus reticularis, in quo elaboratur ipſe animalis ſpiritus. Etenim arteriarum ſpiritus,vitalis & eſt,& dicitur:* ſicuti & animalis,qui conſiſtit in cerebro: non tanquam animæ ſubſtantia is ſit,ſed veluti primarium ipſius organum, habitantis in cerebro, qualiſcunque illa ſubſtantia exiſtat. Quemadmodum autem vitalis ſpiritus in arteriis & corde gignitur, ex inſpiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali accuratius elaborato ducit originem: ad quam quidem elaborationem retiformis ille plexus fuit fabrefactus.Nam ſi exactè ſemen ipſum & lac natura elaborare deſiderans, fecit vt diutius ea in coctionis inſtrumentis immorarentur: ac propterea ſemini quidem anfractum quendam ante teſticulos præparauit,lacti verò longitudinem vaſorum ad mammas tendentium: meritò etiam ad conficiendum animalem ſpiritum ex vitali, veluti labyrinthum varium, prædictum illum plexum conſtruxit. At verò cùm nerui ipſi ex cerebro & membranis id ambientibus contrahantur, per eam ipſorum partem quæ ex cerebro oritur, ſenſus omnibus membris atque motus ſuppeditatur. Quæ autem vtriuſque membranæ propago eſt, eundem neruis vſum præbet, quem cerebro illæ exhibebant. Quare vel ſi ambas exemeris, nihil lædetur particula,in quam neruus inferebatur: quemadmodum neque ſi ipſi cerebro exteriores membranas abſtuleris, in præſenti quicquam offendes, etſi proceſſu temporis aliquid ſequi poſſit incommodi.

Neruos non à dura meninge cerebri, ſed à medulla illius exoriri.

Cerebro exciſo,animans nô priuari motu, nec ſenſu, priuſquam ad aliquem ventriculorũ ipſius ſectio peruenerit.

Cerebri ventriculi quatuor.

Animam habitare in ipſo cerebri corpore, primum autem illius inſtrumentum eſſe animalem ſpiritum. Animalis ſpiritus non eſt ſubſtantia animæ.

Choroidis plexus.

Retiformis plexus. Spiritus vitalis. Spiritus animalis.

Seminis & lactis elaboratio.

Senſus & motus membris qua via ſuppeditetur.

Cerebro nudato à membranis animal nihil offendi.

incommodi. Quòd autem ad facultatem, quæ à cerebro deſcendit, ſpectat, non licet nobis

Facultas à cerebro deſcendens per neruos, ſit ne corporea, an incorporea, Galenus ambigit.

promptè affirmare, an quemadmodum ex ſolari ſplendore qualitas quædam profecta in omnem aëris ambientis partem diſſeminatur, ipſa Solis ſubſtantia in loco ſuo permanente: ſic etiam ex cerebro virtus quædam membris per neruos influat: an potius ſubſtantia ſpiritus vſque ad ſenſibiles mobileſque particulas proficiſcatur: aut aliqua ex parte in neruos incidens, ita ipſos immutet, vt alteratio eorum in mobilia membra diſtribuatur: cuiuſmodi quippiam fieri in ſenſu viſorio contingit. Siquidem per opticos neruos:

Opticorum neruorum exortus.

qui ab anterioribus ventriculis cerebri (qua parte verſus medium ventriculum in obliquum & anguſtum ſe contrahunt) oriuntur, & manifeſtè concaui ſunt, ſplendidus ſpiritus ad oculos fertur:

Oculo vno clauſo, dilatari alterius pupillam.

id quod ipſa ſtructura docet: & præterea quòd vno quidem oculo clauſo, dilateſcat alterius pupilla: aperto autem, ſtatim rurſus in naturalem magnitudinem redeat. Cæterùm quòd inanitionis repletioniſque celeritas, non humoris cuiuſdam influentis, ſed ſolius ſpiritalis ſubſtantiæ ſit opus, haud negocioſum eſt contueri.

Opticorum neruorum in vnum locum confluxus.

Quoniam verò in idem vtrique meatus perueniunt, veriſimile eſt communem regionem ex vtriſque meatibus ſpiritum recipientem, dum alter oculus clauditur, alteri totum ipſum tranſmittere. Quare ſi iis qui

Suffuſione laborantes, quinam cernere poſſint.

ſuffuſione laborant, dilatetur pupillæ foramen, clauſo altero oculo, incolumis vis viſoria ſeruatur; ſin autem hoc eis non eueniat, perierit omnino: ac proinde licet probè ſuffuſio curata ſit, ipſi non cernent. Aliis verò quibuſdam accidit vt non videant, vel citra ſuffuſionem, ob viſoriorum obſtructionem meatuum.

Neruis omnibus non ineſſe meatus.

Verumenimuerò minimè quidem arbitror neruis omnibus ineſſe meatus, ſed iis tantùm qui corpulentiores exiſtunt:

Spinalis medullæ exortui ineſſe porum ſenſibilem.

quemadmodum eſt proceſſus ille ſpinalis medullæ, cui porus ita ſenſilis ineſt vt viſoriis neruis, ad vehementiorem virtutis diſtributionem.

Diſtributio virtutis quid.

At verò quod ab omnibus vocatur diſtributio virtutis, alterationis quædam eſt impartitio: qualis etiam in aëre à ſolari ſplendore accidit.

Viſionem fieri extrà mittēdo.

Sic vtique conſentaneum eſt, etiam ſpiritum qui in oculos proficiſcitur, primo illapſu vniri cum aëre ambiente, & ſimul ipſum in ſuam ipſius naturam inalterare, non tamen extendi plurimum. Corpus ſiquidem quod videtur, aut mittens de ſe aliquid ad nos, cum illo etiam propriam indicat dignotionem: aut ſi ipſum nihil mittit, expectat aliquam à nobis ad ſe venire facultatem ſenſificam. Vtrum igitur ipſorum ſit neruis, hoc iudicabitur modo.

Viſio fit per pupillæ foramen.

Per pupillæ foramen fit viſio, quod quidem ſi expectaret portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatem corporum extrinſecus ſubiectorum, ad ſe proficiſci, nunquam eius quod videtur, magnitudinem cognoſceremus: vt montis, exempli gratia, maximi: alioqui tanta imago eius oculis noſtris incideret, * quantus eſt ipſe mons: quod omnino ratione caret: quemadmodum & ſi quis dicat, eam vna temporis occaſione, ad ſingulos videntes, etiam ſi fuerint mille, permeare poſſe, cum viſorius etiam ſpiritus nequeat fluore ſuo tantum extendi, vt toto corpori quod videtur, circunfundatur.

Aër ambiens tale nobis inſtrumentum inter videndū efficitur, quale exiſtit neruus in corpore.

Relinquitur itaque adhuc, aërem ambientem tale nobis inſtrumentum fieri, quo tempore videmus, quale in corpore neruus perpetuò exiſtit. Eiuſmodi autem quippiam accidere videtur ambienti nos aëri, ab excidente ſpiritu, cuiuſmodi etiam ab ſplendore ſolis. Ille ſiquidem ſupernum aëris extremum attingens, in totum virtutem communicat.

Viſio quâ fiat ratione.

Viſus autem per neruos viſorios exiliens, cùm ſubſtantiam habeat ſpiritalem, vbi in ambientem incidit, primo incurſu alterationem efficiens, * ac ſe quam longiſſimè extendens, illuminat, quod illi continuum eſt, nempe quod ambit corpus, ſic vt in momento temporis alterationem in totum ipſum tranſmittat. Apparet autem ſimilis quidam affectus vtrique accidere, & neruo, & ambienti aëri. Nam quemadmodum ſi interponatur aliquod ſolidum corpus in medio ſubſequentis aëris, ſtatim videmus eius ſplendorem perire, ceu qui dum immutatus euadat lucidus, non autem quòd permutatus fuerit (ſic enim lumen perpetuò ſeruaret, vel ſi ablatum id quod illuminat eſſet) ita & neruo ſecto,

Neruus quando reddatur inſenſilis.

quantum ſectio à continuitate cerebri ſeparauerit, tantum is inſenſibilis ſtatim reddetur. Sed in arteriis etiam eadem natura, quæ in neruis, cernitur.

Arteriæ quando non pulſent.

Diſſectæ ſiquidem, interceptæ ve funiculo, non pulſant, deſtitutæ, non vt Eraſiſtratus putat, eo quod à corde mittitur, ſed facultate illa quam tunicæ ipſarum, corpori cordis continuæ, influentem ab eo ſemper obtinent.

Arteriarum tunicis influere pulſificam vim à corde.

Animales facultates deſcendere per neruos à cerebro, vſque ad propria inſtrumenta.

Commune igitur omnium eſt ſenſus facultatum, quæ à cerebro originem ducunt, per neruos vſque ad propria inſtrumenta deferri. Item quòd neruus ſubſtantia cerebro eſt ſimilis, niſi quòd quantum, ne eſſet ad patiendum facilior, ſtatim condenſatus eſt, tantum à cerebri natura receſſit. Quantum igitur ſinguli nerui propriè dicti ſenſorij, à cerebri natura recedunt, tantum etiam ab ipſius facultate.

Nerui ſenſorij ſunt molliores iis, qui mouēt particulas.

Vocantur autem propriè ſenſorij nerui, qui inſtrumentis immittuntur ſenſoriis, molliores aliis, qui particulas mouent: idque meritò.

Senſus abſque nerui affectu non fieri.

Senſus quippe non fit, abſque hoc quòd quoquo modo afficiantur nerui: motus autem, in agendo ſolùm actionem obtinet, ac proinde non ab re ſenſorius mollior, durior autem motorius neruus eſt factus.

Motus in actione cōſiſtit.

At motorij omnes, ſunt ſenſus tactus participes, quoniam huius ſenſibile craſſiorum eſt partium.

Nerui motores omnes ſenſu tactus ſunt præditi.

Porrò viſorius neruus, omnium neruorum maximus, inter cerebrum & oculum totus medius conſiſtit:

Optici nerui ſitus, & conſiſtentia, & cōſtructio.

interiorem quidem ſui partem, molliorem habens, externam verò duriorem, & facilè per ipſum multa ex cerebro ſpiritalis ſubſtantia in oculi regionem perueniat, & etiam ægrè afficiatur. Quantò autem oculi primum ſenſibile exactius eſt, & tenuius, quàm ſenſorium aliorum, tantò etiam oculus magis quàm illa, cerebri naturæ eſt particeps.

Oculi fabrica.

Vitreus humor.

Quare cùm ſub tunicis oculorum duo contineantur humores orbiculares, vnus qui vitrum, alter qui refert cryſtallum,

Cryſtallinus humor.

vbi primum viſificus neruus exteriorem oculi tunicam permeat, ſpiritus quidem per eius porum illapſus, humoribus illis miſcetur, vt ſubſtantia eorum fiat tota ſenſibilis: ipſius autem nerui ſubſtantia ſoluta, dilatatáque, amplectitur vitreum humorem, in maximum cryſtalloidis circulum deſinens. At plexus quem efficiūt fibræ ipſius nerui optici dilatati, vocatur tunica amphibleſtroides,

Amphibleſtroides tunica.

ac ſi dicas reticularis, quam ſi velis rurſus in vnum cogere, coaceruaréque, cerebrum tibi eſſe apparebit. Ac meritò ſanè ſic conſtructus is neruus fuit, inſtrumento vſurus aëre circumfluo. Tale autem inſtrumentum ner-

uo

Colorum genus esse proprium visus sensibile.

uo fit aër, ad propriam sensibilium explorationem, quale existit ipsi cerebro. Proinde quam cerebrum rationem habet ad neruum, talem habet ad aërem oculus. At proprium visus sensibile (quod primum antea appellaui) colorum est genus. Illud siquidem primum, & per se, & solus inter alios sentit, quemadmodum gustus * sapores: quanquam & coloratum corpus simul cum eo cognoscit, perinde vt gustus * id quod sapores edit. Cæterum vt gustus atque alij sensus fiat, opus est vt ad animantis corpus ipsum perueniat sensibile. Visus autem per medium aërem ad coloratum extenditur, vnde ipse solus vna cum colore illius quod videtur, cognoscit & magnitudinem, & figuram, & situm, & interuallum, id quod sensibus aliis non licet, nisi per accidens nonnunquam tactui. Si igitur visus solus percipit sensile quod ipsum mouet per medium aërem, non ceu per baculum quendam, sed particulam consimilem specie, & cognatam ipsi, ac soli hoc illi eximium est datum, simul quòd per reflexum videt; meritò opus habuit spiritu desuper influente pellucido, qui ambienti aëri incidens (qualis est Platonis, Empedoclisque sententia) & veluti conuerberans ipsum, sibi illum assimilaret. Visus igitur necessariò dicetur esse instrumentum pellucidum, splendidumque: auditus, aëreum: olfactus, vaporosum: gustus, liquidum, tactus denique terreum. Neque enim aliter consistere possent, vt quæ ex similibus alterationem requirant. Sed enim instrumentum olfactus, minimè in narium meatibus, sed in extremitatibus anteriorum cerebri ventriculorum consistit: in quas vtique narium meatus perueniunt. Cæterùm communis quædam facultas (de qua etiam disseruit Plato) ex cerebro per neruos in singula sensoria perueniens, alterationes quæ in ipsis sunt, persentiscit. Porrò quemadmodum tactilis sensus instrumenta per renixum, sic gustatorij per humiditatem & succos in sensus cognitionem perueniunt. Vnde si inarefacta vehementer sit lingua, corrumpitur ipsa saporum dignotio. At obstructis narium meatibus, odorum sensus labefactatur: non secus quàm auditorius, si aures obstructæ fuerint. Eiusmodi obstructionibus respondet oculorum suffusio, in qua sic obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoide habetur, vt proprium visus instrumentum non amplius cum aëre, qui totum extrinsecus oculum ambit, iungatur. At sensus ipse neutiquam est alteratio, sed alterationis dignotio. Quare dispositio in qua corpora excedentia naturæ modum consistunt, & sensus ipsius, inuicem differunt. Quippe id genus dispositiones labores vocans Hippocrates, ait: Qui laborantes aliqua parte corporis, plerunque laborem non sentiunt, iis mens ægrotat. Patiuntur porrò singula exiguas mutationes ex finitimis genere. Idcirco visus instrumentum, quoniam coloribus discernendis idoneum ipsum esse expediebat, splendidum creatum est, quòd sola huiusmodi corpora à coloribus alterari soleant: quemadmodum iudicat etiam aër ambiens, qui cum maximè purus est, tunc à coloribus alteratur. Vt enim à Solis splendore solum contactus aër, totus ei confertim assimilatur; sic protinus à colore mutatur. Neruus itaque, cerebri pars existit, veluti germen arboris. * Pars autem in quam inseritur, virtutem ipsius totam in se excipiens, omnino redditur habilis, vt discernat ea quæ sci-

Gustus sapores percipit.

Visus quę percipiat.

Platonis de visione sententia.

Sensoriorum instrumentorū singula, qualia esse dicantur.

Olfactorij instrumēti sedes.

Tactus & gustus, quibus intercedentibus fiant.

Suffusioni quę accidant.

Sensus est non alteratio, sed alterationis dignotio.

Hippocrates.

Mens quibus ægrotet.

Pati modicè singula, à finitimis genere.

Visus instrumentum cur splendidum.

Aër purus à colore mutatur.

psam contingunt. Persimile quid etiam in aëre nobis circunfluo accidit. Nam illuminatus à Sole tale iam est nobis visus instrumentum, quale ex cerebro proficiscens spiritus. At si de animæ substantia aliquid pronunciare oporteat, alterutrum necessariò dicemus: aut hanc esse veluti lucidum æthereumque corpus: aut prorsus incorpoream substantiam, cuius primum vehiculum hoc ipsum corpus lucidum sit, per totum cerebrum means, & continuitate quadam spiritum visificum, etiam splendidum reddens: intercessu cuius, cum reliquis corporibus communionem ipsa anima habet. Alteratur itaque sensus instrumentum: dignotio autem ipsius alterationis, fit ex vna facultate omnibus sensoriis communi, quæ à principio influit. Cæterum initium ipsorum, siue communem sensum, siue princeps sensorium nuncupare voles, nihil intererit. Atque hoc prior disputatio iudicauit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motum obtinent, descendentibus aliis neruis in sensuum instrumenta, vt sensilia dignoscantur: aliis mouentibus ea quæ moueri desiderant. Etenim à cerebro oritur & ipsa spinalis medulla, à qua nerui sexaginta procedunt. Quæ sanè vt cerebrum, duas etiam sortitur membranas: quas si quando iuxta singulos neruos ademeris, nulla pars offendetur in quam neruus demissus fuerit, cùm videlicet membranæ ipsæ, tegmina tantùm sint & cerebri & spinalis medullæ: sensus autem & motus vis, in medulla, quam comprehendunt, existat. Quòd si nerui partem medullarem secueris, statim membrum in quod neruus deferebatur, sensus motúsque omninò expers reddetur. Quòd autem spinalis medulla à cerebro suscipiat facultatum originem, hinc licet perpendere, quòd secta ipsa quacunque in parte, quæ regio supra sectionem habetur, conseruetur incolumis, iis quæ infra eam sunt, destitutis motu simul & sensu.

Aër quale visus instrumentum fit nobis.

Animæ substantia quæ sit.

Sensus instrumentum alterari dum sentimus.

Sensoriorum initium esse communem sensum.

Cerebrum esse princeps sensorium.

Neruos sexaginta oriri à spinali medulla.

Spinalis medullæ membranæ.

Spinali medulla secta, quid accidat.

GALENI PERGAMENI

De Hippocratis & Platonis placitis,

LIBER OCTAVVS.

DIximus igitur animæ principatum id esse, quod sensui ac voluntario præest motui. Voluntario enim dico, nam cordis & arteriarum motus, non pro arbitrio nostro perficitur: sicuti nec tertium motionis genus, quod circa alimenti dispensationem versatur. Iam verò, vbi principium neruorum est, ibi animæ principatus existit. At qui principium neruorum in cerebro est, illic igitur animæ principatus est nobis statuendus. Omnes porrò animantium particulæ, neruorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro descendentium in ipsas, illæ per mediam spinæ medullam. At iecur virtutis vegetatricis, quemadmodum & venarum, origo existit: nec reperitur alia in animante particula, cui omnes venæ connatæ sint. Si enim vena caua oriretur ex dextro cordis ventriculo, quod nonnulli existimant, omnino hæc, vt arteria, bifariam scissa, altera parte sui ad iugulum, altera ad iecur ferretur. Quod quum non appareat, clarum est, neque ex corde ipsam originem ducere. Quòd autem cor tum arteria-

rum,

Animæ principatus quid.

Cordis & arteriarum motum, voluntarium non esse.

Animæ principatus in cerebro.

Partes omnes corporis esse neruorum cōpotes.

Iecur esse virtutis vegetatricis, & venarum originem.

Cor effe arteriarum principium, atque irafcibilis animæ facultatis.

rum, tum irafcibilis animæ principium exiftat, abundè à nobis eft demonftratum. Deinceps verò de naturalibus elementis, fecundum Hippocratis & Platonis doctrinam, fimiliter differamus. Elementum eft minima ilius quod conftituit portio. Quare ex iis quæ ad aliquid funt vox hæc elementum dicitur: quemadmodum etiam pars. Vt igitur fermonis noftri quatuor & viginti funt elementa, eodem modo omnium generabilium & corruptibilium corporum, terra, aër, aqua, & ignis, minimæ particulæ exiftunt. At minimum dicitur, quod neutiquam fectionem admittit. Quũ autem nullum corpus tam paruum fit, quod fecũdum magnitudinem per fectionem reddi minus non poffit, certè quæ in diuerfam aliam fpeciem amplius diuidi nequeunt, ea corpora & minima, & infectilia, & elementa vocamus. Etenim pro confeffo habetur, in vnoquoque rerum genere reperiri indiuiduam quandam fpeciem talem, qualis eft in naturalibus corporibus terra, aqua, aër, & ignis. Hæc enim elementa naturalium rerum, Hippocratem fequutus Plato in Timæo ftatuens, fic differit: Quum enim ex terra, igne, aqua, & aëre compactum fit corpus, horum præter naturam exceffus, defectúfque, & ex loco proprio in alienum tranflatio, feditiones ac morbos procreat. Quæ quidem elementa poftea in materiam atque figuram diuidit. Quòd igitur exceffus defectúfque bonam temperiem corrumpat, in qua confiftit primorum corporum fanitas, omnibus eft perfpicuum: item & quod tranflatio: fi confideremus, quomodo fimulatque thoracis & afperæ arteriæ inftrumentis fanguis, aut alius quidam humor concidit, inculpata ipforum fanitas aboletur. Cur autem humectet aqua, vrat ignis, ac reliqua etiam vnde fuas vires fortiantur, inquirere (quod anxiè indagauit Plato) ad morborum curationes nihil conducit. Sufficit fiquidem fanitatem conferuaturo, curaturóque morbos, fcire, propter bonam temperiem calidi, frigidi, humidi, & ficci, fanitatem adeffe animantibus: ob malas autem horum intemperantias procreari morbos. Ex elementis itaque mutuò inter fe atque fæpius mutatis, tum Plato, tum Hippocrates aiunt, noftra conflari corpora. Etenim ex quatuor elementis & ftirpium generatio eft, & ex ipfis tum fructus, tum femina. Alimentum verò hæc omnia, ouibus, fuibus, capris, bobus, aliifque animantibus quæ herbas, aut arborum fructus, aut furculos, aut radices comedunt: hominibus hæc eadem animalia alimento funt: atque hinc ipfis generatur fanguis, pituita, & bilis vtraque. Eft autem fanguis ceu generationis noftræ materia, ex quatuor humoribus conftans, ex quo quidem in vtero primam conformationem accipimus, ac poftea particulis efformatis, artuum confirmationem incrementum, & abfolutionem, æditi in lucem recipimus: ac primum fanè ex lacte nutrimur, à fanguine qui in venis eft generationem ducente: deinde folidioribus alimentis, vnde rurfus fanguis; pituita, bilis flaua & atra proueniunt. Quæ omnia Hippocrates primus omnium definiens, morbos primorum corporum ex intemperie fieri dicebat. Porrò prima corpora appello fimilares particulas, quæ in diuerfi generis alias minimè diuiduntur, & ex quibus inftrumentariæ conftant. Prima itaque generatio noftri, ex fanguine, qui ex alimento quod intra corpus affumitur fit, eft, & ex femine. Ex his primariæ particulæ generantur, cartilago, os, neruus, membrana, ligamentum, aliáque eiufmodi. Ex his rurfus inftrumentariæ, oculus, lingua, caput, vifcera, & artus: ex quibus tandem vniuerfum corpus conflatur. Sunt autem elementa in corporibus, non actu, fed facultate: hoc eft, quatuor nobis humores infunt ex illis, alimentorum interuentu, procreati: fanguis videlicet, pituita, bilifque tum flaua, tum atra. Igni fiquidem flaua bilis refpondet: atra, terræ: pituita, aquæ. Ideóque calida & ficca ipfa flaua bilis exiftit, quemadmodum ignis: atra, frigida & ficca, confimiliter terræ: pituita verò frigida & humida, quemadmodum aqua. At folum aëreum elementũ in animantium corporibus propinquum fuæ ipfius naturæ videtur, & in refpirationibus & in pulfibus. Moderata ex omnibus quatuor elementis temperies, exactum produxit fanguinem. Sanum igitur maximè eft corpus (vt Hippocrates nobis eft autor) cùm mediocriter & virtute & copia hæc inter fe habuerint. Dolet autem, cùm aliquid horum minus aut maius fuerit, aut dum ab aliis femotum, in alienam fedem tranfcurrit. Etenim hi quatuor humores, ad quamcunque particulam transfluant, in ea morbos efficiunt: eryfipelata & herpetas, flaua bilis: cancros, atra: œdemata, pituita. At fanguis cùm in pulmone, & fpacio inter pulmonem & coftas medio, ex propriis inftrumentis effufus conftiterit, putrefcens tempore, tabem efficit. In ventre etiam, & per magna vulnera in grumum coalefcens, extrema pericula inducit. Terram verò nullibi per fe videre eft folam in corpore coaceruatam: quemadmodum neque ignem etiam per fe folum, neque aquam elementum. Porrò Hippocrates multò accuratius quàm Plato, demonftrauit quatuor effe in corpore humores, & lege & natura diftinctos: videlicet fanguinem, pituitam, bilem flauam, & atram: illorum fimul opinionem conuellens, qui vnum tantum humorem elementum hominis conftituebant. Cùm igitur aftruxiffet quatuor humores ineffe nobis fecundum naturam, eófque vt quantitate excedentes, fic qualitate alteratos, morborum autores fieri: poftea oftendit, hyeme quidem redundare pituitam, vere fanguinem, æftate flauam bilem, autumno denique nigram. Cæterum de anni temporibus differens, virtute etiam, de ætatibus, regionibufque differuit: cùm nimirum alias femper iubeat cum anni tempore, regionem & ætatem confiderari. Ex regionibus, temperata quidem, veri refpondet: calida æftati: inæqualis calore & frigiditate, fed frigore & ficcitate redundans, autumno: humida denique et frigida, hyemi. Hæc itaque vbi docuit Hippocrates, & præterea quòd contraria contrariorum remedia exiftunt, artis methodi elementa tradidit. Poftea verò, traditis iis quæ ad aphorifmos pertinent, de exuperantibus in vnoquoque anni tempore & ætate, morbis, veluti fyllabas his adiunxit. At verò Plato, aëris quidem exceffui, quotidianas: aquæ autem exuberantiæ, febres tertianas tribuens, hallucinatus eft. Primum quidem, quòd in communia omnium corporum, non in fanguineorum animantium elementa, febrium circuitu remeantium caufam retulit: deinde, quoniam ad veram earum febrium caufam, ne propè quidem acceffit. Apparet enim euidenter, in quotidianis pituitofus fuperare humor, qui humidus eft & frigidus: in tertianis flaua bilis, quæ ficca & calida exiftit. Gignuntur

Elementum eft minima illius quod conftituit, portio.

Elementa omnium generabilium & corruptibilium quæ.

Minimũ quid dicatur.

Indiuiduam fpeciem reperiri in fingulis rerum generibus.

Platonis de elementis fententia.

Sanitatem primorum corporum in bona temperie cõfiftere.

Medico quid fufficiat.

Sanguinem ex quatuor conftare humoribus.

Lac gigni ex fanguine.

Morbos fimilarium particularum in intemperie confiftere.

Prima corpora quæ.

Generatio prima vnde.

Partes primariæ quæ.

Partes inftrumentariæ.

Quatuor humores qui. Humorum finguli, quales quinam fint, quibúfque elementis proportione refpondeant.

Sanguinẽ productum fuiffe à moderata quatuor elementorum tẽperie.

Sanum effe quando dicatur corpus.

Dolor quando accidat.

Morbi ob humorum affluxum.

Sanguinem putrefcentem in ventre, aut in grumum coactum, extrema pericula inducere.

Humorum qui in quibus redundent temporibus.

Regionum cũ temporibus comparatio.

Contraria cõtrariorum remedia exiftere.

Platonis duplex error circa febriũ fubftantias.

Quotidianas febres oriri à pituitofo humore.

Tertianas febres à flaua bile produci.

Gignuntur tamen acutiſſimæ & ardentiſſimæ febres à flaua bile: atque ex genere ardentium febrium ipſa quoque tertiana exiſtit. Etenim de ipſius flauæ bilis natura, ſic Plato ſcribit: Quæ autem corporis partes incendi dicuntur, à bilis æſtu & flamma omnes infeſtantur: & poſt hæc deinceps. Quæ quum reſpirat extrinſecus, omnigenas tuberculorum ſpecies feruens emittit: intus autem cohibita, igneos, plurimóſque morbos procreat. Verùm dum Hippocrates tradit, ſemper inſitum calidum, omnium naturæ operum eſſe quammaximè cauſam, Plato non calidum dicit, ſed ignem: quum tamen ſi ab igne ciborum concoctio fieret, necnon diſtributio, ſanguificatio, & nutritio, melius vtique in acutè febrientibus hæc perfici viderentur. At inſitus calor temperatus exiſtens, ſubſtantia quidem in ſanguine & pituita conſiſtit: qualitate autem, mixtus eſt temperatè, ex caliditate atque frigiditate. Tutius igitur dixit Hippocrates, qui creſcunt, plurimum habent calidi innati atque illud: Ventres hyeme & vere natura calidiſſimi ſunt: & hîc etiam calore inſito intelligens. Falſus etiam eſt Plato, dum attractionem pulmonis inter reſpirandum è medio tollit, inſpirationemque ipſam ſucceſſione ad id quod vacuatur, nempe ſuccedente vno ſpiritu atque ſubingrediente per cutis poros, in locum alterius, qui expulſus eſt, neceſſariò fieri contendit. Quippe nerui ab ſpinali medulla orti, arbitrarium motum muſculis thoracis largiuntur: à quibus eleuatus quidem, externum aërem per fauces & aſperam arteriam, in pulmonem attrahit: contractus autem, per eadem expellit. Pulſus autem à corde & arteriis fit: atque in eleuatione quidem, per arteriarum ora in cutem pertinentia, externus aër intra corpus attrahitur, triplicis vſus gratia: refrigerij, euentilationis, & ſpiritus animalis generationis: in contractione verò, arteriæ explodunt quicquid fuliginoſum fumoſúmue in ipſis procreatum eſt. Sermo itaque Platonis coarguitur: primò quidem, quòd inſpirationem affectum ſuperuenientem, non actionem voluntariam conſtituat: cùm tamen in noſtro ſitum ſit arbitratu, citius, tardius, minus, magis, & frequentius inſpirare, quemadmodum expirare. Secundò autem, quia poſt arteriarum contractionem, oporteret ſtatim inſpirationem fieri: ſicuti & poſt expirationem, protinus arteriarum eleuationem. Cæterùm licet nobis longiori tempore reſpirationem cohibere, nec ob id tamen deſinunt moueri arteriæ cum corde. Quinetiam eleuantur nonnunquam hæ inſpirantibus nobis: ſicuti & expirantibus contrahuntur: & in vnius reſpirationis tempore, ſepties, aut octies, cor cum arteriis attollitur, deprimiturque. At qui Platonem credunt fuiſſe adeò imperitum & rudem, vt cùm dixerit, ſpiritum potumque pulmones ipſos excipere exiſtimarit potum omnem in pulmones deferri, ij ſanè manifeſtè falluntur: quandoquidem non fuit talis eius viri ſententia, ſed nonnihil ex ipſa potione, per fauces, pérque aſperam arteriam in ſubditum pulmonem defluere, non per mediam inſtrumenti laxitatem delatum, ſed circa tunicam, ceu lenimentum quoddam, aëris modo deſcendens: id quod veriſſimum eſt, atque rationi conſonum. Quòd ſi aliquis accepta, dum ſtat, copioſa aqua intra os, dein ſupinus decumbat, eiuſmodi percipiet defluxum, ſi aperuerit modicè gutturis orificium. Verùm cumulata potio & copioſa, tantáque vt ſpiritus vias intercipiat, animal ad tuſſim irritat: modica autem, nec omnino ſenſum ſui, cùm per arteriam delabitur, exhibet. Ad hæc, ſi ſitibundo animali coloratam aquam propines, ac dein ſtatim iugulatum id diſſeces, pulmonem eius ſimiliter coloratum inuenies. Liquet itaque manifeſtè, aliquid ex potione ipſos pulmones allabi.

Tertianam febrem ex genere ardentium exiſtere.

Calorem inſitum conſiſtere in pituita & in ſanguine, miſtúmque temperatè eſſe, ex caliditate ac frigiditate.

Reſpiratio quomodo fiat.

Pulſum fieri à corde & arteriis.

Dilatationis arteriarum triplex vſus.

Platonis opinio de inſpiratione & reſpiratione cōuellitur.

Inſpirationem eſſe voluntariam actionem.

Potionis partem aliquam in pulmonem ſemper defluere, per ipſā arteriam aſperam.

Tuſſis vnde irritari ſoleat.

GALENI PERGAMENI
De placitis Hippocratis & Platonis,
LIBER NONVS.

CVm autem facultatem diſcernendi rerum ſimilitudines plurimi fecerint tum Hippocrates, tum etiam Plato, atque ad diſcretionem huiuſmodi neceſſaria ſit veritatis cognitio, equidem veritatem eorum quæ inquiris inuenturum te affirmo, ſi primum initium viæ quæ ad ea ducit, cognoueris: à qua aberrans, in permagnam verborum captionem, errorémque decides. Eſt autem principium, dimidium, & (vt Plato ait) totius operis maximum. Si igitur nullum nobis inſit naturale iudicij inſtrumentum, neque artificioſum, nihil poterimus inuenire. At cùm naturalia & communia omnes habeamus, inueneri-mus etiam aliquod artificioſum. Quæ autem ſunt illa naturalia iudicij inſtrumenta, quæ nobis communia adſunt? Oculi ſecundum naturam habentes, qui viſibilia conſpiciunt: aures naturali modo diſpoſitæ, quæ audibilia percipiunt: lingua ſaporum diiudicatrix: nares odorum: & tota cutis tactuum. Ad hæc intellectus, vel notio, vel mens, vel ratio, qua conſequentiā repugnantiamque internoſcimus: atque alia præterea quæ his incidunt, in quibus eſt diuiſio, & compoſitio, ſimilitudo, & diſſimilitudo. Vt enim ſenſibilium iudex eſt ſenſus, ita & intelligibilium alia quædam facultas, quam vt quiſque appellare voluerit, illi permittimus. Rectè itaque dixit Hippocrates, rerum naturam inueniri, ſi à maximis quidem vſu, facillimis autem cognitu, inceperimus. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipſa iudicij inſtrumenta, & quòd ipſis à nullo docti præceptore credamus. Ea igitur quibus iudicamus, & inſtrumenta ſenſuum ſunt, & facultates inſtrumentis vtentes. At fides ipſorum, citra diſciplinam, & natura, non hominibus tantùm, ſed aliis etiam animantibus ineſt. Quum igitur appareant artium opera vitæ hominum conducibilia, vtique naturalibus iudiciis fidē accōmodantes homines, de ipſis iudiciū fecerunt: ac nos illis eò feliciores ſumus, quòd quæ illi longo tempore, laboréque improbo adinuenere vtilia, ipſi breui condiſcimus tempore, futuri etiam præſtantiores prioribus, ſi pari ac illi ſtudio, ſimilium diſſimiliumque dignotioni indefeſsè inſiſtamus, idque ſemper auſpicantes à facillimis cognitu. Enimuero Plato, cum priùs nos in ciuitate exercuiſſet, iudicaſſetque aliā populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem eſſe in ea: digreſſus tandem ad animam, etiam in ea oſtendit aliam partem eſſe quæ dominetur, cùm bene habet: alteram quæ ipſi miniſtret, quemadmodum in vrbibus miniſtrare militaris conſueuit: ac reliquam denique tertiam,

Facultatem diſcernendi rerum ſimilitudines, pluri-mi fecerunt veteres.

Veritatis inueniendæ methodus.

Principium eſt totius operis maximum.

Iudicij naturalia inſtrumenta, quæ cunctis communia adſunt.

Senſibilium iudex eſt ſenſus.

Intellectus eſt intelligibilium iudex.

Natura rerum quo pacto inueniatur.

Iudicia fieri per inſtrumēta ſenſuum, & facultates inſtrumentis vtentes.

Feliciores qua ratione ſimus veteribus.

Platonem tres animæ facultates, tribus reipublicæ partibus comparaſſe.

tertiam, quam alendi corporis gratia opifices noſtri appoſuerunt: etſi diſcernendi ſimilitudines imperiti,vnam eſſe omnes ſentiant, non tres commemoratas particulas. Similiter etiam Plato in Phædro nos docet, ne vnam quidem in ſe dubitationem habere, quæ naturalibus iudicij inſtrumentis manifeſtò ſubduntur: in cæteris verò ambiguitatem fieri.Laborandum autem eſt in vnaquaque artis exercitatione circa materias, quarum actiones, vitæ vtiles, expetimus. Atqui vno mulierum propoſito exéplo in quinto de Repub.lib. nos Plato exercuit, quo modo inuenire diſcernereque poſſimus, in quo ſimilia naturis, & in quo diſſimilia, quæ conferuntur, exiſtant. Ait enim illic mulierem omnium ſtudiorum natura compotem eſſe: ac proinde non eſſe præter naturam, ſi vxores cuſtodum muſicen, gymnaſticenque exerceant: in omnibus tamen fœminam viro imbecilliorem exiſtere. Mulieres porrò viris ſimiles ſunt,quatenus hæ rationalia animalia exiſtunt, hoc eſt, ſcientiæ capacia. Quatenus autem virorum genus eſt fortius, & ad omne opus & diſciplinam præſtantius, mulieres autem imbecilliores, deterioresque, diſſimiles in hoc fuerint.Differunt præterea à nobis mulieres, quatenus hæ quidem ſunt fœminæ, eóque ad concipiendum idoneæ. Mulieribus ſiquidem certæ quædam corporis particulæ inſunt,quibus maſculi carent.Quare verè aliquis dixerit, in aliquo mulieres viris reſpondere ſtructura ſimili, in aliquo ab illis differre.Hippocrates autem faciẽ ægri nos inſpicere iubet, vtrũ ſimilis ſit,an diſſimilis ſanis:præſertim an ipſe ſibi reſpondeat.Et quãdo elapſum articulũ ſano Hippocrates comparat, collatione in ipſo affecto homine facta: nam deceptio plerunque accidit, ſi alienis articulis ipſum conferas. Conſueuerunt autem Græci ſimilia nonnunquam vocare quæ idem aliquid obtinent. Ad hæc, exempla ſecundum idem, in iis quæ conferuntur; Plato nos facere iuſſit: qui quidem in Philebo & Phædro, diuiſoriam compoſitoriamque ſpeculationem maximè neceſſariam eſſe ad artium conſtitutionem oſtendit: in qua ſanè duplici modo exerceri nos voluit, à primo quidem & generaliſſimò deſcendentes, ad ea quæ non amplius diuidi queunt, per differentias in medio conſiſtentes: quibus & definitiones ſpecierum conſtitui, in Sophiſta & Politico commonſtrarat. Contrà verò, à ſpecialiſſimis, quæ multa ſunt, ad primum genus, per compoſitionem aſcendentes. Viam nanque eſſe vtriuſque vnam, ſed iter duplex, ab altero primorum; ad alterum viciſſim eunti. Nequit autem rationalis artium conſtitutio fieri, niſi in diuiſione & compoſitione exercitatio acceſſerit. Porrò ſpeculationem circa medicorum diſſidia, magnam vim obtinere, non ægris tantum ad ſanitatem recuperandam, ſed valentibus etiam, ad tuendam eandem, autor eſt nobis Hippocrates. Mirari autem licet, cur artem medici perttactantes, in qua ea quæ offeruntur remedia, vſu poſſunt diiudicare, vtrum proſint, an noceant, maximè contraria de iis quæ proſunt aut nocent, intrepidè pronunciarint. Siquidem in philoſophia non ſedatas eſſe plurimas diſſenſiones, nihil miri eſt, cùm res experientia iudicari perinde nequeat, vt ea de quibus medici digladiantur. Cæterum hinc naſcitur hæc controuerſia, quòd medicis quidem illis qui experientia ſola artem conſtituerunt, illud ſolum viſum eſt vtile; quod forteſortuna ipſis frequenter profuiſſe apparuit: neque etiam ad contrariam victus rationem tranſire audent, vt illam quoque experiantur, nimirum veriti ſucceſſum improſperum. Solus autem qui naturam ægrotantis nouit, & morbi diſpoſitionem, & vim auxilij quod adhibebitur, præterea tempus quo vtendum ipſo eſt, audere poſſit, vſus auxilio iam ratione explorato, ſpem confirmare experientia. Quare hic ſolus inueniet diffidij cauſam,& diſtinctiones, quibus animum adhibens, ad id quod ægrotanti condùcit, perueniet. Aliorum verò nullus hoc ipſum cognoſcet. Nam qui cognitis per experientiam adhærent, immoranturque, illa ſola aſſumunt, cauſantes naturam, aut artem, aut eiuſmodi aliquid causã offenſæ præſtitiſſe:id quod etiam in opere de fracturis oſtendit luculenter Hippocrates, qui de vino, mulſa, melle,aqua, oxymelite, ptiſana, & balneis, diſtinctiones conſcripſit,accuſans eos,qui in omnibus laborantibus grauiter, vel iubent, vel prohibent, ſingulis commemoratis vti. Nam interroganti an vinum febrienti ſit exhibendum, reſponderi debet: quòd huic alicui dandum eſt. Idem verò hoc de voluptate Plato factitaſſe videtur, quaſdam ipſarum, nempe ab honeſtis rebus profectas, appetere nos præcipiens: quaſdam verò fugere, quales ſunt quæ ad ventrem ſpectant: quæ autem nihil ab his ſecretum obtinent, illas neque fugere, neque perſequi. Inueniuntur porrò generis voluptatum differentiæ ex methodo diuiſoria: quare quæ huius via inueniuntur,affinia & communia ſunt iis,quæ ex ſimilis cognitione intelligi ſolent. At voluptates habent ſimilitudinem quidem inter ſe inuicem: communitatem autem ſecundum genus. Elegantiſſimè itaque omnium Hippocrates atque Plato tractarunt eas duas ſpeculationes, dico illam quæ diſcretione ſimilium & diſſimilium conſtat, & eam quæ via iuxta diuiſionem generum vſque ad indiuidua tendit, ac rurſus à particularibus ad primum genus per differentias intercedentes reditum reciprocum facit. In vniuerſum autem, rei de qua diſputatur in primis oportet habere ſubſtantiam cognitam. Nam qui nouit, non ſimplicem vnam animæ in nobis ſpeciem eſſe, ſicuti in ſtirpibus appetitoriam, in diis rationalem, ſed in homine ambas conſiſtere, & tertiam præterea iraſcibilem, nouit cum hoc etiam virtutum numerum, vim, & poſſeſſionem:quemadmodum qui naturalem corporis noſtri ſtructuram habet perſpectam, atque in ſimilaribus quidem,ſecundum elementorum commoderationem: in inſtrumentariis autem, ex ſimilarium quantitate & qualitate, item vniuſcuiuſque conformatione & ſitu, didicerit naturalem habitum effici, is morborum curationis cuique conuenientis, & præſeruationis copiam habebit. Meritò igitur nonnulli exactam ſimilium & diſſimilium cognitionem ſufficere ad methodicam cuiuslibet artis conſtitutionem exiſtimant. Siquidem etiam ad iudicandum de iis quæ in ambiguo ſunt, dux hæc eſt abundè faciens. Speculari porrò, num hic mundus generatus ſit, an ingenitus: ſicuti etiam an geniti ipſius deus aliquis opifex fuerit:an deus nullus quidem, ſed cauſa quædam irrationalis & inartificioſa, fortuitò ipſum adeò pulchrum effecerit: an etiam Deus præſit mundi ſtructuræ, ſapientiſſimus ſimul & potentiſſimus: huiuſcemodi inquam quæſtiones nihil conferunt ad honeſtè rem familiarem adminiſtrandam, aut ciuitatis negociis

Mulierem omnium ſtudiorũ natura compotem eſſe.

Fœminas viris imbecilliores exiſtere.

Fœminas viris longè deteriores exiſtere.

Mulierum ſimilitudo, diſſimilitudóque ad viros.

Faciem ægri inſpiciundam eſſe.

Plato. Diuiſoriam, compoſitoriámque ſpeculationem, maximè neceſſariam eſſe ad artis conſtitutionem.

Speculatio circa medicorum diſſidia, quid proſit.

Experiri tuto quis poſſit medicus.

Hippocrates.

Voluptatum eas nobis ſequendas ait Plato, quæ ab honeſtis rebus proficiſcũtur: fugiendas autem, quæ à turpibus.

Voluptates habent ſimilitudinem quidem inter ſe inuicem,communionem autem,ſecundum genus.

Rei de qua diſputatur, in primis oportet habere ſubſtantiam cognitam.

Animam noſtram eſſe triplicem.

Bonus habitus ſimilarium & diſſimilarium, particularum in quo conſiſtat.

Cognitionem ſimilium & diſſimilium ſufficere ad methodicam cuiuſlibet artis conſtitutionem.

Quæſtiones inutiles humanis actionibus, quænam ſint.

negociis commodè confulendum, aut denique ad morales virtutes ac ciuiles adipifcendas. Cæterùm non ficuti mundus genitúsne an non genitus fit, quærere inutile eft, ita etiam de prouidentia & de diis. Nam quòd fit aliquid homine præftantius, virtute & fapientia in mundo, omnibus nobis inueftigare præftat: non tamen quales dij fint fubftãtia, vtrum incorporei omnino, an corporei exiftant, neceffarium eft confiderare. Sunt autem multa falfa, quamfimillima veris: imò etiam ipfa fophifmata, ex fimilitudine quam cum veris fermonibus habent, conftituuntur. Sed internofcere ea, & inuicem difcernere poffunt, in illa materia, circa quam ars verfatur, exercitati, & præditi naturali induftria: quam oportebat potiffimum in puerili ætate, à cuiufque ciuitatis fenioribus prudentiffimis iudicari, ac dein vnumquenque artem fuæ naturæ congruam doceri: quandoquidem permultos videmus hodie artes rationales exercentes, qui ne ea fanè quæ ipfi dicunt, affequuntur. Cùm igitur quod in omnibus rectè fit, omnes ad artem referant, quod autẽ in vno aut duobus, non ad artem, fed ad fortunam: meritò ex noftri ftructura corporis, licet admirari fummam artem, æquitatem, & vim naturæ, quæ nos conftruxit. Conftat fiquidem corpus noftrũ ex offibus pluribus quàm ducentis. Ad fingula verò offa peruenit nutriens vena, ficuti ad mufculos: cum hac, etiam arteria, & nerui: paríaque ad amuffim funt & omnino fimilia in dextra animantis parte fita, iis quæ in altera funt, os offi, mufculus mufculo, vena venæ, arteria arteriæ, ac neruus neruo: idque exceptis vifceribus, atque nonnullis particulis, quæ habere propriam defcriptionem videntur. Duplices itaque noftri corporis partes, omnino inter fe funt fimiles, & magnitudine, & conformatione, ficuti & confiftentia, quam voco iuxta mollitiem duritiemque differentiam. Quemadmodum igitur de humanis affectibus iudicium facimus, ex naui fumma arte conftructa cognofcentes peritiam artificis, ita etiam de diuinis facere conuenit, corporífque noftri opificem admirari, quicunque tandem is deorum exiftat, etiam fi eum non videamus. Vocat autem ipfum naturam communi nomine Hippocrates, cuius miniftrum medicum effe ait. Plato etiam, Deum caufam quæ nos conftruxit, mundi opificem pronunciauit, qui fuis filiis iufferit humanum genus compingere, à fe quidem accepta fubftãtia immortalis animæ: in ea autem appofito eo quod generatur. Cæterum quæ de animi fubftantia & de diis à diuiniffimo Platone traduntur, probabilia tantùm & verifimilia cum fint, quomodo poffim de ipfis audacter pronunciare, non video. Contrà autem, quòd plures animæ fint fpecies, quodque fede triplici collocatæ: & quòd diuina ex ipfis fit, qua ratiocinamur: reliquæ autem duæ affectibus obnoxiæ, hæc qua irafcimur, illa qua corporis voluptates expetimus: quinetiam quòd alia in cerebro, alia in corde, alia in iecinore delitefcat, me fcientificas habere demonftrationes affirmo. Iuftum tamen eft admirari Platonem, qui non folùm methodos compendiosè expofuerit, fed etiam nos exercuerit in fingulis. Sunt enim tria capita. Primum, quod diuifione & compofitione conftat: fecundum, quod fequentium, & pugnantium cognitione: tertium denique, rerum inter fe mutatione, in maioris & minoris, æqualis & fimilis ratione. Itaque fcopi fecundum quos fingula rectè aliquis aggrediatur, omnino pauci funt: * fecundum autem ipfos exercitatio, non parum temporis poftulat: id quod Plato quarto de Repub. oftendit, vbi conatur animam noftram non fimplicem, neque vniformem fubftantia, fed ex tribus partibus compofitam demonftrare, quæ fingulæ propriam habent fpeciem, non vnam autem vim, fed plures. Vnum enim appellat, quodcunque fubiectum cùm fit, peculiarem obtinet fubftantiam, aut accidens. Porrò fubftantia dicitur, quæ non poteft contraria circa idem eodem tempore pariter facere ac pati. At verò hæc vox diuifio dicitur propriè, cùm totum aliquod continuum, in particulas fcinditur. Sed metaphoricè dicitur, cùm in differentias, aut fpecies diuiditur: vt tertio modo, cùm vox diuiditur in fignificata.

Sophifmata conftitui ex fimilitudine quam cum veris fermonibus habent.
Sophifmata à quibus poffint difcerni.
Indolem & naturam cuiufque explorandam in puerili ætate effe: ac dein vnumquenque artem naturæ fuæ aptam, docendum.
Arti quæ tribuantur.
Fortunæ quæ tribuantur.
Naturæ commendatio.
Offa plura ducentis ineffe humano corpori.
Dextras partes finiftris effe numero pares.
Confiftentia quid.
Deum vocat naturam Hippocrates: illius autem miniftrum medicum.
Platonis opinio de Deo.
Animæ fpecies, fedes, & differentiæ.
Scopi fecundũ quos fingula rectè quis aggrediatur.
Vnum quid.
Subftantia quid.
Diuifio quid.

EPITOMES

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO SECVNDA.

SANCTISSIMO D.N.P. III. P. M. ANDREAS LACVNA SECOBIENSIS, MILES S. PETRI, S. P. D.

QVI, vt Medicam artem exterminent, eámque non esse ex vsu mortalibus persuadeant, summum diem ita hominibus esse à Deo præfinitum contendunt, vt non modò non produci, sed ne quidem ante illam metam vllo pacto vita intercipi queat, ij, Beatissime Pater, præterquàm quòd falsa & inania loquuntur, omnem ferè humanam prouidentiam è medio tollunt. Quocirca tametsi sycophantæ id genus, infestissimi sint Medicinæ ipsius hostes, eámque assiduis saucient vulneribus, eius tamen sunt ope & præsidio curandi, cùm grauissimo laborent animi morbo, correptíque phrenitide, aut alia quauis animi alienatione, talia insanire cogantur. Insixit autem hanc opinionem complurium mentibus, quod legitur apud Prophetam Iob, Deum constituisse terminos homini, qui præteriri non possent: id quod sanè est verissimum. Deus quippe & natura non hominibus tantùm, sed etiam animantibus vniuersis (sub quibus comprehendo stirpes) constituerunt ceu quendam suæ durationis atque periodi apicem, ad quem singula peruenire possent, si omnes occasiones effugerent, quæ interitum præcocem accersunt. Cùm autem hic vitæ cursus in singulis animalibus, ab insito, vitalique humore proficiscatur, portionem cuius in prima generatione non omnia fuerunt parem sortita, meritò, mea quidem sententia, illa durabiliora erunt, quibus eius copia largior obtigerit: vitæ verò breuioris, quibus humor is insit parcior. Quemadmodum igitur si conseruemus oleum purissimum, semper illi inardebit flammula, quamdiu oleum ipsum durauerit: extinguetur autem, ipso oleo absumpto: pari etiam ratione, si humorem natiui caloris fomitem, immunem ab omni corruptela tueamur, non defungemur vita, donec ipse prorsus nos deserat: quod vbi acciderit, produci amplius dies nostri non possunt: ac proinde is erit verè vltimus vitæ terminus, quem nimirum transgredi nulla homo industria, aut ratione potest. Quòd si quispiam Dei donum ac beneficium contemnens, aut vitam exosam habens, prius quàm ad finem sibi designatum aduentet, det seipsum præcipitem, disrumpátve crapula & vino: præuidit quidem huic talem Deus exitum, non præfiniuit autem, cùm ipsum suo in consilio atque imperio voluntatis reliquerit. Est itaque singulis iam sua extrema dies, ad quam vtique peruenire, vsi optima victus ratione, possint, à Parcis ipsis præfixa: quam quidem, vt præterire nemini ab illis est datum, sic etiam vt ad eam consequantur, solis contingit illis, qui præceptis Medicorum audientes, & temperantissimè viuunt, & fouere vapidum illum humorem, vitæ autorem, omnibus modis conantur: ad quam rem plurimum confert cum exquisitissimo victu, exercitiísque modicis, etiam regio, vel admodum temperata, vel ad frigus magis quàm ad calorem declinans. Pro variis siquidem ipsius cœli constitutionibus, constat hominum temperamenta, adeóque ætates ipsas variari. Æthiopes quippè (id quod tradit ex Asclepiade Galenus libro de Philosophica Historia) circa tricesimum annum senescunt, quòd sub ardentissimo sole, eorum calor genuinus quàm citissimè vnà cum subiecto humore euanescat. Angli verò Danique ob contrariam causam, ad vicesimum supra centesimum annum, nisi propria pereant intemperantia, solent vitam

ipſam protrahere. At Hiſpani, vt ſitu ſunt medij inter hos, ſic vitam illis quidem longiorem, his autem longè breuiorem ſortiuntur. Inter omnes porrò temperies atque conſtitutiones ambientis, quas mihi experiri contigit, nullam hactenus adeò propitiam reperi tum hominibus, tum fructibus vniuerſis, atque eſt hæc qua perfruuntur Veneti: apud quos, fructus quidem ipſi quamdiutiſſimè incorrupti & ſucculenti ſeruantur: homines autem, vegeti, floridique, rarò, niſi extremo ſenio abſumuntur. Id quod ſanè eſt in cauſa, vt Venetus paſſim tot ſenes, támque reuerendi, cernantur. Romæ verò contrà, perpauci inueniuntur veri atque genuini ciues ſexagenarij. Quòd ſi qui exteri illuc ætate ingraueſcentes confluant, intercipiuntur breui: quod certè argumentum efficaciſſimum eſt, te, Beatiſſime Pater, ſingulari modeſtia & temperantia tua, peruiciſſe malignitatem ſyderis: quippe qui ſenſibus vniuerſis integris, abſolutiſſimiſque, tam venerandam canitiem indeptus atque aſſecutus fueris: ad quam quidem nobis feliciter conſeruandam, producendámque in multa annorum curricula, quæcumque de tuenda valetudine Galenus Pergamenus conſcripſit, ea omnia nuper inſtigatione Excellentiſſimi viri Ioannis Aquilerij, tui Medici longè vigilantiſſimi, à me & caſtigata, & in enchiridion coacta, dicare Tuæ Beatitudini ſtatui:ſperans fore,vt hoc erga Tuam Sanctitatem officium meum piis omnibus,quam gratiſsimum eſſet, ac præcipuè Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Dom.Dom. Franciſco à Bouadilla & Mendozza, Cardinali Caurienſi, Patronóque meo ſingulari: qui Beatitudinis Tuæ amantiſſimus, nihil tam habet in votis, quàm vt eam diu CHRISTVS ſeruet ſuperſtitem. Quare vnicè T. S. oro, Beatiſſime Pater, vt quemadmodum ſuperioribus diebus periochen illam de victus & exercitij ratione à nobis oblatam, vultu hilari ſuſcepiſti, ſic ſalutares hos commentarios, quos offerimus denuò, ſuſcipias: exiguos quidem, ſed ea imbutos eruditione & doctrina, quæ poſſit mirè tuum oblectare animum, téque manu placidiſſima ducere ad extremum illud ſenectutis faſtigium, quod omnes cupimus, quódque prius quàm aſſequaris, tibi longum adhuc iter eſt conficiundum: cùm non dubitem quin, ſi Galeni inſtitutis & documentis vſus, pro ſolita etiam ſapientia tua, conſtantiáque, & animi magnitudine inſuperabili, fauſta omnia & aduerſa, breuitérque vniuerſas humanarum rerum viciſsitudines,eodem animo tuleris, adhuc ſis victurus nobis diutiſſimè. Quod quidem Eccleſiæ ſuæ largiri dignetur Deus Opt. Max. Vale. Venetiis, ex ædibus Illuſtriſſimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæſarei Oratoris longè digniſſimi, quarto Idus Aprilis 1548.

GALENI PERGAMENI *Ad Thraſybulum: Num ratio tuendæ ſanitatis ad medicinalem artem, an ad exercitatoriam ſpectet,*

LIBER VNVS.

Initium inuẽtionis optimũ quod ſit.

Rationalem contemplationem pernecesſariam ad inuentionem eſſe.

IN omni contemplatione optimum inuentionis initium eſt, prius exactè cognoſcere quidnam ſit id de quo diſputetur. Qui autem rationalem contemplationem ſatis diligenter tractarit, is quodlibet ſanè quæſitum æquè diſcutere poterit: ſine qua quidem commentarios euoluere, nihil aliud eſt, quàm oleum & operam ludere. Cùm igitur in controuerſiam vertatur, num ars ſanitatis tuendæ ad medicinalem artem ſpectet, an ad exercitatoriam: qui medicinam eſſe curatricem ægrorum, & ſanorum conſeruatricem, definiant, ij certè medicinæ partem, ſalubrem eſſe confirmant. Qui verò medicinam laborantium tantùm curam habere aiunt, ab ea ſanitatis conſeruatricem abſtrahunt. Ita & exercitatoriam ſi quiſpiam ſanitatis ſeruatricem ſtatuat, quæſitum pro comperto habuerit: quemadmodum & qui ſolum boni habitus eam opificem tradat, diuerſo modo & ille ambiguum pro certo aſſumet. Nunquid igitur ſic medicinam definire præſtiterit, eam eſſe cuius finis eſt ſanitas? Gymnaſticam verò, cuius finis eſt bonus habitus? At ſic etiam gymnaſticæ ſalubrem, tanquam nihil ſit dubium, detrahemus: medicinæ autem adhuc obſcurum attribuemus. Quæcunque enim definitiones conſtituuntur à fine, non exiguas ambiguitates pariunt. At qui ſalubrium ſcientiam medicinam eſſe affirmauerit, is etiam nimis audacter ſalubre, tanquam medicinæ partem, accepiſſe videtur. Non deerunt ſiquidem contrariæ factionis nonnulli, qui ægrotabilium tantùm ſcientiam eſſe medicinam contendant: hi tamen primum ignorant, contrariorum omnium vnam eſſe ſcientiam: & quicunque ægrotabilia norit, hunc & ſalubria non latêre neceſſe eſſe. Dein verò neſciunt, quòd & ſalubre dicimus ſignum, quod ægroto adueniens, futurã ſanitatem portendit:

Medicinam eſſe curatricẽ ægrorum, & ſanorum conſeruatricem.

Exercitatoria.

Definitiones conſtitutas à fine, non exiguas ambiguitates parere.

Contrariorum vnã eſſe ſcientiam.

Salubre ſignũ.

Cauſa ſalubris. Salubre corpus.

portendit: nec non cauſam ſalubrem; quæ ſanitatis eſt procreatrix: ſicuti & ſalubre corpus, quod eſt ſanitate præditum: quorum omnium medicus ſcientiam habet. Periculum autem fuerit, ne ſi vnam tranſeamus, ſeptem circa humanum corpus artes conſtituamus: primam & manifeſtiſſimam, & penè ſolam controuerſia carentem, eam ſcilicet quæ expellit morbos: duas alias, vnam à ſanitate ſecundùm affectionem, & lubrica, ad eam quæ eſt in habitu, ducentem: alteram, in ea conſeruantem: duas item alias circa bonum ſimpliciter habitum, effectricem vnam, alteram quæ conſeruat, præter has etiam duas alias, circa bonum habitum Athletarum verſantes, qui non ſimpliciter bonus eſt, ſed cum adiectione, atque periculoſus. Ab his autem ſeptem, alias poſſemus etiam numerare artes, cuiuſmodi eſt & comptiua, quæ corpori pulchritudinem quandam adulterinam conciliat, vitioſa & adulatrix exiſtens. Huic etenim eſt contraria, quæ circa legitimam, verámque pulchritudinem (quæ in vegeto colore, carnis moderata copia, membrorúmque congrua coagmentatione conſiſtit) verſatur. Porrò ſanitas & bonus habitus non idem nobis ſignificant, cùm ſanitas quidem, ſalubrem quandam affectionem: bonus autem habitus, non affectionem ſimpliciter, ſed fixam & permanentem ſignificet, quàm nimirum omnes deſideramus. Cùm autem omnes actiuæ artes proponant ſibi quod in materia circa quam verſantur, eſt valdè optimum, ac maximè duraturum: earúmque finis ſit vnus, nempe ipſius propoſiti conſecutio: vtique manifeſtum euadit, artis circa corpus noſtrum verſantis, finem etiam vnum, vt propoſitū vnum, exiſtere, ſiue id quiſpiam integritatem, ſiue bonum habitum, ſiue ſanitatem, ſiue naturalem corporis ſtructuram, ſiue naturalem actionem, aut affectionem nominare voluerit. Vt enim corpus humanum vna res eſt, ſic huius quoque vna perfectio habetur, quam & præſentem cuſtodire, & abſentem reuocare, alicuius artis officium eſt. Quare nec multa corporis bona ponenda ſunt neque ipſius boni, quod eſt, aliam opificem, aliam conſeruatricem artem ſtatuere oportet. Ita verò cùm vnum ſit corporis bonum primariè ac propriè dictum, vtputa ſanitas, ad quod cætera referuntur, vt actio integra, pulchritudóque, certè non per alia exquiſitè ſaneſcet corpus, per alia robuſtum atque pulchrum euadet: vnde vnā circa corpus eſſe ars concluditur. Quemadmodum igitur animi, ſic etiam corporis bona multipliciter dici ſolent: vnum quidem ratione primaria, vt ſanitas: aliud, tanquam fructus illius, vt actio: tertium denique neceſſariò conſequens, vt videlicet pulchritudo: nec licet alicui horum prodeſſe, aut obeſſe, quin omnibus tribus aut profis, aut noceas. Ars itaque in primis efficere ſanitatem, videtur, quam neceſſe eſt actio naturalis pulchritudóque ſequatur. Quod enim primùm artifex cùm fecerit, acquieſcit, id eius planè finis exiſtit: at naturali affectione per quam agimus (hoc eſt, ſanitate) reſtituta, conquieſcit: finis igitur medicinæ ſanitas eſt, quam cùm induxit, nihil circa actionem pulchritudinémve laborat, vt quæ vel inuito artifice ſanitatem ſequantur. Sed neque in vlla materia ars vna finis effectiò, altera conſeruatrix habetur. Qui autem ſanitatem propria ratione tuetur, circa illa, iudicio meo, verſatur, quibus, velimus nolimus, corpus noſtrum vtitur: qualia ſunt, ipſe nos

Athletarum habitus periculoſus. Comptiua ars vitioſa & adulatrix exiſtit.

Pulchritudo, vera in quibus conſiſtat.

Sanitas quid. Bonus habitus quid.

Artium omnium ſcopus. Artis cuiuſque finis, eſt conſequutio ſcopi.

Artis medicæ finis.

Perfectio humani corporis, vna tantum exiſtit.

Vnicam eſſe artem, quæ circa humanum corpus verſatur. Bona animi & corporis multipliciter dici.

Sanitatem actio naturalis, pulchritudóque conſequitur. Finis artis quod ſit. Medicinæ finis eſt ſanitas.

ambiens aër, ſomnus, vigilia, quies, motus, ac denique cibus & potus. Hæc ſiquidem quæ per ſe lædendi iuuandíque poteſtatem habent, ſanitatis cuſtos ſpeculatur, id ſemper ante oculos habens, vt in corpore exactè ſano, validóque nihil nouare audeat: cùm verò aliquantulum moderationem tranſierit, continuò quod deficit, priuſquam latius id malum ſerpat, reſarciat. Siue enim plenitudine, ſiue inanitione laboret corpus, vtrumque vitium ars vna vno modo emendat, quod deficit nimirum inſtaurans. Cæterum in quanto, non in quali, correctionis differentia verſatur. Atqui ſecundum quantum in his quæ fiunt differentia, ad vnam artem pertinet: quòd ſi alterius artis eſſe debeat, oportet prorſus qualitate etiam differat. Porrò cùm multæ ac variæ ſint medendi rationes, quarum aliæ ferro, aliæ igni, aliæ medicamentis, aliæ victus ratione curantur, hallucinantur ſanè qui per ſingulas actiones, artes eſſe diſtinguendas putant. Nam quis adeò fatuus atque ſtupidus eſt, vt à medicina modò propoſitas actiones deducat, atque aliam quampiam artem pro vnaquaque ipſarum ſtatuat? Etenim ob commune propoſitum, quæ ſanitas eſt, omnes qui quocumque modo medentur, medici vocitantur: ſed propter actiones, aut materiæ, aut membri diuerſitatem, hic manuarius, ille medicamentarius, alter ocularius, & eſt, & dicitur: manuarius ab actione, medicamentarius à materia, ſicuti ocularius à membro: & cùm omnes ſanitatis gratia operentur (artes enim omnes in ſubiectæ ſubſtantiæ bono verſantur, atque illi operam nauant) ſequuntur operationis modos diuerſos. Erit itaque medicina vnica, ſed ipſius variæ ſpecies ac partes, omnes ad eundem ſcopum tendentes, ad ſanitatem videlicet. Ac proinde non multitudine agentium, ſed propoſitis exploratis, artes ſunt diſtinguendæ. Siquidem ſingularia innumera ſunt, ſed generale quoddam opus omnibus eſt cōmune. Nam & corpori aliquid, vt ſuperuacuum detrahens, aut aliquid quod deficiat adiiciens, vnum vterque opus præſtat, corpori naturalem modum, hoc eſt, ſanitatem comparans: proinde verò & calefaciens, & refrigerans, ſicuti & madefaciens & ſiccans. Non eſt autem vnius artis, opus facere: alterius, vitiatum corrigere: ſed eiuſdem. Quòd ſi non eiuſdem, at certè medicina nihil quod prius non eſſet, procreat, ſed arti laceras actritas veſtes ſarcienti oppidò quàm ſimilis eſt: ſanitatíſque conſeruatio, parum labefactata corrigit, minimè exiſtens diuerſum genus à curatiuo. Eſt porrò id artis finis, quod quieſcente artifice, demonſtrare valemus, vt ſanitas: qua ratione effectiuæ artes ab actiuis, quarum finis ipſa actio eſt, tantum diſſentiunt. Nam quamprimum actiuæ ab agendo deſierint, finis quoque vnà deſiit. Nihil ſiquidem in ſaltatoria præter ipſam actionem oſtendere poſſimus, vt in fabrili grabatum, in ædificatoria domum, ſanitatem in medicina. Quare nec ſanitatem cuſtodire, aut vitiatam emendare, aut prorſus amiſſam recuperare, finis eſt: ſed omnia hæc actiones ſunt, finis autem eſt ſanitas. Sed neque ex materiis ipſis artes diiudicandæ ſunt: quandoquidem materiam vnam conſtat pluribus artibus ſubiici (vt lignum, exempli gratia, nauium artifici, carpentario, machinarúmque ſtructori) ſicuti & vnam eandémque artem, permultis vti materiis. Quippe medicæ arti, vna cùm ſit, infinitæ materiæ ſubſunt: corpus nempe ſanitatem ſuſcipiens, cibi, ac potus, & medicamenta omnia, ſi- cuti

Res expendendæ à medico.

Nouandum nihil in ſanis corporibus.

Medendi rationes variæ.

Artes diſtinguendas non eſſe, per actiones ſingulas.

Scopus communis ſingulis medentium omnium, eſt ſanitas.

Artes omnes in ſubiectæ ſubſtantiæ bono verſari. Medicinæ vnius variæ ſpecies ſiue partes ſunt, omnes ad ſanitatem tendentes. Artes eſſe diſtinguendas ſcopis.

Medicinā artis laceras veſtes ſarcienti, eſſe ſimilem. Finis artis quid ſit. Artes effectiuæ ab actiuis, quo differant.

Sanitas eſt medicinæ finis. Artes non eſſe ex materijs dijudicandas.

Medicinæ infinitas materias ſubijci.

cuti & vocata diætemata. Hæc igitur materiæ funt caufarum vim obtinentes:corpus autem, tanquam id ex quo finis, aut in quo. Itaque ad finem properare omni ex parte, ab eóque artes iudicare,

Artes iudicandas ex fine effe.

præcipit ratio. Propter hunc enim & communibus actionibus, & propriis præceptis atque principiis differunt:nam hæc & fecundum artium fines euariant: & cuiufque artis conftitutio à fine (quæ regula omnium artis præceptorum exiftit) fumit initium. Igitur vnum tantum cùm fit humani corporis bonum, ficuti & aliarum omnium fubftantiarum, atque vna fimiliter ars, quæ circa illud verfatur, huius artis iam omnes particulas fpeculemur: cuius quidem finis cùm non in fola contemplatione fit, fitus, ficuti Arithmeticæ, Aftronomiæ, ac Phyficæ: nec fimul cum actione ipfa definat, quod contingit in faltatoria: manifeftum vtique eft, neque inter actiuas, neque contemplatiuas, fed inter effectiuas aut acquifitiuas, quales funt quæ ex parte vitiatum corrigunt, eam effe connumerandam: fic vt natura quidem & corpus fabricetur, & ipfum imbecillum confirmet: eius autem miniftra fit ars, quæ impræfentiarum inueftigatur. Appelletur igitur correctiua: quæ quidem aut multùm fubitò corrigit, aut pauxillum. Etenim quæ ipfius pars multùm femel corrigit,eam medicatiuã aut curatiuam dicamus: cuius fanè, quemadmodum quantitatis, differentia permagna exiftit: quæ verò pauxillum, conferuatiuam. Atque hæc quidem infignibus differentiis tripartitò diftingui videtur. Aut enim exactè valentem accipiens, in hoc ipfum gradu conferuat, dicitúrque euectice, hoc eft, boni habitus conferuatrix: aut eos qui iam euaferunt morbum,ac fecundum habitudinem fani exiftunt, reficit, appellatúrque analeptice, hoc eft, inftauratrix: nam quæ inter vtranque pars collocatur, verfatúrque circa corpora in habitu, non in bono habitu, fana, ea conferuatiua fimul & falubris nuncupatur. Tres igitur hæ partes conferuatiuæ, analeptice,falubris, & euectice, funt quidem omnes fub ea medicinæ parte, quæ exigua tollit vitia:inter fe autem ratione maioris minorífque diffentiunt. Minora enim caftigat euectice: paulò his maiora falubris: adhuc maiora analeptice. Quidam verò & quartam his particulam prophylacticen, hoc eft, præferuatricem addunt, facultatem ei habentem oppofitam, quæ à morbo reficit liberatos. Curatiua igitur, magna vitia: euectice autem atque falubris, parua tollit: in medio verò harum interftitio analeptice & prophylactice pofitæ funt, fi ad falubrem atque euecticen comparentur, haud exigua vitia emendantes: fi ad curatiuam, non magna. Quocirca non immeritò neutræ appellari poffunt. Ergo vt totum fermonem repetam, circa corpus humanum vnam quandam artem conftituo, eiúfque duas has effe partes, efficientem vnam, corrigentem alteram: ambáfque hafce prius natura ineffe, fed ipfarum alteri, emendatrici fcilicet, humanam artem opitulari, quæ & ipfa bipartitò diuiditur, in curatricem partem,feu medicatricem, atque in alteram conferuatricem, quæ & falubris vocatur. Huius rurfus tres partes funt, analeptice, euectice, ac toti generi cognominis, falubris. Cùm autem omnis quæftio fub definitionem cadat, fanè fi quid tum medicina, tum gymnaftica fit, didicerimus, nec amplius difficile fuerit inuenire ad vtram ipfarum falubris referatur. Cùm ergo vna

Artis cuiufque conftitutio à fine fumit initium.

Medicinam effe inter factiuas artes connumerandam.

Medicinam effe miniftram naturæ.

Medicatrix medicinæ pars.

Conferuatrix medicinæ pars triplex.

Euectice.

Analeptice.

Salubris.

Prophylactice.

Correctrici artis parti, humanam artem opitulari.

Quæftionem omnem fub definitionem cadere.

tantùm ars circa corpus verfetur, poterit qui volet, medicinam eam apellare: fin hoc non placet, exercitatoriam.Sin id quoque difpliceat,totam artem nomine carere dicens, vnam eius partem, medicinam, alteram exercitatoriam appellet. Si neque id probas, falubrem quandam artem curatiuæ ex diuerfo diftinctam, eiúfque partes diæteticen, gymnafticénque dicito. Singula enim nomina fi interpretabere, ita vniuerfum quod quærebas indeptus fueris. Quòd autem vt artem corpora malè affecta curantem, iatricen,hoc eft, medicinam, fic artificem etiam ipfum, Medicum appellet Homerus, perinde atque alij Græci, verba illius indicant vbi ait:

Iatrice.

Vir medicus multis alijs tibi dignior efto,
Dira venena trahens,& pharmaca mitia fundens,
Multa falubria mifcens, & letalia multa:
* *Vnicus exiftens, ritè tamen omnia callens.*

Præcipuas porrò medicinæ partes effe pharmaceuticen, chirurgicen, & diæteticen, nemo ferè inficiatur. At gymnafticæ artis nomen, Homeri feculo nondum repertum erat. Nam paulò ante Platonis tempora gymnaftarum ars exorta eft: quo etiam tempore Athletarum exercitatio emerfit: quorum quidem bonus habitus vt vituperandus eft, fic etiam ipfos inftruens gymnaftica, contumelia non caret. Eum autem habitum bonum laudamus,qui & tutiffimus eft,& ad obeũdas naturales actiones maximè idoneus: cuius materiæ effectiuæ fimul & conferuatiuæ, duæ funt, & falubris vocata victus ratio, & exercitatio. Nam cùm quatuor fint genere omnes materiæ, à quibus noftrum alteratur corpus,manuaria functio, medicatio, exercitium, ac victus ratio: vna quidem eft ægrotis inutilis, duæ verò fecundum naturam fe habentibus. Æger quippe in multis medicamina, manuum operam, victúfque rationem poftulans, nulla ex parte exercitatione eget: exquifitè autem fanus, corpus exerceat, & certa quadam victus ratione vtatur neceffe eft,fed medicamenta, aut manus minifterium, non poftulat. Salubris igitur artis conftat partem quandam effe gymnafticam. Siquidem etiam Plato in Gorgia, aliam gymnafticam effe ait, vt artis corpus regentis partem: atque aliam qua vtuntur Athletæ: quam nimirum ceu omnium flagitiofiffimam criminatur plurimis modis: huius quidem finem, virium effe incrementum, quo aduerfarios profternant: illius autem, vfum ad naturales actiones, confirmans. Cùm igitur in quadam moderatione fanitas fita fit, Athletarum autem gymnaftica intemperiem exceffúmque moliatur, multam ac folidam carnem procreans, fanguinífque copiam quamtenaciffimi adaugens: haud difficile inuentu fuerit, artem hanc omnibus naturalibus anifmalibúfque actionibus prorfus inutilem effe (craffus enim venter fubtilem mentem non parit (atque obnoxiam periculis. Quare Athletarum nonnulli repentè obmutuerunt: alij fenfum motúmque amiferunt, ac penitus attoniti facti funt, mole illa præter naturam, ac multitudine, infitum extinguente calorem, liberúmque fpiritui tranfitum intercludente. Quicunque autem ex ipfis mitiora mala patiuntur, rupto vafe fanguinem vomunt, aut expuunt. Cæterùm legitimæ gymnafticæ autores funt, Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus,Erafiftratus, atque Herophilus, & quicunque alij totam artem ad corpus pertinentem optimè dixerunt:

Medicinæ quæ fint partes præcipuæ.

Gymnaftarum ars quando fuerit exorta. Athletarum habitum effe vituperandum.

Bonus habitus qui laudandus.

Materiæ alterantes corpus, funt quatuor in vniuerfum.

Ægri exercitio non egent. Sanis exquifitè, quæ neceffaria.

Salubris artis partem effe gymnafticen.

Sanitatem in moderatione confiftere. Athletarum gymnaftica intemperiem exceffumque molitur. Ventrem craffum fubtilem mentem non gignere. Athletas effe morbis obnoxios.

Gymnafticæ legitimæ autores.

dicerunt: quorum sanè dogmatis congruit illud Platonis: Vna cùm sit corporis curatio, duas eius partes appello, vnam gymnasticen, alteram curatricem. Licebit etiam in ipsa arte corporis præside, si quis inuenire partes eius desiderat, ægros curantem, medicatiuam: sanis consulentem, salubrem appellare. Vel melius sic vt diximus antea: Ars corporis curam habens emendatrix cùm sit, qua parte magna vitia corrigit, medicatrix dicetur: qua verò exiguas noxas tollit, vocabitur conseruatrix. Quinetiam aptius à materijs has partes, morbidam vnam, salubrem alteram appellaueris: quæ vt antè à nobis est dictum, in refectricem, salubrem secundùm habitum, & euecticen, siue boni habitus effectricem, diducitur. Nam dictarum partium singulis propria materia subijcitur: primæ quidem, secundùm habitudinem siue affectionem valens corpus: secundæ, secundum habitum: tertiæ denique, bono habitu præditum. Etenim corpus secundum affectionem sanum appello, quod iam extra morbum cùm sit, leui tamen noxa pulsatum, facilè in morbum relabitur: imbecillum etiam ad actiones existens. Secundum habitum autem, quod iam periculis obnoxium non est, absolutum tamen actionum robur nondum est consecutum. At bono habitu præditum, quod extra omne versatur periculum, ac præ se fert etiam insigne quoddam omnium actionum robur. De sanitate etiam similiter iudicandum. Sanitas nanque secundum habitum, inter sanitatem secundum affectionem & bonum habitum, actionibus media est. Nam sanitas in affectione, debiles actiones producit: bonus habitus firmiores. Sanitas autem in habitu, nondum quidem firmas, non amplius tamen debiles. Quòd si secundum auxiliorum materias artem hâc salutarem, conseruatricémque distribuas, in quatuor partes secabitur. Vna siquidem in assumptis, altera in ijs quæ fiunt, tertia in his quæ euacuantur, quarta in forinsecus occursantibus, prorsus versari videtur: per hæc enim sanitas custoditur. Pars igitur quæ in his quæ assumuntur versatur, ciborum potionúmque ad sanitatis custodiam pertinentium est scientia. Quæ verò in ijs quæ euacuantur, excrementorum omnium est explotatrix. Quæ exterius incidétium est, aërem, aquam, oleum, cætera id genus speculatur. At quarta pars artis quæ superest, in ijs quæ aguntur posita, studijs exercitationibúsque continetur. Insomnietas nanque, vigilia, somnus, venus, ira, lauatio, ex hoc genere sunt. Cæterùm singulorum enumeratorum salubrium quantitas, qualitas, & occasio, dignoscenda est. Minima igitur salubris artis pars est de exercitationibus scientia: rectius enim puto gymnastica ars appellabitur, quæ omnium exercitiorum facultatis cognitio est. Nam quæ ad palæstram solum pertinent, cognoscere, perquam exiguum est, omnibúsque mortalibus minimè vtile. Vnde tibi iam intueri licet, non modò salubris artis quota sit portio gymnastica, sed etiam gymnasticæ minimam esse particulam luctandi studium, & huic cognatum Athletarum exercitium, affectionis cuiusdam non naturalis effectiuum. Idcirco, eos malè sentire constat, qui in diuidenda tota arte, gymnasticam medicatiuæ opponunt: illa nanque à materia, hæc à generali communique actione appellationem habet. Similiter etiam quisquis per diuisionem, medicatiuo conseruatiuum opponit, cognatorum oppositionem facit.

Correctrix ars. Medicatrix.

Conseruatrix.

Corpus secundum affectionem sanum, quodnam esse dicatur.

Corpus sanum secundum habitum.

Corpus bono habitu præditum.

Sanitatem tripliciter dici.

Conseruatricem artem, secundum auxiliorum materias esse quadruplicem.

Exercitatoriam esse minimam artis salubris partem.

Porrò cum vniuersæ artes mechanicæ mutua ope indigeant, perfectioribúsque materias ex quibus finem suum consequantur, suppeditent: instrumentáque optima, per quæ illas adornent, conficiant: eis omnibus, ceu quædam architectonica, ars corporis curatiua, quæ vna est, præsidet. Siquidem ædificatoriæ, vt tales quasdam ædes extruat, præcipit: calceariæ, vt calceum: panifici, vt panem, culinariæ, vt obsonium: alijsque singulis, vt quæque apta est, imperat. Sed huiusce artis corpus nostrum curantis, salubris appellata pars est, cuius quadripartitò diuisæ, partis vnius gymnastica particula existit. Cauendum tamen est ne pædotribam, aut palæstræ præfectum, cum gymnaste confundamus. Nam qui luctas omnes & frictionum sigillatim omnes actiones ritè obire valet, iste panifici & coquo proportione respondet, facere quidem panem & obsonia scientibus, minimè tamen quid in ipsis optimum sit, quid non optimum, intelligentibus: quàm ve facultatem ipsorum vnumquodque ad sanitatem habeat, non dignoscentibus. Vt igitur miles artis imperatoriæ, sic pædotriba gymnasticæ minister est. Vocant tamen non solùm pædotribas eos qui exercent athletas, sed etiam gymnastas. * Quare gymnastica duabus artibus maximè separatis inseruit: quemadmodum culinaria, quæ salutare obsonium medico salubrique concinnat: gustui verò iucundum, ac voluptuosum, non amplius id arti cuipiam, sed adulationi potius cuidam, finem sibi non sanitatem, sed voluptatem constituenti. Similiter & luctatoria, id quod ad sanitatem bonum est, salubribus & gymnasticis dictis conciliat. Quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi vitiosæ parti comparat, quæ se gymnasticam vocat, cùm tamen prostratoria potius, aut cabalice appellari mereatur. Verùm omnis bene instituta respublica hoc genus artis odit ac detestatur, vt quæ omne vitæ robur prosternat, haud in bonam affectionem traducens corpora. Iam verò cùm prima totius artis pars curatiua, quòd sic expediret maximè, constituta sit: deinde per multum ocium conseruatiua salubrísque vocata, ei adiecta fuerit: totam artem à præcipua magis parte medicinam denominari contingit, sicuti & medicum illius professorem. Idcirco non ab re nunc quispiam interrogatus, cuiúsnam artis pars sit illa facultas, quæ tuendæ sanitatis notitiam tradit, medicinæ respondere poterit, latius fuso & amplificato vocabulo, neque adhuc partem, sed integram humani corporis artem significante. Cuius sanè duas maximas partes esse curatricem & salubrem, sicuti & huius salubris, gymnasticam membrum existere constat.

Artes omnes mechanicas, mutua ope indigere.

Artem medicam præsidere vniuersis mechanicis artibus.

Salubris medicinæ pars.

Gymnastice. Pædotriba. Gymnasta.

Panifex. Coquus.

Pædotribam esse ministrū gymnasticæ.

Gymnasticam duabus artibus inseruire diuersis.

Luctatoria.

Cabalice.

Luctatoriam artem vitæ robur prosternere.

Curatiuam artis partem primò omnium fuisse institutam. Medicina. Medicus.

Medicinæ præcipuæ partes.

GALENI PERGAMENI de exercitatione paruæ Sphæræ libellus.

Illæ mihi sanè videntur vtilissimæ omnium exercitationum, quæ non corpus solùm exercere, verumetiam animum oblectare possunt. Vnde & sapientes, & naturæ humanæ illos probè fuisse peritos iudico, quicumque venationes, & alias animalium capturas, primi omnium adinuenerunt, laborem qui in illis est, voluptate, oblectatione,

Exercitationē vtilissimæ sunt, quæ exercentes corpus, oblectant animum. Animi affectus ad pellendos & conciliandos morbos quantam vim habeant.

lectatione,laudíſque cupiditate lenientes & temperantes. Adeò enim potentes ſunt, quæ in id genus exercitijs contingunt motiones animi, vt multi morbis ſæpe liberati ex delectatione fuerint: multi rurſus ex nimia conturbatione, in morbos inciderint. Nullus eſt autem corporis affectus tantus, vt vehementior animæ affectionibus eſſe poſſit. Quamobrem diligentior iſtarum, quam corporis paſſionum habenda ratio eſt, tum alijs de cauſis, tum quia corpore longè præſtantior eſt anima. Cæterùm alijs omnibus paruæ ſphæræ exercitium multis nominibus antecellit. Primò ſiquidem cùm cæteræ exercitationes maximum apparatum, hominémque otioſæ admodum vitæ requirant, huic certè vna tantùm pila, eáque perexigua eſt opus, quam vel pauperrimus quiſque comparare ſibi facilè poterit: neque is qui ea ſe exercet, cogitur reliqua negociorum relinquere. Quid igitur eo eſſe poſſit commodius quod omni fortunæ, omni item negocio conuenit? Iam verò quæ ex æquo exercere partes corporis vniuerſas, ſeſéque nunc in ſummam vehementiam intendere, nunc in ſummam facilitatem remittere poſſit, aliarum, præter hanc paruæ pilæ, nullam quidem exercitationem inuenies, quæ modò celerrima, modò tardiſſima, iam vehementiſſima, rurſúſque leuiſſima, vtcunque ſanè volueris, corpúſque toleret, fieri aſſolet: hac enim membra ſimul omnia, ſi commodum tibi videatur; aut alia præ alijs, ſi id magis placet, ſtudioſius exercere potes. Vbi enim inuicem ſibi oppoſiti, alter alteri pilam ipſam præripiunt, in ea certè concertatione caput quidem ceruíxque colli permotionibus exercetur: latera autem, pectus, & venter, faciei ſubleuationibus, depreſſionibus, obnixibus, cæteríſque id genus prehenſionibus, vehementer laborant: validéque tum lumbi tenduntur, tum etiam crura firmantur. Hæc itaque vna exercitatio omnes corporis partes quamfideliſſimè exercet. Siquidem progredientibus, alij nerui muſculique: alij item ſubeuntibus, plus agitantur: quemadmodum etiam alij illis qui in obliquum ſe transferunt, & quotquot vno modo crura ipſa commouent. Quinetiam eorum membra qui tranſuerſi feruntur, mouentur planè inæqualiter, ſicuti & illorum qui impariter currunt. Sed quemadmodum cruribus, ità & brachijs exercitatio hæc, cuique æquam portionem largitur: quandoquidem pilam excipere in omni figura ſtudent. Accidit autem, vt dum neceſſe habent varijs ſubinde modis ſe tranſmouere, alijs muſculis alij fortius tendantur:híque in vices omnes laborent, æqualiter quiete partita, alijs requieſcentibus dum fatigantur reliqui: ſicque viciſſim & laborent cuncti, & requieſcant, nec ſint ocioſi omnes, nec laborent omnes. Quod porrò etiam viſum exerceat, patebit, ſi reputemus quàm diligenter pila ſit oculis obſeruanda, vt ſtatim quò dilapſura ſit, præſentiatur, ne in illius apprehenſione aberrare neceſſe ſit. Vnde etiam animus intentus atque ſolicitus redditur. Et licet ſola ſolicitudo macerare nos extenuaréque ſoleat, exercitationi tamen & gloriæ cupiditati coniuncta, in voluptatem abit, plurimúmque & ad corporis ſanitatem, & ad animi prudentiam confert. Quòd autem & ad res maximas,adeóque eas,quas ſubire præſtatéque imperatores, vrbium reginæ leges præcipiunt, animum & corpus exerceat, demonſtratu non eſt difficile. Quandoquidem & aggredi in tempore, & inſidiando latère, & occaſionem præbitam momento arripere, & aut vi, aut improuiſo aſtu, quæ hoſtium ſunt occupare, occupatáque tueri, bonorum imperatorum ſunt opera. Etenim egregiè cautum, ſubdolúmque eſſe ducem oportet. At quotquot in palæſtris dimicant, corporis obeſitatem, potius quàm virtutis exercitationem, conſequuntur. Vnde multi ad tantam perueniere craſſitiem, vt vix etiam reſpirare poſſent. Et ſanè genus hoc hominum vel ad bella gerenda, vel ad regia vel ciuilia obeunda munera, minimè valent: ac ſuibus propémodum potius, quàm his, rem quampiam quis poſſit committere. Sed curſum fortaſſe, & cætera exercitia, quæcunque gracile reddunt corpus, laudaturum me ſuſpicaberis. At hoc non ita ſe habet. Nimium enim quod eſt, reprehendo ſemper: omnémque qua exerceri velimus artem, eſſe moderatam volo: quæ ſi modum excedat, iam bona eſſe deſinit. Qua ratione ipſe neque curſus commendo, vt qui nimium extenuent corporis habitum, ac ne tantillum virilis habeant exercitationis. Non enim celeriter fugiendóque paratur victoria. Iam ſi ad ſanitatem reſpicias, quatenus per curſum inæqualiter exercentur membra, eatenus valetudo læditur. Neceſſariò nanque fit, vt alia defatigentur, alia autem ſint omnino ocioſa. Horum verò neutrum bonum; ſed vtrunque & morborum ſeminarium eſt, & vires in primis debilitat. Quapropter eam potiſſimum exercitationem probo, quæ & corpus conſeruare validum, & membra retinere integra; compoſitáque, & animum præterea vegetum, alacrémque reddere eſt potis. Quæ quidem facultas, in ea quæ parua pila fit exercitatione, reperitur. Quòd autem placidiſſima ſit, hinc diſcas licet, quòd pueris, ſenibus atque à morbo conualeſcentibus, hoc etiam nomine, alijs omnibus exercitatio hæc eſſe præſtantior videatur. Quippe facilius nullum eſt exercitium, ſi præmiſſa molli ex oleo vnctione, eo leniter, adeóque moderatè vtatis, vt ipſius qualitas minimè à quantitate obſcuretur. Illud ſiquidem omnium leniſſimum eſt, quod laxatis requieturíſque vtile in primis, potentiſſimúmque ad debilitatas vires reuocandas exiſtit, iunioribus iuxtà ſenioribúſque conducens maximè. Inter alia eius quæ recenſui commoda, neque hoc eſſe prætermittendum videtur, quòd maximè omnium extra pericula ſit, quæ frequenter adeò in reliquas cadunt exercitationes. Celeres enim curſus, iam multos rupto vaſe præcipuo perdiderunt. Quemadmodum & voces magnæ, vehementéſque & confertim emiſſæ, maximorum non paucis malorum cauſa extiterunt. Sic equitationes etiam concitatæ, ſæpe renes ruperunt, & pectori frequenter nocuerunt: potis quoque nonnunquam ſpermaticis: vt ea interim prætercam incōmoda,quæ ab ipſis equis exiſtere ſolent, ita vt multi equites ſellis excuſſi ſubitò ſint exanimati. Similes ijs ſaltus, diſcus, & quæcunque nimis inflectunt corpus exercitia ſunt. Nam de illis qui ad palæſtram proficiſcuntur, quid attinet dicere, cùm eos videas aut claudos, aut diſtortos, aut fractos, aut aliqua omnino parte mutilatos redire? Quamobrem cùm præter reliqua commoda, paruæ huic pilæ exercitio adſit etiam ſecuritas, nimirum aliarum omnium vtiliſſima hæc exercitatio meritò cenſenda eſt.

Animi affectuum quàm corporis, cur maior habenda cura.

Paruę ſphæræ exercitium aliis longè antecellere.

Paruę ſphærę exercitium, omni fortunę, omnique negocio conuenit: ex æquo item omnes corporis partes exercet, poteſtque intendi & remitti.

Paruæ pilæ ludum, etiam exercere oculos.

Solicitudinem exercitationi & gloriæ cupiditati coniunctam, in voluptatem abire.

Paruæ pilæ exercitium, exercere ad res maximas corpus ſimul & animum.

Ducem oportere eſſe cautum ſubdolúmque.

Athletarum genus inutile.

Nimiũ omne eſt vitioſum.

Curſum extenuare nimiũ corporis habitum.

Victoriam nõ fugiendo, ſed ſtãdo, pugnandóque parari.

Paruę ſphæræ exercitiũ omnium placidiſſimum eſſe.

Vnctionem ex oleo mollem, debere pilæ exercitium præcedere.

Paruę ſphæræ exercitium omni vacare periculo.

Exercitationes reliquæ quorum malorum cauſæ eſſe ſoleant.

Paruæ pilæ exercitij ſecuritas.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De alimentorum facultatibus,
LIBER PRIMVS.

FACVLTATES alimentorum meritò præstantissimorum medicorum plurimi diligenter peruestigarunt, quòd aliis quidem præsidiis minimè omni tempore vtamur, sine alimento autem,

Viuere absque alimento non licet.

ne viuere quidem, nec secunda nec aduersa valetudine liceat. Porrò cùm demonstrationum duo

Demonstratio omnis aut à sensu proficiscitur, aut ab euidenti notione.

genere sint principia (aut enim à sensu, aut à notione euidenti, demonstratio omnis ac fides proficiscitur)nos de iisdem facultatibus conscripturi, satius esse duximus ab experientia auspicari,eóque maximè,quòd bona pars medicorum, hac sola vires alimentorum esse pronunciarint inuentas: in-

Diocles.

ter quos præcipuè Diocles,experientia sola,facultates alimentorum nobis notas esse arbitratur, non ex indicationibus, quæ tum à temperamento, tum à saporibus desumuntur. Quòd verò expe-

Experientia quæ cognoscantur.

rientia,vt alia pleráque, ita & qui cibi facilè concoquantur,aut secus, quæque stomachum iuuent, aut offendant,aluumque laxent,aut sistant,nos doceat, nemo sanæ mentis ignorat. Cæterùm in iis ipsis plerique falluntur,qui citra limitationem fa-

Biliosum fortitos ventriculum, cibos corruptu difficiles, quàm faciles, multò melius concoquere.

ciunt de rebus periculum. Etenim quibus flauæ bilis copia in ventriculo, vel ob prauam quampiam temperiem, vel ob peculiarem constructionem colligitur,ij cibos corruptu difficiles, melius quàm faciles, concoquunt: quandò quæ facilè concoquuntur,facilè item alterantur, & corrumpuntur: contrà quæ concoctu sunt difficilia, non facilè quoque tum alterantur,tum corrumpuntur. Hæc itaque si in multum calorem inciderint, coquuntur magis, quàm si moderato occurrerint.

Bubulã, quàm saxatiles pisces, cur nonnulli multò facilius conficiant.

Atque hac profectò ratione accidit, vt nonnulli bubulam facilius quàm saxatiles pisces conficiant. Lens autem quibusdam aluum mouet magis quàm inhibeat: melicratum verò magis sistit quàm laxet, ob naturam ex pugnantibus compositam facultatibus. Nam solidum cuiusque corpus tardè permeat, aluumque sistit: humor verò, ad

Lentis & brassicæ decoctũ, aluum subducere,ipsas autem substantias, sistere.

excretionem stimulat. Quare lentis aut brassicæ decoctum,aluum subducit: ipsa verò corpora, inhibet. Siquidem brassica bis cocta, sunt qui ad ventris cohibitionem vtantur. Omnibus enim

Elixa omnia deponere in aqua nonnihil propriæ substantiæ, & vicissim sibi aliquid ab illa accipere.

quæ in humore coquuntur vsu venit, vt quiddam ab eius facultate in se deriuent, ac de sua vicissim portionem aliquã ipsi impartiantur. Quare si aut lentem,aut brassicam, aut aliquem marinorum piscium,quibus testa pro cute est,decoxeris, ac postea decoctum ipsum oleo,garo, piperéque conditum,propinaueris cuipiam, videbis planè potione quidem aluum dilui, esu autem solidi corporis

Tormina fieri, eduliorum contrariis facultatibus inter se pugnantibus.

constipari: sicuti & tormina & inflationes oriri, si vnâ cum ipsorum iure, solidum etiam corpus sumatur. Sic nanque pugna quædam inter vtrunque fit, cùm solidum quidem corpus hæreat subinde, succus autem ad excretionem properet. At cùm nonnullis quidem venter ad egerendum sit natura propensus,aliis autem difficilis,vtrique pro sua natura symptomatis quæ ab huiusmodi cibis fiunt, afficiuntur;quum venter alius succi,alius so-

Pituitosi humoris quadruplex differentia.

lidi corporis facultati opituletur. Interdum etiam pituitosum in ventre humorem, interdum biliosum aceruari contingit. Atque ipsius pituitosi, alius quidem est acidus, alius salsus, alius dulcis, alius denique sensibilis qualitatis expers. Rursus alius est liquidus,alius crassus,alius viscidus, alius

Biliosi humoris discrimina.

dissipatu difficilis.Humoris etiam biliosi, alius est flauus, alius pallidus: in quorum vtroque maximum est, pro maioris minorísque ratione,discrimen. Singuli igitur memorati humores,cùm aut ad alui excretionem, aut eiusdem cohibitionem plurimum habeant momenti, postquàm integra ciborum memoratorum corpora cum suis succis in ventrem peruenerint, iis quidem qui eiusdem secum sunt facultatis, ferunt suppetias. Alimenta

Alimentorum celer tardúsque descensus, à quibus proficisci occasionibus possit.

ergo citi tardíue transitus esse comperiuntur,aliàs ob naturalem nostram ab initio constitutionem, aliàs ob ventris dispositionem acquisititiam,nonnunquam ob peculiarem esculentorum ac potulentorum substantiam.Siquidem atriplex, blitum,

Olera quæ ob lentorem descendunt facilè.

malua, cucurbita, quia sunt lenta & perhumida; aliis quæ talia non sunt, celerius subsidunt, in iis potissimum,qui sumptis illis,leuiter in pauimento obambulant. Eodem in genere aliquis ponere

Fructus subducendæ aluo idonei.

possit,mora, dulcia cerasa, & ex vinis quæ dulcia simul sunt atque crassa.Pepones quoque & melo-

Peponibus, melopeponibúsque vim inesse diureticam.

pepones, quòd humidi sint ac lenti, ventri sunt subducendo idonei, facultatémque mediocriter abstergendi habent,ideóque inter ea quæ vrinam mouent,connumerantur.Ex numero etiam humidorum atque aquosorum corporum sunt & illa quæ præcoccia, & Persica vocant: & omnino quæ nullam gustantibus aut olfacientibus qualitatem repræsentant.Quæ quidem si venter ad deiiciendum procliuis, non ægrè subsident: sin minus, hærent & ipsa sublimia, medium quodammodo inter aluum sistentia, & proritantia, lo-

Melicratum quando excretionem excitet.

cum sortita.At melicratum,in quibus celeriter distribui anticipat, nihil aluo ad excretionem confert: quinimò cibis secum commistis, ad distributionem præit. Quòd si distribui celeriter non anteuertat,excretionem,non secus ac flaua bilis, sua acrimonia & mordacitate proritat. Atque horum cibariorum potionúmque genus,duntaxat mordicatione sua ventris partes ad expulsionem exuscitat.

Alimenta medicamentosa.

Alia autem sunt,quæ ventrem subducunt,quòd Facultates in se medicamentosas habeant commistas:ac proinde horum substantia ex cibo pharmacóque conflatur. Porrò quæ medij temperamenti

Alimenta tantùm.

sunt,nulláque vincenti qualitate prædita,ea solùm sunt alimenta,non etiam medicamenta;quum nullam aliam dispositionem in animantis corpore ingenerent,sed quale animalis,quod nutritur,corpus

Temperata corpora, temperatis alimentis seruanda esse.

assumpserant,tale prorsus conseruent.Cæterùm si hominis quidem corpus medij planè temperamenti sit,per alimenta medij temperamenti eo in

Intemperata corpora,reducenda ad mediocritatem sunt, per alimenta quæ cõtrariam illis intemperiem sortiuntur.

statu seruabitur.Sin autem frigidius,calidiúsve,aut siccius,aut humidius id fuerit,medij temperamenti cibum & potum perperàm exhibueris. Quippe huiuscemodi corpus, quatenus ab exactè media constitutione recessit, eatenus in diuersum statum traducatur oportet: ídque per præsentis intempe-

Temperamẽta hominum & ciborum esse consideranda.

rantiæ contraria,in eodem gradu adhibita. Quare ad præsentem speculationem summè necessarium esse videtur,hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse, vt cognoscamus quænam

Mel calidis & siccis naturis esse aduersissimum,humidis autem & frigidis, maximè ex vsu.

quibus sint adhibenda. Etenim mel, verbi gratia, calidis & siccis naturis est aduersissimum: frigidis verò ac humidis vtilissimum, siue ea temperies sit eis naturalis, siue accesserit propter ætatem, siue propter regionem, aut anni tempus,aut vitæ conditionem. Neque verò satis est principalissimam

cuiusque

Alimentorum secundas qualitates etiam esse explorandas.

cuiusque cibi temperiem nouisse, sed qualitates etiam quæ hanc sequuntur, callere oportet : quarum multæ quidem in saporibus, quædam in odoribus videntur consistere: quandoquidem cibi ipsi eandem cum iis medicamentis obtinent facultatem, quibus cum sapore conueniunt.

Saporum cõmercium quid indicet.

Cæterùm in commentariis de medicamentis causam explicuimus, quamobrem astringentia quædam non eadem cum aliis astringentibus agant, vt aloë, æs vstum, atramentum sutorium, flos æris, squammáque, & chalcitis. Siquidem quòd in quoque istorum, astringenti facultati alia quæpiam sit mista, euenit vt opera quæ sigillatim edunt, sint diuersa, perinde ac si malo cydonio scammoniam intus infueris : quod interdum vtique facimus, partes mali quæ circum semen sunt, exculpentes, deinde cauitatem scammonio replentes, ac postea luto * circumlinentes, assantésque, atque ita mâlum mandendum dantes. Quod nanque hunc in modum præparatum est, absque stomachi subuersione aluum subducit.

Cydonij mali cum scammonio præparatio, ad soluendam aluum.

Quare minimè dubitandum est, quin saporum facultates, actionem suam quam à natura habent, efficiant. Porrò in quo qualitas inest astringens, ipsa quantum in seipsa est, vicina corpora cogit, constringit, refrigerat. Idem tamen corpus nonnunquam alias sui partes calefacientes, alias refrigerantes habere potest.

Astringentis qualitatis opera.

Nos autem ex beta & lente cum sale & garo interdum edulium paramus, alui soluendæ gratia. Sin minus velis subducere, vbi lentem excorticatam bis coxeris (nempe aqua priore effusa) ac dein portiunculam gari atque salis indideris, tantum aceti iniicito, quantum gustum minimè offendat. Ita enim pharmacum iucundissimum vtilissimúmque reddideris, & cibum non paucis eorum qui diuturna conflictantur diarrhœa.

Edulium soluendæ aluo, quomodo ex beta & lente paretur.

Cæterùm affectuum cognitio, existit remediorum materia, non autem remedia ipsa : de quorum facultatibus differere in hisce commentariis est animus : quanquam libri solent esse monumenta quædam eruditorum, non rudium & indoctorum perfecta doctrina. Neque enim quisquam ex libro nauclerus, aut artifex alterius artis euasit. Ac proinde rectè illud vulgò dici videtur, optimam esse doctrinam, quæ viua voce traditur.

Affectuum cognitio existit remediorum materia.
Libros esse monimenta quædam eruditorum.
Artifex nemo ex libris euadit.
Doctrina illa est optima, quę viua voce explicatur.

De Tritico.

Tritici differentiæ.

Plurimum exigua mole habet redditque alimenti id triticum, quod densum est, dentibúsque vix diuidi potest. Quod huic contrarium existit, magna mole exiguum alimentum largitur. Est autem quod densum est, laxo longè grauius & ponderosius, coloréque magis flauescens. Porrò furfuracei panes parum quidem alunt, ventrem verò multis excrementis implent, ob eámque causam facilè etiam descendunt. Ad hæc, quòd furfur nonnihil facultatis deterioriæ sortiatur, meritò intestinis exasperatis, celeris eorum fit deiectio. Iis autem contrarij sunt panes purissimi, plurimum ponderis exigua mole habentes : qui omnium tardissimè deiiciuntur : quare copiosiori fermento egent quàm furfuracei, subactionéque longiori : nec statim post ipsum assari postulant. Iidem assationem diuturniorem, quàm furfuracei, requirunt.

Furfuraceos panes & parũ alere, & ventrem multis excrementis implere, ob idque subduci facilè.
Furfur nonnihil facultatis deterioriæ sortiri.
Panes qui tardissimè deiiciantur.

Est autem & alia panum species inter hos planè media, quos αὐτοπύρους & συγκομίστους, hoc est, miscellaneos ex farina & furfure, appellant. At verò purissimus panis apud Romanos, siligineus dicitur: quemadmodum qui huic est proximus, similaceus. Inter panes igitur siligineus plurimum alimenti præstat : post ipsum similaceus : tertio loco medius, qui & miscellaneus dicitur : post hunc, sordidorum est quartum genus : in quibus furfuraceus postremus est, minimúmque omnium nutrit, sed omnium maximè per aluum * descendit.

Miscellanei panes.
Siligineus panis plurimum alimenti præstat.
Similaceus panis vt nutriat.
Furfuraceus panis omnium minimum nutrit.

Concoctu autem sunt inter panes facillimi, qui plurimum sunt fermentati, probéque subacti, quique in clibano igne moderato fuerint assati. Iam ex panibus is athletæ quidem est commodus, qui neque est bellissimè assatus, neque multum fermenti recepit : priuato autem & seni, qui in clibano probè coctus cùm sit, habet etiam fermenti multum. At qui omnino caret fermento, prorsus nemini est commodus. Quòd si casei etiam aliquid illi addatur (sic enim rustici apud nos festis diebus panes quos vocant azymos conficere solent) eius vsu promptè omnes læduntur, etiam si fortissimo sint corporis habitu: cuiusmodi sunt messorum ac fossorum robustissimi, qui in Alexandria, asinina & camelina vescuntur carne, ob ídque grauissimis cruditatis morbis tentantur, atque ante senectam intereunt.

Panes concoctu facillimi.
Panis athletæ commodus.
Pani seni aptus.
Panes azymos esse nemini commodos.
Azymi panis vsu, qui aliquid casei receperit, promptè omnes lædi.
Alexandrini fossores, camelinis vescuntur carnibus.

Quòd autem eorum plerique, qui se confecerunt laboribus, minus à prauis cibis lædantur, in causa est, quòd iis somni sint profundiores : quæ res ad coctiones multum ipsis adfert momenti. Athletæ verò alimentis vtuntur crassi & viscidi succi, & quæ per exercitia improba, non facilè aut computrescant, aut in vapores soluantur. Quibus cibis si priuatus aliquis, aut ab exercitiis alienus vti voluerit celerrimè in plenitudinis morbum incidet, copiam crudi & crassi succi coaceruans : qualis est ille humor qui in vrinis subsidet, puri quandoque assimilis : nisi quòd pus & graueolens est, & lentum, crudus verò succus non item. Inter panes rursus, optimi sunt clibanitæ : his proximi, qui assantur in furno minori. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum, ceu in clibano, assantur, praui omnes sunt, vt qui se inæqualiter habeant. Omnium autem pessimi sunt, quantum ad modum assandi pertinent, quos eò subcineritios nuncupant, quòd cineribus tecti assentur.

Somnos profundiores plurimum conferre ad coctionem.
Athletarum crassam plenámque victus rationem, ijs qui non exercentur esse periculosam.
Puris à crudo humore discernẽdi ratio.
Panis coquendi formæ quæ præstantiores habeantur.
Panes subcineritij, pessimi.

De Placenta, quam τηγανίτην appellant.

Quæ placenta ex farina triticea læuigata sufficienti aquæ portione, atque oleo intra sartaginem fricta, conficitur, appellatúrque τηγανίτης ab Atticis, ea quidem cohibet ventrem, & crudiorum succorum est generatrix. Quapropter & à quibusdam mellis quippiam ei admiscetur. Sunt qui & salem marinum misceant.

Τηγανίτης aluum sistit, & crudorum humorum est generatrix.

De Itriorum compositione.

Duplex autem est Itriorum species : præstantior quidem, quam rhyemata : deterior, quam lachana appellant. Quæ sanè ex his ac similagine componuntur, crassi sunt succi, & tardè subsident, iecorísque obstruunt meatus : ad hæc lienis imbecillitatem augent, calculósque in renibus gignunt. Quòd si cocta bellè fuerint, atque mutata in sanguinem, admodum nutriunt. Quæ verò cum melle parantur, mistam possident facultatem. Quanquam in iis qui obstructionis principium habent, aut inflammatione, aut scirrho sunt aliquo obsessi, nihil minus quàm illa nocent: nonnunquam etiam grauius. Vt autem de pane sermonem repetam, is saluberrimus est homini neque iuueni, neque exercitationibus dedito, qui tum salis, tum fermenti habet plurimum, maxi-

Itriorum compositiones, & noxæ.
Panis saluberrimus homini nec iuueni nec exercitiis dedito, qualisnam esse debeat.

méque

méque fuerit,antequàm affetur,fubactus. Modus autem fermenti & falis fit is, qui guftui fenfum triftem non inferat.

De Pane loto.

Panis lotus nutrit minus, omniúmque minimé obftruit.

Panis loti fubftantia.

Pultem ex lacte & farina, hepatis obftructiones & renum calculos gignere.

Qui panis abluendi rationem excogitarunt,minoris fanè alimenti cibum, fed qui ab obftructionis noxa abfit,quoad licet,longiffimè,inuenerunt. Siquidem panis hic, fuccum craffum & lentum habet minimum, vt qui ex terreftri aëreus fit factus. Cæterùm id edulium quod ex multa triticea farina lacti permifta conftat,tametfi boni fucci & multi alimenti fit, ex iis tamen eft, quæ ob affiduum vfum,hepatis obftructiones, & calculos renum procreant: ad hoc etiam conferente renum temperamento acri fimul & igneo.

De Alica, fiue Chondro.

Alica.

Chondri vfus quibus debet effe fufpectus.

Alica ex genere eft tritici, & valenter nutrit, fuccúmque lentum habet. Proinde huius vfum multum vitare conuenit, idque potiffimum quibus iecur facilè obftruitur, aut renes calculi gignendis funt prompti. Quod autem ad forbitiones alicæ pertinet, oportet fuccum eius (qui fanè magnam concoctionem defiderat) tum multæ aquæ admixtum fuper carbones coquere, plurimum mouendo, quoad exactè percoctus fuerit: tum verò falis quippiam etiam inijcere,oleúmque in principio, fi placeat. Quòd fi quando fani ob vehementem ventris mordicationem, aut biliofi humoris & multi tranfitum, forbitione eguerint, iis alicam plurimum coctam,donec extabuerit, ac dein colatam propina.

Alicæ forbitio quibus fit propinanda.

De Tritico elixo.

Tritici elixi incommoda.

Elixum triticum ventrem, ceu pondus maximum,premit,naufeam ciborum inducit, flatus generat, dolorem capitis, caliginémque oculorum conciliat,ac denique immodicè fiftit aluum:cuius facilitas, vnicum in cruditatibus eft remedium. Nutrit tamen validè corpus: & robur infigne iis, qui ipfo vfi fuerint, comparat.

Alui facilitas in cruditatibus vnicum eft remedium.

De Amylo; hoc eft, farina citra molam, ex tritico facta.

Amyli facultas.

Amylum ex tritico fit,partes exafperatas læuigandi vim obtinens:lotífque panibus fimilem facultatem fortitus. Nam vt illi, minus quàm panes non loti,corpori alimentum præbet: & non calefacit,cùm cæteri panes calefaciant.

Panes calefacere.

De Hordeo.

Hordeum refrigerat.

Hordeũ quomodo à tritico differat.

Hordeum, quoquomodo ipfo vtaris,vim quandam habere refrigerandi cernitur: qua quidem ratione à tritico differt,necnon quòd triticum fanè craffum & lentum humorem gignat, hordeum autem,& tenuem,& deterforium nonnihil. Cæterùm polenta quæ ex frixo hordeo conficitur, ficcare confpicuè cernitur: quum tamen ipfa ptifana humectet, vbi plurimum intumuerit coctione longa,tandémque in chylum degenerauerit. Acetum autem tunc ei admifcetur, cùm planè intumuerit: cum verò cocta fuerit exactè, fub edendi tempus falem tenuem inijcere oportet. Oleum etiam, fi in principio ftatim inieceris, coctioni nihil nocueris. Porrò hordeum ex quo conficienda eft ptifana, aliquandiu in aqua præmacerandum eft,poftea verò in mortarium coniectum, vfque eò terendum eft re aliqua afpera, dum is qui in fuperficie eft cortex, abiectus fit. Quòd fi non quicquid eft paleaceum deciderit, elixa ptifana magis quidem deterget,nullam autem aliam noxam accipiet. Sic præparatæ ipfius ptifanæ lentor,læuis,continuus,blandus, lubricus, & moderatè humidus eft: fitímque arcet, ad abluendúmque idoneus,nec aftrictionem habet, nec tormina gignit, necdenique in ventre exturgefcit, cùm intumuerit inter coquendum,quantum intumefcere poterat.

Ptifana humectat.

Ptifanæ conficiundæ ratio.

Ptifanam detergere magis, vbi ex hordeo non plenè decorticato confecta fuerit.

Ptifanæ magnifica commendatio.

De panibus hordeaceis.

Hordeacei panes nutriunt multo minus triticeis, magífque fubducuntur per aluum.

Hordeum laudatiffimum quale.

Hordeacei panes (quorum fimiles funt differentiæ illis quas de triticeis tradidimus) multò minus triticeis alunt, magífque fubducuntur per aluum, & potiffimum fi facti ex peiori hordeo fuerint. Laudatiffimum autem eft hordeum quod candidum, vbi pinfitum eft, apparet, nonnihilque habet denfitatis & ponderis. Porrò quod totum plenum eft, & circunfcriptionem externam habet tenfam, melius eo eft, quod gracile eft & rugofum: id quod feminum omnium tibi fit indicium commune. Cæterùm non debes vti feminibus ftatim poft collectionem, fed vbi ea in locis repofueris, diu ab eis abftinere, quò interea pars quidem humoris fuperflui exhalet, pars autem etiam coquatur. Defluit enim à plantis, fructibus, & feminibus,poftquàm collecta & repofita fuerint, primum quidem quicquid in ipfis aquofum eft,ac tenue:poft autem,& nonnihil humidi naturalis. Quare quæ diutiffimè fuerunt repofita, vires habent imbecilliores. Verùm huius terminus fit, cùm ab ipfis diuifis puluis quidam tenuis excidit.

Rugofa femina, deteriora effe.

Seminibus quando vtendum.

Semina quæ diu fuerunt repofita, cur vires habeant imbecilliores.

De Polenta.

Ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatiffima fit polenta. Quum autem polenta omnis quæ rectè eft facta,boni fit odoris,ea eft fuauiolentiffima, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod ariftam non admodum habeat ficcam, confecta eft.Quæ quidem fi cum vino auftero fuerit epota, ventrem deficcat. In vniuerfum autem, priuatis quidem & in ocio degentibus,plurimum alimenti largitur: iis verò qui quoquomodo exercentur, minus quàm quòd fit fatis.

Polenta epotã cum vino aftero, ventrem ficcare.

Polenta quibus plurimum alimenti largiatur.

De Maza.

At maza(quæ ex polenta frixa conficitur) tantùm in alendo corpore, à panibus hordeaceis, quantùm hi à triticeis, relinquitur. Quippe cùm hordeum initio fuapte natura furfurem haberet non paucum,vel ex fe ad concoctionem ineptum, frixum iam, eum ipfum habebit tum ficciorem, tum fractu & comminutu difficiliorem: ficuti & cremorem illum ex quo corpus alimentum fumebat, fimiliter aridiorem. Quo fit vt maza panibus hordeaceis, ægrius coquatur, magífque ventriculum flatu impleat: in quo etiam fi diutius manferit, turbationem excitat. Citius autem fubducitur,fi commifta diutius,atque fubacta fuerit.Quòd fi mel quoque addatur, citius etiam ob id ventrem excitabit ad excretionem. Porrò ptifana deterforia & inciforia eft; quod in cute noftra indicat, ipfius fordes eluens. Iam fi paulò pòft, quàm ipfam cuipiam forbendam dederis, vomere ipfum compuleris, pituitam quæ in ventriculo continebatur, deterget, & omnia vomitu fimul cum ea eiiciet.

Maza ægrius coquitur panibus hordeaceis; flatuque magis ventriculum implet.

Ptifanæ facultas.

De Zea, Typha, & Olyra.

Zea (quam vulgò fpeltam vocant) nutrit quidem hordeo valentius, at impotentius tritico: ac proinde mediam inter triticum & hordeum naturam poffidet. Olyra eiufdem cum Zea eft generis. Quæ quidem fi bona fit, panes ex ea cõfecti, poft triticeos faltem funt præftantiffimi. Secundi ab his funt qui ex typha parantur. Ex nobiliffima

Spelta.

Zea media inter hordeum & triticum.

Olyra.

Typha.

nobilissima autem olyra, vt decet, excorticata, sunt qui nominatum tragū conficiant: quo plerique vtuntur, primum in aqua coquentes, deinde ea effusa infundentes sapam, aut vinum dulce, aut mulsum, quibus postea superiniiciūt & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint. Quod verò ad colorem natiuum pertinet, in hordeo quidem & olyra est albus, in tritico & zea subflauus. At typha flauior tritico existit. In vniuersum autem, quæ semina parua mole multam reddunt substantiam, eamque crassam & viscidam, optimi succi sunt, ac multi alimenti: non tamen facilè per aluum secedunt. Quæ verò his sunt contraria, mollem quidem ac laxam habent substantiam: partes autem ipsorum furfureæ, citius quidem subducuntur, sed alunt minus. In iis ipsis, quæ graueolentia sunt, & gustum quendam habent iniucundum, perspicuum est quòd omnia & praui sunt succi, & difficilia concoctu.

Tragus quomodo præparetur.

Semina optimi succi & multi alimenti sunt, quæ parua mole multam reddunt substantiam.

Semina praui succi quæ.

De Auena, quæ Bromus dicitur.

Bromus.

Auena, iumentorum, non hominum, est alimentum, nisi eos extrema fames illa nutriri compellat. Est autem admodum calida, minusque nutrit quàm typha, & panis inde confectus, insuauis existit, non tamen aluum aut sistit, aut proritat, sed, quod ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

Auena est admodum calida.

De Milio & Panico.

Panicum.

Panis qui ex milio fit & panico, exigui est alimenti, & frigidus: ac præter id, tum præaridus, tum friabilis, cùm nihil in sese habeat nec lentoris, nec pinguitudinis. Quare aluum humentem desiccat. Porrò milium ad omnia est panico præstantius, suauiúsque editur: ad hæc concoquitur facilè, ventrem minus sistit, ac magis nutrit.

Milium ad omnia est panico præstantius.

De leguminibus, hoc est, seminibus cerealibus, ex quibus panis non fit: ac primùm de Oryza.

Oryza omnes ad sistendam aluum vtuntur: quòd semen difficilius quàm alica concoquitur, ac minus alit, illa insuauior existens.

Oryza omnes ad sistendam aluum vtuntur.

De Lentibus.

Substantia lentis crassa, terrea, austera & astringens existit. Succus autem qualitatem astringenti contrariam possidet. Quare decoctum ipsarum sale, garo, aut oleo etiam conditum, aluum deiicit. Cæterum lens bis cocta supprimit alui profluuia: stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroborat. Lens porrò decorticata magis nutrit quàm quæ cortice spoliata non est: succum tamen crassum & prauum gignit, nec sic aluum profluuia desiccat. Iure igitur qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasim & cancros incurrunt: iisque tantùm qui laborant cachexia, vtiliter talis cibus præbetur. Quiquidem integrum & inculpatum visum hebetat, ipsum immoderatè exiccans: ei verò qui contrario modo se habet, confert: retinetque muliebria profluuia. Cùm autem ptisana, in eo saltem, contrariam ipsi facultatem possideat, ex amborum mistione præstantissimum edulium conficitur, idque minori portione ipsius ptisanæ iniecta, necnon satureia, aut pulegio addito. In summa verò, lens aduersatur iis, qui crasso melancholicóque succo redūdant. Cæterum in ipsa victus ratione, temporum ratio est

Lentis substantia.
Lentis succus.

Lens bis cocta ventrem fluētem supprimit, corroborátque.

Lens, si quis ea largius vtatur, elephantiasim & cancros inducit.
Lens visum inculpatum hebetat.

Lens ptisanæ immista, optimum edulium euadit.

Lens aduersatur iis qui crasso melancholicóque redundant succo.

habenda, sicuti & regionum, & anni temporum. Etenim autumno melancholicis ac siccantibus cibis abstinere, hyeme autem vti oportet: quemadmodum æstate humectantibus simul & refrigerantibus. At vere, quòd medij temperamenti sit, mediæ facultatis cibi sunt dandi.

Temporibus singulis quales cibi conueniant.
Ver, medij temperamenti existere.

De Fabis.

Cibus qui ex fabis conficitur flatulentus est, etiā si coquatur diutissimè: id quod sentientes nonnulli, cepas ipsis adiiciunt: cùm quicquid flatulentum cibariis inest, corrigatur per calefacientia & tenuantia. Habent autem fabæ substantiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem, quæ vim quandam detergendi possidet. Quare fabacea farina mulieres faciem deungunt: tollit enim lentes quæ in facie apparent: ob quam sanè facultatem, ventrem non cunctanter fabæ ipsę permeant. Porrò si frixæ fuerint, sicuti & legumina omnia, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardéque prætereunt, & crassi succi alimentum exhibent. Quæ fabæ si virides quidem collectæ sunt, postea verò afficcatæ, vt minus nutriunt, sic deiiciuntur promptius.

Fabaceus cibus est flatulentus.
Flatum à cibis discuti per calefacientia & tenuantia.
Fabarum substantia.
Fabacea farina lentes faciei exterit.

Leguminā omnia frixa redditi concoctu difficiliora.

De Faba Ægyptia.

Faba Ægyptia vt magnitudine, sic insita humiditate, quàm nostra, est longè superior, magisque etiam excrementitia.

De Pisis.

Pisa tota substantia cum fabis sunt consimilia, eodemque modo sumuntur: non sunt tamen flatulenta vsqueadeo, nec sortiuntur vim detergendi, ideóque magis in aluo morantur.

Pisa ægrius deiiciuntur quàm fabæ.

De Ciceribus.

Cicer edulium est non minus flatulentum quā faba: sed valentius nutrit illa. Ad venerem autem incitat, creditumque etiam est semen gignere. Abstergit præterea cicer magis quàm faba: sic vt nigra & exigua cicera manifestè calculos renum, vel hærentes, comminuant. Satius tamen est succum ipsorum in aqua coctum ebibere.

Cicer prouocat venerem.

Cicera nigra, calculos renum frangunt.

De Lupinis.

Elixus lupinus, ac deindè maceratus in aqua dulci, donec omnem insuauitatem exuerit, sic demum manditur cum garo & oxygaro, vel solùm cum sale mediocri conditus. Lupini porrò substantia, dura & terrestris existit: quocirca ipse concoctu difficilis sit, succumque crassum gignat, est necessarium. Ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus colligitur. Quare lupinus ipse tardè ac difficulter descendit. In vniuersum autem, vt ea quæ humidiora sunt consistentia, exiguum corpori dant alimentum, & quod celeriter in halitus digeratur, sic dura & terrestria (è quorum numero lupinus existit) perdurabile, copiosum, & quòd ægrè absumatur, largiuntur.

Lupinus est concoctu difficilis, crassúmque succum producit.

Lupinus alimentum copiosum, perdurabiléque largitur.

De Fœnogreco, quod τῆλις dicitur.

Τῆλις.

Inter manifestè calefacientia hoc semen censetur, eundemque hominibus in cibo vsum præstat, quem lupini. Præsumitur autem ipsum cum garo, alui subducendæ gratia. Caput, si sumatur copiosius, ferit. Succus elixi fœnigræci sumptus ex melle, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est commodus: suo quidem lentore, leniens: calore autem, dolorem mitigans. Quòd autem absterioriæ qualitatis quoque fit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat. Sed parcius mel ei est miscendum, ne mordacitas ipsa exuperet. In diuturnis verò

Fœnum Græcum calfacit, lenit, atque dolorem mitigat, facultaté etiam possidens abstergentem.

verò thoracis citra febrim affectibus, pingues cum eo quidem palmulas elixare oportet: vbi auté succum ipsum expressum copiosò melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum eo vti præstat.

Fœnigræci succum auxiliari diuturnis thoracis affectibus.

De Phaselis & Eruiala.

Phaselorum & eruialæ facultas.

Hæc quoque semina homines, quo modo & fœnum græcum, prius in aqua, quoad radicem produxerint, macerantes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosioris alimenti, quàm fœnumgræcum. Inter ea tamen quæ succum bonum ac prauum generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, multum ac parum nutrientia, medium sibi vendicant locum.

De Cicercula.

Cicerculæ vis.

Succum habet phaselis & eruialis facultate quodammodo similem, sed consistentia crassiorem: ob eámque ipsam causam, plus aliquantulo, quàm illa, nutrit.

De Aracis.

Aracorum facultas.

Semen hoc & vsu & facultate semini cicerculæ est simile, nisi quòd durius est, ægriúsque elixatur, ac proinde in ventre difficilius concoquitur.

De Dolichis, siue Smilace hortensi.

Dolichus, siue similax hortensis.

Quemadmodum frumentacea semina spicis, ita memorata legumina siliquis continentur, similitérque ipsos dolichos siliquæ continent: qui quidem minùs sunt flatulenti quàm pisa, nécnon affluentius nutriunt, ac celerius etiam descendunt. Cæterùm integros atque etiamnum virides vnà cum suis siliquis, ex oleo & garo, vt plurimum homines mandunt. Nonnulli etiam vinum adijciunt. Sed eos, nisi prius resiccentur, non reponunt, propter copiosiorem humiditatem, cuius occasione solent corrumpi. In summa verò, dolichus videtur species esse illius plantæ, quam hodie phaseolum appellant.

Dolichus videtur esse species phaseoli.

De Orobo siue Eruo.

Eruum. Orobus parui est succi. Orobi expurgant pectus. Orobi duplices.

Eruum insuauissimum est, & praui succi: quare homines ab eo, nisi in summa fame, abstinent. Vtimur autem orobis ipsis cum melle, ceu medicamentis humores crassos thoracis pulmonísque expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi ijs, qui ad flauitiem, aut pallorem recedunt. Bis cocti, insuauitatem, ac simul detergendi incidendíque vim amittunt, ac sic citra insignem amarorem desiccandi vim possident.

De Sesamo & Erysimo.

Sesami semen pingue est, ideóque repositum, celerrimè fit oleosum. Quamobrem eos qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachúmque subuertit, vt pinguia omnia, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori alimentum præbet. Est autem crassi succi: ideóque non properè peruadit. Cæterùm ipso solo non vsqueadeo vescuntur, sed cum mellæ coacto in placentulas. Panibus etiam inspergitur. Erysimum sesamo quodammodo esse affine videtur, sed eo omnino deterius. Vtrunque tamen temperie est calidum, quamobrem sitim excitant.

Sesamum subuertit stomachum. Sesamum crassi est succi. Sesamum cum melle in placentulas cogitur. Erysimum. Sesamum calfacit.

De Papaueris semine.

Papaueris semen commode permiscetur panibus.

Satiui papaueris semen, panibus vtiliter ceu condimentum inspergitur: est tamen album nigro præstantius. Refrigerandi autem possidet facultatem, ideóque somniferum est. Quòd si sumptum liberalius fuerit, soporem etiam inducit, atque coquitur ægrè. Inhibet prætereà quæ ex pulmone ac thorace tussi expuuntur. Confert verò ijs qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestantur: corpori autem multum commemorabile alimentum præstat.

Papaueris facultates insignes.

De Lini semine, quod Linospermon vocant.

Stomacho noxium est, & coctu difficile, exiguúmque alimentum corpori exhibet: modicam tamen mouendæ vrinæ possidet facultatem: quæ magis apparet, cùm frixum sumitur. Tunc autem magis quoque aluum sistit.

Linospermon. Lini semen modicè vrinam mouet.

De Ormino, vulgò Gallitricho appellato.

Parum in seipso habet alimenti, vt quod mediæ inter erysimum & cuminum naturæ existat.

Orminum. Gallitricum.

De Cannabis semine.

Hoc semen concoctu est difficile, stomachóque & capiti nocet, ac breuiter prauum succum producit. Multùm autem calefacit, ideóque, sumptum paulò largiùs, caput ferit, vaporem suum ad ipsum mittens, calidum simul & medicamentosum.

Cannabis semen calidum est, caputque ferit.

De Viticis, siue Agni casti semine.

Id semen etiam per se frixum manditur, creditúrque appetitus inhibere venereos. Alimentum autem corpori præbet exiguum, idque siccans refrigeránsque. Flatus autem valde dissipat: quorum omnium occasione, ijs qui à venere puros se seruare conantur, est accommodum.

Vitex. Agni casti semen flatus discutit, quo nomine arcet venerem.

De Aphace & Vicia.

Hæc legumina non insuauia modò, sed concoctu etiam sunt difficilia, aluumque inhibent: quare alimentum haud boni succi, sed crassum, atque ad humorem melancholicum gignendum, idoneum exhibent.

Aphace. Vicia.

De seminibus alienigenis, quæ in quoque genere permista reperiuntur.

In tritico quidem frequens lolium reperitur: in hordeis etiam, sed paucum. Quam autem ægilopem vocant, ea in hordeis frequens inuenitur: sicuti in lente aracum, & securinum, & planta illa, quam aparinem dicunt, quæ ipsam lentem strangulat, Melampyrum autem nuncupatum ex tritici quoque mutatione gignitur, sed prauitate quamplurimum à lolio relinquitur. Non igitur oportet nos in purgandis seminibus, quæ ad esum comparantur, esse negligentes: persuasos, etiam si noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem sensu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipsa aceruatur, tandem erupturum.

Lolium. Ægilops. Aracum. Securinum. Aparine. Melampyrum. Semina quibus vescimur, esse diligenter purganda.

GALENI PERGAMENI De alimentorum facultate,

LIBER SECVNDVS.

Omnia edulia, quæ primo libro fuerunt commemorata, plantarum erant semina, exiguum quiddam à fructibus discrepantia: nunc verò de fructibus agere instituo, in quorum visceribus reperiuntur & alia semina, quæ ab ipsis fructibus maximè dissident: cuiusmodi sunt quæ in ficubus, vuarum acinis, piris, ac deníque alijs plantarum fructibus, vt cucurbitis, peponibus & melopeponibus, licet cernere semina. Cæterùm in fabis, lupinis, dolichis, lente,

Fructuum semina.

& alijs id genus seminibus, quæ siliquis obuoluuntur, quod quidem ex siliqua semineque est compositum, ipse fructus existit. Plurima tamen substantiæ pars in seminibus inest. Porrò aliorum propémodum omnium, quæ primo memoraui-mus, libro, semen duntaxat manditur: solius autem dolichi, dum adhuc virescit, fructus integer editur. Vnde veterum nonnullos arbitror sub phaseolorum nomine dolichos comprehendisse.

Dolichos edi simul cum siliquis.

De fructibus fugacibus, quos Græci ὀπώρας nuncupant.

Hora quod tempus anni dicatur.

Horam anni græci id tempus appellant, in cuius medio caniculam exoriri contingit. Tempus autem id dierum est quadraginta: quo tempore omnes horarij (quos vocant) fructus, consistunt, vt cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica, & consimilia. Vocant autem ipsos horarios, quò eos ab ijs qui ad reponendum idonei sunt, distinguant. Corrumpuntur si quidem facilè, nec probè asseruari queunt, quemadmodum cerealia omnia. Nonnulli tamen è cucurbitis semen vacuantes, dein earum velut carnem siccantes, in hyemem reponunt. Porrò quæ corpus habent compactum, ea vt permanentem, sic solidam, terream, multíque nutrimenti substantiam possident. Quæ verò consistentia sunt humida, corrumpuntur, exiguúmque habent alimentum, & quod excernatur facilè, potissimum cùm nitrosum quippiam ipsis inest, ac detergendi facultas. Talia sanè deterioris succi esse perhibemus ijs, quæ nullam saporis qualitatem habent sensibilem, quomodo aqua optima nullam habet. Hæc igitur omnia, & ijs multò magis quæ ante exactam maturitatem mandimus, flatulenta quidem sunt, verùm subducuntur celerius: quemadmodum etiam quæ succum habent tenuem, citius distribuuntur. Sunt autem omnia hæc praui succi, solúsque is vtiliter ipsis vtetur, qui æstu vehementiore, & longiore itinere sese confecerit: tunc enim iuuant, corporis squalorem humectantia: & si frigida sumantur, moderatè refrigerantia. Etenim humectandi quidem semper habent facultatem: refrigerandi verò nequaquam, si calida, sic vt dixi affectis, fuerint comesta.

Horarios fructus corrumpi facilè, ægrè que asseruari posse.

Cucurbitæ quomodo reponantur in hyemem.

Aqua optima nullam gustui qualitatem ostendit.

De Cucurbita.

Cruda quidem insuauis est, concoctúque difficillima: stomachum lædit, nisi vomitione reddatur. Hanc igitur & alia fugacium pleraque, aut postquam elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa, omnes homines esse consueuerunt. Siquidem cucurbita elixa, prorsus insipida est: quocirca multos apparandi modos admittit, vt quæ in medio omnis excessus consistat, ob idque ad quemuis excessum ex æquo duci queat: ac proinde illis quibus mista fuerit, assimilatur. Iam verò cucurbita, quantum in se est, humidum frigidúmque, & ob id exiguum corpori alimentum præbet: facilè tamen descendit. Sed neque coquitur ægrè, si modò prius corrupta non fuerit: id quod interdum ei, vt alijs omnibus humidis, simul ac fugacibus accidit, si diutius in ventriculo hæreat. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimum quidem de propria humiditate deponit. Cæterùm ob aqueam sibi qualitatem innatam, meritò gaudet origano.

Cucurbita quum insipida multos apparandi modos admittit, condimentisque illis quibus iuncta fuerit, assimilatur, humidum tamen frigidique alimentum largitur. Fugaces fructus corrumpi, si diu in ventriculo hæserint.

De Peponibus.

Peponum facultas.

Vniuersa Peponum natura frigidior est, cum humiditate copiosa. Habent autem vim quandam abstergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorsum expeditius quàm cucurbita, melopepones, permeant. Semen autem potentius quàm ipsorum veluti caro, deterget: adeò vt aduersus renes calculo infestatos conueniat. Succum tamen in corpore gignit vitiosum, idque potissimum, cùm concoctum probè non fuerit: quo casu choleræ morbo obnoxios consueuit efficere. Quinetiam priusquàm corruptum fuerit, ad vomitum quoque est idoneum, præcipuè si largius sumatur.

Vrinam cient. Peponum semen commitnuit calculos renum.

Vomitum prouocat.

De Melopeponibus.

Melopepones minus quàm pepones sunt humidi, nec adeò praui sunt succi. Minus item vrinas mouent, tardiúsque deorsum descendunt. Ad vomitum præterea excitandum, non tantum quantum pepones, habent momenti, nec adeò celeriter in ventriculo corrumpuntur, etsi in iuuando eo, autumnalibus fructibus longè sint inferiores.

Melopeponum facultas.

De Cucumeribus.

Vrinam quidem & ipsi, quomodo pepones, cient, minus tamen quàm illi, quia ipsorum substantia minus humida est, ideóque non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipsos concoquant ob naturæ cum eis familiaritatem, Siquidem à totius substantiæ proprietate, suus cuique animantium generi cibus est familiaris: vt coturnicibus quidem elleborus, sturnis autem cicuta. Cæterùm quibus biliosus humor, aut omnino prauum excrementum quod-uis, in ventriculo sæpe congeritur, in ijs quæ natura concoctu facilia sunt, celeriter corrumpuntur. Quòd si quispiam eorum aliquid, quæ cæteris concoctu sunt difficilia, concoxerit, succus tamen qui ex eo in corpus distribuetur, eandem semper retinebit naturam. Quare omnibus prauí succi edulijs censeo abstinendum, etiamsi ea quibusdam esse concoctu facilia videantur.

Cucumeres mouent vrinas.

Coturnices vescuntur elleboro. Sturni aluntur cicuta. Bile redundantem ventriculum, corrumpere cibos concoctu faciles.

De fructibus qui ab arboribus colliguntur.

Ex fructibus quibus vescuntur homines, humidi quidem, tenue humidúmque corpori alimentum præbent: quod ob id per corpus celeriter permeat, excernitúrque tum per cutim, tum per vrinas. Consistentia autem solidi, vt alimentum copiosius exhibent, sic etiam ad permeandum tardius.

De Ficubus.

Ficus quanquam prauitatem non potuerunt omnino effugere, facilè tamen totum corpus peruadunt. Nam & abstergendi quoque insignem obtinent facultatem: quo fit, vt post ipsarum esum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea vberius cæteris autumnalibus fructibus: flatibus tamen hæ quoque implent. At quæ ficus prorsus iam maturuerunt, propémodum nihil omnino lædunt, quomodo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præstant vtilitatem: si quis tamen largius eas esitauerit, offendetur ab ipsis, quandoquidem sanguinem non admodum probum gignunt. Quo fit vt ex ipsarum esu pediculorum multitudo proueniat. Habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, qua ventrem quoque ad excretionem irritant, renésque expurgant. Cæterùm iecori, lienique inflammatione obsessis sunt noxiæ: quemadmodum & ficus, communi omnium dulcium ciborum ac potuum ratione. Obstructis tamen illis, aut scirrho affectis, ipsæ ex sese nihil commodant, nec officiunt: sed

Ficus pellunt arenulas, facultate exter-gendi prædi-tæ, flatibus tamen implent.

Caricas vbe-rius sumptas pediculorum multitudinem gignere.

Caricas, si-cúsque aduer-sari inflam-matis visceri-bus communi omnium dulcium ratione.

ſed medicamentis incidentibus, extenuantibus, & abſtergentibus miſtæ, non mediocriter iuuant, tum caricæ tum ficus.

De Vuis.

Ficus & vua quemadmodum inter autumnales fructus principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmque praui ſucci habent: laxam tamen carnem ac præhumidam gignunt, ob ídque celeriter flacceſcentem. Verùm vuæ minus alunt quàm ficus, maximúmque id ipſis ineſt commodum, quod deſcendant velociter. Quocirca ſi quando hæſerint, grauiter lædunt, quum id minimè maturis ficubus inſit. Etenim acinorum ſubſtantia, compoſita eſt ex carne, humore, ſeminibus, atque ambiente pellicula. Cæterùm ſubſtantia ſeminis ſicca eſt, & quodammodo aſtringens, omniáque inteſtina peruadit, nihil, quod ſenſu queat deprehendi, à ſe mutata: non ſecus ac in ficubus κεγχραμίδες. Exiguam etiam & tegumentum acini recipit in ventriculo mutationem. Quare ſi ſola acinorum caro cum ſucco ſit tranſglutita, magis aluus laxabitur. Laxatur autem impenſius, cùm ſolus ipſe ſuccus expreſſus (vulgò muſtum appellant) fuerit epotus: qui ventrem, ni pertranſeat velociter, nonnihil flatibus implet. Ex hoc ſanè alimenti nonnihil corpori accedit: copioſius tamen ex carnea ſubſtantia. Ergo quibus vuis exiguus eſt ſuccus, eæ magis nutriunt. Quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, ſed promptius deiiciuntur. Vocant autem vuas huiuſmodi generoſas, quæ humidam quidem ſubſtantiam habent exiguam, ſolidiorem autem non paucam. Quas quidem reponentes, eas in muſtum coniiciunt, aut impletas eis nouas ollas, ſic in vinaceis, hoc eſt, in vuarum reliquiis, recondunt, vt ne minimam quidem habeant reſpirationem. Atque huiuſcemodi ſanè vuæ, ventriculum diſſolutum corroborantes, hominibus appetentiam reſtituunt, non tamen per aluum deſcendunt. Quòd ſi ſumantur largius, feriunt caput: minus tamen quàm quæ in muſto conduntur. At penſilis, nihil prorſus caput lædit: ventrem autem nec ſiſtit, nec ad dejectionem irritat. Porrò vuæ in muſto, aut in ollis reconditæ, aliarum omnium facillimè concoquuntur. Cùm autem non ſit parua differentia inter vuas, quæ ſanè dulces exiſtunt, calidiorem poſſident ſuccum, ob ídque ſiticuloſæ ſunt, atque aluum ſubducunt: auſteræ verò, acidæ, acerbæque, frigidiorem: ac proinde non excretioni modò, ſed coctioni, diſtributioni, & nutritioni ſunt noxiæ. At qualitatis expertes, quas vinoſas appellant, locum inter calidum & frigidum, medium obtinent. Maximè autem ſubducit aluum, ipſum muſtum dulciſſimum. Quod verò ab vuis auſteris aut acidis eſt expreſſum, ad omnia peſſimum eſt. Solent præterea coniectis in parua dolia vinaceis, tantùm aquæ ſuperaffundere, quoad omnia permadeant. Quod vbi ſatis factum videtur, in dolij fundo foramen aperiunt, vt dilutum (quam nos appellamus loram) effluat: id quod poſtea pro vino bibunt. Capitis tamen dolorem affert, niſi quis dilutiorem loram ipſam ebibat: quamuis ocyus per vrinas excernitur. Cæterùm dilutum id multò vinoſius efficitur, ſi vinaceus ad ver, aut æſtatem, repoſitus fuerit.

Vuæ minus alunt quàm ficus, deſcendúntque velociter.

Acinorum ſubſtantia ex quibus cõſtet.

Acinorum ſemina aſtringere, nihílque mutari in corpore.

Muſtum nonnihil ventrem flatibus replet, ni pertranſeat velociter.

Vuæ quæ nutriant magis, & quæ deiiciantur promptius.

Vuæ generoſæ quæ ſint.

Vuas aſſeruãdi, induſtriæ diuerſæ.

Vuarum aſſeruatarum diſcrimina.

Vuæ dulces quàm vim poſſideant.

Vuæ auſteræ.

Acidæ.

Acerbæ.

Vinoſæ.

Muſtum dulciſſimum, ſubducere aluum maximè.

Loræ compoſitio.

Lora qua ratione vinoſior reddatur.

De Vuis paſſis.

Vuæ paſſæ cum aliis vuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Cæterùm vt dulces temperamento ſunt calidiore, ita auſteræ frigidiore: quæ quidem ſtomachum roborant, & ventrem conſtipant, & his multò magis, acerbæ: inter quas mediam quodammodo conſtitutionem dulces obtinent. His enim vt vis quædam ſemper ineſt contemperandi, ita & mediocriter detergendi: vnde exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infeſtant, obtundunt. Inter paſſas autem præſtantiores ſunt, quæ tum pingues ſunt, tum cuticulam habent tenuem. Quæ quidem ſi inueteratæ ſint, aqua præmaceratæ, purgatæque à ſeminibus, multò præſtantiores redduntur. In Cilicia tamen creſcunt nonnullæ ſolidæ, minutulæque, nullum ſemen prorſus habentes. Porrò in regionibus frigidis, ne vuæ quidem ipſæ exquiſitè maturari queunt, nedum paſſarum quæpiam: ob ídque reſinam vinis immittunt, ne aceſcant celeriter. Alimentum ex paſſis tale qualitate in corpus diſtribuetur, qualis ipſarum natura fuerit: quantitate verò, copioſius ex pinguibus dulcibúſque: parcius ex auſteris & macris. Quòd ſi pinguium dulciúmque repurgatarum parem molem cum pari vuarum mole contuleris, paſſas valentius nutrire deprehendes.

Vuarum paſſarum diſcrimina & facultates.

Paſſarum quæ præſtantiores habeantur.

Paſſulas expertes ſeminum, in Cilicia creſcere.

Vuas non matureſcere in regionibus frigidis.

Paſſarum quæ, quale & quantum corpori alimentum largiantur.

Paſſæ valentius nutriunt quàm vuæ.

De Sycaminis, quæ & mora appellantur.

Mora (quorum ſuccum recipit medicamen diamoron, ori gratum) celerrimè pertranſeunt, cibíſque aliis præeunt, ſi in ventriculum purum inciderint, & ſumpta in primis epulis fuerint. Quòd ſi poſt alios cibos ſumantur, aut prauum ſuccum in ventriculo offenderint, celerrimè computreſcunt cum aliis cibis, vt in cucurbitis accidit. Quare vt poſteriores ij cibi ſumendi ſunt, qui tardè permeant: ſic omnium primi, qui celeriter quidem permeant: corrumpuntur tamen, ſi in ventriculo commorentur diutius. Tempus verò vtendi vt peponibus, ita & moris eſt, cùm corpus ventriculi ſqualore æſtuat: quo tempore neceſſe quodammodò eſt hepati quoque idem accidere. Porrò moris, cùm non admodum maturuerint, qualitas quædam aſtringens ineſt, ſicuti & immaturioribus acida: vnde nonnulli iis reſiccatis, ad diuturna alui profluuia vtuntur. Matura autem, ſi corrupta non fuerint, omnino quidem humectant: non tamen omnino refrigerant, niſi ſumpta frigida fuerint. Alimentum verò corpori præbent minimum, quomodo pepones: non tamen vt ij, vomitum excitant, neque ſtomachum lædunt.

Diamoron ori gratum.

Mora debere alios cibos præcedere.

Cibos qui tardè quidem permeant, poſteriores ſumendos eſſe: qui celeriter autem, priores.

Moris vtendum eſſe, dum ventriculus æſtuat.

Mora immatura reſiccatáque alui profluuio congruunt.

Mororum maturorũ vires.

De Ceraſiis.

Ex ceraſiis quædam ſunt moris ſimilia, cuiuſmodi ſunt quæ nullam habent aſtrictionem: alia ruborum fructui, vt quæ euidentius aſtringunt. Quædam autem ſunt quæ vel valentius aſtringunt. Proinde memoratæ cuiuſque ſpeciei facultatem, ex iis quæ de moris & rubi fructibus dicimus, potes colligere.

Ceraſiorum ſpecies & facultates.

De Rubi fructibus quos βάτινα vocant.

Magis aſtringunt quàm mora: quòd ſi quis largius ipſis veſcatur, capitis dolorem ſentiet. Alij ſtomacho anguntur. Proinde vt mora, ſic fructum hunc, priuſquàm edatur, maximè abluere oportet. Cohibet autem ventrem: atque medicamenta omnia quæ ex mororum ſucco parantur, ſi ex hoc rubi fructu fiant, facultatem habebunt efficaciorem.

Batinã.

Rubi fructuũ vires & facultates.

De fructibus Canirubi κυνόβατον appellant.

Multo magis quàm ruborũ fructus áſtringunt, ac ventrẽ cohibent: parúmque alimenti ſuggerunt.

Cynobatos. Canirubi fructuum facultas.

De Iuniperi fructibus.

Fructus iuniperi, acris admodum eſt, cum exigua dulcedine, & minori præterea aſtrictione.

Iuniperi fructus facultas.

Aroma omne calidum.

Habet autem & aromaticum quiddam: vnde constat, quòd calefacit. Omne enim aroma calidum. Hepar autem & renes purgat: ſuccos craſſos & lentos tenuat: vnde medicamentis ſalubribus admiſcetur. Cæterùm alimentum præbet exiguum. At largius ſumptus mordet ſtomachum, caput calefacit: ob idque ipſum nonnunquam replet infeſtátque doloribus: ventrémque nec proritat, nec cohibet: vrinas tamen mediocriter vacuat.

De fructibus Cedri.

Cedri baccarũ facultas.

Fructus cedri, fructui iuniperi eſt ſimilis, niſi quòd eo eſt durior, ſiccior, exilior & acrior, nihil, vt ille, aromaticum habens. Quare niſi quis ipſum aqua præmacerauerit, nullum corpori alimentum præſtat. Valde autem ſtomachum mordicat, capitíque dolorem infert, niſi quis ipſum parciſſimè ſumpſerit.

De Nuce pinea, ſiue Strobilo.

Strobilus. Nux pinea.

Succi boni eſt & craſſi, multúmque nutrit, non tamen facilè coquitur.

De fructu Myrti.

Myrti fructus cum aſtrictione eſt acris.

Nutrit tenuiter, aſtringítque valenter, atque ob id aluum ſiſtit. Cæterùm aſtrictioni habet quandam acrimoniam admiſtam.

De Perſicis.

Perſica cur non ſint poſt alios cibos mandenda.

Corrumpitur horum tum ſuccus, tum caro: prauáque omnino ſunt. Quare non ſunt poſt alios cibos mandenda (alioqui corrumpuntur, in ſuperficie natantia) ſed in primis menſis, vt cætera quæ & mali ſunt ſucci, & ſubduci facilè queunt.

De Armeniacis & præcoccibus.

Armeniaca.

Præcoccia.

Ventriculus quo pellat exundantia excrementa.

Hæc quoque ex genere ſunt perſicorum, bonitate nonnihil ea ſuperantia. Neque enim in ventriculo corrumpuntur vt illa, neque etiam aceſcunt: vulgò autem ſuauiota apparent, vnde etiam ſtomacho ſunt gratiora. Præcoccia tamen Armeniacis præſtant. Porrò ventriculus, quæ deorſum quidem vergunt, ex moleſtantibus, ea per aluum expellit: Quæ verò ſupernatant, per vomitus eiicit.

De Malis.

Malorum differentiæ atque facultates diuerſæ.

Mala quidem quæ aſtringunt, ſuccum habent frigidum atque terreum. Quæ verò acida apparent, frigidum ſimul atque tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ ſunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: vt ea quæ omnis ſunt qualitatis expertia, & veluti aquoſa, ad frigidius inclinant. Porrò hæc tria ſaporum nomina, aſtringens, auſterum, acerbum, qualitatem quidem vnam ſignificant. Acerba tamen valentius auſteris aſtringunt. Auſteris igitur potius vtêris, cùm ventriculus, vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem, eſt imbecillus: acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodum fuerint: acidis, quando ſuccum craſſum, qui non magnoperè frigidus ſit, ſuſpicaberis eſſe in ipſo collectum. Quandoquidem ſuccus frigidus, non acida, ſed acria poſtulat. Vtraque certè & acida & acria, ſuccos craſſos incìdunt: ſed hæc quidem cum calefactione, illa cum refrigeratione id præſtant. Iam verò aſtringentia quidem alui deiectiones perpetuò cohibent, acida autem cùm ſuccum craſſum in ventre offenderint, incìdunt ipſum, atque deorſum trudunt, ob ídque deiectiones humectant. Quòd ſi purum ventrem inuenerint, ipſum magis ſiſtunt. At ſuccus dulcis, cùm purus & per ſe fuerit diſtribuitur celerius: ſi verò acrimoniam aut craſſitiem fortiatur, citius ſubducitur. Eſt & aliud ſucci genus non pomis modò, ſed cæteris

Auſteris malis quando eſt vtendum.
Acerbis malis quando vti expediat.
Acidorũ malorum vſus quando vtilis.

Acria cum calore incidunt, acida cum refrigeratione.
Malorũ aſtringentium atque acidorum diſcrimen.

omnibus, aqueum & qualitatis expers, quod in medio memoratarum facultatum, quemadmodum aqua ipſa, conſiſtit. Optima poma (quæ colligi ante maturitatem non debent) ſæpe in morbis maximum præſidium afferunt, vel cataplaſmatis modo cum farina admota, vel in calidis cineribus mediocriter aſſa, vel in aquæ bullientis vapore percocta. Cæterùm poſt cibum ſtatim data ipſa conuenit iis, qui deiecta ſunt appetentia, ſtatímque concoquunt, aut vomitu, diarrhœa, & dyſenteria infeſtantur. Sed in hunc vſum acerba ſunt commodiſſima.

Mala quando & quibus offerri debeant.
Mala acerba quibus ſint commodiſſima.

Quî fiat vt poma aut pira aſtringentia, ventrem quibuſdam laxent.

Aſtringentia quidem ſumantur poſt fluida, deiectione accelerant: ſi verò lubricis præſumantur, aluum conſtringunt.

Vbi poſt ea quæ fluida & lubrica ſunt, aſtringentia ſumuntur, in iis potiſſimum qui ſtomachum imbecillum ſortiuntur, deiectionem ipſam accelerant, ventriculum roborantia, & ad expellendum deorſum, quæ in ſeſe continet, incitantia. Quòd ſi prima omnium aſtringentia ingerantur, ac dein quæ pinguiora & magis fluida exiſtunt, os quidem ſubuertetur ventriculi, aluus autem ipſa firmabitur: id quod in Prota Rhetore, vſu & experientia exploraui. Quamobrem vbi pallida bilis, aut alius quiſpiam humor ventriculum turbat, ſi is qui ſic eſt affectus, aliquod aſtringentium guſtarit, repentè deorſum ſuccum infeſtantem excernet.

De Cydoniis & Struthomelis.

Cydoniorum ſtruthomelorúmque ſuccum, diu cum melle aſſeruari, firmaréque exoluti ventriculi firmitudinem.

Diacytonite vulgò appellatum.

His pomis eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, ineſt. Nam præterquàm quòd aſtrictionem poſſident copioſiorem, ſuccus etiam eorum diu permanet, ſi quis ipſum cum melle coctum aſſeruet: cùm aliorum ſuccus ſi reponatur, aceſcat, ob exuberantem humiditatem. Quocirca ad exoluti ventriculi robur vti ſucco illorum ſolemus, ita vt monui, confecto. Sed ex carne ipſorum & melle placentæ quædam parantur prodigioſæ perennitatis. Nos verò medicamini quod ex eorum ſucco & melle conficitur, nonnihil piperis albi, zingiberis, atque aceti miſcemus.

De Piris & Punicis.

Pirorum vſus, qualis malorum.

Quæ de malorum differentiis diximus, ſi ad pira punicáque tranſtuleris, nihil erit quod nos de ipſis dicere oporteat. Pirorum igitur vſus, pomorum vſui eſt ſimilis. Punica verò, cætera quidem ſunt ſimilia: in eo tamen diſcrepant, quòd nunquam cum hordei farina aſſentur, neque in aqua aut vaporibus elixentur. Succum autem habent piris & pomis tum copioſiorem, tum guſtu ſuauiorem, interdúmque etiam vtiliorem: vtputa dum cardialgia, hoc eſt, mordicatio oris ventriculi, infeſtat. Cùm autem minimi nutrimenti ſint punica, nunquam ipſis ceu alimento, ſed tantùm vt medicamento egemus. At pira aliquantulum nutriunt. Quibus quidem in tenues orbes diſſectis, & exiccatis, ac poſtea tandem elixis, hyeme & vere, vice ciborum vtuntur.

Punicorum malorum ſuccum cardialgiæ eſſe vtilẽ.
Pira quomodo exiccari debeant.

De Meſpilis & Sorbis.

Meſpila.
Sorba.

Ambo enim aſtringunt, verum meſpila multò valentius quàm ſorba: proinde ventri fluenti cibus eſt commodiſſimus: ſorba tamen in cibo ipſis ſunt ſuauiora. Quamuis neutro ipſorum vt nutrimento, ſed tantùm vt medicamento, egemus.

De Palmæ fructu, quem phœnicem, dactylum, & palmulam vocant.

Phœnix.
Dactylus.

Palmula.
Ægyptiæ.
Palmulæ Λιπαραὶ.

Palmularum aliæ quidem ſunt ſiccæ, aſtringentéſque, vt Ægyptiæ: aliæ molles, humidæ, & dulces, vt quæ Λιπαραὶ appellantur. Reliquæ omnes palmæ inter hæc duo genera videntur mediæ.

diæ. Omnes autem difficiles concoctu sunt, capiti-que dolorem conciliant, si largius sumantur. Porrò succus qui ab ipsis in corpus digeritur, crassus omnino est: habet etiam & lentoris quippiam, cùm palma ipsa pinguis fuerit. Cùm autem dulce-do tali succo permista sit, celerrimè quidem hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem vel maximè à palmularum esu, * vel inflammatum, vel scirrho affectum. Post hepar etiam lien & obstruitur, & læditur. Quòd autem dulces palmæ succum cali-diorem possideant, sicuti & astringentes, magis frigidum: quódque virides, flatus gignant, nec in regionibus non admodum calidis possint matu-rescere exactè, perspicuum est.

Palmularum esu quam celerrimè hepar obstrui.

Palmulas non maturescere nisi in regionibus admodum calidis.

De Olivis.

Exiguum quidem & ipsæ corpori alimentum præbent, potissimúmque caducæ. Edunt autem homines has quidem cum pane, maiori ex parte: sine illo verò, quas halmadas & colymbadas vo-cant, ídque garo perfusas, & ante alios cibos, ven-tris subducendi gratia. Porrò quemadmodum ca-ducæ, pinguitudinis habent plurimum, ita hæ suc-cum astringentem: proinde stomachum robo-rant, & appetentiam excitant. In vniuersum au-tem, quod suauius est, facilius iis quæ ex æquo sunt salubria, concoquitur.

Oliuas parum nutrimenti largiri.

Oliuas halmadas & colymbadas, edi ante alios cibos, ventris subducendi gratia.

Suauiorem cibum, iis qui ex æquo sunt salubres, facilius concoqui.

De Nucibus.

Nuces corpori alimentum præbent exiguum: copiosius tamen Ponticæ nuncupatæ, quas auella-nas appellant, quòd substantia ipsarum coactior sit, minúsque oleosa quàm regiarum, hoc est, com-munium. Habet tamen & astringentis facultatis exiguum ipsa nux regia, quæ procedente marcescit tempore, tota ipsius substantia, in cibum pinguem transmutata. Coquitur autem hæc nux facilius quàm Pontica, stomachóque est gratior, & multò magis quando manditur cum caricis. Hominem à pharmacis letalibus nihil magnopere læsum iri, si vtrásque has ante alios cibos cum ruta sumpserit, proditum est. Liquet præterea, quòd humida qui-dem apta ad deiectionem est, sicca verò minus. Plerique autem ventris subducendi gratia, cum garo etiam ipsam præsumunt: in quem vsum viri-dis est accommodatior, vtpote minus astringens. Quin & siccarum quoque, si in aqua fuerint præ-maceratæ, facultas, viridibus est assimilis.

Nuces Ponticæ. Auellanæ.

Regiæ nuces astringunt nonnihil.

Nucem regiam, si cum caricis & ruta sumatur, fieri alexipharmacum.

Nucem regiam viridem, esse aptam ventri soluendo.

De Amygdalis.

Sola in amygdalis tenuandi facultas ac deter-gendi præpollet, qua tum viscera purgant, tum hu-mores è pulmonibus ac thorace, sputis expecto-rant: sed potentius quæ amaræ sunt. Sunt autem omnes oleosæ & pinguis qualitatis participes, mi-nus tamen quàm nuces: quare tardius illis oleosæ fieri cernuntur. Cæterùm nec ventri subducendo conferunt, nec corpus multùm nutriunt.

Amygdalarum facultas.

Amygdalas amaras dulcibus potentiores existere.

Amygdalæ non multum nutriunt.

De Pistaciis, vulgò fisticis appellatis.

Qualitatem obtinent aromaticam, subamaram, & subastringentem. Quare parum quidem nu-triunt, verùm ad hepar roborandum, & succos in ipsius viis infarctos purgandos, conducunt.

Pistacia. Fistici.

De Prunis.

Hic fructus minimum quidem nutrit, sed ven-trem mediocriter humectat, atque refrigerat, ipsúmque tum humiditate sua, tum lentore, subducit. Siccatus porrò esse esui potest, vt fi-cus. Damascena pruna perhibentur præstantissi-ma omnium. Secundæ tribuuntur partes iis quæ in Hispania proueniunt. Maximè illa omnium probantur, quæ cum mediocri astrictione, magna simul sunt, & laxa. Cocta in melicrato, in quo-plusculum sit mellis, ad modum aluum deiiciunt, etiam si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis, si postea melicratum biberit. Confert etiam ad sub-ducendam aluum, post sumpta ipsa, vinum dulce exhibere, temporísque aliquid interponere, non autem statim pòst prandere: quod in omnibus so-lutiuis sit præceptum commune.

Prunorum vires.

Damascena Pruna.

Pruna Hispanica.

Pruna cocta in melicrato, aluum subducere.

Solutiuum quoduis vbi aliquis sumpserit, non statim illi prandendum esse.

De fructu quem Serica appellant.

Exigui quidem est alimenti, & concoctu diffici-lis, nec iuuat quicquam stomachum.

Serica.

De Ceratiis, hoc est, siliquis. Algarrobas Hispani vocant.

Edulium lignosum est, ob ídque parui suc-ci, & concoctu difficile existens, non deiicitur facilè.

Ceratia. Siliquæ.

De Cappare.

Tenuium quidem est partium, ac proinde mini-mum alimenti exhibet. Vtimur autem fructu huius plantæ magis vt medicamento, quàm vt alimen-to. Sole enim conspersus ad nos importatur, pro-pterea quòd putrescit, si reponatur solus. Vbi igi-tur salsuginem deposuerit elota, collapsam appe-tendi vim excitat, pituitam ventris detergit, atque subducit, purgátque tum lienis, tum hepatis ob-structiones. Vti autem ad eas res oportet ante alios omnes cibos ex oxymelite, vel oxelæo. Huius et-iam plantæ, virides ac teneros surculos, non aliter quàm terebinthi, mandunt, in aceto simul & mu-ria, aut solo aceto conditiones.

Capparis facultates insignes.

Cappare vtendum in primis epulis esse, idque ex oxymelite, vel oxelæo.

De Sycomoris.

Planta est paruæ ficui albæ persimilis: cuius fructus exiguæ est dulcedinis particeps, in moro-rum atque ficuum medio consistens, vnde nomen contraxit.

Sycomori.

De Persea planta, quæ à Persica diuersa existit.

Huius arboris fructum apud Persas adeò esse noxium fertur, vt perimat: esculentum autem eua-dere, in Ægyptum translatum.

Perseæ fructus.

De Curio, quod etiam mâlum Medicum vocant.

Tres huius fructus partes existunt: acida, quæ in medio ipsius sita est: præterea quæ veluti fructus est caro: & tertia, quæ vt tegumentum extrinse-cùs circundatur, suaueolens & aromatica existens. Atque hæc sanè concoctu difficilis est, vtpote dura & callosa: quanquam vt medicamentum exhibi-ta, concoctioni auxiliatur. Partem autem ipsius mâli acidam, vt acetum imbecillum coniiciunt, quò ipsum longè acrius reddant. Cæterùm pars in-ter dictas media, quæ neque acidam neque acrem qualitatem fortitur, propter duritiem etiam con-coctu est difficilis: quare ipsam omnes cum garo & aceto edunt.

Mâlum medicum.

Citrium ex quibus constetur partibus.

Citrij cortex concoctioni auxiliatur.

Acetum imbecillum, cum citrij acore fit acrius.

De fructibus plantarum agrestium, inter quos sunt quercuum glandes.

Plantæ illæ vocantur agrestes, quæ citrà man-gonij industriam proueniunt, vt fagus, quercus, ilex, cornus, comarus, rubus, canirubus, acher-dus, pirus, atque agriococcymelus, cuius fructus appellatur in Italia vnedo, stomachóque nocet, & capitis dolorem conciliat: éstque acerbus cum exigua quadam dulcedine. Porrò glandes æquè nutriunt, ac frumentaceorum eduliorum plera-que. Alimentum autem quod ex eis sumitur, tardi est transitus, & crassi succi: ob ídque sunt con-coctu difficiles. Cæterùm Comari fructus, μιμαίκυλ@ appellatus, glande querna ad omnia est dete-

Plantæ agrestes quæ sint. Glandes quercinæ.

Vnedonem conciliare dolorem capitis.

Comari fructus.

rior: quemadmodum hæc glande, quam vocant caftaneam.

Caftanea.

De alimento quod à plantis ipfis agreftibus fumitur.

Non modò plantatum femina & fructus, fed etiam integras ipfas fæpenumero mandimus: idque aut vrgente neceffitate, aut etiam fuauitatis gratia. Siquidem palmæ verticem edimus, necnon tenellas fpinas, aut elixas, aut crudas, vel fi ad id fame adacti non fimus. Cæterùm omnia id genus & parciffimè nutriunt, & parui fucci funt productiua. Quædam etiam ex ipfis, noxam ventriculo adferunt, præter fpinas, quæ nunc primum è terra emerferint.

Palmæ vertex eft vefcus.

Spinæ recentes.

De Lactuca.

Hoc olus fucci eft, quàm alia omnia, laudabilioris. Nam quum reliqua omnia fanguinem gignant pauciffimum, ac praui fucci, lactuca non multum quidem generat: id tamen nec mali fucci eft, neque omnino laudabilis. Porrò dum effem iuuenis, ventriculúsque mihi infeftaretur bili, lactuca, quò ipfum refrigerarem, vtebar: quũ verò ad ætatem declinantem perueni, hoc ipfum olus fuit mihi contra vigilias auxilio, quæ fenibus effe annexæ videntur. Habet itaque lactuca fuccum quidem frigidum atque humidum, minimè tamen prauum. Quare nec concoctioni refiftit, nec perinde vt reliqua olera, ventrem cohibet: ficuti neque etiam proritat.

Olera omnia gignere pauciffimum fanguinem, prauíque fucci, excepta lactuca. Lactucam refrigerare, & fomniferam effe. Vigilias effe cognatas fenibus.

De Seri, fiue Intybo.

Intybi facultatem habent lactucis fimilem: fuauitate tamen & cæteris quæ lactucis infunt ab eis relinquuntur.

Seris. Intybus.

De Malua.

Diffident agreftis malua & fatiua, quòd hæc quidem humiditate, illa ficcitate exuperet. Vtraque autem calorem habet moderatum & tepidum faciléque fubducitur, non modò propter humiditatem, verumetiam propter lentorem, præfertim fi cum oleo & garo, copiofa ipfa ingeratur. Nutrit tamen mediocriter.

Maluæ vtriufque facultates.

De Beta.

Succus betæ abftergendi vim adeò manifeftam fortitur, vt ventrem ad excernendum excitet, atque ftomachum mordicet, præfertim quibus fenfu exactiori eft præditus. Ob idque edulium id eft ftomacho noxium, fi largius fumatur. Corpori autem ab ipfa, vt ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obftructum hepar magis quàm malua aperit, præcipuè fi cum finapi, aut faltem cum aceto mandatur. Lienofis item eodem modo fumpta, vtile medicamentum exiftit.

Betæ fuccum infigni exter-gendi facultate effe præditum.

Braffica fuccus quidem purgat, corpus autem magis fiftit, quàm laxet.

De Braffica.

Braffica quidem fuccus purgatricem poffidet facultatem, eftque non probus, vt lactuca, fed prauus grauéolensque: at corpus, communi ficcantium ratione, magis fiftit quàm laxat. Quare dum humentem aluum reficcare eft confilium, braffica ipfa difcocta in fecunda aqua donec exatabefcat, vtimur. Quippe nihil quod accuratè coquitur, proprium fuccum feruare omnino poteft: fed neceffe quidem eft vt totum abiiciat, fi coctũ diutius fuerit. Quin & lenticulam diximus eodem quo braffica modo, oportere parari, vt quæ vtrunque poffit efficere, ventris fubductionem fcilicet, & cohibitionem. Cæterum nihil ex iis quæ bis coquuntur, aërem frigidum, aut frigidam aquam attingat, alioqui non extabefcet: fed oportet calidam in promptu habere, vt cùm ex priori extraxeris, protinus in illam coniicias. Lens itaque & braffica, æquali inter fe menfura ficcant, ob idque vifum hebetant. At lens quidem, non exiguum corpori alimentum præftat, idque craffum, & melancholicum: braffica verò paucum habet alimentum, verùm quàm lens humidius.

Braffica difcocta.

Lenticulam aluum foluere, fiftereque.

Lens braffica que vifum hebetant.

De Atriplice & Blito.

Hæc funt aliis oleribus aquofiora, necnon qualitatis expertia magis quàm cucurbita, aut falfem non minus, cùm cocta videlicet fuerint. Quo fit, vt non ex folo oleo & garo ipfa mandant, fed acetum etiam iniiciant: alioqui funt ftomacho noxia. Corpori porrò alimentum præftant exiguum, nonnihilque ad deiectionem inclinant.

Atriplex. Blitum.

De Portulaca.

Nutrimentum exiguum exhibet, idque humidum, frigidum, atque lentum. Quo fanè lentore fuo mordicationis experte, ftuporem dentium perfanat.

Portulacam fanare ftuporem dentium.

De Lapatho, quod licet appellare betam agreftem.

Non guftu modò, fed viribus etiam betæ hortenfi eft perfimile. Quia tamen beta lapatho eft fuauior, idcirco nemo eft, qui ipfa non libentius vefcatur.

Lapatum.

De Oxylapatho, fiue Rumice, fiue Lapatho acido.

Mulieres rufticæ laborantes pica, necnon pueri quidam gulofi, oxylapathum crudum interdum mandunt: quod quidem olus non nutrit multò magis quàm lapathum.

Oxylapathũ. Rumex. Lapathum acidum.

De folano, fiue Solatro, fiue Morella.

Raro ipfo vtimur vt alimento: vt medicamento autem, affiduè. Efficax enim eft in iis, in quibus aftrictionis refrigerantis vfus incidit. Minimi autem eft nutrimenti.

Solanum. Morella. Morella aftringit, refrigeratque.

De plantis fpinofis.

Plerique rufticorum plantis huiufcemodi è terra nuper emerfis, priufquam ipfarum folia defi-nant in fpinas, vefcuntur, non crudis modò, fed in aqua etiam elixis: crudas quidem aceto & garo intingentes, coctis verò præter hæc affundentes oleum. Mediocriter enim iuuant ventriculum.

Plantæ fpinofæ.

De cinnara, quam Romani Caccopham. Galli Artichau vocant.

Praui fucci eft edulium, maximè cùm plufculum obduruerit. Tunc fiquidem ex ea fuccus melancholicus: ex ipfius autem fucco, tenuis ac biliofiffimus gignitur. Quare longè fatius fuerit ipfam elixam, aut frixam mandere.

Cinnaram praui effe fucci.

De Apio, Hippofelino, Sio, & Smyrnio.

Hæc omnia vrinas cient: inter quæ apium eft vfitatiffimum, & fuaue, atque ftomacho gratum. Petrofelinum autem, & Sion, infuauiora. Smyrnium verò non eft inufitatum. Siquidem Romæ maxima copia manditur, acriusque multò eft quàm apium, necnon calidius: præterea aromaticum etiam nonnihil poffidet. Proinde vrinas valentius prouocat quàm apium, quamque Hippofelinum & Sion, menfesque mulieribus mouet. Cæterum Hippofelinum ipfum & Sion, cocta mandunt, cùm vtrunque ipforum crudum fit infuaue. Nam tametfi nos vtilitatem quæ ex cibis prouenit fpectemus, non voluptatem, quia tamen cibi infuauitas magna ex parte caufa eft, quo minus ipfum nonnulli conficiant, ob id nimirum fatius fuerit cibos condire interdum mediocriter: non vti coqui faciunt, condimenta quorum plus in-terdum

Apium. Petrofelinum. Sion. Smyrnium.

Smyrnij haberi magnum prouentum Romæ.

Hippofelinon.

Cibi infuauitas magna ex parte in caufa eft, quò minus nonnulli ipfũ conficiant.

terdum concoctioni obſunt, quàm proſint.

Condimenta coquorum plus interdum obſunt, quàm proſint.

De Eruca.

Eruca facultas creditur ſpermatica.

Hoc olus manifeſtiſſimè calfacit, ſemenque gignere creditur, & coëundi excitare appetitum. Capiti etiam dolorem infert, præſertim ſi quis ipſo ſolo veſcatur

De Acalyphe, ſiue Vrtica.

Acalyphe.

Vrtica aluum deiicit.

Tenuium eſt virium & partium: vnde nemò ipſa vt alimento vtitur, niſi fame extrema prematur. Vtilis autem eſt, vt obſonium, ac medicamentum quod aluum deiicit:

De Scandice, Gingidio, quod Chærefolium vocant.

Gingidium. Scandix.

Gingidiũ non aliter quàm ſcãdix manditur apud nos, ſtomachumque admodum iuuat, collapſamque illius appetentiam, ſi cum aceto ſumatur, excitat, ſiue elixum ſiue crudum mandere velis. Elixationem tamen diuturniorem non tolerat. Eſt porrò non tam alimentum, quàm medicamentũ, aſtrictionẽ & amarorem non mediocrem ſortitum

De Ocymo, quod vulgò Baſilicon vocant.

Ocymum. Baſilicon.

Hoc olus ventriculo exiſtit noxium, prauíque ſucci, & concoctu difficile.

De Fœniculo.

Fœniculum olim etiam in totum annum reponebatur.

Aſſiduè vtuntur anetho quidem in condimentis, fœniculo autem etiam in obſoniis. Nam apud nos ſanè reponunt ipſum; eodem modo quo pyrethrum & terebinthum, adeò vt in totum annum ſit vtile

De Aſparagis.

Aſparagos cõmuniter dici omnes teneros caules, quo tempore ad ſeminis productionem augeſcunt.

Omnes propè modum Græci, teneros caules quo tempore ad fructus ac ſeminis productionem augeſcunt, aſparagos communiter vocant. Braſſicę igitur germen, minus quàm braſſica ipſa ſiccat: tametſi aliorum olerum caulis temperatura ſit vt plurimum quàm folia ſicciore: vt atriplicis, lactucæ, bliti, betæ, maluæque. At radiculæ aſparagus ſicuti & rapæ, ſinapi, cardami, pyrethri, & omnium propémodum acrium & calidorum, humidior exiſtit. Bulbus, autem, apium, ſion, eruca ocymum, oxylapathum, lapathum, & omnes oleracei generis herbæ, antequàm ſemen effundant, eiuſmodi caulem quendam producunt, qui poſt ſemen effuſum ſiccatur, fitque ad cibum hominibus vtilis. Hæc autem omnia aquæ incocta mandunt cum oleo & garo, pauco aceto adiecto. Alimentum tamen paucum dant corpori, neque id boni ſucci.

Aſparagi diuerſorum olerum.

De alio genere aſparagorum.

Aſparagi iuuantes ventriculum, quinã ſint.

Qui aſparagi in oxymyrſine, chamædaphne, oxyacantha, & bryonia proueniunt, ac tum is qui regius, tum qui ἕλειος vocatur, omnes inquam hi ſtomachum iuuant, vrináſque cient, ac parum nutriunt.

De germinibus.

Arborum & fruticum germina.

Arborum ac fruticum germina, olerum aſparagis proportione reſpondent. Quæ quidem omnia aquæ incocta manduntur, præter inſuauia quædam ac medicamentoſa. Qubus etiam vrgente fame, veſci coguntur. Omnium tamen præſtantiſſima ſunt, terebinthi, viticis, vitis, iunci, rubi, & canirubi germina.

De diſcrimine quod partibus plantarum eſculentarum ineſt.

Mneſitheus.

Non eſt autem Mneſitheus audiendus, vbi ait, radices omnes concoctu difficiles eſſe, longéque ipſis foliis crudiores. Radiculæ ſiquidem, radicem habent caule ipſo, ac foliis acriorem: ſimiliter, cepa, ampeloprasſum, porrum, & allium. Quod ſi betæ quoque, & maluæ, & rapæ radicem cõparare ad folia volueris, plus viriũ in ea deprehendes: quemadmodum & in altheæ, quæ agreſtis quædam eſſe malua videtur. Nam radix ipſius: vt & betæ, cum tumores multos pituitoſos diſcutiat (id quod folia præſtare nequeunt) planè facultatem ſuam indicat. Etenim quod in radicibus id genus probè confectum non fuerit, in folia & caulem ipſa natura excernit: vt facere videtur etiam in ceruis, totius ſubſtantiæ excrementa, ad gignenda cornua, minimè neceſſaria tranſmittens. Tutius itaque eſt, guſtantem prius atque olfacientem, ſingulas plantarũ partes ipſas per ſe explorare: poſt autem experiri mandentem: quandoquidem olfactus & guſtus, omne ipſius plantæ temperamentum oſtendunt.

Radices caule & foliis acriores & potentiores, quæ ſint.

Radicem altheæ, & betæ, diſcutere pituitoſos humores, quod non datur foliis earundem.

Ceruis totius ſubſtantiæ excrementa ad gignenda cornua tranſmitti

Plantarum temperamentum oſtendi ab olfactu & guſtu.

De Rapa ſiue Buniade.

Rapa. Bunias.

Dura quidem eſt, miniméque eſculenta, niſi coquatur. In aqua autem cocta, non nutrit minus congeneribus aliis. Succũm autem in corpus diſtribuit, mediocri craſſiorem, coctionemq; diuturniorem deſiderat: atque illa vnicè commendatur, quæ bis cocta fuerint. Quòd ſi crudior ſumatur, concoctu difficilior, & flatulenta redditur, ſtomachóque noxia.

De Aro.

Aron.

Manditur & huius plantæ radix eodem modo quo rapæ. Cæterum dum ipſam coquis, priore aqua effuſa, in aliam calidam, eam coniicere conuenit. Quæ autem acrior & medicamentoſior exiſtit (qualis in nonnullis regionibus creſcit) ad eliciendos tuſſi craſſos pulmonis ſuccos eſt præferenda.

De Dracontio.

Dracontij vſus.

Huius quoque radicẽ bis térue elixantes, quoad medicamentoſum omne poſuerit: nonnunquã exhibemus mandendam: quemadmodum & ari, quando humores craſſi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus habentur, vi maiori indigent. In vniuerſum autem, acria quidem & amara ſi edantur, corpus parcius nutriunt: inſipida autem, & iis adhuc magis dulcia, multum: & multò magis, ſi compactam adhuc habeant ſubſtantiam.

Nutrire corpus quæ parcius, & quæ vberius poſſint.

De Aſphodelo.

Aſphodeli radicis vires.

Radix aſphodeli & magnitudine, & figura, & amarore, ſcillæ radici quodammodo eſt ſimilis: facultatemque habet tenuandi, atque aperiendi. Si tamen, vt lupini, paretur, maximam ſui amaroris partem deponit: ſcillæ autem qualitas difficillimè eluitur.

De Bulbis

Bulborum vis.

Bulbus quoque eiuſdem cum prædictis eſt generis: manditur enim ipſius radix ſine foliis: Vere autem, interdum & aſparagus. Facultatem habet in ſe amaram & auſteram, eamque inſignẽ: vnde etiam ſtomachum exolutum, ad appetentiam quodammodo excitat. Cæterum ſi bulbi elixi bis fuerint, magis quidem nutrient: verùm cùm amarorem omnem iam depoſuerint, aduerſabuntur iis, quæ ſputo ſunt eiicienda. Quidam ex ipſorum eſu liberaliore, ſemen ſibi inauctum, ſéque ad venerem alacriores manifeſtè ſenſerunt. Alimentum porrò dant mali ſucci, niſi probè coquantur.

De Paſtinaca, Dauco, & Caro.

Paſtinaca.

Horum quoque radices manduntur: minus tamen quàm rapæ & arum Cyrenaicum nutriunt. Calefaciũt autem inſigniter, aromaticumque nonnihil oſtentant, conficiendi tamen difficultas iis

ineſt. Vtinam porrò éient: & ſi quis eis copioſius vtatur, mediocriter vitioſum ſuccum producunt. Cari tamen radix melioris eſt ſucci, quàm paſtinacæ. Sunt qui paſtinacam agreſtem appellent daucum: qui vrinas quidem mouet potentius ſed medicamentoſior exiſtit.

Carus. *Daucus.*

De Tuberibus.

Tubera.

Hæc quoque radicibus aut bulbis annumeranda ſunt, vt quæ nullam qualitatem habent inſignem: craſſum autem alimentum largiuntur.

De Fungis.

Fungi. Boleti.

Ex fungis quidem boleti, ſi bellè in aqua fuerint elixi, propè accedunt ad inſipidos cibos. Alimétum autem ex ipſis eſt pituitoſum, frigidũ, praúique ſucci. Omnium tamen ij minimum noxij exiſtunt. Sécundi autem poſt hos, ſunt amanitæ. Reliquos verò omnes tutius eſt ne attingere quidem: multi enim ex ipſorum eſu interierunt. Cæterùm oxymeli per ſe, & cum hyſſopo & origano, quibus nitri ſpuma fuerit inſperſa, ſi propinetur, auxiliatur iis qui ex fungorum eſu habent peſſimè.

Amanitæ. Fungorum eſũ eſſe periculoſum. Fungorum noxæ quæ opitulentur.

De Radicula.

Radix eius ex iis eſt quibus aſſiduè veſcimur: eſtque obſonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipſa cum manifeſta calefactione attenuandi facultatem ſortitur, nam qualitas acris in ipſa ſuperat. Sed caulis eius elixus magis nutrit quàm cruda radicula: pauciſſimum tamen & ipſe alimentum præſtat. Mirari autem ſubit eos medicos & idiotas, qui non ſine multorum incommodo, poſt cœnam crudas eas eſitandas tradunt.

Radiculæ facultates.

Radiculas crudas perperàm eſitari poſt cœnam.

De Cepis, Alliis, Porris, Ampeloprasis.

Corpus calefaciunt, & qui in ipſo ſunt humores craſſos attenuant, lentóſque incidunt. Si cocta autem bis térve fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimentum corpori dant pauciſſimum: quod certè priuſquàm elixa eſſent, omnino non dabant. Cæterum allium quidem mandunt non vt obſonium, ſed vt ſalubre medicamentum, quod digerendi, & obſtructiones aperiendi habet facultatem: quòd ſi elixum parum fuerit, vires quidem imbecilliores, ſucci autem prauitatem non amplius retinet: quemadmodum nec porra, nec cepæ, quum elixa bis fuerint. Ampeloprafa verò tantùm à porris differunt, quantùm in aliis omnibus congeneribus agreſtia à domeſticis. Abſtinendum autem ab aſſiduo vſu omnium acrium eſt, præcipuè natura biliofis. Solis enim qui vel ſuccum pituitoſum, vel crudum & craſſum ac lentum acceruarint, eiuſmodi cibi expediunt.

Allium eſitari vt medicamentum.

Allium elixum, imbecillius quidem, benignius tamen reddi.

Porra. Cepæ. Ampeloprafa.

Acres cibi quibus tantum conueniant.

GALENI PERGAMENI De alimentis,

LIBER TERTIVS.

De alimento quod à greſſilibus animalibus ſumitur.

Partes animalium omnes non eadem facultate ſunt præditæ: ſed carnes quidem, cùm probè elixæ fuerint, optimũ gignunt ſanguinem, & potiſſimum, ſi ex animalium boni ſucci fuerint, cuiuſmodi eſt ſuum genus: nam partes neruoſæ, iuſto ſunt pituitoſiores: Omnium itaque ciborum, ſuum caro potentiſſimè nutrit. At bubula, alimentum quidem & ipſa corpori ſuggerit non mediocre, nec diſſipatu facilè: ſanguinem tamen gignit, quàm conueniat, craſſiorem. Quòd ſi quis naturali temperamento melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, ſi largius ea veſcatur. Affectus melancholici ſunt, cancer, elephas, ſcabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien autem quibuſdam à tali ſucco intumuit: quã rem cachexia & hydropes ſunt conſecuti. Cæterùm quantum carnes bubulæ totius ſuæ ſubſtantiæ craſſitie ſuillam ſuperant, tantò ſuillæ bubulas lentore antecedunt. Vt autem iis iuuenibus qui bono ſunt corporis habitu, ſues ætate florentes magis quàm porcelli congruunt, ſic vituli perfectis bobus, hædíque capris, ſunt præferendi, vtpote quorum carnes multò facilius atque præſtantius coquantur. Porrò capra temperamento minus quàm bos eſt ſicca: ſi tamen ſui & homini comparetur, multum ſuperat. Suillæ autem carnis ſimilitudinem cum humana ex eo poteris intelligere, quòd nonnulli carnes humanas pro ſuillis exhibitas ab hoſpitibus improbis, ſine vlla in guſtu vel olfactu ſuſpicione comederit. Meritò igitur porcelli alimentum nobis præbent tantò magis ſuibus excrementoſius, quantò ipſis ſunt humidiores: ac meritò etiam minus nutriunt. Nam alimentum humidius vt diſtribuitur, ita etiam diſcutitur longè celerius. At agni carnem habent humidiſſimam, pituitoſamque: ouium verò excrementoſior eſt, ac deterioris ſucci. Capratum quoque caro, præter ſuccum vitioſum, acrimoniam etiam ſortitur. Hircorum autem, tum ad coquendum, tum ad ſuccum bonum gignendum, eſt deterrima. Hanc ſequitur arietum, pòſt taurorum. Porrò in iis omnibus carnes caſtratorum ſunt præſtantiores: quemadmodum ſenum peſſimæ. Ad hæc caro leporum, ſanguinem quidem gignit craſſiorem, ſed melioris ſucci, quàm bubula ouilláque. Ceruina autem non minus iis ſuccum vitioſum generat, & concoctu difficilem. His agreſtium aſinorum bene habitorum, ac iuuenum, caro eſt propinqua. Sunt tamen qui aſinorum domeſticorum, vbi ſenuerint, carnes mandunt, quæ peſſimi ſucci ſunt, concoctúque difficillimæ, atque ſtomachum lædunt, etiam inſuaues inter edendum: quemadmodum equorum & camelorum carnes, quibus & ipſi homines animo & corpore aſinini cameliníque veſcuntur. Sunt qui & vrſis, & iis adhuc deterioribus, leonibus ac pardis veſcantur, ſemel aut bis elixantes. Vulpium autem carnibus autumno apud nos venatores veſcuntur: tunc ſiquidem vuarum vſu pingueſcunt. Porrò animalia omnia, quibus alimenta propria affatim ſuppetunt, longè ſeipſis in cibo præſtantiora euadunt: quemadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adſunt. Cæterùm quæ aſſantes homines mandunt, aut in ſartagine frigentes, ea corpori ſiccius dant alimentum: quæ verò in aqua præcoquunt, humidius: quæ in patinis condiuntur, inter hæc media ſunt, quanquam & illa ipſa pro modo conditurę inter ſe multum diſcrepant. Siquidem quæ vinum aut garum habent copioſum, ea ſunt aliis quæ ipſa non habent, ſicciora. Rurſus quæ exiguam quidem illorum portionem, aut ſapæ etiam ampliorem habent, aut in ſimplici & plebeio, albóque appellato iure elixa ſunt, ea prædictis longè ſunt humidiora. Quæ autem in ſola aqua coquuntur, iis quoque adhuc

Carnes elixas optimum gignere ſanguinem. Neruoſas partes iuſto pituitoſiores exiſtere.

Suilla caro omnium potentiſſimè nutrit.

Bubulam gignere melancholicum ſanguinem.

Melancholici affectus qui ſint.

Iuuenibus ætate florentibus, ſuillas, vitulinas, atque hædinas carnes congruere.

Capræ temperamentum.

Suillas carnes eſſe humanis ſimillimas.

Porcelli quale alimentum exhibeant.

Alimentum humidius diſtribui diſcutique celerius.

Agninæ carnes. Ouillæ. Caprillæ. Hircinæ. Arietinæ. Taurinæ.

Caſtratorum carnes ſunt præſtantiores, vt ſenum peſſimæ.

Leporinæ. Ceruinæ. Aſininæ.

Equinæ carnes. Camelinæ. Vrſinæ. Leoninæ. Pardorum. Vulpinæ.

Aſſa frixáve ſiccius quàm elixa, dant alimentum corpori.

Garum.

Album ius.

adhuc humidiora exiſtunt. Maximum præterea in præparatione diſcrimen accidit; pro eorum quæ iniiciuntur potentia: vt cum omnia ſiccant quidem, ſed alia magis, alia minus. Sunt porrò hæc ex ſeminibus quidem; anethum; apium, carum, libyſticum, cuminum: ex plantis, porrum, cepa, anethum, ſatureia, thymum, pulegium, mentha odorata, origanum, & alia id genus pertinentia ad obſonatricem commentationem.

Cõtimentorũ genera varia.

De limacibus.

Limaces.

Limaces Græci omnes quotidie mandunt, carnem quidem duram habentes; eóque concoctu difficilem, ſed quæ confecta potentiſſimè nutriat Succus autem ipſis ineſt qui ventrem ſubducit: quemadmodum & iis, quibus teſta pro cute eſt. Quapropter quidam oleo, garo, vinóque ipſos condientes, eo iuſculo ad aluum deiiciendam vtuntur. Huius porrò animalis caro bis terque elixa, conditáque aluum ſiſtit, alimentumque dat corpori minimè contemnendum.

Limacum ſuccus ſubducit aluum.

Limacis caro bis cocta, aluũ ſiſtit.

De animalium pedeſtrium partibus excarnibus.

Extremæ corporis partes, vt pinguedinis, ita ſubſtantiæ carnoſæ habent minimum. Neruoſa enim, hoc eſt, ligamentoſa, & cutacea natura in ipſis præpollet: non tamen tales hi nerui, cutisve ſunt quales in reliquo corpore: nam in excarnibus magis exercitatoria ſunt, eóque magis lenta. Quare meritò quidem corpus minus alunt: ob lentorem tamen facilius deiiciunt per aluum. Meliores autem ſunt pedes ſuum quàm roſtrum: quemadmodum hoc auribus eſt præſtantius. Porcellorum pedes ptiſanæ elixæ iniecti, illam meliorem efficiunt, ipſi etiam meliores redditi: quare ſic in ore & ventriculo melius elaborantur. Quantò autem aliorum animalium carnes alimenti bonitate ſuilla ſunt inferiores, tantò illorum partes excarnes partibus portione ſuum excarnibus ſunt deteriores.

Extrema mẽbra minus alunt, ſed deiiciuntur promptius.

Porcellorum pedes coniecti in ptiſanam, meliorem reddunt.

De animalium pedeſtrium lingua.

Linguæ caro.

Peculiaris quædam huic parti ſubſtantia ineſt: carnem enim habet fungoſiorem, ac ſanguineam magis: eam tamen haudquaquam ſolam, ſed cum muſculis, glandulis, venis, arteriis, & neruis (que illi communia ſunt) exemptam, ſolent coquere & mandere.

De Glandulis.

Quantum lingua à carnis ſubſtantia, tantùm glandulæ à linguæ ſubſtantia receſſerunt. Porrò glandulas quæ iuxta linguam conſiſtunt, ad ſaliuam generandam comparauit natura: ad conficiendum autem lac, mamillares: ob idque poſt fœtum conceptum laxeſcunt, atque lacte replentur. Omnibus autem glandulis illud commune ineſt, vt ſuaues in cibo, friabileſque appareant. Cæterùm mamillares, cùm imbutæ ſunt lacte, de ipſius etiam dulcedine aliquid præ ſe ferunt. Alimentum autem quod ex iis probè quidem in ventriculo concoctis prouenit, propè ſanè ad carnium alimentum accedit. Quòd ſi minus quàm par eſt ſint confectæ, ſuccum crudum aut pituitoſum generant: humidiores quidem pituitoſum, duriores verò crudum.

Glandularum linguæ, & mãmarum vſus.

Glandulas omnes eſſe in cibo ſuaues.

De teſtibus.

Teſtes eſſe ex genere glandularum.

Teſtes autem, cùm ex genere ſint glandularũ, non perinde tamen ſunt laudabilis ſucci vt mamillares: ſed habent viroſum quiddam, ſeminis, quod in ſe generant, naturam referentes, ceu renes vrinæ. Animalium greſſilium teſtes, concoctu ſunt longè difficiliores. Nam teſtes gallinaceorum altilium & ſuauiſſimi ſunt, & laudabile corpori alimentum præbent. Renes admodum praui ſunt ſucci, & concoctu difficiles, vt adultiorum animalium teſtes. Iuniorum quippe ſunt præſtantiores. Porrò taurorum, hircorum & arietum, inſuaues ſunt & mali ſucci, concoctúque difficiles. Sues quidem apud nos exſecant, quòd videlicet caſtratorum caro ſuauior ſit, & alimenti plenioris, concoctúque facilior: boues autem, vt multò melius eis ad agriculturam vtantur, cùm non facilè tauri domentur. Capræ autem & oues, propter vtrunque vſum caſtrantur. Cæterùm omnes memoratorum animalium teſtes, concoctioni reſiſtunt, ac mali ſunt ſucci: nutriunt tamen, ſi bellè conficiantur. Quantò autem ſuum caro aliis præſtantior eſt, tantò horũ quoq; teſtes, aliorum animantium teſtibus ſunt meliores. Soli autem gallorum gallinaceorum vndequaque ſunt præſtantiſſimi, & potiſſimum eorum qui ſaginati fuerint.

Teſtes gallinaceorũ præſtant corpori alimentum laudabile.

Renes praui ſunt ſucci.

Teſtes arietinos mali eſſe ſucci.

Caſtratorum carnes ſuauiores, & ſucculentiores exiſtere.

Suillam carnem eſſe cæteris præſtantiorem.

Gallorum teſtes.

De cerebro.

Cerebrum omne cibus eſt pituitoſior: craſſique ſucci, & tardè permeans, atque ad coctionem difficilis: nec minimum lædit ventriculum. Excitat præterea nauſeam: omninóque vomitioni eſt accommodatius, ſi concinnatum cum incidentibus & calefacientibus fuerit. Si tamen rectè concoqui poſſit, alimentum corpori præſtabit non contemnendum.

Cerebrũ nauſeam excitat.

Cerebrũ quale alimentum præſtet.

De oſſium medulla.

Hæc cerebro eſt dulcior, iucundior & pinguior nauſeamque prouocat, ſi liberalius ſumatur nutrit tamen & ipſa, ſi conficiatur probè.

Medulla oſſium.

De ſpinali medulla.

Spinalis medulla (quæ perperàm medulla appellatur) cerebro continua, eiuſdemque cum eo naturæ exiſtit: niſi quòd ipſo multò eſt durior, potiſſimum in infernis ſpinæ finibus. Quantum enim à cerebro abſcedit, tantùm magis dureſcit. Pinguitudinis præterea habet minimum, quo ſit, vt nauſeam non prouocet: ac ſi probè conficiatur, non exiguum corpori alimentum ſuggerit.

Spinals medulla.

De pinguedine & adipe.

Pinguedo, humida quæpiam res eſt, oleo longa vetuſtate incraſſato aſſimilis: adeps verò pinguitudine multò eſt ſiccior, ideóque fuſus concreſcit facilè. Pauci vtraque eſt nutrimenti, potiúſque carnium nos alentium ſunt condimenta, quàm alimenta.

Pinguedo. Adeps.

De pedeſtrium animalium viſceribus.

Omnium quidem animalium iecur craſſi eſt ſucci, ac ad coquendum difficile, tardéque permeat. Omnium autem eſt præſtantiſſimum, non modò ad voluptatem, ſed ad alia omnia, quod ex caricarum eſu optimè præparatum fuerit. At lien guſtu eſt ſuauiſſimus: in eo tamen reperitur perſpicua quædam acerbitas. Meritò etiam praui ſucci eſſe creditur, vt qui ſanguinem melancholicum gignat. Vtroque verò tantò pulmo facilius coquitur, quantò eſt rarior. Multò tamẽ quod ad nutriendum attinet, eſt hepati inferior. Pituitoſius autem eſt alimentum quod exhibet. Cor ſubſtantia quidem caro eſt fibroſa ac dura, ideóque concoctu difficile: & tardè permeat. Si tamen probè conficiatur, alimentum corpori dat vt non paucum, ita nec mali ſucci.

Iecur quale nutrimentum exhibeat.

Lien ſanguinẽ melancholicum gignit.

Pulmo.

Cor.

De quadrapedum animalium ventriculo, vtero, & inteſtinis.

Duriores carnibus ſunt hæ partes ob id etiam

Interaneã quale alimentum præbeãt.

ſi

ſi rite conficiantur, ſuccum tamen gignunt non planè ſanguineum, ſed frigidiorem, atque crudiorem. Proinde multùm temporis poſtulant, priuſquàm ſatis confici queant.

De agreſtium ac domeſticorum animalium differentia.

Domeſtica animalia, temperie humidiora ſunt quod agreſtia, tum ob aëris in quo degunt, humiditatem, tum ob vitæ ignauiam.

Agreſtium animalium carnes, valentius nutriunt, & ſuccum gignunt meliorem.

Caro eorum quæ in montibus degunt, ob contrarias cauſas eſt durior, nulliúſque prorſus pinguedinis, aut pauciſſimæ particeps. Ob idque pluribus diebus quàm domeſticorum, imputris ſeruatur: alimentumque exhibet minus excrementitium, eo quod à domeſticis ſumitur; ac proinde & nutrit valentius, & ſuccum gignit meliorem.

De lacte.

Lactis differentiæ.

Lac boum craſſiſſimum ac pinguiſſimum eſt: liquidiſſimum ac minimè pingue, camelorum: mox equorum: deinde aſinarum: mediæ autem conſiſtentiæ eſt caprarum: hoc craſſius, ouium. Secundùm autem anni tempora, lac poſt partum eſt liquidiſſimum. Temporis verò progreſſu, magis ſemper ac magis craſſeſcit. At media æſtate, ipſum etiam in ſuæ naturæ medio conſiſtit. Poſt id autem tempus, ſenſim iam craſſeſcit, quoad penitus deficiat: ſed Vere, vt liquidiſſimum, ita copioſiſſimum eſt. Porrò liquidiſſimum lac, ſerum: craſſiſſimum, caſeum habet plurimum. Meritò igitur liquidius quidem lac, magis: craſſius autem, minus aluum ſubducit.

Lac quod lapillos ignitos extinxerit, aluum fluentem ſiſtere.

Quinetiam lac quod ignitos lapillos, aut orbiculos ferreos extinxerit, & ventrem ſiſtit, & iis auxiliatur, quibus venter acrium excrementorum morſu infeſtatur. Facilè tamen ſic paratum lac in ventriculo cogitur: ob idque mel illi, & ſalem, adiicimus: ſicuti & aquã etiam, quæ ſeri acrimoniam corrigit.

Lac ex quibus ſubſtantiis cõſtet.

Conſtat ſiquidem lac omnino ex contrariis ſubſtantiis, ſero ſcilicet, caſeo, & pinguitudine, ex qua butyrum conflatur: quo in frigidis plerisque regionibus, pro oleo vtuntur. Cuius pinguis ſucci aſininum lac habet minimum.

Lac aſininum raro alicui in ventre cogi.

* Quocirca raro alicui in ventriculo cogitur, ſi ſtatim vt mammis excidit, calidum fuerit epotum. Quòd ſi ſal & mel adiiciantur, fieri non poteſt, vt ipſum in ventriculo coaguletur.

Lac aſininum habere plurimum ſubſtantiæ ſeroſæ.

Sero vtebantur veteres ad deiiciendam aluum.

Eandem ob cauſam magis per aluum deiicitur, vt quod ſerum multum habeat à quo lac omne facultatem accipit deiiciendi, vti à caſeoſa ſubſtantia ſiſtendi. Quare plurimo ſero ad deiiciendam aluum vſi ſunt veteres. Cui quidem tantùm mellis optimi & ſalis eſt adiiciendum, quantum ſuaue citra ſtomachi euerſionem ſentietur.

Lac optimum optimi eſt ſucci.

Porrò inter omnia quæ mandimus, lac optimum, optimi ſucci eſt. Nam quod vitioſum exiſtit, prauo ſucco vtentium corpora replet. Quòd ſi capræ, aut alterius animalis, ſcammonium tithymalúmve depaſti, lac cibi loco quis ſumpſerit, omnino aluus ei fluet.

Lac nimis ſeroſum, obeſſe non poteſt.

Lac igitur quod ſeri habet plurimum, etiamſi ſemper eo vtaris, nihil penitus periculi adferet.

Lac admodum caſeoſum quibus noceat.

Quod verò huiuſmodi humiditatem habet exiguam: caſeoſam autem craſſitiem multam, eos quidem offendet, qui calculis generandis ſunt prompti: iecúrque obſtruet iis, qui hoc affectu facilè prehendi poſſunt.

Lac omne eſſe vtile pectori.

Lac quibus noceat.

Thoracis autem ac pulmonis partibus lac omne eſt vtile: capiti verò, niſi quis ipſum habeat admodum firmum, non eſt accommodum, vt neque hypochondiis, quæ leui de cauſa inflantur: plurimis ſiquidem in ventriculo in flatus vertitur. Si verò cum aliquo eorum cibariorum, quæ craſſi ſunt ſucci, diutius elixum fuerit, flatuoſam quidem naturam deponit, ſed iecur magis obſtruit, & promptius calculos in renibus gignit.

Lac optimum quale.

Illud igitur lac boni ſucci & multi alimenti exiſtit, quod ex contrariis ſubſtantiis & facultatibus conſtat, ſubducendi ſcilicet, ac ſiſtendi, obſtruendi ac tenuandi.

Lac nocet dentibus gingiuíſque.

Nocet autem ipſius vſus aſſiduus tum dentibus, tum gingiuis: has quippe humidas, dentes putrefactioni reddit obnoxios.

Lactis noxam quæ corrigant.

Cæterùm occurres huic malo, ſi aut diluto, aut meraco vino, cui nonnihil mellis permiſtum ſit, aut primò quidem melicrato, dein verò aſtringente vino, ſumpto lacte, os ipſum collueris.

De oxygalacte, hoc eſt, acido lacte.

Oxygala quibus cõueniat, aut minimè.

Dentes qui ſecundum naturam habent, nihil offendit: eos autem lædit, qui iuſtò frigidiores exiſtunt. Iam verò ventriculus quauis de cauſa frigidior, oxygala non bellè concoquit: temperatus verò, quamuis ægrè, conficit tamen id aliquando. Cõtrà, ventriculi calidiores, præterquàm quòd nihil huiuſcemodi eduliis læduntur, aliquo etiam fruuntur commodo. Pro diuerſa autem ventriculorum natura accidit, vt lac ipſum interdum aceſcat. Siquidem caloris inopia, in acorem: eiuſdem exceſſus, in nidorem & fumum vertit. Porrò oxygala etſi in ventriculo non coquatur, nunquam tamen in nidorem conuertitur, potiſſimum ſi in feruentiſſimum ac bilioſiſſimum ventriculum incidat. Eſt autem natura tum frigidum, tum craſſi ſucci: quare non facilè à modicæ naturæ corpore concoctionem ſuſcipit. Quinetiam conſentaneum eſt crudum ſuccum à cibis huiuſmodi gigni. Non ab re autem edulium hoc calidiſſimis eſt ventriculis vtile: quemadmodum frigidioribus aduerſiſſimum.

Lac quibus modis ſcindatur.

At partes ipſius lactis, citra coagulum, etiam ſciſſio, quam vocant, diſcernit, cùm lacti abundè calido oxymel frigidum inſtillamus. Idem etiam mulſo efficimus. Interdum citra vllam liquoris inſtillationem, vaſe frigidiſſimam aquam habente, in lac demiſſo, ipſum ſcindimus. Præterea ſine coagulo id lac, quod poſt editum fœtum emulſum fuerit, concreſcit protinus, ſi ſuper cineres calidos parumper calefiat.

Lactis partes quæ magis, & quæ minus alant.

Nutrit autem vberius ex lacte id quod concretum eſt: parcius verò, quod ſeroſum exiſtit. Cæterùm quod lac à partu concreſcens, nihil recipit mellis, concoctu quidem eſt difficilius, atque ſucci craſſioris: præterea per aluum tardius ſecedit, corpus tamen abundè nutrit.

De Caſeo.

Dum caſeus conficitur, aſſumit ab iniecto coagulo acrimoniam quandam, humiditatemque omnem deponit, & potiſſimum ſi inueterauerit: tunc enim quàm prius, longè acrior euadit, ac manifeſtè calidior, atque ardentior redditur: ob idque ipſum, ſiticuloſior, & difficilior concoctu, & peioris ſucci efficitur: ac proinde calculis eſt generandis.

Caſeus inueteratus calculum gignit.

Calculi à quibus cauſis gignantur.

Vbi enim ſuccorum craſſities cum ardenti calore iungitur, illic calculi generantur. Itaque caſeus id genus, omnium ad omnia eſt peſſimus. Deinceps autem malus quidem, ſed prædicto minus putandus eſt, qui neque eſt vetus, neque acris.

Oxygalactinũ caſeum eſſe omnium caſeorum optimum.

Omnium autem caſeorum recentium, præſtantiſſimus is habetur, qui à noſtris incolis oxygalactinus dicitur, ſuauiſſimus quidem in cibo, ſtomacho autem minimè noxius, aliíſque omnibus caſeis concoctu tranſitúque facilior: ſuccum habens non nitroſum, neque vſqueadeo craſſum. Præ-

ſtantiſſimus

Βαθὺς cæseus. Caseorum qui præferendi.

tantissimus etiam est is quem Romani βαθὺν appellant. In vniuersum autem, mollior caseus duriore est præstantior: rarus verò ac laxus, densò admodum & compacto. Iam verò cum glutinosus valde, & is qui ad asperitatem vsque est friabilis, sint vitiosi, præstantior est qui inter hos duos est medius. Quod autem ad gustum pertinet, is omnium est præstantissimus, qui nullam vehementem obtinet qualitatem, sed dulcem habet supra alias parum eminentem: Ructu etiam, cuius qualitas paulatim marcescit, præstantior: cuius contrà perdurat, non bonus.

De pedestrium animalium sanguine.

Sanguis omnis est concoctu difficilis.

Sanguis omnis concoctu est difficilis, præcipuè crassus & melancholicus, qualis bobus & apris inest. Leporinus autem, caprinúsque, vt suauissimi celebrantur.

De alimento quod à volucribus animalibus sumitur.

Suilla carne nihil nutrire copiosius.

Auium omnium volatilium genus pauciffimũ præstat alimentum, si ad genus gressilium conferatur: potissimum si ad suillam, qua non aliud inuenias, quod copiosioris sit nutrimenti. Volucrum tamen caro concoctu facilior est, præcipuè perdicis, attagenis, columbæ, galli gallinacei & gallinæ. Turdorum verò & merularum, minutorumque passerculorum caro, quàm prædictorum, est durior. His autem ipsis, turturis, palumbi, anatísque caro etiam durior existit. At phasianorum caro, quod ad concoctionem & nutrimentum attinet, carni gallinarum est similis: voluptate tamen in edendo eam superat. His durior est pauonum caro, & fibrosior, & difficilior concoctu. In vniuersum autem, augescentium caro multò est præstantior, quàm inclinantium ætate: media verò est inter vtranque, florentium. Praua autem admodum est nouellorum, sed diuersa ratione ac senum. Siquidem horum caro, dura est & sicca, ac neruosa, ideóque concoctu difficilis, & nutrimenti exigui: contrà animalium nuperrimè æditorum corpora, muscosa sunt ac humida, eóque excrementis plena: facilius tamen per aluum descendunt. Secundum etiã præparationis modos, & locos in quibus ipsa animalia viuunt, non mediocris eorum est differẽtia.

Volucrum carnes quæ faciliùs, & quæ ægrius concoquantur.

Phasianorum caro.

Pauonum caro.

Carnis differentia secundum ætates.

De anseribus & struthocamelis.

Anserum caro.

Caro horum excrementitia existit, multóque difficilior concoctu, quàm prædictorum volucriũ. Ipsorum tamen alæ, non sunt cæterorum alis deteriores: quandoquidem in multis, alarum substantia fibrosa est & dura. Quarundam autem caro, tota est eiusmodi, cuiusmodi gruum: quas tamen & ipsas mandunt: plurimis antè diebus macerantes & mortificantes. Inter grues & anseres, caro tardarum est media.

Struthocamelorum caro. Gruina caro. Tardarũ caro.

De differentia quæ est in partibus animalium volucrium.

Non manduntur intestina volucrium: ventriculi autem & vesci sunt, & nutriunt. Quidam autem ipsorum valde etiam sunt iucundi, ceu anserum: secundum quos, sunt altilium gallinarum. Ad hæc anserum quibus lac in alimentis miscetur, iecur est iucundissimum, atque potenter nutrit, & cùm sit optimi succi, deiicitur facilè, probéque in vẽtre concoquitur. Ad hæc alæ anserum, & iis adhuc magis gallinarum, minimo negocio coquuntur. Pedes autem paulò minus omnium, cibo sunt inepti. Cæterùm iuniorum & probè nutritorum caro, gracilium carni atque annosorum præstat. Gallorum testes, præcipuè altilium,

Anserinum ventriculum esse suauissimum. Anserinum hepar vnicè commendatur. Alæ anserinæ, gallinaceæque. Testes gallorum.

præstantissimi sunt, & multò magis, si cibus ipsorum, quo sunt nutriti, seroso lacte fuerit imbutus. Porrò volucria, exiguum quidem habent cerebrum: ipsum tamen tantò pedestrium cerebro præstantius est, quantò durius. Ac montana sanè, quam palustria, cerebrum habent præstantius.

Cerebrum auium.

De Ouis.

Ouorum differentiæ.

Gallinarum & phasianorum oua, omnibus sunt præstantiora, deteriora autem anserum & struthocamelorum. Porrò quæ oua dicuntur tremula, ad nutriendum omnium sunt præstantissima. Sorbilia autem, minus quidem nutriunt, sed subducuntur facilius, & pharyngis asperitates læuigant. Cocta verò, & ad coquendum sunt difficilia, & tardi transitus, corporique crassius alimentum largiuntur. His autem tardius permeant, & crassioris sunt succi, quæ in calidis assantur cineribus. Quæ verò in sartagine sunt infrixata, pessimum habent modis omnibus alimentum. Porrò quæ suffocata appellant, sunt elixis atque assis meliora, parantur autem ad hunc modum: Vbi enim ipsa oleo & garo, & pauco vino consperfa fuerint, vas quo continentur, cacabo aquam calidam habenti indunt. Deinde vbi ipsum totum supernè obturarint, ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sortiantur.

Oua tremula: Oua sorbilia. Oua cocta. Oua assa in cineribus. Oua frixa. Oua suffocata parandi modus.

De volucrium animalium sanguine.

Gallinarum & columbarum sanguine nonnulli vescuntur, maximè altilium: qui suum sanguine haudquaquam inferior est, neque* suauitate, neque concoctionis facilitate. Plurimum tamen à leporino relinquitur. Cæterùm sanguis omnis concoctu est difficilis & excrementitius.

Sanguis gallinaceus. Columbinus. Leporinus. Sanguis omnis excrementitius.

De nutrimento quod ab aquatilibus animalibus sumitur: & primùm de Mugile.

Mugiles ex squamatorum piscium sunt genere. Verùm eorum caro, qui in aquis limosis, sordidis & stagnantibus degunt, excrementitia admodum atque mucosa existit. Optima autem eorum est, qui in puro mari viuunt, præcipuè cùm ventorum procellis ipsum mare agitatur, atque Boream spectat. Nam in quieto, nullísque agitato fluctibus, tantò piscium caro deterior fit, quantò minus exercitatur. Eorum autem qui in fluuiis gignuntur, præstantiores sunt, qui in iis gignuntur, in quibus aqua rapidè fluit, & copiosa. Qui verò in stagnantibus, non laudabiles. Præterea penes alimenta ipsa pisces meliores peioresve euadunt. Etenim qui in fluminibus vrbem magnam præterfluentibus, hominum stercoribus, & prauis id genus escis victitant, omnium deterrimi sunt. Porrò qui mugil in mari gignitur, is à mari longissimè abscedens, aduerso flumine natat, numerosásque ac paruas spinas non habet. Qui verò à fluuiis stagnisque ingreditur mare, huiusmodi spinarum est plenus. Nam omnium ferè piscium caro, qui in stagnis aut fluminibus crescunt, tenuibus spinis plena inuenitur, quas nullus marinorum habet. Pauci autem fluuialium mare ingrediuntur: at marini omnes, fluuiis gaudent. Mugilis præstantioris caro est iucundior & acrior, necnon expers pinguedinis. Nam pingues, & soluti saporis, & vitiosi sunt succi. Quapropter eos cum origano præparant. Hic piscis vnus eorum est, qui conditi sale asseruantur.

Mugilum caro. Piscium carnis differentiæ, pro diuersitate locorum in quibus degunt, & alimentorum quibus vescũtur. Piscium qui multis tenuibusque spinis abundant, & qui minimè. Marinos pisces omnes gaudere fluuiis. Mugil conditus sale asseruatur.

De Lupo seu Laurace.

Lupus. Laurax.

Hunc piscem natum in aquis dulcibus non vidimus, sed è mari in flumina aut stagna, ipsum ascendisse

ascendisse conspeximus: ideóque parùus rarò, quemadmodum mugil sæpe, inuenitur. Alimentum sanè quod tum ex hoc, tum ex aliis piscibus prouenit, sanguinem gignit consistentia tenuiorem, quàm quod ex pedestribus animalibus sumitur: adeò vt non affluentèr nutriat, & discutiatur celerius.

De Mullo seu Trigla.

Trigla. Mulli caro. Hic quoque pelagicis piscibus annumeratur: habétque aliorum fermè omnium carnem durissimam, & valde friabilem. Ac nutrit sanè cùm probè confectus fuerit, copiosius omnibus aliis piscibus, quòd durior & crassiorum partium existat, habeátque substantiam alendo corpori accommodatam. Quare mulli caro iucunda est: quæ quidem licet aliorum carne fit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers, cum quadam acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria statim vt sumpta fuerint, celeriter implent, & appetentiam euertunt. Mulli etiam hepar propter voluptatem à gulosis summopere expetitur. Optimi autem mulli fiunt, vt alij etiam omnes pisces, cùm propter mare purum, tum vel maximè propter alimenta.

Pinguia cibaria appetentiam euertere. Mulli hepar.

De piscibus saxatilibus.

Scarum, merulam, turdum, iuliam, fucam, percam, à petrosis promontorijs maris, in quibus comperiuntur versari, saxatiles appellantur. Inter eos autem scarus excellere suauitate creditur. Secundùm hunc, merulæ, ac turdi. Tertio loco iuliæ, fucæ, ac percæ. Porrò alimentum quod ex eis sumitur, non modò cōcoctu est facile, sed hominum etiam corporibus saluberrimum, vt quod sanguinem medium consistentia generet.

Saxatiles pisces vnde dicantur. Saxatiles pisces præbere alimentum saluberrimum corpori.

De Gobione.

Gobio littoralis est piscis, ex numero etiam eorum, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autem omnium ad voluptatem, coctionem, distributionem, ac denique succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promontorijs degit. Cæterum gobiorum caro, vt carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorum. Ipsa igitur proportione, vescentium corpus nutrit.

Gobiorum caro.

De piscibus molli carne præditis.

Scarus. Scarus itaque primas inter pisces sexatiles obtinet: quibus omnibus caro ineft quàm aliis piscibus molior & friabilior. Sunt qui carnis tantùm duritie à saxatilibus diffident, cuiusmodi sunt pelagici propémodum omnes: nisi si qui ipsorum prauo alimento propriam carnem corrumpant, vt mulli, qui cancellos, animalia flauo colore, minimis cancris similia, mandunt. Porrò saxatibiles pisces, nec loca, nec alimenta mutant, nec dulcibus aquis vtuntur: ob eamque causam omnes perpetuò, sunt inculpati. At asselli dicti, si probo alimento vtantur, & mari puro, carnis bonitate contendent cum saxatilibus. Qui verò prauo alimento vtuntur, aut in aquis mistis, aut vitiosis versantur, carnis quidem non abijciunt mollitiem, sed pinguitudinem atque lentorem contrahunt. Quare neque suaues perfistunt, sed alimentum excrementitiū reddunt. In vniuersum autem, pessimi pisces gignuntur in eorum fluuiorum ostijs, quæ purgamenta cuiuspiam ciuitatis magnæ recipiunt. Idcirco in eiusmodi fluuiorum ostijs (qualis est Romam præterfluens Tyberis) murǣna pessima gignitur: eóque in ea vrbe

Mulli. Cancelli. Pisces pessimi vbi locorum gignantur. Tyberis.

omnium ferè marinorum piscium ea minimè venditur, cùm tamen meliores sint eius fluminis pisces priusquam is ad vrbem perueniat. Quin & alius etiam est fluuius, trecentis & quinquaginta stadijs ab vrbe in Tyberim profluens, Nar appellatus, qui pisces habet longè Tyberinis meliores. Similes autem quodammodo inter se sunt, passer & solea: non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea nanque mollior est, & cibo suauior, atque in totum præstantior quàm passer. Quin & lacerti medij quodammodo sunt inter pisces carnis mollis & duræ. Nullus tamen memoratorum piscium, aceto, aut sinapi, aut origano indiget: veluti pingues, lenti, atque duri. Quidam etiam frixis ijs in sartagine aluntur: alij assant, aut in patinis condiunt, vt rhombos, & citharos. Optimè autem omnium condimentum ex albo iure concoquitur, quod in hunc modum paratur. Copiosam aquam primùm inijce: dein olei quod satis sit affundito, cum pauco anethi, & porri. Vbi verò pisces semicocti fuerint, salis tantùm aspergito, quoad totum ius salsum nondum appareat. Hæc siquidem præparatio vel ægrotis ipsis est commoda. Quibus autem iuculpata sanitas est, ijs piscium in sartagine frixorum, secundo loco super craticula assorum, præparatio est conueniens. Hæc tamen, oleum garúmque cum pauco vino exposcit. At frixis, plus vini, garíque addere expedit, minimè verò olei. Quòd si cui id subuertat stomachum, paratum habeat acetum, modicum in se gari, piperísque continens. Omnium autem memoratorum piscium alimentum, hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, & ægrotis est accommodatissimum. Qui verò corpus exercant, cibos firmiores postulant.

Murænam Romæ omnium ferè marinorum piscium minimè vendi. Nar flumen, producere pisces longè Tyberinis meliores. Passer. Solea. Lacerti. Albi iuris condimentum.

De piscibus duræ carnis.

Dracones quidem, libellæ, cuculi, scorpius, trachurus, mullus, cernua, glaucus, conger, pager, hamya, & aquila, inter duræ carnis pisces annumerantur: nonnullæque mustellorum species. Nam celeber ille qui apud Romanos galexia dicitur, in eorum numero, qui dura carne constant, habetur. At canis ad cetaceorum genus refertur, vt qui carnem duram habeat, atque excrementitiam. Quapropter ipso in partes secto & salito, vescuntur vulgares homines. Ingrati enim saporis est, ac mucosus: ideóque cum sinapi & oxelæo, atque id genus acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc item genere sunt balenæ, delphini, & phocæ: ad quos proximè magni thunni accedunt: quanquam non æquè sunt vt prædicti, iucundi. Insuaues enim sunt hi, præsertim recentes: nam salsi euadunt meliores. Thunnorum autem caro, qui & ætate & corporis molle sunt minores, non perinde dura est, ideóque hi facilius etiam coquuntur: & ijs adhuc magis pelamides, quæ sale conditæ, laudatissimis salsamentis non cedunt. Post sardas autem & pelamides, myli qui ex Ponto afferuntur, præcipuè commendātur. Post ipsos sunt graculi. Porrò duræ carnis pisces, ægrius quàm mollis concoquuntur. Siquidem quæ molliora sunt, facilius alterantur, quòd facilius patiantur. Durior etiam cibus crassiorem habet substantiam, vt mollior tenuiorem: ac proinde ille succum crassiorem gignit.

Pisces duræ carnis qui sint. Galexia. Canis piscis. Balenæ. Delphinus. Phoca. Thunnos salsos euadere meliores recentibus. Sardæ. Myli. Pelamides. Graculi. Molliora facilius alterātur.

An dura omnia per decoctionem salsos succos gignant, vt Praxagoras & Philotimus, existimarunt.

Equidem omnium decoctum, quandiu coquitur,

Decoctum omnium, quandiu coquitur, fieri per salsius euadere.

tur falfius femper euadere, pòft autem, amarum, deprehendo. Nam corpus ipfum folidum, quod in aqua elixatur, qualitates quæ initio fibi inerant, in ea deponit, fic vt qualitatis expers euadat. Clarius autem huiufce rei veritatem intelliges, fi quando quos elixas, in aliam aquam tranffufum, fecundò & tertiò recoquas. Inuenies quippe id quod decoquitur, propriam amififfe qualitatem, fiue falfam, fiue acrem, fiue etiam acerbam: aquam autem, eam in fe recepiffe. Si verò fuccos ipfos folos concoxeris, primum quidem falfiores, poftea autem amari etiam fient. Siquidem vel ipfa aqua optima diutius cocta, falfam qualitatem tandem affumit. Quamobrem, quod ad fuccos attinet, Praxagoram ac Philotimum rectè fenfiffe, nobis eft concedendum: quod verò ad folida corpora pertinet, non item.

Omnia quæ decoquuntur, propriam qualitatem amittere: aquam autem, illam in fe recipere.

Praxagoras. Philotimus.

De animalibus quibus tefta pro cute eft.

Omnibus id genus pifcibus commune eft, vt falfum in carne fuccum contineant, qui aluum fubducit: quod feorfum cuique magis minúfue ineft, pro qualitatis & quantitatis ratione. Siquidem oftrea, inter alia teftacea, carnem habent mollifsimam: paruæ autem hiatulæ, vertebræ, vngues, purpuræ, buccinæ, omniáque eiufmodi, duram. Non ab re igitur oftrea quidem, aluum valentius fubducunt, corpus autem imbecillius alunt. Duriora verò, difficilius quidem coquuntur, fed firmioris funt nutrimenti. Verùm hæc quidem omnia elixantur. Oftrea verò etiam citra elixationem manduntur. Sunt qui ea in fartagine frigant. Quemadmodum autem ex ipfis teftaceis, quæ dura funt, carnem habent concoctu difficiliorem, fic etiam quæ corrumpatur ægrè. Quare ipfa bis térue cocta, eis exhibemus, quibus ob prauos fuccos cibi in ventriculo corrumpuntur: gignitur tamen ex ipfis fuccus crudus plurimus, vt ex iis quæ molli funt carne, pituita.

Teftaceorum fuccum aluũ fubducere.
Oftrea.

Oftrea edi etiam cruda.

Teftacea duræ carnis, quibus conferant.

De Cruftatis.

Cruftata.

Aftaci, paguri, cancri, locuftæ, carides, gammari, atque id genus alia, tenui tefta concludũntur, duritiéque funt teftaceis fimilia: fed falfi humoris minus quàm illa continent, quanquam eum habent fatis multum. Dura in totum carne conftant: ideóque & concoctu funt difficilia, & firmi alimenti, quum fcilicet in aqua potulenta percocta fuerint. Horum quoque caro, vt oftreorum, vbi percocta, vt dictum eft, in aqua fuccum falfum reliquerit, aluum fiftit: ægrè etiam corrumpuntur, non fecus ac teftacea, quæ duram carnem poffident.

De Mollibus.

Molli cute intecta.

Mollia vocantur, quæ neque fquamas, neque afperam cutem, aut teftaceam habent, fed mollem: vt polypi, fepiæ, lolligines, & his confimilia: quæ omnia mollia tangenti apparent, duræ tamen funt carnis, & difficilia concoctu, exiguumque in fe fuccum falfum continent. Cæterum fi concoquantur, alimentum exhibebunt non paucum corpori: fucci tamen crudi plurimum gignent.

De Cartilagineis.

Cartilaginea.
Torpedo.
Paftinaca.

Horum animalium cutis eft afpera, ac noctu fplendicans. Inter ea autem torpedo & paftinaca carnem habent mollem atque iucundam, ceu mediocriter per ventrem fubeuntem, nec concoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter. Raia autem, leuiraia, fquatina, omniáque huiufmodi, duriora funt, & concoctu difficiliora, alimentique copiofioris, quàm torpedo & paftinaca.

Raia.

De Cetaceis animalibus.

Cetacea.

Omnia eiufmodi duram & praui fucci, excrementitiámque habent carnem.

De Echinis marinis.

Echini marini

Ex mulfo eduntur hi & garo, alui fubducendæ gratia, parantúrque in patinis, ouis, pipere, meléque iniectis. Imbecillis funt alimenti, ac medij interea quæ humores extenuant & denfant.

De Melle.

Mel.
Mannæ vulgò appellatæ ortus.

Mel oritur in foliis plantarum, eiufdem cum rore generis. Porrò in monte Libano quotannis perfæpe coria fuper terram extendunt, ac dein arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent: vocantque id mel rofcidum, & aëreum. Proinde conftat materiam ex qua mel gignitur, rori effe congenerem. Videtur autem & ex plantis, in quarum foliis colligitur, boni maláue quidpiam ipfi accedere. Ideóque laudatiffimum in locis mel gignitur, in quibus thymus, & aliæ quædam herbæ & frutices temperamento calido & ficco, affatim proueniunt. Tenuiorum enim eft partium id mel: ideóque in calidis corporibus promptè in bilem conuertitur. Frigidis verò eft accommodatiffimum, cum autem tenuium fit partium, actimoniæ quidam habeat etiam neceffe eft, qua aluum ad excretionem proritet. Quam quidem adimentes per iniectionem aquæ, átque coctionem, ipfum reddemus ad diftributionem atque concoctionem accommodatius. At melicratum quod paulifper aut nihil omnino concoctum fuerit, prius deiicitur, quàm concoqui, & in corpus diftribui, & nutrire poffit. Præterea mel non planè coctum, in ventriculo & inteftinis flatus quofdam gignit: contrà quod in decoctione fpumã omnem abiecerit, flatus eft expers, & vrinam mouet. Quòd fi quis citra aquæ admiftionem mel folum delingat, nutriet quidem infirmius, fed aluum promptius deiiciet. Largius verò fumptum, ventrem fuperiorem concitare ad vomitum folet. Coctum autem fine aqua, neque vomitum fimiliter mouet, neque aluum fubducit: verùm diftribuitur & nutrit magis: vrinam autem minus eo quod cum aqua coctum eft, mouet. Senibus itaque mel commodiffimum eft: ætate autẽ florentibus & calidis, in bilem vertitur.

Mel rofcidũ.
Mel aëreum.

Mel laudatiffimùm vbi gignatur.

Mel quibus facile in bilem vertatur, & quibus fit maximè ex vfu. Mellis acrimonia quomodò corrigatur.

Melicratum.

Mel crudum.

Mel coctum, vrinã mouet.

Mel largius fumptum, vomitum prouocat.

Mel fenibus commodiffimum, ætate florentibus in bilem vertitur.

De Vino.

Si modò quicquid alit, cibus eft, vinum etiam in genere ciborum eft collocandum. Cæterum vinorum omnium, rubra fimul & craffa, fanguini generando funt accommodatiffima, ceu quæ minima mutatione indigent, vt fiant fanguis. Pòft funt nigra, craffáque & dulcia: tum quæ colore quidẽ rubra funt & nigra, cõfiftentia autem craffa, vnà cum qualitate aftringente. His autem minus fua natura alunt, quę alba funt, fimul & craffa, & acerba. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem funt alba confiftentia autem tenuia, & aquis hydromeliti faciendo appofitis, fimilia quodammodo. Dulcia verò conficiuntur in ventriculo, & diftribuuntur facilius, quàm auftera, vt quæ facultate funt calidiora. Quia autem funt admodum craffa, tardius quidem perficiuntur, atque diftribuuntur. Si tamen in ventriculum adeò robuftum incidant, vt confici rectè ab eo poffint, alimentum copiofius corpori dabunt. Conftat præterea, quòd quemadmodum hæc corpori alendo tenuioribus funt præftãtiora, ita ad vrinã ciendã funt deteriora.

Vinorum differentiæ.
Vina rubra fimul & craffa, fanguini gignendo effe accommodatiffima.

Vina alba & tenuia, minimum omnium nutrire.

Vina dulcia.

De cibis fale conditis.

Animalium corpora, quorum carnes fimul duræ

Condituræ quæ animalia fint apta, & quæ inepta.

duræ sunt & excrementitiæ, sunt ad saliendum accommoda. Quæ verò aut admodum mollem, aut valde siccum, & minimè excrementosum habent corporis habitum, sunt ad saliendum inepta. Salis nanque facultas, humores superfluos tenuat, & digerit, corporáque cogit atque condensat: cùm nitri spuma, & laxum aphronitrum, tenuare quidem & discutere possint, cogere verò & condensare non possint. Suum igitur obesorum & ætate florentium carnes, ad saliendum sunt congruentissimæ, vt quæ ab vtroque extremo absint. Quemadmodum enim corpora sicca salita, corijs euadunt similia: sic contrà, quæ immodica humiditate diffluunt, salis commercio tabescût. Ob eam causam neque pisces mollis carnis, & excrementis vacui, vt saxatiles & aselli, ad saliendum sunt apti. Graculi verò, pelamides, myli, sardæ, & sardenæ, quæque σαξάτινα vocant, & salsamenta, ad saliendum appositi sunt. Mulli verò, quòd dura eorum sit caro, & ab excrementis pura, non sunt ad saliendum accommodi. Ex his autem perspicuum est, ea esse concoctu admodum difficilia, quæ sale condita, dura & neruosa euadunt, ac veluti coriacea. Quæ verò contrà habêt, tenuia quidem ipsa redduntur, mansa autem humores crassos, & glutinosos attenuant. At præstantissima omnium quæ mihi licuit experientia cognoscere, sunt quæ à veteribus medicis Sardica salsamenta appellantur.

Sal humores superfluos digerit.
Nitri spuma.
Aphronitrum.
Suum carnes.
Pisces apti ad saliendum.
Sardica salsamenta.

De medijs edulijs.

In singulis differentijs, quas alimentis inesse diximus, quædam sunt media. Animalibus autem naturalem temperiem atque inculpatam seruantibus, similia suis naturis cibaria conueniunt: ijs verò quæ prauam temperiem, aut ab initio sunt sortita, aut pòst acquisiuerunt, non similium si bi ipsis esus, sed contrariorum est vtilis. Itaque singulæ naturæ suum proprium medium habebunt, idque secundum ætatum, vitæ conditionum, institutionum, & regionum, in quibus iandiu habitant, differentias.

Animalibus temperiem naturalé seruantibus, similia naturis suis cibaria congruunt: contraria verò, iis qui prauam temperaturam sortiuntur.

GALENI PERGAMENI

De euchemia & cacochymia,

LIBER VNVS.

Annonæ caritas assidua, quæ non paucos abhinc annos multas nationes Romano imperio subditas afflixit, coëgitque vesci alimentis pessimi nutrimenti, ac proinde varios, & maximè perniciosos morbos induxit, planè significauit, quantam vitiosi succi ad gignendos morbos vim habeant. Etenim ab ijs alimur, quæ naturæ nostræ sunt familiaria: quæ verò illi aduersantur, nos in perniciem deducunt. Cæterùm qui haustu letalium venenorum pereunt, facilè fecerni ab ijs possunt, qui ab aliqua corporis affectione extinguuntur. Neque etiam quispiam inficias ibit, ob humorem quem venenata animantia in ictam particulam infligunt, vel illam celeriter vita priuari, vel in putredinem labi, vel doloribus vehementissimis, aut phlegmone vrgeri: necnon scorpionem ieiuni hominis sputo bis terue afpersum, protinus interire. Nam sicuti naturæ quædam cum alijs quoque naturis conueniunt, sic altera quoque aduersatur alteri, eámque corrumpit. Porrò quandiu ipse patris consilium sequutus, ab vsu immodico fructuum, quos horarios vocant, abstinui, obseruauíque ab illo traditam optimam victus rationem, tandiu immunis ab omni intemperie perstiti. Quoties autem eius præcepta negligens, vnà cum coætaneis meis vltra modum fructibus illis me impleui, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem desiderarent. Erat enim pater meus geometriæ, architecturæ, astronomiæ, arithmeticæ, logisticésque studijs excellens, maximéque omnibus quibus erat notus, ob ipsius iustitiam, modestiam, bonitatémque, vt quiuis ex philosophis alius, admirationi. Cæterum qui potest exerceri ante cibum, is haud fanè admodum exquisitos cibos desiderat: cui verò negocia & occupationes impedimento sunt, non modò huic probato innoxióque victu, sed salubribus quoque medicamentis est opus. In primis igitur ijs qui quietè ac pro animi sententia vitam traducunt, eam victus rationem describam, ex qua gigni sanguis optimus possit. Dein enitendum est, vt quædam his etiam præcepta tradantur, qui turbulentam vitam, atque negocijs deditam agunt. Cibi itaque succi probati sunt, ex frumentaceorum genere panes purissimi probéque confecti, adhibita prius maceratione atque fermentatione debita, necnon sale iniecto. At cocti in clibano præstant: post quos furnaceis secundæ debentur partes. Alica verò, sicuti & suilla caro, si exactè in ventriculo concoquantur, in sanguinémque à iecinore conuertantur, probatissimos gignunt humores: aliquid tamen glutinosi in se habent, ob idque in ijs iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura astrictos meatus sortiuntur, ac proinde distributionem impediunt. Horum quoque vsus vberior, in supradictis particulis vel grauitatem, vel dolorem nonnunquam facit. Quinetiam in venis quæ per caua iecinoris, aut per mesaræon feruntur, redundans humor periculum adfert, ne vel putredinem contrahat, vel ex ipsæ particulæ in quibus congeritur, affi ciantur phlegmone. Quippe necesse est crudos crassósque humores, vel concoqui, vertíque in sanguinem, vel computrescere, non secus ac quæ calidis in locis diutius manent. Quamobrem inuenta medicamenta salubria sunt, quæ tenuandi vim possident, quæ obstructionibus liberant. Quanquam horum frequentior vsus, vel serosum, vel biliosum, vel melancholicum procedente tempore sanguinem reddit. Quandoquidem id genus medicamenta, non solùm incidunt & tenuant, sed etiam immodicè calefaciunt: ob idque & solida membra exiccant, & crassum humorem reddunt, quo in renibus asso, gignuntur calculi. Optima itaque corporis constitutio, quæ temperatissima est, meatus, per quos humor fertur, patentiores habet: quam quidem talem conseruat ante cibos exercitium mediocre. Tragus ex frumentacei generis alimentis, eiusdem cum alica naturæ est: ægrius tamen concoquitur. Propè etiam natura ouorum atque vires accedunt. Iam verò quæ glutinosos crassósque humores gignunt, si in heptate conuertantur in sanguinem probum, potentissimè nutriunt. Cæterùm qui cibi in omnis excessus mediocritate consistunt, ij omnium commendatissimi sunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gallinarum gallinaceorúmque carnes, necnon phasianorum, perdicum, attagenarum, columbarum, merularum, turdorum, turturúmque, & omnium passerculorum.

Succos vitiosos ad gignendos morbos maximam vim habere.
Nutriri nos ab iis quæ naturæ nostræ sunt familiaria.
Scorpionem hominis ieiuni sputo conspersum, perire.

Galenus quandiu ab omni intemperie immunis perstiterit.
Galeni pater in omni disciplinarum genere fuit versatus.
Cibis admodum exquisitis non egere qui possunt exerceri antè cibum.
Panis optimus quis sit.
Alica.
Suilla caro.
Crudos humores necessariò debere aut concoqui, aut computrescere.
Calculorum generatio.
Exercitium ante cibum mediocre.
Tragus.
Cibi consistentes in mediocritate, omnium commendatissimi sunt.

Pisces

Piſces item ſaxatiles, pelagici, littorales, gobij, murenæ, bugloſſi, aſelli,& ſimpliciter piſces omnes, qui neque inſuaue, neque mali odoris, neque glutinoſum quicquam guſtu repræſentant.

Exercitium ante prandiū mediocre, cõfert ad ſanitatem tuendam.

Verùm ad ſanitatem tuendam, ſi ante cibum corpora moderatè exerceantur, mirum in modum prodeſt: at contrà, quies & ocium diuturnum, iis maximo nocumento eſt.

Motionis poſt cibum incommoda.

Qualiſcunque autem poſt cibum motus,alimentum ex ventre crudum in diuerſas corporis partes diſtribuit.

Panis vitioſus.

Porrò panis qui nec fermenti, nec ſalis quod ſat eſt continet, neque probe maceratus nec coctus eſt,is glutinoſum ſuccum producit.

Caſeorum differentiæ.

Caſeus omnis, craſſi: vetus, mali ſucci eſt: recens verò, ſucci prauitate caret: qui quidem ex melle ſumptus, aluum ſubducit.

Lactis ſubſtātia triplex.
Lactis differentiæ.

Lac autem cùm ex triplici, diſſimilíque ſubſtantia conſtet, nempe ſeroſa, craſſa, & pingui: cameli-num,aſininúmque lac, ſeroſi humoris plus habet: plus craſſi & caſeoſi, ouillum: plus pinguitudinis bubulum.

Lac caprillū.

At lac caprillum,inter cætera lactis genera moderatè ſe habet, ob ídque in corporibus noſtris medium etiam præſtat effectum.

Lac ſeroſum.

Etenim lac quod ſeroſum & tenue eſt, minus nutrit, ſed aluum magis deiicit: contrà craſſius,minus aluum ſubducit,cæterum magis nutrit.

Lac craſſius.
Lac caprillum abſque melle ſumptum, periculoſum.

At lac caprillum ſine melle ſumptum, periculoſum exiſtit, quòd nimirum in ventriculo concreſcens ſtranguler:

Sanguis in grumos coactus grauiſſima ſymptomata inducit.

quemadmodum vbi ſanguis in grumos concretus, aut in vulnus aliquod, aut in ventrem, aut in aliquod inteſtinorum defluxerit, grauiſſima ſymptomata inducit.

Lac ſtatim vbi eſt mulctum, hauriendum.

Lac itaque,ſtatim vbi eſt emulctum, hauriatur. Cui quidem ne in ventre concreſcat, mellis, aquæ,& ſalis aliquid ſolent nonnihil miſcere.

Serum lactis aluum ſubducit.

At quod ex lactis concretione defluit ſerum, aluum egregiè mouet.

Placentarum natura.

Quæ ex lacte & caſeo placenta conficitur,itidque etiam,quæ ex lacte & ſimilagine conſtant,craſſi ſucci alimoniam præſtāt.

Cochlea.
Oua.

Cochleæ craſſi ſucci cenſentur: itémque oua,quæ vel elixa, vel toſta, penitus ſint denſata. Frixa verò, mali ſucci, fumoſǽque in ventriculo coctura exiſtunt ſecum etiam corrumpentes admiſtos cibos.

Oua tremula.

Mediocriter verò cocta, quæ ideo appellantur tremula,ad coctionē,digeſtionem, nutritionē, boníque ſucci generationem,ſicuti & quæ ſorbilia

Oua ſorbilia.
Piſces molles.

dicimus,ad leniendas gutturis aſperitates, idonea ſunt. In aquatilibus verò, quæ mollia dicuntur, videlicet lolligines, ſepiæ, polypi, aliáque id genus, craſſo & tenaci ſunt ſucco: necnon ex

Cetacei piſces.

piſcibus, quæ cetacei generis habentur, cuiuſmodi ſunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatem tendunt. Oſtreæ item, buccinæ, purpuræ, craſſi admodum ſucci ſunt: ac omnia breuiter, quæ dura teſta integuntur, necnon cha-

Teſtacea.

mæ, patellæ, pectines, pinnæ, & alia id genus. Quorum omnium ſuccum ſcire debes, non ſecus ac ſerum lactis, aluum deiicere: at ſolidiores ipſarum partes, ſerius ob craſſitiem concoqui, cru-dúmque & craſſum,& frigidum humorem gignere: quales vires in braſſica & lente etiam videre licet. Quorum tamen ſuccus, non glutinoſus, ſed nitroſus, & deiiciendo aluo efficax eſt: ſicuti

Dracunculus.
Aron.
Bulbi.

dracunculi acerrimus, & amariſſimus. Vtrunque etiam aron præſtat, ſed minus efficaciter. Bulbi auſtero amaróque ſunt ſucco: ex quibus lotis coctíſque ſæpius, quicquid ſupereſt, craſſi ſucci

Fungi.

habetur. Sed fungi inter huius generis cibos, frigidiſſimo, tenaciſſimo, & craſſo ſucco redun-

Boleti.

dant: à boletis tantùm, neminem interiiſſe memoriæ proditum eſt. Sed hi vbi concoqui ne-quiuerunt, in nonnullis choleram excitarunt. Alij omnes fungi periculoſiſſimi ſunt. Tuber, leniter craſſi, non mali ſucci eſt: cuius generis amylum habetur. Itidem nux pinea ſe

Nux pinea.
Iecur.
Renes.

habet. In his quæ craſſi ſucci cenſentur, iecur, renes, & teſtes annumerandi ſunt. Verùm iecur mali ſucci non eſt: renes teſtéſque non boni, teſtibus gallinaceorum exceptis.

Teſtes gallinacei.
Lien.
Cor.

Lien ex cæteris animalibus, ſatis vitioſi eſt ſucci, melancholicúſque: minus verò nocet ſuillus. Cordis ſubſtantia durior ac magis fibroſa eſt, quàm quæ in aliis habetur viſceribus: quare ipſum nonnulli inter muſculos collocant.

Muſculi.

Sed muſculorum veterum capita, neruoſiora quoquomodo cætera carne ſunt, in eáque ex oſſibus ligamen-

Tendones.

ta orta diſſeminantur. In fine autem muſculi tendones oriuntur: eámque ob cauſam extremæ vtrinque muſculorum partes neruoſiores: ſicuti & mediæ carnoſæ ſunt, & vberrimè nutriunt. Porrò totus muſculus propriis quibuſdam lineamentis circunſcriptus, ſeiunctúſque ab aliis partibus cernitur,obítque functionem vnam, quæ eſt ex motibus voluntariis.

Extremæ partes.

Extremæ animalium partes, ligamentoſæ exiſtunt, corporique alimentum lentum & glutinoſum præbent.

Roſtra.

Partes etiam quæ penes labia pedeſtrium ſunt, lentum, ſed non craſſum humorem gignunt, coquuntúrque commodè: itémque & volatilium

Alæ volucrium.

alæ, communi quadam cum corporibus ſe exercentibus ratione. Nam hæc omnia excrementis carent: quæ verò in ocio degunt, excrementoſa

Suilla cutis.

ſunt. Suilla cutis præpinguis, vbi probè fuerit elixa, glutinoſum, ſed non ſatis quidem craſſum ſuccum præſtat: nec veluti extremæ partes, coctionem admittit: nec bonum ſuccum, ſed excrementoſiorem producit.

Cerebrum.
Spinalis medulla.

Cerebrum quoque pars craſſi ſucci eſt, & quæ dorſo medulla excipitur.

Glandulæ.
Partium naturæ pro differentia ætatum.

Sunt glandulæ eiuſdem naturæ, ſed mediocriter: necnon inuenum victimarum teſtes.In vniuerſum autem, partes ſeniorum, duræ, ſiccæ, & concoctu difficiles ſunt: ſicuti & iuniorum, humidæ, molléſque,atque idcirco faciliores concoctu: his tamen exceptis,quæ vbi in lucem æditæ ſunt,protinus in cibo ſumuntur. Sunt enim id genus omnes mucoſæ.

Mammarum glandulæ.

Quæ in mammis glandulæ habentur, ſi lac in ſeſe contineant, craſſi ſunt ſucci edulia. Quòd ſi animal ex quo ſumuntur, boni habitus fuerit, abundè nutriunt, & bonum ſuccum efficiunt.

Lac ſanare pulmonis vlcera.
Lac muliebre nobis eſſe familiariſſimum.

Etenim lac probatiſſimi ſucci habetur. Quare nonnulli pulmonis vlcere affectos,potione tantum lactis curari putant, antea ſcilicet quàm idipſum vlcus vaſtius atque calloſum fiat. Sed præ cæteris lac muliebre tanquam naturæ eiuſdem, nobiſque familiariſſimum, commendatur cùm ab aliis medicis,tum vel maximè ab Herodoto & Euriphone, qui quidem vbera ab ita affectis ſugenda eſſe pronunciant.Lac ſiquidem, ſimulátque eſt emulctum, nonnihil natiuæ bonitatis amittit. Scire autem oportet, lac ex iis animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni eſſe ſucci: ex iis autem quæ deprauato, non ſecus ac ſanguis qui in illis habentur,cacochymum exiſtere.

Glandes quernæ.
Palmarum fructus.
Caſtaneæ.

Inter craſſi ſucci cibos annumeratur vtraque balanorum ſpecies, querna videlicet, ac fructus etiam palmarum. Ex his autem quas quercus ferunt, gratæ ſunt caſtaneæ & ſuaues: quæ quidem & concoquuntur commodius,& prauum ſuccum non gignunt: eæ enim aſſæ vel elixæ manduntur. At quæ figura oblonga ſunt, & ſimiles

palmulis

Ilignæ glandes.

palmulis, ſuibus ſunt certè nutriendis, haud item hominibus congruæ. Ilignæ verò glandes duræ ſunt & acerbæ, ægréque concoctionem admittunt, atque craſſum ſuccum largiuntur: ac proinde vitandæ ſunt. Eſt autem in auſteris quidem remiſſa aſtringendi qualitas, in acerbis autem intenſa. Sed quantò ilignæ glandes valentiore aſtringendi poteſtate cæteras ſuperant, tantò hac in re ab ipſis glandibus ſuperantur caſtaneæ: à quarum tamen vſu vberiori cauendum, quòd & craſſi ſint ſucci, ægréque coquantur, ac tum aluum aſtringere, tum excitare inflationes poſſint.

Caſtaneæ.

Porrò palmarum fructus dulcis ſunt ſucci, craſsíque, & aſtringentem facultatem habentis: quare facilè iecur obſtruit. Siquidem dulces cibi, craſsíque ſucci, iecinoris ac lienis obſtructiones faciunt: inchoantémque in viſceribus phlegmonem augent: necnon inflationes, ſcirrhoſa vitia, adeóque abſceſſuum generationes proritant.

Phœnices facile iecur obſtruunt.
Dulces cibi, quæ mala inducant.

Noſtris autem corporibus alimentum accommodatiſſimum eſt, quod ex iis rebus conficitur, quæ nec craſſi, nec tenacis ſunt ſucci: hæc ſiquidem moderatæ conſiſtentiæ ſanguinem gignunt. Quod verò tenue admodum eſt, parum nutrit. In his quoque vitium eſt cibis, qui omnino friabiles ſunt, vt qui pauciſſimum in ſe habeant lentorem. Panis quippe ex panico, milióue confectus, dum eſtur, arenidum quiddam, vel quaſi cinerē ſapit: niſi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam valetudinem ij cibi commodiſſimi ſunt, qui mediam quandam naturam inter ea quæ diximus obtinent.

Friabiles cibi.
Panicum.
Milium.

Cæterum quæ ex ſeminibus, aut omnino ex fructibus intumeſcunt, veterémque protinus ſiccitatem atque duritiem deponunt, molliorâque & humidiora redduntur, præſtantiora exiſtunt: deteriora verò, quæ priſtinam duritiem retinent, atque etiam minimè tument. Quod verò ad ptiſanam pertinet, quæ celeriter quidem turget, probatiſſima eſt: quæ autem poſt multum temporis intumuit parum, vitioſa.

Semina præſtantiora quæ ſint.
Ptiſana quæ præſtantior.

Porrò quod præſtantius eſt triticum, plus quidem: quod deterius, minus farinæ reddit. Ii autem fructus commodè, iudicio meo, aſſeruantur, qui priuſquam marceſcant, ſiccantur. Nonnulli cucurbitas in tenues offas diſſectas, areſcere ſinunt. At fungi cùm ſiccari nequeant, vitium in ſe habere maximum indicant. Pauciſſimos tamen fructus reperias, qui ſiccari non poſſint, præter pepones, melopepones, Armeniaca, Perſica, & quæ à Romanis præcoccia appellantur. Ficus etiam ſiccatæ durant, & cucumeres vt cucurbitæ ſimiliter reponuntur.

Triticum.
Fructus ad reponendum aptiores.
Cucurbitæ.
Fungi.
Fructus qui ſiccari non poſſunt.
Ficus.
Cucumeres.

Qui cibi illicò in tumorem creſcunt, interim dum in aqua coquuntur, ij & conficiuntur aptius, & ad bonos humores gignendos ſunt præſtantiores. Nihil autem in cibariis omnibus ad boni ſucci generationem tam pertinet, quàm ſi probè in ventriculo concoquantur: hæc ſiquidem & ſecundam, quæ in iecore & venis fit, & tertiam, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt. Fit enim nutritio, alimento ſecundum qualitatem mutato, & particulis quæ nutriuntur aſſimilato. Cæterum præparata præcoctáque, commodius tranſmutantur, quàm cruda, cùm ad inuicem concoctiones ſuccedant. Cunctis igitur corporis partibus iecur alimentum præparat, illi ventriculus, huic os, ori ars obſonatrix, quæ variis modis concinnat cibos: quibus denique omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas diſponit.

Concoctio triplex.
Nutritio quomodo fiat.
Præcocta melius tranſmutari quàm cruda.
Concoctionis organa.

At ventriculi, vuluæ, inteſtináque animalium, quò duriori ſubſtantia quàm caro conſtant, eò etiam concoctu difficiliora, nec adeò boni ſucci ſunt, nec tam apta ad nutriendū.

Interanea animalium.

Sed caudæ ſunt his quoque duriores: reliqua verò in ipſis, quæ ad concoctionem & nutritionem ſpectant, duritiei proportione reſpondent: hoc tamen excepto, quòd motionis cauſa minimè excrementis redundant. Cum his volatilium colla, ſimilitudinem quandam habent.

Caudæ.
Colla volucrium.

Ventriculi pedeſtrium & volatilium, maximè inter ſe differunt. Nanque ex volatilibus craſſus durúſque eſt, & concoctu difficilis: at ſi coquatur, vberrimè nutrit. Gallinæ & anſeris præſtantiſſimus eſt. Cæteræ verò anſerinæ partes, alis exceptis, ſunt duræ, & excrementoſæ, nec facilè concoctionem admittunt. Struthocamelorum membra omnia, dura, excrementitia, & concoctu ſunt difficilia. Aurium cartilago & ſicca eſt, & minimè nutrit: earum cutis exterior tenuis aridáque, ægrè item concoquitur, & parciſſimè nutrit. Oculi à paucis eduntur: conſtant enim ex ſubſtantia diſſimili. Cæterum eorum muſculi tantùm facillimè concoquuntur.

Ventriculi gallinacei anſeriníque.
Anſerinæ carnes.
Struthocamelorum partes.
Aures.
Oculi.

Ex animantibus quorum natura eſt ad gignendos bonos humores aptiſſima, ſues mediocris iam ętatis habētur. Caro ex porcellis paruulis, excrementis ſcatet. Itaque ex pedeſtribus animalibus ſuilla caro cibus probatiſſimus eſt: deinde hœdina, mox vitulina. Agnina verò, humida, tum lentorem, mucorémque in ſe habere cenſetur. A cæteris pedeſtris generis, meo iudicio, abſtineat, quiſquis boni ſucci generationi animum curámque intendit.

Sues.
Porcelli.
Suilla caro.
Hœdina.
Vitulina.
Agnina.

Ptiſana probè ex optimo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorſus omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis minus. Fœnogræcum non boni ſucci eſt, ſi quis eo liberalius vtatur. Ptiſanam verò, etſi quotidie ad ſatietatem ſumpſeris, non idcirco boni ſucci generationem impedias. Idem quoque de fabis dicerem, cùm nec mali ſint ſucci, nec ob vim illam detergendi, quam habent, obſtructiones faciant, niſi inflationes parerent. At piſum extergendi quidem vim non æquè habet, ac faba: ſed inflatione caret. Lentes & vitioſi ſucci, & melancholici ſunt. Ochri præterea & dolichi his quæ diximus deteriores, & ciccerculis meliores habentur. Poſt hordeum olyra annumeranda eſt: poſt hanc typhe. A panico prorſus abſtineas. Huic milium conſimilis eſt generis, ſed minus malū. Cicer egregiè nutrit, ſed nec boni ſucci eſt, & inflat non minus quàm faba, ſeménque auget, ac veneris deſiderium Lupinus non mali, ſed craſſi ſucci eſt, propterea que nutrit egregiè.

Ptiſana.
Fœnogræcū.
Fabæ inflationes gignunt.
Piſa.
Lentes.
Ochri. Dolichi.
Cicercula.
Olyra.
Typhe.
Panicum.
Milium.
Cicer.
Lupinus.

Fructus quos arbores ferunt, omnes ferè mali ſunt ſucci, caſtaneis tamen exceptis, quæ ſi in ventriculo concoquantur, efficaciter nutriunt: atque eæ craſſi quidem, nunquam autem ſunt mali ſucci. Cæterùm qui fructus horæi appellantur, humorem vitioſum gignunt: quòd ſi fortè in ventriculo corrumpantur, ſimiles letalibus venenis redduntur. At ficus & vuæ cæteris autumnalibus fructibus ſunt præſtantiores. Quippe maturæ ficus ferè innoxiæ ſunt: vuæ deinde, & eæ quidem appenſæ. Verùm caricæ, ſi diutius immorentur in corpore, mali ſunt ſucci, & pediculorum copiam producunt. Cum nucibus autem ſumptæ, cibi præſtantiſſimi ſunt, cum amygdaliſque ſimiliter: ſed cum his obſtructiones aperiunt, non tamen ita bonum ſuccum præſtant, nutriúntque, vt cùm miſcentur cum nucibus. Sunt qui caricas cum ruta nucibúſque præſumptas,

Caſtanea.
Horæi fructus ſi corrumpantur in ventre, ſimiles letalibus venenis redduntur.
Ficus. Vuæ.
Caricæ quādo pediculos gignant.

Caricas cum ruta nucibúsque præsumptas, aduersari venenis.

sumptas, venenis vniuersis aduersari fateantur. Reliqui arborum fructus mali succi sunt, ijque potissimum, quos syluestres plantæ & frutices ferunt.

Fructus quibus vt medicamentis vtimur.

Sed malis, piris, punicísque, & mespilis, non alimentorum, sed medicamentorum loco vtimur, ad ventriculi firmitudinem.

Cucumeres. Pepones. Melopepones. Cucurbita.

Inter fructus quoque, cucumeres, pepones, melopeponésque connumerantur: quorum nullus boni succi est. Quòd si celeriter perfici, digeríque non possint, in succum ferè letalibus venenis similem conuertuntur. Cucurbita duntaxat ex huiusmodi fructibus damnanda non est. Si tamen in ventriculo corrumpatur, ipsa etiam malum succum producit.

Mora.

Mora itidem, si perficiantur citò, & priusquàm corrumpantur transierint, innoxia sunt: nisi iis quispiam liberalius vtatur.

Oleracea omnia cacochyma.

Olerum variæ species.

Ex oleraceis nihil est quod bonum succum præstet. Lactuca tamen in ijs quæ boni malíque succi sunt, mediocriter se habet. Post illam malua habetur. Post hanc portulaca, atriplex, blitum, rumex. Sed lactuca agrestis, chondrilla, scandix, gingidium, seris, cichorium, aliáque ex oleraceis agrestibus omnia, succum vitiosissimum gignunt.

Radices olerū acrimoniam habentium.

Radices olerum in se acrimoniam habentium, vt allij, cepæ, porri, raphani, & pastinacæ syluestris, malum succum producunt. Sed ari, caríque radix, & rapi, in eis quæ boni prauíque succi sunt, media habetur.

Aues. Pisces.

Aues piscésque ferè omnes, boni succi censentur, exceptis lacustribus, palustribus, & qui in immūdis fluminibus atque turbidis degunt. Minus enim hæ natationibus sese exercent, vitiatóque aëre, & prauo victus genere vtuntur. Quæ verò in meliores aquas se transferunt, adhuc animalia ea ijs deteriora sunt, quæ puro ex mari victitant. Omnia siquidem propémodum animantia, quæ in ea maris parte versantur, quæ dulci aquæ se non immiscet, innoxia sunt:

Pelagici pisces. Saxatiles.

vt pelagica, & saxatilia, quæ tum ad bonos humores gignendos, tum ad gustus ipsius voluptatem, cæteris multò sunt præstantiora. Horum itaque frequens vsus, tutissimus est.

Pisces duplici ex aqua viuentes. Pisces puro ex mari victum capientes.

Nonnulla præterea sunt quæ duplici ex humore viuunt, tum marino, tum dulci: vt lupi, capitones, cancri, gobij, murænæ, anguillæ. Sed quæ puro ex mari victum petunt, ea & boni odoris sunt, & gustui suauia: pinguedinis autem aut nihil omnino, vel paucissimum in se continent: diutiúsque à putredine illæsa durant (quibus signis discernuntur ab alijs) præsertim si niue obducantur. Ad hunc enim modum quæ duriori sunt carne, præstantiores euadunt.

Murænæ. Anguillæ nūquam boni sūt succi.

Murænæ igitur ex aquis impuris, pessimæ. Anguillæ nunquàm boni sunt succi, vel si in puro humore versentur, nedum in eo qui purgamenta vrbium recipit. Secundum quoque locorum pasturas pisces & meliores & deteriores fiunt: id quod odore & gustu explorabis facilè. Cæterum neque auxiliorum, neque exactam salubrium ciborum notitiam consequetur is, qui illorum vires accuratissimè norit, nisi corporum quoque atque particularum naturas, quorum causa cibi expetuntur, agnoscat.

Corporū differentiæ.

Ex his enim nonnulla sunt densa, & quæ spirare non possunt: laxa nonnulla, & quæ inaniuntur facilè: eámque ob causam humidiore illa alimento egent, hæc sicciore.

Naturas diuersas, diuersa esse alēdas victus ratione.

Alia item glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia vberius alimentum desiderant. Similiter, quibus sanguis est admodum melancholicus, humidi calidíque cibi sunt dandi: quibus verò biliosior, frigidi & humidi. Verùm vbi pituitosus existit, cibis tunc opus est qui calefaciendi siccandíque vires obtineant. Qui probo sanguine abundant, alendi sunt parciusiis cibis, qui naturam mediam sortiantur, sic vt neque aliqua primarum qualitatum excellant, nec crassi aut tenues, nec lenti aut aridi, aut denique friabiles sint.

Ariditas in quibus adsit. Friabilitas in quibus.

Porrò ariditas, in duris valdéque siccis rebus: friabilitas autem, in mollibus, medijsque inter humida & sicca inuenitur. Commune tamen vtrique est, vt tenaci lentore careat omnino.

Vina alba & tenuia, mouere vrinas.

Vinorum differentiæ.

Ex vinis quæ aquosa tenuiáque sunt, vrinas mouent, & paucissimi sunt nutrimenti: crassa verò, vt Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, non leuiter quidem nutriunt. Cilicium vinum, austerum simul & dulce existit. Quæ Ægis & Perperinæ proueniunt, medium inter dulcem & exquisitè astringētem qualitatem, saporem reddunt: nigráque hæc omnia sunt.

Vinum omne crassū & dulce, esse nigrū.

Nulla enim vina inuenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba vina haudquaquam dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flauis autem, rutilísque, nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicuti Hippodamantiū, Faustianum, Falernū: nonnulla omnino dulcedine carēt. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt.

Vinum dulce quibus sit propinandum.

Nutriunt autem hæc omnia crassitudinis proportione: eámque ob causam, qui indigent refectione, vt dulce vinum potent, suadendi sunt: ac tum præcipuè, cùm horum iecur, lien, & renes, vitio penitus carent. Verùm cui crassus succus per venas redundat, tenuis substantiæ vinum: cui frigidus, acre & vetustum, cui non frigidus, quod neque acre neque vetustum sit, accommodatum est.

Vinum odoratū caput tentat. Vinum tenue mouet vrinas.

Ad bonos autem humores gignendos, odoratum præstantius: sed tamen caput tentat. Tenue, ciendæ vrinæ magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, malíque odoris, gustuíque ingrata & austera sunt. Ex vinis probatissimi succi Falernum habetur, potissimúmque id quod dulcius. Ad alui fluxiones sistendas, austeris vtimur vinis: quæ ad nullos alios vsus accommodare solemus.

Moderata esse conseruanda similibus, immoderata corrigenda contrariis.

Cæterum in ipsorum vinorum exhibitione, non minus regionum, temporum, exercitiorúmque, quàm affectuum, & temperaturarum hominū, ratio est habenda, sic vt moderata cōseruemus similibus, immoderata corrigamus contrariis. Temperaturis igitur frigidioribus, rutilum dulcéque vinum, vtpote calidum, accommodatum est. Contrarium verò, temperamentis atque dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensè, capitísque dolores, & febres facilè inferat, neruosque nonnunquam lædat.

Mustū deiicere aluum.

Quòd autem crassa vina dulciáque deiiciant aluum, nemini obscurum est. Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassúmque succum & inflationes gignat, aluum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet.

Vina vetusta calfacere impensius, recentia nullatenus.

Vinorū recentiū noxæ.

Vitanda ergo quæ nimis vetusta sunt, nimísue recentia. Nanque illa præter modum, hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantùm abest vt aliquem vsum cibis concoquendis afferant, vt etiam ipsamet conficiantur ęgerrimè. Præterea nec commodè per aluum transeunt, nec digeruntur, nec vrinas mouent, nec sanguinis confectioni nutritioníque idonea sunt. Sæpe etiam, vt aqua, in ventre suspensa remanent: vt si paulò amplius ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus vinis genus illud duntaxat tutò bibitur, quod tenuis substantiæ est: sicuti ex Italicis, Cauchanum, Albanum, & ex Sabinis Thuscísque non-

R 3 nulla.

Aminæum vinum.

nulla. Aminæum quoque quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò vt bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinum, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideóque oligophora vocantur. Et quemadmodum rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterque astringentia: non modò capiti innoxia sunt, sed etiam leues eos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur. Quin & aquæ potio, vitium præcipuè in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrumpitur, & naturale robur exoluit. Quo fit, vt vbi ventriculum inualidum reddidit, in cauas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueuerit, more eorum quos premit inedia. Quibus sanè offensis, noxísque, dictum vinum, sui temperamenti ratione, hominem actutùm liberat: paulóque pòst, vbi firmarit ventriculum, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas defert. His ergo qui calido admodum temperamento sunt, aquæ potus longè accommodatior est vino: quod vtique si interdum propinare expediat, sit quidem tenue, leniterque austerum. Ex vinis itaque quod vetustissimum est, adeò ab albo & austero, necnon recente & crasso distinguitur, vt illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autem acerrimúmque mel, eximiæ æstimationis est. Verùm cuiuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptúmque à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætatéque & senio confectis, vtiliter datur: frigidis quoque morbis accommodatissimum est. Acetum mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturísque omnibus vtilissimum est: siquidem obstructiones omnes discutit, astrictósque meatus ita aperit, vt nulla in parte crassi glutinosíque succi adhærescant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatem habent, tutioráque ad valetudinem tuendam censentur, quàm quæ crassiores humores gignunt: sed bonam habitudinem, robúrque efficere nequeunt. Vitanda autem penitus quæ vitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentium corporum siccitati & calori occurrendum est. His enim hoc ipso tempore, mala, pruna, cerasa, moráque idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponésque: sed parcius his vti conuenit. Dantur quoque præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamen: necnon spuma lactis, atque etiam cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ, & cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt. Prudens tamen vir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediens, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iísque per vomitum redditis, lactucã edat, quæ innoxia est, simúlque vires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itémque alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicuti malua cucurbitáque. Vinum postea, vbi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui niue refrigerentur. Sed hæc illis præcepta traduntur, qui assiduis occupationibus impediuntur:

Aquæ potio quæ mala inferat.

Aquæ potus quibus conueniat.

Mel omne calfacit, atque in corporibus calidis bilescit facilè.

Mel quibus conueniat.

Oxxmel ætatibus & naturis esse omnibus vtile.

Cibi æstate admittendi.

Æstuantibus victus ratio conueniens.

qui verò huiusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione vti solent, quamrarissimè frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa æstate cùm vehementi calore vrgentur, aquam fontanam bibant, ab vsúque niuis abstineant. Hæc siquidem, quamuis protinus nullam corporibus iuuenum læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occultéque crescente vitio, cùm iam ætas progressu temporis inclinarit, articulos, viscera, neruósque iis morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli non possunt: nimirum semper imbecilliori particula, facilè quancunque excipiente læsionem. Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerunt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficis quoque febribus inuehunt: succorúmque vitio in vnam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæque affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum efficiant, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis iecinorísque scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici orientur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proueniunt.

Exercitatos quamrarissimè frigido potu egere.

Niuis vsum esse periculosum.

Cruditas quæ sit aliis deterior.

Affectus à tenui fluxione orti.

Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI

De attenuante victus ratione,

LIBER VNVS.

CVM victus ratio attenuans plerísque diuturnis morbis, vt arthritidi, dyspnœæ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali incipienti, adeò conferat, vt sola ea, sine vllo alio medicamento, sublati sæpe ij fuerint, operæprecium videtur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem vtraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abundè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queant. Quæ etiam, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculum mordicant, ciborúmque nauseam magnam inducunt, & halitus acres emittunt. Plurima autem eorum vrinas & sudores graueolentes & acres promouent: alia autem diuellunt, erodunt atque pertundunt. Cæterùm corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redundant, huiusmodi ciborum vsu maiori ex parte iuuantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, smyrnium, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, satureiam, thymum: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, iam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, viridi valentius existit. Eorum verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis; & quæ in montibus & locis siccis proueniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus crescunt

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

Olfactus; Gustus.

Acria quæ dicantur.

Acria largius sumpta, quæ mala inferãt.

Acria quibus vtilia.

Tenuãtia medicamenta.

Sicca esse valentiora viridibus.

Montana esse valentiora cãpestribus.

ſcunt, ſunt fortiora. Prædictis autem ordine proxima eſt capparis, & terebinthi fructus: his autem eruca, ſium apium, petroſelinum, ormi-num, raphanis, braſſica, & beta. Malua verò & blitum, & atriplex, tametſi iis ſpecie ſint proxima, facultatibus tamen diſſident: aquea enim ſunt, minimumque acris facultatis ſortiuntur: quomodo cucurbitæ, citrulli, melones, melopepones, & pruna: humida ſiquidem ſunt hæc omnia, necnon frigida, & pituitoſa, potiſſimum ſi cruda & non elixa mandantur. Omnia igitur tenera & increſcentia, facultatibus moderata exiſtunt. Quo fit vt pleraque medicamenta, dum oriuntur & adoleſcunt, non ſecus ac cibi mandantur: vt ſilphij, ſinapis, pyrethri, & iringij ſtolones, quæ omnia vbi commaturuerunt, magnam habent vim incidendi. Tenuant verò admodum, dum oriuntur, atque adoleſcunt. Pari modo & vrtica, priuſquàm exiccetur eſt eſculenta: præterea fœniculus, ruta, coriandrum, anethum, eiuſdem cum illis ſunt ſpeciei, euidenterque etiam calfaciunt. At verò agreſtia olera, inter ea quæ diximus, naturam mediam ſortiuntur. Si quid igitur olfactui, aut guſtui, aut vtrique ſimul, acre, mordicans & calidum apparebit, ſcito facultatem id habere tenuandi, atque incidendi. Ad hæc, ſi quid olfactui bonum odorem inferens, aromatis ſpeciem repræſentet, id quoque viribus calidum eſſe oportet: ſed non æquè ac mordicantia & rodentia, & inſigniter calfacientia. Incidunt præterea & quæ ſaporem habent nitroſum, aut ſalſum: quorum plurima etiam aluum deiiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi ſunt prædita. Incidendi autē in illis facultas, aceto & melle intenditur, oleo verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo eſt facultatis: ab eo autem elij & chamædaphne vtrinque nón multùm differunt. Stomacho autem minus prædictis commodant vitis albæ, & viticis, & ſpinæ aſparagi: omnium autem maximè auſteri atque aſtringentes, quales ſunt vitis, ac rubi. Spinæ verò aſparagus aluum deiicit. Iuuat etiam ventriculum, facultatiſque eſt mediocris, & palmæ germen. Qui aſparagi amaroris quippiā præferunt, quātò amariores, tātò iis ſunt ſicciores, & incidentes magis. Semina ſunt facultate ſuæ plantæ ſimilia: niſi quòd illis prorſus ſicciora ſunt, magiſque ad calorem propenſa: eóque magis tenuantia. Non omnia tamen ſunt veſca, vt nec herbæ ipſæ. Eſt itaque papaueris ſemen herba ipſa præſtantius, adeò vt tanquam innoxium panibus ipſum & placentis permiſceant. Refrigerare tamen & ipſum palàm ex hoc intelliges, quòd caput grauat, & ſoporiferum eſt, ſed non perinde ac ſuccus ipſius. Soporiferum eſt & lactucæ ſemen: quandoquidem & olus ipſum frigidum eſt & humidum. Ab his igitur frigidis humidiſque ſeminibus ei eſt cauendū, qui tenuante victus ratione vti volet. Seſami ſemen, ſuccum craſſum ac lentum in corpore gignit: apij verò, petroſelini, cumini, carui, aniſi, libyſtici, ſinapi, ameos, dauci, ſeſeleos, & omnium denique odoratorum & acriū, euidenterque calfacientium ſemen, tenuanti diæta vtentibus congruit. Cæterùm rutæ ſemen vehementiſſimam tenuandi vim poſſidet. Pari modo & lini & cannabis ſemina: quæ etiam & caput tentant. Quibus tunc præcipuè vtendum eſt, dum ſanguinem per vrinas purgare volumus. Cerealia omnia generaliter appellantur legumina. Quæ verò manu leguntur, ſpeciatim dicuntur chedropa: ſicuti & frumenta, quæ falce putantur. Triticum igitur firmiſſimi eſt alimenti: ſuccumque craſſum admodum gignit ac lentum. Quare illo ſimpliciter elixo non eſt veſcendum: nam concoctioni reni-titur, craſſum ſuccum producit. Sola autem ea præparatio eſt probanda, quæ fermento conſtat, ſale, & clibano. Paulò deterior quæ minori furno. Triticum quod graue eſt & denſum, ac in profundo flauum, copioſiſſimi alimenti eſt, craſſique ſucci ac lenti. Contrà quod leue eſt, & rarum, & album, minus nutrit, ſuccumque gignit craſſum minus, ac lentum. Similago autem & alica, multum alunt, craſſique ſunt ſucci, ac lenti. Verum ſimilaginem quidem non conuenit eos attingere, qui extenuante victu vtuntur. Alica verò poſſunt veſci moderatè, tum ſolà aquæ incocta, tum verò cum mulſo, aut vino dulci, flauóque ac tenui, quodque viribus Falerno ſit proximum. Licebit etiam miſcere tum betas tritas, tum anethi nonnihil, vel porri, vel pulegij, vel calaminthes, vel hyſſopi, vel piperis. Ptiſana autem ipſa per ſe nonnihil abſterget, vt hyſſopo non magnopere egeat. Mel ptiſanæ immiſcere opus non eſt, niſi quis ea quę in thorace ac pulmonibus cōtinentur, ſtudeat expectorare. In hepatis verò ac lienis affectibus ipſum admiſcere non conuenit. Hordeacei panes, quouis illi modo parentur, exigui alimenti ſunt, ſuccumque craſſum, ac flatus minimum generant. Polenta verò, ſimiliter ac panes, nutrit: niſi quòd ſiccat magis, propterea quòd frixa exiſtit. At farina eſt vtriſque humidior, excrementoſáque magis ac flatulenta, & potiſſimum ſi cum lacte coquatur. Ex typha porrò & auena, panes ſimiliter conficiuntur, qui & ægrè coquuntur, & ſuccum reddunt non probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum ſortitur: nimirum tantò deterior tritico, quantò his melior exiſtit. Quod verò ad zeam pertinet, non arbitror eſſe aliud frumenti genus, ab olyra & typha diuerſum: ſed exiſtimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod ſemen vbi à cortice ſpoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atque exilius exiſtit. Flauum præterea eſt, vt triticum: non autem album, vt hordeum. Fabæ minus quidem quàm hordeum tergent: verùm ſunt concoctu difficiles, atque admodum flatulentæ. Fabis piſa ad omnia ſunt præſtantiora. Eruilæ verò, & dolichi, & phaſeoli, multò fabis ſunt deteriores. Lentes autem tametſi ſuccum craſſum gignant, non omnino tamen ſunt aſpernandæ. Lupini ſimiles ſunt lentibus, niſi quod multum ſiccant. Ciçer cibus eſt flatulentus, & concoctu difficilis, atque excrementitius: ad mouendas tamé vrinas commodum. Eruum boum magis quàm hominum eſt alimentum: incidendi tamen facultate inſignitur. Vnde & ex eo medicamentum paratur, quod in iis quæ in thorace hærent expectorandis, nulli eſt ſecundum. Fœnogræcum non incommodè alui deiiciendæ gratia, ante alios cibos ſumitur. Cum melle quoque eius ſuccum exhibent, vt qui calfaciendi ac detergendi vim habeat. Quòd tamen caput tentet, vſus eius multus cauendus eſt. Pruna Damaſcena hydromelite incocta, præmanduntij, quibus extenuante victus ratione eſt vtendum. Verum his magis aluum deiiciunt, quæ ex Iberia exportantur. Ventrem præterea ſubducunt echini marini, & concharum omnium atque annoſorum gallinaceorum

Acria habere facultatem tenuandi.

Tenuandi facultatem acceto intendi atque melle, remitti autem oleo.

Palmæ germen.

Semina eſſe facultate ſuæ plantæ ſimilia.

Papaueris ſemen tanquam innoxium, panibus & placentis miſceri: ſoporiferum tamé exiſtere. Lactucæ ſemé ſoporiferum eſſe.

Semina tenuandi vim poſſidentia.

Rutæ ſemen.

Cerealia.

Chedropa. Frumenta. Triticum.

Tritico elixo cur non ſit vtendum. Panis optimi compoſitio.

Tritici differentiæ.

Similago.

Alica.

Ptiſana.

Mel quando miſcendum ptiſanæ. Mel incommodum hepatis & lienis affectibus. Hordeacei panes. Polenta.

Farina.

Typha. Auena.

Olyra.

Zeam & typham eſſe idē frumēti genus.

Fabæ.

Piſa. Eruilæ. Dolichi. Phaſeoli. Lentes. Lupini. Cicer.

Eruum.

Fœnogræcū.

Pruna Damaſcena.

Pruna Iberica. Echini marini.

Panicum. Milium. Lobi hortenses.

ceorum iusculа. Panicum & milium praui sunt succi, flatulenta, & difficilia concoctu. Nam alui fluorem impensè siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur: crassi tamen, pituitosique sunt succi. Ex frumentaceis cibis solum hordeum, tenuanti victui est innoxium. Secundum hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendum censeo. Ex piscibus saxatilibus, mótanísque auiculis, multum copiosumque potes alimentum ad tenuantem victum accommodare.

Hordeum. Saxatiles pisces. Montanæ auiculæ.

Animalia siquidem quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atque excrementitia: quæ verò in montibus viuunt, omnia sunt tum sicciora, tum calidiora temperie: eorúmque caro minimum pituitosa ac viscida existit. Quare animalia omnia in montibus nata, multò iis quæ in locis oriuntur planis, sunt præstantiora. Mandendæ etiam sunt aues eæ, quæ in turribus vineísque agunt vitam. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiam pari modo & apri, suibus domesticis: atque vt in summa dicam, omnia, quæ exercentur, iis quæ sunt ociosa: & quæ cibis siccioribus, iis quæ humidioribus vtuntur: & quæ purum ac tenuem aërem inspirant, iis quæ contrarium, ad tenuem victum sunt præferenda.

Montana animalia campestribus, omnia esse calidiora & sicciora, atque ob id præstantiora. Columbas turricolas, domesticis præstatiores esse. Apri sunt meliores suibus domesticis. Tenui victui quæ animalia conducant magis.

Etenim suum domesticorum caro omnium aliorum ciborum firmissimè nutrit: plurimum tamen habet lentoris. Quòd si is qui talem victum requirit, sese multū exerceat, licebit ei & auribus & rostris, & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerint. Qui autem vitam in maiori ocio degunt, abundè eis fuerit montanis auibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breuiter omnibus quæ carnem habent simul mollem atque friabilem. Nam ab iis quæ aut duram habent, aut lentam, omnino abstinendum est, nisi aliorum penuria nos aliquando talia esse compellat.

Suillæ carnes

Porrò anguilla, & mollium piscium pars maxima, tametsi carnem mollem sortiantur, quòd tamen succo lento ac pituitoso redundent: iis qui victu tenuante vti volunt, plurimum noxia est. Hirci autem & boues, carnem quidem habent satis friabilem, nocent tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At sola cartilagineorum torpedo & turtur laudantur, possisque nonnunquàm in saxatilium penuria iis vti. Ex terrestribus verò animalibus, hirci & arietes, & genus omne ouium caprarumque, non vsquequaque sunt alimenti laudabilis. Solis autem hœdis innoxiè vteris. Agnorum esus propter insignem est humiditatem fugiendus. Equorum & asinorum esum, hominibus asininis: vt pardorum, & vrsorum, & leonum, hominibus tantùm feris permitto. Proximi sunt asinis cerui, eóque ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporum, ad aliam victus rationem siccantem est, non ad propositam, commoda: sanguinem enim vehementer crassum producit. Sanguis omnium animalium in cibo est vitandus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à visceribus est abstinendum: sunt enim excrementitia, difficiliáque concoctu, necnon crassi succi. Canum & vulpium carnem equidem nunquàm gustaui: sunt tamen ea animalia sicco temperamento. Vt autem suum extremis partibus vesci aliquando concessimus, ita & vti gallinarum alis permittimus: testes tamen & viscera tenuanti victui non competunt. At corporum gallinarum esum, si quis exerceatur, non vesto: & potissimum earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui verò non exercetur, mandendæ ei erunt modicè, non modò gallinæ, sed columbæ etiam ac turtures.

Anguilla victui tenui aduersatur. Hircinæ carnes. Bubulæ. Torpedo. Turtur piscis. Arietes. Hœdinæ carnes. Agninæ. Equinæ. Asininæ. Pardorum carnes. Vrsinæ. Leoninæ. Ceruinæ. Leporinæ. Sanguine in cibo vtendum non esse, sicuti neque visceribus. Caninæ carnes. Vulpinæ carnes. Testes gallinacei tenui victui non congruunt.

Cæterùm nec recens turtur, nec perdix mandenda est, nec alia omnia, quæ carnem habent moderatè siccam: sed vbi vnum diem ad summum suspenderis, ita demum edas licet. Porrò palumbes, præterquàm quòd carnem habet columbis, perdicibus, turturibúsque duriorem, etiam concoctu difficilem, excrementitiamque sortitur. Perdices verò ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles nec prauo succo refertas: sed ipsarum durities, si mortuæ vno die asseruentur, facilè vincitur, fiuntque omnino friabiles, atque inculpatæ. Alimentum autem dant corpori laudabile, sanguinemque minimè viscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, vt arbitror, vti his conuenit.

Perdices non esse mandendas recentes, priusquam vnum diem suspensæ fuerint. Palumbes. Perdices turturésque asseruatas vnum diem, meliores reddi.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: aduersissimæ autem sunt rapæ. His paulò minus aduersi sunt bulbi. Omnium pessimi fungi existunt. Itaque eorum omnium quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid iam olera memorem, quorum non solùm radices, sed etiam germina, stipitésque ac folia, succum gignunt admodum pituitosum? Solæ itaque radices acres & calidæ sunt gustandæ, vt allia, cepæ, & radiculæ, eaque pro pharmacis potius quàm pro alimentis habendæ. Quod verò ad fructus pertinet, rei propositæ minus sunt noxij, qui ventrem lubricant: vt mora, pruna, cerasia: & ficus. Deteriores autem sunt qui tardè permeant, maximè si consistentia sint duri: à quibus prorsus est temperandum. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pleraque vuarum genera: in quibus molliora potius quàm duriora mandenda sunt. Nemo tamen vllo horum ad sanitatem vtitur: quemadmodum neque pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellantur: & iis multò adhuc minus, sericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiusmodi Pari modo nec mespilis, nec sorbis: quibus tamen rectè quis ad alia vtetur. Summatim verò quæ vehementer sunt austera, & pontica, huic sunt victus rationi aduersa. Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo stomachóue imbecillis, conferunt.

Olerum omnium radices excremētitiæ sunt. Rapæ. Bulbi. Fungi. Radices gustandæ ad tenuem victus rationem, quæ sint. Fructus tenui victus rationi apti. Tenui victus rationi quæ sint aduersa.

Porrò inter ea quæ in hyemem seruari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accommodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuem victus rationem. Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ, haudquaquam sunt improbandæ. His duriores sunt nuces ponticæ, nullamque abstergendi ex visceribus excrementa vim possident. Castaneæ verò, siue elixentur, siue assentur, siue etiam frigantur, semper sunt prauæ: & multò magis, si crudæ mandantur. Oliuæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium. Quæ vuæ in vinaceis conduntur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo non item; & his adhuc minus, quæ in vinis seruantur. Vuæ passæ si astringentes non sint, tumentibus lieni & hepati non conducunt: thoracis autem ac pulmonis affectibus auxiliantur. Noxia etiam sunt mala punica, si fuerint pontica: imbecillum tamen ventriculum iuuant. In summa verò, duri omnes ac pontici fructus, sunt praui: reliquis autem moderatè vti poteris.

Caricæ. Nuces. Pistacia. Amygdalæ. Nuces ponticæ. Castanea crassum generant succum. Oliuæ. Vuæ. Vuas passas si astringentes non sint, non cōducere lieni & hepati tumentibus, sed prodesse thoracis affectibus.

teris.

Punica mala.
Citrium malum ex quibus constet partibus.

teris. Quòd si quis existat, qui in variis sui partibus sapores habeat diuersos (mali enim citrii cortex est acris, acida autem pars intima : at caro tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acidæ & acres sumendæ, ab aliis autem est temperandum. Quæ in aceto & muria conduntur, ea tantum à pristinis viribus esse immutata putanda sunt, quantum à conditura alterata fuerint.

Aceti facultas.
Muriæ facultas.

Quamobrem cùm acetum & muria palàm ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuantque: certè pisces aridi exuccíque, qui in illis conditi fuerint, humores crassos ac lentos attenuabunt vehementer. Eligendi tamen sunt, qui natura carnem mollem sortiuntur: fugiendi verò cetacei, & eis adhuc magis ipsa cete. Pæterea suilla exucca tutò adhiberi poterit: quæ vtique alioqui esset vitanda, vt quæ succum crassum ac lentum generet.

Mel.

Mel non modò est ciborum omnium dulcissimum, sed succum etiam consistentia tenuissimũ gignit.

Vina dulcia.

At vina quæ admodũ dulcia existunt omnia crassum sãguinẽ gignũt: nigra nãque hæc sunt, & consistentia crassa: & iis adhuc magis sapa, quod est mustum plurimũ coctum.

Sapa est mustum plurimum coctum.
Ficus exactè maturæ.

Porrò ficus exactè maturæ, nec succos euidẽter cõdensant, nec tenuant. Aliæ verò omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ vina clara sunt & pellucida, coloréque pallida & flaua, ea fortè minimum dulcia inuenias. Præterea nullum album dulce comperies: quemadmodum nec flauum quoduis admodum dulce existit.

Vinum aliquod album non reperiri dulce.
Vina crassa, nigráque, & dulcia.
Vina alba & tenuia, sanguinem per renes expurgant.

Quæ verò crassa sunt, nigráque simul & dulcia, crasso sanguine venas referciunt. At alba simul atque tenuia, humores crassos incidunt, & sanguinem per renes expurgant. Quæ autem inter hæc consistentia sunt media, vt sunt flaua simul ac dulcia, & splendida, ea vina neque vt crassa sanguinem crassum generant, neque vt alba per vrinas secedunt. Cæterum Ariusium vinum, Lesbium, Falernum, & Tmolites, vnicè commendantur: quæ quidem sanguinem bonum & consistentia mediocrem gignunt.

Vina odorata caput tentant.

At quæ odorata sunt, & cæteris calidiora, meritò caput tentant: quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut denique mania laborant. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis huiusmodi iuuantur mirum in modum, & potissimum qui humoris per sputa expectoratione purgantur.

Vina crassa simul & dulcia, cur prosint morbis thoracis.

Siquidem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatem possident crassam, & ob id perdurantem, in thoracis ac pulmonum affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, nec austeram, nec omnino astringentem vim eis inesse oportet: sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur.

Vina pontica.

Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeant, ambásque excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quæ per vesicam: hærentque in hypochondriis diutissimè, & facilè acescunt, nauseamque prouocant. Soli autem ventri fluenti conferunt, idque si moderatè sumantur.

***

GALENI PERGAMENI
De cognoscendis curandísque animi affectibus,

LIBER VNVS.

Peccata à falsa opinione nasci.
Affectus vnde proficiscantur.
Error communis hominum.

PEccata quidem hominum à falsa opinione proficiscuntur: affectus autem, siue perturbationes, à vi quadam rationis experte, quæ minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sine peccato, aut paucis exiguísque rebus rectam rationem offendere: cùm ab aliis fortè omnium flagitiosissimi habeantur. Quicunque igitur aliis permiserunt, vt de seipsis ferrent sententiam, ac iudicarent qualésnam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animaduerti. At quicunque seipsos optimos existimarunt, nec aliis iudicium sui-ipsorum facere permiserunt, hos contrà, & in plurimis offendentes conspexi.

Pythium præceptum.
Sapientissimum solum, seipsum perfectè posse cognoscere.

Quamobrem meritò commendatur illud præceptum Pythium, quo iubetur vnusquisque seipsum cognoscere. Is tamen solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorum autem omnium, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita vniuersa & in artibus omnibus cernimus, vt magnas quidem atque insignes rerum eminentias differentiásque, vnusquisque facilè possit discernere: exiguas autem ac tenues, ij duntaxat qui & prudentes sint, & ipsarum artium periti: idem quoque in peccatis affectibúsque solet vsu venire.

Perturbationes maximas facile deprehendi ab omnibus, leues autem nequaquam.

Siquidem perturbationes maximas vniuersi facilè deprehendunt: mediocres autem & leues & quæ etiam correctionem desiderant (tametsi eas vitare, propterea quòd paruæ existunt, magis sit arduum) non item omnes agnoscunt. Quisquis igitur velit honestus atque probus euadere, is cogitabit necessum esse, vt plurima à se peccata sua ignorentur.

Duplicem nos manticam è collo suspensam gerere.
Peccata aliena, quàm nostra, clarius perspici à nobis.

Nam cùm duplicem manticam (vt ille Æsopus aiebat) è collo suspensam geramus, vnam quidem ante pectus alienorum, alteram verò à tergo, nostrorum criminum plenam: aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunquam possumus.

Amans omne, esse cæcum erga eam rem, quam amat.
Quisque seipsum omnium maximè diligit.

Etenim quicquid amat, vt inquit Plato, cæcum est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrum quiuis seipsum omnium maximè diligit, vnusquisque nostrum erga seipsum maximè cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quandoquidem par est ab iis nos detentos, semper falsa opinari.

Affectus animi qui.

Sunt autem animi affectus, quæ omnes nouimus excandescentia, ira, timor, mœror, inuidia, vehemens cupiditas, ac denique alicuius rei excellens amor, aut odium.

Mensuram esse optimam.

Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimam: tanquam nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista vnquam eiiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At verò vt quis cognoscat, fieri non potest ob philautiam.

Philautia.

Si igitur ratio tibi hæc non permittit, vt de teipso iudices: at saltem vt de alio, quem neque oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cùm ergo audieris in vrbe quempiam à multis laudari, quòd nullis hominibus aduletur: tunc ipse, vbi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis vtique perhibetur, huiusce-

modi

Veraces esse non posse, qui magnatum ædes frequentant.

modi periculum fac. Primùm, si videas ab eo frequentari ædes magnatum, ac principum, non existimes illum fore veridicum. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi consueuit. Deinde, siue id genus hominũ salutantẽ, siue illis seipsum comitem exhibentem, conuiuiisve illorum ac cœnis ingerentem conspicias, non solùm non veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur. Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominum, nec cum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu vti solitum indies magísque compereris, speraueríſque tibi vera dicturum, conare hunc quoque profundius altiúsque cognoscere, vt scias cuiusmodi tandem sit vita, quam cognitionem ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualem ipsum fere sperasti, seuoca aliquando hominem, rogáque, vt si quem tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notauerit, continuò admoneat, téque illi maximam habiturum gratiam, existimaturúmque te ab ipso magis seruatum, quã si corpore ægrotantem sanasset. Quod si ille recipiat se facturum, cumprimùm aliquo tali vitio te laborantem inspexerit, ac deinde longo temporis interuallo interiecto, nihil dixerit, accusa hominem, rogáque iterum aliquantò blãdius quàm priùs, vt quicquid talium perturbationum in te residere animaduerterit, illicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tempore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néue existimes te repentè omnino euasisse inculpabilem, sed duorum alterum in causa esse, aut negligentiorem amicum fuisse, aut illum redarguendi verecundia impeditum, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus sit, omnibus (vt ita dicam) hominibus hunc morem esse, vt eos oderint, qui vera loquantur. Aut si nihil horum est, scito hominem propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe quod non sibi obseruanda putauerit, quæ à te perperàm agitentur: id quod certè non probo. Est autem sapiens omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, non hominem, sed deo similem sapientem esse dixerunt. At tu repentè Deo similis nũquam effici poteris. Cæterùm si ei qui reprehenderit gratias egeris, pòst autem diligenter tecum expenderis, verè ne te ille, an falsò increpauerit, ex ea re senties te magnam percipere vtilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibíque animus sit ad meliorẽ frugẽ te moréſque tuos componere, facilè absolutus euaseris. Cæterùm hæc sit tibi exercitatio pręcipua, vt calumnias & contumelias æquo animo feras, quod vbi feceris, atque sedatus fueris, habuerisque tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respondere calumniatoribus: quorum auditis rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas componas: atque ita rem omnem agas, ac si pædagogis mox sis redditurus rationẽ. Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, qui velit in virum egregium euadere, haberéque admonitores liberos, necessum est illam maiestatem relinquat, his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulẽtissimo Principi, vel alicui Monarchę sit ipsam veritatẽ dicturus. Iis autem monitoribus duntaxat credendũ est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate prouecti sunt. Cùm autem nullus sine peccatis, aut siue affectibus viuat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit vnumquemque labi & errare in aliquibus, eóque etiam magis, quò iunior quispiam fuerit, haud dubiè quisque nostrũ exercitatione per totam indiget vitam, vt vir perfectus reddatur. Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conetur meliorem facere, etiam si iam factus sexagenarius, sentiat sibi animum vitio immedicabili deformatum. Nam tametsi nobis compertũ sit, animũ nos nõ posse sapientis consequi (id quod fortè liceret etiam, si à teneris illum excoleremus) at saltem ne totum illum omnino deformem geramus, vt Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremam quispiam animi excellentiam assequi haudquaquam possit, at certè post supremos illos sapientes, in secundis, aut tertiis, aut quartis vt collocetur, id facere longiori tempore atque assidua exercitatione poterit. Primò igitur satis erit, si neque in deos maledicta iactabis, neque calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neque efferato vultu intueberis, sed intra te ipsum continebis, atque occultabis iracundiam. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, non continuò quis potest: comprimere autem illius perturbationis intemperantiam, atque insolentiã potest. Quod remedium si sæpius quis vsurpauerit, agnoscet tandem adeò seipsum minus quàm antea propensum ad iram, vt ne ob magnas quidem causas irasci possit. Porrò seruum à me vnquam mea manu verberatum fuisse, non memini: id quod etiam pater meus perpetuò cauit, qui complures amicos increpare solitus erat, quòd inferociter sæuirent in famulos. Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atque erudire oportet: erudietur autem exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos continenter laborare, exercerique, vt vel medicus, vel grammaticus fiat: vt autem in virum bonum euadat, in tanto curriculo tẽporis nunquam sibi quicquam laboris assumere. Ergo nec tuis ipsius manibus seruum cædas, nec quandiu iratus fueris, alij vt id faciat imperes, sed in posterum differas. Postquã enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, tẽperatiusq; dispicies, quot verberibus famulus plectendus sit dignus: * nisi fortè melius esse videatur, initio statim concessa venia, negocium ipsum transigere, & vbi lorum afferri iusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitarique, te non amplius condonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit. Præstat itaque te facere omnia quæ facis, vbi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore iam ratione opitulante, punitionis modum sis inuenturus: cùm nimirum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat. Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellata fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metúsque. Singulis itaque diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd pręstet quidem vnumquemque sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri non posse vt contingat nobis, nisi eum, qui singula errata indicet, censorem admonitoremque habuerimus: quem sanè ipsum nostrorum peccatorum iudicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximum existimare conuenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit

aliquandò

Methodus cognoscendi mores alienos.

Sapiens est omnino à peccato immunis. Sapiens Deo similis.

Contumelias esse æquo ferendas animo.

Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.

Exercitationem per totam vitam requiri, vt quis vir perfectus reddatur.

Iracundiam si non vinci, at certè posse reprimi à nobis.

Galeni in seruos benignitas.

Furore refrigerato prudentius multò vindictam sumi.

Irascentis impetum nihil ab insania differre.

Affectus animi quinque.

aliquãdo falsa crimina obiicere, ne ob id quidem irasci oportet: & quòd multò melius quàm tu, ille singula peccata tua perspicere possit: & quòd licet falsum quandoque tibi crimen obiiciat, in eo tamen tibi sit vtilis, quòd te ad eorum quæ agis diligentiorem obseruationem excitet. Curabis autem perpetuò, vt quàm dignus sis, quantique faciendus, à teipso, non ab alio, accipias: habénsque in memoria semper, quanta sit eorum qui irascuntur, deformitas animi, quantáque turpis venustas eorum qui sine ira viuunt. Omnibus accusandi teipsum potestatem facias, gratiámque habeas non adulantibus, sed obiurgantibus potius. Pateant autem semper domicilij tui fores, vt liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi: cùm sic affecto, atque omnia ritè facienti, verendum tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo magno scelere implicitus deprehendaris. Volo itaque vt non modò alios omnes, sed teipsum in primis etiam verearis, illíque auscultes qui dixit: Omnium autem maximè tuiipsius te pudeat. Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandescimus, quasi feram quandam reprimere, mansuefaceréque. Vt autem longè turpissimum est hominem iracundia percitum intemperanter aliquid agere, sic etiam ob amorem, vinique & crapulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non iam equo vel cani, disciplinæ capacibus, euadit similis, veluti ob illa priora, sed vel petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autem quodammodò potest, si rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, maiórque ac vehementior fit. Sin castigetur, tenuis atque imbecilla redditur, ac sic imbecillitate coacta, non vltrò, ipsam rationem sequitur, veluti quoddam mancipium. Duplex itaque in nobis est animi vis expers rationis: vna, cuius & citò excandescere & irasci est officium: altera, quæ ad id quod ipsi iucundum, suauéque visum sit, præceps fertur, antequam vtiléne sit atque honestum, an noxium & tupe, cognorit. Hanc igitur, quæ vehementissima est, cohibere actutùm oportet, priusquam vbi incrementum acceperit, viribus inuictam inexpugnabilémque se exhibeat: tunc enim vel si volueris, non poteris illam compescere, sed dices (quod audiui olim quendam amantem) velle te quidem desinere, at non posse. Quippe vt nonnulla corporis vitia propter magnitudinem insanabilia sunt: sic vis illa, cuius est temerè concupiscere, plerunque amore accenditur insanabili, non corporum modò quæ sunt formosa, aut rerum quæ pertineant ad venerem, sed etiam crapulæ & vinolentiæ, itémque obscœnitatum quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandescentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius reuocanda in memoriam sunt, quòd si non possis tam crebrò, at saltem matutinis horis, semper antequàm aliquid eorum quæ acturus es aggrediaris, & vespertinis antequàm cubitum eas. Ego siquidem consueui admonitiones has, primum quidem bis legere singulis diebus, pòst verò etiam ore enunciare. Neque autem sat esse putes ab ira vna duntaxat liberum te conseruare, nisi etiam ab omni edacitate, vinolentia, nequitia, curiositate, & inuidia, te purum integrúmque conserues. Nam nec propter sitim decet, sorbentium instar, totum calicem exhaurire: nec propter famem in conspectu omnium, insatiabiliter ipsum ventrem explere: sed danda opera est, vt omnibus vnà cœnantibus, minus obsonij assumamus, & à cibis gulam nimium irritantibus abstineamus: moderatè interim vescentes iis, quæ salubria habentur. Progressu verò temporis, ne respicere quidem te ad conuiuantes velim * (magnum quippe non fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse videaris) verùm, si hoc honore te afficere decreuisti, cura sedulò, vt continentius viuas hodie quàm heri. Quòd si feceris, senties hauddubiè te indies ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximáque perfundêris lætitia, si quando verus modestiæ, temperantiæque amator extiteris. Sic enim gaudet, quicunque in ea re promouetur, cuius amore flagrat. Hanc enim si ingrediamur viam, non satis esse putabimus, si plus quàm dissoluti homines consecuti simus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primum quidem eos qui hisce student virtutibus, superare conabimur (est enim hæc concertatio atque æmulatio pulcherrima) pòst verò, etiam nosipsos: idque memores semper pulcherrimorum dictorum, quorum vel hoc in primis est vnum: Delige optimum vitæ genus, quod reddet consuetudo iucundum. Quemadmodum igitur cùm te aduersus iracundiam exercere iubebam, tum argumento vti poteras, te aliquid profecisse, quòd non amplius te excandescentem cerneres: ita in iis quæ ad modestiam pertinent, hoc indicio intelliges quantum profeceris, quòd nec cupiditate quidem suauissimarum rerum tangaris. Cæterùm ad modestiam vna est via per continentiam. Hôc siquidem modestus superat continentem, quòd ille ne cupit quidem amplius titillantes palatum cibos. Laboriosa tamen ab initio via hæc est & aspera, quemadmodum cæteræ omnes honestorum studiorum exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere virtutem, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi: per continentiam, ratione duce, ad modestiam contendas oportet. At verò & contentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè est effectus, licet illis iam dictis minor. De inuidia autem quid attinet dicere, cùm omnium sit vitiorum fœdissimum? Est enim inuidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaque id genus affectus omnes sunt dispungendi, vt ne radicem quidem eorum vllam in nostris animis relinquamus. Nam ex iis quæ sic relinquuntur, solet rursus aliquid pullulare, dum idipsum à nequitia & prauitate irrigatur. Porrò natura in puerili ætate ad vitam perficiendam, in cunctis plurimum potest: secundo autem loco, studia, exercitationésque disciplinarum. Cæterum ipsa puerorum ingenia plurimum inter se differunt, cùm alia magis, alia minus virtutes ipsas sectentur: omnia tamen sunt vel maximè ad affectus propensa. Verùm educatio puerorum, similis quodammodo est sedulitati, qua in plantis alendis vtimur. Siquidem, vel si optimus sis plantarum sator & cultor, nunquàm tamen efficies, vt rubus vuam producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rursus vites, quæ, quod ad ipsas pertinet, fructum ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerísque soli naturæ curandas, aut multò deteriorem, aut planè nullum

Iracundorum deformitas animi.

Quisque non alios modò, sed seipsum etiam debet vereri.

Appetitoriæ facultatis affectus & opera.

Libido nos reddit similes belluis agrestibus.

Libido qua ratione castigari queat.

Animi vis expers rationis est duplex.

Concupiscibilis facultatis immoderatio.

Edendum esse sobriè & salubriter.

Continentius viuendum esse hodie quàm heri.

Gaudent qui in ea re promouentur, cuius amore flagrant.

Concertatio pulcherrima, quæ dicatur.

Consuetudine reddi iucundum, optimũ vitæ genus.

Viam ad modestiam esse vnam, per continentiam.

Modestus qua in re continentem superet.

Via quæ ad virtutem ducit est laboriosa.

Inuidia est omnium vitiorum fœdissimum.

Inuidia est dolor ex alicuius bonis conceptus.

Natura in puerili ætate quantam vim habeat ad mores formãdos.

Exercitia disciplinarum plurimũ posse ad virtutes adipiscendas.

Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa.

Puerorũ educationem esse similem culturæ plantarum.

Galenus paternas laudes longis ribus decantat.

nullum edere fructum animaduertes. Mihi autem ingenti quadam felicitate contigit, vt patrem ab omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimúmque haberem: at matrem vsque adeò iracundam, vt interdum etiam morderet ancillas, semperque & vociferaretur, & cum patre contendere, idque longè quidem odiosius, quàm Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, vt à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes edifcerem, per quas iustitiam, modestiam, animi magnitudinem, atque prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cuncti, tametsi sibiipsis sint conscij, nullam se harum habere: dantque operam pro virili, vt aliis appareant fortes, modesti, iusti, & prudentes. Vt verè autem mœroris sint atque tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videantur, id magno studio contendunt. Quare etiam huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præque omnibus aliis virtutibus, vnum hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc vsque diem retinens, nec vllius sectæ nomenclaturæ me addixi, neque ob vllam fortunæ vicissitudinem fui perturbatus animo. Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque vnam tantùm, eamque nudam veritatem suscipere. Suadebat etiam, ne ob vllam pecuniæ iacturam mœrore afficerer, quandiu quæ reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent. Hunc enim primum finem illis quæ possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, non sitim pati: quòd si cui plura suppeterent, quàm horum vsus postulat, iis sanè ad eas res agendas, quæ honestæ essent, esse vtendum censebat. Nec me latet (aiebat ille) te fortunarum plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostráque hac ciuitate non mediocri honore esse præditum: vsqueadeo vt quænam mœroris tibi causa futura sit, nullam videam, præter inexplebilem ac summam quandam cupiditatem. Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinem, voracitati ventriculi, qua plusquàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, vt dicebat, nulla alia causa egemus, nisi vt alamus corpus. Nutrit verò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionem non experietur, sed vsus ipsius corrumpetur. Siquidem aut deiectus per inferiora, profusionem alui excitabit: aut distributus per vniuersum corporis habitum, malum inter venas humorem gignet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animum licet transferas: cuius inexhausta cupiditas, plura perpetuò expetit, quàm ipse vsus postulet, vnicáque omnis mœroris atque tristitiæ est causa. Ea nanque accensi nonnulli, qui præsentium rerum inexplebiles sunt, nunquam concupiscere desinunt, sed si duplum quippiam habeant, triplum illicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiunt. Qui quidem nunquam sibi proponunt eos, qui pauciora possident: sed illos tantùm, qui plura: quos etiam superare conantur. Quanquam certè multò satius est ciuem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, sit omnino contentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu est. Contrà diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus existit, quæ plerunque seruos atque libertos facit longè

Galeni mater iracunda.

Galeni constantia.

Diuitiarum primus finis quis sit.

Galeni opulentia.

Inexplebilem habendi libidinem compa- rari insatiabilitati ventriculi.

Capiditatem esse vnicam omnis mœroris atque tristitiæ causam.

Diuitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus exiftit.

ditiores nobis, qui & generosi, & nobiles appellamur. Quòd si tu (quo in nostra republica reperiuntur pauci ditiores) quantum optas aliquando assequaris, hoc est, vt plus vniuersis possideas ciuibus, ne sic quidem satis sis habiturus: sed illicò circumspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior: quem quidem si superaueris, tibi obsecundante fortuna, ad alias progredieris nationes, & iis quos apud illas opulentos offenderis, fieri opulentior contendes. Quare nunquam tu sanè omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso vsu rerum metieris id quod modulo tuo respondeat, iam teipsum vnum ex diuitibus numeraueris: aut saltem ex ijs, qui eo quod opus est abundent: erísque quatenus ad rationem pecuniarum spectat, beatus, cùm earum causa minimè futurus sis tristis. Si verò etiam illam, quæ ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatem exploseris, hac quoque parte iucundè ac sine molestia vitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab iis, qui tua consuetudine vtantur, sed velis ab omnibus omnino qui sunt in ciuitate laudari, etiam ab illis scilicet à quibus ignoraris prorsus: fortasse primum quidem ab iis ipsis cognosci voles: tum autem, vbi cognitus fueris, suspici. At illud quidem, velle cognosci ab omnibus, ab immensa quadam proficiscitur gloriæ cupiditate: hoc autem quod est, velle honorari & suspici, ab inani planè & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, vt nunc pecuniis quærendis inuigilanti, sic tunc ad gloriæ honorísque studium cupidinem intendenti, ob illos qui cùm plures sint, te neque cognoscent, neque honorabunt, maiori quàm nunc tristitia & dolore affici. Si igitur in his semper nos exercuerimus, iam exploratum habentes, insatiabilitatem vitium esse animi pessimum, fundamentúmque omnium cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, & contentionis, haud dubiè citra omnem molestiam viuemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnem ætatem citra mœrorem transigere? aut quis non hoc omnibus præposuerit * mobilibus, imò verò sceleratis diuitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis quamuerissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipsa est libertas, non omni studio venari, sed inhonestis, impuris, atque tyrannicis dominis inseruire, lucris videlicet, minutissimísque quibusque pecuniariis rationibus, ac principatus, gloriæ, honorísque ambitiosis cupiditatibus. Quorum sanè omnium matrem ego haud dubitauerim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habens possit vnquam aut honestus, aut probus euadere? aut cur non mille sit mortibus dignus, qui non toto animo talem turpitudinem oderit? Porrò autem hanc ipsam multò magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse velint. Nam si fortè initio assueuerunt pecuniam insatiabiliter cupere, fieri iam certè non poterit, vt cùm ad annum peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent. Cæterùm tametsi difficile atque arduum videatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen tempo-

Galeni genus clarum.

Velle cognosci ab omnibus, vnde proficiscatur.

Velle honorari ab omnibus à stulta ambitione procedit.

Insatiabilitas est fundamentum omnium cupiditatum.

Contentus sua sorte qui fuerit, is omni carebit tristitia.

Adolescentes si fortè initio assueuerint pecuniam insatiabiliter cupere, fieri non posse, vt cùm ad annú peruenerint quadragesimum, seipsos recuperent.

ris

ris omnia faciliora reddentur. Quò enim maius rationalis nostri animi pars in huiuscemodi exercitationibus ac studiis incrementum acceperit, eò perfectiorem obedientiam habebit. Nam cùm ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata peruicerit, minimè dubium est, quin vbi duplicem excellentiam indepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quòd iam sese exercuit, euaserit multò generosior quàm antea: proindéque sic abundè sufficiet exterminandis affectibus, iam etiam imbecillioribus redditis.

Rationem per experientiam indies reddi generosiorem.

GALENI PERGAMENI

De consuetudine,

LIBER VNVS.

QVod consuetudinis ratio ad inuentionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, sed Erasistratus etiam professus est: quam quidem negligentes medici, interdum ægros quàm miserrimè iugularunt: vt in Ario Peripatetico factitatum fuisse videtur, qui cùm gracilis natura esset, & os ventriculi frigidissimum sortiretur, ita vt vel ex leuissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idque nunquam fuisset ausus aquam gustare, tandem febri occupatus, à medicísque præter consuetudinem coactus potu frigidæ vti, subitò fuit quidem exanimatus. Aliis verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne extinguantur celerrimè.

Arius peripateticus fuit inscitia medicorum extinctus.

Sunt enim quibusdam aliqua peculiaria ex propria natura, aliudque alimentum alij corpori accommodatur. Obidque animalia ipsa absque vlla disciplina, sed tracta à natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: iumenta nimirum ad herbas, fœnum, paleas & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Vt autem non parua in animantibus iuxta varia genera propriorum alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atque magna discrimina. Nam multa sunt quæ vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamen ab aliis plurimum sine vlla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari iudicio. Solent qippe homines alia aliis auidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanquam ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Et igitur hîc consuetudo ipsa signum naturalis cuiusdam proprietatis. Sed quòd ea nonnumquam sit etiam illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquibus rerum quarundam vsus inter initia ingratus & noxius cùm sit, vbi paulatim assueuerint, iam ea illis neque amplius ingrata, neque noxia redduntur. Nam vt vnumquodque eorum quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundum qualitatem: ita & ipsum quoque, id à quo alteratur, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædam sit inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, euidenti argumento esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, vt quæ in vno loco soleant esse exitiosa, ad alium translata, maximè conferentia reddantur. Iam verò vt corpus cibo & potu immutatur, sic etiam iis quæ extrinsecus occurrunt nobis, quęque non minus consuetudini inseruiunt.

Animalia naturaliter ad pabula accedere, quæ illis magis sunt familiaria.

Consuetudo est signum naturalis cuiusdam proprietatis, atque etiam interdũ causa.

Nutrimentum vt alteratur, sic etiam quoquomodo alterat id quod nutritur. Similitudinẽ esse inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur.

Primùm igitur à refrigerantibus rebus cutis ipsa colligitur: dein cæteræ partes quæ illi proximæ sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perueniat: idque primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute densata præ frigore, increscit. At verò sicut causa refrigerans eiusmodi alterationes inuehit, sic calefaciens, istis contrarias. Cæterùm ab vna & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidem inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnémque reddit moliorem. Si quis tamen æstiuo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diuersatus, illi tum cutis, tum caro, dura aridáque reddetur: id quod non est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulciũ aquarum calefaciunt nos & humectant, quòd calori habeant humorem coniunctum. Quare necessum est nos nouisse, aliam quidem esse rationem caloris humidi, aliam verò sicci.

Calor internus ex accidenti crescit, cute refrigerata.

Cõtraria persæpe oriri ab vna eadémque causa.

Balnea dulcia calfaciunt nos & humectant.

Cæterum corpus rarum & molle facilè ab extrinsecis iniuriis afficitur: durum autem multò facilius eas tolerat, ægerriméque ab illis labefactatur: ad quam etiam patiendi facilitatem & dyspathiam, consuetudo non exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores redduntur, ac proinde motiones suas obire ac ferre, quàm cæteræ, lõgè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atque lãguidæ existunt. Eôdem etiam animi exercitationes spectant, quibus exerceri solemus: primum quidem grammaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicísque theorematis. Cùm enim facultates illę, quę ad animi principem vim spectant, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarum altera quidem cognoscimus quid consequens, quídue repugnans est, altera verò memores sumus: à prima sanè id habemus, vt sapientiores simus: à secunda autem, vt magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, vt exercitatione vires indipiscantur & crescant: otio autem languescãt, ac minuantur: id quod disertissimè explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui vsum robur addere, otium verò dissoluere pronunciauit. Verùm ipsis exercitationibus, sicuti & cibo, & potui, vigiliísque & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neque vltrà quàm par sit, protrahat, neque etiam de illa adimat: quia excessus dissoluunt vires: defectus verò tantũ de vtilitate detrahunt, quantùm ipsi à recta mensura deficiunt. Facultates itaque nostræ robur sibi cõparant, si moderatis congruẽtibúsque exercitiis foueantur. Atque hæ quidem sunt consuetudinum differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ.

Corpus rarũ. Corpus durũ.

Consuetudo ad dyspathiã haud exiguam vim obtinet.

Exercitatas particulas reddi fortiores & solidiores.

Exercitatio in artium liberalium studiis.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione vires indipiscuntur, & crescunt: otio languescunt, & minuuntur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissoluunt vires.

At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinem aliquam, quemadmodum Erasistratus existimauit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex praua corporis affectione sanguinem plurimum, aut vitiosos humores aggregent: quos plurimum iuuare solet, cùm aut à natura, aut à medico, quod redundat, antequàm in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties vtuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aut eum aduentare præsentiunt: adeò vt talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

GALENI PERGAMENI
De tuenda ſanitate,
LIBER PRIMVS.

Medicinæ primæ ac maximæ partes ſunt duæ.

Medicinæ partium officia contraria.

CVm vna ſit ars, quæ circa humanum corpus verſatur, eius primæ ac maximæ partes ſunt duæ: quarum altera ſanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas eſt. Ac ſunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare ſtatum corporis, eſt propoſitum.

Sanitas morbo, dignitate & tempore eſt prior.

Quoniam autem & dignitate & tempore ſanitas morbum præcedit, vtique & nos, quemadmodum hæc ſeruanda ſit, prius tractare conueniet: pòſt autem, quo pacto commodiſſimè ſit abigendus morbus. Vtriuſque facultatis inueniendæ communis ratio eſt, vt quidnam ea corporis affectio ſit, quæ ſanitas dicitur, liquidò conſtet: quandoquidem nec præſentem ſeruare, nec amiſſam reſtituere, ſi eam penitus ignores, licet.

Sanitas ſimilarium partium quid ſit.

Sanitas partium inſtrumentalium in quibus conſiſtat.

At ſimilarium partium ſanitas, calidi, frigidi, humidi, & ſicci ſymmetria eſt. Inſtrumentalium verò, ex ſimilarium ipſarum compoſitione, numero, magnitudine, & figura conſtat. Quare quiſquis hæc commodè tueri poſſit, is optimus ſanitatis cuſtos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos omnes quibus vitiantur, compertos prius habuerit.

Lædentia corrumpentiáque corpus, genere duplicia exiſtere.

Sanè quæ corpus noſtrum lædunt corrumpúntque, ea ſunt genere duplicia: altera nobiſcum congenita, & quæ euitare nequeas, quæque ex ipſis generationis principiis oriuntur: altera, quæ & declinare poſſis, & orta à nobis non ſunt, ſed aliunde proueniunt: quæ tamen non minus quàm illa corpus noſtrum conficiunt.

Primordia noſtræ generationis eſſe ſanguinem, & genitale ſemen: illum tanquam materiam, hoc opificis rationem obtinens.

Etenim ſanguis, ſemenque genitale, generationis noſtræ primordia ſunt: ille, ceu materies quædam apta: hoc opificis rationem obtinens. Conſtat horum vtrunque ex iiſdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & ſicco. Cæterùm in ſemine plus eſt igneæ ſubſtantiæ, & aëreæ: in ſanguine aqueæ, terréæque quanquàm præpollet in hoc quoque calidum frigido, & humidum ſicco.

Semen eſſe ipſo ſanguine ſiccius.

Semen itaque ſanguine ſiccius eſt, etſi ſit ipſum quoque humidum atque fluxile. Quare nobis vtrinque ex humida ſubſtantia genituræ origo proficiſcitur. Hāc antē ſiccari oportuit ad generationem ſiccarum particularum, elemento nempe facultate ſiccandi prædito confluente illuc liberalius.

Siccantia elementa ſunt ignis & terra. Ignis maiorē copiam confluxiſſe ad vtrunque noſtræ generationis principium.

Siccat autem tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad vtrunque principium maior confluit copia, vt ſcilicet tum ſiccaret abundè, tum calore ſuo ad motiones agilitatem præſtaret. Ab hoc ſiquidem primum cogitur atque cōcreſcit fœtus. Mox ſiccior redditus, veluti lineamenta quædam cuiuſque membri obtinet. Vlterius verò ſicceſcens, exactam vniuſcuiuſque ſpeciem oſtendit: ac tandem in lucem editus, magnitudine augetur, ſicciorque & valentior vſque ad ſummum incrementum efficitur. Quo tempore vniuerſa membra, non ſolùm robuſta & integra ſunt, ſed vires ſuas etiam ſummas ſortiuntur. In eo verò quod ſequitur tempore, omnibus iam partibus ſupra iuſtum ſicceſcentibus, non ſolùm cuiuſque officium minus probè adminiſtratur, ſed etiam corpus ipſum macilentius, gracilius, atque rugoſius redditur, artuſque omnes inualidi, atque ad motus ſuos pigri & inconſtantes cernuntur.

Senij accurata deſcriptio.

Quæ affectio appellatur ſenium, ipſi marcori plantarum, prouenienti ob ſiccitatis exceſſum quadam proportione reſpondens.

Corruptelæ interitúſque duplicē ineſſe nobis neceſſitatem.

Vna igitur hæc eſt omni genito corpori corruptelæ, interitúſque connata neceſſitas. Altera autem, quæ præcipuè in ipſis animalibus cernitur, totius ſubſtantiæ fluor, quem inſitus calor excitat. Hęc itaque incommoda, nullum quod genitum ſit corpus effugere poteſt. Reliqua quæ hęc ſequuntur, & quæ ad victus rationē pertinent, prouidentia conſilióque certè poteſt. Neque enim his aliunde origo eſt, quàm ex ipſis iam dictis incommodis corrigendis atque ſarciendis.

Animalium corpora in perpetuo fluore verſari.

Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore ſit, ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea quæ defluxit, reſtituta fuerit, euaporabitur certè, diſſipabitúrque vniuerſa.

Animantibus vniuerſis eſſe inſitas quaſdā vires, deficientis ac deſiderati appetentes.

Idcirco natura non modò animalibus, ſed ſtirpibus etiam, inſitas quaſdam vires deficientis ac deſiderati ſemper appetentes, ſtatim ab initio indidit. Cibo igitur quicquid ſiccioris ſubſtantiæ effluxit, reſtituimus: potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreæ, igneæque ſubſtantiæ modum, reſpiratu, arteriarúmque pulſu tuemur. Neceſſe autem eſt, ex his omnibus colligi excrementorum prouentum, cùm nimirum iis quæ effluxerunt, prorſus ſimilia non ſint, ſed varias mutationes alterationéſque priuſquàm aſſimilentur, poſtulent.

Excrementis pellendis varia organa diverſis facultatibus prædita inſtituiſſe naturam.

Cùm igitur eſſe, bibere´que, neceſſaria animantibus ſint, has autem res generatio excrementorum ſequatur, natura nō ſolùm eis excernendis inſtituit organa, verum etiam organis ipſis facultates inſeruit, quibus incitata, quædam ad ſe trahunt, quædam aliis tranſmittunt, quędam omnino explodunt ipſa excrementa. Porrò hæc, quò ſemper mundum corpus ipſum ſeruetur, nec obſtrui aliquatenus, nec ad proprias functiones imbecilla eſſe oportet.

Salubris victus geminus ſcopus.

Atque ita geminum iam ſcopum ſalubris victus ſermo noſter expoſuit: alterum eius quod exhauſtum eſt reficiendi, alterum excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc ſpectat, ne animal præproperè ſeneſcat, duos iam dictos neceſſariò comitatur.

Corpus ex ſe duplici ratione cōſumi.

Aërem ambientem eſſe veluti cognatum corpori.

Ex ſe itaque duplici ratione conſumitur corpus: & quòd vel ætatis curſu, vel aſſiduo fluore ad interitum tendat: & quòd etiā excrementorum copia obruatur. Eorum verò quæ extrinſecus incidunt, vnum certè eſt, quod ab eo ſeparari non poteſt, ſed perpetuò illi veluti cognatum adhæreret, aër ipſe ambiens. Alia nec neceſſariò, & incertis temporibus nobis accedunt. Aër igitur circumfuſus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel ſiccos efficiens. Hæc, quòd contundant, diuellant, vulnerent, articulúmque aliquem ſua ſede dimoueant.

Sanitas ſimilarium corporum quid.

Sanitas inſtrumentorum in quibus conſiſtat.

Eſt autem ſanitas, haud quidem abſolutè ipſorum elementorum, ſed duntaxat partium ſimilarium temperamentum commoderatum. Quemadmodum & inſtrumentalium ſanitas, in figura, numero, magnitudine, & compoſitione ſimilarium cōſiſtit.

Sanitatis habitus diſcernitur ex functionibus ſecundum naturam obitis.

Sanitati ineſſe latitudinem amplam.

Porrò habitum ſanitatis diſcernimus, ex functionibus ſecundum naturam obitis: in ipſáque latitudine ſanitatis, ſanitas quædam optima, conſummataque exiſtit: quædam veluti recedens ab hac, nec ita planè abſoluta, quæ & ipſa ſuam etiam nec paruam latitudinem habet.

Sanitas eſt ſymmetria.

Symmetriam omnem duplici dici ratione.

Nam cùm ſanitas ſymmetria quædam exiſtat, ſymmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti ſumma & perfecta, aut tanquam à perfectione hac deficiens paululum: vtique & ſanitatis ſymmetria ſimiliter duplex erit, hæc quidem abſoluta & optima, illa paulò recedens ab hac, non tamen eatenus, vt animali

ſit

fit grauis. Quemadmodum igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur: ita quod sanum dicimus, magis minúsque tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atque actionum diuersitate licet planè colligere. Siquidem cùm ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporísque constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ: necessarium profectò est, vt temperaturas atque constitutiones hominum, sic sanitates etiam varias & diuersas existere, secundùm maioris minorísque rationem. Non itaque absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiam quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur.

Sanitates hominum esse diuersas.

Sed nec functionum imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adiicias, quæ præter naturam cuiusque sit. Nam vt sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare non omnis affectus secundum naturam, continuò etiam sanitas erit. Siquidem Ægyptiorum nigritia, licet naturalis affectus sit, non tamen dicitur sanitas, cùm ea minimè in colore consistat. Neque si præter naturam aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta.

Imbecillitas functionum, nisi præter naturam sit non est indicium morbi.
Sanitas quid.
Morbus est affectus præter naturam, impediens actionem.

Permagnam itaque haberi sanitatis latitudinem constat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse. Iudicabimus autem ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, vnius sensus opera: is siquidem ad omnia vitæ munia vbique nobis est iudex. Quare actionis vitium, non antè pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem peruenerit magnitudinem.

Sensu iudicandam esse euchrasiam & dyscrasiam.

Porrò actiones ipsæ, constitutiones corporis necessariò sequuntur, eam quæ proba est, inculpatæ probæque: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarum, si quis in genere functionum, aut constitutionum, sanitatem & morbum collocet: modò intelligat, in naturali constitutione corporis illa maximè seruanda esse, quorum beneficio obeuntur functiones: & quòd similarium quidem partium eucrasia, instrumentalium autem forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quodque hæc omnia spectentur in latitudine quadam.

Actiones sequuntur constitutiones corporum.
Functionum causæ quæ existant.

At verò diuersitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces, cùm nimirum ad omnes voluntarias actiones adolescentiũ ætas quàm aptissima sit, ineptior autem infantium & senum, propterea quòd humor in illis, in his siccitas, frigiditásque nimis abundet. Quanquam certè in functionibus naturalibus, infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neque tamen eò secius omnibus per omnes ætates licet esse sanis.

Adolescentes esse quamaptissimos ad omnes voluntarias actiones.
Infantium ætas habet naturales functiones vehementiores multò, quàm reliquæ ætates.

Et quemadmodum in ætatibus sese habet, ita etiam in naturis eorum immensam esse differentiam temperamentorum inuenies. Quibuscunque igitur corporibus multò supra iustum calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse contingit, iis planè optima temperies non est. In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatum est, diuersitas quædam intelligitur, minor tamen quàm quæ sensu discerni possit, hæc certè pro absolutissimis accipimus: ita vt sanitatis, quàm in latitudine contemplamur, hæc quidem medij temperamenti sit, nec vlli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitióque exposita. Quocirca illi quam inculpatam diximus, exacta absolutáque debetur custodia: alteri quæ vitio non caret, haud ita exacta. Quippe intemperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, vt per contraria reducantur ad moderatius temperamentum.

Sanitas est duplex: vna temperatissima, altera veluti vitio exposita.
Sanitas inculpabilis conseruanda est: quæ vitio nou caret, reducẽda per contraria est ad moderatius temperamentum.

Sicuti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec quod valde est obesum: ita nec temperamenta eorum, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, planè laudabimus, tametsi vtrunque maximè sanum esse conspicimus. Sed quæ in medio horum habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicuti ipsæ debitam partium conuenientiam, speciémque inculpatam habent: ita id totum conuenientis laudabilísque temperamenti beneficio acceptum ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporum habitus absoluta exactáque temperie dixeris temperatos, quod nunquam eodem in statu permaneant: licet secundum sensum, & quatenus ad vsum sit satis, non inculpabiles modò, sed etiam optimos eos esse censueris.

Eusarcoi.

Est autem optima corporis constitutio, si substantiam eius spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quæ figuram partium, omnémque tum numerum, tum magnitudinem, tum omnium earum inter se contexturam, ad functiones egregiè comparatam habet. Si verò indicia notásque respicias, cuius corpus carnis mediocritatem præfert, atque secundum singulas partes, in medio excessuum omnium libratur, pulcherrimum simul & commoderatum existens.

Optima corporis constitutio quæ dicatur.

Huius ergo sortis homo, si statim vbi editus est in lucem, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit vtique fortunatissimus. Sic nanque ad animi quoque affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirum recta victus ratione mores quoque probos reddente. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota vacat, primum quidem fasciis deligetur, sed corpori prius toti sale modicè insperso, quò cutis eius densior solidiórque iis quæ intus sunt partibus reddatur, vt resistat facilè iniuriis extrinsecis. Vbi verò inuolutus iam fuerit, lacte pro alimento vtatur, & balneis salubrium aquarum.

Mores reddi probos à recta victus ratione.
Infantuli educandi ratio.
Infãtulo, prius quàm inuoluatur, salem esse inspergendum.
Lac.
Balnea.

Vniuersam nanque victus rationem, humidam sibi adhiberi postulat, vt qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiens Hippocrates, ait humidam omnem victus rationem febricitantibus esse vtilem, præcipuè verò puellis, & iis qui tali refici victu sunt assueti: vbi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationem accipit: ab ætate & consuetudine similium.

Humida victus ratio quibus conueniat.

Quę enim corpora secundum naturam se habent, iis custodiri suum habitum decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitum expedit. Ac seruatur quidem similibus vnumquodque, alteratur contrariis.

Corpora secundum naturam se habentia, seruanda esse: alteranda, quæ aliquo morbo premuntur.
Similibus singula conseruari.
Alteratio fit per contraria.

Si itaque nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulcium aquarum balneis humectandi sunt puelli. Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosæque aquę, planè omnes siccant. Cùm igitur sanguine in vtero ali nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationem perpesso, gignatur lac, erit vtique lac maternum non modò alimentum consuetum, sed etiam maximè proprium cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cuius maternum non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienum non sit absimile.

Aquæ siccantes quæ.
Sanguine in vtero alimur.
Lac fit ex sanguine.
Lac familiare alimentum infantulo.

Tribus autem remediis nutrices ipso vsu edoctæ mulcere solent infantes, dum aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon vocis modulatione. Quibus non so-

Infantes mulcendi ratio triplex.

lùm eos mitigant,ſed etiam ſomnum conciliant: vel hoc ipſo teſtificante natura, ad muſicen eos & exercitia ſuopte eſſe ingenio propenſos. Adeò quiſquis his artibus probè vti ſciet, is corpus & animam optimè inſtituet. Nutricibus porrò triplex infantibus excogitata dimotio eſt: in cunis, in pendentibus lectulis, in ſuis ipſarum vlnis: totidémque in vniuerſum notantur etiam prima exercitationum genera. Quippe aut à nobiſipſis mouemur,aut ab aliis, aut medicamento. Horum tamen tertia ſpecies, ad ſanos nequaquam pertinet. Sed qui ab altero præſtatur motus,nauigando,equitando,vehendo,atque in cunis,lectulis,& vlnis obitur. Recens tamen nati puelli, tam valentem motum, quàm eſt qui vehiculis, nauigiis, equíſve præſtatur, adhuc non deſiderant. At qui iam tertium aut quartum annum agunt, his vehiculo, nauigióque modicè agitari licet. Septennes verò, iam equitare aſſueſcunt. Ac per ſe tum primum pueris moueri licet, cùm iam repere cœperunt, magíſque etiam cùm ingredi. Immaturè autem cogendi omnino non ſunt,ne pondere crura eorum vitientur. Sanè vel hac ætate facilè declaratur, quanta ſit naturæ noſtræ cum exercitiis ſocietas: cùm pueros, nec ſi concluſeris loco aliquo, prohibeas quo minus diſcurrant, ac pullorum vitulorúmque modo laſciuiant. Quippe ſua cuique animanti natura ſatis eſt ad proprias conuenientéſque excitandas appetitiones, quibus ſanitatem tueatur. Iam verò qui optimo corporis habitu præditi ſunt infantes, his animi quoque mores citra vitium eſſe par eſt. Qui enim ſunt ad iram magis procliues,aut animo planè demiſſo,* aut intelligentes magis, aut ſtupidi,aut appetentes vltra modum, hos parum idoneo temperamento eſſe iis partibus, quibus prædictorum ſingula adminiſtrant, neceſſe eſt. Infantis autem quem abſolutum inculpatúmque proponimus, vt nullum ex animi moribus corrigere, ſic eoſdem ſeruare ne quo vitientur, oportet. Seruatur verò quidque iiſdem planè generibus quibus corrumpitur. Corrumpuntur animi mores praua conſuetudine cuiuſque horum,cibi,potionis,exercitationis, videndi, audiendi, totius denique muſices. Quare peritum horum omnium eſſe eum medicum oportet,qui ſanitatis tuendę curam ſuſcipiet. Etenim iracundia, fletus, ira, cura immodica, & multæ ſuper his vigiliæ, febres accendunt,ac grauiſſimis ægritudinibus initia præbent:veluti è diuerſo,cogitationis mentíſque ſegnitiæ, ac animus omnino deſes,decoloratos,atque ex atrophia graciles,ob naturalis caloris imbecillitatem,reddunt. Hunc enim calorem, præter cætera intra ſanitatis fines cuſtodire oportet. Cuſtoditur autem cùm corporis,tum animi exercitiis modicis. Siquidem qui motus nimis modum exceſſerint,bilioſum animans reddunt: ſi intra modum nimis ſubſiſtunt, frigidum & pituitoſum efficiunt.Quinetiam priorem habitudinem febres, & qui calidiores affectus ſunt: poſteriorem iecinoris & viſcerum obſtructiones,comitiales morbi, apoplexiæ,in ſumma deſtillationum fluxionúmque morbi plerumque excipiunt. Et nos ægros quotannis non paucos perſanauimus, ſolis animi motibus ad debitum modum reuocatis. Itaque infantes qui optimum ſortiti ſunt temperamentum, non leui cura egent, ne quos animi motus immodicos incurrant.Quippe loquelæ adhuc expertes,ploratu,clamore,iracundia,& inordinato ſui motu, dolorem indicant.Noſtrum igitur officium eſt, coniectantes quid optent,aſſiduè id ſuppeditare, priuſquam auctus dolor, in nimium atque inordinatum motum vnà cum corpore etiam animum rapiat. Siquidem dentientes, aut ab externo quopiam offenſi,aut aluum exonerare,aut meiere,aut eſſe,biberéve cupientes, aut multitudinem ſtratorum, vinculáque arctiora non tolerantes, aut denique diuturnam quietem pertæſi, perinde ac diſcruciati plorant,enormitérque mouentur. Nullum enim animal vllo immodico delectatur,ſed ſemper medium modum expetit. At medius ipſe modus non vnus omnibus eſt, ſed ex eorum ſemper eſt numero,quæ in collatione ad aliud ſpectantur.Eum igitur qui curam infantis educandi ſuſcipiet, acrem mediocritatis, conuenientíſque coniectorem eſſe oportet. Hæc autem omnia,vſque in tertium à natali annum, circa puerum peragenda cenſeo: in primíſque de nutrice ipſa non minimam habendam eſſe curam,quid edat,quid bibat, quo pacto in ſomno, venere, & exercitatione ſe habeat, vt videlicet lac eius egregiè ſit temperatum,quale certè erit,ſi ſanguis eius quàm optimus ſit. Sanguis porrò ſit optimus, à modica exercitatione, & cibis tum boni ſucci,tum iuſto tempore modóque aſſumptis: præterea potione tempeſtiua, modicéque aſſumpta. A venere omnino abſtinendam eſſe, quæcunque lac præbebit moneo. Nam & menſes viri conſuetudine prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quinetiam aliquæ concipiunt in vtero, quo alienius à puello adhuc lactente nihil eſt: cùm quicquid ſanguinis optimum eſt, abſumatur in fœtum. Quare vbi mater concepit, vel aliquo morbo eſt affecta, alia nutrix eſt inuenienda: cuius lac guſtu,odoratu, visúque explorandum eſt diligenter. Siquidem quod optimum eſt, id guſtanti, olfacientíque planè ſuaue,intuenti candidum, æquabile,ac medium liquidi craſsíque apparebit. Quod vitioſum eſt, è diuerſo aut craſſum & caſeoſum, aut liquidum & ſeroſum, ac liuidum, tum conſiſtentia ipſa, coloréque inæquabile nobis videbitur. Idem guſtantibus amarorem, aut ſalſedinem, aut qualitatem quampiam extraneam exhibebit. Tale verò nec olfacienti ſuaue erit. Atque lactis probi improbíque hæc ſunt indicia. Puellum autem ipſum primò quidem ſolo lacte nutrire: at vbi primores dentes emiſerit, eum ſolidiori quodammodo iam cibo aſſuefacere conuenit. Corpus autem infantis confricare oportet oleo dulci, idque poſteaquàm vniuerſum lac accuratè concoctum fuerit: alioqui alimento crudo vniuerſum corpus replebitur. Quare poſt longiſſimum ſomnum fricandi occaſio captanda eſt. Maiorum tamen puerorum, qui parêre plagis & minis norunt,iis duplex tum fricandi,tum lauandi temporis occaſio eſt. Prior ac commodior,cùm à matutino ſomno ſurrexerint, deinde luſerint, ac iam cibum petant. Quòd ſi qua occupatione, qui puellum alit, auocetur, modico pane præbito, ludere permittat quantùm velit. Dein cùm rurſus cibum petierit, tum fricet, lauétque. Minimè tamen bibere ei permittendum poſt cibum eſt, quem balneum excipit: quando ita præcipitatior eorum quæ ventriculus continet, diſtributio in corpus fiet, id quod in corporibus prorſus ſanis cauendum eſt. Præſtiterit autem ſemper, vt in nobis propoſito puello, balneum cibus ſequatur. Nam quibus vtilius eſt ante balneum cibum

Infantes natura propenſos eſſe ad muſicen, atque exercitia.

Infantibus motionem triplicem excogitarunt nutrices.

Exercitiorum prima genera tria.

Puelli cur non ſint immaturè cogendi ad motum.

Naturæ noſtrę cũ exercitiis habetur magna neceſſitudo.

Puelli optimo præditi corporis habitu, animi quoque mores inculpatos ſortiuntur.

Seruari quidque iiſdem generibus, à quibus corrumpitur.

Mores animi quæ corrumpere ſoleant.

Caloris naturalis cuſtodiendi ratio.

Motus vehementes quorũ malorum exiſtant cauſa.

Motus admodum languidus quid efficiat.

Infantes ne incidant in vehementes animi motus, curandum.

Infantes quibus de cauſis plorent.

Immodico nullum animal delectatur.

Medium ſemper expeti, conſiſteréque in relatione ad aliud.

Nutricis victus rationi quàm diligentiſſimè conſulendum.

Sanguis optimus à quibus gnatur.

Venere interdicendum nutricibus, quòd ab ea citentur menſes, & lac odoris gratiã amittat.

Nutricem grauidam eſſe ineptam lactando infantulo.

Lactis optimi notæ.

Lactis vitioſi notæ.

Infantulum primò quidem ſolo lacte nutriendum eſſe, poſtea verò aſſuefaciendum ſolidioribus cibis.

Infantis corpus fricandum oleo dulci eſſe, idque poſt longiſſimum ſomnum.

Pueris maioribus duplex fricandi & lauandi tempus.

Puero poſt cibum quem balneum exceperit cur ſtatim non ſit bibendum.

Balneum cibus in optimi habitus puero ſequatur.

Germanorum agrestes mores Galenus damnat. Infantuli olim apud Germanos quamprimum erant editi in lucem, demergebantur in frigidam.

bum dedisse, horum planè improbandæ habitudines sunt. Cæterû nec Germanis, nec hominibus id genus aliis agrestibus, hæc documenta prodimus, non magis quàm aptis & vrsis, sed Græcis, & iis qui eorum æmulantur studia. Nam quis obsecro nostrum tulerit, modò editum in lucem infantulum, atque ab vtero calentem, ad flumen deferri, ibíque (sicuti fieri apud Germanos aiunt) ceu candens ferrum, in frigidum humorem submergi, vt & roboretur corpus, & periculum de vigore illius sumatur? Præstat itaque nec adeò densare cutem, vt corporis transpiratum prohibeat: nec rarefacere ita, vt facilè à qualibet extrinsecus incidenti occasione lædatur. Corpus autem propositi nobis puelli, medium excessus omnis existit. At verò cùm mitti iam is in ludum est habilis: non necesse erit assiduis præterea balneis vti, sed interim cùm luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exerceri sat erit, ac balneo plerunque abstinere. Vinum sanè quamdiutissimè qui ea natura puer est, (ne gustare quidem suaserim, quòd humectet nimis, & calfaciat corpus, capútque halitu repleat. Quare nec iam adultis vinum, nisi modicè sumptum, est vtile: quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites facit, & partem animæ rationalem, hebetem atque turbidam reddit. quanquam his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda vel expellenda, est sanè non inutile: non minimè verò ad eam siccitatem, quæ in solidis partibus aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio temperamento prouenit. Iam puellis potio frigidæ, ac præcipuè à cibo & per calores, non incommoda est. Aqua tamen fontana & recens aliis est præferenda. Quæ autem omnium optima est, ea penitus non gustui modò, verumetiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur: erítque incunda gustui, & celeriter pertransibit præcordia. Porrò quæ aqua ex petra contra septentrionem fluit, solemque auersum habet, ægrè quidem concoquitur, ac tardi transitus est, tardéque incalescit, atque refrigeratur. Cuius ad orientem solem erumpit fons, quæque per terram puram colatur, eadem calefit ac refrigeratur ocyssimè, omniq; ætati vtilissima est. Idem de aëre etiam est iudicandum: quem optimum, hoc est, purissimum, in pulmones trahere, omnibus iuxtà salubre est. Nam impurus aër, omni ætati aduersatur. At verò quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditatéque diuersitas aëris contingit, non perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam optimè temperatus aër est saluberrimus. In quibus verò aliqua exuperans qualitas dominatur, iis vtilissimus aër est, qui ei qualitati pari gradu aduersatur. Porrò vbi puer iam est secundum septennium ingressus, calidum est, eodem gradu quo prius, illi temperamentum: humidum verò non eodem, quandoquidem omne animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Cui igitur optimi status corpus contingit, is ad quartumdecimum vsque annum iam tradi tam victus rationem obseruet, modo semper exercitij seruato. Lauetur autem calida potius quàm gelida, vt qui nondum hanc citra noxam pertulerit: adhibeaturq; illi educatio optima, quæ probis consuetudinibus, & grauibus disciplinis paratur. A secundo autem septennio vsque ad expletum tertium, licebit tibi ad robustissimum corporis habitum prouehere hominem, aut instruere iis animi dotibus quæ ad scientiam, sapientiamque

Cutis quatenus sit densanda.

Puero iam habili ad ludos reddito, quæ sint peragenda.

Pueris optimè temperatis cur inter dicendum sit vinum.

Vinum cur ne adultis quidē, nisi modicè propinandum sit.

Vinum ad quid vtile.

Puellis potio frigidæ à cibo est commoda. Aqua optima, omnis qualitatis est expers.

Aquarum differentiæ.

Aëris differentiæ.

Aëris qualitatem temperatis quidem naturis, temperatam: intemperatis autem contrariam requiri.

Pueri secundum septennium ingressi, temperamentum.

Educatio optima probis consuetudinibus & grauibus disciplinis paratur.

Pueri mores perficiendos esse tertio septennio.

pertinent. Non est tamen eadem vtrobique victus ratio. Atque hac maxime ætate perfici absolúique conuenit, quæ spectant ad mores. Vt aliquis autem in longissimum prolata vita, etiam bona valetudine perpetuò vtatur, is liber oportet sit ab omni negocio publico, nimirum sibi viuens dumtaxat, solíque indulgens corpusculo. Etenim immortale fieri quod genitum est, planè non potest: vt verò in longum perduret tempus, id maximè fieri potest. Nam qui optimum fortitus est corporis habitum, si ab omnibus quæ ad publicum in vita spectant, secedat, sibíque tantum vacet, nec morbo vllo quoad fieri poterit vnquam tentabitur, neque ante lōgissimum vitæ tempus morte occupabitur. Cæterùm cùm huic tali edendum, bibendumque sit, ad reparanda quæ ex corpore effluunt, necesse vtique est, excernendorum habeat rationem. In primis igitur excrementum à syncero separatur, & paulatim impellitur per omnia intestina, vsque ad rectum vocatum: ad cuius exitum musculi quidam inserti sunt, qui ipsum, ne immaturè effluat, coërcent. Postea verò quàm plurimum congestum iam graue animali fuerit, tum foras agi sinunt, ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis vnà cum transuerso septo adiuuantibus. Iecinoris excrementorum aliud est, quale quod florem in vino appellant: aliud, quale quod fæx dicitur. Attrahitur alterum à vesicula quæ iecinori subditur, alterum à liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem intestini tenuioris partem, alterum in ventriculum, ab hísque per omnia intestina permeant. Quod autem in venis & arteriis excrementum aceruatur, eiusmodi planè est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes à sanguine secernentes, ad vesicam transmittunt. Cuius collo transuersus etiam musculus inest: quo arctato supprimitur, laxato emittitur lotium, ad id conferentibus etiam abdominis musculis. Reliquum excrementorum genus in singulis animalis nascitur partibus, ex ipso vnde aluntur succo. Huic excremento nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen partim per ipsa molliora corpora, ac partim per sudorem, partim per latentem transpiratum discutitur. Sed in hoc perflatu insensibili, etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur, à quo tum pili, tum ipsius cutis sordes gignuntur. Cùm igitur eiici omnia excrementa hæc oporteat, expeditarbitror primùm nouisse, quibus maximè causis remorentur: dein rationem inire, qua nec in ipsas incidatur: ac si quando inciditur, quàm primùm error corrigatur. Atque ne incidatur quidem, hinc licet assequamur, vtique si excreta abundè sint, nec ne, compertum habuerimus. Porrò iis quæ in ventre continentur excrementis, mora contingit, aut ipsius cibi potionisve culpa, aut ipsius ventriculi vnà cum intestinis. Et cibi quidem potionísque vitio, aut propter qualitatem eorum, aut quantitatem, aut propter ordinem, vtendique modum. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccæ naturæ fuerint: propter quantitatem, si iusto pluta aut pauciora sint assumpta. Ordinis culpa, si quæ sicca, astringentiáve sunt, primò: quæ humida, pinguia & dulcia, secundo exhibeantur loco. Modi vsus ratione, si cùm bis fuit edendum, totum semel sumpserit. Quæ ventris aut intestinorum vitium sequitur excremētorum mora, vel ob naturalem eorum affectum accidit, vel certè acquisititiū,

Victuri diu & salubriter degociis immunes, solíque indulgēre corpusculo.

Excrementi à syncera substantia secretio, quomodo fiat.

Musculi expulsioni excrementorum feruientes.

Bilis flaua in intestinum excernitur.

Atra bilis à liene in ventriculum mittitur.

Vrinam secerni à sanguine, per renésque in vesicam demitti.

Colli vesicæ musculus.

Excrementis quæ in singulis gignuntur particulis, excernendis, non fuisse aliquem certum meatū à natura præscriptum.

Pilorum generatio.

Excrementa alui supprimi quibus de causis possint.

Ac quæ quidem naturæ eorum vitio cauſæ proueniunt, ex prauis corporis habitibus aliqui ſunt. Recentiũ autem ventris affectionum acquiſititiarum octo ſunt differentiæ, quatuor nempe ſimplices intemperies, totidemque compoſitæ: à quibus maximè inualeſcentibus, inualida poteſt reddi expultrix facultas cùm ventris, tum omnium inteſtinorum. Creantur porrò eiuſmodi intemperies, aut à cibo & potione, quibus vis inſit medicinalis: aut à vitio aëris ambientis, aut à lauacro, aut ab vnctione, aut denique ab alia re, quæ extrinſecus ventri adhæreſcens, eum alterandi vim poſſidet. His igitur de cauſis excrementum ventris ſupprimitur. At flauæ bilis excrementum moratur, aut propter attrahentis expellentiſve facultatis infirmitatem, aut propter vaſorum quibus deducitur atque excernitur anguſtiam. Porrò infirmitas tum veſiculæ totius quæ ſubiicitur hepati, tum eorum meatuum qui ab ea in iecur ſubeunt, tum eorum quibus in inteſtinum euomitur bilis, ex recenti prouenire poteſt intemperantia. Anguſtia verò vaſorum, aut phlegmonis vitio fit, aut propter ſcirrhos, aut obſtructionem, aut circumiacentium partium innixum, aut oſcillorum conniuentiam. Iam ipſa proximarum partium compreſſio, aut propter immodicam copiam eorum quæ in ſe continent, aut propter phlegmonem aut ſcirrhum accidit. Æquè & oſcillorum conniuentiæ, aut propter horum quicquam, aut ſiccitatem. Siccitatem conciliant & quæ valenter aſtringunt, & quæ partim calfaciunt & ſiccant. Ad eundem modum atrę bilis excrementum aliquando ſiſtetur, ſi lien quidem proportione reſpondeat bilem excipienti veſicę: vena verò quæ à porta iecoris in ipſum inſeritur, vaſis illis quæ excrementum bilioſum attrahunt: atque ea denique vena quæ ex liene in ventriculum fertur, proportione etiam reſpondeat meatui illi qui excernit bilem. At excrementum quod per ſingulas congeritur animalis particulas, & copia ſui, & craſſitudine, & præterea lentore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, tranſitúſque anguſtiam. Sunt tamen partes quæ præter latentes meatus, alios quoſdam patentes atque conſpicuos obtinent, vt cerebrum, & oculus: idque aut ob principatum particulæ, aut propter actionem exquiſitius obeundam, aut propter continentium corporum ſpiſſitudinem. Eſt nanque cerebrum rationalis animæ ceu domicilium: quod cùm oſſe ſolido vndique ſeptum ſit, plurimis maximíſque canalibus expurgatur: primum per nares & palatum, ſecundò per vtranque aurem, tertiò per caluæ commiſſuras. Nec abſimile eſt etiam aliquid ab eo confluere ad oculos. Oculus verò ipſe per euidentes meatus eiicit quicquid in eo excrementi gignitur, idque iuxta nares & genas. Illud autem commune omnium excrementorum ſit documentum, vt retentionis cauſæ, contrariam ſemper cauſam admoueas. Vt, exempli gratia, ſi ex comeſtorũ paucitate & ſiccitate reſtricta aluus ſit, plura & humidiora exhibebis: ac ſic de cæteris. Obſtructa quippe ſunt aperienda: intemperata reducenda per contraria ad naturalem temperiem: ſicuti & quæ craſſa & viſcida ſunt, incidenda, tenuatoria victus ratione, ac præcipuè exercitiis, quæ tam cibis quàm medicamentis tenuantibus tantò præſtant, quantò ſatius eſt nullo corporis noſtri habitus incommodo exigi quæ redundant, quam pariter & carne liquanda, & ſolidis extenuandis

Affectionum ventris acquiſititiarum, differentiæ octo.

Intemperies ventris à quibus gignantur.

Flaua bilis retineri quibus de cauſis poſſit.

Anguſtia vaſorum vnde exoriri poſſit.

Aſtringentia ſiccare.

Atræ bilis excrementum quando ſiſtatur.

Excrementum ſingulis particulis inſitum, à quibus ſupprimi poſſit.

Meatus latentes quibus partibus ſint tributi, ad excernenda excrementa.

Cerebrum animæ domicilium plurimis canalibus expurgatur.

Oculi qua parte expurgentur.

Retentionis excremento-rum cauſis, contrariæ aliæ ſunt adhibendæ.

Exercitia quantò præſtent cibis & medicamentis tenuantibus.

In his autem tribus primis generibus conſiſtit ſanitatis tuendæ ſtudium, æquè ac medendi methodus: nempe corporibus, cauſis, & ſignis. Corporibus quidem, iis quæ & ſana iam ſunt, & eo ſtatu ſeruari debent. Signis verò, corporũ accidentibus, ex quibus ipſa corpora dignoſcuntur. Cauſæ ſunt, ex quibus cuſtodia ſanitatis perficitur. Harum materiam quatuor generibus iuniorum probatiſſimi ſunt complexi: admouendis, educendis, faciendis, extrinſecus incidentibus. Satius tamē fortaſſe fuerit, admouendis, educendis, faciendis, & incidentibus, alterari immutaríque corpus dicere. Mutationem verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate. In qualitate, dum aut incaleſcit, aut refrigeratur, aut ſicceſcit, aut humectum redditur. In quantitate, dum alitur aut nutritur. Iam inanitionem ipſam duplicem quoque eſſe, alteram excrementorum, alteram naturalis ſubſtantiæ noſtræ, aſſiduè defluétis, quæ nutritioni ex aduerſo opponitur. Porrò alimentum eſt ſecundum Hippocratem, triplex. Aliud enim eſt nutriens, aliud veluti nutriens, aliud quod nutriturum eſt. Quarum differentiarum primæ, ipſius ſubſtantiæ fluorem opponas rectè. Secundæ autem, tum hæmorrhagiam, tum omnem ſanguinis inanitionem. Tertiæ denique lienteriam & vomitum. Iamque in hoc loco primum commentarium claudamus.

Sanitatis tuẽdæ ſtudium, methodúmque medendi, conſiſtere in corporibus, cauſis, & ſignis.

Cauſarum medicinalium quatuor genera.

Alterari corpus quotupliciter poſſit.

Mutationem fieri aut in qualitate, aut in quantitate.

Inanitio duplex.

Alimentum triplex, ſecundum Hippocratem.

GALENI PERGAMENI *De ſanitate tuenda.*

LIBER SECVNDVS.

Reponatur nobis in hoc commentario ſaluberrimæ naturæ puer, qui iam tertium ætatis ſuæ ſeptennium ingreditur: cuius corpus effingere quoad fieri poteſt quàm optimè, propoſitum ſit. Cùm autem vt corporum ipſorum numeroſa diuerſitas eſt, ita vitæ rationum quibus viuimus, ſint ſpecies diuerſæ: fieri nequit ſanè, vt in qualibet propoſita vita abſolutè optimam corporis noſtri curam exhibeas, ſed eam tantùm quæ cuique optima ſit. Quare omnibus iis qui aut ſeruiunt, aut etiam impediti negociis, corpori curando vacare nequeunt, optimam prorſus corporis curam ſcripſiſſe, ſuperuacaneum fuerit. Iis autem qui omni modo liberam vitam degunt, præcepiſſe fas eſt, quemadmodum victuri ſint feliciterque & diutiſſimè: Porrò quod ſimplex inculpatumque in omni genere eſt, id cæteris omnibus ceu regula quædam præponi poſtulat. Ac ſimplex inculpatumque in corporibus quidem eſt, quod optimo eſt habitu: in vitæ generibus, quod omnino liberum eſt. Primum igitur hoc libro duo hæc coniuncta tractemus. Itaque in optimæ notæ puero, qui tertium ſeptennium ingreſſus eſt, ac vni corporis curæ vacat, labor cibum præcedat, ſintque mediocria omnia, labor ſcilicet, cibus, potio, ſomnus, & venus, quemadmodum rectè monuit Hippocrates. Quanquam certè venus, quæ ſomnum debet excipere, tantum florentium eſt, vtique quo tempore etiam eius eſt vſus. Quæ autem hanc vel præcedunt, vel ſequuntur ætates, aut planè ſemen nõn effundũt, aut certè infœcundũ, aut maiè fœcundum. Porrò laboris ipſa appellatio, idem mihi ſignificare videtur, cũ cõmuni exercitationis appellatione.

Inculpatiſſimum quod in omni genere eſt, præponi cæteris ceu regula debet.

Labor cibum præcedat.

Mediocria debere eſſe omnia.

Venus, quæ ſomnum debet excipere, à florentibus tantùm eſt exercenda.

Motus vehementior tantùm, dicitur exercitatio.

appellatione. At non quiuis motus exercitatio videtur, ſed tantùm qui vehementior eſt. Quoniam autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, eſt quod vehementius dicitur, fieri poteſt, vt idem motus alteri ſit exercitatio, alteri non ſit. Terminus igitur vehementiæ eſto alteratio reſpirationis: quando in quibus nulla fit reſpirationis mutatio, hos nondum exercitationes vocamus. Sunt autem exercitationis duplicia commoda: hæc quidem ad excrementorum inanitionem, illa ad ſolidarum partium bonam habitudinem conferentia. Nam quoniam vehementior motus exercitatio eſt, inſtrumentorum duritiem, genuini caloris augmentum, & ſpiritus valentiorem motum neceſſariò inducit. At ex inſtrumentorum duritia ſequitur ad labores robur & renitentia: ex calore, diſtributio validior, immutatio expeditior, nutritio abſolutior, omniúmque corporum fuſio, ob quam ſolida molleſcunt, humida tenuantur, exigui meatus laxiores fiunt. Sed ex valentiori ſpiritus impetu, & purgari hos omnes meatus neceſſe eſt, & excrementa expelli. Quoniam autem exercitatio digeſtionem in corpus adiuuat, non debet, cùm adminiſtrabitur, aut cruditas, aut multitudo ſuccorum, vel in ventre, vel in vaſis conſiſtere. Quoniam verò & exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, vtilius eſt ante cibum eam adminiſtrare. Siquidem quæ impura corpora ſunt, atque ab excrementis parum purgata, hæc quò magis nutries, magis lædes. Quare tunc ad exercitationē cōmodiſſimum tempus eſt, cùm heſternus cibus duplici cōcoctione iam prorſus cōfectus fuerit, & ea quæ in vētriculo, & ea quę in vaſis ſāguinis agitur, ac iam denuò cibandi tempus inſtet. Quòd ſi prius aut poſterius exercitatione vtare, aut, crudis humoribus hominē impleueris, aut pallidæ bilis prouentum auxeris. Atque huiuſce temporis nota, color eſt vrinæ. Quæ enim aquæ ſpeciē præfert, crudum adhuc in venis eſſe indicat ſuccum eum, qui à ventre ſubmittitur. Quæ verò rufa, bilioſáque eſt, iamdudum concoctum eſſe huiuſmodi ſuccum. Quæ modicè pallet, peractæ modò ſecundæ concoctionis eſt ſignum. Cùm nanque bili infecta vrina nondum eſt, aquæ ſpeciem alborémque præfert: cùm verò plus iuſto eius bilis acceperit, rufa cernitur. Ergo cùm mediocriter eſt rufa, mediocritérve pallens, tum eſt exercitatio adeunda: ſed expulſis prius excrementis, quæ vel in veſica, vel in inferioribus inteſtinis continentur, ac partibus ſolidis molli frictione ſenſim concalfactis, craſsíſque tenuatis humoribus, necnon recluſis perexiguis meatibus, ne vel excrementis repleatur vniuerſus corporis habitus, vel rumpatur aliqua pars ex ſolidis, vel prædicti obturentur meatus. Oportet itaque, vbi linteolo ſuauiter perfricando ſic calfeceris totum corpus, vt floridus quidam rubor per totam eius cutem fundatur, oleo tandem ipſum ſubigere: id quod nunquam tentandum eſt, priuſquàm incaleſcat cutis, & laxentur eius meatus. Vnctio autem ipſa fieri nudis manibus debet, ac medium, inter mollem & durum, modum ſeruantibus: infricandúmque prima contrectatione blandius, inde ſenſim paulò fortius, donec caro manifeſtè citra contuſionem prematur, adeóque vniuerſum corpus legitimè compactum eſſe videatur. Haudquaquam tamen tam valida frictione diu vtendum, ſed ſemel aut bis in quaque parte, ne eius pueri corpus duretur, exiccetúrve, quod ſeruare in medio temperamento eſt animus. At procedente tempore, vbi iam adoleſcit, tum duriore frictione vtemur, ac præterea frigida ab exercitādo lauatione. In præparatoria verò illa ante exercendum frictione, quæ huc ſpectat, vt corpus molliat, mollis duræque mediam qualitatem dominari oportet, ac pro eiuſdem qualitatis ratione, compleri ſingula. Variæ autem quammaximè ex manuum iniectu circumactúque frictiones eſſe debebunt, quò vniuerſæ muſculorū fibræ, omni ex parte fricentur, nec ſupernè modò deorſum, aut infernè ſurſum adhibitæ, ſed etiam tum in ſubrectum, tum in obliquum, tum in tranſuerſum, tum in ſubtranſuerſum. Quas quidem differentias frictionum, diſcere ex hac figura licebit

Dico porrò frictione ligari corpus, molli ſolui, multa extenuari, mediocri craſſeſcere, autor eſt nobis Hippocrates. Quæ differentiæ quatuor ex quadruplici omnis frictionis tum virtute, tum vſu oriuntur. Quòd ſi medias quoque harum annumeres, ſex in vniuerſum differentiæ exiſtent. Iam verò mollem frictionem neceſſariò conſequitur vt corpora emolliat: ſicuti duram, vt impingat indurétque illa. Si igitur dura ligandi, mollis ſoluendi vim habet: quæ ſupra modum ſoluta corpora ſunt, ea duriter planè fricanda ſunt: contrà, quæ conſtricta ſunt, molliter. Quæ modicè ſe habent, manifeſtum eſt ea nec molliter nec duriter, ſed mediocriter eſſe fricanda. Sicuti verò in iis differentiis quæ in qualitate ſpectantur, non ſolùm dura mollíſque conſiſtunt, ſed etiam media, ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur non ſolùm multa, & pauca, ſed etiam media internoſcitur. Cur autem in iis differentiis quæ ex qualitate trahuntur, omiſerit mediam Hippocrates: in iis verò quæ ex quantitate, exiguam, iam dicam. Cùm enim ex contrarietatibus, aliæ quidem in frictionum genere (vt dura & mollis, multa & pauca) aliæ in affectuum qui ab iis proueniunt, neceſſariò conſiſtant, vt colligatio & ſolutio gracilitas & craſſitudo: ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priori frictionis contrarietate naſcatur: ſecunda autem non item (euenit enim in hac, vt gracilitas proueniat ex multa, carnis incrementum ex mediocri frictione: quandoquidem pauca augendæ carni non ſufficit, ſed excitando calori modico, id quod aliis commune eſt omnibus) ob id nimirum ſecundum affectuum contrarietates, ceu longè vtiliores iis, quæ in frictionibus ſpectantur, ipſarum frictionum diſtinxit vtiles differentias Hippocrates. Meminit itaque duræ, mollis, multæ, & mediocris frictionis, ſubticens cæteras, quòd ab his corpus in cōtrarias affectiones ducatur: quodque vnà cum ipſis protinus ſe promant, tum media

Marginalia: Exercitationis terminus ſit alteratio reſpirationis. — Exercitationis duplicia commoda. — Caloris opera. — Exercitari, ſi adſit cruditas, aut humorum plenitudo, cur homo non debeat. — Exercitatio cur ante cibum adminiſtranda. — Impura corpora quò magis nutries, eò magis lædes. — Exercitationi commodiſſimum tempus. — Vrinæ color tempus exercitiis aptum indicat. — Vrina alba indicat cruditatem. — Vrina rufa quid indicet. — Vrina modicè pallida quid indicet. — Exercitiū eſſe adeundum prius aluo & veſica ſolutis, necnon ſolidis partibus molli frictione concalfactis. — Oleo poſt frictionem membra ſubigenda eſſe. — Vnctio. — Frictio qualis nam eſſe debeat. — Frictionibus variis vtendū. — Frictionum diuerſarum varij vſus. — Frictiones mediæ. — Contrarietatē aliæ in frictionum genere, aliæ in affectuum qui ab iis proueniunt conſiſtunt. — Frictionum vtiles differentias cur diſtinxerit Hippocrates, ſecundum affectuum contrarietates.

earum opera, tum ea quæ per coniugationem faciunt. Media, cùm neque ligare corpus,nec ſoluere, nec carnem augere, nec minuere ſtudemus. Quæ per coniugationem,cùm,verbi gratia, pariter colligare,& carnem addere. Quis enim non videat,cùm duram carnem adiicere corpori volumus, frictionem duram vnà cum mediocri modo petendam eſſe? veluti cùm mollem addere ſtudemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam? & per alias coniugationes ad portionem? Particulares porrò frictionum coniugationes, ſunt nouem in vniuerſum. Quippe ſi tres quæ à qualitate frictionum ſumuntur differentiæ,tribus quæ à quantitate ducuntur iunxeris, nouem coniugationes effeceris, vt per ſubiectam formulam conſtat.

Frictionum particulares coniugationes nouem.

Qualitas.	Quantitas.
Dura.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mollis.	Pauca. Multa. Mediocris.
Mediocris.	Pauca. Multa. Mediocris.

Frictionum genera omnia dici reſpectu collationéque. Puero habitudinis optimæ qualis frictio conueniat.

Meminiſſe autem oportet, hæc omnia frictionum genera reſpectu collationéque dici: quando quæ huic dura eſt,alteri mollis fuerit, ac ſic intelligendum de cæteris. Igitur optimæ habitudinis nobis propoſitum puerum, cuius volumus priſtinam mediocritatem ſeruari,neque duriter, neque molliter,neque multis frictionibus,neque quantitate mediocribus,ſed paucis, & qualitate mediocribus,infricabimus: nihil vltrà moliti, quàm vt ad exercitandum corpus ipſius præparemus: ac rurſus,cùm iam ſatis exercitatum ſit, apotherapia curemus. In traditione autem harum differentiarum,Hippocrates vſus eſt doctrina quæ per rerum elementa inſtituitur, ceu aliis omnibus vtiliori: quippe quæ & ſub compendium rem omnem cogit, & memoriæ affigit, & reminiſcentiæ facilè ſuggerit,ac omnium quæ ſingulatim agentur, rectum vſum promptè ſuppeditat, ceu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facilè membratim frictionum differentias, vſum, ac vires inueniat, ſi intelligat illam ſenis ſententiam, quæ docet, conſtringere quidem frictionem duram, ſoluere mollem, minuere multam, augere mediocrem poſſe? Ex horum nanque notitia ac memoria, primùm ſanè quæ omiſſæ in verborum contextu ſunt, differentias inuenias: mox omnibus inter ſe complicatis, nouem illas coniugationes efficias, quas paulò ſuprà deſcripſimus. Sed iam de affectuum nominibus nonnihil dicendum eſt. Ac duri quidem & mollis vocabulum, quidnam ſignificet, planè conſtat: rari autem & denſi, non vſqueadeo. Eſt enim propriè rarum, quod meatus magnos per totum obtinet: ſicuti è diuerſo denſum, quod eoſdem paruos. Tametſi per metaphoram, de laxo coactóque hæc ipſa vocabula dici audias. Qua ratione & aërem & ignem aliquando raros dicimus, aquam & terram denſas,quæ tamen & vnita ſunt, & ex ſimilaribus naturæ partibus conſtant, nec vllos eiuſmodi meatus obtinent. Oportet autem non nominum inſpicere numerum, ſed affectuum genera duplicia in totum exiſtimare: alterum quod in ſimilaribus obſeruatur, de quo molle durúmve dicitur: alterum quod in inſtrumentalibus,meatuum ratione, conſiſtit, quod denſum, vel rarum vocatur. Hi nanque corporum ipſorum proprij affectus exiſtunt. Cæterùm ad inſtitutum redeundo, frictio ipſa interdum per ſe corporibus noſtris commodum aliquod affert: interdum iis quæ commodum afferunt, ſubminiſtrat. Efficit autem frictio, rara denſando, & mollia durando: atque hæc quidem omnino dura eſſe poſtulat: præterea dura molliendo, denſáque laxando: quæ contrà ſit mollis oportet.Pari modo & quæ carnis augendæ minuendæve cauſa ſuſcepta eſt, vtraque per ſe vtile aliquid corpori præſtat. Quæ tamen ad exercendum corpora præparat, item quæ poſt exercitationem adhibetur, hæ exercitationibus, ſubſeruiunt: illa modicè calfaciendo tenues meatus recludens, & ſimul excrementa carnis fluxilia reddens, & ſolidas emolliens particulas: altera, quam apotherapeuticen, hoc eſt recuratricem appellant, cum pluſculo oleo adminiſtrata, ſimul ſua pinguitudine humectat,& ſolidas emollit particulas, & quæ in corporis meatibus continentur,diſcutit.Sed præparatoria illa frictio in optimi ſtatus natura calfaciendi corporis cauſa ſuſcepta, fiat mollis primum: mox verò exercitationem aggreſſuro,dura. Quòd ſi quid erroris contingat, id potius ad durum atque denſum deflectat,quàm ad laxum & molle. Nam tranſpirandi defectum, exercitio ſarcire licebit: alterius verò affectionis vitium, quod eſt ad externas iniurias opportunitas,neque aliàs corrigi facilè poteſt, facitque vt non excrementum modò, verumetiam corporis nutrimentum euaporetur. In iis autem frictionibus quæ à quantitate ducuntur, in propoſita natura & ætate, ſi quid delinquitur, verſus id quod minus eſt id eſto,cùm augêdi eiuſmodi corpus,haudquaquam ſiccandi, nobis ſtudium ſit. At verò ipſa frictionum menſura, ſecundùm temperaturam aëris qui corpus fricandum ambiet, ſecundúmque anni aut diei tempus, atque adeo conſtitutionem regionis,debet variari. Cæterùm dum propoſui hominem eo corporis ſtatu de quo queri non poſſet, obiter etiam regionem ipſius poteſtate nimirum definiui: cùm nec optimo temperamento, nec irreprehenſibili omnino membrorum modulo, corpus vllum in iis regionibus quæ à temperamenti modo receſſerunt, gigni poſſit. Quippe ſicci,graciles, & veluti torrefacti,in æſtuoſis tractibus homines fiunt. Rurſus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento viſuntur, vt in quibus externa frigeant, interiora impensè caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Ægyptios, Arabas, ne per ſomnium quidem vquam eſt vidiſſe id corpus, quod veluti Polycleti regula exiſtit. Cui in noſtro ſitu,non pauca ſimilia videas. Siquidem noſtræ regionis, quæ in latitudinem non paruam extenditur, id quod in medio habetur, optimè ſanè temperatum eſt, cuiuſmodi patria eſt Hippocratis. Eiuſmodi igitur locum cùm corpori propoſito dederis, anni quoque tempus,veris medium ipſum dabis: ex die autem, meridiem. Eadem exigit ratio, vt ne domus quidem in qua exercendus eſt, ipſo præſertim die calidior frigidiórve ſit, quàm publicus totius vrbis aër: qui hyeme quidem calidior, æſtate autem frigidior,

Doctrinam quæ per rerũ elementa inſtituitur, eſſe aliis omnibus vtiliorem.

Frictionem duram conſtringere:mollem, ſoluere: multam, minuere: mediocrem augere poſſe.

Rarum quid. Denſum quid.

Elementa rerũ prorſus meatibus.

Affectuum duplicia genera.

Frictio dura. Frictio mollis.

Frictiones exercitationibus ſubſeruientes.

Apotherapeutice frictio quem vſum præſtet.

Frictio præparatoria qualiter adminiſtranda ſit.

Frictionum menſura iuxta quæ ſit variãda.

Corpus optimè conſtitutum in regionibus intemperatis gigni non poſſe.

Regiones intemperatæ qualia producant corpora.

Hippocratis patriam eſſe temperatiſſimam.

Ver. Meridies.

Domus exercendo puero qualiſnam eſſe debeat.

frigidior, vel arte parandus est, quò exacta temperie corpus, frictionis tempore fruatur. Sunt autem rubor & tumor in aëris temperie & corporis statu temperato, mediæ frictionis notæ. Veluti enim si calidam infundas, primum quidem corpus intumescit: si largius infundas decumbit; ita frictio quoque attollit quidem primùm, postea contrahit, ac molem deponit. His ergo qui carnis augendæ causa fricantur, tunc planè finienda frictio est, cùm corpus & intumuit, & ad summum ferè tumorem peruenit. Qui autem ad exercitandum iam præparantur, his minimè id tempus expectandum, sed longè prius desistendum à frictione est, potissimum cùm optimi temperamenti sunt, & ætate adhuc pueri. Præparatoriæ verò frictionis est finis, vt solidæ partes molliantur, humidæ soluantur, corporis exigui meatus laxentur. Porrò expedit neque paulò animosiorem esse, qui exercitatur, vt lassis iam viribus etiam exerceri aueat, quod contingit iis qui sunt calidiori temperamento: neque item ignauum, qui integris adhuc viribus, laborem tamen detrectet, quod solent ij qui aut laborant plethora, vel frigidum temperamentum sortiuntur. Porrò natura optima, quæ hîc est nobis proposita, frictionis, exercitationísque, ac tum cibi, tum somni mensuras apertè indicat. Hæc tunc primum quodlibet horum respuit, cùm eius vltra non eget. Quare ipsius quidem naturæ ad singula quæ agi debent promptitudo & alacritas, ei qui tali præficitur corpori, fuerit index mensuræ. Quippe sanum corpus ipsum, sibiipsi omnia inuenit proprio naturæ suæ impetu directum: maximè si in iis quæ ad animum pertinent, rectè sit educatum. Nam multi in malis moribus à pueris educati cùm sint, in desidiáque & intemperantia viuentes, bonitatem naturæ corrumpunt. Sicuti contrà nonnulli vitiosam corporis naturam sortiti, temperantia vitæ, & tempestiuis exercitiis, naturæ vitia commutarunt in melius. Genera exercitiorum sunt, lucta, pancratium, pugillatus, cursus, & alia id genus: quorum nonnulla tantum sunt exercitia, vt illa ipsa quæ modò diximus: nonnulla verò exercitia simul & opera, vt cùm aliquis, exempli gratia, fodit, aut remigat, aliúdve quippiam exercet, in vsum mortalium. Atque horum etiam plerísque est, quando veluti pro exercitatione tantum vtare. Triplex autem ipsorum in vniuersum est vsus: cùm interim operis tantùm gratia vsurpentur: interim meditationis, sed quæ ad vsum futuri sit operis: interim pro exercitatione tantum. At nullum exercitium, vt exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tempore quàm ante cibum. Seruari verò tum modum exercitationum in his oportet, tum vocatam apotherapiam. Quòd si etiam idonea frictione vsus, ad ea quis accedat, iam omnes exercitationis numeros impleuerit. Ac genera quidem exercitationum sunt ea quæ diximus: qualitas verò seu differentia, velocitas, tarditásque mouendi sunt: præterea quòd aliud robustum, aliud imbecillum est: ad hæc, vehementia & lenitas. Vtendi verò rationes sunt huiusmodi. Nam aut perpetuus motus est, aut intercisus, & si perpetuus, æquabilis, aut inæquabilis. Sin intercisus, aut certo ordine, aut citra ordinem. Hæ igitur vtendi rationes ab ipso negocio capiuntur. Quæ verò ab iis quæ extrinsecus sunt posita ducuntur, eiusmodi sunt, quòd aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta vmbra, aut calenti loco, aut frigido, aut temperato, aut sicco, aut humido, aut medio, aut eùm puluere exiguo multóque, aut cùm exiguo aut exuberanti oleo, aut etiam sine vtroque. Omnium autem exercitationum commune est illud, quòd earum auxilio, animalibus ex ipsorum corporibus insiti caloris augmentum excitatur. Is tamen proprius exercitationum effectus non est, si modò & iratis, & perturbatis, & pudore affectis naturalis etiam calor augetur. Quanquam ira, non augmentum, sed veluti feruor est caloris in corde. Iam verò ex exercitiis ipsis, aliam partem aliud alio magis fatigat: quædam lentè motis fiunt, quædam ocyssimè agitatis, quædam robore & nixu adhibitis, quædam sine his: ad hæc, quædam cum robore pariter & celeritate, quædam languidè. Fodere ergo, robusta exercitatio est. Similiter, & quatuor simul equos habenis coërcere, impensè robusta exercitatio est, non tamen celeris. Ad hæc sublatio maximi oneris, inambulatióque accliuis, huius quoque generis sunt. Præterea si quis per funem manibus apprehensum scandat, aut ex eo arrepto sublimis pendeat, ac diu ipsum teneat, robustum is, validúmque laborem exercet, citra tamen celeritatem. Ita verò & si quis manibus in pugnum reductis, iisdem prolatis, vel in altum sublatis, diutissimè in habitu eodem consistat. Quòd si adhibitum quempiam deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat, vel impensius hic tum musculos omnes, tum neruos ad robur comparat, vt quorum maximè propria sunt omnia id genus exercitia. Iam si cuipiam iusseris vt te violenter detrahat, inflectátque, dum toto erectus es corpore, non leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Robur autem partium & exercet & firmat, qui aut quem complectitur medium, absoluere sese iubeat, aut ipse se à complectente soluat. Ita etiam & si quis antagonistam suum à latere aggressus, ilibus apprehensum, ceu aliquod onus sublatum, vicissim proferat, reducátque. Æquè verò qui pectoribus ex aduerso innixi, magno se conatu retrudunt inuicem. Etiam qui à ceruicibus pendentes deorsum trahunt, ad robur præparant. Cæterùm talia omnia exerceri citra palæstram aut copiosum puluerem queunt, quocunque conculcato loco, erectis atque stantibus. Quæ verò luctantes inter se moliuntur, cùm robori augendo student, hæc aut puluerem altum, aut palæstram desiderant. Sunt infinitæ aliæ in palæstra exercitationes id genus robustæ, quarum omnium peritiam vsúmque pædotriba callet, sic ipse à gymnaste diuersus, vt à medico coquus. Peraguntur autem celeritate, citra robur & violentiam, cursus, vmbratilis armorum contentio, necnon quæ summis manibus fit concertatio, tum quæ per corycum & pilam exercitatio à distantibus & currentibus administratur. Huius generis est & quod ἐκπλεθρίζειν Græci dicunt, & quod πιτυλίζειν, necnon celeris volutatio & circuitio in palæstra. Potest & solis cruribus, manibúsve, idque erectus, ac vno loco consistens, celeriter exerceri. Porrò exercitatio vehemens, ex robusta celeríque composita est. Non in postremis verò vehementes hæ sunt, fodere, discum mittere, saltare, idque sine intermissione: similiter, graue quodvis telum iaculari, continuatis sibi quammaximè ictibus: aut graui armatura tectum, celeriter agitari. Sed qui aliquo talium exercentur, intermittere paululum solent. Quæ verò remissiores exercitationes

Frictionis mediæ indicia sunt rubor & tumor.

Frictionis terminus, dum carnis augendæ gratia peragitur, fit ingens tumor.

Frictionis præparatoriæ finis.

Natura optima omnium exhibendorũ mensuras indicat.

Sanum corpus ipsum sibi fuerit apte natura omnia congruentia inuenit.

Naturam bonam qui corrumpant, & qui in meliorem, eam quæ vitiosa est cõmutent.

Exercitiorum genera.

Exercitiorum triplex vsus.

Exercitium nullum alio tẽpore, quàm ante cibum administrari.

Exercitationũ qualitas.

Exercitiis vtẽdi rationes.

Exercitationũ omnium quid sit commune.

Calor in quibus augeatur perturbationibus.

Ira est veluti feruor caloris in corde.

Exercitiorum diuersa genera.

Exercitia robusta absque celeritate.

Exercitia musculorum maximè propria, quæ.

Exercitiorum quænam citra puluerem, & quæ minimè, possint administrari.

Pædotribam differre à gymnaste, vt differt à medico coquus.

Exercitia quæ celeritate absque robore peraguntur.

ἐκπλεθρίζειν πιτυλίζειν.

Exercitatio vehemens ex robusta celerique composita est.

Exercitia crurum.

Manuum.

Lumborum.

citationes sunt; eæ sine interposita quiete magis fiunt. Cæterùm incessus, cursúsque, crurum exercitationes sunt: acrochirismi & sciamachiæ, brachiorum ac manuum propriæ. Lumborum autem, assiduè se in omnes partes torquere inclinaréque, idque aut pondus aliquod è terra tollentem, aut assiduè in manibus sustinentem.

Exercitationes thoracis sunt respirationes & voces.

Thoracis verò & pulmonis, maximæ respirationes, propriæ exercitationes sunt. Maxima autem vox præter iam dicta, vocis quoque instrumenta omnia permouet.

Voluntariæ actiones, quarum partium sint propriæ.

Porrò voluntariæ actiones, musculorum, neruorum, atque tendonum sunt omnes propriæ: cum ipsis tamen vnà mouentur ex accidenti & cæteræ animalis partes, si motus ipse celerius & vehementius edatur.

Motuum naturalium species diuersæ.

Reliquorum autem motuum qui vel naturales sunt, vel pro animi eduntur affectibus, alij cordis & arteriarum, alij venarum & iecinoris actiones sunt: atque horum quidem primum & maximè: secundo loco, reliquarum omnium partium: quandoquidem

Facultatibus naturalibus quatuor gubernari omnes partes.

quatuor naturalibus facultatibus omnes gubernantur.

Motus cordis arteriarúmque intermittitur nunquã.

Pulsus à quibus causis mutentur.

Ac arteriarum quidem cordísque motus nunquàm sanè omnino intermittitur. Cæterum magnitudine, paruitate, velocitate, tarditate, & vehementia, variè intenditur atque remittitur. Vna igitur mutandi pulsus causa est, naturalis caloris auctio, diminutióque: atque hæc quidem pro anni tempore, nutrimento, potione, balneo, frictione, somno, vigilia, itemque animi affectibus, & voluntariis actionibus incidit. Altera causa est, secundum quantitatem animalis spiritus alteratio, quæ pro motus voluntarij differentiis variatur. Tertia, quæ ex firmitate, infirmitatéque naturalis virtutis accipitur, pro substantiæ ipsius cordis & arteriarum bono contrarióue temperamento accidens. Quarta denique est, quæ ex instrumenti ipsius malo affectu æstimatur.

Venarum opus à quibus causis variari possit.

At venarũ opus, vnà cum aliis instrumẽtis, quæcunq; natura ad alimenti dispensationẽ excogitauit, pro cibo potionéque, tum verò pro distributionis in corpus, & concoctionis, & nutricationis ratione variatur. Huius verò mutationis, arteriæ quoque participes sunt.

Motuum qui actiones non sunt, differentia triplex.

Qui verò motus actiones non sunt, horum triplex intelligitur differentia. Alij nanque animantibus ex seipsis insunt, vt quos antea commemorauimus. Alij extrinsecus adueniunt, vt nauigatio. Alios medicamenta protitant. Nonnulli tamen motus planè sunt mixti, vt equitatio: qua quidem qui exercetur, simul & agit & agitatur. Concutitur autem præcipuè secundum viscera.

Equitatione concuti viscera.

Viscera fricandi ratio.

Quæ quidem vbi quispiam fricare voluerit, statuatur is qui fricat, à tergo, ac modò in dextram, modò in sinistram, manus iniiciat.

Viscera quæ concutiant.

Spiritus cohibitio est, musculorum thoracis abdominísque exercitatio.

Sanè concutiunt nonnihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximæ tum respirationes, tum voces, paríque modò efflatus. Iam ipsa spiritus cohibitio, exercitatio quædam musculorum est, non minùs certè eorum qui in abdomine, quã qui in thorace insunt.

Motuum diuersorum effectus diuersi.

In summa verò, validi & ocyssimi motus, gracile, musculosum, durum, compactum, atque vegetum corpus efficiunt. At remissi, tardi, & languidi, diuersam omnino affectionem inducunt. Pædotriba igitur, quicquid in palæstra motuum geritur, accuratè pernouit: quid quisque motus efficere queat, ignorat: cùm hoc ipsum ad gymnastam solum spectet, cuius pædotriba minister est, indicans nimirum illi omnem actionum exercitiorumque materiam.

Pædotribam esse ministrum gymnastæ.

Ergo gymnastes propositi nobis adolescentis, omnium quidem exercitationum vires cùm sciat, deligit illi ex omni genere quod moderatum mediumque inter vtrunque excessum est: quando non alterare, sed planè seruare optimum corporis statum conuenit.

Mediocritatem in omnibus eligendam, ad conseruandum optimum corporis habitum.

Ac proinde ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita vt neque durior illi, densiórue, nec mollior aut rarior corporis habitudo reddatur: hæc quippe ab extrinsecus imminentibus facilè offenditur: illa corporis inhibet auctũ. Exuat autem se puer ipse propositus, vbi in lotio iam perfecta concoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, vt membra molliantur.

Puer quousque exerceri debeat.

Post hæc exerceatur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus promptè, æquabiliter, & concinnè edit. Inter hæc verò sudorem cum calido vapore mixtum cernes.

Exercitatio quando inhibenda sit.

Exercitatum corpus quando lauandum sit.

Inhibenda verò exercitatio tum primum est, cùm aliquod horum fuerit mutatum. Nec tamen protinus lauandum eius est corpus, sed vbi summus exercitationis vigor remissus atque sedatus fuerit. Quòd si ilia velit cohibito anhelitu implere, perfundi oleo, atque apotherapia vti deinceps debebit: de qua in sequenti libro dicemus.

Lauacrum quale esse debeat exercitatis.

Lauacrum autem ipsum omnino medio temperamento eligendum est, ad propositam ætatem atque naturam. Cui ne puluere quidem est opus, si domus in qua exercitabitur, optimè constituta sit. Quæ si fuerit calidior, tum puluere vtendum. At eo si vtetur, omnino erit lauandum. Sin non vtetur, liceat & illotum dimittere, præsertim hyeme.

GALENI PERGAMENI
De sanitate tuenda.

LIBER TERTIVS.

Apotherapia duplex.

EST autem apotherapia duplex. Vna quidem ceu exercitationis species: altera verò ceu pars, de qua impresentarium agendum est.

Apotherapia quid.

Apotherapiæ duplex vsus.

Apotherapiæ proprius scopus.

Omnis igitur exercitationis probè peractæ postrema pars, apotherapia dicitur: quæ duplici consilio suscipitur, & vt excrementa expurget, & vt corpus à lassitudine tutum reddat. Proprius tamen apotherapiæ scopus est, vt lassitudinẽ quæ succedere immodico exercitio solet, submoueat, atque prohibeat. Cæterum optimè constituto, à nobísque proposito puero, cum eóque aliis, qui tuendæ tantùm bonæ valetudinis gratia exercentur, etsi rarò lassitudo succedat, quemadmodum superuenire solet athletis, cæterísque etiam qui corpus opere ex necessitate fatigant: eis tamen apotherapia est ex vsu, si non lassitudinis nomine (à qua etiam nos securiores reddet) at certè excrementa purgandi gratia. Qualis autem apotherapia sit adhibenda, ipsa finium, ad quos tendimus, demonstrabit natura. Cùm igitur & excrementa digeri, & quæ tensa ex exercitatione sunt, molliri expediat duræ certæ frictiones fugiendæ sunt, nec his minus à lentis cauendum arbitror.

Exercitatum corpus qualem ab apotherapia frictionem expectat.

Nam postquàm à se corpus non amplius dimouetur, periculum est ne frigescat ac densescat, dum nulla ope externa calfit: quare non solum celeriter, sed adhibitis plurium manibus, largioríque oleo circumfuso, fricandum est.

Olei commoda.

Oleum quippe ad velocitatem frictionis conducit, remittit tensa, simúlque mulcet ac mollit membra defatigata. Sed nimium

mollis

mollis frictio etiam vitanda est, vt quæ neque altius penetret, neque ea quæ in angustis meatibus hærent, discutiat: cuius profectò causa, tum ipsam fricandarum partium tensionem, tum spiritus cohibitionem iniungimus. Media igitur frictio, quæ ab vtriusque distat incommodo, eligenda est. Non exigua autem apotherapiæ portio spiritus cohibitio videtur: cum qua si leuiter contrahantur abdominis musculi, partes quæ in ventre consistunt, quicquid excrementi est in ipsis, exprimunt. Si verò feriari planè patiaris abdominis musculos, nullius earum partium excrementa vacuabis. Quæ tamen in thorace & pulmonibus delitescunt, ea deorsum transferes. Expedit autem huc transferantur potius, quàm in illis maneant, tantò profectò magis, quantò etiam eorum quæ in ventre, quàm quæ in pulmonibus & pectore continentur, promptior exitus patet: hæc enim vel euomuntur facilè, vel deiiciuntur: per tusses. Verùm si quis perinde vt septum transuersum, ita abdominis quoque musculos anhelitus cohibitione intendat, exquisitius planè expurgabit ea quæ sub septo sunt viscera: non transferetur tamen quicquam à spiritus instrumentis, ad ea quæ nutrimento sunt delegata, sed totum in ipso thorace pulmonibúsque excrementum manebit. Quare cohibitionem anhelitus id genus impræsentiarum non probo: multóque minus, si quis omnino non distento septo, validè ac vehementer musculos abdominis contrahat: quandò ita necesse est venas omnes, partésque quæ circa collum sunt, flatu ac sanguine impleri: excrementa verò sursum atque ad caput, non deorsum & ad ventrem ferri, vt in tibicinibus, acutamque & maximam vocem edentibus indies videre licet. Est autem omne huiusmodi opus, mixtum ex maxima expiratione, & ex cohibitione spiritus: nimirum in efflatibus confertim factis, maximo expiratu edito, idque cum validissima musculorum tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt, tensione. At in spiritus cohibitione, eadem vtrorumque musculorum facta tensione, nullo tamen spiritu elabi permisso. In iis qui tibia sonant, aut acutam vocem edunt, musculis pari modo tensis: spiritu tamen nec penitus cohibito, nec toto simul emisso, sed mediam rationem seruante. Causa autem harum actionum trium est pharinx, qui in totius quidem spiritus simul compulsi efflatu, laxissimè se expandit: in spiritus cohibitione, prorsus clauditur: in iis qui tibia sonant, aut voce acuta simul & magna vtuntur, medium quendam habitum seruat. Cæterum cohibitio spiritus, quæ ad apotherapiam est vtilis, attollit ea quæ ad ventrem spectant, idque tensis thoracis musculis, & remissis qui sunt in septo & abdomine: ita namque deorsum excrementa ferentur. Secundo autem loco habenda est, quæ mediocriter eos qui in abdomine sunt musculos tendit, quò videlicet ea quæ sub septo sunt viscera, apotherapiæ fructum sentiant. Atque his ipsis de causis fasciarum circumactus fiant, quas fricantes ipsi dum à tergo fricandorum consistunt, circa totum ventrem adhibent. Aliàs verò cùm à fronte se collocarint, cerúicibus circa dorsum circumuolutiones efficiunt, duabus manibus circumducentes. Alias præterea costis, spinæ, & pectori accommodant, idque conuerso pariter cum his quodammodo eo qui fricatur. Circa lumbos verò similis fasciarum circumiectio fiet, tendente se ad singulas eo qui fricatur: non tamen cum omnibus pariter se reuertente: cùm neque continuos motus, neç vehementes ei contingere ex apotherapia, sicuti ex præparatoria, conueniat: sed certè aliquos, & quibus ex interuallo frictiones sint interpositæ. Hac enim vel maximè ratione, & calorem qui exercitando est adauctus seruauerit, & simul excrementa propriis ipsius tum tensionibus, tum motibus eiecerit. Ad quod sanè opus cohibitio spiritus conducere non parum mihi videtur. Quippe exilia instrumentorum foramina, vehementiori spiritus inflatu videas etiam expurgantes opifices: extruduntur siquidē quæ antè occurrunt: attrahuntur quæ ad latius sunt posita, impetu ipsius vtraque acta. Cùm autem vehementissimi materiæ impetus, diuersis temporibus ac rationibus, contrarios edere effectus possint: obstruere quidem, cùm crassum & multum fuerit, quod confertim ac præceps agitur: purgare verò, cùm exiguum tenuéque est, nec præproperè, nec violenter cogitur simul vniuersum expelli: rectè mea quidem sententia illi faciunt gymnastæ, qui inter ipsam vehementem exercitationem interponunt cohibitionem spiritus, necnon frictionem quæ apotherapiæ debetur, simul hominem recreantes, paulatimque ipsius cutis expurgantes meatus. Nobis autem proposito iuueni, cùm mediocri exercitiò atque etiam victus ratione vtatur, non est opus interpositione id genus, quam ob contrarias causas athletæ postulant. Ac de apotherapia quidem abundè nobis est dictum. Nunc de balneis agere tempestiuum videtur, ac primum quidem de aquis dulcibus calefactis. Earum igitur, si media temperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores, humida & frigida. Quòd si iusto calidiores reddantur, calida quidem, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahíque exiles eorum meatus cogunt, ita vt neque madefcere ab extrinsecus accedente humore possint, nec excrementi quod intus latet, quicquam emittere. Cæterùm ab iis incipiendum, quæ medium temperamentum obtinent, quæ per se semper calfaciunt & humectant, licet interdum ex accidenti aut per halitum digerant humores, aut superuacua fluxione corporis particulas impleant, aut molliant, aut concoquant, aut vires firment, aut soluant: ad hæc siquidem quantitas quoque earum non minimum confert. Huius autem balnei iuueni à nobis de scripto perexiguus est vsus, vt qui omnia iam ex mediocri exercitatione, & dicta apotherapia fit consequutus. Nihilo secius tamen si probè balneum adhibeat, ipsum quoque apotherapiæ pars aliqua fit. Siquidem duras tensásque partes emollit: excrementum, liquamentumque quod intus ad cutim hæret, euocat. Verùm neutrius horum eget talis adolescentulus: quare elui sibi in balneo sudorem & puluerem, si quãdo hoc vtitur, magis postulat, quàm calefieri. Ergo transire tantùm ad solium vsque, non in balneo morari is debet. Sed nec immorari huic in piscina est opus: imò lotus quatenus dictum est, festinet confestim ad mediocriter frigidam. Siquidem optimum corpus quoad augescit, frigida lauandum non est, ne eius incrementum moretur. Vbi verò iam abundè est auctum, tum frigidæ quoque assuefaciendum, vt quæ & illud roboret, & cutem duram atque densam efficiat. Tempus autem ad id percommodum, est ætatis initium vt ante hyemem, toto interposito tempore

consuetudo

Frictio media inter mollem, & duram adhibenda.

Spiritus cohibitio quid conferat.

Musculis abdominis vnà cum septo transuerso intensis, quid accidat.

Spiritus cohibitiones quæ non probandæ.

Efflatus quomodo fiant.

Spiritus cohibitio quomodo fiat.

Pharyngem esse causam tũ efflationis, tũ cohibiti spiritus, atque adeo ipsius vociferationis.

Spiritus cohibitio, quæ ad apotherapiam est vtilis, quo fiat modo.

Fasciarum circumactus quorsum, & quotupliciter fiant.

Spiritus cohibitio cui operi conferat.

Materiæ impetus, contrarios edere affectus posse.

Spiritus cohibitionem interponendam esse exercitio vehementi.

Aquam dulcem calfactã, pro intensione ac remissione caloris quam suscipit, varias facultates sortiri.

Aquæ modicè calfactæ, per se humectant semper & calefaciunt: ex accidente vires alias sortitæ.

Balnei moderaté calentis vsus.

Frigida lauãdum non est optimum corpus, quandiu augescit.

Frigidæ lauationis vsus.

Frigidæ lauationi tempus, & gymnasterium aptum.

conſuetudo minimè ſpernenda inducatur. Eſto præterea dies, quo auſpicabimur, quammaximè tranquillus, & quoad id tempus feret, calidiſſimus: cuius etiam calidiſſima pars eligenda eſt: ſicuti & gymnaſterium mediocriter temperatum.

Frigida lauatione vſurus, mediũ quarti ſeptennij attingat.

Qui verò frigida vtetur, in quarti maximè ſeptennij medio conſiſtat, priſtinam ſalubritatem ad vnguem ſeruans: ſítque is cùm animo hilari, tum minimè abiecto: ac primùm quidem linteis durioribus fricetur, quàm antea, vehementius: dein oleo prout aſſueuit fricetur: ac poſtmodum exercitetur exercitationibus multitudine paribus, ſed citatioribus quàm antea. Ab his in frigidam, eamque nec tepidam, nec glacialem, totus ſimul inſiliat: altera nanque repercuſſum caloris non facit: altera ferit inſuetos, atque impensè refrigerat.

Aqua glacialis ferit inſuetos atque impensè refrigerat.

Quanquam hac procedente tempore vtetur, ſi neceſſitas exigat. Exeunti verò ab aqua fricari oleo, idque à pluribus, expedit, quoad cutis ipſa incaleſcat. Poſt hæc cibum pluſquàm conſuetum, potionem intra conſuetudinem, capiat: quæ vltro ipſe facturus eſt, modò ſint omnia ritè peracta.

Frigidæ lauationis commoda.

Nam à frigida lauatione & plus appetunt, & melius concoquunt, ac minus ſitiunt, veniúntque ad exerciationes poſtridie planè meliori habitu: corporis quidem mole, pari ei quæ antè, cæterùm compacta & muſculoſiore, ac vegetiore: cute verò duriore ac denſiore. In hoc ergo ſecundo præterea die, ſimiliter omnia ſunt peragenda, etiam tertio & quarto. Poſtea verò procedente tempore, ad eundem modum frigidam iterum ingredi iubebimus, videlicet poſt eam quæ priori ingreſſui ſucceſſit frictionem: verùm tertiò eam ingredi, minimè laudo. Nam & ſecundò id feciſſe eſt abundè, præſertim cùm pro arbitrio noſtro remorari ac detinere illic hominem liceat. Cæterùm ſi egreſſus frigidam, coloratior ex frictione citò reddatur, id mediocriter moratum fuiſſe indicat. Sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat, plus æquo moratum docet: quare ex notis quæ in cute ſunt, diſces moræ menſuram.

Menſuram moræ futuræ in frigidæ balneo ex notis quæ in cute viſuntur ſumi.

Quia verò fieri non poteſt, quin iuuenis exercitationibus deditus, aut ſuiipſius, aut etiam gymnaſtæ errore aliquando in laſſitudinem incidat, nonnihil de ipſa dicendum eſt.

Laſſitudinis differentiæ in vniuerſum ſunt octo.

Porrò laſſitudinis in vniuerſum octo ſunt differentiæ: quatuor ſimplices, totidémque compoſitæ. Nam quòd incendi tendíque corpus videatur, & quòd mouenti ſe, vel vlceris, vel phlegmonis ſenſus oboriatur, affectiones non ſunt, ſed ſymptomata.

Laſſitudo vlceroſa vnde proficiſcatur.

Simplicium igitur laſſitudinis differentiarum, prima eſt vlceroſa: quæ oritur ab excrementorum copia tenuium ſimul & acrium, adeò pungentium ac veluti vulnerantium tum cutem, tum carnem inter exercitandum, vt etiam horror ac ceu concuſſio vniuerſi corporis interim oboriatur.

Laſſitudo tenſiua quando accidat.

Secunda eſt laſſitudo tenſiua, circa vllum vlceris ſenſum. Accidit nanque in vehementi tenſione, omnes muſculorum fibras tendi, eas tamen in primis laſſari, quæ per longitudinem tenſionis porriguntur: quippe vbi tenſæ fuerunt immoderatius, tendi adhuc videntur, etiam ſi nulla iam tenſione vrgeantur.

Laſſitudo cõcuſſoria qualis, & quando ſentiatur.

Tertia differentia dicitur conceſſoria, qua nimirum ceu cõtuſas aut phlegmone obſeſſas partes ſentimus: eáque tum ſolet maximè incidere, cùm muſculi nimium excalfacti attraxerunt quippiam ex circunfuſis ſibi excrementis. Quòd ſi etiam tum tendonibus, tum neruis idem affectus incidat, ὀςέκοπον, quaſi oſſium laborem, ob penitiorem ſenſum, eum vocant.

ὀςεόκοπος.

Laſſitudo ſqualida.

At differentia quarta, quæ impropriè dicitur laſſitudo, tum incidit, cùm muſculi ſupra iuſtum ſiccantur, ſic vt ſqualens contractúmque corpus videatur, atque ad motum quodammodo pigrum, citra tamen vllum nunc deſcriptorum ſymptomatum. Harum autem quatuor differentiarum ſingulis, ſua remedia ſunt.

Laſſitudo vlceroſa quæ potiſſimum corpora infeſtet.

Cæterùm laſſitudo vlceroſa, maximè in ea incidit corpora, quæ & mali ſucci ſunt, & excrementis abundant. Succedit verò recentibus cruditatibus cùm aut exercitantur immoderatius, aut in ſole ſunt morati. Nihil tamen obſtat, quo minus in corpore boni ſucci & citra cruditatem proueniat, vtique ob exercitationis exceſſum.

Laſſitudinis vlceroſæ remedia.

Remedium autem huius eſt redundantis euaporatio, quæ fiet frictione tum multa, tum molli, cum oleo adhibita, à quo omnis aſtringendi vis abſit: quod genus maximè Sabinum eſt.

Oleum Sabinum.

Aduerſiſſimum verò huic affectioni eſt, quod ὠμοτριβὲς ex Hiſpania & Iberia portatur: quódque etiam fit circa Aulonem. Vtendum itaque eſt dulciſſimo oleo & copioſo, primo quidem die, quò ſuſpecta laſſitudo omnino non ſit futura. Secundo verò, vt ſi qua incidit, diſcutiatur.

Laſſitudine affecti vlceroſa quibus motibus ac frictionibus ſint tractandi.

Diſcutit porrò eam apotherapia, in qua ſcilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores: idque cum frequenti interpoſita his quiete, qua vtique fricare hominem oportet, pluribus contrectantibus, quò nec frigeſcat pars vlla, & excrementa ocyſſimè digerantur. Porrò frictionum plus adhibebitur iis, qui in cute & ſub cute excrementorum collectam vim habent: motuum verò, quos ipſimet edant, in altera laſſitudine, in qua plus eſt in ipſis congeſtum muſculis.

Laſſitudinis tenſiuæ curatio.

At laſſitudo tenſiua, pro remedio relaxationem poſtulat: ea nanque tenſioni contraria eſt, quemadmodum & duritati mollities. Hac autem laſſitudine affecti, relaxabuntur pauca mollíque ex oleo dulci egelidóque frictione: tum intermiſſione omnino, aut quiete, aut lauatione medij temperamenti, atque in calida pluſcula mora: quòd ſi bis térve laueris, plus proderis. Hi verò & poſt balneum vngi deſiderant, priuſquàm veſtiantur. Quinetiam poſtero die, cùm è cubili ſurgunt, vngi his expedit: nunquam tamen oleo extremè frigido, nec dura frictione.

Laſſitudinis quaſſantis remedia.

Tertia laſſitudo, quæ ex vehementiſſimis naſcitur motibus, atque eos maximè inuadit, qui exercitationibus aſſueti non ſunt, vacuationem ſuperuacanei, extenti requiem, & inflammationis refrigerationem deſiderat. Ergo & oleum copioſum & tepidum cum frictione molliſſima, & longiſſima in medij temperamenti aquis mora, huiuſmodi laſſitudines corrigit. Quòd ſi paulò tepidior aqua ſit, præſtiterit. Ad eundem modum & multa quies, & vnctio aſſidua, breuitérque omnia quæ id quod laſſatum eſt, quiete, lenimentóque recreant, ac quod ſuperuacuum eſt per halitum digerant.

Laſſitudinis aridæ remedia.

Differentia autem quarta, quæ gracilitatem tantum, atque ariditatem inducit, primo quidem die nihil diuerſum poſtulat ab iis quæ iam dicta ſunt, præter calidiorem aquam, quæ ſenſim contrahat, calefaciat, & roboret cutem. Secundo die apotherapiæ exercitationem, quæ tum motu, tum frictione, & pauca, & mollis, & tarda ſit. Præterea ſolium ſimiliter calidum: verùm protinus inſiliant in frigidam, quò videlicet ipſis robur in cute vnà cum calore conſtet: nam & minus ſic difflabuntur, & facilè in carnem & cutem nutrimentum reſument. Poſtulat autem

id

id corpus nutriri ſimul & madefieri, id quod ſimul vtrunque præſtat humidum nutrimentum.

Victus ratio ſingulis laſſitudinum generibus congruens.

Cæterùm laſſitudo vlceroſa poſt legitimam apotherapiam conſuetum nutrimentum deſiderat, aut etiam parcius, præterea humidius. At quæ tenſionem laſſitudo præfert, ea etiam magis quàm vlceroſa, parcè nutriri poſtulat. Quæ verò phlegmones ſenſum affert, ea ſupra reliquas omnes, tum humidiſſimum, tum minimum, tum verò quod refrigerans quippiam habeat, requirit. Boni ſucci tamen nutrimentum omnes qui laſſitudine grauantur, iuxtà poſtulant. Cauendus tamen in vlceroſa & ea quæ phlegmones ſenſum exhibet, glutinoſus cibus eſt, ceu qui excrementorū digeſtionem moretur. At in tenſionis laſſitudine, etiam exhibendum eiuſmodi nutrimentum eſt, ſed minuto eius modo. Laſſitudo autem interdum laſſitudine ſoluitur, cùm videlicet heſternis exercitationibus, pares poſtridie adhibendas videtur expediens. Sicuti & laſſitudinis interdum medela eſt quies, partim in iis quæ ex congeſtis excrementis laſſitudines conſiſtunt: partim in iis quæ tenſionis & phlegmones emphaſim præbent: parcius tamen nutriendi ſunt in hac laſſitudine quæ phlegmones ſenſum præfert: in vlceroſa verò, pro conſuetudine, vbi rectè apotherapia ſunt vſi. Sicuti & vberius cibandum, in ementita illa quarta laſſitudinis differentia. Simili ratione, & medij temperamenti aquis lauandum in iis tantum differentiis laſſitudinis eſt, quæ ex redundantia ſuperuacuorum ſunt natæ. Porrò humidum nutrimentum ſiccitati medetur: ipſum tamen nec remedium nec cautio laſſitudinum eſt. Sed cùm membra ſicciora ſunt facta, nulla tamen nec tenſio ſubeſt, nec tenue acréque excrementum, nec phlegmonæ affectus ſimilis, reficere nutrimento humectante expedit, quæ exhauſto humore ſunt ſiccata: alioqui gracilius & aridius quàm fuerat, poſtero die cernetur corpus. Porrigitur autem interdum minus quàm pro conſuetudine, aut propterea quòd pari opus non eſt, aut quòd conco-qui id non poſſit. Iam verò, in eo quidem affectu qui ex neruoſarum partium tenſione conſiſtit, calidiori quàm ex conſuetudine lauari non conuenit: ſimili ratione neque in iis quos excrementa excitarunt. In gracilitate autem quæ citra hæc conſiſtit, expedit calidiore aqua, quàm quæ mediocriter ſe habeat, lauari. Siquidem ſic affectorum refectio, in appoſitione eius quod eſt detractum conſiſtit: id quod nequit accidere cuti exiſtente laxa. Cogere ergo hanc prius, aſtringeréque atque denſare oportet, ſi qua plenioris nutrimenti expectanda eſt vtilitas. Sanè cogit, clauditque tum frigida, tum feruens aqua. Verùm à frigidæ vſu ſedi hominem metus eſt, vtpote qui iam ex multa exercitatione & laxior, & vacuus eſt redditus. Ex feruenti, vt noxa certè nulla, ita ſecura in cute denſitas paritur, ipſo qui in ea derelinquitur calore nonnihil conferente. Vnde nec immorari in frigida nimium debet qui ita eſt lauatus, vt quæ feruentis lauationis commoda fruſtretur. Cæterùm his duntaxat corporibus quæ bona habitudine ſunt, quarta illa impropria laſſitudinis differentia incidit: cuiuſmodi ſunt athletarum qui bene ſunt nutriti, necnon propoſiti nunc in diſputatione iuuenis. Sunt itaque tres propriæ ac ſimplices laſſitudinis differentiæ, illæ primæ de quibus iam egimus. Poſt has ex binis copulatis aliæ fiunt tres. Ab iis verò ſeptima eſt, vbi in vnum coëunt tres notæ. Remedij verò commune in omnibus complicatis conſilium eſt, vt ei quod ſuperat, ſis intentus: nec tamen quod reliquum eſt, planè contemnas: proprium verò ab iis membratim affectibus accipiendum eſt. Sicuti verò laſſitudines ipſæ numero tres, ſi inuicem illas coniungas, quatuor coniugationes efficiunt: ita ſanè ſi his quartum affectum addas, multò plures exiſtent. Quod dicimus, ex deſcriptione licet clarius intelligas. In ea primum locum vlceroſus habeto. Secundum, in quo tenſio eſt moleſta. Tertium, qui phlegmonæ ſimilis eſt. Quartum, in quo corpus gracilius eſt redditum. Ex his igitur, aut primus cum ſecundo coniungetur, aut cum tertio, aut cum quarto: aut rurſus, ſecundus cum tertio, vel quarto: aut denique tertius cum quarto: ita nimirum vt ex binis coniunctis affectibus, ſex in vniuerſum complexiones oriantur. Rurſus, cùm tres vnà miſcueris, quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum iunxeris cum ſecundo & tertio, aut cum ſecundo & quarto, aut cum tertio & quarto: aut rurſus ſecundum cum tertio & quarto. Poſtrema omnium complexionum erit, vbi quatuor ſimul coierint, ita vt vndecim numero in totum fiant. Erant verò & ſimplices quatuor: efficiuntur itaque in vniuerſum quindecim.

Calidiore aqua quàm quæ mediocriter ſe habeat, in quo ſit affectu vtendum.

Cutim cogi claudíque ab aqua tum frigida, tum feruenti.

Frigidæ lauatio vbi periculoſior ſit, quã quæ adminiſtratur per calidam.

Laſſitudinis tres alias differentias oriri ex tribus primis, dum binæ inter ſe copulantur: ac ſeptimam denique dum in vnum ſimul omnes tres coëunt.

Complicatorum affectuũ illi eſſe intenti debemus, qui ſuperat: interim non negligentes alterum.

Laſſitudinum coniugationes quindecim.

Simplices affectus.

Vlceroſus A. Tenſionis B. In quo phlegmones ſenſus eſt, C. Gracilitatis, D.

Compoſiti.

A B. A C. A D. B C. B D. C D. A B C. A B D. A C D. B C D. A B C D.

Quòd ſi præterea occluſæ cutis aut aliorum ſymptomatum differentias, tum ſecum, tum cum his quindecim complicueris, innumeras alias complexiones inueneris. Vnuſquiſque igitur horum affectuum, ſi quidem per ſe conſiſtat, ſimplex remedium exiget. Sin alteri ſit coniunctus, illi præcipua medendi ratio adhibenda eſt, qui dignitate & viribus antecellit. Ac dignitate quidem & viribus maior laſſitudo eſt, quæ phlegmones ſenſum præfert, quàm excrementoſa. Eſt affectus iam dictis proximus, & ipſa meatuum cutis anguſtia, quæ obſtructis illis aut denſatis contingit. Ac obſtructio quidem ex lentis craſsiſque excrementis oritur: denſitas, tum ab iis quæ aſtringunt, tum quæ refrigerant. Verùm obſtrui propoſiti nobis corporis cutis, ſi ad præſcriptam rationem ritè agatur, non poteſt: denſari certè aliquandò poteſt, tum ex valido frigore, tum alumiñoſo balneo. Fieri autem poteſt, vt & poſt balneum, ſudorémve, ſi prius laxata cute, auræ flatûs incidens, obſtructionem quampiam denſationémque efficiat. Cui remedium eſt calfactio: ac proinde valentiore exercitatione, ac balneo calidiore vtendum. Magis autem ad rem pertinebit, ſi in prima domo pinguiter oleo aliquo antiquo, relaxantéque (quale Sabinum eſt) voluetur. Mora verò in frigido ſolio diuturna ne ſit, ſed neque aqua frigida. Inducendi autem, vngantur aliquo, quod mediocriter calefaciat. Oleis quidem, ex iis quæ in Ægypto habentur, cicino & raphanino: in reliquo orbe, dulci, tenui, ac modicè antiquo. Vnguentis verò, ſuſino, gleucino, irino, amaricino, & compagino. Ex quibus ſanè gleucinum, prorſus acopum eſt, ac relaxans. Paulò hoc calidius, magiſque relaxans, ſuſinum eſt. Irinum verò & amaricinum, & compaginum, etiam ſuſino calefaciere potentiora,

Affectus ſimplices, ſimplex remediũ poſtulant.

Obſtructio vnde oriatur. Denſitas vnde.

Olea calida & relaxantia.

Vnguenta re laxantia.

tentiora, ijs affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, ſunt idonea. Cutis tamen denſitati ſanandæ, etiam anethinum eſt ſatis, maximè ſi ex viridi anetho fiat. Facit & ad tales affectus acopum quod ex abietis ſemine conficitur. In vniuerſum autem, cùm in idem varij affectus coierint, hi, ſi vnam medendi rationem indicent, vtique intendi magis eam rationem conueniet, quàm ſi ſinguli ſeorſum conſiſterent. Sin contrarij ſint, is qui vincit affectus prius eſt corrigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas. At qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles, concubuere, in his virium infirmitas neceſſe eſt ſuperet. Qui verò firmiores & iuuenes, veluti qui nunc eſt propoſitus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm vires in imbecillitatem, mutatur. Itaque etiam corriguntur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria exiſtit. Quòd ſi etiam ex venere, & refrigeratio ſentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione eſt vtendum: quandoquidem ea non ſolùm calorem excitat, ſed habitum etiam cogit, atque conſtringit. Si verò anni tempus non diſſuadeat, neque à frigido balneo abſtinendum cenſeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, medióque temperamento, vel calidiore. Nam cùm corpus à venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & ſiccius ſit redditum, debent planè quæ denſent, & calefaciant, & vires reparent, adhiberi, atque ad hæc ſtudium omne impendi. Poſt vigiliam autem vel triſtitiam, vel ambas, quæ apotherapia dicitur exercitatio idonea eſt, ſi tamen cruditas abſit. Nam ſi qua ſubſit, omnino exercitandum non eſt. Cùm autem è vigiliis & triſtitia graciles magiſque aridi, ac minus dicto audientes planè cernantur, ſiccius exiſtimandum eſt his redditum eſſe corpus. Quare tales affectus, partim molli frictione ex multo oleo, partim temperato balneo ſanantur: partim tarda & modica agitatione, quæque ſubinde interponat quietem. Is verò apotherapeutici exercitij erat modus. Ad eundem modum eæ quæ ab ira, vel potionis penuria ſiccitates fiunt, corrigendæ ſunt. Contraria prorſus à iam dictis ratione humiditates emendare conueniet, quacunque ex occaſione proueniant: quippe ſtudium in his ad ſiccationem dirigitur. Cæterum ſi ex longiori deſidia, & humectantis alimenti immodico intempeſtiuóque vſu, contracta humiditas eſt, longiori remedio eſt opus: ſin ex liberaliori potione quæ pridie ſit hauſta, citra vllum capitis, aut oris ventriculi affectum conſtiterit, eam vel vnico die perſanare licebit, ſi ſicca frictione largius & exercitatione, veloci, & parciori potione, & ſicciori cibo vtêre. Porrò ſi laſſitudinis ſenſus vllus à ſomno appareat in propoſito iuuene, atque is ſiccior iuſto cernatur, vngendus dulci oleo eſt: fricandúſque vt omnino parciſſimè, ita neque duriter, nec molliter eſt, idque matutino tempore. Quòd ſi etiam cutis denſitatem corrigere ſtudes, vtique ei quæ ex durís tum frictione, tum contrectatione, præterea vehementi exercitatione orta eſt, mollis frictio cum copioſo, & dulci oleo medetur. Quæ verò contracta ex frigore eſt, iam primum frictione ſicca ac celeri, dein cum oleo adhibito calefacientes, naturæ ſuæ reſtituemus. Laxitatem verò, quæ frequens balneum, & mollem frictionem, & veneris vſum conſecuta eſt, paucula frictione, primùm quidem ſicca, dein cum oleo quopiam eorum quæ aſtringant ſanaueris. Humiditatem quæ nimiæ potioni ſucceſſit, ſicca frictio cum linteo adminiſtrata, vel cum manica, interdum etiam ſolis manibus, corrigit. At veſpertina frictio iis vtilis eſt, quos, vel laſſitudo valida premit, vel ſiccitas malè habet, vel atrophia macerat. Igitur in natura propoſita, cùm valida laſſitudo, vel immodica ſiccitas corpus afficit, prandium minus eſto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus. Præterea plurimum quieſcat: modicùm tamen inambulet, quò cibus per erectam agitationem concuſſus ſubſidat. Vtilius etiam fit, ſi & aluum exonerare poſſit. His etenim probè peractis, ſecurus oleo dulci frices, idque ventre prorſus intacto. Quòd ſi in muſculis ei vicinis vel laſſitudinis ſenſus aliquis, vel ſiccitas appareat maior, vngi debebunt mediocriter, & blandè, & ſuſpenſa manu.

Margin notes (left column):
Anethinũ vnguentum eſſe aptum cuti denſæ laxandæ.
Affectus varij ſi in vnum coſpirent, quid agendum.
Venereo ex vſu imbecilliores redditi, aut exoluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.
Venus reddit corpus laxius, frigidius, imbecillius & ſiccius.
Apoterapia quando ſit vtilis.
Exercendum non eſſe ſi ſubſit cruditas.
Siccitates à vigiliis & animi affectibus ortæ, quomodo corrigendæ.
Humiditatum curationes diuerſæ, ſecundum varietatem cauſarum.
Cutis denſa quo modo relaxanda.
Laxitas cutis qua ratione ſananda.
Frictio veſpertina quibus vtilis.
Prandium quando eſſe debet minus.

GALENI PERGAMENI
De ſanitate tuenda,
LIBER QVARTVS.

Nvnc autem primò de morboſis ſymptomatis differere eſt animus, prout citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ ſimilitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes laſſitudo excipit, ſanorum ſymptoma eſt: quæ verò ſine his conſiſtit, morboſum. Itaque & ab Hippocrate commodiſſimè dictum eſſe videtur, laſſitudines ſponte natas nunciare morbos. Atque vlceroſus quidem ſenſus ſymptoma laſſitudinis eſt. Cauſa verò vnde ea naſcitur, effectus laſſitudinis eſt. Huius rurſus ipſius cauſa bifariam ſcinditur. Aut enim intra ipſum animalis continetur corpus, dicitúrque antecedens internáque: aut omnino non ineſt, ac procatarctica nominatur, ſiue primitiua, ſiue etiam externa. Itaque tria in vniuerſum generata ſunt, de quibus habendus ſermo eſt: ipſius laſſitudinis ſymptoma: affectus vnde hoc oritur, & affectus ipſius cauſa. Cuiuſque igitur horum ſpecies quædam differentes ſunt. Cauſarum, externa & interna: affectus, is qui vlceris, & qui tenſionis, & qui phlegmones ſenſum inuehit: ſymptomatis verò, ipſi tres ſenſus. Qui igitur vlceris ſenſum facit, is affectus motis quidem grauem excitat ſenſum, ceu corpus vlceretur: idque vel circa cutim tantum, vtique cùm eſt moderatior: vel circa ſubiectam illi carnem, cùm eſt valentior: vel circa vtranque, cùm adhuc eſt atrocior. Atque ſenſus ipſe eſt ſymptoma. Affectio verò ex qua id naſcitur, acrimonia eſt tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit. Oritur hæc aliquando ex immodico motu, aliquando ex vitioſo ſucco. Ac tales laſſitudines, ſpontaneas appellat Hippocrates. Tenſiuę laſſitudinis genus plethoricis ſolet ſuperuenire. At tertium laſſitudinis genus, quod phlegmones ſenſum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni ſucci abundantia, tum prædicto vitioſo ſucco. Solus autem rodẽs & acris ſuccus laſſitudinem vlceroſam inducit, idque dum à venis ad carnes atque cutem transfertur. Qui verò ex abundãtia naſcį hanc laſſitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neque ex ea quæ vires prægrauat, vlceris ſenſus

Margin notes (right column):
Laſſitudines ſponte natæ morbos prænunciant.
Cauſa antecedens, quæ dicatur.
Cauſa procatarctica quæ.
Vlceroſus ſenſus triplex.
Vlceroſus ſenſus vnde proueniat.
Laſſitudo tenſiua ſolet ſuperuenire plethoricis.
Laſſitudo phlegmonoſa vnde contrahatur.
Laſſitudinem vlceroſam ex abundantia non naſci.

ſenſus procedit, ſed grauitas, vel ad motiones ſegnitia, vel vitia quædam in pulſibus. Porrò vbi erodentibus ſuccis corpus ipſum ſcatet, minimus quidem motus, laſſitudinis duntaxat ſenſum inducit: vehementior,rigorem excitat: medius inter vtrunque, horrorem parit. Poteſt enim tum horror,tum rigor, à calida cauſa excitari. Impellitur autem ipſe acris humor, interdum à ſenſibili corpore, quod repellendi alieni vim poſſidet: interdum à vehementiori motione, id quod tum ab exercitando, tum frictione, tum balneo conquirit.

Horror vnde. Rigor.

Quòd ſi calida & putria excrementa ſint, vbi vehementius mouentur, non horrorem modò rigorémve,ſed etiam febrim accendunt.At quæ frigida ſunt, & ex partibus tenuibus cenſtant, ea horrorem quidem rigorémque inducunt, non tamen febrem. Porrò vim quandam vtriuſque congeſtam eſſe oportet,ſi hæc fuerint. Oportet igitur excrementum, ſiue calidum id ſit, ſiue frigidum, ipſum aut expellas, aut certè alteres. Cæterùm quod prorſus alienum eſt,id ægrè alterari à natura poteſt: ac proinde educere id quamprimùm tentandum eſt: æquè certè vt quæ in ventre corrupta prorſus ſunt,ea vel vomitione, vel deiectione expelli profectò eſt optimum. Non tamen perinde promptum eſt in carne,atque aliis corporibus imbibitum vitioſum ſuccum educere.

Febris quando accendatur.

Communes igitur ſcopos, quibus quis omnium excrementorum vitiis medeatur, iam diximus vacuationem & alterationem eſſe: proprios verò vtriuſque generis adiiciamus. Neque enim vna tantùm ratione educendum alterandúmve eſt; ſed explorata quæ ei quod affligit, magis accommodata ſit,ei eſt inſiſtendum. Ea autem ex cuiuſque contrario debet adminiſtrari.

Excrementorū vitiis qui occurrit, vacuationem & alterationem ſcopos communes habet.

Quoniam igitur laſſitudo vlceroſa, vitio acrium excrementorum oritur, ante omnia conſiderandum eſt,in ſolidis ne tantùm corporibus, an intra venarum ſinus, malus ſuccus contineatur. De iis verò quæ intra venas ſunt, nullum planè nec manifeſtum, nec euidens ſignum habemus,præter ſolam vrinam,Coniicere tamen licebit ex natura, conſuetudinéque,ac breuiter ex vniuerſa victus & exercitij ratione, corporis ea laſſitudine affecti, qualis ipſius mali ſucci ſit modus. Nec minus profectò ex vniuerſis affectibus cutis, quibus aliquando tentari eſt ſolitum: ac denique ex euacuationibus aut recentis,aut intermiſſis.Vbi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantùm collectus ipſe vitioſus eſt humor, mediocrius remedium poſtulat: valentius autem, ſi multus & in profundo.

Vrinam ſolam iudicare naturam humorum delitescentiū in venis.

Porrò ſi à nobis ille boni ſucci antea propoſitus iuuenis, nunc neceſſitate quapiam vrgente, longi temporis iter confecerit,in quo praua victus & exercitij ratione vſus fuerit,nihil tamen in modo aſſumptorum deliquerit, ac proinde neque in cruditatem inciderit, talis certè multum mali ſucci congeſſiſſe non potuit: quare ſola apotherapia curatur, hunc omni reuocato conſilio, vt excrementa quæ circa cutem ſunt, educantur, propterea quòd affectus in hac vna conſiſtit. Quòd ſi præter alia etiam in cruditates inciderit, ſentiátque non cute tenus modò, verùm in alto corpore vlcerationis ſenſum,ſicut totum id malis ſuccis refertum ſuſpicere,huic nec exercitationē,neque vllum omnino iniungemus motum, ſed quieſcere ac dormire iuſſum, in abſtinentia totum diem exigere cogemus. Dein veſperi pinguiter vncto, & temperato balneo mediocriter lauato, pro cibo dabimus ſorbitionem aliquam boni ſucci, ſed planè quamminimam.

Apotherapia ſola quando ſit laſſitudinis vlceroſæ ſufficiens remedium.

Laſſitudinis vlceroſæ coniunctæ cruditati,curatio.

Nec tamen à vino eum abſtinebimus: concoquit enim id ſemicrudos humores, tum ſudorem, vrinámque promouet, ac ſomnum conciliat. Quod igitur mali ſucci iam planè corruptum eſt,nec concoqui poteſt,in ſudore, vrináque expellatur: quod ſemicoctum adhuc eſt,concoquatur, atque vtile reddatur.Id autem quies & ſomnus optimè præſtant.Si ergo his peractis magis lum conſtiterit, ad conſuetudinem rurſus reducendus homo eſt.Sin in poſterum etiam diem duret, de valentiore iam remedio eſt cogitandum: maximè ſi per noctem vel laſſitudo magis quàm antea, vel faſtidium infeſtet, vel peruigilet, vel ſomnos turbatos, & imaginationibus inquietos habeat. His ſiquidem,ſi vires non diſſuadent, aut ſanguis mittendus eſt, aut purgatio exhibenda.

Balneorum vſus in cruditatibus. Vini opera.

Corrupta vacuanda eſſe.

Cruda eſſe coquenda. Cruda concoqui à quiete & ſomno.

Nam ſi vires imbecilliores dehortantur, ſanguis mittendus non eſt, ſed deiectione mediocri vtendum. At conſtante robore virium, ſi laſſitudo adhuc infeſtet,ac vitioſus quidem humor qui ipſam gignit, cum ſanguinis copia conſiſtat, vena tundenda eſt, aut aliquid quod tantundem valeat agendum. Sanè tantundem poteſt, hæmorrhoidum, menſtruorúmque prouocatio, quibus ſuppreſſa ſunt. Quibus autem horum eſt nihil,malleolorum inciſio cum ſcalpello.Poſt hæc aluus eo medicamento deiicienda eſt, quod malo ſucco maximè accommodatum ſit. Quòd ſi vitioſi tantùm ſucci citra ſanguinis copiam ſubſint,purgatio petenda eſt, quæ infeſtanti excremento ſit etiam commoda. Hinc autem mali ſucci notæ ſumentur.

Sanguis quando mittendus. Deiectione quando eſt vtendum.

Malleolorum inciſio quando molienda.

Qui in otio degunt, hi pituitoſum ſuccum ſolent accumulare. Quos multus labor exercet,hi bilioſum, vel melancholicum, illum æſtate, hunc autumno gignunt.Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantò ſunt ad atram generandam bilem magis procliues. Præterea qui cum multo ſudore obeuntur, hi craſſius excrementum faciunt: qui ſine ſudore peraguntur, magis tenue: veluti qui hyeme, & frigido aëris ſtatu colliguntur. Ad hæc etiam, non ſolùm vrinæ multitudo & qualitas, ſed ipſius etiam ſudoris conſideranda eſt. Cuius in eo qualitatis dignotio non modò ex guſtu & olfactu,ſed ex colore etiam facilis eſt. Pallidus quippe cernitur ſudor,pro eiuſmodi bilis ratione. Sæpe tamen poſt validiſſimos labores & vehementem æſtum, planè flauus conſpicitur:aliquando medius,atque ex ambobus mixtus.Ad eundem modum & ipſe bilis humor ſe habet.

Cacochymiæ notæ vnde ſumendæ ſint.

Humores craſſiores gigni per labores qui cum ſudore obeuntur: tenuiores autem in illis, qui abſque ſudore fiunt.

Qualiſcunque verò is in corpore habetur, tale neceſſe eſt eius appareat ſerum. Ac ſudor quidem ſuccorum qui in vniuerſo corpore abundant nota eſt: vrina eorum tantùm qui vaſis continentur.Itaque tum conſiſtentiam, tum colorem vrinæ, necnon quæ in ea pendent, aut ſidunt, perpendere oportet, vt quæ oſtendant quāliſnam ſanguis ſit qui in vaſis habetur. Quando ſi is bilioſus ſit, ſerum quoque eius bilioſum eſſe neceſſe eſt. Simili modo pituitoſum, ſi pituitoſus. At vbi crudus planè is eſt,vtique tenuis aquoſáque vrina cernitur, nihil nec quod ſidat, nec quod pendeat in ſe habens.Vbi autem concoctus,hæc in vrina apparent, deſuper que tenues quædam nubeculæ. Quòd ſi turbida ſit,qualis veterinorum viſitur, crudis ſuccis refertas venas indicat, non tamen ceſſare naturam,ſed eos valenter concoquere.Si verò celeris ſeparatio craſſi à liquido in ea cernitur, ſítque quod ſubſidet album, læue, & æquale, iamiam

Sudorem eſſe notam ſuccorum qui in vniuerſo corpore abundant.

Vrina indicat tantum quæ continentur in vaſis.

Vrina aquoſa & tenuis quid indicet.

Turbulenta vrina quid indicet.

Vrinæ permutationis ſpecies variæ.

ſuperaturam ipſos omnes ſuccos naturam indicat. Sin cùm emingitur, pura ſit, protinus verò turbetur, iam crudi ſucci concoctionem aggredi naturam docet. At ſi interpoſito tempore turbetur, non protinus, ſed pòſt aggreſſuram inſinuat. Similiter ſi protinus ſeparatio fiat, & id quod ſubſidet, ſit album, læue, & æquale, ſuperiorem longè naturam ſuccis quos concoquit, indicat. Sin bonum ſit quod ſubſidet, ſed longiori tempore colligatur, etiam naturam temporis ſpatiò ſuperaturam ſuccos declarat. Si verò vel omnino nulla ſeparatio, vel id quod ſubſidet malum ſit, imbecillitas naturæ ſignificatur, egétque ope aliqua ad ſuccos percoquendos.

Sudor quid indicet.

Sicuti verò vrina ſuccorum qui in vaſis ſunt conſtitutionem prodit: ita ſudor, & alia quæ per vniuerſum animalis habitum conſpiciuntur, eorum qui illic ſunt affectus demonſtrant. Quippe ſuperantibus in eo calidis ſuccis, inſolitus caloris ſenſus percipitur: frigoris verò, cùm frigidi dominantur. Iam albiores, pituita dominante: pallidiores, bili abundante, cernuntur.

Color à ſucco proficiſcitur, non à ſolidis animalis partibus.

Siquidem color à ſucco prouenit, non à ſolidis animalis partibus, vtique cum ſe ſucci in alium non receperunt.

Succi à quibus cauſis intrò pellantur.

Accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus: veluti timorem, vel ingentem triſtitiam, vel incipientem verecundiam: quorum ſi adſit nullum, nunquam ſe in altum recipiunt ſucci. Æquè neque in cutem violentius irruentes, hanc adurent vnquam, niſi animus aliquo modo affectus ſit, aut æſtu immodico animal extrinſecus obſeſſum.

Color corporis quando ſit exquiſita nota eorum, qui ſubſunt, humorum.

Ergo ſi neque ambientis violentia, neque vllus animi affectus ſubſit, certiſſima ſucci animalis cognitio ex colore datur. Quare ſi ad rubicundius quàm pro natura mutatum ſit corpus, ſanguinis abundantiam ſubeſſe ſignificat: ſi ad nigrius, nigram ſupereſſe bilem oſtendit.

Color plumbeus quid indicet.

Porrò color plumbeus, quíque mixtus ex albo & liuido eſt, crudos & pituitoſos dominari ſuccos indicant, minus tamen humidos quàm ſit pituita communiter dicta: cui ſi adſit lentor, vitreus ſuccus dicitur à Praxagora.

Vitreus ſuccus.

Generaliter igitur eiuſmodi ſucci omnes albi crudique ſunt: nomenclaturam verò alius aliam ſortitur. Ipſorum autem & bilioſorum ſanguis in medio eſt: hi ſiquidem ex eo ſupra iuſtum percocto fiunt: illi autem, ex nondum perfecto.

Sanguis mittendus quando in laſſitudine ſit.

Ac ſingulorum quidem variæ ſunt differentiæ. Cæterùm in corpore laſſitudine affecto, vbi paulùlum vel citra ſanguinem reſtitum, vel vltrà proceſſum eſt ſuccis, audacter mittendus eſt ſanguis: vbi plus, conſideratius agendum: vbi plurimum, in hoc nullus omnino mittendus. Inſpicere verò & quantitatem conueniet: vt, verbi gratia, ſi bonus ſanguis exiguus ſit, reliquus verò ſuccus plurimus, vtique in his abſtinendum à detractione ſanguinis eſt. Sin is quidem exiguus, ſanguis verò copioſus, audacter incidenda vena eſt. Dein deiicere aluum oportet, ratione habita de abundantis ſucci copia & ſpecie.

Aluum eſſe largius vacuandam iis qui per laſſitudinem vlcerοſam detrahi ſibi ſanguinem nolunt.

Quòd ſi quis detrahi ſibi ſanguinem nolit, huic deiicienda largius eſt aluus: aut ſi id quoque ſuſpectum habeat, alia ratione educendum eſt ſuperuacuum. Iam verò, ſi in veneſo vaſorum genere copia ſemicrudorum humorum ſubſit, in reliquo autem corpore multitudo horum mordacium, cùm duo hi nobis ſcopi ſint, nempe ſemicoctorum percoctio, atque acrium & mordacium eductio, abſtinere eos conuenit ab omni valido motu, quos laſſitudo ſecuta fuerit. Blandè tamen vnctos atque oleo perfrictos, per quàm ſuaui lauare balneo expedit: inde in otio abſtinentiáque habere, atque etiam ſomno, ſi id fieri poſſit.

Somnum à balneo concoquere, ac malos ſuccos diſcutere.

Balneum conducere ad ſomnum.

Nihil enim æquè concoquit, aut malos ſuccos diſcutit, vt ſomnus à balneo. Conducit autem ad ſomnum non in poſtremis etiam & balneum ipſum. Quòd ſi ſecunda die & tertia, ſimiliter grauatum ſentiamus hominem, iterum atque iterum vtemur eadem medendi ratione. Sícque tibi ſomnus & cauſa & ſignum ſperatæ vtilitatis percommodum: ſicuti è diuerſo, non poſſe à balneo dormire, nec cauſa, nec ſignum eſt commodum. Sed ex ſomno vigiliiſque plerunque redundantis ſucci indicia ſumuntur.

Frigidos quidem ſuccos, ſoporem: calidos autem, vigilias gignere.

Frigidi nanque ſucci,* ſoporem & longiores ſomnos inducunt: calidi & mordaces, vigilias. Sicuti autem in primo, ita in ſecundo die, ex ſimplici cremore ptiſanæ, aut ex alica, cui pauxillum aceti ad incidendum permiſtum ſit, ſi cruditatis ſuſpicio ſubſit, ſorbitionem minimam eis exhibebimus.

Cruditati quæ ſorbitio commoda.

Abſtinentia omnimoda inducit nauſeam, ac prauum ſuccum accumulat.

Quippe vt largior nutritio nocet, ſic abſtinentia omnimoda, nauſeam inducit, ventriculum lædit, reſoluit vires, ac prauum ſuccum accumulat. At boni quidem ſucci eſt alica. Cæterùm niſi lentor ipſius corrigatur, adiectis aceti & porri modico, non ſolùm obſtruet, ſed etiam nutriet plenius, quàm propoſitis ſit ex vſu.

Alicæ lentor corrigendus aceto & porro.

Ptiſanæ cremor cruditatibus commodiſſimus.

Hac itaque ex cauſa ptiſanæ cremor in hoc caſu tutior eſt, vt qui tum modicè nutriat, tum facilè per anguſta permeet, diſſecétque & diſſoluat quicquid in crudis habetur ſuccis. Horum ipſorum gratia & mulſa his idonea eſt, & oxymeli, & apomeli, & piper, & zingiber, atque omnia breuiter, quæ citra vitioſi generationem ſucci, humorem craſſum diſſecant, ſoluuntque.

Cruditatibus qui cibi potúſque congruant.

Frugum itaque maximè apta eſt ptiſana: olerum, ſola lactuca: piſcium, qui dicuntur ſaxatiles: panis, qui in clibano coctus, & fermentatus, & modicè purus eſt: aues monticolæ: potio, oxymeli, mulſa, vinum tenue, & album.

Diuretica præualentia non eſſe cruditati vtilia.

Quæ verò vrinam cient, hoc caſu non probo: maximè quæ præualentia ex his ſunt, & ſanguinem calefaciunt, & liquant. Quippe quod concoquendum probè eſt, huic tanta vexatio non conuenit. Hæc itaque omnia ſecundo die ita facienda ſunt, atque etiam tertio, quartóque. Quòd ſi tum laſſitudinis ſenſus leuetur, tum cætera pro naturæ ordine appareant, fricare quidem liberalius, exercere verò parcè hominem audebis. His ita peractis, ſi nullus laſſitudinis ſenſus præterea ſuperſit, ad conſuetas ſtatim exercitationes reduces ipſum. Sin quicquam appareat priorum aut ſymptomatum, aut notarum, rurſus tu quoque in id intentus, mutare tentabis ea quæ particulatim non rectè habent.

Laſſato corpori, cui ſanguis quidem bonus exiguus ſit, crudi autem humores plurimi, quæ medendi ratio adhibenda.

At ſi in eodem laſſato corpore reliqua eadem habeantur, ſanguis autem bonus exiguus ſit, crudique humores plurimi, huic nec ſanguis mittendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum: ſed ſeruandus in omni quiete is eſt, dandáque ipſi cibus, potio, medicamentáque ſunt ſingula eius generis, quæ attenuent, diſſecent, & conficiant ſuccorum craſſitudinem, idque citra manifeſtum calorem. Ergo nutries hos maximè oxymelite, aliquando etiam ptiſanæ & mulſi exiguo quopiam.

Crudis ſuccis referti cur tenuiſſimum victus rationem perferant.

Suſtinent enim hi victum, ſi modò alij vlli, tenuem, ipſa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abutentes. Quoniam autem præcordia iſtiuſmodi omnibus turgida inflatáque ſunt, & facilè quicquid aſſumpſerint,

tint,in flatum vertitur, non inutile fuerit & lon-gi piperis, aut albi, aut nigri aliquid cum cibo dare. Sed album quidem ſupra reliqua duo ge-nera aluum roborat. Nigrum id eligendum eſt, quod præcellit pondere. Vtilius tamen fit & Dioſpolitico medicamento vti, cuius duplex eſt compoſitio. Nam aliàs ex paribus omnibus, cumino,pipere,ruta,nitróque id conficitur:ac po-teſt ſic magis ventrem ſoluere: aliàs cum reli-quorum pari pondere miſcetur nitri dimidium. Præſtiterit autem cuminum eſſe quod Æthiopi-cum vocant, piper verò vel longum vel album. Macerabitur cuminum in aceto, maximè acri; dein contiñuò id tunditur, aut etiam prius modi-cè frigitur in vaſe fictili, quod coctum in camino quamoptimè ſit. Sunto verò & rutæ folia modicè exiccata. Sumitur & per ſe medicamentum hoc, & cum ptiſanæ cremore, & ante & poſt cibum. Porrò ad eum vſum maximè commendatur, quod mel optimum, optiméque deſpumatum admix-tum habet. Appoſitum ſanè remedium ſic affectis eſt, & quod ex tribus piperibus conſtat, vtique cùm non admodum medicamentoſum ſit, atque ex variis confectum, quale eſt illud quo vtimur in iis fluxionibus quæ à capite deſcendunt ad pectus. Expedit autem præparatum habere vtrun-que ad manum. Simplex igitur illud, quo ad cru-ditatem quæ in primis eſt venis vtimur, huiuſmo-di eſt: Ad cuiuſque trium piperum drachmas quinquaginta, abundè adduntur aniſi, & thymi, & zingiberis, ſingulorum drachmæ octo. Hoc magis ſimplex eſt, à quo detractum ſit zingiber. Alte-rum verò eſt, quod ex iiſdem conficitur: verum ad cuiuſque trium piperum drachmas quinqua-ginta, reliquorum cuiuſque ſexdecim drachmarum iniicitur pondus. Debet autem, ſi haberi poteſt, aniſum Cretenſe eſſe. Thymum aut Atticum, aut ex editis locis & ſiccis: cuius quicquid lignoſum eſt circunciſo, coma ipſa vnà cum floribus iniicie-tur. Eſto verò & piper, quod longum quidem eſt, integrum, minimeque foratum: æquè verò & zin-giber. Quod autem piperis qualitatem retinet, ac nec maceratum reſoluitur, nec etiam pertuſum eſt, piper id longum vt maximè idoneum eſt, ſic minimè fuerit adulterinum. Nigrum verò nec exile, nec rugoſum, nec craſſi corticis eſto, ſed maximum pleniſſimúmque: quæ duæ notæ al-bum etiam piper commendant. Deinde omnibus ſimul tuſis, & per tenue cribrum tranſmiſſis, mel optimum, curioséque deſpumatum miſcetur: id quod debet eſſe odoratum, flauum, acerrimum, dulciſſimúmque, atque craſſitudine quadam me-diocri, & quæ ſuam continuitatem tueatur. Hoc igitur medicamen & ante cibum, & pòſt, & cunti-bus cubitum rectè datur; cochlearij pleni menſu-ra: atque huius quidem, vt paruis patui, & maxi-mis maximi, ita mediis ad portionem: præterea etiam zingiber, quod ex barbaris affertur, aceto maceratum. Eſt id virentis herbæ radix, à collectu ſtatim in acetum iniecta. Extinguitur enim eiuſ-modi medicamentorum calor circa ipſas primas venas: neque in totum perfertur corpus, veluti aliorum quorundam, eiuſmodi eſt quod diacala-minthen appellant. Idcirco etiam oxymeli his vtiliſſimum eſt, cuius talis eſt compoſitio. Cùm melli optimo ſuper carbones ſpumam abſtuleris, coniicies in ipſum aceti tantùm, vnde guſtanti nec acidum nimis, nec dulce videbitur, ac denuò ſuper prunas coques, quod planè vnitæ amborum

Piper cum ci-bo exhiben-dum per cru-ditates eſſe.

Dioſpolitici medicamenti compoſitio duplex, vtra-que cruditati-bus apta.

Diatrion pi-pereon ſim-plex, crudita-tibus eſſe me-dicamen ap-poſitiſſimum.

Diatrion pi-pereon ſim-plicis compo-ſitio.

Piper longum quale ſit eli-gendum.

Piperis nigri, albique ele-ctio.

Mellis optimi notæ.

Diatrion pi-pereon quis offerendus modus.

Zingiber quid.

Piperatorum calorem circa primas venas extingui.

Oxymelitos compoſitio.

6:3v

qualitates ſint. Hinc ab igne depones, cumque vti voles, aquam ei miſcebis, ita nimirum temperans vt vinum. Quò autem pluribus id conueniat, vni aceti parti, mellis à quo detracta ſpuma ſit, du-plum eſt miſcendum. Pro vniuſcuiuſque tum gu-ſtu aut natura, plus aut aceti, aut mellis nos adii-cere conuenit, id eſſe ſumentis naturæ conue-nientiſſimum oxymeliratos, quod illi vtique iu-cundiſſimum eſt. Cum aqua verò ita facies oxy-meli. Quadruplum optimæ aquæ miſcebis melli: dein coques modico igni, donec ſpumare deſi-nat. Ac malum quidem mel multam egerit ſpu-mam: quò etiam diutius concoqui debebit. Opti-mum verò vt breuiſſimo coquitur tempore, ita minimum ſpumæ euomit. Pòſt verò dimidio aceti adiecto, rurſus coquendum, donec qualitatum omnino ſit vnitas, nec acetum crudum ſentiatur. Conficitur ſanè oxymeli, etiam tribus ſtatim à principio mixtis, ad hunc modum. Aceti vni parti, additur mellis duplum, & aquæ quadruplum; at-que hæc ad tertiam vel etiam quartam partem coquuntur, ſpuma interim detenta. Quòd ſi valen-tius id facere ſtudes, tantundem iniicies aceti, quantùm mellis. Apomeli optimum aqua confici-tur, bibitúrque tota æſtate refrigerantis vice. Po-teſt verò cui id libet, & ad quam propoſuimus af-fectionem eo commodè vti, potiſſimum vbi co-acuit: id quod ſæpe contingit ei, aliàs magis, aliàs minus, vtpote ex aqua confecto non pluuia, ſicut mulſa, ſed qualibet. Quanquam poteſt qui volet, & ex aqua pluuia id conficere, ipſeque ſi pluuiam aquam probarem, id ſuaderem: verùm neque ip-ſam probo, & nihilo eſt deterius ſi aceſcit, potiſſi-mùm ad ea quæ nunc ſunt propoſita. Quinimò mediocriter etiam acet, quod non omnino incu-rioſè eſt confectum. Sanè cura conficiendi in eo eſt, vt nec fauus admodum ſit vitioſus, coquatúr-que bene in fontana aqua, quæ & pura ſit, & dul-cis. Oportet enim expreſſo à fauis melle, catenus in aqua coquere, quoad nulla inde ſpuma exi-ſtat. Ergo tum hac vtendum potione eſt, tum verò è vinis iis quæ leuiter aceſcunt. Nutriendum præ-terea cibis eſt, qui citra calorem extenuent, cu-iuſmodi capparis eſt, ſi ex oxymelite vel oleo ſu-matur. Quòd ſi crudos iam ſuccos ſatis attenua-tos ſperas, vinum dabis quod & ſubſtantia ſit te-nue, & colore fuluum albúmve: hoc enim ad ſucci bonitatem & concoctionem facit: illud vrinam mouet. Sunt verò in Italia, prioris generis Faler-num, & Surrentinum: poſterioris, Sabinum & Albanum, & Adrianum. In Aſia verò, prioris ge-neris Leſbium, & Ariuſium: Secundi Titacaze-num, & Arſyinum. At craſſa & nigra vina ſunt reiicienda. Quòd ſi his adhibitis melius habere ſe ſenſerit, etiam lauare tum hominem debebis, vngeréque, ac molliter fricare. Vt verò primum in vrina hypoſtaſis cernitur, tum frictiones augere, tum ad conſuetas exercitationes paulatim redu-cere. Hoc tempore vnguentis iis quoque vten-tum, quæ per halitum euocent. Vomitu autem mi-nimè in affectibus id genus vtaris, ne ſucci reuel-lantur intrò mordaces, qui videlicet carni inhæ-rent. Quemadmodum autem exercitatio, frictio, balneum, fomenta calida, vnctio calefaciens, ita-cundiáque, humores ab alto reuocant, ita quæ re-frigerant aſtringúntque cutim, ad hec triſtitia, hor-rórque à quacunque cauſa calida frigidáve proce-dens, necnon omnia quæ introrſum impetum fa-ciunt, ea inquã à cute ipſa motum humorũ ad in-

Oxymelitos aquati faciêdi modus.

Mel vitioſum multum ſpu-mæ egerit: optimum ve-rò, minimùm, breuiſſimóque coquitur tem-pore.

Apomeli res frigerat.

Mulſam ex pluuia aqua confici.

Pluuiam aquâ non probat Galenus.

Apomelites compoſitio.

Vina quę ace-ſcunt leuiter, eſſe crudita-tibus cõmoda.

Capparis, ex oxymelite ſu-cit ad cruditates.

Vinorum ge-nera varia.

Vina cruditati aduerſantia.

Vomitũ cùr non vtendum per cruditates laſſitudini co-pulatas.

Humores re-uocantia ab alto.

Humores in-trò pellentia.

terna concitant. Hæc itaque omnia deuitanda tum sunt, cùm idem homo pariter & lassitudinem sentit, & venas habet crudis succis refertas. Nam nec qui extrà sunt, rectè intrò reuocantur: nec qui intus, foras. Imò qui foris sunt, leuiter educendi per halitum sunt. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, iis hyssopum in mulso coquens, non statim nec primo die, sed in sequentibus dabis: vomitu verò abstinebis, nisi vbi crudos citra lassitudinem succos euacuare contendis. At verò si vnà cum sensu vlceroso, etiam crudorum copia aut à calore, aut ab immodico motu in corporis habitum sit transmissa, quæ quidem iam non in venis, sed in solidis animalis partibus hæreat, tunc sanè ea exhibenda sunt, quæ vel ad cutim vsque suum calorem transfundant: fricandúmque largiter oleo quod relaxandi vim habeat, ac potissimum manè, cùm surgunt à somno. Nam ea frictio concoquit crudum succum, simúlque corpoream molem animantis nutrit. Quiescendum verò diu post hęc est.

Vomitu quando vtendum. Vlceroso pręsente sensu, crudísque humoribus ab alto in corporis habitum distributis, qua vtendum sit ratione medendi.

Cedet autem negotium felicius, si homo exiguũ cibum pridie sumpserit, nec aliud à cœna biberit, quàm tenue vinum, fuluúmque. Post ipsam autem quietem diuturnam, modicè inambulandum est: ac dein tum denuò multa frictione, tum balneo modicè calido, & alimentis quæ boni sint succi, vtendum. Quinetiam medicamẽtis diacalaminthen audacter dabis: cuius talis est compositio: Accipe calaminthes, pulegij, petroselini, seseleos, cuiusque vncias ij. seminis apij, cacuminum thymi, singulorum vnc. iiij. Libystici, vnc. xvi. piperis vnc. xlviij. Hæc omnia vbi electissima fuerint, simul tundẽda cribrandáque sunt tenui cribro. Tenuia quippe medicamenta in totum corporis habitum maximè digeruntur: veluti è diuerso, crassiora in ventre hærent. Idcirco Diospoliticon medicamen crassius facere soleo, quoties deiicere aluum per id studeo. Miscendum his ita præparatis mel optimum est, curiosè despumatum. Porrò vsus eius erit post matutinam frictionem, ante exercitationem & balneum: potéstque etiam cum aliquo cibo mixtum assumi. Post cibum autem nunquam nec hoc medicamen, nec aliud vllum quod ad distributionem vehementiorem facit, sumendum est. Licet & sine admixto melle siccum medicamentum reponere, eóque salis vice vti. Ad ipsorum autem concoctionem ciborum, præstat sanè aut medicamen diatrion pipereon simplex, aut ipsum piper potioni inspersum, aut etiam quod ex succo mâli cydonij constat medicamentum porrigere. Verùm ad ea quæ nunc agimus, optimum omnium est, quod constat ex calaminthe. Nam crassa lentáque attenuat, & per halitum educit, & vrinas mouet, & muliebria prouocat, estque iucundissimum gustui.

Diacalaminthes confectio.

Tenuia facilè digeri.

Crassiora in vẽtre hærere. Purgantia medicamenta debent crassiora relinqui.

Distributioni conferens medicamen nullum statim à cibo dandum.

Concoctioni ciborum quæ conferant.

Diacalaminthes medicaminis vsus.

Vbi igitur circiter duos vel tres primos dies ita præparatus homo est, exercitationibus consuetis tradatur, animaduersis prius vniuersis quas iam diximus notis. Nam si omnia commodè se habere videntur, plenè exercitandus est. Sin minus, etiam ante mediocritatem desistet, prius dicta victus & medendi ratione tractandus, donec postridie circa exercitia omnibus ex sententia se habentibus, ad consuetum victum reuocari iam postulet. Quia verò & acopo quod ex abiete fit, vti expedit iis qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, qui aut concoqui desiderent, aut per halitum digeri, apponamus eius compositionem. Igitur abietis pulcherrimum semen, quale circa Septembrem colligitur, coniicere oportet in oleum, quolibet anni tempore, vbi prius contusum fuerit. Posteà verò quàm spacium dierum ad minimum quadraginta in ipso oleo relaxante (quale Sabinum videtur esse) maduerit, ipse liquor est percolandus. Coniicietur autem in quinque & viginti olei heminas, eius seminis modius Italicus. Excolato oleo, quatuor ceræ libras adiungito: resinæ verò abietinæ tertiam vnius libræ partem: iniicies etiam & pineæ resinæ tantundem. Quòd si harum copia non sit, earum loco terebinthina vtendum. Coques autem commodius hæc in vase duplici, aut certè igni lento. Medicamentum enim hoc aptissimum ad omnem lassitudinem est.

Acopi ex abiete compositio contra omnem lassitudinem valens.

Vtile etiam est & quod ex populi floribus fit. Est autem id tale: Ex illis enim adhuc conniuentibus mediocritérque contritis, modius Italicus in quindecim aut viginti libras Sabini olei aut alterius similis, immittitur, quotidiéque sub sole feruido simul totum id dimouebitur, si id fieri liceat. Itaque post binos aut ternos menses potes flore expresso habere oleum, quod sine vlla mordicatione, nihilo minus quàm abietinum, per halitum digerat. Cui tantundem ceræ & resinæ licebit addere, quantùm illi esse adiiciendum diximus. Si quando verò humidum id quod exprimitur, crassius videbitur, sat fuerit vel quintam partem ceræ adiici. Sunt qui in duplici vase eleganter id medicamentum conficiant. Qui verò celerius id præparare cogitur, hunc necesse est aquæ viníue quartam aut quintam partem, ne torreatur, iniicere. Atque ad ea quidem de quibus nunc agitur, vtilior aqua est: vinum verò ad articulares affectus.

Medicaminis quod ex populi floribus fit, compositio.

Ergo & hæc medicamenta succos quicunque non crassi nec lenti in carne cutéque resident, euaporant: necnon quòd ex chamæmelo fit oleũ, tum ipsum solum, tum ceræ quarta, resinæ duodecima parte immixta. Potest etiam & anethinum oleum, aut per se, aut cum cera & resina, similiter discutere in halitum. Præparetur autem in duplici vase, fiátque ex anetho viridi, maturóque. Iam sampsychinum oleum, hyeme, & regione frigida, ac tempestate simili, idoneum medicamentum est. Simili ratione ros maris herba, aut betæ albæ radix, aut agrestis cucumeris, aut altheæ, aut vitis albæ, efficaciter etiam discutit, vbi suas vires in oleo similis facultatis quæque ipsarum dimiserit. Quòd si eorum singulis, vel ceram solam, vel cum ea resinam inieceris, non solùm pulcherrimum, sed etiam quod in loco bene hæreat vnguentum facies.

Succos carni cutique hærentes, euaporantia. Chemæmelinum oleum. Anethinum oleum.

Sampsychinũ oleum.

Discutientia efficaciter quæ.

Abundè autem omnino erit, si ceræ quartam partem, resinæ duodecimam addas. Si verò abietinam simul & pineam resinam iniicias, aut cum his etiam terebinthinam, aut si hæ desint, humidam pini resinam, aut resinam quæ in fictilibus est, aut etiam quam frixam appellant, sic quoque medicamentum feceris, quod euaporandi vim habet.

Resinarum species variæ.

Porrò vbi præter vlcerosum sensum, etiam copia humorum crudorum in toto corpore abundat, concoquenda quidem ipsa cruditas primarum venarum est, concoquendáque simul & discutienda quæ extremas obsidet corporis partes: semper ipsius curationis studio in id propenso, quod affligere magis videtur. Nam si pari noxa ipsi infestent affectus, respectu æquali curandi sunt, sed ita tamen, vt inter initia potiores medendi partes ei præstentur, qui in primis venis consistit: in fine

Vlceroso sensui si sit coniuncta cruditas, tam in primis venis, quàm in externo consistens corporis habitu, quid agendum.

verò

verò, ei qui in carne. Medio inter hæc tempore, ambæ rationes æquabiliter miscebuntur. At lassitudo tensiua, cùm citra exercitationem incidit, abundantiam indicat, quæ solidas animalis partes distendit. Vbi igitur sanguinis redundantia grauat, optimum est vel venam tundere, vel scarificare malleolum. Ex iis autem quæ in vlceroso affectu retulimus, vbi vitioso succo miscetur, licet ratiocinari & de alio quouis, cùm solus constiterit. Iam verò lassitudo quæ phlegmones sensum infert, si quidem sponte oriatur, subitò accendit vehementissimam febrem, nisi missione sanguinis malo prius sit occursum. Itaq; nec cunctari, nec parum detrahere conuenit, sed (nisi quid obstet) ad animi vsque defectum. Optimum verò fuerit, bis eodem die, si fieri possit, detrahere: ac primùm quidem ita mittere expedit, vt animi defectum homo non adeat: secundò verò, ne defectus quidem ipse est formidandus. Quippe, qui priore detractione resolutus est, secundam sustinere haud poterit: in hac verò si quid tale homini incidit, facilè reuocabitur. Qui verò sic affecti sanguinem non miserint, hi si euaserint, vtique fortunæ beneficio id acceptum ferent. Æstimare autem diligenter oportet, qui sanguinem sunt missuri, in thoracéne, dorso, & lumbis tensio, pulsansque dolor sigatur: an in capite potius & collo. His nanque affectis, humeralem venam diuides, maximè si repletum caput & calidum sentiunt: illis verò internam. Si verò omnino æqualiter lassitudo occupat corpus, ambarum mediam. Ac si ab incisa quidem vena febrire cœperint, alterius est artis, nempe curatiuæ, his prospicere. Sin autem tum non febricitent, primo die post incisam venam, aut ptisanæ cremorem, aut sorbitionem ex alica solùm dabis. Secundo verò etiam lauare licet cum copioso oleo, nutrire autem moderatissimè, lactucæ, vel cucurbitæ, vel ptisanæ aliquid offerens. Est & alica non inutilis. Si cucurbitæ copia non sit, malua, betáque & lapatho, & atriplice vtendum. Quòd si carnem quoque gustare velit, saxatiles pisces, vel oniscos in albo iure (quod anetho, sale, oleo, & porri exiguo in aquam coniectis conficitur) bene elixos dabis. Vino autem vtiliter etiam ipso secundo die parcet: Tertio verò, si quidem aquæ potionem facilè tolerer, tunc quoque vino abstinebit: si non ferat, potissimum quidem apomeli dabis. Hoc si non fit, album & tenue vinum offeres, aliáque pro ratione exhibebis, quæ vt boni sint succi, ita minimè calefaciant. Cauendum tamen vel maximè est, ne properè & multum, sed sensim, & paulatim renutrias. Alioqui minimè ipse ventriculus poterit tantam ciborum colluuiem pro dignitate concoquere, ac proinde plurimum crudi succi rapietur in vniuersum corporis habitum. Venter quippe sua ipsius causa nutrimentum suscipit, vt eo nimirum fruatur. Vbi autem expletus fuerit, quod reliquum ciborum est, exprimit, pessumque ceu onus alienum deiicit, videlicet ad ipsa intestina. Ab his verò rursus ad venas suggeritur, à quibus tandem in vniuersas animalis partes disseminatur: vbi alimentum ipsum nactum iam concoctionem tertiam, alendo corpori assimilatur. vnde multi exinanito corporis habitu, nisi reficiantur lentè, plurimum excrementorum in toto eo congerunt, atque ex iis non leuiter ægrotant. Quoniam autem per lassitudinem quæ phlegmonem repræsentat, vis calidi sanguinis congesta in

Lassitudinis tensiuæ sponteque curatio.

Lassitudinis quæ phlegmones sensum infert, curatio per sanguinis missionem vsque ad animi deliquium, administratur.

Sanguis missio quando sit eodem die repetenda.

Humeralis vena quando secanda. Interna vena in quibus tundenda. Media quando aperienda vena.

Lassitudini phlegmonosæ victus ratio conueniens.

Albi iuris cōpositio.

Ventriculus sua ipsius causa nutrimentū suscipit.

Nutritionis modus.

Sanguinis detractioni primæ & secundæ intercur ponendum sit tempus.

corporis mole est, venæ autem sectio succos è vasis emittit, vtile est post priorem detractionem tantisper intermittere, dum aliquid eorum qui in corpore sunt humores, remigrare possit ad venas. Quod tamen quoniam committendum non est vt in iis maneat, vtpote ex dimidio corruptum, idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus: aliquando verò & in tertio, vbi videlicet & reuellere, & ex aliis in alia transferre visum est conducere.

Sanguinis detractio cur iteranda sit.

GALENI PERGAMENI
De sanitate tuenda,
LIBER QVINTVS.

CVm hominum naturæ sint numerosæ, diuersam victus & exercitij rationem postulant, quæ ex arte quæ valetudinem tuetur petenda est. Huius enim beneficio contingit, vt qui ab ipso ortu imbecillum corpus non sunt sortiti, sensibus illæsis, ab omnique prorsus morbo & dolore alieni, ad summam senectutem perueniant. Ego verò, tametsi nec salubrem corporis statum ab ortu ipso sim nactus, nec vitam planè liberam egerim, hac tamen ipsa arte vsus, post octauum & vicesimum annum ne minimo quidem laboraui morbo, nisi fortè diaria febri, ob lassitudinem aliquando contracta: cùm alioqui liceat non modò hanc, sed bubonem etiam effugere, si quis liberam vitam sit nactus, vacétque ab vtroque genere excrementorum, & eo quod in quantitate, & eo quod in qualitate consistit. Ergo corpus optimè constitutum, ad sui custodiam, tum in exercitationibus, tum in potulentis & esculentis, necnon in somno, vigiliis, balneis, atque vniuersis animi actionibus, medium vtriusque excessus, idque in qualitate, quantitate, & facultate, postulat. Quòd si in aliquo sit erratum, corrigendus error est, per contrarij excessus vsurpationem. Vt autem corrigendo non erres, primum corporis affectus ad vnguem scire oportet. Deinde omnium eorum quæ priore die facta videris, meminisse. Nam affectus quidem, quod delictum sit, docebunt: recordatio eorum quæ pridie sunt acta, quantum tibi à consuetis sit recedendum, insinuat. Imò verò id quod peccatū est, memoria factorum ostendet: & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit. Vt, exempli gratia, si mollius quàm prius postridie corpus videatur, primum quidem frictionum meminisse conueniet, an molles, & cum pinguitudine & balneis leuiter tepidis fint adhibitæ. Ab his reuocari ad memoriam debebit, an exercitationes tardæ & exiguæ præcesserint. Dein, an potio vberior fuerit. Mox, an cibos plures, aut natura humidiores acceperit. Postremum, an multùm dormierit. Proximus molli corporis affectui, est humidus: hoc differens, quòd mollis ipsorum corporum propria qualitas est: humidus, qui in eo continentur, humorum. Discernūtur hi tactu: nam humidus affectus cum madore cutis est: mollis sine hoc: quanquàm est profectò & molle corpus humidum suis ipsius partibus: non tamen cum mollitie necessariò coniunctus est humidus affectus. Poteft nanque durata caro esse, & tamen mador sudórve è corpore emitti. Ac siccus quidem immodicè affectus, habitum

Hominum naturæ diuersæ.

Ars sanitatis tuendæ quid præstet.

Galenum vixisse sanissimum.

Corpus optimè constitutum, ad custodiam sui desiderare omniū excessuum medium.

Excessum corrigendum esse per contrarij excessus vsurpationem.

Affectuum cognitio quid iuuet. Recordatio præteritorum quid conferat.

Humidus affectus à molli quo differat.

Siccus immodicè affectus quid indicet.

ſtatim durum efficit : indicat autem , aut cibi po-
tioníſve penuriam , aut vitæ ſolicitudinem , aut
denique exercitationem immodicam. Hæc itaque
conſiderans , corrigere quotidie errorem poteris,
priuſquàm is inauctus , curatu difficilior euadat.

Exceſſus omnis contrario eſt corrigendus exceſſu.

Semper autem memineris, exceſſum omnem con-
trario exceſſu emendandum eſſe. Cui præcepto
ſi corporum dignoſcendorũ peritiam adieceris, &
ſingulorum remediorũ facultates adiunxeris, vni-
uerſæ iam artis quæ corpori hominis tuendo dica-

Medicinæ vſus.

ta eſt , peritus fueris : cuius ope licet præſentem
ſanitatem tueri , & amiſſam recuperare. Atque
optimum quidem corpus cuiuſmodi ſit , dictum
iam eſt. Quod ab huius perfectione defecit, ſcire

Deficere ab optima conſtitutione, tribus de cauſis contingit. Senium ſiccum & frigidum, humectantibus ſimul & calefacientibus corrigendum eſſe.

licet tribus id de cauſis defeciſſe : aut quòd ſtatim
in vtero , vitioſo ſtatu fuit : aut quòd qualibet de
cauſa in non naturalem affectum pòſt conceſſit:
aut ætatis ratione. Omnia verò corrigenda per
contrarium exceſſum ſunt. Nam ſenium , frigi-
dum & ſiccum cùm ſit , per ea quæ calefaciunt &
humectant , corrigitur. Talia ſunt balneum dul-
cis & calidæ aquæ , vini potio : præterea ex cibis
quicunque humectare calefaceréque ſunt nati.
Quod pertinet ad exercitationem, frictionem, at-
que omnem motum(qui cibum debet præcedere)
ſcire licet poëtam ex parte verum dixiſſe:

Vt lauit , ſumpſitque cibum , det membra ſopori.
Nanque hæc iuſta ſeni.

Poſtulat autem ſenum , non ſecus quàm iuue-
num , corpus , dimoueri aliquando. Imò corpo-
rum quæ in florenti ætate ſunt , non deſunt quæ

Senum nemo quietem ex toto poſtulat: ſed neque exercitium vehemens.

quietem requirant. Senum verò nemo quietem
ex toto poſtulat:ſed neque exercitium vehemens.
Ceu enim ventulo quodam excitari , accendíque
calor eorum deſiderat: vehementiori autem mo-

Senum corpora plurimùm iuuari pingui frictione, poſt ſomnum matutinum adhibita.

tu deiicitur. Cùm igitur ſenum omne corpus ſit
frigidum , nec potens alimentum ad ſeſe trahere,
atque id probè conficere , ex eóque nutriri , plu-
rimũ frictione pingui adhibita poſt ſomnum ma-

Frictionis matutinæ poſt ſomnum adhibitæ vtilitas.

tutinum iuuatur : quippe quæ vitale robur exci-
tet , ac modicè calefaciat , efficiatque vt ſit diſtri-
butio nutrimenti facilior , atque nutritio prom-
ptior. Quare multos etiam laborantes atrophia,

Senibus qualis eſſe debet exercitatio.

eiuſmodi frictione adhibita , facilè paucis diebus
carne impleuimus. Frictio itaque ex oleo admi-
niſtrata manè , veluti exercitatio quædam fit ſe-
nibus. Poſt hanc inambulatio, geſtatióque , ex ſe-
nis viribus coniectatæ. Etenim exercitatio acuta
corpus tenuat : contraria craſſius reddit : multa
corpus ſiccat : mediocris obeſum præſtat. Verùm

Exercitationis formæ, quæ ſenibus vtiles ſunt, vnde ſint coniectandæ.

exercitationis formæ quæ ſenibus vtiles alienæ ve
ſint , tum ex corporis totius affectu , conſuetudi-
néque , tum vitiis ipſis quæ infeſtant , intelligen-
tur. Ex totius corporis affectu : nam optimi ſta-
tus corpus , ſicuti in iuuentute ad vehementiſſi-
mos quoſque labores maximè idoneum eſt , ita
in ſenecta ſe habet ad omnes mediocres. Quod
verò à mediocritate recedit corpus , ad pleraſque
id exercitationum ineptum eſt. Quippe vitioſæ
figuræ thorax, in iis quæ per vocem adminiſtran-
tur offenditur. Per ambulationem gracilia crura
læduntur : de cæteríſque pari iudicio cenſendum.

Membra inſeliciter ab initio formata, fieri exercitando imbecillia.

Quicquid autem ex his parum ritè ab initio con-
ditum eſt , id exercitando imbecillum redditur.
Senibus verò quæ præcipua ad ſanitatem exercitia
ſunt , hæc per valentiores corporis partes ſunt

Cõſuetudinis exercitiorum eſſe habendam rationẽ.

obeunda. Sed habenda conſuetudinis in primis
eſt ratio. Nam quæ conſueta ſunt , vt minimè
laſſantia quos exercent , etiam delectant : ſicuti è
diuerſo , quæ inſueta ſunt , tum diſplicent , tum
verò laſſant. Porrò quibus operibus arte opus eſt,

Senes conſuetis laboribus ſunt exercendi.

ea ne attingere quidem ſenes debebunt. Senes igi-
tur conſuetis laboribus exercendi ſunt , ſed ta-
men vehementia eorum remiſſa. Tertium quò di-
rigit qui exercitationis formam præſcribit, ab af-
fectione ſumitur. Nã quos comitiales morbi, ver-
tigines , grauis ophthalmia , vel aurium dolores
ex leui occaſione malè habent , iis inclinato capi-
te , dorſóve , aut humi volutatis , exercitari non
expedit : ſed tum ambulatione ſæpe , tum curſu
mediocri , tum geſtatione in vehiculis citra fati-
gationem vti. Simili modo quibus aut in fauces,
aut in partes eas quæ circa collum aut totum ca-
put conſiſtunt , fluxiones procumbunt , minimè

Exerceri qui ſuperioribus & qui infernis partibus debeant.

quæ caput impleat exercitationem ſuſtinent : ſed
ſunt his omnibus quæ per crura geruntur vtilia:
ſicuti è diuerſo , qui imbecillis ſunt cruribus , his
ſuperioribus partibus exercitari eſt ſatius. At quo-
rum mediæ crurum brachiorumque partes oppor-
tunæ offenſionibus ſunt , iis quoduis exercitatio-
num genus idoneum fuerit, modò ne reliquarum
conſiderationum vlla prohibeat. Quæ tamen cir-
ca thoracem partes ſunt , magis inferiorum exer-
citatione iuuantur : quæ circa veſicam & renes,
ſuperiorum. Lien , ventriculus , iecur , & inteſti-
na , vt in medio ſuperiorum & inferiorum ſunt,

Infirmæ partes dum laborant, non ſunt fricandæ. Frictio prohibet dolores per circuitum venientes , ſi duas vel tres horas ante acceſſionem adhibita ſit.

ita ſe ad exercitationes habent. Frictiones tamen
partibus infirmis , quo tempore laborant , admo-
uere non conuenit. Vbi ſanæ ſunt , conuenit vel
magis quàm aliis , & potiſſimum ſiccas. Quin-
etiam qui certa periodo redeunt quibuſdam parti-
bus dolores , hi ne fiant , non exigua ex eiuſmodi
frictione cautio eſt , præcipuéque ſi duas vel tres
horas ante aceſſionem adhibita ſit:firmantur enim
eæ partes , & conſuetas fluxiones minus admit-
tunt. Atque hæc quidem omnibus ætatibus com-
munia exiſtunt. Non exercitari verò imbecillis
partibus , ſolis ſenibus ſuadeo : ex cæteris , quan-
tò quiſque remotior à ſenio fuerit, tantò illi ma-

Crura gracilia picanda eſſe , curſu exercenda.

gis exercitari pars debet. Cæterùm ſi crura graci-
lia ſortiatur , ea ſanè picari , modicéque fricari,&
curſu vti potius quàm alio exercitio conducet. Si
igitur nec laſſitudo, nec calor præter modum ſen-
tiatur , augeri ambulationem & curſum oportet,
necnon alternis diebus picari. Sin aliquid eorum
cernitur , crura ſurſum habita in lecto collocare
conueniet , & copiam exercitationis minuere , at-
que infernè ſurſum vti frictione. Vbi verò , his
obitis , conſecuta fuerint naturalem habitum cru-
ra , ad eum quẽm cœpiſti remediorum vſum redi-
bis : adhibitis & rotundis frictionibus , quæ du-
ratum ac mollium ſunt mediæ. Aliquando etiam
& pingui puluere prius inſperſis cruribus, oleum
infundes , & mox fricabis. Si cui verò craſſiora

Brachia gracilia & picanda , & omni modo exercenda.

quidem crura ſunt , brachia verò cubitíque gra-
cilia , huic omnia quæ per manus fiunt exercitia,
ſunt petenda : fugienda verò quæ cruribus obeun-
tur. Frictiones tamen & picationes ſimili modo

Geſtatione in quibus vtendum.

fiant. Porrò qui imbecilliores ſunt , hos geſtatio-
ne potius quàm inambulatione dimouebis : vali-
diores vtroque genere exercitabis , agéſque ad ſe-
cundam frictionem vtroſque , ſed ſemper imbecil-

Senibus eadẽm quæ cõnualeſcentibus expedit victus ratio. Senes crebrius & parcius cibandos eſſe.

liorem citius. Nam vbi imbecillæ ſunt vires, cre-
bra exiguáque frictione vtendum : vbi validæ,rara
multáque. Scire autem licet , ſenilis ſtatum cor-
poris , quoniam ex leui momento in morbum in-
cidit, ſimili ratione iis qui ex morbo conualeſcunt,
in victu eſſe curandum. Tutius ergo eſt imbecillo
ſeni

Antiochus qua vfus victus ratione, fenfibus & membris omnibus integris ad extremum durarit.

feni exiguum dare ter die, ficuti Antiochus medicus folitus eft fe cibare, qui circa tertiam vel ad fummum quartam horã, panem cum Attico melle fumebat. Poft fextam autem, iam exercitatus & lotus, prandebat mediocriter, primum iis fumptis quæ aluum deiiciunt; poft hæc maximè pifcibus, vel quos faxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rurfus in cœna à pifcium vfu abftinuit; fumpfit autem aut far cum mulfo, aut auē ex iure fimplici: qua quidem victus ratione fenfibus & membris omnibus integris ad extremum durauit.

Vinum vt pueris eft aduerfiffimum, ita quam aptiffimum fenibus.

Sciendum autem eft, vt pueris vinum eft aduerfiffimum, ita effe quamaptiffimum fenibus. Efto autem id ex his quæ calidioris naturæ exiftunt, qualia funt in Græcia quidem Ariufium, & Lesbium, & Myfium: ex Italicis verò Falernum & Surrentinũ. Proxima his funt in Italia quidem Tiburtinum & Signinum, ambo vetera: quandò nouella diu fluitant in ventre. Secundo ab his loco funt Adrianum & Sabinum, & Albanum, & Gabrianum, & Triphilinum: præterea omnia Aminæa quæ in Italia nafcuntur, & circa Neapolim & in Tufcia.

Senibus qualia vina fint commoda.

Ergo de his modicæ antiquitatis bibendum fenibus eft, vtique quibus valentius caput non eft. Quibus autem eft, his & Falernum, & Surrentinum, & Ariufium, & Lesbium, & Myfium, & Tmolites, idonea funt. Huc autem dirigi omne confilium debet, vt vinum ipfum fit fubftantia tenuiffimum, atque fuluo colore: quanquàm pallidum commodum etiam exiftit.

Vinum flauũ calidiffimum effe, album verò minimè calidum. Vinum quæ commoda præftet fenibus.

Calidiffimum autem vinum, fi colorem fpectes, eft flauum: minimè verò calidum, album. Quæ media inter hæc funt, prout alterutri magis accedunt, ita vim eius exhibent. Vnũ igitur illud maximum fenibus commodum ex vino accedit, quòd omnia eorum membra calefacit: alterum, quòd per vrinas ferum fanguinis expurgat. Quæ omnia præftat tenue fimul & flauum vinum. Quæ verò ex pallidis aut flauis vinis fubftantiæ pinguis funt, & fanguinem augent, & corpus nutriunt: quo fit vt ea vtilia fenibus interdum fint, vtique quo tempore nec ferofam humiditatem in venis habent, & ali liberalius defiderant.

Vina incommoda fenibus.

Cæterùm quæ diu in ventre morantur, vt craffa fimul & aftringentia vina, eorum fanè nullum aptum eft feni. Si quis ergo fenum dulci vino vti à balneo velit, vbi manè comederit, huic optimum Fauftianum Falernum fuerit, aut aliquod illi fimile. Poffunt etiam vinis iis vti fenes, quæ melle condiuntur: maximè vbi fufpicio eft gignendi calculi in renibus, aut podagræ, articularífve orbi impetus futuri. Verùm quia obftructio à cibis craffum atque lentum fuccum gignentibus, difficilior curatu eft ea quæ à vinis procedit, ideo cauendum fenibus eft à multo alicæ, aut cafei, aut ouorum, aut cochlearum, aut bulborum, aut lentis, aut fuillæ carnis efu: multóque magis ne anguillarũ, aut oftrearum, aut cartilagineorum, aut thynnorum, aut cetariorum vfum frequentent.

Senes à quibus cibis cauere debeant.

Carnes omni ætati inutiles, funt ceruina, caprina, & bubula.

Sed neque ex carnibus ceruina, caprináve, aut bubula eft vtilis, non modò fenibus, fed neque vlli ætati. Ouilla verò iuuenibus quidem non malus eft cibus. Senibus tamen, nec ea eft commoda: atque hac etiam multò minus agnina. Hœdina verò feni non incommoda eft: præterea aues eæ quæ extra paludes ac flumina, ftagnáque degunt. Salita autem omnia meliora recentibus funt. Ergo ante omnia cauendum ab obftruentibus eft. Quòd fi res cogat aliquando copiofius iis vti, protinus

Senibus falita effe meliora recentibus.

fumendum medicamen Diacalaminthes eft, aut etiam diatrion pipereon: aut piper album & redactum in pollinem, cum ipfis cibis ac potione eft mifcendum. Sed & cepas efitare tunc expediet, alliumque; fi huic affueuerint. Quod fi poft obftruentes cibos, ea quæ obftructiones aperiant dederis, atque ab iis ipfis foluta aluus fit, vtiliffimè poftridie theriacen propinaueris, ficuti & Ambrofiam, & Athanafiam.

Senes quibus vti debeant præfidiis ne in obftructiones incidant.

Panis qualis exhibendus fenibus.

Iam illud patère arbitror, panem quoque his exhibendum, qui nec falem, nec fermentum, nec fubactionem, nec iuftam coctionem defideret: non autem aut fimilaginem, aut quæ ex ea fiunt bellaria; cùm nimirum vifcera obftruant. Quippe nifi placentis quæ ex butyro & fimilagine fiunt, mel affatim admixtum effet, nullus cibus omnibus hominibus, nedum fenibus, magis aduerfus effet. Panis itaque quò purior fuerit, eò magis feni aduerfatur. Siquidem nifi multum fermenti & falis receperit, diligentiffiméque fit coctus, obftructiones in iecinore, liene, & renibus facit: maximè quibus in his vifceribus vaforum exitus anguftiores natura funt: pro quorum fanè diuerfitate contingit etiam, vt alij citra noxam diu lacte nutriantur, alij grauitatem in præcordiis ac maximum pondus, dum vtuntur illo, perfentiant.

Bellaria effe abigenda à fenibus; Melle corrigi prauitatem placentularũ. Panis quò purior fuerit, eò magis feni aduerfatur.

Lac effe aduerfiffimum dentibus. Lactis commoda.

Noui autem quendam, cui ex lactis vfu dentes omnes perierunt: id quod ea de caufa contigit multis aliis. Porrò lactis commoda funt, ventris moderata deiectio, fucci bonitas, & nutritio: pafcuis ipfis quoque animalium, quorum lacte fumus vfuri, non parum adhæc conferentibus. Nam fi fcammonia, aut tithymalorum quopiam vefcantur, conftat in lacte etiam laxandi vires ineffe: Quare animalium quorum veluti optimi fucci lacte fis vfurus, neque acria, neque acuta, neque admodum auftera nutrimenta effe debent. Animal autem ipfum fit ætate florens oportet, habitúque inculpato corporis.

Pafcua animalium conferre plurimum ad bonitatem lactis, & malitiamve.

Satiúfque fuerit alterum capram, alterum afinam effe, earumque lacte vicibus vti. Quippe afinæ lac tenue ferofumque eft: capræ mediocris fubftantiæ exiftit. Itaque hoc nutriet magis, illud omnino tutius eft. Nam & fi quando folum cum pane fumitur, tum citius fubducitur, tum minimè eft flatulentum: fed neque in ventre cogitur, potiffimum fi prius falis aliquid & mellis immiferis.

Afininum lac quale. Caprillum lac.

Lac afininum minimè in ventre cogitur.

Lac tamen non omnibus exhibendum eft, fed iis folis, quid id probè concoquant, nec vllum ex eo fymptoma in dextra precordiorum parte fentiant. Vina autem quæ calidiora funt, & quæ ipfas vrinas mouent, ea magis conducunt fenibus. Cùm autem fenile corpus, quantùm ad ipfas partes attinet, frigidum ficcumque fit: facilè autem ferofis & pituitofis excrementis, ob vitium infirmitatem, impleatur, hæc quidem purganda funt, folidæ autem partes calefaciendæ fimul & humectandæ.

Lac quibus fit exhibendum. Vina fenibus quæ conducant. Senile corpus, partibus quidem folidis effe ficcum & frigidum: colligere tamen in fe pituitofa & ferofa excrementa, qua funt purganda.

Iam quòd moderato motu & fomno fenes indigeant, fatis magna documenta funt, quò victus eorum confilium dirigi debeat. Quare fi quando propter pituitam aut obftructiones cogimur aliquid ex iis quæ incidant ac diffecent petere, reuertendum fine mora ad humectantem victum eft; atque alica ex melle, cui aceti aliquid miftum fit, aut ex mulfo, vinóve Falerno exhibenda, aut lacte vtendum, aut ptifana bene cocta, quæ piperis pollinem acceperit. Ita verò & maturæ fici, præ cæteris autumnalibus fructibus eligendi funt, ficuti hyeme caricæ. Panis autem præparatus fic vti diximus exhibeatur. Sed vrinas

Senibus victus humectans congruit.

Ficos maturas congruere fenibus.

quotidie

Senibus vrina & aluus quibus medicamentis atque cibis mouedæ.

quotidie moueri conuenit, non per pharmaca,ſed apio, & melle, viníſque ad id facientibus: nec non aluum ſoluere, potiſſimum oleo ante cibum abſorpto, atque oleribus ex oleo garóque ante cibum aſſumptis. Quin & ficis, prunis, aliíſque id genus quæ æſtate autumnóque vigent, ſoluitur nonnullis aluus. Hyeme verò tum caricis,tum Damaſcenis prunis, aut in mulſo cui pluſculum inſit Attici mellis, maceratis. Longè autem ad deiiciendam aluum Damaſcenis Hiſpana præſtant. Oliuas etiam ex muria præſumere aliquando licet. Aloën verò, (quod multos ſenum, quibus ſiccus venter eſt,facere video) haud quaquam ſumi ſuaſerim, niſi maior aliqua neceſſitas vrgeat. Quòd ſi biduo aſtrictus venter tertio die non ſoluitur, ſat eo tempore fuerit mercurialem herbam, & marinam braſſicam, & cnicum in ptiſana, dediſſe. Similiter & terebinthi reſinam, nucis ponticæ magnitudine: aliquando duarum triúmve. Quippe non modò aluum ſoluere citra noxam poteſt, ſed etiam viſcera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonéſque abſtergere. † Vicatim autem prædicta exhibere oportet, tum verò id medicamentum quod ex caricarum cnicíque, à pelliculis exutorum tuſorúmque pari menſura conſtat. Sumere verò conuenit duarum triúmve caricarum magnitudinis modum. Cæterùm nullum eorum quæ dicta ſunt exhiberi admodum copiosè debebit. Siquidem nonnulli in præſens gaudent, ſi copioſius deſederint: verùm quantò magis ſunt vacuati, tantò his venter ſequentibus diebus magis aſtringitur. Quo fit vt ipſe, ſi qui ſunt quibus in diuturnis morbis venter ſiſtitur (contingit enim id poſt longum morbum in conualeſcentia) iis aluum ducam non acribus per inferna infuſis, ſed tantum oleo: id quod ſanis ſimiliter vtile eſt.

Damaſcena pruna.

Oliuæ.

Aloës vſum improbat Galenus in ſenibus.

Ventrem ſoluentia tutò.

Terebinthinam ſoluere aluum abſtergeréque viſcera.

† Ποικίλως. Medicamen ex caricis cnico,aluo ſoluēdæ commodum.

Ventrem tanto magis aſtringi ſequenti tempore, quo magis fuerit vacuatus.

Clyſmos ex ſolo oleo ad deiiciendam aluum commodiſſimos eſſe.

Omnis porrò affectionis corporalis prouidentia in duobus conſiſtit: nempe propria eius internoſcenda eſſentia, & materiæ præſidiorum viribus. Vt ſtatim in propoſito nunc ſenio, qui ſciéter pernouit ſenectutem eſſe ſiccum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proueniens, ſi quidem quæ humectent pariter & calfaciant præſidiorum materias notit, is idoneus ſenum medicus fuerit. Quadruplex verò materiæ genus cùm ſit, quæ ſumuntur, quæ geruntur,quæ educuntur, quæ foris admouentur: vtique ex ſingulis eligere oportet, quæ calefacere humectaréque poſſint. Quod autem ad exercitia pertinet,vt iuuenibus ea mutare quæ nocent, tentandum eſt, etiam ſi à pueris his maximè inſueuerint: ſic vtilius eſt ſenibus conſueto opere exercitari, vel ſi modicè noxium ſit. Sicuti verò ſenum ipſorum inter ſe non parua differentia eſt, ita & eorum qui natura ſicciore frigidioréque ſunt, ſi ad mediocrem ſtatum compares, non paruum intemperiei diſcrimen inuenias. Atque humectare quidem hos calefaceréque conuenit: audacius tamen eos,qui per ætatem maiori exercitio ferundo ſunt. Conducit autem ad certiorem affectuum notitiam cùm ætatis conſuetudiniſque, tum cauſarum quas procatarcticas vocant, conſideratio. Qui verò affectum exactè norit, facilè adinueniet remedia, cùm contraria contrariis auxilio ſint. Malè itaque affecto corpori, ſemper contraria: optimè ſe habenti, viribus ſimilia exhibeantur. Quinetiam intemperies ipſas: quæcunque adhuc intra ſanitatis fines ſubſiſtunt, ſi corrigere ſtudebis, contraria quodammodo victus ratione curabis: quod

Affectuum corporis prouidentia, in propria eius internoſcenda eſſētia,& viribus præſidiorum conſiſtit. Senium quid. Materiæ remediorum quadruplex genus. Senib.deligenda quæ humectent, & calfaciant.

Senes exercendi conſueto opere, vel ſi modicè noxium ſit.

Affectu cognito, facilè inueniri remedia. Contraria cōtrariis auxilia eſſe. Sana eſſe conſeruanda ſimilibus.

tamen per multum ſit otium. Nam ſi in negotio ſint, ſimilibus vteris, potiſſimum cùm ita fuerint corpora aſſueta. Atque hactenus malè affecto corpori contraria exhibebimus, quoad priſtinum ſtatum ſit conſecutum. Cæterùm ea victus ratio quæ intemperies corrigit,longius plerunque procedit, proptereà quòd ſimilibus maiori ex parte morbis tentamur. Facilius itaque quicquid intemperatū eſt,ad propriam naturam redit, quàm ad optimum temperamentum accedat. Quippe id cùm in medio omnis intemperātiæ ſit,quiſquis conueniente naturæ ſuæ morbo laborat, ab eo lógius abeſt: qui diſſimili, minus. Ergo nec aſſuetudines ipſæ, tametſi paruæ ſint, diſplicentibus adhuc ſibi corporibus, ſunt mutandæ. Cùm autem contrarij inter ſe multorum hominum corporis ſtatus ſint, certè mirandum non eſt, nonnullos vtilitatem ex contrariis percipere. Ac proinde ſicuti fieri non poteſt, vt vnum calopodium ad omnes homines ſutor accommodet, ita nec medicus vnam omnibus vitæ ſpeciem quæ conducat, poteſt accommodare. Nonnullos ſiquidem noui,qui ſi triduo ſe ab exercitatione abſtinerent, protinus ægrotabant: alios in perpetua quiete degentes, tamen ſecundam tueri valetudinem: atque horum ipſorum alios minimè lauare: alios niſi lauiſſent, ilicò febricitare: ſicuti Premigenem Mitylenæum, cui nimirum ob excrementa fumida ſub cute collecta cohibitáque, febris excitabatur. Quare naturis eiuſmodi balneū eſt vtiliſſimum, non modò quòd fumidum euocet, ſed etiam quòd humectet, idque dulci humore. Facillimè igitur id quod quæritur, ratiocinatio inuenit: fidem verò eius experientia comprobat. Porrò vbi Hippocrates ait, labores debere ipſos cibos præcedere: illic agit de ordine exercitationis & cibi, nequaquam illud affirmans, quòd omnibus hominibus hæc ambo conducant, ſed quòd iis quibus exercitari expedit, præcedere exercitatio ipſos cibos debeat: cùm nimirum in lib. de morbis vulgo graſſantibus, calidis naturis quieſcendum eſſe ſuadeat, hoc eſt, à vehementi motione cauendum: quandoquidem ex ipſa in totum deſidia, nemo vnquam adiutus eſt. Quibus itaque mordax calor à natura eſt, adeò vt fumida gignat excrementa, iis balneum ſalubre eſt, tum motus qui exiguus & lentus ſit: multus autem & celer, aduerſiſſimus eſt. Quare iſtis non ſemel modò, verumetiam bis lauari die conducit, potiſſimum æſtate. Eſſe quoque boni ſucci nutrimentum, in quo nihil ſit acre. In ſole autem verſari,& iraſci, & multum cogitare, his inimica ſunt. Qui diuerſæ ab his naturæ ſunt (hi autem ſunt frigido & humido temperamento) valentiores motus deſiderant, ac victum in quo ſuperet quod tenuem ſiccum faciat. Hi verò, nec ſi in ſole exercites, læduntur; nec etiam ſi balneo abſtineant. Porrò ſeneſcunt celeriter, quæ corpora frigida & ſicca ſunt. At humidum & calidum temperamentum eſt fluxionum vitiis obnoxium. Iam verò omnes intemperatas naturas corrigere quidem contrariis oportet, dum planè in otio ſunt: ſeruare autem ſimilibus, dum per negotia vacare ſibi non poſſunt. Cæterùm plus laborandum eſt propter humiditatem corporis: præceleri motu nō vtendum, propter calorem. Ad hæc, cùm ex ſegniore vitæ ratione ad exercitationes & balnea ſe transferunt ilicò fluxionum tentantur morbis, niſi prius ſint vacuati, quàm exercitationes adeant: quare anteuertere per veris initium ſanguinis detractione oportet

Intemperies quæ intra ſanitatis fines conſiſtunt. per otium quidem contraria poſtulant per labores autē, ſimilia.

Similibus maiori ex parte morbis tentamur.

Intemperatum quoduis facilius ad propriam naturam redit, quam ad temperamentum optimum.

Aſſuetudines mutandas non eſſe.

Speciem vitæ vnam, non poſſe omnibus accommodari.

Balneum quibus ſit vtiliſſimum.

Ratio inuenit. Experientia fidem inuentorum comprobat.

Labor in quibus debeat cibos præcedere.

Calidis naturis quieſcendum eſſe. Deſidia neminem iuuit vnquam.

Balneum quibus ſalubre.

Calore mordaci præditis quæ aduerſentur. Naturis frigidis ac humidis,quæ conueniant.

Seneſcentia celeriter corpora quæ.

Intemperatæ naturæ dum ſunt in otio, corrigendæ contrariis: vt ſeruādæ ſimilibus,dum ſibi vacare non poſſunt.

Sanguinis detractione, aut purgatione, quibus nam proſpiciendũ ſit ineunte vere.

oportet, aut per inciſam venam, aut ſcarificatis malleolis. Quòd ſi ita inaniri recuſent, purgandi medicamento ſunt, non ſimplicis facultatis, ſed quod trahere flauam bilem, & pituitam, & ſeroſa excrementa poſſit.

Vinum frigidis & ſiccis naturis eſt vtiliſſimum.

Vinum autem frigidis & ſiccis naturis vtiliſſimum eſſe prius dictum eſt: circuncidendum verò iis eſt, qui ſummè calidi propter intemperiem exiſtunt. Nam qui media temperie ſunt, vtique plurimus iis fuerit naturalis calor: ac tali quidem naturæ mediocre dandum eſt vinum, ſicuti ipſa quoque mediocris eſt:

Vinum mediocre, mediocri naturæ dandum.

Calidi temperamenti differentia triplex.

Sed cùm triplex genere ſit calidi temperamenti differentia: vna, in qua reliqua contrarietas (nẽpe quæ in humido & ſicco conſiſtit) mediam temperiem ſeruat: altera, in qua ſiccitas ſubſultat: & tertia, in qua vnà cum calido etiam redundat humidum: ei quidem quam primo loco diximus, tãtùm albi, tenuis, atque diluti vini offeremus, quãtum ipſa à ſumma intemperie receſſit. Reliquarum autem differentiarum neutri, cùm ſummæ caliditates exiſtant. At quod calidiſſimum vinum eſt, id frigidiſſimis intemperantiis eſt vtile: reliquis autem quod portione reſpondet. Hæc verò dicta mihi de iis ſunt, qui mediam ſenectutis ætatem agunt.

Calido temperamento abſque exceſſu humoris & ſiccitatis, quãtum vini offerendum ſit.

GALENI PERGAMENI *De ſanitate tuenda*,

LIBER SEXTVS.

CVm autem anterioribus quinque libris, quo pacto quis eum qui optimo corporis ſit ſtatu, ab omníque ciuili negocio immunis, propriæ tantum valetudini indulget, à prima ineunte ætate ad vltimam vſque ſenectutem in ſanitate cuſtodiat, iam abundè docuerimus: nunc ſanè ad eos veniemus, quibus per negocia eſſe, bibere, atque exerceri debito tempore haud licet: præterea ad eos, qui ſtatim ab ortu ſunt valetudinarium corporis ſtatum ſortiti.

Vitioſos ſtatus corporum eſſe duplices genere.

Vitioſi autem corporum ſtatus, genere duplices ſunt. Alij ſiquidem vniuerſas ſimilares particulas ſimiliter habẽt intemperatas: alij verò diſſimiliter, inæqualiterque. Quinetiam inſtrumentalium partium compoſitione, quædam inæqualiter, quædam æqualiter conditæ ſunt. At primum quidem dicam hîc quoque, qui ſtatus corporum ſint maximè valetudinarij: ſicuti & prius, qui maximè ſanus eſſet, oſtendi.

Vnum vbique eſſe, quod optimum eſt. Vitioſa eſſe plurima.

Verum is vnicus erat. Etenim in omnium rerum genere, quod optimum eſt, id vnum eſt. Vitioſa verò plurima ſunt. Eorum autem quæ per omnes partes ſimilem habent intemperantiam, maximè improbanda ſunt, quæ validas habent ipſas intemperantias, ac potiſſimum frigidas ſimul & ſiccas. At eorum quibus inæqualiter ſe habent corporis partes, illa quidem maximè morbis patent, quorum principes maximè partes contrariis temperamentis affectæ ſunt. Minus obnoxiæ valetudini ſunt, quibus ignobiliores partes ita ſe habent. Afficiuntur autem interdum partes per conſenſum aliarum, atque conſortij lege. Primùm ergo de iis verba faciam, qui æquali ſunt intemperie, ídque ab iis qui præcalidi ſunt, auſpicatus.

Intemperiem vnam per ſe diu durare non poſſe.

Dictum autem alibi à nobis eſt, non poſſe diu intemperiem vnam ſolam per ſe durare: quandò ipſa ſibiipſi alteram ex neceſſitate aſciſcit. Sciendum etiam eſt, temperiem optimam corpori in adoleſcentia accedere: reliquas autem ætates, hac deteriores exiſtere: necnon corporales quidem actiones, præcipuas adeſſe pueris: animales autem, ei ætati, quæ à pueritia ad remiſſionem vſque ſuccedit.

Temperiem optimam ſoli adoleſcentiæ accedere.

Actiones corporeas adeſſe præcipuas pueris, vt animales, prouectioribus, vſque ad declinationem.

Nec tamen eſt has ætates annorum numero circumſcribere, niſi fortè in latitudine quadam. Pubeſcere quippe incipiunt aliqui, vbi expleuerunt quartumdecimum annum. Quidam vno pòſt anno, aut etiam amplius. Initium præterea remiſſionis nonnulli habent ſtatim à trigeſimo anno; nonnulli poſt quintum & trigeſimum.

Ætates circunſcribi numero annorũ non poſſe.

Robur imminui omnibus poſt vigentem ætatem.

Ac robur quidem omnibus minuitur, poſt ipſam ſummi vigoris ætatem: non tamen hi ſanitatem amittunt, tametſi minus hanc quàm antea laudabilem habeant.

Sanitatis latitudo eſt ampla.

Nam cùm latitudo ſanitatis ſit ampla, non ſolùm vſque ad initium ſenectutis, verumetiam in ipſa ſenectute tota (quæ quibuſdam naturalis eſſe morbus videtur) ſani dicuntur homines, ſanitate ſenectuti congruente: quæ tamen ſanitas abſolutè non eſt, cùm actiones in ſenibus non ſint perinde validæ & firmæ, vt in iis qui ætate floreſcunt.

Sanitas ſenũ non eſt ſanitas abſolutè.

Quare horum ſanitas, propter ipſam actionum virtutem integra eſt, & de quã queri non poſſit: ſenum ſanitas, querimoniis non vacat. Quamuis enim omnes actiones habet, nullam tamen validam poſſidet.

Corpora ab initio peſſimè conſtituta, non peruenire ad ſenectam: aut aliquo ſemper morbo teneri.

Porrò corpora quæ à prima ſtatim genitura pronum ad morbos ſtatum ſortita ſunt, ea ſanè ad ſenectutem nunquam perueniunt: aut ſi quando peruenerint, vno ſaltem diutino morbo penitus laborant. Qui autem ſalubrem viuendi rationem ignorant, credibile etiã eſt, hos citius quàm pro naturæ ratione interire. Sed iam ad illos conuertamus ſermonẽ, qui æqualiter per omnes partes, calidius ſunt ſortiti temperamentum: cæterùm in humiditate, & ſiccitate ſe habent modicè: Ac talis quidem corporis, natura, ab initio ſtatim magis apparet ſana, quàm quæ in vtraque oppoſitione eſt vitioſa.

Calidiori abſque exceſſu humiditatis aut ſiccitatis temperato quæ adſint.

Citius quippe edet dentes, & citius articulatám vocem, ingredietúrque citius, & ſingulis annis ad portionem increſcet. Poſtea verò quàm adoleſcentiæ annos compleuerit, exinde ad remiſſionem vſque manifeſtè apparebit calidior, ita vt tum morbis, tum ſymptomatis quæ à bile oriuntur, facilè ſit obnoxia. Multus nanque calor dum humorem abſumit, ſiccius reddit temperamentum. At cùm florens iam ætas item calida ſit, nimirum compoſita eorum temperies, calida ſimul & ſicca erit. In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flaua ſolet. Sunt verò, qui hac natura ſunt, ad ætatem vſque adoleſcentiæ, ſimiliter educandi iis, qui optimæ ſunt naturæ.

Bilem abundare in calidis & ſiccis temperamentis. Bilis purgatio quomodo ſit molienda.

Si igitur bilis ipſa ventrem ſuperiorem petat, per vomitum expellenda eſt, poſt exercitationes aqua tepida propinata: nam vino tunc vtendum non eſt, niſi difficulter vomant ex aqua. Quippe eiuſmodi quædam naturæ ſunt, quibus vtique vinum dulce, vbi aquam præbiberint, eſt concedendum. Præterea etiam magis, vbi temperamentum eorum ab initio calidius ſicciúſque fuit, vomitio petenda eſt.

Calido & ſicco temperamento prædit, tardis mollibúſque exercitiis ſunt exercendi.

Quin & exercitari his vtilius eſt, non acutis exercitationibus & præuegetis, ſed potius tardis, & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc ſtatu ſunt, graciliores. Acutæ autem exercitationes extenuãt, lentæ implent corpus. Sunt verò ex iis qui impenſè calido temperamento ſunt, & qui exercitari prorſus non debeant: ſed abundè his ſatisfaciant inambulatio, balneum, & mollis ex oleo frictio.

Quos

Macilenti quali victus ratione pinguefcere ſoleant.

Quos etiam iuuat à cibis balneum, niſi in dextra præcordiorum parte dolorem, tenſionémve aut grauitatem ſentiant. Etenim quidam eorum incredibile eſt, quàm etiam obeſi ſint redditi ex tali victus ratione. Antiquum autem vinum inimicum iis eſt: album verò & tenue, idoneum. At ſi quando, eorum quæ dixi aliquod circa dextra præcordia ſentiatur, ilicò dandum aliquid eſt eorum quæ iecur obſtructum liberent, abſtinendúmque ab iis cibis, qui craſſum efficiunt ſuccum: idque donec affectus ſeſe remiſerit. Vtile ſane fuerit & liquorem in quo macerata ſit abſinthij coma, offerre: præterea quod tum ex ea, tum ex aniſo & amaris amygdalis conficitur: quod etiam bibere ex oxymelite præſtat in eo tempore, quod inter ſurgendum à ſomno, lauandúmque interuenit. Non inutile eſt & medicamentum diacalaminthes, ex oxymelite: cuius tamen aſſiduum vſum cauere oportet in biliofis temperamentis. Porrò alimenti ſpecies, ſi quis horum temperamentum vertere in melius ſtudet, contraria eſſe intemperantiæ debet. Cæterùm qui verſatur in rebus ciuilibus, & multis negociis diſtringitur, huic tutius eſt, vt nec tentet ſuum temperamentum mutare, ſed ſimilia ſibi nutrimenta aſſumat. Nutritio ſiquidem fit, cùm is qui nutrit cibus, corpori quod alit, aſſimilatur. Citius autem aſſimilantur ſicca ſiccis, & humida humidis. Quibus verò æquale temperamentum eſt, iis quantò iucundius fuerit quod edunt, tantò vtique fit magis nutriens. At qui inæqualem temperiem ſortiti ſunt, iis diuerſum eſt, quod aſſumptu iucundum eſt, ab eo quod cuique eſt particulæ idoneum. Duplex autem eſt, idipſum quod cuique conueniens dicitur. Aliud quippe ſecundum ſimplices qualitates, aliud ſecundum totam ſubſtantiam eſſe conueniens dicitur. Atque illo quidem vtimur, dum aut mutare intemperiem per ocium volumus, aut ſeruare, propter negocia. Hoc autem quod tota ſubſtantia maximè idoneum eſt, ſola experientia diſcernitur, habétque vim non vulgarem, ad mutationem alimentorum in ſubſtantiam animalis nutriendi, totius ſubſtantiæ conuenientia. Fiunt autem & qualitatibus conuenientiæ, vtique ſi ſeruare temperamentum ſtudes: humidis naturis humectante cibo maximè quadrante: ſiccis verò eo qui ſiccet: ſin alterare placet, contrariis. In eo verò qui eſt in calido frigidóve ad intemperantiam lapſu, contraria dare ſemper expedit: cùm efficaciores quàm quæ ex ſiccitate & humiditate conſiſtunt, eiuſmodi intemperies ſint, faciléque ſimilibus nutrimentis in morboſam intemperantiam abeant. At ſi ſiccius quoduis membrum efficias, nihil manifeſtè lædes. Pari modo nec ſi humidiori ſuam ſerues humiditatem. Euidenti verò argumento tibi ætates ſint. Quæ enim à prima genitura, adoleſcentiam vſque habentur, humidiſſima iis caro eſt. At ſenili ætati, tum caro, tum cæteræ partes admodum ſiccæ ſunt, licet mediæ capacitates ſuperflua humiditate impleantur. Corpus itaque iuſto calidius, ſi quidem in prima conſtitutione medium ſiccitatis humiditatíſque habitum obtinuerit, omnino id in incrementi ſtatu ſiccius efficitur: idque tum magis, tum celerius, ſi etiam natura erat ſiccius. Sed & ſeneſcet idem citius, quantò vtique ad ſummum incrementum peruenit citius. Hi ergo in præcipui vigoris ætate potiſſimum humidam victus rationem poſtulant: quæ humectantibus cibis & balneis, tum exercitationum, quæ præualidæ & multæ ſint, abſtinentia, perficitur. Prodeſt his & frigidæ potio. At Venus ſiccis temperamentis inimiciſſima eſt. Vitandæ quammaximè his ſunt exuſtiones, & laſſitudines, & ſolicitudines, & vigiliæ, & motus omnis celer. Iracundia verò, cùm bilioſas naturas maximè accendat, acutas febres parit. Eatenus autem intendere, remittereve ſpeciem victus oportet, quatenus ſupra naturalem habitum aucta diminutáve ſunt temperamenti elementa. Ac mutatur quidem temperamentum contraria victus ratione: cuſtoditur ſimili. Sanè calidiores humidioréſque naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinis, & redundantiæ morbis tentantur maximè. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris concoctione indigent. Itaque & ante cibum bis térque hi ſi lauent, & calidis ſponte ortis vtantur, maximum inde commodum ſentient. Quippe huc dirigitur in his conſilium, vt ipſas animalis particulas ſeruemus humidas. Quæ res omnis temperamenti communis eſt, ſi modò contraria ratio omnium animantium corpora citius ad ſenectutem perducit, ipſáque eſt, cuius culpa omne genitum corpus mortale ſit. Nam cùm non liceat corpori effugere progreſſum ad ſiccitatem, idcirco ſeneſcere nobis, corrumpique eſt neceſſe. Erit tamen id maximè diuturnum, quicquid erit minimè ſiccatum. Ac proinde qui maximè humidi ſunt, ij maximè ſunt longæui, & ſanitate, vbi corpus ad robur peruenit, plus cæteris fruuntur: & reliquis qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum vſque ſenium perſiſtunt. Nam tametſi humidum temperamentum in principio deterius ſit, tempore tamen reliquis præſtantius euadit. Quo magis qui tuendæ huius corporis ſanitati præficitur, excretioni omnium recrementorum oportet maximam operam nauet, tum balneis ante cibum pluries, tum exercitatione, tum apophlegmatiſmis & purgationibus: ſed ante omnia cibis boni ſucci, necnon vini potione, quod vrinas promoueat. At frigidorum temperamentorum tres ſummæ differentiæ exiſtunt. Nam aut modicè ſe habent in altera oppoſitione: aut altera qualitas in his exuperat, vtique vel ſiccitas, vel humiditas. Peſſima tamen meritò ſicca temperatura eſt: quippe quòd temporis ſpacio ſeneſcentibus accidit, id iis ſtatim à principio contingit. Ergo iſtos humectare calefaceréque oportebit: quod fiet exercitatione modica, & nutrimento humectante, & calido: præterea calidi vini potione, & ſomno liberaliore: illud interim prouidentibus nobis, vt quotidie excrementa omnia expellantur. Venerem autem aduerſiſſimam eſſe temperamentis ſiccis, iam diximus. Quare aduerſari eam iis qui præter ſiccitatem ſunt quoque frigidi, etiam veriſimile eſt. Nam innoxia venus iis tantùm eſt, qui calidi ſunt & humidi, tum verò qui genitura naturaliter abundant. Malum verò & illud frigidum temperamentum eſt, quod cum humiditate coniungitur: maximéque eſt id fluxionum morbis obiectum. Succurritur huic & balnei abſtinentia, & exercitio, & tenuiori victu, & vnctionibus quæ modicè calefaciant. At qui frigidi natura ſunt, cæterùm in ſicci humidíque temperatura ſe modicè habent, minus ij vel ad ſanitatem, vel ad corporis robur ſunt inepti, quàm qui ſunt in illis intemperati. Horum igitur excitare, firmaréque calorem

Obſtructioni viſcerum opitulari abſinthium, aniſum, amaras amygdalas, & medicamen diacalaminthes.

Occupati negociis, non debent temperamentum mutare.

Nutritio fit, cùm nutriens cibus alendo corpori aſſimilatur.

Conueniens cuique dupliciter dici: aut ſecundùm qualitates, aut ſecundum totam ſubſtantiam.

Temperamenta eſſe ſeruanda ſimilibus, vel alteranda contrariis.

Calidis, frigidíſve intemperantiis, cur ſemper contraria exhibenda.

Seniles partes eſſe admodum ſiccas, licet mediæ capacitates ſuperflua humiditate redundent.

Calido & ſicco temperamento qualis victus ratio conueniat.

Venus ſiccis temperamentis inimiciſſima eſt.

Iracundiæ vis.

Calidiores humidioréſque naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinísque morbis tentantur.

Corruptionis neceſſitas vnde accidat nobis.

Lõgæuos maximè eſſe, qui maximè exiſtunt humidi.

Humidum temperamentum in principio deterius eſſe, poſtea verò reliquis melius euadere.

Frigidorum temperamentorum differentiæ tres. Sicca temperies cur peſſima exiſtat.

Sicco frigidóque temperamento prædicti, qua ratione caleſaciendi ſimul & humectandi.

Venus aduerſatur temperamentis ſiccis & frigidis.

Venus quibus innoxia.

Humido & frigido temperamento, qua ſit occurrendum victus rationes.

calorem expedit: in humiditatis verò ſiccitatiſque ſpecie, tota victus ratio ſit media. Nunc autem de iis dicamus, quibus corporis ſtatus eſt inculpatus, viuunt tamen vitam ſeruilem, aut negotiis implicitam: ſed ita, vt ad extremum diei liberè poſſint ſibi vacare. Salubris & inculpatus corporis ſtatus, in latitudine intelligi debet, ſicuti & ipſa ſanitas. Cùm autem ad extremum diei dico, diſtinguendum eſt: circáne ſolſtitium æſtiuum, hybernúmve, an circa æquinoctia, dies ipſa ſit æſtimanda. Romæ ſiquidem maximi dies ac noctes paulò maiores quindecim æquinoctialibus horis ſunt: contrà minimi, paulò intra nouem. In magna verò Alexandria, maximus dies quatuordecim horarum eſt, minimus decem. Ergo qui in breuiſſimis diebus & longiſſimis noctibus à miniſterio ſole occidente redit, huic fricari per ocium, & lauari, & modicè dormire licet. Nemo autem tam infelici eſt ſorte, qui in maximis, & etiam in minimis diebus, non poſſit aliquid mediocriter agere. Cæterùm qui exercitationi non aſſueuerunt, ſed citra frictionem protinus perfuſi oleo conſueuerunt lauari, ſatis per ſe tranſpirabiles, ita vt neque aſſiduè, nec longo tempore ægrotent, ij ad aliam conſuetudinem transferendi non ſunt: ſicuti neque vlli alij, niſi qui iam longo tempore ægrotant. Ægrotare autem ſolent, aut redundantia, aut ſucci vitio. At ſi quidem redundantiæ vitiis ægrotent, ſucci ad conuenientem modum ſunt reuocandi. Sin ſuccorum vitio, ad meliorem frugem ij reducantur oportet. Vbi igitur quod exhalat à corpore, minus eſt iis quæ accepit, redundantiæ oriri morbi ſolent. Quare proſpiciendum eſt, vt eorum quæ eduntur & bibuntur, reſpectu eorum quæ expelluntur, ſeruetur conueniens mediocritas. Seruabitur ſanè is modus, ſi pondere tur à nobis in vtriſque quantitas. Detrahimus porrò de nutrimenti vel quantitate, vel qualitate, vel etiam vtraque. Ac quemadmodum de quantitate dematur, notum eſt. De quantitate detrahitur, cùm vnius maximè alentis cibi loco, alius exigui nutrimenti apponitur. Qui igitur celeriter notabilem abundantiam aceruant, iis de vtraque: qui non celeriter, aut non notabilem, iis de altera demptum eſſe ſat fuerit, vtra videlicet homo ipſe potius voluerit. Qui verò vitioſos congerunt ſuccos, ij non perinde vt qui redundantiam congunt, vni tantùm rei ſunt intenti: quandoquidem neque vnica eſt vitioſi ſucci ſpecies. Cuique tamen horum ab iis cibis potionibúſque abſtinendum eſt, qui eum quem ipſi congeſſerunt vitioſum ſuccum facilè gignant. Ac ſanè omnibus his commune auxilium eſt alui deiectio, ſicuti & veneris conueniens mediocritas. Nam quibus inculpata corporis conſtitutio eſt, non debent ij, veluti ſiccis ſuprà præceptum eſt, à venere omnino abſtinere. An verò ſemel in die, an bis, ſit iis qui eiuſmodi vitam agunt, comediſſe ex vſu, cùm ex corporis ipſorum natura, tum ex conſuetudine, atque adeo tolerantia ad ipſius conſuetudinis mutationem, indicationes petendæ ſunt. Et eorum quidem quibus bilioſus venter eſt, primi ſemper ciborum ac potionum ſint, qui aluum deiiciant. Nempe ex vinis dulcia, & quæ mollire ventrem poſſint. Ex cibis olera cùm oleo & garo. Vitanda verò ex vinis ſunt auſtera: ex cibis, qui aſtringunt: niſi ſi firmandi oris ventris gratia, poſt totam concoctionem exhibeantur. Siquidem aſtringentium vſus, in iis qui imbecillius os ventris obtinent, non ſolùm aluum non comprimit, ſed etiam ad deiiciendam illam conducit. Quicunque verò palæſtræ exercitiis ante balneum ſunt vſi, priuſquàm diſtrictæ negociis vitæ ſe addicerent, iis vt ab ipſis abſtinuiſſe eſt incommodiſſimum, ita vt ſimiliter vtantur, præter incommodum etiam fieri non poteſt. Ergo apotherapia iſtis vtendum cenſeo: & ſimul de ſuillæ carnis modo nonnihil demendum. Quibus autem ante balneum aliquid eſitaſſe eſt melius, ſi quidem in die (gratia exempli) tredecim horarum æquinoctialium, circa horam decimam curaturi ſint corpus, ij hora quarta ſolum panem aſſumant, id quod ipſe ſum ſolitus facere. Modus autem eius ſit is, qui decima hora poſſit eſſe concoctus. Sed nec poſt aſſumptum ipſum bibendum eſt. Eorum porrò qui repleti cibo ſe exercent, nonnullis caput repletur vaporibus, & in iecinore aut ponderis, aut diſtentionis, aut vtriuſque ſenſus percipitur. Si igitur caput repletum ſit, ſuccurrendum ambulationibus eſt, ſed potiſſimum ante cibum. Nihil tamen vetat quin & poſt cibum. Cæterùm has quammaximè lentas eſſe oportet, illas his celeriores. Si iecur obſtructum ſit, iis quæ in viis eius hærentia expediant. At quæ obſtructos hepatis meatus aperiunt, eadem tarditati concoctionis conducunt. Horum optima ſunt oxymeli, & diatrion pipereon, quod nihil non familiare, receperit: ad hæc extenuatorius victus. Vbi verò corruptio ciborum in ventre accidit, quibus id quod corrumpitur, per aluum deſcendit, iis maximum id compendium ad ſanitatem eſt. Quibus autem non deſcendit, ij prouocandi iis ſunt, quæ deiiciunt leuiter: cuiuſmodi ſunt dioſpoliticon, vtique cùm pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet: & quod ex ficis & cnico componitur, aliáque quæ ex cnico vel epithymo conficiuntur. Porrò iis qui ſic ſunt affecti, etiam vomitus ante cibum ex vini dulcis potione, conducit: necnon alui ſubductio, ex conuenienti interuallo, medicamine dialoës (quod amarum vocant) exhibito. Nam ſi longo tempore vitioſum ſuccum augeri ſinas, grauis quiſpiam ipſis incidet morbus. Conſulendum verò his eſt, ne quid fumidum, aut malè olens, aut facilè corruptibile nutrimentum accipiant, ſed qui boni ſucci ſunt potius eligant. Ars quippe quæ ſanitatem tuetur, iis qui ſibi paruerint, firmiſſimam ſanitatem promittit: qui verò aut voluptate, aut ambitione victi, parêre recuſant, iis perinde eſt, ac ſi omnino non eſſet. Iam verò, iis qui nimis graciles ſunt (ſolet enim accidere nonnullis gracilitas ob frigidam & ſiccam intemperantiam: nonnullis propter digerentis in corpus, vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalem imbecillitatem) illitio ex pice conducit maximè. Dein vnguentum illud quod dropax dicitur. Prodeſt tamen ſi ante balneum manu mediocriter molli corpus perfrices, quoad ruborem contrahat: deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, denſam eam durámque efficias. Ab his, ſi mediocri exercitatione vſum, ac lotum, citra longam tamen in ſolio moram, hominem abſtergas, móſque vngas oleo exiguo, & cibum offeras. Quippe ſtudium in his eſt, vbi bonum ſanguinem in corporis molem attraxeris, vt tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractum eſt exhalet, proſpicias. Ac firmatur quidem nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit qui in has ſanguis attractus eſt, ſi oleo vnxe-

Marginal notes:

Salubris corporis conſtitutio, vt ſanitas, etiam latitudinem habet.

Dies maximi & minimi quot ſint horarum Romæ, & in magna Alexandria.

Redundantiæ morbi quando ſoleant oriri.

Nutrimenti quando minuenda quantitas, aut mutanda, quali-tas, aut vtrunque facienda ſit.

Alui deiectio quibus ſit auxilium commune.

Nutrimenta ventrem ſoluentia, quibus ante alios cibos ſint ingerenda.

Aſtringentiũ vſus in iis qui os ventriculi imbecillum poſſident, ad aluum deiiciendam conducit.

Apotherapiæ vſus quibus conueniat.

Exercitia poſt crapulam, quę mala ſoleant producere. Capiti pleno ſuccurrendum ambulationibus.

Obſtructionis remedia etiam ad concoctionem facere. Oxymeli. Diatrion pipereon.

Deiicere aluũ leuiter Dioſpoliticum medicamen, & quæ ex ficis, & cnico, & epithymo conſtant.

Vomitus ante cibum quibus conducat.

Dialoës.

Ars ſanitatis tuendæ, iis qui ſibi paruerint, firmiſſimam ſanitatem promittit.

Gracilitas vnde.

Gracilitatis remedia.

Nutriendi vis qua ratione firmetur.

ris:vtpote quod emplaſtici medicamenti vim habet. Quòd ſi ætas non reclamet, etiam ſi frigida lauatione vnà cum prædictis vtatur, magno fruetur commodo. Contrà verò in iis qui immodicè ſunt obeſi, minuenda digeſtio eſt; augenda verò corporis exhalatio. Minuetur porrò digeſtio, aſſidua ventris deiectione. Corporis autem exhalatio inaugebitur celeri exercitatione: cuius generis curſus eſt: præterea vnguentis iis quæ euaporandi vim habent, fricando quamplurimum. Frictio tamen ipſa eſſe mollis debet, ac quæ laxum corpus efficiat. Qua ratione præpinguem quendam paruo tempore ad mediocritatem carnis reduxi. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperantias, ſimili methodo corrigere conuenit: primùm, eorum quæ agi expediet, inuento ſcopo: mox materiis quæ ipſa præſtare queant. At iam ad inæquales corporis ſtatus accingor. Sanè inæquales ſtatus trifariam fiunt, prout compoſitio corporis noſtri eſt triplex. Vna ex primis elementis, ex quibus conſtant ſimilares particulæ. Secunda ex iis ipſis ſimilaribus, ex quibus inſtrumentalium compoſitio conſiſtit. Tertia ab his, compoſitio totius corporis ex ipſis inſtrumentalibus. Ac facillima quidem, tum ad diſcernendum, tum ad curandum, tertia eſt: difficilior ſecunda: maximè lubrica eſt prima. Commodius ergo à tertia incipitur. Quare exordiamur diſputationem à capite, quod intemperatæ naturæ ſit, adeò vt multa excrementa gignat, vnde lædi ſubiecta membra contingat, in quodcunque excrementa decubuerint. Ac promptiſſimè quidem in os & nares excrementa impetum faciunt. Decidunt verò & in oculos: nonnullis etiam in aures. Sed excrementi in os decurſum, tum gula excipit, tum aſpera arteria, cuius ſumma pars ori coniuncta, quæ larynx dicitur, inſtrumentum eſt vocis. Ergo is larynx ab iis quæ capite decidunt madefactus, principiò quidem raucam vocem facit: procedente verò tempore paruam. Si verò longius etiam procedit malum, totam adimit: quippe cum larynge, arteria quoque ipſa vnà humectatur. Quòd ſi acris fluxio ſit, non ſolùm ad vocem ineptæ prædictæ partes fiunt, ſed etiam grauiſſima eis eroſio accedit, qua & pulmo ſimul exulceratur, qui morbus tabes dicitur. At ſi in gulam & ventrem feratur fluxio, quæ quidem frigida eſt, in frigidam intemperiem corpora mutat: quæ calida, in calidam. Hæc verò etiam ſpacio exulcerat. Verùm inter initia appetentiam & concoctionem proſternit. At frigida quidem fluxio tarditatem concoctionis & cruditatem, & acidos ructus creat. Quòd ſi etiam corrupta ſit, alimentum quoque vertit in corruptelam. Si verò inferius ſe noxa recipiat, & ieiunum, & colon inteſtinum affligit, tangítque vaſa quæ in meſenterio ſunt, per quæ fit in iecur cibi digeſtio. Ac nonnullos quidem faſtidium ciborum, excipit: alios appetentia canina, aut etiam vitioſi cibi cupiditas, qualis eſt citta affectus in grauidis. Nec latet vuam quoque, & pariſthmia, & parulides, & antiades, & eroſiones dentium, & vlcera, & in ore putredines, hanc ſaniem quæ à capite in ipſa decidit, conſequi. Satius autem in his omnibus eſt, ipſum mali ceu fontem prius tollere, caput firmando, quàm ad eorum curationem nos conuertamus. Aut ſi id præ magnitudine naturalis intemperantiæ non licet, ſaltem illi proſpicere, ab ipſa ſcilicet vitij ſpecie, prouidentiæ indicatione ſemper accepta. Quibus igitur ex calida intemperie caput malè habet, hos frequenti balneo dulcis aquæ fouere expedit. Calidarum autem quæ ſpontè naſcuntur, noxius his vſus eſt. Siquidem quæ ex iis ſulfureæ bituminoſæve ſunt, eæ propterea quòd calefaciunt, inimiciſſimæ calido naturaliter capiti ſunt: aluminoſæ verò, quoniam anguſtos meatus claudunt. Solis autem iis ſpontè natis quæ dulces ſunt (ſi tamen ipſis vtendum ſit) vti citra noxam poterunt. Nam quòd vtile etiam aliquid ipſæ præſtare poſſint, hoc dicere non perinde tutum eſt: quando nec calidæ fortaſſe forent, ſi omnis calefacientis medicamentoſæ virtutis eſſent expertes. Quibus verò caput vehementer calidum æſtuánſque eſt, iis præſtat æſtatis tempore roſaceo perungi, quod ex roſis in oleum omphacinum ſalis expers iniectis, componitur. Sunt capita quæ propter arteriarum temperamentum in vertigines & capitis dolores incidunt: in quibus etiam incidere arterias ſolemus. Sed hoc genus propoſitæ artis limites egreditur. Quæ autem ex nimis acuto neruorum ſenſu (qui à capite orti, inter alia os etiam ventriculi texunt) frequenter dolent, his ſanè mederi, propoſitæ artis officium eſt. Potius tamen conſilium eſt id agere, quò minus hæc vllo modo incidant, curando ne aut biliosus humor in ventrem prorſus confluat, aut quamcelerrimè inde expellatur. Atque vt ne prorſus quidem confluat conſulueris, ſi citius cibum exhibeas. Vbi enim totius corporis bilioſius temperamentum eſt, necnon imbecillus venter, niſi is corroboretur cibo, defluunt in eum quas corpus accumulat ſuperfluæ ſanies: ex quarum vapore dolores capitis, ſuffuſiones, atque morbi comitiales gignuntur. Horum itaque omnium vniuerſa victus ratio ad frigidius potius, humidiúſque mutanda eſt. Quod autem in ventrem confluit, id vomitione ac ventris ſolutione expellendum. Stomachus verò cibis quidem quotidie priuſquam bilem contrahat firmandus. Purgetur etiam medicamentis ex maiori interuallo, abſinthij coma, & compoſitione ex aloë, quàm picram nominant: quippe hæc quod altius in tunicas bilioſi ventris ſe recipit, expurgat: abſinthio parum id præſtare valente, vt cui vis inſit tantum detergendi aſtringendíque, ac talis, quæ ſordes tunicarum ventris detergeat: non ſi quid altius in eo imbibitum eſt, foras extrahat expellátque, ſicut aloë. Quæ verò poſt hanc ventri extrinſecus admouentur vnctiones, eæ modicè aſtringentes ſunto: vt melinum, maſtichinum, & nardinum. Ac æſtate quidem potius melinum, hyeme nardinum, vere maſtichinum ſumendum. Eſt autem opulentis mulieribus & quod præſtantius nardino vnguentum ſit, nempe foliatum: præterea quæ ſpicata vocantur, quæ ventrem & roborare poſſunt, & calefacere. Si verò non modò caput calidam ſanié tranſmittit ventri, ſed etiam venter ipſe calidam intemperiem habeat, vtique refrigerante tum potione, tum cibo, ſemper vti conueniet: atque eam qualitatem in his pro temporum anni ratione intendere variè, ac remittere: nuſquam tamen ad cõtrariam peruenire. Ad eundem modum ſi vtraque pars ſit frigida intemperie affecta, illis calefacientibus eſt vtendum: variè tamen ea pro ratione tẽporum intendenda remittendáque ſunt. Porrò difficilis connexio eſt, quoties vel in calidũ ventrem frigida & pituitoſa ſanies defluit, vel in frigidum calida. Atque harum duarum alteram ſemper ex-

pertus

Olei inunctio prohibet exhalationem ſuccorum.

Obeſis eſſe cibi digeſtionẽ minuendam, augendam autem exhalationem.

Exhalationem molientia.

Inæquales ſtatus trifariam fieri.

Conſtitutio corporis triplex.

Capitis excrementa in quas partes ſoleant decumbere.

Larynx inſtrumentum eſt vocis: qui ſi recipiat fluxionem, illam poteſt adimere.

Tabes vnde gignatur.

Calida in ventriculum fluxio quid moliatur.

Frigida in ventriculum fluxio quid faciat.

Citta.

Capiti proſpiciendum eſſe, priuſquàm ad curandos morbos à defluxu humoris ex ipſo ortos, nos conuertamus.

Capiti laboranti intemperie calida, frequenti balneo dulcis aquæ medendum eſſe.

Caput vehemẽter æſtuãs, roſaceo recreandum eſſe.

Arteriȩ quando ſecandæ in capite.

Bilem non confluere in ventriculum, ſi cibum citius exhibeas.

Ventriculum imbecillum, niſi corroboretur cibo, recipere totius excrementa corporis.

Picram ex aloë expurgare humores altius imbibitos in ipſius ventriculi tunicis.

Abſinthij vires.

Vnctiones roborantes ventriculum.

Foliata vnguenta.

Spicata vnguenta.

Frigidæ intemperantiæ capitis & ventriculi quo modo ſuccurrendum.

pertus ſum magis ad curandum rebellem : nempe in qua frigidi pituitoſique ſucci in calidum decidunt ventrem. Peſſimus verò is ſtatus eſt, ſi præter id, homo etiam ea natura ſit, vt neque aluum facilè ſolubilem habeat, nec vomere ex facili poſſit. Si verò pituitoſus ſuccus à capite in frigidum natura ventrem decurrat, facilè his ſuccurritur, ſi manè aliquid medicaminis diatrion pipereon ſumpſerint. Sed & piper ſolum, præcipuè quod album eſt, comminutum, atquæ aquæ immixtum, bibere iis licet. At potio abſinthij his aduerſiſſima eſt, vt quæ pituitoſum ſuccum ipſorum ventri affigat. Sed neque aloë valde his conducit, cùm ei billioſi trahendi humoris facultas ſit: eóque excogitata ſalubriter eſt compoſitio quam picram dicunt, quæ acrimonia caloréque eorum quæ in ſe habet, craſſos & lentos ſuccos diſſecat, ac deterget. Verùm aſſiduè vti hoc medicamento non licet, ſicuti diatrion pipereon, aut diacalaminthes. In totum ergo ad aloës drachmas centum, reliquorum cuiuſque coniiciuntur ſex drachmæ, quę ipſa quoque ſex ſunt. Atque hęc eſt picta quam Romæ omnes præparant. Ergo verò etiam alias duas compono : atque in altera, eorũ quæ calefaciunt, plus : in altera, minus coniicio. Vtrumque autem fiet, ſi aloës ſolius ponderi nunc præſcripto, aut addamus, aut detrahamus viginti drachmas. Cæterum ſi cinnamomi copia non ſit, ponendum pro eo eſt optimæ caſiæ duplum. At in quibus quidem venter aut frigidus eſt, aut etiã temperatus, ad frigus tamen propenſior, iis aptum dioſpoliticon eſt : quod dupliciter confici aſſueuit : iis nempe qui aluo ſunt aſtricta, nitro, quod Berenicarium vocant, cum cumino, ruta, & pipere, pari pondere admixto : iis verò qui ſunt ſoluta, dimidio. Grauis autem nec facilè tractabilis complexio eſt ventris, qui intemperanter calidus ſit, cum frigido capite : quippe os ventris ab iis quæ calorem accendunt, offenditur. Ergo in iis qui ſic ſunt affecti, id agendum, vt pituitam diſſeces, detergeáſque iis quæ minimè calefaciunt, quod genus oxymeli eſſe nouimus. Iám lubrica atque ad curationem difficilis connexio eſt, vbi tales partium affectus coierint in quibus os ventris imbecillum ac nauſeoſum eſt, ſiſtitur autem venter. Iis igitur conuenit primo loco olera cum oleo & garo, aliáque quæ ventrem mollire ſolent, ſumere. Poſt iuſtum autem cibi modum, aliquid eorum quæ ſtomachum roborent, accipere. Ea ſunt mâla, & pira, & punica. Ipſe autem qui affligitur, omnibus ſeorſum vſu exploraris, quod minimè noxium, iucundiſſimúmque inuenerit, eo in quantitate mediocri vtatur. Atque in totum magis qui ita ſunt affecti deiiciunt, ſi quid aſtringens poſt cibum ſumpſerint, quàm ſi eo caruerint. Siquidem eorum vſu roboratus ventriculus, natantes ſuccos pellit ad inteſtina, quos ea etiam cõtinuata expulſione propellunt, quemadmodum è conuerſo, vbi humor aliquis mordax, ad expulſionem ſui circa ſedem nos irritat, qnem tamen cohibere propter ciuilia negocia coacti, neque ab his expediti eum expellimus, ſignum eſt illum ipſum humorem, conuerſione facta, ab inteſtinis pulsũ eſſe verſus ſuperna, vnde ſæpenumero capitis dolore tentamur. At vbi renes calculos aut tophos gignunt, totus verò habitus gracilis eſt (quæ inæqualis connexio cæteris malignitate non cedit) hi medicamenta & victũ quæ extenuare poſſint, requirunt : ea tamen gracili corpori inimiciſſima ſunt. Cæterùm cùm interrogaret me quiſpiam, qui ob tales renũ affectus, ſicciſſimi victus ratione vſus, in maximam ſiccitatem inciderat, quo vtique victu, citra renum noxam, mederi quis poſſet ſiccitati illi ſuæ, ptiſanæ cremorem excogitaui, & piſces tum ſaxatiles, tum qui in alto mari degunt. Simili ratione & ex volatilibus quæcunque ſimilem carnẽ habent. Porrò multæ ex montanis volucribus tali ſunt tẽperamento. Quas namque in vrbibus concluſas humido nutrimento impinguãt caupones, aduerſiſſimæ his ſunt. Optima verò ſic affectis caro eſt, vt ex auibus, perdicũ: proxima attagenarum, & ſturnorum, & merularũ, & turdorum. Quòd ſi montanarũ auium copia non eſt, de iis quæ in agro victitãt, & gregalibus columbis, paſſeribúſque, qui in turribus nidificãt, ſumere licebit. Sunto autẽ in editis locis huiuſmodi turres. Ita nanque & gallinis, & gallinaceis qui in corte alũtur, vti licet. Ex lactibus autem, ſolum aſininũ eſt concedẽdum, propterea quòd cæteris omnibus eſt tenuius. Ac breuiter, media inter extenuantem impinguantémque ſit eorum victus ratio. At ſi obeſus ſit quem calculus infeſtat, audacter huic tenuem victum iniungito. Eadem & iis qui articulorum vitiis laborant, conuenire præcepta cenſebis. Scire tamen licet, podagrica antidota multum diſtare à nephriticis, non tantum quòd craſſos glutinoſóſque ſuccos attenuent, ſed quòd etiam calefaciant & ſiccent. Nam calculoſis, quæ valde calefaciunt, dare nullo modo conuenit. Iam verò partes quæ læſæ ſunt ob defluxionem à capite, nõ omnes corroborãdæ veniunt, ſed eæ tantùm, quarum permagnus eſt vſus: vt oculus, atque auris. Idcirco decidentibus in has partes excrementis à capite, deriuatio per vicinas partes molienda eſt, ac ad naſum potiſſimum trahenda, quæ in illa decũbunt, idque per ea quæ ſternutamenta mouent, atque eius obſtructiones aperiunt. Si ad naſum non ſequuntur, in os ipſum apophlegmatiſmis ſunt deducenda. Oculis verò ipſis robur adiicies, ſi ſicco collyrio, quod ex Phrygio lapide conſtat, vtare: ac ſic palpebris ſpecillo inducas, ne oculi membranam intus contingas. Ita nanque mulieres quotidie faciunt, cùm ſtibio oculis gratiam conciliant. Ad aurium verò robur adhibeas vel glaucium ſolum ſuper cote tritũ cum aceto, ac mox tepidum : aut collyrium quod diaglaucium vocatur, aut diarhodon, aut crocodes, aut nardinum, aut quod δὶ οἴνȣ dicitur, aut denique foliata & ſpicata vnguenta. Cæterùm vbi ſatis firmatæ ſunt, ita vt nihil iam in has confluat, aſſiduè aliquid inſtillandũ eſt optimi vnguenti nardini. Porrò aurium vlceri, Andronis medicamento, ſimilibuſque medeberis. Interim tamen auertere materiam ad naſum & os oportet. Vt autem ex iis quæ à capite defluunt, læduntur nonnulla eorum quæ illi ſubiecta ſunt, ſic ex iecinore & renibus, & liene, in alias partes quæ ipſis ſunt imbeciliores, morbi incidunt : nimirum ſemper ipſo excremento à fortiori ad imbecilliorem partem demiſſo, donec ad imbecillimam omnium deuentum ſit. Atque ad hunc modum, quorum nulla ſui cura eſt, alius alia parte aſſiduè vexatur. Qui verò nihil colligunt ſuperuacui, nec qualitate, nec quantitate, his manẽt imbecillæ partes ſemper in tuto. Iam quod redundat, aut per totũ colligitur corpus, dicitúrque affectus plethora : aut in parte aliqua principe, ſed quæ alioqui natura ſit imbecillior. Ante omnia tamen eſt definiendum, proprióne affectu laboret mem-

Status ventriculi peſſimus quis.

Diatrion pipereon, piperque ex aqua ſuccurrere ventriculo frigido in quẽ pituita deſcẽdit à capite : abſinthium autem illi eſſe aduerſiſſimũ : neque aloën valde vtilem.

Picræ vſus, atque compoſitiones diuerſæ.

Dioſpolitici compoſitio duplex.

Ventriculi intemperie calida coëunte cum capitis frigida, quid agendum.

Oxymeli.

Ore ventriculi nauſeabundo exiſtente, cum aſtrictione alui, quid agendum.

Renes ſi gignant calculos, totum autem corpus ſit gracile, qua vtendum victus ratione,

Lac aſininum ſolum eſſe vtile renibus calculoſis, cum totius corporis ſiccitate.

Podagrica remedia differre à nephriticis.

Calculoſis nullo modo danda valde calfacientia.

Deriuatio per vicinas partes molienda eſt.

Collyrium ſiccum ex phrygio lapide, oculis robur addere.

Auribus auxiliantia remedia.

Excrementa ſemper à fortioribus ad imbecilliores partes defluere.

Plethora quid.

brum, an propter aliud, quod prius ipſo ſit affectum. Sed extrinſecus etiam imbecillæ parti noxa poteſt accidere: plurimum tamen ex vitioſa victus ratione. Attendere itaque magnitudini naturalis infirmitatis membri conueniet, ac tenuiorem quidem victum quàm antea, exhibere homini: tum idoneam exercitationem iniungere, cauendo ne quid ab externis cauſis noxæ incidat. Poſtea ſi ab his neque ipſe gracilis fiat, neque imbecilla eius pars affligatur, inſiſtendum eidem victus rationi eſt. Sin autem aut omnibus membris fiat gracilis, aut malè afficiatur quod vitioſo eſt habitu, mutare talem victus rationem debebis: vtique ſi affligitur, aut victum hominis in tenuiorem mutabis, aut certo animi tempore purgatione vteris. Ac aliis quidem vna quotannis purgatio vere incipiente ſatisfacit: aliis altera quoque poſt hanc, autumno eſt opus. At ſi ſanguinis quidem abundantiam corpus accumulauit, mittendus is eſt. Sin vitioſum ſuccum, vacuandus proprio ad id medicamento fuerit. Quòd ſi ex tenui victu pars afflicta leuatur, ſed corpus emaciatur, picatione vtendum. Porrò ſtatus corporis eorum etiam eſt peſſimus, qui genitale ſemen copioſum calidumque gignunt, quod eos ad expulſionem ſui proritat: poſt quam & ventris os illis reſoluitur, & ipſi toto corpore non ſolùm relaxantur, imbecillique fiunt, ſed etiam ſicci, graciles pallidi, cauiſque oculis conſpiciuntur. Quòd ſi propterea quòd ex concubitu ſic vexantur, ab hoc ſe retrahant, non modò capitis moleſtiam, ſed ſtomachi offenſionem, faſtidiáque ſentiunt, nec ex continentia magnopere iuuantur. Accidunt enim ipſis per nocturnas imagines non minora incommoda iis, quæ à concubitu ſenſerunt. Sumere igitur ij debent non cibos modò, verum etiam medicamenta quæ ſemen extinguant: tum verò exercitationibus vti, quæ ſupernas tantùm partes exerceant: ac denique à balneo lumbos totos vngere vnctione aliqua refrigerante, qualis ex omphacino oleo, & roſaceo, & melino conficitur. Ipſis autem oleis, ne defluant, ceram adiicere poteris. Vbi verò ceratum id in mortario ſubegeris, cum eo ſuccum aliquem refrigerantem miſcébis accuratiſſimè: videlicet ſemperuiui, aut ſolani, aut vmbilici Veneris, aut pſyllij, aut polygoni, aut tribuli, aut portulacæ, aut lactucæ. Portulaca tamen ſuccum ſuum non remittit, niſi dum in mortario tunditur, affuſum ſit humoris quippiam tenuis aquoſæque ſubſtantiæ, qualis vuæ immaturæ eſt, & roſarum. Quinetiam lini ſemen ſi in aqua coquas, refrigerantem cremorem efficit. Ego verò cùm è plebe cuidam conſulerem, vt plumbi laminam renibus ſuperponeret, quo nocturnis careret Veneris imaginibus, tali præſidio adiutus poſtea mihi egit gratias. Alter autem qui plumbi duritiam non tulit, ex dictarum herbarum, cum eiſque mollium amerinæ & rutæ foliorum appoſitione, necnon ex aſſiduo eſu ſeminis ipſius amerinæ, ſingulare præſidium ſenſit. At quæcunque ex papauere mandragoráue vnctiones fiunt, omnino fugiendæ ſunt. Sed neque vt prædictis, ita his quoque ſubſtratis vtendum eſt, cùm in vigore conſiſtunt. Quin roſas experiri cuidam ſuaſi, ſenſitque ex iis ſubſtratis leuamen citra vllam renum noxam. Alios autem, qui vbi cibis boni ſucci modicè ſe impleuerunt in cœna, poſtea concubuere dormientes, poſtero die cùm ſatis dormierint, ac ſurrexerint, iubeo linteo fricari, quoad rubor per cutem appareat: mox aliqua ex oleo frictione modicè vti: tum exiguo interpoſito tempore panis aliquid fermentati & in clibano cocti, & puri, ex vino mixto, illis guſtandum porrigo: atque ita ad conſuetum opus dimitto; magnam hinc vtilitatem expertos. Non diſſimilem roborandi per cibum ſtomachi rationem, & grammatico cuidam, quem aſſiduè morbus comitialis vrgebat, ſuaſi: ac mirificè contulit. Maximè verò in fiduciam veni hominis iuuandi, vbi didici tum ſpaſmos incidere, cùm diutius à cibo abſtinuiſſet, magiſque ſi dolor interim, iráue interueniſſet. Quinetiam habitum eius intuebar gracilem: ſciſcitantíque mihi de hac ipſa re, ſtomachum aſſiduè bili vrgeri eſt faſſus. Nonnulli itaque immodicæ veneris vſu læduntur. Alij citra noxam vſu eius ad ſenium vſque ſufficiunt. Verum hæc ambo genera rara. Totum verò quod in medio eſt, id cum maiotis minoríſque diſcrimine, ad magnum hominum numerum ſe extendit. Ac de his hactenus. Huic autem commentario iam colophonem imponam, vbi medicamen illud deſcripſero, quod ex malorum ſucco conficitur, tum ad appetendi vim excitandam, tum ad iuuandam facultatem coctricem, robúrque conciliandum ventriculo, maximè conferens. Accipies igitur ſucci malorum cotoneorum, quæ dulciora maioráque ſint, ſextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantumdem miſcebis, aceti ſextarium vnum & ſemiſſem. Hæc cum ſuper prunas modicè coxeris, & ſpumam detraxeris, immittes zingiberis vncias tres, piperis albi vnc. ij. Dein rurſus in ſimili igni recoques, donec mellis craſſitudo conſiſtat. Qua vtique craſſitudine, ſtomachica medicamenta parari ſolent. Hoc porrò pharmacum, etiam iis quibus inualidum iecur eſt, ſalutare in primis exiſtit. Illud verò latêre non debet, ieiunis id maximè dandum eſſe, mediocris cochlearis modo. Quanquam nec ſi à cibo ſit ſumptum, quicquã lædit. Commodè quoque dabitur, etiam ſi prius pranſus quiſpiam, ante cœnam id ſumpſerit. Maximè tamen tempeſtiuè id duabus horis aut tribus ante cibum obtuleris. Quòd ſi id aſtringere magis voles, ex ſucco acerborum cotoneorum conficies ipſam. Licebit autem piperis zingiberiſque portioni addere, ſicuti etiam detrahere, atque omnino nihil illorum miſcere, prout is qui tali eſt medicamine vſurus, aut calidum biliofumque ventrem ſortitur: aut contrà, frigidum atque refertum pituita: aut denique in medio conſtitutum temperamento.

Picatione quando vtendum.

Semen calidum copioſumque gignentibus, adeo vt ipſos ad expulſionem ſui proritet, qualis victus ac medendi ratio conueniat.

Semen cohibentia.

Lini ſemen in aqua coctum, refrigerantem cremorem efficere.

Plumbeam laminam lumbis hærentem, facere contra Veneris nocturnas imagines.

Vnctiones ex papauere mandragoráue fugiendæ.

Medicaminis ex cydoniorũ ſucco vſus, & compoſitio.

GALENI PERGAMENI
De vſu reſpirationis,
LIBER VNVS.

Nimè ſanè vulgarem eſſe reſpirationis vſum, hinc liquet, quòd ea priuati, ne momentum quidem poſſimus viuere. Ex quo manifeſtum eſt, reſpirationem ipſam, ad nullam particularem actionem, ſed ad ſolam vitam * conferre. Cùm igitur actio animæ, vita ſit quæ plurimum à reſpiratione iuuatur: tandiu certè vtilitatis modum nos ignorare oportet, quãdiu animæ ſubſtantiã (quæ nobis incognita eſt) ignorauerimus. Coarguitur

Reſpiratione priuati, ne momentum quidem poſſumus viuere.

Vita eſt actio animæ.

Animæ ſubſtantia eſt nobis incognita.

Coarguitur autem facilè Erasistrati opinio, dicentis, impossibile esse vt cor ex pulmone aërem transsumat, circa respirationis cohibitionem. Nam si millies quis inspirationem faciat, plurimúmque vndique premat thoracem, & nihil rursus expiret, apparebit certè nihilominus in ipso cor pulsans, hoc, est, tum attrahens, tum expellens: suffocatur tamen interim homo, idque eò magis & citius, quò plus inspirauerit: quòd nimirum tunc non substantia, sed qualitate spiritus, cor opus habeat. Quare huius suffocationis medela, vnica expiratio existit: quæ quidem si confertim & cum magno strepitu fiat, validè compresso thorace, & reserato asperæ arteriæ orificio, efflatio appellatur. Si igitur ipsum cor substantia tantùm egeret spiritus (quod nimirum Erasistratus existimabat) magis vtique ex penuria ipsius, quàm ex abundantia oborirentur læsiones, id quod minimè apparet, cùm tunc præcipuè affligatur, dum maximè illius copia redundat. Similiter confutatur illorum etiam opinio, qui solius nutricationis ipsius animalis spiritus gratia, nos respirare contendunt, cùm suffocatio, respiratione cohibita, non propter inopiam nutrimenti animalis spiritus accidat. Adest siquidem largus tunc in pulmone spiritus: longiúsque requiritur tempus ad hoc, vt animal propter inopiam nutrientis spiritus pereat. Etenim substantia animæ, etiam si non vna sit, per omnem tamen vitam, ad multum tempus durat. Ergo si non ob substantiæ, relinquitur quòd ob qualitatis penuriam, animalia in respirationis cohibitione extinguantur. Quæ igitur ista qualitas sit, inquirendum venit. Porrò quandoquidem vbi amplior quàm secundum naturam caliditas in locis circa cor & thoracem fuerit collecta, statim, & amplius solito, respirare appetimus: videri vtique possit refrigerationis gratia, respiratio fieri. Rursus, si perfrigeratis iisdem organis (quemadmodum in magna fame, & vbi quis in magno frigore sit versatus, contingit) non solùm non refrigerare eam, quæ in nobis est, caliditatem oportet, sed etiam calfacere, refrigerationis gratia respiratio minimè fieri apparet. Nonnulli tamen huic obiectioni occurrentes, insitum calorem semper egere refrigeratione contendunt: verùm cùm auctus is sit, ampliori: pauciori verò, cum imbecillior est redditus. Hanc autem controuersiam diluemus, flammæ exemplo proposito: quæ quidem (vt animalia) aëre priuata extinguitur: quemadmodum indicant cucurbitæ medicinales, vndique circumpositæ. Nec verò tantùm si quis cauum quid circumponat flammis, sed in balneis etiam, & Solis ardoribus, & frigoribus excellentibus, & vehementer ventilatæ, & materiæ multitudine obrutæ, sicuti & inopia alimenti, similiter extingui videntur. Augentur autem ac roborantur à moderato frigore, & si moderatè ventiles & commoderato alimento nutritæ. Omnes autem flammæ duplici moueri motu videntur: altero à materia ex qua accenduntur, per quem maximè sursum feruntur, & vndequaque disperguntur: altero huic contrario, ad sui ipsarum principium, ac veluti radices vergente, per quem considunt & contrahuntur. Etenim si facis quàm maximè supernam extremitatem accenderis, confestim ad infernam perueniet ignis. Siquidem cùm omnis flamma celerrimè corrumpatur, ob id necessarium est, velocissimam eius esse generationem. Atqui generatio vniuscuiusque flammæ, est ex subiecta materia accendi. Corrumpi igitur omnem flammam est necessarium, si aut materia, aut alterò motu priuetur. Quippe ex contrariis motibus, quorum alter alterum mutuò excipit & consequitur, alterum sine altero conseruari impossibile est. Ob id igitur, moderatè frigido ambiente aëre omnis flamma opus habet. Qui enim excellenter calidus est, motum alterum ipsius immodicè extrà extendendo, frigidus verò alterum immoderatè intrà protrudendo, extinguit. Vterque autem * modicè ventilatus, flammam materiæ applicat, vt frigidus aër temperatè: supra modum verò moueri, flammam dispergit, veluti etiam calidus vehementer ambiens. At verò moderatio, omnium conseruatrix flammarum existit. Eodem igitur modo caliditas animantibus insita, materiam vnde accenditur, sanguinem habet: nec non à natura insitum principium motus in vtranque partem, ita vt altero priuata, etiam reliquo ex necessitate destituatur: & ob idipsum, siue à respiratione prohibeas; siue à sanguine, statim corrumpitur: nam & lucernæ flammam tolles suffocando, aut omnino oleo priuando. Simile itaque ponito cor funiculo, oleo sanguinem, alicui organo cauo pulmonem: nam circunsitus est cordi forinsecus, ad cucurbitæ similitudinem. Verùm quo tempore expirat animal, assimilaueris potius ipsum cucurbitæ foratæ: vbi verò respiratio cohibetur, imperforatæ & vndique occlusæ. Quemadmodum itaque cucurbita perforata intra se non potest flammam extinguere, respirantem per ipsum foramen: quæ verò è vestigio est conclusa, eam per suffocationem extinguit: ad eundem modum pulmo arctus & densus, qualis est in respiratione cohibita, extinguit: perforatus autem & rarus (talis enim existit circa respirationem) insitam caliditatem conseruat. Iam expiratio ipsa, ad euacuandum id quod veluti fuligo sanguinis est, mirè conducit. Fauilla quippe, & fumus, & fuligo, & omnis eiusmodi vstæ materiæ superfluitas, non secus quàm aqua, consueuit ignem extinguere. Ex omnibus itaque sunt recipiendi ij, qui dicunt, insiti caloris gratia respirare animalia. Nam & moderatè illum tum ventilari, tum refrigerari expedit: motúmque aliquem præfici fuliginoso excremento, quod nascitur ex vstione sanguinis, explodendo. Itaque ex ventilatione principij caloris insiti: & ex moderata refrigeratione, & ex eius quod in ipso veluti fumosum est, defluxione, vnum coacetuatur caput & summa, conseruatio videlicet naturalis caloris. Quare in balneis diutius versantes exoluimur, ac tandem morimur: idque non ob euacuatum ex toto corpore spiritum, sed quòd perspiratio tam quæ per vniuersum corpus, quàm quæ per os sit, offendatur; calidum spiritum attrahens. Nam cùm torpedini talis vis insit, vt vel per infixum ipsi tridentem piscatores maximè stupefaciat: certè mirum esse non debet, si aër etiam ambiens, suam nobis, qualiscunque illa sit, qualitatem communicet. Porrò per vehementes exercitationes, perque ardentissimas febres, amplius & frequentius respirare solemus: minus autem & rarius, vbi loci circa cor & pulmonem refrigerati sunt. Valde nanque & crebrò ventilare paruam caliditatem non conuenit. Siquidem maior flamma ampliori aëre, minor pauciori habet

Suffocationis medela, expiratio.

Efflatio quid.

Animæ substantiam ad multum tempus durare.

Suffocari animalia ob qualitatis penuriam, dum respiratio cohibetur.

Flammæ quot modis extingui possint.

Flammæ à quibus augeantur.

Flammarum motus duplex.

Motuum se inuicem consequentium, alterum sine altero seruari non est possibile.

Flammam omnem egere moderatè frigido aëre.

Caliditatis animantium materia, est sanguis.

Pulmonem esse medicæ cucurbitulæ similem.

Expirationem conferre ad sanguinis expellendam fuliginem.

Respirationē fieri tuendi caloris insiti gratia.

Balnea diutina cur nos exoluāt, mortique tradant.

Torpedinis vires.

Respiratio magna & parua quando accidat.

Calor omnis eget ventilatione.
Pueri quàm puberes, cur plus & crebrius refpirent.

bet opus: omnis tamen flamma eo indiget, ac proinde & calor omnis aliquam ventilationem defiderat. Iam verò pueri, quàm puberes, plus & crebrius refpirant, ob id fortè quòd plurimum habent calidi innati (neceffariò enim fequitur ad magnitudinem caliditatis,magnitudo & frequentia refpirationis) aut quòd eorum fpiritus, fi quidem à refpiratione nutritur, ampliorem aërem defideret: quem dum conficiant, plurimum fuliginis procreant. Vbi enim amplius alimentum elaboratur, ibi amplior fuperfluitas gignitur. At fenibus, cùm pueris adolefcentibúfque frigidiores exiftant, refpiratio àdeft minor, & rara. In calidis prætcrea regionibus & naturis, femper editur refpiratio maior, & denfior: frigidis verò, minor, & rarior. Parum etiam & frequenter refpirant, qui cibum acceperunt & potum, ob fepti tranfuerfi coarctationem: fic & prægnantes. In aqua etiam inter cutem, & in hepatis, ventrífque & fplenis inflammationibus, fimiliter refpirant eadem de caufa. Iam verò quandoquidem vbi ventriculi animalis fpiritus iuxta cerebrum vulnerantur, ftatim immobiles ac fenfus expertes nos reddunt: oportet vtique omnino hunc ipfum fpiritum, aut fubftantiam animæ exiftere, aut primum ipfius inftrumentum. Qui fanè fpiritus cùm neceffariò nutriri debeat, certè rationi eft confonum, partim ab aëre per infpirationem attracto, partim à fanguinis euaporatione, illi nutritionem accedere. Nam fi arteriæ carotides circa collum vinculis conftringantur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad refpirationem, nec non ad motum & fenfum. Vnde liquet cerebrum fpiritu per eas à corde allato, non valde habere opus. Reliquum itaque eft, aut euaporationem ex fanguine ipfi fufficientem exiftere, aut per nares infpirationem. Atqui nec euaporationem largam contingere verifimile eft, fi arteriæ laqueo excipiantur: quare neceffum eft ex infpiratione per nares potiffimam alimenti partem animali fpiritui accedere: id quod fenfit Hippocrates dicens: Principium alimenti fpiritus, os, nares, guttur, pulmo, & cætera refpiratio. Ex omnibus enim his nutritur nullatenus impeditis. At fi quod ex iis impediatur, per reliqua tamen ei alimentum fuggeritur. Eft itaque maximè & vtilis & neceffaria animalibus moderata caliditas, præfertim animali fpiritui, & principaliffimis organis, imò verò etiam vniuerfo corpori. Iurè igitur principium naturalis caliditatis, ipfum videlicet cor, refpiratione in tantum egens, habemus, quantùm etiam ipfi moderata caliditate indigemus. Siquidem citra refpirationem impoffibile eft faluam effe caliditatem: proinde totum corpus eft tranfpirabile. Cæterùm refpiratio moderata omnibus aliis membris per arterias contingit. Cerebro verò & cordi duo præcipua adiacent refpirationis organa: illi nares, huic pulmo. Verùm vt moueatur pulmo, thorace opus habuit. Quòd fi etiam fanguinis euaporatione ad nutricationem animalis fpiritus indiget, id quod credibile eft, maximum habuerint fanè animalia & hoc à moderata caliditate commodum. * Etenim vbi fanguis melancholicus aut etiam biliofus eft, in vitiofos vapores foluitur: atque alter ad atram bilem, alter ad animi alienationem perducit: proptereáque in æftuofis febribus ægri ipfi delirant. Confert moderata cali-

Senibus refpiratio eft perexigua & rara.

Refpiratio parua frequenfque, in quibus difpofitionibus adfit.

Spiritum animalem effe aut fubftantiam animæ, aut primum ipfius inftrumentum.
Spiritus animalis vnde nutriatur.

Spiritum animalem præcipuè nutriri ex infpiratione quæ fit per nares.

Caliditatem moderatam vniuerfo corpori effe maximè neceffariam.

Caliditas abfque refpiratione falua effe non poteft.

Refpirationis organa.

Delirium in æftuofis febribus cur accidat.

ditas ad vniufcuiufque membri conferuandam propriam conftitutionem, actionémque fimiliter: quæ à nulla re promptius læditur, quàm à calore immodico: quemadmodum & conftitutio ipfa, quæ in debita temperatura quatuor qualitatum confiftit. Atque in aliis quidem organis actionum offenfa parui momenti eft. In his verò quæ ad vitam pertinent, magni refert. Poftremò in his quæ non folum ad vitam conducunt, fed ad alia etiam rationem principij habent, maximi. Talia autem funt cor & cerebrum: quorum conftitutionis læfio vitæ damnum infert. Nequit autem conftitutio ipforum aliter breui offendi, quàm per caliditatem immoderatam. Nec ob aliam caufam in fpiritus cohibitionibus defungimur vita, quàm ob immoderatam caliditatem. Prima itaque refpirationis vtilitas, per infpirationem & expirationem completur: alteram nimirum refrigerantem & ventilantem, alteram expellentem fuliginofa. Secunda verò, quæ eft nutrititio animalis fpiritus, per infpirationem duntaxat accidit. Quòd verò cùm cor à pulmone aërem partim quidem ad fe attrahat, partim vicinis arteriis tranfmittat, ipfe aër qui expiratur nihilo parcior appareat eo, qui per infpirationem attractus eft, in caufa effe videtur, quòd vapor quidam omnino expiratur, par copia portioni fpiritus in cor & arterias tranfumptæ.

Actionem membri promptiffimè à calore immodico lædi.
Conftitutio membri in quo confiftat.

Refpirationis prima vtilitas.

Refpirationis fecunda vtilitas.

Expiratus aër cur fit par infpirato.

GALENI PERGAMENI
de caufis refpirationis,
LIBER VNVS.

Qvi refpirationis caufam efficientem deprehenderit, is demum folus tum offenfionis differentiam, tum curandi modum cognofcet. Cæterùm cùm tres fint in genere refpirationis caufæ, facultas voluntaria, inftrumenta voluntati feruientia, & ad hæc vtilitas ipfa, ob quam etiam prioribus caufis opus habemus: vtilitas fanè principem inter refpirationis caufas locum obtinet, vtpote quæ innati caloris commoderationem conferuat, & animalis fpiritus fubftantiam alit. Voluntas verò difponit, & veluti ad rythmum coaptat refpiratorias actiones. Verùm inftrumentorum fpecies multifida & multiformis exiftit. Quædam enim ad vecturam fpiritus deftinata funt, quædam aërem fufceptant, quædam ea quæ mouentur mouent. Principium itaque eft aër, qui per os & nares attrahitur, materia exiftens vtilitatis refpirandi, bifariam partitus: cuius altera quidem & minor pars, ad cerebrum per nares fuggeritur: altera verò maior, per afperam arteriam ad pulmones illabitur. Atqui arteria ipfa organum vocis, via eft etiam refpirationis. Pulmo autem, veluti profundus ventriculus, deftinatus fpiritui eft: cuius dilatationem & contractionem thorax gubernat, qui mufculis mouetur, & offibus inarticulatur: præterea feptum tranfuerfum, refpirationis fimiliter organum. Circulare enim id eft, in centro quidem neruofum, circumcirca verò carnofum. * Sic etiā in medijs coftarum regionibus duo & viginti mufculi numerantur, * præter duos alios prima-rum

Refpirationis caufas effe in genere tres.
Vtilitatem refpirationis, inter caufas illius obtinere principem locum.
Voluntas.

Inftrumentorum refpirationis fpecies multiplices.

Aër eft materia refpirationis.

Aëris portionem vnam ad cerebrum, aliam ad pulmones illabi.
Arteriæ afperæ vfus.
Pulmonis vfus.
Thoracis vfus.

Septum tranfuerfum.

Intercoftales mufculi duo & viginti.

Mufculi abdominis octo. Mufculorum inferuientium refpirationi, dinumeratio. Mufculorum thoracis actiones particulares. Mufculi intercoftales duplices.

rum coftarum,& totidem extremarum. Vltra hos, tres alij ex collo vtrinque prouenientes : deinde qui iuxta fpinam porrecti , & cum ipfis , qui circa * abdomen confiftunt , octo. Ac tot fanè funt mufculi inferuientes refpirationi. Actiones autem fingulatim , eorum quidem qui in fepto tranfuerfo funt , vt refpirationem inuiolentam operentur : eorum verò qui iuxta coftas confiftunt , vt thoracem exactè dilatent , & contrahant. Qui cùm duplices fint , externi expirationem , interni infpirationem perficiunt. Et primorum quidem duorum actio eft , vt fupernam tantum thoracis partem dilatent : infernorum verò , vt infernam eius partem conftringant. Qui ex collo defcendunt , tetrahunt fimul & dilatant fublimes thoracis partes. Ex rectis etiam * iuxta ipfum collum mufculis , hi qui ad clauiculas extenduntur, fines cartilaginum quæ illic funt , contrahunt : quemadmodum etiam ij , qui ad coftarum in fpina radices pertinent. Mufculi demum * abdominis, firmitudo exiftentes fepti tranfuerfi, thoracis contractionem adiuuant. Cùm itaque duo genera refpirationum fint , nempe facilis & violenta , habeátque vtraque ipfarum infpirationem & expirationem , fit vt in totum quatuor fint refpirationis partes. Cæterùm fingulis his quatuor partibus , propria quædam inftrumentorum natura ineft. Quippe facili infpirationi feptum tranfuerfum fubferuit : violentæ * tum fima fcapularum pars , tum interni mufculi intercoftales. At facili expirationi * mufculi famulantur abdominis : violentæ autem , * externi mufculi intercoftales. Atque hoc quidem modo res mufculorum fe habet. Porrò nerui duo qui ad feptum pertingunt , ex connexione inter quartum & quintum colli vertibulum procedentes, in ipfam fepti neruofam partem fe inferunt. Qui verò à fpina difperguntur in mufculos intercoftales, tranfuerfim progrediuntur ad pectus. At qui in alios mufculos refpirationis opifices feruntur nerui , ferè omnes ex fpinali medulla oriuntur. Voluntas igitur fimilis equiti exiftit ; qui habenarum motu equos ipfos impellit. Habenis autem funt nerui fimiles, quemadmodum equis mufculi. Sic verò & vtilitas extremum eft refpirationis votum, perinde ac vectoria artis aurigandi.

Mufculi abdominis. Refpirationis partes funt quatuor. Spirationi facili violentæque quæ organa inferuiant. Septi tranfuerfi nerui. Mufculorum infpirationi inferuientium nerui. Voluntas eft equiti fimilis. Nerui habenis funt fimiles. Mufculi funt fimiles equis.

GALENI PERGAMENI

De difficultate refpirationis,

LIBER PRIMVS.

Dyfpnœa eft refpirationis læfio. Vnum effe quod fecundū naturam eft. Varium effe quod præter naturam exiftit.

QVOD refpirandi difficultas refpirationis quædam fit læfio , nomen apertè indicat. Cùm igitur id quod fecundum naturam habet , vnum atque idem fibíque femper fimile exiftat, veluti regula quædam : varium autem atque diffimile multiplicíque errore inuolutum, ac proinde & infinitū numero,& arte incomprehenfibile, quod præter naturam: impoffibile certè eft, huius immenfitatē certis terminis comprehendere , citra cognitionem eius quod habet fecundum naturam. Cùm itaque vnum fit hoc, & animali cōmodum , palàm eft etiam id moderatum exiftere. Quare immoderatū fuerit , quod præter naturam habet. Cùm igitur immoderatum omne duplex fit genere (aut enim deeft quid ab eo quod fecundum

Immoderatum omne effe duplex.

naturam habet, aut excedit) tot fanè in feipfo particulares differentias fortietur , quot poffibile eft rem ipfam fufcipere, circa moderati exceffus defectúfque. Sufcipit autem fimplex duplices: compofitum verò ex pluribus, duplicatas, iuxta numerum eorum ex quibus conflatur. At verò, cùm duæ quidem fint primæ & principaliffimæ totius refpirationis partes, infpiratio videlicet, & expiratio: duæ verò aliæ per accidens , nimirum quæ interueniunt ceffationes : in quatuor fanè his vniuerfa confideratio de refpirandi difficultate confiftit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures , aut fimul omnes vitiari, aut corrumpi , vt refpirandi difficultati fit locus. Fuerit autem optimum, fimplicem appellare refpirandi difficultatem , quæ vnam tantùm refpirationis partem occupat : compofitam verò , qua plures læduntur. At cùm pofterius fit femper compofitum fimplicibus , à fimplicibus aufpicabimur refpirandi difficultatibus. Quandoquidem igitur ex iis quas diximus partibus , duo motus funt , infpiratio videlicet , expiratióque : duæ verò hos ceffationes diftinguunt : ac generatio quidem motibus compofita eft ; ceffationibus verò fimplex : manifeftum vtique fuerit , immoderationes illorum , plures : ceffationum verò , binas tantùm produci. Hæ nanque fimplices exiftentes , iuxta temporis quantitatem folùm differentias fortiuntur: motus verò non folùm iuxta hanc , fed iuxta quantitatem etiam fpácij localis, per quod inftrumenta refpirationis mouentur. Itaque duplices erunt immoderationes ipforum , quemadmodum & ceffationum, vtræque iuxta temporis quantitatem diductæ, fecundum quas aut veloces aut* tardi motus dicuntur : duæ verò adhuc aliæ , iuxta quantitatem diftenfionis inftrumentorum diftinctæ, quarum nimirum ratione, aut*magni, aut parui appellantur. Siquidem infeparabilia funt ab omni circa locum motione, tum tempus, tum fpacium , per quod id quod agitur motu ; mouetur. Quemadmodum autem motui propria funt velocitas atque tarditas : ita & quantitati ceffationum, raritas & denfitas. Præterea cùm & ipfa refpiratio ex contrariis motibus per ceffationes diftinctis compofita fit, denfam ipfam reddet breuitas ceffationum , raram verò longitudo. Atque hæ fanè vniuerfæ funt fimplices refpirandi difficultates. Cùm itaque refpiratio ex duobus contrariis motibus conftet, infpiratione videlicet, & expiratione: necnon ex ceffationibus binis: offenfiones vtique circa motus contingent, in velocitatem & tarditatem, magnitudinémque & paruitatem: circa ceffationes verò , in raritatem & denfitatem : nec præter has, fimplicem aliam difficultatis refpirandi differentiam reperias. Porrò cùm vnumquodque ab iifdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino produci folet : certè fi fciuerimus à quibus caufis refpiratio producitur ; fciemus etiam & refpirandi difficultatis caufas. Igitur animalis facultas thoracem mouet, cum quo fimul pulmo mouetur : ad diftinctionem cuius fequitur infpiratio , ficuti ad contractionem ipfa expiratio. Etenim principaliffima refpirationis vtilitas , eft conferuatio caloris infiti, animalífque fpiritus nutricatio. Si ergo & facultas, & vfus, & vnumquodque organorum optimè habuerint , iuxta naturæ legem animal refpirabit : fin verò ex eis fuerit quicquam vitiatum , iuxta illud etiam refpirationem impediri eft neceffe. Inquirendū igitur iam,

Refpirationis partes præcipuæ duæ. Dyfpnœa fimplex quæ fit dicenda , & quæ præterea compofita. Infeparabilia ab omni latione effe, tēpus, & fpaciū per quod mobile corpus mouetur. Motui propria. Ceffationum quantitati propria. Refpiratio cōftat ex contrariis motibus intermiffione diftinctis. Refpirationis vtilitas principaliffima eft conferuatio caloris infiti animalifque fpiritus nutritio.

Vsum eundē esse respirationis & pulsus.

Pulsus velox vnde oriatur.

Respirationis velocis possunt esse eædē causæ, quæ pulsus velocis.

Densitatis actionum causa vna est prioris actionis defectus.

Respiratio ferè omnis pulsui proportione respondet.

Inspirationis vsus.

Expirationis vsus.

Quietem quæ post dilatationem fit, breuiorem: quæ post compressionem, longiorem esse in respiratione & in pulsibus:

Respirationis magnitudo eundem causarum concursum quem velocitas postulat.

Facultate robusta existente, dilatationē thoracis non posse multo minorē fieri.

Fuliginis immoderatio, quas respirandi difficultates inducat.

quænam causæ esse possint respirationis celeris. Enimuerò si illud est verum; eandem vtilitatem à respiratione quidem, ei qui circa cor est calor: à pulsibus verò, ei qui per totum animal est dispersus, contingere: ac velox quidem pulsus, sicuti & omnis motus, ab vtilitate vrgente, facultate integra, & promptis organis perficiatur (quæ quidem à nobis alibi sunt demostrata) eædem certè esse possint causæ velocis respirationis. Possibile tamen est vtilitate sufficienter vrgente, etiam si facultas moderatè debilior sit, quandoque motum fieri velocem. Si verò magis debilitetur, non amplius possibile est velocem actionem fieri, sed pro veloci densam. Omnis autem densitatis actionum vna causa assignatur, prioris videlicet actionis defectus: siquidem illa vrgente, coguntur festinare expeditius. Porrò sermo à nobis habitus in commentariis de pulsibus, respirationi videtur fuisse communis. Primum quidem, nam de omni motu illic disseruimus in vniuersum. Deinde, quia parum abest, quin omnis respiratio pulsui proportione respondeat. Quippe similiter vt ille, est composita ex contrariis motibus per cessationes distinctis: atque eiusdem vtilitatis gratia contingit. Præterea ex partibus eius, inspiratio quidem consimilis existens pulsus dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio verò, veluti contractio pulsuum, fumidum sanguinis excrementum excernit. Quin & ad nutritionem animalis spiritus ambas actiones conferre: & ex cessationibus, eam quidem quæ post dilatationem fit, breuiorem esse: quæ verò contractionem sequitur, longiorem: ambobus communia existunt. Eundem autem causarum concursum magnitudo respirationis, quem velocitas, postulat: nempe vtilitatem vrgentem, facultatis robur, & promptitudinem organorum. At tarditas paruitásque, non omnino opus habent contrariis omnibus simul, sed vnum ex ipsis prorsus adesse oportet: plura non est necesse. Quemadmodum igitur si parum sit aucta caliditas, perspicuè maior, non tamen velocior: sin autem plurimum, & maxima & velox & densa inspiratio redditur: eodem modo vbi caliditas secundum naturam imminuta fuerit, aliis causis immotis manentibus, necesse est paruam, tardam, & raram inspirationem fieri: sed paulò tamen quàm secundum naturam minorem; multò verò tardiorem, plurimum autem rariorem. Robusta enim existente facultate, non est possibile multò minorem fieri dilatationem. Sed si quæ ad vtilitatem pertinent, admodum exoluantur, plurimam cessationem fieri verisimile est: non tamen propterea omnino tardè moueri, modò facultas robusta sit. Porrò quæ in aucto calore, eædem & in animali spiritu ad nutritionem vrgente, species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa * inspirationes consistit. * Quemadmodum etiam immoderatio fuliginis easdem respirandi difficultates circa expirationem efficiet, quæ circa respirationem relatæ sunt. Veloces quippe erunt, & magnæ & densæ, vbi multa eiusmodi superfluitas collecta fuerit: tardæ autē & paruæ & raræ, circa affectiones contrarias.* An igitur sic ratio poscit, reluctatur autē aliquid eorū quæ euidenter apparent? Ego sanè omnia hæc circa ætates, regiones, vniuersas constitutiones aëris ambientis, exercitia denique & morbos, maximè consentientia reperio. Vbi enim abundat caliditas, veloces, magnas, & densas videre est

Inspirationes ob caloris excessum, quales.

Inspirationes ob immodicum frigus, quales.

Inspirationes ab exhausto spiritu.

Expirationis species pro causarum differentiis varíantur.

Augescentium & decrescentium inspirationes.

Exercitiis improbis augeri quidem caliditatem, spiritum autem animalem absumi.

Balnea qualē reddant respirationem.

* Expiratio in dormientibus cur magnitudine & velocitate ipsam inspirationem excedat.

Febrientium respiratio qualis.

Perfrigeratorum pulsus.

Vita manente, nec pulsum, nec respirationem omnino perire posse.

Respiratio est voluntarium opus.

inspirationes fieri: vbi rursus frigiditas, contrarias, nempe tardas, paruas, & raras. At verò quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id cita renutritione habent opus, hi non solùm valde, sed & citò & densè inspirant: quibus nihil vacuatur, hi contrariam illis habent inspirationis speciem. Si verò ambo concurrant, & caloris augmentum, & spiritus consumptio, hi omnium maximam, & velocissimam, & densissimam inspirationem sortiuntur: & maximè si ambo fuerint aucta vehementer: quemadmodum vbi ambo fuerint admodum imminuta, minimæ, tardissimæ, & rarissimæ fiunt inspirationes. Ipsa etiam expirationis species, si quidem multæ fumosæ superfluitates collectæ sint, maxima, velocissima, & densissima erit. Si verò paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima, tardissima, rarissimaque. Etenim ex ætatibus omnes quæ in augmēto sunt, magnam, velocem, & densam facere inspirationem cernimus: quæ verò decrescunt, raram, paruam, & tardam propterea quòd illis caliditas amplior, his longè minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri est necesse, his verò contabescere. Iam verò cùm in ætatibus quidem crescentibus, ob insiti caloris robur, atqueadeo ob ipsum augmentum, maxima humorum copia absumatur: in decrescentibus autem, quantùm necesse est ad ipsam vitam duntaxat, vtpote quæ neque augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: meritò sanè illis velox, magna & densa: his vice versa, per omnia contraria editur expiratio. Quemadmodum verò secundum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: in calidis quidem ad magnitudinem, velocitatem, & densitatem, mutatæ: in frigidis verò, contrario modo. Quinetiam in exercitiis improbis (quòd in eis augeatur quidem caliditas, absumatur autem animalis spiritus) valde, velociter, & densè respirare solemus: quiescentes verò, parum, tardè, raréque: quandoquidem sic marcescit caliditas, spiritus autem neque in totum, aut omnino modicè absumitur. Ex balneis etiam, calida quidem, velocem, magnam, & densam faciunt respirationem: frigida verò, contrariam. Porrò in somnis, magnitudine & velocitate motus, expiratio inspirationem excellit: quando ciborum consumptiones & concoctiones maximè tum perficiuntur. Vnde verisimile est, coaceruari in illis plurimum fuliginosi excrementi. At per affectus febriles, maximè vbi circa aliquod respirationis organum, aut circa cor, maxima caloris copia est collecta, omnis respiratio magna, velox, & densa redditur. In quibus verò perfrigeratus est calor, contraria prorsus. Atque his etiam, vt in aliis omnibus, pulsus & respiratio proportionem habere videntur. Neutrum nanque ipsorum in totum perire est possibile, quandiu vixerit animal: etsi interdum ob paruitatem nonnullis periisse putentur. Hoc autem discrimen est inter respirationem & pulsum: quòd illam quidem, cùm sit animale opus, voluntas possit coërcere, ac proinde in varias species mutare, vel si vtilitas bona sit, & facultas integra, & organa respirationis ad operandum promptissima, pulsus autem, vtpote existens opus vitale, nec supprimi: nec variari possit quandiu tres illæ causæ inculpabiles conspirarint

in

in vnum. Ob idque circa inflammatas partes dolor vehemens ob arteriarum motum oritur, quòd in nostra manu non sit motum facere magnitudine minorem, aut velocitate tardiorem. Thorax itaque vnum ex respirationis organis, quandoquidem respiratio motus voluntarius existit, ad similitudinem crurum mouebitur. Quamobrem si sit inflammatus, & ad motum cogatur, tardius multò quàm oportebit, dilatabitur, ac proinde cum respiratione difficili, animal in discrimen suffocationis perducet. Cæterùm ne suffocetur, densiores actiones edit, non amplius tantùm cessans, quantum solebat cùm secundum naturam haberet. Quamobrem tunc est necesse totam respirationem fieri paruam, tardam, & densam, multòque sanè minorem, quàm par est, non autem ita multò tardiorem. Dolor quippe non adeò grauiter vexat thoracem, ob motus velocitatem, sicuti ob magnitudinem dilatationis. Quòd si solus dolor thoracis particulas affligat, manente calore cordis intra naturæ terminos, tunc motus thoracis manifestè tardior redditur. Si verò ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem minimè exoluitur, aufertur autem hîc etiam multum de magnitudine, pro qua densitas generatur, ob vrgêtem vtilitatem. At quæ ob solum ardorem contingit dyspnœa, ea magnum & velocem & densum spiritum efficit. Ob idque magnitudine tantùm & velocitate, ab ea quæ propter dolorem solùm orta est, distinguitur. Quæ verò ex ambabus caussis coëuntibus generatur, ab ea quidem quæ ob ardorem fit, sola paruitate differt: ab ea autem quæ propter dolorem, sola velocitate. Cæterùm difficultas respirandi ob perfrigerationem naturalis caloris, paruum, tardum, & rarum spiritum reddit: cùm aliarum nulli simul tarditas & raritas accidat. At quantum in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species à rhythmo naturæ excedit, tantùm etiam cum pulsibus communiter & eodem modo habet. Differt autem ab illis, in eis quæ ob dolorificos organorum affectus accidunt. Nam reliquæ affectiones instrumentorum, quæ citra dolorem per obturationes, aut durities, aut compressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles variationes in vtrisque actionibus, animalibus & vitalibus faciunt. Quippe in id genus affectibus, paruus & velox, & densus spiritus redditur circa pulsus & respirationes, necnon inæqualis, quæ vel præcipua earum affectionū est nota. Ac paruus quidem tunc spiritus agitur, propterea quòd ob angustiam susceptoriorum instrumentorum, paucior quàm oportet attrahitur: densus autem, quia non expletur votum vtilitatis: atque ob eandem caussam densus. Vt autem quæ respiratoriis instrumentis sunt propria commemorem, tumores præter naturam, qui circa ventrem, hepar, splenem, colon, hisque coniunctas partes consistunt, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciunt spiritum. Iuxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & gerentibus vterum, & iis qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominentem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species. In orthopnœa etiam (quæ erecta ceruice spiratio est, fitque collectis viscidis & crassis humoribus circa asperas pulmonis arterias) & similiter vbi circa pulmonem aliquid induratur, aut tuberculum gignitur premens atque coarctans ipsam arteriam

Respiratio inflammati thoracis.

Dyspnœa ob solum ardorem producta, qualis.

Spiritus inæqualitas, quarum affectionum sit nota.

Tumores præter naturam coarctantes septum transuersum, paruum, velocem, & densum faciunt spiritum.

Orthopnœa quid sit, & vnde gignatur.

asperam, paruus, densus, veloxque spiritus redditur. Ad eundem modum si in thorace tuberculum tale constiterit, paruus & densus & velox spiritus generabitur: occupante nimirum tumore præter naturam, pulmonis regionem, in quam dilatatus extendebatur. * Perinde autem est, ad hoc vt compressus pulmo non possit sufficientem aërem attrahere, siue thorax totus angustus reddatur in affectu quouis, siue media regio occupetur à quibusdam præter naturam corpusculis, siue ipse etiam pulmo induretur, aut obturetur, aut intumescat, veluti in peripneumonicis vitiis contingit. Vna enim in iis omnibus coniuncta est caussa, ob quam parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperæ arteriæ. Cæterùm paruitatem inspirationis densitas & velocitas sequitur si facultas robusta fuerit. At cùm iuxta pulmonem affectus ipse consistit, quamuis thorax distendi plurimum possit, paruam tamen inspirant: ita etiam vbi intermediæ ipsorum organorum regiones fuerint occupatæ. Vbi verò totus thorax aut fœtibus, aut aliter paruus & angustus redditur, tunc distentionem paruam efficiens, pulmoni caussa est velocis inspirationis: quemadmodum & septum transuersum, quando ab aliqua mole iuxta infernam regionem opprimitur. Porrò suppuratorum affectio, quamuis sæpe ex pleuritide oriatur his proximè relatis annumerabitur, quæ videlicet iuxta pulmonem coarctationem citra dolorem faciendo, paruam reddunt inspirationem. * Quo modo igitur hæc respiratoriorum organorū vitia citra dolorem consistentia, ab iis quæ cum dolore fiunt distinguentur, si & paruus & densus vtrisque similiter spiritus redditur? Motus velocitate. In affectibus siquidem dolorificis modicè respirant & densè, non tamen velociter, nisi fortè etiam febris adsit. Qua præsente, licet iuxta paruitatem & velocitatem respirent similiter, tamen densitudine distinguūtur: quippe non modicè densatur ipsis spiritus: id quod non euenit illis, qui ob solam coarctationem instrumentorum difficulter respirant. Quin & expiratio febrientibus maior simulque calidior est: quod non contingit iis, qui ob coarctationem paruum & densè expirant. Verùm in doloribus organorum respirationis, minimè quidem ob affectionem ipsam, sed ob actionis facultatem, quæ animalis existit, spiritus paruus & densus redditur. At species difficultatis respirandi, quæ ad coarctationem pulmonis consequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem. Perspicuum igitur est, quod amplius in in magnis thoracis motibus dolore vexantur partes quæ in ventre consistunt, minus verò in paruis: & ob id paruus & densus erit spiritus, non solùm in pleuriticis, & quibus stomachum, aut ventrem, aut hepar, aut splenem, aut peritonæum, aut intestina, aut præcordiorum musculos, dolorifica affectio infestat: cùm nimirum ea omnia partim appensa sint, partim agnata respiratoriis organis, atque ad eorum motum moueantur, ac proinde offendantur in respirationibus. Quare illis etiam non vulgaris prouidentia inest, vt * ne grauius dolore affligatur animal. Quod verò ad pulmonem spectat, parum abest quin omnino sensus sit expers. Itaque licebit pronunciare iam nobis in vniuersum, paruum & densum spiritum signum esse doloris, non modò respiratoriarum particularum, sed etiam aliarum omnium, quæ cum respirationis organis commouentur. Igi-

tur

Inspirationis paruitatem densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit.

Empyema reddit paruam inspirationē.

Motus velocitas distinguit affectus dolorificos organorum respirationis, ab iis qui citra dolorem instant.

Expiratio febrientibus qualis.

Spiritus paruus & densus, quibus superueniat affectibus.

Respiratoriis organis prouidentiam inesse, quà cauent, ne grauius dolore affligatur animal. Pulmo ferè est insensilis.

Spiritus paruus & denſus, doloris exiſtit ſignū.

tur naturales facultates omnes, ſemper neceſſariis ſibi operibus vacant, & nunquam torpent, aut negligentes ſunt: quæ verò ſub voluntatis poteſtatem cadunt, eæ ſæpe, vbi voluntas ipſa circa alias actiones detenta fuerit, negligentius perficiuntur.

Alienati mēte obliuiſcuntur animalium actionū, quas poſtea confertim, & magnas obeunt.

Quare qui animi alienatione laborant, animalium actionum obliuiſcuntur: quas omnes, vt longo interpoſito tempore faciunt, ſic confertim & magnas. Cæterum ſi quis minus quàm oportet bibat, non ad dies tantùm, ſed ad integros menſes durare poſſit: ſin verò minus quàm par ſit reſpiret, nec minimam diei partem durare queat. Proinde reſpirationis vtilitas non expleta in iis qui commoti ſunt mente, ſolicitè ad actiones excitat: quibus ſanè maximis, totum illud recuperat, quo per ceſſationis tempus fuit defraudata.

Alienati mente, cur rarum & maximum ſpiritum reddant.

Atque ita non rarus modò, ſed magnus alienatorum mente ſpiritus redditur, tantóque quàm conuenit maior, quantò videlicet rarior: contrà quàm in potu contingit: multò enim rarius, paulò verò plus bibunt.

Spiritus quātitas diſtentioni organorum ſpiritaliū ſemper proportione reſpondet, quādiu pro naturæ modo ſe habent.

Porrò vbi ſecundum naturam ſe habent organa, quantitas ſpiritus ſemper eſt ipſorum diſtentionibus ſimilis: non autem cùm præter naturam fuerint diſpoſita: nam poſſibile aliquando eſt plurimum diſtendi thoracem, verum ob coarctationem pulmonis: aut ob aliam cauſam, parum inſpirari aëris externi. Nequaquam igitur ad affectionum omnium ſpiritalium inſtrumentorum proportionem, ſed ſolum aſperarum arteriarum, inſpirationes fiunt. Sufficit autem ad dignoſcenda omnia hæc, inſpicere quantus aër inſpiretur, & quantus per expirationem reddatur. * Etenim contractiones thoracis citra abdominis muſculorum concitationem, nunquam magnam poſſunt facere expirationem. Quæ verò illorum etiam impulſu fiunt, quæquè efflationes exiſtunt, magnitudinis ſunt opifices. Vt autem ad compoſitas reſpirandi difficultates veniamus, cùm aliqua ſit magna inſpiratio, & aliqua velox, ſintque contrariæ his parua & tarda, neceſſum eſt quatuor fieri omnes inſpirandi compoſitas difficultates: magnam videlicet & tardam, magnam & velocem, paruam & tardam, paruam & velocem: totidémque ſimiliter expirationis.

Inſpirandi cōpoſitæ difficultates ſunt numero quatuor: totidémque ſimiliter expirandi.

In ceſſationibus verò impoſſibile eſt compoſitam reſpirandi difficultatis ſpeciem fieri, cùm vna tantùm in eis oppoſitio habeatur, iuxta raritatem & denſitatem conſiſtens.

Inſpirationis cum expiratione collatio.

At verò ipſis motibus mutuò inter ſe collatis, inſpiratione dico cum expiratione, ſpecies quædam erunt conſonantiæ totius reſpirationis. Poſſibile eſt enim inſpirationem fieri magnam, expirationem autem paruam: aut vice verſa, paruam inſpirationem, & expirationem magnam: aut vtraſque paruas, aut vtraſque magnas: ſic & veloces, aut tardas vtraſque: aut alteram velocem, alteram tardam.

Reſpirationem dari inæqualem.

Quin & inæqualis eſt aliqua reſpiratio, quemadmodum & pulſus, tum circa motuum coniugationes, tum circa motum vnum.

Reſpiratio ordinata, inordinatáque.

Similiter & ordinata & inordinata fieri reſpiratio poteſt, perinde ac pulſus. Et ſanè quot differentiæ inæqualium pulſuum, tum circa vnum motum, tum circa plures conſiſtentium exiſtunt, tot etiam reperiuntur reſpirationum. Etenim ſi inſpiratio aut expiratio varietur, ſiue ex tarditate in velocitatem, ſiue ex velocitate in tarditatem, motu tranſeunte, compoſitam ſiue inæqualem ipſam actionem dicemus. Similiter ſi ceſſatio aliqua interceperit, ſecueritve alterum motum, ſiue inſpirationem, ſiue expirationem, compoſitam etiam eſſe dicemus tunc eam quę interrupta eſt, vtra tandem ea exiſtat. Aliquando autem, licet rarò, eſt viſum in vno eodemque homine ſimul intercipi vtranque, nimirum à collecta in arteriis aſperis tanta humorum colluuie, quæ ſuffocare animal poſſet, ob pleuritidem pernicioſam, aut peripneumoniam, aut denique ſuppurationem non expurgatam. Quemadmodum etiam ob arteriarum læuium obturationes compreſſionéſque, interdum pulſuum inæqualitas gignitur.

Reſpirationis inæqualitas vnde ſoleat accidere.

Ob facultatis præterea imbecillitatem, quæ vna vice non poteſt ipſam actionem perficere, vt in pulſu, ſic etiam in reſpiratione, eſt quando inæqualitas cernitur: hoc tamen interiecto diſcrimine, quòd ad ipſam ſanè reſpirationem, quandoquidem actio animalis exiſtit, plurimùm ipſa voluntas confert: nihil autem ad pulſuum motus, quòd ij à facultate vitali proficiſcantur.

* Mores ægri quando expendendi.

Vbi igitur voluntas nihil ad actionem conducit, vt in pulſuum inæqualitate, eadem prænotio affectionis eſt in vniuerſis hominibus. Vbi verò aut totum, aut plurimum confert, vt in ipſa reſpiratione, ibi amplius mores ægri expendere oportet. Sed quemadmodum differentia facultatum efficientium actiones, tum circa pulſus, tum circa reſpirationes, differentes prænotiones facit: ſic etiam circa ipſam organorum naturam, quædam iudicationis alteratio erit.

Pulſus per læues arterias fit.

Reſpiratio fit per aſperas arterias, & muſculos.

Pulſus enim per læues arterias, reſpiratio verò tum per aſperas, tum per muſculoſum genus perficitur. Primò ſiquidem animalis facultas mouet muſculos ad reſpirationis generationem: hi thoracem: qui tandem pulmones commouet, quorum pats aſperæ arteriæ exiſtunt, in quas aër qui inſpiratur, illabitur. Quemadmodum igitur harū coarctationes totam reſpirationem ſæpe inæqualem reddunt, ſic & muſculorum aberrantes motus & inordinati. Atque illarum quidem, vt receptaculorum ſpiritus: horum verò, vt organorum motionis eſt noxa. Cæterùm coarctationis in arteriis aſperis, tumores præter naturam declarauerim reos.

Muſculorum affectiones & aberrantes motus.

Porrò affectiones ſimul & aberrantes motus muſculorum exiſtunt, conuulſiones, concuſſiones, atque tremores, ob quos nimirum reſpiratio inæqualis reddetur.

Reſpirationis inæqualitatis cauſæ.

Omnium itaque reſpirationis inæqualitatum, aut aſperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis muſculorum aberrans motus, aut facultatis ipſam efficientis debilitas, in cauſa eſt. Muſculorum igitur genus proprium & priuatim deſtinatum reſpirationibus eſt, præter pulſuum rationem.

Reſpiratio eſt arbitrio ſubdita.

Vitalis facultas eſt libera.

Præterea facultatis quidem reſpiratoriæ arbitrium, voluntati permiſſum eſt: vitalis autem facultas, nullum dominum ſuperiorem agnoſcit, ſed prorſus libera exiſtit. * Quin etiam eximium quid ad inæqualitatis generationem reſpiratio habebit, præter pulſuum rationem: dum videlicet partim quidem à ſola proficiſcitur facultate animali, partim verò à complexu ipſius cum doloribus.

Delirantium reſpiratio, qualis.

Porrò in deliriis ſuperat quidem raritas & magnitudo: apparet autem quædam inæqualitas & ordinis perturbatio, tum iuxta plures reſpirationes, tum iuxta vnam ſolam: quòd nimirum * ſpectra & phantaſmata aliquando plus, aliquando minus, rationem à naturalibus operibus reuocent.

Dolores organorum reſpirationis, reddunt actionem ipſam inæqualem inordinatámque.

In doloribus etiam inſtrumentorum contingit totam reſpirationem inæqualem & inordinatam reddi, cùm neque in illis etiam expleatur vtilitas iuxta actiones ſingulas: quippe nec velociter, nec denſè, nec amplius thoracem diſten-

dere

dere possunt. Omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo: deinde velocitas: postremò autem densitas. Dolentibus namque minus molestum est per longius tempus, quàm per breuius moueri. Cæterum dum ob ipsorum motuum imminutiones, parum abest quin animal suffocetur, voluntas tunc cogitur ad aliquod tempus maiorem facere respirationem, & multò velociorem, & priore densiorem. At cùm in eiusmodi actionibus vtilitas quidem expleatur, animal verò affligatur doloribus (omnia siquidem quæ vtilitatem explent, exacerbant dolores) voluntas rursus à magnitudine & velocitate & densitate detrahit aliquando plus, aliquando minus: vtpote quæ consilij inops, nec sistere actionem possit, ob suffocationis periculum, nec reperire aliquam doloris medelam: quare modò ad hoc, modò ad illud transit. Vnde tum inæqualitas circa singulas & omnes deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio oritur. Siquidem ex corruptione parilitatis, inæqualitatum omnium, itemque ordinis perturbationum generatiò constat. Parilitas quippe continua, æqualitas est: parilitas verò iuxta circuitus, est ordo. Ob idque vbi paritas continua corrũpitur, gignitur inæqualitas: vbi verò iuxta circuitus reuertens, ordinis perturbatio introducitur. Cæterum quamuis multa inæqualitas & ordinis perturbatio in eiusmodi affectionibus incidat, superat tamẽ id genus respirãdi difficultatis, quod iuxta paruitatem & densitatem consistit. Quare rectè videtur dictum, quod ad omnia dolore afflicta organa, quæ commouentur circa respirationes, paruus & densus spiritus consequatur: & iuxta eandem rationem in deliriis magnum fieri & rarum spiritum, idque inæqualiter: nunquam autem paruum & densum. Igitur inspiratio magna simul & velox, ob vtilitatem vrgentem, prompta organa, & integram, aut certe parum remissam, gignitur facultatem. At magna simul & tarda, solis mente motis contingit, atque his non semper. Conspicua autem etiam hic est ex prædictis, causæ consideratio: quemadmodum etiam, cùm paruam habent inspirationem & tardam ij, quibus calor insitus est nimis perfrigeratus. Quæ restat adhuc coniugatio quarta, paruitas erat cum velocitate: sitque penitus in nulla affectione simplici, quemadmodum neque magna simul & tarda, quam aliquando alienatis mẽte accidere diximus: sequitur tamen vtplurimum, vbi simul dolor & vtilitatis incremẽtum concurrunt. Ad eundẽ cum prædictis modũ etiam in coniugationib. circa expirationẽ perscrutari ipsas affectiones oportet. Nam & in his, aut facultatẽ, aut aliquod organum læsum, aut caloris modum alteratum deprehendimus. Si igitur quis fumosa caliditate in corporibus redũdante, expirationem magnam simulque velocem fieri dicat, non vtrique errarit. Manifestum est autẽ quòd & facultatem integram tunc esse oportet, & ex organis nullum vitiatum. Similiter autem magnam simul & tardã in quibusdã delirantibus fieri, eodẽ modo quo inspirationẽ, contigit. Sic paruam simul & tardam fieri iis, quibus nullũ fumosum recrementũ fuerit collectum. Sicuti tum paruam, tum velocem illis, qui cùm recrementum fuliginosum collegerint, dolẽt etiam aliqua parte earum quæ circa respirationem mouentur. Ad dissonantias autem deueniendo motuum respirationis, si tardior quidem & minor quàm secundum naturã sit inspiratio, expiratio au-

Vtilitatem explentia exacerbare dolores.

Parilitatis corruptio, cuius sit causa.

Æqualitas quid. Ordo quid.

Respirationis dolentia organa, qualis consequatur spiritus.

Delirantium spiritus magnus simul & rarus.

Inspirationis magnæ & velocis causa.

Inspiratio parua simul & velox.

Expirationis magnæ & velocis causa.

Expiratio magna simul & tarda, in delirantibus accidit.

Expiratio parua simul & tarda, quibus.

Expiratio parua simul & velox quibus.

Dissonantium motuum respirationis causæ.

tem & velocior & maior, dicemus sanè imminutum esse calorem secundum naturam, auctum verò excrementum fumosum. Si contrà, inspiratio quidem sit magna, & velox, expiratio autem parua simul & tarda, auctum naturalem calorem dicemus, nullúmque inesse recrementum fumosum. Porrò simplices respirandi difficultates, plurium affectionum communes existunt: obidque nil certi indicant. Coniugatæ autem aliis, ad iudicium minimè fallax perducunt. Magnitudo siquidem * inspirationis, ipsa per se respirandi quædam difficultas est simplex, verùm nullius certæ cognitionis est signum. Nam & vrgente vtilitate, & læsa fieri mente assolet. At si cum densitate consistat, vtilitatem vrgentem: si verò cum raritate, delirium indicat. Similiter & cùm per seipsam paruitas nil certi sit, aut dolere afflictam particulam aliquam, aut exolutam vtilitatem ostendit: at densitati iuncta, dolorem: sicuti raritati, vtilitatis exolutionem portendit. Per se etiam nec rara quidem, nec densa firmi quicquam ostendunt. At densa simul & magna, vtilitatis augmentum indicat: densa verò simul & parua, organi alicuius quod inter respirandum mouetur, dolorem. Rara similiter, si cum magnitudine quidem coëat, deliria: si verò cum paruitate, perfrigerationes ostendit. Atque ob id sanè omnium compositarum respirandi difficultatum hæ quatuor vltimæ coniugationes sunt vtilissimæ. Fiunt autem, differentiis actionum iuxta magnitudinem & paruitatem, ad cessationum differentias permistis. Cæterum ex cessationum oppositione (quæ vnica tantum est penes raritatem & densitatem) aliis differentiis permista, quatuor etiam oriuntur coniugationes. Prima quidem est densa & velox: secunda, densa simul & tarda: tertia, rara & velox: quarta denique rara simul & tarda. Nullum tamen certæ cognitionis signũ simpliciter & necessariò exhibent, quemadmodum priores quatuor: quare his ad prænotiones neutiquam indigemus, cùm nimirum si quod significẽt, id iam distinctum per priores illas habeamus. Porrò si quis ægrotantis facultatis respiratoriæ, omnísque facultatis animalis, præcipuè refrigeratæ, propria signa cupit habere, is alarum nasi motum habebit, & omnium musculorum, quæ circa scapulas sunt, actionem, & confertim factam concidẽtiam thoracis. Quando enim hic debilius quã expediat mouetur, circa respirationes quidem, spiritus ductum nasi alæ adiuuant: circa expirationes autem, thorax confertim delabitur, non autem paulatim demittitur. Etenim concidentia differt à demissione: quòd illa quidem, facultate ægrotante fiat: hæc autem, integra & valente eadem. Etenim septũ transuersum thoracis tensionem adiuuat, solúmque illam per expirationes resoluit: nonnihil etiam opitulantibus intercostalibus musculis, per quorum actiones ipsi fiunt efflatus. Cùm autem duplex existat cessatio in respirationibus, vna ante inspirationẽ, altera ante expirationẽ: vter sanè motus offendatur, cessationem præcedẽtem, ab eo quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus: vtilitatis quidem defectus, diuturni temporis semper cessationes efficiũt: redundantiæ verò, breuoris. Itaque abundantia caloris secũdum naturam, reddens inspirationem magnam, statim etiam præcedentẽ ipsam cessationem, breuis temporis efficit. Abũdãtia verò caloris præter naturã, fuliginosique,

Respirandi simplices quidem difficultates, nil certi indicant: coniugatæ autem, ad iudicium minimè fallax perducunt.

Respirandi difficultatum compositarum, quæ sint vtilissimæ coniugationes.

Cessationum circa respirationem est oppositio vnica, penes raritatem & densitatem.

Respiratoriæ animalisque facultatis extremæ refrigeratæ, propria signa quæ sint.

Nasi alæ quãdo spiritus ductum adiuuent.

Concidentia thoracis & eiusdem demissionis discrimen.

Septum transuersum.

Efflatus fieri ab intercostalibus musculis.

Respirationum duplex cessatio.

Respirationis motionum offensio duplex.

Cessationes inter respirandum breues & longæ, à quibus causis proficiscantur.

fuliginoſique, vt expirationem magnam, ſic etiam ceſſationem præcedentem reddit breuiorem. Quare magnus & denſus penitus fit ſpiritus, vbi caliditatis genus redundat. Sic etiam ſi ſublata vtilitas ſit, ob caloris videlicet imminutionem, vbi quidem naturalis calor imminutus paruam reddit inſpirationem, etiam longa ceſſatio præcedit. Vbi verò calor præter naturam deperditus fuerit, parua quidem expiratio, longa verò ante ipſam ceſſatio accidit. Sæpenumero verò calor præter naturam eſt auctus, imminuto calore ſecundum naturam. Atque ita ceſſatio ante expirationem * breuis temporis redditur: altera verò ante inſpirationem * longioris. Vtrum enim ex motibus ipſa vrgebit vtilitas, is præcedentem ceſſationem cunctari non permittit.

Reſpirationis vteruis motus ab vſu impulſus præcedentem ceſſationem contrahit.

GALENI PERGAMENI *De difficultate reſpirationis*,

LIBER SECVNDVS.

Defipientiæ propriũ ſymptoma eſt reſpiratio magna ſimul & rara.

PRoprium itaque deſipientiæ ſymptoma eſt, magnam & raram, hoc eſt, per longum tempus, reſpirationem facere: videntúrque ambæ hæ, veluti obliuioſæ actionis affectus eſſe. Nam immoderatam facere ſpiritus attractionem, rurſúmque immodicam quietem, eius eſt, qui nec quando deſinere ab actione oporteat, nouit, nec quando rurſus incipere: ſed in vtriſque menſuram egreditur, ob conuenientis ignorationem. Cùm igitur reſpiratio animale opus ſit, deſipientes autem habeant oblæſam rationem, obliuioſiores tum circa actiones, tum circa ipſarum interſtitia fiunt. Quamobrem & actiones & quietes in multo facientes tempore, hoc modo magnitudinem & raritatem circa totam reſpirationem efficiunt: id quod Hippocrates cùm in aliis locis, tum etiam in prænotionibus, ſenſiſſe videtur, vbi ait: Spiritus magnus & per multum tempus, deſipientiam ſignificat. Quo ſanè oraculo, magnum & rarum ſpiritum deſipientiæ ſignum eſſe contendit: non tamen neceſſum eſſe, vt is qui delirat, magnam ſimul & raram faciat inſpirationem. Nec enim inſeparabilem magnum & rarum ſpiritum, ſed proprium eſſe delirij diximus. Quicquid autem proprium exiſtit, haud continuò eſt etiam inſeparabile. Eſſe quippe geometram, proprium hominis eſt, non autem inſeparabile, quemadmodum rationale, exiſtit. Licet itaque diſcere ex doctrina Hippocratis, omnibus quidem deliriis magnum & rarum ſpiritum iuxta propriam ipſorum rationem comitem eſſe: non autem deliris omnibus, ſed illis tantum, qui non per aliam quandam affectionem delirio maiorem, habent reſpirationem aliter alteratam. Hippocrates ſiquidem aliquando magnum & rarum ſpiritum fieri deliris nouit, aliquando verò ipſius contrarium: interdum in eodem homine vtrunque viciſſim incidere. Porrò qui in mœrore & luctu ſuſpirant, duplici de cauſa poſt longum tempus inſpirationem magnam efficiunt: tum quòd circa curam, ob quam triſtantur, conuerſi, per multas ex ordine actiones reſpirarint minus & rarius, ob idque tandem cogantur vno actu totam ſemel explere atque reparare iacturam: tum amplius etiam, propterea quòd per mœrores, & ſpiritus & calor intus moueatur, qui quidem homini faceſſens negocium, eum ad maiorem expirationem compellit. At in affectionibus delirantium, neceſſitas quidem magnæ reſpirationis à prima quidem cauſa, eſt perſimilis: à ſecunda verò non item, cùm non intrò magis quàm extrà his calor moueatur, niſi alia fortè quædam acceſſio fiat. Differunt autem & febris ratione deliri ab iis, qui aliàs aliquo mœrore cruciantur. Igitur reuocatis in memoriam quæ in primo libro ſunt tradita, ſi à ſolo delirio peruertatur reſpirationis concinnitas, omnino erit ſpiritus magnus ſimul & rarus. Si verò à ſolo dolore, paruus & denſus. At ſi conſpirent ambo, & dolor * præcelluerit vehementer, obſcura omnino alteratio ex delirio erit. Sin autem moderatus fuerit dolor, aut plus quidem à dolore, minus verò à delirio reſpirationem alterari continget, aut vice verſa, aut æqualiter iuxta vtrunque. Sic etiam ſi cum alia quapiam affectione delirium complexum ſit, reſpirationis ſpeciem interdum aliam efficiet, prout ſuperat, aut ſuperatur, aut æqua potentia eſt præditum: aut nunc quidem (ſi ita contingat) ſuperat, rurſus alio morbi tempore ſuperabitur. At verò in peripneumonicis, pleuriticis, & in angina, acbreuiter in omnibus quibus aliquid circa thoracem, aut pulmonem, aut etiam in ventre inferiore ſit phlegmone (hoc eſt, tumore dolente, duro & calido) obſeſſum, paruus omnino & denſus ſpiritus ſequitur: qualis etiam hydropicos, & eos qui ſe aut potu aut cibis expleuerunt intemperantius, necnon prægnantes, ventre prominulo præditos, anheloſos, purulentos, atque eos denique quibus dorſi ſpina contorta eſt, comitatur. Verùm Hippocrates de his quidem reſpirandi difficultatibus, quæ ſunt vel idiotis notiſſimæ, nihil memoriæ prodidit. Porrò in pleuritide quatuor mala ſemper ſe oſtendunt ſymptomata: videlicet febris ardens, aſſiduus dolor, tuſſis, ac difficilis reſpiratio, parua ſimul & denſa exiſtens. Dolor quippe, non ſecus quàm perfrigeratio, paruam ſolet facere reſpirationem: verùm dolor quidem, cum denſitate: perfrigeratio autem, cum raritate. Cùm autem ſplen ſit viſcus minimè obnoxium dolori, nec ſeptum tranſuerſum, primum & principaliſſimum reſpirationis organum, ipſius tumor comprimat, niſi maximus ſit, & caput illius occupet, haud quidem ſufficiens eſt vt reſpirandi difficultatem ex delirio inductam ſuperet, ſpiritum paruum & denſum reddens. Quandoquidem opus eſt dolorem ipſum conſiſtere circa aliquam partem, quæ iuxta reſpirationem mouetur: aut aliquod ex organis reſpiratoriis coarctari, vt paruus & denſus ſpiritus fiat.

Defipientes cur obliuioſi reddantur.

Spiratio magna ſimul & rara, non eſt inſeparabilis à delirio.

Proprium omne non ſtatim eſt etiam inſeparabile.

Suſpirantes ex luctu, cur poſt longum tempus inſpirationem magnam efficiant.

Reſpiratio delirantium ſimul & dolentium qualis.

Phlegmone quid.

Spiritus paruus & denſus quas comitetur diſpoſitiones.

Pleuritidis ſymptomata ſunt, febris ardens, aſſiduus dolor, tuſſis, ac difficilis reſpiratio, parua nempe ſimul & denſa.

Splen eſt viſcus minimè obnoxium dolori.

Septum tranſuerſum eſt principaliſſimum reſpirationis organum.

GALENI PERGAMENI *de difficultate reſpirationis*,

LIBER TERTIVS.

Reſpirationis difficilis quatuor coniugationes.

REctè autem Hippocrates rationalique diuiſione vſus, ſexto popularium morborum libro duas oppoſitiones difficilis reſpirationis inter ſe complicans, eam ſcilicet quæ ſecundum magnitudinem & paruitatem eſt, illi quæ ſecundum raritatem & denſitatem, quatuor in vniuerſum fecit coniugationes: vnam videlicet, magnam &

& raram : secundam, paruam & raram : tertiam, magnam simul & densam : quartam, paruam & densam. Quibus etiam adiecit ibidem, & reliquas duas coniugationes, quæ ex collatione inspirationis cum expiratione oriuntur: vtputa magnam inspirationem & expirationem paruam. Inspirationem exiguam, & magnam expirationem. Duæ siquidem oppositiones inter se complicatæ, quatuor coniugationes efficiunt. Porrò qui methodicè velit diuidere, in primis expendat oportet, qualis naturæ existat, quod diuidendum venit. Quòd si simplex esse videatur, quæ iuxta substantiæ ipsius rationem sunt, quot sint, & quæ, ac qualia, considerandum. Si verò compositum, vtranque, aut singulas eius partes diuidere expedit: totum autem, ex modo compositionis. Igitur dictio Hippocratis ita habet: Spiritus parui densi, magni rari, parui rari, magni densi, extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, alius extendens, alius vrgens, dupla intra reuocatio veluti super inspirantibus, calidus, frigidus. Quòd itaque ex spiritus intrà & extrà meatu, totius respirationis actio composita sit, quodque altera eius pars inspiratio, altera expiratio appelletur, ignorat nemo. Quòd verò nullius alterius rei, quàm motus, propria sint velocitas atque tarditas, iam est à nobis expositum. Cæterum magnitudo & paruitas, vt motui propria sunt, sic omnino inseparabilia existunt ab eo, quod per localem distantiam fertur: ob idque iuxta vtranque respirationis partem duæ differentes oppositiones erunt: altera iuxta velocitatem ac tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatem. Est autem & alia oppositio iuxta densitatem & raritatem consistens: quæ quidem non tanquam motui, sed tanquam alicui rei ex ipsis distantiis conflatæ, inest respirationi. Quare in his tribus oppositionum generibus omnes respirationis differentias esse necesse est. In velocitate quidem & tarditate, propterea quòd hæc propria, & ab omni motu inseparabilia sint. In magnitudine & paruitate, quòd per distantiam * organa respirationis moueantur. Densitas autem & raritas (quæ tertia oppositio est) neutrius propriarum ac primarum respirationis partium proprium aut inseparabile existit, verùm totius inspirationis pars fit per accidens: quandoquidem ex duobus contrariis motibus quiete distinctis constat. Hæc itaque sunt primæ differentiæ totius respirationis. Cæterùm cùm respiratio res sit, quæ & facere aliquid, & pati possit, aliud vtique fuerit differentiarũ genus in ipsa, vtraque videlicet parte æqualiter inæqualitérve perfecta: aliudque rursus ipsius totius vt compositæ, partibus inter se mutuò collatis. Hæc cùm ita habeant, sciendum primas quatuor differentias difficilis respirationis, in proposita Hippocratis dictione assignatas, totius respirationis esse, cùm ad neutram eius partem raritas densitásve pertineat. Similiter etiam sequentes duas: nam & in iis duæ totius respirationis partes mutuò inter se conferuntur. Quæ verò deinceps aliæ duæ sequuntur, vbi ait: Alius extendens, alius vrgens (quibus tardus & velox pulsus significatur) eas sanè alterius ipsius respirationis partis proprias, maximéque substantiales, putandum est. Tarditas nanque & velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod postea deinceps habetur: Dupla intrò reuocatio, veluti super inspirantibus, inæqualem inspirationem ostendit. Inquirenda est autem eadem oppositio & in expiratione, quam ego omissam puto à transcribentibus, potius quàm ab ipso Hippocrate. Addidit præterea & optimè differentiis prædictis, calidum frigidumque spiritum. Quanquam certè in Prænotionum libro, horum trium, densi, & magni, & frigidi tantùm spiritus meminit, tali dictione vtens: Spiritus densus existens, dolorem, aut caloris efferuescentiam in locis supra septum transuersum significat. Magnus autem & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus verò ex naribus & ore prodiens, valde iam perniciosus est. Reliquas autem differentias subticuit, tum propter breuitatem veteribus familiarissimam, tum propter altitudinem animi, quæ ipsimet erat genuina Hippocrati. Demonstratum enim à nobis est, quàm grauis sit semper hic vir, vt qui ea quæ aliis medicis nota sunt, prætereat, veluti quæ à nemine eorum qui artem ingenuè exercent, ignorari queant: quæ verò talibus sunt ignota, omnia diligenter, simulque perspicuè exponat. Meritò itaque differentias densitatis, vt quæ medicis esse ignotæ non possint, vna summa comprehensas exposuit, dicens: Spiritus densus, dolorem, aut maximum incendium significat, in locis supra septum transuersum: tanquam sanè possimus nos intelligere, quod cum paruitate quidem, dolorem significet: cum magnitudine verò, incendium inexpugnabile partium supra diaphragma, quòd immodicæ caliditates partium quæ infra id sunt, respirationem in magnitudinem & densitatem augere non possint. In pleuritide itaque & peripneumoniis, anginísq; & orthopnœis, densus fit ac paruus spiritus. * Imò verò etiam si pleuritis non adsit, solus autem dolor costas infestet, spiritus densus & paruus redditur. In vniuersum autem, siue tumor quis sit premens coarctansque quodcunque respiratoriũ organum, siue dolor circa quamcunque partem, sic appropinquantem respiratoriis organis, vt ipsis motis simul moueatur, densus ac paruus ipse spiritus erit. At calore maximo in respiratoriis organis coaceruato, spiritus densus simul & magnus agetur: id quod indies in omnibus exurentibus febribus est conspicuum. Quare ignorandum non est Hippocratem, densum quidem & paruum, dolori: spiritum autem densum & magnum, incendio caliditatis tribuisse. Quemadmodum enim dolentibus cruribus, progredi multum non possumus, eodem modo vbi aliquod organum ex iis quæ inter respirandum mouentur, doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus: quod sic citius à dolore immunes reddamur. Cæterùm quantò citius quàm oportuit, motus respirationis cohibetur, tantò ipsum animal defectuosius est inspiratione recreatum. Quemadmodum igitur si quis pauciores cibos, quàm sit ex vsu accipiat, hic statim aliorum ciborum opus habebit: sic si quis minus quàm expediens sit, inspirauerit, is citius inspiratione indigebit: qua ex occasione spiritum densari contingit: id quod etiam sentiens Hippocrates in libro de Victus ratione in acutis morbis, ait: Sputum intrà retentum, prohibet quidem spiritum intrò ferri, cogitque eum citò expirari. Porrò iuxta copiam eius quæ inspiratur, substantiæ, oportet magnitudinem ipsius respirationis metiri. Reliquit autem Hippocrates exemplum difficilis respirationis ortæ à dolore, quòd multis locis iam ipse dixerit, actiones or-

Methodicè diuisuris quæ sint consideranda.

Respirationis differentias omnes in tribus oppositionibus comprehendi.

Respirationis totius quænam sint differentiæ.

Spiritus frigidus, ore & naribus prodiens, ad modum perniciosus est.

Breuitatem fuisse veteribus familiarissimam.

Hippocratis grauitas.

Spiritus densus quid significet.

Spiritus paruus & densus in quibus affectibus accidat.

Spiritus densus simul & magnus quando redditur.

Organorum respirationis dolente aliquo, cur paruum, sed crebrum agamus spiritum.

ganorum à dolore impediri,quódqueillius cognitio oppido quàm facilis ſit. Nec verò tantùm à dolore & retento ſpiritu, oriri denſitas reſpirationis poteſt, ſed vel maximè etiam ab incendio febrilis caliditatis: cuius quidem eſt multum denſumque ſpiritum reddere.

Febrilis caliditas multum densúmque ſpiritum reddit.

Magnus ſpiritus, quantitate circa ſingulas iudicatur reſpirationes: multum verò, poſſibile eſt aliquando ex multis paruis coacernari: vt videre eſt in pleuriticis, qui cùm magnum quidem ſpiritum ſemel ducere ob dolorem non poſſint, quamuis aëre largiori ob febrim opus habeant, continuitate tamen actionis, æqualem multitudinem ſpiritus magnis reſpirationibus colligunt. Quod enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ præſtant. Similiter in peripneumonicis multo eſt opus ſpiritu, verùm ob coarctationem locorum parum inſpiratur: quare denſitas iacturam paruæ inſpirationis reſtaurat.

Peripneumonicorum ſpiritus eſt paruus & denſus.

Quòd autem in orthopnœis paruus & denſus ob coarctationem fiat ſpiritus, haud ſcio an quiſquam ignoret. Cæterùm omnes qui ob talem coarctationem ſufficienter inſpirare non poſſunt, ſtertoroſam faciunt reſpirationem, & in ſuffocationis diſcrimen veniunt, ſi decumbant: ob id tum totum thoracem, tum collum, eos rectum habere oportet, cùm non paruum auxilium ipſis ex huiuſmodi figura accedat.

Orthopnœam qualis comitetur ſpiritus.

Orthopnœa laborantes cur iuuet ſpiratio recta.

Quippe ampliora ſimulque longiora ſic fiunt omnia reſpirationis organa, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, partim verò minus in ſeſe concidere prohibita. Iam verò relicta etiam parua ſimul & rara reſpiratione, Hippocrates frigidæ meminit, quòd nimirum non alia ſit parua ſimul & rara, alia verò frigida. Nam cùm magna & denſa ex immoderato calore collecto in organis reſpiratoriis gignatur, neceſſariò certè parua & rara (quæ illius contraria exiſtit) his ipſis organis perfrigeratis orietur.

Reſpirationem paruam & raram oriri ab organis reſpirationis refrigeratis.

Siquidem calida reſpiratio, cuius ſimiliter meminit, eadem eſt cum denſa & magna, ſub qua videlicet comprehenditur. Etenim ſpiritus frigidus, omnino paruus & rarus eſt: denſum autem & magnum * indicare incendium organorum reſpirationis, minimè ſanè quis dixerit, niſi & ipſe etiam effletur calidus. Solam verò frigidam expirationem dixit eſſe pernicioſam Hippocrates, mortiſque nunciam, quòd perfrigerari reſpiratoriis organis planè ſit pernicioſum, cùm nimirum inter ea ſit cor ſitum, inſiti caloris fons & principium.

Expiratio frigida cur mortis nuncia.

Cor eſt inſiti caloris fons & principium.

At vehemens illorum caliditas, aut dolor, aut deſipientia, non omnino ſunt pernicioſa, licet non ſint extra periculum. Nam facilis reſpiratio valde magnam vim ad ſalutem habere putanda eſt,in omnibus acutis morbis, qui cum febribus ſunt, & intra quadraginta dies iudicantur (quale documentum nobis reliquit Hippocrates) vtique reſpirationes difficiles minimè vacabunt periculo.

Spiratio facilis,ad ſalutem magnam vim obtinet.

Verùm quæ iam morientibus accidunt, vt videlicet ipſa expiratio frigida, ea nullum magnum momentum in prænotionibus habent. Eſt enim bonorum medicorum opus,non quæ iam idiotis apparent, præſagire, ſed quæ & ipſos latent, & cùm nihil mali æger habere putetur, cernuntur.

Medici optimi munus quod ſit.

At frigidæ ſpirationis Hippocrates meminit, vt omnes reſpirandi difficultates complecteretur, & quòd etiam magnæ ſimul & denſæ ipſa oppoſita exiſteret. Porrò Prænotionum libro nihil de inæquali reſpirationis difficultate ſcripſit nobis Hippocrates, quandoquidem propoſitum illi erat in prænotionibus ſolùm ea quæ verè acutorum morborum propria ſunt, recenſere: quæ verò diuturnis propria eſſent relinquere. Quare rationabiliter etiam illic inæqualem reſpirationis difficultatem,ex alio morborum genere, conuulſorio videlicet, procedentem, omiſit. Acuti autem ſunt morbi, qui omnino cum febribus continẽtibus fiunt:vt pleuritis, peripneumonia,phrenitis, ac febris æſtuans.

*Acuti * morbi ſunt, qui omnino cum febribus continentibus ſiũt.*

Nec meminit in prænotionibus de iis reſpirandi difficultatibus, in quibus aut ſola inſpiratio, aut ſola expiratio eſt magna: ſicuti nec velocis, nec tardæ reſpirationis: quòd ad quinque iam dictas difficilis reſpirationis differentias hæ omnes reduci poſſint. Iam verò expiratio rara ſimul & magna (id quod etiam docuit Hippocrates) continuarum oſcitationum & ſignum & cauſa medicatoria exiſtit.

Expiratio rara ſimul & magna continuarum oſcitatio num ſignum atque medela exiſtit.

Nam cùm oſcitatio continua fiat ob vaporoſum quendam craſſumque ſpiritum in genere muſculorum contentum, certè expiratio quæ rara eſt & magna, erit quidem ſignum, vt affectionis in contrarium mutatæ: cauſa verò medicatoria, quòd contrariorum ſint contaria remedia.

Oſcitationis continuæ cauſa.

Contrariorum ſunt contraria remedia.

Etenim per talem expirationem ſpiritus diutius cohibitus, qua ratione ſingultus ſanat, videlicet aliena euacuando, eadem etiam medebitur oſcitationibus poterit.

Spiritus diu cohibitus, ſanat ſingultus.

Quemadmodum autem ipſa detentio ſpiritus ſuperflua excernere poteſt, ſic reſpiratio continua, ventilare ſimul poteſt & excalfacere perfrigerata: exiſtens eorum & ſignum, & cauſa ſalubris.

Reſpiratio continua ventilare ſimul poteſt & excalfacere frigerata.

Iuxta hanc igitur rationem etiam in ſecundo Morborum popularium conſuluit Hippocrates, vt iis qui perfrigerati eſſent, excandeſcentiam induceremus, & reuocandi coloris, & ſanguinis in vaſa ſubter cuticulam colligendi gratia: tanquam ſanè innatum calorem excitare queat excandeſcentia, quæ quidem quòd denſiorem etiam omnino reddat reſpirationem, nemo ignorat.

Refrigerati cur ſint excitandi ad iram.

Excandeſcentia innatum calorem reuocat, & denſiorem reddit reſpirationẽ.

Vtemur itaque ipſa in refrigeratis, decoloratis, gracilibúſque, non tamen perpetuò, ſed ex interuallis, & opportunis temporibus, ne videlicet facultatem valde lædamus. Verumenimuerò quod Hippocrates ait,ſpiritum frigidum ex naribus & ore prodeuntem, valde pernicioſum exiſtere, id in morbis acutis intelligendum eſt.

Spiritus frigidus ore & naribus effluens,in acutis tantùm morbis eſt pernicioſus admodum.

In aliis autem morbis, qui citra febrem conſiſtunt, ſæpe frigiditas totum animalis habitum apprehendit: & accidit quidem neque his extra periculum, non tamen penitus pernicioſa. Ex his enim eſt ſtrangulatio vteri, omneſque ſpiritus interceptiones, quæ mulieribus, quidem aſſiduè, viduis præſertim, accidunt: raró autem aliquando & viris. In huiuſmodi enim omnibus affectionibus, præ multitudine materiæ frigidæ, innatus calor opprimitur, ad ſimilitudinem flammæ quæ ſuffocatur multis humidis lignis obruta. Quare etiam accendere quandoque poſſibile eſt hanc, vbi materiam exuperauerit. Aliquando tamẽ conſumpta materia,neceſſariò etiam & ipſa extinguitur: * quare in iis qui per acutos morbos ſic expirant, nulla ſpes ſalutis relinquitur. Quòd autem in ſpiritus interceptionibus non omnino reſpiratio perierit, licet minimus rariſſimúſque ſpiritus per illas trahatur, hinc cognoſces manifeſtiſſimè, quòd ſi aut pilum, aut tenuiſſimam lanam, ægri prætendas naribus, illam moueri percipies.

Reſpirationem non omnino periiſſe per interceptiones ſpirituum qua ratione cognoſci poſſit.

Atque in affectibus ſanè id genus omnibus ſpiritus denſus,cauſa ſimulque ſignum ſalubre exiſtit: quemadmodũ continuarum oſcitationũ, expiratio rara ſimul & magna. At verò anheloſa reſpiratio,

Anheloſa reſpiratio vnde proficiſcatur.

ſpiratio, quæ & denſum ſpiritum facit, & thoracem nimis diſtendit, oritur aliquando quidem in affectibus multa inſpiratione indigentibus. Fit tamen interdum à curſu, aut ab alio quouis exercitio improbo. Eiuſmodi etiam ſpiritus accidit in omnibus ardentibus febribus: & quando obturatio, aut compreſſio, aut coarctatio, inſtrumenta reſpirationis infeſtat. In vniuerſum autem, quando aut tumor, aut dolor quiſpiam, in partibus iuxta ilia conſtiterit, paruus & denſus neceſſariò ſpiritus ducitur. Porrò ſpiritum impenſè denſatum, anhelationem conſueuit vocare Hippocrates: quemadmodum & ſublimem eum, qui paruus ſimul & denſus fuerit, qualis in anginis percipitur. At obſcurum ſpiritum ait eſſe tabeſcentibus malum, ſicuti & non parientibus. Etenim non parientes mulieres (ſunt autem hæ omnino quæ non probè purgantur) maximè à ſpiritus interceptionibus apprehenduntur: perinde vt illæ, quæ diu ſunt orbatæ ſuis viris. Quare ſpiritus qui conſpicui & inſignes non ſunt, eos obſcuros nominat. Ac ſermo de reſpiratione difficili ſuum iam hîc finem ſortiatur.

Spiritus paruus & denſus quando ducatur.
Anhelatio.
Sublimis ſpiritus.
Spiritus obſcurus, quibus ſit malus.
Spiritus interceptione ſteriles ac viduas frequentiſſimè corripi.

GALENI PERGAMENI
De pulſuum vſu,
Liber Vnvs.

Non eſſe eundem vſum pulſus & reſpirationis, contrà quàm medici exiſtimant, certè rationibus his quiſpiam contendere poſſit. Primum: nam reſpirationem ſi cui adimas, ilicò mortem afferes. At pulſu ſi complures particulas priues, non magnopere lædes. Quippe ſi vel arterias quæ per inguina deſcendunt ad crura, vel quæ per alas feruntur ad manus, laqueo comple-ctii velis, vniuerſas quidem, quæ in iis artubus ſunt, arterias pulſu priuabis: non tamen ipſis aut motum adimes voluntarium, aut ſenſum. At ſi neruos funiculo religes, immotas prorſus, inſenſibileſque extemplò reddes particulas. Debebant igitur & arteriæ, vbi ſimiliter neruis eſſent affectæ, quod ſingulis membris antea contuliſſent vtile, id ipſum protinus præſtare deſiſtere. Ad hæc ſi ipſas quæ in collo ſunt arterias vinculo exceperis, nullam euidentem noxam animali attuleris: tametſi cor cum cerebro, princeps ſcilicet inſtrumentum actionum vitalium, cum principe animalium, connectant. Si igitur cùm ſint læſæ arteriæ, nihil tamen officiunt, conſtat vtique & cùm valentes ſunt, nihil eas conferre: * At ſi obiiciamus illi qui arteriarum vſum ſic negligit, nos maximè præſagire ex pulſu: id minimè quidem fieri vt ex cauſis id genus, quæ plurimùm habeant momenti, ſed vt ex opportunis ſignis, reſponſum dabit: vt ſi quis mortē ex incuruis vnguibus nigricantibúſque coniectet. Cor ſiquidem princeps viſcus exiſtere, ex quo omnes arteriæ oriuntur: ac proinde eas eundem cum illo motum ſeruare, offendique ſimiliter, atq; ita non exiguæ rei indices eſſe poſſe. At maior medicorum atque philoſophorum pars, inde eundem vtriuſque motus eſſe vſum exiſtimant, quòd vterque ſimiles iiſdem ex cauſis mutationes accipiat. Nam & qui exercitantur, & qui in balneo lauantur, & qui aliter quouis modo excalfiunt, eorum non modò reſpirationem celeriorem frequentioremque ac maiorem contueri licet, ſed pulſus etiam pari modo mutatos. Præterea qui algent, alitérve quolibet modo perfrigerati ſunt, horum ſicuti reſpiratio rarior, tardior, ac minor viſitur, ita & pulſus. Similiter qui vrentibus prehenſi ſunt febribus, vt maximè ij & celerrimè denſiſſiméque reſpirant, ſic etiam maximè, denſiſſimè, & velociſſimè, iis pulſant arteriæ. Quòd ſi ab immodica repletione pulſus ſentiuntur maiores, reſpirationes minores, ne id quidem ſermonem hunc reddat ambiguum. Quippe minorem tam reſpiratum quàm pulſum idcirco habent, quòd anguſtus tranſuerſo eorum ſepto ſuperſit locus. Cæterum quantò minorem, tantò hunc & crebriorem habent: ſcilicet reſpirandi paruitatem, aſſiduitatis eius ope penſantes. Ideóque tantundem minor ſimul & frequentior reſpiratio poteſt, quantum maior ſimul atque infrequentior. Dicimus autem hoc loco rariorem pulſum eum qui comeſtioni ſuccedit, non vtique cum eo qui comeſtionem præcedit comparantes (quippe quo eſt frequentior) ſed ad reſpirationis ſpeciem referentes. Igitur ſi reſpiratio pari cum pulſu modo, iiſdem ex cauſis mutatur, non tamen parem noxam, cùm perit, affert, licebit vtique hinc etiam colligere oppoſita: nempe tum ambos motùs à natura eiuſdem vſus gratia eſſe datos, tum non eiuſdem: id quod eſt impoſſibile. Itaque nobis inueſtigandum eſt, qua parte altera rationum claudicet, ipſo reſpirationis vſu pro norma nobis propoſito. Qui quidem duplex exiſtit: nempe alter qui maior eſt, inſiti caloris cuſtodia: alter qui minor, animalis ſpiritus nutricatio: in quorum vtroque ex attracto per nares ſpiritu accedere cerebro vtilitatem dicimus. Id quod videri poſſit in cauſa, vt carotidibus arteriis (quæ ſanguine calido & halituoſo plenæ, cùm perreptant ad cerebrum *, antequàm duram eius membranam tranſierint, iuxta ipſius cerebri baſim multis ac variis plexibus inuolutæ, admirandum quoddam rete conficiunt: vt quemadmodum in vaſorum teſtium reuolutionibus ſemen, atque in voluminibus inteſtinorum chylus, ita in eo ſanguis ille diutius hærens, perfectiſſimè elaboretur, adſitque ſimul animali qui in cerebro eſt ſpiritui, alimentum copioſum) vinculo exceptis, per diem integrum animal ſine noxa perduret. Quanquam certè ſi cogatur tale animal currere, diu quidem id facit probè, poſtea verò fatiſcit, atque elangueſcit: cùm nimirum ille animalis ſpiritus, quo pleni ſunt ventriculi cerebri, aſſiduè nutriri poſtulet, abſumaturque per voluntarias, præcipuéque violentas, motiones. Cæterùm ſi animal quieſcat, quamuis commercium cum corde ſit interceptum cerebro, ſatisfacere tamen ei diu textus ille reticularis poteſt, ceu animali ſpiritu in motum voluntarium minimè tum conſumpto. Mirum autem eſſe non debet, ſi alicuius partis haud omnino pereat caliditas, etiam ſi arteriæ illius vinculo conſtringantur. Nam cùm totum corpus ſit ſibi conſpirabile & fluxile, certè ſi non per arterias, at per alia, & præcipuè per venas, propter eum qui eſt de vna in alteram tranſitum, in omnem particulam deferetur à corde caloris aliquid. Nec vero ſimile eſt, aut inſiti caloris principium pati, aut aliquod eorum quæ ab illo calorem accipiunt. Id ſiquidem ſemper feruere eſt opus, vt quod tum cæteris pulſandi vim

Pulſus & reſpirationis nō eſſe eundem vſum, quibus ſuaderi poſſit rationibus.
Pulſu priuatas particulas, non magnopere lædi.
Neruis ſunt interceptis, partes in quas ferebantur deſtitui motu ſimul & ſenſu.
Præſagium ex pulſibus ſumi.
Cor eſſe arteriarum originem.
Pulſuum & reſpirationis vnde colligamus eſſe vnum vſum, vndémque.
Reſpiratio & pulſus iiſdem ex cauſis mutationes ſimiles recipiunt.
Repletiones immodicæ reddunt pulſus quidem maiores, reſpirationes autem minores atque crebriores.
Reſpirationis vſus eſt duplex: vnus inſiti caloris cuſtodia, alter animalis ſpiritus nutricatio.
Cerebrum frui reſpiratione per nares.
Retiformem plexum fieri à carotidibus ad baſim cerebri contorlutis.
Spiritum animalem exhauriri per violentas motiones.
Corpus vniuerſum eſſe ſibi tranſpirabile & fluxile.

præſtet, tum ea calfaciat: his autem ad ſalutem eſt ſatis, ſi non omnino ſint frigida. Nec mirari præterea debemus, ſi principium ipſum, vbi reſpiratione priuatur, plus quàm cætera noxæ contrahit: quippe ſub cucurbitulis medicinalibus flãma ilicò extinguitur. Iam verò ſi cor nudatum refrigeres, celerrimè perit animal: ſin calidum ſerues, patitur nihil. Quòd ſi corde refrigerato, ac propterea animali iam mortuo, in alterutrum ventriculorum eius, & præcipuè in ſiniſtrum, inſeras digitum, magnum inibi calorem deprehendes, longéque maiorem quàm in aliis ſit partibus, dũmodo pro naturæ modo ſe habeant. Siquidem vt par hæc caloris portio cordi eſt minima, ſic reliquis partibus omnino eſt magna. Proinde vbi quod pro naturæ modo eſt, non ſeruatur, cordis quidem calor, qui veluti flamma eſt, perit: reliquorum calor longo tempore durat. Porrò illi ſola reſpiratio calorem tuetur. Aliis autem partibus duplex eius cuſtodia eſt: pulſus videlicet, qui veluti quædam eſt reſpiratio: & quod ex abundantiore naturæ gratia accedit, quod à corde confluit. Quòd autem non ſolùm per arterias, ſed etiam per venas confluat à corde calor, hinc colligere licet, quòd quibus eæ vinculo exceptæ fuerunt, ob vulnera, partes in quas ferebantur, fuerint perfrigeratæ. Cùm igitur nihil iam aduerſari videatur, quo minus vnus reſpirationis & pulſuum vſus finíſque ſit, facilè promptumque collectu arbitror, caloris in quaque parte cuſtodiendi gratia pulſum conditum eſſe: atque ita, quod ex reſpiratione vni præſtatur cordi, id ex pulſu calori illi qui in toto eſt animali, accedere: communem verò vtriúſq; eſſe, & animalis ſpiritus nutritionem: magis tamen arteriarum propriam. Quoniam igitur in iis quæ de reſpirationis vſu tradidimus, nobis monſtratum eſt, natiuum calorem per inſpirationem quidem refrigerari: per expirationem autem purgari, fumido ſcilicet excremento excuſſo: ambas verò actiones ad eius cuſtodiam conferre aliquid vtile: patet, arbitror, quòd in pulſu etiam idem dicendum erit: nempe in diaſtole arteriæ, ſubſtantiam quampiam attrahi: in ſyſtole; quòd ex humorum deuſtione in toto animali contractum eſt, veluti fumida ſuperfluitas, expelli. Verùm quemadmodum & fauces, & pulmones, & vniuerſum pectus, dum recipiunt ſpiritum dilatantur: itidem arterias, quo trahunt tempore, dilatari, oportet, non quo ſpiritum reddunt, vt exiſtimauit Archigenes. Quin & quies illa quæ arteriarum contractioni ſuccedit, cùm multò maior ſit ea quæ dilatationem ſequitur, ſicuti quæ inſpirationem præcedit, ea quæ ſuperuenit illi: oſtendit ſanè, etiam ſecundùm hoc eſſe quandam ſimilitudinem inter ipſam reſpirationem & pulſum. Cuiuſmodi enim inſtrumentis ſpiritus res inſpiratio eſt, eiuſmodi arteriis dilatatio exiſtit. Et cuiuſmodi eſt illis emiſſio ſpiritus, eiuſmodi eſt arteriis contractio. Cuius quidem duplicis & cõpoſiti arteriarum motus, quem nominamus pulſum, autor & origo eſt cor. Cæterùm cùm vis illa, vnde cor contrahitur dilatatúrque, in omnes arterias per tunicas earum influens, eas cogat aperiátque, quemadmodum ipſum cor: vtique ſicut illud dum dilatatur, ea quæ oſculis ſuis appropinquant, trahit: cùm contrahitur, expellit: ſic & arteriæ, cùm ſe aperiunt, ad ſe vndique trahunt, cùm contrahuntur, in omnem partem expellunt, videlicet per vniuerſos meatus, quibus in inteſtina, ventriculum, vniuerſam cutim, atqueadeo in venas ſe aperiunt. Quippe ſi animali alicui, ex iis quibus arteriæ ſunt amplæ, magnas multáſque arterias quis vulneret, vniuerſum per eas ſanguinem euacuarit. Sunt itaque arteriis & venis communia oſcula, per quæ quidem, dum dilatantur arteriæ, ex venis trahunt: in eas dum contrahuntur, regerunt. Sicuti nimirum per ora quæ in cutem finiuntur, quicquid halituoſum fumidúmve excrementum habent, excernunt: recipiunt autem ex aëre ambiente, non exiguam in ſe portionem, per aliáque ſpiramenta ſimiliter. At à corde quidem accipiunt plus: reddunt autem ei minus, propter membranas illas, quæ in earum ſuperna naſcuntur parte: quanquàm certè aliquid impertiuntur. Iam verò cùm ſanguis in arteriis, etiam rectè ſe habente animali, contineatur: manifeſtũ eſt non ideo dilatari arterias, quòd ſpiritu perfecto à corde impleantur: ſed potius ob id impleri, quòd dilatentur. Quippe ſi eſſent ſanguine vacuæ, fieri fortaſſe poſſet, vt exiguo tempore, quod à corde confluit, ad fines earum perueniret: ſanguinem verò in ſe habentibus, fieri omnino nequit, vt motus celeritas cum ea dilatatione conſentiat, quæ ex iis à corde implendis proueniat. Arteriæ itaque ſeipſas mouent, viciſſim ſe attollentes ſummittentéſque: idque eadem qua cor vi: quã ſcilicet ab ipſo corde ortam, per tunicas earum tranſmitti diximus. Eſt enim vt reſpirationis vis animalis, quæ à cerebro proficiſcitur, ſic pulſuum vitalis facultas, quæ à corde emanat, effectrix. Porrò venæ, animali vita iam functo, ſimulac vacuæ ſunt ſanguine, prorſus in ſeipſas ſidunt, ita vt ſuperna earum tunicæ pars, committatur cum inferiore: at arteriæ, partibus diſſidentibus nunquam non conſpiciuntur: quod ſanè propter alteram earum tunicam, quæ dura eſt, euenit. Quòd autem non modò ſyſtole, ſed diaſtole ſit etiam actio arteriarum, contrà quàm nonnulli arbitrantur, admodum perſpicuum videtur: cùm nimirum ipſa diaſtole ſub virium robore magna ſit: ſicuti è diuerſo parua, ſub facultate imbecilla. Ad hæc, ſi quemadmodum expiratio, ſic diaſtole actionis eſſet remiſſio, vtique nec intenſio in ea, nec remiſſio, ſicuti nec in ſpiritus emiſſione, perciperentur: nec omnino robur & vehemẽtia ictus, quæ percipiuntur. Diaſtole itaque mihi ex genere actionum videtur. Deinceps conſiderandum, an ſicuti expiratio remiſſio actionis thoracis eſt, ac tanquam ceſſatio quædã: efflatio verò actio, atque idcirco intenſionem & remiſſionẽ admittens, quod expiratio non facit: ſic ſyſtole in pulſibus relaxatio ſit arteriarum operis, aliáque huic annexa inueniatur, quæ efflationi reſpondeat, actio. Ac mihi id quoque videtur eſſe veriſſimũ. Etenim rationabile eſt, vbi ex humorum deuſtione collectus fuliginoſus vapor plurimus fuerit, tũ animal efflatum appetere. Cõtrà cùm vel ob ſucci temperiem, vel caloris mediocritatem, nihil talis excremẽti colligitur, tum expiratione duntaxat. In arteriis quoque, vbi tale excrementum redũdat, ſimilẽ efflatui ſyſtolẽ edi. Reliquas, cùm id quod ex ipſis vacuatur, halitui quàm fumo eſt ſimilius. Quamobrẽ iis qui ſe ingurgitarunt cibo, per ſomnum ſit remiſſior quidem diaſtole, ſyſtole autẽ intenſior: quippe tunc intrò magis quã foras naturali calore ſe cõferente: eóque etiam circa viſcera & vẽtrem, qui ſuccos & cibos cõcoquit, iã plurimo collecto, neceſsũ eſt excremẽtũ, quoniã id quoq; copioſius gignitur,

Flammam extingui ilicò ſub cucurbitis medicinalibus

Reſpiratio ſola cordis calorem tuetur.

Caloris cuſtodia reliquis poſt corpartibus duplex.

Calorẽ à corde membris etiam demitti per venas.

Reſpirationis & pulſus eſt vſus idem.

Pulſus eſt datus caloris ſeruandi gratia.

Animalis ſpiritus nutritionem eſſe munus commune reſpirationis & pulſus.

Calorem innatum refrigerari per inſpirationem, purgari autẽ per expirationem.

Diaſtole arteriarum ſubſtantiam ſpiritus attrahi, ſyſtole expelli fuliginem.

Arteriæ dilatantur dum trahunt ſpiritum.

Pulſuum & reſpirationis ſimilitudo.

Cor eſt principium compoſiti arteriarum motus.

Pulſificam facultatẽ à corde influere arteriis, per ipſarum tunicarũ ſubſtãtias.

Arteriæ trahunt, dum dilatantur, expellunt cum contrahuntur.

Arterias trahere à venis, & in illas pellere per communia orifi-

Arterias parũ cordi ſuggerere.

Sanguinem contineri in arteriis.

Arteriæ non quia implentur dilatantur, ſed quia dilatantur implentur.

Arteriæ ſeipſas mouent, eadem qua cor facultate.

Reſpirationẽ eſſe opus animalis potentiæ: pulſum, vitalis.

Diaſtolem eſſe etiam arteriarum actionem.

Expiratio eſt actionis remiſſio.

Syſtolem naturalem eſſe relaxationem actionis.

Syſtolem reperiri, quæ efflationi proportione reſpondeat.

Ingurgitatorũ cibo diaſtole & ſyſtole qualis.

Calorem per ſomnum ad interna conuerti.

gignitur, naturalem vacuationē desideret. Proinde expiratio quidem maior, & plerumque cum efflatione perficitur: contractio autem arteriæ, illi proportione respondens. Similiter ambæ & in pueris excellunt, quòd sit in eis vehemens propter incrementum concoctio. Contrà senum ætas tardiorem & minorem videtur habere systolen, vtpote minus necessariam, cùm & imbecilliter concoquant, & minimè succos conficiant. Ad proportionem horum omnium, tum anni tempus, tum regio, tum omnis vno verbo circundantis nos aëris ad frigus & calorem mutatio, pulsus alterare videntur. Pari modo & animi affectus omnes, & vitæ sortes, & morbi, arteriarum motum introrsus extrorsúsve promouent. Qui verò inquiunt, arterias non agendo aliquid, celerius interiúsque descendere: sed propter tunicarum mollitiem, vbi à diastole dimittuntur, & vlterius & celerius, quàm duras, in seipsas recidere: facilè redargui possunt. Quippe faciliores ad motus erunt molles tunicæ, cùm scilicet facultates ipsæ aliquid per eas moliuntur, vtpote sic magis eis obsequentes. Dum verò postquam ab iis sunt motæ, rursum permittuntur ad statum proprium redire, tum vtique duræ quàm molles, ob impetum, robur & firmitudinem suæ constitutionis, reuertuntur multò celerius: quemadmodum grandiores arbores, quæ vt cum renixu trahuntur, sic dimissæ, reflectuntur celerrimè. Diximus igitur, & quòd pulsus naturalis qui per totum corpus diffunditur, caloris gratia sit conditus: & quòd dilatata arteria, is calor refrigeretur, contracta rursus purgetur: & quòd motus hi, spiritus motibus omnino sint similes: & quòd animali spiritui conducant: & quòd vna re tantum, respiratio & pulsus dissideant, nempe quòd illa ab animali facultate, hic à vitali oriatur.

Pueris expiratio & systole excellunt. Senibus systole tardior.

Pulsus à quibus mutari possit.

Molles tunicæ quando sint agiliores ad motū & quando tardiores duris.

Pulsuū vsus.

Respiratio & pulsus quomodo differant.

GALENI PERGAMENI
Introductio in pulsus.

Vniuersæ arteriæ pulsum habent non modò sibi inter se, verumetiam cordi ipsi persimilem, adeò vt ex vna ipsarum possis de reliquis iudicium facere: non tamen motum omnium æquabiliter sentias, sed earum quidem quæ partibus excarnibus insunt, clarius: quæ verò in carnosis, obscurius: quæ autem carne multa integuntur, aut intra ossa sunt, aut aliis corporibus subiacent, earum motum sensu haudquaquam deprehenderis, nisi fortè extabuerit animal. Nam sic motus arteriæ quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastrium plerumque deprehēdi solet. Porrò quæ in temporibus sunt, tarsis pedum, & interna parte carporum, eæ perpetuo motu sensibili præditæ sunt. Verum neque expeditius, neque honestius, nec si vsum spectes, maiori commodo aliam attigeris, si eas quæ in carpis sunt prætereris, & quòd maximè perspicuæ & expositæ sint, & secundum rectitudinem sitæ.

Pulsum habēt cor & omnes arteriæ similem.

Pulsum non æqualiter percipi in arteriis omnibus.

Arteriæ sensibilem pulsū edentes.

Carporum arterias esse omniū aptissimas vt tangantur.

De quantitate dilatationis.

Tibi autem tangenti, arteria sentietur in omnem dimensionem extendi. At dimensiones corporum omnium sunt tres: in longum scilicet, latum, & profundum. Cæterùm cùm animal secundùm naturam habet, comperies arteriam moderatè admodum dilatari: cùm autem contrà præter naturam habet, interdum secundùm quamuis dimensionem partim minuitur, partim exuperat: quo casu memoria tenere oportet, cuiusmodi pulsus naturalis extiterat. Tum si is qui est præter naturam, auctus latitudine inueniatur, latum: sin longitudine, longum: si profunditate, altum appellare. Ad portionem & iis contrarios, qui videlicet naturali sunt minores, angustum, breuem, atque humilem vocitabis. Pulsuum verò secundum omnem dimensionem in statum præter naturam traductorum, qui vndique est diminutus, paruus: qui auctus vndique est, magnus nuncupatur. Atque hæ pulsus sunt in dilatationis quantitate differentiæ.

Arteria in omnem dimēsionem extenditur. Dimensiones corporum esse tres.

Pulsuum, qui naturæ modū egressi sunt, dignoscendorum ratio.

De motus qualitate.

Propriæ motus differentiæ sunt, celeritas & tarditas: quarum illa quidem, motus quidam est concitatus, hæc autem exolutus: quas ita demum diiudicabimus, si eas ad motum naturalem comparauerimus. In occursus porrò qualitate, languor ac vehementia cōsistunt. Cæterum durities atque mollities, tunicæ ipsius arteriæ sunt qualitates: minimè autem propriam pulsus differentiam constituunt, licet cum eo percipiantur. Tres igitur has differentias pulsuum, & præterea quartam illam quæ in magnitudine erat & paruitate, in percussione arteriæ reperies.

Pulsus celeritas quid. Tarditas. Languidus pulsus. Vehemens. Pulsus duritiem atque mollitiem, ad tunicas arteriarum referri.

De tempore quietis.

Quintam autem aliam numerabis, quæ est in intermissione, quæ inter percussiones intercedit. Voco enim percussiones, cùm arteria tactui nostro occurrit: intermissionem autem, quietem quæ inter duas percussiones intercedit: secundum quam, frequens, rarus, atque inter vtrúque medius pulsus iudicatur: quo in medio pulsus secundum naturam consistunt. Porrò omnes ij temporis etiam quantitate diiudicantur. Nam frequens dicitur, cùm quietis tempus breue fuerit: rarus, cùm diuturnum. Non fuerit autem alienum, si tyronibus contractio arteriæ ponatur esse insensibilis.

Pulsum dici frequentem, rarum, & moderatum, pro ratione quietis intercedentis systolem & diastolem.

De æqualitate atque inæqualitate.

Æqualitas autem & inæqualitas in dictis omnibus differentiis inueniuntur. Nam vbi in illis ordine se consequentibus est æqualitas ac similitudo, æqualitatem tunc vocitamus. Verbi gratia, si pulsuum ordine subsequentium magnitudo fuerit æquabilis, ibi tum pulsum in magnitudine æqualem dicere possumus: sin in celeritate, celeritate æqualem. Ad eundem etiam modum in vehementia, frequentia, & languore. Inæqualitas porrò, æquabilitatis est labes, in quauis pulsuum differentia ipsa accidat.

Æqualitas pulsus quomodo iudicāda veniat.

Inæqualitas pulsuū quid.

De pulsu ordinato inordinatóque.

Nonnunquam autem & post certam quandam percussionum numero præfinitarum seriem, pulsibus æqualibus inæqualis vnus intercidit, idque multis modis. Nam tres æquales, quartus inæqualis subsequitur, seruatúrque id deinceps vno tenore: aut quatuor, quintus: pari modo & in omni alio numero. In quibus certè omnibus æqualitas non seruatur, ob eamque causam pulsus fit inæqualis. Quia verò certa quædam series seruatur, ob id ordinatus vocatur. Quæ certa periodos si minimè seruaretur, pulsus is diceretur etiam inordinatus.

Pulsus ordinatus, inordinatusque quomodo discernendus.

De inæqualitate quæ in vno pulsu accidit.

Accidit autem & in vno pulsu inæqualitas, tum partibus arteriæ situ & motu inter se dissidentibus, tum cuiusque pulsus motu sibiipsi non consentiente. Inæqualitas igitur in partium situ accidit, cùm arteria ipsa à propria sede traducitur. In

Inæqualitas in vno pulsu quando accidat.

motu autem, cùm arteriæ velocius aut tardius, tempestiuius aut serius, vehementius aut languidius, tempore diuturniore aut breuiore, assiduè aut penitus nihil mouentur. At in singulis pulsus partibus est inæqualitas, cùm pulsus est intercisus, repetitve. Præterea cùm motu celeritatem eandem, aut vehementiam, aut languorem, aut magnitudinem, aut paruitatem non seruat. Sunt igitur hæ simplices inæqualitates.

Inæqualitates simplices pulsuum.

De pulsuum inæqualitate composita.

Inæqualitates compositæ pulsuum.

Compositæ autem fuerint, quatenus licuerit alteram alteri, ac singulas singulis, aut vnam pluribus, aut plures pluribus copulari. Quarum nonnullæ quidem adeptæ sunt propriam appellationem: quemadmodum pulsus vermicans, formicans, & hecticus. Vermicans quidem, cùm arteria velut reptantem vermem, atque fluctus instar subsilientem nobis repræsentat, non autem tota ipsa vno tempore dilatatur. Cæterùm si cum exigua dilatatione id accidat, vermicans: sin cum magna, fluctuosus simpliciter appellatur. Perspicuum autem est, quod vermicans pulsus, languidus est & frequens. Qui verò lãguidus summè fuerit, frequens ac paruus, is formicans cognominabitur: qui tametsi celeritatem præ se ferat, non tamen est reuera celer. Hecticus verò, quo modo febris, ita pulsus quoque nuncupatur, quod nihil magnopere immutetur, sed perpetuò sui similis, cohærens, ac nunquam solutus permaneat, vtpote toto corporis habitu in febribus eiusmodi ac pulsibus, in statum morbosum mutato. Vt igitur quæ sunt dicta, denuò in memoriam reuocem: Pulsus magnus est, qui fit cùm arteria multum in longum, latum, & profundum diducitur. Longus, cùm in longitudinem tantum. Latus, cùm in latitudinem. Altus, cùm in profunditatem. Pulsus autem vehemens est, qui validè tactum percutit. Mollis, in quo arteriæ tunica blanda est ac tenera. Celer, qui fit dum arteria exiguo tempore dilatatur. Frequens, cùm paruo interposito repetit. Æqualis, qui serie continuâ sibi est æqualis. Ordinatus, qui singulis periodis est æqualis. Qui verò in vna percussione est inæqualis, in vna percussione dicitur inæqualis. Pulsus omnibus his contrarij, satis sunt perspicui. Liquet præterea, quòd aliorum contrariorum omnium vnus est medius: æqualis verò & inæqualis, nullus est medius, sicuti nec ordinati, & inordinati: quodque illorum quidem omnium medij ipsi sunt secundum naturam, in his verò solum æqualis & ordinatus.

Vermicans pulsus quando accidat. *Fluctuosus pulsus.* *Formicans pulsus qui dicatur.* *Formicans pulsus non est celer.* *Hecticus pulsus.* *Pulsus magnus.* *Longus.* *Latus.* *Altus.* *Vehemens.* *Mollis.* *Celer.* *Frequens.* *Æqualis.* *Ordinatus.* *Pulsus inter æqualem & inæqualem nullus est medius: sicuti nec inter ordinatum & inordinatum.*

De causis pulsuum.

Pulsuum mutationis differentia triplex.

Cùm ab omni causa pulsus mutari soleant, triplicem & generalissimam mutationis ipsorum differentiam statuo. Ac prima quidem mutatio, naturalis existit: secunda non naturalis, quamuis nondum præter naturam: tertia denique præter naturam. Verùm omnes hæ mutationes, differentias naturales sequuntur. Arteriæ siquidem, alii aliter natura mouentur. Proinde primas eas illi esse exploratas oportet, qui velit dignoscere, à qua causa, & quatenus pulsum ipsum mutatum esse contigerit. Proprium autem cuiusque pulsum experientia certò didicerit: ob idque arteriam tangere sæpe conuenit, potissimum quidem perfectè sani, ac dum ab omni vehementi motu quiescit: pòst autem, & in ipsis affectibus. At cùm fieri nequeat vt pulsus omnium experientia explorentur, certè artifex plurimum poterit, si eorum quæ multis passim similiter insunt, scientiam sibi compararit. Nam communio quædam naturæ viris inter se est, quemadmodũ etiam mulieribus: quam qui probè calluerit, à recto aberrare non poterit.

Pulsum cuiusque proprium experientia cognosci.

Pulsus virorum. *Pulsus calidiorum.* *Pulsus graciliorum.* *Pulsus infantuli.* *Pulsus senis.* *Pulsus florentium.*

Ac viri sanè in vniuersum mulieris pulsum habent maiorem multò, vehementioremque: cæterùm tardiorem paulò, ac longè rariorem. Qui natura sunt calidiores, ij quidem pulsum habent maiorem & celeriorem, ac longè frequentiorem, non multò tamen vehementiorem: Qui autem natura sunt graciliores, maiorem quidem, ac longè rariorem, verùm non multò vehementiorem. Mutatur verò pulsus, & per ætates. Puero recens in lucem ædito, pulsus frequentior est, sicuti seni rarior. Qui verò ætate sunt inter hos media, iis pulsus ad portionem respondent, prout scilicet propius ad pueri aut senis ætatem accesserint. Pari modo puero quidem celerrimus est, seni verò tardissimus: medium mediæ ætates sortiuntur. Cæterùm inter ætates, maximus florentium est pulsus: minimus autem senum: medius inter ipsos puerorum, est paulo maior. Præterea florentium quidem vehementissimus, senum autem languidus, puerorum denique medius. Sed per anni tempora pulsus etiam mutantur. Siquidem vere medio, pulsus sunt maximi & vehementissimi, celeritate verò ac frequentia moderati. Pariter etiam & autumno medio se habent. At progrediente vere, magnitudo quidem ac vehementia ipsius minuuntur: augetur autem celeritas & frequentia: ac tandem vbi æstas aduenerit, fiunt languidi, parui, celeres, ac frequentes. Autumno verò progrediente, omnia minuuntur, magnitudo, vehementia, celeritas, & frequentia: vt cùm hyems accesserit, iam sint pulsus in paruitatem, languorem, tarditatem, ac raritatem mutati. Porrò vt veris initium, autumni exitui: ita veris exitus, autumni initio respondet. Tum quemadmodum æstatis initium, æstatis exitui: sic hyemis initium, hyemis exitui respõdet. Proinde quę ab ęstate media, hyeméque media, in vtranq; partẽ distant, itidẽ æqualiter pulsum immutãt. At æstas media, partim hyemi medię est similis, partim dissimilis. In vtraq; enim pulsus sunt parui, ac lãguidi: æstate tamẽ sunt celeres, ac frequentes: hyeme verò tardi, ac rari. Nõ tamen sũnt parui pariter hyeme atque æstate, sed æstate minus: nec pariter hyeme atque æstate languent, sed minus hyeme. Mutantur & per regiones pulsus, pérque alias constitutiones aëris ambientis. In calidis quippe, tales redduntur pulsus, quales æstate media: in valde frigidis, quales hyeme media: in temperatis, quales vere medio: quæ verò inter has sunt mediæ, ad portionem se habent. Mulieribus verò gerentibus, pulsus sunt maiores, frequentiores, ac celeriores: cætera verò modum suum naturalem retinent. Somnus etiam permutat pulsus. Nam principio quidem minorem ipsum, tardiorem, rariorem, & languidiorem efficit: procedente verò tempore, tarditatem intendit, & raritatem, idque præcipuè post cibum. Maior autem fit tunc & vehemẽtior. Quòd si diuturnior is fuerit, rursum in languorem mutatur ac paruitatem: tarditatem autem & raritatem retinet. Qui à somno sunt exciti, protinus quidem iis pulsus sunt magni, vehementes, celeres, frequentes, & turbati quodammodo: verùm non ita multò pòst reuertuntur ad mediocritatẽ. Quod verò ad status corporis acquisititios pertinet, non aliter, ij quã naturales, pulsus immutant. Quando-

Pulsuum differentiæ secundum diuersa tempora. *Pulsuum differentiæ pro diuersitate regionum.* *Pulsus gerentium vtero.* *Pulsus dormientium.* *Pulsus expergefactorum à somno.*

quidem

quidem qui natura erat gracilis, factus postea quadratus (quem Græci τετράγωνον vocant) pulsum habet ei, qui talis natura est, similem: de cæterisque pari iudicio.

Pulsum mutari ab acquisitis habitibus & temperamentis, perinde ac naturalibus.

Corporis quoque temperaméta acquisititia, haud secus quàm naturalia, pulsus immutant.

Pulsuum differentiæ pro exercitiorum diuersitate.

Inter causas autem non naturales, incipientes quidem exercitationes, quousque ad mediocritatem peruenerint, pulsus vehementiores efficiunt, magnos, celeres, ac frequentes. Si quis verò multum ac supra vires laboret, paruos, languidos, celeres, ac frequentissimos. Sin modum plurimùm excesserit, adeò vt vires sint exolutæ magnopere, paruos admodum, languidos, tardos, ac raros pulsus habebit. Quòd si ad virium progrediatur dissolutionem, pulsus habebit virium dissolutarum proprios.

Pulsuum differentiæ pro balneorum diuersitate.

Balneorum quæ moderatè calida sunt, magnos, celeres, frequentes ac vehementes: quæ verò immodicè, paruos ac languidos, præterea celeres & frequentes pulsus efficiunt. Quòd si ibi non cessetur, paruos & tardos, raros, & languidos. Quæ autem frigida sunt, repentè quidem paruos ac tardos, raros & rariores pulsus reddunt: pòst autem aut stuporem, aut robur inducent. Quòd si refrigerarint, stuporemque induxerint, paruos ac languidos, tardos & raros: sin calorem conciliarint, & robur, magnos quidem ac vehementes, celeritate tamen ac frequentia moderatos efficient.

Pulsuum differentiæ pro modo cibi assumpti.

Copiosior cibus, quam vt vinci possit, pulsus inæquales iuxtà & inordinatos efficit: moderatus autem, magnos, vehementes, celeres, atque frequentes: parcior, quàm sit ex vsu, minorem & breuiorem pulsus mutationem efficiet.

Vinum qualiter pulsum immutet.

Vinum, cæterà quidem, ciborũ instar, pulsus immutat: in eo tamen differt, quòd repentè immutet, quodque mutatio quæ ab eo proficiscitur, citius desinat, quàm quæ à cibis prouenit: ac denique quòd celeritatem magis augeat & magnitudinẽ, quàm vehementiam & frequentiam.

Aqua quomodo pulsus immutet.

Aqua omniũ quæ sumũtur, mutationem minimá efficit: mutat tamen & ipsa ad portionẽ ciborum. Reliqua verò omnia, quantũ possũt aut alere, aut calfacere, aut refrigerare, tantũ arterıarum motum immutant.

Immodica omnia esse præter naturá.

At aëris constitutiones, ac ciborũ copia tanta, vt vires opprimat: præterea exercitationes, balnea, & somni, vbi modum excedunt, omnia sunt præter naturam. Nam causæ quas naturales & non naturales diximus, quantitatis excessu cedunt in causas præter naturam.

Causarum præter naturá differentiæ. Viralem facultatem soluentia.

Causarum verò quę non quantitate modò, verumetiam genere sunt præter naturám, numerus est infinitus. Porrò causarum omniũ præter naturá, aliæ quidem vires vitales veluti soluunt & dissipant: aliæ autem veluti premunt & grauant. At soluunt quidem, alimenti inopia, morborũ malignitas, eorúmque aut diuturnitas, aut vehementia: præterea affectus animi immodici, necnon vacuationes immoderatæ.

Vitalem facultatem quæ opprimant.

Opprimunt autem, tum ipsa materiæ copia, tum instrumétorum affectus: inflammationes videlicet, scirrhi, tumorum moles, abscessus, & corruptiones variæ.

Pulsus facultatis solutio. Pulsus facultatis oppressę.

Solutæ itaque vires, paruum, languidum, ac valde frequentẽ pulsum efficiunt: pressæ verò, pulsus mutant, cùm in reliquam omnem inæqualitatem, & ordinis confusionẽ, tum in eam quæ in vehementia spectatur, & magnitudine: nam inæqualitates hæ, oppressarum virium maximè propriæ existunt. Quinetiam in eiusmodi affectibus motus quidam funditus pereunt, aut intercidunt. Cæterum qui intercidunt, minorem: qui pereunt, maiorem læsionem indicant. Solutarum igitur ob alimenti inopiam virium, pulsus vertuntur principiò quidem, in languorem, paruitatem, celeritatem, ac frequentiam: ad medium autem, in languorem, paruitatem, tarditatem, & raritatem: postremò in paruitatem summam, languorem, frequentiam, & ementitam celeritatis imaginem: qui pulsus est, quem formicantem appellant.

Pulsus facultatis solutæ ob alimenti inopiam.

Formicans pulsus. Vermicans pulsus.

Vermicans autem pulsus, fit quoque & ipse viribus iam dissolutis, sed aliquantum adhuc resistentibus: in eóque à formicante discrepat, quòd non itidem in summum languorem ac paruitatem redactus sit; tum quòd perspicuam habeat in vno ictu inæqualitatem, quæ fit, dum partes moueri tempestiuius, aut serius incipiunt: vnde tardus est minus quàm paruus: nonnumquam autem nihil penitus habet tarditatis, ob idque ipsum, minimè malignus existit.

Pulsuum differentiæ secundum diuersas syncopas.

At quæ à febribus exitialibus atque acutis oriuntur syncopæ, pulsum vermicantem non habent: qualis vtique reliquas virium solutiones vtplurimum comitatur, ac eas præcipuè, quæ sine febribus accidunt, aut certè cum exiguis admodum. Ob eam vtique causam syncopas quidem cardiacas, formicantes: choleras verò morbos, ac fluxus ventris vehementes, hæmorrhagias, fluxus muliebres, reliquósque affectus qui corpus inaniunt celeriter, vtplurimum vermicantes: cùm autem extremum afflictant, formicantes sequuntur.

Iracundorum pulsus. Voluptas quomodo immutet pulsum. Mœstorũ pulsus. Metuentium pulsus.

Iam verò ab ira pulsus fit altus, magnus, vehemens, celer ac frequens. A voluptate autem, magnus, ac rarus, non tamen vehementia diuersus. A mœstitia, paruus, tardus, languidus, atque rarus. A metu recenti quidem ac vehementi, celer, turbulentus, inordinatus, atque inæqualis: inueterato autem, pulsui à mœstitia est similis. In omnibus porrò his, si diu perseuerarint, aut vehementes admodum fuerint, tales pulsus fiunt, quales consequuntur solutas vires. Dolor autem qui pulsus immutat, aut quia vehemens, aut quia in partibus principalibus est, id facit: quemadmodum inflammatio.

Pulsuum differentiæ pro varietate dolorum.

Cùm igitur adhuc paruus est, atque in ipso ortu, maiorem, vehementiorem, celeriorem ac frequentiorem pulsum efficit: auctus autem, vehemensque admodum factus, vt iam robori vitali noxam inferat, minorem, languidiorem, celerem ac frequentem. Qui verò vires iam dissoluit, pulsus mutat in languorem, paruitatem, & falsam celeritatis imaginem, immensamque frequẽtiam.

Pulsus inflammationum omnium serratilis.

Inflammationum pulsus, communis quidem omnium, quasi serratilis est: vt pars quidem arteriæ alia quidem dilatari videatur, alia autem minimè, quæ videlicet durior sentitur. Habet autem pulsus hic & turbationis nonnihil: præterea celer quidem est ac frequẽs, magnus verò non semper. Proprius cuiusque, incipientis quidem, maior est naturali, vehementior, celerior, frequentiórque. At in ea quæ adhuc increscit, omnia hæc fiunt auctiora, pulsúsque iam palàm est durior & turbulentior. Cùm verò ad vigorem peruenerit, euidentior quidem est, durior, ac turbulentior, sed minor quàm antea: non tamen languidior, nisi morbus vires exuperarit, quo casu frequentior & celer redditur. Quòd si diu admodum perseueret, titúque scirrhosorum durescat, pulsus tenuitas ac durities prædictis accedet. Hæc itaque illi phlegmoni accidunt, quæ totius animalis pulsum immutat. Eius verò quæ animal totum non turbat pulsus, in parte saltem inflammatione accensa, est cuiusmodi esse illum in toto corpore diximus. Intenditur autem ac remittitur prædictorũ quodque;

Pulſuũ differentiæ pro inflammationum, & partium inflammatarum naturis diuerſis.

aut pro inflammationis qualitate, aut pro ipſius inſtrumenti phlegmone obſeſſi natura. Nam quæ partes magis ſunt neruoſæ, eæ duriores, ſerratiléſque magis, ac minores pulſus efficiunt: quæ verò ſunt neruoſæ magis atque arterioſæ, contrarios. His autem ipſis maior eſt in partibus magis arterioſis, ibidémque facilè inæqualis & inordinatus efficitur. At præter ipſius pulſus differentiam, quibus ſeptum tranſuerſum eſt inflammatum, celeriter ij conuelluntur: ſuffocantur autem quibus pulmones. Syncope prehenduntur, quibus os ventriculi. Atrophia laborant, quibus hepar. Non concoquunt, quibus ventriculus. Vrinæ ſupprimuntur, quibus renes experiuntur inflammationem. Ad hæc partes ſenſu exactiori præditæ, pulſus, propter dolores, immutant: hebetiori autem, duntaxat propter affectum. Itaque pulſus pleuriticorum celer ac frequens eſt, non tamen magnus admodum. Eſt præterea non languidus quidem, non tamen, quod ad affectum ſpectat, vehemens. Porrò quantitas frequentiæ in pulſu excedit conſuetum modum, pleuritidi, cùm pluritis ipſa in peripneumoniam tranſit, aut etiam minatur ſyncopen. Infra modum autem ſubſiſtit, cum in cataphoram, aut neruorum læſionem deſinit. Eodem modo & inæqualitas illa ſerratilis, quæ pleuriticis maximè eſt propria, remittit quidem, ſi pleuritis ſit mollis, ac facilè concoquatur: intenditur autem, ſi ea ſit exitialis: indicatque ipſam eſſe coctu difficilem. Tales autem pleuritides, ſi ſimul adſit imbecillitas virium, periculum præſens minantur. Sin virium robur non deſit, ſignum eſt eas concoctas iam eſſe, aut in empyema tranſlatas, aut in tabidum marcorem degeneraſſe. Cæterùm ſi pleuritis coquatur, ſenſim deponit pulſus omnem mutationem præter naturam. Cùm verò tranſit in empyema, ſiunt pulſus empyematum proprij. Pari modo & marcoris proprij eis accidunt, qui tabidos marcores ſunt incurſuri. Talis autem eſt purulentorum nuper ordientium pulſus, qualis vigentis inflammationis: hæc ſiquidem ipſarum eſt ſuppurationum principium. Nonnunquam autem eſt inæqualis & inordinatus: omnibus tamen eſt hecticus. Cùm verò iam pus inſtat, cæterà quidem eſt ſimilis, niſi quòd magis æqualis. Poſtquam autem eſt ruptum, languidior, latior, tardior ac rarior. Marceſcentium pulſus non ſimpliciter, neque ſecundum vnam ſpeciem, mutatur. Qui nanque vnà cum phlegmone nondum ſoluta paulatim emarcuerunt, pulſus habent languidos, celeriores, frequentes valde, atque cum depreſſione in anguſtum redactos: quos vtique myuros vocant. Porrò marceſcentibus omnibus communis eſt pulſus hecticus: dein autem in diaſtoles magnitudine myuron imitans inæqualitas: poſtremò verò ea quæ in frequentia conſiſtit: quæ omnibus etiam perpetuò ineſt, qui in maraſmum inciderunt propter inflammationes: aut quibus propter cardiacos affectus, vel ſyncopas ſtomachicas, periculum præſens imminet: quique vino epoto periculum quidem præceps effugerunt, nihilominus tamen tempore procedente marcuerunt. Phtiſicorum pulſus, paruus, languidus, mollis & celer eſt, hecticúſque mediocriter. Peripneumonicorum verò, magnus, aliquantulum fluctuoſus, languidus, mollis, non aliter quàm lethargicorum: niſi quòd inæqualitate ſuperat, tum ea quæ in vna percuſſione conſiſtit, tum ea quam ſyſtematicam vocant.

Septo tràſuerſo inflammato, quàm celerrimè conuulſiones oriri: vt ſuffocationes pulmone phlegmone obſeſſo.

Pleuriticorũ pulſus.

Serratilis inæqualitas pleuriticorũ.

Pleuritidum differentiæ.

Purulẽtorum pulſus, eſt qualis vigentium inflammationum.

Marceſcentiũ pulſus.

Myum pulſus. Pulſus hecticus omnium marceſcentiũ communis.

Phthiſicorum pulſus. Peripneumonicorum pulſus.

Peripneumonicis quæ adſint.

Cùm autem peripneumonici omnes aut febri acuta infeſtentur, aut ſoporis grauis nonnihil habeant, vtrumuis præualuerit horum, ſecundum illud frequentiæ quantitas maximè deprehenditur. Nam ſi in peripneumonia ſit inflammatior febris, pulſus erit admodum frequens: ſin ſopor paulò magis polleat, infrequentior. Lethargicorum pulſus, cùm ſit magnitudine, languore, & mollitie, peripneumonicorum pulſui conſimilis, eodem tamen eſt tardior, languidior, minus inæqualis, magíſque deficiens quàm intercidens. Porrò confuſio ordinis vt plurimum inæqualitates ſequitur: nam inæqualem pulſum rarò quidem ordinatum reperias. Cæterùm minores noxæ, inæquales & ordinatos: maiores verò, inæquales & inordinatos efficiunt. Phreniticorum pulſus eſt paruus: rariſſimè autem magnus fuit viſus, robúrque mediocre habere. Durus præterea eſt, ac neruoſus & frequens, & valde celer. Videas autem licet & ſpeciem inæqualitatis in ſitu, in eo nonnunquam vehementer accidere. Quin & tibi ſæpe videbitur tota arteria ſuo ipſius loco relicto, ſurſum deorſúmque ferri turbulentiſſimè: cuius magna frequentia eminentem minatur ſyncopen. Eſt & alius quidam nomine carens affectus, ex phrenitidis & lethargi generibus miſtus: quo detenti, bonam quidem temporis partem oculos claudunt, ſuntque ſomnolenti ac ſtertunt: pòſt autem oculis inconniuentibus atque immotis intuentur diutiſſimè, non aliter quàm catochi: tum ſi quis eos interroget, inuitóſque ad colloquium trahat, tardi erunt ad reſpondendum, difficiléſque, plerunque autem turbulenter effutiunt, quicquid primum in buccam venerit. Atque eius ſanè affectus pulſus ſunt frequentes & celeres, quo modo phreniticorum, ſed minus. Pari modo & roboris habent minus quàm illi, verùm lati ſunt, atque parui, nec dum extrà mouentur, quicquam habent confertim ac ſimul intercifum: ſed alia ratione veluti intrò properantes ſuffugiunt, ſyſtolem quidem accelerantes, ſuffurantes autem diaſtolem. Non tamen, ne in hac quidem ſunt phreniticis ſimiles, cùm non habeant neſcio quid intercifum. Catochôn, hoc eſt, detentorum pulſus, cæterà quidem ſimiles ſunt lethargicis, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodum & totus affectus à lethargo ſpecie non multum diſcrepat. Catochôn tamen pulſus imbecilli non ſunt, nec molles, ſed in his vel multùm diffident: quemadmodum certè & quòd lethargicis totus habitus ſit ſolutus, ac tumens, catochis verò conſtrictus, coactúſque. Præterea detentorum pulſus æqualis eſt: inæqualis autem lethargicorum. In conuulſis, ipſum quidem corpus arteriæ coactum eſſe videtur, compactúmque vndique, non tanquam à quoquam compreſſum, aut arctatum: nec rigidum planè, vt in febribus, & maximè in earum acceſſionibus: nec propter duritiem dilatatu difficile, quod temporis longinquitate accidere ſolet, præſertim ſi vitia quædam, aut viſcerum affectus adfuerint: ſed non aliter quàm ſi corpus neruoſum cauum, vt inteſtinum, ab vtroque fine fuerit extenſum. Talis eſt motus inæqualis arteriæ, quæ inſtar funis, ſurſum & deorſum traducitur. Nec enim vllum eſt diaſtoles aut ſyſtoles ſignum, ſed confuſioni potius ſimile quippiam hîc accidit. Apparet autem vehemens eſſe ac magnus conuulſorum pulſus: is verò nec languidus eſt, nec paruus: non tamen adeò

Lethargicorũ pulſus.

Inæqualis pulſus, qui ordinatus ſit, reperitur rarò Phreniticorũ pulſus.

Cataleptico-rum ſigna, & pulſus.

Catochôn, hoc eſt, detentorum, pulſus.

Conuulſorum pulſus.

adeò vehemens aut magnus vti videtur. Percuſſio enim multis imponit, quæ propter tenſionem quidem, robuſta: propter turbationem autem, exilire apparet. Vnde aliàs quidem altior, aliàs quaſi ſtrepitum quendam aſperum ad tactum noſtrum videtur efficere. Quem pulſum, qui fuerit exercitatus, facilè deprehendet, cùm nulli ſit alteri ſimilis. Paralyſeos pulſus paruus eſt, languidúſque & tardus: nonnullis tamen rarus: ſicuti aliis frequens quidem, verùm penè deficiens inordinatè. Epilepticorum autem & apoplecticorum pulſus, ſunt ſimiles: quocirca quæ de epilepticis memorabuntur, eadem & de apoplecticis dicta fuiſſe eſt putandum, niſi quòd omnia ſunt in his intenſiora. Porrò quandiu mediocriter natura ipſo affectu turbatur, tantiſper nullam mutationem in pulſu eſt reperire commemorabilem: ſed ſolùm veluti tenſa in vtranque partem videtur arteria, quemadmodum in conuulſis. Vbi verò inualuerit affectus, ita vt opprimat vires, inæqualitatem quandam ac tenſionem fortem aſciſcit, longiórque fit pulſus, languidior & rarior. Quòd ſi affectus ipſas vires deiecerit, pulſus efficiet languidos, frequentes ac celeres. Angina laborantium pulſus, tenſionem quandam habet conuulſioni aſſimilem: magnus tamen eſt, ac fluctuoſus, quo modo peripneumonicorum. Atque vtrumuis in eo præualuerit inſigniter, ſecundum illud eſt tranſmutatio expectanda. Nam ſi pulſus peripneumonicorum ſimilis præpollet, in peripneumoniam: ſin conuulſionis, in conuulſionem, angina terminabitur. Cæterùm qui ex ipſis nimis anguntur, iis pulſus fit paruus & rarus: expirantium autem, iam frequens & inæqualis. Orthopnœæ acutæ pulſus eſt inæqualis, inordinatus, & penè deficiens: cùm autem mediocriter eſt maligna, frequens: cùm ad extremum vrget, tardus ac deficiens: cùm hominem iam è medio tollit, frequens ac languidus. Suffocationis à mattice ortæ pulſus, eſt conuulſoriè extenſus, ac rarus: eius autem quæ eſt exitialis, frequens, languidus, inordinatus, & penè deficiens. Os ventriculi affectum, ſi quidem infeſtetur inflammatione, eam facit mutationem duntaxat, cuiuſmodi in inflammatione corporis neruoſi fieri iam diximus. At morſus illius, vomitus, nauſea, ſingultus, appetitus priuatio, atque diſſolutiones, præterquam quòd pulſum paruum efficiunt & languidum, ipſum etiam nimis frequentem reddunt, & quibuſdam moderatè celeriorem. Compreſſio autem ſola, citra ea omnia, rarum, tardum, paruum, obſcurum. Præterea quibus fames eſt magna, pulſus eſt eiuſmodi. Qui verò affectus in frequentiam ipſum pulſum permutant, ſi diutius perſeuerarint, aut vehementius afflixerint, ij pulſum vermicantem efficient. Qui in raritatem, præterquam quòd memoratas differentias intendunt, talem præterea quandam pulſus ſpeciem in ea inæqualitate, quæ in vno pulſu accidit, efficiunt, vt corpus arteriæ in multas partes comminutum eſſe videatur. Hydropum pulſus, aſcitæ quidem, longus, frequens, & ſubdurus cum quadam tenſione eſt: tympanitæ autem longior, non imbecillus, celerior, frequens, ſubdurus, cum quadam tenſione. Eius verò qui in toto naſcitur corporis habitu (quem Græci ἀνασαρκα nominant) fluctuoſus, latior, ac mollis: Elephantiaſi laborantium pulſus paruus, imbecillus, tardus, & frequens. Ictericorum pulſus, ſine febri, minor, frequentior, durior, non languidus, neque celer. Eorum qui ſumpſerunt helleborum paulò quidem antequam vomant, latus, rarus, languidior: cùm autem vomunt ac diuelluntur, inæqualis, & inordinatus: cùm meliuſculè iam habent, ordinatus quidem, ſed adhuc inæqualis, minus tamen quàm prius. Cùm autem ſaneſcunt iam, & penè ad ſtatum naturalem redierunt, æqualis & maior quàm antea, vehementiórque. Qui verò ex iis ſyncope corripiuntur, conuelluntur, atque ſingultiunt, iis pulſus paruus & languidus, inordinatus, celerior, atque admodum frequens. Qui ex eis ſuffocantur, paruus, languidus, inordinatus, inæqualis, non tamen frequens, neque celer, ſed ſubtardus magis. Præ ſe fert autem & fluctuoſum quiddam & latum, & nonnunquam exiguam quandam arteriæ tenſionem.

Percuſſionem arteriæ multis imponere.

Paralyticorũ pulſus.

Epilepticorũ apoplecticorúmque pulſus ſunt ſimiles.

Epilepticorũ pulſus.

Angina laborantium pulſus.

Orthopnœæ acutæ pulſus.

Suffocationis productæ ab vtero, pulſus.

Pulſuum differentiæ diuerſæ, pro variis oris vẽtriculi affectibus.

Hydropicorũ pulſus.

Hydropis trina ſpecies.

Elephanticorum pulſus.

Ictericorum pulſus.

Pulſus eorum qui ſumpſerunt helleborum.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulſuum,
LIBER PRIMVS.

Prima genera pulſuum.

QVandoquidem arteriæ corpus eſt cauum, longum & circunductile, habétque perpetuum geminum motum ex contrariis conſtitutum partibus (aut enim in ſeipſam vndique conſidet, aut in omnem partem diſtenditur: qui duplex motus vocatur pulſus) in vtroque ei gemina quies accidat neceſſe eſt: altera à diſtentione, priuſquam contrahatur: altera à contractione, priuſquam diſtendatur. Quas quidem binas quietes experientium tactus cognoſcit, nec minus demonſtrat ratio. Nam prius contrarium motum natura, quàm priorem ſedauerit, non exorditur. Atqui ſedari, ſubſiſtere eſt, & in quiete eſſe. Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo neceſſitas, quoddam eſſe tempus proprium vtriuſque motus: aliquod etiam intermiſſionum, & harum item vtriuſque proprium. Iam quia tres arteria dimenſiones, vt reliqua omnia corpora, obtinet, longitudinem, latitudinem, profunditatem: non poteſt in ſingulis dimenſionibus non fieri quantitas aliqua diſtentionis & contractionis. Præterea contentionem quandam neceſſariò habet, vt aut ægrè, aut languidè, aut promptè, valentérque operetur. Eſt etiam ipſa arteriæ tunica aut mollis aut dura: necnon intercapedo interna, aut vacua quodammodo, aut plena. Atque hæc omnia aliquando æqualia, aliquando inæqualia ſunt. Temporis item diſtentionis aliqua proportio eſt cum tempore contractionis. Aliam in vno pulſu differentiam conſtituas præter has nullam: ſed ſunt omnes quæ in vnum pulſum incidunt differentiæ generales, quas retulimus. Quibus duæ accedunt aliæ, quas collectiuas appellant. Ex his in plurium pulſuum mutua contentione, æqualitatem & inæqualitatem, ordinem & eius perturbationem æſtimamus.

Arteriæ corpus quale.

Pulſus quid.

Pulſui ineſt quies gemina.

Motum contrarium non exordiri naturam prius, quàm priorem ſedauerit.

Arteriam ſortiri tres dimenſiones, perinde vt reliqua corpora.

Quantitas diſtentionis & contractionis.

Arteriis contentionem ineſſe.

Arteriis conſiſtentia ineſt & cauitas.

Proportio vnius motionis pulſus, ad alteram.

Differentiæ in vnum pulſum incidentes, quæ ſint.

Differentiæ cuiuſque generis pulſuum.

At motum ipſum pulſus, aut moderatum & naturalem eſſe, aut tardiorem, aut celeriorem, oportet: quæ tres pulſuum circa motum differentiæ exiſtunt. Fit igitur pulſus celer, vbi modico tempore ipſa arteria mouetur: tardus, cùm multo: moderatus, vbi mediocri. Differentiæ pulſuum in diſtentionis quantitate, ſi quidem in ſingulis concipiantur

Pulſuum differentiæ circa motum ſunt tres.

Celer pulſus.

Tardus.

Moderatus.

Differentiæ pulſuum in diſtentione, ſecundum ſingulas dimenſiones ſumptorum ſunt nouem.

cipiantur

cipiantur dimenſionibus, nouem numero ſunt, in vnaquaque trium dimenſionum tres. In longitudine arteriæ, qui moderatus in ea eſt, & qui hunc excellit, vel eo eſt inferior. Vocatur qui excellit, longus: qui inferior eſt, breuis. In latitudine, moderatus, & alij immoderati duo: nempe latus, qui moderatum excellit: huic contrarius, anguſtus. Itidem in dimenſione profunditatis arteriæ, vnus moderatus eſt, alius altus, & alius humilis. Hæ pulſuum ſunt in vna dimenſione acceptorum differentiæ. At differentiæ pulſuum in trinis ſimul dimenſionibus, ſunt ſeptem & viginti. Perſpicies has maniſeſtè in tabella. Vnus enim erit longus ſimul & latus, altúſque, qui omnibus præponatur: alius longus, latus, & profunditate moderata, ſcribatúrque ſecundus: alius longus, latus, humilis, qui ſit ordine tertius: ſimilíque reliqui omnes cognoſcentur via & ratione, vt duæ primæ dimenſiones maneant immotæ, trifariam vltima variet, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus, moderata latitudine, ſimúlque moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimenſione longum ſeruante, ſecunda anguſtum, tertia trifariam variante. In his nouem, vna dimenſio permanet, longitudinis longæ: aliæ omnino commutantur. Mox alteri nouem, dimenſione longitudinis in mediocritate ſeruata, variantibus reliquis. Ad hæc nouem alij, vbi longitudinis breuis dimenſio ſit, & aliæ immutentur.

Longus pulſus. Breuis. Latus. Anguſtus.

Altus. Humilis.

Pulſuum differentiæ in trinis ſimul dimenſionibus acceptorum, ſunt ſeptem & viginti.

TABELLA.

1	Longus	latus	altus	magnus
2	Longus	latus	moderatus	
3	Longus	latus	humilis	
4	Longus	moderatus	altus	
5	Longus	moderatus	moderatus	gracilis.
6	Longus	moderatus	humilis.	gracilis.
7	Longus	anguſtus	altus	
8	Longus	anguſtus	moderatus	gracilis.
9	Longus	anguſtus	humilis	gracilis.
10	Moderatus	latus	altus	turgidus
11	Moderatus	latus	moderatus	
12	Moderatus	latus	humilis.	
13	Moderatus	moderatus	altus	
14	Moderatus	moderatus	moderatus	medius
15	Moderatus	moderatus	humilis.	
16	Moderatus	anguſtus	altus	
17	Moderatus	anguſtus	moderatus	
18	Moderatus	anguſtus	humilis	gracilis.
19	Breuis	latus	altus	turgidus
20	Breuis	latus	moderatus	turgidus
21	Breuis	latus	humilis.	
22	Breuis	moderatus	altus	turgidus
23	Breuis	moderatus	moderatus	turgidus
24	Breuis	moderatus	humilis.	
25	Breuis	anguſtus	altus	
26	Breuis	anguſtus	moderatus	
27	Breuis	anguſtus	humilis	paruus.

Atque inter * vigintiſeptem hos pulſus qui ex ternis dimenſionibus conſtant, primus quidem ab omnibus magnus dicitur, vltimus autem paruus. Reliqui verò proprio nomine carent. Néque enim qui graciles dicuntur & turgidi, certum vnum ſignificant, ſed multis ſimul generatim tribuuntur. Nam in quibus longitudinis dimenſio duabus reliquis præſtat, omnes hos teneres & graciles vocant: in quibus duæ reliquæ ab hac, tum craſſos, tum turgidos. At moderatum dimenſionibus pulſum, medium inter magnum & paruum nominant.

Pulſus magnus. Paruus.

Gracilis. Turgidus.

De differentiis reliquorum generum pulſuum.

Tertij generis pulſuum, quod in contentione conſiſtit, tres differentiæ exiſtunt. Vnus quippe eſt validus contentione, qui vehemens vocatur: alter imbecillus, qui languidus: & tertius inter vtrunque qui medius dicitur. Quarti etiam generis, quod circa arteriæ corpus verſatur, totidem ſunt differentiæ: durus videlicet, mollis, & medius. Similiter quinti generis, quod arteriæ veluti infuſionem declarat, ſunt differentiæ tres: plenus, vacuus, & inter vtrunque medium tenens. Quæ quidem differentiæ quinque, cum æqualitatibus & inæqualitatibus ſuis, in vno arteriæ motu conſiſtunt.

Pulſus vehemens. Languidus.

Durus. Mollis.

Plenus. Vacuus.

De differentiis pulſuum quæ in tempore intermiſſionis conſiſtunt.

Qui contractionem pulſuum percipere ſe fatentur, tarditatem quidem & celeritatem in diſtentionis contractioníſque tempore collocant: crebritatem verò & raritatem, in quiete vtraque: at rhythmum, in diſtentionis tempore, vnà cum tempore inſequentis eam quietis, ad tempus collato contractionis, ſimul & excipientis eam quietis. Porrò quietem quam vocant ſuperam, quæ ſecundum diſtentionem contractionem præcedit, quanta ſit, tactu queas ad vnguem aſſequi: inferam non item planè, quòd vtrinque ſibi aſciſcat partes, ad initium, contractionis extremitatem: ad finem, principium diſtentionis.

Quietem pulſuum ſuperam, quanta ſit, tactu poſſe diſcerni, inferam autem, non item planè.

De differentiis quietis & rhythmi.

Itaque in genere quietis arteriæ, tres pulſuum differentiæ conſiſtunt, rarus, creber, & medius. At verò cùm omnis pulſus aliquo rhythmo conſtet, erit vtique arhythmo pulſui eurhythmus contrarius: enrhythmus autem, genus commune vtriuſque. Cæterùm pulſus eurhythmus indiuiſus & vnus manet. Arhythmi tres differentiæ ſunt: pararhythmus, heterorhythmus, ecrhythmus. Etenim cuique ætati ſuus eſt naturalis pulſus. Qui ex iis igitur rhythmum ſeruat, vocatur eurhythmus: qui labefactat, arhythmus. Atque labefactans ipſe, interim vicinæ ætatis rhythmum mutuatur, qui pararhythmus: interim cuiuſuis alterius, qui heterorhythmus dicitur: ſicuti qui rhythmum prorſus nullius ætatis retinet, ecrhythmus. Eaſdem differentias & in naturis, anníque temporibus, necnon regionibus, ac breuiter in omnibus, ſtatuere oportet. Iam verò inter omnes rhythmos, hi quidem pari proportione, illi impari conſtant. Pari, vbi diſtentionis tempus æquet tempus contractionis. Impari, ſi alteruter eorum excedat: id quod modò certis, modò incertis fit exceſſibus. Certis bifariam: aut * multiplici proportione, aut vt numeri ad numerum. Ac proportio quidem multiplex, aut dupla eſt, aut tripla, aut quadrupla, aut

Pulſuum differentiæ ſecundum quietem arteriæ, ſunt tres: rarus, creber, & medius.

Eurhythmus pulſus. Arhythmus pulſus. Eurhythmus pulſus cur dictus. Arhythmus pulſus eſt triplex.

Rhythmorum differentiæ multiplices.

aut inſequentium aliqua. Vt numeri ad numerum, vbi quot eſt diſtentio temporum, totidem fuerit contractio. Incertis, in vniuerſum tripliciter. Nam aut diſtentionis eſt tempus incertum, aut contractionis, aut vtrunque.

De æqualitate, inæqualitate, ordine, & ordinis perturbatione.

Æqualitatem inæqualitatémque in vno pulſu & in pluribus fieri: ordinem confuſionémque, in pluribus tantùm.

Porrò æqualitas & inæqualitas tum in vno pulſu fiunt, tum in pluribus. Ordo & perturbatio ordinis, in pluribus duntaxat. Ergo (vt à faciliori-bus cognitu ordiamur) quæ in pluribus pulſibus æqualitas inæqualitáſque cernuntur, quas colle-ctiuas vocitant, in contentione omnium differen-tiarum æſtimantur primi pulſus cum reliquorum differentiis. Nam pares ſi omnino maneant, æqualis abſolutè is pulſus vocatur: ſin omnino impares, abſolutè inæqualis. Quòd ſi in vna vel plu-ribus pares exiſtant, & in vna vel pluribus impares: quatenus pares ſunt, hactenus dicetur æqualis pulſus: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam pulſus abſolutè æqualis, nec magnitudinem, nec velocitatem, nec aliud habet impar quicquam. At verò ordinatus & inordinatus pulſus, diuiſa inæqualitate in paritatem circuituum, & in abſolutam imparitatem, in vtroque membro gignuntur: in circuituum paritate, ordinatus: in abſoluta imparitate, inordinatus.

Pulſus abſolutè æqualis. Pulſus abſolutè inæqualis.

Pulſus ordinatus in circuitum paritate conſiſtit. Pulſus inordinatus in abſoluta conſiſtit circuituum imparitate.

Sint itaque omnes vnius pulſus differentiæ, inſequentium differentiis omni in genere pares. Abſolutè æqualis talis pulſus dicetur. Contrà omnes ſint omnibus impares: erit ille abſolutè inæqualis. Quòd ſi aliqua vel aliquæ pares exiſtant, & aliqua vel aliquæ impares: in aliqua pulſus vel aliquibus æqualis erit, in aliqua vel aliquibus inæqualis. Qui enim abſolutè eſt æqualis, aut vna, aut pluribus differentiis, non admittit ſectionem. Qui autem abſolutè inæqualis eſt, hunc per vnam aut plures ſpecies ſecantes, circuituum paritate & imparitate ordinatum reperiemus & inordinatum, vel abſolutè, vel pluribus in differentiis, vel vna. Cæterùm qui abſolutè ordinatus eſt, pares ſortitur circuitus omnes. Qui circulàtim ordinatus eſt, non omnes æquales, ſed certos. E diuerſo inordinatus abſolutè, nec habet deinceps omnes pares circuitus, nec certos. Circulatim verò inordinatus, ambo hæc non habet, alterum habet. Ita vtriuſque medius fit, ordinati & inordinati: atque illud vtriuſque commune habet, hoc non habet.

Pulſus abſolutè æqualis non admittit ſectionem.

Pulſus abſolutè ordinatus, pares ſortitur circuitus omnes. Pulſus inordinatus ſimpliciter. Pulſus circulatim inordinatus.

De collectiua inæqualitatis differentiis: ac primò de æqualibus inæqualitatibus.

Collectiuæ inæqualitates, quæ in aceruo plurium pulſuum conſiſtunt, primam habent differentiam, qua interim æqualiter, interim inæqualiter fiunt. Quippe inæquales pulſus, ſicuti & cætera ferè omnia, priſtinam naturam mutantia, quatenus æquam ſemper mutationem recipiunt, æqualiter dicuntur mutari. Quæ verò parem mutationem minimè aſciſcunt, ea inæqualiter inæqualia vocantur. Vbi igitur primo pulſu ſecundus eſt paulò minor, & tertius tantò ſecundo, & quartus ſimiliter tertio, ac ſic deinceps: tales ſanè pulſus μυύρους, quaſi imminutos, à turbinatis figuris ſumpto nomine, appellant. Iam qui ex ipſis perpetuò diminuuntur, nec minui deſiſtunt, denique ad quietem omnino recidunt, motúque deficiuntur, quos vocant deficientes μυύρους. At qui deſinunt, duplici ſunt differentia. Quidam enim in quam primùm paruitatem minui

Æqualiter mutari quæ dicantur.

Inæqualiter inæqualia quę nominentur.

Pulſus myuri.

Deficientes myuri pulſus.

deſiterunt, hanc conſtantiſſimè ſeruant. Alij autem rurſus augentur, quos imminutos reciprocos vocant. Quorum quidem ipſorum nonnulli ad parem reuertunt priſtinæ magnitudinem, alij ad minorem: alij iiſdem exceſſibus quibus fuerant prius imminuti, rurſus augentur. Sunt qui minoribus acceſſionibus, maioribúſve vtantur.

Myurorum pulſuum differentiæ multiplices. Pulſus imminuti reciproci.

De inæqualium inæqualitatum differentiis.

Inæqualium inæqualitatum quædam nullam prorſus æqualitatem retinent: aliquæ retinent ad tres vſque, vel quatuor, vel quinque pulſus, ſed poſtea amittunt: in quorum ineſt vtriſque vel ordo, vel perturbatio ordinis: ordo, ſi circuitus ſeruent aliquos pares: perturbatio ordinis, ſi & hos quoque violent. Atque hi quidem ex ipſis & motibus deficiuntur, vt illi qui æqualiter agitantur. Cæterùm vt illos decurtatos deficientes, ſic hos inæquales deficientes vocamus. Porrò intercurrens pulſus ex ſola inæqualitate crebritatis naſcitur: intermittens verò, ex inæqualitate raritatis & paruitatis, alio atque alio vtrobique modo, conſtat. In raritatis inæqualitate, quòd quies ſit producta longiſſimè: in paruitate, quòd minima fuerit diſtentio. Vel potius, ex pulſuum paruitatibus deficientes conſtant: intermittentes, ex raritatibus.

Inæqualium inæqualitatum differentiæ.

Decurtati deficientes pulſus. Inæquales deficientes pulſus. Intercurrens pulſus. Intermittens pulſus.

De inæqualitatis vnius pulſus differentiis.

At inæqualitatis motus in vno pulſu, duæ primæ differentiæ conſtituendæ ſunt. Quarum vna, in vna arteriæ parte gignitur: in pluribus altera. Earum autem vtraque poteſt iterum in plures diſtribui. Auſpicabimur tamen ab ea, quæ circa vnam arteriæ partem verſatur, licet diſtinctis temporibus: quòd nimirum inæqualitas illa ſæpe inueniatur in pulſibus, multáque denotare conſueuerit: Tres igitur illius ſunt differentiæ primæ: cùm videlicet quies interpellat motum particulæ: aut cùm ille continuus apparet, non paris tamen velocitatis: aut cùm interdum recurrit. In prima autem, vbi à quiete motus interpellatur, pulſuum nouem differentiæ inueniuntur.

Inæqualitatis motus in vno pulſu differentiæ.

Prima differentia inæqualitatis motus, membra.

Sit prior motus celer: alter verò, aut celer, aut tardus, aut moderatus: iam hinc tres differentiæ oriuntur. Rurſus alteræ tres, vbi prior manet tardus, & trifariam ſecundus variat. Aliæ item tres, ſi permaneat moderatus primus, varietur autem tribus ſecundus modis. At verò inter non intermittentes diſtentionem inæquales motu pulſus, quidam velociter motum exordientes, tarditate finiunt: alij contrà, tardi ſunt initio, celeréſque ſemper magis ac magis euadunt: idque horum vtrique habent aut æqualiter, aut inæqualiter. Illorum ergo quidam motum æqualiter minuunt, vel augent, quidam ab extrema tarditate ad moderatum motum perueniunt: quidam à moderato motu ad vltimam tarditatem: alij à prima celeritate ad moderatum motum: ſicuti & alij ab hoc ad extremam celeritatem. Sunt præterea qui vtrinque à moderato motu paululum deflectunt, hique bifariam: modò enim celeriores, modò tardiores fiunt, vt ſex ſint cunctæ eorum differentiæ, tametſi plures excogitari poſſint. In ſolis autem inæquali

Pulſus differentiæ vna in parte inæqualiter inæqualium.

inæqualibus pulsibus qui inæqualiter variant, interdum (licet rarò) accidit motus ex tardissimo velocissimus, sicuti & ex velocissimo tardissimus redditur.

Differentiæ pulsuum vna in parte inæqualiter inæqualium.

Eorum verò pulsuum qui inæquales cùm sint, inæquali in mutatione versantur, interim duæ planè, interim tres motus differentiæ cernuntur. Nos quartum aliquando, sed obscurè animaduertimus. Vbi igitur motus arteriæ duas sensibiles differentias efficit, sex erunt formæ concursuum: vbi autem tres, quatuor & viginti. Quòd autem cùm in vtroque disparium motuum insint tres pulsus, velox, tardus, & moderatus, ex concursibus eorum non nouem dicamus, sed sex differentias prodire, hac ratione intelliges, si noris, qui eundem bis deinceps pulsum ponat nulla intercedente quiete fieri, vnum eum totum æqualem pulsum effecturum. Itaque de nouem commissuris tres detrahuntur, in quibus non inæqualis iam pulsus, sed æqualis redditur, vel celer, vel tardus, vel moderatus: id quod ex tabella euadet apertum. Nam secundus in ea, & quartus, & nonus, sunt æquales: celer secundus, tardus quartus, nonus moderatus.

TABELLA.

1	Celer	tardus
2	Celer	celer
3	Celer	moderatus
4	Tardus	tardus
5	Tardus	celer
6	Tardus	moderatus
7	Moderatus	tardus
8	Moderatus	celer
9	Moderatus	moderatus.

Eadem ratione si tribus positis inter se disparibus motibus, in singulis iis ternos pulsus commutatos committas, viginti septem numero formæ erunt. Ex quibus tres necesse est in æqualitatem recidant: estque id etiam ipsum ex tabella planum.

TABELLA.

1	Celer	celer	tardus
2	Celer	celer	celer
3	Celer	celer	moderatus
4	Celer	tardus	tardus
5	Celer	tardus	celer
6	Celer	tardus	moderatus
7	Celer	moderatus	tardus
8	Celer	moderatus	celer
9	Celer	moderatus	moderatus.
10	Tardus	celer	tardus
11	Tardus	celer	celer
12	Tardus	celer	moderatus
13	Tardus	tardus	tardus
14	Tardus	tardus	celer
15	Tardus	tardus	moderatus
16	Tardus	moderatus	tardus
17	Tardus	moderatus	celer
18	Tardus	moderatus	moderatus.
19	Moderatus	celer	tardus
20	Moderatus	celer	celer
21	Moderatus	celer	moderatus
22	Moderatus	tardus	tardus
23	Moderatus	tardus	celer
24	Moderatus	tardus	moderatus
25	Moderatus	moderatus	tardus
26	Moderatus	moderatus	celer
27	Moderatus	moderatus	moderatus.

Itaque tres in his sunt æquales, secundus in tabella, & tertiusdecimus, & vigesimusseptimus. Celer enim secundus est: tardus tertiusdecimus: medius vltimus. Et iam alij duodecim pulsus, in primam tabellam transeunt. Nam primo primæ tabellæ, duo fient similes, primus nempe & quartus secundæ tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habens. Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinens celeritatis, hic mediocritatis. Quinto vndecimus & quartusdecimus, ille maiori celeritate, hic tarditate præditus. Sexto decimusquintus, atque decimusoctauus, hic plus habens mediocritatis, ille tarditatis. Septimo vigesimussecundus, & vigesimusquintus: hic mediocritate, ille tarditate excellens. Reliqui de secunda tabella duo, vigesimus, & vigesimussextus, octauo sunt primæ tabellæ similes, hic mediocritate præstans, ille celeritate. At duodecim secundæ tabellæ reliquos, qui prorsus sunt inæquales, nihil cum illis prioris tabellæ consentire, clarissimum est: in quibus sanè ipsa est ascripta inæqualitas, non quòd alij illi duodecim qui conueniunt cum prima tabella inæquales non sint, sed quòd in ternis hi differentiis motuum aperta inæqualitate sint præditi, cùm in binis differentiis eam habeant alij. Sunt autem, si ordine à primo numeres, quintus, sextus, septimus, octauus, decimus, duodecimus, decimussextus, decimusseptimus, decimusnonus, vigesimusprimus, vigesimustertius, vigesimusquartus.

De tertia differentia pulsuum in vna parte inæqualium.

Qui repetentem pulsum, siue ferientem iterum (quem Archigenes dicrotum vocat) duos esse pulsus existimant, hallucinantur. Nam qui in vna distentione intermittunt, quanquam iterum feriant, non ob id tamen eos dixeris duos pulsus existere. Quemadmodum enim dum malleo ad incudem ex longo interuallo prior validéque pulsans incutitur ictus, illi secundus mitior accedit, veluti resultante haud ita multùm ab incude malleo, recidentéque in eam languidius & breuiori interuallo, sic dicrotæ pulsationes in vna dilatatione inæquales oriuntur. Arteria siquidem in occursu quasi repellitur, móxque redit. Cuius delapsum à * primæ distentionis fine nulla dirimit manifesta quies, qualis animaduertitur inter systolem & diastolem, sed simulátque attolli destitit, ipsa arteria recedit, atque paulisper vibrata, mox occurrit iterum: id quod etiam vi tractis ramis deindéque dimissis accidit. Atque vbi cum vi maiori tales pulsus contingunt, ipsius arteriæ partes vno eodémque tempore, hæ quidem attolli, decidere illæ videntur. Sic itaque cùm gignantur dicroti, differentiæ eorum in illis omnibus quæ retulimus generibus erunt, plenitudinis, duritiei, magnitudinis, vehementiæ, celeritatis, & his contrariorum, tam in ipso primo motu, quàm in reditu ab ipsorum discessu. Nam magnus potest esse & non magnus, sicuti & æqualis & inæqualis: ac sic de cæteris differentiis, quarum sanè commutationes, multas species constituunt dicrotorum pulsuum: quorum hæ quidem in vna distentione sunt

Dicrotum pulsum, siue ferientem iterum, nō duos, sed vnum tantum pulsum existere.

Dicrotæ pulsationes quomodo fiant in vna dilatatione inæquales.

Dicrotorum differentiæ in quibus consistant generibus.

ſunt differentiæ, inæqualitate occupante vnam partem dumtaxat.

De inæqualitate diuerſarum partium in vna diſtentione.

Inæqualitatis pulſuum, quæ ſecundum diuerſas arteriæ partes fit, differentiæ.

Inæqualitatis quæ ſecundum diuerſas fit partes, primæ differentiæ ſunt duæ, iuxta quas aut continuus eſt motus, aut interciſus. Reliquæ ex harum diuiſione gignuntur. Nam continuus, aut eſt æqualis, aut inæqualis. Si æqualis, aut remittatur celeritas, aut increſcat à primo, ſex modis, neceſſe eſt, vt paulò antè expoſuimus. Inæqualis ſunt differentiæ plures, pro pulſus magnitudine longa, vel breui, vel moderata. Nanque duobus digitis ſi motus occurrat, ſex differentiæ exiſtent: ſi tribus, quatuor & viginti: ſi quatuor, ſeptuagintaocto. Nam cùm eorum quæ tres differentias habent, coniugationes exiſtant viginti ſeptem, ſi quartum illis accedat, cui tres differentiæ inſint, vnam & octoginta numero eſſe ratio poſtulat. Quibus ſi tres quæ creant æquales pulſus, eripias, reliqui quidem erunt ſeptuagintaocto.

De differentiis motus interrupti.

Interrupti motus in pulſu, differentiæ quatuor.

Interrupti motus primæ differentiæ ſunt quatuor, quarum ſingularum complures. At quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum ſentiunt, non ſecundus autem & quartus: aut primus & tertius & quartus, non autem ſecundus: aut primus, ſecundus, & quartus, minimè verò tertius: aut primus denique & quartus, ſecundus & tertius nequaquam. Vbi igitur primus & tertius duntaxat ſentiunt, nouenæ pulſuum in ſingulis generibus differentiæ fiunt: vbi verò primus & tertius, & quartus, vigenæ ſeptenæ. Totidem cùm primus, ſecundus, & quartus: at cùm primus & quartus, nouenæ. Atque hæc quidem eſt iam inæqualitatis diuiſio, quæ diuerſis in partibus fit. Commiſcentur porrò variis modis ambæ inter ſe primæ differentiæ, vt non iam diuerſas tantùm partes, verumetiam ſingulas teneat inæqualitas.

De inæqualitate quantitatis diſtentionis in diuerſis arteriæ partibus.

Inæqualitas quantitatis dilatationis, diuerſas arteriæ partes occupans.

At verò inæqualitas quantitatis diſtentionis diuerſas quidem arteriæ partes occupans, cùm animaduertitur crebrò, tum percipitur facillimè, & interrupta, & continua, æqualiter & inæqualiter. In vna verò arteriæ parte non recipit huius generis inæqualitatem vnus pulſus, quòd prius quàm finem motus attingat, magnitudo minimè deprehendi poſſit. Siquidem magnitudinis & paruitatis differentiam, niſi iam moueri arteria deſtiterit, neutiquam cognoſcere poſſis.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ.

Inæqualitas verò contentionis vitalis, eandem diſtributionem ac inæqualitas motus habet. Nam aut eandem partem, aut diſtinctas tenet. Eandem tribus modis: aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto. Diſtinctas bifariam, vel continuo motu, vel interciſo. Singulorum præterea horum generum totidem ſunt ſingulares differentiæ, quot motus. Quin & commiſceti etiam poſitas vna in parte inæqualitates neceſſe eſt, vt illas quæ in diuerſis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ.

Sed inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulſus aut mollis aut durus redditur, in vna quidem non poteſt parte fieri: in diuerſis fieri duobus modis videtur (non aliter ac inæqualitas motus & contentionis) vt aut continuus motus ſit, aut interciſus. Quo fit vt differentiæ huius generis ſint eædem, atque prædictæ illorum. Verùm arteriæ pars vna non poteſt initio eſſe diſtentionis, mollis, dura in fine: aut contrà primò dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulſus genere duritiei & mollitudinis, duo genera diſſident priora, motus & contentionis.

Inæqualitas corporis arteriæ, eſſe in vna parte non poteſt: in diuerſis poteſt, modis duobus.

De inæqualitate ab infuſa materia in cauitatem arteriæ.

Inæqualitas pulſus ab infuſa materia.

Pulſuum genus quod efficit infuſa materia, in quo quidem pulſus plenus & vacuus eſt, eaſdem habet quæſtiones ac ſuperius quod quantitate diſtentionis conſtabat. Videbitur nanque hîc quoque obtinere diuerſas partes poſſe in vno pulſu inæqualitas: vnam autem eandémque non poſſe. Porrò quia euidentius in arteriæ ſede febris calor qui ſit, quàm ſi aliam tangas partem cognoſcitur, ideò probabatur quibuſdam, inter alia hoc etiam genus pulſuum annumerari, quo caloris qualitatem pernoſcimus. Cuius quidem generis æqualitas & inæqualitas in vna diſtentione verſantur. Ac inæqualitatis erunt differentiæ, prima, tum quæ diuerſas partes, tum quæ ſingulas tenet. Quas iterum ſi prædictis rationibus ſeces, alteræ particulares plures naſcentur.

De inæqualitate à ſede arteriæ.

Inæqualitas vnius pulſus à ſede arteriæ profecta.

Eſt & aliud genus diuerſum inæqualitatis in vno pulſu, quod à ſede arteriæ proficiſcitur: vbi pars quidem eius dextrorſum, pars ſiniſtrorſum, pars ſurſum, pars deorſum deflectitur: id quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus.

De pulſu vndoſo & vermiculante.

Vndoſus pulſus quomodo fiat.

Aliud item inæqualitatis vnius pulſus genus eſt, quod vocatur vndoſum. Ad cuius ſanè generationem minimè videtur arteria in ea inæqualitate ſimul diſtendi vniuerſa: ſed primò prima eius pars, deinde ſecunda, mox tertia, & ſic conſequenter: idque cum eleuatione quadam vndoſa, altera vnda ſemper priorem excipiente. Prioris ſiquidem partis arteriæ dilatationem, ſecundæ conſequitur, vt interueniat pars à motu libera nulla: verùm propémodum quieti ſimilis eſt finis vndarum. At non reperias tamen vllam partem prorſus quieſcentem. A vermiculante porrò hic pulſus magnitudine differt. Neque enim eos qualitas, ſed quantitas ſeparat. Vtrique tamen, omnibúſque eorum ſpeciebus aliquid ineſt commune, ſicuti & aliquid proprium: commune, vnde nomen vterque inuenit, vndoſo quidem, exurgere quaſi vndas in arteria alteram ab altera: vermiculanti verò, eſſe vermis greſſui conſimilem. Differentiæ autem eorum hoc modo ſpeciatim fiunt. Quibuſdam enim rectà fertur vnda: quibuſdam in obliquum deflectit. Quidam etiam breui longitudine, altitudinem inſignem ſortiuntur. Sunt contrà, qui longiores altitudinem humilem: aliqui lati ſunt, nonnulli anguſti, alij etiam pari celeritate præditi, alij ſecus. Et contentionis hæc etiam vnda plus, illa habet minus: interim ſimul eſt iſtarum differentiarum inæqualitas. Habent autem vtrique hi, tum vndoſi, tum vermiculantes pulſus, vt tales ſint, à ſola diſtentionis inæqualitate ipſius quantitatis. Vna enim hæc inæqualitas, adiuncto ſibi, vt partium motus alter anteuertat, alter cunctetur, huiuſcemodi pulſus gignit.

Vermiculantem pulſum ab vndoſo nó qualitas, ſed quantitas ſola diſtinguit.

Vndoſo & vermicanti pulſui, quæ communia & quæ propria inſint.

De pulſu formicante.

Vndóſo pulſui ſuccedit vermicans.

Vermicanti pulſui ſuccedit formicans.

Formicans pulſus eſt omnium minimus, non tamen eſt celer.

Iam verò vt vndoſo pulſui ſuccedit vermiculans imminuto, ita formicans vermiculanti, vbi multis amiſſis motibus, in vnum eundémque prorſus paruum deſinerit. Quare inæqualitas eius præ exiguitate nos fugit. Eſt porrò hic pulſus paruus (quo nec alius eſt minor) languidiſſimúſque & creberrimus: non tamen (vt quibuſdam viſus eſt) celer.

De vibrato & conuulſo pulſu.

Conuulſiui pulſus.

Vibrati pulſus.

Superſunt autem vibrati & conuulſiui, qui hactenus quidem ſunt inter ſe ſimiles, quòd vnum locum arteria non teneat, ſed ſurſum deorsúmque agitetur, naturali ſede deſerta. Diſtant tamen vel hoc ipſo, quòd non adeò is affectus in conuulſiuos cadat: in vibratos magnopere, admodúmque perſpicuè: ac præterea, quatenus ex terminis vtriſque retrahi, contendíque & conuelli conuulſiui videntur. Vibrati omni iſto vacant. Ad hæc magna frequenter eſt dilatatio vibratis, at conuulſiuis parua. Et partes arteriæ quædam ſuperiora petere, quædam demitti vno eodémque tempore apertè in vibratis cernuntur: conuulſiuis verò id perpaucis & obſcurè accidit. Breuiter ſententias veluti fidem quandam intenſam in conuulſiuo pulſu, quæ illi res cum nullo alio conuenit. In vibratis nihil ſimile animaduertas. Maximè enim iaculis motum eorum, quæ magna vi emiſſa, celeri impetu vibrantur, aſſimiles. Omnes autem hoſce pulſus qui præter quinque illa prima genera in vna diſtentione inæquales ſunt, horum duorum acceſſio conſtituit, quæ ſunt, genus inæqualitatis in arteriæ ſede, & cùm maturius aut ſerius motum partes auſpicantur.

De pulſu capriZante.

Caprizans pulſus quando gignatur.

Pulſus etiam caprizans inter inæquales in vno pulſu refertur: eſtque etiam compoſitus, expers tamen inæqualitatis vtriuſque, quæ primis quinque generibus adiuncta erat. Verùm vbi motum arteria interpellat quàpiam in parte, tum potiſſimum generatur, licet non ſemper, ſed vbi motus à quiete alter celerior primo & vehementior oritur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis & rhythmi, in diuerſis pulſibus: quàm collectiuam inæqualitatem appellant.

Collectiua inæqualitas.

Inæqualitas in crebritate, raritatéque, ſecundum diuerſos pulſus.

Rhythmus quando æqualis, & quãdo inæqualis dicatur.

Vbi omnia ordine æqua ictuum ſunt interualla per omnes pulſus, æqualem dictitant haud ab re tunc pulſum eſſe: vbi verò partim maiora, partim minora, inæqualem in crebritate, raritatéque. Rhythmum iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad interualli tempus conſtantem, cùm deinceps maneat eadem, æqualem eum eſſe aiunt: quemadmodum inæqualem, vbi talis proportio variatur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmíque, in vno pulſu.

Inæqualitas crebritatis, raritatis & rhythmi, in vno pulſu contingens examinatur.

Partes arteriæ aut omnes vnà motum exordiuntur, aut hæ quidem maturius, illæ autem tardius. Si * igitur moueri omnes ſimul cœperint, poſtea autem motæ, minus æquis temporibus dilatationem alteram aggrediantur, duorum generum in vno pulſu inæqualitas erit: quòd videlicet illa ſit quidem cognita, vbi primùm ſecunda diſtentio cœpit, in ſecunda tamen ipſa minimè continuatur: ſicuti neque ipſe * rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis, cùm & hæc ipſa fiant in vno pulſu, * quamuis vt cognoſcantur, omnino ſecundum deſiderent: quandoquidem ante huius initium, prioris nequit finis cognoſci: quo incognito, nec crebritatem, nec raritatem, nec rhythmum valeas cognoſcere. At verò tempus partis quæ * præ cæteris prima motu deficitur, minimum eſt: maximum eius quæ vltima: proportione autem media, in quantum aut à prima, aut à poſtrema abſint. Contrà ac tempora motus, quietum tempora, longiora ſunt illis quæ primæ à motu deſiſtunt: in illis quæ poſtremæ, breuiora. Quare tempus motus quem habuit pars, quæ prima moueri deſiit, minimum, cum maximo tempore quietis eiuſdem comparatur. Et vltimæ tempus, quod maximum erat omnium motus temporum, ad minimum confertur quietis eiuſdem partis. Atque ita rhythmus in ſingulis commutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet. Si itaque dilatatio quidem prior, in omnibus ſimul partibus auſpicetur motum, ſed non pari in omnibus tempore: ſecunda autem deinde & ipſa motum incipiat, non tamen ſimul omnium partium, ſed prius quidem eius quæ prior quieuerat, ſecundò autem illius quæ ſecunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis non item. Nam quies cùm in omnibus æqua ſit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: non reſpondet tamen motus tempus, tempori quietis. Siquidem motionis tempus non erat omnibus par: quietis erat, ac proinde non idem omnibus rhythmus erit. Quòd ſi cùm moueri arteriæ ſimul omnes partes cœperunt, non item ſimul omnes alteram diſtentionem ordiantur, nec priorem terminauerint ſimul, ſed ne quies quidem in omnibus æqua ſit, binas in eo neceſſe eſt differentias eſſe. Nam crebritatis & raritatis in alterutra differentia inæqualitas ſit, at non rhythmi tamen neceſſariò. Poſſunt quippe omnium partium tempora motus, quietum temporibus reſpondere. Et ſi hoc, erit quidem rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnibus partibus proportio non conſtet, ſimul perdetur rhythmus. Iam verò vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæque æquo ſint tempore, ſi * ſecundæ dilatationis non idem omnes initium partes ordiantur, ſed quædam maturius, quædam incœperint ſerius, non erit iam rhythmus æqualis, nec crebritatis raritatíſque differentia. Hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum verò, proportionum commutatio. Ac tot ſunt inæqualitatis vtriuſque vno in pulſu generis differentiæ, cùm omnes vnà partes arteriæ diſtendi cœperint. At vbi hæc primò, illa ſecundò diſtendi cœperit, ſi omnes ſimul quieuerint, ac dein diſtentionem vnà alteram auſpicatæ, ſint, neceſſariò inæqualitas in altero tantùm genere fiet rhythmi. Quòd ſi alteram diſtentionem arteria iuxtà orſa ſit, ac priorem, vt in vtraque diſtentione eadem pars prior altera pari interuallo incipiat, idque ſit in omnibus partibus conſtans: atque illæ etiam ſimul priorem diſtentionem abſoluerint, * neceſſariò vtique in vtroque genere inæqualitas erit. Nam omne tempus quod eſt ex motu & interuallo conflatum, omnibus eſt æquabile arteriæ particulis. Sed motuum proportiones, quòd totum tempus in æquas partes non diſtribuatur, non reſpondent proportionibus quietum. Quare ſimul inæqualis rhythmus neceſſariò erit ſingularum partium: & quatenus tempora intermiſſionum

Rhythmi inæqualitas quomodo fiat.

Rhythmum efficit inæqualem, proportionis commutatio.

miſſionum differunt, etiam crebritatis raritatiſque coniungi cum iis inæqualitatem eſt neceſſarium. Si verò altera diſtentio, perinde ac prior fecerat, initium motus partium ſit orſa, non ſit autem prioris diſtentionis finis omnibus idem, duæ differentiæ orientur. Poteſt enim & longè quidem quieſcere prius, quæ prius motum eſt auſpicata: poteſt etiam poſterius.*Si igitur tantò quieuerit prius, quantò cœpit, fiet ita æqualis in vtroque genere pulſus. Sin multò prius atque eſt auſpicata quieuerit, duorum generũ inæqualem pulſum efficiet. At ſi quæ prior cœpit deſiſtat poſterior, duorum generũ omnino inæqualitatem creabit: ſi videlicet aut multò tardius, aut paulò, quieuerit. At verò ſi nec prioris diſtentionis initium ex omnibus ſimul partibus fiat, neque ſecundæ, eſt rhythmus, cùm poſſit eſſe inæqualis, necnon crebritatis & raritatis genus. Verùm ſi ſic motuum tempora temporibus quietum reſpondeant, rhythmus æqualis erit. Si verò tempora ſola paria fuerint intermiſſionum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæc infrequentia ſunt: inæqualitates verò permultæ. Nam omnes poſſunt ſimul partes à motu ceſſare, & non ſimul. Et cum non ceſſant ſimul, hæ prius, illæ poſterius: iam etiam vel longè prius, vel longè tardius.

GALENI PERGAMENI

De differentiis pulſuum,

LIBER SECVNDVS.

NOn eundem vſum hic liber pollicetur, ac primus: ſed quam veratrum rationem habet, vel ſcammonium cum pane, & carnibus eandem quæ nunc dicemus, cum ſuperioribus habent. Nutrire enim mentes illa ſanas, hæc reſecare prauas ſententias valent, vt morbos quoſdam. In primis autem mihi cum ſophiſtis eſt bellum circa vſurpanda nomina. Illi quippe ipſas res negligentes, barbaras quaſdam voces, vndique citra delectum contractas, Græcorum commiſcent nominibus: neque iis ſanè integris, legitimiſve, ſed corruptiſſimis: atque ita nobis aures obtundunt, qui perpetuò ſumus ſoliciti, vt nominibus quampuriſſimis ſenſum interpretemur: vt clariſſimè quis mentem ſuam poſſit ſignificare, ita ſermone vti eum optimè, exiſtimantes. Ad hæc verò, illi priuſquàm homonymiam diſtinxerint, ſingula definire conantur: vnde neceſſum eſt eos quamturpiſſimè hallucinari. Neque enim nominum ſunt, ſed rerum definitiones. Proinde quando ab vno nomine res indicantur multæ, tot definitiones, quot res, neceſſariò deſiderantur. Vbi verò vnius rei plura nomina habentur, vna tantùm definitione eſt opus. Porrò vbi Archigenes etiam de octo qualitatibus pulſuum temerariam illam ſuam nobis ſententiam protulit, debuiſſet aliquam addere, ſi non firmam demonſtrationem, at certè rationem validam: vt ne quis initio ſtatim, veluti in Moſis & Chriſti ſcholam impingens, leges audiret nulla ſtabilitas demonſtratione. Olim etenim homo duarum linguarum peritus, oſtendebatur digito, omnibuſque erat admirationi. At ſophiſtæ hodie nos multas ediſcere volunt, cæterùm barbariſſimas: cùm tamen præſtaret ipſos doceri vnam

Sophiſtæ res ipſas negligunt, de nominibus anxij & ſoliciti.

Definitiones ſunt rerum, nō nominum.

Definitiones ipſas tot debere eſſe, quot res.

Chriſti doctrinam impiè ſubſannat Galenus.

Græcam linguam vnicè commendat Galenus.

græcam adeò ornatam & cultam, præterea communem omnibus, ac planam humanitatis. Qua quidem ſi imbutus fueris, neutiquam vt illi fateberis, omnia prima genera pulſuum, qualitates exiſtere. Siquidem inter differentias ipſorum referri tum magnum, tum paruum, tum medium conſtat: necnon longum, breuem, latum, anguſtum, atque alios denique aliter nominatos: quorum quidem omnium vnum eſſe commune genus conſiſtens in qualitate, nemo ſanæ mentis fateatur. Quippe ipſius magni pulſus & parui, non qualitatem, ſed aut quantitatem, aut ad aliquid, aut coniunctam cum ad aliquid quantitatem, eſſe genus, rationi conſentaneum videtur. Neque enim ſumus neſcij, multis generibus eſſe commune Ad aliquid. Siquidem albius & nigrius ſunt in coloris genere. Atqui color qualitas eſt. Iam ſuperius & inferius etiam in genere. Vbi: maturius item & tardius, in genere Quando. In aliis etiam pluribus generalibus prædicamentis, verſatur Ad aliquid. Proinde mirum non eſt, ſi in prædicamento quantitatis illi adſit etiam locus. Quare optimè ſanè valeas moderatum pulſum, qui deſideratur, oſtendere, ſi exquiſitè moderatum cognoris. Cæterum in maiori pulſu, qui videlicet moderatum excellit, ſat fuerit conſtituere quinque aut ſex differentias. Etenim illum qui omnes ſuperet, maximum appellabimus. Qui medius eſt inter maximum & medium, ſimpliciter magnum. Iam interponendi huic & illi vtrinque bini alteri: vnus paulò maior moderato, alter qui magno paulùm concedit. Alius item qui magnum ſuperet: ſicuti & alius qui ſit proximus maximo. Dicimus itaque maximum & paruum pulſum, ſub prædicamento Ad aliquid eſſe, & quantitatem ſignificare: ineſſeque vtrique magnitudinem, vt magno magnam, ita paruo puſillam. At longus dicitur, qui longitudine excedit medium: latus, qui latitudine: altus, qui profunditate: quorum intelligitur nullus in tribus dimenſionibus arteriæ, citra quas nulla magnitudo conſtiterit. Siquidem quantitas vnius * extenſionis, non magnitudo, ſed longitudo eſt: ex qua nonnullos longos & breues dicimus, non magnos vel paruos. Nec verò ita lineam vnquam appellamus, ſed aut longam, aut breuem. Verùm corpora quæ trinam dimenſionem ſortiuntur, ea magna & parua appellamus. Proinde pulſus qui ab vna dimenſione cognominantur, à magnitudinis quidem genere reiiciuntur: ſub eo autem qui ſecundum quantitatem eſt, continentur. Vbi igitur à proportione tres illæ dimenſiones diſcedunt, atque aliqua vel aliquæ illarũ minuuntur, vel ſuperant, quatuor & viginti pulſuum differentiæ naſcuntur: quas nos, quò vigintiſeptem eſſe obtinentium tres dimenſiones pulſuum differentias oſtenderemus, cum prædictis tribus in tabella propoſuimus. Quibus omnibus vnum commune genus, quantitatem ſcilicet diſtentionis arteriæ, inueniemus. Quòd ſi liceat etiam contractionẽ tactu diſcernere, & in hac quoque reperiẽtur totidẽ differentiæ. Enimuerò qui nullũ aiunt longũ ſe ſimpliciter pulſum poſſe animo comprehendere, cùm omnino is aliqua ſit præditus latitudine & profũditate, mihi rudes primarum diſciplinarum videntur: quandoquidem nec magnum etiam ſic concipere poſſent, quòd videlicet is ſimplex non detur, niſi ſimul celer vel tardus, vel vehemens vel languidus, vel particeps ſit aliarum differentiarum.

Ad aliquid, eſſe commune multis generibus.

Pulſus maioris dicti, conſtitui quinque aut ſex differentias.

Maximus pulſus.

Magnus ſimpliciter pulſus.

Pulſus magnus & paruus, ſub prædicamento ad aliquid eſt, & quantitatem ſignificat.

Longus pulſus.

Latus.

Altus.

Magnitudo nulla conſtare poteſt abſque dimenſionibus tribus.

Quantitatem vnius extenſionis, non eſſe magnitudinem.

Pulſuum differentiæ vigintiſeptem.

Etenim quæ sine aliis esse non possunt, nonne mera fatuitas est,ne cognitioni quidem repræsentari citra illa profiteri? Porrò ex vnica dimensione pulsus,multa nos cognoscere possumus. Nam vt certam rem demonstrare magnus pulsus potest, ità etiam altus solus, non simul cum ipso conceptis aliis dimensionibus animo. At verò pulsus binarum dimensionum,nec ad viam & rationem quicquam faciunt eorum,qui trinis simul dimensionibus intelliguntur, & à diuidendi sunt methodo abducti.Porrò vbi ex omnibus differentiis volumus intelligere compositum ipsum,tunc ars iubet,vt propositæ rei totam perspiciamus naturam. Eam itaque nos in simplices differentias resoluimus, quòd absque eo, compositum exactè intelligi nequeat. Nisi verò totam rei naturam in vnum complecti,neque in vna differentia & simplici consistere valeas, nulla erit ars,nulla via vel ratio,nulla denique vtilitas.Quamobrem nos primùm pulsuum vniuersam naturam diduximus in differentias, quæ ipsam constituunt: atque hanc quantitatem distentionis vocauimus, illam qualitatis ictus,aliam qualitatis tunicæ, aliásque ordine commemoratas. Deinde in his rursus simplices notiones inuestigauimus: vt quam habet rationem differentia quantitatis distentionis ad totam pulsuum ex omnibus conflatam naturam, ita inueniatur aliud, ad hanc ipsam se similiter habens. Sunt autem differentiæ omnes vniuscuiusque dimensionis, aliarum omnibus copulandæ: vt in vnaquaque binarum dimensionum copulatione existant nouem differentiæ,omnes vigintiseptem. Adscribam vnam, postea de reliquis etiam licebit discere.

Compositum non posse intelligi absque ipsius resolutione in simplices differentias.

1	Longus	latus
2	Longus	moderatus
3	Longus	angustus
4	Latus	moderatus
5	Moderatus	moderatus
6	Angustus	moderatus
7	Breuis	latus
8	Breuis	moderatus
9	Breuis	angustus.

In hac ergo tabella tres longitudinis differentias complicantes cum tribus latitudinis, nouem efficimus differentias. Altera erit eodem modo tabella,cum tribus longitudinis differentiis, coniunctas profunditatis tres habens. Tertia prætereà, in qua profunditatis tribus, copulabuntur tres latitudinis. Erunt itaque omnes differentiæ vigintiseptem, cùm singulæ tabellæ nouem contineant. Cæterùm hos omnes pulsus, qui concipiuntur bini, ob dictas causas omisimus: tradidimus autem eos, qui singulis dimensionibus intelliguntur, numero nouem: atque eos qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, vigintiseptem: quorum omnium fecimus commune genus quantitatem distentionis. Porrò excessus pulsuum atque defectus,qui vna dimensione intelliguntur, à principio diuidere poteris: vt in magno nobis est demonstratum. Nam moderati soli singulis generibus indiuisibiles sunt: alij autem, plures diuisiones recipiunt, ac sua quidem natura infinitas. Quod enim genus maiorem & minorem excessum & defectum obtinet, infinitas necesse est differentias sortiatur, non tamen secundum sensum.Ergo esse quoddam genus pulsui qui in quantitate distentionis consistunt, satis ostensum est. At quandoquidem celer quidam est,& tardus, & moderatus, in arteriæ motu pulsus: atque horum commune genus qualitas est motus: num aliquod inuenire commune genus valeamus qualitatis & quantitatis, nobis est attendendum. Quod si nequeamus, in prima referemus genera, tum quantitatem distentionis, tum qualitatem motus.Cùm autem qualitas motus differat à qualitate corporis ipsius arteriæ, certè qualitatis prædicamentum commune erit vtrique generi: tamen genus haud item ambæ qualitates vllum commune obtinent. Nam per homonymiam vtraque affectio qualitas dicitur. Neque enim eadem est in ambabus qualitas,sicuti in albo & nigro, atque frigido & calido. Genus autem pulsuum in quantitate distentionis,à genere motus, corporísque arteriæ, planè distat:quantitas siquidem à qualitate differt: atque idcirco etiam à genere contentionis,necnon à rhythmo, & à genere ordinis & perturbationis illius, sicuti & æqualitatis inæqualitatísque. Quæ quidem prædicamento Ad aliquid attribuuntur omnia. Proinde supereſt,vt illud compatemus cum genere crebritatis & raritatis: nam hoc constituere videtur quantitas temporis quietis.Sed sub idem sic rursus prædicamentum reducentur: genus amborum tamen non erit idem.Nam genere toto quantitas dimensionis corporis, à quantitate abest temporis.Ac nullum sanè esse,apertum est,in pulsibus genus altius quantitatis,genere distentionis. Verùm differentiæ ipsæ interdum quidem atque communiter accipiuntur,tum pro generibus, tum pro speciebus: peculiarius autem pro illis quæ in diuisionibus reperiuntur, quæ nec species sunt,nec genera.Differentiæ tamen nomen potest omnibus assignari qualitatibus, quantitatibus, relationibus,& vno verbo,vniuersis. Nam ab eo quòd differat vnum ab altero, nomen differentiæ factum est & conceptum. Differunt autem quædam statim primis generibus prædicamentorum, vt homo, album,bicubitale, dextrum. Nam vnum illorum est substantia, alterum qualitas, aliud quantitas,aliud Ad aliquid. Quædam subiectis generibus sub his: vt album & triangulare. Color enim, illius est genus: huius figura. Hæc rursus ambo prædicamento subiecta sunt Qualitatis. Itaque albo primum prædicamentum cum triangulari conuenit: est enim vtrunque qualitas: cæterùm generis sunt diuersi, hoc figuratum, illud colorum. Alia iam specie differunt, cùm non differant genere: vt album & flauum. Similiter alia differunt numero: vt, gratia exempli, album ab hoc albo, peculiari quadam differentia dissidet, sed eidem speciei subditum est, albo: præterea vtriusque idem genus est color, & commune prædicamentum Qualitas. Atque ita sanè quodlibet à quouis,alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quando igitur differentia à differendo appellata est, & inuenta: differre autem tum indiuidua, tum species tum genera inueniuntur subalterna, & semel omnia quæ aliquo modo sunt: differentiáque rebus omnibus ineſt, non autem qualitas: malè vtique Archigenes prima genera differentiarum pulsuum,qualitates vocauit: nos autem rectè, atque ordine,cùm hæc,tum alia omnia, differentias. Quare etiam vniuerso operi titulum fecimus, de differentiis pulsuum.

Moderati pulsus soli singulis generibus indiuisibiles sunt.

Differentiæ interdum accipi pro generibus speciebúsque.

Differentiæ nomen quibus possit accommodari.

Differentiæ nomen vnde sit ductum.

Pulsuum differentiarum genera primà, Archigenes perperà qualitates vocauit.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulsuum,
LIBER TERTIVS.

SI amor sapientiæ atque honesti singulis iuxtà placeret (vt ait tragicus) nulla foret mortalibus contentio ambigua.

Controuersia vnde nascatur.

Nunc quia non videtur omnibus idem nec honestum, nec sapiens esse, neque etiam verum, necessariò controuersia nascitur. Cæterùm qui in dubia opinione versatur, quòd non assequatur scientiam, ei condonandum fuerit. At qui de nominibus digladiantur, nec vllum hîc faciunt finem aut modum, minimè mihi venia digni videntur. Nam rerum cùm sit ea obscuritas, vt si vel in triplum hæc vita nostra prorogaretur, ne tum quidem exactè cognoscere omnia possemus (qua ratione adductus Hippocrates, vitam ait esse breuem, & artẽ longam) quo modo, qui in iis quæ abre sunt tempus conterit, absurditatis impudentiæque notam abiiciet?

Vita breuis, Ars longa.

Etenim de nominibus laborare, est prorsus operam ludere: res autem ipsas expendere, artes locupletare. Perinde siquidem est si vocemus ipsum pulsum Dionem: dicamus autem illum dignosci exactè, si comprimamus arteriam, nec leuiter attingamus: necnon pulsum proficisci à robore facultatis vitalis, esséque signum salubre in morbis: & præterea quales indicationes soleat promittere.

Pulsum proficisci à robore facultatis vitalis.

Robur ipsius arteriarum ictus, in quonam positum sit.

Porrò ipsius robur ictus, in tactus impulsu, repulsu, subuersionéque positum esse, omnibus in professo est: at à qua causa fiat, controuersum existit: vnusquisque siquidem propriam opinionem tuetur.

Christianorum constantiam summam Galenus exprimit.

Citius autem Mosis asseclæ & Christi sua deserant dogmata, quàm qui sectis addicti & consecrati sunt, tum medici, tum philosophi. Itaque inter pulsus est quidam, qui tactum ipsum subuertit: id est, valde & cum renixu quodam pulsat. Dignoscitur autem is, vbi plurimùm infigimus digitos, non leniter palpamus. Causa eius existit, facultatis robur pulsus efficientis. Proinde si de medicis vocabulis primò omnis nostra potestas sit instituendis, contentum eum pulsum, non vehementem vocemus.

Pulsus contentus.

Nunc quia à pluribus iampridem vehemens est vocitatus, nomen nihil mutamus: tametsi non simus nescij, vehementiæ nomen actioni semper tribui, contentæ simulatque citatæ. Iam verò dum vacuum pulsum appellant, cùm nihil omnino vacuum in orbe detur, bifariam illum interpretabimur.

Vacuum nihil in orbe dari.

Pulsus vacuus, quomodo intelligendus sit.

Nam aut arteriam sic intelligemus vacuam, vt quæ aëtem tantùm contineat: & quanquam sit plurimùm inflata & distenta, vacua tamen sit appellanda, vt inflatus culeus vacuus dicitur vino: aut ita illam vacuam esse dicemus vt vtres ipsos, quando aëre expulso, eorum tunicæ considunt. Ac prima sanè significatione erit pulsus talis, qualem Erasistratus natura eum semper asserit esse: altera nihil à paruo differet. Itaque necessum videtur, vt aut paruum pulsum, aut aëreum, vocemus vacuum: itemque contrarios iis plenos, magnum scilicet, atque eum qui humidam speciem refert.

Plenum aut vacuum vas præcipuè dici infusæ substantiæ ratione.

Præcipuè tamen infusæ substantiæ ratione appellare licebit plenum aut vacuum vas: ratione autem tunicarum arteriæ, aliter: quas rectius sanè duras & molles, non plenas vel vacuas appelles: cùm similare corpus (nisi per metaphoram, quæ à disciplina artificiosa ablegãda est) quod vacuum vocetur vel plenum, sit nullum.

Metaphoram esse ablegandam ab artificiosa doctrina.

Similare corpus nullum esse plenum aut vacuum.

Dura quę sint.

Mollia quæ.

Quandoquidem autem omnia corpora, ex terra, aqua, igne & aëre conflata sunt: in quibus exuperat quidem vel terrestre elementum, vel aqueum à gelu concretum, non possunt ea non dura esse: in quibus verò igneum, vel aëreum, vel humidum elementum excellit, non concretum, necessum est ea mollia existant. Præterea si prædita foraminibus sint, vel meatibus, si superior ibi sit terrestris substantia, vel aquosa concreta, facit necessariò ad totius duritiem corporis: sin subtilis vel humida, sed non concreta, ad mollitiem.

Tactus est iudex duri, mollísque.

Mollia esse quæ cedunt tactui.

Dura esse quę nostram repellunt cutim.

Est autem in nobis tactus iudex corporis duri mollísque. Quemquidem dum applicamus obiectis, quæ offendimus illum admittere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus. Contrà, quæ vim afferũnt cuti nostræ, & protrudunt, si hæc cedens vrgentia intus excipiat, dura illa vocamus. At si omnino cedat & deiiciatur ab vrgente, id quod concidit, imbecillius omnes: quod deiicit, validius appellant.

Aristoteles præfertur Platoni.

Porrò Aristoteles elimatius quàm Plato non id quod cedit, appellat molle: sed ei addit, modò, quod in seipsum: modò, quod loco non dimouetur. Quòd si simul vtrunque addamus, vt in secundo libro de Generatione & interitu Aristoteles fecit, ac molle dicamus esse, quod in seipsum cedit, nec migrat aliò, adhuc definiemus apertius: vtrunque siquidem soli accidit molli.

Molle esse quod in seipsũ cedit nec migrat aliò.

Nam cedere quidẽ, commune symptoma est mollis & imbecillis: at in seipsum, solius est mollis: vt non in seipsum, imbecilli tantùm. Præterea, vt in vicinum locum migratio, proprium infirmi est: ita non demigrare, vnius mollis.

Durities est qualitas tactilis.

Qualitates tactiles quænam sint.

Iam verò, vt tangibile est corpus durum, sic durities est qualitas tactilis. Siquidem qualitates tactiles sunt, calor, frigus, humiditas, siccitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, lentor, friabilitas, asperitas, læuor, crassities atque tenuitas. Quæ omnes exprimi tangibiles qualitates possunt, & corpora non secus iis prædita.

Tactiliũ corporum septem oppositiones.

Quippe horum pariter septem sunt oppositæ coniugationes, & nomina quatuordecim. Prima est oppositio calidi & frigidi. Secunda, sicci & humidi. Tertia, grauis & leuis. Quarta duri & mollis. Quinta, lenti & friabilis. Sexta, asperi & læuis. Septima, crassi atque tenuis.

Durum corpus simpliciter.

Durum igitur corpus, quod sic propriè & primariè appellatur, renititur, & nihil tangenti cedit.

Metaphoræ quænam sint recipiendæ.

Quia verò multa corpori duro accidunt: vnumquodque eorum metaphoras nobis suppeditat: inter quas sanè vt repudiamus obscuras & tectas, sic probamus, quæ apertam illustremque similitudinem præ se ferunt. Vt, dum legem duram & iudicem dicunt, qui à venia danda sunt omnino alieni. Corpus itaque arteriæ, vel durum, vel molle primò & præcipuè est dicendum.

Pulsum dici durum aut mollem ex accidenti.

At pulsus eius statum denuncians, non propriè, nec primò, sed per accidens venit durus aut mollis vocandus.

GALENI PERGAMENI
De differentiis pulsuum.
LIBER QVARTVS.

AT verò, vbi etiam ante definitiones, ipsæ res notæ existunt, nullus profectò est vsus definitionum

finitionum: quemadmodum in pulſus appellatione, quam intelligunt etiam omnes mortales, nedum medici. Proinde incuſandi ſunt, qui circa definitionem pulſuum inter ſe maximè digladiantur, alij aliud eſſe pulſum cenſentes.

Definitionum prima genera duo, notionale videlicet, atque eſſentiale.

Sunt porrò definitionum prima genera duo: alterum quod planè rei notionem explicat: alterum, quod ipſam eſſentiam docet. Virtus eſt ſua vtrique definitioni: illi quæ notionem explicat, vt omnibus ſit teſtata, qui eodem ſermone vtuntur, & ad rei eſſentiam ne aſpiret. Huic quæ eſſentiam docet, vt ei quæ notionem ſubiicit, conſentiat, non ſit tamen cum ea eadem. Ac prima quidem debet ex ſeipſa fidem habere, res perſpicuas explicans, manifeſtáſque. Vnde Ariſtoteles eam definitionem nominis appellauit: ſicuti alteram eſſe definitionem ait, quæ quid ſit, explanat.

Definitio nominis.

Definitio quid ſit explanat.

Etenim quibuſdam in partibus cutis, non modò tactu, ſed etiam oculis, motum quendam percipimus. Qui quidem in iis qui rectè ſe habent, in multis corporis partibus cernitur: de quibus eſt carpus manus.

Arteriarum motum in carpo eſſe oculis perceptibilem.

Palàm ſiquidem illic deprehendimus aſcenſum quendam atque deſcenſum, præterea mediam intermiſſionem. Quam ſanè motionem omnes pulſum appellant. Hunc qui breuibus poſſit interpretari, optimè definitionem ille notionis effecerit, ſi nec omittat quicquam, nec ſuperflui aliquid addat. Vt ſi dicat, eum talem motum, eſſe arteriarum pulſum. At ſi quis tunicas arteriæ explorarit, facultatemque repererit quæ arteriarum motionem excitat, ipſiúſque motionis vſum cognorit, is certè vt prætergreſſus notitionem eſt, ſic vniuerſam eſſentiam pulſuum generationis tenuerit. Verumtamen iſta quidem nequeas definitione vniuerſa complecti

Pulſuum eſſentialis definitio, quæ breuis ſit, nulla conſtitui poteſt.

Vnde fit, vt nulla pulſuum definitio prorſus eſſentialis conſtitui poſſit: aut certè prælonga erit.

Pulſus quid.

Senſibilis itaque ille arteriarum motus (quem quiete interpellari diximus) pulſus vocatur. Nihil autem apertius eſt, quàm motum ipſum in altum, latum & longum extendi, in gracilibus corporum, atque in maximis pulſibus. Cæterùm integram pulſus definitionem feceris, ſi vſum eorum generationis adiunxeris, quæ tutela innati caloris exiſtit.

Pulſuum vſus eſt tutela innati caloris.

Facit autem ad procreandum animalem ſpiritum, illa ſpiritalis ſubſtantia, quam arteriæ continent.

Arteriæ attrahunt dum dilatantur: expellunt dum contrahuntur.

Atque attrahunt quidem arteriæ, dum dilatantur: excernunt autem dum contrahuntur. Igitur definitio eſſentialis, quæ oratio eſt rei eſſentiam edocens, neceſſariò eſt genus explicatura, & differentias, & vſum generationis: cauſam item efficientem, & materialem, aut inſtrumentalem, aut vtcunque appellare volueris, vt Genus, aut motum, aut actionem, aut paſſionem arteriarum. Differentias, quòd per diſtentionem & contractionem, quodque ſponte. Vſum, quòd innati caloris nomine, vel ſpiritus vitalis gignendi, aut hercle etiam animalis. Cauſam efficientem, quòd vis ſit quædam cor diſtendens & arterias, aut vitalis, aut animalis, aut vtraque. Materialem denique & inſtrumentalem, conformationem arteriarum ad actionem, videtur demonſtratura. Atque ita ſuam quæque ſecta rationalis, ſortiretur definitionem.

Pulſus definitio eſſentialis.

Nos verò dicemus pulſum eſſe peculiarem actionem, cordis præcipuè, deinde arteriarum, quæ diſtentione & contractione mouentur à facultate vitali, quò caloris natiui mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro ſpiritus animalis. Verum apud tyrones cuiuſuis diſciplinæ, minimè ſanè proferendæ ſubſtantiales definitiones ſunt: ſed vbi à notione exorſi, ad eſſentiæ eos notitiam ducemus, hîc iam, promptæ memoriæ gratia, rem vniuerſam limitata complecti ratione fuerit expediens. Cùm valemus igitur, cordis & arteriarum motus, quando illa diſtenduntur vndequaque, rurſúſque in ſe conſidunt, pro dignitate obeuntur. Sin autem ægrotemus, vt palpitans, vel concutiens, vel conuulſiuus, vel tremulus motus arteriarum appareat, nil noui eſt, ſi pulſum vocemus modò conuulſiuum, modò vibratum, interdum palpitantem, interdum tremulum.

Conuulſio & tremor, in ſolis conſiſtit neruis.

Palpitationem, fieri etiã in cute.

Quanquam certè conuulſio ipſa tremórque, in ſolis cõtingit neruis. Nam palpitationem perſpicuè etiam fieri in cute cernas: ſicuti & in carnoſis partibus, quæ portiones ſunt muſculorum. Porrò quietes pulſuum longè obſcuriores ſunt, quàm reſpirationis: ob idque nonnulli eas inter partes pulſuum minimè annumerarunt. Quieſcit autem thorax & pulmo id temporis quod intercedit ingreſſum ſpiritus, & eiuſdem exitum.

Rarum & crebrum dici pulſum, vt reſpirationem, pro differentia quietum intercidentium motibus.

Ac pro tempore quidem harum quietum, raram appellant, vel crebram reſpirationem. Similiter dicuntur rarus & creber pulſus: ſuntque vnà cum æqualitate ſua & inæqualitate, cumque ordine & illius perturbatione, ex eorum genere, quæ non parua nunciant. Itidem intermittens pulſus & intercurrens, ex eodem hoc genere, futurorum ſunt haud negligenda ſigna.

Pulſum eſſe miſtum motum, ait Zeno.

Non perperàm autem Zeno mixtum quendam motum ait eſſe pulſum, non ſimplicem, neque vniformem: cùm ex contrariis motibus conſtet, vt motus reſpirationis. Porrò quod commune eſt omnibus pulſibus, id debet in definitione proferri: nempe res per quam pulſus concipiuntur, dicunturque, non per quam certi quidam pulſus.

Definitio rerum quæ in generatione conſiſtunt, quæ habeatur optima.

Ad hæc, rerum quæ in generatione ſunt, definitio cauſam efficientem complectens, optima habetur: de quibus eſt pulſus, qui vt cæteri motus, dum fit, eſt.

Definitione quando eſt res explicanda, & quando minimè.

In vniuerſum igitur, definitione quidem ſignificationem explicare propoſiti nominis, ſiquidem propoſitam rem non omnes planè aſſequantur, non dico conducit, ſed neceſſarium eſt. Neceſſarium etiam, vbi quis vel verſutia de induſtria, vel præ ſtupore imprudens, ſignificationes commutet nominum, tribuens aliis rebus, ac omnes homines. At ſi abſque vtroque horum ſit, omnino res non eſt aperienda definitione: quòd ſuum ipſam nomen abundè declaret. Nam definire omnia, velle, ad ſophiſticam pertinet diſciplinam.

Definire omnia velle, ad ſophiſticam pertinet diſciplinam.

GALENI PERGAMENI

De dignoſcendis pulſibus,

LIBER PRIMVS.

Pulſuum dignotioni admodum longum tempus deſiderari.

SPeculatio autem hæc quæ ad pulſuum dignotionem ſpectat, minimè quidem orationẽ prolixam deſiderat, ſed tempus aliis ſimul omnibus longius: quandoquidem tactu eſt nobis opus exercitato, vt vel paruam eorum exactè differentiam ſentiamus: nec in noſtra manu eſt illius exercitatio. Itaque ad exercendum tactum medicus plurimum temporis poſtulat, vtpote cui plurimi vno eodemque tempore affectus arteriæ ſint perpendendi: primum diſtentionis quantitas:

dein

Tangenti arteriam, quæ ſimul ſint perpendenda, ad dignotionem pulſuum.

dein qualitas & tempus motus: quin & mouentis facultatis contentio, ac denique ipſius tunicæ arteriæ ſtatus. Hæc enim ſimulátque illa attollitur, omnia ſunt cognoſcenda. Quinetiam caloris qualitatem, * impulſus, qui in arteriæ motione fit, apertius indicat: & etiam æqualiter an inæqualiter illa quæ memorauimus omnia, vna in parte, & in diuerſis fiant. Atque in diſtentione hæc conſideranda ſunt. In contractione ſanè ſimilia illis: præterea tempus inter vtranque medium, quo quieſcit, duplex illud: vnum à diſtentione ante contractionem: alterum à contractione ante diſtentionem: & horum mutua proportio, videlicet temporis motus ad tempus motus, temporis quietis ad tempus quietis, & vtriuſque ſimul ad vtrunque. Quę ſunt vniuerſa ante alterum arteriæ ictum cognoſcenda, confecto iam primo pulſu. Nam cùm iam alter incœperit, cum ipſo prima ſunt attendenda quæ declarata in priori fuerunt: tum verò quò æqualitatem eorum & inæqualitatem perſpicias, omnéſque differentias, quæ in illo ſunt expoſita, cum iis quæ in hoc, conferenda ſunt. Inde tres, quatuor, quinque, atqueadeo multi deinceps ſunt pulſus videndi, vt ordo tibi atque confuſio ſit explorata. Ad quorum omnium abſolutiſſimam cognitionem, totam humanam requiri vitam exiſtimo. Quanquam certè exercitatio aſſidua, vſum tandem ſcientificámque cognitionem conciliat, cum maximo emolumento: vbi quiſpiam fuerit, vt veritatis ſtudio accenſus, ſic ab immenſa diuitiarum ſiti, ac gloriæ cupiditate (quæ hodie dominatur inter mortales) alienus. Neque verò deliciis deditos, ſed egregiè nauos induſtrióſque, hæc commentatio deſiderat. Porrò dum pulſui admouetur manus, hîc quidem firmius eſt infigenda, illic applicanda leuius, vt in vehementi & languido pulſu. Nam illum, niſi premas arteriam, non dignoſcas: hunc tantum abeſt vt cognoſcas premendo, vt ſemel etiam ſi ita facias, videatur immotus. In conuulſiuo autem pulſu, aut minimè ſentiri diſtentio, aut parum certè & obſcurè videtur: arteria nimirum ipſa in fidis modum ſurſum deorsúmque iactata. Similiter etiam fit & vibratus pulſus, vbi arteria propriam ſedem deſeruit. Si tamen animum intendamus, non modò ictus (vt opinantur Empirici) ſed diſtentio etiam omnium pulſuum, tactu ipſo cognoſcitur. Quòd autem contractio etiam ſentiri poſſit, his rationibus euadet perſpicuum. Quandoquidem tangentia corpora partim leniter ſeſe ac mutuò tangunt, palpitantia duntaxat: partim verò vrgent, impellunt, euertúntque: atque ita quod fortius eſt & durius, veluti ſubit imbecillius & mollius: alterum autem cedit, euertitúrque, ac veluti amplectitur id quod vrget: ſanè diſceſſus eorum mutuus non poteſt eodem modo effici: cæterùm quæ in ſuperficie tangunt, diſcedunt ſubitò. At quæ cedente molliore, longius progreſſa, veluti intrant illud, non reuertunt item ſubitò: ſed quantò à primo occurſu progreſſa penitus vrgebant, tantùm illis diſcedentibus ſenſibile ſupereſt. Tempus nanque intercedet inter primum impetum diſcedendi, & extremum finem, ſecundum quem non diſcedere amplius, ſed ſubſiſtere iam dicuntur. Quo tempore toto, paulatim diſcedente altero, paulatim etiam alterius remiſſo preſſu, vtriuſque ſentietur motus. Iam ſi hoc accedat, vt quod ab imo mouetur, feratur ſurſum: & quod tangit, ſupernè incumbat: præter hoc, quòd preſſus ei quod

Vitam humanam totam deſiderari ad exactam dignotionem pulſuum.

Exercitatio aſſidua vſum, & ſcientificam cognitionem conciliat.

Pulſui vehementi, firmius iniicienda eſt manus: vt languido applicanda leuius.

Conuulſiuus pulſus.

Vibratus pulſus.

Contractionem pulſus etiam ſentiri poſſe.

incumbit, detrahetur, etiam accidet ei, vt veluti ſubſidat: quia quod prius excipiebat, & ſurſum impellebat, nunc defertur. Quorum ſanè omnium in veſicis ipſis & vtribus, poſſis periculum facere, cognoſceréque, ſic ſe habere contactus corporum, atque receſſus, vt diximus. Sentimus itaque ab impreſſione vehementium pulſuum, carnem noſtram, vnà cum ambiente illam cute, repelli: huic autem eſt adiuncta moti & prementis, cognitio. Quinetiam recedente arteria ſentimus in ipſo corpore noſtro motum. Siquidem intrò compreſſa, ſiue ea cutis eſt, ſiue carnis pars, comitatur deſcendentem arteriam, priſtinam ſedem, qua deiecta erat, occupās: ſimúlque fit, vt in receſſus cognitionem veniamus. Nam ſentimus primos omnium, affectus noſtrorum corporum: deinde, quæ hos induxerunt foris obiecta. Vbi igitur à premendo recedit arteria, ſola inæqualitas preſſus, reditum & contractionem eius annunciat. Porrò languidos pulſus, ſi quis leniter tangendos illos ignoret, fortaſſe abolitum homini pulſum dicet: qui quidem mentietur inde, quòd non rectè ipſos tetigerit. Contrà planè vehementes, quò ipſorum deprehendatur robur, requirunt vt qui tangunt, digitos validè infigant. Repelli enim hòc tibi magis videbuntur, quò eos vrgeas magis. Vnde etiam contractionem omnes vehementes pulſus habent ſenſibilem: languidorum verò nullus. Cæterùm qui maximus ſimul & vehementiſſimus durúſque ſit (quatenus coniungi cum magnitudine durities valeat) non autem velox, hic apertiſſimam habet contractionem. Omnes alij, quatenus plus vel minus de illorum aliquo habeant adiunctum, eatenus percipientur aut facilius aut ægrius. At verò non vt maximos ſimul & vehementiſſimos, ita duriſſimos eoſdémque maximos vnquam pulſus reperias: ac ne duros pariter & maximos: ſed qui inter durum & mollem medius eſt pulſus, cum maximo connexus inuenitur frequenter. Etiam durum ſimul ac vehementem non raro eundem cernas: ſicuti & durum ſimul & vehementiſſimum. At vehementiſſimus & duriſſimus nunquam idem pulſus exiſtit: nec maximus, vehementiſſimúſque, atque idem tardiſſimus. Quippe maximi & vehementiſſimi maiori ex parte ſunt celeres: ſin minus, at non tardi. Vehementiſſimus ergo & maximus, qui nec mollis ſit, nec velox, clariſſimam contractionem adducet. Claram etiam vehementiſſimus certè, & magnus, & durus, & etiam vehementes ſimul & magni, & duri. Minus autem quàm horum, ſed euidens tamen contractio vehementis, magni, & mollis exiſtit. Manifeſta adhuc vehementis ſimul & moderati magnitudine atque duritia. Imò verò qui tribus differentiis eſt moderatus, perſpicuam adhuc contractionem ſortitur. At non facilè contractio vehementis & parui, qui omnino etiam durus eſt, cognoſcitur. At parui, duríque, ſed contentione moderata etiam obſcurior eſt. Iam ſi paruus nec durus ſit & moderato robore, vt deprehendatur is, ſenſum flagitat probè exercitatum. Languidus pulſus, neque cum magno coniunctus, neque cum paruo, apertam obtinet contractionem. Is ſi cum duro iungatur, neceſſariò erit minimus. Itaque non cuiuſuis pulſus poteſt contractio ſentiri: nec quorum poteſt, perinde omnium eſt euidens. Cæterùm vel vehemens, vel non languidus is pulſus ſit, eſt neceſſe, qui ſenſibilem tangentibus con-

Arteriæ ſyſtole quando deprehendatur.

Pulſus languidos eſſe leniter contrectandos.

Pulſus vehementes ſunt validè apprehendendi.

Duriſſimum ſimul & maximum pulſum non reperiri vnquam.

Pulſus inter ſe coeuntes, & qui coire non poſſint.

Contractio arteriarum in quibus conſpicua ſit pulſibus, & in quibus obſcura.

Contractionem exhibiturus ſenſibilem pulſus, qualis nam eſſe debeat.

tractionem fuerit repræſentaturus. Porrò ex ſa-nis, qui moderato ſunt corpore, & temperata natura, in flore ætatis, maximè Vere inter anni tempora, regionemque incolunt temperatam, atque robuſti ſunt, & omni mœrore, metu, ſaturitate, motúque vacui, hi pulſum vehementem magnumque omnes habent. Qui ſi ſe moderatæ exercuerint, fotíque ſint modicis balneis, vel vini non permultum hauſerint, vel irati ſint, vel aliquam operam ſtrenuam nauauerint, non magnos iam & vehementes tantùm, ſed quammaximos, vehementiſſimóſque pulſus habebunt. Iidem ſi laborent ſyncera tertiana, vel ardenti, miti, & ſimplici, vel qua alia magnopere calida, & veluti feruente febri: præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiſcuntur, & ex aduſtionibus, modicíſque laſſitudinibus, maximos etiam tum, & vehementiſſimos pulſus habebunt. Quorum quidem ſi arterias contingas, clariſſimè contractionem perſenties. Nam vt maximum receſſus arteriæ ſpatium & tempus in illis eſt, ſic apertiſſima eius erit cognitio. Sed nonnihil etiam códucit duritíes, ad percipiendam ſyſtolem, quum ad vim ictus magnopere conferat. Quòd igitur diſtentionis violentiæ ſemper reſpondeat cótractionis, ſenſus, hóc contractiones dignoſcētur clarius, quò violentioribus ſuccedent dilatationibus. Magnus tamen pulſus haud facilè cum duro miſcetur. Cæterū quibus valida vitalis facultas eſt, ſed in victu delinquunt, ac præcipuè in vini intempeſtiua potione, iis tales pulſus contingunt, conſpicuáque eſt in eis ipſius arteriæ contractio. Iam tarditas, quantum auget receſſus tempus, tantò manifeſtiorem motum oſtendet. Quòd verò ad manus applicationem pertinet, ſi comprimendo applicemus tactum, nulla differentia ſenſibilis ex manus ſuper arteriam, vel ſubter, applicatione inuenietur. Vel ſi palpando tantùm, veluti ſuſpenſis digitis ne tum quidem vllam differentiam animaduertamus. At tertius applicandi modus, qui medius eſt inter compreſſionem & palpitationem leuem, ne obiri quidem poteſt, ſi infernè tangas arteriam. Siquidem liberare oportet tum manum omnibus voluntariis motibus, & veluti languidam admouere. Quod ni fecerimus, delabetur manus à grauitate depreſſa, vt minus contrectare poſſit arteriam. Proinde ſuperne attingere tantùm licebit, infernè autem nequaquam. Quatenus igitur in vehementibus magnis, nec velocibus pulſibus, ab arteriæ diſtentionibus tactum repelli accidit: hactenus recedente illa, ſenſibilis contractio fiat, neceſſe eſt. At verò contractionem magis comprimendo, quàm leniter attingendo, dignoſces: nec minus ſi infernè tangamus, quàm ſi ſupernè: quòd perinde vtrobique arteriæ contractionem tactus ſequatur. Verùm manus ipſa quæ tanget, non modò promptè ſentiat oportet, verumetiam fit mollis: ſic enim vel minimos motus dignoſcet. Similiter etiam, ſi per longius interuallum feratur, clarius contractionem percipiet. Etenim media applicatio quæ citra vllam vim fit, hactenus motum ſentiet in pulſibus minimè certè languidis, quatenus viſus: in languidis verò ſentiendis, etiam viſui concedet. Altera, cùm premimus, in languidis, ſupra primam, motum arteriæ obſcurabit: in vehementibus percipiet præ cæteris. At tertia, qua veluti ſuſpendimus manum, motum ſanè quambreuem ſentiet. Iam verò maximæ quidem arteriæ, quæ

Pulſus vehemens magnúſque quibus adſit.

Diariæ febres vnde proficiſcantur.

Arteriæ duritiem conferre plurimum ad percipiendam ſyſtolem.

Applicatio manus ad carpum qualis molienda ſit.

Contractio arteriæ qualiter diſcernenda ſit.

Manus tangendo apta qualiſnam eſſe debeat.

Applicationis manus ad carpum tres differentiæ.

Arteriæ dorſalis pulſum in tabidis ad abdomen diſcerni.

ſecundum dorſum eſt ſita, cuius fugit pridem motus, ſimulatque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Arteriæ quippe, leuiora corpora, vbi diſtenduntur, facilè ſecum attollunt: grauiora ægrius, prægrauia autem ne mouent quidem. Hinc fit, vt craſſis pulſus exiguus inſit, quòd videlicet longitudo eius minuatur, & latitudo fiat limitatior, conſtricta nimirum à multa carne. Aſcenſus item in illis vbertate corporum incumbentium ſupprimitur. Gracilium verò, cæterùm robuſtorum, inſignem latitudinem & longitudinem pulſus habet, conſpicuum etiam aſcenſum. Verumenimuerò initium diſtentionis noſtrum ſenſum effugere, cùm ob corpora quæ degrauant arteriam, tum interdum etiam ob internæ quietis magnitudinē, nemini obſcurum exiſtimo: quemadmodum & ipſius contractionis finem. Nam cùm maiorem motum in contractionibus non ſētiamus, ſed vel parem ac in diſtentionibus, vel quod verum eſt, minorem: omnem autem in diſtentionibus non percipimus: planum eſt vtique, nec totum nos percepturos in contractionibus. Tanta autem pars diſtentionis non ſentitur, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus vſque ad noſtrum tactum diſtributionem intercedit. Similiter quando tantam ſentimus contractionis partem, quantam diſtentionis, aut paulò minorem: erit etiam contractionis pars illa quæ non ſentitur, par diſtentionis parti, aut aliquantò maior. At verò arteriæ interna & externa quies, per accidēs pulſus partes dicuntur. Quarum externam quidem, ſimpliciter manum admouens, quantalla ſit, maximè deprehendes: aut ſi etiam premere libeat, idque in vehementiſſimis pulſibus, videlicet vrgendo hactenus, vt motum ipſum non lædas. Internam autem ſi premas, quoad tibi per præſentem liceat vehementiam, ita maximè illam dignoſces. Atque externam quidem totam quietem, ſi ordine attingas, planè animaduertes: internam verò, vnà cum partibus quæ ſentiri nequeunt, vtriuſque motus, ſine videlicet contractionis, & diſtentionis initio. Vbi igitur dignoſcere externam quietem eſt animus, citra vllam vim applicare tactum debemus. Contrà, internam, ni vrgeas comprimáſque, non cognoſcas. Nam contractioni arteriæ conſtantiſſimè debet hærere tactus. At premere minimè niſi in vehementioribus licet. Liquet itaque, in his etiam ſolis internam quietem poſſe dignoſci: imò ne hîc quidem exactè, ſed plerunque ſanè multò maiorem quàm reuera ſit: interdum paulò, attamen adhuc illam maiorem animaduertes. Neceſſariò enim duo ei tempora accedunt partium inſenſibilium vtriuſque motus: & quod ad finem contractionis eſt, & quod in diſtentionis principio. Quæ cùm aliàs aliam longitudinem habeant nec parem ſemper acceſſionem tempus internæ quietis habebit, nec exactè vnquam dignoſci poterit.

Craſſis pulſus exiguus cur adſit.

Gracilibus ſimul & validis pulſum eſſe omni dimenſione conſpicuum.

Initium dilatationis arteriæ, & contractionis finem, cur noſtrum ſenſum effugiat.

Quietes arteriæ per accidens pulſus partes dicuntur.

Quietum arteriæ dignoſcendarum ratio.

Quietis internæ tempus in pulſū non poſſe exactè dignoſci.

GALENI PERGAMENI
De dignoſcendis pulſibus,
LIBER SECVNDVS.

DEinceps autem quæ partibus pulſuum inſunt, accuratè exponamus, à diſtentione auſpicati:

Diſtenſionem eſſe principẽ pulſus partẽ, plurimumque ad præſagiendum conducere.

auſpicati: quòd princeps hæc pulſuum pars ſit, & plurimam habeat cognitionis in ſe varietatem, plurimumque ad præſagiendum ſit vtilis. Porrò cùm multa ſint quæ diſtentionibus inſunt, inter ea omnia motus principaliſſimas partes occupat, ex ratione ſubſtantiæ pulſuum, maximè ad illas pertinens.

Motui quæ inſint.

Omnis autem motus tempus habet, quo fit; prætereà celeritatem vel tarditatem, vel æqualitatem: vel inæqualitatem: ad hæc, vbi feratur, ſpacium. At aliter videtur tempus dignoſci, aliter tarditas & celeritas. Neque enim ſi motionis ſit breuius tempus, continuò pulſum dixero celeriorem exiſtere. Eſt autem pulſus celer, qui in pauco tempore motum finit: tardus, qui multo.

Pulſus celer & tardus, qui ſint.

Formicantem pulſum non eſſe celerem.

Cæterum motus præditi longiori tempore pulſus, eſt non rarò velocior eo, qui breuius obtinet. Hallucinantur igitur qui formicantem pulſum, quòd imbecillus, creber, & paruus ſit, celerem eſſe exiſtimant. Siquidem ad iudicandam motus alicuius celeritatem, non modò temporis, ſed ſpacij etiam in quo fit motus, ratio eſt habenda. Nam fieri non poteſt, quin arteria quæ breuiſſimo interuallo vehitur, minus conſumat temporis, quàm quæ maximo. Si igitur & ſpacium ſpacio, & tempus reſpondeat tempori, æquè celeres fieri motus dicemus. Si verò maior ſit proportio ſpacij ad ſpacium, quàm temporis ad tempus: vel temporis ad tempus, quàm ſpacij ad ſpacium: hos motus minimè exiſtimamus pari celeritate fieri.

Celeritati pulſuum diiudicandæ, quid expendere oporteat.

Siquidem ſi ſpacij cum ſpacio collati maior ſit proportio, quàm temporis comparati cum tempore, manifeſtum eſt eum motum neceſſariò celeriorem exiſtere. Contrà, ſi prioris motus ſpacium minorem habeat proportionem ad ſpaciũ alterius, quàm tempus, prior neceſſariò erit tardior. Fingamus igitur iam duos aſcenſu impares pulſus, ſitque profunditas profunditatis decupla, & tempus temporis duplum: pulſus certè, cuius altitudo erit decupla, multò erit celerior altero. Nam humilis ſi in eodem conſtans motu, decuplo in profunditatis dimenſione increuerit, fiet ille quidem æquè ac alter altus, ſed tempore longè maiori, quàm ille. Inuentus itaque eſt humilis pulſus breui tempore durans, qui alto diuturno ſit tardior. Iam verò vermicans atque formicans pulſus mutuò inter ſe conuertuntur: quippe vt vermicularitis extremus delapſus formicantem gignit, ita formicantis incrementum generat vermiculantem.

Vermicantem & formicantem pulſum ſibi mutuò ſuccedere.

Quamplurimum autem intereſt, tardiorem dicas aliquem motum, an tardum: celeriorem, an celerem. Siquidem celer & tardus proferuntur abſoluto ſermone: at celerior tardiorque, referuntur ad alterum, ſimiliſque in aliis differentiis eſſe ratio videtur. Porrò magnus & paruus, ſicuti & maior & minor pulſus, ſi non ad relationis, at certè ad quantitatis prædicamentum ſpectant. Dicimus autem vnamquanque rem magnam vel paruam, non abſolutè, ſed cum aliis ſui generis comparatam. Atque hoc ſanè inter magnum & maius intereſt, quòd maius quidem omni minori poſſit maius dici: magnum verò non quolibet maius, ſed tantùm cognatis. Eadẽ de minore & paruo diſtinctio eſt: necnon de celeri & celeriore, tardo & tardiore, duro & duriore, molli & molliori, crebro & crebriori: ac ſic de cæteris omnibus, quæ partim cum altero quolibet comparata, partim cum iis tantùm cum quibus conueniunt, talia vel talia dicuntur. Nec verò ſi cum omnibus quæ ſunt

Magni & maioris diſcrimẽ.

eiuſdem generis magnum compar emus, ſtatim ſic nominabimus. Cæterùm cum medio ipſo, moderatóque in vnoquoque genere, ceu cum regula, ſingula comparantes, quæ illud quidem excedunt, magna eſſe dicemus omnia: quæ contrà, parua: id quod vſu venit in omni vita, & præcipuè in artibus vniuerſis.

Comparationem magni & parui faciendam eſſe ad ipſius generis medium.

Nam ad moderati omnes examen referuntur. Verùm pro ratione ætatum, habitudinum corporum, temperamentorum, anni temporum, locorum, ſtatuum, inſtitutorum vitæ, ac denique animi affectuum, alios magnos, alios paruos, alios moderatos pulſus dicimus eſſe. Iam hos celeres, illos tardos, quoſdam moderatos, parique modo in cæteris differentiis. Siquidem pro ſingulis earum cauſarum indies ipſi pulſus variantur. Quæ cauſæ quum ſemper mutuò permiſtæ ſint, difficile, ac potius impoſſibile fuerit, reperire diſtinctam aliquam differentiam pulſus, quæ omnino & ſigillatim earum cuipiam reſpondeat.

Pulſus variari pro ratione diuerſarum cauſarum.

Quare ſatius fuerit à tali inquiſitione ſuperſedere: per ſingulas autẽ earum cauſarum exercere hominem, cuius pulſum ipſe iam exploraris: ac ſic perpendere, quam in illum mutationem eiuſdem pulſus moliantur: id quod etiam in aliis atque aliis hominibus eſt faciendum periculum.

Pulſuum examen qualiter ineundum ſit.

Cæterùm ſi neque id quod commune eſt, in ſuas diuiſerimus partes, nec cauſas quæ per ſe & primariò agunt, ab iis quæ ex accidenti ſunt diſtinxerimus, hauddubiè in iudicio pulſuum turpiſſimè hallucinabimur. Nam ſi dixeris exercitatorum tales pulſus exiſtere, nec addideris quorum exercitatorum, nec explicaueris ipſius exercitij ſpeciem, nec modum, nec qualitatem, nec denique quantitatem, vtique magnum lapſum committes, quòd videlicet rem communem minimè in ſuas differentias ſecueris. At verò ſi qui plethoricus ſit, ac thorace & pulmone affecto, ſimul vt cœpit exerceri velociter, in dyſpnœam inciderit, vtique pro dyſpnœa ipſi pulſus variabunt: quorum alterationem tu exercitationi attribues, quòd cauſam ex accidenti minimè à propria diſtinxeris. Ergo ne in experiundo fallamur, corpus propoſitum deſignabimus ad experientiam, cùm ſanum ſit, ac nulli externæ obnoxium alterationi: tum exercitationem qua ad id vtemur, moderata quantitate ſeruabimus: prætereain mutatione id attendemus, ecquid caſu inciderit, non ex ipſa exercitationis natura. Si enim tria hæc reſpicias, nullo negocio inueneris, quemadmodum & quatenus omnis aduentitia cauſa pulſum ipſum immutet.

Pulſuum cognituris per mutationes, tria ſpectanda eſſe.

Itaque ſi in omni genere cauſæ, alterationem experientia diiudiceris, non eſt quòd ſis ſolicitus, vt qualis ſit, qui natura moderatus eſt pulſus, præſcias. Sed ſi, qui ſit ſingulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quatenus mutatus hic eſt, cùm ab aliis cauſis, tum verò ab ipſo morbo, noſcas licebit. Porrò moderata exercitia pulſus in magnitudinem, celeritatem, vehementiam & crebritatem conuertunt.

Exercitia moderata quodammodo immutent pulſus.

Pro ætatibus autem, maximi ſunt iuuenum pulſus: ſenum minimi: eorum quorum ætas declinat, maiores quidem quàm ſenum, minores tamen quàm iuuenum, ſenum denique minimi.

Pulſuum differentiæ ſecundum ætates.

Exoriri autem quæſtio poſſit, cur paruus pueris ſit pulſus: quanquam certè nullam reperio cauſam, cur debeat in eis eſſe talis. Proinde moderatum pulſum cognoſcere, adhuc magis neceſſarium videtur. Poteſt quippe vel pueri pulſus moderatum excellere. Quare niſi moderatum prius

Pueris cur pulſus ſit paruus.

pulſum

Pulſum moderatum eſſe inueniendum.

pulſum inuenerit, ne Empiricus quidem ipſe obſeruationem accuratè inſtituere poterit: cùm non omnium ægrotorum vſus ſit conſuetudine per ſanitatem, quò experientia naturam illorum agnoſcat, indéque memor illius, cum ægrotantibus eam comparet. Vbi igitur optimam conſtitutionem humani inuenerimus corporis, primum animaduertendum eſt, quinam eius ſint pulſus: idque nec obiter, nec negligenter: ſed in eo ſtatu hominem accipiemus, vbi ſuum proprium motum pulſus, à nulla externa cauſa immutati, retineant. Hoc fiet ſi homo ipſe ab omni exceſſu & defectu ſit immunis & liber.

Pulſum moderatum, immodicóſque inueniendi ratio.

Poſtea inueſtigandę ſunt corporum vitioſæ conſtitutiones: earúmque exceſſus atque defectus, cum moderata & optima conferendi. Dein verò, vbi quantum oporteat earum naturarū pulſus diſſidere ab inculpatiſſimæ pulſu perpenderis, lóngóque vſu exercueris rationem ſimul & tactum, iam demum certò putabis te moderatum tenere in omni genere pulſuum: illóſque etiam, qui aliquo modo vltra hunc ſunt, & citra. Idcirco quicunque aut corporis noſtri optimam naturam, aut vitioſas non nouit, aut ratione quidem perſpexit eas, ſed vſu vt dignoſceret non laborauit, nihil huic fructus feret hic ſermo: ſiquidem illa prius ſunt ediſcenda, poſtea huc veniendum.

Pulſum naturæ optimæ, aliorum omnium regulam & menſuram exiſtere.

Naturæ igitur optimæ pulſus, aliorum omnium medius, ac veluti menſura & regula quædam exiſtit: cum quo vbi cæteros comparamus, celeres, tardos, magnos & paruos dicimus eſſe. Ipſe verò qui medius & eſt & dicitur, nullo nomine quod immoderationem ſignificet, nominatur: ſicuti neque homo eo ipſo præditus: quemquidem non craſſum, non gracilem, non calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum dicimus, ſed omnibus partibus corporis temperatum. Cæterùm dubitauerit quiſpiam in hunc modum: Cùm omnes quæ in corpore ſunt arteriæ, eſſe æquales non poſſint, ac proinde nec etiam diſtendi æqualiter, vtique non poterit pulſus vnus in quantitate diſtentionis moderatus exiſtere, ne ſi optima quidem natura fuerit: ſed in motu & robore, cæteríſque generibus vnus eſſe per omnes arterias poteſt.

Arterias inter ſe mutuò, & ſimul cū corde ſimilem ſemper motum ſeruare.

Quippe ſimilem cùm inter ſe mutuò, tum cum corde motum, omnes neceſſe eſt habeant: magnitudine verò, vt earum differunt corpora, ſic diſtentiones par eſt eſſe diuerſas. Verùm hæc qui dicit, ignorat, æquè in magnis corporibus ac in paruis conſtare eandem naturam poſſe, *Quod quidem ſi exploratum haberet, neutiquam amplius requireret, nec arteriarum quæ in ſingulis partibus ſunt, nec item ipſarum dilatationum, parem magnitudinem eſſe in vniuerſis inculpatis naturis, cùm pro magnitudine & paruitate corporum, illa etiam variet. Porrò veſicarū, follium, vtrium, omnium denique rerū quæ prædita cauitate aliqua ſunt, magnas & paruas diſtentiones ſolemus dicere. Dicimus etiam interdum veſicam eſſe diſtentam maximè: vtrem autem & ſaccum, qui viginti eiuſmodi veſicas facilè capiant, nondum maximam diſtentionem eſſe conſecutos. Cenſemus ſiquidem diſtentionem ad cuiuſque cauitatem corporis eſſe æſtimandam, non abſolutè pronunciandam ad eundē vbique modum. Nam eſt certus in re qualibet modus, in quo nec contendi tunicas, quæ cauitatem ipſam complectuntur, nec remitti contingit. Vbi igitur aut tenſio, aut cauitas in ipſis percipitur, tum magnas dicimus eis aut paruas diſtentiones ineſſe. Vbi verò nec ſenſibilis cauitas ſeſe oſtendit, nec tunicæ laborant tenſæ ſub ipſa dilatatione, modicam ſanè & moderatam, natiuámque corporis diſtentionem illam cenſemus exiſtere.

Arteriæ iuſta diſtentio.

Similiter igitur eſt iuſta quædam ipſius arteriæ diſtentio, ita vt nec contendatur, vel laxam aliquam ſui partem relinquat. Nam vt omnino conſidat, tunicarum dura natura prohibet. Atque eam ſanè diſtentionē moderatam & naturalem dicemus. Etenim in naturis optimis hactenus dilatatur arteria, quoad vſus expleatur largiter, & nihi lædantur tunicæ: Proinde qui regulam velit attendere in magnis pulſibus & tardis dignoſcendis, optima natura inuenta, cognitáque vnius in illa arteriæ cuiuſcunque magnitudine corporis atque diſtentionis, recordandum illi & æſtimandum eſt, arteriam hac maiorem, quantò oporteat maiorem diſtentionem habere, in naturis optimis.

Pulſus moderatus quomodo iudicandus ſit.

Quæ ſi tanta reperiatur eſſe, quantam fore coniiciebat, ſic moderatum pulſum appellabit: ſin vel maiorem hac, vel minorem, magnum vel paruum. Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinem, aut per diſſectionem, aut ex collectione ſignorum.

Arteriæ magnitudo quomodo cognoſcenda.

Quòd ſi neſciat etiam quanta ſit arteria præditis optima natura, certè eorum pulſus memor, ſi in alterum poſtea incidat, & colligere poſſit, num par ſit maiores hunc aut minores, quàm illum habere arterias: cum magnitudine iam diſtentionis conferre poterit, coniectaréque, an magnus, an paruus, an moderatus ſit pulſus. * Etenim ſi quantò videtur arterias maiores habere homo qui comparatur, tantò maiorem etiam diſtentionem ſortiatur, moderatum eſſe illius dicemus pulſum.

Pulſus magnus vel paruus quando dicendus.

Quòd ſi arteriæ magnitudo videatur ſuperare magnitudinem diſtentionis, aut minor quàm illa ſit, magnum tunc, vel parūum pulſum vocabimus. Præterea ſi arteriæ corpus videatur eſſe maius quàm pulſus, paruum: ſin arteriæ minus, & pulſus maior, magnum.

Pulſus in omni genere, moderatos immoderatóſque inueniendi ratio.

Haud ſecus in reliquis generibus pulſuum: vt in ipſius motus genere, in quo celeritatem & tarditatem dignoſcimus: in genere quietis, in quo crebritatem & raritatem: contentionis, in quo vehementiam & remiſſionem: ad hæc, corporis arteriæ, in quo duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tum moderatum inueniemus in optima natura, tum immoderatos vel ob exceſſum, vel ob defectum, non inter ſe, ſed cum moderato comparabimus.

GALENI PERGAMENI
De dignoſcendis pulſibus,

LIBER TERTIVS.

Pulſus celer & tardus quis ſit.

CEler autem pulſus vocatur, qui pauco tempore ſuum motum abſoluit: quemadmodum tardus, qui multo. Etenim ſi hoc prius nobis conſtet, moderatus pulſus quanto tempore, quantum confecerit interuallum: deinde alterius offendamus, qui par habuit tempus, ſpacium minus: multo tempore dicemus hunc motum fuiſſe. Siquidem ſi duo pueri dimiſſi in diuerſos locos non æquè diſtantes ſint, & ſimul reuerſi: alterum, quòd iter pauco tempore abſoluerit, collaudamus: alterum increpamus, quòd multo. Nam ex viæ longitudine

æſtimamus,

Pulſuum celeritatem vel tarditatem vt cognoſcamus, neque temporis, neque interualli quantitaté eſſe ſpectandam.

æſtimamus, quum paucum vel multum temporis dicimus, non abſoluto ſermone. Cæterùm ad dignoſcendum celerem pulſum vel tardum, nec quantitatem temporis, nec interualli (vt iam quod verum eſt fatear) conſiderandam cenſemus: imò ne proportiones quidem illorum, de quibus (ad extirpandum errorem quorundam, qui ex ſolius temporis quantitate, iudicium ipſorum pulſuum ferebant) verba fecimus in ſuperiori libro. Nam celeritatem quidem & tarditatem, vt primùm occurrit arteria, noſcimus: ratione verò temporis ad tempus, & interualli ad interuallum, vt exploremus, opus nobis eſt longo tempore. Quemadmodum itaque ſi ob oculos moueri quempiam videamus, impetus ipſe indicare poteſt motus celeritatem: ſic & in arteria contingit. Nam aut incitatum, aut remiſſum eius motum inuenias. Omnia enim corpora quæ mouentur, ex locis vbi ſemper mouentur, quo modo moueantur, dignoſcimus. Siquidem ſi in iis immorentur, tardum eſſe motum eum dicimus: ſi verò deſcendant leuiter, celerem. Vnus itaque ſenſus celeres & tardos pulſus declarat, ex ipſo locorum tranſitu iudicium nobis, confirmans. Quare celeritatis & tarditatis facilè notitiam conſequimur: non perinde conſecuturi, ſi quantitate temporis & interuallorum aucupata, eorum proportiones obſeruare ſuſtineremus. Atqui non ſuſtinemus: nam vt primum aciem intendimus, momento temporis obiectum motúmque corpus deprehendimus, ex quo coniicimus tranſitum. Quæ igitur eminus cernimus, ea diutius videntur non bis conſiſtere, vel ſi agitentur celerrimè. Vnde liquet, ratione nos motum colligere, minimè ſenſu deprehendere. Quia verò ſenſui ratio coniuncta eſt, & tranſcurſus mentis eſt velociſſimus, ſæpenumero non ratione, ſed deprehendi ſenſu videtur. Non eſt itaque temporum neque interuallorum quantitas inſpiciunda, ſed ipſa qualitas motus, licet explicatu difficilis: à qua etiam dignotio inæqualium celeritate & tarditate pulſuum ducit originem. Quippe vnius diſtentionis ſæpe initium motus planè celerius videtur: proximum tardius: iterum finis celerior. Quo minus leuiter palpandum eſt, vbi genus hoc pulſuum perpendimus: alioqui extremum motus finem ſentiemus duntaxat, non integrum motum. Ex quibus liquet, eiuſcemodi pulſus nec paruos, nec languidos eſſe. Neque enim trifariam poſſis ſecare motum, nec in paruis interuallis, nec in viribus imbecillis. Quamobrem nec in pulſibus lethargicis deprehenderis inæqualitatem. Porrò maximus & vehementiſſimus pulſus validam fert compreſſionem: atque alius quiſque, quantum à vehementia vel magnitudine abeſt, tantò minorem. Quare qui cuique pulſui inuenturus ſit contrectationem appoſitam, hunc ſingulari prudentia eſſe, & expertum in dignoſcendo oportet. Moderatus igitur motu pulſus in optima conſtitutione, non ex interualli aut temporis quantitate eſt, ſed ex ipſa qualitate explorandus. Quo quidem qui percipientur celerius decedere, celeres: qui tardius, tardos vocemus. Cæterùm ſi pulſus æqualis ſit, vniuerſam diſtentionem non expectamus, ſed ex parte eius, facere de tota coniecturam licebit. Si verò inæqualis, integram aſſequi expediet, tactúmque pro magnitudine pulſus & vehementia variè applicare. Deinceps de quantitate diſtentionis agamus. Enimuerò cùm corporis arteriæ dimenſiones ſint tres, longitudo, latitudo & profunditas: nullam earum poſſumus totam ſentire. Ac de longitudine quidem apertiſſimum eſt. Vtrinque enim arteria, plerunque longa tres cubitos, vſque ad extremum terminum pulſat, cùm tamen tribus aut quatuor duntaxat digitis motus ipſius percipiatur. Sed nec in dimenſionibus cæteris, quod diximus obſcurum videtur, cùm à corporibus incumbentibus adeò circumuallentur & contegantur arteriæ, vt nec latitudo nec profunditas motus exactè deprehendi poſſint. Eſt tamen in ſingulis corporum naturis aliquid ſub ipſa cute eluceſcens, verùm in natura optima, moderatum. Etenim ſi quid ſupra hoc ſecundum longitudinem ſit, longum: ſi quid infra, breuem pulſum efficiet, qui definiri numero digitorum non poteſt. Eodem modo iuxta dimenſionem ſecundam, tum latos, tum anguſtos pulſus cum moderato collatos deprehendes: ſimiliter altos & humiles iuxta tertiam: ſicuti in tribus ſimul dimenſionibus, magnum & paruum. At verò ſingulos eſſe in ſingulis aliis pulſuum generibus moderatos, ſed in ſola quantitate non planè vnum, ſed ſuum cuique corporis parti, antea explicatum eſt. Quandoquidem igitur dimenſiones pulſuum non facilè deprehenduntur, danda nobis opera eſt, vt commonſtremus rationem qua in optimam ſingularum cognitionem veniamus:* ac primum ſanè de illa dicemus, quæ circa longitudinem tota verſatur. Eſſe autem eam cenſendam optimam, quæ motus maximam partem ſentiat, clariſſimum eſt. Porrò in tribus his, natura videlicet, exercitatione, & applicationis modo, ſenſibilium cognitionum omnes differentiæ ſunt ſitæ. Nam qui naturam habet appoſitiſſimam ad ſentiendum, & probè ipſum tactum exercitatum, quem ſenſibilibus etiam decenter admoueat, optimus hic explorator fuerit eorum quæ intus ſunt condita. At qui hoc aliquatenus eſt inferior, quammaximè ab illo abeſt, tam peſſimè abſolutam cognitionem conſequitur. Qui igitur ad tangendum fuerit optimè comparatus, is cogniturus longitudinem pulſus, omnino non premat, imò ſæpe contrectet leniter, ac veluti ſuſpendat modum. Qui modus accommodatus in primis eſt, paruis pariter & imbecillis pulſibus. Quorum quidem, ſi eos aliquatenus premas, magna ex parte motus exoluitur, imò verò perit ſæpe vniuerſus. At modicum preſſum non grauiter ferunt quidem pulſus vehementes: non læduntur tamen ne hi quidem, ſi nihil premas. Qui modus tangendi cùm optimus ſit languidis pulſibus, nec incommodus vehementibus, nulli alteri eſt poſtponendus. Porrò vbi diuerſas partes ſecundum arteriæ longitudinem premis, non perinde videtur in omnibus lædi motus. Sed ſi cordi viciniores premantur, magnam iniuriam ſubiectis inferunt: ſi remotiores, ſæpenumero nullam, quæ animaduerti poſſit, ſi benè pulſus ſit vehemens: interim tamen manifeſtam, in non vehementibus. Porrò vt ſenſu percipimus differentias latitudinis & profunditatis, ſic nos ſæpe circularem figuram deprehendere in pulſu manifeſtè fatemur. Quod igitur ad dignoſcendas eas duas dimenſiones pertinet, ſi leniter palpes, aut pluribus in partibus neceſſum eſt arteriæ occurſum percipias, aut in paucioribus. Quo cognito, ad ſenſum ratio adiuncta, nobis magnam diſtentionem ſuggeret eſſe, quæ multis partibus mouet

Motus celeritatem aut tarditatem, ex locis vbi mouentur corpora iudicari.

Motum non ſenſu, ſed ratione colligi mus.

Ratio eſt ſenſui coniuncta.

Mentis tranſcurſus eſt velociſſimus.

Pulſum maximum vehementiſſimúmque, ferre validam cõpreſſionem.

Pulſum moderatum eſſe ex ſola motus qualitate explorandum.

Pulſuũ æqualitas & inæqualitas quomodo cognoſcenda.

Arteriæ dimenſiones sũt tres quarum nullam totam percipimus.

Pulſuum dimenſiones deprehendendi ratio.

Senſibilium cognitionum omnes differentiæ, in natura, exercitatione, & applicationis modo, conſiſtunt.

Arteriam contrectandi modus.

Arteriæ circularem figuram in pulſu deprehendi poſſe.

Diſtentio magna quæ ſit.

mouet tactum: paruam, quæ paucis. Agè fac circularem eius occurſum eſſe: quid, nónne clarum eſt, ſi inſigni ſit circunferentia circuli magnitudine, totam etiam craſſam eſſe diſtentionem arteriæ? & vniuerſam diſtentionem gracilem, ſi circunferentia ſit parua? Quòd ſi gibboſiores ac præruptiores videantur obliqui occurſus arteriæ, præterea cauior quodammodo & humilior in profunditate, adeò vt ne circuli quidem circunferentia cernatur amplius, ſed veluti recta linea: profectò apertum eſt talem pulſum latum fore atque humilem. E diuerſo, ſi motus obliqui partes, longè citra medium conſtiterint, ac medium ipſum ſatis gibboſum appareat, planè is pulſus altus & anguſtus exiſtet. Si ſemel anguſtus eius in latitudine occurſus euadat, vt non modò imminutus eſſe obliquus motus, ſed & totus periiſſe omnino videatur, difficilis cognitu eſt, vel potius cognoſci non poteſt, quantum in his eſt, qualis ſit pulſus. Iam verò opportunum eſt & de rhythmo etiam aliquid dicere. Qui quidem cùm in collatione temporis diſtentionis, cum tempore contractionis conſiſtat, prius paranda nobis ſeparatim vtriuſque temporis notitia eſt, id quod fuerit laborioſiſſimum: quandoquidem initium diſtentionis, & contractionis finis, cognoſci non poſſunt. Iam quatenus aliquid motus nos latet, eatenus etiam præteribit & tempus. Cæterum ad explorandam quantitatem motus, quantum promota ſpacij ſit, perpendimus. Quòd ſi finem diſtentionis accuratè teneamus, ratio cum ſenſu coniuncta, nobis eius quantitatem ſubiiciet. Poſſumus itaque (niſi partem aliam præter finem motus ſentiamus) quantum habeat temporis ignorare: ſcire tamen quantum interualli peruecta ſit. At verò in vehementioribus pulſibus, ſi modicè arteriam compreſſerimus, perſpiciemus quidem initium motus, ſed quantitatem ignorabimus interualli. Non poteſt autem ſimul & examinari quantitas temporis motus, & celeritas vel tarditas percipi. Porrò ad dignoſcendum rhythmum, ſolam quantitatē temporis quæ in motu abſumitur, exploramus. Quare inſtituenda manus ea applicatio eſt, quæ arteriæ omnem motum intuetur accuratiſſimè. Si igitur pulſus magnus, ſed languidus fuerit, in eo certè non poſſis deprehendere totius dilatationis motum, ſed externi finis duntaxat. Sic etiam contractionis initium duntaxat, receſſumque, præterea nihil. Proinde leniter iſtiuſmodi pulſus ſunt palpitandi: qua tactus applicatione quantitatem animaduertere interualli diſtentionis poteris: temporis motus non poteris. At verò in contractione non tantum temporis motus non inuenies quantitatem, ſed ne ipſius quidem interualli: cuius etiam vel qualitas nobis ignota erit. Qui enim motus etiamnum qualitas dignoſcatur, vniuerſo ſenſum latente motu? Nimirum requiritur prius eſſentia rei, quàm ipſa qualitas. Quæ quidem ſi fugiat ſenſum, parari nequit ipſius qualitatis notitia. Quandoquidem igitur motum diſtentionis & contractionis arteriæ noſcimus in iis tantum pulſibus, qui minimè languidi exiſtunt, in eorū ſanè ſolorum notitiam rhythmi veniemus, digitis ita moderatè applicatis, vt nihil motus externi interpellent. In ſolis itaque vehementiſſimis pulſibus exactè rhythmus dignoſcitur: quòd in cæteris magna pars initij diſtentionis, & contractionis finis, nos fugiat, id quod maximè rhythmum offendit.

Rhythmus in quo conſiſtat.

Diſtentionis arteriæ initiū, & contractionis finem, imperceptibilem eſſe.

Rhythmo dignoſcendo quid explorandum.

Eſſentiam rei prius requiri quàm qualitatem.

Rhythmum in ſolis dignoſci vehementiſſimis pulſibus.

GALENI PERGAMENI
De dignoſcendis pulſibus,
LIBER QVARTVS.

Est autem in diſtentione arteriæ veluti quidam ictus, qui, dum tangimus, tactum ferit. Hunc, ſi violentus ſit, propriè exiſtimabis ictum vocari: at ſi violentia careat, non item. Comitatur porrò ictus ipſe multas ac varias ſpecies pulſuum. Duri ſiquidem pulſus, vehementis, magni, celeris, alti, conuulſiui, & vibrati eſt comes, atque cōmune ſymptoma. Quare confundendi illi pulſus non ſunt, ſed diſcernendi ſuis notis. Cùm igitur tactum impelli à pulſu, ſi illius debeat ſentire occurſum, neceſſe ſit (impellitur enim non perinde ſemper, ſed nunc plus, nunc minus, interdum vt palpet tantum) quicunque motus eum protrudunt, & longè ſubmouent, ij ſanè violenti ictus ſpeciem referunt. Ac protrudere quidem longè poteſt motus arteriæ duræ, veluti tactum contundens: & qui robore mouentis eam facultatis veluti euertit: præterea qui magnitudine diſtentionis progreditur plurimum: iam etiam, qui qua fertur celeritate impellit valenter, & qui præ altitudine veluti ſubit ac intrat: quíque quòd tenſus ſit, ægrè mouetur: ac denique is, qui ob vibrationē ſimul tēſionis & duritiei, celeriſque occurſus imaginem repræſentat. Cæterùm incidas in multos quotidie medicos, qui illos omnes pulſus vel maximè diſcrepantes, dicant vehementes eſſe. Etenim quòd occurſus celeritas, non eadem ſit cum violentia ictus, hinc cognoſcere licet, quòd nec longius celer pulſus impellere valet tactum, niſi ſimul ſit magnus. Vnde liquet, non hoc eum ſua ſponte obtinere ſymptoma, ſed ob magnitudinem iunctam. Quippe longè impellere magis ad magnitudinem pertinet: vel etiam ad hanc per accidens, videlicet vehementiæ rationis. Magnitudo ſiquidem, non quòd longius intret, ſed quòd multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoſcitur. Si enim pulſus circunferentiam quæ ſatis magna eſt perceperimus, ex ea facilè aſcenſum, qui ex multa profunditate ſit, coniiciemus. * vel ſi tactus totum interuallū aſſecutus non fuerit, ſed externum tantum finem perſenſerit. Si verò *à primo dilatationis impetu, velimus motum ipſum ſentire, magna ex parte magnitudinem interpellabimus, ita vt ne magnus iam eſſe pulſus videatur: idque vbi magnitudini vehementia eſt adiuncta. Nam ſi in pulſibus qui citra vehementiam ſunt magni, aut aſcenſui occurras, aut ipſam arteriam comprimas, mox totus pulſus perierit. Iam verò ſi magnus pulſus tribus dimenſionibus præditus, niſi etiam vehemens fuerit, minimè tactum protrudit longius, manifeſtum vtique eſt, nec altum id ſua natura effecturum: qui vna tantum dimenſione operatur, ſed quòd ſimul aut vehemens ſit, aut certè minimè languidus. Omnes itaque illi pulſus, vt longè propulſent tactum, planè vehementiam deſiderant. Quanquam & alij etiam, à quibus duelli durities non poteſt, violenter feriunt, vt vibratus, & conuulſiuus. Qui quidem non aliunde comparatunt ictus violentiam, quàm à duritie perpetua. Quamobrem duo tantum genera habentur pulſuum violenter ferientium: nempe vehementium

Ictus quos comitetur pulſus.

Tactum noſtrum qui motus repellant.

Impellere tactum ſolius magnitudinis eſt, cum vehementia coniunctæ.

Magnitudo pulſus vnde cognoſcatur.

Pulſum nullum abſque vehementia poſſe tactum protrudere.

Pulſuum vehementer ferientium, duo tantum genera haberi.

Dura quæ dicantur. Mollia quæ fint.

tium,atq; durorum. Etenim quibus carnis noftræ natura cedit, ea dura vocantur:quæ verò carni, vt aqua,hæc mollia dicuntur. Fingamus itaque manum noftram nunc aquæ rapido fluctui ex aduerso occurrere: nunc lapidi,quem altera manus fenfim admoueat:nónne ab aqua perfpicies planè ipfam euerti, non preffam tamen:& lapidem ab hac euerti, fed preffa ab illo? Nam durum quidem, quò minus progrediamur, obftare per fe non poteft:fed aut per pondus, aut motum acquifititium impedire interdum poterit:vehemens auté, fuapte natura reprimere,cohibere, repellere, ac deturbare intelligitur. Liquet igitur,aliud nos cùm vehementia tangimus,aliud cùm dura, fentire: nam hæc premunt carnem tantùm,illa impediunt progreffum. At quia fæpe fit vt ambo conueniant,atque id quod occurrit fit durum, pariterque vehementer moueatur, non poteft fenfus etiam non duplex nobis offerri: vnus veluti prementis,alter veluti euertentis. Quæ fi fint ita,vt funt certè,duri pulfus,in premendo tactu,cognitio ponenda eft, vt vtrifque ictus violentia conueniat: fed propriū duri fit premere, euertere vehementis. Hallucinatur autem Archigenes, dum pulfum, cùm arteriæ flatus cognofcitur, plenū pulfum appellat: potius is durus, aut mollis, aut moderatus dici meretur. Dum verò ait, fecundo alio pleni pulfus genere cognofci qualitatem fubftantiæ in arteriis contentæ:quam qualitatem intelligat, haud pro dignitate explicat. Cæterùm grauiffimè peccat tertium aliud genus pleni pulfus affignans,cuius vi,ea quæ in arteriis funt, innotefcant nobis. Quippe tactus, fpiritûs ne in arteriis tantum fit, an fimul humores aliqui, indicare non valet. Quinetiam nullus prorfus eft fenfus, qui commonftrare valeat, in arteriis contentus fanguis, quàm fit multus & qualis. Imo verò in ipfa aqua inter cutem neutiquam licet nobis, humor ne fit an fpiritus, qui in regionibus continetur ventris,ipfo tactu explorare, nifi preffu cute cauata: quam nec frequenter cauari confpicias in fynceris afcitis,& in eo hydrope, quam tympanitem appellant. Sed ad veram notitiam comparandam pulfare cogimur abdomen, vt attendamus fi veluti tympanum refonet: fecundo loco aliter componere hominem,conuertereque in latera, quò fluctuationem aliquam exaudiamus. Siquidem vt ftrepitus in motum tympani fpiritum nobis annunciat, fic fluctuatio humorem. Vno autem admoto tactu,haud facilè deprehenderis,flatús ne an aqua fubfit,tametfi cutis his contabuerit: tantum abeft, vt per craffam arteriæ tunicam,& quæ peritonæi eft fexcupla, quod latitat in ipfa arteria nofcamus. Præterea ex magnitudine quidem pulfus, copiam contenti humoris cognofcimus. Sed non perpetuò hinc nobis (quod ille arbitratur) humidum effe ipfum humorem conftat. Solæ itaque fluctuationes & ftrepitus funt, ex quibus cognofci poffit quid fit aut quale, quod contineatur. Senfus autem tactus, manet fui femper fimilis.

Duri propriū eft premere. Vehementis eft proprium euertere.

Archigenem fuggillat Galenus.

Afcites. Hydrops. Tympanites.

Contentorum quātitas quaiitafque,vnde deprehendatur.

GALENI PERGAMENI

De caufis pulfuum,

LIBER PRIMVS.

Pulfus à quibus mutentur.

QVæ immutant pulfus, partim eorum generationis funt caufæ, partim tantùm alterationis. Ac generationis quidem, tum vfus, cuius gratia fiunt: tum facultas abs qua, tum inftrumenta per quæ diftenduntur. Alterationis, cæteræ omnes,& quæ præcedentes vocantur, & quæ harum funt procatarcticæ. Nam triplex fanè, non in pulfibus modò, fed in aliis cunctis, caufarum genus exiftit. Vnum quidem primum atque præcipuum,quod continens ideo appellatur, quia eorum effentiam complectitur, nimirum generationis (vt modò diximus) exiftens caufa. Reliqua verò duo genera, vt fiant pulfus, in caufa non funt: caufæ tamen exiftunt illorum qui iam funt, mutationis. Quippe humorum craffitudo, abundantia, lentor, acredo, efficere non valent pulfus, alterare valent. Ita frigidum balneum,vel calidum, & hyems, æftafque breuiter frigus & calor, alterandorum pulfuum funt, non gignendorum, caufæ. * Cæterùm quas vltimò commemorauimus, procatarcticæ fiue præincipientes dicuntur. Quas verò antè has, illæ nempe quæ circa humores verfantur, antecedentes. In fumma autem,quæcunque extra corpus pofitæ, quicquam in corpore immutant, procatarcticæ caufæ, fiue præincipientes vocantur, * ceu incipientes prius quàm difpofitiones corporum. * Quæ quidem ipfæ difpofitiones, quando continentes excitant, ipfarum antecedentes caufæ redduntur. Denfetur enim ab occurfu externi frigoris, cutis: cuius denfitas naturalem halitus digeftionem reprimat. Repreffus ille coaceruetur, tandémque febrim accendat, ob quam vfus pulfuum mutetur, ipfique fimiliter pulfus. Hic certè occurfus externi frigoris eft procatarctica caufa: cæteræ vfque ad vfum pulfuum omnes antecedentes. Caufa igitur procatarctica, antecedentibus caufis mediantibus, quia vfum pulfuum permutat, quæ vna ex continentibus caufis exiftit, dicitur etiam pulfus ipfos variare. Neque enim poffit vlla continens caufa mutari, vt cōftans maneat eius affectus. At priufquàm continens alteratio attingat, pulfus immutari non poffunt. Ideóque principes hæ, & præcipuæ funt, primæque caufæ pulfuum. Cæteræ funt harum gratia, nec per fe alterare ipfos pulfus poffunt. Quare illum qui peritus euadere artis de pulfibus velit, in omnibus caufarum generibus apprimè effe exercitatum oportet. Porrò quatenus gignendorum pulfuum origines funt continentes caufæ, eatenus etiam alterandorum. Siquidem differentiæ caufarum in quantitate qualitatéque, pulfuum differentias in qualitate & quantitate conftituunt. At verò cùm perpetuò cor ipfum vnà cum arteriis omnibus, quandiu fuperftes eft animal, certamus habere motum illum pulfatilem: homine autem iam vita functo, tum arterias, tum cor, ipfo pulfu deftitui: fanè conftat aliquam fuiffe caufam, à qua ille motus excitaretur. Quam quidem caufam, licet eius effentia nos fugiat, quòd facultatem tamen habeat faciendi pulfus, illam facultatem vocamus. Quum autem omnis facultas, alicuius facultas fit, hauddubiè eius notio erit relationi fubiecta. Cæterùm dum robur facultatis, virtutémve dicimus, aut contrà infirmitatem & vitium, hæc nomina ad functionem referimus. Siquidem quæ obit efficitque functionem caufa, interim ad eam melius eft appofita, interim deterius. Quo fit, vt modò præclarius: poftea fi res ferat, deterius, functio ipfa obeatur. Ac præftantior ad functionem difpofitio, facultatis virtus & robur eft: deterior, infirmitas atque

Caufarum genera tria.

Caufæ continentes.

Caufæ procatarcticæ.

Caufæ antecedentes.

Caufarum quæ pulfus mutant, generalis vno exemplo traditio.

Caufa continens alterationis pulfuū, eft vfus eiufdem.

Caufæ præcipuæ pulfuum, funt continentes.

Animæ effentiam ignorauit Galenus.

Pulfus fuiffe inftitutos gratia tuendi vniuerfi caloris gignendíque animalis fpiritus.

vitium. Quòd verò ad pulfuum vfum fpectat, gratia tuendi caloris vniuerfi corporis, inftitui videntur, vt videlicet illum refrigerent: & fi quid fit fuliginis ex fuccorum aduftione contractum, id eueftigiò excernant. Conferunt etiam ad gignendum animalem fpiritum. Reliqua & tertia gignendorum pulfuum continens caufa, ipfum eft arteriarum corpus. Siquidem omnis facultas quæ alicuius caufa agit, inftrumenta quærit ad opus appofita. Erat autem hic inftrumentum accomodum, quod fpiffis tunicis effet, atque intus cauum. Vbi igitur illa facultas refrigerantem fubftantiam trahit, arteriarum corpus diftinditur. Vbi verò fuliginofum expurgat, contrahitur. Nunc itaque præpollet dilatationis vfus, nunc contractionis: confequitúrque omnino alteram motus partem reliqua. Cùm ergo ex his caufis pulfus proficifcantur, omnes variationes illorum pro caufarum alterationibus fiant eft neceffe. Vnde tot funt primæ & generales pulfuum differentiæ, quot caufarum. Et facultatis quidem differentiæ funt, robur & imbecillitas. Natiui caloris, aduftio, refrigeratióque. Arteriæ tunicæ, durities, & mollitudo: atque præ his omnibus, in fingulis generibus, commemoratorum mediocritates: quæ vt naturales efficiunt pulfus, qui medium locum inter excedentes fortiuntur, ita exceffus ipfi, pulfus gignunt præter naturam. At facultatis robur neceffariò pulfum vehementem facit, infirmitas languidum: ficuti inftrumentorum durities, durum, mollitudo mollem. Vt autem incremento vel decremento natiui caloris confequatur femper vnum & idem genus pulfuum, non eft neceffe. Nec enim celer, nec magnus, aut creber incidit femper, vbi natura aduritur: nec dum extinguitur, tardus, vel paruus, vel rarus.* Difputat autem contra Magnum Archigenes, quòd celeritas pulfus non à robore potius, quàm à facultatis imbecillitate proficifcatur. At neutrum fequitur neceffariò. Magis tamen peculiaris celeritas robori facultatis eft, abundantiæque caloris, necnon mollitudini inftrumentorum: tarditas autem contrariis. Eodem modo validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum etiam mollibus inftrumentis familiaris exiftit: paruitas verò contrariis. At crebritas nulli neceffariò ex commemoratis inhæret: magis tamen facultatis imbecillitati eft propria, copiæque caloris, ac duritiei item inftrumentorum. Similiter raritas magis ad contraria declinat, non tamen illis perpetuò annexa. Si amplior in corpore fuerit collectus calor, animanti cùm maiori erit opus refpiratione, tum maioribus, pulfibus: & quia maioribus, continuò etiam celerioribus & crebrioribus. Vt enim qui fitibundi funt, non multum modò, fed & celeriter potant, & crebrò: ita qui refrigerio indigent, copiofum fimul & celeriter, crebróque attrahunt. Quamobrem peculiares dixi effe pulfus copiofo calori, magnum, celerem, crebrúmque, non tamen illi perpetuò annexos. Poftulant enim vt tales euadant, facultatem validam, atque ipfa inftrumenta mollia. Quòd fi infirma facultas fit, aut inftrumentum durum, nec magni effe, nec celeres poffint, cùm inftrumentũ quidem fit per duritiam aduerfus mouentem facultatem contumax: illa verò attollere quatenus oportet arterias, per imbecillitatem impos. Quare vt celer pulfus vel magnus fiat, tria

Arteriarum corpus annumerari inter continentes pulfuum generationis caufas.

Pulfuum variationes, pro caufarum alterationibus fieri.

Pulfuum tot effe primas differentias, quot caufarum.

Mediocritates efficere naturales pulfus.

Pulfuum alterationes quæ à quibus caufis magis proficifcantur.

Calori copiofo quinam pulfus fint familiares.

oportet caufarum genera inter fe coëant: nempe, vt vfus illorum generationis vrgeat: facultas valida fit: molléfque arteriarum tunicæ, aut certè non rigidæ. Porrò vbi folus calor increuerit, & manferit facultas, tunicæque arteriarum immotæ: pulfus neceffariò maiores & celeriores fient, vnáque cum calore augebuntur, donec ad maximam diftentionem peruenerint. Celerrimi verò, ne fic quidem prius erunt, quàm calor ipfe fuperauerit maximam diftentionem, ita vt ab ea fatis refrigerari non poffit: tunc enim celeritate refarcietur motus defectus, atque fic euadent pulfus celerrimi. Cæterùm neque hæc fatisfaciunt calori vehementer incenfo. Nam quod temporis inter duos motus antea quiefcebat, nunc id præfecat etiam, adeóque efficit breue, vt totus vnus effe motus continuus nulla interceptus quiete videatur. Hoc tamen accidit, vbi extremè calor fuerit accenfus: tunc enim, cùm tres fint præfidij rationes in exceffibus vniuerfis, omnibus fimul vtitur. Nam & plurimum confequitur refrigerantis fubftantiæ, celerriméque, & in primis affiduè. Quorum primum maximos pulfus, fecundum celerrimos, tertium crebeтrimos reddit. Nec vbi liberaliter illum magnitudo diftentionis refrigerat, irritat celeritatem: ficuti nec crebritatem vbi ab ambabus auxilium recipit: fed alterius illarum femper defectus, corrigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulfuum caufa vna eft, prioris actionis defectum. Iam quoque defectum naturalis caloris nullus comitatur ex neceffitate pulfus: familiaris funt tamen ei paruus & tardus præcipuè, mox etiam rarus. Nam vt natura quæ iampridem refrigerata eft, nec multum requirit, nec celere refrigerium, fic nec breuibus interuallis. Porrò inter magnum pulfum & paruum, naturalis intercedit & moderatus: cum quo comparantes & æftimantes reliquos omnes, qui maiores funt eo, hos magnos vocamus: qui minores, paruos. Itidem inter celerem & tardum medius moderatúfque, naturalis exiftit. Sic inter crebrum & rarum, durum & mollem, medij funt naturales. At naturalis non item videtur, qui inter vehementem eft medius & languidum. Validæ quippe facultatis eft opus, vehemens pulfus: veluti infirmæ, languidus. Cuius fanè non eft contra naturam firmitas: imò hæc virtus eft, & fecundum naturam: infirmitas verò facultatis, vitium, atque præter naturam. Iam verò vino modicè epoto, cùm maiores & celeriores, tum vehementiores apertè pulfus euadunt. In ira autem, & exercitationibus modicis, non perinde apertè: imo fi quid illis accedat vehementiæ, id adeò eft minutum, vt animaduerti ægrè poffit. Cùm igitur in confeffo fit: à facultate diftendi arterias, probabile eft ipfam plus & celerius eas attollere validam, minus autè & tardiùs infirmam. Vt autem priora repetam, quorum pulfuum poftulat generatio vnã caufam, huic perpetuò illi adhærebunt, eiufq; fideliffimum fignum exiftent: vt vehemens, valentis facultatis: languidus, imbecillæ. At quorum nifi plures interfint caufæ, conftitui generatio nequit, hos familiares caufis effe dicemus, non autem fignificare certam ex illis aliquam. Eodem modo, fi ex vna aliquando caufa pulfus proficifcatur, fed non femper ab ea, familiaris quidem omnibus caufis erit, quæ efficiunt eum: conftanter verò nullam ex eis indicabit. Neque enim fi celeritas pulfuum adfit, ftatim

Pulfui celeri, vel magno gignendo, confpirare in vnũ quæ caufæ debeant.

Celerrimi pulfus quando gignantur.

Pulfus creberrimi eft caufa calor extremè accenfus.

Crebritatis pulfuum caufa eft prioris actionis defectus.

Caloris naturalis defectui qui pulfus fint familiares.

Pulfus omnes medij funt naturales, excepto illo qui habetur inter vehementem & languidum.

Vino immodicè epoto, quales pulfus gignantur.

Iracũdiæ comites pulfus, quales.

Pulfuum quinam vni femper caufæ adhærefcant, eã que fideliter indicent: & qui rurfus familiares tùm ipfis caufis dicantur.

Celeritas pulfuum à quibus caufis oriri poffit.

ſtátim robur quoque neceſſariò facultatis adfuerit. Imò eſt, cùm maior ſit vſus generati animalis ſpiritus: & eſt cùm caloris ſit copia; vel inſtrumentorum mollities; vel horum quædam; vel omnia ſimul. Haud aliter ſi magnitudo ſit pulſuum, erit vel facultatis robur, vel impendium animalis ſpiritus maius, vel calor in corde abundantior, vel mollitudo organorum, vel quædam horum, vel vniuerſa. Qui igitur optimè conſtitutus ac temperatus fuerit, is homo ſi calidior ſolito euaſerit, atque hac re ſit alteratus duntaxat, vehementiam pulſuum non immutauerit: imò nec duritiæ, nec mollitudinis genus: ſed in magnitudinem & celeritatem vertet, interim etiam in crebritatem, prout magis vel minus eius calor increuerit. At ſi frigidior iuſtò ſit factus, primum raritas perſpicua erit, deinde tarditas, poſtremo paruitas. Nam cùm valida facultas exiſtit, etſi paulò minor ſit vſus, primam actionem nec paruam neceſſe eſt, nec tardam eſſe: ſecundam verò poſt longius tempus, quàm ſi vrgeret vſus, eſt conſentaneum rationi. Iam ſi maior fuerit refrigeratio, eóque magnopere vſus ipſe remiſſus, vna elangueſcet celeritas motus, atque minor ſtatim erit diſtentio. Si plurimum ſit refrigeratio progreſſa, neceſſum eſt pulſus ipſos rariſſimos quidem eſſe, cæterùm nec tardiſſimos, nec etiam minimos. Nam perfectè tardi vel parui, ſi valida facultas ſit, vel ſi admodum ſit ipſe vſus remiſſus, nunquam fient pulſus. Eadem & in reſpiratione eſt ratio. At verò vbi non modò vſus, verumetiam facultas mutatur, quatuor tum differentiæ diuerſæ in vniuerſum erunt. Quarum prima quidem circa facultatis imbecillitatem, caloriſque augmentum verſatur. Si igitur magnopere ſit imbecillis facultas, calor autem igneus, parui & tardi pulſus, creberrimíque orientur. Sin noxa ſit moderata, æquè fiunt crebri, ſed in diſtentione & motu mediocres. Secunda coniugatio in imbecillitate & perfrigeratione conſiſtit: cui pulſus competit cùm imbecillus, tum paruus, tardúſque, ſicut pulſus prioris coniugationis: ſed non æquè vt illi, ad extremam deuenit crebritatem, niſi vbi omnino facultas proſtrata fuerit: tunc enim pulſus minimus erit, intermittétque & deficiet frequenter. At ſi modicè ſit facultas infirma, validáque refrigeratio, creber minimè euadit pulſus, quod videlicet vſui faciat talis facultas ſatis. Tertia coniugatiò fit, vbi calor ſimulátq; facultas augentur: quam quidem coniugationem vehementiſſimi pulſus & maximi comitantur, ſed non perinde celerrimi. Creberrimi verò ferè non ſunt apertè. Quarta coniugatio eſt, in qua coëunt robur facultatis, & caloris penuria: cuius ſanè ſunt pulſus magnitudine moderati, ſed tardiores, & ſatis rari. Nam cùm ſit paruus tum pulſuum vſus, totúmque facilè magnitudo diſtentionis tueatur, haud immeritò diutiſſimè quieſcunt arteriæ: tamen ob facultatis robur, diſtentionis non impeditur apertè vel dilucidè quantitas. Qua ratione etiam, nec multum præpollet tarditas. In vniuerſum autem, ipſius ictus qualitas, ferientis naturæ reſpondet. Porrò molle inſtrumentum, quia promptè in omnem partem extenditur, facilè dilatatur: durum non abſque magno negocio. Iam comes eſt promptitudinis diſtentionis, magnitudo: renixus & contumaciæ, paruitas: itemque celeritas, prioris generis: ſicuti alterius, tarditas: non tamen ex æquo & magnitudo & paruitas. Paulò enim celerior eſt pulſus profectus à mollitudine inſtrumentorum, eo quem procreat durities: maior autem permultò: quia tunicæ ipſius arteriæ, quamuis duriores interim ſint, ad celeritatem quandam motus ſunt faciles: ad magnitudinem verò diſtentionis, ineptiſſimæ omnium. Nam opus eſt, vt in omnem partem extendatur facilè, quòd maximam dilatationem ſit effecturum: huiuſmodi enim eſt molle. Cæterùm vbi à natura longiſſimè aut ad mollitudinem, aut ad duritiem, corpus arteriarum receſſerit, tardior mollis pulſus ſit duro: magnitudine tamen non modò eum etiamnum ſuperat, ſed illum etiam qui ſecundum naturam habet. Iam verò cùm durorum inſtrumentorum dura diſtentio ſit, ac proinde minus expleatur vſus: mollium contrà, inſignis diſtētio fiat, & quæ vſui par ſit explendo, meritò cum duris pulſibus crebritates, cum mollibus raritates coherent. Quòd ſi quando incidat, vt cum duritie concurrat refrigeratio, & calor cum mollitudine, tum pulſus duri, mollibus euadent rariores. Si igitur durum corpus arteriarum ſit coniunctum cum innati caloris refrigeratione, pulſus efficiet iuſto minores, tardioréſque. Si ſuperet durities, minores quàm tardiores. Sin autem refrigeratio, contrà tardiores quàm minores. Ad eundem modum crebriores, ſi durities refrigeratione ſuperior ſit: ſin vincat refrigeratio, rariores. At ſi par ſit vtriſque à natura flexus, tantò fient pulſus minores, quantò tardiores: à raritate verò & crebritate non abducentur. Eſt altera coniugatio, in qua cum calore ſuperat mollitudo. Quæ etiam tres neceſſariò primas differentias producit. Interim enim par mollitudinis eſt & caloris mutatio: interim præpollet vel mollitudo, vel calor. Quare ſi quantum naturam mollitudo reliquerit, tantundem deſciſcat etiam ab ea calor; magnos neceſſe eſt, & celeres fieri pulſus: non tamen ſtatim crebros, ſed vbi generandorum eorum vſus vincat magnitudinem diſtentionis. Si mollitudo præſtet, magnitudo etiam ſuperabit celeritatem. Si verò ita præpolleat calor, vt vſum actio complere nequeat, celeriores vt fiant neceſſe eſt, quàm maiores pulſus, ſimúlque etiam crebri. Quòd ſi abundè natura fruatur vſu, æquè magni atque celeres. Sed & tertia erit cauſarum complexio, quæ pulſum in hoc genere variant, vbi calori ſit adiuncta durities. Quum igitur vterque plurimùm à natura declinat, pulſus erunt celerrimi, crèberrimíque: minimi autem nequaquam (niſi ſimul facultas oblæſa fuerit) ſed aliquatenus iuſto minores. At ſi immodicus calor ſit, & inſtrumentum non magnopere durum, verùm paululum à moderato variet, tantùm abeſt vt iuſto fiat diſtentio arteriarum minor, vt etiam maior euadat. Erit autem celeris, vtrá- cauſarum excellat: maximè tamen cùm calor: quo tempore luculentior erit & breuitas. Supereſt coniugatio ex mollitie & frigiditate. Quia verò magnus pulſus hîc quoque eſt mollitudini affinis, & paruus frigiditatibus, vtra longius à natura deflectat qualitas, illi neceſſe eſt pulſus aſſimileſcant. Enimuerò omnes naturales pulſus inter exceſſus moderatos & medios annumerantur: non tamen quicunque ſunt moderati, etiam naturales exiſtunt. At verò quot excellentiam caloris affectus ſequuntur pulſuum, tot etiam vſus generandi animalis ſpiritus. Sic inſtrumentorum durities, facultatis imbecillitati

 coniuncta,

Pulſuum magnitudo oriri ex quibus occaſionibus poſſit.

Facultate exiſtente valida, nunquàm pulſus ſiunt perfectè tardi vel parui.

Pulſuum differentiæ quatuor, dum facultas ſimul atque vſus mutatur.

Ictus qualitas, ferientis naturam ſequitur. Molle inſtrumentum facilè dilatari, contraquàm durum.

Pulſuum differentiæ, pro mollitudine vel duritie organorum.

Duris pulſibus crebritates, mollibus raritates annexas eſſe.

Calore coëunte cum mollitudine inſtrumentorū, quæ pulſuum differentiæ oriantur.

Calori ſi ſit adiuncta inſtrumentorum durities, quas pulſus differentias admittat.

Frigiditati mollities organorum ſi coniungatur, quæ pulſuum differentiæ proueniant.

Pulſus omnes qui moderati ſunt, non cōtinuò & naturales exiſtunt. Pulſuum differentiæ, pro miſcellæ modis quibus facultas & inſtrumenta mā-ſcentur.

coniuncta, paruos pulsus, & tardos, & crebros concitat: robori, paruos & crebros, non etiam tardos, imò longè interim quàm par sit, celeriores. Verùm si instrumentum sit molle, facultas autem valida, maiores quidem manifestò pulsus fiũt, at aliquantò tardiores, rarioréſque. Quòd si ad mollitudinem instrumentorum infirmitas adiuncta sit facultatis, si quidem æquus vtriusque simúlque modicus fuerit à natura flexus, moderati simul & naturales videbũtur ij pulsus esse, nisi quòd erunt mollitie varij. Sin valde immodicus sit, parui, tardi, atque crebri fient. Si verò imbecillitas multò præpolleat, tunc etiam erunt parui, tardi, crebríque. Si superior sit mollitudo, accedent pulsus ad moderatos. Restat iam vt omnes simul committamus differentias continentium causarũ pulsuum: ex quibus octo coniugationes conflantur. Duæ, quum remissa facultate pariter & vsu, modò mollius solito fit instrumentum, modò durius. Duæ alteræ, vbi languescat facultas, & vsus auctus sit, instrumentáque vel mollia, vel dura. Præterea aliæ duæ, quando valida sit facultas, sed remissus vsus, vnà cum variante instrumentorum differentia. Reliquæ duæ, quum valens facultas sit, auctus vsus, accedátque instrumentorum, quam diximus, differentia. Ac languida quidem facultate simul & remisso vsu, omnino in paruitatem & tarditatem mutantur pulsus, in vtraque differentia instrumentorum. Cæterùm non redduntur necessariò crebri vel rari. Sed si parua facultatis offensio sit, nec in signis instrumentorum duritia, nihil crebritate pulsus variant: siquidem non pulsus modò, sed vniuersæ actiones crebriores ob defectum euadunt, qui earum accidit singulis. Iam defectus, vsu æstimatur. Quũ ergo remissus hic fuerit, paruáque læsio facultatis, nisi per instrumentorum nimiam duritiem, nihil in actione desiderabitur. At si facultas sit magnopere læsa, modicè vsus remissus, instrumentáque bene dura euaserint, non poterunt non pulsus fieri, quàm postulat vsus, minores: itaque imperfectum simul officium: ac quantò quidem imperfectius, tantò etiam crebrius. Verùm prout facultas plus vel minus, aut vsus offensus est, etiam pulsus ipsi necesse est plus vel minus ad paruitatem transeant & tarditatem. Nec verò existimandum est, alterationem pulsuum quæ ex omnibus simul causis moderatè oblæsis procedit, maiorem oportere ea esse, quam facit vna. Possunt siquidem, vel ob vnicam tantum causam exactè affectam, ad vltimam deuenire ipsi pulsus alterationem. Igitur facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus, etiam si molles quidem tunicæ instrumentorum sint, vrgeat autẽ necessitas. Itaque ad pulsus extremos constituendos, interdum plures causæ desiderantur, interdum satis est vna. Maximus quippe pulsus neutiquam fieri possit ob facultatis robur summum, citra opem aliarum: minimus autem nonnunquam ob imbecillitatem fit solam. Quare ante omnia in pulsuum alterationibus, attendenda quantitas est causarum offensionis. Vt autem ad tertiam & quartam coniugationem explicandas nos conuertamus, vbi languescat facultas, vrgeat vsus, durúmque instrumentum sit, potissimum ad crebritatem, deinde ad paruitatem, postea ad tarditatem, pulsus videbis vergere: non necessariò tamen, nec perpetuò, nec etiam in quolibet illorum, nec simul concurrunt omnia. Etenim vbi læsæ insigniter sint omnes causæ, minimi, creberrimi, & tardi ipsi pulsus fiunt. At si offensio sit instrumentorum & facultatis parua, ac generationis eorum multus vsus, hi non erunt iusto minores, nec tardiores: imo interdum manifestè celeriores: maiores autem si non apertè, pares certè perspicuè moderatis. Si verò infirma facultas sit & maior vsus, vnà cum mollitudine instrumentorum (quod in quarta coniugatione contingit) si quidem permultùm vsus non crescat, nec longè à natura absint facultas & instrumenta, multò magis increscet pulsus in magnitudinem, quàm in celeritatem. Crebrior etiam iusto erit, sed non perinde ac ille tertij complexus, quòd vsui quàm ille magis hic satisfaciat. Quòd si paululum vsus & facultas à naturali statu deflectant, instrumenta verò multùm ad mollitiem desciscant, ad mediocritatem pulsus horum affectuum accedent, tum quantitate distentionis, tum qualitate motus, præterea quietis tempore, tantúmque vna occursus mollitudine statum naturalem excedent. Si verò non ita deflectant multum vsus & instrumenta, facultas autem vehementer laboret, tales pulsus admodum parui erunt & crebri, modicè verò tardi. Si autem durum sit instrumentum, facultas valida, & vsus remissior (hoc enim erit quintum coniugium) minores pulsus gignentur, non tamen necessariò tardiores, sicuti nec crebriores. Verùm si admodum remissus sit vsus, & instrumenta modicè dura, non minores modò, verùm & perspicuè tardiores atque rariores fient. Si vitium vsus, à vitio instrumentorum vincatur, abundè fuerit is pulsus paruus, & creber. Si verò instrumenta sint mollia (quemadmodum per sextam coniugationem) neutiquam minor quàm naturalis, quod quidem conspici possit, pulsus ipse videbitur, nisi singulariter vsus sit imminutus: & omnino hòc rarior apparebit, quò dissolutior sit vsus. Porrò si vsu aucto facultatéque valente, mollia sint instrumenta (hanc enim constituo coniugationem septimam) prorsus magni erunt pulsus & celeres: crebri verò non semper, sed vbi modicè ipse vsus increuerit. At si arteriarum duræ sint tunicæ (quæ octaua & vltima est coniugatio) si parua quidem durities sit, sed vsus insignis mutatio, maiores, celeriores, crebrioréſque quàm iustum sit, ipsi pulsus euadent. Sin autem æquo vtraque causa, nec illo admodum longo interuallo, à natura deflexerit, pares quidem naturalibus, sed celeriores atque crebriores fient. Iam si insignis læsio vsus & instrumentorum sit, vt hæc planè duriora sint reddita, ille vrgeat impensè, celeriores etiamnon moderatis erunt, minoréſque & crebriores. Cùm igitur à valida facultate vehemens discludi pulsus non possit, nec mollis à mollibus instrumẽtis: si quando pulsum deprehenderis celerem (qualem diximus familiarem esse robori facultatis, vsuíque vrgenti, & mollitudini instrumentorum) si quidem cum neutro illorum celeritas sit coniuncta, intelligas eum pulsum oriri à solo vsu vrgente: si verò cum altero, omnino ex illo orietur, quod signum tale producet, necessarióque etiam ex incremento vsus. Non possunt siquidem celeres pulsus existere, sicuti nec magni, nisi vsus postulet. At quatenus ad robur, vel imbecillitatem facultas transiit, ex propriis eius pulsibus dignoscas licet. Eadem est ratio & in qualitate instrumentorum noscenda. Quantus autem pulsuum generationis sit vsus, colligendum est ex commutatione

magnitudinis

Marginal notes:

Continentium causarum variantium pulsus, octo coniugationes.

Actiones omnes reddi crebriores ob dedefectum qui accidit illis.

Facultas extremè deiecta, minimos efficit pulsus.

Pulsus nec celeres posse esse nec magnos, nisi vsus postulet.

magnitudinis, crebritatis atque celeritatis. Si enim pulfus maximus fit, creberrimúfque & celerrimus, fummè vrget vfus. Sin magnus tantùm, & paulò celerior fit, non tamen maximus, nec creber, vfus non erit magna immutatio. Ex aliis etiam fignis, citra pulfus, ipfe vfus cognofcitur. Nam fiue copiofus fit calor, fiue exhauriatur animalis fpiritus, id haud magno negocio exploratur: quòd videlicet calor quidem tactum non fugiat, ac præterea fpirandi difficultate, fiti, atque interno laborantis fenfu prodatur: animalis autem fpiritus abfumatur in iis qui exercentur immodicè, ac per halitum digeruntur: & quibus humores fluunt ad interna.

Calor quibus fignis deprehendatur.

Animalis fpiritus in quibus foleat abfumi.

GALENI PERGAMENI *De caufis pulfuum*,

LIBER SECVNDVS.

INæqualium pulfuum quidam in arteriæ vno motu labefactant æqualitatem, alij illam euertunt in pluribus: quam medici collectiuam inæqualitatem appellant. De cuius fanè caufis primo loco confiderabimus. Comitantur enim eiufcemodi pulfus inæqualem cordis temperiem, vitiáque inftrumentorum & facultatis. Nam aut obftractionibus, aut compreffionibus, aut duritiei, aut plenitudini fuperueniunt, fic vt intelligas plenitudinem quæ æftimatur ad vires, feu facultatem. Cùm igitur tres caufæ fint continentes pulfus generationis, inftrumentum, facultas & vfus: non poteft ex vfus alteratione conftitui collectiua, quæ aperta fit, inæqualitas: quòd nec repentè, nec cumulatè adeo vnquam immutari vfus poffit, vt pulfus (verbi gratia) prior fit magnus, vel celer, vel crebrior: alter tardus, vel paruus, vel rarus. Cæterùm non quos ratio colligit effe impares, vocare inæquales folemus: fed quos dilucidè comperimus fenfu tales exiftere. Porrò iracundia (quæ videtur innati caloris effe veluti quidam feruor) habet fanè interdum & ipfa inæquales pulfus: non illos quidem fua fponte (femper enim haberet tales) fed vbi adiunctus ad eam aliquis timor fuerit. Iurè ergo tunc & inæquales apparent, cùm non tantùm à diuerfis alterentur caufis, fed etiam natura contrariis. Nam propter vindictæ cupiditatem, alti, magni, celeres, vehementes: quia verò timor eft maior accipiendi mali, quàm fpes inferendi, parui, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare inuicem vtrique pro caufæ præpollentis natura, videntur variari: ac excellit modò quidem ira, modò metus. Quinimò ipfe timor vehemens exiftens, inæquales efficit pulfus idque non vfu, fed facultate oblæfa, nec imperante omnibus inftrumentis. Non tamen omni facultatis læfioni fuccedit collectiua inæqualitas. Siquidem cùm per fe infirma eft, gignit pulfus non ita crebrò inæquales. Vbi verò fuapte natura eft valida, opprimitur autem à copia humorum, aut etiam contumacia inftrumenta fortitur, tunc illam inæqualitatem efficit. Cum itaque delapfa in imbecillitatem infignem facultas arteriæ fuerit, pulfus æduntur languidi, parui, tardíque. Sin illa, quantum in ea eft, valeat, fed aliqua copia opprimatur, varios ita & inæquales conficit pulfus: plurimos quidem languidos, tardos & paruos, cùm videlicet graui onere eft preffa: plurimos autem vehementes, celeres atque tardos, vbi leuiori. Quòd fi nec admodũ grauis, nec nimiũ leuis offenfio fit, contrarij ex æquo, paréfque numero ipfi pulfus cõfpirant.

Pulfus inæquales à quibus caufis proficifcãtur.

Pulfuum generationis caufæ continentes funt tres, inftrumẽtum, facultas & vfus.

Iracundia eft veluti innati caloris feruor. Iracundia, dũ illi eft timor adiunctus, pulfus inæquales efficit. Timorem effe affectum iracundiæ contrarium.

Timor vehemens qua ratione pulfus inæquales efficiat.

Facultas arteriæ extremè imbecilla, vel aliqua mole humorum opreffa, quos pulfus edat.

At inftrumentorum vitia, in hunc modum gignunt inæqualitatem. Vbi enim circumiectas regiones arteriæ, quæ ad hoc deftinatæ funt, vt illam diftentam excipiant, aliud corpus infederit, non poffunt per illud reftrictæ arteriæ diftendi fatis. Itaque fingularum actionum defectus, * tandem confertim vnum magnum opus abfoluit, quòd alioqui vfus non expleatur. Quo tempore violenter & vehementer agere ipfa facultas cogitur, vt explodat omnino illa, quæ fua inftrumenta obfederunt, & prohibuerunt motũ. Ac fic fanè maiorem prioribus, & vehementiorem, & celeriorem, neceffe eft pulfum euadere; qui etiam crebrior * vel ab ipfo principio fuerat: quandoquidem impariũ vfui actionum, neceffariò comes eft crebritas. Si igitur parem impetum facultas in omnibus quæ confequũtur diftentionibus retineret, æquè magni femper fierent, & vehementes, & celeres pulfus: quia verò non retinet, fed refert fe ad priftinum motũ, ne incaffum defatigetur, varia oritur & cõtinua inæqualitas. Accidit etiã interim inæqualitas ob fanguinis copiam, aut in venas, aut in arterias ipfas infufam. Ea tamen facillimè fanguinis detractione fedatur. Siquidem fanguinis copia in venis, vicinas arterias non fecus ac tumor præter naturã conftringens & premẽs, fi per venæ vacuetur fectionem, fubitò arteriis æmplũ exhibet locũ. Quòd verò fanguis in ipfas arterias influẽs, præcipuè fi craffus vel lentus fit, viam intercipiat fpiritus, variáfque & difficillimas edat inæqualitates, nemo eft qui nefciat. Vbi igitur aut validè comprimuntur, aut obftruuntur arteriæ, vel fi integra fit facultas, inæqualitas corripit pulfus. Quòd fi vnà cum inftrumentorum affectu, facultas etiam perpeffa fuerit, clariffimum eft magis variam inæqualitatem exiftere. Verùm fi inftrumentorum illæfus ftatus fit, fed magnopere facultas infirma, decurtata inæqualitas fiet. Ab admotis enim digitis victa facultas, minores femper imbecillioréfque pulfus creat. Cæterùm ipfarum facultatis imbecillitatum, quæ quidem prima & exigua exiftit, minores languidioréfque, non autem decurtatos pulfus efficit. Quæ verò eft hac tantò maior, vt iam facultati fint oneri applicati digiti, hæc pulfuum decurtatorum eft caufa. Quorum ij quidem, qui ad priftinum reuertuntur motum, reciprocíque vocantur, minorem imbecillitatem oftendunt: qui verò alicubi reftitant, maiorem. Quemadmodum fi perfectè pulfus deficeret, extremam imbecillitatem nunciaret. Verùm hæc omnia exploranda effe applicitis arteriæ digitis, non fufpenfis, apertiffimum eft. Differt autem abolitio pulfus, ab eo deficiente: quòd illa quidem veluti priuatio fit totius functionis: hic, dimidiæ tantùm amiffio. Qui fanè deficiens pulfus quantò decurtatis eft grauior, tantò leuior exiftit ipfa pulfus abolitione. Atque hi quidem tres ftatus quantitate noxæ differunt. Quartus eft reciprocorum decurtatorum: nempe omnium leuiffimus. Quintus his additur intermittentium, qui præcedit deficientium ftatum. Quod enim in vno aut altero erat, aut certè in numero pulfuum certo, id ftatus deficientium in omnibus efficit. Porrò intercidentes pulfus, contraria ratione

Inftrumentorũ vitia quomodo inæquales pulfus efficiant.

Pulfuum inæqualitatẽ accidere interdum ob fanguinis copiam in venas aut in arterias infufam.

Facultatis oblæfiones diuerfæ, varias pulfuum inæqualitates producunt.

Decurtatorũ pulfuum difcrimen.

Pulfuum abolitio à deficiẽte pulfu quomodo differat.

Pulfus decurtati reciproci. Pulfus intermittentes.

Pulfus intercidentes.

tione ac intermittentes, nofcuntur: qui quidem etiam inter æquales, qui aceruatim fiunt, confi- ftunt: infidúntque vbi valens facultas copia hu- morum, vel inftrumentorum obftructione impe- ditur. Vt ergo ad repellenda quæ moleftant, ma- iores fæpe & vehementiores ædit, celerioréf- que pulfus: ita plures quoque in eiufmodi præ- fertim ftatibus, atque alti pulfus fiunt: itaque decretoriam excretionem portendunt. Nec verò tantum facultatis infirmitas inducit inter- mittentem pulfum, fed inftrumentorum etiam valida obftructio, compreffióque & conftrictio, vbi in fe nihil prorfus arteriæ allicere valeant.

Decretoriam excretionem qui pulfus indicent. Intermittens pulfus à quibus caufis oriri poffit.

Nunc verò de caufis inæqualitatis in vno pulfu eft agendum. Solet igitur celeriter quidem primū concitata arteria, deinde parua interpofita quie- te, motu quodam tardo reliquum diftentionis ab- foluere, dum & vfus vrget, & facultas, quantùm in ea eft, obfecundat: interrumpitur tamen ab inftrumentorum vitio, aut ab humorum infigni abundantia. Etenim facultatis robur, prioris mo- tus celeritas indicat: ficuti vrgentem vfum, mo- tus qui fequitur quietem. Quippe nifi vfus vrge- ret, nunquam inceptum motum facultas abfolue- ret: fed vbi inhibitus primum eius motus effet, ibi defineret diftentionem, vnúmque hunc fa- ceret paruum pulfum. Eft & alia differentia di- ftentionis per mediam quietem diftinctæ, in qua motus vtrinque eft celer. Videtúrque tunc facul- tas propriam contentionem tueri, copiæque hu- morum reluctari: quare differentia hæc omnium eft faluberrima. Eft præterea quidam alius ftatus medius inter vtrunque, vbi motus fecundus me- dius eft inter tardum & celerem, hoc eft, mode- ratus. Hæ funt tres differentiæ diftentionum quie- te interpellatarum. Sunt præter has & tres aliæ, vbi tardo priore motu, alter, trifariam variat: vt aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Ex qui- bus peffimus eft, qui pulfus vtrunque motum tar- dum habet. Ac longè hoc commodior, in quo celer alter: medius inter vtrunque, vbi fit mode- ratus. Haud aliter cùm à primo motu moderato, alter tribus modis conuertitur, commodiorem fignificabit ftatum celer motus: perniciofiorem tardus: medium moderatus. Quinetiam tempus quietis, quò fuerit in fingulis harum differentia- rum longius, hòc eft deterius. E diuerfo, diutur- nius motuum tempus meliorem declarat ftatum. Præterea vtriufque diftentionis magnitudo, opti- ma: contrà peffima eft paruitas. Similiter vehe- mentia optima, remiffio peffima. Quòd fi omnia quæ commemorauimus mala, in vno pulfu con- ueniant, hic illorum peffimus erit: contrà fi om- nia commoda, optimus. Tranfeundo autem ad eos pulfus, qui totius diftentionis habent quidem perpetuum motum, non vniuerfum tamen pari celeritate, certè qui iam inde ab initio in celeri- tatem infurgunt, minus onerari facultatem an- nunciant: qui contrà, magis. Cæterùm facultate oppreffa, nullus horum exiftit. Eft autem pro- prium iis qui in contraria affatim mutantur, non folùm grauari facultatem, fed etiam obftrui & premi inftrumenta. At in contraria affatim mu- tari intelligo, fi cùm moueantur celeriter, fubitò fiant tardi: aut fi ex tardo primo motu euadant celeres. Oriuntur enim hi, cùm ex obftructioni- bus & compreffionibus, tum ob facultatem hu- morum colluuie oneratam. At verò vibratus pul- fus fit, facultate exiftente valida, inftrumento duro, vfúque vrgente. Quorum fi abfit quicquam, * minimè vibratus exiftet. Cæterum violenta diu- turnæ arteriæ diftentio, proximè illius generatio- nem conftituit. Vrget autem vfus, vbi functio ipfi non fatisfacit, idque aut ob propriam imbe- cillitatem, aut contumaciam inftrumentorum, vt etiam maiorem vfum. Cùm igitur in propofito pulfuum genere facultas requiratur vegeta, relin- quitur vt vel vfu increfcente, vel redundantibus inftrumentis, vel vtrifque iunctis, diftentio in vibratis pulfibus ipfi vfui fit impar. At vfus, abun- dantia caloris augetur, vel exhaufto animali fpi- ritu. Contumacia inftrumenta fiunt, ob obftru- ctiones, compreffiones, atque duritiem. Quæ fanè durities inflammatis, fchirro affectis, refic- catis, perfrigeratis, ac denique diftentis accidit inftrumentis. Itaque iam omnes inuenimus cau- fas originis vibratorum. Nam intéperata inæqua- litas, fi progrediatur, vibrationem quidem auge- bit, non tamen caufa eft eorum generationis. Di- crotus autem pulfus (qui fieri non poteft, quin fit vibratus) in hunc gignitur modum. Vbi parte illa arteriæ, quam tangimus, duriores fint frigi- dioréfque, atque ita difficilius moueantur partes vtrinque fitæ, quas non attingimus: ac deinde partem mediam diftentione fua concitauerint, re- traxeríntque intrò, ac fecum rurfus extulerint, bis neceffe eft ipfe tactus feriatur. Atque huiufce- modi pulfus eft dicrotus tantùm, non autem vi- bratus perfpicuè. Alter verò qui iuxtà & fatis vi- bratus eft & dicrotus, fit ad hunc modum. Vbi enim arteriæ fublatæ cum vibratione pars illa quę fola cute eft intecta, iactetur facilè, aliæ autem partes vtrinque fitæ, craffitudine numeróque onerentur corporum incumbentium, adeò vt ne motus quidem earum occurrat tangentibus: ne- ceffe tum eft, parte hac, quæ eft apta, omnj iam fublata, reliquas non manifeftas, quæ vtrinque funt, adhuc attolli: ac proinde etiam media, quæ delata iamdudum eft, de integro vnà cum illis quæ vtrinque funt, attolletur, ita vt redeat, oc- curràtque iterum foris ipfam tangentibus. Planū eft igitur dicrotum pulfum, interim ex magna in- temperie ortum trahere, paruáque duritie arteriæ: interim ex ingenti duritie, coniuncta cum intem- perie aliqua, vel craffitudine, vel colluuie humo- ris, vel carnis. Caprizanti verò pulfui hoc cum dicroto conuenit, quòd bis pulfat, caufa autem non conuenit. Neque enim cum inftrumento- rum duritia neceffe illi eft, nec cum intemperie, vt iungatur. Verùm vbi facultas contentionem natiuam retinet, arcetur autem à motu, vel ob humorum colluuiem, vel obftructionem, vel compreffionem inftrumentorum, quies tum di- ftentionem intercipit. Cuius altera pars poft quie- tem, iurè robuftior eft illa, quæ eam antecedit, quòd ab impetu collectæ facultatis oriatur. Quòd fi etiam ille fecundus impetus inferior atque im- becillior fuerit, erit fanè is caprizans. At vndofi & vermiculantes pulfus, fola differunt quantita- te, fub vno comprehenfi genere. At funt fanè in- ter eos nonnulli, qui in diuerfis partibus arteriæ, inæqualitatem, idque in vna diftentione, fortian- tur. Sunt autem illorum generationis caufæ, im- becillitas facultatis, vel copia humorum, vel in- ftrumentorum fumma mollities. Nam cùm vis à principio in arterias permeans, totum vas attol- lere pari firmitudine nequeat, hic quæ propin- quior eft parti principi, motum primò aufpicatur: ficuti

Inæqualitatis in vno pulfu caufæ.

Diftentionum pulfus quiete interpellatarū tres differentiæ.

Pulfuum in contraria affatim permutatorum, quid proprium.

Vibratus pulfus vnde fiat.

Vfus pulfuum quādo vrgeat.

Vfus pulfuum abundantia caloris augetur, vel exhaufto animali fpiritu. Inftrumenta contumacia quomodo fiant.

Dicroti pulfus (qui neceffariò etiā vibratus eft) generatio.

Dicrotus tantum pulfus qui dicatur. Dicrotus vibratus vndè.

Caprizantis dicrotique pulfus differentia.

Vndofi & vermiculantes pulfus fola differunt quantitate.

ſicuti quæ remotior, ſerius: id quod Eraſiſtratus perpetuò fieri, cæterùm falsò, arbitratur. Siquidem nemo ignorat, omnes arteriarum partes naturaliter eodem moueri tempore. Raròautem, idque præter naturam, partes cordi viciniores mouentur prius, ac dein remotiores.

Arteriarum partes omnes, dum pro naturæ modo ſe habent, eodẽ mouentur tẽpore.

Qui pulſus nec vndoſus, nec vermiculans eſt, niſi etiam hoc illi acceſſerit, vt quod fluere per arterias videtur, ſiſti alicubi, & quieſcere appareat: mox verò iterum fluere, ac iterum retineri, atque hoc per vniuerſam arteriam. Porrò qui ex his à copia humorum gignuntur, ab illis quos imbecillitas facultatis, citra humorum copiam, induxit, ſola magnitudine differunt: vnde hi ob paruitatem, vermiculantes: illi ob magnitudinem, vndoſi appellati ſunt. Et cauſam habent illi facultatis languorem, hi abundantiam humorum. Sed conſequuntur etiam extremam mollitudinem inſtrumentorum huiuſcemodi pulſus. Cuius rei molles ac tenellæ virgæ, quæ vndoſo modo tenduntur, nobis exemplum ſuggerunt. Validam itaque facultatem vndoſus habet: cuius nimirum ope, magnas poterit arteriarum partes attollere: imbecilliorem vermiculans, quod paruis interuallis tum * ipſa facultas moueatur. Quem certè neceſſe eſt, inæqualem alioqui, etiam intermittentem euadere.

Vermicantes pulſus. Vndoſi.

Decurtati pulſus vnde proueniant.

Decurtati etiam pulſus conſequuntur imbecillitatem ipſius facultatis, à qua nimirum pulſus creantur. Vbi enim à corde vis permeans in arterias ſingulas, magis ac magis diſſoluitur in partibus remotioribus, minores tunc languidioreſque neceſſariò earum motus fient. Si autem verum ſit illud, reperiri nonnunquam minores motus in partibus origini propinquioribus, ad inæqualitatem intemperiei arteriarum cauſa id genus pulſuum eſt referenda. Siquidem inſtrumentum à pari robore, eodémque, ſi humiditate & calore ſit modico temperatum, facilius ac magis mouetur: ſqualidum autem, aut impenſè humidum, aut frigidum, lentius minúſque.

Annuẽtes pulſus, circũnuentéſque vnde gignantur.

Annuẽtes autem & circumnuentes pulſus, fieri aliquando ſimili modo poſſunt: ſæpe aliis de cauſis accidere. Si enim valida ſit facultas, corpora autem incumbentia arteriis marceſcant, qua parte illorum maximè marcida, atque eo leuiore, emicare motus poſſit, ibi etiam maximè illius magnitudo eluceſcit. Quòd ſi huius partis dilatationem aliis vtrinque minoribus compares, decurtatum motum in vtriſque partibus cernes; id quod fieri in facultatibus validiſſimis nequit.

Inæqualitatis ex ſitu arteriæ cauſæ.

At verò ex ſitu arteriæ fit inæqualitas pulſuum, vbi tenduntur in illas corporis partes, in quas diſtorquentur. Porrò inflammationes, ſcirrhi, abſceſſus & crudorum quorumdam generatio tuberculorum, ac breuiter omnes præter naturam tumores, vicinas partes ad ſeſe trahere valent. Squalida præterea durities, frigúſque immodicum, necnon conuulſiua intentio, ac breuiter intemperatura inæqualis, arterias ipſas diſtorquet.

Conuulſiui pulſus cauſæ.

Conuulſiuus autem pulſus ab ipſa ſpecie, & affectu, quem denotare ſolet, rectè nomen accepit. Tendi enim ad vtrunque arteriam putaueris, ſtatímque homo conuulſione corripitur. Eſt enim confluxio vna (vt rectè dixit Hippocrates) & conſpiratio vna, & omnia conſentiunt omnibus, eſtque omnium natura communis. Nam niſi hoc eſſet, duo animalia eſſet, non vnum, quiſque noſtrûm.

Confluxio in toto corpore eſt vna.

Membrorum principalium neceſſitudo.

Cor igitur cerebro arterias, vinculum ſocietatis, tranſmittit: cerebrum neruos cordi, pari viciſſitudine: qui quanquam non magni ſint, mandatum tamen rationis perferre poſſunt. *Singulis præterea arteriis fibræ à neruis deductæ ad ſocietatem cohærent, per quas fit mutuus quidam, non modò actionum, ſed affectuum etiam conſenſus.

Arteriis ſingulis ineſſe fibras à neruis deductas.

Nihil itaque mirum, ſi cùm vniuerſum neruoſum genus coniunctum arteriis ſit, communis appareat affectus. Vt autem de alti, humilis, lati, anguſti, longi & breuis pulſus etiam generatione dicamus, ſciendum eſt, in valentibus omnibus & ægrotantium pleriſque, dum dilatantur arteriæ, nos earum ſuperficiem * ſupernam multò clarius percipere, quàm partes obliquas, & quòd illa prius ad noſtrum accedat tactum, & quòd eum * pauciotibus interpoſitis corporibus feriat. Proinde ſi rectè expendas, naturalis pulſus eſt altior, quòd deficiat ſemper eius in latum motus, præpolleat autem in altum.

Pulſus naturalis cur altior ſemper videatur.

Verùm quia is aliorum omnium nobis eſt menſura, & veluti regula quædam, nec altum ipſum, nec anguſtum vocamus, ſed moderatum, atque inter omnes exceſſus medium. Etenim longus & breuis ad hunc collatus dicitur. * At verò dum moderatum eum pulſum dicimus, non ſenſum, ſed naturalem proportionem & mediocritatem, conſtituimus æqualitatis normam.

Pulſus moderatus qui dicatur.

Nam ſi pro ſenſu iudicium facias, in illo pulſu longitudo præſtat profunditati: quemadmodum hæc latitudini. E quidem altos pulſus in iracundia & ante iudicationes fieri manifeſtè comperio: latos autem vt plurimum in excretionibus decretoriis.

Pulſus alti, latíque, vbi cernantur.

Pulſus alti qui ſint dicendi.

Pulſus igitur moderati memores, ſi quando offendamus ipſius motus admodum altitudinem auctam, latitudinem autem aut nihil, aut parum, rectè vocabimus eos pulſus altos. Quòd ſi latitudini manifeſtum incrementum accedat, eos magnos ſimul & altos dicemus. Si ambo increuerint, altitudo, ſimul & latitudo, ſed non multum latitudinem altitudo ſuperet, hos magnos appellamus duntaxat. Cùm verò eadem proportione altitudo adaucta latitudinem vincat, qua etiam in naturali pulſu ſuperaret, iis pulſus eandem, quam moderatus, retinebit ſpeciem. Itaque non altus, vt neque ille, ſed maior tantùm illo videtur. Quinetiam eadem eſt & in longitudine ratio. Nam vbi eadem proportione augetur, qua profunditas & latitudo, vniuerſum pulſum, vti diximus modò, repræſentat maiorem.

Pulſui magnõ gignẽdo quid requiratur.

Quare vt magnus ſit pulſus, non requiritur vt pares ſint motus qui in dimenſionibus trinis augentur, ſed tantùm vt proportione æquales exiſtant. At conſtat eorum proportio, vbi nulla præter naturam inſignis in craſſitudinem mutatio, aut in gracilitatem corporis fiat: præterea nec ſiccitas immodica, vel humiditas, vel maximè diſtentionis neceſſitas. Perit autem, aut perturbatur, cuiuſpiam horum præſentia. Vt, ſi cætera omnia ſe rectè habeant, facultas autem compellatur ita magnam facere diſtentionem, vt eius tumorem circumiecta arteriis loca non capiant, in eo affectu neceſſum eſt altus pulſus appareat. Dum enim in eam attollitur magnitudinem diſtentio arteriæ, vt nuſquam coarctetur, naturalem trium dimenſionum proportionem tuebitur. At coarctata, tantum detrahet de illa dimenſione, quantum eſt progreſſu prohibita.

Iratis fit pulſus altus.

Quocirca iratis, licet corpore ſint optimè comparato, fit pulſus altus. Diſtentionis enim ſummum exceſſum, ne is quidem commodè ferat habitus, ſed iam ex imo premitur, & ex obliquo arteria. Sola ergo pars illius ea, quæ inſtrata ſola cute eſt,

nempe fuperna, omnem calorem excipit: quare neceffariò fit altus pulfus. Cæterum multis gracili corpore, nec facultate admodum firma, pulfus, fi irafcantur, magni, & non alti videntur effe. Nam cùm in altis pulfibus tantum facultatis robur defideretur, vt maximam diftentionem moliri poffit, & quam loca arterias ambientia excipere nequeant: manifeftum vtique eft, in commemoratos affectus non poffe altos pulfus incidere. Iam verò vbi naturali robore facultas aliquatenus deficiatur, & latitudo fit infignis locorum, pondúfque accedat arteriis ex fuperioribus partibus; hic pulfus collatus ad moderatum, eft latior. Etenim aut altitudo imminuta, aut latitudo aucta, poteft latum pulfum efficere. Inuenitur autem motus nonnunquàm, qui quatuor occurrat digitis, fed ita anguftus & obfcurus, vt fubtilis fidis fpeciem referat: atque is quidem pulfus longus vocatur. Ac talis quidem pulfus, qui videlicet fidem aut pilum refert, non folùm tunicarum maximam ficcitatem oftendit, fed etiam indicat facultatem imbecilliorem, quàm quæ poffit contumax inftrumentum diftendere. Quid igitur fi hæc vera funt, * non ftatim talis pulfus fit breuis? an quòd huiufcemodi pulfus, in tenui corpore, contentáque & aliquanto duriori cute accidat? Etenim fi cutis remiffa & craffa, magnam partem motus *obfcurat, vtique tenuis fimul contentáque, totum omnino feruabit. Vnde liquet confpirare gracilitatem totius corporis oportere, & duritiem cutis fimul & inftrumentorũ, cum facultatis imbecillitate, non fumma tamen, ad talem pulfum gignendum. Ac vocatur quidem per excellentiam longus: propriè autem tenuis & gracilis. Nam propriè & abfolutè dicitur longus, cuius neutram reliquarum dimenfionum percipimus. At verò breuis fit pulfus, vbi in parua quapiam particula, arteria fola cute contegitur, ob idque fenfibiliter pulfat: partes autem ex vtroque illius latere omnes in profundum merguntur, vnde prodere motum nequeunt fenfibilem. Dicitur etiam per excellentiam hic pulfus breuis. Propriũ tamen eius nomen eft, craffus & turgidus. Nam qui fimpliciter breuis eft, vel ex corpulentia nafcitur, vel ex paruitate. Proximum eft vt de ordinatis & inordinatis agamus. Qui quidem quandoquidem inæquales omnes funt, fed in eo variant, quòd æqualitatem hi certis orbibus feruent, illi confufi vndequaque fint: intelligendum eft, caufam, quæcunque inæqualitatem efficiat, femper firmam in ordinatis & fixam effe: in inordinatis autem, nequaquam. Infuper ordo, vt æqualitas, naturæ, fi quid aliud, eft familiaris. Quare fi alterum eorum fit conturbatum, minorem fignificat offenfam: fin vtrunque, maiorem. Concurrunt autem ambo in inordinatis: alterum in ordinatis qui funt inæquales. Quod verò ad mutatorum rhythmorum caufas pertinet, fi rectè quidem eft demonftratum, allici per arteriarum dilatationes aëream quandam fubftantiam: in contractionibus autem excrementa excerni, & quafi fuliginem aduftorum humorum: certè neceffum eft, cùm diftentionis vfus inftet, maiorem fieri, celerioremque diftentionem: cùm contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in ætatibus plurimi infumuntur humores, ac proinde plurimum excrementi colligitur (femper enim quantitati confectorum fuccorum, excrementorum refpondet quantitas) quæ funt vfque ad iuuentutem, in iis nonnihil cedit contractioni diftentio. In quibus autem pauciffimi (quod contingit in fenibus) longè maius eft diftentionis tempus tempore contractionis.

Pulfus latus quando accidat.

Pulfus longus qualis, & quid fignificet.

Pulfus longus qui propriè dicatur.

Pulfus fimpliciter breuis qui fit.

Pulfus ordinati inordinatique caufæ.

Ordo æqualitáfque naturæ familiaris exiftit.

Rhytmorum mutatorum caufæ. Arteriæ dilatatæ trahunt aëre, contractæ expellunt fuliginem.

Excrementorum quantitas refpondet quantitati cõfectorum fuccorum.

GALENI PERGAMENI

De caufis pulfuum,

LIBER TERTIVS.

QVandoquidem pulfuum alterationes, quæ ex primis & præcipuis caufis proficifcuntur, abundè * fermo antè habitus enarrauit, illas nunc explicabimus, quæ ab aliis omnibus fiunt, quæque non per fe planè, fed quòd mutent primas, caufæ pulfuum vocantur. Cæterum quia hæ partim præter naturam funt, partim naturales, partim etiam inter has mediæ, quas non naturales appellant: rationi videtur confonum, vt à naturalibus exordiamur, idque eundem fequentes ordinem, quem in libro tyronibus defcripto obferuauimus.

Caufarũ differentia triplex.

Viri igitur * in vniuerfum, mulieribus habent pulfum longè & maiorem, & vehementiorẽ, paulò tamen tardiorem, ficuti & fatis rariorem. Siquidem cùm mas fit calidior & ficcior fœmina, neceffum eft vfum generationis pulfuum, & inftrumentorum * conftitutionem, differre in illis: ac proinde ipfos pulfus. Atqui copiofi caloris magnum pulfum effe familiarem oftendimus. Igitur cùm mas fit non calidior modò, fed multò calidior fœmina, vtique maiores, ac multò maiores quàm illa pulfus habebit. Siquidem pro naturali temperamento, maior tantum, non multò maior erit ipfius viri pulfus: fi autem acceflerit à peculiaribus vitæ inftitutis vtrique differentia (illa enim in ocio viuit, hic in multis laboribus) vt fanè multò ita calidior vir redditur, fic pulfibus eft quàm fœmina longè maioribus. Addidimus autem fermoni particulam illam, *in vniuerfum*, vt ftudiofis vice ftimuli effet, ad totius rei perfcrutandam naturam. Sic enim ftatim de naturali differentia viri & mulieris meditabuntur, reperientque vniuerfum genus in omnibus animalibus, mafculinum valentius fœmineo effe. Cæterum fecundum alias differentias præter naturam (vt videlicet fi hominem frigido præditum temperamento, molliterque educatum, cum biliofa viragine conferas) certè in muliere ipfa reperies quàm in viro pulfum longè maiorem. Naturalis itaque differentia, vt maris quidem ad fœmellam, maiores tantùm atque vehementiores: vt viri autem ad mulierem, multò maiores ac vehementiores pulfus producit: quòd nimirum viris naturale robur laboribus crefcat. Quinetiam & facultatis robur, quod maribus adeft, & ipfum aliquid conferet ad magnitudinem pulfuum. Quippe validis facultatibus magni pulfus peculiares exiftunt. Taceo totum corpus virile, ad perfpiratum effe optimè comparatum, purum, excrementifque vacuum, neque compreffum: fœminis autem contrario modo difpofitum. Quare vt illorum habitus ad magnitudinem, fic harum ad paruitatem pulfus videtur aptus. Nam etfi ipfis adfit inftrumentorum mollities, quæ ad pulfus magnitudinem facit, plures tamen fortiores quàm aliæ, funt paruitatis

Viri in vniuerfum mulieribus habent pulfum longè & maiorem & vehementiorem.

Mas eft calidior & ficcior fœmina.

Viris naturale robur laboribus crefcit.

Facultatibus validis magni pulfus peculiares exiftũt.

Mollitiem inftrumentorũ ad pulfuum magnitudinem facere.

tis causæ: nec plurimum viri à mulieribus dissident mollitudine. Quòd si multò mulieris instrumentum sit mollius, cùm facilius sic sit cessurum humoribus infestantibus, id ipsum erit etiam in causa, vt minores in eis pulsus fiant. Est autem mulieris pulsus celerior quidem pulsu virorum, non tamen excessu insigni. Siquidem cùm earum pulsus sit multò minor, quàm vt possit vsum explere, auget quantùm potest celeritatem: cui eandem ob causam accedit crebritas. At verò infans masculus maiorem tantùm, vehementiorem, rariorem, non item multò, pulsum habet, quàm infans fœmella. Qui natura calidi sunt, multò habent maiorem, celeriorem, atque crebriorem pulsum: non autem multò vehementiorem. Cæterùm impræsentiarum calidos (vt moris est) dicimus, qui humiditate, siccitatéque temperati cùm sint, caliditate exuperant. Hi igitur quò calidiores sunt temperatis, eò maiores habent, celeriores, atque crebriores pulsus. Cur autem non multò vehementiores, id quidem iam exposuimus prius, de ipsóque nonnihil postea dicetur. Graciliores citra vllum affectum alium, maiorem, rariorémque multò, vehementiorem paulò pulsum fortiuntur. Nam cùm gracilitas ipsa, regiones arteriarum magis dilatet, leuioráque incumbentia corpora reddat, pulsibus magnitudinem haud contemnendam conciliat. Atqui, vbi pari relicto vsu, crescit magnitudo, rariores tunc necesse est pulsus fiant, idque tantò, quantò scilicet sunt maiores. Maiores verò erant multò, proinde rariores etiam multò erunt. At vehementiores esse apparebunt, non quòd vllum acquisierint robur, sed quòd magis prodant quam habebant tensionem. Pro ætatibus hoc pacto pulsus variantur. Infantis pulsus creberrimus est, rarissimus senis: omnino qui inter hos intercedunt, proportionem seruant, prout vel ad puerum, vel ad senem accedunt propius. Celerrimus item pueri pulsus, tardior senis existit. Reliquarum ætatum pulsus ambigunt inter hos. At senex à puero, longè magis raritate, quàm celeritate distat. In vehementiæ & magnitudinis differentia, maximus est, vt in ætatibus, pulsus iuuenum, minimus senum, medius & paulò maior pulsus puerorum. Iam vehementissimus iuuenum, languidissimus senum, medius inter hos, puerorum est pulsus. Etenim cùm calore non pauco pueri præditi sint, substantiam quoque quæ refrigeret illum, non paucam postulant. Quinetiam substantiam animalis spiritus in illis non tantùm nutriri oportet, vt in adultis, sed etiam vnà cum instrumentis augeri. Itaque his nominibus pueri magnis dilatationibus egent. Quia verò etiam humores exhauriunt plurimos (videlicet nutrimenti & incrementi ratione) ob idque fuliginosorum excrementorum aceruum per totum corporis habitum contrahant, vtique desiderant etiam arteriarum maximas contractiones. Maximum ergo, simúlque celerrimum pueri vtrunque motum requirunt: sicque infra vsum est functio in iis. Nam licet quum maximè celeres sint, & magni, vsum tamen non explent: quare hic crebris opus est motibus. In senibus autem planè contrà habet, calor paucus, cui par est generatio fuliginosorum excrementorum, spiritúsque animalis nutritio. Iure itaque habent contrarios illis pulsus, paruos, tardos & raros. Sunt ergo pulsus puerorum magni, si cum magnitudine eos arteriarum conferas: parui autem, si quantitatem tantùm distentionis spectes, eámque ad pulsus iuuenum conferas. Sed tamen non maximos pulsus sortiuntur pueri, ne si ad magnitudinem quidem eos arteriarum perpendas. Siquidem quòd nec facultas eorum peruenìat ad summum robur, & coarctentur in eis molles arteriarum tunicæ, multum de maxima distentione detrahitur, tametsi pulsus eorum medium superet. Porrò mollitudines instrumentorum, quæ remotæ à coarctatione sunt, ad pulsuum magnitudinem conferunt: quæ verò premuntur atque grauantur, ad paruitatem: præcipuè si facultas destituatur robore. Cùm autem vtriusque motus plurimus infantibus vsus sit, minimus senibus, & omne interpositum tempus ætatum vtrunque vsum remittat, magis autem contractionis: rationi consonum est, vt quantum à pueris recedant ad senes, tantò semper vtrunque motum habeant tardiorem: magis autem contractionis. Atque ex his nascuntur differentiæ rhythmorum pro ætatibus. Est autem vehementissimus iuuenum pulsus, & languidissimus senum: quoniam illis quidem facultas validissima est, his debilissima. In aliis etiam ætatibus, pro robore illarum vel imbecillitate, pulsus remissione & vehementia different. At verò pro anni temporibus, medio quidem Vere pulsus maximi & vehementissimi sunt, vt in temporibus: celeritate verò & crebritate commoderati. Pari modo medio autumno. * Progrediens autem Ver, nonnihil de magnitudine & vehementia detrahit, sed auget celeritatem & crebritatem, ita vt ineunte æstate iam languidi, parui, celeres crebrique fiant. Autumni progressus cuncta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, & crebritatem. Sic ineunte hyeme, in paruitatem conuertuntur, remissionem, tarditatem, & raritatem. Respondet autem initium veris, extremitati autumni: illius finis, initio huius. Æstatis item principium, suo, & principium hyemis, suo fini. Proinde quæ pari spacio à media æstate & media hyeme in vtranque deflexerunt partem, similiter variant. Porrò media æstas, partim conuenit cum media hyeme, partim dissidet. Nam parui vtrobique & languidi sunt: sed celeres, crebrique æstate: tardi, rarique hyeme. Non perinde tamen parui æstate ac hyeme: sed æstate minus. Nec ita hyeme languidi, vt æstate. Quæ igitur secundum tempora accidunt, ad has referuntur tres causas: ad vsum, facultatem, & instrumenta. Nam prout in ipsis horum singula variant, mutantur pulsus. Ac medio quidem Vere, æctis status nos amplectentis, temperatissimus est: itaque corpora etiam sunt sana. Siquidem eo præcipuè tempore, facultas est robustissima, & moderatissimus calor, necnon instrumenta ipsa libera ab omni excessu. Vnde & pulsus corporibus quidem optimè comparatis, maximi & vehementissimi fiunt. Nam hi peculiares sunt validæ facultati, & moderato vsui, instrumentísque naturali lege constitutis. Si verò vsus nonnihil mediocritatem excedat, non modò magni & vehementes, sed etiam celeres fient. Quòd si ne sic quidem functio expleat vsum, mutatio transibit in crebritatem. Æstate porrò crescit vsus, sed languescit facultas. Quamobrem aliquatenus decrescit illa vehementia simul & magnitudo: sed tamen hæc minus. Nam quia vrget vsus, augetur nonnihil: vnde etiam celeritati & crebritati accedit momentum non contemnendum.

Mulierum pulsus est quã virorum celerior.

Calidiorum natura pulsus.

Graciliorum pulsus quales.

Pulsuum secundum ætates discrimina.

Iuuenum pulsus est maximus.

Puerorum pulsus celerrimi, magni, & crebri.

Senum pulsus parui, tardi, atque rari.

Mollities instrumentorum quando ad pulsuum magnitudinem conferant, & quando secus.

Autumno quales fiant pulsus.

Hyeme quales fiant pulsus.

Pulsuum differentiæ secundum tempora referuntur ad vsum, facultatem, & instrumẽta. Ver medium esse temperatissimum: quo tempore habent optimè corpora.

Pulsus peculiares optimæ constitutioni corporis, quales.

Æstate crescit vsus pulsuum, sed languescit facultas.

Hyeme augetur facultas, sed pulsuum usus minuitur.

Hyeme contrà, quàm æstate, est validior facultas, non æquè tamen ac Vere: sed usus remittitur generationis pulsuum. Quare languidiores pulsus hyeme quàm Vere sunt, & vehementiores quàm æstate: cæterum satis sunt parui, quòd & facultas infra summum sit robur, & usus remissus admodum: quæ ipsa in causa remissio est cur tardi, rarique existát. Iam verò vbi Hippocrates dixit, Quæ augentur, plurimum habent calidi: non simpliciter calidi dixit, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititiū esse, cuius magna copia iuuenibus suppetit. Est enim téperatus calor natiuus, acquisititius autem intemperatus, & quasi igneus. Similiter quando inquit, Ventres hyeme & Vere natura calidissimi sunt: de calore natiuo intelligit. Quem quidem cùm obtineant æstate paucissimum, aduentitio calore abundant: vnde marcescit potius, quàm nutritur, corpus. Ad hæc, is aduentitius calor tantum abest vt functiones meliores reddat, vt eas etiam longè inferiores efficiat illis, quæ à moderato proficiscuntur. Pro regionibus etiam, perinde, vt pro natura temporum. In vehementer calidis, sicuti media æstate: in magnopere frigidis, vt media hyeme: in temperatis, ita vt medio Vere. Ad harum proportionem, quæ medium locum sortiuntur. Similiter alij status aëris nos circundantis, calidi quidem, temporibus calidis, frigidi frigidis, medij medio Veri respondent.

Crescentia plurimum habent calidi innati.

Calor innatus est temperatus, acquisititius intemperatus.

Calor aduentitius functiones reddit imbecilliores.

Pulsus immutari a regionibus, non secus quam à temporibus.

Prægnantium pulsus maiores, crebriores & celeriores.

Prægnantium pulsus, maiores, crebriores & celeriores sunt: * cætera verò tuentur. In eis siquidem, præter vsum, priorum mutatum est nihil. Increscit autem is, & augetur, quòd mulier non sibi iam soli respiret ac pulset, sed fœtui etiam cogatur: quare celeriores, maiores, & crebriores fiunt pulsus. Somni etiam, si quid aliud, inter naturalia censentur, qui & ipsi variant pulsus: initio siquidem minores, languidiores, tardiores, rarioresque illos efficiunt: * procedentes, tarditatem pedetentim augent, & raritatem, præsertim à cibo: tunc tamen sunt maiores, vehementioresque pulsus: tandémque si diuturni ij fuerint, ad remissionem & paruitatem redeunt, tarditatem & raritatem seruantes. Etenim facultas concoctrix per somnum se intrò recipit magis. Cùm ergo intrò moueatur, conficiatque materiam, primò quidem veluti imbecillior redditur, oneratúrque: paulò autem pòst, dum alimento fruitur, quòd conficit, confirmatur ipsa, calórque animantis augetur. Quia igitur oneratur facultas initio somni, atque debilitatur, oportet minores pulsus & languidiores existere: at mox ea confirmata, è diuerso maiores, vehementioresque. Cur autem concoctiones per somnum exactius fiant non in ventriculo modò, sed in arteriis & venis, non est huius loci explicare. At verò quandoquidem dormientibus motus caloris qui foras tendit, est imminutus: viget autem, qui intrò: contractionem quidem oportet celeriorem fieri, distentionem verò tardiorem: ac proinde totus ille pulsus non est absolutè tardus, potius quàm velox, sed tantum altera parte tardus. Nam si motus qui intrò pergit, præpolleat, prorsúsque consideat: ac rursus inde incipiat, qui foras tendit, haudquaquam hic pulsus distentionem producet plurimam. Si verò præpolleat motus qui concitatur foras, contrario existente debili, minimè sanè tunc ab extremo orditur collapsu in distentione, ac summam tan-

Somni quos pulsus faciãt.

Concoctrix facultas per somnum se intrò recipit magis.

Contractiones arteriarū per somnos cur celeriores ipsis dilatationibus fiant.

dem assequitur magnitudinem. Porrò dormientium pulsus, qua parte foras mouetur, similis est vigilantium pulsibus: qua intrò, permultum videtur distare, quòd terminos internos motuum sensus noster non assequatur. Minor tamen est & languidior, præsertim in ipso principio. Præterea tardus in distentionibus est, & in contractionibus velox, introque recurrens magis. Quare si vehementem eum in contractionibus dicas, nihil erres. Etenim excrementum fuliginosum, quod tunc ex confectis succis copiosius colligitur, arteria excernere vehementius desiderat. At verò vbi absolutè succi confecti sunt, si in somno permaneat homo, immoderatus erit vtique talis somnus: ob idque meritò vterque motus erit minor, tardus, imbecillus & ratus, cùm nimirum somnus sit mortis frater. Nam si alimenti elaborationem excipias, quæ communis somno cum viuentibus adest, cætera mortem referunt: non videre, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel sentire, ratione carere, ac breuiter, proiectum esse. Quid itaque aliud est somnus, illo communi ablato, quàm ad interitum via? Qui expergiscuntur, eueſtigiò pulsus magnos, vehementes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur. Non perinde autem in somnum incidimus vigiles, ac ex somno euigilamur: quòd hoc ferè subitò, illud omnino pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, vel si quis vociferetur, perstrepat, aut ipsum dormientem tangat, celerem sic & subitaneam concitat mutationem. Quare tunc pulsus illi quos nuper commemorauimus, clarissimè percipiuntur. Fit autem somnus, vbi natiuus calor aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum sese conuertit: aut ob immodicam humiditatem foras nequit progredi. Quorum primus quidem saluber & naturalis existit: secundus autem, qualis est in comatibus & lethargis. Cui opposita est phrenitidum & vigiliarum non naturalium vigilantia, vbi desiccatus natiuus calor est, & quasi inflammatus, atque idcirco foras etiam mouetur immodicè. Ascititiæ habitudines corporis, perinde pulsus vt naturales immutant. Nam gracilis natura, si quadratus euaserit, ei qui talis natura est, assimilem pulsum habet: ac sic de cæteris habitudinibus est dicendum, semota tamen omni virium immutatione. Iam etiam temperamenta corporis ascititia, pulsus naturalibus temperamentis mutant similiter. Calida siquidem calidis, frigida frigidis, assimiles pulsus creant. Nam temperamentorum in humiditate & siccitate discrimen, continetur in habitudinibus corporis. Siccis quippe gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Præterea duritia corporis, sicca temperamenta: mollitudo, humida comitatur: atque ita pulsus his mollis est, illis durus. Vt autem mutationes alias, quæ causis naturalibus carent, recenseamus: exercitationes quidem, si moderatæ sint, vehementes, magnos, celeres & crebros pulsus efficiunt: sin autem multæ, vitésque laborantis excedant, paruos, languidos, celeres & crebros in summo. Nimium immodicæ, adeò vt ægrè iam se possit homo mouere, & multis interpositis quietibus, aut nihil prorsus possit, sed remissæ vires impensè sint, pulsus mirè paruos & languidos, tardósque & raros. Quòd si peruentum eò sit, vt vires oppressæ sint, pulsus creant illis proprios. Etenim facultas in exercitationibus,

Somnus post confectos succos perdurans, immoderatus existit.

Somnus est mortis frater.

Somnus est via ad interitum.

Experrectorū pulsus.

Somnus quo fiat modo.

Somnus naturalis qui.

Somnus præter naturam.

Vigiliæ immodicæ.

Ascititiæ habitudines, pulsus vt naturales immutant.

Ascititia temperamenta, perinde vt naturalia permutant pulsus.

Pulsuum pro exercitationū varietate mutatio.

Vfum pulfuũ augeri ob exhalationem fpiritus, & incrementum caloris.

exercitationibus, vniuerfam adhibet contentionem: vnde pulfus excitantur vehementes: vfus autem increfcit, vnde magni, celeréfque. Cùm verò ille duplici ex occafione augeatur, nempe & exhalatione fpiritus, & incremento caloris: ob id nimirum crebri fiunt pulfus, quòd eorum vfus haud fatis magnitudine & celeritate compleatur. Quòd fi adeò quis laborare cogatur, vt non modò fuperiores facultate labores fint, fed continenter neceffe habeat interquiefcere, huic vniuerfum corpus refrigeratur. Quare pulfus ob imbecillam facultatem, languidi funt & parui: ob frigus, nec celeres, nec crebri. Balneæ calidæ, moderatæ fi fint, pulfus creant magnos, celeres, crebros, vehementes: fi immodicæ, paruos & languidos, tamen adhuc celeres & crebros. Quòd fi hic non ceffetur, paruos, languidos, tardos & raros. Etenim ex balneis commoderatis, fi quis eis opportunè vtatur, videlicet vbi defeffi fuerimus, incaluerimus, refrigerati, reficcati, naufeáue affecti, aut inæquali intemperie fuerimus, aut denique euacuationem defiderauerimus, manifeftè corpus iuuatur. Nam corpori reftituunt mediocritatem temperamenti, vires corrigunt, opportunum calorem augent, ac denique vnà cum fudoribus nonnihil * flatuum difcutiunt. At immodicæ balneæ, ipfam facultatem diffoluunt, vfúmque præter modum intendunt. Frigidæ balneæ, ilicò paruos & languidiores, & tardos, raróſque pulfus efficiunt. Poftea, prout id fit quod induxerunt, omnino vel torporem conciliabunt, vel robur. Quæ torporem induxerunt & refrigerarunt, paruos & languidiores, & tardos & raros efficiunt. Quæ excalfecerunt, & robur concitarunt, magnos, vehementes, celeritate & crebritate moderatos. Etenim balneæ frigidæ ftatim refrigerant omnino: poftea verò vel confirmant, vel obruunt facultatem, vnáque perfrigerant. Itaque & pulfus pro ratione immutantur caufarum. Porrò in lotione frigida, arteriarum motus plus intrò quàm foras fertur: quòd & calor illuc ilicò magis feratur.

Pulfuum pro varietate calidorum balneorum mutatio.

Balneorum moderatorum commoda.

Balneaimmodica facultatem diffoluũt.

Balnea frigida quomodo pulfus immutent.

Pulfuum pro cibi variis modis mutatio.

Cibus adeò copiofus, vt opprimat facultatem, pulfus inæquales atque inordinatos concitat. Modicus, magnos, celeres, crebros, vehementes. Parcior quàm qui fatis nutriat, non æquè ac moderatus, cæterùm minus mutat, neque id diu. Vinum pulfus cæterà vt cibus variat: hoc verò intereft, quòd ilicò immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, quàm illa quæ à cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudinem, quàm vehementiam & crebritatem augeat. Etenim appofitio quam facit vinum, celeris eft, quòd humidum fit calidum. Præterea, quæ affatim ac fubitò nutriunt, hæc celeriter permeant. Quamobrem, vt celerem, ita minimè diuturnam à vino appofitionem corpora accipiunt, cùm facilè digeratur per halitum. Porrò quòd nutriat, pulfus ita vt cibus variabit: quòd autem amplius quàm ille calfaciat, infigniorem adiiciet illis & magnitudinem, & celeritatem. Iam verò in choleris, magnis alui fluoribus, menfibus, ac omnibus denique iis, quæ immodicè corpus vacuantia, ipfam facultatem debilitant, continenter pulfus vermiculantes accidunt. Vbi autem oppreffa eft à febre cacoëthe facultas, formicantes oriuntur. Siquidem vt pulfus vermiculans fit, tardus omnino effe atque rarus debet. At in acutis febribus (cuiufmodi neceffariò funt cacoëthes) non fuftinet pulfum caloris copia, vel tardum in fummo, vel femel fieri rarum. Cæterùm tardus eft, aut certè non celer pulfus, vbi facultas opprimitur.

Vinum quàm celerrimè ipfos pulfus immutat.

Vini appofitio ad corpora, vt celeris, ita minimè diuturna exiftit.

Vinum cur pulfum, quàm cibus, maiorem, & celeriorẽ reddat.

Vermiculantes pulfus quibus affectibus accidant.

Formicantes pulfus quando gignantur.

Cacoëthes febres.

GALENI PERGAMENI

De caufis pulfuum,

LIBER QVARTVS.

IN hoc autem libro, de Caufis pulfuum præter naturam dicamus, ab animi perturbationibus orfi. Iræ igitur altus eft pulfus, magnus vehemens, celer & creber. Siquidem facultates animalis moderatrices, fi quando impendeat neceffitas, maiore vi fuas obeunt functiones: id quod in iracundia confpicitur. Similiter etiam per bonas iudicationes, pulfus fiunt manifeftè vehementes. Tunc fiquidem facultas, vt molefta explodat, feipfam excitat. Lætitiæ magnus, rarus, & tardus eft pulfus: at nihil differt vehementia. Lætis enim diffunditur per vniuerfum corpus calor, ac plus foras eius motus effertur, vt triftibus intrò. Vnde maior fit meritò pulfus illorum, non tamen vehementior. Cæterùm ea quæ diximus, * de moderata lætitia, & quæ propria ratione pulfus ipfos immutat, non de immodica, quæ vires ipfas * refoluit, intelligenda veniunt. Triftitiæ paruus, languidus, tardus & rarus eft. Nam cùm triftitia ipfa refrigeret, caloremque intrò concitet, meritò contrarios pulfus fuperioribus efficit, qui lætitiam fequuntur.

Iræ pulfus qualis.

Pulfus reddi vehementes, per bonas iudicationes.

Lætitiæ pulfus.

Lætis diffundi calorem per vniuerfum corpus.

Triftibus intrò conuerti caloris motũ.

Triftitiæ pulfus.

Triftitia refrigerat.

Timoris recentis vehementifque, celer, vibratus, inordinatus, atque inæqualis eft pulfus. Nam inueteratus, fimilem habet triftitiæ. Neque enim quicquam à triftitia abeft diuturnus timor. Omnibus autem his, fi diuturna, aut vehementia fuerint, pulfus fuccedunt, quales viribus diffolutis: cùm nimirum diffoluant omnia hæc facultatem: breui quidem, vehementia: tempore verò, contraria.

Timoris pulfus.

Timor inueteratus à triftitia non differt.

Dolor, qui quidem variat pulfus (variat autem ingens, aut qui principes occupat partes, quemadmodum & inflammatio) fi paruus fit, atque incipiens, pulfum ædit maiorem, vehementiorem, celeriorem, crebriorem. Auctus verò iam, admodúmque validus vt etiam vitale robur offendat, minorem, languidiorem, celerem, atque crebrum. Et quò diuturnior fit aut vehementior, hòc illorum quodque increfcet magis. Qui verò iam facultatem diffoluit, in remiffionem & paruitatem, ementitámque celeritatis fpeciem, atque ingentem crebritatem commutat. Siquidem vt in omni molestia facultas, ita in doloribus fefe folet, ad reiiciẽdum id quod infeftat, accingere. Quare in magnitudinem & celeritatem, vehementiámque ipfos pulfus permutat. Quæ fi in eo nihil proficiat, veluti ex inani labore vis eius atque contentio opprimitur: ac fic pulfus in remiffionem recidunt. Inflammatio omnis habet cõmunem pulfum, veluti ferrantem: vt alia pars attolli arteriæ, alia haudquaquam videatur. Habet etiam vibrationis aliquid hic pulfus, ac celer quidem & creber eft, non tamen perpetuò magnus. At fingulis eft fitus proprius. Orientibus quidem, maior iufto, vehementior, celerior & crebrior. Augefcentibus adhuc, cũ illa omnia increfcunt, tum clarè iam durior, magífque vibratus eft. Vigefcentibus autem manife-

Pulfuum pro dolorum varietate mutatio.

Pulfuum pro ratione inflãmationum mutatio.

ftior eft, duriórque, atque vibratus magis, fed minor eft quàm dudum, non tamen languidior, nifi fuperet facultatem affectus: quinetiam crebrior fit, atque celer. Quòd fi diuturnior fit inflammatio, atque durefcat in fcirrhum, accedet dictis gracilitas pulfus, duritiéfque. Atque hæc quidem in inflammatione cernuntur, quæ pulfum per totum corpus immutat, vel quia magna eft, vel quia principem partem obfidet. Si verò minimè vniuerfum corpus afficiat, talis erit pulfus in parte inflammata, qualem defcripfimus. At verò partes neruofiores, duriores ædunt pulfus, magífque ferrantes, & minores: quæ pluribus venis præditæ funt, & arteriis, contrà. Atque inter hos maior eft, dum arteriæ in parte abundant: fitque tunc inæqualis, ac facilè inordinatus. Porrò quibus feptum tranfuerfum eft inflammatum, hi conuulfionibus funt obnoxij: quibus pulmo, fuffocationibus: quibus ôs ventriculi, fyncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus ventriculus, cruditati: quibus renes, vrinæ fuppreffioni. Ad hæc, partes infigniori præditæ fenfu, pulfus etiam dolorum nomine mutant: quæ minus fentiunt, pro affectu tantum. Etenim omni parti quæ inflammata eft, hæc neceffariò duò accidunt, calor immodicus, & tenfio: quæ corpori vniuerfo communicantur, vbi aut pars nobilis inflammata fuerit, aut infigni prædita inflammatione. Atqui immodicus calor qui vniuerfum corpus occupet, febris eft, quæ vfum pulfuum alterabit dilucidè. At partis inflammatæ tenfio peruadet arterias: quamobrem pulfus durior reddetur, præcipuè in neruofis partibus, quòd præ cæteris hæ tendantur inflammationibus, vt quæ funt fua natura iam tenfæ, atque vnà fecum partes vicinas contendunt. Nihil autem eft mirum, fi inæquales in arteriofis partibus inflammatis fiant pulfus, cùm eorum facultas effectrix, opprimatur humorum colluuie, ipfáque fint affecta inftrumenta. Pleuriticorum celer eft pulfus & creber, nec admodum magnus. Videri etiam poffit vehemens. Eft tamen nec vehemens, nec languidus, quod ad affectum attinet. Etenim pleuriticorum pulfus, quia neruofiorem duriorémque arteriam prodit, imperitis imponit, vt videlicet durum pulfum, effe vehementem exiftiment. At verò illa inæqualitatis fpecies, quæ ferrantis præbet imaginem, pleuritidis in primis proprium eft fignum: fi quidem remiffa fit, mollis & facilè maturandæ: fi verò magna, difficilis, & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate coniunctæ, periculofæ exiftũt: cum firma autem, aut tardè coquentur, aut ad fuppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Ac illius fanè quæ maturefcit, pulfus pedetentim deponit omnem mutationem præter naturam. Quæ vergit ad fuppurationem, pulfus fuppuratorum proprios fortitur: ficuti & marcorum illa, quæ in tabem degenerat. Eft autem ipfa pleuritis inflammatio coftas fuccingentis membranæ. Itaque febriunt acutè, quia pars affecta, cordi eft vicina. Quia verò eo modo febricitant, ideo habent & pulfum celerem: durum autem infigniter, quòd pars neruofa affligatur. Iam quia ita habet, ideo minor eft pulfus, quàm febri expediat. Quare vt & creber fiat, par eft: quòd magnos pulfus calor poftulet, refragetur autem durities. Siquidem quantum ab vfu abeft magnitudo ipfius pulfus, tantùm à crebritate penfatur. Inæqualis autem in iis eft crebritas, quòd neque humorum qui inflammationem committunt, vna fit fpecies. Quare fi fint biliofiores, etiam febris acutior erit, confequetúrque facultatis offenfio quædam. Sin pituitofiores, & leuior erit febris, & ad foporem procliuior. Nunquam enim in pleuritide & peripneumonia fit, vt caput non afficiatur, quòd humorum excipiat in illis inflammationibus putrefcentium fuliginem. Verùm fi putris humor fuerit biliofus, vaporem edit inftar fuliginis acrem, qui mordicat & erodit, irritátque cerebrum: itaque ad delirium perducit. Si pituitofus fit, nec fumo acri fimilis, fed caligini craffæ turbulentæque, quafi nubem quandam ad caput attollens, humectat id grauátque cerebrum, cogítque in grauem fomnum deferri, atque fopiri hominem. Rectè ergo, cùm pulfus in maiorem crebritatem mutantur, aut peripneumoniam, aut fyncopem nunciant. Peripneumoniam, quòd occupet femper, offendátque lateris inflammatio vicinas partes, vt quæ à calido gignatur feruentéque humore, atque facilè mobili: fyncopem verò, ex affecta facultate, vel per neruorum læfionem, vel foporem, cùm ex pituitofis humoribus vaporãtibus cerebrum ipfum repletur. Quòd fi læfio progredi ad ramulos valeat, confequetur offenfio neruorum: ficuti fopor, fi nequeat. Ac talibus quidem humoribus, rariores: contrariis, puta biliofis, crebriores iufto modo pleuritidis pulfus eueniunt. Porrò autem medius eft inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, vbi qui morbum committit humor fanguineus fit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac moderata inflammatione oritur. Augetur verò, aut ob inflammationis immodicam magnitudinem, aut ob humores biliofos. Itémque per contraria imminuitur. Suppuratorum pulfum initio ftatim pulfum refert vigefcentis inflammationis: nonnunquam eft inæqualis & inordinatus ob vitiata inftrumenta & facultatem imbecilliorem, fed omnibus hecticus. Vbi verò iam pus adfuerit, cætera quidem fit pulfus fimilis, æqualior tamen. At quum erumpit, languidior, latior, tardior & rarior. Qui igitur multùm puris inter thoracem & pulmonem collectum habent, ij fuppurati appellantur. Qui fiunt, vbi maxima iuxta coftas inflammatio peruenit ad fuppurationem. Interim affectus is comitatur peripneumonias. In vniuerfum autem, omnes quibus inflammatum vifcus aliquod conuerfum ad fuppurationem eft, fuppurati fiue purulenti dicuntur. Marcoris nomen tranflatum à marcefcentibus flammis eft, quæ * penuria alimenti extinguuntur. Vbi igitur animantium natiuus calor eodem modo marcefcit, oportet effe lãguidos pulfus. Siquidem fic affectis, redditur facultas languida, ac proinde etiam fiunt parui. Iam celeritate etiam quadam videntur præditi, quòd neque hæc abeffe à febrientibus poffit. Quia verò & febricitant, & facultate funt imbecilla, itaque pulfum habent paruum, neceffariò iam fimul & crebrum obtinent. Porrò facultatis imbecillitatem comitatur etiam circumnuens pulfus, qui in vtraque parte decurtatus exiftit. Planum autem eft, fic affectos habituros pulfum femper vndequaque fimilem, quòd non ex humoribus morbus, neque fpiritu oriatur, fed in ipfis confiftat folidis partibus. In his enim corporis habitus vniuerfus, vt carbo quidam, eft factus: qua de re hecticos neoterici medici hos pulfus appellant. At

quibus

Neruofiores partes pulfus duriores edũt.

Inflammationes diuerfarũ partium, varia fymptomata inducunt.

Inflammatis partibus accidit neceffariò immodicus calor, & tenfio.

Febris quid.

Arteriofis partibus inflammatis cur inæquales fiãt pulfus.

Pleuriticorum pulfus.

Pleuritidis proprium fignum, eft ferrans vocatus pulfus.

Pleuritis eft inflammatio coftas fuccingentis membranæ.

Pluritici cur acutè febricitent.

Pleuriticorum pulfus celer, durus, minor quàm febri expediat, nec non creber exiftit.

Pleuritidis varia fymptomata pró differentiis humorum à quibus gignitur.

Pleuriticis & peripneumonicis cur caput perpetuo afficiatur.

Pleuriticorũ pulfus fi in maiorem crebritatem mutentur, nunciãt peripneumoniam, aut fyncopem.

Pulfuũ durities à quibus augeri foleat.

Suppuratorũ pulfus.

Suppurati qui dicantur.

Suppuratio quando accidat.

Marcoris nomen vnde tranflatum.

Marefcentis caloris pulfus.

Marefcentes febricitare.

Marcefcentiũ pulfus eft vndequaque æqualis, quũ confiftat in folidis partibus.

Hecticus pulfus.

Senium ex morbo.

Marcidorum fimul cum inflammatione, quales fint pulfus.

quibus iam calor extinctus eft totus; quod accidit potiffimum fenibus, rarior quoque fit pulfus. Hunc marcorem Philippus vocat ex morbo fenium: quo * præcipuè occupantur prouectiores ætate, & interim etiam iuuenes. Qui igitur vnà cum inflammatione, quæ nondum difcuffa fit, emarcuerunt, languidos & celeriores, miréque crebros pulfus habent, ac decurtatos magnitudine in vno ictu. At verò hecticus pulfus omnibus marcefcentibus ineft: eftque eis communiffimus. Poft illum autem inæqualitas diftentionis magnitudine decurtata: quæ etiam adeft plerifque, deinde crebritas: etenim hæc quoque omnibus qui ex inflammatione marcuerint, perpetua adhæret. Paucis autem marcefcentibus in aliam inæqualitatem pulfus, ac illam quæ penes magnitudinem eft, permutatur. Phthifici habent pulfum paruum & languidum, ob facultatis imbecillitatem: at non nimium celerem, vt plerique febricitantes, quòd vrente febri non detineantur. Cæterùm habent & hi, vt febrim, fic pulfum hecticum. Peripneumonicorum magnus eft pulfus & languidus, mollífque, fimiliter atque lethargicorum pulfus, nifi quatenus præpollet inæqualitate, & in vno pulfu, & collectiua, quam vocant. In vno ictu, nam veluti interpellatur, vndosúfque, ac interdum bis feriens redditur. In collectiua autem, cùm alias differentias fortitur, tum modò intermittit, modò intercurrit. Neque enim eft mirum, vel magnum effe pulfum illorum, vel languidum, vel inæqualem, ob pulmonis inflammationem, vifceris tam laxi & mollis, fiftulífque inanibus vndique infinitis caui, tamque vicini cordi. Nam quia laxum eft & molle, & vndique vacuum, à pituitofiore atque craffiore inflammatur fanguine. Talis enim fluxio, tunicam vaforum irrigat, frangit autem vim facultatis, quæ in illis eft: quo fit vt magnos fimul & languidos pulfus efficiat. Quia verò cordi eft ipfum vifcus coniunctum, multiformis inæqualitas gignitur: nimirum pulmonis arteriis oppreffis, conftrictis, atque languidis redditis. Raró itaque in peripneumoniis pulfus dicrotus accidit: quòd is vaforum duritiem poftulet. Iam pro offenfæ magnitudine, vel intermittentes pulfus, vel intercurrentes cernentur. Cùm autem febre teneantur acuta omnes peripneumonici, atque habeant adiunctum nonnihil comatis, fi infignior effe videatur febris, pulfus erit admodum crebet fin maius coma, minus creber exiftet.

Phthificorum pulfus.

Phthifici habent vt febrim, fic pulfum hecticum.

Peripneumonicorum pulfus.

Pulmonis fubftantia laxa, mollifq; cùm fit, à pituitofiore inflammatur fanguine.

Peripneumonicis omnibus adeffe febrem acutam, nonnihilque comatis.

Lethargicorum pulfus.

Lethargum gigni ex pituitofo humore.

Lethargum effe perniciofiorem morbû peripneumonia.

Phreniticorum pulfus.

Lethargicorum pulfus, pulfui peripneumonicorum eft fimilis, magnitudine, remiffione, mollitudine: fed eo eft tardior, rariórque, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrens. Eft cùm dicrotus fiat. At vndofus femper in altis quidem foporibus eft. Gignitur autem lethargus etiam ex pituitofo humore. Vnde meritò eius pulfus fimillimus eft peripneumonicorum pulfui: verùm hoc tardior, quòd procul fit à corde remotum cerebrum. Eft autem intermittens potius quàm intercurrens, cùm longè frigidior fit, atque vt ita dicam, letalior morbus lethargus, quàm peripneumonia. Etenim affectui frigido, facultatique valde refrigeratæ, proprius pulfus intermittens exiftit. Phreniticorum pulfus eft paruus, modicéque contentus. Rariffimè autem confpectus eft magnus. Eft præterea durus, neruofus, miréque celer & creber. Habet prætereà nonnihil vndofi: atque interim fubtremere tibi videbitur: interim etiam præcifus cum conuulfione quadam. Etenim febrium proprium celeritatis fymptoma hic obtinet euidentiffimè, in vtroque termino diftentionis, præcipuè extremo. Inuenias etiam inæqualitatis in pofitu genus, infigniter aliquando in illo apparere. Imò totam fubinde arteriam, fua fede deferta, confpicias attolli potius cum vibratione ebullientem, quàm more pulfus diftentam. Pari modo detractam potius, quàm contractam. At verò immodica eius crebritas proximam denunciat fyncopam. Nec fanè caufas illorum quæ diximus inuenire magni laboris fuerit, fi fcias generari à biliofo humore phrenitim, vt lethargum à pituitofo. Præterea lethargum * præcipuè gigni in cerebro: phrenitim verò in tenui meninge, atque fepto tranfuerfo. Quæ fi memineris, etiam paruos meritò pulfus & duros effe, non habebis neceffe difcere. Atque fi affectus calidus eft, pulfus autem parui, omnino etiam crebri funt. Porrò phreniticorum pulfus rariffimè vndofus percipitur, quòd mollitudine vacet. Quòd verò fubtremere imbecillæ facultatis fit fignum, alibi à nobis oftenfum eft. Vbi enim arteriarum facultas ob caloris copiam diftendere illas amplius conatur, idque tunicæ durities prohibeat, quodammodo videtur pulfus fubtremere: id quod tunc potiffimùm accidit, vbi fyncopa imminet: quo modo vbi conuulfio, etiam motus pulfuum eft conuulfiuus. At hoc phreniticì pulfus habent perpetuum, vt cum conuulfione quadam motus eorum abrumpatur, non autem paulatim definat: calor fiquidem viget, funtque dura inftrumenta. Iam verò infignis illa crebritas, cùm ab imbecilla facultate exoriatur, fyncopem inftare portendit. Eft & alius quidam affectus ex phrenitide & lethargo conflatus: quo quidem qui tenentur,* vt plurimùm oculis conniuent, fomnolentíque funt & ftertunt. Rurfus oculis fixis, inconniuentibúfque diutiffimè, vt catochi, intuentur. Quòd fi illos ad colloquium compelles, difficiles funt, ad refpondendúmque tardi: plerunque etiam ftultè loquuntur, temeréque refpondent. Horum igitur pulfus funt celeres crebríque, perinde vt phreniticorum, minus tamen: & roboris item minus quàm illi obtinent. Lati autem funt, ac breues. Externum motum non habent fubitò truncatum, fed alio modo veluti intrò fe proripientes fubterfugiunt, ac concitant contractionem, & quafi fuffurantur diftentionem. Catochorum pulfus cætera lethargicis fimiles funt, magnitudine, tarditate, crebritate: vt nec totius huius affectus fpecies latè ab illo diffidet. Catochorum tamen non imbecillis eft pulfus, nec mollis fed in his fanè multùm differt: vt etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis, atque intumefcit totus habitus, contrà ftipatur cogitúrque catochis. Præterea æqualis eft catochorum pulfus, inæqualis lethargicorum.

Phreniticorum pulfuum immodica crebritas, proximam re- nunciat fyncopam.

Phrenitim à biliofo produci humore.

Lethargum ab humore pituitofo exoriri.

Lethargum gigni in cerebro. Phrenitim gigni in tenui meninge, & in fepto tranfuerfo.

Phreniticorum pulfibus quidnam adfit perpetuò.

Catalepticorum defcriptio & pulfus.

Catochorum pulfus.

Catochorum lethargicórúmque difcrimen.

Conuulforum ipfum corpus arteriæ videtur compactum, & vndique coactum effe veluti inftrumentum cauum ex vtroque fine diftentum. Motus autem ipfius arteriæ eft in modum chordæ furfum deorsúmque agitatæ, inæqualis, idque minimè certis temporibus. Cæterùm vehemens & magnus conuulforum pulfus videtur. Eft verò hic non, imbecillus nec paruus: non perinde tamen vt videtur, vehemens vel magnus. Ictus enim imponit, dum ob tenfionem validus, ob vibrationem exilire apparet. Paralyticorum paruus

Conuulforum pulfus.

Paralyticorum pulfus.

pulfus, languidus, tardúfque eft. Nonnullis rarus quoque, aliis creber, fed nonnihil inordinatè intermittens. Eft enim paruus & tardus, quia morbus eft frigidus: languidus, quòd facultas infirmior. Comitialium & attonitorum pulfus funt fimiles: quare quæ de comitialibus exponemus, eadem de attonitis, fed cumulatius, funt accipienda. Dum affectus non víqueadeo inualuit, nulla infignis in pulfu mutatio cernitur. Tantùm eft conuulfis intenta iure vtrinque arteria. Sin autem affectus fuperet facultatem, inæqualitatem atque tenfionem validam fibi contrahit pulfus: necnon minor, languidior, rarus, tardúfque efficitur. Si morbus opprimat facultatem, languidos, paruos, celeréfque pulfus conciliat. Anginæ pulfus tenfione quadam præditus eft, conuulfio perfimili. Magnus eft & vndofus, vt pulfus peripneumonicorum. Cæterùm fi peripneumonica fpecies fuperior fit, in peripneumoniam: fi verò conuulfiua, in fpafmum angina definet. Quicunque autem ex anginofis fuffocantur vehementer, paruum hi habent & rarum pulfum: vbi verò iam animam agunt, crebrum atque inæqualem. Plus autem vel minus tenfionis habet anginæ pulfus, prout humor in fauces influens aut biliofior, aut pituitofior fuerit: necnon pro ipforum inftrumentorum in afpredine diuerfitate. Siquidem neruofiora & contentiora vehementius pulfum tendunt: carnofa & remiffa, illum vndofiorem efficiunt. Orthopnœa acuta (talis enim eft, quæ diuturna) inæqualem habet pulfum, & inordinatum, deficientémque nonnihil. Quæ mediocriter eft grauis crebrum. Quæ violentiffima, tardum & deficientem. Quæ iam perimit hominem, crebrum, & languidum. Cæterùm pro diuerfitate offenfæ, vel creber magis, vel rarus fit pulfus. Nam celer, ob facultatis imbecillitatem fit nunquam. Vteri * fuffocationis pulfus, vt fi conuelleretur, protenfus eft, atque rarus. Quòd fi exitialis fit fuffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens. Cùm enim neruofus fit locus affectus, par eft vt protendatur pulfus, quafi conuulfus exiftat. Quia verò affectus eft frigidus, adiuncta eft raritas. At vbi oppreffa iam prorfus facultas fit, rectè fit creber, inæqualis, & nonnihil deficiens. Os ventriculi affectum, fi duntaxat fit inflammatum, ita pulfum immutat, vt folet corporis neruofi inflammatio, fi comprimatur, vellicetur, langueſcat, fingultiat, vomat, naufeet, faftidiat, doleat, pro genere cuiufque fymptomatis. Nam vellicationes, vomitus, naufeæ, fingultus, languor, non folùm paruum & languidum reddunt, & interim modicè celeriorem, fed etiam admodum crebrum. Sola verò compreffio, rarum, tardum, paruum, & languidum, qualis etiam per caninam famem confpicitur. Porrò omnes affectus qui in crebritatem mutant, fi fint diuturni, vel grauiores euaferint, pulfum gignunt vermiculantem. Qui verò in raritatem, non folùm commemoratas differentias adaugent, fed fpeciem etiam inæqualitatis in vno pulfu generant, vt multis locis pertufum corpus arteriæ videatur: nimirum ob ipfius inftrumenti intemperiem. Aquæ inter cutem pulfus: Afcitæ paruus, crebrior, fubdurus, & cùm quadam tenfione eft. Tympanitæ longior, non imbecillus, celerior, creber, fubdurus, cum quadam tenfione. Illius quam anafarca vocant, vndofus, latior mollífque. Afcites fiquidem, copiam aceruans non modicam fecundum ventrem humoris aquofi, fimul magnas arterias intendit, grauat, refrigerátque. At tenfionis quidem nomine meritò reddit pulfum cum tenfione quadam fubdurum. Quia verò facultas læfa & refrigerata eft, minorem. Iam quò minorem iufto, hoc etiam crebriorem, præfertim vbi adiuncta fit febris. Tympanites minus grauat, verùm non minus tendit: quare pulfus etiam fubduros gignit, cum nonnulla tenfione, fed aliquanto celeriores, minúfque imbecillos, quàm afcites: at crebros, iifdem de caufis ac ille. Longiores, ob leuitatem tegentium arterias corporum, quæ quidem in Tympanite adeft: etenim fpiritu vniuerfum corpus replet. Anafarca autem, quia imbuit vniuerfum corporis habitum humiditate copiofa, tunicas reddit arteriarum molles, ac proinde pulfus molliores, vndofos, latioréfque efficit. Elephantiafis pulfus paruus, languidus, tardus, crebérque eft. Ictericorum pulfus eft, fi abfit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. Vim enim poffidet deficcandi flaua bilis, vt muria, & mare. Quamobrem tunicam arteriarum indurando & deficcando, pulfum quoque reddit duriorem atque minorem, ac proinde etiam crebriorem. Cæterùm nec languidus eft, nec celer, quia nec imbecillitas, nec febris adeft. Qui fumpferunt veratrum, hi paulò ante vomitum, vbi comprimuntur, pulfum habent latum, rarum, languidiorem, atque tardiorem: interea dum vomunt & diuelluntur, inæqualem & inordinatum. Cùm rectius habere cœperint, ordinatum quidem, fed inæqualem adhuc, minus tamen quàm antea. Vbi verò iam ad naturalem reuertuntur ftatum, æqualem ac maiorem quàm dudum, vehementiorémque. Qui horum fyncopa corripiuntur, conuelluntur, atque fingultiunt, paruum hi, & languidum, inordinatúmque, & celeriorem, atque multùm crebrum fortiuntur. Qui ex his fuffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inæqualem, non autem crebrum, nec celerem, fed potius tardum. Repræfentat etiam nonnihil vndofi & lati, atque interdum paruam arteriæ tenfionem.

Paralyfis eft morbus frigidus.
Comitialium pulfus, effe pulfibus apoplecticorum fimiles.
Anginæ pulfus.
Orthopnœæ pulfus.
Vteri fuffocationis pulfus.
Pulfuum differentiæ pro variis oris ventriculi affectibus.
Fames canina.
Hydropum fingulæ fpecies quam pulfuum differentiam fortiantur.
Afcites.
Tympanites replet vniuerfum corpus fpiritu.
Anafarca imbuit humiditate vniuerfum corporis habitum.
Elephantiafis pulfus.
Ictericorum pulfus.
Flaua bilis obtinet vim deficcandi.
Veratrum epotum qualiter foleat pulfus mutare.

GALENI PERGAMENI
De præcognitione ex pulfibus,
LIBER PRIMVS.

QVòD non tantùm * futurorum præfcientia fit, fed præfentium etiam atque præteritorum, fatis id Hippocrates demonftrauit. Cuius quidem qui peritus futurus fit, eum in iis quæ de dignofcendis pulfibus, déque differentiis, & caufis pulfuum à nobis tradita funt, prius exerceri oportet. At verò caufarum pulfuum diximus effe vnum genus, eorum generationi coniunctum, quod fcilicet naturale exiftit: alterum autem contrarium, nempe caufarum præter naturam: ac tertium dénique caufarum non naturalium. Quæ tria genera referuntur ad illorum effentiam veram: aliud autem quartum, ad apparentem. Quod quidem, quia proprium eft in primis præfagiendi, commentationi, diligentiffimè eft explicandum. Porrò nullus pulfus mutari poteft, nifi effectrix eius facultas, vel tunica arteriæ, vel vfus, quamobrem

Præfcientiam haberi non futurorũ modò, fed præfentium etiã, atque præteritorum.
Caufarum gignentiũ pulfus, tria genera.

obrem fit, in aliqua fint mutatione & alteratione? Vbi igitur pulfus, exempli gratia, maior æquo videatur, expendendum eft, facultáfne fit robuftior: an hæc eadem manferit, mollis autem euaferit tunica arteriæ: an quòd increuerit vfus, talis mutatio acciderit. At fi facultas robufta fit, pulfus erit vehementior, pofuimus autem eum maiorem duntaxat videri. Quòd fi tunica tantùm arteriæ emollita fuerit, pulfus neceffariò erit mollior. Si igitur neutrum appareat, clarum eft mutatum aliquatenus effe vfum pulfuum generandorum, quem effe docuimus duplicem: primum atque maximum, tutelam natiui caloris: alterum, animalis fpiritus generationem. Sic voco illum quo vtitur anima ad voluntarias functiones. Cæterùm fi parua fiat à natura * alteratio ob vfum, fola perfpicua erit magnitudo, nondum autem celeritas. Si maior, increfcet magis magnitudo, & clarè celeritas apparebit. Sin adhuc amplificabitur, magnitudo celeritáfque augebuntur, atque accedet prætereà crebritas. Sin autem non fit factus maior pulfus, fed talis effe videatur, gracilius folito aliqua de caufa euafit hominis corpus. His cognitis, ineundum examen eft, primùm in corporibus fimpliciter fanis: mox in iis, vbi adiunctus eft aliquis afcititius motus: poftea in corporibus * fimpliciter ægrotantibus: ac poftremò in iis, quibus alteratio quæpiam adeft externa. Etenim in corporibus inculpata valetudine præditis, docebit magnus pulfus & temperamentum hominis, & corporis habitudinem. In corporibus vbi adiunctus eft afcititius ftatus, illum præpollere motum, cui magnus pulfus eft peculiaris. At in iis qui ægrotant fimpliciter, indicabit magnus pulfus calidam * morbi conftitutionem. Si vnà cum morbo recens aliqua * externáque alteratio adfit, illum vincere motum, cui magnus pulfus fit familiaris. Reuocandus autem ad memoriam pulfus eft moderatus (qualis reperitur in corporibus optimè temperatis, atque ab omni qualitate aduentitia alienis) & quem nunc inuenimus, magnus, vt in comparatione illius confiderandus eft; ex qua caufa in magnitudinem ipfam excreuerit. Aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex afcititio motu. Cæterùm motus afcititij mox definunt: permanent verò amplius ob gracilitatem & temperamentum. At verò omnium alterationum quæ corpori accidunt, certiffimam affequimur in illis corporibus cognitionem, quorum naturam nofcimus. Hanc autem non agnofcimus femper, quare nec in exactam vbique cognitionem veniemus: verùm à cognitione abfoluta tantùm aberimus, quantum ab ipfius naturæ cognitione. Igitur mutationes pulfuum ex caufa externa, in hunc modum funt difcernendæ: Quæ ex balneis, curfibus, frictionibus, cæteríſque motibus fit, non eft diuturna, fed mox ad priftinum ftatum reuertitur. At magnitudo pulfuum ex vino & cibo profecta, diuturna exiftit. Hæc ex vehementia exploratur, quæ illi coniuncta eft. Nunc tantùm is propofitus eft, qui duntaxat fit maior. Iam etiam magnitudo quam ita concitat, adiunctam habet vehementiam: quæ alioqui prudentem non latet, fi oculos irati refpiciat, vniuersúmque corpus. Etenim calor quidam copiofior fecundum pectus iratorum, non fecus quàm exercitatorum, percipitur. Atque hi fanè funt artificiales modi caufarum dignofcendarum.

Pulfuum vfū effe mutatum, qua ratione deprehendamus.

Pulfuum generandorum vfus eft duplex: tutela innati caloris, & animalis fpiritus conferuatio.

Pulfus moderatus in quibufnam reperiatur.

Afcititij motus mox definunt.

Pulfuum mutationes à caufa externa, quomodo difcernendæ fint.

Caufarum dignofcendarum qui fint artificiales modi.

Externos autem, vbi minimè in tentatores, ac peffimos fycophantas, fraudulentófve incideris, partim per inueftigationem, partim ex eo quòd non difcefferis ab ægroto, quamoptimos fore iudico. Nam qui fiunt dum medicus non femper ægrotis adeft, nec illi volunt veritatem exponere, hi funt difficillimi, & medicum requirunt accuratè prudentem. Cui fanè ad veritatem peruestigandam effe primus fcopus debet ipfius acceffionis tempus: dein ægrotantis confuetudo & mores. Sunt fiquidem qui medico imponant, nihilque magis habeant in votis, quàm vt coarguant illum, cumque nihil firmi fcire demonftrent. Quare tunc habenda omnia fufpecta funt, diftinguendáque, tum quæ propria artis ratione pertineant ad dignofcendum, tum quæ adueniunt extrinfecus. Alij contrà funt candidi, modeftíque, nec celant quicquam, diffimulántve: quare in his nil clàm factum, eft fufpicandum. Porrò cùm magnus pulfus nunc ad moderatum, nunc ad alium quemlibet referatur: cumque duplex fit hic quilibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de incremento ad magnitudinem eft dicendum vtriufque pulfus: dico enim minoris eo qui mediocris eft, & maioris. Commune igitur eft omnis ad magnitudinem incrementi, folùm auctum calorem effe, quo fcilicet tempore nec facultas affecta fit, nec inftrumenta, fitque immotus ægrotans. Proprium autem eft defluxui illius à natura, vnius magnitudinis incrementum. Reliquorum duorum etiam, nempe celeritatis & crebritatis nonnunquam. Commutationem etiam pulfuum in paruitatem, tres numero funt differentiæ. Aut enim ex moderato, aut ex maiore quàm hic fit, aut ex minore, mutationes in paruitatem contingit fieri. Vocatur autem qui moderato eft maior, abfolutè magnus: qui minor, paruus. Sit igitur pulfus cuipiam homini minor quàm dudum, mutatione præditus prætereà nulla vllius generis. Etenim minor folito pulfus fit, aut cùm imbecillior facta fit facultas, aut inftrumenta duriora, aut vfus remiffus. Nunc autem nec imbecillior facta facultas eft, alioqui coniuncta fit cum paruitate remiffio: nec corpus arteriæ durius (neque enim tum minor tantùm, fed & durior pulfus effet) fupereft ergo folùm effe alteratum vfum: ac fi id temporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatem refpondere mutationi: Quæ quidem mutatio accidit ex maiori pulfu, quàm qui fit naturalis. Nam de naturali ftatu ob frigiditatem mutatio ad paruitatem, fimul etiam rariorem eum atque tardiorem reddit. At imminutio ex magno fupra modum aucto, ftatim adiungit fibi celeritatis & crebritatis aliquid: quòd qui multum vltra modum fit auctus, tribus in generibus variet. Quamobrem qui magnitudinem tantū imminuit pulfus, & reliqua feruat immota, hic eft qui paulò maior fit iufto; folúfque ex paruo incremento caloris conftat. Iam verò, quemadmodum vbi corpus calfit præter modum, magnitudo planè prima, mox celeritas, indè crebritas apparet in pulfu: fic etiam vbi refrigeratur, raritas primò percipitur, dein tarditas, ac vltimò loco paruitas. Porrò caufæ refrigerantes totidem numero funt, quot numerantur calfacientes. Aër fiquidem frigidus nos circunftans, infpiratúfque, & aqua frigida, vel balneum, vel medicamentum corpori inunctū, refrigerat. Quinetiam longa quies & veluti latebræ, & pituitofus cibus, medicamináque

Caufarum dignofcendarum modi extra medicam artem pofiti.

Fraudulenti quorundam fycophantarum mores.

Pulfuum mutationis in paruitatem, tres numero funt differentiæ.

Refrigerantes caufæ tot numero funt, quot calfacientes.

Timor diuturnus corpus refrigerat.

refrigerantia, ac breuiter, metus diuturnus, corpus frigidius efficiunt. Ex contentis in corpore humoribus, qui frigidi temperamento cùm antea quiescerent, nunc commoti, aut tenuiores quodammodo calidis sunt effecti, etiam corpus refrigerant.

Arteriæ altitudo semper æqualem latitudini distentionem habet: sed fit vt occultetur aut arceatur sæpe à corporibus circumiectis & oppositis, vel vniuersus motus, vel certè eius quædam pars: idque aut in profunditate magis, aut in latitudine, aut simul in vtraque dimensione. Vbi igitur per totum corpus sensu nostro pulsare nulla arteria percipitur, is affectus dicitur pulsus priuatio: reuera tamen in corpus viuum nunquam cadere potest. Neque enim est vnquam, quin cor vnà cum arteriis, in omnibus agitetur. At verò longi dicuntur pulsus, quibus sensibilis motus longitudo naturalem excedit: breues, quibus infra naturalem statum est: quibus par est naturali statui, moderati. Tantum enim animaduertitur semper de motu arteriarum, quantùm permittunt adiacentia corpora. Vnde fit, vt corpulenti breues pulsus sortiantur: graciles verò, longos: & quadratis, moderatísque, esse moderati videantur. Iam etiam apparentis motus his, non æquè semper vt profunditas, latitudo impeditur. Verùm vbi arteriarum regiones in obliquo, vel adipis, vel carnis, vel vaporum, vel humorum sint plenæ, ac incumbens supernè cutis nihil eas oneret, latitudinis tantùm obscuratur motus: & magis si vehemens pulsus & magnus, quantùm in ipso est, fuerit. Cùm verò regiones vicinæ sunt mundæ, rugosa autem quæ eas tegit cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac potius si non vehemens pulsus & magnus, quod in eo est, fit. Si igitur pulsum inuenias longiorem iusto, si quidem vnà latitudo eius profunditásque increuerit, vide, gracilior homo solito, an calidior euaserit, remoto motu aduentitio. Nam si factus gracilior sit, idque tantò, quantò est pulsus maior, vnum hoc tantùm eum immutauit. Sin autem non tantò, non hoc modò est causa, verumetiam calor. Quòd si in eadem constiterit habitudine corpus, solus mutatus est calor. Sin crassior euaserit, duplo auctum calorem æstima. Sin longior sit factus pulsus, & latior, non autem perinde auctus profunditate, sed moderatus, huic præter superiores notas, necesse est rugosiorem euasisse supernè arteriæ incumbentem cutem. At si conuertas membrum, vt quæ eius pars modò superior erat, nunc sit inferior, nulla tum profunditas videbitur impedita. Atque hi quidem duo pulsus, in primo libro de eorum differentiis, omnium primi inter vigintiseptem pulsus constantes ex dimensionibus ternis, sunt in tabellam relati. Reliquorum autem vigintiquinque haud difficile fuerit causas simili etiam methodo inuestigare. Igitur vbi supra proportionem profunditatis & latitudinis longitudo fuerit extensa, corporis significat gracilitatem: non tamen vbi * imminuta infra proportionem profunditatis est, corpulentiam denotat, sed vel naturalem quandam conformationem, vel situm arteriæ inæqualem. At verò quæ quidem in omnium primo, ac magno distincta sunt pulsu, eadem etiam in vltimo, nempe breui, angusto, humilíque (qui nimirum vocatur paruus) sunt distinguenda. Nam si naturaliter composita sit corporis habitudo, hic pulsus non solùm videtur paruus, sed etiam

Pulsuum priuatio in corpus viuum nunquam cadere potest.

Pulsus longi quinā dicantur.

Pulsus breues qui.

Pulsus moderatus.

Latitudinis motus quando in pulsu obscuretur.

Gracilitatem corporis qui pulsus significet.

talis existit. At cùm crassior sit, si * quantò homo seipso crassior euasit, tantò sit pulsus minor, erit tum quidem quod ad ipsum attinet, moderatus: sed ob corporis crassitudinem minor moderato videtur. Si longè sit crassior quàm pulsus minor, is pulsus quantùm in ipso est, mediocri erit maior. Sin autem minus sit crassus quàm paruus pulsus, hic, si eius naturam spectes, naturali erit minor. Quòd si gracilius corpus sit, quàm videatur pulsus paruus, is sanè est paruus natura, sed non perinde videtur paruus, ac verè est: quòd gracilitas, quatenus à natura recessit, hactenus ei speciem magnitudinis augeat. Similiter etiam in aliis pulsibus omnibus adhibenda eadem est distinctio, quæ de paruo & magno pulsu est adhibita: sciendúmque illorum quemque vel paruum esse natura, vel magnum, vel moderatum. Ac tres hi pulsus in quantitate distentionis positi sunt, quod ad ipsius rei naturam attinet. Videntur verò esse vigintiseptem, ob crassitudinem vel gracilitatem corporis, vel ob rugosiorem cutem, vel regionum arteriarum inæqualem angustiam, vel proprietatem conformationis. Iam verò longus, angustus, & humilis pulsus, quod quidem ad suam naturam pertinet, idem erit & paruus: nimirum longitudine ipsa accedente ob tenuem habitudinem corporis. Quòd autem & languidus sit, hinc euadit perspicuum, quòd nunquam facultate valente, pulsus esse paruus ad summum possit. At duritiem nihil est necesse coniunctam esse huic pulsui. Oportet tamen cor vnà cum arteriis esse refrigeratum, atque etiamnum perfrigerari. Quòd verò refrigeratum esse, læsam esse facultatem sit, refrigerari autem, mutari vsum, vtique intelligere oportet. Facultatis essentia singularum partium, in singularum illarum posita commodo temperamento est. Nam tum demum suum quæque munus obit strenuè, vbi sit temperatissima. Contrà malè fungitur, si intemperata sit: atque hactenus malè, quatenus sit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus cùm immodicè fuerit refrigeratum, calfactum, humectatum, aut exiccatum, pulsus pro suæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi est facultatem oblæsam esse. At verò consuetudinem habere cum sanguine in ipsius contento finibus, & cum spiritu, qui calidior longè ac naturalis status requirit, sit, aut cum eo qui in inuolucro cor ambiente consistit, vel in pulmone, aut cum ipso etiam inuolucro cor ambiente, & pulmone: vsum est tantùm variasse, citra facultatis offensam. Ac sic eandem rationē habet, refrigeratum esse, & refrigerari. Nam si in ipsa cordis temperie frigidum elementum præpolleat, facultas læditur. Sin verò in tunica cor ambiente, & in pulmone, sanguinéque & spiritu, quos eius ventriculi continent, vsus est remissio. Iam humiditates & siccitates, si in ipso corpore cordis consistant, nocent facultati: si in quopiam vicino, non immutant vsum. Siquidem proba temperatura, intemperiésque, ex quatuor fiunt elementis: vsus verò incrementa vel remissiones, duntaxat ex calido & frigido. Porrò vbi iam ad vltimam vsus dissolutionem deueniat, corporibus vicinis cordi vehementer refrigeratis, non poterit etiam cordis corpus non intemperatum existere: id quod nihil est aliud, quàm facultatem debilitari. At verò vbi cum duritie coniunctus est pulsus ille oblongus, angustus & humilis: necessariò etiam ei adest vel languidus, vel medius inter languidum ac vehementem:

Facultate valente nunquam pulsus esse paruus ad summum potest.

Essentiam facultatis cuiusque partis, in commodo eiusdem partis temperamento consistere.

Temperiem intemperiémque cordis, ex quatuor elementis constari.

Siccitas in quibus morbis arterias inuadat.

hementem: declaratúrque eſſe is affectus in corpore, qui reddit arteriam duram. Hæc eſt ſiccitas, vel conſtrictio à frigore, vel tenſio. Siccitas quidem in ardentiſſimis febribus, vbi peſſimè inueterarint: ac præcipuè * in marcore torrido, certíſque melancholiæ & quartanæ febris generibus. Conſtrictio fit à rebus refrigerantibus.

Conſtrictio.

Tenſio ab affectibus conuellentibus, & ingentibus inflammationibus. Ex ſcirrhis verò conſtrictio arteriarum & tenſio naſcitur: cùm aliàs, tum vel maximè vbi lien & hepar ſcirrho indurantur. Sed tactu eiuſmodi affectus deprehenduntur, & per vrinas, & alui excrementa, pérque tum linguæ, tum vniuerſi colorem corporis, atqueadeo etiam per febrium genus. Qui autem alij corporis affectus pulſum creant durum, partim originem ex recentibus offenſionibus repentinam trahunt, reliqui omnes pedetentim. Offenſiones quæ inducunt eiuſmodi affectus, ſunt vini potio & frigidæ intempeſtiua. Sæpe etiam fructus refrigerantes, balneúmque frigidum.

Noxa illata à vino, quomodo deprehendenda.

Deprehendes noxam à vino illatam, cùm ſubitò pulſus non durus modò, ſed maior etiam fit, celerior & vehementior. Cæteras à vino in communi diſcernes, quòd nec magnitudinem adiunctam, nec vehementiam, nec celeritatem habeant: ſingulas autem ſeorſum, vbi ſymptoma aliquod apparuerit, eorum quæ fructibus id genus ingeſtis ſolent ſuperuenire: vt delirium, exempli gratia, quod à vinoſis fructibus proficiſcitur.

Conuulſiuæ diſpoſitiones quæ ſint.

Iam verò ſi neruorum originem aliquis dictorum affectuum occupet, conuulſiuas diſpoſitiones inducit. Sic enim illas appello, quas ante mortem, conuulſionis aliquod neceſſariò comitatur ſymptoma. Ac moriuntur ſanè omnes in hunc modum affecti, etiamnum calidi: contrà ac illi, qui corripiuntur ſyncopa: hi ſiquidem vehementer etiam frigidi, viuunt adhuc.

Duros ſimul & paruos pulſus, omnes fieri vibratos.

Eſt autem operæprecium noſſe, omnes duros ſimul & paruos pulſus, quamcitiſſimè fieri vibratos: & ſi qui vibrati non ſunt, eos aut ob vitalis facultatis imbecillitatem, aut remiſſionem vſus, aut vtriuſque concurſum, non admittere vibrationem. Nam ſi quidem vſus magnam poſtulet diſtentionem, viſque operari valeat vitalis, ſed vnum refragetur corpus arteriæ, quod attolli in magnam diſtentionem præ duritie non poſſit, vibratio in eum ſtatum incidit.

Vibratio pulſus quando accidat.

Nulla præterea ratione fiat arteriæ vibratus motus. Quocirca hic pulſus qui videtur vibratione carere, aut extremam imbecillitatem virtutis, aut remiſſionem vſus declarat maximam.

Vibratus pulſus ſi adſit, nonnihil roboris facultatem poſſidere declarat.

At vibratus ſi ſit, nonnihil roboris facultatem poſſidere portendit, nec pulſuum vſum prorſus diſſolutum exiſtere. Ad eundem modum ſi pulſus citra vibrationem * longior ſit naturali, anguſtiórque & humilior, non longiſſimè tamen à natura in ſingulis his receſſerit, ſed aliquantulum: ſi quidem etiam ſit durus, frigiditatem, vel facultatis imbecillitatem indicat, vel vtrunque ſimul. Atque hæc ex conſequentibus diſcernuntur. Sin verò ſimul & durus ſit, & vibratus, illos ſignificabit affectus, à quibus durus pulſus producitur: facultatem tamen non imbecillam, vt in illis, nec diſſolutum vſum. Quanta verò vtriuſque ſit noxa, in facultate indicabit vehementiæ & remiſſionis differentia, vnà cum quantitate ipſius vibrationis: in vſu, differentia celeritatis & crebritatis, cum vibrationis item quantitate. Reliqua ex antedictis conijcito. Haud aliter ſi non paulùm, nec multùm tribus differentiis pulſus ille à naturali recedat, ſed mediocriter & moderatè, ex dictis notato diſcrimina.

Moderatus pulſus quot modis dicatur.

Celer etiam pulſus dicitur, interim comparatus cum moderato, interim cum quolibet alio. Præterea ille ipſe moderatus, nunc abſolutè dicitur, quem in optima natura conſpicimus: nunc de vnoquoque homine, qui inculpata ſanitate fruatur. Atque hic ex comparatione abſolutè temperati æſtimatur, docétque qualenam ſit ipſum temperamentum.

Celerior pulſus, calidius: tardior, frigidius temperamentum declarat.

Ac celerior quidem calidius, tardior frigidius temperamentum declarat. Verùm ſolam non eſt reperire mutationem in celeritatem & tarditatem, nec in ſanis, nec in affectis corporibus. Nam qui calidiore eſt temperamento, quàm ſimpliciter moderatus, ſi videatur habere celeriorem pulſum, eum habet neceſſariò maiorem. Et cui pulſus eſt aliqua ex occaſione celerior ſolito, omnino etiam eſt maior: neuter tamen horum neceſſariò eſt crebrior: ſiquidem crebritas illis, vbi calor accumuletur copioſior, accedit.

Celeri pulſui modò magnitudo, modò adiungitur crebritas.

Itaque cum celeritate, modò magnitudo, modò etiam crebritas eſt coniuncta. Similiter mutationes in tarditatem pulſuum, partim ex moderato ſtatim in raritatem ſimul mutantur: ſubinde etiam in paruitatem, vbi amplius vſus ſit imminutus: partim ex ſtatibus non naturalibus, nunc aucto vſu, ſæpe vnà cum mutatione in paruitatem, interim cum raritate, nonnunquam cum mutatione in vtranque. Cæterùm mutationes pulſuum ob imminutum vſum, in tarditatem ſiunt, cum raritate & paruitate.

Mutationes primæ & ſimpliciſſimæ pulſuum in celeritatem & tarditatem.

Habes primas & ſimpliciſſimas pulſuum mutationes in celeritatem & tarditatem: * quarum cauſæ antecedentes & primitiuæ, eadem inueniuntur ratione, atque illæ quas de magnitudine & paruitate expoſuimus. Mixtæ verò mutationes atque compoſitæ, cum vehementia, vel remiſſione, vel duritie, vel mollitudine coëunt. Quæ etiam examinandæ diſcernendæque ſunt eadem via & ratione, quam cùm de longo, anguſto & humili diſputaremus, declarauimus. Vt, exempli gratia, ſi ſimul & celerior eſſe & mollior videatur pulſus, animaduertendum eſt, tantò ne celerior ſit, quantò mollior, an magis. Nam ſi quantò eſt mollior, tantò etiam celerior ſit, à ſola mollitudine ipſa mutatio eſt facta. Sin celerior quàm mollior, non à mollitudine tantum, ſed etiam ab vſu aucto. Contrà ſi mollior quàm celerior, quantò mollior eſt, tantùm detraxit ſolius vſus remiſſio. Similiter in aliis coniugationibus danda opera eſt, vt præpollentem cauſam inueſtigemus, magnitudinem quarum ex proportionis exceſſu deprehendes.

Diſtentionis arteriæ quatuor generales ſunt differentiæ.

Cùm igitur in diſtentione arteriæ quatuor generales ſint differentiæ: prima, eadémque inter omnes maximè pulſuum propria, quæ in qualitate conſiſtit motus: ſecunda, quæ in quantitate diſtentionis: tertia, quæ facultatem: quarta denique & vltima, quæ tunicam arteriæ indicat: hoc certè poſtremum genus, non eſt proprium pulſuum, ſed aduentitium. Cæterùm tum ipſum, tum penultimum genus, cauſam ſemper à qua gignuntur, manifeſtè declarant: duo autem reliqua genera ſuperiora, non perpetuò. Etenim duobus obuenit generibus poſterioribus, vt ab vna vtrunque cauſa conſtituatur: primis verò duobus, vt ab omnibus cauſis, quas tres demonſtrauimus eſſe: quare in primis illis ad inueniendam cauſam, quàm in vltimis, pluri-

bus opus eſt diſtinctionibus. Porrò ſecundum genus, quod circa diſtentionis quantitatem verſatur, hoc præter cætera habet, quòd ſeptem & viginti pulſuum differentias complecti videatur, quæ tamen ſunt tres duntaxat. Porrò vehemens pulſus à facultatis ſemper robore fit: proinde * quantò vehementior fuerit, tantò facultatis maius eſſe robur ſignificabit: languidus, ex facultatis imbecillitate: quare * quantò languidior ſit, tantò facultatem oſtendet imbecilliorem. Haud aliter durus pulſus efficitur ab arteriæ tunica dura: mollis à molli. Præterea quantitas pulſus duritiei mollitudiníſque, quantitatem duritiei mollitudiníſque arteriæ declarat. Cæterùm qui medius eſt inter durum & mollem (qualis dicitur moderatus) primus natura eſt inter eos, ſolúſque dicitur naturalis. At inter languidum & vehementem hac ratione medius eſt nullus: quòd languidus ſit oriundus ex facultate imbecilla, & deſciſcente à natura: vehemens autem à firma & rectiſſimè habente. Verùm alio modo, inter languidum & vehementem medius aliquis eſſe poſſit. Modus autem dignoſcendi per tactum adhibitum eſt. Nam cùm à pulſu euertitur, eum vehementem vocamus: vbi tactus euertit pulſum, languidum: vbi neutrum fit, medium eum pulſum dicimus inter vehementem & languidum: qui quidem non aliter atque languidus, præter naturam eſt. Porrò alterationes pulſuum, * quæ quidem in remiſſionem & vehementiam fiunt, illæ certè & ſolæ frequenter fiunt, hoc eſt, citra vllam aliarum differentiarum miſcellam, atque etiam ab vna cauſa: vt ſi cæteris cauſis naturalem modum ſeruantibus, facultatis robur ſit paululum auctum, aut imminutum: interdum tamen ab vna quidem cauſa gignuntur, at non ſolæ: quemadmodum vbi facultas aut imbecillima, aut robuſtiſſima effecta fuerit. At mutatio pulſuum in duritiem & mollitudinem, ſi quidem ab vna cauſa procedat, omnino aliquod vnà generum aliorum mutabitur. Quòd ſi ſola conſtet, ex concurſu plurium cauſarum gignitur. Simul autem & ſola & ab vna cauſa nequaquam fiat, niſi minimo planè ſpacio à natura receſſerit. Cauſæ antecedentes quæ robur facultatis adaugent, partim in ipſo inſunt corpore: ac humores quidam ſunt ſemicocti & crudi, qui iam concoquantur: & naturæ ad iudicationem impetus: ac præterea iracundia. Partim adueniunt extrinſecus, vt vinum, cibus, modicæ exercitationes, & omnia quæ intemperies corrigunt. Depriment verò facultatem inedia, vigiliæ, ſolicitudines, mœrores, vacuationes immodicæ, vehementes dolores, vel cum quadam proprietate accidentes, vt quem ſtomachicum affectum appellant, qui animi deliquium inducit. His adiunge omnia quæ cordis vel arteriarum creant intemperiem. Mollem reddunt arteriam humidi cibi, frequentiores balneæ, ſomni multi, mollior vita, & deliciæ: quæ omnia intra ſepta naturæ manent. Præter naturam autem ſunt, ſimúlque idem moliuntur, lethargus, coma, hydrops, & ſi quæ ſint alia quæ largo humore ac maximè pituitoſo arteriarum tunicas imbuunt.

Igitur præſentem conſtitutionem ſingularum coniunctarum cauſarum pulſus primam omnium indicat: qua cognita, antecedentes & externæ cauſæ, quæ coniunctas introduxerunt, deprehenduntur. Atque in hoc præteritorum præcognitio conſiſtit. Nam futurorum, ex iis quæ comitantur diſpoſitiones, præſagia ſumuntur.

Quantitatem dilatationis arteriæ, ſeptẽ & viginti pulſuum differentias complecti.

Vehementem pulſum à facultatis ſemper robore fieri.

Pulſus durus & mollis vnde proficiſcantur.

Medium pulſum qui naturalis ſit dari nullum inter languidum & vehementem poſſe.

Medius pulſus inter languidũ & vehementẽ quomodo dignoſcatur.

Cauſæ antecedentes, quæ facultatis robur adaugent, ſunt duplices.

Facultatem quæ deprimant.

Arteriã mollem reddẽtia.

Pulſus ante alia omnia, indicat coniunctæ cauſæ naturam atque conſtitutionem.

GALENI PERGAMENI

De præcognitione ex pulſibus,

LIBER SECVNDVS.

Contractio etiam habet quatuor genera pulſuum, quot ſcilicet dilatatio. Siquidem velocior & tardior, maior & minor, vehementior & languidior (ſi naturam ipſam ſpectes rei) ſit contractionis motus: ac præterea etiam arteriæ corpus, aut durum, aut molle redditur. Haud dignoſcas tamen horum generum, præter tarditatem & celeritatem, vllum. Porrò tum diſtentio tum contractio arteriarum, naturalis caloris tuetur mediocritatem: diſtentio, veluti inſpiratio quædam, exceſſum caloris refrigerando, & ventilatione quod extinguitur incendendo: contractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginoſorum excrementorum ingentem colligi * multitudinem, expurgaríque id temporis, quandocunque inueniatur. Tarditas contrà, nec eius multùm coaceruari excrementi, eóque neque euacuationem deſiderari. Atque aceruatur quidem magna copia fuliginis, * vbi humores putreſcunt: quo tempore neceſſum eſt febres accendi: pauca autem, dum corpus bonos humores continet. In aliis ſtatibus qui medij inter hos ſunt, pro portione ſingulorum ſtatuum. Inter eundum & dormiendum, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborum natura, ex illis qui prauos humores gignunt, plus: minus ex iis qui probos. In febribus ad eundem modum, in acceſſionibus, plus: aliis temporibus minus: adeóque plus ex craſſis & lentis humoribus, qui pituitoſi ſunt, & quos crudos appellant: ex biliofis minus & melancholicis: medio modo ex ſanguine, qui & ipſe putreſcit in inflammationibus: vnde oriuntur febres, cùm aliæ, tum illæ, quarum adeò eſt immodicus ardor, vt cutem deurant, & carbunculum generent. Eiuſdem ferè naturæ ſunt herpetes depaſcentes: in omnibus quippe his, ipſi humores putreſcunt. Alio autem modo putreſcentes in aſperis arteriis ſucci. Pulmonem enim ſuo vitio contaminant: quod viſcus tempore etiam ipſum putreſcit. Colliguntur autem in aſperis arteriis id genus ſucci, vel per deſtillationem à capite, vel ex pleuritide, vel peripneumonia, vel pulmonis affectu, vel angina, vel ex tranſlato pure. Originem hinc ducunt putredinis, quòd minus probè expuantur. Nam vt ſunt vitioſi, & locus calidus, maturam deſiderant euacuationem. Subinde etiam fit, vt cùm pulmonis rumpitur vas, immittat ſanguinis aliquid in ipſas arterias aſperas: qui quidem diuturnitate putreſcens, tabem excitat. Quò etiam deuenit celerius, quem vaſa emittunt exulcerata. Ergo in omnibus his, contractio arteriarum ſecundum quantitatem augetur, etſi ſenſu id planè non percipiatur. At celeritatis clarè incrementum dignoſcitur. Nunc ad crebritatem, raritatémque nos conuertamus: quarum duplex eſt vtraque, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus eſſe: vbi ab diſtentione ante contractionem: alteri poſt

Contractioni arteriæ inſunt quatuor genera pulſuum.

Diſtentionis contractioniſque arteriarum vſus.

Contractionis in arteriis celeritas, magnam vim excrementi fuliginoſi indicat.

Fuliginoſi excrementi quãdo plus, & quando minus accreſcat.

Sanguis in inflammationibus computreſcens, quas febres gignere ſoleat.

Humores in aſperis pulmonis arteriis deliteſcentes, vnde illuc cõfluant, & qua de cauſa putreſcant.

Tabes vnde contrahatur.

Quies arteriæ duplex.

poſt contractionem ante diſtentionem. At quidam ambabus eſt commune: aliquid proprium vtrique. Commune, quòd duabus de cauſis abbreuiantur, vel quòd prior productus ſit motus, vel quòd ſequens anticipet. Contrà protenduntur, ſi vel breuior fuerit prior motus, vel ſi remoretur poſterior. Vtrique proprium, quòd denotare poſſunt. Illud autem ab eis conſtat ſignificari, quod ex producto altero motu, vel anticipante altero poteſt prodi: aut contrà, ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim ſyncerus calor, pauciſſimíſque excrementis pollutus, diſtentionem maiorem & celeriorem concitat: contrà qui confuſus excrementis eſt putribus, contractionem: vbi ex anticipatione vel magnitudine diſtentionis pulſus creber fuerit, calorem paruum indicabit plurimum increuiſſe in corpore. Vbi verò quòd maturius incipiat contractio, impuri copiam, atque excrementis referti caloris, arguet. Nec aliter, cùm rarior pulſus externa quiete ſit: ſiquidem ob diſtentionis breuitatem, indicabit eſſe refrigeratum calorem: ſin ob contractionis moram, fumoſa imminuta eſſe excrementa. In quiete interna è diuerſo, ſi ex productione contractionis creber ſit pulſus, ſuppullulare abundantiam fumoſorum excrementorum: ſi ob maturiorem diſtentionis exorſum, auctum calorem eſſe. At verò cùm rarior in hac quiete pulſus eſt, ſi ob imminutam contractionem, pauciora excrementa annunciabit: imminutum calorem eſſe, ſi ob diſtentionis moram. Quòd ſi coniuncta ambo ſint, vt & protendatur motus prior, & alter anticipet, ſiue in externa hoc quiete, ſiue accidat in interna, compoſitum declarauerit affectum ex illis, quorum ſigillatim ſignificabat vtrunque. Itidem ſi pulſus ſit rarior, in vtra hi coierint ambo quiete, contractus prior motus, & alter nimis tardatus, erit ſtatus tunc quoque duplex, atque ex vtroque compoſitus. Cæterum externa quies claré ſentitur, interna autem non obſcurè quidem. Eam tamen coniectura quis aſſequi poſſit, ex vtriuſque motionis impetu. Iam verò contractio ipſa, interim non tam diuturna eſt, quàm diſtentio: interim æquè diuturna eſt, cùm diuturnior ſit, non tamen quintuplo (vt ait Herophilus) ſed paulò maior. Inæqualium pulſuum quidam in vno ictu inæqualitatem ſortiuntur: alij verò in plurium aceruo, quam collectiuam inæqualitatem appellant. Omnes autem in vniuerſum, aut ex obſtructionibus, aut ex compreſſionibus inſtrumentorum, aut abundantia humorum, ad facultatem collata, aut cordis inæquali intemperie conſtant: eſtque inæqualitas incommodior, quæ circa vnum pulſum, quàm quæ circa aceruum, verſatur. Iam verò intermiſſio motus arteriæ, ſiue in vno pulſu, ſiue contingat in pluribus, periculoſior eſt aliis inæqualitatibus omnibus. Vt igitur à collectiua (quæ apertior eſt) auſpicemur, facultas ipſa gignit intermittentes pulſus, vel grauata, vel impedita ob craſſitudinem aut copiam humorum obſtruentium, aut opprimentium arterias, aut etiam occupantium ſpacia, in quibus illæ diſtendi ſolent. Eſt cùm inflammatio vel ſcirrhus corpora incumbentia arteriis infeſtans, earum diſtentionem coërceat. Si verò ipſarum arteriarum tunicas tale quid occupauerit, maius periculum imminet: ſicuti extremum malum, ſi cordis corpus inuaſerit: nam ij ſubitò ſyncope corripiuntur. At intemperies cordis non eſt perinde exitialis, ſed eſt longè mitior inflammatione. Cuius quidem intemperiei comes facultatis imbecillitas eſt: pulsúſque languidus, præter talem affectum, indicat nihil. Nam moderato cor præditum temperamento, pulſum edit vehementem: prauo, languidum. Paruum itaque & languidum pulſum ſola intemperies reddit: non tamen continuò inæqualem, niſi humoribus contentis in ipſo corde, & in arteriis & venis coniunctis illi, ſit facultas inferior: aut etiam ipſius cordis corpus, inæquali intemperie affligatur. Sunt autem raris pulſus intermittentes finitimi, hoc ab eis differentes, quòd rhythmum vniuerſum amittant. Qui quidem eò periculoſiores exiſtent, quò fuerit ipſa intermiſſio maior. Porrò ſi arteria duorum pulſuum tempus moretur, haud ſcio an quiſpiam eſſe ſuperſtes poſſit: at vnius pulſus tempus, aut paulò amplius, intermittente arteriarum motu, ſæpenumero conſpeximus hominem liberari, præſertim quum ætatem ſenilem ageret. Etenim facultates languidæ, à paruis ſæpe occaſionibus offenduntur: firmæ autem, tantùm deiiciuntur à maximis. Proinde qui habitu ſunt valente, diúque à morbis immunes fuerunt, periclitantur ſi eis prehendantur. At imbecilli, quíque aſſiduè obiecti ad omnes ſunt cauſas, facillimè reſtituuntur: quòd ſcilicet horum nemo, quum à qualibet lædatur vel minima, magnam cauſam expectet. Itaque intermittentes pulſus minus pernicioſos poſſident ſenes quàm iuuenes: mox pueri ab illis, quòd concoquant digerántque per halitum, humorum copiam & craſſitudinem, quæ intemperies inæquales produxit: cùm nimirum concoctrice facultate ſint validiſſima, corporéque molliſſimo ac facilè perſpirabili. Iam verò naturalis arteriæ motus, ſanitatem refert: vitioſus, morbum: omnino intermiſſus, mortem. Et quemadmodum ſoluere apoplexiam ingentem quidem eſt impoſſibile, leuem autem non facilè: ſic intermiſſio diuturna pulſuum vt tollatur, fieri non poteſt: breuis autem poteſt, haud tamen citra negocium. Cæterùm diuturnam voco, quæ excedit duorum pulſuum curriculum: breuem, quæ intra duorum pulſuum tempus manet. Iam mors à pulſibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia. Vtrobique enim cordis calor extinguitur, deſtitutus reſpiratione. At raritas quidem ab intermittente pulſu diſcernitur diuturnitate temporis: interdum etiam, quòd raritas interim habet æqualitatem coniunctam omnium ictuum: intermittens autem pulſus neceſſariò inæqualis exiſtit. Ad hæc, ingens frigiditas raros pulſus producit: quæ quidem vel corpus cordis, vel ſanguinem ſpiritumque illius, vel * conſentientem ei aliquam partem occupat. Si igitur corpus ipſum cordis prehendat, ita languidos, tardos, & paruos reddit pulſus, vt ipſa præpotens eſt. Quæ verò à parte proficiſcitur alia, raritatem longius quàm cætera genera, à natura auertit. At mors tum minus poteſt declinari, vbi frigiditas corpus cordis inuaſerit: quanquam & repentina etiam in altera differentia oritur. Ac moriuntur quidem priores illi inter dormiendum potius. Alteri autem hi, cùm illo modo, tum etiam inter loquendum. Intermittentes pulſus perniciofiores ſunt raris, * ſiquidem generatio ipſorum ſit raritate producta: ſolutio autem, eſt reditus quidam per raritatem, in commoderationem priſtinam. Raro pulſui aduerſatur creber, ſicuti intermittenti in-

Quietibus arteriarum quid ſit commune.

Quieti arteriarum vtrique quid ſit proprium.

Herophilus.

Collectiua inæqualitas. Inæquales pulſus vnde gignantur.

Intermiſſio arteriæ periculoſior eſt aliis inæqualitatibus omnibus.

Intermittentes pulſus vnde exoriantur.

Intemperies cordis eſt mitior inflammatione.

Cordis intemperiei comes eſt imbecillitas facultatis.

Inæquali pulſui gignendo quæ requirantur.

Pulſuum duorum motu intermiſſo Galenus dubitat an quiſpiam viuere poſſit.

Validæ facultates tantùm deiiciuntur à maximis occaſionibus.

Imbecilla corpora cur vbi inciderunt in morbos, facillimè reſtituantur.

Intermittentes pulſus minus pernicioſos obtinent ſenes & pueri, quàm iuuenes.

Pulſus omnino intermiſſus mortem refert.

Raritas ab intermittente pulſu quomodo diſtinguatur.

Rarus pulſus vnde gignatur.

Intermittens pulſus cur pernicioſiores ſint raris.

Intercurrens pulsus intermittenti aduersatur.

tercurrens. Fit autem ipse intercurrens ex crebritate inæquali, quòd functionem obeat cor minus plenam, quàm vsus postulet: id quod fit sanè, vbi ab humorum colluuie oneratum est cor, aut instrumenta obstructa, aut in arctum coacta. Quæ quidem causa erat etiam intermittentium.

Intermittens pulsus vnde exoriatur.

At dissident inter se, quòd repugnat in intercurrentibus, ac decertat cum noxiis causis facultas: in intermittentibus autem, hoc non sustineat facere. Quare iudicationem sæpe attulerunt pulsus intercurrentes.

Ardentissimæ febres omnes, pulsum crebrum sortiuntur.

Iam verò omnes ardentissimæ febres, pulsum crebrum sortiuntur: quarum quædam extra periculum sunt. At qui in syncope sunt crebri pulsus, propter remissionem (quæ perpetuò coniuncta est cum omnibus syncopis) existunt periculosi.

Raritas pulsuum nunquã vacat periculo, sicuti nec remissio, nec paruitas.

Vehementia pulsuum est vtilis.

Cæterum raritas nunquam vacat periculo, sicuti nec remissio, nec paruitas. Sola autem extrema vehementia in pulsibus, non modò vacat periculo, sed est etiam maximè vtilis. Magnitudo autem summa, vbi coniuncta est cum mollitie morbosa, periculum nunciat: sin cum salubri aliquo arteriæ statu, nihil subest ei mali.

Veloces pulsus tardis sunt securiores.

Præterea veloces pulsus tardis sunt securiores: siquidem summa celeritas, summa tarditate est securior. Summa quippe tarditas, non secus ac raritas, tum incidit, cùm calor natiuus extinguitur. Celeritatis incrementum procedit ab vsu vrgente, atque à valida facultate.

Formicans pulsus.

Verùm formicans pulsus, nec omnino est celer, nec summum attingit crebritatis.

Durissimus pulsus vnde accidat.

Durissimus pulsus perinde est, vt mollissimus, periculosus. Nam ex scirrho ille, aut inflammatione insigni visceris, aut ex constrictione per frigus, aut ex siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex valida conuulsione:

Mollissimi pulsus causæ.

hic ex alto comate, & leucophlegmatia, atque ex immodica humiditate habitus gignitur.

Pulsus omniũ pessimi, qui.

In summa verò, omnes pulsus, qui longè à naturæ modo recedunt, non sunt laudabiles. At languidissimus, tardissimus, rarissimúsque, omnium pessimi sunt: ab illis, minimus, mollissimus, durissimus: inde creberrimus. At non celerrimus vel maximus: sed sunt hi modicè periculosi.

Pulsus vehementissimus, optimus.

Inæqualitas intermittens in vno pulsu, mortem annunciat.

Pulsuum intermittentium qui existant perniciosiores.

Vnus verò inter omnes extremos optimus est vehementissimus. Inæqualitas etiam intermittens in vno pulsu, omnium periculosissima est, præsentemque mortem annunciat. Hæc fit, vbi distentionem interpellat quies. Vbi igitur vehementior secundus motus sit priore, commodius est: vbi languidior, periculosius. Iam tardior item, signum periculosius existit: celerior, tutius. Gignuntur quippe hi pulsus, dum simul & certat natura, & impeditur ab insalubribus causis. Est etiam melior motus vehemens, & celeris languido & tardo. At verò prior motus alterum nihil excellit ferè, in magnitudinis paruitatísque differentia: sicuti neque in duritia, aut mollitie: etsi quòd interdum vibratus sit, durior alter occursus videatur.

Vibratio quid.

Etenim vibratio est duræ arteriæ symptoma, vbi amplius cogitur vi distendi. Pessimus autem est pulsus is intermittens, cuius tempus quietis prolixius fuerit.

Inæqualitas intermittens vnius pulsus, longè est quam collectiua deterior.

Inæqualitas igitur intermittens in vno pulsu, causas habet genere easdem, ac collectiua: sed quàm illa est deterior longè.

Cordis facultas.

Corpus cordis facultatem quandam obtinet, quæ distendit & contrahit, tuendi gratia innati caloris. Hæc in contractionibus fuliginosum excrementum effundit: in distentionibus allicit refrigerium. Vbi igitur ex æquo calidum, vel frigidum, vel purum, vel turbidum, ipsum cor fuerit, omnes eius partes pari impetu ad functionem contẽdunt. Vbi verò aliæ calidiores, aliæ frigidiores extiterint: ac hæ omnino mundæ, illæ abundantia excrementorum confusæ: non eodem omnes impetu ad munus feruntur, sed hæ anteuertunt, illæ cunctantur.

Cor moueri eatenus, quatenus à particulis suis excitatur ad motum.

Vt autem plures & maiori vi ad actionem properantes fuerint, vniuersum cor excitant: ita contrà, vbi pauciores sint quæ ad motum festinant, quæ consistunt plures, vniuersum in longiore quiete continent. Iam verò calidiores si motui præsint, maturior simul & celerior, maiórque distentio editur: sin frigidæ, serior, tardior & minor. Motus itaque principatus maióri numero partium defertur: sæpe etiam magnitudini vsus. At verò si alteræ partes alteris vel paulò sint plures, vel planè pares, vicissim vincunt, atque vincuntur, variósque efficiunt & inæquales totius visceris motus.

Caprizans pulsus.

Caprizans pulsus ex genere est illorum, qui intercipiuntur quiete: succeditque interdum talibus cordis affectibus, quemadmodum etiam dicrotus, qui ex genere est intrò retractorum: & comitatur nonnunquam inæqualem cordis intemperantiam.

Dicrotus pulsus.

Etenim si vnà contingat, vt quædam sint partes cordis præcalidæ, aliæ fumosa fuligine præfocentur, ad contrarios prosilient motus, vt hæ quidem distentionem moliantur, illæ considant. Ac tunc sanè distentioni contractio potest succedere tribus modis. Primò, cùm distentionem, prius quàm mensuram impleat, contractio exceperit: secundò, vbi prorsus completæ succedat, externa quiete deperdita: tertiò denique, dum distentionem nondum perfectam contractio retrahit, cæterùm debilior reddita, reliquum permittit compleri. Haud aliter etiã contractionem distentio, nunc absolutam consequitur, nec permittit consistere: nunc etiam prius quàm sit completa, impeditam & victam excipit: nonnunquam retrahit nonnihil, superatur tamen. Atque hi arteriarũm motus fiunt interdum vel citra affectum cordis, aut propter earum inæqualem intemperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut etiam duritiem tunicæ.

Essentiam facultatis nihil esse aliud præter qualitatem temperamenti.

Pulsuum bis ferientium generationes tres.

Porrò ipsius facultatis essentiam, nihil aliud putamus esse, præter qualitatem temperamenti. Tres autem affectus hactenus, originésque bis ferientium pulsuum inuenimus: vnam vibratorum, hac sola re ab illis distinctam, quòd cùm breuem pulsus longitudinem habeat ex vtraque parte arteriæ, obscura vibratio fit: quamobrem dicrotus, non vibratus videtur. Alteram, in qua non vibratus est pulsus, sed arteria dura, & imbecilla facultas, vt à corporibus decumbentibus opprimatur, aliqua tamen parte iuxta cutem sita, attollatur liberè. Atque hi quidem duo pulsus tum dicroti sunt, tum duri. Tertius qui ex intemperie nascitur, haud est dicrotus, sed bis modò pulsans, nec necessariò durus: possumus tamen eum dicrotum appellare. Etenim intemperiem qua cordis corpus affligitur, comitatur pulsus bis feriens: consequitúrque etiam ille cuius externa quies est amissa, & cuius impeditur distentio. Est & aliud frequens genus inæqualitatis in vno pulsu, vbi arteriæ principio propinquior pars, prius mouetur.

Vermicans pulsus infimam facultatem denunciat.

Vndosus pulsus quando sudorem decretorium promittat.

In quo genere vndosus atque vermiculans pulsus consistunt, à molli arteria & non valida facultate profecti. At vermiculans quidem, non modò non validam, sed infirmam etiam facultatem denunciat. Vndosus autem, interdum non satis firmam, ac nonnunquam mediocriter validam, cùm præsertim sudorem decretorium

cretorium

cretorium promittit. In humidis enim reperitur, & pituitoſis morbis: in quibus etiam tarditatem & raritatem, magnitudinemque ſolet acquirere. Quòd ſi altitudinem præterea, & vehementiam ſit nactus, decretorium hauddubiè ſudorem ſignificabit. Magis hic ſperandus eſt, ſi plures vehementes & alti appareant, quàm contrarij. Qui ſi æqualiter etiam fiant, ſalubrem ſimul & breui pollicentur ſudorem, maximè ſi concoctionis morbi appareat indicia. Vndoſus itaque pulſus, ex humida mollíque arteria oritur, ſimulque ex facultate modicè affecta: vermiculans autem, ex molli quidem, verùm ex imbecilla inſigniter facultate. Quamobrem etiam ſine febribus ſolet ſuperuenire vniuerſis largis euacuationibus. Decurtatorum pulſuum duplex eſt genus: alterum in vnica diſtentione, alterum in aceruo. Quod in aceruo, Quod in vnica diſtentione fit, facultatis imbecillitatem vnà cum corporis gracilitate arguit. Eſt autem ad modum digitis arteria tangenda. Deinde ſi animaduertatur interea in arteriæ primis partibus maior pulſus, vel vehementior, vel vterque: in poſtremis minor, vel languidior, vel ambo: primus digitorum applicatorum eſt attollendus, perſpiciendumque, vtrum ſimilem illi qui antea erat, quàm hic ſuſtolleretur, ſequentes digiti motum percipiant, an vehementiorem atque maiorem. Ergo ſi motum ſimilem, digiti ſequentes ſublatum digitum, ſentiant, ſua ſponte arteria decurtatam diſtentionem habebat: quod nobis infirmæ facultatis à corde prodeuntis, veſtigium erit. Nam illa quando rectè ſe habet, vſque ad finem arteriarum omnium contentio quæ attollit eas, ſimiliter permeat. At in pulſibus decurtatis, paulatim remittitur, tantóque efficitur imbecillior ſolito, quantum eſt à principio remota. Quòd ſi eleuato tu primo digito, poſtea motum percipias validiorem, ac maiorem quàm antea: declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ imbecillitatem, ſed minorem certè quàm alter: quòd illic facultas remitteretur à principio diſcedens: hîc maneat, quantum in ipſa eſt, par, ſed grauata ab iniectis digitis, imbecillius mouetur arteria: quod quidem minus habet periculi. Neque enim ita ipſius cordis, vt arteriæ quam tangimus, oſtendit affectum. Alterum autem, potius cor eſſe imbecillum ſignificat. Porrò ſi omnino pulſus deficiant, tum multò magis declarabunt facultatis imbecillitatem: quo tempore ſunt ſubmouendi omnes digiti, ac dein ſpacio paruo interpoſito, de integro admouendi. Bifariam auterm ipſe aboletur pulſus: vel quia prorſus non pulſant arteriæ, id quod extremum eſt malum vel quia pulſant quidem, ſed ita languidè & parum, vt fugiant ſenſum: eſtque ſanè hic affectus, ſi citra deliquium aliquod animi repentinum accidat, difficillimus. Reciprocatur autem motus, modò ex vltima pulſus abolitione, modò ex paruo pulſu & languido. Sed ille quidem * deficiens reciprocus dicitur, hic reciprocus decurtatus. In huiuſcemodi æſtimandis, ſic debemus partem componere, quamcunque tangamus, vt ſubter arteriam noſter ſit tactus. Omnium verò ſunt peſſimi pulſus, qui ab amiſſo motu minimè reciprocantur inuerſo membro. Minus his, qui inuerſo illo videntur moueri. Quibus etiam minus, qui ſunt decurtati, non tamen perdunt planè omnem motum. Iam etiam his minus reciproci decurtati, adeóque ſi multis ſimul occurrant

Vndoſus pulſus ex humida mollíque arteria naſcitur.

Vermicans pulſus ſolet citra febrem accidere.

Decurtatorum pulſuum duplex genus.

Decurtatorum pulſuum dignoſcendorum ratio.

Pulſum aboleri bifariam.

Pulſus deficiens reciprocus.

Pulſus reciprocus decurtatus.

Arterias tangendi ratio.

digitis. Cæterùm numerus digitorum, quibus motus ſit occurſurus, ſuus cuique eſt arteriæ. Ad quam rem magnopere refert naturã tenere ægrotantis. Quibuſdam enim natura ſua pulſus exiſtit minor: ſicuti & aliquibus breuior. Quòd ſi nos naturæ ipſius ægroti proprietas lateat, ex communioribus differentiis coniecturam faciemus, temperamenti ſcilicet, & habitudinis corporis. At in temperamento, præſertim calidi & frigidi differentiam expendimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Ac fit interdum, vt ambæ inæqualitates pulſuum, tum quæ in vno pulſu, tum quæ in aceruo conſiſtit, concurrant. Sæpe quoque illa quæ in vno pulſu conſiſtit, non adeſt: quæ autem in aceruo, manifeſtè conſpicitur. Latet autem inæqualitas vnius pulſus, aut ob affectionis exiguitatem, aut ob ipſorum pulſuum breuitatem. Vtrúnque itaque genus decurtatorum pulſuum, ſignificat facultatis imbecillitatem. Verùm ſi in vna fiat diſtentione, etiam gracilitatem indicat. Fit igitur decurtatus pulſus in quibuſdam, ex cauſis præter naturam: in nonnullis tamen innenitur ex propria conformatione: quo modo innuens & circumnuens pulſus. Qui quidem fit, ſi arteria ita ſit conformata, vt eius pars duntaxat media, nudæ cuti ſubiecta ſit: partes autem vtrinque altius demergantur. Quanquam fit etiam ob facultatis imbecillitatem, quæ attollere onus non poteſt. Ex horum etiam genere eſt pulſus tremulus, qui non perinde eſt conſpicuus. Quia verò imbecillitatem facultatis ſequitur tremor, neceſſarium eſt ideo etiam tremulum pulſum languidum ſimul & paruum eſſe: qua de re fugit ſenſum. Pulſus igitur tremulus, facultatem imbecillam, tunicam arteriæ mollem, corporiſque gracilem nunciat habitum. Videtur autem quiſque ordo perturbationi eiuſdem generis præſtare, propterea quòd ordo naturæ noſtræ in primis familiaris exiſtit. Ordo etenim fixam quodammodo cauſam eſſe & perpetuam, indicare videtur: perturbatio autem illius, variantem, nec in vna manentem vel magnitudine, vel ſpecie, vel regione. Cæterùm talis cauſa non pernicioſior, ſed incertior cenſenda eſt. Itaque nihil certi, nihil ordinis perturbatio firmi habet: nec tale, quale ordo, vel bonum, vel malum.

Decurtati pulſus ſignificant facultatis imbecillitatem.

Pulſuum innuentium & circumnuentiũ cauſa.

Pulſus tremũlus quid indicet.

Ordo eſt familiaris naturæ noſtræ. Ordo pulſuum quid indicet.

Perturbatio ordinis quid ſignificet.

GALENI PERGAMENI

De præcognitione ex pulſibus,

LIBER TERTIVS.

DEinceps agendum de iis pulſibus eſt, qui diſpoſitionibus præter naturam peculiares exiſtunt. Etenim quicquid præter naturam eſt, aut affectus ſunt, aut cauſæ horum, aut ſymptomata. Cùm igitur ex affectibus, hi quidem ſimilarium, hi autem inſtrumentalium partium ſint proprij: exordiar à ſimilarium affectibus, qui quidem ſunt octo numero, ab intemperie omnes profecti. Quorum quatuor dicuntur ſimplices, calor, ſiccitas, frigiditas, humiditas: quatuor compoſiti, frigiditas ſiccitati, caliditas ſiccitati, frigiditas humiditati, caliditas humiditati coniuncta. At verò pulſus per intemperiem, niſi arteriæ ſint affectæ, vel cor, alterari non queunt: poſſunt tamen arteriæ nihil læſo corde affici. At affecto corde vt innoxiæ permaneant arteriæ, impoſſibile eſt. Cæterùm

Rerum præter naturam eſſe tres differentias, affectus, cauſas, ſymptomata.

Affectus ſimilarium partium ſunt octo numero: quatuor ſimplices, quatuor cõpoſiti.

Corde affecto, neceſſariò etiam arterias affici.

terùm frigida & calida intemperies cordis promptè in omnes arterias permeat: humida & ſicca ęgrius. Peculiares igitur pulſus copioſo calori ſunt, magnus, celer & creber. At magnus, non tantùm calorem excellentem, ſed & inſtrumenta requirit mollia, facultatemque validam: itaque non erit calidæ intemperiei perpetuus. Celer etiam firmam poſtulat facultatem, ac inſtrumenta quæ diſtendantur promptè: quare ne hic quidem perpetuus erit. Creber ſimiliter ſi largè vſui à magnitudine & celeritate ſit factum ſatis, nulla fiat ratione: ſi non expleatur vſus, fiat: proinde perpetuus ne hic quidem fuerit. Quamobrem ex peculiaribus nullus erit inſeparabilis. Si igitur calor ſolus increuerit, & in naturali ſtatu maneat facultas, inſtrumentáque, quum mutatio ipſa eſt parua, magnitudo tãtùm pulſuum augetur: quum maior, etiam celeritas: vbi inſignis, iam etiam crebritas. Proinde maximus pulſus: idemque celerrimus & creberrimus, ſummum incrementum caloris ſignificabit. At ſi celerrimus & creberrimus ſit, non autem maximus, hoc niſi facultas ſit imbecillior, vel arteria durior, accidere nulla alia ratione poſſit. Similiter vbi ingens ſit crebritas, nec ſimul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet eſſe copioſum, ſed vel facultatis imbecillitatem, vel inſtrumentorum duritiam. Cæterùm imbecillitati erit adiunctus languidus: duritiei durus pariter & vibratus Si durus citra vibrationem ſit pulſus, ac ſummè creber, imbecillam facultatem vnà cum calore magno nunciabit: & quum talis languidus ſit, minabitur ſyncopem. Eſt autem aliud, cor & incaleſcere & incaluiſſe. Etenim vbi à ſubſtantia quam in ſuis ventriculis continet, ipſum cor calfit, poteſt firma facultas eſſe: vbi verò & incaluit, & in eandem incidit caloris intemperantiam, qua tenebantur ſanguis & ſpiritus ventriculorum, tunc ſanè eam intemperiem ſequitur neceſſariò imbecillitas facultatis. Quòd ſi incaluerit largius, & per ipſum totum calor febrilis permeauerit, febrem excitat hecticam. A calore itaque cordis ipſi pulſus variantur. Quiquidem calor duplex quum ſit, aut eſt certè à putribus humoribus genitus, vnde acrem qualitatem atque fumoſam contraxit: aut cum m vapida quadam & ſuaui humiditate coniunctus, ſola quantitate à natura receſſit. Ille igitur prior conſtans & * ægrè ſolubilis eſt: ſecundus autem, non vſqueadeo obfirmatus: qui quidem balneis, exercitationibus, cibo calido, vini potui, atque ex animi affectibus * timori & iracundiæ ſolet ſuperuenire. Porrò calor qui diuerſus eſt à natiuo, breuem habet externam quietem: celeriorem autem, quàm pro portione diſtentionis, contractionem. Qui quantitate ſola variat, maiorem ſimul & celeriorem diſtentionem contractione. At qui etiam fuliginoſus eſt, longè citatiorem diſtentionem, contractionemque celerrimam reddet. At verò ſi cor quidem calidius ſit, frigidiores autem arteriæ, ipſa motuum exordia ſimul vtrobique fient, ſi modò venæ à corde facultatem citra læſionem recipiant. Cor tamen ſingulis arteriis maiorem, celeriorem, vehementiorémque pulſum habebit. Etenim motus principium à corde illæ omnes habent: eius autem ſpeciem ſortiuntur ſingulæ, prout cum ipſo corde temperatura conſenſerint. Porrò nonnunquam accidet, vt arteriæ eodem tempore non accipiant ex corde influentem facultatem: verùm quæ cordi propiores ſunt, primæ: poſteriores, quæ remotiores: quod potiſſimùm euenit, ſi arteriæ frigidiores & cor imbecillius coiuerint. Nõnunquam etiam in corde ipſo percipitur temperamentorum pugnantia. Nam modò frigidius viſceris corpus æquo eſt, & in ventriculis contenta ſubſtantia calidior: modò è diuerſo, ſubſtantia frigidior, cor autem calidius: vbi etiam pulſus fiunt moderatis ſimiles. At vbi aër quem inſpiramus, infectus putredine ſit, putredóque ipſa ad cordis corpus peruenerit, febrim peſtilentem ac letalẽ accendit: quę quidem ex caloris acredine, ipſóque caloris genere agnoſcitur: & ex pulſu etiam, qui parum à naturæ modo recedens, in eodem ſtatu perpetuò manet: quemadmodum in hecticis febribus, quarum ſanè duo hæc propria ſunt ſigna, ſi perpetuò ſibi illæ videantur ſimiles, nec inuaſionem vllam acceſſionis, nec incrementum, nec vigorem, neč remiſſionem habeant, nec febricitare ſe percipiat ægrotus. Hos pulſus nihil eſt neceſſe maiores iuſto, atque interim nec crebriores quidem eſſe: at omnino celeres tamen, cùm febrientium pulſibus vniuerſis adſit perpetuò celeritas. Cæterum quibus putridus ille calor, non cordis corpus inuaſit, ſed humores in ventriculis illius contentos, deprehenduntur enim affecti hac peſte, ſi febrem primum percipiant, nec dein æqualiter ſemper febricitent: ad hæc, ſi pulſum non habeant perualidum) multi horum ſeruantur. Frigidæ intemperaturæ ipſius cordis, pulſus paruos, tardos, atque raros efficiunt. Ac primùm ſanè crebritas immutabitur, dein celeritas, ac vltimò magnitudo, ſi quidem illæſa facultas ſit: nam ſi ipſa fuerit offenſa, ad paruitatem & tarditatem potius, quàm ad raritatem pulſus mutabitur. Cæterùm vbi facultas laboret plurimum, etſi coniuncta frigiditas ſit, pulſus extremè quidem fiunt parui, ſed non tardi extremè: imò nonnunquam moderatis ſimiles: crebritatem tamen non abiiciunt priſtinam, ſed etiam adaugent. At vbi paululum debilitata facultas ſit, & frigiditas vigeat plurimum, longiſſimè ad raritatem pulſus deflectunt, parum ad paruitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, ſi in natiuo temperamento conſtent, mouebuntur. Nam ſi corde frigidiore exiſtente, ipſæ calidiores ſint æquo, tantùm alterabunt pulſum illius, quantùm à natura receſſerint. Vacant huiuſcemodi affectus febre, quòd fiant refrigerato corde à ſuccis frigidis, iiſdemque lentis & craſſis. At verò ſi perinde vt cor arteriæ etiam iuſto ſint frigidiores, remiſſionem motuum illius augebunt: idque in genere eodem. Accidit autem interdum frigidius iuſto eſſe cor, fumidorúmque excrementorum plenum: quo tempore pariter & minor & rarior diſtentio fit, contractio verò celerior. At ſi ipſum corpus cordis inciderit in intemperiem aliquam inæqualem, neceſſum eſt pulſus ipſius cordis, adeóque arteriarum omnium, variè inæquales fieri. Siquidem & collectiua, & circa vnum pulſum inæqualitas, in omni genere accidit: quòd *ſubita fiat in magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, remiſſionem, crebritatem & raritatem, mutatio. Verùm in duritiam & mollitudinem, ſubita mutatio fieri vnquam non poteſt. Non vibratus autem interdum & vibratus, ſubita quadam viciſſitudine ſeſe in affectibus excipiunt, adiuncta ad cordis intemperiem duritia vel tenſione arteriarum. Porrò pulſus bis feriens,

intemperiei

Caloris peculiares pulſus qui ſint.

Caloris peculiarium pulſuum nullus erit inſeparabilis.

Hectica febris quando excitetur.

Pulſus à calore cordis variantur.

Cordis calor duplex.

Arteriæ habent motus principium à corde.

Arterias nonnunquam non eodem omnes tempore à corde influentem facultatem recipere.

Cordi ineſſe nonnunquam varia temperamenta.

Peſtilentium febrium pulſum parum à naturali recedere.

Hecticarum febrium duo ſigna propria.

Febrientium pulſibus vniuerſis adeſt ſemper celeritas.

Frigidam cordis temperiem qui comitentur pulſus.

Cor, ſi laboret inæquali intemperie, pulſus vniuerſos variè inæquales efficere.

Pulſus bis feriens, intemperiei corporis cordis proprium ſymptoma eſt.

intemperiei corporis cordis proprium symptoma est. Cæterùm si durities accesserit, iam hoc iudicium labefactatur: nam in dicrorum conuertitur commune plurium affectuum. At vibratus dicrotus gignitur, vbi pulsus qui absolutè est vibratus, diminuta sit longitudo. Dicrotus verò non vibratus, æquè est ac vibratus durus: sed talis per suam tarditatem efficitur, & corporum onus incumbentium. Iam verò vbi cordis corpus præter modum est calidum, materiæ autem contentæ in eo frigidiores, aut etiam partes illi adhærentes, tribus id contingere differentiis potest. Aut enim illud tantò calidius est, quantò hæ frigidiores: aut multò illud calidius, quàm hæ frigidiores: aut minus illid calidius, quàm hæ frigidiores. Quarum prima differentia pulsum repræsentat ad vnguem moderatum, magnitudine, celeritate & crebritate. Ad remissionem autem tantùm depellit, quanto spacio naturalem temperaturam viscus ipsum reliquit. Sunt autem pestilentes non paucæ febres inde ab initio hecticæ, distantque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. Præterea mœrorem interdum sequuntur & iram à principio quædam hecticæ febres: aliter nescio an inde ab initio fiat hectica. At successu temporis, multis aliis succedunt hecticæ, quas perpetua æqualitas satis manifestè declarat. Notitia autem firma in huiuscemodi affectibus ex vrina quidem inuestigari non potest: ex pulsibus autem initio adhuc atque primis diebus per febres hecticas non facilè comparatur, cùm speciem communem habeant tunc cum diariis febribus. Verùm elapso triduo, iam clariores fiunt etiam pulsuum iudicio. Siquidem apertè hæ celeriores, quàm deceat pulsus habent, tantóque languidiores iusto, quantùm calor increuerit. Deinceps de illis febribus dicamus, in quibus cor calidius est, quàm vicina frigidiora. Nam in huiuscemodi affectibus, pulsus celeriores simul & maiores, & crebriores, languidioresque iusto erunt. Longius tamen ad remissionem & celeritatem, minus ad crebritatem & magnitudinem, diuertent à natura. Stabilis & constans harum generatio est, vt cæterarum. Quòd si non ita longè viscus à natura desciscat ad calorem, vicina ei longius ad frigiditatem: minores pulsus in his & rariores erunt: at celeritate vel similes erunt naturalibus, vel tardiores. Similes, si non multò frigidiora vicina sint: tardiores, vbi multò longiori interuallo, hæc ad frigiditatem à natura deflexerint, quàm ad calorem cor. Remissio hic etiam quantitati caloris respondebit. At verò si frigidius iusto sit ipsum cordis corpus, materia porrò, reliquáque vicina, eo calidiora, erunt & hic tres numero differentiæ, & variabunt pulsus in vnaquaque, sicuti superiores. Primum æquè refrigeratum sit cor, vt incaluerunt vicina: tardior æquo erit is pulsus, si insignis fuerit alteratio: cui etiam remissio respondet. Cæterùm si viscus sit frigidius omnino, quàm postulet naturalis modus, & vicina similiter calidiora, febricitabit vtique homo, non hectica tamen febre, sed vel diaria, vel ea quæ humorum putredinem sequitur. * Vtriusque autem sunt propria signa. * Diariæ quidem coniũctæ cum frigidiore corpore cordis, si ex æquo à natura vterque pulsus recesserit, nihilque magnitudine à naturali differat, nec crebritate ferè, nec celeritate, ni vtraque insignis sit mutatio. Erit etiam tunc tãtò languidior pulsus, quantò viscus frigidius.* Eius autem quæ humorum putredinem sequitur sunt indicia, par semper magnitudo in pulsu: non tamen vt in eo qui secundum naturam erat: nec eadem erit paritas in aliis generibus. Verùm vbi à natura * parum recessum est, nihil ferè: vbi maiori interuallo, apertè in cõtractione pulsus celerior fit. Iam etiam clarè in extrema quiete crebrior & languidior apparet tantò, quantùm refrigeratum est cor. Fingamus rursus, magis refrigeratum cor esse, quàm vicina incaluerint, sitque febris ephemera: horum pulsus manifestè languidiores erunt, & minores: at tardi non perinde apertè, sed * pro ratione excessus, quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius. Si verò sit febris putrida, pulsus languidus aderit, perinde vt superior: sed illo etiam minor in distentione, tardiórque: at contractio naturali celerior erit. Ponatur rursus tertium genus commutationis, hoc est, minus ad frigiditatem cor declinasse, quam ei coniuncta ad caloré: ac febrem esse diariam: pulsus habebit hoc corpus tantò quàm par est imbecilliores, quantò corpus cordis fuerit intemperatius: ac maiores & celeriores naturali, sed maiores quàm celeriores: ad hæc crebriores erunt. Hæc omnia sunt accipienda, pulsibus nec in duritiam, nec in mollitudinem apertè mutatis. Omnes febres diariæ, in magnitudinem, celeritatem, crebritatemque pulsus, quantum in ipsis est, mutant. Nam si concurrat alius affectus, mistam oportebit mutationem esse, ex illa, & hac, quæ comitatur febrim. Similiter febres hecticæ, pulsus in easdem differentias conuertunt, quantum in iis est: ampliúsque in iis mutatur celeritas. At quæ ortæ sunt ex putredine humorum, in vigoribus vtrunque habent motum celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem ex æquo mutant, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio accessionis, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem. In incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimum concitant vt pulsus in illa creberrimus esse videatur. Atque hi pulsus febrium per se sunt proprij. Reliqui omnes qui febrientibus accidunt, alios potius affectus, quam febres, sequuntur. Quorum etiam affectuum sunt, duo genera: aut facultatis, aut instrumentorum vitium. Quippe ad causas inueniendas, quæ immutant pulsum, tria hæc sunt animaduertenda, instrumentum, vsus, & facultas. Porrò pulsus qui ab inflammatione excitantur, ab iis quos humorum putredo effecit, sola distinguuntur duritia. Siquidem pulsuum ortorum ex inflammationibus, durus occursus existit. Quare si durum occursum, quem efficit tensio arteriæ, discernere ab eo vales quem generat frigiditas atque duritia, tres prædicere hinc causas præteritas poteris, potum frigidæ; meracius vinum, inflammationem. Siquidem indurescunt ex immodicis frigidæ potionibus arteriarum tunicæ; & à vino immodicè poto exiccantur. Iam verò febris hectica * rarissimè à principio oritur, quanquam eo tempore nonnunquam sint ortæ. Ad hæc, nec magnus pulsus, nec vehemens, vnquam cum febribus hecticis coëunt sed si alterutrum habeant horum, minimè sanè sunt hecticæ. Si simul vtrunque habeant, planè sunt diariæ, si quidem eorum contractio non properet. Propria est enim eius quæ sequitur putredinem humorum, celeritas. Cæterùm in remissionibus accessionum, celeritas contractionis exoluitur: initio autem gignitur, ac per incrementum augetur. At vbi iam propè vigor adfuerit, ingens

Pestilentes nõ paucas febres esse ab initio hecticas.

Hecticæ febres quæ nam ab initio fiant.

Hecticarum febrium notitiam ex vrina inuestigari nõ posse.

Diaria febre vel putrida quando febricitabit homo.

Diariæ febris indicia propria.

Febris putridæ propria signa.

Diariæ febres qualiter pulsus mutent.

Febres putridæ quales pulsus sortiantur.

Causæ mutantes pulsum vt inueniantur, cõsiderare oportet instrumentum, vsum, & facultatem.

Arteriæ à quibus causis durentur.

Hecticæ febres rarissimè à principio oriuntur. Hecticis nunquam adest magnus pulsus nec vehemens.

Celeritas, febris putridæ propria.

ingens incrementum ſuſcipit diſtentionis celeritas, contractionis pari celeritate manente. Vbi verò vigeat iam planè febris, in illa acceſſione ad ſummam celeritatem diſtentio peruenit, imminuiturque celeritas contractionis.

Pulſus in vtramque partem mutatio, acceſſionis initium nunciat.

At verò pulſus in vtranque partem mutatio (ſi adiecerimus * diſtinctionem) acceſſionis initium nunciat. * Diſtinctio autem ipſa erit, ſi mutatio citra alienam occaſionem acciderit.

Cauſarum genus duplex.

Cauſæ antecedentes quæ dicantur.

Cauſæ externæ, ſeu procatarcticæ, quæ vocentur.

Atque occaſiones quidem ipſæ, partim externæ ſunt, partim ab ipſo corpore oriuntur: quarum vtræque ſunt notæ. Verùm clarioris doctrinæ gratia, appellabimus quæ procedunt ex corpore cauſas, vnde vel facultas vel inſtrumenta alterantur, antecedentes: harum autem ipſarum cauſas, quæ extra corpus poſitæ induxerunt alterationem, externas, ſeu procatarcticas.

Inæqualitas pulſuum iuxta acceſſiones, quid indicet.

Porrò inæqualitas pulſuum, quæ ferè inuadit vnà cum acceſſionibus, compreſſarum vel obſtructarum modò arteriarum, vel copiæ humorum opprimentium facultatem, eſt ſignum. Quæ igitur pulſuum mutationes fiunt, dum cordis calor augetur, aut confluunt intrò humores, apertè acceſſionis initium annunciant, ſi quidem ab aliis occaſionibus ſint remotæ. Exiſtimare autem conuenit, vbi aceruus materiæ humidæ initio acceſſionis ad cor peruenerit, in primis quidem, mortis periculum eſſe: quod periculum maxima mutatio pulſuum in raritatem, tarditatem, paruitatemque, prænunciat. Nam ſi his inſignis remiſſio ſucceſſerit, extemplo peribunt. Sin autem abſit remiſſio, contendit natura eam ſuperare, atque arteriarum motum maiorem, celeriorem, crebrioremque excitat: vt vterque motus celerior quidem fiat, ſed clarius contractionis; increſcatque hic breui manifeſtè, donec augeſcat acceſſio.

Vigor acceſſionis quid ſit.

Tandem vbi materiam ſuperauerit, calor quaſi flamma ſuccenditur: atq; is eſt vigor acceſſionum, vbi fuliginoſum natura excrementum, expiratione & contractione arteriarum expellit. Quod verò eſt veluti cineritium, non perinde, quia craſſum eſt, poteſt excernere, ſed per inſignes quoſdam meatus educit. Hoc in partibus inflammatis, pus eſt: in ipſis vaſis, ſedimentum vrinæ. At ſi cor ſiccius quàm pro modo naturæ euaſerit: vnà ſecum omnes alterabit arterias: id quod interdum in vna animalis parte ipſis arteriis accidet, interdum autem in pluribus. Eſt cùm ſint contrà quàm cor affectæ ipſæ arteriæ, ſed tamen eius affectionem recipiant: ita vt confletur illis medius quidam affectus in humiditate ſiccitatéque.

Cauſæ indurantes arterias quæ ſint.

Præcedentes cauſæ quæ indurant arterias, ſunt aqua ſulfurea aluminoſáque, & omnia breuiter quæ exiccandi vim poſſident. Quæ quidem intemperies vbicunque arterias inuaſerit, pulſum reddit duriorem.

Cor exiccare quæ poſſint.

* In corde autē ſiccam intemperiem producit ſicca victus ratio, diutius adminiſtrata: præterea medicamentorum exiccantium tum eſus tum potio, in quibus eſt vinum merum: ad hæc cibi potioníſque abſtinentia, immodicus labor, ſenium, ſolicitudo, triſtitiæ, diuturnæ vigiliæ: febris hectica, præque cæteris, marcida.

Humidæ intemperiei cauſæ.

Cauſę humidæ intemperiei ſunt œdemata, quæ partes diutius tenuerunt: leucophlegmatiæ, quæ ipſum etiam cor mutant: omnia denique principum viſcerum œdemata cùm arterias humectant & cor, tum pulſus efficiunt molles.

Pulſus molles & duros quæ efficiant.

Pulſuum cauſæ mollitudinis mediocris ſunt, ciborum copia humidorum, multum ocium, ſomnus longus, balneæ à cibo. At durorum pulſuum antea oſtendimus eſſe paruitatem, vt mollium magnitudinem * comitem: quas quidem celeritas atque tarditas, crebritáſque & raritas conſequuntur.

Pulſuum generandorum primæ cauſæ ſunt, vſus atque facultas.

Cordi nunquã oboriri tumores qui pulſum duriorem efficiant.

Sunt autem primæ ac veluti coniunctæ cauſæ generationis pulſuum, vſus atq; facultas. Porrò in corde non excitantur tumores, qui pulſum duriorem efficiant, quemadmodum in aliis viſceribus inflammationes & ſcirrhi: ſiquidem prius homo correptus ſyncope intereat, in illorum tumorum auſpiciis.

GALENI PERGAMENI

De præcognitione ex pulſibus,

LIBER QVARTVS.

Reliquum autem in hoc libro fuerit, cæterarum partium diſpoſitiones, quibus cor conſentiens commutat pulſus, omnes explicare ſuo ordine: vbi hoc ante omnia admonuerimus, totius corporis pulſus, antequam cor conſentiat parti prius affectæ, fieri non poſſe vt in communem alterationem trahatur: in parte tamen aliqua, licet offenſionem cor non percipiat, arteriarum motus variari poſſe.

Pulſum totius corporis, antequàm cor conſentiat parti prius affectæ, pertrahi in communem alterationem non poſſe.

Reſpirationis organa.

Nutritionis organa.

Pulmonis ſitus.

Partes animalis reſpirationi ſeruientes duæ tantùm ſunt, pulmo & thorax. Nutritionis multò plura quàm duo inſtrumenta, iecur, ventriculus, inteſtina, lien, renes, & vtraque veſica. Celerrimam cordi & omnium maximam noxam, dat pulmo. Sedem habet enim omnium ei coniunctiſſimam, illique vaſis quammaximè affinis eſt, & confluens per maxima oſtia in ventriculos eius. Quamobrem ſi quando ſolitò calidior euaſerit, continuò cor calfacit: ſicuti & refrigerat, frigidior effectus. At humiditatis & ſiccitatis intemperiem, non perinde ac illas, ſed citius etiam has tamen, quàm cætera inſtrumenta, impartit.

Cor pulmoni conſentiens quales pulſus ſoleat efficere.

Vbi igitur ob pulmonem excalfactum, cor prauum calorem contraxerit, pulſus efficit, quales ſolet vſus aũctus efficere. Qui affectus ſi ſit diuturnior, in periculum vocabitur illud, ne in febrem hecticam incidat. Atque perinde reſpiratio & pulſus alterabuntur, ſiue ſolùm per ſe cor intemperatum ſit, ſiue conſentiat pulmoni.

Pulmonis calida intemperie affecti notæ.

Maiorem tamen in toto ſinu thoracis æſtum percipiet, qui ex pulmone laborat, calidumque planè expirabit, & ſitiet etiam altero magis, & calidioribus erit faucibus atque lingua, eáque maiori ex parte ſicciore: quæ, ſi ingraueſcat malum, cum aſpredine quadam nigreſcet. At ſi pulmo refrigeratus ſit, cor ei conſentiens, pulſus primò in eam alterationem adducet, quæ vſum exolutum conſequitur: proceſſu temporis, vbi hecticam frigiditatem contraxerit, pulſus excitabit, quales huic, ſi polleat, tribuuntur. Cæterum quibus primus refrigeratus eſt pulmo, frigidam reſpirationem perſentiunt. Si ſiccitate fuerit intemperatus pulmo, à primo pulſus penè nihil mutabit: tandem conſentiente illi corde ipſos duriores efficiet. His fauces, tametſi nihil ſitiant, promptè areſcunt. Humida intemperies vuidas reddit fauces, ſitim extinguit, temporéque ad mollitudinem pulſus ipſos traducit. Atque ex ſimplicibus his, diſcernere compoſitas intemperies licebit.

Fluxionum omnium in pulmonem irruentium, communis eſt inæqualitas pulſuum.

At verò fluxionum omnium quæ in pulmonem impingunt, communis eſt inæqualitas pulſuum: verùm minor quidem, à ſubtilibus ſimul & paucis: inſignior autem à craſſis & viſcidis, copioſiſque fluxionibus proficiſcitur: quòd videlicet hæ magis obſtruant, grauent, & comprimant,

mant. Duriores quàm oporteat fiunt pulſus, per intemperiem ſiccam, & inflammatos induratóſque tumores pulmonis: contrà, molliores, per œdemata. Frigida intemperies paruam, tardam, raramque reſpirationem gignit, non aliter ac pulſus. At fluxiones frigidæ, pulſus ſimiliter mutant: reſpirationem autem, nec paruam, nec tardam, nec raram reddunt. Quia enim conſtrictus pulmo eſt, paucus ſpiritus recipitur: qui cùm naturæ non faciat ſatis, contingit vt altera actio, ſtatim celeris efficiatur & magna. Reſpirationis itaque * ſpecies eſt omnibus fluxionibus eadem, at non omnibus accidit ſimiliter ſuffocatio; * ſed calidioribus omnibus magis: quandoquidem largiorem attrahi ſpiritum natura tum poſtulat. Solam intemperiem nullum ſuffocationis periculum excipit. Porrò ſi arteriæ tantum aſperæ ſint oppletæ, nihil pulſus duritia variant: ſin læues, quia totius animantis arteriæ intenduntur, pulſum efficiunt duriorem. Intemperies thoracis eaſdem alterationes inducunt, ac paulò antè illæ pulmonis, tumores, pro multitudine & genere humorum qui efficiunt eos. Variant autem, quòd citius cor, ac magis pulmoni quàm thoraci conſentiat: & quòd interim pars thoracis affecta ſit * muſculus, interim ſuccingens coſtas membrana. Maior ſiquidem tenſio oritur, vbi duræ partes & ſpiſſæ intumeſcunt. Vnde etiam pleuritici ſemper duriorem pulſum quàm peripneumonici habent: æqualem tamen, non vt illi inæqualem. Iecinore affecto pulſus ex intemperie variant, vt ſuperius docuimus. Si excitati ſint tumores præter naturam, conueniunt ferè etiam in his; ſed minus ex inflammationibus indureſcunt, quàm ex thoracis inflammationibus, & tantò quidem, quantò quàm ex pulmonis magis. Nunquam autem ex thoracis vel iecinoris tumore pulſus mollis gignitur, quòd nec inſtrumenta ea vnquam œdemate pituitoſo affligantur. At cor conſentit iecinori, vinculo cauæ venæ. Conſentit autem ſepto tranſuerſo cor præter omnes alias thoracis partes, quòd ex ipſa caua vena in illud venæ inſerantur. Tenſionem verò nulla perinde alia pars infert arteriis, præcipuè ſi neruoſa eius pars ſit affecta. Quòd ſi à ſolis excrementis * quæ in eo gignuntur, abſque febre intendatur, dolor ac dyſpnœa ab ipſo principio orietur, poſtea putreſcentibus excrementis febricitabunt. Si ex fluxione quæ aliunde in ipſum decumbit (omnino autem hæc ſit vel flauæ bilis, vel calidi ſanguinis & tenuis oportet: nam craſſum ſanguinem & pituitam lentam, propter denſitatem, nunquam recipit) neceſſariò hi delirabunt, pulſumque habebunt inſigniter durum: itaque etiam paruum, ac proinde crebberrimum, cùm nimirum etiam copioſus ſit calor. Iam verò omnia quæ magnis pleuritidibus accidunt, reſpondent ſymptomatibus partis neruoſæ ſepti tranſuerſi: tum quòd ſuccingens coſtas tunica multis neruis prædita ſit; tum quòd adhæreat ſepto tranſuerſo, membraníſque thoracem interſepientibus, per quas ad cor continuatur. Ac maximum ſanè indicium exitialis pleuritidis eſt, ſi pulſus ſit magnopere durus, ob idque ſimiliter paruus, & ob ambo hæc, calidioremque, creberrimus. Pleuriticus nanque cum tali pulſu eſt nullus vnquam ſeruatus. Cæterum hi minus quàm quibus inflammatum eſt ſeptum tranſuerſum, delirant: ſiquidem propius accedit ad cerebrum, diaphragmatis neruorum exortus. Ventriculus intemperie affectus, pulſus ita vt ſuperiora immutabit. Si tumore ſecundum fundum, aliorum more. Si ad eius os is conſtiterit, pulſus ob neruorum multitudinem erit durior: non ita durus tamen vt ex ſepto tranſuerſo, aut coſtas ſuccingente membrana. Siquidem quia ij nerui inſigni ſenſu præditi futuri erant, ob id molles & magni ſunt conditi, atque à principio ipſo producti. Igitur ob mollitiē ipſorum, & quòd ea pars ſit carnoſa, nunquam ex ore ventriculi ita durus ſit pulſus, ſed tum paruus, tum creber: quia propter eximium ſenſum defatigatur quamprimum, deiiciturque facultas: quæ quidem ne pauliſper quidē illic copiam humorum ſuſtinet, ſed degrauatur; pulsúſque inæquales, atque interdum languidos efficit. Cætera inſtrumenta nutricationis, quæ propiora quidem ſunt cordi, & magnis vaſis ei copulata, celerius & magis id in conſenſum trahent: quæ remotiora ſunt, & paruis affixa, minus & tardius. Eodem modo quæ dura & contenta, neruiſque prædita ſunt plurimis duris, facilè hæc duros pulſus efficiunt: quæ contrà, molles. Quæ ſenſu vigent, vtroque incommodo facultatem afficiunt. Porrò qui incluſi in ſpiſſioribus corporibus & cōſtipati ſunt humores, ij maiorem dolorem, quàm qui in rarioribus & mollibus ſunt, concitant. At verò ſi cerebrum, aut illius etiam meninges, laborent inflammatione, neceſſariò febris atque delirium ſequitur: non neceſſariò autem per aliarum capitis partium inflammationes. Nam muſculorum temporalium inflammationes, ſi magnæ ſint, febres, deliria, ſpaſmos, ſoporéſque frequenter inducunt, non tamen ſemper: quippe ſi paruæ ſint, nunquam talia ſymptomata excitant. Cerebrum ipſum vbi in morboſam intemperiem incurrerit, ſymptoma neceſſariò, quod intemperiei familiare eſt, inducit: in caloribus immoderatis, ſi quando ſoli per ſe acciderint, delirium: ſi ſiccitati coniuncti, vnà cum vigiliis. Vigilia ſiquidem proprium eſt ſiccitatis ſymptoma: vt humiditatis, ſomnus profundus: ac refrigerationis, fatuitas. Cæterum ſi cum frigiditate humiditas coëat, altus ſopor inducitur. Si verò longè calidius humidiúſque cerebrum, quàm ſit æquum, euaſerit, ſopor vigiliis atque delirio iunctus orietur. Vehemens frigiditas cerebri, ſiccitati coniuncta, motu priuat vniuerſum corpus. Si cerebrum admodum calidum ſit, nec adſit ſiccitas, * in conſiſtentia arteriæ pulſus moderati erunt: magnitudine verò, celeritate, & crebritate hactenus ſuperabunt, quatenus prauus calor natiuum exceſſerit. Si non modò ſit calidius, ſed ſiccius præter naturam, ſtatim vtique etiam tenuis meninx, quæ tegit cerebrum, in eandem affectionē incidit, vnáque cum ea omnes nerui: atque arteriæ inde pulſum naſcuntur duriorem, quòd earum tunicæ & exiccētur & contendantur. Quòd ſi ex biliosi humoris affluētia cerebrum in affectum calidū & ſiccū deuenerit, etiam magis tenduntur arteriæ: ſi verò ex calidi ac veluti feruentis ſanguinis, ſiccitas minor & maior tenſio cùm ipſas meningas corripit, tum neruos atque etiam arterias. Si igitur arteriæ corpus cum ſiccitate videatur durius, alterutrū eſt exiſtimandum obſidere ipſum cerebrum, vel intemperiem calidam & ſiccam, vel copiam bilis: inflammationem autem, ſi cum tenſione. At ſi cum ambabus diſpoſitionibus, affectum puta conflatum eſſe ex ſanguineo & bilioſo humore. Ac delirant ſanè omnes in hūc modum affecti: modicè tamen qui ſola intemperie la-

Pulmo frigida fluxione infectatus qualem edat reſpirationem.

Fluxiones cūctas pulmonis eadem comitatur ſpecies reſpirationis.

Thoracis intemperies, tumoréſque qualem pulſus alterationem inducāt.

Iecur affectū quales pulſus producat.

Oedemate nec thoracem, nec iecur infeſtari vnquam.

Cor conſentit hepati, vinculo cauæ venæ.

Cor qualiter conſentiat ſepto tranſuerſo.

Septi tranſuerſi affectus, vt pulſus varient.

Pleuritidem exitialem qui pulſus ſignificet.

Diaphragmate inflammatum cur deliria ſequantur.

Ventriculus affectus quales pulſus efficiat.

Oris vētriculi nerui quales.

Cerebri aut meningum inflammationes neceſſariò febris atque delirium ſequitur.

Cerebrum intemperie affectum qualia ſymptomata inducat.

Vigilia vnde.

Somnus profundus. Fatuitas.

Vigilans ſopor.

Deliriū quos cerebri affectus ſequatur.

borant, habéntque ij infirmas omnes voluntarias actiones. Qui verò à bilioſo humore affliguntur, non eas habent infirmas, ſed delirant impenſius. Qui ex * atra bile feruefcente ob putredinem id patiuntur, facilè mente alienantur: quorum pulſus etiam ſunt duri, ſiccitatis atque tenſionis ratione: ſimúlque parui ob duritiem, & iuſto celeriores, quia febriunt: necnon crebri, quòd vſui non fiat ſatis.

Cerebri intẽperies humidas quæ ſequantur.

Lethargus quando gignatur.

Humidæ intemperantiæ cerebri, molles tẽpore efficiunt pulſus, ſomnolentúmque hominem. Si ad illas febrilis calor acceſſerit, morbus appellatur lethargus, pulſuſq; ſpeciem referet arteriȩ contentæ, quanquam illa ſit mollis. At magni pulſus in morbis hiſce omnibus hactenus erunt, quatenus auctus ſit calor. Celeritas aut omnino minima eſt, aut his nihil prorſus intenditur: crebritáſque ſimiliter. Si verò ex bile ſimul & pituita ipſe affectus ſit miſtus, nec prorſus vigilant, nec alio ſopore tenentur, ſed ſomnoléti deſipiunt, genáſque attollere nequeunt: quare pulſus eorum etiam ſunt miſcellanei. Si morboſa frigiditas citra materiam in cerebro oriatur, cui cor conſentiat, *minores, tardiores, atque rariores æquo pulſus ædẽtur, idque abſque vlla tenſione. Sin autem cum ea intẽperie materia etiam melancholica affluxerit, aut craſſa & glutinoſa pituita, fiet vt arteriæ tendantur, ac proinde pulſus durior videatur. Si humida & flatulẽta pituita comitata ſit intemperiem, ſine tenſione molliter pulſabit arteria. Si miſta fuerit pituita, ſimul mollis erit, & nonnihil intentus pulſus. Neq; autem obſcurum eſt, quin ſi pulſus ſit mollior, erit etiam maior quàm antea.

Meningem tenuiorem affici non poſſe abſque cerebro, ſicuti neque hoc abſque illa.

Meninx durior affecta quos pulſus gignat.

Subtilis meninx quæ * diſiungit cerebrum, abſque illo perpeti dictorum quicquam non poteſt, neque etiam abſque meninge cerebrũm: ſed ſtatim ſibi affectum vltrò citroq; communicant. At dura meninx, quia longiſſimè à cerebro diſſita eſt, affecta eſſe ſola poteſt. Cuius affectus ſi inſignis ſit, vt cor ad conſenſum atq; arterias ſolicitet, pulſus, quemadmodũ in affectibus cerebri, alterabuntur. Calidi itaque affectus illius vſum augent: frigidi cùm hunc remittunt, tum arterias ſenſim indurãt, præcipuè eas quæ corde ſunt altiores. Sicci intentum & durum pulſum efficiũt, humidi mollem: attamen non ita mollem & durũ, vt cerebrum, ſed duriorẽ & minus mollem. Siquidem corpora ſua ſponte dura, ſi in affectus indurãtes inciderint, maximam contrahent duritiẽ. Quæ autẽ natura ſunt mollia, ſi in humectantes & ſoluentes incurrant, ſemel remittuntur atque molleſcunt. Sin dura arripiantur affectibus humectantibus, aut mollia indurantibus, nequaquã aſſequuntur extremũ ſibi contrarij ſtatus.

Pulſus molliſſimos eſſe, qui ex affectu cerebri & pulmonis oriuntur.

Porrò qui cerebri & pulmonis gratia molles ſunt pulſus, ita sũt molles, vt nullus alius. His præ cæteris vicinior eſt ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis. Nam ſcirrho etiam hæc viſcera obſeſſa, pulſus ſatis duros efficiunt: minus, ſi ſint inflammata, quàm ſi laborent ſcirrho.

Scirrhus duris tantùm corporibus familiaris exiſtit.

Cerebrũ atque pulmo, fortaſſis ne ſcirrhum quidem admiſerint: duris enim corporibus & ſpiſſis hic affectus, non raris & mollibus familiaris exiſtit. Igitur affectus ſupra omnẽ modum frigidi, pulſus duros efficiunt, alioqui nequaquam. Ad hæc arteriæ viciniores affectui, prõptius in mollitudinem atque duritiem tranſeunt. Quæ verò longius diſſitæ ſunt, aut ſi cor interpoſitum adſit, minus. Quod ſi teneas, non eſt quòd dubites in cæteris morbis faciei, colli, & artuum, quales pulſus gignantur.

Partes ſpiſſas & duras, pulſus duros efficere.

Nam pars affecta ſi ſit ſpiſſa atque dura, pulſus efficiet duros, ſiue inflammata, ſiue ſcirrho affecta, ſiue ſupra modum refrigerata ipſas arterias ſolicitet. Si ſit carnoſior, eaque vel inflammata ſit, vel ſcirrho indurauerit, duros quidem, ſed minus ſuperioribus. Sin œdema habuerit, molles. Conſentient autem arterioſis celerius vicinæ omnes arteriæ, & cor venoſis ſecundum has: tardiſſimè autem neruoſis.

Aquam inter cutem neceſſariò ſuccedere indurato iecinori.

Iam verò cùm inſigni lien ſcirrho eſſet affectus, frequenter conſpeximus non conſecutam aquam inter cutem, quæ indurato iecinori neceſſariò ſuccedit, fitque tum pulſus præditus ſignis vtriuſque affectus, exiſtens partim mollis, partim durus & tenſus.

Hydropis cauſæ.

Oritur porrò hydrops ob hæmorrhoidum menſiúmque immodicam vacuationem, aut ſuppreſſionem inſolitam.

Teſtes inflãmari cur ſtatim febres accendunt.

Teſtes, etſi * extra inguina ſint, ſtatim tamen febres propter vaſorum vicinitatem accendunt. Etenim ſupernè à renum regionibus vena & arteria deſcendunt per peritonæi foramina ad teſtes, vaſa ſanè magnitudine inſigni. Præterea ipſa erythroides tunica adnata peritonæo eſt: ob idque ſi ſit inflammata, pulſum efficit durum, ac proinde minorem. At teſtibus inflammatis non perinde durus oritur, ſed magnus tamen, febris ratione. Quæ enim partes arterioſæ & venoſæ ſunt, maiores pulſus excitant: quæ neruoſæ, aut omnino nihil, aut paruos: at tetanos & ſpaſmos generant.

Ac præſentium quidem cognitio nihil eſt aliud, quàm affectuum inuentio. Cognitio autem præteritorum eſt inuentio cauſarum, quæ induxerũt affectus. At ex præſentibus præſagia * futurorum ſumuntur.

Cognoſcere quȩ vnicè optemus.

Vnum igitur ac primum quod præcognoſcere cupimus, eſt, qualẽ exitum habiturus ſit morbus. Secundum, quo tempore iudicabitur ad ſalutẽ aut mortem. Tertium, quinam modus erit aut ſalutis, aut mortis. Quæ omnia ex * diſpoſitionibus iis præſagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur, dignoſcitur.

Morbus vnde cognoſcatur.

Facultas vnde cognoſcatur.

Salutis ſpes quando adſit, & quando ſit deplorata.

Morbus porrò cognoſcitur ex loco affecto, eiuſque * diſpoſitione. Facultas ex commodo temperamento, vel intemperie corporum ſolidorum. Nam ſi imbecillitates quædam ob ſpiritum accidant animalẽ, breues ſunt illæ, & ſymptomatum ratione cõſequuntur. Ergo ſi facultas vigori morbi ſit ſuſtinendo, homo neceſſariò ſeruabitur: ſi quidem nihil * delictum fuerit extrinſecus. Sin autem facultas ſit impar, moriatur is eſt neceſſe. Iam verò qui ſunt euaſuri, eo liberabuntur tempore, quo natura morbum ſuperauerit * abſolutiſſimè. Qui autem ſunt morituri, tunc peribunt ſanè, cùm facultas adeò vincetur à morbo, vt functio aliqua neceſſariarum ad vitam penitus extinguatur. At ratio tum ſalutis, tum morbi, indidem etiam præſcietur.

Functionum requiſitarum ad vitam, tres differentiæ.

Porrò functiones requiſitæ ad vitam, vbi extinguuntur, hæ quidem ſuffocant, hæc vitalem facultatem proſternunt: aliæ ſimul & hanc proſternunt & ſuffocant. Quæ igitur facultatẽ vitalem ſuffocant, à thoracis, pulmonis, aſperæ arteriæ, gutturis, fauciúmque procedunt * diſpoſitionibus nonnullæ etiam in ipſo corde conſiſtunt. Quæ facultatem proſternunt, ab ſtomachicis diſpoſitionibus (quas ſequitur ſyncope) hepaticíſque diuturnis, ob quas * ciborum vſu non promouentur, præterea ex longis doloribus, vel vehementibus, ad hæc ex omnibus hecticis febribus, ac breuiter cordis ingenti intemperie ortæ, deiiciunt illam. Similiter animalis facultatis imbecillitates quidem comitantur maximas intemperantias cerebri: quæ verò veluti ſuffocationes ſunt, tum repletiones ventriculorum illius, obſtructionéſque meatuum illuc ducentium.

Praenofcendis futuris qui fit peritiffimus medicus.

Facultas vnde nofcatur.

Pulfuum languor quando per vniuerfum corpus, & quando in vnica parte accidat.

ducentium. Proinde cui ftatus facultatis ad vnguem perfpectus fit, locúfque affectus, ac illius difpofitio, hic ad futura praenofcenda peritiffimus erit. Cognofcitur autem ipfa facultas & ex actionibus, & ex intemperie agentium. At verò vbi omnes pulfus per fe languidi funt, facultas vitalis eft imbecilla: id quod accidet per vniuerfum corpus, fi ipfum cordis corpus intemperatum fuerit: in vna parte, fi fola illa pars. Vbi verò earundem arteriarum nunc languidus pulfus fit, nunc vehemens, facultas non eft per fe quidem imbecilla, fed abundantia humorum degrauatur: quae inaequalitas ob eandem occafionem fit & in caeteris differentiis pulfuum. Caeterùm fi pulfus vehementes & magni, numero contrarios vincant, minus facultas à copia ipfa offenditur: fin parui & languidi, magis. Praeterea inaequales in vno ictu, fi fines motuum validiores & celeriores efficiant, nunciant facultatem robuftiorem caeteris, qui languidiores & tardiores effecerint. Si verò in tali conftitutione altus pulfus videatur, ftatim is magnus erit, oftendétque naturam plenitudine fuperiorem. At languidus pulfus nunquam altus exiftet. Verùm magis & minus vehemens, quò altior fimul & vehementior euaferit, robur facultatis, motúmque minimè impeditum declarat. Omnes igitur huiufcemodi pulfus iudicium morbi cum excretione futurum indicant. Quare contractionis motus eft fpectandus: ea fiquidem femper abiicit priorem illam celeritatem, idque nunc magis, nunc minus. Melior autem iudicatio expectari folet, contractionis celeritate plus exoluta. Quòd fi etiam figna concoctionis accefferint, optimam iudicationem hic ftatus promittit. At pulfus magnus & vehemens, fi non prae-cedat eum inaequalitas, non femper excretionem portendit. Altus autem femper quidem, fed fi inaequalitas non praeceſſerit, modicas excretiones praenunciat: copiofas, cùm multas fequatur inaequalitates, quae declarent facultatem copia onerari. Non eft autem eadem facultas vitalis & nutritiua, naturalífve. Illius fiquidem hoc vnum opus eft, generatio pulfus. Naturalis, id quod familiare eft ad nutritionem, allicere, & quod eft alienum, excernere: praeterea retinere, alteraréque familiare alimentum. Haec quippe ad nutrienda corpora defiderantur, ficuti ad natiui caloris mediocritatem tuendam, diftentio & contractio cordis & arteriarum. Quam facultatem neque in ftirpibus inuenias, neque in animalibus frigidis: cuius generis funt oftrea, & quae petris, vel aliis folidis corporibus adnafcuntur. Animalia calida, maximè fanguine praedita, apertiffimam hanc facultatem, & vehementiffimam obtinent. Haec in contractionibus pulfuum tantùm eiicit excrementum fuliginofum, quod obeffe poteft caloris mediocritati: in diftentionibus item, quod fe refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiua, conueniens attrahit alimentum, excernítque incommodum. Diftincta igitur facultatum principia funt, ipfae tamen mutuò in fingulis inftrumentis inter fe confunduntur. Nam arteriae, quatenus nutriuntur, facultate nutritoria gubernantur: cuius excernere alimenti excrementa eft munus:* quemadmodum alterius vitalis, fuliginofa excrementa expellere. Quae cùm abundant, maximam fimul & celerrimam contractionem ipfae arteriae moliuntur. Vbi verò nulla haec excrementa fuerint, humores autem, qui putrefcebant antè, fint affecti coctio-

Crifim morbi cum excretione, qui pulfus indicent.

Facultatis vitalis opus.

Facultatis naturalis opera.

Facultas vitalis quibus negata, & quibus vehementiffima data fit animalibus.

Contractione arteriarum excerni fuliginem.

Dilatatione arteriarum attrahi fpiritum.

Facultatum principia diftincta effe, ipfas autem mifceri in fingulis inftrumentis.

nem, ab altera naturali vi concoctorum excrementa expelluntur. Quae facultas fanè non per folas arterias & venas difpergitur, fed per omnia animantis membra, pérque carnem, neruos, ligamenta & offa, differninatur. Haec igitur eft illa facultas, quae iudicationes efficit: cuius quatenus arteriae participes funt, nutrimenti excrementum expellunt. Altera facultate pulfatrice, quam folae ipfae obtinent, in contractionibus recrementum fuliginofum explodunt: diftentionibus autem refrigerium alliciunt. At vfus non perpetuò par vtriufque eft actionis, fed praepollentis vfus excellit nonnunquam. Itaque ex fe etiam pulfum figurat, fi quidem ei facultas refpondeat. At verò fi fumidum excrementum praepolleat, contrahitur plurimum: diftenditur autem non plurimum cor cum arteriis, fed hactenus duntaxat, vt fatis refrigerari ab extrema contractione fuppetat iis. Sin autem paucus fuerit fumofus calor, copiofiffimus autem mundus & purus & quafi flammeus, in plurimum diftenduntur: at contrahuntur eatenus, quatenus fatisfiat alteri vfui. Quare femper aequa magnitudine diftentio fit & contractio, nifi cafu nobis admouentibus digitis, fiat repentina mutatio. Vnde altus pulfus excretionem fignificat, concoctis qui inducebant febrem humoribus fuperueniens. Semper enim omnis excretio, naturae lege perfecta, fequitur concoctionem: quippe fecundum ventrem confpicitur natura excrementum à concoctione excernere. Caeteras excretiones quae cibi concoctionem praecedunt, nunc quòd vellicetur ab illis quae continet, nunc quòd degrauetur, ante tempus concoctionis moliri cogitur. Haud aliter totius corporis facultas, pofteaquam fatis familiarem fuccum fingularum partium concoxerit, tum demum excrementum excernit, nifi quid eam irritet importunè. Copia excrementorum, tùm ex plethoricis fignis quae praeceſſerunt, tum ex praefenti caloris inflammatione praenofcitur, ob quem ipfum calorem pulfus magni videntur & alti. Quare peffimae omnium funt excretiones, in quibus pulfus eft minimè magnus: at celer in contractione. Porrò autem fi etiam fe plus intrò recipiat, fumidi excrementi affluentis in primis eft nuncius, fimulque morbi crudi. Si praeterea fit pulfus languidus, fyncopae periculum imminet. Si verò pituitofior fit morbus, cùm ab inaequalibus pulfibus mutatio fiat in plures vehementes & magnos, iudicatio fiet per abfceſſum.

Expultricem facultatem effe, quae crifes facit.

Altus pulfus quando excretionem fignificet.

Excretio naturalis femper fequitur concoctionem.

Excrementorum copia vnde deprehendatur.

Excretiones peffimae quae.

GALENI PERGAMENI
De diebus decretoriis,
LIBER PRIMVS.

QVò folutiones morborum qui non paulatim, fed fubitò finierunt, certas effe cognofcamus, aliqua excretio copiofa, vel infignis abfceſſus * defideratur. Nam qui morbi citra haec finiuntur, in iis recidiua timenda eft. Quare tunc aegrum modis omnibus obferuare oportet, ne quę omnino fanis vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel denique in aliis quibuflibet concedimus, agere ipfum permittamus. Si nanq; conquiefcens morbus exiguus fuerit, forfan ob tam exactam victus rationem prorfus fubfederit, vt po-

Solutioni morborum fixae, quae adeffe debent.

Recidiua morbi quando timenda.

ſtea nunquam reuertatur. At ſi malignior exiſtat, etiam tunc,cùm hoc viuendi modo vſus fueris,redibit, ſed tamen non cum ſummo diſcrimine. Si verò tanquam planè ſolutum neglexeris, euadet multò grauior quàm antè.Firmam itaque ſolutionem vehementis morbi, oportet ſolutoria ſigna præcedant.

Creticas excretiones grauia præcedũt ſymptomata, ægrique maxima perturbatio.

Præcedunt autem ipſas creticas excretiones abſceſsúſque,grauia quædam ſymptomata, ac non mediocris in ægri corpore perturbatio: adeò vt nihil ille ab iis diſtare videatur,qui in foro de capite iudicantur. Quam ſanè turbationem ſubitam, nos appellamus criſim:eamque finire interdum quidem ad ſalutem, interdum autem ad exitium,affirmamus.

Criſis quid.

Criſes accidere ſingulis diebus.

At verò ipſæ criſes ſingulis diebus accidunt,ſed neque pares numero, neque ex æquali fide. Hoc intercedit etiam diſcriminis inter illas,quòd aliæ ſalubres, aliæ pernicioſæ accedant. Quædam enim cum pluribus & difficilioribus ſymptomatibus,& maiori certamine, nonnullæ ſtatim ab initio tutiſſimè eueniunt. Quinetiam in hoc plurimum differunt, quòd hæ deficientes,illæ perfectæ ſunt: nec minus, quòd aliæ certis ſtatíſque diebus iudicatæ prius, fiunt: aliæ repentè,& ex improuiſo eueniant.

Iudiciorum tot differentię quot dierum decretoriorum exiſtunt. Septimum diẽ eſſe optimum decretorium. Sextum diem eſſe decretorium peſſimũ.

Tot autem iudiciorum,quot dierum decretoriorum,differentiæ exiſtunt.Cæterùm in duodecimo & decimoſexto, nullum vnquam iudicatum vidi. In ſeptimo, ne vel numerare omnes adhuc poſſum. In ſexto iudicantur,ſed cum difficilibus ſymptomatis, & periculo nõ mediocri:ad hæc, abſque fide,imperfectè, obſcurè,ſine notis,& ad perniciem. Etenim multi morbi iudicantur ſeptimo die abſolutè pariter & ſecurè,apertéque,& cum ſignis ſalubribus:duodecimo autem rari adeò,vt nobis nondum ſint viſi.

Iudicationum differentiæ variæ.

Porrò imperfectam iudicationem vocamus,vbi ex morbo quippiam relinquitur: infidam ſiue incertam, quam morbi ſequitur recidiua: periculoſam,quæ cum grauibus ſymptomatis accidit: obſcuram, quæ citra excretionem, vel euidentem abſceſſum euenit:ſine ſignis euenire dicitur, quæ à nullo priore die indicata eſt: mala, quod in ægri perniciem omnino deſinat. Rurſus abſolutam eam dico, quæ ex morbo nihil facit reliqui: fidam, firmam,ſecuram,certam, quæ redit nunquam:tutam, quæ ſine periculoſis ſymptomatis accidit: manifeſtam,cui excretio quædam,aut abſceſſus inſignis atque conſpicuus adeſt: cum bonis accidit ſignis,quæ ab * indice die præmonſtrata iam fuerit: bona denique eſt illa, quæ in ſanitatem deſinit. Cæterùm non ſat eſt, rarò vidiſſe diem aliquem iudicantem morbos, vt is decretorius dicatur, ſed oportet in illo crebrò iudicia fieri: præterea vt criſis ſit bona, perfecta, ſecura, manifeſta, tuta,necnon præmonſtrata.

Decretorij dies qui exiſtant.

Quis igitur, vel ſeptimum, vel vndecimum, vel decimumquartum, vel alios quoſdam eis ſimiles, non dixerit decretorios? nemo, opinor, cùm omnes notæ iudicationum in illis adſint. Eſt enim decretoriorum dierum natura quædam propria & eximia.

Decretoriorũ dierum cognitio ad curationes morborum non leue momentum adfert.

Quare cognitio ipſorum, ad curationes morborum non leue momentum adfert: ne videlicet iis timeamus, qui fidis diebus ſunt iudicati: aut tenuem victum eis iniungamus: néve perfidis iudicatos diebus, parum accuratè obſeruemus.

Septimus dies eſt inter decretorios præcipuus.

Primum igitur omnium dierum decretoriorum ſeptimum dicimus,idque non numero,aut ordine, ſed dignitate & potentia: omnes quippe decretoriorum notas ſortitur. Nam plurimos iudicat,& abſolutè: item cum manifeſta excretione, vel abſceſſu, & ſine periculo vehementi: eſtque vt plurimum quartus iudex illius.

Septimi quartus eſt index.

Nam ſi vrinæ, vel ſputi, vel deiectionis, vel appetentiæ: vel cogitationis, vel ſenſus mutatio manifeſta in quarto die contigerit, rationi conſonum eſt, vt ſimilis iudicatio conſequatur illam in ſeptimo: bona videlicet, ſi ad ſalutem: mala, ſi ad mortem mutatio illa aſpirauerit. Plerunque itaque bona iudicia eueniunt in ſeptimo: quanquam nonnulli etiam in eo moriantur, alij euidenti conuerſione ad peiora vergentes, in ſequenti quodam decretorio intereant.

Sextus dies quanto malignior ſit ſeptimo.

Sextum verò diem, quantò pauciores in eo iudicantur, quàm in ſeptimo, tantò eum maligniorem inuenio, vt qui ferè ex aduerſo natura ſeptimo oppoſitus ſit. Quinetiam qui in quarto ad peiorem ſtatum recidunt,plerique ſexto moriuntur.E contrario rurſus ſi bona conuerſio contingat,ſeptimum expectabit. Quòd ſi rarò interim ad meliora conuerſionem in quarto die factam excipiens ſextus, eam iudicauerit, dici non poteſt quanta cùm perturbatione, periculo, & metu id fiat, quaſi æger ſtatim adeò fato ſit functurus.Nam ſi quæ excretio accidat, omnino conſternantur, pulſus ipſorum concidunt,color abit, tremunt & collabuntur. At ſeptimus dies, pro excretionis portione reficit ſemper ipſos magis ac recreat.

Sexto die qualia excernantur.

Præterea ſexto die maligna, acria, fœtidáque * maiori ex parte tum deiiciunt,tum vomunt: rarò autem ſudores æquales, toto manantes corpore, calidíque viſuntur: quales ſi quando oboriantur,* intercipiuntur.Interdum parotides malignæ,vel arcuatus morbus, vel alius quidam abſceſſus, alterum certamen, quo diſcutiatur requirens, emergit. Sed neque in vrinis boni quicquam inueneris.Etenim crudæ, decolores, tenues,boni nihil,quod ſubſideat,habentes,ſed copia tantùm conducens,in die ſexto viſuntur. Atque hæc moderatiſſima leuiſſimáque ſunt,quæ illo die incolumi futuro contingunt. Nam plurimos alios ſyncope ſtatim corripuit,vel ſanguinis larga effuſione, aut euacuatione immodica exanimauit,vel in catochem aut inſaniam perduxit: aliis denique perniciem inſanabilem conciliauit.

Septimus dies aſſimilatur regi. Sextus dies tyranno ſimilis.

Mihi ſanè frequenter in mentem venit ſeptimi diei naturam regi cuipiam aſſimilare,ſexti verò tyranno.Ille ſiquidem longè clementior, ceu benignus aliquis princeps, iis quos iudicat,vel ſupplicij partem adimit,vel illuſtrat victoriam: hic è contrario,vel pernicie illius,quem iudicandum ſuſcipit,gaudet, vel ſalute dolet,quærítque vbi animum expleat,& malè ægrum,qui in ipſum incidit,tractet,& longa punitione exerceat. Eſt itaque ſextus dies decretorius quidem,ſed malus:quemadmodum ſeptimus,bonus.

Quartus dies vt ſeptimi, ſic ſexti etiam eſt index. Septimum qui dies imitentur. Sextum diem qui referant.

Cęterùm ſexti diei vt ſeptimi quartus etiam eſt index. At verò naturam ſeptimi, maximè imitatur decimuſquartus. Proximi his ſunt nonus,vndecimus & vigeſimus: prope hos verò * ſeptimuſdecimus & quintus:poſt hos quartus:hunc ſequuntur tertius & decimuſoctauus.Sexti autem naturam nullus exactè aliorum dierum imitatur. Si aliquando in octauũ diem,vel decimum, ſubita morbi ſolutio incidat, ſimilis ferè ei eſt, quæ ſextò accidat. Verùm rarò in his ſoluitur,nec cum fide,nec bene, nec perfectè,ſed obſcurè ſimul & citra notas: quare alterius eſſe naturæ cum ſupradictis apparent.

Dies qui ſubitò morbos non ſoluunt.

Quemadmodum autem in his ſubitò morbus non ſoluitur, ita neque in duodecimo, ſextodecimo & nonodecimo. Medius autem inter eos qui

ſubitò

fubitò morbum non foluunt, & eos qui fubitam iudicationem faciunt, videtur mihi effe decimus tertius. Atque huiufcemodi quædam dictorum dierum, ad vigefimum vfque differentia eft. Cæterùm cùm exactum morbi principium ftatuere

Principium morbi inueniri, laboriofum exiftit.
Initium morbi quid fit.

femper fit laboriofum: morbis iis, in quibus obfcura principia funt omiffis, decretorios dies in manifeftiffimis experiamur: initium morbi tempus illud in vniuerfum exiftimantes, cùm ægri manifeftè incipientes febrire decubuerint: id quod cœnatis, & exercitatis, & lotis, facillimè fubitóque plerifque contingit. In quem fanè modum Hippocrates iudicationes ipfas, à primo die quo febricitauit homo, non ab illo quo doluit capite, vel eiufmodi aliud quippiam eft paffus, accuratè explorauit: quòd in principiis huiufmodi experientia dierum decretoriorum fit medicis fita.

Vndecimus quartidecimi eft index.
Quartus feptimi eft index.

Porrò quemadmodum vndecimus quartidecimi eft index, ita feptimi quartus. Si igitur vel quarto vel vndecimo facto indice, crifis quolibet modo attigerit vel feptimum, vel decimumquartum, illorum ipfam crifim effe, arbitrari eft opus. At fi iudicium extra illos dies cadat, vt neque in illis incipiat neque compleatur, conftat non adhuc effe dicendum, morbum in feptimo aut decimoquarto iudicatum fuiffe: verum in alio quopiam die, qui totam crifim in fe comprehendat. Quòd fi nullo indice prius habito, crifis contingat fubitò, duos attingens dies, vtriufnam fit diftingues, proportione acceffionum, natura dierum, numero decretoriorum temporum, ac tempore iudicij explorātis. Sic autem exploratur acceffionum proportio.

Acceffionum proportio quomodo exploranda fit.
Iudicia maiori ex parte in acceffionibus fiunt.

Nam fi æger diebus imparibus laborauerit magis, diei imparis erit magis proprium iudicium: quemadmodum paris, fi paribus: quandoquidem in acceffionibus iudicia maiori ex parte contingunt. Dierum autem natura obferuatur hoc pacto: Si ambigas vtrum noni diei, vel decimi fit iudicium, fi quidem falubre, perfectum, atque fine periculo fit, noni eft magis: fi imperfectum, malum atque periculofum, decimi.

Decretoria tempora tria.

Quod verò ad numerum decretoriorum temporum pertinet (funt enim tria: nempe decretoriæ acceffionis initium, decretoriæ motionis principium, ac denique ipfe iudicij finis) qui dies fibi tempora duo vendicauerit, magis fibi iudicium affumit. Sic & ipfum tempus iudicij, vtra die longius fuerit, illi magis iudicium attribui debet.

Indicia quæ in ancipiti funt, quibus diebus fint tribuenda.

Si itaque quatuor hæ notæ vno die introducantur, huic tu quoque iudicium attribues. At fi vna ex his relinquatur, ei afcribes fimiliter, fic tamen vt iam alterum etiam diem exiftimes ipfius crifis effe participem. Si verò æquales fint notæ, iudicium vtrique diei putabis effe commune. Interim non duos modò, fed tres etiam dies iudicium attingit. Ac tunc fanè, quantum ad temporis longitudinem attinet, medius eft præferendus: non tamen vniuerfum ei iudicium tribuendum. At verò fi præceps ac fubita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi folutionem præcedens, crifis

Crifis quid.
Dies primus atque fecundus appellari decretorii quomodo poffint.
Ephemeræ quando foluantur.

fit appellanda, vtique nec primum, nec fecundum diem, decretorios effe cenfebimus. Sin autem folutio fimpliciter appellanda eft crifis, hi quoque erunt decretorij. Quare omnes febres diariæ folutionem partim primo ftatim die, partim fecundo nancifcuntur. Ad hęc perturbatio illa, quæ fit ante exactam folutionem morbi, abfoluto fermone dici crifis meretur: aliarum autem nulla abfolutè: verū quæ ad perniciem tendit, mala crifis: quæ autem infigne quidem momentum attulit, morbum verò exactè non foluit, deficiens crifis dicatur. Alia quæ infigniter ad peiora declinat, imperfecta fimul & mala. In vniuerfum autem, quæ omnium crifium notas fortitur, crifis abfolutè vocatur: aliæ autem, cum appofitione nominis appellabuntur.

Dierum ordo poft vigefimum.

Quod pertinet ad decretorios dies poft vigefimum, equidem vigefimo vigefimumprimum poftpono, licet eum illi præpofuerit Archigenes. Similiter vigefimumfeptimum vigefimooctauo antepono. Habet prætereà & trigefimufquartus vim neutiquam negligendam: atque hoc maiorem quadragefimus. His minus decernunt vigefimufquartus & vigefimufprimus, & multò adhuc minus trigefimuffeptimus: ita vt dierum decernentium, & eorùm qui non decernunt, medio collocatus effe videatur, magifque ex non decernentibus effe. Reliqua multitudo dierum inter vigefimum & quadragefimum, prorfus facultatis decernendi eft expers.

Dies facultatis decernendi omnino expertes qui fint.

Ij funt duodecim numero: nempe vigefimuffecundus, vigefimuftertius, vigefimufquintus, vigefimuffextus, vigefimufnonus, trigefimus, trigefimuffecundus, trigefimuftertius, trigefimufquintus, trigefimuffextus, trigefimufoctauus, ac trigefimufnonus. Atque vfque ad quartumdecimum quidem, magnæ funt perturbationes in morbis: proximo loco fuccedunt, quæ vfque ad vigefimum habentur: quæ poft hunc ad quadragefimum pergunt, paulatim vehementiam remittunt.

Dies omnes poft quadragefimum concoctione potius morbos & abfceffibus quàm crifibus termināt.

Dies autem omnes poft quadragefimum, prorfus languent, concoctione potius morbos & abfceffibus, quàm crifibus, terminantes. Accidunt in his quoque per excretiones iudicia interdum; fed rarò, nec magnam habentia efficaciam. Et frequenter iudicia ipfa pluribus diebus complentur, maximè cùm in abfceffum defierint. Ac cæteros quidem poft quadragefimum dies, contemnere videtur Hippocrates: fexagefimi tamen, octogefimi, centefimíque rationem habet. Ab iis alios quidē feptem menfibus, alios feptem annis finiri ait; alios verò in binis annorum hebdomadis, vel in ternis.

Septimo quādo crifis futura fit.

Vbi igitur morbus acutus nullum fignum periculofum portendat, & quarto die euidens quædam concoctionis nota apparuerit, feptimo crifis futura eft. Quare figna periculofa falutariáque in primis funt cognofcenda, vnà cum coctionis indiciis, vt hæc præfagire valeamus. Porrò fi periculofa fymptomata quarto die adfint, vnà cum nota coctionis, iudicium: fi paribus diebus acceffio fiat, fexto expectandum eft: quòd fi hunc exceffierit, octauo: fi imparibus diebus, feptimo. Bonis fignis apparentibus feptimo die difcutietur morbus: at letalia figna, cū concoctionis notis coibunt nunquam.

Letalia figna coire nunquā cum concoctionis fignis.

Hæc autem non minus quàm periculofa & falutaria infpicienda funt: quia fi quarto apparuerint, feptimo aderit mors: quæ crifis eft mala.

Letalia figna confideranda. Dierum paritatem imparitatémque expendere oportet.

Cæterùm animum aduertere neceffe eft letalium fignorum magnitudini & copiæ. Si nanque multa & magna diē quarto euenerint, acceffionibus diftinguendum erit de morte futura, cognofcendúmque hominem fexto die moriturum, fi diebus paribus ipfa acceffio fit facta: quemadmodum fi imparibus feptimo. Interdum fextus hominem iugulat, vel fi acceffio contigerit in imparibus, idque propter morbi celeritatem, magnitudinem, & fymptomatū in quarto die euenientium copiam.

Quartus naturā fua eft index feptimi.

Eft itaq; quartus dies fuapte natura index feptimi: hoc eft, fi nihil extrinfecus accidat, quod inclinationem illius intercipiat. Etenim vbi malum aliquod extrinfecus præter fpē euenerit, morbúfque peracutus fuerit, & vires

ægri imbecillæ, signum malum, quod quarto die se ostendit, septimum diem non expectat: verùm sexto morietur æger, præsertim si paribus diebus accessiones inuaserint. Quòd si nihil extrinsecus sit erratum, & morbi motus haud ita præceps & velox,ægérque validus sit, si quidem manifestum in quarto die malum indicium fuerit,septimo interibit die: si verò obscurum, excedet hunc quoque. Iam verò si accessiones paribus diebus contigerint, octauo: si imparibus, nono æger decedet. At si quarto die bonum indicium videatur, in nullo autem æger versetur discrimine, fieri non potest, quin septimo die iudicetur morbus, si nihil extrinsecus sit peccatum. Committuntur autem quædam peccata,interdum quidem ab ægro, interdum ab ipso medico: est cùm assistentium culpa, & ob ea quæ extrinsecus accidunt, similiter delinquatur circa ægrum, vnde virtus diei obscuratur: id quod perpendens Hippocrates ait: Natura quidem sufficit, peccatur tamen in hanc extrinsecus cataplasmate, vnctione, totiúsque & partis fomentis. Præterea rursus in ipso statim aphorismorum initio,id exactius confirmans, ait: Oportet autem non solùm ipsum, medicum scilicet, quæ res postulat facere, sed & ægrum, & assistentes, & exteriora. Quo in loco exteriora intelligit omnia illa, quæ extrinsecus accidentia possunt aut obesse, aut prodesse ægrotanti. Hæc igitur quatuor genera, quæ plures habent differentias particulares, * si naturæ motus præpediant, ordinem circuituum subuertũt.* At vbi quartus dies euidens iudicij signum attulerit, si nec medicus quid peccauerit, nec æger, nec ministrorum quisquam, ad hæc etiam nec extrinsecus error admissus sit, necessariò morbus die septimo iudicabitur. Cùm autem omnis circa victus rationem error, iudicium ipsum impediat, nec victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi vnquam institui possit, vtique non alius quispiam medicus rectè curauerit, alius præsagiet exactè: sed quicunque præstantissimus fuerit, is simul præsagiétque & medebitur. Porrò si leuis error quarto die vnà cum bonis indiciis contigerit, eueniet sanè etiam die septimo crisis, non tamen exactè inculpabilis: sin magnus, vt à septimo in sequentium aliquem differatur, magnitudo ipsius noxæ indicabit, an nono vel vndecimo die, morbus sit iudicandus. Itaque morbi qui omnino sine periculo sunt, diuturni esse ob delicta solent: qui incolumitatem promittunt, non tamen vacant periculosis symptomatis, ob errata letales fiunt. Imò verò qui minimè existunt periculosi, multis magnísque deinceps commissis erroribus, in letalium naturam * degenerant: id quod mirum esse non debet. Nam si in rectè valentibus delicta grauia, morborum letalium fiunt causæ, quid in ægrotis est expectandum? At verò si in letali morbo dies quartus signum letale habuerit, septimo die mala expectanda est crisis. Cæterùm si peccatum aliquod non ita exiguum interea temporis accidat, septimum diem crisis non expectabit: sed si accessiones quidem ipsæ fiant diebus imparibus, morbus autem sit peracutus,& peccata non admodum leuia in ipso quarto contigerint, miraculum non est quinto hominem interire. Sin autem accessiones fiant paribus diebus,nec morbus sit peracutus, nec magna læsio erratorum,sextum diem expectabit. Vbi verò diem mortis cognoueris, considerandum est inde, in qua potissimum cuiusque accessionis parter æger grauetur maximè, grauioráque adsint symptomata. Quippe non ignorandum est, in pessimò accessionis tempore hominem moriturum. Ac proinde non magni negocij fuerit, vti diem,sic etiam crisis horam prædicere. * Si igitur secundus dies (exempli gratia) & quartus longè vehementiorem accessionem, quàm primus, tertius & quintus, afferant, ad sextum diem mors prædicenda est. Quòd si etiam cuiusque accessionis pars (gratia exempli) sit circa sextam horam grauissima,non fuerit difficile præsagire,in die iudicationis,illa eadem hora hominem moriturum. Nam tametsi speculatione hac interdum falli possimus, maiori tamen ex parte hoc verùm esse deprehendemus.Cæterùm in omni principio non licet futura cognoscere, nisi quis morbi speciem adamussim perspectam habeat. Porrò si quis primo die acuta febre infestetur, nullum autem ei adsit signum periculosum, sed in vrinis aliqua concoctionis nota apparuerit,intra quartum diem soluetur morbus. Si verò multa letalia signa primo statim die deprehendantur, æger intra quartum morietur. At si acutè febricitet, nullum verò adsit signum letale, sed nec aliqua concoctionis nota, fieri non potest, vt hic quartanus decedat. Quòd si nec concoctionis,nec longitudinis morbi indicia adfuerint, in secundo quaternione morbus statum accipiet.Si longitudinis indicia adsint, secundum quaternionem excedet,hoc est,diem septimum:ex qua quidem præcognitione,qualis debeat esse nutriendi modus, perdisces. Siquidem quò longius abfuerit status morbi,ac morbus ipse clementior fuerit, eò nutries vberius. At morbi qui ad decimumquartum omnino sunt crudi,tardiúsque mouentur quodammodo non finiuntur ante quadragesimum diem. Quare signorum vires maximè cognoscere oportet. Vt igitur quartus septimi, sic vndecimus decimiquarti est index. At vigesimi & vigesimiprimi,index est decimusseptimus: magis tamen vigesimi, vt decimusoctauus * solius vigesimiprimi. Considerare autem in vniuersum oportet,totius morbi motum, omniáque indicia & symptomata,vt ritè crisim præsagire valeamus.

Erroribus circa ægrum cõmissis, virtutẽ decretorij diei obscurari.

Victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi, nunquam institui potest.

Morbi faciles ob delicta producuntur, atque interdũ letales fiunt.

Moriuntur homines in pessimo totius accessionis tempore. Horam crisis posse etiam dignosci.

Nutriendi modus vnde colligi possit. Cibum vberiorem eò dãdum quò longius abfuerit status,& morbus clemẽtior fuerit.

Decimus septimus est index vigesimi & vigesimi primi, magis tamen vigesimi.

GALENI PERGAMENI

De diebus decretoriis,

LIBER SECVNDVS.

Quanta sit prouidentia naturæ,quãtus ordo & ornatus in motionibus suis,animaliũ generationes,ortus,& increméta indicant.Siquidẽ cuiusque animãtis conceptui,suũ tempus est statutũ,natura scilicet ordinatos semper motus seruãte. Post partũ etiã animantia singula increscunt,perficiuntur atq; fatiscunt,idq; præfinitis tẽporibus.Cęterũ si recorderis quantopere prouidentia & ordine superetur caduca hæc atq; inferior natura,ab æthereailla & cœlesti,vtiq; huius nostræ substãtię motui non ordinẽ, sed illius perturbationẽ tribueris: necnõ quicquid in ea pulchrũ ordinatumq; est & artificiosum, omne id à superna illa natura omnino emanare putabis: sicuti inordinatum omne & erraticum,à nostra proficisci materia. Est autẽ natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidem vbi

Naturæ in singulis prouidentia.

Naturam hãc inferiorem à cœlesti magnopere superari, ab eaque quicquid habet boni,recipere.

Natura quid.

vbi ſuperarit materiã proportionibus quibuſdam certis, ordinatiſque periodis, ſuas motiones perficit. At quæ aliquando præter rationem eueniunt, ordinemque confundunt, tunc ipſi obueniunt, cùm non planè materiam vicerit, ſed impeditur ab ea, prohibetúrque moueri proportionibus ſuis. Si igitur cœleſtes ſubſtantiæ, necnon quæ terrenis animantibus inſunt, certa quadam proportione manifeſtè mouentur, nemini ſanè debet videri mirum, ſi decretorij dies numerum ordinatum ſortiantur. Conſtat autem vnamquanque ſeptimanã eſſe perfectam periodum. Quippe medium ipſius ab vtroque extremo æqualiter diſtat, ob idque ad ambo ſimilem communionem ſortitur. Etenim quartus dies morbos qui primo die non ceſſarunt, ſoluit: vndecimus ſurſum, quos ſeptimus non diſcuſſit. Quòd ſi morbus maior ſit, quàm vt iudicari quarto die poſſit, ſolutio quidem ipſius in eodem * præparabitur, finis autem ſeptimo die adiicietur. Pari modo qui ſeptimo non deſierunt, eos natura ſoluere vndecimo die molitur: quare aut in ipſo eos iudicat, aut decimoquarto diſponit. Verùm ſeptimanæ præcipuas ſibi vendicant vires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet dies intercalares, tertium puta, quintum, ſextum & nonum. Porrò ſi in vigeſimum diem tres ſeptimanæ finientur (vt Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimum ſeptimum diem eſſe vigeſimi iudicem: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauum & vigeſimumprimum. At ſi integræ hebdomades connumerandæ ſint, decimuſoctauus vigeſimiprimi erit index: rationem verò nullam decretoriam habebunt, decimuſſeptimus & vigeſimus dies. Cùm autem non ſolùm iudicari morbos decimoſeptimo die, ſed firmiter iudicari & abſque recidiuæ timore, profiteatur Hippocrates, ſanè inter validos & primos decretorios debet annumerari. Quare ſi conſtituamus decimumquartum diem vt finem ſecundæ, ſic initium tertiæ ſeptimanæ exiſtere (quod Hippocratis doctrinæ eſt conſentiens) vtique decimuſſeptimus primi quaternionis in tertia ſeptimana erit finis, atque index vigeſimi, tertiam hebdomadam terminantis. Quippe vigeſimo die plures abſolutè fuiſſe factas morborum iudicationes, experientia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiſeptimi ſatis abundè comprobat. Quinetiam in permultis aliis diebus, qui ex ordine decimiſeptimi ſunt poſt vigeſimum, fuiſſe morbos integrè ac feliciter iudicatos meminit: vt in vigeſimoquarto, vigeſimoſeptimo, trigeſimoquarto, quadrageſimo & octogeſimo: in nullo autem eorum, qui à decimooctauo procedunt, facta ſupputatione per ſeptimanas integras, tale quid contigiſſe prodidit: excepto vigeſimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit criſis. Conſtat itaque, decimiſeptimi ordinem altero longè fortiorem exiſtere: ipſumque decimumſeptimum decimooctauo, & vigeſimum vigeſimoprimo, quod pertinet ad iudicandi vim, multis numeris antecellere. Porrò quantò vlterius morbi proceſſerint, diuturnioréſque euaſerint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquieſcit: iudiciáque ipſa tunc paulatim venientia, duos aut tres dies in totum occupant. Vnde medicorum nonnulli diuturnos morbos minimè iudicari pronunciant. Quanquam certè nihil aliud eſſe iudicium, quàm ſolutionem morbi, vel teſtimonio

Septimanam eſſe perfectam periodum.

Septimum diẽ abſoluere quod quartus non potuit.

Intercalares dies.

Vigeſimum diem eſſe finẽ trium ſeptimanarum.

Decimum ſeptimum diem eſſe vigeſimi indicem.

Decimus quartus vt finis ſecundæ, ſic initium tertiæ ſeptimanæ exiſtit. Vigeſimo die plures abſolutè fuiſſe factas morborum iudicationes.

Decimiſepti- mi ordinem, altero qui à decimooctauo fit, longè fortiorem exiſtere.

Dioclis, liquet. Non tamen putandum eſt, diuturniores morbos neceſſariò abſque vlla conſpicua iudicari excretione: aut eorum criſim plures ſẽper dies occupare. Aliquãdo ſiquidẽ morbi diuturni fuerunt iudicati die vno, idque per excretionem. Differunt autem huiuſcemodi omnes inter ſe dies, tum natura, tum vſu. Natura ſanè, quia omnibus pulchrè euenĩetibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perueniunt: erratis autem quibuſdam, in concidentes recidunt. Vſu verò, nam ad futuræ criſis cognitionem quaternionis circuitus ſufficit. Cæterùm ad iam factam criſim iudicandam, omnibus ſemper opus eſt cognitis. Eſt autem longè tutior criſis quæ nono die accidit quàm quæ octauo. Porrò certitudo iudicij, ad bonam victus rationem iudicãtis morbo præſcribendam conducit. Prænoſcere autem quando criſis adueniet, ad nondum iudicatos eſt neceſſarium. Dierum igitur differentias haud ignorans Hippocrates, meritò eorum tantum in prognoſticis atque aphoriſmis meminit, qui ſecundum quaterniores inter ſe complicantur. Ait quippe in prognoſtico: Febres, ſiue ſanus ab iis qui euadat, ſiue pereat, æquali dierum numero finiuntur. Verùm vt ſaluberrimæ febres, quæ videlicet tutiſſimis fulciuntur notis, die quarto vel antea quieſcere ſolent: ita peſſimæ quæque, & quibus periculoſiſſima ſigna adſunt, die quarto, vel citius interficiunt. Primus itaque earum inſultus ſic finitur. Secundus quaternio in ſeptimum diem producitur. Tertius in vndecimum. Quartus in decimumquartum. Quintus in decimumſeptimum. Sextus in vigeſimum. In aphoriſmis etiam ſic ait: Septimorum quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus initium. Contemplatorius autem rurſus vndecimus. Hic enim eſt quartus ſecundæ ſeptimanæ. Contemplatorius iterum decimuſſeptimus. Hic enim quartus eſt à decimoquarto, vt ſeptimus ab vndecimo. At in primo Epidemiωn, omnium dierum mentionem fecit, ſic dicens: Eſt autem primus decretorius circuituum, qui paribus diebus decernunt, quartus, ſextus, decimus, decimuſquartus, decimuſoctauus, vigeſimus, vigeſimuſquartus, vigeſimuſoctauus, trigeſimus, trigeſimuſquartus, quadrageſimus, ſexageſimus, octogeſimus, cẽteſimus vigeſimus. Eorũ qui imparibus circuitibus iudicant, primus eſt tertius, dein quintus, ſeptimus, nonus, vndecimus, decimuſſeptimus, vigeſimus primus, vigeſimuſſeptimus, trigeſimus primus. Decretorius itaque fortiſſimus omnium eſt dies ſeptimus: quem dies quartus prænunciat, hæc duo habens, vt & decretorius ſit minor, & index ſeptimi. Deinde vndecimus & decimuſquartus, eandem naturam & proportionem inuicem conſeruantes, quam cum ſeptimo quartus. Poſt hos frequenter quidem decimuſſeptimus ad vigeſimum, raro autem decimuſoctauus ad vigeſimumprimum, eandem rationem habet, quam cum ſeptimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad viginti perueniunt. Coincidunt eis nonus, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus iudicat, ſecundam vim quintus obtinet, & poſt hunc tertius. Sextus malus eſt decretorius. Decimuſtertius omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterum omnium qui non decernunt fortiſſimus, in medio quodam virtutis vtrorumque eſt ſitus. Vehementiſſimæ itaque ſunt criſes, quæ ad decimum quartum diem veniunt: minus his; quæ

Criſim nihil aliud eſſe quã ſolutionem morbi.

Dierum decretoriorum differentia duplex.

Iudicij iam facti & faciẽdi cognitio, ad quid conferat.

Hippocratis de diebus decretoriis ſententia.

Septimus eſt omnium decretoriorum fortiſſimum. Quarto diei quæ adſint.

Coincidentes dies.

Sextus malus eſt decretorius. Decimuſtertius dies in medio decretoriorum & minimè decernentium conſiſtit.

quæ ad vigefimum vfque pertingunt: inde ad quadragefimum productæ, adhuc imbecilliores euadunt, fed in illo abfolutè exoluuntur. Proportio autem dierum decretoriorum perpetuò feruatur. Vt enim decimufquartus & fecundæ feptimanæ finis eft, & tertiæ principium, ita trigefimufquartus quintæ terminus eft fimul, & fextæ initium. Quare tres feptimanæ viginti diebus femper defcribuntur: ideóque fexagefimus, non fexagefimuftertius, decretorius exiftet. Pari modo octogefimus, & centefimus, & centefimus vigefimus. Refpondebit ergo trigefimufquartus decimoquarto circuitus, cùm ex duabus feptimanis difiunctis fiat: & quadragefimus vigefimo, vt qui tertiam hebdomadam coniunctam expleat. Dicuntur autem minores circuitus illi, qui diebus quaternis fiunt. Secundas partes obtinent, qui diebus feptem complentur. Hos accedunt qui feptimanis duabus conftant, licet imperfecti quodammodo. Omnium perfectiffimi funt, qui ex trinis feptimanis conflantur. Morbi tamen ipfi, partim quidem diebus, partim menfibus, partim annis fortiuntur fuas iudicationes. Atque in horum fingulis, differentiæ quædam particulares exiftunt. Proponatur igitur adolefcens valido morbo correptus, qui in primo quaternione fit difcutiendus in eo certè eft aphorifmus ille imitandus: Vbi morbus eft peracutus, ftatim etiam extremi dolores adfunt, tenuiffimóque victu eft vtendum. Quare nihil ei alimenti exhibueris: imò etiam ab aqua, quantum poteft, ipfum abftinere iubeto. Si verò feptimo die crifim fit habiturus, paululum hanc victus rationem immutato, vel mulfam ei exhibens, vel aliam quampiam potionem morbi naturæ familiarem. Quòd fi æger facilè diffoluatur inedia, eiúfque offendatur ventriculus, ptifanæ cremorem exactè percolatum quotidie modicè propinabis, memor illius præcepti. Sed aliquid tum confuetudinis gratia, tum ne vaforum magna fiat inanitio, ingerere oportet. At fi iam feptimus dies inftet, nequaquam ægrum nutrire conuenit, fed pridie, vel antea, minus eft exhibendum. Rurfus, fi tertio vel quarto die morbum finitum iri fpes adfit, nec malignitatem ftomachi, nec fufpiceris inanitionem habitus, ipféque etiam æger validiffimis viribus fit, faciléque longam inediam tolerет, nec morbus aut oxymeli, aut mulfam requirat, is certè ad feptimum vfque diem à cibis poterit abftinere. Quòd fi ad tertium vel quartum quaternionem crifis futura videatur, non ita abftinere poteft, nec fola potione feruari. At verò peracutus morbus vocatur, qui tantum ad feptimum vfque diem extenditur. Qui longius procedit, fimpliciter acutus. Cæterum exactè peracutus is eft, qui vfque ad diem quartum progreditur: non exactè, qui ad feptimum vfque producitur. Similiter qui vfque ad decimumquartum extenditur, exactè acutus vocatur: non exactè verò, qui durat vfque ad vigefimum: quanquam eft & ipfe etiam acutus. Eft & aliud morborum genus, ad quadragefimum vfque diem perueniens, quod ab acuto non integrè iudicato ducit originem. Nonnulli prætereа ftatim ab initio tanquam prohibiti, ad quadragefimum producuntur: quorum duplex natura eft. Aut enim remiffiones paroxyfmorum in exactam integritatem definunt, aut femper continua febris perdurat. Noui enim complures ad quadragefimum vfque diem continua febre conflictatos effe: fic enim voco illam, quæ nunquam remittit: de quibus fermonem videtur feciffe Hippocrates in prognoftico, vbi ait: Exiftimare autem oportet, quòd facilis fpiratio in omnibus acutis morbis, quibus febris copulatur, quíque intra quadraginta dies iudicantur, magnum ad falutem habet momentum. Atque hoc fanè vltimò prædictum genus, acutum ex decidentia vocari debet. Nullus autem morbus à primo acutus in vigefimum diem illabitur, qui non prius iudicium expertus fit. Qui verò ab initio fubmerfi lentíque apparent, & inde ad quadragefimum perfeuerant tales, fed rurfus intendi videntur, hos iure diuturnos appellaueris.

Decretoriorũ dierum femper proportionem feruari.

Circuitus minores.

Curatio adolefcentis valido morbo correpti.

Confuetudini effe aliquid condonandũ.

Peracutus cõmuniter dicitur morbus qui tantum ad feptimum vfque diem extenditur. Peracutus exactè morbus qui.

Acutus exactè morbus qui.

Morborum qui ad quadragefimum vfque perueniunt diem natura duplex.

Continua febris dicitur quæ nunquam remittit.

Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad faluté magnum habeat momentum.

Acuti ex decidentia morbi.

Diuturni morbi qui.

GALENI PERGAMENI
De diebus decretoriis,
LIBER TERTIVS.

Igitur non omnes dies de morbis decernere, experimento conftat: ficuti & quod feptimani circuitus validiffima funt virtute prædití: poft hos quaternarij, quidam verò extra hos concidant. Imò quòd nec omnes feptimanæ inuicem feparentur, fed aliquæ ipfarum etiam coniungantur: nec omnes quaternarij, fed horum aliqui feparentur, aliqui coniungantur. Infuper, quòd acutis morbis impari dierum numero, longis pari, iudicia omnino accidant. Porrò caufas horum ratione nobis indagantibus, duo prima omnium quæ fiunt primordia effe ftatuenda videntur: inordinatum videlicet, quod ex hac mundi materie proficifcitur: ordine verò ornatúque procedens, quod cœleftibus originem fert acceptam: Omnia fiquidem hæc inferiora ab illis venuftatem & ornamentum fufcipiunt. Fruimur nanque fuperiorum omnium aftrorum virtute. Verum Sol maximè hunc orbem exornat, & concinnè difponit. Quippe veris, æftatis, autumni, & hyemis autor nemo alius extat: nec alius tam manifeftò vel ex terreftri fæce animalia gignere poteft, vel maturare fruges, vel ad coitum & generis propagationem animalia incitare. Magna fanè & Lunæ opera in hac rerum fubftantia apparent, verum Solis effectibus inferiora. Etenim menfes hæc perpetuò, atque omnes eius dies difponit, idque euidenter adeò in marinis belluis: quanquam & hoc ipfum Solis beneficio debet. Nouum enim lumen fortitur, cùm Sole primùm fruitur: tantáque femper eius portio illucefcit, quantam Sol afpicit. Prorfus autem deficit, lucífque expers redditur, vbi terra fuo interuentu ipfam obtenebrarit. Quapropter à Solis receffu omnes fuftinet mutationes. Etenim plena eft, cùm diametra apparet. Æqua portione diuifa, cùm eft quadrangula. Gibbofa, cùm triangula. Falcatam fpeciem refert, fexangularis. Ac tum primum recens eft, cùm poft Solis congreffum oftenditur. Obfcuratur omnino, * cùm fub ipfo Sole corufcat. Igitur fructus auget; incrafsátque: animantia implet, menftruorum ftatutum tempus conferuat mulieribus: comitialiumque circuitus gignit, * quatenus Solis plus, vel minus participat. Omnia fiquidem quæ facere nata eft, vbi falcis figuram repræfentat, languida fiunt: innalefcunt, cùm plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget & maturat celerrimè: ferarum occifa corpora in tabem vifu fuo refoluit: fomnoque

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari, iudicia adueniunt.

Inferiora hæc omnia recipere ornamentum à fuperioribus.

Sol autor tẽporum, animalia etiam gignit.

Lunæ opera Solis effectibus inferiora. Luna menfes atque dies eius difponit.

Nouilunium quando fiat.

Lunæ quando deficit lumen. Lunam à folis receffu fuas omnes mutationes recipere.

Lunares formæ.

Lunæ opera inualefcere, quum ipfa eft plena.

Luna eis qui sub lumine ipsius immorati diutius fuerint, pallorem, & capitis grauitatem conciliat.

Luna Solis auxilio eget.

Sol nullius astri opem desiderat.

Temporum ortus.

Sol veluti rex quispiam maximus est.

Luna est veluti princeps inter Solem atque nos medius.

Mutationum quæ à facultate lunæ proficiscuntur differentiæ multiplices.

somnóque sopitis sub eius lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorem, & * capitis grauitatem conciliat. Cæterùm vt luna Solis auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel maximi alterius cuiusdam astri, vel ipsius Lunæ opem desiderat. A nullo enim impeditur, quo minus æstatem faciat, cùm in vertice nostro constiterit: aut frigus adducat, si humilis eius cursus fuerit: aut æquinoctium vtrunque constituat, cùm modicè obliquus videtur. Sed ipse veluti rex quispiam maximus est: Luna verò, vt princeps non mediocris inter illum & nos medius constitutus, meritò terrestrem hanc regionem gubernat: non potentia cæteros planetas, sed vicinitate exuperans. Porrò vehementiores mutationes eueniunt, vbi ipsa cum Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilunij: minores his contingunt, dum medio orbe apparet: obscuræ, dum curuata in cornua, & falcata videtur. * Etenim diametra Lunæ statio, ceu distinguens dispescensque, maximè contrarias ipsius Lunæ dispositiones (maximè enim Lunæ incrementum, eiusdem imminutioni aduersatur) earum omnium est validissima. Dein verò duæ dispositiones dichotomi, in quibus Luna per medium videtur secta, vtranque ipsius differentiam, dico augmentum & decrementum, ad æquilibrium secant: prior quidem augmentum, decrementum secunda. At omnium extremæ obscurissimæque aëris nos ambientis * permutationes in falcatis, incuruisque apparitionibus fiunt: magis autem, in ipsis incuruis. Iam verò plenitudines Lunæ, celerrimas mutationes efficiunt: nouilunia verò, inæquales, diuturnásque. Nam quid ante Lunam apparentem manifestè pronuncies, non est. Longum autem hoc tempus occultationis est, integri ferè signi cursum explens. At mutationem ex incremento ad imminutionem, punctum exactè distinguit: quod punctum à Luna quasi momento absoluitur. Quare breues plenilunij coniunctiones existunt diuturnæ coniunctionales. Tuta igitur crisis euadet, quando in toto mense status secundo die fiet, quo primo & manifesto Luna, & longo satis tempore super terram iam apparet, & lumen sensibile de se mittit, ad hæc vmbram euidenter ostendit. Primus autem dies tandiu Lunam supra terram vagantem habet, quandiu adhuc Solis etiam lumen post occasum retinet. Quare in hoc Luna simul cum Sole occidit: subinde verò & prior est occidua, & secunda die prius elucescit: nunc minus, nunc magis apparet. Atque hoc ei accidit longitudine à Sole recessus. Plerumque autem Luna triduò in coitu Solis morata, planè inuisibilis est: quo nondum hæc terrena immutare potest. Cuius circuitus vicenis diebus septenisque, & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tempore totum signiferi circulum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis lucescit, eidem quoque numero conueniat, perspicuè intelliges, si occultationis tempus ex toto menstruo tempore eximas. Quòd autem menstruum tempus non omnino triginta diebus constet, sed minus vnius ferè diei dimidio: quodque mensium alius quasi mutilus & imperfectus, dies vigintinonem sortiatur: alius verò, nempe absolutus, triginta, liquido constat. Quemadmodum igitur annum integrum. Sol absoluit, ita Luna mensem, immutatione per septimanas ei accidente. Nam vtrunque tempus, & quo post, primam apparitionem in medium orbem accrescit, & quo inde plenam efficit, septem diebus absoluitur, ambo quatuordecim. Simili modo, si inde, cùm æquali portione est diuisa, ad secundam diuisionem eiusmodi rationem subducxeris, & hos dies, reliquosque, cùm planè ab oculis Luna declinata est, septem inuenies. Quòd autem aër nos circunstans, maximas mutationes sortiatur, dum Luna primum occultatur, ac dein rursus se ostendit, nemo mortalium ignorat. Itaque mensem à Luna immutari secundum septimanas, ac proinde cætera omnia, admodum est perspicuum. Iam verò quæ omnibus subsistentibus accidunt, horum causam Luna habere obseruata est, maximè in tetragonis & diametris stationibus ea immutans. Nam si Luna in tauro existente semen conceptum fuerit, vel etiam partus contigerit, magnas eius mutationes inuenias, cùm in leone, scorpio, & aquario signiferum ambit. Verum in leone tetragonos septimanæ vnius existit: in scorpio diametra duas septimanas habet. Ita quoque in aquario, secunda quadrangularis statio necessariò in tertiam septimanam procedit: quòd Luna vicenis diebus, septenísque, & particula quadam adiecta, maximè tertia diei parte, vniuersum signiferi ambitum peragat. Nec verò ægris tantùm Luna, sed etiam sanis, dies quales tandem futuri sint, prænunciare potest. Etenim Luna, si planetas salutares ac temperatos aspexerit, faustos ac bonos producet dies: molestos autem, si intemperatos. Ad hæc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per septimanas fieri diximus, in letalibus quidem morbis, letales & ipsas: in salubribus, bonas euenire est necesse. Lunæ igitur tetragonæ, diametræque stationes, in principiis bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas. Circuitu autem alij numero quodam dierũ constant, alij mensibus. Cæterùm qui diebus constãt, septimani sunt, & Lunæ modo incedunt. Qui mensibus, ad Solem referuntur, eodem modo euenientes. Ac sic illud intelligendum est, quòd ait Hippoc. æstiuos morbos hyeme, hyemales æstate solui. Hoc enim diuturnorũ annaliúmve morborum iudicationis tempus statum est, quemadmodũ acutorum decimusquartus. Cùm enim à mensis principio adusque plenilunium tempus, totius lunaris circuitus dimidium existat, eandé rationem habet cum interuallo, quòd ab hyeme ad æstatem vsque intercidit. Quinetiam à plenilunio ad occultationem tempus, spacio quod ab æstate ad hyemem vsque porrigitur, proportione respondet. Sed horũ vtroque bifariã secto, in acutis morbis est septimana: diuturnis, clarissimorum syderũ exortus: quorum ratione ver, æstas, hyems, & autumnus, describuntur. Quemadmodum autem septimana acutorum morborũ est decretoria, sic temporis annui mutatio, diuturnos morbos discutit: vt hyeme quidem constitutum morbum ver dissoluat: in vere conflatum, æstas. Simili ratione per æstatem contractum, autumnus: in hoc paratũ, hyems. Cæterùm anni tempora singulis partibus bifariam diuisis; mensis quaternionibus proportione respondét. Et quemadmodum anni temporis cuiusque & initium & finis, syderum manifestorũ ortu & occasu describitur: ita etiam medietas singuli, alterius rursus syderis exortu distinguitur. Itaq; vniuersas particulares morborũ mutationes, vel tanquam ad propriũ ipsorum principiũ, vel ambientis nos aëris conuersionem, euenire est necesse. Qui igitur ex proprio principio mutantur, Lunã sequuntur: qui verò eeũ ab

Lunæ occultationis tempus quàm longum sit.

Plenilunij coniunctiones breues existunt diuturnæ coniunctionales.

Crisis tuta quando accidat.

Lunæ circuitus vicenis septem diebus & tertia ferè diei parte peragitur.

Mensis non omnino constat triginta diebus.

Sol annum absoluit.

Mensem à Luna immutari per septimanas, vt alia omnia.

Lunæ motum esse causam omnium permutationum, quæ in corporibus accidũt.

Lunam indicare felicem aut infelicem progressum exitumque non modo ægris, sed sanis etiam posse.

Circuituum differentiæ.

Diuturnorum morborum iudicationis constitutum tempus, est annus.

Mutationes validissimas esse quæ cuique per septimanos dies propriè contingunt.

ab aëre nobis circunfluo immutantur, in toto quidem anno, Solem: in singulis mensibus, Lunam. Hinc iam accidit, mutationes validissimas esse, quæ cuique per septimanos dies propriè contingunt: quamuis ipsis ferè commisceantur, quas aër excitat. Atque in acutis quidem morbis coincidentes decretorij sunt plures: quoniam & corpus mutationi accommodum, in motu & perturbatione vehementi constitutum est: in longioribus, via & ordine magis septimanarum circuitus procedit.

Tertium diem esse principiũ decernentium acutè.

Principium igitur dierum qui acutè decernunt, & cum quadam perturbatione morbos immutant, tertium diem ab ipso principio statuere oportet: quippe qui nullam iam cum prima septimana communionem habeat, sed ex coincidentibus fit.

Excrementa cur interdum citius, interdũ tardius quàm oporteat à natura expellantur.

Expultricem vim crises in morbis facere.

Crises optimæ quando fiant.

Iam verò perturbationis violentia, naturam ea quæ molestant, etiam ante tempus propulsare compellit: id quod alioqui neutiquàm factura fuisset ante coctionem perfectam: qua interdum iam absoluta, sæpius tardari solet, propter facultatis (quæ aliena excernit, & crises in morbis efficit) infirmitatem. Fiunt itaque iudicationes optimæ, cùm iam omnia in animantis corpore fuerint accuratè concocta. Perniciosum autem est, si quando ipsa crisis præueniat. Nam idonea simul cum iis quæ lædunt, excernuntur: id quod fit natura incitata, vel ab exteriore quodam, vel ab iis quæ in ipso corpore detinentur.

Accessio morbi naturam commouet.

Acutorũ morborũm iudicia in diebus imparibus fiunt, quia & accessiones.

Atque vnum quidem ex illis quæ naturam stimulant, & veluti prouocant, accessio est, nullam quietem, nec moram concedens, verum incitans, mouensque, & ceu pugnam indicens. Vnde acutorum morborum in diebus imparibus iudicium contingit. In his enim & accessiones fiunt. Nam secunda accessio ab initio ad tertium diem delabetur, tertia ad quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum, omnes denique in imparibus fient.

Dies non primariò, sed ex accidenti decernunt.

At dies ipsi primariam decernendi virtutem non habent, sed per accidens id consequuntur: quòd videlicet in accessionibus iudicentur morbi, illæ autem in dies impares incidant. Neque enim septimi, vel quarti numerus, crisis est autor: sed quòd Luna innouante, & terrena immutante, motuum quoque circuitus ad hos principes numeros venire contingat, meritò in ipsis tanquam stata alterationum tempora inueniuntur. Quippe mutationes non numeris, sed Lunæ terrena debent. At cùm id quod mutat in motu consistat, tempus mutationibus necessariò coniunctum est: quare necessariò & numerus. Luna itaque omnia terrena immutat, atque in septimanis præcipuè magnas mutationes inducit: dein autem paruas in quaternionibus.

Dies tertius & quintus qua ratione decernant.

Porrò tertius & quintus dies decernunt, non ex lunari circuitu talem facultatem sortiti, sed quòd tertius violenta accessione crisim quarto die futuram præuertat, natura autem quarto die defatigata, miniméque irritata conquiescat, ac postea in quinto ad iudicium moueatur.

Noni diei facultas.

Iã verò & nonus, inter duos decretorios septimum & vndecimum medius, vel non factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ipse sibi vendicat: at rarius quidem septimi, sæpius vndecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, vt accessionis vehementia, sic numerus coincidentium dierum minuitur.

Peracutos morbos (quorum vltimus decretorius est septimus) in omnibus fere diebus iudicari contingit.

In omnibus autem ferè diebus peracutos morbos iudicari contingit, quoniam vltimus decretorius ipsorum est septimus: & ante hunc non quartus modò, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi vel continuam febrem, vniformemque, à principio vsque ad crisim sibi habent comitem: vel aliam, quæ etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, non tamen tertio quoque die manifestas tantùm habet, verùm in ipsorum quoque dierum mediis, quemadmodum & semitertiana.

Peracutorum morborum duplex differentia.

Proinde prima peracutorum differentia, veluti vna quædam accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet impares paribus præstant, cùm febris singulis diebus æqualis existat. At in altera differentia, cùm quidem veluti ad septimum diem festinat, & secundùm ipsius rationem in eodem finiturus est: mediæ verò accessionis magnitudo, naturam ante suum tempus venire ad crisim compellat, vel si extrinsecus aliquid eueniens ipsam irritet, crisis hauddubiè sexto die prærumpet. Etenim in secundo die natura aliquo modo est valida: item in quarto magis quàm in sexto: sed nondum in certamen venire audet: in sexto autem accessionis vehementia frequentèr eam ad certamen prouocat: quare vel in eò deiicitur prius, quàm quæ infestant excreuerit, extinguiturque: vel eorum magnam partem propulsat: reliquum verò adhuc non potest, sed imbecilla & defatigata prorsus cadit, & victa iacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbum paulatim concoquit. At si morbi reliquiæ robore illius maiores sint, tandiu æger superuiuet, quandiu natura sufficere poterit: morietur tamen postea.

Vigesimus cur decernat magis quàm vigesimus primus.

Decernit autẽ vigesimus, & vigesimusprimus, sed multò magis vigesimus: quoniam huiusmodi morbus diuturnus iam est, & paribus diebus accessiones fiunt: dein, quia septimana ne integris septem diebus constat.

Annus.

Mensis.

Septimana.

Etenim vti annus ad trecentos sexagintaquinque dies particulã diei maiorem quarta adiectã habet: ac mẽsis ad triginta dies absoluendos, vnius dimidium desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, vt septem integros habeat, indiget. Quamobrem tres septimanæ nõ vnum & viginti dies integros, sed minus ferè vnius tota dimidia parte cõsequuntur. Ob quod etiam, numerum huiuscemodi non magis viginti, quam vni & viginti diebus vicinum, vtrique parti conuenire videas.

Vigesimus dies quos morbos iudicet.

Quoniam igitur vigesimus exactam periodum propinquam sibi vendicat, tales iam morbi inueterascunt, & accessiones paribus diebus accipiunt. Quorum autem accessiones in imparibus accidunt, horum & iudicia ad vigesimumprimum delabuntur.

Apparitionis lunæ tempus quantum.

Non solum autem Lunæ circuitus, sed mẽstruum etiam tempus apparitionis, virtutem quandam in nos possidet. Quod quidem tempus, septem & viginti dies propemodum necessariò continet: ideóq; septimana eius minor adhuc prius dicta meritò euadet. Siue enim à triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur, auferre cogites, siue à viginti nouem cum dimidio, reliquum tempus, quo Luna manifestũ de se lumen prębet, priore modo septem & viginti dies, altero vigintisex & dimidium habebit. Cùm ergo apparitionis manifestę efficacisque tempus sit dies vigesimussextus & dimidius: signiferi verò circuitus expleant vigintiseptem dies cum tertia vnius parte, liquet medium ipsum fore vigesimumsextum diem, ad hæc dimidiũ, & tertiam maximè & duodecimam vnius diei partem. Horum itaque nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana, nec quaternio, nec mensis, nec annus, nec aliud quicquam omnium. Quoniam verò inter septimanas

ipsas

ipsas duæ solùm primæ separant, tertia copulatur, perspicuum est quaterniones quoque nonnullos necessariò coniungi, alios separari. Itaque secundus ternio & primus coniungentur, quòd vnius septimanæ primæ bifariam diuisæ particula vterque sit. Tertius à secundo disiungetur, quoniam & septimana secunda à priore distincta est. Tertius autem quarto copulatur, quoniam secundæ septimanæ vterque particula est. Hîc itaque rursum quartus propter tertiam septimanam secundæ coniunctam, quinto copulabitur. Adiungetur etiam sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, tanquam tertiæ septimanæ pars vterque existens. Porrò falluntur nonnulli medici, omnem morbum breuem esse acutum existimantes: sicuti & omnẽ tardum, diuturnum. Siquidem omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modum vocatur) planè exigui est temporis: & omnis diuturnus, necessariò tardus. Non tamen si breuis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemeræ longè breuissimæ sint, omnique periculo vacent) nec si tardus, longi temporis.

Quaternionum qui separentur, & qui inuicem coniungantur.

Acuti morbi omnes sunt temporis exigui, non tamẽ omnes breues morbi continuò existunt acuti.

GALENI PERGAMENI
De crisibus,
LIBER PRIMVS.

Totivs morbi tempora sunt quatuor in vniuersum: principium videlicet, augmentum, status, & declinatio. Quædam verò ægritudines ob earũ malignitatem, atque ægrotantis imbecillitatem, in ipso statim * augmenti tempore hominem iugulant: sicuti & quædam aliæ in vigore. Definiuntur autem ea tempora minimè dierum numero. Porrò an ipse morbus augeatur, non ex eo tantùm coniecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietatem consequitur, potius quam incrementum, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus vsque ad integram solutionem ita anticipare sint visi) sed quod etiam longiores & maligniores existant: id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandum. Voco enim intermissionem, quando febris in quietem desierit: declinationem, omnem eius partem, quæ vigorem ipsum subsequitur, vsque ad secundæ accessionis principium. Etenim si accessio) exempli gratia, consuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & vehementior, maligniórque, & cum multis prauisque symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis tempus fiat breue, nec omnino facilè, nec * symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinem crescit. Si verò accessionis initium tardet, longitudo autem eius ac magnitudo minor existat; cesset que etiã malignitas, necnon intermissio vel declinatio fit facilis toleratu, longiuscula, omniaque accessionis delens * symptomata, hauddubiè declinationis morbi hæc fuerint aperta indicia. Vbi verò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant consistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi incrementum noscendum, esse accessiones inuicem conferẽdas. Iam verò sæpe quidem in morbis nullum reperitur sensibile ipsius vigoris tempus: sed habente adhuc quarta (si ita contigerit) accessione indicia augmenti, quinta super-

Tempora totius morbi sunt quatuor.

Tẽpora morbi non definiri dierum numero.

Anticipatio accessionis nõ semper morbi incrementum arguit.

Incrementum morbi vnde coniicere oportet.

Intermissio. Declinatio.

Morbi crescentis ad magnitudinem notæ.

Declinationis morbi argumenta.

Morbi vigentis indicia.

ueniet accessio, declinationis habens principium. Simile quiddam accidit in morborum augmentis. Nam sæpe prior accessio principium simul habuit, ascensumque & vigorem: dein secunda vdetur manifestè inclinare. Generosi autem medici est munus, futurum statum præcognoscere, cùm omnem victus rationem ad ipsum inspiciens instituat. Eadem ratione principium atque augmentũ morbi, non vbi iam perfecta sunt; sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & constitutiones (quemadmodum inquit Hippoc.) morbi indicant & anni tempora, & circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipientem morbum facit breuiorem: si verò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo inuadunt, incipiuntque: reliqua verò omnia mox apparent. Inuadunt igitur vnà cum laterali morbo febris acuta, lateris dolor pungenti similis, tussis, & difficilis respiratio. Mox autem apparent quædam, vt ipsi morbo propria: nonnulla vt communia omnibus febricitantibus Propria sanè ipsius morbi, primùm quidem, si nihil cum sputo educatur: quod sufficiens crudi morbi est indicium. Secundò autem, si educatur quidem, sed non bonum. Est autem & hoc duplex: vnum quidem, quod solum caret coctione: alterum verò, quod etiam prauum existit. Ab his omnibus, id quod coctum est, separatur: quod etiam propriè sputum appellant. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breuiorem: cùm verò nullo modo educitur, aut crudum, longitudinem morbi ostendit. Si quid autem prauum expuitur, periculum imminere significat: mortem verò, si prorsus malignũ fuerit. At quæ propriè expuitiones vocantur, ex his quæcunque subflauæ, & subrussæ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existunt, solam cruditatem significant: nullum verò insigne malum prænunciant. Quæ verò sine alia commistione sunt flauæ, russæ, crassæ, spumosæ, viridés, viscosæ, rotundæ, atque his etiam magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: vt difficultas, mala: id quod pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonem & latera infestant, celeriter expui ac facilè, commistumque vehemẽter videri flauum sputo. Eadem autem & in vrinis, & in alui excrementis facienda distinctio est, quam in ipsis sputis fecimus. Siquidem nonnulla eorum, coctionis sunt signa: nonnulla verò cruditatis: quædam mortis indicia existunt. Etenim vt nigrum sputum, præter id quòd crudum est, etiam mortem portendit: sic & vrina nigra, non cruda solùm, sed etiam letalis existit. Est autem simpliciter crudum, quod album est ac tenue: quod aquosum vocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, non de indiuisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus obseruare, sed de alio quodam principio, quod sensibilem habet latitudinẽ, nobis suã mẽtem exposuit. At verò principiũ secundum latitudinem, cõmuni quadã imaginatione, absque vllo artificio, cõtinetur in prima accessione. Atque idcirco quædã statim cùm incipiunt, statum accepisse dicũtur, quemadmodum in primo Epidemiarum, vbi ait idem Hippoc. Statim enim continua est, quæ incipiens florescit ac viget. Nam verbum illud, *incipiens*, non dicitur hoc

loco

Status morbi docet qualis & quanta victus ratio esse debeat.

Pleuritidis propria symptomata.

Spuere nihil, signum esse crudæ pleuritidis.

Sputum non bonũ, duplex.

Sputum coctum, morbum facit breuiorem.

Sputũ prauum malignumque, periculũ atque perniciem indicat.

Expuitiones quæ perniciosæ existant.

Sputum facile, bonum.

Vrina nigra, perinde vt sputum nigrum, mortem prænunciat.

Principiũ secundum latitudinem cõtineri in prima accessione.

loco de vero morbi tempore,sed de eo quod subsequitur exquisitum principium, quod vt plurimum ad tertium diem extenditur. Cuiusque itaque partis superfluitas, eam quæ illi ineft dispositionem ostendit: si cocta quidem fuerit, salubrem: cruda autem, ægram. Alui excrementa (Hippocrate autore) optima sunt quæ mollia & cohærentia existunt:& quæ eandem exitus horam seruant, quam in sanitate habuerunt. Quantitas verò esse debet pro ratione cibi, qui assumitur. Nam si exeuntia talia fuerint, ventrem inferiorem sanescere indicant. Et sputum quoque cùm fuerit exquisitè simile illi quod sanis aduenit, integram sanitatem instrumentorum respirationis significat. Si quo modo autem à naturali modo recesserit, tantum ea læsa esse demonstrat, quantum ipsam formam naturalem amiserint. Quod verò illi quod secūdum naturam est, maximè contrarium videtur, existit crudum,magnamque patiētium membrorum imbecillitatem indicat. Quod vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quemadmodum nigrum,est perniciosum.Ita etiam in vrinis res habet.Nam & hæ, quæ sanis similes sunt, venosum instrumentorum genus satis robustum esse indicant.Quæ verò crudiores sunt, eiusdem imbecillitatem significant. Rursus quæ maximè sunt sanis contrariæ,hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximam vniuersi venosi generis imbecillitatem declarant.Quæcunque verò & superantis causæ prauitatem ostendunt, veluti nigræ, hæ sunt penitus exitiales.Hæc itaque tria signorum genera,singula quæque coctionis præbent indicium:vrinæ quidem,eius quæ fit in venis:deiectiones autem,eius quæ in ventre: sputa verò, eius quæ in respirandi instrumentis. Sanguinis autem profluuium è naribus,sudores & tumores qui iuxta aures fiunt, reliquique defluxus, si in tempore quidem fiant opportuno, prodesse possunt: intempestiua autem, nihil iuuant. Non sunt autem eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Siquidem fieri non potest,quin ista omnino vel bene, vel malè se habeāt. At coctionis signa, salutem quidem hominis, non tamen per crisim omnino, futuram nobis ostendunt. Porrò in febribus vniuersis,quoniam venosi generis sūt passiones(nā & arterias in hoc genere comprehendimus) ad vrinas præcipuè attendere oportet. In iis autem qui laterali morbo afficiuntur, primum quidem sputa, secundo loco vrinas: quoniam is morbus omnino cum febribus iungitur,vt in passionibus ventris, si sine febre fuerint, sola excrementa inspicere oportet: si autem cum febre, etiam vrinas. Proprium igitur vniuscuiusque morbi principium, coctionis signis determinatur: poteftque vsq; ad multos quaterniones extendi. Cæterum tunc finietur, cumprimum concoctionis signa apparuerint. Reliquum verò deinceps tempus vsque ad statum,iam alterum tempus est,quod augmentū & ascēsus vocatur. Dein posthac, status: qui est vehementissima totius morbi pars. Vltima verò omnium est declinatio. Coctionis igitur signa(sæpius enim quæ vtilia sunt, petere conuenit) nunquam malè apparent:decretorium autem,est vbi malè:neque enim in augmētis,neque in principiis,sed in statibus illa apparere conuenit. Quippe nec sudores, nec vomitus, nec alui excremēta,nec tumores post aures,nec profluuia sanguinis,ante concoctionem morbi venientia, vnquam per crisim finierunt morbos. Hæc igitur iam veluti causæ,morbos creduntur soluere: quæ

Superfluitas partis cuiusque illius propriam dispositionem indicat.

Excrementa alui qualia esse debeant.

Vrinæ indicāt concoctionem quæ fit in venis.

Decretoria signa à signis concoctionis quomodo differant.

Febres esse affectus venosi generis.

Vrinas esse spectandas in febribus.

Sputa esse inspiciunda in pleuritide.

Principium proprium cuiusque morbi, coctionis signis determinatur.

Augmenti tēpus quod fit.

Status est vehementissima totius morbi pars.

Declinatio.

Decretoria signa ante concoctionem veniencia, nunquam per crisim finierunt morbos.

verò veluti horum indicatiua sunt signa, deliria existunt, vigiliæ,graues sopores, dolores,lachrymæ, respirandi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunque similia: quæ omnia si absque coctionis signis in morbi principio appareant,pessimarum sunt dispositionum indicia.At reliqua tria quæ coctionem ostendunt signa:etiam si in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonum apparent.Sicuti igitur non habetur exquisita principij cognitio, antequam incipiat ascensus: ita neque ascensus, antequam status inuadat. Exercitandum itaque hoc in loco est,vt ingruētem cognoscamus statum:deinde,vt prægnoscamus.Quòd verò principium morbi intellexerit Hippocrates esse,totum illud tempus quo ipse morbus est crudus,colligere ex hac eius dictione licet:Concocta medicari & mouere, non cruda,nec in principiis, modò non gliscant. Eòdem pertinent: Quicunque inflammationes statim in principio morborum soluere tentant,ex eo quidem quod distentum est atque inflammatum,nihil adimūt: neque enim cedit cruda adhuc passio:quæ verò morbo resistūt, & sana sunt,colliquescere faciunt.Præfinies autem manifestum aliquem terminum vltimæ parti ascēsus,quemadmodum fini, si status indicia inspexeris,memineríſque Hippocraticarū admonitionum, quibus ait: In principiis quidem omnia sunt imbecilliora,in statu verò,fortiora.Ad hæc:Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores. Contingit autem nonnunquam duas accessiones, vbi maximæ aliarum factæ fuerint, inuicem verò æquales,circunscribere ipsius vigoris tempus:nonnunquam verò vnam omnium aliarum præcedentium reliquarumque sequentium, esse maximam. Ad tres autem extendi accessiones vigoris tempus, in morbis acutis non admodum accidit: in diuturnis verò,non modò ad totidem,sed ad longè plurimas. Alui igitur excrementum optimum (ait Hippocrates)est molle atque coniunctū,quod ea hora exierit,qua tempore sanitatis consueuerat. Quantitas verò eius, fit pro ratione cibi assumpti. Tale enim vim concoquendi in inferiori ventre validam liquidò ostendit, ac digestionem optimè fieri, nullamque ventris partibus inflammationem inesse. Non meminit autem caloris ipsius excrementi, quoniam non magnam vim habet ad inferioris ventris indicandam dispositionem. Iam verò tale excrementum coniunctum cùm fit, necessariò etiam erit & læue. Quòd si præter dicta,etiam subrufum fuerit, & non admodum fœtidum,exquisitè secundum naturam,se habebit:ac neque in ventre,neque in circunstantibus organis,aliquod erratū esse significabit. At si vel rufum purum,vel nullo modo subrufum extiterit, sed etiam secundum ciborum colorem, alterum duorū significat, scilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere,aut nihil omnino. Horum verò primum quidem si circa initia fiat,biliosioré morbum ostēdit:si verò declinationis tempore,corpus expurgari integrè.Incoctum autem alui excrementum est album,tenue,asperum,humoris expers, ac ciborum retinens qualitatem. Secundum præter hæc est excremētorū genus,quod non ex ciborum fit dispositione,sed ex confluentibus à toto corpore ad ventrem superfluitatibus quod aliquid etiam indicare poteft. Etenim si sit viride,indicium bilis æruginosæ existit:si autem nigrum, vel atræ bilis, vel sanguinis eo in loco perusti. Si autem veluti humidum quoddam in excremento apparuerit,vbi non

Concoctionis indicia, quocunque tempore appareant, saluti apparent.

Statum morbi esse cognoscendum atque præcognoscendum.

Inflammationes non esse statim in principio soluendas.

Incrementi terminus vnde possit dignosci.

Vigoris latitudo in morbis,quanta esse soleat.

Excrementum alui laudabile quale nam esse debeat.

Excrementorum color,nō magnam vim habet ad inferioris ventris indicandā dispositionem.

Excrementum incoctum alui, quale nam esse soleat.

Excrementorum alui species complures præter naturam.

non fuerit tale aliquid intra corpus affumptum (id quod femper fubintelligere oportet) partium internarum validum frigus, ac veluti mortificationem oftendit. Si verò pingue, pinguis colliquationis eft fignum: quemadmodum etiam fi glutinofum, colliquationem folidarum partium portendit, quæ longè periculofior exiftit. Præterea quòd vehementer fœtet, vehementem putrefactionem indicat. Excrementum ftridens, flatum quidem fibi cum tenui humiditate permiftum effe declarat: organa autem in vnum coacta, atque in anguftum reftricta. Spumofum verò fit, vel re aliqua feruente, vel cum aliquis flatulentus fpiritus colluctatur cum humiditate. Ac primùm fanè immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: fecundum verò, eft inæqualis perturbationis effectus. Varium autem, variis corpus affectibus effe obnoxium oftendit: & ob hoc ipfum, & diuturnum & malignum exiftit. Etenim fimplex affectus facilius concoquitur, & minus eft, quàm multiformis, periculofus. Vrinarum autem illa optima eft, quæ vrinæ fanorum fimillima. Quæcunque verò non eft talis, fimpliciter eft incocta, vel præter hoc, etiam perniciofa. Vrinam igitur optimè coctá, in iis qui fupremum fanitatis obtinent gradum explorare oportet. Talis enim eft fubrufa, vel fubflaua: magífque fubrufa quàm fubflaua: ftatim enim & hæc mediocrem craffitudinem poffidet. Nam quæ hac ipfa craffior eft, aut tenuior, coctionem imperfectam fignificat. Siquidem altera nondum in humorem conuerfa eft, altera verò adhuc conturbata exiftit. Cæterùm cùm triplex fit vrinarum turbidarum differentia: quia vel cùm tales mictæ fuerint, paulò pòft refident, vel femper fimiles permanent, vel puræ quidem minguntur, poftea verò conturbantur: praua quidem ex dictis tertia, bona autem prima, media verò inter vtranque eft fecunda. Siquidem quæ ftatim refidet, parum aliquid inæqualis turbulentiæ fupereffe demonftrat: quæ verò femper manet fimilis, vigere adhuc quæ eft in fanguine agitationem oftendit. At quæ extra conturbatur, debet incipere concoqui: quare * meritò deterrima eft: nam longiori tempore, & virtute forti, indiget ad coctionem. Porrò quæ ad fummum incocta eft, has omnes malignitate fuperat: eft enim aquofa exquifitè: ac proinde veluti defperatæ coctionis accidens, affectióque venofæ naturæ exiftit: * quémadmodum ventris, cruditas. Vbi verò vrina ipfa * celeriter mingitur (hæc enim paffio ὕδερος & diabete vocatur: eftque talis, qualis circa aluum inteftinorum læuitas: nempe extinctio vtriufque virtutis, retentricis fimul & alteratricis) tunc fanè inter omnes vrinas crudas ea peffima exiftit. Sed poft ipfam eft aquofa, quæ quidem folius facultatis alteratricis imbecillitatem demonftrat. Huic proxima eft altera vrina, quæ in multis apparet morbis, vt videatur miftam habere formam vini tenuis & albi. Gignitur auté ex ipfa alba & aquofa, vt quæ paucum liquorem ex bili rufa fufceperit. Atq; hæc fanè vrina proximè accedit ad crudam. Poft hãc eft fuppallida. Pallida verò iam & fubrufa eft. Optima autem omniũ vrina, fubrufa & fubflaua exiftit. Etenim cùm adhuc coquitur fanguis, vrina quæ mingitur, læuem, æqualem, albam ac multam facit hypoftafim. Perfecta coctione, color quidem vrinæ intenditur, minus autem fubfidet. Quòd fi diutius homo à cibo abftineat, vrina magis rufa reddetur: fi quidem quicquid alimenti fupra modum calfit, præfertim fi dulce fuerit & pingue, in amaram bilem conuertitur. Porrò color rufus ad flauum proximè accedit: in hoc autem differunt, quòd rufus quidem magis ad album, flauus autem ad fplendidum vergit. Quantùm verò flauo rufum eft albius, tantum illo pallidum. Quantò rurfus minus album eft flauum quàm rufum, tantò flauo rubicundum. Iam verò in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatem habentibus, qui ociofam vitam degunt, aut quouis alio modo funt pleni fatis multam habent vrinæ fubfidentiam: quia in his omnibus plurimum crudi humoris colligitur. Quare iis qui ex ocio & repletione febricitant, fi fanitati reftitui debeant, in vrina plurimum neceffariò fubfidet. Contrà iis, qui ex inedia & labore rubidæ fimul & biliofæ vrinæ excernuntur. Soluitur quippe morbus plerunque priufquam fubfideat aliquid: fufficítque in his & nebula, & fufpenfio optima, qualis eft alba, læuis, æqualis. Nec verò vrinam rufam, fimpliciter vituperauit Hippocrates, fed quamdiu rufa fimul atque fubtilis effet: quòd tum cruditatem fignificaret. Cæterùm quæ farinæ hordeaceæ craffiori in vrina funt fubfidentiæ fimiles, grandis colliquationis & ardentiffimi incendij funt figna. At quæ folia repræfentant, funt vaforum partes fuperficiales, quæ fcilicet contabuerunt. Ita & furfureæ: nifi quòd illis craffiores atque minores funt. Nigræ verò fubfidentiæ, vel excedentem caliditatem, atque igneam oftendunt: vel ex frigiditate vehementi, extinctionem. Peffima igitur eft omnis denigrata vrina, adeò vt neminem vnquam feruatum viderim, ex iis qui talem minxerunt. Minus verò perniciofa eft, fi fola fit hypoftafis nigra: atque adhuc minus, fi folùm id quod in medio pendet: ac multò minus etiam fi nebula. Color verò viridis fit in tranfitu ad nigrum, * eftque veluti quoddam initium nigri Nam fi morbus malignus fuerit, & vomitibus, & alui excrementis, & vrinis viridibus, poftmodùm nigræ fuperueniunt. Color autem liuidus, eft tantùm frigiditatis effectus: odor grauis, putrefactionis. Quòd fi veluti oleum mingatur, colliquationis eft fignum: tales quidem vrinæ prauæ funt. Quæ autem bono colore funt prædite, & fubfidentias habent albas, & læues, & æquales, aut nebulas quafdam, aut fufpenfa fimilia, omnes vrinas bonitate præcellunt: & præfertim in quibus fubfidentia læuis fuerit. Secundum bonitatis obtinent locum, in quibus fufpenfa funt talia. Tertium, in quibus nebulæ. Hæ igitur coctionis funt figna. Reliquæ verò omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem. At quæ farinæ hordei craffiori, aut foliis, aut furfuribus fimilia habet: quæque nigra, aut viridis, aut liuida, aut oleaginea, aut fœtida eft, perniciem fignificat. Subrufa & fubflaua, fi tenuis fit, media eft inter exactè coctas & crudas: ficuti & illa etiam, in qua alba quædam & læuia fuprà efferuntur, aut fubfident: diuulfa verò, miniméque fibi continua: fiquidem morbum femicoctum oftendunt. At fubrubeæ vrinæ, habentéfque ftatim fubrubeam atq; læuem hypoftafim, funt quidem falutares fatis, fed femicoctis iis diuturniores. Iam verò in viris quidem atque mulieribus, vrinæ nigræ funt peffimæ: in pueris autem aquæ fimiles. Quoniam igitur neque fignum vllum ita fidele eft, vt exquifitè

Excrementum vehementer fœtidum, vehementé putrefactionem indicat.

Excrementum varium variis corpus affectibus effe obnoxiũ oftẽdit.

Vrinarũ quæ fit optima.

Vrinarum turbidarum differentia triplex.

Vrina cruda.

Diabete.

Vrinarũ crudarum quæ exiftat peffima.

Vrina aquofa.

Vrina fuppallida.

Vrina pallida.

Vrina fubrufa & fubflaua, omnium optima exiftit.

Coloris rufi flauique difcrimen.

Color flauus.

Color rubicundus.

Vrinæ in quibus habeant fubfidentiam plurimam.

Subfidentiæ farinæ hordeaceæ craffiori fimiles quid fignificent.

Vrinæ laminas repræfentantes, furfureæque, quid indicent.

Vrina nigra cur omnium peffima.

Viridis color quo modo fiat.

Vrina liuida.

Vrina fœtida.

Vrina oleaginofa.

Vrinæ optimæ.

Coctionis figna.

Subrufæ vrinæ.

Subflauæ vrinæ.

Subrubeæ vrinæ.

Vrinæ quæ in viris atque mulieribus, & quæ item pueris exitiales exiftant.

oftendat fingula ex futuris temporibus : nec quæ fecundum concurfus figna funt complicata, fola poffunt iudicari experientia : idcirco neceffum eft figni cuiufque naturam accuratè confiderare, fi quis vult rectè præcognofcere, vt ex vi vniufcuiufque præcognitionem faciat.

Victus inftitui non poterit, nifi præfciatur ftatus morbi.

Etenim fæpe vnum fignum forte, multis debilibus fidelius exiftit. Omnino autem malè quis victum inftituet, nifi per fida figna, ftatum futurum præcognorit.

Signorum differentia triplex.

Triplex in vniuerfum fignorum omnium eft differentia. Nõnulla fiquidem cruditatis & coctionis funt figna : nonnulla falutis & mortis : tertium autem fignorum genus eft, quod crifibus adiacet.

Coctionis figna.

Coctionis igitur cruditatifque figna, alui excrementa, & vrinas,&fputa,ftatuere oportet.

Signa mortem & falutem nunciantia.

Mortẽ autem atque falutem nunciãtia funt,quę vnà cum his excernuntur, & quæ per totum apparent corpus.

Decretoriorum fignorum genus haberi proprium.

Quantum ad crifes attinet, aliquid quidem valent nonnulla ex his : eft tamen proprium atque præcipuum eorum fignorum genus. At cruditatis atque coctionis figna, propriam vim habent femper ftabilem,fiue ftatim in primo die,fiue in fequentibus apparuerint. Quædam itaque horum fignorum in vrinis, & alui excrementis, & fputis apparent : quædam in difpofitione totius corporis inueniuntur : quædam in naturalibus & animalibus confpiciuntur operationibus. Hæc tamen non omnia fidelia funt,in omnibus morbi temporibus.

Criticorum fymptomatum duplex natura.

Etenim criticorum fymptomatum duplex natura eft. Siquidem eorum aliqua funt tanquam caufæ & figna : aliqua tanquam figna duntaxat.

Criticorum fymptomatum naturam effe infidam.

Infida verò eft vniuerfa eorum natura,& contraria fignificans in diuerfis morbi temporibus. In his autem totum eft præcognitionis ftudium. Nam in alio quidem tempore fecundum aliam difpofitionem critica funt : fecundum verò aliam difpofitionem, fymptomata, vel figna praua fiunt : critica autem non item omnino.

Crifis celeritatem coctio indicat.

Cruditas quid commonftret.

Crifis in primis quatuor diebus acceffuræ, exemplum.

Coctio igitur celeritatem crifis,& falubrem fecuritatem fignificat:cruda autem & incocta,& in malos conuerfa abfceffus, crifium defectum,aut vehementes labores,aut mortes,aut eorundem malorum reuerfiones. Portò fi quis primo ftatim die, nullum habens fignum periculofum,fed potius falutaria omnia,acutè quidem febricitet : vrinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter craffam:is certè in primis quatuor diebus crifim eft habiturus : & eò magis, fi nebula aliqua vel fufpenfio optima in vrina videatur:magífq; adhuc, fi hypoftafis bona fe oftendat. Cuius rei non ignarus Hippocrates,ait:Mitiffimę febres, quæ cum fignis fecuriffimis fiunt,quarto foluuntur die, vel prius. At quæ malignitatem excellunt, & cum fignis grauiffimis accidunt,quarto die vel citius occidunt. Sicuti igitur quæ omnia habet figna tutiffima febris acuta,in primo periodo decretoriorum dierum folutionem habet:fic quæ ifti proximè adiacet,diem feptimam non tranfcendet. Similiter etiam maligna, & cum grauibus facta fignis,quantum abfit à maligniffima,& cum grauiffimis accedente fignis, tantò tardiorem mortem inducet. Sit itaque primo die vrina quidem exquifitè aquea,febris verò debilis, hæc fanè in lõgum protrahetur tempus. Sed quantum hoc erit,in primis diebus cognofci non poteft, nec cognitu eft vtile. At præfens principij tempus non folum internofcere datur, fed etiam fæpius præcognofcere quo finietur. Atque in his quidem adeò diuturnis, fufficienter eft tempus principij longum : in peracutis extremè anguftum. Nam fi ftatim in prima die, in vrinis appareat aliquod fignum coctionis, iam hîc principium tranfgreffum eft.

Principij in acutis morbis cognofcendi ratio.

Similiter etiam acuti principij, ne præcognitionem quidem finis inquirere oportet : fed fatis putare, fi dum adeft, cognofci poffit : & cùm quàm primùm ad afcenfum conuertitur, manifeftè deprehendatur. Si itaque aliquod manifeftum appareat coctionis fignum, quicquid interiacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem defit ad perfpicuũ illud concoctionis indicium, & à morbi motu, & natura,& anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipfius laborantis, inuenies.

Amphimerina febris diuturna.

Nam fi morbus natura longus extiterit, quemadmodum febris amphimerina, & videatur tardè in hoc ægrotante moueri : tempúfque anni fit hyems, & regio frigida,ætáfque & natura laborantis ad frigidum declinarit, multum interim temporis ad manifefti figni generationem defiderabitur : quod totum tempus principio erit contribuendum.

Concoctionis abfolutæ imbecillæque figna.

At verò perfecta coctio eft,quando in vrinis fubfederit aliquid album,læue,æquale,& continuum : debilis autem eft,quando ex aquofa mediocriter fuppalida facta fuerit : aut etiam turbulenta exiftens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuis ad idem genus fpectant. Sed nihil horum iam principium effe finitum oftẽdit.Hoc enim manifeftius indicium femper expetit, vel folam nebulam albam, vel fufpenfionem æqualem, continuam atque albam.

Principij finem quæ indicent.

Præterea rubens nubecula,& fubfidentia talis, & abfque fubfidentia probè colorata vrina,& craffitudine mediocris, principij finem declarat.

Sputa in pleuritide, vrinarum fubfidentiis funt perfimilia.

Sic & in laterum & pulmonum paffionibus,ea quæ propriè fputa vocantur,vrinarum fubfidentiis affimilantur. Nihil verò omnino expuere, fed tuffim tãtummodo ficcam habere, tale quiddam eft,quale in vrinis extremè crudũ, quòd nominamus aquofum. Quòd fi ab eo quod eft nihil expuere, * ad expuendum quidem, verùm liquida & omnino cruda,fiat tranfmutatio, debilis & occulta ea permutatio erit:nec abfolutum erit tunc ipfum principij tempus. At vbi æger cœperit expuere pauca concocta, ac reliquo omni tempore hinc vfque ad ftatum, plura & meliora, & facilius excreuerit, tunc fanè expirabit principium, augmentúmque morbi inualefcet.

Status tempus in pleuritide quando iam adeffe fignificabitur.

Declinatio in pleuritide quando adfit.

Cùm verò exquifitè concocta fuerint & multa, eductáque fine difficultate, tunc ftatus eft tempus. Quando verò fimiliter exquifitè cocta, & fine moleftia educta, fed eorum copia imminuta fuerit, dolórque non amplius adfit, tunc ceffare ftatum oportet, fubfequi autem declinationem.

Vndecimum effe indicem decimiquarti.

Vigefimi eft index decimufeptimus.

Pleuritidem iudicari poffe die trigefimoquarto.

Sciendum autem eft, fecundum ipfas præcognitiones temporum,vndecimum diem effe indicem decimiquarti:ficuti & vigefimi decimum feptimum. Contingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimofeptimo pauca quædam concocta expuere : fequi autem crifim,fed imperfectam vigefimo, ac poftea tandem iudicari abfolutè morbum trigefimoquarto : quemadmodum contingit in Anaxione, cuius Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro.

Primi dies in morbis breuibus valentiores funt vltimis : contrà in longis.

Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, valentiores quidem funt vltimis, vbi morbus eft breuis:eo tamen producto, longè imbecilliores redduntur. Igitur perfecti ac iam finiti principij manifeftum & firmum, eft fignum manifefta concoctio. Finituri autem & morbi natura,& tempus anni, & ætas laborantis : ex abundanti verò, & regio in qua ægrotat, & modus eius qui antecefferit victus, cùm nondum morbo correptus effet. Specialiora verò in-

dicia

dicia futuri finis primo ægritudinis tempore co- ctionis indicia funt. Cæterùm fi integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longum erit huic morbo principij tempus: fi verò debilis mediocriter in ipfo apparuerint, longum quidem & hoc erit, fed non priori fimiliter. Si autem parua fuerint cruditatis figna, futurum etiam principij tempus erit exiguum. Meminiffe autem conuenit illius aphorifmi: Frigidi fudores cum acuta quidem febre, mortem fignificant: cum mitiori verò, morbi prolixitatem. Quæ fanè prolixitas vniuerfis ipfius morbi temporibus communicabitur. Iam verò poft fummi vigoris tempus, fæpe quidem nulla fit crifis, fed paulatim foluitur morbus, longo tempore concoctionem recipiens: at huiufcemodi folutionem abfolutè crifim non nomino. Si qua verò confertim fiat permutatio, & multò magis adhuc * agitationem quæ illam præcedit, ita appellare confueui.

Sudores frigidi quid indicent.

Crifis abfolutè eft agitatio præcedens morbi permutationem.

GALENI PERGAMENI De crifibus,

LIBER SECVNDVS.

Deinceps autem, quo pacto quis primo ftatim die poffit morbi naturam cognofcere, eft adiiciendum. Cæterùm diem per totum hunc fermonem noftrum, in ea fignificatione accipiemus, vt non folùm lucem, fed etiam noctem complectatur. Sicuti & menfem ex triginta diebus conftare dicimus: non id tempus tantùm, quo Sol fupra terram fertur appellantes diem, fed noctem etiam ei copulantes. Atque in hunc modum annum quodammodo dicimus trecentos & fexaginta quinque dies continere. Morbus eft difpofitio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex fæpe confiftit. Simplicem tamen difpofitionem, nemo qui perfpicaci fit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam verò quæ commifta eft, non omnibus per initia contingit agnofcere. Oportet autem in omnibus fimplicibus difpofitionibus fic exerceri, vt earum fingulas feorfum, & iam perfectas promptè nofcamus. Simplicem itaque morborum fingulorum difpofitionem, ante omnia ipfam per feipfam cognofcere expedit: primum quidem ac maximè, ex iis quæ fecundum propriam ipfi infunt fubftantiam: deinde iam ex iis quæ fæpius ei accidunt. Veluti in ea febre quæ tertiana dicitur, non hoc tantum aduertas, fi tertio quoque die fiant acceffiones definentes integrè. Nam fi duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianæ quolibet die, per tertium autem duæ quintanæ accenderentur. Quare vel duas tertianas vnam fic quotidianam putares: vel duas quintanas vnam tertianam. Forma itaque acceffionum maximè infpicienda eft. Potrò exquifitæ tertianæ longiffimus terminus, feptem abfoluitur circuitibus. Fiunt autem tertianæ plurimæ, vt etiam continuæ & ardentes, æftiuo tempore, vbi fecundùm naturam fe habet. Etenim quemadmodum hyems præ omnibus anni temporibus humidiffima & frigidiffima exiftit: fic æftas, ficciffima fimul & calidiffima; dummodo propriam naturam retineat. Nec enim debes exiftimare, quòd propter anni temporum appellationes fingulæ ægritudines accidant, tales fcilicet vel tales: fed propter ambientis aëris temperaturam. Nam qualem hic naturam fortitur, ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & temperies hominis calida & ficca, plurimarum febrium feracior eft, iis quæ temperamentum contrarium poffident. Quòd fi etiam victu calidiori & ficciori vfus aliquis fuerit, hoc eft, laboribus, vigiliis, curis, & anxietatibus, cibífque paucioribus & biliofioribus nonne etiam in hoc ipfe feipfo biliofior reddetur ac proinde calidior & ficcior? Atque hæc fanè quæ diximus, communia funt ardentium febrium & tertianarum generationis. Etenim tertiana acceffio ab acutiffimis maximéque adurentibus febribus nullo modo relinquitur: fed hoc difcrimen intereft, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atque ideo vehemens fit rigor, bilífque fuperuenit vomitus, atque vrinæ & fudores biliofi adfunt: in aliis verò adurentibus febribus, quæ nullam habent intermiffionem, flaua bilis in vafis vnà cum fanguine continetur: id quod certè eft in caufa, vt tertiana febris per fudores vomitúfque finiatur: in adurentibus autem, fingulæ acceffiones ad infebricitationem non perueniant: quoniam qui earum eft caufa humor, non expurgatur. Sed quando in his bilis agitatur vehementius, ac veluti efferuefcit, à naturáque inualefcente impellitur, tunc rigor fuperuenit, & febris foluitur. Nam ardens febris, fi fuperueniat ei rigor (vt inquit Hippocrates) foluitur. Quòd verò non modò caufa frigida, fed acris etiam & calida, rigorem faciat, in libro de fymptomatum caufis oftendimus. Etenim acres & mordaces humores vehementius emoti agitatíque, & per fentientia corpora violenter delati, ftimulant, pungunt & feriunt: atque hinc fenfum inæqualem, rigorem, concuffionémque inuehunt. Tertiana itaque febris, quæ ex flaua bile mota ortum habet, rationabiliter ftatim ab initio rigorem affert non mediocrem: hoc ipfo primum à quartanæ rigore differentem, quoniam in illa quidem pungi videtur ac percuti corpus (talis enim eft in tertianis febribus fenfus rigoris) in quartana autem febre fimilem frigefactionem habet, qualis per gelu, tempore hyberno fentitur. Quippe in quartana febre atra bilis redundat: ficuti in quotidiana, pituita. Tertianam igitur febrem * minimè quidem licet abfque rigore vehementi, pungente atque feriente carnem, oriri. At quartana febris non primo ftatim die cum rigore inuadit vehementi, fed progrediente ipfa, atque aucta, vnà etiam rigor quidam grauis, ac veluti offa contundens, augetur. Quotidianas autem non comitatur rigor, nec in initio, nec in progreffu, fed frigefactio duntaxat. Præterea quartanæ febres paruos, debiles, tardos & raros adeò pulfus efficiunt in inuafionibus; vt nulla altera difpofitio: tertianis verò parui quidem ac debiles, tardíque ac rari, cùm inuadunt, pulfus neceffariò adfunt. Verùm tarditas ac raritas non paruo ab iis interuallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt. Nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodammodo ad interiora retracta, impeditáque: in tertianis verò, nec aliquid tale percipitur, tarditáfque propè accedit ad eum qui fecundum naturam eft motus: ac prætereà certus ordo æqualitáfque pulfibus ineft. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem libertámque celeritatem: ftatímque ad

Dies.

Menfis.

Annum conftare ex trecentis fexaginta quinque diebus.

Morbus quid.

Simplices difpofitiones effe per fe nofcendas.

Tertianas duas copulatas inuadere fingulis diebus.

Quintanas duas copulatas, tertio quoque die acceffionem facere.

Tertianæ exquifitæ longiffimus terminus feptem abfoluitur circuitibus.

Hyemis temperies.

Æftatis temperies.

Febres ardentes & tertianas quæ gignant.

Tertianarum adurentiúmque febrium difcrimen.

Ardens febris fi fuperueniat ei rigor, foluitur.

Rigorem fieri à frigida & à calida caufa.

Tertianam febrem oriri à flaua bile per corpus mota.

Rigor tertianæ & quartanæ quomodo differant.

Quartanam gigni à bile atra.

Febris quotidiana fit à pituita.

Quotidianæ non cum rigore, fed cum refrigeratione quadam inuadunt.

Tertianarum quartanarúmque fecundum pulfus difcrimen.

magnitudinem atque vehementiam excitatur, hisque omnibus frequentiam correspondentem: neque ipsi vllum adest inflammationis signum.

Tertianarum signa & symptomata.

Iam igitur & sitim inuehit, & hominem exurit, & paulò pòst in vigore consistit: calor æqualiter quaquéuersus extenditur nihilóque plus thorax extremitatibus calet: & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipitur calor multus & acris, quique veluti quodam cum vapore efferatur: paulò pòst verò superatur à manu: non vt in

Tertiana correptis quo accessionis tempore est potio danda.

febribus malis & adurentibus accidit. Ac iam sanè bibendi tempus ægrotanti instat: statímque post potum plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius, bilísque superuenit vomitus, ventérque soluitur, & biliosum mingunt. Incipit itaque sudor vapidus, calidúsque, veluti in balneis: totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talísque est pulsus, qualis in iis qui rectè valentes exercitantur & balneantur: velox scilicet, magnus, vehemens & creber. Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationẽ desinit, vniuersum accessionis tempus vltra duodecim horas non protrahens.

Tertiana accessio vltra duodecim nõ protrahitur horas.

Sæpius autem septem horas accessio continet. Nonnunquam citius aut tardius, sed non multò, finitur. Descripsimus itaque veram & exquisitam tertianam.

Tertianæ exquisitæ descriptio.

Tertianæ breuem solutionem quæ vrinæ indicent.

Quòd si vrina reddatur rufa, aut subflaua, appareátque crassitudo mediocris: ac paulò pòst, vel albam nebulam, vel suspensionem optimam fecerit, febris ipsa vltra quartum circuitum nõ progredietur. Rufiore verò vrina existente, neque suspensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in vrinis appareat subsidentia læuis, æqualísque circa primum statim diem, vltra tertium circuitum ipsa febris non diuagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatem fit pulsuum conuersio. Solet porrò quartana febris maximè oriri in autumno, præcipuè si tempus ipsum frigidam & siccam, & inæqualem sortiatur temperaturam.

Quartanarum febriũ signa, & symptomata.

Quòd si etiam regio talium febrium sit generatrix, & ægrotantis natura atræ bili obnoxia, talísque victus ratio antecesserit, quæ huiusmodi aggregarit humorem: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homóque lienosus fuerit, vel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimum contraria fuerint, tenuésque & albæ & aquosæ vrinæ reddantur: si inquam hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites.

Quotidianæ & tertianæ febris discrimẽ.

Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est. Neque enim primo statim die cum rigore inuadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quàm rigores ipsis adueniunt: neque vllus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cùm primum accessiones fiunt. Sed nec deurunt laborantes, nec denudare corpora, & pallia iactare cogunt: nec multùm ac frequenter respirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidúmque potum expetere.

Quotidianarũ febrium indicia.

Verùm isti cùm febricitant, minimè sitiunt; vrinæque ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atque in primis diebus minimè sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit.

Quotidianæ cur assiduè pueros inuadant.

Eget autem hæc febris, natura humidiore, vitáque ociosa, & plena crapulis. Quare in pueris assiduè fit: ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed & cruditates antecedunt plurimæ, & coquendi moræ; & acidi ructus: & cùm primum febrire incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum intumescunt. Color his cum pallore albus, taliúmque morborum hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & eiusdem naturæ locus: fitque accessionum principium circa vesperam.

Quotidianæ quo præcipuè gignantur tempore.

Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die inuicem discernuntur. Continuas autem febres, quæ idem genus cum iis quas diximus habent, similiter primo die vir exercitatus cognoscet.

Ardentium exquisitarũ & tertianæ febris discrimẽ.

Etenim exquisita ardens, cùm omnia alia seruet exquisitæ tertianæ indicia, eo solo differt, quòd neque cum rigore inuadit, neque ad infebricitationem desinit.

Cõtinuæ quotidianæ descriptio.

Quæ verò quotidie accessionem facit, quando temporis statum, & ætatem, & naturam corporis, & victus rationem antecedentem, ac præterea pulsuum formam, colorémque eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non peruenerit autem ad infebricitationem, idem genus cum illis obtinet.

Continuæ quartanæ descriptio.

Eodem modo & quæ quarto quoque die accessionem facit sine vlla intermissione, nulla interposita febris quiete, eiusdem est generis cum quartana. Et palàm est, quòd nec rigor in ea accessiones antecedet, neque sequetur sudor.

Continuarum & intermittẽtium febrium discrimen, secundum modũ generationis.

Quæ igitur in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo affectu visceris, si quidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardens dicetur: si verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & si ab atra bile fiat febris, cùm per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: cùm immobilis, illa quæ quarto quoque die excrescit: quemadmodum si ex pituita ortum habeant, vel quotidianæ sunt, vel quæ accenduntur singulis diebus.

Febris continua est, quæ a l infebricitationẽ, prius quàm soluatur, non desinit.

In vniuersum autem voco continuam febrem, quæ ad infebricitationẽ, antequam ex toto soluatur, non desinit: etsi declinatio aliqua sensibilis in ea deprehendatur.

Deurentes febres.

Cùm verò nec declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsque ad crisim similis perseuerauerit, erit hæc ex genere febrium deurentium, ab iisdem verò acutie differet. Sed nec in primo die, nec in secundo est huiusmodi febrem præcognoscere, nec aliter vtile. Sat enim est genus agnoscere, quem scilicet biliosa sit, deurens, & peracuta. Atque huius generis febres omnes in prima septimana diiudicantur: si verò tertiana pura fuerit, intra septimum circuitum.

Tertiana pura intra septimũ circuitum absoluitur.

Febres diunæ quæ.

Omnino autem diuturnæ sunt, & quotidiana intermittens, & illi adhærens continua, sicuti & quartana, & quæ per quartum excrescit. Quare tria erunt vniuersa simplicium febrium genera.

Febrium simplicium tria genera.

Singula verò ipsorum in duas primas differentias scindentur, vel enim intermittentes, vel febres continuæ erunt.

Febrium genus compositum, constitui dupliciter.

At si morbus compositus fuerit, non æquè facilè cognoscetur. Dupliciter verò genus febris compositum constituitur: in prima quidem sectione, vel quia eæ quas diximus febres citra alicuius membri affectum miscentur: vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur. Quæ igitur citra membri affectum consistunt, dupliciter commiscentur: aliquando implicatæ, nonnunquam verò per se totas confusæ. Sic quoque membra inflammata: nam ex ipsis quædam sanè veluti complicantur tantummodo, quædam verò veluti confusionem quandam habent dispositionum.

Febres quomodo inter se misceantur.

Ac febres sanè quædam complicantur vnius generis cum aliis eiusdem generis, vel vnius speciei cum aliis eiusdem speciei. Contingit verò nonnunquàm,

nonnunquam, vt etiam differentes misceantur. Nam quotidianæ tertianis, & his quartanæ, & quæ eandem speciem seruant, inuicem plerunque implicantur. Quo fit, vt idem homo tres interdum habeat quartanos circuitus: sed hos quidem non est difficile agnoscere. Quandoque verò aliqua ex intermittentium genere cum continua, difficillimam vixque explorabilem facit mistionem. Porrò quemadmodum febres, ita & patientia loca mistionem recipiunt: vel quia differentia membra propriam singula febrim accendunt, vt lien & iecur: vel quia dispositio mista, veluti inflammatio cum erysipelate, aut erysipelas cum inflammatione miscetur. Pro differentia enim affectarum particularum, atque etiam earum affectuum, solent etiam ipsæ febres variari. Vbi igitur singula accuratè distinxeris, tunc sanè facilè mistionem deprehendes. Nulla autem est nec species, nec genus, quod circa tertiam vel quartam diem, cuius naturæ sit, innotescere nequeat. Inuadat igitur febris aliqua horrida, atque omnino inæqualis in pulsibus, & in eo qui per totum corpus sentitur calore, vt sæpius propius statum esse existimetur, vel medium augmenti obtinere. Rursus verò horrida fiat, & pulsus minores, debiliores, tardiores, atque rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa verò ventrem atque thoracem copiosum. Hanc non absque ratione quispiam hemitritæum fore sperauerit, vel potius iam esse: à multis autem tertio die noscetur. Sed hæc quidem mixta est, ex biliosa pituitosáque febre, non inuicem complicatis, sed per se totas confusis. Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter consistit. Vel enim tertiana quotidianæ commista: vel ea quæ quotidie accessionem habet continua, illi quæ per tertium continua est: vel tertiana ei quæ singulis diebus accessionem facit continuæ: vel quotidiana ei quæ per tertium continua est. Si qua verò febris in primo die exquisita tertiana deprehensa, deinde sequenti die similem priori omnino fecerit accessionem, hæc duplex tertiana existit. Sic autem & duæ & tres quartanæ sæpius inuicem complicantur, quas accessionum forma à quotidianis distinguit. Tria igitur sunt omnia quæ ex humorum putredine febrium accenduntur genera: quædam enim ex flaua bile (hæque plurimæ sunt) quædam ex atra, quædam ex pituita consistunt. Aliarum autem omnium febrium varietas, ex miscella horum humorum nascitur. At ephemeræ & hecticæ febres, alia duo constituunt genera, ab iis, quæ dicuntur acutæ febres, distincta. Porrò febris acuta, vel aliquo dictorum humorum computrescente, vel membro phlegmone obsesso, gignitur. Mirantur autem nonnulli, quòd possit intermittens febris cum continua misceri, quódq; nulla intermissione accedente febris, interdum solæ intermittentes mutuò inter se misceantur: id quòd accidit non in tertianis tãtum, aut quotidianis intermittentibus, sed etiam in ipsis quartanis. Cùm enim plures inuicem complicãtur, siue eiusdem generis, siue diuersi, accidit vt febris secunda plurimum anticipet aduenire, antequàm prima in exactam integritatem desinat. Deinde rursus tertia eidem succedit, antequàm perfectè soluatur. Hoc verò maximè accidit in longioribus accessionibus. Etenim trium tertianarum complicatio, in secundo statim die nobis manifestè est conspecta. Earum verò febrium quæ ex locis patientibus accidunt, forma composita est. Quædam enim loci indicia præ se ferunt, quædam autem eius, ob quam consistunt, causæ. Veluti in morbo laterali locus quidem patiens est, costas succingens membrana. Quæ quidem cùm inflammata sit, necessariò dolorem inuehit, quoniam neruosa est: sed hunc pungentem, & longè extensum, quoniam pars affecta, est membrana. Quæ quidem cùm vnum sit ex spirandi instrumentis, necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia verò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi: non tamen statim expuet. Sed si quidem multum ac crassum ab inflammatione defluxerit, tunc tussi expuet: si verò paucum & tenue, irritabitur quidem necessariò, ita vt tussis moueatur: non tamen expuet, antequam collectum simul atque concoctum ad multitudinem crassitudinémque peruenerit. Nunquid verò magis pituitosus sit, vel biliosus humor, is qui inflammarionem facit, ex forma sputorum cognosces. Nam si sputa sint spumosa, fluxum maximè pituitosum ostendunt: flaua autem, biliosum impermistum: quæ verò rufa sunt, amaram quidem & ista referunt bilem, sed non paucam serosam humiditatem cum bile misceri significant: & multò ampliorem, quando pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostendunt: sicuti quæ magis rubida sunt, plurimum quidem sanguinis: minimum autem amaræ bilis, in eo qui inflammationẽ facit, contineri significant. Atque ideo inter omnia sputa hæc sunt mitiora, sicuti nigra, magis exitialia. Pulsus igitur pleuriticorum, quà quidem duram per se fert tensionem, neruosum esse locum affectum ostendit: quà verò serræ similis est, inflammationis affectum. Quà velox simul & frequens, ac magnus, ad inflammationem consequi febrem. Quà singula quæ diximus, maiora aut minora sunt, vel magnam esse, vel paruam ostendit dispositionem. Igitur aut simplex est febris, aut composita: vel cum loco patiente, vel ephemera, vel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicia affert, ex quo genita est. Si verò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, totidem numero humorum multitudinem indicabit. At si hoc indicet, illud etiam significabit, nunquid morbus diu durabit, an citò finietur. Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit, longè verò magis, si atræ bilis naturam referat. Quòd si ad flauam bilem inclinet, minimè quidem diuturnus erit. Sic & locus patiens, qui quidem motu multo exercetur, calidúsque est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portendit. Qui verò neque in motu continuo est, frigidúsque ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem difficilem motum habuerit, frigidiórque fuerit ac densior, diu duraturum: sin autem facilè moueatur, calidiórque fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est iudicandum. Eas igitur quæ cum magno ac repentino certamine fiunt solutiones morborum (quæ præcipuè crises vocantur) febrium earum quæ ex calidis humoribus accenduntur, proprias esse est putandum. Post has, earum, quæcunque membrorum sunt principatum habentium, facilè mobiles calidæque dispositiones. Epheme-

Quartanis circuitibus tribus posse vnum eundémque simul hominem corripi.

Patientia loca quomodo affectus suos implicent.

Hemitritæi febris descriptio.

Hemitritæũ constare ex biliosa pituitosáque febre per se totas confusis, vel ex iisdem inter se complicatis: quod fieri quadrupliciter potest.

Tertiana duplex quando adesse dicatur.

Febrium putridarum tria genera.

Febris acuta quibus gigni ex occasionibus possit.

Febrium quæ ex locis patientibus accidunt, formã esse compositam.

Pleuritidis generatio, signa, & symptomata.

Sputorum colores ostendunt differẽtias humorum gignentium pleuritidem.

Sputa mitiora quænam sint in pleuritide, & quæ exitialia magis.

Pleuriticorum pulsus quales.

Febrium diuisio.

Febrium longitudinem & breuitatem deprehendi posse ex notitia humorum ex quibus gignuntur, vel dispositionum partiũ à quibus procedũt.

Crises repentinæ violentæque calidarum febrium sunt propriæ.

tæ verò & hecticæ febres, fine magna perturbatione, & minimè fubitas faciunt permutationes.

Conftipatio febrem qua ratione gignat.

Ergo in omnibus inflammatis particulis conftipatio ipfa, quæ locum probè difflari prohibet, ftatim quidem putrefacit humores, fimúlque quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrefcentibus gignitur. Cuius caloris modus, cùm fimplex fuerit, neceffariò alicui earum, quas diximus, febrium affimilatur: vel potius vna ex illis eft, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens.

Inflammationem gignit vel flauabilis, vel atra, vel pituita.

Bilis quos edat tumores.

Atra bilis quales tumores gignat.

Pituita gignit œdemata.

Omnino enim humor qui inflammationem efficit, vel flauæ bilis eft, vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermiftæ multæque flauæ bilis fuerit, tum facit eryfipelata, & eos qui herpetes nominantur: ficuti fi nigræ, cancros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquem ex his adeò incurabilibus morbis. Quæcunque verò ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur. At qui fanguis atræ bili eft permiftus, duras gignit inflammationes: eryfipelatibus verò fimiles, qui amaræ: inflatas, qui pituitæ.

Sanguis producit propriè dictã inflammationem.

Cùm verò ipfe fecundum naturam fe habens fanguis, trufus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflammatio eft. Simplex verò ex ipfa febris accenditur, maximè ephemeris fimilis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipfa inguinis inflammatio ex optimo fanguine fit.

Sanguinem putrefcentem ad amaræ bilis naturam tranfire.

Liquet autem, quòd cùm hic putrefcere cœperit, non amplius bonus remanet, fed iam ad amaræ bilis naturam tranfit. Atque in hoc illud feruatur, triplex effe genus vniuerfum fimplicium febrium. Quæ enim ex fanguinis putredine fit, iam quodammodo biliofa eft.

Humorum generationes atque tranfmutationes.

Etenim fanguis ex moderato calore gignitur: flaua autem bilis, ex maiore: atra verò, ex impensè immodico. Quicquid igitur pingue ac tenue in fanguine eft, fit flaua bilis: craffum verò, ac veluti fæx, quando immodicè exaruerit excalfactum, atra. Flaua etiam bilis quandoque in atram conuertitur, cùm affata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, vnum aliquem ex dictis, vel fimplicem, vel compofitum charactêrem habebunt.

Febrium miftionem non ignorabit, qui fingulas fimplicium cognorit.

Ephemeræ febres, folius fpiritus funt paffiones.

Ephemerarũ febrium caufæ.

Ephemerarũ febrium indicia.

Qui verò fingulas per fe febres exquifitè cognorit, earum is miftionem non ignorabit. Ephemeræ febres folius fpiritus funt paffiones, abfque humorum putredine, aut membri inflammatione, nifi inflammatis inguinibus accidant. Earum autem generationis funt occafiones communes, vigiliæ, cruditas, triftitia, timor, curæ, iracundia, deuftio, refrigeratio, laffitudo, ebrietas, & quæcunque fimilia. Communiter omnium pulfus promouetur ad paruitatem atque frequentiam: & nonnunquam ad magnitudinem. Exquifitè autem feruat eam quæ fecundum naturam eft, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & vrinæ, nonnullæ quidem, fufpenfiones, nonnullæ verò fubfidentias bonas habent, quædam autem nebulas. Omnes verò probè coloratæ funt, ficuti & in omnibus calor vapidus eft: atque ab omnibus ipfis abfunt maligna accidentia. Communes autem funt omnibus & vrinæ rufiores.

Triftitiam quæ figna arguant.

Cæterum iis qui ob triftitiam febricitant, acrimonia potius adeft, quàm multitudo caloris: ficuti iis qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in iis qui triftitia, quàm in iis qui curis vexati funt, manifeftius apparet, & oculorum concauitas, & infolita quædam decoloratio. Et hæc quidem communia omnium etiam aliorum, qui quocunque modo cogitationibus impliciti fuerint, indicia funt.

Oculorum ex fignis, in fanis etiam animi affectus cognofci.

Vigiliis macerátorũ figna.

Iracundorum figna.

Febrientium ex laffitudine figna.

Ephemeræ ex denfata cute.

Sed præcipuè ex oculis funt difcernendi: licet enim ex his etiam in fanis animi affectum coniicere. Eos qui nimium vigilauerunt, diftinguit decolorationis modus: fubtumida præterea ipfis eft facies, palpebráfque non facilè attollunt, oculófque habent præhumidos. Iracundis neque oculorum concauitas, nec manifefta ineft decoloratio. Sed nec magnitudo pulfuũ aufertur. Eorum verò qui febriunt ex laffitudine, cutis eft ficcior, quàm in aliqua alia febrium ephemerarum. Quæ ex denfata cute febres oriuntur, folæ inter omnes ephemeras in paffione aftricta confiftunt, faciléque dignofcuntur ex tactu: ficuti & aridæ febres quæ ex laffitudine fiunt. Caliditatis autem motus in iis quodammodo augefcit.

Ephemeras ex bubone ortas quæ arguant.

Earum verò febrium ephemerarum, quæ ex bubone accenduntur, pulfus maximi funt, veloces atque frequentes, calórque plurimus, qui poft ftatum ftatim ex profundo attollitur, fed fuauis. Præterea rubea facies magna ex parte ipfis ineft, & maior tumor, & vrinæ fubalbæ. Communis autem his febribus ineft æqualitas pulfuum.

Hecticarum febrium nulla fit ftatim in primis diebus, fed in progreffu.

Quia verò nulla hecticarum febrium in primis diebus, fed in progreffu temporis fit, de illis non agemus impræfentiarum.

GALENI PERGAMENI *De crifibus*, LIBER TERTIVS.

Crifis per excellentiam dicitur fubita permutatio morbi ad falutem.

Crifis mala.

Crifis imperfecta.

VBi morbus fubitò ad fanitatem peruenit, ea permutatio omnium optima eft, atque ideo ipfam per excellentiam crifim vocamus. Ex aliis autem permutationibus, quæ quidem ad fubitam mortem fit, mala crifis exiftit. Quæ verò aliquam effatu dignam mutationem efficiunt, non tamen integram folutionem, imperfectæ crifes vocantur: ficuti & quæ fenfim emoriente vel virtute, vel morbo contingunt: quæ folutiones fimpliciter, non crifes vocari debent.

Crifis optima fit cum fubitis excretionibus aut effatu dignis abfceffibus.

Crifim præueniẽtia fymptomata.

Sola igitur fubita ad fanitatem conuerfio, fimpliciter crifis vocatur: quæ fit fubitis quibufdam excretionibus, aut effatu dignis abfceffibus. Quicunque enim aliter quieuerint, retrocedunt magis. Antecedit autem huiufmodi excretiones abfceffúfque non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore. Nam anxietates, vigiliæ, dementiæ, graues fomni, refpirationes difficiles, vertigines, fenfuum difficultates, dolores capitis, colli, ftomachi, & multorum aliorum membrorum: nonnullis verò aurium fonitus, & vanæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ inuoluntariæ effluunt, & vrina retinetur, & labrum agitatur, & aliquid tremulum fit: obliuio præterea, & præfentium ignorantia, & vehemens rigor accidit, & plurimum acceffio confuetam anticipat horam, & multus æftus, fitífque inexpugnabilis fequitur: clamant & faliunt, ficuti furentes, nec poffunt in eodem fitu recumbere. Deinde repentè multus fudor erumpit, aut vomitus non exiguus infequitur, aut venter fubitò foluitur, aut abundans fit fluxus fanguinis, aut hæc omnia fimul contingunt, vnde non paruus inuadit timor adftantes. Vt igitur qualem fit habitura exitum præfens crifis, agnofcas,

Concoctiones esse expendédas, ad cognoscendam præsentem crisim, ac prævidendam futuram.

scas, prænideas autem futuram., primùm ac maximè omnium expendendæ coctiones sunt ex vrinis, alui excrementis, atque ex ipsis sputis. Quippe neminem vidi intereuntem, qui præcedentibus coctionibus, crisim ipsam habuisset. Non tamen æquà omnium signorum dignitas existimanda est: sed in morbis quidem thoracis atque pulmonis, præcipuè sputa sunt exploranda: non tamen vrinarum contemplatio explodenda: sed & excrementa sunt inspicienda. Si verò tantùm febricitent absque alicuius visceris affectione, * aut si etiam aliquid eorum quæ circa hepar, renes, vesicam, atque splenem habentur, phlegmone obsessum sit, maximè vrinis est intendendus animus. Sicuti si circa ventriculum passio consistat, primùm excrementa alui inspicienda: sed neque interim sunt negligendæ vrinæ. Primum itaque & maximum instantis bonæ crisis indicium, sunt concoctiones. Secundum autem, quòd ab aliqua die indicatoria, indicata prius fuerit, cui annexa sit diei ipsius iudicantis facultas. Deinceps verò inspicere oportet, & speciem morbi, & morem: ac postea si formæ morbi, ipsa excretio respondeat. Etenim si febris exurens sit, vel sanguis è naribus profluet, vel post vehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit: aut per vomitum, aut per aluum, biliosum aliquid excernetur. Ita & tertiana vomitibus & excrementis biliosis, & sudoribus toto corpore fluentibus, finiri debet. Plurimùm autem pituitæ in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum corpus sudores fiunt. Finit autem & phrenitidem sudor multus, præcipuè si calidus è capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, vt per sanguinem fluentem è naribus phrenitis etiam soluatur. Non tamen lethargus, aut peripneumonia fluxum sanguinis amant. Inter ipsas autem pleuritis medium obtinet locum. Lienis etiam hepatisque soluit inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis è naribus profluens: sicuti & reliquas omnes, quæ sub præcordiis fiunt, feruentes & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, patiente hepate, vel locis sub dextris præcordiis positis: ex sinistra autem, liene, & locis vicinis. Iuuat etiam & sudor bonus omnes quæ sunt iuxta præcordia inflammationes calidas & acutas. Hepatis verò conuexæ quidem partes patientes, fluxibus sanguinis è nare dextra, sudoribus bonis copiosisque vrinis soluuntur. Cauæ autem partes excrementis biliosis atque sudoribus: nonnunquam verò & vomitibus. Sudores tamē omnibus febribus proprij sunt, & præcipuè exurentibus. Finiunt autem quartanas febres, si atra simul cum eis atque varia excernantur: semitertianas verò, si biliosa simul & pituitosa. Soluūt etiam parotides, & lethargos, reliquósque omnes affectus capitis. Porrò cæteri abscessus, febres omnes diuturnas securè soluere consueuerunt. At verò ægrotantis ætas atque natura, præterea victus ratio antecedens, locus in quo ægrotat, anni tempus, præsensque status temporis, veniunt consideranda. Atque ex his quæ diximus licet exercitatis viris præsentem crisim cognoscere. Ad præcognoscendam verò futuram, illa quæ nuper diximus, vnà cum natura morbi similiter expendenda sunt. Post hæc autem & accessionum circuitus

Interiisse aliquem qui crisim post coctiones præcedentes habuisset, non vidit Galenus vnquam.

Excretiones corporis, quæ in quibus morbis præcipuè sint expendendæ.

Crisis bonæ & instantis indicia.

Ardentis febris solutio cum quibus excretionibus fiat.

Tertianæ solutionem excretio biliis tenetur.

Quotidianarum solutio quas excretiones adferat.

Phrenitis quibus excretionibus solua tur.

Sanguis è naribus atque è directo profluens, quas soluat inflammationes.

Hepatis partes quibus excretionibus solui soleant.

Sudores omnes sunt febribus proprij.

Sudores, quos dissoluant affectus.

Crisi futuræ præcognoscendæ quæ requirantur.

veniunt considerandi, an per tertium, vel per quartum, vel singulos dies eueniant, vel nullo modo eueniant, sicuti in synochis accidit. Si enim properauerint, ac semper proportionabiliter anticipauerint horam, aut multò vehementius infestauerint, & per tertium occursauerint, citò crisim subsecuturam denunciant. Si verò lentè moueantur, atque eadem inuaserint hora, & singulis diebus fiant, post longius tempus crisim futuram protendunt. Præterea coctiones inspicere oportet: quarum insignes permutationes, in diebus indicatoriis accidant, indicia sunt, quòd sequentes iudicatorij dies ægrotum absoluent morbo. Minimè autem contingit, febrem omnia signa securissima habentem, nec illam, in qua sunt omnia maximè perniciosa, alteram quidem non liberare, alteram verò non occidere in primo quaternario ægrotantem. Cùm autem vnaquæque accessio quatuor habeat partes, principium, augmentum, statum, & declinationem: vel has omnes breui tempore accessio percurrit, vel tardo: vel nonnullas quidem citius, nonnullas verò serius. Si omnes igitur celeriter peragat, manifestum inde fit, quòd ad crisim properat: omninóque huiusmodi febris est de numero intermittentium. Neque enim contingit, vt illa quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: sicuti neque vt quæ in omnibus partibus proxilitatem seruat, sit intermittens. Voco febrem intermittentem, quæ ad infebricitationem peruenit. Porrò febris synochæ longus est status: * imò verò tota hæc febris status est. Cùm igitur morbi species, & magnitudo, & motus, & mos inter se distinguantur: & species quidem sit ex propriis accidentibus cognita: magnitudo verò, ex eorumdem quantitate: motus, ex tempore accessionis partium: mos, ex accidentibus superuenientibus: his quoque adiuncta consideratione temporis anni & naturæ, regionis, & similium: nunquid morietur æger, aut seruabitur, ad hæc tria respiciens inuenies, ad speciem, & morem, & magnitudinem: sed præcipuè morem expendere oportet. Vtrùm verò per crisim terminabitur morbus, an non, primum quidem ex motu ac magnitudine perspicies: deinceps autem ex ipsius specie: postea ex anni tempore, & ex aliis quæ eiusdem sunt ordinis, & ex superuenientibus accidentibus, quæ vel vnà cum crisi ab initio inuadunt, vel paululum anticipant. Nam cùm superuenientia accidentia diuidantur trifariam: in ea scilicet quæ morem morbi natura ostendere apta sunt: & in ea quæ affuturam proximè crisim denunciant: & in ea quæ non solùm signa, sed etiam causæ crisis existunt: primum quidem ex his simplex est genus: secundum verò & tertium non semper, neque idem facere neque ostendere est aptum, sed variatur secundum tempora. Si æger igitur primo die habeat signa salutis manifestissima, huic in primo quaternione soluetur morbus. Vtrum verò per solutionem vel crisim, magnitudine & paruitate distinguitur. Magna siquidem iudicantur omnino: parua autem duntaxat soluuntur. At dies crisis ex ipso motu inuenietur. Nam si febris synocha fuerit, nullúsque acciderit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si verò continua fuerit, magnitudinem ac motum inspicere oportet. Conuenit nanque in tertio vel quinto die crisim

Synochas febres nullum habere circuitum.

Crisim citò & tardius futuram quæ indicent.

Coctionum permutationes quæ indicent.

Accessiones singulæ quatuor sortiuntur tempora: initium, augmentum statum, & declinationem.

Intermittens febris est, quæ ad integritatem definit.

Synocha febris tota vnius status existit.

Crisim saluta rem aut perniciosam cognosces, ad speciem morem, & magnitudiné, si respexeris.

Solutio morbi, sit ne futura per crisim, an secus, vnde cognosci possit.

Accidentia superuenientia, trifariam diuidi.

Synochas diuersas esse à continuis febribus.

fieri : in tertio quidem, ſi morbus ſit magnus, ac motum habeat velocem : in quinto autem, ſi nec valde magnus ſit, nec moueatur velociter. Oportet enim criſim in idem tempus incidere cum acceſſione. Ob idque rarò accidit, vt in quarto die continuatum criſis videatur. Continuæ itaque febres, quæ in acceſſionibus criſim habent, tertio die, vel quinto, rationabiliter finiuntur. Adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunque alia amaræ bili conueniunt. Tarditati autem motus inſunt contraria. Cæterùm principij ſigna, ſi diutius perſeuerarint, diuturnum fore morbum ſignificant. Augmenti verò, ſi in quarta vel ſeptima die apparuerint, ſperandum aliquid in quartodecimo eſt : * id tamen vndecimo deſignabitur. Nam ſi hæc tria in eo die coniuncta fuerint, & motus velocitas, & febris magnitudo, & manifeſtum coctionis indicium, fiet criſis in quartodecimo. Si verò ſolùm manifeſtum coctionis ſignum die vndecima appareat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi velocitas feſtinarint, tunc vltra diem decimumquartum differetur criſis. At ſi nec die quartodecimo aliquid innouatum fuerit, quod ſit exquiſitum, tunc ad diem decimum ſeptimum eſt reſpiciendum. Si enim in eo apparuerit aliquod ſignum, id fidiſſimum erit, quamuis ſit perexiguum, criſimque vigeſimi diei præmonſtrabit.

Crisis in idem coire tempus debet cum acceſſione.
Continuæ febres, quare tertio vel quinto die ſoluantur.
Motus celeritatem tarditatémque adiuuantia.

Quæ igitur criſes poſt ſigna optima, & exquiſitam factæ fuerint coctionem, eæ neceſſariò erunt optimæ : quoniam & ſola coctio, criſis celeritatem ſalubrem oſtendit. Exquiſita verò fit coctio tempore ſtatus. Cùm igitur forma victus ad ſtatum inſtituatur, & criſis optima in illo fiat, vtique omnium criſium ipſe erit regula. Quæ enim huic eſt proximior, altera magis diſtante eſt potior. Quare in nulla re adeò exercitandus eſt medicus, vt in ſtatus præcognitione. Etenim quicunque morbi ſtatus tempus præterierint iniudicati, hi ſine criſi perſeuerant, & paulatim ſoluuntur : nullumque periculum eſt, ſtatus tempore elapſo, quãtum iudicio aſſequi poſſum. Qui verò perierunt in declinationibus, omnes ij aut proprio ſunt, aut errore medicorum extincti, nequaquàm autem vi morbi. Vbi enim natura ſuperior euaſit, reſtitítque vehementiori morbi conatui, & quæ infeſtabant oppreſſit (hoc enim eſt ipſa coctio) fieri non poteſt, vt deinceps ſuccumbat. Quòd ſi à morbo non vincatur natura, mortem ſubſequi nullo modo contingit. Siquidem nihil aliud mors eſt, quàm omnimoda naturę proſtratio. Igitur an moriturus ſit æger, nec ne, præcognoſcet nemo, niſi ſtatus tẽpus præſciuerit. Vt autem ſcire non poſſumus, an portando oneri quiſpiam ſufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, ac viæ longitudine antea non exploratis ; ſic nihil de ægrotantis ſalute prius pronunciare licebit, quàm magnitudinem morbi, naturæ robur, ac futurum ſtatum inueſtigarimus. At verò ſi ex tribus iis cognouerimus, nunquid liberabitur aut morietur æger, colligere ita poterimus aliquid de criſis tempore & modo. Nam ſi morbus inueniatur ſalubris, & neque eius acumen, nec magnitudo feſtinent, nec error aliquis committatur circa ægrum, ſtatus tempus criſis expectat : quæ ſanè optima erit, vt quæ morbo concocto fiat. Si verò vel propter morbi magnitudinem, vel motus celeritatem, ante ſtatum criſis venire cogatur, tantò hæc deterior optima erit, quantum ſtatum anticipauerit. Quòd ſi neque vſque ad ſtatum ſufficere poſſit, neceſſum eſt ægrum ex hoc morbo interire, non tamen omnino propter ſtatum. Criſis enim vel in ſtatu, vel parum ante ipſum fit : mors autem, in tribus temporibus, principio, augmento, & ſtatu. Porrò vbi quis ſubitò liberatur à morbo, omnino huic aliqua euacuatio effatu digna, aut abſceſſus contingit, præcedente tamen inſigni quadam perturbatione. Atque hunc ſanè ſolutionis modum vocamus criſim. Eſt & alius ſolutionis modus, vbi ſcilicet non omnino abſoluitur æger : quæ criſis dicitur imperfecta. Vbi verò morbi paulatim & citra perturbationem ſoluuntur, ſolutio illa per abuſum criſis vocatur. Ac tres quidem hi ſunt modi * permutationis morborum, cùm ægrotus eſt euaſurus : tres verò alij iſtis proportionales, cùm videlicet eſt moriturus. Vel enim ſubitò moritur, cum perturbationibus, euacuationibus vel abſceſſibus momentaneis : vel mortem non ſubit quidem ex iſtis, ſed multò deterius euadit. Vocentur autem hæ duæ criſes non bonæ : quarum prima quidem perfecta, ſecunda imperfecta exiſtit. At tertia ſpecies malæ permutationis, quæ hominem paulatim ducit ad mortem, arefactio dicatur. Eſt & quartus modus ſubitæ permutationis ad peius, ſine magnis excretionibus, vel materiæ in aliquem locum affluxibus, quam neque criſim appello. Statuens igitur aliquam eſſe vitalem potentiam, ſtude vt agnoſcas * ipſius ita in robore, vt in imbecillitate, diſpoſitionem. Vbi verò in his exercitatus iam fueris, cura deinceps, vt omnes morborum tam in magnitudine, quàm in more differentias, & poſt hæc futuri ſtatus præcognitionem, perdiſcas. Quæ vbi accuratè didiceris, tunc te exerceas oportet in comprehendenda per exquiſitam coniecturam, tam morbi magnitudine, quàm ægrotantis robore : & quanto hæc tempore poſſint perdurare. Sicuti enim qui ſigna omnia bona præ ſe fert, in primo quaternione integrè liberabitur : ita qui omnia mala, intra primum quaternarium morietur. Cæterùm qui quidem liberatur, omnia morbi tempora vniuerſalia pertranſit. Moriturus verò ad declinationis tempus pertingere minimè poteſt : * imò nec neceſſariò ad ſtatum. Contingit quippe ipſum in augmenti & principij etiam tempore mori. Criſim verò ſubire non eſt neceſſarium, & maximè ſi in principio morbi moriatur. Hoc autem accidit, vbi natura à morbo plurimum ſuperatur. Tunc ſiquidem nec certare aduerſus ipſum aggreditur : atqui ſine certamine non fit criſis. Hic igitur eſt quartus modus mortis, qui nulli ſalutarium aſſimilatur. Nemo ſiquidem ſubitò morbum euaſit ſine criſi. Multi verò ſine hac ſubitò intereunt, plurimíque in acceſſionum principiis, illi præſertim qui propter materiæ multitudinem & craſſitiem, aut inflammationis magnitudinem, exitialiter laborant. In acceſſionum etiam particularium declinationibus, ob virium imbecillitatem moriuntur. In totius autem morbi declinatione, nullus vnquam extinguitur propria morbi ratione, ſed ob errorem commiſſum. Quandoquidem vbi morbi ſtatus præteriit, natura euaſit ſuperior : alioqui non declinaſſet morbus. Fit autem ſemper vehementior pulſus, æqualiórque & ordinatior, in optima declinatione. Debilior verò, inordinatior, & inæqualior, in exitiali. Tres itaque

ſunt

Criſes optimæ quæ.
Victus rationem iuxta ſtatum inſtitui.
Status morbi, omnium criſeôn eſt regula.
Status præcognitio maximè curæ eſſe medico debet.
Status tempore elapſo, ſolui paulatim morbos, omnéque abeſſe periculum.
Mors eſt omnimoda naturæ proſtratio.
Prædicturus ſalutem vel mortem, debet prius magnitudinem morbi, naturæ robur, ac futurum ſtatũ inueſtigare.

Criſis quo morbi tempore fiat.
Mors quo morbi tempore accidat.
Permutationis morborũ tres differentiæ.
Criſis perfecta quid.
Criſis imperfecta.
Criſis per abuſum quando dicatur.
Permutationis morborum, cùm æger eſt interiturus, tres modi.
Criſes non bonæ.
Arefactio.
Euaſurus morbum, neceſſariò debet tranſire illius vniuerſalia tempora.
Moriturus ad declinationis tempus pertingere minimè poteſt.
Criſim vt moriatur quiſpiã, non eſſe neceſſariam.
Criſis non fit abſque certamine.
Nemo abſque criſi ſubito morbũ euaſit.
Mori abſque criſi quibus contingat in acceſſionum principiis.
Mori cur nemo poſſit in totius morbi declinatione, niſi ob errorem cõmiſſũ.

Mortis esse tres modos, iis qui absque crisi moriuntur.

sunt omnes mortis modi, iis qui sine crisi moriuntur. Primus quidem in accessionum principiis, qui in magnis inflammationibus principalium membrorum contingit plurimum, vel ob humorum multitudinem, crassitudinem, & tenacitatem. Secundus in tempore status, à morbi vi natura superata. Tertius in declinationibus, qui rarissimè accidit, vigore soluto vitali. Horum verò nullus contingit cum crisi. Neque enim morbum depellere in huiusmodi mortis modis ab initio natura tentauit. Vbi verò tentauerit, sed succubuerit, malam crisim talem euentum appello: fitque omnino cum excretionibus, aut abscessibus momentaneis. Sicuti autem in malis crisibus est plurima incertitudo coniecturáque, ita in bonis scientia, & firmitas prævalet.

Naturæ motus quando determinati, ordinatique sint, & quando item contrarij.

Determinati siquidem sunt, atque ordinati naturæ motus, si & valida sit, & dominetur materiæ, propriásque peragat operationes. Indeterminati verò, inordinatique & incogniti, si quando succumbat. Porrò si morbo pernicioso existente, quarto die letalia signa se ostendant: siquidem imparibus diebus accessio fiat, septimo accedet crisis: si verò pluribus, sexto. Certiorem tamen expectationem faciet ipsius morbi motus. Nam si is acutè moueatur, crisim sexto die venturam significat. Sin verò tardè, ad septimam differetur.

Mortem absque crisi accessuram quæ indicent.

Cùm verò dies indicatrix nullum de mala crisi futura signum ostenderit, præcognitio eius minimè facilis erit. Est autem primum & maximum morbis mortalibus signum, quòd sine crisi mors sit subsecutura, virium imbecillitas. Secundum verò, si nullum adsit signum coctionis: & præter hæc, si magnus sit morbus malignúsque, & moueatur celeriter. Cùm enim hæc affuerint, omnino absque crisi mors subsequetur.

Mortis dies qua via cognoscatur.

Mortis autem dies præcognoscitur, quantò superet morbus naturam considerando, & grauiores accessiones inspiciendo. Si enim effatu dignus fuerit excessus, & parum resistere adhuc vis naturæ videatur, mors citò subsequetur. Si verò contraria affuerint, tardius. Sit igitur, gratia exempli, multus excessus, non tamen manifestus: an ad vnum diem, vel duos extendi poterit, hoc certè distinguetur accessionum circuitibus. Quo enim die debet accessio fieri, in illo morietur. Constet rursus morbum esse exitialem, nec multam prostrationem virium adesse: liquet primum ex hoc, mortem non esse propinquá.

Crisim, quando tentabit natura.

Deinde inquirendum est, an crisis fieri possit. Si igitur virtus robusta fuerit, & morbus moueatur velociter, & aliquod signum coctionis affuerit, non extra rationé est, quòd natura tentabit crisim. At si virtus quodammodo succubuerit, ac morbus tardum habuerit motum, nullúmque adfuerit coctionis signum, in hoc subsequi haud crisim continget.

Crises optimas fieri in statibus.

Itaque optimæ crises in statibus fiunt: in augmentis verò, si salus sit subsecutura, vel imperfectæ, vel non securæ. At in morituris, vel interimunt subitò, vel magnam ad peius mutationem efficiunt. In principio autem morbi, crises non fiunt. Quando igitur futura crisis ostenditur, & nox præcedens molesta fuerit, & post ipsam accessio citius euaserit cum quibusdam insolitis accidentibus, necesse est in eadem accessione fieri crisim. Qualis autem futura sit crisis, vtrum per sanguinis fluxum, vel vomitum, vel sudorem, vel per aliquod aliud ex iis, quæ sæpe enumerauimus antea, autor bonarum disciplinarum Hippocrates accuratissimè exposuit, cùm in primo Epidemiarum libro, tum vel maximè in commentario prognosticorum.

Naturæ ipsius inclinationem tantum esse considerandam, ad crisis modum inuestigandum.

In vniuersum autem, nihil aliud oportet considerare in modo crisis, præter naturæ ipsius inclinationem.

Acuti morbi per excretiones, vt diuturni per abscessus, magis soluuntur.

Distinguendum autem est, an calidus & acutus sit morbus, crisisque in primis fiat periodis: quippe necesse est tunc post crisim, non abscessum, sed excretionem subsequi. At tardi & diuturni morbi per abscessus quiescere consueuerunt: præcipuè si vrinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Nam si multam & optimam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim concoctum iri, non per abscessus soluendum esse. His præfinitis, deincèps considerandum est, si quidem per excretionem debeat terminari morbus, nunquid profluuium sanguinis, vel vomitus, vel sudor, vel alui subductio sequetur: si verò per abscessum, quodnam membrum, & quis articulus abscessum suscipiet. Cæterùm in iis qui per excretionem debent terminari, dupliciter distinguere oportet: & futuræ excretionis signis si affuerint: & aliorum, si minimè adsint.

Rigor quando expectandus sit.

Si igitur præter rationem aluus supprimitur, vel vrina, iam propè crisi existente, rigorem sperare oportet.* Qui si accidat, distinguendum tunc est, nunquid sudor post ipsum sequatur, vel vomitus, vel subductio ventris, vel aliqua horum, vel omnia. Et primum quidem ad morbi speciem est inspiciendum. Si enim exquisitè fuerit incendens, statim certior erit rigoris ipsius præcognitio.

Biliosus humor vehementer motus, rigorem facit.

Quod enim incendit, biliosum est. Atqui biliosus humor, vbi vehementius mouetur, rigorem facit. Post hæc autem & illud considerandum est, nunquid vrinis tantùm vel etiam aluo comprehensa, riguit. Si enim ambobus, necessariò rigor plurimus subsequetur. Si vrinis solis, considerare oportet, nunquid alui excrementa plura quàm priora, vel pauciora ante crisim exierint. Si enim * plura, manifestius motus naturæ ad hunc locum est agnoscendus: sin pauciora, ad sudores. Si verò & vomitus signa adfuerint, per has ambas crises iudicabitur.

Sudores critici, quando soli expectandi sunt.

At si vomitus signa non adsint, solos sudores expectare oportet, & magis quando ægrotantes delirauerint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubicundiores extiterint, & vapor quidam calidus exeat, qualis antea non aderat.

Vndosus pulsus nunciat sudores.

Pulsus creticas excretiones significantes.

Pulsus magnus præostendit sanguinis fluxum è naribus.

Quòd si pulsus etiam vndosus fiat, & insigniter mollis, adhuc etiam amplius sudores expectare oportet. Durus autem pulsus, vomitus magis quàm sudores præostendit. At altus, omnimodæ excretionis est index, perinde ac vehemens. Si verò magnus extiterit, motus ad exteriora, potius, quàm ad interiora, signum existit. Cùm verò vterque fiat modo duplici, hic quidem qui ad exteriora, per fluxum sanguinis è naribus, atque sudores: alter autem qui ad interiora, per aluum atque stomachum: vndosus quidem pulsus, sudores: magnus autem, simpliciter sanguis fluxum præostendit. At motu superante ad interna, cùm non aderunt signa vomituum, per ventris excrementa fiet crisis: si verò affuerint, & venter insigniter subducatur, per vtraque perficietur.

Inæquales pulsus quando per crises fiant.

Vomituum signa quæ sint.

Inæqualis autem pulsus in pluribus quidem crisibus fit, & præcipuè cùm non fiunt sine periculo & pugna. Vomituum signa sunt, oris ventriculi morsus, vnà cum dolore capitis, obortæ vertigines, agitatio labri inferioris, magnúsque sputi tenuis defluxus. Propria verò si-

gna

Sanguinem fluxurum per nares quæ præindicent.

gna profluuij ſanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniam humor eſt flauus. Obtuſiones autem, quoniam multus, & totus ſimul elatus ad ſuperiora, ſpirituum meatus obſerat. Ita autem & oculi lachrymantur, ob multitudinem fluxus. Eodẽ modo rubidi aliquando videntur in malis: nonnunquam & naribus. Proprium verò ſignum ſanguinis fluxus è naribus eſt, etiam præcordiorum tenſio ſine dolore. Nam & hoc non paruum indicium eſt ſanguinis ad ſuperiora tendentis: ſicuti etiam difficultas reſpirationis, quæ contingit ſanguine tranſeunte in thoracem. Si verò præcordia cum dolore extendantur, non modò fluxum ſanguinis nunciant, ſed etiam aliquam ibi adeſſe inflammationem ſignificant. Sed & dolores capitis, qui quidem veluti mordaces ſunt, vomitum: qui verò quodammodo graues atque extendentes, pulſantéſque & calidi, ſanguinis fluxum propriè ſignificant. Sic etiam viſcerum ſub præcordiis exiſtentium inflammationes, cauſæ ſunt ac ſigna ſanguinis fluxuum, quando morbus per excretionem eſt iudicandus.

Præcordiorũ dolor tẽſiuus, ſanguinis fluxum è naribus, inflammationémque illius partis indicat.

Sanguis profuturus inflãmationibus viſcerum, ſecundum eorũ rectitudinem eifluere debet.

* Cæterùm ſi ex contraria parte fluat ſanguis, malum eſt: bonum autem, ſi ſecundum rectitudinem viſceris, vt inquit Hippocrates. Quare præcordia dextra per dextram narem bonam afferunt criſim: per ſiniſtram autem, ſiniſtra. Si verò per excrementa alui fit criſis ſubſecutura, manifeſtum quidem nullum eſt ſignum: ſed ex eo quòd adſunt quidem criſis ſigna, deſunt autem vomituum, & fluxus ſanguinis, & ſudorum, colligere licet. Quanquam vel ſi nullum horum ſignorum adſit, non hoc tantum modo, ſed etiam per hæmorrhoïdas, fieri criſes contingit, & mulieribus per purgationes menſtruas. Non tamen impoſſibile omnino eſt talia diſtinguere. Grauitas quippe lumborum effatu digna, & tenſio, & dolor, menſtrua hîc antecedit. Hæmorrhoïdes verò, non omnibus ſunt conſuetæ. Quibus autem ſunt conſuetæ, in iis difficile fuerit diſtinguere. Igitur aliis omnibus, quando adfuerint ſigna coctionis & criſis, vomitus verò non adfuerint, vel fluxus ſanguinis, vel ſudorum, omnino venter turbabitur. Si verò morbi ad abſceſſus conuerti videantur, communia, quidem omnia indicia ſunt, vbi ægri ſalus deplorata non eſt, quòd neque morbus ſoluatur, neque vrina multa, & multam habens ſubſiſtentiam, ſed cruda & tenuis appareat. Propria verò non admodum diuturnorum morborum, ſi æger in difficiliorem reſpirationem repentè incidens, breui quidem liberetur à tali reſpirandi difficultate: ſed excipiat ipſum ſtatim dolor, capitis grauitas, inexpugnabilis dormiendi neceſſitas, ſurditáſque. Huic ſi quidem in glandulofis poſt aures partibus, neceſſum eſt abſceſſum oriri. At ſi morbus fuerit inueteratus, neque vllum ex his ſignis affuerit, ſed in ægroto ex locis inferioribus vel grauitas, vel tenſio, vel * incendium, vel dolor aliquis apparuerit, huic abſceſſus ad partes inferiores eſt expectandus.

Mẽſtruas purgationes crebras, quæ ſigna præcedere ſoleant.

Criſis per abſceſſus futuræ ſigna quę ſint.

GALENI PERGAMENI

De præcognitione, lib. vnus.

CAPVT I.

QVòd fieri nequeat, vt quæ in ſingulis morbis ſunt euentura ægris, præcognoſcantur, quãplurimi medici exiſtimant, ô chariſſime Epigenes. Poſtquam enim multos reperire eſt non in Medicina modò, ſed etiam in cæteris artibus, qui apparere, quàm eſſe, malunt: ſi quid in diſciplinis ineſt optimum, negligi cœpit: contrà exquiri ea, è quibus vulgo plurimi fiant: dicere inquam & agere in alienam gratiam, adulari, diuites & primarios ciues manè officioſiſſimè ſalutare, comitari poſtmodum, domúmque reducere, cœnantibus inſuper ſatellitum inſtar aſtare, ſcurráſque agere.

Diſciplinæ omnes vnde negligi inceperint.

Atque hinc eſt orta communis illa omnium artium infelicitas, quæ noſtra ætate irrepſit. Nam quod quidem ad medicam profeſſionem pertinet ſi quando aliquis medicorum qui rectè profiteatur artem, aliquod ſymptoma ægroto affore prædixerit, rarum quiddam & monſtroſum ipſi vulgo videtur: tantúmque abeſt, vt admirationi ſit, qui hoc prædixerit, vt etiam bene ſecum is agi putet, ni veluti impoſtorem aliquem auerſentur. Iam verò aliorum medicorum inuidiam adeò grandem in ſe concitabit, vt ab eis tandem circumueniatur veneno (quo illi præcipuè inſidiari ſolent) aut pro ſplendido eruditionis ſuæ præmio, cogatur in exilium abire: id quod olim fuit Quintus paſſus, qui cùm Romanis medicis, multis nominibus antecelleret, Roma tamen eſt pulſus, idque falſo quodam prætextu, quòd ægros perderet. Quare multi ſynceriſſimi viri, prauitatem, qua hæc noſtra ætas detenta eſt, exploratam habentes, à turba & frequentia hominum, ceu à valida quadam tempeſtate & procella, in ſolitudinis ſalutarem portum ſeſe recipiunt. Atque erunt profectò hi multitudini ignoti: cæterùm noti & amici primum & maximè diis immortalibus, deinde viris quoque optimis. * Quinetiam vitam tranquillam agent, ſinentque verſutos illos * eſſe apud vulgus admirationi. Porrò diuitum & præpotentium mollities, malorum omnium eſſe cauſa videtur: qui voluptatem præferentes virtuti, eos quoque nihili faciunt, qui quæ verè bona ſunt, norunt, & alios docere poſſunt: ſed potius totos ſeſe iis dedunt, qui voluptatem conciliant, hos ditant, hos admirantur, hos euehunt ſublimes, adeò vt ſaltatorum & aurigarum imagines inter deorum ſimulacra erectas videas. Viros autem eruditos eatenus ſuſpiciunt, quatenus eorum opera indigent. Geometria igitur & arithmetica, ea duntaxat ratione in pretio ſunt, quòd ad ſupputandas ſumptuum ratiunculas, aut domos extruendas, vſum ferunt. Aſtronomia verò & diuinatoria, ad præſciendas hæreditates vtuntur. Muſica, quatenus oblectare poteſt auditum. Philoſophiam autem harum omnium dominam, & demonſtratiuam diſciplinam, omnino negligunt: niſi quando rhetoribus ſophiſtica arte, inſtrumento ſanè maligno, vti in oratione eſt animus. Hi etiam in medica diſciplina neceſſarium illum vſum tantummodo ſpectant, neque hunc ſatis exactè: ſed, vt Plato quandóque ait, ſi quidem pueri & inſipientes, de medicis & coquis ferre iudicium debeant, non parum procul dubio coquus medico præferetur.

Artium omnium infelicitas vnde emanarit.

Romanorum medicorum inſidiæ. Quintus medicus ab inuidia olim fuit pulſus Roma.

Viri optimi cur ſubducant ſe in ſolitudinem.

Præpotentium mollities malorum omniũ eſſe cauſa videtur.

Coquus medico præferetur, ſi de vtroque ipſorum pueri & inſipientes ferre iudicium debeant.

CAPVT II.

Cùm igitur primum Romam veni, horum omnium ignarus, nihilque eiuſmodi ſuſpicatus, ſtudui non equidem ex ſolis verbis, ſed ex operibus ipſis, & morbos curando, & futura præcognoſcendo, omnibus innoteſcere, quouſque mihi tandem euenerunt quæ paulò antè dicebam. Etenim tunc

Galenus Eudemo Peripatetico affuturam febrem quartanam prædixit.

tùnc in Eudemo Peripatetico mirè quartanam febrem ab aliis ignoratam prædiximus: qua quidem vbi se manifestè correptum sensit, me miris laudibus extulit, ceu in contrectando pulsu admodum consummatum. Nam antea in sola philosophia me credebat præcellere, medicinam verò obiter attigisse: tametsi non ignoraret patrem meum apertis insomniis admonitum, ex professo me ipsam medicinam docuisse. Cùm igitur cæteris medicis videretur, vt summo mane eius diei, in quo febris inuasura erat, Eudemus Theriacem biberet: ipse, vbi illi abierunt, rogauit me, ecquid mihi spei in pharmaci vsu foret. At ego nihil cunctatus, respondi pharmacum non modò nihil præsidij allaturum, sed potius ex simplici quartana duplicem effecturum. Eam quippe illius medicamenti vim esse, vt vitiosos succos adhuc crudos mouere, & ad perturbationem perducere valeat: concoquere autem, aut per halitum digerere, nequeat, præsertim ineunte iam hyeme. Nec verò aliter contigit, quàm ego ei affirmatam. Nam postridie summo mane accedentes medici, propinarunt illi Theriacem, & ex vna & simplici, non modò duplicem, sed triplicem reddiderunt quartanam. Cùm igitur omnia, vt prædixeram, euenissent, obstupuit Eudemus, cunctísque astantibus, ordine singula exposuit. Aderant enim forte quadam, si qui in vrbe Roma dignitate & eruditione erant celebres: vtputa Sergius, & Paulus, qui paulò pòst prætor creatur: Flauius quoque, & ipse vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ studiosus: prætetea Boëthus, & Barbarus (erat enim hic Lucij Imperatoris auunculus, qui tunc Mesopotamiæ præturam gerebat) cum ipsisque Seuerus etiam vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ addictus. Dein verò, posteaquàm ex tribus illis quartanis, quanam die singulæ soluendæ essent, prædicerem, quemadmodum etiam earum ortus prædixeram, non modò ex prædictione ipsa (quæ ad votum successit) sed ex curatione etiam insignem gloriam sum consecutus. Atque inde prima mihi inuidiæ origo extitit, cùm iam & ob artis opera, & ob vitæ integritatem, esse admirationi cœpissem. Porrò Antigenes medicus, vnus ex Quinti discipulis, qui mirum in modum me irriserat, quòd Eudemum tres & sexaginta annos natum, triplici afflictum quartana, hyeméque media, curandum suscipe-rem, parum abfuit quin postea, vbi vidit euentum rei, obrueretur terra. At Martianus calumniari cœpit meas prædictiones, ceu non ex Medica disciplina, sed ex diuinatoria quapiam arte profectas.

Galenus in somniis patris allectum, nauasse arti medicæ operam.

Theriacem posse crudos succos mouere, concoquere autem aut discutere per halitum, minimè.

Barbarus Lucij Imperatoris auunculus.

Galenus liberauit Eudemum à tribus quartanis.

Galeni iactatia.

Antigenes medicus.

Martianus.

Capvt III.

Galenus qua ratione Eudemo crisin triplicis quartanæ prædixit.

Cognoui autem atque prædixi Eudemo, crisim illius quartanæ triplicis certa quadam nocte futuram, ex pulsu ipso. Siquidem arteriarum motus plurimum se efferebat in altum, secundum vtranque dimensionem: quod nimirum contingere solet, cùm natura infestantes succos è corpore excernere nititur. Recensens igitur illi omnia ea, quæ cæteras excretiones prænunciant: excretionis verò eius quæ per deiectionem fit alui, nullas neque proprias, neque efficaces esse notas afferens: tandem quia nullius ex cæteris excretionibus signa tunc apparebant, dixi alui profluuium esse expectandum. Cuius rei successum vbi vidit philosophus, iam non solita moderatione, sed clamans dicebat omnibus, En amici, Pythius Apollo per os Galeni vult, non sanitatem modò ægris, sed diem etiam vaticinari, in qua omnino sint liberandi. Ipse enim opportuno vsu Theriaces me tribus quartanis afflictum, in sanitatem asseruit, quas ex intempestiua illius exhibitione incideram: nec quicquam præteriit, quin omnia vti prædixerat, euenirent.

Galenus opportuno Theriaces vsu, à quartana tripliciliberauit Eudemũ.

Capvt IV.

Cùm verò apud Eudemum conquereretur de illa animi prauitate, quam medicis inesse videbam, qui in vrbe Roma clari habebantur: Nolim, inquit ille, persuasum sit tibi, viros natura probos, cùm in hanc vrbem venerint, malos aliqua ex parte fieri: cæterùm qui iam antea prauo animo extiterant, cùm hîc & negociorum materia abundent, mercésque multò amplior, quàm in aliis vrbibus, vndique alliciat eos, cernántque quotidie multos sibi ditari similes, multiplices actiones eorum accuratè imitari contendunt: itaque multis de causis ad summam illam improbitatem deueniunt. Quòd si fortè improbi ab aliquo deprehendantur, habent alios in tanta vrbe quos adoriantur tutò, vtpote suorum morum ignaros. Vnde maximè fit, vt eadem semper perpetrare flagitia possint. Qui verò paruas ciuitates incolunt, capi lucri magnitudine nequeunt: tum quales sint facilius à suis conciuibus dignoscuntur: nec si quid delinquant vel minimum, crimen ipsum ita callidè operire norunt. Contrà eue-nit iis qui hîc degunt. Nam quæ improbè agunt, plurimos latent, vnde innata illa malitia facilè augescit. Etenim ignotis atque imparatis imponere est facile. His auditis, me breui Roma discedere iam constituisse respondi, vt quamcitissimè fieri posset, illorum declinarem improbitatem. Ad hæc ille: Non resciuere, inquit, hoc decreuisse te. Quanquam si resciissent, cùm ipsi assiduè mentiri soleant, eadem de te quoque suspicarentur. Quemadmodum enim ipsi, indocti pariter atque inopes, ideirco vrbem hanc petunt, quòd in patria vitam agere nequeant (neque enim quæ committunt quotidie, illic diu latère possent) alios etiam eadem de causa huc confluere existimant, nec nisi pecunia onustos, abituros sperant. Cùm hæc & alia multa dixisset, adiecit postremò, veneno quoque mihi molituros insidias, vbi ad nocendum alia via deesset. Sic quippe iuuenem quendam in arte maximè exercitatum, vnà cum duobus famulis, fuisse ab ipsis extinctum. Ad hæc ego: Gratias tibi ago præceptor longè charissimè, quòd mihi adeò exquisitè, cuncta quæ ad eorum improbitatem pertinent, enarraueris. Ego enim posthac * mihi cauebo sedulò, tum ipsis cedens, tum inscitiam ipsorum * dissimulans: atque ex hac vrbe maxima, populíque frequentia admirabili, in paruam & paucorum ciuium concedam, * in qua omnes inuicem nouimus, genus, eruditionem, mores, rem familiarem, demum omnem vitæ rationem ciuis vniuscuiusque. Hæc cùm ita facere decreuissem, inscitiam eorum & improbitatem * redarguere destiti, Restitui tamen interim præter complu-

res

Romæ olim Medicis, quã hac nostra tẽpestate infelici, multò maior merces atque splendidior proponebatur.

Imponere imparatis est facile.

Galeni rusticanimitas.

res alios, tum Charilampis familiarem, tum Diomedem rhetorem in Sandalario, morbo diuturno afflictum. Quæ omnia, digna magna laude sunt visa. Quare me omnes magnopere suspiciebant atque venerabantur: magnúmque vbique erat Galeni nomen. At veluti indies gloria, sic pari quoque passu augebatur inuidia.

Galeno degenti Romæ, cum gloria ex æquo augebatur inuidia. Flauius Boëthus.

CAPVT V.

Eo tempore Flauius Boëthus, vir consularis, summus virtutis amator, atque discendi auidus, petiit à me, vt nonnulla ex dissectionibus, hoc est qua ratione vox conformetur, animantiáque respirent exponerem. In quem vsum hœdos atque porcellos non paucos iam comparauerat. Siquidem non hæc modò animalia, sed & pedestria ferè vniuersa, eandem earum partium structuram sortiuntur. Ad illud igitur spectaculum omnes sunt conuocati quicunque Romæ vel in Medicina, vel in Philosophia clari habebantur. Inter cæteros autem aderat Adrianus rhetor, qui nondum causas actitabat, sed adhuc cum Boëtho familiariter viuebat. Aderat & Demetrius Fauorini amicus necnon Alexander * Damascenus, Boëthi præceptor, ad contradicendum promptus. Cùm itaque multis diebus haberetur conuentus, monstraui primum, inspirationem thoracis eleuatione fieri: depressione verò, expirationem. Dein musculos quibus attollitur, & neruos qui ex spinali medulla procedunt, ostendi. Præterea, quòd spiritus, si absque violentia foras feratur, tacitam facit expirationem: cùm verò vi multa, strepentem atque sonoram, quam etiam efflationem vocamus. Monstraui insuper aërem solum, dum efflatur, ac circa gutturis exitum à cartilagineis corporibus repercutitur, vocem efficere. Cartilagines verò ipsas à musculis, musculos à neruis moueri: qui si abscindantur, aut excipiantur vinculo, animal mutum redditur. Quæ omnia Boëthus per notarios cursim conscribi iussit, eorum commentaria apud se habere percupiens.

Adrianus Rhetor. Demetrius.

Inspirationem fieri dilatato thorace. Expiratio fit thorace depresso. Expiratio tacita, sonorâque, quomodo fiant. Efflatio quid. Aër solus efficit vocem.

Nerui mouētes laryngis musculos, si abscindantur, aut excipiantur vinculo, mutum animal redditur.

CAPVT VI.

Iam verò rogatus interea sum, vt mulierem quandam inuiserem, quæ noctes integras insomnes ducebat, ac subinde decubitus formam permutans, sese in lectulo huc & illuc iactabat. Quamquidem cùm febre omníque affectu corporis vacare perspicerem, hinc illam Pyladis cuiusdam amore detentam cognoui, quòd eius nomine audito, non vultus illi modò permutabatur, sed pulsus etiam contrahebant sibi omnimodam inæqualitatem, vt qui satis perturbatum animum indicarent. Eiusmodi namque pulsus in iis inuenias, quibus rem arduam aggressuris fluctuat animus. Nec dissimili quoque ratione diuitis cuiusdam œconomum, non morbo, sed mœrore confici deprehendi, quòd vniuersæ administrationis, ad quam cogebatur, rationem reddere pro dignitate non posset. Ex animi enim conflictatione & timore, pulsus statim euariant.

Galenus qua ratione quandam matronam Romanam ex libidine ægrotare cognorit. Inæquales pulsus inesse iis, qui facinus aliquod magnum sunt aggressuri.

Pulsus variari in perturbationibus animi.

CAPVT VII.

Haud absimili industria Boëthi filium, qui sæpius recidebat in morbum, animaduerti, ob edulia, quibus clàm explebatur, id ipsum perpeti.

CAPVT VIII.

Cùm autem Boëthi vxor laboraret muliebri profluuio, cui superuenit postea grandis in ventre tumor, tractaretúrque ab obstetricibus, perinde ac si prægnans esset, contigit vt in prima balnei domo, grauissimus dolor subitò eam inuaderet. Ab eo verò aquosæ humiditatis vim adeò grandem excreuit, vt animo protinus linqueretur. Igitur clamore muliercularum audito, in filio actutum, eámque in vlnas excipiens, nardino vnguento os ventris perfricui: iussique astantibus, vt partitis officiis, hæc manus concalfaceret, illa pedes, aliæ bene olentia naribus admouerent. Atque ita sanè quàm celerrimè illam restitui. Erant autem inter fricandum quæ spectabant ad ventris regionem, admodum mollia & præhumida. Fuit porrò visum medicis vniuersis, qui illuc confluximus, optimum fore, si immodicam illam humidi affectus sobolem exiccaremus, ita tamen vt curatio non per siccantia tantùm, sed quæ excalfacere simul possent, procederet. In maris itaque arena & quidem excalfacta, eam reclinauimus. Talem autem ipse illi victum instituí, vt quamminimo potu vteretur: frictionésque & vnctiones vniuerso admoueret corpori, quæ solo melle constarent: primùm quidem elixato quamoptimè, dein instar fontanæ per æstatem aquæ, refrigerato. Sicuti verò superfluas humiditates per cutim commodissimè digeri iudicaui: sic & ad vesicam, per ea que vrinas prouitant, deduci, & per aluum deiici. Atque hæc quidem diebus septem à vacuatione illa magna, sumus experti. Postea verò, vbi mihi soli Boëthus vxorem suam permisit pro arbitrio meo tractandam, primùm quidem aquam ducente medicamento illam curaui. Dein propinaui illi, asari, apiíque decoctum. His duobus diebus peractis, cùm nihil iam profluuij appareret, rursus die tertia modicum quippiam ex medicamento aluum purgante exhibui. Post hæc diebus singulis melle illeui, corpúsque perfricui, ex mollissimo primùm linteo, postmodum ex asperrimo. Victus interim, vel ex carnibus montanarum auium erat, vel ex saxatilibus piscibus. Quibus per dies quindecim peractis, cùm ne minima quidem affectus nota extaret, præcauendi modum postulauit Boëthus. Mense demum exacto, cùm adeò bene colorata foret, vt distaret nihil à naturali habitu, quadringentos aureos mihi dono dedit.

Boëthi vxorē laborantem suffocatione vteri, qua rationem restituerit Galenus.

Boëthi vxori qualem victus rationem instituerit Galenus.

Boëthi vxorē qua ratione curauerit Galenus laborātem profluuio muliebri.

Boëthus ob restitutā vxorem quadringentis aureis Galenum donauit.

CAPVT IX.

Cæterùm inuidiam apud illos insignes medicos non parum Boëthus auxit, magnificè de me prædicans. Iámque sibi in animo erat, de me loqui apud Imperatorem M. Aurelium Antoninum, qui tunc Romæ agebat. Nam Lucius vrbe aberat, ad Parthicum bellum compescendum. Dum hæc fiunt, bellicos tumultus in patria sedatos audio: quare statim Roma digredior, simulans me proficisci in Campaniam. Primum itaque Capuam petij, dein Brundusium, vt ibi nauim quæ Dirrachium, mox in Græciam transueheret expectarem: metuens nequis ex vrbis primatibus, aut ipse quoque Imperator, vbi discessum rescissent meum, missis qui me prosequerentur militibus, Romam quasi fugitiuum reducerent.

Galenum vixisse Romæ imperante Marco Aurelio Antonino.

Galeni in patriam reditus.

Postero

Poſterò denique die, Caſiopolim appuli. Non multò pòſt, cùm Lucius Romam reuerſus eſſet, alterum bellum, quod cum Germanis eſt geſtum, initium habuit. Cùm itaque mox vrbe exiiſſent, bellum aggreſſuri, Aquileiæ, vt delectus haberent, & copias cogerent, hyemare placuit. Interim ad me mittunt, qui imperent, vt illò me conferam. Cùm verò Lucius hyeme media migraſſet ad ſuperos, frater cadauere Romam aſportato, & iuſtis mortuorum peractis, apparatum in Germanos ſuſcepit, méque inſequi iuſſit. Quòd autem vir probus & benignus foret, facilè perſuaderi potuit, vt me Romæ dimitteret, cùm præſertim breui rediturus videretur. Igitur toto expeditionis illius tempore, ſatis memor inſitæ prauitatis tum medicorum, tum philoſophorum, qui Romæ agebant, optimum iudicaui ab eis ſecedere, modò in hunc, modò in illum locum: idque Commodum ipſius filium ſecutus, qui ſub Pitholao educabatur. Nam huic Imperator Antoninus iuſſerat, vt ſi quando puer ægrotaret, curam mihi illius committeret. Cùm verò vltra opinionem protraheretur bellum Germanicum, ſcripſi interim multa, partim ad rem medicam ſpectantia, partim ad philoſophicam. Quæ omnia poſt Imperatoris reditum, amicis efflagitantibus tradidi, perſuaſus nemini alteri ea eſſe legenda. Nam ſi vel minimum ſuſpicatus fuiſſem in manus indignorum ea peruentura, profectò neq; iis dediſſem.

> Lucij interitus.
>
> Marci Aurelij clementiam Galenus teſtatur.
>
> Commodum ſequebatur in Italia Galenus, dum Marcus Aurelius inferebat bellum Germanis.

Cap. X.

At verò Sextus Antonini filius, acutiſſima febre detinebatur, adeò vt ſeptimam diem citra iudicationem pertranſire non poſſet. Sæpe nanque irritata criſis eam diem præuenit, quæ tutò morbum erat iudicatura: id quod Sexto euenire poſſe, quarta die cognoram: rémque omnem Pitholao prædixeram, affirmans morbum ſeptimam diem pertranſire non poſſe, ſed ſexta vel ſeptima die affuturam criſim. Quòd ſi ſexta, morbum omnino reuerſurum prædixi: ſin ſeptima, criſim habiturum firmiſſimam, eámque omnino per ſudores. Poſtquam igitur ſexta die, quo prædixeram modo, morbus iudicatus eſt, rurſus decimaquarta illum febris inuaſit. Interrogante verò Claudio Seuero, ecquid de recidiua illa ſperarem: reſpondi (quod & Sexto & Pitholao paulò antè dixeram) acceſſionem illam poſt triduum habituram ſuum finem, affuturúmque ſudorem poſt decimumſeptimum diem, ad ſecundam noctis horam: quod præſagium ne tantillum quidem feſellit.

> Criſis, dum irritatur, præuenit decretorium diem.
>
> Galenus Sexto Antonini filio prædixit modum, horam, & recidiuam morbi.

Cap. XI.

Credidit etiam aliquando ipſe Imperator; nec minus Medici qui peregrinationis ſuæ comites fuerant, initium febrilis acceſſionis ſibi adeſſe. Aſcitus ſum itaque & ego, atque in palatio cubare iuſſus. Venit autem primis facibus quidam * miſſus ab Imperatore, qui nos vocauit. Igitur cùm ex tribus medicis qui manè ipſum inuiſerant, duo pulſus tetigiſſent, ambobus pariter viſum eſt febrem iam aduentare. Vbi verò me quoque pulſum contrectare iuſſiſſet, equidem bona quadam fortuna tactum natura exquiſitiſſimum nactus, penſitatis omnibus, habitáque tum ætatis, tum naturæ ipſius ratione, ac ſemotum pulſum ſentiens, qui acceſſionum principia ſignificare ſolet, me nil tale ſuſpicari dixi: ſed potius ab aſſumpto cibo ſtomachum angorem quendam ſentire. Ille verò quanti agnitionem hanc faceret ſignificauit, ter ſtatim repetens. Ita eſt vt dicis: Profectò idipſum: Vt dixiſti res habet. Nam à frigidiori alimento grauari me ſentio. Quid igitur (ſubiunxit) oportet me facere? Cui ſic reſpondi: Si quando in quemuis alium ità affectum incido, vinum iniecto pipere propinare conſueui. Quia verò medici in regibus, ſecuriſſimis medicamentis vtuntur, ſatis erit lanam calido nardino imbutam, ori ventris apponere. Conſueuerat & ipſe, ſi quando & venter malè haberet, ex purpurea lana vnguentum nardinum calidum applicare. Quare Pitholao, vt hoc faceret, imperauit, nóſque dimitteret. Dum autem vnguentum ventri applicuiſſet, pedéſque incaluiſſent, calidis manibus perfricati, Sabinum vinum cum pipere bibit: dixítque Pitholao, eo epoto, Singularem ſanè medicum nacti ſumus, eumque valde ingenuum. Nec de me loqui ceſſabat, & medicum præſtantiſſimum eſſe affirmans, & ſingularem philoſophum.

> Galenus fuit præditus exquiſitiſſimo tactu.
>
> Marci Aurelij diſpoſitionem non fuiſſe febrilem, contrà quàm cæteri medici, deprehendit Galenus.
>
> Vinum cui iniectum ſit piper, vnicè auxiliari ventriculo, à frigidiori alimẽtorum vſu refrigerato, lanamque nardino imbutam, atque ori eius applicitam.
>
> Galenus à Marco Imperatore magnificè commendabatur.

Cap. XII.

At Commodus aliquando è palæſtra reuerſus, octaua hora prius quàm cibum caperet, febre admodum calida correptus eſt. Cùm igitur pulſum tetigiſſem, particulam ipſius quampiam phlegmone laborare ſenſi: neque id iniuria: quippe fauces habebat maximè rubentes, & aſperas, quas etiam gargariſmate ex rhoë & melle magis exaſperauerat. Iuſſi itaque vt pro eo, mulſam ſumeret, roſis incoctis: qua per noctem, & inſequentem diem, & quæ huic ſucceſſit noctem; crebrò vteretur. Tertio die manè phlegmone omnis ſedata erat; & puer quaſi febre liber. Suaſi itaque Pitholao, vt ipſum in balneum duceret, ac poſtea eum victu conſueto reficeret. Quod conſilium tamen Ania, Fauſtinæ cognatione coniuncta, non vſque adeò probauit: vt quæ diatrito methodicorum faueret. Porrò Fauſtina * me ipſum prehenſum manu ducebat, irridens quendam methodicum, eique dicens: Quantopere præſtet doctrina huius Galeni, veſtræ, modò ſatis apparuit. Nam cùm puer regius, abſente patre, vehementi febre per biduum detineretur, non vtique paſſus eſt (vt vobis placet) octauam horam ieiunum ipſum & ſordidum expectare, ſed & manè lauit, & cibum dedit. Cui quidem inſcenſuræ currum, ipſe valedicens, ſubiunxit: Multò magis exoſum reddidiſti me apud hoſce medicos, ô Imperatrix. Igitur affectuum corporis agnitio, ſpeculatione inueſtigatur: ex cognitione verò exquiſita affectionum, futurorum præcognitio colligitur.

> Commodi morbus.
>
> Gargariſmatẽ ex mulſa, in qua roſæ decoctæ fuerãt, leniuit Galenus Commodo fauces nimium exaſperatas.
>
> Fauſtina Galenum prehenſum manũ ducebat.
>
> Præcognitio futurorum ex affectuum cognitione paratur.

Cap. XIII.

Iam verò, cùm ſemel in quodam ægro, qui quintum morbi diem agebat, vniuerſi medici ſecare venam, & rectè quidem, deliberarent: ipſe præſens ſubmonui, ſi paululum cunctaremur, naturam ipſam per ſe molituram ſanguinis euacuationem, idque per dextram narem. Etenim æger ipſe, cùm perinde ac ſi fugere vellet exiliret è lecto, interrogatus qua de cauſa id faceret; reſpondit; videre ſe rubrum anguem proſerpentem è tecto. Ad hæc dextram narem ad genam vſque cernebam eſſe rubore

> Galenus quã ratione prædixerit cuidã affuturum ſanguinis fluxum per nares.

magno perfusam, quod satis firmum esse solet indicium, quòd illac sit erupturus sanguis. Vbi igitur ægrum vidi, quasi nares scalperet, digitum in ipsas immittere, ac postea sanguinolentum extrahere, iussi vt vas subderetur (iam enim effluebat sanguis) subiunxique vacuationem eam fore vehementem. Vires siquidem validæ erant, necnon morbus crudus: quibus sanè causis immodicæ vacuationes solent succedere. Cùm itaque ad quatuor librarum & dimidiæ pondus, sanguis iam effluxisset, tunc resupinum ægrum statuens, iussi vt frigidam poscam naribus exugeret: frontique spongiam frigida posca madentem apposui, artúsque deuinxi. Verùm cùm neque his profluentis impetum possem supprimere, affixa demum dextro hypochondrio cucurbitula, fluorem statim compescui.

Vacuationes immodicæ quibus causis soleant succedere.

Galenus sanguinis fluxum vehementem è nare dextra, affixa cucurbitula hypochondrio dextro, cōpescuit.

Cap. XIV.

Cùm verò œconomus quidam incidisset in morbum, forétque eius cura aliis quibusdam medicis demandata, crisim in septima per sudores habuit. Postridie autem cùm pulsum eius tetigissent, vbi intermittentem sensere, malignum quempiam affectum delitescere suspicati, magnopere sunt decepti. Nam cùm me ob eam rem consuluissent, perduxiséntque ad ægrum, ipse pulsum eius contrectans, monui vt ad refectorium victum traducerent: esse enim tutò & integrè iudicatum. Quippe illam pulsus intermissionem, naturalem ipsi, non ex maligno quopiam affectu, existere: id quod postea sic esse deprehenderunt. Vbi enim pulsus vel in vnica tantummodo pulsatione, vel pluribus sibi inuicem subsequentibus vnà comprehensis, nil aliud, intermissione illa excepta, præter naturam habere videatur, scire licet, affectum illum ab ortu ipso extitisse.

Intermissio in pulsibus sit ne naturalis an præter naturam, quomodo dignoscenda.

GALENI PERGAMENI *De præsagio ex somniis sumendo*,

Liber Vnvs.

Est etiam ex insomniis, corporis dispositionem coniecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnum videat, eum flaua quidem bile infestari significatur. Si verò fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile grauatur. Rursus si imbres somniet, in eo frigidam humiditatem redundare indicatur. Sic qui niuem, qui glaciem, qui grandinem phlegmatis * frigidi est plenus. In his autem & tempus, & consueta viuendi ratio observanda venit. Etenim si niue aliqua conspergi sibi videatur, si quidem id post inuasionem paroxysmi cum horrore, rigore, frigoréque venientis, somniet, tum plus est tempori, quàm corporis affectioni tribuendum. Sin verò remittente iam paroxysmo, huiusmodi somnium sese offerat, firmiorem nobis præbet significationem, frigidos in eo humores prævalere. Quæ certior fuerit, si præterea cibis pituitosis vsus non fuerit: quibus sumptis, huiusmodi solent euenire phantasiæ, vel si per vniuersum corpus talis dispositio non adsit. Cùm igitur in somniis quidam crus sibi alterum factum lapideum cerneret, præter omnium opinionem eo crure factus est paralyticus. Palæstritam autem qui in cisterna quadam sanguinis plena stare sibi erat visus, sanguine abundare coniecimus, vacuationéque indigere. Quidam crisi instante sudaturi, lauare, calidarúmque aquarum lacus se natare somniabant. Sic inexplebiliter bibere, visio est sitibundorum hominum frequens: quemadmodum insatiabiliter edere, famelicorum: & veneri indulgere, eorum quibus semen abundat. Videtur namque in somnis anima corporis profundum ingressa, externis relictis sensibus, eas quæ corporis sunt, dispositiones sentire: & omnibus quæ ipsa cupit, tanquam iam præsentibus, per hanc imaginationem perfrui. Quæ quidem animalis vis interdum adeò multitudine humorum grauatur, vt vix mouere se posse, aut grauia quædam ferre onera, nonnulli sibi videantur. E conuerso quoque accidit, vt adeò sit leuis temperatáque complexi corporis, vt nunc volare, nunc velocissimè currere, per insomnium se putent. Sic etiam in cœno stercoréque agere quidam se somniant, quòd eos nimirum, corruptos, fœtidos, putridósque humores habere, aut intestina stercore oppleta, est indicium. Contrà alij in odoratis locis versari se putant, propter diuersam ab illa dispositionem. Quapropter quæ in somniis se facere putant ægri, quàm sæpissimè nobis & ad defectus, & ad excessus, & qualitates denique humorum cognoscendas, conducunt.

Insomnia multùm lucis ad ferre ad cognoscendas dispositiones corporeas, exemplis variis Galenus comprobat.

Anima in somnis, corporis profundum ingressa, videtur solas corporis dispositiones sentire.

GALENI PERGAMENI *Quomodo morbum simulantes sint coarguendi*,

Liber Vnvs.

Cvm multæ sint causæ, quas propter ægrotare se homines simulant, videtur & in istiusmodi omnibus veritatis inuentio ad medicum spectare. Etenim phlegmonem, erysipelas, & tumores laxos, per pharmaca apposita extrinsecus, ex industria excitatos, medico ab iis quæ ex ipso corpore proficiscuntur, licet discernere: sicuti & sanguinem ex oris partibus profluentem, ab eo qui ex stomacho, ventre, organísve spiritalibus prouenit. Nam deprehensi sunt quidam, qui sub finem tussis, quoties vellent, sanguinem excrearent: venula quadam in hôc prius circa gingiuas aperta, sícque comparata, vt quando videretur, lingua illam sugentes statímque pòst tussientes, sanguinem, quasi ex inferioribus redditum, expuerent. Sic & delirare nonnulli, desiperéque se & alios, simulauerunt. Fit autem sæpe, vt dolor quispiam ita simuletur, vt ingens, feréque intolerabilis esse videatur. Equidem ipse quendam noui, in concionem vocatum à ciuibus, qui postquam id sibi minimè ex vsu fore vidisset, proptereáque interesse nollet, colica se passione torqueri fingebat: id quod ego certis coniecturis deprehendi. Nam & remedia respuebat, quibus fuerat aliàs eodem in morbo adiutus: & concione dimissa,

Colici affectus ex cruditate refrigeratione'que gignuntur.

dimiſſa, extemplò conqueri deſint. Quin & ipſa viuendi ratio quæ præceſſerat, talis erat, vt colicam in eo diſpoſitionem generare non poſſet: quandoquidem ex * cruditate refrigeratione'que, huiuſcemodi gigni ſolent affectus: quorum neutrum in illo præceſſerat. Hoc igitur, quòd non ratione anteacti victus, ortus morbus ille eſſet, potuiſſe cognoſcere, medicæ erat experientiæ opus. Alterum verò iſtud, quòd ob concionem ſimulare hæc illum ſuſpicatus eram, medicinæ

Ratio communis.

proprium non fuerat, ſed captus, & rationis eius, quæ communis dicitur: quam, licet omnibus ſit communis, pauci tamen exactam, perfectámque habent, vt inuenire in quoque negocio poſſint, quid faciundū, dicendumq; ſit. Experientiæ igitur medicæ ſi coniungatur hæc externa facultas, alia quoque ſimilia fingentes, validóſque dolores ſimulantes, deprehendere licet. Quemadmodum ipſe nuper, cùm vtroque genu vehementiſſimè dolere ſe pediſſequus quidam diceret, ſtatim doloris eius fictionem deprehendi: ex eo partim ſuſpicionem ſumens, quòd in illam fortè diem dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adoleſcentis moribus, qui talis eſſet, vt facilè in huiuſcemodi mentiretur: quodque amore muliercul æ cuiuſdam flagraret, ob quam in vrbe re-

Thapſiæ facultas.

ſtitare cupiebat. Quocirca per thapſiam admotam, ſibi in genu tumorem maximum excitauerat. Ego verò, cùm profecto domino pharmacum impoſuiſſem, quod dolorem quidem nihil leniebat, verum thapſiæ ſolùm qualitatem infrigidare poterat, poſt horam vnam illum confitentem habui, nihil amplius ſe doloris ſentire. Quòd ſi ex phlegmone dolor is natus fuiſſet, non ſolùm per id infrigidans non reſediſſet, ſed etiam reddi-tus fuiſſet vehementior. Poteſt verò quis ex eo,

Doloris ficti vnde poſſit indicium ſumi.

quòd leuius morbum ferant, iudicium ficti doloris ſumere. Accidit enim iſtud omnino ſæpe (non aduertentibus iis qui morbi vehementiam ſimulant) quòd in alium ſe, aliúmque habitum, illi qui verè laborant magnitudinè videlicet doloris agitati, tranſficiunt. Præterea ſi reuera morbo vehementi premantur, quoduis perpeti auxilium parati ſunt, accerſúntque ipſi vltrò medicos, vt agant quod illis lubeat, quò affectus ipſe curetur. Sin verò leuiter, penitúſve non dolent, huiuſmodi auxilia refugiunt: neque longiora ieiunia, neque mordacium pharmacorum oblationem ferentes. Quæ ſola quidem, cùm grauiter ſe laborare dicunt, huiuſmodi diſpoſitionibus conferre, nos illis affirmare oportet: quemadmodum & ſectiones, & vſtiones, & omnes cibi potúſque, cui videmus eos eſſe obnoxios, abſtinentiam. Morbum

Simulantes dolorem qua ratione deprehendi poſſint.

igitur ſimulantes, & magnitudo doloris arguet, & noſipſi deprehendemus, cùm ex aliis multis, tum ex medicinalis experientiæ notionibus: in quibus ſunt languere, infrigidari extrema, pallere, interdum quoque frigidum ſudare, pulſus inæquales (qui quidem iis etiam accidunt, qui mediocriter dolent) pluréſque minorum quàm magnorum: & obſcurorum, quàm vehementium, habere: præterea interrogatum de morbi ſpecie, peculiarem affecti membri diſpoſitionem explicare

Morborū ſpecies diuerſæ.

poſſe. Quædam namque, dolores longè latéque ſe diffundentes habent: quædam verò tanquam fixos, vnique tantùm parti inhærentes. Sic aliæ pungunt, pulſántque: aliæ quaſi diuellunt: aliæ quodammodo obſtupefacere, aliæ grauare videntur: nonnullæ denique vomitus, quædam ventris perturbationem, quædam caliginem inferunt.

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM, SECTIO TERTIA.

ILLVSTRISSIMO, ET CLEMENTISS. PRINCIPI, COSMO MEDICES, TVSCORVM DVCI OPTIMO ET Maximo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doctor Medicus, miles Sancti Petri, S. D.

HVMANI corporis fabricam ciuitati optimè institutæ esse similem, diuinus ille Plato professus est, Clementissime Princeps: neque id iniuria. Nam si constitutionem vtriusque dispensationémque accuratè expendamus, nihil planè reperiemus in ciuitate, quod longè cumulatius absolutiúsque humano etiam non insit corpori. Etenim fortissima quæque ciuitas, solet esse valido cincta muro, quo incursiones hostium atque insultus arceantur. Vice muri cuiusdam est corpori etiam extima cutis, quæ tuetur ipsum ab iniuriis extrinsecis. Ciuitatem qui volunt inexpugnabilem reddere, miniméque insidiis obnoxiam, solent semper optimi duces vnam tantùm illi portam amplam relinquere, excipiendis commeatibus peruiam: plures autem veluti canales & aquæductus, ad illius expurganda excrementa. Similiter etiam natura os vnicum corpori humano indidit, per quod nimirum ingrederentur quidem omnia quæ ad partes eius alendas pertinent: sermo autem elideretur, instruendis animis hominum pietate & doctrina, maximè necessarius: ac præterea varios meatus, per quos excernerentur quæ non erant futura ex vsu. Optima quæque ciuitas, præsertim si duratura sit, vnico tantùm, sed prudentissimo, iustissimo, & clementissimo debet esse Principi subdita: quandoquidem Polyarchia semper fuit seditioni opportuna. Princeps autem ipse, à ciuium commercio abstractus, à fidísque stipatoribus custoditus, in sublimiori fortioríque vrbis parte se continere, vt illinc, veluti ex quadam specula, vniuersos ciues suos contueri, & si qua coniuratio oriatur, eam facilè restinguere possit. Non aliter, dubio procul, ratio ipsa in homine, quæ reliquarum omnium facultatum est imperatrix, in cerebro, sublimiori corporis parte, veluti in arce quadam consistens, membris vniuersis sibi subditis imperat, eísque viuendi leges imponit. Eius autem stipatores, ac veluti incorrupti quidam satellites, sensus exteriores existunt: qui numquam non facientes excubias, explorantésque singula, quæ aut rationi ipsi, aut cuipiam subiectorum illi membrorum, obesse aliqua ex parte possint, quicquam tandem perceperint, actutum sensui communi renunciant: qui ceu dux quidam, ipsi rationi coniunctus, illis præfectus est. Iam verò vt Principibus adsunt nonnulli viri à secretis, qui eos in expediundis negociis magna solicitudine liberant: sic adest rationi memoria, vniuersa quæ illi occurrunt, si alicuius ponderis sint, quam fidelissimè asseruans: eáque dum occasio postulat, subitò, veluti ex promptuario quodam, suppeditans. Solent habere Principes & pace & bello, milites quosdam sacramentarios, tum ad repellendas iniurias extrinsecas, tum ad continendos in obsequio & fide ipsos animos ciuium. Non secus profectò diuinus ille architectus noster, rationi vim irascibilem, à Platone θυμοειδῆ vocatam, adiunxit: vt si quando ratio immeritò ab aliquo infestaretur, confestim hæc excandescens, illi ferret manus auxiliatrices, omnémque vim propulsaret. Collocauit autem natura hanc ipsam,

qua

qua irascimur, facultatem, in corde: vt media exquisitè esset inter rationem atque cupiditates, quæ in iecinore sitæ, atque illinc varias excursiones facientes, admodum seditiosæ existunt, rationique plurimum negocij facessunt. Quocirca inter ipsas, & vim irascibilem, natura etiam vallum quoddam firmissimum, diaphragma nempe, interiecit, ne videlicet imparatam illæ iracundiam opprimerent, insurgentésque postea contra rationem, arcem illius expugnarent. Reperiuntur in ciuitate opificia hominum varia: cùm alij, gratia exempli, conficiant panes: alij culinariam exerceant: alij retrimenta omnia expurgent: alij denique diuersas merces per totam vrbem in communem vsum traducant. An non etiam in corpore humano ventriculus cibos concoquit, hepar sanguinem gignit, melancholicum succum expurgat lien, vesica vrinam, venæ per vniuersum corporis habitum (veluti baiuli quidam) sanguinem copiosissimum riuant, arteriæ vitalem spiritum, ac breuiter, nerui animalem, qui autor est motus & sensus? Corporis itaque nostri harmonia ciuitatis optimam refert constitutionem: imò verò respublicæ, ciuitatésque vniuersæ, ad exemplum corporis humani sunt conditæ, cùm arti natura ipsa tempore, & dignitate antecellat. Quemadmodum igitur si in aliqua ciuitate princeps quidem, vt par est, dominetur: ciues autem omnes, militésque, eius decretis audiant: atque vnusquisque opifex suo rectè fungatur munere, salus reipublicæ constat: labefactatur verò, si contraria accidant: sic etiam quamdiu in nostro corpusculo ratio ipsa gesserit habenas imperij, affectus autem omnes atque cupiditates obtemperauerint: singulæque particulæ pro dignitate sua munia exercuerint, nec interim praua alimenta ingerantur: tamdiu certè integra sanitate corporis animique perfruemur. Si verò aut ratio ipsa in consilium admittat cupiditates, aut irascibilis facultas in vnum cum his aduersus rationem conspiret: aut ex organis quæ vsui communi inseruiunt, vnum, plura, vel omnia, prauè suas obeant functiones: vel denique materiæ vnde particulæ aluntur sint cacochymæ: pro concursu harum causarum necessum est, aut mentis, aut corporis, aut vtriusque morbum contrahamus. Atque ita sanè varia in corpore morborum genera oriuntur, dissoluta videlicet alteratáque variis modis habitudine illa & temperie, quam inter se mutuò vniuersa membra, dum naturali ordini responderent, tuebantur. Quorum vniuersa curatio eadem adhibetur methodo, qua curari solent etiam morbi Reipubl. Quippe vt in hac peccata leuiora nunc vinculis, nunc virgis, nunc exilio, nunc succisa auricula coërcentur: in grauiora autem, laqueo, securi, flamma, atque feruenti oleo, acerbissimè animaduertitur: sic exiguos quidem affectus corporis, leuiusculis quibusdam præsidiis, vtputa purgatione, atque interdum sola tenui victus ratione, curamus: contumaces verò immedicabilésque (cuiusmodi tum sphaceli, tum cancri existunt) ferro, cauterióque ne in sanas partes grassentur, exterminamus. Cæterùm quemadmodum ad stabilendam Rempub. plectendósque facinorosos homines, leges fuerunt inuentæ: sic ad conseruandam temperiem corporis, rescindendósque morbos, è cœlo delapsa nobis est Medicina. Quo munere nullum hactenus mortaliũ generi à Deo ipso datum est maius, nec (si Galeno credendum sit) dabitur vmquam. At verò quum hanc ipsam artem, atque industriam medendi, olim sola experientia constantem, Hippocrates primus omnium methodo tradidisset, reliquisset tamen incultam, imperfectámque: postea superueniens Galenus, multis illam modis excoluit, eique extremum ornatum addidit. Qui cùm ob illam quidem admirandam doctrinam, ac sermonis fœcunditatem, qua planè refertus est, magno exciperetur omnium ferè studiosorum applausu: ob prolixitatem autem immensam (quæ in tanta vitæ breuitate est exosa) nonnulli à lectione illius abhorrerent: equidem vt ad votum omnes eo fruerentur, vniuersa viri illius opera in breuiusculam quandam periochen, verum admodum succulentam, ea fide & diligentia contraxi, vt ex iis quæ iuuare lectores poterant, nihil prorsus omiserim: multa autem quæ

deprauata & peruerſa in codicibus tam Latinis, quàm Græcis erant, accuratiſſimè reſtituerim. Ex quibus noſtris lucubrationibus placuit ſub ſplendore excellentiæ tuæ, Illuſtriſſime Princeps, partem maximam ædere, nempe quadraginta commentarios Galeni, qui in ſe omnes differentias morborum, atque eorum curandorum generales methodos continent: vtique ſperans fore, vt cùm ipſe inter omnes Italiæ Principes optimorum ingeniorum ſis promotor & altor, eiſque ſemper ceu propitium quoddam ſydus affulgeas, vel ex ſola tui nominis præfatione, ſtudioſi omnes ad eorum lectionem inflammarentur. Adeò ſiquidem tuam Celſitudinem, cùm ob alias planè regias virtutes, tum vel maximè ob ardentiſſimum iſtum ſapientiæ amorem, quo ſemper accenſa eſt, docti omnes vbique locorum ſuſpiciunt, colunt, & venerantur, vt ſe non minus debere tibi, quàm ipſis Muſis, vniuerſi vno ore pronuncient: qua (vt ego reor) opinione minimè hallucinantur. Siquidem non modò ſtudioſi, ſed artes etiam, atque ſcientiæ vniuerſæ, ſi non maiorem, at certè non minorem iis gratiam debent, qui ſua munificentia fouendo ipſas, vt ſubinde creſcerent, ſummúmque ſuæ dignitatis faſtigium attingerent, effecerunt: quàm illis, quorum induſtria primum inuentæ, ac in vſus hominum æditæ ſunt. In maximam itaque ſibi felicitatem aſcribunt omnia bonarum literarum ſtudia, quòd hiſce turbulentis calamitoſiſque temporibus, dum Italia penè vniuerſa variis æſtuat diſsidiis, verſatúrque in aſſiduo ſtrepitu armorum: dum optima quæque inſtituta infirmis titubant pedibus: dum virtus pudórque exulat omnis, nacta ſint Clementiſſimum & Sereniſſimum Principem, qui exploſa vndique, ea in ſuos ſinus excipiat, exceptáque aduerſus iniurias omnes tueatur. Haud ab re igitur Illuſtriſsimus & Reuerendiſſimus, D. D. Franciſcus à Bouadilla & Mendozza, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Senator vigilantiſſimus, meúſque Patronus vnicus, nec non Illuſtriſſimus & Sapientiſſimus D. D. Ioannes Furtadus à Mendozza, apud Venetos Orator Cæſareus, vterque Celſitudini T. addictiſſimus, numquam deſinunt heroïcas iſtas tui animi dotes magnificis encomiis efferre: Florentiâmque tuam iſtam florentiſſimam vrbem, nimium felicem vocare, quòd obtigerit illi Princeps iuſtiſſimus, clementiſsimus, ſapientiáque ſimul & pietate integerrimus. Ergo ſi, Illuſtriſſime Heros, haſce noſtras vigilias tuo patrocinio dignaberis, ego quidem videbor, haud luſiſſe meam operam. Galenus autem, ad priſtinam dignitatem quam gerebat olim, dum in ſumma eſſet autoritate apud priſcos Imperatores, deeſſe ſibi nihil prorſus exiſtimabit: quin potius hærens apud C. T. auctam plurimis modis beatitudinem ſuam arbitrabitur. Vale. Venetiis, ex ædibus Illuſtriſſ. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Republ. Cæſarei Oratoris longè digniſſimi. IV. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI
De differentiis morborum,
LIBER VNVS.

VNIVERSI tunc ſe ſanos exiſtimant, cùm optimè ad vitæ functiones miniſterio particularum vtuntur. At eam partem ægrotare arbitrantur, cuius operatio ſit læſa. Sanitas in quibus inueſtiganda. Cùm igitur ſanitas inueſtiganda ſit, aut in ipſis operationibus, aut in fabrica inſtrumentorum: Morbus eſt vel operationis, vel ſtructuræ oblæſio. manifeſtum vtique eſt, morbum eſſe vel operationis, vel ſtructuræ oblæſionem. Cæterùm ſanitas non operationis actu, ſed aptitudine potius eſt definienda. Sanitas itaque moderatio quædam exiſtit: morbus autem, vtpote ſanitati contrarius, in immoderatione eorum conſiſtit, quorum ſanitas eſt moderatio. Sanitas definitur aptitudine operationis, moderatióque exiſtit. Morbus quorum immoderatio dicatur. At verò cùm animalium corpora magis & minus ſuſcipiant, patíque & alteraſcere poſſint (id quod fieri non poſſet, ſi ex elemento conſtarent vnico, aut ex atomis nulli alterationi obnoxiis) tot nimirum genera morborum ſimplicium contrahent, quot ſunt elementa ex quibus conflantur. Morborum ſimplicium genera tot ſũt quot ſimplicia elementa. Etenim compoſitio & formatio triplex reperitur in corpore. Compoſitio corporis noſtri eſt triplex. Prima quidem ſimilarium particularum eſt: vt arteriæ, venæ, oſſis, nerui, cartilaginis, ligamenti, membranæ & carnis: ſecunda autem, inſtrumentalium: vt cerebri, cordis, & conſimilium: tertia denique totius corporis. Corpus ſiquidem ex inſtrumentalibus conſtat: inſtrumentales autem partes, ex ſimilaribus: illæ denique ex ſimpliciſſimis elementis conſtituuntur. Porrò ſi elementa conſtituamus impaſſibilia eſſe (vt nonnulli autumarunt)

duobus

duobus tãtum morbis particulæ ſimilares premen-tur:meatuum videlicet actione,& eorundem relaxatione.Fruentur autem ſanitate abſoluta,dum eorum elementorum conſtructio fuerit commoderata. At ſi noſtri corporis elementa mutuò inter ſe patiantur , & tota per tota implicentur (id quod inconcuſsè eſt tenendum)totidem ſimplices morbi dicendi ſunt,quot primaria elementa cenſentur: Primaria autem elementa ſunt quatuor , calidum ſcilicet,frigidum,humidum,ſiccum:ex quibus moderatè confuſis,oritur ſanitas : immoderatè verò, ægritudo. Erunt itaque ſimilarium particularum ſimplices morbi quatuor numero : caliditas videlicet, frigiditas, humiditas atque ſiccitas , vbi earum qualitatum ſingulæ,naturæ modum exceſſerint. At morbi partium inſtrumentalium, tum illis qui ex impatibilibus conſtare corpora dicunt: tum nobis,qui ex elementis affectioni ſubiectis,ea conflari arbitramur , prorſus exiſtunt communes.

Elementa corporis noſtri mutuò inter ſe patiuntur , ac tota per tota miſcentur.

Elementa primaria ſunt quatuor.

Sanitas & morbus vnde exoriantur.

Similarium particularium ſimplices morbi quatuor.

Sunt autem eorum genera quatuor.Primum enim eſt vbi forma conueniens membro fuerit vitiata: ſecundum , vbi in numero reperitur vitium : vt ſi quid deſit,quod haberi erat opportunum : aut redundat aliquid minimè neceſſarium. Tertium genus conſiſtit in organi magnitudine , vbi aliquid impenſius adultum ſit,aut ſimiliter diminutum.At quartum genus refertur deprauatæ compoſitioni: quæ fieri ſolet aut naturali poſitu variato,aut mutata partis copula.Porrò prima inſtrumenta dicuntur,quæ cùm conflentur ex particulis ſimilaribus, vnius operationis gratia ſunt conſtituta:vt muſculus,atque vena. At quæ rurſus ex his conflantur, vt digitus,atque hoc magis pes,inſtrumenta ſecunda dicuntur. Verùm vtriſque inſtrumentis erunt ipſi morbi communes. Aliud autem genus morbi, præter iam dicta,nullum eſt reperire,quod ſit proprium vel ſimplicibus,vel compoſitis partibus.Eſt tamen vnus morbus communis corporibus ſimilaribus iuxtà & diſſimilaribus,nempe vnitatis diuortium.

Diſſimilarium partium morbi, quatuor generibus cõtinentur.

Inſtrumenta prima ſunt quæ ex ſimilaribus partibus,vnius functionis gratia conſtituta.

Inſtrumenta ſecundæ quæ.

Ad reliquas tamen ſimplicium morborum in partibus ſimilaribus differentias examinandas nos conuertamus. Igitur impatibilium elemẽtorũ autores, duas in ſimilaribus corporibus ægritudines ſtatuebant : nempe aut aſtrictionem , aut relaxationem meatuum:quarum ſingulæ, in alias rurſus differentias ſecantur.Aſtrictio ſiquidem fit, cùm aut totum corpus ſimul contrahitur , aut ſoli obſtruuntur meatus: relaxatio autem , vbi vniuerſum corpus ſimul in omnem partem laxatur ; aut ſoli aperiuntur meatus.Similiter iuxta opinionem ſecundam , morborum partium ſimilarium duplex differentia nobis oritur. Nam interdum quidem ſolis qualitatibus alterantur : interdum autem , cum humorum affluxu: qui ſanè ſecundus modus , tumorem conſpicuum excitat. Cæterum vna & item altera harum differentiarum , varias differentias ſortitur.Vt autem ad partium inſtrumentalium (quarum ſanè imbecillitas vel ob meatuum ametriam,vel intemperiem naſcitur)diſcutiendos morbos nos conuertamus.Totius inſtrumenti functio tunc præcipuè vitiabitur vbi pars ipſa , que functionis eſt cauſa , ægrotarit. Quanquam & reliquarum partium,illi inſeruientium,vehementiores affectus,actionem ipſam impediunt. Oblæſiones igitur quæ omnino propria ratione,immediatéque operationem totius organi offendunt,aut ſaltem impediunt,ægritudines ſunt putandæ. At ſi minimè id per ſeipſas moliantur, ſed ea ſolùm ratione, quòd primi inſtrumenti officiunt operationi,cauſæ morborum ſũt,non item morbi.

Solutio continui eſt morbus communis tam ſimilaribus quàm diſſimilaribus partibus.

Similarium partium morbi , ſecundum conſtituentes impatibilia elemẽta,aſtrictio & laxatio.

Similarium particularum ſinguli morbi ſunt duplices, quatenus aut ſolis qualitatibus , aut accedente humorum affluxu,afficiunt.

Inſtrumenti functio quando vitietur.

Affectus primario lædentes functionẽ, ſunt morbi.

Cauſæ morborum quæ dicendæ.

Dupliciter autem ſolet vnuſquiſque morbus contingere in partibus inſtrumentalibus. Nam aut ſequitur alios morboſos affectus,aut contrahitur à prima generatione. Porrò vbi pars aliqua in tumorem attollitur,atque idcirco meatus illius occluduntur,ſi quidem talis particula nullam habeat propriam operationem, obſtructio ipſa meatuum dicetur morbus duntaxat : tumor verò nequaquam,ſed obſtructionis cauſa. Cæterùm ſi affecta pars aliquod munus proprium obtineat,hac ratione tum obſtructio ipſa , tum particulæ tumor,morbus eſt appellandus. Quemadmodum (exẽpli gratia) ſi tunica alicuius venæ quæ in gibbis hepatis eſt,adeo intumeſcat,vt eius cauitas obſtruatur:tumor quidem ipſe,morbus dicetur,quòd ſanguificationem oblædat:obſtructio autem ſimiliter,quòd impediat diſtributionem.Siquidem qui affectus primò lædunt operationem,ij & ſunt , & verè dici morbi merentur. At operationis oblæſio, paſſio aut ſymptoma,non morbus,eſt appellanda. Qui verò ipſam induxit affectus,morbus abſolutè vocatur:ſicuti & cauſa morbifica , quicquid ipſum morbum pepererit,ſi aliam læſionem non adferat.

Inſtrumentalis morbus dupliciter accidit.

Morbus in formatione.

Functionis læſio, non morbus,ſed paſſio aut ſymptoma vocatur.

Cauſa morbi quæ ſit dicenda.

Attulimus itaque exemplum morbi,quod in genere formationis conſiſtit, At in numero,duas differentias morborum aſſignaueramus : cùm ſcilicet aliqua particula creſcit, aut ſuperabundat. Quarum differentiarum vtraque rurſus in binas alias ſecatur. Siquidem eorum quæ ſuperfluunt , nonnulla planè ſunt ex genere naturali:vt ſi cui ſextus adnaſcatur digitus:nonnulla verò toto genere præter naturam:veluti ſi in ventre gignantur vermes,aut in veſica lapis. Similiter deficientiũ particularum,nonnullæ quidem penitus abolitæ ſunt, nonnullæ verò ex dimidio præciſæ : vtrunque autem,aut natura,aut morbo. Ex his tamen,quæcunque functionem impediunt,eadem ratione in morborum genere continentur.Quæcunque verò partem aliquam operationi dicatam, vel refrigerant, vel non ſatis ei alimenti tranſmittunt,cauſæ morborum dicuntur. Quædam tamen & morbi , & morborum cauſæ cenſentur:vt ſi gurgulio radicitus præcidatur. Nam & vocem perturbat , & pectus & pulmonẽ refrigerat. In magnitudine etiam varij morbi contingunt : vbi ſcilicet totum corpus vel pars aliqua,aut in prima generatione , aut ob aliquem affectum præter naturam , vel prodigioſam contraxit molem , vel præter modum eſt imminuta. Qui morbi in deprauata compoſitura conſiſtunt,varias differentias ſortiuntur. Alij ſiquidem fiunt,vbi naturalis partium ſitus variatur:alij vbi ligamenta nimis ſoluuntur , ac relaxantur:alij vbi illa immensè fuerint aſtricta. Quippe immomodica linguæ vincula , loquendi mandendique impediunt functionem:pudẽdorum verò, ob auerſum meatum,impedimento ſunt, quo minus procul rectáque excutiatur ſemen. Reliquum autem eſt quintum ægritudinis genus , nempe vnitatis ſolutio,quæ tam ſimilaribus quàm diſſimilaribus partibus accidere poteſt. Nam ſi in manu (gratia exempli) neruus aliquis præcidatur omnino,talis ſolutio erit communis & toti inſtrumento, & ipſi præciſæ particulæ. Quòd ſi non integrè,ſed aliqua ex parte præciſus fuerit,ſolius nerui propria iudicatur affectio,inſtrumenti verò nequaquam: niſi ex accidenti.Sed pro differentia particularum, continui ſolutio varia ſibi nomina vendicat. Siquidem quæ in oſſe fit,ab omnibus fractura voca-

Morbus in numero duplex, cuius vtraque differentia bifariã ſcinditur.

Gurgulio præciſus perturbat vocem , pectúſque & pulmonem refrigerat.

Morbus in magnitudine.

Morbi in deprauata compoſitione.

Vnitatis ſolutio vtriſque partibus exiſtit morbus communis.

Solutionis cõtinui ſpecies diuerſæ , pro differentia particularum.

tur.Quæ verò in carne cótingit,vlcus,vulnus,atq; ruptura. Quæ neruofis particulis accidit, conuulfio nominari confueuit. Diximus itaque fimplicium differentias morborum:fupereft autem nũc, vt ad compofitorum dignotionem veniamus.Erit igitur iuxta hærefim priorem in particula fimilari morbus compofitus, dum illius, hi quidem adftringuntur,hi verò relaxantur, meatus. At iuxta eos, qui elementa effe alterationi obiecta contendunt, quatuor numero compofiti morbi cenfentur,nempe calidus fimul & humidus,calidus fimul & ficcus, frigidus iuxtà & humidus, frigidus atque ficcus: dum vtraque videlicet qualitas excellit plus quàm naturæ conueniat. Quòd fi etiam qualitatibus illis plus iufto auctis, accedat pariter humorum affluxus,totidem morbi nafcentur, differentes nimirum ab illis,qui inuadunt fine humorum colluuie. Similiter folutio continui mifcetur morbis compofitis fecundum vnam & alteram fectam,necnon fimplicibus,quorũ à principio mentionem fecimus.

Similarium morborum compofitorum differentiæ quatuor, iuxta conftituentes patibilia elementa.

Affluxus humorum gignit quatuor differentias morborum compofitorum.

Solutio continui.

Porrò omnes inflammatæ fimul & exulceratæ particulæ, tres quidem neceffariò, nonnunquam quatuor morbos patiuntur. Voco autem impræfentiarum inflammationem,rubentẽ renitentemque tumorem, & qui dolorem inferat. Quia verò omnes ferè id genus tumores, mutuò inter fe commifcentur, raróque reperire aliquem ipforum purum atque fyncerum licet, neceffariò dicendum eft, eryfipelas,herpetem, carbunculum, cancrum,atque alios id genus tumores,effe compofitas ægritudines.

Inflammatæ fimul & exulceratæ particulæ, quot morbos fimul patiantur.

Inflammatio quid.

E quibus carbunculus quidem femper cum vlcere inuadit, cætera verò interdum citra vlcus infeftant. Gignitur autem eryfipelas à rufa bile,ab atra cãcer,inflammatio à fanguine,à pituita denique œdema,exiftens tumor laxus & cedens.Qui humores tametfi fpecie fint humidi,potentia tamen non omnes humidi funt. Quippe atra bilis ficca eft & frigida:flaua,calida & ficca: vt pituita,frigida & humida:ac fanguis deniq; humidus fimul & calidus.Igitur de morbis compofitis fimilarium particularum dictum nobis cùm fit, ad eos qui inftrumenta difcruciant,fermonem iam conuertamus.

Carbunculus inuadit femper cum vlcere.

Tumorum præter naturam fingulis, fui humores tribuuntur.

Humorum quatuor,quali quifque temperie fit præditus.

Proprij diffimilarium partium dicentur morbi compofiti,qui plures atque diuerfas partes fimul afflixerint: ex accidenti autem, qui vnicam tantum inftrumentorum particulam occupauerint. Etenim fi lippitudine obfideatur tunica incumbens corneæ,cùm lippitudo quidem fit inflammatio ipfius partis,inflammatio autem omnis exiftat cõpofitus morbus, nemini dubium eft, lippitudinem futuram etiam morbum compofitum tunicæ quidem ipfi proprium,ex accidenti verò vniuerfo inftrumento. Cæterum fi pterygium, fuffufio, ac denique angulorum coarctatio fimul ipfum oculum prefferint,conftitutio talis totius oculi dicetur ægritudo compofita, cùm nimirum vno eodemque tempore diuerfæ particulæ contriftentur. Nihil autem refert fi dixeris,vnicam effe compofitam ægritudinem,an plures,fed in diuerfis partibus conftituta.

Diffimilarium partium morbi compofiti, qui fint dicendi.

Lippitudo eft inflammatio tunicæ incumbentis corneæ.

GALENI PERGAMENI

De caufis morborum,

LIBER VNVS.

NVNC verò ad morborum qui fecundum fectam generofiorem partes fimilares inuadunt, caufas difcutiendas nos conuertamus, idque à calore immoderato aufpicati. Vniuerfa corpora plus æquo incalefcere folent, vel ex motu improbo, vel ex putredine,vel ex confortio alterius corporis feruidioris,vel ex aftrictione, vel ex alimento ad accendendam caliditatem accommodo.

Calor immodicus à quibus accendi occafionibus poffit.

Cæterum vbi quis immodica exercitatione vfus fuerit, fi calor inde ortus non occupauerit totum corpus, laffitudinem tantum inducit,videlicet articulorum & mufculorum,ad quos præcipuè mouendi munus fpectat. Si verò extendatur per vniuerfum corpus, febrim accendit.Ex ira etiam,quæ caloris iuxta cor eft veluti quidã feruor, vbi is per totum corpus difpergitur,folet febris fuccendi in tumoribus etiam præter naturam,vbi humores putrefcunt, calor interdum cordi fenfim communicatur,ac denique excitatur febris.Quare hîc venit intelligenda fecunda & tertia caufa caloris præter naturam.Nam ob putredinem,& ob viciniam partis contabefcentis,in iis tumoribus febrilis calor accẽditur.

Mouendi munus ad articulos & mufculos pertinet.

Ira eft caloris qui iuxta cor eft veluti quidam feruor.

Quarta fpecies caufæ cõfiftebat in aftrictione,& quidem meritò.Nam fi ob aftrictam cutim cohibeantur difflari ea,quæ prius difflari confueuerant, fi quidem fuliginofa fuerint, in fpecus cordis conuerfa, eos exurunt, protinúfque febrim accendunt. Calidorum etiam alimentorum vfus (in eo enim quintum genus cõftituebamus) interdum febrim accendit:ficuti & acria medicamenta, fiue remedia fint,fiue deleteria & contraria.

Febris ex aftrictione quomodo oriatur.

Non autem ex æquo omnes hafce ob caufas febricitant: quòd nec femper illis contingat par quantitas aut actiuitas caufæ:quodque animãtium corpora plurimum alterum ab altero differant.

Febrire cur non contingat ex æquo omnibus.

Etenim ad hoc vt accendatur febris in corpore oportet vt corpus ipfum fit accommodatum & habile ad excipiendam febrilem caliditatem:caufa autem efficiens exiftat valida, tempúfque & patientis proximitatem fortiatur, vt videlicet in actione immoretur diutius,& paffuro corpore fuperior euadat.

Febri gignendæ quæ requirantur.

Porrò caufæ quæ in corpore humano præter naturam oriuntur,caufæ antecedentes vocantur: procatarcticæ verò, fiue euidentes, quæ extrinfecus aduenientes occurfant.

Caufas antecedentes dici, quæ in corpore oriuntur: vt procatarcticas,quæ adueniunt extrinfecus.

Frigiditatis etiam plurimæ exiftunt caufæ: veluti frigidorum propinquitas, alimentorum quãtitas atque qualitas,adftrictio etiam atque laxatio,ocium denique & motus immoderatus:quibus ex occafionibus conftat etiã ipfum ignem extingui.

Frigiditatis immodicæ, caufæ.

Prima igitur fpecies caufæ occurfans extrinfecus,fiue contactu ipfo, fiue etiam potentia,folet frigiditatis morbum inducere. Ob fecundam verò,nempe ob frigidiora alimenta,nonnullos correptos vidimus attonito aut epileptico morbo; aut alio quopiam modo refrigeratos: id quod ex ebrietate vel maximè accidere folet.Quãquam vinum modicè hauftum,cum familiare alimentum fit, mirè calorem auget.In vniuerfum autem omnes optimi cibi,qui animali plurimum nutrimenti adferunt,fi fupra modum fumantur,frigidos morbos generant:ficuti & cætera, quæ natura refrigeratoria cùm fint, fimiliter ingeruntur.

Apoplexia vnde interdum contrahatur.

Epilepfiam vnde fieri cõtingat.

Vinum modicè fumptum, mirè calorem auget.

Cibi omnes alentes plurimum, immodicè fumpti frigidos morbos gignunt.

Iuxta tertium genus caufæ,nempe aftrictionem, fæpiffimè corporis habitus etiam refrigeratur:vt quæ interdum fopores graues,veternumque & apoplexiam inducat. Aftrictione autem tunc præcipuè torquetur corpus,dum venæ ipfæ & arteriæ adeò turgent & intumefcunt fanguine, vt nullus relinquatur locus inanis, in quem, vbi dilatantur, ambientem aërem poffint excipere.Quo quidem dum defraudantur,natiuus calor fubito ferè extinguitur.

tur. Proinde qui fic funt affecti, actutùm deftituuntur motu fimul & fenfu: id quod Hippocrates fignificaffe videtur, dicens, Venarum (hoc eft, arteriarum) interceptiones ftatim vocem eripere.

Arteriarum interceptiones cur vocem eripiant.

Suffocatio quando accidat.

Calorem cordis ventilari dilatatione arteriarum, purgari contractione earundem.

Igitur cordis calor, per meatum gutturis cum ambiente nos aëre commercium habet. Quam viam fi præclufèris, ilicò præfocaueris animal. Calor autem qui in omnibus eft arteriis, per cor quidem, quatenus viam habet ad fauces, & per vniuerfam cutem, in circunfluum aërem tranfpirat: ac ventilatur quidem, dum attolluntur arteriæ: purgatur verò à fuligine, dum contrahuntur. Atque vtroque horum, naturalis ipfius modus feruatur. Si igitur tali motionis viciffitudine ob aftrictionem deftituátur arteriæ, neceffum eft calorem extingui, corpúfque omnino refrigeratum emori. Cæterum fi corpus refertum fuliginofo excremento aftringatur, aut excitabitur febris, aut extinguetur calor natiuus: fin verò halituofo vapore fanguinis, aut fiet corpus ipfum plethoricum, aut eius calor increfcet.

Aftrictio fæpe frigefactionis caufa.

Rarefactio qua ratione refrigeret.

Sed quemadmodum aftrictio fæpius frigefactionis eft caufa: fic etiam & rarefactio, vbi plus quàm ex vfu fit diffipat difpergitque natiuum calorem, frigidius efficit corpus. At verò perinde ac aftrictio ipfa interdum vniuerfo corpori, nonnunquam alicui eius parti accidere folet: eodem etiam modo habet & rarefactio.

Admota extrinfecus.

Vincula arctiffima, vita membrum priuant.

Porrò quæ extrinfecus admouentur, partem ipfam raram vel conftipatam reddere pofsũt. At vincula arctiffima, & vita membrum priuant, & ipfum impensè refrigerant. Sed iam de ficcis affectibus opportunũ eft vt dicamus.

Siccæ intemperiei caufæ.

Si quis multò magis diffletur, quàm pro modo alimenti affumpti, vtaturque cibis ficcioribus, facilè in ficcam ægritudinẽ delabetur: præfertim fi curis & anxietatibus, necnon vigiliis torqueatur. Sicca etiam temperies aëris, balnea quæ deficcandi vim obtinent, necnon medicamenta, quæ intus & foris adminiftrata, exiccandi poffident facultatem, fimiliter corpora exiccant.

Humidæ intemperantiæ caufæ.

Humidorum morborum omnes funt caufæ contrariæ: nempe maxima ciborum humectantium colluuies, molliufcula viuendi ratio, animi fumma tranquillitas, ac denique balnearum dulcium vfus immoderatus, maximéque poft cibum. Ad idem facit defidiofa vita, pluuiarum copia, humida temporis conftitutio, ac breuiter, humectantia medicamenta.

Compofitorum morborũ caufæ compofitæ funt.

Iam verò caufæ compofitorum morborum, fimiliter compofitæ funt. Si enim calida fimul & ficca in vnum aliquando confpirent, calidus fimul & ficcus fequetur morbus. Itidem eft cogitandum & in aliis combinationibus. At fæpius caufæ natura fimiles, corpus ipfum immutant. Plerunque tamen viribus pugnant contrariis, ita vt aliquando contingat corpus fimul fieri calidum atque frigidum, ficuti & ficcum & humidum, plus quàm naturæ conueniat, etiamfi minimè id fieri poffe videatur.

Contrariis intemperantiis corpus noftrũ fimul poffe affici.

Inæqualis intemperies quę fit dicenda.

quæ inæqualis intemperies vocatur. Aduertendum autem eft rurfus, corpora ipfa interdum à folis qualitatibus alterari, quandoque etiam ab illis quidem, fed accedente aliquo affluxu, humido quidem fpecie, facultate verò non item.

Humorum fingulorum temperies.

Flaua fiquidem bilis poteftate eft calida & ficca: atra, ficca & frigida: fanguis, humidus atque calidus: pituita denique, frigida & humida. Quorum humorum finguli, interdum fynceri & puri, interdum inuicem mifti, folent in imbecilliorem partem confluere: ob idque tumores partium variantur.

Tumores partium variari pro humorum differentiis fluentium.

Facultates naturales funt quatuor.

Etenim cùm quatuor fint facultates, quibus quælibet pars tum animalis, tum plantæ, prædita eft: attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: excrementumque omne aut qualitate, aut quantitate offendat: nec fit par robur omnium particularum: femper quæ fortior eft, excrementum ipfum ad imbecilliorem propellit. Omnium autẽ imbecillima eft cutis, totius corporis excremẽta recipiens.

Excrementum omne qualitate aut quantitate infeftare: fempérque à fortioribus ad partes imbecilliores protrudi.

Cutis eft omnium imbecillima pars.

Affignatis iam caufis morborum fimilarium particularum, ad organicos deinceps nos conuertamus, exordium à formatione vitiata fumentes.

Forma membro conueniẽs à quibus caufis poffit vitiari.

Euariat enim interdum naturalis figura, dum ob maximam materiæ colluuiem, aut ob qualitatem incommodam, impedito feminis motu, in vtero deprauatur ipfius fœtus formatio. Secundò autẽ poteft vitiari alicuius particulæ forma, dum infantes non rectè ab obftetricibus excipiuntur (facilè fiquidem peruertuntur, molles fluxiléfque cùm fint) aut rudirer inuoluuntur fafciis, aut lac tabefactum fugunt, aut perperàm educantur, fiue inepta victus ratione, fiue exercitiis intempeftiuis. Crura quippe, ob incumbentium eis corporum pondus, interdum in exteriorem, nonnunquam in interiorem partem torquentur: idque pro natiua ipforum inclinatione. Nam quibus rectiora funt, quàm ordo naturæ poftulet, magna ex parte fiunt vatij: vari autem, quibus magis curuata. Voco enim vatium, cui in exteriorem partem crus vertitur: varum, cui è conuerfo.

Vatij qui fiãt, & qui dicantur.

Vari qui.

At pofteaquã adoleuerint, fæpe ob repletionem immodicam, aut ob alimenti penuriam, figuram naturalem permutant, idque primaria ratione. Illud enim in elephantiafi, hoc in tabe pefpicuum eft.

Elephantiafis.

Tabes.

At ob refolutionem neruorum, diftentionem, inflammationem, aut fcirrhum, naturalis membri figura ex accidenti vitiatur. Siquidem in iis qui altera parte funt refoluti, membrum trahitur à mufculis actionem facientibus: at in iis quos in altera parte conuulfio exercet, aut phlegmone, aut fcirrhus, aut dura cicatrix, pars fana trahitur ab affectis mufculis.

Refolutis altera parte mufculis, mẽbrum trahitur à reliquis, qui in actione verfantur.

Conuulfi alterius partis mufculi, ad fe partem valentem alteram trahunt.

Cauitates partium atque meatus pereunt, vel offenduntur, quòd nimirum coalefcant, aut conftipentur, aut obftruantur, aut confringantur, aut in fefe concidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, folet effe caufa cõftipationis: quemadmodum laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricífque languor.

Conftipationis caufa.

Laxitatis caufa.

Exafperantur læuia, & læuigantur afpera (nam hæc ad formam vitiatam pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamenta abftergentia: hæc verò ob pinguitudinem fucci, vifcofitatémve. Secundi generis, hoc eft, vitiati numeri caufæ funt: fi quidem numerus fit diminutus, fectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio: fin autem aliquid fupercreuerit, quod non fit è numero partium natura conftantium, formamque naturalem fortiatur, abundantia optimæ materiæ erit caufa. Quòd fi id ipfum præ fe formam non naturalem ferat, materię qualitas non naturalis etiam erit in caufa. Vtrobique tamen vires validas effe oportet: alioqui nec conformari poterit quod eft vtile, nec extrudi quod vitiofum exiftit: natura enim vtrunque molitur.

Numeri deprauati caufæ.

Magnitudo partium augetur (in ea enim oblæfa tertium genus conftituebamus) à copia materiæ benignæ, necnon à potentiæ robore: imminuitur autem à caufis contrariis, vel ob fectionem, vel exuftionem, vel putrefactionem, vel denique ob frigefactionem ingentem.

Magnitudinẽ partis quæ caufæ poffint augere, ac minuere.

Quartum verò morborum inftrumentalium genus quod in praua compofitione confiftit, interdum ob repentinam improbámque agitationem contingit: inter-

Compofitio partis vitiofa vnde accidat.

dum

dum ob articulorum humiditatem immodicam: quandoque ob euerſionem ſuperciliorum in ipſis articulis: eſt cùm ob relaxationem compoſitio vitietur, quemadmodum in inteſtinorum lapſu, quæ laxato peritonæo in ſcrotum deſcendunt. Ex his itaque & aliis plurimis occaſionibus, organorum compoſitio peruertitur.

Enteroceles generatio.

Solutæ vnitatis cauſæ.

Nunc verò alterius generis cauſas examinemus, quod vtriſque, tam corporibus ſimilaribus, quàm inſtrumentalibus, communiter accidit: id enim eſt vnitatis ſolutio. Quæ quidem ſi carni accidat, vlcus aut vulnus vocatur: ſin autem oſſi, dicitur vel fractura, vel caries quæ ab erodentibus oritur humoribus. Ad capitis oſſa, complura inſtituta ſunt nomina.

Caries vnde gignatur.

Colliſionis cauſæ.

Colliſio magna ex parte accidit carni: quanquàm & in oſſe nonnunquam etiam contingit, idque maximè in pueris, ſubirruente extrinſecus aliquo violento, valido ac duro corpore. Ad ſolutionem etiam continui pertinent & ruptio & conuulſio, hæc in neruis, illa in carne conſiſtens: quæ cauſam ſuæ generationis habent, repentinum, validum atque inæqualem motum.

Ruptio. Conuulſio.

Vt igitur paucis expediam, omnium huiuſce generis ægritudinũ cauſæ, nonnullæ quidem occurrunt extrinſecus, nonnullæ ab ipſo corpore emanant. Porrò extrinſecæ ſunt, ea omnia quæ percutere, collideréque ſunt apta. Quæ verò à corpore emergunt, ſunt immodicæ inordinatæque animalis motiones, ac præterea humores vitioſi, erodendi, vim poſſidentes. Hæ itaque ſunt ſimplices ægritudines ſimilaribus organicisque communes: ac præterea ipſarum ſimplices cauſæ. Compoſitas autem ægritudinum cauſas, non eſt admodum inuenire difficile, cùm nimirum ex his quas diximus, conſtituantur.

GALENI PERGAMENI

De ſymptomatum differentiis,

LIBER VNVS.

Affectus præter naturam eſt triplex.

Morbus eſt affectus præter naturam, functionem lædens.

Affectus & morbus vt differant.

OMNIS præter naturam affectus, aut morbus eſt, aut morbi cauſa, aut illius ſymptoma. Eſt autem morbus, affectus quidã præter naturam, functionem lædens. Cæterum differt affectus à mobo: nam ille quidem extenditur etiam ad ſanos & neutros: hic verò ſolùm circa ægrotantes verſatur, cùm nimirum ſanitati contrarius exiſtat. At ab vtriſque diſſidet, quòd Græci pathos, Latini paſſionem appellant.

Paſſio quid. Actio quid.

Eſt enim paſſio, motus qui ab altero fit in alterum: ita vt agentis motus dicatur actio: motus verò, eius quod affectum eſt, paſſio.

Affici quodammodo eſt idem quod pati.

In ſumma, ipſum affici, quodammodo idem quod pati eſt. Differt itaque ab affectu paſſio, ipſius tantum motionis ratione.

Paſſio verſatur in motu.

Affectus conſiſtit in permanentia.

Quandoquidem in ipſo verti & mutari, præterea alterari & moueri, paſſio habet generationem: in eo verò quod manet, prorſus affectus conſiſtit. Propriè igitur affectus dicitur paſſiò iam facta, non autem quæ etiamnum fit.

Paſſio, vt affectus, ad ſanos extenditur.

Sed quemadmodum ad ſanos & ægros ipſe affectus extenditur, ſic etiam & paſſio: quo quidem nomine à morbo ſimiliter differt. Rurſus affectus ipſe, alius quidem naturalem actionem efficit, alius verò euertit & labefactat.

Sanitas quid.

Eſt igitur ſanitas, naturalis quidam affectus functionis autor: morbus autem, affectus præter naturam, oblæſæ functionis cauſa.

Cauſa quid.

Cauſa multipliciter dicitur.

At paſſio, motus eſt in materia, qui ab agentè fit: actio verò, ipſe motus agentis. Quod autem ſuapte natura aliquid confert ad eius quod fit generationem, cauſa vocatur: quæ quidem & ipſa multiplex eſt. Nam materia, vtilitas, ſcopus, inſtrumentum, initium denique vnde proficiſcitur motus, hæc omnia cauſæ dicũtur.

Cauſæ rationem eius ſine quo non, obtinentes.

Quæ verò nihil conferunt, ſed tamen ab iis quę conferunt ſeiungi non poſſunt, hæc eius ſine quo non, rationem obtinent.

Fieri per ſe, & ex accidenti, quid ſit.

Aduerte autem, aliquid fieri per ſe, idem eſſe quod primò: ex accidenti verò, quod ſecundò. Vt, ſi quis digito calculum moueat, à quo moueatur & alius, per ſe quidem dicetur mouere primũ, ex accidenti autem ſecundum.

Morborum cauſæ.

Ad eundem igitur modum, qui affectus præter naturam ſuapte ratione actionem non labefactant, ſed per morbos à ſe productos, ij non morbi, ſed morborum cauſæ, ſunt appellandi.

Morbi primò lædunt functionem.

Symptoma eſt quod ſequitur morbum.

Symptoma largè ſumptũ quid ſit.

Morbi enim ſunt, qui primò lædunt actionem. Porrò quod morbum veluti vmbra ſequitur, id morbi ſymptoma vocatur: quemadmodum functionis læſio. Eſt autem ſymptoma largè ſumptum, omnis à naturali ſtatu mutatio: ob idque quicquid animali præter naturam accidit, ea ſignificatione eſt ſymptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiam ſymptoma dicitur, ſicuti & cauſa præter naturam.

Symptoma à paſſione & morbo quo differat.

Differt autem à paſſione ſymptoma (tametſi interdũ in idem coëãt) quòd paſſio quidem omnino in motu verſetur, ſitque interim ſecundum naturam: ſymptoma verò non in motu tantum, ſed in habitu etiam & permanentia eſſe poſſit, omnino præter naturam. A morbo verò differt, quoniam neque affectus neceſſariò eſt, neque actionem ex neceſſitate lædit: quæ ſanè ad conſtituendum morbum deſiderantur.

Symptoma propriè dictum, eſt triplex.

Porrò ſymptomata propriè ſtrictéque ſumpta (de quibus agere eſt animus) differentia triplici continentur. Alia ſiquidem noſtri corporis ſunt affectus, alia functionum læſiones, alia ambo hæc comitantur: vt ſunt excrementorum immodicæ tum excretiones, tum ſuppreſſiones. Cæterum ſub actionis læſione, priuatio quoque mihi inaudiatur, quemadmodum immobilitas, inſenſibilitas, atque cruditas: quæ quidem actionum læſiones ſunt. Has igitur ſymptomatum differentias deinceps examinemus, ab actionis læſione auſpicati.

Actionum læſio eſt duplex, altera ad animalem, altera ad naturalem functionem pertinẽs.

Actio animalis eſt triplex.

Senſibilis animæ functio eſt quintuplex.

Actionum læſio duplex eſt: altera enim ad animalem, altera verò ad naturalem functionem pertinet. Actiones ſiquidem duplices potiſſimum numerantur, naturalis videlicet & animalis. Rurſus animalis diuiditur in ſenſibilẽ, motiuam atque gubernatricem. Quorum membrorum ſingula rurſus in alia ſecantur. Senſibilis quippe animæ functio, quinque differentias ſortitur, viſiuam ſcilicet, olfactoriam, guſtatoriã, auditoriam, atque tactricem.

Motrix functio variatur pro inſtrumentorum diuerſitate.

Gubernatrix animæ functio eſt triplex.

Motiua autem facultas, cùm vnicum inſtrumentum habeat, vnum tantum habet motionis modum: variatur tamen pro particularium inſtrumentorum diuerſitate. Vltima functio animæ, quam diximus eſſe gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac denique memoratricem diducitur.

Sentiendi actionum læſiones communes & particulares.

Igitur noxæ omnium actionum ſentiendi, communes quidem vniuerſaléſque ſunt, inſenſibilitas, & difficultas ſenſus, particulares autem, quæ in ſingulis ſenſibus reperiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas, & caligo: in auribus ſurditas & hebetatio: atque in aliis ſimiliter, vbi videlicet actio abolita eſt, aut deprauata, aut diminuta.

Tactus quàm reliqui ſenſus, multò grauius afficitur.

Cæterum tactus in actione ſua, quàm reliqui ſenſus, multò grauius ſymptoma,

cùm

Sensus reliqui à tactu, ab externis contristantur duntaxat, idque ratione tactus quem possident.

cùm ab extrinsecus occursantibus, tum vel maximè ab affectibus interioribus, solet recipere. Etenim alij sensus non ab internis,sed ab externis affectibus, in functionibus suis contristantur: ac ne id quidem per se,sed ex accidenti,quòd videlicet in se habeat facultatem tangendi. Est enim tactus omnibus sensoriis sensus quidam communis: reliqui verò quatuor, suo quisque tantùm est proprius. Quamobrem oculi sæpissimè graui dolore cruciantur, contristato sensu tangendi. At verò vigilia & veternus, sunt ipsius communis sensus symptoma.

Sensus communis symptoma est vigilia veternúsque.

Tactus est omnibus sensoriis communis sensus.

Motricis facultatis symptoma est triplex.

Motricis facultatis triplex reperitur symptoma: immobilitas, diminutus motus,ac denique deprauatus. Cæterùm deprauatus motus,alius tremulus est, alius conuulsiuus, alius palpitans,alius denique vibrans. Porrò si conuellatur vniuersum corpus, animæque princeps potentia simul sit impedita, id symptoma epilepsia vocatur: apoplexia autem, dum totius corporis perit omnino motus,simúlque principes actiones cohibentur. Hæc itaque motiuarum actionum sunt vitia. Proximum est,vt gubernatricium functionum iam offensas tradamus, ac primum imaginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpitur exoluitúrque,quemadmodum in catalepsi: interdum autem vitiatur,vt in delirio: est cùm deficit atque debilitatur,quod in lethargo contingit. Sic etiam ratiocinatio,nunc exoluitur penitus,ipsúmque symptoma est amentia: nunc deficit atque remittitur,vocatúrque id symptoma fatuitas:nunc læditur ac deprauatur, quòd symptoma vocant delirium. Plerunque siquidem in vtrisque simul consistit delirium,tum parum probè imaginando, tum parum aptè ratiocinando.Est quando duntaxat in altero.Interdum quippe ratio vitiatur,imaginatione simul atque memoria illæsa. Quemadmodum etiam ratione integra, contingit tum imaginationem, tum memoriam vitiari. Quòd autem in memorandi potentia consistant vitia, nemini opinor obscurum. De animalium itaque actionum symptomatis dictum nobis cùm sit, ad naturalium symptomata examinanda nos conuertamus. Methodus autem eorum inueniendorum est,naturalium facultatum cognitio: in quarum singulis duplex reperitur symptoma, alterum abolitæ functionis, alterum non ritè obitæ: quod quidem hoc est duplex: alterum quod in diminuta, alterum quod in vitiata actione consistit. Exemplum autem ponamus in concoctione ventriculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum vitiatur.Quorum primum symptoma dicitur cruditas, secundum, concoctionis tarditas: tertium prauitas & vitium vocatur.Porrò appetitricis functionis symptomata sunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas. Circa nutricationis actionem,si scopum minimè attigerit,atrophia,& phthisis accidunt. Vitiatam verò nutricationem sequuntur,leuce, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata.Cùm igitur naturales facultates sint quatuor,attractrix,retentrix,alteratrix,expultrix: sanè in singulis naturalibus organis, quatenus naturalia sunt, duodecim oriri possunt symptomata: tribus videlicet in vnamquanque facultatem congestis: in animalibus verò, quindecim. Quòd si animale instrumentum simul & mouendi & sentiendi vires obtineat,duodeuiginti symptomatum formas habere poterit. Ventriculus igitur duodecim sortitur symptomata, quatenus est concoctionis organum: totidémque quatenus pars similaris, quæ nutriri desiderat. Siquidem omnes particulæ quæ nutrimentum suscipiunt, duodecim recipiunt symptomata: nempe tria (vt diximus) secundum singulas facultates, vbi videlicet aut nihil trahunt, aut languidè,aut vitiosè: vbi id quod attractum est, aut non retinent, aut languidè,aut vitiosè: vbi quod iam retinuerunt,aut penitus crudum relinquunt, aut diminutè concoquunt,aut in alienam qualitatem conuertunt: vbi excrementa ipsa expellere nequeunt,aut languidè,aut perperam: hoc est citius aut tardius, quàm animali expediat. Ex quibus vtique accidit,particulas non nutriri, aut imbecilliter,aut perperàm & vitiosè. Quod verò in facultatibus similarium particularum dicimus, id etiam intelligendum est in iis quæ ad instrumentales spectant. Porrò alteratrix facultas in ventre tunc abolita censetur, vbi cibus talis relinquitur, qualis assumptus est:Imbecilla autem dicitur,quæ tardè concoctionem absoluit: sicuti deprauata, quæ in malignam qualitatem cibos ipsos permutat. At absoluta concoctio dicitur, vbi cibus in qualitatem animanti familiarem mutatur. Animaduertendum tamen hoc loco magnopere est, alteri symptomati alterum nonnunquam succedere. Siquidem iniustum complectendi tempus, continuò sequitur diminuta concoctio. Præterea celeris deiectionis ciborum inseparabilia symptomata sunt, excrementorum humiditas, alimentíque per corpus imminuta digestio. Corruptelam cibi sequitur necessariò quidem excrementorum fœtor, non necessariò verò, mordicatio & inflatio. Atque horum sanè omnium iam dictorum symptomatum, quæ in actione oblæsa consistunt, sicuti & aliorum duorum generum, sciendum est morbos causas existere.Symptomatū quæ in corporum consistunt affectibus, primæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem alia ad visum, alia ad odoratum,alia ad gustum, alia denique ad tactum pertinent. Etenim quæ ad visum spectant, ea sunt quæ consistunt in colore præter naturam, siue is vniuersum corpus occupet, vt in arcuatis: siue aliquam eius partem, vt in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratum, ea in respiratu ac perspiratu deprehenduntur si (gratia exempli) quod indies expiratè corpore, siue per arteriam asperam,siue per vniuersam cutim, graueolens ac putre sentiatur.In gustu autem symptomata sunt, omnes sapores qui ægris præter solitum accidunt: vt si alienas qualitates percipere sibi videantur. Tangibiles differentiæ sunt,vbi ea quæ subiiciuntur tactui, genuinam mutarunt constitutionem: vt si cutis quæ antea erat mollis, deprehendatur dura,rigidáque aut è conuerso. Cùm igitur omne quod naturale est, ex commoda temperatura nascatur: vtique id quod præter naturam existit, ex aliqua intemperie orietur. Quamobrem cùm hæc omnia quæ diximus,prorsus præter naturam sint, meritò intemperiei feruntur accepta. Atqui intemperies omnis est morbus: ergo liquidò constat, has quatuor symptomatum differentias à morbis generationem contrahere. Quæ verò vel excernuntur à corpore,vel retinentur in eo præter naturam(hæc enim ad tertium pertinebant genus symptomatum) aut tota quidem substantia aut qualitatibus tantum,aut denique quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atque ipsa etiam vel immediatè sequuntur morbos, vel mediatè: interci-

Motus deprauati species.

Epilepsia quid.

Apoplexia.

Imaginatricis facultatis symptomata.

Ratiocinatricis facultatis symptomata.

Amétia quid.

Fatuitas.

Delirium.

Rationem interdum vitiari, imaginatione atque memoria illæsis: sicuti contrà.

Naturalium facultatum singulis duplex tribuitur symptoma, nempe & abolitæ functionis,& non ritè obitæ.

Ventriculi actionis symptomata sunt, cruditas, concoctionis tarditas prauitásque.

Appetitricis facultatis symptomata.

Nutritoriæ actionis symptomata.

Facultates naturales sunt quatuor.

Naturalium instrumentorum singulis duodecim attribui symptomata.

Animali instrumento quindecim inesse posse symptomata.

Similarium particularum singulis quæ nutrimentum suscipiunt, duodecim attribuuntur symptomata.

Alteratrix facultas ventriculi, quando abolita & imbecilla, & deprauata dicatur.

Symptoma vnum succedit alteri.

Deiectionem ciborum celerem quæ sequantur.

Corruptelam ciborum quæ sequantur.

Morbi,quorum sint causæ symptomatum.

Symptomatum quæ in corporum cōsistunt affectibus, primæ differentiæ est quadruplex.

Naturalia omnia ex commoda temperie nascuntur.

Intemperies omnis est morbus.

intercidentibus ſcilicet ſymptomatibus aliis. Iam verò hæmorrhagia, quod ad excretam ſubſtantiam pertinet, toto eſt genere præter naturam, fitque aut aperto vaſis oſculo, aut rupto vaſe, aut eroſo. Etenim vulnus, ruptura, eroſio, proprij ſimilarium partium ſunt morbi: at apertio oſculorum, ad inſtrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipſe ſanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatem: interdum quia expultrix immodicè mouet: nonnunquam ob vtriuſque functionis noxam. Sic fit etiam muliebre profluuium, aut ob dictarum functionum ſymptomata, aut quia ſanguis eſt nimis ſeroſus atque ſubtilis redditus. Sciendum tamen eſt, nihil eorum quæ tempeſtiuè, hoc eſt, ad animalis commodum, circa corpus contingunt, etiam ſi toto genere præter naturam ſint, verè dici ſymptoma (quale vtique eſt id quod ſequitur morbum, atque in læſione actionis conſiſtit) cùm nimirum vnumquodque eorum ſit elegans & abſolutum opus naturæ, tametſi ad alterum ſymptomatum genus, nempe ad affectum præter naturam, reduci poſſit: vt ſi ſanguis per nares, aut hæmorrhoidas, commodè erumpat.

Hæmorrhagia quibus modis fiat.

Symptomata dici non debent quæ tempeſtiuè atque ad animalis commodum circa corpus contingunt, vel ſi toto ſint genere præter naturam.

GALENI PERGAMENI
De ſymptomatum cauſis,
LIBER PRIMVS.

IN ſenſili actione triplex ſymptomatum genus deprehenditur. Vnum, cùm primum ſenſus inſtrumentum quippiam perpeſſum eſt: alterum, cùm ſentiendi potentia: tertium, cùm miniſtrantium primo ſenſus inſtrumento partium aliqua fuerit affecta. Vt, in oculo primum ſentiendi inſtrumentum eſt cryſtalloides humor, qui à coloribus alteratur. Vis ſentiendi eſt quæ à cerebro per neruum opticum, qui ſolus manifeſtum habet foramen, in ipſum deſcendentem, procedit. Illius verò gratia creatæ ſunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis ſit læſum, animal vel malè vel nihil omnino videbit. Solet cryſtallinus humor octo intemperaturis à naturæ modo diſcedere. At facultas viſoria offenditur, vel neruo affecto vel cerebro. Hæc autem, quatenus ſimilaria ſunt, octo morborum generibus conflictantur: quatenus inſtrumentalia, tum obſtructione, tum aliarum rerum innixu, atque adeò diuortio continui, quod quidem tam ſimilaribus, quàm ipſis inſtrumentalibus ſemper adeſt commune. Iam verò ſi cryſtalloides humor peruertatur ad alterum angulorum, haud ita notatu digna ſuccedet noxa: ſin verò vel ad ſuperiora, vel ad inferiora declinet, tunc quicquid cernitur, duplum eſſe videtur. Illa porrò quæ ex vſu ſunt primo inſtrumento, variis modis etiam contingit lædi: vtputa ſi albugineus humor, ſpirituſve, qui ante cryſtalloidem locatur, vſque adeo copioſus ſit, vt viſoriam facultatem impediat: aut ſimiliter ſi foramen rhagoidis vel relaxetur, vel coarctetur, magis quàm expediat viſioni: aut ſi in aliquam diuellatur partem, aut denique ſi rumpatur. Cæterùm relaxatio illius, ſiue ab ortu ſit, ſiue poſtea præter naturam acceſſerit, ſemper viſui incommodat: adſtrictio autem & imminutio, ſi quidem à natiuitate contracta

Sentiẽdi actio triplex ſymptomatum genus in ſeipſa admittit.

Cryſtallinus humor eſt primum ſentiendi organum.

Opticis neruis ineſt manifeſtum foramen.

Cryſtallinus humor octo offendi ſolet intemperantiis.

Viſoria facultas offenditur, vel neruo affecto, vel cerebro.

Solutionem continui eſſe communem morbum ſimilaribus & inſtrumentariis particulis.

Cryſtallino humore ſurſum aut deorſum peruerſo, obiecta videntur dupla.

Pupillæ foraminis relaxatio ſemper viſui incommodat: conſtrictio autem, ſi quidem natiua ſit, acutiſſimæ viſionis eſt cauſa: ſi verò à morbo producta, lædit viſionem.

fuerit, acutiſſimæ viſionis eſt cauſa: ſin verò ex morbo talis coarctatio contigerit, viſionem impedit manifeſtè: idque non quatenus coarctatio eſt, ſed quatenus à peſſimis cauſis inducta. At reliquorum neutrum, ſiue à primo ortu, ſiue poſteaquam quis genitus eſt, acciderit, viſioni incommodum notatu dignum adferre poteſt. Etenim vbi alterum oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla: quòd ſpiritus antea ambobus particulatim diſtributus, vniuerſus in vnum confluat. Idcirco quibus ſuffuſis altero oculo clauſo pupilla clarior apparet, ij ſperare debent fore aliquando, vt viſum, punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, ij omni ſpe recuperandi viſus ſunt deſtituti. Vnde liquidò conſtat, ſpiritum aliquem animalem à cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, ſpiritus implere illam non poteſt: quare diffundi ipſum, diſſolui, diſſiparique eſt neceſſe. Si verò anguſtior, cogitur & conſtringitur, ac denſior fit ſpiritus. At coactus ſpiritus conſtrictúſque, ad facilitatem ſenſus conducit plurimũ. E diuerſo diſſolutus diſſipatúſque, ſentiẽdi difficultatem inducit. Eſt autẽ albugineus humor veluti propugnaculum cryſtallini, cuius etiam nonnihil eſſentiam iuuat. Quamobrem ſi imminuatur quodammodo, ipſe cryſtallinus areſcit, ac ſuper ipſum rhagoides tunica corrugatur & concidit; ſic vt viſio ipſa oblæditur: nimirum externo lumine per exiguum medium humori cryſtallino occurrente. Iam verò inſtrumentum viſionis, citra tædium tolerare ſplendorem non poteſt: ob idque rhagoides tunica illi eſt obiecta, nigra exiſtens ſimul atque cœrulea, quibus coloribus oculus potiſſimum recreatur, quem infeſtauit ſplendor. Verùm coarctatio pupillæ, quemadmodum amplitudo, ſi quidem ab humiditate ſuperflua trahat ortum, facilem: ſin verò à ſiccitate quadam inexpugnabili, deſperatam curationem ſortitur. Porrò ſi rhagoides tunica ita ſuâ continuitate ſoluatur, vt tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè viſio labefactatur. Ad hæc, ſi humor ille albugineus ſeipſo craſſior ſit redditus, exactam cernendi aciem multò obtuſiorem reddet. Quòd ſi plurimum aucta ſit craſſitudo, viſum omnino prohibebit. At ſi non totum foramen à contento ibi craſſo corpore obtenebretur, ſed relinquatur eius aliqua particula pura, videre licebit per illam externas res, idque nihilo deterius quàm antea: ſed vnamquamlibet ſolam. At ſi in pupillę centro exigua conſiſtat ſuffuſio, maneántque partes quæ in circuitu ſunt, puræ: qui ſic ſunt affecti, quicquid aſpiciunt, id veluti feneſtratum putant. Vbi verò humor inter cryſtalloidem atque rhagoidem medius, proprium colorem mutarit, ſi quidem ad fuſcum declinet, arbitrabitur quis ſe per nebulam, vel per fumum etiam videre. Sin alio quouis colore inficiatur, huius quoque imaginem, ea quæ ſpectantur, referent. Præterea, quibus adeò abſoluta eſt cernendi facultas, vt ne minimum quidem viſibile eos latêre poſſit, ſi vapores à ventriculo ſurſum ferantur, hos ſymptomata ſuffuſioni ſimilia infeſtabunt. In vniuerſum autem, vel parua, vel magna ſymptomata accedent, pro ipſius magnitudine affectus. Cui ſpiritus animalis ſimul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò diſtant, & videre, & diſcernere poteſt. Cui verò paucus quidem fuerit, ſed purus, is vt res propinquas planè diſcernit, ſic diſtantes haudquaquam videt. Quòd ſi humidior ſimul fuerit

Oculo altero clauſo, cur dilatetur alterius pupilla.

Suffuſorum quinam poſſint viſum recipere, & qui minimè.

Spiritum animalem à cerebro demitti ad oculos.

Spiritus conſtrictus coactúſque, plurimum conducit ad ſenſus facilitatẽ: at diſſolutus contrà obeſt.

Albuginei humoris vſus.

Rhagoidis tunicæ vſus.

Pupillæ coarctatio quando facilè, & quãdo ægrè curationem recipiat.

Rhagoidis ſolutio quando viſum exoluat.

Obiecta quando feneſtrata videantur.

Videre planè diſtantia obiecta, quibus contingat.

fuerit & multus, res diſtantes videt quidem, ſed non ad vnguem diſcernit: quemadmodum cui humidior ſimul fuerit & exiguus, is neque exactè, neque porrò videre poteſt. Ceratoidis tunicæ pars illa quæ pupillæ eſt obiecta, ſi craſſior denſiórque ſit, aciem hebetem reddit. Si verò humidior denſiórque fuerit, non modò reddit viſum obtuſum, ſed etiam efficit, vt qui ſic eſt affectus, putet ſe per tenebras, aut nebulam, aut vaporem aliquem, aut per fumum res ipſas cernere. At ſi humores non multitudine, ſed colore peccauerint, ſecundum eiuſdem coloris naturam ipſa cæcutientia oborietur. Proinde qui morbo regio laborant, quicquid vident, id pallere arbitrantur. Quibus autem ea ceratoidis pars inſigniter vlcerata eſt, aut vulnerata vſqueadeo, vt ipſum vulnus ad interiora pertingat, ij magna ex parte obcæcantur. Vidi tamen equidem puerum, cùm iuxta pupillam punctus fuiſſet ſtylo; ſic vt aquoſus humor efflueret, ac tota omnino cornea corrugaretur, viſum (incredibile quippiam) recuperaſſe, inſtaurato ſcilicet paulatim humore qui per vulnus effluxerat. Solius etiam corneæ ipſius corrugatio (qualis ſenectute confectis ſolet ſemper accidere) ſimiliter viſum offendit. Cæterùm ſi pupilla ſimul ſit imminuta, ſcire licet, aquoſum quoque humorem imminutum exiſtere: ſin verò æqualis permanſerit, ad ſolam ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, ſi fuerint magni, in totum viſionem impediunt: maximè ſi vel phlegmone, vel ſuppuratione, vel ſcirrho (quatenus inſtrumentum eſt) infeſtetur. Inhærens verò membrana phlegmone obſeſſa, ex accidenti quoque impedire poteſt viſionem. At chymoſis, vnguíſque, non ex accidenti, ſed primaria ratione pupillam ipſam obſcurant: quemadmodum genarum ingentes tumores præter naturam. Grauis auditio ſurditáſque animanti euenire ſolent, aut ob auris partem aliquam, aut ob neruum à cerebro deſcendentem, aut ob cerebrum ipſum, ſi ea in parte, vnde neruus oritur, affectum fuerit. Igitur nerui cerebríque offenſa in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarum verò partium noxæ, illis ad portionem reſpondent: verùm non omnino ſimilis læſio exiſtit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus ſimilares ſunt, octo intemperaturis vexantur, ac præterea ſolutione continui: quatenus autem inſtrumentales, tum hac, tum obſtructionibus inuaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob ſordem obturantem auditorium meatum.

Ceratoides tunica. — *Ictericí putant omnia obiecta pallere.* — *Viſum recuperaſſe puerũ, cui albugineus humor effluebat, corneáque omnino corrugabatur, Galenus vidit.* — *Chymoſis. Vnguis oculi.* — *Auditus ſymptomata vnde proficiſcãtur.*

Cùm autem lingua ſit duplici facultate prædita, ac per vnam quidem ſentiat, per alteram voluntariè moueatur: contingit ſanè ipſam aut minimè ſapores percipere, aut deprauatè: idque ob tunicæ, quæ illam inuoluit, vel corporis ipſius, vel mollium neruorum, vel eius cerebri partis, vnde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam. Etenim deprauata ſaporum dignotio, vbi lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta euenire conſueuit. Nam quemadmodum per ſuffuſiones, ipſa viſoria facultas foris videtur ea cernere, quæ in oculo apparent: ita & guſtandi vis, internam linguæ affectionem rebus ſenſibilibus tribuit: quemadmodum etiam, vbi ſonum aures percipiunt, nulla re extrinſecus obſtrepente, ſed ipſa circa membranas motione, phantaſmata tranſmittente. Quod verò ſpectat ad olfactricem potentiam, odorandi ſenſorium eſt principium anteriorum cerebri ventriculorum: inſeruit autem naſus odoratui ſimul & reſpirationi. Si igitur vel contundatur ipſe, vel eius obſtruatur meatus, idque vel ab humore aliquo, vel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probè odores percipiet, vel eos omnino non ſentiet. Obſtructiones etiam oſſium colatoriorum, præterea cerebri membranarum, atqueadeò illæ quæ in proceſſibus anteriorum cerebri ventriculorum oriuntur, ac denique inſignes dictarum partium tum contuſiones, tum ſectiones, olfactricem vim maximè labefaciunt. Ob intemperiem etiam ipſarum partium, ſolet fieri olfactus vitioſus. Porrò tactus (qui ſenſus communis eſt omnibus particulis ſenſibilibus) varia ſymptomata recipit: inter quæ annumeratur tum hæmodia, tum torpor. Eſt enim hæmodia dentium ſtupor, qui ob acidos acerbóſque cibos magna ex parte oboritur. Torpor autem in toto corpore contingere ſolet, ex ſentiendi mouendíque difficultate affectus quidam compoſitus. Qui quidem manifeſtè videtur tum à refrigeratione, tum à compreſſione corporum neruoſorum, ac denique à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Vbi verò citra aliquam huiuſcemodi cauſam vltrò torpor acciderit, tunc vel vitæ ignauiam, vel ciborum multitudinem, craſſitiem, lentitudinem, aut ſolitæ ſecretionis ſuppreſſionem anteceſſiſſe neceſſe eſt. Igitur eius cauſa coniuncta, affectus nerui eſt talis, vt facultatem illi à principe parte miſſam, impedire poſſit. Atqui impedietur, ſi neruus meatu aliquo præditus, vel obſtructus ſit, vel compreſſus. Si verò meatum non habeat, ſed vti Solis radij per aquam, aërémve tranſeunt, eodem modo facultas à principio per neruorum corpora permeet, ipſa in tranſitu præpedietur, ſi ad immodicam craſſitudinem neruus ipſe peruenerit: id quod illi continget, aut craſſis viſcidíſque ſuccis nutrito, aut violento frigore perfrigerato. Torpeſcunt etiam nerui, vbi vel laqueo, vel manibus conſtringuntur: aut extrinſecus à vicinæ partis phlegmone, vel ſcirrho comprimuntur: aut vbi luxatis fractíſve oſſibus fiunt arctiores. Principiò igitur ſtupidi fiunt, deinde omnino & ſenſum & motum amittunt: quod vitium ipſorum, dicitur paralyſis, à torpore ſola magnitudine differens. Quòd ſi omnes occupauerit neruos, repentè vniuerſum corpus ſenſu & motu priuabitur, ſuccedétque citiſſima mors, quòd prohibita ſit reſpiratio. Si ſpinæ principium lædatur, ſolæ partes capitis, quoad vixerit animans & ſentire & moueri poſſunt. Si tamen cerebro quoque noxa ipſa acciderit, qui ſic afficiuntur, iis omnium partium perit ſimul & * motus & ſenſus. Viuere autem poſſunt vtrique tanto tempore, quanto viuunt ij qui præfocati ſtrangulantur. Spina verò in inferiori loco affecta, nempe ſub ea neruorum propagine, à quibus thorax attollitur, ſi quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes ſubitò & ſentiendi & mouendi facultate priuantur. Si verò non ita vehemens affectus videatur, ſtuporem inducet. Atque ij ſanè mortem effugiunt, quandoquidem in ipſis reſpiratio ſeruatur. At quibus quinta ſpinæ vertebra affecta eſt, eorum manus omnino & ſenſum & motum amittunt. Vox autem omnibus illis perit, quibus ea ſpinæ pars quæ in ceruice eſt, fuerit inſigniter læſa. Porrò qui nerui, dum rectè valent, facultatem ſentiendi ſuppeditant, iidem

Linguæ ineſſe duplicem facultatem, ſenſitricem atque motricem. — *Guſtandi vis ob quarum partium affectus corrumpi, aut vitiari poſſit.* — *Odorandi ſenſorium eſſe principium anteriorum cerebri ventriculorum.* — *Naſum inſeruire odoratui & reſpirationi.* — *Olfaciẽdi vis à quibus ſoleat labefactari.* — *Tactus ineſt omnibus ſenſibilibus.* — *Hæmodia vnde proficiſcatur.* — *Torpor, affectus compoſitus, à quibus cauſis oriri ſoleat.* — *Nerui ipſi ſíntne foraminibus præditi, an minimè, Galenus hæret.* — *Paralyſis à torpore ſola magnitudine differt.* — *Spinæ quinta vertebra affecta, reſolui manus.* — *Vox quibus pereat.*

Motum quarundam partium voluntarium exolui, prorſus illæſo ſenſu, ſicuti econtrà : id quod accidit in omnibus partibus quæ per diuerſos neruos vtranque facultatē recipiunt.

lædunt ipſam ſi affecti fuerint. Cæterùm cùm partes aliquæ per quem neruum voluntariè mouentur, per eundem ſentiendi quoque vim habeant, duplex neceſſariò noxa orietur ex ipſius nerui affectu : quarum altera quidem ſenſum, altera motum impediet. Interdum tamen quarundam partium motus voluntarius exoluitur, ſenſu prorſus illæſo : ſicuti è conuerſo etiam contingit ſenſum perire, incolumi functione mouendi : vt in lingua & oculis planè videre licet, ac breuiter in omnibus partibus, quæ per diuerſos neruos, hoc eſt, molles & duros, illas facultates recipiunt. At in quibus membris duri duntaxat nerui inueniuntur, per quos vtraque facultas defertur: ex ipſorum vehementi læſione functiones ambæ labefactantur. Nā ſi ablata cute ſubiectus muſculus, qui nudus eſt, videatur immobilis, ſentiat tamen tangentes, exiguam ei accidiſſe noxam putandum eſt: nēpe quòd tantam animalis facultatis partem ſuſceperit, quātà ad ſenſum excitandum ſufficiat: ad muſculi verò motum, non item: quippe tangendi ſenſus, pati aliquid, potius quàm agere, deprehēditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici poteſt. At muſculorum motus in agendo, non in patiēdo, actionis efficaciam poſſidet. Is enim totū corpus transferre debet: quamobrem plurima indiget facultate animali. Delectatio autem & dolor omnibus accidit ſenſibus : ſed in oculis minus quàm in cæteris euidenter perſpicitur: in tactu & guſtu luculentiſſimè: ab iis deinceps in odoratu: atque hunc tandē auditus ſequitur. Iam verò affectio præter naturam violenter affatímque incidens, doloris (vt Plato inquit) eſt cauſa. Vbi verò corpus ob naturalem habitum redit, idque rurſus affatim, oboritur voluptas. Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu tranſmutationes, ob violentem calidi frigidíque occurſum: atque ob eas res, quę contundere, ſecare, extendere, aut erodere poſſunt. Nam ſiccitas humórque, niſi calori frigoríve iungantur, occurſu ſuo inferre vim minimè conſueuerunt. Cæterùm ſectio & ruptio dolorem infert, non vbi facta eſt (niſi fortè ex accidenti aliquo) ſed vbi etiamnum fit. Iam inſtrumentum guſtandi, quatenus habet facultatem tangendi, à iam dictis cauſis diuellitur: quatenus verò ad guſtum propriè pertinet, ab amaris, acidis, acerbis atque acribus: quandoquidem horum ſingula continuum diuidere poſſunt. At ab humoribus acribus reſoluti vapores, vim olfactricem infeſtant : nam & ipſi continuum diuellunt. Auditum vox turbat aſpera, grauis, maximáque & celerrima : quemadmodum omnis violentus ſtrepitus. Viſum autem, illuſtriſſimi ſplendores offendunt corrumpúntque, eò quòd nimium diſgregent. Paſſio itaque moleſta quatenus dictum eſt, oriri in omnibus ſenſibus ſolet: delectatio autem illi aduerſa, à contrariis naſcitur cauſis. Etenim vt cœruleus color iucundiſſimum eſt oculis ſpectaculum, ita ſplendor candicans, qualis in ſole cernitur, maximum ipſis dolorem inferre poteſt. Poſt hos ſecundo loco moleſtus quidem eſt color albus, delectat verò fuſcus : nam ille viſificam eſſentiam diſſoluit, hic eam cogit citra violentiam. Color ſiquidem niger hoc nomine viſionis eſſentiæ aduerſatur, quòd cogat ipſam violentius, quàm vt eam reducat ad naturalem habitum. Cæterùm id quod nigerrimum eſt, ſplendidiſſimo minus viſum offendit, quia craſſiori conſtat ſubſtantia, ob idque minus efficaciter agit: cùm nimirum omnis res tenuis craſſam actiuitate

Tactus pati videtur potius quàm agere.

Tangendi functio cur ab exigua facultate perfici poſſit.

Motus cur plurima facultate indigeat.

Delectatio & dolor quibus ſenſibus maior, & quibus minor adſit.

Doloris cauſa.

Voluptas quando fiat.

Dolorem nec ſiccitas, nec humiditas infert propria ratione.

Guſtandi ſenſorium à quibuſnam afficiatur.

Olfactū acres vapores infeſtant.

Auditum quę obtundant.

Viſum quæ offendant.

Cœruleus color eſt optatiſſimus oculis.

Niger color quā ratione viſui aduerſetur.

Tenuis res omnis, craſſā actiuitate ſuperat.

Sol cur viſum diſſipet.

ſuperet. Sic igitur ſol valde tenuis cùm ſit, protinus viſum diſſipat. Quare ſi quis diu in denſiſſimis tenebris verſatus fuerit, poſtea luci reſtituatur, occæcabitur is quodammodo. Meritò itaque cœruleus color, vt viſioni iucundiſſimus eſt, ita maximam quoque præbet vtilitatem: ſed non illi, quæ à ſole diſcuſſa fuerit. Huic enim vtpote iam ægrotanti, contrarium remedium (videlicet color niger) eſt adhibendum: ei verò quæ ſana, ſed fatigata eſt, color cœruleus, fuſcuſque ſaluberrima ſpectacula exiſtunt. Porrò fuſcus color, ex albo nigróque contemperatis naſcitur: cœruleus verò, vbi candor ſplendori iunctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medij ſiquidem moderatíque colores (vt inquit Plato) ex contrariis inuicem confuſis oriuntur. In auditu verò non malè affecto, vt iucundiſſima vox cenſetur quæ & leniſſima & tardiſſima eſt : ita aſperrima, citiſſimáque, maximam inferre ſolet moleſtiam. Vbi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenem ac tardam, exigua quoque eſt amica. At cùm ægrotat, leniſſima ſimul & tardiſſima, atque perquàm exigua, iiſque multò magis abſolutum ſilentium. In hoc ſenſu manifeſtior conſpicitur delectatio, quia craſſiori conſtat eſſentia : manifeſtiórque adhuc quàm in hoc, voluptas percipitur à ſenſu olfactus, quòd ipſius quoque eſſentia ſit craſſior. Etenim vt aër ſplendorem craſſitudine vincit, ita vapor (qui extenuatus eſt humor) aëre craſſior exiſtit. Atqui ſplendor ad videndi, aër ad audiendi, vapor ad odorandi ſenſum pertinet : quemadmodum ad guſtum, natura humida : ad tactum verò, ſolidum corpus. Guſtui igitur, cùm à naturali habitu non declinat, maximam voluptatem adferunt omnes ſucci dulces, pinguéſque, ceu corporis eſſentiæ familiariſſimi. Si verò ab aliquo ipſum infeſtante nuper vitium contraxerit, pingues. Nam ij exaſperatas partes maximè lenire conſueuerunt. At vbi iā morbo afficitur, tunc ſucci contrarij iis qui morbum excitarunt, delectare videntur. Ventriculus enim viſceribus & venis inſeruit, huiuſmodi ſuccos appetens, quales illis ſunt neceſſarij. Præcedit tamen iudicium linguæ, quæ iis potiſſimum delectatur ſuccis, quibus ventriculus indigere videtur. Conſenſus autem huiuſmodi potiſſima cauſa eſt, veſtiens ipſam membrana. Porrò odorandi vis, quod ad ea pertinet quæ extrinſecus, vel voluptatem, vel moleſtiam adferunt, guſtandi facultati proportione reſpondet. At vapores qui intrinſecus continentur, ſi moleſti fuerint, poſſunt ſenſu percipi : ſuaues verò & omnino delectabiles, ſenſum latent : quemadmodum in viſu quoque, & auditu, qui in ſe nullum patiuntur vehementem affectum. Delectamur in id genus ſenſibus, ad naturalem habitum rèdeuntes : hoc autem fit per idonea contraria. Idoneum autem voco id, quod primariò & per ſe, non per medium alterius rei interuentum, fuerit effectus cauſa. Quare procatarcticæ cauſæ impræſentiarum ſpectandæ non ſunt. Iam verò genitales partes proprio quodam & eximio ſenſu afficiuntur, vnde & validiſſima prædita ſunt facultate, expultrice quidem ſeminis genitalis, in maſculis : in fœminis autem tum hac, in teſticulis & ſeminariis vaſis, tum attractrice per totum vterum. At genitalis ſeminis tum excretionem, tum comprehenſionem, ingens comitatur & cupiditas & voluptas. Moleſtia autem quæ ex redundante atque intus retento ſemine oritur, paulatim &

Color niger, fuſcus, cœruleúſque diſgregationibus ipſius viſus conferunt.

Colores medij, ex contrariis inuicem confuſis oriūtur.

Auditui bene affecto, & ægroto, quæ voces ſint infeſtæ, & quæ gratæ.

Senſuum qui maiori voluptate fruantur, & qui craſſiora obiecta poſſideant.

Vapor eſt extenuatus humor.

Guſtum qui ſucci delectent.

Pingues ſucci, exaſperata leniunt.

Ventriculus inſeruit viſceribus atque venis.

Odorandi vis, vapores quidem internos vbi ſunt graues, ſentit: qui verò delectabiles ſunt, eam latent.

Senſus intra ſe nullum affectum vehementem patiuntur.

Genitalium membrorum vires.

Seminis excretionem cōprehenſionémque comitatur ingens cupiditas, voluptáſque.

Moleſtia ex retento ſemine.

Os ventriculi exquiſitiſſimo eſt ſenſu præditum.

longo

longo temporis tractu increſcit. Nulla autem eſt pars quæ vel adeò exactè ſentiat, vel principum partium vtranque pro ſuarum affectionum modo perinde afficiat, atque orificium ventriculi, qui ſtomachus appellatur. Siquidem ſyncope, cardialgia, dyſpnœa, apnœa, morſus, epilepſia, delirium, inſania, huius partis occaſione euenire ſolent, idque conſortij lege. Abolitam verò, difficilem, & deprauatam appetentiam, ipſa per ſe ſuſtinet. Abolitam voco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, eam quæ eſt imbecilla. At deprauata, partim ad immoderatam cibi potionísque exhibitionem vertitur, partim ad alienæ qualitatis deſiderium. Etenim cùm nutritoria functio non vitalis, ſed naturalis ſit: haud aliter in animalibus quàm in plantis perficitur. Idcirco animalibus vice terræ fabrefecit natura ventriculum, veluti promptuarium cibi. Addidit inſuper facultatem qua penuriam ſentiret: vt animalia ad cibum potionémque excitata, eodem implerentur tempore: vocatúrque huiuſmodi plenitudinis deſiderium appetentia. Hæc ortum habet à penuriæ ſenſu, cùm venæ ex ipſo ventriculo trahunt, veluti mulgentes, ſugentéſque. Igitur ſuctionis ſenſus eſt fames. Primum itaque ſymptoma omnium eſt inanitio. Secundum eſt inanitarum partium naturalis appetentia. Hanc ſequitur per venas, quæ porriguntur in ventriculum, ſuctio. Deinde ſuctionis ſenſus. Poſtremò ipſa animalis appetentia omnium vltima. Quam ſanè functionem aboleri contingit, ſi vel ſuctionis ſenſus pereat, vel ſuctus non fiat, vel corpus non inaniatur. Imbecilla verò erit, ſi iam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionem videantur. At deprauata ſit appetentia, ſi vehementiæ modum excedat: vocatúrque à nonnullis canina, vbi vel ob acidi humoris vitium ventriculus mordicus infeſtatur: vel dum totum corpus exhauſtum, aſſidua nutricatione indiget. Quippe frigidi humoris vitium, roſionem quæ ſuctui proportione reſpondeat, inducit: ac appetentiam, non aliter quàm naturale pathema, excitat: magis tamen cibi quàm potionis deſiderium affert, idque propter refrigerationem. Si verò ſalſi aut bilioſi humoris vitio ventriculus mordicationem ſenſerit, potionem magis quàm cibum deſiderabit. Itaque ad excitandam famem frigus in ventriculo non parum confert. Inter potiſſimas autem cauſas, quibus fames impeditur, calor ánnumeratur, vt qui ſolida quidem corpora laxando diſſoluat, atque ad attractionis functionem reddat imbecilliora: humida verò fundendo, ſupra modum extendat. Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ ſunt prauo aliquo excremento imbutæ. Qui affectus citta, ſeu pica dicitur, & mulieres vitioſis ſuccis refertas infeſtare conſueuit, præcipuè vbi vtero geſtant: quanquam viris etiam nonnunquam accidit, vbi ipſis quoque vitiati humores ad oſculum ventriculi confluunt. Similiter circa potum accidit quaſi priuatio appetentiæ, vbi corpus nulla omnino eget potione, ob frigoris atque humoris exceſſum: vel ventriculus propriam affectionem non ſentit. Deficiens verò appetentia apparet, vbi hæc eadem fuerint imbecilliora. At deprauata potionis cupiditas, deprauatæ appetentiæ ciborum proportione reſpondet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in ventriculi tunicis vitioſi humores, aut ſalſi ſunt, aut bilioſi; interdum etiam, cùm veluti

Os ventriculi quorum affectuum conſortij lege & propria ratione ſit cauſa.

Nutritoriam functionem nō aliter perfici in animalibus quàm in plantis.

Ventriculus promptuariū cibi.

Appetentia quid.

Fames quid.

Appetentiam quando aboleri vel imbecillam reddi, vel vitiari contingat.

Cànina appetentia à quibus cauſis proficiſcatur.

Frigidi ſucci appetentiam excitant.

Sitim ſalſi humores atque bilioſi gignūt.

Fames cur à calore impediatur.

Citta morbus quos maximè infeſtet.

Appetentia potionis quibus de cauſis aut pereat, aut minuatur, aut deprauetur.

feruet in eo natiua ipſius humiditas. At prauas potiones nonnulli appetunt, pro vitioſi humoris, qui in ipſis vincit, ratione. Eſt præterea & aliud ſymptoma nonnunquam oſculum ventriculi infeſtans, nempe cardialgia vocata, quæ à morda-cibus ſuccis oritur. Bulimos etiam, ſiue inexplebilis fames, ſymptoma eſt eiuſdem particulæ, vbi penuria, imbecillitate, atque refrigeratione afficitur. Mirandum autem non eſt, ſi ob oris ventriculi affectus, animalia maximis iiſdémque vehementiſſimis affectibus affligantur, cùm nimirum pars illa per neruos quidem cerebro, per arterias autem cordi, vicino ſibi, ſuas offenſiones communicet. At verò ſinguli ſenſus in ſingulis particulatim inſtrumentis à ſenſilibus alterati, perficiuntur. Hanc verò alterationem pars altera-ta ſentit, eò quòd à cerebro ſuſcipit facultatem, quæ ad ipſam per neruum deriuatur. Quippe cerebrum non vt ſit ſentiendi inſtrumentum, ſed vt ſenſuum inſtrumentis vim ſentiendi largiatur, à natura inſtitutum eſt. Nam quòd ſingulis animalis partibus per neruos ſentiendi facultatem tranſmittat, liquidò patet, vbi neruus aliquis eſt diſſectus. Siquidem pars ea in quam neruus ille diſtributus eſt, protinus ſenſum amittit. Taceo ſenſus inter dormiendum, aut ocioſos omnino eſſe, aut debiliter agere: quòd tunc exigua facultas à cerebro in reliquas partes defluat. Quieſcit itaque per ſomnum animalis facultas, naturalis autem validius operari videtur: cùm tunc cibus multò melius coquatur non in ventriculo, modò, ſed etiam per vniuerſum corporis habitum. Eſt etiam rationi conſonum, illud animalis membrum, in quo anima rationalis, veluti in arce habitat, aliquando quieſcere. Cor ſiquidem exiguam admodum habere quietem videtur, quòd longiori non magnopere indigeat. At res aliter ſe habet in cerebro: quod quidem per vigilias officio ſuo ſemper fungitur, per ſomnum verò feriatur. Quamobrem profundius videntur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerunt: vtpote qui-bus inter exercitandum plurimum facultatis à principio defluebat: quocirca cerebrum & requie & virium inſtauratione indiget, tum ob facultatis, quam tranſmiſit, inanitionem: tum ob labores, quibus per multas functiones defatigatum eſt. Quemadmodum autem exercitati & proniores ſunt ad ſomnum, & grauius dormiunt: ita illi quoque qui cibum ingeſſerunt. Atque hi eò grauiori detinentur ſomno, quò ingeſtus cibus humidior ſuapte natura fuerit. Idem & ij qui plurimo ſe vino ingurgitarunt, aut balneis multis, calidiſque liberaliter circa caput ſunt vſi. Quippe huiuſcemodi omnia implere cerebrum ſuo madore videntur: qui alioqui non eſt inutilis ei quem multa exercitatio & laſſum & aridum reddidit. Etenim quòd repletio capitis ſomnum conciliet, ſatis Ariſtoteles demonſtrauit. At verò ſi à frigida multáque opprimatur humiditate ipſum cerebrum, veternoſum lethargicúmque ſomnū inducit. Igitur ea quæ duntaxat humectant, nō ab re ſomnifera nominantur: quæ verò refrigerant, ea nec ſomnū conciliare, nec indolentiam inducere verè dicentur: ſed pro ſomno veternum, grauémque ſoporem: pro indolentia autem, vel abolitionem, vel difficultatem ſenſus efficient: idq; ob frigiditatis exceſſum. Rurſus ſiccitas immoderatior, & calor, veluti in phrenitide, vigilias infert: quas neque mœſtitia, neque ſolicitudo peperit. Sed apoplexia etiam & morbus comitialis

Cardialgia vnde exoriatur.

Bulimos quādo accidat.

Oris ventriculi cum principibus membris connexio.

Senſationes quomodo fiāt.

Cerebrū quorſum conditum.

Cerebrū vim ſentiendi partibus per neruos largitur.

Facultàs animalis per ſōnium quieſcit: naturalis operatur vehementiùs.

Exercitati vehementius, cur altius dormiant.

Cibo ingeſto cur proni ad ſomnum reddamur.

Cerebrū quæ poſſint implere.

Capitis repletiō conciliat ſomnum.

Veterni cauſa.

Lethargi cauſa.

Somnifera ſunt humectantia.

Soporifera dicuntur quæ extremè refrigerant.

Vigilias inducit ſiccitas & calor immoderatus.

 comitialis

Apoplexia qualis affectus ſit. Epilepſia qualis conuulſio.

comitialis affecto cerebro fiunt. Verùm vt profundus ſomnus ſentiendi functiones: ita apoplexia eas actiones quæ pendent à voluntatis imperio, offendit. Ad hæc, qualis eſt inſomnietas ſentiendi functionibus, talis eſt conuulſio per morbum comitialem motibus voluntariis. Porrò conuulſio quæ per totum corpus fit citra delirium, aut ſoporem, à ſpinalis medullæ, quæ in ceruice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel muſculus diſtendatur, aut conuellatur violenter, ad illum ſemper neruum, qui partem mouet, referenda eſt noxa.

GALENI PERGAMENI
De ſymptomatum cauſis,
LIBER SECVNDVS.

Senſus deprauati ſymptomata.

Symptomatum quæ ad motum deprauatum ſpectant, alia quidem naturæ, alia morbi ſunt opera, ſicuti alia vtriuſque.

QVandoquidem iam expoſuimus ſymptomata quæ circa ſenſum verſantur, operæpretium fuerit deinceps illa etiam examinare, quæ ſub deprauato motu, ceu communi genere continentur: cuiuſmodi ſunt, conuulſio, tremor, palpitatio, ſingultus, tuſſis, ructus, ſternutatio, pandiculatio, & ſtridor dentium. Quorum ſanè nonnulla quidem naturæ ſunt opera, ſed coactæ ab aliqua cauſa præter naturam: alia morbidos ſequuntur affectus, nihil ad ipſorum generationem conferente natura: alia denique à natura & morbo ſimul coëuntibus ducunt originem. Porrò naturæ opera ſunt, ſternutatio, tuſſis, oſcitatio, pandiculatio, & ſingultus. Solius morbi, palpitatio, conuulſio, reſolutióque. Sicuti amborum coëuntium, omnis torpor & tremor. Ad quorum ſanè omnium particulares propriáſque differentias inueſtigandas, ſciendum eſt, quatuor eſſe facultates, quibus omnia quæ aluntur corpora gubernantur: attractricem videlicet, retentricem, alteratricem & expultricem. Cùm igitur iuxta naturæ leges animal gubernatur, nullus ipſarum motus eſſe ſymptoma cenſetur. Quòd ſi quippiam in corpore præter naturam conſiſtat, inſurgátque ad ipſum deiiciendum expultricium facultatum aliqua, fit interim vt ipſarum motus ſenſu minimè percipiantur, interim vt non lateant ſenſum: vtrique tamen in naturam ſymptomatis tranſeant.

Facultates naturales ſunt quatuor.

Motus voluntarij noxæ.

Igitur functionis à voluntatis imperio prodeuntis noxa eſt, neruorum reſolutio, conuulſio, tremor, ſtupor. Cæterùm ſi inſtrumentorum quibus, reſpiratio perficitur, reſoluti ſint nerui, apnœa, hoc eſt, abolita ſpiratio: ſi verò vocales nerui, aphonia, id eſt, vocis priuatio, vocatur. At linguæ paralyſis, etſi ſermonem, voluntatis opus, omnino tollat, nullum tamen proprium obtinuit nomen. Rurſus iſchuria, hoc eſt, vrinæ ſuppreſſio, haud abſimile quiddam apnœæ ſignificare videtur: quamuis per ipſam functio, à natura, non à voluntatis imperio pendens, tollatur. Sed ſi quis inuitus cogatur meiere, voluntariæ functionis offenſa eſt. Haud aliter alui excrementa, ſi ſupprimantur, ad naturalem: ſin deiiciantur, idque homine inuito, ad voluntariam functionem noxa referri debet. At ſi paralyſis totum corpus inuadat, ſymptoma ipſum apoplexia vocatur. Conuulſio etiam ipſa pro varietate particularum, varias appellationes ſortitur. Nam ſi mandibularum muſculi conuellantur, ſtridor

Apnœa quid.

Aphonia quid.
Linguæ paralyſis.
Iſchuria naturalem functionem cohibet.

Excretiones inuoluntariæ quò referendæ ſint.

Apoplexia eſt paralyſis vniuerſi corporis.
Dentium ſtridor.
Strabiliſmus.

dentium: ſi verò oculorum, tum peruerſio, tum ſtrabiliſmus, ſymptoma dicitur. Iam verò ſi rigido pene ſemen effluat, veluti conuulſio quædam ipſa gonorrhœa exiſtit: ſi non rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem. Non deſunt & quibus videantur, tum ſingultus, tum duplex inſpirandi aëris refractio, aliquando ex conuulſione muſculorum qui inſpirationi inſeruiunt, procedere. Epilepſia autem eſt conuulſio vniuerſi corporis. At ſtupor imperfecta quædam eſt reſolutio neruorum: eſtque ferè mixtum ſymptoma, coëuntibus in vnum pugnantibúſque morbo ſimul & facultate. Omnes autem affectus qui neruos intendere poſſunt, in duo capita reducuntur: plenitudinem ſcilicet, atque etiam inanitionem. Ac phlegmonæ quidem, plenitudinem pariunt: ardentiſſimæ autem & aridiſſimæ febres, inanitionem. Quod verò ad motum immobilitatémque pertinet naturalem, ſi manum extendere, extentámque immobilem ſeruare valeamus, animalis facultatis hæc functio eſt: qui ſtatus, & motus & immobilitas dici poteſt. Sin autem ſupra rem aliquam ſolidam, rectè valentem manum deponens, omnes muſculorum actiones laxaueris, hanc manus quietem neque ad morbum, neque ad facultatem, ſed ad innatam animalibus grauitatem referre oportet. Quemadmodum autem extenta manus duobus æquè valentibus regitur motibus: ſurſum quidem ferente facultate, trahente verò deorſum inſita grauitate: ſic etiam tremor perficitur duabus motionibus: vna, qua cogitur membrum ob grauitatem ad inferiora dehiſcere: altera, qua ſurſum fertur à facultate. Pugnat itaque per tremorem manifeſtè facultas cum grauitate: viciſsimque facultas nunc vincit, nunc imbecilla vincitur. Quamobrem contrariorum ſemper inter ſe motuum ſucceſſione, tremor fieri videtur, cùm ſit motus compoſitus, quemadmodum arteriarum pulſatio. Patet ergo huius quoque ſymptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu ſit mouendi, ſecundúmque voluntatis imperium, cùm facultatis tamen infirmitate. Porrò maximum onus validam deiicit facultatem: inualidam verò, non ſolùm hoc, ſed parua quoque proſternit ſarcina. Quòd ſi ad multam imbecillitatem deuenerit, vel ſub proprio opprimetur corpore. Quemadmodum autem animi affectus, qui motricem facultatem imbecilliorem reddunt, tremulas functiones efficiunt (vt in timore videre licet) ſic morbi corporis incommodantes viribus, tremoris ſymptomata inducunt. In primis itaque & omnium maximè officit facultati, quicquid in intemperie conſiſtit. At ſenectus quoque intemperies quædam eſt, ad frigus & ſiccitatem procliuior. Quamobrem ſenes facilè tremore vexantur. Ex iuuenibus verò corripiuntur ij, qui vehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco vino ſe repleuere, aut multas ſubinde cruditates congeſſerunt, aut qui diu multis cibis ingeſtis, nullo vſi ſunt exercitio, ſed ignaui in ocio vixerunt, aut qui intempeſtiuè frigidam aquam biberunt. Præterea craſsi lentíque ſucci, facultatis meatus obſtruentes, tremorem efficere poſſunt. Palpitatio autem eſt dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationem ſuapte natura admittit, accidere potens, aliarum verò nulli. At dilatari ſũt natæ, omnia quę naturaliter mollia exiſtunt. Palpitationẽ itaque nonnunquam cuti, ſubiectíſque illi muſculis, & viſceribus accidere cernimus;

Gonorrhœa.

Singultus.
Inſpirationis duplex refractio.

Epilepſia.
Stupor quo fiat modo.

Tenſio omnis fit aut à plenitudine aut ab inanitione.

Tremor fit, ipſius membri pondere pugnante cum facultate.

Tremorem eſſe voluntariam actionem, ſed imbecillam.

Animi affectus tremulas functiones efficiunt ac ſimiliter morbi corporis.

Senectus eſt intemperies. Tremore cur ſenes, nonnullique ex iuuenibus corripiantur.

Palpitatio quid & quibus partibus accidat.

cernimus : quemadmodum ipſi cordi & arteriis, alio in eis præter pulſum (qui ab inſita facultate fit) deprehenſo motu. Cùm autem palpitatio ipſa celeriter oriatur & euaneſcat, neceſſum eſt illius cauſam eſſe aëream eſſentiam. Quæ quidem ſi pauca fuerit & tenuis, ilicò à corpore defluet. Proinde videtur eſſe vapor craſſus ac multus, idque pro captu ſpacij in quo continetur. Dilatat igitur, attollit, atque inflat partem, donec violenter exploſus, in cognatum ſibi aërem expiret. Veriſimile autem eſt, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdum etiam obſtructis, palpitationes accidere. Porrò vniuerſus palpitationis motus, quo in vtranque partem agi videtur membrum, exiſtit præter naturam: qua ratione à tremore diſtinguitur, & quòd etiam maiora interualla, quàm tremor ipſe, ſortiatur. At verò, vt in membrorum palpitatione fit motus paucus, paruus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multum, voco ex ipſo motionum numero: citum, ex motionis impetu: frequentem, ex breui tempore quietis. Cæterùm motus hic non eſt vniuerſus præter naturam, vt palpitatio & conuulſio: ſed potius totus ad expultricem facultatem eſt referendus: et ſi ipſam irritans cauſa, cogénſque vt violenter moueat, præter naturam eſſe cenſeatur. Eſt itaque rigor motus quidam compoſitus ex cauſa præter naturam, & facultate animantis, ſed in quo virtus, quàm in tremore, eſt vegetior. Vt autem exempla facultatis expultricis proponam, vterus non alio pacto ad fœtus æditionem inſurgit, quàm vt retentam expellat molem. Cùm enim nouem menſibus ſuſtineat tum fœtus grauitatem, tum ſuam ipſius extenſionem, atque toto hoc tempore oſculum ipſius adeò exactè claudatur, vt ne ſpecilli quidem aculeum admittat: abſoluto fœtu, ad ipſius ſecretionem accedit, diuerſa omnino conſtitutione affectus. Nam fauces quidem ipſius antea clauſæ, adeò patent, vt facilè per ipſas totus fœtus erumpat. Tunicæ verò plurimum antea extentæ, & contrahuntur vndique, & fœtum explodunt, vt quàm celeriter ab vteri ceruice decidat. Corruptum verò fœtum eiicit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet menſe, haud aliter quàm inſtante pariendi tempore, matricis fauces aperiens. Similiter etiam ventriculus, ingeſtis cibis, claudit inferius oſculum, ac nihil egredi ſinit, priuſquam accuratè concoctum fuerit: ſi modò nihil aliud intercidere ipſam cogat functionem: quemadmodum corruptela fœtus in vtero. Sic ſiquidem ſolet ventriculus natantes cibos euomere: ad inferiora verò tendentes, per inferiora deiicere. Sine cibis etiam inſurgit ſæpè ventriculi facultas ad vomitum: idque ob prauam aut bilem, aut pituitam, aut alium huiuſmodi ſuccum, aut ſaniem. Iam verò qualis eſt per vomitiones in ventriculo expultricis actio, eiuſmodi etiam per tuſſes, eſt in pectore, & in pulmonibus beneficio ſpiritus qui ad exteriora vehementer mouetur. Nullum autem animal aut nauſeare, aut vomere, aut tuſſire didicit. Verùm ſi cauſa præter naturam, aut ventriculi oſculum, aut reſpirationis meatum obſederit, protinus animal vel vomitione, vel tuſſi vexabitur. Ad horum genus refertur etiam ſternutatio, qua expelluntur quæ retenta in naribus hærent: quæ & ipſæ, meatus reſpirationis exiſtunt. Spiritus igitur vehementer motus, earum meatus expurgat, tibicinum exemplo, tibias fiſtuláſque expurgantium. Itaque huiuſmodi motus, naturæ opera exiſtunt: annumerantur tamen ſymptomatis præter naturam, ob cauſas naturam ipſam vt ſic moueatur cogentes. Tuſſis porrò nihil eſt aliud, quàm vehementiſſima efflatio, qua plurimus ſpiritus celerrimè foras erumpens, impetu ſuo extrahit, expoloditque excrementa, meatum ipſius obſtruentia. Expelluntur autem facilè, quorum nec nimis aquoſa, nec lenta eſſentia fuerit. Cæterùm illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis euelluit ſternutamenta: vtpote quæ validiorem, quàm tuſſis, habent ſpiritus impetum, licet aliam generationis ſuæ cauſam ſortiantur. Quippe non ob ea quæ aſperis arteriis, ſed naribus moleſta ſunt, ſpiritus violenter emittitur, cum quo ex prioribus ventriculis cerebri explodi nonnihil ſolet. Proinde tuſſis capiti nihil conducit. Sternutatio verò, niſi ob deſtillationem acciderit, haud mediocre præſidium affert capiti repleto vaporibus. Nec mirum videri debet, ſpiritum vnico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nam cùm principium inſurgit, vt expellat quæ infeſtant nares, vtroque vtitur expirationis meatu. Hæc igitur ſunt facultatis à voluntate pendentis ſymptomata. Vomitus verò, quamuis illis proportione quadam reſpondeat, ad facultatem naturalem refertur. Vt autem vomitum nauſea præcedit, ſic tuſſim, cerchnos, exiguus ad tuſſiendum impetus. Porrò quicquid ſpiritum interceperit, id tuſſi reiicere oportet: ſiue humor ſit à capite defluens, ſiue illapſa portio cibi vel potus, ſiue aliquid in aſperis arteriis collectum, vt in peripneumonia, pleuritide, & in conuexarum iecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipſius aſperitatibus. Eſt & aliud tuſſis genus, quod accidit reſpirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tuſſiendum expuunt: adeóque eſt exigua ea tuſſis, vt ſpiritus cohibitione ſupprimi, & ne eueniat, prohiberi poſſit. Quippe augetur in inſtrumentis reſpirationis calor, ob cohibitam animam: ſpiritúſque ſub thorace violenter oppreſſus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autem vtraque dum fiunt, omnia læuigant, ad temperamentique æquabilitatem perducunt. Iam verò intemperies ipſa, interdum ſimplici qualitate, interdum duplici conſtat: nonnunquam eiuſmodi qualitates comitatur id quod intemperatum eſt, veluti ros quidam. Sed enim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adſit iam veluti acquiſititia quædam natura. Nullum autem corpus à ſua ipſius natura infeſtatur. Nam ij quorum natura mutatur, corrumpitúrque, dolore afficiuntur: non quorum iam mutata aut corrupta eſt. Vbi verò in corpore quopiam ſentiendi vi prædito, inæqualis ſuboritur intemperantia: quanta fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiam erit moleſtia. Quare per tales intemperantias inæqualitatem quandam ſentire ſe aiunt ægri, & pandiculantur, omnéſque partes diſtendunt, ſeſe tuendi gratia. Diſtenduntur autē maximè à ſomno experrecti, vtpote carnibus vaporantia excrementa ſentientes, tum ob congeſti cibi coctionē, tum ob huiuſmodi motionū quietem. Triplex autē in laſſitudine poteſt oriri ſenſus: contundens ſcilicet, tenſiuus, & vlceroſus: idq; à cauſis præter naturā omnes corporis partes quaſſantibus, diſtendentibus exulcerantibúsque. Igitur vbi tendi videtur corporis moles

Ee 3

Marginal notes (left): Palpitationem eſſe diuerſum motum à pulſu. — Palpitationem fieri à vapore craſſo ſimul & multo incluſo in palpitante particula. — Palpitationis motus exiſtit præter naturam. — Palpitatio à tremore quo differat. — Rigori adeſſe motum multum, citum atque frequentem. — Rigor eſt referendus ad vim expultricem. — Rigor eſt motus compoſitus ex cauſa præter naturam, & facultate animali. — Vteri conniuentia & relaxatio opportuna. — Ventriculi retentrix, expultrixque facultas. — Sternutatio. Nares ſunt meatus reſpirationis.

Marginal notes (right): Tuſſis quid ſit. — Humores qui à pectore educantur facilè. — Sternutamenta, quàm tuſſis, validius à pectore impactos humores euellunt. — Tuſſis nihil conducit capiti. — Sternutatio iuuat plurimum caput, niſi ob deſtillationem accidat. — Nauſea præcedit vomitum. Cerchnos præcedit tuſſim. — Tuſſi reiicienda eſſe, quæ ſpiritum intercipiunt. — Tuſſis ob refrigerata organa, ſpiritus cohibitione prohibetur. — Spiritus cohibitio calorē in organis reſpirationis adauget. — Æqualis intemperies cur nullo afficiat dolore. — Dolor quando accidat. — Inæquales intemperies dolores ſecum inducunt. — Experrecti à ſomno cur ſe diſtendant. — Laſſitudini triplex poteſt oriri ſenſus. Laſſitudo tenſiua ſponte nata quæ

moles citra quampiam exercitationem, affectus is laſſitudo tenſionis ſpontanea vocatur: quemadmodum vlceroſa, vbi vlceris ſenſus tranſcurrere per corpus apparet: id quod motis magis accidit, quàm quieſcentibus, niſi admodum magna ſit laſſitudo. Per tertium verò laſſitudinis genus, quo aiunt ſibi quaſſa eſſe oſſa, ne minimum quidem motum tolerare ægri poſſunt: ſicuti nec, per laſſitudinem vlceroſam, vbi nimium increuerit. Cæterùm quemadmodum vbi vlceroſus fit ſenſus horrent ægri, ſi commoueantur: ita horroris affectus, ſi aliquis motus acceſſerit, in rigorem tranſit. Atqui hæc omnia oriuntur ab excrementis mordacibus. Differunt verò inter ſe excrementorum multitudine & motu: propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quódque ex corporibus ipſis alia ſint imbecilla, alia facilius, alia ęgrius & afficiantur & ſentiant. Facit etiam diſcrimen cauſa, vbi citius vel tardius mouetur. Ad hæc idem etiam homo, dum quieſcit, ſolam interdum ſentit inæqualitatem: dum mouetur, horrorem: dum verò exercitatur, rigorem. Quamobrem ſic affectis conſulunt medici, vt ab omni motu ſe abſtineant. Quinetiam ſol, balneum, exercitatio, ad motum excitant excrementa, alioqui quieſcentia: quemadmodum & ex animi affectibus ira. Porrò à ſeipſis ad motum excrementa inſurgunt, ſi vel calfiant, vel extenuentur, vel in ſpiritum diſſoluantur. Cauſa itaque emota longè eſt moleſtior quieſcente, præſertim vbi defertur per corpora ſenſibilia. Cùm enim quippiam per hæc tranſiens, violenter ad cutim fertur, in ipſo per carnem cutémque tranſitu neceſſe eſt vt ſtimulet, pungat, diuidat, vulnerétque eas partes omnes, quibus obuium fuerit. Omnis autem cauſa mordax motáque, ſiue frigidiſſima, ſiue calidiſſima fuerit, & horrorem & rigorem animanti inducere poteſt. Cæterùm febres tertianæ, vt omnium maximè biliosæ calidæque ſunt, ita præ cæteris maximè horrorem poſſunt efficere: & quò fuerint ſynceriores, eò in ipſis vehementior fit rigor. Porrò ardentem febrem rigor ſuperueniens ſoluit, quòd bilis quæ interim in venis continebatur, à natura per carnes ad cutem decretoriè excutiatur. Quare motionis eius, rigor & ſymptoma eſt & ſignum. Nam huiuſmodi rigore affecti, poſtea ſudant, & liberantur à febre, nimirum eiecta bile. Quæ interdum etiam non ad cutem, ſed ad internas partes impetum faciens, vel vomitione, vel alui ſolutione deiicitur. Sæpenumero & intrò & foras eadem die defertur, vt ſimul & ſudore & vomitu & alui deiectione bilis vacuetur. Vbi igitur erodens quippiam in particulis continetur, contriſtantur ſanè, præcipuè ſi illud moueatur: quare maximè ad eius expulſionem feſtinant. Contrahunt itaque atque conſtringunt ſeſe, mox quælibet impellit eam quam continet excrementi portionem. Atque in hunc ſanè modum motis vniuerſis particulis, totum corpus concuſſione quaſſationéque vexatur: qualis videtur in iis, qui ſunt rigore correpti. Similiter etiam concutiuntur thoracis muſculi, ea quæ carnibus ipſorum moleſta ſunt, per pulmonum arterias expellere properantes. At verò nonnulli ægri cùm egeant reiectione ſputi per regionem pulmonis, nec eam ob imbecillum thoracem moliri queant, ſibi ſternutationem prouocant, naribus irritatis: vt ob violentum motionis impetum, ea expuant, quæ tuſſiendo antea reiicere haudquaquam poterant. Illa autem tuſſis, quę ob intemperiem organorum reſpirationis accidit, ad horroris rigoríſque genus pertinere videtur. Vbi verò quæ corpus infeſtant, humida ſuapte natura fuerint, per tuſſim ac rigorem ab expultrice facultate impulſa, vltrò citróque feruntur, donec applicuerint ad conuenientem euacuationi locum. Sin autem ſolus ſpiritus ſine humore, immodicè vel calidus vel frigidus per corpus tranſeat, is tunc horrorem excitat, ac nonnunquam rigorem: nulla tamen ſequitur conſpicua euacuatio. Cùm igitur & frigida & calida cauſa poſſit excitare rigorem: calidæ quidem, ſi aërea fuerit, refrigeratio ſatis efficaciter auxiliatur. Si verò ſit humor, eam febris neceſſariò ſequetur. Curatur autem euacuatione. At frigidæ, ſi aërea fuerit, remedium eſt calfactio. Sin verò ſit humor, interdum ſola concoctio ſufficit, interdum vacuatio, nonnunquam ambæ conueniunt. Etenim citra febrim nonnunquã oriuntur rigores ob peſſimam victus rationem, vbi quis per ocium ſe impleuerit, & ſubinde à cibo lauerit. Quam rigoris ſpeciem veteres ignorarunt medici, quòd homines ſuperiori illo ſeculo, nec tam intemperanter viuerent, nec tam crebrò lauarent. Attamen rigor ille quo partes vehementer quatiuntur & concutiuntur, ob frigidos ſuccos nunquam excitari videtur: quòd ij ob craſſitudinem vehementer moueri non poſſint. Iam verò ſi rigor per febrem non intermittentem acciderit, idque ægro imbecillo, eſt letalis, vt inquit Hippoc. Siquidem in eiuſmodi rigoribus inſurgit natura contra res noxias, quò eas expellat: ſed victa cadit, extinguitúrque, atque hanc ob rem redditur pernicioſum ſymptoma. Porrò in quartanis febribus ſuccus ex calido frigidóque mixtus, rigorem excitat: quippe atra bilis ſuapte natura frigidus ſuccus cenſetur. Vbi verò adeò putris effecta eſt, vt febrim inducat, quanta adfuerit illi putredo, tantus & calor inerit. Cùm autem rigor à calidis ſimul & rodentibus ſuccis fiat, mirari haudquaquam oportet, ſi partes extremæ omnes refrigerantur, declinante animali facultate vnà cũ ſanguine ad interiora: qualem motum videre licet in compluribus animæ affectibus. Quod verò ad animæ eſſentiam pertinet, quæcunque illa fuerit, è duobus alterum fateri oportet: aut quòd ad omnes functiones vt primis inſtrumentis vtitur & ſpiritu & ſanguine, ac vel alterius, vel vtriuſque calore: aut quòd in his ipſis conſiſtit. Per timorem etiam & ſpiritus & ſanguis intus ſeſe recipiunt: quo fit vt algeant partes in ſuperficie poſitæ: idque adeò interdum vehementer, vt nonnulli rigore quoque arripiantur. Per iram verò ſoluuntur ac diſpergũtur, proindéque exteriora incaleſcunt. At agonia, affectus ex vtriſque conflatus, inæquales habet motiones. Iam & cordis & arteriarum pulſationes, & minimæ, & perquam debiles in trepidantibus eſſe videntur: ſicuti in iratis maximæ & validiſſimæ. At in agonia ſunt inæquales. Per verecundiam, animalis facultas in primis quidem ad interiora mouetur, ſed rurſus affatim redit ad exteriora. Nam ſi non redierit, non verecundia, ſed timor cenſeri debet. Vt autem in timore confertim, ſic in triſtitia paulatim ad interiora fit motus: magnitudine duntaxat ac vehementia, non toto genere differentibus inter ſe pathematis. Atqui nonnulli ob ſubitum timorem perierunt: id quod ſolet contingere, vbi debilis ſuapte natura animula, ſub valida perturbatione confertim & extinguitur & ſuffocatur. Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortum conſequitur: ſuffocatio

catio

Laſſitudo vlceroſa motis magis accidit, quàm quieſcentibus.

Laſſitudo contundens.

Horror tranſit in rigorem, ſi motus adſit.

Excrementa à quibus cauſis moueantur.

Cauſa emota longè eſt moleſtior quieſcente.

Mordax motáque omnis cauſa, ſiue frigida ſiue calida fuerit, horrorem rigorémque inducere poteſt.

Rigor ardentem febrem, illi ſuperueniens, cur ſoluat.

Cõcuſſio quomodo corpori accidat.

Sternutatione interdum ea expui, quæ reiici per tuſſim non poterant.

Rigor oriri à cauſa calida & frigida poteſt.

Rigoris medelæ.

Rigores citra febrim quando gignantur.

Intemperantius viuitur nunc, quàm ſuperiori ſeculo.

Rigor quandò fit letalis.

Atra bilis in quartanis qua ratione rigorem gignat.

Rigente homine ſolæ partes extremæ refrigerantur, recurrente ſanguine ad interiora.

Animæ ſubſtantiam Galenus definire non audet.

Timore perfrigerari extrema, calore ad interna ſe recipiente.

Ira calfacit partes extremas.

Agonia quid.

Verecundia vt moueatur.

Triſtitia quã motionẽ ſortiatur.

Timor ſubitus quando perimat.

Extinctio quid.

Suffocatio quid.

catio autem,concurſum ſanguinis vniuerſi ad ipſum principium. At ex iratis nemo mortuus eſt vnquam: vtpote quibus neque calor refrigeratur, neque robur diſſoluitur. Præ gaudio autem nonnulli ſupra modũ puſillanimes animã exhalarunt, quemadmodum & timentes.

Iratorum cur nullus obierit. Gaudio fuiſſe nonnullos exanimatos.

Iam dolor è diuerſo cogens moueri animam, haud leuiora ſymptomata, quàm maximus timor, inducit. Quippe laborantes decolores fiunt,refrigerantur,concutiuntur rigore,tremunt, pulſus habent minores,exolutóſque,ac tandem ſimiliter iis qui perterrentur,moriuntur. Nam & iis fugit inſitus calor ad ſuum principium: animáque ſimul & ſoluitur,& extinguitur.

Dolor qualia inducat ſymptomata.

Per rigorem itaque frigus non internarum, ſed externarum partium ſentitur. Quamobrem tũc nonnulli vehementi ſiti cruciantur,nimirum ipſis interno calore ſeruato. Conflictatur igitur,pugnátque per rigores contra ea quæ infeſtant, facultas, donec radicitus euellantur, excutianturque. * Ob incurſiones autem vehementes, & quia etiam in intimo corpore cogitur, rurſus magna vi caloris reuertitur,febrimque à rigore accendit,in eo certamine materiam habens auxiliatricem: vnde & febris euadit vehementior. Quòd ſi aliquando in pugna defatigetur anteaquam dimouere res noxias poſſit, neceſſariò mors ſubſequetur.

Rigenti externa refrigerantur, & interna incaleſcunt.

Rigori febris cur ſuperueniat.

At pruritus, qui excrementorum leuiter mordicantium eſt ſenſus, eos vexare ſolet,qui aut balneum negligunt, aut ſtrigmentis redundant, aut cruditatibus ſunt referti, aut praui ſucci cibis veſcuntur: ſed præcipuè affligit infectos pſora vel lepra.

Pruritus quid, & quos infeſtare ſoleat.

Vt autem prædictorum ſymptomatum cauſas accuratius exponam, exigua quidem eſt, tenuis,ſalſa,& immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotáque, in laſſitudine vlceroſa. Multa, ſalſa, craſſa & immota in lepra, pſoráque. Pauca, tenuis,mordax,ac breuem motum poſſidens,in horrore. Si verò aut vehementius moueatur,aut multum abundet, aut ſi mordacior, iam non horrorem, ſed excitare rigorem eſt nata. Pro intenſione autem aut remiſſione ipſius cauſæ,intéduntur aut remittuntur ſymptomata.

Pruritus cauſa. Vlceroſæ laſſitudinis cauſa. Lepræ pſoræque cauſa. Horroris cauſa. Rigoris cauſa.

Iam tuſſis cauſa in pulmone, gutture ac thorace conſiſtit: ſternutamenti, in naribus: ſingultus verò, in ventriculo & gula. Atque in his omnibus expultrix facultas, quò excutiat moleſta, ſe ad motus vehementiſſimos excitat. Porrò ſternutamentũ ipſum nonnunquam ex accidenti,humorũ in pectore deliteſcentium,remedium exiſtit, licet eius rei gratia excitatum non fuerit. Similiter purgat ventrem & gulam: qua ratione etiã ſingultui auxiliatur.

Sternutatio nonnunquam ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis, purgátque ventrem & gulam.

Sed iam opportunũm eſt vt de iis dicamus ſymptomatis,quæ circa principes functiones verſantur. Quorum ſanè tria genera deprehenduntur. Primum, vbi perit omnino functio. Secundum, vbi illa oblæditur. Tertium, quando in alienam ſpeciem degenerat. At perit quidem functio in ſtultitia,obliuionéque: qui affectus à frigore oriuntur. Quippe medicamentis quæ huiuſmodi ſymptomata facere poſſunt,refrigerandi facultas ineſt. Hæc itaque ſymptomata cerebri corpus eſſe refrigeratum declarãt

Stultitia oritur à frigore. Obliuio à frigore gignitur.

Apoplexia verò epilepſiáque, ex ſubitanea colluuione pituitæ, replentis ventriculos cerebri naſci videntur. Proinde horũ ſymptomatum ſubita eſt generatio & diſcuſſio,qualis eſſe per corporum intemperies non poſſet. At modica offendicula, ac veluti torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorem refrigerationem eueniunt.

Apoplexiæ cauſa. Epilepſiæ cauſa.

Porrò delirium omne,deprauatus eſt principis facultatis motus, à prauis ſuccis,aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterum phrenitis dicitur,ſi febris adſit: vt mania, ſi abſque febri accidat. Solæ autem melancholicæ alienationes, à frigidiori ſucco produci ſolent. Nam phrænitis non ſimpliciter ob calidos ſuccos accidit, ſed cùm phlegmonem vel in cerebro, vel in ipſius membranis producunt. At quæ deliria in acutiſſimarũ febrium vigore oriuntur, mordacẽ calidumque vaporem habent, cerebrum occupantem.

Deliriũ quid, & vnde ortum habeat.

Phrenitis quid. Mania. Melancholicæ alienationes. Phrenitidi gignendæ requiritur phlegmone in cerebro, aut in membranis illius.

In omnibus autem animi alienationibus,ſi timor atque triſtitia diu perſeuerent, atram bilem in cauſa eſſe eſt indicium. Quòd verò atra bilis rationalem animæ arcem occupans, timorem,mœſtitiam,ac mortis expectationem inducat, nihil mirandũ eſt, cùm videamus in rebus externis nihil magis nos,quàm tenebras ipſas,perterrefacere. Si igitur quippiam tenebris ſimile rationali parti animæ circunfundatur, hominem ſemper timere eſt neceſſe, vt qui timoris cauſam ſemper in corpore ſecum ferat: vt in flatulento illo morbo,quem hypochondriacum nominant, in dies videre licet.

Atra bilis ſedem rationis occupans timorem, mœſtitiam, ac mortis expectationem inducit.

Tenebræ perterrefaciunt.

Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI

De ſymptomatum cauſis,

LIBER TERTIVS.

DEinceps autem de ſymptomatis quæ circa tum actiones, tum facultates naturales verſantur, dicendum eſt. Quandoquidem igitur concoctio nihil eſt aliud quàm alteratio ſecundũ qualitatem, quam ventriculus nimirum molitur,dum ſibi cibos aſſimilat: nemo ſanè negauerit alterationis errorem fore concoctionis ſymptoma. Cæterùm ſi nulla penitus alteratio fiat, hoc ſymptoma abſolutè vocatur cruditas. Si verò fiat quidem alteratio, ſed non qualem fieri expedit, vocabitur & hæc cruditas, non quidem tanquam priuatio, ſed ceu vitium concoctionis exiſtens.

Concoctio quid.

Alterationis error eſt concoctionis ſymptoma. Cruditas quid.

At vitium ipſum,bifariam accidere ſolet. Aut enim tardè alterantur cibi, vt vix propriam tranſmutationem ſuſcipiant: aut corrumpuntur omnino, vt nullam concoctionem admittere poſſint:atque huiuſmodi ſunt concoctionsi noxæ. Quarum cauſa communis quidem eſt alteratricis potentiæ ab ſcopo aberratio. Cuius aberrationis duo prima ſunt genera. Vnum, quod in potentia læſa:alterum,quod in externo aliquo errore conſiſtit. Cæterùm potentia bifariam læditur: aut per ſuam ipſius eſſentiam,aut per aliquem morbum inſtrumentorum. Error autem externus tripliciter accidit. Nam aut ab excrementis ventriculi,aut à cibis, aut à ſomni tempore oritur. Iam in propria eſſentia noxæ, intemperies quædam agentium qualitatum exiſtunt. Ad morbos inſtrumentorum pertinent tumores præter naturam,abſceſſúſque, & alij affectus conſimiles,quibus ſi crucietur ventriculus, impeditur facultas eius concoctrix. Quòd ſi cum intemperie coëant ipſi inſtrumentorum affectus,vtroque modo facultas illa patietur noxam.

Concoctionis vitium contingit bifariam.

Facultas bifariam læditur.

Eſſentiæ facultatis læſiones propriæ, ſunt intemperies.

Inſtrumentorum morbi.

Atque ob haſce omnes cauſas ventriculus malè concoquit,vel nullo extrinſeco errore incidente. E conuerſo autem ventriculo non malè affecto, interdum non coquit animal, aut propter ciborum potionumque immodicam quantitatem,aut qualitatem alienam aut quia intempeſtiuè, aut non recto ingeruntur ordine,aut propter excrementum inutile,aut ſomnum breuem. Ordinem præpoſterum voco, vbi

Cruditatis,aut concoctionis vitioſæ cauſæ, illæſo ventriculo.

quis aut cydonia,aut punica mâla in primis ingeſſerit, mox olera ſumat ex oleo & garo.

Cydonia eſſe edenda in vltimis.

Intempeſtiuus ciborum vſus.

Intempeſtiuus autem dicetur,vt ſi in aurora antequam heſternus cibus deſcenderit,aut corpus fuerit modicè exercitatum,prandiũ ſumatur.

Corruptelæ fumoſæ, acidæque, à quibus cibis gignantur.

Porrò corruptelæ ipſæ,quæ quidem fumoſæ ſunt,ex calidioribus, magíſque fumoſis oriuntur cibis:acidæ verò,ex iis qui frigidiores natura ſunt, magíſque pituitoſi. Similiter etiam & in excrementis contingit. Acidas ſiquidem creant, quæ pituitoſa ſunt & frigida:fumoſas,quæ biliosa & calida. Nec ſecus venter,ſub frigidioribus quidem morbis,acidas:ſub calidioribus,fumoſas mutationes efficit.

Concoctionis tarditas vnde.

Tarda concoctio fit, quia cibi difficulter corrumpuntur:vel quia illos facultas non ſuperat:vel quia ſomnus fuit breuior quàm vt eos vincere poſſet. Vbi verò citra corruptelam cibus omnino concoctione priuatur, ſciendum eſt ventriculum planè eſſe victum, vel ab immodica multitudine, vel ab ingenti frigore. Ad eoſdem reducuntur modos quæ in vaſis cruditates contingunt:illæque etiam quæ in tertia concoctione gignuntur. Atque hæc omnia indicauit nobis præcognita concoctionis ratio.

Alterationis ciborum cauſa eſt temperies ventriculi.

Cùm enim temperiem huiuſmodi, quæ ex quatuor elementis conflatur, & quæ corporis ventriculi proprietatem conſtituit,ſciuerimus eſſe cauſam alterationis ciborum, quodque ad hanc rem non mediocriter confert calidum elementum:facilè nobis via oſtẽdetur, qua cruditatis cauſas quoque inueniamus.

Symptomatũ genera tria reperiri in vniuerſis actionibus:nẽpe abolitam functionem,remiſſam,& deprauatam.

Igitur in vniuerſis actionibus tria ſymptomatum genera reperiuntur. Quorum quidem primum eſt, abolita actio. Secundum, imperfecta, diminutáque:tertium denique,vitioſa ſeu deprauata. Ventriculus itaque actione priuatur, vbi ne minimum quidẽ immutat cibos. Imperfectè concoquit, vbi tardè concoquit. Deprauatè verò, vbi cibos corrumpit. Eadem etiam habenda eſt ratio, & in coctione quæ fit in venis,& in vniuerſo corpore.

Succi vitioſi quos affectus producant.

Porrò ex vitiatis ſuccis gignuntur eryſipelata, cancri, gangrænæ,phagedæne,carbones, herpetes,aliique id genus affectus.

Atrophia. Gracilitas. Leucæ. Elephantiaſis.

Circa nutritoriam autem actionem,priuatio quidem actionis,atrophia eſt:deficiẽs nutritio,gracilitas:at vitioſa,in leucis,& elephantiaſi conſiſtit, Quorum ſane cauſæ,aliæ ad potentiæ imbecillitatem:aliæ ad errorem qui circa cibos committitur: aliæ ad ſtudia ſiue exercitia, & ea quæ extrinſecus animali accidunt, referuntur.

Imbecillitates facultatis quos morbos equantur.

At verò imbecillitates potentiæ,quæ quidem propriæ ſunt, ſimilarium intemperiem:quæ verò non propriæ,inſtrumentales ſequuntur morbos. Error autem,circa cibos exhibitos, ad multitudinẽ,ſuccorumque qualitatem refertur. Quemadmodum & ſtudia, & ea quæ extrinſecus occurrunt, ad ordinem præpoſterum, & intempeſtiuum vſum pertinere videntur. Oportet autem non modò ſymptoma noſſe, verum eius ſemper cauſam inueſtigare. Nam ſi ventriculus ciborum cauſa nihil omnino concoxerit, facilè id ſymptoma corrigitur. Si verò ob extremum potentiæ lapſum, in lienteriam, aut in tympanitem mutabitur. Similis etiam & in ſanguificatione,& in concoctione illa quæ per totum corporis habitum fit, eſt inquiſitio facienda.

Intemperies omnis vehemens deiicit vires.

Omnis autem intemperies:ſi vehemens fuerit, vires deiicit. Quòd ſi frigus vicerit,frigidos affectus efficiet:contrà ſi calor:nec ſecus in reliqua oppoſitione.

Ventriculus æſtuans, cibos in vapores nidoroſos corrumpit.

Si itaque ventriculus calore immodico æſtuet, ilicò corrumpentur. Quæ quidem corruptela nidorem communiter refert: priuatim verò quilibet cibus id nidoris genus reddit,quòd naturæ ſuæ proprium exiſtit. Nullus autem cibus, ſi immodicè fuerit excalfactus, putredinem effugere poteſt. At qui ſic ſunt affecti,ſiti cruciantur,atque interdum paruis tenuibúſque hecticis corripiuntur. Si ob frigoris vehemẽtem intemperiem cibus omnino crudus permanſerit, ita affecti nec ſitiunt,nec febriunt: ſed ciborum qualitatem percipiunt, ſiue ad ructum,ſiue ad vomitum prouocentur.

Acidi à quibus ædantur ructus.

Quòd ſi leue aliquod cibis imprimatur coctionis veſtigium, fueritque ciborum natura aut modicè temperata, aut frigidior, acidi ructus incitabuntur. Si verò calidiore intemperie fuerint, aut ſuapte natura flatum excitare poſſint, vapore ſpiritúque ventriculum replent. Atque in huiuſmodi intemperies facilè ventriculus labitur. Ad tantam autem vel ſiccitatis, vel humiditatis intẽperiem,vt actio eius aboleatur, ventriculus niſi in multo tempore, peruenire non poteſt.

Retentrici potentiæ triplex ſymptoma tribuitur.

In retentrice potentia, triplex etiam reperitur ſymptoma. Nam aut nihil omnino complectitur, aut debiliter, aut deprauatè. Cùm igitur vel nihil penitus, vel debiliter retinet, tum inflationes, tum fluctuationes ſequuntur. Porrò vltimæ imbecillitatis ventriculi cauſa aliquis morbus exiſtit.

Ventriculi morbi duplices.

Morborum autem qui accidunt illi,alij veluti ſimilarem,alij tanquam inſtrumentalem partem,ipſum ſolent affligere. Miſcentur autem interdum & morbi,& ſymptomata tum retentricis,tum expultricis potentiæ, vt in ea ventriculi commotione, quæ veluti conuulſio illius eſt, eíque per ſingultum accidit.

Singultus cauſa.

Singultu expelli illa, quæ imbibita ſunt in ipſius ventriculi corpore.

Ventriculus ſiquidem per ſingultum, prauè cibos amplectitur:conatúrque deprauato illo conuulſiuóque motu,etiam moleſta expellere. Etenim quemadmodum per vomitiones expellũtur ea quæ in capacitate fluctuant:ſic per ſingultum illa,quæ imbuerunt ipſius ventriculi corpus.

Piper ſi tenue ſumatur, poſtmodúmque bibatur calida potio,ſingultũ excitat.

Quamobrem piper, ſi in tenuiſſima comminutum (vt poſſit penetrare ipſius ventriculi corpus) ſumatur,bibatúrque poſtmodum calida potio, ſingultum vel maximè excitat. In vniuerſum autem, ſiue calida ſint,ſiue frigida, quæ permeant ventriculi corpus, excitabũt ſingultum:qui primum quidem expultricis, dein retentricis facultatis eſt motus,

Nauſea,expultricis facultatis eſt deprauatus motus.

Nauſea quoque,expultricis facultatis eſt deprauatus motus,quò per gulam celerrimè vacuetur,quod os ventriculi infeſtat.

Lienteriæ cauſa.

Inter hæc numeratur lienteria:vbi à re quapiam ſic irritatur ventriculus,vt eam per inferius oſculum expellere cupiat.Illo ſiquidem ad expulſionem vtitur orificio, in quod humores contriſtantes inclinant.

Cholera morbus.

Quòd ſi in vtrunque repant, vt in cholera morbo, vtrunque orificium accommodat.

Attractricis facultatis ſymptomata.

Attractrix etiam facultas,aut omnino nequit cibos attrahere (quod ſymptoma dicitur gulæ paralyſis) aut difficulter trahit,vbi incipit gula reſolui:aut deprauatè trahit: de quo motu iam ſæpe diximus.Eſt cùm ob innatam carunculam tota gula aut eius pars obſtruatur:qui morbus inſtrumentalis vocatur. Cùm igitur ventriculus naturaliter habet, ſupernis partibus ad ſeſe trahit,atque per inferiores deiicit.Vbi verò præter naturam affectus eſt, etiam ab infernis aſſumit aliquid. Siquidem nonnullis clyſmi vomitione ſunt redditi: ſicuti & ſtercus,per letales voluulos.

Voluulo morbo affligente ventriculus ab inteſtinis excrementa ſuppreſſa recipit.

Voluulus vnde ſoleat oriri.

Satius tamen eſt dicere,ventriculum per id genus affectus, non trahere, ſed recipere ab inteſtinis excrementa violenter compreſſa. Id quod ſolet contingere iis,quibus ob negocia non licuit, quando expediens erat,deiicere. Nonnunquam etiam fit voluulus,vbi inteſtina ſuo illo na-

turali

turali constitutionis motu priuantur. Quinetiam induratum stercus, tumoréfque præter naturam, obstant aliquando, vt vel nihil excrementorum feratur deorsum, vel non satis copiosè deiiciantur. In summa verò, omnia symptomata intestinorum, ad ea quæ de ventriculo diximus, referuntur. Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit) tunc ad amussim perficitur, vbi quælibet pars peculiarem sibi allicit cibum. Accidunt autem illi tria symptomatũ genera. Nam vel imbecilla est, vel deprauata, vel omnino cessat. Quorum sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentium partium intemperies, aut instrumentorum morbi, aut digerendi alimenti prauitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorum verò morbi, alimenti meatus constringunt. Prauitas autem dicetur, si vel glutinosior sit cibus. Similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inueniuntur. Vna, cùm partes quæ excrementa expurgant, sunt imbecillæ: altera, viarum angustia. Postrema est excrementi malitia. Imbecillitatem intemperies parit, angustiam verò, vel obturatio, vel aliquis instrumentorum tumor. Atqui tumorum causa est humorum affluxus. Obturationem facit humorum vel crassitudo, vel lentor, vel innatum tuberculum. Excrementorum autem malitia, est multitudo, crassitudo, & viscositas. Per concoctionem in venis factam, tria redundant excrementorum genera. Vnum bilis amara, quæ ab hepatis vesica expurgatur: alterum atra bilis, quæ à liene: tertium veluti serum, quod attrahitur à renibus. Cùm autem viarum duo sint genera: vnum per quod excrementum trahitur, alterum per quod expelli-tur: vtriuslibet angustia excretioné lædere potest. Nonnunquam etiam horum nullum est læsum, sed excrementi multitudo cùm immodica est, vt tota expurgari non possit, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Huius verò immoderationis duplex affertur causa: nempe alteratrix potentia malè affecta, & alimentorum prauitas. Iam verò pallida bilis, si redundet per vniuersum corporis habitum, regium morbum: sin autem in vna tantum parte consistat, erysipelata & herpetes excitat. Atram bilem, si in vniuerso adsit corpore, elephas: si in vna aliqua parte, cancer sequitur. Pituitam, si per vniuersum corpus increuerit, leucophlegmatia comitatur. Sin autem in vna parte, œdema. Serosa excrementa si redundent, ascitem aquam inter cutim inducunt. Quę si vnam aliquam partẽ inuaserint, in ea pustulas gignũt. Pro miscella autẽ ipsorum excrementorum, variari solent & morbi, & symptomata. Porrò nutricatio, vt naturalium actionũ est prima, sic perquam necessaria existit: quippe quæ species alteratricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est: quæ quidem, licet nomen diuersum à nutricatione sortiatur, idem tamen vtriusque est opus. Nutricatio autem à scopo aberrat, si vel nihil omnino agit, vel ab actione perfecta deficit, vel vitiosè agit: idque ob altricem facultatem, quæ sub alterationis genere continetur, vel ob materiæ tum defectum, tum prauitatem. Ob defectum quidem, vt in atrophiis, siue hæc ex defectu, siue ex priuatione dicantur. Hic autem in atrophiis defectus, non propriè ad cibum qui ingeritur, sed ad materiã membro dicatam, est referendus. At prauitas cibi, leucas & elephantiasim, eiúsque generis alios affectus gignit. Verum vbi caro nigra pallidáque fuerit, elephas nominatur. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce. Iam alphi haud diuersam à prædictis habent generationem. Cæterùm per hos non caro vniuersa afficitur, sed corporis superficies dũtaxat, veluti squamis quibusdam inspergitur. Atque albi quidem ex pituita, nigri verò ex melancholico humore prodeunt. Siquidem alimenta carnem maximè permutare ad suam ipsorum naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Ægyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanquam à carne etiam alimenta ipsa immutantur. Omnis siquidem res, vel si longè potentior sit, ab illa cum qua versatur, afficitur. At non solum ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pars aliqua alimento priuatur: sed etiam vbi attrahendi vis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè mouetur. Atqui tunc immodicè mouet expellendi vis, vbi retentrix potentia grauatur, vel ob excrementorum multitudinem, vel acrimoniam, vel ob propriam imbecillitatem. Tunc siquidem necesse est, vt cum eo quod redundat, simul etiam id quod vtile est, excernatur: vt in lienteria, dysenteria, choleráque fieri contingit. Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribúsque excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorum, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorum autem excrementorum tum quantitate, tùm qualitate, aliàs aliter caro immutatur. Quod verò ad sanguinis excretiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genere præter naturam existunt. Profluuia autem vteri, vbi modum in quantitate excesserint, tunc solum præter naturã censeantur. Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe vel facultas ora vasorum aperit, vt in sanguinis fluore è naribus est videre: vel sanguis est malè affectus, vel vasorum aliquod etiam malè affectum, vel ruptum. Etenim vasa rumpi contingit, aut ob plagam acceptam extrinsecus, aut ob saltum, aut ob casum ab alto, aut ob vociferationem vehementem. Sanguinem malè affectum dico, vel cùm adeò vitiosus est, vt vasa quibus continetur, erodat: vel adeò auctus, vt à vasis contineri possit. Vasa malè affecta dicuntur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Si quidem quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatem rumpitur: sicuti & valde durum, quia non facilè multum extendi potest. At tenue, ob huiusmodi has vtrasque affectiones, non solùm ab externis vt rumpatur facilè, est habile. Verùm non omnia vasa erodi similiter possunt. Nam durum crassúmque, erosu est contumax. Similiter de reseratione est dicendum. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt vt oscula ipsorum pateãt: robusta verò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationem inepta. Cæterum reseratio accidit ab iis quæ ora vasorum irritant, & à plenitudine grauante: sicuti quandoque à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta sunt. Sed iam de iis quæ vomitu reiiciuntur dicamus. Excernuntur igitur hæc interdum, quòd quantitate & mole sua ventriculum grauent: vt cùm plurimum cibi est ingestum: interdum, quòd sua mordacitate contristent: vt si nutrimentum assumptum vel acidum, vel nidorosum, vel amarum vel acre, ob vitium concoctionis euaserit. Eodem genere continentur & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, vel inibi nata

Digestionis ciborum sym ptomata, atque ipsorum symptomatum causæ.

Expulsionis excrementorũ non respondentis, causa triplex.

Excrementorum perua gantium venas cum sanguine, tria genera.

Excremento rum viæ duplices.

Bilis pallida quos morbos gignat, per corpus fusa.

Atra bilis quos morbos pariat.

Pituita quos morbos gignat.

Serum sanguinis quos affectus producat.

Nutritio est naturalium actionum prima.

Assimilatio alteratio est.

Nutritoriæ facultatis symptomata.

Atrophia.

Elephas quid.

Alphi.

Alimenta ad suam naturam immutant carnem, & immutantur ab illa.

Persica planta.

Coniuncta affici mutuò.

Alimenti priuatio vnde accidat.

Expultrix vis quando immodicè moueat.

Expultrice facultate existente imbecilla, quid accidat.

Sanguinis excretiones omnes, menstruas excepta, præter naturam existunt.

Sanguis quo-tupliciter effluere possit.

Vasa quibus modis disrũpi possint.

Sanguis aut quantitate, aut qualitate immodicus.

Vasa quotupliciter malè affecta dicantur.

Reseratio vasorum vnde accidat.

Vomitus à quibus causis moueri possit.

nata, vel ex vniuerſo corpore illuc confluentia.

Sanguis in ventriculo continetur præter naturam.

Tertium cauſarum genus ventriculum ad vomitum incitans, eſt quod haud quaquam irritans, in illo continetur præter naturam: vt videlicet ſanguis. Communiter autem dicuntur eſſe præter naturam, quæ etiam ſi ſint concocta, minimè poſſunt alere.

Deiectionem citantes cauſæ.

Iam verò recrementorum ad infernas partes expulſio, nonnunquam ſolitum tempus præuenit, vel quia venter copia multi cibi grauatur vel pungitur, vellicaturque vt à re mordente, quam vt alienā expellere nititur.

Cibus multus quotupliciter dicatur.

At dicimus multum cibum, vel quia facultas ſeipſa imbecillior eſt reddita: vel quia exiſtit aſſumptum alimentum immodicum: vel ob vtranque cauſam. Præter iam dictas cauſas, alimenta tum humidiora, tum viſcoſiora ingeſta, ipſam deiectionem accelerant. Quæ tum celerius delabuntur, cùm leuiter poſt eorum aſſumptionem deambulàueris.* Cùm autem complura ſint inteſtinorum volumina, per quæ deferri alimenta eſt neceſſe, cibi ſanè ipſi ob grauitatem diu immorari non poſsūt: quòd ſi eorum quippiam in ipſis circumuolutionibus fixum inhæreat, id ſubitò ab actione inteſtinorum (quibus ineſt vis

Aluum tardius deiicere quæ compellant.

expellendi infeſtantia) propellitur. Tardius quàm pro conſuetudine excernit venter, aut ob inteſtinorum vel imbecillitatem, vel obtuſum ſenſum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed muſculorum abdominis imbecillitas etiam deiectiones retardat, præſertim ſi duriora ſint excrementa: quo tempore thoracis muſculi etiam auxilio ſunt. Pauciora quàm pro ratione aſſumptorum excrementa excernuntur, vbi plus ex

Excrementa cur nunc plura, nunc pauciora, quàm pro ratione cibi aſſumpti, excernantur. Fluxionis aſſiduæ cauſæ.

cibis per corpus digeritur. E contrario plura deiiciuntur quàm pro portione ingeſtorum, interdum ob defectum digeſtionis per corpus, interdum ob excrementi quædam è ſupernis ad regionē ventris defluxa. Porrò aſſiduæ excretiones, vel ob imbecillitatē vel ob morſum eueniunt. Imbecillitatem intēperies inducit. At mordicant humores contenti.

Deiectiones intempeſtiuæ, fiunt præter voluntatis imperium.

Eſt & alius aſſiduæ deiectionis modus, quæ fit ob ſedis muſculos reſolutos. Quippe huiuſmodi deiectiones à volūtatis imperio non pendent: proinde & intēpeſtiuæ, & inordinatæ, & aſſiduæ ſunt.

Flatus in ventre gigni à pituitoſis humoribus, & calore imbecillo.

Iam verò ſolet flatus in vētriculi ſpaciis oriri, cùm vel humores pituitoſi illic contenti, vel cibi, in vapores ab imbecillo calore ſoluuntur. Etenim vt abſolutum frigus vaporem haudquaquam excitat, ſic vehemens calor exactius magna ex parte cibum ipſum comminuit, quàm vaporis generationi conueniat: niſi fortè is ſuapte natura ſit flatulentus.

Sereniſſimum reddi aërem, borea ſpirāte.

Quemadmodum enim frigidiſſima conſtitutio, maximè ſpirante borea, aërem ſereniorem reddit: ac rurſus calidiſſima conſtitutio æſtatis, efficit aërem nos ambientem puriſſimum: mediæ verò conſtitutiones nebulas pariunt: ſic in animalium corporibus, à ſolo moderato, imbecillóque calore, *

Flatum in vētriculo genitum, quæ ſequantur ſymptomata.

flatulentum gigni excrementum contingit. Hoc igitur ſi per os excutiatur, ructum efficit: ſin autem per ſedem, flatum molitur, interim ſtrepentem, interim ſine ſtrepitu. Cùm verò per neutram defertur partem, inflationem, ſymptoma ventriculi im-

Strepitum à flatu profectū, eò acutiorem ædi, quò flatus ipſe tenuiora inteſtina magis peruadit: grauiorem autem, quò magis ille craſſiora verſus deſcenderit.

becilli, producit: quæ etiam mota per vacua inteſtina, in illis varios gignit ſtrepitus: qui quidem eò acutius atq; tenuius reſonant, quò purior ſpiritus fuerit, magíſque per inteſtina tenuiora & ſuperiora delatus: eò autem minor, ſed grauior reſonatio ſentietur, quò ſpiritus magis ad inferiora inteſtina deſcenderit. Quòd ſi inteſtina ipſa aliquam humiditatē contineant, ſtrepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excrementi deiectionem nunciabit.

Strepitus murmurillus purus ſtridenſque, quid indicent.

Si verò ſtrepitus æditus, purus & clarus reſonet, aut inteſtini ipſius inanitionem, aut in ſuperiori eius parte excrementa dura contineri ſignificabit. Qui ſtrepitus cum ſtridore fit, is ab inſtrumentorum anguſtia, & inflante ſpiritu, atque pauca humiditate procedit.

Defluxus vnde in ventriculū accidat.

Defluxus à ſupernis particibus in ventriculum fit, vbi facultas præualida, redundantia excrementa expellit: interdum vbi adeò imbecilla exiſtit, vt ne id quidem quod vtile eſt, ferre poſſit.

Excretio quibus fiat modis.

Excernitur id quod redundat, tum per criſes, tum per integram valetudinem: vt in mulieribus ſingulis menſibus, & in iis quibus aliquod membrum eſt mutilatum: id quod etiam per definitos circuitus contingere in aliis multis videmus, qui prioris vitæ exercitia, cum ignauo ocio mutarunt.

Excrementū ſola quantitate alienum, quod ſit.

Atque excrementum huiuſmodi ſola quantitate eſt alienum. Alterum qualitate aberrat, magnáque ex parte in acutis morbis ſolet excerni per criſim. Inter hæc duo excrementorum genera, eſt aliud tertium genus medium: vt in ventriculo ſemicoctus cibus. Hoc autem per hepaticas affectiones maximè excernitur.

Hepatici qui dicantur.

Cæterùm nominantur hepatici, quos ob iecinoris imbecillitatem infeſtat morbus, etiam ſi nulla adſit phlegmone. Hepar igitur, ſi quando alimentum, quod per meſeraicas venas attraxerat, nequeat conficere, per eaſdem rurſus id ſemicoctum ac ſimile aquæ in qua fuerunt ablutæ carnes nuper mactatæ, reſpuit.

Alimentum ab hepate in ventrem regeri, quando neceſſum ſit.

Quòd ſi alimentum in hepate accuratè concoctum fuerit, ob aliquod autem impedimentum diſtribui in corpus non poſſit, vt ad * ventrem redeat eſt neceſſarium. Quo tempore excretus ſanguis apparet nigrior, ſplendidiorque illo, qui naturalis exiſtit: vtpote ex ſanguine & atra bile commiſtus. Etenim ſanguis ſolus per ſe ob refrigerationem nigricans, tantùm abeſt vt ſplendorem vllum acquirat, vt etiam eum

Atram bilem eſſe excreto ſanguine ſplēdidiorem.

quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo ſplendidior exiſtit: quale maris mortui bitumen Iudaicum.

Atram bilem gigni ex ſanguine immodice aſſato, eſſéque frigidam, non tamen caloris expertem.

Siquidem non ex refrigerato ſanguine, vt grumus, ſed ex immodicè aſſato, feruidóque, veluti quidam cinis, gignitur atra bilis. Cęterùm ipſa eſt frigida, quia terreſtris: nō tamen caloris expers: quemadmodum nec cinis, nec etiā acetum.

Cruentorum excrementorum differentiæ quatuor.

Igitur cruentorū excrementorū quatuor ſunt differentię. Prima eſt, vbi sāguis quatenus dictū eſt, per circuitus quoſdā emanat. Secunda, cùm ob imbecillitatem iecinoris, haud abſimilis lauacro ablutarum carnium ſanguis deiicitur. Tertia (quam nuper diximus) ex melancholico ſplendentéque ſanguine conſtat. Ac per has tres differentias, & multum

Dyſenteriæ ſigna.

eſt excrementum, & affatim excernitur. Per quartam verò (quæ ex vlcere inteſtinorum oritur, præcipuéque dyſenteria vocatur) paulatim & breuibus interuallis deiectionem fieri contingit, nonnunquam ſynceri ſanguinis, nonnunquam grumoſi: cum quo interdum puris quoque nonnihil excerni ſolet: quemadmodum & ramenta, & partes quædam membranis inteſtinorum conſimiles. Sæpenumero denſū quoque ſtercus excernitur, cruen-

Tineſmus oritur ab vlcere inteſtini recti.

tis guttis reſperſum. Eiuſdem generis cum prædicta dyſenteria eſt tineſmos vocatus, ob recti inteſtini vlcus eueniens: qui quidem cætera ſymptomata dyſenteriæ ſimilia habet: tenſionis verò vehementia, dyſenteriam longè ſuperat. Vrinæ tum ſuppreſſiones, tum deprauatæ expulſiones, excrementis quæ vel in ventre retinentur, vel præter morem naturæ eiiciuntur, proportione reſpondēt.

Vrinam vnde ſupprimi accidat.

Supprimitur igitur, vel ob veſicæ imbecillitatem

excernere

Iſchuria quorum ſymptoma exiſtat.

excernere non potentis,vel ob oſtioli ipſius anguſtiam. Quorum duorum morborum iſchuria eſt vnum commune ſymptoma. Eſt & aliud ſymptoma, cùm nihil penitus vrinæ in veſicam delabitur, abolita nimirum renum actione. Alius itaque affectus cenſendus eſt,cùm oppleta veſica, alius cùm vacua, nihil vrinæ redditur. Nam in ea affectione qua veſica eſt plena,oportet aut orificium eius anguſtum,aut naturam imbecillam exiſtere. Os igitur fit anguſtum ,quia obſtruitur & conniuet.Atque obſtruitur quidem à grumo, vel craſſo pure, vel lapide,vel callo, vel tuberculo,quod in meatu creuit: cuiuſmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus. Conniuet autem,aut ob tumorem præter naturam , cuiuſmodi eſt phlegmone: aut ob ſiccitatem ingentem, qualis per febres ardentiſſimas gignitur. Sunt verò deprehenſi quidam veſicam oppletam habentes,qui veriti ſurgere à cœna,vt illam exonerarent,poſtea meiere nequiuerunt:qualis etiam affectus ventri & inteſtinis ſolet interdum accidere. Igitur iam dicti affectus,vim excernendi vrinam,ſua functione defraudant. Qui verò ab iis magnitudine relinquuntur, actiones efficiunt obtuſas , torpidáſque. Reliquos affectus tertium genus ſymptomatū (quod in motibus deprauatis conſiſtit) comitari conſueuit:cuius multæ ſpecies habentur. Primam ſtranguriam appellant , quæ vel ob imbecillitatem veſicæ, vel ob acre lotium fieri videtur. Secunda ſpecies profluuio ventris eſt ſimilis.Solet autem fieri quædam veluti reſolutio , colliquatióve , interim vniuerſi corporis , interim ſuccorum tantùm , quos venæ continent. Deinde quod ita liquatum eſt ,modò in ventrem , modò cum vrina defluit : nonnunquam in ſudorem degenerat. Igitur venarum ſuccos in ſeroſam ſaniem ſolutos , renes ad ſeſe trahunt, vbi integrè valent, continenterque ad veſicam tranſmittunt. Si verò inualidi fuerint , vt ipſos trahere nequeant, tunc venæ eiuſmodi ſerum aut in ventrem demittunt,nimirum ſi craſſius ſit: aut in vniuerſum corpus pellentes illud , vbi eſt tenuius , ſubitò totū habitum ad aquam inter cutem tranſmutant. Quòd ſi caro liquata ſit , tum vel venter ſuſcipit ipſam fluxionem,ſi ſit craſſiuſcula:vel ſudores profluent,ſi in vapores ſoluatur. Reliquorum lotij ſymptomatum:alia quidem veſicæ aut renum quoſdam affectus indicant : alia quantum vel cruditatis vel concoctionis acceſſerit ſanguini , oſtendunt. Vt verò ad ſudores tranſeamus, vbi ij reſoluto corporis habitu eueniunt affectus vocatur ſyncope : cuius ſanè rei contrarium, per ſudores creticos accidit, quippe qui robuſtas vires annunciant. Eis autem ſudores ſunt ſimiles, quos modica exercitatio , & balneum , & calor æſtiuus euocat. Per exercitationes autem immodicas , nonnihil vtilis humoris excernitur, Odorem verò & colorem excrementi quod expurgant , ſudores obtinent. Cæterùm multus ſudor effluit, aut ob corporis raritatem , aut excrementi tenuitatem , aut abundantiam: At detinetur , ſi paucum , viſcidum , craſſumque excrementum fuerit , aut conſtipati meatus : id quod accidit ipſis , quia vel obturantur, vel conniuent. Ac obturantur quidem à ſuccis craſſis & viſcidis Conniuent ob nutritionem pleniorem , vel ob refrigerationem , vel ob mollitiem. Ad hæc , ſudoris tum excretio , tum ſuppreſſio , ob virium in carne imbecillitatem interdum accidere ſolet. Porrò nullius partis functio manente ipſius

Vrinæ meatus ex quibus obſtrui occaſionibus poſſit.

Veſicæ oſculum , qua ex cauſa conniueat.

Stranguria fit vel ob imbecillitatem veſicæ, vel ob lotij acrimoniam.

Colliquationes partium quibus modis ſoluuntur.

Renum facultas.

Aqua inter cutem quo modo generetur.

Syncope quid.

Sudores critici robuſtas vires annunciant.

Sudores retinent odorem & colorem eius , quem purgant , humoris.

Sudoris tum nimis fluentis , tum ſuppreſſi,cauſæ.

eſſentia illæſa , impediri poteſt. Nulla autem qualitatum agentium, res vicinas perinde alterare videtur , ac calor. Quare corpus calidum ſimul & humidum , quamcelerrimè proprium ſibi alimentum concoquet , aſſimilabitque. Quod verò ita ſit durum , vt & flectatur facilè , & firmiter innitatur, id & trahere vehementer quidlibet, & impellere violenter , & detinere fortiter poterit. Optimè itaque nutrientur calida & humida corpora , vt quæ & celerrimè immutent,alliciantque ad ſe , reponantque & aſſimilent alimentum. Peſſimè omnium frigida , & ſicca , vt,quæ nec alterare, nec ſuſcipere,nec apponere,nec aſſimilare ſint apta. Quòd verò humidiora corpora tum facilius , tum celerius adhæreant , coaleſcantque, duriorum autem alia nequaquam, alia non facilè id perpetiantur, nemini obſcurum exiſtimo. Cæterùm concoctio & nutritio , alterationes eſſe cenſentur. Appoſitio fit , cùm cibus in roris ſpeciem redactus , à nutrito ſuſcipitur. Adhæſio , eſt alimenti cum alito conglutinatio quædam , dum in vnum coaleſcunt. Atque in his omnibus pueri , aliíque , quorum temperamentum calidius eſt & humidius , optimè degunt: nec infeliciter in illis diſtributio perficitur. Retentricem tamen facultatem pueri habent imbecilliorem , ob idque excernunt celeriter. Similiter etiam expellendi facultas , vt retentrix , modicè illis eſt imbecilla. Eget autem longiori tempore facultas retentrix, quo ſuo fungatur munere : expultrix verò breuiori. Pueri igitur , vt alteratricis facultatis robore iuuenes ſuperant , ſic attrahendi vi ſunt ipſis longè inferiores ; atque ab eis etiam in duabus reliquis facultatibus ſuperantur. Quanquam expultricis imbecillitas in eis minimè deprehenditur , idque ob temporis breuitatem , quo ſuo fungitur munere. Quippe crebrius & deiiciunt, & vomunt , quàm iuuenes , non ob expultricis potentiæ robur , ſed ob retentricis imbecillitatem. Atque in concoctionibus quæ ad ventriculum pertinent, ſi humida molliáque ſumpſerint,ea perinde ac iuuenes concoquunt : dura verò deterius conficiunt. Siquidem puerorum calor, ad vaporis naturam : iuuenum , ad ſiccitatem magis accedit. Atqui humidiora corpora humidioribus indigent alimentis : ſicciora , ſiccioribus. Senes ad omnes ferè actiones corpus malè affectum ſortiuntur : quippe qui iuuenibus aridiores ſint , prætereà etiam frigidi. Quare non probè concoquunt, ob caloris penuriam : nec ritè nutriuntur,partim ob ſiccitatem , partim ob imbecillitatem alteratricis potentiæ. Iam digeſtio per corpus ipſis & tarda , & imbecilla eſt, nimirum inſtrumentis veluti torpentibus ob frigiditatem. Porrò ad functiones actiuas calidum inſtrumentum & ſiccum, magis idoneum eſt , frigidum verò & humidum, imbecillius. Reliquæ duæ coniugationes medium inter has locum obtinent. At verò ſi ætates ipſas ſpectes , naturaliter frigidum & humidum corpus minimè deprehenderis : quanquam ob affectum præter naturam , talia reperiri contingat. In vniuerſum igitur , frigidum vbique eſt debilius & torpidum , ſiue humori , ſiue ſiccitati iungatur. Haud aliter inter naturales potentias , retentrix robuſtior quidem videtur in aridioribus calidioribúſque inſtrumentis : imbecillior verò , in humidioribus frigidioribúſque. Similiter nerui, tendones, ſyndeſmi , & muſculi, quantò ſicciores tantò robuſtiores euadent : niſi adeò modum exceſſerint,

Eſſentia partis illæſa,functio impediri non poteſt.

Calor vicinas res omnium maximè alterare poteſt.

Calidum & humidū corpus quàm celerrimè proprium ſibi alimentum aſſimilare.

Frigida & ſicca corpora cur nutriantur infeliciſſimè.

Concoctio.

Nutritio.

Appoſitio.

Adhæſio.

Pueri vim retentricem habent imbecilliorem,expultricémque nō admodum fortem.

Pueri quibus facultatibus ſuperent iuuenes, & quibus ab eis ſuperentur.

Puerilis iuuenilíſque caloris diſcrimē.

Nutriuntur omnia ſimilibus.

Senes cur ferè ad vniuerſas functiones corpus malè affectum ſortiantur.

Actiuis functionibus quæ inſtrumenta ſint commodiora

Frigidum & humidum naturaliter nullum corpus reperiri in ætatibus.

Frigidum vbique eſſe debilius , torpidúmque.

Naturalia inſtrumenta, quò ſunt humidiora eò ſunt ad nutricationem magis idonea: ad concoctionem verò ineptiora aridioribus, quibus adſit ſimilis calor.

ceſſerint,vt ob duritiem vix flecti poſſint. Nam ſi ſic ſint affecti, corripientur ſpaſmo. Contrà naturalia inſtrumenta,quò ſunt humidiora, eò ſunt ad nutricationem magis idonea, vel ſi ad extremam humiditatem peruenerint: ad concoctionem verò non ſunt aptiora,nec ſeipſis,nec aridioribus, quibus ſimilis adſit calor: niſi ſiccum aliquando cibum exhibeas inſtrumento ſicco & ſqualido, non liberaliter ei tribuens humiditatem. Cæterùm & ad digeſtionem per corpus,& ad excretiones, corpora admodum dura,ineptiſſima exiſtunt:quòd haud facilè vel dilatantur, vel contrahuntur: quorum alterum attractionem, alterum excretionem molitur.

Qualitatum quæ in quibus ſint efficaciores functionibus,& quę inutiles.

In ſumma verò, calor auctus ad omnem alterationem efficaciſſimus eſt, niſi ad tantam, vt colliquet, vehementiam increuerit. Siccitas ad robur & firmitudinem confert, niſi adeò ſit cruda,vt corpora rigida, immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidem mirificè facit: cæteris verò functionibus omnibus aduerſatur, excepta qua corpus augetur. Deinceps autem de fluxionibus à cerebro oriundis aliquid etiam dicamus.

Coryza. Catarrhus.

Deſtillationis igitur & grauedinis (hæc coryza, illa Græcis catarrhus dicitur) cerebrum cauſa exiſtit: vt pars quidem ſimilaris vel à frigore, vel à ſolis ardore in intemperiē adactum: vt inſtrumentum verò, quatenus infeſtatur à plenitudine.

Deſtillatio eſt defluxus in os
Grauedo eſt defluxus ad nares.
Raucedo eſt ad fauces defluxus.
Vua.
Antiades.
Pariſthmia.

Cæterum deſtillatio fit, ſi ad os excrementum defluxerit: grauedo, ſi ad nares: quemadmodum & raucedo, ſi ad fauces decūbat. Quòd ſi fluxio gurgulionem inuadat,aut vuam pariet,aut ipſum in tumorem attollet. In glandulas quæ ad finem oris vtrinque adiacent,ſi decumbat, antiadas procreat: ſicuti & pariſthmia,inuadens ea quæ illis proxima ſunt. Ac defertur quidem fluxio à capite nonnunquam in ventrē,nonnunquam in aſperam arteriam,vtrilibet maximè nocens.

Vteri corpus à quibus cauſis durari poſſit.

Quod verò ad vteri corpus ſpectat,ſi ſolidum fuerit aut durum,cauſa eſt,cur ſupprimantur menſes. Duratur autem vel ilicò à primo ortu, aut tractu temporis poſt ipſam generationē: videlicet ob intemperiem aut affectus alios præter naturam. At intemperies vteri interdum à natura oritur, interdum ſequitur morbos,perinde ac denſitas.

Menſes vnde retineri contingat.

Detinētur etiam nonnunquam menſes,ob materiam ipſam vacuandam, vbi vel craſſa eſt,vel viſcida: necnon vbi à craſſis humoribus vaſa, quæ ad vterum deſcendunt, obſtruuntur. Ad hæc,vterus nihil omnino excernit ob multas exercitationes, & victum tenuem, & cùm ad alias partes repunt humores. Minus excernit æquo, ob eaſdem cauſas, ſed remiſſiores. Plus autem,ob diuturnum ocium,& victum opiparum.

Menſes quibus ex cauſis plus æquo fluant.
Muliebre profluuium.

Cæterùm deprauatæ vteri fluxiones (quod ſymptoma fluxus muliebris dicitur) fiunt expurgato per hanc partem vniuerſo corpore. Ac talem ſemper ſpeciē refert id quod excernitur,quale eſt quod in animali redundat. Eſt & aliud ex vtero deprauatum profluuium,ob affectum aliquem ipſum infeſtantem eueniens. Inſuper interdum cohibentur menſes ſanguine, ob robuſtas vires in alias partes irruente.

Clauſę mulieres.

Ad hunc autem ſermonem pertinet meminiſſe mulierum minimè foratarum,quibus vteri meatus coaluit.

Priapiſmus eſt inuoluntarius tumor virilis pudendi à flatulento ſpiritu ortus.

Iam priapiſmus eſt, cùm inuito intumeſcit inflaturque maſculinum pudēdum: cuius ſymptomatis cauſa exſtit flatulentus ſpiritus.

GonorrhϾ ſpecies.

Porrò gonorrhœa ſi pudendo non intento acciderit, retentricis facultatis in ſeminariis vaſis imbecillitatem ſequitur. Si verò intento pudendo eueniat, conuulſioni quodammodo erit affectus ſimilis.

Colorum viciſſitudines vnde oriantur.

Colorum viciſſitudinem (vt ſummatim dicam) faciunt ſucci à ſua naturali ſpecie aberrantes, aut in profundum ſubeuntes, aut cutem veluti illuentes. Particulatim verò cauſæ, ob quas ſuccos ad huiuſmodi tum motus, tum affectus peruenire oportet, ſunt affectiones animi: aëris nos ambientis vel ad calorem, vel ad frigus mutatio: corporis affectus vel calidiores, vel frigidiores: item ſanguis vel paucus, vel plurimus, tum foras elatus, tum intrò reuulſus. Huc accedit etiam quodlibet humorum vitium, ad ſuam ipſius ſpeciem vniuerſi corporis colorem permutare potens.

Figura partiū à quibus cauſis vitietur.

A naturali autem figura deflectunt partes, immodicè vel repletæ, vel inanitæ, vel à propriis ſedibus deturbatæ, aut reuulſæ.

Symptomatum quænam ſeſe mutuò ac neceſſariò ſequantur, & quæ minimè.

Vt autem hunc iam commentarium claudamus, operæprecium mihi videtur addere, quænam ſymptomata ſibi mutuò & neceſſariò ſuccedant, & quæ item non neceſſariò. Igitur id quòd fit, vnáne ex cauſa fiat, an ex pluribus,conſiderandum. Nam ſi ab vnica tantùm fiat, neceſſariò cauſæ efficienti ſuccedet: ſi à pluribus, non neceſſariò. Symptoma itaque quod ab vno alio dependet, neceſſariò conſequitur illud. Vbi verò aliæ quædam cauſæ ad ſecundi ſymptomatis generationem accedunt,ipſum non neceſſariò ad primum conſequitur. Neque enim cruditatē (gratia exempli) inflatio ex neceſſitate ſequitur, vel mordicatio, vel nauſea: quanquam tum horum, tum reliquorum ſymptomatum ferè omnium nullum eſt, quod non aliquando crūditates ſequi videatur. Verum & cruditatis magnitudo,& differentia, tum hominis natura, tum ſenſus vel acutus,vel obtuſus,item ſingularum corporis partium & robur & imbecillitas faciunt,vt aliàs aliud ſymptoma cruditatem ſequatur. In ſumma verò, quæcunque pars cruditatem fecerit, illa noxam percipiet, quæ maximè imbecilla fuerit.

Cruditatem nullum neceſſariò ſymptoma ſequitur.
Atrophia ſequitur neceſſariò alimenti defectum.

Proinde nullum ſymptoma neceſſariò ſequi cruditatem, poſſumus aſſeuerare. Vbi autem alimentum minimè per corpus digeritur, ſiue priuatio, ſiue imbecillitas fuerit actionis,atrophiam neceſſariò inducet, quemadmodum in ſingulis partibus alteratricis potentiæ noxa. Præterea expultricis facultatis circa excrementa, aut ſanguificæ potentiæ aberratio, neceſſariò producit praui coloris ſymptoma.

GALENI PERGAMENI

De procatarcticis,

LIBER VNVS.

Procatarcticæ cauſæ inualida tantùm corpora immutant.

QVAS procatarcticas, ſiue externas,ſiue præincipientes appellant,vt magnus calor, frigúſve ambientis, aut etiam aliquis animi affectus, inualida ſolum corpora commouent: ac proinde à nonnullis non cauſæ, ſed morborum occaſiones vocantur. Videmus etenim mille ſimul in theatro ſedentes, è quorum numero quatuor duntaxat æſtuant, & in eis à febre vnus ſolus arripitur: quod nuper familiari noſtro Menandro contigit: quem nos ſecunda die inuiſentes, iuſſimus caput roſaceo foueri, mox dormire, poſtmodum impensè lauari: ac ſic tandem eſt reſtitutus.

Menandrum ex inſolatu febrientem, qua ratione ſanarit Gal.

Alios etiam complures, ob æſtum & labores febrientes, reclamantibus cæteris medicis, plurimis

balneis

balneis ac victu humidiori vsus, similiter persanari. Non desunt tamen, qui varia connectentes sophismata, quas nuper causas procatarcticas diximus, eas morborum causas esse inficiantur: quòd videlicet nec semper, nec omnia corpora lædant. Qui quidem non secus habendi sunt odio, ac illi, qui spinas & hamos in viis, per quas sunt transituri homines, seminant. Nos itaque horum impedimentorum nonnulla iam rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viam, quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilissimam ducit, purgemus. Quòd igitur tum frigus, tum immoderatus calor, & contristare, & morbos gignere soleant, id indies natura rerum nos docet: cùm nimirum vel ipsa animalia bruta, soleant loca & regiones mutare, vt æstate quidem calorem, frigus verò hyeme declinent. Quòd si hæc noxia quidem, non tamen morborum esse causas fateantur, quòd nec semper, nec omnibus noceant, iam non de re, sed de nominibus disputant: quanquam ne sic quidem effugere poterunt quin conuincantur, saltem illas esse causas nocumenti iis, quibus nocent corporibus. Sunt porrò duæ primæ causæ ac maximè principales in vniuersum, scopus videlicet, siue finis, cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt: ac præterea id, à quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirum quibus, & materia ex qua. Etenim in humanis artibus, nisi causæ omnes conspirent, nullus vnquam effectus absolui poterit. Nam nisi aliqua esset lecticæ vtilitas, nunquam faber illam construeret. Sed si aliqua sit illius vtilitas, careat autem dolabra, serra, terebello, aliáque supellectili instrumentorum, nec sic lecticam coagmentabit. Et si hæc illi omnia præstò sint, & mox ligna deficiant, neque ita componetur lectica. Sed nec si instrumenta & materia parata sint, & vtilitas vrgeat, absit autem artifex, quicquam vnquam compingi possit. In iis tamen artibus quæ casu fiunt, interdum finalis causa desideratur, cùm ea nullius gratia fiant. Est etiam vbi id per quod fiunt, abest. At nihil inuenire licebit, quod materia non egeat, ex qua constet: & efficiente, à quo fiat. Semper siquidem est necesse, vt sit concuentus alicuius patientis, quod vicem materiæ subeat: & alterius quod circa ipsum agat, & efficientis rationem obtineat. Hoc autem nonnunquam instrumento eget, si alicuius gratia operetur. Interdum fine instrumento agit, vbi nullius gratia, neque ex proposito agit. Vbi igitur ex frigore vel æstu aëris ambientis aliquis læditur, aër ambiens dicitur causa effectrix: materia, corpus affectum. Nullus itaque effectus oriri poterit, nisi efficiens & materia iungantur. Vnde oportet vt hæc vtraque aliquid ad generationem rei conferant. Quæ autem ad rei generationem conducunt, meritò causæ appellandæ sunt. Reperire autem licet præter iam dictas, etiam alias causas, accidentales tamen: veluti intermedium spacium minimè impediens, quo faber indiget, vt circa lignum agere possit: idque non qua artifex est, sed quà corpus, quod alium ab eo qui continet materiam circa quam operatur, occupat locum. Hæc siquidem ex accidenti dicuntur, & tanquam ea sine quibus non. Solidum quippe corpus interiectum inter fabrum & lignum, impedimento est, quo minus operari artifex possit. Quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur, vt aër in illius locum succedat, cùm nusquam in hoc orbe vacuum possit consistere. Proinde constat fabrum aëre ex accidenti indigere. Similiter ambulationis causæ sunt, ipsius vtilitas, vis animalis, atque etiam crura: at causæ sine quibus id fieri nequit, aër circunfusus cedens, pauimentúmque renitens. Quod autem ait Erasistratus. Si refrigerari febricitandi causa est, qui magis refrigerit, ille magis febricitabit: maximè absurdum videtur. Nam si effectrix causa ipsa id absque patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoque febricitarent. At si frigus non omni corpori febrem adferre potest, sed illi tantum, quod ad eam excipiendam est habile, vtique non amplius erit necesse, vt qui friguerunt magis, magis quoque febricitent: imò facilè nonnullos reperias, qui ne semina quidem febris concipiant, fiant tamen attoniti, vel torpidi, vel tremuli, vel conuulsi: vt accidit Alexandro, dum æstiuo tempore in Cydno, Ciliciæ flumine, se lauaret. At verò nec illud etiam secura confici potest, vt qui magis frigescit, magis quoque lædatur: sicuti neque hoc etiam, vt si magis lædatur, magis febricitet: cùm aliquando contingat aliquem magis lædi, qui tamen non modò non magis, sed nec omninò febricitet. Idem etiam dicendum est de labore plenitudinéque, & aliis id genus causis, quas eodem paralogismo, ab ordine procatarcticarum febris causarum exterminabat. Sed cur interim operam ludimus, dum hæresim. Erasistratiorum conuellimus, qui asserunt patriam potius prodendam esse, quàm proprium dogma? Adeò enim stupidi simul & pertinaces sunt, vt etiam omnes febres à phlegmone exoriri contendant: ob idque nec potum frigidæ, iis qui ardenti febre tenentur, concedant: cùm tamen ea opportunè exhibita, nisi obstet viscerum inflammatio, ægri confestim sudent, liberíque à morbo reddantur. At si in discernenda hypostasi purulenta, ab ea quæ in sanis, & post solutas febres conspicitur, essent exercitati conuincerentur. Quippe in sanis, & vbi febres solutæ fuerint, id quod residet, album est, nec fœtorem habet, nec colorem, nec lentorem, qualis cernitur vbi phlegmone in suppurationem conuersa soluitur. Sed hæc etiam est summa impudentia Erasistrati, quòd cùm fateatur repletionem plethoram efficere: hanc verò sanguinis paremptosin ad arterias: atque hanc denique phlegmonem: nolit tamen concedere, repletionem phlegmonis causam existere. Nam & nos pari modo dicemus, quòd qui plaga homini illata venas colli secuit, non extitit illi causa mortis: quoniam causa proxima fuit, non ille qui percussit, sed potius effusio sanguinis.

Bruta mutant regiones, vt æstum & frigus vitent.

Causæ primæ & maximè principales in vniuersum, sunt finis cuius gratia fiunt, omnia quæ fiunt & præterea id à quo fiunt: quas postea sequuntur reliquæ, nempe instrumenta simul atque materia.

Effectus nullus absolui poterit in humanis artibus, nisi causæ in vnum omnes conspirent: id quod in iis quæ fortuitò contingunt minimè necessarium videtur.

Omnia egere materia ex qua, & efficiente à quo fiant.

Causæ appellandæ sunt, quæ ad rei generationem conducunt.

Causæ accidentariæ sine quibus operari non licet.

Vacuum nusquam dari.

Frigus illi tantum corpori febrem adferre potest quod ad eam excipiendam est habile.

Alexander torpore fuit correptus, dū in Cydno Ciliciæ flumine, se lauaret.

Erasistratij censebant, patriam potius prodendam esse, quàm proprium dogma.

Frigida opportunè exhibita iis, qui ardenti febre tenentur, nisi viscerum inflammatio obstet, ab affectu eos liberat.

Puris hypostasísque discrimen.

GALENI PERGAMENI *De plenitudine*,

LIBER VNVS.

Sicuti nullum est quod nostra tempestate in ore ferè omnium medicorum crebrius versetur, quàm plenitudinis vocabulum: ita nec aliud facilè inuenias, quod magis ab eis ignoretur. Vt autem eos qui ignorantiæ tenebris occæcantur, quique absurda tuentur dogmata, impræsentiarum missos faciamus,

Plenitudo est duplex, vna iuxta vires illius, qui eam defert: altera iuxta vasis illam continentis capacitatem.

Cor est arteriarum origo. Cerebrum est fons neruorum. Hepar est venarum principium.

Essentiam facultatum corpus nostrum regentium, ex temperie quatuor qualitatum constare, esse que proprietatem temperamenti.

Facultas est causa effectrix.

Agere in seipsum nihil potest, sicuti nec se continere.

Ignis omnia dissoluit.

Continere videntur dura, renitentiáque: vt contineri, quæ mollia & cedentia existunt.

Plenitudo distendens aliquid, dicitur iuxta vasa.

Plenitudo grauans, etiam si non distendat, ad vires sensitrices refertur, minimé autem ad naturales.

Plenitudinem iuxta vasa reperiri etiam in rebus inanimis.

cum ingenuis verò ac veritatis amore flagrantibus confabulemur: duas in vniuersum notiones, relationésve plenitudinis proponamus: vnam quidem, secundum robur viréſque illius qui talem plenitudinem defert: alteram, secundum excipientis vasis capacitatem. Dein verò sedulò perscrutemur, quænam sint vniuersæ animantis vires: & quomodo plenitudo, quæ secundum earum vnamquanque consistere potest, sit & agnoscenda, & curanda. Postmodum, quot sint eorum humorum species, qui vel vires aggrauent, vel à vasis contineri non possint. Igitur in libris de Placitis Hippocratis & Platonis satis à nobis monstratum est, quòd alia ea vis sit, quæ in venis consistit, alia quæ per arterias, sicuti & alia quæ per neruos diffunditur. Vbi etiam docuimus, cor * facultatis arteriarum fontem atque originem esse: neruorum autem cerebrum, sicuti iecur venarum. At in libris de Elementis ostendimus, substantiam eorum omnium quæ generationi & interitui obnoxia sunt, à quatuor primis qualitatibus immutari: & ex earum certa quadam temperatura, omnium corporum substantiam, ac proinde virium earum essentiam, quæ corpus nostrum dispensant, constare: quippe quæ non sit, nisi ipsius temperamenti quædam proprietas. Porrò vis ipsa siue facultas, causa effectrix existit, non materialis substantia, pa- tibilísve. Facultas itaque erit alicuius actionis causa, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur. Sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit ab agente, in rem patientem. Vnde vires suam quidem ex alterius comparatione notionem habent: essentiam verò, * ex habitudine ad alterum. Quòd autem in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat, omnem mentis captum excedit: sicuti etiam, quòd seipsum aliquid contineat. Quare non modò ex Herophileis multi, sed & ex Stoicis iuniores, dum contendunt ostendere, quòd spiritus atque ignis & sese, & cætera elementa contineant, terra verò & aqua ab iis contineantur, nullam demonstrationem adferunt. Nos quippe euidentissimè cernimus, ita nihil ab igne contineri, vt potius ab eo vniuersa soluantur. Etenim quod durum est, reniténsque ac densum, vel primo aspectu potius continere videri possit: contrà verò, quod molle, cedens, rarúmque est, altero indigere à quo contineatur. Dicamus igitur, quotiescunque præ multitudine aliquis nimis distenditur aut disrumpitur, affectum talem ad continentia vasa spectare, non verò ad aliquas vires: cùm verò grauatur, ad sensitricem potentiam. Nam neque idipsum omnino ad vires pertinet omnes, * cùm naturalis potentiæ hæc grauitas affectus non sit. At verò plenitudinis genus, quod ex loci continentis capacitate commensuratur, non modò in animantibus reperitur, verumetiam in rebus inanimis, quemadmodum in vestibus, vinculis, pellibus, vasisque fictilibus. Rumpuntur siquidem omnia hæc, vbi multa replentur flatuosa substantia. Porrò cùm quatuor sint naturales potentiæ, attractrix, retentrix, altera trix, expultrix: alia sunt inquirenda indicia ad cognoscendam plenitudinem quæ secundum earum singulas accidit: nam nec grauitas in istis sufficere poterit. Etenim imbecillus ventriculus, vi sensitrice maxima est præditus, qua sibi grauia sentire possit. Iam quibus signis arteriarum plenitudinem, quæ ex collatione ad earum vires constat, probè deprehendere liceat, in commentariis de pulsibus exposuimus. Venarum verò nec ego signum aliquod vnquam, quo id ex scientia haberi possit, præscripsi, neque ab alio quopiam literis mandatum reperire potui. Vt autem de plenitudine agamus, quæ sigillatim quascunque particulas occupat, sciendum est, ea membra quæ parum sentiunt, vel sunt sensus omnino expertia, nequaquam parem cum ventriculo aut vesica, excrementorum quæ in ipsis congesta sunt, sensum habere: sed aut omnino exiguum, aut penitus nullum: exiguum quidem, vbi maxima plenitudo adfuerit: nullum, vbi illa non multa fuerit. Nam in pulmone, iecore, renibus, atque in nonnullis ossibus, aliquis nonnunquam oboritur alicuius ponderis sensus: quanquam is certè potius ad membranas referri debet, quàm ad eorum viscerum carnes. At secundum cerebrum, perquàm manifestum sui sensum grauitas interdum excitat. In partibus autem sensu vacuis, nullus potest non modò grauitatis, sed nec alterius etiam symptomatis sensus haberi. Atqui sensu carere videntur nonnulla ossa, adeps, & glandulæ quædam: præterea medullæ omnes, sensus expertes sunt. Cerebrum tamen atque spinalem medullam, nonnulli in sentientibus particulis collocant. Tutius tamen poterit quispiam de carne, qua gibba iecoris pars constat, asserere, quòd absque vllo sit sensu, cùm neruus illi nulla ex parte inferatur. De parte autem illius caua, facilè dubitatio exorietur, cùm nerui qui iecori iuxta portas distribuuntur, adeò sint exiles, vt contexere solam membranam videantur. Grauitas igitur euidentissimum signum illius est plenitudinis, quæ ad vim sensitricem spectat. Nam si in aliqua particula quæ sensu prædita sit, vlla humorum multitudo aggregetur, in ea statim grauitatis sensus quoque excitatur. Nec tamen quotiescunque pondus loco alicui insederit, ibi etiam humorum multitudo aggregabitur: quandoquidem si facultas sit imbecillior, poterit vel ex ipsismet solidioribus membris grauari, quemadmodum in corporibus resolutis contingit. Siquidem præ resolutione imbecillioribus redditis musculis, sentit ille qui resolutus est, in motu grauitatem insignem: ita tamen, vt infirmus musculus sibiipsi minimè grauis videatur. Grauitas quippe ab altero, & in altero, gignitur. Potest itaque musculus fieri se ipso inualidior, imbecilliórque: vt verò sibiipsi sit grauis, id fieri nequit. Agè igitur, maioris perspicuitatis gratia, ponamus nunc à spiritu per neruum delato, moueri musculum: à musculo verò, tibiam primùm, cui is inseritur. Qua mota, articulus in genu, vbi crus vniuersum committitur, subinde etiam moueatur. Quibus sic constitutis, quisque verè asserere poterit, & musculum, & totam tibiam, inualido spiritui esse oneri. Quocirca minimè potest exquisitè dignosci, quid sit id quod primùm grauet, quodque primum grauetur: nisi prius sciatur id, quod primum in nobis vnamquanque mouet particulam. Ad quod quidem vir tum in discernendis potentiis, quæ nos gubernant, peritus, tum in anatome exercitatus, desideratur. Iam verò, vt nulla est necessitas illis qui in obeundis functionibus valentiores, quàm prius forent, effecti sunt, humores aliqua ex parte accreuisse (quod Erasistratus existimabat) ita pernecessarium videtur, vt si qui validiores actiones habeant, eis virium robur accesserit.

Plenitudo iuxta venarū vires, qua ratione deprehendi queat, neque scripsit Galenus, neque ab aliis scriptum reperit.

Sensu vacuas particulas, nec grauitatis, nec prorsus symptomatis vllius posse sensum percipere.

Medullæ omnes insensiles.

Iecoris gibba insensilia esse.

Grauitas est certum iudicium illius plenitudinis, quæ ad vim sensitricem spectat.

Plenitudini ad vires non requiritur necessariò magna humorum colluuies.

Grauitas ab altero & in altero gignitur.

Actionum fortitudo ad virium robur consequitur.

Robur viriū, fortitudinem comitatur fūctionum.

accesserit. Actionum siquidem fortitudo, ad virium robur consequitur: sicuti & robur virium, fortitudinem comitatur functionis. At à sanguinis multitudine, consecutio nulla necessariò est futura: cùm neque si is maiori sit copia quàm antea, validior ex necessitate futurus sit homo: neque si minori, imbecillior: sicuti nec si æqualis sit, necessum est illum viribus eodem se habere modo. Liquet itaque actiones validas propriam esse ac inseparabilem virium vigentium notam, sanguinis verò aucti nequaquam. Porrò vbi adest tensionis sensus, nec tamen exercitatio præcesserit, ibi necesse est plethoram esse congestam. Sanguis autem auctus, non tamen eò, vt venæ adhuc tensæ, sint nondum plethoram absoluit. Vt verò tensio, copiæ humorum propria vasa tendentium affinis est: ita vlcerosus sensus, acrem sequitur qualitatem humorum, potéstque vel ex solis quandoque motionibus gigni. Si igitur particula quæ distenditur, particeps sensus fuerit, necessum est, vt quæcunque fuerit ea res, quæ eò ipsam distendit, vt capi nequeat, tensionis sensum in animante excitet. Atque is affectus qui tunc membra occupat, tensio appellatur. Quæ si plurimum augeatur, erit etiam necesse, vt quod tenditur disrumpatur. Cæterùm non tantùm ex ipso sanguine, sed ex quacunque substantia humida & flatulenta, possunt partes tensiuo affectu occupari. In vniuersum autem, id quod grauat, multum: quod verò pungit, aut mordet, molestum esse dicemus. At plures reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignantur, partim accedát extrinsecus, omnibus est comperfum. Quorum quatuor penes magis & minus differentiæ extant. Etenim qui modicè mordent, pruritum inferunt, vt scilla: qui verò magis, rodunt, vt cæpa. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorem excitabunt: præcipuè quidem, si particulis admoueantur exulceratis: protogato verò, atque aucto horrore, symptoma illud rigor vocatur. In nobis quoque mordaces gignuntur succi eadem ratione, per has quatuor ideas distincti. Quorum sanè pruriginosi illi sunt, qui modicè existunt acres: vlcerosum verò sensum pariunt, qui his sunt mordaciores: qui autem hos quoque mordacitate superant, horrorem: sicuti qui præterea iam mordacissimi sunt, hi rigorem inducunt. Affectio igitur vlcerosa, ex succis mordacibus gignitur. Grauitas autem à multitudine, pro virium comparatione. At tensionis affectio, & ipsa quidem humorum multitudinem sequitur, non tamen per collationem ad vires corporum continentium, sed tantùm ad capacitatem qua continentur illi. Ad hanc ergo affectionem vltimam, tensio tantummodo pertinet: vt ad secundam grauitas. Vlcerosus verò sensus, neutrius est propria nota, nec plenitudinis nuper dictæ, nec secundæ; quæ vires respicit. Ex symptomatis itaque alia ad plenitudinem pertinent, quæ respicit vires: alia ad eam quæ in infusione consistit: nonnulla præterea non sunt * simpliciter plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. Quædam verò nullius quidem plenitudinis, sed humorum potius prauitatis & corruptionis sunt signa, aut virium imbecillium, aut tumoris solidorum corporum. Ergo affectio tensiua, nisi exercitationis sit comes, plurimam omnino substantiam in corpore quod sensu præditum est, contineri insinuat: non tamen qualis sit ipsa substantia, ostendit: nisi alia etiam indicia accedant. Actio-

Actiones validæ, non aucti sanguinis, sed vigentium virium sunt inseparabilis nota.

Vlcerosus sensus acrem sequitur qualitatem humorum.

Tendi possunt particulæ à quauis substantia humida & flatulenta.

Mordicantiū humorū quatuor, secundùm magis & minus differentiæ habentur.

Acres humores particulis exulceratis admoti horrorem atque rigorem excitant.

Vlcerosus sensus neutrius plenitudinis est propria nota.

Symptomatū differentiæ variæ.

Tensiuus effectus quid indicet.

num verò imbecillitas, vires inualidiores ostendit: * quòd mouens causa impediatur: quemadmodum accidit in languidiori manuum motione: id quod plures constitutiones consequi potest. Nam si in aliquo carneum ac adiposum particularum genus, viribus tamen eosdem fines seruantibus, adaugeatur, necesse fuerit motiones imbecilliores fieri: moto nimirum aucto; mouente verò æquali permanente. Sed si aut vnus quispiam ex humoribus, aut omnes etiam simul excrescant, nec vires alioquin simul vnà augeantur, sic quoque necesse erit actiones inualidas reddi: nec secus si humores simul & effusiones crenerint, nullo autem in viribus incremento facto: quemadmodum & si pares illi se habuerint, vires verò imbecilliores euadant. Fieri etiam potest, vt & dematur de virium robore, & humores vnà cum parenchymate, seu transfusione (quæ impræsentiarum molem carnis, pinguitudinísque significat) vel plures fiant, vel pauciores. Horum itaque vtrumuis eueniat, necessariò euadent * functiones imbecilliores.* Arbitrari autem quandiu solida corpora optimè nutricantur; posse nonnunquam edi imbecilliorem motum, hominum planè est minimè perpendentium, facultates per vniuersa solidiora corpora permeare: sed perinde ac fistulas, aut canales quosdam, sic spiritui venas & arterias constituentium. Hallucinantur etiam, qui inter plethorica indicia, corporis tumorem reponunt: quippe venarum tumor poterit forsan esse plethoricum signum, inseparabiléque, vbi corpus ita se habuerit, vt neque interna externis, neque hæc illis caleant magis, nec præterea calor immodicus vniuersum corpus detineat. Carnis autem & adipis moles, eorundem multitudinem indicabit: non tamen plethoricæ plenitudinis quæ desiderat euacuationem, signum existet. Cùm autem syncerus sanguis nunquam ita reperiatur in venis, quin illi aliquid aut bilis, aut pituitæ, aut serosi excrementi permistum sit: perinde sanè erit dicere, sanguinem ipsum augeri, ac si etiam humores dixeris. Venarum itaque tumor, sanguinis plenitudinem indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitutione prorsus inualescente, aut ex fusione, aut ex ebullitione. Cauendum præterea erit, ne particula illa decliuis fuerit, néve paulò antè cæteris vehementius mota. In summa verò, plenitudo à venarum tumore indicabitur, si omnes corporis partes eandem constitutionem seruarint, idque cum mediocri calore. Cæterùm tum tumor ipse, tum tensio, cùm à singulis humoribus, necnon à flatu excitari possint, plenitudinis quantitatem, potius quàm specificas differentias declarant. Siue igitur sanguis eò incrementi peruenerit, vt citra tunicarum tensionem, naturæ modum excedat, corporíque grauis videatur: siue ita sit auctus, vt vasa continentia distendat: vtrunque certè & multum, & plenitudo dicitur: sed prior illa, secundùm vires, hæc penes vasa vocetur. Iam rubor, si nec ex sole, nec ex balneo, nec ex immoderato exercitio, neque ex calore, neque ex ira verecundiáve, neque ex alia denique occasione extrinseca oriatur, sed vndequaq; corpus æqualiter fuerit affectum, sanguineæ plenitudinis nobis indicium existit. Omnem autem plenitudinem, quæ in venis congesta est, facilè motus arteriarum ostendit, ob mutuam vasorum confluentiam: nisi vbi humores contenti in venis, quàmmaximè sint crassi & tenaces. Plenitudi-

Actionis languor, vires inualidiores ostendit.

Facultates per vniuersa solidiora corpora permeare.

Tumorem corporis non omnem esse signum plethoricum.

Venarum tumor quando sanguinis plenitudinem indicet.

Plenitudo secundum vires. Plenitudo secundum vasa. Rubor infictus, sanguinis plenitudinem indicat.

Arteriarum motus, venarū plenitudinem indicat.

Plenitudinis species quibus notis sint distinguendæ.

nis autem ſpecies, vbi in vniuerſum illa corpus diſpergitur, his notis ſunt diſtinguendæ. Rubor plenitudini ſanguineæ atteſtatur, color verò ſuppallidus, flauæ bili. Cùm autem pituita nimis excreuerit, in album magis quàm pro naturæ modo, color ipſe mutatur: quemadmodum in atrum, ſi bilis atra. Opus tamen eſt, vt cum ſingulis horum humorum ſimul ſanguis augeatur: alioqui non plenitudo aut plethora, ſed cacochymia potius dicenda venit. Cæterùm ſi grauitas vel tumor præter naturæ modum acceſſerit, affectio talis, plethora appellabitur: ipſiúſque humoris vincentis ſpecies, ex colore diiudicabitur. Sola tamen bilis nec tumorem, nec pondus (quæ à plenitudine ſeiungi nequeunt) inferre poteſt. Nam antequam ita ea increſcat, alia illi ſuperuentura eſt affectio. At ſi ſola pituita augeatur (inter cuius ſpecies annumeratur humor qui crudus dicitur, fabámque imitatur elixam, quàm alia pituita, craſſior, ac minus flatulentus exiſtens) duntaxat in leucophlegmatia ſolet per vniuerſum corpus exuberare. Sunt enim & aliæ pituitæ ſpecies: dulcis nempe, acida & ſalſa. Verum ex dulci fiunt ſomnolenti: ex acida cùm redundat, famelici: quemadmodum ſiticuloſi, ex ſalſa. A cruda autem, deiicitur appetentia, ſomnolentíque etiam fiunt. Siquidem ſi humeſcat, refrigeretúrque cerebrum, quod eſt ſentiendi principium, ſtatim ſoporoſa affectio oboritur: quemadmodum ſi ſicceſcat, atque incaleſcat, in vigilias illabitur. Proinde omnes qui vtraque bile redundant, inſomnes degunt. Id tamen peculiare habent, qui atra bile cruciantur, quòd difficiles ſunt, atque præter omnem rationem triſtes. Vigiliæ itaque & ſomni cauſa, in cerebro ipſo conſiſtit: appetentiæ autem & illius defectus, ad os ventriculi pertinet. In quo quidem ſi colligatur pituita, appetitiones excitat: ſi flaua bilis, tum ſitim, tum cibi faſtidium pariet, oſque fiet amarulentum. At ſi atra, moroſi, triſtes *atque formidabiles fiũt, & ſine ſiti: ſaliuáque plurimum illis ſcatet; atque nonnulli eorum ſatis videntur famelici, in quibus nimirum atra bilis, acida qualitate fuerit affecta: id quod ſanè contingit, vbi ipſa malignior eſt reddita. Porrò vbi ea veluti fæx ſanguinis permanet, neque exactè eſt acida, ſatius fuerit illam appellare melancholicum ſuccum: non autem melancholiam, ſiue atram bilem. Quòd verò ad pulſus pertinet, ſi in plenitudine flaua bilis redundet, tales neceſſe eſt reddi pulſus, qualis vbi cor caſſit ſimul & exiccatur. Si atra bilis, quales quum frigeſcit & exiccatur. Si pituita, quales edi ſolent in humida frigidáque conſtitutione. Vbi verò ſanguis ſe omnino ſecundum naturam habuerit, nulla fiet in pulſu ab antiquo ſtatu mutatio: alterantur autem, ſecundum ipſius ſanguinis mutationem. At verò ex ocio & humido victu ſanguis humidior ſeipſo redditur: ex ira autem, exercitatione, æſtu, frictione, medicamento alimentóque calfacientibus, nec-non meraciori antiquioríque vino, calidior efficitur: quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Quòd ſi quiſpiam alimentis temperaturæ ſiccioris diutius vtatur, quæ tamen alia nulla intemperie teneantur, ſanguis ſiccior euadet. Sed ſecundum etiam varias complicationes cauſarum, in diuerſas incidet ſanguis compoſitas intemperies: idque citra miſcellam aliam in eo ſuperantis humoris. Quòd ſi ob aliorum quoque humorum miſturam, illabatur in intemperiem, certè abſque cacochymia conſtare talis dyſcraſia non poterit: alias tamen octo differentias ſortietur, ſed diuerſo modo, quàm vbi ille ſolus & per ſe fuerit talis. Verùm an intemperies ad ſolum pertineat ſanguinem, an ad aliquem alium illi humorem permiſtum, ex iis quæ diximus, & ex aliis multis ſignis, facilè deprehendi poteſt. Fingamus igitur homini qui febre eſt vacuus, venas in tumorem attolli, ac totum corpus rubicundius euadere. Statim enim eſt expendendum, num & cauſæ aliquæ occurrerint, ex illis quæ vim calefaciendi habent: & ſi hoc fortè videatur, præſtiterit huiuſce rei dignotionem tantiſper differre, donec motio ab illis in corpore vniuerſo excitata conquieuerit. Tunc autem, ſi qualem diximus, talis appareat, ſanguinem ſanè in eo abundare, indicium erit. Mox verò grauitatem, tenſionem, pigritiam ad motum, pulſus, vigiliam, ſomnum, appetentiam, faſtidium, præcedentémque vitæ rationem, expedit reuocare ad examen, expenderéque an aliqua excretio ſolita, illi ſuppreſſa ſit, aut exercitatio neglecta: & an alimentis plurimis, aut plurimi nutrimenti ſit vſus: vel ſi poſt cibum ſe præter morem lauerit: ſolitúſque ſit plethoricis morbis corripi. Quibus addenda eſt temporis & regionis conſideratio. Nam hyeme & Vere, locíſque tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor verò locis & temporibus calidis atque ſiccis. Sic etiam qui denſa ſunt cuti, frequentius plenitudinem colligunt: ſicuti rarius, qui rara.

Cacochymia quid.

Plenitudini perpetuò adeſſe tumorem & pondus.

Pituita in leucophlegmatia duntaxat ſolet per vniuerſum corpus exuberare.

Pituitæ ſpecies diuerſæ, earúmque vſus & facultates.

Sopor vnde.

Vigiliarum cauſæ.

Melancholici ſunt difficiles, & præter omnem rationem triſtes.

Pituita in ore ventris collecta, appetentiã facit.

Bilis vtriuſque facultates.

Melancholicus ſuccus.

Pulſuum differentia pro varietate humorum exuperantium.

Sanguinis tẽperies à diuerſis cauſis variatur.

Plenitudo maior colligitur hyeme & vere.

GALENI PERGAMENI
De atra bile,
LIBER VNVS.

SANGVIS (qui humor omnibus hominibus eſt notiſſimus) vbi vel arteria, vel vena fuerit conuulnerata, ilicò effundi videtur: rubens ſanè magis è venis, flauior autem ex arteriis manans. Vndecunque autem exeat, ſubitò concreſcit in grumum: idque non ſolùm extra corpus, ſed intra illud etiam, in quouis ipſius loco præter naturam contentus. Igitur magna ex parte in hoc humore rubens color exuperat: & talis exactè optimus ſanguis exiſtit. Apparet autem nonnunquam hoc ipſo flauior & nigrior: ſicuti etiam ex conſiſtentia craſſior atque tenuior. Quin & videtur quandoque in concreto ſanguine tenuis quædam humiditas, contracta à potu, innatare. Interdum & pituitoſus humor cum ſanguine per venas defertur. Cæterùm hæ differentiæ humorum non mutant ſanguinis appellationem. Eſt & alius quidam humor ſanguini craſſo & nigro perſimilis, qui tum per vomitum, tum per deiectionem excernitur: non tamen etſi diutius aëri ambienti expoſitus fuerit, omnino denſatur. Atque hic ipſe humor aliquando à vomentibus acidus ſimul & acerbus ſentitur: quandoque verò nullam qualitatem manifeſtam præ ſeſe fert. Cùm autem ſanguis maiori ex parte dulcis eſſe videatur: pituita autem inſipida, veluti aqua, certè ſi quando hi humores ſentiantur ſalſi, morboſi erunt. Euadit autem interdum ipſa pituita dulcis. Porrò pituita omnis eſſe debet colore albo, miniméque

Sanguis extra ſua vaſa, ſubitò in grumum concreſcit.

Serum ſanguinis. Atra bilis.

Salſos humores eſſe morbificos.

Pituita omnis esse debet colore albo, minimeque concrescere.
Flauæ bilis species.

nimeque concrescere. Est & alius humor, qui dum vomitur, semper amarus apparet: non ſeni-per tamen flauus, ſed quandoque pallidus. At ſemper qui flauus eſt pallido craſſior videtur. Iam verò, vt flaua bilis tenui ſeroſæque humiditati commixta, & pallidior, & aquoſior euadit: ſic vbi reſoluitur plurimum, vitellis crudorum ouo-rum apparet ſimilis: ob idque vitellina appella-tur. Igitur hæc bilis, ſiue pallida ſit, ſiue flaua, ſiue vitellina, in vaſis habet ſuam generationem.

Bilis porri colorem referens, in ventriculo gignitur.
Bilis æruginoſa.

At in ventriculo quædam alia gignitur bilis, quæ porri colorem refert: alia: quæ ab æruginis ſimi-litudine, æruginoſa vocatur: alia, quæ iſatidis imitatur colorem. Quibus omnibus eſt commune, vt quales ſunt, tales permaneant. Vt verò ad atrā bilem redeamus, ea, quia non concreſcit, à ſangui-ne nigro diſtinguitur, non tamen ab iis quæ pro-priè excrementa nigra appellantur, eo nomine differt. Hæc ſiquidem, cùm talia ſæpius voman-tur ac deiiciantur, ab atra bile quamplurimùm & facultate & qualitatibus differunt. Nam neque a-

Nigra excrementa quomodo ab atra differant bile.

Atra bilis eſt acida, terrámque fermentat.
Atra bilis differt craſſitie ab aceto.

cerbum ſaporem, neque acidum manifeſtè partici-pant: cùm atra bilis tum guſtui, tum olfactui talis eſſe videatur. Ad hæc, excrementa nigra mi-nimè terram fermentant, vt atra bilis. Quæ qui-dem * hac in re cùm ſit aceto quam acerrimo ſi-milis, partium tamen craſſitie ab eo quammaxi-mè diſſidet. Quamobrem, quibus corporis parti-bus pura & impermixta adhæret, eas exedendo exulcerat. Acetum etenim quod tenuium ſit par-tium, permeat: at bilis atræ craſſities, cùm illi ſedem firmam exhibeat, corroſionis fit cauſa. Ta-ceo quòd nullum animal atram bilem guſtare ſu-ſtinet: ſicuti nec meram ſalſuginem, in qua nul-lum animal degere poteſt. Cuius rei mare mortuū firmum indicium præbet. Perniciosa itaque illius generatio cenſetur, cùm ex humore atro ſupra modum aſſato contingat. Cæterùm ea bilis atra, quæ ex flaua bile immodicè aſſata ortum habet, tantò hac perniciosior eſt æſtimanda, quantò flaua bilis efficacior eſt ſanguinis ſedimento, quod amurcæ aut fæcis inſtar generari eſt proditum. Igitur vt exactæ bilis atræ humorem ſemper ex-cerni ad perniciem animaduerti, ſic eorum quæ nigra appellantur euacuationem, non rarò ſalu-brem extitiſſe comperi. Porrò ſanguis qui vena ſecta mittitur, nigrior eſſe videtur in ſiccis calidiſ-que temperamentis corporum: ſicuti & in huiuſ-cemodi anni temporibus, & regionibus, conſti-tutionibus, vitæ ſtudiis, victus ratione, ac deni-que cibis craſſis & ſiccis: quales ſunt, lens, co-chleæ, & carnes taurinæ hircinæque, præſertim ſale aſſeruatæ. Conſimilis étiam naturæ eſt vinum nigrum, craſſúmque & auſterum. Pari etiam ratio-ne, quæcunque ægritudines fiunt ex calida ſiccáq; intemperie, cuiuſmodi ſunt febres ardentes, craſ-ſum & nigrum ſanguinem gignunt. Vbi igitur per febres ardentes melancholicus humor in cutim ipſam propellitur, carbunculus appellatus pro-ducitur. Si verò ad eam, citra febrim, decumbat, fueritque permiſtus ſanguini, elephantem gigne-re eſt aptus. Sin autem ſolus exiſtat, ab initio qui-dem nigrum tumorem gignit, qui procedente tempore terminatur in cancrum. Rurſus, vbi actior & contumacior hic humor fuerit, cancrum exulceratum: vbi autem mitior, latentem & citra vlcus producit. Quippe omnes huiuſmodi affe-ctus, & præſertim cancer, ab humore melancho-lico oriuntur: cæterum vt à calidiori carbunculus,

Atra bilis exedat, corrodátque.
Atram bilem guſtare nullum animal ſuſtinet.
Mare mortuū nullum in ſe piſcem alit.
Atra bilis quę flaua præaſſata oritur, eſt omnium perniciosiſſima.
Atra bilis ſępe ad perniciem excerni-tur.
Sanguis niger quibus ſecta vena vacuetur.
Melancholicū ſuccum gignentia.
Tumores ab atra bile.
Carbunculus.
Elephantiaſis.
Cancer.
Cancer exulceratus.

ita ab eo qui minus calidus eſt, oriri cancer con-ſueuit. At vbi is humor niger, qualitates obtinue-rit mitiores, nimirum permiſtus ſanguini, ſub-rubeos elephantos progignit: qui tamen proceſſu temporis longè nigriores euadunt. Sæpius autem natura, vaſorum quæ ad ſedem ſunt, reſerans ve-nam, huiuſmodi humorem excernit commiſtum ſanguini: ob idque excretio ipſa hæmorrhois ap-pellatur. Sæpenumero etiam eundem humorem ad eturium venas tranſmittit, à quo dilatatæ & diſtentæ, varicoſæ redduntur, & cutis quæ hu-iuſcemodi venas attingit, temporis proceſſu ni-greſcit. Quòd ſi venas illas turgentes melancho-lico humore quis moliatur excidere, periculum imminet, ne homo corripiatur melancholia: id quod fieri ſæpius eſt viſum, non in varicibus mo-dò, verumetiam in hæmorrhoidibus, quæ ex hu-iuſmodi humore conſiſtunt. Quòd igitur in ve-nis & arteriis humores omnes vnà cum ſangui-ne continentur, oſtendit ipſius varietas, tum in colore, tum in conſiſtentia: id quod etiam ex iis quæ diximus, & quæ in libro de Natura huma-na, ab Hippocrate prodita ſunt, liquidò conſtat. Qui humores quandiu temperamenti obtinue-rint mediocritatem, animal erit ſanum: ægrota-bit autem, vbi vel in omnibus vaſis, vel in par-te aliqua eorum aliquis à naturæ modo receſſerit. Rationi autem eſt conſentaneum, ſimiles affe-ctus oriri in partibus quæ profundo in corpore deliteſcunt, iis qui in cute conſiſtunt. Cùm ita-que flaua quidem bilis in vnam quampiam de-cumbens partem, generet eryſipelas: atra verò, carbunculum atque cancrum: mirum ſanè eſſe non debet, ſi vtraque in inteſtina deſcendens (quandoquidem internæ partes non ſortiuntur conſtitutionem adamantinam) aliàs aliud ipſo-rum erodant, ac nonnunquam proſus inſanabi-lem dyſenteriam efficiant. Omnes ſiquidem exul-cerationes ab atra bile ſunt inſanabiles: niſi quis curationem appellet, vbi affecta pars tota circun-quaque ad partem ſanam vſque diſſecta, abſcinda-tur. Quemadmodum igitur inteſtina citra alicu-ius auxilij ſpem vlcerantur ab atra bile: à flaua au-tem, difficulter curationem admittunt: ſic in pro-fundo ſitis accidit cæteris partibus, atque iis præcipuè, quæ inteſtinis ſunt nobiliores. Adde quòd inteſtinorum curatio facilior eſt, eò quòd medicamenta quæ iniiciuntur per ſedem, ſtatim locis affectis occurrunt: quod ſanè in cæteris par-tibus fieri facilè nequit. Porrò lien malè affe-ctus, vel ex inflammatione, vel ſcirrho, vel im-becillitate, ad nigrius conuerſus, colorem vitio-ſum in toto corpore efficit. Quin & ipſe ſemper iecore nigrior exiſtit: & præſertim in animalibus calidioribus & ſiccioribus, qualia ſunt ſerratos dentes habentia. Hoc viſcus etiam vel elixum, guſtui quippiam acerbum refert, vt iecori nihil ſimile appareat. Vnde liquet iecur expurgari à liene: qui nimirum attrahit quicquid in ipſo ſan-guine fæculentum exiſtit: quale vtique eſt fæx in vino, & in oleo amurca. Ex hoc verò quòd me-dicamenta flauam bilem trahentia, auxiliantur eis qui regio morbo laborant: quæ autem aquam educunt, hydropes aſcitas euacuant: ſicuti & quæ nigra expurgant, elephantos & cancros augeri prohibent: in confeſſo eſt etiam, vnum-quodq; purgantium medicamentorum familiarem ſibi humorem attrahere. Vt autē ad lienem reuer-tar: quādoquidem vnamquanque corporis partem proprius

Hæmorrhois.
Varices.
Varices hæmorrhoidésq; ſi quis cohibere conetur, periculum eſt ne homo corripiatur melancholia.
Eryſipelas.
Carbunculus.
Cancer.
Dyſenteria.
Exulceratio omnis ab atra bile eſt inſanabilis.
Inteſtinorum curatio, cur facilior ſit, quàm aliarū internarum particularum.
Lien malè affectus, colorem totius corporis vitiat.
Lien elixus guſtui quippiam acerbum refert.
Hepar à liene expurgatur.
Purgantium medicamentorum ſingula ſibi familiares ſuccos attrahere.

Lienem nutriri ab acido humore, quem recipit.

Ventriculo demitti alimentum quando humores per eaſdē venas, per quas ſolet ſuggeri alimentum hepati.

proprius alit humor: animalium verò ſerratos habentium dentes lien acerbam acidámque exhibet qualitatem: manifeſtum eſt, humorem qui illum nutrit, talem etiam exiſtere: non igitur erit aliam particulam excogitare, quæ melancholico humori excipiendo ſit deſtinata. Iam verò, per quas venas à ventriculo in hepar alimentum ſuggeritur, per eaſdem à toto corpore in illum etiam humor demittitur, tum in purgationibus quas moliuntur medicamenta, tum in iis quas natura in morborum criſibus efficit. Quinetiam in rectè valentibus, nonnunquam optimus ſanguis ad ventriculum commeat, ipſum videlicet nutriturus: id quòd in longis inediis accidit. Porrò cùm natura quæ fœtum format & auget, prægnationis tempore optimum ſanguinem attrahat, in venis relinquitur vitioſiſſimus, qui poſt partum tandem excernitur: quemadmodum ſingulis menſibus, qui non ſolùm quantitate, ſed qualitate etiam ſuperfluus atque inutilis eſt. At pituitoſus humor, ex pituitoſis cibariis, in prima concoctione, quæ in ventriculo fit, generationem obtinet: veluti bilioſus melancholicúſque in iecore. In cuius quidem coctione pituitoſus humor etiam in ſanguinem vertitur. Quam ob cauſam nullum ipſi proprium inſtrumentum mollita eſt natura, ad ſanguinis expurgationem, quemadmodum eſt vtraque veſica & lien. Siquidem hæ ſanguinem à bilioſo humore & ſeroſo expurgant: lien verò à melancholico humore. Itaque pituitoſus humor, qui in ventriculo gignitur, cùm deferatur in iecur ſimul cum humoribus genitis ex comeſtis & bibitis, vna cum illis concoquitur, in ſanguinémque mutatur. In vniuerſum igitur, omnes qui ab humore melancholico prouenient affectus, ſtatim inter initia medicamentis eum humorem vacuantibus validè purgans, quo minus augeantur prohibebis, vſque etiam ad cancros. Non eſt autem eadem bilis atra in iis qui integra ſanitate fruuntur, & in nonnullis eorum, qui olim naturalem habitum ſunt egreſſi. Porrò medicamenta ſingula proprium quendam ſimilémque ſibi ſuccum eliciunt: non autem in naturam ſuam corporis humores permutant. Nam ſi medicamenta morbo regio laborantibus propinaueris: quæ verò bilem educunt, his qui infeſtantur aqua inter cutim: quamminimum proprij humoris videbis vtrobique vacuari: atque inde non ſolùm nihil iuueris ægrotantes, verumetiam quammaximè læſeris: haud aliter, quàm ſi ipſis venas incideres. Aduerte autem columbas, atque alia animalia pleraque, deſtituta eſſe veſica fellis.

Menſtruum ſanguinem quantitate & qualitate eſſe inutilem.

Pituitam in ventriculo gigni, at poſtea coctam à iecore, in ſanguinem verti.

Pituitæ purgādæ cur nullum datum inſtrumentū ſit à natura, vt reliquis excrementis.

Melancholici affectus quomodo inhibendi ſint.

Medicamenta purgantia, ſimiliares ſibi ſuccos attrahere.

Columbæ carent fellis veſica.

GALENI PERGAMENI

De tumoribus præter naturam,

LIBER VNVS.

INter ea corpora quæ naturaliter, & quæ præter naturam ſe habent, tertia quædam eſt conſtitutio eorum corporum, quæ non ſecundum naturam affecta ſunt. Siquidem qui craſſior vel gracilior eſt factus, non adhuc naturalis habitus fines egreditur: ſed tantum alter ſupra naturæ modum, alter verò infra inuenitur: vterque autem ſecundum naturam eſt minimè affectus: quàquam certè hórum affectuum non naturalium, exceſſus quidem, præter naturam exiſtunt: terminus autem eorum exceſſuum, eſt actionis oblæſio. At qui tumorem ex aqua inter cutem contraxit, & qui ex tabe euaſit gracilior, præter naturam ſanè vterque eſt affectus. Igitur in præſenti libro, de tumoribus præter naturam, qui tum corpus vniuerſum, tum quamlibet illius partem occupant, nobis diſſerere eſt animus, ſumpto à phlegmone initio. Phlegmone dicitur tumor carnoſarum particularum, vbi cum tenſione, renitentiáque, necnon dolore pulſatili & calido, ruboréque maiorem ſibi tumorem contrahunt. Ex quibus quidem ſignis ſanguinem redundare in inflammatione ipſa, exiſtimandum eſt. Cuius ſanè defluxus, priuſquam ſit impactus, facillimè his quæ refrigerant atque aſtringunt, repellitur, præſertim ſi tumor fuerit exiguus. Vbi autem fluxio impacta iam tenaciter hæſerit, nullum ab aſtringentibus & refrigerantibus auxilium admittit: indiget autem vacuari. Iam verò pars phlegmone obſeſſa, non ſtatim ab initio fit immodicè calida, ſed procedente tempore, priſtina nimirum perſpiratione impedita, ex obſtructione omnium meatuū. Idcirco ſi inibi ſanguis diu immoretur, neceſſum eſt vt omnino putreſcat. Siquidem omnia corpora ſimul calida & humida, in calidum locum coacta, putreſcunt promptè, ſi nec euacuentur, neque refrigerentur. Quare & quæ ex ipſius putredine caliditas naſcitur, ei ſuperuenit, quàm antè habebat. In vniuerſum autem, nihil in inflammata particula permanere poteſt exactè ſecundum naturam ſe habens, inflammatione perſeuerante diutius: ſed omnia ſimul cum carne, cutis videlicet, nerui, tendones, membranæ atque vaſorum tunicæ, fluxionem ipſam ſuſcipiunt. Quare & oſſa interdum fluxio ipſa inuadit: ſicuti & ab ipſis primò affectis, nonnunquam oritur: quemadmodum etiam à neruis, vbi ſcilicet vulnerantur. Cutis igitur, vbi ſecundum naturam ſe habet, laxa eſt, in iis qui craſſi non admodum ſunt: & locus medius, cui ipſa incumbit, exiſtit vacuus, nec ſecus ea quæ in carne ſunt ſpacia, conſpiciuntur inania. Omnia autem hæc per inflammationes replentur ſanguine, ex vaſis quidem per eorum tunicas refudante: in quacunque autem carnis particula, ad modum roris permiſto. Vbi verò procedente tempore vicerit quidem natura: fluxio autem omnis concocta fuerit, ac genitum pus: extra carnem id pellitur à facultate, quæ in ea eſt, expultrice. Quòd ſi vel meatus naturalis conſpicuus ſit, vel locus rarus exiſtat, pus ſanè partim perſpirat, partim ſenſibiliter effluit. At ſi incumbens cutis denſa duráque extiterit, ibi pus detinetur, atque eam à ſubiecta ipſi carne dirimit: deinceps & ſui acrimonia corrodit, & foras egreditur, niſi quis eam præuertat ſcarificare. Cæterùm natura à fluxione victa, non amplius ad pus, ſed ad alienam quampiam mutationem, aliàs diuerſam, proficiſcitur ſanguis. Porrò dum pus corpora excoriat, continentiáque à ſubiectis diducit: ac deinceps eo vtcunque vacuato, quæ diſſident inter ſe, priſtinam conſtitutionem nequeunt recuperare, is affectus vocatur ſinus. Qui nimirum niſi quamcelerrimè percuretur, callum contrahit, procedentéque tempore durus euadit, nec amplius ſubiectis ipſi partibus agglutinari poteſt. Aſtringitur tamen medicamentis, & victus ratione exiccatur, ita vt particula integrè eſſe

Phlegmones accurata deſcriptio.

Phlegmones curatio.

Putreſcere calida & humida, vbi in calidum locū impacta, nec vacuantur, nec refrigerantur.

Oſſa interdum fluxionem ipſam ſuſcipere.

Phlegmonis generatio.

Abſceſſus quomodo fiāt.

Sinus quid.

esse sana videatur. Non solùm tamen ex inflammatione gignuntur abscessus, hoc est, diductiones particularum: sed & statim à principio interdum proueniunt, propter humorem aliquem, qui temporis processu excoriet, atque à contentis continentia dispescat. Proinde & incisi omnimodam speciem humidorum ac solidorū corporum intus habere apparent: & non rarò etiam animantia in ipsis reperta sunt, omnibus ferè quæ ex putredine ortum habent, simillima. Fistula sinus est angustus & longus, aliis sinibus similis: qui sanè astringitur, & rursum diducitur etiam ob excremētorum effluxum. Iam in atheromatis reperitur quiddam pulti consimile: in meliceridibus, melli: vt seuo, in steatomatis. Plerumque autem quædam tunica membranosa singula hæc continet. At gangræna carbunculique excitantur, cùm sanguis tanquam feruens & inflammationi propinquus, exurit cutim. Proinde & cum crusta fiunt, & bullæ vlcus præcedunt, quemadmodum in ambustis. Quin & acutissimam febrim inferunt, atque in discrimen vitam trahunt. Nigra autem prorsus, ac cinerulenta, apparet crusta carbunculorum vlceris: nec tamen inflammationis circunstantis color, sicuti in aliis, ruber conspicitur: sed ad nigrius vergit, alio sanè modo quàm in suggillatis, vel à gelu perfrigeratis. Non enim vehementer liuet, veluti in illis, tumor: verum habet quippiam splendidum, quemadmodum bitumen Iudaicum. Huiusmodi siquidem est exquisita atra bilis: vnde & malignitas vlcerum quæ in carbunculis sunt, accidit. Siquidem sanguis, vel statim ab initio, vel in ipso feruore superassatus, melancholicus fieri videtur. Verùm citra feruorem atra bilis cancros constituit: atque eos cum vlcere, vbi acriorem illam esse contigerit. Quamobrem & nigriores sunt colore omnibus quæ inflammatione infestantur, & minus calidi. Venæ autem in his replentur & tenduntur magis, quàm in ipsis inflammationibus. Ad hæc gangræna maximis succedit inflammationibus, quæ sanè mortificatio quædam affectæ partis existit: & nisi curetur celerrimè, vsqueadeo pars affecta extabescit, vt inuadat alias continuas, atque sic hominem perimat. Porrò in naturali statu, insensibilis nobis est arteriarum motus: in inflammationibus autem, is cum dolore sentitur. Arteria siquidem dum dilatatur, corpora circumiacentia percutit: atque ex eorum plaga ob inflammationē dolemus. Quòd si arteriæ tunica inflammatione vrgeatur, tunc ratione percutientis simul & percussi, gemi-natur dolor. Si fluxio biliosa in aliquam partem decumbat, idque ab exquisita bile profecta, cutem exulcerat: si verò sanies aquosas, vel etiam sanguinem habeat, minus erit acris, sed particulam magis in tumorem attollit, quàm exulceret. Hoc igitur erysipelas nominatur, alterum verò herpes. Humor autem à quo vnunquodque horum gignitur, tum ex colore, tum ex caliditate partis affectæ, facilè dignoscetur. Rursus, cùm fluxio acris, hæc quidem minus, hæc verò magis, talis existat: sciendum est, ab acriori fieri herpetem exedentem, ab altera verò miliarem. Atque hæc sanè fluxio pituitam habere mistam mihi planè videtur, vt illa proficisci à meracissima bile: quare & cum erosione oritur, affectu semper proximam inuadente cutem. Verùm si ex æquo sanguis & bilis commista fuerint, huius affectus forma & natura, in medio erysipelatis & inflammationis

Animalcula interdum reperiri in abscessibus.
Fistula quid.
Atheromata. Meliceris. Steatomata.
Gangræna. Carbunculi.
Carbunculorū descriptio.
Atra bilis qualis.
Cancros gignit atra bilis non feruida: quæ si acrior fuerit, illos producit exulceratos.
Gangræna quid.
Dolor pulsatilis affligit inflammatas particulas, ob arteriarum motionem.
Erysipelas. Herpes.
Herpes exedens gignitur ab acriori bile: vt miliaris, à minus acri.

consistet. Quòd si alter ex humoribus longè exuperet, ab exuperante affectus nomen sortietur, cum adiectione tamen humoris admisti. Dicetur itaque erysipelas inflammationis particeps, flaua bile superante, inflammatio verò erysipelatosa, vincente sanguine. Similis quoque erit aliarum mistionum interpretatio. Quatuor enim sunt affectiones, quæ assiduè ex humorum fluxione oriuntur: erysipelas, œdema, inflammatio, & scirrhus. Erysipelas igitur, vt dictum est, biliosa fluxione exuperante oritur: inflammatio, sanguinea: œdema verò, tenui pituita: quemadmodum & crassa & lenta, altera quædam scirrhorum species consistit: nanque alteram fæx sanguinis efficit: quæ ipsa rursus sanguinis fæx, est duplex: alteram enim speciem Hippocrates nigram nominat: altera verò & ipsa quidem est nigra, propriè tamen atra bilis vocatur. Istius itaque, cancri soboles sunt: alterius verò nigræ, vna quædam scirrhorum species: quæ sanè ab altera, quæ ex pituita consistit, colore distinguitur. Atque vtrisque communia sunt maior quàm sit pro naturæ ratione tumor, tum dolore vacans, tum durus: & quòd vtraque species quandoque ab initio gignatur, quandoque ex permutatione alicuius tumoris immoderatius refrigerati. Scirrhis propinqua sunt tum ecchymomata, hoc est transfusiones, tum melasmata, siue denigrationes. Qui affectus fiunt sanguine ex ipsis venis effuso, nunc tunicis earum contusis, nunc ipsarum finibus reseratis. Quòd si arteria adaperta fuerit, affectus hic aneurisma vocatur. Fit autem, ea vulnerata, cùm ad cicatricem superposita cutis deuenerit, arteriæ verò vlcus permanserit, ipsa nequaquam conglutinata, neque ad cicatricem perducta, neque carne obturata. Cæterùm tumor ille compressus digito cedit. Cùm igitur sanguis quem arteriæ continent tenuis & flauus existat, ac præterea mistus subtili spiritui & multo, proindéque sit etiam calidior eo qui continetur in venis, adeò sanè is effluit, vbi vulneratur arteria, vt ægrè supprimi possit. Cedit etiam in œdematibus materia prementibus digitis, & pars ipsa foueæ modo excauatur. At in hoc affectu pulsus non adest, vt percipitur in aneurismate: & color albicantior existit. Ad hæc œdema longè latius & maius est aneurismate: nisi quando grumus adnatus, coalitus ex aneurismate, sphacelum, hoc est, syderationem efficiat. Sic enim vniuersam solidorum corporum corruptionem appello, ita vt ossibus quoque insit. Gangræna autem, solidorum corporum mortificatio est & ipsa, verùm ossa nequaquam corripit, maximásque sequitur inflammationes. Repetendum autem rursus hoc est: atram bilem, si quidem mordax decubuerit in carnem, circumpositam cutem exulcerare: si verò mitior extiterit, cancros citra vlcus inducere. Iam verò, qui affectus ex vlcere & tumore circum ambiente constat, phagedæna vocatur. Depascitur etiam & herpes circumuicinas partes: solius tamen cutis exulceratio existit: phagedæna verò, vnà cum cute, attingit etiam subiecta, quæ vlcera omnia, cacoëthe, hoc est, maligna vocantur. Porrò scabies & lepra, melancholici affectus, ad solam cutem spectant: quemadmodum si in solis venis & carne fiant, nomen obtinent cancri. Prætera elephas affectus melancholicus est, à sanguine quidem melancholico primam habens generationem: tempore verò procedente, atra bilis co-

Erysipelas phlegmonosum.
Inflammatio erysipelatosa.
Oedema.
Scirrhorum species duæ.
Fæcis sanguineæ duplex species.
Ecchymomata.
Melasmata.
Aneurisma.
Arteriarum sanguis qualis existat.
Oedema quomodo ab aneurismate differat.
Sphacelos. Syderatio.
Gangræna.
Phagedæna. Herpes depascens.
Cacoëthe vlcera.
Scabies.
Lepra.
Cancer.
Elephas.

pia sanguinem ipsum exuperat: quo tempore corpus iam & grauiter olet, turpéque & deformatum videtur, atque interdum etiam exulceratur. Iam pudendorum tensiones præter naturam, quæ non desistunt, quidam satyriasmum, quidam priapismum, appellant. Achor autem vlcus est in capitis cute, quod coniiceres pituitæ salsæ, & nitrosæ esse sobolem. Ac defluit quidem ab eo sanies quædam nec aquosa simpliciter, nec ita; vt mel, crassa. Ceria (quos fauos nominant) cum tumore quodam exiguo & quamplurimis foraminibus accidunt, melleo quodam humore fluentibus. Quin & alij tumores præter naturam his minores per cutem fiunt, nimirum myrmeciæ, acrochordones, psydraces, & epinyctides: qui sanè affectus omnibus cogniti sunt. Non minus autem est notus furunculus: qui quidem mitis existit, si solam cutem obsederit: malignus autem, si descenderit altius. Sic enim tuberculo est similis, ab eo sola duritie differens. Vterque autem affectus mistæ cum inflammatione esse speciei videtur. His tertio loco succedit bubo, quarto is quem nonnulli vocant phygethlon, caliditate simul & generationis celeritate id ab aliis tuberculis distinguentes. Qui affectus glandulosarum partium est inflammatio. Hæ autem partes vbi ad scirrhum deuenerint, is affectus struma & chœras vocatur: quemadmodum etiam vbi indurantur testes, σαρκοκήλη, & ramex carnosus dicitur. Cùm autem in eorum tunicis humor aquosus colligitur, hydrocele nominatur: à quo affectu, epiplocele & enterocele differunt: quòd alterum omenti, alterum intestini cuiuspiam descensum in tunicas testium significet. Quemadmodum autem vnumquodque dictorum nominum partis morbum indicat, à qua affectus cognominatur: sic & κιρσοκήλη recens nomen, hoc est, varicosus ramex, in parte iam dicta declarat ipsum affectum consistere. Quanquam veteres, & alias etiam turgentes venas κίρσους, hoc est, varices nominant. Fiunt quippe in cruribus etiam varices, ob imbecillitatem venarum quæ inibi existunt: & tunc præsertim, cùm sanguine corpus crasso redundat. Peritonæo vulnerato, vel rupto, nec postea conglutinato, tumor quidam mollis eam regionem occupat. Quòd si id in inguine eueniat, tumor talis bubonocele nominatur. Si verò circa vmbilicum, sic affectos ἐξομφάλους quidam appellant. Cæterùm peritonæi solius nulla harum affectionum existit: sed & nerueam propaginem musculo affici prorsus est necessarium. In hydropicis etiam copia quidem materiæ eadem in regione aggregatur: aquosæ sanè, in ascite: flatuosæ, per tympanitem: pituosæ denique in affectu anasarca, & eo quem leucophlegmatiam appellant. Porrò epulides, parulides, thymi, & alia id genus, carneæ suppullulationes existunt. At vuæ, gurgulionis, tonsillæ, earum glandularum quæ inuicem in faucium initio opponuntur: paristhmia, denique, eorum corporum quæ in ipsis faucibus sunt, inflammationes existunt. Polypodes autem, aut inflammatione, aut tuberculo, aut alia quapiam suppullulatione in naribus consistente, gignuntur. Encanthis verò, in magnis oculorum angulis fit, tumor non toto genere præter naturam, sed sola magnitudine. Vngues autem adnascentiæ quædam sunt membranæ exterius adnatæ oculis, quæ ab osse circum ambiente delata, vsque ad iridis coronam extenditur. At quæ vocantur staphylomata, hæc quidem solo situ, hæc verò dispositione ipsa, præter naturam existunt.

[Margin: Satyriasmus. Priapismus. Achor. Ceria. Myrmeciæ. Acrochordones. Psydraces. Epinyctides. Furunculus. Tuberculum. Bubo. Phygethlon. Struma. Chœras. Sarcocele. Ramex carnosus. Hydrocele. Epiplocele. κιρσοκήλη. Ramex varicosus. Varices. Bubonocele. ἐξόμφαλοι. Hydropis tres species. Epulides. Parulides. Thymi. Vua. Tonsillæ. Paristhmia. Polypodes. Encanthis. Vnguis oculi. Staphylomata.]

GALENI PERGAMENI

De tremore, palpitatione, conuulsione, & rigore,

LIBER VNVS.

Sensiles motus in sanis animalium corporibus, duplices genere existunt. Alij siquidem fiunt secundum voluntatis imperium: quos sanè à neruis & musculis editos, liberæ voluntatis actiones mos est medicis appellare. Alij autem à corde & arteriis profecti, functiones appellantur vitales. Est & tertia in venis insensilis motus species, de qua impræsentiarum disserere non videtur expediens. Cæterùm motus à neruis & musculis editus, quo manus atque crura mouemus, in tremore & conuulsione, morbóque rigore, ac nonnunquam palpitatione, apparet. Etenim istiusmodi affectus, incompositi exorbitantésque sunt motus instrumentorum, quæ dum integrè valent, motus voluntarios perficiunt. Tremor igitur, imbecillitate facultatis quæ vehit atque mouet corpus, efficitur. Etenim animalium partes graues cùm sint, deorsúmque ferri natæ, ex se vsquequaque moueri nequeunt: sed facultas à principio musculis per neruos delata, quasi vehiculum quoddam atque alas, motus ipsarum est. Quæ si exactè defecerit, partes vti relaxatæ resolutæque, deorsum vergunt, atque instar auis expilatæ concidunt. Vnde membra hoc pacto affecta, omni motu priuantur. Verùm si facultas ad musculos per neruos fluat, exigua tamen & debilis, vt quantum oportet, membra corporis vehere, libraréque, aut veluti pondus aliquod ferre, non possit: membrum sic dispositum, cum tremore dehiscere necessariò conspicimus. Siquidem motus coacti violentique, qui vires debilium superant, fiunt hauddubiè tremuli: vt constat in onera grauia gestantibus. Pari quoque modo si quis timore correptus fuerit, manibúsque siue quid agere, siue librare voluerit, tremulæ quidem manus agendo, tremula quoque crura incedendo ei ob timorem fiunt. Timor quippe facultatis robur, nihilo minus quàm onus, imminuit. Consimili modo senes imbecillitatis causa tremuli euadunt: & quibus ob ægritudinem laborauit ipsius corporis robur, his haud sine tremore perficitur motus. Tremor itaque est compositus motus, fitque vbi corpus propria grauitate deorsum vergit, sed rursus à facultate eleuatur sursum, particulis nimirum ipsis vicissim loca mutantibus. Differunt autem inuicem palpitatio & tremor, cùm nimirum non eodem loco quo tremuli, palpitatione correpti afficiantur, nec eadem causa, nec præterea idem sit vtriusque symptoma. Nullus enim tremit vtique nisi membrum aliquod mouere præelegerit. At membra palpitantia, etsi reposita iaceant, nullóque exagitentur motu, palpitant: id quod mirum esse non debet. Alia siquidem multa, licet immobilia videantur esse, vtpote in eodem permanentia loco, mouentur nihilominus tamen. Auis quippe in sublimi regione aëris suspensa, dum sese, quo minus

[Margin: Motus sensibilis duplex: vnus voluntarius, qui ad neruos & musculos: alius vitalis, qui ad cor & arterias pertinet. Tremor quomodo fiat. Motus violenti, qui viribus superiores sunt, fiunt tremuli. Perculsi animo ædunt actiones tremulas. Timor facultatis robur imminuit. Senes cur tremuli. Tremor est motus compositus. Palpitatio à tremore quo differat. Moueri multa quæ prorsus immota videntur: vt auis quæ sese in sublimi aëris regione sustinet.]

minus ruat, ſuſtinet, aliquo vti motu videtur. Is igitur motus (quæ immobilitas fortaſſe tibi apparuerit) ex duobus certis motibus, qui in contraria loca diducere corpus queunt, eſt miſtus. Quorum ſanè ſi alterum, nempe motum ſurſum, ſuſtuleris, à reliquo deorſum deduci corpus minimo negocio videbis. Ob id etiam ſtare quàm incedere, iis qui viribus ſunt imbecillibus, haud minus eſt laborioſum: cùm ſtatio ſit quoque motus. Sublata nanque anima, quæ & mouet, & corpus erigit: corpus prius rectum: mox ſtratum facilè videremus. Quare non immeritò monuit Hippocrates: Si æger ſeipſum continere non poſſit, & ex lectica in pedes corruat, grauius eſt. Nam iacentem ad pedes delabi, facultatis extremè laborantis firmiſſimum eſt indicium. Etenim ſtare, aut ſedere, aut ſurgere non poſſe, graue certè eſt, ſed eo ſanè minus graue. At more viuentis decumbere non poſſe, ſed ceu demortuum inanimatumque corpus deorſum irrepere, extremum eſt malum. Quòd autem vbi quis manum extenſam aliquandiu in illa figura conſeruat aliquo motu moueatur, argumento ſunt vtraque genera muſculorum ſimul & ex æquo tunc operantia. Liquet itaque, ei qui nullo ſe mouere motu conatur, tremorem minimè accidere poſſe. Palpitatio autem, partibus etiam motu carentibus euenit. Etenim ſupercilium, palpebræque & oculus, ſæpenumero, nulla concurrente voluntate, attolluntur. Præterea in partibus palpitatione affectis, eleuationes depreſſionéſque apparentes, corporum quaſi repletorum, moxque euacuatorum, extenſiones & contractiones exiſtunt: in tremoribus autem nec diſtenditur quicquam, nec etiam contrahitur. Cæterùm non omnia palpitant. Neruum ſiquidem, aut os, aut cartilaginem, palpitare non videas, cùm cauitate careant, qua nunc diſtenta, nunc contracta, attolli cùm diſtenduntur, cadere cùm contrahuntur, ſuis partibus poſſint. Eſt itaque palpitatio, dilatatio quædam atque contractio, præter naturæ ordinem. Tremor verò, partium quæ viciſſim ſurſum deorſumque feruntur, motus inuoluntarius. Vnde perſpicuum eſt, membra quidem tremula priorem mutare locum: palpitantes autem particulas, perpetuò eundem tueri. At verò ſpiritum craſſum & vaporoſum in aliqua cauitate collectum, exitúque prohibitum, palpitationum eſſe cauſam pronuncio. Nam quod palpitatio à ſpiritu oriatur, celeritas ortus & ſolutionis illius indicat. Etenim corpus noſtrum conſtituunt (vt nos Hippocrates docuit) continentia, & contenta, & quæ feruntur impetu. Continentia ſiquidem appellauit ſolida: continent enim; ac liquida claudunt. Contenta autem, liquida: nam liquida ſolidis continentur. Quæ verò impetu ſemperque feruntur, ſpiritus: nanque hi per vniuerſas corporis partes facilè permeant. Erit igitur ſpiritus quidem, ſed craſſus & vaporoſus, palpitationis cauſa. Nam ſi ille clarus, tenuis, purúſque fuerit, citra vllum impedimentum transfluet: ac proinde partes nec replebit, nec euacuabit. Porrò vt ſolis arteriis ineſſe palpitationem minimè verùm eſt (quod proſitebatur Praxagoras) ſic reperiri poſſe arteriam non dubito, quæ & palpitationis & conuulſionis aliquid ſæpe oſtendat. Iam verò palpitatione facilè corripiuntur frigidiores ætate. Ad hæc, natura corporis frigidior, regio frigida, hyems, mollis viuendi ratio, crapula, & vini vſus immoderatus, cibi flatulenti & frigidi, omnia breuiter quæ corpus abſolutè refrigerant, palpitationi ſunt generandæ idonea. Sicuti illorum contraria, eandem ſubmouere poſſunt. Calfacientia quippe attenuant ſpiritum, corporáque mollia ſimul & rara efficiunt, vt ille expirare poſſit. Verùm refrigerantia condenſant, congregantque: ac corporis meatus arctiores reddunt: inſuper craſſum, denſumque, ac turbidum efficiunt ſpiritum, qui ſua craſſitie, corporumque ipſum continentium denſitudine, retinetur, vt minimè exhalare poſſit. Meritò igitur veteres, iis contra palpitationem ſunt vſi medicamentis, quæ attenuare & excalfacere poſſunt: cuiuſmodi ſunt quæ ex pyrethro, adarce & pipere conſtant. Aquas quoque calidas ex terra prodeuntes, & præcipuè nitroſas, ſulphureas, bituminoſáſque commendant. Et aqua marina actu calida, muriáque, marinæ vice vtuntur, ſi mare abſit. Porrò caſtoreum, non ſolùm bibitum, ſed etiam admotum extrinſecus, ad id optimum eſt medicamen. Cæterùm palpitationis generatio ex frigido duntaxat prouenit: tremorem verò ob multas & alias cauſas fieri contingit. Nam diſpoſitio hæc, facultatis quæ corpus mouet eſt imbecillitas: ſed cauſa quæ hanc ipſam imbecillitatem inducere poteſt, ſpecie variat. Aut enim alimenti defectu, aut exoluto vitali robore, aut violenta vehementíque refrigeratione virtutem occupante, aut repletione ipſam inſtar ponderis aggrauante, admodum imbecillis ad motum facultas redditur. Vnde non ſicuti palpitantibus, ita & trementibus vna duntaxat medicamentorum ſpecies congruit, ſed varia. Ac pro differentia ipſius cauſæ, oportet per contraria ſemper medendi rationem variare. Etenim mulierem quæ poſt partum nec ſecundas expellere, nec ſanguinem expurgare poterat, inde que tremore correpta eſt, ſecta in malleolo vena, curauit Hippocrates. Quòd autem ſanguine exuberante, venam incidere oporteat, omnibus notum eſſe arbitror, cùm ſanguis continea-tur in venis. Quòd verò laborante matrice, in malleolo aut poplite incidere expediat, id docet commercium venarum. Siquidem per venas communicantes ſemper vacuare eſt opus. Nam ſi venas, quæ particulæ affectæ non conſentiunt, pertundas, minimè affectum locum curabis, ſed potius ſanum offendes. In animalibus itaque motus voluntarij opifex fabricatrixque, facultas eſt, quæ vniuerſas animalium partes gubernat. Huius autem inſtrumenta, nerui & muſculi exiſtunt. Igitur motu priuari, aut non pro dignitate moueri contingit membra, vel ob inſtrumentorum, vel ob facultatis affectus. Palpitationes itaque & conuulſiones, & membrorum reſolutiones, inſtrumentorum vitia: tremores verò, virtutis imbecillæ affectus exiſtunt. A rigore autem diſtinguitur tremor, quòd tremor quidem non ſine conſilio mouendi partem, contingat: quaſſatio verò, quæ vehementer rigentibus inſidet, adeò violenter validéque concutiat corpora, vt quietem agere minimè queant, vel ſi quis viriliter illis reſiſtat. Inſuper tremor, vnius duntaxat particulæ, rigor vniuerſi corporis eſt affectus. Ad hæc, tremere quidem nonnullos, abſque vlla refrigeratione ſenſibili, comperetum eſt. At rigere, abſque hoc vt videatur corpus refrigeratum, eſt impoſſibile. Non tamen refrigeratum

Statio eſt motus.

Iacentem in pedes delabi, facultatis extremè laborantis eſt ſignum.

Extenſam manum habentes, mouentur.

Palpitatio quibus partibus accidat, & quibus minimè.

Palpitatio eſt dilatatio & contractio præter naturæ ordinem.

Tremor eſt motus inuoluntarius.

Palpitationis cauſa.

Conſtituentia corpus noſtrū ſunt, continentia, contenta, & quæ feruntur impetu.

Palpitatio quibus ſit familiarior.

Calfacientiū vires.

Refrigerantiū facultas.

Palpitationem quæ ſoluunt medicamentá.

Palpitatio ex frigore tantū prouenit.

Tremoris cauſæ diuerſæ.

Trementem mulierem ob purgamenta poſt partum retenta, ſectâ in malleolo vena curauit Hippoc.

Matrice laborante, vena ſecanda eſt in malleolo, aut poplite.

Palpitatio eſt organorum vitium.

Tremor, virtutis imbecillæ eſt affectus.

Tremor non fit ſine conſilio mouendi partem.

Rigor fit inuitis.

Rigor à tremore quo differat.

refrigeratum eſſe, & videri, idem eſſe fatearis. Motus præterea in rigentibus, inuoluntarius omnino eſt: in trementibus autem, non abſque imperio voluntatis conſiſtit.

Rigori quid requiratur.

Porrò vt motus aliquis dici rigor mereatur, opus eſt vt cum refrigeratione ſenſibili, inæqualis inuoluntariúſque totius corporis motus accedat. Quæ ſanè quaſſatio, ſi in nonnullis acceſſibus ſolam ſuperficiem concutiat, nec vniuerſum corpus commoueat, is affectus horror vocatur.

Horror talis affectus eſt cutis, qualis totius corporis, rigor.

Horror itaque talis duntaxat cutis, qualis vniuerſi corporis rigor, affectus eſt. Cæterum impræſentiarum non de rigore aut horrore qui ſana corpora infeſtant, ſed de illo qui ægris ſolet ſuperuenire, diſputare conſilium eſt.

Rigor quid.

Igitur morboſus rigor ſecundum Hippocratis dogma, refrigeratio quædam eſt dolorifica, cum inæquali totius corporis concuſſione. At verò rigore affici, innati calidi affectum eſſe omnibus ferè in confeſſo eſt. Verumenimuero calidum hoc innatum, minimè gigni motu aut frictione arbitramur; ſed corpus, omni ex parte conſpirabile, confluxiléque eſſe contendimus:

Calidum innatum non eſt animalis generatione poſterius.

Natura & anima nihil aliud quàm calidũ eſſe.

calidum autem ipſum non aduentitium, nec animalis generatione poſterius, ſed primarium, primordiale, inſitúmque putamus. Natura itaque, animáque, nihil aliud quàm calidum eſt. Quocirca ſi hoc ſpontè ſemperque mobile eſſe cognoueris, errare minimè poteris. Qua igitur ratione is calor ſemper exiſtit mobilis, ea nimirum nec intus ſolum, nec foras mouetur, ſed alter ipſius motus ſuccedit alteri: citò enim immobilem ipſum redderet intus ſtatio: foris autem, quies eum diſſiparet. Nam calidum moderatè extinctum, rurſúſque moderatè accenſum (vt ait Heraclitus) ſemper mobile remanet. Accenditur igitur, vbi appetens nutrimentum verſus centrum inclinat. Extinguitur autem, vbi foras & vndequaque diſpergitur.

Calidum innatum quomodo intrò & foras moueatur.

Calidum innatum eſſe miſtum, atque ex calore & frigore ſuum ortum habere.

Ac mouetur quidem ipſum innatum calidum à ſuo principio foras, caliditatis ratione: intrò verò, atque ad proprium principium illabitur: quia etiam frigiditatis eſt particeps. Hoc ſiquidem calidum, & miſtum eſt, & ex calore frigoréque ortum habet. At prima quidem calidi ratio ſpontaneam ſuipſius mobilitatem includit, hacque ad operandum maximè eget. Nihilominus tamen magnum quoque à frigore adiumentum accipit. Nam cùm innatum calidum & eleuate in altum, & ſecum alimentum rapere natum ſit, certè ſi frigus lationem calidi non coërceret, penitus euaneſceret, atque diſſiparetur.

Animal quando & valere, & ægrotare dicatur.

Porrò animal tunc ſanum exiſtimatur, vbi temperamentum, naturæ ipſius limites non excedit: hoc eſt, cùm calor frigúſque temperatura mediocri mutuò inter ſe miſcéntur. Si verò altera qualitas immodicè alteram ſuperet, tunc animal laborare morbo, qui congruens ſit naturæ cauſæ ſuperantis, neceſſe eſt.

Affectus calidi.

Etenim * inflammationes, eryſipelata, vlceráque ſerpentia, necnon carbones, omnéſque tum impensè calidi, tum febriles affectus, dum vis calidi dominatur, vtique fiunt.

Affectus frigidi.

At conuulſiones & tetani, palpitationes, ſtupores, reſolutiones, morbi comitiales, atque ij affectus qui homines attonitos reddunt, facultate frigoris dominante oriuntur: inter quas affectiones rigor enumeratur, qui refrigeratio

Rigor eſt ſecundum ſenſum refrigeratio.

ſimpliciter non eſt, ſed tantum ſecundum ſenſum. Fuerit itaque rigor innati calidi, vehemens, confertimque affligens, ac violenta ſecundum ſenſum refrigeratio. Iam verò quemadmodum quod in naturam haud latenter reuertitur, eſt iucundum: ita quod à natura pari modo recedit, dolorificum fuerit.

Iucundum quid.

Dolorificum quid.

Quare vnum idemque frigus, aliàs quidem delectaſſe, aliàs verò triſtitia affeciſſe credimus. Nam ſi frigus corpori extra modum calfacto, admotum fuerit, id prorſus delectat. At ſi corpus ſuam naturam retinens, confertim abundéque refrigeretur: dolebit vtique & triſtitia afficietur. Igitur nec dum alimenti defectu innatum calidum obſcuratur, nec dum pabuli copia obruitur, nec dum ob imbecillitatem collabitur, rigorem fieri contingit: ſed quoties ipſum validum exiſtens, intenditur, ac dein coërcetur, reprimiturque: quod ſolet flamma vbi confertim aqua illi inſtillatur.

Rigor quando oboriatur.

Calor itaque per rigores, nec ſubſtantia nec robore læſus, ad vniuerſas corporis partes extendi ferríque properat: impeditus autem, verſus principium propriè conſurgit, inibíque permanere non valens (ſubſtantiæ enim ſemper mobili quies mors eſt) ſeipſúmque congregans, ac veluti in ſpiram contrahens, æqualiter quidem, non amplius tamen citra violentiam, extenditur.

Mobili ſubſtantiæ quies mors eſt.

Vbi verò exiliens infeſtantibus reluctantibúſque rebus occurrit, ac nunc pellit illas, nunc pellitur, idque impulſibus & conflictibus variis, tunc ſanè corpus mira quaſſatione ob duplicem illum atque inæqualem motum. haud citra dolorem concutitur, quandiu moleſtantia adfuerint. Concuſſio igitur, quaſſatióque, necnon omnium membrorum fremitus, omníſque irregularis, inordinatus, inuoluntariúſque motus, ob caloris innati, factíque iam vaporoſi, inæquales, validos, violentóſque occurſus atque reſultationes, rigoris tempore perficiuntur.

Incaleſcit corpus à rigore vehementius quàm antea, tribus de cauſis.

Quamobrem corpus in rigoribus rurſus incaleſcit exactius, quàm cùm naturaliter ſeipſum habebat. Sudores quoque effunduntur è corpore. Etenim vbi poſt multos conflictus moleſtantia fuerint exploſa, exactéque iam perſpirauerit corpus, tribus de cauſis id calfieri eſt neceſſe: nempe quòd calidum vndique ſpiratione priuatum, in profundo collectum fuerit: quodque poſtea vehementer ad exteriora ſe extenderit: ac tertiò denique, quòd per occurſus illos, conflictus, atque violentos motus, natura calor reaccenditur. Itaq; ſæpe in huiuſmodi reditu de profundo calidum quaſi ebulliens, confertim humidum quoddam effundit, quod ſudorem vocamus.

Rigentes non recalfieri, prauum indicium eſt.

Ob idque in rigore refrigerari, nec rurſus calfieri, prauum eſt calidumque ſuccubuiſſe portendit. Eſt autem rigor indicium maximum exquiſitæ tertianæ, quæ ab ingenti oritur ardore: eatenúſque ab ardente continua deficit, quatenus in ea incendium ipſum facit intermiſſionem, Nam & ſitis inexpugnabilis, & refrigerationis cupiditas, & bilis ſynceræ vomitus, vomituque peracto quies (quæ omnia ſigna ſunt caloris exuberantis) comitantur exquiſitam tertianam.

Tertiana quomodo ab ardente continua differat.

Rigor ſolet febres ardentes ſoluere.

Febribus etiam ex ingenti ardore continuis, ſolet rigor ſuperuenire, eáſque ſoluere.

Acria vlceri admota, rigorem inferunt.

Præterea acre calidumque medicamentum vlceri admotum, primò dolorem, mox horrorem, ac demum rigorem inducit.

Rigor accidit inflammationi in abſceſſum conuerſæ.

Inflammationi etiam in abſceſſum conuerſæ, rigorem horroremque neceſſariò accidere nouimus.

Formidabilia inducunt horrorem, rigorémque.

Ad hæc, res auditu viſúque formidabilis, interdum horrorem, rigoremque inducit.

Rigoris cauſa.

Ex quibus vtique liquet, non frigori duntaxat rigorem tribuendum eſſe, cùm ab aliis cauſis, & præcipuè ab acri & calido humore delato per ſenſibilia corpora, interdum proficiſcatur. Cæterùm neque frigidum

dum humorem, neque acrem, ad rigoris generationem simpliciter excellere, sed proprium modum ipsorum vtrique necessariò inesse oportet. Modus autem fuerit aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut aliquis corporis locus,in quo illum aggregari conueniat. In quiete quoque,motúque, atque ipsius motionis modo, haud parua differentia oboritur. Vbi igitur flaua bilis non per vasa, sed per carnes mouetur, manifestè gignitur rigor. Hoc nanque solo febres ex ingenti ardore à tertianis differunt, quòd illæ quidem in vasis bilem contineant: hæ autem, extra vasa diffusam per sensibilia corpora.Per quæ quidem dum bilis fertur, acredine sua tristitiam inferens, dolorem excitat. In hoc autem duo quædam eueniunt, nempe vt sanguis contrahatur in profunditatem corporis, ob idque exteriores partes refrigerentur: & vt ille eædem corporis partes quæ à bile pungantur, impellant ipsam facultate expultrice, donec ab omnibus profligata partibus, per sudorem aut vomitum, aut deiectionem exterminetur. Hoc etiam iis qui non * concoxerunt, aut malis succis repleti sunt, aut in sole æstiuo, vel balneo diu sunt immorati, aut seipsos exercuerunt, contingit. Horum nanque aliqui horrore confestim, ac dein rigore correpti sunt. Verùm non solùm mordax causa, sed vehementer mota, si rigor fieri debeat, desideratur. Atque hoc sanè tam frigidæ quàm calidæ causæ est commune, quòd vtraque corpus cum dolore commoueant. * Idcirco per quartanas atque tertianas febres,quam uis à contrariis oriantur humoribus, rigor tamen inuadit. Etenim vt atra bilis est frigida, sic flaua calida existit. Cæterùm non solùm ex atra aut flaua bile, sed ex pituita vltra modum frigida(quam vitream appellauit Praxagoras) rigor fieri consueuit: idque in mulieribus magis, & quæ in ocio vitam traducunt: qui rigor tamen vehemens non est, & quiescentibus, nullóque modo motis corporibus, ipse etiam conquiescit. Iis autem qui simili affectu correpti sunt, in principio quidem medicamentum diatrion pipereon propino: subinde verò nostrum ex calamintha: deindéque ex succo Cyrenaico, castoreóque compositum,quod quartanæ exacerbationibus maximè confert,præsertim quando ingentis rigoris impetu ægri afficiuntur. Porrò qui quartanis correpti sunt febribus,vsque ad ossa sibi penetrare rigorem affirmant, & talem, qualis per immensa frigora, dum iter facerent, eis accidebat. In rigore autem qui tertianas, paríque modo ab ingenti ardore ortas comitatur, quasi ab acutis tenuibúsque acubus se perpungi fatentur. Nunc verò de conuulsione nonnihil dicamus. Voluntarij omnes motus, per musculos absoluuntur. Vbi igitur musculi in propria retrahuntur capita, ad ea singulæ partes, quibus natura infixi sunt, retrahuntur, conuelluntúrque. Verùm si passio aliqua suboriatur, quæ in tensionem ipsos adducat, hanc sequitur motus similis quidem naturali, inuoluntarius tamen: atque hæc passio conuulsio appellatur. Nam tendi contrahíque musculum in proprium principium, secumque illam corporis partem, cui est insertus, reuellere, bene valentibus conuulsisque commune profectò est. At si inuitò id agatur, præter naturæ ordinem dispositis, miniméque sanis contingit. Tenduntur autem nerui, perinde ac cithararum chordæ,interdum quidem plurimò humore imbuti, interdum à causis exiccantibus

Rigor fit vbi flaua bilis fertur per mēbra sensibilia.

Ardentes febres quomodo à tertianis differant.

Frigere extrema per accessiones vnde accidat.

Rigor fit à causa non quiescente, sed mota.

Pituita vitrea inducit interdum rigorem.

Rigentium ex frigido humore,curatio.

Quartanis exacerbationibus medicamē ex succo Cyrenaico & castoreo auxiliatur.

Tertianus rigor qualis.

Motus voluntarij à musculis fiunt.

Conuulsio quid.

Tensio neruorum interdum ab humectantibus, interdū à siccantibus causis oritur.

arefacti. Euenire etiam potest, aliquam corporis partem aut ob inflammationē, aut aliqua alia de causa, vehementer affectam, neruos sibi vicinos vna secum reuellere. Porrò in febribus ab ingenti ardore contractis, conuulsiones accidunt, ob solam siccitatem insignem vniuersi neruosi generis: in phrenitide autem, ob principij neruorum inflammationem. Cæterùm cùm corporis partes anterius tenduntur, symptoma dicitur emprosthotonos: cùm verò posterius, opisthotonos: * at cùm in vtrunque latus ex æquo inclinant, tetanus. Igitur conuulsiones à siccitate ortas, minimè curandas susceperis. Nam qui iis sunt affecti, citissimè intereunt. Quæ verò vel ab humorum copia, vel ab inflammatione trahunt ortum, iis, si plenitudinem vacues, aut inflammationi commodis remediis succurras,mederi poteris.

Emprosthotonos.

Opisthotonos.

Tetanus

Conuulsio à siccitate non recipit curationem.

GALENI PERGAMENI

De morborum temporibus,

LIBER VNVS.

QVOD in animalibus ætas, idem tempus in morbis significat. Etenim quemadmodum ipsi nos genitiad vigorem vsque augescimus: inde iam contabescere incipientes, ad extremam vsque corruptionem declinamus, si omnes ætates pertransituri simus: ita singuli morbi à prima ipsorum constitutione ad statum vsque increscunt, donec pro augmenti prioris portione decrescentes, in totum dissoluantur. Hoc tamen discrimen interest, quòd animalibus quidem, cùm sint corpora,proprium generationis tempus præscriptum est, quo omnes ad vitam necessariæ partes figurantur, formantúrque: morborum autem, cùm sint accidentia corporum, nullum huiuscemodi tempus est præfinitum, sed à prima statim generatione augescunt. Figurationem itaque generationemque, proprietas corporum postulat: accidentia autem ipsorum, cùm nullam figurationem desiderent, statim vbi genita sunt, ad incrementum festināt.Siquidem phlegmone(exempli gratia)cùm primū inceperit esse, huiuscemodi speciem habere videtur, qualem habebit vbi erit maxima: sola autem magnitudine differt.* Porrò pars phlegmone obsessa, calidior seipsa euadit, cum tremore maiori, item dolore & tensione. Sed hæc parua primo aditu sunt: inde autem ad magnitudinem quandam non omnibus æqualem increscunt.* Postea verò aut discutitur remediis tumor ipse præter naturam, simulque illius dolor atque calor resoluitur, aut certè in pus conuertitur. Tempus itaque nullum inflammationis generationi singulariter proprium tribuitur, ab eo, quod augmenti est, diuersum. Febris etiam (qui calor præter naturam est) proprium distinctumque generationis tempus non habet. Sed vbi corpus primum calidius quàm antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atque aliud tempus affectionis incrementum excipit,vsque ad perfectum vigorem, quem in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus. At verò principium specie quadam ab incremento post ipsum,diuersum esse demonstrare conabimur:

Tempus morborum comparatur ætati animalium.

Tēpora morborum ab ætate animaliū quomodo differant.

Morborum generationi non esse certū quoddam tēpus præscriptum.

Phlegmones accidentiā.

Febris quid.

Vigor in singulis rebus,est magnitudo summa.

Initiū morbi.

Etenim

Etenim initium vniufcuiufque morbi effe cenfuerunt veteres, non primum illum fimplicemque infultum duntaxat, fed temporis longitudinem latitudinemque notatu dignam ipfi tribuerunt. Poft principium ipfum, collocarunt afcenfum: dein, ftatum: ab hoc, declinationem. Ex quibus fanè temporibus circuitus morborum cõftant. Ipforum autem circuituum nonnulli defcribuntur horis vigintiquatuor, quotidianique vocantur: alij quadragintaocto, hoc eft, duabus diebus & noctibus, vocantúrque tertiani. Alios (quos appellant quartanos) feptuaginta duarum horarum tempus defcribit. At hi circuitus omnes aliquando ad integritatem perueniunt, vt in quotidiana, tertiana, & quartana febri: interdum ad declinationem folùm, vel propius ad integritatem, vel longius ab illa, accedent. Igitur in aufpiciis tertianæ febris (quam exempli gratia propono) horror mediocris oritur. Dein cum maiori horrore extrema omnia refrigerantur. Poftea verò & rigore & frigore concutiuntur plurimæ corporis partes. Quo tempore pulfus durior, minórque quàm prius, redditur, necnon in contractione velocior. Præterea quies poft contractionem ferè maior contingit: poft dilatationem, eodem cum illa modo: fæpe priori æqualis, etfi aliquando inæqualis. Atque hæc fane * in quibufdam tertianis, curriculo duarum horarum æquinoctialium folent fæpe contingere: in aliis autem longiori vel breuiori interuallo. Inde pulfus maior fimul & celerior, denfiorque fieri incipiens, fenfim fingulis commemoratis increfcit: ftatimque ægri calidiores quàm antea redduntur. In fumma, inæqualitas quæpiam non mediocris in corpore per hoc tempus exuperat. Atque hoc fanè eft fecundum tempus à primo illo, in quo ex priori ftatu fuit vniuerfum corpus refrigeratum, pulsúfque in contrariam conftitutionem mutatus. Vbi verò febris ad integritatem definit, tunc pulfus ad naturalem ftatum reuertitur, fi qua fides habenda eft fenfibus. Primum itaque tempus totius periodi eft, quo corpus cum prædictis mutationibus pulfus inalferit. Aliud ab hoc fecundum eft, quod pulfum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles æquabiliter concalefcat. Poft hoc tertium, quo calor etiamnum augefcit, pulfibus magnitudine, celeritate & frequentia ei refpondentibus. Quarta conftitutio poft tres commemoratas confpicitur, omnibus iam dictis æqualem fibi magnitudinem pro fenfus noftri iudicio feruantibus. Ad hæc quinta alia, cùm iam calor manifeftò decrefcit: halitus autem per cutem excernitur, pulsúfque ad naturalem habitum redit, reiiciens omnia, quæ præter naturam in magnitudine, celeritate, frequentia, duritiéque conquifierat. Hoc tẽpore plurimis ipforum fudor oritur. Poft hoc autẽ, intermiffionis, fiue interualli tempus fuccedit. Igitur primum tempus integritati cohærens, quod frigoris fenfum præbet, principium vocetur. Secundum verò, quod frigus paulatim deponit, tempus inæqualitatis dicatur. Ab hoc tertium, æqualis incrementi. At quartum poft hoc, confiftentiæ. Quintum imminutionis. Sextum denique integritatis. Quòd igitur fex hæ temporum differentiæ in tertianarum aliarumque intermittentium febrium circuitibus reperiantur, id fenfu vel multitudo imperita iudicat. Nihil tamen obftat & alium quodammodo febris circuitum in duas

Incrementum.
Status.
Declinatio.
Circuitus quotidiani.
Circuitus tertiani.
Circuitus quartani.
Tertianæ febris defcriptio.
Tertianæ acceffionis tempora fex defcribuntur: qualia repe-riuntur & in aliarum intermittentium circuitibus.

fed maiores partes diuidere: vnam, primæ acceffionis à primo infultu ad extremam vfque remiffionem: alteram, quæ in declinationis & infultus fecundæ acceffionis medio confiftit. Quod igitur ab Hippocrate dictum eft, in acceffionibus abftinendum effe, pro acceffione intelligendum exiftimo tempus à primo infultu, vfque ad ipfam declinationem. Porrò clarioris doctrinæ gratia, omne id quod acceffionem fequitur, remiffionem vocabimus: quamuis in intermittentibus febribus, remiffio ipfa ablatio etiam dici mereatur. Diuifimus itaque febres definentes ad integritatem, quotidianam, tertianam, quartanam: quarum fingulæ fex diftincta fortiuntur tempora. At verò quæ non intermittunt integrè, in quinque tantum foluuntur, ab eis nimirum fola integritate remota. Quarum fanè nonnullæ quotidie acceffionem habent: quædam tertio quoque die. Quæ verò quarto habent, non frequenter, fed rarò euenire videntur, vtpote quæ magna ex parte ad integritatem definant. Ad hæc, febrium quotidianarum, tertianarum, & quartanarum, quæ ad integritatem non definunt, duplex fpecies eft. Quædam, nanque magnitudinem, celeritatem, frequentiam, atque duritiem pulfus deponunt: quædam autem reliqua tria ad naturalem ftatum deducunt: at conferuant celeritatem, hæ magis, illæ minus. Verùm in quibus febribus citra fenfibilem fyftolen, acceffionis infultus accidit, tria tempora in vnum recidere eft neceffarium, totumque id vfque ad ftatum fieri incrementum. Nam vbi non adfuit confpicua fyftole, ibi nec inæqualitas adeffe potuit. Statum verò nunquam defuiffe memini: fed femper fenfibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu permanfiffe. Infultum etiam millies fine dictis confpexi fymptomatis. Quibus febribus nullus circuitus adeft, vt iis quas fynochas vocant, nec acceffio quædam omnino eft, neque prædictæ partes. Attamen hæ quoque fecundum diuerfa tempora totius morbi particulas obtinent, aliis modis innotefcentes, quàm per acceffionum tempora. Sed nunc tantùm de febrium circuitibus, iifque non complicatis, fed fimplicibus, nobis habetur fermo. Aduerte autem, aliud effe mifceri, aliud inter fe complicari. Semitertiana quippe, ex mifcella & temperamento quotidianæ & tertianæ febris oritur. Poteft tamen ipfi femitertianæ copulari alia fimplex febris, vel tertiana, vel quotidiana. At huiufmodi varietas minimè ad hunc librum pertinet. Cæterum cognitis fingularum febrium temporibus, facilè complicatarum tempora cognofcemus. Igitur de fimplicibus dictum abundè cùm fit, de commiftis deinceps differam: in quibus interdum horrificus infultus quidam contingit, omnes principij peculiares notas habens, præter rigorem: quamuis interdum & huius quandam imaginem repræfentans. Siquidem vehemens horror, vel aliquod rigoris initium, vel paruus rigor videri poteft. At exactum rigorem, qualis in tertianis quartanífque eft, febris mifcellanea, cuiufmodi femitertiana exiftit, non recipit. Vbi igitur figna quædam fecundi temporis, febris hæc præmonftrarit, initium rurfus alterius inuafionis horrificum efficit, quod nonnulli repetitionem appellant. Aliquando hoc fecundò molitur: quibufdam tertiò facit. Deinde vix æquabiliter fimplex redditur, adufque ftatum increfcens. Hæc febris ad integritatem nunquam definit. Nam permultum

Febrium non intermittentium reperiri tempora quinque.
Continuarum febrium fe remittentium fpecies.
Quartana non intermittens, raro inuenitur.
Synochis febribus nullum circuitum adeffe, ac proinde neque acceffionem.
Miftionem febrium differre à complicatione earundem.
Semitertiana ex quibus cõftet.
Rigor vehemens nõ adeft mifcellaneis febribus.

temporis

Semitertianæ febris acceſſio nunquam integrè deſinit.

temporis vſque ad vigorem habet, declinationémque ſine perſpiratu ſenſibili: tantum abeſt, vt integrè cum ſudore ſoluatur. Quemadmodum igitur à primo inſultu acceſſio ad vigorem vſque, multo tempore peruenit, ſic à vigore paulatim minuitur: ideóque poſtridie altera acceſſio aduenit, horrifica quidem illa, ſed quæ non item cum priori repetitiones habeat. Porrò hæc acceſſio ad vigorem etiam longo tempore aſcendit, nec exiguo inclinat: atque ob hoc ipſum tertio die, eadem quæ primo acceſſio inuadit: poſtea rurſus quarto, ſimilis ei quæ ſecundo habita eſt, idque perpetuo ordine. Hanc igitur febrem, quæ maximè inualeſcit Romæ, voco ſemitertianam. Sunt & aliæ differentiæ particulares febrium, multíque alij circuituum modi, differentiis particularibus variantes, quos ex induſtria omitto, ceu nihil conferentes ad præſentem commentationem. Atque hactenus de particularibus morborum temporibus.

Semitertianã febrem inualeſcere maximè Romæ.

GALENI PERGAMENI

De totius morbi temporibus,

LIBER VNVS.

Totius morbi tempora quatuor.

TOTIVS etiam morbi tempora, ſimiliter ac animantium ætates, conſideramus. Quorum vnum quidem & * primum, generationi ipſorum tribuitur, incremento ſecundum, tertium vigori, quartum denique declinationi, ſi ægri ſalui futuri ſint. Nam ſi vel in aſcenſu, vel ſtatu deceſſerint, liquet talem morbum non omnia tempora pertranſiiſſe. Ridiculum autem fuerit, primum tempus primæ acceſſionis, totius morbi principium exiſtimare: cùm nimirum principium morbi ad præſidia ferenda, vtiles præbeat indicationes. Ad id principium reſpiciens Hippocrates, ait: Incipientibus morbis, ſi quid mouendum videtur, moue: conſiſtentibus verò, præſtat conquieſcere. Præterea non minus abſurdum fuerit, morbis qui intra diem ſoluuntur ſeptimum, & iis qui prorogantur in annum, æquale principium tribuere. Oſtendimus autem primo libro de Criſibus, totius morbi principium, ipſius cruditatem exiſtere. Porrò inflammationis principium, totum illud tempus exiſtit, quo ſanguinea ſubſtantia pars affecta repletur. Cùm autem influxus ceſſauerit, & quod in particula continetur, putreſieri inceperit, calor quidam ob putredinem naſcitur, & fuſio magis propter calorem: vnde etiam ſpiritus generatur, atque ob hæc ambo, particula magis quàm antea diſtenditur, etiam ſi nihil influat. Hoc igitur ſecundum tempus, eſt inflammationis augmentum. At cùm humor in pus iam vertitur, maximi tunc dolores partem ipſam corripiunt. Nam in puris generatione dolores, febríſque magis quàm prius, infeſtant. Vocatur autem hoc tempus ægritudinis vigor. Quòd ſi humor in pus mutetur, vel digeratur, minorem tumorem atque tenſionem efficiet: huiuſmodíque eſt declinationis principium. Sic itaque in inflammatione tempora diuiduntur: nec ſecus in febri, quæ ab illa trahit ortum. At quæ ab humore citra inflammationem oritur, moleſtantium humorum cruditatem pro initio habet. Hi vbi coqui incipiunt, initium finitur, atque aſcenſus ſiue incrementum aduentat. Vbi verò maximè concoctio perficitur, vigor adeſt. Quam declinatio è veſtigio ſequitur, dum ſymptomatum magnitudo, & humorum copia eſt repreſſa: reſtat autem humorum modicum, adhuc concoctionem deſiderans.

Principium morbi ad præſidia ferenda, vtiles præbet indicationes.

Principium morbi totius, eſt eius cruditas.

Inflammationis quatuor tempora deſcribuntur.

Febrium ab humorum putredine ortarũ tempora deſcribuntur.

Vlcerum quoque eadem habentur tempora. Primùm nanque ſanies aquoſæ, incoctæ & tenues ab ipſis defluunt. Dein pauciores atque craſſiores. Poſtea iam pus tenue. Poſtremò minus quidem copia, ſed craſſius, & albidum magis redditur: quemadmodum apparet etiam in pleuritide & lippitudine. Quare nullus morborum ſolutorum exiſtit, qui non hæc quatuor percurrat tempora. Non tamen ex quodam alio quàm cruditatis & concoctionis indiciis, quæ ex recrementis deprehenduntur, cognitio ipſorum conſtat. Etenim fluxionum quæ ex cerebro per palatum & nares fluunt, non ſecus quàm lippitudinis, initium quidem eſt, cùm aquei, tenuéſque, necnon copioſi & acres, qui fluunt humores apparent: nam extremam hæc cruditatem ſignificant. At concoctionem portendit, craſſior & minùs acris, modicúſque humor deſcendens. Iam verò quemadmodum in ætatibus, non ipſum vigorem modò, ſed omnia quatuor tempora latitudinem habere comperimus: ſic etiam particularium acceſſionum, ac totius morbi vniuerſa tempora, latitudinem momentaneam ſortiuntur. Vigor itaque tum acceſſionis, tum totius morbi, ſenſibili tempore abſoluitur. Igitur vniuſcuiuſque morbi proprium quoddam tempus generationis exiſtit, interim ſenſui manifeſtum, interim minimè. Poſt quod rurſus augmenti tempus aduenit,* nec id æquè manifeſtum in omnibus. * Poſt hæc vigoris ſequitur tempus, omnino ſenſibile. Quòd ſi ſalus futura ſit, declinationis etiam tempus ſequetur, & hoc ſenſui ſubiectum, cùm nimirum amplam latitudinem habeat. At verò morborum qui non ſoluuntur, duplex natura eſt. Nonnulli enim ipſorum præparationem habent, vbi exactè illam abſolutam ſint conſequuti: alij ex eorum natura ſunt, qui ſoluuntur: id quod eis in ægri perniciem accidit. * Hoc autem contingit tripliciter. Nam aut propter ægrotantium imbecillitatem, vel propter propriam vehementiam, vel propter vtranque, prius perimunt, quàm ſoluantur. In vniuerſum autem, nemo ſeruari poteſt, niſi natura ſuperauerit morbum: nec perire, niſi illam morbus proſtrauerit. Igitur morbi ſinguli ex ſua quidem natura magnitudinem quandam poſſident, quæ vel ſupra vires eſt, vt eas opprimat: vel viribus ægri imbecillior, vt ab eis ſuperetur; omnibus probè euenientibus. Proinde cùm ſupra vires fuerit, homo prorſus morietur. At morbi tempora tunc partim ſimili modo cum prædictis ſumuntur, partim diſſimili. Siquidem initium ſimiliter in morbi generatione conſtituitur. Aſcenſus autem, haud in concoctionis, ſicuti in iis qui ſuperſtites ſunt futuri, ſed in cruditatis ſignis, letalibúſque conſiſtit. Ergo bene colorata vrina, & mediocriter craſſa, omnium optima exiſtit, quantum ad colorem & conſiſtentiam pertinet. Conuenit autem præterea, vel eneorema, vel nebulam, vel hypoſtaſin ſalubrem adeſſe, vtcunque morbi natura poſtulauerit. At cruda vrina eſt illa, quæ nec ſuſpenſum quicquam, nec ſubſidens, nec nebulam habet: imò quæ nec craſſitiem ali-

Vlcerum tempora.

Tẽpora morborum non aliunde cognoſci, quàm ex cruditatis & concoctionis indiciis.

Tempora vniuerſa morborũ latitudinem momentaneã ſortiuntur.

Morbi cuiuſque generationi propriũ quoddam eſt tempus.

Tempora totius morbi quatuor.

Morborum qui non ſoluuntur, naturã duplex.

Seruari nemo poteſt, niſi natura ſuperauerit morbũ: nec perire, niſi illam morbus proſtrauerit.

Vrina optima qualis.

Vrinæ crudæ indicia.

quam, nec pallorem assumpsit, sed alba est, & consistentia tenuis, aquæ speciem referens. *Vrinæ letalis nota.* Quòd si aut nubecula, aut eneorema, aut hypostasis nigricare videatur, talis vrina est letalis: quemadmodum si quædam similia furfuri, vel lamis, in ea videantur. Iam verò si aut fœtida sit, aut pinguitudinem oleaceam in se contineat, mortem minatur. Hæc igitur sunt vrinæ, *Sputi pessimi signa.* magni morbi notæ. Magnum etiam esse morbum cognosces, si sputum pleuritide & peripneumonia laborantibus, vel nigrum, vel * fuluum vehementer, vel spumans, vel impensè fœtidum fuerit: vel nihil omnino expuatur: idque ingenti dolore, vel spirandi difficultate hominem affligente. Respondent his & alij morbi, qui iecur, ventriculúmque exercent, eodem letalium signorum genere comprehensi. Vnde in huiusmodi morbis vigorem similiter cum eo qui salubrium est, determinare non licet. Nam illic maximæ accessiones statum definiunt: hîc verò non licet maximas accessiones similiter determinare, cùm morbus quidem ipse à principio inconctus persistat: verum intellectu maximum capere oportet. Porrò in inflammatione quæ terminatur, puris generatio, vigoris terminus est: in ea verò quæ non finiet, homo etiam in eius ascensu mori potest. Cæterùm vires validissimæ vsque ad extremam phlegmones magnitudinem sufficere possunt: quæ magnitudo extrema, vel in gangrænam, vel in putredinem terminatur. Iam verò vno eodémque tempore duobus tribúsve morbis homo infestari potest: quorum alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimum auctus est. Deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, vel nunc incipientem, *Principia facultatum nostrum corpus regentiū, tria.* sed ob vehementer auctum. Qua de causa, tria facultatum nostrum corpus regentium principia, summè considerabis, quoniam statu sint prædita. Dico autem hæc, cerebrum, cor & hepar. Deinde alias quoque vniuersas particulas, ex singulis principiis ortas, nempe neruos, venas, arterias: ad hæc illas, quæ naturam quidem propriam habent, sed ab omnibus principiis reguntur. Nam ex hac speculatione primùm, siue vnus, siue plures, in homine morbi sint, inuenies. Proximum est, cuiusque propria tempora ad præsidiorum inuentionem necessaria inspicere. Etenim circa initium & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hæc intercedunt, medio consistunt ordine. Igitur in vigore, quod mitigandi vim possidet, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet. At media tempora, pro summorum proportione capiantur. *Victus & remedij rationē institui iuxta ipsius morbi tempora.* Neque enim quam quis victus rationem instituet, inuenire poterit, neque vnquam nutrire, sine certa temporum distinctione. Etenim si vigoris tempori, etiam sine alimenti exhibitione sufficere possit æger, optimum sanè fuerit, donec morbus inclinet, à cibo abstinere. Si verò sufficere citra cibum non possit, protinus ab initio in quolibet tempore, quod alimentum admittit, danдum est. Atque hoc remissionis est tempus. Voco remissionem modo, secundam partem totius circuitus in duo vniuersa diuisi, nempe accessionem & remissionem.

***

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,
LIBER PRIMVS.

PRo differentia partium humani corporis, variari affectuum curationem contingit. *Curatio affectuum variatur, pro differentia affectarum particularum.* Partes igitur quæ in superficie corporis sitæ sunt, vnà cum affectibus quibus vexantur, facilè sensibus deprehenduntur. At quæ in imo corpore delitescunt, exercitatæ cogitationis virum desiderant, cùm in partium actione & vsu, tum vel maximè in arte secandi corpora, quæ nimirum nos docet accuratissimè proprietatem essentiæ vniuscuiusque partis. *Ars secandi corpora, docet nos proprietatem essentiæ vniuscuiusque partis. Essentiæ proprietas.* * Si igitur inter tussiendum, bronchium aliquod expuatur (est enim id natura cartilagineum) maximo sanè vlcere affligi pulmonem existimemus. Nam tametsi aspera arteria similibus sit ex bronchiis compacta, tam grandis tamen exulceratio, sine præmatura morte in illa gigni non poterit. Nec verò tantùm ex proprietate essentiæ, sed ex magnitudine etiam excrementi reiecti, affectus locus discernitur. *Magnitudo excretæ substantiæ.* vt, si vnà cùm tussi excreetur aliqua portio vasis grandiuscula (quod aliquando contigit) tunc certè credendum est illam educi à pulmone. Quandoquidem venæ quæ in asperam arteriam disseminantur, minutissimæ sunt, & capillorum instar. Similiter si per dysenteriam tunicam aliquam corpulentiorem aluus aliquando reddiderit, non ab re coniicies vlcere crassiora intestina torqueri. Necnon ex rebus naturaliter in particulis quibusdam contentis, creberrimè sedes affecta cognoscitur: vt, si vrina per vulnus reddatur, vesicam: sin verò stercus, intestinorum aliquod: at si cibus, ventriculum liquet esse conuulneratum. *Res naturaliter in particulis quibusdam contentæ.* Similiter etiam si vulnerato thorace, spiritus per vulnus effletur, indicat membranam cingentem costas, solutam esse. Præterea sanguis eiectus saliendo, arteriam esse vulneratam denunciat. Qui *Sanguis arteriarum qualis.* quidem arteriarum sanguis, eo qui à venis effluit, calidior, tenuior atque flauior apparet. Ex adhærentibus etiam rebus, affectæ sedis notæ *Res adhærentes.* petuntur, cùm nimirum & ipsæ etiam essentiæ proprietatem obtineant. Huius generis est ramentum: quod quidem ostendit illius partis vlcus, à qua reiicitur. Nam si id cum lotio excernatur, vrinæ meatuum: si tussiendo, spiritalium instrumentorum: si per vomitum gulæ aut ventriculi: si cum alui excrementis, intestinorum vlcerationem significat. Est præterea & alius diiudicandi modus sumptus à rebus alicubi contentis præter *Res contentæ præter naturā.* naturam. vt, si in vesica aut renibus contineatur lapis, in thorace pus: aut denique aliquis humor molestus in animalis corpore, illic genitus, vel adueniens extrinsecus. Fingamus igitur (gratia exempli) aliquem tribus diebus non reddidisse vrinam. Ad hæc, euidens quidam tumor circa pubem emineat, euidentem repletionem vesicæ indicans. In primis enim considerandum est, num resolutæ *Vrina suppressa quæ sint consideranda.* excretricis poteῖiæ nomine id accidat, an ob obstructum vrinariū meatum: nam vtrunque potest accidere. Prius tamen reuocare in memoriam oportet, musculū qui claudit collū vesicæ, ab actione quiescere, dū fungitur vesica suo munere. Cuius quidem musculi actio, paret voluntatis imperio. At *Musculus vesicæ collum constringens, agit voluntariè.* vesica ipsa, vtpote naturaliter agens, minimè voluntati

Veſica non paret voluntatis imperio.

tuntati obſecundat. Ineſt etenim illi, quemadmodum cæteris ferè omnibus partibus, facultas quædam expultrix, qua vtitur, dum contriſtatur ab excrementis. Quæ ſanè excernendi, vis ſi aliquando fuerit affecta, fieri poteſt vt ſupprimatur vrina. Proinde ſi hominem ſic figurauerìs, vt decliuis ſit colli veſicæ poſitus, ac manibus pubis tumorem preſſeris, tandem reddetur lotium. Quòd ſi ſic faciendo nihil omnino promoueris, non reſolutam eam vim, ſed vrinæ fiſtulam conſtipatam eſſe, ſuſpicari oportet. Quippe muſculus ei circundatus, ſi reſoluatur, non cohibiti, ſed præter voluntatem emiſſi lotij, eſt cauſa. Trifariam autem contingit obſtrui collum veſicæ. Aut enim corpus ipſius in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturam, vt caruncula vel callus, innaſcitur: aut denique à re quapiam adueniente, meatus ipſe obſtruitur. Porrò corpus eius ad magnitudinem inſignem attollitur, ſi vel inflammatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, ſi præceſſerit vlcus. Obſtruitur meatus, vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel craſſo lentóque humore: quæ omnia diſtinguere oportet, ex præſentibus præteritiſque accidentibus. Sit igitur aliquis puer, qui perpetuò pudendum ſcalpat. Eius autem vrina ſit aquæ ſimilis, in qua ſabuloſa quædam ſubſideant: dein verò repentè ſupprimatur vrina: nun quid optima ratione conieceris, huic lapidem incidiſſe in collum veſicæ? Itaque ſupino collocato puero, vt crura reliquo corpore ſint ſublimiora, multifariam ipſum concuties: ſic enim feceris, vt lapis à meatu recedat. Quibus peractis, iube vt puer vrinam conetur reddere. Quòd ſi profluxerit, notitiam cauſæ, ac ſimul curationis modum te inueniſſe, ne dubitaueris. Sin autem nihilominus ſupprimatur vrina, tunc demiſſa ænea fiſtula, ſimul lapidem à veſicæ collo repelles, & euocabis vrinam. At nulla lapidis nota præcedente retentum lotium, ſi ſanguis ſimul cum vrina profluxerit, argumentum eſt grumum aliquem extitiſſe ipſius obſtructionis cauſam. Quanquam fieri poteſt, vt ob vlcus veſicæ, citra ſanguinis profuſionem, paulatim grumus concreſcat. Poteſt etiam contingere, vt ſanguis ex renibus per vreteras in veſicam defluens, grumum efficiat. Ad hæc igitur omnia, ſicuti etiam vbi pus, vel aliquis lentus humor meatum vrinæ obſtruxit, haud inutilis eſt ænea fiſtula immiſſa. Sic etiam vbi ob carunculam ab vlcere innatam, veſicæ ceruicem obſtructam eſſe putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo quòd immiſſa ænea fiſtula vrina vacuatur, id intelligere poſſumus. Quippe demiſſa fiſtula, dolorem mouet in ea meatus parte, vbi vlcus eſſe coniicimus: fractáque ſub fiſtula carne, ſequuntur cum vrinæ excretione, & cruor & carnis fragmenta. In omnibus igitur his artificioſa coniectura nobis perquam vtilis eſt, vt quæ inter exactam notitiã, & omnimodam ignorantiam, media quodammodo exiſtimetur. Cæterùm cuiuſlibet partis vſus, magnificè ad affectorum locorum cognitionem conducit. Etenim actio, motus partium factiuus eſt: at vſus, omnibus ineſt, vel nihil etiam agentibus. Fit itaque excretionis vrinæ actio, à compreſſione veſicæ, opitulantibus etiam abdominis muſculis, vbi vrinam admodum exiguam continet, aut veſica ipſa eſt infirma. Reliquæ autem partes omnes, ad actionem ſunt vtiles.

Vrinam ſuppreſſam ob reſolutam vim excernendi quomodo expellere oporteat.

Obſtruitur collum veſicæ trifariam.

Lapidis incumbentis collo veſicæ, indicia.

Ænea fiſtula ad quid vtilis.

Carunculæ collo veſicæ innatæ argumenta.

Coniectura artificioſa.

Vrinæ excretio à quibus fiat.

Porrò ſi veſica minimè in tumore extenſa, vrina reddi non poſſit, neceſſum eſt vel vreteras, vel renes obſtructos eſſe. Quapropter hîc rurſus intueri oportet, nũ antequam ſuppremeretur vrina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cuiuſpiam mali accidentia præceſſerint. Neque interim negligenda eſt vniuerſi corporis diſpoſitio: vt poſſimus planè diſcernere, num in ipſis renibus, à lapide, vel craſſis humoribus, fuerit obſtructio oborta, an in vocatis vreteris. Cùm igitur ſingulæ actiones corporis, peculiaria ſortiantur organa, quibus obeuntur, ſanè actionem lædi eſt neceſſe, inſtrumento efficiente ipſam, quomodolibet læſo. Verùm interdum facilè affectus productus ſoluitur, ita vt ſimulatque opifex cauſa ſemota fuerit, prorſus ipſe conquieſcat. Interdum verò vſqueadeo pertinaciter hæret, vt permaneat diutiſſimè, etiam ablata cauſa. Accidit autem nonnunquam, vt efficiens cauſa pertranſiens, non firmum faciat affectum: veluti cùm ſuffuſioni ſimilia oculi imaginantur, collecto in ore ventriculi aliquo tenui excremento, vnde vapores ſublati ad oculos, ſimiles imagines mouent, quales per ſuffuſiones cernuntur. Oportet ſiquidem oculos participes fieri eius diſpoſitionis, quæ infeſtat ventriculum, ſi videndo debeant hallucinari. Itaque neceſſum eſt ordiri ſemper ab inſtrumento actionis oblæſæ. Dein autem inueſtigare, quiſnam ſit ipſius noxæ modus: num videlicet diſpoſitio ipſa ſit permanens, an adhuc in generatione conſiſtens, nec nata perſeuerare. Quòd ſi nunc quoque fiat, vtrum cauſa quæ affectum producit, contineatur in ipſa parte, an per ipſam tranſeat, inueſtigandum. Etenim arefacto immodicè humore, quem cryſtalloidem vocant, perſeuerans erit oblæſio, & eſſentiæ ipſius proprius affectus. Si verò craſſus humor in pupilla conſtiterit, eſſentia quidem nondum * eſt læſa, verùm accidentis cauſa in oculo ipſo conſiſtit. Tunc autem per ipſum tranſire dicitur, cùm euaporans humor in ventriculo continetur. Non autem neceſſe eſt ad hoc, vt pars aliqua eſſe affecta dicatur, in eſſentia ipſius permanentem eſſe diſpoſitionem. Nam vbi vehemens dolor aliquod inteſtinum infeſtat, firmato in vna quapiam parte dolore, vt quaſi perforari videatur, quo pacto quis vel nequaquam inteſtinum affici dixerit, vel in eo affectum non conſiſtere? quamuis huiuſcemodi dolores interdum excreto quodam humore vitreo, vel temporis momento ſoluantur. Is igitur humor vitreus, cauſa illius doloris extitit. Id ſiquidem quo tangente afficimur, & quo ſeparato quieſcit affectus, cauſam eſſe, omnibus in confeſſo eſt. At verò ipſe affectus, nonnunquam à cauſa aliqua oritur: ſed ita oritur, vt ſublata cauſa effectrice, haudquaquam permanentem habeat diſpoſitionem. Interdum autem partim iam factus eſt, partim etiamnum fit. Sæpenumero etiam ſi fieri deſinat, vtpote ablata cauſa, perſeuerans tamen permanet diſpoſitio. Veluti in dyſenteria, cuius affectus, mordax humor exiſtit cauſa vtpote qui ab initio extergat, abradátque, ac dein temporis tractu vlceret inteſtinum. Quòd ſi anteaquam produxerit vlcus, * perfluere is humor deſinat, affectus ipſe nondum dyſenteria vocabitur. Sin verò vlcus iam inteſtinum exerceat, etiam ſi humor finiatur, non ob id finitur affectus. Hoc autem ſummopere venit conſiderandum, omnem morbum protinus ab initio, vbi primum

Actionẽ lædi eſt neceſſe, inſtrumento efficiente ipſam quomodolibet læſo.

Oculis caligantibus quæ ſint conſideranda.

Humor vitreus.

Cauſa eſt id, quo tangente quidem afficimur: ablato autem, affectus ſedatur.

Dyſenteriæ cauſa mordax exiſtit humor.

Morbus omnis protinus ab initio eandem ſibiipſi naturā atque eſſentiā ſortitur , nec differt niſi magnitudine à iam abſoluto & maximo.

corpus ipſum limites temperaturæ , quæ ſanitati debetur,exceſſerit,eandem ſibiipſi naturam,atque eſſentiam ſortiri,nec differre,niſi magnitudine , à iam abſoluto & maximo. Siquidem res ſimilares, cùm nullam figuram naturalem deſiderent, protinus ab initio eadem eſſentia conſtant. Diſſimilares verò,& quibus varia eſt forma,vt domus , eſſentiam generatione poſteriorem habere poterunt. Quum itaque cauſæ agunt in corpus , ipſa ſpecies affectus ab initio eſt eadem , tamen ob exiguitatem non planè cernitur : ſicuti neque in ſaxo concauitas,quam vnica ſtilla produxit.Cæterùm id genus affectus exigui , ſeparatis efficientibus cauſis , ilicò à natura vincuntur. Illi quippe duntaxat externo egent auxilio , quos ob magnitudinem vincere natura non poteſt.

Morbos exiguos ſubitò vinci à natura.

Igitur vbi primum mordax humor aliquod inteſtinum eroſerit, quamuis id quod iam factum eſt, nondum apertè videatur,nihilominus diſpoſitio ipſa ſub dyſenteriæ ſpecie comprehenditur.Sit autem hoc initium viæ ad inueniendas affectas ſedes , nullam actionem lædi , niſi pars quæ illam efficit , afficiatur.

Dyſenteria eſt vlcus inteſtinorum.

Actio nulla læditur , niſi pars quæ illā efficit afficiatur.

Verùm vt affectio & actio diuerſæ ſunt voces, ita diuerſus quoque earum eſt vſus. Id ſiquidem agere dicitur , quod ex ſeipſo motum obtinet. Affici verò,quod motum habet ab alio.Cùm itaque duo ſint motus genera,alterationis & lationis : vbi ad permanentem diſpoſitionem alteratio peruenerit,fuerítque diſpoſitio præter naturam , morbus vocatur : quamuis per abuſionem nonnulli eam diſpoſitionem affectum nominent. Diſtinguenda tamen eſt interim propria & primaria affectio,ab ea quæ per conſenſum accidit.

Agere quid dicatur.
Affici quid dicatur.
Motus genera duo.
Morbus quid.

Vt autem recta propriáque nominum appellatione vtar , afficitur quidem caput , quando condoleſcit ventriculo : ægrotat verò,cùm proprio morbo laborat.Similiter ventriculum affici quidem dicemus , vbi à vitioſis moleſtatur humoribus : ægrotare verò , aut per intemperiem propriam,aut cùm inflammationem,vel vlcus , vel abſceſſum habet præter naturam.

Affici quando dicatur caput.
Ægrotare quando dicatur caput.

Porrò corruptionis ciborum tres primæ ac veluti generaliſſimæ ſunt differentiæ.Vna quidem per proprios ventriculi morbos , altera à vitioſis humoribus in ipſo collectis , tertia ab alimentorum qualitate inducitur. Licet itaque vitioſam ædi coctionem , ventriculo non primaria, ſed ſecundaria ratione affecto, miniméque circa actionem propriam hallucinante:quemadmodum vbi vitioſi cibi & corruptioni obnoxij ingeruntur.

Corruptionis ciborum tres differentiæ.

Si igitur quiſpiam fumoſum ructum emittat , igneo quodam calore ventriculum eius eſſe dicemus præditum.Ac deinde rurſus diſtinguendo inueſtigabimus , vtrum ab intemperie corporis ipſius ventriculi,is calor oriatur : aut à flaua bile , eaque vel in ipſius ſpacio contenta,aut in tunicas ita, vt vix abſtergi poſſit,demiſſa. At ne hîc quidem ceſſabimus.Nam rurſus quærere oportet,an iecinore malè ſuo officio fungente , huiuſmodi humor accumuletur : an is ex vniuerſo defluat corpore : an etiam in ipſomet gignatur ventriculo.

Ructus fumoſus ſignificat igneum calorem ventriculi.

Ergo ſi in ventriculo cibi in fumoſam qualitatem mutentur,idque non ex ſua ipſorum natura,cauſam calidam:ſi verò aceſcant, eam frigidam eſſe eſt neceſſe.Vt diſcernas autem,num intemperies aliqua,an vitioſus quiſpiam humor ventriculi corpus infeſtet,offerre oportet cibos qui ſuapte natura quàm maximè corruptionis modo aduerſentur : vt panem aut chondrum illis , qui in fumum tranſmutare cibum conſueuerunt:mel autem his, qui à cibo acidum ſaporem percipiunt.

Aceſcere in ventriculo cibos , ob cauſam frigidam.
Ructu ædito fumoſo vel acido , quid agendum, cōſiderandumve, ad vtriuſque cauſam peruestigandam.

Dein conſiderare excrementa,tum ea quæ vomuntur,tum quæ deiiciuntur per aluum : num humor aliquis cum illis quidem bilioſus & calidus,cum his verò pituitoſus ac frigidus excernatur : an nullo vacuato humore , ipſa exiguam quandam mutationem obtineant.Quippe vbi * citra humoris affluxum igneo calore ventriculus infeſtatur, panem aut chondrū abſque humore videbis deiici, perquàm exigua in ipſis facta tranſmutatione. * Quòd ſi humor quoque prauus in ipſo ventre conſiſtens corrumpat cibos,videntur ij,vbi deiecti fuerint,in huiuſmodi humore ſubmerſi,& ab ipſius actione manifeſtius alterati.Id quod à vomitione etiam clarius diſcernitur,ſi laborans ſit procliuis ad vomitum. Nam cogere eum qui nequeat vomere , abſurdum eſt.

Vomere nemo cogendus eſt, niſi ſit ad vomendum procliuis.

Atque hæc ita deprehenduntur , ſi in ſpacio ventriculi noxius contineatur humor. Si verò in tunicis ſit imbibitus , vt ad calidum nauſea quædam inanis (hoc eſt,citra vomitum) ſitíſque vehemens conſequitur,ita à frigido ciborum cupiditas excitatur. Porrò calida diſpoſitio, vbicunque fuerit, ſemper refrigeranda eſt.At quouſque,aut quo modo,aut qua materia refrigerare conueniat , locus affectus commonſtrat.

Nauſea inanis indicat calidū ſuccum imbibitum ventriculi tunicis.
Cupiditas cibi vnde excitetur.
Locus affectus quid indicet.

Iam verò iis qui acidum ructum ædunt,auxiliatur medicamen diatrion pipereon , aut aliud ſimile ex aqua vel vino epotum. Aliis autem qui nidoroſum,tum abſynthium,tum hiera picra eſt ex vſu. Quo quidem medicamine (hiera videlicet,quæ ex aloë conſtat)in potu exhibito , quoſdam olim colicos perſanaui , quibus mordacium humorum defluxus in inteſtinum, conciliauerat affectionem.Cæterùm inteſtinorum proximæ ventriculo partes , exhibitis tum cibis, tum potibus:quæ verò non ita multum à ſede diſtant,clyſmis promptius curantur.

Diatrion pipereon ructui acido confert.
Hiera picra quibus conducat affectibus.
Inteſtina ſuprema cibo & potu , infima promptius clyſmis curari.

Fingamus rurſus per ventrem deiici excrementa quædam , aliquando quidem ramenta,aliquando cruentum aliquid,ſimulque aliquando hæc ambo:tunc ſanè inteſtinum vlcere affectum eſſe , dubitauerit nemo. At verò vtrum in exilibus inteſtinis,an craſſis, ipſum vlcus conſiſtat,id ex raſura, & exitus tempore , & ex miſtione cum ſtercore,diſtinguere oportet. Siquidem infimarum partium vlcera , nullas omnino vlcerum habent notas alui excrementis admiſtas : earum verò partium , quæ paulò altius ſunt ſitæ,vlcera , miſtas quidem cum ſtercore notas habent, ſed id leuiter duntaxat. Quemadmodum ſi multò ſint ſublimiores , vehementior erit miſtura.Præcipuè verò in ſupremis inteſtinis vlceris notæ ſtercori accuratè miſcentur.

Vlcus obſideátne tenuia inteſtina , an craſſa,quo modo dignoſcendum.

Poteſt ex vno quandoque indicio ſimul & locus & diſpoſitio deprehendi,aut locus vnà cum cauſa.Cæterùm locorum notæ,& ab actione læſa,& excrementis,& poſitu,& doloris proprietate , & propriis accidentibus deſumuntur.Affectuum verò,& ab excrementorum ſpecie,& loci natura , & doloris proprietate,& propriis accidentibus.Actio itaque læſa,affectam partem indicare poteſt,hoc modo. Si enim accidens aliquod circa cernendi officium euenerit,oculum affici conſtat. Excrementorum ſpecies partem affectam indicat, vel quòd ſint ex eſſentia illius,vel quòd ab ea contineantur. Poſitus etiam affectā partem commóſtrat. Durus quippe in dextra præcordiorum parte tumor,non lienis, ſed iecoris affecti eſt nota:in ſiniſtra autem,non hepatis ſed ſplenis affectum indicat. Ad hæc, ſi membranoſæ tunicæ fruſtulum vomendo fuerit reiectum, aut gulæ,aut ventriculi : ſi tuſſiendo,gutturis, aut

Locorum notæ vnde ſumantur.
Actio læſa partem affectam indicat.
Excrementorū ſpecies partem affectam indicat.
Poſitus indicat partem læſam.

aſperæ

asperæ arteriæ: si excreando, faucium: si cum vrina, eius fistulæ: si à sede, alicuius intestinorum: si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. Singuli etiam dolores, pro positus varietate, possunt affectam sedem ostendere. Nam si apparentibus per vomitum vlceris notis, in anterioribus partibus circa præcordia sentiatur dolor, ventriculum: si verò in posterioribus circa dorsum, gulam exulceratam esse est indicium. Ex propriis accidentibus etiam innotescit affectus locus. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Per hepatis verò imbecillitatem, excrementa aluii, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerunt, assimilantur. At in peripneumonicis, maxillæ videntur rubeæ. Quinetiam propriæ ipsorum affectuum notæ, in excrementis deprehenduntur: siquidem ramentum, vlceris: si in vrina sabulosum resider, lapidis: cucurbitæ verò seminibus excrementa similia, latorum vermium indicia sunt. A locis etiam ipsis, morborum indicia sumuntur, eò quòd quibusdam solis morbus ille accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat. Quippe soli oculi suffusione laborant. Lapis in vesica & renibus duntaxat nascitur: atque vt nonnullis placet, etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt cor abscessum sustineat: aut pulmo, aut ligamenta, dolorem. Ab accidentium quoque proprietate affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempestiuus horror cum febre, inflammationis ad suppurationem transeuntis indicium est. Lingua nigricans, ardentem febrem portendit. Paucæ tamen affectuum sunt notæ, quæ non simul affectam sedem ostendant. Cæterùm vt actionum noxæ affectam duntaxat particulam, sic differentiæ earum, ipsius affectum declarant. Ea igitur sola sunt affectuum propria signa, quæ per accidens ipsos sequuntur. Porrò cùm ob vapores vel etiam humores ipsos ascendentes ad cerebrum, mens læditur, nemo sanè dixerit cerebrum tunc laborare primogenio affectu: quanquam omni affectu carere, ipsum haudquaquam defendi potest. Quare dicendum est, illud per consensum, siue consortij lege affici: hoc est, ab altera parte talem affectionem recipere. Sunt præterea nonnullæ actiones, quæ idonea indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatam accipiunt. Qua de re interdum optima ratione contingit, nulla existente in actionis cuiuspiam propriis instrumentis noxa, actionem ipsam perire, defectu scilicet eius materiæ, ex qua fieri consueuit: veluti in voce accidit, cuius quidem materia efflatio existit.*Hæc autem fit contracto thorace ab intercostalibus musculis. His igitur nihil agentibus, animal vocem amittit, & quidem nullo interdum in propriis vocis particulis apparente affectu. Sunt verò hæ partes, tres cartilagines à tribus commotæ musculis, in quos inferuntur nerui demissi à cerebro. Est præterea in gutture ligula, siue epiglottis, maximè propriū vocis ipsius instrumentum. Etenim cecidit quidam ab alto, ita vt dorsi initium affligeretur. Is tertio die exiguam admodum vocem emisit. Quarto deinde die omninò obmutuit: resolutáque simul fuerunt & crura, manibus prorsus illæsis. Sed nec spirationem amisit, nec difficulter spirabat. Nam cùm tota sub ceruice spina esset ei resoluta, accidit thoraci, vt & septum transuersum, & musculi superni, numero quidem sex, mouerentur. Quippe nerui ex spinali medulla, quæ in ceruice est, in ipsos descendunt. At nerui musculorum intercostalium, qui efflatum efficiunt, omnes affecti erant. Vbi igitur sedata fuit spinæ inflammatio, à septimo die vox restituta est iuueni, & crura motionis facultatem, antea interceptam, recuperarunt. Huiusmodi ergo noxæ speciem, magis propriè per consensum euenire dixeris, quàm vbi ab humoribus in ventriculo contentis, exhalantibúsque, caput dolore tentatur. Iam verò, vt ad crura facultas quædam, sed citra essentiam substantiámve descendere ob phlegmonem prohibita est: sic ad oculos, cum essentia, vbi obstructi fuerint visorij meatus. Ad guttur autem, quamuis materia perueniat per illam spinæ dorsi resolutionem, sufficiens tamen ipsius quantitas nequaquam accedit. Qui verò ob intercostalium musculorum perforationem obmutuit, is totam vocis materiam amisit. Porrò quemadmodum crura resoluuntur ob inflammationem spinæ, ita etiam guttur, vocalibus siue recurrentibus neruis (quos ipse inueni) aut incisis, aut laqueo interceptis. Atque idem est modus quo læduntur gutturis musculi, siue recurrentes nerui, siue ij qui iuxta arterias sunt, vitientur. Vtrinque enim animalis facultas desideratur, sine qua mouere nemo potest pro voluntatis imperio. Incisis præterea musculis, qui epiglottida mouent, animal etiam euadit mutum. At laqueus collo circundatus non solùm reddit animal mutum, sed etiam suffocat, ipsum respiratione priuando. Aspera autem arteria, si dissecetur, voci quidem nocet, sed animal non priuat respiratione. Angina verò, cùm sit internarum gutturis partium inflammatio, strangulationi proportione respondens, respirationem tollere potest, ipsius meatum obstruendo. Idcirco vocalis instrumenti maximè proprius affectus est. Qui autem ex affecti loci notitia ipse curationem inuenerim, ex hoc exemplo perdisces. Occurrit mihi olim quidam, cui sensus trium digitorum manus, iam triginta diebus perierat, prorsus illæsa motione: nec iuuabatur quicquam à medicamentis ipsi manui admotis. Cùm igitur intellexissem ex illo, cùm proficisceretur Romam, sed decidisse à vehiculo, ac insitum dorsi tunc sibi contusum fuisse, nec multò pòst accidisse digitorum affectum: conieci inde, * in primo statim exorto nerui post septimam vertebram, partem aliquam ob ictum fuisse inflammatam, eamque iam induruisse in scirrhum. Quippe neruorum qui à ceruice prodeunt, vltimi pars * humilior, quæ descendit per cubitū, in cutē minorū digitorum disseminatur, ac præterea per medij digiti mediam partem dispergitur. Quamobrem illi spinæ parti, * quæ affectæ particulæ principium in se continebat, congruenti medicamento cùm succurrissem, digitis suum sensum restitui, cum maxima spectantium omnium admiratione. Quo autem modo sensus digitorum perierit, motu prorsus illæso, iam audies. Sentire enim, veluti quiddam pati est: moueri autem, ceu quoddam est agere. Quamobrem vt quis moueatur, opus est robore: at vt sentiat, vel minima facultas est satis. Ob idque necessum est, vt sensu ipso deperdito, simul exoluatur & motus, vbi per vnum eundémque neruum ambæ perficiuntur actiones. Porrò omnis voluntarius motus, ad musculorum officium pertinet. Quippe nullus neruorum per se, sine musculo, vllam huiusmodi in animantis particulis actionem efficere possit. Cæterùm

Dolores singuli affectam possunt partem ostendere.

Accidentia propria indicant locum affectum.

Peripneumonicis videntur maxillæ rubeæ.

Affectuum notæ vnde deprehendantur.

Lapis in quibus gignatur partibus.

Abscessum cor sustinere non potest.

Dolorem nec pulmo nec ligamentum patitur.

Horror intempestiuus cum febre suppurationem inflammationis indicat.

Affectuum propria signa quæ sint.

Affici per consensum quo dicatur cerebrum.

Vocis materia est efflatio, quæ fit contracto thorace ab intercostalibus musculis.

Vocis propria instrumenta sunt tres cartilagines quæ constituunt laryngem, ac præterea epiglottis.

Affectionis per consensum species duæ.

Recurrentes neruos inuenit Galenus.

Moueri pro voluntatis imperio nemo potest, sine facultate animali.

Angina est internarum gutturis partium inflammatio.

Loci affecti notitia qua ratione Galeno ipsam curationem ostenderit.

Sentire, est veluti quiddam pati. Moueri, est veluti quiddam agere.

Sensu amisso, cur motus pereat, vbi per vnum eundémque neruū vtraque actio perficitur.

Neruum nullum absque musculo posse motum præstare.

Cæterùm ad partes mouendas musculi ipsi aliquando quidem*immediatè perueniunt:aliquando verò per medios tendones : quales sunt illi qui mouent digitos. Si igitur affici musculorum neruos contingat, digitorum motus peribit : si verò eos qui ad cutim pertingunt,tangendi sensus corrumpitur. At vbi tota resoluuntur membra, cùm videlicet commune principium est læsum,simul & motus & sensus pereunt. Ac tunc locum primariò affectum,ex læsorum neruorum multitudine duntaxat inuenire poteris. Accidit autem interdum,vt dextra tantùm pars ipsius spinæ afficiatur, altera omnino illæsa:aut è contrario,vt illa manente integra,sinistra affectum sustineat:atque hac ratione nonnunquam tota pars sinistra resoluitur,dextera illæsa manente : nonnunquam contrà,dextra pars duntaxat & afficitur & resoluitur. Vbi verò non affecta spina, tantùm vnus nerui processus est læsus,eas duntaxat partes resolutio occupat,in quas ille neruus est distributus. Itaque si spina fuerit affecta, aut aliquod neruorum principium,conuertenda illuc tota medendi ratio est:alioqui frustra circa resoluta membra occupaberis. Iam verò ob frigus immoderatum,interdum sedis musculus resolui solet quammaximè, siue sederit quis super lapidem frigidum, siue in aqua frigida supra modum fuerit versatus. Quam sanè resolutionem sequitur inuoluntaria excrementorum deiectio. Qui igitur in anatome exercitatus fuerit, accuratéque præcedentia & præsentia accidentia norit, ac sic ad curandorum morborum experientiam methodo & ratione peruenerit, is inueniet & locum affectum & ipsam dispositionem. Vt autem affecti musculi,voluntarias : sic vesica,necnon intestina oblæsa, naturales actiones lædere possunt: eò quòd ipsis contractis excernantur ea quæ continent. Ac differunt certè plurimum naturalia ab animalibus instrumentis : quòd naturalibus quidem, cognata actionis vis insit : animalibus verò instrumentis à principio, veluti lumen à sole, ipsa defluat. Quamobrem solis partibus quæ & sentiendi & mouendi vim habent,accidit, vt ipsis interdum haudquaquam affectis,nihilominus eorum actio exoluatur : id quod naturalibus instrumentis minimè solet accidere. Quoties enim horum actio læditur, semper ipsa primò afficiuntur. Cæterùm animalibus instrumentis omnibus, * naturalis quoque dispensatio adest,cùm nimirum & arteriarum & venarum adminiculo indigeant, ad essentiam propriam seruandam. Proinde alterari à vicinis,ipsis vt naturalibus:alterationem verò sentire, vt animatis euenit.

Spinæ interdũ dextram, interdum sinistram partem resolui.

Medendi rationem esse conuertendam ad affectus originem.

Sedis musculum resolui ob frigus immodicum.

Instrumentis naturalibus cognata actionis vis inest.

Instrumentis animalibus, veluti lumen à sole, à principio facultas defluit.

GALENI PERGAMENI
De locis affectis, Lib. II.

CAPVT I.

TRES sunt exercitationis modi circa affectorum locorum notitiam. Quorum vnus circa singulas corporis partes, alter circa causas & dispositiones, tertius circa differentiam accidentium versatur. Igitur à locis sumitur modus, vbi dicimus : Affecto cerebro huiuscemodi accidentia sequuntur. A dispositionibus & causis sumptus,existit talis,vt si dixerimus : Inflammationis seorsum,aut refrigerationis,huiuscemodi sunt accidentia. Ab accidentibus, vt cùm dicimus : Hoc doloris genus hasce dispositiones,aut hosce locos portendit.

Exercitationis circa affectorum locorum notitiam, tres modi.

CAP. II.

Hallucinatur autem Archigenes, vbi dolorem stupidum neruis tantùm euenire ait. Quippe stupor à frigida dispositione oritur, non neruorum duntaxat,sed etiam venarum, arteriarum, carnis, membranarum, tunicarum, & cutis. Quòd si ob id quòd hæc omnia per neruos sensum habent, ad neruos illam dispositionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias, proprias esse neruorum ait? Etenim dolor, tristis est sensus : quemadmodum ipsa voluptas, blandus. Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaquam doloris species dicendus est * stupidus dolor:sicuti neque species vlceris inflammatum vlcus : sed vtrobique duarum dispositionum concursus adest. Etenim stupor refrigeratio est insignis : idcirco corporibus ita dispositis & sensus & motus difficultatem inducit: quemadmodum completa refrigeratio, & sensum & motum omnino tollit. Quòd autem stupor dispositionis, nõ doloris aut sensus sit nomen,Hippocrates docet, vbi ait:Stupor enim mediocris dolorem soluere potest. Porrò constrictas vehementer particulas,atque eos qui torpedinem animal dum adhuc viuit,tetigerint, infestare solet etiam stupor. At quibus membrum aliquod stupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obscuro & hebeti sensu percipiunt,neque moueri possunt. Si verò moueri cogantur,dolent. Cæterùm citra hoc quòd moueri tentent, affectum ipsum stuporis haud obscurè persentiunt, sed tunc minimè dolent. Stupor itaque non particulæ cuiuspiam proprius affectus est,sed dispositio,quæ accidere quidem omnibus potest partibus,ab iis tamen duntaxat manifestè sentiri, quæ & suos affectus percipere, & moueri pro voluntatis imperio sunt natæ. Iam verò ex carne (quæ nusquam sola ac per se reperitur) ligamentísque & tendonibus per ipsam disseminatis, musculorum essentia constat: quæ vt permanere posset, venis indigebat,arteriisque. Verùm citra dolorem pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamnum rectè valente. Vbi verò ingens inflammatio est oborta, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarum pulsus cum dolore sentitur : cùm per bonam valetudinem,nec cum dolore, nec sine dolore ipsum discerneremus. Etenim duabus præcipuè occasionibus vehemens dolor particulis inflammatis infertur : * nempe cùm mouentur,& cùm à re quapiam premuntur. Proinde inflammato musculo, duplici nomine, ob dilatatas arterias, dolorem percipimus:& quòd moueantur illæ,& cõprimantur ab adiacente carne,atq; ipsam similiter cõprimant. Quinetiam sine musculo,arteria inflammatorium affectum sustinens, ipsa per se cum dolore pulsat. Quòd si aliquando per id genus affectus, stupidus esse pulsus ipsi ægro videatur, tunc scire licet,dispositionem in musculi neruis ita consistere,vt ad resolutionẽ tendant. Nam dispositio stuporis,media est inter resolutionẽ & integrã valetudinẽ. Cæterùm neq; in peripneumonia,neq; in laterali morbo pulsatilis potest dolor contingere: idque ob partium naturam. Pulmo siquidem,sensum non habet:morbus verò lateralis,membranæ cingentis costas affectus est. * Cuius quidem pars illa quæ costis adhæret, necessariò comprimitur:

Archigenis opinio refellitur.

Stupor à frigida oritur dispositione.

Dolor, tristis est sensus.

Voluptas est blandus sensus.

Refrigeratio completa sensum & motum tollit.

Stupor mediocris, dolorẽ soluere potest.

Stupor quos infestare soleat.

Stupor accidere, omnibus partibus potest.

Caro per se reperitur nunquam.

Musculi compositio.

Pulsus dolorificus quando sentiatur.

Dolor inflammatis musculis vnde accidat.

Stupor est dispositio media inter resolutionem & integram valetudinem.

Pulsatilis dolor nec in peripneumonia, neque in pleuritide oritur.

*' quæ verò inter coſtas eſt collocata, comprimi nequaquam poteſt, ſed inflammationis duntaxat ratione dolet. Siquidem in eo ſpacio arteriæ conſiſtunt, per muſculos intercoſtales diſperſæ: idque altius, quàm vt membranam cingentem coſtas attingant. At inflammatis interdum intercoſtalibus muſculis, dilatatio arteriarum dolorem neceſſariò infert. Proinde æger pro magnitudine inflammationis, ſentiet in parte inflammata ipſum dolorem pulſatilem. Igitur pulſatilis dolor (qui vehementes partium ſenſibilium inflammationes ſequitur) arterias ipſas primario affectu moleſtat: per conſenſum autem cæteras partes ſenſibiles, eò quòd à vicinorum contactu premantur. At neque in hepate, neque in renibus vnquã huiuſcemodi pulſatio percipitur: quoniam nullus per totum corpus ipſorum, ſicuti nec per pulmonem, neruus diſſeminatur. Quia verò membrana quæ eorum viſcerum quodlibet ambit, & per quã diſpergitur neruus ſenſu prædita eſt: ob id nimirum in ipſis grauitatis ſenſus percipitur, vbi tumor aliquis præter naturam illa infeſtauerit. Etenim membranæ, cutis, adeneſque, cùm his partibus nullæ inſint arteriæ, vbi inflammatæ ſunt, non pulſatili, ſed extenſiuo dolore cruciantur. In vniuerſum autem, primæ doloris ſpecies ſunt duæ: vna quidem, cum ſubitò temperies mutatur: altera, dum continuitas ſoluitur. Siquidem pars intenta, aut compreſſa, aut contuſa, aut vulnerata, dolet ob continúi diuortium. Cæterùm non eandem doloris ſpeciem excitant mordax humor & plurimus: ille quippe rodendo, hic verò tendendo dolorem infert. Quantam autem vim habeat intemperãtia ad inducendum dolorem, ex iis licet planè perpendere, qui vehementer refrigerati, ad ignem manus affatim calfacere tentant. Quippe intolerabilem ſentiunt dolorem, præcipuéque iuxta vnguium radices. Similiter etiam per dolores vocatos colicos, vbi frigidiſſimus aliquis humor (qualis ille eſt quem vitreum Praxagoras nominat) in quopiam inteſtino craſſiori eſt impactus, adeò torquentur ægri, vt videantur ſibi circa vreterarum regionem terebro perforari: id quod olim mihi etiam contigit: cæterum iniecto oleo rutaceo, cùm id paulò pòſt conarer excernere, excreui humorem vitro fuſo perſimilem. Sunt & alij dolores, per quos palus infixus videtur, qui & ipſi corpus affectũ craſſum eſſe ſignificant. Differunt autem inter ſe, aut multitudine, aut craſſitudine, aut rei dolorem facientis potentia, ſiue ea humor fuerit, ſiue ſpiritus flatulentus. Siquidem paucus plurimo, & tenuis craſſo & permanens moto, ac denique minus refrigerans, eo qui vehementiſſimam refrigerandi vim obtinet, minorem ſolet excitare dolorem. Igitur ſiue clauo transfixus eſſe, ſiue terebro perforari locus videatur, is dolor ad craſſum inteſtinum eſt referendus. Atqui huiuſcemodi dolores, ab eo quo lapis impactus eſt, diſcerni non poſſunt, niſi quis accidentia quæ poſtea conſequuntur, expectauerit. Vtriuſque tamen doloris ſunt communia præſidia, & quidem calorifica in primis, ſiue ea extrinſecus adhibeantur, ſiue ea iniiciantur. Deinde, niſi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum quæ dolorem obtundere poſſunt, aliquod adhibendum eſt: cuiuſmodi exiſtit, quod à Philone inſtituitur. Verùm ſi lapis dolorem excitauerit, ipſe interdum ſolus, interdum vnà cum cruore excernitur, in vriníſque ſubſident ſabuloſa quædam. At ſi in colo affectus conſtiterit, nihil horum videtur: ſed protinus inflatio quædam & extenſio, & flatus complures, & tormina, & excrementa flatibus plena cernuntur. Ea autem licet diſcernere, ſi & ſuper aquam natent, & bubulo ſtercori ſimilẽtur. Quinetiam cibi tum cupiditas, tum concoctio, deterior euadit, & præſens, & præcedens, & quæ ſequetur. Ventriculum nanque malè affici accidit, vt qui parti primariò affectæ continenter adhæreat. Inſuper colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit cruditas, & ſpiritus flatulentus, & vomitus, & nauſea, quæ multo tempore inanis permanet, & in præcordiis mordacitas, & faſtidium, & indigentia plurima. Igitur id genus dolores vehementiſſimi, conſiſtere in craſſis inteſtinis putantur. Qui verò mitiores ſunt, ex duobus alterum neceſſarium eſt: aut quòd in his ipſis ſunt, ſed à leuiori cauſa orti: aut quòd in tenuibus inteſtinis conſiſtant. Porrò qui mordaces dolores ſunt, ij à mordaci humore inteſtinum erodente fiunt. Vnde dyſenteriam ſemper huiuſmodi dolores præcedunt, vtpote per quam inteſtina vlcerentur. Cæterum dyſenteria illa, quæ veluti fæculentum ſanguinem excernit abundantiſſimè, iecinoris affecti cenſetur eſſe ſymptoma. Ea verò per quam ſyncerus multúſque ſanguis excernitur, plerunque vniuerſum corpus euacuat, haud ſecus quàm hæmorrhoides, aut muliebre profluuium. Vt verò ad dolorum differentias reuertar, punctorius dolor potiſſimũ circa membranas conſiſtit. Quamobrem lateralis dolor, punctorius eſſe cenſetur. Iam verò hæmodia, ſiue dentium ſtupor, ſolis dentibus & gingiuis accidere ſolet, vbi quiſpiam & auſteros & acidos cibos ingeſſerit. Cæterùm complura alia dolorum genera sũt ab Archigene prodita, ſed quæ prorſus intelligi nequeant: qui ſanè vir, ita omniũ affectuum proprietates deſcripſit, ac ſi omnes ipſe fuiſſet perpeſſus, quod non veriſimile eſt. Præterea vbi ait hemicraneas ſphacelodes circunſcribi, hoc eſt, ſubmoueri à diſſectione vaſorum, minimè declarauit quidnam ſphacelos eſſet: de cuius vocis ſignificato varij variè opinantur. Dein dolorem pulſatorium & turgidum inferri ab arteriis contendit, vbi ipſæ per hemicraneas ſphacelodes primogenia affectione laborant. Eſt autem turgidus dolor, qui à parte primariò affecta, veluti à radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id quod non ſolum in hemicrania, ſed in cephalæa etiam ſolet accidere. Sed neque illud etiam eſt verum, affectos neruos protinus intorqueri, indurarique: cùm reperiantur nonnulli affectus, per quos laxiores euadunt nerui, quemadmodum per atrophiam conſpicuum eſt. In inflammationibus autem & tumoribus præter naturam, manifeſtè intenduntur nerui. Cæterùm inflammatis partibus, præter tenſionem accidit vt rubeſcant, renitantur, intumeſcant & doleant. Aduerte tamen interim, propriè actionis læſionem, eſſe ſingularum partium proprium ſymptoma. Porrò conuulſiones neruorum, Hippocratis teſtimonio, & à plenitudine, & ab inanitione oriuntur, cùm nimirum nerui per eas diſpoſitiones immodicè tendi poſſint: quemadmodum chordæ in cithara, quæ à contrariis aëris ſtatibus, ſiue humidus fuerit ille, vt rigare ipſas impleréque poſſit, ſiue vehementer aridus, ad vltimam tenſionem perueniũt. Quamobrem citharistæ, vbi inſtrumenta poſt vſum reponũt, ſolent chordas ipſas laxare. At quod Archigenes dixit, profundos eſſe dolores neruorum: id ab accidentibus quæ plurimis neruorum eueniunt, eſt ſum-

Marginal notes:

Pulmo caret ſenſu.
Pleuritis quid.
Pulſatilis dolor quas inflammationes ſequatur, & quibus non accidat partibus.
Extenſiuo dolore quæ affiiciãtur partes.
Doloris ſpecies primæ ſunt duæ.
Intemperies dolores infert.
Colicos dolores oriri ab humore vitreo, impacto in aliquo inteſtino craſſiori.
Oleum rutaceum colico dolori eſt remedium.
Dolorem qui humores maiorem, & qui minorem inferant.
Craſſi inteſtini dolor, vt dignoſcendus.
Doloris colici, & eius qui ab impacto lapide oritur, ſunt cõmunia præſidia calfacientia.
Philonium.
Colici doloris, & orti á lapide, ſigna diuerſa.
Colicos dolores quæ præcedant ſymptomata.
Dyſenteriam dolores mordaces præcedũnt.
Dyſenteria hepatica.
Dolor punctorius.
Hæmodia.
Sphacelos.
Dolor turgidus.
Nerui in quibus laxentur affectibus, & in quibus tendantur.
Actionis læſio eſt affectæ partis ſymptoma.
Conuulſiones oriuntur à plenitudine, & ab inanitione.
Citharistæ cur chordas inſtrumentorum laxent.

ptum. Etenim cùm venæ quidem semper priores in superficie consistant: deinde post eas arteriæ, quibus tandem nerui subduntur: idcirco laborantes tensionem in imo sentiunt. Quanquam multi tendones (quæ corpora sunt neruosa) non profundos, sed in superficie dolores habent, si quando ipsos sic quoque tendi contigerit: vt sunt illi qui extendunt digitos. Minimè autem neruis accidere potest affixus dolor, vt falsò profitetur Archigenes, cùm magna ex parte dolores ipsorum ad infernas supernásque extendantur partes. Iam verò membranarum dolores in latitudinem protenduntur, videnturque esse æquales, quòd vniuersum illarum corpus æquale existat. Semper tamen vbi intenta particula sensu acutiori est prædita: ibi vehementior infestat dolor. Ad hæc pleuriticorum nonnulli iugulum dolent, porrecta in hunc locum succingente costas membrana. Aliquando ad præcordia descendit dolor, percepto ipsius sensu in septo transuerso, vtpote quod necessariò mouetur, cùm pleuritici respirant, idque magis quàm cæteræ ipsius thoracis partes. Vbi enim veluti radix doloris consistit in latere, tum laborantes, musculis qui illic sunt, respirare pigritant: ac proinde soli septo transuerso respirationis munus committit natura: quemadmodum in bene valentibus, qui leni, ac minimè violenta vtuntur respiratione. Igitur cùm in internis partibus lateris inflammatio aliqua oritur, septum transuersum intentum impensius dolet. Cùm verò in supernis, tunc iugulum potius dolor infestat. Vbi ingens in hepate inflammatio oritur, aut vbi ipsum est induratum, dolor qui tunc iugulum in dextra parte infestat cauæ venæ magis, quàm membranarum tensionem sequitur. Quòd autem membranarum quæ ossibus adiacent, dolores profundi sint, & veluti dolentium ossium quandam imaginem referant, haud quidem mirandum est. Proprius autem arteriæ, venæque dolor, extensæ secundum longitudinem corporis, veluti chordæ cuiusdam speciem refert, nullam grauitatem inducens. Porrò vlcerosus dolor non solùm ad cutem, sed ad imas quoque partes, vt ossa, extenditur. Pruriginosus autem ad solam pertinet superficiem non tamen primariò, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, * quòd nimirum cutis omnes sibi subiectas partes spissitudine superet. Horum ergo dolorum vterque propriæ dispositionis est accidens. Fiunt autem ob quosdam humores acres: tantúmque ipsi inter se, quantum dispositiones à quibus oriuntur, dissident. Verum quia crebrò dispositio pruriginosa, vlcerosam antecedit, necnon soluta quiescétéque vlcerosa in pruriginosam fieri transmutatio assolet, inde est quòd de ipsis scripserit indistinctè atque confusè Archigenes. Qui quidem vbi etiam ait, * pungentem dolorem in profundo esse, perperam hallucinatur quandoquidem ad membranas is, non ad imas partes propriè pertinere videtur. Similiter vbi infixum dolorem vocat, cùm sinus accesserit, sermo illius absurditate non caret. Quippe sinus cauitas quædam est, cùm partium antea coniunctarum, altera distat ab altera. Vbi igitur fluxione impletur, ita vt adiacentes partes tendantur, tunc tensiuum dolorem sentiunt laborantes, non quidem longo spacio porrectum, sed propriis limitibus circunscriptum. Prætereà dum ait, hepatis dolorem inhærentem, hoc est, eodem in loco permanenté, existere, an non etiam veris contraria profert. Siquidem hepatis dolor, si quispiam alius vicina corpora ad con-

Nerui subduntur arteriis & venis.
Tendones sunt neruosa corpora.
Dolor neruorum non est affixus.

Membranarum dolores sunt lati æqualésque.

Pleuritide infestante respiratio ipsa perficitur à solo septo transuerso.

Dolor ab inflammato hepate.

Dolor membranarum ambientium ossa.

Dolor arteriæ & venæ.

Dolor vlcerosus & pruriginosus.

Cutis superat omnes subditas sibi partes spissitudine.

Dolor pungens.

Sinus quid.

Dolor tensiuus quando accidat.

Dolor hepatis vicina corpora in consensum adducit.

sensum perducit. Nam & ad iugulum vsque porrigitur, & spirandi difficultatem crebertimè infert: atque interdum tussim quoque, & dysenteriam excitat: nec rarò nothas costas infestat. Porrò inter vehementer respirandum nonnunquam grauitatem in dextra præcordiorum parte sentimus. Cæterùm si id citra febrim eueniat, aut obstructione, aut dura dispositione hepar laborare conicito. Nam vbi inflammatione infestatur, tunc febrim adesse est necesse.

Hepatis inflammationi necessariò adest febris.

CAP. III.

Igitur ad inueniédas affectas sedes, in primis quærere oportet, an singulorum locorum, quomodocunque afficiantur, propria signa inueniri possint: an pro affectuum ratione alterentur. Deinde, vtrum singulorum affectuum propria sint signa: an circa quamlibet partem varientur. Postea verò expedit, loci simul & affectus memores, signa ipsa perstringere. Veluti si ita acciderit, vt pulmo inflammatione laboret, tanta spirádi difficultas oriétur, tantáque angustia, vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conentur: quem affectum vocant orthopnœam. Quinetiam calidam sentiũt * expirationem, idque maximè si erysipelatis particeps ipsa inflammatio fuerit: quamobrem vbi plurimum efflant, iuuantur, inspiraréque abundanter frigidum aërem desiderant. Sputum verò ipsum modò hoc, modò alio expuũt colore tinctum. Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæpenumero ægri percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea febris acuta ipsis adest. Pulsum verò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus. Similiter vbi membrana, costas succingens est inflammata, acuta febris infestat, simulque dolor pũctorius, vnà cum spirandi difficultate. Magna etiam ex parte sputum colore infectum apparet, haud secus quàm in peripneumonia. Igitur vtrunque affectum, respirandi difficultas necessariò consequitur, eò quòd affecta particula spiritus instrumentum existat. Oritur autem febris, & propter affectum ipsum (calidus enim affectus est inflammatio) & propter positum. Nam & pulmo, & succingens costas membrana, prope cor consistunt. Sic etiam tussis ipsis vt spiritalibus conuenit. Sed quod aliquid expuatur, id ab affectu procedit. Quippe iam ostendimus, omnem inflammationem ex affluente sanguine fieri. Quapropter si biliosus sanguis fuerit, flauum aut pallidum erit sputum: si pituitosus, spumans & candidum. Si melancholicus, aut nigrum aut liuidum. Si nihil horum infecerit sanguinem, rubrum. Quinetiam in laterali morbo sæpenumero magis biliosum: in peripneumonia verò magis pituitosum sequi sputum consueuit. Quòd autem inflammatarum thoracis partium excrementa, per asperam expurgentur arteriam, in causa certè est, tum positus earum, tum formatio, vt quæ per solam hanc viam effluxum sortiantur. At verò ventriculus duos habet meatus: ac quod in eo vitiosum est, supernatare solet, vomitionéque eiicitur: quod autem in intestinis subsidet, deiectione vacuatur: veluti renum vesicæque excrementa, meiendo excernuntur. Nam quæ redundant in cerebro, per nares præcipuè, nonnunquam per palatum & aures exterminantur. Sedes itaque affectæ dignoscuntur & ab accidentibus, & ab actione læsa, & ab excrementorum qualitate, &

à

Pulmonis inflammati symptomata.

Orthopnœa.

Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Inflammatio omnis ex affluenti fit sanguine.
Sputi pleuriticorum species diuersæ.

Thoracis partes inflammatas expurgari per asperam arteriam.

Cerebri excrementa per quas regiones vacuentur.
Sedes affectæ vnde dignosci possint.

à tumoribus præter naturam, & à doloribus,& à coloris vitio, quod ſequitur, vel in vniuerſo corpore,vel in vna quapiam parte, vel duabus, idque maximè in oculis & lingua : quibus addere potes etiam eam affectionem, quæ per conſenſum affligit. Fit autem in hiſce omnibus exercitatio, vbi particularia ſub eandem viam & rationem ducuntur. In primis igitur intueri oportet,num ſit actio aliqua læſa : quippe cum ipſa proprium aliquod inſtrumentum affici neceſſe eſt. Deinde,vbi actionẽ eſſe læſam perſpexeris, ad modum læſionis accedendo,conſidera ad quem affectum propriè pertineat. Poſtea partem affectam expende, num tumore quodam,aut dolore infeſtetur,& quidem accuratè cuiuſlibet horum ſpeciem inueſtigando. Fingamus ergo, vt quiſpiam inter reſpirandum,in notharum coſtarum regione doleat: non protinus hunc eſſe pleuriticum ſuſpicari debes, ſed in primis quidem,an tuſſiendo aliquid expuat,conſiderare. Id enim ſi coloratum videris,tunc ægrum dices eſſe pleuriticum. Quòd ſi tuſſiẽdo nihil omnino expuat, fieri poteſt ;vt nihilominus pleuriticus ſit ille quidem, ſed inflammationẽ habeat incoctam adeò & impactam,vt nihil ab ea foras eiici poſſit. Fieri quoque poteſt,vt ob hepatis inflammationem dolor in iam dicta ſede excitetur. Cæterùm ex differentia pulſus, ex deiectionibus, ex tumore præter naturam, ex grauitate & pondere, ac denique ex aliis notis, quæ hepatis inflammationi ſæpe ſolent accidere, iecorarium affectum à pleuritico licebit nobis diſcernere. Verum in huiuſmodi diſpoſitionibus, ſolidum firmumque diſcernendi indicium,per omne tempus morbi,à pulſu ſumendum eſt:deinde tractu temporis, reliqua etiam conſideranda. Nam & linguæ, & vniuerſi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatum eſt. Sicuti rurſus thorace affecto,increſcit tuſſis,atque ſputa cernuntur. Diſtinguendi tamen ſunt interim affectus qui primarij dicuntur, ab iis qui per conſenſum affligunt. Nam ſi in pleuritide vel peripneumonia delirium aliquod incidat, exiſtimandum eſt principem animæ ſedem, in qua & ſcientia, & opinio, & cogitatio conſiſtit, conſentire thoraci,atque ob eam neceſſitudinem affici:in aliis autem affectibus,vt in lethargo & phrenitide, minimè conſentire, ſed laborare affectu primario : vndique verò affici, vbi propriarum ipſius functionum aliqua oblæſa fuerit. Proprias enim functiones dico,quæ à nulla alia parte vt inſtrumento,fiunt. Nam reuera & videre animam,& audire, haudquaquam negandum eſt : ſed videre oculis, & audire auribus. Atqui vt cogitet, reminiſcatur, exiſtimet,eligat,neque oculis,nec lingua, nec alia quapiam parte vtitur. Verùm quòd * dux ſenſus & voluntarij motus ſedem habeat in cerebro:quodque cerebrum contegatur menyngibus; alibi à nobis eſt declaratum. Si igitur per ſolum conſenſum cerebro affecto,illa pars quæ primitiuo affectu laborat, curata fuerit, priuſquam cerebro propria aliqua diſpoſitio eueniat, nullum in ipſo accidens relinquetur. Quòd ſi ex conſenſu permanens aliqua in ipſo diſpoſitio remaner,non ſolùm parti primariò affectæ, ſed capiti quoque remedia adhibenda ſunt. Quapropter exactè definire,vtrum cerebrum,an membranæ ipſius primitiuè afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre poteſt, cùm in vtraque diſpoſitione capiti ſuccurratur eadem medendi ratione. Præcipue verò danda opera eſt, vt morbi eſſentiam deprehendamus:

> Iecorarius affectus à pleuritico quomodo diſcernatur.

> Hepate affecto alteratur totius corporis color.

> Affectus primarios ab iis qui per conſenſum accidunt, diſtinguendos eſſe.

> Animæ principis ſedes quando per ſe, & quando per cõſenſum lædatur.

> Propriæ functiones cerebri quæ dicantur.

> Originẽ motus & ſenſus conſiſtere in cerebro.

> Affectuum per conſenſum curatio.

> Cerebri & eius membranarum affectibus eadem ſuccurri medendi ratione.

qua cognita,facilè nobis licebit per contraria curationem moliri. Itaque non tantum affectum locum,ſed cauſam etiam inferentẽ noxam, conſiderare oportet: vt, exempli gratia,delirium eſt eius actionis ſymptoma, quæ à loco mentis compote prodit : ſimiliter ſopor ſtupidus : ſed à contrariis cauſis oriuntur.Siquidem & vigiliam,& delirium, cauſa poteſtate calida efficit.At quotquot ſomnolenti ſoporoſique affectus exiſtunt, omnes à frigida cauſa proueniunt : id quod ex medicamentorum natura planè diſcere licet.Quippe frigida ſtuporem ſoporemque; calida verò vigilias & varias motiones inducunt. Tenuis etiam victus ratio, & vinum meracius,vigilias pariunt, præcipuè ſi vinum ipſum fuerit ſuapte natura calidum,aut etiam antiquius valde. Etenim calida cauſa motum excitat, ob idque vigilias affert : frigus autem ocio-ſum,& ad motiones pigrum reddit animal:qua ratione ſomnum ſoporemque conciliat. Igitur qui hæc intelligit, cùm per ardentium febrium vigorem,hominem viderit & vigilare & delirare,deinde inclinante iam febre, & dormire & rectè ſapere, in capite nullam propriam eſſe diſpoſitionem, ſed à febris abundanti calore delirium fieri, perpendet. Quippe tunc affectus proprius putandus eſt, cùm permanere in parte quapiam conſpicitur. At vbi pars aliqua ſimul cum alia ſic afficitur, vt irritata quidem vna,altera infeſtetur vehementius:remiſſa verò irritatione,quieſcat,eam per conſenſum affici putandum eſt. Sic etiam contingit,vt cùm febrium acceſſiones inuadere incipiũt, ſopore laborantes grauentur:quòd eo tempore cerebrum ſit vehementer refrigeratum,alioqui paratiſſimum,vt noxam eiuſmodi ſubeat, cùm nimirũ frigidiori intemperie ſit præditum. Gignitur autem ſopor, vel ab intemperie frigida, vel à pituita in cerebro exuperante.

> Eſſentia morbi in primis eſt cognoſcenda.

> Curationem per contraria moliendam eſſe.

> Deliria & vigiliæ à cauſa calida oriuntur.

> Soporoſi affectus oriuntur à cauſa frigida.

> Vinum meracius inducit vigilias.

> Calida cur vigilias efficiant.

> Frigida cur gignant ſoporem.

> Affectus proprius quando putandus ſit.

> Affectus per conſenſum quando dicatur.

> Acceſſionẽ febrili inuadente, cur ægri corripiantur ſopore.

> Soporis cauſa.

GALENI PERGAMENI

De locis affectis,

LIBER TERTIVS.

IGitur ad cognoſcendas affectas ſedes,curandóſque illarum affectus, accurata inquiſitione eſt opus. Cæterùm per artis exercitationem comperi, eam remediorum inuentionem, quæ ex vera demonſtratione oritur, in iis quæ rarò contingunt, experientiæ longè præſtare. Nam experimenta duntaxat ſectantes medici, non ea quæ rarò, ſed quæ crebrò accidunt; memoria & imitatione aſſequuntur. Quocirca diſpoſitionum rarò euenientium, non ſolùm curationem; ſed præuenientes etiam notiones ipſarum, negligunt. Ego verò ſemper inueſtigare, ſtudui, quænam ſedes vel afficeretur ipſa, vel alteri conſentiret: Cumque eam inuentam eſſe arbitrarer,tunc ad diſpoſitionem eius inueſtigandam, atque ex vtriſque, totius curatiui generis indicationem ſumendam, ac denique remediorum qualitatem,quantitatem, idoneámque materiam comparandam, me accinxi:haud neglecta interim,ætatis,naturæ,temporis,regionis,aliorumque id genus omnium contemplatione. Deprehendi autem poſſunt affectæ ſedes ab excrementis,atque ab iis quæ affectis par-tibus adnaſcuntur, necnon à functionum noxa: quibus connumeratur & color præter naturam,figuráque. Verùm vbi nulla mihi patéret aliàs via, ſola

> Remediorum inuentio quæ ex vera demonſtratione paratur, in iis quæ rarò contingunt,longè experientiæ præſtat.

> Affecta ſedes vnde deprehendatur.

sola functionis læsio fuit satis,ad inuentionem affectarum particularum.

Capvt II.

Memoriam exoletam restituturo, quæ sint consideranda.

Cùm autem exoletam cuiusdam memoriam restituere conarer, primum quidem apud meipsum inuestigaui, quænam pars esset affecta,cui localia adhiberem præsidia, prius videlicet vniuersi corporis vacuatione præmissa, quod præceptum est in morbis omnibus obseruandum. Deinde, qua via & ratione inuenirem singula remediorum.Cæterum affectam sedem eam ipsam existimaui, qua princeps animi vis continetur. Medicamenta autem ea adhibenda esse, que huius sedis dispositioni reluctarentur. Cùm igitur huius inquisitionis gratia consuluissem epistolam quandam ad Marsum,ab Archigene scriptam,in qua iubet,deprauata memoria,raso capiti affigi cucurbitulas,non iniuria sanè inconstantiam hominis sum demiratus: quòd nimirum neglecto corde (cui memoriam ipse,ceu opus cognatum tribuit) ad caput remedia transferret. Nam quid per immortales deos ex affectorum locorum notitia (quam ipse ad medendi rationem ait maximè necessariam existere)consequemur vtilitatis, nisi ab ipsis ad remediorum inuentionem ducamur? Ad hæc, si affectio quæ oblædit memoriam,existat frigida & sicca,nullum vsum adferunt cucurbitulæ admotæ, siue eæ incisa prius cute: siue integra,administrentur. Siquidé detractio sanguinis,quæ fit,vbi scarificata prius cutis fuerit,ad extremum ducit periculum. At citra vllam scarificationem cucurbitulæ adhibitæ,solius excitandi caloris gratia vtiles esse censentur: quippe attrahunt ad sese humorem ex imo,id quod magnopere aridæ dispositioni aduersatur. Porrò rationalem animæ vim in cerebro: virilem,irascibilemve,in corde: appetitoriam denique in iecore sitam esse:nemini non persuasum existimo: id quod vel ex vulgarium sermone indies discere licet. Fatuum siquidem aiunt carere cerebro:timido & pusillamini, cor deesse. Tityo verò iecur ab aquila erosum, non solùm poëtæ,verumetiam pictores,sculptoresque fingunt.At verò,quemadmodum si ratio læditur, sæpenumero contingit lædi memoriam:sic si memoria vitietur,ratio ipsa quodammodo etiam labefactatur,vtpote actionis vtriusque noxa procedente ab eadem dispositione, quæ vbi vehementius intenditur, simul cum memoria ratio quoque omnino deperditur. Ac talis quidem affectio stultitia vocatur. Sic in lethargo etiam, in omnibusque soporosis affectibus, vtræque simul pereunt actiones. Quòd autem affectus hi à frigida intemperie oriantur, quæ animales actiones omnino torpidas reddit, sanè id vel ex animalibus ipsis,quæ per frigora latere coguntur, satis liquidò constat:necnon ex frigidis tum medicamentis,tum cibis.Lactuca quippe graues inducit somnos,si multam quis ipsius quantitatem ingesserit. Verùm & capitis grauitates, quæ sine mordaci infestant dolore, somnum soporemque conciliant: quibus apophlegmatismi magnificè opitulari videntur. Igitur vt capitis ardor vigilias, sic refrigeratio inducit soporem. Item biliosi calidique morbi vigilias,deliria,phrenitides: contrà pituitosi frigidique, ignauiam soporemque efficiunt.Nam quod ad vigilias soporésque per morbos pertinet, calida frigidáque intemperies primam sibi facultatem vendicat:altera verò ab hac, ad humiditatem ariditatemque refertur. Balneæ siquidem, eò quòd madefaciant caput, soporiferæ sunt. Haud secus vini moderata potio, omnes cibi humectantes. Ex ætatibus etiam pueritia quidem ob humorem est somnolenta.Senes verò ob ariditatem, vigiliis vexantur. Omnia igitur hæc argumento esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam obtinere secundas partes,frigiditatem verò priores.Cæterùm vt humiditas sola, si abundet,longos profundósque sónos inducit: ita ariditas sola,vigilias.Quòd si frigus cum humore intendatur vehementer, soporé stuporemque constituit, sine hoc verò memoriæ nocet, stultitiamque inducit. Cùm itaque non solùm in frigiditate humiditatéque, verumetiam in ariditate & calore, non paruum secundum magis & minus,discrimen sit:nihil mirum,si multifariæ inueniantur causæ quæ animales actiones lædere possint.Impræsentiarum autem,clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones: principales: irrationalis verò, morales vocentur. Cùm autem bifariam fieri contingat intemperies prædictas, duplex quoque erit vtriusque dispositionis modus: vnus quidem, in humidis siccísque humoribus: alter in corporibus solidis,si quando in eandem intemperiem cum mollibus, solidæ partes inciderint. Præterea quamuis ipsæ intemperies inter se sint contrariæ, * sit tamen ex ipsis interdum mixtum quoddam temperamentum:vt in vigilanti sopore, in quo pituitosus biliosúsque humor exuperant. Ita in calidi frigidíque contrarietate, eosdem quoque modos inuenire licebit, tum per simplices intemperantias,tum per compositas ex ambabus. Quòd si in solidis corporis partibus mixtam ex contrariis dispositionem fieri fateamur,tres sic prodibunt in vtraque contrarietate intéperies. Igitur huiusmodi affectus omnes capiti aduenire solent,sed inter se differunt,nó solùm mistionis varietate,aut eo quòd magis minúsve intenduntur, verumetiam quia interdum afficiuntur ventriculi cerebri id genus intemperantiis, interdum vniuersa eius vasa, aut humiditas dispersa per corpus cerebri. Accedit ad hæc quartus quoque modus, cùm videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatum redditur.

Archigenis inconstantiam demiratur Galenus.

Memoriæ oblæsæ à causa frigida & sicca,cucurbitulas admotas non esse ex vsu.

Cucurbitulæ sine scarificatione adhibitæ, solius excitandi caloris gratia sunt vtiles.

Animæ facultatum singulis quæ sedes tribuantur.

Tityo erosum iecur ab aquila fingunt poëtæ.

Ratione læsa, sæpe memoriam lædi cótingit: vt è conuerso.

Stultitia quid.

Frigida intemperies, animales actiones omnino reddit torpidas.

Lactuca soporem gignit.

Apophlegmatismi quibus affectibus conferant.

Vigilias qui morbi inferant.

Balneæ cur soporiferæ.

Vinum modicè sumptum inducit somnum.

Pueri cur somnolenti.

Senes cur vigiles.

Stultitia vnde oriatur.

Actiones principales. Actiones morales.

Vigilans sopor.

Caput quadrupliciter affici.

Capvt III.

Stultitia est intellectus amissio.

Quorum igitur vel memoria, vel intellectus periit (intellectus enim amissio,stultitia est)somnos obseruare oportet. Præterea,vtrum excernant quippiam,vel ex naribus,vel ab ore, quod à capite defluat:an aridæ huiusmodi partes sint. Quippe ex iis dispositioné ipsá cósequi coniectura poterimus. Vbi igitur vel periit,vel grauiter læsa est memoria, frigida est omnino intemperies cerebri: quocirca calfacere ipsum oportet. At verò exiccare,vel humectare, non necessarium est: sed si humiditati copuletur,arefacere: si ariditati,madefacere.Cæterùm si inter has medium obtinet,ipsum est conseruandum. Interdum verò vbi principales actiones sunt læsæ,febris quoq; accedit: vt in phrenitide & lethargo. Interdum sine febre adest vitium: vt in mania, & melancholia: id quod modò per consensum, modò primaria affectione cerebro laborante,accidit. Etenim vbi propriis accidentibus exprimuntur huiuscemodi vitia, permanentiáque sunt,nec aliis præcedentibus superueniunt,primogenia dicuntur esse. Vbi verò propriis accidentibus minimè limitantur, neque perpetuò permanent,atque ad alias affectiones sequuntur,per consensum

Memoriæ exoletæ, vel grauiter læsæ, causam esse intemperiem frigidam cerebri, quæ calefacienda est.

Affectus primogenij, siue primarij, qui sint.

Affectus per consensum, qui dicantur.

ſenſum ipſa euenire dicimus. Nec interim latere nos debet, vbi quis lege conſortij afficitur, fiatque adhuc affectio, quòd deletis efficientibus eam cauſis, ipſa quoque ſimul deletur. Sin autem conſentientes partes permanentem iam habeant diſpoſitionem, quamuis cauſa efficiens conquieſcat, ipſa tamen permanebit affectio. Quòd autem in cerebro conſiſtant omnes principalium animæ virium affectus, pro confeſſo habent omnes medici, qui ſtudio veritatis tenentur: ſicuti & quòd omnes nerui qui voluntatis imperio audiunt, à cerebro ducant originem. Conuulſo ſiquidem vniuerſo corpore, omnes profectò autumant, talem quampiam affici partem, quæ vt in arbore caudex ramorum, ſic ipſa ſit communis omnium neruorum origo. Si igitur partes omnes quæ infra faciem ſunt ſitæ, conuulſæ ſint primas ſpinalis medullæ partes affectas eſſe putandum eſt, ac proinde illis opitulandum. Si verò ſimul cum vniuerſo corpore facies quoque conuulſa videatur, * non modò ſpinalis medullæ exortum, ſed etiam cerebrum ipſum, à quo nerui faciei oriuntur, curamus. At verò ſi crus tantum, aut altera manus conuulſione tentetur, totius mẽbri conuulſio neruorum, qui ad ipſum feruntur, principium affectum eſſe declarat. Cæterum cùm omnis motus à voluntate profectus, attractis muſculis in eas quibus inaſcuntur partes, fieri videatur: nec fieri poſſit attractio, niſi ad ſuam originem retrahatur muſculus, conſtat conuulſionem in conuulſis partibus factam, hac ſola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatem fit. Porrò ipſam conuulſionem neruorum, ob plenitudinem vel inanitionem fieri, quàm veriſſimè profeſſus eſt nobis Hippocrates: id quod vel ex fidiculis inſtrumentorum (quæ ob vtranque intemperiem ambientis aëris, humidam nempe & aridam, adeò tenduntur vt diſrumpantur) liquidò conſtat. Si igitur conuulſio fiat vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel ſolicitudine, vel arida æſtuantíque febre, qualem eſt videre in phreniticis, cauſam eius ariditatem, inanitionemque, rectè putaueris. Sin verò temulento cuipiam, ac omnino pleno homini conuulſio accidat, non ab re ipſam à contraria cauſa iudicabis ortum habuiſſe. Atqui inanitioni contraria eſt repletio. Iam comitialis morbus conuulſio eſt omnium corporis partium, minimè quidem perpetua (vt in emproſthotono, opiſthotono & tetano) ſed quæ ex temporum accidit interuallis. Nec ſolùm hac re, ſed mentis quoque & memoriæ, ac ſẽſuum oblæſione, à iam dictis cõuulſionum generibus differt. Vnde conſtat in cerebro hunc affectum conſiſtere. Cæterum velox eius diſcuſſio, craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem, hunc maximè affectum peperiſſe declarat: neruorum principio ſeipſum quatiente, quò excutiat id quod infeſtat. Itaque non ab ariditate, inanitionéve, ſed à craſſo & viſcido humore, impediente animalem ſpiritum quo minus deferatur in corpus, hanc affectionem gigni, argumento eſt, quòd ſubitò & fiat, & ſoluatur. Siquidem breui tempore fieri non poteſt, vt vel cerebrum, vel tenuior ipſius membrana, ad tantam ariditatem perueniat, vt corio ſimile quippiam patiatur. In corpore itaque cerebri, anima ſuam ſedem ſortitur: in quo etiam fit tum ipſa ratiocinatio, tum recordatio ſenſibilium imaginum. Primum autem inſtrumentum ipſius animæ, tum in ſenſibilibus actionibus vniuerſis, tum in iis quæ à conſilio & voluntate proficiſcuntur, ſpiritus eſt animalis, qui in cerebri ventriculis continetur, ſed præcipuè in poſtremo: quamuis non contemnendus ſit medius ventriculus, quem amplecti multis rationib. cogimur, vt duos anteriores deſerere. Satis tamen fuerit ad curationem, noſſe ſedem affectam eſſe ipſum cerebrum: atque in eius ventriculis humorem craſſum & viſcidum comprehendi, nunc pituitoſum, nunc melancholicum. Pituitoſum in præſentia humorem appello, in quo humiditas frigiditáſque: vt melancholicum, in quo ſiccitas & frigiditas dominatur. Ac pituitæ quidem vnum genus eſt, quod quotidie vel ſcreando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoſo ſpiritu plenum, vt ne ſenſu quidem lateat ipſum eſſe diſſimilare. Alia verò pituita, ſimilaris quidem videtur, licet fortaſſis non ſimilaris exiſtat: qualis eſt tum crudus humor, qui in vrinis ſubſidet: tum is qui à Praxagora vitreus vocatur. Ex quo genere videtur eſſe & ſaliua, quæ neque fluida admodum ſit, neque aquoſa. Verum ſaliua non vnica duntaxat qualitate guſtum ſolet afficere, nedum vniuerſa pituita. Sic atra bilis quoque ob ſubſtantiæ varietatem non obſcuras differentias ſortitur. Nam alia eſt veluti fæx ſanguinis quæ admodum ſpiſſa exiſtit, fæcibus vini haud abſimilis. Alia verò, quàm ſuperior eſſentiæ eſt multò tenuioris: atque vomentibus ipſam & olfacientibus videtur acida. Hæc etiam attollit in bullas terram, eamque radit, atque fermentat. At illa quam fæci vini ſimilem eſſe dixi, in terram effuſa non inducit feruorem, niſi fortè in ardenti febre ipſam præaſſari contingat: neque vlla etiam acida qualitate participat: quare iudicio meo potius melancholicus aut ſuccus aut ſanguis, quàm atra bilis, dicenda eſt. Igitur vt craſſus pituitæ ſuccus, ita hic quoque comitialem morbum ſolet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, ſiue is medius ſit, ſiue poſtremus. Vbi verò in ipſo cerebri corpore abundat, eam inſaniæ ſpeciem, quam Græci vocant melancholiam, inducit. Quemadmodum alter atræ bilis ſuccus, qui præaſſata flaua bile naſcitur, ferina gignit deliramenta, modò cum febre, modò abſque illa, in cerebri corpore abundans. Atque hanc ob cauſam phrenitis nonnunquam eſt mitior, vbi à pallida bile ortum traxit: interdum vehementior, vbi flaua bilis eam peperit. Deliria autem quæ per febrium vigores accidunt, non propria cerebri affectione, ſed per conſenſum fiunt. Quamobrem ſic delirantes, minimè appellamus phreniticos: quia phreniticorum inſania non quieſcit mitigato febrium vigore. * Quemadmodum igitur phreniticorum febris, vnum quoddam ex ſymptomatibus diſpoſitionum cerebri iudicatur, ſic ardentium febrium ſymptoma delirium eſt: quod nimirum fit elatis ad cerebrum multis vaporibus * calidis. Haud ſecus gignitur ea affectio, quæ ſuffuſioni eſt perſimilis, à ventriculi diſpoſitionibus ortum trahens. Nanque ventriculo cerebrum, cerebróque ventriculus, ſuas affectiones tranſmittit, idque propter neruorum à cerebro ad os ventriculi deſcendentium magnitudinem: per quos etiam ſenſus huic particulæ, quam vlli reliquarum corporis partium, acutior eſt. Quocirca fracturas quidem capitis, vbi ad membranas vſque perueniunt, bilioſus vomitus: capitis autem dolores quomodocunque fiant, nauſea ſtomachíque morſus conſequitur. Hypochondriacas verò & flatulentas vocatas affectiones,

Animæ principalium facultatum affectus, conſiſtũt in cerebro.

Neruus omnis à cerebro ducit originem.

Cõuulſio quo differat à naturali motu.

Conuulſio fit ob plenitudinem vel inanitionem.

Epilepſia eſt conuulſio vniuerſi corporis, quæ ex temporum accidit interuallis.

Epilepſia conſiſtit in cerebro.

Epilepſia vnde gignatur.

Anima collocatur in ipſius cerebri corpore, in quo & ratiocinatio fit, & memoria.

Animæ primum organũ, eſt animalis ſpiritus, qui in cerebri ventriculis continetur, ſed præcipuè in poſtremo.

Pituitæ differentiæ.

Atræ bilis ſpecies.

Epilepſiã fieri à craſſa pituita, vel à melancholico ſucco retento in meatibus ventriculorum cerebri.

Melancholia vnde oriatur. Maniæ cauſa.

Phrenitidis differentiæ.

Phreniticorum inſania, quomodo ab ardentium febrium delirio differat.

Delirium ardentium febrium quomodo fiat.

Ori ventriculi ineſſe acutiorem ſenſum quàm reliquis corporis partibus.

Conſenſus atque neceſſitudo cerebri cũ ventriculo, vnde innoteſcat.

Hypochondriacos affectus quæ ſequantur.

nes, melancholica comitatur triſtitia:haud ſecus quàm acutas febres delirium, & * nonnullas oris ventriculi diſpoſitiones, affectio ſuffuſioni perſimilis. Sic neruoſis partibus inflãmatis,promptius quàm reliquis, delirium ſuperuenire ſolet: idque aſcendente ad caput,interdum per continuas partes ſolo calore,interdum ſpiritu vaporoſo,vel fumoſo,vel fuliginoſo.

Cap. IV.

Cerebrum quando afficiatur vt instrumentum, & quando vt pars ſimilaris.

Igitur craſſi humores qui in cerebri ſubſtantia abundant, interdum ei veluti inſtrumentali, interdum vt ſimilari nocent.Cùm enim meatus obſtruuntur, vt inſtrumentali: cùm verò alteratur temperamentum,vt ſimilari.Proinde rectè ab Hippocrate dictum eſt: Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur:& contrà, morbo comitiali laborantes, melancholici euadunt. Atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc,vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: ſi verò in mentem, melancholici euadunt. Cùm autem non ſolùm ab atra bile,ſed etiam à pituita morbus comitialis oriatur: ſciẽdum eſt, ſolum eum qui ab atra bile ducit originem, in melancholicam tranſire poſſe. Etenim cùm anima ipſa, aut temperamentum actiuarum ſit qualitatum,aut ab ipſarum temperamento mutetur: bilem ipſam vbi cerebro,veluti parti inſtrumentali, nocet, ad cerebri corpus conuerti ait: id quod in obſtructionibus fieri conſtat. Cùm verò temperamentum mutando, ei veluti ſimilari nocet, ad mentem eam repere dicit. Accidit autem cerebro,vt nonnunquam vniuerſo in venis ſanguine melancholico affecto, ob commune vitium, ipſum quoque lædatur. Nonnunquam verò,totius corporis ſanguine prorſus innocuo, ſolus is qui in cerebro contentus eſt, alteratur: idque biſariam fit. Aut enim aliunde in ipſum deriuatur:aut in ipſomet melancholicus humor genitus eſt,cùm videlicet internus calor aut flauam bilem,aut craſſum atrumque ſanguinem ſuperaſſauit. Si igitur vniuerſum corpus redundet melancholico ſanguine,curationem à venæ ſectione auſpicari oportet: ſi verò cerebrum tantùm,æger tunc(quod ad hanc diſpoſitionem pertinet)ſanguinis detractione non indiget: quamuis ob aliam cauſam ſanguis detrahi poſſit. Vtrum verò melancholicus ſanguis vniuerſum corpus,an ſolum cerebrum occupet,ſic diſcernendum eſt. In primis vniuerſi corporis habitum, qualis nam ſit, accuratè conſideres velim: meminerîſque, quòd molles, & candidi,& obeſi, nequaquam humorem melancholicum poſſident. Macri verò,& nigri,& hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ,aptiſſimi ſunt,vt huiuſmodi in ipſis humor accumuletur. Fitque interdum, vt * admodum rubicundi, affatim melancholicum temperamentum contrahant:atque poſt hos etiam flaui,ſi præcipuè vigiliis, & multis laboribus & ſolicitudine, & tenui victu educati fuerint. Cuius generis etiam hæ notæ exiſtunt: ſi hæmorrhois aliqua ſit reſtricta,aut conſueta aliqua ſanguinis euacuatio: aut vſus fuerit æger cibis melancholici ſucci. Porrò qui ſanguinem melancholicum gignunt, hi ferè ſunt,caprina bubuláque caro, magíſque hircinæ & taurinæ ſed maximè aſinorum & camelorum carnes:itemque vulpinæ & caninæ. Magnum ad huiuſmodi ſanguinis generationem momentum adfert etiam * leporis eſus,ſed multò magis aprorum.Limaces quoque ſanguinem melancholicum pariunt,ſi frequens ſit eorum vſus. Præterea omnium animalium terreſtrium carnes ſale conditæ: necnon aquatilium carnes, vt thunni,balenæ, vituli marini,delphini,canis,atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem,braſſica ferè ſola,gignere ſanguinem id genus conſueuit:quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria,vel oxyhalme condiuntur,præcipuæ lentiſci,terebinthi,rubi, canirubi. Leguminum verò omnium maximè lentes inter melancholicos cibos annumerantur: mox furfuraceus panis,& qui ex typha & vitiatis ſeminibus factus eſt. Præterea vina craſſa, nigráque, aptiſſima ſunt, vt ex ipſis humor melancholicus fiat. Vetus etiam caſeus, ſi ſupercalfactus in ipſo corpore fuerit,facilè huiuſmodi humorẽ procreat. Sunt etiam nonnulli,qui per febriles morbos contraxerunt melancholicum ſuccum. Ad efficaciorẽ autem notitiam,non parum confert anni tempus, ac præterita præſenſque ipſius conſtitutio:necnon regio,& laborantis ætas.His itaque omnibus præmeditatis,ſi exiſtimas in vniuerſi corporis venis contineri ſanguinem melancholicum, quò certiorem habeas notitiam, cubiti venam ſeca, præcipuéque mediam,quæ communis eſt,& ei quæ humeralis dicitur, & ei quæ per axillam ad manum fertur. Quòd ſi tum fluens ſanguis non videatur melancholicus eſſe,ſupprimatur confeſtim. Si verò talis appareat, vacua quantùm pro laborantis corporis habitu ſatis eſſe conieceris. Eſt præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, vbi ortum à ventriculo ſuſcipit, ſoletque medicorum nonnulli hanc diſpoſitionem,hypochondriacum, flatulentumque morbum vocare. Quem ſanè (vt Diocles teſtatur) ſumpto cibo concoctu difficili, ſtatim ructus acidus comitatur:cum eóque flatus & æſtus. Ad hæc fluctuatio in præcordiis,non ilicò,ſed vbi cibos venter complexus fuerit.Interdum etiam ventriculi vehementes dolores,qui nonnullis ad dorſum vſque extenduntur. Cæterum ægri cibis concoctis quieſcunt: moxque aliis ingeſtis,eadem reuertuntur ſymptomata, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna affligunt,ita vt ęgri vomant cibos crudos,& pituitam ſubamaram, calidamque, & adeò nonnunquam acidam,vt dentes torpere videantur.Atque horum plurima ſtatim ab ineunte ætate eueniunt. Vtcunque tamen acciderint, omnibus protelantur. Cuius morbi cauſam, calorem immoderatum venarum meſeraicarum, obſtructionemque earundem,à craſſo ſanguine ortam, idem Diocles aſſignat. Videtur autem in ipſo ventriculo per huiuſcemodi affectus, inflammatio quædam conſiſtere: ſanguis autem in parte inflammata contentus, & craſſior eſſe, & atra bili ſimilior. Quo quidem exhalante ad cerebrum, melancholica eueniunt circa mentem ſymptomata. Frequentiſſimè etiam videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici:illa verò eiecta per vomitũ,ilicò dolorem cõpeſci.Atque inter optimos medicos conuenit,non ſolùm hæc accidentia,verumetiam epilepſiam:aliquando capiti à ventriculo oriri.Cæterum melancholicos vt nunquam deſerit timor: ita eorum phantaſmata præter naturam, non ſemper eodem genere continentur. Siquidem alius ſe teſtam factum putauit: atque idcirco obuiantibus cedebat,ne collideretur. Alius, ne Atlas,qui mundum ſuſtinere dicitur, grauatus ſub tanto onere, illum à ſeſe excuteret;atque ipſe comminueretur cum eo, pertimeſcebat. Differunt porrò inter ſe melancholici:

Melancholici magna ex parte epileptici fiunt,& è conuerſo.

Atra bilis quãdo in cerebri corpus, & quando in animã repat.

Melancholicus ſanguis in quibus minimè habeatur, & in quibus omnium maximè accumuletur.

Cibi melancholicum ſuccum gignẽtes.

Venam mediã in cubito pertundendam iis eſſe, qui ſanguine melancholico abundant per vniuerſum corporis habitũ.

Hypochondriacæ ac flatulentæ melancholiæ,quę à ventriculo oritur,ſigna.

Hypochondriacæ melancholiæ cauſa.

Epilepſiam aliquãdo oriri à ventriculo.

Melancholicos nunquam deſerit timor.

Melancholicorum ſpecies variæ.

melancholici : nam omnes timent, mœrent, vitam damnant, odio habent homines, sed non omnes mori cupiunt. Quippe hoc ipsum nonnullis melancholiæ caput existit, quòd pertimescunt mortem. Sunt qui simul & mortem metuant, & mortem sibi consciscant. Quemadmodum igitur externæ tenebræ pauorem inducunt, sic atræ bilis color, mentis sedem tenebris similem reddens, timorem efficit. Siquidem tum humores, tum ipsa temperies corporis, possunt animæ actiones mutare, id quod à nobis est demonstratum in eo libello cui titulus est. Quòd mores animæ corporis temperiem sequantur. Ergo si circa ventriculum prima inceperint ipsius morbi symptomata : quibus aucti melancholica sequatur affectio : deinde alui deiectione, vomitu, proba coctione, ructibúsque leuetur is qui laborat, hypochondriacum flatuosúmque ipsum morbum vocabimus. Accidentia verò ipsius dicemus & mœstitiam, & metum. Vbi verò propria melancholiæ accidentia esse auctiora videntur : circa ventriculum autem aut nulla, aut perexigua cernuntur : haud ab re existimaueris, primitiuam in cerebro affectionem consistere, ob atram in ipso bilem congestam. Quem morbum minimè inueteratum, frequentibus balneis, victúque humido & boni succi, nullo alio præsidio adhibito, ipse aliàs curaui. Nam vbi diuturnus ipse morbus est factus, fortiora remedia postulat.

Atra bilis cur timorem concilict.

Hypochondriacus morbus qui dicendus.

Melancholiã recentem qua victûs ratione curarit Galenus.

Cap. V.

Morbus comitialis, similiter vt melancholia, tribus clauditur differentiis. Verùm omnibus commune est, quòd afficitur cerebrum, siue primaria affectione, siue consortij lege. Prima igitur differentia existit, vbi affectus in ipso consistit cerebro: id quod pluribus epilepticis accidit. Secunda, vbi ab ore ventriculi per consensum dispositio ascendit ad cerebrum, quemadmodum per suffusiones contingit. Tertia denique fit raró, cùm à parte alia quauis ipse affectus incipiens, inde, sentiente id ægro, ad cerebrum vsque perreptat. Quale genus morbi ipse adhuc adolescens primùm vidi in puero tertiumdecimum ætatis annum agente : qui sanè narrabat, dispositionem ipsam à crure initium capere : mox illinc rectà ascendere per femur & eminentes ei lumbos, ac per latus id, ad ceruicem, donec perueniret ad caput: quod cùm primùm tangeret, ipsum haudquaquam sibi constare. Interrogantibus autem medicis, quale esset quod ferebatur ad caput, nihil habuit quod responderet puer. Alius tamen compos mentis dicebat, veluti frigidam quandam auram existere. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit : aut quòd qualitas quædam: alteratis per continuationem partibus, aut spiritalis substantia transmitteretur. Nec mirandum esse dicebat, tam validam vim esse humori, in affecta particula præter naturam genito, vt cum perniciosarum ferarum venenis componi posset. Etenim vbi phalangium momordit aliquem, quamuis paruum existat animal, existimare tamen debemus, venenum ex ipsius ore, primò quidem in superficiem, dein verò in totum corpus deferri. Præterea marinæ turturis, sicuti & terreni scorpionis aculeus, quamuis in extremam illam acutissimámque partem finiatur, vbi nullum foramen est, per quod venenum deiici possit : necessum tamen est, vt excogitemus substantiam quandam inesse illi, aut spinalem, aut fluidam, quæ vt mole minima, ita facultate est quammaxima. Siquidem cùm nuper fuisset quidam ictus à scorpione, videor mihi esse (inquit) percussus grandine : erátque omnino frigidus, frigidóque sudore perfusus. Quippe vbi ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, contingit eam, eodem rursus contactu, in singulas subiectarum ei partium recipi : mox ex illis in alias continuas, donec in aliquam peruenerit principem : quo tempore, mortis periculum instat. Ad hanc rem in primis conferunt vincula partibus supernis iniecta, abscisióque partium venenatarum. Noui equidem rusticum, qui epoto è vipe-ris medicamento, resciſſo prius digito, euasit : sicuti & alium quendam, qui sola sectione, citra medicamen est liberatus. Sed epilepticum illum puerum medici quoque sanarunt, primò quidem vniuersum eius corpus purgantes, dein medicamen ex thapsia & sinapi, parti primò affectæ adhibentes, ac supra illam medium membrum ligantes. Quod verò ad causam pertinet, ob quam in huiusmodi per consensum affectibus, epilepticæ conuulsiones fiant : probabile sanè mihi videtur, quemadmodum frequentissimè singultum fieri videmus affecto stomacho, ita hanc oriri dispositionem. Etenim cùm ventriculus ciborum mole grauatur, aut vbi à corruptis cibis mordicus infestatur, singultu hauddubiè corripitur. Imò verò acris humor ipsum ventriculum mordicans non singultum modò, sed conuulsionem etiam, per vniuersum excitat corpus. Quo eiecto per vomitum, ilicò conuulsio sedatur. Quo minus mirandum est, si neruorum principium motu huiusmodi concutiatur, vt à se expellat, quicquid fuerit id, quod à parte primò affecta, ad ipsum transmittitur. Vbi verò deperdito sensu quis conciderit, non accidente motu, quo vel conuelli, vel salire videatur, affectum ipsum oriri à frigore censeo. Quo in genere continetur lethargus. Apoplexiæ autem, quòd subitò eueniat, aut frigidum, aut crassum, aut viscidum quippiam, quod affatim principes cerebri ventriculos impleat, non totius substantiæ intemperiem, causam esse, est perspicuum : veluti lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, & resolu-ti motus. Porrò in omnibus his affectibus in quorum numero apoplexia continetur, periculi magnitudine ex nocumento respirationis coniicere oportet. Siquidem in cunctis soporosis affectibus, etsi corpus nec moueatur, nec sentiat, sola tamen spiratio, quæ musculorum * thoracem mouentium est munus, seruatur. Porrò musculis vniuersis, principium motus ab innatis ipsis neruis accedit, qui à cerebro initium primarium sortiuntur. Quamuis enim ex medulla spinali permulti oriri nerui videantur, vim tamen quam habet illa, cerebrum ipsi omnem suppeditat. Cùm itaque spirationem vehementer impeditam conspexeris, non paruam in cerebro morbidam dispositionem esse coniicies, præcipuè in soporosis affectibus, qui omnes consistunt in cerebro.

Epilepsiæ tres differentiæ.

Curam huius epileptici habes seq. col. vers. 20.

Pelops Galeni præceptor.

Phalangij morsus.

Turturis marinæ aculeus. Scorpionis aculeus.

Scorpionis venenum refrigerare.

Ictæ à venenatis bestiis particulæ quomodo sint curandæ.

Epilepticæ conuulsiones quamobrem fiant in affectibus per consensum.

Singultus quando excitetur. Conuulsionis epilepticorum causa.

Lethargus. Apoplexiæ causa.

Apoplexia occupante, periculi magnitudo ex nocumento respirationis colligi debet.

Nerui oriuntur à cerebro, musculisque principium motus largiuntur.

Soporosos affectus omnes consistere in cerebro.

Cap. VI.

Affectus vertiginosus siue primariò, siue lege consortij accidat (quod solet ob consensum

Vertigo ad cerebrum pertinet.

Vertiginis cauſa.

ventriculi) ad cerebrum ipſum pertinet. Quo detenti, vel à minima occaſione hebetantur, adeò vt interdum cadant, ſi vel ipſi vnico duntaxat circuitu in gyrum agantur, aut quippiam aliud circumrotari viderint. Eſt autem rationi conſonum, huiuſcemodi affectionem fieri, elato per magnas illas arterias, quæ plexum retiformem conſtituunt, vapido calidóque ſpiritu, atque cerebrum ipſum replente. Fieri etiam poteſt, vt inæqualis intemperies cerebri, huiuſmodi ſpiritum gignat.

Cap. VII.

Cephalæa quid.

Cephalæa (qui affectus ad cerebrum etiam pertinet) eſt capitis dolor diuturnus, difficultérque ſolubilis, qui à parua occaſione vehementes poſſidet acceſſiones, ita vt qui eo torquetur, neque ſtrepitum, neque vocem, neque luminis ſplendorem, neque motum perferre poſſit: ſed tranquillitatem, obſcurúmque cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam. Ad hæc, acceſſiones huiuſmodi, veluti in comitiali morbo, intermiſſiones habent intercedítque tempus, quo perfectè liberari videntur ægri. Differt autem à cephalalgia, quòd in hac non vſqueadeo imbecillæ reddantur partes affectæ, vt in cephalæa, licet in vtroque affectu caput minimo negocio afficiatur. Sunt tamen nonnulli, quibus caput aptiſſimum eſt vt impleatur: atque vniuerſi quoque corporis habitus ad ipſum implendum idoneus. Alij, omnes capitis partes aptas habent, vt afficiantur. Quibus, vbi vitioſo victu vtuntur, accidit vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum eſt, ſi horum aliis membranæ cerebrum continentes, dolore afficiantur, aliis pericranium duntaxat. At quibus intra caluariam eſt diſpoſitio, iis ad oculorum vſque radices, ipſe dolor extenditur: quòd nimirum à cerebro, & ab vtraque membrana, necnon à vaſis quæ in ipſis ſunt, veluti germina quædam illuc deducantur. Sed & eorum quibus dimidia capitis pars dolore infeſtatur (vocantur autem ij hemicraniti) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus dolorem percipiunt. At verò dextram capitis partem à ſiniſtra diſtinguit ſutura per longitudinem ipſius exporrecta. Sub qua, intra capitis oſſa, linea medium cerebrum diuidens manifeſtè protenditur: ad quam etiam peruenit anteriorum duorum ventriculorum ſeptum. Ea porrò corpora ſuapte natura idonea ſunt vt ipſis caput impleatur, in quibus vaporoſus calidúſque ſpiritus gignitur: aut quibus bilioſa excrementa cumulantur in ore ventriculi. Atqui ſpiritus, dolores tenſiuos pariunt: bilioſa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine inducti, grauitatis ſenſum præ ſe ferunt. Quòd ſi rubor adſit & calor, calidos in cauſa eſſe humores eſt ſignum. Sunt quibus caput aſſiduè dolet, vbi vel liberalius vinum ingeſſerint, vel meracius: idque magis, ſi ſuapte natura calidum fuerit. Præterea calidi odores omnes, atque in vniuerſum odorata omnia, capiti dolorem conciliant. Nonnullos autem ob ſenſus exuperantiam dolor infeſtat: quemadmodum in ore ventriculi accidit.

Cephalalgiæ & cephalææ diſcrimen.

Caput intra caluariam dolentibus, dolor vſque ad radices oculorum extenditur.

Hemicranici qui dicantur.

Caput quibus oppleatur facilè.

Odorata omnia conciliare dolorem capitis.

Cap. VIII.

At verò ſi aliquando per totum corpus, neruorum actio vitioſa redditur, ipſorum eſſe affectum principium conſtat: id quod ex ſola dignoſci poteſt anatome. Cùm igitur omnes pariter nerui, tum ſentiendi, tum mouendi vim amiſerint, affectus is apoplexia appellatur. Vbi verò alteri lateri, aut dextro aut ſiniſtro id accidit, reſolutio nominatur, eius ſcilicet partis, in qua conſiſtit affectus. Quòd ſi in aliquo membrorum idem euenerit, eiuſdem reſolutio dicetur. Cæterùm omnes animantis partes ſub ceruice poſitæ, quæ à conſilio & voluntatis imperio moueri poſſunt, neruos habent qui eas moueant, procedentes ab ſpinali medulla. Porrò nerui qui mouent thoracem, ab ea ſpinæ parte quæ in ceruice eſt, exoriuntur. Si itaque tota ſpina tranſuerſim diſſecta fuerit, omnes quæ ſub ipſa ſunt corporis partes, ſenſu motúque priuantur: quòd per eam nimirum facultas ſentiendi & mouendi pro arbitrio, deferatur à cerebro. Quòd ſi tranſuerſim ad medium vſque, ſecundùm longitudinem ipſa ſpina incidatur, non omnes ſuppoſitæ corporis partes, ſed eæ duntaxat quæ è regione ſectionis ſunt, reſoluentur: dextra quidem, dextræ ſpinæ parte diſſecta: ſiniſtræ verò, ſiniſtra. Videntur autem huiuſcemodi reſolutionum aliquæ, faciem quoque infeſtare: ſed tum reſolutum latus ad alteram faciei partem retrahitur. Cùm igitur nerui qui in faciei partes diſperſi ſunt, à cerebro oriantur, ſanè ſi earum aliqua ſimul cum toto corpore reſoluta ſit, ſcire oportet reſolutionis diſpoſitionem in cerebro ipſo conſiſtere. Vbi verò illæſæ permanſerint, haud dubiè ſpinæ initium afficitur. Accidit verò nonnullis, vt faciei partes ſolæ afficiantur, vt lingua, oculus, mandibula, & labrum. Quippe non omnibus ab vno loco principium influit, cùm ex diuerſis cerebri partibus ſuos neruos recipiant. Igitur apoplexia omnibus actionibus animalibus noxam inferens, cerebrum affectum eſſe manifeſtè declarat. Diſcernitur autem magnitudo affectionis, ex noxæ quam ſpirationi infert, vehementia. Cùm enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulùm impedimenti eſt, paruam, in cerebro noxam eſſe, coniicere oportet. Sanè omnium peſſima ſpiratio putanda eſt, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Siquidem ob id contingit mori apoplecticos, quòd ſpirare non poſſint. At verò vbi pars aliqua conuulſa eſt, neruus ei motioni deputatus, aut muſculus, neceſſariò eſt affectus. Potiſſimum autem dicitur reſolutio neruorum, vbi motus deperditus eſt. Vbi verò partium aliquarum ſenſus periit, eam partem ſenſus expertem eſſe: reſolutam autem, non vſqueadeo dicimus. Quanquam perinde eſt, vt quiſque eam nominare voluerit, modò ſedem affectam, ſimúlque illius diſpoſitionem inueniat.

Apoplexia quid.

Reſolutio quid.

Nerui mouentes thoracem, à colli ſpina exoriuntur.

Spinæ læſionibus quo pacto ſubditarum illi partium læſiones reſpondeant.

Apoplexia omnibus actionibus animalibus noxã infert.

Spiratio peſſima quænam ſit.

Apoplecticos mori, quòd priuentur reſpiratione.

Reſolutio præcipuè dicitur, vbi motus periit.

Cap. IX.

Vbi olfaciendi vis læditur, non eorum meatuum qui in naribus ſunt, ſed vel anteriorum cerebri ventriculorum, cùm aliqua intemperie laborant, eſt noxa: vel eorum meatuum, qui in oſſibus colatoriis conſiſtunt, ſi aliquando obturentur. Siquidem odoratorum ſenſus, in anterioribus perficitur cerebri finibus, elatis ad ipſos, per foramina colatorij oſſis, vaporibus.

Odoratum, ſenſus in anterioribus perficitur cerebri finibus.

** GALENI

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,
LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Visum quibus modis exolui contingat.

AT verò oculorum interdum quidem sensus, interdum motus, ac nonnunquam vtraque functio resoluitur: idque nunc in altero, nunc in vtroque contingit oculo. Est cùm solius palpebræ vel sensus, vel motus læditur. Vbi igitur nullo manifesto

Oculorum motum vnde perire accidat.

lo apparente in oculo, perierit facultas cernendi, neruo in ipsum descendenti à cerebro, causa tribuenda est, nimirum vel inflammato, vel indurato, vel quomodocunque aliter ob humorum affluxum læso, obstructóve secundùm proprium foramen. *Quæ omnia accidere illi tanquam organicæ parti, necessum est. Nam tanquam pars similaris, octo intemperiebus vexatur. Præter has causas exoluti oculorum sensus, est alia, vbi nihil omnino, vel exiguum admodum visifici spiritus à principio (quod in cerebro consistere putandum est) ad eos descenderit. Si verò vteruis oculorum, motum duntaxat amiserit, secundæ copulæ neruum, qui à cerebro oritur, moleſtari est necesse, ab aliquo videlicet eorum affectuum, quos alteri neruo, quià prima coniugatione oritur, & cui soli meatus conspicuus inest, nuper accidere diximus.

Opticis neruis solis inesse conspicuos meatus.

Oculo mouendo musculi sunt sex tributi.

Quia verò musculi oculum ipsum mouentes senario numero constant, ac præter eos alij quoque adsunt, qui descendentes in ipsum amplectuntur optici pori radicem, vt videlicet oculum retrahant & firment: nec mollis ille neruus, in processu peruertatur aliqua ex parte: accidit sanè interim, hoc ipso neruo nequaquam læso, musculorum aliquem, aut in propria essentia, aut in neruo ad ipsum descendente, contristari ab aliquo dictorum affectuum. Siquidem singulis eorum musculorum, pars quædam nerui à secunda coniugatione orti transmittit. Cùm itaque sex inueniantur

Oculi quotuplicitèr possint peruerti.

mouentes oculum musculi, si is quidem qui ipsum ad superiora trahit afficiatur, totus oculus delapsus videbitur. Si verò is qui ipsum detrahere solet, affectus sit, oculus sursum tractus cernetur. Sic si vitietur minoris anguli musculus, ad maiorem: si verò hic læsus sit, ad illum inclinat oculus. At si voluentium musculorum quispiam sit resolutus, obliqua totius oculi conuersio ædetur. Cæterùm resolutis musculis circundantibus mollem neruum, procidet totus oculus, atque à sua sede mouebitur. Porrò cùm oculi à sede sua detru-

Oculis sursum aut deorsum peruersis obiecta videri duplicia.

Palpebræ quoduplicitèr peruertantur.

bantur, si ad alterutrum angulum peruersio fiat, innocua permanebit cernendi vis. Si verò aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoque vertantur, quicquid ipsis obieceris, id omne duplum esse videbitur. Ex musculis supernam mouentibus palpebram (nam inferior immobilis est) si is qui sursum eam retrahit, resolutus sit, laxam efficiet illam, adeò vt oculus aperiri non possit. Si verò qui eam detrahunt (gemini enim hi sunt) exoluantur, oculus claudi non poterit. Quorum si alter duntaxat, ad oppositum musculum palpebra reflectetur. Hi sunt partium oculi peculiares affectus, qui latentibus locis insident. Ac

Oculorum affectus per consensum orti.

sunt præterea alij, qui ex aliis partibus ei per consensum aduenjunt, nempe aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione. Cuius generis sunt sympto-mata suffusorum visis similia. Cæterùm visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, vtrique oculo similiter accidunt. Quæ verò per suffusiones apparent, nec incipiunt simul in vtroque, nec similiter. Præterea, si tribus quatuórve mensibus suffusionis accidentia apparuerint, pupilla autem pura splendidáque cernatur, ab ore ventriculi nasci affectum ne dubites. Si verò

Suffusiones quomodo differant à vaporibus ad oculos à ventriculo elatis.

non ita multum temporis intercesserit, quæ tendum est in primis, num ex quo incœpit affectus, singulis diebus perpetuò hæc apparitio perseuerarit. Nam assiduitas suffusionem portendit: intermissio autem, quòd malum à ventriculo prodierit, suspicionem excitat: idque magis, si perfectè quis concoquens, nullum sibi visum apparere fateture: ac multò magis, si cùm apparuerint tales imagines, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò, si post hæc, vomendo eiecta re mordente, mitigata accidentia fuerint. Quinetiam si à

Hiera picra cui affectui conueniat.

ventriculo symptoma id exoriatur, medicamine ex aloë potui dato, minimo negocio curatur, accedente simul proba coctione. Vbi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut non exactè pura conspicitur, suffusionis esse initium censendum est. Similia quoque suffusioni accidentia in quibusdam phrenitidis speciebus (affecto scilicet

Phreniticorũ varia symptomata.

cerebro) sæpenumero euenire solent. Sunt etenim phrenitici quidam, qui de iis quæ oculis offeruntur, rectè (quantum ad sensitiuam notitiam pertinet) iudicant: cogitando verò, à naturali iudicio aberrant. Alij rursus, cogitatione quidem falluntur minimè, sensibus tamen hallucinantur: id quod mihi olim contigisse videtur, cùm ardenti febre laborans, & floccos vellerem, & in vestibus festucas colligerem, idque animo constans. Sunt præterea qui simul sensus & cogitationis vitio laborant. Porrò vbi in cuiuspiam cerebro biliosus succus abundat, accedítque febris ardens, ab illo oritur tunc fumus, veluti in lucernis ab oleo: qui, per vasa quæ ad oculum tendunt, delapsus, earum imaginum in ipsis esse causa censetur.

CAP. II.

In lingua etiam, interdum motum ipsius, interdum sensum, interdum vitiari quoque tactum contingit. Non tamen alio *gustus, atque alio tactus neruo vtitur. Siquidem nerui à tertia

Lingua recipit ab iisdem neruis tertiæ coniugationis, qui in illam descendunt, simul gustum & tactum.

coniugatione orti, qui in linguæ pelliculam disseminantur, non solùm tangendi, sed gustandi etiam vim obtinent. Crebrius tamen læditur gustandi quàm tangendi facultas, cùm ad gustum exacto iudicio sit opus. Etenim tangendi sensorium, crassissimum: vt cernendi, tenuissimum est. Auditus verò sensorium, vt in tenuitate à visu, ita

Sensoria, quæ quibus sensibus sint crassiora, aut tenuiora.

sensorium gustus in crassitudine, à tactu secundum locum obtinet. Olfaciendi verò sensorium, in illorum quatuor medio consistit. Igitur cùm posterior cerebri pars tam dextra quàm sinistra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat, timendum est. Vbi autem altera tantùm, in paralysim finiri solet: quæ interdum alteram solùm linguæ partem motu destituit, illæso ipsius tum gustu, tum tactu: interdum partes sub capite constitutas, modò has, modò illas. Cùm autem à parte anteriore cerebri facies suos neruos recipiat: à posteriore verò, omnes partes quæ sub ca-

Facies vnde suos neruos recipiat.

pite sunt: à qua etiam oritur septima coniugatio neruorum, qui inserti in musculos linguæ, voluntarium illius motum perficiunt: non ab re qui-

 dem

dem anteriore cerebri parte altera affecta, sola linguæ motio vitio carebit: reliquæ verò faciei partes omnes, in altera parte, dextra aut sinistra, sensu & voluntario motu destituentur. Quemadmodum si afficiatur posterior pars cerebri, reliquarum partium faciei incolumi simul & motu & sensu, solius linguæ motus vitiabitur. Quòd si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, supremum ipsius ventrem ei consentire necesse est: atque cogitandi quoque actiones vitiari. Proinde qui ita est affectus, nec sentit, neque mouetur: spirandi tamen facultas haud quaquam in illo læditur: vocatúrque hic affectus caros, siue sopor. Qui si vehementer spirationem opprimat, apoplexia nominatur. At solutæ apoplexiæ creberrimè solet paralysis succedere. Sopore verò finito, magna ex parte bona valetudo subsequitur. Fit autem sopor, Hippocrate autore, affectis musculis temporum, atque in acutis morbis. Inter soporem & apoplexiam, morbus comitialis est medius, conuulsionem vniuerso corpori inducens: sed in paralysim non desinit. Quorum trium morborum, frigidus, crassúsque aut omnino viscidus humor est causa. Verùm & in sopore, & in morbo comitiali, ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia verò, corpus magis affici solet. Atque in sopore anterior pars magis, in apoplexia & morbo comitiali vtraque afficitur. In catalepsi & vigilanti sopore, posteriora cerebri magis læduntur. Quum autem osse aliquo terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, sopor hominem occupat, sed neque conuulsione, nec difficili spiratione oborta: hæc enim apoplexiæ, illa morbo comitiali est affinis: haud secus quàm catalepsi, soporique, seruata secundum naturam spiratio. Verùm vt in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi manent apertæ. Iam verò vehementes dolores sopor sequi consueuit, concidente videlicet robore animalis spiritus, quod primum animæ instrumentum existit in ventriculis cerebri: indéque fluens per neruos defert motum & sensum in vniuersas corporis partes. Igitur affectuum linguæ, alij quidem illi communes sunt, * ob commercium quod habet cum cerebro & neruis: alij ipsius duntaxat proprij censentur. Quemadmodum ergo consortij lege, per septimam neruorum coniugationem motus ipsius vitiatur: sic sensus impediri potest per tertiam, quæ & mollis est, & in pelliculam illius, sicuti septima in musculos disseminatur. Quod verò ad proprios illius affectus pertinet, sicuti musculorum eius, vt similarium, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangendi & gustandi simul sensum vitiat. At instrumentalium affectionum speciem referunt inflammationes, scirrhi, œdemata, erysipelata, suppurationes, & alia id genus: de quibus, quia visu & tactu discerni possunt, nihil in hisce commentariis dicemus. Vt autem de ipso auditu nonnihil inferamus sermoni, si illæso apparente aurium foramine, sola audiendi facultas læditur, neruum proprium esse affectum, licet existimare. Vbi verò reliquæ faciei partes simul cum functione audiendi læduntur, in cerebro esse dispositionem præter naturam, est verisimile: ipso vel vt similari, vel vt instrumentali parte affecto. Memineris autem velim, temporum maxillarúmque musculis, item labris & narium pinnis, sensum & motum: linguæ verò, omnibúsque oris partibus, sensum duntaxat, à tertia cerebri coniugatione oriri: à secunda, oculorum musculis motum, vt à prima, oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Vbi igitur vniuersæ particulæ, quibus à tertia coniugatione inferuntur nerui, oblæsæ in altera tantùm parte videntur, communem neruum primariò affectum esse putandum est. Si verò vtramque simul partem lædi contigerit, non nerui proprius, sed loci cuiuspiam in cerebro, à quo nerui procedunt, est ipse affectus censendus: ac tunc sanè omnes vicinæ partes simul affici consueuerunt: proinde & quartæ & * secundæ coniugationis nerui: vnde sequitur, vt oculorum quoque partes læduntur. Quòd si vnus duntaxat vel musculus, vel neruus, quoquomodo siue primaria affectione, siue per consensum, affectus fuerit, pars ipsa in aduersum trahetur musculum. Nam resoluto musculo qui dextram partem labri mouet, ipsa ad sinistrum flectetur. At si is qui sinistram mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulam, & narium pinnas, & genas quæ à lato mouentur musculo, in aduersam partem flecti contingit. * At latus musculus non recipit neruos à tertia coniugatione: sed nerui à ceruicis vertebris prodeuntes, in illum ferè totum disseminantur, exigua ipsius parte, sublimioríque, excepta, in quam deferuntur nerui à quinta coniugatione.

Caros. Sopor.

Apoplexiæ solutæ solet paralysis succedere.

Sopor fit affectis musculis temporum.

Epilepsia.

Cerebri corpus magis affici in apoplexia, quàm in morbo comitiali, & sopore: in his autem ventriculos magis.

Catalepsi detenti dormiũt apertis palpebris.

Sopor consueuit sequi vehementes dolores.

Animalis spiritus est primũ instrumentum animæ.

Linguæ proprij morbi qui sint.

Audiendi facultas vnde possit læsionẽ accipere.

Neruorum tertia coniugatio in quas partes distribuatur.

Resoluto alicuius particulæ musculo, pars ipsa in contrarium trahitur.

Latus musculus vnde neruos recipiat.

CAP. III.

Porrò vbi afficiuntur priores vertebræ spinæ, licet rarò, euenire tamen interdum angina potest, idque in pueris magis quàm in adultis, nimirum ob ipsas vertebras ad interiora luxatas: quemadmodum Hippoc. ait, secundo de popularibus morbis. Cæterùm per huiusmodi anginas guttur nullo proprio affectu laborat. Cùm autem spinæ partes, quò fuerint altiores, eò sint præstantiores: sanè quò affectio fuerit inferior primis duabus vertebris, eò inferet multò minorem noxam. At nerui septi transuersi, sub quarta & quinta vertebra oriũtur. Ab eo autem solo fit spiratio * lenis, accedente intercostalium musculorum actione, vbi vehementiori est opus respiratione: quæ si vehementissima requiratur, supremos etiam musculos concurrere oportet. Porrò vbi vnica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres, sese consequentes inuicem, distrahuntur, ea parte spinam cauari contingit. Vbi verò inter distractas vertebras, vel vna, vel plures, illæsæ manserint, sic affectis gibbus accidere solet. At si in alterutram partem, vel dextram, vel sinistram, distrahatur vertebra, ibidem in obliquum spina torquebitur. Cæterùm alia sequuntur symptomata, vbi proprio affectu laborat spinalis medulla: & alia, vbi vna vel plures vertebræ afflictæ luxantur. Nam cùm proprio affectu spina ipsa affligitur, circa vertebrarum aliquam luxationem, si quidem in altera duntaxat parte afficiatur, omnium inferiorum corporis partium, quæ è regione nocumenti consistunt, tam sensus quàm motus læditur. Si verò vtraque pars sit affecta, omnes particulæ tam in dextra, quàm in sinistra regione, ei quæ affecta est subiectæ, similiter resoluuntur. At luxata vel ad gibbũ, vel ad concauum vertebra, fieri potest vt nulla omnino partium inferiorum, vel in sentiendi, vel mouendi functione, aliquod vitium percipiat. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subiectas omnes particulas lædi est necesse. Paulatim verò facta

Anginam aliquando ob vertebras luxatas accidere.

Spinæ partes altiores, præstantiores existere.

Septum transuersum solum perficere lenẽ respirationẽ.

Gibbus vnde accidat.

Spina proprio si laboret affectu, quid accidat.

Angulosæ luxationes spinæ sunt nocentiores iis, quæ in orbem atque paulatim fiunt.

facta luxatione,atque in orbem magis,nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ vertebræ subiiciuntur.Sed in obliquum luxatio,lædit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes, perueniunt: idque magis in ceruice,in thorace minus,sed multò minus in lumbis accidere solet. Siquidem in ceruice,vertebræ inter se connexæ, æqualiter vtræque foramini conferunt,vnde neruus procedit: in thorace autem,superior magis, inferior minus: sed in lumbis, totus neruus ex superna excidit vertebra. *Quare in eis transuersa vertebrarum luxatio, vnà secum trahens & medullam,& neruum, illæsum seruat naturalem ortum ipsius. In ceruice autem, ex loco medio inter duas vertebras procedentes nerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam spina deflectitur, opprimuntur: in altera verò tenduntur. Rursus tensiones quidem, vbi ingens quoque inflammatio accesserit, conuulsio comitatur. Ad compressiones verò earum partium, ad quas oppressus neruus descendit,sequitur resolutio. Igitur per eas quas nuper diximus vertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes omnes,neque in sensu, neque in motu noxam subeunt. Solæ autem genæ læduntur, vt quæ mouentur à lato musculo.*At vertebræ solent luxari,aut ob casum,aut ictum, aut tumorem præter naturam, neruosa corpora vertebris atque medullæ cognata extendentem. Vt autem impræsentiarum aliquid de angina dicamus.Hippocrates affectus omnes,qui cum spiratione difficili,guttur aut fauces infestant,synanchas,hoc est,anginas appellat. Ac sunt quidem anginæ genera quinque. Primum est,vbi inflammantur fauces: hoc est, internus oris locus, vbi & gulæ & gutturis partes extremæ coëunt. Secundum est, vbi nec fauces,nec reliquæ oris partes, nec etiam externarum partium vlla inflammata videtur: laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertium,vbi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum, vbi gutturis partes tam externæ quàm internæ, similiter inflammatæ videntur. Quintum denique,cùm ad anteriores partes,colli luxantur vertebræ:id quod sanè contingit, vel solis musculis qui cum ipsis communicant, tumore præter naturam affectis: vel nato ibi tuberculo, vel gula pariter vitiata, nonnunquam musculis quoque qui gulam gutturi iungunt, propriísque aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt, oblæsis. Hi igitur affectus omnes difficilem respirationem efficiunt, minimè tamen in discrimen suffocationis adducunt. At ægri & difficulter deglutiunt, & dolent,tum præcipuè, cùm eis potus per nares resilit. Nullo autem spiritalium instrumentorum nec primariò nec per consensum affecto,fieri minime potest vt spiratio lædatur. Quocirca ex sola spirandi specie, ilicò nonnihil & de affecta sede,& de ipsa dispositione,coniicere licet. Quippe si videatur laborans,inter spirandum, totum mouere thoracem, vt in parte quidem anteriore,ad iugulum:in vtroque latere,ad ceruicem:in parte posteriore ad scapulas vsque, motus ipsius ascendat: tres ex huiuscemodi spiratione dispositiones significantur. Vna est flammea in corde & pulmone caliditas. Secunda,in altero spiritalium instrumentorum angustia. Tertia, facultatis musculos mouentis debilitas.Cùm igitur huiuscemodi spirationem conspexeris,in primis arteriæ pulsationem perpendere oportet: hæc enim quantus

Luxationes spinæ obliquæ.

Luxatio vertebrarum vnde possit accidere.

Anginæ genera quinque.

Caloris copiosi nota.

fit calor,indicat.Deinde spirationem ipsam expende,an multa,an frequens,an exufflando fiat. Postremò thoracem in pectore tange,quem si præter cætera ardentem inueneris,iam omnes copiosi caloris notas te habere ne dubita. Quibus ex abundantia accedit faciei, oculorúmque rubor, capitis ardor,sitis vehemens, lingua arida, salebrosáque. Vbi verò incendij signis modum seruantibus, thorax dilatatur vehementer, angustiam in spiritalibus instrumentis esse portendit. Solet autem imbecillitas accidere spinæ, interdum cerebri vitio,vtpote à quo & sentiendi,& mouendi facultatem recipit: interdum ipsa duntaxat spina primario affectu laborante, idque ob peculiarem intemperiem,vel toti spinæ, vel diuersis ipsius partibus aduenientem. Igitur ob ipsius imbecillitatem spinæ,omnibus thoracis partibus solet aër inspirari, vel nullo ardente calore ægrum ad id cogente. Siquidem vbi animans quiescit, viréque validæ sunt,liberam respirationem solum septum transuersum efficere solet. Vbi verò id ob imbecillitatem,spirandi munus perficere nequit, intercostalium musculorum tunc concurrit auxilium.Quòd si præterea maiori animal egeat spiratione, tunc superni musculi omnes, quorum maximi scapulas secum manifestè mouent, ad spirandi actionem desiderantur.Cæterùm tametsi per spiritalium organorum imbecillitatem totus thorax moueatur, dilatentúrque narium pinnæ,dilatatio tamen thoracis est minor, quàm in ardentibus febribus: in quibus,si vires valeant,* totus thorax plurimum dilatari consueuit: minórque etiam quàm in angina, & dyspnœa,&peripneumonia. Quippe hoc morbo affecti,& maxima,& frequentissima spiratione vtuntur. At quemadmodum, ob infirmitatem omnium organorum respirationis, sic ob vnius quoque particulæ imbecillitatem, omnes thoracis partes dilatari coguntur. In vniuersum autem, vnica pereunte actione, solum musculum qui ipsam efficere solet,aut neruum ipsius, esse affectum, putandum est. At vbi plures actiones vitiatæ sunt in diuersis locis, accidit interdum omnes musculos,quibus perficiuntur, ab aliqua communi causa esse oblæsos. Fieri etiam potest, vt neruus aliquis, qui musculis illis communis est, afficiatur. Verùm si ex anatome,ad quàm particulam porrigantur singuli nerui ab spina prodeuntes, didiceris, affectas sedes quamfacillimè inuenies. Sic enim cùm ex refrigeratione primarum vertebrarum spinæ,à quibus quatuor nerui ad caput ascendunt, vt pericranio sensum largiantur, cuiusdam olim caput afficeretur: affecta sede explorata,illique remediis adhibitis,eum subitò persanauimus.

Angustiam spiritalium instrumentorum quid indicet.

Spinæ vnde accidere imbecillitas soleat.

Narium pinnæ dilatari per spiritalium organorum imbecillitatem.

CAP. IV.

At verò sanguinem è ventriculo, guláque, vomitione:ex spiritalibus partibus, tussi:ex faucibus & gurgulione,screatu: ex ore,simplici expuitione expelli,apud omnes medicos in confesso est. Nos verò sanguinem qui à cerebro affatim descendebat ad fauces, tussiendo educi sæpenumero vidimus: quippe subitò gutturi irruens,tussim mouere potest. Quare diligenter oportet huiuscemodi affectus distinguere. Cæterùm contingit plerunque vt vel erosa,vel exesa,vel rupta vena, sanguis tussiendo, affatim confertímque eiiciatur. At si spumosum aliquid simul eductum fuerit, efficacissimum est indicium, ipsum educi à pulmone. Haud secus,si bronchi pars,quæpiam, aut arteriæ, aut

Sanguis qua parte soleat excerni.

Sanguinis pulmone reiecti indicia.

aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula reiiciatur. Quippe nihil horum accidit iis, qui ex thorace sanguinem tussiendo producunt. Iam verò nullus dolor infestat eos, quibus à pulmone sanguis erumpit: vtpote qui duos neruos perquam tenues à sexta neruorum à cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsum continentem dispersos: qui intrinsecus haudquaquam per visceris profunditatem extenduntur. Verùm thoraci multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adueniunt nerui, quibus facilè dolores percipi possunt. Præterea thorax quidem est musculosus & ossulentus: pulmo verò & laxus, & tutus à contusione. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Cùm igitur dolente parte quapiam thoracis, sanguinem quis spuendo reiecerit, nec multum, nec rubrum, sed nigricantem grumosúmque, huic thorax primaria affectione infestatur. At sanguis affecto thorace per pulmonem educitur: vt in suppuratis affectibus pus, quod inter thoracem & pulmonem deprehenditur: ad eundémque modum, quod in pleuritide coloratum sputum emitti solet, per pulmonem excernitur. Porrò vlcera quæ sanguinis reiectioni solent superuenire in pulmone quidem ægrè curationem admittunt. At in thorace disrupta vasa, à quibus sanguis expuitur, magnâ ex parte conglutinantur. Inuestigandum verò est, num ob adhærescentem sanguisugam, vel in ipso narium meatu, vel in illa oris parte, qua ad nares foramen tendit, sanguis aut emungatur, aut screetur. Ex ventriculo etiam cruor, epota hirudine, euomitur. Qui cruor tamen est tenuis, saniéique speciem referens, siue is ex ventriculo, siue ex naribus, siue ex ore feratur.

Dolor non infestat eos quibus à pulmone sanguis erumpit.

Pulmonis dolores cur remissiores sint, quàm thoracis.

Sanguis affecto thorace, per pulmonem educitur.

Pulmonis vlcera ægrè curationem recipere.

CAPVT V.

Quòd non sit eadem res, vox atque sermo, neminem ignorare existimo. Vox siquidem vocalium instrumentorum est munus: loquela verò, eorum quæ sermoni sunt deputata: inter quæ lingua principatum obtinet: cui non parum conferunt & nasus, & labra, & dentes. Sic etiam vocis instrumenta sunt guttur, & ipsum mouentes musculi, ac nerui qui à cerebro ipsis mouendi vim deferunt. Igitur si vel claudentes, vel aperientes guttur musculi, immobiles reddantur, qui sic afficitur obmutescet. Vbi verò vel difficulter mouentur, vel palpitant, vel tremunt, vel aliter afficiuntur, pro affectionis ipsius modo vox ipsa læditur. Quòd si alius quispiam ex mouentibus guttur musculis, quoquo modo lædatur, vitiabitur quidem vox, sed exiguum. Quippe sic affectus, neque obmutescet omnino, neque ita paruam habebit vocem. Vt autem ex musculis guttur mouentibus, præcipui habentur ij, qui ipsum & aperiunt & claudunt: ita ex vocalibus neruis, ij quos recurrentes vocant: qui & ipsi, sextæ coniugationis pars sunt neruorum, qui à cerebro oriuntur: quemadmodum & alij, qui quidem per ipsum dispersi, differunt ab illis, eò quòd à neruis sextæ coniugationis, non in ceruice, sed cùm ad thoracis regionem peruenerint, separantur. Per vulnera igitur recurrentes nerui refrigerati, tantisper vocem impediunt, donec calfacti, naturalem temperiem recuperarint. Præterea vitiari vocem * in acumen & magnitudinem haud obscurè contingit, vbi fauces etiam à suis musculis contendi &

Sermonis organa.

Vocis instrumenta.

Vox qua ex causa perire, aut vitiari possit.

Recurrentes nerui refrigerati, vocem impediunt.

Vox in acumen & magnitudinem quando vitietur.

contineri non possunt. Item grauissimè læditur vox, cùm membrana faucibus gutturíque continua, multa humiditate rigatur. Quòd etiam destillationes eadem ratione vocem raucam efficiant, nemo non intelligit. Vehemens quoque exclamatio similiter vocem offendit. Cæterùm cùm gutturis musculi interni inflammantur, angina is affectus dicitur, quæ simul & vocem, & spirationem lædit. Idem quoque in vniuersum facere solent omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus viis exoriantur, siue extrinsecus ipsas comprimant. Sic enim gula quoque, vbi inflammatione est affecta, vt comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginum ipsius extremitates, sigmoides dictæ, iunguntur, & spirationi & voci noxam afferre consueuit: quemadmodum & vertebrarum ceruicis in anteriorem partem luxatio. Igitur omnes huiusmodi affectus voci accidunt, propriis ipsius instrumentis vitio aliquo laborantibus. Sunt autem affectus alij, cùm peculiari sua materia priuatur: quæ sanè est, generaliter quidem loquendo, expiratio: secundum speciem verò, efflatio. Quæ quidem fit, cùm spiritus affatim foras effertur, concurrentibus ad hanc actionem intercostalibus musculis. Proinde accidit, vt per vehementia thoracis vulnera, atque omnino ipsius in altera parte resolutiones, in primis quidem semispirans, ac mox animal semiuocale euadat: idque per accidens. In apoplexia verò, sopore, morbo comitiali, vigilanti sopore, communi ratione earum actionum, quæ ab imperio voluntatis proficiscuntur, vocem lædi contingit. His itaque quinque actionibus consequentia quadam inter se conuenientibus, expiratione, efflatione citra strepitum, strepenti efflatione, voce, & loquela: si earum prima lædatur, reliquæ omnes lædi necesse est. Vltima verò læsa, reliquæ haudquaquam læduntur. At cùm secunda, tres oblæduntur reliquæ. Cùm tertia, duæ vltimæ. Cùm quarta, sola postrema. Atqui expirationem efficiunt vniuersi thoracem contrahentes musculi: efflationem (quæ vehemens expiratio est) intercostales maximè: strepentem efflationem, ij qui in faucibus sunt: vocem verò ipsam, gutturis musculi absoluunt. At lingua articulatim vocem distinguens, loquendi vsum largitur: ad quam rem nonnihil conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, mediocréque ipsius linguæ vinculum. Quorum aliquod si fuerit vitiatum, vitiari quoque sermonem ipsum contingit.

Vox vnde efficiatur rauca.

Angina offendit vocem simul & respirationem.

Voci qui affectus incommodent.

Vocis materia est efflatio.

Efflatio quomodo fiat.

Actiones inter se conuenientes, sunt quinque circa respirationem.

Expiratio. Efflatio.

Efflatio strepens. Vox. Loquela.

CAP. VI.

Vt autem ad causas dyspnœæ explorandas rursus hic sermo redeat, si videris aliquem respirantem ægrè, ita vt inter respirandum thoracis omnes moueantur musculi, pectúsque etiam vnà cum scapulis attollatur: certè ex tribus vnum coniicere oportet, aut virium imbecillitatem, aut viarum spiritus angustiam, aut vehementem in corde & pulmone caliditatem. Quamuis interdum duæ, ac nonnunquam (licèt rarò) tres quoque ex iam dictis causis concurrere possunt. Atqui tribus quidem simul coëuntibus, proximam mortem timere oportet. Vbi verò duæ fuerint, difficile est ægrum seruare. Sed vna duntaxat infestante, peculiari opus est finitione, vt sciatur, seruabitúrne æger, an ipsi malo succumbet. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentium musculorum genera venire; eósque omnes ad motionem excitare

Difficilis respiratio, in qua omnes thoracis mouentur musculi, à quibus causis oriri possit, inuestigatio.

excitare solent, vno genere * vehementer mouere nequeunte. Quippe si septum transuersum solum, veluti cùm secundū naturam se habet, sufficienter mouere posset, vtique nec intercostalibus, nec superioribus musculis indigeret. Quoniā verò imbecillum est, omnes sensim commouet: sed nec frequentem, nec admodum raram actionem efficit. At plurimum aucto in spiritalibus instrumentis calore, omnibus quidem thoracis musculis agit animal: sed velox, frequens, & vehemens, est eorum actio, si citra viriū imbecillitatem ipse calor infestet. Virium autem imbecillitatem, vbi non accesserit flammea caliditas, nec velox, nec frequens omnino comitatur motus: proinde non ita multùm omnes thoracis partes potest distendere. Praeterea vbi ob plurimum calorem spiratio est difficilis, spiritus quidam calidus, feruidúsque efflatur. Vbi verò ob solam imbecillitatem, * nulla facta per os efflatione, spiritus per nares tantùm emittitur. Quòd si per inspirationem cuiuspiam narium pinnae manifestè * dilatatae videantur, id sanè efficax roboris prostrati est indicium. Ob spiritalium verò instrumentorum angustiam totus quidem thorax * plurimum, celeriter atque frequenter distenditur. Caeterum qui sic laborant, * absque vlla efflatione expirant. Si verò simul conuenerint in spiritalibus instrumentis, & calor, & angustia (quod solet in peripneumonia) tunc sanè nec maxima, nec frequentissima, nec etiam celerrima spiratio sufficere potest: sed surgere tentant aegri, quòd sic melius eis thorax dilatari videatur. Similiter solent respirare & ij, quibus asperae pulmonis arteriae, plurima defluxione opplentur: at neque efflant, nec calidum emittunt spiritum. Purulentis etiam totus thorax attollitur: sed neque ab eis fit efflatio, neque spiritus emittitur calidus, nisi fortè adurens febris accesserit. Verùm ij quamcelerrimè suffocantur tum ob plenitudinem ipsam: tum quòd vires omnibus purulentis necessariò imbecilliores reddantur. Contrà autem per anhelantes affectus, humoribus crassis & viscidis in ipso pulmone impactis, permanere possunt vires robustae & constantes. Ad haec, si tuberculum coctu difficile aliquando fuerit in ipso ortum, thorax maximè dilatabitur, sed non trahet ita multum spiritum, ob ídque crebrò spirare cogetur, * verùm absque efflatione, quae sanè aucti caloris est propria. Magna porrò interdum fit respiratio, ob magnitudinem dilatationis, quam thorax molitur: interdum verò ob inspirati aëris multam essentiam. Igitur quicunque sine aliqua spiritalium instrumentorum angustia, per febres ardentes difficulter spirant, iis inspirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet. Quibus verò vel tumor vel angustia sine flammeo calore in spiritalibus est, in his, thoracis quidem dilatatio fit maxima: id verò quod inspiratur, non solùm dilatationem proportione non assequitur, verumetiam minus, quàm secundum naturā inspirari solet, attrahitur. Caeterum inspiratio ea quae ob virium imbecillitatem fit omnibus agentibus musculis, dicenda est sublimis, non magna. Iam verò multus spiritus, & ex longis interuallis attractus (quemadmodum inquit Hippocrates) delirium declarat. Spiratio exigua simul & rara, spiritalium instrumentorum frigiditatem: frequens verò, non solùm spiritalium, sed eorum etiam quae cum ipsis mouentur, vt hepatis, lienis, ventriculi, & gulae, laborem indicat.

Narium pinnae manifestè dilatatae inter respirādum, robur prostratum indicant.

Rectè qui spirare soleant.

Purulentis qualis fiat respiratio.

Purulenti cur quamocissimè suffocentur.

Tuberculum in pulmone ortum, qualē respirationem efficiat.

Aëris inspirati quantitas in quibus nam respondeat magnitudini dilatationis thoracis & in quibus nequaquam.

Inspiratio sublimis quae.

Spiritus magnus & rarus, delirium indicat.

Spiratio exigua simul & rara, quid significet.

Spiratio frequens quid indicet.

Est etiam alia dyspnoeae species, cùm veluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis: idque modò in inspiratione, modò in expiratione, siue hoc accidat ob conuulsionem musculorum thoracis, siue ob caloris copiam, cogentis aegrum continēter vel inspirare vel expirare. Est & alius spirationis affectus, apnoea, hoc est, priuatio spirationis, vocatus: qui tamen constare nequit. Nam videtur esse impossibile, vt animal omni spiratione exactè priuatum, in vita seruari possit. Quamuis animalia ea quae in cauernis delitescere consueuerunt, mouere thoracem videātur minimè. Proinde coniicere oportet, aut adeò exiguam adesse illis respirationem, vt effugiat sensum: aut animalia eiusmodi, tunc nō indigere respiratione, sed transpirationem illis sufficere, quę fit arteriarum motu per vniuersum corpus. Fieri autem contingit apnoeam, minimè quidem affectis respirationis organis, sed principio à qua illa reguntur.

Apnoea.

Animal non posse viuere spiratione priuatum.

Latentia animalia.

Trāspiratio fit per arterias.

Cap. VII.

Verumenimuero pulmo nunquam vehementi dolore cruciatur: at grauitatis sensum, atque aliquando extensionem, vel ad pectus, vel ad spinam (quādoquidem inde suspenduntur membranae ipsum ambientes) percipere potest. Saepenumero etiam pulmone affecto, aegri molestantur angustia, atque ob id crebrò celeriterque respirant, & thoracem vehementer attollunt, sed non ita multum aërem attrahunt. Haec si citra febrem acciderint, aut tuberbulum, aut plenitudinem crassorum humorum in eo consistere ostendunt. Caeterùm si inter respirandum aegri minimè videantur stertere, indiésque augeatur symptoma, crudi tuberculi ortū suspicari oportet. Si verò stertendo strepitū fecerint, lentorum crassorumque humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia molestare est indicium. Quòd si ilicò ab angustiae sensu quis difficulter respiret, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis sedibus, irruere in pulmonis bronchia significatur. Porrò si vbi vehemens putrescit pleuritis, remissa iam febris excandescentia, in imo thoracis aeger derelictam grauitatem percipiat, ac per varios decubitus, maximè dum repente ab vno in alterum latus conuertitur, aliquid transfluere sentiat, puris multitudinem ibi contineri, coniectura est certissima: praecipuè si nihil penè expuerit laborans. Si verò citra febrim serosus aut pituitosus humor subitò in thoracis spacium defluens, excitauerit spirandi difficultatem, aeger tunc tenue sputum, idque ab initio quidem exiguum, sed cum vehementi tussi: vbi verò concoctum est, plus atque crassius, & cum mitiori tussi expuere solet. Quippe bifariam accidere potest, vt vehementer tussiendo pauca quis expuat: nempe aut ob lentum crassúmve humorem, aut ob impensè tenuem. Siquidem tenuis humor cùm sublevatus est, inter tussiendum à spiritu diuisus refluit: lentus verò, aut omnino crassus, difficulter effertur, vtpote qui non tam facilè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neque à quouis spiritu, nisi à vehementi & multo, potest impelli. Igitur sputum quod neque liquidum, neque aquosum admodum fuerit, neque crassum etiam, aut lentum, id facilè efferri solet, maximè vbi vires validae fuerint. Porrò vbi cum spirandi difficultate, cui & angustia & grauitas coniuncta est, acuta quoque febris inciderit, is affectus est inflammatio pulmonis. At si intolerabile incendium fuerit, angu-

Pulmo nunquam vehementi dolore cruciatur.

Tuberculum in pulmone ortum quae indicent.

Puris in thorace contenti indicia.

Pauca cum magna tussi expuuntur dupliciter.

Pulmonis inflammatio.

Pulmonis erysipelas.

ſtiæ verò, grauitatíſque ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare cenſendum eſt. Vexatur etiam pulmo interdum inæquali, ſicuti & æquali intemperie, citra humorum affluxum. Igitur inæqualis tuſſim excitat: æqualis verò, ſi moderata ſit, ſpirationis concinnitatem variat. Si autem vehemens, idque vincente calore, frigidi aëris & potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis in febrem deſinit. Per frigidam autem intemperiem, contraria euenire ſolent. Quippe ſi modum ſeruauerit, calidi aëris, & calidæ deſiderium potionis excitat: ſi verò modum excedit, replet viſcus ipſum fluxionibus, Ob ruptionem etiam vaſorum, contingit ſanguinem in pulmones transfluere, atque excitare tuſſim. At ruptiones in eo deprehendes, tum ex multi ſanguinis effuſione, tum ex magna, notabilique aliqua cauſa, quæ ſubitò venerit. Sunt autem cauſæ prægreſſæ, caſus ab alto, colliſio, iracundia, exclamatio, atque aliæ id genus. Contingit quippe interdum vaſa diſrumpi, vbi non præmiſſa lenitione pulmonis per præcedentes exclamationes, vehementer aliquis exclamare contendit. Ad hæc nulla extrinſecus manifeſta adueniente cauſa ſanguinis abundantia poteſt in pulmone vas rumpere, ſi minimè extendi poſſit aut ob frigus à vicinis contractum, aut ob innatam temperiem. At verò vbi oſcula reſerantur venarum, calidæ præcedunt ſemper diſpoſitiones. Quæ verò eroſo vaſe aliquo affatim accidunt ſanguinis euacuationes, eas præcedere ſolent exigua ſputa, acréſque in pulmonem fluxiones à capite. Nonnunquam verò & pulmonis aliqua pars, aut cruſtula ſimul efferri videtur. Diſtinguitur autem vlcus pulmonis ab vlcere aſperæ arteriæ & gutturis, tum ob ea quæ cum ſputo excernuntur, tum ob ſputi ipſius quantitatem. Siquidem per vlcus pulmonis, plurimum ſputi reiicitur: à partibus autem illis exulceratis, admodum parum excernitur. Præterea pulmonum vlcera non comitatur dolor: ea verò quę guttur & aſperam arteriam infeſtant, dolorem quidem inducunt, non tamen nimis vehementem.

Pulmonis intemperiei æqualis & inæqualis indicia.

Rupta eſſe vaſa in pulmone vnde deprehendemus.

Pulmonis vaſa à quibus rumpi occaſionibus poſſint.

Pulmonis vlcus ab vlcere aſperæ arteriæ & fauciũ, quomodo diſtinguatur.

GALENI PERGAMENI De locis affectis,

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

Cor innati caloris origo. Principia nos gubernantia.

DEinceps autem ſymptomata quæ cordi primario affectu, & per conſenſum accidunt, conſideranda. Cor igitur innati caloris exiſtit fons & origo: quemadmodum ſenſus & motus, cerebrum: ac hepar denique facultatis nutricatoriæ: à quibus ſanè tribus principiis animal gubernatur. Cæterùm animal omnino mori non poteſt, niſi prius ipſum cor afficiatur: ad cuius intemperantias immodicas mors neceſſariò ſequitur. Siquidem cùm ſingulæ partes peculiari temperie cordis ſuas actiones perficiant, hac profectò pereunte, actiones quoque ipſarum perire eſt neceſſe: ac proinde cerebri etiam & iecoris. Horum verò temperie deperdita, non oportet cordis ſimul actionem perire. Nam etſi ſenſu & motu voluntario ſit deſtitutum animal, nec nutriatur, veluti in latentibus euenit, nihilominus viuere ipſum poſſe, quandiu cor illæſum permanſerit, haud inficiandum eſt. At verò ſi cor reſpiratione priuetur, hominem ilicò perire eſt neceſſe. Porrò ad ipſam reſpirationem conducunt thoracis muſculi, in quos nerui à ceruicis medulla orti, motionis principium deferunt. Qua quidem facultate motrice, quæ à cerebro influit, muſculi ſi priuentur (vt videre eſt per vehementes apoplexias) perit opus reſpirationis. At verò qua ratione homines per ſomnum ſpirant, reliquis muſculis omnibus, præter eos qui ad thoracem pertinent, tunc feriantibus, eadem per minorem apoplexiam, atque alios ei vicinos affectus, ſpirare poſſunt. Verùm per vehementes ſuperni principij læſiones, tota ſpiratio reſoluitur: vnde cordis quoque temperies corrumpitur, peritq; neceſſariò animal. Ex iecinoris etiam affectu mori aliquando contingit, alia tamen ratione, * atrophia videlicet. Quare in huiuſmodi affectibus vita poteſt longius produci. Mori etiam contingit nonnullos ob ſyncopam vitio ſtomachi ortam, ac vehementem dolorem, & timorem grauem, ac denique voluptatem immenſam. Etenim quibus vitale robur infirmum eſt, animi verò affectiones, ob imperitiam, fortes, is facilè animæ ſubſtantia reſoluitur. Atque horum aliqui etiam ob mœſtitiam perierunt: ſed non ilicò. At vir magnanimus, ob nullam animi perturbationem vnquam ſuccubuit. Proprio autem affectu laborare contingit cor, vel ob ſimplicem intemperiem ſiue inæqualis, ſiue æqualis ea fuerit: vel ob inflammationem, vel eryſipelas, idque dum fieri incipit. Nam ilicò, antequam augeantur huiuſmodi affectus, animal ipſum corrumpitur. Quos ſanè affectus cardiaca ſequitur ſyncope: quemadmodum ſtomachica eos, qui os ventriculi afficiunt. Hæ tamen etiam conſentiente corde accidunt. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulſus arteriarum, pro ſua quæque natura variant: maiores verò, per proprias quidem ſimilarium partium intemperies, ſubitam mortem non inducunt: per eas autem quæ ad partes inſtrumentales pertinent, ſubitò enecare poſſunt, ſed præcedentibus ſignis quibuſdam, quorum vnum ab Hippocrate eſt dictum: Qui ſæpe & multum exoluuntur ſine cauſa manifeſta, ii repentè moriuntur. Eſt prætered & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per ſe eueniens, aut cum ſuſpicione quadam, quòd in humore cor ipſum moueatur. Inflammato autem manifeſtè corde gladiatores vidimus, haud aliter quàm qui ſyncope cardiaca pereunt, abiiſſe. Si ad ventrem cordis, præcipuéque ſiniſtrum, aliquando penetrauerit vulnus, protinus cum multo ſanguine vitam exhalabit animal. Si verò non ad ventrem vſque pertingat, ſed in cordis ſubſtantia conſiſtat vulnus, ex ita affectis aliqui, non ſolùm ea die qua vulnerati fuerunt, ſed ſequenti quoque nocte potuerunt viuere: qui oborta deinde inflammatione fuerunt extincti. Cæterùm quandiu vixerunt, mentis compotes inuenti ſunt. Vnde euidens teſtimonium ſumere poteſt ea ſecta, quæ negat rationalem animæ vim, in corde conſiſtere. Palpitatio autem viſceris huius, plurimis per integram valetudinem accidere eſt viſa: quos omnes detractio ſanguinis iuuit, vnà cum extenuante victus & medicinæ ratione. Eorum tamen qui affecti ſic fuerunt, nullus ad ſenectutem peruenit. Panniculus ambiens cor quomodocũque affectus, nullum affert periculum, niſi ipſo inflammatione affecto, cor conſortij lege afficiatur. Porrò ſupercalfactum cor, ſpirationem efficit magnam, denſam & celerem:

Animal mori non poſſe, niſi prius cor afficiatur.

Cordis temperiem eſſe neceſſariam cerebro & hepati: non autẽ horum illi.

Latentia nec moueri, nec ſentire, nec ali.

Reſpirationi quæ conferant.

Mortem contingere poſſe ob timorem grauem & voluptatem immenſam, atque etiam mœſtitiam.

* Magnanimus vir ob nullam animi perturbationem ſuccubuit vnquã.

Syncope duplex.

Repentè mori quibus contingat.

Palpitatio cordis.

Cordis vulnus niſi ad ventrem vſque pertingat non ſtatim perimit animal.

Rationalis animæ vis cõſiſtit in corde.

Palpitationi cordis conducit ſectio venæ, tenuiſque victus, & medicinæ ratio.

Cor incalescens refrigeratúmque, qualem edat spiritum.

rem: calidumque semper spiritum reflat: Contrà refrigeratum, exiguam reddit spirationem, & raram.

CAP. II.

Thorax proprium respirationis organum.

Thorax dolés exiguam densámque edit respirationem.

Similiter etiam thorax (proprium ipsius respirationis organum) aut primariò, aut per consensum afficitur: à cuius quidem affectibus necessariò respiratio vitiatur. Igitur vbi dolorificis affectibus infestatur, exiguam densamque reddit spirationem: id quod etiam vicinis partibus, & iis quæ simul mouentur affectis solet accidere. Quippe interdum læditur respiratio, thorace non laborante proprio aliquo affectu, sed vel neruo aliquo orto à spina, vel spina affecta. Eorum verò affectuum qui propriè ad thoracem pertinent, quidam in ipsius musculis, quidam in membrana costas succingente consistunt. Igitur intercostales musculi, qui in ima parte consistunt, grauiori quàm externi dolore ob inflammationes cruciantur: faciléque membranæ subditæ suam affectioné communicant, quemadmodum vbi ipsa primario aliquando affectu infestatur, intercostalium musculorũ partes internæ, similiter ei condolescunt. Verùm exquisita pleuritis fit, vbi succingens costas membrana primario affectu laborat. Proinde dolor, vel ad iugulum, vel ad præcordia potest extendi: ad iugulum quidem, superioribus eius partibus: ad præcordia verò, inferioribus inflammatis. Vehemens quoque febris, huiusmodi inflammationé sequitur: quia sedes affecta & parum distat à corde, & cum panniculo inuoluente ipsum, ac septo transuerso, cognationem habet. Iam verò inflammati intercostales musculi, minus: cingens verò membrana, magis & tendit, & indurat arteriam. At in peripneumonia, nulla apparet talis durities. Porrò effusa in vacuitaté thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipitur: ac dein per tussim excreta, naturam humoris qui peperit inflammationem, declarat. Etenim si bilis abundat, pallidum aut flauum: si atra bilis, nigrum: si pituita, spumosum, & candicans: si sanguis, rubrum sputum reiicitur. Quòd verò ex thoracis capacitate aliquid expuatur, hinc liquet manifestissimè: quòd si per vulnus thoracis penetrans, aqua mulsa infundatur, moxque tussiendo expuatur, æger vel ex sapore mulsam esse deprehendet. Præterea in eo ipso spacio, quod inter pulmonem atque thoracem est, purulenti & pus continere, & ipsum tussiendo expuere, haud obscurè cernuntur. Nec verò defendi potest, sanguinem in ea vena quæ circa spinam est, contentum, regurgitare ad cor, vt inde ad pulmones feratur: quod ex Erasistrati sermone colligitur. Nam è contrario, vena hæc, à dextra cordis auricula exorta, sanguinem secum defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo costas *inferiores consistunt, alimentum præbeat. Etenim superiores quatuor non ab * ea, sed à vena perreptante ad iugulum, nutrimentum suscipiunt. Pus itaque in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore in pulmonis asperas arterias transmittitur. Siquidem respirationis actio ad ipsum thoracem pertinet, pulmone nullam propriam habente motionem: quippe qui per consequentiam dilatato thorace, pariter ipse attollitur: eo verò constricto, spongiarum manibus compressarum exemplo, rursus in sese residet. Proinde thorax vehementer constrictus, humorem qui in vacuitate subdita continetur, in asperas eius arterias compri-

Pleuritis exquisita quando fiat.

Pleuritidi quę adsint symptomata.

Sputorum differentiæ, pro varietate humorum gignentiũ pleuritidem.

Pus in thoracis capacitate contentum, expirationis tempore, in pulmonis asperas arterias transmitti.

Pulmo nullam propriam habet motioné.

mit. Nisi verò thorax admodum vehementer pulmonem omni ex parte compresserit, humor in asperarum arteriarum ora recipi haudquaquam poterit. Quamobrem quò robustior fieret compressio, animali adiunxit tussim natura, quæ naturale est symptoma, sternutationi, singultui & nauseæ, consimile. Verùm quia viribus opus est, quibus excitetur huiusmodi naturale symptoma, contingit frequenter per suppuratos affectus interire ægros, viribus antea postratis, quòd à validissima celerrimáque constrictione thoracis fiat tussis, quam vires adeò imbecillæ præstare nequeunt. Porrò inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur: spiratio frequens & exigua, pulsus paruus, arteriam & duram, & quodam modo tensam indicans, tussis magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunquam verò sine his. Atque has sanè incoctas vocant pleuritides, quæ vel celerrimè hominem rapiunt, vel longo temporis spacio finiuntur. Sunt præterea alij laterum cum febre dolores, per quos spirationem exiguam reddi est necesse, sed nullum sputum redditur: vt in ea re nihil à pleuritide sine sputo constante differre videatur. Verùm hi facilè ab illis discerni possunt, quòd in his quidem nulla omnino tussis molestet (quemadmodum in illis, qui absque sputo infestantur pleuritide, in quibus sicca adest tussis) neque tensionem, neque vllam duritiem pulsus refert, nec perinde acuta febre laborent, nec denique adeò difficulter spirent. Sunt etiam nonnulli, qui extrinsecus presso inflammato loco, dolere sese fatentur. Atque ij per sputum purgantur minimè: quia ab initio nihil eius succi, qui excitauit inflammationem, peruenire ad spacium thoracis consueuit. At inflammatione concocta, nisi pus prius discussum fuerit, ad cutim vsque attollitur, inciditurque.

Tussis quorsum animali indita.

Tussis naturale est symptoma.

Pleuritidis inseparabilia symptomata.

Incoctæ pleuritides.

Pseudopleuritis.

CAP. III.

Terminum quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas vocarunt, fortè quia eo inflammato mens læditur. At Plato ipsum septum appellat, quòd irascibilem animi facultatem, quæ in corde est, ab appetitoria, cuius sedes est in iecinore, distinguat, separetque. Cæterùm recentiores septum transuersum id nominant, vt Aristoteles succincturam. Qui sanè musculus spirationis instrumentum cùm sit, non immeritò, si afficiatur, ipsam lædit spirationem. Antea tamen quàm quis ob affectum septum deliret, frequentem atque exiguum: infestante verò delirio, multa varietate inæqualem spiritum reddit. Delirare tamen solent nonnulli, ob vitium consistens in ore ventriculi: sicuti per febres ardentes, pleuritidem, & peripneumoniam. At quæ ob septum transuersum delitia oriuntur, non multùm à phrenitide distant. Etenim per cæterarum partium affectus, & per ardentes febres, mitigari solet delirium, quoties morbus declinare videtur. Phrenitidis autem propria præcipuáque nota est, ne in declinatione quidem febrium, delirium quiescere, cùm nimirum non per consensum sub huiusmodi morbo cerebrum, sed primaria affectione laboret. Proinde paulatim affectus hic gignitur, nec repentè subitóve aliénatur ægri, vt in aliarum partium affectibus, quinetiam prius quàm inualescat is morbus, præcédunt ipsum non pauca accidentia phrenitica: vtputa immensæ vigiliæ, aut somnus imaginibus

Phrenes.

Septum transuersum separat irascibilé animæ facultatem ab appetitoria.

Deliria quibus ex causis oriantur.

Deliria ex septo transuerso orta, non multùm à phrenitide differunt.

Phrenitidis nota præcipua quæ.

Phrenitidem præcedentia symptomata.

varijs

variis turbatus, aut denique rerum omnium quæ faciunt, agrestis quædam obliuio. Interdum etiam, qui phrenitici euadunt, maiori cum tumultu aut temeritate respondent, cùm antea tamen fuerint mansueti. Atque ij omnes, potu exiguo vtuntur. Nonnunquam occiput dolore infestatur. Cum verò ad phrenitidem iam proximè accedunt, oculi euadunt eis vehementer squalidi, aut ex altero ipsorum acris lacryma effunditur, ac dein lippitudo innatat, & venæ intumescunt sanguine, sanguísque stillat è naribus: quo tempore nihil quòd exactè ad prudentiam pertineat, respondent, & floccos vellunt, & festucas carpunt, atque aridiore febri, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt, torquentur. Ad hæc lingua quoque illis aspera est, nonnullique auditu falluntur atque interdum iacent cogitabundi. Quinetiam dispositione dolorifica affecti, vel acrius premente aliquo, eam haudquaquam sentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis gignitur. Ab aliarum verò partium nulla, perpetuum delirium oriri potest, dempto solo septo transuerso, cuius vitio excitatum delirium, parum à continuo distat: à phrenitide tamen distinguitur, & ex symptomatis, & ex sanguinis destillatione à naribus, ex ipsáque spirationis specie. Siquidem spiratio phreniticorum est magna, & ex longis facta interuallis: inæqualis verò, vbi à septo delirium oritur. Cæterùm præcordia * reuelli, septi transuersi ilicò ab initio affecti, proprium indicium est: id quod affecto cerebro, posterius accidit, videlicet non incipiente affectu, sed vbi formatus iam fuerit. Calor quoque circa caput & faciem, vehementior est iis, qui ob cerebri vitium delirant.

Phrenitidis iam instantis symptomata.

Delirium nullum perpetuum, excepto phrenitico, & quod oritur à septo transuerso.

Delirium à septo transuerso ortum, quomodo à phrenitide distinguatur.

Cap. IV.

Illius partis quæ inter fauces & os ventriculi media est, & quæ œsophagus, stomachus, & gula dicitur, duplex est vsus. Vnus, quòd veluti via sit eorum quæ deuorantur: alter, quòd circa vtrunque progressum, tam deuoratorum, quàm eorum quæ ventriculo in os reiiciuntur, aliquid moliri videatur. Nam cum geminæ insint ei tunicæ, altera ad cibi potúsque deglutitionem vtitur: altera ad eam, quæ vomendo fit, expulsionem. Proinde rationi est consonum, duo esse affectuum ipsius genera: vnum quidem quod veluti viæ tum ingestorum, tum vomitione reiectorum, ei accidit: alterum verò, quod ei, veluti vtriusque actionis instrumento, euenire potest. Constat itaque, eorum duorum vsuum, alterum quidem semper esse necessarium, alterum propter occasiones quasdam. Igitur eorum symptomatum quæ gulam tanquam viam infestant, genus vnum est, cùm ob tumorem aliquem præter naturam, angustior ipsius meatus redditur: alterum, cùm perficere proprias actiones nequit. Accedit etiam gulæ angustia ascititia, vbi à vertebris intrò luxatis comprimitur. Vbi verò gula inflammata, non à vicinis partibus conciliata, sed propria familiarique angustia torquetur, grauissimus tunc inter deglutiendum infestat dolor, accedente quoque perquam difficili transitu, præsertim si supinus, qui laborat, iacens, deglutire quippiam conetur. Nam erecta figura transglutitio multò facilius perficitur. Nec verò puto latere vos, partium inflammatarum nullam non dolere, vbi suo munere fungitur: contrà, mitigari dolore, vbi ab agendo destiterit. Cùm autem gula sentiendi facultate sit prædita, ipsam quoque, veluti auctarium indicium, in vsum euocare oportet, quò plenius affectus illius dignoscantur. Quare iuuat ægros interrogare, quidnam deglutiendo sentiant. Quippe imbecillitatem nonnunquam percipere se fatentur, vt longo vix temporis spacio per gulam transeant ingesta. Interdum ea in media via hærere & coërceri aiunt. Horum primum actionis infirmitatem: alterum, particulæ cuiuspiam angustiam indicat. Verùm vtriusque differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate quæ ex sola intemperie citra tumorem fit præter naturam, ingestorum transitu tarditas, & æqualis, & sine dolore, & in supino quidem decubitu, maior: ceruice verò erecta, minor, sine vllo angustię sensu, accidere solet. Vbi verò cum tumore coniuncta imbecillitas est, vnam quampiam particulam angustiorem cæteris efficiet, atque per eam ipsam tardior erit transitus. Quòd si tumor fuerit inflammationis aut erysipelatis particeps, accedet ei dolor & sitis, & multi caloris sensus, febrisque non admodum ardens, quæ siti proportione haudquaquam respondeat. Si verò tumor aliquis ex non ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorem, & sitim, deglutitionis inæqualitas aderit, retentis cibis in parte aliqua. Porrò affectus dolorificus gulæ, iuxta dorsum quoque sentitur, cùm gula incumbat spinæ. Iam verò si ob ruptum aliquod vas ipsius gulæ, sanguis aliquando vomatur, dolor statim sentitur iuxta locum vbi talis ruptio contigerit. At reserato ore vasis, nullus percipitur dolor: qua re à ruptione atque erosione vasis distinguitur: ac præterea, quòd neque ictus, neque casus hanc profusionem præcessit, id quod rupto vase videre est. Quanquã ob solam sanguinis plenitudinem, vasa interdum disrumpi possunt. Quæ verò per erosionem fit eiectio sanguinis, vlcere præcedente contingit. Fit autem vlcus, vel rupto vase, vel vitiosorum humorum influentia: id quod in cute quoque sæpenumero accidit.

Oesophagus. Stomachus. Gulæ vsus duplex.

Gulæ cur tunicæ duplices sint datæ.

Gulæ affectuũ genera duo.

Gulæ inflammatæ indicia.

Inflammatæ omnes partes dolent, vbi suo funguntur muñere: mitigatur dolor, vbi ab agendo desiterint.

Gulæ sensu, ceu indicio, esse vtendum, ad dignoscendos affectus illius.

Reseratio vasis qua re à ruptione atque erosione differat.

Vlcus vnde fiat.

Cap. V.

Os ventriculi (quod veteres ob accidentia quæ inducit, cor nominabant) non solùm syncopam sed conuulsiones, sopores, morbum comitialem, atque melancholiam inferre solet: necnon symptomata, qualia per suffusiones infestant. Quos quidem affectus omnes, consentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri contingit. Quippe ad propriam eius rationem pertinet, * tum fastidire, tum natantes cibos corrumpere. Nam si cibi in ventriculi fundo firmentur, præcipuè si suapte natura non facilè corrumpantur, * neutrum ex illis accidit. Porrò cùm grammaticus quidam iuuenis, quoties vel nimis vehementer docebat, vel cogitabat, vel esuriebat, vel irascebatur, morbo comitiali, ob nimis acutum sensum oris ventriculi, corriperetur, tertia vel quarta hora panem optimè præparatum ei exhiberi iussi, solum quidem si non sitiret: si verò siti cruciaretur, ex vino madidum, & quidem albo, modicéque adstringente. Nam huiuscemodi vinum, vt vires addit ventriculo, sic minimè tentat caput, quod solent vina vehemẽtia. Dein verò singulis annis bis, aut ter, picrã ex aloë ei exhibens (quod quidem medicamen totum ventrem ab excrementis liberat, * ipsumque ad actiones proprias corroborat) ita restitui hominem, vt reliquum vitæ integra sanitate frueretur. Complures etiam non solum insomnia & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoque, propter vitiosum humorem collectum in ore ventriculi. Iam verò flatulentum

Os ventriculi quæ inferre soleat symptomata.

Oris ventriculi affectus primarij.

Vinum albũ, modicéque astringens, vires addit ventriculo, & minimè tentat caput.

Picræ ex aloë vsus.

Hypochondriacæ melancholiæ symptomata & signa.

flatulentum illum hypochondriorum morbum, omnes professi sunt,tristitiam, desperationē atque mœstitiam inducere, nihilque ad melancholiæ accidentia reliqui facere. Laborantes autem eo morbo,post cruditates, dictis accidentibus multò vehementius cruciantur:ac quidam ipsorum quoque splenetici fiunt.Quocirca cōiiciendum est,ex hoc viscere vitiosam saniem in vētriculum legari. Ergo ea accidentia quæ cerebrum afficiunt, vel oculos,vitiosorum humorum vaporationem sequuntur. At syncopa quæ vitio stomachi,hoc est, oris ventriculi,accidit,ob dolorum ipsius proprietatem exolutionem inducit,fortasse verò eius quoque intemperie ad cor perueniente. Quemadmodum vbi cor vehementer imtemperatum est, vires agminatim cadant, oportet. Similiter etiam cittæ,hoc est, picæ, mulieribus accidunt,ore ventriculi affecto. Nausea præterea, cardialgia & singultus,inter huius partis affectus debent annumerari. Afficitur autem ventriculi vniuersa capacitas, similibus dispositionibus quibus & os illius, cæterùm non perinde vehementibus. At quia coctionis opus perficitur in partibus ori subditis,necessum est eas ipsas partes, cùm malè dispositæ fuerint,cruditatis causam existere.Quòd verò sanguis à iecinore atque liene effluens, vacuari per ventriculum possit,sanè de hac re latius alibi sumus dicturi.

Syncopa vitio oris ventriculi accidens, quomodo vires exoluat.

Cittę fiunt ore ventriculi affecto.

Nausea.

Cardialgia.

Singultus.

Sanguinem à iecinore & liene vacuari per ventriculū posse.

Cap. VI.

Iecori duplex genus morborum accidit.

At iecori duplex etiam genus morborum accidit: vnum à sola intemperie, citra tumorem præter naturam: alterum:vbi vnà cum intemperie,tumor quoque adest,vt inflammatio,erysipelas,scirrhus,inflatio,& obstructio à crassis & viscosis humoribus,in èxtremis vasorum partibus,quæ à vena portæ exoriuntur,facta. Verùm in iis laborans grauitatem percipit in dextra præcordiorum regione.Quòd si halituosus quoque spiritus,cui non pateat exitus, illic concludatur, non solùm grauitas,sed tensionis quoque sensus sequetur. Meminisse autem oportet, octo numero musculos per abdominis regionem extendi, quatuor compre-hensos coniugationibus. Quarum prima ex musculis constat rectis, per totum carneis, à pectore ad pubis ossa protensis. At reliquarum trium coniugationum musculi, vsque ad rectorum contactum,carnea substantia constant:vbi verò primum illos attigerint,in membranas nerueas degenerant. Horum itaque musculorum coniugatio vna, quæ quidem reliquis est exterior,à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic opposita,ab infernis exorta partibus,obliqua ad anteriores ascendit. Huic tertia musculorum coniugatio subiicitur, qui transuersum habent positum, atque peritonæo innectuntur. Rectorum igitur musculorum tumores præter naturā,oblongi,ac per totum extensi videntur:quapropter haud obscura est ipsorum dignotio,sicuti & eorum qui obliqui à thorace descendunt. At multò difficilior est notitia musculorum, qui iis sunt subiecti:difficillima verò transuersorum. Cùm igitur iecur sub peritonæo à tribus ex illis musculis contegatur, fieri non potest vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso inflāmatio oriatur, vel incumbentes ei musculi admodū extenuentur. Iecur tamen declarāt affici,in dextera præcordiorū parte grauitas,dolor tota præcordia retrahens,atque ipsius ad iugulum vsque extensio:exigua tussis,linguæ color, ni primis quidem ruber, deinde verò niger,cibi fastidium,inexplebilis sitis, vomitus tum syncera bilis, tum eius quæ ouorum luteis assimilatur: quæ aliquando æruginis quoque colorem refert. Aluus quoque astringitur,nisi vnà cum visceris huius imbecillitate,inflammatio ipsa acciderit. Erysipelatis accidentia his ferè similia sunt. Sèd insuper febris quoque cum vehementissima siti,laborantes cruciat.Etenim iecoris ac ventriculi flammeis dispositionibus, ardentes febres solent superuenire:quas etiam excitari continget in pulmonis inflammatione participe erysipelatis: * quemadmodum etiam per vniuersum corpus,ob putredinem biliosorum humorum immodicè efferuescentium. Verùm quæ aut iecoris aut ventriculi occasione eueniunt, eæ febres omnium sunt vehementissimæ,ac magna ex parte in marasmum degenerāt.Quæ in simis iecoris partibus eueniunt inflammationes, vt magis,quàm illæ quæ in eius gibbo fiunt,fastidium,nauseam,vomitum biliosum ac sitim ingentem inducunt: sic è contrario hæ, maiori quàm illæ inter spirandum dolore laborantem infestant,magísque tussim excitant,atque dolorem vsque ad dextrum iugulum,adeò vt detrahi videatur,extendunt. Vtrique autem parti,cùm dolor adest, nonnunquam nothæ costæ consentiunt. Soli verò iecinori est proprium,vt tumoris cumulum comprehensim habeat circunscriptum. Quare durus in ipso circa principium tumor (quem scirrhum vocant) multò euidentius ob duritiem dignosci potest,quàm inflammatio. At verò tractu temporis, quamuis magis increscat scirrhus, non tamen æquè facilè deprehenditur, intercipiente scilicet indicium aqua inter cutem, quæ & ilicò scirrhum sequi consueuit, & nisi afficiatur hepar, gigni minimè potest. Non tamen semper ob primariam excitatur affectionem illius, etsi hoc frequentissimè accidat. Etenim quia hepar facultatis sanguificatricis est instrumentum: consequens est, vt ipso vitiato, actio quoque eius vitietur. Accidit tamen interdum, vt ob intemperiem alicuius particulæ, earum quæ aut per meseraicas,aut cauam venam, cum illo commercium habent,ipsum quoque refrigeretur.Porrò simarum partium venæ,ab ea quæ in porta est, exortæ,in tenuissimas extremitates finiuntur: ad quem similiter locum,aliæ quoque venarum extremitates, à concaua vena in gibbas visceris partes distributarum, perueniunt. Cibus igitur vniuerso corpori distributus, ex omnibus simarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur.In qua quidem venularum conspiratione,nonnulli fieri obstructiones existimant. Ergo ob refrigerationem iecinoris, in sanguinem mutari cibus non potest,refrigerantúrque cum illo totius corporis venæ. Sæpenumero etiam, nullo tumore apparente in iecinore, æger aqua inter cutem corripitur, vel ob vitium lienis, vel ieiuni, vel alicuius inteftini tenuioris, aut mesenterij, aut pulmonis,aut renum,aut ob immodicum hæmorrhoidum, aut mensium profluuium, aut ob suppressionem menstruorum aut ob alium vteri momentaneum affectum. Ex intempestiua prætera frigidæ potatione iecur affatim refrigeratum, statim aquam inter cutim inducit.Ac sic affecti,vehementi ciborū desiderio tenētur,quod solēt omnes quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Abdominis octo musculi, quatuor comprehensi coniugationibus.

Iecoris situs.

Iecur inflammatum quæ indicent.

Hepatis erysipelate affecti accidentia.

Febres ardentes à ventriculo & hepate ortæ, in marasmum sæpe degenerant.

Simis hepatis inflammatis quæ adsint symptomata.

Gibbis hepatis inflammatis quæ symptomata oriātur.

Hepatis scirrhum ilicò sequi hydrops consueuit.

Hydrops gigni non potest,nisi afficiatur hepar.

Hepar est sanguificationis principium.

Venarum hepatis explanatio.

Hydropis causæ diuersæ.

Cibi desiderium vehemens inesse iis, quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Cap. VII.

Porrò vtrum semper in morbo regio locus affectus

ctus sit hepar, an alia præterea dispositio hunc affectum efficere possit, deinceps considerandum. Siquidem videmus nonnunquam iecinore haud malè affecto, per morbi iudicationem effundi pallidam bilem per vniuersam cutim. Quinetiam citra morbi iudicationem interdum aliena quadam corruptione, qualis ob feratum morsum contingit, quandoque sanguis in bilem mutatur. Fieri autem potest, vt iecinoris naturali temperie mutata, humores huiusmodi vitio afficiantur, & quidem citra obstructionem, aut inflammationem, aut scirrhum. Ob splenis quoque vitia, corporis color vitiatur, sed multò nigrior fit, quàm ob affectum hepar. Cùm igitur sanguinis generatio hepatis munus existat, nullam sanè aliam causam huiusce generationis dicemus esse, à facultate ipsius visceris propria. Cæterùm omnium facultatum essentia, in peculiaribus partium temperaturis consistit. Proinde si hepar ad aliquam octo intemperantiarum aliquando labatur, accidit facultati ipsius noxa, quæ peculiariter illi intemperantiæ debetur. Igitur calidæ iecinoris intemperantiæ, cùm contentos in ipso humores, tum eos qui suggeruntur per mesenterij venas, adurunt & assant: frigidæ autem, succos iam in ipso contentos, crassos, ad fluxumque contumaces efficiunt. Quòd verò ad ipsum suggeritur, pituitosum, crudum & semicoctum reddunt. Rursus aridæ intemperantiæ, ficciores crassioresque: humidæ verò tenuiores, aquosioresque humores efficiunt. Igitur cùm alui sedimina, aquæ, in qua nuper mactatæ carnes fuerint ablutæ, similia videris, iecur esse affectum existimabis. Nominantur autem præcipuè hepatica, quæ ob imbecillitatem ipsius deiiciuntur. Vt autem tenue excrementum & saniem referens, infirmi iecinoris gignere sanguinem non valentis: ita id quod similatur fæci, superassantis sanguinem hepatis est indicium. At verò nonnulli primò quidem saniem, & cruenta quædam: dein tractu temporis, crassum ac melancholicum sanguinem postremò atram quoque bilem, atque synceram, deiiciunt. Qui affectus interdum ob frigidam intemperiem, citra febrem, incipit: ac tunc quidem tenuis sanies excernitur: dein verò progressu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris solet superuenire. Porrò nonnulli eorum qui ob frigidam intemperiem laborare incœperunt, non solum non amittunt cibi cupiditatem, verumetiam multò magis quàm antea appetunt. At calidas intemperies nunquàm comitatur cibi cupiditas, sed fastidium graue, sitis vehemens, febris insignis, atque prauorum humorum vomitus. Sciendum autem est, singulis nostri corporis partibus quatuor naturales facultates inesse: quarum prima appellatur attractrix, quæ peculiares parti succos, alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest. Altera deinde est, quæ alteratrix dicitur, qua succus attractus, similis euadit ei quæ nutritur particulæ. Huic aliæ duæ ministrant: retentrix nempe, quæ suo munere fungitur: quando pars succum attractum concoquit, donec eum in suam ipsius naturam conuerterit, & expultrix, quæ post absolutam coctionem, excernit id quod inutile est, atque excrementum vocatur. Si igitur in iecinore attractrix facultas quomodocunque afficiatur, cibum quem confecit ventriculus, atque in chylum conuertit, relinquet, vt liquidus excernatur per aluum. Atque hoc sanè ipsius facultatis affectæ erit signum. Siquidem quicquid ab aliquo proficiscitur, tanquam à causa, id etiam esse illius signum constat. Vbi autem hepar integrè valet, mesarei venis veluti quibusdam manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Cæterùm vbi vel inflammatio vel erysipelas afficit mesenterium, non solùm qualia per iecinoris imbecillitatem excrementa deiici consueuerunt, planè excernuntur, sed apparet etiam veluti ab inflammatione, sanies quædam illis admista. Vt autem non potente ob imbecillitatem hepate succum à ventriculo attrahere, attractrix facultas afficitur: sic vbi retinere non valet, retentrix vis infirma putanda est: ob idque primò quidem cruenta sanies excernitur, dein crassior & fæculentior. Similiter aliæ quædam excretiones contingunt, non quidem ob imbecillitatem, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, idque interdum per integram valetudinem. Sic plerunque pars aliqua cùm affecta est, per hepar purgatur, viribus ipsius iam robustioribus factis. Quemadmodum autem retentrix facultas dum imbecillior est, ac rem quæ ipsam grauat, retinere non potest, vis expultrix id quod infestat euacuat: sic infirma expultrice, retineri quædam res solent, facultate retentrice non vsqueadeo grauata. Nam in quolibet instrumento aliàs alia facultas vel sit fortior, vel imbecillior, facta relatione ad actionem. Etenim omnis particula, secundum temperamenti quod ei * perpetuò inest, agit, proprietatem. Iam verò interdum etiam contingit, vt ob folliculi fellis imbecillitatem, ad se bilem minimè attrahere valentis, impurus vagetur sanguis per vniuersum corpus, aliáque oriatur morbi arcuati species præter illas, quas superius exposui. Qui folliculus sic etiam nonnunquam impletur, quemadmodum vrinæ vesica, vt euacuari non possit, aut quia obstructus est, aut quia secretoria ipsius facultas est imbecillior. Veluti etiam cùm obstructis aut infirmis vasis, quæ ab ipso extenduntur in hepar, biliosum humorem interdum attrahere non potest. Proinde excrementorum proprietatem in morbo regio considerare, perquàm necessarium est. Porrò quibus citra febrim morbus regius accidit, vrgente in dextra præcordiorũ parte grauitatis cuiusdam sensu: iis omnibus aperiens obstructiones cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentum quod bilem ducere possit, exhibens, eorum plurimos vna die sanitati restitui. Qui verò purgatione liberari non potuerunt, iis rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentum quod vehementius purgaret, exhibui: sic, vt sub purgationis fine, cœrulea magis quàm flaua bilis cũ acri mordacitate secerneretur. Atque in iis conieci fellis folliculum similiter affici, vt solet vrinæ vesica, vbi magna humoris copia distenditur, quàm excernere nequit, interdum ob excretoriæ facultatis imbecillitatem, interdum quòd ob grauem somnum, vel negocia quæpiam, vltra quàm par est: vrinam supprimens, dein ab ea prosternatur, mirum in modum intenta. At folliculus fellis,* cùm iuuetur nihil ad excretionem à facultate animali, vnicum habet imbecillitatis principium, veluti cætera quoque naturalia instrumenta, à partis intemperie ortum

Sanguis quando in bilem mutetur.

Color corporis quot modis vitiari possit.

Lienis, quàm hepatis, vitia, nigriorem colorem reddunt.

Essentia facultatum, in propriis partium temperamentis consistit.

Hepatis intemperantiarum singulis qui affectus tribuuntur.

Iecore affecto qualia excrementa excernantur.

Hepatica excrementa quæ dicantur.

Calidas intemperies nunquam comitatur cibi cupiditas.

Facultates naturales quatuor inesse singulis nostri corporis partibus.

Facultatum singularum læsiones in hepate quæ signa indicent.

Signum alicuius dicitur, quod ab eo proficiscitur, tanquam à causa.

Partes aliquas purgari interdum per hepar.

Particula omnis agit secundum proprietatem temperamenti.

Morbi regij causa.

Excrementorum proprietas in regio morbo consideranda.

Regij morbi absque febre inuadentis ratio.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De locis affectis,
LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

Lien ſanguine alitur melancholicō.

Lien autem, cùm ex hepate ſanguinem melancholicum trahat,quo ipſe poſtea nutritur, ſanè ſi in eo facultas attractrix facta ſit imbecillior, ſanguis ex iecore impurus in vniuerſum corpus tranſmittitur,ac proinde color nigrior euadit. Quinetiam exemplo hepatis, ſæpenumero ex ſe reiicit excrementa quædam: ita vt per vomitum, cui nauſea accedit, nonnunquam excernatur melancholicus ſanguis:qui interdum etiam ſolet per inferna deſcendere. At huiuſmodi vacuatione ſuppreſſa nonnulli melancholica triſtitia affi-ciuntur, cibóſque auidiſſimè concupiſcunt: idque præcipuè,ſi valde fuerint acida, quæ excrementa ad ventriculum transferuntur. Si autem alia melancholici humoris corruptio accidat, ſubuerti, deiicique appetentiam videbis. Quòd verò indurato ipſo, aqua inter cutem effundi poſſit, conſentiente iecinore, iam antea eſt dictum. Quinetiam laborante aliquando vtroque viſcere, regium morbum euenire conſpeximus, nigriore quàm pro conſuetudine ſubſequente colore, ita vt videretur flaua bilis eſſe fuligini admiſta. Quemadmodum autem vitioſa aqua & frigida,* ſi confertim & intempeſtiuè bibatur, ſolet aquam inter cutem inducere(nocet enim ſic ingeſta interioribus partibus,maximè verò iis, quæ tum temporis fuerint imbecilliores) ſic ob refrigeratum vnà cum tumore lienem, vtputa ſi adſit ſcirrhus: vel citra tumorem,vt per iam nuper dictam aquæ potionem, aqua inter cutem etiam euenire conſueuit. Cæterùm niſi ad hepar vſque ipſa refrigeratio peruenerit,aqua inter cutem ſubſequi poteſt minimè.

Liene indurato,illique conſentiente iecinore,aqua inter cutem oritur.

Regius morbus permiſtus.

Frigida intempeſtiuè exhibita ſolet aquam inter-cutem efficere,præcipuè ſi vitioſa fuerit.

Aquam inter cutem gigni non poſſe, niſi ad hepar refrigeratio peruenerit.

CAP. II.

Dyſenteria eſt vlcus inteſtinorum.

Dyſenteriæ cauſa.

Inteſtinorum quænam exulcerata ſint, craſſioráne,an tenuia, ab excrementis dignoſcitur.

Dyſenteria exquiſita, inteſtinorum vlcus exiſtit. Qui ſanè affectus,non gignitur affatim, aut ſubitò, vt ille quem vitio hepatis accidere diximus: ſed protinus quidem ab ipſius initio, bilis mordax excernitur, quam deinde interaneorum abraſiones ſequuntur: poſtea verò paulùm cruoris deiici ſimul videtur, quando videlicet ipſe affectus iam eſſe dyſenteria cenſetur. Cùm itaque huiuſmodi abraſiones ſolæ excernuntur, conſiderandum eſt, num pingue quippiam ſimul cum eis deiiciatur: ita enim vlcus in craſſis inteſtinis conſiſtere,exiſtimandum eſt. Vbi verò cruorem quoque excerni videris,intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis adeò permiſtus ſit, vt vniuerſus vniuerſis miſceatur, an pars eius aliqua reliquis ſupernatet. Etenim ſi admiſtus ſit, in ſuperioribus: ſi verò ſupernatet, in humilioribus inteſtinis vlcus eſſe portendit. Idem etiam & in abraſis excrementis videre eſt, verum non ita manifeſtè,vt in cruore. Similiter cruſtula, quodnam inteſtinum ſit vlceratum declarant, tum ex eſſentiæ proprietate, tum ex modo, quo vel miſceri reliquis excrementis,vel vni eorum parti ſupernatare videntur.Nec verò mediocriter conducit ad curationem,noſſe in qua inteſtinorum parte conſiſtat vlcus. Nam ſi in ſuperioribus inteſtinis ſit, ab epotis medicamentis præſidium petendum eſt: ſin verò humilioribus hæreat, clyſterem ſubiicere magis conuenit. At huiuſmodi dyſenteriæ, ab iis quæ ab hepate profluunt, ſic diſcernuntur. Nam ab initio tenuis ſanies ſanguinis ab hepate excernitur: deinde aucto malo, craſſus humor fæcibus vini haud abſimilis. Præterea, in hepaticis excretionibus nihil abraſum expellitur,atque interdum duorum,aut trium dierum interuallo, ſupprimitur euacuatio: dein ruſus malum reuertitur, atque excernuntur excrementa prioribus multò peiora.Id verò per inteſtinorum vlcera haudquaquam apparet: quippe in iis neque affatim,neque ex longis temporis interuallis, laborantes deiicere conſueuerunt. Porrò vlcera quæ in recto inteſtino oriuntur (tineſmum vocant) vehementi quidem tenſione, & prompta deiiciendi cupiditate infeſtant,paucis admodum ſequentibus excrementis: quæ quidem ab initio pituitoſa & pinguia, progreſſu verò temporis, etiam ramenti ſpecie deiiciuntur: ſed per totum morbi ſpacium, iis quæ à ſupernis deſcendunt, minimè miſceri videntur. Iam verò vt doloris colici,nephriticíque diſtinctio, in initio difficilis eſt,ſic circa id tempus,non ita magna præſidiorum differentia deſideratur. Cæterùm & nauſea,& vomitus, per id genus affectus vigent: ſed multò grauiores, & magis aſſidui, dolente colo. Euomúntque ita laborantes pituitoſa quædam, atque corrupta: hac in re longè ſuperantes nephriticos:ac retinent etiam magis excrementa,vt ne flatum quidem,neque etiam ructum excernere poſſint. Sæpenumero veluti circuire videtur dolor, modò hanc, modò illam partem infeſtans. Nephritici verò dolores eodem in loco ſtabiles, infeſtant iugiter.Cùm itaque dolor in loco fuerit altiore renibus,manifeſtum colicæ indicium portendit: ſi verò circa ſedem renum infeſtet, vrinæ conſiderandæ ſunt. Nam nephritici ab initio dilutas puráſque reddunt vrinas: dein ſequentibus diebus, craſſum aliquid in ipſis ſubſidere videtur:demum arenoſæ minguntur. At in colica,ſi quid ab aluo deiicitur, id flatuoſum quodammodo eſt, & ſæpenumero aquæ ſupernatare conſueuit, ſimilem habens bubulo ſtercori conſiſtentiam. Quinetiam cruciatus colici, quàm nephritici, multò magis lenientibus mitigantur clyſteribus. Atque interdum euenit, vt frigido aliquo humore ſimul erecto,ilicò quieſcant.Quare ipſum præſidium mitigans, erit etiam curatiuum atque prognoſticum. Nephritici etiam dolores, cum vrina exeunte lapide, ſimul & ſoluuntur, & locum affectum indicant. Vt autem perſeuerante dolore vtraque pars eiſdem auxiliis indiget, ſic tempore ſubſequente ad præſeruationem oportet diuerſa præſidia adhibere. Cùm autem omnia inteſtina ordine quodam à ventriculo ipſo deſcendant, atque omnium ſupremum, ieiunum ſit: deinde, quod tenue vocatur: poſtea cæcum, quod vſque ad infernas partes extenditur: deinde colon, quod ad ſuperiores reuertitur partes, ita vt ſæpenumero hepar & lienem attingat: ſatis mirari non poſſum,quo pacto vehementiſſimos quoſque dolores, quacunque in parte conſiſtant,ab omnibus colo tribuantur.Igitur ob frigidum craſsúmque, aut etiam humorem viſcidum, aut ob flatulentum ſpiritum,in corpore craſſo denſóque alicuius inteſtini inferioris genitum, ſed egredi nequeuntem, excitari dolor conſueuit:vehemens quidē, ob intemperiem atque tenſionem

Inteſtinis ſupremis exulceratis, epotis medicamentis ſuccurrere oportet: infimis, per clyſteres iniectos.

Hepaticum fluxum à dyſenteria quomodo diſtinguere oporteat.

Tineſmi deſcriptio.

Colicum dolorem nephriticúmque circa principia, eandem ferè medendi rationem deſiderare.

Colici dolores à nephriticis quomodo diſtinguantur.

Nephriticorum vrinæ quales.

Colica excrementa qualia.

Inteſtinorum ordo.

Dolor colicus.

Ileos. Voluulus. Chordapsos.

corporum in quibus hæret impactus: longus verò, quia difficulter vacuatur. At dolor ille acerbissimus, quem ileon, voluulum & chordapson vocant, sublimiores intestinorum partes infestat, adeóque impellit ad vomitum, vt nonnulli stercus per os reddentes, miserrima tandem morte moriantur. A quo affectu vix aliquis vnquam euadere potuit. Itaque non ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel ab obstructione aridi stercoris, oriri huiusmodi tenuium intestinorum affectum. Sunt & alia symptomata, quæ & intestinis & ventriculo simul affectis euenire creduntur: vt quas lienterias cœliacas nominant, vbi materiæ ipsæ minimè mordaces existunt. Etenim vt mordaces ob mordendi vim omnia intestina ad excretionem excitant, sic non mordaces, intestinorum imbecillitatem sequuntur: quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt.

Voluulo laborantem vix aliquem euasisse. Voluuli causa.

Lienteriæ cœliacæ.

Cap. III.

Igitur si nephritis repentè incidat, lapide notatu digno, vel in renum aliquo, vel in vreteris etiam impacto, dolorem excitabit haud absimilem colico: verùm distinguetur ab eo, per illa quæ in capite præcedenti, accidere colo affecto iam diximus. Vbi verò ex iis quæ in vrinis resident, aut ex lapide excreto, discerni ipsi dolores possunt, quæstioni nullus locus relinquitur. Porrò vbi dolor alterius renis, cum horrore inordinato & vario, necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitum atque in alterum latus permutationem, in ipso rene dolente suspensi cuiusdam ponderis sensum æger percipiat, abscessum iam concretum esse coniicere oportet. Quo concocto, pus mictum vt laborantem à dolore liberat, sic vlceris in rene periculum affert: quod nisi ilicò cicatrice inducatur, ægrè curationem recipiet. At perseuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscurè deprehenduntur. Adde quòd laborans creberrimè in affecto rene dolorem sentit: atque interdum cum vrina exiguum pus veluti ab vlcere excernitur. Similiter tamentum nonnunquam cum vrina excerni videtur: atque interim sanguis quoque, qui erosi iam vlceris est indicium. Quanquam rupto aut reserato aliquo vase, sanguis potest etiam profluere. Verùm efficacissima exulceratorum renum est coniectura, si exiguæ quædam carunculæ cum vrina excernantur: vtpote quas renum essentiæ partes, eásque ob vehementem vlceris erosionem auulsas esse constat. At quæ vnà cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi visum est, ea in venis, quàm in renum capacitate, gigni: idque ex crassa lentáque materia, quam calor calfecit exiccauítque: cuius sanè affectionis per diuretica * sperauí curationem futuram, nec vnquam spes me fefellit. Iam vesica, vbi longo tempore acres per ipsam vrinæ transeunt, vlceribus affligi solet. Est & alius renum affectus, quò tenuis sanies sanguinis mingitur: cuius quidem existet causa, aut ipsorum imbecillitas renum, aut maxima relaxatio eorum meatuum, per quos ex vena caua in renes percolatur vrina. Atque ad renes quoque pertinere is affectus videtur, quem alij matellæ hydropem, alij profluuium vrinæ, alij diabetem, alij dipsacon vocant: qui certè quàm rarissimè accidit. Quo morbo affecti, inexplebili siti vexantur. Quare & exuberanter bibunt: & reddunt totum id quod bibe-

Nephriticus dolor cũ horrore inordinato, ac febre etiam inordinata affligens, quando abscessum significet.

Renis exulcerati indicia.

Carunculæ cũ vrina excretæ efficacissimæ vlceratorum renum sunt notæ.

Pilis similia excrementa, quæ in vrinis cernuntur, in venis gigni.

Diabetes. Dipsacos.

runt, minimè à sua qualitate mutatum. Hic igitur renum vesicæque affectus, similis est læuitati ventriculi, intestinorúmque. Igitur vt ex ventriculo iecur per mesenterij venas, veluti arbores à terra per radices, alimentum ad sese trahit: sic etiam renes sibi quicquid in venis est aquosum, alliciunt. Cæterùm vesica non trahit à renibus: quemadmodum neque intestina à ventriculo: sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittunt: ventriculus autem in ieiunum, per intestinum ab Herophilo dictum dodecadactylum. Proinde diabetis causa, renum imbecillitas, non potentium diutius continere vrinam, censenda est. Verumenimuero obiiciet aliquis: si imbecilli sint renes, qui fieri potest, vt vrinam ad sese tam celeriter attrahant? Cui quidem respondere licebit: quemadmodum canina appetentia in ventriculi ore consistens, non potente ipso sustinere pondus deuoratorum, multa impetuosè ingerere, eadémque celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, vnà cum virium imbecillitate accidere. Vnde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in vesicam pellere, ipsi renes coguntur. Quòd autem vrinæ fluor repentè euenire possit, læuitas intestinorum non possit, veluti nec canina appetentia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit venter, animale officium existit, quo citra sensum nostrum fungi nequaquam potest. Renum verò desiderium est naturale, neque ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cùm ad statum peruenit, ne sensum quidem mouet, quemadmodum appetentia canina. Porrò laborantes vehementi siti, quatuor accidentium discrimen à potione subire solent. Vnum, & quidem primum, vomitio est: alterum, velox per aluum excretio, aut fluore, aut læuitate intestinorum: tertium, quòd potus diutius quàm par est, in ventriculo manet: quartum denique est diabete, siue vrinæ profluuium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec deiiciuntur per aluum, nec plenitudinem gignunt, nec etiam probè alere possunt, sed discutiuntur, dissipantúrque. Cuius vt crebrior est, quàm dipsaci, euentus, ita faciliorem curationem admittit. Quippe si prius quàm ad summum peruenerit, ipsum cognoueris, haud ita difficulter curabitur. Atque is affectus, à celeri dissipatione ortum ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricémque facultatem seruantibus. At verò ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut vtraque intemperie laborans: maximè verò os ipsius: proximè ventriculo hepar, sed maximè pars eius sima, simul inflammatis meseraicis venis, & ieiuno, & ventriculo; atque cum gula, pulmone. Quarum partium incendium marcor vt plurimum comitatur. Diabetes itaque proprius renum affectus existit, qui caninæ in ore ventriculi appetentiæ proportione respondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate.

Vesica non trahit à renibus. Intestina non trahunt à ventriculo. Diabetis causa est imbecillitas renum.

Appetentia canina.

Appetentiam cibi esse animale opus.

Sitientes vehemēter, quatuor accidentium discrimē à potione subire possunt.

Sitis ingentis causa.

Diabetes, prius renum affectus est.

Cap. IV.

Vesicæ superueniunt symptomata, partim communia cæteris, veluti omnes ipsius præter naturam tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispositiones: partim ipsi propria, vt ischuria, hoc est, vrinæ retentio: stranguria, hoc est, stillicidium vrinæ: præterea immoderata vrinæ profusio.

Ischuria. Stranguria.

Stillicidium vrinæ quando symptoma vesicæ, & quãdo affectus eius proprius existat.

fusio.Quę quidem euacuationes vesica ceu meatu vtuntur,ipsa haudquaquam affecta. At verò stillicidium vrinæ, si ob vrinæ acrimoniam fiat, symptoma vesicæ est, affectus verò minimè. Si verò aut ab vlcere, aut ab imbecillitate procedat, * in vesicæ affectu consistit. Cæterùm cùm ab intemperie vesica sit imbecillor,propria ipsius actio læditur, quæ est vrinæ excretio:ad quam animal excitari solet, cùm vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate conuellitur. Quinetiam instrumentales affectus interdum imbecillitatem inducere possunt : præterea omnes intemperantiæ,præcipuéque illæ,quę sæpe nonnulli eueniunt, cùm frigore corripiuntur. Ad hæc,ischuriæ symptoma superuenire solet vesicæ,tanquam meiendi instrumento : interdum quidem,cùm circa id quod in ea continetur, contrahi non potest, vt ipsum exprimat:interdum etiam,obstructo inferiori meatu aut à crassis humoribus,aut à lapide impacto. Atque accidit nonnunquam vel ab inflammatione, vel ab alio id genus tumore,vt angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruatur.

Meiendi munus, non vesicæ, pendet à voluntatis imperio. Deiiciendi munus, non intestinorum, est voluntarium.

Sciendum autem est,non vesicæ,sed meiendi munus,veluti etiam deiiciendi,nō intestinorum officium,pendêre à voluntatis imperio. Quippe vesicæ officium vnicum * est,contractio. At musculus qui vrinæ meatum in circuitu ambit, in origine ceruicis vesicæ positus, instrumentum est,cuius opus ab electione excitatur.

Musculus vesicæ atque sedis, agit secũdum voluntatis imperium: quibus resolutis,excrementa retineri non possunt.

Similem quoque & actionem & vsum habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit: proinde ipsis resolutis,neque vrinam vesica,neque aluus stercora,retinere potest:sed præter voluntatem,*vtraque paulatim effluunt.Quare suppressio vrinæ fieri nequit ob affectum spinæ, aut neruorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes vesicæ officium à voluntate pendêre) sed ipsius inuoluntaria excretio. Atqui vt nonnulli tum vrinarum, tum excrementorum alui deiectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diuerso totum hoc opus naturale putantes,ab scopo aberrarunt. Etenim cibi à ventriculo in ieiunum transmissio, tota naturæ opus est: voluntatis autem,extensio digiti. At alui deiectio, & vrinæ redditio, vtroque instrumento propriis suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque vesica, naturali facultate vtuntur: musculi verò,ea quæ animalis & voluntaria vocatur. Quippe musculi qui solent cohibere fluores, ab opere quiescunt,abdominis musculis munere suo fungentibus: maximè verò mediis.

Ischuria quãdo accidat.

Quum igitur vesicæ corpus ita fuerit affectum, vt quod in ea continetur exprimere nequeat, vrina supprimitur, vocatúrque symptoma id ischuria.

Vrinæ suppressæ causæ.

Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, vt non reddatur vrina, citra tamen expultricis facultatis læsionem: nimirum si proprij vesicæ nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resoluantur, vrina præter voluntatem excernitur.Ob spinæ etiam luxationem ad interiora supprimi aliquando vrina consueuit, orta videlicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum vertebris ad externas partes luxatis, inuito vrinam profluere vidimus, ob resolutum neruum musculi vesicam ipsam claudentis. Retenta etiam longo tempore vrina,vel ob somnum diuturnum, vel ob negocia vrgentia, ipsa vesica extenditur, atque vrina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam læsa. Præterea ob sanguinis grumum & pus crassiusculum, interdum retinetur vrina. In pueris etiam,quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero ipsam vrinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus,vt à meatu lapis dimoueretur.

Grumos in corpore præter naturam contentos,quę sequãtur symptomata.

Cæterùm grumos vocatos,non solùm eos qui in vesica, sed multò magis illos quoque qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquam continentur,animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus verò paruus, obscurus, & frequens apparet: laboránsque ipse, cum anxietate resoluitur. Sunt autem ad intentionem affectæ sedis,non solùm præsentia symptomata, sed præterita etiam inuestiganda.

Pus si cũ vrina excernatur, mistionẽ ipsius esse cõsiderandam.

Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & misturam eius cum vrina, considerare. Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis alicunde partibus effluit. Si verò sine vrina excernatur, in vesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter hæc conditionem seruauerit,id à renibus descendisse, certum indicium est. Similiter expendendum est, si rupta vomica, cum notis affecti loci, vlceris aliquod quoque signum appareat. Nam & hoc,aut exactè,aut mediocriter,aut omnino nihil cum vrina miscetur.

Ramentum est signum vlceris. Essentiæ proprietas, affectæ partis indicium est.

Atque vocatum quidem ramentum, vlceris: essentiæ verò proprietas, affectæ partis proprium indicium est. Quippe partes à vesica auulsæ,lamis:à renibus verò,sunt carunculis similes.

Partes à vesica auulsæ, lamis: à renibus, sunt carunculis similes.

Similiter vbi ex sublimioribus pars aliqua affecta est,excrementa cum vrinis eiecta intueri, & ea suspectarum partium essentiæ comparare oportet.

Partium singulæ per quã regionem purgentur.

Igitur cum vrina expurgantur gibbæ hepatis partes,atque omnes quotquot his superiores existunt: per aluum verò pars iecinoris sima,intestina,ventriculus,lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes,sed rarò: vt quum thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ sub septo transuerso sunt positæ partes,per vrinas.

Pulmonis vomicam aliquando per vrinam purgari.

Vidimus etiam nos pulmonis vomicam expurgari similiter per vrinam: reiecto videlicet pure, à pulmone quidem per læuem arteriam,in sinistrum cordis ventriculum: à corde autem,per arteriam magnam, ad renes: atque illinc tandem per vreteras ad vesicam.

Arteria magna ramulos mittit ad renes.

Etenim vt à concaua vena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

CAP. V.

Vteri affectuũ plurimæ differentiæ.

Vteri affectuum plurimæ differentiæ existunt. Siquidem mulierum quæ hystericis dispositionibus corripiuntur,aliæ quidem sine sensu immobiles iacent,cum obscuro paruóque pulsu, vel omnino sine vllo pulsu. Aliæ autem sentiunt,atque moueri possunt,integráque ratione fruuntur, sed tamen deliquio animi, difficiliquè spiratione laborant. Aliæ denique crura simul & brachia contrahunt.

Respirationem periisse omnino, aut non prorsus, quibus modis deprehendatur.

Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, flocculos lanæ carptæ, suspendi coram naribus iubent. Alij poculum aquæ plenum ori ventriculi imponunt. Quippe immotum omnino seruari humorem aiunt,si spiratio tota sit intercepta.

Spiratio à vita separari non potest, nec à respiratione, ipsa vita.

Etenim in confesso est, & spirationem à vita, & vitam à spiratione separari non posse: adeò vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere, sit impossibile.

Reſpirationis vſus.

Quòd ſi in animalibus,quæ in latebris deliteſcũt, nulla appareat reſpirationis nota,neque ob id mirari debemus, quum videlicet ea animalia ſint frigida. Quippe maximus vſus reſpirationis eſt, vt intimus calor & refrigeratione & ventilatione ſeruetur.

Latentiũ animalium calor, motu cordis & arteriarum ſeruatur.

Quare haud ita difficile fuerit perpendere,exiguum illum calorem in eis derelictum,arteriarum cordiſque motu ſeruari : quæ actio à quibuſdam medicis tranſpiratio vocatur.

Tranſpiratio per arterias.

Similiter etiam,pereunte ob vteri affectu ſpiratione, quoniã vniuerſum corpus refrigeratur, (id quod perſpicuum eſt)fieri poteſt,vt*nullo attracto per os ſpiritu,aut reddito tranſpiratio, quæ per arterias fit, perſeueret,licet adeò interdum exigua, vt ſenſum omnino effugiat.

Vteri ſuffocatio quibus præcipuè accidat.

Vteri ſuffocatio ob retenta menſtrua vel cohibitum ſemen ſolet accidere.

Semen muliebre quale.

Accidit autem vteri ſuffocatio magna ex parte viduis mulieribus : iis præſertim, quæ quum antea probè repurgarentur, parerent, atque virorum congreſſu fruerentur,his omnibus poſtea priuantur. Quare veriſimile eſt,ob retenta menſtrua,vel ſemen cohibitum,eiuſmodi mulieres vteri diſpoſitionibus infeſtari:idque fortaſſe magis ob ſemen retentum. Nam quum muliebre ſemen humidius atque frigidius ſit, ipſum excerni oportet, præſertim ſi copia redundet. Nec ſecus etiam in viris.

Semen retentum nonnullis viris quæ ſymptomata inducat.

Sunt quippe nonnulli eorum,quos protinus à iuuentute, concubitus imbecilliores reddit.Alij,niſi aſſiduè coëant,capitis grauitate infeſtantur,cibos faſtidiunt, febribus ſunt obnoxij, deterius coquunt & appetunt, ac denique torpore,pigritia, ac melancholicis accidentibus moleſtantur.

Semen retentum quàm menſtrua quibus inferat grauiora ſymptomata.

Proinde ex retento ſemine,quàm ex ſuppreſſis menſtruis,videtur mihi longè maior noxa euenire poſſe corporibus, eorum præſertim, qui ſuapte natura vitioſis abundant humoribus, pleníque ſunt,& in ocio educati:quíque quum antea nihil feciſſent ad libidinem reliqui,affatim continere cœperunt. In quibus ſanè coniicio,naturalem excernendi ipſum cupiditatem, læſionis cauſam exiſtere. Etenim quum tale & tantum ipſum ſemen euaſerit,neminem non ad ſui excretionem vi quadam ſtimulat.

Libidini indulgere multos modeſtos viros valetudinis gratia.

Diogenes Cynicus.

Ob idque planè conſtat, modeſtos viros,non ob voluptatem, ſed vt ab impedimento præſeruentur,indulgere libidini,perinde ac ſi nulla ſit ei coniugata voluptas.Ita Diogenem Cynicum narrant, virum alioqui mortalium omnium(quod ad continentiam pertinet)conſtantiſſimum,libidini tamen nauaſſe operam,non à coniuncta illi voluptate, veluti bono aliquo, illectum,ſed vt noxam, quæ à retento ſemine prouenire ſolet, arceret. Eum nanque meretrix adire pollicita,quum diutius ceſſaret,ipſe manu pudendis admota, ſemen excuſſit, ac venientem dein mulierculam remiſit,inquiens.Manus hymenæum celebrando præuenit te.

Animalia omnia quo pacto excitentur ad venerem.

Sic etiam arbitror animalia omnia excitari ad coitum, non quòd exiſtiment voluptatem boni cuiuſpiam ſpeciem præ ſe ferre,ſed vt ſemen, quod retentum ipſa moleſtat, excernant : haud ſecus quàm deiiciendi,ſtercoris, excernendæque vrinæ deſiderio ſuapte natura mouentur. Fieri autem poteſt, vt profluentibus menſtruis,retineatur in viduis ſemen, grauiſſimáque inducat ſymptomata. Nec ſanè cuipiam mirum videri debet, ſi exiguus humor in vna parte contentus, tantorum accidentium ſit cauſa:

Phalangij ictus.
Scorpionis ictus.

quum à phalangij ictu affici totum corpus videatur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto. Præterea ſcorpionis ictus breui admodum tempore grauiſſima ſymptomata inducit,quamuis in illius aculeo foramen nullum videatur. Rationi tamen eſt conſonum,vt vel à ſpiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, accidentia illa proficiſcantur.

Torpedo marina, piſcatoris manum reddit torpidam, per medium tridentem.

Heraclius lapis.

Sunt qui putant, res quaſdam ſolo tactu per qualitatis vim,ea quæ ipſis vicina ſunt,alterare poſſe: idque planè videri in marina torpedine aiunt, vtpote cui tam vehemens ſit potentia, vt per piſcatoris tridentem tranſmiſſa ad manum alteratione,totam reddat repentè torpidam. Similis etiam facultas ineſt Heraclio lapidi:ferrum ſiquidé,quod tetigerit,ei adhæret.Deinde ſi aliud,id quod primò tactum fuerit, tetigerit, ſimiliter vt primum illi inhærebit:ac ſic deinceps.

Veneno extinctos,quomodo diſtinguemus ab aliis qui ob prauos corporis ſuccos intereunt.

Porrò iidé affectus oriri poſſunt & ab humoribus in corpore putreſcentibus,& ab epoto veneno. Ij tamen qui venenum hauſerunt,ab iis qui aliter ſunt affecti,diſcerni poſſunt.Quum enim homo ſuapte natura probis ſuccis abundans,ac * ſalubri ſecundum omnia vſus victus ratione,repentè moritur (vt letali aſſumpto veneno fieri contingit)deinde corpus aut liuens,aut nigricans,aut varium apparet, aut diffluens, * aut grauem reddit odorem putredinis, hunc venenum ſumpſiſſe aiunt. Igitur ſi eiuſmodi affectib. nos infeſtari fateamur,qui ex nobis metipſis accepto ſuæ originis impetu, ſimiles ſint iis qui epoto veneno eueniunt:nihil mirum fuerit, ſi etiam vitiatum ſemen,aut menſtruum,huiuſmodi, quum retinetur, aut putreſcit in corpore, grauia ſymptomata inducat,iis præſertim,qui vt afficiantur,ſunt apti.

Afficiendæ rei aptitudo, maximam obtinet vim ad excipiendum affectum.

Canis ſolus rabie corripitur: eiuſque ſputum rabiẽ excitare eſt potens.

Siquidem quantam vim habeat afficiendæ rei aptitudo,in canibus licet videre.Quum enim reliquorum animalium nullum rabie arripiatur,ſolus canis eo affectu corripitur, tantáque fit in ipſo humorum corruptio, vt vel ſolum eius ſputum, ſi humanum corpus contigerit, rabiem excitare ſit potens.Quòd verò ad gignendos vteri affectus maiorem vim habeat ſemen quàm menſtruum retentum, vel ex hoc liquet, quòd dum ſupprimuntur menſes mulieribus coniugatis, etſi pluribus accidentibus infeſtentur, nunquam tamen aut ſpiratione priuantur, aut animæ deliquio laborant : quod ſolent nonnullæ viduæ, licet æquè vt antea,aut paulò minus, quod pertinet ad menſtrua,purgentur.

Plato.

Quæ ſanè ſymptomata Plato exponere cupiens,ſic in Timæo ediſſerit. Ea pars quæ in mulieribus & vterus & vulua nominatur, quum ſit animal auidum generandi, ſi intempeſtiuè diúque infœcundum manſerit, admodum indignatur, erránſque per totum corpus, ac meatus ſpirituum obſtruens, reſpiraréque non ſinens, in extremam anxietatem adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato.

Vterum non aſcendere ad regionem diaphragmatis per vteri ſuffocationẽs:ſed tum ipſum, tũ ipſius vaſa tẽdi,qua ratione videtur vagari.

Cæterùm illius agitationis vteri, quam mulieres percipiunt,non eſt cauſa aſcenſus eius vſque ad regionem diaphragmatis, vt nonnulli putarunt. Nam ſi aliquid ex vtero videatur aſcendere, id perexiguum eſt. Sed vteri ipſius tenſiones eſſe potius in cauſa dixerim, cur tangentibus obſtetricibus, modò ſurſum, modò retrahi in latus videatur. Nam ſimul cum vtero, ceruicem quoque ipſius retrahi neceſſe eſt. Quum igitur ad vterum multa admodum venarum ora perueniant, per quas ex concaua vena ſanguinem attrahere poteſt, * ſanè ob plenitudinem tum earum,tum vinculorum quæ ex illis dependent, contingit vterum ſurſum, aut etiam ad latus retrahi.

Conuulſio omnis fit aut à plenitudine, aut ab inanitione.

Siquidem omnis conuulſio fit aut à plenitudine,aut ab inanitione.Plenitudo quippe,repleta corpora & in latum, & in profundum extẽdit, ſed longitudinem reddit breuiorem. Quò autem breuiora fiunt, eò magis ad

ſuam

ſuam originem retrahuntur. Dum itaque deſcendens ſanguis ad vterum, ingredi ad ipſius internam capacitatem non poteſt, aut quia craſſior eſt, quàm vt vaſorum ora permeare poſſit: aut quia clauſa ſunt orificia, multiplicatus in venis, eas extendit, atque vicina ipſis vincula madefacit: ad quorum omnium tenſionem, continuò vterum retrahi eſt neceſſe.* Qui ſi vndique trahatur æqualiter, recta erit & ſine inclinatione ipſius tranſmutatio: ſin verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenditur. Non ergo veluti animal errabundum, aliàs ad alium locum diſcurrit in mulieribus vterus, ſed ab extenſione retrahitur. Quòd ſi quiſpiam dixerit, vteri corpus tunc minimè affectum, ſed peruerſione laborare, haud abſurda is dixiſſe videbitur. Igitur peruerſiones vteri, eo quem diximus, modo ad ſuppreſſa ſequuntur menſtrua: eas tamen ob hoc, accidentium quæ in animalis corpore apparent, cauſas eſſe, nequaquam putandum eſt. Quæ verò citra peruerſionem, aut menſtruorum retentionem, viduas moleſtant noxæ, hæ ob retentum ſemen euenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatíſve ratione, tum menſtruorum, tum ſeminis, aliàs aliæ accidentium ſpecies oriri ſolent. Etenim noxia cauſa vniuerſum corpus refrigerare potente, adeò vehementer omnes partes refrigerantur, vt & reſpiratio, & arteriarum pulſus, ſenſu deprehendi non poſſint. Quæ ſi vel craſſa fuerit, vel acris, conuulſiones: ſi verò atræ bilis naturam referat, mœſtitiam inducet: quemadmodum animi quoque deliquia, & ad fortes extenſiones, & refrigerationes, & oris ventriculi affectus, ſubſequi conſueuerunt. Porrò ſi mulier nec prægnans, nec puerpera, lac poſſideat, menſtrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menſtrua ſuppreſſa hiſce notis deprehenduntur. Grauitas totum corpus infeſtat, necnon faſtidium, atque inæqualis horror. Quòd ſi citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque faſtidium, appetátque mulier quædam aliena, vt (exempli gratia) extinctos carbones, iube vt obſtetrix vteri ceruicem tangat. Nam ſi citra duritiem clauſa inueniatur, eam prægnantem eſſe coniicies. Si verò etiam durities adſit, affectum aliquem in vtero eſſe portendit. Oportet itaque ſpeculari obſtetricem, ad quam partem vel declinet, vel retrahatur vterus: nam in ea parte affectam vteri ſedem eſſe coniicies. Atque in quibuſdam fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nonnihil poteſt ſignificare: quinetiam in coxam dolor interdum tranſit, & crus ipſum, quod è regione eſt, per inceſſum claudicat. Quòd ſi longiori tempore ſupprimantur menſtrua, nullámque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam, in ilibus interdum oritur, oſtendens nimirum ex internis partibus quampiam eſſe inflammatam. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, veluti viris quoque eodem in loco nonnunquam oriri ſolet.* Qui panus in quadam muliere fuit ſuppuratus, adeò vt opus fuerit ſectione.* Iuxta hanc ipſam partem vidimus colon inteſtinum & ſuppuratum, & ſectum: interdum ignorantibus medicis imperitis quídnam inciderent, interdum intelligentibus quoque. * Cæterùm quoties ſuppurari contigit colum, ſemper facilè curationem recepit: vteri verò ſectiones, ægrius conglutinantur. Itaque ſymptomata huiuſmodi conſueuerunt ſequi ſuppreſſa menſtrua: ac præterea lumborum, & colli, & ſincipitis dolor, qui ad oculorum vſque radices extenditur: item febres ardentes, & nigricantes vrinæ, cum rubra quadam ſanie, perinde ac ſi aquæ, in qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miſcuiſſet. Quibuſdam vrina aut difficulter redditur, aut omnino ſupprimitur. Quòd ſi per alium quempiam corporis locum ſanguis effluxerit, aut inflammatio, aut eryſipelas excitetur, an menſtrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere ſolet, integrè repurgatis. Quum verò immodicè vacuantur menſes, color ſequitur fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur proſternitur, vitiatur ciborum tum concoctio, tum cupiditas. Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatum profluuium, vel vtero haudquaquam affecto, quum videlicet vniuerſum corpus per ipſum interdum purgatur: quemadmodum per renes quoque aliquando ſolet vacuari. Id verò potiſſimum fit, ſi mulier laxis ſit carnibus, & pituitoſa. Atque id quod excernitur, nonnunquam rubra ſanies eſt, interdum aquoſa, & ſuppallida. Quòd ſi purus fuerit ſanguis, qualis ex diſſecta vena profluit, diligenter animaduertere oportet, num eroſio ſit aliqua in vtero. Ea verò magna ex parte in ceruice potius quàm alibi contingere ſolet: diſcernitúrque per excretam ſaniem, ſi fuerit profunda: ſi verò circa os ceruicis conſtiterit, non ſolùm per hanc, ſed per tactum etiam cognoſci poteſt. Atque prægnantes quoque, quum ora venarum in ceruice aperiuntur, excernunt ſanguinem. Ergo ſi mulieri vtero graui, ſubitò extenuentur mammæ, abortus ſequitur. Atque geminos ferens, ſi altera mamma extenuetur, alterum amittit: & omnino ſi dextra mamma extenuata eſt, marem: ſi ſiniſtra, fœminam ædet. Mares ſiquidem dextris, fœminæ magis continentur ſiniſtris vteri partibus: atque raro aliter accidit. Si mulier promptè quidem conceperit, dein ſecundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis menſe fœtum eiecerit; circa vteri acetabula humorem pituitoſum abundare, atque idcirco venarum arteriarúmque eius loci ad ora vaſorum in vterum deſcendentium, nexum debiliorem eſſe, coniiciendum eſt, vt fœtum ob grauitatem ferre nequeat, ſed abrumpatur facilè.

Vteri peruerſiones ad ſuperflua ſequuntur menſtrua.

Noxæ quæ abſque vteri peruerſione viduas moleſtant, ob retentum ſemen oriuntur.

Menſtrua defecerunt mulieri, cui lac ineſt, nec prægnanti, nec exiſtēti puerperæ.

Menſtruis deficientibus quo pacto deprehendemus, an ſit grauida mulier necne.

Colon inteſtinum ſuppurari interdum iuxta bubones.

Suppreſſos menſes quæ ſequantur ſymptomata.

Menſtrua fluentia immodicè, quæ ſequantur ſymptomata.

Profluuij muliebris cauſa.

Prægnanti ſi extenuentur mammę, abortus ſequitur.

Mares contimentur dextris, fœminæ ſiniſtris.

Cap. VI.

At colis vlcus deprehenditur ex dolore infeſtante ipſum: necnon ex iis, quæ familiaria vlceri, vnà cum vrina purgantur. Cæterùm hæc ab iis quæ à veſica excernuntur, miſcellæ modus diſtinguit. Nam quod ex cole defluit, in primo ſtatim exitu excuſſum, vrinā præuenire conſueuit. Quod verò à veſica emittitur, vrinæ admiſtum videtur. Quinetiam aſſiduè inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè quum vel cruſtula, vel ſordibus ſolutis, pura remanſerint. Porrò gonorrhœa eſt ſeminis aſſidua excretio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenſo. Priapiſmus verò eſt permanens colis tumor extenſióve in longitudinem atque circulum, nullo ſtimulante ad libidinem aut deſiderio, aut acquiſito calore, vt quibuſdam conſueuit accidere, qui ſupini decumbunt. Igitur quemadmodum omnia corporis noſtri excrementa, duobus modis vacuantur (interdum enim à continentibus ipſa corporibus excernuntur, interdum ſpontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipſis retineri nequeant corporibus) ita de ſemine quoque dicendum eſt. Nam

Colis vlcus vnde deprehendatur.

Excreta à cole & veſica, quomodo diſcernenda.

Gonorrhœa eſt ſeminis aſſidua profuſio, & inuita, quæ fit cole haudquaquam extenſo.

Priapiſmus quid.

Excrementa corporis duobus morbis vacuari.

in huiuſmodi omnibus, vt excernere tempeſtiuè, ita continere, naturæ eſt officium. Verùm ſecretio fit, aperto fluxionis meatu: ac reliquo conceptaculi ſpatio & contracto, & ad apertum iam meatum, quicquid intus continetur, pellente. Retentio fit, quum clauſus manet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, ſed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo contenti in cauis inſtrumentis humores, per integram valetudinem naturaliter & excernuntur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam ſe habent, retentio quidem ob excretricis facultatis imbecillitatem: excretio verò, ob retentricis infirmitatem euenit: vel ob diſpoſitionem aliquam, quæ haud ſecus quàm naturalis ipſa excretoria vis, partes mouere poſſit. Id quòd in ſeminariis vaſis videre licet, vbi quis vel comitiali morbo, vel conuulſione violenter fuerit correptus. Cæterùm videmus alias quoque partes, vt manus, pedes, aut digitos conuelli, modò ſimul cùm totius corporis conuulſione, modò ipſis ſolis affectis. Quare minimè præter rationem fuerit etiam in ſeminariis vaſis, & quidem interdum ſolis, eiuſmodi excitari diſpoſitionem: quemadmodum & gonorrhœam, quæ vrinæ, quam quis inuitus emittit, proportione reſpondet, quum retentricem videlicet facultatem reſolui contigerit. Gonorrhœa igitur inſtrumentorum ſeminis eſt affectio, non pudendorum, quibus ceu via per quam excernatur, vtitur ſemen. Priapiſmus verò planè colis eſt accidens, quanquam ad arterias eius poteſt referri: vtpote quæ ſolæ interdum huiuſmodi habeant præter naturam diſpoſitionem, quali affici conſueuerunt, quum naturaliter totus coles intenditur. Atqui à ſpiritu ipſum in tumorem attolli, manifeſtè patet iis, qui celeritatem eius, & quum iterum reſidet, perpendunt. Quippe nullus humor tam ſubitam in alterutram partem mutationem efficere poſſet. Quum igitur pudendi corpus ſit vndique fiſtuloſum, facilè à vaporoſo ſpiritu per arterias affluente, vbi quis libidinis impetu ſtimulatur, aut dum ob ſupinum decubitum calfacti ſunt lumbi, extenditur: glande ipſius ſemper magnitudinem æqualem ſeruante, quòd fiſtuloſus in ipſam neruus non ingrediatur. Natura etenim corporis partes fingens, perficiénſque, fecit vt ipſæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederentur. Quippe omnium quæ à conſilio & voluntate pendent actionum inſtrumenta, eſſe per ſe docta videntur: animaliáque omnia ſimulátque genita ſunt, & ſpirant, & vocem ædunt. Quare mirum eſſe non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura ſunt inſtitutæ, protinus ab initio cognoſcere. Vterus ſiquidem, quum ſemen genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clauſus permanet: perfecto verò, fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde ſic apertus excludit. Populares autem hæc, propter crebrum euentum, contemnunt: vtpote qui nihil quod reuera ſit admirabile, ſed ea duntaxat, quæ rara vident, proſequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura poteſt admirabilius contingere, quàm quòd nouem perpetuis menſibus clauditur os vteri adeo exactè, vt ne ſpecilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, vſque adeo diſtenditur, vt totum animal per ipſum egredi poſſit. Ne igitur dubites pudendorum vim per ſe doctam eſſe: vt fiſtuloſum hoc, neruoſúmque corpus, vbi ad coitum inſurgit animal, à naturali facultate, quæ ipſum poteſt attollere, protinus diſtendatur. Cuius rei ſimile, & in corde, & arteria planè videre eſt: niſi quòd horum motus perpetuus exiſtit, quia neceſſaria nobis eſt eorum actio: fiſtuloſus verò neruus non ſemper mouetur, ſed quum vſus requirit. Quum ergo ſic fuerit extenſus, ſequitur atque illum replet ex arteriis ſpiritus: quêadmodum pulmo thoracem, ob eam quam habet ad ipſius motum conſequutionem. Atque eam actionem ſatius eſt vt ad neruum, quàm ad arterias referas: quum præſertim omnes functiones, ex propria partium eſſentia, non ex earum ſitu, prouenire, rationi conſonum ſit. Arteriæ itaque nullam aliam in pudendo habent actionis vim, quàm in vniuerſo corpore: licet calfactis lumbis par ſit, vt arteriæ calidiores reddantur, & magis etiam pateant ipſarum ora. Quamobrem non exiguã tunc ſpiritus eſſentiam, in fiſtuloſum neruum effundũt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita vt tota ipſius eſſentia conſiſtere in fiſtuloſo neruo videatur. Ex dictis igitur conſtat, vel ob arteriarum ora immodicè patefacta, vel vaporoſum ſpiritum in fiſtuloſo neruo ortum, priapiſmum oriri. Cæterùm ab vtriſque ipſum fieri poſſe exiſtimo, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia. Porrò medicamenta excitandæ tentiginis vim obtinentia, tum epota, tum pubi lumbiſque admota, calida omnino, ac flatulenta ſunt: quemadmodum contraria omnia, minimè flatus excitant, ac potius refrigerant, quàm calfaciant. Sunt præterea alimenta quædam, quæ, quòd plurimum gignant ſeminis, excitare ad libidinem poſſunt. Iam verò qui quum plurimo ſemine abundent, à concubitu abſtinent, ij interdum priapiſmo vexari ſolent, præſertim ſi venereis imaginibus moleſtentur, nec ſtudeant vt multa exercitatione ſanguinis abundantiam diſſipent. At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminarunt, nullam admittentes eiuſmodi vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugoſa fieri, veluti ſenibus, conſueuerunt. Siquidem præter cętera quæ accidere ſolent iis, qui protinus iuuentute prima immodicè ſeſe permiſerunt libidini, id etiam euenit, vt horum locorum vaſa, amplius patentia, maiorem ad ſe ſanguinis copiam alliciant, & coëundi cupiditas magis increſcat. Ignauia ſiquidem (vt inquit Plato) exoluit: proprij autem officij exercitatio, robur augere ſolet. Sic mammæ quoque, in iis quæ nõdum imprægnatæ fuerunt, contractæ permanent: in aliis verò à partu infantulos ſuos lactantibus, vaſtiſſimæ euadunt, atque ita magnæ permanent, lac fundentes quandiu fœtum lactauerint: quo ablato, haud ita multò pòſt à lactis generatione deſiſtunt.

Excretio quomodo fiat.
Retentio vt fiat.
Semen excerni inuito per conuulſiones.
Gonorrhœa inſtrumentorũ ſeminis eſt affectio.
Priapiſmus, colis eſt accidens.
Colem à ſpiritu intendi.
Glandem penis ſemper magnitudinẽ eandem ſeruare.
Partes omnes citra doctrinã aggrediuntur proprias functiones.
Populares ea tantum quæ rarò vident, proſequuntur admiratione.
Priapi tenſionem ad neruũ potius referẽdã eſſe, quàm ad arterias.
Lumbis incaleſcentibus, arteriæ penis calidiores redduntur.
Penis eſſentia tota in neruo fiſtuloſo conſiſtit.
Priapiſmus vnde oriatur.
Medicamenta excitandæ tẽtigini qualia exiſtant.
Alimenta venerea.
Priapiſmo qui ſoleant vexari plurimum.
Cantores olim quàm noſtro ſæculo erant longè continentiores.
Pudenda caſtis reddi exilia & rugoſa.
Ignauia robur exoluit.
Exercitatio vires augere ſolet.
Mammæ.

GALENI PERGAMENI

De differentiis febrium,

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

PROPRIÆ ac maximè principales febrium differentiæ ſunt, quæ ſumuntur ab ipſa febris ſubſtantia, quæ in calore præter naturam conſiſtit: vt ſi dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ verò ſunt mites. At reliquæ differentiæ, ab accidente aliquo deducuntur: vt quum dicimus

Febrium differentiæ maximè principales ſunt quæ ſumuntur ab ipſa febris ſubſtantia.
Febrium differentiæ ab accidenti deſumptæ.

dicimus, febrium aliæ pallidæ,aliæ rubeæ, aliæ liuidæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam,& ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accenditur, & ex modo motus eiuſdem caloris, ſumuntur. Sunt autem omnino euidentes, quæ in eo quòd magis aut minus calor eſt accenſus, conſiſtunt. Quo in genere differentiæ, conſueuerunt medici magnam ac paruam febrem vocare, impropriè quidem rei quali, nomen quanti tribuentes. Quæ verò à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam ſunt. Atque hæ ſanè ternario numero ambiuntur. Nam aut incaleſcit ipſius cordis corpus: aut qui continentur in ventriculis eius humores: aut ſola quidem aërea ſpiritaliſque ſubſtantia ſufficienter incaluit: humores autem & ſolida corpora incaleſcunt quidem adhuc, nondum autem ſunt calefacta. Miſta ſiquidem eſt in arteriis omnibus, ſpirantibus per infinita foramina, aërea ſubſtantia ſanguini, ac nihilominus in corde ipſo, ceu * confluxili & conſpirabili cum vniuerſi arteriis. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliàs ex alio eorum quæ nuper diximus: ſpargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad ſpiritum caliditatis tranſumptio: non æquè autem promptè vnà cū ſpiritu, accenduntur humores. Corpus etiam ſolidum, humoribus atque aëreæ ſubſtantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipſum ab eiſdem ſuſcipiat. Omnis ſiquidem ſubſtantia tenuis, promptius alteratur quàm craſſa. Eſt autem tenuiſſima quidem aëris, craſſiſſima verò corporum ſolidorum: media humorum ſubſtantia exiſtit. Cæterùm ſolidas partes, continentia: humores, contenta: ſpiritus, impellentia appellauit Hippocrates.

Febrium differentiæ ſumptæ à materia cui hæret calor præter naturam, ſunt tres.

Aëream ſubſtantiam eſſe miſtam per omnia ſanguini.

Tenuis ſubſtantia facilius alteratur quàm craſſa.

Cap. II.

Quòd igitur ex laboribus, ira, triſtitia, ſolis ardoribus, frigore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernātur, omnibus eſt in confeſſo: quemadmodum etiam, quòd peſtilens aëris conſtitutio febres conciliet: quodque periculoſa ſit conuerſatio cum laborantibus peſtilenti morbo: quum nimirum is non ſecus ſit contagioſus, quàm ſcabies aut lippitudo. Sed neque tutum eſt cum iis qui tabe correpti ſunt, conuerſari: neque (vt ſummatim dicam) cum illis qui ſpiritum putrem reddunt. Iam verò qui conſueta exercitia omiſerint, & aliis morborum generibus & febribus maximè corripiuntur. Plethora etiam, vitioſi cibi medicamenta, æſtúſque circa canis ſyderis ortum, atque alia id genus complura, ſimiliter febres accendunt.

Ephemerarum cauſæ.

Peſtiléti morbo correptos, fugiédos eſſe.

Tabidos, & putridum expirantes, eſſe abigendos.

Febres quæ occaſiones accendant.

Cap. III.

Igitur calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum, corporum elementa exiſtunt: ex ipſorumque temperaturis primi conſtituuntur morbi: quorum vnus eſt febris, vbi in corde quædā præter naturā caliditas generatur. At differentiæ caloris, à triplici differentia materiæ deſumebantur. Siquidem vel in ipſo corpore cordis, vel in humoribus, vel in ſpiritu, calor præter naturam accenditur. Præincipiunt autem cauſæ quædam notiſſimæ, in omni febrium conſtitutione, quatenus dictum eſt. Sed neque ſat eſt, ſi calor aliquis dicatur eſſe præter naturam, ad hoc vt dici febris mereatur, oportet ſiquidem prius vt cor illo incaleſcat: alioqui calor à ſole aut ab igne inductus, febris eſſet dicendus. Porrò iracundia eſt veluti feruor quidam, ac motus vehemens potentiæ iraſcibilis, in corde * deliteſcentis. Simul autem cum eo feruore calfit aliquando ſpiritus, aliquando ſubſtantia ſanguinis. Quòd ſi ita contigerit, vt ea corpora quæ in ſe admiſerunt caliditatem, longo earn tempore retinere ſint apta, licet motus cordis ſedetur, in hiſce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare eſt neceſſe. Huiuſcemodi autem febris habet originem à motu atque feruore natiuæ caliditatis. Quæ autem ex triſtitia fit: ex ſolo motu, non autem ex feruore gignitur. At illius quæ labores ſequitur, principium eſt muſculorum, n ruorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea ſiquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein verò continuatim calor aſcendit ad cor, ac tunc homo neceſſariò febricitat. Quæ autem ex denſitate cutis accenditur febris, qualis maximè conſtipatis atque aſtrictis corporibus accidere ſolet, mordaci effluxu in corpore coaceruato contingit. Semper enim corpora animaliū difflantur, idque duplici modo: nempe effuſis ad exteriora vaporoſis fuliginoſiſque ſuperfluitatibus, ac rurſus intus attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aërea ſubſtantia. Quum igitur vehemens aliqua cauſa cutim ipſam condenſans, meatus anguſtiores reddiderit, ſæpius in plethoricam diſpoſitionem incidit cõrpus, ſi & vapidum & optimum, quod effluit, extiterit. At ſi fuerit mordax & acre, nonnunquam febre corripitur: quo tempore etiam calor maximè augetur, refrigerio extrinſecus adueniente priuatus. Acris autem ac mordax ſuperfluitas * effluit iis, qui natura vitioſos habent humores, aut prauis cibis vtuntur, aut ſæpius cruditate vexantur, maximè ſi poſt eiuſmodi cibos aquam vitioſam biberint. Idem his quoque accidit, qui ſupramodum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter ſumunt. Eorum igitur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui prauis ſuccis redundant, ac malè difflantur, au intempeſtiuè laborant, aut balneis ſuperfluis vtuntur, facilè corripiuntur febribus. Qui verò boni habitus ſunt, integréque difflantur, & quieſcunt, regionemque ventriculi & hepatis calfaciunt, impoſſibile eſt vt febricitent. Nā in eiſdem reſidet vētriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum eſt, ac paulatim coquitur, redditurque optimum: ſicuti & iis qui ſe motibus vehementioribus torquent, aut æſtiuo ſole, aut balneis calidis dulcium aquarum vtuntur, quicquid vitiatum eſt, recipitur in corporis habitum. Quibus verò corrupti cibi deſcenderunt in ventrem,* eos febris non corripit, niſi ob alias cauſas: veluti ſi defatigati ſint ob crebriorem deiiciendi neceſſitatem, aut ventrem inflammatio tentauerit. * Porrò per obſtructiones meatuum, & humorum conſtipationes, ob putredinem ſolet febris oriri. Promptiſſimè nanque putreſcunt omnia calida & humida, in calidis locis cõtenta, niſi difflari ipſa & refrigerari contigerit. * Quinetiam in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, ſucci citò ad corruptionem deueniunt, * quum nec vincantur, nec concoquantur à facultate, vtpote imbecilla exiſtente. Propterea autem quicunque cibi glutinoſi atque craſſi ſunt, * ij ratione putredinis magis morbifici exiſtunt: quandoquidem ſucci ex ipſis geniti, longè promptiores ſunt, vt & in

Elementa corporum, quæ.

Febris eſt calor præter naturam in corde accenſus.

Cauſa procatarcticæ.

Iracundia quid.

Febris ab iracundia quando gignatur.

Febris orta à triſtitia.

Febris ab exercitio immodico.

Febris à cute denſata.

Difflari animalium corpora duplici modo.

Aſtrictionem cutis, quomodo febris ſequatur.

Cruditatem patientium, qui nam facilè in febres incidant, & qui ægrè.

Febres oriri ſolent ob obſtructiones meatuum. Putreſcunt facile calida & humida, ſi concluſa in calidis locis nec difflentur, nec refrigerentur.

Plenitudo ad vires.

Inflammatæ particulæ cur febres succendant.

meatibus hæreant,& impingantur.At acres & attenuantes cibi, quòd mali ſucci ſint,febres etiam accendunt. Partes etiam quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis ſimiliter febres inducunt. Impactus ſiquidem in eis qui influxit humor,ſi natura calidus ſit,nec diffletur,actutùm putreſcit. Si igitur fluxionem ipſam exquiſitè amara bilis pepererit, caliditas eryſipelatoſa partem occupat: ſi verò ſanguis,phlegmonoſa:at ſi ex vtriſque miſcellaneus humor,vel fit eryſipelas inflammationis particeps, vel inflammatio eryſipelatis: nomen quidem ab humore excellente ſuſcipiens, cognomen autem ab altero.In hiſce autem omnibus conſortij lege febris accenditur.Nam proxima pars calefactæ particulæ,ſimul cum ea calfit, donec ad cor * diſpoſitio ipſa peruenerit. Etenim in carbunculis id quod continuum exiſtit, ſimiliter concaleſcit. Fiunt autem ex ſanguine quidem ſatis calido, & ad atræ bilis naturam, propter aduſtionem,conuerſo.

Caliditas eryſipelatoſa & phlegmonoſa, quando infeſtent.

Carbunculi oriuntur à feruente & melancholico ſanguine.

Cap. IV.

Calidiores aëris ambientis ſtatus,per inſpirationem quidem manifeſtè cor calfaciunt:corpori autem extrinſecus circunfuſi, totum ipſum calidius reddunt:ſed præſertim arterias,vt quæ ipſius ſubſtantiæ aëris ambientis aliquid ad ſe alliciant: * cum quibus omnibus affici etiam cor eſt neceſſe: & quum calidius impendiò fuerit,ipſum primùm atque præcipuè; calorem febrilem ſuſcipere, ac dein vniuerſo corpori communicare. Peſtilentis autem febris,inſpiratio aëris vitiati & putridi,maximè eſſe in cauſa videtur.Fit aliquando etiam ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcẽdum paratos, quum exiguam aliquam occaſionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Aëris autem putredo accidit, vel ob cadauerum multitudinem minimè crematorum: vel ob lacuum,vel paludum æſtiuo tempore euaporationem. Cæterùm nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt: alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem cauſa. Quæ igitur vitioſis ſuccis redundant corpora, obſtructáque ſunt, atque inerti victus & exercitij ratione educata fuerũt, ea ſanè per peſtilentes conſtitutiones ambientis, ſtatim à prima inſpiratione initium putredinis ſument,ac plurimum in malo prouehentur.Quæ verò contrario modo diſpoſita, nonnulla quidem nihil, nonnulla verò adeò exiguum percipient, vt minimo negocio reuerti ad naturalem habitum poſſint. Iam verò quum aëris temperatura, ad caliditatem atque humiditatem immodicam fuerit conuerſa,peſtilentes morbi exorientur:qui ea tantùm corripient corpora, quæ vt afficiantur,prompta & idonea erunt. Etenim ea corpora quorum diſpoſitiones conſentiunt cauſis morbificis, facillimè contaminantur: quorum verò renituntur,ac reluctantur, quantùm viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantùm inuicta contingit permanere ea corpora. Quum enim corporum diſpoſitiones diſſimiles ac multiformes exiſtant,quædam facilè alterantur,ac patiuntur à cauſa in ipſa operante: quædam inſuperabiles atque impaſſibiles permanẽt:quędam ægrè patiuntur.Eſt autem ipſius medici opus, correctiuum errorum omnium,qui circa humanum corpus contingunt. Quare in iis omnibus prima eſſe debet, atque communis intentio, vt corpus quammaximè purum ſit,ac perſpirabile: ſecunda autem, vt præpotenti cauſæ aduerſetur, quammaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria inſunt, corripiuntur celeriter,acerriméque laborant.

Aër impendiò calidior, quid in corpora noſtra moliatur.

Peſtilentis febris cauſa eſt inſpiratio aëris vitiati & putridi: necnõ vitioſus ſuccus in corpore, ad putreſcendum habilis.

Cauſam nullã poſſe agere, abſque patiẽtis corporis aptitudine. Peſtilenti febre, quæ corpora facilè, & quæ difficillimè corripiantur.

Aëris conſtitutio calida & humida,peſtiferis eſt morbis obnoxia. Corpora conſentiẽtia cauſis morbificis, facilè corripiuntur.

Corporum diſpoſitiones diſſimiles.

Corpus contra peſtilentem auram debet reddi puriſſimum, ac maximè tum perſpirabile, tum cauſæ præpotenti contrarium.

Cap V.

Igitur omnes peſtiferæ febres à putredine originem ducunt.At ephemeræ, minimè putredinem humorum ſequuntur.Sed qui quidem ex ſolis incendio febricitat, ab agentis cauſæ caliditate affici natura eſt aptus. Qui ex ira,huic feruorem quidem fieri caloris qui in corde conſiſtit,eſt neceſſarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui ſupra modum exercitatus eſt, vehementior calor præter naturam ſine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis aſtricta eſt quum prius acriores ſuperfluitates expirarent per eam, poſteaquàm ſunt retentæ coaceruatæque,in febrem incidit, nulla interueniente humorum putredine.Porrò quæ tumoribus inguinum ſuperueniunt febres, omnes (authore Hippocrate) pernicioſæ ſunt,exceptis ephemeris. Sunt ſiquidem quædam febres è genere ephemerarum,ſuperuenientes tumoribus inguinum: quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eueniunt, quæque vel in aliquo viſcerum, vel in cauis & maximis vaſis radicẽ habent ſuæ generationis.Quandoquidem quæ inguinum tumoribus ephemeræ ſuperueniunt, concalfaciunt ſemper partes vicinas,donec vſque ad cor febrilis calor perueniat: quò tamen putrida fuligo non peruenit, ſed ibidem,in loco inguinis circunſcripta remanet, ſola alteratione per continuum facta; atque vſque ad cor ipſum extenſa ſola caliditate. In putredine autem quæ aut in viſceribus, aut in magnis fit vaſis, quidam veluti fumus, ex putreſcentibus ſuccis ad ventriculos cordis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes ſimul,collectique humores putreſcunt,ſiue per vnum,ſiue per duos continuos dies, vtpote in vno eodemque loco compacti:at qui in viſceribus ſunt, vaſiſque magnis,quum perpetuò fluant,ſuóque contactu vicinos ad putredinem trahant, ſpatio temporis putridum calorem accendunt.

Peſtiferæ febres omnes à putredine oriuntur. Ephemeras omnes fieri nulla intercedente putredine.

Ephemeræ ſuperuenientes tumoribus inguinum, quomodo à putridis differant.

Cap. VI.

Humorum autẽ putredo,quæ in vaſis fit,ſimilis eſt ei quæ in inflammationibus, abſceſſibus,atque tuberibus accidit,duplex exiſtens ſecũdùm genus. Nam aut fit vincente natura: aut omnimodo ſuperata,aut adeò imbecilli reddita, vt nullam amplius in putreſcente excremento ad optimum moliri poſſit tranſmutationem:quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis conflatur. Per abſceſſus igitur,integrè ſuperante natura,optimum conficitur pus,aſpectui album & craſſum, & quaqueuerſum ſibi ſimile:læue autem tangenti,ac minimè fœtidum. Nam ſi ſemiputridum fuerit, tertium in tali tranſmutatione genus,quod paulò ante diximus,fit:quodque ſecundum magis & minus, varias differentias ſortitur.Quotcunque autem in abſceſſibus putredinis ſunt differentiæ,totidem & in febribus quæ ex putredine ſuccẽduntur,ſunt eorum quæ in vrinis apparent,formæ varietates.Optima verò vrina quæ ex putreſcente humore perficitur,qui adhuc concoctionem à continenti vaſe ſuſcipiat,eſt quæ albam,leuem, æqualem,& minimè fœtidam habet hypoſtaſim.Peſſima autem eſt, quæ in omnibus maximè contrario modo ſe habet. Quæ verò intermedia exiſtit,quãtò ad alterã propius acceſſerit, tantò aut melior eſt, aut deterior.

Putredo humorum quæ in vaſis fit, contingit dupliciter.

Pus laudabile quale eſſe debeat.

Vrina optima ab humoribus putreſcentibus,qualis.

Vrina peſſima.

Cap. VII.

Cap. VII.

Ephemeræ omnes oriuntur à procatarctica causa.

Porrò febrium ephemerarum hoc vnum est præcipuum atque inseparabile indicium, quòd ab aliqua manifesta causa præincipientéque (quam procatarcticam vocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam à causa manifesta gignuntur, quæ nimirum præcessit. Inseparabile verò ac proprium ephemerarum est, vrinæ statim prima die concoctio: pulsúsque ad magnitudinem & celeritatẽ effatu dignam accedens, ita vt frequentia à proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quòd nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parumq; à naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suauitas, proprium atque inseparabile est huiuscemodi febrium indicium: Inseparabile quoque, æqualis atque incompressus ascensus, in calore simul & pulsibus: nõ tamen proprium, quum & aliis quibusdam adsit: sicuti etiam consistentẽ febre mediocritas. Neque enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximè ineft. Proprium præterea inseparabileque ephemerarum indicium est, cum sudore, aut rore, aut aliquo optimo vapore inclinatio: quam sequatur integritas. Atque hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio.

Ephemerarũ vrina & pulsus qualis.

Ephemerarũ calor est perpetuò suauis.

Ephemerarũ inclinatio accidit cum sudore vel rore.

Earum verò quæ ex aduerso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorum consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sanè medici febres hecticas appellarunt, vel quia firmæ atque fixæ, perinde ac habitus sunt: vel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas vocitant. Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum ineft. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur à procatarcticis. Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimè ab initio inuadunt. Vbi quis igitur citra manifestam, præincipientemque causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse. Interdum tamẽ aliqua ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autem altera ex putredine humorum, vbi quod afficitur corpus & impurum, & superflui humoris colluuie redundans fuerit. Successionis autem ipsius, vna quidem propria inseparabilisque dignotio habetur, quòd febris ephemera ad integritatem nõ desinat. Contingit verò aliquando, vt per vigorem ephemeræ; ac multò magis per declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur: videlicet si eà tranquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium antè sumere à rigore febrem vbi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio vehemens, putridarum febrium est proprium signum, non tamen inseparabile. Siquidem non ineft putridis omnibus rigor: sicuti neque horror. Præterea inæqualitas pulsuum atque caloris, siue in principiis, siue in augmento contingat, huiuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidem inseparabile. Multò autem minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures veluti insultus: id quod superexacerbari vocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicuius symptomatis ratione citra febrim ea accidat) non tamen inseparabilis.

Putridæ febres.

Hecticæ febres occupant solidas corporis partes.

Putridas febres nulla procatarctica antecedit causa.

Putrida febris quando succedat ephemeræ.

Ephemeram permutari in putridã, quibus dignoscatur indiciis.

Maximum etiam earum febrium quæ à putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa erodere tactum videtur. Sed in principiis quidem accessionum, vtpote in quibus calor adhuc suffocatur, superfluitatésque succenduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditatis species effertur ex penitioribus partibus.

Putridarum febrium calor est mordax & acris.

Proprium præterea inseparabiléque putridarum febrium est signum, velocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus & consistentibus fit. Comitatur autem has febres, in initiis quidem, pulsus paruus ac velox: quum verò consistunt, velox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem vetsatur frequentia, in huiusmodi febribus deprehenditur manifestè. Cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur.

Putridis febribus adesse velocem systolẽ.

Putridarum febriũ pulsus.

Maximum verò & harum febrium indicium existit vrinæ cruditas: earundemque est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim vnquam magnum aut effatu dignum concoctionis indicium per huiuscemodi febres in primis vrinis apparet, si quidem excipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem.

Putridarum vrinæ quales.

At verò pulsus durus nullius generis febrium quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam verò etiam duo genera, alia, symptomate aliquo interueniente. Quippe durities accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Congelationes igitur, vehementes algores efficiunt: tensionem verò, inflammationes, & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens. At siccitatem, euacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diutinæ febres ardentes. In vniuersum autem, quæcunque solidas animalis particulas vehementer exiccant, sicuti & hecticæ febres arteriarum duritiem efficiunt.

Febrium nulli quatenus febri, adest pulsus durus.

Durities vndè accidat arteriarũ tunicis.

Cap. VIII.

At verò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent superuenire, vsque adeò productis, vt humorem in corpore cordis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, vt magna adhuc eius portio seruetur. Cæterùm illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam tabidæ. Quæ verò manente adhuc humiditate gignuntur, vbi cordis occupauerint corpus, hinc maximè succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio. Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, vbi statim ab initio inuadentes, similem ortum cum ephemeris habent: videlicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur. Quæ autem peruenerunt ad tabem, iis, vbi iam exquisitè consistunt, & iamdudum inceperunt, vt medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exustum. Differt autem tabida febris à tabe, siue marasmo. Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto natiuo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicuti & iis qui præter naturam tabescunt; altera species marasmi accidit, quæ à Philippo

Hecticæ ardẽtibus solent superuenire.

Tabidæ febres.

Hecticas febres interdum ab initio inuadere, similem cum ephemeris habentes generationẽ.

Hecticarum nonnullas quidem facile, alias ægrè curationem recipere.

Marasmus.

Tabida febris à tabe quomodo differat.

Philippo ex morbo ſenectus vocatur, Tabida verò febris nó tantùm ſicca, ſed etiam calida eſt paſſio.

Cap. IX.

Tabidæ febris indicia.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptiſſima atque facillima exiſtit. Nam priuſquam pulſum atque calorem perpendas tactu, videbis oculos immodicè concauos, ac veluti in foueas quaſdam reconditos, exhauſto iam vniuerſo ipſorum humore, ita vt oſſium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernantur. Sordes præterea in ipſis ſiccæ oſtenduntur, & quædam veluti ſquallida diſpoſitio, qualis maximè ineſt iis, qui toto die ſub ſolis ardore per puluerem iter longum fecerunt. Quinetiam in eis eſt coloris flos vitalis extinctus: frontiſque & faciei cutis rigida, ex ſiccitate, & ſquallida. Ad hæc, ſic affecti frequenter palpebras contrahunt, dormitantium inſtar: non tamen affectus eorum eſt ſomnus, ſed potius vigilandi impotentia. Præ macie etiam ſunt illis collapſa & concaua tempora: nihílque in eorum corporibus cernitur præter cutim atque oſſa. Pulſus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas verò, quum primum admouetur manus, languida eſt: paulatim autem acredinem, atque eroſiónem oſtendit: ac magis, quum plus tangendo immoraberis. Porrò maraſmus tunc incipit, dum cognatus humor, qui in mediis partium ſimilarium ſpaciis inſperſus eſt, & ex quo primum vniuerſæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adeſſe. Quandiu enim pars aliqua humoris illius conſeruetur, ſolùm febris hectica exiſtet, nondum etiam tabida. Vbi verò res eò diſcriminis iam peruenerit, vt nihil ex tali humore ſuperſit, tunc exquiſita tabes exiſtet. Eſt autem hecticarum omnium diſpoſitio difficilis, vbi præterierit principij tempus: quod non dierum aut horarum numero, ſed ipſo diſpoſitionis modo determinandum eſt. Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm inuerti inceperit, neque natiua humiditas protinus diſſipatur, neque virtus laborat plurimùm: ſed primò fit veluti quædam efferueſcentia ipſius humiditatis: quo tempore facilè eſt eiuſmodi febrem ſanare, tanquam nihil adhuc virtute perpeſſa. Tantùm autem virtus laborat, quantùm ſiccitas & caliditas in ipſo corde inualuerit. Iam verò, quæ febris æqualiter ab vtraque diſtat, ab ea ſcilicet quæ exquiſitè tabida exiſtit, & ab illa in qua nihil adhuc tale, mediam quodammodo ſeſe habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ auté tabidæ proximior exiſtit, eſt vicinior periculo, quũ quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam ſalutis ſpem poſſit nobis promittere. Fingamus igitur aliquem eſſe, correptum febre, quam præceſſerant conſpicuæ & procatarcticæ cauſæ. Si enim febris ipſa ad ſequenté diem extendatur, neque integrè deſinat, neque exaſperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore repræſentet, talem hecticam fore tibi ſuſpicãdum fuerit. Quòd ſi & in tertio die ſine cibo permanere voluerit æger, donecque tertianæ acceſſionis præterierit horas ſuſpectas, nihilque effatu dignum priori acceſſerit febri, aut imminutum fuerit, ſed tantummodo quædam exiguæ reliquiæ primæ febris procedant, permaneantque cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis ſentiatur, proceſſu verò acris, mordax & ſicca: huiuſcemodi febrem hecticam eſſe exiſtimandum eſt. Maximum verò & indubitatũ erit eius naturæ indicium, ſi cibum homini poſt ſuſpectas horas obtuleris. Statim ſiquidem vna vel altera hora poſt cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris acceſſionem opinabuntur adeſſe. Omnibus nanq; hecticis febribus hoc propriũ inſeparabiléque adeſt indicium, ſcilicet quòd allato cibo accendatur * calor, pulsúſque ad magnitudinem & velocitatem augeatur: ſic vt videatur oborta eſſe incompreſſa quædam acceſſio, hoc eſt, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres ſolet. Nam tametſi in aliis nonnullis febribus huiuſcemodi * inſultus incompreſſi cernantur, ij tamen abſque cibo ſolent accidere. In febribus autem hecticis nũquam aliqua acceſſio conſpicitur, ſed perpetuò cernitur vna febris continua, vt illa quæ ſynochos appellatur. Ea tamen quandam veluti flammam plurimam admouenti manum poſſidet occurſantem: pulsúſque ædit celerrimos, frequentiſſimos, atque maximos. In hecticis auté febribus, neq; multa occurrit caliditas, pulsúſque tãtò minores, rariores, atque tardiores ſunt iis, qui per ſynochos fiunt, quantò etiam caliditas ipſa eſt minor. Commune itaque omnibus hecticis febribus eſt, quòd puſillæ, & ſemper à principio vſque ad finem æquales exiſtant. Proprium autem eſt tabidarum, ſiccitas. Nam ſine ſiccitate ſæpius hecticæ febres conſiſtunt, quum minimè in tabem degenerant. Iam cæteras febres quæ incompreſſas acceſſiones ſortiuntur, omnino compreſſio aliqua comitatur, dum cibus ingeſtus fuerit in acceſſionis principio. Hecticis autem, poſt cibum aſſumptum, quendam velut inconcuſſum inſultum fieri contingit, qui tamen non eſt aceſſio, ſed incrementum caloris, atque promotio pulſus in magnitudinem atque velocitatem, qualis cuicunque alteri poſt cibum ſolet accidere. Quamobrem alteratio ipſa tandiu perdurabit, donec diſtributus cibus appoſitúſque: humectauerit cordis ariditatem. Poſtea verò corpus ad priſtinum reuertetur ſtatum, in quo antea quàm cibus exhiberetur, conſpiciebatur. Quod ſi rurſus nutrire velis, vel in diuerſis temporibus, ſenties ſemper calorem poſt cibos adauctum: pulſus autem (vt dictum eſt) alteratos: vtpote quibus idem videtur accidere, quod calci & lapidibus calefactis, quorum nimirum caliditas arida, per aquæ affuſionem, ab humida ſubſtantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm ſicca, vires habet non parum euidentiores. At verò ſiccam in hecticis febribus eſſe caliditatem, quas conſequitur tabes, hinc conſtat, quòd nullus eorum qui habitu corporis ſunt humidiori ſtatim ab initio huiuſcemodi febre correptus fuerit. Quicunque autem ſunt natura ſicciores, ac præſertim ſi temperiem etiam calidiorem ſortiantur, vitamque elegerint in laboribus, vigiliis, curis tenuique victus ratione, hos ſtatim ab initio ſolet hectica febris inuadere, ex ira, vel triſtitia: ac magis æſtate, ſtatuque temporis calido & ſicco, ac loco præterea conſimili. Ac terminus talium hecticarum principij eſt, ſi eo tempore, quo ſolent ephemeræ ad integritatem deſinere, nó ſolùm iſtis nihil tale accidat, ſed ſiccitas etiam manifeſtè intendatur. Alter verò cuiuſdam veluti ipſius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, eſt tertiæ diei acceſſio. Nam ſi tunc nec altera acceſſio ſuperuenerit, neque ægrotus abſque febre fuerit, adaucta inſuper ſiccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progreſſu temporis citò ad tabidam

Maraſmus quomodo incipiat.

Tabes exquiſita quando dicatur.

Hecticæ febris inueſtigatio.

Hecticas febres poſt ſumptum cibum excandeſcere, exacerbarique æqualiter.

Hecticis febribus nulla adeſt acceſſio. Synochos febris, eſt tota vna febris cõtinua.

Hecticæ omnes puſillæ & æquales ſemper à principio vſque ad finem exiſtũt. Tabidarum febrium proprium eſt ſiccitas. Hecticas ſæpe abſque ſiccitate conſiſtere.

Febri cuicunque alterari pulſum poſt cibum, in magnitudinem atque velocitatem.

Hectica ſtatim ab initio, qui prehendantur.

conuertetur,

conuertetur, nisi rectè curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atque durus sentietur: qui quidem necessariò etiam erit paruus & frequens: non tamen propterea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atque durus existit. Debilitas siquidem, vehementem sequitur febris intemperantiam: durities autem, ariditatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necessum est animal laborare. In eandem verò incidunt febrem ex ardentibus atque acutis febribus plures, qui rectè curati non sunt: quique quum egerent potione frigidæ, non solùm eam non biberunt, sed nullum etiam aliud refrigerans medicamen applicuerunt thoraci & præcordiis. Quinetiam hepatis ac ventriculi inflammationibus, nisi rectè curentur, tabes superuenire consueuit, affectione ipsa cordi communicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex seipso, sicuti per excandescentias, vehementésque atque diuturnas tristitias: nonnunquam verò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac præsertim ex empyemate & phthisi, atque adeo ex diuturnis nobilium partium inflammationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si vel ab initio statim, vel progressu temporis, febris inuaserit, tabidæ postea febres succedunt. In vniuersum autem, quandocunque præexiccatum cordis corpus, febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quum arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Vbi igitur sola per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Vbi verò hectica febris vnà cum putrida coit, longè difficilius cognoscitur: quamuis ex arteriarum perseuerante calore, motúsque celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Tabida febre tunc laborabit animal, quum calor hecticus iam ipsum cor occupauerit.

Tabes quibus soleat superuenire.

Tabe corripi cor quibus ex causis possit.

Hecticam misceri interdũ cum putrida.

C A P. X.

Porrò qui ex feruore solis inciderunt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt iis, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admouetur, ingens calor percipitur. Contrà res se habet in iis, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reaccenditur calor. At qui ex feruore solis ægrotant, his maximè deũri caput videtur, plúsque ex balneis frigidis vtilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoque in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate videntur, si quidem sine grauedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis iis qui ex frigiditate febricitant, corpúsque eis in maiorem tumorem attollitur: ac nullus in fronte squallor, qualis illis qui ex insolatu febricitant, sine plenitudine capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri, nisi quis purum, materiæque inutilis expers corpus possideat. Solis quippe his caput calfieri contigit, sine aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex insolatu.

Febris ex cute astricta.

Febris ex frigiditate.

***

GALENI PERGAMENI De differentiis febrium, LIBER SECVNDVS.

C A P. I.

Svperest autem nunc, vt de differentiis febrium quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter disseramus: idque vbi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodum multi opinantur) ad omniũ febrium generationem, si in corpore amara bilis redundet. Alioqui laborantes atquato morbo ad vnum omnes maximis corriperentur febribus: id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, computrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, aceruari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atque in causonide, quum in illis nullũ talis succi vestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt: in ætate vigenti (quæ omnium biliosissima est:) tempore æstiuo (in quo dominatur is humor:) in locis prætereà quæ calidam & siccam temperiem possident, in similique aëris ambientis constitutione: ac breuiter in homine qui laboribus, curis, vigiliis, æstu, tenuis victus ratione, eademque calida & sicca, ac denique medicaminum calfacientium & exiccantium immodico vsu, fuerit commaceratus. Quotidianæ verò, naturis in quibus pituita superfluit, sunt familiares: in hyeméque præcipuè, atque in omni locorũ & téporũ statu frigidiori atque humidiori gignuntur. Ex ætatibus porrò, senilem atque puerilem infestant magis: præsertim si accedat otiosa vita, quam crapulæ comitantur: atque etiam si post pituitosos cibos quispiam balneis vtatur. Neque etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram euomunt bilem, nec per ventrem inferiorem aut sudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis: hæ siquidem flaua bile putrescente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem procliues, ex ætatibus, præcipuè declinans: ex anni verò temporibus, maximè autumnus: ac breuiter victus vniuersus frigidus atque siccus, quartanis febribus originem præstant. Quare & rigor qui vtrunque genus febris antecedit, haudquaquam similis est: * sed qui in tertianis quidem accidit, repræsentat sensum causæ efficientis, veluti rei cuiusdam pungentis, ferientisque: qui verò in quartanis, tanquam refrigerantis. Porrò febres intermittentes, quæ nimirum ad integritatem desinunt, ortum habent ab humore qui per omnes corporis partes suo motu defertur. At in continuis, humor delitescit atque continetur in venis.

Tertianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Quotidianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Tertianæ fiũt à flaua bile computrescente.

Quotidianæ fiunt à pituita, Quartanis febribus quæ originem præstent.

Rigor qualis tertianis, quartanisque.

Intermittentium febrium & continuarũ discrimen.

C A P. II.

Intermittentium igitur tres sunt omnes numero differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana: quotidiana quidem, ex pituitæ, tertiana autem, ex flauæ bilis: quartana denique, ex atræ putredine propagata. Continuarum autem quæ ex flaua bile proueniunt, duplex species habetur: vna quidem, earum quæ appellantur synochi: quarum vniuersum tempus vnica accessio existit, à principio vsque ad finem extensa: altera verò earum quæ idem cum

Intermittentium febriũ tres differentiæ.

Continuarum species duplex.

Synochi vniuersum tempus est vnica accessio.

cum genere nomen habent, continuéque dicuntur, atque in pluribus * particularibus circuitibus continentur. Earum igitur quæ appellantur synochi, tres differentiæ connumerantur. Nam earum quædam à principio ad finem vsque perseuerant æquales: quædam paulatim augentur: aliæ decrescunt. atque minuuntur. Vnde nonnulli primas quidem homotonas acmasticásque, secundas epacmasticas, tertias paracmasticas, hoc est, vniformes, inualescentes, & decrescentes, nominant. At continuarum duæ sunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoque die inualescunt exasperantúrque, referentes naturam tertianæ febris: aliæ verò etiam die intermedio exacerbationem faciunt: neutræ tamen harum ad integritatem desinunt. Earum igitur continuarum quæ die intermedia accessionem faciunt, nonnullæ quidem formam quotidianarum seruant, duas inuicem accessiones simillimas conficientes: aliæ verò, quum duas dissimiles faciant, simillimam primæ tertiam efficiunt, atque secundæ quartam, instar duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alteræ verò quæ singulis diebus similem accessionem faciunt, ex pituitoso humore consistunt. Est & tertium genus febrium continuarum, quæ perraró tamen eueniunt, quarum accessiones quartanarum figuram progredientes ostendunt, nec desinunt tamen integrè. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex & aliquando triplex: sic hæc etiam non duplex modò, sed triplex potest euadere.

Synochorum tres differentiæ.

Homotonæ febres. Acmasticæ febres. Epacmasticæ febres. Paracmasticæ febres. Continuarum duæ differentiæ.

Continuam quartanam reperiri perraró.

Cap. III.

Quæ igitur à flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore inuadit, atque ardentis febris similitudinem gerit, & biliosis vomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, vel horum quibusdam, vel omnibus simul, soluitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium interuallo finitur. Vocamus autem ipsam exquisitam tertianam, quæ in temperatura laborantis biliosa, & anni tempore, & regione, & victus ratione, calidis & siccis consistit. At verò copiosior bilis, ea quæ pauca est, longioré facit accessionem: tenuis autem, crassa breuiorem. Sic & vigor, maior quidem, breuiorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis dispositio, rara quidem breuiorem, densa verò longiorem. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullum habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ consequitur accessionem. Quum verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autem circa fines ipsius diei vel noctis: atque adhuc manifestius die proxima, quæ videlicet antecedit accessionis diem vel noctem. In illa verò iam signũ euidentius apparet, ac multò etiam magis accessione iam incipiente: atque adhuc plus, inualescente febre. Quum verò iam consistit, minus quàm quum augebatur: multóque minus vbi iam declinauerit.

Tertianæ febris symptomata.

Tertiana exquisita quæ.

Accessiones febrium quæ faciant breuiores, lóngioréfque.

Cap. IV.

Est & alia exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex putrilaginosa pituita ortum habet, per sensiles à natura partes impulsa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quàm rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, ac longum consumit tempus dum inualescendo peruenit ad summum. Quoniam verò is ex quo constituitur humor, frigidus est & humidus, ac præterea lentus & tenax, idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur: sæpiúsque in foraminibus hæret. Opprimit autem atque aggrauat aliquando virtutem: vnde inæquales ac debiles magis, paruósque efficit pulsus, quum primùm accessiones, inuadunt, atque in primis incrementi partibus. Fiunt & in biliosa febri circa accessionum principia, singuli quos diximus pulsuum affectus: in ea tamen statim desinunt: cætera verò, necnon inæqualitas, plerunque tali febre inuadente non adsunt. At postquam cessauerit rigor, non multùm pòst calor accenditur, veluti ignis effulgens, purúsque, omnis fumosæ fuliginis expers. Pituitosi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accensis lignis viridibus refert. Idcirco & * exiguæ euacuationes ab ipso, & accessionis spacium longius producitur: neque intermissionis tempus est adeò vt in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti seruat indicium. Attamen quum exquisitè suam naturam seruauerit, plerisque & mihi non rarò videtur habere puram intermissionem. Hæc febris, naturas consequitur corporum, & tempora, & loca, & status, artésque, & victus rationem, aliáque omnia prorsus alumna pituitæ. Accenditur autem singulis diebus, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Hæc enim, quum humorem habeat minimo negocio inflammabilem, faciléque quicquid ex eo efferbuerit, totum propter subtilitatem in accessione expurgetur, ad puriorem quandam integritatem terminari videtur: atque exiguum quoddam vestigium post paroxysmum, putridæ caliditatis relinquere. Quæ autem ex pituita febris accenditur, in accessionum declinationibus non expurgatur integrè, neque parum relinquit eius quod veluti succendi videtur: ac proinde intermissio eius longè deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

Quotidianæ febris descriptio.

Tertianæ & quotidianæ discrimen penes sensum caloris.

Quotidiana accenditur singulis diebus, quia in accessionum declinationibus non expurgatur integrè, vt exquisita tertiana.

Cap. V.

Tertium febrium intermittentium genus est exquisita quartana, quum ex solo atræ bilis humore gignitur, qui frigida & sicca constat temperatura. Succenditur autem paulatim, veluti lapis aliquis, aut corpus similiter frigidum atque siccum. Vbi verò aliqua ex eo flamma fuerit accensa, nihil fumidum, aut semicombustum in accessione relinquit: atque idcirco ex hoc humore, quàm ex pituita, plures euacuationes oriuntur, intermissióque exquisitè pura videtur: quandoquidem quicquid atræ bilis accensum fuerit, exhauritur atque discutitur. Quamobrem in sic affectis talis est rigor, qualis iis, qui vehementi gelu frigescunt. Hanc autem febrem necessariò antecedunt, quæcunque atram bilem accumulant. Cæterum accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ: nonnunquam etiam & longior, quum videlicet exquisita persistit, nempe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, vigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum variari. Si igitur neque putrescat, neque vehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nunquam efficiet exquisitum quartanum circuitum. Iam verò, regij quidem

Quartana exquisita gignitur ab atra bile.

Quartanarum rigor qualis.

morbi

morbi passionibus, diuturni melancholicique splenis affectus, & colores in toto corpore fœdi: herpetibus verò atque erysipelatibus, quæ ex flaua bile gignuntur, cancri & phagedænæ, proportione quadam respondent. Verùm neque in his neque in aliis atræ bilis affectibus necessariò febricitant, nisi prius atra bilis putrescat. Semper quippe natura suis viribus freta, quicquid * optimum reddi potest ex succis, id nutriendis partibus conatur assimilare: excernere autem, quod talem correctionem non recipit. Quòd si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere, necessum est, vt diutius delitescens in animalis corpore, corrumpatur. Sic igitur iis qui morbo regio, atque atræ bilis passionibus infestantur, quando biliosi humores superabundantes, diutius corpus obsederint, febris superuenire consueuit. Sed neque ob redundantem pituitam febris vnquam accenditur, nisi prius computruerit. Ob pituitam autem visum est sæpius (quod impossibile arbitrabantur veteres) oriri absque febre rigorem.

Rigorem absque febre aliquando ex pituita ortum.

Cap. VI.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam vocant, vbi simul & febriunt, & rigent ægri, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum. Oritur autem hæc febris ab humore illo, quem vitreum Praxagoras vocat, quique est species quædam pituitæ, satis frigidus atque tenas existens. Siquidem omnis frigidus atque humidus succus, ad pituitæ appellationem refertur. Cuius tamen plures sunt differentiæ. Est nanque vna species pituitæ, vsqueadeo frigida, vt quum detinetur alicubi, dolores acerbissimos excitet. Atque hæc sanè vitro fuso est persimilis. Est & alia pituitæ species haudquaquam exactè frigida, quam plerique cum screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ, quæ sentitur expuentibus acida: estque minus frigida, quàm quæ dicitur vitrea: magis verò quàm dulcis. Præter has species, est salsa aut ob putredinem, aut ob serosæ humiditatis mistionem: ex qua quidem febricitantes non rigent, sed tantummodo horrent. Acida verò ac vitrea pituita, si per partes sensiles deferatur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem Hepialam conciliant. At si vehementius putrescant, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur, à multitudine caloris frigida materia deuicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Hepiala est ex genere quotidianarum.

Hepiala oritur à vitrea pituita.

Pituitæ species quatuor.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

Cap. VII.

Porrò si pituita putrescens misceatur amaræ bili, duplex vt causa, sic etiam dispositio iungetur. Alter siquidem humor afferet quotidie accessionem, alter verò tertio quoque die. Itaque alter quidem dies duas accessiones habebit, alter verò vnam duntaxat: nisi accessionum tempora sibi mutuò cohæreant: cohærentibus siquidem fiet vna febris confusa, quæ neque puræ tertianæ, nec quotidianæ formam præ sese feret. Quoniam verò vtriusque febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient coniugationes. Vna quidem in qua tertiana quotidianæ intermittenti miscetur. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ iungitur. Tertia, in qua quotidiana intermittens, tertianæ continuæ miscetur. Quarta denique, in qua permiscetur quotidiana continua tertianæ continuæ. Harum verò nuper dictarum coniugationum omnium, duæ sunt differentiæ: quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: nonnunquam verò diuersis temporibus superueniant. Cæterùm ex accessionis forma, non ex periodorum simili proportione, cognoscenda ipsa febris venit. At quæ singulis diebus accenditur atque intermittitur febris, ea amphimerina, hoc est, simpliciter quotidiana vocetur. Quæ verò intermissionem non habet, continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in aliis febribus est faciendum iudicium. Iam verò ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore inuadat: quotidianæ autem continuæ, sine rigore: fanè si ambæ in vnam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo, febris conflata ex vtraque, horrorem præ se feret, rem quidem rigore minorem, sed maiorem refrigeratione Quocirca dimidiam hæmitritæi portionem vtraque illarum febrium (dico quotidianæ continuæ, & intermittentis tertianæ) occupat. Est autem hemitritæi duplex generationis modus. Nam aut illarum febrium accessiones in vnam eandémque horam coëunt, quòd altera quidem anticipet, atque altera prorogetur: vel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit, in vnum tempus conspirante vtraque accessione, vnum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur: altera autem omnes, à principio ægritudinis vsque ad finem: quæ febris maximè ab omnibus hemitritæos vocatur. Qui autem intermittentis tertianæ & quotidianæ continuæ formam per se cognorit, facilè complicatas per symptomata propria distinguet. Porrò quænam ex eis complicatis citius fit habitura finem, ex ipsarum specie, accessionis prolixitate, magnitudinéque, præterea ex more, motu, reditu periodorum, necnon ex concoctionis & cruditatis indiciis, coniectandum.

Tertianæ febris & quotidianæ mistarum, quatuor coniugatione.

Amphimerina febris.

Hemitritæus constat ex quotidiana continua, & intermittente tertiana.

Hemitritæum inuadere cum horrore.

Hemitritæi duplex generationis modus.

Cap. VIII.

Febris igitur quæ ex intermittente tertiana, & quotidiana continua, composita est (quam hemitritæum vocamus) aut flauam bilem habet exuperantem: atque ob id, in ea fiunt tertianæ febris accidentia maiora: aut hæc quidem parcior, pituita verò abundantior existit: ob idque quotidianæ continuæ affectus firmiores: aut neuter horum humorum alterum vincit, sed ambo æquipollere videntur, id quod in exquisitis hemitritæis, hoc est, semitertianis, contingit. Ergo si in mistione ipsa præualuerit febris tertiana, horridior fit tota febris, & nonnihil sibi in inuasione rigoris associat. Confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magisque ad summum festinat: & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tunc frigus vehementius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis, & diutius comprimitur: tardiúsque accessio inualescit, ac longum pòst tempus consistit: non tamen aut similiter, aut magnum adfert incendium: nec in ea, vt in alia, bilis excernitur. Itaque in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorum duorum) temperatura est composita; veluti pugna quædam inter varios affe-

Hemitritæus exquisita quomodo constituatur.

ctus oritur,quum æger nonnunquam inualefcente febre tertiana,atque ad cutem humores pellente,incalefcat vehementius, remorante interim reuellentéque intrò ipfius motum febre quæ ex pituita ortum habet:*quum nimirum is humor fit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta exiftens materia. Dicitur autem hemitritæus febris non exquifita, vbi aut bilem, aut pituitam habet vincentem.Eft & alia fecunda copula commiftióque duarum febrium, tertianæ fcilicet & quotidianæ, ambarum intermittentium, quæ fimilem quidem nuper dictæ acceffionem facit: hoc tamen interiecto difcrimine,quòd hæc quidem intermittatur, atque neceffariò ad integritatem definat: quodque die fecunda cum rigore aut horrore,fola quotidiana febris inuadat. Quamobrem huiufcemodi febris non eft dicenda hemitritæus, fi quidem ex numero continuarum hemitritæus exiftit. At fi in vtroque genere hemitritæus confiftat, non hæc tantùm, fed multæ prætereà aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minimè ex duabus continuis,quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur,poteft hemitritæus produci: quandoquidem hæc commiftio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam quum omnis febris continua,fui quidem ratione, fi exquifita fuerit,neque horrorem habeat,neque rigorem: certè quæ ex ipfis componitur, haudquaquam horrida fiet.Neceffum igitur eft,fi horridus fimul atque continuus fit hemitritæus futurus, ex duabus ipfum febribus generari, quarum altera fit intermittens, altera verò continua. Proinde tertiana mifta quotidianæ continuæ,hemitritæum producit:quam febrem neque vtraque continua,neque vtraque intermittens efficere poteft. At verò fi quotidiana intermittens, mifceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua fimul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo fe habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit:horrorem verò,ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua,ac tunc præfertim, quum humores æquas vires habuerint.Porrò quæ de biliofa & pituitofa febre fimul miftis confcripfimus, ea transferentes ad * melancholicam, poterimus ipfius cum vtraque illarum commiftionem & confufionem fimiliter coniecturari. Voco enim complexionem, dum inuadunt differentibus horis: confufionem verò, fi eodem tempore inceperint. Tres itaque fimul febres complecti quifpiam & confundere poterit, ipfe per fe, ex iis quæ diximus, contemplationem exorfus. Nam horum omnium principium,fons,atque elementum eft, fingularium febrium formam atque figuram exquifitè cognofcere:id quod perfacilè exiftit, quum tres tantùm exiftant numero: nempe quæ ex amara bile, & quæ ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare fingulæ duas habent differentias, continuæ fcilicet intermittentífque: ita vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant fex numero differentiæ. Quòd fi quæ alia acceflerit particulatim præter has differentia, ea vel ex multitudine humoris, vel ex quantitate vel ex qualitate putrefactionis, ac prætereà ex modo motus, & particula in qua putredo confiftit, habebit originem.Iam verò quæ intermiffionem habuerint minorem febres, nempe acceffione ipfa in lógius tépus producta,eæ fanè extenfæ vocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, varias differentias recipiunt.Ex acceffionis autem & intermiffionis fpacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognofcitur.

Hemitritæus non exquifita quando dicatur.

Hemitritæus eft continua.

Continuæ febres neć horrorem, nec rigoré faciunt.

Hemitritæi ortus.

Febrium complexio & confufio quid.

Putridarum febrium vniuerfæ differentiæ fimplices, fenario numero ambiuntur.

Cap. IX.

Quum autem oriri foléant ephemeræ, fanguine non putrefacto,fed tantummodo calefacto:inueftigandum nobis iam eft,fi putrefcere illum aliquando contingat, quænam fpecies febrium gignatur.Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem,rectè profeffus eft Ariftoteles. Vocat autem alienam,externam: non familiarem, neque natiuam. Hæc fiquidem coquere nata eft, illa verò corrumpere,* quod eft putrefacere.* Incalefcit autem externo calore fanguis, & infolari deuftione,& peftilenti aëris ftatu,atque in febribus vniuerfis,quacunque ex caufa nafcantur.Vbi verò in aliqua corporis parte fanguis plurimus accumulatus,eiufdem partis vim fuperat, corrumpi confueuit:præfertim fi in paruis vafis propter craffitudinem conftipetur,aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum videre eft in vniuerfis inflammationibus: in quibus fanè duabus de caufis ipfe fanguis corrumpitur:& quia fcilicet non difflatur, & quia à natura non vincitur. Nonnunquam itaque fanguis in inflammatis particulis fubire poteft putredinem: ex qua fimpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres oriuntur: fimilem tamen acceffionum proportionem feruantes,qualem tertianæ febres oftendunt. Sic enim in iis qui laterum inflammationes patiuntur,eft obferuatum: quo tempore maximè rubidum expuunt.Quòd fi fanguis fupra modum affetur,pars quidem eius fubtilior ac pinguior,omnino in flauam bilem conuertitur:craffior autem,in atram:quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellantur,videre licet. Igitur pro varietate humorum in quos conuertitur fanguis,febres fient, fo- la bonitate vel malitia differentes. Illæ fiquidem quæ fanguinis confequuntur tranfmutationem, funt fimpliciores,tum in reliquis,tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etfi fe plurima manui tangenti offert, eft tamen omnino mitis: ficuti quæ in balneo contrahitur. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus confiftit. Quòd verò tangenti manui calor moleftus fentiatur, id prouenit ex humoris acredine. Si igitur calor & vapidus, & minus infuauis videatur, à fanguine proficifcitur. Qui verò molefti, rodentes atque mordaces exiftunt, confequuntur vtramque bilem, At vbi in primo occurfu,aliquid magis vaporofum quàm acre,fe repræfentat manui, fed per moram paulatim crefcit mordacitas, eaque admodum inæqualis, perinde ac fi per cribrum excolari videatur, ex pituitæ putredine oriri talem febrem ne dubites. Indaganti autem mihi,cur in febribus aliis calor æqualis occurfat: quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem oftendunt: tenacitas & pituitæ craffitudo,quæ diffoluitur ægrè, vifa eft effe in caufa. Siquidem ex eo humore, ficuti ex aliis omnibus,ea pars prima omnium expirat,quæ iam attenuata fuerit:vix autem attenuatur,quod valde craffum exiftit. Quòd fi etiam natura frigidum fuerit,tunc difficultas augetur:ac proinde non totus humor,nec ex omni parte æqualiter,fed ex illa tantum,in qua putredo inualuerit, efflatur, atque attenuatum effertur.

Ephemeras interdum oriri à fanguine calfacto.

Putredo ab aliena producitur caliditate.

Color natiuus coquere,alienus corrumpere eft natus. Sanguis quâdo extremo calore incalefcat.

Sanguis in inflammatis partibus duplici de caufa corrumpitur.

Febres à putredine fanguinis ortas, fimpliciores effe quàm ab aliis humoribus.

Sanguinis fupra modum affati partem pinguiorem in flauam, craffiorem,in atrã bilem, conuerti,atque vnamquanque ipfarum pro natura fua febres accendere.

Febres ortas ex permutatione fanguinis in alios humores, mitiores cæteris putridis effe.

Febres putridas ex tactu diiudicandi ratio.

Pituitofæ febres cur inæqualitatem caloris tactui obiiciant.

Cap. X.

CAP. X.

Affectus infestantes per circuitus.

Solent autem per circuitus affligere, quemadmodum febres, alij etiam morbi particulares: vt lippitudines quædam, nonnullique aurium, capitis, necnon articulorum dolores. Vt igitur per hosce affectus videre licet, venas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumorem attolli, atque inflammationem augeri, doloresque intendi, ac denique affluxum materiæ inutilis ad exteriora fieri: sic etiam in interioribus oportet imaginari ea omnia, quæ cùm minimè cadant sub sensum nostrum, eandem tamen cum illis perpetuò analogiam sortiuntur. Itaque in laterum & pulmonis inflammationibus, circa accessionum quidem principia, tumores increscunt: in declinationibus autem, euaporant, & submittuntur. Porrò alibi à nobis est proditum, esse quatuor naturales potentias, à quibus dispensantur tum plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem est, similium attractrix: secunda, eorundem retentrix: tertia post has, alteratrix: quarta deníque, alienorum expultrix. Duplex autem est in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterum verò quantitate. Aceruatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris sunt, vel imbecillitatem, vel robur. Etenim si æquè valentes ipsæ partes extiterint, & meatus qui inutilem materiam deducunt, secundum naturam se habuerint, tunc membra sanitate fruentur. Vbi verò plus assumptum fuerit, quàm alterari possit, omne id quod superfluum est, à virtute expultrice trusum, excernitur. Quòd si hæc imbecilla fuerit, in eodem residet loco: ac si multùm sit, grauat, distenditque: sin acre, exedit, ac mordet: sicuti & quod calidum est, calfacit: quod frigidum, manifestè refrigerat. Solet autem sæpe excrementum ab aliis in alias partes transfluere, fortioribus nempe id semper à se pellentibus, suscipientibus autem imbecillioribus. Qui motus non cessat, donec in eas quæ omnium imbecillimæ sint, oberrans humor inciderit. Hinc verò ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco per plethoras atque cacochymias, imbecilliores particulæ infestari solent variis fluxionum affectibus. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel vniuersum caput, excrementum in se collectum, ad partes imbecilliores expellere, veluti ad aures, oculos, tempora, labra, dentes, malas, palatum, gingiuas, gurgulionem, paristhmia, aut denique ad glandulas illic consistentes. Quòd si ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, ipsa fluxio delabitur. Sicuti igitur causa talium omnium morborum sæpenumero est caput, ita & eas quæ in iecinore ac liene fiunt inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam ex remotioribus aliqua vna, vel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exasperant. Qui igitur nescius non fuerit, primam inflammationis originem, ex fluxione in hepar incidente, suum ortum traxisse: ac quòd deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patiente consistere: vtrique is non mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia inutilis interdum quidem (quatenus dictum est) impulsa ad infirmiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura est aptus ad conciliandas ac recipiendas fluxiones.

Naturales potentiæ à quibus dispensantur tum plantæ, tum animalia, sunt quatuor.

Alienum duplex.

Excrementa quando aceruari cõtingat.

Sanitate quãdo fruentur membra.

Excrementa semper à fortioribus ad partes omnium imbecillimas trudi.

Febres ex hepate accensæ.

Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redundant, magna portio ad eas defluit partes, quæ incaluerint vehementius. In iis autem quæ superfluitatibus vacant, admodum pauca. Non parum verò & ad partes dolentes humoris solet confluere. Videntur itaque manifestè, fluxionum causæ quæ ex ipsis partibus laborantibus originem trahunt, esse duplices: quarum altera est, in ipsis accensa caliditas: altera, excitatus dolor. At verò quòd melius sit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quòd plus vel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur sunt differentiæ fluxionum, quæ sine partium, quæ fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt. Aliæ verò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa transmittunt. Cæterùm omnes quæ citra vulnus & contusionem, partibus adueniunt inflammationes, ex recrementis quæ à fortioribus membris propulsantur ad infirmiora, gignuntur. Vbi autem constipata excrementa in particula inflammata putruerint, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflammatô membro in alia illi vicina, atque ab his in alia, successione quadam extenditur, donec ad cor aliquando ipse calor perueniat. Porrò vbi superfluitas quæ ab vna in alteram partem transfertur, adeò copiosa & vitiosa est, vt facultatem recipientis particulæ opprimat dissoluatque, sic vt iam nequeat vincere, quæ antea vincebat, tunc certè necessum est, vt ipse etiam putrescat sanguis: idque ratione duplici,* & quia humori, qui à proprio calore non vincitur, nihil amplius superest, nisi vt in putredinem transeat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus simul ipse putrescit. Quòd si non tanta, nec tam vitiosa ipsa superfluitas extiterit, vt facultatem omnino dissoluat, atque feriari compellat, semiputris ac semiuitiatus in tali statu reddetur sanguis, ob commercium quidem putrescentium excrementorum, ad putredinem raptus: tantum verò in natura sua perseuerans, quantum ab ea, quæ exornat ipsum potentia, vincitur. Vtcunque verò res habeat, qui in prima putredine accenditur calor, acrior atque mordacior est eo, qui naturalis existit. Tantùm autem augetur, quantum natura superfluitati suppeditat. Hæ si quidem ad eum qui ab ipsis calor augetur, ferè similem quandam rationem habent, quam ligna ad ignem. Etenim hæc minimè in infinitum vsque tempus ad alterationem sufficiunt: sed est quidam transmutationis terminus, cùm tandiu possint exuri, quandiu aliquid natiui caloris habuerint. Qui vbi consumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam desinunt: & quæ supersunt reliquiæ, cineres appellantur. Eodem igitur modo putrescentium humorum caliditas permanet, donec prorsus fuerint assati. Parum autem reliquiarum terrestrium restare ex humoribus est verisimile, quoniam in eorum substantia humidum & non siccum præualet elementum. Cùm itaque feruentes in putredine humores à calore extenuentur, substantia ipsorum, vbi febres consistunt atque declinant, in ambientem aërem discutitur: superfluitas autem, vel exigua remanet, vel nulla penitus: ex crassioribus quidem humoribus, pauca: ex serosioribus verò nulla. Quòd si nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neque iterum

Fluere solent humores ad dolentes particulas.

Inflammatiõ particulis quomodo fiueniat febris.

Sanguis quando necessariò putrescat.

Excrementa fouent calorẽ præter naturam, quemadmodum ligna ignem.

Febres per circuitus moueri, vnde accidat.

ſuperfluitates accedant, ægritudo finietur, nec rurſus homo febricitabit. At ſi illæ mittantur denuò, aut ne mittantur quidem, ſed adſit ſola potentiæ imbecillitas, hominem ſecundò febrire eſt neceſſe. Fingamus enim, primum quidem validam eſſe particulæ facultatem: interim verò eaſdem in partibus, quæ prius tranſmiſerunt, aceruatas eſſe rurſus ſuperfluitates, & quantitate & qualitate pares, iis quas antea immiſerant: certè nemini dubium eſt, quin eodem quoque circuitu ad eas expellendas, verſus imbecilliora membra, mouebuntur ipſæ immittentes partes. Siquidem vis excretoria tunc primùm excitatur ad proprium opus, quando aut multitudine ſuperfluitatum grauatur, aut qualitate pungitur. At verò cùm in lippitudine quæ per circuitus accedit, medici qui ſe ocularios vocant, ſemper oculis negocium faceſſant, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, interdum meri potione, interdum miſſione ſanguis, atque interdum clyſtere vſi ſumus. Qua induſtria nonnunquam ſtatim eſt ſubſecuta ſanitas, nonnunquam poſt curationem capiti adhibitam. Nam quandiu humor qui ad caput confluit ſimilis fuerit, eadémque diſpoſitio capitis, tandiu ſuperfluitates æquali tempore, & ſimiles & æquales aceruabuntur, ſimiléſque oculorum exaſperationes orientur. Quod igitur contingit in oculis, idem in pulmonis, cerebri, laterum, & aliarum partium inflammationibus accidere poteſt, ſi illis quæ ſuperfluitates tranſmittunt, ſint eodem tempore imbecilliores. Mirandum autem non eſt, ſi non iiſdem ſtatis temporibus eadem excrementa aceruentur. Nam cùm is qui pro alimento ſanguis defertur, non ſemper vſquequaque ſit ſimilis, nec item nutriendarum particularum eadem diſpoſitio: alij aliud ſufficit tempus ad colligendam tantam ſuperfluitatem, à qua quidem vbi primùm membri natura læditur, cogitur eam tanquam alienum onus protrudere. Sed neque ob acceſſionum imparitatem mirari oportet.* Nam ſi non eadem eſt nec ſpecies, nec multitudo ſuperfluitatum, non oportet eas ſimiliter omnibus aut accendi, aut diſcuti. Nam quæ plura & frigidiora, tenacioráque & craſſiora excrementa ſunt, faciunt acceſſiones longiores: quæ autem pauciora, calidiora, & ſubtiliora, breuiores. Præterea rarior quidem corporis habitus, breuiores ſui ratione acceſſiones reddit: denſior autem, longiores. Quinetiam potentiæ robur, minus diuturnas efficit acceſſiones: imbecillitas autem, in longius tempus producit. Longiſſima itaque acceſsio fiet ob materiæ inutilis multitudinem, craſsitudinem, lentorem, facultatis imbecillitatem, ac meatuum anguſtiam. Breuiſſima autem, propter materiæ inutilis ſubtilitatem, paucitatem, potentiæ vigorem, ac laxitatem meatuum. Cùm igitur primæ acceſsionis tempus adeò breue fuerit, vt antequàm ſuperueniat ſecunda, iam prima quieuerit, omne id temporis ſpacium, quod ſecundæ principium & primæ finem interiacet, ſine febre eſt. Si verò ſecunda inuadere anticipauerit priuſquam omnino prima ſoluatur, nihil interuenit medium. Hoc autem fit, cùm facultas membri recipientis ſuperfluitates, ſanguinem in ſe contentum, quemadmodum antea, conuincit. Quòd ſi quando imbecillior reddatur, non ſolùm materia

Excretrix facultas quando moueatur.

Lippitudinem accedentem per circuitus quomodo curarit Galenus.

Acceſſionum imparitas vnde accidat.

Acceſſiones longiores aut breuiores fieri, vnde accidat.

Acceſſio longiſſima à quibus fiat.

Acceſſio breuiſſima quãdo contingat.

inutilis, ſed ſanguis etiam cum ea corrumpetur & putrefiet, ex eóque accendetur febris: atque hinc orietur aliud principium earum, quæ per circuitum fiunt, acceſsionum. Si igitur caliditas ab excrementis orta, etiamnum perſeueret, duplex febrium ſeinuicem complectentium ſpecies gignetur. At ſi illa ceſſauerit, membri verò fluxionem recipientis diſpoſitio remanſerit, quæcunque de parte mittente prius expoſuimus, eadem de hac quoque intelliguntur. Nam & ipſa aliquas in ſe ſuperfluitates gignet: idque duplici ratione, quemadmodum illa, & quia vitioſum ſanguinem continet, & quia facultas eius eſt imbecilla. Eodem modo ſi ex aliqua quauis cauſa membri vis adeò debilitetur, vt is qui adiacet ſanguis, illi ſit potius oneri, quàm nutrimento: continget vt corrumpatur, aut ſi calidior ſit, putrefiat. Nam ſi frigidus fuerit, & pituitæ naturam gerat, non ſubitò, ſed tempore ad eandem veniet diſpoſitionem. Porrò ſi eas quæ in ipſa genitæ fuerint ſuperfluitates, nequiuerit particula aut coquere, aut ad aliam partem detrudere, tale ſibiipſi febriendi principium conſtituet, quale ea quæ tranſmittit alteri, affert. Nequit autem aliò ſuperfluitates tranſmittere, aut ob propriam imbecillitatem, aut propter recipientis robur, aut denique ob conſtipationes meatuum, quæ fieri à lentis & craſsis & multis humoribus conſueuerunt. Quæcunque autem naturales meatus obſtruxerint, hæc neceſſariò putreſcunt tempore, atque etiam in cauſa ſunt, vt in ea parte multitudo coaceruetur excrementorum, cuius ſolitam euacuationem & difflationem prohibent. Vnà igitur cum illis putreſcunt & alia quæ poſtremò aceruantur, ſtatímque ſimul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. At verò, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, illuc ab aliis partibus ſanguis ſolet confluere. Quo igitur tempore confluit, illas quidem priuari ſanguine eſt neceſſarium: quod verò patitur membrum, grauari & diſtendi: ipsúmque confluentem ſanguinem alterari, & quòd aliis quæ iam putruerunt ſuperfluitatibus permiſceatur, & quod difflari, vtpote impactum, non poſsit. Proinde fit, vt inſtar lignorum humidiorum, quæ ſuper exiguam flammulam proiiciuntur affatim, ſuccendatur. Quod totum eſt acceſsionis principium. Vbi autem caliditas iam materiam conuicerit, id tempus augmentum vocatur. Vbi verò calore per vniuerſum corpus diſperſo, inflammati humores ad ſummum ferorem peruenerint, id acceſsionis tempus, dicitur conſiſtentia. Hinc igitur, ſi humores fuerint tenuiores, potentia robuſta, corpus rarum, maxima humorum putreſcentium pars in ſudorem reſoluta euacuatur. Sin verò hi craſsi fuerint, & vis expultrix infirma, necnon meatus anguſti, nihil quidem defluit ſenſibile: ſed id ſolum, quod ita eſt extenuatum, *vt in ſubtilioris vaporis naturam tranſierit. Atque id ſanè tempus declinatio appellatur, humorum efferueſcentium difflatus quidam exiſtens. Cæterùm cùm in parte adhuc remaneat affectus, neceſſum eſt in ipſa aliam gigni ſuperfluitatem, cùm nimirum id quod denuò ad ipſam trahitur alimentum, non conficiatur exquiſitè vniuerſum. Quæ quidem ſuperfluitas rurſus à putridis excrementis in parte relictis, necnon proprio ex vitio, initium putredinis ſuſcipit: cumque

Excrementa cur nequeat pars vna ad aliã mittere.

Acceſſionis febrilis tempora deſcribuntur.

Declinatio acceſſionis febrilis, eſt humorum efferueſcentium difflatus.

fatis caluerit, rurfus ad ipfam influit, quemadmodum antea, ex reliquis animalis partibus fanguis: ac fic eodem rurfus modo, principium afcenfus, ftatus, & declinatio, alterius fit acceffionis.

Affectio partis duplex.

Nec hoc per circuitus definit fieri, quandiu in particula gignente fuperfluitates perfeuerarit affectio: quæ quidem exiftit duplex: altera quidem, imbecillitas partis, à qua fuperfluitates gignuntur: altera, quæ ex iifdem quotidie genitis ducit originem.

Acceffionum circuitus quādo definent, & quando perfeuerabunt.

Impoffibile autem eft folui remanentem illam difpofitionem, fi vniuerfum corpus multis ac variis excrementis refertum fuerit: ac multò etiam magis, fi his accedat omnium, per quos excrementa membri excernuntur, aftrictio meatuum. Sanitas autem fuccedet, fi & meatus aperti fint, & facultas vegetior, & corrigatur affectus partis, vniuersúmque corpus nec multis nec vitiofis humoribus opprimatur. Nam quandiu hæc perdurauerint, tandiu acceffionum circuitum perfeuerare eft neceffe. Quemadmodum in mulieribus accidit, in quibus quandiu æquales ac fimiles menftruorum caufæ perftiterint, idem circuitus feruabitur. Earum igitur febrium, quæ per circuitum acceffiones faciunt, nefcio an aliqua fuerit nobis omiffa caufa: aliarum autem quæ carent ordine, nonnullæ ex tranfmutatione humoris, nonnullæ ob victus errorem, ad talem difpofitionem deueniunt.

Sanguis putrefcens, in aliam naturā tranfit.

Maximè autem tranfmutatur; atque in alteram tranfit naturam fanguis, dum putrefcit. Nam pars quidem ipfius vna fit flaua bilis: alia, nigra. Quantùm verò in ægrotantium corpore humores mutantur, tantùm etiam acceffionum circuitus.

Circuituum ordinem quæ peruertant.

Quæcunque autem circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, ordinem circuituum peruertunt. Sæpe verò ob complicationem circuituum, quæ à medicis ignoratur, videntur abfque ordine acceffiones ægrotantibus fieri.

Synocharum vniuerfum tempus vnica acceffio eft.

Reliquum eft id febrium genus, quæ fynochi nominantur; quarum vniuerfum tempus vnica acceffione finitur: quæ vel femper in eodem vigore perfiftit, vel minuitur, vel augetur, donec finiatur. Hæ verò omnes ex tali caufa ortum habent, qualem Praxagoras exiftimabat, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam abfolutior & verior hic erit fermo:

Circuitus facientes morbi, ex membrorum difpofitionibus vniuerfi oriuntur.

Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum acceffiones fiunt, ex membrorum difpofitionibus ortum habent, quæ vel mittunt, vel recipiunt, vel generant, vel attrahunt fuperfluitates. At quæ circuitum non habent, in his nulla eft corporis pars, quæ præcipuè fit offenfa.

Synochæ generatio.

Qui autem in venis & arteriis omnibus continentur humores, præcipuè qui in maximis & plurimo calore abundantibus delitefcunt, aut ob aliam quamuis caufam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes, febrem accendunt fynocham, quæ à principio vfque ad finem nullam habet intermiffionem: ac tandiu perfeuerat, hominémque deürit, donec humores ipfam gignentes, aut confumantur penitus, aut coquantur, aut vtrunque patiantur.

* * *

GALENI PERGAMENI

De marafmo fiue tabe,

LIBER VNVS.

Marafmus eft viuentis corporis interitus præ ficcitate.

Marafmus eft viuentis corporis interitus præ ficcitate. Cùm autem interitus bifariam dicatur, tum de eo qui fit, tum de eo qui iam factus eft, fanè fecundum prius fignificatum oportet appellationem accipere.

Marafmus eft duplex.

Similiter etiam marafmus, hoc eft, tabes dupliciter dici poterit, nempe cùm iam aliquid tabuit, vel cùm adhuc tabefcit: de qua quidem fignificatione fecunda, impræfentiarum nobis eft fermo.

Viuentium genera tria.

Porrò cùm genera viuentium fint tria, videlicet animalia, ftirpes, & femina, ac propter hæc etiam fructus: tabem quidem effe horum affectum, propriè loquentes dicimus:

Tabes quorum effe affectus dicatur.

quamuis per tranflationem & cæteros etiam interitus, cùm ex ficcitate proueniunt, communiter tabem appellent.

Interitus modi funt quatuor.

Elementa viuentium funt quatuor.

Cùm igitur primi & fimplices modi quibus omnia viuentia intereunt, fint quatuor, fiquidem & elementa fubftantiæ eorum quaterno etiam numero ambiuntur: tabefcere fanè ea dicimus, quæ ex ficcitate intereunt. Quòd fi hæc tantùm habeant, quòd ficcentur, altera verò contrarietas quæ inter calidum & frigidum intercidit, intra fuos terminos maneat, fimplex ea tabes erit.

Tabes fimplex quæ dicatur.

Tabes compofita quæ.

At fi vel caloris vel frigoris accedat immoderatio, iam modus is interitus, duplex & compofitus erit.

Tabes fimplex inediis folet fuperuenire.

Tabes compofitæ quibus fuperuenire confueuerint.

Simplex itaque tabes inediis folet fuperuenire; tam eorum qui inediam fponte tolerant, quàm eorum qui præ alimentorum penuria, fame conficiuntur. Illa verò cui frigus acceffit, folet fenibus euenire: vel etiam illis, qui malo quodam affectu fenectuti fimili detinentur. Ea autem quæ cum calore eft, in febribus locum habet, quæ hecticæ nominantur. Nec verò impræfentiarum de partibus loquimur, quæ ex aliquo fymptomate arefcunt: fed potius cùm totum corpus hoc fe habuerit modo.

Tabes fieri nō poteft, nifi animantis principium affectum fit.

Quocirca fi tabes affectio eft vniuerfi corporis, ea fieri nequit, nifi animantis * principium etiam affectum fit. Quinetiam fieri non poteft, vt alius affectus totum ipfum animal occupet, ab alio verò principium ipfius detineatur. Ac proinde neceffum eft, vt in tabidis, ipfius cordis corpus arefcat. Quocirca fi inuenerimus caufas omnes, quibus cor arefcere poffit, facilè tunc nouerimus, an omnes tabidi infanabiles fint, an ex iis aliqui potius fanari queant. Optimum autem huius inftituti principium erit, fi perfcrutati fuerimus omnes caufas fenectæ:

Senecta vitari non poteft.

quandoquidem ea inter omnes tabes vfqueadeo euitari minimè poteft, vt effe fecundum naturam videatur.

Ineuitabilia effe naturæ opera.

Naturæ opera quæ.

Siquidem ineuitabilia funt omnia naturæ opera, vtpote habentia neceffarium fuæ generationis ordinem. At non eo modo dicimus fenefcere effe fecundum naturam, quo ali, & augeri (funt enim hæc naturæ opera: fenectus autem non opus, fed affectus quidam neceffariò confequens illa) verùm hoc nomine, quòd nullum vnquam fit vifum animal, quod ortum fuerit, quin idem fit fenio obnoxium.

Senectus.

Senio animalia orta effe omnia obnoxia.

Quanquam non defuit noftris his temporibus philofophus quidam, qui librum ædidit, quo docebat, qua quis poffet ratione feruari penitus fenij expers: qui tamen, pofteaquam ad octogefimum vfque

annum produxit vitam, adeò gracilis & exiccatus effectus erat, vt verè faciem illam exprimeret, quam deſcripſit in libro prænotionum Hippocrates. Num igitur propter id ſicceſcunt tum animalia, tum plantæ (quod nonnulli affirmant) quia inſitus animantibus calor, veluti ignis quidam, ex ea materia in qua accenſus eſt, ſuum incrementum ſortitur? Etenim illi ſemper affixus eſt, nec vnquam inde ſeiungi poteſt, vnde etiam ſua omnia habet. Plantæ igitur, animantiáque omnia, quandiu recens genita ſunt, admodum humida exiſtunt. * Quamobrem calor (vt illi aiunt) in ipſis tunc veluti ſuffocatus obrutúſque, præ humoris copia, vix ſe poteſt exerere: nimirum caliginoſus, tardus, ad motúmque piger cùm ſit. Poſtea verò ipſam humiditatem progreſſu temporis ſuperat, & cuicunque materiæ præeſt: quo tempore iam purus æthereúſque redditus, ſuas omnes expeditè functiones ædit. Itaque vſque ad ætatem vigoris relucet, augetúrque: cuius magnitudo quamplurimum tunc attollitur. Mox verò inopia alimenti contingit, vt contabeſcat paulatim: atque id ipſum exiſtit ſenectus. Sed & paulò pòſt extinguitur penitus, id quod mors eſt. Hic itaque ſermo omnibus ferè tam philoſophis, quàm medicis recentioribus placet, licet verus omni ex parte non ſit. Hallucinantur nanque dum flammam ignis omnino cum calore animalium conferunt: idque minimè animaduertentes, quòd ortus flammæ eſt ex materiæ interitu, de qua ea eſt accenſa. Animalia verò, non ſic ſuum, ab eo qui illa effinxit, inſitum habuere calorem: ſed potius vt ab eo augerentur regerentúrque. Nec vllum eſt tempus, quo innatus is calor per vniuerſam eam materiam non diffundatur, vires non modò eas continens, quibus animal format, verùm & alias prætera plures: quippe & alimentum attrahit, & materiam diſpenſat, apponit, vnit, aſſimilat, omniáque, vt in ſumma dicam, circa ſibi congenitam materiam perficit, contrà quàm flamma faciat. Nam quæ vnquam flamma, materiam cui annexa eſt, adauget? vel quæ etiam materiæ potius alimenta aſſimilat, quàm eam ſibi? Et quæ tot excogitauit modos, vt eam tueretur materiam? Itaque cùm illi iidem natiuum calorem eſſe naturam fateantur, non rectè faciunt flammis eum comparantes. Nam quòd ait Hippocrates, eum calorem nos interficere, qui genuit corpora: certè ſi liber ille referri ad Hippocratem debeat, locus is requirit expoſitionem. Verum ſiquidem eſt, corpora ob innatum calorem ſeneſcere interiréque: modus tamen, quem iſti aiunt, verus non eſt. Neque enim vt flamma ligna, ita innatus animantibus calor, eorum corpora abſumit. Quod fortaſſis exemplum illis congrueret, qui ob febrilem caliditatem intereunt. Porrò natura, quæ tum animalia, tum plantas procreat, omnino corporeum aliquod principium, ad illorum generationem aſſumit: cùm nihil ſit, quod vnquam poſſit ſui ortus initium habere, ab eo, quod penitus eſt non ens. Inde verò exorſa, ſemper in eum ſcopum ordinatè tendit, quem in ea procreatione ſtatim ab initio ſibi propoſuerat. Id autem eſt, perfectum illud reddere, quod ab ea gignitur. Sanè perfectum eſt, quando nulla ſuarum functionum deeſt illi. Ipſarum autem functionum complures durioribus inſtrumentis egent. Vnde poſtea fit, vt multæ in animantibus particulæ duræ euadant. * At principium generationis ipſarum, contrà quàm in animali perfecto, neceſſum eſt vt ſit molle, vt & aptè compingi, efformaríque poſſit, & ad omnia tractabile ſe ſuo conditori exhibeat. Ac proinde, quantumcunque ſemen ſit durum, mollis tamen planta æditur, moderato nimirum quodam humore prius macerata, vt pro ſemine fiat natura. Itaque ſi opus eſt, vt generatio animalis à ſubſtantia molli ſua habeat exordia, quæ vt abſoluitur, ita dureſcit: neceſſe vtique fuerit, vt in prima elementorum, vnde illa conſtituuntur, temperie, tum humidum, tum ſiccum præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipſum eſt aqueum: ſiccum autem, naturaliter aut eſt terreum, aut igneum. Fieri verò minimè poterat, vt ſtatim à primis exordiis, plus terreni commiſceretur, cùm opus eſſet principium animalis fore humidum: reliquum igitur ſolum eſt igneum, quod in prima animalis generatione & formatione, obtinet principatum. Si igitur fieri poſſet, vt natura cùm animal, vel plantam, ad conſiſtendi vigorem perduxerit, aliam rurſus elementorum diſpoſitionem, proportione viribúſque æqualem, apponeret, ſic tantummodo ſua illi fabrica poſſet expers tam ſenij, quàm interitus perdurare, ſi tamen cuſtodiæ ſapientis alicuius viri mox demandata fuiſſet: alioqui ſi malam adhibuiſſet victus rationem, ab interitu immunis non eſſet. Nunc verò poſteaquàm prima elementa generationis tam animalium, quàm plantarum, nec transferri, nec tranſmutari poſſunt: idcirco neceſſum eſt, poſt conſiſtendi vigorem corpus ſemper ſicceſcere, quamuis non amplius egeat, vt idipſum patiatur, cùm iam illi vſui non ſit, vt ſicceſcat. Verùm ætas inclinationis, quæ ſiccitatem quidem, quamuis exiguam, habet, multos latet, ac ſi nondum aliqua tabes ſit. Senectus autem, quæ ab ea non genere, ſed tantùm magnitudine differt, facilè deprehendi poteſt. Hæc igitur cauſa eſt, quæ vniuerſam animantibus tractu temporis ſiccitatem præſtat: perſpicuéque oſtendit, ſenium nec euitari, nec etiam ſanari poſſe. Etenim vniuerſa ætas, quæ vigori ſuccedit, frigida eſt & ſicca. Manifeſti autem fines, inter eorum ætatem qui iam declinant, & eorum qui ſeneſcunt, humidorum eſt excrementorum exuperantia. Vnde quidam decepti, ſtatuerunt ſenium eſſe humidum. Cæterùm & omnes actiones ſtatim in his fieri imbecilliores, manifeſtè videri poſſunt: atque etiam via ad mortem, quæ latebat in inclinantibus, iam omnibus ſit conſpicua. Quamobrem ſenectutis tabes nequit vlla ratione diſſolui, licet ipſam plurimùm remorari poſſimus: quod munus ad gerocomicen, hoc eſt, ad artem ſenum curatricem ſpectat. Quæ quidem hoc ſibi proponit, vt quoad eius fieri poteſt, obſiſtat, prohibeátque, quò minus ipſum cordis corpus eouſque areſcat, vt ab omni opere vacet. Siquidem vitæ terminus vacuitas cordis eſt ab actione: cùm impoſſibile ſit mori animal, quandiu cor ſua actione moueatur. Quare ſi poſſit ſubſtantia corporis ipſius cordis humidior fieri, vel per Iouem etiam iecinoris, poterit ſenectuti obſiſti. Si verò nemo eſt, qui queat iecur vel cor humidiora reddere, quàm ipſa ſint ex ſeſe, ſed potius ſemper tempore procedente ea neceſſe eſt indies ſicciora fieri, cum eiſque arterias & venas, ſenium quidem prohiberi non poteſt: poteſt tamen detineri, ne citò ingruat, idque humectante

Calor noſter quomodo augeatur & minuatur in corpore.

Senectus quid. Mors.

Flammã ignis non eſſe comparandam cũ calore animalium.

Caloris noſtri, & flammę quę igni ineſt, diſſimilitudo.

Caloris opera.

Calorem natiuum eſſe naturam.

Calor qui genuit corpora, perimit nos.

Seneſcunt ob innatum calorem corpora.

Nihil ex nihilo fieri.

Principium generationis particularum, cur neceſſario ſit humidum.

Sicceſſere neceſſariò corpus poſt conſiſtendi vigorem.

Senectus ab inclinante ætate non genere, ſed magnitudine differt.

Senium nec euitari nec ſanari poteſt.

Ætas vniuerſa poſt vigorem eſt frigida & ſicca.

Senes ab inclinantibus, quibus notis poſſint diſtingui.

Gerocomice.

Vitæ terminus vacuitas cordis eſt ab actionibus.

Senectuti qua ratione poſſit obſiſti.

Senium deteneri poteſt, ne citò ingruat: idque humectante adhibita victus ratione.

humectante adhibita victus ratione,quâ nimirum augere poſſumus illam humiditatem,quæ in corde iecinoréque eſt diſperſa. Cùm autem cor (cui valentiſſima eſt attractrix facultas) ſit origo pulſuum & arteriarum, quemadmodum venarum atque ſanguinis hepar: contingit vtique,vt hæc viſcera nunquam moderatis alimentis deſtituantur, niſi cum valida ſanguinis penuria vniuerſum occupauerit corpus. Vnde vbi corpus ex longo morbo extenuatum fuerit,putandum non eſt,cor quoque atque etiam iecur, eſſe pro aliorum proportione extenuata.

Cor eſt origo pulſuum & arteriarum.

Hepar eſt ſanguinis origo & venarū.

Tabes vera cur ex æquo omnes partes occupet.

Cæterùm vera tabes, ſimiliter partes omnes occupat, propterea quòd etiam * principia ipſa. Atque hæc tabes in ætatibus quidem, eſt ſenium:in iis verò qui præter naturam affecti ſunt, febris tabifica, & alia præterea affectio, quam ſenectam ex morbo commodè appellauerimus, idque longè melius quàm Philippus, qui eam etiam tabidam febrem nominat.

Tabes, quam ex morbo ſenium appellant, non eſt tabida febris.

Nam neque febris vnquam huiuſmodi erit affectus,vbi cor frigidius redditum eſt,quàm ratio naturæ poſtulet. Quòd autem per eum affectum ſit talis ipſius cordis temperies, indicio eſt pulſus ratus & paruus, ſimilitérque ſpiratio rara ſimul & parua, necnon qui expiratur aër minimè calidus.

Senium ex morbo quomodo introducatur.

Quæ ſanè tabis ſpecies fit, febribus ob intempeſtiuam immoderatamque refrigerationem in eam tranſeuntibus. Eſt & alia tabis ſpecies,quæ dicitur torrida,ſicuti & tertia, quam ſyncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribúſque ardentiſſimis, maximè verò vbi habitus fuerit ſiccior: hæc autem gignitur,quando iis qui correpti fuerint deliquio animi,vbi vehementiam periculi effugerint,aliquid ex eo affectu remanet, ita vt adhuc defectum illum animi ſapiant.

Tabes torrida vnde gignatur.

Tabes ſyncopalis quando accidat.

Eſt autem duplex ipſa extenuatorum affectio: vna quidem, vbi is humor ſolidorum corporum periit, qui eorum proprium eſt alimentum, & præterea molliores carnes liquatæ ſunt: altera verò, dum ſolidiora etiam corpora ſunt exiccata, quæ vtique & prima,& ſimilaria appellantur.

Extenuatorum affectio eſt duplex.

Hæc igitur nequit curari, ſicuti nec ſenectus. Altera verò periculo quidem non caret, non tamen eouſque, vt nullo modo curari poſſit.

Tabes incurabilis quænam ſit.

Igitur humectare oportet tres illas ſpecies tabis iam dictas: & hoc eſt illis commune,quippe quæ communem ſiccitatem ſortiantur. Sed earum vna eget vt calfiat:ea nimirum,quam comparauimus ſenectuti. Altera verò, quam eſſe torridam diximus, refrigerari poſtulat. At tertia, quæ habet animi deliquium coniunctum,ſi nondum facta ſit,ſed etiamnum fiat,ita vt humiditas ſolidis membris innata abſumatur,miſcellaneam curationem deſiderat.

Tabes vniuerſæ quomodo ſint curandæ.

Conſpicuè autem humectare reficeréque exiccatos videtur balneum vt facilè poſſumus in iis obſeruare,qui æſtate ſub ſole vel iter faciunt, vel alio quopiam modo exercentur, aut exuruntur.

Exiccatos maniſeſtè videtur reficere balneum.

Hos enim omnes, atque etiam eos qui ſiticuloſi ſunt, humidos reddit,& ſiti liberat. Sed & alios omnes quocunque modo exiccatos, ſiue ex vigilia,ſiue ex curis, ſiue ex venere, ſiue ex eduliis, vel medicamentis exiccantibus, ſiue ex ira:hos inquam omnes madefacere fouetéque balneum videtur.

Balnei vſus.

Cùm autem ſint tres differentiæ febrium generaliſſimæ,in præſentia quidem omittamus diarias:conuertamus verò ſermonem ad eas,quæ ab humoribus proficiſcuntur: & ad illas etiam,quæ quòd in habitu ſint,hecticæ nominantur. Illis igitur quæ ex putreſcentibus humoribus accenduntur,ſi concocti ij fuerint,

Febrium tres differentiæ generaliſſimæ.

balneum remedio eſt.

Putridis febribus,poſt concoctionem humorum, balneum opitulatur.

Hecticis verò quæ ſolæ conſiſtunt, nec aliud quodpiam genus febris ſecum habent,balnea quouis tempore conferunt.

Hecticis febribus,quibus aliæ non copulantur, balnea quouis tempore conferunt.

Sin autem illæ ſecum febrem aliam habuerint,ex iis quæ ab humoribus pendent, cùm ij concocti iam fuerint.Eadem etiam tempora putandum eſt eſſe commoda, ad propinandam frigidam: præterquàm quòd ſi in hoc aberraueris,id minimè fiet ſine magno incommodo. At balneatum vſus in iam dictis febribus procul eſt ab omni periculo,niſi forſitan virium imbecillitas ſit ſuſpecta.

Cæterùm quædam ex diariis febribus:cum hecticis communionem quandam ſortiuntur,quæ ſanè ſtatim à prima die exactè diſcerni nequeunt, ſed circa ſecundam, vel omnino tertiam.

Ephemeræ quædam cum hecticis habent neceſſitudinem:quibus aqua eſt intrepidè propinanda.

Quo tempore,vbi quis primum eas nouit,intrepidè offerre aquam frigidam poterit, cùm nimirum tunc & vires validæ ſint, nec deſit adhuc corpori ſanguinis copia. Vbi verò immoratæ diutius fuerint, tunc ſanè vires imbecilliores redduntur,& ſanguis exiguus fit: vnde duplex ex potu frigidæ ſequi ſolet incommodum. Primum, quòd interim dum aquam bibunt, percutitur & refrigeſcit aliquod membrum.

Frigidæ potiùs in hecticis quæ incommoda inferat.

Deinde,quòd qui aquam exhibent,niſi debitam menſuram ſint aſſequuti, præter alias particulas illam etiam refrigerabunt, in qua eſt ſitum principium generationis febris. Vbi verò ſupraquàm par ſit cor refrigeſcit, ſi natiuam ſuam adhuc humiditatem ſeruet,vires concidunt. Si efficiatur ſiccius,ab eo affectu arripietur, qui ſimilis ſenio exiſtit. Sed eodem ipſo tempore, quo primùm ſigna febrium hecticarum fuerint conſpicua, expedit vt refrigerantia medicamenta adhibeantur extrinſecus, & ſuper ipſo febris * foco,& origine.

Hectica febre cognita,refrigerantia eſſe extrinſecus admouenda cordi.

Porrò cor primum,ſi plus æquo incaleſcat,hecticam febrem affert. Dein verò iecur:hoc tamen non habet ex ſe, perinde vt cor,ſed ob id,quòd illud ſecum in conſortium trahit. Mox verò ventriculus,& poſt hunc quæcunque alia,conſortij lege, poſſunt ſecum cor calfacere.

Hepar ventriculuſque qua ratione febrē hecticam inferat.

At pulmo hecticam febrem non gignit, propterea quòd hoc viſcus humidum eſt, & per inſpirationem aſſiduè refrigeratum, non facilè in ſimilem occaſionem incidit.*

Pulmo cur hecticā febrem non gignat.

Vt plurimum autem ſecundum reliqua viſcera febris hectica gignitur, infuſo bilioſo humore in ventrem ipſius loci patientis.

Hectica febris qua ratione ſecundum reliqua viſcera oriatur.

Cùm itaque ſola febris conſtiterit, abſque vlla alterius morbi miſtura, balneum expoſcit, non ſecus ac cæteræ ſiccitates,quæcunque vel calidæ fuerint,vel frigidæ. Nam id ſanè mirum balneis ineſt,quòd tam calidis proſint, quàm frigidis ſiccitatibus: quemadmodum & illud, quòd eos ſiticuloſos efficiat,qui ſitis ſunt vacui:à ſiticuloſis verò ſitim abigat.

Balnea tam calidis, quàm frigidis ſiccitatibus conferunt,eoſque ſiticuloſos reddunt qui ſiti ſunt vacui, atque ſitim à ſitibundis abigunt.

Quandoque tamen cum hectica tabificáque febre adeſt etiam eryſipelatoſus affectus:qui exigit,vt prius cibo & potu,& iis etiam quæ apponuntur exterius, refrigeretur.

Hecticæ cui eryſipelatoſus affectus ſit coniunctus, curatio.

Quo tempore omnino eſt ſuperſedendum à balneo,frigida autē confertim in ipſo morbi vigore viriliter exhibenda: à cuius tamen vſu abſtinendum eſt in principio, niſi nos forſitan ipſe cogat ægrotus, quippe qui ſit aſſuetus potui frigidæ,nec ſitim perferre velit.

Exterius autem ſunt applicanda ea quæ refrigerent: quæ ſi nihil profecerint, cogendi vt illa etiam intra corpus aſſumant. Præcipuè verò illis proſunt molles lactucæ, recentéſque, ſolummodo in frigidam aquam demerſæ, ac ita aſſumptæ: vel ſi placet,prius aceto diluto intinctæ.Extrinſecus etiam eiuſdem lactucæ ſuccus vtiliter adhibetur,ſicuti & ſemperuiuæ & intybi. Præſtantiſſimum

tiſſimum verò ad id etiam eſt medicamen confe-ctum ex ſucco vuæ acerbæ, necnon portulacæ, cui parum albæ farinæ miſceatur. Quod quidem exceptum duplici linteo, præcordiis eſt prætendendum, donec tepeſcere incipiat. Dein verò, ipſo ablato, alterum admouendum eſt. Nonnunquam iis & oleum immaturum miſcemus, vel roſaceum, præſertim verò ſi aliquid inflammationis detinuerit præcordia. Sciendum tamen eſt, fieri non poſſe, vt vbi eryſipelatoſa viſceris diſpoſitio conſtiterit, ea ſit febris exquiſitè hectica. Siquidem exquiſitè febris hectica eſt, quæ nullum habet particularis acceſſionis principium, nullum incrementum, nullum vigorem, nullam inclinationem. Solummodo autem hecticæ febres poſt aſſumptum cibum, perinde vt calx, inſperſa aqua, efferueſcunt. Quod incrementum ſi abſtuleris, ſemper æquales permanent. Tabi igitur torridæ, quæ ab ardentibus febribus ſuam ducit originem, obſiſtitur remediis refrigerantibus, quæ tum exterius ſecundum locum affectum adminiſtrantur, tum interius accipiuntur. Cùm verò ſenectus quæ ex morbo eſt, inuaſerit, ea quidem quæ abſoluta eſt, nequit curari: quæ autem non eſt perfecta, eò tamen acceſſit, vt ferè iam facta ſit, hunc ſolum habet curationis ſcopum, quem refectionem & nutritionem vocamus. Nam corpora ſolida, dum areſcunt, cibus ſanat. Cùm autem alimentum omne, non ipſum per ſe deferatur ad alendas particulas, ſed potius ab eis trahatur: ob ariditatem verò atque frigiditatem, in tabidis ſint illæ ad trahendum inualidæ ſemimortuæque: vtique alimenta deſiderant, quæ facilè poſſint attrahi, vt imbecillitatem attrahentium virium, ſuppleat promptitudo materiæ. At ea ſunt tractu facilia, quæ tenuioribus partibus conſtant, ſuntque natura calida: quæ ſanè cum difficultate nutriunt, cùm alimentum omne debeat eſſe craſſum & lentum, vt & permaneat diu, nec facilè poſſit difflari. Quare aliquod inueſtigandum eſt, quod in mediocritate conſiſtens, mediocriter vtraque poſſit præſtare. Ac mihi ſanè nihil ad hæc omnia lacte videtur præſtantius, præcipuè ſi quis ore apprehenſa mamma muliebri, lactet. Quòd ſi id fieri nequeat, bibat ſaltem lac aſininum, dum adhuc calet, temporéque breuiſſimo aëri expoſitum fuerit. Quæ quidem alimentorum ratio tribus illis ſpeciebus marcoris conuenit. Quinetiam ptiſana & alica illis ex vſu ſunt: aceto tamen condiri debent, vt facilius diſtribuantur. Porrò mel, vt frigidioribus affectibus prodeſt plurimum, ſic calidioribus obeſt ſummopere. Quare torridæ quidem febri inimiciſsimum eſt: iis autem qui ſenili affectui expoſiti ſunt, vtiliſſimum. At illis qui tabeſcunt ex defectu animi, niſi obſtet ventriculi ratio, poterit coctum vel ſolum, vel aliis intermiſtum cibis offerri. Opportunus balnei vſus, optimum erit auxilium etiam ad alimentorum diſtributionem. Erit tamen adminiſtrandum, vbi cibus concoctus fuerit, nec longior inedia præceſſerit. Iam & vini potus, vt ſummopere frigidæ tabi prodeſt, ſic torridæ fugiendus eſt.

At ea quæ in animi defectu conſiſtit, ſicuti affectus medius & miſcellaneus eſt, ſic in hoc mediam rationem obtinet.

Hectica exquiſita nec principium nec augmentum, nec ſtatum, nec declinationem particularis acceſſionis ſortitur, ſed tantummodo poſt aſſumptũ cibum efferueſcit.

Tabi torridæ qua ratione obſiſtatur.

Senium ex morbo abſolutum quidem, eſt incurabile: non abſolutum autem, eſt cibo inſtaurandum.

Solida corpora dum areſcunt, cibus ſanat.

Tabidæ partes qualia alimenta poſtulent.

Alimenta tractu facilia quæ.

Alimentum omne cur eſſe debeat craſſum & lentum.

Lac muliebre ſtatim ex mãmis ſuctum, commodiſſimum eſſe tabidis nutrimentum.

Lac aſininum tabidis vtile.

Ptiſana.

Alica.

Mel cui marcori ſit vtile.

Balneũ quando adminiſtrandum tabidis.

Vinum cui tabi conferat.

GALENI PERGAMENI
Contra eos qui de typis ſiue circuitibus ſcripſerunt,
LIBER VNVS.

VBI quid ſpecie idem, rurſus æquali fit tempore: totum ipſum curriculum, Græci periodum, ſiue circuitum, atque inter eos nõnulli, typum etiam atque ordinem vocant. Cæterùm cùm nihil vtilius ſit, præſertim in febribus, quàm futurarum acceſſionum principia prænoſſe: is plurimum ægro proderit per totum ipſius morbi ſpacium, qui nominum diſputãtione neglecta, ſtatim à morbi initio, artificiali quadam coniectura poterit idipſum aſſequi. Quòd ſi quis prima ſtatim die peruenire ad talem cognitionem non poſſit, poterit certè ſecunda, vel tertia, vel quarta. Si quis verò ſit, qui neque in hac morbi ſpeciem nouerit, is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum febrium acceſſiones, vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoque die inuadunt. In quamplurimis ſiquidem morbis, vbi ſanè maximè vtilis ſit futuræ acceſſionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie, in paucis verò quibuſdam per quartum. Qui verò præter has tres periodos, quintanam, & ſextanam, & ſeptimanã, aliáſque innumeras eſſe arbitrantur, præterquàm quòd inania producunt, infinitóſque coguntur dare periodorum complexus, nunquam poterunt futuram acceſſionem prænoſcere. Porrò quis fuerit huiuſce attonitæ ſectæ autor primus, ignoro: dicam tamen, quando primum illam explicari audiuerim. Deceſſerat paulò antè de vita Antoninus, qui Adriano in Imperio ſucceſſerat. Regnabat autem Seuerus, qui ſeipſum nomine mutato, Antoninum appellauit: Lucium verò, quem Imperij participem fecerat, Seuerum appellauit. Cæterùm præſtat illorum abſurditatis ne meminiſſe quidem, Pythici præcepti memores, Eſſe parcendum tempori. Nos verò in præſentia diem, tẽpus id vniuerſum dicimus quod diẽ atque noctem complectitur. Qua ratione dicunt annũ conſtare diebus trecentis & ſexaginta quinque, & quarta vnius parte. Horæ itaque quatuor & viginti, diem abſoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & ſeptuaginta. Typis autem nomina indita ſunt, non ex diebus ipſos complentibus, ſed ex acceſſionum reditu. Tertianam quippe appellamus, vbi acceſſio tertio quoque die inuadit, duobus interim abſolutis: quartanam, in qua videlicet quarto, in hac quoque tribus iam perfectis: & in aliis quoque ſecundum eandem rationem. Si igitur periodum inueneris typi alicuius, quatuor continentem completos dies, illum quintanam dices. Neque enim eſt idem, acceſſionem quinto oboriri die, & eſſe quinque dierum circuitum. Siquidem numerus horarum periodicarum, qui inter duo initia acceſſionum eſt medius, conſiderandus eſt, atque ex illo typus febrium metiendus. Sic enim dicimus, quotidianum typum ſortiri horas vigintiquatuor, tertianum quadraginta octo, quartanum ſeptuaginta duas, quintanum nonaginta ſex. Quo ſimiliter pacto cæteri perficiuntur, ex horarum vigintiquatuor multiplicatione.

Periodus.
Circuitus.
Typus.
Ordo.

Acceſſionem futuram cognoſcere, in febribus eſt maximè vtile.

Antoninus Imperator.

Adrianus Imp.

Seuerus mutato nomine vocatus fuit Antoninus.

Lucius fuit appellatus Seuerus.

Tempori eſſe parcendum.

Dies quod tempus ſit.

Annus ex quot diebus conſtet.

Horæ.

Tertiana quæ dicatur.

Quartana quę dicatur.

Typus febriũ vnde metiendus ſit.

Febrium intermittentium typi ſinguli, quot expleantur horis.

GALENI

GALENI PERGAMENI De typis,

LIBER VNVS.

Typus acceſſionum quid. Periodus acceſſionũ quid.

TYPVS eſt ordo intenſionis & remiſſionis: periodus verò eſt tempus intenſionis & remiſſionis, quod in morbis exiſtit. Pauci autem ex affectibus carent typo: vt atrophia, neruorum reſolutio, elephantiaſis, & quicunque his propor- tione reſpondent. Plurimi verò affectus typum quidem præ ſe ferunt, verùm rarius. Porrò omnium maximè febres typos admittunt, iis continuis exceptis, quæ vel remittunt nunquam, vel inordinatæ exiſtunt.

Typis carentes febres.

Typorum differentiæ.

Typorum itaque alij quidem ſunt primi, alij verò ſecundi, alij permanentes, alij mobiles, alij ſimplices, alij compoſiti.

Typi primi.

Primi igitur ſunt, qui breuem habent inuaſionem, longam autem remiſſionem: quales tertiani & quartani exiſtunt.

Typi ſecundi.

Secundi verò, qui longam habent inuaſionem, breuem autem remiſſionem: vt quotidianus & valde extenſus ſemitertianus.

Typi permanentes.

At permanentes ſunt, qui iiſdem horis perpetuò inuadunt remittuntque.

Typi mobiles.

Mobiles verò, qui diuerſis ſemper horis accedunt. Ex quibus qui præueniunt, & celerius horas præoccupant, prolepti- ci: qui verò tardius morantur, hyſterici nominantur.

Typi prolepticì. Typi hyſterici.

Typi ſimplices.

Simplices ſunt, qui vnum tantummodo inſultum faciunt.

Typi compoſiti.

Compoſiti, qui ex pluribus inuaſionibus & remiſſionibus conſtant. Cæterùm compoſitorum quidam ex homogeneis, id eſt, genere ſimilibus: quidam verò ex heterogeneis, hoc eſt, diſſimilibus conſtant. Ex genere quidem ſimilibus, cùm quotidianus typus (exempli gratia) ſimplex, duplici quotidiano implicatur: aut duplices tertiani, aut tres tertiani exiſtunt: vel rurſum duo & tres quartani. Ex diuerſis autem genere, cùm quotidianus (exempli cauſa) tertiano connectitur, aut tertianus quartano.

Typus quotidianus.

Etenim quotidianus eſt, qui quotidie vnam inuaſionem longitudine commenſuratam, vnamque ſimiliter remiſſionem efficit.

Typus tertianus.

Tertianus autem, qui tertio quoque die, vnam inuaſionem & remiſſionem ſimiliter commenſuratam adducit.

Typus quartanus.

Quartanus denique, qui quarto quoque die ſuam inuaſionem & remiſſionem molitur. Atque eadem intelligantur de quintano & ſeptimano &, & ſi quis alius typorum ordo inuenitur.

Typum quotidianum quæ conſequantur.

Porrò quotidianum conſequitur typum, humiditas habitus, vomitus pituitoſi, ſitis non admodum intenſa, totius corporis grauitas, ſomnus grauis atque profundus, pulſus magnus, rarus & laxus, facies ſubliuida, laxa & præmollis, quæ multam præ ſe ferat materiæ tum prauitatem, tum mutationem. In hoc etiam typo ſplen durior euadit.

Quotidiana laborantibus febre indurатur lien.

Quòd ſi protrahatur diutius, tremuli & veternoſi ſopores ſequentur, & thoracis fluxiones, & aquæ inter cutem affuſiones. Potiſſimũ autem hi ſtomacho malè affecto conſtituuntur.

Quotidianus typus ventriculo male affecto conſtitui ſolet.

Tertianum typum quæ conſequantur.

Tertianum verò comitatur ſitis intenſa, æſtus, acres atque bilioſi vomitus, inediæ inquietudineſque. Vt plurimum autem rigores hunc præcedunt, nonnunquam verò etiam refrigeratio. At pulſus in his qui tertiano typo vexantur, paruus & frequens ſubſequitur. Noctes, quæ acceſſionis dies præcedunt, moleſtæ admodum ſunt. Vbi autem morbus producitur, non amplius moleſtæ exiſtunt, ſed febrem ipſam compeſcunt. Qui verò ita febricitant, quandoque à tertiano in ſemitertianum tranſeunt. Hic autem tertianus typus omnium minimè vexat, præſertim ſi æſtate fuerit contractus: Quod ſanè indicauit Hippocrates, dicens: Tertiana exquiſita ſeptem circuitibus, quod longiſſimum eſt, iudicatur. Rarò autem diuturna fit, niſi deſinente autumno, aduentantéque hyeme gignatur. Vrinæ ſunt flauæ necnon vigiliæ infeſtant. Omnia autem quæ comitantur tertianam, eadem & ſemitertianæ contingunt, eum eiuſdem generis ambe participes ſint, tertio quoque die molientes remiſſionum & acceſſionum repetitiones.

Hemitritæũ adeſſe quæcũque comitantur tertianam.

Proprium autem ſemitertianorum typorum exiſtit inuaſionum extenſio, & quòd plerunque cum refrigeratione, & ſtatu nondum completo, rurſus acceſſiones infeſtent.

Hemitritæorum typorũ propria.

Atqui ſemitertiana periculum ſemper minatur, eò quòd non ſolùm os ventriculi & neruoſas partes attingat, & in vniuerſum eas adhuc, quæ media compoſitione conſiſtunt, verùm etiam veternoſos inducat ſopores, & cum deliriis vigilias annexas: nonnunquam & reſolutiones, quas ſyncope comitantur: linguam etiam validè ſiccet, atque animi defectum efficiat, ea quæ ſunt in profundo vehementius commouens. Vt autem ſummatim dicam, typus hic ferus eſt, periculumque vndecunque portendens.

Hemitritæũ typus eſt ferus, periculũque vndecũque portendens.

Quandoque autem primo die conſtituitur, quemadmodum cæteri typi: interdum verò & à ſecundo & tertio incipit. Oritur autem nonnunquam à tertiana producta: nonnunquam etiam ſolutus, in tertianam degenerat: interdum verò & in duas tertianas & quotidianas, ob longitudinem inuaſionis, dirimitur. Plerunque autem, quod attinet ad naturas, virilem corripit: quod ad ætates, florentem maximè: quod verò ad anni tempora, in autumno præſertim, quando & valde periculoſus exiſtit.

Hemitritæus quibus magis ſit familiaris.

At non perpetuò continuus eſt, ſed & intermittens quandoque inuenitur.

Hemitritæus aliquando intermittit.

Habet autem & tres, quò ad eius magnitudinem, differentias: alia ſiquidem ſemitertiana eſt exigua, alia media, & alia magna. Exigua igitur eſt, quæ circa vigintiquatuor horas torquet. Media, quæ triginta ſex. Magna, quæ circa quadraginta octo: quæ & continuæ febri eſt propinqua. Porrò Agathinus à relatione ad tertianam ſemitertianam fieri cenſet. Etenim tertio quoque die vtriſque fiunt inuaſiones.

Typum quartanum quæ conſequantur. Quartani typi accurata deſcriptio.

Quartanum verò typum rigores quidem validi conſequuntur, & vomitus pituitoſi, & lienis inflammatio, & tumor: nonnunquam & abolita appetentia, & ſaliuæ copia. Interdum etiam ex contrariis appetitus intenſus. Quandoque & tuſſicula ſimul adeſt, ſi corporis habitus corrumpatur. Idcirco typi quartani difficile ſolubiles ſunt, cæteriſque omnibus diuturniores, ita vt vſque ad biennium perdurent. Cùm autem inualeſcit quartanus typus, ipſe ſibimet complicatur, vt duas & tres quartanas efficiat, aut ad aliquam etiam deueniat continuitatem. Rurſus verò cùm moderatior fit, in vanam conuertitur. Interdum autem & ob ſymptomata quæ complicantur ipſis, adeò periculoſæ huiuſcemodi febres euadunt, vt ad phthiſim tandem, aut ad aquæ inter cutem affuſiones perducant. Frequentiores autem ſunt quàm aliis temporibus in autumno potiſſimum, quo etiam tempore ſoluuntur ægrè. Quæ verò æſtate fiunt, omnium minimè infeſtant, & magna ex parte aliis præcedentibus morbis ſuperueniunt inordinatè.

Quartanæ rarò ab initio incipiunt.

Quandoque etiam, ſed rarò, ab initio conſiſtunt. Cæterùm pulſus eis qui tertiana laborant, non tantùm magnitudine exi-

guus

guus fit,quantum iis qui vexantur quartana : neque vſqueadeo in tumorem attollitur, quantum illis qui quotidiana occupantur. Nanque in hoc typo, pulſuum quædam mediocritas inuenitur. Eſt autem quandoque & in acceſſionum initiis rarior eo, qui ſecundum naturam eſt. Verùm præter has tres, inueniuntur etiam febres quæ typicos dierum motus ſeruant:ſicuti & aliæ typorum prorſus expertes, præter vnam. Quæ igitur ſeruant typicos dierum motus, vel ante horas conſuetas corripiunt, vel retardant. Fiunt autem inordinatæ, ſed præter motus formam. Quare interdum præoccupant, interdum tardius morantur, at citra ordinem vtraque: præter id tamen quòdmodò inordinatè moueant, modò ſiſtant nuſquam autem ordinem habeant, vbi etiam à nullo impediantur : verùm manente ſemper dierum figura, quam ſolæ particulares inordinationes comitentur. Quæ verò omnino typorum expertes ſunt, & præter omnes modos enumeratos, & adhuc citra dierum ordinem fiunt. Quædam enim inuaſiones adducunt, quædam exiſtunt prorſus inordinatæ. At ſpeciei huius differentias plures eſſe contingit. Licet itaque modo prædicto cuique ſpeculari, necnon vtcunque voluerit, prædictorum typorum proprietates complicare.

Typi admittentes duplicationem qui ſint.

Porrò ex typis duplicantur ij qui primi appellantur : vt quotidianus, tertianus atque quartanus. Quotidianus itaque duplex eſt, qui diebus ſingulis ſimiliter bis inuadit,& bis remittit. *Duo autem tertiani ſunt, qui per ſingulos dies diuerſis acceſſionibus ſibi inuicem ſuccedentibus, tertio quoque die apprehendunt. Quartani verò, cùm die vno ſalubri ſuccedente, duobus deinceps ſequentibus diebus contingat febricitare, in ſingulis inuaſionum horis ſeruatis figuris, quæ nimirum ex quaternario circuitu ſunt æſtimandæ.

Quotidianus duplex.

Tertianus duplex.

Quartanus duplex.

Quotidianus typus tertiano iunctus.

Quotidianus verò tertiano adiungitur, cùm primo quidem die bis inuadit, & bis remittit : die autem ſequenti, ſemel : tertio verò, rurſum ſimiliter primo.

Quotidianus typus quartano iunctus.

Quartano autem quotidianus miſcetur, cùm primo quidem die bis inuadit, duobus ſequentibus ſemel : quarto verò die, bis primo ſimiliter.

Quotidianus typus tertiano & quartano iunctus.

Porrò quotidianus, tertianus atque quartanus, inuicem commiſcentur, cùm dies quidem prima tres habet inuaſiones, & totidem remiſſiones : ſecunda vnam : tertia duas : quarta tres : quinta vnam : ſexta duas : ſeptima rurſum tres : atque in reliquis diebus idem cum primis ordo ſeruatur.

Tertianus typus quartano iunctus.

Tertianus aut quartano iungitur, vbi prima dies duas inuaſiones adducit, totidemque remiſſiones : ſecunda verò nullas omnino:tertia vnam:& quarta vnam ſimiliter : quinta vnam: ſexta nullam prorſus : ſeptima duas : atque in ſequentibus pari modo.

Tertianus typus quartano & quintano mixtus.

Commiſcentur adhuc tertianus typus, quartanus & quintanus : cum ſcilicet primo die acceſſiones contigerint, ſecundo quieuerint : & tertio tertianus, quarto quartanus, quinto verò tertianus ſimul & quintanus inuaſerint. Sed aliter etiam quodammodo huius typi inuaſio contingit, in eundem nihil minus typi ordinem incidente, tertiani cum ſemitertiano coniugatione.

GALENI PERGAMENI
Ars medicinalis.

LIBER VNVS.

CAPVT I.

Doctrinæ ordinatæ ſunt tres.

TRES ſunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent. Prima quidem ex notione finis, quæ per reſolutionem fit. Secunda ex compoſitione conſtat eorum quæ per reſolutionem inuenta fuerunt. Tertia ex definitionis diſſolutione, cui nunc incumbimus. Ex quibus ſanè primam, quæ oritur à finis notione, & ex qua omnes artes via quadam atque ordine conſtituuntur, neminem ante nos ſcripſiſſe comperimus.

Doctrinam à finis notione ortam, nemo ante Galenū expoſuit.

Hic itaque definitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea quæ ex reſolutione conſiſtit, & dignitate, & ipſo docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad ſingulorum memoriam præſtare inuenietur. Sufficienter ſiquidem, ac facillimè commendantur memoriæ vniuerſa, ex definitionis diſſolutione: quoniam totius artis capita in ſe optima definitio complectitur, quam quidem ſubſtantialem appellant : ex aduerſo diſtinguentes eam ab aliis, quæ notionales vocantur; Illæ ſiquidem ab iis quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipſa eſſentia conſtituuntur.

Doctrina definitiua vtitur Galenus in arte medicinali.

Definitio optima, in ſe capita totius artis complectitur.

Definitio eſt duplex, ſubſtantialis & notionalis.

Quid ſit medicina.

CAP. II.

Medicina eſt ſcientia ſalubrium,& inſalubrium, & neutrorum. Nomen autem ſcientiæ communiter, non propriè, accipere oportet. Porrò ſalubre ipſum inſalubre & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem, vt corpus: hoc autem, vt cauſa : hoc verò, vt ſignum. Etenim corpus quod natura ſuſcipere ſanitatem eſt aptum,& cauſam quæ eandem efficere aut conſeruare, & ſignum quod poteſt indicare, hæc omnia ſalubria Græci appellare conſueuerunt. Eadem ratione & ſuſceptiua morborum corpora,& eoſdem efficientes conſeruantéſque cauſas,& ſigna indicantia, inſalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, cauſas ſignáve dixerunt. Cæterùm ſecundum quidem primam rationem, atque præcipuam, cauſarum ſalubrium eſt medicina ſcientia. Propter eas autem,& aliarum : ſecundo autem loco, inſalubrium:& tertio, neutrarum. Et poſt has eodem modo corporum, primò quidem & hîc, ſalubrium: ſecundo loco, inſalubrium : tertio, neutrorum. Itidem & de ſignis dicendum. In actionibus autem prima quidem eſt corporum cognitio, quæ habetur ex ſignis : poſt hæc, earum quæ in ipſis cognitio cauſarum.

Medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium,& neutrorum.

Salubria quæ dicantur. Inſalubria quæ ſint. Neutra quæ.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & ſuſceptiuum.

CAP. III.

Sed quoniam & effectiuum,& indicatiuum, & ſuſceptiuum, dupliciter vnumquodque dicitur, hoc quidem ſimpliciter, hoc verò vt nunc : noſſe oportet, amborum eſſe medicinæ ſcientiam. Ipſum verò ſimpliciter, duobus dicitur modis : & quod ſemper,& quod vt plurimum:de quorum vtroque medicina pertractat. Neutra verò,& cauſa,& corpus,& ſignum,& quod ſimpliciter dicitur, & quod

Simpliciter dici modis duobus.

Neutra dici tripliciter.

vt

vt nunc, tripliciter vnumquodque appellatur:hoc quidem,quia neutrius contrariorum est particeps: hoc verò,quia vtriusque : atque hoc denique,quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis: aut quia vtrunque contrariorum ex æquo participat:aut quia aliquando plus alterum.Primùm igitur de corporibus ipsis dicemus,qualia nam sint,& salubria,& insalubria,& neutra:post hæc de signis & causis disseremus.

De corpore salubri.

CAP. IV.

Salubre simpliciter corpus quod fit. Salubre vt nunc, quod sit corpus.

Salubre simpliciter corpus est,quod ab ipso naturæ ortu bonam temperaturam sortitur in simplicibus ac primis particulis:estque in his quæ ex illis constant instrumentis commensuratum. Salubre verò nunc,est corpus,quod in præsenti est sanum. Est verò & hoc,eo tempore quo sanum existit,bonam habens temperaturam & commensurationem:non tamen optimam , at sibi propriam. Ipsius verò salubris simpliciter corporis , semper quidem est tale,quod optimè temperatum ac maximè commensuratum existit:vt plurimum autem, quod à constitutione optima,non valde admodum deficit.

De corpore insalubri.

CAP. V.

Insalubre simpliciter corpus, quod sit. Insalubre vt nunc, quo[d] corpus.

Insalubre verò simpliciter corpus est , quod ab ipso ortu naturæ,vel in consimilibus partibus malam temperiem possidet : vel in instrumentalibus incommensurationem,vel vtrunque vitium. Insalubr[e] v[erò] vt nunc,est illud,quod eo tempore,quo tale dicitur , ægrotat,vel in consimilibus prauam temperaturã,vel in instrumentalibus incommensuratione,vel vtrunque vitium tunc habens. Est verò & semper insalubre,quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam temperiem possidet in simplicibus & primis particulis omnibus vel in aliquibus,vel in iis quæ obtinent principatum : vel in instrumentariis incommensuratũ existit,idque vel in omnibus,vel in nonnullis,vel in illis quæ principatum obtinent.Vt multùm verò insalubre est corpus,quod ab huius quidem vitio recedit,nondum tamen mediocritatem attingit.

De corpore neutro.

CAP. VI.

Neutrum corpus quid sit, iuxta primum significatum.

Quoniam verò & neutrum corpus dicebatur tripliciter : vnum quidem,quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud,quod vtriusque:aliud,quod aliquando huius,aliquando illius, iuxta primum significatum , neutrum erit corpus, quod exquisitè mediũ est & saluberrimi & insaluberrimi corporis:& huius, hoc quidem simpliciter tale,quoc ab ipso naturæ ortu,ita est constitutum:hoc autem vt nunc,quod in præsenti tempore,exquisitè medium existit, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis. Ipsius verò simpliciter,semper quidem tale est id , quod in omnibus ætatibus perdurat tale:vt multum autem,quod nonullas recipit mutationes. At iuxta secundum significatum,neutrum erit corpus , quod ab ipso ortu naturæ,contrariarum simul est particeps dispositionum,aut scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus. In vna quidem,si secundum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperiem, vel etiam secundum vtranque, sed in formatione:vel magnitudine , vel numero partium,vel situ,delinquat : aut contrà,in his quidem rectè se habeat, vel omnibus,vel quibusdam, peccet autem in ipsa temperie.In differentibus verò partibus , & iuxta omnes oppositiones potest quicquam simul esse particeps contrariorum. Et semper quidem est tale,quod per omnes ætates in eodem perseuerat statu. Vt multum verò , quod aliqua ex parte euariat. Ita etiam & nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatum:quia vel parte in vna,hæc quidem sibi salubria sunt,illa verò insalubria : vel in differentibus ita afficitur partibus.Iuxta tertium significatum,neutrum erit corpus quod aliquando quidem salubre,aliquando verò insalubre existit. In vno autem tempore, quod ita est neutrum,* exactè quidem consistere nequit: latius verò si accipiatur, potest.

Neutrum iuxta secundum significatum, quid sit. Neutrum iuxta tertium significatum quid.

De signis salubribus.

CAP. VII.

Salubria signa quæ sint. Insalubria signa quæ sint. Neutra signa quæ sint.

Sunt autem ex signis,salubria quidem,quæcunque præsentem indicant sanitatem , & futuram prænunciant , & præteritam memoriæ subiiciunt. Insalubria verò,quæ & præsentem indicant ægritudinem,& futuram prænunciant , & præteritam memoriæ subiiciunt.Eadem ratione neutra dicuntur , quæ neutram dipositionem ostendunt , prænunciant, & memoriæ subiiciunt:quæque partim quidem salubrem,partim insalubrem dispositioné indicant: & quæ aliquando quidem salubrem,aliquando verò insalubrem , & hæc quoque secundum tria tempora , veluti salubria & insalubria, appellantur. Dicuntur autem nonnunquam à vetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciatiua,quamuis sint præsentium & præteritorum indicatiua. Porrò vsus non paruus ex prænũnciatiuis atque indicatiuis accedit : minor autem ex his quæ memoriæ subiiciunt.

Signa prænũciatiua indicantiáque esse vtiliora iis, quæ memoriæ subiiciunt.

De signis optimæ constitutionis.

CAP. VIII.

Salubrium corporum dignotiones vnde petendæ sint.

Salubrium autem corporum dignotiones sumendæ sunt ab iis quæ secundum essentiæ rationem eis insunt , ab his quæ necessariò sequuntur ipsa functionibus atque symptomatis,quæ propriè accidentia appellantur. Ab essentia quidem ipsa,eorum quæ optimam habent constitutionem, commensuratione : consimilium quidem,in caliditate, frigiditate,humiditate, & siccitate : instrumentorum verò,in quantitate ac numero eorum ex quibus constant:ac præterea formatione,situ partium singularum,& totius instrumenti.Ex his verò quæ necessariò consequuntur consimilia,quantum quidem ad tactum attinet,à mediocritate quæ in mollitie & duritie consistit:quantũ verò ad aspectum, à colore optimo , & læuitatis atque hispiditatis mediocritate.In functionibus à perfectione,quam ipsarum esse virtutem dicimus. Ab iis verò quæ instrumentarias sequuntur partes,à commensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum:ac præterea , ab earum quæ ipsis insunt,virtute operationum. Optimæ igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc. Eorum autem quæ ab ipsa deficiũt,& adhuc tamen salubria existunt,nonnulla quidem in consimilium temperatura vitium aliquod paruum habent:nonnulla verò in instrumẽtariorum vel omnium , vel aliquorum commensuratione , & hoc quoque perexiguum. Sunt quæ in vtrisque vitium aliquod habeant. Vitiorum verò genera , eadem

sunt

funt his quæ virtutem perficiunt:temperatura quidem in confimilibus : numerus autem, & formatio,& magnitudo,& fitus,in inftrumentariis:vtrifque verò communis vnitas,quam ipforum continuitatem vocamus. In his autem ipfis generibus funt corporum infalubrium vitia, fecundum vtrunque falubritatis fignificatum.Terminus autem qui vtrunque diftinguit,eft operationum læfio fenfibilis. Etenim quæ fimpliciter infalubria funt corpora,diftinguuntur ob id,quod facilè à caufis morbificis fuperantur : & quoniam in vigore operationum deficiunt plurimum. In medio autem falubrium collocantur ea,quæ neutra exquifitè appellantur,& cum latitudine quadam. Quo fit, vt tota fanitatis latitudo in tres partes,quarum fingulæ latitudinem habent non paruam,diuidatur.Erit autem prima quidem falubrium corporum,fecunda neutrorum, tertia infalubrium. Poft hæc deinceps fequuntur quæ iam ægrotant corpora : quæ fenfibilibus operationum læfionibus diftinguuntur. Hæc autem omnia fenfu diiudicantur,non ipfa natura rerum.Signa itaque fanorum corporum, fiue ea falubria fiue infalubria,fiue neutra exiftant, quantitate diftantiæ differunt , duobus inuicem contrariis terminis à nobis conftitutis:optima videlicet conftitutione corporis , & nuper genito morbo : ac deinceps confiderantibus, vtri eorum fint viciniora , quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora funt optimæ conftitutioni,falubria:quæ verò,ab hac longius diftant,atque ad ea quæ iam ægrotant,magis accedunt , infalubria : quæ autem intermedia , atque æqualiter ab vtrifque diftare videntur , neutra exiftunt. Optimæ igitur conftitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum verò quæ ab ipfa deficiunt,totidem funt numero genera,quæ in magis & minus fecari poffunt.

Infalubria fimpliciter corpora facilè à morbificis caufis fuperantur.

Sanitatis latitudo vniuerfa in tres partes diuiditur.

Ægrotantia corpora à cæteris fenfibilibus operationum læfionibus diftinguuntur.

Salubria & infalubria corpora, quomodo difcernenda.

Quot fint differentiæ partium.

Cap. IX.

Partium vniuerfæ differentiæ funt quatuor.Siquidem earum nonnullæ principia quædam exiftunt:aliquæ ab ipfis originem habent:aliquæ neque aliarum gubernationi præfunt,neque aliunde gubernãtur,cùm infitas habeãt à natura potẽtias,à quibus reguntur. Quædam verò funt,quæ infitas fimul & aliunde emanantes fortiuntur. Principia igitur funt,cerebrum,cor,hepar,atque tefticuli.His verò & originem debent,& famulantur:nerui quidem & fpinalis medulla, cerebro:cordi autem,arteriæ : hepati,venæ : vt tefticulis feminaria vafa. Quæ autem à feipfis gubernantur,funt cartilago, os , copula feu ligamentum, membrana , adenes, adeps,& caro fimplex. Reliquæ verò partes , cùm vnà cum iftis habeant ex feipfis regimen, arteriis, neruis , & venis infuper indiguerunt.Capillorum autem atque vnguium neque regimen vllum eft, fed generatio tantummodo.

Partium vniuerfæ differentiæ funt quatuor.

Principes partes funt cerebrum, cor hepar, atque tefticuli.

Capilli vnguéfque minimè gubernantur, fed gignuntur duntaxat.

De fignis cerebri.

Cap. X.

Cerebri naturam quinque indiciorum genera oftendunt.

Cerebri autem naturam , quinque indiciorum genera oftendunt. Primum quidem,totius capitis difpofitio. Secundum , fenfibilium operationum virtus & vitium. Tertium , actiuarum. Quartum earum quæ principatum obtinent.Quintum dehique , naturalium. Eft & aliud fextum genus præter hæc dicta , alteratio quæ extrinfecus aduenit. Porrò totius capitis difpofitio , ex magnitudine ipfius atque figura fumitur , necnon ex capillis.

De paruitate & magnitudine capitis.

Cap. XI.

Paruum igitur caput,vitiofæ conftitutionis cerebri proprium indicium eft : magnum verò non neceffariò indicat bonam cerebri compofitionem fed fi quidem ob infitæ virtutis robur , quæ multam ac optimam materiam afformarit,eueniat;optimum fignum eft. At fi ob materiæ tantum multitudinem , haudquaquam bonum. Diftinguenda verò funt hæc , & ex figura ipfa, & ex his quæ ab eo habent ortum. Ex figura quidem , fi fit concinna:femper nanque hoc,bonum fignum exiftit. Ex iis autem quæ ab eo ortum habent , fi ceruici validæ infideat, aliisque offibus optimè conftet : atque omnis præterea fubftantia boni fit habitus,ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura eft , veluti fi excogitares fphæram exquifitè rotundam ex cera conftructam paulatimque vtrinque depreffam. In hac enim neceffe eft , vt pofteriores * prioréfque partes plus gibbæ fiant, quàm fphæræ conueniat:quæ verò vtrinque confiftunt, magis rectæ. Quòd fi ea quæ fecundum occiput eminentia aliquatenus minuatur , fimul intueri oportet neruos , atque ceruicem,vnà cum offibus aliis. Nam fi fecundum naturam conftiterint, materiæ defectu,non virtutis imbecillitate,contingit. Illis verò non rectè fe habentibus, principium eft debile.Vt plurimum verò exiftit optimum fignum figura concinna parencephalidis , quam nonnulli medici pofterius cerebrum vocant : vt eft reuera pofterius , diftinctum labdoide futura. Eft verò hæc pars principium fpinalis medullæ , ac proinde neruorum omnium , per totum corpus animalis , actionibus fubferuientium. Ipfa fiquidem cerebri pars pofterior,per feipfam,paucos admodum fenfitiuos poffidet neruos , plurimos autem actiuos. Anterior verò contrà,fenfitiuos quidem plurimos , actiuos autem perpaucos. Quare vbi vtraque fuerit optimè affecta , robuftas habebunt eas , quæ ab ipfis pendent , deriuationes. Eædem quoque diftinctiones faciendæ funt ad partes capitis anteriores , quæ etiam ad pofteriores : earundemque paruitatem , magnitudinem, & figuram , necnon fenfus ibi collocatos , vifum. guftum , & odoratum , expendere oportet: fiquidem fefe inuicem indicant atteftantúrque , & quæ à principiis oriuntur , principij virtutem & vitium : & principium , ea quæ ab ipfo nafcuntur.

Caput magnum quando fit bonum indicium

Capitis naturalis figura, qualis nam effe debeat.

Parencephalis.

Labdoides futura.

Cerebellum eft principiũ. fpinalis medullæ.

Principia & ea quę ab illis oriuntur, fefe inuicem atteftantur & indicant.

De operationibus obtinentibus principatum.

Cap. XII.

Earum autem operationum quæ obtinent principatum , virtus ac vitium , funt ipfius principij feorfum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes , quæ à folo principio proueniunt. Sagacitas igitur , fubtilem cerebri fubftantiam indicat. Tarditas verò intellectus , craffam. At difcendi facilitas , formarum facilè fufceptiuam. Memoria , ftabilem atque firmam. Difficultas difcendi , formarum non facilè fufceptiuam. Obliuio , fluidam. Mobilitas in opinionibus , calidam : vt ftabilitas, frigidam.

Principalium animæ actionum fingulæ quid fignificent.

Signa

Signa bonæ temperaturæ cerebri.

CAP. XIII.

Si quidem cerebrum fortiatur bonam primarum quatuor qualitatum temperiem, omnia quæ diximus habebit quàm moderata. Excrementa quoque quæ ab eo expurgantur, moderatè se habebunt, atque ab iis quæ extrinsecus alterando occursant, nequaquam læđetur. Talibus igitur capilli capitis, cùm adhuc sunt infantes, subrufi: cùm verò pueri, subflaui: cùm iam adoleuerint, flaui fiunt: mediique inter omnino crispos *& lenes. Nec verò caluescunt facilè.

Signa calidi cerebri.

CAP. XIV.

Cerebri calidi indicia.

Signa calidi cerebri sunt, in iis quæ circa caput consistunt, rubor & calor maior, & quæ in oculis visuntur venæ, conspicuæ magis. Capilli quoque in his statim in lucem æditis * celeriter generantur: & cùm plurimum in calore à mediocri temperatura recesserint, nigri & robusti & crispi fiunt: cùm verò non multum, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac progredientibus ætatibus, caluitium patiuntur: eóque magis, quò temperies plus æquo calidior fuerit. Excrementa verò quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures purgantur, pauca & concocta ipsis existunt, si integra sanitate fruantur. Si verò eis caput repleatur, plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta, gignentur. Implentur autem aggrauantúrque eorum capita, à calfacientibus tum cibis, tum potibus: necnon ab odoribus, iisque omnibus, quæ extrinsecus nobis occursant: in quorum numero est aër circunfluus: ac tunc præcipuè, si non solùm natura calida, sed etiam humida, ipsa corpora extiterint. Breuibus autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, nec profundis admodum.

Cerebrum calidum à quibus facile impleatur.

Calida & humida corpora somnis breuibus contentà sunt.

Signa frigidi cerebri.

CAP. XV.

Cerebri frigidi indicia.

Frigidioris verò quàm oporteat cerebri indicia sunt, plura in propriis meatibus excrementa: capilli recti, rufi, stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atque ab initio malè nutriti. Porrò quibus tale cerebrum obtigit, facilè à frigidis causis læduntur: quo sanè lælionis tempore destillationibus & grauedinibus corripiuntur. Sed nec partium quæ iuxta caput sunt calor magnus aut rubor, nec oculorum venæ illis conspicuæ insunt. Sunt autem quodammodo somnolentiores.

Cerebro frigido præditi facile à frigidis causis læduntur.

Cerebro frigido præditi somnolentiores sunt.

Signa sicci cerebri.

CAP. XVI.

Cerebri sicci indicia.

Siccioris autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habent robustos, crispos potius quàm rectos, & qui celerrimè eis genitis innascuntur. Citò autem caluescunt.

Humidi cerebri indicia.

CAP. XVII.

Cerebri humidi indicia.

Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani, quodq; minimè calui fiant: sensus turbulenti multitudo excrementorum, somni multi & profundi. Atque hæ quidem simplices sunt intemperies.

Signa calidi sicciique cerebri.

CAP. XVIII.

Cerebri calidi & sicci indicia.

Qui calido & sicco sunt cerebro, superfluitatibus carent, sensibus vigent, plurimum vigilant, atque citò fiunt calui. Prima autem capillorum generatio in illis celerrima est, ac plurimo alimento abundans. Capillos verò habent nigros & crispos: tangentibúsque caput sentiuntur calidi, rubicundíque sunt, vsque ad consistentiæ ætatem.

Signa calidi & humidi cerebri.

CAP. XIX.

Cerebri calidi & humidi indicia.

Si verò humiditas caliditati iungatur, sed parum vtraque qualitas mediocritatem superet, adest color bonus calórque, & quæ in oculis sunt venæ, magnæ. Præterea excrementa plura, & mediocriter cocta, & capilli recti & subflaui: nec facilè calui fiunt. Implentur verò atque aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectentur, tunc multò magis: & præcipuè vbi multitudine excrementorum redundant. Quòd si plurimum caliditas atque humiditas creuerint, iis caput est morbis obnoxium, excrementísque abundans: ac facilè à calfacientibus & humectantibus læditur. Proinde Auster semper talibus aduersatur: atque optimè in Aquilone se habent. Hi non diu vigilare possunt; & cùm se ad somnum conuerterint, simul graui somno tentantur & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena. Visus est eis turbulentus, nec satis sensibus vigent. Pro ratione autem ipsius qualitatis in mistione excellentis mediocritatem, solent etiam signa ipsa excellere.

Cerebro calido & humido præditis, vt aduersatur Auster, sic cõfert Aquilo.

Signa frigidi & sicci cerebri.

CAP. XX.

Cerebri frigidi & sicci indicia.

Frigidæ verò & siccæ cerebri intemperantiæ, frigidum & minimè coloratum, sui ratione, caput efficiunt. Qui autem sic sunt affecti, in oculis nullas habent venas conspicuas, faciléque à frigidis causis læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur.

De sensibus.

CAP. XXI.

Sensus autem eorum, in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitio carent: sed progrediente ætate citò marcescunt. Vt autem summatim dicam, omnia quæ ad caput pertinent, celerrimè illis marcescunt: quamobrem citò cani fiunt. Capilli verò ipsis quidem genitis, vix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quàm siccitate humiditatem, non caluescunt. Contrà verò, si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò parum calori, calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi.

CAP. XXII.

Cerebri frigidi & humidi indicia.

Humidæ verò & frigidæ cerebri temperaturæ, graues somnos conciliant, sensuum hebetudinem pariunt, vim excrementorum accumulant, caputque reddunt frigori & plenitudini obnoxium. Sic affecti, destillationibus & grauedinibus facilè corripiuntur: at minimè calui fiunt.

De oculis.

CAP. XXIII.

Oculorum temperamẽta quomodo dignoscantur.

Qui oculi tangentibus manifestè calidi apparent, & facilè ac crebro motu mouentur, & venas latas habent, ij calidi omnes sunt. Frigidi verò, his contrarij. Et humidi quidem, molles, multáque humiditate referti: ficci verò, duri simul & aridi. A similibus autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur: iuuantur verò à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunque partis temperiei dignotione meminisse oportet.

Oculi à similibus temperaturæ suæ causis læduntur facile: iuuantur verò à modico contrariorũ vsu.

De magnitudine oculorum.

CAP. XXIV.

Oculorum magnitudo quid indicet.

Magnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam indicat.

De paruitate oculorum.

CAP. XXV.

Oculorum paruitas quid significet.

Paruitas verò oculorum, adiuncta quidem concinnitate, atque * operationum virtute, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò inconcinnitas adsit, atque functionum vitium, paucam simul atque vitiosam materiam demonstrat.

De colore oculorum.

CAP. XXVI.

Oculi glauci & nigri vnde fiant.

Glauci oculi, qui pura humiditate ac non multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam. Contrà verò nigri, & qui intermediam naturam seruant, causas quoque intermedias sortiuntur.

De glaucedine & nigredine oculorum.

CAP. XXVII.

Glaucedinis oculorũ causæ.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem crystallini humoris, vel propter situm prominentem, vel propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Omnibus autem his in vnum coëuntibus, fit glaucissimus oculus. Si verò aliqua adsint, aliqua desint, tunc maior minórve glaucedo contrahitur.

Nigredinis oculorũ causæ.

Niger verò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundum situm, vel quia splendidus ac fulgidus exquisitè non est, vel quia tenuis humor vel superabundat, vel impurus existit, vel propter vnam ex hisce causis, vel propter omnes fieri consueuit. Tenuis igitur humor quò magis ad aquæ naturam accedit, & superabundat, humidiorem ostendit oculum: quemadmodum si crassior ac minor fiat, ficciorem. Crystalloides autem humor, si quem durior existat, ficciorem efficit oculum: si verò mollior, humidiorem. Sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, ficciorem: si relinquatur ab illo, contrarium.

De cordis temperaturis.

CAP. XXVIII.

Vnamquanque partem calidiorem aut frigidiorem dicimus, non alicui rei alteri, sed ad seipsam, eam comparantes. Sic enim vtcunque extiterit cor natura frigidissimum, multò sanè calidiorem temperiem sortietur calidissimo cerebro.

Cor frigidissimum erit calidius calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi.

CAP. XXIX.

Cordis calidi indicia.

Calidioris igitur cordis, * quàm pro naturali symmetria, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, pulsus velocitas & frequentia, audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcunque hypochondriis partes proximiores. Magna verò ex parte calidi cordis temperies vniuersum corpus calidum reddit, nisi hepar vehementius obstiterit. Est præterea & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hîc quoque cerebrum plurimum reluctetur: cui spinalis medullæ magnitudo proportione respondet. Tantæ verò erunt magnitudine vertebræ, quanta spinalis medulla: quare & spina vniuersa. Compingitur autem thorax ad eam spinæ partem, quæ * iuxta metaphrenum, hoc est, dorsum, consistit, tanquam ad nauis carinam. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso. Latitudo verò erit pro vertebrarum ratione, quando ad proportionem crassitudinis earum fuerit compactus. Cùm verò cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare quum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium. Quum verò magno existente capite, paruus fuerit, propriissimum hoc tibi sit cordis frigidioris signum & argumentum. Si verò capiti fuerit proportione respondens, tunc aliis signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil iudicans.

Thoracis latitudo quando fit caliditatis indicium.

Signa cordis frigidi.

CAP. XXX.

Cordis frigidi indicia.

In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conueniat: non tamen necessariò tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tantò thorax minor extiterit, quantò cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quàm pro frigiditatis portione, non solùm minor, sed etiam tardior & rarior ipsa respiratio erit. Sic affecti, sunt naturaliter timidi, pusillaniméque, atque tardi: pectúsque glabrum sortiuntur.

Signa cordis ficci.

CAP. XXXI.

Cordis ficcioris indicia.

Cor autem ficcius, pulsus duriores efficit: irámque non promptam excitat, sed ferinam, quæque facilè compesci non possit. Magna autem ex parte sic affectis vniuersum corpus ficcius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi.

CAP. XXXII.

Cordis humidi indicia.

Cordis verò humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidem procliues, sed talem, quæ sedari possit: at vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obsistat.

Signa

Signa cordis calidi & ficci.

CAP. XXXIII.

Cordis calidi & ficci indicia.

Calidi & ficci cordis pulſus duri ſunt,magni, veloces, atque frequentes: ſimilitérque reſpirationes magnæ, veloces atque frequentes. Multò autem magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Sic affecti,præ cunctis,pectus habent maximè hirſutum,& hypochondria. Ad actiones autem ſunt prompti,iracundi,& * celeres, moréſque præ ſe ferunt tyrannicos. Sunt etenim ad furorem faciles,inexorabiléſque.

Signa cordis calidi & humidi.

CAP. XXXIV.

Cordis calidi & humidi indicia.

Si verò caliditas cum humiditate præcellat, minus quidem eis quos antea diximus, hi ſunt hirſuti, ad actiones verò nihilominus prompti: non tamen ferus ipſis eſt animus, ſed ad iram tantùm procliuis. Pulſus verò magni ac molles, velocéſque & frequentes exiſtunt. At reſpiratio, ſi thorax quidem cordi fuerit proportionalis, eandem cum pulſibus ſpeciem ſeruabit. Si verò minor extiterit, tantò illis velocior atque frequentior erit, quantò & thorax minor extiterit. Quòd ſi multa facta fuerit euerſio in ipſa temperatura,atque in humiditate præcipuè, præter ea quæ diximus,contingent etiam ex putredine morbi,his,qui in ipſis fuerint,humoribus corruptis ac putrefactis.Expirationes autem maiores fient,ac velociores inſpirationibus: necnon arteriæ contractio velox.

Signa cordis humidi & frigidi.

CAP. XXXV.

Cordis frigidi & humidi indicia.

Qui humidiore & frigidiore ſunt corde, pulſus molles ſortiuntur: miniméque audaces, ſed timidi & ſegnes exiſtunt. Tales etiam poſſident glabrum pectus: miniméque iracundiam conſeruant, ad quam etiam non ſunt admodum prompti.

Signa cordis frigidi & ficci.

CAP. XXXVI.

Cordis frigidi & ficci argumenta.

Frigidius verò atque ſiccius cor, pulſus quidem duriores reddit & paruos, reſpirationem autem, ſi quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit,moderatam: ſi verò maior extiterit, raram & tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad iraſcendum ſunt prompti: quum autem coacti fuerint iraſci quibuſdam, retinent iracundiam. Habent autem maximè omnium pectus glabrum. * Cæterùm quæcunque de moribus, ſiue nunc,ſiue quouis alio ſermone explicata ſunt ad temperaturæ cognitionem: ſciendum eſt,ea non de optimis moribus, aut vitioſis, qui ex philoſophia hominibus adueniunt,ſed de inſitis vnicuique naturalibúſque; à nobis expoſita fuiſſe.

Mores ipſi ſūt duplices:nempe ciuiles & naturales,ſiue inſiti.

Signa calidi hepatis.

CAP. XXXVII.

Hepatis calidi indicia.

Hepatis calidioris indicia, venarum latitudo, flauabilis abundantior: in conſiſtente verò ætate, etiam atra: calidior ipſis ſanguis,atque eadem ratione vniuerſum corpus, niſi cor obſtiterit. His venter & hypochondria hirſuta.

Signa hepatis frigidi.

CAP. XXXVIII.

Hepatis frigidi indicia.

Frigidioris verò, anguſtia venarum, pituita abundantior, ſanguis frigidior, adeòque totius corporis habitus,niſi calefiat à corde. Venter illis glaber eſt,atque hypochondria.

Signa hepatis ficci.

CAP. XXXIX.

Hepatis ſiccioris indicia.

Siccioris autem,ſanguis quidem craſſior,& minimè abundans:venæ duriores, & totius corporis habitus ſiccior.

Signa humidi hepatis.

CAP. XL.

Hepatis humidi indicia.

Humidioris autem, ſanguis quidem copioſior, humidiórque,atque venæ molliores: ita verò & vniuerſum corpus,niſi cor reluctetur.

Signa calidi & ficci hepatis.

CAP. XLI.

Hepatis calidi & ficci indicia.

Calidioris verò ſimul ac ſiccioris hepatis ſunt indicia, hypochondria plurimum hiſpida, ſanguis craſſior & ſiccior, flaua bilis plurima: conſiſtente autem ætate, etiam atra: venarum autem latitudo & duricies. Sic verò & vniuerſum corpus ſe habet. Nam quæ ex corde caliditas originem duxit, poteſt obtundere eam, quæ ab hepate naſcitur, frigiditatem: ſicuti & frigiditas caliditatem. Siccitatem verò non poteſt humidius cor ad habitum contrarium perducere. At media inter has quæ dictæ ſunt, ea quæ ab hepate humiditas naſcitur. Magis enim à cordis ſiccitate ſuperatur, quàm ſiccitas ab humiditate: minus autem à caliditate: adhuc verò multò minus à frigiditate.Hæc enim inter omnes qualitates quæ eueniunt ab hepate,facillimè ſuperatur. Vbi igitur in vnum conuenerint vtriuſque principij temperaturæ, totum exquiſitè ſecundum illas afficitur corpus.

Signa hepatis calidi & humidi.

CAP. XLII.

Hepatis calidi & humidi ſigna.

Humidius autem, ac ſimul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & ſiccius, hiſpida hypochondria reddit. Plurimum verò ſanguinis, & venas amplas, habitúmque calidiorem,& humidiorem facit, niſi obſtiterit cor. Si verò ampliùs in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat,à morbis qui ex putredine ac vitioſis humoribus fiunt,ſic affectus minimo negocio corripitur,præſertim ſi plurimum augeatur humiditas; caliditas verò,non ita. Sin autem contrà, minimè humorum vitio laborat.

Signa hepatis humidi & frigidi.

CAP. XLIII.

Hepatis humidi & frigidi indicia.

Humidius autem atque frigidius hepar habet hypochondria glabra:ſanguinem verò, accedentem ad pituitæ naturam gignit,cum venarum anguſtia.Sic & reliquum afficit corpus, niſi à corde ad contrariam transferatur naturam.

Signa hepatis frigidi & ficci.

CAP. XLIV.

Hepatis frigidi & ficci indicia.

Frigidius & ſiccius hepar,parum ſanguinis, & exiguas venas exhibet corpori: ipſúmque frigidius reddit,& hypochondria glabra,niſi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & ſiccæ temperaturæ teſticulorum.

CAP. XLV.

Teſticulorum temperaturas ſignificantia.

Temperatura verò teſticulorum, calida quidem, procliuis ad venerem, maſculorúmque productrix, atque fœcunda. Eadem celerrimè genitales partes obſepit pilis. Frigidior verò contraria efficit. At humida, multo & humido ſemine abundat. Sicca, paucum & modicè craſſum generat ſemen.

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum.

CAP. XLVI.

Teſticulorum calidorum & ſiccorum indicia.

Calidior verò & ſiccior, craſſiſſimum ſemen habet, & fœcundiſſima eſt, ac celeriter ab initio protinus ad coitum excitat animal. Sed & his genitales partes citiſſimè hiſpidæ fiunt: atque omnes quæ circunſtant, ſuprà quidem, vſque ad vmbilicum: infrà verò, vſque ad media femora. Petulca igitur eſt, & ad libidinem prona, eiuſcemodi temperatura: ſtatim verò ſatiatur, & ſi cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ teſticulorum.

CAP. XLVII.

Teſtium calidorum & humidorum indicia.

Sin autem caliditas humiditati iungatur, hirſuti quidem tales minus, plus verò ſemine abundant: non tamen plus cæteris appetunt, ſed minori detrimento præter modũ venereis indulgent. Quòd ſi caliditas & humiditas abundanter exuperauerint, non ſine detrimento à venereis abſtinent.

Signa humidæ & frigidæ temperaturæ teſticulorum.

CAP. XLVIII.

Teſtium frigidorum & humidorum indicia.

Si vero frigidiorem & humidiorem temperaturam teſticuli habuerint, partes circumpoſitæ glabræ ſunt, & tardè rem exercere veneream incipiunt, nec proni ad actum huiuſcemodi ſunt. Aquoſum verò & tenue ipſis eſt ſemen, infœcundúmque, & fœminarum generatiuum, vel omnino non generans.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum.

CAP. XLIX.

Teſtium frigidorum & ſiccorum indicia.

At frigidior & ſiccior temperatura, ſimilis quidem in reliquis eſt antedictæ: craſſius tamen in ipſa ſemen exiſtit, atque paucum omnino.

De totius corporis habitu.

CAP. L.

Totius corporis habitus in illis maximè conſiſtere dicitur partibus, quæ primæ oculis ſubiiciuntur. Sunt verò hæ, muſculi, qui omnia ambiunt oſſa, exiſtentes quædam carnes compoſitæ, ex prima & ſimplici carne, & præterea fibris, quibus innaſcuntur. Propria ſiquidem muſculorum ſubſtantia conſtat ex his duobus. Quæ verò ad ipſos vaſa pertingunt, veluti riui quidam ſunt, qui non ſubſtantiam complent, ſed eis ſubminiſtrant, vt in vita permaneant.

Muſculorum ſubſtantia ex quibus conſtet.

Signa moderatæ temperaturæ.

CAP. LI.

Temperamenti moderati indicia.

Moderatæ temperaturæ indicia ſecundum totum animalis habitum, ſunt: color quidem ex rubeo & albo commiſtus: capilli flaui, & vt plurimum mediocriter criſpi: carnoſitatíſque mediocritas in qualitate & quantitate. Medium nanque eſt exquiſitè, ac veluti Polycleti regula, huiuſcemodi corpus, inter omnes exceſſus, ceu ad quod ipſi dicantur, & cognoſcantur.

De corpore calidiore.

CAP. LII.

Temperaturæ calidioris indicia.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, vel ſiccitate, hæc quantum ad carnoſum genus attinet, videntur quidem tangentibus calidiora tantùm, quantùm & eorum temperatura calidior. Tantò verò magis hirſuta ſunt, quantò & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros ſortiuntur.

Signa frigidæ temperaturæ.

CAP. LIII.

Temperaturæ frigidioris indicia.

Frigidioris autem temperaturæ indicia ſunt, pilorum priuatio, pinguitudo, & occurſans frigiditas. Color autem, vnà cum capillis, ruffus, & vbi frigiditas exceſſerit, liuidus quodammodo exiſtit.

Signa ſiccæ temperaturæ.

CAP. LIV.

Temperaturæ ſiccioris indicia.

Siccior temperatura tantò gracilior & durior eſt bona temperatura, quantò maior eſt ſiccitas.

Signa humidæ temperaturæ.

CAP. LV.

Temperamẽti humidioris indicia.

Humidior autem temperies, carnoſior atque mollior exiſtit.

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ.

CAP. LVI.

Temperaturæ calidæ & ſiccæ indicia.

Calidior ſimul & ſiccior, magis hirſuta, nec non calida & dura exiſtit: itaque pinguedine caret, tenuíſque eſt, & capillos nigros ſortitur. Si verò multùm in caliditate excellat, color quoque niger illi adeſt.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ.

CAP. LVII.

Temperaturæ calidæ & humidæ indicia.

Calidior autẽ & humidior temperatura, mollior & calidior & carnoſior tantò exiſtit bona temperie, quantùm & vtriſque qualitatibus aucta fuerit. Quòd ſi plurimum augeatur, citò ſimiliter à putredinis corripitur morbis. * Si verò parum quidem humidior ſit, multò autem calidior, molliores quidem parum huiuſcemodi ſunt, iis qui bonam habent temperiem, & magis carnoſi: non parum verò hirſutiores, & tangentibus etiam non parum calidiores. Nigri verò eis ſunt capilli, & caro pinguedine caret. Sin autem paulò quidem calidior, multò verò humidior, mollis his caro eſt, & multa: colórque miſcellaneus, ex albo ſimul & rubeo: tangentibúſque paulò calidiores apparent. In ſumma autem, omnibus temperaturæ coniugationibus, ſemper excellentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ.

CAP. LVIII.

Frigidior autem atque humidior temperatura, ſi parum

Temperaturæ frigidæ & humidæ indicia.

si parum quidem vtraque augeatur, capillis nuda est & alba, mollísque, & crassa, & pinguis. Si verò magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem qualitatum auctarum: color autem, vnà cum capillis, ruffus. Quemadmodum si plurimùm vtraque augeatur, liuidus. Si verò qualitatum augmentum inæquale fuerit, eius quæ superauerit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ.

Cap. XIX.

Temperaturæ frigidæ & siccæ indicia.

Si autem frigiditas vnà cum cum siccitate augeatur æqualiter, natura durum ac tenue & glabrum corpus sic affecti sortiuntur, ac tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis, etsi graciles sint, per carnes dispersa ineft. Capilli autem & color, frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur. Vbi verò calida & sicca temperatura, per decrementi tempus, in frigidum & siccum labitur habitum, graciles hi tunc fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur: & ob id nigri simul, hirsutique euadunt. In vniuersum autem, si membrum facilè frigefit, vel frigiditatis, vel raritatis est signum: si verò non facilè, vel caliditatis, vel densitatis. Si à desiccantibus offendatur, atque aridum & siccum, nec facilè mobile fiat, siccitatis: quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis. Porrò pauca simul & dura caro, membrum siccius efficit: multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia spacia corporum similarium, vt plus vel minus humidæ substantiæ in se continent, vel crassius vel tenuius, vel humidius, vel siccius membrum ostendunt: humidius quidem, vbi subtilior & plurima est humiditas: siccius verò, vbi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ partes, quæ verè solidæ sunt ac primæ, nullo modo effici humidiores possunt: intercepta autem in ipsis spacia, hac vel illa humiditate complere possibile est. Hoc verò est proprium partium similarium alimentum quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur.

Solidas partes non posse vllo modo humidiores effici.

Solidorum corporum alimentum quod fit.

Signa sicci ventriculi.

Cap. LX.

Ventriculi siccioris indicia.

Ventriculi indicia sunt, eius quidem qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiant, & paucus eis potus sufficiat: à plurimo autem aggrauentur, fluctuationibúsque infestentur, aut superfluitet id quod abundat, cibísque delectentur siccioribus.

Signa humidioris ventriculi.

Cap. LXI.

Ventriculi humidioris, indicia.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiant, & superabundans humidum facilè tolerent, & cibis humidioribus gaudeant.

Signa calidi ventriculi.

Cap. LXII.

Ventriculi calidioris indicia.

Calidior verò natura ventriculus, melius quidem cõcoquit quàm appetat: & multò magis quæcunque sunt dura, & non facilè alterationem suscipiunt. Nam quæ facilè alterantur, in eo corrumpuntur: gaudétque calidis potibus ac cibis, nec à frigidis vllã percipit noxam, si modicè ipsis vtatur.

Signa ventriculi frigidi.

Cap. LXIII.

Frigidus natura ventriculus, ad appetendum quidem plurimùm viget, ad concoquendum autem, minimè: tales præsertim cibos, qui & frigidi sunt, & non facilè alterationem suscipiunt. Citò itaque in ipso acescunt: ac proinde acidis ructibus talis ventriculus abundat plurimùm: gaudétque frigidis, sed ab eorum vsu immodico offenditur. Sic & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit longiori tempore tolerare: quemadmodum neque calidus calida. Malæ verò temperaturæ, quæ morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt ab iis quæ naturales existunt, quoniam contraria, non autem similia, appetunt, quemadmodum naturales.

Vẽtriculi frigidi indicia.

Intemperies morbosæ, à naturalibus intemperantiis quo differant.

De siti à corde & pulmone profecta.

Cap. LXIV.

Nec verò tantùm ventriculus sitibundos, miniméque sitientes reddit, & frigidi calidíque potus appetentiores, sed ea quoque viscera quæ in thorace sunt, vt cor atque pulmo. Cæterùm qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace percipiunt: non sicuti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur. Præterea bibentes, non statim quiescunt, & frigidus potus magis eorum sitim restinguit. Refrigerat autem eosdem & frigidi aëris inspiratio; quæ nihil illos iuuat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi. Sic qui contrario modo se habent, sensibiliter à frigida inspiratione læduntur.

Sitis à visceribus thoracis oborta quomodo distinguenda ab illa quam excitauit ventriculus.

Signa pulmonis frigidi.

Cap. LXV.

Pulmonis frigidi indicia.

Et hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium. Vt etenim frigidum inspirantes, manifestè dolorem sentiunt atque frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitosa excrementa tum loquentes, tum tussientes reiiciunt.

Signa pulmonis sicci.

Cap. LXVI.

Pulmonis siccioris indicia. Vocem raucã quæ efficiant.

Pulmonis autem siccitates excrementis vacant, & pituita: vocémque claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram eam reddunt, ac raucam. Et quum vehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce.

Cap. LXVII.

Vocis magnitudo & paruitas ad quæ consequantur.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate oritur: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum: paruitas verò, à contrariis procedit causis. Quare nec semper, nec primò, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduentitias, vocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quia enim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc autem consequitur huiuscemodi vox: ob id nimirum contingit, ex voce de naturali temperie ratiocinari.

De leni & aspera voce.

Cap. LXVIII.

Vox lenis asperáque quid consequatur.

Nam lenis vox, arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ, moderatam temperiem sequitur, vt asperitas siccitatem. Asperitas quippe fit à duri corporis inæqualitate. Arteriam verò duram, similarium partium, ex quibus constat, siccitas efficit:

at inæqualem, difperfæ in eifdem humiditatis defectus.

De voce acutâ.

CAP. LXIX.

Voci acutæ grauique, quæ requirantur. Virtus vitiũque cuiuflibet facultatis à temperie ipfa exoritur.

Eodem modo neque acuta naturaliter vox, fine anguftia faucium, nec grauis, fine latitudine fieri poteft. Anguftia igitur ab infita atque innata frigiditate nafcitur: altitudo autem à caliditate. * Porrò cuiufque facultatis virtus & vitium, à temperie ipfa, ceu à caufa præcedente, exoritur.

De homine pituitofo bilem vomente.

CAP. LXX.

Bilem cur pituitofi non-nulli affiduè vomant.

Vidi equidem hominem, cuius totus habitus pituitam præ fe ferebat, quotidie tamen biliofum euomebat humorem. Cenfui itaque infpiciunda alui excrementa effe, in quibus minimè apparebat bilis. Quare coniectura quadam comprehendi, eum meatum, qui biliofum humorem egurgitat, non minimam ipfius partem ad * imum orificium ventriculi, quod Græci pyloron vocant, effundere, vt in quibufdam animalibus cernitur. Plurimùm itaque ad eorum quæ latent fenfuum cognitionem conducit, ea quæ ex fectionis infpectione habetur peritia, operationúmque atque vtilitatum inuentio.

Quomodo cognofcantur ægrotantia corpora.

CAP. LXXI.

Ægrotantes particulas dignofcendi ratio.

Vbi igitur iam corpora ægrotant, ipforum partes quæ quidem fubiiciuntur fenfui, funt dignofcendæ ex eorum quæ infunt eis fecundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, numero, fitu: & ea quæ eft fecundum duritiem, mollitiem, frigiditatem, & humiditatem, differentia. Quæ autem vifum effugiunt, ex operationum læfionibus, aut iis quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibufdam, vel omnibus.

De fignis patientis cerebri.

CAP. LXXII.

Cerebri morbi quomodo dignofcendi.

Igitur cerebri ægras difpofitiones, aut ex defipientiæ fpeciebus, aut fenfuum, aut imaginationum læfionibus, aut actuum qui fecundum electionem fiunt, aut ex iis quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut ex dolorum, qui ei eueniunt, differentiis, cognofcere oportet.

Signa cordis patientis.

CAP. LXXIII.

Cordis morbi vnde nofcantur.

Quæ verò in corde fiunt, ex difficilis anhelitus fpeciebus, & tremulis motibus, qui ipfi contingunt, & pulfibus quoque eius & arteriarum, & ex iræ excandefcentis celeritate vel tarditate, & ex febribus, & refrigerationibus, & in colore differentiis, eifque, quibus conflictatur, doloribus.

Signa patientis hepatis.

CAP. LXXIV.

Hepatis affectus vnde fint cognofcendi.

Quæ in hepate fiunt, ex defectu humorum atque abundantia, & ad id, quod præter naturam eft, euerfione, & colore malo. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus, non modò his qui in eo ortum habent, verùm & ex illis, qui confortij lege proueniunt: vt per aliquam difficilis refpirationis, aut etiam tuffis fpeciem.

Signa patientis ventriculi.

CAP. LXXV.

Ventriculi affectus quo pacto deprehendendi.

Sic & ventriculi affectus agnofcitur, vbi in concoctione, & appetitu humidi vel ficci alimenti, vel fuperfluitatum excretione, delinquitur. Nec fecus ex fingultibus, eructationibus, naufeis, vomitibus, & ipfis eorum quæ vomuntur, fpeciebus.

Signa patientis thoracis.

CAP. LXXVI.

Thoracis affectus vnde fint dignofcendi.

Thoracis dignofcuntur affectus ex fpirandi difficultatibus, tuffibus, & doloribus qui in ipfo fiunt, & ex eorum quæ cum tuffi expuuntur, differentia. Sic & afperæ arteriæ ægritudines, fpirationes difficiles, & tuffes, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offenfiones oftendunt. In vniuerfum autem, ex tumore, dolore, operationum læfione, & excrementorum differentia, omnium partium affectus nofcuntur. Tumores igitur præter naturam, in inflammationibus, fcirrhis, atque iis quæ vocantur œdemata, explorandi funt. Dolor autem, quemcunque obfederit locum, aut folutam continuitatem, aut fubitam alterationem, indicat. Soluitur autem continuitas incifione, exefione: fractione, & tenfione. Alteratur verò fubftantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & ficcitate. Tripliciter autem læditur operatio: aut quia debiliter, aut quia vitiosè, aut quia nullo fit modo. At verò quæcunque excernuntur, nonnulla quidem funt veluti partes locorum patientium, nonnulla verò ceu excrementa. Etenim quæ in ipfis naturaliter continentur, fingula propriam facient indicationem.

Dolor quid indicet.

Solui vnitas quot modis poffit.

Operatio tripliciter lædi-tur.

Excretorum differentiæ.

Signa futuræ ægritudinis.

CAP. LXXVII.

Morbum futurum figna indicantia ex neutrorum genere exiftunt.

Eorum autem indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea quæ fanis & ægrotantibus accidunt. Siquidem fanis omnia fecundum naturam infunt: præter naturam verò ægrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autem horum, indicia neutrorum confiftunt. Quocirca difpofitiones corporum, quæ cafura in morbum videntur, funt ex neutrorum genere, fimulque etiam quæ ipfa indicant figna. Primò fiquidem hæc fanitatem oftendunt, fecundò autem ægritudinem. Ac proinde eadem figna fecundum habitudinem, quæ ad aliquid eft, neutra & infalubria dicuntur: quæ quidem præfentem difpofitionem oftendunt, neutra: quæ verò futuram præmonftrant, infalubria. Eadem verò ratione, & quæcunque ægrotantibus figna falutaria apparent, dicentur quidem falubria, quia futuram fanitatem oftendunt: ægra autem, quatenus præfentem indicant ægritudinem. Nec in ambiguo eft, quòd quæ funt vtrorumque indicatiua, neutra dicantur, fecundum vnum quoddam neutrius vocabuli fignificatum. Quum igitur eorum fignorum quæ futuram ægritudinem indicant, duplex fit differentia, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem propriis fpeciebus, ab eo quod fecundum naturam, euariant: veluti ciborum appetentia intenta, vel diffoluta, vel quæ non feruat confuetũ tempus, aut quæ ad edulia nõ vfitata fertur.

Ægritudinem futuram indicantium fignorum natura duplex.

Ad

Ad hoc etiam genus pertinent excretiones cibi superfluitatum,quæ aut pauciores,aut plures, aut humidiores, aut duriores exiſtũt.Sic humidiorum excrementorum vel defectus,vel præter consuetudinem abundantia, aut in colore,aut in consistentia varietas,aut in excretionis tempore. Præterea vigiliæ plures, somníque:aut non consueto tempore obiti.Eodem modo potus pluris aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus, venereorumque immodica aut intempestiua concupiscentia. Ad hæc plures aut pauciores sudores his qui sunt opportuni,& ad motus corpori:vel si mouere tentauerint,tarditas,exolutiove insignis.Huc pertinet menstruorum suppressio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Similiter de fluxu hæmorrhoidum est distinguendum. Quòd si non eadem quæ prius ex cibo potúque voluptas capiatur, est futuræ ægritudinis signum: quemadmodum hebetudo mentis sensuumque minimè naturalis aut obliuio insolita,somníque turbati imaginibus. In summa verò,quæcunque secundum naturam inerant, hæc quidem supra modum aucta, hæc verò imminuta,hæc temporibus quibusdam, aut qualitatibus, aut quantitatibus immutata, futuros morbos prænunciant. Porrò morsus ventris vel in ore ventriculi, vel in aliquo inteſtinorum, aut quum aluus subducitur,aut quum vomitus excitatur,aut quum mingitur, siue alius aliquis dolor mediocris, ex genere quidem exiſtit eorum quæ præter naturam:non tamen qui sic se habent, ægrotare dicuntur:sicuti nec qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant:quum nondum solitæ ipsorum impediuntur operationes. Hic siquidem in huiuscemodi operationibus terminus est. Atque idcirco in eo quod ad aliquid,eandem dispositionem ægram atque neutram dicemus.Nam pro vigore potentiæ,quæ vel facilè sustinet,vel vincitur, vnaquæque ex his quas antea diximus,vel morbus est,vel dispositio neutra.Sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus inuicem differunt,sed toto genere sunt præter naturam,signa morborum exſtunt,quandiu modica fuerint, ac nondum sufficiunt hominem à consuetis operibus amouere. Ea autem contingunt, vbi sensus ipsi circa sensibilia propria palàm hallucinantur.

Morbos futuros prænunciant quæ à natura ordine recesserunt.

Signa corporum ægrotantium.

CAP. LXXVIII.

At quæ iam in ægrotantibus signa videntur, nonnulla quidem salutem,nonnulla mortem portendunt. Ac prima sanè salubria:secunda verò,genere quidem ægra,secundum speciem autem, perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, vt dicamus vniuersaliter,ex operationum virtute ac vitiis:secundum partem verò, ex particularium operationibus:quarum genera prius diximus. Porrò excrementa,quandoquidem coctionis & cruditatis signa continent,fieri non poteſt quin omnino significent,aut naturam materiei,aut materiam naturæ, aut neutrum alteri dominari.Salubria igitur signa dicentur, superante natura: insalubria verò, deuicta. Neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Cæterùm quæ manifeſtam coctionem indicant, ex salubribus sunt:sicuti quæ cruditatem, ægra.Quæ verò neque coctionem nec cruditatem, ex neutrorum natura exiſtunt. Sunt verò & neutra,quæcunque nunc quidem hoc,nunc verò contrarium significant:veluti denigrati digiti. Ac talia sanè sunt decretoria accidentia.

Signa salubria.
Signa perniciosa.
Excrementa quid indicent.
Decretoria accidentia.

De causis salubribus,insalubribus, atque neutris.

CAP. LXXIX.

Quoniam verò causarum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres,hæ denique neutræ:primùm de salubribus differemus. Cæterum quandoquidem nōnullæ earum conseruatrices,nonnullæ effectrices exiſtunt:suntque & tempore & dignitate priores conseruatrices, ab illis nobis eſt auspicandum. Quum igitur non vnum tantùm sit sanum corpus, sed plura, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix. Siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid,eſt. Hic igitur dénuò sumendum initium ab optima corporis conſtitutione:& quæ illi salubria sint,considerandum. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura indicat.

Salubrium causarum differentia duplex.

Quot modis alteretur corpus.

CAP. LXXX.

Secundum quot igitur corpus noſtrum alteratur modos, tot causarum conseruatricium genera habebit: quas liquet etiam correctrices exiſtere. Alteratur autem corpus, à nonnullis quidem necessariò,à quibusdam verò non necessariò. Necessariò enim alterant,quæ nulla ratione euitari possunt: non necessariò autem reliqua. Nam aërem quidem ambientem semper attingere, comedere, bibere,vigilare,& dormire,eſt necesse:ensibus autem,& exitialibus feris occurrere,non item. Quare iuxta primum causarum genus versatur pars corporis conseruatrix, circa secundum autem minimè. Quot igitur sint ea quæ ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubriũ genus inueniemus. Ineſt igitur vnum ex ambientis aëris adhæsu. Alterum ex motu & quiete totius corporis, & singularum particularum.Tertium,ex somno & vigilia. Quartum,ex his quæ assumuntur. Quintum, ex iis quæ excernuntur & retinentur. Sextum,ex animi affectibus. Ex his itaque necesse eſt aliquo modo affici corpus. Ab aëre quidem ambiente, quia vel calfit,vel frigefit,vel exiccatur,vel humectatur,vel secundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu verò & quiete, quum vtraque modum excesserint,aut calfactum aut frigefactum,aut humectum,aut exiccatum,vel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati eſt necesse, iuxta eandem rationem. Præterea & ex animi affectibus,& ex iis quæ assumuntur,aut excernuntur aut retinentur. Hæc siquidem omnia,partim quidem euidenter, partim verò per alias causas mediās, alterant corpus, & sanitatem corrumpunt. Omnia igitur nunc dicta genera,materiæ quædam sunt salubrium causarum.At vsu opportuno adhibito, causæ fiunt conseruatrices,atque salubres:si verò à modo aberrauerint, redduntur insalubres. Quocirca singulæ earum rerum, quandoque salubres, quandoque insalubres sunt,quum ad aliquid referantur. Quippe vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris,ocium verò insalubre exiſtit. Quum verò eget quiete,ocium salubre eſt, insalubris autem exercitatio. Eodem modo de cibis & potibus, ac de aliis omnibus ſtatuendum. Horum nanque singula,quando vt necessitas corporis exigit,cum mensura,& opportuna qualitate adhibentur,salubria fiunt. At quum citra omnem necessitatem,ac præter modum afferuntur,insalu-

Conseruatrices causæ quot sint.
Corpus necessariò alterantia quæ sint, & quot numero.
Aër cur nos afficiat.
Motus. Quies.
Somnus. Vigilia. Animi affectus.
Salubrium causarum materiæ quæ sint.

bria. Atque hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones: rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, & quantitas. Non est autem rationi consonum, etiam temporis occasionem, quæ in iis quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum, introducere. Nam si tanta & tali re allata egeat corpus, nemini dubium est quin etiam in tempore opportuno afferatur. Siquidem inde temporis occasio est nata, quòd fluxile & transmutabile mortale corpus quū sit, pro modo transmutationis, alia alio tempore auxilia postulet. Optimæ igitur corporis constitutioni quum circunfusus aër optimè temperatus fuerit, omnium earum rerum, de quibus nuper sermonem fecimus, quantitas moderata conueniet. Quum verò aër à temperie recesserit, tantùm illas à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit aëris ab optima temperatura recessus. Hi verò mediocritatis termini existunt: in aëre quidem ambiente, vt neque horreat propter frigus, nec sudet propter æstum. In exercitiis autem, quum primùm lassari cœperit corpus, confestim quiescere. At in cibis, coctionis perfectio, & excrementorum modus, in quanto & quali conueniens. Æqualis verò in his quodammodo est coctioni appetitus. Optima quippe natura, quātum appetit, tantùm etiam concoquit. Sic & somno modum ipsa natura præfinit, his qui optimam corporis constitutionem sortiuntur: nam ij tunc à somno excitantur, quum corpus ampliori quiete non eget. Quumque talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorum excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel vrinæ meatum, vel per totum corpus vacuantur. Liquet igitur ipsos cauere debere ab immodicis animi affectibus, ab iracundia videlicet, tristitia, furore, timore, & inuidia. Hæc siquidem alterant, atque à naturali statu corpus immutant.

Intentiones circa salubre & insalubre, sunt qualitas exigendorum & quantitas.

Occasio, temporis.

Mediocritatis termini in iis quibus vti corpus debet.

Natura optima quantùm appetit, tantùm concoquit.

De venereis.

Cap. LXXXI.

Venereorum verò iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris. Reuera autem confert, si tantum interualli in eorum vsu adhibeatur, vt nec resolutio aliqua percipiatur, & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur. Tempus autem ad vtendum opportunum, quum in omnium rerum circunstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum, vbi scilicet nec supra modum plenum, nec vacuum extiterit: aut in calore, aut frigore, aut siccitate: aut humiditate excesserit. Quòd si aberrare contigerit, paruus sit error. Melius autem illi calefacto magis quàm frigefacto, & pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore, quàm exiccato, vti venereis. Horum autem singulorum quæ dicta sunt qualitas, in * optima corporis constitutione est eligenda: exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita vt non aliæ quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem. Eadem in reliquis etiam est ratio habenda. At si ab optima constitutione aliquod defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem conseruant causæ, ad proportionem mutabuntur. Sed quum multa sint huiuscemodi corpora, per singula genera est seorsum dicendum. Quod igitur in partium similarium temperie euariat, instrumentariarum autem partium seruat commensurationem, duplicem habet salubrium causarum formam: alteram quidem earum quæ ipsius conseruant temperiem, alteram verò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaque ipsius temperaturam conseruant, tantùm à causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quantùm & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora siquidem corpora, calidiorem victus rationem postulant, frigidiora autem frigidiorem, sicciora ficciorem, & humidiora humidiorem. At secundum coniugationem, calidiora & ficciora, calidiorem simul atque ficciorem: eadem in reliquis quoque coniugationibus proportione seruata. Rectè siquidem causarum vtetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit: videlicet quòd motus, alimenti penuria, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus, corpus exiccant: atque hisce contraria existunt, humectant. Ita verò & calfacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum: ac potuum, vtque simpliciter dicam, omnium quæ corpori afferuntur, materias quis noscens atque potentias, salubribus vtetur causis, similia similibus adhibendo, si quidem eandem in qua acceperit, seruare corporis temperiem si animus. Quòd si permutare, atque ad melius eam traducere studeat, alterum est hîc salubrium causarum genus, his quidem quas nuper diximus, contrarium: æqualiter verò declinans ad alteram partem à bene temperatis & mediis, quæ optimis naturis conueniunt. Calidior siquidem & siccior temperatura, à calidioris ac siccioris victus ratione, ad exactissimum bonæ temperaturæ habitum non transfertur. At talium erit vsus necessarius, quæ tantùm eis quæ probè temperata existunt, frigidiora atque humidiora sint, quantùm & natura naturam, in caliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus insitas corrigit imtemperantias: alterum verò de quo suprà diximus, temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos vsus necessarius. Nam quum plurimum suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensum ad meliora transferre. Neque enim natura patitur repentinas alterationes. Hominem autem occupationibus necessariis districtum, in eodem præstat habitu conseruare. Porrò quæ similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: dissimili, quæ dissimilem.

Venus quatenus sit salubris.

Venereis tempus aptum quod sit.

Optimè constitutæ naturæ omnia requiri mediocria.

Exiccantia corpus quæ sint.

Similia similibus esse adhibenda, dum seruare corporum temperamenta est animus.

Intemperantiæ quando ad melius sint traducendæ, & quando sic conseruandæ.

De causis salubribus partium instrumentalium.

Cap. LXXXII.

Instrumentariarum autem partium causæ salubres, quatenus & hîc ab optima constitutione delinquitur, ita & inuicem distabunt. Aliæ nanque sunt salubres erroribus qui in formatione consistunt: aliæ iis qui in magnitudine, vel numero, vel positu. In formatione igitur plures contingunt errores: nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturam, vel meatus, vel orificium, vel asperitas, vel lenitas, si quidem parum à naturali symmetria recesserint, salubrium corporum retinent appellationem: si verò amplius, insalubrium. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem, excessus atque defectus ad easdem ducit differentias. In numero verò, siue vna, siue, plures, quæcunque ex similaribus partibus fuerint, aut deficiāt, aut superabundēt. Ex hoc genere etiam sunt, quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt. Reliquum est aliud

Errores in formatione, quotupliciter consistere possint.

aliud genus,quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo & ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem,quæ optima existit.Secunda,quæ parum euariat,ob idque salubre adhuc efficit corpus. Tertia, quæ insalubre,quando amplius à modo recesserit. Quarta, quæ iam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunque igitur partes in figura delinquunt , veluti quæ blæsæ, varæ , & obliquæ appellantur,hæ, quum fœtus nuper natus atque tenellus est , formatione & ligatura, ad naturalem habitum traducuntur. At si iam aucto infante , ad duritiem peruenerint , emendari non possunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinent,quum adhuc augeri perseuerant,correctionem admittunt. Quum auté iam ad vltimum peruenerint,nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atque alligatione paruæ redduntur:magnæ verò, partium operatione, & retentione spiritus.Sic & quæcunque foramina,oráque. Et quidem quæ naturalem magnitudinem pártes exuperant,quiete ac commoda ligatione, minores redduntur,augétur auté & naturali motu,& frictione moderata,& quibuscunque aliis plus sanguinis conciliare valentibus. Deficientes autem partes, quæcunque ex sanguine duxerunt originem, corrigi quidem non est impossibile. Quæ verò ex semine , propémodum impossibile existit. Licet tamen aliquando loco earum alias facere,quæ vsum haud dissimilem præstent. Earum verò omnium natura opifex est,medicus autem minister. Porrò quæ numero excedunt , iis ablatio , causa salubris existit. Inspicere verò oportet , in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat , transponere tentandum est.Eadem est & eorum,quæ in situ vitia sunt,emendatio.Nec verò in ambiguo est,quod duo sæpius aut tria vitia, eandem possunt partem comprehendere.Reliquũ est id morbi genus,quod similaribus & instrumentalibus partibus existit commune,vnitatis diuortium.

Partes ex sanguine cretas posse corrigi si deficiant: ex semine autem ortas,vt instaurentur, esse ferè impossibile.

Naturam esse opificem generationis particularum.

Medicus naturæ minister.

De causis salubribus ceu ad eos,qui morbo tenentur.

Cap. LXXXIII.

Salubrium causarum,aliæ quidem occurrunt * intemperiei iam genitæ : aliæ illi quæ in generatione consistit:aliæ illi , quæ futura est. Igitur harum quæ sunt postremæ,hæ quidem in præseruatiua artis parte continétur, hæ verò in salubri.Primæ autem illæ inter omnes , in curatiua tantummodo:at illæ quas inter vtrasque collocauimus, in præseruatiua simul & curatiua. Siquidem factam iam ægritudinem curare oportet : eam verò quæ nondum adest , sed futura est , prohibere ne fiat , ab ea quæ est in corpore dispositione. Eius autem quæ adhuc fit,quod quidem factum est,curare expedit : quod verò futurum , prohibere ne fiat. Prohibebitur autem , sublata ea dispositione * quam sequi morbus natura est aptus. Talis etenim dispositio , causa antecedens dicitur. At facta iam ægritudo curabitur , soluta ea dispositione,à qua primùm læditur naturalis functio.Quam sanè ipsam dispositionem,morbi causam vocamus.

De communissima intentione curatiua.

Cap. LXXXIV.

Curationis scopus.

Curatio verò vnum præcipuum communissimumque habet scopũ,nempe tollendæ dispositioni contrarium.Ex hoc siquidem genere sunt causæ illæ omnes, quæ sanitatem efficiunt:particulatim verò,ex vnicuique dispositioni contrariis.Calido igitur affectui,causa frigida contraria existit, frigido autem calida:eademque in cæteris proportione. Etenim si omne immoderatum præter naturá est,moderatum verò secundum naturám : necesse est omnino,vt immoderatum ab immoderato contrario,ad mediocritatem trahatur. Cæterùm secundum potentiá,non secundum imaginationem,calfaciens refrigeransque,& alia id genus, sunt accipienda. Fingamus itaque in humoribus putrescentibus febrem accendi. Indicatio in huiuscemodi affectu,est euacuatio simul & alteratio: hæc quidem,quæ putredinem finiat,manente adhuc substantia:euacuatio verò, quæ totam ex corpore substantiam putrem educat. Sed dicta quidem alterationis species , concoctio existit. Euacuationes autem fiunt , & per sanguinis emissionem,& clysteris vsum,& per vrinæ vias,atque eam quæ per cutim fit transpirationem : ac præterea per eam quę fit ad partes oppositas attractionem, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc ipsum genus pertinet citare menstrua, hæmorrhoidesque aperire , ac denique expurgare palatum & nares. In vniuersum autem , si vnamquanque prius effectricem causam rescíderimus, dein verò ad illam quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accesserimus,causarum salubrium inuentionem habebimus. At secundum compositas intemperies,ex simplicibus compositio commonstrabit salubria pręcepta.Etenim si decem quidem gradibus ad caliditatem maiorem ea quæ naturæ conueniat,labatur corpus,septem verò ad siccitatem maiorem , tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit,decem quidem gradibus frigidiorem, septé verò humidiorem. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sit sita,machinari oportet insuper tale remedium salubre,cuius vis nequaquam in itinere antea exoluatur. Si itaque calidius esse oportuerit eo quod est moderatum , non solùm tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandem mensuram tantùm adiiciatur,quantum ex situ,vt pertingere possit ad locum patientem , sit necessarium. Si verò frigidius, non simpliciter tantùm frigiditatem oportet augere,sed & materia quoque prius animaduertenda est. Si enim crassa sit,non admodum poterit penetrare ad profũda:sed potius contrarium præstabit effectum,spissando superficiem, atque densando. At si tenuioribus partibus constet,poterit sanè plurimum subire profũdum.Idem in humectantibus atque exiccantibus accidit , in quibus crassitudo & subtilitas partium substantiæ inspiciunda venit. A situ itaque loci inuenit indicatio salubre remedium. A formatione autem & situ simul , quando effluxus sensibiles,atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint,aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales efferri partes cognouerimus , auertemus,atque ad illas impellemus,quæ minimè principatũ obtinent, Porrò causarum quæ intemperaturam efficiunt,curatio fit per euacuationem.Nam ipsæ intemperaturæ,sola alteratione sanantur.

Immoderatum omne est præter naturam.

Febris putridæ indicatio duplex.

Alteratio putrium humorum concoctio est.

Euacuationum species.

Affectus in alto sitos,vehementiorem medicamenti vim requirere, quàm ex sua ipsi naturæ postulent.

Auertendos effluxus esse à partibus principalibus, ad ignobiliores.

Curatio solutionis continui in parte carnosa.

Cap. LXXXV.

Cõtinuitatis auté solutionis curatio,intentionem quidem habet vnionem,quæ in partibus quidem instrumentariis impossibilis est , in similaribus

Vnio in partibus instrumétariis solutis est impossibilis.

bus verò non semper possibilis. Quandoque verò, sicuti in carnosis, sanitas conglutinatione perficitur. Ipsam verò antecedit, si vulnus maius extiterit, partium applicatio distantium, quæ ex formationis genere existit. Vt autem hæc ipsa firma & stabilis fiat, alligatio cogens in vnum, & fibulæ & suturæ vtiles sunt. Coalescere autem facit ea quæ distant inuicem, ac pristinam restituit vnionem, ipsa natura. Nostrum verò opus est, primò quidem applicare extrema distantium partium: secundò autem, quæ in vnum coacta sunt, sic conseruare. At tertiò, cauere ne quid labris intercidat vlceris. Quartò denique ipsam partis substantiam conseruare salubrem, id quod per mediocriter exiccantia fiet. Hæc igitur est solutæ continuitatis curatio, quum ipsa sola seorsum in carnosa parte consistit.

Vnionem carnis solutæ, quæ præcedant.

Vnionem præstat natura.

Solutæ partis substantiam conseruare mediocriter exiccantia.

De solutione continuitatis in osse.

Cap. LXXXVI.

At fractio est in osse continuitatis diuortium: quod quidem quantùm ad intentionem primam, insanabile est: quò verò ad secundam, quodammodo recipit curationem. Prima igitur intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiem fieri non potest. Secunda, alligatio, quæ fit callo supernato partes fractas circumligante. Calli autem generatio, quà quidem ex materia & à natura fit, est & ad alia communis. Quatenus verò formam ossi vicinam habet, ex eiusdem fit aliméto. Molle verò & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affectus, quin associetur alteri. Magna enim ex parte adiacentes musculi, vnà cum corporibus aliis, per fracturam ossium patiuntur. Quocirca & curationis intentio oritur duplex: quarum altera quidé circa ossa, altera verò circa corpora adiacentia versatur. Quũ igitur fracturæ sanitas, callo adueniente fiat, ad huius autem generationem, proprij ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oporteat, quæ quidem superfluitas in qualitate & quantitate debet modum seruare, talis certè victus ratio adhibenda est, quæ influxurum ossibus sanguinem tantum ac talem præparet, qualis & quantus generando callo fit opportunus.

Fractura quod pertinet ad intentionem primam, est incurabilis.

Calli generatio.

Ossa puerilia coalescere posse.

Fractio osse simul affici musculos.

Fracturæ sanitas fit callo adueniente.

Fracturæ qualis victus ratio conueniat.

De punctura nerui & tendonis.

Cap. LXXXVII.

Nerui verò & tendonis punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad excitandam conuulsionem neruorum: ac tum præsertim, quum nil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Aperiendum est igitur, atque exiccandum substantia tenui, quæ vsque ad ima nerui oblæsi possit descendere. In simplicibus igitur huiuscemodi affectibus, salubrium causarum forma talis existit. In cópositis verò complicatur vlceribus, prima quidé cauitas: quæ non differentia vlceris, sed est alterius ægritudinis genus, in quo facta est substantiæ iactura. Curatio autem in morbo duplici, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis solutios vnitate: substantiæ autem iactura, generatione indiget. Quòd autem primò quidem hunc affectum oporteat sanare, ac dein vnitatem restituere tentare, ipsa natura rerum nos docet. Vbi verò repletum vlcus iam fuerit, ad æqualitatemque perductum, cute inducendum est: id quod si fieri non possit, saltem carne quæ cuti vicina sit, communiendum. Est autem huiuscemodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricem igitur inducendam, necessaria exiccantia erunt, ac sine mordacitate astringentia medicamenta. Sic etsi sordities aliqua fuerit adnata, intentio abstergendi erit. Præterea si inflammatio aliqua vel attritio, vel scirrhus, vel tumor mollis & laxus, vel intemperies vnà cum vlcere adsint, prius quidem eorum curationi insistendum est, ac dein ipsum vlcus curandum.

Punctura nerui, cur ad excitandam conuulsionem sit prompta.

Puncturæ curatio.

Caui curatio vlceris.

Cicatrici inducendæ, siccantia desiderari.

Vlceri si adsit tumor, hic prius curandus est, quàm succurramus illi.

De speciebus morborum qui iuxta formationem contingunt.

Cap. LXXXVIII.

Quod verò ad figuræ permutationem pertinet, in iis sanè qui adhuc crescunt, possibile est plurimarum partium peruersionem corrigere: in eis autem qui iam sunt aucti, minimè.* Scopus igitur in iis quæ curationem recipiunt, est, in contrarium peruersionis adducere. Si verò fractione aliqua non rectè conformata, alicuius membri figura vitiata fuerit, cui substantia callosa innasci præuenerit, si quidem hæc adhuc extiterit, perfringere os compactum oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Peruersi membri curatio.

De obstructione.

Cap. LXXXIX.

Est verò & obstructio ex eodem morborum genere, fitque ex crassis & lentis humoribus, vnũ & ipsa scopum habens morbum cótrarium, videlicet apertioné. Causæ auté salubres sunt, abstergentia & incidentia medicamenta. Quæ verò fit ab ftercore duro, interfepiente inteftinum, obstructio, primùm quidem habebit duritiei remedium, ex humidis pinguibusque clysteribus: postea demum ab acribus euacuationem expofcet. Quæ autem à lapide fit in vesica, subitò quidem illius transpositionem requirit: integræ verò sanitatis gratia, incisionem & extractionem. At humiditatis quæ præter naturam continetur sanatio, in * exacta totius euacuatione consistit: quemadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica euacuatione curatur. Quæcunque igitur in pulmone vel pectore continentur, * educuntur quidem per tussim, sed à medicaminibus extenuantibus. Quæcunque verò in hepate, vel venis, vel arteriis, vel renibus: aut per vrinam, aut per * inferiorem ventrem. Sed per vrinã quidem, ab iis quæ vehementer extenuant: per ventrem verò, ab eis quæ attrahendi aut aperiédi ora vim habent. Quæcunque in superiori ventre comprehenduntur, per vomitum: sicuti quæ in inferiori, per subductionem. At quæcunque sub cute, per sectionem, vel ignem, vel adurentia medicamenta. Sic aliquando etiam, quæcunque in aliqua naturali cauitate, vt in thorace. Vt autem summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, eius sanationis intentio, est ablatio: vel si fieri hæc non possit, transpositio. Quæ verò non sunt ex genere præter naturam, at quantitate damnantur, in his scopus detractio existit. At inuentio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum verò ex ipsis affectis particulis sumitur.

Obstructionis curatio.

Lapidis in vesica curatio.

Pectoris excrementa educi cum tussi à medicamentis tenuantibus.

Diuretica qualia esse debeant.

Causticis in quibus vtendum medicamentis.

De asperitate & læuitate.

Cap. XC.

Quæcunque verò partes, quòd exasperatæ sint naturalem amiserint habitum, iis læuitas natura-

lis

lis restituenda est: ossa quidem læuigando, asperam verò arteriam vel linguam leniendo, humidis quæ nihil mordeant, atque lentorem habeant. At quibuscunque læuitas inest non naturalis, cognata asperitas reuocanda est medicaminibus quæ sufficienter abstergant, astringantque parum.

Aspera quibus sunt læuiganda.

Læuia quibus exasperanda.

Quæcunque verò vel obstructiones, vel angustiæ meatuum, alios morbos sequũtur, eorum curatio prius est perficienda. Quòd si nonnulla ex poximè dictis inuicem complicentur, varias habebunt indicationes. Si igitur in particulam aliquam tanta sanguinis copia confluxerit, vt vniuersæ ipsius venæ intumescant, & distendantur, nonnihilque in spacia vacua & intermedia transfundant, huius quidem affectus sanatio scopum habebit euacuationem: aut, vt apertiori vtamur vocabulo detractionem: quandoquidem morbus est immodica partis repletio. Itaque necessarium est vt superfluitas vacuetur, aut retrocedens, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel vno aliquo horum modorum, vel omnibus. Per locum verò patientem vacuabitur, partim quidem manifestè, sensibiliterque, partim verò resoluta in vapores. Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè vacuare expedit. Nam si scarificationibus, aut, sectionibus, sensibiliter aliquid euacuemus, plus ratione excitati doloris attrahemus in partem. Si verò calfacientibus conemur discutere, maior copia coloris vi ad partem trahetur, quàm dispergatur. Quòd si hac in re laboremus, vt retrocedat id quod influxit, corpus quum plenum sit, non admittet.

Vacuationem per partem læsam non esse moliendã, vniuerso corpore pleno existente.

Vt igitur fieri hæc ambo possint, in primis euacuare vniuersum corpus oportet, dein autem id quod in partem influit, ad contraria loca retrahere. Quod quidem vbi fecerimus, prius repellemus à parte, quàm aggrediamur discutere. At quò mitiora præsidia fuerint, eò erit longè aptior vacuatio. A patiente verò loco repellemus, astringendo, atque refrigerãdo. Quinetiam loca inanita attrahunt ad seipsa quæcunque repercutiuntur. Vasa præterea, vi medicaminum astringentium corroborata, à se ad alia remittunt. Si igitur superfluum omne hac via retrocesserit, bene se res habet. Si verò aliquid fuerit retentum in parte, id lentum & crassum esse, ob idque ægrè solubile, coniicere oportet. Potest etiam, vel si influens humor non sit eiusmodi, effusus tamen esse ad intermedia spatia: quo tempore euacuandus est per ipsum locum affectum: imponentibus nobis particulis superiacentibus ea, quæ repellendi humorem vim habeant. Maximè verò euacuabis quod in spatiis iis delitescit, & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ discutiẽdi vim habeant.

Inflammatæ partis curatio, vbi vniuersum corpus est plenũ.

Repercussionẽ fieri per astringentia & refrigerantia.

At quia discutientia omnia vires calidas habent, effectus autem huius temperaturæ est mordere, vbi caliditatis modum excesserint: cauenda ex eis sunt vehementissimè calida, ac tum præsertim, quum patiens locus in superficie constiterit. Neque enim paruus excitabitur dolor, si præter proprium affectum, insuper mordeatur. Taceo etiam dolorem omnem irritare fluxiones. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in hisce dolorem sedat, ac multò magis si humidum fuerit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est medicamen digerere, * etiamsi validas non sortiatur ad discutiendum vires. Quòd si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod euacuari oportet in penitioribus partibus hæreat, intendendus atque augendus discutientis medicamenti est calor: quum dubitandum sit, ne prius quàm profundas partes attigerit, interim vires amittat. Nec tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, quum omnes vacent affectu. Quare duo hæc simul inuitant ad calidorum pariter atque acrium medicaminum vsum, & summæ partes quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hanc igitur indicationem à situ partis desumebamus.

Discutientium quę vehementissimè calida sint, in quibus sit vsus, cauẽdus.

Dolor omnis fluxiones excitat.

Discutientium calorem intẽdendum esse, vbi humor vacuandus in penitioribus partibus hæret.

Porrò affectarum partium, in quibus retinetur superfluitas fluxionis, nonnullæ quidem raræ, laxæ, & molles natura existunt: nonnullæ autem densæ, pressæ, ac duræ. Priores igitur euacuantur facilè: reliquæ autem medicamẽtis acrius vacuantibus, ac præterea tenuiores partibus habentibus, egẽt: atque eò magis, quò profundiorem situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio, vna quidem à particulæ patientis substantia, altera verò à formatione & situ.

Partium quæ non vacuentur facilè, & quæ acriora medicamenta desiderent.

Fingamus enim in hepate esse proximè dictum affectum, in angustis vasorum finibus, impactis humoribus, qui vel lenti & tenaces vel crassi existant, vel superabundent: nónne in promptu est, primùm quidem crassitiem vnà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere? Secundò autem, non per angustos tantùm inuisibilésque meatus, sed per latiores etiam, quicquid inibi infestum est, euacuãdum esse? Sunt enim in hepate venæ, non minus amplitudine quàm numero, insignes. Terminantur autem, hæ quidem in gibbis, ad venam cauam: hæ verò in cauis, ad portam. Vnde haud difficile tibi futurum est, vbicunque pressi constipatique humores fuerint, eosdem expeditè euacuare: trahendo quidem ad ventrem, cum his quæ attrahendi vim habent medicaminibus, quicunque ex ipsis, in venis ad caua hepatis pertinentibus aceruati sunt: ad vrinæ verò meatus promouendo, per cauam venam, quicunque in venis ad eam pertinentibus hærent.

Hepatis obstructi curatio.

Hepatis caua & gibba, qua parte vacuanda sint.

Est & alia indicatio ab hepate sumpta, veluti à venarum principio. Nam quum non tantum seipsum regere natura sit aptum, sed largiatur etiam virtutem venis: vtendum est, ne si eius vigor fomentis & cataplasmatis relaxantibus exolutus fuerit, & ipsum primũ ad proprium opus, & omnes subinde venæ, ratione illius, imbecilles reddantur. Quare in curationibus, eius aliqua ex astringẽtibus medicamẽtis semper miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandũ erit, ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtilium partium substantia, qualis aromatum est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum medicamen astringens, etiam aromaticum fuerit. Nam si duas habuerit natura insitas qualitates ac potestates, valentius operabitur, ita vt euacuet quidem quod præter naturam in ipsum membrum confluxit, seruet autem humorum modum conuenientem naturæ.

Hepar venarũ principium.

Hepaticis medicamentis aliqua ex astringentibus admiscenda esse, & quæ aromaticam vim obtineant.

Explorandum itaque est, num quid ab humoris confluentis qualitate, temperies eiusdem membri sit alterata: vt hanc ipsam curantes intemperiem, sanitatem parti restituamus. Curabimus autem, contrariam ex aduerso afferentes qualitatem: quantum vnumquodque calidius aut frigidius redditum est, tantùm refrigerantes, aut calfacientes. Quare & hîc rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies.

Intemperies esse per contraria curandas.

***

Dé

De morbo secundum numerum.

CAP. XCI.

Quibus autem aliqua particula deficit, in iis quidem scopus est efficere alteram, subministrando naturæ, eo quo diximus modo. Quibus autem redundat, hanc resecare oportet aut scalpello, aut igne, aut caustico medicamine. Hæc igitur omnia sanare * fermè possibile est: at generari non omnia possunt. Quædam verò sunt, quæ etsi generari nequeant, pro ipsis tamen licet alterum substituere: quemadmodum osse ex toto sublato, carnosum quendam callum inducimus, qui processu temporis duriorem naturam contrahit, quum ab initio carnis imitaretur substantiam. Vbi verò parte quacunque sublata, neque eandem secundum speciem substantiam, neque similē efficere possumus, tertius nobis scopus est, inuenire decorem quendam quemadmodum in mutilationibus.

Redundantes partes resecari tripliciter posse.

Mutilis membris arte conciliandum esse decorem.

De morbo secundum magnitudinem.

CAP. XCII.

Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquum existit. Id verò tantùm seiunctum est, quod inter minimè naturalia connumeratur. In quo quidem prima intentio est ablatio. Secunda verò, si illa sit impossibilis, transpositio: quemadmodum in suffusionibus. Quæcunque autem non integris partibus, sed earum tātùm particulis, aut deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem, vel generatio, in iis quæ deficiunt: ablatio verò & abolitio, in his quæ superabundant, scopus est. Quare neque in ipsis altera intentio, neque medicaminum forma est diuersa.

De morbo secundum situm.

CAP. XCIII.

Sed iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt vitiata: veluti luxationes, & in scroto intestinum. Quæ sanè vitia contingunt, partim ex violenta tensione atque impulsu, partim ex dilatato continente, vel rupto. Quare modus etiam curationis est duplex: alter quidem ad oppositam partem ei * ad quam facta est permutatio, intendendo, & pellendo: alter verò, id quod continet, firmius solidiusque redendo.

Luxationum causa & curatio.

De causis præseruatiuis.

CAP. XCIV.

Porrò eorum quæ præseruatiua dicuntur, triplex secūdum genus differētia existit. Prima quidē hominis qui integra fruitur sanitate. Secunda verò, eius qui non integrè valet. Tertia denique eius qui iam ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem artem spectat, in duásque partes diuiditur. Secundum verò ad præseruatricem pertinet. Tertium ad curatiuam. Hoc autem vniuersum genus præcipuè circa humores versatur, quos neque lentos oportet esse, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque vehementer calidos aut frigidos, neque putredini obnoxios, neque veneni naturæ affines. Nam vbi aucti fuerint, generant morbos. Augentur verò nonnunquam eadem ex causa, quæ ab initio eos generauit. Illud autem plerunque accidit, vt sua alteratione inficiant illos, qui sunt in corpore humores. Scopus verò & horum curationis duplex existit: alteratio scilicet, & euacuatio. Alterantur igitur, vel concocti à corpore, vel ab aliquibus facultatibus aliis, quæ vim medicamentosam sortiuntur. E quorum numero existunt ea, quæ aduersantur exitialium ferarum venenis: quæque etiam pharmaca virulenta transmutant. Euacuantur autem satis calidis medicamentis, purgationibus, clysmis, sudoribus, & vomitibus. Hæ igitur sunt ipsorum communes euacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coaceruantur, sumuntur. At verò promptius euacuantur per ventrem, quæcunque continentur in primis venis superfluitates. Quæ autem in iis quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudores: sicuti quæ in capite, per palatum, vel nares, vel per vtrunque. Cæterùm quæ in spatiis pectoris laxioribus continentur, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, vel vesica, per vrinam. Communis autem in his indicatio est, * reuulsio quidē ab omnibus partibus, ad quammaxime distantia loca: deriuatio verò, ad vicina. Quæcunque itaque huiuscemodi curant dispositiones, causas salubres vocamus: sicuti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neque obsunt, neque iuuant. Pars igitur artis præseruatiua talis est.

Præseruatiuarum causarum differentia triplex.

Alteratio humorum à quibus fiat.

Euacuationis modus multiplex.

Reuulsio fit ad quammaximè distantia loca.
Deriuatio fit ad vicina.

De illa artis parte, quæ conualescentes reficit, & senibus congruit.

CAP. XCV.

Quæ autem reficit atque restaurat in conualescentibus, atque senibus locum habet. Cæterùm quæ nam horum sit dispositio, & à quibus præcipuè causis ad naturalem habitum reducatur, in methodo medēdi explicauimus. Dispositio igitur talis est. Optimus quidem, sed exiguus est sanguis: atque vnà cum ipso spiritus animalis, vitalísque. Ipsæ verò solidæ partes sicciores: atque ob id, earum vires imbecilliores: proindéque vniuersum corpus, frigidius. Causæ verò salubres quæ hanc emendant dispositionem, vt vno eas comprehendam capite, sunt quæcunque præsentaneum tutumque exhibent alimentum. Particulatim autem, in motibus moderatis, & cibis, potibúsque, ac somnis consistunt. Sunt porrò materiæ motus, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ. Vbi igitur non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera tranferant. Cibos autem assumant, in principio quidem, humidos, concoctúque faciles, neque frigidos: in processu verò, eos qui plurimum alimenti suppeditant. At potus eis opportunus est, vinum, ætate quidem moderatè prouectum, substantia autem purum, pellucidumque: quod scilicet vel subflauum, vel album existat, atque suauiter olens: gustui verò neque aqueum omnino, neque aliquam qualitatum insignem aut dulcedinem, aut acritudinem, aut amarorem, aut denique astrictionem referens.

Conualescentium senúmque dispositio qualis.

Conualescentes atque senes reficiendi ratio.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER VNVS.

INTER alias causas, quæ à condenda medendi methodo me hactenus dehortatæ sunt, charissimè Hiero, hæc fuit vna & præcipua, quòd frustra me scripturum timerem, quum nemo

Temporis ſui mores Galenus deplorat.

nemo propè dixerim hac noſtra ætate, veritatis inquiſitioni ſit deditus: ſed pecuniam & ciuilem potentiam, & inexplebiles voluptatum delicias, omnes eouſque ſuſpiciant, vt ſi quis ſapientiæ quoduis ſtudium ſectetur, pro inſano hunc habeant: quippe qui primam ipſam, & verè ſapientiam, quæ diuinarum humanarúmque rerum eſt ſcientia, ne eſſe quidem omnino exiſtiment: ac

Sapientia eſt diuinarum humanarúmque rerum ſcientia.

proinde inter eos cenſeatur optimus,non qui plurimis inſtrumentis muſicis,aut etiam ſermone vti philoſophico norit,ſed qui multos, eóſque maximos calices exiccarit. Eóque fit,vt quum ægrotare ij cœperint,medicos aduocent locupleténtque, non quidem optimos, ſed eos qui adulentur ipſis: quíque & frigidam dabunt,ſi hanc popoſcerint:& lauabunt, quum iuſſerint: & niuem, vinúmque porrigent:ac breuiter,quicquid iubebitur, mancipiorum ritu facient: contrà quàm veteres illi medici ab Æſculapio oriundi, qui veluti duces militibus,& reges ſubditis,imperare ſemper ægris voluerunt: nequaquam verò emptitiorum Getarum more,parêre & obſecundare: id quod facere Romæ erat ſolitus impudentiſſimus Theſſalus, eò etiam temeritatis progreſſus, vt ſex tantùm menſium curriculo, traditurum ſe totam artem medicam profiteretur, citra vllam aliarum diſciplinarum inſtitutionem. Quamobrem ipſius facilitate allecti,ſutores,textores,fabríque, ſeruilibus opificiis relictis, cateruatim hodie ſeſe ſub eo præceptore ad profeſſionem ſacratiſſimam conferunt,in perniciem humani generis.

Medici veteres imperabāt ægris veluti duces militibus.

Theſſalus pollicebatur doctorum ſe artē medicam curriculo menſiū ſex.

Curaturo morbos neceſſaria eſt corporis naturæ cognitio.

At verò minimè licere alicui curare commodè morbos, niſi prius naturam corporis vniuerſi perſpexerit,apud omnes ſapientiæ profeſſores eſt in confeſſo. Totius autem naturæ conſtitutionem,accuratiſſimè expoſuit nobis Hippocrates. Quem quidem Peripatetici atque Stoici ſequuti,vtrique ſanè hoc illius dogma receperunt, nempe, vniuerſum corpus conſpirabile & confluxile exiſtere, omnéſque animalis particulas à ſe inuicem affici: diſſident tamen in eo, quòd Ariſtoteles quidem,qualitates tantùm in ſe mutuò tranſire,atque omnino miſceri: Stoici verò, non has modò, ſed etiam ſubſtantias ipſas exiſtiment.

Corpus vniuerſum eſt conſpirabile & fluxile.

Miſtorū qualitates & facultates, ſunt totæ per totas miſtæ.

Cæterùm medicinæ fuerit abundè,ſi concedantur ea quæ ab vtriſque ſunt demonſtrata: necnon quòd qualitates virtutéſque in miſtis,totæ ſint totis permiſtæ. Hac autem humani corporis contemplatione poſthabita,nulláque vſus demonſtratione, ille ſapientiſſimus Theſſalus, duos tantùm eſſe morbos ſimplices tradit in vniuerſum, nempe fluxum & clauſum: ex quibus ſimul coëuntibus, gignit tertium vnum compoſitum: non intelligens ſe differentiam quandam morborum, non numerum,in medium adferre.

Theſſalus cōſtituebat duos tantùm ſimplices morbos in vniuerſum.

Atqui minimè conuenit,quum de animalium numero quæritur,vnam differentiarum oppoſitionem producere: alioqui duo ſic vniuerſa animalia erunt: vt, gratia exempli, rationale & irrationale. Proinde ad ſpecies quæ in ſubſtantia, non quæ in differentia verſantur,reſpicere oportet eum, qui numerum morborum ſit traditurus. Portò non omnis differentia generi addita,ad ſpeciei conſtitutionem conducit aliquid: ſed quæ ex generis propria diuiſione naſcitur. Hæ ſiquidem differentiæ ſunt, quæ ſpecies conſtituunt:reliquæ omnes, alienæ. Etenim propriæ animalis differentiæ exiſtunt,mortale & immortale, rationale & irrationale, manſuetum & ferum: aliáque id genus. Molle verò ac durum, graue & leue, rarum & denſum, magnum & paruum,animalis differentiæ non ſunt, ſed ſubſtantiæ.

Differentiæ ſpecificæ.

Animalis differentiæ propriæ.

Itaque etiam ſi cum animali vel molle vel durum componas,ad ſpeciem conſtituendam nihil ſanè contulerint. Sin vel rationale & immortale, vel rationale & mortale,animali adieceris, efficitur iam illic Deus,hîc homo.Ita verò & ſi rationali animali duas illas differentias peculiares addideris,quæ ſunt,greſſile & bipes,ſic quoque hominis ſpeciem effeceris. Vnde fieri non poteſt,vt vllius rei ſpecificas differentias inueniat quis, niſi prius ſubſtantiam illius aut definiuerit,aut oratione circunſcripſerit accuratè. Si quis igitur tradere de morborum numero inſtituat, is non debet ſtatim in prima differentia ſubſiſtere, ſed diuiſa illa procedere,donec ad aliquam infimarū ſpecierum, & quę in aliam diſtrahi amplius non poſſit,perueniat:id quod facere illi tantùm eſt promptum,qui in diuidendi arte magnopere fuerit exercitatus.

Deum animal rationale immortale, definit Galenus.

Peccauit etiam vel grauiſſimè Theſſalus,quòd ne principium quidem indemonſtrabile,ac per ſe notum attigerit,illius rei quam pertractandam ſuſcepit.Principium autem intelligo,quæſitæ vniuſcuiuſque rei propriam eſſentiam:à qua neceſſariò eſt ordiendum, quum ad inuentionem ſpecierum & differentiarum,tum vel maximè (vt ait Plato) ad diuiſionem,atque ad omnē cuiuſuis rei abſolutam inquiſitionem.Sed nec ratione,nec experientia,ad fulcienda ſua dogmata vſus vnquam eſt Theſſalus: quæ quidem duo inſtrumenta, iis quæ optimè inuenta fuerint,apud homines ſolent ſemper patrocinari.

Eſſentiam cuiuſque rei eſſe principium à quo ordiendum eſt ad exactam omnē inquiſitionē.

Inſtrumenta inuentionis duo, ratio & experientia.

Cæterùm in his commentariis animus nobis eſt agere,non de experientia quæ ratione non vtitur,ſed de iis præſidiis,quæ methodo & ratione inueniūtur.Etenim methodo quippiam inquirere, inueniréque ex aduerſo opponitur ei,quod eſt fortuitò & temerè.Eſt ſiquidem illud,cum via quadā & ordine,quippiam inueſtigare. Experientia autē amethodos,non autem,aut ordinē certum,ſed tantùm fortunæ vnius fauorem, ad rei inuentionem deſiderat. Qua quidem prorſus neglecta,nos demonſtrationi inſiſtamus, quæ à principiis indemonſtrabilibus,& per ſe notis,intellectuíque obiectis,nunquam non proficiſcitur. Nam quod intellectui ſe vno occurſu non exhibet, id protinus controuerſum exiſtit, demonſtrationémque deſiderat: nec artem vllam à tali principio incepiſſe conuenit.

Methodo inquirere, quid ſit.

Experientia amethodos, vnius fortunæ duntaxat fauorem deſiderat.

Quandoquidē igitur morbi curationem inuenire eſt propoſitum, haud dubiè neceſſe eſt, prius morborum numerum ſciri. At quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius morbi, aut ſpecies iuuenias, ipſo quod diuiditur non planè explorato: oportet profectò nunc, etiam quid morbus ſit, enarremus, quò ſic diuiſionem eius ritè adeamus.Id verò fiet commodè, nobis à cōmuni notione auſpicatis,ſine qua inuenire propoſitæ rei ſubſtantiam non licet. Vt igitur vbi citra offenſam omnium partium actiones obeunt, homines valere ſe dicunt:ſic dum naturalium corporis actionum ſenſerint quampiam vel malè geri,vel prorſus non geri, & ægrotare ſe illa corporis parte exiſtimant, cuius actionem oblæſam vident, & medicum de remedio conſulunt. Ac tales ſunt vniuerſis hominibus notiones & ſanitatis,& morbi.Ergo accepto illo, quod omnes conſitentur,principio,nempe id in medendi methodo propoſitum eſſe, vt ægra corpora in ſanitatem reſtituamus, hoc eſt, naturales partium actiones, ſi quæ oblæſæ ſint, emendemus: claritatis gratia oculum proponamus, cuius nimirum particulæ

Notio communis.

Valere & ægrotare quando ſe dicant homines.

M m opus

opus eſſe vt videat, inter omnes homines conuenit. Nec verò refert, partémne, an particulam, quiſpiam oculum dicat. Siquidem quicquid totum complet, atque integrat, id, corporis totius, quod complet, particula ſiue pars nominatur. Eſt nanque pars ex iis quæ dicuntur ad aliquid. Quippe pars totius integríque pars dicitur: æque profectò vt totum integrúmque, per relationem ad partes & particulas ſuas nominatur. Cæterùm à rerum, non nominum differentia, in omni commentatione principium ſumendum eſt. Eſt itaque viſio, oculorum actio: quemadmodum locutio, linguæ: inceſſus autem, crurum. Ipſa rurſus actio, motus eſt actiuus. At motus eſt prioris habitus immutatio. Qui quidem actiuus dicitur, quum à ſe æditur: paſſiuus verò, quum ab alio poſito extrinſecus, excitatur. At verò immutatio prioris habitus dupliciter fit: nempe aut in qualitate, aut in loco. Cæterùm quæ circa locum verſatur, latio dicitur: alteratio autem, quæ in qualitate conſiſtit. Porrò inſtrumentum appello eam animalis partem, quæ perfectè ædere actionem poteſt. Qua ſignificatione oculus pars animalis, & particula, & inſtrumentum vocabitur. Cornea verò tunica, particula quidem & pars: at inſtrumentum non item. Similimodo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quæ amphibleſtroides dicuntur: quarum nimirum ſingulæ, primùm quidem ac maximè, oculi particulæ ſunt: & quia is etiam faciei pars eſt, itidem & illæ faciei ſunt partes, ſed ſecundaria ratione. At verò ſimilarem partem appellant, quæ vndique in particulas ſimiles diuidi poteſt: veluti vitreus humor, & cryſtallinus, & tunicarum propria cuiuſque ſubſtantia. Eſt itaque inſtrumentum oculus, actio verò viſio: vna ex eius particulis ſimilaribus, ac primum inſtrumentum viſionis, cryſtallinus humor. Id nanque eſt, quod alterari debet ab aliquo extrinſecus occurrentium colorum, vt animal videatur. Alterari verò non potuit, niſi purum omnino, perſpicuúmque eſſet. At purum ita, pellucidúmque eſſe non poſſet, ſine eo quod nunc obtinet temperamento. Quippe oſtenſum eſt, vnamquanque rem talem eſſe, qualis eſt propter calidi frigidi, humidi & ſicci temperaturam. Ideóque ſi quid horum magnopere immutatum ſit, aut planè non videbit, aut malè videbit animal. Vbi igitur neutiquam videre oculum cernimus, qui tamen probè antea cernebat, ſubitò nos accingimus ad ipſius læſionis cauſam inueſtigandam, quum ſine cauſa nihil in natura rerum contingat. Cauſa inuenta, neceſſariò fatendum eſt, aut morbum ipſum eam eſſe: aut, ſi morbus læſio actionis exiſtat, affectum qui huic officit, morbi cauſam exiſtere. Dubitauerit tamen aliquis, ipſum ne oculi affectum, à quo cernendi actio vitiatur, dicere morbum debeamus: an ipſum actionis vitium. Quodcunque tamen elegeris, neceſſum eſt vt de ſanitate enuncies, & quidem multò antea, contraria: nempe eam eſſe vel incolumem oculi actionem: vel affectum, qui viſionem abſoluat. Sanitas quippe & morbus, maximè contraria quum ſint, ſub eodem genere continentur. Contraria ſiquidem ſunt, quæ in eodem genere poſita, plurimû inter ſe diſſident: veluti album & nigrû, quorû vnum eſt genus, color. Ergo ſi ſanitas actio eſt, quæ ſecundum naturâ ſe habet: omnino morbus, actio præter naturam erit. Sin autem affectio quæpiâ, aut conſtitutio naturaliter ſe habens, extiterit ſanitas: & morbus affectio conſtitutióve præter naturâ, neceſſariò fuerit. Verùm quum duo tert genera ſint, nuſquam inter ſe ſimiliû, ſed tota differentium natura: quorum alterum quidê, corpus, certo modo affectum, vocatur: alterum verò, functio: fatendû proculdubio eſt, affectum ipſum corporis cauſam eſſe: functionem verò, id quod ab affectu ipſo proficiſcitur. Comitatur quippe neceſſariò affectû naturaliter ſe habentê, naturalis actio. Côtrà, ſi à natura receſſerit, actio ſtatim præter naturâ ſe habebit. Atq; hoc ipſum eſt veluti elementû primum totius medendi methodi, quum nihil aliud ſit quod curatur à medicis, quàm ipſius affectus corporis. Contingit tamen non ex nominum, ſed rerû recta opinione, recta morborû curatio. Vt autem omnia methodo compendioſa explicemus, quatuor in vniuerſum res ſunt, quæ in præſenti contemplatione proximè inter ſe cohærent. Ac videtur ſanè ex his eſſe vnû genus ipſorû corporû: alterû verò, actionum ac corporum quidem genus præcedere actiones, eáſque gignere: has verò ſequi: idque, ſi corpora ſe naturaliter habeant, inculpabiles, naturaléſque: ſin præter naturam ſint affecta, aut nullas prorſus, aut omnino certè impeditas. Tertiû præter hæc genus eſt cauſarû, quæ hos affectus creant. Nam quam rationê habet affectus ad actionê, hanc alterum quippiâ ad ipſum affectum omnino habeat oportet: illud duntaxat euarians, quòd affectus vnà cum actione côſiſtit: nec poteſt vſquam aut proba actio eſſe, ſine corporis naturali affectu: aut vitioſa, niſi quum corpus ſit vitio affectum. Ipſius autem affectus, qui actionem impedit, cauſæ poſſunt & adeſſe, & abeſſe. Ab hoc quartum aliud genus eſt eorum, quæ quum corporibus & naturaliter & præter naturam ſe habentibus inſint, actioni nec commodant, neque incommodant: vt, exempli gratia, color niger, ob diuturnam in ſole moram contractus. Affectum igitur corporis præter naturam ſe habentis, qui actionem aliquam vitiat, morbum (ſi placet) vocemus. Ipſum verò functionis vitium, inſigne quoddam morbi ſymptoma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores, ea ſymptomata etiam, ſed familiaria propriaq; poſſit quiſpiam vocare. At quartû ab his genus ſit inſalubrium ſiue morbificarum cauſarum. Quarum eas quidê, quæ in ipſo corpore animalis conſiſtunt, internas ſiue antecedêtes: quæ verò extrinſecus accidunt, externas aut procatarcticas appellabimus. Vt autem hæc exemplo clareſcant, phlegmonem eſſe pedis morbum conſtituamus: læſum autem ingreſſum, eſſe inſigne ipſius morbi ſymptoma. At rubor, tenſio, renixus, & tumor præter naturam, diuerſa quædam ſymptomata nominentur. Porrò ſanguinis redundantia, phlegmones cauſa interna dicatur. Sicuti externa, quæ præceſſit abundantia ciborum. Cæterùm nullus affectus dici morbus meretur, niſi alicuius partis actionem vitiet. Quod autem poſtulat curationê, aliud planè non eſt, quàm affectus qui vitiat actionem. Etenim quod primùm, maximéque omnium deſideramus, id naturalis eſt actio. Vt igitur totam particulam actionis tantùm gratia requirimus, eodem (arbitror) modo & ipſius partis naturalem conſtitutionem, etiam actionis gratia deſideramus. Porrò quæ conſtitutionem ipſam vnde actio naſcitur, neceſſariò ſequuntur, ſanis quidem nobis accidentia: ægrotantibus, ſymptomata nuncupantur. Atque hæc quatuor genera ſunt omnium, quæ in noſtro corpore habentur, ſiue ſecundum naturam

Pars quid dicatur.

Viſio eſt oculorum actio.

Actio quid.

Motus duplex. Immutatio duplex. Latio. Alteratio. Inſtrumentum quid.

Oculi tunicæ.

Similaris particula quæ dicatur.

Cryſtallinus humor primû inſtrumentum viſionis.

Nihil ſine cauſa contingit.

Sanitatem & morbum ſub eodem genere contineri. Côtraria quæ dicantur.

Affectus corporis exiſtit functionis cauſa.

Morbus eſt affectus præter naturam, functionem vitians. Symptoma duplex.

Cauſæ morbificæ. Cauſarum differentiæ.

Accidentia & ſymptomata quomodo differant. Rerum quæ in noſtro corpore habentur quatuor genera.

rum nos, siue præter naturam habeamus: actiones, constitutiones, quæ has præcedunt, quæque etiam sequuntur.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER SECVNDVS.

Morbus. Symptoma. Causa.

ERgo affectus qui actionem vitiat, morbus vocetur. Hunc si quis sequitur, symptoma. Quod illum excitat, causa. His ita distinctis, inspicienda diligenter est nominum diuersitas, quæ ægritudinibus imposuerunt ipsorum primi autores. Partim nanque à læsa particula fuerunt indita, vt pleuritis, id est, punctio lateris. Peripneumonia, id est, pulmonum phlegmone. Ischias, id est, coxendicum morbus. Podagra, id est, pedum vitium. Nephritis, id est, renum affectus. Arthritis, id est, articulorum vitium. Ophthalmia, id est, oculorum phlegmone. Cephalalgia, id est, capitis dolor. Dysenteria, id est, intestinorum tormina. Subinde ab ipso symptomate, vt Ileos, hoc est, voluulus. Tinesmus, id est, desidendi assidua cupiditas. Spasmos, id est, conuulsio. Palpos, id est, palpitatio. Tromos, id est, tremor. Paralysis, id est, resolutio neruorum. Apepsia, id est, cruditas. Dyspnœa, id est, difficilis respiratio, vel inordinata spiratio. Apnœa, id est, spirandi defectus. Agrypnia, id est, vigilia. Paraphrosyne, id est, delirium. Coma, id est, sopor. Sæpe ab ambobus simul: vt, Cephalalgia, hoc est, capitis dolor. Otalgia, hoc est, dolor aurium. Cardialgia, id est, oris ventriculi (quod veteres appellabant cor) dolor. Odontalgia, id est, dentium dolor. Hysteralgia, id est, vteri dolor. Sæpenumero à causa putata, vt Melancholia. Nonnunquam à similitudine ad aliquid extra positum, vt Elephas, Cancer, Polypus, Staphyle, id est, vua, Leuce, id est vitiligo alba. Myrmecia, id est, formica. Atheroma, id est, tuber, cui pulticulæ quid simile inest. Steatoma, quod aliquid seuo simile continet. Staphyloma, id est, oculi morbus, cùm in summa tunica quiddam acino simile eminet. Meliceris, hoc est, capitis vlcera, saniem instar mellis fundentia. Anthrax, id est, carbo. Alopecia, id est, areæ in capite. Ophiasis, id est, vitium serpentis formam repræsentans. Sycosis, id est, ficus. Satyriasmi & priapismi, pudendi erectiones præter naturam. Ipsorum verò morborum, qui neque locum affectum nomine repræsentant, nec causam quæ eos effecit, perpauca sunt nomina, phlegmone, gangræna, scirrhus, erysipelas, apostema, œdema, empyema, vlcus, exarthrema, catagma, spasma, rhegma. Coloboma, id est, mutilatio. Dothien, id est, furunculus. Ionthos, id est, varus. Phyma, laxarum partium phlegmone. Quanquam horum quoque nonnulla, partim locum corporis, siue particulam afflictam, subindicare videntur, partim à prægrauante symptomate nominari. Porrò vlceris (quod vnitatis solutio est in carnosa parte) differentiæ particulares partim ab iis qui primùm eas sanauerunt, dicuntur: partim ab ipsis qui iisdem affecti sunt, vt telephium. Cancer autem, à similitudine ad animantem. Phagedæna herpésque à symptomate. Verùm phagedæna quidem, vlcus depascens est. Herpes autem non semper existit vlcus: At quotiescunque cum exulceratione inuadit, ritu serpentis bestiæ, ad vicinas partes progreditur, eásque depascit & populatur. Cauum verò vlcus, & sordidum, & cruentum, & purum, & æquale, & carne excrescens, hæc magis proprias appellationes sortiuntur; non tamen similiter omnes. Nam æquabile, cauum, & supercrescens, à propria differentia: at cruentum & purum, & sordidum, non à propriis differentiis, sed ab externis symptomatis appellantur. Tres igitur esse in corpore affectus præter naturam ostensum iam est: causas videlicet, morbos atque symptomata. Causas, veluti redundantiam & corruptelam. Morbos, vt phlegmonem, vlcus. Symptomata, vt prauum colorem atque gracilitatem. Diuersa ab his sunt quæ immodicè excernuntur à corpore, aut retinentur præter naturam, & functionum vitia: omnia scilicet communi nomine appellata symptomata, cæterum non vni generi subdita. Quippe affectus quidam corporis est vitiosus color. Quod excernitur autem, aut retinetur, affectus non est, sed affectum sequitur. Similiter actio vel læsa, vel integra, affectus sanè non est: particulæ autem vnde editur, necessariò comitatur affectum. Ac œdema quidem & phlegmone, ex iis sunt, quæ absolutè dicuntur esse. Eodem modo & redundantia, si ea sit sanguinis; & corporis pallor. Actio verò ex eorum numero non est, quæ esse absolutè dicuntur, aut certè non similiter sicut iam comprehensa. Siquidem nullo temporis spacio eius partes manent, sicuti nec sermonis, nec vllius motus: sed horum quilibet in generatione consistit. Cùm verò duplex sit ipsius motionis genus, vnum in loco, aliud in qualitate: prius latio, secundum alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus est actiuus: omnis alteratio, eius quod alteratur, motus est passiuus: patitur nanque quod alteratur. Ergo affectus dum alterantur, mouentur: vbi verò à motu cessauerint, iam alterati sunt, non autem amplius alterantur. Quicquid enim quocunque modo se habet, aliquo omnino affectu est præditum. Quod autem in constanti, ægréque solubili affectu est, id habitu iam quodam affectum est. Sanè alteratur is qui nigrescit: alteratus est, qui obnigruit. Itaque alteratio, generatio est qualitatis. Nam quæ absolutè dicitur generatio, ad substantiam via quædam est & progressus. Aliqua igitur in generatione, alteratione, & vt semel dicam, motu, suam essentiam obtinent: aliqua * permanentem habent substantiam. At sanitas quidem & morbus, & quæcunque symptomatum causarúmque affectus vel habitus sunt, ex permanentium numero existunt. Actiones autem omnes alterationésque, circa rem quamlibet, in generatione propriam essentiam sortiuntur. Porrò corpus ipsum, secundum quodcunque mouetur, secundum idem patitur: motúsque eius pathos, siue passio, est. Etenim prisci, motus omnes, etiam si naturales existant, nisi actiui sint, pathe, hoc est, passiones nominant: sicuti actiuos motus, actiones. Nos autem contrarium sanitati affectum, à quo lædi functionem diximus, tantum morbum vocamus, siue diutinus hic sit, siue breuis, siue momento duret. Ex reliquis affectibus præter naturam, eos qui hunc præcedunt, causæque rationem obtinent, causas tantum dicimus, non pathe. Qui illum sequuntur, si actionum offensæ sint, & symptomata, & pathe. Eodem modo, & immodicas vel inanitiones vel retentiones. Qui verò affectus sunt, veluti vitiosus color, supra affe-

Morborum nomina indita à læsa particula.

Morborum nomina sumpta ab ipso symptomate.

Morborum nomina tracta à parte affecta, & symptomate.

Morborum nomina sumpta à causa putata, vel ab aliquo simili.

Vlcus quid.

Vlcerum varia nomina.

Phagedæna quid.

Herpes duplex.

Affectus præter naturam sunt tres: morbus, causa & symptoma.

Actio cur non dicitur esse absolutè.

Motus duplex.

Actio quid. Alteratio quid.

Habitu quid affectum dicatur. Alteratio quid.

Generatio est ad substantiã progressus.

Pathe.

Causæ symptomata.

ctionis & ſymptomatis appellationem, etiam affectus, vel affectiones vocamus: ita nimirum vt ſunt. Omnium igitur horum commune id eſt, quòd præter naturam ſunt. Proprium autem morbi quidem eſt, quòd actioni incommodet: ſymptomatis, quòd morbum ſequatur: cauſa denique, quòd præcedat. At verò medicorum proprium eſt munus, vt morbos adimant: quibus ſanè ſublatis, non modò actionis vitium euaneſcit ſtatim, ſed reliqua etiam omnia ſymptomata.* Quiſquis igitur ex iis quæ particulis naturaliter inſunt, tum eas quæ aliter accidunt, cum proprias functionis cauſas diſtinguere neſcit, quî obſecro fieri poteſt, vt is diſpoſitionem inueniat, à qua primum læditur functio? Etenim quæ fortuitò corporibus accidunt, etiam ſi millies ſint alterata, nocere actioni non poſſunt, quandiu à quibus fiebat, omnia naturam ſuam ſeruauerint. Horum verò ſi vel vnum quoduis alteratum fuerit, actionem quoque ipſam ſtatim in tantum lædi eſt neceſſe, in quantum ab eo eſt, cùm ſecundum naturam ſe haberet, adiuta. Fieri autem non poteſt, vt omnium morborum numerum methodo is comprehendat, qui numerum omnium actionis cauſarum, corpore ſecundum naturam ſe habente, non norit. Qui autem omnem morborum numerum methodo non inuenerit, hic maximè labatur oportet in ipſis medendi auſpiciis: cùm conſtet tot eſſe medendi rationes, quot morborum ideæ exiſtunt. Verumenimuero primus omnium ille affectus inueſtigandus eſt, qui dicitur functionis effectrix cauſa. Hunc ſanè eucraſiam nos diximus eſſe calidi, frigidi, humidi & ſicci, ex intemperie quorum, primus morbus in particulis ſimilaribus naſcitur. Cùm autem à ſimilaribus ipſis, corporis functiones edantur, meritò inſtrumentis ſingulis vnica tantùm eſt attributa ſimilaris particula, à qua perfici ipſa actio poſſit. Reliquæ verò quæ cum hac quoduis inſtrumentum abſoluunt, in aliquem vſum illius quæ prima exiſtit actionis cauſa, ſunt conſtitutæ: quamuis & ipſæ retinent ſuas peculiares actiones. Etenim inſtrumentum viſus, eſt cryſtallinus humor. Reliquæ verò partes, eius gratia ſunt factæ. Singulæ tamen earum aliquam ſeorſum actionem obtinent: ac vena quidem & arteria, & neruus, toti animanti communem: membranulæ autem oculi omnes, cùm ſint nutrimenti participes, præditæ omnino ſunt naturalibus facultatibus, ac proinde etiam functionibus quæ ab ipſis proficiſcuntur. Quoties igitur cryſtallinus humor intemperie laborat, omnino læditur oculorum functio. Non eſt tamen affectus is, eorum, vt organa ſunt, morbus. At hypochyma, hoc eſt, ſuffuſio, nullius ſimilarium morbus exiſtit, ſed oculi totius, ceu inſtrumenti. Ad eundem modum ſi in finibus venarum, quæ ſunt in cauo iecinoris, obſtructio aliqua oriatur, digeſtio quidem in corpus per has morabitur: ægritudo tamen totius hepatis, ceu inſtrumenti cenſebitur, nulla ſimilarium eius partium adhuc ægrotante. At ſi intemperies venas illius infeſtauerit, ipſarum quidem illarum morbus primum erit, ex accidenti verò etiam iecinoris. Solent autem ſimilares particulæ, octo intemperaturis ſecundùm nudas qualitates cruciari: nempe quatuor quidem ſimplicibus, quatuor autem compoſitis. Quòd ſi ad intemperiem accedat & humorum affluxus, totidem quidem intemperies orientur. Duplex itaque erit morborum genus: alterum in partibus ſimilaribus, alterum in organicis. Quod igitur ad particulas ſimilares pertinet, circa intemperantias verſatur. Quod verò ad organa, vnum quidem in figura, aliud in particularum numero, tertium in magnitudine, quartum denique in poſitura ſpectatur. Vtrarunque verò partium, id eſt, ſimilarium & inſtrumentalium, communis affectus eſt, vnitatis diuortium. Quare ſex in vniuerſum morborum genera exiſtunt. Vnum, quod ſimilarium eſt proprium, nempe intemperies. Quatuor, inſtrumentorum cuiuſque. Et cum his ſextum, quod vtriſque partibus eſt commune, ipſius vnitatis ſolutio. Porrò omnis medendi methodus, ſeiuncta ab experientia procedit. At medicorum plerique non tantùm experientiæ applicantes animum (per quàm tamē liceret eis euadere in probos medicos) ſed perfectioris etiam rationis cupidi, cùm aut iis quæ citra demonſtrationem ſunt enunciata, credant, aut vitioſis fallantur demonſtrationibus, non ſolùm nihil excogitant boni, ſed etiam quæ per experientiam cognita ſunt, corrumpunt. Proinde talibus experientiæ vt incumbant conſulo: cùm non leue inſtet periculum iis, qui ſupra vires aliquid moliuntur, ne & id non conſequantur, & quæ intelligere aliàs poſſent, omnino omittant. Itaque committendum non eſt, vt vtraque ſimul miſceantur, & quæ per experientiam inuenta ſunt, & quæ ſola ratione inueſtigata: ſed cùm vtrunque ſeorſum ſit tractatū, pòſt ambo coniungantur. Etenim tota Empiricorum ars, obſeruatio quædam eſt & memoria eorum, quæ viſa ſunt inter ſe habere conſecutionem aliquam. At ex ipſa rei natura ordiri, atque ab ea, quod ſequens ſit, inuenire circa experientiam, id eſt indicatione inuenire. Voco autem indicationem, ipſam veluti conſecutionis imaginem. Omnis itaque medendi methodus donec ad optatum finem perueniat, per indicationes progreditur. Quandoquidem quicquid ab experientia eſt ſeiunctum, id totum indicatio vocatur. At finis propoſitæ tractationis eſt, inuenire cuiuſque morbi remedia. Huius autem inuentionis principium, eſt ipſius morbi cognitio. Ergo primum quænam generalis, communíſque morborum omnium indicatio ſit, inueſtigandum eſt. Ab hac deinde ad alias ſpeciatim eſt deſcendendum, donec finem eum conſequamur. Porrò quemadmodum hominibus vniuerſis ineſt quippiam commune cuius nimirum ratione omnes dicuntur eſſe homines, ita & vſu venit in morbis. Vt enim Socrates atq; Plato, ſpecie quidem ſunt vnus homo, numero autem varij: ſic, mea quidem ſententia, morbus qui vtrunque eorū infeſtat (ſit febris, exempli gratia) genere & ſpecie erit vnus, etſi duo numero exiſtunt. Id quod Plato ſignificare videtur, dicens: Multa vnum eſſe, & vnum multa. Rectè igitur ab antiquis philoſophis dictum eſt, aliud numero, aliud ſpecie, aliud genere eſſe, quod tum idem, tum vnum eſt. Cùm igitur omnis affectus præter naturam, functionem lædens, ſit morbus: neceſſum hauddubiè eſt, omnes id genus diſpoſitiones, quatenus tales ſunt, vel genere vel ſpecie vnum morbum exiſtere. Quamobrem, vnum genere, ſpecie ac numero dici & eſſe qui non intelligunt, aſino (quo nullum eſt animal ſtupidius) mihi ſtolidiores videntur: nam hic, aliud eſſe vnum quidem ſpecie, numero autem aliud, cognoſcit. Quæcunque verò de morbo dicimus, eadem & de optima valetudine, & de aliis etiam diſpoſitionibus, intelligē-

da

Medici munus.

Medendi tot eſſe rationes, quot morborū ideæ exiſtunt.

Functionis cauſa.

Functiones editæ à corporibus ſimilaribus.

Cryſtallinus humor eſt inſtrumentum viſus.

Hypochyma; oculi totius ceu inſtrumēti, eſt morbus.

Similares particulæ ſolent octo intemperaturis cruciari; abſque humorum affluxu: totidémque etiā, dum ibi affluunt.

Morborū genus duplex.

Morbus inſtrumentalis quadruplex.

Solutio continui eſt communis morbus ſimilaribus & inſtrumentariis particulis.

Experientiæ ſoli qui debeant incumbere.

Empiricorum ars quid ſit.

Indicatio quid.

Multa vnum eſſe, & vnum multa.

Idem & vnum quot modis dicatur.

Morbus quid.

Aſino nullum eſſe ſtupidius animal.

Aſinus vnum ſpecie, ab eo quod numero eſt vnum, diſcernit.

Morbi nomen eſt vnum in vniuerſis morbis.

da veniũt. Nam quemadmodum hominis nomen eſt vnum in vniuerſis hominibus, morbíque in omnibus morbis: ſic ſanitatis denominatio, vna eademque eſt, in omnibus illorum conſtitutionibus, qui proſpera ſanitate fruuntur.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER TERTIVS.

SI igitur indicatio quæ ab ipſa rei natura primùm oritur, quid agendum ſit inuenit, neceſſe eſt remediorum inueniendorum initium, ex morborum ipſorum natura ſumi. Cæterùm indicatio ipſa, quæ à morbis ſumitur, principium tantùm eſt, vnde medendi ratio promouet; non autem ipſius artis medicatricis pars: aut certè nec magna, nec própria, ſed quæ etiam plebi eſt communis.

Medicus quiſnam ſolus exiſtimandus.

Quamobrem eum ſolum eſſe medicum exiſtimamus, non qui nouit, quidnam morbi prima indicario dictet, ſed qui illa perficere poteſt, quæ à tali præſcribuntur indicatione. Is igitur, ſi per experientiam ea inuenit, obſeruator & Empiricus eſt vocandus: ſin ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus.

Empiricus. Logicus.

Empirici quippe per experientiam inueniri omnia contendunt. Nos partim experientia, partim ratione: cùm neque illa inuenire omnia queat, nec ſola ratio.

Doctrinam empiricam, logicámque, non eſſe confundendas, ſed ſeorſum vtrãque tradendã.

Verùm confuſam miſtamque tradendam eſſe doctrinam non cenſemus: ſed ſeorſum empiricam, & ſeorſum logicam: quò facilè appareat, quam vtraque earum vim habeat. Igitur vnitatis ſolutio (quæ in oſſe quidem fractura, in carnoſa autem parte vlcus dicitur) vnitionem poſtulat: quemadmodum & vulnus, & ruptio, & conuulſio.

Solutionis cõtinui ſpecies.

E quibus vulnus quidem, ſolutio quædam ex vulnerando in carnoſa parte relicta eſt: ruptio autem atque conuulſio, citra vulnerationem accidunt: ac prior quidem, carnoſæ partis diuiſio exiſtit: ſecunda autem, neruoſæ. Hîc itaque omnibus vnitio molienda indicatur: quæ an præſtari vbique poſſit, an in multis non poſſit, hoc vtique internoſcere, primùm iam artificis eſt. Siquidem hoc ipſum primum artis eſt opus, vt intelligas, ſperarénę id quò tendis debeas, an ſecus. Eius rei duplex cognitio eſt, nec poteſt addi tertia. Altera per experientiam, cui longo vſu eſt opus: altera per ipſius rei naturam. Hæc ſiquidem, tum cuiuſque ſubſtantiam particulæ, tum actionem, tum vſum, ſitumque æſtimabit. A quibus procedens, non ſolùm quod ſanari non poteſt, præuidebit, ſed etiam quod recipere ſanitatem poteſt, de inueniendis ei remediis deliberabit. Conſtat autem quòd à ſimpliciſſimis auſpicabitur. Porrò nihil eſt ſimplicius vlcere, quod in ſumma carnoſa parte conſiſtit. Huius ergo, ſi quidem vlcus tantùm ſit, vnus curationis ſcopus, vnitio eſt.

Vlceris caui curationis duplex ſcopus.

Sint autem cum cauitate adſit, erit duplex affectus: nempe vlcus, quod eſt vnitatis ſolutio: & cauitas, quæ ex amiſſa aliqua animalis propria ſubſtantia contracta eſt. Ac proinde duplex etiam proponitur eius curationis ſcopus: nempe vt inducatur cicatrix, & impleatur cauitas. Horum tamen alterum ſæpe fieri non poteſt: vtputa, cùm non modò carnem, ſed etiam illi ſubiectum os, perire contigerit. Quippe impleri ad vnguem huiuſmodi minimè poteſt: cicatrice induci, facilè poteſt.

Inſtrumenta inuentionis remediorum eſſe duo, experientiam atque rationem.

Inuentionis autem, vt aliarum rerum, ſic remediorum omnium duo nobis ſunt inſtrumenta: videlicet experientia & ratio. Cæterùm qui ſola experientia vtuntur, cùm videant, cui ariſtolochia vlcus carne non impleuit, huic thus contulit: cui autem thus non contulit, ei irim admotam eſſe vtilem: iudicant non omnes ab omnibus medicamentis ſimiliter affici, ac proinde quamplurima eiuſdem ſpeciei medicamenta ſarcotica in vnum confundunt, quò nulli corporis naturæ deſit, quod ſit ex vſu.

Empiricos citra delectum in vnum medicamenta contraria miſcere.

Atque hi quidem quamturpiſſime hallucinantur. Primò quidem, nam ſolius compoſitionis quæ ex ſimilibus ſpecie medicamentis conflatur, non eius quæ ex contrariis initur, inſtituunt methodum. Dein autem, quia in eius miſcellæ multitudine, vnum fortaſſe medicamentum laboranti prodeſſe poterit: fortaſſe neque vnum quidem: contrà verò ſeptem aut octo obeſſe: ita vt pluribus numeris eiuſmodi medicamen obſit, quàm proſit. Ac proinde, quod quidem ad hanc rem pertinet, ij plura mihi ignorare, quàm nouiſſe videntur.

Oleum cauo vlceri aduerſiſſimum medicamentum eſt.

Etenim oleum cauo vlceri infuſum, aduerſiſſimum omnium medicamentum eſt, ipſumque & ſordidum, & fœtidum reddit. Quòd ſi tempus quoque anni calidius ſit, ac vitio mali ſucci homo laboret, aut ſit natura obnoxius fluxionibus aut in victus ratione delinquat, timendum eſt ne pars illi ea computreſcat ex vſu olei, quæ fuerit exulcerata.

Ceræ vſus cauo vlceri exiſtit periculoſus.

Periculoſus eſt etiam, & ceræ ſiue ſolius, ſiue in oleo ſolutæ, vſus. Hæc itaque putreſcere vlcus faciunt.

Æruginis vis.

At ſi æruginem, ad læuorem tuſam, inſpergas, ea quidem nullo modo putrefaciet, dolorem tamen & morſum non paruum inferet: præterea exedet, ac phelgmonem excitabit. Quòd ſi largius vtare, etiam conuulſionem accerſet. Quoniam igitur neque oleum, neque ærugo, neque cera, cauum vlcus per ſe implere carne poteſt: conſtat quòd ex iis qui experientiam profitentur, nemo vſquam miſcebit illa: id quod faciet rationalis intrepidè, videlicet haud ignarus, ex duobus temperamentis immodicis, contrariíſque, confici vnum modicum poſſe.

Temperamentum vnum modicum confici ex immodicis atque contrariis poſſe.

Non eſt ergo difficile, ex oleo, cera, & ærugine, medicamentum ſarcoticum, & moderatè ſiccum conficere: quale vlceri cauo eſt aptiſſimum, ceu quod mediocriter exiccari poſtulet. Omnis igitur quæ præter naturam eſt cauitas, repleri poſtulat: quare & quæ in carnoſa accidit parte.

Sarcoticum medicamentũ vlceri aptiſſimum confici ex oleo, cera & ærugine.

Ipſa verò repletio, inueniendorum remediorum finis, quò tenditur, eſt. Cæterùm vt illa quæ implent inuenias, & multa ratione eſt opus, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta.

Oculis perniciosiſſima eſſe, quæ medicamẽta ex opio, mandragora, & hyoſcyamo conſtant.

Qua quidem deſtitutum vulgus medicorum cum ſit, etiam oculorum doloribus illa medicamenta adhibet, quæ ex opio, mandragora, & hyoſcyamo parantur, maximam planè oculorum perniciem: vtpote quæ nulla re alia ſublati ad præſens ſpeciem doloris præſtant, quàm quòd ipſum ſenſum extinguant.

Oculorum dolores quanam medendi ratione Galenus ſanarit.

Nos verò, dolores oculorum grauiſſimos, aut balneo, aut vini potione, aut fomentis, aut miſſione ſanguinis, aut denique purgatione ſanauimus. Vt igitur ad caui vlceris curationem reuertar, in eo ſanè proponitur nobis, vt quæ periit caro reſtituatur.

Carnis generandæ materia eſt probus ſanguis: opifex, ipſa natura.

Scire autem oporet, generandæ carnis materiam, ſanguinem bonum exiſtere, opificem verò atque autorem, naturam illius, videlicet corporis, cui caro ſuperinduci debet. Porrò natura

Natura cuiusque ex primarum qualitatum temperie constat.

cuiusque corporis, calidi, frigidi, humidi & sicci temperatura constat. Quare perspicuum est, iustum horum temperamentum in subiectis particulis, quibus deficientem carnem sumus restituturi, opificis habere rationem. Ac primum quidem in omni cauo vlcere hæc duo consideranda veniunt: iustáne sit temperie id quod subiectum est: nempe an secundum naturam se habeat (similarium quippe corporũ sanitas, iusta est quatuor qualitatum temperies) & an sanguis qui influit, bonus ac mediocris existat.

Sanitas similarium partiũ est quatuor qualitatum iusta temperies.

Nam si horum alterutrum sit vitiosum, multi affectus præter naturam constiterint. Verùm si & sana sit pars, & sanguinis confluxus citra omne vitium, nihil obest quo minus prima carnis generatio contingat prosperè, idque nullius externi medicamenti ope. Cæterùm quia in ipsa primæ carnis generatione duplex excrementum oritur: alterum quidem tenuius (quod in vlcere sanies dicitur) alterum verò crassius, quod nuncupatur sordes: atque ex tenui quidem, vlcus humidum redditur, ex crasso autem sordidum: duplicibus sanè medicamentis est opus: vtique vt humidum vlcus est, siccantibus: vt sordidum, quæ ipsum expurgent. Ergo cùm nullo vnquam tempore natura cesset, certè nec tempus vllũ erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllum erit, in quo non vtrunque medicamenti genus, & siccans & expurgans, desideretur. Sed non sat est inuenisse genus medicaméti, nisi etiam speciem eius disquiras. Cuius quidem inuentio petenda est ex commentariis medicamentorum simplicium, vbi nimirum omnium medicaminũ temperaturas, gradus, & differentias tradidimus.

Sarcoticum medicamen primo gradu debet detergere, & siccare.

Sarcotica medicamenta quæ sint.

Debet autem medicamen producendæ carni conueniens, ex iis esse, quæ primo ordine tum detergunt, tum siccant: qualia sunt, thus, hordeacea, fabacea, & erui farina, iris, aristolochia, cadmia, panax, atque pompholyx. E quibus aristolochia quidem & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent. At hordeacea fabaceáque farina, multò his minus siccant, ac minimè calida existunt. Thus verò moderatè calet, minus tamen illis siccat. Erui farinæ & iridis, horum, atque aristolochiæ & panacis, medium locum sortiuntur.

Thuris facultates.

Cæterùm thus in humida corporis natura carnem producere potest, in sicca autem non potest: vim tamen mouendi pus habet, nimirum cum mediis ac temperatis naturis consentiens. Sunt nanque duæ differentiæ primarum indicationum: quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ sibi similia sunt, postulante: quod præter naturam est, sublationem sui, eóque requirente contraria.

Naturaliter se habentia corpora, sibi similia postulant: præter naturã autem, contraria.

Perit enim quidque in contrarium, & à contrario. Vlcus ergo, quò humidius fuerit eò, sanè medicamento quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura, quanto est humidior, tantò quod minus siccet, medicamẽtum postulat. Quamobrem ex vlceribus æquè humidis, quòd quidem in sicciori temperamento consistit, vtique magis siccari postulat: quod in humidiori autem, minus, quatenus natura naturæ interest. Siquidem productam carnem, ei quæ antea erat, similem esse oportet. Iam verò si medicamen alteri admotum profuerit minimè, continget vtique id, aut quòd exiccarit impensius (hoc enim cognoscitur ex insigni vlceris puritate) aut quòd parcius id sit molitum, quod sanè ex ipsius vlceris sordibus facilè coniiciemus. Quare haud magno negocio ex notis ipsis corrigemus siccitatis medicamenti & defectus, & exuperantias.

Vlceris propria curatio vnde proficiscatur.

Atque hactenus de cauitatis quæ vlceri inest, curatione sit dictum. Propria autem curatio vlceris (est enim hoc commune similarium atque instrumentalium particularum vitium) tum à laborantis particulæ temperamento, tum à medicamentorum proficiscitur facultate. Cæterùm ambo hæc à tractatione de elementis pendent, cùm nimirum genituræ corruptelæque, quatuor qualitates sint causæ.

Genituræ corruptelæque, quatuor qualitates sunt causæ.

Quocirca nec similarium, nec instrumentalium partium licet curationem attingere, absque naturali scientia. Sed iam ad vlceris, quod solum consistit, curationem transire, tempestiuum videtur. Fuerit autem solum, si neque affectus vllus simul adsit, nec symptoma. Igitur dum solutio cutis contingit, citra fluxionem, aut intemperiem, aut cacochymiam aut cauitatem, aut aliquam ipsius cutis deperditionem (quemadmodum vbi à telo aliquo acuto ipsa cutis conuulneratur) vlcus ipsum est, & dicitur simplex, tantumque agglutinationem desiderat.

Vlcus simplex solam agglutinationem desiderat.

Quippe si commissæ simul sint cutis oræ nulla intercedet cutis diuersi generis: quemadmodum in eo repleto, planóque reddito, in quo scilicet oræ vlceris se non contingunt, sed totius vlceratæ partis cuticula amissa est: quam vtique prius restituere, quàm ora iungantur, oportet. Quoniam igitur in simplici vlcere sola diuisio proponitur, diducta labra coniungi, coniunctáque manere oportet. At verò ex diductis corporibus, alia quidem per se, alia aliorum ope coniuncta manent. Per se quidem, quæcunque secum concrescunt, coalescuntque: vt caro, & quæ ex carne constant. Aliorum autem ope, tum quæ colligantur, tum quæ vinculo aliquo continentur: vt ossa, & quæcunque sunt dura. Est autem sicuti in cauis vlceribus, vt producatur caro, ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ mutuò coalescant, natura opifex causa: ita, vt si quæ dissident, in idem adamussim componas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescant.

Diductæ partes in vnum quibus modis possint adduci.

Quæ diducta sunt, in idem adduces, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis impositis: aut horum quibusdam, aut omnibus. Expedit autem, quod circumiicitur, nec molle nimium sit, quò videlicet tutò contineat: nec rursus ita durum vt premendo offendat. Circunductio etiam ipsa, nec ita laxa sit, vt nihil efficiat: nec ita vehemens, vt dolorem premendo excitet. Hac itaque medendi ratione, quale diximus vlcus simplex coibit. At si ob magnitudinem eius, vel ob intercidentem saniem, vel ob dolorem, aut insignem imbecillitatem particulę, vel denique ob inclusum aërem, disiunctæ partes exactè ad imum vsque coniungi nequeant, eiusmodi sanè vlcus ex sola partium commissione agglutinari omnino non potest. Quare medendum prius est illis impedimentis, aliquo medicamento siccante: quod quidem si qua sanies iam subsit, absumat eam: & si qua in vacua loca influxura est, hanc prohibeat. Etenim medicamen glutinatorium, aut omnino carnis generatione non eget, aut planè exigua: ac proinde plus siccet oportet, quàm quod carnem producit.

Glutinatoriũ medicamentum plus siccet, oportet quàm quod carnem producit.

Præterea, cùm carnis productiuum medicamentum facultate extergendi opus habeat, qua non modò redundantiam humoris siccet, sed etiam expurget sordes: glutinatorium certè nec deterget, nec expurgat, sed contra prorsus substantiam omnem in idem cogit: cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ austera, & astringentia vocantur. Quocirca, vbi carni gignendæ studemus, maximè

cauendum

Aftringentia medicamenta cur fugienda, vbi carnem producere eft animus.

Vinum omni vlceri optimű medicamentum effe.

cauendum eft à medicamento áftringente: vtpote quod fordes vlceribus arctius affigat, quàm vt facilè poffint elui. Vinum igitur omnis vlceris, quatenus vlcus eft, optimum medicamentum exiftit. Porrò ipfa medendi methodus procedet nobis belliffimè, fi de fingulis fimplicibus feorfum aliquid præceperimus: pòft verò, de compofitis omnibus alteram aliquam methodum explicarimus.

Vlcus omne fimplex tum ficcari, tum aftringi debere.

Cauum vlcus effe ficcandű & abftergendum.

Quam quidem fi ingrediamur viam, omne vlcus tum ficcari, tum debere aftringi inueniemus, non tamen detergeri. Contrà, cauitatem in carne, ficcari quidem poftulare & abftergeri, minimè autem aftringi. Cæterùm quantò corporis natura eft humidior, tantò medicamentis minus ficcantibus eget. Quantò autem ficcior, tantò rurfum quæ vehementius ficcent, magífque aftringant, defiderat.

Vlcus in humidiori natura minus ficcandum effe, in ficciori autem vehementius.

Iam verò vlceri mediocriter cauo, ftatim quicquid volumus applicamus, fiue ficcum id, fiue humidum medicamen exiftat. At in vulneribus quorum maior profunditas eft, non licet. Etenim & ceruffa & lithargyros ficcant, aftringúntque modicè: ad vlceris tamen fundum vis eorum non peruenit, nifi humori cuipiam mifceantur. Porrò quemadmodum cauum vlcus vt repleatur, carnis generationem (cuius materia fanguis eft) poftulat: fic plenum, vt perducatur ad cicatricem, generationem cutis, quæ ex carne eft, non vnionem tantùm, defiderat.

Vlcus tum cauum tum plenum, quid poftulent.

Verùm caro eadem fpecie cum ea quæ periit, gigni in cauo vlcere poteft. Cutis talis omnino, qualis erat quæ periit, prorfus reftitui non poteft: fed fimile quiddam cuti, & quod eius officium fuppleat, poteft. Etenim cùm cutis carne ipfa tum ficcior, tum denfior fit, certè fi reficcarimus & aftrinxerimus carnem, perfimilem illam cuti reddemus.

Cutem fimilem ei quæ periit, reftitui non poffe.

Cutis gignendæ ratio.

Cicatricem inducturű medicamentum qualenam effe debeat.

Cæterùm multò ficcius quod cicatricem inducat, quàm quod agglutinet, effe oportet medicamentum. Quandoquidem glutinaturo, folum id propofitum eft, vt eius quod fecundum naturam eft, redundantiam confumat: qui autem cicatricem inducet, non hoc modò, verumetiam vt ei quod fecundum naturam fe habet, aliquid deradat. Galla igitur immatura hoc loco, & malicorium, & Ægyptiæ fpinæ fructus, modicè ficcantia pharmaca funt. Chalcitis, & æs vftum, & æris fquama, & mify, multò his valentiora exiftunt: mify quidem & chalcitis, præcipuè: mitior autem æris fquama: atque etiam hoc mitius æs vftum, præfertim fi ablutum fuerit. Sed hoc quidem ad fpeculationem de componendis medicamentis pertinet, quæ medendi fequitur methodum: quemadmodum ipfam præcedit, fimplicium pharmacorum notitia. Deinceps autem agamus de excrefcentia carnis in vlcere, quæ morbus in magnitudine exiftens, primò omnium fui ablationem indicat. At hæc, fola vehementer ficcantium medicamentorum ope perficitur, haud item naturæ opera: contrà quàm in carne reftituenda, aut glutinatione res habuit: hæc enim ipfius naturæ funt opera, nec aliud medicamenta moliuntur, quàm fubmouere illa, quæ actioni eius obftant. Porrò medicamenta carnem minuentia, proxima tum his funt quæ valenter detergunt, tum iis quæ cicatricem inducunt. Cæterùm mify & chalcitis, fi humidæ naturæ applicentur, potius carnem exedent, quàm cicatricem inducant: nifi fortè in pollinem admodum tenuem redactis, parciffimè illis quifpiam vtatur. Nam fic impofita, partibus cicatricem conciliant. Quòd fi minuere quæ fupercreuere ftudemus, liberalius funt imponenda.

Cicatricem inducentia medicamenta quæ fint.

Excrefcentia carnis in vlcere vehementer ficcantibus medicamentis exeditur.

Naturæ opera quæ.

Carnem minuentia medicamenta.

Ærugo autem, magis adhuc quàm hæc, minuere carnem poteft, ita vt genus eorum quæ cicatricem inducunt, prorfus egreffa videatur. Iam verò fi exuras hæc omnia, vt minus acria, fic etiam ad cicatricem inducendam ipfa reddes aptiora. Si verò etiam laues, adhuc euadent mitiora. Hoc autem femper curantis animo hæreat, non omnem naturam eadem remedia requirere: fed infirmiores, molliorésque, mitiora: validiores ficcioréfque, valentiora. Quare natura ægri in primis venit confideranda. Cùm autem cuiufque naturæ proprietas ineffabilis fit, nec exactiffima fcientia comprehenfibilis, ac præterea cuiufque hominis propria curatio habeatur, is erit optimus cuiufque particularis ægritudinis medicus, qui iam eam methodum comparauit, ex qua & dignofcere naturas poffit, & coniectura confequi, quæ fint cuiufque propria remedia.

Carnem excedentia medicamenta reddi minus acria fi comburantur: minúfque adhuc, fi abluta fuerint.

Naturam ægri in primis effe confiderandã.

Medicus cuiúfque morbi optimus quis fit dicendus.

Verùm legitimi vlceratarum partium temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere ftudes, maior tibi folicitudo erit. Nam fi ipfa exulcerata caro calidior fit, aut frigidior æquo, vtique medelam exigit, quæ non modò moderatè ficcet, fed etiam in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantum fubiecta caro à naturali fuo receffit habitu: cùm fieri non poffit, vt in vlcere vel carnis productio, vel finus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, nifi fubiecta caro pro naturali modo fe habeat. Vt igitur fi phlegmone vnà cum vlcere vrgeret, priufquam hæc effet difcuffa, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel inducere cicatrice tentaret: ad eundem (arbitror) modum, etiam fi fine phlegmone fola intemperies fubfit, nullum horum fore prius fperabimus, quàm illa fuerit fanata.

Vlcus rectè curari non poffe, nifi fubiecta caro pro naturali modo fe habeat.

Cauenda tamen funt interim immodicè cùm calfacientia, tum etiam refrigerantia. Ergo hyofcyamum, mandragoram & cicutam, ceu fupra modum refrigerantes herbas vitabis: tametfi ficcant eæ quoque, quantum fit vlceri ex vfu. Refina verò & pix, & afphaltus, quamquam modicè ficcant, immodicè tamen funt calida: ideóque eis folis vtetur nemo, nec aliter, nifi admiftis cùm leuiter refrigerantibus, vnum ex omnibus medicamen fecerit, quod fit temperatum.

Vlcera curãtu rus cauere debet ab extremé calfacientibus atque refrigerantibus.

Infpiciunda quoque eft & aëris nos circundantis temperies. Siquidem veluti medicamentum quoddam is etiam corporibus noftris forinfecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore eft, fanationem moratur. Danda igitur opera eft, vt medicamenta eius exceffui occurrant. Ideóque Hippocrates in calidioribus anni temporibus, iis quibus frigidior facultas fit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora. Iam verò quemadmodum humidior natura, humidiora, ficcior ficciora medicamenta exigebat: ita nunc, calidior calidiora, frigidior frigidiora requiret: contrariam fcilicet femper iis, quæ præter naturam, & quæ fecundùm naturam funt, indicationem præftantibus.

Aëris temperaturam ad vlcerum curationem effe expendendam.

Quippe quæ fecundùm naturam funt, fimilium fibi indicatiua funt: quæ præter naturam, contrariorum: fi modò illa feruari, hæc fubmoueri eft neceffe. Quod verò ad contrarias indicationes pertinet, fi quantò ægri temperamentum iufto eft humidius, tantò particula iufto fit ficcior, tale adhibendum eft pharmacum, quale fi vlcus in medij temperamenti particula, corporis mediocriter temperati confifteret, adhiberemus. Sin autem particula fuerit * ficcior iufto, quàm corporis

Naturaliter fe habentia corpora, fimilia fibi: præter naturam autem, contraria poftulant.

 tempera

temperamentum sit æquo humidius: vtique in tantum intẽdi siccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit. Veluti si exulcerata pars, quatuor numeris sit siccior medio temperamento ægri autem natura gradibus tribus humidior: manifestum est, particulam quæ nunc exulcerata est, siccius vno gradu desideraturam medicamentum, quàm sit temperata particula. Simili modo & de aliis accessibus licet tibi ratiocinari.

Siccæ partes quæ sint.

Porrò sicciores particulæ sunt, quæ minus carnosæ existunt: cuius generis sunt, quæ circa digitos articulósque habentur, præterea, quæ circa aures, nasum, oculos, & dentes consistunt: atque vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & nerui adsunt: adeps verò caro, vel omnino nulla est, vel perexigua.

Vlceris sordidi & caui curandi methodus.

Ordo autem curandi vlceris sordidi & caui, à sorde expurganda orietur, cùm nec glutinari quicquam, nec carne impleri possit, priusquam purum fuerit. Secundum locum exiget cauitatis sanatio. Tertium, cicatricis obductio. Quòd si vnà cũ illis vel phlegmone, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex compositáve, partem infestet, nisi quis prius eam sanarit, vlcus implere carne non poterit.

Carnis generationem ex subiecta carne, si sana sit, fieri.

Carnis siquidem generatio, ex subiecta, quæ sana est, ortum ducit. Ex ea verò quàm premit phlegmone, quæque intemperata est & ægrota, gigni caro noua non potest. Etenim iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationem habet: vt quæ concrescere secum, quod vlceratum est, faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris, rationem eius sine quo non, atque hanc sordes interpellans, curationem moratur. Habet autem & vlcus ad cauitatem rationem eius sine quo non: quandoquidem si vlcus cicatrice fuerit obductum, non amplius cauitas impleri carne poterit. Ergo si phlegmone, & cauitas, & vlcus, & sordes, in eadẽ particula simul adsint, primò phlegmonem, secundo loco sordem, tertio cauitatem, & quarto vlcus sanare oportet. Cæterùm affectus vnde primum maximéque imminet periculum homini, hic debet primus curari, atque etiam solus interdum:

Puncto capite musculi, si conuulsio oriatur immedicabilis, scindendum esse totum transuersim musculum.

veluti si puncto capite musculi, conuulsio, quæ congruentium omnium medicamentorum vim respuit, accidat, præciso per transuersum toto musculo, conuulsionem quidem sanaueris, aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris.

Sanguinem fluentem immodicè, supprimi, si per transuersum totum vas præcidatur: vlcus tamen eius postea sanari nõ posse.

Ad eundem modum, cùm ex vena, arteriáve sanguis immodicè profluit, si totũ vas per transuersum præcideris, vlcus quidem eius postea sanare non poteris: periculum tamen quod ex profluuio sanguinis impendebat, sustuleris.

Neruus quandoque transuersim secandus.

Iam neruum punctum sæpe cogimur transuersim præcidere, quoties vel conuulsiones, vel deliria, vel ambo, magna ægréque sanabilia, superuenire vulnerationi cernimus.

Luxatio cum vlcere quando debeat insanata relinqui.

Similiter vbi luxatio cum vlcere in aliquo maiorum articulorum incidit, vlcus sanamus, luxationem autem insanatam relinquimus. Nam si hanc quoque sanare conemur, cóuulsiones hauddubiè sequẽtur. Primus igitur medendi in hisce est scopus, ille qui veluti à causis sumitur, eius quod est futurum: alter, qui ceu rationem obtinet, eius sine quo non. Tertius denique is de quo nuper diximus, qui ad id quod vrget dirigitur.

Differentia nullius esse potest, quod per se consistere potest.

Porrò quod consistere seorsum & per se potest, id nullius vnquam alterius differentia fuerit: sed quod alteri accidit, nec seorsum per se consistit. Quamobrem vlcus, phlegmone, gangræna, & putredo, cùm seorsum & per se consistere possint, affectus quidam præter naturam potius dicenda sunt, quàm vlceris differentiæ.

Vlceris simplicis differentiæ propriæ vnde sumantur.

At magnitudo, paruitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus & figura, ex eorum numero sunt quæ aliis accidunt: ac proinde ab iis sumũtur propriæ simplicis vlceris differentiæ. Indicatio autem curationis à differentiis fit, sed nõ omnibus. Nã nec recens, nec vetus vlcus per se indicat aliquid. Siquidem quod vlcus tantum est, omníque alio affectu liberum, siue recens, siue antiquum sit, eandem semper curationem desiderat: nihil planè proprium indicãte discrimine eo, quod à tempore sumitur. At si cauitatem altè reconditam sub cute habeat, considerare oportet, vtrum ea in superiore parte sit sita, vt sanies ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur.

Effluxus moliendi ratio in iis vlceribus quæ aptè expurgari non possunt.

Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est. Cui non est, huic ipsi moliamur effluxum quendam oportet. Eius duplex ratio est: aliàs tota cauitate desecta, aliàs in fundo tantum aperta. Quando verò harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorum ipsa natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanq; & loca ipsa periculosam sectionem faciunt, & vlcus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contrà se habeant, perscindere præstat.

Deligandi vlceris ratio.

Deligatio verò eius incipiat quidem supernè, sed finiatur infrà, vbi scilicet patet effluxus.

Transuersa vlcera diligentius quàm recta iungenda esse.

Iam verò transuersa vlcera, quòd eorum labra magis dissideant, à seséque absint, diligentius coniungi postulant: ideóque tum suturis, tum fibulis, in eis est vtendum. Quæ verò per longitudinem musculorum sunt facta, hæc si duplici initio deliges, nec suturis egebis, nec fibulis. Sin aliter deligare placebit, vel fibulis, vel suturis vtere. Sufficient autem paucissimæ omnino suturæ. Et magna quidem vlcera, iis quæ valentius siccent medicamentis curabis. Parua verò, vel quæ moderatè siccent, abundè sanauerint. Cæterùm profunda vlcera, eadem etiam sunt magna, voluntque tum à duobus initiis deligari, tum verò nec labra sua præproperè glutinari. At quæ profunda multum, longáque sunt, vt duplici ratione sunt magna, sic duplicem quoque præstant indicationem. Itaque & quæ valenter siccent postulant, ne immaturè labra coniungas: & vt à duobus initiis deliges, & vt altis suturis consuas.

GALENI PERGAMENI

De methodo medendi,

LIBER QVARTVS.

Vnitatis solutio.

EST itaque vnum morborum genus, diuortium continui vocatum: quod quidem in carnosa parte, vlcus: in osse, fractura, in neruo, conuulsio appellatur. Eiusdem generis sunt auulsio, ruptio & contusio: illa quidem in ligamento, hæ in vasis musculísque, ex violento ictu, vel graui casu, vel alio quopiam valente motu excitatæ. Ecchimosis verò vt plurimum vnà cum contusione & ruptione incidit.

Vlcus. Fractura. Conuulsio. Auulsio. Ruptio. Contusio. Ecchymosis.

Fit autem aliquando & ex oris vasorum apertione, quæ anastomosis dicitur, & ex ea quam diapedesin vocant, & ipsam existentem solutæ continuitatis aliam speciem.

Anastomosis. Diapedesis.

Iam verò & ex erosione etiam soluitur interdum in animalis particulis continuitas. Verùm is iam mistus affectus est. Porrò erosio, si intrinsecus ab ipso animali proueniat, vitiosi succi est soboles: sin extrinsecus, aut à valen

Erosionis causæ.

à valentibus medicamentis fit,aut ab igni.In vniuerfum autem, fimplices affectus à compofitis diftinguere oportet, cùm fimplici morbo fimplex curatio adhibenda fit, compofito verò non fimplex. Igitur omne vlcus, aut folum atque per fe, nullo nec cum eo fimul inuadente,nec ipfum præcedente,aut fequente alio affectu,partem infeftat: aut cum alio quopiam vno, pluribúfve coniunctum:quorum alij, non modò ftatim ab initio excitarunt vlcus,fed nunc etiam maius efficiunt:alij, eius fine quo non,vt ad curádi opus,rationem obtinent. Cæterùm qui vlcus maius efficiunt, fubmouendi è corpore funt, aut peruincendum id, quod inducunt, incommodum. Hoc autem,fi affectus exiguus fit, fieri licebit facilè:fi verò magnus,duci ad cicatricem vlcus non poterit, priufquam illi affectui fubuentum fuerit. Ergo omne vlcus fubiectam fibi carnem præditam naturali difpofitione,optat: & ne quid alienum inter oras conglutinandas interfit,quod curationem morari poffit. Subiectæ verò carnis affectus,caufæ rationem obtinet, ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc,tum quæ diffident, glutinantur: tum quæ caua funt,carne implentur: quare pro natura fua fe habeat oportet, quò hæc vtraque cómodè perficiantur. Rectè autem illa fe habuerit, fi proprium temperamentum tueatur. Itaque neceffum eft ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda,temperatam effe fubiectam carné. Nec fat hoc ipfum videtur effe, nifi etiam qui affluit fanguis & probus fit,& quátitate mediocris. Quippe ægrè fanabilium, rebelliumque vlcerum, alia ob intemperiem carnis exulceratæ,alia ob affluentem humorem fiunt talia. Caro autem ipfa interdum folis qualitatibus naturæ modum egreditur,interdum accedente tumore præter naturam. Iam humor confluens,aut qualitate aut quantitate, à naturæ modo difcedit. Interdum verò mifcentur dictorum affectuum, aut aliqui, aut etiam pariter omnes. Ac carnis quidem intemperiem,fi fqualens ficcáque videatur, aqua temperata fouens humectáfque,donec rubefcat, attollaturque in tumoré, corriges. Si verò vltra perfuderis, id quod attraxifti euocabis,ac proinde nihil profeceris. Quin etiam medicamenta humidiora,quàm fanæ carni, adhibeantur. Si verò humidior quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda eft, ac medicamentorum facultas ad ficcius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda: fed fi lauandum vlcus videtur,vinum, aut pofca,aut decoctum aufteræ cuiufpiam herbæ, præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par eft, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem calfacies. Agnofces verò horum vtrunque, partim colore, partim tactu, partim laborantis fenfu. Quippe aliàs vftionem fe fentire fatentur,aliàs manifeftum in particula frigus:gaudentq; vel frigidis medicamentis,vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis infidet,aliis color magis albicat. Partium porrò quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ funt, earum prius fanandus eft tumor. Vbi labra tantùm vlceris decolorata duráve plufculum fuerint excidenda ea funt ad fanam vfque carnem. Cùm verò altius id malú ferpit, deliberatione eft opus, excidendúmne omne fit, quod præter naturam cernitur,an temporis fpacio curandum: quá in re certè confulendus etiam eft æger. Iam verò fi prauus humor in particulas confluens exulceratas, nec vberior fit iufto, nec multùm excellat

Vlceri curando quæ requirantur.

Vlcera cacoëthe cur talia euadant.

Carnis ficca intemperies, quomodo corrigenda.

Carnis humida intemperies quomodo corrigenda.

Carnis intemperies quomodo dignofcenda.

Vlceris labra quando excidenda fint. Æger quando fit confulendus.

Humor in particulas cófluens exulceratas, quando áuertendus & reprimendus fit: & qua ratione.

malignitate,auerti hunc, atque repelli conueniet: aftrictis fcilicet,refrigeratifque iis particulis, quæ ante exulceratam cónfiftunt.Inchoanda etiam deligatio eft à laborante particula, deducendáque verfus faná. Quæ autem vlceribus ipfis admouentur pharmaca,ficcent valentius oportet,quàm quæ fimplici applicantur vlceri.Quòd fi fifti,compefcique medicamentis influxus nequeat,caufa eius inueftiganda eft, atque hæc prius adimenda. Ac fi quidem ob partis,quæ fluxum recipit,imbecillitatem aliquam id contingat,huic nimirum medendum eft. Imbecillitas autem partis,omnino ab intemperie nafcitur: non tamen ab omni,fed ab excellentiori,quæ fané per contrariam eft abigenda. Vbi igitur intemperiem ipfam fanaueris,te ad curádum vlcus conuertes:non aliter planè nunc rurata intemperie, quàm fi incidiffet citra vlcus. Si verò ab alia quauis particula,vel etiam à toto corpore,vitiofus aliquis humor influxerit exulceratis particulis, medendú in primis eft ipfius fluxionis radici.Ita igitur & varices,quæ fæpe fupra exulceratum locum funt,prius fanabimus,vt deinde mox vlcus fanemus. Aduertendum autem eft interim, nullam primitiuarum caufarum,quas procatarcticas vocant,nifi etiamnum affectum producant,effe curationis indicatricé:fed huius indicationé, ab ipfo affectu initiú habere.Siquidem à nullo eorú, quæ adhuc non permanent, indicatio fumi eius quod ex vfu futurum fit, poteft. Eft tamen vtilis caufarum procatarcticarú cognitio, ad nofcendos affectus eos, qui tum rationem, tum fenfum latent. Eft itaque rei quidem præfentis curatio:futuræ autem,prouidentia.Quod verò nec nunc læditur, nec læfurum timetur; id ab vtroque artis munere,tum eo quod curat,tum eo quod prouidet,exceffit. Quare nec indicatio ab hoc ad curationem vlla,nec prouidentię ratio fumitur.Si igitur à procatarctica caufa indicatio curationis non fumitur, vtique manifeftum euadit, quòd ab ea quæ præfens eft,fumetur. Cæterùm profpectrix pars artis, eft duplex, altera quæ morbofum affectum iam præfentem fubmouet: altera,quæ illum qui nondum vrget, prohibet. Porrò contingit vlcera non fanefcere:interdum quidem ob labra ipfa peffimè affecta, interdum ob intemperiem particulæ, abfque vllo tumore præter naturam: nonnunquam ob intemperantiam quidem,fed quæ cum tumore aliquo fit coniuncta, non tamen qui omnino fibi labra excidi poftulet. Fieri etiam poteft, vt fuperiacens varix, vel auctior lien, vel aliquod vitiú iecinoris, vel imbecillitas exulceratæ particulæ (quæ ipfa quoque intenfa quædam eft intemperies) vel totius corporis cacochymia, vel plethora,vt vlcera minus fanefcant,prohibeat.Quare caufa ipfa,quæcunque illa fit,circuncidenda venit. Iam verò vlcus omne cacoëthe,hoc eft,malignátis naturæ, continuò & cauum fit eft neceffe,cùm ex erofione nafcatur. Nunquam autem id genus vlcera,ficuti neque alia vlla, calido acríque medicamento exafperes priufquam vniuérfum corpus à recrementis liberes: quemadmodum faciebat immperitiffimus Theffalus. Quippe eiufmodi medicamenta omnia, cucurbitæ ritu ad fe trahere à toto corpore funt habilia. itaque nifi id prius vacuaris, materiam fluxionis acri medicamento relinques. Etenim quòd nec rectè fanare óculum ante totum caput,neque hoc ante totum corpus, vlla ratione liceat,tum philofophis tum medicis vniuerfis qui methodo mederi funt foliti,eft in confeffo. Voco autem

Imbecillitas partis, ab intemperie nafcitur.

Varices prius fanandas effe, quàm vlcus ab eis fluxum recipiens.

Indicatio vtilis nulla fumitur à caufa nó permanente. Procatarcticarum caufarum vfus.

Indicatio curationis à caufa præfente fumitur. Profpectrix artis pars duplex.

Vlcera fanefcere quæ prohibeant.

Vlcera exafperanda non effe prius quá corpus vniuerfum fit purum.

autem methodum, certam quandam vniuersalemque viam, quæ sit omnium particularium communis. Cæterùm notitiam quandã habeat oportet, tũ similis, tũ dissimilis, qui methodo quiduis molitur. At verò, etiamsi in singulis morbis priuata quædã esse methodus medendi videatur, commune tamen genus in omnibus vnum existit. Quippe in omnibus curationibus, vnum est methodi ipsius principium, quod ab affectus indicatione sumitur: viáque etiam quæ ab eo principio ad finem vsque perducit, est in omnibus particularibus similis. Quæ igitur vlcera, omnibus ritè decenterque factis, non sanantur, ea medici cacoëthe, hoc est, maligna, contumacia, rebelliáque nuncupant. Protrahuntur autem, vbi quis illis, perinde ac si tantum vlcera sint, medetur. Cæterũ ex diuturnitate ipsius vlceris, indicatio curationis non sumitur, sed ex ipsius particulæ affectu. Si ergo tantum exulceratæ partes affectæ sint, si eas curaueris, continuò sanaueris vlcus. Sin verò vniuersum corpus prauo succo redundet, si hunc euacuaueris, idem hauddubiè molieris. Ac signum quidem vitiosi succi, est ipsa diuturnitas vlceris: inuentio autem eius quod expedit, non ex diuturnitate, sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc sibi mutuò cohærẽt, signum, affectio, & curatio: signum quidem, ipsa diuturnitas: affectus, succi vitium: curatio, eius vacuatio. Veteres autem, vtpote breuitatis studiosissimi, prætermisso medio, interdum tertium statim primo subiiciunt. Veluti Hippocrates fecit, cùm dixit: Tum ab inueteratis vlceribus confert assiduè sanguinem effluere facias, vtrunque id opportunum videtur: non vtique curationem indicante diuturnitate, sed sãguinis vitio. Porrò omne vlcus, qua vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat. Si verò habeat secum affectũ alium coniunctum, primò quidem illius curationem: secundò autem, suam propriã requirit. Sed de curatione vlcerum, sic verba fecit Hippocrates: Quodcunque vlcus cæsim, peruersimve acuto telo est diuisum, medicamẽtũ enæmon, & siccans, & quod suppurari vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa, tum cęsa sit, huic ita medendum est, vt quamcelerrimè suppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur, & necessum est carnes, quæ contusæ cæsæque sint, putrefactas & in pus versas, liquare, postea nouam carnem produci. Quo quidem sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea quæ sunt contusa. Porrò omnia quæ putrefiunt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideóque etiam ea cataplasmata quæ ex hordei farina constant, ceu quæ calfaciant humecténtque, omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouemus. Hordei nanque farina, ex aqua & oleo: itemque panis, ex aqua & oleo: præterea fomentum multæ calidæ aquæ: & tetrapharmaci vis: omnia denique calfacientia simul & humectantia, pus quamcelerrimè mouent. Sciendum tamen est, admoueri cataplasma calidum atque humidum inflammationi: haud quidem tanquam remedium ipsius (phlegmones nanque remedia facultatem sicciorem possident, vt verbascum coctum, & folia trifolij cruda, & epipatri folia cocta, & polium) sed vt lenimen quoddã symptomatis. Ac proinde hordei farina, lenit quidem dolorem, minimè autem medetur inflammationi. Igitur vel prauus succus non amplius confluit ad partem exulceratam, aut etiamnum fluit Si non amplius fluat, ipsi tantum quod laborat, est succurrendum: si quidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificando, ac sanguinem emittendo, mox spongiam sicciorem potius quàm humidiorem superimponendo: post hæc verò etiam siccantia remedia applicando. Ab his, si res postulat, rursus sanguinem auferendo, ac mox iterum eadem peragendo, donec parta sanitas sit. Quòd si labra vlceris dura, callosáque appareant, etiam ea excindendo. At si alicunde humor ad partem fluat, fluxionis est occurrendum origini. Si verò valens aliquis morbus, vnà cum virium robore affligat, vel si redundantis sanguinis concursus non adsit, nemo est qui non sanguinem detrahat, qui vtique in artis operibus fuerit exercitatus. Quippe sanguinis redundantia haud quaquam sanguinem esse mittendum indicat, sed magnitudo morbi vnà cùm virtute vegeta: exceptis tamen à sermone pueris. Etenim si quis etiã sanus, nec adhuc quicquam læsus, sanguinis redundantia grauetur, non statim huic mitti sanguinem est necesse: imò alij satisfacit inedia, alij cibi parcitas, alij soluta aluus, vel purgatio, vel frequentius balneum: alij sola exercitatio, vel multa frictio, abundè fuit. Sed nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia conuenienter administratur, nisi etiam magnitudo ipsius morbi sit ipsi cacochymiæ coniuncta. Sic enim vlceribus atque vulneribus omnibus quoties valida sunt, purgationem esse vtilem est professus Hippocrates, quòd nimirum & insigniter vacuet, & ad diuersum trahat. Vniuersa autem vitia, trifariam grauia validáque redduntur: nempe vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sint cacoëthe. Vulnus igitur quod intra thoracem, peritoneúmve penetrat, non paruum periculum adfert, præcipuè si interiorum quicquam sit simul conuulneratum. Quinetiam cacoëthe statim fieri, quæcũque in articulis accepta vulnera sunt, id quoque omnes ferè sciunt. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, osculentáque sunt loca, hîc doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Tum hæc igitur vulnera, tum quæ adeò sunt magna, vt suturis aut ligaturis indigeãt, purgationem desiderãt. Ad hæc, quibus periculum corrumpendi ossis impendet, ea vtique non sunt absque magnitudine phlegmones. Quæcunque verò exeduntur, ea tum cacoëthe sunt, tum malorum succorum soboles. Herpetes quoque à bilioso excremento ortum habent: cæteráque diuturna omnia, ex huiusmodi quapiam causa proueniunt. Quare in omnibus his meritò purgare per aluum iubet Hippocrates. Si igitur valenter etiamnum fluxio irruat, reuellere ad contraria studebimus: vtique si in superioribus vlcus consistat, per inferna purgantes: sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit: cum & in propinquiora translatio, & purganti medicamento tum accessus, tum attractus, è vicino, sit promptior. Magnitudo autem morbi, ceu scopus quidam sanguinis detrahendi, aut purgationis adhibendæ, à nobis constituenda est. Quem sanè scopum inuenit primus omnium Hippocrates: secundum cuius quidem sententiam, omni recens facto vulneri, nisi in ventre consistat, expedit ex ipso statim sanguinem plus minúsve effluere. Quippe phlegmone sic minus tentabitur tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt. Idem etiam conformat, debere scilicet imitatorem esse medicum, non tan-

tùm

Methodus est certa quædam & vniuersalis via, omnium particularium communis.

Vlcera cacoëthe quæ dicantur.

Vlceris diuturnitas est succi vitiosi indicium.

Vlcus omne, quà vlcus est, vt sanetur, mediocriter exiccari postulat.

Putredinem oriri à calido & humido.

Pus mouentia quæ sint.

Inflammationi cur adhibeantur cataplasmata calida & humida.

Hordei farina dolorem mitigat.

Sanguinem mittendum esse vbicunque magnitudo morbi cum virium robore conspirauerit, vel si sanguinis concursus non adsit.

Sanguinis redundantiam non postulare sectionem venæ.

Purgationem in sola cacochymia non administrari commodè, nisi etiam magnitudo ipsius morbi eam postulet.

Vitia omnia trifariam grauia redduntur.

Vulnera articulorum euadere cacoëthe.

Herpetes à bilioso excremento oriuntur.

Reuulsionem esse ad contraria loca moliendam.

Deriuatio facienda est per vicina.

Morbi magnitudinem esse scopum sanguinis mittendi purgationísque adhibendæ.

Vlceri recenti expedire vt ex eo statim fluat sanguis.

tùm naturæ,sed eorum etiam,quæ cùm sua sponte eueniant, conferunt necnon conducere, si ab inueteratis vlceribus vtcunque circumiacentibus partibus,crebrò sanguis fluere cogatur.Porrò quæ acuti sensus pars est,eam quammaximè seruare citra dolorem tentandum. Quæ verò parum acri sensu est prædita,hæc,si actus ita suadet,valentiora præsidia admittit. Visus principis quidem membri robur seruari oportet. Quod tale non est,licet huic adhibere relaxantem medendi rationem. Quod verò ad positum pertinet,si ventriculus fuerit exulceratus,medicamenta bibenda sunt. Si gula (quæ transitus comestorum bibitorumque est) non semel, nec tota simul sumenda, sed paulatim,assiduéque lingenda & sanè tum crassiora,tum magis lenta esse debent. Nam ex transitu contactúque , vulneribus quæ illic habentur, emolumentum accedit : non exponendo , & diutius adhærendo:sicut iis quæ in ventriculo sunt.

Gulæ exulceratæ medicamenta esse paulatim assiduéque linguenda.

Quæ verò vlcera in crassis sunt intestinis, iis quæ per sedem iniiciuntur remediis magis egent:quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur (quoniam & linginquiora sunt , & medio situ posita) ambo requirunt , & quæ supernè sumuntur, & quæ infunduntur per sedem. Communis autem omnium internarum partium est indicatio,vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria,siue cibi sint,siue medicamenta : fugiantur respuanturque his contraria. Quanquam in iis quæ foris sunt vlceribus , innoxius etiam talium medicamentorum sit vsus,æruginis, æris vsti, æris squamæ, cadmiæ, pompholygis, lithargyri,atque ceruffæ. Hæc igitur & similia, in-terioribus exhiberi non debent.Eligenda verò alimenta sunt,siquidem ad cicatricem perducere,aut vlcus glutinare studemus, tum austera,tum glutinosa, & quæ minimè rodant. Sin emundare, quæ modicè abstergant:quod munus mel non coctum, præter cætera præstat. Ac voco sanè austerum, id quod astringens dicitur:vt acerbum,quod impensè est austerum. Ergo internis vlceribus opitulantur,hypocistis,balaustium,punicorum cytini,galla, malicorium,terra Samia.Lemnium sigillum,rhois, rosarum succus,acacia,aliáque id genus,quæ citra incommodum viscerum,præsidium internis visceribus afferunt. Danda verò hæc sunt , ex aliquo astringentium decocto,vel mali cotonei , vel lentisci, vel clauiculorũ rubi,vitísve, vel myrtorum, vel denique ex vino aliquo austero. Cauendum tamen à vino est , vbi phlegmones suspicio adest. Sunt autem & præparanda id genus medicamenta,cum eísque miscenda etiam, tum tragacantha, tum gummi : præsertim si ob gulæ vlcera exhibeantur. Sed & gargarizare quoque iubendus est, qui ad fauces & paristhmia his vtetur. Ad vlcus autem quod in aspera sit arteria,vt supinus quam diutissimè in ore teneat,ac omnes qui illic sũt musculos laxet , remittatque, præcipiendum : influit nanque sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriã. Nam & cùm naturaliter sese habet, scire licet potionis nonnihil illuc percolari.Semper autem cauendum est,ne largius quicquam , & per mediam spiritus viam,influat:alioqui excitabit tussim. Iam verò medicamentis omnibus,quæ thoracis & pulmonis vlceribus sunt destinata,mel admiscendum est : quod quidem digestionis eorum in corpus,ac celeris transitus , veluti vehiculum erit , cum eo, quòd neque nocebit vlceri. Ad eundem modum,

Intestinis exulceratis quo modo succurrendum.

Intrò quæ propinanda non sint.

Mel crudum. Austerum quid. Acerbum quid. Vlceribus internarum partium quę propriè sint medicamenta.

Vinum fugiẽdum esse , vbi phlegmones suspicio adest.

Asperæ arteriæ vlceribus qua ratione medendum sit.

Potionis nonnihil semper in asperam delabi arteriam.

Mel permiscendum esse medicamentis iis, quæ thoracis pulmonisque vlceribus instituuntur.

quoties in vesica & renibus consistit vitium, non solum mel ipsum,sed etiam diureticorum aliquod vlcerum medicamentis miscere oportet. Cæterùm partes exulceratæ , tum ex earum substantia , tum functione, tum vtilitate, tum positu , tum figura, facilè discernuntur. Itaque non modò illa quæ diximus,sed etiam complura alia,ex figura partium, posituráque indicantur. Etenim cathetere omnino probè vti nequeas, nisi & positum, & figuram totius vesicæ planè perspectam habeas. Ergo in hisce omnibus non parum ad totam curationem locus affectus indicat. Porrò valentiora medicamenta requirunt,affectus in alto delitescentes corpore , quàm qui in summa superficie consistunt. Ecchymosis omnis , vacuationem pro curationis remedio indicat. Quare calfacientibus huic , & modicè siccantibus medicamentis est opus. Quòd si ecchymosis altius descendat,nec fuerit vsus cucurbitulæ inutilis : quod quidem instrumentum fuit à medicis,ad violentam attractionem excogitatum. Ergo si euocatum celeriter ecchymoma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio,sordes multa subnascens,medium inter vlceris labra spacium occupat,ita vt iam coire ruptio non possit , sed tantùm ipsa labra propè admoueantur.

Diureticorũ aliquod, méleque ipsum miscendum esse medicamentis quæ ad vesicã & renes faciũt exulceratos.

Affectus in alto sitos, valentiora medicamenta requirere,quàm qui in summa superficie cõsistunt.

Ecchymosis curatio.

Cucurbitulæ vsus.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER QVINTVS.

Monstratum igitur est , omne vlcus siccantia medicamenta requirere. Cæterùm quod sinum habet,vt minus sanè quàm reliqua,sic ea quæ præterquam quòd modicè siccent , etiam abstergendi facultatem possideant,desiderare. Quod verò coniungi sibi labra postulat (cuiusmodi sunt cruenta) huic tum quæ magis etiam siccent,tum quæ citra absterfionem leuiter astringãt,esse opus. Iam quæ vlcera perduci ad cicatricem postulant, hæc non solùm magis adhuc siccantibus,sed etiam strenuè astringentibus remediis egere. Quòd si caro eorum præter naturæ modum intumuit,acria & demoliẽtia desiderare.Si quod verò aliud symptoma vlceri adiunctum erat,ab eius natura curationis indicatio sumebatur : atque ex hac rursus petebatur remediorum facultas. Si nanque sordes innascerentur , quæ hanc tollerent opus esse eáque omnia abstergendi vim habere,multò sanè maiorem, quàm ea quæ carne implerent. Ac si agglutinaturum medicamentum esset,siccans astringensque id esse debere. Si carne impleturum,siccans & abstergens : atque in singulis reliquorum, vti dictum est. Si verò intemperata subiecta caro esset, primùm per contraria succurrendum esse illius intemperantiæ. Nihil siquidem redire ad propriam naturam potest,sine iis quæ ipsi facultatem habent contrariam. Considerandas præterea esse & ipsius intemperantiæ causas : ac primum quidem medendum esse causæ quæ adhuc intemperiem fouere : post hanc verò,& ipsi quæ iam facta esset intemperantiæ. Ostendimus autem,tum ab vlcerum differentiis diuersas indicationes præberi,tum eas quæ à laborantis corporis temperamento sumuntur,diuersam ab his habere rationem. Siquidem illæ,cùm ex iis, quæ sunt præter naturam, suman-tur

Vlcus cauum modicè siccantia necnon detergentia postulat.

Glutinantia medicamenta qualia nam esse debeant.

Cicatricem inducentia medicamenta qualia esse oporteat.

Excrescens caro qualia requirat medicamenta.

Indicationes à laborantis temperie sumptas,diuersam habere rationem illis,quæ ab vlcerum differentiis sumuntur.

tur,omnes contraria esse adhibenda dictant : hæ, cùm ab ipsa natura capiantur , similia. Nec illud omisimus,ex præcellentia membri, aut contrario statù, itemque ex sensu acri, hebetéve , diuersum medicandi cõsilium peti. Cùm autem non modò in similaribus,sed etiam in organicis partibus solutio continui oriatur , remediorum indicationes aliæ quidem à similaribus , aliæ ab instrumentalibus desumuntur. Cæterum quandoquidem satis superque de iis vlceribus,quæ in carnosis accidunt partibus, disseruimus , tempestiuum videtur nunc de illis agere, quæ in arteria, vena, & neruo contingunt. Ergo si cui arteria,venáve magna sit vulnerata, copiosum sanguinis profluuium subitò superuenit , & glutinari id vulnus difficile quidem in vena potest:in arteria autem (sicuti nonnullis medicorum est visum) fortasse omnino non potest.

Sanguis quatuor modis à vasis effluere potest.

Sanè profluit ex vena aut arteria sanguis,aut reserato earum ore , aut tunica earum diuisa , aut transcolatus , siue sudoris instar transfusus. Porrò diuiditur ipsa tunica , aut vulnerata, aut contusa, aut rupta.aut erosa.

Anastomosis vasorum vnde accidat.

Anastomosis (hoc est,reseratio) accidit,propter tum vasis imbecillitatem,tum sanguinis qui ad os eius impetu ruat , copiam : ad hæc , acrem quampiam , quæ illi extrinsecus incidat,qualitatem.

Diapedesis causæ.

Diapedesis verò ex tunica rarefacta,& attenuato sanguine oritur. Accidere tamen potest , & ob gracilium vasorum os adapertum. Quæ igitur vulnerant, ea sunt acuta, atque ad secandum habilia. Quæ contundendo soluunt, dura grauiáque existunt. Quæ rumpunt, omnia tensionis interuentu id faciunt. Idem & intensior actionis vehementia facit:tum plenitudò illa quæ respectu vasorum dicitur,tum casus ab alto , necnon graue quippam durumque incidens. Ac si ex vulnere,vel clamore,vel casu, vel contusione,perruptum vas sit , vtique in iis causa ipsa desiit. Si verò ex abundantia , fieri potest vt vas etiam amplius rumpatur, effectrice saltem etiamnum causa manente. Quare in tali affectu , quamprimum est ipsa plenitudo vacuanda : dein supprimendus sanguis : ac demum vlcus curandum. Vbi verò effectrix causa iam desiit,primò quidem sanguis sistendus est , ac mox vlcus sanandum : idque obturato perrupto vase , translatóque aliorsum quod per id ferebatur. Porrò vlcus ipsum claudetur,vel labris eius, quæ diffident,in idem adductis,vel osculo ipsius obstructo. Adducentur in idem labra,tum nostrarum manuum opera,vbi sic ad manus vlcus se exhibet: tum per deligaturam,tum per refrigerantia astringentiáque remedia.

Suendum arteriæ aut venæ vulnus nõ esse.

Neque enim suere fas est ,arteriæ venæve vulnus.

Vas apertum obstrui quotupliciter possit.

Obstruetur vasis osculum & sanguine ipso concreto, & iis quæ foris illi admouentur emplastris linimentísque:necnon igne,& medicamentis inducentibus crustam. Potest etiam superimponi vlceri circuniacẽs caro, atq; ipsa in nonnullis vulneribus cutis. Auertitur autem sanguis, tum ad proxima deriuatus,tum ad cõtraria reuulsus.

Sanguinem deriuari ad vicina , & reuelli ad contraria.

Deriuatio ad vicina loca fit,cùm id quod per palatum vacuatur , deriuatur per nares : reuulsio autem ad contraria , cùm ad inferna reuellitur. Rursus,quod per sedem profluit, id deriuamus per vuluam , sursum verò reuellimus. Ita nanque & natura ipsa facere solet. Mulieri enim (inquit Hippocrates) sanguinem vomenti, menses superuenientes remedio sunt.

Menses reuelli sursum, admota cucurbitula mammis.

Hac de causa, si vel menses confertim eruperint , vel sanguis ab vtero quoquo modo profluxerit, sursum reuelles, cucurbitam maximã suffigens mammis. Eandem ob causam,si ex dextra quem nare profluat sanguis,eum retinet maxima cucurbitula hepati admota. Si ex sinistra autem , lieni.

Sanguinem ex dextra nare fluentem supprimi,admota cucurbitula hepati : ex sinistra autem lieni.

Quemadmodum si per vtranque fluat , vtrique visceri cucurbitulæ applicandæ sunt. Quòd si resolutus adhuc æger non sit,etiam vena ex eodem cubito incidenda est,qui profusioni directo respondet. Cæterùm vbi paulùm detraxeris,mox vnam horam intermittens, rursus detrahes:pòst iterum atque iterum, pro laborantis viribus.

Sanguine per nares fluente, quando & qualis secanda sit vena.

Deriuandi modi diuersi.

Ad eundem modum, quæ per aluum fluunt,ea vel per vrinas , vel per vterum, vel per sedem transferes. Pari modo,quæ per vterum erumpit,vel per vrinas,vel per aluum. Quæ verò in oculis , aure, vel palato , fluxiones accidunt,earum ad vicina deriuatio per nares est.

Reuellendi ratio.

At reuulsio in iis quæ suprà sunt omnibus , deorsum semper agitur : sursum in iis quæ sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra : sicuti ab his rursus ad illa.Similiter ex iis quæ intus habentur , ad ea quæ foris sunt : contráque ab his , ad illa.

Frictio.

Vincula.

Ergo & frictio contrapositæ partis , potissimum per ea medicamenta quæ calfaciant : præterea vincula arctiora, iique quæ ad contrariũ reuocant remediis annumeranda sunt.Non secus profectò,& naturalium meatuũ qui positi ex aduerso sunt , reclusio. Porrò vinculum ipsis profluentibus vasis iniectum, fluentem sanguinem sistit : nostríque similiter digiti appositi : atqueadeo diffidentium vulneris labrorum ligatio,quam epidesim vocant.

Epidesis.

Vulneratæ particulæ situs.

Situs autem particulæ vulneratæ sit talis , vt & spectet sursum,& ipsam indolentem conseruet. Si vas vnde sanguis profluit,altius demissum sit,vnco attollendum est , modicéque intorquendum.

Sanguis profluens ex vasis demissis altius,quomodò supprimendus.

Quòd si ne tunc quidem sistatur , ipsumque vas vena fuerit , supprimendus est cataplasmatis quæ ex frixa resina , & farinæ triticeæ tenuissimo polline , & gypso,aliísque id genus confecta sunt. Sin sit arteria,aut vinculo amplectens,aut totum vas præcidens,profluuium sistes. Sed vinculum etiam iniicere magnis venis compellimur : interdumque transuersim totas præcidere , vbi rectè ex profundissimo loco assurgunt,ac præsertim per angustias quasdam , vel per principes partes. Tutius tamen est vtrunque moliri, & vinculum vasis radici iniicere, & quod deinceps habetur , præcidere. Vasis radicem voco priorem eius partem , quæ vel iecinori est propior , vel cordi. His peractis implendum carne vulnus est , priusquàm vinculum à vase decidat.

Sanguini supprimendo cur emplastica sint aptiora causticis.

Itaque sistendo sanguini longè sunt commodiora emplastica,quàm inducentia crustas, quandoquidem in his est verendum,ne vbi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso vase excitetur,cùm vas magis nudatum carne,quàm pro ipsius naturali habitu, derelinquat. Siquidem generatio crustæ , ex subiectis fit , circumpositísque corporibus semivstis.

Sanguini supprimendo optimum cataplasma.

Optimum igitur omnium quæ noui medicamentorum , quo etiam ad cerebri membranarum,necnon sphagitidum venarum hæmorrhagias tutissimè vtemur , est quod subiiciam. ℞ thuris partem j. Aloës partem S. misceantur ita cum oui candido , vt perueniant ad crassitudinem mellis. Postea verò leporis mollissimis pilis excepta, tum vasi,tum vniuerso vlceri,liberaliter admoueantur. Alligandum autem id forinsecus fascia est ex tenui linteo : cuius fasciæ primi quatuor quinquéve amplexus, ipsi profluenti vasi iniicientur,ducenturque mox versus eius radicem: nisi in quibus partibus id non licet , vt in cerebri inuolucris.His factis,vbi tertio die solueris,si tutò

adhuc

adhuc medicamen vlceri adhæret, aliud rurſus ſuperimpones, deligabiſque vt antea, ſimiliter. Quòd ſi prius linamentum deciderit, impones alterum: ac ſic, quoad carne munietur, curandum ipſum vas eſt: necnon à principio ad finem vſque, vulnerata particula, mediocriter ſupina ſeruanda. Vitandum autem eſt ne dolor incidat, ac rurſus profluuium excitet, cùm nihil ſit quod profluuium magis quàm dolor proritet, & phlegmonas augeat. Iam manna thuris magis quàm thus aſtringit: eſt autem minus emplaſtica. Conſtat verò in duris corporibus plus aloës immiſcendum eſſe prædicto medicamento: in mollibus autem, plus thuris. Cæterùm vbi medicamentum id facere magis emplaſticum optas, deligere thus reſinoſius oportet, quod quidem & mollius eſt, & cādidius, manſúmque non comminuitur, ſed partes ſuas ſibi cohærentes tuetur, vt maſtiche. Maximam autem neceſſitatem vel cruſtificis medicamentis, vel ignitis ferramentis vtendi animaduerti, vbi ex eroſione putreſcentis alicuius, profluuium ſanguinis excitatur: vt in pudendis & ſede: quæ partes, & propter naturalem humiditatem, & quòd excrementorum canales ſint, ex leui occaſione putreſcunt. Vbi igitur totum quod iam computruit ſublatum fuerit, tunc in hiſce opus eſt radicē ipſam exurere, idque aut ferro cādenti, aut medicamentis excitantibus cruſtam, ſed quæ etiam facultatem aſtringendi poſſideant, qualis in chalcitide & myſi, & atramento ſutorio viſitur. Porrò quæ ex calce non extincta conficiuntur, ea vtique valentiora his ſunt: cæterùm calx vim aſtringendi non habet. Excidūt igitur citius quæ ab his fiunt cruſtæ: hærent autem diutius, quæ ab aſtringentibus: quod vtique longè eſt vtilius. Quare nec feſtinare quidem debemus ad amoliendas cruſtas, vbi hæmorrhagiæ periculum adeſt, niſi in illis tantùm affectibus depaſcentibus, in quibus propter putredinem, candens ferrum admouere corpori fuimus coacti. Porrò qui è vaſis profluit ſanguis, aut propterea quòd amplius non confluet, ſiſtetur: aut quia occluſa diuiſio erit: aut etiam ob vtranque cauſam, id quod tutiſſimum fuerit. At confluere prohibetur, & propter deliquium animi, & cùm ad cōtraria reuellitur, & cùm deriuatur ad proxima: & per refrigerationem, tum corporis totius, tum præcipuè partis affectæ. Hac etiam ratione, frigida tum pota, tum parti foris affuſa, ſæpe hæmorrhagias ſuppreſſit. Idem etiam moliuntur, & poſca, & vinum acerbum, aliáque omnia quæ vel aſtringendi, vel ſimpliciter refrigerandi vim habent. Clauditur ipſa diuiſio, ſi vel contrahatur conniueátque id quod diuiſum eſt, vel obſtruatur. Sanè contrahitur tum aſtrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptum. Obſtruitur vel intrinſecus, vel extrinſecus. Et intrinſecus quidem à concreto ſanguine: extrinſecus verò, tum ab hoc ipſo, tum à linamento, & ſpongiis, & cruſtis, & medicamentis iis, quæ lentitia craſſitiéque ſua, meatus obſerant: ad hæc, corporibus iis quæ circumiacent, propius admotis. Atque hactenus de profluuiis ſanguinis quæ à partibus expoſitis ſenſui oriuntur. Nam quæ de profundo ſanguinis profluuia erumpunt, ea nec vinculo nec deligatura ſanaueris, veluti neque candenti ferro: ſed per reuulſionem, ac ad vicina loca deriuationem: necnon per cibum atque potionem, quæ & emplaſticam vim ſortiantur refrigeréntque: necnon per medicamenta aſtringentia. Pro differentia autem & proprietate partium quæ profluuium patiuntur, variis vtimur inſtrumentis. Siquidem per clyſterem, in inteſtina: per metrenchytas in vterum: in veſicam denique per catheteras, idoneorum aliquod medicamentorum immittimus. Equidem quaternis diebus vidi ſanguinem è vulua profluere, nec potuiſſe vllo remedio ſiſti, quoad quarto die plantaginis ſucco vtentibus nobis, prorſus conſtiterit. Eſt quippe hoc medicamen, & ad ea quæ ex eroſione excitantur profluuia ſanguinis vtiliſſimum. Cui etiam valentius aliquod hoc caſu medicamentum, aliàs aliud miſcere ſoleo, vtique ad totum reſpiciens affectum, id quod perpetuò eſt faciendum. Etenim in his ipſis quæ ex vulua, veſica, & inteſtinis profluuia oriuntur, æſtimari debebit ipſius profuſionis quantitas: vt videlicet hanc ipſam, vel vt primam, vel vt ſecundam indicationem curationis habeamus, nec tamen negligentes affectum. Nam ſi perruptum vas aliquod magnum eſt, aut vehementer recluſum hiat, vtique aſtringentibus medicamentis eſt opus, veluti balauſtio, hypociſtide, rhoë, omphacio, acacia, gallis immaturis & malicorio. Sin vel exiguum vas eſt, quod perruptum eſt, vel modicè reſeratum, ſic vt non multus ſit ex eo ſanguis profluens, etiam aloë & manna, & pini cortex, & lemnium ſigillum, & ſpinæ Ægyptiæ fructus, & crocum, & lapis hæmatites, aliáque id genus, ex vino nigro auſtero, vtilia medicamenta ſunt. Quòd ſi nec genus id vini adſit, nec plantago, nec ſolanum (quippe hæc quoque ſunt idonea) rubi, & cynoſbati, & myrti, & lentiſci, & hederæ, & cotoneorum, & meſpilorum, breuitérque, aſtringentium omnium decoctum ex vſu eſt. At ſi ex eroſione profluuium aliquod incidit, erit vtique id exiguum, atque paulatim effluens. Quare Paſionis, vel Andronis, vel Polyidæ paſtillis vtendum eſt: aut etiam noſtro qui ex charta conſtat. Sin profuſior hæmorrhagia ſit, iis quæ vehementiſſimè aſtringant vtendum medicamentis, quoad vehemens eius frangatur impetus. Mox deinde admiſcendi illis paſtilli ſunt: poſtea ad ipſos ſolos veniendum, cùm aliquo ex antè dictis ſuccis aut decoctis. At verò quæ extrinſecus profluenti particulæ admouentur, tum aſtringentia, tum citra aſtrictionem frigida, hæc ipſe non vbique probo: ſed mihi contrà omnino quàm fieri res poſtulat, ipſum ſanguinem intrò compellere, ac venas quæ in alto ſunt implere videntur. Vidimus enim quoſdam eorum, qui ſanguinem à pulmone reiicerent, ex thorace refrigerato manifeſtè læſos: æquè vt qui ſanguinem vomuerunt nonnullos, quòd venter eſſet foris refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus ſanguis profluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerunt. Quare nec omnino, nec ſine diſcrimine, nec omni tempore loca quæ circa particulam vnde ſanguis profluit, ſunt ſita, refrigeranda ſuaſerim, ſed poſteaquam in alia diuerteris: vt exempli gratia, in naſo, vbi ſanguinis miſſione vſus fueris, vel artuum frictione, deuinctionéque, vel ad præcordia cucurbitis defixis. Quin ne ſic quidem ad frontem capútque refrigerantibus vtendum eſt illicò, ſed reuellendum prius ad contraria: vtique affixa in ſumma ceruice cucurbita. Quippe duplex eſt in ſanguinis è naribus profuſione auerſio: & quæ eſt ad totius corporis inferna, & quæ ad capitis poſteriora: propterea videlicet quòd ipſæ nares & in ſuperiore & in

Dolor omniū maximè tum ipſum profluuium excitat, tum phlegmonas auget.

Manna thuris.

Thus.

Maſtiche.

Cauteriis, cauſticiſque in quibus cogamur vti.

Adurentia ſimul & aſtringentia, quæ ſint.

Cruſtas à cauſticis aſtringentibus excitatas, hærere diutius vlceri.

Refrigeratio totius corporis & particulæ affectæ, fluentem ſanguinem ſupprimit.

Sāguinis profluuiis ex profundo erumpentibus qua ratione occurrendū ſit.

Plantaginis ſuccus remedium optimū eſt ſanguinis effuſionibus.

Aſtringentiā medicamenta.

Paſtilli diuerſi contra profluuia ſanguinis, ex eroſione oborta.

Aſtringentiū ſimul & refrigerantium vſum, quæ ad ſupprimendū ſanguinem applicantur extrinſecus, non vbique probat Galenus.

Refrigerantibus quando circa partes vnde fluit ſanguis vtendum.

Cucurbitam ſummæ ceruici affixam, reuellere à naribus ſanguinem.

Sanguinis fluentis per nares, reuulsio duplex.

Diapedesis quomodo sit curanda.

anteriore parte sunt sitæ. Iam verò sanguinis effusio diapedesis dicta, refrigerantibus & astringentibus est curanda: necnon victu crassiori, si ob tenuitatem sanguinis accidat. Porrò quod venæ insedit vlcus, si ad manum est, eandem curationem cum iis desiderat, quæ in carne consistunt.

Dura omnia ægrè consolidescere.

Enimuerò quemadmodum dura omnia ægrè consolidescunt (cartilago enim cum cartilagine per coitionem haud coalescit, sicuti nec os cum osse, sed per callum tantùm coniungitur) sic etiam solutæ arteriæ cum difficultate ob substantiæ duritiem coalescunt, etsi eas aliquando conglutinari viderimus: idque in mulieribus atque pueris, tum circa frontem, tum circa malleolum carpúmque, ac medium extremæ manus. Simile quiddam aliquando & agresti contigit iuueni, dum sanguinem sibi mittendum verno curaret tempore, quod nostratibus est maximè in vsu.

Verno tempore sanguinem mittere Græcis etiam erat consuetum.

Illi siquidem pro vena fuit secta arteria in cubito, quam postea nosipsi conglutinauimus. Est autem sanatu difficilior arteria incisa quàm vena, tantóque siccioribus medicamentis eget, quantò ipsa est suapte natura quàm illa, siccioris temperamenti. Cætera verò, eiusdem speciei ambæ medicamenta desiderant. Porrò ad ea quæ in recto intestino sunt vlcera, per vesicā, cui sit fistula recta ad finem annexa, iniicere liquatum medicamen atque tepidum licet.

Vesica pro clystere Galenus vtitur.

Cæterùm sicca medicamenta magis sunt idonea, quàm quæ liquabilia vocantur: quoniam facilè vel plantaginis, vel alterius eius generis succo miscentur. Eiusmodi medicamenta sunt, & crocum, & pompholyx, & aloë, & quæ dicuntur cephalica. In ipso autem primo producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit, etiam Lemnia terra salutare est præsidium.

Lemnia terra.

Romam esse maximè obnoxiam fluxionibus.

Pulmonis vlcera cur difficiliora sanatu sint.

At quæ pulmoni adhæserunt vlcera (cuiusmodi sæpe in vrbe Roma visuntur, loco profectò maximè obnoxio fluxionibus) difficiliora curatu existunt, ob assiduam ipsius visceris agitationem. Quod quidem laxum & spongiosum cùm sit, minimè etiam mirari conuenit, si sanguis aut pus in thorace contentum, aliquando per membranam illius transmittatur ad arteriam asperam: quandoquidem per aliam longè duriorem in ossium fracturis effunditur sanguis crassus ad calli generationem.

Pulmonis exulcerati indicia.

Vbi igitur vel ex casu, vel præualida acutáque voce vas aliquod in pulmone rumpitur, citráque dolorem confertim sanguis feruens, floridus, multúsque cum tussi expuitur, scire licet in viscere vulnus consistere.

Hæmoptoici morbi curatio.

Itaque laboranti iniungendum est, vt nec respiret vehementer, ac semper silentium agat. Præterea vena cubiti interna protinus incidenda, à qua bis térque postea sanguis est detrahendus, vtique auertendi gratia, tum artus omnes fricandi vinciendíque.

Posca dissoluit grumos.

His peractis, primum posca tum diluta, tum tepida, potui offerenda est, quò si quis in viscere cruor concretus latitet, solutus expuatur. Atque hoc nihil vetat bis térve, ternis horis facere. Ab iis verò etiam aliquod eorum quæ tum emplasticam vim habent, tum astringunt, medicamentum est exhibendum: idque aut ex posca diluta primum, aut ex malorum myrtorúmve decocto. Rursúsque vesperi medicamen hoc similiter dandum, circumciso (si valentior sit æger) omni nutrimento. Sin aliter sorbitionis quod satis est exhibendum.

Sanguinem expuentibus repetendam esse missionem sanguinis.

Maximè verò ad rem pertinebit, si etiam postero die (modò æger robustus sit) parum sanguinis rursus ab incisa iam vena detrahas. Victu autem, medicamentísque eodem modò in quartum vsque diem vtatur: pectore interim, si æstas sit, vndique melino & rosaceo, madefacto: sin hyems, nardino vnguento. Iuuerit etiam vel maximè non modò ad vulnus pulmonis, sed ad alia omnia, illud medicamen emplasticum, quod ex bitumine acetóque, & aliis quæ illi misceri solent, conflatur. Quòd si mulieri pueróve, aut corpori quod mollis sit carnis, medearis, quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentum fuerit.

Pulmonis vase disrupto, si inflammatio successerit, cur affectus nequeat consolidari.

Cæterùm si rupturæ vasis successerit inflammatio, exigua spes est conglutinandi: ipsius quandoquidem inflammationis solutæ pus, expurgari sine tussi non potest, quæ maximè rupturæ aduersatur: in longius tamen tempus produci ipse affectus potest. At septi transuersi vulnera, quæ foras non perueniunt, in carnosis quidem partibus subinde visa sunt coalescere, eius motu minimè obstante. Quæ in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis grauísque curatio est etiam eorum quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone obsederit, idque non in diaphragmate, solum, verumetiam in omnibus quæ intra peritonæum ambiuntur: quòd in ea scilicet sanies defluat. Danda tamen opera est, vt illa quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea quæ ex aqua, vinóve tenui bibuntur. Horum maximè idonea sunt, quæ diaspermaton vocant, & quod ex casia componitur.

Vlcerum curationem immutari plurimum per singulas animalis partes.

Immutatur autem plurimum ipsa curatio vlcerum, per singulas animalis partes. Indicat siquidem, veluti vitium ipsum, vt curetur, sibi applicandum esse contrarium: sic particula quæque, quod sibi sit quamsimillimum.

Aurium vlcera quibus medicamentis curentur.

Quamobrem aurium vlcera, cùm eæ partes longè siccissimæ sint, glaucio ex aceto curantur: necnon (si valentiore sit opus) medicamine Andronio, scoriáque ferri in pollinem tenuissimum læuigata, & cum acerrimo aceto, quousque ad lubrici mellis consistentiam deueniat, coacta.

Tetrapharmacum coquit phlegmonem, augétque affectæ partis putredinem.

Porrò quod tetrapharmacum dicitur, siccare vltra id genus prorsus non potest: at maturare phlegmonem potest, augeréque affectæ partis putredinem. Itaque audiendi locus, quoniam siccissimus est, idcirco medicamentis eget quæ vehementissimè siccent.

Oculi vlcera qualia medicamenta postulent.

At oculo exulcerato, collyrium fortasse quod ex thure conficitur, expedit: naribus verò, quod multò sanè magis siccet, quàm vt auti quadret.

Nasi vlcera quæ medicamenta postulent.

Oris vlcera quæ medicamenta requirant.

Vlcerum verò quæ in ore accidunt, quæcunque admodum humida existunt, præsertim si proximè adhærent ossibus, ea medicamentis egent quæ vehementer siccent: veluti diphryge, tum ipso per se, tum ex melle, & vino, & mulso: præterea & ea quæ iris dicitur, & quæ anthera: hísque vel siccis, vel ex melle, vel mulso, vel vino. Vtile verò ad talia est & Musæ medicamentum, præterea rhois succus, & omphacium, aliáque strenuè siccantia.

Diamoron oris vlceribus commodum.

At quæ simpliciora oris vlcera sunt, hæc sanare commodè possunt etiam medicamenta quæ modicè siccant: veluti quod ex moris conficitur, & quod ex rubi fructu, & quod ex succo corticis iuglandium viridis, atque etiam his magis, quod ex musto & cupressi sphærulis constat.

Medicamenti genus à substantia partis affectæ, & ab affectu est sumendum. Vtendi modus à figura & situ sumitur.

In vniuersum autem, genus quidem medicamenti, ab ipsa curandarum partium substantia & affectu est sumendum: vtendi verò modus, à figura & situ. Siquidem quæ in ventriculo, pectore, & pulmone vlcera constitere, per ea quæ eduntur, bibuntúrque, curanda sunt. Quæ verò in intestinis, bifariam. Nam quæ vicina ventriculo

sunt,

Inteſtinorum vlceribus qua ratione medendum ſit.

Clyſmos non poſſe peruenire ad inteſtina ventriculo proxima.

Thoracis atque pulmonis vlcera, valentiora præſidia requirere, quã ſi ipſis ſtatim vlceribus admouerentur.

ſunt, his per comeſta bibitáque ſuccurritur. Quæ verò inferius ſunt ſita, per ea quæ iniiciuntur: quippe neque ad ea quæ vicina ventriculo ſunt, ſubire poteſt quod per ſedem infunditur: nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os ſit ingeſtum. Quamobrem thoracis atque pulmonis vlcera, tum difficilius iis quæ in ventriculo ſunt, ſanantur, vt quorum ſitus longius abſit, atque idcirco medicamentorum vis remittatur: tum propter hoc ipſum multò valentiora ea quæ deuorentur præſidia requirunt, quàm ſi ipſis ſtatim vlceribus admouerentur. Quòd igitur pulmonis atque thoracis vlcera expurgentur per tuſſim, ventriculi autem per vomitum & deiectionem, id ob ipſarum partium contingit formam. Cæterùm qui è ventriculo eluere pus volunt, non ſine periculo vomitum prouocant: ſicuti ſi aliter infixam illi pituitam per oxymeli & radiculam detergerent. Tutius itaque eſt deiectione vti, quum vomenti periculum ſit, ne & quod exulceratum eſt dilaceret, & ſuccum quempiam inutilem ex vicinis attrahat. Porrò ſi in pulmone ruptum vas ſit, ſcire licet, niſi protinus, antequàm excitetur phlegmone, glutinetur, id poſtea inſanabile fore. At vlcera interioris tunicæ aſperæ arteriæ, & præcipuè laryngis, curationem ſanè recipiunt per medicamenta humida quidem, ſed facultate exiccantia: quæ retinentur ore, paulatímque per fauces defluunt, idque ægro iacente ſupino. Lac etiam, ad talia vlcera vnicè commendatur, ſed præcipuè quod Tabiis habetur, quum nimirum illic locus ſit ſatis æditus, & aër circundatus ſiccus, & paſcuum pecoribus ſalubre. Licebit autem ſibi ſimilem locum etiam arte parare, inſereréque in eo agroſtim, lotum, polygonum, meliſſophyllum, lentiſcum, arbutum, rubum, hederam, cytiſum, & alia id genus. Iam verò lac bubulum, craſſum natura eſt: aſininum, tenue: caprillum denique, mediam conſiſtentiam ſortitur. Verùm muliebre lac tabidis auxiliatur eximiè, quum naturæ humanæ ſit admodum familiare. Hoc tamen de lactis vſu, ſit maximum & commune præceptum, vt ij quibus eo eſt opus, omnino id aſtante animali ſtatim mulctum ebibant: etiam melle iniecto, ſi cui cogi in ventriculo ſolet: necnon ſale, ſi ipſum citius ad aluum deſcendere cupis. Quod verò ad ſanguinis reiectionem ex catarrho ortam pertinet, quum olim accerſitus fuiſſem ad ſplendidam quandam matronam Romanam, tali affectu prehenſam, incidere illi venam non placuit quandoquidem iam quatriduum ſine cibo egerat propter catarrhum: ſed iuſſi vt acri vteretur clyſtere, tum crura manúſque calfacienti pharmaco plurimum perfricaret, vinciretque: mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbium ſtercore conſtat, impoſui: interpoſitíſque horis tribus, in balneum duxi, ac laui, nullo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pilo contexi, & pro eo qui tum erat temporis ſtatu, nutriui ſola ſorbitione: pòſt quam, ſtatim fructum aliquem autumnalium auſterum dedi. Quum autem dormitura eſſet, theriacem propinaui, circiter quatuor menſes confectam. Habet enim id ætatis adhuc præualentem papaueris ſuccum, qui in antiquatis ignauus redditur: ideóque & ſomniferum eſt, & fluxiones tum ſiccat, tum leuiter craſſat. Secundo autem die iuſſi omnes eius partes fricari, vno capite excepto: ad veſperam verò porrexi rurſus theriaces ceu fabæ noſtræ magnitudinem. Erat enim quod pridie acceperat, hoc longè amplius. Poſtea verò quàm hac quoque nocte probè dormiiſſet, tertio die manè mel coctum copioſè exhibui, & in quiete ſeruaui. Procedente die totum corpus ſimiliter fricui, ac ptiſanæ cremorem cum pane exiguo, pro cibo ſumere iuſſi. Mox quarto die mane dedi theriacen conſiſtentem in ætatis vigore, idque cum melle copioſo. Capiti verò mulieris eodem pharmaco, quod vehementer tum ſiccat, tum calfacit, impoſito, ac dein ipſa lota, nutritáque modicè, valentius iam pulmonem expurgare ſum in quinto conatus. Ac dehinc rurſum, rurſúmque ex interuallo, ad caput quidem conſueto cerato, quod thapſiam recipit, ſum vſus. Totam verò corporis curam, in geſtatione, frictione, ambulatione, lauandíque abſtinentia, ac victu tum moderato, tum boni ſucci, ad reficiendum direxi. Qua induſtria rectè ſe habet mulier, minimè lactis opem requirens. Alteri verò adoleſcenti, cui ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis orta tuſſis fuerat, quum ſanguinem ipſe reieciſſet ad dimidiam heminam, ſtatim venam incîdi, ac bis eodem die ex ea detraxi ſanguinem: deinde rurſus poſtridie bis: ſed artuum frictione & vinctura priore die vſus, ad veſperam dedi pharmacum noſtrum, quod diaſpermaton dicitur. Secundo die poſt alteram detractionem impoſui toti pectori ceratum quod ex thapſia conficitur: mox veſperi, ne ſupra modum calfaceret, id auferens. Tertio die rurſus ad treis horas impoſito, hominem laui. Cibaui autem ſimiliter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, ſorbitiunculis: tertio verò, ptiſanæ primùm cremore: dein, piſce ſtatim aliquo, qui facilis concoctu eſſet, adiecto. Dedi quoque medicamentum diaſpermaton & ſecundo & tertio die ſimiliter circa veſperam: quippe & ſomnum conciliat, & ſenſum doloris leuat; & ſiccandi vim habet. Vbi autem & ſpiritui delegatæ partes in naturali eſſent temperie, & totum corpus vacuatum, ac nulla phlegmone ſuſpicio iuxta ruptum vas ſuperaſſet, tunc expurgare incepimus. Mox propinata theriace vigentis ætatis, illum ad Tabias dimiſi. Ex iis verò qui vlcus in pulmone habent, ij demum inſanabiles mihi eſſe videntur, qui ex ſucci vitioſi eroſione id poſſident. Oportet autem in principio nullius rei æquè eſſe ſolicitum, quàm vt neque tuſſiant, neque ex capite aliquid in pulmonem defluat. Cauetur id triplici præſidio: purgatione primùm: ſecundò, medicamine quod diaſpermaton dicitur: tertiò, ipſi capiti prouidendo. Quod purget, diuerſas facultates habeat oportet: cuius generis noſtræ ſunt pilulæ, quæ ex Aloë, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gummi Arabico conficiuntur, ad plures videlicet purgandas ſpecies excrementorum. Capiti prouidebitur cerati vſu quod ex thapſia conſtat. Atque hæc quidem ſunt peragenda in principio. Pòſt verò reficiendus eſt æger ſalubriter, cibis boni ſucci, frictione, inambulatione, & balneo, ac præterea lacte fouendus. Quicunque parum habere ſanguinis videbuntur, iis ad quendam ſuccum probiorem reductis, detrahere ſanguinem poteris: tum rurſus reficere: eoſdem etiam rurſus purgare, ac rurſus reficere: denuóque, ſi res ſuadeat, ſanguinem mittere, potiſſimum quibus veluti limus quidam vitioſus & craſſus, totus eſt ſanguis. Ac qui ſanguine abundant, ſtatim iis à principio minuendus eſt. Itaque per hæc tria, qui planè deplorati non ſunt, omnes ſeruantur: nempe per detractionem ſanguinis, & purgationem & ea quæ caput roborant. Quare minimè à paruis

Ventriculi exulcerati pus, tutius expurgari deiectione, quàm vomitu.

Pulmonis vas ruptum, quando ſit inſanabile.

Aſperæ arteriæ vlcerum meditatio.

Tabiarum lac.

Lac bubulum. Aſininum. Caprillum.

Lac muliebre tabidis eſſe maximè congruum.

Lac aſtante animali, ſtatímque mulctum, bibendũ eſſe.

Lacti quando ſal & mel iniiciendum.

Sanguinis reiectionis à catarrho prodeuntis curatio.

Theriaces quadrimeſtris facultas.

Sanguinem bis eadem die & ex eadem vena detraxit Galenus reiicienti ſanguinem ob refrigerata ſpiritus inſtrumenta.

Diaſpermaton medicamen.

Ceratum ex thapſia.

Diaſpermaton medicaminis vſus.

Pulmonis vlcera contracta ex vitioſi ſucci eroſione eſſe prorſus inſanabilia.

Pulmonis exulcerati curatio.

Catapotia deſcripta à Galeno.

Pulmonis vlcera in iis qui deplorati non ſunt, curari per detractionem ſanguinis, purgationem, & ea quę caput roborant.

incipiendũ auxiliis eſt, in quibus morbis maximũ impendet periculum. At in leuioribus, licet quidẽ leuiora experiri remedia. Sciendum autem eſt interim, fieri nõ poſſe vt glutinetur vlcus, ſi phlegmone pulmonem inuaſerit: omninóque, ſi inuaſerit, febricitaturum hominẽ eſſe, ac purulenta deinde, quũ ſoluetur phlegmone, exputurum tuſſi. Porrò vlcera quæ citra phlegmonem in pene, ſedéve cõſiſtunt, nullum cataplaſma deſiderant, ſed medicamen quod cicatricẽ inducat: non tamen eius naturæ, quæ vlcera, quę in carne ſunt, inducere cicatrice poſſit: imò quę tantò magis valeat ſiccare, quantò hæ partes carne ſicciores exiſtũt. At talia ſanè medicamenta ſunt, quod ex charta cõbuſta cõſtat: anethúmque vſtũ atq; reſperſum, ac denique colocynthis cõbuſta. Verùm ipſorum, quæ in pene ſunt, vlcerũ, magis ſiccari poſtulant quæ in toto cole hæſerunt, & quæ ſolá glandulam occupant: minus verò quæ in præputio ſunt: atq; etiã his minus, quæcunque in reliqua ſunt cute, quæ totũ colẽ veſtit. Recentibus & ſine madore tum ſedis, tum pudendorum vlceribus, ſola aloë redacta in tenuiſſimum pollinẽ, inſperſáque, ſalutare medicamẽ exiſtit. Simillimã huic vim habet cadmia vino elota, & ſicca. Ab hac non longè abeſt lithargyros. Deinceps verò molybdæna ſequitur. Cæterùm omnibus tũ minus inferens doloris, tum nullo minus efficax pompholyx eſt. Sin humidiora ſint vlcera, ipſe per ſe pini cortex, itémq; lapis hæmatites idoneus eſt. Quòd ſi profunditas quæpiam adſit, vbi exiccata fuerint, dictorum alicui tantum mannæ admiſcendum eſt, quantum ſit ad carnem gignendam ſatis.

Extremis morbis extrema remedia adhibenda eſſe.

Pudendorum vlcera qualia medicamenta poſtulent.

Aloëm inſperſam, eſſe ſalutare medicamentum ſedis & pudendorũ vlceribus.

Medicamina vlceribus ſedis & pudendorum apta

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER SEXTVS.

SOlutio cõtinui, in carne quidem, vlcus: in oſſe, fractura: in neruoſis fibris, ſpaſma: in muſculis denique, vlcus atque ruptio vocatur. Singuli verò horum affectuum, quatenus quidem affectus ſunt, ſui per contraria ſublationem indicant: quatenus autem ſolutiones continui, vnitionẽ. Igitur ſi cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui ſit puncta, facileque in eo ſaneſcant vlcera, etiamſi citra medicamentum, nudóque membro, ipſum ad conſueta dimittas opera, nihil ſentiet mali: ſin verò ægrè in illo ſanentur, primùm quidem dolebit, pòſt etiam tum pulſu particula infeſtabitur, tum phlegmone. Quare minimè imponemus medicamẽ quod glutinet, ſed molle, & blandũ, & quod dolorẽ mitiget. Siquidẽ vbi magna diuiſio eſt, ibi ſtudiũ impendi debet, vt magis ſiccantibus remediis labra vlceris & vniantur, & coaleſcant: vbi autẽ acu ſtylóve facta diuiſio fuerit, id dũtaxat curandũ eſt, ne phlegmone tẽtetur particula. Porrò vbi aliquis neruus eſt punctus, cutim ipſam apertam ſeruare oportet: aut (quod tutius eſt) latius incidere, vt per eam ex neruo vulnerato effluat ſanies: dein verò admouẽda quæ ſimul dolorem mitigent, & exitum ſaniei patefaciãt. Si virtus vegeta ſit, ſanguinis miſſio eſt expediẽs, purgatióque vniuerſi corporis, ſi vitioſis ſuccis redũdet. Aqua verò calida, quanquam reliquas phlegmonas valde mitigat, vulneratis tamen neruis inimiciſſima eſt, quum præſertim eorum ſubſtantia ex refrigerata concretáque humidiore materia ſit condita. Omnis quippe eiuſmodi conſtitutio, per ea quæ ſimul calfaciũt humectántque, reſoluitur, atque putreſcit. Quare præſtat oleo tenuium partium, & veteri, & calido, neruos punctos fouere. Hoc ſiquidem, ſi frigidum applicetur, tenues meatus obſtruit: ſin calidum, digerit. Etenim medicamenta quæ nerui pũcturæ auxiliantur, debent eſſe facultate tenuia, modicéque calfacientia, & quæ ſiccare citra dolorem poſſint: quandoquidem ſola hæc trahere ex profundo ſaniem, nec demorſa, nec contracta particula, valent. Ego itaq; ſum vſus primùm reſina terebinthina, tum per ſe, in iis qui molli erant carne: tum cum euphorbio, in iis qui dura. Non ſecus etiam & propuli, nõ per ſe modò, verumetiã cum euphorbio ipſam emolliens: quòd ſi durior eſſet, cum aliquo tenui oleo. Quin & ſagapeno, opopanacéque, ſum in duris corporibus vſus, vtique cum oleo & terebinthina id miſcens. Sed emplaſtrũ ex lachryma Cyrenaica non inutile ad id fore mihi videtur. Nec ſecus ſulphur viuum, ac minimè lapidoſum, tenui oleo permiſtum, donec ſordium craſſitudinem contrahat. Calx etiam lota, oleóque commiſta, ſimiliter auxiliatur, præcipuéque ſi in æſtu caniculæ bis térve aqua marina abluatur. Ego verò ad neruos pũctos hoc vti conſueui emplaſtro: Ceræ partem vnam: reſinæ terebinthinæ, aut (loco eius) humidæ pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, vnius partis dimidium: picis tantundem. Si itaque humidam reſinam miſcebis, tunſum cribratúmq; euphorbiũ reliquis immittes liquatis. Eſto verò pondus eius, pars ceræ duodecima. Sin ſiccam, ſicuti quæ colophonia dicitur, vtiq; oleum puſillum deſiderabit euphorbiũ. Itaque vulnerati nerui curatio medicamenta poſtulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valẽter ſiccent: tum quæ ex ſubſtantiæ ſuæ natura & attrahendi vim habeant, & tenuium ſint partium. At ſi neruus nõ punctus, ſed per directum ſit cæſus, nudúſque diuiſa cute oſtendatur, vim euphorbij non feret, ita vt quum interpoſita cutis eſt, ferre poteſt. Quare tũc optimè calce elota, & in plurimo oleo ſoluta vtêre. Salutare etiam eſt medicamen, quod ex pompholyge medicamentum fit, ſi in largo ſit roſaceo liquatũ. Quod vtique melius fuerit, ſi tum roſaceũ ipſum, tũ oleũ, ſalis ſit expers. Porrò quæ ex metallis conſtant medicamenta, ea elota omnia eſſe debent, ſi citra morſum ſint ſiccatura. Salubre verò medicamentum eſt, quod ex melle ſoluto in oleo inſulſo cõſtat. Cera præterea, terebinthináq; ſi his miſceantur, elui prius debent. Quippe medicamentis omnibus quæ laueris, acris mordénſque ſanies eluitur, abſtergitúrque. Si verò robuſtus ſit qui vulnus accepit, & cui corpus ſit à ſuperuacuis humoribus mundum, in hoc fas eſt valentioribus remediis nonnullis vti: cuiuſmodi ſunt linamenta imbuta paſtillis Polyidę, ſapa ſolutis, & ſuper aqua calida tepefactis. Nam eorum quæ vulneratũ neruum contingunt, nihil eſſe frigidum debet: quãdoquidem ea pars maximè ſenſilis eſt, & principum partium primati cõtinua, & tẽperamento ſuo frigida. Quorũ omniũ occaſione facilè à frigido offenditur, & ſuam offenſam impertit cerebro. Quòd ſi ex iis fuerit qui perueniunt ad muſculos (ſunt enim hi inſtrumenta voluntariæ motionis) etiam conuulſionem facilè accerſit. Idem fore & in tendonibus expectabis, iiſdẽ de cauſis. Sanè oleo perfundere tale vlcus non conuenit: nam oleum viribus illius paſtilli eſt aduerſum, vlcúſque ſordidum reddit. Nec enim parũ intereſt, nudóne neruo, an per interpoſitam cutem admoueas. Abluenda igitur à vulnere eſt ſanies per lanam mollem ſpecillo circũuolutam, ac in principio quidẽ ſapa madefactam, expreſſámque: poſtea verò etiam vino dulci,

ſed

Solutæ vnitatis ſpecies.

Punctura curatio.

Puncto neruo vulnus eſt dilatandum.

Puncti nerui curatio.

Aquam calidã eſſe vulneratis neruis inimiciſſimam.

Neruos punctos oleo calido fouendos eſſe.

Puncti nerui qualia medicamenta poſtulent.

Terebinthinã auxiliari punctioni.

Punctis neruis emplaſtrum optimum.

Punctis neruis qualia deſiderentur medicamenta.

Nerui per directum cæſi curatio.

Metallica medicamenta debent elota eſſe, ſi citra morſum ſint ſiccatura.

Neruis vulneratis nihil debere admoueri frigidum.

Muſculi ſunt inſtrumenta voluntariæ motionis.

Oleum reddit vlcera ſordida.

sed omni mordente qualitate carente. Nam quæcunque dulcia pariter & fulua sunt, vt Falernum, ad id inutilia existunt. Quippe acria sunt omnia talia, & supra modum calida. Vlcere verò iam ad cicatricem veniente; quæ alba planè sunt, & tenuia, nec multam aquam tolerant; nec odora sunt, ea dulcibus præstant. Aquæ verò vsum ad neruum vulneratum perpetuò fugies, sicuti & cataplasma relaxans. Ad iam dicti pastilli vsum proximè illud medicamentum accedit, quod dia-chalciteos vocant. Liquari autem id debet, æstate rosaceo, hyeme Sabino oleo. Quòd si Polyidæ pastillus non suppetat, Andronis vel Pasionis, loco eius sumendus est: vel noster, qui etiam omnibus eis est valentior.

Neruo vulnerato neque aquam, nec relaxans cataplasma admouere oportet.

Vbi verò neruus alicui transuersim est vulneratus, detrahere largius sanguinem expedit: ac tenui magis, quàm in illis, vti victus ratione: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calenti vbertim in axillis, collo, tendonibus, ligamentis, & capite vti. Quòd si vulneratus neruus ex iis sit qui in crure habentur, sicuti quum in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuendi: tum per totam spinam ad collum & caput ascendendum.

Nerui transuersim vulnerati curatio. Neruis vulneratis in brachio axillas, in crure, bubones largo oleo fouendos esse.

At contusi nerui, vbi cum eis est simul & ipsa cutis contusa, cataplasmate ex oxymelite & fabacea farina curantur. Qui verò absque cutis simili affectu, contusi sunt, iis oleum calens, atque tenuium partium, auxilio est. At si dolor vnà cum contusione cutis & nerui infestet, etiam picem liquidam immiscere illi cataplasmati, ac bene coquere, tum calens medicamentum imponere oportet. Vbi verò magis siccans efficere voles, erui farinam iniicies. Quòd si vt amplius quoque siccet desideras, irim immittes Illyricam. At si totus præcisus neruus sit, neruus præterea nullus instat, debilis tamen remanebit particula. Curatio verò eius communis est cum ea, quæ aliorum est vlcerum.

Contusi nerui curatio.

Ligamenta autem, quum simillimam habeant speciem tendonibus, valentissimorum remediorum vim tolerant: quòd neque ad cerebrum pertingant, & sensus sint expertia. Nam nerui omnes, alij ex ipso statim cerebro habent ortum, alij spinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam ex neruo & ligamento constant, quatenus nerui participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur, minus tamen quàm ipsi nerui conuulsionem accersunt. Ligamenta verò, quum ex osse ortum habeant, quæcunque rotunda sunt, ea neruis sunt consimilia: duritie tamen plurimum dissident. Verùm in eo quòd alba sunt, & exanguia, & cauitate carentia, & in fibras diuiduntur, similitudo illis cum neruis & tendonibus constat.

Ligamenta sunt sensus expertia, neq; consentiunt cerebro. Nerui oriuntur à cerebro. Tendones constant ex ligamento & neruo.

Ligamenta oriuntur ab ossibus.

Ligamentum igitur vulneratum, si id est quod ab osse ad os permeat, & maximè sine periculo est; & si id sicces quibuslibet medicamentis, nihil hominem offenderis. Sin id quod se in musculum inserit, quantò est neruo & tendone minus opportunum periculo; tantò vtique, nisi rectè curetur, reliquis ligamentis magis terrere debet.

Ligamenta obnoxia periculo cum vulnerantur quæ sint.

Sed iam operæpreciū est, vt de abdominis vulnere aliquid etiā dicamus. In abdomine extrinsecus cutis omnibus anteestat: quæ in membranam finitur. Post cutē, medio circiter loco, neruea tenuitas musculorum gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habentur duo musculi recti, & carnosi, qui à pectore ad ipsa pubis ossa perueniūt. Atque hæc quidem omnia sibi mutuò cohærent, abdoménque constituunt. Quod verò deinceps hoc excipit, peritonæum vocatur, estque ex corporibus duobus exanguibus & neruosis conflatū. Verùm alterū eorum neruosa tenuitas eorum musculorū est, qui per transuersum se agunt: alterum, mébrana prætenuis, veluti aranea, quæ vtiq; verè est peritonæum.

Abdominis descriptio.

Peritonæum.

Ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes verò eius, quæ vtrinq; ad latus ad quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim à cute obliquos musculos habent: priores quidem, qui à pectore demittuntur: secundos, qui ab ilibus ascendūt: dein post hos, transuersum vtrinq; musculum, sub quo est peritonæū. Ergo & minus periculi in hoc loco conuulnerato est, quàm in medio: quum tenuem aponeurosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maximè procidant intestina, & ægrè inibi cōtineri queant.

Abdominis partem anteriorem cum vulneratur, ægrius curari iis quæ consistunt ad latera.

Si igitur maius sit abdominis vulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuò immitti: quanquam & parua vulnera tractatu etiam sunt difficilia. Nam nisi quòd procidit, illicò in suum reponatur locum, inflatur, surgítque in tumorem: quo fit, vt per angustū foramen immitti nequeat. Quare minus graue per huiuscemodi vulnera, mediocre foramen est. Principiò itaq; id agendum est, vt intestina quæ exciderunt, in suū recondantur locum. Secundò, vt vlcus suatur. Tertiò, vt medicamen imponas. Quartò, vt ne qua præstātior pars simul afficiatur, prospicias.

Abdomine vulnerato, cur mediocre foramen sit salutarius angusto. Intestinis excidentibus per abdominis vulnus quid agendum.

Si ergo adeò paruum sit vulnus, vt inflatum intestinū ex frigore ambientis aëris remitti nequeat, discutiemus flatum spongia molli, & ex calente aqua madenti, móxque expressa, intestinum ipsum calfacientes. Præparetur verò interea vinum austerū calidum: quippe id magis calfacit quàm aqua, robúrque intestino addit. Quòd si huic quoq; præsidio, intestini inflatio non cesserit, incidendū peritonæi tantulum syringotomis est, quantùm et quod excidit, reponendo sit satis. Scalpelli verò quibus acies vtrinque habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs autem laboranti sit talis, vt quæ vulnerata pars est, sublimiorē semper locum obtineat. Cauendúmque magnopere est, ne id quod exciderit, degrauetur quicquam ab intestinis aliis.

Abdomē vulneratum consuendi ratio.

Qui igitur intestina per magnū vulnus prolapsa, reponere in propriā vult sedem, is vbi totum vulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum constringere, ac exiguum semper suenti prænudare: quinetiam id ipsum quod assutum est, modicè comprimere, quoad totum persuatur. Quoniam igitur coire coalescereque oportet cum peritonæo abdomen, incipiendū quidem à cute est, atque ab externo introrsus acus iniicienda. Vbi verò tum cutim, tum rectum musculum totum transierit, præterito quod ei subest peritonæo, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsus iniicies, atque inde per reliquum abdomen ab interno extrà transmittes. Vbi hoc penitus penetrauerit, rursus ab externo introrsus idem abdomen est perforandum. Mox vbi peritonæum quod illi quoque subhæret prætereris, atq; ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorsus est perpungendum, vnaque cum eo totum ipsi coniunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atque id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus vicina quoque cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsus est traiicienda, consuendúmque abdomen id cum peritonæo contrario, etiam inibi vicina cute transmissa. Atque hęc iterum iterúmque

facienda, quoad totum vulnus similiter consuerimus. Quòd verò ad interuallum punctionum, eandémque altitudinem pertinet, mediocritas eligenda est. Filum etiam, inter durum & molle medium quoddam obtineat. At verò medicamenta, quibus in his vtemur, eiusdem materiæ sint, cum vulnera glutinantibus.

Abdomen vulneratum consuendi secundus modus.

Sunt qui aliter vulneratum abdomen consuant, ad hunc modum: Oportet à vicino nobis abdomine incipere, atque ab externò introrsus per id tantùm acum transmittere. Pòst, præteritis vtrisque peritonæi labris, ex aduersa parte ab externo introrsus per vtrunque eius labrum acum reuocare: dein rursus hanc reuocare, atque ab interno extrorsum per aduersum abdomen traiicere. Atque ita totum peritonæum sibi mutuò coalescens, prorsus intra abdomen absconditur. Deligatio verò extrinsecus, vel præcipuè in his necessaria est. Ad hæc quod inter bubones & axillas est, id totum molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circundare oportet. Satius item fuerit, & si per clysterem intestinis aliud simile infundas.

Intestino aliquo vulnerato quid agendũ.

Quòd si quid ipsorum intestinorum sit vulneratum, quæ extrinsecus fieri debent, omnia similiter vt diximus, sunt peragenda. Cæterùm quod iniicitur, vinum nigrum austerum, & tepens erit.

Intestina crassa esse sanatu facilia: difficilia autẽ quæ tenuia existunt. Ieiuni intestini vulnus, cur incurabile.

Ac crassa quidem intestina, sanatu facilia sunt: è contrario difficilia, quæ tenuia existunt. Ieiunum autem est omnino incurabile, tum propter magnitudinem multitudinémque vasorum, tum quòd tunica eius neruosa, prætenuísque sit. Adde quòd tum bilem synceram hoc intestinum recipit vniuersam, tum quòd omnium maximè est vicinum iecinori. Ventriculi autem quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cum fiducia tentabis: quæ verò in ore eius sunt, eæ sensus acumen quo minus sanentur, obest: atque hoc etiam quòd medicamenta illic diu hærere non possint.

Omento excidente per vulnus, quid agẽdum.

At verò omentum si per vulnus exciderit (pręstat enim hæc pars animali vsum non vsqueadeo magnum: constátque ex membrana tenui, arteriis atque venis contexta) si quid ex eo nigricans sit, excipiemus id vinculo, ac sic, quod post vinculum est, amputabimus: atque vt in imo fine iam prædictæ suturæ abdominis, pendeant ipsius vinculi extrema curabimus, quò nimirum ea, quum ex vulnere suppurante euomentur, facilè recipiamus.

Fracturæ scopus vnitio.

Sed iam ad fracturę curationem veniendum est; cuius quidem scopus vnitio existit.

Ossa vt coalescant inepta quæ sint.

Cæterùm coalescere nequeunt ossa iuuenum, adolescentum, consistentium ætate, necnon senum, ob eorum maximam siccitatem duritiémque: tametsi

Callum glutinandis ossibus nasci ex alimento eorundem.

interueniente alia quapiam substantia crassiuscula (quæ ex proprio eodémque crasso ipsorum ossium alimento redundat) concrescentéque in labris fracturæ, possint ceu quodam glutino separatæ ossis partes connecti inuicem, atque conglutinari.

Ossa puellorũ sola posse in vnum coalescere.

At verò quæ abundè sunt mollia, qualia in puerulis conspiciuntur, ea sola vnitionẽ recipiunt. Ergo si os aliquod per transuersum frangatur, sic diffident à se eius partes, vt è directo non iaceant:

Fracturæ curatio.

quare primò curandum est, vt in directũ & contrarium agatur, iuxta integræ exemplum: à qua nimirum certissima transpositionis fractorum ossiũ indicatio sumenda est. Quæcunque igitur retrorsum (exempli gratia) magis sunt acta, ea prorsum magis impelli conueniet: nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contraria retrudi. Contrà, quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam verò partem sensim duci prorsum: nec secus de cæteris differentiis. Cauendum tamen est interim, ne in adducendis contrario motu partibus, extantiæ fractorũ ossium frangantur. Quibus sanè confractis, nõ poterunt ad amussim inter se coaptari fracti ossis fines. Ob idque diffidẽtia ossa, è directo admota esse oportet: quod commodè fieri nequit, nisi retracta sint, idque aut manibus, aut vinculis, aut instrumentis. Postea vero quàm abundè reuulsa fuerint, nec vllus supersit metus, ne se in adducendo tangant, tum in directũ opponere, vinculáque remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere expedit: interim verò te ipsum quoque manibus subseruire: & sicubi aliquid paululum subsultet, corrigere atque formare. Ab iis secundum, quò diriges, fuerit, vt immotum prorsus membrum consistat, ne quid eorum quæ effinxeris, moueatur. Ne verò per motiones ipsas disiungãtur ossa cõmissa, tuta deligatura complecti fracturã oportet.

Fracta ossa deligandi ratio.

Quam sanè deligaturã nec adeò debemus arctare, vt eam comprimat: nec remittere ita, vt sit laxa. Ac pectori quidem latissima fascia congruit: artubus autem & iugulo, angusta, sed quæ tantum ex versuum numero securitatis adiiciat, quantum ex angustia deficit. Ad hæc deligaturæ principium debet super ipsam fracturã iniici, ac circunduci bis tèrve: hinc verò ad membrum reliquum dispensari. Siquidem qui sic deligat, & ab integris ad laborantem partẽ sanguis confluxum arcet, & quod iam collectum in ea est, exprimit: prohibétque circa fracturam excitari tum phlegmonem, tum sphacelum, quæ ossium caries & corruptela existit.

Sphacelos est ossium caries & corruptela.

Cęterùm quum duæ partes sint, quæ & recipere aliquid laborante particula, & transmittere ad eam possint: vtique quæ superiacent, tum propter multitudinem, tum magnitudinem, ad ambo magis sunt habiles. Extremæ verò, propter causas contrarias, exiguum quidem aliquid vel recipere, vel transmittere possunt: at multùm nec ægris subministrare, nec ab ipsis recipere.

Splenia fractis ossibus confirmãdis requiri.

Sed nec sola deligatura fasciarum est satis ad commissorum ossium tutelam, nisi etiam & splenia vnà cum fasciis exterioribus adhibeantur, quæ hæc quoque ipsa stabiliant.

Ceratum humidum.

Ne autem phlegmone oriatur, cerato est humido vtendum. Iam verò repositionis figura eligenda est, quæ à dolore maximè sit immunis, quò nec phlegmonem particula contrahat, & æger persistere in vna ea diutissimè immotus possit. Ac talis sanè est quammaximè naturalis membro, vt brachio quidem, angulosa: cruri verò, quæ paulò minus porrecta est. Verùm ad dolorem vitandum, non modò naturalis habitus cuius instrumento est vtilis, sed etiam consuetudo quoque conducere nonnihil videtur.

Figuram eam osse fracto eligendam esse, quæ minimè dolorifica sit.

In vniuersum autem tum extendere, tum effingere, tum deligare, tum reponere, vna ea figura, quæ doloris minimum habeat, est studendum.

Fracta ossa, tertio die soluenda esse.

Soluere autem deligaturam tertio die debes, ne in membro pręter solitum cooperto, dolor aut pruritus creetur: nec eius, quod iam fracturæ est infixum, perspiratio prohibeatur. Cuius occasione non modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam cutim ob acrimoniã saniei erosam exulcerari. Infundendum igitur tantũ temperatæ aquæ est, quantum ad euocandum eiusmodi saniem sit satis. Quod si rursus quoque simili modo facies, vtiq; septimo id à primo die facere debebis.

Ferulis quando vtendum ad fracta ossa firmanda.

Apparuerint verò iam omnia phlegmone libera, & quàm pro naturali habitu magis aliquãdo gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circumponere, & soluere ex maiore interuallo. Nam antea quum

phlegmones

phlegmones periculum eſſet, non erat tutum ferulis premere. Quòd ſi ex longiori interuallo eas ſoluas, callus multò felicius concreſcet. At vbi adeò exiccata ſunt oſſa, vt callus produci nequeat, tertio vel quarto die modicè aquam calidam infundemus, donec carnes in rubrum tumorem attollantur: deſiſtemúſque prius quàm ſubſidere incipiant. Vbi verò aliquid digerere volumus, non prius eſt deſiſtendum, quàm quod ex perfuſione intumuit, ſubſidat. In quibus auté, quo minus callus in fractura proueniat, humiditas abundantior obſtat, ibi hanc ſiccare conuenienti deligatura, & perfuſione aquæ, quæ vel minima omnino ſit, vel plurima, conabimur. Minima quippe, humores qui in ſuperficie ſunt per ſpiritum digerit: & qui in alto hærent, modicè liquat. Plurima verò, digerit plus quàm attrahit. Conſtat autem, in ea quidem deligatura quæ exprimet, minus eſſe arctãdos faſciarum fines: in ea verò quæ ad renutriendum eſt comparata, nec minus hos eſſe arctãdos, & vniuerſos circunductus laxiores faciendos. Quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus eſt cibis optimi ſucci, & qui multùm nutriant: ex quibus prouenire ſuccus conſueuit, non ſolum bonus, ſed etiam tenax, qualis deſideratur ad calli generationem. Magnitudo autem calli ea ſit, quæ & oſſibus tuto vinculo exiſtat, nec muſculos tamen comprimat. Quare danda opera eſt, vt ſi minor iuſto proueniat, augeatur: vel inhibeatur, ſi immodicè creſcat. Sunt verò quibus hæc efficies, ipſius perfuſionis quantitas, qualitáſque: præterea ciborum quantitas, & medicaminum quæ illi imponuntur extrinſecus, facultates. Etenim quæcũque emplaſticam ſubſtantiam habent, ac modicè calfaciunt, ea callos tum promouent, tum verò augent. Quæ verò digerendi vim obtinent, ea magnos iam callos diminuunt. Conſeruant in proprio ſtatu, medicamenta quæ cruentis adhibentur vulneribus. Atque hactenus de trãſuerſis fracturis. Longæ autem, ſimiliter ſunt curandæ, cæterum comprimendæ magis in ipſo fracturæ loco: tum quod receſſit, retrudendum intorſum eſt. Quæ verò multifariam confracta ſunt, iis ſplenia circũdentur faſciæ ritu incurua, vt monet Hippocrates. Medicamenta etiam omnia ex ſiccantium ſint numero, atque ex iis quæ enæma vocant. Capitis autem fracturæ ſimplices, quæ ad ſecundam vſque laminam caluariæ perueniunt, ſcapellis anguſtis indigent. Expedit autem hos, vt numero multos, ſic eſſe magnitudine impares. Atque vbi os vitiatum nudatum fuerit, primò quidem vtendum latiore eſt: ſecundo loco, eo qui ſit illo anguſtior: mox ita deinceps reliquis, vſque ad anguſtiſſimum omnium: quo ſanè eſt in ipſa ſecunda lamina, quam diploën appellant, vtendum. Poſt hæc tum protinus, tum ad finem vſque ſiccis eſt medicamentis medendum, quæ ob id cephalica vocitantur. Ea componuntur ex iri Illyrica, & erui farina, & manna, & ariſtolochia, & panacis radicis cortice, & in ſumma, omnibus quæ extergere citra morſum poſſunt. Ipſa nanque generatio carnis, naturæ opus eſt. Itaque ægro ad eam rem nihil eſt opus arte medica. Vt autem quæ prouenit caro coaleſcat, circumhæreatque omni oſſis parti, id inde maximè eueniet, ſi nec ſordes ſuper eo ſit, nec oleoſa quæpiam pinguitudo. Id igitur eſt, quod ægris medici ad carnis productionem præſtant, vt totus locus ſiccus ſit, tum quælibet oſſis vitiati pars planè pura. Ex fracturis verò quæ ad cerebri vſque membranas peruenerũt, ſi ſimplex tantùm fractura ſit, anguſtis ſcalpellis vtendũ. Sin cũ contuſione aliqua, quod contuſum eſt, excidi debebit: idque vel terebellis prius in circuitu foratũ, ac mox ſcalpris admotis, vel protinus ab initio cycliſcis. At quæ per terebellum quidem ratio fungitur, parum tuta eſt: propterea quòd dum audacius eã tractant, durã membranã, quæ oſſi ſubſternitur, nõ rarò violant. Quòd verò per cycliſcos opus adminiſtratur, ne id quidem omnino vitio caret, quum quatiat immodicè caput, quod potius quietem poſtulat. Cæterùm ſi magnæ ſint fracturæ, & oſſa quæ fracta ſunt vehementer mota, mihi cycliſcorum vſus perplacet. Quippe paucis exciſionibus facies lenticulatis excisoriis locum. Sin firma plurimum oſſa ſint, foranda ſunt terebella. Terebellis autem ipſis, vt mergi non poſſint, parum ſupra cuſpidem, nonnulli ſupercilium extans efficiunt. Expedit itaque id genus complures præparatas habere ad omnem caluariæ craſſitiem. Commodiſſimè tamen cycliſcis vteris: & primo quidem aggreſſu latioribus, poſtea magis anguſtis, donec ad craſſam membranam perueneris. Verùm quod excidi oportet, id totum cycliſcis nudandum non eſt, ſed ex ea maximè parte, qua fractura eſt grauiſſima. Nam præter alia, etiam membrana ipſa ab oſſibus quæ ſunt vehementer afflicta, recedit celerrimè. Si verò vnam ſemel partem nudaueris, atque ſcalptum in cuſpide, habens præfixam obtuſamque & læuem lenticulæ ſpeciem, aciem verò per longitudinem erectam, ſubmiſeris, vbi latam partem lenticulæ ſtatueris ſuper membranam, feries malleolo, ac ſic caluariam quamtutiſſimè diuides. Neque enim qui minus cum periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum alium inuenias. Iam verò inſtrumento, quod oſtagram vocant, nonnulla oſſium vehementer comminutorum vel exaltantes, vel conuertentes, per eam potiſſimùm partem lenticulato ſcalpro præparabimus aditum. Quod quidem vbi demiſſum fuerit, dicere poſſis illud prouerbiũ celebre: Dimidium facti qui bene cœpit habet. Igitur quod vehementer confractum eſt, id totum eſt auferendum. Si verò ab eo fragmenta quædam longius excurrant, hæc perſequi ad finem non expedit: vt illud perſuaſum habentes, minimè futurũ vt ex eo noxa ſequatur vlla, modò reliqua ritè ſint nobis peracta. Atque indicatio agendorum hic quoque ex natura ipſarum partium affectarum ſubminiſtratur. Neceſſum itaque in capite nobis (quatenus dictum eſt) primò fracturæ aliquid denudare, quò videlicet detergere & abluere à membrana ſaniem poſſimus. Poſt verò, quum phlegmones tempus præteriit, omniáque ad vnguem ſunt ſicca, carnem producere, ac cicatrice locum includere. Porrò quum vnus atque alter homo occurriſſet mihi habens ſincipitis atque temporis os confractum, equidem ſuperius, hoc eſt ſincipitis, os exemi: à temporali autem abſtinui, cui callum inducendum curaui. Nec infeliciter ceſſit nobis negocium. Quod verò ad medicamenta poſt foratum os infundenda pertinet, quandoquidem auditorius meatus (qui non ſolùm vſque ad cerebri duram membranam penetrat, ſed etiam neruum contingit, qui in ipſum deſcendit à cerebro) vehementiſſima medicamenta tolerat: nihil miri ſit, ſi craſſa membrana cerebri, antequam notabiliter occupetur phlegmone, valentiſſimis poſt forationes etiam medicamentis gaudeat, ceu naturaliter ſubſtantiam poſſidens.

Perfuſione aquæ calidæ quando vtendum circa oſſa fracta.

Callo gignendo qualis victus ratio cõueniat.

Callos promouent emplaſtica medicamenta, quæ modicè calfaciunt.

Callos minuentia.

Callos in ſtatu proprio ſeruantia.

Longas fracturas curandi ratio.

Capitis fracturarum curatio.

Cephalica medicamenta.

Carnis productio, naturæ opus eſt.

Fracti ſimul & contuſi capitis oſſis curatio.

Terebellæ vſũ in fracturis capitis, ceu parum tutum, Galen. damnat.

Cycliſcorum vſum in magnis fracturis capitis quando probet Galenus.

Lenticularia ſcalpra.

Caluariæ forandæ ratio.

Oſtagræ vſus.

Dimidium facti qui bene cœpit habet.

Fracturas cranij admodum exporrectas & longas non eſſe perſequendas ad finem vſque.

Cranio forato, valentiſſimis & ſicciſſimis medicamentis gaudet dura membrana cerebri.

GALENI PERGAMENI De medendi methodo,

LIBER SEPTIMVS.

MEdendi methodum, Eugeniane chariſſime, quam olim in Hieronis gratiam ſcribendam ſuſceperam, poſteaquàm illum functum vita intellexi, ipſi quoque perſequi deſtitimus. Tu nanque mihi conſcius es, neq; hoc me opus, neq; aliud vllum, popularis auræ ſtudio fuiſſe aggreſſum: ſed quò vel amicis gratificarer, vel meipſum ſimul vtiliſſima ratione ad rem propoſitam exercitarem, ſimul ad obliuionem ſenij (vt Plato inquit) commentarios mihi reponerem. Quippe multitudinis laus, commodum ad vſus nonnullos inſtrumentum viuentibus aliquando eſt: mortuis certè nihil prodeſt, ſicuti neque viuentium quibuſdam. Nam qui viuere in tranquillo optarunt, & fructum ex philoſophia ceperunt, ſuntque iis quæ corpori curando ſufficiunt contenti, eis vtique impedimento non paruo eſt apud vulgum fama, vt quæ ipſos à rebus pulcherrimis plus iuſto tranſuerſos auferat. Ego verò (haud ſcio qua ratione) ab ipſa vſque adoleſcentia mirificè ſiue inſpiratus, ſiue furore percitus, & vulgi famam contempſi, & veritatis ſcientiæque ſtudio flagraui, nullam eſſe hominibus neque honeſtiorem, nec diuiniorem poſſeſſionem ratus: ob idque nulli meorum librorum meum nomé perſcripſi. Quandoquidem igitur in præcedentibus commentariis, quemadmodum ſimilarium inſtrumentaliumque partium communem morbum, nempe ſolutionem continui, curari conueniat, ſcripſi: deinceps quod reliquum eſt, in tui & aliorum amicorum id flagitantium gratiam adiiciam, reuertarque ad eum morbum, qui omnium eſt primus, nempe qui in ſimilaribus naſcitur, quibus ſcilicet primum animantis functiones referuntur acceptæ. Eſt enim hoc morbi genus cognitu maximè neceſſarium: nec ratione curari poteſt, primis elementis corporis ignoratis. Ergo quoniam vnaquæque animalis particula propriam actionem ædit, quæ tantùm ab aliarum actionibus differt, quantùm ipſa particula ab aliis, quæ illas ædunt, diuerſa eſt, temperamenti ratione: ſanè qui tueri partium actionem vult, hic temperiem earum cuſtodiat oportet. Cuſtodiet autem, ſi idquod ad calidius conuerſum eſt refrigerabit: quod ad frigidius inclinatum, excalfaciet: ac de cæteris intemperantiis, tam ſimplicibus quàm compoſitis, eadem ratione. Quum enim octo earum ſint differentiæ, octo nimirum erunt & medendi rationes, quibus particula, per contraria eorum quæ exuperant, ad naturalem ſymmetriam reducitur. Erit itaque curationis vna meta communis, quò diriguntur conſilia medentis, ipſius ſimilaris corporis alteratio: quandoquidem etiam morbus, ex naturalis temperamenti alteratione eſt ortus. Medicatio autem particularis, ex materiæ copia, & huius cõgruente vſu conficitur. Sed horum iam proponamus exemplum, auſpicari à ventriculo. Ac facillimæ quidem curatu eius alterationes ſunt, quæ ex calido & frigido oriuntur, propterea quod maximè affectiuis qualitatibus corriguntur. Ægrius verò curantur, quæ in humido ſiccóque habentur, quòd qualitatibus imbecillis, curatio earum perficiatur. Ac tempus quidem caloris, frigoriſque reparandi, par quodámodo eſt: ſecuritas tamen impar. Niſi enim cunctæ quæ ei quod curatur circundatæ ſunt particulæ, validæ planè ſint, verendum eſt, ne ab iis quæ refrigerent, noxam contrahant non leuem. In reliquis duabus qualitatibus eſt ſecuritas ſimilis. Tempus tamen curationis in ſicca intemperie multò amplius eſt. Quippe quod ſenium in ſanis, id in ægris ſicca intemperies exiſtit. Itaque etiam inſanabilis eſt, ſi prorſus ſit conſummata: nempe vbi ſolida partium ſimilarium ſubſtantia reddita fuerit ſiccior. Nam eſt & altera ſiccitas, vtique quum ea, quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ſicuti caro & adeps, ſunt liquata. Etiam tertia, quum propria humiditas, vnde partes nutriuntur, & quæ in illis habetur, veluti ros quidam ſparſus, omnino eſt abſumpta. Diuerſa ab iis ſiccitas eſt, quæ in propriis cuiuſque particulæ exilibus arteriis atque venis conſiſtit. Prouenit autem & hæc ex penuria ſanguinis. Omnibus igitur his ſiccitatibus maximè contrarius eſt auſterorum vſus: quippe quæ ſi quid in iis ſupereſt naturalis humoris, id abſumunt, partim ebibentia, partim in ſinum ventris per exiguos meatus exprimentia, partim ad continentes partes trudentia. Curabis ergo ipſas, ſi meatus qui contracti ſint, dilataueris, ac quod in vicinas particulas eſt impulſum, reuellas: præterea ſingulas ſimilarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, repleas. Cui negocio lac aſininum ex ipſo animali ſuctum, vel maximè ex vſu eſt. Quòd ſi aſinã ſugere æger ipſe grauetur, expedit vt quamminimo tempore lac in ambiente aëre moretur, propterea quod celerrimè mutari eſt aptum, genitalis ſeminis ritu, quod nec ipſum aliquandiu extra propria vaſa morari patitur. Optimum autem, vtpote cognatum, exiſtit muliebre lac: quod quidem ſugendum iis ſuadet Prodicus, qui tabe abſumuntur. Sed quoniam id exhiberi ſibi ceu pueris plerique recuſant; vtique ceu aſinis, aſininum ipſis dari conueniet. Id ſiquidem reliquis omnibus ad propoſitum affectum vtilius eſt, quum & tenuiſſimum ſit, coaguleturque minimè, & quoquo verſus ocyſſimè digeratur in corpus. Eſt itaque lac ipſum iis tum per ſe dandum, tum pauxillum ei tepidi mellis miſcendum. Cæterùm quod mel flauo eſt colore, odore ſuaui, tum purum adeò, vt totum pelluceat, ac guſtanti parum acre iucundiſſimúmque, præterea tam ſibi hærens, vt ſi attollatur digito, continuum ſibi, nec interciſum, ad humum defluat, id omnium optimum iudicatur. Si verò abrumpitur, nec demiſſum ad terram vſque continuitatem tuetur, id aut craſſius iuſto eſt, aut tenuius, aut diſſimilium partium. Debet autem nullam penitus alterius cuiuſpiam rei eminentem in ſe continere qualitatem optimum mel. Quare quod thymum planè redolet, minimè probo. Ad eundem modum & lac nullam externam qualitatem odore guſtúue præ ſe ferat: ſed eſto quamdulciſſimum, & ſibiipſi continuum, & prout lacti conuenit, ſplendens, ſuper omnia, quoad eius fieri poterit, ſimiles partes habeto. Quò verò tale lac fiat, & idoneis nutrimentis alendũ animal eſt, & exercitationibus mediocribus exercendum, & pullus, ſi quem lactat, auferendus. Quòd autem ætatis quoque florentis eſſe vel maximè debeat, id neminem latet. Curandum quoque, vt quamoptimè concoquat: contemptis videlicet iis, qui ſi aſinis quoque præſcribemus victus rationem, ridebũt. Fingamus

igitur

Laudem popularem mortuis nihil prodeſſe, ſicuti nec viuentiũ quibuſdam.

Galeni iactãtia.

Galenus nulli librorum ſuorum proprium nomen præſcripſit.

Similaribus partibus primum animantis functiones referuntur acceptæ.

Intemperantiarum eſſe differentias octo, totidémque medendi rationes.

Medicatio particularis ex materiæ copia & huius conueniente vſu conficitur.

Ventriculi alterationes quę ex calido & frigido oriuntur, eſſe curatu facillimas.

Sicca intemperies in ægris eſt, quod ſenium in ſanis.

Siccitas conſummata eſt inſanabilis.

Siccitatis ſpecies variæ.

Auſterorum vſus ſiccitatibus aduerſatur maximè.

Siccitatum curatio.

Lac aſininum ſiccis affectibus maximè cõgruens eſſe.

Lac ſi in aëre aliquandiu immoretur, mutari promptè.

Semen genitale extra propria vaſa corrumpi.

Lac muliebre eſſe optimum tabidis.

Lactis aſinini prærogatiuæ.

Mel optimum quale eſſe debeat.

Lac optimum quale.

Animal cuius lacte vti volumus, optima eſſe victus ratione educandum.

igitur ægrum aliquem tum lotum esse, tum lac hausisse: hunc ad secundam vsque lauationem quiescere permittemus, tum modicè fricabimus, & pinguiter, vtique si lac quod sumpsit, iam ad vnguem confecit: id quod tum ex ructu, tum ventriculi mole, nobis licebit coniicere. Modicum verò temporis inter primam & secundam lauationem interuallũ erit, si quatuor aut quinque æquinoctialium horarum interuallum interfit, scilicet si tertiò adhuc lauare paras: sin aliter, plurimum. Sanè tertiò adhuc lauabis, si multis lauationibus fuit assuetus. Quinetiam post quanque lauationem hominem vngemus oleo priusquàm se vestiat ne videlicet plus digeratur æquo, sed obstruantur exigua cutis spiramẽta. Quippe conducit ad renutricationem id quoque, sicuti & frictio. Iam verò siue cuilibet parti corporis temperatam infundas calidam aquã, siue frices, siue laues, siue aliter quomodocunq; calfacias, primùm quidem attollitur, mox efficitur gracilis: ideóque vbi carne implere quodlibet corpus studemus, id eatenus calfaciendũ nobis est, dum intumescat: vbi verò primum intumuerit, tunc superfedendum est. At si digerere & euacuare contendimus, eatenus, continuandũ est, dum quod prius intumuit subsidat. Si æger igitur delectetur lacte, post secundam quoque lauationem id exhibebis. Sin aliter, ptisanam diligenter coctam, aut alicam ptisanæ ritu præparatam. Hinc vbi rursus quieuerit, ad tertiam reducendus est lauationem, aut illicò ad cœnam. Sit autem præparatus illi panis purus, probè coctus in furno quique tum fermenti, tum salis, quod satis est, habuerit. Opsoniũ quoque sit ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure asellus: necnon alæ testéque gallinacei, qui lacte sit altus. Quorum si copia non est, aliis vtendum. Ad eundem modum & perdicibus, & montanis auiculis, quæ mollem carnem sortiuntur, vescendũ. Vitanda autem & quæ palustria sunt, & quæ carne sunt dura. In summa verò, alimentum sit coctu facilè & nutriens, minimé que glutinosum aut excrementitium. Porrò omnium ciborum, quos nouimus, maximè nutriens suilla caro est, verùm non æquè ac prædicta, concoctu facilis: præterea glutinosum succum crassumque generat. Quare hac vti ad propositum affectum non conuenit. At vino vt vtantur omnes, quibus refici corpus est opus, consulo, modò non febricitent. Esto tamen id & aquosum & astringens leuiter. Aquosum natura appello vinum, quod tenue est, & purum, minimámque aquæ mistionem ferens. Cauendum autem à vinoso est, quod feriat vires imbecilliores. Rursus nouellum vinum tum aquosius, tum imbecillius quodammodo est, quàm vt vino conueniat. Adde etiam quod ægrius concoquitur, ac magis excrementosum est. Antiquius verò, vt vinolius est, ita vehementius existit, quàm vt propositis sit ex vsu. Porrò aquæ vitia pendent ex eius frigiditate omnia: euius culpa & moratur in præcordiis diutissimè, & fluctuationes excitat, & in flatum vertitur, & corrumpitur, adeóque ventriculi robur resoluit, vt deterius proinde concoquat. Sed nec digerendo per corpus alimento magnopere videtur aqua conducere. Quibus sanè aquæ vitiis, quale nuper diximus vinum contrarias virtutes obtinet. Potionis itaque is erit modus, vt neque in ventriculo innatet, nec fluctuationis vllius sensum inuehat: ciborum verò, vt vel non grauent, vel grauare quamcitissimè desinant. Ab hoc tensio inflatióque præcordiorum

Vnctionem ex oleo obstare, quo minus digerantur ac resoluantur succi.

Carni augendæ minuendæque qualis frictio perfusione desideretur.

Testes gallinacei.

Suilla caro est maximi nutrimenti, ægrè tamen concoquitur.

Vino vtantur omnes quibus refici corpus expedit, dummodo non febricitent.

Vinum aquosum.

Vinum vinosum.

Vinum nouellum.

Vinum antiquius.

Aquæ vitia proueniunt ex eius frigiditate.

Aqua distribuendo alimento per corpus non videtur vsqueadeo conducere.

vitandæ iis sunt. Ergo si ob affectum ventriculi totum corpus macrescat, exquisitior victus ratio desideratur, propter concoctionis imbecillitatem. Vbi verò æger sanior est redditus, ad refectoriam est tranferendus. Id fiet, si pluribus, & frictionibus, & gestationibus, quàm antea, vtemur: ac ciborum tum qualitatem, tum quantitatem mutabimus, ità vt plures & valentiores quàm priùs exhibeantur. Quum verò ad sanitatis statum prope modum ventum iam sit, cibandus volatilibus est: illique iam offerre carnes suillas licet: primum quidem, porcelli pedes in ptisana elixos, dein pernam: ab hac etiam reliquas partes. Quem porcellum, si hyems sit, pridie fuisse iugulatum oportet: nam hesternus, quàm recens necatus, facilius concoquitur. At æstate sat fuerit, si porcellus manè immolatus fuerit, ac iuxta occasum solis edatur. Quippe semper alimentum valentius ad vesperam exhibendum est. Quum igitur qui macilentissimi sunt, plurimo nutrimento indigeant, nequeant autem vel quod mediocre est concoquere: paulatim eos, sed sæpius cibare erit melius. Atq; hac sanè de causa ipse eos ter cibare sum solitus. Verùm quando iã manifestè meliores sunt facti, etiam bis nutriuisse sit satis. Quare tantam exhiberi primam cibationem est rationabile quanta prius quàm secunda sumatur, tota prorsus erit concocta: id quod valentiori contingere alimento non potest: idcirco primo loco leue sumendum eis est, secundum autem crassius: quandoquidem & quies, & somnus, & longius tempus, huius naturalem administrationem excipit. Iam verò bibendum illicò post cœnam non est, antequam cibus fuerit concoctus. Siquidem innatant cibi si bibant, ita vt eos ventriculi corpus, propter humorem interpositum, non contingat. Cæterùm si magna siti torqueantur, tantillum est propinandum, quod & molestiam solletur, & sitim leuet. Vbi verò nutrimentum concoxerint, abundè bibere sunt sinendi. Manè autem post somnum, quum deiecerint, & paulùm inambulauerint, modicè sunt fricandi, videlicet donec corpus incaleat: mox gestationibus vtendum. Deinde tum lauandi sunt, tum fricandi, idque intra vel circa meridiem. Quum igitur conualescentium victus ratio media quædam sit inter eam quæ sanorum propria est, & quæ ægrorum: difficile minimè fuerit, ex iis quæ de vtraque sunt prodita, vt per seipsum quis mediam inueniat. Domus in qua conualescens nutritur, sit temperata: laborandumque vt ad eos cibos redu-catur quisque, quibus insueuit: naturarum interim proprietate obseruata, necnon regionis & temporis. Sciendum autem est, vniuersum corporis habitum exiccari à vigiliis: ac proinde eas infestissimas esse iis qui ex siccitate laborant. Quod verò ad nutriendi modũ spectat, si corpus modicè siccum sit, vberius nutrire id licet: propterea quòd vires eius, quæ vtique alimentum conficiunt, penitus non conciderunt. Si verò immodicè, parcius, contraria ratione. Porrò intemperies siccæ, vbi solida corpora contigerunt, siquidem in vna quapiam parte consistant, veluti nunc in ventriculo propositum est, nunquam integrè sanabuntur: neque in eum statum qui ante morbum fuit, reuertentur: sed in reliquam vitam particula affecta laborabit imbecillitate. Quòd si intemperies sicca etiam solidas cordis partes occupet, celeriter sic affecti inarescunt: quem marasmum, Philippus vocat ex morbo senium. Is itaque breui mor-

tem

Refectoria victus ratio, quomodo administretur.

Hesternum quàm recens necatum porcellum, facilius concoqui.

Vesperi exhibendum est alimentum valentius.

Macilentissimi sunt cibandi parcè, sed crebrò.

Cibi cur crassiores in cœna dandi.

Bibendum illicò à cœna quibus non sit.

Conualescentium victus ratio, media est inter eam quæ sanis, & eã quæ ægris debetur.

Consuetis cibis vtendum.

Vigiliæ quibus sint aduersissimæ.

Senium ex morbo.

tem conciliat. Proximè huic, qui à iecinore inceptus eſt. Mox qui à ventriculo. Qui ab aliis partibus ortum habet, tantò tardius, quantò quælibet harum ignobilior quàm ille exiſtit. Cæterùm victus ratio eadem genere eſt, cùm in hac ſiccitate, tum in illa, quæ ſolam eam humiditatem abſumit, quæ nutrit ſolidas partes. Præterea etiã in tertia, quam ſuprà memorauimus, ſiccitate. Facillima verò omnium ſanatu quarta eſt, in qua venæ ſucco ſuo ſunt inanitæ. Imò hic affectus vt frigiditas potius corporis, quàm vt ſiccitas, eſt curandus: ac proinde eius ſanatio eſt celerrima.

Siccitatis ſpecies quatuor.

Scire autem licet, ſolidorum corporum ſiccitatibus, ſi perdurent, ſuccedere neceſſariò frigiditatem. Celerrimè nanque ex nutrimenti defectu refrigerantur partes, propterea quòd ex calido ſanguinis ſucco nutriuntur. Si igitur ſiccitati partium iuncta frigiditas ſit, duplex erit medendi ratio, humectans ſcilicet, & modicè calfaciens. Nam quæ calfaciunt impensè, iis vehementer ſiccandi vis ineſt. Quare calfacientis materiæ humectantibus medicamentis tantùm miſcendum eſt, quantùm particula ad frigus ratione ſiccitatis inclinat.

Siccitati corporum ſolidorum ſi perduret; ſuccedere neceſſariò frigiditatem.

Proponamus ergo (exempli gratia) ventriculum tum ſiccum, tum modicè refrigeratum alicui eſſe: huic certè ſimul cum lacte vberius mel exhibebimus. Vinum verò, quod minus aquoſum quàm prius ſit, & plurimum annorum, dabimus. Quinetiam eſculenta omnia calidiora offeremus: idque tum naturali temperie, tum ignis opera, ſic comparata.

Ventriculo ſicco, modicéque refrigerato, quæ medẽdi ratio debeatur.

Nardino prætereà vnguento vngendus aſſiduè eſt venter, ſic vt nũquam ſiccus remaneat. Eius ſi copia nõ adſit, vtere maſtichino aut opobalſamo, & per ſe, & miſto dictis vnguentis. Quòd ſi cupis vt magis ea corpori adhæreant, ceræ nonnihil eſt admiſcendum. Si aër ambiens ſit frigidus, lanam opobalſamo aut vnguento nardino imbutam, in quibus liquata prius Chia maſtiche fuerit, admouebis ventriculo.

Ventriculo ſicco & frigidiori reddito, quæ vnctiones conueniant.

Præſtiterit autem imbuere optimam purpuram, quaris eſt Tyria: quando & aſtringi ipſum modicè, & cutis eius meatus obſtrui expedit. Siquidem quæ rarum habitum faciunt, & relaxant, ea tum digerunt ſuccos, tum particulas extrinſecus aduenientibus obnoxias reddunt. Quæ verò valenter aſtringunt, ea ſiccant. Quo fit, vt medicamentum quod eiuſmodi corpora calfacit, id neque euocantem vim habere expediat, neque aſtrictoriam multum ſibi immiſtam.

Purpura Tyria.

Memineris etiam, qualitatem acerbam, ſua quidem ipſius virtute, & refrigerare & ſiccare: quare etiam prohibenda eſt in huiuſcemodi affectibus. At ſi cum ſicca intemperie multa frigiditas adſit, in nardino vnguento ſimiliter Chiam maſtichem quampinguiſſimam ſolues, ac purpura excipiens, vteris. Commodiſſimè etiam adieceris opobalſamum.

Acerbã qualitatem refrigerare & ſiccare.

Dandum prætereà vberius cum lacte mel eſt, ſed ſuper prunas ex quercu vitéve deſpumatum curiosè, quo & minus ſit excrementoſum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipſum deſpumatum per ſe optimum nutrimentum frigido ventriculo eſt, vt aduerſiſſimum calido. Vinum autem eligendum ſemper antiquum eſt, eóque antiquius, quò maior fuerit frigiditas. Sed nec adeò eſſe debet vetus, vt iam amaricet. Siquidem vina amara, immodicè ſiccant. Sanè optimum medicamentum talibus omnibus ſit, quo picatores quotidie vtuntur. Ergo illinire eo totum ventrem, ſicuti & alias omnes particulas, quæ alimentorum vſu non promouentur, conueniet, ac pòſt auelli, priuſquàm refrigeretur. Quod quidem ſi bis vno die feceris, abundè fuerit.

Mel cum lacte conferre ventriculo ſicco, impenséque refrigerato.

Vinum antiquius ventriculo refrigerato congruere.

Vina amara immodicè ſiccant.

Picatione in quibus vtendum.

Naturalem ventriculi calorem tuetur & fouet admotus puellus qui boni habitus ſit, & minimè cute humecta. Sunt qui catellos pingues in hunc habeant vſum: qui etiam ex vſu ſunt iis, qui propter ſiccitatem ſolam habent imbecillum ventriculum.

Puellus admotus ventri, fouet calorem illius.

Nocent autem intemperantiis eiuſmodi, fomenta calida: quæ quidem ſicca ſunt, eò quòd rorem ſimilarium depaſcunt corporum; quæ verò humida, quòd hunc digerunt potiſſimum vbi largius his vtimur: præterea quòd nimis rarum, frigorique opportunum corpus efficiant.

Fomenta calida quibus nocentia ſint.

At ſi multæ ſiccitati ſit calor non admodum multus adiunctus, abſtinendum à melle eſt, vinumque minimè antiquum bibendum. Iam cibos offeremus tepentes: ſed ſi æſtas ſit, qualitate referentes aquam fontanam. Ventriculum autem vngemus oleo tum crudo, tum melino. Ac multò ſanè magis, ſi pluſcula caliditas ſit, ipſum vinum tum aquoſius exhibebimus, tum ſub eo frigore, quod fontis aqua per medium ver exhibet: illud nobis perſuadentes, eiuſmodi affectum febri proportione correſpondere. Nam quod illa in toto animali, vel in corde eſt, id propoſitus nunc affectus eſt in ventriculo.

Ventriculo admodum ſicco, & modicè incaleſcenti præter naturam, qualis victus ratio ſit ex vſu.

Cæterùm vbi validè in ambabus qualitatibus immutata quæuis particula eſt, omnis eius actio perit, atque labefactatur: nec facilè quod ſic eſt affectum, ad ſuam naturam reuerti poteſt. Vbi verò altera tantùm qualitas pluſculum immutata eſt (veluti nunc ſiccitatem finximus) reliquarum autem aliqua ſe habet mediocriter: vtique qui ita eſt affectus, ſanari poteſt. Si ventriculus intemperie affligatur calida, cui mediocris humiditas iuncta ſit, facilè affectus is frigidæ potione curatur: quum minimè ex ea lædantur partes vicinæ, vtpote ſe habentes mediocriter. Nam in ſiccis ventriculi affectibus, neceſſe eſt non ea modò quæ proxima ſunt, ſed etiam totum corpus gracilius reddi: ac proinde tunc potus frigidæ maiori cum periculo adminiſtratur.

Ventriculus intemperie laborans calida, cum humiditate mediocri, facile frigidæ potione curatur.

Frigidæ potus quibus periculoſus exiſtat.

Sicubi verò adeò vehemens caloris intemperies ventriculum occupet, vt vſque ad cor ipſum perueniat, febricitare hominem eſt neceſſe. At intemperies humida vtcunque accidat, facillimè omnium curatur. Cuius quidem, ſi ſola conſiſtat, remedia ſunt cibi citra valentem calefactionem, refrigerationémve ſiccantes: præterea conſuetæ potionis parcitas. Eius autem quæ cum caliditate cõiuncta eſt, aſtringentium tum ciborum, tum potionum minimè calfacientium vſus, necnon potus frigidæ, quemadmodum illius quæ frigori eſt iuncta, optima præſidia ſunt acria omnia: quibus admiſceri debent quæ acerba ſint, minimè tamen euidenter refrigerantia: præterea potio exigua, eáque vini inſigniter calidi, veteríſque.

Humida intemperies, facillimè omniũ curatur.

In vniuerſum autem, calida intemperies ventriculi refrigeranda eſt, frigida calfacienda, humida ſiccanda, ſicca madefacienda. Ad eundem modum quæ ex duabus qualitatibus intemperantiæ conſtant, reliqui contrariis ſunt retundendæ. Peſſima autem omnium eſt intemperies, inter ſimplices quidem, ſicca: inter compoſitas verò, ſicca ſimul & frigida.

Ventriculi intemperantias eſſe corrigendas contrariis.

Ventriculi intemperies frigida & ſicca eſt omnium peſſima.

Atque hactenus de ventriculi intemperantiis, citra humoris affluxum. Vbi verò aliquis humor aut in ipſo ſinu ventriculi deliteſcens, aut imbibitus in illius tunicis, autor intemperantiæ extiterit, expurgandus ille eſt. Quòd ſi ab aliis partibus tranſmittatur (id quod ex toto corporis habitu, ac tum ſingularum partium exploratione,

Ventriculi intemperantias, quibus copulatus eſt humor, qua ratione curari conueniat.

tum

tum ex euacuationibus solitis retentísque, necnon consueta victus ratione cognosces) primò illis est succurrendum: dein verò roborandus ventriculus, quò eorum quæ ad sese confluunt, minus promptè quicquam admittat. Verùm, si quidem ex minus momentaneis facta translatio sit, quod superfluum est, rursus, ad ea reuelles. Sin ex iis quæ maioris momenti sunt, ambobus simul consules, eum semper affectum submouens, qui fluxionem excitet. Fiet id, si omnes corporis partes ad bonam reduxeris habitudinem: omnésque expulsiones naturæ, fluxiles semper reddideris. Quòd si ob æqualium in toto corpore redundantiam humorum, ventriculus fluxione tentetur, totum corpus est euacuandum. Si propter mali succi abundantiam, ea purganda est: atque hinc ad ventriculum conuertenda curatio. Quæ igitur in sinu eius continentur, commodè expurgãtur per vomitum. Verùm si, quòd plures dies prauus humor decubuerit in ipsum, venter aliquid sibi vitij contraxerit, haud intempestiuè, qui sic laborat, absinthij potione vtetur. Per contraria autem corrigi inducta intemperies debet. Si vitiosus succus in ventriculi tunicis sit receptus, curari is affectus debet pharmacis quæ modicè purgent. Cæterùm quæ ex aloë componuntur, omnium sunt longè aptissima: nec secus ipsa aloë. Quæ quidem si illota sit, valentius vacuat: elota autem, purgat quidem minus, sed roborat ventriculum magis. Expedit ergo paratam habere hieram, tum ex aloë illota, tum ex elota confectam. Admiscentur autem huius drachmis centenis, cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, & Chiæ mastiches, singulorum sex drachmæ. Præstantissimum hoc medicamen est contra vitiosos succos, qui in tunicis ventriculi habentur: vtiliúsque fuerit eo sicco ex aqua vti duûm paruorum cochlearium mensura, vbi mediocriter illo vti studemus. Siquidem maximus eius modus, est magnorum duûm cochlearium potio, in aquæ temperatæ cyathis tribus: vt minimus, vnius parui. Vtendum verò hoc tempore & ptisanæ cremore est, qui primus à balneo sumetur. Nam medicamen ipsum solito purgantium medicamentorum tempore dabitur. Post id verò, vbi modicè inambulauerit, de reliqua victus ratione nihil est immutandum. Sunt qui reponunt medicamentum, excipientes id despumato melle: & fit quidem sic durabilius, cæterùm non perinde ad propositos hoc loco affectus vtile, quum & minus ventriculum roboret, & magis aluum subducat. Verùm quibus lenta pituita est infixa ventriculo, iis prius sunt exhibenda, quæcunque eam dissecent: pòst deinde purgandum. Quòd si ad vomendum sint apti, non inutile fuerit per radiculam ex oxymelite vomere. Sin verò nec lentus humor sit, nec crassus, vtique abundè fuerit à ptisanæ solius cremore vomuisse: item à mulsa. Quo casu sumendum vtriusuis plus est, quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur. Idoneum verò est, etsi mulsa, in qua coctum absynthium sit, bibatur. At verò si plures affectus in vnum coëant, ad eum qui magis vrget, dirigi primùm curantis consilium debet. Vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Sin autem curari hoc ante illud non licet, ad id quod ordo dictat, est respiciendum. Atque in eo quidem curationis consilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo perpendenda est: quæ sanè triplex

Absinthij potio quibus sit congruens præsidium.

Aloëm purgare humores in tunicis vẽtriculi imbibitos.

Aloës elotæ facultas.

Hiera picra duplex.

Hieræ picræ compositio.

Hieræ siccæ vsum ex aqua vnicè Galenus commendat, contra vitiosos succos vẽtriculi.

Hiera cum melle confecta minus vẽtriculum roborat, sed magis aluum subducit.

Attenuandos esse prius crassos succos, quàm euacuandos.

Vomitus quibus & per quæ prouocandus.

Affectui omnium maximè vrgenti, dirigi semper curantis consilium debet.

Affectus magnitudo est triplex.

existit. Alia nanque ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia ex propria affectus essentia. Tertia præter has, ex facultate quæ læsum corpus gubernat. In eo verò consilio quod ex causæ ratione initur, animaduertendum est, quidnam eorum quæ inter se sunt coniuncta, augere aut gignere reliqua possit: quæ rursus vel gignantur, vel incrementum ab alio accipiant: at in eo quod ordo præscribit, quid ante quod, vel quid cum quo, vel quid post quod, sanari possit. Fingamus igitur in ventriculum defluere ex cerebro superfluum quendam humorem frigidum: atque eius occasione intemperiem quandam in ventriculo contractam iam esse: vel potius malum iam succum per totum eius corpus media omnia similarium particularum spacia occupasse: ab eóque, si placet, etiam mordicationis sensum, ac proinde tum deliquium animi, tum sudores, cum syncopes quadam dissolutione excitari. Manifestum vtique est, in primis esse occurrendum ei, quod vires resoluit. Vbi autem vires firmatæ erunt, nec plurimum vitiosi succi in ventriculo aderit; tunc nimirum ad fluxionis causam nos conuertemus: illud pro comperto habentes, non posse ad perfectionem vllum affectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Ergo si sic persanarimus cerebrum, vt sensibilem amplius redundantiam non creet, veluti fontem fluxionis in ventriculum euertemus. Cæterùm si neque copia notabilis excrementorum in ventriculo sit, nec eorum quæ in capacitate ipsius continentur, nec eorum quæ in tunicis, sed nec mordicatio quæ officiat viribus, tum omnium primum sanandum ipsum cerebrum est. Ab hoc, sinus ipse ventriculi vacuandus, extergendúsque est: postea expurgandæ tunicæ. Postremò intemperiei medendum. Ac reliquarum etiam partium intemperantiæ, similiter iis quas in ventriculo proposuimus, sanabuntur, adhibentibus semper nobis remedium affectui contrarium, illíque remediorum indicationem, quæ à laborantis membri natura sumitur, adiicientibus. Ea autem indicatio est multiplex. Vna quidem ac prima indicatio à laborantis loci temperie sumitur, quæ mensuram introducendæ qualitatis præscribit. Secunda ex eo sumitur, quòd actio eius omnibus animalis partibus sit communis, aut quòd communem virtutem subministret. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta, ab ipsius positura: cuius portio est ad vicinas partes societas. Tum præter hæc omnia, ipsa sentiendi vel acrimonia, vel hebetudo. Porrò quæcunque calidiores natura partes ex frigore laborant, hæ & liberalius, & diutius calfieri postulant. Si verò calido morbo ægrotent, exiguam breuísve temporis refrigerationem desiderant. Siquidem paruus hic est in id quod præter naturam, lapsus: quare & in id quod secundum naturam, reditus. Eatenus nanque redeat ad naturam suam vnumquodque est necesse, quatenus à natura recessit: ac veluti quadam via retrò feratur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta in ipso est, transmutationi. Minus itaque periclitantur, quicunque cognato naturæ suæ morbo laborant. Quemadmodum autem reducendam esse ad mediocritatem diximus calidam & frigidam intemperiem, sic reducentur & cæteræ, siue eæ simplices sint, siue coniugatæ. Porrò in iis temperaturis quæ sunt ex humoribus ortæ, si particula sibi soli inseruiat, audacter euacues licet; prout affectus suadebit, sed tamen etiam vir-

tuti

Vẽtriculi grauissimè laborantis ob defluxum humoris à capite descendentis, curatio.

Affectum nullum perfectè sanari posse, manente adhuc ipsa, vnde ortus est, causa.

Indicatio remediorum à natura partis laborantis desumpta, est multiplex.

Recessibus à naturali temperie exiguis, exigua mutatione esse opus vt corrigantur: maximis verò maxima.

Cognato naturæ suę morbo laborantes minus periclitari.

Partes affectæ quando audacter, & quando trepidè vacuari debeant.

turi attentus. Sin necessarium opus eius omnibus animalis partibus, veluti ventriculi & iecinoris, non leuis habenda solicitudo de robore virtutis est, ne hanc, magna semel euacuatione vsus, dissoluas. Est autem commune opus & venarum, & arteriarum, & cordis, & thoracis, & renum, & vtriusque vesicæ. Cerebri verò opus, quum sani sumus, ad voluntarias actiones est necessarium, iis scilicet instrumentis, quibus eiusmodi actiones obimus. Quum ægri sumus, necessarium non est, nisi iis tantùm, quæ ad respiratum sunt deputata. Reliquorum verò organorum actio certè non est: ministerium tamen est ad vitam necessarium, veluti pulmonis, & asperæ arteriæ, & gutturis. Ergo ex eiusmodi particulis quamprimum vacuare redundantiam licet, prout volueris. Ex ventriculo verò & iecinore vtcunque vacuare non licet, sed cum cautione, vt ne quid virtuti officias. Habenda præterea & dignitatis actionum ratio. Maxima autem est cordis officij dignitas, ægrotantibúsque omnium maximè necessaria. Cerebri verò ad vitam par est momentum: non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, quum necesse omnibus non sit neruorum ac musculorum opera vti. At iecinoris opus omnibus particulis pernecessarium est: non tamen adeò saltem perpetuam necessitatẽ habet, sicuti ipsius cordis. Ad proportionem autem iecinoris, etiam ventriculi opus se habet. Itaque ex partium functionibus facilè intelliges, quatenus cuiusque robur custodiri expediat. Ad eundem modum, & quæcunque partes aliis sunt facultatum authores, harum quoque robur seruare decet, pro facultatis earum vsus portione. Etenim cerebrum neruis ac musculis, cor arteriis, iecur venis facultatem suppeditat. A figura verò, indicatio ipsius modi vacuandi excrementi, ad hunc modum suggeritur. Ventriculus vomitu, deiectionéque inanitur. Intestina deiectione tantùm: sicuti & iecinoris caua. Renes verò, & vesica, & iecinoris gibba, si multo vitioso succo redũdent, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgantur: sin mediocri, per vrinarios meatus. Cerebrum, per palatum, & aures, & nares. Pectus & pulmones, per asperam arteriam, & fauces. A situ indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitium, non leuis. Nam qui præ summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in summo corpore intemperies est, in iis rationem interualli inibimus. Si enim medicamentis iis vtêre, quæ intemperies postulat, vtique multò imbecilliora, quàm pro vsu tuo, ad affectum locum peruenient. Iam ad vacuationes quoque situs nonnihil indicat, dum societatem laborantis particulæ cum aliis docet. Non spernenda verò indicatio est, & ea quam sensus partium acuitas, hebetudóque suppeditant. Quandoquidem omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter mordeat. At quæ acuti sunt sensus, earum vires dolore soluuntur. Expedit igitur his, nec confertim, nec semel, valentibus auxiliis mederi tentes, sed tutò potius in tempore. At vbi tardus est sensus, in his etiam celeriter obire quod iustum est, licet, semel vsus remedio quod sit idoneum.

Partium officia quænam sint necessaria vitæ, & quæ duntaxat vtilia.

Cerebrum. Cor. Hepar.

Vacuationis modus quomodò à figura partis affectæ sumatur.

Situs partis affectæ quas indicationes exhibeat.

Sensus partis affectæ quas præbeat indicationes.

***

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER OCTAVVS.

QVòd igitur ex calido, frigido, humido, & sicco, similarium particularum natura constet: quodque ipsæ simplices atq; primæ particulæ secundum tales temperaturas inter se dissideant, alibi à nobis est traditum: quemadmodum etiam duo esse morborum genera, quæ simplicibus ipsis particulis accidunt: alterum, quod compositis est etiam commune, & dicitur vnitatis solutio: alterum peculiare ipsarum, quod in calidi, frigidi, humidi, & sicci temperie consistit. Quarum sanè intemperantiarum, quatuor diximus esse simplices, quatuor verò compositas. Simplices quidem, quæ secundum vnam qualitatem à naturæ ordine aberrant: compositas verò, in quibus secundum oppositionem vtranque ipsa natura variatur. Febris autem, vnus morborum est, quos intemperies gignit: vtique quum adeò immodicè est auctus calor, vt & offendat hominem, & eius functiones lædat. Porrò primarum differentiarum febrium, vna illa est, in qua causa adhuc adest febrim creans: aut febri excitata, iam desiit. Altera verò, qua ægrè solubiles, à solutu facilibus febribus distinguuntur: illas hecticas, has Græci schiticas vocant. At verò prima indicatio omnis febris, veluti à morbo est, ablationem eius præscribens. Secunda autem, veluti à tali est morbo, quæ certam quandam sublationem indicat: nempe intemperiem febrilem, quum sit caloris excessus, per occursum refrigerantium tollendam esse. Omnis quippe excessus per contrarium excessum sanatur. Ergo si febris ipsa sit genita, causa autem quæ eam excitauit, iam desiit, huc tantùm sanandæ eius dirigetur consilium, vt refrigeretur. Si verò in generatione adhuc febris est, causa quæ accendit illam, est submouenda. Sin pars eius iam genita est, pars etiamnum gignitur, consulendum vtrique fuerit: primum quidem, submouendo quæ eam accendit causam: dein extinguendo, quæ ab hac accensa est, febrem. Excitare autem vel maximè febrem solet constipatio meatuũ, in iis corporibus, quibus quod transpirat, halituosum non est, sed mordax, acre, & fuligini simile. His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci temperatáque lauatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes mediocres, & victus qui dulces efficiat succos. Aduersissima verò sunt lauatio frigida, & aluminosa, & lauationis abstinentia, & exercitatio acuta, & frictio vel planè nulla, vel dura, & victus mali succi, & vigiliæ, & ira, & tristitia, & cura, vstióque in sole, & fatigatio. Grauissimè autem peccare mihi videntur, à carnificibúsque nihil differre, qui medici hominibus natura biliosis, tenuissimam per morbos rationem victus iniungunt, eósque tridui inedia conficiunt: quum nimirum tales naturæ, ex longiori abstinentia cibi, acerrimis acutissimísque febribus corripiantur, à quibus promptus est in hecticas transitus, atque ab his rursus in marasmum torridum, aut (si os ventriculi est iniuriis obnoxium) in eum qui syncopen infert. Etenim in quorum temperie siccum præualet humido, & calidum frigido: his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est: ac reliquis

Similarium partium natura ex quibus constet.

Similarium partium duo esse morborum genera.

Intemperantiarum genus est duplex.

Febris quando gignatur.

Febrium primæ differentiæ.

Hecticæ febres.
Schiticæ febres.
Febris indicationes.

Excessus omnes per contrarios excessus sanandos esse.

Constipatio meatuũ quando febrim gignere possit.
Febris à constipatione productæ, curatio.

Biliosas naturas, ex longiori inedia febribus acutissimis corripi.

Calidæ & siccæ temperaturæ indicia.

liquis tribus intemperantiis, quæ hac minus calidæ ſunt,tactu calidior admittitur. Plurima quoque his flaua eſt bilis, vrinæque ac deiectio bili ſatura,& pulſus magni,& ſomni leues & pauci,& animi impetus vehemens.Quare his tum refrigerationem, tum aquæ potionem, atqueadeo requiem & cibum largiorem congruere, profitetur Hippocrates. Quum autem refrigeratio ipſa conciliétur corporibus tum ex aliis quibuſdam, tum non minimè ex ciborum exhibitione: conueniet vtique, vbi corpus calidius ſicciúſque ſolito eſt redditum,frigidum humidúmque nutrimentum ei exhibere: ſed quod nec medicamentoſam vllam ſenſu perceptibilem facultatem obtineat: nec ipſum quod nutrit,plurimum: quemadmodum neque minus quàm ſit ex vſu. Commodiſſimus itaque tali corpori eſt ptiſanæ cremor ad vnguem coctus, in quo nullum ſit condimentum ſuper-fluum:vtpote qui & refrigerare,& humectare, ac ſine ſiti ſeruare hominem poteſt,cum eo quòd nec halituoſum,nec humidum,nec ſiccum detinet excrementum:quum nec aſtringendi, nec obſtruendi,aliquam vim ſortiatur. Ac quòd non aſtringat quidem,vel guſtus ipſe docet,cuius vnius id iudicare eſt proprium. Quòd verò nec obſeruat meatus, hinc licet etiam coniicere, quòd non ſecus quàm aphronitrum,ſordes cutis extergeat: vomitúque à ventriculo mediocrem pituitam eliciat, nihilo infelicius quàm mulſa: quæ ſanè nec ſitim reſtinguit,vt ptiſana: & in naturis bilioſis bileſcit facilè. At verò ſi multa,& vehementer glutinoſa & craſſa pituita ventriculo adhæreat,hanc radicula ex oxymelite, non mulſa,aut ptiſana detergere eſt habilis.Optimum itaque bilioſis temperamentis nutrimentum eſt ptiſana.Proximum huic,alica, cui paululum aceti ad faciliorem diſtributionem adiectum fuerit. Tertium, quæ ſine aceto liquida exiſtit. Inieciſſe verò huic,dum coquitur,aliquid porri, ſatius eſt.Nam quòd tum anethi,tum ſalis aliquid neceſſariò habebit,neminem latet. Quinetiam panis in furno coctus, eſt vtilis cibus:ſicuti etiam omnes piſces ſaxatiles:nec ipſis minus aſelli.Proximè aſellos ſunt,ſolea,torpedo, lupus,mulúſque:pòſt,mugil è pelago. Omnis autem piſcis deterior eſt, qui prope lacum qui mari iungitur, aut magni fluminis oſtium, paſcit. Ex volatilibus optimi ſunt perdices,ac montanæ omnes auiculæ. Ab his,gallinacei, & phaſiani, & columbæ iuuenes.Sed nec hæ tamen intus claudendæ,quum excrementoſa ſint omnia,quæ exercitatione carent. Excrementoſa verò non minus ſunt, tum lacuſtria,tum paluſtria omnia.Quo fit,vt ex ipſis etiam ſuillis carnibus,optima ſit montana. Ab his deinceps ſunt hœdi. In omnibus autem fugienda tum vetula,tum recens ædita ſunt:illa nanque duriora, concoctúque difficiliora ſunt:hæc immodicè humida,& excrementoſa. Igitur,quibus acre aliquid quotidie tranſpirat (reuertamur enim rurſus ad inſtitutum) ij,ſi cutis eis conſtipetur, facilè corripiuntur febri.Stipant verò ipſam,tum quæ aſtringunt omnia:tum quæ lentitia, craſſitudinéve ſua, in exiguis hærent meatibus. Aliquando etiam ipſius cutis immoderatior ſiccitas, exiguos meatus denſat.Qui ergo ex ſtipata cute febri laborant, ij inclinante prima acceſſione, ducendi omnes ad balneum ſunt:tum pinguiter, mollitérque fricandi,ſi quidem ex aliquo,quod aſtrinxit cutim,laborent. Nam ſi ex ſiccitate,fricandi quidem & ipſi, ſed parcius:lauandi autem vberius. Reſpiciendum

Calidis & ſiccis naturis qualis victus ratio conueniat.

Ptiſanæ cremoris facultas.

Guſtui quid proprium.

Ptiſanæ ineſſe vim deterſoriam.

Mulſa in naturis bilioſis bileſcit facile.

Alica bilioſis naturis conuenit.

Piſces bilioſis naturis congruentes.

Piſces damnandi qui ſint.

Volucria bilioſis congruentia.

Exercitatione carentia eſſe maximè excrementitia.

Hœdi bilioſis apti.

Animalia vetula,recéns que ædita, cibui eſſe inceptiſſima.

Stipantia cutim quæ ſint.

Febrientes à conſtipata cute, qualiter ſint fricandi & abluendi.

verò ad virtutis modum ſemper eſt in huiuſcemodi auxiliis. Atque iræ quidem, triſtitiæ,vigiliæ & curæ,nec frictione,nec lauatione multa indigent. Sed omnibus qui ex eiuſmodi occaſione febricitarint,oleum infundendum eſt tepidum largéque, cui minimè aſtringens vis inſit: tum paululum fricandi,ex conſuetudinéque lauandi. Vſtio verò protinus ab initio refrigerationem deſiderat:tum crebriorem lauationem:minimè tamen aut oleum largum,aut frictionem crebram. Sint autem quæ refrigerent, & roſaceum, & omphacinum, ſalis omnino expertia.Efficies hæc magis frigida,ſi ita vas, in quo continentur, in puteo ſuſpendas, vt aquam tangat. Præterea ſi defluxus frigidæ aquæ vaſi ſe illidat, magis humorem refrigerat: magiſque adhuc nix circumpoſita. Infundere autem oleum ipſum ſyncipiti, ſublata in altum manu, per mediocrem lanæ modum oportet.Hæc vſque ad inclinationem faciens, in balneum duces. Si verò qui memorato eſt temperamento,ex frigore febriat, etiam ducendus ad balneum in remiſſione is eſt. Si autem cum grauedine & deſtillatione febricitet, prius quàm hæc ſint concocta, lauandus non eſt. At qui ex vſtione febricitant, ij vel quum hæc adſint,lauari debebunt. Poſt lauacrum verò iiſdem quibus ante madefacienda amborum capita ſunt:eorum quidem qui ex vſtione febricitarunt,refrigerantibus:qui ex frigore,calfacientibus:cuiuſmodi ſunt irinum & nardinum vnguentum. Porrò qui ex vſtione febricitant, iis intendenda,quæ ex refrigerantibus conſtat, curatio eſt: iis verò qui ex frigore,quæ conſiſtit in calfacientibus,remittenda fuerit. Omnium autem conditionum comprehenſarum in propoſito temperamente,vbi febri diaria laborat, victus cómunis eſt iis, qui & ſit boni ſucci,& cócoctu facilis, & qui nuſquam exiguis cutis meatibus hæreat. Sed iis qui exuſti ſunt, cum eo quod refrigeret,& humectet. Pari modo iis, quos ira mala habuit. Iis verò qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modicè.Iis qui peruigilio,& triſtitia,& nimia cura confecti ſunt,victus eſſe debet humectans,atque ſomnum concilians.Ad eundem modum iis qui defatigati ſunt,magis nutriens:minus autem,iis qui refrigerati.Reliquis,qui medius ſit amborũ. Vinum verò ipſe his omnibus exhibere ſoleo, ſed quod tum aſpectu,tum viribus ſit aquoſum. Id enim ad omnia vtilius quàm aqua eſt:vtpote quod & concoctionem iuuet, & vrinas ac ſudores prouocet. Etenim conſtat Hippocratem, non in diariis modò febribus,verùm etiam in acutis, vinum porrigere.Cæterùm naturæ calidæ, magnopere frigidæ potione iuuantur: neque in diaria febri,iis quibus in vſu fuit,ipſe eam circumcido. Si quis verò non aſſueuit,huic per febrim dare non inceperim, niſi priſtina ſanitate prius reddita. Porrò ſi propter obſtructionem morata ſit tranſpiratio, ſi parua quidem ea ſit,qui rectè deterſerit, ſecundam fore acceſſionem vetabit: ſin momentanea,non poſſis ita promittere. Quòd ſi & multi,& craſsi,& glutinoſi impacti ſint ſucci, quæ hos excipit febris, fieri non poteſt vt intra fines diariarum conſiſtat: quando ex neceſsitate huic in mali ſucci naturis, ea quæ ex putredine humorum accenditur,ſuccedet. Nam in aliis ſaltem temperamentis, quæ in ſequentibus exponam,excitari ex tali cauſa poteſt, citra humorum putredinem, aliqua continentis febris ſpecies. Itaque niſi vitioſus ſuccus tranſpiret penitus,neceſſe eſt vt putreſcat: vt tranſpiret

Febris ab animi affectibus.

Febris ab vſtione indu-ctæ,curatio.

Roſaceum refrigerandi modus.

Capitis refrigerandi ratio.

Febris à frigore ortæ curatio.

Diariarum febrium in bilioſo temperamento, tum communis omnium, tum cuiuſque propria victus ratio.

Diaria febrẽ detentis vinum eſſe propinandum aquoſum.

Vinum acutis febribus Hippocrates porrigit.

Calidæ naturæ, frigidæ potione iuuantur.

Aquam in febribus non eſſe propinandã iis,qui vti illa non conſueuerunt.

Continentis febris ſpeciem aliquam excitari poſſe abſque humorum putredine.

Oo autem,

autem, valido auxilio eſt opus. Ac ſi quidem vel puer, vel ſenex ſit, ſanguinem detrahere non licet. Inter has ætates, vbi robur ægro non deeſt, ſecanda vena eſt, vel ſi plenitudinis ſigna non adſint. Præſtat enim vitioſi ſucci maiore parte emiſſa, ad detergendas obſtructiones accedere: quum alioqui verendum ſit, ne ſi obſtructionibus liberandis, prius quàm vacuaueris, ſtudeas, ipſas multò magis impingas. At ſoluunt quidem obſtructiones, quæ deterſoriam obtinent facultatem, ſeu foris admota cuti, ſeu intrò in corpus accepta. Periculum verò etiam eſt, ne quæ foras trahunt, vnà cum iis quæ obſtruunt, etiam aliud quippiam attrahant: & quæ ab interno ſurſum feruntur, aliquid ſecum ex iis quæ in vaſis continentur, rapiant. Quod ipſum ſi tenax & craſſum ſit, obſtructionem planè geminabit: ſin aliter, multitudine certè ſua, non parum omnino nocebit. Ne igitur hæc contingant, vtiliſſimum eſt inaniſſe corpus. Diſcernitur autem magnitudo obſtructionis ex ipſa magnitudine febris, vt quæ ex maiore obſtructione, maior: ex minori, minor inciderit. Vbi verò modicè iam vacuaueris, haud multò pòſt aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex iis quæ detergeant, exhibebis. Atque in alimentorum quidem ratione ſunt ptiſana & mulſa: in pharmacorum, oxymeli, & quæcunque incoquere in mulſa licet, ceu calaminthani, hyſſopum, origanum, ſerpyllum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iuſto ſunt calidiora, ideóque febres accendunt, æquè vt vinum. Oxymeli verò ſolum nec febres accendit, & ſtrenuè deterget, ſic vt ea quæ glutinoſa craſſáque ſunt, diſſoluat, & meatus obſtructos liberet. Inter mulſam & oxymeli medium locum habet quod apomeli dicitur. Nec immeritò arbitror & ſaccharum inter hæc numerandum. Ex hoc victu obſeruabis, quantùm de febrili calore minuitur. Etenim ſi tertio die manè videris minimum eſſe quod de febri relinquitur, ac nec putredinis humorum in pulſu nota ſubſit, neque in vrina cruditatis, ſuſpecta verò hora, qua primo die febris occupauit, extra meridiem ſit: audacter hominem quamociſſimè lauabis, longè ante ſextam horam. Abundè tamen ſit, ſi intra tertiam horam lauationem compleueris. Ad eundem modum & ſi decimam horam ſuſpectam habueris, vſque ad ſeptimam laues licet: quum tres æquinoctiales horas quatuórve, inter balneum acceſſionísque tempus interponi abundè ſit ſatis. Debet autem in balneo corpus prius vnctum ac moderatiſſimè frictum, mox detergeri extrinſecus, abluíque. Moderatiſſimè detergent tum erui, tum hordei, tum fabarum farina. Præterea mulſa quæ ſit aquoſa. Magis verò quàm hæc, iris, & panacis radix, & ariſtolochia, & mulſa quæ mediocri eſt miſtura: veluti etiam hac magis quæ meraciſſima eſt. Poſſunt autem vel hac magis detergere, tum ſpuma nitri, tum nitrum ipſum, tum aphronitrum. Sapo etiam ex iis eſt, quæ maxime detergere valent. Egreſſis balneum, præter aquam quæ parum apij incoctum in ſe habuerit, nihil eſt offerendum. Iam verò diariæ febres (de quibus tantùm in præſenti commentario agere eſt animus) in propoſitis corporum temperamentis ſæpenumero etiam cruditatibus ſolent ſuperuenire. Eſt autem peſſima in eiuſmodi temperamentis cruditas illa, citiſſiméque febrem accendit, in qua cibus in nidorulentam & fumoſam qualitatem corrumpitur: quando ea quę in acidam

Sanguinem nec puero, nec ſeni detrahendum eſſe.
Sanguinem detrahendum interdum eſſe, abſque plenitudinis notis.
Obſtructiones ſoluunt, quæ deterſoria facultate ſunt prædita.
Vacuandum cur prius ſit corpus quàm obſtructionibus liberandum.
Oxymeli eſſe aperiendis obſtructionibus quàm aptiſſimum.
Apomeli.
Saccharum.
Balneum intura corpora febricitantia, prius inungi debent, moderatiſſiméque fricari, ac dein detergeri.
Detergentia quæ ſint.
Diarias ex cruditate fieri ſæpe in bilioſis temperaturis.
Cruditatum differentiæ.

vertit, vt rarò talibus naturis contingit, ita minus nocet. Nidoroſa tamen cruditas, ſi aluus lubrica ſit, minus eſt noxia: ſin aſtringitur, grauis exiſtit. Febricitant etiam nonnulli & ex iis, quos diarrhœa ex cruditate malè habet. Quibus vtique non minimè proritatur febris ex deſurgendi frequentia. Eſt autem eorum quibus clauſa aluus eſt, & quibus fluens, non eadem ſanatio. Si igitur ea tantùm quæ corrupta fuere, per diarrhœam vacuata eſſe videantur, tum lauandum, tum nutriendum in remiſſione febris eſt: ſed iis quæ circa ventriculum ſunt, prius conſulto. Sin ita multa inanitio aut prius facta ſit, aut nunc etiam in homine duret, vt virtus iam ſit defeſſa, ſatius eſt omiſſa lauatione cibare, ſed conſulto prius iis quæ circa ventrem ſunt. Conſuletur ita laborantibus, ſi modò vacuatio amplius non perſeueret, fomento ex oleo & abſynthio. Quòd ſi quis morſus, aut doloris ſenſus in ventriculo adhuc ſuperſit, amiciri peniculo poſt fomentum debet, qui vel calidus ſit, & ſiccus: vel ex oleo in quo abſynthium incoctum fuit, vel ex vnguento nardino madens, ac plurimum expreſſus. Iam multò etiam ſatius ſit, ſi purpura marina is fuerit: atque etiam longè optimum, ſi optima ſit Tyria. Quòd ſi os ventriculi imbecillius ſit, tanta portione Chiæ maſtiches in nardino tunſa, vnde ſordium craſſitudo exiſtat, madefactam ex eo purpuram imponemus. Eſto autem abundè calens talium quodque quum primùm admouetur. Nam quæ tepida ſunt, diſſoluunt ventriculi firmitudinem. Vnguenta autem ipſa calfacere in duplici vaſe ſoleo: quandoquidem aliter calfactis, vitiatur eorum facultas. Cæterùm fluente adhuc aluo, vtilius eſt optimo recentéque melino, ſimili modo quo nardino, vti. Vtile autem ad omnia talia eſt & maſtichinum: nec in poſtremis conferunt ſpicata & foliata vnguenta, quæ Romanorum luxus inuenit. Mirè etiam ventriculum roborat hoc ceratum quod ſubdam. Ceræ Tyrrhenicæ, vnguenti nardini, ſingulorum vnciam j. Aloës, Maſtiches, ſingulorum drachmas ij. Fiat ceratum. Si verò intus vratur ventriculus, ita vt affectus quidam phlegmonæ ſimilis conſiſtere in ipſo videatur, vtilius eſt ceratum quod ex melino conficitur. Porrò cibandi ſunt, fluente quidem etiamnum aluo, polenta & pane, qui pauxillum aceti receperit. Quòd ſi plus æquo aluus excernat, inſpergere oportet polentam ſucco cotoneorum malorum, vel (ſi ægro magis arrideat) pirorum, aut malorum, aut myrtorum decocto. Sin venter non amplius excernit, ſuffecerit tum alica, ſimiliter ptiſanæ præparata, hoc eſt, aceti habens pauxillum: tum ex ea ſine aceto ſorbitio: tum gallinaceorum teſticuli: & ſaxatiles ex albo iure piſces: præterea fructuum aliquis ex iis qui aſtringant, vel ſolius, vel cum pane. Quòd ſi appetentia deiecta ſit, ex medicamento quod ex ſucco, vel ex carne cotoneorum conficitur, vnum aut duo cochlearia exhibebis. Atque ita ſanè in prima remiſſione iis qui ex cruditate febricitant, ventre excernente, mederi conuenit. At ſi omnino venter aſtringitur, ſi quidem in ſuperioribus inteſtinis, vel etiam in ipſo ventriculo cibus crudus conſiſtat, aliquid diatrion pipereon propina, eius videlicet quod in opere de tuenda ſanitate laudauimus, ceu & ſimpliciſſimum, & aptiſsimū iis qui cruditate laborant. Pòſt deinde præcordia, omnémque ventrem perfundes. Hoc verò, etiam ſi inferius deſcenderint quæ vitioſa ſunt, facies, pluris

Febris ex deſurgendi frequentia.
Febris à diarrhœa ortæ curatio.
Fomento ex oleo & abſinthio quando vtendum.
Purpura marina.
Purpura Tyria.
Ventriculum imbecillum quæ roborent.
Tepida, ſi admoueantur, diſſoluere ventriculi firmitudinem.
Vnguenta eſſe calfacienda in duplici vaſe.
Aluo fluenti quæ conferant.
Romanorum luxus quæ vnguenta inuenerit.
Ceratum roborando ventriculo commodum.
Aluo fluenti victus ratio conueniens.
Appetentiam reſtitui vſu medicamenti ex ſucco cydoniorum confecti.
Diatrion pipereon eſſe medicamen cruditatibus ventriculi aptiſſimum.

pluris minoríſque ratione id varians. Siquidem plus & temporis & perfuſionis exigunt ad præparationem eorum quæ deinceps ſunt agenda; quibus in ſuperioribus ventris corruptum nutrimentum adhuc manet. Sin motum id notabiliter ad inferiora ſit, adiuuandum aut glande ſubdita, aut leui per inferna infuſione eſt. Vtique ſi morſus ſimul adſit, hunc mitigantibus nobis. Sin flatus, hunc comprimentibus. Sin neutrum fuerit, ex melle, aqua, & paululo olei ipſum clyſmum facientibus. Vbi verò morſus vehementior vrget, Sabinum oleum, in quo aliquid ſeui anſerini, vel gallinacei, vel caprilli liquatum ſit, eſt vtilius. Quorum copia ſi deſit, iniiciendum oleo parum ceræ eſt elotæ. Flatus verò ſanandi ſunt oleo in quo ruta, & ſemina quæ flatus diſcutiunt, incocta fuere: cuiuſmodi ſunt, apij, cumini, marathri, ſinonis, aliáque id genus. Vacuata aluo, nutriendum protinus in cæteris quidem iis quos memorauimus ſimiliter eſt, aſtringentibus tamen amotis. His igitur prima & ſecunda die obitis, ſi ſecunda die febris deſiit, hominem lauari permittes: ac vbi ſequenti nocte citra offenſam dormierit, ſanum iam hominem prorſus exiſtimabis. Si verò qui cruditati ſucceſſit dies cum ſequenti nocte febrim attulerit, veluti in ſecundo die, ita nunc & accurandus, & nutriendus homo eſt. Quòd ſi nox tertiæ diei febrile quiddam paululum afferat, ne ſic quidem eſt formidandum, ſed hos quoque poſtridie lauabis, nutriéſque, ac reliqua omnia in illis, vt antè definitum eſt, ad portionem exequêris.

Inteſtinorum morſus lenientia.

Flatus diſcutientia quæ ſint.

Acida autem cruditas non contingit in biliofis temperamentis, niſi admodum raró, idque ex cibis qui promptè aceſcunt: nec accendere febrem diariam ſolet, æquè vt nec concoctionis tarditas: quandoquidem ſicubi ob talem cruditatem febricitant, quibus amara bilis abundat in temperamento, obſtructionis & humorum putredinis eſt ſuſpicio. Ad hæc, fumidus vapor ex tarditate concoctionis, aut cruditate, in qua ructus ſentiuntur acidi, nunquam excitatur. Quippe frigidi halitus abs talibus ſuccis aſcendunt, híque omnino pauciſſimi: minimè autem vapores multi, humidíque, ac fuliginoſi, quum neque in iis quæ ſunt extrà, aliter aut fumum edi, aut fuliginem videas, quàm fumum ex materiis ſemiuſtis, fuliginem ex immodicè aſſis, vſtíſque. Eſt nanque fuligo vapor terreſtris. Fumus miſtio quædam ex terreſtri, aqueáque ſubſtantia. Abſoluta iam in iis naturis, quibus amara bilis redundat, diariarum febrium diſputatione, ad aliud corporum temperamentum tranſeamus, in quo vt calidum frigido, ſic ſicco humidum præualet. Eſt enim hæc intemperies omnium maximè obnoxia putredinis morbis, propterea quòd per ipſam ſanitatem ad putredinem proximè accedit: id quod tum ex ſudoribus coniicere eſt, qui grauiter his olent: tum verò ex vrinis, deiectione, atque adeo ipſa etiam expiratione. Etenim qualis eſt hircorum, talis eſt harum naturarum temperies. Ideóque prompta eſt ex qualibet occaſione, tum aliis morbis, tum verò febribus corripi. Siquidem quum eorum cutis eſt ſtipata, effugere febrem non poſſunt. Sed nec quũ valentem cruditatem contraxerunt, aut peruſti fuerunt, aut tale quippiam aliud perpeſſi. Iam verò à cruditatibus nidoroſis obſtructionibúſque naturæ calidæ & humidæ, quàm ſiccæ, promptius læduntur. Itaque omnes diariæ febres accenduntur promptiſſimè in iſtiuſmodi temperamentis, idque ex qualibet earum cauſarum, quas in bilioſis naturis retuli: curationémque perſimilem illis habent, ac in paucis omnino diſſidentem. Nam quum hæ naturæ humidiores ſint, magis quàm illæ famem & ſitim perferunt. Eſt igitur illis ex vſu balneum, quod cutim laxet, non autem quod corpus humectet. Quæcunque verò de eiuſmodi natura ſunt dicta, eadem & de acquiſito habitu dicta eſſe cenſendum.

Acidam cruditatem non contingere in temperaturis biliofis, niſi admodum raró: neque accendere febrim diariam.

Fumidum halitum non excitari ab acida cruditate.

Fumus ex materiis ſemiuſtis naſcitur. Fuligo ex immodicè vſtis materiis gignitur.

Intemperiem calidam atque humidam, eſſe maximè obnoxiam morbis putredinis.

Naturæ calidæ & humidæ, magis quàm calidæ & ſiccæ, famem & ſitim perferunt.

Quum autem octo intemperies exiſtant in vniuerſum, opportuniſſima ad febres eſt calida & ſicca: ac niſi quis illam (vt dictum eſt) cibet, ocyſſimè in ea diaria febris in acutam mutatur. Propinqua huic eſt quatenus ad febrem ſpectat, quamuis ſit ad alia deterior, intemperies calida & humida. Tertia ab his intemperies eſt, ea ſimplex intemperantia, in qua tantùm exuperat calidum. Huic proxima eſt ſimplex altera, in qua ſiccum humido præualet. Ab hac deinceps media omnium eſt, ſcilicet quæ mediocritatem in vtraque oppoſitione tuetur. Quatuor quæ reliquæ ſunt intemperies, neque facilè febribus, occaſione iam dictarum cauſarum, patent: neque diaria tentatæ, ſi inediam tolerent, in plurium dierum febres tranſeunt: imò aliquæ ſaltem earum, vbi citra corruptelam contraxerunt redundantiam humorum, vtilitatem ex inedia ſentiunt, ac potiſsimum quæ frigida eſt & humida. Ab hac quæ humida eſt. Tertio loco quæ frigida. Quarto, quæ ſimul frigida & ſicca. In eiuſmodi ergo omnibus temperaturis, temperamenti quidem ratione, victus ratio varianda eſt. Nam ex eo quòd eadem febri febricitant, non diuerſam, ſed omnino eandem ſortientur indicationem. Siquidem quod ſecundum naturam eſt, ſemper ſimilia poſtulat. Quod autem præter naturam, contraria: quum nimirum quod ſe naturaliter habet, cuſtodire: quod præter naturam eſt, tollere expediat. Porrò febris omnis præter naturam eſt: ideóque victus rationem frigidam & humidam exigit. Temperamenta verò ipſa, aliàs ſimilia, aliàs contraria poſtulant. Quæ enim vitiò carent, ſimilia perpetuò: quippe quæ ſeruare expedit. Quæ vitium habent, aliàs ſimilia, aliàs contraria. Similia quidem, tum in aliis de quibus mox dicemus, tum in vlceribus omnibus. Contraria autem in eo victu qui per ſanitatem adhibetur, dum corrigere eorum intemperantiam eſt animus: necnon vbi eiuſmodi vitioſæ naturæ à longo tempore contrariæ victus rationi aſſueuerunt: gaudent enim naturæ conſuetis ſemper. Duplex itaque nobis in iis qui ſani ſunt, finis proponitur. Nempe vel corpus ſanum in priſtina eius temperie tueri: vel hanc meliorem efficere. In ea tamen natura quæ haud dubiè in medio temperamento conſiſtit, ab ipſa febri contrariorum indicatione accepta, eatenus humidum frigidúmque adhibebimus victum, quatenus ſiccius calidiúſque quàm antea iam redditum corpus apparet. Humidus igitur victus (vt teſtatur etiam Hippocrates) febrientibus omnibus conuenit: maximè verò pueris, & aliis qui ſic cibari aſſueuerunt. Etenim febrientibus, quatenus febriunt, ex ipſa contrariorum indicatione humidus victus conducit: pueris ex ſimilium. Nam quum ætas ex iis ſit quæ natura nobis inſunt, ſimilem ſibi victum poſtulat. Quæ verò à conſuetudine indicatio ſumitur, ſic ſumpta eſt, ſicuti & quæ ab ætate. Quippe ſeruare quoque hanc iubet Hippocrates, perinde ac proprium ætatis temperamentum. Sed à regione etiam & anni tempore interdum

Intemperies calida & ſicca eſt ad excipiendas febres opportuniſſima.

Intemperantiarum omnium, quænam ſint magis obnoxiæ febribus.

Intemperies frigida & humida quando ab inedia iuuetur.

Naturalem ſeruantia ordinem, ſemper ſimilia poſtulant: vt contraria, quæ à naturæ ordine aberrant.

Febris requiris victus rationem frigidam atque humidam.

Temperamenta inculpata ſimilia poſtulant.

Temperamenta vitioſa, quando requirant ſimilia, & quando contraria.

Naturæ gaudent ſemper conſuetis.

Humidus victus febrientibus omnibus conuenit, maximè verò pueris.

Conſuetudinem eſſe ſeruandam non ſecus ac proprium temperamentum.

indicationes ſumuntur. Cæterùm à conſuetudine quidem ſemper eſt indicatio ſimilium, quoad ſcilicet ægrotant homines. At ab ætate, natura, regione, anni tempore, & ſtatu cœli, vbi temperata hæc ſunt, ſimilium ſemper præſidiorum eſt indicatio, ſiue valeant homines, ſiue etiam ægrotent. Contrà ab intemperatis, anni tempore, ſtatu cœli, & regione, contrariorum eſt indicatio. Verùm ab ætate & natura non abſolutè, ſed cum conſuetudine.

Indicatio ab ætate, natura, regione, anni tempore, & ſtatu cœli, quando ſimilium, & quando diſſimilium habeatur.

Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt: quæ quidem duplex exiſtit: altera, quæ ex * eorum dignitatibus ſpectatur, altera quæ ex ipſorum propriis ſubſtantiis. Quas ſanè ex collatione cum medioeri, & quod ſecundum naturam eſt, eſſe accipiendas liquet. Omnibus igitur conſpirantibus in vnum indicationibus, vnam prorſus victus rationem conſtituemus. Diſſidentibus verò inter ſe, quæ valentiores & plures fuerint, eas præferemus, ita vt victus ſpecies, quam hæ præſcribent, anteponamus: minimè tamen negligamus contrariam.

Indicationibus oppoſitis occurrentibus, expendendam eſſe magnitudinem eorum quæ ad indicationem conferunt.

Porrò quæ à febri ſumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium eſſe faciendum dictant, numero quidem inferior eſt: magnitudine tamen quæ ex dignitate ſpectatur, vtique ſuperior exiſtit, potiſſimum ſi longè à natura receſſit. Quippe duplex tunc ei magnitudo accedit: & quæ ex febris genere prouenit, quæ omnibus eſt communis: & quæ propria, ſuáque ipſius exiſtit. Sin verò parua ſit febris, fas eſt reliquas omnes coniunctas indicationes vnà cum ipſa conferri. Ac ſi quidem pares videantur, media victus ratio eligenda eſt. Sin altera indicatio exuperet, tantùm receſſiſſe à temperato & medio victu par eſt, quantùm ea quæ pollent, ſua contraria ſuperant.

Indicationem à febri ſumptam reliquis ſuperiorem exiſtere.

Ac diariarum quidem febrium indicationes ex his capiuntur generibus, raróque à laborantis virium modo. At febrium, quæ pluribus diebus affligunt, indicationes, tum virium reſpectum neceſſariò adhibent, tum cauſarum quæ ipſas excitant: exceptis tamen hecticis, vtpote quas nulla accendit cauſa: quemadmodum neque corpus id quod iam habitu calorem ignis in ſe recepit, ſiue id lapis ſit, ſiue lignum. Illud namque commune cum diariis habēt, quòd videlicet non amplius fiant: differunt autem in eo, quòd diariæ in leui affectu calorem habent, hecticæ in habitu qui ægrè ſoluatur.

Indicationes tum diariarū febrium, tum earum quæ pluribus diebus affligunt, ex quibus capiantur generibus.

Hecticas febres nulla accendit cauſa.

Hecticæ cum diariis in quo conueniant, & in quo diſcrepent.

GALENI PERGAMENI *De medendi methodo,*

LIBER NONVS.

Diariarum igitur curationem præcedenti libro expoſuimus. Quarū ſanè febrium vnica acceſſio eſt, vnico plurimum die, ex ipſarum ſaltem natura, circumſcripta. Cæterùm niſi quis eas commodè tractet, in reliqua duo genera febrium, nempe in putridas & hecticas, tranſeunt. Putridas enim appello, quæ ex humorum putredine: hecticas verò, quæ ex immodica ſolidarum partium naſcūtur calfactione. At verò in illo tranſitu à diariis in reliqua illa duo febrium genera, alterum quoddam febrium genus medium licet imaginari, quod neutri extremitatum ſit idem. Cæterùm medium id, quum inciderit, nec noſſe ij poſſunt, nec reprimere, qui extremitatum, quarum exiſtit medium, ſpeciem ignorant.

Diariarum acceſſio eſt vnica, vnico circumſcripta die.

Diarias tranſire in putridas, hecticáſque, niſi rectè tractentur.

Putridę febres quæ.

Hecticæ febres.

Ergo ex aduſtione, cruditate, laſſitudine, vigilia, perturbatione animi, vel bubone ab euidenti cauſa aliqua oborto, nunquam ad tertium vſque diem progreditur febris acceſſio, niſi quid delictum circa laborantem fuerit. At quibus ſtipatio febris occaſio eſt, iis etiam vltra hos porrigi acceſſio poteſt. Etenim ſtipatio fit, vel obſtructis exilibus meatibus, propter glutinoſos, vel craſſos, vel copioſos ſuccos: aut conniuentibus, ob ea quæ corpus ſiccarunt: vel denique improbè condenſatis, ob occurſum cauſarum refrigerantiū.

Stipatio quotupliciter fiat.

Quas igitur febres vel conniuentia meatuum, vel recens corporum denſatio excitant, hæ & poſt primam acceſſionem deſiſtunt, ſi quis rectè ipſas tractet: & verè diariæ tum ſunt, tum dicuntur. At quæ ex obſtructione creantur, ſi hæc quidem puſilla ſit, ſolui quoque ipſæ ſimiliter vt aliæ diariæ poſſunt, ſi quis eas legitimè ſanet. Sin autē adeò vehementer ſint humores impacti, vt valētius aliquid quod eos eximat, poſtulent, id genus febres porrigi vltra vnum diem neceſſe eſt, ac proinde diariarum genus videri egreſſas.

Diariæ febres quænam & ſint, & dicantur.

Verùm ſi neque humor putreſcens ſubſit, neque ipſum corpus febrilem calorem ſuſceperit tanquam habitum, vtique genus id febris, ab aliis duobus diuerſum erit. Quare huiuſcemodi febris natura quidem eadem eſt cum diariis, nomen verò non idem. Siquidem quæ febres ab initio ad finem vſque vnicam acceſſionem ſortiuntur, in multos dies porrectam, eæ ſynochi, hoc eſt, continentes vocantur. Quarum natura eſt duplex. Quædam nanque earum manifeſtam habent putredinis notam: quædam prorſus non habent: quas nimirum ex diariarum eſſe genere conſtat.

Synochæ febres quæ vocentur.

Synocharum febrium genus duplex.

Quum enim acceſſionis remiſſio ex feruentium humorum tranſpiratu contingere ſoleat, nō tranſpirent autem prorſus in ſtipatione vehementi: neceſſe, hauddubiè eſt, multorū dierū fieri acceſſionē. Igitur vbi in tali febri nulla ſubeſt occaſio, quæ alterius acceſſionis principium excitet, non modò multorū dierum euadit febris, ſed abſq; inuaſione vllius acceſſionis, ab initio ad finē vna febris perſiſtit, nec quotidianā, nec tertianam, nec quartanam referens. Quoniā igitur ex duobus his foueri febris poteſt, & quòd totus vapor non tranſpiret, & quòd idē vapor ea quæ cōtingit excalfaciat: neceſſum eſt tres eſſe ſynochorū differentias in vniuerſum: nempe vel pari permanente magnitudine ea, quā in primæ acceſſionis vigore habuit: vel adiiciente ſemper exiguum aliquid, minuentéve: atque hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter.

Synocharum febrium tres differentiæ.

Ac ſi quidē quod accenditur, ei quod tranſpirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor cernetur. Verùm ſi eorū alterum vicerit: vtiq; ſi quod vacuatur, neceſſariū eſt febrim minui: ſin quod adiicitur, omninò increſcere. Hæc itaq; eſt continentium febrium ſpecies vna, quæ eandem naturam cum diariis ſortita, abſque humorum putredine in plures dies extenditur. Altera verò contingit, vbi in omnibus vaſis, ac potiſſimum maximis, æquabiliter ſucci putreſcunt. Quarum ſanè febrium in gracili & frigido corpore neutra ſolet conſiſtere, ſed plurimum in iis qui ſanguine abundant, & corpulentis: quandò nec obſtructio citra putredinem excitare febrim valet, niſi id quod trāſpirat, & copioſum, & calidum ſit: nec humorum putredo in omnes quæ inter inguina & alas interſunt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu poteſt. Debent enim quæ putreſcunt, tum calida & humida

Putredini quæ requirantur.

Continens febris in quibus non possit gigni corporibus.

humida esse, tum difficilem habere transpirationem. Eóque fit, vt neque in frigida ætate, neque in frigido corporis temperamento, continens excitetur febris: quemadmodum neque in gracilibus, vel qui raro sint corporis habitu: sed prorsus in temperamentis, corporibus atque naturis contrariis. Proinde fit, vt qui ita febricitant, iis & pulsus maximus sit, & æqualis, & vehemens, arteriæque consistentia inter molle & durum mediocris. At celeritas atque frequentia pulsus, pro ipsius magnitudine febris. Hæc itaque sint ambarum febrium communia. Alteri tamen priuatim insunt notæ putredinis, non modò in lotio, sed in pulsu etiam, calorísque qualitate iniucunda. Quarum sanè febrium dignotionem & curationem ipsi tum ratione, tum experientia didicimus, qui statim ab adolescentia philosophiæ studio capti, primum nos ad eam contulimus: mox patris euidenti insomnio moniti, ad medicinæ studium excolendum accessimus.

Galenus patris insomnio admonitus Medicinæ nauauit operam.

Continentium febrium præsidium maximum est, missio sanguinis vel ad animi deliquium vsque.

Est porrò continentium febrium præsidium maximum, si modò vires valentes sint, sanguinis diminutio, vel vsque ad deliquium animi. Primùm nanque in contrarium statum agitur corpus, celerrimè ex animi defectu refrigeratum. Hoc verò nihil inueniri possit neque ipsis ægris, nec naturæ quæ animantes gubernat, iucundius vtiliúsve. Postmodum in corporibus ipsis necessariò superuenit alui deiectio, nonnunquam & vomitus bilis. Quas res statim à toto corpore madores sudorésve excipiunt.

Sanguine detracto in ardentissimis febribus interpositísque horis duabus, esse modicè alendum ægrum, permittendúmque vt quiescat.

Etenim vel sola sanguinis detractione sic obita, restitui olim ipse quendam adolescentem ardentissima laborantem synocho. Cui sanè post duas à sanguinis missione horas paulum nutrimenti exhibui, permisíque vt quiesceret. Iam verò eorum quos ex sola obstructione febricitantes mihi videre contigit, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem prius detraxisset.

Sãguinis missio quando sit celebranda vsque ad animi defectionem.

Quem quidem, vbi valida virtus subest, & ætas permittit, vsque ad animi defectum (vt diximus) mittere expedit. Vbi horum alterum haud satis respondet, tutius est, quantùm satis visum fuerit, tantùm principiò detrahere: quod defuit, iteratione supplere. Quo quidem præsidio omisso, in summum ægri discrimen veniunt: nisi eos vel virium robur, vel largum profluuium sanguinis, vel sudor copiosus, ex manifesta pernicie eripiat. Agimus itaque impræsentiarum de iis febribus, quæ ex stipatis per obstructionem meatibus oriuntur. Quas, si sine putredine quidem consistant, ex diariarum esse genere dixi.

Synochi quãdo oriantur.

Sin iis putredo aliqua superueniat, vbi in omnibus venis ac præcipuè magnis ea consistit, synochas, siue continentes excitari febres: vbi in vnica animalis parte, exacerbationes quæ certo ambitu repetant.

Accessiones febriles vnde originem ducant.

Quibus igitur corpus ex succorum abundantia inhabile ad transpirationem iam redditum, tantum caloris congessit, vt inde iam febriat, iis tantum sanguinis detrahendum est, quantum vires tolerant.

Sanguis quibus detrahendus sit.

Alioqui certè verendum est, ne aut suffocentur, aut corripiantur syncope: nisi eos vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium à morte liberet.

Plenitudo secundum vires.

Nec verò existimes de plenitudine illa, quæ comparatur ad vires, hunc à nobis sermonem fieri (quippe quæ nec sic obstruit venarum ora, vt refrigerationem prohibeat, nec tunicas earum distendit, nec ruborem, nec tumorem inuehit) verum de ea quæ contineri à vasis vltrà non valet, quæque ob id ipsum solet prædicta symptomata inducere.

Plenitudo secundum vasa.

Siquidem copia hęc, dum bonitatem suam seruat, vt pariter augeri cũ virium robore est nata: ita si quando has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatem naturæ amittet: quare tunc fieri nequit vt non putrescat. Ergo festinare ad sanguinem detrahendum oportet, quò vasorum natura, ex transpirando ventilandóque naturalem temperiem seruans, humoribus; eo quo inter initia modo, dominetur: quando si ad intemperiem versa laborabit, metuẽdum est ne hi putrescant. Excitatur autẽ intemperies in ea, ex febris calore.

Sanguinem esse quotis die mittendum, etiam septimo, si id morbus atque vires suadeant.

Optimum itaque est in huiuscemodi febribus statim non numero dierũ, sed vni virium robori attentum esse. Quocirca nõ solũ sextoseptimóve, sed etiam sequentibus diebus sanguis mittendus est.

Frigidæ potu vtendum, si æger non patiatur sibi secari venam.

Quòd si aut alij medici, aut æger; aut propinqui ipsius, non permittant vt seces venam, ad frigidam exhibendam accedes, sed diligenter antè discernens, quantum nocumentum ex ea contingere possit.

Frigidæ intempestiuus atque immodicus vsus quæ accersat mala.

Quippe intempestiuè immodicéque exhibita, lentos & crassos humores attenuari, digeríque prohibet: imbecillas particulas corporis concutit. Nonnullis illicò spirandi difficultatem, conuulsionem, atque tremorẽ conciliat.

Frigida quibus non offerenda, & quibus audacter danda.

Tum verò quibuscunque in particula principe tumor aliquis è phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere constitit, iis frigidam offerre non licet. Sed neque iis quibus obstructio, putridúsve humor nõ concoctus incommodat. At si per continentes febres concoctionis humorum notas videris, absque impedimentis expositis, audacter ægris frigidam, quantum appetant, dabis: præcipuè si tali potioni assueuerint.

Erysipelas verum consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanatur.

Porrò erysipelas verum, consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanabis. Sin verò mistum cum phlegmone sit, in hoc concoctionis expectandæ sunt notæ.

Frigidæ potus cur macilentos exanguésque atque ob id hecticos lædat.

Cæterùm minus tuta iis qui pauxillum sanguinis carnísque obtinent, frigidæ potio est: celeriter nanque ad solidas animalis peruenit partes, nulli quod eius vim frangat, occurrens. Qua ratione etiam hecticæ febres nec prorsus frigidam, nec multam aquã desiderãt.

Continentium febrium detractionem sanguinis atque potionem frigidam, esse summa remedia: atque illa quidem quouis tempore, si vires tolerent: hac autem, apparentibus coctionis signis, vtendum esse.

At continentium febrium maxima remedia hæc duo sunt: detractio sanguinis, & potio frigida. Verùm illa nullo non tempore, modò vires sustineant: hæc, quum & in pulsu & vrinis, concoctionis euidentes cernũtur notæ, febris autem est maxima.

Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Est etiam habenda ratio in missione sanguinis, tã eorum quæ præcesserunt, quàm quæ consequentur ipsam. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ sectionem iubebis, quantum satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur. Sin sequetur necessariò vacuatio quæpiam (vt, exempli gratia, muliebre profluuium) tantùm illi relinquendum est, ex eo quod superfluum existit, quantùm est per eam vacuandum.

Sanguinis detractionem quæ prohibeant.

Sed nec negligenda interim natura eius qui venit vacuandus: sicuti neq; ætas, nec cœli status, sub quo & regio, & anni tempus comprehenditur. Sunt enim nonnulli ad extrahẽdos digerendósque succos, natura propensi: nẽpe qui humidi & calidi existunt, quíque raro sunt corporis textu. Ad hæc, quibus os ventris aut amara bile redundat, aut imbecillum est, aut supra modum sensile. Pueri certè propter ætatem perpetuò. Cœli verò status vbi calidus nimium & siccus est, corpus in ambientem resoluit. Atq; hi quidẽ scopi sunt, qui à sanguinis detractione dehortantur.

Sanguinis detractionem quæ postulent.

Eam autem postulant, vnà cum affectu, cuius causa primùm requirebatur, habitus durus densúsque, quíque digeritur ægrè: tum

Methodus cõsistit in vniuersalibus. Exercitatio in particularibus constat. Artis cuiusuis scientiam acquisiturus, opus habet vt methodum quandam habeat per vniuersalia theoremata, & se in particularibus exemplis exerceat.

ambiens humidus frigidúsque. Quum autem in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, fieri non potest, vt sine multiplici in ægris singulatim exercitatione, quod ex vsu sit, facias: nec sine vniuersalium cognitione, probè exercitatio procedat. Non licet siquidem vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris per vniuersalia theoremata, & in particularibus te exemplis exerceas. Vt igitur reuertar ad methodum: equidem virtutis considerationem ad curationem morborum sæpe maximè necessariam arbitror, sic vt quæ circa ægrum administrantur, omnia fermè eius vnius causa fiant: aliquando mediocriter necessarium, sic vt aliquid ex hac quoque, ad ea quæ facienda sunt, consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis dirigatur. Possum rursus ostendere, virtutem adeò exiguum ad inuenienda remedia conferre, vt propter exilitatem etiam lateat: aliàs verò prætermitti, ac silentio præteriri, quasi protsus ex vtiliter considerandis non sit: vt in diariis febribus, in quibus vires nullam prouidentiam requirunt, vtpote validæ. Verùm quod in virtute accidit, id in reliquis omnibus quæ aliquid faciendum indicant, vsu venit. Horum autem omnium aditum Hippocrates nobis ostendit, incultum tamen, quem methodo postea nos explanauimus: perinde vt Traianus fecit, qui omnes Italiæ vias asperitate difficiles refecit, instaurauítque. Vt verò accuratius de ipsis viribus differam, operæprecium est scire, tribus diuersi generis facultatibus siue animis vniuersum animal gubernari. Quarum sanè prima, quæ stirpibus est communis, quamque vocant naturalem, atque etiam appetitricem, iecur pro fonte habet, per venásque illinc sparsas in vniuersum corpus, id alit. Secunda autem est, quæ non modò vt stirpibus, aut vita præditis, sed etiam vt animalibus anima, est insita. Hæc in corde, fonte caloris insiti, residens, ab ipso per arterias ab eodem ortas in totum corpus disseminatur: dicitúrque tum vitalis facultas, tum irascibilis anima. Tertia denique est anima ratiocinatrix, quæ in cerebro domicilium habens, voluntariis actionibus præsidet, per neruósque ceu canales, toti corpori sensum & motum largitur. Has igitur facultates seruare, nihil planè est aliud, quàm vitam seruare. Siquidem qualibet earum amissa, necessum est reliquas simul perire. Ac proinde in opere de sanitate tuenda, huc omne consilium direximus. In hoc verò, primum propositum est, morbi sublatio. Nam cuiusmodi in illo est sanitatis tuitio, eiusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorum vtrique communis est ipsa vitæ custodia. Hoc tamen interest, quòd quæ secundæ valetudinis tuendæ gratia geruntur, eadem statim vitam tuentur: quæ verò affectiones præter naturam in morbis discutiunt, ea non omnino vitam custodiant. Quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè aut intempestiuè vtare, vitam adimant: quod solent vacuationes immodicæ. Ergo quum virtus tantopere necessaria sit, eam autem lædant omnia vacuantia remedia, si quis ipsis parum moderatè vtatur: vtique aduersæ inter se faciendorum indicationes in talibus corporibus sunt, in quibus affectus, quò expugnetur, notabilem vacuationem desiderat: virtus autem hanc ferre non valet. Cæterùm quemadmodum nihil quod sanitatem tuetur in valentibus vires cor-

Vires in diariis febribus negligi, quòd existentes validæ, nullam prouidentiam requirant.

Hippocratis documenta inculta explanauit Galenus.

Traianus omnes Italiæ vias difficiles, instaurauit.

Animæ naturalis siue appetitoriæ sedes, est hepar.

Anima irascibilis collocatur in corde.

Anima rationalis consistit in cerebro.

Curatiua pars artis, & ea quæ sanitatem tuetur, quâ in re conueniant, & differant.

Vacuantia remedia omnia virtutẽ exsoluunt.

rumpit: sic in ægrotis aliquando virtus succedit iis, quæ veluti in perniciem eius administrantur: vt si euacuemus in plenitudine quæ est supra vires, aliquando ab ipsis dissoluitur. Etenim in synochis febribus, ex meatuum stipatione ortis, quoniam valida plerunque virtus est, citra periculum vacuatio adhibetur. In aliis verò quæ ex corruptela humorum gignuntur, existit maximè periculosa. Siquidem quod corruptum est, alienum à natura quum sit, id se auferendum dictat, vel vena incisa, vel purgatione. Horum autem præsidiorum neutrum feret imbecilla facultas, si quando cum corruptela coiuerit. Oportet igitur, vbi indicationes ita sibi aduersantur, paulatim quod vitiosum est, vacuare: paulatímque, quod salubre est, in eius locum reponere: quam curationem vitiosi succi, Medici epicrasin nominant. Quum igitur sectio venæ, sanguinis sit vacuatio: sanguis autem ipse vtilis, possessio naturæ existat: sic vtique oportet venæ sectionem fieri, vt quod inutile ex sanguine ipsi naturæ est, emittatur. Fit porrò sanguis bifariam naturæ inutilis: vel quum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, nec amplius nutrire, sicut prius, potest: vel dum ita multitudine creuit vt premat vires, aut distendat vasa, vel rumpat ea, vel obstruat. Atque in his quidem missio sanguinis vtilis est, ceu vacuantium præsidiorum vnum: in aliis autem, ceu quod humorum vehementiorem impetum ad partem diuersam reuocet, vel ad lateta deriuet. Postulat autem semper valentes vires, quæ modo vacuationis eius respondeant. Quoties igitur virtuti notabilis ex vacuantibus auxiliis noxa incidet, toties ipsa vtile aliquid indicabit, æquè, vt quum manifestè iuuabitur. Vbi verò ex iis quæ affectum submouent, nec commodum illi accedit vllum, neque incommodum, ibi veluti inutilis prætermittitur. Porrò quicquid aliquam præstat indicationem, si natura id simplex sit, etiam quod indicatur, vtique simplex erit. At si illud compositum sit, & hoc erit quoque compositum. At sanè quædam custodiam sui, quædam amotionem indicant. Virtus itaque semper vnam rem indicabit, vtique sui custodiam. Custodietur autem, primò quidem, si quod ex substantia ipsius vel inanitum, vel alteratum est, correxerimus. Secundò verò, si quæ ipsius substantiam vacuate, alteraréque possunt, prohibuerimus. Æstimari autem debebit interim, quod magnitudine, dignitatéve antecellit. Maxima igitur dignitas virium ipsarum est, quando viuere ipsum nobis ex harum custodia constat: vtpote quum vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, necesse sit. Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est. A virium indicatione proxima existit, quæ ab affectibus, quos curare conamur, subministratur: postea deinceps reliquæ. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci. Quæ verò cum iis quæ conducunt viribus, in idem competunt, hæc vtrunque calculum referunt, & eorum quæ primæ sunt notæ, & eorum quæ secundæ. Quare citra controuersiam facienda. Quæ verò aduersantur, aliquando administranda prorsus non sunt, aliquando paulatim. Prima igitur indicatio omnium est, quæ à virtute sumitur: non tamen sic prima, vt curationem nos doceat, quum ex numero curatricium indicationum non sit, sed vitalium. Nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab ea quicquam

Epicrasis quid.

Sanguis probus est possessio naturæ.

Sanguis duppliciter inutilis redditur.

Sãguinis missio interdum est vtilis vt præsidium vacuans, interdũ vt reuellens, aut deriuans.

Vires quando præbeant indicationes vtiles, & quando minimè.

Virtus semper custodiam sui indicat.

Virtus quot modis seruanda sit.

Indicantium dignitates esse æstimandas.

Vitam esse aut vires ipsas, aut ipsarũ actiones.

Indicatio omnium prima est quæ à virtute sumitur, non sic tamen vt curationem nos doceat.

quicquam primùm desumimus, sed vt viuamus: quamuis ex accidenti interdum virtutis robora- tio ad affectus curationem conducat. At verò me- dicatrices indicationes à morbo ipso sumuntur, & temperies corporis, & ab ambiente nos aëre, qui causæ sine qua non, rationem obtinet: quum sine ipso nec tolli morbus, nec teneri sanitas pos- sit. In omni itaque curatione agendorum, indica- tiones in his tribus ad summum consistunt. Re- liquæ autem omnes ab his in partes diductis, oriú- tur. Cæterùm affectus ipse haudquaquam in cau- sas diduci est aptus, quemadmodum temperies at- que ambiens aër, sed tantummodo in differentias.

Indicationes medicatrices vnde sumantur.

Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentariis. Ac in similaribus quidem, vel sim- plex est intemperies, vel composita. In instrumen- tariis, circa simplicium partium vel posituram, vel formam, vel numerum, vel magnitudinem, tum quæ horum sigillatim traditæ sunt differẽtiæ, con- sistit. Porrò affectuum qui simplices partes occu- pant, vnus est intemperies calida. Quæ si in to- tũ corpus diffusa sit appellatur febris. Ideóq; om- nis febris, quà febris est, humectatio refrigeratió- que remedia sunt. Ac si sola quidem sit febris, ad refrigerandum humectandumque, veluti ad finem dirigetur omne medentis consilium. Quare ma- teria inuenta, opportunum tempus ex quatuor febris temporibus sumes: quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum. Quip- pe quantùm is recessit à naturali habitu, tantùm opus est ægrum refrigeres & humectes. Ambiens autem aër (cuius fugere commercium non licet) si contrariam morbo temperiem habeat, è præsi- diorum numero est vnum: sin similem, vna est morbificarum causarum. Idcirco tunc inhibenda eius noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum hu- miditate ac frigore intensis, adauctísque. Ipse au- tem arte reddendus est talis, qualis ad profligan- dá febrim, aut aliá quampiam dispositioné, deside- ratur. Si igitur morbus siccus & calidus sit, humi- diores frigidioréſq; domos & eligemus, & præpa- rabimus. Sicuti è diuerso, si frigidus, humidúsque eas quæ calfaciant & siccent. Sunt itaque deligen- dæ quæ ex seipsis eiusmodi sint: alioqui industria nostra præparabimus ipsas, per æstatem quidem eas subterraneas molientes, & ad Septentrionem conuersas: ac pauimenta ipsarum assiduè humo- re aspergentes: tum vt ex euripo aliquo aura ex- piret, machinantes: flores præterea & germina, quæ frigidæ humidæque sint facultatis, per aream disseminantes: per hyemem verò, contraria ho- rum faciẽtes, præsertim vbi morbus suadet: vbi nõ suadet, excessus tantùm vtriusque temporis remit- tentes. Poterunt rursus tres illæ idicationes præ- dictæ ad duas tantùm reduci: nempe ad morbum & sanitatem. Neque enim aliud ipsa sanatio est, quàm morbi in sanitatem translatio. Qui affectus contrarij quum sint, necesse est per contraria fiat eorum alterius in alterum transmutatio. Atque ita rursus vna erit sola curationum indicatio genera- lissima, videlicet contrarietas. Cæterùm ad accu- ratam contrariorum administrationem, necessum est curandorum corporum prius & naturas & tem- peramenta cognoscere: quæ quidem tum ex iis quæ in libris temperamentorum tradita sunt, nos- cuntur: tum ex ætate, & tota antea acta vita, quæ nimirum in victus & exercitij ratione consistit: præterea, in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli statu, conuersatione. Ex ipso autem tem-

Morbi differentiæ.

Febris quid. Febris reme- dia humecta- tio, refrigera- tioque existit.

Aëris com- mercium nos fugere haud- quaquá posse.

Febrientibus quales ædes eligere, præ- pararéque de- beamus.

Sanatio quid.

Indicatio cu- rationis gene- ralissima, est vnica videli- cet contrarie- tas.

Contrariorum exhibitioni, quarum re- rum desidere- tur cognitio.

peramento inuento, administrandorum indicatio suppeditabitur. Sed neque paruum quid negligen- dúmve, ad remediorum inuentionem consuetudo adfert: veluti nec ad sanitatem tuendam, quum singulorum corporum etiam naturam ostendat. Nos siquidem via rationéque ab ea procedentes, inuenimus ipsarum partium affectum: dein ex il- lo rursus peruenimus ad faciendorum indicatio- nem. Consuetudo itaque curationis rationem in- dicat, per corporis naturam intercedentem, quem- admodum ætas: quæ & ipsa temperamenti inter- uentu, præstat indicationem. Aduertere autem oportet, corpora frigida & sicca, quæque ex ter- restri natura constant (cuiusmodi sunt mineralia) quamægerrimè solui. At quæ calida & humida sunt, eorum substantiam celerrimè dissipari in am- bientem. Quæ verò in medio horum, ex diame- tro pugnantium, consistunt, ea corpora quo ma- gis ad hæc vel ad illa accesserint, eò vel aptiora vt dissipentur erunt, vel contumacia magis. In summa, citra calorem non potest in halitum dige- ri corpus vllum, quandiu substantia eius coacta densatáque manserit. Puerorum autem substantia, facillimè omnium digeritur, dissipaturque, pro- pterea quòd est vt humidissima omnium, sic nul- la frigidior. Quo minus vacuantis præsidij eget, quum ex se ipsa naturaliter abundè vacuetur. Fit autem profectò & propter calidam siccamque re- gionem, & tempus æstiuum, & statum cæli im- pensè siccum & calidum, notabilis per cutim va- cuatio. Itaque hac de causa, qui sanguinis detra- ctionem desiderant, iis aut profus non secabimus venam, aut parum detrahemus. Eruntque in hac detractione quoque spectanda, natura ab initio, consuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status, necnon is, quem curamus, affectus: aliáque ratione ante hunc, laborantis facultas. Quum verò affectus sint numerosi, cuíque ipso- rum sua est curationis per contraria indicatio. Quocirca, octo intemperamenta quum sint, octo erunt etiam morborum, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, particulares indicationes. Vtráque has, vna eius affectus, qui instrumentalium com- munis est, dicitúrque continui diuortium: cuius sanè est indicatio curationis, vnitio. Est igitur vnum morbi genus, quod similares & simplices animalis vexat particulas, quam intemperiem vo- cant. Huius aliquæ differentiæ oriuntur, vbi cor- pora nudis qualitatibus alterantur: aliquæ vbi accedente etiam humorum affluxu. Qua sanè dis- positione vtraque, vel afficitur vna pars corporis, vel plures, vel vniuersum corpus.

Consuetudinẽ ad inuentio- nem remedio- rum, & ad sa- nitatem tuen- dam plurimũ posse.

Consuetudo quomodo cu- rationis ratio- nem indicet.

Corpora diffi- patu facilia & difficilia quæ sint.

Puerorũ sub- stantia cur omnium facil- limè digera- tur.

Puerilis sub- stantia cur minus cæteris egeat præsidio vacuante.

Sanguinis de- tractionem prohibentia.

Sanguinem detracturo quæ sint con- siderandæ.

Intemperies simplicium partium esse octo, totidém- que illarum particulares indicationes.

Solutionis cõ- tinui indicatio est vnitio.

Intemperiei differentiæ.

GALENI PERGAMENI

De methodo medendi,

LIBER DECIMVS.

Ergo in diariis febribus simplex quidam est in corpore præter naturam affectus: vtpote cau- sis quæ primùm eas excitarunt, iam ademptis. In quibus verò causa quæ eas accendit adhuc manet, in iis neque affectus simplex, neque sanatio est. Si- quidem quod febris iam receptum in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet: quod adhuc est futurum, id propulsare, ác ne fiat, vitare. Vitabitur autem, si quæ id excitat

Diariarũ affe- ctus simplex.

caufa protſus immota ſit. Itaque in diariis faciendorum indicationem maximè ex ipſa febre capiemus. In reliquis verò, quæ accenſionis ſuæ cauſam intus habent, prima indicatio ab ipſa ſumetur cauſa. Quare ſi febrium quæ multos dies continuant, rectè oſtendimus putredinem eſſe cauſam, hæc nimirum ſananda eſt prima. Sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accenſa eſt, ratio non habenda. Ac ſi quidem conſentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ oppugnant cauſam: in quod vtraque conſpirant, quum vnum ſit, ſine cunctatione eſt agendum. Sin febris, quæ iam accenſa ſit, ſanatio, cauſam quæ hanc excitauit, eſt auctura, aut quæ cauſam ſubmouent, febrem exaſperabunt, diligens habenda conſideratio eſt de remediorum ſpecie. Etenim ſi intolerabilis ægro ſit magnitudo febris, committendum non eſt, vt per ea quibus cauſam adimimus, febrem augeamus. Sin ita mediocris ſit febris, vt quo tempore contra cauſam tantùm pugnas, obruendæ interim vires ægrotantis non ſint, vtique contemnendus is curationis modus non eſt. Non contemnendus autem nec ille eſt, qui contra id, cuius maius momentum eſt, inſtare iubet: nec tamen alterius omnino negligentem eſſe. Quum autem in examinandis iis, ad hominis ſalutem non parùm momenti facultas habere videatur, tria nimirum erunt quæ in propoſitis iam ob putredinem febribus, agendorum indicationem nobis prima largiantur: febris videlicet: eius effectrix cauſa: præterea naturalis facultas. Cæterum priora duo ſubmouenda ſunt, tertium eſt cuſtodiendum. Erit itaque rurſus & hîc neceſſe, vt tum eius cauſam, cum facultate ipſa conferas. Mox ſi eadem ambo remedia requirant, ea promptè exequaris. Sin indicationes pugnabunt, vnam præferas, vel quæ à viribus ſumitur, vel quæ à cauſa, vel quæ à febre; ſic vt quæ cæteris ſit valentior, hanc magis ſequaris, nec tamen cæteras negligas. Nunc verò ad particularium præſidiorum differentias nos conuertamus, repetita tamen mentione diariarum: quum & ipſæ, inſcitia medicorum, in plurium dierum febres aliquando degenerent: idque vel earum effectrice cauſa abeunte, vel etiamnum perſiſtente. Porrò abiit effectrix cauſa, quoties ab ira, dolore, vigilia, æſtiuo ſole, fatigatione, & bubone qui iam deſiuit, citra ſtipationem febris eſt excitata. Manet, quoties vel ab externa cauſa, vel ab ipſa febre, ſtipatio aliqua eſt orta. Nam & frigiditas, & aſtringentium vſus, per mediam ſtipationem ſemper febrem excitant. Vſtio præterea nonnunquam conſtipat corporis habitum. Iam ipſum febris principium, vbi cum horrore inuaſit, ſtipationem ſubinde fecit. Quinetiam glutinoſi, & craſſi, aut etiam copioſi ſucci, vbi mediocriter obſtruxerunt, diariam aliquando febrem accendunt. Dicuntur autem id genus febres diariæ, quia ſolui vno die ſunt aptæ: computata cum hoc vnà & nocte. Cæterùm non eſt idem diariarum omnium affectus: ſed ab aliquibus inſparabilis ſtipatio eſt: ab aliquibus minimè inſeparabilis, ſed vel vt plerunque ſimul adeſt, vel ambigua ſorte, vel raro. Inſeparabilis ſtipatio eſt iis, qui ex aluminoſa aqua, vel chalcanthode, vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut leui obſtructione febricitarunt. Plurimum verò iis adeſt, qui ex vſtione febricitant. Ambigua ſorte, iis, qui ex fatigatione. Quicunque verò ex ira, vel triſtitia, vel vigiliis, vel pertinaci ſtudio, vel cruditate, vel bubone febricitant, iis rarò adiuncta ſtipatio eſt. Atque harum omnium febrium nulla (quod vtique ex ipſa fit) ad ſecundam vſque acceſſionem perdurat, ſed intra quatuor & viginti horas omnino deſinit: idque cum ſudore, vel madore, vel tranſpiratu quodam halituoſo. Aut ſi quando earum aliquæ (quod tamen rarius contingit) longius trahunt, duæ iis accedunt cauſæ quæ ipſas ſolui vetant. Earum vna frigus eſt, quod vel ex ambiente aëre, vel ex vnctione quapiam extrinſecus admota proueniat. Altera egregia illa diatritos eſt, ſi qui videlicet hanc tranſire, medicorum inſcitia coguntur. Multæ igitur apparent diariarum eſſe febrium differentiæ particulares. Vna, quando iam prorſus receſſit ipſarum effectrix cauſa: veluti vſtio. Altera, quando hæc etiam adeſt: ſicuti ſtipatio. Cuius duæ ſunt differentiæ: nempe exiguorum meatuum & denſitas, & obſtructio. Sanè denſitudo ipſa, aliàs ex ſiccitate prouenit, aliàs ex frigore, eóque vel ſimplici, vel cum aſtrictoria vi. Iam verò obſtructionum ipſarum, alia eſt quæ abundantia, alia quæ ex qualitate ſuccorum, ſcilicet qui aut lenti, aut craſſi ſint, incidit. Præferetur autem inter remedia, in ea quam copia facit, ſanguinis miſſio: in ea quæ ex humorũ qualitate conſiſtit, attenuantium vſus. Conſilium verò ſumptum à viribus, vt in diariis ſanè eſt exiguum, ita in iis qui pluribus diebus vrgent, ſatis magni eſt momenti, eóque maioris, quò hæ ſunt longiores. Enimuero vbi naturaliter vires ſe habent, ne minimum quidem in diuturnis febribus vacuationum vſum morantur: vbi autem ſunt infirmiores, pro magnitudine imbecillitatis, impeditur vſus auxiliorum vacuantium. Rarius autem accidit, vt protinus in primo, ſecundóve die, vires imbecillæ cernantur: id quod tamen interdum accidit, vel propter ægrotantis malum corporis habitum, vel propter ſenium. Nonnullis etiam fatigatio, vbi triſtitia, vigiliæque præceſſerunt, & inedia per totum ſecuta eſt dein febris prius quàm homo cibaretur, circa veſperam occupauit, & nox inſomnis eſt acta, vires impenſè reſoluit. Porrò quibus temperies corporis ad ſiccum calidumque conuerſa, febrem accendit, ij interdum vel in prima inuaſione acceſſionis nutriendi ſunt, nedum ante illam. Eis autem ſoleo ipſe ſorbitionem ex alica exhibere, iniectis in eam mali punici granis: qui cibus bilioſo ſtomacho eſt optimus. Nam & roborat hunc malum punicum: & alica, quum diutiſſimè in eo citra corruptionem maneat, ſenſim concoquitur, idque nec aceſcens, nec etiam innatans. Igitur mordens halitus, ſuccúſque, vbi per ſenſibilia corpora fertur, horrores & inæquales totius corporis concuſſiones facit, in iis, quibus cute ſtipata, quæ prius tranſpirabat, iam ſunt detenta. Quæ quidem, ſi fuliginoſa ſint, febres accendunt. Eiuſmodi autem halitus, ſuccóſque, tum multa & vehemens dimotio, tum vigiliæ, & ira, & dolor, & cura, augent: tum proximè ab iſtis, vnum illud per ſe interdum augere eos ſufficit, vtique ſi cibum quis non ſumpſerit. Efficitur nanque corporis halitus in iis naturis, quæ facilè amaram bilem gignunt, ex longa inedia bilioſus. Concuſſio itaque ſiue rigor ſuccedet, propter eorum quæ feruntur excrementorum, tum multitudinem, tum acrimoniam, tum impetus celeritatem, tum laborantis virium imbecillitatem. Horror verò fiet, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas eſt remiſſa: tum copia minor, ac potiſſimum quum vires

Indicatio ipſa quando à febre, & quando à febrili cauſa ſumenda ſit.

Putredinem eſſe cauſam febrium quæ plures infeſtant dies: ac proinde prius tollendam eſſe.

Indicationes agendorum in putridis febribus ſumi à febre ipſa, & ab effectrice illius cauſa, & à facultate.

Diarias febres, dum imperitè tractantur, diuturniores fieri.

Diariarum cauſæ quando recedant, & quando perſiſtant in corpore.

Stipationem quæ faciant.

Diariæ febres cur ſic dicantur.

Diariarum affectus multiplex.

Ephemeræ febres cum quibus excretionibus deſinant.

Diarias produci vnde accidat.

Diatritos.

Diariarum multiplex differentia.

Stipatio duplex.

Dẽſitudo meatuum vnde accidat.

Obſtructionũ differentiæ.

Indicatio à viribus ſumpta, in diariis quidem exigui, in pluriũ autem dierum febribus, maximi ſolet eſſe momenti.

Vires primâ aut ſecunda die ab initio morbi, vnde reſolui accidat.

Nutriendi etiam in prima inuaſione acceſſionis qui ſint.

Punicum malum, ventriculum roborat.

Succos acres quæ gignant.

Rigor vnde accidat.

Horror vnde proueniat.

Vlceroſus ſẽſus quando fiat.

Horrorem inuadentem in principio acceſſionis, inhibet panis ex vino diluto & calente exhibitus.

vires triſtanti obſiſtant. Quòd ſi largius remittantur iam dicta, ne horror quidem continget: ſed vel quidam ceu vlceroſus ſenſus, vel tantùm inæqualitas. Porrò quibuſcunque virtute exiſtente imbecilla, ſqualidóque ipſius corporis habitu, incipiẽtis adhuc acceſſionis vidi adeſſe ſymptomata, iis omnibus panem ex vino diluto & calente, maturè exhibens, horrorem ſtatim inhibui. Quantò verò hos citius cibaueris, tantò ſcilicet magis febrem prohibueris. Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpoſitæ ſint, nutries tunc quoque, modò adhuc duret horror: prædicens tamen, quòd hi febricitabunt, cæterùm innoxia febre, & cui cutis mador ſuccedet: quo facto, tum lauare, tum nutrire debebis. Quòd ſi horror præterierit, ac iam planè febricitent, id temporis non ſunt cibandi: ſed decreſcente iam acceſſione, atque interdum in ſummo vigore, nutriendi ſunt, ſolutionis integritate non expectata. In nullo nanque ſquallido affectu commodè finitur acceſſio, priuſquam illi vel ex lauacro, vel humido victu, humectatio acceſſerit.

Nutriri interim dum horrent, qui poſſint.

Inedia aduerſatur calidis & ſiccis naturis.

Calidis itaque & ſiccis naturis, ſiue à primo ortu ſint tales, ſiue ſint etiam acquiſititiæ maximè inedia aduerſatur, febrium paratiſſima cauſa. Inter alia autem, calidus in ſummo, ſiccúſque cœli ſtatus, iam dictam temperaturam efficit. Hic autem alio anni tempore, quàm æſtate, planè incidere nequit: ſicuti nec humidiſſimus pariter frigidiſſimúſque, in alio quàm hyeme. Corpora igitur calida & ſicca, ex inedia facilè in febres ardentes incidunt: à quibus, niſi prius mors occupet, in hecticas tranſeunt: atque ab his, in maraſmum: vel protinus ab initio, ardentibus præteritis abeunt in hecticas. Maximè autem ſiccas, calidáſque diſpoſitiones corporum, à pincipio febris hectica corripit: id quod olim cuidam iuueni contigit, qui ex ira febricitauit. Cui quidem, quoties nutritus eſt, fontanæ planè gelidæ dedimus interim binos cyathos, interim ternos: quando frigidam ſimul multam ſibi dari; qui ita ſunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca vtiliſſimum fuerit, vbi febris ideam perſpexeris, in prima ſtatim occaſione, minori cum periculo, copioſiori frigida vti, corporibus ad validam ſiccitatem nondum perductis. Iam verò quemadmodum in quibus febris accenditur propter mordentem acrimoniam excalfacti attenuatíque à Sole, inedia & laboribus, ſucci, maximum eius remedium eſt, humidum nutrimentum: ſic è diuerſo, vbi ob copiam, vel obſtructionem, vel phlegmonem, vel humoris alicuius putredinem, febris eſt orta, maximo malo eſt cibus.

Hecticis febribus à principio corripi calidas & ſiccas diſpoſitiones.

Nutriendi qui non ſint, ne in ipſa quidem acceſſionis declinatione.

Nutriendi cõſilium ſumendum eſſe à ſummo vigore morbi, & viribus ægrotãtis.

Quare hos quidem, nec in febris inclinatione, citra noxam nutrias, nedum ipſa acceſſione inuadente: illos verò, omni certè tempore, ſed potiſſimum per inclinationem. In ſumma verò, illa duo à primo ſtatim die, ſunt tibi in omni ægro ſpectanda: morbi ſummus vigor, & ægrotantis vires, à quibus cibandi conſilia petas. Poſtea ſi tranſiri ſummum incrementum ſine omni cibo poteſt, in cibi abſtinentia hominem ipſum ſeruabis. Sin exiguum adminiculum requirat, abundè erit ſola mulſa. Quòd ſi maius deſiderat quàm ſit ex mulſa, ptiſanæ cremor ſatis erit. At ſi fas non eſt ſummum morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia tranſmitti, id agendum, vt homo ſtatim in prima acceſſionis inclinatione nutriatur. Aliquos verò ipſorum, & quum inuaſura adhuc eſt, & quum incipit, cibabis. Sint porrò hi ſicco temperamento & calido, oportet, tum viribus neceſſariò imbecillis: quum fieri nequeat, vt abundè ſiccum calidúmque corpus, ſi febricitet, viribus ſit valentibus. Si autem cum eiuſmodi febri & corpore, momentanei membri phlegmone ſit coniuncta, omnino æger morietur: magíſque id certum eſt, ſi vel peripneumonia, vel pleuritis, vel angina, vel ventriculi, vel iecinoris phlegmone infeſtet. In quibus ſanè affectibus vna ſalus eſt, virium robur. Nam quod ad phlegmonem quæ in iis eſt partibus attinet, minimè planè eſt cibandum. Quod ad virium infirmitatem, vtique ſæpe. Ac proinde neceſſum eſt, aut reſoluantur vires, aut phlegmone augeatur.

Hectica febris quando ſit expectanda.

Quoties igitur vel ex laſſitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigiliis, vel triſtitia, vel longa inédia, vel vniuerſis vnà coëuntibus, ſiccatum corpus eſt, ac febris inuaſit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert: vtique hunc talem timor eſt hectica febri correptum iri, potiſſimum in æſtate, ac cœli ſtatu ſicco calidóque. Oportet autem quamprimum ptiſanæ cremore, & ſorbitione ex alica nutritum, panéque pòſt oblato, aquæ frigidæ potione hominem cures. Quippe protinus extinguitur, ac ceſſat omnino febris, modò, ne phlegmone aliqua ei ſit adiũcta, nec putridus humor. Quanquam ego etiam vel ſi hæc aderant, ægrotorum non paucis aquam frigidã dedi, tutius eſſe ratus phlegmonas in præſens augere, quàm ſinere hominem in hecticam febrem prolabi. Cæterùm ſi magnum fore incommodum, vel humoris putris, vel phlegmonæ ſit ſuſpicio, à frigida quidem danda abſtinebis: refrigerantibus autem remediis, quæ foris applicantur, vtêris: modò ea ſuper os ventriculi, aut tota præcordia, modò ſuper pectus imponens, vbi ſcilicet plurimum ſubeſſe caloris, maximè iudicabis.

Balnea quibus conueniant.

Phlegmonas cur febres ſequantur.

Balnea etiam iis qui ſiccato plurimum corpore ſunt, & citra humorum putredinem febriunt, non incommoda exiſtunt. At phlegmonas ſubſequuntur febres propter putredinem humorum, qui in ipſis impacti habentur.

Putredo humorum quotupliciter accidere poſſit.

Poſſunt tamen vel citra phlegmonem, in ipſis vaſis aliqui humores putreſcere: ídque aut in vna animalis particula, in finibus ipſorum impacti: aut etiam in totis eorum capacitatibus, quæ inter bubones & alas ſunt, comprehenſi. Vbi igitur citra putredinem ſquallenti corpori febricitare contigerit, caput totius curationis in iis remediis quæ refrigerent humectentque, ſtatuere oportet.

Remediorum refrigerantiũ humectantiúmque, duplex eſt materia.

Porrò duplex genere eſt harum rerum prima materia. Vna, eorũ quæ foris incidunt: altera, quæ intus in corpus ſumuntur. Extrinſecus corpori incidunt, tum aër ipſe qui nos ambit: tum pharmaca, quæcunque humectandi refrigerandíq; vim obtinent: & tertium præter hæc, dulcis aquæ balneum. Intrò in corpus ſumuntur, quæ eduntur, ac bibuntur, & inſpiratus aër. Ab his generibus tentandum eſt propoſitis hoc loco febribus, tum humiditatem tum refrigerationem comparare.

Refrigeratio in febribus cur breuis ſit temporis atq; periculoſa.

Verùm refrigeratio, quoniam per efficaciſſimam qualitatem inducitur, & parui tẽporis eſt, & periculoſa. Contrà ſiccitatis, per ea quæ humectent, curatio, vt longi tẽporis eſt opus, ita minus eſt, quàm refrigeratio, periculo expoſita. Si igitur taperatus ſit aër, qualẽ ſe exhibet, tali eo eſt vtendum, nihil amplius de eo nobis ſolicitis.

Ædes febrientibus quales eſſe cõueniat.

Sin verò admodum calidus, vel admodum frigidus ſit, pro calido inducendus arte contrarius eſt, ſubterraneis inuentis domibus, quæ & frigidiſſimæ ſint, maximéque perflatæ, & ad ſeptentriona conuerſæ: tum auris quibuſdam ſua-

nibus

uibus opera noſtra paratis,aliàs ex euripis,in quos multi ſe aquarũ fontes præcipitent:aliàs aqua frigida ex vaſis in vaſa transfuſa,id quod etiam conciliat ſomnum : præterea domo aſſiduè aqua,quæ prorſus frigida ſit , aſperſa : ac roſis plurimis humi fuſis, aut vitium capreolis , aut ruborum clauiculis , aut lentiſci ramis , aut denique reliquarum, quæ refrigerent , ſtirpium aliquibus : turba quoque hominum ingredi prohibita, vt quæ domum ſimiliter calfaciat. Ac ſic quidem calidiſſimum aërem , qui ſcilicet in æſtate calida & ſicca accidit , refrigerare eſt tentandum. Qui ſanè ſi modicè frigidus ſit ; hoc eſſe contentos oportet, nihil de eius temperie alterantes. Qui verò frigidiſſimus eſt, vtique quatenus reſpirando attrahitur, admittendus eſt , vt qui admodum calorem cordis refrigeret : non tamen quatenus extrinſecus ægrum contingit. Quippe denſat cógitque cutim , putrilaginoſorumque humorum effluxum atque tranſpirationem cohibet. Siquidem per pulmonem , quod rarum eſt viſcus , difficile non eſt vt tum qualitas ipſius, tum etiam ſubſtantia, facilè ad cor perueniat : per cutim verò, vtpote denſatam, fieri id non poteſt. Cæterùm ex frigida inſpiratione maius ſequitur commodum, quàm incommodum ex cute denſanda , præſertim cùm operimentis hanc nobis calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiuſmodi aëre eſt in iis hecticis , in quibus primum quod afficitur , ipſum eſt cor : æquè vt ſi ventriculus primum affligeretur, ipſi per comeſta & bibita ſuccurrendum eſſet. At iecinori ex inſpirato aëre nulla certè accedit vtilitas: à comeſtis verò & bibitis, minor planè quàm ventriculo , aliqua tamen haud obſcurè aduenit. Communis autem omnium ſanatio eſt,per ea quæ extrinſecus applicata refrigerant , & humectant. Atque ob hæc quidem viſcera , magna ex parte hecticas maraſmodéſque febres accidere contemplati ſumus. Superueniunt tamen aliquando & pulmonum intemperantiæ calidæ & ſiccæ. Incidunt præterea & pectori,& meſenterio,& ieiuno, & colo : interim verò , & vtero , & renibus. In ſepto autem tranſuerſo maraſmum non vidi , febrem hecticam vidi. Eiuſmodi autem affectum,& ſpirandi difficultas , & delirium excipere ſolet. Ex quibus magna ex parte prius moriuntur,quàm hectica ſit prorſus perfecta.Eſt autem eorum agnitio facillima,tũ ex pulſus duritia, tum ex eo quòd præcordia plurimùm trahuntur ſurſum , tum ex difficultate reſpirationis,quæ illis eſt inæqualis,& varia : interdum admodum rara magnáque , vtique quum delirij malum præcipuè dominatur. Frigidus itaque aër tunc vel maximè confert , quum quod primum afficitur , ipſum eſt cor : quamuis confert & in reliquis febribus non parum : quandoquidem in his quoque neceſſe eſt cor ſimilem intemperiem recipiat. Pulmones etiam vbi ij ſunt qui primùm patiuntur , plus cæteris omnibus aërem refrigerantem poſtulant. Porrò ex medicamentis , quæ admota extrinſecus in eiuſmodi affectibus , refrigerandi humectandíque vim poſſident, deligenda ea ſunt,quæ non modò citra aſtrictionem refrigerent , ſed etiam corporis ſubſtantia ſint tenui. Ac quæ quidem abſolutiſſimè tenuium partium ſit , ſubſtantiam exactè frigidam inueniſſe fortaſſe non eſt. Dixi exactè, propter acetum : quod quum omnium (quæ nouimus) poteſtate refrigerantium , planè tenuiſſimarum ſit partium , admiſtam ſibi aliquã habet caliditatem.

Somnum conciliari ab aquarum ſtrepitu.

Turba hominum incaleſcere ambientem.

Aër calidiſſimus quomodo refrigerandus.

Aëris frigidi effectus.

Iecinori ex inſpirato aëre nulla accedit vtilitas.

Maraſmodes febres ob quæ viſcera maiori ex parte ſoleant accidere.

Hecticam ex ſepto tranſuerſo optam dyſpnœa & delirium excipit.

Hectici ex ſepto tranſuerſo quomodo dignoſcantur.

Aër frigidus quando maximè conferat.

Refrigerantia extrinſecus, in febribus qualia eſſe debeant.

Aceti facultas.

Præterea corpora quæ contingit, ſiccat : quamuis ad imaginationem ſit humidum. Quo fit, vt ad eos affectus , quos humectari & refrigerari expedit , ſolo eo non vtamur , ſed tanto aquæ frigidæ admiſto, vt poſſit bibi. Hoc autẽ medicamen quod ſubdã, humectantium & refrigerantium omnium ſimpliciſſimum eſt, optimumque ad eryſipelata,& pudendorum phlegmonas inter initia, prius quàm depaſcẽs aliqua ſubindicetur putredo. Olei roſacei ex omphacino oleo citra ſalẽ confecti, vncias iij. vel iv. Ceræ albæ , & elotæ , vnciam vnam. Liquentur ſimul in vaſe duplici, ac fiat ceratum humidum : cui abundè refrigerato , miſceatur paulatim in mortario tãtum frigidiſſimæ aquæ, quantùm in ſe, dum cum ea mollitur , accipere poſſit. Quòd ſi aceti quoque admodum tenuis & clari paululum adiicere velis , vtique magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentum efficies. Non debebit autem medicamentum hoc eouſque ſuper ægrum corpus manere , dum manifeſte incaleat , ſed aſſiduè ſubinde mutari. Aliud: Oxalidos, aut oxylapathi ſuccus, cũ exigua polenta miſtus, excipiatur duplicato & detrito peniculo, aut linteo , affatimque frigidum totum id admoueatur. Quinetiam portulacæ , & ſemperuiui, & vuæ immaturæ ſuccus ſimiliter polentæ miſcentur. Ad hæc lens paluſtris, & viridis tribuli,& polygoni, & lactucæ, & intybi ſuccus, aliáque refrigerantia, cum tenui polenta miſcentur. Licet etiam abſque polenta vti integris herbis. Iam verò quod epithema ex pinguibus conficitur palmulis , ſalutare medicamentum eſt. Porrò coquere oportet harum carnem, omni membranoſo exempto, aliàs ex ſolo claro aceto, aliàs aqua ipſi permiſta : atque hac, vbi tenera ſatis reddita eſt, tunſa vti. Eſt verò ſalutare medicamen ad talia, etiam ſuccus roſarum frigidus , vnà cum polenta. Salutares ſimiliter ſunt & ipſæ roſæ contuſæ. Præterea ſtirpium quæ moderarè aſtringunt, germina trita. Ad quem modum vti aliquando licet herbis mediocriter aſtringentibus , vt ſolano. Huiuſmodi tamen refrigerantia omnia, illi tantùm admouenda ſunt parti, quæ primariò eſt affecta : non aliis quæ refrigerari non poſtulant. Ego nanque hominem ſcio, qui impoſito præcordiis refrigerante medicamento, laborarit ſtatim dyſpnœa : ſicuti alterum , qui tuſsierit protinus. Verùm ex remedijs ipſis , nonnulla quidem per ſe , neque intercedente alio, refrigerare ſunt nata : vt , gratia exempli, frigidę potio, necnon ſuccus vuæ immaturæ. Alia autem ex accidenti : vt ſanguinis miſſio, quæ calidam aliquando intemperiem ſanat. Ad eundem modum & clyſteres , & purgatio , & fomentum, & cataplaſma : quòd videlicet digerant, concoquántve. Vtranque verò facultatem in ſe comprehenſam habet dulcis aquæ balneum temperatum : vtpote ex partibus varia facultate præditis conſtans. Siquidem quum primùm in id ægri ingrediuntur, in aëre verſantur calido : poſtea in calidam aquam deſcendunt. Mox ab hac egreſſi, in frigidam. Poſtremò ſudorem detergent. Poteſt autem prima eius pars materias per totum corpus tum calfacere , tum liquare : præterea quæ inæqualia ſunt , æquare : & cutim laxare : & multa, quæ ſub hac ante detinebantur, vacuare. Secunda eius pars, vbi quis in ſicco corporis affectu ea vtitur, poteſt madorem vtilem ſolidis partibus immittere. Tertia balnei pars poteſt, vbi quis frigida vtitur, & totum corpus refrigerare , & cutim denſare

Aceto quómodo vtendum.

Refrigerantis humectantíſque cerati deſcriptio.

Frigido Galeni cerato , quomodo vtendum ſit.

Refrigeratoria præſidia varia.

Refrigeratorium ex palmulis.

Roſarum ſuccus.

Roſæ.

Refrigerantium remediorum alia quidem per ſe , alia ex accidenti refrigerare.

Balnei dulcis aquæ, temperatæque facultas.

Balnei partes diuerſæ.

denſare, & vires firmare. Quarta verò,corpus per ſudores, citra refrigerationis noxam, vacuare. At vbi quis intempeſtiuè lauatur, in horrores,cutíſque denſitudinem incidit. Eſt autem conti- nens ipſius horroris cauſa, mordentium excrementorum, aut etiam crudorum humorum, conſertim actorum, citatior motus. Proinde quibus horum eſt abundantia, caro verò ac cutis denſæ, ſiue balneum ſint ingreſſi, ſiue ſteterint in ſole,ſiue quoquo modo vel geſtati, vel perfricti, vel exercitati, vehementius dimoti fuerint, vtique iis horror incidit. Contrà, quibus hæc pauca ſunt, & corporis habitus vt remittatur laxetúrque à balnei calore, promptus, iȷ non modò non horrent, ſed etiam meliores redduntur, vtpote excrementis per id vacuatis. Quo rationabilius, neque in primo inuaſionis initio, nec in incremento,quiſquam ægrotantem lauit. Quippe denſata eſt hoc tempore, coarctatáque & cutis ipſa, & quæ ſub hac habetur carnea ſubſtantia. At in febris inclinatione vel incipiente, vel procedente, vel amplius progreſſa, ſæpenumero nos ægrotos lauantes, non parum eis contulimus.Si quis igitur balneum ingreſſus, minimè inhorruit, ſed laxata illi, necnon rarefacta eſt cutis, huic ſuccedent planè excrementorum vacuatio, æqualis per vniuerſum corpus calor, exiguorum meatuum rarefactio, tenſorum laxatio, denſatorum fuſio. Ac vacuatio quidem excrementorum, omni febri eſt vtiliſſima. Pari modo & rarefactio, & relaxatio. Fuſio tamen, & calor, non item: ſed calor omni febri inimicus eſt. At fundi æqualiter, id ſolidis quidem animalis partibus non eſt alienum: ſuccis certè non perpetuò eſt vtile: ſed quoties in animal vel phlegmone, vel affectus phlegmonæ ſimilis conſtitit, vel vtrauis plenitudo, omnium inimiciſſimum. Nam phlegmonæ quidem, quum calfacti & liquati ſucci ad ipſas confluunt,augentur. Tunicæ verò vaſorum, impares plenitudini, quæ iam ex liquatione eſt repleta ſpiritu, diſtenduntur, ac vires hoc nomine malè habent. Ergo calidis illis ſiccíſque affectibus, effuſio mordentium eſt ſalubris,liquatióque eorum contingit citra periculum. Calfactio tamen noxa non caret. Atque hæc quidem ex prima balnei parte optimè adminiſtrata ſumuntur. In ſecunda autem (quæ lauacrum erat) vt febrilia corpora ex humectatione iuuantur, ſic ex calore nihil illis commodè accedit. At in tertia refrigerantur innoxiè quæ fuerant excalfacta, & vires firmantur. Si qua verò & laxata, & iuſto plus ſunt remiſſa, ea in naturalem redeunt mediocritatem: id quod quarta balnei pars, quæ deterſio eſt, indicat.Quippe quibus ritè ſunt omnia adhibita, iȷ poſt frigidæ vſum adhuc ſudant, & omnia ipſis excrementa vacuantur. A balneis igitur (vt vnam omnium veluti ſummam colligam) vacuatur quicquid in corpore vel fumidum, vel fuliginoſum præfuit. Reducuntur ad naturalem ſymmetriam, tum caro ipſa, tum cutis: corrigitur ſolidarum partium ariditas: & calor non modò is qui ex lauacro acceſſit, ſed qui etiam præfuit,ex frigidæ vſu extinguitur. Maximo huius rei documento eſt præſidium, quod ſentiunt homines ex huiuſcemodi balneo, vbi à feruenti ſole exiccati, lauantur. Quippe quum accedant ad id, ritu ſtipulæ aridi, egreſſi è frigida, illicò in naturalem habitum redeunt. Si itaque certam febricitantium naturæ haberemus notitiam, non dubitaremus eorum aliquos aſſiduè in

Balneum intempeſtiuum horrores, cutiſque denſitudinem gignit.
Horroris cauſæ.
Lauandum nec in acceſſionis initio, nec in ipſius incremento, febrientem eſſe.
Balneum contuliſſe perſæpe in acceſſionum declinationibus.
Balnei tempeſtiui vſus.
Calor omni febri inimicus eſt.
Phlegmone quando augeantur.
Balnei ſingulæ partes quos vſus præſtent.

aquis frigidis citra balneum lauare. Quia verò exacta nobis diſpoſitionum non eſt notitia, ac maxima ex errore impendet noxa, vtique eiuſmodi potiſſimũ in febribus hecticis, quando per has & pauci ſanguinis,& nudum carne, & expers adipis, corpus eſt redditum. Etenim iuuenis corpulentus, æſtatis tempore, ac in febris ſummo vigore, modò nulla viſcerum phlegmone ſubſit, ſudabit, ſi in frigidam ſe coniecerit. Quòd ſi ſit frigidæ lauationi aſſuetus, ſecurè remedio vtetur. Qui autem ex calida & ſicca intemperie febricitant hectica,ac potiſſimum qui iam maraſmodes fiunt, iis vbi tale præſidium petunt, tutum non eſt in totam coniici, æquè vt nec gracilibus & imbecillis, qui æſtate calida & ſicca,longa via peracta, refrigeratione indigent. Nam neque his tutus eſt frigidi ſolij vſus, niſi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Siquidem ſimile quiddam nobis videtur accidere, quum in frigidum ſolium poſt balneum ingredimur, ei quod ferro accidit,quum tingitur. Etenim tum refrigeramur, tum roboramur: quemadmodum & illud, vbi candens iam redditum frigidæ mergitur. Atque huius rei cauſa ad imbecilla corpora inuentæ ſunt balneæ,quæ ea præcalfaciant, atque ad frigidum ſolium præparent. Non diſſimile quiddam faciunt, & qui ſine balneo frigida vtuntur, quum ſcilicet ſe ab exercitatione in eam ſaltu demittunt. Siquidem quod nobis balneum, id præſtat illis exercitatio: vt quæ non calfaciat tantùm, ſed etiã inſiti caloris motum à profundo corpore extrorſum concitet, ſic vt & frigidæ impetui occurrat, & quo minus viſcerum aliquod feriat,aduerſetur atque prohibeat. Neque enim ipſam frigidæ ſubſtantiam, neque eius qualitatem omnino integram, vſque ad viſcera pertingere eſt ſalubre.Imò ſatius & tutius fuerit, ſolam qualitatem,eamque retuſam calidorum occurſu, deſcendere. Iam verò qui hectica febricitantes ad balneum accedunt, niſi in frigidam ſint demiſſi,nihil iuuantur, contrà quàm aliis correpti febribus. Nam quum iis ſolidarum partium affectus candenti ferro ſit ſimilis, calfeciſſe duntaxat eos humectaſſéque haudquaquam videtur ſatis (ſic enim alimentum incrementumque præbuerimus febri) ſed opus eſt, vt merſis in frigidam, extinguamus calorem. Quòd ſi ex violento ipſo ſubitóque frigidæ vſu malè fuerint affecti, vtpote in contrariam qualitatem mutati, hos licet in toto quod ſequitur tempore, calfaciendo ſanare: quum neque par periculum ſit in frigido affectu, nec in remediis quæ illi adhibentur. Quum autem inſanabilis ſolidarum partium ſumma ſiccitas ſit, ad quam per hecticas febres via expeditiſſima patet, melius eſt hominem in frigidam intemperiem transferre, ac cui curationem adhibeamus habere, quàm tendentem rectà ad interitum ſinere, deſperatámque illi ſalutem facere. Ergo eos qui hectica febriunt, illicò omni ratione refrigeremus, antequàm progreſſi in maraſmum perueniant. Nam quem iam occuparit maraſmus, hunc neutiquam ſanare tentaueris. Ipſum tamẽ in alterum transferre maraſmum,quem appellant ex morbo ſenium, licebit: ac ſic ſuperſtitem, non tantùm plures dies, ſed etiam menſes, ſeruare. In cæteris autem febribus, quas vel phlegmone, vel putreſcentes ſucci accenderunt, nihil offendes, etiam ſi in frigidam ægrum ipſum non merſeris. At in hecticis, id quod remedium affert, calidæ ſolium non eſt, ſed frigidæ.

Balneum frigidum quibus intrepidè, & quibus cautè debeat adminiſtrari.
Balneæ calidæ ad ſolij frigidi vſum corpora præparant.
Exercitatio præparat corpus ad balneũ frigidum.
Exercitiorum vſus.
Hecticos,dum ad balneum accedunt, nihil iuuari, niſi in frigidam ſint demiſſi.
Siccitatem ſummam ſolidarum particularum eſſe inſanabilem.
Hecticos ſtatim eſſe omni ratione refrigerandos.
Maraſmum eſſe incurabilem.
Senium ex morbo.

Quicunque

Quicunque igitur hectica febre laborant, atque ex iis præcipue, qui iam marasmode tenentur, modò his nulla alia febris, vel ex solo putrescente humore, vel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter lauabis: sed prorsus citra omnem laborem, ne resoluantur vires. Sint ergo tres domus balnei: in quarum primam, quæ satis esse calida debet, in lectulo cubans ducatur, inibique nudetur. Illinc autem valida sindone in secundam portari debet: quæ non tantùm situ sit media, sed etiam temperie: tátò scilicet prima calidior, quantò est tertia frigidior. In ea itaque oleo tepido super sindone perfundatur. Hoc facto, ad tertiam ducatur domum, vbi nimirum est solium. In cuius quidem moretur aqua mediocriter: idque sustentus sindone, nulláque infusione aquæ, cuiusmodi in aliis vti solemus, adhibita: imò nec capiti eius quicquam infundi velim, quum sit satis id quoque, bis térue vnà cum toto corpore in aqua mergi, demissa mediocriter deorsum sindone, ac rursum per quatuor iuuenes, qui eum portant, leuata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus tingatur, ne vel breuissimo quidem spacio illic moratus. Protinus verò alter paratam habens calentem sindonem, ipsi iniiciat. Deinde æger suo in lectulo collocatus, primum spongiis detergeatur: dein mollibus linteis, quoad fieri potest, blandissimè. Postea verò vnctus, amictúsque vestibus, rursus super lectulo reducatur in aliquam aliam domum vicinam, vbi cibari consueuit, inibíque nutriatur. Porrò humidum esse ac frigidum, quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit. Eiusmodi verò sunt tum cremor ptisanæ, quum frigidus sumitur: tum alica, similiter ptisanæ cremori condita: id verò est ex aqua, & exiguo porri, & anetho, tum sale, oleo, & aceto. Commodus præterea iis qui sic laborant, est & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horũ pura frigiditas esse debebit, sicuti potionis. Quippe hæc maturè tũ incalescit, tum per corpus digeritur. Illa, quum pluscolũ tẽporis in vẽtriculo moretur, ipsum fortassis refrigerant, si fuerint modicè frigida. Vbi autẽ febris iam traxerit, dandum quoque asininum lac est: sed diligenter obseruato, ne in ventre concrescat. Cauebitur autem id, si mel illi admisceas: aut salis, quo vescimur, exiguum. Abstinendum tamen in hecticis, quoad fieri poterit, à melle est: atque idcirco etiam à mulsa: quippe protinus in bilem conuertitur, & ficciores, acriorísque caloris febres reddit. Dandus itaque principiò asinini lactis est non plus cyathus: sed inducta in ipsum cubiculum asina, quò nullum tempus interponatur: æger autem id protinus bibat. At verò si corruptum in ventre lac fuerit, pulsus paruos atque inæquales inuenies, quales accidunt in compassione ventriculi. Sin autem non sit corruptum, & maiores & valentiores eos, quàm pro consuetudine, inuenies. Qua ratione obseruata, licebit tum lactis, tum aliorum ciborum omnium modum sensim augere. Qui igitur iam marasmo vexantur, eos, sicuti dictum est, lauabis. Quos verò hectica premit, nondum tamen marasmo tentantur, eos licet etiam laues sine subiecta sindone, vtpote viribus adhuc valentes. At qui ex his minus sunt valentes, eos non tutum est permittere in frigidam natationem descendere, sed foris ipsos potius perfundere, primum tepida, secundò frigida, qualis fontana est. Ac si quidem omnia curiosè administrentur, vtique sanandi iam eius quem marasmus consumit, spes est. Sin error vel in vno committatur, is reliqua subuertit omnia. Quippe quum exitialis horum affectus sit, ne leuissimum quidem errorem tolerat. Ac si quis talium est seruatus, huic carnosam tantùm potionem marasmus iam occupauerat. Ipsis verò solidis resiccatis, fieri nequit vt homo prorsus sanetur. Etenim primùm eiusmodi febris propriam partium humiditatem, ex qua nutriuntur, depascit: hinc transit ad genus carnosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur autẽ caro tãtùm ea quæ in musculo est. Nã quæ in visceribus cõspiciũtur, nõ carnes, sed parenchymata nominãtur. Porrò singularũ particularũ substantiæ moles, ex tali maximè completa est natura, quæ perire, & regigni possit. At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosáve natura eandem generationem habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularum partium fibras, à febribus malignis liquari, perinde vt carnes: quando animal ipsum, priusquam hæ prorsus sint exiccatæ, interemerint. Sanè sunt & quas marasmodes febres vocant, vniuersæ ex earum genere quæ colliquant: sed in eo differunt, quod in his, quæ portio carnis colliquatur, ea semper vaporis vice digeritur: in illis defluit in ventrem. Nam quemadmodum quo magis animal vel adipe, vel carne abundat, eo, quod ab ipsius carnibus, dum in craticulis torrentur, defluit, copiosius cernitur: ad eundem modum in calidissimis febribus, si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas. Sin absque adipe & siccæ sint, insensibiliter absumuntur, & in febres marasmodes transeunt. Hæc præmonitus, colliquantium febrium iisdem methodis curam ages, tum ad frigidam exhibendam, quamprimum properans, tum iis quæ refrigerent & humectent, nutriens. Mulsam verò inimicissimam illis esse censebimus.

Balnei partiũ descriptio.
Hectici quomodo sint per quatuor partes balnei tractandi.
Hecticis requiri humidum & frigidum nutrimentum.
Hecticorum victus ratio.
Lac asininum cum melle sumptum non cogitur.
Mel esse inimicum hecticis.
Lactis in ventre corrupti nota.
Hecticas febres ne leuissimum quidem tolerare errorem.
Hecticæ febris species.
Caro quæ dicatur.
Parenchymata.
Marasmodes à colliquantibus febribus quomodo differant.
Colliquantium febrium curatio.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,
LIBER VNDECIMVS.

MOdum igitur curandarum ephemerarum, in octauo huius operis commentario: continentium, in nono: hecticarum denique in decimo, satis accuratè exposuimus. Nunc verò, quemadmodum quæ ex putrescentibus humoribus excitantur, methodo sint sanandæ, aggredi est animus. Duo autem sunt scopi curationis in vniuersum: affectus nempe ipse, atque ægrotantis temperies. Affectus quippe, ex iis quæ sibi contraria sint, adhibenda esse remedia indicat. Laborantis verò temperies, simul cum ipso morbo, mensuram contrarietatis definit. Potest etiam ambiens nos aër (qui ex cœli statu, anni tempore, ac regionis natura suas mutationes sortitur) vnam efficere indicationem, ac vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerari. Porrò auxilium, quo ad morbos tollendos vtimur, prima & vltima dicitur sanitatis causa, diuersis tamen rationibus. Dicitur quippe vltima tempore: quandoquidem & natura & ars, & fortuna, priores, secundum tempus, eo sanitatis existunt causæ. Prima verò est, quatenus id primò, laborantis corpus tangit, alteratque eius effectum.

Curationis scopi sunt duo: affectus & ægra temperies.
Temperies laborantis quid indicet.
Aer vnde suas mutationes sortiatur.
Auxilium cur prima & vltima sanitatis causa dicatur.

Fortuna per auxilia morbos profligat.
Natura ex quibus constat.
Solidæ partes ex semine generantur.

effectum. Ars siquidem, artifexque & fortuna, non per se primùm, sed per auxilia morbos profligant, materiæque interuentu operantur: quemadmodum per seipsam natura. Quæ nimirum ex tum spiritus, tum solidarum particularum (quæ ex semine genitali oriuntur,) tum carnosarum substantia, constat. Quarum trium substantiarum singulæ propriam pro natura sua tum qualitatem, tum quantitatem habent. Ac qualitas quidem earum, ex congrua temperie humidi, sicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas verò solidarum partium par semper manet: sed iis qui adhuc inaugentur, numero duntaxat: qui verò absoluti iam sunt, etiam magnitudine. Carnosæ verò substantiæ magnitudo variatur, etiam si iam non augeatur animans. Pari modo & substantia spiritus * propemodum quolibet momento tum maior, tum minor conspicitur. Ergo ad duos illos scopos prius traditos, etiam vnica virtus addetur, iuxta earum trium substantiarum enumerationem: aut temperies per se distinguetur, quæ & ipsa rursus bifariam, scinditur, nempe & in originalem naturam, & in acquisititiam dispositionem: sic nimirum, vt ex istis, & aliis quæ prius dicta sunt, propria quædam cuiusque remediorum sit indicatio. Ex ætate etiam, vitæ studiis, consuetudinéque, remediorum indicationes sumūtur. Proponatur igitur nobis intemperies quædam curanda: ea vtique per contriā intemperiē sanabitur. At quoniam vniuersi febrium generis intemperies est calor, vtique per frigiditatem curabitur. Quemadmodum autem ab affectu ad materias præsidiorū peruenimus, eodem etiam modo à singulis reliquorum generum primorum, ad eas est descendēdum: veluti à virtute, quæ morbo ceu aduersatrix opponitur, & cui omni ratione opitulari & subuenire est consilium. Quare virtus quidem ipsa erit vnus ac primus scopus: alter autem atque secundus, quod ab ea significatur, nempe custodia ipsius. Pari etiam ratione, morbus quidem dicitur esse primus scopus: secundus autem, sublatio ipsius. At verò custodia, similium indicabit exhibitionem: sublatio, contrariorum. Quoniam verò virium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tū solidis ipsis completur: ex iis quæ similia sunt, moliri cuique suam custodiam oportet. Spiritui, ex respiratione, transpiratione, & vapore qui ex sāguine attollitur. Solidorum verò generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi, per eam naturam, quę in medio humidorū ac solidorum corporum est. Porrò cuiusque horum modum ex conseruandæ substantiæ modo inuenies: qualitatem verò, ex ipsius temperie. Quum autem horum cuiusque temperies, vel optima sit, vel aliquatenus vitiosa: quæ quidem optima est, semper seruari debebit. Quæ verò omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem vel seruanda est, vel alteranda: in ægris verò seruanda. Quum autem diuersitas non parua sit in partium animalis temperamento, propriam cuique mensuram, eorum quæ ipsi similia sint, oportet accommodare. Nempe ei quæ terrea est magis, eorum quæ magis sint terrea: & ei quæ humidior est, eorum quæ sint humidiora: ac sic de cæteris constitutionibus. Hinc verò iam materiæ particulares omnes in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi solitis, inueniendæ sunt. Quòd si mutuò inter se pugnent aliquæ indicationes, perpendenda* indicantium scoporum tum magnitudo, tum dignitas est, efficiendumque id, quod tum maiores, tum digniores scopi admonent. Quorum dignitas quidem iudicanda est, vel vitæ, vel sanitatis respectu. Magnitudo autem est duplex: vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu. Iis igitur præmissis methodis, iam in febrium genere exercitemur, quod ex putredine nascitur. Ac primùm ab illa febri exordiamur, quæ ex putredine humorum in maximis vasis, vel in omnibus simul, cōputrescentium oritur: quanque necessum est synochon, hoc est, continentem existere. Fieri auté nequit, vt talis febris sanetur, nisi inhibita prius ipsa putredo sit: quæ sanè inhiberi, causa manente non potest. Quare submouēda ipsius causa est, si modò putredo ipsa prior, mox post ipsā, febris sanari debeat. Ostensum auté est, illa tātùm putrescere corpora, quę quū calida humidáq; natura sint, neq; perflata, neque ventilata, in calido humidóque loco includūtur. Quòd si in motu sint, ventilenturque ac perflentur, posse ea non putria integráque seruari: potissimū quæcunque corpora sua ipsorū natura reguntur, vt animalium, stirpiumque. Ea nāq; ab initio cōgenitos secum motus habent, quibus superflua excernant. Nec minus etiā est demōstratū, quāta sit tum respirationis, tum pulsuū vtilitas, ad perflatū, ventilationemque corporis, atq; eius natiuum calorem tuendum. Itaque si quid in eo manifestè putrescere debeat, dictas trāspirationes esse impeditas oportet. Fieri auté non potest, vt illæ per totū sistantur animal, nisi vel finibus vasorum stipatis, vel tota cute. Porrò accidere in finibus vasorū stipatio potest, vel ex vehementi extrinsecus refrigeratione, vel ex succorū, qui extrorsū in ipsos cōfertim ruerint, crassitudine, multitudine, vel lentitia. Accidit hoc illis & ex iis exercitationibus quæ in palæstra, vel aliàs obeūtur, & itinere laborioso: vel ambientis statu, quū ex rigore in æstum mutatus est subitò. Nonnullis verò feruētes ex ira succi, ac foras simul impetu ruentes, effecerunt dictas stipationes. Quisquis igitur propositā sanaturus est febrem, hic simul causam eius oportet adimat: simul calorem qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodū quidem ille refrigerandus sit, prius est dictum. Causam verò adimi oportebit, propria cuiusq; naturæ inuēta contrarietate. Vtique si ex frigida causa stipatū, densumque redditum corpus est, relaxato eo, omnique ratione rarefacto. Sin ex obstructione ita est affectū, hac reclusa. Quod verò recludet, hîc quoque ad contrarietatis indicationē attentus inuenies. Vbi nanque abūdātia humorum est, hos vacuabis. Vbi crassi, glutinosique sunt, eos tenues & fluxiles reddes. Si plures causæ aliquando coibunt, omnibus per contraria occurres. In eiusmodi autem dictarum causarum complexu, cœpisse à sanguinis missione conueniet: ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venite. Ab hoc ad remittenda quæ sunt constricta, & rarefacienda quæ sunt densata. Atq; hæc quidem à morbi affectu indicatiuè sumenda sunt. Quum autē ciborū atque potionum, necnon spirituū decens quantitas qualitásque virtutem ipsam custodiant: ac modus quidem quantitatis ipsorum à virtutis substantia inuestiatur, qualitatis verò à temperie: nimirum æstimari debebit, quemadmodum vires quæ corpus regunt, se habeant. Quæ quidem si sint valentes, audacter vacuantibus præsidiis vteris. Sin infirmiores sint redditæ, vacuantia remedia cautius administrabis. Sed & nutrimenti modus hinc tibi desumendus est. Quippe quum vires legitimum

Virtutem esse vnum ex curationis scopis.
Temperies est duplex.

Indicationes remediorum vnde sumantur.
Intemperiem per contrariā aliam sanandam esse.

Custodiam fieri per similia.
Sublatio morbi fit per contraria.
Partium singulæ per quæ custodiendæ sint.

Temperies optima, semper seruanda.
Intemperies vitiosa quando seruanda, & quando sit alteranda.

Indicantium scoporum dignitates esse expendendas.

Synochos febris quæ dicatur. Synochorum curatio.

Putrescunt calida & humida, quæ in simili loco conclusa, perflari nōn possunt.

Transpirationes vnde prohiberi contingat.
Stipatio in finibus vasorū vnde contingat.

Stipationis curatio.

Nutrimentū quantitatem à virtute, qualitatem à temperie sumendam esse.

Tenuissimo cibo quando sit vtendum.

sobut

robur ſuum habent; & morbi ſummus vigor breui expectatur futurus, tenuiſſimo cibo vti licet. Vbi verò infirmiores fuerint, non licet ſine graui noxa: ſed adiicere ad nutrimenta tantùm oportet, quantùm eſt de robore virium detractum. At nutrimenti qualitas, ex morbi affectu, vnà cum ſolidorum corporum temperamento præſenti, ſumenda eſt. Tempus autem nutriendi, quod quidem ad reliquas febres pertinet quæ ex putredine oriuntur, in progreſſu ſermonis dicetur. Quæ verò vnicam tantùm à principio ad finem vſque acceſſionem habent, ſynochíque dicuntur (de quibus impræſentiarum eſt ſermo) in iis tunc offerendus eſt cibus, dum ægri melius ſe habent: eóque potiſſimum diei tempore, quo in ſanitate prius cibari erant ſueti. Eſt autem frigida quoque iis propinanda, quum ſucci & iam concoquuntur, & craſſitudo eorum eſt extenuata. Cæterùm iam operæprecium eſt explicare, quot ſint febrium, quas putredo accendit, in vniuerſum differentiæ. Dein, quænam ſit ipſius generis earum communis vtilium auxiliorum indicatio. Mox, quæ ſit ſingulatim cuiuſque propria. Quod igitur ad differentias pertinet, prima ſanè ex eo eſt, quòd cauſæ ipſius putredinis vel adſunt, vel non adſunt. Secunda ex eo, quòd per totum animal, aut eius partem aliquam, diffuſa putredo ſit. Tertia, quatenus cum phlegmone, aut citra hanc. Ergo ordiamur ab humorum putredine, quæ primum indicans in diuiſione fuit. Cuius quidem natura, ad curationem erit inuentionis principium. Porrò natura putredinis eſt mutatio totius putreſcentis corporis ad corruptelam, à calido externo. Non enim profectò proprio calore corrumpitur quicquam: imò prorſus contrà quicquid in rebus ſubſiſtit, id augetur, roboratur, ſanum eſt, ac viuit, dum proprio calore regitur: veluti nimirum ipſa animalium corpora, quandiu ſeruatur proprius eorum calor, in cordis quidem corpore, per reſpirationem: in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, tum per aliam quandam reſpirationis ſpeciem, quæ per totam agitur cutem, & tranſpiratio, perſpiratióve dicitur. His verò læſis, vnà etiam calor natiuus læditur. Alter verò quidam alienus, ac præter naturam in corporibus excitatus, primum quidem ipſos ſuccos propter humiditatem putrefacit corrumpitque. Spacio verò, tum adipem inuadit, tum etiam carnem. Putredinem in corporibus ortam ſanabimus, id quod iam corruptum eſt, omni ratione vacuantes: quod reliquum eſt, moderatis motibus, & refrigerante perſpiratu ad exactam ſymmetriam reducentes. Ac vacuationem, quidem illlius per vrinam, deiectiones, ſudores vomitumque moliemur, ſi putridus humor ad os ventriculi aliquando ſua ſponte impetum faciat. Poſt hanc dimotiones mediocres, vnà cum ambientis bona temperie adhibebimus. Cauſam verò putredinis, ſi adhuc perſeueret in corpore, per contraria tollemus. Itaque quoniam tranſpirationis prohibitio fuit occaſio putredinis, hanc ſubmouere oportet. Quia verò ea (quemadmodum expoſuimus) à variis cauſis eſt orta, ipſarum ſingulis contraria medendi ratione occurremus. Sciendum tamen eſt, non eaſdem omnes partes vacuationes, medicamentáve requirere: cùm & temperamentis, & poſituris, & forma, & omni denique conſtitutione, naturáque inter ſe diſſideant. Cùm autem maior pars medicamentorum vacuantium, febrem ipſam adaugeant, vt pote facultate calida & ſicca, deligenda medico, ſunt, quæ citra calfactionem ſiccationemque valentem, ipſas vacuationes moliantur: cuiuſmodi ſunt, cremor ptiſanæ, aqua mulſa, oxymeli, apomeli, & apij radix, in aqua, quæ potui datur, incocta. Hæc autem ipſa ventri ſunt quoque idonea: qui ſi nihil reddat, iniicienda per clyſterem mulſa cum oleo eſt. Sanè totum corpus, priuſquam id vacuaris, rarefaciendum non eſt. Vbi vacuatum ſit, vtique licebit id medicamento aliquo, cui calor tepidus inſit, rarefacias: cuiuſmodi eſt quod ex chamæmelo conficitur. Hoc tempore ſi vinum quoque aquoſum bibatur, id omnes vacuationes promouerit. Idem faciet & temperatúm dulcis aquæ lauacrum. Cæterùm vbi magnitudo febris obſtat, ſicuti in continentibus, nec vino eſt vtendum, nec lauacro, nec iis quæ habitum rarefaciant, vnctionibus. Iam verò id genus ardentiſſimis febribus, potus frigidæ confert: niſi ſubſint putreſcentes humores, per aluum, vrinas, vel ſudores vacuandi. In vniuerſum autem, dum plura ſimul coëunt ſymptomata, id quod maximum omnium eſt, aggredi oportet, atque ei vel ſoli, vel magis quàm cæteris, ſubuenire. Porrò ad corrigendos putreſcentes humores, non tantùm requirimus vires ipſius pulſus firmas: ſicuti nec eius facultatis quæ voluntarium motum largitur, ſed multò magis ipſius concoctricis. Ergo ſi & vires cunctæ valentes ſint, & ardentiſſima febris, & concoctionis notę planè euidentes, frigidam intrepidè propinabis. Quòd ſi etiam æger bona corporis habitudine ſit, tum ſtatus cœli calidus ac ſiccus, etiam ſit in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquam lædetur. At ſi mediocris eſt febris, & vires non validæ, ſed cum notis concoctionis, iis qui ita ſe habent, balneum prodeſt, & vini potio: tum verò ex vnctionibus eæ quæ rarefaciunt: idque multò magis, cùm ambiens eſt frigidus. Neque enim aut frigidam in balneo lotionem, aut frigidam potionem in eiuſmodi cœli ſtatu ferè expetunt, vtpote inſpirationibus aſſiduè refrigerati: cùm ſi quando in frigido ambiente vehementer vri ægrotum contingat, exigua ſalutis eius habenda ſpes eſt. Si verò nec coctionis habeat ſigna, nec vires validas, ſeruari is planè non poteſt. Quo minus aut idem lauandus in balneo eſt, aut medicamentis iis quæ rarefaciant, vngendus, aut vinum illi dandum, frigidáve offerenda. In quo enim deſperata omnino eſt ſalus, imprudentis cõſilij fuerit apud vulgum infamare præſidia, quæ multis fuere ſaluti. Febris igitur, prout febris eſt, aqua frigida eſt perpetuò remedium. Quod verò ad alia pertinet, non perpetuò. Veluti cùm ex obſtructione glutinoſi & craſſi humoris putredo naſcitur. Ponatur autem cum hoc, & redundantiam in toto eſſe corpore, tum virtutem non imbecillam. In eiuſmodi etenim complexionibus, cùm multa præter naturam in corpore ſint, quædam eorum præcedentes cauſæ erunt: veluti redundantia cum glutinoſis & craſſis humoribus, Horum namque vitio obſtructio eſt orta: quæ morbus inſtrumentalis eſt, eorum quæ obſtructa ſunt corporum. Hanc ſymptoma ſequutum eſt, ipſa tranſpirationis cohibitio: quadam rurſus putredo humorum excipit, antecedens quædã ipſius febris cauſa. Ergo qui febrem curare vult, neceſſe eſt inhibeat

Nutrimenti qualitas ab affectu & têperie eſt ſumenda.

Nutriendi têpus quale ſit in ſynochis aptum.

Frigida quando ſit propinanda iis qui laborant ſynocho.

Putridarum febrium differentiæ.

Putredo eſt mutatio corporis ad corruptelam à calido externo facta.

Calor naturalis auget atque conſeruat omnia, illiſque vitam largitur.

Calor naturalis quomodo conſeruetur in corpore.

Putredo quomodo ſit ſananda.

Putris humor quomodo ſit vacuandus.

Vacuantium medicaminũ maior pars febres ipſas adauget.

Vacuantia modicè quæ ſint.

Rarefaciendũ non eſſe corpus prius, quam ſit vacuatum.

Vinum aquoſum promouet omnes euacuationes.

Continenti febre detentis, nec balneo, nec vino nec vnctionibus rarefaciẽtibus eſſe vtẽdum.

Frigida quando ſit propinanda, intrepidè febri ſynocho afflictis.

Frigida natatione quando poſſimus vti in continentibus febribus.

Vinum quando exhiberi poſſit per continẽtes febres.

Letalia ſigna in ſynochis.

Infamanda ſalubria medicamenta non eſſe vbi ſalus eſt deplorata.

Febris vt febris aqua frigida eſt perpetuo remedium.

Obſtructio quid.

Putredo eſt antecedens ipſius febris cauſa.

inhibeat putredinem. Ac ſic duæ indicationes ſe exibent, altera à febri, altera à putredine. Atque à febri rurſus duæ: ſcilicet vt portio febris, quæ iam accenſa eſt, percutetur: quæ verò etiamnum gignitur, inhibeatur. Aliæ autem duæ rurſus à putredine erunt indicationes: vt & quod putredinis iam factum eſt, ſanes: & quod in generatione adhuc eſt, ſiſtas. Porrò quod in generatione eſt, id perſpiratio impedita facit. Ita ab hac rurſus aliæ duæ indicationes naſcentur: tum vt quod retentum eſt, vacuetur: tum quod retinendum eſt, prohibeatur. Prohibebitur ſanè, ſi obſtructioni medeamur. Cuius quoque ipſius, quod iam occupauit, ſanandum eſt, per ea quæ obſtructa liberant: quod futurum eſt, propulſandum, per eà nimirum, quæ affluxum obſtruentium ſuccorum compeſcunt. Ergo quod vltimum in ipſa methodo reſolutiua eſt inuentum, id primum omnium in curatione tibi eſt peragendum. Etenim ſi iis auxiliis, quæ obſtructiones eximant, vti, non vacuata prius abundantia, velimus, non modò nihil proficiemus, ſed maiorem etiam reddemus affectum. At ſi vacuata prius multitudine ad curandam obſtructionem accedamus, medicamentis iis vtemur, quæ citra calorem obſtructiones expedire ſint apta. Vbi autem quæ obſtruunt deterſa, diſſectáque ſunt, per aluum, vrinas, atque ſudorem; ea vacuare tentandum, idque medicamentis, quoad licet, minimè calfacientibus. Hoc verò tempore etiam vires roborare, quò & putredinem ſuperent, & ſuccos concoquant, ſtudebimus. Quod autem febris ipſius iam accenſum eſt, refrigerabimus. Itaque in auxiliorum inueniendorum ordine, vltima eſt quæ ab hac ſumitur indicatio: quamuis alia ratione ſit prima, cùm à febre videlicet cœperit inueniendorum præſidiorum methodus. Ac ſi nullum quidem interim vehemens ſymptoma incidat, prohibeátque quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrimè febris finietur. Sin tale quippiam inciderit, quod totam ad ſe curationem reuocet, producetur & curationis finis. Expendere autem oportet medicamentorum tum vſum, tum noxam. Quippe aqua mulſa, quatenus craſſos ſuccos extenuat, glutinoſos deterget, atque excretionem promouet, optimum in iis ſynochis medicamen fuerit, quos habitus coarctatior, & putredo excitarunt. Quatenus verò calorem febris adauget, eſt noxia. Quare ſi hic immodicus ſit, parcendum mulſæ eſt, vtendumque cremore ptiſanæ. Quòd ſi difficiles & contumaces iudicaueris eſſe obſtructiones, etiam oxymelite. At hoc ipſum rurſus, ſi immodicè vtare, & inteſtina radit, & tuſſim excitat, & neruoſa lædit. Perpetuò autem dogma illud exiſtit verum, Contrariorum contraria eſſe remedia. Quandoquidem fieri non poteſt, vt eorum quæ præter naturam ſint, quicquam per aliam vllam remediorum ſpeciem curetur. Non tamen ex vſu eſt, ſemper omnibus quæ præter naturam ſint, mederi: ſed cùm ſola per ſe ſubſiſtunt. Nam ſi cum aliis vnà incidant, aliis ſæpe eſt antè illa medendum: ſicuti in cauis vlceribus, vbi ea ſimul cum phlegmone ſunt coniuncta. Siquidem verum in his quoque manet, quod per ea quæ carne implent, curantur. Cæterùm his vti non licet prius quàm curaueris phlegmonem. Quæ itaque præter naturam ſunt, omnia ab iis quæ ipſis ſunt contraria, curantur.

Obſtructa non eſſe aperienda, prius quã plenitudo vacuetur.

Obſtructionũ curatio.

Mulſæ facultates.

Oxymelitos noxæ.

Contrariorum eſſe remedia contraria.

Cùm autem eorum quæ præter naturam ſunt, duplex prima ſit differentia: aliis per ſe ſubſiſtentibus, vtputa affectibus: aliis in generatione ſuam eſſentiam habentibus, ac vmbræ ritu affectus concomitantibus, nempe ſymptomatis: vtique ſanatio quidem, affectuum ſublatio eſt. Hanc verò ſymptomatum amotio ſequitur. Quare affectuum ipſorum, qui verè & primariò curantur potiſſimum dicuntur eſſe contraria remedia: ſymptomatum autem, ex accidenti. At verò contraria dicuntur quæ ſub vno eodemque genere, plurimum inter ſe diſſident. Si autem in illo genere quod mediocre eſt, hoc eſt, medium inter duo extrema, intellexeris, infinitam quandam contrariarum rerum multitudinem, quæ maioris minoriſque ratione inter ſe diſſideant, ex eo inuenies. Non enim in corporum modò qualitate, verumetiam in quantitate, eiuſmodi contrarietatem inuenias: quam vtique Ariſtoteles non contrarietatem, ſed oppoſitionem nominat. Verùm Hippocrati, omnia id genus contrariorum habent appellationem: ſicuti etiam Platoni, qui ex contrariis eſſe dicit generationes. Contemnere tamen nomina oportet, minimè autem ſcientiam rerum. Cuius non ignarus Hippocrates, ait: Medicina appoſitio eſt, & detractio: deficientium quidem appoſitio, redundantium autem detractio. Porrò deficiunt, redundantque nonnulla quidem in quantitate, quædam autem in qualitate. In quantitate, cùm ſanguis immodicè eſt auctus, aut rurſus minor redditus. In qualitate, cùm vel calidus, vel frigidus, vel craſſus, vel tenuis, plus iuſto, minúſve, eſt affectus. Verum ad medendi indicationes propoſiti nobis febrium generis reuertamur. Genera cauſarum quæ in nobis præter naturam oriuntur, ſunt, multitudo, craſſitudo, & lentor humoris. Cauſa ſimul atque ſymptomá eſt, tranſpirabilis excrementi retentio. Simili modo cauſa pariter & affectus eſt ipſa putredo. Morbus verò tum obſtructio, tum febris ipſa. Symptoma eſt, tranſpirabilis excrementi retentio. Ergo indicabit præcedentium cauſarum quælibet proprium aliquid: poſcens nimirum ablationem ſui per oppoſita. Nempe multitudo ipſa, quæ ex eorum eſt numero, quæ ſunt ad aliquid, in prædicamento quantitatis, vacuationem. Lentitia verò & craſſitudo, quæ ſunt in qualitatis affectu, inciſionem & abſterſionem. Obſtructio autem, qui morbus inſtrumentalis eſt, recluſionem. At tranſpirabilium retentio, excretionem eorundem. Sicuti & humorum putredo, excretionem, refrigerationem, ventilationem, & concoctionem ſemiputridorum: quæ omnia illi ex aduerſo reſpondent. Ipſius verò febris, refrigeratio oppoſitio eſt. Singulæ itaque res ſemper vnam indicationem exhibent. Ac ſi præter naturam ipſum indicans ſit, ſemper indicabit contrarium: ſicuti non contrarium, ſed ſimile, ſi ſecundum naturam ſe habeat. Igitur ſi vires eius qui ex putredine humorum febricitat, valentes ſint, mittendus ſtatim morbo incipiéte eſt ſanguis, ſi cruditas ventris non adſit. Sin vires infirmæ ſint, aut ætas dehortetur, incidenda vena non eſt. Eiuſmodi tamen febris in virtutem imbecillam non incidit. Quippe ſynochos, bene habiti corporis, & calétis ætatis eſt propria. At ſi in puerum incidat, qui quartumdecimum annum hactenus non attigerit, mitti illi ſanguis non debet: propterea quod tan-

Rerum præter naturam differentia duplex.

Contraria quorum dicãtur eſſe.

Contraria quæ.

Oppoſitio quæ.

Medicina eſt appoſitio & detractio.

Cauſarum genera præter naturam.

Cauſarum præcedentiũ febrem putridam, quid ſingulæ indicent.

Sanguis in principio ſtatim mittendus eſt ſi putrida febre laborans validis viribus ſit, nec cruditas ſubſit.

Synochos non incidere in imbecillas vires.

Pueris ante annum quartumdecimum cur non sitsãguis mittendus, vel si laborent synocho.

Pueris post quartumdecimum annum quando mittendus sit sanguis & quando minimè.

tillis, cùm præsertim calidi & humidi sint, plurimum corporis substantiæ quotidie defluat, ac digeratur. Ita quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis ex curandi corporis natura præstatur. Quòd si corpus quartumdecimum excesserit annum, æstimandum est, qualis eius natura sit, num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contrà. Atque ita in priori missionem sanguinis adhibebis: in secunda, nequaquam. Quinetiam modus vacuandi sanguinis ex iisdem sumetur indicationibus. Si enim cui sanguis mittitur, triginta annos sit natus: sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus venis: huic aut planè sanguinem non mittes, aut parum detrahes. Et omnino quidem non mittes, æstiuo tempore, regione æstuosa, & cœli statu calido & sicco. Parum detrahes in reliquis tum anni temporibus, tum regione, tum cœli statu. Iam verò si neque obstructio, nec putredo subesset, sed sola redundantia succorum protinus à missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione homo se haberet. Verùm quoniam nec obstructio, nec putredo per solam curari missionem sanguinis potest, reponi sanguinis aliquid ad spacium curationis debebit, quo minus intempestiuè nutrire necessitate vlla cogamur. Quantùm nanque ad huiusmodi pertinet febrem, prorsus nutriendum non est. Siquidem ostensum prius est, solùm virtutis respectum esse, qui nutrimento præbeat indicationem. At verò euacuationis ratione, nutrire oportet. Ita necessum est duorum alterum, aut febrem, si nutris, augere: aut vires, si non nutris, deiicere. Satius itaque fuerit aliquid sanguinis, quòd proprium partibus animalis nutrimentum sit, relinquas, ac ipse paucissimas sorbitiones, potionésque exhibere contentus sis: quibus vtique ceu medicamentis, potius quàm nutrimentis egemus. Porrò cùm ars ipsa tota sit magna, non leuissima eius pars est, scientia ordinandi victus: quæ vtique ex his maximè remediis constituitur, cibo, potione, perfusione, cataplasmatis & clysteribus. Cæterum calfacere præcordia cataplasmatis aut perfusionibus, non est perpetuò tutum: sed in iis tantum ægris, quibus in toto corpore nullum errat superfluum. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam siue redundantia vtrauis sit, vel ad vasa, vel iuxta vires: siue etiam in vna parte pluribúsve vitiosa excrementa habeantur, omnia ad partem excalfactam trahuntur, inibíque sæpe phlegmonas excitant. Quare in eiusmodi morbis diuites potius quàm pauperes perperàm solent curari. Nempe & quod rarò illis mittatur sanguis, vel si maximè tali egeant auxilio: & quòd medici, vt agere aliquid semper videantur, de perfundendis præcordiis maximè sint soliciti. Itaque accidit, vt illo ipso tempore phlegmone incipiant diuitibus, quo iam pauperibus morbus propémodum perductus ad finem. Saluberrimum igitur est in febribus venam incidere, non synochis modò, verumetiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat: vbi præsertim neque ætas, nec vires prohibent. Leuata enim quæ corpus nostrum regit natura, exoneratáque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, vincet: concoquens quod concoqui est habile, & excernens quod potest excerni. Porrò vbi humor ad locum affectum confluit, remittere repelleréque hunc expedit, non ad ipsum trahere. At repellentia remedia, quæ certè astringendi vim obtinent, in principiis idonea sunt duplici ratione: & quòd robur affectis particulis inferant (vnde minus promptè affluxum excrementorum in se recipiunt) & quòd eorum quæ in iis iam recepta sunt, tenuissimum extrorsum exprimant. Quòd si tum fluxio humorum per ea remedia compescitur, tum densitas quæ in affecta particula relicta est, crassiora detinet, iam tempestiua relaxatio est, quò ea quæ retenta sunt, vacues. Præcipuè autem astringentibus est vtendum, vbi in iecur aut ventriculum, superuacuum aliquid profluit: quandò & è primoribus admodum hæ partes sunt: & vt munus suum obeant, vel in ipsis morbis est necessarium, cùm alimentum corpori vniuerso cõficiant. Quare ciborum concoctio, siue ea in iecinore, siue in ventriculo sit improspera, febres intendit, ac succi vitio exacerbat. Quo magis in omni febri, ciborum concoctioni prospicere magnopere oportet. Atque eius rei gratia, roboris quoque instrumentorum quibus perficitur, non leuis habenda est cura. Si ergo vel minima sit suspicio iecur aut ventriculum laborare, absinthium protinus oleo incoquemus: ac eas particulas perfundemus. Cùm autem duplex in omni absinthio facultas sit, vtique in pontico astringendi facultas non parua est. In reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima: astrictio verò, aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde ponticum ad iecinoris & ventris phlegmonas eligi præstat. Est autem id tum folio, tum flore longè quàm cætera absinthia minore. Odor quoque huic non modò non insuauis, verumetiam quid aromaticum referens. Reliquis omnibus planè est fœdus. Quare hæc fugere oportet, vti autem semper pontico. Etiam reliquorum medicamentorum, in quibus mista cum amaritudine astringendi vis est, aliquid in oleum coniicere, atque ad eundem modum vti licet. Amara siquidem qualitas præit, viamque astringenti facit. Ac si quidem intendere astrictionem studes, oleum ipsum etiam astringendi vim habeat: cuiusmodi est quod Hispanum vocant, & quæcunque cum oleæ frondibus præparantur. Sin leuiore vti astrictione placet, aliud olei genus præparabis, præcipuè quod tenuium sit partium: quod genus Sabinum est. Optimum tamen vbi astringere vehementius expedit, est histricũ oleum. In penuria verò absinthij, inter initia vel melinum, vel mastichinum, vel lentiscinum satisfecerit. Quòd si exigua febris sit, etiam vnguentum nardinum: quod vtique valentius iis omnibus calfacit. Quare si aliorum copia non est, inualescente febre rosaceum illi admiscebis. Sanè myrtini astrictio idonea non est: cùm crassiorum sit partium, quàm vt altè descendere possit. Ad eundem verò modum & cataplasma compositam vim obtineat, ex ea quæ tenuium sit partium, ac relaxet: tum etiam ex amara, astringentéque. Superet autem in iis, vbi scilicet tum reprimere, tum robur addere studemus, quod astringat. Vbi tenuare ac digerere, amarum: vbi euocare, quæ ex relaxantibus tenuium maximè sint partium. Siquidem quæ crassæ substantiæ sunt, ea pus mouentibus sunt accommoda. Cataplasmate autem quod sequitur fuimus nos feliciter vsi, contra iecinoris phlegmonem. ℞. olei in quo absinthium decoctum fuerit, & cydoniorum decocti, sing. vnc. ij. myrobalanorum & rad. ireos, puluerisatorum, sing.

Synocham febrem requirere tenuissimã victus rationem.

Vires indicant formam nutriendi.

Sanguis cur non sit in synochis detrahendus immodicè.

Victum insti-tuens pars artis, ex quibus constet.

Præcordiorum perfusiones quando sint perniciosæ.

Diuites quàm pauperes cur interdum soleant deterius curari.

Sanguinem mittere in omnibus putridis febribus quãdo sit saluberrimum.

Repellentia remedia esse idonea phlegmonis incipientibus.

Relaxantibus quando sit nobis vtendum.

Astringentibus quando vtendum.

Concoctioni ciborum magnopere prospiciendum esse in singulis febribus.

Absinthium hepati opitulatur.

Absinthij duplex facultas.

Absinthium ponticum esse eligendum ad iecoris & ventris phlegmonas.

Amara qualitas viã astringenti facit.

Olei species diuersæ.

Myrtinum oleum esse crassiorum partiũ, quàm vt altè descẽdere possit.

Phlegmonis hepatis commodissimum cataplasma.

ſing. drach. ij. ceræ quod ſit ſatis. Fiat emplaſtrum iuxta artis præcepta. Concoquitur & in vino auſtero cydonium, ex ipſiúſque carne aliquid eiuſmodi cataplaſmatis inditur: vbi videlicet & quod confluit copioſum eſt, & particula ipſa infirmior: tunc ſiquidem, aſtringentem vim inaugemus. At verò nec colo laborante, nec reliquorum inteſtinorum quouis, nec muſculis qui in præcordiis habentur, aut ipſo peritonæo, miſcenda aſtringentia ſunt. Sed nec cùm veſica malè habet, vteruſve: modò nihil vltrà ad locum fluat, nec ſanguinis redundantia, nec excrementorum copia, in toto ſit corpore. Porrò renes & pectus in media prædictorum conditione conſiſtunt: quantùm ſcilicet à ventriculi iecinoriſque ſolicitudine abſunt, tantùm reliquis antecellentia. Siquidem in ventriculo iecinoréque reſolui robur pernicioſiſſimum eſt, minimè in illis periculoſum. In his verò eſt quidem periculoſum, non tamen perinde ac in illis: niſi pus educere ex pectore aut pulmone, aliquando ſit opus. At in liene curando, ſi vel æger ex iis ſit, qui atræbilis excrementum naturaliter congerant, vel etiam eo tempore ſuccus is in eo redundet, neceſſe eſt reliquis aſtringentia permiſceas, quò viſceris robur cuſtodias: ita enim & excrementa ad ſe trahet, & cum corpus expurgarit, ipſe rurſus per ventriculum excernet. Sin atræ bilis ſit omnino excrementum nullum, aut prorſus aſtringendum non eſt, aut parciſſimè. Ad hæc, ſi in quauis phlegmone obſeſſa particula, calor tumorem ſuperet, agendum vt ſenſim per ea quæ tepentem calorem obtinent, digeratur: quod genus eſt tum lini ſemen, tum chamæmelum. Quibus adiici vel hordei, vel fabarum farina debet: quippe quorum neutrum excalfacit. Sæpe verò & artomelite ad eiuſmodi phlegmonas vtimur: cui aquæ aliquid admiſcemus. Ad lienem verò etiam aceti aliquando aliquid. Si verò laborantis phlegmone partis calor non multum à natura receſſerit, tumor autem ipſe fuerit notabilis digerere haud timidè ſine aqua debebis, etiam fœnigræci aliquid ſupradictis immiſcens. Si veluti ſcirrhoſa duritie phlegmone ſit, propter humoris quem continet vel craſſitudinem, vel lentorem, tum aceti aliquid, tum amara medicamenta, ſimul immiſcenda curabis, potiſſimum in liene. Etenim viſcus hoc, propterea quod ab iecinore craſſum humorem trahit, eiuſmodi humoris occaſione plerunque laborat. Quo magis cataplaſmata quæ ex oxymelite, & abſinthio, & cappari fiunt, illi ſunt idonea. Cæterum nec eorum qui ex putreſcente humore febricitant, quenquam ipſe lauabo: nec relaxantibus cataplaſmatis, prius quàm ſuperuacua purgarim, vtar. His vacuatis, non ſolum audacter lauem, ſed etiam cataplaſmatis vtar: in aliis quidem membris, iis quæ relaxent: in iecinore verò ac ventriculo, additis etiam quæ aſtringant mediocriter. Parcius autem ad pectus, quàm ad ea, vtendum aſtringentibus eſt: quando talia humores qui phlegmonem excitant, in pulmones & cor nonnunquam reprimunt. Ac cibis potius horum firmitudini eſt conſulendum. Neque enim ſicuti in iecinore & ventriculo phlegmone laborantibus, ita hic tenuiſſimo victu eſt vtendum. Ac longè quidem magis in pulmonis phlegmone abſtinendum ab aſtringentibus eſt: quandò in eo ipſis quoque relaxantibus admiſcendum aliquid acrium quodammodo, & euidenter calfacientium eſt. Quippe foras trahere, potius

Aſtringentibus in quarum partium affectibus non ſit vtendum.

Phlegmones quarum calor tumorem ſuperat, quibus curare medicamentis debeamus.

Artomeli.

Phlegmonæ quarum tumor calorem ſuperat, qua ratione curandæ ſint.

Acetum quando miſcendum phlegmonarum medicamentis.

Lieni affecto quæ medicamenta conueniant.

Putrida febre detentos, nec lauandos, nec relaxandos eſſe, antequàm corpus vacuatum fuerit.

Hepatis cataplaſmatis eſſe miſcenda aſtringentia.

Pectore affecto parcius miſcenda eſſe cataplaſmatis aſtringentia.

Pulmone inflammato, abſtinendum ab aſtringentibus.

quàm reprimere, in eo debemus. Itaque etiam cucurbitula, in iis qui ſic laborant, ſi prius ſint vacuati, applicabitur. Sin verò abundantia ſuccorum adſit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transferet, quàm ex toto corpore attrahet in vtrunque. Eadem ratione, neque in cerebri & eius membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio vtemur: verum vbi nec influit adhuc quicquam, & totum corpus prius eſt vacuatum. At reprimentibus in his quoque initio tet initia vtendum. Sed cùm per cranij oſſa mediam occupantia regionem, in altum deſcendere reprimentium vim cupimus, eorum quæ præire, ac deducere ea poſſunt, aliquid reprimentibus admiſcebimus. Ea ſunt, quorum ſubſtantia ex tenuibus partibus conſtat. Sane acetum non modò tenuium partium eſt, ſed etiam non mediocrem reprimendi vim obtinet. Quo profectò rationabilius in principiis affectuum ipſo vtimur, roſaceo admiſcentes. Procedente verò tempore, etiam ſpondylij & ſerpylli aliquid admiſcēt: quo ſcilicet tempore tranſire ad ea quæ concoquant, ac digerant, conuenit. Sánè ad eum modum & caſtoreo vtimur: cùm tamen ipſo in aliis phlegmonis minimè vtamur, quamuis etiam in ſumma inclinatione conſiſtant. Eſt nanque calidius id, quàm vt phlegmonis ſit idoneum. Soleo autem ipſe ſingularum particularum meatus, qui iis ad excrementorum emiſſionem ſunt deſtinati, fluxiles reddere. Inteſtino, ventriculo, meſenterio, & iecinoris concauis, inteſtinum rectum. Renibus, veſicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus quæ in lumbis habentur, eum qui veſicæ inſeruit. Pulmonibus & pectori, arteriam aſperam, atque fauces. Cerebro & eius inuolucris, eum qui per palatum & nares deſcendit. Paratur fluxibilitas iis quidem quæ per ſedem excerni debent, mulſa, & cibis iis qui ventrem liquant, & pharmacis quæ modicè proritare poſſunt. Ad ventriculum verò, iecur & lienem, ſi quando phlegmone ſint vexata, nec mulſa ipſa eſt vtilis: quoniam ilicò in bilem tranſit, ac viſcerum phlegmonas auget. Excrementa autem, vt cum vrina excernantur, diureticis promouebis: quemadmodum quæ in pectore & pulmone hærent, iis quæ tuſſim excitant, euacuabis. Porrò balneum in remiſſione febris adminiſtratum, corpore iam mediocriter tranſpirante, non exiguum commodum affert, omnia ex eo tum fuliginoſa excrementa, tum humida educens. Curandum tamen eſt primò, vt citra horrorem adminiſtretur. Secundò, vt nullum primæ notæ viſcus ſit imbecillum. Tertiò denique, ne multitudo crudi humoris in primis venis contineatur. Horror ſiquidem & auget, & gignit febrem. Partes verò imbecillæ, per balneum liquatos humores multò facilius alliciunt: & quòd ſucci liquati ſint, & quòd viæ dilatatæ. At crudorum humorum copia in totum corpus digeritur. Horum ſi nihil obſtet, ex balneis duo hæc ægro compendia accedent: & quòd redundantiæ humorum vacuabitur aliquid, & quòd multum tranſpirabit caloris febrilis. At verò cùm particula, quàm obſtructio, aut putredo, aut phlegmone obſedit, febris ipſius veluti focus ſit: ſi ei propter calorem ſua ſponte trahēti, alia quæpiā occaſio extrinſecus, ex iis quæ poteſtate excalfaciant, acceſſerit, neceſſe eſt affectū intēdi. Si quis autem prius toto vacuato corpore, relaxantibus curet, vbi ſcilicet maxima febris non adeſt, vtique prodeſ-

Pulmoni inflammato, applicandam cucurbitulam eſſe, ſi prius fuerit corpus vacuatum.

Cerebri & membranarum eius inflammationibus, quando cucurbitulæ conueniant.

Tenuia quando miſcenda ſint aſtringentibus.

Aceti facultas.

Caſtoreum eſſe calidius, quàm vt conueniat phlegmonis.

Partium ſingularum meatus eſſe reddendos fluxiles.

Fluxibilitas meatuum quibus medicamētis paretur.

Mulſa quibus non ſit conueniens.

Balneum quando conducat.

Balneumquo modo adminiſtrandum.

Balnei vſus duplex.

fe aliquando poteft. Quo tempore etiam lauare citra noxam licet. Cauendum tamen à frigido folio iis eft : quandò & crudi & putrefcentes fucci, minus apti fic ad exhalandum redduntur. Itaque in progreffu morbi, vbi & abfumpta iam fuperuacua funt, & tum cruda, tum putrefcentia concocta, & cataplafmatis relaxantibus, & balneis fine periculo vtare. Porrò aptiffimum in febribus quæ intermittunt & repetunt, tempus eft, cùm exhalare febrilis calor iam cœperit. Statim fiquidem corpus ad nutrimentum præparant : huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato refpectu, nempe fummo præcedentis acceffionis vigore, & futuræ principio. Ad hæc nanque fpectantes, operam dabimus, vt quamlongiffimè ab vtroque nutriamus. Verùm fi febris ipfa fit continens, conftat eam breui finiendam. Si igitur vltra feptimũ neutiquam progreffura videtur, protfus continendus à cibo æger eft, fi virtutem non defuturam coniicimus. Sin ad nonum, aut vndecimum aut quartumdecimum vfque progreffura videatur, aut etiam finienda feptimo, cæterùm æger vires infirmiores habere, quam vt in tantum tempus fufficiat, neceffum erit nutrire, ac deligere id, quod minus fit noxium. Etenim vbi vel iecur, vel ventriculum phlegmone prehendit, pernicioſiffimum eft ante acceffionem cibare. Vbi hæc abeft, quibus infirma eft virtus, vtiliffimum. Porrò fummum vigorem febrilis acceffionis expendes, an circa magnitudinem febrilis caloris fit ficcus, fqualénfque, an citra ficcitatem vrens. Priorem nanque humectante victu quamprimum madefacere oportet. In fecundo, dum plurimũ fefe calor remittat, manere. In principij verò acceffionis more æftimabis, an corporis extrema refrigeret, & magnã fanguinis reuocationem ad interna corporis faciat : an omnino corpus non premat. Quippe fecundum hoc, ceu facilè manfuetum, contemnes. In priore diftinguas oportet. Nam fi abfque vifceris phlegmone, aut fuccorum redundantia motus ad interiora in acceffionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans. Sin vel phlegmone, vel redundantia fubfit, cauenda eft ante acceffionem cibatio, ceu res maximè noxia.

Balneo aptiffimum tempus in febribus intermittentibus, quodnam fit. Nutriendi tempus vnde fit coniectandum.

Continenti febre detentus, quandiu abfque cibo feruari debeat.

Phlegmone affligente ventriculum, hepárve, perniciofiffimum effe ante acceffionem cibare.

GALENI PERGAMENI De medendi methodo,

LIBER DVODECIMVS.

QVæ cum fymptomatis confiftunt febres, non funt ad febrium genus vllum, aut fpecies, aut differentias diftincta. Porrò grauiorum fymptomatum, & quæ raranter febrientibus incidũt, primæ differentiæ funt tres. Aut enim in læfione actionum confiftunt, aut in retentorum vacuatorúmve immodico exceffu, aut in corporum ipforum affectu. Ex quibus duæ quidem differentiæ priores, fi contriftent, ad fe totam curationem conuertunt, affectúmque deferere cogunt. Tertia verò, alterius quidem quem curare oportet, affectus eft fignum : nullam tamen feorfum curationem exigit, vtpote cum affectu, vnde nafcitur, vnà ceffans. Nullum autem fymptoma eft nec curationis rationem indicat, nec primum immutat: licet ex accidenti interdum id faciat, vbi fcilicet caufæ locum fortitur. Porrò eorum omnium, vbi veluti caufæ curationem immutant, vnum caput eft, ipfa læfio, fiue virtutis fit, fiue difpofitionis. Lædunt autem vires, vigiliæ, dolor, atque vacuatio immodica. Affectui verò eadem, non vtique femper, cæterùm magna ex parte, nocent: ac potiffimum cùm fuerint immodica. Qua de caufa, quandoque cogimur prius fubmouere fymptoma, quàm morbum, mutato videlicet inftituto. Ergo fi labant vires, non tamen vehementer fint refolutæ, fed adhuc refiftunt, ad fymptoma tantum fumus attenti, atque id quamprimum tollere maturamus. Sin iam refolutæ vehementer fint vires, non modò fymptoma fedare, fed illas etiam firmare contendimus. Vbi verò virium roboris fiducia eft, adeò nunquam contra fymptoma pugnamus, vt (quod prorfus contrarium eft) per ea nonnunquam præfidia, quæ dolorem afferunt, morbos ipfos curemus : veluti profectò dyfenteriæ ipfi, mordentibus maximè medicamentis tum potiffimum medemur, cùm vtique eft grauiffima. Eft autem duplex medicis contra dolorem inftandi ratio. Altera, qua deliciis cubantium fubfcribunt : altera, ex artis ratione. Quippe fi licet ægrum doloribus obnitentem valentibus remediis vno die perfanari, qui tota curatione neglecta dolori tantum intentus eft, non ex artis ratione, fed in gratiam ægrotantis id facit. At fi ex dolore vires foluuntur, atque ex eo impendet periculum, mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quò & morbo refiftere, & curationis fpacio fufficere valeant. Efto igitur terminus in ægrotantibus, quem non tranfibit is, qui ex arte generosè contra morbum pugnat, vt tutò medicetur. Ei verò qui dolorem mitigat, vt vires cuftodiat. Porrò dolorem mitigant, quæ ex papaueris fucco, vel alterci femine, vel radice mandragoræ, vel denique ftyrace conftant. Cæterum fi fas fit, iis remediis quæ morbum fanent, vtendo, quod optamus efficere, cauendum ab id genus foporiferis medicamentis eft. Sin verò ex vigiliis & viribus refoluendis, æger ad mortis difcrimen tendat, tum profectò ipfis tempeftiuè vtare: non ignarus fcilicet corporis habitum nonnihil ex eis lædendum, eligendam tamen potius læfionem ipfam, quàm mortem. Hac nimirum perfuafione ipfe quoque, tametfi omnium maximè ab vfu grauiter fopietium abhorrens (quòd rebellé valentemque in corpore frigiditaté relinquant) aliquando tamen ea & colicis exhibeo, & iis qui vel oculorum, vel auriũ vel aliarum partium vehementiffimo dolore cruciantur. Interim verò, & cùm æger ex tenui deftillatione, vigiliis, & vehementi tuffi vrgetur, pauxillum eiufmodi medicamenti offero : facilè noxam eius, fi quis femel fit vfus, fpacio emendatum iri ratus. Omnia tamen id genus magis falubria funt, fi poft annum à compofitione fumantur : veluti quod ad Philonem refertur, quod ad dolores* ftupefaciendo fedandos, nullo minus eft celebre. Id verò etiam fi duorum, triúmve aut quatuor annorum fit, multò fanè fuerit præftantius : fed neque inutile tamen fequentibus annis, ad decimum vfque. Ergo ficuti cauendus eft, quoad fieri poteft, eiufmodi medicamentorum vfus : ita fi neceffitas vrgeat, nec admodum recentia funt offerenda: quòd frigida quæ in his funt, præualentes vires adhuc habeant: nec ita antiqua, vt fpem noftram fruftentur: fed tandiu dimittenda funt, quoad violentia refrigerantium, ab eorum quæ calfaciunt vi mitigetur. Et talium quidem medicamentorum vfus,

Symptomatũ grauiorum tres differentiæ.

Symptomata ex fe neccurationis rationé indicant, nec primum immutant.

Vires à quibus lædantur.

Symptomata fubmouere, quandoq; neglecto morbo cogamur.

Dyfenteriam grauiffimam curari maximè mordentibus medicamentis.

Doloris expugnandi ratio duplex.

Medendum tutò effe.

Vires effe feruandas.

Dolorem quæ mitigent.

Soporifera, fi fieri poffit, vitanda.

Soporiferis quando vtendum.

Stupefacientibus medicamentis Galenus vtebatur interdum in doloribus acerbiffimis, & in tenuibus deftillationibus.

Stupefacientia medicamenta tutiora effe, fi poft annum à compofitione fumantur.

Philonium ftupefaciens.

Stupefacientia medicamenta, cur nec recentia nimis, nec vetera nimis impensè exhibenda fint.

vſus, eorum qui aduerſus ſymptoma pugnant, eſt proprius, potiſſimum vbi ex frigida cauſa dolor eſt excitatus. Obſunt enim talia plurimum toti affectui, curationiſque contumacem eum reddunt. At ſanguinis miſſio, quæ ſcilicet vires non deiicit, ſymptoma ſpectantis medici opus non eſt, ſed eius qui totum affectum adimere ſtudet. Ad eundem modum & balneum, & purgatio, & fomenta calida, & vini potio. Quæ omnia, dum affectus ſanant, vnà cum ipſis etiam dolores ſedant. Eodem modo & nutrimentum exhibitum, vb ſicco & ſqualente morbo os ventriculi afficitur, dum affectum ipſum ſanat, hominem prehendi ſyncope prohibet. Porrò qui ex copia crudorum humorum, vnà cum oris ventriculi offenſione febricitant, ij neque miſſionem ſanguinis, neque purgationem tolerant, cùm tamen vacuationem deſiderent. Quare eis vacuatio per frictionem ſolam adminiſtratur. Ergo linteis mediocriter aſperis ſtatim in ipſis auſpiciis morbi fricandi ſunt, à cruribus ſupernè deorſum. Debet enim radi ab his cutis, cùm ſimul & calfieri per eã, & digeri corpus poſtulet. Dein tota brahia, ſimili modo ab humeris ſupernè deorſum. Vbi verò artus omnes abundè calere iam videbuntur, & metus fuerit ne quis ex multitudine frictionis, cõtuſa iam carne, ſuperueniat laſſitudinis ſenſus, oleo relaxante vtêris: quod genus eſt Sabinum. Ab aſtringente verò abſtinebis, cuiuſmodi Hiſpanum exiſtit. Hyems verò ſi fuerit, nihilo deterius ſit, ſi ad digerentium aliquod tranſieris, quale Sicyonium eſt, aut etiam chamæmelinũ. Vbi igitur oleo membra ipſa abundè fricueris, oleum eſt detergendum, atque ad ſpinam dorſi tranſeundum: quam totam pariter fricare, primum quidem ſicca frictione, pòſt oleo, expedit. Ab hac rurſus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, denuóque dein ad ſpinam: ſic totum diem agens, in domo & lucida, & temperata. Sanè mulſa, in qua coctum hyſſopum fuerit, his eſt aptiſſima: qua ſola primis tribus diebus vtentur. Ipſe verò eo tantùm tempore dictam intermittes frictionem, quo ſomnus hominem occupauerit. Ad quem etiam alliciendum, & frictio vberior facit. Cæterùm ſomnus vberior his minimè eſt ſalutaris: cùm nec crudos ſuccos digeri ſinat, & viſcera reddat grauiora. Sed ſi quis alius affectus eſt, qui ſomnum & vigilias modicas poſtulet, hic profectò in his eſt. Quippe ſomnus concoquit, vigiliæ digerunt. Quorum vtroque eſt opus iis qui ex multitudine crudorum ſuccorum ægrotant. Ac ſi pulſus his paruus admodum inſirmúſque ſit, aut etiam ſupra hæc vehementer inæqualis, extremum periculum indicat: nec quicquam, præter iam dicta, moliendum eſt. Sin verò mediocriter ſit robuſtus, nihilque interciſus videatur, ſi ſua quidem ſponte aluus commodè non deiiciat, ſoluenda eſt, mulſa iniecta. Quòd ſi maior iuſto ſuperfluorum impetus ad aluum citetur, principiò quidem percoquere mulſam amplius oportet. Ea nanque ſicut minus aluum ſubducit, ita magis nutrit. Poſt hæc, ſi ſuperuacua largius deſcendant, ne ſic quidem ſiſtenda: ſed exhibendus pro aqua ptiſanæ cremor eſt. Si verò fluere pergant, alicæ ſorbitione ægrum nutries. Si pulſus interim ad imbecillitatem, vel inæqualitatem, vel paruitatem mutentur, panem imbutum diluto vino porrigere conuenit: vtique ſi nec ventriculus, nec iecur laborent phlegmone: quandò ſi hac infeſtentur, corpore crudis ſuccis referto, ſalus deplorata eſt, pulſibus ſic immutatis. Minimè autem vtendum cataplaſmatis aut perfuſionibus eſt, prius quàm ſuperuacua magna ex parte partim vacuata ſint, partim concocta. Interimque ſola mulſa, in qua coctum hyſſopum ſit, vſque ad ſeptimum diem vtantur. Siquidem longiſſimam ſic affecti cibi abſtinentiam ferunt, corpore ſcilicet ex crudis ipſis, quos continet, ſuccis concoquendis alto. Verùm ſi aluus impensè fluat, vel æger mulſam faſtidiat, ad ptiſanæ cremorem eſt tranſeundum. Sin hunc quoque auerſetur, alica ad eundem quo ptiſana modum ei præparabitur. Neque enim eis qui ſic ſint affecti, acetum incommodum eſt. Imò ſicubi crudos affatim ſuccos eſſe animaduerteris, oxymeli aſſiduè pro mulſa dabis: ſi quidem æſtas ſit, & æger frigidæ aſſuetus, frigidum: ſin hyems autem, omnibus calidum. Maximè verò pulſus paruus, tardus, & rarus, frigidos ſubeſſe ſuccos oſtendit. Sanè propoſitis aduerſiſſima ſunt tum balneum, tum aër ambiens, quoties vel nimium calidus eſt vel frigidus. Itaque vt lauandi hi non ſunt, ſic & reclinandi in domo ſunt: æſtate quidem, quæ frigeat: hyeme, quæ caleat. Læduntur nanque non parum ab vtroque exceſſu. Atque hæc quidem agenda ſunt tibi, vbi à primo die curationem ſuſceperis. Si autem ad eos quos iam premit ſyncope accitus fueris, ſi ea quæ retuli loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, eumque ex vino aliquo, quod celerem in corpus digeſtionem adiuuet: ſtatimque ad frictiones venies, quas vt diximus adminiſtrabis. Ac ſi quidem cœli ſtatus ſit vehementer calidus, cum frigida vinum dabis: cum calida autem mediocriter, ſi temperatus. Quæ tamen ſecundò & tertiò dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis, vt quæ ſuccorum crudorum concoctionem adiuuet. At quibus ex flaua bili, quæ os ventriculi infeſtet, ſyncope incidit, iis frigida exhibenda potio eſt. Vinum tamen quod & calidum natura ſit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus quos ſyncope malè habet, offerre conuenit. Conſtat autẽ ex vinis ea deligenda eſſe, quæ & flauo colore ſint, & ſubſtantia tenui, & ætate vetera. Talia nimirũ & boni odoris continuò fuerint. Quinetiam ſi paululum vbi miſta ſunt, guſtes, ſenties calorem per totum corpus tranſmitti. Cæterùm amara præ vetuſtate vina ne ſunto, præſertim quæ iis exhibebis, quibus ſtomachus flaua bile vrgetur. Commodiſſima igitur his vina ſunt, quæ cum naturaliter ſint auſtera, ſenſilem iam aſtringendi vim, propter vetuſtatem non amplius exhibent: calorem tamen admodum euidentem habent. Huius igitur generis vinorum optima ſunt, Surrentinum, Signinum, Sabinum, Tiburtinum, & Marſum, omnia quidem Italica, aſtringentiáque. Quibus tamen ex crudis humoribus ſyncopes periculum imminet, ſanè Falernum tantò iam memoratis præſtat, quantò tum melioris eſt ſucci, tum etiam calidius: vt pote quod & velocius illis digeretur per corpus, & crudis ſuccis concoquendis auxilio erit. In ſumma verò, quibus ex abundantia crudorum humorum ſyncope incidit, iis craſſa vina, ceu noxia: aquoſa, ceu parum efficacia, fugienda ſunt. Deligenda autem eorum ſunt media, quæque flaua exiſtant & calida. Neque enim inuenias ex albo vinorum genere calidum vllum: quandò etiam auſtera, & mediocriter alba, cùm inueterauerint, quodam modo fuluiora redduntur. Quotquot autem

Vacuatio per frictionem ſolam, quibus debeat adminiſtrari, & quomodo.

Oleum Sabinum. Oleum Hiſpanum. Oleum Sicyonium. Oleum chamæmelinum.

Frictio vberior allicit ſomnum. Somnus diuturnus crudos ſuccos digeri prohibet, & viſcera reddit grauiora.

Somnus concoquit. Vigiliæ digerunt. Mulſæ exhibitio.

Cataplaſmatis vtendum non eſſe priuſquàm ſuperuacua partim ſint vacuata, partim concocta. Inediam longiſſimam ferunt, quibus corpus crudis ſuccis redundat.

Oxymeli cõgruere illis qui crudis ſuccis redundant.

Frigidos ſubeſſe ſuccos quis pulſus indicet.

Syncopes à cruditate curatio.

Syncope laborantibus omnibus quale vinum ſit exhibendum.

Vinorum genera varia.

Vinum albũ quod calidum ſit, reperiri nullum.

autem in ipsis calidissima sunt omnia profectò sunt flaua. Reliquorum vini generum, austera quæ mediocriter alba, crassáque sunt, certè nullum ad digestionem in corpus est idoneum. Si tamen abundè inueterarint, nec aliorum copia sit, vti illis licebit, quòd stomachum roborent. Cæterùm vina quæ calfaciunt immodicè, iis offerenda non sunt: quibus caput est imbecillum, facileque ab id genus vinis repletur. Porrò vina quæ odora faluáque sunt, quantum ex ipsorum est natura, omnia caput grauant. Eóque tum Falernum, tum Tmolites, tum Lesbium, infirmo capiti noxia sunt. At vina austera ventriculum roborant, caputque inter omnia vina minimè tentant: digestionem tamen in corpus non promouent: quò magis fugienda tibi in syncope prehēsis sunt, non secus quàm aqua. In penuria verò vini quod accommodum vtrique syncopæ sit, ei inquam quæ ex multitudine crudi succi oritur, & ei quæ ex bile incidit, coactus vti vino, vetèris aquosis, magisque si antiqua fuerint. Talia nanque, tametsi non valenter excalfaciant, facilè tamen deducuntur in corpus: quo nomine vrinas præter cætera omnia promouent. A quibus secundum locum obtinent, quæcunque fuluorum maximè sunt tenuia: quæ etiam ad syncopas præcipuè sunt deligenda.

Vina impensè calida, iis offerenda non esse, quibus caput est imbecillum.

Vina austera ventriculum roborant, caputque minimè tentant: syncope tamē prehensis non conferunt.

Est autem syncope, præceps virium lapsus. Cùm autem essentia virium, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorum corporum temperamento consistat, hæc nobis, & vbi integra sunt, seruari: & vbi corrupta sunt, ad integrum reuocari omninò debent. At verò substantia spiritus, ipsáque solida corpora, sic nobis sunt custodienda in morbis, vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, se naturaliter habeant. Curandum itaque est, vt quæ substantiæ portio ab eis defluit, hanc per appositionem sarciamus: quod in ipsis verò alterascit, in debitam temperiem per contrariam alterationem restituamus. Si igitur tum vacuatio, tum alteratio sensim paulatímque fiant, etiam correctio vtriusque sensim administrabitur: quod munus ad artem sanitatis tuendæ pertinet. Sin confertim & semel, ac magna aliquando vacuatio, vel etiam adiectio incidat, sic sanè & efficietur morbus, & medendi methodum ad eorum sanationem desiderabimus.

Syncope est præceps virium lapsus. Essentia viriū in quibus consistat.

Porrò animalis spiritus, à cerebro, veluti à fonte, nascitur. Qui partim ex inspirando, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur alitúrque. At vitalis spiritus continetur in corde, & arteriis: nutritúrque tum ex aëre inspirato, tum ex sanguine halituoso. Quòd si naturalis quoque aliquis spiritus sit, vtique continebitur is in iecinore & venis. Virium igitur lapsus, qui quidem solidorum corporum substantiæ resolutæ succedit, in longissimis morbis subinde incidit, animante ex frequenti atrophia extenuato: præterea in colliquantibus febribus. Qui verò ex substantiæ temperie mutata prouenit, is, vel vbi immodicè ipsa fuerint calfacta, frigefacta, madefacta, vel exiccata, vel horum aliquibus copulatis affecta, prouenit. At alteratio spiritus, tum ex vitiosis oritur succis, tum ex ambientis aëris malitia: præterea venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus eiectant, venenis. Ipsius verò essentiæ spiritus corruptio (quæ tum ob animi affectus, cuiusmodi sunt, timor subitus vehemensque, necnon mœror, ira, curæ, atque summa voluptas, tum ob ingentem dolorem: præterea ob plures motiones vigiliásque, obque immodicam ipsius tenuitatem, & continentium eum vasorum raritudinem, atque adeo ante hæc omnia, ob respiratum prohibitum, & nutrimenti defectum incidit) diligentius corrigi postulat.

Spiritus animalis à cerebro nascitur.

Spiritus vitalis in corde & arteriis consistit.

Spiritus naturalis si quis sit, in iecore continebitur.

Lapsus virium quibus succedere soleat.

Spiritus à quibus alterari soleat.

Spiritum quæ corrumpant.

Sciendum autem est, in omnibus perturbationibus, ipsam per seipsam moueri animam: quæ nimirum in aliis actiuis functionibus mouet etiam & ipsa corpus. Ob idque resoluitur eius robur, vtroque motuum suorum genere, si modum excedant. Ergo nec rarefaciendum immodicè ægrotantis est corpus, si spiritum retineri in ipso studes: sed nec quæ in eo sunt, per comesta & bibita valenter extenuanda.

Animam per seipsam moueri in perturbationibus.

Est etiam ad virium robur tuendum, ciborum atque potionum habenda ratio, vt sint tum quantitate modici, tum qualitate exquisiti. Aër præterea quem inspiramus, debet esse vt optimè temperatus, sic ab omni corruptela & inquinamento alienissimus. Curandum similiter est, vt ipsa corpora solida, in quibus vel maximè consistere virium substantia videtur, sint sano temperamento. Quippe ad conseruandum virtutis robur, & syncopalem accessionem prohibendam, singulare præsidium est temperamenti custodia: ante omnia quidem, trium principiorum: mox verò reliquarum partium, quæcunque in consortium affectus, principia secum ex facili trahunt. Cuiusmodi est os ventriculi, quod propter exquisitum sensum, accersit syncopas. At verò si humores crudi vires sua copia premant, ac propter multitudinem simul & crassitudinem exiguos animalis meatus obstruant, is affectus multis nominibus exitialis est. ac syncopæ opportunos reddit. Quippe succi crudi nutrire prius quàm sint concocti, nequeunt. Quòd si nec obstruant, nec onerent, syncopen ij certè non inferunt, sed deliquia animi. Siquidem resoluuntur ægrotantes huiusmodi, nisi frequentius nutriantur. Sunt autem nutriendi hi extenuantibus calfacientibúsque: idque non copiosè, nec semel. Medicamenta similiter sint extenuantia calfacientiáque, sed moderatè. His & aquosum vinum idoneum ab initio est, nisi tamen vehementer febricitent. Etenim qui laborant ex huiuscemodi succis, hos quotidie accessiones exercent, præcipuéque ad vesperam, noctúque. Qui verò ex tenuissimis succis vrgentur syncope, diuersa à iam dictis ratione curandi sunt. Illos nanque paulatim & assiduè vacuamus. At qui sic se habent, hos paulatim & assiduè nutriemus. Quòd si viribus imbecillis, aliquod his viscus phlegmone obsessum sit, eorum salus est deplorata: quādo nec ipsos licet assiduè nutrire, sed tantùm in remissionibus: & seruari non possunt, si non nutriantur.

Virium robori custodiendo quæ requirantur.

Syncopes ab ore ventriculi ortæ curatio.

Non solùm autem extenuatis ad eum modum spiritu & sanguine solent sæpe vires resolui, sed etiam facultate expultrice per vniuersam corporis molem immoderatius concitata: id quod accidere maximè solet, ob retentricis imbecillitatem. Ergo nutrire, quicquid horum inciderit, est necesse: sicuti etiam corporis summa densare, non secus quam priorum rarefacere. Frigidum itaque iis aërem astringentemque comparabimus. Vngendi præterea sunt astrictoriis vnguentis. Tum cibi iis dandi, qui non admodum promptè diffluant: cuiusmodi sunt, panis, sorbitio ex alica, fructus austeri, & qui non facilè corrumpantur, ouorum vitelli (quandoquidem album ægrè concoquitur) gallinaceorum, qui lacte alti sint, testiculi, ac denique suillum cerebrum diligenter assum, vel in albo

Vires resolui etiam ob excretricem vim immodicè cōcitatam.

Vires imbecilliores redditæ ob excretricis motus immoderatos, quomodo reficiēdæ.

Albumen ouorum ægrè concoqui.

albo iure legitimè elixum, porro & anetho iniectis. In summa, omni ratione agendum, vt succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationem inhibeas. Vinum verò ipsis aquosum, necessarium inter initia est, sumptum post cibos. Quòd si ex sententia nobis omnia responderint, etiam carnei iis aliquid nutrimenti pòst alia dabimus, potissimum post quartum diem, succis qui febrem excitauerunt, iam ad concoctionem venientibus. In omnibus autem eiusmodi curationibus, si iam adsit syncope, omnis solicitudo medentis ad symptoma vertetur. Sin expectetur, vtriusque curam habebit, & vt symptoma non incidat, & vt paulatim discutiatur morbus: quem celerius discuteremus, si nullus symptomatis subesset metus. Quippe qui multitudine crudi succi grauatur, hunc si modo iustam semel vacuationem ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet, semel arbitror, vacuatum explicaremus, à morbo. Eum verò cuius spiritus & succi facilè exhalant, si ante accessionem cibare non cogeremur, longiorem illi morbum certè non redderemus.

Syncope quibus succedat causis.

Sunt & aliæ quinque occasiones quibus succedunt syncopæ: nempe dolor vehemens, vigiliæ, immodica ventris inanitio, motus in delirantibus, ac denique principiorum intemperantia, vel nuda, vel cum humorum affluxu. Si igitur causam ipsam vnde excitatur dolor, adimere possis, ita vtique contra symptoma non pugnaueris, sed curaueris ægritudinem. At si qua occasione prohibitus, affectui submouendo intentum esse non licet, vehementiam mitigabis doloris.

Doloris causæ.

Dolent porrò tantùm particulæ sensibiles, idque vel ob continuitatis diuortium, vel ob aliquam alterationem, non sensim, sed confertim & violenter factam. Quippe videntur corpora, non solùm cùm in non naturalem habitum confertim aguntur, tristem mutationem sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi is sensim fiat, torqueri. Ac ex alterantibus quidem dolore afficiunt, omnia vehementer calfacientia, atque refrigerantia. Ipsam autem solutionem continui, necesse est vel ruptionem, vel contusionem, vel erosionem existere.

Solutio continui quotuplex fit.
Ruptio.
Contusio.
Erosio.

At ruptio ex distentione quadam, contusio ex grauante aliquo, erosio ex mordente prouenit qualitate. Ergo cùm nihil extrinsecus sit, quod vel distendat, vel grauet, vel erodat, sed ex seipso horum aliquod corpus sentiat, neminem latere potest, distentionem ab aliqua intrinsecus substantia, quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut immodica siccitate, prouenire: contusionem, ex eo quòd aliquod corpus occursarit extrinsecus, quod vel durum, vel magnum, vel graue, vel simul ambo extitit: erosionem verò, ex succo aliquo, cui mordens natura insit.

Distentio spõtanea vnde accidat.
Contusionis causæ.
Erosio vnde fiat.

Qui quidem si sit in tunicis intestinorum imbibitus, commodissimè hiera picra expurgatur. Quòd si aliquam exulcerationem pepererit, nutriendus certè æger est calente alica, sed iniectis mali punici granis. Potus autem illi offerendus est mali punici cremor. Porrò si sanguinis abundãtia sit quod distendit, protinus sanguis mittendus est, modò vires ægri non sint infirmæ. Sed si is vel sanguinis missionem timeat, vel viribus sit imbecillis, tum reuellendus in diuersum est sanguis, tum per propinqua deriuandus. Quòd si his peractis dolor etiam perstat, patet profectò in ægrotante particula impactum esse quod contristat. Patet verò non minus, & quòd curatio

Hiera picra expurgat humores acres tunicis intestinorum imbibitos.
Dysenteriæ qualis victus conueniat.
Distentionis à sanguinis copia curatio.
Reuulsionem esse in contrarium moliendam.

ipsa per digerentia medicamenta molienda sit. Similiter etiam curantur dolores à flatulento spiritu orti: magis tamen ij extenuantia remedia desiderant. Si moles aliqua grauando, contundendóve dolorem excitet, moli ipsi est medendum. Sin mordens humor, aduersissima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulat nanque huius generis affectus, vt ea quæ contristant vacuentur, aut alterentur, aut medicamentis torporem inferentibus retundantur. Ea quippe minus hos affectus lædunt, quàm alios, qui à crassis glutinosisque humoribus proficiscuntur. Huiusmodi tamen succos, dolor vehemens non comitatur, nisi aliquis eis halituosus spiritus copuletur, qui ex iis corporibus quibus continetur, erumpere prorsus non possit. Nam sic, grauissimi solent excitari dolores.

Deriuatio fit per propinqua.
Doloris à flatulento spiritu orti curatio.
Doloris à mordente humore orti, curatio.

Etenim cùm tunicæ intestinorum sint duplices, si in medio ipsarum spacio frigidus ac viscidus humor collectus sit, à calore liquatus in flatulentum mutatur spiritum: qui crassus frigidúsque cùm sit, acerbissimos dolores inducit. Ac ad tempus quidem, post bibitum medicamen stupefaciens, prorsus indolentes redduntur ægri, cæterùm affectus iis variis modis fit maior. Nam & intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores, minúsque flatui transmittendo habiles redduntur: & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Quare id genus dolores omnes, per ea quæ incidant & concoquant, præterea flatus discutiant, deficcentque citra valentem calfactionem, curandi sunt. A nullo autem in eiusmodi succis tam est metuendum, quàm à calore qui & eos liquet, & in flatum vertat, sed non valeat discutere.

Intestinorum tunicas esse duplices.
Stupefacientia medicamenta, obtundunt quidem dolorem, affectum tamen maiorẽ reddunt.
Dolores intestinorum à crassis succis producti quã sint ratione curandi.

Porrò agrestis quidam, allio comesto, vinóque ad vesperam meraciori bibito, à dolore colico fuit liberatus: neque id iniuria: allium siquidem flatum discutit, ac minimè sitim infert. Quamobrem ipse allium theriacem agrestium appello: estque commodissimum iis omnibus, qui regionem frigidam incolunt. Quos igitur ex supradicta causa vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium esse licet, & theriacem bibere. At si cum febri vna talis dolor aliquando incidat, principiò quidem, si id ferunt, fomentum siccum ex milio adhibendum est.

Allium auxiliatur dolori colico.
Allium flatus discutit.
Allium dicitur theriace rusticorum.
Theriace quibus vtilis.
Colici doloris cui fit iunctã febris, curatio.

Si ab hoc non quiescant, semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium si partium, coquere, mox per linteum, quò purum sit, oleum colare, dein anseris, aut gallinaceum seuum, nec salsum, nec admodum vetus, in ipso oleo liquare, & per sedem infundere oportet. At si neque ex hoc remittantur dolores, secundò rursus iniiciendum est idem, adiecta etiamnum castorei & papaueris succi, vtriusque fabæ non amplius magnitudine. Olei verò hemina modus esto. Excipitur & lana ex hoc medicamento aliquid: quæ appensa forti filo, quampenitissimè in rectum intestinum inseri debet, quò vtique & cùm libet, id facilè recipiatur, & euidentem vtilitatem conferat.

Pessarij conficiundi modus, ad leniendos dolores colicos.

Similiter oculorum, & aurium dolores, qui ab iisdem causis in febri excitantur, sedare conueniet fomento ex milio. Sed infundimus etiam auribus medicamentum id quod ex castoreo & papaueris succo conficitur, sapa liquatum. Quod sanè auri instillatum, oculorum etiam ac dentium dolores lenit iam verò si cataplasma imponi aliquando res ipsa suadeat, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies. Porrò collyria

Dolores oculorum & aurium qua ratione leniendi.
Auribus instillatum medicamen ex castoreo succo papaueris & sapa constans, oculorum atque dentium dolores lenit.
Dolori mitigando cataplasma optimum.

collyria ex opio confecta, vehementissimos oculorum dolores laxant: vtendumque his est, cùm maxima necessitas vrget. Nam tametsi imbecilliores ex frigiditate in reliquam vitam ipsas reddant particulas, occurrunt tamen præsenti discrimini: ac postea frigiditatem ab opio relictam, licet nobis corrigere, tum oleis calidis, tum etiam collyriis. Nempe auribus oleum id quod solum castoreum recipit, instillamus: oculis verò, ex cinamomo collyrium. Qui à solo spiritu flatuoso crucian- tur, ilicò cucurbitula admota, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur, in quacunque corporis parte dolor sit excitatus. Quibus verò non spiritus modò flatuosus, sed etiam humor quispiam, vnde is oritur, ventris dolorem excitat, iis ilicò ad tempus dolor sedatur: redit tamen vel in sequenti nocte, vel postridie, vel etiam tertio die similis dolor. Quare in his primùm doloris accessio est curanda, admota scilicet cucurbitula. Postea vacuandus humor, infuso per sedem aliquo medicamento calfaciente simul & attenuante. Ego verò oleo quopiam tenuis substantiæ vti assueui, rutam in eo præcoquens. Quo iniecto, nonnulli ægri paulò pòst excernunt humorem vitreum: atque ex hoc protinus simul & à dolore, & ab affectu liberantur. Si dolor ex tenui acríque excitetur humore, qui conuulsiones vehementes etiam inducere solet: si quidem in ventriculo talis humor constat, vomitu expellendus est, aqua tepida propinata: sin autem in intestinis, iniicere per sedem oportet aliquod medicamen, quod blandè eluere, tergeréque eiusmodi humorem possit. Commodissimus itaque ad id fuerit cremor ptisanæ. Cibi verò exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facilè corrumpantur. Qui ob siccitatem vehementem distenduntur, & discruciantur, si curari ij debeant; humectationem desiderant. Cæterùm si affectus is, sit febris occasione contractus, percuratu est difficilis, vel potius curationem non recipit. Quippe conuulsiones quæ ex plenitudine neruosarum partium, vel ex humore mordente, vel denique ex ingenti frigore oriuntur, curari possunt. Quæ verò ex neruosarum particularum ariditate proueniunt, nullus certè iis ad sanitatem est locus.

Opium recipientia collyria, vehementissimos oculorum dolores laxant, tametsi imbecilliores ex frigiditate ipsas relinquant particulas.

Cucurbitula admota, dolorem à flatu excitatum soluit.

Rutaceum oleum auxiliari iis quos dolor colicus à frigido succo ortus, discruciat.

Doloris à tenui humore excitati curatio.

Conuulsiones à plenitudine quidem ortæ, curari possũt: à neruosarum autem partiũ ariditate, minimè curationem admittunt.

GALENI PERGAMENI
De medendi methodo,

LIBER DECIMVSTERTIVS.

IN hoc tertiodecimo commẽtario acturi de tumoribus præter naturã, primò quidẽ tractemus de phlegmone, quòd hæc & frequentius incidat, & febres inferat, grauissimáque inducat symptomata. Gignitur autem omnis phlegmone ob confluxum sanguinis, copiosioris scilicet, quàm pars postulet: quo tumore obsessa particula, auctior, quàm pro naturali habitu, calidior & rubicundior, redditur: tenditurque, ac tangenti renititur, cum dolore ac pulsatione sensibili. De phlegmones tamen generatione, varij vario modo opinantur, licet ipsa curandi ratio omnibus communis existat: nemque vacuatio sanguinis, in particula inflammata contenti. Cæterùm phlegmones quæ etiamnum gignitur, est duplex curationis scopus: quippe quod ex ea generatum iam est, id profligare oportet, præsidio illius medicinæ partis, quæ morbos curat: quod verò superest generandum, inhibendum est prorsus, beneficio alterius, quam præcautricem vocamus. Porrò sanguis copiosior influit, alia quapiam, aliísve particulis aliquando eum mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquando particula quæ affligitur, ipsum ad se trahente. Sanè quæ mittunt partes, aliàs vt copia superuacuum, vel qualitate molestum: aliàs vtroque nomine succum propellunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahunt. In doloribus, incipit quidem causa ab eo quod affligitur: sed quicquid est phlegmones, id superpositæ partes efficiũt. At verò tumorum omnium, qui præter naturam sunt, varietas, ex eius quod influit, natura nascitur. Vbi enim flatulenta materia vberior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ magis similes, vbi sanguis: sicuti erysipelati, vbi flaua bilis: & œdemati, vbi pituita. Similiter scirrhosi, vbi vel crassus, vel vehementer lentus humor parti fuerit infixus. Cæterùm crassus humor quodammodo iam melancholicus est. Lentus autem, ex glutinosis prouenit cibis. Vbi igitur particula aliqua, phlegmóne vrgeri cœperit videndum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit ortus, an propter dolorem vel ipsius, vel propinquæ alicuius partis, hanc ipsam contraxerit, quò scilicet adempta causa, phlegmone non amplius increscat. Dein proximè expendendum est, nunquid vicina aliqua pars sanguinem largius ad particulam phlegmone obsessam transmittat. Postea verò, num totum corpus plenitudine succorum laboret. Siquidem superuacanea, quæ expelluntur à valentioribus, ea semper in imbecilliores procumbunt. Vnde accidit, vt glandulosa corpora, imbecillima omnium cùm sint, facilè fluxiones recipiant, tumoribúsque præter naturam (quos bubones appellant) celerrimè corripiantur, cùm aliàs, tum vel maximè, vbi propter magnam arteriam aut venam fuerit vlcus aliquod ortum. Quòd si scirrhosior earum partium phlegmone aliquando fuerit, hæc & curationi renititur, & struma vocatur. Ergo si vel totum corpus plethoricum sit, vel prauo succo redundet, difficilis bubonum curatio redditur. Sin sanum planè sit, facilis. Quippe excalfacere & humectare modicè totum membrum, quò dolor mitigetur, oportet, lana quidem imbuta calente oleo, id circundantes: ipsi autem vlceri tetrapharmacum liquatum oleo rosaceo, calidum, aut etiam Macedonicum pharmacum (quod solo thure tetrapharmaco præstat) ex linicinio imponentes: atque insuper calidum cataplasma ex farina vel hordeacea, vel triticea, vel ambabus, aqua & pauxillo olei confusis constans, extrinsecus applicantes. Non secus verò ipsi adeni, qui phlegmone vrgeri cœpit, prima quidem die imponi debet lana oleo calente madens, sed citra salem. Cuius postea nonnihil indemus: vbi & tumor per totum membrum remissus fuerit, & vlceris dolor sedatus. At si vel plethoricum corpus sit, vel vitioso succo redundet, curatio per ea quæ sic calent, fluxionem ad membrum citat: cogimurque aliàs sanguinem mittere, idque aut vena incisa, aut membris iis, quæ læsa non sunt, scarificatis. Manu etenim laborante, scarificabis crura, altero crure malè habente, reliquum. Has nanque vacuationes indicat ipsa copia: sicuti etiam succorum vitium, redundantis succi purgationem.

Phlegmones generatio.

Phlegmones generalis curatio.

Tumorũ præter naturam varietas, pro differentia fluentium humorum nascitur.

Phlegmonem curaturo quæ sint consideranda.

Superuacanea expelli semper à fortioribus ad imbecilliores particulas.

Glandulæ cur sint maximè obnoxiæ fluxionibus.

Struma quid.

Bubonis curatio.

Manu laborante scarificanda esse crura.

Sed

Crure altero affecto, reliquum ſcarificandum eſſe. Phymata.

Phlegmone affectas particulas quando ſcarificare cogamur.

Vacuare quãdo ſoleamus corpus, etiam ſi mediocritatem ſuccorum contineat.

Fluxionis cauſæ ſunt dolor & membri calor.

Phlegmone quando ſit digerenda.

Sed quæ etiam græcè dicuntur phymata, glandulis ſicubi fluxio in eas procumbit, citra vlceris occaſionem accidunt. Vbi ergo diſtentæ vehementer glandulæ ſunt, aut alia quæuis particula, quam premit phlegmone, cogimur, toto corpore prius vacuato, ipſam ſcarificare. Sanè vacuamus totum corpus, etiam cùm mediocritatem ſuccorum continet, ſi morbi magnitudo id ſuadeat. Siquidem dolor, & membri inflammati calor, etiam ſi purum ab excrementis ſit totum corpus, fluxionis cauſæ fiunt. Tunc tamen parcius vacuare expedit: idque habita ratione ætatis, naturæ, anni temporis, regionis, ac denique conſuetudinis ipſius ægrotantis. At vbi iam phlegmones ipſe veluti feruor ſubſedit, mitigatoriis emplaſtris dimiſſis, ad ea quæ digerunt, paulatim eſt tranſeundum. Ac primum cum mitigatoriis ipſis paulùm mellis miſcendum. Mox triticea farina in totum eſt auferenda, contentis hordeacea cum melle vberiore. Deinde ad aliquod eiuſmodi digerentium medicamentorum veniendum, quæ vel humida conſiſtentia ſint, vel cerati ſpecie. A duris autem eſt

Phlegmones curationi aduerſari dura medicamenta.

Phegmonem ſuppurantem non eſſe incidendam protinus, ſed digerendam medicamentis ad id valentibus.

abſtinendum: nam & phlegmonarum reliquias contrahunt, & rurſus phlegmonem in ægra particula excitant. Quòd ſi pus aliquod notabile in ſuppurante particula ſit contentum, non expedit incidere protinus; ſed digeſtionem moliri medicamentis ad id valentibus. Cùm autem quod ex phlegmone ipſa relinquitur ſcirrhoſum affectum videtur, fidenter iam valentibus medicamentis vtêris. Si quando ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris, mitigabis eam interea fomento, quod per ſpongiam adminiſtrabis. Id autem aliquando ex aqua dulci eſto: aliquando etiam ſal habente, vbi ſcilicet ſcirrhoſiores ſunt phlegmonæ. Sin aliquando puris copia medicamenta ſuperet, nec ea videantur tibi to-

Abſceſſus quando ſecãdus ſit, & qua in parte.

tum digerere poſſe, quod ſic abſceſſit ſecare, eo potiſſimum loco oportet, quo eſt editiſſimum: obſeruata interim effluxus indicatione: quippe tenuiſſimam illic etiam cutim inuenies. Poſt ſectionem verò, medicamentum aliquod, eorum quæ ſine morſu ſiccent, impone. Quòd ſi computruiſſe portio aliqua ſuppurantis partis videbitur, ex-

Sectionis forma qualis eſſe debeat in ſuppurante particula.

Inguinis ſuppurãtis ſectionem per trãſuerſum eſſe ducendam.

Mannam thuris buboni ſecto inſpergẽdam eſſe.

Thus puri mouendo idoneum nullam aſtringendi vim habet.

cidi eam eſt neceſſe. Sectio igitur qua vtemur in ſuppurante particula, myrti imitetur folium, ſitque planè non magna: quali nos ſemper contenti fuimus. Cæterùm cùm in tali inciſione longitudo maior quàm latitudo ſit, eſto in inguine longitudo per tranſuerſum ducta, non autem per rectitudinem membri. Quippe ita dum membrum inflectimus, naturaliter cutis ſibi applicatur. Poſt inciſam cutim, medicamento, quod mannam vocant, affectam partem implebimus. Eſt enim ea purgamentum thuris, leui aſtrictione prædita: quo nomine etiam thure ipſo ad nonnulla vtilior. Thus ſiquidem puris tantùm mouendi facultatem obtinet, vtpote nullam aſtringendi vim habens. Magiſque id facit, quod pinguius ex eo eſt & magis albicans. Sicuti quod magis eſt flauum, potentius ſiccat. Mannæ verò, etiam corticis

Thuris cortex aſtringit & ſiccat.

Inciſas partes eſſe aliquo fomento circa inciſionem leniendas.

Vlceris in parte ſecta reliqui curatio.

thuris paululum eſt admiſtum, inde aſtrictoriam vim habet. Ipſe autem cortex thuris, tum aſtringit, tũ ſiccat inſigniter. Itaq; eo ſolo vtimur ad ſãguinis perfuſiones. Quinetiam mitigare prius inciſam partem oportet, fomentis primùm, dein cataplaſmate, mox humectante aliquo medicamine, aut non ſiccante, ſingulis ſcilicet extrinſecus impoſitis. Nam in ipſo vlcere tum mannam, tum pus mouentia, dein quæ expurgant, ſunt imponenda. Poſt quæ, ſi cauitas etiamnum adſit, quæ

Cicatricem inducentibus medicamentis vtendum eſſe prius quàm totum vlcus prorſus impletum fuerit.

Plethora quid.

Cacochymia quid.

Plethoræ curatio.

Cacochymiæ correctio.

impleant adhibenda ſunt. Sin minus, ea quæ cicatricem inducant: veluti quod ex cadmia conficitur. Vtendum verò medicamentis id genus eſt prius, quàm vlcus ad æqualitatem prorſus impletum fuerit, ne ipſa fortè cicatrix circumpoſita ſit cute eminentior. Porrò vbi æquabiliter inter ſe ſucci omnes ſunt aucti, plethora, ſiue plenitudo is affectus vocatur. Vbi verò vel flaua bile, vel nigra, vel pituita, vel ſeroſis humoribus refertum corpus iam fuerit, eum habitum cacochymiam vocamus. Ergo plethora tum ſanguinis miſſione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: præterea digerentibus medicamentis, atque etiam inedia. At ſuccorum vitium, purgatione, quæ redundanti ſucco ſit accommodata, corrigitur. Cæterùm ſi iam æger febricitet, nec exercitatione vacuare licet exuperantiam, nec vnctione quæ calefaciat, ſed nec multa frictione, nec balneo: imò ſanguinis miſſione, vnà cum inedia, vel purgatione aliqua. At

Crura phlegmone obſeſſa quomodo ſint curanda.

Phlegmone ſupernarum partium quomodo ſit curanda.

ſi non febricitat, omnibus iam dictis vtare, optimum quodque ad id quod inſtat, deligens. Verùm cui crura laborant phregmone, ambulatione vel curſu exercitandus non eſt: ſed nec ſtare iubendus. Satius quippe eſt, vt ſedens fricetur plurimum, moxque manum motu exerceatur. At ſi quæ ex ſupernis partibus vrgeri videatur phlegmone, huic motus ex inambulatione aut curſu eſt admodum ſalutaris. Similiter & frictio ea tunc

Reuulſio debet fieri in contrarium earum partiũ quæ phlegmone vrgentur.

potior eſt quæ cruribus adhibetur, illis quæ in ſupernis partibus adminiſtrantur. Siquidem in omnibus talibus reuulſio debet fieri in contrarium. Neque igitur cùm vel circa ſedem, vel aliquam huic partem vicinam, initium phlegmones incidit, aluum deiicies. Neque cùm in veſica, vel cole, vel renibus cœpta eſt, pharmaca quæ vrinas prouocent, bibenda dabis. Nec ſi mulieri in vtero, vel pudendo inſedit, menſes huic prouocabis, ſed ad partes quæ maximè longinquæ ſint, ſemper reuulſionem molieris, æſtimata tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius ſtatu. Nam ſi plurima ſuccorum abundantia ſit, nec exercitatione, nec balneo ſine periculo vtare. Sin exigua ſit licet & per hæc vacues. Iam verò, ſi phleg-

Phlegmonis incipientibus, frigida & aſtringentia magis quàm digerentia conueniunt.

Phlegmonæ quando ſint digerendæ.

mone oborta ſit ab affectu partis quam vexat, primò quidem affectus ille ſanandus eſt: mox quicquid ex phlegmone eſt genitum. Quæ ambo interim iiſdem præſidiis tolluntur. Cæterùm ad incipientes phlegmonas, frigidis aſtringentibúſque magis vtendum eſt, quàm iis quæ digerunt: atque etiamnum magis, vbi craſſum quod confluit non eſt. Sed ſanguis in inflammata particula vehementer impactus fuerit, non eſt amplius vtendũ repercutientibus: ſed tunc digerere eſt tempe-

Phlegmones à punctu morſúve animalis excitatæ curatio.

Virus à beſtia relictum, qua ratione vacuandum.

ſtiuum. Quòd ſi ex animalis punctu morſúve dolor incidit à quo exorta ſit phlegmone, duplex ſanandi doloris ratio eſt, vel virus ipſum vacuando, vel quod dolorem excitat, alterando. Ac vacuabis ſanè id, eorum medicaminum ope, quæ vehementer attrahunt: alterabis iis quæ ſunt contraria. Vacuant itaque tum calfacientia omnia, tum quæ ad ſe citra calfactionem alliciunt: vt cucurbitulæ, & cornua quædam. Sunt qui & ore ſuo virus extrahant. Huc pertinet & cauterium, & medicamenta quæ cauteriis ſimiliter eſcharam efficiunt. Alterum auxiliorum genus eſt eorum, quæ qualitatem per contraria alterant. Variantur autem

Medicationes variari pro laborantium particularum diuersitate.

tem medicationes, pro laborantium particularum diuersitate. Vna quippe indicatio ex similaribus sumitur partibus, altera ex instrumentariis. At ea, quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi refrigerandi, siccandi & humectandi determinat. Quæ verò ex instrumentariis, tum locum ipsum, per quem vacuare oportet, tum vacuationis rationem, tum verò in similis speciei medicamentorum vsu ipsum pluris minorisque modum. Porrò vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincit, contrà quàm in erysipelate. In hoc nanque refrigerationis indicatio magis vrget, quàm vacuationis: etsi vbi refrigeratum erysipelas est, ad ea quæ digerunt medicamenta conuertimur. At in phlegmone tantisper refrigerandum est, quatenus & ad incrementum eius sistendum, inhibendumque est cómodum. Quippe refrigeratio repercutit id quod affluit, & ex eo quod in laborante continetur, particula, aliquid in proximas partes repellit. Simili modo & quæ modicè excalfaciũt, vtraque interdũ ratione prosunt: quòd & dolorem sedent, & contenta in parte ægra digerant, Siquidem mitigando dolorem, augeri phlegmonas vetant: digerendo, quod earum iam conceptum est, sanant. Si iecur inflammationem contrahere cœperit, ac totum corpus egeat inanitione, virtúsque valida sit, atque æger pubertatem attigerit (puer enim, quæ per dissectã venã fit vacuationem non feret) pariter tum reuellendus, tum educendus, qui ad ipsum fluit, sanguis est, interna in dextro cubito infecta vena: propterea quòd & è directo, & ampla via, cum vena quæ caua dicitur, societatem habet. Hac non apparente, media secanda est. Quòd si nec illa se ostenderit, reliqua & tertia incidenda venit. Ac modum quidem vacuationis, ex redundantiæ modo, ætate, natura, anni tempore, regione, consuetudinéque, atque ante hæc, ipsa laborantis virtute, inuenies. Venæ autem secãdæ electio à parte laborãte indicatur. In vniuersum autem, quamlongissimè à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere, conuenit. Hac ratione, nec si hepar, aut ventriculum, aut intestina phlegmone occupare iam cœperit, medicamine quod aluum deiiciat, vti conueniet. Eandem cum his indicationem & vterus sortitur, siquidem vrinæ vasis pudenda. At vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuersa reuellens auxilium est. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, alui subductio in contrarium auertit. Si qua verò circa fauces, & palatum, aut linguam, aut deniq; in ore phlegmone laborare cœperint, in his omnibus cauenda sunt, quæ pituitam per os euocant, Græci apophlegmatismos appellant. Satius nanque tunc fuerit deriuare ad nares, incideréque humeralem in manu venam: vel, si ea non cernitur, mediam. Vbi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internam. In angina primas in manibus: secundas eas quæ sub lingua habentur. At iis quæ in occipite sunt afflictis, etiam eam quæ in cubito est, necnon eam quæ habetur in fronte. Renibus verò, & vesica, & pudendo, & vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimum quæ sunt circa poplitem. Sin minus, eas quæ sunt iuxta malleolum. Ac perpetuò quidem in omnibus, eam quæ è directo est. Vbi iecur phlegmone inuadit, quæ in dextra sunt manu, vbi lienem, contrà. Itaque statim prima vacuationis diuersitas pro particu-

Erysipelatis curatio.

Refrigeratio nis vsus in Phlegmone.

Calfacientia modicè, dolorem sedant, & contenta in parte inflammata digerũt.

Hepatis inflãmati curatio.

Pueri sectionem venæ non ferunt.

Sanguinem vacuari & reuelli ab hepate secta interna dextri cubiti vena.

Vena interna non apparente mediam aut humeralem secandam esse.

Reuulsionem esse moliendam quàm longissimè à tentata fluxione particula.

Apophlegmatismos fugiendos esse, vbi partes oris sunt inflammatæ.

Phlegmone occupante oris particulas, diuertendum ad nares esse, secandamque humeralem in manu venam, aut mediam.

Venæ secandæ ratio in iecoris, pulmonis, pectoris, cordis, faucium occipitis, renum, vesicæ, pudendi, & vteri affectibus.

larum diuersitate variatur: constatque commune, quòd sit vacuandum, indicationem, non magis esse vtilitatis quàm noxæ causam. Porrò vbi pectus, aut ventriculus, aut partes circa collum caputve laborant phlegmone, etiam excogitatum est artus vincire. Quippe ipsum quod infestatur phlegmone, haudquaquam vinciendum est. Sed si in manibus sit phlegmone oborta, crura. Sin in cruribus, manus. Iam verò nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborantis particulæ indicationem, vtilitatis magis quàm noxæ sunt causæ. Nam particulis quidem quæ iuxta artus sunt sitæ, tutò ministrare possis frigidam aliquam fomentationem. Iecinori verò, si phlegmone infestari cœperit, non licet imponere actu frigidum, aut fomentum, aut cataplasma. Rursus astringens oleum, nec oculis, nec oris partibus admouebis, sicubi hæc tentari phlegmone cœperint. Auri verò, etiam si acetum cum rosaceo infundas, nihil offendes. Victus etiam pro partium ratione variatur. Quippe iis quibus glandulæ, aut aliquid circa artus tentatur phlegmone, tot & talia exhibenda sunt, quot & qualia facillimè concoquentur. At si iecur ventriculúsve infestetur phlegmone (cùm munus eorum sit toti animali commune) victu exquisitissimo est opus, qui videlicet meatus aperiat detergeatque citra rosionem, ac breuiter omnis tenacitatis sit expers: qualis vtique in cibis est ptisana, & in pharmacis oxymeli, aqua distemperatum. Cæterùm dulcibus omnibus tum iecur, tum lien intumescit. Iam verò astringentia omnia, mala iecinoris phlegmonis sunt incommoda, præsertim iis quæ in cauo eius consistunt. Similiter ea quæ mordent, phlegmonas quæ in cauo sunt visceris, quàm quæ in gibbo consistunt, magis irritant. Iis quippe quæ in gibbis sunt, mutata iam veniũt quæ assumpta fuerunt: & quod prius concocta sint, & quòd sanguini, qui in iecinore prius erat, admista. Cauo autẽ iecinoris phlegmone obsesso, protinus etiam venas quæ in mesenterio sunt, vnà phlegmone laborare est necesse, cùm ex vena portæ exoriantur: protinúsque etiam, quæcunque osculis earum incidunt, vim suam ostendere. Porrò vbi iecur phlegmone obsessum est, mediocriter astringi per cataplasmata mistæ materiæ debet, quòd altricis facultatis principium animalibus sit, & venosum ab hoc exoriatur genus. Vt autem iecinoris cauum per aluum purgatur, sic gibba eius, per ea quæ modicè vrinas mouent. Cuius generis apium existit. Procedente autem tempore, vbi phlegmone iam concoquitur, etiam valentioribus vti licet: vt asaro, Celtica nardo, phu, petroselino, smyrno, & meo: sicuti etiam per ventrem vacuare, si cauum afficitur, cnico cibis admisto, & vrtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula: omnibus præterea quæ modicè aluum deiiciunt. Magisque in remissionibus, tum his ipsis audacius quàm antè vtendum: tum verò quæ iis sunt valentiora, partim in ptisana incoctis, partim tunsis, ac in mollissimum puluerem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt vel ex ptisana, vel ex aqua. Ego nanque etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri veratri corticem. Sed clystere etiam ipsos vacuare expediet: inter initia quidem, vel sale, vel nitro, vel aphronitro cum mulsa distemperatis contentis: in remissione verò, potissimumque si quid scirrhosum relictum è phlegmone est, etiam valentiora medicamenta miscentibus

Vincula non esse iniicienda inflammatæ particulæ, sed illi quæ opposita est.

Iecinori, si phlegmone infestari cœperit, nihil actu frigidum esse applicandum.

Auri inflammatæ nihil nocebis, vel si acetum cum rosaceo infundas.

Victus pro partium ratione variatur.

Victus iecori ventriculoque inflammato conueniens.

Dulcibus intumescit tum iecur tum lien.

Cauo hepatis phlegmone obsesso, venas meseraicas similiter inflammari.

Iecur phlegmone obsessũ, cur mediocriter astringendum sit, per cataplasma mistæ materiæ.

Hepatis partes per quas vias, & quibus purgandæ remediis.

Hepati obsesso phlegmone quales clysmi conueniant.

tibus nobis. Quippe hyſſopum eo caſu aquæ incoquimus,& origanum,& colocynthida,& minus centaurium. Opportuniſſima nanque ad ſcirrhum ſunt iecur, lienque, ſi quis, parum habita de his ratione, glutinoſis cibis vtatur. Etenim ſubſtantia lienis, tametſi rarior quàm iecinoris ſit (eſt enim illis ſubſtantia lutoſa) crebrius tamen ſcirrhoſis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo alitur, ſpeciem. Siquidem craſſo nutritur ſanguine qui veluti limus purioris eſt, facillimèque nigra bilis efficitur. Renes etiam facilè ſcirrhis deprehendi, atque idcirco nephritidas alias omnino ſolui non poſſe, alias ægrè ſolubiles eſſe, ratio docet: cùm & craſſa ſubſtantia ſint, & non careant excrementorum vitio. Quo fit, vt qui craſſi ſucci cibis veſcuntur, calculi vitio vexentur. Medicamina igitur horum affectuum ea eſſe conſtat, quæ diſſecent, diſſoluant & frangant: quæ vtique ex eorum ſunt genere, quæ obſtructiones eruunt atque detergent: cæterùm viribus valentiora. Curationem autem vnà coindicant, virtus, natura, ætas, anni tempus, regio denique, conſuetudóque. Iecinore itaque laborante phlegmone, quæ extrinſecus applicantur, ea miſtæ eſſe facultatis eſſe debent: idque non in generatione phlegmones modò, ſed etiam cùm nec affluit amplius quicquam, nec repelli quod in laboräte particula continetur, poteſt. Quo quidem tempore duplex nobis indicatio ſuggeritur: altera quidem à phlegmone, ſui euaporationem poſcente, nimirum digerentia: altera verò ab affecta parte, quæ per aſtringentia robur eius ſeruari iubet. Quare coëuntibus vnà contrariis indicationibus, compoſitum quoque eſſe medicamentum oportet: nempe aſtringens ſimul atque relaxans. Verum tuendi roboris indicatio, in iis tantùm partibus eſt commu- nis, quarum munus ex vſu eſt vniuerſo corpori. Igitur nec lienem tantũ relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iecinore quicquid limoſum & melancholicum eſt expurget, propterea ſcilicet, quòd ex eo humore nutritur. Idcirco quoties obſtructio aut phlegmone, ſed præcipuè ſcirrhoſa, in eum incidit, tum ea quæ obſtructiones eximant, tum quæ diſſecent, vehementiora exigit. Nam quale medicamentum iecinori abſynthium eſt, tale eſt lieni capparis cortex. Quale rurſus iecinori eſt eupatorium, tale ſcolopendrium lieni. Siquidem ſimilia genere medicamenta, quemadmodum & nutrimenta, ambo viſcera poſtulant: cæterùm tantò valentiora & acriora lien, quantò craſſiore vtitur alimento. Iam verò cùm gibba iecinoris expurgari per renes oporteat, ſicuti caua per inferiorem ventrem: lieni ſanè per renes nulla adminiſtrari poteſt vacuatio, ſed tantummodo per inteſtina. Proinde vbi phlegmone premitur, deiectoriis ipſum medicamentis tum detergemus, tum laceſſimus, quò demittat deponatque ſuperflua. Eſt autem duplex ratio eiuſmodi medicamẽtorum vſus. Nempe, vbi partes ſuperius ſitæ laborant, per ea quæ eduntur bibunturque: cùm inferiores, per id quod fit per clyſterem infuſum. Quandoquidem quæ eduntur ac bibuntur, eorum vis, antequam ad inferiores partes perueniat resoluitur. Quæ infuſa ſunt, ea omnino ad ieiunum vſque aſcendere nequeunt. Porrò gula (quæ ſtomachus propriè vocatur) affecta, cataplaſmata ſuper dorſi ſpinam imponimus: non autem in anteriori parte: quod facimus, vbi phlegmone os ventriculi vrgetur. Siquidem ſpinæ gula ſuperia-

Scirrho eſſe opportuniſſimum hepar lienémque.
Lienis ſubſtantiã quàm hepatis, eſſe rariorem.
Lien craſſo nutritur ſanguine.
Renes facile ſcirrhum contrahunt.
Calculos quæ ſoleant gignere.
Calculis quæ medicamenta congruant.
Hepatis inflammati curatio.
Lien nutritur ex melancholico ſanguine, quem expurgat ab hepate.
Lien obſtructum, aut inflammatum, qualia medicamenta poſtulet.
Lien hepárque ſimilia nutrimenta & medicamenta requirunt.
Lien craſſiori vtitur alimento quàm hepar.
Hepar per quàm regionem vacuetur.
Lien per inteſtina vacuatur.
Clyſmos non poſſe vſque ad ieiunum aſcẽdere.
Gula affecta, cataplaſma eſſe applicandum ſuper ſpinam dorſi.

cet, per collum & pectus deorſum vſque ad ventriculum exporrecta. Iam quemadmodum lien & iecinoris caua, per inteſtinam: gibba illius & renes per vrinas purgantur: ſic pectus, vbi interna eius tentantur phlegmone, per ſuccingentem membranam, aliquid in medium ſui pulmonumque ſpacium tranſmittit. Id autem expurgari per eandẽ qua pulmo viam debet. Propinanda igitur iis qui ſic affliguntur, ſunt, quandiu quidem ipſa inualeſcit phlegmone, medicamenta quæ mediocriter vias aperiant, & craſſos humores diſſecent, vt ptiſana & mulſa: in exquiſita autem declinatione phlegmones, dum educi iam excrementa poſtulant quæ id valentius moliantur: vt vrticæ ſemen, & mulſa, in quam fuit coniectum paululum acrium herbarum: quales ſunt, origanum, hyſſopum, calaminthe, pulegium, & Illyricæ ireos radix. Oxymeli etiam quod ex marrubio conficitur, craſſiora pectoris pulmonífque excrementa incidere poteſt. In vniuerſum autem quæ in alto corpore affliguntur phlegmone, eæ partes paulò acriora, quàm pro phlegmones natura medicamenta deſiderant. Reſoluuntur ſiquidem eorum vires, dum altè deſcendunt. Hac ratione & cucurbitula (ſtrenuũm planè auxilium) eſt inuenta, tum vt foras euocentur quæ ſunt in alto, tum vt eximantur & eruantur, quæ iam in ſcirrhum abeunt. Verùm vtendum cucurbita in ipſa parte quæ phlegmone vrgetur, inter initia non eſt, ſed poſteaquam vniuerſum corpus vacuaueris, * atque ex vſu iam eſſe videatur, eorum quæ in inflammata particula continentur, aliquid aut vacuare, aut verſus exteriora reuellere. Proinde vbi affectus * etiamnum in generatione conſiſtunt, minimè ipſis membris quæ laborare incipiunt, ſed iis quæ continua his ſunt, cucurbita imponi debebit, auellendi in contrarium cauſa. Sic nanque ad mamillas cucurbitas imponimus, cùm ſanguis ex vtero profluit, deſixo maximè in ipſis communibus pectoris & vteri vaſis, eius ore. Sic ſi è naribus ſanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus. Sic & omne aliud ſanguinis profluuium, ad contrarium per communes venas auertimus: quemadmodum rurſum & ſanguinem (ſi ita eſt opus) attrahimus. Siquidem quum menſes euocare in animo eſt, pubi & inguini cucurbitam affigimus. Ad hæc, in occipite cucurbita defixa, efficax eſt remedium ad oculorum fluxiones. Vacuari tamen prius totum corpus expedit. Nam ſi refertum ſanguine corpus ſit, in quacunque parte capitis cucurbitam defixeris, totum ipſum implebis. Aduertẽ autem, vbi dicimus, aſtringere incipiétem phlegmonem eſſe opus, non quodlibet aſtringens in iis quæ deuoranda ſunt, ex hibendum eſſe: ſed ea tantùm, quibus nulla corruptrix admiſta vis inſit. Nam chalcanthus inter præcipua aſtringit: ſicuti etiam miſy, & ſori, & chalcitis, & diphryges, & æs vſtum, & ſquama eius, & flos. Verùm hæc medicamenta, noxia deuorata ſunt: quocirca ſtomaticis ea miſcere tutum non eſt. Defluit nanque interdum ex his aliquid ad ventriculum. Sed nec aloẽn probè miſcueris iis medicamẽtis, quæ phlegmones alicuius cauſa, quæ intus conſtiterit, deuoranda ſunt: quando huic quoque purgandi vis quædam ineſt. Cæterùm vbi phlegmone prorſus inclinauerit, ſi quis paululum aloës admiſceat, deiiciendi ventris gratia, qui prorſus non deiecerit nihil lædet. Quanquam ſatius fuerit mercu-

Pectus per quàm regionem purgetur.
Pectori phlegmone obſeſſo quæ medicamenta conueniant.
Inflammationes altius ſitæ, cur paulò mediciamenta acriora poſtulent, quàm pro ipſarum ratione.
Cucurbitulæ quorſum inuenta.
Cucurbitula quando vtendum.
Cucurbitulæ quorſum ad mammas affigi ſoleant.
Cucurbitulas ſanguinem à parte reuellere, atque ad ipſam ſi fuerit opus, attrahere.
Cucurbitulã pubi affixa, menſes euocat: oculorum autem fluxiones reuellit occipiti admota.
Cucurbitulã non eſſe vtendum prius, quàm vniuerſum corpus vacuetur.
Aloën miſcendam non eſſe medicamentis quæ, gratia phlegmones propinantur, niſi aluum velimus deiicere.
Aluum tutò emollientia.

riali, vt vtrica, aut cnico, aluum sic laborantium subducere. Admodum itaque necessaria est indicatio quæ à particulis sumitur. Quæ nec ipsa fat est ad curandos morbos, nisi etiam methodos de medicamentis didiceris. Vt autem ad affectus capitis iam nostra reuocetur oratio, oxyrhodinum quo caput phreniticorum perfundimus, sanè vniuersos redarguit, quicúque principem animæ partem in corde statuunt. Siquidem per id genus affectus, non capiti, sed pectori præsidia admouenda essēt. Atqui non in phrenitide modò, sed in lethargo etiam (quod vitium illi contrarium quodammodo secundum speciem existit) vniuersi applicāt ipsa remedia capiti, in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo quum humor qui in capite redundat frigidus est, insensibilitas immobilitásque hominem opprimunt: quum verò calidus est, perpetuus potius motus, vnà cum rationis noxa. Accidit enim segnitia ex frigore: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia. Igitur in eiusmodi affectibus, si virtus valida sit, ac nihil aliud prohibeat, vt crudi humoris copia, vel ætas puerilis, vel anni tempus, vel regio in qua sit extremus calor, vel frigus, statim ab initio vena tundēda est. Atque hoc quidem commune vtrique vitio, & ei quod cum sopore, & ei quod cum vigiliis incidit. Commune preterea vtriusq; est, vt oxyrhodinum in principio admoueas. Nam repellendus à capite humor est, quisquis is fuerit. Quæ sequuntur, contraria sunt. Nam quæ cum vigiliis coniuncta sunt, ea lenire expedit: quæ cum immobilitate, excitare. Iure ergo quum in summo incremento sunt, iis vitiis quæ peruigilio & delirio infestant, perfusiones ex papaueris capitibus applicabimus. Odorem quoque naribus obiiciemus: ac narium alas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire, ac stupefacere principem facultatē oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit refrigerando: in contrariis autem vitiis excitare: ac noxij humoris, qui citra putredinem, & citra febrim, altos sopores inuehit, crassitudinem incidere, excalfaceréque. Tales nimirum altos sopores, Græci apoplexias, caros, & catochas appellant. Quòd si quando humor putrescat, vtique cum febri incidunt ea genera, vocaturque morbus græcè lethargus. Incoquentes igitur in aceto thymum, & pulegium, & origanum, aliáque id genus, naribus sic affectorum admouebimus, quò vapor sublatus ad cerebrum, humoris crassitudinem dissecet. Mox etiam palatum valentibus & acribus medicamentis vngemus. Ab his verò etiam sternutamentis vtemur: tum capiti similes præsidiorum facultates imponemus, adaucta semper eorum, etiam ad ipsum vsque sinapi, vehementia, si vitium diu perseueret. Quinetiam cucurbitis ad vtrumque vitium, si diutinum sit, vtemur: itemque castoreo, quippe quod ipsum probè concoquit, debitè administratum. Quoties autem medicamenti alicuius vim exactè ad cerebrum descendere voles, ad coronalem vocatam futuram (cuius plurima diuersitas in hominibus est) id applicabis. Nam præter reliqua, tenuissimum, & rarissimum eo in loco est cranium. Commodius etiam fuerit, si & cum infrictione id facias, aut tonsis capillis, aut etiam planè abrasis. Quòd si humidum sit quod applicandum est, id ex alto effundas, ac veluti fontis ritu illidas; quippe penitus intrò ab ictu magis impellitur. Sicuti autem hîc vehementior humoris casus conducit, ita in oculis aduersatur. In capite nanque insensile os est quod feritur: in oculis membranosa quædam & imbecilla, maximéque sensilia corpora. Et in capite quidem, aliud est quod ictum excipit, aliud quod curatur: quodque vt ictum non sentit, ita facultate, quæ ex incussu ad ipsum peruenit, fruitur. At in oculo, quod est curandum, idem valenter feritur. Quare infundere huic sensim medicamenta, liquata humoribus mitissimæ facultatis, oportet, attollentes palpebram superiorem blandissimè. Meritò autem commendatur ad phlegmonem oculorum, ex oui humore, id quod tum glutinosum est, tum minimè mordens. Cæterùm quæ terrea corpora ocularìis medicamentis miscenda sunt, ea læuigari exactissimè debent. Dolent porrò vehementer oculi, aut ex vehemēti acris confluentis humoris morsu, aut quòd eorum tunicæ plenitudine distendantur, aut propter crassorum humorum, flatuosiue spiritus extensionem. At morsum quidem, tum purgantibus medicamentis, deorsum nempe reuellendo, & vacuando, curare conuenit: tum ipsi particulæ oui humore infuso, quò per eum acris fluxio sine offensa eluatur. Vbi autem concocta iam ipsa phlegmone fuerit, & simul corpus vacuatum, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissimæ. Nam & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistunt, maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò contempe-rato. At distentionem quæ ex repletione prouenit partis, missione sanguinis, & alui deiectione, & infernatum partium frictione, curare conueniet. Quòd si necessitas aliquando vrgeat, etiam ligandis artubus: mox fomentis ex aqua dulci modicè calida, laboranti particulæ adhibitis. At humorum, vel flatuosi spiritus extensiones curabimus, vacuato prius in his quoque toto corpore: sed & humorum momento auerso deorsum. Mox localibus remediis vtendum: non tamen medicamentis iis quæ repercutiant, ac reprimant, sed potius iis quæ discutiant. Igitur fœnogræci decoctum iis infundendum est: quod omnium maximè sine offensa digerat. Verùm tum reliquos morbos, tum phlegmonas, sicubi curas, nullo euaporante auxilio prius fidenter vteris, quàm totum corpus, aut pars quæ excrementum transmittit, vacuetur, aut contrariis qualitatibus alteretur, si aliquam intemperantiam sortiatur, quæ ipsius fluxionis existat causa. Sic enim diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atque ad capitis custodiam conuersi. Plurimum autem vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida: nec dubium est, quinetiam ambæ congrediantur. Rariores sunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittunt. In quibus oleo crudo, & Hispano, & rosaceo, vti expedit: tum frequenti ex aqua dulci in balneo lauatione. Quòd si arteriæ, venæve quæ iuxta oculos sunt, imbecilliores sint redditæ, adeò vt aliorum vasorum superuacua recipiant, aliqua earum parte excisa, aut etiam totis abundè altè præcisis, dura cicatrice quod intereſt intercipiemus. Cæterùm in reconditis vasis hoc fieri nequit, ac proinde eorum vitia ægrè curationem recipiunt. Vasa verò conspicua, vel absque chirurgia licet corroborare, illitis medicamentis quæ robur inferant. Est quando calidus sanguis, ac vaporum plenus, ad caput ascendit, ac maximè in arteriis redundat. Cui vitio saluberrimum est remedium,

Lethargus est affectus contrarius phrenitidi.

Animam rationalem consistere in capite. Principis animæ facultatis singula symptomata vnde proficiscantur; & qua ratione sint curanda.

Oxyrhodinum quibus conueniat affectibus.

Affectuum qui cum peruigilio & delirio infestant, curatio. Affectuum qui cum sopore inuadunt, curatio.

Lethargus quid.

Coronali futuræ esse applicanda medicamenta, quorum vim exactè ad cerebrum descendere volumus.

Capiti institu-ta fomenta humido, esse illidenda ab alto.

Oculorum phlegmonas iuuat albumen oui.

Oculorum dolor vnde exoriatur.

Oculorū morsus curatio.

Oculorum inflammationi quando, & cur balneum conducat.

Oculorum distentionis à plenitudine curatio.

Oculorum à flatulenta substantia extensorum curatio.

Fœnogræci decoctum oculorum tensioni confert.

Digerentibus non esse vtendum fidenter priusquam vniuerso corpori, aut parti quæ excrementum transmittit, consultum fuerit.

Oculis vasa adiacentia præcidenda tunc esse, dum imbecilliora reddita aliorum vasorum excrementa recipiunt.

Vasa conspicua posse absque chirurgia corroborari, illitis medicamentis quæ robur inferant.

medium, vt eæ incidantur arteriæ, quæ circa caput & calidiores apparent, & maiorem exhibent pulsum. Quæcunque verò & paruæ,& prope cutem resident, harum vel si partem aliquam excideris, veluti facere in varicibus crurum solemus, aptius erit. Quòd si inter nudandum apparear tibi vas magnum, aut magnum exhibere pulsum, tutius fuerit vinculo id prius excipere, mox quod in medio est, præcidere. Sunto autem eiusmodi vincula ex materia aliqua minimè putrescibili, potissimum si iis arteriæ sint excipiendæ. Etenim quæ caro in abscissis vasorum partibus coalescit, ea pro operculo est, atque ipsorum oscula claudit. Quod quidē vbi factum iam cernimus, decidere tunc tutò vincula possunt. Ac sic etiam varices curamus, quæ dilatatæ sunt venæ, potissimum circa crura & testiculos.

Vasa excidendi ratio.

Varices qua ratione curentur.

GALENI PERGAMENI
De methodo medendi,
LIBER DECIMVSQVARTVS.

Haud longè verò abest à phlegmone alius morbus erysipelas dictus: qui quidem ex succo bilioso ortus tumorem calorémque cum illa fortitur communem. Diffident inter se tamen affectus ij, primùm maximéque colore. Quandoquidem si is ruber sit, vitium vocatur phlegmone. Sin pallidus, flauúsve, vel ex pallido flauoque colore mistus, erysipellas. Præterea pulsatio est magnæ phlegmones proprium symptoma: quippe quæ copioso sanguine in aliquam particulam procumbente, orta, altè magis in corpus dimittitur; inibique dolorem pulsatilem, cum tensione & renixu excitat. Erysipelas verò in cute potius consistit, ob tenuitatem ipsius pallidæ bilis. Ac corpore quidem pro naturæ modo se habente, amaræ bilis succus exhalat insensibiliter. Vbi verò is vel longè copiosior, vel crassior, quàm pro modo naturæ, redditus, vniuersus ad cutim compulsus fuerit, eam tum peruvit, tum in tumorem attollit, aliquid etiam subiectæ partis occupans. Hic itaque affectus erysipelas nuncupatur. Qui quidem interdum cum exulceratione supremę cuticulæ accidit, vbi scilicet bilis ipsa crassior simul atque acrior exiftit. Interdum autem sine hac incidit. Vbi verò nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio est, sed ex ambabus conflata: vtique ab eo quod in miscella exuperat, nomen tumori inditur, dicatúrque de eo id quod præpollet, sic vt vel phlegmonem erysipelatosam affectum ipsum vocemus, vel erysipelas phlegmonosum. Cæterùm vbi neutrum vincit, ibi vitium phlegmones erysipelatósque medium vocetur. Ergo omnibus qui sic præter naturam consistunt tumoribus, communis indicatio vacuatio est: quæ nimirum administratur dupliciter: vna repellentium ad alias partes, altera per halitum digerentium. At quoniam erysipelas non quantitate modo affligit, sed etiam ob vehementem inflammationem qualitate ipsa cruciat, requirit ampliorem refrigerationē quam phlegmone. Cauendum tamen est interim, ne in princeps aliquod membrum ipsam bilem repellas. Ac proinde, quemadmodum in phlegmones curatione, post totius corporis vacuationem auxiliis repellentibus vtimur, sic facies in erysipelate: sed pro sanguinis missione medicamento quod bilem trahat purgans, ipsam verò afflictam partem refrigerans. Cuius sanè refrigerationis terminus esto, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc conquiescit. Quod non purum, sed quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidam cutim præfert: nigricátque, si magis. Quam ob rem satius fuerit, vbi laborantis particulæ alteratū colorem videris, à refrigerantibus astringentibúsque ad cōtraria trāsire, prius quàm vel liuida vel nigra prorsus fiat. Refrigerant porrò, solanum, sēperuiuum, portulaca, vmbilicus veneris, psyllium, altercum, lactuca, intybum, paluftris lenticula, cerata ex aqua admodum frigida, & alia id genus. Vbi verò inflammatio ægrotantis membri iam desiit, cataplasma illi, prius quàm liueat, ex hordei farina imponendum. Quòd si liuor iam occuparit, id incisa prius cute imponatur, perfundendúsque locus plurimum quidem ex aqua calida. Sed & marina aqua, & muria conducet interim. Quinetiam ipsi cataplasmati eiusmodi aqua, vel acetum, vel oxalme misceatur. Nullum autem valenter calfacientium est medela erysipelatis, prius quàm id quod mutatur, desinat esse quod antea fuerat, atque alterum iam, illíque contrarium, euaserit. Interdum etiam erysipelas miscetur œdemati, dicitúrque erysipelas œdematosum: quemadmodum vbi ex nimia refrigeratione durum ægréque solubile est redditum, erysipelas scirrhosum vocabitur. Quod igitur ad curationem pertinet, potissimum contrà exuperans est pugnandum, non neglecta interim alterius indicatione. Sicuti autē ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituita constat œdema, existens laxus quidam tumor & indolens. Qui quidem in aquæ inter cutim dispositionibus, necnon in phthoë, solet etiam pedes affligere. In illis tamen affectibus, quum talis tumor symptoma sit, nullam seorsum propriam curationem requirit. Nam satis erit tunc perfricare crura, aliàs oxyrhodino, aliàs oleo cū sale, aut etiam oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema constitit, abūdè aliquando satisfacit spongia recens, potabili oxycrato madidata. Deligare verò ipsam debes, ab inferiore parte incipiens, ac suprà desinens. Si recētis copia non sit, antiquam detergebis, expurgabísque nitro, aphronitro, & aqua lixina. Quòd si sic œdema non subsidat, vbi rursus deligabis, pusillum aliquid aluminis coniicies, ac nouam spongiam admouebis: aut etiam ellychnion molle, madésque ex posca, quæ aluminis nonnihil receperit. Sit autē arctatio mediocris, veluti in ossis fractura. Ac primæ quidem fasciæ iniectiones, quæ scilicet infernè incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps sunt, sensim remittendæ. Idoneum etiam medicamentū ad hæc est glaucium ipsum, liquatum in posca: nostrumque medicamen, quod ex eo conficitur: quodque non œdemata modò, verùm multò etiam magis tum erysipelata, tum phlegmonas incipientes sanat, ac potissimum calidas. Porrò scirrhosis affectibus (qui à glutinosis, aut crassis, aut vtriusque rationis participibus humoribus trahunt ortum) nullum vehementer excalefaciens, siccánsve medicamentum est aptum. Nam quæ eiusmodi sunt, digerunt quidem subtiliā: quod verò reliquū est multò magis impingunt. Qua ratione etiam calculi gignūtur in renibus, asso scilicet in his crasso glutinosoque succo. Quare ea tantùm sunt admouē-

Erisipelas vnde gignantur.
Erysipelas quomodo à phlegmone differant.

Phlegmones generatio & symptomata.

Erysipelas quid.

Phlegmone erysipelatosa.

Erysipelas phlegmonosū.

Euacuatio in tumoribus præter naturam, duplex.

Erysipelatis curatio.

Erysipelatis refrigerandi terminus sit ipsa coloris mutatio.

Erysipelati refrigerando medicamenta idonea.

Erysipelas œdematosum vnde accidat.

Oedēma est humor laxus & indolens, ortus à pituita.

Oedematum curatio.

Alumen œdemata discutit.

Glaucium & diaglaucium, œdemata, erysipelata, & phlegmonas sanat.

Scirrhis non conueniunt medicamenta vehementer calfacientia, & siccantia.

Calculi quomodo generentur.

Scirrhis sunt admouenda, quæ molliendo digerere possunt.

da tumoribus induratis, quæ molliendo digerere possunt: cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hircinum, taurinum, & leoninum. Ad hæc ammoniacum thymiama, & bdellium vtrunque, sicuti etiam styrax. Sed ex his, humentiora sunt præferenda. His igitur attentus indicationibus, etiam complicatos affectus sanare poteris. Cæterùm si tendones & ligamenta indurata fuerint, aliquid incidentium emollientibus admiscere oportet: cuiusmodi vel in primis acetum est. Equidem pyriten lapidem, aut molarem, sed candentem, in aceto quamacerrimo extinguere soleo: dein scirrhosum ligamentum, vel tendonem exponere, vt calentem vapores excipiat, in eóque dimoueatur. Postea verò medicamen quod emolliat impono, oleóque aliquo tenui à principio curationis, particulam laborantem perfundo. Itaque curatio quæ per acetum administratur, vtilis est vitio iam adulto: & quum præparata iam sub mollientibus pars fuerit. Ad ligamenta autem & tendones, nec sæpe, nec inter initia, nec longo tempore, medicamentis quæ ex aceto componuntur vtendum est: quamuis in liene & carnosis musculi partibus tutus eius sit vsus. Ac ammoniacum quidem thymiama liquatum aceto, ad luti scilicet crassitudinem, complures lieni imponunt: idque solum ei curando sæpe fuit satis. Induratis etiam musculis vbi emolliti per alia medicamenta iam fuerint, ammoniacum aceto liquatum maximū vsum præstat. Sufficit autem eo vno alteróve die vsos, rursus ad emollientia reuerti. Ego verò medio tempore cataplasmate ex althea sum vsus. Cuius radix seuo anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit. Syluestris quoque maluæ, quæ passim nascitur, folia, cum supradictorum aliquo tunsa proficient. Meliora tamen crudis sunt, quæ modicè antè sunt cocta. Variatur itaque curationis modus pro differentiis particularum. Quippe laborantibus præcordiis œdemate, nemo ex posca frigidam applicuerit spongiam: nec absynthium oleo incoquens, genu quisquam perfudit. At iecinori ægrotanti & lieni, cum maxima vtilitate adhibetur. Vocatur igitur scirrhus impræsentiarū tumor durus & indolens, non tamen omnino absque sensu. Talis enim non est sanabilis. Reliqui omnes, sicuti ægrius sensilem ipsam partem affectam reddunt, ita omnino insensibilem non efficiunt: vtique si sensilis sit natura. Ligamenta nāque scimus insensilia esse. Sed iam ad inflationes nos conuertamus, quæ quidem ex flatuoso spiritu in aliqua cauitate collecto oriuntur. Differt autem inflatio ab œdemate, quòd ille tumor sit laxus & digitis cedens, vtpote à pituita exortus, inflatio autem maximè renitatur tangenti, sonitúmque veluti tympanum reddat. Scopus autem omnium inflationum communis est, vt quod præter naturam est, vacuetur, in quocunque id contineatur: proprius verò, vt tenuissimis & calidis potestate medicamentis. Atque in ventriculo quidem, inflatisque visceribus, oleum quod tenuium sit partium, quodque rutam habeat incoctam, aut semen cumini, aut apij, aut petroselini, id præstabit. Aliquando verò & cucurbita magna bis térve sine incisione medio ventri affixa. At in artubus & musculis, qui sub cute, aut etiam membranis quæ ossa vestiunt, sunt, inflatione orta, si citra dolorem fit, lixiuium noua spongia exceptum, abundè fuerit. Sin dolor quoque vrgeat, vnguen-

Induratos tendones qua ratione oporteat curare.

Aceti vsus quando induratis conferat.

Ammoniacū aceto liquatū lieni indurato conducit: nec aliter induratis musculis.

Altheæ radix seuo anserino liquata, salutare ad emolliendos scirrhos medicamen existit.

Curationis modum variari, pro differentiis particularum

Scirrhus quid.

Ligamenta esse insensilia.

Inflatio ab œdemate quomodo differat.

Inflationum scopi.

Inflationes viscerum quomodo discutiantur.

Cucurbitula flatui discutiendo est idonea.

Lixiuium ex spongia applicitum, externarum partium flatus discutit.

da pars est oleo, quod relaxandi, remittendíque vim habeat. Musculi verò simul & inflati & dolentes ob contusionem, satius est, vt in principio sapa cum vino & aceti pauxillo, mediocriq; olei portione, omnibus vnà modicè calfactis, atque lana succida exceptis, foueantur. Quòd si succidæ facultas non sit, ipsius œsypus iniiciendus supradictæ miscellæ est. Ceratum etiam quod ex œsypo componitur, ad idem non idoneum fuerit. Debent enim contusi musculi leniri medicamento, cui mista facultas sit, quæ simul cōcoquat, digerat, & modicè astringat. Quandoquidem si nihil astrictionis sortiatur, auget aliquando phlegmonas, præcipuè in iis corporibus, quæ sunt plethorica. Igitur si dolor vehemens vrgeat, mitigatiua magis medendi ratione vtêris. Sin verò ille absit, maiori vi contra inflationem instabis, per valentiora medicamenta: cuiusmodi sunt lixiuiū, acetū, & post hæc, vinum. Quoties ergo de mitigando non laboras, illorū plus in mistură cōiicies. Rursus vbi repellere studes, vini nigri, austerísque, plus quàm ipsorū, immittes. At si digerere malis, lixiuij plus indes. Acetum verò si his miscebis, ad ambo erit vtile, propterea quòd mistas habet facultates. Quòd si musculus prorsus sine dolore fit, licet in lixiuij penuria, pro illo aphronitrum immittere, idque minimè lapidosum, sed spumosum magis. Inflationes autem inueteratas, primò quidem aliquo ex iis quæ ex lixiuio constant, fouebis. Secundò verò strigmentis gymnasiorum feruefactis, & mox colatis, pollinem calcis viuæ insper-gito, vsque ad crassitudinem luti, ac tandem cataplasma id affectæ sedi admoueto. Salutare etiam his medicamen est, quod ex sycomoro conficitur. Est & alius inflationis affectus, priapismus dictus: quo detentis, vel inuitis, pudendum arrigitur. Etenim quum neruus proprium colis substantiam constituens, natura cauernosus exístat, vbi halituoso spiritu impletur, eiusmodi affectum excitat. At halituosus spiritus in animalis corpore gignitur, ex succis sensim excalfactis. In primis ergo ea vacuatione vniuersum vacuandum est corpus, quæ maximè videbitur ex vsu fore ægrotanti. Dein verò imponendum ipsi laboranti particulæ medicamentum est, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret. Sin aliter, inter initia quidem, omnino quod modicè refrigeret: postea verò id necessum nō est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes, eiusdem facultatis medicamento comprehendendæ sunt. Etiam reliquus victus exhibendus, qui & flatui aduersetur, & siccet. Equidem quendam adolescentem sic affectum curaui, primùm quidem sanguine misso: dein cerato, facto ex rosaceo simplici, imbutóque aqua frigida, pudendo ac lumbis imposito. Simili modo & alium, qui post missum sanguinem, humido medicamento, quod ex chamæmelo conficitur, est vsus. Porrò istis etiam nymphææ aliquid potandum exhibeo, saltem in principio. Mox viticis semen: ac si traxerit adhuc vitium, rutæ semen copiosè comedendum. Est enim illud commune præceptum omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborum, quòd in fine calfacientibus & siccantibus sit vtendum: quippe hæc, quod reliquum humoris est, prorsus absumunt. At verò maximè tumefactam cuiusdam linguam curauimus catapotiis ex aloë, scammonia, & colocynthide, vesperi datis, illum purgantes: lactucæ autem succo ipsam linguam colluentes. Quòd autem in priapismo vomitoriis

Musculorum cōtusioni quæ conferant.

Oesypus. Contusis musculis medicamenta qualia nam esse debeant.

Acetum mistas facultates sortitur.

Inflationes inueteratæ qua ratione curandæ sint.

Priapismus quid.

Halituosus spiritus gignitur ex succis sensim excalfactis. Priapismi curatio.

Nymphæa. Viticis semē. Rutæ semen.

Linguam maximè tumefactam qua ratione curarit Galenus.

Auerſio eſt molienda in contrarium.

Color tumoris humorem à quo eſt ortus, declarat.

mitoriis medicamentis potiùs quàm ſubducentibus ſit vtendum,vt linguæ vitio contrà,id ex partium ſitu indicari perſpicuum eſt. Nam auerſionis in contrarium, non à ſubſtantia, ſed à curandi membri poſitu, inuentio præſtatur. Porrò ex tumoribus rubeus quidem, ſubeſſe humorem ſanguineum indicat:ſicuti flauus & pallidus,perſimilem ipſis bilem.Subalbidus verò & laxus,pituitam.Sunt & alij tumores fuſci,liuidíue,tactui admodum renitentes. Quòd ſi membrum ſortiatur euidentiores venas, exaltatas eas iuxta hoſce tumores à craſſo & nigriore quodammodo ſanguine,videre licet.Qui humor,vbi incaluerit impenſius, aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodem, nigram efficit bilem, quam ne mures quidem ipſi guſtauerint. Terra quoque ab ea raditur: ac partes quæ raduntur, omnes attolluntur in altum:vocatúrque is affectus tū feruor,tum fermentatio.Eſt namque is humor talis,quale eſſe acetum docuimus: in vomitionibúſque non rarò percipitur acidus: vt amarus, qui pallida dicitur bilis. Quæ igitur verè dicitur atra bilis,acida certè eſt, atque terram ferméntans,omníque animanti iniucunda. Quæ verò vt talis fiat eſt apta, ea dicitur melancholicus humor, vel nigra etiam bilis: ita tamen vt diſtinguatur ab altera quæ ex aſſatione oritur. De nominibus tamen anxia diſceptatione neglecta,nonnulli præter naturam tumores ex eiuſmodi naturæ ſucco proueniunt, cuiuſmodi,eſt fæx in vino,& amurca in oleo. Qui quidem ſpatio temporis putreſcéte humore,propterea quòd ſit impactus in vaſis, exulcerantur. Atque huiuſmodi ſanè affectum communiter omnes cancrum appellant. Quod vitium, perinde vt reliqua omnia,plurimam habet in maioris minoríſque ratione differétiam. Igitur communis cancri curatio, eſt melancholici ſucci vacuatio. Mox prohibitio, ne de cætero talis humor colligatur in venis: particulæque,ne amplius redundantem ſuccum recipiat, corroboratio. Soluemus autem melancholicum ſuccum, drachmis quaternis epithymi, in ſero lactis,aut mulſa exhibitis: aut propinato medicamine noſtro, quod ex duobus & triginta ſimplicibus conſtat. Poſt purgationem, dictum iam de omnibus eiuſmodi affectibus eſt, quòd vel repellere humoré qui in membrū procubuit oportet,vel ipſum digerere:præterea quòd in principio quidem tam in ipſo purgationis tempore,quàm ante id, repellere:vbi iam totum corpus exquiſitè purgaueris.digerere.Vbi tamen mediocris tantùm purgatio præceſſerit, miſtum eſſe quod applicabitur pharmacū,ex repellente digerentéque facultate conueniet. Cæterū ad diſcutiendos cancros,mediocriū virium medicamentis eſt opus,quæ nec propter imbecillitatem vincantur,nec propter effectus vehementiam,ipſum ſanguinem craſſent. Quia verò ipſius vitij malignitas, ab iis quæ mordent irritatur, & efferatur:ob id vtique non modò mediocria viribus, ſed etiam minimè qualitate mordentia, eiuſmodi affectibus ſunt idonea:materia quorū,ex vſtis elotíſque metallicis deſumetur. Quippe quæ medicamenta ex his componuntur, ad ſanandos incipientes cancros.magnam vim obtinent. Maiores verò ſat fuerit, ſi his prohibeantur augeri. Cæterùm ſi quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpiſſe quidem ab euacuādo per purgationem melācholico humore oportebit. Vbi verò quod vitiatum eſt, totum prorſus excideris, ſic vt nulla ſuperſit radix,ſines effluere ſanguinem: nec properè eum inhibebis: imò premendo potius quæ circùm ſunt, venas,exprimes ex his craſſiorem ſanguinem: mox aliis vlceribus ſimiliter curabis.

Atræ bilis generatio, & facultas.

Fermentatio quid.

Melancholicus ſuccus.

Cancri generatio.

Cancri curatio.

Melancholicum ſuccum purgantia.

Metallica medicamenta ſanandis incipientibus cancris idonea.

Cancri per chirurgiam curatio.

Carbunculi deſcriptio.

Eſt aliud vitium,carbunculus appellatus,quod ex humore craſſo,feruentéque naſcitur.Incipit hoc plerunque à puſtula:aliquando verò & ſine hac:Cæterùm inter initia,quibus hoc inſtat,ſcabūt omnino particulam.Mox oritur puſtula quædam, modò cineris colorem referens,modò etiam nigrior: qua rupta, vlcus cum cruſta gignitur. Omnibus præterea his circumpoſita caro,in ſummam peruenit inflammationem:colore,magis quàm phlegmone,nigricans.Neceſſariò autem ſic affecti febricitant: quare ab inciſa vena incipienda curatio eſt,detrahendúſqueſanguis ad animi vſque deliquiū: niſi aliud aliquid obſtet. Imponi verò ſibi ægra particula,quod ad humorum inflāmationem ſpectat,refrigerantia deſiderat:propter craſſitudinem tamen humoris, atque etiam malitiam,nec fluxionem auertere vnquam poteris:& ſi quando id feceris, aliud quippiā, quod in alto ſit corpore, offendes. Atqui nec affluere is permittendus eſt. Quin potius inquirenda remedia ſunt, quæ eum modicè reprimendo, etiam digerere poſſint.Tale profectò eſt tum cataplaſma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente: ſcilicet miſcentibus nobis his teneram micam panis, & miſcellanei,& in clibano cocti. Etenim panis omnino puri ſubſtantia in cutis meatibus hærere eſt apta. Furfuraceus, autem,craſſiorum eſt partium. Super ipſum verò vlcus valens aliquod imponendum eſt medicamen:cuiuſmodi eſt Andronis, Paſionis,vel Polyide:liquaríque id cum vino aliquo dulci ad ſordium craſſitudinem debet. Quæ autem pharmaca reliquis adhiberi vlceribus ſolent, nempe quæ concoquant & pus moueant, ea nunc adhibenda non ſunt, quandò ita particulæ putredinem auxeris. Scarificare etiam eiuſcemodi tumores poſt ſanguinis miſſionem alienum non eſt. Sunto autem inciſiones altiores mediocribus,propter infeſtātis humoris craſſitudinem. Inflammatione ceſſante, vlcus ad cicatricem ſimiliter reliquis, eſt perducendum. Atque hactenus de carbunculis.

Carbunculum abſque febre non reperiri.

Carbunculi curatio.

Carbunculo cataplaſmata idonea.

Panis puri ſubſtantia in cutis meatibus hæret.

Carbunculos poſt ſanguinis miſſionem eſſe ſcarificandos.

Chœrades.

Strumarum ortus.

Glandularum natura eſt duplex.

Nunc verò de ſtrumis diſſeram, quas chœradas Græci vocant: quæque fiunt,glandulis in ſcirrhoſum affectum mutatis. Eſt autem duplex ipſa glandularum natura. Quippe nonnullæ earum in quorundam vaſorum medio, diductorum in varios ramos, ad tuendum eorum robur,ſunt conſtitutæ: quarum haud magnus vſus animantibus eſt. Aliæ verò ad excipiendam ſaliuam, vel lac, vel ſemen, vel aliquem humorem alium gignendum,ſunt fabrefactæ. Atque harum ſanè maior eſt vſus:nec aliter ſanandæ ſunt, ſi cōtraxerint ſcirrhum, quàm cæteræ omnes corporis partes. At quæ medium vaſorum ſpacium implent,in iis alia curationis indicatio pręſtatur,quā ſimul cum vitio etiā pars ipſa tollitur: ídque dupliciter,vel exciſione,vel medicamento quod putrefaciat. Sed tempeſtiuū mihi iam eſt, vt nonnihil de abceſſu etiam dicam: cuius duplex eſt genus. Vnum, quum phlegmone in pus verſa, pus ipſum tanquam in aliquo eſt ſinu collectum. Alterum, quū nulla præcedente phlegmone, humor aliquis acris, íſque aliàs ſpecie alius,ſtatim ab initio in aliqua parte colligitur,circumpoſita corpora excorians. Frequentiſſima verò huius morbi ſunt tria genera: nempe atheroma, ſteatoma, &

Abſceſſuum duplex genus.

Atheroma. Steatoma. Meliceris.

meliceris: à ſimilitudine contentarum in tumoribus ſubſtantiarum,ſic appellata. Eſt enim aliud eorum veluti ſeuum, aliud veluti mel, aliud pulticulæ, quam atheram vocant, ſimile. Curationis ipſorum indicationes ſunt communes: nempe id quod continetur,vel digerere, vel totum putre reddere,vel excidere. Aliqui igitur eiuſmodi tumorum triplicem curationis rationem admittunt,quotquot ſcilicet ex tenuiore humore conſtant, vt meliceris. Aliqui duplicem tantùm, veluti atheroma: quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma verò, ſola manuum opera curatur, quum nec putreſieri poſſit, nec digeri. In iis porrò abceſſibus, qui in alto corpore deliteſcunt, ac potiſſimum in viſceribus, medicamenta quæ ex aromatis componuntur, maximè ſunt ex vſu: vtpote quorum vis collectum humorem tum in halitum reſoluat tum digerat. Theriace etiam,Athanaſia,Ambroſia, medicaménque noſtrum, ex Cretica calamintha confectum vnicè commendantur. Quicunque igitur ex tumoribus toto genere exiſtunt præter naturam, ij ſui ablationem indicant: vt, exempli gratia, myrmecia, acrochordon, calculus in veſica, hypochyma,& mola in vtero, hoc eſt, caro quædam informis. Siquidem omnia eiuſmodi ſummouere in totum contendimus. Quorum verò etiam locus ipſe affectus vna quæpiam naturalium eſt partium,prima indicatio eſt, vt affectus ſanetur. Secunda ab hac, ſi is inſanabilis ſit, vt vnà cum vitio pars quoque ipſa excidatur: ſicuti in cancro, & vlceribus omnibus, quæ curationem reſpuunt. E contrario verò in ſuffuſione, quod hypochyma vocant,victi in prima indicatione, ad alium eam locum, qui minoris ſit momenti, transferimus. Non deſunt tamen, qui hanc quoque euacuare conentur. Iam verò humor qui in hydrocelis viſitur, alienus à corporis ſubſtantia, tota natura eſt: ſicuti etiã quæ in aſcitis hydropibus continetur aqua. Quarum certè vacuationem vel medicamentis quæ digerant, molimur, vel chirurgia: in hydrocele quidem,immiſſo ſiphone: in aſcite verò, punctione adhibita. Quemadmodum autem in iis quæ ante comprehenſa ſunt,cum affectu ipſo exciuditur etiam affecta pars, ſic & in herniosis aliquid peritonæi. Pari modo & columella aliquando vnà cum vitio amputatur: itidémque in cruribus & in teſticulis vnà cum varicibus ipſæ venæ. Ad hæc tunica in naſo cum polypo, & foratus dens cum foramine. Verùm ex his nullum eſt, quod ad naturalem habitum reduci poſſit. In columella verò id omnino eſt conandum:nec properandum ad eam excidendam, ſed quando ad lori videtur tenuitatem redacta, tunc auferenda eſt. Similiter & excreſcentias carnis reducere ad mediocritatem oportet. Danda autem in hiſce ſemper opera eſt, vt tum breui tempore, tum citra dolorem, tum quamtutiſſimè cures. Verùm vt tutò cures, tribus ſis intentus oportet. Vnum primúmque eſt, vt omnino abſolutionem operis conſequaris. Alterum, vt ſicubi hanc non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas. Tertium, vt vitium non facilè reuertatur. Ex horum autem conſideratione facilè cognitu eſt, quando ipſius chirurgiæ, & quando medicamentorum ope pugnãdum ſit. At chirurgiæ quidem ſtudium,iniis præſertim quæ nunc ſunt propoſita, ad interemptionem eorum feſtinat. Quod verò ex medicamentis petitur, primum huc tendit, vt quod præter naturam eſt,tum vacuet, tum digerat: aut ſi per membri naturam, aut rebellionem vitij non licet, vt id tum in pus vertat, tum putrefaciat. Similem curationem deſiderant iis quæ comprehenſa ſunt, etiam ea quæ in numero & magnitudine conuenientem naturæ modum excedunt, quæque in iis ambobus deficiunt. In quibus amputare quidem conueniet quod magnitudine redundat vel numero: reficere autem & fingere,quod deeſt, vbi videlicet fieri id licet. Quintum namque digitum non licet medico gignere,ſed vnius naturæ opus ſunt omnia talia. Vt autem à prodigioſæ corpulentiæ curatione auſpicemur,ſi quis adeò obeſus exiſtat, vt nec incedere, nec reſpirare poſſit, ei calidior ſicciórque temperies (quandoquidem hæc corpus exile reddit) eſt procuranda: adhibitis nimirum acutis exercitationibus, tenuante victu, & id genus medicamentis, ac denique cogitationibus animi. Porrò quæ ad articularia vitia medicamenta adhibentur, quæ ſcilicet valentem incidendi facultatem habent, iis tu quoque,quum nimiam obeſitatem curabis, vtitor. Sunt autem talia, rutæ ſylueſtris ſemen, ariſtolochia rotunda, minus centaurium,gentiana,& polium. Præterea ex vrinam cientibus, ea quæ pollentes habent vires, vt petroſelinum. Sed & ſal quod ex combuſtis fit viperis, potenter etiam extenuat. Ego verò iuuenem quendam quadragenariũ, oppidoquàm obeſum percuraui, vſus tum antidoto, quæ aduerſus articularia vitia eſt compoſita, tum ſale theriaco, ipſáque theriace, ac reliquo extenuante victu, & pro exercitatione, curſu veloci. Præparaui tamen hominem ad curſum,perfricando primùm linteis aſperis, quoad cutis ruberet: dein ſtatim cum oleo,quod in ſe digerens aliquod medicamentum habebat:qualia ſunt ſylueſtris cucurbitæ radix, althea,gentiana,ariſtolochia, panacis radix, polium, atque centaurium. Per hyemem autem etiam à balneo reunxiſſe hominem iam dicto oleo profuerit. Verùm cibum exhibere non ſtatim à balneo,ſed interpoſito ſomno,expediet. Quòd ſi velit rurſus etiam ante cibum lauari,permittes. Magis etiam ad rem pertinebit,ſi aquæ ipſi digerendi facultas,aut inſita,aut etiam acquiſititia inſit. Veriſimile autem eſt, aliquando ex multo ſimul obito motu, febri hominem corripi: quæ tamen ad rem propoſitã neutiquã erit aliena, vtique ſi medicus rectè omnia peregerit. Sanè fugere in obeſis curandis conueniet vina quæ multũ nutriunt, cuius generis craſſa ſunt:vti verò, vel aquoſis, id eſt,colore albis,& ſubſtantia tenuibus,vel quibus aqua marina ſit miſta. At vbi eos qui extenuati ſunt, reficere in animo eſt, iis vinũ exhibebimus craſſum,cibũ verò qui ſuccũ efficiat craſſum,exercitationes paucas,frictionem mediocrem, ac breuiter omnia iam cõprehenſis contraria moliemur. His verò etiam picari eſt commodum,* idque tribus aut quatuor diebus. Hoc quippe ad carnis generationem optimũ eſt præſidium, quũ humectet & calfaciat, ſanguinis multitudine accita. Ergo nec aſſiduè picari corpus ægrotans oportet, nec quum oportet,ſæpe illinire: verùm in hyeme bis, in æſtate ſemel id feciſſe eſt ſatis. Itaque quibuſcunque particulis bonã habitudinem reddere cupimus,has & fricare, & perfundere,& percutere, & picare oportebit, tantiſper dum intumeſcant. Hoc vbi factum eſt, protinus deſiſtere conuenit, prius

Abſceſſibus qui in viſceribus deliteſcũt, medicamenta quæ ex aromatis componuntur maximè ſunt ex vſu.

Tumores omnes præter naturam, ſui ablationem indicant.

Hypochymatis tranſpoſitio.

Hydroceles curatio.

Aſcites curatio.

Partes, quæ vnà cum affectu amputentur.

Columella quando ſit excidenda.

Medicis danda operam eſſe vt citò citra dolorem & quamtutiſſimè curent.

Chirurgiæ ſtudium.

Naturæ opera quæ.

Obeſitatis curatio.

Extenuandis corporibus,viuiſque articularibus commoda medicamenta quæ ſint.

Sal Theriacus extenuat corpora.

Obeſum iuuenem qua victus & medicinæ ratione extenuarit Galenus.

Vina extenuando corpori apta quæ ſint.

Extenuata corpora reficiendi ratio.

Picatio macilentis conducit.

Frictionis terminus, dum reficere eſt animus, ſit tumor partis.

prius quàm digeri cœperint. Etenim quæ calefaciunt omnia, ficuti attrahere,fic funt etiam digerere apta.Iã verò quibus totũ corpus eft extenuatum, iis lauari quoque poft cibum eft congruum: quanquam timendũ fic eft,ne iecur eis obftruatur, potiffimum propter ciborũ fpeciem:quũ nimirum aliter quoque obftruere foleãt, quæ fuccum craffum gignunt, fi quis his liberalius vtatur. Incidit etiam ex tali victu diutius exhibito, calculi in renibus generatio. Quòd fi is qui dicto modo cibatur, grauitatis fenfum in dextris præcordiis aut circa lumbos percipiat, protinus cappari ex oxymelite in principio cibationis donec conftiterit

*Cappari ex oxymelite cõtere obftructioni iecinoris.

grauitas, dabitur. Ad membra verò quæ ægrè reficiebantur,ac plufculum iãrefrigerata erant,vfus aliquando & thapfia fum, aliàs ea ex melle membrũ illinens,aliàs etiam ex cerato.Siquidem attrahit ea quoque partibus quibus fuperpofita fuerit, fanguinis copiam.Quibus autem exiguum aliquid

Thapfia fanguinem attrahit ad partes quibus fuerit applicita.

Præputij reficiendi ratio.

pudendi præputio de naturali deeft quantitate,iis non rarò fola tenfione debitum modum reftitui, membranulam mollem, firmámque * ex charta, cuti gummi illitæ intrinfecus circumuoluens. Ex interna tamen parte præputio ipfi rotundum aliquid ac mediocre,aut ex plumbo, aut ex charta, veluti fulcrum,fupponi prius oportebit: quod videlicet,pofteaquàm agglutinata membranula fuerit,facilè eximas. Porrò imminutio præputij, du-

Præputij inftaurandi duplex ratio chirurgica.

plici chirurgiæ rationi fubiicitur: interim in fuperna pudendi parte circulo incifa cute, quò videlicet eius vnitate foluta,eatenus deorfum trahatur,quoad glandem cooperiat: interim verò fcalpro ex interna parte,qua glandis initium eft, excoriata,mox deorfum tracta,ac deinde molli vinculo deligata. Similiter quæ in labiis, aut narium alis, aut aure deficiunt (Græci colobomata vo-

Colobomata.

cant) curantur: primùm quidem excoriata vtrinque cute:dein adductis,coniunctífque inter fe cutium oris,atque vtriufque quod callofum eft, detracto:mox quæ reliqua funt, affutis agglutinatífque.Eiufdẽ generis funt, & quas in maiori oculi angulo rhædas Græci vocant: vtique vel impenfius minuto, vel prorfus perdito ipfo angulo. At prorfus quidẽ perdito eo, omnino infanabile relinquitur vitium. Minuto verò, iis quæ modicè

Angulorum imminutiones in oculis quo modo fint curandæ.

aftringũt curatur,fi tamen totũ corpus primũ antè purgaueris, dein caput. Sunt mediocriter aftringentia medicamenta,quæ ex glaucio cõponuntur, & croco, & quæ nardina vocãtur:item in primis & quæ ex vino funt confecta.In fumma verò,quibus aliquid perit fubftãtiæ,maximè quidem curãdũ eft,vt ei quamfimillima fubftituatur. Si id fieri nequeat,faltẽ aliquid quod eundem præftet vfũ machinabimur:vt, exẽpli gratia,producentes callum pro offe. Porrò venas fenfibiles regeneratas

Venas fenfibiles regeneratas vidit Galenus.

aliquando vidimus; verùm has,non tam fimiles iis quæ antea perierant,quàm eafdem renafci dixeris, veluti in cauis vlceribus carnem. Cicatrix verò

Cicatrix adnata vlceri, non eft cutis.

quæ in hac, calli modo durata, gignitur, ea cuti quidem eft quãfimillima,cutis tamen non eft.Nũc autem ad alia tranfeamus morborũ genera.Serpẽs vlcus,qui herpes dicitur,eiufdem eft generis cum

Herpes eiufdem eft generis cum exulcerato eryfipelate. Ramex.

exulcerato eryfipelate. Ramex verò(quam farcocelem vocant) cum fcirrhis.Etenim herpetas biliofus procreat fuccus,fub cute hærens. Quo fit, vt eatenus affectus is, eiufdem fit cum eryfipelate generis: atque huius quoque magis etiam cum eo quod exulceratum eft. Differt autem ab eryfipe-

Herpes ab eryfipelate

late,humoris tenuitate.Eft enim admodum tenuis qui herpetem excitat.Ex eo autem quòd alter humor altero fit tenuior, craffiórve, vlcerum differentiæ, quæ ex profunditate fpectãtur,proueniũt.

quomodo differat.

Huius certè generis eft, & quæ phagedæna græcè dicitur, & exulcerati cancri. Quorum omnium communis curatio eft, vt inhibeatur primùm humoris confluxus,pòft fanetur vlcus. Propria verò cuiufque tum ex membri inuenitur natura, tum ex humoris non folùm fpecie, fed etiam quantitate. At tenuiffimus quidem in eiufmodi humoribus eft is, qui exulceratum herpetem excitat: craffiffimus, qui cancrum. Proximum ab his locũ occupat,quod ad crafsitudinem attinet, qui phagedænas producit. Harum fpecies quædam funt, quæ Chironia,& Telephia dicuntur. Si quis igitur, toto prius purgato corpore, mox quæ influentem humorem reprimant, regerántque medicamentis vtatur, iam curauerit herpetem.

Phagedæna. Cancri exulcerati.

Chironium vlcus. Telephium. Herpetis curatio.

Sin neutrum horum fecerit, fed tantùm ea quæ cicatricem inducunt,adhibuerit, vtique exulceratam cuticulam fic fanauerit: proximæ tamen illi, quò minus exulceretur, non confuluerit. Poftmodum verò illa quoque cicatrice inclufa,quæ ipfi continua eft,exulceratur: idque longo fpacio,ceu malo ipfo ferpente,fit, donec humor, vnde oritur, fit inanitus. Vacuandus itaque eft per eiufmodi affectus femper is qui redundat humor, aliquando medicamento quod flauam purget bilem: fæpe eo quod nigram: modò eo quod miftæ fit facultatis, quódque fimul bilem & pituitam educat: veluti in miliari herpete, qui non protinus vlcus facit,quemadmodum alter:fed admodum exiguas puftulas ad fpeciem milij, quæ ipfa interpofito fpacio in vlcus etiam degenerant.Adeò non abfq; ratione quibufdam eft vifum, in eiufmodi vitio bili effe aliquid pituitæ commiftum. Cæterùm ad generationem vlceris, in iis quæ extrinfecus admouentur,exuperare debebunt,quæ repellendi facultatem habent. Vbi verò non amplius confluit in ægrotantem particulam vitiofus humor, quæ digerunt.Siquidem exiguum vitiofi humoris etiã fi quis ad vifcera reprimat, leue damnũ committet. At fi eius quantitas fit momentanea, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit. Ac repellũt quidem,non folùm ea quæ aftringũt, fed etiam quæ fine aftrictione refrigerant: digerunt verò quæ calfaciunt.Porrò flauæ quidem bilis vacuatio eft facilis: pituitæ verò & nigræ bilis, difficilior,quo magis purgantis medicamenti ope indigent. In herpete autem, quoniam tenuis eft humor qui ipfum creat, abundè eft etiam aluum foluiffe:vel vrinas,per ea quæ id modicè efficiũt, citaffe.

§Hepetis miliaris defcriptio.

Humores qui facilius & qui ægrius vacuentur.

Quod verò ad acrochordonas & myrmecias curandas pertinet, non deeft Romæ qui eas apprehenfas primoribus dentibus exterat. Sed & fcalpro ad myrtacei folij fpeciem formato, & ferramento quod fcolopomachærion dicitur, eas facilè quifpiã excidere poffit. Æque verò & valente aliqua pinna circulo myrmeciæ impofita,ipfam educimus.Debet tamen pinnæ fiftula effe myrmeciæ craffitudini par, vt eam vndique prorfus conftringat.Quæ poftea circumacta,ac fimul deorfum impulfa, celerrimè ita myrmeciam totam etiã cũ ipfa radice educet.Iam verò,quòd vehementer attrahentibus furfum myrmecia velletur, & putrefacientibus enecabitur, ratione ab aliquo inuentum eft. Quum igitur interdum quædam partes, deficiant,quæ adeffe debuerant, quædam verò redundent, quorum non erat opus: adimere quidem

Acrochordones. Myrmeciæ. Verruacarum curatio.

quod superuacaneũ est, sanè haud difficilè fuerit: aliud verò producere,quod simile ei sit,quod desit,id in quibusdam quidem est facile,in quibusdã difficilè,in aliis planè fieri non potest. Si namque carnosum sit quod deest, haud magno negocio id reficias. Sin os sit, ipsum quidem instaurare non licet,cæterũ aliud pro eo durum efficere. Diximus autem vidisse nos venas alias sensibiliter generatas. At si digitus desit,is restitui non potest. Cæterùm quæ in naso,vel aure,vel labio sunt curta, ea quidem vt refecisse non licet,sic decorem aliquem his adiicere licet,si quis diuisam vtrinque cutim, mox in vnum conductã queat agglutinare. Porrò quemadmodum in sinuosis vlceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum, opus naturæ existit. Etenim ex succis qui per cutim transpirant,quod limosum est, id pilos tum à principio gignit,tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur, quoties vel prorsus periit,vel redditum est vitiosum,toties pilos corrumpi est necesse. Corrũpuntur namque & stirpes ipsæ duplici de causa:aliàs nutriente succo destitutæ, aliàs non idoneo vsæ. Ac prorsus quidem perdito eo qui pilos alat succo, caluities oritur. Eodem vitiato,ophiases, & alopeciæ proueniunt. In quibus & inhibere quod influit,& absumere & digerere quod iam occupauit languentem locum, cõueniet. Ergo ceu in vlceribus illis purgationem nocentis succi primùm adhibuisti , eodem modo in pilis ipsis ab hac primùm exordienda curatio est:scilicet æstimato prius cutis colore,cuius cernis corruptos pilos. Nam si is albidior quàm pro naturæ habitu sit,pituitosi humoris purgationem molieris : sin pallidior , eiusmodi bilis purgationem:non secus quàm si nigrior conspicitur , quæ nigram detrahunt bilem offeres. Quũ autem iam planè purum ex purgatione corpus æstimas , eum qui in cute cõtinetur humorem digerentibus medicamentis discuties : sic tamen vt in his caueas, ne adeò calida,acriáque admoueas,vt cutis exulceretur. Quinetiam ea quæ valenter siccant, cauere conueniet:ne videlicet cum vitiato humore, vtilem etiam absumas. Ego verò iis medicamentis quæ alopeciam sanarent,exiquum thapsiæ admiscui. Cæterùm vbi vel tumefactum plusculum,vel excoriatum ex ipsius vsu,pericranium conspexi,illo quidem die à medicamento abstinui : illeui autem particulam,vel galli,vel anseris liquato seuo: deinde postero die, si nihil tale apparuerat , rursus eodem medicamento sum vsus. Iam eos quibus periere ciliorum pili , similibus genere medicamentis sanabis : neutiquam tamen cõmittes, vt medicamentum intra oculorum tunicas confluat. Quare sicca longè tutiora existant. Porrò pterygium, tametsi à sanitatis habitu sit alienum , non tamen substantiæ ratione, quemadmodum atheroma & meliceris¹, à natura alienum existit. Eius verò sanatio, si quidem paruum & molle sit , per ea medicamenta quæ detergent, perficitur. Vbi magnum durúmque euasit , chirurgiam postulat. Simili ratione & aquularũ quæ magnæ sunt, chirurgia curabis. Quæ paruæ existunt , siccantibus medicamentis curantur. At chalazion,quum toto genere sit à natura alienum, auferri postulat. Ad eundem modum & oculorum pus. Verùm id plerunque medicamentis digeritur. Hypochyma verò iam incipiens digeritur : vbi diu constitit, non potest. Iustus medicus ætate nostra concussione capitis multos hypopios sanauit. Mansit enim horum pus deorsum,propter grauitatem substantiæ. Hypochyma autem leuius quum sit , nebulæque similius quàm pus, haud ita dehiscere potest. Cæterùm quod serosioris naturæ est, id punctione ad præsens discutitur : interposito tamen haud longo spacio,ceu vini fæx quædam reuertitur. At quando pus oculorum digerere est animus , collyriis quæ myrrham habent , maximè vtemur. Quæ verò vehementer siccant,ad præsens certè valenter vacuant,sed quod reliquum est,ita cogunt,vt ægrè resolui possit. Multum autem puris vacuabimus, diuisa tunica ceratoide , paulò supra coronam. Sunt præterea ex genere eorum quæ tota substantia præter naturam dicuntur, & ascarides,& helminthes,siue eæ rotundæ sint, siue latæ. Quocirca expelli prorsus eas è corpore expedit. Expelles autem,si prius enecaueris. Enecabis amaris medicamentis. Ac teretes quidem absinthium perimere potest. Latæ vehementiora medicamenta desiderant,sicuti & quæ ascaris græcè vocatur.

Carnosa refici facilè. Os instaurari non potest.
Naturæ opera quæ. Pilorum generatio vnde.
Pilorum corruptela vnde accidat.
Stirpes duplici de causa corrumpi.
Caluities. Ophiasis. Alopecia.
Pilorum vitiis quomodo succurrendũ.
Thapsia vtebatur Galenus ad alopeciam curandam.
Pterygij curatio.
Aquularum curatio.
Chalazij curatio.
Oculorum pus.
Hypopios sanabat Iustus capitis concussione.
Hypochyma semel discussum punctione,reuerti.
Oculorum pus collyria ex myrrha discutiunt.
Pus oculorum vacnari diuisa tunica ceratoide, paulò supra coronam.
Ascarides.
Helminthes.
Vermes perimuntur ab amaris medicamentis.

GALENI PERGAMENI

De arte curatiua ad Glauconem,

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

NON communem tantùm omnium hominum naturam medicum cognoscere oportet , sed etiam vniuscuiusque propriam. Non tamen propriam singulorum naturam,æquè atque communem, possibile est scribere. Quum igitur ad rectè medendum plurimum conferre: temporis occasio,& quantitas auxiliorũ videatur; hæc autem propria in vnoquoque ægro se contemplanda obiiciant,nec quicquam propriũ possit sermone explicari : ob id nimirum quod cõmune est, scribere cogimur,quamuis id sit vsu secundũ. Etenim quantùm quisque à naturali recessit habitu,ad tantam morbus magnitudinem peruenit. Distantiam verò recessus, facilè deprehendet is, qui naturalem vniuscuiusque ægri statum exquisitè cognorit. Quod quidem quũ nobis non liceat , confugimus ad communes notiones , in quibus artifex plus aliquid,quàm inertes, assequitur. Porrò qui omnia quæ secundùm naturam & præter naturam sunt,diuisione artificiosa complexus fuerit,atque ab iis omnibus , quæ sufficienter diuisa erunt,indicationes sumpserit,solus is, quãtum humanis permittitur viribus,minimè errabit medendo. Atque illos quidem quorum habebit notitiam,melius curabit,quàm cæteros. Ignotos verò, proximè illis,quoad fieri poterit, ad sanitatem perducet. Si quis enim primùm distinxerit differentiam ætatum : postea eam quæ secundùm temperaturas, potentias, colores, calores , habitudines,pulsuum motus, assuetudines, industrias, animíque mores habetur : atque his quoque adiunxerit maris fœminæque discrimen,expenderítque regionum,temporum, atque adeo ambientis aëris temperies,hic ad propriam laborantis naturam agnoscendam proximè accedet. Nunc verò de his solùm ægrotis dicere proposuimus , quorum natura , antequàm morbum contraherent, nobis erat exquisitè perspecta. Cum quibus tamen reliqui omnes intelligentur;qui nobis erant ignoti.

Naturam cuiusque propriam medicum agnoscere oportet.
Errare inter medendum quis minimè possit.

De

De febribus ephemeris.

CAP. II.

Ephemerarũ causæ.

Primò igitur de ephemeris febribus,vtpote simplicissimis disserẽmus:quæ nimirum ob lassitudinem,ebrietatem,iram,excandescentiam,mœrorem atque alias vehementes animi sollicitudines excitantur. Ex quarum genere sunt,quæ ab inguinum inflammationibus trahunt ortum, prætertquàm si absque vlcere fiat manifesto:tunc siquidem & suspectæ sunt, minimèque mites apparent. Vigiliæ plerunque induxerũt simplicem febrem:sicuti frigefactio,& exustio quandoque. Atque hæ omnes febres soluuntur facillimè,in hũc modum.Oportet enim ipsos confestim ducere ad balnea,deinque ad consuetam victus rationem. Nam qui triduanum terminũ absque cibo expectãt, sæpius acriores febres efficiunt. Quum igitur ad ægrum accedes,primùm à maximis quæ circa ipsum sunt,est consideratio inchoanda:deinde & ab aliis,adeò vt nec minimum quicquàm omittas. Nam vt magis aut minus ei quæ fit ex maximis indicationi credamus,ex aliorum fit adiunctione. Maxima quidẽ in omnibus febriẽtib. signa in pulsibus atq; vrinis consistunt.His verò addere oportet quecũque alia circa faciem scribit Hippocrates : accubitum quoque & respirationẽ. Item ea quæ ab ore excernũtur,atque alui sedimina , & si quid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationẽ videris.Quæ omnia communia sunt omnibus febribus.Postquã itaq; ex pulsibus atque vrinis febris naturam perceperis, quum pulsus nullum inflammationis signum habuerit,neq; omnino inæqualitas aliqua arteriæ cõpulsione se ostẽderit,aut si hoc adfuerit,omnino sit imbecille ; vrinæ autem, aut prorsus similes iis quæ secundũ naturam se habẽt, aut non multum à naturali statu recesserint : tunc sanè & ad omnia illa quæ nuper à nobis exposita sunt,accedere oportet:& quum veluti chorus quidam omnia concinnè loquũntur,tunc certè fidere oportet,ac, si libeat , interrogare nunquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid enim huiusmodi æger fateatur , expectata prima febris solutione, statim oportet lauare:quum tunc certior fit tibi facta cognitio,ex ipso solutionis modo. Nam arteriarum motus in hoc totum assimilatur ei,qui in sanis deprehẽditur,quũ in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur. Iam verò plurimis ephemerarum humidi quidam vapores,& quibusdam etiam sudores vtiles conspiciuntur,accessione cessante. Quo tempore etiam vrinæ multò meliores,quàm circa febris initia,videbũtur:& si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit,neque hic amplius persistet. Ægrotantis quoque in tolerando facilitas, magnum & ipsa signum, febris suauitatem tibi indicabit. Et si dum lauantur, nec horror aliquis insolitus molestauerit, nec alia tristitia adfuerit,post balneumq; & deinceps bene se haberẽ perseueret,tunc ne verearis offerre cibum,& vinum , adhibito tamen pro tempore modo. Communiter autem omnibus detentis ephemera,vrinæ rufæ excernuntur. Adiungitur verò his qui propter tristitiam febricitant, acritudo potius quàm abundantia caloris : quemadmodum è diuerso iis , qui propter furorem. Sed & extenuatio corporis in iis quos tristitia aut cura vexarunt,conspectior existit: oculorum præterea cauitas,& quædam inconsueta decoloratio. Hæc quidem sunt & iis qui quouis modo aliter cogitarunt,communia.Maximè itaque ex oculis distinguere oportet.Nam ex his etiam in sanis animæ mores coniicere possumus.At eos qui diu vigilarunt,arguit quædam palloris forma , faciesque subtumens, * necnon ipse oculorum motus,quo vix palpebras, humore quodam imbutas, attollere possunt.At qui tristantur , aut cogitationibus detinentur,iis exiccantur palpebræ.Cauitas est commune accidens omnibus,mœrori, vigiliis, cogitationibus,non tamen furori.In hoc enim,nec oculorum cauitas , nec manifestus pallor , & plus caloris atque celerius ex imo prorumpit : nec pulsuum magnitudo destruitur,quemadmodum in vigiliis,tristitia,& cogitationibus. Eorum etiam qui ex lassitudine in febrem inciderunt , cutis est siccior,quàm in aliqua alia ephemera.Quæ autem ex densata cute accidunt febres (densatur enim aut ex frigore, aut ex aliqua qualitate astringente) hæ quidem solæ inter omnes febres passio astricta existunt:ac vel solo tactu noscuntur , tum ob densitatem cutis , tum ob differentiam caloris , qui mitis quidem in primo tactu sentitur,acris autem,si plusculum tardemus. Non tamen & his vrinæ sunt russæ:neque moles corporis concidit : neque oculi redduntur aut caui,aut aridi:sicuti nec pulsus minores,quemadmodum in mœroribus,curis,vigiliis, aut exercitiis immoderatis.

Febres cum bubone , si absque vlcere oriantur sunt suspectæ.

Ephemerarũ curatio.

Inedia triduana ex ephemeris reddit acriores febres.

Signa maxima in omnibus febribus à pulsibus & vrinis petuntur.

Ephemerarũ signa.

Pulsus in nullius febris intermissione ad naturalem statum reuerti præterquàm in ephemeris.

Diariarum solutioni quæ accedant.

Ephemeras ex tristitia & sollicitudine indicat extenuatio corporis.

Mores animæ ex oculis etiã in sanis cognosci.

Vigiliarum notæ.

Cauitas oculorum quid indicet.

Ephemeras à densata cute discernendi ratio.

De febribus ex inflammationibus inguinum.

CAP. III.

Febres quæ ex inguinum inflammatione fiunt, pulsus habẽt maximos,veloces,atq; frequẽtes:plurimúsq; illis calor inest:ac postquam febris constiterit,statim ex profundo quædam emergit humiditas,calida quidem,sed mitis. Atque in totum facies rubicunda illis,& magis tumẽs,vrinæq; subalbidæ. Communis autem omnibus huiusmodi febribus est pulsus æqualitas. Curare igitur omnes quidẽ oportet balneis. Cæterùm qui ex cutis densitate,aut inguinis inflammatione febricitant, si in aëre balnei immorari iusseris,haudquaquam nocebis.Reliquos omnes quamcitissimè oportet ab aëre semouere. Si verò diutius in aqua immorari voluerint , permittere. Oleo autem multo , & tepido , & manibus mollibus perfricare quampluri-mum,sed eos præsertim,qui ex labore febricitant. Secundo autem loco, qui meatus habent astrictos: at tertiò , qui inguinum patiuntur inflammationem:quos nimirum sæpius lauare expedit. Cibum autem cõcoctu facilem assumere qui ex labore febricitant, possunt multoties:non æquè tamen,qui ex densitate cutis,aut inguinis inflammatione laborant,quorum etiam vtrisq; tenuis victus est vtilis. Sed & vinum potare quantùm possunt cõuincere sunt permittendi , quibus labor febris occasio extitit. Mensuræ autem ratio,ex viribus & ætate sumitur ægrotantis: necnon ex naturali temperie,consuetudine, anni tempore,& regione aliisq; id genus. Qui verò ex inguinum inflammatione febricitant,arcendi sunt à vini potu,donec inflammationes soluantur. At qui cutis foramina habent astricta, aut refrigerati sunt , si quidem non multùm hoc affectu laborent,nec plenum corpus habeant , non sunt à vini potu prohibendi. Qui autem supra modum refrigerati sunt,aut plenio-re corpore , prohibere vtile est. Rursus,qui ex vigiliis,aut aliquo animi affectu febriunt,postquam balneaueris , cibo humido ac boni succi reficere oportet:vinum verò omnibus iis qui vigiliam pas-

si

Ephemeris ex inflammatione inguinum, quæ accidant.

Ephemerarũ curatio.

* Ephemeris victus ratio conueniens.

Mensuræ ratio in exhibitione alimenti per ephemeras febres, ex quibus sumatur.

Vini potus quibus conueniat ephemeris.

si sint,intrepidè offerre,nisi capitis dolore premã-tur,aut pulsum venarum in temporibus sentiant. Sed & iis qui ex ira aut mœrore aliquo,aut cogitatione febricitant,vinum est exhibendum : sicuti & illis, qui furore perciti fuerunt,quando omnino perturbatio fuerit refrigerata:nã prius sanè vsus vini erit periculosus. Tentare autem oportet semper adferre contrariũ ei quod infestat: labori quidem,quietem : vigiliis,somnum:iræ,furori & tristitiæ,sermonibus,actionibus,spectaculis,enarrationibus,animi iucunditatem. Sic qui ex cogitatione laborat,omnino ratiocinationes omittat. Et qui ex inguinum inflammatione febricitat,eius curationi intendat : ac multò prius vlceris , vnde originem habuit. Atque hactenus de ephemerarum indiciis,remediisque. Reliquæ verò febres, nonnullæ ex inflammationibus, nonnullæ ex humoribus accenduntur. Et quæ ex inflammationibus fiunt,sunt veluti symptomata quædam partium inflammatarum.

Ephemerarũ causis contrarias esse admoliendas.

Ephemera cũ bubone infestans,ab vlcere originem duxit.

Febres ex inflammatione sunt symptomata partium inflammatarum.

De febribus putridis.

CAP. IV.

At quæ ex humorum putredine accenduntur febres,eæ & dicũtur putridæ, & sunt non morborum symptomata,sed ipsæ morbi. Ex his verò nõnullæ quidem absque accidẽtibus accidunt,& mitissimæ sunt:nonnullæ item cum accidentibus vrgent. Earum igitur quæ accidentibus carent,paucæ quidem ad exactam sui generationem , diem quartum desiderant.

Febrium putridarum differentiæ.

De signis febrium intermittentium.

CAP. V.

Quæ igitur cum rigore inuadunt,non ab re ex earum esse numero iudicabis , quæ per circuitus infestant. Tertianæ enim atque quartanæ in totum cum rigore accessiones faciunt. Sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sæpe rigore incipiunt : quartanam autem non vidimus cum vehementi rigore incipientem,sed procedente tẽpore magnitudo ei superuenit,prçter id,quòd nec statim ab initio hæc febris vt plurimũ solet inuadere,sed aliis quæ antecesserint,subsequi. Quartana itaque solet errabundis febribus superuenire. Quotidiana verò,rarò accidit absque læsione oris ventriculi. Rursus quartana ex malè affecto splene gignitur : vt tertiana ex affectu iecinoris. Quæ verò cum valido rigore incipit, magis febris tertiana,quàm aliqua aliarum febrium fore speratur. Quòd si reliqua etiam signa attestentur,hanc dubio procul in prima statim die tertianam esse cognosces. Etenim calor multus & acris adesse debet:pulsus autem magni,calidi,vehementes,veloces , atque frequentes , omnísque inæqualitatis, prætérquam febrilis,expertes. Rigor porrò,veluti si à re aliqua acuta,plus quàm frigida,corpus perpungeretur:quum ij qui quartanam aut quotidianam intermittentem patiuntur , potius frigidum rigorem percipiát. Tempus autem anni æstiuum: sicuti & locus,& præsens status calidus.Sit autem & ægrotantis natura calidior, & biliosior,& ætas adolescentis:& exercitationes potius quàm ociositas antecesserint : magísque deustio , quàm frigefactio , & parcitas cibi , potius quàm crapulæ. Vigiliæ quoque,mœrores,atque labores,& intensæ cogitationes,ad eundem affectum perducunt. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoc quoque maximum aliquod,præter ea quæ nuper diximus, signum erit. Si igitur hæc omnia adfuerint indicia,aut saltem quæ maxima sunt , & sitis quoque vehemens adiungatur , vomitúsque bilis , aut sudor,vel vtraque superuenerint,tunc nulla dubitatio relinquitur. Quòd si inter hæc à febri quieuerit homo , hac inquã quæ ex suo motu est omnibus,nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tunc firmiter poteris esse tertianam febrem ostendere,ac si tertio iam die accessionem fecisse vidisses.

Quartana non solet vt plurimum statim à principio inuadere , sed aliis subsequi.

Intermittentium singulæ, quarum partium comitẽtur læsiones.

Febrem tertianam quæ arguant.

De signis quartanæ.

CAP. VI.

Dum rigent qui quartana tenẽtur,pulsus habẽt satis tardos & raros.Quum autem consistit febris, atque etiam augetur, necesse quidẽ est vt veloces fiant , atque frequentes. Seruatur tamen & tunc propria ipsius tarditas raritásque , si additam velocitatẽ atque frequentiã in accessionibus mediteris. Iam quæ omnibus communis est febribus, in vno pulsu inæqualitatem,in hac manifestissimè licet comprehendere:Multò nãque velocius principium,finemque motus inuenies,quàm medium. Præterea æstum,& deustionem,& quendam veluti feruorem , qualis in tertianis videtur, in quartanis haudquaquam inuenies. Sed & ægrotantis natura inspicienda est,an atra in ea bilis abundet: & tempus quoque anni , an sit autumnus:& præsens status,an inæqualis. Sic verò & loci natura, & morborum peruagantium vulgariter,& an lien intumuerit, febrísque antecesserit inordinata , & ætas senior quàm consistentium, & an cum sudore febres desinant. In his verò bilis flauæ vomitus minimè expectandus est quemadmodum nec in quotidianis intermittentibus. Hoc etenim tertianarum est proprium signum. At quum febris cessauerit , si adhuc vestigium febris remanserit, pulsúsque iis ,qui secundum naturam rariores atque tardiores fuerint, quartana proculdubio erit huiuscemodi febris.

Quartanarum indicia.

De signis quotidianæ intermittentis.

CAP. VII.

Quotidianæ intermittentis calorem humiditatem cum quadam acrimonia esse oportet , non quum primùm manus admouetur, occurrentem. sed per moram. Nam quædam fumosã caliditas cum multo vapore cõmista, perspirare videbitur. Sed & his longè minores sunt pulsus pulsibus quartanarum , quàm istarum pulsus pulsibus tertianarum.Rursus verò,tantò rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus,his qui in tertianis, quantò illis pulsus quartanarum. At tarditas in vtrisque eodem modo se habet.Minus verò siticulosa hæc febris est,tantumque eam quartana excedit,quãtùm istam tertiana. Humidissimũ etiam totum corpus in his febribus est, & vomitus pituitosi. Quæcunque autem excernuntur per ventrem,frigidiora,humidiora,crudiora,& pituitosiora existunt. Et quidem ætatibus, naturis,anníque statibus,& temperaturis humidioribus,hæ febres accidunt.Nam adolescentem biliosa & sicca temperatura, nunquam vidi quotidiana corripi febre. Pueri autem,præsertim minores natu,& ex adultis pituitosi,& habitudinis crassæ,atque ocio plurimo deditis,necnon crapulis,ebrietatibus, balneis assiduis,post cibum præsertim,vtentes,facilè à quotidianis capiuntur.Loca etiam humidiora,atque ex anni

Quotidianarũ indicia.

Quotidianæ quos præcipuè soleant corripere.

anni temporibus hybernum, ex statibúsque humidiores, hanc præcipuè conciliant febrem. Quod si populariter etiam grassetur, hoc quoque non parum ad eam dignoscendam conducet. Non tamen harum febrium declinationes, quemadmodum tertianarum & quartanarum, sudoribus terminantur: quare neque ad integram quietem, exceptis paucis, perueniunt. Quotidianarum vrinæ sunt albæ, & tenues, vel crassæ & turbulentæ, vel rubicundæ. Tertianarum rufæ, vel subrufæ. Quartanarũ variæ quidem; sed crudæ omnes.

Quotidianarum declinationes non terminantur sudoribus.

Vrina intermittentium singulis propria.

Febrium continuarum indicia.

De signis febrium continuarum.

Cap. VIII.

Febres autem continuas hinc cognosces, quòd nullum eis adest signum, ex iis quæ adesse intermittentibus diximus: quòd intra quatuor & viginti horas non cessent. Si verò inæquale incrementum habuerint, hoc quidem præter alia signa longius etiam tempus ostendit: necnon si proprium febrium signum in pulsibus manifestum adsit. Quòd si inordinatio etiam ac inæqualitas ipsis vel inconcinnitas insit, & hoc etiam indicium simul magnitudinis atque continuitatis. Si verò in hoc statu permanentes, tertio die maiorem accessionem ostenderint, aut excrementa & vrinæ omnino crudæ apparuerint, non possunt huiuscemodi febres ante septimum diem terminari. Ad hæc, si quarta dies tertiæ diei similis fuerit, & febris veluti devrens, nec facies, aut reliquum corpus collabitur quicquam, huiuscemodi febris ad longius extendi tempus consueuit. Ac tales quidem sunt differentiæ earum febrium, quæ accidentibus carent. Curatio autem cuiusque earum deinceps scribetur, primùm tamen intermittentium, dein continuarum. Ex intermittentibus igitur breuissima mitissimáque est tertiana. Longissima autem, & quantum in ipsa est, haudquaquam periculosa, quartana. Quotidiana verò, & longa, & non sine periculo. Porrò * vbi morbi existunt acuti, celeritérque ad statum perueniunt, etsi valde tenuem victum exhibeas, non multum lædes. Vbi verò sunt diuturniores, nisi ab initio cibo vberiore reficias, hominem simul cum morbo perimes, aut intempestiuè victus modum commutabis. Neque enim oportet statu accedente offerre largiorem cibum quàm prius: sed contrà, potius tenuissimum victum, qui in toto morbo exhibeatur, in statum reseruare. Distinguendum autem est, num exquisita, an minimè exquisita sit febris. Etenim exquisita tertiana, ad maximum septem circuitibus iudicatur, estque minimè periculosa. Alteram verò non exquisitã, quandoque vidi, quum in autumno incepisset, in vere desiisse. Quantùm autem hæ natura inter se differunt, tantùm rationabile est & rationem victus mutare. Ergo si quæ in principio sermonis tertianarum febrium indicia scripsimus, omnia adfuerint, exquisitam reddunt tertianam. Cuius accessionis tempus breue, quatuor, aut quinque, aut sex: at longissimum, vndecim aut duodecim horas complectitur. Atque huiusmodi febrium vrinæ, tertio die, aut ad summum quarto, coctionis signum ostendunt. Quibus sanè indiciis exquisitam, à non exquisita tertiana distingues. Eadem quoque ratione exquisitam quartanam & quotidianam. Cui enim omnia insunt indicia, quæ in quartanis febribus antea descripsimus, hæc vera & exquisita est quartana. Cui verò minimè, spuria & non exquisita existit. Quotidiana etiam cui omnia quæ diximus insunt, exquisita est: quæ autem eam naturam non habet, spuria. * Non igitur quemadmodum exquisitæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam non exquisitæ, sunt longæ. Nam quemadmodum exquisitã tertiana est breuis, sic & quotidiana & quartana diuturnæ. Cæterùm non licet nobis bene prænoscere, nisi quantitatem morbi atque virium accuratè expendamus. Etenim si vires adeò validæ fuerint, vt morbum vincere possint, necesse est ægrotum euadere. Sin verò contrà, omnino morietur.

Tertiana est breuissima mitissimáque. Quartana est longissima, miniméque periculosa.

Quotidiana est prolixa, neque vacans periculo.

Acuti & velocissimi morbi, tenuissimam victus rationem postulant: vberiorem, longiores.

Tertiana exquisita ad maximum septẽ circuitibus iudicatur.

Tertianæ exquisitæ accessio, duodecim ad summum horas complectitur.

Exquisitæ intermittentes, à non exquisitis quomodo distinguantur.

Præcognoscere illi non licet, qui morbi & virium magnitudinem non expenderit.

De cura exquisitæ tertianæ.

Cap. IX.

Exquisitam ergo tertianam, vt quæ ex flaua bile commota inualescat, quammaximè fieri potest refrigerare, atque humectare oportet. Nam contrariorum contraria remedia sunt, quæ quidem quod superfluum est, reprimant: quod verò deficit, suppleant. At flauæ bilis humor, omnium qui in corpore sunt, aridissimus, calidissimusque existit. Hunc igitur, quum ad ventriculum tepit, per vomitum educere oportet. Quum verò vergit ad inferiora, eodem modo per aluum: id quod fieri solet sponte in exquisitis tertianis. Per vrinã quoque & sudores oportet ipsum vacuare. Ac venter quidem, mollibus clysteribus inaniendus est: vrina verò, potionibus, in quibus apium, aut anethum maduerit, prouocanda. Quòd si tibi coctionis signa monstrentur, iam cum fiducia aliquid absinthij exhibebis: quod alioqui summum est remedium, vbi infestauerit bilis, si præsertim ex ipsius coma, quantùm sit satis, accipiens, melicrato intinxeris. Balnea verò calida ex aqua potabili, prosunt: tum quia aliquid bilis educunt: tum quia sua qualitate & humectant, & potentia refrigerant. At marinæ aquæ salsæ, nitrosæ & sulphureæ, plus quidem bilis educunt, sed magis sua qualitate nocent, quàm euacuationibus iuuent. Semper autem oportet contrarias qualitates, illis quæ inualuerint præter naturam, opponere: quum hoc multò plus iuuet, quàm quomodolibet euacuare. Hic itaque in balneis scopus sit; vt corpus madeat, vtque humectetur. Vbi igitur plurimum olei calidi infuderis, ad aquã perducere, ac madefacere oportet. Quòd si in ea natare voluerint, quantùm id facere possint, permittendũ. At qui balneis admodum delectantur, si etiam bis in die lauari permiseris, nõ aberrabis. Sed illud semper habeto in memoria, vt tempestiuè id faciant. Si verò etiam coctionis signa ostendantur; si sæpius laueris, nihil deliqueris. A vino autem, antequàm morbus coquatur, prorsus est abstinendum. Verùm vbi concoqui is cœperit, dandum est ab initio tenue, aquaticum, atque paucum. Vbi verò iam propè est vt morbus soluatur, amplius est offerendum. Cibi autem quicunque humectãt, atque refrigerant, omnes vtiles sunt exquisitis tertianis. Cæterùm quantitas in ipsis sit tanta, vt bene concoqui possint. Ex oleribus quidem, atriplex, blitum, lapathum, malua; lactuca, & cucurbita. Ex alica, ex piscibúsque saxatiles. Ex volatilibus denique ea, quæ mollibus constant carnibus. Quæ autem talia non sunt, eorum alæ: testiculi quoque gallorum, & suum pedes, & cerebra. Pauorum verò si etiã dederis carnes assas, nihil nocebis. Sed & oua ad sorbendum sunt offerenda, & præsertim vitelli eorum: nam hi facilius quàm pars alba coquuntur.

Tertianæ exquisitæ curatio.

Contrariorum contraria remedia sunt.

Flaua bilis qualis sit humor.

Vrinam quæ prouocent.

Absinthium esse remediũ summum contra bilis molestias.

Balnea dulcia cur tertianæ febri auxilientur.

Alterare inualescentes qualitates febriles, quàm vacuare, magis conducit.

Vinum correptis tertianã propinandum non esse antequam appareant signa coctionis.

Tertianis exquisitis quæ victus ratio conueniat.

Suum pedes & cerebra cõferre tertianis, nec non assas porcelli carnes.

Vitelli ouorũ facilius quàm alba concoquuntur.

quuntur. Ex fructibus autem illos tantùm degu-ſtent,qui non ſunt omnino difficiles coctu.Oportet abſtinere à melle, ſinapi,ſalitis & acribus omnibus: ſicuti & à vinis ſatis vetuſtis & calidis.

De cura tertianæ nothæ.

Cap. X.

Tertianæ nothæ curatio.

In iis verò quæ non adeò exquiſitæ ſunt,prouidendum eſt,ne morbus augeatur,néve ægrotantis vires corruant,quæ laborare longiori tempore debent. Quare operepræcium eſt ſcire, ad quantam magnitudinem morbus ipſe ſit peruenturus, & quantæ ſint ipſius ægri vires: vt ad ea inſpiciens quæ maius auxilium poſtulant, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, & morbo concoctu difficili: largiori autem cibo, vbi vires ſunt infirmiores, nec morbus admodum ad concoctionem contumax. Iam verò in tertianis non exquiſitis, nec ſtatim circa initia balneare expedit, ſed quum primùm coctionis ſigna apparuerint. Nec cibum quotidie offerre expedit,ſed alternis diebus.Quies verò & calfactio circa præcordia iuuant,& ſorbitiones quæ concoquuntur facilè,& clyſteria non admodum mollia. Quòd ſi ſanguinem mittere oporteat:neque hoc quoque omittendum eſt:ſed ab initio ſtatim tantum ſanguinis detrahendum eſt,quantum præſens ſtatus exigit. Sit autem totius victus ratio, non quæ humectet,atque refrigeret vniuerſum corpus: ſed quæ aliquem modũ etiam aſſumat,ad calfaciendum, incidendumque. Plurimũ igitur eos iuuat ptiſanę ſuccus pipere adiecto. Ad hæc,hyſſopũ,vel origanum,vel ſpicam nardi multa infundens, & decoquẽs,ad bibendum propina, & quæcunque alia prouocantia vrinam, exceptis illis,quæ præter modum calefaciunt,exiccantque. Maximè verò poſt diem ſeptimã danda ẽis iugiter eſt abſinthij coma. Et quidem oxymel potione plurimos iuuat:& aliquid ex iis quę molliter ventrem ſubducunt. Vomitus etiam poſt cibum,adeò his quibus hæc febris perdurauerit,vtilis eſt,vt multos ſciam ſolis vomitibus ſtatim fuiſſe curatos.

Tertianis nothis victus ratio conueniẽs.

Tertianis nothis confert plurimum vomitus prouocatus poſt cibum.

De cura quartanarum.

Cap. XI.

Quartanas in principio eſſe tractandas leniter, nullámque tum moliendam eſſe fortem euacuationem.

Quartanas ab initio mediocriter,ac leniter tractare oportet,nullum forte medicamẽ,aut euacuationem exhibentes: niſi fortè ſanguis,vehementer ſuperabundans appareat. Cæterùm ſi vena inciſa, is qui fluit, niger & craſſus videatur(qualis in iis præcipuè viſitur, qui liene laborant) audacius mittendus eſt. At ſi flauus, aut tenuis cernatur, ſubitò ſupprimendus. Venam verò ſecare oportet,vel interiorem, vel mediã,quæ eſt in ſiniſtro cubito. Victum deinceps inſtituere ſine flatibus,ac optimum:ventremq; emollire, iis quæ vſitata ſunt, expedit. Quòd ſi hæc nihil proficiant, clyſteribus vtendum eſt, à principio quidem mollibus, poſtmodum verò acrioribus. Arcendi ſunt autẽ à ſuillis carnibus,ab omnibúſque eduliis quæ tenacia ſunt,& tardũ habent exitum,quæque tum refrigerant, tum ſiccant corpus. Vino verò vtendum eſt albo,tenui & mediocriter calido,& volatilibus quæ boni ſunt ſucci, nec in paludibus degunt.Piſces ſunt adhibendi,qui facilè concoquantur,ac molles carnibus, nihilque tenax habentes. Vtendum eſt autem ſalſamentis, & ſinapi: ac certis diebus medicamen diatrion pipereon, vel dioſpoliticum eſt aſſumendum. Quòd ſi quotidie pi-

Sanguinis miſſio in quartanis quatenus celebranda.

Quartanis victus ratio cõueniens.

Diatrion pipereon quartanis vtile.

per tantùm cum aqua biberent, rectè etiam facerent. A frictionibus autem,ambulationibus,atque balneis,non ſunt penitus prohibendi.Quanquam ſi omnino poſſent à balneo abſtinere,ſolis contẽti frictionibus, inde plurimum iuuarentur. Iam ſi quartana ipſa ſit breuis, nec admodum violenta, nihil nocuerit ſi diebus interiectis ad cõſueta exercitia ſe transferant. Hæc igitur ab initio,& vſque ad ſtatum ſunt peragenda. In ſtatu autem ſubtilior victus ratio adhibenda eſt,quàm ante,vel poſt.Statim verò æger continendus in quiete eſt:ac viſceribus prouidendum vnguentis & cataplaſmatis, quæ mollire & laxare poſſint. Deinde medicamẽtis vtendum,quæ ciendi vrinam vim habeant.Vbi verò coctionis ſigna apparuerint, tunc ſanè purgare oportet iis quæ humores atros inaniant,non ſemel tantum,ſed ſæpius,ſi videatur neceſſe.Vtendum autem & vomitibus ſtatim à cibo: & ſi nihil prohibuerit,elleborum album eſt exhibẽdum: primò quidem,permiſtum radiculis: quòd ſi nihil profecerit, ipſum per ſe. Cæterùm qui nequeunt euomere,ij vehementius per inferiora purgentur: ac poſtmodum offeratur eis in potu, medicamen confectum ex viperis: necnon quod ſuccum cyrenaicum recipit. Quicunque verò ab initio aliquid ex hiſce medicamentis exhibuerunt, aut omnino ante ſtatum, quartanam quæ erat ſimplex, duplicem reddiderunt:aut omnino maiorem,atque difficiliorem: ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficiliores.

Piper cum aqua ſingulis diebus bibitum ad quartanas facere.

Quartanas detentis vngendo eſſe viſcera vnguentis, cataplaſmatiſque emollientibus.

Quartana detentos, eſſe pluries purgandos, ſed apparentibus iam ſignis coctionis.

Quartanis prodeſſe vomitus.

Theriace in quartanæ principio exhibita quid moliatur.

De cura quotidianæ.

Cap. XII.

Quotidianæ curatio.

Quotidianam autem quum volueris curare,oxymelite vtitor poſt primos dies, & illis quæ probè poſſunt vrinam ciere:vniuerſumque totius victus caput ſit ad incidendum efficacius. Circa ſtatum verò,de ventriculo eſt habenda ſolicitudo, ac de ipſius ore præſertim. Deinceps iubendum eſt, vt poſt radiculas & cibos aſſumptos vomant. His etiam quæ pituitam ſubducunt,vtendum.

De cura febrium continuarum,quæ carent accidentibus.

Cap. XIII.

Febrium continuarum quę ſolæ citra accidentia infeſtant curatio.

In continuis autem febribus, quibus non vltra ſeptimum futurus ſtatus eſt, ſi vires validæ ſint,& ætas conſentiat,admodum exquiſitus & tenuis victus eſt inſtituendus. In quibus verò vel ſtatus totius morbi longius abeſt à ſeptimo, vel vires robuſtæ non fuerint,vberiori cibo ægri ſunt reficiẽdi:quemadmodum prope ſtatum tenuiori,Quum autem iam adeſt ſtatus, tenuiſſimũ victum ſeruare oportet: deinde rurſus ſemper vberiorem. Sanguinem verò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem. Quibus autem rubor multò intenſior, quàm pro naturæ ordine, & maior, quàm pro conſuetudine,totius corporis moles,venæque eminentes,extẽſęque fuerint,iis etiam eſt auferendus,niſi vires,aut ętas,aut aliquid commemoratorum, prohibuerit. Quòd verò humidus victus in febribus acutis omnibus iuuat, rectè iam dictum eſt. Cremorem igitur ptiſanæ, iis quibus non aceſcit,exhibere oportet: & melicratum quibus non bileſcit, & ſorbitiones ex alica, & panem ex aqua. Porrò in febribus præter modum calidis, vrẽtibúſque,quum primum coctionis ſigna apparuerint,tunc audacter aquam frigidam propinabis.Modus verò in quantitate ſeruetur,quẽadmo-dum

Victus humidus in febribus omnibus acutis conducit.

Aquam frigidam propinandam eſſe in ardentibus febribus quũ primùm apparuerint ſigna coctionis.

dum tempus anni, regio, ætas, natura, consuetudóque exigunt.

De curatione febrium cum accidentibus.

CAP. XIV.

Febrium cum accidentibus infestantium curatio.

Quæ febres cum accidentibus vrgent, non æquè simplicem exigunt curationem: sed pro viribus metiendum est; quanta sit ipsa febris, quantumque ex accidentibus immineat periculum: atque ad id quod vehementius fuerit & difficilius, intendendum, non posthabita omnino etiam alterius cura. Etenim vbi simul cum ipsa febre sentitur circa os ventriculi anxietas, morsus, & imbecillitas, prius sanè vacuandi humores non sunt, quàm os ipsum ventris corroboretur, etiamsi cruditate aut cacochymia æger ipse laboret. Sed nec si fuerit febris cum vẽtris profluuio, alia est opus euacuatione. Verùm hæc sola sufficit, quamuis non sit pro ratione ipsius plenitudinis. Iam verò si quis simul & distentione neruorum laborauerit, & sanguinis eguerit missione, neque huic tantùm semel mittere oportet, quantùm exigit morbus, sed aliquid etiam accidenti est linquendum, cuius causa sæpe sudores eueniunt, & vigiliæ molestant, & vires ægroti debilitantur. Ita etiam si vehementes vigiliæ, aut dolor intensus ægrotum cruciant, cauendæ sunt subitæ euacuationes, ac multæ. Ipsa præterea ambientis aëris temperies, loco accidentis cuiusdam habenda est, dum exquisitè calida & sicca fuerit: qualis est tempore medio inter Canis & Arcturi ortum. Si etiam valde frigida fuerit, tunc quoque sanguinem mittere formidandum. Ob hæc etiam neque in locis admodum calidis, aut frigidis, sanguinem mittere audemus. Quòd si regioni temporis status consentiat, euacuamus quidẽ, sed multò minus, quàm si neutrum prohiberet. Tolerantia etiam ægri, ceu quoddam accidens, expendenda venit: nec secus ipsa temperatura. Nam quicunque calidi & sicci natura sunt, hi omnes facilè ab integris euacuationibus offenduntur. Consuetudo quoque non parui momenti est, quum ad omnia alia, tum præcipuè ad euacuationis indicationẽ. Quidam enim nunquam prius fuere, vacuati, & multis cibis sunt vsi. Nonnulli contrà nec multis cibis sunt vsi & euacuationibus assueuerunt. Hos igitur intrepidè euacuare oportet, si reliqua etiam consentiant: alios verò, ne si reliqua omnia id suaserint. Eodem pariter modo & corporis habitus considerandus. Nam qui densa & solida carne constant, non offenduntur facilè. Quare non oportet vereri ipsos vacuare ex toto, si quidem & alia id iubent. At qui mollem, & tenellam, & diffluentem carnem sortiuntur, ij mirum in modum sunt ad patiendũ habiles. Quare vel si reliqua omnia sanguinem esse mittendum suadeant, non tamen id facere audendum est, sed vtendum aliis euacuationibus moderatè. Eodem modo & in iis qui supra modum crassi aut macilenti sunt, ab incidenda vena supersedendum, cæterásque integras euacuationes vereri oportet. His etiam & æstas annumerãda est, veluti quoddam symptoma, quod prohibẽdi integram vacuationem vim habet. Neq; enim pueri, neq; seniores hanc sine noxa tolerãt. Hosce igitur omnes, si dispositiones hortẽtur, non semel, nec ex toto, sed paulatim oportet vacuare, inediis moderatis, frictionibus, clysteribus mollibus, perfusionibus, atque balneis. Quòd si duo contraria symptomata aut morbi coëant, aduersus id quod magis vrgeat instandum, nec interim alterum negligendum. Eas verò quæ habentur ex accidentibus & morbis indicationes, non simpliciter, sed secundum causam à qua singula fiunt, considerare oportet: qualia sunt defectus animi, & exolutio: quæ duo nomina de vnica re dicuntur, cuius plures existunt causæ. Siquidem non solùm per varios affectus corporis, sed etiam in vehementissimis perturbationibus animi, nõnulli exoluti fuerunt: præcipuéque senes, & natura imbecilli. Etenim plures eorum tristati, aut lætati, aut irati, animo defecerunt. Qui autem magis robusto sunt corpore, ex immodicis euacuationibus idem patiuntur. Iam verò si abscessus quispiam rumpatur, vires vehementer lædit, ac tum præcipuè, cùm materia simul tota ad ventriculum, vel ipsius os, aut thoracem defluxerit. Quòd si quando etiam nos abscessus secantes, totum simul emittere pus voluerimus, animi defectum subsequi est necessariũ. Nec verò laborantibus aqua inter cutem, tota simul humiditas (quamuis ea præter naturam sit) potest sine noxa vacuari: sed tunc quoque necessum est, hominem deficere animo. Ex dolorum etiam vehementia, similiter dissolutiones accidũt. Quinetiam neruus percussus, & musculi caput, & maligna in articulis vlcera, & immoderata quædam frigiditas aut caliditas, vitalisque roboris exolutio, præterea insignis cruditas, obstructióque, aut inflammatio alicuius præcipuæ partis, aut os ventriculi malè affectum, aut improbæ euacuationes, aut denique alia multa, de quibus postea dicemus, inferre possunt defectum animi. Quarum sanè causarum singulæ propriam curationem desiderant. Porrò eos qui ex choleris, & alui profluuio, & aliis tum largè, tum vno impetu factis euacuationibus dissoluuntur, frigida spargere oportet, & nares comprehendere, & os ventriculi perfricare, iuberéque vt vomant, stomachum irritando digito vel pennæ immissione, ac deniq; alligare pedes & manus. Oportet autem nexus fieri, plures quidem ac fortiores circa manus, quãdo per inferiorem partem fiunt euacuationes. Nam si vacuatio per superiora fiat, plures ac vehementiores ligaturæ cruribus admoliendæ sunt. Situm quoque aliquem parti fluxionem patienti expedit inuenire, in aduersum tendentem, sed moderatè. Nam si nimium tendatur, atque ex hoc fatigetur, nihilo minus irritatur, quàm si inclinaret ad eundem. In vniuersum autem, aut ad communia membris patientibus in aduersum trahere oportet, aut ad ea in quibus est fluxionis origo. Atque ideo vehementes euacuationes quæ ex matricibus fiunt, cucurbitulæ * iuxta mammas appositæ, statim sedant. Quæ verò ex naribus, hepati ac spleni, secundum narem patientẽ. Quòd si ex ambabus naribus simul plurimus sanguis effluat, vtrique visceri applicandæ sunt. Vinum etiam aqua frigida temperatum, curat eas, que ex magnis fiũt euacuationibus dissolutiones: ac tunc præsertim, quando humores fluunt ad ventriculum. Cæterũ si aliquod viscus sit inflammatum, aut caput doleat vehemẽtius, aut aliqua alienatio animi affuerit, aut febris ardens in morbo crudo, magna & penè insanabilia ex potu vini, huiuscemodi affectibus nocumenta proueniunt. Iam verò qui frigidum potare non sunt assueti, aut manifestè ex ipso læduntur, quique natura sunt frigidiores, & qui in extrema sunt senectute, & loco degunt natura frigidiori, & tempore hyberno, cauere à

Febribus quæ cum alui fluore infestant, nõ esse alia opus euacuatione.

Euacuationes subitæ ac multæ, quando cauendæ sint.

Sanguinis missionẽ prohibet aëris constitutio impensè calida aut frigida.

Calidi & sicci offenduntur ab immodicis vacuationibus.

Consuetudinẽ plurimũ posse ad vacuationis indicationem.

Habitudines corporũ quænam facilè missionẽ sanguinis ferant, & quæ difficulter.

Puerí senésq; integras vacuationes non ferunt.

Animi vehementissimi affectus, senes præcipuè atque imbecillos exoluunt.

Pus per sectiones abscessuum, si totum simul vacuetur, vires deiicit.

Hydropis aquam nõ posse totam simul vacuari, absque deliquio animi.

Dolor vehemens vires exoluit.

Deliquium animi quæ inducant.

Deliquij animi à vacuatione immodica, curatio.

Profluuia muliebria sedant cucurbitulæ iuxta mamas appositæ.

Sanguinis fluxum è naribus cucurbitula præcordiis admota compescit.

Vinum frigida temperatum, vires exolutas ob immodicas euacuationes instaurat.

Vinum quibus non dandũ

Frigida potio quibus conueniat minimè, & quibus sit propinanda.

 potione

potione frigida debent. At qui contrario modo ſe habent,iis intrepidè illam offerre licet. Sit autem vinum, in fluxionibus quæ ad ventriculum fiunt,calidum ſimul & tenue, quale Leſbium. In ſanguinis verò fluxibus, craſſum & nigrum & acerbum.

Partes per quas fit fluxus, corroborandas.

Ipſis autem locis imponere oportet,veluti ventriculo,matrici, ſtomacho, & thoraci, quæ corroborandi vim habent:

Caput eſſe refrigerandū, vbi ſanguis fluit per nares.

capiti autem & fronti, præter hæc,illa etiam quæ refrigerent. Et quibus vel in ſuperficie,vel in naribus,vena aliqua diſrupta eſt,medicamen aliquod ex iis quæ ſanguinem ſupprimere poſſunt, eſt imponendum. Porrò balneæ in fluxionibus ad ventriculum quidem aptiſſimæ ſunt:at ſanguinis fluxum acriter irritant.

Deliquij animi ob ſudores curatio.

Et quicumque ob ſudoris copiam animi defectum patiuntur,his etiam plurimum nocét:vt quas potius aſtringere oporteat, atque refrigerare. His etiam vinum frigidum exhibendum eſt, ac nihil omnino calidum. Sed nec etiam artus ipſorum ligare oportet, neque cogere ad vomitum, neque vllo modo mouere. At ventis refrigerantibus aditum præparare: aërem quoque domus alterare frigida & acida qualitate, myrtorum frondibus, & vitium capreolis,ac roſis pauimentum conſternentes. Nihil verò horum confert, vbi fluxiones ad ventriculum fiunt.

Exoluti à plenitudine quomodo ſint curandi.

At qui exoluuntur ob plenitudinem,eorum artus quamplurimum perfricare oportet, calfacere,ac deligare. A vino verò & cibis ſunt abſtinendi, & à balneis, ſi febriant. Sufficit autem, ſi eis dederimus melicrati potum, in quo ebullierit thymus, vel origanum, vel pulegium, vel hyſſopus. Conuenit quoque oxymel.

Vteri ſuffocationis curatio.

Quæ ex matrice laborant, aut exoluuntur, non aliter ſunt curandæ, excepto oxymelite. Fricare autem ac deligare magis earum crura oportet, quàm manus. At quibus vterus aut ſurſum, aut ad latus reuellitur,inguinibus & coxis cucurbitulas applicamus: & naribus quidem, ea quæ fœtidiſſimum habent odorem:matricibus autem odorata, & ea quæ laxare calfaceréque poſſunt, medicamenta offeremus.

Exolutionis ob ventriculi imbecillitatem curatio. Ventriculum roborantia.

Si verò ob imbecillitatem ventriculi, animi ſequatur deliquium, ea quæ roborandi vim habent, oportet emplaſtra adhibere: quale eſt quod fit ex palmulis,vino,farina hordei, croco, aloë, & maſtiche. Madefacere autem iis quæ conſtant ex abſinthio,oleo melino & maſtichino,necnon nardo, vino, & œnanthe. Quòd ſi exurantur,miſcere ex refrigerantibus aliquid conuenit, veluti cucurbitæ,lactucæ, portulacæ, ſolani,intybi,atque vuæ acerbæ ſuccum. Aqua etiam frigida plerunque iuuat malè affectos ſtomacho, ſi tempeſtiuè,hoc eſt,in declinatione, exhibeatur: alioqui plurimum obeſt.

Vinum calidum propinandum imbecillo ventriculo.

Atque his qui os ventriculi imbecillum habent,vinum calidum exhibere oportet, ſi nihil prohibeat. Plurimum verò iuuat eos qui ſic laborant, etiam frictio extremorum. Quòd ſi ex iis remediis nihil melius ſe habuerint eos quidem qui aduſti ſunt, quamprimum ad balneas ducere oportet. Qui verò aliquid frigoris ſentiunt,medicamen diatrion pipereon, ipſumq; piper ſolum, atque etiam abſinthium bibant.

Exoluti ob prauos ſuccos, ventri os infeſtantes, quomodo curandi ſint.

At qui exitioſis humoribus os ventriculi mordicantibus exoluuntur,hos poſt aquæ calidæ, aut hydrelæi potum,fac vomere. Vacuatis humoribus, partem læſam oportet modis omnibus roborare, partim iis quæ admouētur extrinſecus,partim abſinthij potione. Cæterùm ſi humores adhuc in ventre conſiſtant,minimè ſanè aſtringere,ſed tantùm concalfacere oportet. Vbi verò multa pituita in ore ventriculi aceruata fuerit, fouere quidē plurimum oleo, in quo ebullierit abſinthium: poſtea melicratum exhibere, in quo hyſſopum, vel quid ſimile infuſum fuerit: item oxymeli, & piper, & diatrion pipereon, & dioſpoliticon medicamen. Victus ratio in ſumma, incidendi vim habeat.

Exolutionis ob refrigerationem curatio.

Quæ verò ex nimia frigiditate eueniunt exolutiones, eodem modo curandæ ſunt,quo bulimi, omnimodo calefacientibus. Vinum igitur eis exibere oportet, calida temperatum: ac cibos qui calfaciendi naturam habeant:fricaréq; & calfacere ad ignē ſimul.

Exolutionis à calore ortæ curatio.

Quæ ex calore nimio accidunt deliquia animi,iis quæ refrigerandi & roborandi vim habēt,curātur. Statim igitur ipſos corroborabis,ſi aqua frigida ſparſeris,& flabellaueris, & os vētriculi perfricaueris, & agitaueris, vinoq; & cibo refeceris.

Exolutionis ob febris, aut phlegmones magnitudinē, curatio.

At qui ob inflāmationis magnitudinem,aut vehementis febris malignitatē, animi defectum patiuntur,& in principiis acceſſionū refrigerātur,iis artus fricare fortiter, & calfacere, cruraq; ac manus alligare,& vigilias,cibiq; & potus omnimodam abſtinentiam præcipere oportet. Optimum verò in his,quid futurum ſit præcognoſcere.

Exolutionis ob ſiccitatem futuræ, præcautio.

Eos etiam qui ex ſiccitate in principiis acceſſionum,defectum animi ſunt incurſuri,optimū eſt præuidere. Nam ſi duabus aut tribus horis ante acceſſionem exhibito cibo concoctu facili,manus ac pedes conſtringi iuſſeris, non interibunt. Quòd ſi magnum imminere periculum ſuſpicatus fueris,vinum in alicā elixā infuſum, dare anticipabis:aut panem quoque ex alica. At ſi mediocris expectatur defectus animi, parcendum eſt vino: ſed ſufficit tunc māla punica, aut pira, cibis ipſis miſcere.

Exolutionis præter expectationem obortæ curatio.

Iis qui præter expectationem in periculū inciderunt, vinum calidum, & panis eſt exhibendus: parúmque aliquid cum eo alicæ calidæ.

Exolutionis ob membri præcipui obſtructionem factæ, curatio.

Qui ob præcipui membri obſtructionem linquuntur animo,iis oxymel dare oportet,atque ex hyſſopo, origano,pulegio,& melle potum: ciboſque incidendi naturam habentes. Sed nec deterius fuerit artus perfricare,deligaréque. Prodeſt etiam hiſce potibus vti,qui vrinam ciendi vim habent: veluti qui anethum, fœniculum, apium, petroſelinum, ammi, daucum, & ſpicam nardi recipiunt. Quæ vbi manifeſtè iuuerint, iam vino albo & tenui, nec admodum antiquo,eſt vtendū. Fiunt verò & in huiuſcemodi diſpoſitionibus,cùm vehementes fuerint, pulſus inæquales intercidentéſque.

Exolutionis ex immodica puris aut aquæ inter cutem euacuatione, curatio.

Qui ex abſceſſus diſruptione,aut ſectione exoluuntur, aut ex ſuperflua aquæ inter cutim inanitione, ij quidem confeſtim optimis odoribus ſunt fouendi. Paulò autem pòſt,ſorbitionibus concoctu facilibus ſunt reficiendi.

Exolutionis ob animi affectus ortæ, curatio.

Si verò ob triſtitiam, aut gaudium, aut timorem, aut iram, aut terrorem, exolui videantur, odoribus, & narium apprehenſionibus reuocandi ſunt, cogendique ad vomitū. Eodem pariter modo,qui ex vulneribus, aut purgationibus aut doloribus qui in articulis, neruis, & muſculorum chordis eueniunt,exoluuntur,reuocandi ſtatim ab eo affectu ſunt:poſtmodum verò, conueniens paſſioni cura afferenda.

Exolutionis ob dolores inteſtinorum, curatio.

Defectus animi, qui ex inteſtini laxioris doloribus,aut ilei, aut ſimilibus cruciatibus fiunt, ex patientium locorum calefactione frictionéque extremorum curantur.

Exolutionis ortæ à virium imbecillitate, curatio.

At quæ ex propria imbecillitate virium, quæ regunt corpus, eueniunt exolutiones, ex intemperie videlicet ortæ, partium à quibus vires proficiſcuntur, contrariis intemperaturis curandæ ſunt. Virtus ergo vitalis quæ ex corde naſcitur,

Facultas vitalis, naturalis, & animalis vnde proficiſcantur, & ex quibus dignoſci earum imbecillitas poſſit.

tur,ex pulſuum imbecillitate cognoſcitur.At quæ ex hepate oritur, & naturalis dicitur, ex ſanguineis egeſtionibus ab initio aquoſis atque tenuibus, poſtmodum verò craſſis, ad modum fæcis. Quæ ex cerebro originem ducit,quam animalem appellant, ex motuum voluntariorum imbecillitate deprehenditur.

De cura capitis à variis occaſionibus læſi.

Cap. XV.

Capitis dolentis per conſenſum curatio.

Igitur ſymptomatum cauſæ,congruam curationem oſtendunt. Veluti ſi quis doleat caput, ſimúlque faſtidiat cibos, ex faméque ſentiat mordicationem,iubendus eſt vt euomat : nam vel bilem vomet, vel pituitam, vel vtrunque. Porrò qui cum grauitate dolores capitis fiunt, multitudinem indicant. Qui autem cum mordicatione, vaporis humoris ve acritudinem. Cum pulſu verò, inflammationem.At cum tenſione, ſi quidem ſine grauitate ac pulſu, ſpiritus flatulenti & crudi multitudinem. Si verò cum pulſu, inflammationem corporis membranoſi. At ſi adſit grauitas, multitudo intra membranas contenta ſignificatur. Cùm igitur omnia diſtinxeris, cauſam ex qua horum ſingula fiunt, conſiderare oportebit. Veluti ſi multitudo vaporis atque humoris contineatur, aduertere oportet, nunquid ob magnitudinem febrium humores diffuſi, ac veluti efferueſcentes, ad caput aſcenderint, aut propter eius partis imbecillitatem, aut ob totius corporis plenitudinem : hanc enim totius corporis euacuationibus haud difficulter curabis. Eam verò quæ ex partis imbecillitate contingit, partim quidem in contrarium trahendo per totum corpus, partim ipſi capiti remedia adhibendo. Atque in contrarium quidem trahes, clyſteribus acribus, nexibus, frictionibus plurimis infernarum partium, & ſi expediat, ſanguinis aliquantula detractione.Partem autem ſanabis eo tempore quo ad vniuerſum corpus retrahis, iis vtens aſpergínibus, quæ à capite vim repellendi habent : ac dein euacuantibus : poſtremò denique corroborantibus. Repellit autem oleum quod immaturum dicitur ; ac tum oxyrhodinum, tum roſaceum, & quæcunque ex capitibus papaueris, & teneris oliuæ germinibus, & hederæ corymbis, mentháque viridi, & ſiſymbrio fiunt. Vtendum verò ipſis, in multitudine crudiori & frigidiori, tepidis : in calidiori autem & bilioſiori, frigidis. Euacuat etiam diſſoluítque oleum calidum,ipſum per ſeſe : magis ſi antiquum fuerit, & Sicyonium, aut anethum feruefactum in ipſo fuerit. Quòd ſi ſpondylion, vel ſerpyllum, vel pulegij comã, vel calaminthæ,vel menthæ, vel ſiſymbrij, intus decoxeris, ita etiam craſſiores ſuccos vacuaueris. Hæc verò ipſa,virium etiam aliquid membro imbecillo adiiciunt.Quòd ſi etiam ex vſu videatur, per nares atque palatum expurgatio molienda eſt,ſternutamentúmque excitandum. Si ad balneas hominem duxeris, ſiccis ſindonibus caput eſt perfricandum,ſalque,& nitrum,& ſynapi, ſine oleo imponendum. Hæ itaque ſunt ex particulæ imbecillitate, doloris capitis medicinæ. At quando ex magnitudine febris accidit, & medicamenta adhibere conuenit, frigidæ qualitates ac vires, & quæ ex hydrelæo & oxyrhodino, & papaueris capitulis, perfuſiones conſtant, expediũt.In dolore autem capitis,qui ſanguinis fluxũ, aut vomitum decretorium,ſignificat, remedia inueſtiganda non ſunt : cùm non accidens, ſed talis dolor bonum exiſtat ſignũ. Siquidem ſibi natura excretionem aliquã, ac præcipuè vomitum, aut ſanguinis per nares fluxum molitur, horũ inſeparabile indiciũ eſt capitis dolor. Conſiderandæ igitur ad cognoſcendã criſim,primũ quidem ſunt febriũ ſpecies,an calidæ ſint, * atque vrentes : nã hæ per excretiones iudicari cõſueuerũt:quemadmodũ quæ molliores ſunt, ac veluti * fumigantes, diu durant, & ſæpius in abſceſſus contendunt. Secundo loco,an morbus ſit ſalutaris. Nam quis, obſecro, bonam criſim in morbo pernicioſo expectauerit : Tertiò ad hæc totius morbi tempus conſiderandum. Nam ſi principij vel augmenti adſit ſignum, minimè autem ſtatus, nec concoctionis ſigna in vrinis, vel ſputis, vel alui excrementis cernantur, non eſt quòd bonam ſperes criſim. Porrò difficilis tolerantia antecedere omnem criſim ſolet. Quæ quidem ſi in die accidat, criſis ſequetur noctu. Si autem noctu, in die. Si igitur tale aliquid videas, conſiderandum eſt, quotus ſit ægritudinis dies. Etenim ſeptimus dies, etiam ex paruo naturæ apparatu, ad criſim per excretionem mouetur. Sextus verò magno apparatu indiget,& ſæpe neque vlla in eo fit criſis,nec ſine periculo, nec fideliter accidit. Ergo ſi dolor capitis ſtatim ab initio non inuaſit, ſicuti quoddam ipſius morbi ſymptoma, ſed * in ipſa ante criſim perturbatione : dein ſi collum etiam aliquid condoleſcat, & præcordia retracta ſint, aut repente ſuperuenerit difficilis reſpiratio, pulſuſque in tumorem ſubitò elati, non reciderint in paruitatem, neque debiles fuerint, ſtatim criſis per ſanguinis fluxum è naribus expectanda eſt. Si verò non modò non deciderint,ſed etiam in altum attollantur, & vehementiam aſſumpſerint, faciem iam ægrotantis inſpicere oportet. Nam ſi quod in ea membrum * palpipitet, aut venæ quæ ſunt in temporibus pulſent, aut malum, vel naſus, vel oculus rubidior ſit factus, magis etiam talis criſis eſt expectanda. Quòd ſi etiam inuiti illachryment, vel imaginentur ſe ſplendores cernere, ac nares ipſas ſcalpant, tunc non iam fluxurum, ſed iam fluentem conſpicies ſanguinem. Nec verò ex his perterrearis, ſi hominem deſipientem, aut reſilientem videris. Nam & hæc humorum repentium ad partes ſupernas indicia ſunt. Præterea ſi ægrotus ſit adoleſcens, aut alioqui natura calidus, aut multo ſanguine abundans, magis adhuc de hoc ſperandum erit. Quod ſi ſæpius etiam antea illi ſanguis è naribus fluere eſt viſus, hoc vel ſolum ſufficit fluxus ſanguinis ſpem confirmare. Si verò & tempus anni æſtas ſit, vel calidus cœli ſtatus, & ſi plures eo tempore criſim ex ſanguinis fluxu habuerint, ægríque corpus plenum extiterit, & conſuetæ excretiones retentæ, hæc inquam omnia ſpem vehementius augebunt. Has itaque & alias excretiones omnes prænoſcere licet, ſi hæc tantùm explorauerimus, & vnde naturæ motus agatur, & in quam partem. Siquidem quæ deficiunt adiuuabimus, & quæ immoderatè feruntur, coërcebimus, ſi iſta nouerimus. Veluti confeſtim ſanguinis fluxus ex ſplene magnæ cucurbitæ, ſiniſtris præcordiis ſuperpoſitæ, facilè retrahunt. At qui ab hepate proficiſcitur, dextris. Qui ab aliis membris, eadem ratione.

Capitum dolorum ſpecies variæ.

Capitis doloris ob imbecillitatem contracti,curatio.

Reuulſionis modi diuerſi.

Repellere humores à capite, quæ commodè poſſint.

Vacuare diſcuteréque capitis humores quæ commodè poſſint.

Capitis doloris ex magnitudine febris orti, curatio.

Capitis dolor, quarum excretionum ſit ſignum inſeparabile.

Ardentes febres conſueuerunt iudicari per excretiones.

Criſim omnem præcedit difficilis tolerantia.

Septimi diei natura.

Sexti diei natura.

Sanguinis creticam excretionem per nares, quæ indicent.

Excretiones prænoſcet facilè, qui vnde motus naturæ agatur, & in quam partem, inueſtigarit.

Sanguinem fluentem ab hepate & ab ſplene, cucurbitulæ admotæ illis viſceribus retrahunt.

GALENI PERGAMENI
De arte curatiua ad Glauc.
LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

DE iis autem quæ in ſingulis corporis partibus fiunt paſſionibus, deinceps ſumus dicturi, ab inflammatione auſpicati: quod ſæpius hæc accidat, plurimæque ipſius ſint differentiæ, ex quarum ſingulis ſolent febres oriri. Communis igitur in omnibus eſt immoderata caliditas, & veluti quædã efferueſcentia, vnde & phlegmones nomen de ipſis efferre veteres conſueuerunt. Propriam autem quandam in ſingulis differentiã inuenies, ex qua eius ſpeciem agnoſces, & conuenientem aſſequeris medelam. Porrò prima inflãmationis differentia eſt, ſecundũ quam hanc quidem humidam, illam verò eſſe ſiccam contingit. Humidã quidem, quæ ex calida fluxione membrũ occupante accidit. Siccam verò, quando nullo humore influente, calor naturalis efferueſcit. Hæc autem, vſque ad aliquid quidem, veluti febris eſt membri. Cùm verò iam ad immoderatam caliditatem ac ſiccitatem peruenerit, corruptio atque extinctio omnimoda fit. Rurſus illius differentiæ quæ cum humorum affluxu accidit, multæ ſpecies exiſtunt. Nam fluente ſanguine, altera: flaua bile, altera: ambobus ſimul, alia tertia. Et quidem in earum ſingulis, vel iam putruit id quod influxit, vel in membro impactum putreſcit. Præterea vel craſſum eſt, vel tenue, vel optimum, vel denique acre. Sanguine igitur optimo ac mediocriter craſſo ad particulam aliquam confluente, atque ob multitudinem conculcato, vehemens dolor arripit hominem, niſi hebetis ſenſus ipſa fuerit particula: pulſúſque in profundo permoleſtus ſentitur, tendíque omnino & contundi membrum apparet, cum vehementi incendio, renitentia & rubore. Quæ ſanè paſſio totius generis nomen recipit, inflammatióque vocatur, ex omni ferè occaſione proueniens. Quippe vulneribus, diſtentionibus, diſruptionibus, contuſionibus, ſciſſionibus, exercitiorum laboribus, exarticulationibus, ac præterea fracturis, & ſpontaneis vlceribus aduenit. Quinetiam ſi quando immodicam plenitudinem venæ ipſæ contrahant, tunc id quod ſuperfluum eſt, effundunt ad aliquam partem, quæcunque eo tempore fuerit aptior ad recipiendum. Eadem namque erit reliquis omnibus imbecillior, vel rarior, vel ad motum procliuior, vel minus nobilis. Flaua verò bilis, quando propriam naturam ſeruans, vnà cum ſanguine per totum corpus defertur, morbum regium producit. Cùm autem ſecernitur ſola, in aliquámque decumbit partem, herpetem gignit. Cæterùm ſi ſit conſiſtentia craſſa, totam exulcerat cutim, vſque ad carnem ſubiectam, qui affectus herpes exedens vocatur. Si verò tenuior fuerit, id quod in ſuperficie eſt tantùm, veluti deurit: quæ ſpecies generis ſortitur appellationem, quum ſimpliciter herpes dicatur. Nam ex reliquis ſpeciebus duabus, * illa quidem cuius nuper mentionem fecimus, vocatur herpes exedens: altera verò, miliaris, quòd in ea puſtulæ paruæ ac multæ, per ſummam cutem ſimiles milio, excitentur. Fit autem herpes huiuſmodi etiam ex bile quidẽ, ſed minus calida & acri, quã * illæ ſpecies priores. Quòd ſi ex ſanguine & flaua bile calidioribus quàm oporteat, miſta ipſa fluxio fuerit: aut ex ſanguine quidem, ſed feruido, & ſubſtãtia tenuiſſimo: eryſipelas hic affectus vocatur, multò inflammatione calidior, magíſque flauum colorem referens. Non dolet tamen affectus hic, quemadmodum inflammatio: nec vt aliqua inflammationis ſpecies pulſum, aut compreſſionem, aut ſimilem inuehit tenſionem. Cæterũ interdum miſcetur inflammatio cum eryſipelate. Si igitur in miſcella ipſa exuperent propria eryſipelatis accidentia, affectus is eryſipelas inflammationis particeps nominatur. Si verò inflãmationis accidentia præpolleant, dicitur inflammatio eryſipelatodes. At ſi accidentia vtriuſque eſſe appareant æqualia, tunc eryſipelas & inflammatio ex æquo miſceri dicuntur. Exquiſitum itaque eryſipelas, cutis ſolius eſt paſſio. Non tamen ipſa inflammatio pertinet tantùm ad cuti ſubiectas partes, ſed ad has quidem præcipuè: nonnunquam verò etiam ad cutim. At verò ſi ſanguis influens calidus ſufficienter fuerit & craſſus, quodcumque membrum inuaſerit, hoc exurendo, vlcus cum cruſtra excitat: quicquid autem circumiacet, in inflammationem attollit efferueſcentem, grauitérque dolentem: qui affectus carbo appellatur. Similiter etiam, ſi ſanguis influens niger extiterit, craſſúſque & fæculentus, & feruens, ſimul autem & ſaniem quandam tenuem admiſtam habuerit, puſtulas per ſummum cutis excitat, ſimiles iis quæ ex igne fiũt. Quibus diſruptis, cruſtoſum ſub ipſis vlcus inuenitur. Qui affectus etiam eſt carbo. Phlegmone itaque in haſce ſpecies vniuerſales diſtinguitur, ad quas ꝑximum referuntur aliæ omnes particulares. Etenim bubo, phyma, & phygethlon, glandularũ affectiones exiſtunt: bubo quidem, inflammatio: phyma, quod ſtatim augetur, atque ad ſuppurationem feſtinat. Phygethlon autem eryſipelas particeps inflammationis, aut inflammatio eryſipelatis particeps nominatur. Sic etiã & ophthalmia, eius membranæ quæ corneæ inhæret, eſt inflammatio. Pleuritis verò, coſtas ſuccingentis membranæ. Quemadmodũ & ſynanche gutturis: atque peripneumonia, pulmonis. Eas igitur quæ in partibus apparentibus conſpiciuntur inflammationes, promptum eſt quidem cognoſcere. Quæ verò in occultis, & febres omnino afferunt, non æquè diſcerni poſſunt.

Inflammatio omnibus omnibus eſt communis caliditas.

Inflammatio nis prima differentia.

Inflammatio nis quæ cum affluxu humorum infeſtat, multiplex differentia.

Inflammationis ortæ à ſanguine indicia.

Inflammatio nis cauſæ.

Recipientes ſuperuacua particulæ, quales neceſſariò eſſe debeant.

Regij morbi productio.
Herpetis generatio.

Herpes exedens vnde accidat.

Herpes miliaris vnde exoriatur.

Eryſipelas vnde gignatur.

Eryſipelas phlegmonodes quãdo accidat.
Phlegmone eryſipelatodes quando fiat.
Eryſipelas ſolius cutis eſt paſſio.

Carbunculi generatio.

Bubo quid.
Phyma quid.
Phygethlon.

Ophthalmia quid.
Pleuritis quid.
Synanche.
Peripneumonia.

De cauſis inflammationum.

CAP. XI.

EſT autem vna quidem apparentium inflãmationum cauſa, eáque non vſque adeò occulta, quæ fluxio appellatur: niſi quãdoque eis conjungatur, quæ aliqua alia ex cauſa euidente, factæ videntur. Cùm enim nulla ex his præcedente, repentè membrum inflammationem patitur, ea quæ hunc affectum gignit cauſa, fluxio vocatur. Affectus autem ipſe, diſpoſitio rheumatica. In curatione cuius, duo magni committuntur errores, vbi ſtatim in ipſis auſpiciis, vel nulla de toto corpore prouidentia habetur: vel ipſum calfit, atque humectatur membrũ. At qui ratione ſimul & experientiã ſequuntur, ij totum in primis corpus vacuare quibuſcũque euacuationibus conſulunt: ipſam vero inflãmatam partem, perfundere, ac ſuperlinire eis, quæ id quod influit repellendi vim habent: ac denique quod in membro patiente cõtinetur, educere:

Inflammationis cauſa vna eſt fluxio.

Inflammationis curatio.

Euacuaturo corpus quæ ſint prius conſideranda.

educere vimque ac robur adiungere iis, quæ iam affectæ ſunt partibus. Verum vt rectè quis vacuatione vtatur, ætatem, anni tempus, regionem, præſentem aëris ſtatum, robur eius qui afficitur, habitúmque & conſuetudinem, necnon ipſius morbi naturam oportet conſiderare. Ex his nanque, quando vacuandum ſit, aut minimè, & vnde, & quomodo, inuenitur.

Genu inflammati curatio.

Si igitur ad genu fluxio feratur, atque id plurimum attollatur, præterea totum corpus ſanguine plenum appareat, & valida laborantis vis, tempúſque anni ſit ver, & temperata regio: æger verò ſit adoleſcens, aut iuuenis: is ſanguinis euacuatione ex ſuperioribus partibus indiget: oportétque eius incidere in cubito venam, aut ſcilicet interiorem, aut mediam: cùm ſemper fluxionis motum ad contrarium reuellere oporteat.

Reuulſionem fluentium humorum eſſe in contrarium moliendam.

Genu inflammato emplaſtrum commodum.

Ipſi autem laboranti particulæ, ſi quidem non admodum doleat, emplaſtrum ex ſemperuiuo, & corticibus punicorum mâlorum eſt admouendum. Hoc ſiquidem repellit quod influit, atque id quod continetur exiccat, & circumjacentia membra corroborat.

Genu inflammati dolorem magnum lenietia, hyeme quidem calida, æſtate ſunt admouenda frigida.

Cum magno autem dolore fluxu incidente, ſufficit vehementiam doloris lenire, cum aliquo ex iis, quæ ex vino dulci, oleo roſaceo, & pauca cera, in vtroque liquata, conſtant. Oportet autem hæc lanis excipere pinguibus, quæ plurimum habeant œſypi: & æſtate quidem frigida, hyeme autem tepida apponere.

Repercutientia eſſe applicanda paulò ſupra patientes particulas. Fluxioni diſcutiendæ quæ medicamenta conueniant.

Sic etiam cataplaſmata ex arnogloſſo, lente, pane, & roſaceo adhibere: paulò verò ſupra patientes particulas admouere ſpongiam vino auſtero intinctam, aut aqua frigida, cui miſtum parum aceti fuerit. Quòd ſi ex hac medendi ratione magnus vſus ſentiatur, nec alicubi pus ſe oſtendat, mollibus medicamentis ad fluxiones vtendum. Optima verò ex his ſunt, quæ exiccandi & repellendi quod fluit, ſine dolore vim habent. Quemadmodum ea quæ vehementer contendunt, atque idcirco dolorem afferunt, plus doloribus obſunt, quàm exiccando proficiant. Tale igitur ſit medicamen, quale eſt quod ex chalcitide conſtat, remiſſum oleo roſaceo. Si verò lanam mundam vino acerbo humectaueris appoſueríſque plus iuueris. Quòd ſi pus ſe in particula oſtenderit, cataplaſma offerre oportet ſemel aut bis. Plus verò ad præſens iuuat farina hordeacea. Adiungendum tamen aliquid vel aceti, vel vini.

Vlcus, eiecto pure, quibus ſit abluẽdum.

At poſtquam ſecueris, & pus euacuaueris, cauendum eſt deinceps, ne oleum aut aquam imponas. Quòd ſi quando vulnus abluere oporteat, melicrato, vel oxycrato, & vino, & mulſo eſt vtendum. Superponendum verò, ſi adhuc inflammetur, ex lente cataplaſma. Si verò abſque inflammatione fuerit, aliquod ex iis medicamentis, quæ emplaſtica nominantur, & præcipuè quod ex chalcitide conſtat. Imponenda autem ſuper hæc extrinſecus, ſpongia, aut lana vino acerbo infuſa: ad quæ quidem opportunum eſt, quod aquam marinam recipit. Vulneri autem, nullum ex pinguibus medicamentis eſt admouendum: quandoquidem exquiſitè exiccare expedit. Ac ſic ſanè ſanare oportet inflammationes ex fluxione ortas.

Suppurandæ inflammationi congruere cataplaſma ex farina tritica, quæ in oleo & aqua ebullierit.

Quæ verò alia de cauſa fiunt, humectare calfacere que nihil prohibet. Quas quidem ſi perducere ad ſuppurationem volueris, cataplaſma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit, eſt apponendum. Quòd ſi quando ſcarificare oporteat, ne hoc quidem verendum eſt. Si verò eas quæ fluxionibus fiunt inflammationes ſcarificaueris, magnum adferens malum, ac per initia præſertim.

Inflammationes quãdo ſcarificandæ.

Quæcunque autem ex ipſis, iam inueteratæ exiſtentes, poſt totius corporis euacuationem, quaſdam durities atque nigrities retinent, ab his per ſcarificationem ſanguinem auferre nil prohibet: & emplaſtrum ex farina hordeacea, & ceratum, & aliud aliquod medicamen ex diſcutientibus admouere. Non tamen ex vena in talibus ſanguis neceſſariò mittendus eſt: ſed ventrem tantummodo expurgare ſufficit, medicamine quod bilem flauam educat: vel ſolo clyſteri acri, ſi affectus ipſe ſit paruus. Quæ verò ex vlceribus fiunt eryſipelata, & quæcunque adeò manifeſtas cauſas ſortiuntur, ſi ſtatim volueris cataplaſma apponere ex farina hordeacea, & præſertim ſi antè ſcarificaueris, nihil nocebis. At inflammationibus quæ cum eryſipelate ſunt coniunctæ, & eryſipelatis cum inflammatione, adhibenda miſta curatio eſt: ſempérque illi, quod magis præpollet, reſiſtendum.

Herpetis curatio.

Herpetes autem, quantum ad totius corporis euacuationem attinet, vt eryſipelata curare oportet: quantum verò ad * eam quæ patienti debetur particulæ, non omnibus ſimilis cura adhibetur. Nam qui exedentes ſunt, refrigerari quidem deſiderant, quemadmodum alij herpetes, & eryſipelata: non tamen ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, humectare etiam ſunt apta: ſed ſola admittunt refrigerantia, quæ maximè exiccare poſſunt. Quare ſuperimponere ipſis oportet, ab initio quidem ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, plantaginis. Poſt hæc verò & lentem adiungere oportet, & aliquando mel, & hordeaceam farinam, quódque antea ſcripſimus ad inflammationes quæ ex fluxione eueniunt cataplaſma, dempto ab eo ſemperuiuo. Ipſas verò partes exulceratas inunge medicamentis, quæ ad herpetas in pharmaceuticis libris deſcripta ſunt: quæ quidem, vbi vti volueris, ex vino dulci, aut tenui & albo, & ſubauſtero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd ſi poſca aquoſa vice horum aliquando vſus fueris, nihil deterius feceris. At in longum tempus protractis vlceribus, ad id vina ſufficienter auſtera conueniunt: præcipuè verò nigra. Quo tempore ipſis etiam medicamenta congruunt, quæ ad Polyidam, Paſionem, Muſam, & Andronem relata extant. Herpetas verò qui ſũmma tantummodo exulcerant, niſi diu perdurauerint, nullo horum inungere oportet (adurunt enim fortiter, & vehementer exiccant) verùm iſtis ſufficiunt, quæcunque vim glaucij habent medicamenta. Quæ quidem aqua diluenda ſunt, vel aceto, ſi nil ex aqua profecerint. Quòd ſi etiam ſolani ſucco intinxeris, vel arnogloſſi, plus etiam conferes.

Vlcus omne exiccari poſtulat.

In ſumma verò, omne vlcus exiccari poſcit, ídque medicamento neutiquam irritante, niſi vbi malignum, putrilaginoſúmque ipſum vlcus fuerit.

Vlcera maligna qualia medicamenta poſtulent.

Talia ſiquidem, acriora medicamina poſtulant, & quæ igneas vires poſſideant: quale eſt miſy, chalcitis, arſenicum, calx, atque ſandaracha. Sæpe verò vbi iſta ceſſerint, admouemus ignem.

Carbonibus qualia medicamenta conueniant.

Eadem ratione vocatis carbonibus, ſuper ipſam cruſtam, huiuſcemodi medicamentorum eſt natura conueniens. Non tamen loca circumiacentia tangere expedit, alioqui diſſolues ea, exulcerans quæ minimè expedit.

Andronis trochiſci.

Sed Andronis trochiſcis potius vtendum eſt. Si quando verò inualuerit rubor, plurimáque

inflammatio, medicamentum ipſum dulci diluendum eſt, vel ſucco plantaginis: quemadmodum ſi magnus tumor ſimul infeſtet, vino quidem acerbo in principio, poſtmodum verò & aceto. Cataplaſma etiam ex orobi farina & oxymelite confectum, eſt apponendum: atque ante hæc omnia, ſtatim ab initio tantùm ſanguinis auferendum, quantum ſit ſatis, niſi quid aliud prohibuerit. Hæc itaque ſunt paſſionum per genera curationes, quæ pro naturæ inſtrumentorum patientium varietate mutantur. Quatuor autem ab his indicationes ſumuntur: ab eorum nempe temperie, à formatione, à ſitu, ac denique à facultate. Oportétque in curationibus intentionem habere ad membri naturam: hæc enim, quouſque infrigidandum, aut exiccandum ſit, docet. Nam ſi carnoſæ partes inflammationem patiantur, paulũ ſunt exiccandæ. Venoſæ quoque quamuis ſint carnoſis longè ſicciores, non tamen & ipſæ multum exiccari deſiderant. Sed quæcunque natura arterioſæ ſunt, magis venoſis ſunt exiccandæ: atque his amplius neruoſæ: & multò magis cartilaginoſæ, oſſeæque. Etenim priuſquam ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi eſt impoſitus finis. Porrò ſicciorem temperaturam inducunt, quæ ſicciſſima ſunt: & frigidiorem, quæ frigidiſſima: & ſecundum alias qualitates eodem modo. Ad mediocrem verò habitum referunt, quæ ſunt in vnaquaque mediocria. Ac ſic ſanè partium temperaturæ, curationes affectuum variant. At formationes hoc modo. Nam quædam intra ſeſe habent cauitates: quædam intrinſecus, quædam vtrobique, quædam neutra in parte. Quæ igitur neutra ex parte cauitates poſſident, in quas fluxio recipi poſſit, eas partes fortiter exiccare oportet, vel ſi non fuerint natura ſicciores: vt neruos, & præcipuè qui in artubus ſunt. At quæ intus & extrà relaxare aliquid poſſunt inflammationis, non multùm huiuſcemodi fortiter exiccantibus egent: ſi præſertim laxam carnem habuerint, quemadmodum pulmo. Indicatio autem ex poſitu, loca per quæ ſit vacuandum, & quo pacto, demonſtrat. Fluentium ergo humorum reuulſio medela eſt: deriuatio autem, eorum quæ iam obſederunt membrum. Vtrumque autem euacuationis genus per communes venas moliendum eſt. Siquidem à matrice reuelles, ſi eam quæ in cubito eſt, venam ſecueris: aut * iuxta mamillas cucurbitas admoueris: vel manus concalfeceris, fricueris, deligaueris. Deriuabis autem, ſi eas quæ in poplitibus ſunt, aut in talis, venas diuiſeris, & * feminibus cucurbitas admoueris, & crura calfeceris, perfricaueris, atque vinculo exceperis. Et ſi quidem in parte dextra matricis ipſe affectus conſiſtat, à dextra manu, vel crure, ſanguis eſt detrahendus. Sin verò in ſiniſtra, à membris quæ illi è directo ſunt. Cæterùm interiores venas tũc incidere oportet, quòd viciniores, magíſque è directo ſint patientibus membris. Similiter ſi liene inflammato ſanguinem vis detrahere, interiores in manu ſiniſtra venas ſecato: vt ſi hepate, eadem ratione in dextra. Si quid verò ex ſuperioribus inflammationem patiatur, veluti in ophthalmia, & angina, in cæteriſque infeſtantibus caput, eas quæ extrinſecus ſunt, atque è directo, pertundito. Si verò artus patiantur, à * coniugatis membris ſanguis detrahendus eſt, ſiue reuellere, ſiue deriuare ſit animus: prætérquam vbi paſſio fuerit inueterata: tunc quippe à membro ipſo patiente detrahimus. Sic ergo in angina eas quæ ſub lingua ſunt venas incidimus, vbi totum corpus vacuum cùm ſit, * producitur ipſe affectus. Sic aliud quodcunque membrum affectum ſcarificamus, ſi non amplius humores influant (tunc enim magis irritaueris, ipſumque duplicaueris malum) verùm vbi vniuerſum corpus iam expurgatum fuerit, nec quicquam præterea influit, ſed quod prius influxerat, iam hæret in membro impactum. Et quidem laborantibus conuexis hepatis partibus, quòd per vrinam trahere oporteat: concauis autem, per ſubductionem alui, ſitus ipſius viſceris indicat. Atque etiam thoracem, pulmonémque, per tuſſes expurgari debere: ventriculum & ſtomachum per vomitum: inteſtina per deiectiones: quemadmodum per vrinas, & ſplenem, & renes: matricem autem, per menſtrua: cerebrum atque eius membranas, per palatum, gargareonem, nares & aures. Sed & quòd his quæ in ſuperficie ſunt partibus, talia medicamenta apponere oporteat, qualibus eget paſſio: iis autem quæ in profundo ſunt ſitæ, & quas per multa interpoſita debent eorum virtutes attingere, non qualia nunc ſint, ſed qualia futura ſint, & ſitu membrorum agnoſcimus. Tantum quippe aduentitij roboris adiungere oportet medicamentis, quantùm in tranſitu exoluitur: vt quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu iuuat. Ob id igitur in thoracis inflammationibus, quæ in ſuperficie conſiſtunt, ea quæ ſolùm laxare poſſunt, ſufficiunt: intrinſecus autem, ſicuti in coſtas cingente membrana, requiruntur acriora. In vniuerſis autem viſceribus eadem habenda eſt ratio. Sæpius enim ex medicamentis impoſitis vlceratur cutis, quamuis durior, minúſque ad patiendum habilis ſit, quàm viſcera. Quòd ſi ipſis viſceribus medicamenta applicare poſſemus, quibus frequenter indigent, tantò molliora oporteret eſſe, quantò ipſorum natura, vt afficiatur, eſt promptior. Quia verò hoc neutiquam nobis datur, ob id nimirum, quæ eduntur ac bibuntur medicamenta, conferentia affectibus viſcerum, ea multò & potentiora eſſe conuenit iis, quibus indigent ipſæ partes affectæ: exceptis tamẽ illis, quæ ventriculo ſtomachóque auxiliantur. Hæc ſiquidem ſola talia exhibentur, qualia à paſſionibus exiguntur. Reliqua verò omnia, acriora & fortiora ſunt, & præſertim quæ vel renum, vel pulmonis occaſione ſumuntur. Sed indicatio quæ à facultate ſumitur, etiam curationem immutat. Nam ex partibus corporis nonnullæ ab influentibus virtutibus gubernantur, quædam verò à propriis atque natiuis. Atque ex iis ipſis, quædam ſibiipſis duntaxat, quædam etiam aliis fons & origo ſunt facultatum. Et aliæ quidem opus peculiare habent, aliæ autem commune. Permutare itaque opus eſt curationis formam, pro ratione harum omnium differentiarum. Nam pleraque ex remediis dictis, morbum quidem finiunt, ſed natiuas membrorum facultates offendunt: quæ quidem offenſio ad totum perueniet corpus, ídque ratione duplici: vel quia membrum eſt alicuius virtutis origo, omnibus partibus communicatæ: vel quia ipſius opus vniuerſo corpori eſt vtile. Etenim hepar, cor, cerebrum, atque teſtes, communiter vniuerſo corpori principia ſunt facultatum. At ventriculo matricíque, propriæ facultates inſunt, nulli alteri parti communes. Opus tamen ventris quidem toti corpori confert, matricis autem nequaquam. Quæ igitur immodicè laxant, exoluunt robur, quare & facultatem particulæ.

Quæ

Indicationes quatuor ſumi, ab affectis partibus.

Natura partis affectæ quid indicet.

Partium inflammatarum quænam magis, & quæ minus ſint exiccandæ.

Temperaturæ partium, curationes affectuum variãt.

Formationes particularum quomodo curationes varient.

Situs partis affectæ quam indicationem exhibeat.

Reuulſio eſt fluentium humorum medela: vt deriuatio, eorum qui iam obſederunt partem.

Reuulſio & deriuatio à matrice quibus fiat modis.

Liene inflammato, interiores in ſiniſtra manu venas ſecandas eſſe: vt in dextra, ſi hepar affectum fuerit.

Supernis partibus inflammatis, externas venas directas illis ſecandas eſſe.

Artibus inflãmatis, à coniugatis eſſe mittẽdum ſanguinem, niſi paſſio fuerit.

Angina protrahente, venas ſub lingua ſecandas eſſe.

Scarificatione quando vtendum.

Vacuari in quem modum ſingulæ partes debeant.

Alterius reconditi affectus valentiora medicamẽta exigũt, quã ſi in ſuperficie conſiſterent.

Ventriculo ſtomachóque affectis, ſolis talia exhibentur, qualia ab affectibus exiguntur.

Partium differentiæ.

Principia facultatum vniuerſo corpori ſunt, hepar, cor, cerebrum atque teſtes.

Laxantia immodicè, exo-

Iuuant robur, atque facultatem particulæ. Calor natiuus quid.

Quæ autem supra modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortassis substantia facultatum existit, aut certè primum & maximè necessarium instrumentum ipsarum. Nonnullæ etiam aliæ qualitates * immoderatæ, facultates exoluere possunt. Ad hanc autem indicationem, quispiam referre posset & facilem & difficilem sensum. Etenim quæ facilè sentiunt partes, acria medicamenta non tolerant, sicuti neque acres humores. Ob idque os ventriculi, atque eo magis oculus, infestatur ab erodentibus medicamentis. At quæ sensum obtusum habent, cataplasmata grauia sustinent, atque medicamenta mordacia. Qui igitur secundum solam, nudámque intemperiem absque humorum affluxu eunt morbi, per contrarias qualitates curantur: vt (exempli gratia) calida intemperies, per refrigerantia, siue primò, siue ex accidenti refrigerent. Perfusio siquidem frigidæ, calfacit ex accidenti, vbi caloris reuocationem fecerit: calidúmque refrigerat, vbi calorem naturalem discusserit. At quæ ob materiæ influxum laborant, si quidem fuerint optimè temperata, solam euacuationem desiderant: si verò distemperata sint, vnà cum euacuatione, per contrarias qualitates alterationem postulant. Sed iam dicamus de œdemate.

Sensu acutissimo prædita, acria medicamenta non tolerant, vt ea quibus sensus obtusus inest.

Intemperies simplices per cōtrarias qualitates curantur.

Frigidæ perfusio calfacit ex accidenti. Calidum ex accidenti refrigerat.

De œdemate.

Cap. III.

Oedema quid.

Oedema est mollis quidam tumor, atque doloris expers, ex pituitosa substantia, vel spiritu vaporoso ortus: qualis in cadaueribus, & pedibus hydropicorum & tabidorum plerunque cernitur. In hisce tamen morbis œdema symptoma est, propria curatione non indigens. Sola quippe frictio ex oxyrhodino, aut ex sale & oleo, compescit ipsum. Cùm verò propter influxum pituitæ in aliquam partem gignitur is affectus, spongia recenti, imbuta oxycrato, quod possit bibi, eum sedat. Quòd si ex his non discutiatur œdema, aluminis parum est adiiciendum. Si verò in aliquo artuum tale fuerit œdema, inchoanda ligatura est ab imis partibus, finienda verò in altioribus: vniuersam iniectionem & compressionem facientibus nobis, veluti in fracturis. Quòd si morbus dictis remediis non cedat, aliquid fortiorum medicaminum adiicere oportet, cui discutiendi simul & constringendi facultas insit.

Oedema in quibus symptoma existat. Oedematis ex influxu orti, curatio.

De scirrho.

Cap. IV.

Scirrhus quid.

Exquisitus scirrhus est tumor præter naturam, insensatus durúsque. Non exquisitus verò, non omnino insensibilis est, difficulter tamen omnino sentit. Porrò insensibilis scirrhus minimè curationem recipit. Qui verò cum difficultate sentit, nec incurabilis est, nec facilem curationem admittit. Fit autem ex humore viscido & crasso * tenacissimè partibus induratis infixo. Scirrhus itaque interdum ab initio concrescit, atque augetur paulatim. Crebrius verò inscitia medicorum paratur, vbi vehementer erysipelata & inflammationes astringunt refrigerántque. Quòd si quis fortiter discutientia induratis medicamenta adhibeat, digeret quidem tenuiora: quod verò reliquum est cōpactum, lapidis instar, relinquet. Non igitur curandæ sunt induratæ particulæ medicamento siccante immodicè, sed emollienti, quódque calorem possideat tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam. Siquidem quod superfluum humorem habet, nihil omnino dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet exiccat. Ergo medicamenta idonea scirrhis sunt omnes medullæ atque adipes. Ex medullis primas partes obtinet ceruina, dein vitulina. Ex adipibus, anserinus leoninúsque. At verò qui ex gallina sumitur, anserinum: qui ex pardo, leoninum sequitur: post-ea verò vrsinum, atque taurinum. Cæterùm qui ex capris accipitur, & crassior, & siccior prædictis est: idque magis, si ab hirco capiatur. Porrò tendonibus induratis oportet vnà cum præsidijs iis quæ simul & emolliunt & digerunt, (cuiusmodi sunt, bdellium, ammoniacum, thymiama, solutum in quamacerrimo aceto, opopanax, chalbanúmque) etiam pyritem lapidem candentem, aut (si eius copia non sit) molarem, acerrimo aceto aspergere, ac dein super ipsum dimouere partem affectam, vt à vapore sursum elato, scirrhus dissolui possit.

Scirrhus insensilis, minimè curatio-nem recipit.

Scirrhus vnde contrahatur.

Scirrhus quomodo ob inemptam curationem gignatur.

Induratis qualia medicamenta conueniant.

Medulla ceruina ac vitulina.

Adipis differentiæ.

Induratorum tendonum curatio.

De splene iecoréque induratis.

Cap. V.

Induratum splenem, non tantùm foris, fortibus medicamētis curare conuenit, sed intus etiam potionibus vehementissimis: nam eas sine molestia tolerat. Inter quæ sanè primas sibi vendicant partes, cortices radicum capparis, & scolopendrij, & myricæ tum radix, tum germina, omnia videlicet hæc in aceto & oxymelite cocta. At sæpenumero splen, cùm tangitur, teniti videtur, non ob scirrhum, sed ob flatulentum tumorem. Tunc igitur vbi ipsum absinthij decocto foueris, aliquod cataplasma mistis facultatibus præditum superimpones: quale est quod ex sulfure & alumine constat. Verùm vbi lien in scirrhum obduruit, præpollere vim digerentem oportet: parum autem eius quod astringendi possidet facultatem, est admiscendum. Meritò igitur salis flos induratos splenes sanat, si extrinsecus ipsis in vesica apponatur. Porrò hepatis scirrhum, initio quidem sanauimus, inueteratum autem, neque ipse potui sanare, neque alium vidi qui posset. Quippe omnibus ita affectis omnino aqua inter cutem subsequitur. Nec verò perfert hoc viscus fortia medicamenta, vt splen. Quare si sit induratum, augere oportet ea quæ ratione inflammationis illius apponuntur, in mistura emollientium: adhibita etiam congruente victus ratione, vnà cum potionibus & dissipantibus, & abstergentibus eum, qui in viscere continetur, humorem. Admiscere autem oportet, & ex iis quæ ciere possunt vrinam, aliquid. Iam verò in omni flatulento tumore, astrictum corpus est relaxandum, extenuandus autem ipse crassus spiritus. Si igitur subtiliori aliquo medicamine anodynóque, vbi dolor adsit, calfeceris, id quidem quod densatum est rarefacies: extenuabis verò, quod crassius est redditum. At patientium particularum natura, coindicabit conuenientem auxiliorum materiam, in ipsáque maioris minorísque rationem. Ac secundum differentiam earundem, materia etiam curationis variatur, intenditúrque atque remittitur. Si igitur à crasso spiritu oboriatur dolor in ventre inferiore, subtile oleum per ima, vnà cum medicamentis quæ in ipso ebullierint, per clysterem iniiciens, statim dolorem sedabis. Quæ verò debent bullire in oleo medicamenta, cum partium tenuitate calfacientia, sunt cuminum, apij, petroselini, marathri, sinonis, anisi, libystici, seseleos, dauci, atque spondylij semen.

Lien vehementissimas potiones tolerat. Lieni indurato congruentia remedia.

Lienis ob flatum distenti curatio.

Salis flos in vesica appositus, induratos lienes sanat.

Hepatis scirrhus inueteratus est insanabilis, cùm ei subsequatur necessariò hydrops. Hepatis indurati curatio.

Flatulenti tumoris curatio.

Natura patientium particularum, auxiliorum materias indicat. Doloris à crasso spiritu in ventre oborti, curatio.

Flatus discutientia medicamenta.

femen.Quòd ſi coniectura comprehenderis frigidam eſſe dolentium partium diſpoſitionem, rutam & marathrum,& grana lauri intus decoques: miſcebíſque aſphaltum, ipsúmque oleum laurinum, & ſi quæ ſimiliter calfaciunt. At ſi inflammationem dolori adiunctam putaueris,auferes ea quæ admodum acria ſunt, quæque calfaciunt impenſius:ad relaxantia verò,quæ vires illas mediocres poſſident, tranſibis. In loco itaque anethum coques,miſcebíſque adipem anſerinum, vel gallinaceum. At verò mediocres dolores extrinſeca tantùm calfactione iuuantur, ea præcipuè quæ ex miliis fit, vel ex ſale calfacto, vel ex lini ſemine crudo. Cucurbita etiam magna cum multa flamma abſque cutis ſacrificatione, ſæpius ſtatim dolorem amouit, vmbilico admota. Quòd ſi etiam tum dolores permanſerint, vti medicamentis ex opio ne dubites, quale eſt quod ad Philonem refertur.Sic enim hominem liberaueris à cruciatu, & ſequentibus diebus noxam ex opio cõtractam, corriges. Auferunt enim id genus medicamenta dolorem,non tamen diſpoſitiones ſanant,ſed vim ſentiendi quodammodo ſtupefaciunt. Vti autem oportet Philonis medicamento, omnibúſque ex opio confectis,non ſtatim, ſed poſt tempus compoſitionis annuum, aut omnino ſemeſtre. Non modica verò fit virtutis diſtributio, & ex ebibitis ad inferiores inteſtinorum partes, dum afficiuntur: & ex iis quæ iniiciuntur per ſedem, ad ſuperiores,vbi dolore cruciantur.Porrò diſcutiendo ſtatui in partibus carnoſis collecto (qui & nonnunquam vacat dolore, & longiori tempore durat) ea medicamenta congruunt, quæ inſigniter ſubtili conſtant ſubſtantia:cum quibus miſceri debent,quæ molliendi facultatem ſortiuntur.

Dolores ventris mediocres vel extrinſeca tantùm calfactione ſedantur.

Cucurbitula vmbilico admota, ventris dolores ſedat.

Opium recipientia dolorem tollunt, ipſam tamen diſpoſitionem relinquunt.

Opio conſtantibus eſſe vtẽdum poſt tẽpus compoſitionis ad minus ſemeſtre.

Inteſtinorum dolores vbicunque ſint, iuuari à bibitis,& per ſedẽ iniectis medicamentis.

De abſceſſibus.

Cap. VI.

Abſceſſus quid.

Diſpoſitiones in quibus à ſe inuicem diſtant, quæ prius ſe contingebant corpora, communiter abſceſſus vocãtur. Spacium igitur vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam ſubſtantiam ſpirituoſam, aut humidam, aut miſtam ex vtriſque comprehendat. Quæ ſubſtantiæ vbi diutius hærent, varias alterationes ſuſcipiunt. Nam & lapidibus,& arenis,& teſtis,& lignis, & carbonibus, & limo,& amurcæ, & permultis aliis id genus ſimilia in abſceſſibus corpora ſæpe contineri inueniuntur. Tranſeunt verò in abſceſſum inflammationes quædam,atque eryſipelatoſæ phlegmones, ſicuti & eryſipelata phlegmonoſa non pauca: nimirum ab vno loco humoribus tranſlatis in alterum. Quæ igitur per ſumma, ſubcute conſiſtunt, facilè dignoſci poſſunt:neque eſt ſanatio ipſorum difficilis,cùm ſolis medicamentis quæ extrinſecus applicantur, curentur, nec medicamentis intrò aſſumptis indigeant, veluti quæ in viſceribus accidunt. Curatio igitur earum quæ in ſuperficie cutis abſcedunt inflammationum, fit incipiente quidem iam abſceſſu, per ea quæ dolorem ſedant relaxántque:procedente verò tempore, ad ea quæ concoquendi, ſuppurandíque vim habere dicuntur, transferri oportet. Statim igitur aqua abundanti in qua fuerint decoctæ altheæ redices,perfundere, atque oleo calido partem inflammatam cõſpergere,necnon ex farina triticea,quæ in aqua & oleo moderatè ebullierit, cataplaſma imponere oportet.Si autem ſuppurationem prohibere fit animus,panem in oleo & aqua plurimum ebullire permittito,poſtea verò ſubigens admoueto.Sit tamen aquæ ad oleum proportio multiplex. Plus autem quàm hoc ſuppurationem prohibet hordeacea farina, ſimiliter præparata. Si verò per ſumma cutis in parte inflammata tenſio valida fuerit,multis ac mediocribus ſcarificationibus in ſuperficie incidere oportet: ac poſtmodum ex farina hordeacea (vt diximus) elixata, cataplaſma apponere. Cæterum in quibus difficulter ad ſuppurationem peruenit, nec facilè diſcuti tumor poteſt,ſed ſuſpicio eſt humores craſſiores & tenaciores ibi impactos exiſtere: in iis tantùm diſpoſitionibus conuenit ea quæ fit per profundiores ſcarificationes curatio. Conuenit etiam id quod ex caricis pinguibus,dulcibúſque & decoctis,conficitur cataplaſma.Quarum ſanè decocto,aliquando hordeaceam farinam adiicimus:aliquando panem ſyncomiſtum, hoc eſt,miſcellaneum,ſed qui ex generoſo confectus ſit tritico.Porrò farina triticea maximè ad ſuppurationem promouet: hordeacea verò reſoluit plurimum. Si igitur reſoluatur tumor, minus tamen quàm optes,cum caricis hyſſopum & origanum ſimul coquere oportet. Quòd ſi vehementius exiccare tumorem volueris, ſal decoctioni adiicias: dein farinam hordeaceã,detracto prius furfure, inſperge:& poſtquam plurimum ebullierit,appone cataplaſma.Si vereàris ne tumoris reliquiæ in ſcirrhum dureſcant (quod contingit, vbi quis fortiter exiccantibus vtitur) radicem agreſtis cucumeris, aut bryoniæ, aut aſari, in aqua decoque: ſæpius quidem per ſe ſolas, nonnunquam caricas pingues adiiciens. Deinde aquæ farinam admiſce, iniiciens aliquid adipis anſerini, vel gallinacei,vel etiam ſuilli. Eædem quoque radices, atque etiam quæ producit altheam,ſi poſt moderatam decoctionem cum pane & adipe contundantur, huiuſmodi diſcutiunt tumores. Fortior autem hiſce omnibus eſt dracontij radix. Verum fortiter reſoluentibus medicamentis ſemper ſunt miſcenda emollientia, ne tumores ipſi in pertinaces ſcirrhos degenerent.

Abſceſſibus qualia ſoleant ineſſe corpora.

Abſceſſuum curatio.

Scarificationes profundiores quándo conueniant.

Emplaſtrum ex caricis.

Farina triticea quidem, maximè ad ſuppurationes promouet: hordeacea verò diſcutit.

Tumoris in ſcirrhum abeuntis curatio.

Diſcutientibus fortiter, cur ſemper ſint miſcenda emollientia.

De tumore ſuppurato.

Cap. VII.

Porrò vbi ſuppurandi tumorem amiſſa ſpes eſt, ex farina triticea vtere cataplaſmatibus. Dein verò poſtquam ſuppurata ſecueris, ſi videris ea quæ circa ſectionem ſunt omnino ab inflammatione libera,emplaſticis medicamentis vtitor, ſed quibus exiccandi reſoluendíque citra morſum facultas inſit. Equidem ſæpius in huiuſmodi vſus ſum medicamento ex fermento & oſtreis combuſtis confecto. Si verò pars aliqua circa ſectionem inflammata videatur, quod ex chalcitide conſtat, liquabis oleo:atque vbi ſenſim refrigeratum fuerit,infundens vinum, in mortario emollies & ſubiges, ac denique vſui accommodabis. Vbi verò cutis per ſuppurationes plus quàm par ſit, colliquata & veluti lacerata fuerit,non facilè ſubiectis corporibus agglutinatur: quare neceſſum eſt vt per linicinia latiora vulnus ipſum curetur.

Tumoris ſuppurati curatio.

De ſinu.

Cap. VIII.

Sinus quid. Sinus curatio.

Sin autem amplius agglutinandi cutim ſubiectis partibus creuerit difficultas (qui ſanè affectus vocatur ſinus) ſatius eſt fiſtulam directè perforatam, vel ex ære, vel ex cornu factam, habere in promptu: aut etiam aliquod ex iis inſtrumentis, quibus

Medicamen ex charta cõbusta.

quibus pus extrahi consueuit, quod foramen latissimum habeat: ac per id, exiguum medicamenti nostri, quod ex charta combusta constat, liquatum oleo rosaceo in ipsum sinum infundere: ac denique linamento concerpto, ipsius os claudere. Cæterùm quæ sic liquantur medicamenta, oportet vt sint acriora, quàm quæ linamentis excepta illinuntur: qualia nimirum sunt quæ omnibus sunt in vsu, colore viridi. Nam cùm hæc ipsa oleo rosaceo non pauco soluere expediat, vt iniici possint in sinum, necessariò certe ipsorum virtus exoluitur.* Quæcunque igitur medicamenta exquisitè emplastica, quale est Machærionis, Epigoni, & quòd Isis cognominatur, vbi ad emmotorum vsum perducuntur, cerati indigent admistione, eadem etiam ad curandos sinus sunt commoda. Siquidem qua ratione ipsis ceratum miscetur (nempe quòd vires mordaces haberent, si per se sola liquescerent) eadem sunt ad sinus vtilia. Vbi verò sinus mediocriter fuerit oppletus carné, tunc agglutinantia medicamenta apponere oportet: veluti si recenti, & sanguinolento vulneri medicateris. Sciendum autem est interim, omnia metallica medicamenta subtiliorum partium existere: fortiúsque maiorem vim exiccandi, vbi plusculum ebullierint. Quantò verò subtiliora medicamenta fuerint, habuerintque maiorem vim exiccandi, tantò plus in sinum operabuntur. Porrò cùm ad superiorem locum ipse sinus extenditur, facilè per os humor vitiatus elabitur. Si verò ad ima declinet, cùm retineatur intus, partem aliquam continuam erodit. Quare in huiuscemodi sinibus, nisi prius ad effluxum sectionem feceris, nihil proficies, nec cùm carnem gignere, nec cùm agglutinare volueris. In aliis verò non est opus sectione, si modò conuenientem figuram in patiente parte seruaueris. Ex qua figura potes aliquando sinum ad partem superiorem vergentem, facere vt deorsum inclinet: sicuti & vergentem ad ima, conuertere ad superiora. Aduerte autem melicratum esse aptum ad conglutinandas penitiores ipsius sinus particulas. Post cuius vsum, prius quàm aliud glutinans medicamen adhibeam, aliquando vino solo, aliquando vino mulso, ipsum soleo sinum abluere. Etenim ad abstergendam, expurgandámque adhærentem saniem melicratum est præstantius: ad conglutinandum verò, vinum est melius, & efficacius: præcipuè quod in medio dulcis & austeri consistit. Et quidem post medicamenti agglutinantis appositionem, spongia recens ex mulso, aut vino, circumiiciatur, quam mollissimè fieri possit. Atque alligatio quidem incipiat à fundo sinus: desinat autem ad os. Linteorum verò circunductiones constringantur quidem in fundo sinus, sed non ita vt dolorem inferant: paulatim autem laxentur, vsque ad os sinus: quod quidem habeat laxam alligationem, emplastrúmque quod ei extrinsecus admouetur, adeò discissum forficibus, vt ex ore ipso, humores vitiati, si qui excernuntur à sinu, facilè effluere possint, paruo aliquo alio ipsi imposito emplastro, vsque ad solutionem: quam tertia quaque die faciens, auferes hoc ipsum, quod veluti operculum hæret: id quod per totum sinum circumiectum est medicamentum relinquens. Iam verò ex quantitate, & qualitate emanantis humoris, præterea ex dolore, vel indolentia, tumore, vel depressione partis affectæ, cognosces num pars ipsius sinus profunda sit

Sinui curando vtilia medicamenta quæ sint.

Metallica omnia fortiori maiore vim exiccandi, vbi plusculum ebullierint.

Effluxui puris esse faciendam sectionẽ aptam.

Melicratum esse aptum sinui conglutinando.

Sinus quando abluendus ex vino.

Vinum sinus glutinat.

Sinus quomodo deligandus.

probè conglutinata. Siquidem si neque in ipso sinu dolor sentiatur, neque tumor appareat, sed totus locus depressus, siccus, atque expers doloris existat, viderísque ad osculum pus exactè concoctum, nec non quantitate paucum, bene sperandum est de sinus glutinatione. Si autem contraria se ostendant, nondum sinus conglutinatur. Sit verò medicamentum quod circumlinitur sinui, vehementer siccans, citra tamen mordacitatem: quale vtique nostrum existit, sine cera confectum ex metallicis medicamentis elixatis, & oleo cicino, & aceto: quod nimirum vulnera cruenta conglutinat, sinúsque sine molestia siccat, si lixiuio prius sordes ablutæ fuerint. Porrò vbi qui absceſſerunt tumores tardè secti fuerint, cutis ipsa admodum extenuatur, redditúrque laceræ vesti persimilis. Quo tempore vtendum medicamentis est, substantia quidem humidis, potentia autem siccis: quale est quod constat ex lithargyro, & suillo adipe antiquo, & chalcitide, quibus additum sit vetustissimum oleum. Confert etiam in lacera cute non minus mel, si vsque ad consistentiam emplastri elixetur. Satius tamen fuerit ei myrrham subtiliter tritam, aut aloën, aut thus, aut aliquod ex his, vel omnia simul aspergere, tum præcipuè, cùm linteo inunctum humidius apparet. Vsus etiam sum aliquando & tenui centaurio, quòd mirum est ad eiusmodi medicamen. Post ipsum verò & symphytum vtile est: deinde ireos Illyricæ radix. Postea farina ex orobo: omnia hæc & per cribrum subtile transmissa, & inspersa melli, dum ab igne amouetur.

Sinum glutinatum iri ex quibus signis colligi possit.

Medicamenta sinui circunlinenda, esse debent vehementer siccantia.

Cutis laceræ in abscessibus medicatio.

De gangræna.

CAP. IX.

Nunc verò opportunum videtur de gangrænis aliquid dicere. Sic enim vocant mortificationes eas, quæ ex magnitudine inflammationum fiunt, nondum tamen absolutè sunt factæ. Etenim cùm ita membrum effectum est mortuum, vt nec punctionem, nec sectionem, nec etiam vstionem sentiat, statim ipsum rescindere oportet, quà viciná sanam partem attingit. Cæterùm quod sic affectum est, denigratur. Quod verò in medio consistit vt ad mortem proficiscatur, appellatur gangræna. Curatur autem, euacuantibus quidem nobis plurimum sanguinis, qui in patiente membro compingitur (cuius causa mortificationes fiunt) reliquo autem, exhibentibus transpirationem. Igitur aut cutem vniuersam multis sectionibus profundis secare oportet, vnà cum subiecta substantia: aut plurimis sacrificationibus profundis incidere. Vbi verò sanguinem influere permiseris, imponendum aliquod medicamen est, ex iis quæ ad putrescentia conducunt: cuiusmodi est ex oxymelite farina orobi, loliíue. Si verò talia non adsint, fabarum farinam adhibe, atque ipsum oxymel solum. Quòd si fortius medicamen apponere vis, adiice sal, aut ex trochiscis aliquem exquisitissimè tritum, qualis Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, & Musæ existit. Verùm qui duras natura carnes sortiuntur, ij fortissima medicamenta desiderant: mollia verò, qui teneras. Ad maiorem autem securitatem, quando abscindis aut circũcidis id quod iam putruit, satius est ipsius mali radicem, parti sanæ coniunctam, adurere, vti sæpius consueuimus in pudendis facere, nonnumquàm ipsis affectis partibus admouen

Gangræna quid.

Membrum mortificatum, quatenus sit abscindẽdum.

Gangrænę curatio.

Putrefactibus apta medicamenta quæ.

Adurendam esse radicem putrescentis particulæ.

admouentes cauteria, nonnunquàm linamentum interponentes. Facta verò adustione, solemus vti succo porri, aut, si is non adsit, recitatis trochiscis: ad detrahendam autem crustam, medicamento dicto Cephalico, ex melle vtere: aut pane ex hydrelæo decocto. Iuuat etiam hordeacea farina similiter præparata, aut cum ipsa triticea mista, illiatque. Præterea tetrapharmacum, & Macedonicum nominatum sunt crustrarum suppurationibus, atque earum excidentiis accommodatissima: & quæcunque vim habent perducendi ad suppurationem. Panis etiam cum apio, vel ocymo tusus, optimè crustas disrumpit, & à sanis partibus eximit. Ex simplicibus autem medicamentis, iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori ex melle. In mollibus verò corporibus sat est farina orobi, cum melle, vel thure. Aufert etiam crustas Machærionis medicamentum. Cùm verò exciderint crustæ, atque huiusmodi vlcera idoneis medicamentis carne repleta fuerint, debet induci cicatrix.

Escharam quæ detrahant.

De Cancris.

Cap. X.

Carcinosi tumores in omnibus consueuerunt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mamillis mulierum,* quæcunque naturali sua purgatione priuantur.* Nam quandiu hæc, vt oportet, adfuerit, tandiu mulier integra sanitate fruetur. Hi verò tumores omnes ex atræ bilis recremento gignuntur. Qui humor fæci vinariæ similis, dum sanguis in hepate fit, ab splene expurgatur, cui est nimirum nutriendo. Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum genuerit, optimáque victus ratio præcesserit, & ex ipso qui generatur, splen abundè satis attraxerit, nulla huiusmodi superfluitas coaceruatur in venis. Si verò contraria accidant, tunc succus is melancholicus multiplicatur in venis, à quibus nonnunquam, facultate expellendi extranea præditis, per hæmorrhoidas excernitur. Sæpius autem & ad varices decumbit. Quandoque ad cutim vniuersam expellitur, vbi gignit elephantiasim. Est cùm ad aliàs corporis partes, quæ cæteris imbecilliores sunt, humor iste decumbit. Quo tempore euidenter apparent quæ in loco affecto sunt venæ, crasso & nigro sanguine imbutæ. Qui quidem quantò crassior fuerit & nigrior, tantò deterior est passio. In mamillis autem sæpe vidimus tumorem figura animali cancro persimilem. Hunc igitur morbum per sui initia sæpe sanauimus, medicamentis quæ atram bilem educerent. Vbi verò in molem insignem attollitur, curari

Cancri vbi & ex quo humore gignantur.

Atra bilis expurgatur à liene, quem alit.

Atra bilis quos morbos excitet.

Cancri duplex curatio.

sine chirurgia non potest. At scopus in huiusmodi curatione est, totum qui circunstat tumorem præter naturam, quà partibus sanis adhæret, abscindere: ob vasorum tamen magnitudinem, præsertim si fuerint arteriæ, profluuij sanguinis statim periculum imminet. Quod si laqueis ipsa excipias,* per consensum afficientur continuæ particulæ. Si verò radices morbi exurere animus sit, neque huic rei maximum periculum deest,* si prope loca principalia insignis adustio fiat. Porrò in Alexandria plurimi, ob crassam victus rationem, atque regionis feruorem, elephantiasi corripiuntur. At in Germania & Mysia, rarissima hæc passio videtur: & apud Scythas lactis potatores, nunquam ferè apparuit. Huic igitur morbo melancholici succi conferunt purgationes. Quòd si ætas atque virtus permiserint, sanguis prius mittendus est. Sed neque in cancris inutile est, vbi nihil prohibet, primò sanguinem mittere, ac dein purgare euocaréque menstrua, si sint mulieres, nec attigerint quinquagesimũ annum. Ipsi autem patienti particulæ, succus solani imponatur, vel medicamen ex pompholyge constans, quo vtor ad cancros exulceratos: vel etiam quod ex chalcitide fit, si copia illius non detur. Quod pertinet ad victus rationem, succus ptisanæ abundanter est exhibendus, & serum lactis: at ex oleribus, malua, atriplex atque blitum. Cucurbitis etiam, si occasio ferat, vtendum, & piscibus saxatilibus, auibúsque omnibus exceptis palustribus.

Cancri medicatio periculosa.

Elephantiasis in Alexandria inualescit plurimum.

Elephantiasim in Germania reperiri rarissimè Gal. affirmat.

Cancri exulcerati remedia.

Cancri victus ratio conueniens.

De elephantiasi.

Cap. XI.

At ijs qui elephantiasim patiuntur mirabile auxilium est viperarum esus. Quas quidem, vbi caput, caudámque vsque ad digitos quatuor absciderís, excoriaueríſque, ac denique interanea exemeris, in olla prius ablutas coques, donec exquisitè molles reddantur. Adiicere tamen debes aquæ, in qua illæ elixantur, porrum, anethúmque, & olei nonnihil. Ipsum etiam medicamentum confectum ex viperis, confert in potu exhibitum, iis qui huiusmodi morbo laborant, vel cuti etiam illitum. Porrò ad sanandas strumas, optima sunt quæ astringere & exiccare, & pus etiam facere possunt. Ad meliceridas autem, quæ ipsas dissoluendi vim habent, & quæ pus discutiunt medicamenta. At verò curatio hydropum, ad has tres reducitur intentiones: vt sanemus durum tumorem, quo viscus affligitur: & apponamus ea quæ humiditatem dissoluant: & propinemus medicamenta quæ moueant vrinas.

Elephanticis conducit viperarum esus.

Viperæ concinnatio.

Theriace elephanticis confert comesta, illitáque.

Hydropis curationis scopi tres.

ILLVS

ILLVSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, DOMINO, D. IOANNI FVRTADO A MENDOZZA, APVD VENETOS ORATORI CÆSAREO LONGE dignissimo, ANDREAS LACVNA Secobiensis, Doct. Med. miles S. Petri S. D.

VIX maximam ingratitudinis notam, aut declinare, aut eluere, semel inustam, possem, Vir Illustrissime, si ex lucubratiunculis meis, sub umbra amplitudinis tuæ ad absolutionem perductis, portionem aliquam tibi non impertirer. Nam cùm ex mercimoniis singulis, quæcumque inter subditos Cæsaris in hac Venetorum urbe splendidissima contrahuntur, ad egregium & consularem virum Thomam Sornozzam, vel Cæsareo decreto, nonnihil frugis pertineat, quòd perpetuò illis patrocinetur, eorúmque uniuersas lites componat: multò magis, mea quidem sententia, rationi consentaneum videtur, vt optima quæque ingenia, quibus contigit huc suos labores aduehere, ex meditationibus suis aliquod dignationi tuæ literarum etiam tributum pendant, à qua nimirum fouentur, aluntur, locupletantur: cuiusque ad studiosos omnes patrocinium atque benignitatem sum ipse omnium maximè expertus. Consilium imprudentiarum est præterire silentio immortales istas virtutes tuas, prudentiam, temperantiam, continentiam, constantiam, animi magnitudinem, multiplicémque doctrinam, quibus totus splendes: ne aut earum sublimitatem claudicante oratione non assequar: aut reluctari videar singulari modestiæ tuæ, quæ vt popularem semper auram contempsit, sic nihil magis exosum habet, quàm huiuscemodi encomia. Amplissimum quippe integritatis tuæ, vel me tacente, argumentum est, quod CAROLVS V. *Imperator, te præter expectationem vocauerit, vt in hac tam augusta Republ. vices suas gereres, grauissimáque administrares negocia. Cùm igitur minimè contemnenda artis medicæ pars, in vacuatione redundantium consistat: ac vacuatio quidem ipsa, partim per venæ sectionem, partim per purgantis pharmaci exhibitionem, partim per hirudines, cucurbitulas, atque scarificationem soleat administrari: haud ab re me facturum existimaui, si Galeni tres Commentarios de phlebotomia, quorum primo titulus est de venæ sectione aduersus Erasistratum: secundo, de sectione venæ aduersus Erasistrateos Romæ degentes: tertio, de curandi ratione per venæ sectionem: ac præterea alios tres, vnum de hirudinibus, cucurbitulis, & scarificatione: secundum, de purgantium medicamentorum facultatibus: tertium denique, in quo docetur, quosnam purgare, & quando, qualibúsque medicamentis oporteat, offerrem Amplitudini tuæ: hísque etiam veluti auctarium quoddam adiungerem libellum de ptisana, consiliúmque à Galeno conscriptum puerò cuidam epilepsia laboranti. Nihil ergo iam superesse videtur, nisi vt ipse, Pater obseruandiss. hosce octo commentariolos, pusillos quidem, si chartularum tantùm ratio habeatur, sed mortalium vitæ admodum salutares, pignora quædam officij erga te mei, quàm benignissimè excipias, munerísque tenuitatem non asperneris, memor eos qui thure carerent, fuisse olim diis mola salsa litare solitos. Vale, Musarum hospitium amplissimum. Venetiis, ex ædibus tuis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.*

GALE

GALENI PERGAMENI De venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum.

Liber Vnvs.

Erasiſtratus ne minimum quidem ſermonem fecit de ſanguinis detractione.

Mihi quidē illud inquiſitione quàm diligentiſſima dignum eſſe videtur, cur nam Eraſiſtratus, cùm cætera quæ ad artem ſpectēt omnia, etiam minima quæque, ſatis ſuperſtitiosè tractarit, de venæ tamen ſectione, præſentaneo illo vnicóque remedio, & quod apud veteres fuit maximi ponderis, ne minimum quidem, niſi obiter & per tranſennam, ſermonem fecerit. Nam dum ait, inflammationes (exempli gratia) quæ vulneribus ſuperueniunt, vacuatione quæ per inediam fit, eſſe curandas, miror ſanè, quòd auxilio expeditiſſimo omiſſo, ad tardiſſimum, miniméque tutum confugiat. Ego verò, quandoquidem per inflammationes neceſſaria vacuatio eſt (vel Eraſiſtrati teſtimonio) eam omnium facillimam promptiſſimamque venæ ſectione perfici arbitror vtpote per quam ipſas etiam phlegmonas ſolas, celerrimè curare poſſimus: cùm è diuerſo inediæ, præterquam quòd longū tempus requirant, æqualiter etiam vniuerſum corpus euacuant, id quod certè non eſt expediens: vt interim alia reticeam incommoda, quæ inedias * longas neceſſariò ſequuntur: cuiuſmodi ſunt virtus defatigata, ſucci bilioſiores atque amarulentiones effecti, morſus cordis frequentes, inquietudines, deiectiones ſuppreſſæ, ac breuiter, omnia recrementa * mordaciora & acriora reddita. Quorum Eraſiſtratus nihil animaduertens, cæcorum more, qui amplam compēdioſamque, & planam viam in propinquo habentes, ſæpenumero anguſtam, prolixam, aſperamque errabundi ineunt, & ipſe propinquam admodum, ſatíſque expeditam & amœnam ſemitam aſpernatus, ad impeditam illam, ſalebroſam, & longam ſe contulit: quippe qui hoc tantùm conſiderauerit, num quò ipſe contendit, via eò vergat: non autem, an compendioſè, & ſine periculo ducat. Nam quòd vel inedia ad plenitudinis vacuationem conferat, ego non eo inficias: verùm longo tempore, magnóque cum nocumento, eam efficere id profiteor. Iam verò cùm Eraſiſtratus perpetuò admiretur naturam, ceu artificioſam, prouidamque animalium gubernatricē, nuſquam tamen eam imitatur. Aut cur illam plurimis morbis ſanguinis euacuatione medentem cernens, ne in vno quidem, ipſe tali præſidio vtitur? Itaque mihi aut modis omnibus demens, aut in naturæ operibus quamminimè verſatus eſſe videtur. At omnium bonorum, quæ ad medicam artem ſpectant, nobis autor Hippocrates, nos monet accuratiſſimè (id quod etiam Eraſiſtratus nos monere debuiſſet) vt quandiu natura fortis atque vegeta exiſtens, ſeſe ad criſim accingit, non perturbemus quidem motum ipſius, perficiamus autem ea, quæ ſuperata morboſarū cauſarū vehementia, nō poteſt ad integritatē perducere. Quæ iudicantur, & iudicata ſunt (inquit) integrè, nec mouere, nec nouare, ſed ſinere. Iſtud quidem habes proprium naturæ integrè mouentis præceptum. Quod verò huic ſuccedit, naturæ & ipſum, verùm diminutè ad criſim mouenti congruit: eamque ob rem vt illi ſimus auxilio iubens, ait: Quæ ducere oportet, hæc quò maximè natura vergit, per loca conferentia, ducenda ſunt. Natura ſiquidem tum temporis expellere aduerſarium conatur: cùm autem præ imbecillitate imponere operi finem non poſſit, auxilium noſtrum implorat. Propterea etiam laborantes dolore lateris, iugulum affligente, aut regionem quæ ſupra præcordia eſt, ſecta interna cubiti vena dicit eſſe vacuandos. Vbi verò dolor ſub ſepto tranſuerſo fuerit, vt ſubducatur aluus vel nigro veratro, vel peplio, conſulit. Similiter in quopiam renum affectu, venam quæ in poplite eſt, incidēdam cenſet. Idem etiam Margei famulam, cui ob contortum ad vertebras coxarum os, vteri purgatio ſuppreſſa erat poſt partum, atque inde grauis dolor ſecutus, reſtituit, venam prope malleolum ſecans: quamuis tremores totum corpus iam occupaſſent. Sed neque ex iis qui rationalem empiricamque ſectam amplexi ſunt, quiſquam à venæ ſectione abſtinuit. Vt autem naturæ opera producamus, an non ipſa cunctas mulieres ſingulis menſibus, quòd ob ignauiam & ocium, multitudinem humorum coaceruent, ſuperfluo ſanguinē euacuat? An non etiam idem poſt partum molitur, quamuis fœtura ipſa quædam ſpecies vacuationis exiſtat? Ad hæc verò, poſtquam fœtus æditus eſt in lucem, lactis generatio in mamillis non parua & ipſa euacuatio plenitudini exiſtit. Vna ſiquidem & lactis & menſtruorum ſubſtantia eſt: amborumque (vt quiſpiam dixerit) riuorum fontes communes, ſunt venæ. Quamobrem quibuſcunque per ætatem menſes fluere ceſſarunt, iis neque in mamillis lac amplius gignitur. Quæcunque etiam purgandi tempora adhuc habent, atque interea lactant, eæ non non purgantur. Præterea cum lactanti mulieri ſāguis per locos erumpit, ilicò huic lac euaneſcit. Inſuper quæ animalia non gerunt vtero, iis neque lac vnquam adeſt: rurſus quibus id ſuppetit, illa etiam ad concipiendum idonea ſunt. Porrò ſi mulier per excretionem illam menſtruam probè expurgetur, nec podagris, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec aliis denique ex plenitudine affectibus infeſtabitur. At menſtruis retentis, eam cuilibet malo implicari facilè eſt: huicque rurſum euacuationes medentur. Ex hominibus etiam, quibuſcunque pro conſuetudine ſuperflua per hæmorrhoides vacuantur, ij omnes vitam morbis minimè impeditam agunt: quibus item ſupprimūtur inanitiones, hi in pernicioſiſſima quæque labuntur. Ac proinde cùm vel in tremorem, vel in hydropem, vel in alium affectum frigidum, mas quidem ob hæmorrhoidum, mulier verò ob menſium retentionem, inciderit, Hippocrates commendat meritò euacuationem ſanguinis, per conuenientia loca, cùm nimirum contrariorum contraria remedia exiſtant. Natura quippe (quam ille vir imitatur) inediam adiectione, repletiones euacuationibus, frigus calfactionibus, caloréſque refrigerationibus curat. Nam (vt alia multa ſubticeam naturæ miracula) frequenter conſpexi canem ſeſe prouocantem ad vomitum. Vidi & auem Ægyptiam, quæ clyſmum imitabatur. Grues etiā, aquiláſque, prælongo vſque ad vltimos terrarum fines volatu, partim frigus, partim æſtum vitantes, quò contraria contrariis propulſent, videre licet. Sectio itaque venæ (vt eò vnde digreſſa eſt,

Phlegmonas vacuari facillimè promptiſſiméque per ſanguinis detractionem.

Inediæ vt euacuent phlegmonem, longum tempus deſiderāt, ex æquoque vniuerſum corpus inaniunt.

Inediis longis quæ incommoda ſoleant ſuperuenire.

Inediam vacuare, ſed longo tempore, & cum periculo.

Natura plurimos morbos ſoluit per excretionem ſanguinis.

Naturam non eſſe impediendam ſed iuuandam monet Hippocrates.

Pleuritici quomodo ſint vacuandi ex doctrina Hippocratis.

Menſtrua cur mulieribus profluant ſingulis menſibus.

Lactis & mēſtruorum vna ſubſtantia eſt.

Lac iis non gignitur, quibus menſes ceſſarunt.

Lactantes non purgantur.

Lac iis non adeſt quæ non gerunt vtero.

Mulier cui menſes probè fluunt, quibus morbis non infeſtetur.

Hæmorrhoides fluentes ſuppreſſæque quorum bonorum atque malorum exiſtant cauſæ.

Contrariorum eſſe contraria remedia.

Bruta ſibiipſis natura duce, medentur.

eſt, noſtra reuocetur oratio) ob cauſas dictas perperam ab Eraſiſtrato omittitur. Quòd autem menſura in venæ ſectione multò facilius deprehendatur, quàm in cæteris quibuſuis auxiliis, hinc declaratur. Nam & coloris mutationem, nunc quidem in ipſo fluente ſanguine, nunc verò in ægrotantis corpore, diſpicere licet. Animi quoque defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodum ſanguinis fluentis vigor languefcens, & pulſus mutati. Adde quòd & medicus huius ſolius euacuationis liberam habet facultatem ſiſtendæ, quandocunque illi placuerit: aliarum autem nullius. Nam vbi propinandum ſit aliquod medicamen, prima exhibitio in tua poteſtate ſita eſt: cætera verò, fortuna adminiſtratrice obtingunt. Ingens prætereà in propinationibus pharmacorum periculum eſt, cùm vel non commouetur purgatio, vel quod in aluũ attractum eſt, non facilè excernitur, vel cum dolore, torminibus, refrigeratione, pulſuum euaneſcentia, ac defectu animi exprimitur: vel cùm corpus vehementer perturbatur, interímque paulùm admodum euacuatur, aut euacuatio modum excedit: id quod ſæpius, ceu extremum malum, contingit. Neque enim vt venæ inciſæ fluxum mox digito ſuperpoſito ſiſtes, ſic ſiſtere alui profluuium poteris. Cibi etiam cuiuſque in menſura erratum grauiſſima incommoda inducit: vt in hominibus extenuatis & imbecillibus conſtat. In quibus ſi quid minus, quàm par ſit, nutriat, virtutem tabidam reddet. Si verò modum exuperet, naturæ potius oneri, quàm nutrimento, fuerit, illamque penitus & extinguet & ſuffocabit. Vt autem fundituſ Eraſiſtrati opinionem euertam, ſolam inſtituentis inediam, ad euacuandas omnes inflammationes, nemo ignorat, mea quidem ſententia, inediam ipſam priuationem quãdam exiſtere, ac prorſus inde nec nutrire, nec euacuare poſſe, cùm inter inanitionem & vacuationem ſit media. Nec verò exiſtimandum eſt, aliquem vnquam periiſſe ob inopiam ciborum: alioqui animantia deliteſcentia in latebris ſine ciborum copia, perdurare nequaquam poſſent, quemadmodum certè perdurant: quia nutrimento non indigent: quandoquidem ob deſidiam atque torporem, in quo verſantur, necnon ob aſtrictam cutem, nihil ab eorum corpore exhalat, quod cibo inſtaurari poſtulet. Itaque non inedia, ſed raritas cutis euacuat: quam ſi frigore & quiete denſaueris, quid commodi fuerit ex fame expectandum? Cæterum dum Eraſiſtratus cuique inſtituere inediam contendit, videtur mihi ipſemet affectuum qui inedia opus habeant, autor & promotor exiſtere.

Sanguinis detrahendi menſuram, quàm aliorum auxiliorum, multò facilius deprehendi.

Sanguinis euacuationis ſiſtendæ, medicus habet liberam poteſtatem, aliarum autem nequaquam.

Purgationi ſuperuenientia diſcrimina.

Cibi in menſura erratum, grauiſſima incommoda inducit.

Inedia, priuatio cùm ſit, nec nutrire, nec inanire poteſt.

Interiiſſe ob ciborum inopiam neminẽ.

Latentia abſque cibo durare.

Inediam non, ſed raritatem cutis vacuare.

GALENI PERGAMENI *De vena ſectione aduerſus Eraſiſtrateos Romæ degentes,*

LIBER VNVS.

CVm Romam initiò veniſſem, incidi in medicos quoſdam, qui à venæ ſectione tantopere abhorrebant, vt cùm aliquando æger quiſpiam propter plenitudinem iam præfocaretur, ne tum quidem hoc auxilio vti vellent: idque ſecuti Eraſiſtratum, qui nuſquam venæ ſectionem probans, omnes inflammationes ſola inedia euacuandas eſſe cenſebat. Qua in re quantopere vir ille hallucinatus fuerit, quis non cernat? Etenim ſi ob id inedias probamus, quòd vacuatis per eas venis affectum minui contingat: multò hercle commodius fuerit, vt ſemel adhibita euacuatione, potiſſimum quæ per ſectam venam adminiſtratur, ab inediis abſtineamus, vt quæ & ægrotos ingenti moleſtia ſoleat afficere, & vigilias, & inquietudines, afflictionémque oris ventriculi, tum corruptionem ſuccorum, necnon alui, atque interdum vrinæ ſuppreſſionem inferant. Quamobrem nonnulli in Romana vrbe medici, præcipuè qui medebantur mulieribus cùm exploraſſent infelicem cuiuſdam puellæ, ob nõ ſectam venam, ſucceſſum, in quibus ſanguis ferebatur ad ſuperiora, tempore quo eruptio menſtruorum expectabatur, venæ ſectionem iam vſurpabant. Nec verò quietem, nec inediam eis iniungebant, ſed melicratum propinabant: victúque humectante ac lauacris aſſatim vti eis permittebant. Ab his enim, ſi vel mediocri quantitate ſanguis fuerit detractus purgationes exoriri conſeſtim ſolent, præſertim ſi infra poplitem, aut iuxta talum venæ ſectio fiat. Sin autem quis vena ſecta iniunxerit ipſi mulieri inediam, menſes prius fluentes cohibebit, inculpabiléſque reprimet purgationes. Sanguis nanque ciborum inopia areſcit, ac denſior ſeipſo redditur: eamque ob rem, ad fluxum ineptus euadit. Quæ igitur tum lotæ fuerint, melicratúmque & cibos idoneos ſumpſerint, ac vinum neque auſterum, neq; craſſum biberint, his purgationes proculdubio contingent, ob idque ego inedias poſt venæ ſectionem non fruſtra tantùm, verumetiam adhiberi cum magno damno profiteor. Iam verò cùm noſtra hac tempeſtate mulieres quædam Romanæ frigidiſſimam ex niue potâſſent, ob idque aut nullo pacto purgarentur, aut diminutè: eas tamen medici ſectione venæ adeò incolumes ſeruauerunt, vt nec ſanguinem ſpuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut angina vnquam corriperentur. Porrò in auſpiciis inflammationum, omnis ſorbitionum ciborúmque adiectio ſubtrahenda eſt: vtendum verò venæ ſectione. Siquidem inflammationes quæ febres faciunt, vt plurimum ex plenitudine fiunt. Quamobrem ſi vaſa nutrimento impleantur, maiores ac vehementiores ipſæ inflammationes redduntur. Cæterùm ſi adoleſcentes qui neque de ſanguinis detrahendi menſura, nec de venarum ſecandarum ratione quicquam audiuerint, ad præſidium hoc ſeſe accingant, ægros in exitium perducent. Plures nanque ob perperàm ſectam venam perierunt, quàm quibus adhibitum id auxilium non fuerat. Quippe ſeniores medici tum temporis venas ſecantes, vtebantur aliis euacuatoriis auxiliis, quæ idem quod & venæ ſectio, verùm longiore tempore, efficere poterant: niſi quòd quandoque ob principem partem affectam, aut ob plenitudinis exuperantiam, æger morte præoccupabatur. Verùm qui febres cunctas in principio venæ ſectione indigere autumant, non mediocri etiam noxa ægrotos afficiunt. Itaque minus aberrare eos conſentaneum eſt (vt Plato ait) qui non aggrediuntur illa quæ ignorant, quàm qui ea tractant, quæ didicerunt nunquam. Porrò quòd vas aliquod ruptum poſſit abſque inflammatione coaleſcere, dummodo nos cætera ritè adminiſtrauerimus, ſanguiníſque quantum nobis viſum fuerit, in tempore euacuauerimus,

Inflammationes omnes ſola inedia euacuandas eſſe cenſebat Eraſiſtratus.

Inediæ, quæ inducere ſoleant ſymptomata.

Menſes euocant venæ ſectæ infra poplitem, iuxtáque talum.

Inedias poſt venæ ſectionẽ cum magno damno adhiberi.

Menſtrua quibus ſuppreſſa ob niuis potionem fuerant, venæ ſectione fuccurſum fuiſſe.

Inflammationum curatio.

Venæ ſectione perperàm adminiſtrata periiſſe plures, quàm quibus adhibitum id auxilium non fuerat.

Febres cunctæ in principio non egent venæ ſectione.

Peccare qui plus aut minus dicantur.

mus, liquidò conſtat. Frequenter ſiquidem vidimus, quum quibuſdam pugnantibus ſingulari certamine * totum crus brachiúmve diſſectum eſſet, coaluiſſe tamen vulnus; anteaquàm inflammatio oriretur: quod quidem multò magis continget, ſi (vt Hippocrates ait) illicò ſanguis copioſus fluxerit. Sæpius etiam vulnus in cauas thoracis partes illatum, triduò conglutinatum vidimus. Quòd autem Eraſiſtratus nuſquam fuerit vſus venæ ſectione, hinc perdiſcere licèt, quòd in plenitudine omni ſemper inediam iniungat: id quod neutiquam facturus eſſet, ſi eam ſanguinis detractione vacuaret: quum minimè conſentaneum rationi ſit, vt quis circa vnum eundémque ægrum, vtraque auxilia, nempe inediam, & venæ ſectionem, vſurpet. Néc verò exiſtimandum eſt, plethoricos omnes ſanguinis eſſe detractione vacuandos. Prius ſiquidem diſtinguenda natura plenitudinis eſt, habitudóque & ætas ægri expendenda: tempus item, regio, & aëris conſtitutio conſideranda: necnon quæcunque anteceſſerunt, quæque ipſum ægrum etiamnum infeſtant ſymptomata. E conuerſò alios pleroſque tibi ob oculos ponam, qui abſque repletione quum ſint, nihilominus venæ ſectione opus habent.

Inediam & venæ ſectionem ſimul circa vnum eundemque ægrum, minimè eſſe vſurpandam.

Plethorici omnes non egent venæ ſectione.

Venæ ſectione plerique indigent qui tamen extra plenitudinem ſunt.

GALENI PERGAMENI

De curandi ratione per miſſionem ſanguinis.

LIBER VNVS.

Sanguinem detracturo quæ conſideranda.

QVi de ſanguinis miſſione ſpeculantur, primò quidem inueſtigare debent, quænam corporis affectiones euacuatione indigeãt. Secundò, quæ illa, quæ per ſanguinis fit detractionem. Tertiò, qui innoxiè hanc ferre poſſint euacuationem. Quartò, quonam potiſſimum tempore ipſa molienda ſint. Quintò, quam ex venis ſecare oporteat: quum nimirum haud parum interſit, hanc ne, an illam incîdas. Porrò hac quoque contemplatione abſoluta, ſuccedit de ſcopis oratio. Quibus mentem adhibens quis, vacuationis modum facilè per coniecturam inuenerit: nec nõ in quibus ſemel auferre præſtet, & in quibus repetitam ablationem moliri: tum in quibus nam inanire vſq; ad animi expediat deliquium: & in quibus id, ceu ſummum malum, vitare. Cùm autem per omnem vitam, omnia quæ in quæſtionem veniunt, duo inuentionis organa obtineant, nempe rationem & experientiam: neceſſe eſſe arbitror & nunc quoque me, aut ratione ſola, aut ſola experientia, aut iunctis ambabus, quæ propoſita ſunt, ſcrutari. Si quis ergo affectiones quæ vacuatione indigent, velit experientia collectas exponere, ſola opus eſt ad explicationem memoria. At ſi via rationali id efficere inſtituat, neceſſe eſt vt prius commune ac generale inueniat, ex illiuſque deinde in ſpecies differentiáſque ſectione, vſque ad ſpecies vltimas, affectuum numerum, vacuationem deſiderantium, inueniat. Etenim ratio ipſa, hæc quidem, ex communibus tantùm progrediens notionibus, inuenit, & demonſtrat: hæc autem, etiam quæ ex iſtis inuenta ſunt, ad demonſtrationem adhibet. Ac priori ſanè ratione, omnes artes omnéſque homines vti aſſolent. Secunda verò, non omnes homines: nam propriè ad artifices pertinet. Eam igitur nos impreſentiarum ſequuti, vtemur multis, quæ in aliis commentariis ſunt demonſtrata. Nempe complures eſſe facultates quæ animalia gubernant: quarum alias naturales, alias animales vocari. Generationis autem principiis pro materia, quatuor elementa ſubiici: eáque tota per ſeſe mutuò miſceri: eſſéque inuicem in ſe agere nata, idque per qualitates ſuas effectrices, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem: ex quibus vtique omnium temperamenta conflantur. Præterea dari duplicem plenitudinem, nempe ſecundum vaſa, & ſecundum vires, primariáſque actiones, à ſimilaribus corporibus perfici: vt ſecundarias ab inſtrumentariis. Quum igitur plenitudo bifariam & fiat, & dicatur: vno quidem ſignificato, vt ad vires: altero, iuxta laxitatem continentium vaſorum, vtrique ſanè opus eſt vacuatione, ſiue ea in homine valetudinario, ſiue etiam in valente contigerit. Voco enim plenitudinem iuxta vaſa, magnam humorum colluuiem, ipſa vaſa tendentium. Iuxta vires autem, eam quæ vel ſi minimè vaſa diſtendat, vires tamen grauat, & premit, hominémque reddit ad motiones pigrum & tardum. Quòd ſi ſimul adſit vlceroſus etiam aliquis ſenſus, ac potiſſimum dum mouemur, ſignum eſt affectum ipſum vitioſi ſucci eſſe ſobolem. Quandoque autem & in partibus quibuſdam corporis, non in tota mole, plenitudines adſunt ſimiles iis, quæ vniuerſum corpus ſolent opprimere. In omnibus igitur id genus affectibus, maximè ex vſu ſunt vacuationes humorum, aut vaporum, aut ſpirituum peccantium: minimè tamen ſemper ſectio venę deſideratur, ſed ſufficit interdum purgatio, frictio, balneum, inunctióque ex aliquo digerente medicamento. Quæ autem affectiones venę ſectione indigeant, deinceps dicemus. Non ſolùm nutrimentum animantis partibus præſtat ſanguis, ſed calorem etiam naturalem conſeruat. Itaque ipſius cordis calor interdum quidem ſeipſo minor efficitur, aut propter ſanguinis copiam, à qua nimirum extinguitur, aut propter ingentem inopiam, aut propter frigidam qualitatem: interim verò maior, aut propter calidam ſanguinis qualitatem, aut propter exiguã inopiam. Quicquid autem cor in caliditate frigiditatéque perpetitur, eius quoque & aliæ corporis partes protinus participes fiunt. At quæ membratim accidunt caliditates, aut frigiditates, eas quæ parti quidem affectæ vicinæ ſunt, vnà alterant, in totum tamen extendi corpus, priuſquàm cor immutent, non poſſunt. Cæterùm quandoquidem omnia ſimul calida & humida * citiſſimè computreſcunt, ſanè ſi quod nutrimentum ſuggeritur à ventriculo ad hepar, à natura non ſuperetur, inque probum ſanguinem non conuertatur, aliàs aliam perpetietur putredinem. Quum autem quæ ex materia putreſcunt calida, quàm antea calidiora reddantur, calidior profectò erit ipſe ſanguis putreſcens, ac proinde etiam particula, in qua ei putrefieri contigerit. Quia verò ab in ſigniter calidis, ſimul quæ vicina ſunt incaleſcunt, vtique calor ille acris & mordax (qualis à putredine oritur) illis quæ vlterius ſunt, communicabitur. Ergo ſi pars quæ hoc pacto incaluit, inſignis ſit, aut calorem ſuum in cor extendere valeat, vnà & ipſum accendet, vt quod natura calidiſſimum ſit. Quòd ſi ſemel illud accenſum fuerit, facilè totum ipſius iam corpus ſimul excalfiet: qui affectus vocatur febris. Nonnunquam verò, prius

Inuentionis organa duo, ratio atque experientia.

Ratio duplex.

Facultates animal diſpenſantes ſunt plures.

Elemẽta quatuor ſubiici principiis generationis, eaque tota per tota miſceri.

Plenitudo eſt duplex: nempe iuxta vires, & iuxta vaſa: quarum vtraque eget euacuatione.

Plenitudo iuxta vaſa quid.

Plenitudo iuxta vires, quid.

Sanguis non ſolum alit animal, ſed calorem eius naturalem conſeruat.

Cordis calor vnde minor atque maior reddatur.

Cordis intemperies protinus cæteris partibus communicatur.

Putreſcunt citiſſimè calida & humida.

Putreſcentia reddi calidiora quàm antea.

Febris quid.

prius quàm computrescat sanguis, ingens ipsius vis decumbit in partem aliquam: quam aut extinguit omnino, ita vt actio ipsius pereat: aut illi certè noxam non contemnendam infligit. Hoc siquidem pacto apoplexiæ proueniunt, multo nimirum sanguine incumbente confertim in animantis principium. Quòd si in aliam particulam ruat, tumorem inibi præter naturam excitat. Cuius generis phlegmone exiftit. Verùm si crassior sit, atræque bilis magis naturam referat is qui decubuit sanguis, scirrhosior tumor efficitur: sicuti si pituitosior sit fluxio, laxus: & si biliosus, tumor erysipelas dictus. Quum itaque plenitudo (quemadmodum expofuimus) sit duplex: & ex ipsis, ea quidem quæ ad vires refertur, facilè in putredinem abeat, interdúmque in partes quasdam ingruēs, inibi tumores præter naturam excitet: altera autem, quæ iuxta vasa dicitur, sæpe etiam in partes quasdam decumbat, tumoresque & apoplexias, venarúmq; ruptiones moliatur: vtranq; celeriter euacuare tentandum, prius quàm aliquã perniciem cõcilient. Si igitur qui plenitudine grauatur, aut tenditur, nec puer sit, nec senex, an illi venam secare oporteat, expendes, præ oculis habens hosce principales scopos: plenitudinis nempe tum quantitatem, tum qualitatem: virium robur, atque earundem infirmitatem: naturalem totius corporis habitum, tempus, regionem, anteactam vitam: tum, an cibi potusque copia, & præcipue affatim nutrientium, qui sic affectus est, fuerit vsus: ad hæc, consuetudinem, & res præter consuetudinem actas: quo vsque motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit. Præter omnia autem hæc, num grauitas qualitas cilior, aut crassior euaserit. Porrò vtriusque plenitudinis quantitas, ex propriorum signorum magnitudine definietur. Quantò enim grauior sibi homo videtur, tantùm & plenitudinem quo ad vires creuisse constat. Ad eundem modum, quantùm auctus fuerit tensionis sensus, tantùm & auctam alteram plenitudinem, quæ secundum vasa vocatur. At vtriusque plenitudinis qualitatem, partim ex coloribus iudicabis, memor colorem humorum esse, si quidem ab externo calore vel frigore totum corpus haud immodicè affectum fuerit: partim ex iis, quæ humorum naturæ coniuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequitur, vt frigidiores, frigidior: tum eos qui in venis quidem aceruantur humores, vasorum tumor atque distentio: qui verò in carne, sensus in ea vel grauitatis, vel tensionis, vel etiam caliditatis. Porrò dispensantium nos facultatum infirmitas atque robur, propriis indicantur functionibus, voluntariis quidem, illius quæ in neruis cerebróque consistit: pulsificis autem, eius quæ in corde ac per arterias mouetur. Nam secundum bonam nutritionem aut abolitam, & colorem probum, aut prauum, tertia facultas, quæ nutrix est, & à iecore proficiscitur, cognoscenda venit. Vbi ergo extantibus plenitudinis signis, valentes facultates extiterint, incides venam: videlicet si tensiua quidē sit ipsa affectio, nihil distinguens magisque etiam in phlegmonode, sin verò degrauans sit plenitudo quæ infestat, haud semper sanguinis molienda detractio est. Nã fieri potest, vt crudus per corpus collectus sit humor, à quo talis affectio gignatur. Quem succum sanguinis missione vacuare non expedit, sed frictionibus, vnctionibúsque mediocriter excalfacientibus: necnon potionibus cibisque, & humoris crassitudinem incidentibus, & calfacientibus modicè. Siquidem quæ valenter excalfaciunt, nimis subitò vires deiiciunt, sæpe etiam vires adaugent. At verò qui sanguine reiecto ex pectore, in præsens quidem curati, cæterùm eam sortiti sunt thoracis pulmonisque structuram, vt vel paucülo plus collecto sanguine, protinus aut vasis alicuius osculum reseretur, aut ipsum rumpatur: iis, vel si nullum in corpore etiamdum fuerit symptoma, ineunte tamen vere sanguinem mittere oportet. Similiter in iis qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam, aut peripneumoniam, aut pleuritidem, aut anginam incurrunt, eiusmodi affectus anteuertendi sunt sanguinis detractione. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentæ sunt, potissimum si natura sint atrabilaria, quique quotannis æstate plethoricis morbis corripi assolent, & hos quoque veris initio vacuare expedit: nec secus eos, qui ipso etiam vere illiusmodi malis vexantur. Cæterùm intemperantes & vinolentos, ventrique & gulæ deditos, nec purgatione, nec missione sanguinis magnopere iuueris: nam per vitæ intemperantiam rursus crudorum humorum copiam quamocyssimè colligunt. Quare iis ne manum quidem admoueas. Eis verò qui præceptis salutaribus obsequentur, summopere profueris, si principio veris primùm quidē euacuaueris: dein autem ad exercitia, salubremque victus rationem perduxeris. Sed nec tantùm vbi adest plenitudo, siue ea secundum vires sit, siue secundum vasa, mirificè prodest venæ sectio: verumetiam citra plenitudinem initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatem prouenit, quippe dolor sanguinem ad se trahit, & sæpe partium debilitas phlegmonem, absque corporis plenitudine, contrahit: quum videlicet partes fortiores, per venas, ceu per canales quosdam, propria excrementa semper ad imbecilliores expellant, donec tandem ad partem imbecillimam omnium defluxerint, & quæ ex se amplius propellere, quod in ipsa redundat, nequeat: id quod accidit illis partibus, quæ vim excreticem vicinis omnibus imbecilliorem possident. Quamobrem omnium primæ infirmiores partes corripiuntur excrementitiis morbis: quemadmodum glandulæ, quæ sunt fluxionibus excipiendis idoneæ, tum ob substantiæ laxitatem, tum quia inter omnes partes minimè robustas naturales facultates (excepta altetrattice) sortiuntur, sicuti & pinguitudo. Post glandulas sequitur pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, corpúsque laxum. Deinde est lien. At cerebrum, aut perinde vt illi, aut etiam plus, excipiendo fluxui est habile: constructionem tamen habet eiiciendis iis quæ recepit, appositissimam. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien ac cerebrum, natura sunt robustiora, in iis ad glandulas carnesque perueniunt fluxiones, vbi totus nimirum habitus infirmus fuerit, veluti in rheumaticis affectibus accidit. Meritò igitur in his curandis scopus est, non euacuatio, sed totius corporis roboratio: quamuis tamen curationis initium illis oriatur à misso sanguine, & si excrementa prauam qualitatem habuerint, vnà etiam adhibeatur purgatio. Rectè autem admonemur in libro de victus ratione in acutis morbis, vt si magnus sit ipse morbus, & æger floreat ætate, adsitque robur, sanguinem

Apoplexiæ fiunt multo sanguine incumbente in animantis principium.
Phlegmones generatio.
Scirrhus.
Oedema.
Erysipelas.

Plenitudo iuxta vires facilè in putredinem abit.

Sanguinem detracturo quæ sint prius expendenda.

Plenitudinis vtriusque quãtitas qualitasque, quibus signis sit definienda.

Color humores indicat.

Facultatum nos dispensantium robur imbecillitásque, ex propriis indicantur functionibus.

Sanguinis detractione quãdo sit plenitudo vacuanda.

Crudus humor qua ratione vacuandus.

Sanguinis detractione quibus sit prospiciendum ineunte vere.

Intemperantibus cur mendendum non sit.

Phlegmone incipiente, etiã si plenitudo non adsit, confert sanguinis missio.
Dolor sanguinem trahit.
Imbecilliores particulæ à fortioribus humores recipiunt.

Imbecilliores partes cur omnium primæ corripiantur excrementitiis morbis.
Glandulæ cur promptè excipiãt fluxiones.
Pulmo.

Lien.
Cerebrum.

Sāguinis mittendi principes scopi qui sint.

ſanguinem detrahamus. Cæterùm principes ſcopi mittendi ſanguinis, ſunt duo: nempe magnitudo morbi præſentis, imminentíſve, & cum ea virium robur: quibus ſi adiicias etiam florentem ætatem, nihil ſermoni defuerit: modò ſub ætate florente, præcedens ſequenſque illam intelligantur, excipianturque diſtinctione, tantùm ſenilis atque puerorum ætas. Quamuis ætas ſenilis in virium verbo comprehendi poteſt, quum eorum nulli adſit robur. Si itaque magnum fore morbum timemus, aut iam præſens eſt, aut incipit, venam ſecabimus, virium habita ratione, tantumque ex oratione exemptis pueris. Nec verò vbi tanta humorum crudorum copia accumulata eſt, vt ſecandam venam * prohibeat, ſermo hic redarguitur, quum ipſis virium robur non adſit. Eſtque hoc indicium eos haud poſſe ſanguinis miſſionem perferre, * quòd præter colorem totius corporis, degenerantē in ipſis ab eo, qui ſolet ſanguinis copiam oſtendere, etiam ipſorum pulſus inæqualis in vehementia & magnitudine exiſtit: præpollentibus ſecundum ipſam inæqualitatem, imbecillis ſimul & paruis. Itaque ex morbo, ætate & viribus, minuendus eſſe ſanguis cognoſcitur.

Senes omnes carere robore.

Pueris ſecandam non eſſe venam.

Crudis ſuccis refertos non admittere venæ ſectionem, quia carent robore.

Vacuationis quantitas ex quibus metienda ſit.

At vacuationis quantitas, cùm ex iſtis, tum etiam ex plethorica vocata ſyndrome, aëris nos ambientis temperie (quæ in tempus & regionem diuiditur) anteacta victus ratione, excretionibúſque factis, aut impeditis, commodè deprehenditur. Igitur ad hæc omnia reſpiciens, tum podagricis, tum arthriticis, tum morbo comitiali obnoxiis: præterea melancholicis, quique ſanguinem antea expuerunt, aut thoracis ſtructuram ſortiti ſunt ad id malum idoneam, vertiginoſis etiam, quique aſſiduè corripi ſolent angina, peripneumonia, pleuritide, hepatitide, ophthalmia vehementi, ac breuiter morbo aliquo inſigni, ſanguinem detrahere conſueui. Porrò in redundantia melancholici humoris, ſanguinem mittere oportet, aut certè medicamento vti expurgante atrā bilem.

Sanguis quibus ſit detrahendus.

Crudos ſuccos quādo vacuare oporteat, & quando minimè.

Crudorum humorum indicia.

At vbi crudi ſucci exuperāt, antequàm morbus inuaſerit, cautè euacuabis: vbi verò iam corripuerit febris, nequaquam. Indicium autem crudorum humorum eſt color plumbeus, aut albus palleſcens, omniáque potius quàm rubeus: tum inæqualis pulſus. Verùm ſi ob hæmorrhoides ſuppreſſas cumulatus alicui ſit ſanguis in corpore, audacter venam incîdes, etiam ſi antea expertus grauem morbum non fuerit. Sed nec euacuatio iis proroganda eſt, quibus reſtitit menſtrua purgatio. Non tamen neceſſe eſt, illis ſemper ſecare venam, quum malleolorum ſcarificationes quandóque ſuperfluitati vacuandæ ſint ſatis. Plenitudines tamen à ſuppreſſis menſibus ortas, omnino per crura euacuabis, ſiue venam ſecare oporteat, ſiue etiam ſcarificare. Sectæ quippe in cubito venæ, muliebrem purgationem reuellunt. Iam verò quæ ex mulieribus albidiores ſunt, aceruare tenuem ſanguinem ſolent: quocirca ſacrificationibus malleolorum adhibitis, maximè ſolent iuuari. At quæ nigriores ſunt, eas vena ſecta curabis, quum tales craſſiorem ſanguinem, ac magis melancholicum gignant, præcipuè verò ſi magnas habere venas appareant: id quod accidit illis, quæ graciliores ſimul atque nigriores fuerint. Etenim carnoſis & candidis paruæ inſunt venæ, ac proinde ipſis malleolos ſcarificare, quàm ſecare venam, præſtiterit. Porrò validam ſanguinis eruptionem, venæ ſectio ſolet ſæpe compeſcere, tanquam reuulſorium auxilium.

Hæmorrhoidibus, aut mēſtruis ſuppreſſis, ſanguinem detrahendum eſſe.

Menſtrua eſſe euocanda per crura: reuellenda per venam in cubito ſectam.

Scarificatio quibus ſit adhibenda mulieribus, & quibus ſectio venæ.

Venæ quibus laræ, & quibus exiguæ inſint mulieribus.

Sāguinis eruptionem venæ ſectio compeſcit.

Sanguinis eruptio per nares qua ratione curāda.

Secare autem in cubito venam, ſi ex dextra nare prorumpat ſanguis, in brachio dextro expedit: ſin ex altera, in ſiniſtro: minimè tamen vſque ad lapſum virium detrahendus eſt ſanguis. Simul autem, quū agis, artubus vincula iniicito, aut ex lana, aut ex canabe, hypochondrióq; directè ſuppoſito, cucurbitulam admoueto: quandoquidem his remediis ſemper erumpentem è naribus ſanguinē compeſcuimus: quum antea quæ inſeruntur in nares, atque fronti illinuntur, infirma omnia comperiremus. Nihil autem æquè artem medicā in agēdo coniecturalem efficit, vt cuiuſque remedij quātitas. Siquidem interdum exploratum habemus, quid nam ægro, quale, & quando ſit exhibendum: at quantùm exhibere oporteat, non nouimus.

Quantitas remediorū præcipuè reddit artem medicam coniecturalem.

Hoc tamen ſummum bonum in ſanguinis miſſione habetur, quòd potes ſiſtere euacuationem, dum opportunum videtur: ac rurſus ſi quando animus ſit, ſinere vt fluat, quouſque videbitur tibi rectè ſe habere negocium: id quod non licet in purgantis pharmaci exhibitione. Nam quod ſemel in ventrem deuoratum eſt medicamen, quominus omne ſit deuoratum, fieri non poteſt: neque poſſibile eſt, vbi plus quàm conueniat, purgetur homo, partem oblati auferre.

Sanguinis detractioni quæ commoditas inſit.

Purgantia pharmaca, vbi deuorata ſemel in ventrem ſunt, reuocari non poſſe.

At verò dum alicui ſanguinem mittimus, niſi quid vrgeat, præſtat priori miſſione minus detrahere, iterúmque illam repetere, imò, ſi lubet, tertiò. Vbi igitur multa euacuatione eſt opus, ſed vires ſunt imbecillæ, in iis euacuationem partiri expedit, vti & me feciſſe vidiſti, in iis quibus crudorum inerat humorum copia. Nam detracto pauculo ſanguine, protinus exhibeo melicratum, probè coctum, cum incidentium medicaminum quopiam: veluti hyſſopo, origano, nepita, pulegio: aut certè cū melicrato oxymeli, aut oxyglycy: ac ſi rurſum ſanguinem minuo, vel ipſo eodem nonnunquam die, interdum die poſtero: in quo rurſum exhibito propoſitorum medicaminū quopiam, aliquid de ſanguine aufero, ac rurſum tertio die ſimiliter bis.

Euacuationē quando partiri expediat.

Sāguinis miſſio, in quibus adeſt crudorum humorū copia quomodo celebrāda.

Cæterùm vbi ferueſcentis ineſt ſanguinis plenitudo, acutiſſimam febrem accendens, ſubitò ac ſimul vacuare expedit, eamque priuſquàm in principem aliquam partem ingruat, inanire tentandum, vel ad animi vſque deliquium: virium tamen inſpecto robore. Quare nec per noctem ſanguinem detrahere verearis. Vtile autem fuerit, fluente etiamnum ſanguine, expendere pulſuum diminutiones: ne videlicet, nobis nō aduertentibus, pro animi deliquio mors hominem occupet.

Sanguis quando mittendus ſit ad animi vſque deliquium.

Sanguis dum fluit, pulſus eſſe explorandos.

Quinetiam & reuulſionem, non leue & ipſam auxilium, quodque ſæpe ſecta adhibetur vena, quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò efficaciorem effeceris. Ergo ſi magnitudo morbi, miſſionem ſanguinis poſtulet, adſitque virium robur, nulla poteſt eſſe tanta crudorum humorum copia, quæ inhibere id auxilium poſſit.

Reuulſio per ſectam venā quænam ſit efficacior.

Cæterùm quibus amplæ ſunt venæ, quique modicè graciles ſunt, nec candidi, nec tenera carne præditi, eos copioſius vacuabis: contrarios autem parcius, quum exiguum habeant ſanguinis, carnemque facilè tranſpirabilem. Qua ratione nec pueris pertundes venam, ante quartumdecimum annum: poſt quem, ſi multus congeſtus ſanguis appareat, tempuſque anni ſit vernum, & regio temperata, puerque natura ſanguinea, aut alicuius acuti morbi diſcrimen impendeat, ſanguinem minues in primis quidem ad cotylam vſque: quòd ſi poſtea vires validæ permanere

Sanguinis detrahendi ſcopi.

Vacuandi qui ſint liberalius, & qui parcius.

Pueris ante quartum decimum annū ſanguinem non eſſe mittendum.

nere videatur, dimidium eius adiicies iterata miſ-ſione. At vehemens, æqualis, & magnus pulſus, incorruptum virium robuſtarum eſt ſignum. Quare ſi in ſeptuagenariis is adſit, affectúſque iubeat, etiam ſecabis venam. Proinde non tantùm annorum numero; ſed corporis etiam habitui animus intendendus eſt. Ad hæc, vbi inciſa vena effluit ſanguis, mutationem eius & maximè quum adeſt phlegmone, labaſcenſque fluxionis robur, expendere oportet: ſed potiſſimum alterationem pulſuum: quibus quidem alteraſcentibus, aut in magnitudine, aut in quauis inæquabilitate, continuò quieſcendum eſt. In quibus autem iuxta ſectam venam phlegmone eſt ingens, optimum eſt ſanguinis & in colore, & in conſiſtentia expectare permutationem. Id quod ſentiens Hippocrates in curatione pleuritidis, ait: Secanda verò in cubito vena interna. Nec verearis multùm detrahere, donec rubrior, flauiórve multò effluat: aut pro puro ac rubro liuidus: vtrunque enim accidit, &c. Eius ſiquidem tranſumptionis, qua nonnihil ſanguinis à parte phlegmone obſeſſa rapitur in vulneratam venam, conſtituit ſignū, ipſius ſanguinis mutationem. Quæ tamen non omni ex parte expectanda eſt, quum aliquando, priuſquàm ipſe ſanguis mutetur, ceſſandum ſit, nimirum duplici nomine: vel ob vires infirmas, vel ob malignitatem phlegmones, à qua interdum nihil emittitur, ſed inibi fortiter impactus eſt ſanguis. At ſi ex vacuatione vires minimè reſolui videantur (id quod ex pulſu cognoſces) æger autem ſit ætate florenti, expectanda mutatio ſanguinis eſt, potiſſimum ſi ambiens ſit temperatus. Minus autem detrahimus, quàm plenitudo commoneat, ſecundum etates quidem, in pueris: ſecundum corporum habitus, in candidis, & carne mollibus, cuiuſmodi Galli exiſtunt: ſecundum tempora verò, ſub Cane: ac ſimiliter ſecundum regiones, conſtitutionéſque, in iis quæ calidiores iuxtà & ſicciores exiſtunt: quum nimirum hæc omnia, quàm maximè ad reſolutionem ſint apta. Alia autem ratione in contrariis, hoc eſt, temporibus & regionibus frigidis, largam fugimus vacuationem, propter inſequentem refrigerationem. Quare vnum vacuationis modum in dictorum ſingulis definire non licet. Memini enim quibuſdam ad ſex vſque libras ſanguinem fuiſſe detractum, ita vt febris protinus extingueretur, citra vllam virium iacturam: quibuſdam verò ſeſquilibram tantùm, nec id abſque inſigni damno. Porrò ex venis quæ ad magnos oculorum angulos conſpiciuntur, aut ſub lingua, quòd certè mentione ſit dignum, effluere non ſolet: ſicuti nec ſi quis ſumma in manu, aut pede venam ſecet: quemadmodum putant ij, qui lienem curari aiunt, à ſectione venæ ſitæ iuxta ſecundum ex digitis paruis. Quod verò ad differentiam venarum pertinet, quibuſcunque κατ' ἴξιν, hoc eſt, è directo eruptio ſanguinis accidit, ſummum id commodum laborantibus adfert. Quibus autem contrà euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet: quòd vires ſcilicet, citra morbi leuamen, deiiciat: vt, ſi liene turgente, dextra nare ſanguis efflueret: aut hepate, ex ſiniſtra. Dextra igitur nare ſanguis erumpens, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clarè, celeritérque ſiſtitur: ſicuti ad ſiniſtrum, ſi ex ſiniſtra profluat. Similiter ſi venam reuulſionis ſtudio ſeces, ſecundum rectitudinem quidem ſecta, oppoſitis ſanguinis eruptionibus citiſſimè conſpicuam vtilitatem adferet. At ſi contrà ſeces, nihil ſanè profuerit. Quare liene affecto, perinde adiuuerit vena ſecta in ſiniſtra manu,* iuxta annularem digitum, ac ſi internam cubiti venam ſecueris. Plurimum nanque iuuat afflictum lienem, ſanguinis ex ſiniſtra manu interdum vſque ad libram vnam, detractio. Præſtat autem non ſemel quantùm conueniat, detrahere: ſed in duos dies ipſam euacuationem partiri. Pleuriticis etiam, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſſio, clariſſimam ſæpe vtilitatem attulit. Quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum. Ad hæc, oculorum perſæpe dolores grauiſſimos è directo venæ humeralis ſectio, aut medianæ, quæ ab ea deriuata eſt, intra horæ vnius ſpacium compeſcuit. Conari autem in omnibus affectibus præſtat, poſt modicam miſſionem ſanguinis, iteratò mittere; interim eo die, interim poſtridie: niſi quando ad animi vſque deliquium, vacuationem ducere oporteat. At dolente latere, aut pulmone, aut ſepto tranſuerſo, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, ſecta vena, quæ per axillas ad cubiti iuncturam pertingit, aut etiam quæ illi & humerali eſt communis, luculentam vtilitatem adfert. Sunt etenim eæ tres venæ, ex quibus in cubito mittitur ſanguis, interior, exterior, & media. Inter quas ſanè interior vtilis eſt, in iis quibus, quæ his ſuperiores ſunt: vt facies, aut caput. At media, medio genere ambigit: quum inter vtranque, verſus anteriorem manum, ſuos ramos producat. Quare ſi vena quæ parti affectæ propria eſt, aliquando fuerit obſcurior, cogariſque ob id aliquam mediarum incidere, conare vt quæ à propria diducitur, eam potiùs pertundas. Interdum etiam, eas quæ inferiores flexura cubiti ſunt, nempe quæ in vlna conſiſtunt, nihil prohibet venas ſecare, ſed tamen recto tramite particulis affectis correſpondentes: idque vbi venæ quæ in cubito ſunt, non appareant. Equidem diuitis cuiuſdam œconomum, oculorum maxima inflammatione, atque fluxione afflictum, quamocyſſimè in priſtinam ſanitatem reſtitui, detractis primùm ex humerali vena, libris ſanguinis ternis: ac dein, modico interpoſito tempore, alia. Qua ratione, ſoluta phlegmone, poſtea in palpebris relictam aſperitatem abſterſi, aliquo ex medicamentis mordacibus: quod neutiquam æger ferre potuiſſet, niſi fuiſſet prius* euacuatus. Siquidem acria omnia medicamenta parti cuiuis admota, ni ſi vacuum excrementis vniuerſum corpus repe erint, fluxionem attrahunt, phlegmonémque producunt. Quemadmodum igitur ſuprema omnes iam dictæ partes, ſecta in cubito vena iuuantur, ſic iis inferiores, inciſis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Sunt autem inferiores dictis, coxendix, vterus, veſica. At renes quarum collegio adſeribi debeant, ambigunt. Quare miſſo ex cubito ſanguini, interdum auſcultant: ſi videlicet & recens ipſa phlegmone ſit, & copia ſanguinis adſit. Vbi verò propria nephritis infeſtat, eam quæ in poplite eſt, ſecare conuenit venam: aut certè quæ in malleolis ſunt. Sed vteri inflammationes, magis etiam quàm renum, à venis in crure ſectis iuuantur. Nam quæ ex cubito fiunt euacuationes, purgationes menſtruas reprimunt, ſanguinémque retrahunt ad ſupernas corporis partes. At quæ fiunt ex cruribus, tan-

Vires robuſtas quis pulſus indicet. Septuagenariis quando mittendus ſit ſanguis.

Sanguinem fluentem per ſectam venam ſupprimendū eſſe, quum alterantur pulſus.

Sanguinem detrahendum per inflammationes eſſe, donec rubrior, flauiórve, aut liuidus conſpiciatur.

Sanguinis mutatio poſt ſectam venam, quando expectanda non ſit.

Gallis parum ſanguinis detrahendum.

Sanguinem eſſe parcius detrahendum ſub Cane, & in regionibus calidis ſimul & ſiccis, vt in frigidis etiam conſtitutionibus.

Sanguinis ſex libras cur detractas fuiſſe.

Saluatella vulgò appellata ſi diſſecetur, credi tur curare lienem.

Sāguinis eruptiones è directo factæ, ſunt vtiles laborantibus, alioqui non iuuant.

Sāguinis fluxus per nares quomodo ſupprimendi.

Lienem afflictum iuuari ſecta vena in ſiniſtra manu iuxta annularem digitum.

Vacuatio quando ſit in duos dies partienda.

Pleuriticis eſſe ſecandā venam in cubitō partis affectæ.

Oculorum dolores compeſci ſecta humerali, aut mediā.

Iterandam eſſe ſanguinis detractionem.

Venarum cubiti quæ in quibus affectibus ſint ſecandæ.

Venæ tres in cubito conſpiciuntur, interior, exterior (quæ humeralis eſt) & media.

Venis cubiti obſcuris, poſſe nos in vlna ab eis diductas ſecare.

Oculorū maxima inflammationē qua ratione curarit Galenus.

Acria omnia parti cuinis admota fluxionem, attrahunt, niſi purum corpus repererint.

Malleolorum poplitumque venæ diſſectæ, quarum partium affectibus auxilientur.

Renibus malè affectis, quæ venæ ſecandæ ſint.

Vteri inflammationes à venis incrure ſectis iuuantur. Menſtrua ſupprimuntur ſecta in cubito vena.

tùm abest vt retrahant, vt etiam menses promoueant, si tribus quatuórve diebus, ante tempus consueti mulieri circuitus, administrentur: idque aut vena incisa, aut scarificatis vnius cruris talis, atque inde exiguo sanguinis euacuato; quod sanè postero die in altero crure similiter etiam faciendum est, sic tamen vt in ipsis diebus in quibus vacuas, atque in aliis ante eos quatuor aut quinque, mulieri extenuantem victum instituas. Sed mulieribus abundè menses prouocant nepita, pulegiúmque, si redacta in pollinem, coctáque in melicrato, propinentur. Conuenientissimum autem potui tempus est à balneo, adhuc inuolutis linteo. Valentiora medicamenta sunt sauina, & dictamnum: quorum vsus est antedictis similis. Datur autem hoc tempore & hiera picra,* illa scilicet in cuius compositione centum aloës drachmis, cuiusque aliorum medicaminum senæ tantùm miscentur. Quod sanè medicamentum optimum est, vbi cinnamomum receperit. Porrò ischiadas siue coxendices, vbi non à frigore, sed impletis sanguine quæ in coxa sunt venis, proueniunt, secta in poplite vena curabis. Scarificatio autem nihil perspicuè eis prodest. Igitur, vt summatim dicam, incipientes phlegmonas reuulsu euacuare oportet: quæ verò inueteratæ iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis particulis: aut, si id fieri nequeat, saltem ex vicinis. Etenim in incipientibus auertere quod influit, expedit: in inueteratis autem, ipsum tantùm, quod affectæ parti infixum est euacuare. Atqui euacuabitur optimè per venas diductas ab iis, quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Quocirca quæ in gutture & aspera arteria, graui torquentur inflammatione, iis in principio quidem aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest: incisis videlicet venis, quæ sub ea sunt, ambabus. Sic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, incisa quæ ad magnum decurrit angulum vena, exoluuntur: sicuti capitis grauitates, & inueteratos in eo dolores ex plenitudine, leuare manifestè solet secta in fronte vena. At incipientes, aut etiam vigentes, per cucurbitam in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterùm præuacuatum esse corpus vniuersum oportet. Eadem ratione incipientes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frontis vena solatur. Quippe reuulsiones vnà cum euacuatione adhiberi magis debent, in fluxionibus incipientibus: eas verò quæ fiunt ex ipsis affectis partibus, aut illis vicinis, in phlegmonis, quæ veluti scirrhi naturam referunt. In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta est, cæterùm vacuatione Vere ineunte anteuertimus: in iis, siquidem talis sit homo, vt quotannis æstiuo tempore corripiatur morbis febrilibus, atque in eo exundantia euacuare studemus, æquè pars quæuis, vt ex ea detrahatur sanguis, est commoda: quemadmodum etiam, si arthriticus omnibus articulis affligatur. Quibus autem eximiè pars quæpiam, vbi prius euacuati non fuerint, infestatur, haud perinde licet ex quauis parte euacuationem moliri, verùm sicuti in iis, qui pati iam occipiunt. Quamobrem podagricos * euacuabis ex cubito: comitialibus verò morbis, vertiginibúsque obnoxios, potius ex cruribus. At si retentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasionem præstiterint, siquidem cohibere eas voles, quæ in brachio sunt: sin prouocare, quæ in cruribus consistunt venas, secare conuenit. In iis verò qui repressi sunt menses, semper in cruribus. Iam verò ad sanguinis detractionem, dierum numerus considerandus non est. Siquidem quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inueneris (nempe morbum ingentem, & virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente admodum calido) auxilium illud non prætermittes, vel si is vigesimus à principio exiterit. Nam exoluitur in plerisque morbis temporis tractu virtus, ac proinde mittendi sanguinis occasio, numero dierum deperditur. Poterit etiam quis sanguinem mittere vel quacunque die noctísque hora, scopum sibi proponens, in febrientibus quidem, particularium (quæ expectanda est) circuituum declinationem: in quibus autem aut ob oculorum lippitudinem, aut aliud simile citra febrem, hoc est opus auxilio, magnitudinem aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quo secta vena desideratur. Vbi verò nihil eiusmodi aut vrget, aut prohibet, præstat manè venam incidere, haud protinus ex somno excitis, sed circiter horam vnam iam antea vigilantibus. Atque iteratæ vacuationis tempus, in quibus simpliciter quidem vacuare conamur, eodem die esto: in quibus autem reuellere, si vel post duos deinceps dies fiat, melius fuerit. Interim tamen animus sit circa laborantis vires intentus, manu iugiter arteriis illius admota. Consueuerunt etiam medici interdum secare arterias, quę in temporibus, & quæ secus aures consistunt: illas quidem, infestantibus oculos fluxionibus tum calidis, tum spirituosis: has verò quæ secundùm aures, in vertiginosis maximè, & iis qui calidis & diuturnis, spirituosísque capitis doloribus infestantur. Etenim vbi calidus, spirituosúsque sanguis in arteriis coaceruatus infestat, illic communibus parti affectæ sectis arteriis est opus. Verùm quia vulneratæ arteriæ ægrè supprimi possunt, ob id ipsas medici incidere metuunt, quum si quis dum venam secat, arteriam conuulnerarit, difficillimè compescere eruptionem sanguinis possit: aut si res optimè cedat, ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma contingat. Quanquam possumus sanè arteriam vel magnam, absque aneurismate ad cicatricem perducere, totam transuersim secantes. Ego verò aliquando monitus per quædam insomnia, secui dextræ manus arteriam, inter indicem & pollicem sitam: permisique vt inde flueret sanguis, donec sisteretur spontè: subitóque diuturnus mihi extinctus est dolor, qui in illa maximè parte erat fixus, qua iecur septo transuerso committitur. Minister etiam Dei Pergami, à diutino cruciatu lateris, similiter liberatus est, arteria in summa manu incisa, idque monitu insomnij. Porrò alteri, cui ex vulnere in malleolo inflicto, dissecta fuerat arteria, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ipse dissecui totam: ac medicamento ex aloë, manna, ouorum albumine, & leporis pilis imposito vsus, absque aneurismate vlcus ipsum curaui. Vir autem ille prorsus sanus relictus est à coxæ dolore, quo iam diu fuerat exiguis temporum interuallis vexatus.

Menses promouentur sectis in cruribus venis tribus quatuórve diebus ante tempus consueti circuitus.

Menses prouocant nepita, pulegium, sauina, dictamnumque.

Hiera picra menses promouet.

Ischias à sanguine orta, secta in poplite vena curatur.

Phlegmonas incipientes, reuulsu: inueteratas ex ipsis affectis partibus vacuare oportet.

Venas sub lingua secandas esse in gutture & aspera arteria inflammatis, post apertam in cubito venam.

Vena iuxta magnum oculi angulum, & quæ in frõte est, secta, quibus auxilientur affectibus.

Cucurbitula ceruici admota, capitis sedat dolores.

Reuulsiones vnà cum euacuationibus, incipientibus fluere humoribus adhibendæ sunt.

Sanguini detrahendo quãuis partem esse æquè appositam in iis qui solius præcautionis gratia vacuationem desiderant, vt in illis qui ex æquo omnibus articulis affliguntur.

Podagricos esse vacuandos ex cubito.

Epilepsiæ obnoxios, esse vacuandos ex cruribus.

Hemorrhoides supprimuntur sectis cubiti venis: prouocantur autem, iis quæ in cruribus sunt percusis.

Sanguinem detracturo, dierum aut horarum numerus non est considerandus.

Sanguinem mitti debere per febres quidem, in ipsarum declinatione: per inflammationes autem absque febre ortas, dum magis vrgent symptomata.

Sanguinem mitti debere, vbi nihil aliud vrget, aut prohibet, manè haud protinus ex somno excitis.

Sanguinis iterata vacuatio quando facienda sit.

Arteriæ in quibus secentur affectibus.

Arteriæ vulneratæ ægrè supprimi possunt.

Aneurisma quando accidat.

Arteriam inter indicem pollicémque quum secuisset Galenus ab insomnio monitus, liberatus est diuturno præcordiorum dolore.

Arteria in malleolo dissecta, diuturnum coxæ dolorem soluit.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De hirudinibus, reuulſione, cucurbitula, & ſcarificatione, libellus.

De hirudinibus.

Hirudines aſſeruandi, alendi, & applicandi ratio.

QVæ hirudines ſunt recens captæ, eas diem vnum aſſeruare oportet, pauculo ſanguine in paſtum exhibito. Sic enim prorſus earum venenum exprimitur. Pars autem cui iam admoueri debent, nitro prius perfricetur, aut vnguibus ſcalpatur: nam ſic promptius eam apprehendent. Iniiciendæ autem ſunt in aquæ tepidæ vas purum, latique oris: deinde ſpongia eas comprehendentes, viſcoſitatemque ab eis detergentes, tandem manu applicabimus. Vbi autem adhæſerint, infundendum particulæ oleum tepidum eſt, ne ſcilicet refrigeretur. At ſi manibus aut pedibus admouendæ ſint, ipſam parté, aquæ cui inſunt ſanguiſugæ, immergere oportet. Quòd ſi parum depaſcantur, forfice caudam præcidito, ſecundum rectitudinem filamentorum. Nam effluente ſemper ſanguine, trahere non deſiſtent, donec ſalem, aut cinerem, ipſarum ori inſperſerimus. Vbi verò deciderint, cucurbita venenum eſt auellendum, aut pars fouenda ex ſpongia. Quòd ſi partiſpergito: ſupérque lana madidata oleo pauxillo, cula emorſa lachrymet, cuminum, aut farinam inuoluito. Sin ſanguis erumpat, lintea ex aceto iniicito, aut gallam vſtam, aut ſpongiam liquida pice madentem, poſteáque vſtam imponito. Sciendum autem eſt, hirudines haud eum qui in profundo eſt ſanguinem, ſed tantùm quo caro eſt imbuta, exugere. Vtimur eis pro cucurbitulis: detrahimúſque ipſas, vbi dimidiam ſanguinis parté iam extractam coniicimus. Prohibemus autem, & non permittimus effluere, quouſque quod ſatis eſt euacuetur: quandoquidem particula tum à ſanguiſugis ipſis natura frigidis, tum ab aëre nos ambiente refrigeratur.

Hirudines vt depaſcãtur inexplebiliter, præcidendas in cauda eſſe.

Hirudines auelli, ſale aut cinere ipſarum ore reſperſo.

Hirudine iam delapſa, cucurbitulam eſſe parti admouendam.

Hirudines ſanguinem tantùm carnis exugere.

Hirudines natura eſſe frigidas.

De reuulſione.

Reuellendi modi diuerſi.

Vehementiſſimos humorum influxus remediis reuulſoriis prohibemus. Qualia ſunt, incumbente in pectus aut in ventrem humore, ad manus tractio. Vomitus, vbi deorſum decumbit. Sicuti in vomitu, per acriores clyſmos reuulſio. Duo verò hæc momenta, quæ ad ſuperiorem inquam ventrem, & inferiorem vergunt, ad vrinam, ſudoréſque reuelles: Quin & vrina, ad ſudores, & deiectionem trahitur. Reuulſorium quoque auxilium eſt,* iuxta mammas cucurbitula admota. Cæterùm hypochondriis affixa, ſanguinis ad nares impetum reuocat: ſicuti & immodicum ex vtero effluxum: Porrò vergẽtes ad caput aut viſcera humores retrahunt actia in ſinus impoſita medicamina. In ſumma, reuulſio molienda eſt, humoribus ſurſum fluentibus, deorſum: deorſum verò, in contrariũ. Rurſus, intrò vergentibus, foras: ſicuti ſi foras tuẽt, ad interiora. Similiter ſi ad dextram inclinent, ad ſiniſtram: ad ſiniſtram verò abeuntibus, in partem aduerſam. Sic quæ retrò concedunt, antè: quæ verò antè, retrò reuocabis.

Cucurbitula hypochondriis affixa, ſanguinis ad nares impetum reuocat, & immodicum que ex vtero effluxum.

Reuulſionem eſſe ſemper in contrarium moliendam.

De cucurbitula.

Cucurbitulæ iis qui antè euacuati ſunt, conueniunt. Nam in plethoricis, minimè ſanè ipſis vtimur. Eadem ratione neque in cerebri aut meningum phlegmonis incipiẽtibus vtimur cucurbitulis: ſicuti nec alia in parte vlla phlegmone obſeſſa: verùm vbi nihil præterea etiam influat, fueritque totum corpus antea vacuatum, atque opus nobis iam ſit, aut mouere, aut moliri, quod in phlegmone obſeſſa particula infixum eſt, aut denique foras extrahere. Porrò dum affectus etiãnum fiunt, haud in ipſis iam laborate occipienti bus partibus, ſed in eis quæ illis continuæ ſunt, reuulſionis cauſa eſt cucurbita imponenda: in principio autem vtendum repellentibus eſt. Cucurbitula poteſt euacuare materiam, dolorem ſoluere, minuere phlegmonem, inflationem diſcutere, reuocare appetentiam, ventriculo infirmo robur recuperare, animi liberare deliquio, ab alto fluxiones transferre reficcaréque, ſanguinis eruptiones cohibere, facultates menſium corruptrices extrahere, ac denique menſes ipſos leuare.

Cucurbitulis vtendum eſſe vbi corpus eſt abundè vacuatum.

Cucurbitulis vtimur dum euellere eſt animus, quod in partes phlegmone obſeſſas eſt impactum.

Inflammatione incipiente, repellentibus eſt vtendum.

Cucurbitæ facultas.

De ſcarificatione.

Scarificamus partes corporis aut phlegmone ſcirrhóve tentatas, aut tenſas, aut dolore vexatas, aut fluxione affectas, ſed quæ iam reſtitit: aut acri imbutas materia, aut vbi extrinſecus aliqua vitulenta facultas in corpus incidit, aut vbi materiam ex alia parte in aliam traducere eſt animus. Veluti crura ſcarificamus affecto capite, aut materiam in corpore exundantem minuere ſtatuentes, potiſſimum vbi exundantia prouenerit à ſuppreſſa materia, quæ ſolenniter euacuari conſueuerat. Sic ſuppreſſis hæmorrhoidibus ſcarificamus crura, prius ea per ſpongiam fouentes calida. Nam ſæpius venam incidere in anno, haud expedire arbitror, quum vnà cum ſanguine vitalis exhauriatur ſpiritus. Prodeſt auté ſcarificatio & oculis diutina fluxione afflictis: tum capitis affectibus, quique p ectori atque dorſo eueniunt: ad hæc anginæ, atque impactis humoribus.

Scarificare quas & in quẽ vſum partes ſoleamus.

Scarificanda crura, prius eſſe fouenda per ſpongiam calente aqua.

Venam ſæpius in anno incidere non expedit.

Scarificatio quibus morbis conueniat.

GALENI DE PVRGANTIVM
Medicamentorum facultatibus libellus.

EADEM de cauſa medici vetuſtiſſimi prauas opiniones reliquiſſe irreprehenſas videntur, qua grauiſſima etiam delicta antiquiſſimi legum latores impunita ſiuerunt. Quum enim eo tempore minor eſſet malitia hominum, vt qui nec maxima crimina perpetrare aggrediebantur, nec manifeſtiſſimis impudenter contradicere, quomodo aliquis punitionem iis quæ nondum admiſſa erant, præſcriberet, vel redargueret ea quæ nemo prorſus dixiſſet? At quia tẽporis ſpacio eò creuit hominum prauitas, vt nihil non aut facere, aut dicere auſi ſint, legum quidem latores multas punitionum rationes nouas adinueniunt, quibus facinoroſos plectant: veritatis autem ſtudioſi, varias contra ſophiſtas reprehenſionũ ſpecies excogitant, quibus ipſos coërceant: id quod nos impræſentiarum quodammodo facere cogimur, improbaturi eos, qui medicamentis purgantibus, vim attractricem humorum quos euacuant, ineſſe negant: mutatricem verò quandam omnium ex æquo illorum, quæ ipſis appropinquant, eis tribuunt. Qua nimirum facultate aiunt medicamentum quod flauam efficit bilem, quen-

Delicta grauiſſima cur antiquiſſimi legum latores impunita reliquerint.

Prauitatem in dies creuiſſe.

cunque humorem contigerit, hunc in propriam sui speciem mutare: vocaríque medicamen id cholagogum, quod bilem flauam & efficiat, & moueat: áliísque similiter medicamentis sua esse indita nomina, non quidem ab humoribus quos naturaliter vacuant, sed ab iis, quos suo contactu efficiunt. Ex cuius sanè opinionis absurditate sequitur, siue bilem ducens, siue pituitam, siue atram bilem, siue serosam humiditatem, aliquis medicamentum assumpserit, vniuersos ex venis humores vacuari. Neque alia ratione purgatio ab huiusmodi medicamento petita, differet à sanguinis euacuatione per venæ sectionem, quàm quòd in hac quidem, ille qualis prius erat, excernitur: in purgationibus autem, inalteratur, non calore tantùm, sed etiam consistentia: id quod maximè ridiculum est. Siquidem per detractionem sanguinis æqualiter omnes, qui in venis sunt, humores vacuantur. Per purgationem verò (quæ scilicet sanguinem ipsum purificat) non æquè omnes, sed vnus aliquis, præcipuéque is, ad quem naturaliter educendum medicamen ipsum est aptum. Atque hæc sanè existit optima Asclepiadarum sententia, cui etiam ratio simul & experientia patrocinantur. Nam si ex tribus absque febri laborantibus morbo arquato, vni quidem sanguinem detrahas alteri autem medicamen quod atram educit bilem exhibeas, tertio denique propines pharmacum eliciens diffusam illam bilem per corpus, certè duo illi priores longè deterius habebunt: tertius autem, cui exhibitum medicamen fuerit familiaris succi attractiuum, natiuum colorem recuperabit. Atqui iuxta illorum insaniam, perinde erit siue missione sanguinis, siue medicamento quod bilem ducat, arquato morbo laborante inanias. Idem etiam & in reliquis morbis est ineundum iudicium. Igitur opinionibus ipsorum valere iussis, singula medicamenta purgantia initio familiarem humorem trahunt: postea verò illum qui vt sequatur, habilior atq; aptior fuerit. Exempli gratia: medicamen quod flauæ bili ducendæ est, primò quidem illam expurgat: dein aquosam humiditatem: pituitam tertiò: mox atram bilem: vltimò denique sanguinem, quòd sit is naturæ familiarissimus. Reperiuntur tamen aliqua medicamina, quæ statim ab initio sanguinem ducant: cæterùm iis nemo vtetur, quandoquidem hoc iugulare esset hominem, non purgare. Siquidem purgantia, hoc nomine talia dicuntur, quòd repurgent sanguinem ab illis recrementis iam dictis. Quare inter deleteria, id genus omnia medicamenta annumerant, quæ sanguinis euacuationem, per venas ventris, & intestinorum, moliuntur.

Sanguinis detractione vniuersi humores qui sunt in venis, ex æquo vacuantur.

Purgatio purificat sanguinem.

Regij morbi curatio.

Purgantia medicamenta principio quidem familiarem humorem trahunt, postea verò illũ, qui vt sequatur est promptior.

Medicamenta nonnulla statim ab initio sanguinem ducere.

GALENI PERGAMENI

Quos purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat,

LIBER VNVS.

Sani cur purgationes grauiter ferant.

QVi sano sunt corpore, purgationes grauiter ferunt. Nam quum purgans medicamentum familiarem sibi humorem attrahere desideret, sanè dum eo destituitur, sanguinem & carnes eliquat, consumitque, vt quod illis proprium est, trahat. Porrò qui sani quidem sunt, verùm ægrotaturi, nisi fuerint vacuati, inaniri vere ineunte debent: idq; vel sanguinis detractione si plethoricis corripiantur morbis: aut purgatione, si factis ex corruptione affligantur. At melancholia, cancer, elephantiasis, cæterique id genus affectus qui ab humore atro proficiscuntur, atræ bilis purgatione indigent: quam non vere tantùm, sed autumno etiam ipse moliri consueui. Iam comitiales morbi, apoplectici, suspiriosique, vacuationem pituitæ postulant. Articulares affectus, qui quidem vnà cum insigni caliditate affligunt, biliosorum: qui autem cum tumoribus frigidis, pituitosorum vacuatione iuuantur. Quidam æstiuo tempore tertianis febribus semper corripi solitus, iam multis annis non febricitauit, quòd bilis flauæ purgatione ad finem veris à nobis administrata, illi prospectum sit. Sic enim satius est tales euacuare: quemadmodum comitiales, articularios, melancholicos, quique ob humores crassos ægrotant, ineunte vere melius vacuantur. Cæterùm humores crassos & viscidos prius attenuare & incidere oportet: meatúsque per quos transumuntur, atque trahuntur ij, aperire, ante medicamenta purgantia, si purgatio modis omnibus optima sit futura, præsertim in iis qui veratrum assumunt. At verò qui ægrè per superiora purgantur, ij, nisi prius reddantur habiles, præparenturque ad vomitum, minimè assumant veratrum. Præparabuntur autem medicamentis vomitoriis mediocribus, necnon cibo vberiori, & quiete. Etenim nos radiculas ex oxymelite propinauimus, quas arundine perforatas, ac ramulis veratri albi transfixas, per totum diem atque noctem reliquimus. Atque eiusmodi ex elleboro facta purgatio erit imbecilla. Verùm qui angustum habent pectus, eóque etiam compressum, ineptissimi ad purgationes existunt, quæ per vomitoria medicamenta fiunt, ac potissimum per album veratrum: siquidem thoracis aliquod vas, ipsis rumpitur. At bilis suprà, pituita per inferna vacuari debet. Est quando contrario modo accidat, siquidem in ventriculo pituitosus, biliosus autem in intestinis humor resideat. Melancholicum verò semper per inferiora vacuare oportet. Sic æstate quidem superiores ventres, hyeme verò inferiores mouere conuenit, vt autor est nobis Hippocrates: Sed regionis etiam, anni temporis, ætatis, consuetudinísque non exigua ratio est habenda. Siquidem qui (gratia exempli) vomere soliti sunt, facilius purgationes ferunt per superiora: qui non assueuerũt, haud citra periculum: magísque ex veratro. Morbi etiam species examinanda est. Nam in hydrope, leucophlegmatia, medicamento quod pituitam ducat, egemus: prius sanè per inferiorem ventrem, dein per vomitum, tertiò per apophlegmatismos. Vbi enim id quod redundat, per vniuersum corpus dispersum est, omnes vacuationes sumemus. Porrò in ascite, medicamentum aliquod aquæ ciendæ idoneum, exhibebimus: sicut etiam in arquatis, quod bilem eliciat. Nam & in his etiam bilem multifariam suprà & infrà, per vrinas, palatum, & nares, purgare conuenit. Morbi itaque dispositio & vacuandum humorem indicat, & locum per quem debet vacuari. Verbi gratia iis qui in iecore habent inflammationem, vbi tumor concoctus fuerit, eius expurgationem molimur, per inferiorem sanè ventrem, vbi cauas ipsius partes affectus occupat: per vrinas autem, quum gibbas. Accedit his omnibus

tempus

Vacuandi qui sint vere ineunte, & quomodo.

Atræ bilis purgatione qui affectus indigeant.

Vacuationem pituitæ qui morbi postulent.

Crassos succos prius tenuandos esse quàm euacuentur.

Vomitui qualiter præparari ægri debeant.

Vomẽdo inepti qui sint.

Flaua bilis per superiora, pituita per inferiora maiori ex parte vacuari debet: at atra bilis semper per inferiora.

Hydropicos euacuandi ratio.

Ictericos purgandi ratio.

Hepatis partes affectæ qua sint regione vacuandæ.

Tenues humores ſtatim eſſe vacuandos: craſſorum & viſcidorum eſſe expectandam coctionem.

tempus & occaſio. Per initia nanque ſeroſos tenueſque humores vacuabis: in craſſis autem & viſcidis, expectabis coctionem. Ad hæc, in acceſſionibus quidem, per ſuperiora vacuabis: in remiſſionibus autem, per inferiora. Atque hæc ſanè, ſi ſpontè accidant, iuuant: in acceſſionibus quidem, dum multi & vomunt, & per nares ſanguinem fundunt: in remiſſionibus autem, dum vrinæ deiectionéſque excernuntur. At tempus dierum acceſſoriorum & decretoriorum, quum infrà copiosè purgare aggrederis, cauere oportet. Vbi enim humorum impetus ſurſum vergit, medicamenti purgantis facultas impedietur. Porrò in morbis diuturnis, ſemper eorum maturatio expectanda eſt: in acutis autem, quum turgent ac pruriunt, vel per initia vti medicamentis licet. Verùm quum omnia purgantia medicamenta facultate calida exiſtant: febris autem ſui ratione humectantia & refrigerantia poſtulet: certè non ipſius caloris gratia purgatio à nobis adminiſtratur, ſed humorum cauſa, qui nimirum illum accendunt. Igitur vt ij euacuentur, primum ſanè diſpiciendum venit, num æger ſit ad eiuſmodi purgationem idoneus. Nam qui ex cruditatibus multis, aut viſcoſis craſsíſve cibis laborant, item quibus præcordia intenta ſunt inflatáque, aut ſupra modum calida & ignea, aut aliqua inflammatione laborent, omnes hi ad purgationes inepti ſunt. Proinde hæc abeſſe, & humores quammaximè licet fluidos facere oportet, hoc eſt, tenues, & nullius lentoris participes, meatúſque per quos purgatio futura eſt, adapertos. In acutis autem morbis rarò per initia purgantibus medicamentis egebimus: eò quòd nec frequenter noxij humores per initia turgeant, pruriántve: nec, ſi hoc detur, æger ſit ad purgationem idoneus, ac ne tempus quidem nobis præbeat præparandi idoneum. At humores prurire, ſeu turgere dicuntur, quum motu vehementiori agitati, & à particulis in particulas transfluentes, per morbi initia moleſtant, hominem dolore afficientes, irritantes, & quieſcere non permittentes. Tales igitur euacuare conuenit. Particulæ autem alicui infixos: nec alio quodam præſidio mouere oportet, nec medicamentis ſolicitare, priuſquàm fuerint concocti. Tunc ſiquidem & naturam vacuationi opitulantem habebimus: quippe quæ poſt coctiones & diſcernere humores, & ſuperfluum deponere apparet: quo tempore etiam criſes accidunt. Quòd ſi natura ipſa abſolutè moueatur, nihil tunc eſt opus medicamentis. Vbi verò imbecillius actionem obit, id quod deeſt, oportet nos per medicamenta adiicere. Sciendum autem eſt, transfluxiones humorum ab vna in alteram partem rarò accidere: ſed maiori ex parte ipſos in vnico loco hærere, inibique per totum morbi tempus ad ſolutionem vſque concoqui. Si non acutus modò ſit ipſe affectus, ſed etiam cum febre vehementiſſima accidat, medicamen purgans exhibendum non eſt, præſertim ſi quis non habuerit naturam ægri exploratam. At ſi febris vehemens non fuerit, noríſque ægrotantis naturam minimè abhorrere à catharticis, elleboro nigro vtêris, aut hiera diacolocynthidos, quæ elleborum recipit, abſque ſcammonio. Aſſumpto pharmaco, conducit mox ſuperſorbere cremorem ptiſanæ: vt qui id quod in tranſitu affixum applicitumque eſt, abſtergere, & deorſum trahere: qualitatem verò medicamenti, particulis inſidentem, contemperare & inalterare poſſit. At vbi purgatio fieri incipit, ptiſanam amplius non dabimus, ne actio medicamenti exoluatur. Porrò aluus nonnunquam medicamento purganti non cedit: vel ob ægri naturæ proprietatem, vel ob medicamenti exhibiti paucitatem, vel ob ſtercus durum, atque in aliquo inteſtinorum impactum, quod clyſtere euacuari potuiſſet, ante pharmaci exhibitionem. Fieri etiam poteſt, vt natura impetum ad vrinas faciente, pharmacum nihil proficiat. Ex ipſis autem catharticis quæ ſua actione fruſtrantur, hæc quidem interdum non modò nihil offendunt corpus, ſed alimentum illi etiam fiunt: hæc verò in corruptelam atque exitium vertuntur. Quum autem omnia purgantia medicamenta ventriculum vitient, præcipuéque os ipſius, quòd maximè ſit neruoſum & ſenſile, odoratorum miſtura commodè excogitata eſt, ne videlicet ſola, ac ſyncera ipſorum facultas, os ventriculi attingat. Conuenit itaque ea quæ miſcentur ſemina, eiuſmodi eſſe, quæ & malignitatem poſſint obtundere, & actionem ipſorum non impedire, extenuatoria & incidenti facultate prædita, qua craſſos humores diſſecent, & vias ipſorum aperiant. At purgantia quæ miſcentur, ſibi inuicem congenera eſſe, & nulla ex parte diſſidere oportet. Diſſident autem, non quum aliud bilem, aliud pituitam euacuat (ambo enim eodem modo vacuari poſſunt) verùm vbi hoc ſtatim, illud multò poſt quàm aſſumptum eſt, purgationem mouere ſolet. Ita enim inæqualis fit euacuatio ex illis ſimul aſſumptis. Dico inæqualem, quum vna ceſſante, altera vacuatio incipit.

Vacuandum in acceſſionibus quidem per ſuperiora, in remiſſionibus autem per inferiora.

Dierum acceſſoriorum decretoriorúmque tempus cauendum eſſe, dum per inferna purgamus.

Purgantia omnia facultate eſſe calida.

Purgationibus inepti qui ſint.

Humores eſſe tenues reddendos ad purgationem.

Acuti morbi rarò per initia indigent purgatione.

Turgere quãdo humores dicantur.

Humores quãdo vacuandi.

Criſes quando accidant.

Naturam adiuuandam eſſe medicamentis.

Cathartica medicamenta.

Pharmaco aſſumpto eſſe ptiſanæ cremorem ſorbendum.

Pharmaco aluus cur interdum non cedat.

Odorata commodè immiſceri pharmacis.

Purgantia quum mutuò miſcentur, congenera eſſe oportet.

GALENI PERGAMENI

Conſilium puero comitiali morbo laboranti.

LIBER VNVS.

TAMETSI nec filium tuum viderim, nec ab initio quæ fuerit eius natura ante morbum, cognouerim, nec etiamnum, vt in ipſo morbo ſe habeat, mihi compertum ſit, Ceciliane chariſſime, ſed id tantùm ex te intelligam, comitialibus eum acceſſionibus infeſtari: vt tamen obſecundem tuis votis, curabo quàm dilucidè fieri poterit, eam tibi victus rationem præſcribere, qua ſi (vt par eſt) vtatur puer, tum non parum iuuabitur, tum ab eis etiam quæ ſibi inopinatè accidunt, minus lædetur. Etenim nonnunquam neceſſe eſt homines in frigus atque æſtum incidere: ad hæc in validiores ventos, vitioſa balnea, alimenta ſtupefacientia, reuolutiones vertiginoſas, coruſcationes, tonitrua, vigilias, cruditates, triſtitiam, iram, laſſitudinem, atque id genus alia, quæ vehementer commouent atque perturbant corpus, & morbi tum memoriam innouant, tum eius acceſſionem accerſunt. Quare omnia id genus multò antè ſunt præcauenda. Quòd ſi quando vbi illa præceſſerint, ſubſequatur dein morbi acceſſio, tum temporis puer penitus ab omni motu ſe abſtineat, domíque ſeſe contineat, ac victu valde tenui vtatur, quouſque corpus exacerbationis moleſtia prorſus deſti-

tuatur

Morbi qui per interualla redeunt, vere præcipuè mouentur.

Epilepticos esse inter veris initia purgandos.

Epileptico puero victus ratio conueniens.

tuatur. Igitur inter veris initia (tunc enim propè contingit eos morbos moueri, qui per interualla redeunt) puerum purgandum censeo, idque purgatione mediocri. Post purgationem autem, hac victus ratione vtetur. Manè quidem, vbi è lecto surrexerit, priusquàm ad præceptores accedat, modicè inambulet, non admodum tamen citato gressu. Dein verò vsque ad palæstræ tempus, disciplinis ex eius more incumbat. Cumprimùm autem illinc discesserit, vbi rursus inambulauerit modicum, sic ad prudentem pædotribam commeet. Quippe totius curationis summa in hisce duobus est sita: nempe vsu medicamenti olim tibi à me dati, & idoneis exercitationibus. Reliqua verò, tanquàm præparationes quædam ad ista existunt. Cæterùm exercitationum scopi, quo ad earum modum, sunt hi: nempe vt priùs quàm fatigetur puer, quiescat: vtique corpus illius calfiat, necnon moderatè euacuetur. Quòd si vltra hos terminos producatur exercitatio, nonnihil iam attingit solida corpora, atque habitudinem ipsam colliquat: in articulis autem potissimum, atque in musculis, colliquationes congregat: vnde virium infirmitas sequitur: deinde vlcerosus sensus, quando æger conatur aliquam mouere particulam. Atque hoc est, quod lassitudo appellatur. Scopi autem exercitiorum, quo ad qualitatem, in eo præcipuè consistunt, vt inde omnes corporis partes, & caput præsertim, & ventriculus, roborentur: potissimùmque illæ partes, quæ ad os ipsius pertinent. Quum igitur vehementes exercitationes caput repleant, ab his illum abstinere præcipio. Quibus si quando sit opus, erecto capite constitutus partes inferiores commoueat, & potissimum crura. Verùm à paruis tardísque motibus pædotriba orsus, ad vehementiores & celeriores ipsum puerum conducat. Sed & frictio exercitatio quædam existit imbecillioribus præsertim corporibus. Imò nonnunquam si sola ea decenter fuerit administrata, nullis aliis præterea motibus indigent. Proinde primum linteis corpus rubefacere oportet, à supernis ad inferiora sensim manus detrahentes, à brachiis manibúsque sumpto initio: ita deinde ad pectus & ventrem est procedendum. Postea verò & crura exactius fricanda sunt, vt aliquid huc à superioribus defluat. Vltimò denique ipsum caput est perfricandum, si absque aliqua pinguitudine administretur frictio. Nam ad ipsum statim accedere, admodum periculosum existit. Si verò oleum in frictione admoueris, nihil prohibet caput simul cum aliis membris fricari, ita vt hic quidem caput fricet, alij verò duo pectus & ventrem, duo item alij crura: atque eodem pariter modo post exercitationes: imò & tunc magis simul membra omnia fricare conueniet. Nanque citius hoc pacto conquiescit corpus, & minus refrigeratur: cuius est non leuis habenda cura. A lauacris autem vt plurimum abstinere conuenit. Nec palæstram confestim puer ab exercitatione egrediatur: sed vbi spiritus exactè conquieuerit, & quæ exercitationem sequitur perturbatio prorsus sedata fuerit. Tunc verò caput linteo diutius est confricandum, sæpiúsque pectine vtendum. His sic peractis, ad prandium debet accedere, in quo aliquid olerum ventrem mollientium, aut salsamentorum, aut ptisanæ, aut oliuatum, vnà cum tertia panis parte ipsi

Exercitatio excedens modum colliquat corpora.

Lassitudo quid.

Exercitationes vehementes caput replent.

Frictio est exercitatio, imbecillioribus præsertim corporibus.

Fricandi epilepticos ratio.

Epilepticos esse abstinēdos à lauacris.

offeratur: in cœnam tertias duas partes reliquas cum valentioribus opsoniis reponentibus nobis. Ex oleribus itaque nec lactuca, nec malua, nec atriplici, nec blito, vt prorsus abstineat, iubeo. Verùm non semper idem, sed modò hoc, modò illud, moderatè sumendum est: nec diutius eorum vsui assuescendum. Huius autem generis est & beta, & brassica. Nam & hæc modicè degustare opus erit. Pariter & porrum, & apium, & smyrnium aliquando conducet attingere. Ita ex autumnalibus etiam fructibus, quicunque non omninò crudi, & natura coctu difficiles sunt. Igitur mora, & quæ præcocia appellantur, & ficus, & si qua alia id genus sunt, citra molestiam descendunt: ad hæc & satiua cucurbita, nulli mollissimorum olerum est inferior: pari modo & syciopepones. Præterea & vuis maturis, & malis, & piris, & palmulis potest vesci nonnunquam puer: parcè tamen, & raro. Quos fructus & in arbore, & domi maturuisse priusquàm edantur, oportet. Pituitosa autem cibaria summopere illi vitanda sunt. A fungis etiam vt omnino abstineat, consulo: quemadmodum & à rapis, & à reliquis aliis, quorum radix est esculenta. Sunt enim hæc ex iis quæ crassos humores gignunt, & perquam difficulter intra corpus elaborantur: exceptis quibusdam, quæ nonnihil acris & calidi in seipsis continent, quemadmodum pastinacæ & raphani. Verùm raphanos ex aliquo dierum interuallo degustare non prohibeo: hortor tamen, vt pro viribus à pastinaca abstineat: & magis etiam à rapis. At eorum cibariorum copiosus vsus, salubris erit, quæcunque acris quippiam atque incidentis obtinent, citra insignem praui succi notam, aut odorem aliquem, capiti adferre noxam valentem. Sunt autem & in hoc genere, quæcunque ob caliditatem caput replent, sicuti vinum, sinapi, petroselinum, pastinaca, cæpa, & smyrnium. Hæc siquidem plus quàm par est, excalfaciunt, vitiosósque succos producunt. At oxymelite audacter vtendum est: ex quo etiam capparis potest sumi, pauxillo olei instillato. Quòd si acetum ipsum scilliticū fuerit, oxymeli longè magis iuuabit. Cæterùm si oxymel bibere puer velit, temperetur copiosiori aqua: & hyeme quidem, calidum: æstate autem, frigidum offeratur: sic siquidem præter cætera, maximè sitim sedat. Permittere autem ei palàm & in tempore conuenit, quæcunque non insigni noxa ipsum possint afficere, ne clàm atque intempestiuè eis potitus, multò magis lædatur. Quippe voracius & largius implentur iis quæ desiderarunt, qui palàm eis vti prohibentur. Porrò à prandio, vbi modicum quid interquieuerit, priusquàm ad studia literarum accedat, nonnihil ipsum lentè inambulare præcipio. A quibus vbi redierit, rursum ante cœnam deambulet: ac deinceps panis offerantur portiones reliquæ: aliorum verò vnumquodque. Verùm carnes omnium ferè volatilium conuenient, exceptis iis quæ in stagnis degunt. A quadrupedum autem omnium carnibus abstinere debet. Quòd si & quandoque his opus sit vti, suis quidem domestici extremis atque ventre vescatur. Sed syluestris etiam suis carnibus vti poterit. Hœdos etiam gustare licebit, atque nonnunquam lepores, probè tamen conditos, aut citra nidorem assatos. Simplex condimentum fit ex aqua, quæ anethum, porrum,

Fructus epilepticis dandi.

Cibaria epilepticis apta qualia esse debeant.

Oxymeli epilepticis dandum.

Capparis epilepticis congruit.

Acetum scilliticum.

Pueris cur permittendū sit, vesci illis quæ non insigniter lædunt.

Epileptici quibus vesci carnibus debeant.

Suis extremas partes conferre epilepticis.

Condimentum ſimplex ex quibus cõſtet.

porrum, oleum, atque ſalem receperit. Quantum verò ad marina pertinet, omnia teſtis intecta ſunt perniciosa. Ex piſcibus autem, ſaxatiles cæteris omnibus præſtant. Torpedo autem ſola ferè ex cartilagineorum genere illi conueniens eſt. Inter legumina, ptiſana quidem primum locum obtinet: deinceps lentes, alica & piſa conueniunt: reliqua noxia exiſtunt. In vniuerſum autem, quæcunque glutinoſa ſunt, & craſſi ſucci, quæque inflant, & excrementa gignunt, necnon quæ ægrè coquuntur, ea prorſus vitare debet. At verò medicamento confecto ex ſcilla, poſt purgationem, quæ aduentante vere molienda eſt, vtetur ſingulis diebus, priuſquam palæſtram accedat. Et ſanè, niſi valde rebellis ſit morbus, ſpero quadraginta dierum ſpatio ipſum, ſola eius medicamenti ope, prorſus ſolutum iri. Poſt purgationem tamen, antequàm eo medicamento vtatur, abſinthium & ſemel & bis in potu accipere conuenit. Cæterùm oxymel quod acidiſſimum quidem eſt, quartam ad mel aceti portionem habet: quod verò dulciſſimum, octauam recipit. At craſſis & glutinoſis exiſtentibus ſuccis, acidiori atque meracioti eſt vtendum. Sin autem minus ſint tales, dilutiori, atque dulciori. Quo pacto autem ipſe ſcillæ ſuccum excipiam, iam adiiciam. Primùm vaſe melitero præparato, in ipſum ſcillam fruſtatim manibus comminutam iniicio: deinceps anguſto operculo cooperiens, & extrinſecus corium vniuerſo corpori vaſis circundueens, & diligenter ligans, in locum omnino ad meridiem conuerſum repono: ita tamen ab aquiloniis flatibus communitum, vt nullatenus ab ipſis perfletur. Id autem eo anni tempore efficio, in quo exoritur Canicula: nempe ante illius quidem ortum, viginti diebus, poſtque ipſum etiam totidem. Tunc igitur per aliquot dies paulatim ſitum vaſis permuto, vt æquè quacunque ſui parte incaleſcat. Quo tempore exacto diſſoluens vas, in eo ſcillæ corpus penitus ac decoctum ſinuenio, atque adhuc ex ea humorem quendam effluere, quem excipiens optimo melle condio. Et huius quotidie plenum conchleare vnum, infantibus quidem paruum, adultis verò magnum, exhibeo. Quinetiam quod totius ſcillæ corpulentum ſupereſt, exquiſitè contundens, & cum melle læuigans, eius quoque conchleare vnum, vt prædictum eſt, porrigo: iſtud tamen viribus eſt longè inferius. Qui verò ſcillam in aqua coquentes ſubigunt, planè illius vires diſſoluunt. Quemadmodum quicunque ex aceto eam decoquunt, calidum quidem medicamentum abundè efficiunt: at neruis ſanè non innoxium.

Legumina cõgruentia epilepticis quæ.

Medicamen ex ſcilla confectum conferre epilepticis.

Oxymelitos differentiæ.

Scillæ ſuccum excipiendi ratio.

Scilliticum medicamen optimum epilepticis.

Scillam aceto incoctam, eſſe non innoxiam neruis.

GALENI PERGAMENI
De Ptiſana.

Liber Vnus.

Ptiſana ex quibus conſtet.

Vandoqvidem compoſita quædam res eſt tum ptiſana, tum eius cremor (ex hordeo enim probè decorticato & aqua, & certa quadam coctione conficitur) prius de illius partibus ſummatim aliquid dicere eſt animus, quàm de eius compoſitione atque vſu diſſeram. In primis igitur, ad conficiendam ptiſanam, aquam optimam deligere oportet, quæ nimirum nec olfactu, nec guſtu, vllam extraneam qualitatem referat. Præterea ſit pellucida & pura, operæprecium eſt: miniméque limoſa ſed veluti exactè colata. Porrò huiuſcemodi aqua, quod ad vſum quidem, ſatis erit accommoda: natura autem ipſa, neque hoc pacto prorſus ſyncera fuerit, ſicuti nec vllum aliud ſenſibilium elementorum. Erit tamen tenuium partium, atque ad concoctionem, diſtributionemque promptà: nec tantùm à naturali calore alterabitur facilè, verumetiam igni externo admota, protinus calefiet: quod etiam teſtatur Hippocrates, aquam quæ calfit citò, & citò refrigeratur, leuiſſimam eſſe exiſtimans: idque non æſtimatam pondere, ſed quòd partium tenuitate præpolleat, faciléque contrarias qualitates recipiat. Itaque huiuſcemodi aqua, frigida & humida, propriéque omnino aqua cenſenda eſt. Hordeum autem ipſum, refrigerat exiccatque: habet tamen nonnihil detergentis & flatuoſi. Quòd ſi inſpiciatur particulatim, illius extremus cortex furfuraceus, & ſiccior exiſtit, & magis detergendo accommodus. Quod verò intus, ceu carnis vicem gerens, atque nutriendo idoneum habetur, deterget quidem & id, ſed furfure longè minus, & pariter quippiam flatuoſi in ſe continet. Quamobrem furfure quidem abſtergit minus, valentius autem hordeo. At verò, quod hordeum ad ptiſanam conficiendam eligimus, eſſe plenum oportet, nec admodum recens, neque antiquum valde, & quod omnis aſcititiæ qualitatis ſit expers: in tumoremque, dum coquitur, attollatur ingentem. Vbi aquam & hordeum delegeris, ipſum hordeum crudum in aqua prææmacerato: deinde ita manibus verſato, quouſque deglubatur tenuis membrana. Poſtea rurſus valentius etiam manibus eouſque confricato, vt quicquid paleaceum ineſt, decidat: niſi quis fortè velit eam magis detergentem efficere: tunc ſiquidem ſatius fuerit ipſum vnà cum membrana decoquere. Ipſius autem decoctio ſit talis, vt primùm quidem ebulliat plurimum: poſterius autem lento igne, quouſque abundè in ſuccum vertatur. Hac enim ratione percocta ptiſana, quicquid inerat flatuoſi, deponit, reſtinguit ſitim, deterget, abluit, facilè coquitur, atque abſque aſtrictione aliqua humectat. Iam verò quum cætera viſcida quo ad guſtum nullam ſanè ſuauitatem obtineant, ptiſana guſtui neſcio quid ſuauis & blandi affert, & præſertim ægrotis. Facilè etiam in thoracis partes deſcendit: eſtque ad deiectionem, atque diſtributionem, accommodata. His de cauſis maximè ex vſu eſt ardentibus febribus, quòd nimirum eis quacunque ex parte obſiſtat, refrigerans & humectans, necnon putridos humores detergens, & corpori non exiguum nutrimentum ſuppeditans: eos verò humores qui ex dimidio putruerunt concoquens, atque in optimum ſuccum permutans. Præter has itaque vires omnes, nullam habet aut aſtrictionem, aut ſtomachi ſubuerſionem ptiſana. Nam actio quantùm ad ventriculum roborandum idonea eſt, tantum ad incraſſandos humores prompta: at ea humiditas quæ quòd craſſeſcat non habet, facilè ſubuerſionem molitur. Ptiſanæ ſic confectæ, læues, æquales, atque ex æquo omnes

Aqua optima qualis nam eſſe debeat.

Elementum nullum eſſe prorſus ſyncerum.

Aqua quæ ſit leuiſſima.

Hordeum refrigerat, exiccatque.

Hordeum conficiendæ ptiſanæ aptum, quale nam eſſe debeat.

Hordeum decorticandi ratio.

Hordeũ haudquaquam decorticatum ptiſanam magis abſtergentem efficit.

Ptiſanæ facultas.

Ptiſana maximè ex vſu eſt ardentibus febribus.

Ptisana quibus exhibenda non sit.

omnes partes continuæ & vnitæ existunt. Cæterùm nec eam iis qui in discrimine sunt, porrigere conuenit: nec iis qui venæ sectione, aut purgatione, aut clystere, aut fomento indigent: nec eis qui excrementa plurima in regione ventriculi congesserunt, aut ingenti dolore vexantur. Sed neque in siccissimis etiam morbis eam dare cõueniet: quòd scilicet valentioribus egeat potionibus quàm sit ptisana, vt humectentur vberius. Tempus sorbitioni opportunum tunc fuerit, quando æqualiter dispositum corpus redditum est: id quod tantùm morbo inclinante accidit. Porrò morbi sicci sunt, lateris pulmonisq; inflãmationes, atque adeo quicunque morbi in thorace fiunt, si nihil per excreatum excernant. At morbi qui circa iecur, & ventriculum, & intestina accidunt, tunc sanè sicci dicuntur, quum nihil excernunt, aut dura, & non vt necesse est, neque effatu digna. Siccitates verò quæ in venis & arteriis consistunt, ex lingua & exteriori cute noscuntur: pariter & affectus qui in capite sunt, si nihil per palatum excernatur, aut nares. Eadem etiam ratione, & inflammationes & vlcera esse contingit sicca, ex quibus nihil per saniem excernitur. Igitur in huiuscemodi morbis ptisanam minimè propinare conueniet, quod satis eos humectare non valeat. At verò quando corpus humidius extiterit, aut ex pulmone aliquid excreatur, tunc eis semper sorbitionem augere, atque adiicere oportet. Verum neq; ipsam statim ptisanam offerre expedit, sed prius sanè eius cremorem solum, aut cremoris quidem plus, ptisanæ autem parum, mox vtriusq; æqualiter: deinceps & solam ptisanam: idque non ignorantes, ad corporis robur & nutritionem, maximè conducere ptisanam: ad facilem verò coctionem, atque in corpus distributionem, cremorem ipsius.

Morbi sicci qui dicantur.

Siccitates particulares quibus notis deprehendantur.

Ptisana cur in siccis morbis non danda.

Ptisanæ cremor.

EPITO

EPITOMES OMNIVM GALENI OPERVM SECTIO QVARTA.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDIS. DOMINO, DOM. PETRO PACHECO, GIENENSI EPISCOPO, ATQVE S. R. ECCLESIÆ SENATORI VIGILANTISSIMO, ANDREAS LACVNA, Secobiensis, Doct. Medicus, Miles Sancti Petri, S. P. D.

SI vt corpus erectum sortitur homo, sic animum ad sublimia erigeret, neutiquam caducarum (vt solet) rerum teneretur admiratione, Pater obseruandiss. sed perpetuò & diuina suspiceret, & assiduè in eorum exerceretur meditatione. Cæterùm quum ita sit natura comparatum mortalibus, vt pars quidem victi, ac veluti captiui ducti à suis cupiditatibus, illis tantùm inseruiant: pars autem adeò ignaui stupidique sint, vt animam habeant nec ne, ignorent penitus: contingit sanè, vt perpauci eorum sursum aspicere queant (lux enim lippos maximè offendit) sed omnes ferè humi serpant, instar crocodilorum. Id quòd certè est in causa, vt si quando videant canem transilientem per circulum, aut tripudiantem simiam, aut denique fœdissimum Scytham supra funem saltantem, vniuersi, sui ipsorum obliti, confertim ad id genus spectacula confluant, atque ea quidem admirentur stupefacti: negligant autem & aspernentur conditoris illius nostri opera: quæ si, vt decet, expenderentur, omnium spectatorum animos in maximam admirationem sui, commendationémque conuerterent. Nam vt impræsentiarum prætercam ordinatas illas orbium cælestium lationes, constantissimos ortus sydcrum, vicissitudines temporum, animaliúmque generationes & incrementa, quæ captum humanum superant, de iis autem differam quæ indies calcantur pedibus, quid obsecro admirabilius possit vnquam contingere, quàm ex erucæ, nasturtij, aut alio vix perceptibili semine, oriri herbam bicubitalem? ex nucleóque aliquo exiguo, nasci prodigiosæ magnitudinis arborem? Etenim posteaquàm semen in terram, veluti in matricẽ quandam, coniectum est, attracti humoris copia intumescit, intumescénsque rumpitur, ac duo de se emittit germina: vnum quidem, quo terræ adhæret, ab eáque sibi alimentum sugit, quæ est radix: alterum verò, quod solem versus, à quo viuificatur, erumpens, ab vno caudice in varios tandem ramos diuaricatur. Atque hic sanè plantarum est ortus: quas quidem vniuersi Philosophi & Medici, animatas esse dixerunt, neque id iniuria: quòd nimirum animantium ritu gignantur, crescant, viuant, atque senio absumantur. Primò siquidem sunt molliusculæ, ductilésque, & tractabiles, vt infantes. Dein processu temporis adolescũt, suísque articulis roborantur. Postea verò iam consistentes, vbi crescere destiterunt, &

renituntur trahenti, & solida fructuum vbertate pinguescunt: donec tandem concedētes naturæ, hominum instar senescunt, atque fatiscentes dehiscunt. Reperitur etiam, vt in animalium generibus, sic sexus vterque in stirpibus. Discernitur autem à fœmina masculus, quòd folia huius prius germinent, foliísque fœminæ sint minora. Quòd si masculus adeò coniunctus sit fœminæ, vt foliis mutuò sese contingant: aut si ex fragrantia masculi portio aliqua ad fœminam, ventorum beneficio peruenerit, ipsius fœminæ fructus citò ad maturitatem perueniunt. Sunt autem stirpes vt cæteris rebus omnibus longè amœniores & iucundiores visu, sic earum vsus mortalium vitæ multis numeris necessarior: vtpote à quibus non modò alimenta ipsa, sed etiam medicamenta, quibus vtimur ad profligandos morbos, multáque alia pertinentia ad vitæ commoditatem, proficiscantur. Vnde non immeritò Marcus Curius, Lucius Quintus Cincinnatus, Marcus Valerius Coruinus, Cyrus Persarum Rex, aliíque viri grauissimi, allecti plantarum amœnitate, plurimum agriculturæ indulserunt. Quum igitur vndecim Commentarios Galeni de viribus medicamentorum simplicium: septem, de compositione pharmacorum secundum genera: ac denique decem alios de compositione medicaminum iuxta singulas nostri corporis partes (in quibus non modò vniuersæ dotes, ac facultates plantarum, sed varia etiam morborum genera, eorúmque absolutæ curationes exaggerantur) superioribus diebus ad Græcorum exemplarium fidem restituissem, restitutósque contraxissem in methodum vt breuiorem, sic multò studiosis aptiorem: statui equidem hos ipsos viginti octo commentarios, Naturæ thesauros quosdam opulentissimos, tibi, Antistes Reuerendissime, nuncupare: idque non vt ex hac ipsa dedicatione aliquid splendoris accederet Tuæ Celsitudini, quæ iampridem ob insignem prudentiam, variam eruditionem, raram incredibilémque clementiam, ac denique summam pietatem, conciliauit sibi omnium bonorum animos, atque extra omnem ingenij aleam est posita: sed vt tui nominis fulgore illustrati, inirent multò maiorem gratiam eruditorum hominum: sub tuóque patrocinio, veluti sub clypeo Aiacis delitescentes, non tam facilè impeterentur à virulentis quorundam morsibus, quibus alienæ famæ detrahere, & exercitium, & summa voluptas est. Siquidē quum olim summi Imperatores & Principes, aduersus impendentes fluctus & tempestates fortunæ, communirentur literis: nunc ingenuæ artes & disciplinæ, vt tutò prodire possint (proh dolor) fautoribus & Mœcenatibus egent. Cæterùm si T. C. hasce nostras lucubrationes defendēdas susceperit, nulla inuidia, aut calumnia, in nos quicquam moliri poterit. Quòd si quæ barbarorum ac sophistarum cohors (hi namque præcipui sunt, infestissimíque bonarum disciplinarum hostes) accedat propius, vt facessat nobis negocium, confestim in pedes se conferet, vel solius nominis tui fulmine perterrefacta. Adeò siquidem heroicas illas, ac nondum satis laudatas virtutes tuas, quadam seueritate grauitatéque prudentissima adornas (quod passim de te omnes prædicant) vt non minus tetris ac flagitiosis hominibus, terrori ac formidini sis, quàm ingenuis omnibus admirationi. Quibus quidem rebus adductus Diuus Carolus V. Imp. Tridentinæ Synodo te vnum inter alios omnes præfecit, vt singulari sapientia tua Ecclesiæ causam tuereris: sibi nimirum persuadens, te præsente, nihil transactum iri, quod non pium, non æquum, non sanctum, non denique vniuersæ Christianæ Reipubl. maximè salutare futurum esset. Quam Prouinciam adeò alacriter suscepisti, eáque fide & pietate suam pacem, religionémque Ecclesiæ restituendam curasti, vt S. D. N. P. III. P. M. te inter purpuratos illos Patres censuerit tandem annumerandum: sentiens haud dubiè se non minus accessu tuo illustraturum Senatum illum Patrum amplissimorum, quàm exornaturum amplitudinem tuam tam splendida, támque iusta pietatis tuæ, atque integritatis corona. Quocirca Illustrissimi illi, Reuerendissimíque, omnes collegæ tui, summo desiderio tenentur visendæ T. Celsitudinis, in eáque suos pascendi oculos: sed inter omneis præcipuè Illustrissimus & Reuerendissimus

rendiſſimus D. D. Franciſcus à Bouadilla & Mendozza, Cardinalis Caurienſis, meuſque Mecœnas maximus. Qui quidem tuarum virtutum præco, vt eſt ſtudioſiſſimus tui, iam vellet vt moram rumperes, quò liceret ſibi ac cæteris frui iſto conſpectu tuo, ſplendoréque illis tam exoptato. Cui nec potuiſſem equidem (quod certò ſcio) rem vnquam gratiorem facere, quàm ſi hoſce labores meos, futuros ceu teſtimonium quoddam arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quam inter vos mutuò alitis, conſecrarem tuo numini: nec poterit Tua Celſitudo, quàm ſi ipſos ſingulari ſuo patrocinio dignetur. Deus Opt. Max. amplitudinem iſtam tuam, Antiſtes obſeruandiſſ. diu nobis quàm florentiſſimam ſeruet, vt tum pietas, tum religio, tum bonarum literarum ſtudia, ſub tali coryphæo & protectore inualeſcant. Vale. Venetiis, ex ædibus Illuſtriſſimi & ſapientiſſ. viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Republ. Oratoris Cæſarei vigilantiſſimi. XV. Cal. Maias, M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER VNVS.

CAP. I.

Simplicium medicamentorum cognitio ad quid conferat.

MEDICAMENTORVM ſimplicium facultates exquiſitè cognoſcere, cùm ad variorum compoſitionem, tum ad inuentorum opportunum vſum, admodum neceſſarium eſt. Portò medicamentum omne id dicimus, quod alterare noſtram naturam poteſt: ſicuti nutrimentum, quicquid ſubſtantiam augere. Refertur enim vtrunque ad aliquid. At verò medicamentum ſimplex, & ipſum per oppoſitionem ad compoſitum nuncupatur. Eſtque id quod ſecundum naturam ſuam, ſyncerum eſt. At facultas, cauſa quædam eſt effectrix: eáque partim actu, vt calefaciendi in igne, partim potentia, ſiue futuro tempore, quali nimirum calefacit pyrethrum. Cùm autem ſingulis medicamentis propria quædam effectrix facultas inſit, aut purgatoria, aut vomitoria, aut alterius generis alia: nóſque alibi demonſtrauerimus, ex calido, frigido, humido, & ſicco, corpora vniuerſa conflari, certè facultatum effectricium eſſentias (de quibus neque inter medicos, neque inter philoſophos conuenit) tum in aliis omnibus, tum in medicamentis, has ipſas qualitates ſtatuemus.

Medicamentum quid. Nutrimentum quid. Medicamen ſimplex quid. Facultas quid. Facultas eſt duplex, actu ſcilicet & potentia. Medicamentis ſingulis propria quædam facultas ineſt. Eſſentiæ facultatum ſunt qualitates ex quibus corpora conſtant.

CAP. II.

Facultatis iudicandę experimentum ſumendum eſſe ab ea re ad quam dicitur.

In primis autem ac maximè ſumendum eſt iudicandæ facultatis experimentum ab ea re, ad quam dicitur. Nam quam vim in homine aliquod medicamen habet, in alio animali eandem non neceſſariò ſortietur. Proximum eſt, vt quod ex accidenti eſt, diſtinguatur ab eo quod primariò & per ſe. Nam aqua frigida calorem quandoque reuocat, cutem refrigerando contrahendóque: ad quod ſanè conſequitur reuocatio caloris. Rurſum calida quoque ipſa refrigerat ſæpenumero, digerendo excalfacientem humorem. Quæ igitur admota corporibus noſtris, primariò ac per ſe excalfaciunt, ea ſanè facultate dicuntur calida: ſi verò contrà refrigerent, frigida: non autem quòd alba vel rubra ſint, tali facultate ſunt prædita.

Aqua frigida calfacit ex accidenti, vt calida ſæpe refrigerat. Calida & frigida facultate quæ dicantur.

CAP. III.

Examini medicamentorum quid requiratur.

Etenim quod ab initio ad finem vſque dum applicatum eſt, magis ſemper calfacit, aut refrigerat, id non ex accidenti, ſed ex ſua natura eſt tale. Danda autem opera eſt, vt quodcunque medicamen in iudicium vocare velis, diutius hæreat applicitum, omniſque ſit alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis expers, ne natiuam facultatem illius aſcititia adulteret qualitas. Porrò quædam tota ſubſtantia in ſeſe mutuò & agunt, & patiuntur: quædam vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Ad hæc, alia quidem tenuium partium ſunt, alia craſſarum: tenuium quidem, quæ facilè in tenues comminui partes poſſunt, craſſarum verò, quæ contrà.

Tenuium & craſſarum partium quæ dicantur eſſe medicamenta.

CAP. IV.

Aquam eſſe ad vitam maximè neceſſariam.

Si igitur primò aquam, quæ & communiſſima vniuerſis hominibus tam ſanis quàm ægris eſt, & ad vitam maximè neceſſaria, nec frigidam inſigniter, nec calidam, corpori temperato applicueris: dein iis quæ natura ſint intemperata: tertiò, quæ aliquo affectu tenentur: temperato quidem admota, pluſculo tempore omnino ipſum refrigerabit: intemperato verò, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius autem quod calidius: ſemper tamen refrigerabit, cùm videlicet talis exiſtens, nequeat reuocare calorem, quemadmodum ſummè frigida, quæ ſi quadrato, aut inuenilis corporis naturæ pauculo, fuerit tempore admota, caloris molietur reuocationem. Sin aliter vtaris, ſemper refrigerabit: id quod etiam facit admota iis, qui ſimplici laborant affectu. Nam vbi affectus compoſitus fuerit, contingit aliud primariò à medicamento fieri, aliud ex accidenti: vt licet cernere in phlegmone, quæ calidæ copioſæque fluxionis eſt ſoboles. Siquidem quæ modicè excalfaciunt pharmaca, dum ſuperfluitatem euacuant, id quod affectum eſt, protinus frigidius efficiunt. Aqua itaque potabilis vtrobique videtur frigida: id quod non licet de iis aſſerere, quæ ſulfureæ, bituminoſæ, atque nitroſæ exiſtunt. Imò verò neque marina ipſa, priuſquàm aſcititium frigus ſummum acceperit, admodum refrigerare conſpicitur. Ergo quæ exactè ac ſyncerè aqua eſt, omnis alterius ſubſtantiæ

Aqua ſummè frigida in quibus calorem reuocet. Aqua potabilis frigida exiſtit.

Aqua omnis ſyncera, eſt naturaliter frigida. Aquæ miſtæ quæ ſint.

miſtione vacans, ea neceſſariò ex ſua facultate eſt frigida. Si qua verò per bituminoſa, ſulfurea, nitroſa, aut aluminoſa loca diſtillans, aliquid ſecum eius ſubſtantiæ abſterſerit, miſta iam ea eſt, non autem exactè aqua. Quòd ſi etiam ipſi aquæ potabili igneam aut eſſentiam, aut qualitatem adieceris, ſic etiam quodammodo compoſitam illam effeceris. Quinetiam aqua limoſa, quali apud Ægyptum vtuntur, compoſita quadantenus eſt: ſed ea per fictilia vaſa optimè percolata, quampuriſſima efficitur.

Aqua limoſa apud Ægyptū vtuntur.

Cap. V.

Aqua debet iudicari guſtu, viſu, & olfactu.

Iudicatur autem aqua guſtu, viſu & olfactu. Siquidem guſtu eſt pura, ſi omnis qualitatis expers videatur. Viſu, ſi ſyncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu vllam præ ſe ferre qualitatem debet, vt ſunt quædam prauitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut ſalſedinem, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ abſque his eſt omnibus, vt ad naturam certè, ne ipſa quidem ad amuſſim ſyncera fuerit, ſicuti neque aliud vllum ſenſibilium elementorum, ſed vt ad ſenſum & vſum, ſyncera eſt. Quæ itaque examinanda veniunt medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis valentiſque aliena ſunto.

Elementum purum minimè reperiri.

Cap. VI.

Aqua omnis dulcis refrigerat. Ceratum humidum ablutum frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

Quòd autem omnis aqua dulcis manifeſtò refrigeret, hinc diſcas licet, quòd ſi ceram oleo liquaueris, humidum ceratum confeceris, ac poſtea ipſum refrigeratum, largioríque affuſione frigidæ ablutum admoueris, valenter eos qui febre vruntur refrigeret, ſi hypochondriis ſupponatur: necnon omnem phlegmonem, herpetes, carbunculos, eryſipelata, phygethla, & breuiter omnes calidos morbos: id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis aduerſantur affectibus, calidæ nimirum cùm ſint.

Cap. VII.

Aqua potabilis ſola eſt humida.

Aqua dulcis reſtinguit ſitim.

Hydropicis quarum vſus aquarum ſit vtilis.

Cæterùm quòd aqua quoque potabilis ſola ſit inter propoſitas humida, ex eadem diſces methodo. Nam ſi vlcera ſupra modum ſicca, hac irriges, ſtatim admodum humida & mollia reddentur, cùm aliæ aquæ vniuerſæ vlcera deficcent, nonnullæque etiam ob acrimoniam exaſperent. Quin etiam ſitienti, dulcis aqua remedio eſt: ceteræ verò, acerbiorem etiam ſitim relinquunt. Tum aqua inter cutem laborantibus aduerſiſſimum eſt & poculum & lauacrum aquæ dulcis. Salſarum verò, nitroſarum, ſulfurearum bituminoſarumque omnium ſanè perutile. Imitari autem potes, ſicuti marinam ſic aliarum quamlibet, ſubſtantia videlicet admiſta, quæ in quaque vincere cernitur.

Cap. VIII.

Aquæ natura. Aquam ſummè humecta re.

Aquæ igitur propria natura humida & frigida eſt. Cæterùm ſummè quidem humectat, ſiue tepida, ſiue temperata ea ſit: non autem calfacit ſummè, niſi quæ extremè ferueat. Quòd ſi corpus aliquod eucratum, calida moderatè perfundas, in ipſo quidem perfuſionis tempore, calidius ſimul atque humidius efficies: paulò verò pòſt, id ſeipſo euadere frigidius, non tamen ſiccius, conſpicies. Nam tametſi humores qui in vaſis, aliiſque communibus ſpaciis ſunt, per id genus perfuſiones vniuerſi exhauriantur, ipſa tamen vaſorum corpora, & vniuerſum genus carnoſum ſeipſo humidius redditur. Quale exemplum, quamuis ratione diuerſa, licet videre in ſenibus: qui cùm genuinas partes, quàm adoleſcentes, magis ſiccas ſortiātur, pluribus tamen excrementis redundant. Hanc itaque humectandi vim ſolam, nunquam aqua deponit: neque enim ſiue feruens ſit, ſiue etiam extremè frigida, partem cui affuſa fuerit, ſicciorem efficit: quanquam ob euaporationem quæ à calida perfuſione excitari ſolet, perfuſa particula nōnullis longè ſiccior videatur, cùm præſertim vapor, humor ſit extenuatus.

Senes partibus quidem ſolidis ſunt ſicci, excrementorum autem copia humidi.

Vapor humor eſt extenuatus.

Cap. IX.

Ignis potentia eſt, quod facile in ignem vertitur. Facultate aliquid, ex aduerſo diuiditur ei quod actu.

Nec verò vſqueadeo abſurdum fuerit, quod facilè in ignem vertitur, id calidum facultate putare. Vnum quippe ex iis quæ facultate talia dicuntur, eſt id quod ex propria eius quod dicitur materia, tale eſt facultate, vt, ſi quid facilè in ignem vertitur, id non actu, ſed facultate eſt ignis, Nam hoc quod eſt facultate, ex aduerſo ei diuiditur, quod eſt actu: ſicuti & quod eſt per ſe, huic quod ex accidenti contingit.

Cap. X.

At quibus conſiliū eſt, tutò à rebus extraneis, ad corpora tranſire animalium, videre primùm debēt, an tenuis ſit eſſentiæ, an craſſæ, quod explorādum venit. Secundò, an ſibi continuum, denſumq; ac ſolidum: an interuallis interceptum, an rarum.

Cap. XI.

Calida potestate, vt nos calfacere poſſint, debent prius in tenuia commi nui.

Piper calfacit.

Ignis omnium tenuiſſimus & calidiſſimus eſt, ob idque facile penetrat.

Caliditas noſtra craſſæ eſt eſſentiæ.

Calfacientia corpus, ab eo initium caloris aſſumere.

Eorum autem quæ in confeſſo eſt facultate eſſe calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priuſquam in tenuia ſit comminutum. Nam ſi quis piper integrum cuti inſpergat, nullam planè caliditatem percipiet: ſi verò pollinis inſtar cuti inſpergatur aut linguæ, excalfaciet vtique, ac potiſſimum ſi fricueris. Quare multa quidem facultate ſunt calida, faciléque in ignem vertuntur, quæ nos tamen haud facilè excalfaciunt. Ignis ſiquidem, vt qui omnium tenuiſſimus & calidiſſimus ſit, minimo negocio penetrat illa, atque vincit. Noſtra autem caliditas, præterquā quòd craſſæ eſt eſſentiæ, halituoſáque, adeò exiſtit infirma, vt ægrè quod contingit permutet. Quare nihil eorum quæ calfacere nos vidētur, perinde vt ignis calfacere poteſt, ſed tanquam materia quæ accenditur facilè. Siquidem mutationis principium à noſtra caliditate accipientia, vt calami aridi ab igne, nos contrà recalfaciūt, & veluti partes fiunt quædā natiui caloris, vt ignis illi. Quare mirandū non eſt, ſi quædam medicamenta primæ quidem mutationis principium à noſtro calore nacta, inde iam pergant, eum quoque qui mutabat, vincere & ſuperare.

Cap. XII.

Corpus vniuerſum eſſe tranſpirabile.

Medicamenta omnia quo pacto in corpore ſuas vires exerceant.

Porrò cutis omnis in primo ſtatim ortu ſibi continua cùm ſit, temporis ſpacio pertūditur, ſic vt vniuerſum corpus fiat perſpirabile, arteriæque ipſæ (quæ in cutis meatus, queādmodum venæ, aperiuntur) vndequaque ſe dilatantes, per poros attrahant, nō aërem modò, halitúmque, ſed quicquid etiā trahi facilè poteſt, ac præ tenuitate ſua, motum ipſius ſpiritus conſequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactiſſimum fuerit redactum pollinem, veriſimile eſt, ſimul cum ambiente aëre, ab ipſis arteriis attrahi, protinúſque à calore natiuo alterari, idque tum ob paruitatem, tum ob ingenitam vt à calore alteretur aptitudinem.

Quod

Quod quidem ſi ſemel illi inſit, per totum corpus, temporis progreſſu, perlatum, ipſum recalfaciet: prius tamen calfaciens ſibi proximiores particulas. Vnde liquet, craſſorum nullum, priuſquam ad vnguem comminuatur, neque ipſum à noſtro corpore quicquam perpeti, nec rurſus in nos poſſe agere. Quod verò in pipere adduximus exemplum, idem licet ad alia transferas, ſiue ea calefaciendi, ſiue etiam refrigerandi facultatem ſortiantur.

Cap. XIII.

Rara quæ ſint.

Rara quàm ſpiſſa cur accendantur facilius.

Conſiderandum autem eſt non ſolùm, craſſarum ne ſit partium, an tenuium, explorandorum medicamentorum ſubſtantia: verumetiam, raráne an ſpiſſa, denſáve. Voco ſanè raram, cuius partes inanibus ſpaciis ſunt interceptæ. Vbi igitur ſpaciis eiuſmodi multis, quæ plena ſemper ſunt aëre, corpus fuerit diſtinctum, facilius quàm ſpiſſum accenditur, etiamſi calidius illo non fuerit. Nam qui in iis ſpaciis continetur aër, primo ſtatim ignis occurſu accenditur, atque inflammatur (aër enim accenſus eſt flamma, quemadmodum terra, carbo) vnà verò ſecum corpus vniuerſum accendit. Sic itaque calamos aridos ignis exurit celeriter, tametſi minus alia ſubſtantia calidos, idque ob meatuum multitudinem, quos prius aër occupabat, quorum argumentum ſummum, calamorum leuitas eſt. Nam ſiccum natura corpus, leue eſſe alioqui non poſſet. Quæcunque autem fiſtuloſa ſunt, multúmque vacui obtinent, pondere exiſtunt leuia. At calamus à noſtro corpore ægrè calfieri poteſt, quòd eſſentiæ ſit craſſæ. Si igitur alicuius medicamenti ſubſtantia tenuis ſit & continua, eandem in nos naturam oſtendet, quàm prius in ignem: ſin autem rara ſit & craſſa, fieri poterit vt ab igne quidem alteretur perfacilè, non tamen à calore noſtro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Flamma eſt aër accenſus. Carbo eſt terra ſuccenſa.

Fiſtuloſa omnia ſũt leuia.

Cap. XIV.

Aqua igni aduerſiſſima, nimirum frigida & humida.

Quamuis aqua ipſa tenuis ſubſtantiæ ſit, non tamen ob id ex ſua natura nos calfacit: nec proprium eſt ignis nutrimentum, ſed potius extinguit illum, vt quod illi ſit aduerſiſſimum. Nec mirum ſi cum igne tum calidiſſimo, tum ſicciſſimo pugnet aqua, frigida & humida exiſtens. Porrò oleum, tametſi in flammam vertatur facilè, non tamen admodum celeriter, nec manifeſtè nos calfacit, ob lentorem ſubſtantiæ, quo tenaciter inhæret iis, quæ ſemel contigit: neque ab ambiente facilè aut extenuari, aut augeri valens, nec promptè intus in corpus tranſumi. Aqua verò & celerrimè in halitum ſoluitur, & expeditè digeritur. Quòd ſi in idem vas coniectam aquam, oleúmque decoquas, prior aqua abſumetur.

Oleum cur obſcurè nos calfaciat.

Aqua feruens ſimul cum oleo, citius quàm illud abſumitur.

Cap. XV.

Calfaciens actu & potentia, vnum quodque duplicites dici-tur.

Vt autem calfacientium, aliud eſt ſimpliciter calidum, vt ignis: aliud exuperantia, vt qui in nobis eſt calor: ſic eorum quæ facultate ſunt calida, aliud quidem ad id quod primò & abſolutè eſt calidum, aliud verò ad id quod per exuperantiam refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos ſimpliciter apparet calidius.

Cap. XVI.

Concreſcentia in glaciem facilius, temperamenti ſunt frigidioris, ſi vt robique eadem conſiſtentia inſit.

Sed neque citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum eſſe colligere. Nam in iis quæ eandem habent aut tenuitatem, aut craſſitudinem conſiſtentiæ, quod ocyus à frigore congelatur, temperamenti eſt frigidioris. Si verò alterum ſit tenuius, puta (exempli gratia) vinum: alterum craſſius, vt oleum: non eſt neceſſe aut citius aut magis concreſcere quod eſt frigidius: niſi frigiditatis exceſſus, quæ huic ineſt, exceſſum craſſitudinis, quæ ineſt alteri, ſuperet.

Cap. XVII.

Eſt autem refrigerari, frigidam qualitatem recipere: ac congelari, dureſcere eſt præ frigore. Quæcunque igitur corpora tenuis eſſentiæ ſunt, promptè tum incaleſcunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, vt aër & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, non perinde vt vitrum, pix, cera, reſina & bitumen, cuius quidem tametſi calidiſſimum ſit, terrenitas tamen craſſitieſque, ad congelationis celeritatem adiuuat. Porrò aquam quæ celeriter & incaleſceret, & refrigeraretur, meritò leuiſſimam eſſe dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò pati erit promptior. Atqui quæ tenuior eſt, minimum habet limi terreſtris. Non ergo abſolutè ex materiæ paſſionibus ad ignem, conijcere eius ad nos facultatem oportet: cùm multò ſecurius ſit hoc iudicium, quo ad noſtrum corpus quippiam examinamus. Quòd lac ſimilare nòn ſit, nec vndequaque ſibi ſimile, coagulatio indicat, qua ſeroſæ partes à caſeoſis facilè ſeparantur. In vniuerſis etiam liquoribus, qui à fructibus exprimuntur, craſſum defertur quippiam, quod ſpacio temporis ſubſidet, vocatúrque fæx in vino, in oleo autem amurca. In aceto verò eſt eiuſmodi quippiam, ac forſan ipſum eſt, quod caloris eſt particeps. Nam quod frigoris, id quod tenue eſt. At acetum maiori ex parte frigidius eſt, quàm calidius.

Tenuia corpora promptè incaleſcunt, atque refrigerantur.

Ignis non cõgelatur.

Aqua quæ dicatur leuiſſima.

Lac non eſſe ſimilare.

Fæx.

Amurca.

Acetum maiori ex parte frigidius quã calidius exiſtit.

Cap. XVIII.

Perperàm igitur faciunt, qui vſqueadeo calidum eſſe acetum pronunciant, vt cauterio illud aſſimilent: cùm tamen nec tantam ſenſu percipiamus in aceto caliditatem, nec ipſum cruſtas, inſtar cauterij, excitet. Conſtat ſiquidem, vbi per cauteria conſilium eſt ſanguinem ſiſtere, cruſtam relinqui haud exiguam, quæ veluti operculum fit corporibus ſanguinem profundentibus. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, ſed quòd vrãt, atque ſubiectis partibus operculum, quam Græci vocant eſcharam, relinquant, fluentem ſanguinem ſupprimunt. Itaque acetum, haud perinde vt cruſtas facientia medicamenta, ſed potius vt aſtringentia, citra cruſtam, ſanguinis fluores cohibet: qua ratione non excalfacere, ſed refrigerare potius ipſum exiſtimandum eſt.

Cauteria ſanguinem ſupprimunt, quod relinquant eſcharam.

Acetum qua ratione fluẽtem ſanguinem ſiſtat.

Cap. XIX.

Si verò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in iſtiuſmodi rebus incorruptum eſt iudicium, quia nulli dogmati ſeruiliter ſunt addicti) temperato aceto ex ſpongia fouerimus, dein autem interrogauerimus, num calorem an frigus percipiat, fatebitur quidem ſe, primò ſanè frigus percipere: poſtea autem nempe ſpongia ſublata, ſenſim naſcentis in parte quandam caloris phantaſiam ſentire. Vnde perſpicuum eſt, omnino quidem frigidum eſſe acetum, obtinere tamen queſdam calorem qui acrimoniæ ratione per accidens ſucceſſu temporis corpora calfacit: niſi fortè vbi

Idiotarum iudicium cur incorruptum.

Acetum eſt frigidum, quamquam caloris particeps.

Acetum ardorem à thapsia excitatum, sua refrigeratione restinguit.

laxus ac dolofis expers tumor infestat. Si quis etiam illo ab illata thapsia vtatur, ardor aceto restinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatem obtundat, vt oleum atque rosaceum; sed quòd euidenter refrigeret. Quare nisi molestæ facultatis asperitas illi inesset, non alio vtendum ad refrigerationem foret.

Cap. XX.

Aceti temperaturam non longè à media distare.

Cùm autem alij ob acrimoniam ipsius, calidissimum esse acetum contendant: alij contrà, maximè frigidum, quòd putent ipsum grumos constringendo dissoluere, verisimile est id iuxta medium consistere. Quippe si longè ab extremorum vtroque distaret, non tanta incidisset de facultate ipsius controuersia.

Cap. XXI.

Neutra dici tripliciter.

Acetum qua ratione dicatur neutrum.

Rosaceum qua ratione dicatur neutrum.

Quia verò quæ neutra sunt, dicuntur tripliciter, secundum diuisionem Herophili, partim amborum extremorum participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: mihi sanè tum acetum, tum etiam rosaceum, vtriusque extremi necessitudine, esse neutra videntur: & quòd nunc quidem sensibiliter calfacere, nunc refrigerare cernantur.

Cap. XXII.

Aëris tenuitas vnde iudicetur.

Quod verò ad aërem spectat, iudicatur eius tenuitas, ex sola in tenuia diuisionis celeritate. Cæterùm si ea ratione ignis sit tenuis, haud omnis ignis tenuis existimabitur, cùm æs & ferrum fiat ignis, non tamen quàm antea tenuius. At flammæ, cùm aliud sint ignis genus, reuera tenues existunt. Quocirca non omnis ignis est tenuis, nec quidquid tenue, protinus & ignis fuerit. Nam pruna ignis quidem est, & non tenuis: & aër tenuis, verùm non ignis.

Ignem omnem non esse tenuem.

Tenuia omnia non esse ignē.

Cap. XXIII.

Mordacia omnia non esse calida.

Quocirca minimè concedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue sit, calidum continuò esse. Nec enim quicquid mordax fuerit, & id calidum est: fortè verò, nec quidquid mordax fuerit & tenue.

Cap. XXIV.

Neutra esse de quibus dubitari contingit.

Eorum igitur medicamentorum que vehementer aut refrigerant, aut calfaciunt, non sunt facultates ambiguæ. Verùm ea de quibus dubitare contingit, neutra omnino esse necesse est. Pleraque autem, vt ad sensum simplicia, ex pugnantibus facultatibus constant: ob quas quidem fieri potest, vt acetum vim illam obscurè calfaciendi, quam ostendit, sortiatur, existens alioqui tenue, refrigeratorium atque exiccatorium medicamentum. Etenim quidam efflorescere rubor in partibus ab aceto irritatis conspicitur.

Aceti facultas.

Cap. XXV.

Facultatum medicamentorum excessus & gradus discēdos esse.

Cæterùm non sat est generaliter vires medicamentorum cognoscere, quòd hoc videlicet calfaciat, illud autem refrigeret, nisi etiam ipsarum facultatum excessus & gradus, accuratissimè didicerimus. In qua quidem cognitione, tum artificialis simplicium vsus est constitutus, tum ratione proficiscens ac methodo compositio: ipsorumque compositorum recta vsui accommodatio.

Cap. XXVI.

Perperàm autem superioris seculi homines à compositis orsi medicamentis, eorum quæ in illa ingrediuntur medicamentorum simplicium vires diiudicabant, cùm non liceat rectè composita ipsa cognoscere, priusquam simplicia sigillatim examinarimus.

Composita cognosci non posse, simplicibus ignoratis.

Cap. XXVII.

Atque hi quidem, cùm citra iudicium simpliciterque compositis omnibus facultatibus fidem habent, vel Empiricis ipsis reprehensionis locum & occasionem exhibent.

Cap. XXVIII.

Sensus cur non sint contemnendi.

Cùm autem non aliunde ignem calidum esse, ac glaciem frigidam cognoscamus, quàm ex sensu ipso: omnino stupidi sunt, qui sensus esse contemnendos existimant.

Cap. XXIX.

Oxycrati res.

Aquam ab aceto deduci per vniuersum corpus.

Aqua vino permixta, quàm sola, cur efficacius restinguat sitim.

Porrò æstiuo tempore oxycrati potu, quidam planè refrigerantur, atque sitis expertes permanent. At nondum constat, an id aceti causa contingat. Dixerit tamen aliquis, aquam tardioris distributionis cùm sit, ab aceto, tanquam vehiculo, duci digerique in vniuersas partes. Sic etiam si cum vino bibatur aqua, sitim efficacius extingui, quàm si sola. Refrigerationem itaque sitisque sanationem ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ humidæq; naturæ sit: cæterùm adminiculo esse, ac veluti alas illi ad omnes corporis partes permeādas, tum vinum, tum acetum: quæ ipsa nequaquam frigida sunt & humida: alioqui ad restinguendam sitim, præstaret ea sola, quàm cum aqua, exhiberi. Porrò vt à vino apparet homini semper sitim increscere, sic ab aceto, interim quidem augeri, interim verò sedari.

Vinū semper adauget sitim

Cap. XXX.

Sitis vnde exoriatur.

Acetum cui siti remedium sit.

Cùm igitur sitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proueniat: neque à sicca dispositione prouenientem sitim, neque à calida & sicca epotum sanare vnquam potest acetum. At si quando in vnum coëant humiditas atque caliditas, eiusce sanè sitis, acetum medela optima existit. Siquidem humectare nequit: at refrigerare, non instrenuè. Verùm siti quæ ex composita affectione, videlicet calida & sicca, nascitur, composita medela est oxycratum, quod ex aceto constat tenuium partium, atque refrigerante: & ex aqua, quæ non modò refrigerat, sed humidorum etiam omnium est humidissima. Nihil enim aqua est humidius.

Oxycratum ex aqua & aceto constat.

Aqua humidorum omniū est humidissima.

Medicamenta quæ iudicare volumus, qualiter expendere oporteat.

Cap. XXXI.

Per se autem solum, quod iudicandum est, expendere oportet, tum in sanis temperatísque corporibus, tum etiam in temperatis: ac præterea in iis qui alicui sunt morbo obnoxij. In temperatis quidem, vt suprà: in intemperatis autē, sicuti dixit Hippoc. Naturis picrocholis vtilissimum esse acetum, at melancholicis aduersissimum. Porrò in morbo aliquo affectis, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu: sin mistum alicui, necessum est id cui miscetur, temperatura sit mediū. Siquidē quod medio coniunctum fuerit, ipsum eorū quæ perficiētur, existet causa. Quare si acetum simplici cerato cōmisceas, cerato ipso lōgè frigidius medicamē effeceris: eritq; tibi id remediū vel optimū, ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, & carbūculos.

Acetum biliosis esse vtilissimum, aduersissimum melāncholicis.

Ceratum simplex aceto ablutum, contra tumores calidos optimum esse præsidium.

Sin

Sin autem quod mistum est, tanquam simplex expendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ærugo nequit carnem producere, sed ceratum quod illam recipit: sic vlcerum glutinatorium, non acetum, sed oxycratum est. Quippe acetum per se, vlcera erodit & mordicat.

Oxycratum vulnera glutinat.

C A P. XXXII.

Astrictoria omnia haudquaquam conglutinare, neque glutinantia omnia astringere.

Iam verò cùm liceat ex astrictoriis complura offendere, quæ minimè sanè conglutinent: sicuti ex conglutinantibus haud etiam pauca, quæ minimè astringentia videntur, falluntur quàm absurdissimè, qui astrictoria omnia conglutinare, conglutinantia omnia astringere profitentur.

C A P. XXXIII.

Astringentia omnia haudquaquam refrigerare.

Miserè etiam hallucinantur, qui astringentia omnia refrigerare dictitant: cùm si nihil aliud, saltem chalcitis, chalcanthos, & misy, quæ valenter astringunt, tantam assequuta sint caliditatem, vt nos etiam exurant.

C A P. XXXIV.

Dioscoridem suggillat Galenus.

Herodotus autem & Dioscorides, quòd medicamenta quædam profluuiis alui, atque dysenteriis medeantur, ob id astringentia ea esse colligunt; cùm tamen ne minimum quidem astrictionis sortiantur, sed potius rarefacientia & laxantia sint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps omnibus quæ & gustu & facultate sunt astringentia, aduersissimus est: iis tamen quæ acria & mordaci per aluum fluunt, manifestè efficaciterque auxiliatur: quòd scilicet concrescat, facilè, inungaturque intestinis, ac plurimo tempore inhærens, illa demulceat & foueat: cùm videlicet condensare, constringere & constipare, opus sit astringentium.

Caprillus adeps contra succos intestina erodentes, cur sit salutare præsidium.

Astringêtium opus.

C A P. XXXV.

Vnaquæque sensibilium natura, priuatim subiecta est, tactui quidem caliditas, frigiditas, durities, atque mollities: albedo verò, nigredo, atque vt summatim dicam, vniuersum colorum genus, visui: amaritudo, dulcedo, austeritas, acerbitas, aciditas, salsedo, acrimoniáque, gustui. Planéque demens videatur, si quis gustu colores iudicare tentet, aut sapores visu: similiterque & de aliis sensibus Siquidem tactu iudicandæ sunt differentiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnis autem inuentionis demonstrationísque principia sunt, quæ sensui atque intellectui euidentia existunt.

Tangibiles qualitates.

Visui quę subiiciantur.

Gustui quæ subiiciantur.

C A P. XXXVI.

Saporum diuisiones ex doctrina Platonis.

Porrò Plato in Timæo, sapores (quos Græci χυμὺς appellant) duos primùm assignat, eósque vt speciei eiusdem, sic ratione maioris & minoris inter se differentes. Quorum sanè alterum austerum, alterum acerbum (qui ex illius intensione procedit) nominat. Secundam speciem facit, eorum qui illis opposita sunt, nitrosorum videlicet, salsorum & amarorum. Et in his quoque amarus ex nitrosi prouenit intensione. Salsus verò, aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis quoque assumens aliquid. Deinde à Platone acris expositus est: mox acidus: postremò dulcis. At à Theophrasto additus est vnctuosus, quem nimirum omisit Plato; vt qui ad gustum nihil attineret.

Vnctuosum saporem nihil attinere ad gustum.

C A P. XXXVII.

Exponere autem hos sapores exactè, impossibile est: quandoquidem neque aliam vllam sensoriam passionem: eum tamen qui tali sensu communicat, recordari fuerit possibile. Igitur quando quod linguæ nostræ fuerit admotum corpus, vehementer deficcat, contrahit, & in multam profunditatem vsque illam exasperat, sicuti pira syluestria immatura, & corna, eiusmodi omne appellatur acerbum, ab austeris tantum intensione diuersum. At quod astringens vocamus, idem videtur significare quod austerum, aut etiam commune esse genus tum huius, tum etiam acerbi. Quæ verò linguam, dum contingunt, non contrahunt, neque constipant, sed detergũt potius & abluunt, etiamsi astringentium quippiam permistum habeant, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiam magis detergunt, ita vt etiam molestè exasperent, amara vocantur. Porrò quæ mordicant roduntque, idque cum validâ quadam caliditate, dicuntur acria: sin hæc absit, acida: cæterùm hæc fermentandi quoque vim obtinent. Rursus, quæ veluti inungunt atque implent, in statumque suum restituunt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas, hæc, si cum voluptate manifesta contingant, dulcia: sin hac sine, pinguia vocantur. Quòd si ex calido, frigido, humido & sicco, coëuntibus, vniuersa constent, verisimile profectò est, dictarum quanque qualitatum, ex horum etiam miscella conflari.

Sapores exactè exponere, impossibile.

Acerba quæ.

Astringens esse commune genus austeri & acerbi.

Salsa quæ dicantur.

Amara quæ.

Acria quæ.

Acida quæ.

Dulcia quæ.

Pinguia quæ.

Sapores omnes ex miscella quatuor qualitatũ primarum nasci.

C A P. XXXVIII.

Verùm non quale vnumquodque ex se sit, & ad totam naturam, sed quale secundum corpus nostrum, consideramus. Alioqui nec acetum, nec marina aqua nos exiccare possent, sicuti nec sicca dici, cùm vtrunque illorum sit actu humidum. Cæterùm si nos exiccare appareant, sicca dicentur, ad nos videlicet, & nostram naturam, parem siccandi vim obtinentia: de cæterísque qualitatibus idem est ferendum iudicium. Quare facultatum omnium quæ medicamentis insunt, experientia erit certissima iudicatrix. Quam qui relinquunt, non solùm falsa pro veris ducunt, sed tractationis etiam vtilitatem destruunt. Idcirco prius delendi sunt dispungendíque omnes paralogismi à discentium animis, quàm vera disciplina imbuantur Nam quemadmodum corpora impura, quantò magis nutries, tantò magis lædes: sic quoque si impuris animis nutrientes sermones offeras, non modò nihil prosis, verumetiam magnopere obfueris.

Medicamenta singula talia dici, qualia erga nos sunt.

Experientia est certissima iudicatrix facultatum quæ medicamentis insunt.

Impuros animos prius esse à paralogismis purgandos, quàm vera doctrina imbuendos.

GALENI PERGAMENI

De simplicium medicamentorum facultatibus,

LIBER. SECVNDVS.

C A P. I.

NOn desunt qui nobis, mortales cùm simus, à sensibus auspicandum esse contendant, ad facultates omnes examinandas in illis tamen perpetuò immorandum non esse, sed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationem. Sensum quippe & animantibus inesse rationis expertibus: rationem autem solam, hominibus esse cum dîis communem.

Rationem ſolam eſſe nobis communem cum Diis. Senſus deſerendos non eſſe.

Qui ſophiſtæ non ſentiunt, ſi à ſenſibus recedendum ſit, demonſtrationis primordia futura eſſe longè incertiora, quàm ea quæ demonſtranda veniunt.

Cap. II.

Ambiguum nihil eſſet, ſi omnia ſub ſenſus caderent. Ratio cur interponenda.

Equidem optarim nullas non res clarè ſub ſenſus noſtros cadere, nec quicquam eſſe quod illos fugeret. Hoc enim pacto nihil ambiguum vnquam aut anceps foret. Verùm quoniam illos quædam effugiunt, rationem ipſis ſuperinducere conandum eſt, ſic tamen vt nec confuſa, nec infinita colligamus, ſed ante omnia, nominum ſignificata diligenter definiamus: deinde quod ex ſe quid agit, ab eo quod per accidens, ſeparetur. Irridendi autem meritò ſunt, qui de olei aut roſæ colore nimis anxiè ratiocinantur, cùm rebus ipſis variè vti liceat, de illiſque periculum facere. Ac tales mea quidem ſententia, perinde factitare videntur, atque ij qui ex aliqua imagine cognoſcere quempiam conantur, quem etiam viuum intueri, maximè illis eſt licitum.

Cap. III.

Roſas quòd rubræ ſint, calidas eſſe dicentes, quotupliciter peccent.

Tribus ergo modis in ſermone peccant, qui aiunt roſas temperatura eſſe calidas, quòd ſint rubræ. Primum quòd non demonſtrata hac propoſitione, Omnis ignis rubet: conuertere ex hac aliam, videlicet, Omne rubrum eſt ignis, tanquam veram conantur. Secundò, quòd neſciunt, propoſitiones quæ ex mutuò veris conuertuntur, non autem ſimpliciter conuertentes veras exiſtere. Tertiò, quòd etiamſi mutuò conuerterentur, non tamen omne quod colore ſit rubro, calidum eſſe, ex mutua illa conuerſione ſequatur, ſed rubrum omne eſſe ignem: id quod minimè inueſtigamus. Eodem errore tenentur, qui ex odoribus, medicaminum facultates coniiciunt. Nec enim quicquid benè redolet, calidū eſt: nec quicquid calidū eſt, bene olet. Quinetiam nec ſi quid graueolens eſt, calidum etiam fuerit: nec ſi calidum, etiam graueolens. Sic nec ſi quis, quicquid grauiter oleat, frigidum dicat: nec ſi quicquid frigidum ſit, olere grauiter, verum dixerit. Siquidem calidorum innumera ſunt, partim benè olentia, partim grauiter, partim neutra: atque frigidorum ſimiliter. Quanquam quid calida dico: ac frigida, cùm dicere debeam nos calfacientia, & refrigerantia? Etenim aliud eſt facultate calidum, aliud actu. Et huius quod actu calidum eſt, aliud abſolutè dicitur calidum, aliud per exuperantiam, aliud ad ſymmetrum ſui generis, aliud ad quiduis obuium collatum. Homo autem non abſolutè calidus, quemadmodum ignis, ſed exuperantia calidus dicitur: quòd maior in eo portio calidi ſit quàm frigidi. Ergo & quæcunque ad hunc modum dicuntur calida poteſtate, illum dicūtur excalfacere: facileque de ipſis iudicium ſumitur per experientiam ſolam, cui adiunxeris paucos quoſdam epilogiſmos. Quare neque à calore, neque ab odore, neque à conſiſtentia, aut huius generis aliquo, de medicamentorum facultatibus eſt opus ratiocinari.

Odores non indicant facultates medicamētorum.

Calidum multipliciter dicitur.

Homo non abſolutè, ſed per exuperantiam calidus dicitur.

Calor non ſat eſt ad iudicandas medicaminum vires.

Cap. IV.

Sophiſtæ vtūtur inductionibus & exemplis.

Taceo ſophiſtas minimè quidem rationibus ſcientificis vti, ſed aut inductionibus, aut exemplis. Differt autē, ex exemplis quippiam ſuadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis ſidem facit, vnum aut duo generis eiuſdem affert, aut certè planè paucula, pleriſque cæteris prætermiſſis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam ſunt cognita. Quare talis inductio vehemens eſt, ac plurimum perſuadet.

Inductio quā exemplum validior.

Cap. V.

Olei effectus varij.

Oleo incocta redduntur ſicca.

Quod verò ad oleum ſpectat (quo de multa Archidamus citra demonſtrationem atque ineptiſſimè prodidit) quæ in ipſo coquuntur omnia, ſicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ verò ſunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conſeruant, quàm ſi eo madidata non eſſent. Quinetiam ſcillæ & vrticæ morſus oleum perſanat: & cùm reliquum vniuerſum corpus demulceat, tantum oculos mordicat, necnon guttur exaſperat. Subducit autem aluum, laſſitudines tollit, tuetur que inunctos à frigore, atque lota emollit, inſectáque animalia perimit. Quorum omnium cauſam reddere debuiſſet Archidamus. Porrò coci oleo tum carnes, tum piſces, interim dum aſſantur, oblinunt, quòd ſiccæ aduſtæque extimæ eorum reddantur partes, ſi aſſentur citra talem vnctionem. Athletas etiam oleo gymnaſtæ inungunt, quòd præſentem quidem laſſitudinem ſoluat, occurrat autem futuris: ac breuiter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpuſque ad motus futuros præparet.

Oleum oculos mordicat. Oleum aluum ſubducit. Oleum inſecta perimit.

Oleum laſſitudinem lenit.

Cap. VI.

Archidami opinio conuellitur.

At Archidamus non ſolùm quæ in multis perſpicuè apparent contemnit, ſed hac etiam parte iure taxandus eſt, quòd dicat, meliorem eſſe frictionem ſiccam ea quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & ſiccius iis qui inunguntur, euadat: mollius autem iis, qui fricantur ſicci. Falli præterea mihi in hoc videtur, quòd ſimiliter affici putet tum ea quæ in illo coquuntur, tum eos qui fricantur. Neque enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, tepidum aut feruens, ſicuti neque aquam ipſam. Nam qui obſcuro ſimile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantium corpora oleo temperato fricare? Etenim ſi quis velit expendere oleum, ab omni prius aliena qualitate (à qua ſemper propria obſcuratur) ipſum liberum reddat, atque ita demum ad explorandum ſe accingat.

Olei vires qualiter expendendæ. Qualitatem propriam ab aliena obſcurari.

Cap. VII.

Olei refrigerandi ratio.

Præparare oleum ſolemus, non aliter atque aquam, nempe prius excalfacientes, ac deinde in aquam mergentes ſummè frigidam. Quòd ſi etiam fons in ipſum cum ſtrepitu decidat, vaſculo cui ineſt oleum, antè diligenter occluſo, magis quoque ac magis ita reddetur frigidum. Multum item frigefeceris, ſi præcalfactum ita in puteum demittas, vt aquam contingat. Ac ſic oleum reddimus frigidum: * contrario autem modo, calidum. Quo ſanè vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiam obſtupuit, aut qui tremuli ſunt, aut conuulſione, aut tremore, aut motus ſenſuſve oblæſione tentantur. Porrò fructus ex quo premitur oleum, oliua nuncupatur: & arbor, olea: atque hoc quidem ſimpliciter & primariò oleum dicit[ur], reliqua autem omnia per abuſum & tranſlationem.

Olei perfuſio calidi, quibus conueniat.

Oliua. Olea.

Oleum ſimpliciter & per abuſum dici.

Cap. VIII.

Cæterùm veri olei plures ſunt differentiæ. Secundum

Olei differentiæ complures.

Secundùm ætatem quidem, cùm aut recens eſt, aut ætate vigens, aut inueteratum. Secundùm præparationis modum, cùm ſimplex atque impermixtum fuerit, aut præparatum cum ſale. Secundùm fructus diuerſitatem, cùm is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secūdùm inductam arte alterationem, cùm vt ab initio fuit, ſic relinquitur, aut candidum redditur.

Cap. IX.

Experiri quæ & quomodo medicamenta debeamus.

Experiri autem ſolùm oportet, quæ impermixta ſunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáque primum in optima corporis conſtitutione, deinde in intemperatis, demum in morbis ſimplicibus.

Cap. X.

Oleum laſſitudini confert.

At nonnulli medicorum non ſolùm in explorandis medicamentorum viribus hallucinantur, verumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd laſſitudinis remedium ſit, omnes propemodum confitentur, cæterùm quis affectus ſit laſſitudo, non conſentiunt: ac proinde ſecundum ipſorum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi poteſt.

Cap. XI.

Oleum expers ſalis, & ſalſum qua ratione ſubducat aluum.

Nec verò parum intereſt, an iniiciatur in ventrem pituita ſcatētem oleū expers ſalis, an quod plurimum accepit ſalis, in ventrem purum. Vtrunque enim aluum ſubducit, facultatibus tamen diuerſis: nempe illud quod ſale vacat, in pituitoſo ventre per lubricitatem: quod verò ſalem habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Idcirco ſanè hoc radet, alterum non radet.

Cap. XII.

Salſuginoſa ex accidenti nonnunquam mordicationes ſanant.

Nonnunquam autem mordicationes ex accidenti quod ſalſuginoſum eſt, ſanauerit, vnà ſecum educens acres & mordaces humores, perinde vt cætera omnia quæ abluunt. Sed non ſtatim vbi immiſſa ſunt id genus medicamenta morſus ſanant, quin potius tunc etiam magis exaſperant. Siquidem euacuationis, haud miſtionis ratione, ſanationem moliuntur. At ceratum ex roſaceo & adipe infuſum, ſæpenumero morſibus continuò ſuccurrit, idque commiſtionis ratione. Oleum etiam ſolum, ſed dulciſſimum, idem frequenter præſtitit: ſicuti certè adeps hirci, aut ſuccus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem ſæpenumero quibus ex frigore torquebantur dolore interna, iniecto oleo calido liberauimus: atque vbi maius eſſe frigus coniecimus, addidimus & anethum: ſi verò adhuc etiam maius, rutam quoque & bitumen. Cæterùm occurrunt interdum quædam affectiones permiſtæ, ex intemperie videlicet atque mordicatione, in quibus conſueuimus nos anethinum, aut rutæ oleum infundere, anſerino in eo liquato adipe: is ſi non adſit, ſaltem gallinaceo, aut aliquo aliorum, aut cera mordacitatis experte, qualis nimirum eſt lota. Vnumquodque autem medicamentorum temperantium, vbi valentius euaſit humoribus mordicantibus, morſum eorum retundit. Verùm ſi aut valentioribus facultatibus, aut multis paucum permiſtum fuerit, vnà & ipſum corrumpitur, aliſque cacochymiam. Quamobrem protinus euacuandi ſunt, qui ab iis quæ tēperādi naturam habent, exaſperātur.

Dolentibus inteſtinis quæ ſoleant opitulari.

Cera elota eſt mordicatio-num expers.

Vacuandos ē protinus eſſe, qui ab iis quæ temperandi naturam habent, exaſperātur.

Cap. XIII.

Sic ſanè lac frequenter ſimulatque ſumptum fuerit: aliis aceſcit, aliis in nidorem vertitur, priuſquam probè concoctum, corruptionem tempe- ret. In quibus vtique primum cacochymiæ pars euacuari debet: atque inde ſumendus chondrus, & ptiſana, & lac, & alia: quæ vbi probè fuerint confecta, conferunt ad boni ſucci generationem. Porrò ptiſana, ex ſua propria natura boni quidem eſt ſucci: verùm interdum vnà cum iis ſuccis, qui excitant mordicationes, corrumpitur, atque ipſum auget ſymptoma.

Cap. XIV.

Cæterùm cacochyma, non temperando ſed id quod mordicat educendo, mordicationes ſanant. Ac proinde, donec vacuentur, hominem mordicare non deſinunt: & inſuper euacuata, in partibus aſperum ſenſum relinquunt, aliud medicamen deſiderantem: quod non faciunt quæ boni ſunt ſucci & dulcis, cuiuſmodi exiſtunt chondrus, lac, atque ptiſana, quæ in id genus affectibus & edenda præbemus, & per ſedem iniicimus, vbi aut melle, aut quopiam eiuſmodi, quod infeſtabat exterſerimus. Quo tempore opportunus eſt & adeps, & ceratum dulce, & oleum dulce. Quatuor itaque indiciis, cùm poſſis quod per ſe leniens eſt diſtinguere, ab eo quod per accidens, facilè cuiuſque talium medicamentorum facultatem inuenies. Primum indicium eſt, an ſtatim mitiget, an non. Secundum, an ſimul cum lædenti- bus euacuetur, an non. Tertium, an aſperitatem quandam in corporibus ipſis relinquat, an non. Quartum, an non ita affectis commodum vtiléque videatur. Nam cùm nec protinus mordicationem ſanat, nec intus leniendo remanet, moleſtamq; aſperitatem parti affectæ relinquit, quam, ſi denuò offeratur, exaſperat: argumentum eſt rodentis, ac mordicantis ipſum eſſe naturæ, ex accidenti tamen quandoque morſus ſanare. At quod continuò mitigat, & nullam excretionem prouocat, ſed nec exaſperat dum intus manet, imò exaſperatorum medela exiſtit, ipſum quidem natura bonum eſt: verùm interdum à cacochymia quæ ipſum alterat corrumpítque, mordax efficitur.

Cacochymæ qua ratione mordicationes ſanent.

Mordicationibus cibi apti qui ſint.

Lenientia per ſe, ab iis quæ ex accidenti id faciunt, quatuor indiciis diſtingui poſſe.

Lenientia interdum à cacochymis vitiata, mordacia redduntur.

Cap. XV.

Lauanda porrò eſt non modò cera, ſed pix, reſina, & oleum, omniáque breuiter, quæ calfieri & fundi cùm poſſint, aquæ miſceri nequeunt. Singula igitur modicè calfacta, in vas latioris * orificij & magnum, cuíque inſit aquæ copia qualitatis expertis, infundito. Dein tundito & frangito, manibúſque impensè ſubigito. Poſtea effuſa priori aqua, rurſus quod abluitur excalfaciens, in aliam æquè ſynceram aquam iniicito: rurſúſque in aliam & aliam, donec aqua nullam ex eo qualitatem recipiat: quod quidem guſtu datur cognoſcere. At ſi quæ ſunt lapidoſa & dura, vt cadmia, & æris ſquama, & æs vſtum, ea comminuentem exactè in tenuia plurimum terere in aqua fontana & puriſſima oportet, idque ſæpius aqua priori effuſa, aliáque denuò inſtillata; donec nihil in eo innatet: maneatque aqua prorſus à cōtriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaque abluta omnia quæ elui poſſunt, expertia mordacitatis redduntur. Ac præter id ſanè, oleum etiam candidius redditur: mitius tamen id verberari, quàm alia, debet; ne videlicet adeò ipſi

Lauanda quæ ſint medicamenta, & quo modo.

Lapidoſa abluendi ratio.

Abluta reddi mordacitatis expertia.

Oleum ablutum calidius reddi.

ipſi aquæ miſceatur, vt ægrè poſtea ſecerni poſſit.

Cap. XVI.

Oleum omphacinum aſtringit.

Oleum autem quod immaturum non fuerit (hoc enim aſtringit) nec præparatum ſale, nec recens, ac veluti etiamnum feruens, ad hæc adamuſſim lotum, id neque epotum, neque infuſum, excitabit mordicationem. Quòd ſi guttur ad tuſſim impetum prouocet, non idcirco mordax dicendum erit. Nam quicquid mordax eſt & acre, ad tuſſim incitat: non tamen quicquid ad tuſſim incitat, exiſtit mordax & acre: cùm & pinguia mouere impetum ad tuſſim appareant. Sequitur itaque ſi quid non cieat ad tuſſim impetum, id haudquaquam mordax exiſtere: non tamen perinde conſtiterit, quicquid ad tuſſim impetum moueat, continuò mordax eſſe, nec ſi categoricas, nec ſi hypotheticas conficiamus propoſitiones: quòd ſcilicet ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis, nihil concludi in ſecunda figura poſſit, nec concluſio ex neceſſitate ſit vera.

Tuſſim excitantia non eſſe neceſſariò mordacia. Tuſſim minimè prouocantia, eſſe mordacia non poſſunt.

Cap. XVII.

Sternutationis vſus.

Natura hominibus ſternutandi vim indidit, vt præſidio ipſius, quæ in naribus infeſta moleſtáque ſunt, propulſarent: tuſſiendi verò, vt quæ in gutture. Contingit autem hæc affectio dupliciter: aut reſiccata exaſperatáve, quæ in arteria eſt mẽbrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc ſiue panis micula, aut alterius cuiuſpiam edulij, nobis inuitis in ſpiritus meatum decidat, tuſſire adigimur: ſeu ſi bibentibus affatim ipſius potus quippiam eò influat, ſimiliter ad tuſſim compellimur. Percolatur tamen per aſperam arteriam perpetuò in pulmonem ipſius potus tam exile quippiam, vt protinus ab inſtrumentis raptum, perfacilè quocunque diſtribuatur, nec animal ad tuſſim irritet. At vbi vel id ipſum pluſculum, vel aliud quodpiam ſeu liquidum, ſeu ſolidum corpus, per aſperam defertur arteriam, iam inde tuſſire eſt neceſſe, donec à ſpiritus vehementia moleſtum id excutiatur. Mordacia itaque gutturis exaſperatione: oleoſa verò & pinguia, illitu, inæqualitatem, & ad tuſſim impetum faciunt. Spiritus ſiquidem in eminentia quædam impingens, efficit inæqualem concuſſionem in gutture, ad tuſſimque animal prouocat. Cæterum non eo inficias, ex oleis eſſe mordicantia pleraque, qualia tum ſalſa, tum recentia videntur: atque hæc quidem non propria eſſentia, ſed quòd omnibus plantarum ſuccis geminum excrementum inſit, alterum craſſius, tenuius alterum. Quæ ambo cùm reperiantur etiam in oleo, ad concoctionem & diſcretionem tempus ſanè poſtulant. Procedente verò tempore, quod craſſum quidem eſt, nuncupatum amurca, ſubſidit: quod verò tenuius & veluti aquoſius, & ipſum compoſitum quodammodo eſt, ex acri ſcilicet eſſentia, & tenui ſeroſa.

Tuſſis vſus. Tuſſis cauſæ.

Potionis deſtillare ſemper aliquid in pulmones per arteriam aſperam.

Succis plantarum omnibus duplex excrementum ineſſe.

Olei partes.

Cap. XVIII.

Oleum repurgandi ratio.

Cæterùm ſeroſum iſtud rufi coloris eſt, à craſſo illo ſcilicet qualitate abſterſa. At oleum ipſum, tum minimè mordax, tum candidum ſua natura exiſtit. Quapropter vbi tenue hoc excrementum ſecretum fuerit, candidius & dulcius reddetur. Separant autem ipſum, aut inſolantes oleum, conchíſque attollentes in altum, aut vaſculis in quibus eſt oleum, calidos ſubiicientes cineres, aut oliuarum nucleos, aut frumentum circa ipſa apponentes, aut denique medicamenta in vaſa ipſa iniicientes. In ſumma, quod aqueum eſt conſumunt: reliquum verò reponunt. Tale igitur oleum, ſi ſalis expers, lotúmque ſit, medicamentorum omnium minimè mordax erit, maximéque humectat & mollit, ſi nec ſummè frigidum, nec calidum applicetur. Porrò cui iniectus ſal eſt, nonnulla quoque neceſſariò mordacitas ineſt. Frictio itaque ex oleo, magis quàm ſicca, laſſitudinem tollit: emollítque corpora, cohibens occludénſque quicquid è nobis foras effluere eſt natum: haudquaquam digerens & exiccans.

Olei dulcis natura & vires.

Frictionis ex oleo vſus.

Cap. XIX.

Frictionem ex oleo quidem æqualem, ſiccam verò inæqualem.

Quæ autem ex oleo ſit frictio, prorſus æqualis exiſtit: inæqualis verò quæ ſicca. Cutim ſiquidem per ſiccam frictionẽ manus coadducunt, ac veluti duplicant, violentérque ac præter naturã complicant. Deinde vbi non amplius prior veluti duplicatio labentes ſequi manus poteſt, ipſa quidem recurrit, atque ad continuum reuellitur: manus autem ſemel ac vno impetu in alteram cutis partem tranſeunt, inferiorem tranſgreſſæ ipſius duplicationis partem: ac proinde inæqualem, duram & laborioſam talem frictionem ſentimus. Quòd ſi læuis lubricáque exactè ſit cutis, nec duplicari facilè poterit, nec inæquabiliter admittere ipſos manuum diſcurſus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibúſque lubricitatem conciliet: quas ad res oleo nihil aptius inuenias.

Oleũ frictionibus accommodatiſſimum eſſe.

Cap. XX.

Oleum experiendum eſſe in hominibus.

Cùm autem liceat in hominibus de ipſo oleo periculum facere, neſcio equidem quanam occaſione ducti complures veteres, ad diuerſa alia vertuntur, vt illius facultates explorent.

Cap. XXI.

Experiendi rationes diuerſæ.

At recta experiundi ratio, in primis quidem ea eſt, quæ in corporibus ſit temperatis: dein ea quæ in intemperatis: mox, vt ſæpenumero antea monuimus, quæ in ſimpliciſſimis ſit, hoc eſt, calidis, frigidis, humidis atque ſiccis affectibus: diſtinguentibus ſemper nobis id quod per ſe ſit, ab eo quod ex accidenti. Curandum etiam eſt, vt oleum de quo experimentum ſumitur, alienæ qualitatis ſit expers: id quod eſt in omni medicamento obſeruandum. Si igitur ita oleum adhibeas, manifeſtè comperies, refrigeraréne, an ſit calfacere natum. Atque hæc quidem ſumma eſt rationis. At opus ipſum quòd perficitur, experientia commonſtrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abeſt vt à calore liberentur, vt etiam magis & æſtuent, & proceſſu temporis calidiores euadant. At algentibus ex olei inunctione, perſpicua nulla aut noxa, aut vtilitas conſpicietur. Ex quo liquet, calfacere quidem ipſum, non tamen admodum, nec euidenter, vt reſina, pix, & bitumen, quæ videlicet ſpontè fluunt. Nam quæ ſicca ſunt, vt eis inungi non poſſumus, ſic nec ſimplicia, nec ſpontè nata medicamenta exiſtunt. Cæterùm in ardoribus, ſi ſalis ſit expers oleum, perfundatúrque frigidum, nonnullum ſanè ſolatium adfert. In eryſipelatis autem, ſicuti in omnibus quæ à pura bile fiunt fluxionibus, quantumuis ſit frigidum, vel maximè lædere eſt natum. Quæ verò ex ſanguine fiunt miſto cum bile, eas fluxiones minus aliquantulo affligit:

Medicamenta quæ experiri volumus, debent eſſe alienæ qualitatis expertia.

Oleum calfacit quidem, ſed non euidenter admodum.

Oleum quibus ſit noxium fluxionibus.

Oleum videtur calorem parẽ eis qui-

bus applicatur accẽdere.

fligit: videtúrque calorem parem eis quibus applicatur,accendere: quandoquidem modicè calida,calfacit mediocriter:immodicè autem illa,quæ magno ardore æſtuant.

CAP. XXII.

Medicamenta facultate calida, quomodo nos calfaciãt.

Igitur medicamenta omnia quæ facultate dicuntur calida, caloris ſui à nobis accipiẽtia principium,partim ſimiliter nos recalfaciunt, partim valentius.Atque ex iis ſanè quæ nos æqualiter recalfaciunt, oleum eſſe mihi videtur: ac proinde nec conuulſiones,nec tremores, nec ſenſum tum difficilem, tum deperditum magnopere aut iuuare,aut lædere poteſt, niſi aſcititium ſibi comparârit calorem: tunc ſiquidem plurimum proderit.

Oleum eſt veluti materia reliquorum medicaminũ. Medium temperie,vtriſque extremis inſeruit.

Vnde meritò veluti materia quædam cæterorum medicaminum fuerit.Nam ſi frigida illi commiſceas, frigidum efficietur quod miſtum erit:ſin calida,calidum.Quippe quod ex media temperie eſt, vtriſque ſummis inferuit. Porrò non calfacere oleum hac ratione quis dixerit, quòd caliditatem quam reperit,non augere,ſed conſeruare videatur.

CAP. XXIII.

Calfacere nos quæ dicantur.

Calfacere itaque nos dicuntur,& quæ energia, ſiue actu,ſunt calida,vt ignis: & etiam quæ poteſtate.Hæc tamen partim alimẽta ſunt,partim medicamenta,partim regumẽta. Sed & calidum actu eſt,quod ſimpliciter calidum eſt, vt ignis:& quòd

Calidum facultate & actu vtrũque quotupliciter accipiatur.

per exuperantiam,vt animal:& quod ad ſui generis ſymmetrum comparatur, & quod ad quiduis obuium.At quod poteſtate dicitur,primò quidem diſtinguitur ab eo, quod ex accidenti eſt. Deindè totidem habet ſignificationum differentias, quot actu calidum.Etenim cùm ſit veluti quædam apta materia ei quod eſt actu calidum, partim ad ea quæ abſolutè calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam,tùm ad quiddam ſui generis, aut ſpeciei denique, & ad obuium quoduis collatum,propria fuerit materia.Quocirca cùm ea calida quæ ad hominem referuntur expendimus, vt alia omnino omittantur; æquum exiſtimamus.

CAP. XXIV.

Oleum multifariam dicitur nos calfacere.

Accidit autem fortaſſis oleo, vt tanquam aliméntum nos excalfaciat,vbi intrò in corpus aſſumitur:cùm probatis medicis quibuſdam videatur, ſicut ex cibis, ita ex oleo fieri corpori appoſitionem.Accidit etiam illi,vt tanquam medicamen,ſit medium inter nos calfacientia & refrigerantia: tum vt ipſum nos veluti tegumentum excalfaciat.

Veſtimenta à nobis calfacta, nos recalfaciunt.

Nam quemadmodum veſtimenta à nobis excalfacta, nos excalfacere conſueuerunt, ita & oleum. Et quemadmodum illa excalfaciente corpore calidiora minimè euadũt,ita quoque neque oleum.

Olei cum veſtimentis collatio.

Mediæ ſiquidem aëris nos ambientis temperaturæ ſimilis eſt tum qui à veſtimentis, tum qui ab

Oleum & veſtes non propriè nos calfaciunt, ſed obſiſtentia frigori.

oleo proficiſcitur calor. Quamobrem tum veſtimenta ipſa,tum oleum,calfacere nos non propriè, ſed per abuſum dicuntur, quòd frigori obſiſtant. Quemadmodum ſi duos æquè temperatos adoleſcentes,qui contingantur mutuò,ſeſe dixerimus calfacere,tametſi haudquaquam excalfaciant, ſed duntaxat arceant frigus ambientis.

Similia corpora à ſe mutuò nullam mutationem accipiunt.

Quæ enim ſimilia vndequaque corpora ſunt, à ſe mutuò nullam mutationem accipiunt.Reſpondet itaque calidiori aëri pyrethrum,& piper:moderato autem, oleum,& pinguitudo:actu tamen aëres ſunt calidi, potentia verò, medicamenta.

Medicamenta quomodo nos calfaciant.

Siquidem à nobis accipientia excalfactionis principium,partim nos recalfacere ſunt nata,partim plus, partim minus.

Oleum corpori illitum, caloris & ſudoris effluxum prohibet.

Oleum igitur ex genere eorum, quæ æquè recalfaciunt nos,exiſtens, duplici ratione vt excalfacere videatur euenit,quòd nimirum inſtar veſtimenti,aut munimenti illinatur:& quòd meatus infarciat, prohibeátque foras effluere magnam vaporoſi intus caloris partem.

Oleo vngendi qui ſint,& qui minimè.

Hac ratione, quos largius ſudare volumus, non protinus iis ab initio admouemus oleum.Verùm eos quidem qui morbo laborant;vbi ſudare inceperint,tum excalfactos perfundimus: eos verò qui etiamnum laborant, vbi abundè iam ſatis ſudauerint. Porrò ſanis quauis occaſione exhauſtis, inungi & ante ſudorem permittimus. Verùm quibus cruditas ineſt, aut corpus laborat plethora, his neque in balneo inungi concedimus.

CAP. XXV.

Oleum eſſe medium inter humectantia & ſiccantia.

Quemadmodum inter calfacientia & refrigerantia,ſic oleum mihi inter humectantia nos, & ſiccantia, medium eſſe videtur. Atque humectat quidem aqua:exiccat verò tum laurinum, tum cedrinum oleum.At expers qualitatis alienæ oleum,

Oleum talem ſeruat noſtram temperiem, qualem illam accepit.

talem ſeruat noſtram temperiem, qualem ſcilicet accepit, vaporoſas omnes expirationes vel maximè prohibens. Quòd ſi pluſculum membra oleó frices,comparabis aſcititium calorem: qua ratione laſſos non parum iuuabis, quòd videlicet in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, ac ſic quæ durata ſunt,molliat:& quòd acrem & ſubtilem humiditatem,quæ latebat ſub cute, per halitum digerat.

Laſſitudini diſcutiẽdæ qualia requirantur remedia.

Nam cùm in laſſitudine ſimilares quidem animalis partes ſiccentur, ſpaciola autem vacua,tenui,acri,& mordaci humore impleantur, ea certè corpora remediis indigent, quæ & ſiccitatem irrigent, & humorem acrem diſcutiant. Cui negocio aqua per ſe ſufficeret, ſi inhærere poſſet corporibus.

Frictio ex hydrelæo cur ſiccis corporibus auxilietur.

Quia verò facilè diffluit,ob id nimirum illi commodiſſimè oleum miſcetur:maximéque ex vtroque frictio auxiliatur ſiccis æqualibúſque corporibus, cùm ipſius olei ratione diutius aqua adhæreſcat. Quare humectantium & exiccantium, ſicuti calfacientium atque refrigerantium, oleum veluti materia exiſtit. Nam ſi exiccanti commiſceas, totum effeceris exiccans: ſin humectanti, & ipſum humectans, ac plerunque magis quam antea reddideris: vt in aquæ exemplo docuimus.

Oleum eſt aliorum medicamentorum materia.

Cùm itaque omnibus quæ ſibi commiſcentur ſubſeruiat oleum,rectá ratione veluti omnium materia exiſtit: nam licet eorum neceſſariò propriam actionem retundat, ac minuat;non tamen vtilitatem:imò eſt vbi eam quoque adaugeat. Quippe contuſa cum oleo aqua, magis auxilio eſt laſſitudinibus, quàm ſi eſſet ſola:non ſanè quòd intendatur viribus, ſed quòd iis quibus opus eſt,diutius inhæreat.

CAP. XXVI.

Quòd autem, niſi mediam habeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectibus auxiliantur veluti deuinciet, ſæpenúmero ipſorum repugnabit actionibus, generatim quidem ex ipſa rerum omnium natura:ſpeciatim autem, ex medicamentorum hiſtoria licet addiſcere.Etenim generatim, quoniam id quod miſcetur, ſi in contrarium retrahat, admiſti ſibi facultatem medicamenti vincere interim poterit; & in alteram planè ſpeciem

id quod ex ambobus miſcetur; transferre. At ſpeciatim, ſic etiam id ipſum cognoſces. Nam ſi excalfacientium reſiccantiúmque medicamentorum cuipiam aquam miſcere velis, non modò nihil eorum quæ agere nata eſt, fieri videbis, ſed omnino obſcuratam eſſe, perinde ac ſi admiſta non eſſet. Omnino ergo conſtat mediam obtinere temperaturam debere, quod vtriſque extremis tanquam materia inſeruiet. Quem in ordinem ſi oleum ſtatuas, vtique nihil peccaueris.

Medium eſſe debere, quod vtriſque extremis eſt futurum materia.

CAPVT XXVII.

Cùm igitur oleum veluti media quædam materia ſit medicaminum calfacientium atque refrigerantium, conſtétque tantùm ex oleo & roſis roſaceum (quod ſaltem exactum & ſimplex eſt) vtique & ipſum talis temperaturæ fuerit, qualis roſarum ſuccus exiſtit. Quare illos qui aduſtione tentantur, experieris ab eo refrigerari, protinuſque aliquam vtilitatem percipere: qui verò refrigerati ſunt, omnes lædi. Non tamen valida in ipſo apparebit refrigeratio, ſed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Roſaceum ex oleo & roſis conficitur.
Roſacei temperies eſt, qualis ſucco roſarũ ineſt.

Roſaceum in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus,
LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Corporum vnumquodque aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, & dicitur & apparet, interim quidem ex ſua natura, hoc eſt, primariò, & per ſe: interim autem aduentitia qualitate aſſumpta, quòd eſt per accidens. Porrò eorum quæ propria ſua natura calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca dicuntur, quædam actu ſiue energia talia exiſtunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem abſolutè eſt calidum, frigidum, humidum, ſiccum, veluti elementa: aliud exceſſu, vt homo, equus: aliud ſymmetrum, ſeu generis ſui, ſeu ſpeciei, vt leo cum homine comparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quiduis obuium, vt Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potentia talia aut talia dicuntur, vnumquodque vt ad id quod eſt actu relatum dici neceſſariò monuimus: id quidem quod facilè accenditur, ad id quod actu eſt abſolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quòd per exuperantiam.

Calidum, frigidum, humidum, ſiccum, quot modis vnumquodque eorum dicatur.

CAP. II.

In eo igitur corpore periculum eſt ſumendum, ad quod vnumquodque tale & eſt & dicitur: à cæteris autem recedendum. Elementa nanque huiuſce tractationis, in primatum quatuor qualitatum, videlicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis cognitione conſiſtunt. Porrò alimentum à medicamento differt, quòd hoc quidem alteret in qualitate, illud autem ſubſtantiæ corporis aſſimiletur.

Alimentum à medicamento quo differat.

CAP. III.

Verùm cùm duplices ſint in genere alterationes: aliæ ſpecificæ, quæ propriè ſanè & primariò dicuntur alterationes: aliæ verò quæ contundunt & contrahunt corporis noſtri particulas, quas vtique per abuſionem potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo ſanè genere, contineri vires medicamentorum cenſemus. Nec enim quidquam mutari ex ſpecie in ſpeciem poſſit citra excalfactionem, refrigerationem, humectationem & reſiccationem, etiam ſi conſtringatur, contundatur, conuulneretur. Dico autem mutari ex ſpecie in ſpeciem, veluti cùm ex pane fit ſanguis, aut ex hoc caro. Itaque non ab alio quàm à calore, frigore, humiditate, ſiccitatéque ſpecificas alterationes ſinguli corporis affectus accipiunt. Qua ratione quatuor eæ qualitates elementares, primæ & ſpecificæ nominantur. Earum igitur quam vnumquodque medicamentum in miſtura pollentem ſortiatur, inueſtigamus.

Alterationes ſunt duplices.

Medicamentorũ vires ſub quibus contineantur alterationibus.

Qualitates ſpecificæ quæ ſint, & cur ſic dicantur.

CAP. IV.

Cùm autem totius naturæ reſpectu bifariam vnumquodque dicatur calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum, partim abſolutè, vt ſingula elementorum: partim per exuperantiam, vt homo, equus, & bos: minimè profectò nos medici inueſtigamus, an in aqua marina humidi ſimpliciter plus ſit quàm ſicci (id enim clarè conſpicimus) ſed an corpus humanum facultate ſua æqualiter reſiccare valeat. Cuius ſanè rei ſumemus periculum, ſi eam admoueamus corpori, per fomenta aut emplaſtra: id quod ex accidenti, ab eo quod propria medicamenti vi proficiſcitur, diſtinguentes.

CAP. V.

Cæterùm quod per exuperantiam dicitur, id philoſophi accipiunt dupliciter: aut etiam ſecundum ſubſtantiæ molem, aut ſecundum qualitatum effectum. Atque hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciant, ob incrementa earum & germinationes id iudicantes. Quibus ſanè, cùm de tota natura ſcrutentur, rectè hæc & ſimilia alia dicuntur: medicis autem non rectè. Siquidem nulla planta, quòd planta ſit, calida dici debet, ſed quòd hominem calfaciat. Sic enim & ſalamandram, & cicutam, ad hominem frigida eſſe dicemus: qua ratione ſunt alia omnia etiam diiudicanda. Nam cicuta non modò ſturnos no refrigerat, & enecat, vti nos, ſed alit quoque, ob idque nimirũ etiam & calfacit. Inſunt quippe omnibus rebus amicitiæ quædam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare eſt, promptiſſimè aſſimilatur: quod verò contrarium, ad internecionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterum familiaritates illæ, à totius ſubſtantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cùm acetum & roſaceum nos primariò & per ſe refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamandra eſt frigida reſpectu hominis.

Cicuta ſturnos alit & calfacit.

Conſenſus quoſdam & diſcrepantias qualitatum ineſſe vniuerſis rebus.

Familiaritates vnde exoriantur.

CAP. VI.

Quod applicitum nobis videtur actu eſſe calidum, eodem gradu quo nos, aut ex contactu ſimiliter calidum redditur, id ex media eſt temperie, nobiſcum collatum: ac per ſe etiam calidum ſecundum exuperantiam, quemadmodum nos. At ſi quid nondum adeò calidum eſt ſicut nos, nec tale admotum redditur, id temperie humana frigidius eſt, quantumcunque in eo caliditas exuperet, ac proinde admotum, noſtrum calorem minuet.

Media temperie prædi tum quomodo cognoſcatur.

CAPVT

Cap. VII.

Alterabilium omnium natura quæ ſit.

Ea autem eſt communis alterabilium corporum omnium natura, vti in ſe agant & patiantur admota:quódque minus eſt calidũ, à magis calido calidius reddatur: quod verò magis calidum, à minus calido remittatur. Nam id vel ex ipſo tactu clariſſimè diſcas. Etenim eadem ſubinde illi tum calida, tum frigida eſſe videntur:calidiori quidem facto, frigida: frigidiori verò, calida. Quæ ſanè cauſa eſt, vt in balneis quidem frigida videatur nobis vrina, foris verò calida: cùm tamen ſemper ipſa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigore, aquam ex puteo profundiſſimo hauſtam, calidam iudicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egreſſis, apparet frigida. Itaque tactum calidi frigidique dignoſcendi normam ponentes, atque eius diſpoſitioni cuiuis iudicium omne tribuentes, meritò ſanè crebrò fallimur: vt qui quod haud ex ſe eſt frigidum, id frigidum eſſe dicamus:quod verò calidum ex ſe non eſt, id calidum pronunciemus. Abſolutè autem & vrina, & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatos, atque ab aliena qualitate immunes videtur, talis profectò & eſt, & dici etiam poteſt.

Vrina cur appareat nobis frigida in balneo.

Putealis aqua cur appareat rigentibus frigida.

Tactum debere eſſe ab omni aliena qualitate immunem, ſi ſenſibilia ſit rectè iudicaturus.

Cap. VIII.

Cùm igitur nec an abſolutè vnumquodque calidum ſit, vt ignis:nec an per exuperantiam, vt ſanguis:nec denique an cum ſymmetro ſui generis aut ſpeciei collatum, conſiderare nobis propoſitum ſit, ſed an ad hominem ſit tale vel tale:nec rurſum ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud comparatur: ſed an admotum ipſi, eam partem quam tetigerit, reddat aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut ſicciorem:certè in experientia omnis iudicandi & dignoſcendi conſiſtet ratio:per quam nimirum docemur, & roſas (exempli gratia) & roſarum ſuccum euidenter refrigerare.

Medicamẽtorum facultates in quem modum examinentur à medicis.

Roſas roſarũque ſuccum, euidenter refrigerare.

Cap. IX.

Siue enim in iis qui inculpata ſanitate fruuntur, ſiue in iis qui laborant ſimpliciſſimo affectu, videbitur tibi planè oleum quidem in media temperie exiſtere:quod verò componitur ex ipſo roſaceum, ex primo eſſe ordine refrigerantium. Siquidem roſarum ſuccus frigidioris naturæ eſt quam oleum: ſed non ita multò, cùm tepidam quandam in ſe caliditatem poſſideat. Eiuſdem cum illo ordinis eſt, quod ad calorem quidem tepidum attinet, linoſpermon: ab eo tamen haud minimum tenuitate relinquitur. Nam roſarum ſuccus eſt exquiſitè tenuis eſſentiæ: proinde quamcelerrimè areſcit, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit. Eſt & chamæmelum tenuitate quidem, roſæ perſimile:calore verò, ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſſitudini, vt ſi quid aliud, in primis confert, doloréſque ſedat. Prætereà tenſa remittit & laxat:mediocriter dura emollit; conſtipatáque rarefacit. Ad hæc febres quæ citra viſceris inflammationem infeſtant, concoctas diſcutit ac diſſoluit: & potiſſimum quæ ex cutis denſitate & humoribus bilioſis proueniunt: ob idque Soli à ſapientiſſimis Ægyptiorum eſt conſecratum. Eſt autem hypochondriis grariſſimum. Quibus etiam lini ſemen eſt gratum: minus tamen quàm chamæmelum, cùm & minus calidum ſit, & eſſentiæ craſſæ. Cæterùm ad aſcenſus, augmentáque inflammationum, chamæmelo roſaceum præfertur, cùm hæ tepida caliditate cum leui aſtrictione indigeant. In principio ſiquidem, quæ refrigerant atque aſtringunt: per incrementa verò, tepida, & mediocriter conſtringentia: at in vigore ac ſtatu inflammationum, quæcunque tum moderatè calfacere, tum laxare poſſunt, magis competunt: ſicuti in declinationibus, quæ valenter calfaceréque & diſcutere.

Oleũ eſſe medium tẽperie.

Roſaceum eſſe ex primo refrigerantium ordine.

Roſarum ſuccus tepidam caliditatem poſſidet, odoréſque aliorum vnguentorum exoluit.

Chamæmeli facultates inſignes.

Chamæmelũ Soli ab Ægyptiis eſt conſecratum.

Linoſpermon.

Inflammationes qualia medicamenta deſiderent.

Cap. X.

Cæterum quæ mediæ temperaturæ ſunt, & quæ vtramuis in partem declinant leuiter, interim calfacere videbuntur, rurſúſque refrigerare: interim talia ſeruare corpora, qualia in principio acceperunt. Nec mirum ſanè, cùm aqua tepida, vrináque, in balneis quidem frigidæ, algentibus verò calidæ appareant. At roſaceum, oleo quidem minus, ſucco autem roſarum magis exiſtens calidum, refrigerat ſanè exuſtos, ídque ſuæ caliditatis tepore: algentes verò, paulatim etiam excalfacit: qui effectus etiam caloris eſt tepidi.

Vrina videtur in balneo frigida.

Roſaceum refrigerat & calfacit diuerſa corpora.

Cap. XI.

Quocirca ſi aut refrigerantibus medicamentis, aut calfacientibus roſaceum indideris, ſicuti nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida, nec eſt ſufficiens quæ refrigerata ſunt lædere, nec eadem curarè potens. Siquidem poſt curari debet, tanquam quod ab immoderatione ad ſymmetriam reducitur, non id quod probè temperatum ſit poſtulat, verùm id quod contrariam habet temperaturam, & æquè recedentem à media. Etenim ſi quod curari deſiderat, multò, frigidius ſit, neceſſariò oportet quod ipſum curabit, multò etiam calidus exiſtat: ſin paulò frigidius, paulò etiam quod curabit calidius erit: ac de cæteris intemperaturis, pari iudicio. Porrò ſi exquiſita vtamur nominum appellatione, quod medium in ſingulis eſt, id eucratum ſiue temperatum dicemus: quod autem ab huius excedit modo, ſi ad calidius quidem, tum plus, tum minus calidum: ſin ad frigidius, plus minúſque frigidum: nec de aliis alia ratione. Quandoquidem igitur corpora humana, tum iis quas ab ortu nacta ſunt temperaturis, tum iis quas ab ætate poſtea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ conſuetudine adueniunt, plurimum inter ſe differunt; ab iiſdem ea medicamentis variè alterentur neceſſe eſt.

Reducenda ad temperiẽ non mediocria, ſed contraria, & quæ æquè à medio recedant, præſidia poſtulant.

Eucraton.

Cap. XII.

Medium ergo horum mihi quempiam intelligas, qui & natura ſit temperatus, & moribus & conſuetudine conuenienti, hanc ipſam eucraſiam tueatur. Deinde hos tres optimæ temperaturæ ſcopos concipiens animo, ſecundum corpus illius, veluti ſecundum regulam quandam, vires omnium medicamentorum explores. Quódque ſimilem illius temperiei caliditatem accendit, temperatum vocetur, etiam ſi vel maximè excalfacere ſenem refrigeratum videatur. Quod verò calfacit aut refrigerat corpus eiuſmodi, illud quidem calidum, hoc verò vocetur frigidum. Eſto autem ipſorum exceſſuum ordo, ad frigidum quidem, primus, cuius eſſe dicas roſaceum: ſecundus,

Gradus ſiũ medicamentorum, quomodo inueniendi ſint.

Temperatum medicamen quod dici debeat.

Roſam eſſe frigidam in ſecundo exceſſu.

Vv cuius

cuius ſit ipſa roſa: poſt hunc tertius & quartus, quoad ſermone ad frigidiſſima pertigerimus, nempe cicutam, ſuccum papaueris, mandragoram, hyoſcyamum. Rurſum ad calidum, anethum quidem & fœnum græcum, prima: ſecunda verò deinceps, tertiáque, & quarta, donec ad exurentia peruentum ſit. Ad eundem modum in medicamentis humectantibus & exiccantibus eſt ineundum iudicium.

Cap. XIII.

Medicamenta propémodum omnia eſſe cõpoſita, contrariáſque in ſe facultates ſortiri.

Verùm omnia propémodum medicamenta, licet ſenſu ſimplicia appareant, natura tamen compoſita ſunt, diuerſiſſimáſque in ſe facultates poſſident, excernendi, ſiſtendi, incraſſandi, extenuandi, atque alias id genus vniuerſas oppoſitiones. Nec mirum id eſſe debet, cùm vni eidémque medicamento, vim calfaciendi & refrigerandi eſſe appareat, aut exiccandi humectandíque. Quæ primæ efficaciſſimæ virtutes niſi hoc pacto complicarentur, haud ſanè quæ ex illis ſequuntur, ſimiliter complicatæ forent. At ſi nos ipſi rhu ſuccum melli miſceamus, quod ex ambobus conficitur, aſtringendi ſimul & abſtergendi vim poſſidet: ſicuti & cohibendi ventris, atque laxandi. In lacte autem duas eſſe facultates, nempe ſiſtendi ventrem atque euacuandi, non item concedimus: tametſi caſeus quidem ſecretus, ventrem ſiſtat, ſerum autem reſoluat.

Caſeus ſiſtit ventrem. Serum aluum laxat.

Cap. XIV.

Quòd verò & braſſica duas eáſque contrarias in ſeſe facultates obtineat, neque id quidẽ promptè concedimus. Nam tametſi ſuccum eius planè aut ſolum, aut ex melle purgare cernamus, attamen quoniam quod reliquum eſt, edere minimè poſſumus, aſtrictorium eſſe id diffidimus. Quandoquidem ſi bis térue aut quater elixam, ipſam braſſicam edamus, comperiemus ſanè, ſuccum eius qui in aqua fuit relictus, purgare: ipſam verò ventrem aſtringere. Eadem eſt ratio in beta, lente, atque in iis quæ teſta pro cute integuntur: ac breuiter in omnibus fermè illis, quibus ſapor aut acris, aut ſalſus, aut nitroſus ineſt. Gallorum etiam veterum ius, ventrem ſubducit, tametſi caro eundem ſiſtere poſſit. In æris autem ſquama, ſicuti duplex qualitas, ita gemina quoque facultas ineſt: nam & aſtringit & mordicat: cæterum ſi intra corpus ſumatur, purgat quidem ventrem, verùm non cohibet. Quippe vincitur eius aſtringendi facultas, ab acri purgatoriáque potentia, quemadmodum ſi rhu ſuccum ſcammoniæ commiſceas. Sic enim cum mâli cydonij carne, aut cum alio quopiam eorum quæ & aſtringentia & grata ventriculo ſint, non pauca purgantium medicamentorum dum miſta exhibentur, guſtum quidem fallunt, at affectu ſolo quid valeant commonſtrant. Perſæpe ſiquidem lingua à materiæ victa eſt copia: at actio, pro facultatis robore, viribúſque perficitur. Itaque cùm ſubſtantia exigua quidem, ſed validis prædita viribus, miſta alteri ſubſtantiæ plurimæ, eidémque imbecillæ, corpus ingreditur, guſtum quidem fallit, attamen affectum, quàm illa, efficaciorem exhibet. Porrò ſi ab aloë quod purgat, ab eo quod eſt aſtringens, eluatur (id quod fieri poteſt per exactam lotionem) tunc certè aut debiliter, aut planè nihil purgabit: id quod vſu etiam venit æris ſquamæ, æríque vſto. Iam verò ipſius quoque qualitatis medicaminoſus ſapor, primo ſtatim guſtu facultatis miſtionem demonſtrat. Nam ſi vnica ſemper qualitas, vnicuique guſtu aſtringentium medicamentorum ineſſet, haud ſanè inter ipſa, alia eſui apta, alia medicaminoſa exiſterent, ſed tantùm intenſione aut remiſſione aſtrictionis differrent. At non ita res habet: cùm videamus æris ſquamam mâlo cydonio aſtringentem minus, guſtu tamen eo longè inſuauiorem exiſtere: quam guſtus abſurditatem proficiſci à vehementia aſtrictionis, dicere id quidem non poſſumus. Si itaque vt aſtrictio, ita etiam aſtringens vnum perpetuò eſſet, ſanè vnum quoque perenniter eius eſſet opus. Verùm cùm præter aſtrictionem inſuper alias qualitates, neque paucas, ſortiatur, ſemper quidem omnibus illis aget: ſed euidentius aliàs per aliam, nempe vincentem: idque vt ad corporis cui admotum eſt affectionem. Aſtringens igitur hac ratione, non eſt ei quod purgat contrarium: quanquam ſi quis illa eſſe contraria ſtatuat, nihil inde abſurdum ſequetur. Etenim in roſæ ſucco, aliud quidem grauiſſimum eſt, amurcæ & fæci proportionale: aliud leuiſſimum, & ipſum proportione reſpondens flori in quoque ſucco ſupernatanti: aliud tertium, quale eſt quod in muſto feruet: ad hæc quartum, ipſum videlicet puriſſimum ac ſynceriſſimum, cuius hæc tria excrementa exiſtunt. Euenit autem alios quidem ſuccos aut aceſcere, aut corruptos putreſcere: ſola verò, oleum, mel & vinum, in longum tempus durare. Quare nec per ebullitionem, nec per ſecretionem in aliis ſuccis, has excrementorum differentias inuenire perſpicuè licet: verum protinus ab initio coctione quadam illis eſt opus, aut ſaltem alicuius perdurantis ſucci miſtura. Nam ſic roſæ ſuccum melli miſcentes, aut totas roſas ei immergentes, reponimus. Cùm autem roſa non aſtringens modò, ſed etiam dulcis atque amara guſtanti appareat, ſatis apertè oſtendit, ſe habere illorum ſuccorum quatuor miſcellam. Quinetiam vel ex hoc tantum, quòd non extremè aſtringat, aliorum quoque ſaporum miſturam intelligere in ea poſſemus. Quippe ſi ſolus ſapor auſterus illi inſit, ſummus itidem fuerit: quo modo ſi ſola corpori cuipiam caliditas ſumma ineſſet, id ignis vtique foret: at ſi non ſummus, ſequitur quòd neque etiam ſolus. In vniuerſum enim contrariorum miſturæ, ſummitates ipſas frangunt.

Braſſicæ bis térue elixæ ſuccum ventrem ſoluere, ipſam autem ſupprimere.

Gallorum veterum ius vẽtrem ſubducit, caro autem cohibet.

Aloë lota aut nihil aut parum purgat.

Aſtringẽs non eſſe contrariũ purganti.

Roſæ partes quaternæ.

Succos alios aceſcere, aut computreſcere: ſola autem, oleum, mel & vinum in longum tempus durare.

Roſarum ſuccum aſſeruandi ratio.

Summitates frangunt contrariorum miſturæ.

Cap. XV.

Atque in ſimilaribus quidem corporibus calor, frigiditas, ſiccitas, & humiditas, particulares differentias efficiunt: in diſſimilaribus verò acrimoniæ, ſiccitates, auſteritates, acerbitates, dulcedines, amaritudines, ſalſedines, aquoſitates, & pinguitudines. Quare vnumquodque corporum ſimilarium, hoc eſt, quæ non ex diuerſis ſubſtantiis conſtant, in ipſis partibus non multas, ſed vnam ex his qualitatem obtinet: quod verò totum eſt diſſimilare, complures: quarum hæ quidem aſtringunt, hæ laxant, aliæ aliam facultatem oſtendunt, ſic vt omnes quidem linguam partibus diuerſis, pro contactus, ratione afficiant: affectio tamen ipſa, ex eo quod primò affectum eſt, in totam eam quàm celerrimè diffundatur. Cuius ſimile in tranquillis aquis videre licet. Nam ſi in duas eius partes duos conieceris lapides vno eodémque tempore, ij ſanè duos efficient circulos, qui mutuò per ſeſe ferentur, contrarióſque cernes

Similariũ inter ſe ac diſſimilarium differentiæ vnde naſcantur.

Linguam ſecũdum diuerſas partes à diuerſis ſaporum qualitatibus affici.

cernes in quauis ipsius aquæ particula motus. Quòd si vnum pedem in calidam, alterum verò in frigidam simul demittas, haud dissimile habebis etiam exemplum. Quippe in totum corpus vtriusque affectionis motus peruadit, contrariísque inuicem sibi occurrunt: id quod etiam euenire autumo in lipyriis, & hepialis febribus, nisi quòd in illis non extrinsecus, sed ex ipso corpore caliditatis frigiditatísque affectus oritur. Si verò parem absinthij portionem melli exquisitè commistam, linguæ imponas, simul dulce & amarum, quod ex ambobus mistum fuerit, videbitur: cùm non alio tempore mellis saporem lingua ipsa sentiat, alio autem absinthij, sed vtrumque simul. Quemadmodum igitur ab iis lingua afficitur, ita necesse est quanquam aliarum corporis partium ab eis similiter affici, etiam si qualitates ipsas non sentiat. Neque enim in patiendo, aut non patiendo, ab aliis linguam differre est putandum, verùm eò quòd ipsam familiarium affectuum, ob exquisitam sentiendi facultatem, nihil latêre possit. * Ad quod sanè nonnihil ipsius conducit raritas, sic enim succi facilius penetrant. Porrò si solano & anthemide alicui parti simul applicitis, neque ita densa, dura, tensa, liuidáque reddatur, ac si solo vsus solano esses: neque adeò rara, mollis, tepida & rubens, ac si anthemide sola vsus fuisses, sed dictorum mediam accipere affectionem particula conspiciatur: consentaneum certè est, vtrunque medicamentum secundum suam facultatem esse operatum, ac proinde particulam ipsam eodem tempore contraria simul perpessam fuisse. Igitur quemadmodum mirum non est, * si à medicamentis compositis contrarij simul affectus corporibus infligantur, ita nec si à simplicibus, cùm & ipsa sensui quidem simplicia appareant, natura autem composita sint. Siquidem quemadmodum nos in iis quæ indies componimus, sic natura in simplicibus ipsis, contrarios temperare succos consueuit: quorum sanè actiones, si pari facultate & portione ipsi in mistura coëant, euadent similes: si dispari autem, diuersæ. At verò, vt astrictio quidem vna res est, ita astringens, duplex. Aliud quippe summum existit, vt alumen & galla: aliud autem quod astrictionis sit particeps, vt pirum, vinum, & rosa: nam huius minimum est id quod astringit, quare medela existit inflammationum.

Lipyriæ febres.
Hepialæ feb.

Saporum qualitates afficiūt reliquas etiam partes, vt linguam, licet nō perinde ab iis percipiantur.

Lingua cur sensum habeat exquisitum.

Simplicia medicamenta affectus contrarios gignere non est mirū, cùm natura cōposita sint.

Adstringens duplex.

CAP. XVI.

Rosaceum verò (vtpote cuius natura olei rosæque in medio est) in inflammationum augmentis, hoc est, in illarum medio, optimum est præsidium. At oleum commodum est, vbi inflammationes maximè vigent. Etenim per initia repellere comprimeréque influxus oportet: in vigore autem ita per halitus digerere, vt morsus absit: at in incrementis, repellere simul ac digerere. Vtrunque autem rosaceum præstare potest. Nam præterquā quòd tenuium est partium, leuem quandam astrictionem sortitur, nimirum inter oleum & rosam existens medium. Quippe medium omne ex contrariis mistum existit, iisque totis per tota contemperatis, aut per exiguas particulas, sensum effugientes eorum quibus admouentur. Etenim quæ magnopere austera acerbáque sunt, primo statim contactu superficiem densantia, humorem ingredi prohibent. At quæ modicè astringunt, cæterùm plurimum in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantùm abest vt præ astrictione ingredi altius corpora admota prohibeant, vt etiam ab ea, magis scilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidáque sunt, magis digerunt humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipsa apponant. At quæ frigida sunt & essentiæ crassioris, omnino nullum introducere humorem queunt. Quæ itaque humida, tenuia & modicè astringentia sunt, ea inter omnia humectantia efficacissimè humectant.

Rosaceum quando conueniat inflammationibus.

Inflammationum curatio.

Rosacei facultas.

Medium omne ex contrariis mistum existit.

Humectare quæ possint omnium efficacissimè.

CAP. XVII.

Ad hæc autem omnia non mediocriter confert innata nobis caliditas, & intrò ad sese attrahens, & comminuendo extenuans. Hinc est quòd frigida deleteriáque medicamenta, vtputa cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & alia id genus, citius magísque in calidis naturis vim suam exerant. Nam quum sit impossibile vt talia interficiant, nisi prius cor refrigerent, necessum sanè est, vt intrò comminuta ingrediantur: id quod ex sua natura præstare nequeunt, crassa & inepta ad motum quum sint. Quare ascititiam caliditatem requirunt, quæ in minuta extenuet, ac veluti manu ducat in subtiles meatus. Itaque si quando ea absit, cunctantur, in maioribus hærentia meatibus, in ipsísque fluctantia arteriis & venis, temporis spatio aliquid perpetiuntur. Siquidem qualitates omnes quadantenus in sese agunt. Nam & lapis ab assiduo stillicidio excauatur: gladiúsque ceram secādo hebescit. Quandiu igitur solidæ partes (à quibus perficiuntur actiones) à refrigerātibus medicamentis nondum refrixerint, tandiu animans superstit, est necessarium: refrigerari autem nequeunt, prius quàm illa subierint proprios harum meatus, id quod sua ex natura non possunt. Deducit quippe succos, vt causa quidem primaria, arteriarum attractio: vt secundaria verò & materialis, ipsorum tenuitas: qua destituta quum sint, frigidiora & crassiorum partium medicamenta iis opus habent, quæ præbeant. Cæterum corpora frigidiora tractum arteriarum imbecilliorem possident, medicamentorúmque substantias comminuere nequeunt: proinde medicamenta ipsa cunctari est necesse, processúque temporis tum immutari, tum concoqui: quod solet succus lactucæ: qui si integer ad cor perueniret, non secus ac cicuta perimeret. Hæc igitur & similia, nisi celeriter perimant, nullius tandem effectus redduntur. At quæ aut erosione aut putredine enecant, iis vt tempore vires acquirant, accidit: quum temporis spacio putrescant omnia, eóque magis, quò fuerit humidior atque calidior locus. Meritò ergo fit, vt quæ frigore suo noxam inferunt, iis actionis celeritas ad perniciem proficiat: quippe quæ alioqui spacio excalfacta, vim per quam agebant, deperdant. At quibus in putredine actio consistit, iis tempus actionem adauget, quoniam & putredinem. Nullum autem animal interire potest, nisi cor ab agendi munere cesset: at fieri vt cesset non potest, citra maximam intemperiem. Cicuta itaque hominem è medio tollit, tum ob meatuum amplitudinem, calorísque multitudinem, tum ob validam arteriarum in attrahendo vim, vsque ad cor ipsum perueniens. Sturnos verò ob causas contrarias haud enecat, vtputa quum & retineatur, & cunctetur, ac sese temporis tractu concoqui, præpararique à corde patiatur: quemadmodum & in ipsis lactucis accidit, quæ moderatè quidem sumptæ, alunt

Calor innatus ad quid conducat.

Frigida & deleteria medicamenta, cur citius, magísque in calidis naturis vim suam exerant.

Qualitates omnes quadantenus in se mutuò agunt.

Lapis ab assiduo stillicidio cauatur.

Gladius cerā secando hebescit.

Succi à quibus deducātur per corpus.

Lactucæ succus, si integer ad cor perueniret, non secus ac cicutā perimeret.

Deleteria quæ putrefaciendo enecant, quomodo ab iis differant quæ sua frigiditate extinguūt.

Interire nullū animal posse, nisi cor à munere agendi cesset.

Cicuta cur minimè sturnos enecet.

hominem:ſi verò quiſpiam expreſſum earum ſuccum largiter hauriat,non ſecus proculdubio morietur,quàm qui aut cicutam,aut papauer ſumpſerint. Ad eundem quippe modum cicuta hominem quidem celeritate diſtributionis interficit : ſturnos autem tarditate ipſa, nutrit. Sin autem exiguum quippiam ſumatur, mortem homini haudquaquam inferet : id quod anus illa Athenienſis experimento docuit , quæ ab exigua cicutæ portione auſpicata, nullo detrimento ad permagnam progreſſa eſt copiam : adeò conſuetudo videtur eſſe adſcititia natura.

Lactucæ ſuccum liberaliter ſumptum eſſe lethalem.

Vetula quædam Athenienſis alebatur cicuta.

Conſuetudo eſt adſcititia natura.

Necantia frigore, non genere, ſed ſola quantitate dicuntur letalia, contrà quàm ea quæ putrefaciendo interimunt.

Cap. XVIII.

Eorum ergo medicaminum quæ frigore interimunt,nullum genere letale eſt, ſed ſola quantitate : quum ſi exigua portione ſumantur , mortem non inferant. At in erodentibus,putrefacientibus, & calfacientibus,haud ita res ſeſe habet. Ad hæc, quemadmodum frigida medicamenta , niſi calorem offendant validum,qui comminuat atque deducat ipſa,non perimunt : ſic ſi quod comminuit deducítque,multò valentius fuerit,deuincet prorſus , mutabítque , ac alimento vt ſibi ſit medicamentum,efficiet.

Cap. XIX.

Medicamenta calida & frigida à nobis ſumunt initiũ actionis ſuæ, ac proinde poteſtate dicuntur talia.

Cicuta ſi cum modico & minimè generoſo vino bibatur, ocyus perimit.

Vinum vetus, generosũque, & calidũ, auxiliatur venenis refrigerantibus.

Vinum refrigeratis omnibus vtile,quale nam eſſe debeat.

Quum igitur medicamenta refrigerantia quadantenus à nobis accipiant ſuam refrigerãdi vim, ſicuti & calfaciendi calida(neque enim quicquam moliri poſſent,abſque corporis patientis auxilio) iure poteſtate dicuntur frigida. Nam vt actu nos refrigerent, non prorſus ex ſeſe obtinent. Eapropter meconium & cicuta , ſi cum modico eóque minimè generoſo vino bibantur , ocyus quidem interimunt.Si quis verò papaueris ſuccum,quantus interficere poteſt , hauſerit , ac etiamnum tamen ſuperſit,huic largè epotum vinum vetus generoſúmque & calidum auxiliabitur. Cæterum quod tenui pellucidáque ſubſtantia eſt , colore vermiculo aut flauo,odore gratum,quódque multam aquæ miſturam poſtulat , id tum admodum excalfacere eſt natum,tum facilè vndique per corpus vniuerſum deferri. Tale ergo natura vinum, ætate vetus , multum atque impermiſtum , non modò perfrigeratorum omnium,ſed eorum etiam qui aut ex oris ventriculi,aut cordis dolore,animi deliquium patiuntur , præſentaneum remedium exiſtit.

Cap. XX.

At eorum medicamentorum quæ eroſione atque putredine interimunt, pleraque ſanè perinde vt illorum quæ poteſtate dicuntur calida , actu etiam calida exiſtunt:ſed idcirco nos fugiũt,quoniam aut ipſi plurimum habemus caloris , aut craſſa eſt ipſorum ſubſtantia. In balneo quippe vrina nobis videtur frigida , quemadmodum algentibus hyeme, aqua putealis,calida:cæteris autem frigida.In ſumma enim, pro ſuo vnumquodque affectu,admota conſueuit ſentire corpora.Sic ergo ſi manum habens frigidam , eam in tritici aceruum immiſeris,luculenter calorem percipies. Sin calidam,nequaquam. At ſi columbino ſtercori accumulato , potiſſimum columbarum ſylueſtrium,manum inſeras,etiamſi calidam, manifeſtã tamen ſenties caliditatem. Sic miſy,ſori,chalcitis, ærugo , calx , aliáque id genus innumera, ſi illis aceruatis manum altius iniicias , protinus videbuntur excalfacere. Cæterùm ſi bolum ex eis vnum acceperis, cuius extrema ſuperficies ab ambienti fuerit refrigerata, meritò nullum percipies calorem. Quam ob rem fieri etiam poteſt,vt quæ reſpectu noſtri ſunt poteſtate calida medicamenta,ea ſecundum alterum animantium genus calida eſſe actu videantur.

Quiſque pro ſuo affectu admota conſueuit ſentire.

Cap. XXI.

Deleteria humanæ naturæ quæ ſint.

Putrefaciẽtia vel ſi ſumãtur portione minima,corrumpunt animal.

Quæ igitur nos contactu per putredinem aut eroſionem enecant, ea recta quidem ratione deleteria humanæ naturæ toto genere exiſtimantur, non vt refrigerantia , quantitate duntaxat. Hæc enim interdum vincuntur , & nutrimentum animali redduntur : putrefacientia autem , vel ſi ſumantur portione minima,omnino tamẽ corrumpunt,quòd videlicet quæ putredini obnoxia ſunt, calore humiditatéque putreſcant , calidus autem humidúſque ſit ſanguis. Proinde longo etiam pòſt tempore à quo ſumpta ſunt,nonnulla interimunt, potiſſimùm quæ craſſa terrenáque eſſentia ſunt prædita.

Cap. XXII.

Erodentia.

Interdũ autem ipſa erodentia medicamẽta adeò exigua ſumuntur, vt excerni cum excremẽtis poſſint,prius quàm iniuria corpus afficiant. Interdum etiam qui illa ſumpſit , opportunis remediis vſus, aſſeritur. Nam vbi grauis ab iis noxa illata eſt,malum ipſum ſiſti nullis præſidiis poteſt. Cæterùm cantharides medicamentis diureticis cõmodè permiſcentur:ſicuti alexipharmacis alia pleraque letalia. Feruntur enim alioqui ſponte ſua per vrinam ad veſicam cantharides,ac ſic rodendo illã exulcerant,niſi vbi copia modica indũtur. Ex quibus patet , quæcunque frigiditate interimunt , ſi exigua ſumãtur,nutrire corpus poſſe:at quæ putrefaciendo,nequaquã,quum naturæ humanæ aduerſentur.

Cantharidas cõmodè miſceri diureticis.

Alexipharmacis commodè miſceri interdum lethalia.

Cantharides veſicam exulcerant.

Cap. XXIII.

Medicamentis multas diuerſi generis ſubſtantias eſſe immiſtas.

Vt igitur in alimentis miſtos eſſe varios ſapores diximus,ſic in medicamentis intelligere oportet , multas diuerſi generis miſtas eſſe ſubſtantias: id quod inuenias facilè,ſi conſideres granum cnidium ſolùm hoc à cnico differre,quòd plurimum habeat caliditatis. Porrò attractio quæ in ipſis cernitur,à qualitatum proprietatibus, quæ ſunt in ſubſtantiis, perficitur. Idcirco purgantium medicamentorum , vbi fortè purgatione fruſtrantur, quædam præterquàm quòd noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum corpori præbent: alia verò in corruptionem ac venenum vertuntur. Omnino ſiquidem medicamentum purgans, vel cum vno ſaltem humorum, qui in noſtro corpore ſunt,ſimilitudinem habet:non autem perpetuò miſta eſt vis viroſa. Quamobrem nec perpetuò , licet non purget , iniuria afficiet , verùm & concoctionem admittet , talémque producet humorem,qualem erat natum educere.

Purgantium medicamentorum diſcrimina.

Purgãtia, vbi à natura vincuntur , talem gignũt humorem , qualem ductura erant.

Cap. XXIV.

Purgãtia medicamẽta eſſe familiaria purgandis humoribus.

Pleræque itaque attractiones fiũt qualitatis familiaritate:ac proinde ſingulæ animalis particulæ familiare ſibi alimentum attrahunt:ad quam ſententiam ſequitur,medicamẽta purgãtia familiaria eſſe purgãdis humoribus quodámodo efficaciora, valẽtioráq; ſicuti magnes ferro,quippe qui ad ferri naturam accedat,reperiatúrque in ferri fodinis, eíque ſpecie magnopere ſit perſimilis:verũ fortior

eſt

Magnesferro eſt ſpecie ſimilis,eo tamē fortior.

Cnicus eſt pituitæ ſimilis.

eſt quodammodo , vt attrahere ſit aptior , quàm trahi. Cnicus etiam (quem carthamum vocant) colore quidem pituitæ ſimilis, calore illam ſuperat , ſic vt trahere quàm trahi ſit promptior. Ad eundem modum granum cnidium , ſi quando à corpore noſtro vincatur,vice purgationis alimentum efficitur:veluti veratrum ſemper coturnicib.

Veratrum alit coturnices.

Attractiones fieri ſubſtantiarum ſimilitudine.

Similitudo differt ab identitate.

Verumenimuero quoniam attractiones , ſubſtantiarum ſimilitudine fiunt,neceſſum eſt vt ſi quod purgatur pituita eſt,id quod trahit ſit non pituita, ſed pituitoſum. Differt ſiquidem ſimilitudo ab identitate.

Cap. XXV.

Purgantium medicamentorum differentiæ.

Ad hæc , purgantium medicamentorum quædam iam actu poſſident idoneam ad attrahendum ſimilitudinem : quædam ab animantis illam corpore accipiunt. Præterea in vnoquoque medicamento , permiſti ſimilibus ſunt alij ſucci diſſimiles,qui partim quidem medicamentoſi ſunt , partim minimè. Quare vbi purgationem haud aſſequuntur , quædam in perniciem, quædam in alimentum vertuntur.

Cap. XXVI.

Vacuationes immoderatæ quando & quomodo accidant.

Cæterùm vbi purgans pharmacum vſque adeo inualuit,vt in vaſorum ad ventrem pertinentium oſculis mordicationem apertionémque multam relinquat,aſſiduéque irritans, conuellénſque corpora , vaſorum facultates diſſoluat , vacuationes immoderatæ contingunt : ita,vt ſi quod pituitam educit medicamentum exhibitum fuerit , prima quidem omnium ipſa euacuetur , dein flaua bilis, mox atra,quarto denique loco ſanguis. At ſi quod flauam bilem detrahat, pituita conſequetur : poſt quam atra bilis,quartus demum reddetur ſanguis. Sin atram bilem purgare ſit natum , eam quidem primam eliciet:poſt quam,flauam : dein pituitam, ac omnium vltimò ſanguinem,tanquam ex inanimis vaſis effluentem , vt quæ ſumma iam imbecillitas occupet, quæque ad extremam oſculorum apertionem peruenerint. Ex quibus manifeſtum eſt , poſtremum in immodicis purgationibus vacuari humorem qui familiariſſimus eſt : aliorum autem ſingulos,prout craſſi exiſtunt,aut tenues.

Sanguinem vacuari omnium vltimū, ceu naturæ familiariſſimum.

Cap. XXVII.

Quum igitur vaſcula non amplius in ſe continere ſuccos poſſint , & oſcula eorum recluſa fuerint , neque irritare medicamentum deſinat , nec poſſit amplius familiarem ſuccum attrahere , neceſſum eſt reliquos quoque quo diximus ordine, ſequi. Fit autem orificiorum apertio, ob medicamenti violentiam, ob quam videlicet mordicatio etiam prouenit. Vaſorum autem imbecillitas,tum ob ingentem defatigationem , tum ob intemperantiam,quæ immodicas purgationes præcedit.

Vaſorum reſeratio imbecillitáſque vnde accidāt.

GALENI PERGAMENI
De ſimp. medicamentorum facultatibus,

Liber Quartus.

Conſtat igitur vniuerſas corporis partes perpeti afficíque ab alterantibus qualitatibus, quemadmodum lingua afficitur : ſed paſſionum ſenſum non exactè percipere:at linguam ob perfectioné quam habet ſenſus , poſſe naturas earum omnium dignoſcere : tametſi paſſionum ſimilitudinem inuenire ſit etiā in aliis partibus vniuerſis, ac præcipuè in exulceratis : quandoquidem cutis duritas denſitáſque prohibet, quominus foris incidentium facultates intrò in carnem penetrent.

Cap. I.

Sic enim & illud ab Hippocrate dictum eſt: Vlceribus frigidum mordax : tametſi cuti prius quàm exulceraretur , mordax nequaquam eſſet. Porrò quæcunque frigus contingit,eorum & contrahat , & condenſet , & conſtringat ſubſtantiam, primúmque tenues tum excernantur humiditates, ſicuti ex oculis lachryma , ex naribus mucus, neceſſe eſt : poſtea verò etiam mordax appareat, licet alia ratione , quàm in calido. Nec enim erodendò quod continuum eſt , ſed diuellendo, mollémque ſubſtantiam in arctum contrahendo , ac breuiter ipſius partis continuitatem per diuulſionem ſoluendo,moleſtum,ac mordax eſt frigidum. Cæterum vt in his protinus contractionis condenſationíſque : ſic in illis quæ calore ſuo mordicant , diſſolutionis & fuſionis ſenſus percipitur. Ad hæc,in refrigerantibus quidem vtcunque tardior eſt atque cunctantior mordacitas : in excalfacientibus verò quam celerrimè penetrat.Quam ob rem medicaminum mordicantium , alia ſanè calida facultate , alia neceſſariò ſunt frigida. At quæ moderatè calida ſunt , quæque temperata potius quàm calida dici deberent , vt poculum atque balneum,dum mediam temperiem ſortiuntur, nobis grata & amica exiſtunt. Funditur enim per ea , quod in corporibus noſtris conſtiterat atque concretum fuerat , vnde animantibus voluptas maxima oritur. At ſi quis in eis immoretur diutius , ſenſim quidem & ipſa moleſta euadunt, ídque non quòd mordicatione infeſtent,ſed quòd ſubſtantiam noſtram ſoluentia digerentiáque deliquium animi,ac tandem mortem inducant.Quæ autem his calidiora ſunt , ſecant , diſtrahúntque ſubſtantiam:quare neceſſariò mordacia videntur, vt tum aqua feruens, tum ignis. Igitur ſubiectam materiam contrahere condenſaréque frigidi ſemper eſt proprium : fundere autem atque liquare, calidi : vtriuſque verò immoderatius aucti , communis eſt mordicatio. Verùm quæ à ſumma frigiditate abſunt , minimè cutem mordicant. Plurimum autem ad id genus affectiones facit eſſentiæ medicamentorum vel tenuitas , vel craſſitudo. Siquidem frigida quæ tenuium partium ſunt, quum magis in profundum tranſeant , vehementiùs mordicant. Calida verò quæ craſſarum ſunt partium,quoniam plus vlcerant,vehementius idcirco affligunt.Tenuiorum itaque partium aër eſt: craſſiorum terra:medium eorum tenet aqua. Sed aër accenſus fit flamma : terra autem pruna : at aqua vehementem ſanè caliditatem recipit , ſed nec flamma nec pruna , propter innatam humiditatem, efficitur. Siquidem flamma & pruna ignis ſunt genera : ignis autem omnis,calidus eſt & ſiccus:at aqua ſicca vt ſit,fieri nequit. Nullum autem eſt adeò calidum pharmacum, vt flamma,aut pruna , aut aqua feruens. Procedit tamen vſque ad vſtionem ipſa medicamentorum caliditas , vbi in craſſa conſiſtit eſſentia. Quæ verò ſubtilium partium ſunt calida,nonnunquam omnino non mordicant,ſed calfaciunt duntaxat.Eſt vbi mordicent, non tamen vrant.

Vlceribus frigidum mordax.

Frigidum quā ratione ſit mordax.

Mordicantium alia ſunt facultate calida, alia frigida.

Condenſare materiam,frigidi ſemper eſt proprium. Liquare eſt proprium calidi.

Aër accenſus fit flamma. Terra accenſā fit pruna.

Ignis generā ſunt flamma & pruna. Aqua eſſe ſicca non poteſt.

Cap. II.

Tenuium & craſſarum partium quæ eſſe dicantur.

Porrò quæ celeriter in tenuia ſoluuntur, tenuium dicũtur partium: quæ id perpeti nequeunt, craſſarum. Quòd ergo ea ſoluantur, calor animalis, cui applicantur, eſt cauſa: quæ in tenues craſſáſve partes comminuantur, id à propria natura obtinent. Quocirca refrigerantium medicaminum ea quæ craſſarum ſunt partium, mordicare nequeunt, quòd extimam cutis ſuperficiem penetrare non valeant.

Mordicare quæ valeant.

At quæ tenuium ſunt partium, maximéque ſi inæqualem temperiem ſortiantur, valenter mordicant.

Medicamenta omnia facultatibus conſtant contrariis.

Sed ſuprà demonſtratum eſt, inæquabilia eſſe propemodum omnia: vbi oſtenderemus, & in vino, & in oleo, quatuor reperiri ſuccos diuerſos, in ſummáque vniuerſa medicamenta facultatibus contrariis conſtare. Enimuerò acetum, tametſi ingenitam vini caliditatem amiſerit, ex putredine tamen ſibi aliam adeptum eſt.

Acetum ex contrariis facultatibus cõſtat.

Quippè vinoſæ vini partes, dum ipſum in acetum tranſit, refrigerantur: at aqueum recrementum putreſcens, aſcititiam caliditatem acquirit, veluti quæ putreſcunt omnia: fitque acetum quiddam ex contrariis facultatibus miſtum, partim refrigerantibus, partim calidis: ſicuti vſtorum lignorum omnes cineres, qui ex aduſtione nonnullas partes igneas conſeruant, quas macerati poſtea ſolent in aquam deponere.

Lixiuium.

Hanc enim aquam marinæ & muriæ per omnia corrreſpondentem, vulgò lixiuium appellant.

Acida omnia ſunt frigida, quatenus acida.

Omphacij facultas.

In vniuerſum autem, quod tantùm eſt acidum, quicquid id fuerit, planè frigidum eſt, eóque vti contra omnes calidos affectus commodiſſimè poteris, vt omphacij ſucco. Qui quidem quum omnino acidus ſit, perfectè etiam refrigerat, vnicéque ardoribus prodeſt, inimicus affectionibus frigidis, quemadmodum omnia exquiſitè refrigerantia.

Acida frigiditas tenuium eſt partium.

Aſtringẽs frigiditas craſſarum eſt partium.

Ea autem quæ quum acida ſint, habent etiam ſaporem quendam acrem permiſtum, qualis planè ineſt aceto, haud dubiè nonnihil caliditatis poſſident. Verùm ſi frigiditati aſtrictio coniuncta ſit, aliud eſt frigiditatis genus. Quippè acida frigiditas tenuium eſt partium: at aſtringens, craſſarum.

Cap. III.

Senſus quo pacto exercere debeamus.

Non igitur ſola ratione per methodos logicas nos exerceri oportet, ſed exercere etiam ſenſum in ſaporibus ſingulis: quod fiet, ſi omnia ea ſedulò experiamur lingua, quæ vnamquamque qualitatem præ ſe ferunt manifeſtiſſimam. Vt, ſi acrimoniam cogitatione complecti velis, in allio, cæpis, atque his ſimilibus, ea ſæpe guſtando te exerceas oportet. Sin aſtrictionem, in galla, rhu, & ſimilibus. Si amaritudinem, tum in nitro, tum felle. Si qualitatem ſaporis expertem, in aqua immuni ab omni qualitate aſcititia. Nam hinc exorſus, promptius ad aliorum obſcurorum omnium ſaporum cognitionem peruenies.

Cap. IV.

Sin autem qualem præbet ſenſum aqua planè omnis qualitatis vacua, talem in re aliqua ſicca inuenias, ea nimirum mediam cõſtitutionem ſortietur, aut certè ad frigidius paululum inclinabit.

Emplaſtica medicamenta quæ dicantur.

Quòd ſi talis quum ſit in caloris & frigoris differentia, inſuper conſiſtentiam nacta ſit ſiccam, terreſtris ſit, ac citra morſum deſiccet, eſt neceſſe. Atque huius generis medicamenta omnia, medici appellant emplaſtica.

Cap. V.

Emplaſticorũ natura duplex.

Duplex autem eſt emplaſticorum natura: altera exactè terrea & ſicca: altera viſcoſa quidem omnino, ſed ex aqua & terra, & plerũque etiam aëre, commiſta, ſicuti oleum dulce.

Olei partes.

Hoc ſiquidem ex aërea, terrea, aqueáque eſſentia conflatur. At oui albumen, ex iiſdem quodammodo, ſed magis terreum eſt oleo. Quin & quod lactis eſt caſeoſum, emplaſticum quoque eſt: & ſuillus adeps.

Adipis differentiæ.

Nam tauri, & hirci pinguedo, acrimoniam & multam, & igneam poſſidet: bouis item, ouíſque adeps acris exiſtit. Porrò anſeris & gallinacei calidior eſt pinguitudo, & ſiccior quàm ſuum: necnon ſubtiliorum partium, & minimum terreſtris, ſicuti & auium omniũ. Quæcũque ergo pinguedines nondum vllam nactæ ſunt acrimoniam, emplaſticam illinendi poros poſſident facultatem, eamque & tantò efficaciorem, quantò ſicciores, magíſque terrenæ fuerint.

Cera elota eſt emplaſtica.

Huiuſmodi enim eſt cera elota, quæ ex melle tum aquoſiore, tum minimè mordaci conficitur.

Cap. VI.

Aſtringẽtium natura.

Acidorum natura.

Aſtringentia porrò terrena ſunt, & craſſa corporis conſiſtentia: qualitate verò frigida. Acida autem, tenuitate pollent corporis, ſed perinde vt aſtringentia refrigerant.

Fructuum ſapores.

Etenim arborum fructus, quotque nobis, vbi maturauerunt, dulces apparent, nuper enati, acerbi ſiccique ſunt conſiſtentia: progreſſu verò temporis, humidiores redduntur, acquirũtque ad acerbitatem, aciditatem quandam: quam exuentes ſenſim, poſtea dum perficiuntur ac matureſcunt, dulces euadunt.

Fructuum differentiæ.

Sunt qui non in arboribus, ſed poſteaquàm repoſiti aliquãdiu fuerint, dulcedinem indipiſcantur. Alij non interueniente aciditate, paulatim in dulcedinem tranſeunt.

Fructus omnes coquuntur, & matureſcunt calido.

Omnes tamen coquuntur & matureſcunt calido: quod quidem duplex exiſtit: alterum nempe & proprium, & cuique ingenitum: alterum externum, à ſole videlicet, ſed naturæ ipſorum conueniens & familiare.

Calidum duplex.

Si igitur quum initio acerbi eſſent, tempore matureſcentes dulceſcunt, ſequitur ex calore ipſis prouenire dulcedinem: acerbitatem verò aciditatémque, ex frigore.

Acerbus ſapor acido magis terrenus exiſtit.

Ad hæc etiam, initio quidem lignoſi quum ſint, necnon ſicci & acerbi, poſtea verò humore aduenien te reddantur acidi, palàm eſt, ſaporem acerbum acido magis terrenum exiſtere.

Acerbus ſapor eſt frigidus.

Quinetiam, ſi ab acerbo ſapore manifeſtè linguam contrahi, ſiccari, aſperaríque contingit (quæ vnius frigiditatis ſunt opera) liquet planè frigidum eſſe ſaporem acerbum. Quoniam verò inæquabiliter etiam deſiccat (id enim eſt quod exaſperat) fuerit vtique omnino etiã terrenus: nam aqueus, omnia æquabiliter penetrat.

Acerbi & acidi ſaporis diſcrimen.

Præterea, velox quidem acidorum ſaporum tranſitus in partibus fit ſentientibus, acerborum autem tardus: tum acida quidem in alto magis agere apparent, in ſuperficie autem acerba. Quæ omnia, craſſarum eſſe partium acerba indicant: acida verò tenuium. Cæterùm vtraque dicuntur aſtringere tum quæ acerba ſunt, tum quæ auſtera: ſed in maioris minoríſque ratione differunt. Inſunt autem ipſis medicamentis qualitates complures, non diuerſæ modò, ſed pugnantes etiam, atque interim ſubcõtrariæ. Quare vbi aſtringentium (exempli gratia) diligenter explorare actionẽ contendis, ea tantùm diſquiras, quæ guſtui exquiſitè acerba videntur, nullámque

ſaltem

ſaltem manifeſtam habent qualitatem admiſtam. Quæ quidem vbi nactus fueris,tum in optima ſanorum corporum conſtitutione, tum in affectibus ſimpliciſſimis,de illis facies periculum. Nam ſi corpus ſanum manifeſtè cernatur refrigerare,& calidis profit affectibus, intrepidè ſanè poteris de aſtrictione ipſa, quòd refrigeret,pronunciare. Sin contrà appareat, taléque medicamen acerbum in illis conſpicuam caliditatem inducat, calidum natura putandum eſt, in cæteriſque ſaporibus pari iudicio experiundum. Ego verò, etſi facultates medicamentorum, vel citra ſapores, ſola experientia noſcuntur, vſus tamen prædicta methodo, omne exquiſitè aſtringens, frigidum perpetuò comperi: nonnulláque modicè dulcia, aut amara, aut acria, ſimul cum aſtrictione ſum expertus etiam apertè refrigerantia. Item quæ aſtringunt pariter atque acida ſunt, ea quoque manifeſtè refrigerare experientia didici. Sola verò dulcia omnia pro dulcedinis modo, protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia ſunt, nullum omnino eſt frigidum. At amara omnia, calidam poſſident facultatem.

Aſtringens omne exquiſitè, eſſe frigidum.

Dulcium eſſe nullum frigidum.

Amara omnia calida.

Cap. VII.

Auſterus igitur ſapor, exolutus acerbus eſt. Quum autem corpus acerbum, terreum ſit atque frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur: nempe aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrunque ſimul perpetiens. Si ergo incaleſcat duntaxat, ſolidam dulcedinem contrahet, qualis caſtaneis ineſt. Sin tantùm humeſcat, ſi quidem ea craſſarum ſit partium, & aquea humiditas, auſterum euadet: ſin verò aëria, aceſcet. Si pariter humeſcat & calfiat,humiditate quidem aquea, in dulcedinem: aërea verò tranſibit in pinguitudinem. Ac ſanè ſecundum propoſitarum qualitatum miſturas, varias fructus mutationes ſortiuntur. Cæterùm acerbus ad extremum perſeuerat fructus ilicis, arbuti, fagi,& corni. Acerbus ſimul & dulcis, myrti fructus eſt,piri agreſtis,& roboris. Auſterus vnà & dulcis palmarum fructus. Pinguis exactè, tum fructus, tum ſuccus oleæ.

Acerbum corpus exolui tripliciter.

Acerbitatis in alias qualitates mutatio.

Saporum differentiæ in variis fructibus.

Cap. VIII.

Quicunque ergo fructus oleoſi duntaxat ſunt, edendo ij ſunt,& dulces. Quibus verò alteraſcentibus amaror aduenit, ij edi non poſſunt. Quippe amarum omne edi nequit: taléque efficitur à caloris exceſſu. Verùm dulce omne calidum eſt,nec immodicè calorem noſtrum exuperat, ſed inter limites ſe cōtinet fundentis,læuigantis, mollientis. Quum autem quædam ſint quæ vna, quædam quæ duabus in ſeſe qualitatibus & agunt & patiuntur,quædam verò etiam totis ſubſtantiis ſuis: in horum certè numero medicamenta non pauca ponuntur,ſicuti & nutrimenta vniuerſa: quorum duplex eſt genus. Siquidem quædam ſunt pinguia, vt ipſa pinguedo: quædam dulcia, magis minúſue,vt omnia illa quibus nutrimur.

Fructuum qui nam ſint veſci, & qui minimè.

Amara edi nequeunt.

Dulcis ſaporis natura.

Nutrimentorum duplex genus.

Cap. IX.

Eſt tamen & pingue ipſum, & quicquid nutrit, dulce. Nam quum nutritio euacuati repletio ſit: quod euacuatum autem eſt,familiare & benignum eſſet: certè etiam id quod nutrit, familiare, iucundum, & amicum ſit eſt neceſſe: ac proinde calidum modicè, reſpectu illius quod nutritur.

Nutrimentum omne eſſe dulce.

Nutritio quid.

Nutrimenta eſſe mediocriter calida.

Sed in hoc non parua eſt maioris minoriſque ratio: quandoquidem nec ad cibos accedimus exactè ſecundum naturam affecti. Corpus ſiquidem eorum qui cibos appetunt, ſit duntaxat inanitum oportet, ſi abſoluti futuri ſint familiaris ipſorum qualitatis cognitores. Nam ſi præter id calidiores quàm conueniat,aut frigidiores euaſerint,non ſolùm quæ nutriant, verum etiam quæ refrigerent, aut calfaciant, poſtulabunt. Quocirca cibi quoque illis aliàs alij iucundiores videntur. Nam quum duplex ſit genere iucundum: alterum quod impleat id quod vacuatum eſt, cuiuſmodi eſt nutrimentum: alterum quod medeatur ei quod alteratum eſt, id quod medicamentum exiſtit: eueniт vtique cibis, vbi non modò vacuatis exhibentur corporibus, ſed etiam qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectent, vt cibi ſcilicet,& vt medicamenta. Quamobrem nec edulio-rum nec medicamentorum vna eſt animantibus omnibus ſpecies: ſiquidem pro ſua vnaquæque familiari ſubſtantia ſimul & affectione, tum delectantur, tum iuuantur ab vtriſque. Sed ſi hæc ſic habent, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoque erit calidum: quod dulcius, tantò nimirum erit calidius, quantò videlicet dulcius: ſin ad immodicum recidat calorem, nec eiuſmodi dulce erit,ſed iam apparebit amarum.

Iucundum eſſe duplex genere.

Cap. X.

Etenim vt à moderato calore bifariam cuique corpori dulcedo prouenit: partim enim ſunt proprio & inſito calore dulcia, partim verò aſcititio: ad eundem modum amara. Alia nanque ſunt, quæ ſuapte natura excalfaciunt: aliis autem id accidit ab acquiſititio calore accenſis. Porrò dulcia omnia proximè accedunt ad naturā eorū quibus apparent dulcia: idque aut proprio calore, vt mel: aut acquiſititiō, vt ſunt omnia quæ ab igne præparantur. At muſtum non ſuo modo,ſed etiam aſcititio calore dulce eſſe videtur. Siquidem haud parum veluti ardoris ex ſolari calore tum acinis, tum aliis ineſt fructibus; à quo id quod illis aqueum ac veluti ſemicoctum ineſt, ad concoctionem ducitur. Nam ex quibuſcunque pomis,ſi ſuccum exprimas, eum protinus non ſecus atque muſtū ferueſcere deprehendes: tanto tamen feruoris diſcrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuerſitas. Cæterùm vbi quod ſemicoctum erat, tranſmutatum iam fuerit, euanuerítque is qui excitabat feruorem calor, iam tum denique ſynceræ ſuccorum proprietates cernuntur,propriáque vinorum natura agnoſcitur. Iā verò quæ inueterantur vina omnia calidiora redduntur: ac primùm quidem quandam dulcedinem acrimoniámque aſciſcunt: quæ verò prius inerat illis aſtrictio,auſteritáſque, tempore ipſam deponunt. Dein rurſus acrimonia increſcente, dulcedinem indies abiiciunt, paulatímque amareſcunt. Vnde conſtat, dulce eſſe calidius auſtero, ſicuti & dulci amarum. Atqui ſi verum eſt dulcedinem prouenire à moderatione caloris; patet aſtrictionem à frigido vincente perfici.

Dulcedo à moderato calore prouenit.

Dulcia proximè accedunt ad naturam eorum quibus talia videntur.

Muſtum.

Succum cuiuſuis pomi feruefcere, vt muſtum.

Vina vetera calidiora.

Dulce eſt calidius auſtero. Amarum eſſe calidius dulci. Aſtrictio à frigido oritur.

Cap. XI.

Vt igitur vinum acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariúſque, vltimò verò planè amarum naturaliter redditur: ad eundem modū quod veluti rigorem præter naturam perpeſſum eſt, protinus acidius efficitur: ac ſi prorſus refrige-

retur, acescit penitus. Præterea quod in vindemia ipsa per assiduam pluuiam, aliena humiditate fuerit imbutum, leui occasione acescit. Contrà verò accidit iis quæ talia quum sint, igni admouentur: nam & protinus, & progressu temporis dulciora redduntur: tandémque si perdurauerint, aliis similiter amarescunt.

Vina igni admota, dulciora reddi.

Quum itaque omphax sit acida, vua verò dulcis, ac fructibus omnibus maturatio à solari calore proueniat, planum est, imperfectius & frigidius esse quod acidum: perfectius verò & calidius, quod dulce fuerit.

Maturatio fructibus omnibus prouenit à solari calore.

Cæterùm diuersis viribus acetum atque succus omphacis constant. Nam acetum proprio quidem vini calore, est frigidum: ascititio autem, contractóque ex putredine, calidum.

Aceti facultas.

At omphacis succus calorem non habet, ac proinde nec acrimoniam. Præterea omphacis succo acetum tenuius est. Quamobrem frigiditas quæ ab aceto infligitur, excellit eam quæ procedit à succo omphacis, idque & vehementia, & mistione. Nam tametsi succo omphacis ne minima quidem caliditas insit, aceto autem acrimonia quædam excalfaciens: hæc tamen satis non est, ad superandam ab aciditate prouenientem frigiditatem: sed potius veluti sternens viam, atque aperiens meatus, illius celeritatem promouet. Caliditas siquidem quæ à præcedente aceti acrimonia oritur, protinus à frigore insequentis aciditatis extinguitur, ita vt multò maior ex aceto frigiditas percipiatur.

Omphacium & acetum in quibus differant.

Ad hæc autem, si pari mole acetum melli permisceas, aceti frigiditas superabit mellis caliditatem: eóque magis, quo fuerit maior aceti copia. Quòd si multò plus mellis quá aceti indideris, parem calorem atque frigiditatem in ea mistura comperies. Siquidem multis numeris acetum plus ab iis quæ moderatè sunt calida, ad frigiditatem recessit, quàm mel ad caliditatem.

Acetum magis refrigerat quàm mel calefaciat.

Porrò omphacis succus, qui ipse (vt omnes fructus in primo sui ortu) est acerbus, ad ardentia hypochondria longè præstantior est, quàm acetum: quòd nec violentam, nec ferientem, nec mordaci calori iunctam frigiditatem sortiatur.

Fructus omnes in primo sui ortu esse acerbos.

Cap. XII.

Porrò quòd vina quædam inualida Vere atque æstate acescant: quódque vehementius mota, in meridianísque locis reposita, idem etiam patiantur: contrà verò hyeme atque versus aquilonem defossa, integra & secundum suas vires seruentur: nonnulli à calore nasci aciditatem existimarunt. Se autem ij fallos esse deprehendent, vbi viderint non calida & vetera vina, sed quæ principiò sunt frigidiora, sic per calorem acescere.

Vinorum quædam acescant.

Cap. XIII.

Persimile autem quid vinis accidit, quæ natura frigidiora aquosioráque sunt, quale flammis exiguis & imbecillis. Quippe si eas ad feruidum solem exponas prorsus obscurari, aut etiam extingui conspicies. Quòd si valido etiam flatu concutias infirmam ac paruam flammam, citius illam extinxeris quàm inauxeris.

Flammulas extingui à feruido sole.

Natura enim infirma, validum nec motum, nec calorem sustinet. Cæterùm multis in locis fortiora vina ex industria cómouent & transportant, necnon soli exponunt, & calfaciunt, ac denique ad meridiem obuertunt cellas, vt citius sic maturescant, & potui idonea euadant. Nam quod multò tempore aliis, hoc iis quæ sic excalfacta sunt, breuissimo accidit. Quemadmodum igitur exercitia valida & sol, calida & robusta corpora, etiam validiora efficiunt: prosternunt autem, digerunt, & refrigerant quæ non sunt eiusmodi: sic vina natura calida, motus veluti ventilans, sol excalfaciens, flammæque iuxta ardentes, celerius concoquunt: quæ verò frigidiora & aquosiora existunt, eorum arguunt omnia id genus imbecillitatem, celeriúsque perpeti cogunt, quæ alioqui post passura essent: quum nimirum res quælibet in propria natura seruetur calore proprio: corrumpatur autem ab immoderatione extrinseca, non minus caloris, quàm frigiditatis.

Infirma natura validum neque motum, neque calorem sustinet.

Vina calida à quibus concoquantur celerius.

Calore proprio seruantur singula, corrũpuntur contrario.

Cap. XIV.

In vniuersum autem aciditas nascitur calore quidem mutante, non autem vincente siue alimentum, siue medicamentum: quemadmodum videre est in acidis ructibus, qui à semicoctis cibis oriuntur. Quòd autem opus sit calore alterante, argumento sunt lac, & ptisanæ succus, quæ tempore æstiuo citius acescunt quàm hyeme.

Aciditas vnde oriatur.

Quum enim sapores acidi sint essentiæ simul tenuis & frigidæ, quemadmodum constitutio borealis, nasci certè sine calore non possunt, sicuti nec ille ipse aër: ac proinde licet frigidi sint omnes sapores acidi, nullum tamen eorum quæ extremè refrigerando enecant, acidum est.

Acidi sapores sunt essentiæ simul tenuis & frigidæ.

Exploranda porrò acidi saporis natura est in oxalide & oxylapatho, vt in quibus reperiatur maximè syncerus & simplex. Etenim quod propriè in saporibus appellatur acidum, à sola lingua percipi potest, sicuti & acre: cæterùm quod vtrique est commune, nempe mordacitas, etiam à tactu sentitur.

Acidus sapor syncerus in oxalide & oxylapatho reperitur.

Porrò ex quatuor elementis impari mistura coëuntibus, particulatim omnium corporum constant generationes. Ex ea autem imparitate perficiuntur proprietates corporum particularium. Quippe ex elementorum inæquali mistura, plantarum: ex plantis autem, animalium proprietates oriuntur.

Generationes omnium corporum ex quatuor elementis constare.

Ac transeunt sanè quædam protinus in se mutuò: nonnulla mediantibus aliis: veluti terra in triticum, hordeum, & alia id genus: rursum horum singula in carnem humanam: quum tamen ipsa terra caro vt fiat sit impossibile, transiliendo eam quæ in medio est mutationem. At eorum quæ in sese mutuò transeunt, quædam celerem, quædam diuturnam alterationem obtinent. Verùm quæ maximè sunt inter se similia, celerem: quæ dissimiliora, tardiorem.

Similium faciliorem esse transitum in se inuicem.

Lingua igitur exactissimo sensu prædita, omnes qualitates diiudicat, necnon familiaria & similia, ab iis quæ sunt contraria discernit.

Linguæ facultas.

Cuius vsus gratia in hanc solam particulam complures nerui inseruntur: quum in aliarum singulas inseratur aut vnus tantùm, aut alter, nec is magnitudine insignis.

Linguæ cur plures nerui tributi.

Quum igitur quædam naturæ nostræ magis sint familiaria, quædá minus: atque hæc quidem temperaméto huic, illa autem illi: necessariò plures qualitates ipsius gustus existunt. Cæterùm omnium quæ nutriunt cómunis dulcedo est: quandoquidem quicquid nutrit, necessariò plus aut minus sit dulce oportet. Quæ verò non nutriunt, ea aut non dulcia, aut falsa esse, est dicendum.

Dulcedo est cómunis omnium quæ nutriunt.

At verò id quod cuique rerum familiare est, vnum est: nam & natura eius est vna: quæ autem aliena, complura, partim plus, partim minus à substantia eius dissidentia. Porrò quæ

Familiare cuique esse vnicum: aliena autem, plura.

quæ dulcia ſimul & acerba ſunt, ea craſſioris eſſentiæ ſunt, & temperaturæ frigidæ. Quæ acida ſimul & dulcia, tenuiora ſunt quàm acerba, refrigerant tamen & ipſa. At amara, calida ſunt: ſed acria his calidiora. Nutriunt ergo hæc omnia, ſi iunctam habeant dulcedinem. Per ſe autem nullum dictorum nutrit, quorum ſaporum miſtiones minimè quidem fiunt ſubitò: ſed in alteratione conſiſtunt. Nam iis quæ à natura mutantur, ſenſim fiunt alterationes. Sicuti igitur quod eſt ſummè dulce, aptum eſui eſt: quod verò exquiſitè amarum, ineptum eſui: ita quæ in medio ſunt eorum, nutriunt quidem, verùm minus quàm dulce. Eadem ratio eſt in cæteris qualitatibus: ſiquidem præter dulcem, nulla nutrire poteſt. Ad elementa multò ſanè etiam minus nutriunt, nullámque guſtui qualitatem offerunt.

Acria amaris calidiora.

Elementa nec nutriunt, vel vllam guſtui qualitatem offerunt.

Cap. XV.

Sed quemadmodum edulia quæ nutriendorũ naturæ quãſimillima ſunt, ea & dulcedinem præ ſe ferunt, nec vllam præparationem requirũt: ſic quæ temperaturam nacta ſunt remotiorem, alia condimentis, alia coctione, alia vtroque indigent. Etenim condimenta, quum ex ſe edendo non ſint, ſuauitatem tamen iis quæ per ipſa præparantur, conciliant, quòd illa reducant ad medium. Apparet etiam natura calidi, quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atque in aliam mutare ſpeciem. Quædam tamen ſuauiora, quædã inſuauiora igni applicata redduntur: ſicuti & quædam longo tempore quædam minimo, vt coquant, indigent. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis ſimilia ſunt, ea vel citra coctionem, aut præparationem, iam dulcia apparent. Quæ verò diſſimilia exiſtunt, omnia inſuauia ſunt, antequàm præparentur. Atque ea quidem quæ nimis calida ſunt frigido corrigi debent: quæ verò impenſè frigida, calidorum miſtura obſoniorum, & igni. Ad eundem modum humiditate, quæ terrea ſunt & ſicca: ſiccitate, quæ humidiora ſunt quàm expediat. Maximam eorum quæ dicta ſunt, faciet fidem, quæ in ore fit tranſmutatio. Nam qui pluſculum ſuſtinuerunt ieiunium, iis ſaliua ſalſa redditur: qui verò plurimum, amara. Sic etiam vniuerſum corpus bilioſum redditur. Eſt autem ipſa flaua bilis amara: atra autem, acida: ſanguis qui ſecundum naturam eſt, dulciſſimus. At pituita linguam contingens, nunc dulcis, nunc acida, nunc ſalſa videtur.

Condimentorum vſus.

Alimenta intemperata quomodo corrigenda.

Humorum qui in corpore ſunt ſapores.

Cap. XVI.

Nihil igitur mirum, nec cur rerum omnium dulciſſimũ mel, ſuccum generet amariſſimũ: nec cur id maximè ætate florẽtibus & calidis natura, & febrientibus accidat. Nam vt foris quũ pluſculum igni admouetur amarum efficitur, ad eundem modum in animantium corporibus, vbi ſyncerum validúmque nactum calorem fuerit, bilioſum ſuccum procreat. At in temperaturis & affectibus frigidioribus, facilè in moderatũ ſanguinem vertitur. Nec verò ab alieno tantùm calore, ſed à ſuo etiam proprio, mel amarum temporis ſpacio redditur. Porrò lac, etiamſi guſtu ſit dulce, ex ſe tamen nunquam amarũ efficitur. Vincitur enim in eo caliditas à frigiditate, ac proinde aceſcit repoſitum. Conſtat autem ex tribus ſubſtantiis, qualitate diuerſis: prima quidem craſſa, ex qua caſeus conficitur: ſecunda pingui, ex qua butyrum: tertia aquea, quam nominamus ſerum. Ex quibus pinguis quidem, maximè temperata eſt: craſſa verò, paululum ab ea declinat: excrementum autem illud ſeroſum, frigidum eſt & humidum. Si igitur guſtari lac poſſet, vbi in ventre & per venas concoctum eſt, ipſo melle dulcius inueniretur. Nam quod foris & ex ſeſe mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Et quum admodum ingens calor in animante extiterit, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam deperdit. Rectáque id ratione euenit. Etenim quod ſummè dulce eſt, ac proinde nihil apponi ad eius dulcedinem poteſt, id vt in conſequentem verti pergat qualitatem eſt neceſſe. At cui quid deeſt, id per concoctionem acquirit. Verum lac vbi cruditatem in ventre perpetitur, in frigidiori quidem aceſcit, in calidiore nidoroſum amarúmque efficitur, nunquam autem inter coquendum mel aciditatem contrahit. Porrò vtraque, tum quod acidum eſt, tum quod amarum, linguam mordicant. Cæterùm mordacitas ipſa, à tactu propriè, non à guſtu ſentitur: tribúſque iſtis ſaporibus, acido, amaro, & acri, eſt mordicatio communis: verùm acido quidem, vt frigido ſimul atque ſubtili: amaro verò & acri, vt calidis.

Mel quibus in bilem vertatur.

Mel pluſculum igni admotum, amaricat.

Mel temporis ſpacio amareſcit.

Lac nunquam amarum effici.

Lac ex tribus ſubſtantiis conſtat.

Lac incidens in ventriculi ingentem calorem, tantam dulcedinem contrahit, quãtam amittit, mel.

Lac quomodo in alienas qualitates mutetur.

Mordicatio acido, amaro, & acri, ſapori eſt communis.

Cap. XVII.

Quòd ſapor acer ſit calidus, non eſt cur in demonſtrando ſim anxius: quandoquidem id nemo addubitat: & euidentia ſenſus, demonſtrationis fidem præuertit. Porrò quæ ex acribus idonea ſunt eſui, dulcem quandam, etſi obſcuram, neceſſariò habẽt qualitatem admiſtam. Proinde multis ipſorum pro obſonio vtimur: multis verò vt condimentis tantùm: at vt cibo, ipſorum omnino nullo, ídque ob virium vehementiam. Eorum autem quæ non eduntur, alia mortifera ſunt, alia ſimpliciter medicamẽta: omnia * tamen cuti noſtræ impoſita, celeriter vlcus moliuntur. Sunt & quæ ne guſtare quidem audeas, cuiuſmodi ſunt cantharides, thapſia, & ea eroſione aut putrefactione interimunt. Multa verò etiã ipſo ſtatim odore pugnantiam cum homine indicant: veluti & hæc ipſa quæ nunc diximus, & ex ſummè refrigerantibus, cicutæ, papaueris, mandragoræ, lycoperſij, hyoſcyami ſuccus. Terminus autem ſiue finis ſaporis amari, eſt abſtergere: acris verò, vrere: at dulcis, nutrire: vbi in ſua quiſque natura abſolutus fuerit, hoc eſt, minimè alienis qualitatibus offuſcatus. Porrò quod in vlceribus nati ſunt præſtare amari ſapores, id ipſum aſſumpti in corpus efficiunt. Abſtergunt quippe & expurgant, quæque in venis eſt craſſitiem incidunt. Quamobrem menſes mouent, educendóque ex pectore & pulmone puri auxiliantur: comitialíque etiam competunt morbo, ſi modò naturam deleteriam non habeant. Iis tamen qui ſanguinem expuunt, ſunt noxij. Ariſtolochia autem iris, & panax, adeò amara ſunt, vt proximè ad ſaporem acrem pertingant: ob ídque nec abſtergant tantùm, ſed etiam exedant & mordicent. Staphis agria etiam, nihil ab iſtis amaritudine vincitur, eſtque iam adeò & acris & calida, vt non modò ſordem vlceribus auferat, ſed ipſam etiam carnem colliquet.

Acer ſapor eſt calidus.

Acria eſculenta neceſſariò habent admiſtam dulcedinem.

Acrium medicaminum differentiæ.

Saporum ſingulorum qualis ſit finis aut treminus.

Amari ſaporis facultas.

Amara quibus morbis conueniant.

Staphis agria colliquat carnem.

Cap. XVIII.

Igitur ſapores acres, primùm exactè eſſe calidos dicimus: dein exedentes, vrentes, cruſtam molientes, & colliquantes, ſi vel ipſi cuti imponantur.

Acrium ſapórum facultas

nantur. Nam intra corpus aſſumpti, ſi quidem tota ſubſtantia animanti aduerſentur, ipſum putrefacientes corrumpunt: ſin verò caloris immoderatione duntaxat, ſi craſſæ ſint eſſentiæ atque terreæ, interna exulcerant: ſin tenuis, vrinam atque ſudores promouẽt, in ſummáque incidendi & digerendi in halitũ obtinent facultatem. Ex quo genere quidam tum expuitionibus ex thorace, tũ menſium motibus auxiliantur.

Acres ſapores quomodo ab amaris differant.

Nec verò ſola vehementi caliditate ab amaris acres ſapores differunt: ſed quòd amari omnes non modò calidam habeant facultatem, ſed etiam ſiccam & fuligini aſſimilem: nimirũ à dulcibus excalfactis & exiccatis ſuam ſuſcipientes generationem: acres autem, quicunque amari non ſunt, admiſtam nullam humiditatem ſortiantur: quo fit, vt eiuſmodi corporum à nobis non pauca eſitentur. Cæterùm aſtringentibus medicamentis non parum tenuiora ſunt medicamenta amara: acribus verò, craſſiora. Quare nec facilè craſſos viſcidóſque humores pertranſeunt, veluti ea quæ tenuiori eſſentia ſunt prædita: nec ad incidendum inepta ſunt, perinde vt craſſiora.

Incidentia qualia eſſe debeant.

In medio ſiquidem ſint vtriuſque exceſſus oportet, quæ inciſura ſunt.

Erodentia medicamẽta ferro eſſe ignito ſimilia.

At verò ferro lapidíque ignito, ea quæ per eroſionem interimunt medicamenta ſimilia ſunt: quæ à corporis nimirum calore huc perducuntur: veluti chalcitis, miſy, ſori, arſenicum, hydragyros, lithargyros, & alia innumera.

Erodentium ſpecies variæ.

Craſſarum enim ſunt partium id genus omnia, & poteſtate calida: proindéque temporis ſpacio accenſa, per eam quæ ab animante proficiſcitur mutationem, non aliter quàm lapis ferrúmque ignitum, ventrem tum exulcerant, tũ exurunt: quum ſcilicet in corpus diſtribui præ grauitate non poſſint. His tamen tenuiora ſunt, calx, cantharis, lepus marinus: necnon ariſtolochia, & iris: quæ quidem hæc vltima duo, & magis ſunt illis acria, miniméque deleteria exiſtunt.

Cantharis commodè exhibita, expurgat renes.

Cantharis autem modicè ſumpta, quibúſque oportet admiſta, non modò nihil offendit veſicam, ſed renes etiam expurgat.

Cap. XIX.

Quòd itaque amarus ſapor ſiccis temperie corporibus inſit, hinc colligere eſt, quòd & minimè omnium amara putreſcant, miniméque tum vermes, tum animalcula illa, quæ in radicibus, herbíſque & fructibus putreſcentibus oriri ſolent, producant.

Amara minimè omnium putreſcere.

Maximè nanque videmus in humidis naſci corporibus vermes ac putrilaginem. Quãobrem quæ exactè amara ſunt, animantibus propémodum vniuerſis ſunt eſui inepta: quum nimirum animal omne ſit humidum.

Amara cur animalibus vniuerſis ſint eſui inepta.

Animal omne eſſe humidũ.

Porrò abſinthiũ non ſolùm amarum eſt, ſed aſtringit: marina verò aqua, ſalſa potius eſt, quàm amara.

Maris mortui aqua cuiuſmodi ſit.

At aqua quæ eſt in lacu Syriæ Palæſtinæ, quem alij vocant mare mortuum, alij ſtagnum bituminoſum, alij denique Sodomenum, guſtantibus non ſalſa modò, ſed amara videtur: eſtque adeò grauis, & corpulenta, reſpectu aliarum, vt ne ſi coneris quidem inſiliens, in profundum deferri poſſis. Ineſt enim ei ſalis ſubſtantia admodum grauis & terrea: ac proinde tantò eſt aqua quæ in eo lacu eſt, marina grauior, quantò marina fluuiali. Poteris autem ipſe aquam marinam efficere, colliquato ſale in aqua fluuiali: cognoſceréque ſimul quantò grauior reddatur aqua eiuſmodi, quàm ſit dulcis.

Salſuginem eam eſſe ad ſaliendum optimam, cui ouum innatare videatur.

Quin & modum iam inuenerunt moderatam ad ſaliendum conficiendi ſalſuginem, ſi in ea ouum natare videatur. Quòd ſi decoquere ſalſuginem ipſam velis, protinus amarior reddetur.

Salſa amareſcere amplius, excalfacta.

Nam quicquid ſalſum pluſculum excalfeceris, amarum euadet.

Mare mortuũ, cur nec plantam nec animal vllum alat.

Ergo in eo Syriæ lacu, quòd nimirum aqua quæ in eo eſt amaricet, nullum neque animal, neque planta ineſſe conſpicitur. Imò quum duo in eum longè maximi fluuij confluãt, piſciumque copia ſcatentes, præcipuè qui prope Ierichontem fluit, quem Iordanem appellant, nullus omnino piſcium fluuiorum oſtia excedit: & ſi captos quis in lacum iniiciat, celeriter eos mori conſpicit: adeò eſt omnibus tum hominibus, tum plantis aduerſum, quod amarum exiſtit.

Amara eſſe hominibus atque plantis aduerſa.

Salis vires & differentiæ.

Omni autem ſali obſcura quædam aſtringendi vis ineſt, qua eas quæ condiuntur carnes conſtringit ac denſat, potiſſimum vbi durus, & minimè fragilis fuerit. Talis eſt exactiſsimus quidem foſſilis ferè omnis: minus autem illo, marinus: tum qui multis in locis aquis leuiter ſalſis areſcentibus prouenit, tertium locum obtinet, abſtergere magis quàm aſtringere contraheréque potens proximas his vires Sodomiticus habet, æquè atque marinus durus.

Cap. XX.

Salſi & amari ſaporis diſcrimen.

Propinquus eſt ſapor ſalſus amaro, quum terreni ſint ambo, & calidi: non obſcura tamen diuerſitate diſſident: quòd videlicet amarus à calore arido magis ſit extenuatus, & elaboratus.

Salis genera.

Sic in genere ſalis, qui durior, denſior, atque terreſtrior eſt, qualis ferè eſt vniuerſus foſſilis, minus exiſtit calidus, ſubtiliúmque minus partium: qui verò rumpi facilis, laxúſque, tenuior ſimul atque calidior eſt: in quo genere & ſubamarus conſiſtit, mediam naturam inter ſalem durum & aphronitrum obtinens. At verò ſpuma nitri omnium eſt iam dictorum tenuiſſima: veluti & Aſiæ petræ flos, qui aphronitro tamen minus eſt calidus: quare hic excreſcentias carnium minori cruciatu colliquat. Mordicat verò eas nitri flos ſiue ſpuma: mordicat etiam tum aphronitrum, tum nitrum. Cæterùm quæ ſunt craſſa eſſentia, plus rodunt, vbi quendam fuerint calorem nacta.

Cap. XXI.

Odores plerique ſimiliter ſaporibus afficiunt.

Plerique odores ſimiliter ſaporibus nos afficiunt. Siquidem acida omnia, & præcipuè acetum, ſimiliter odoratum guſtúmque mouet. Tũ acria quoque veluti allia, cæpæ, & ipſa non minus quàm guſtum, odoratum offendunt, mordicántque. Itaque nonnullorum corporum, etiam non guſtantes, qualitatem cognoſcimus, veluti fimi: proinde ne guſtare quidem aggredimur, quòd maxima fides odoratui habeatur. Quinetiam ſi qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos ſuo offendant, ne guſtare quidem illa dignamur: feréque in omnibus mutuò conſentiunt odoratus & guſtus. Attamen in odore ſuauiſſimis, veluti roſa, plurimum ſanè diſſident. Tantùm enim abeſt vt guſtantibus ſuauia ſint, vt amaritudinem non vulgarem exhibeant.

Amara odorata non eſſe.

Tametſi quod amarum eſt, nunquam ſit odoratum. Siquidem generatio amari ſaporis ex dulcibus proficiſcitur à calore extenuatis: ac proinde amara calidiora ſimul & tenuiora ſunt dulcibus.

Odoris ſenſum in cerebri ventriculis anterioribus collocari.

Porrò ſenſus odoris in cerebri collocatur ventriculis anterioribus: odorabiliúmque vaporoſa eſt ſubſtantia. Ea quippè quæ à corporibus defluunt, aëri ambienti permiſta,

Odorabilium eſſe vaporoſam ſubſtantiam. Odoratū omne non eſſe ſuaue.

miſta, in cerebrúmque per narium inſpirationem delata,ſenſum mouent.Recta ergo ratione odorata omnia,eadem & calida ſunt quadátenus, quum vaporum copia à calore excitetur. At non quicquid odoratum eſt, ſuaue continuò erit:ſiquidem non omne id ſpiritui contento in ventriculis cerebri, familiare exiſtit. Iam verò in beneolentia & graueolentia odorabilium pleraque reducimus, appellantes beneolentia quidem proportione quadam ad ea quæ linguæ ſunt dulcia:graueolentia autem,ad ea quæ omnino inſuauia. Cæterùm ab iis quæ exactè tum ſalſa, tum acerba ſunt, aut nihil,aut omnino parum vaporis defluit.

Cap. XXII.

Odor non perinde vt ſapor ſenſibilium temperies indicat.

Itaque haud ſolida res eſt, ex odore de ſenſibilium temperatura coniicere, perinde vt guſtu:nimirum ob ſubſtantiarum inæqualitatem & differentiam. Etenim quæ odore carent, craſſam quidem eſſentiam obtinent : cæterùm quæ ſit eorum in calore & frigore conſtitutio,id nondū conſtat. At quæ odorata ſunt,tenuia vtique ſunt quadantenus calidáque.Porrò quum in roſæ ſucco(præter ipſius roſæ corpus durum terreúmque)tria excrementa inueniantur:vnū craſſum,quale eſt in vinis fæx : alterum aërium, quod vini flori reſpondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem corruptionémque molitur : certè guſtus id genus omnia diiudicat. Siquidem roſam guſtantibus aliud quidem acerbum eſt:id quod terreum vt ſit, & craſſum & frigidum, eſt neceſſe: aliud verò amarum,quod tenue eſt & calidum:tertium denique aqueum, neceſſariò quidem frigidum,ſed in tenuitatis craſſitudiníſque oppoſitione, quodammodo extremorum, quorum vires exoluit, medium. Hæc itaque omnia de ſucco roſæ per guſtum ipſum diſcernas : at per odorem,haud æquè: quum non perinde omnes eius partes euaporent, nec perinde ſenſum moueant.Multò minus ex coloribus de viribus medicamentorum licet ratiocinari : quum in coloribus ſingulis,calida, frigida, humida & ſicca reperias. In particularibus autem ſeminum, radicum, aut ſuccorum generibus,aliquam ex coloribus licet ſumere indicationem. Vtſi dicas, cæpam,ſcillam,vinum,quantò fuerint albidiora, tantò & minus calida : quæ verò ſubflaua fuluáque, calidiora. Idem vſu venit tritico, milio,ochris,phaſelis,ciceri,ireos radici,aſphodelíque, & aliis compluribus. In quoque enim genere in vniuerſum fulua, flaua, rubráque omnia, albis ſunt calidiora. Itaque etſi hinc quoque conjectura fieri queat,optimum tamen fuerit per experientiam diſcretam facultates inuenire medicamentorum. Siquidem in hac falli non poſſis: licet prius quàm experientia virtutem agnoſcas, guſtus pleraque indicet, pauculum etiam approbante ipſo odore.

Roſæ ineſſe excrementa tria.

Roſæ partium examen.

Colores ad medicaminum vires dignoſcendas parum conferunt.

Calidiora ſūt albis fulua, flaua, rubráque.

GALENI PERGAMENI

De ſimp.medicamentorum facultatibus,

Liber Qvintvs.

Qualitates primæ quæ ſint.

SVNT ergo (quatenus dictum eſt) qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas,atque ſiccitas. Quæ verò ab illis denominantur corpora,ea ſunt tum communia omnium elementa:tum ea quæ per harum excellentiam, calida,aut frigida,aut ſicca,aut humida nuncupantur:tum ea quæ ad conueniens ſiue ſymmetrum generis eiuſdem, aut ſpeciei conferuntur : quæque ad quiduis obuium. Diximus præterea nutrimentum vinci ab eo quòd nutritur : medicamentum autem vincere ac ſuperare alteraréque corpus cuius fuerit medicamentum : ídque aut vna qualitate,aut coniugatis duabus, aut vniuerſa ſubſtantia, vt complura letalium medicamentorum,nec pauca etiam amuletorum:tum purgantia omnia,& pleraque eorum quæ attrahentia vocantur.Quæ verò vna duabúſve qualitatibus in vniuerſum noſtrum corpus agunt, ea hoc in libro exponemus ; hinc ſumpta hypotheſi, quòd ſimplicium medicamentorum pleraque diſſimilarium ſunt partium, réque vera compoſita, tametſi appellentur ſimplicia, quòd cuiuſmodi ſint,talia natura ſint, nec quicquam ex noſtra induſtria aſſumpſerint.

Nutrimentum vinci ab eo quod nutritur. Medicamentū vincit alterátque corpus cuius medicamentum extitit.

Simplicium medicamentorum pleraque diſſimilarium ſunt partium.

Cap. I.

Medicamentis quorſum vtātur homines.

Medicamentis frequenter vtuntur homines, tum ob alterationem quam qualitatibus primis moliuntur,dum videlicet calfaciunt, refrigerant, humectant,& ſiccant:tum ob eam quæ à ſecundis proficiſcitur qualitatibus : quarum nimirum ratione, alia emollientia dicuntur, alia tendentia, alia laxantia, atque alia denique aliter nominantur. Siquidem quum particulatim vnumquodque medicamentorum non pari modo ex illis primis qualitatibus ſuam temperaturam acceperit, inde fit, vt hoc quidem ex iis vim laxandi, tendendi illud,aliud aliam facultatem ſortiatur. De quibus ſanè ſiue ſecundis, ſiue tertiis facultatibus, agere in hoc quinto commentario eſt animus. Porrò ad ſimplices intemperies faciléſque affectus pellendos, ſæpe natura duce plerique idiotarum ipſa remedia inueniunt.At phlegmones, ſcirrhi,œdematis, eryſipelatíſque nullus ex illis ſibi remedium ducit perueſtigandum : tanquam vnumquodque eorum maius iam ſit, quàm pro captu hominis plebei, ac ſcientiam requirat venerabiliorem, quam Medicinam appellant, ſicuti & illius profeſſorem, Medicum. Atque hucuſque & ipſi procedunt,vt ſciant vlcus cauum impleri carne, ſordidum purgari debere,æquabile cicatrice induci: non tamen norunt,quid carne impleat, quid purget,quid cicatrice inducat : ſed ea inuenire, vnius opus eſt Medici. Cæterùm quum ferè numerari nequeant omnes particulatim vires medicamentorum, ſi ſecundum ſingula quæ ab eis perficiuntur, dum huic aut illi morbo auxiliantur ; imponamus ipſi deflexa nomina:multò ſanè præclarius videtur,miſſa omni prolixitate,commodis ſpeciebus compoſitas definire ipſorum facultates compendioſiſſimè,ſub quibus cæteræ omnes quæ dici poſſunt, comprehenduntur. Vt ſi dixerimus, non puris mouendi,aut doloris ſedandi in triticeæ farinæ cataplaſmate(exempli gratia)facultatem ineſſe,ſed modicè tum humidam,tum calidam.

Medicamento-rum tanta in agendo diuerſitas vnde oriatur.

Idiotarum cognitio quouſque progrediatur.

Medicaméto-rum vires particulares numerari non poſſe.

Cap. II.

Pus mouentia ab emollienti-bus quomodo differant.

Quæ in commentario hoc diſcutienda veniunt,iis quæ in aliis expoſita ſunt,magis ad medendi rationem pertinent.Igitur ab emollientibus & pus mouentibus orſi,dicamus vtraque calida & humida exiſtere:cæterùm hæc quidem, ceu ſimilimum corpori in pus mouendo calorem producere, abſque vlla exiſtentis in eo humiditatis aut

conſumptione,aut adiectione:illa verò,ceu maiorem quàm pro natura accendentia, nonnihilque humiditatis contrahentia. Eſt autem ſuppuratio idem quod in pus motio.

Suppuratio quid.

CAP. III.

Sed nec emollientibus medicamentis, nec de ipſa emollitione,ſimpliciter loqui licet: quandoquidem nec de corpore duro,vel molli.Siquidem partim abſolutè durum dicitur, vt terra: partim per exceſſum,vt vnguis:partim ad ſymmetrum ſui generis vel ſpeciei, vt elephas nimirum ad Herculem: partim ad quiduis obuium, vt Diogenes ad Ariſtotelem:ac de molli pari iudicio. Omiſſis tamen ſignificatis cæteris, de mollibus duríſque, vt ad cutem hominis temperatiſſimi, contemplemur:quam ſanè regulam & menſuram ſtatuimus, omnium quæ ita dicuntur. In idem autem recidit, ſi quod per exceſſum ad totam ſubſtantiam dicitur, ſic durum molléque appellites: quandoquidem medium quoddam eſt tactus noſter, vti & Ariſtoteli viſum eſt, & Plato quoque ſenſiſſe videtur,vbi ait: Dura quidem,quibus caro noſtra cedit: mollia verò,quæ cedunt carni.Quod verò in cōparatione ad quiduis obuiū durum ac molle eſt,id in eo quòd magis minúſque cedat, iudicari videtur.Porrò corporum præter naturam induratorum ad ſtatum naturalem reditus,emollitio eſt.

Cutem hominis téperatiſſimi eſſe regulam ſecundum quā omnia diiudicantur.

Tactus hominis temperati medius eſt omnium tangibilium,

Durum quid. Molle quid.

Mollitio quid.

CAP. IV.

Verùm quum variè quidque efficiatur durius, nempe aut ſicceſcens,aut concreſcens, aut nimia repletione,ſic vt vehementer tendatur, aut denique aliqua coniugatione: ſequitur vt & propria ſuáque cuique emolliēdi ſit ratio.Cæterùm quod in ſe cedit,molle eſt, ſi quidem corpus id ſimplex fuerit. Nam quod ex pluribus conſtat, ac ſeſe inuicem contingentibus, vt tritici aceruus: aut inuicem implicatis,vt lana,ſimul & cedere poteſt, nec tamen eſſe molle. Contrà,in iis quæ ſummè plena ſunt,vt vtres,neutrum latus in ſe cedit:nec tamen quod continetur eſt durum,ſicuti neque id quod continet, quàm antea durius,etſi ſit tenſius effectum. Ac talia ſanè non dura, ſed renitentia appellamus. Vt autem non eſt vna induratorum natura,ita neque vna medela,Nam quod à ſiccitate induratum eſt,humectari poſtulat:quod à congelatione,excalfieri: quod à repletione,euacuari: quod à ſiccitate ſimul concretionéque humectari ſimul & incaleſcere,per ea ſcilicet quæ tantò ſunt calidiora & humidiora, quantò ipſa intemperies fuerit frigidior & ſiccior: quod à congelatione ſimul & repletione, pariter & calfieri & vacuari. Siccantur porrò corpora citra congelationem, tum in validis exercitiis, tum in ſole feruenti, tum in ingenti inedia, tum in ardenti febri, & medicamentis quæ ita ſiccant,vt non refrigerent. Congelantur à vehementi duntaxat frigore:ſicuti & implentur à largi tantum humoris affluxu. At ſiccantur ſimul & congelantur, coëuntibus quæ ſimul conuenire poſſunt cauſis: vt ſi quis ſupra modum laboret in frigore. Sic quoque replentur ſimul & congelantur ab influxu frigido ac partis refrigeratione. Frigoris rurſus cauſa triplex eſt: vna,à foris incidentibus: altera eſt propria particulæ patientis temperies: tertia ab influente in ipſam humore prouenit.At emollientia pharmaca peculiariter congruunt iis, quæ concretione induruerunt, magiſque ſi in eis collectus ſit humor

Durius quibus modis reddatur aliquid.

Molliendi rationes plures.

Cedentia omnia non eſſe mollia.

Renitētia quę. Induratorum variæ medendi rationes.

Frigoris cauſa triplex.

Emollientia quibus conueniant.

præter naturam,veluti in ſcirrhoſis. Nam ſi à ſiccitate induruerint, humectanda, non emollienda ſunt. Similiter quæ ſunt impleta, non molliri,ſed euacuari poſtulant: idque aut refrigerantibus,aut calfacientibus, aut reſiccantibus. Vacuant ſiquidem frigida repellendo, ſimúlque cum calore exprimendo vaporis plurimum: excalfacientia autem, humorem contentum diſcutiendo in vaporem: quæ verò propriè ſicca appellantur, in halitus digerendo: idque aut ebibendo humores,aut totam alterando particulam.Porrò oleum & aqua calida humectant ſimul & calfaciunt,idque multò magis, in vnum coëuntia,quàm ſi ſingula per ſe adhibeantur. Idem efficit eduliorum qualitas,ſi ſimiliter habeat. Quæ quidem ob id fami caninæ auxiliatur, quòd affectus is ſit frigiditas ſiccitati coniuncta.Cæterùm cataplaſma ex farina triticea in temperatis naturis pus mouens, nec naturalem partium humiditatem minuit, nec quicquam illam adauget:ſicuti nec calorem intendere poteſt, nec hebetare, ſed tantùm illius ſubſtantiam augere.Id igitur genus medicamenta humida & calida dicimus,ceu ſimilem habentia nobis temperiem,quæ calida exiſtit & humida.

Vacuationum modi diuerſi.

Fames canina qualis ſit affectus.

Cataplaſmatis è triticea farina vires.

CAP. V.

Medicamenta igitur quæ pus mouent,ſubſtantiam ſimilarium particularum ſecundum naturam ſe habentium,tueri potius quàm alterare ſunt nata,quum nimirum eis ſimilem temperaturam obtineant: humiditatem autem ipſam quæ in vacuis hæret,atque adeo etiam contuſam carnem immutant. Etenim quum tres in animalium corpore fiant alterationes, vna planè ſecundum naturam eſt, qua cibi in cremorem nutritioni aptum vertuntur:altera contraria huic, præter naturam,qua computreſcunt omnia:tertia ex vtraque miſta, & media eſt, partim quidem cum prima illa communicans, partim autem cum hac ſecunda,quam præter naturam dicimus. Siquidem alterationi ſecundum naturam, duo hæc inſunt, * vt & ex familiari materia animantis naturæ alteratio fiat, & materia ipſa à calore ingenito ſuperetur.Ei verò quæ præter naturam eſt,& ab aliena caliditate mutatio accidit, & ad nihil vtile. At media earum, quæ comitatur ſuppurationes, ab ingenito quidem calore fit, ſed non planè vincente. Præterea nec ex materia prorſus benigna peragitur, nec etiam omnino aliena. Itaque quemadmodum naturales alterationes, quæ ab innato calore proueniunt, à ſimili iuuantur extrinſecus (nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus,quā illi humanum corpus admotum?vnde nōnulli tum puellos tum catellos,per quietē ventri imponunt) pari modo & quæ in mouendo pure conſpicitur. Cæterùm tale eſſe debet quod mouendo puri adhibetur medicamentum,qualis eſt in naturis temperatis calor natiuus. Quare ſi iuſto calidior natura fuerit, in eo corpore, medicamen quod pus mouebit,tantò oportet ſit tēperato calidius,quantò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Quare cuiuſque ſingulatim hominis ſuū proprium eſt mouendo puri medicamentum. Explorandæ autem ſunt vniuerſæ facultates medicamentorum iuxta hominem optimè temperatum: quo quidem propoſito canone, quæ mouendo ſunt puri, calida & humida dicimus, quòd illius calidæ & humidæ temperatæ ſint conſimilia: ſicuti calidiora multò, quæ indurata emolliunt.

Pus mouētia, tueri, non immutare ſubſtantiam partis ſunt nata.

Alteratio in animalibus triplex.

Alterationi naturali,præternaturam, & mediæ,quæ inſint.

Cōcoctio quæ ſit ab innato calore, ab externo calido iuuatur.

Pus mouentia qualia eſſe debeant.

Pus mouens medicamen, æqualem habet calorem cum corpore, in quo pus mouetur.

Pus mouentia eſſe calida & humida.

CAP.

Cap. VI.

Scirrhus quomodo fiat.

Initium autem ſumit induratorum affectio ex fluxione viſcida & craſſa, paruis particulæ poris impacta. Digeſto verò per halitum quod in ea fluxione eſt tenue & ſubtile,ac deinde quod reliquum eſt refrigerato, ac veluti concreto, vocata ſequitur ſcirrhoſis. In qua quidem quoniam cum frigiditate humor redundat ſuperfluus, idcirco etiam compoſitam eius eſſe oportet medelam:ob refrigerationem ſcilicet excalfacientia poſcente affectu, ob ſuperuacaneam autem humiditatem, vacuantia. Quia verò quæ immodicè tum calfaciunt, tum ſiccant, fluxionem ipſam magis impactam reddunt, manifeſtum eſt ſola ea quæ non admodum calfaciunt, quæque non magnopere exiccant (vocant enim talia emollientia) eiuſmodi affectus poſſe ſanare.

Scirrhum tollentia qualia ſint.

Cap. VII.

Emollientia & pus mouentia quomodo differant.

Quapropter calida ſunt id genus medicamenta, nec admodum ſicca, à pus mouentibus eò diffidentia, quòd calidiora ſint & ſicciora. Illa enim cognatam ac ſimillimam corporibus noſtris caliditatem poſſident: emollientia verò, licet validiorem habeant, non tantam tamen, vt attractionis violentia deficcent reliquum. Præterea quæ pus mouent, humorem qui præfuit in partibus induratis conſeruant:emollientia autem paulùm quidem eius abſumunt. In ſumma, illa quidem quantitate potius quàm qualitate coloris agunt: quæ verò indurata molliunt, qualitate potius quàm quantitate. Itaque ſi in parte quæ ſuppuratione indiget, aſſiduè impoſitas liceret ſeruare manus, celerrimè ſuppuratio perficeretur. Porrò inter emollientia connumeratur bdellium, ſtyrax, galbanum, ammoniacum thymiama,medulla tum ceruina, tum vitulina, adeps caprinus, taurinus, & quæ eiuſdem ſunt generis.

Pus minuentia humorem qui præfuit in partibus induratis conſeruant.

Manibus aſſiduè appoſitis perfici ſuppurationem celerrimè. Emollientia.

Cap. VIII.

Pus mouentia debere eſſe emplaſtica.

Quinetiam quòd emplaſticum eſſe debeat id genus medicamentum, vt exactè puris generatiuum ſit liquidò conſtat. Nam ſi ſubſtantiam innati caloris augere, non intendere qualitatem ipſam conueniat, poros corporis obſtrui eſt neceſſe, quò videlicet halituoſos tranſpiratus includant. Siquidem ea cataplaſmata quæ aut detergentia, aut validius excalfacientia halitus diſflari permittunt, exiccant quidem, ſed pus non mouent. Talis eſt hordeacea, cicerum, fœnigræci, fabaceáque farina: amplius etiam ærina, eruina, panici, lupinorum, milij, omniumque ſimiliter exiccantium. Per detergentia quippe, quòd meatus reſerent, particulæ color euolat: ab immodicè autem calfacientibus, etiam natiui caloris ſubſtantia minuitur,ſed qualitas ipſa intenditur: quũ tamen halituoſis quidam exuberánſque ſpiritus deſideretur,caliditate tamen commoderatus. Qui quidem quum in pueris copioſiſſimus ſit (quod nimirum intellexit Hippocrates,creſcentia dicens plurimum habere calidi innati) eorum omnes actiones naturales adauget. Verùm nihil prohibet, ſanguineam ſubſtantiam, ſimúlque aëream, vnà cum ſpiritu, calidum inaudire innatum. Qui ſpiritus in omnibus animantis contentus partibus, licet non vndequaque ſui ſimilis, ſi non ſit eſſentia animæ (vt Stoici quidem exiſtimant) at certè primum eius eſt inſtrumentum. Cótinetur autem in ſpaciis inanibus quædam veluti ſpiritus ipſius materia, etiamnum mutationem expoſcens leuiculam, vt ſpiritus innatus euadat, nihilo ſecius tamen conducens admodum ad naturalia opera: ex quibus vnum eſt quæ in pus ſit conuerſio, quum in ipſa quædam etiam perficiatur concoctio. Quum igitur aliquid concoquere nobis cóſilium eſt, quamplurimum ſpiritum intus ſeruare oportet, non autem diſcutere: quod faciunt illa quæ nuper commemorauimus. Porrò omnium ad puris generationem aptiſſimum eſt, ex iis quidem quæ irrigantur, aqua temperata, aut hydrelæum:ex iis verò quæ perfunduntur, oleum temperatum. At ex iis quæ ex hydrelæo illinuntur,farina triticea, & panis ipſe, qui videlicet modicè eſt coctus. Nam qui plurimum coctus eſt, quodammodo ſiccior eſt, aptúſque phlegmonis, quæ ægrius concoctionem admittunt:qui verò minus, iis quæ feruentes ſunt. Et ſanè quod ex pane conficitur cataplaſma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneum eſt. Siquidem pani, tum ſal tum fermentum miſcetur. Quod verò ex triticea farina præparatum eſt, calidioribus vtilius eſt. Et ipſius etiam triticeæ farinæ quæ pura eſt, tum panis quoque qui purus eſt, puri mouendo congruentior exiſtit: quum furfur & minus ſit calidum,& magis deſiccet. Farina autem pura, humida eſt & calida:qualia certè ad pus mouendum conferunt. Itaque medicamenta quæ phlegmone tentatis imponuntur partibus, ſi calida ſint & humida, ad pus mouendum conducunt, vti adeps ſuillus & vitulinus. Nam taurinus caprinúſque illis acrior exiſtit: quamobrem phlegmonis tum frigidioribus,tum durioribus,magis congruit. Eſt & adeps gallinaceorum phlegmonis coquendis familiariſſimus, magíſque etiam anſerum: quodammodo tamen ad digerendum potentior. At agreſtium omnium animalium adeps multò acrior & ſiccior eſt, quàm domeſticorum, maximéque pardalis, atque leonis. Quare horum nullus mouendo puri eſt idoneus. Porrò pus mouent & pix, & reſina: ad feruentes quidem phlegmonas, ex roſaceo: ad frigidiores verò, ex calfacientium aliquo oleo liquatæ,vtputa cicino;raphanino, veteri, aut ſicyonio. Quum autem cera per ſe minus ſit calida, quàm vt pus mouere poſſit ſolis feruentibus phlegmonis apta eſt, ex calidorum oleorum quopiam liquata. Igitur quæ pus mouent, naturam modicè excalfacientem & humectantem ſortiuntur. Cæterùm medicamen puri mouendo idoneum, facultate quidem eſt tale: vbi verò corpori noſtro eſt admotum,fit actu tale, ſiue energia. Ergo ſcirrhum vocant tumorem præter naturam, doloris vacuum, ſed durum: interdum etiá ſenſus expertem. Oritur ſcirrhus ex humore craſſo & frigido, quales ſunt duo duntaxat: bilis videlicet atra,& ſuperexiccata pituita. Proinde tumores ſcirrhoſi omnino aut pituitoſæ ſubſtantiæ ſunt,aut atrabilariæ,aut ex vtraque miſti. Propriè autem emollientia dicuntur, quæ medentur ſcirrhoſis tumoribus, ex pituita exiccata,craſſíſque humoribus ortis.Conſueuerunt enim ij potiſſimum in muſculorum capitibus gigni. At quæ ab atrabilario ſucco durnerunt,cancroſa ſunt omnia, & ab emolliẽtibus medicinis exaſperãtur. Sed his quo pacto proſpicere oporteat,in comméntariis methodi medẽdi docebimus.Quæ verò à lẽto craſſóq; humore cócreto indurata sũt,calida in ſecundo aut tertio ordine, ſicca autem in primo, medicamenta deſiderant. Sed quum non exigua ſit

Pueris ineſſe plurimum halituoſi ſpiritus.

Innatum calidum. Spiritum eſſe aut ſubſtantiam animæ, aut primum illius inſtrumentum.

Puri mouendo quæ congruãt.

Furfuris facultas.

Adipis differentiæ.

Pus mouentia modicè excalfaciunt, humectántque.

Scirrhus quid, & vnde gignatur. Scirrhum qui gignant ſucci.

Emollientia quæ.

Cancroſos ſcirrhos abvſu emollientium exaſperari. Scirrhis à viſcida pituita ortis, qualia medicamenta conueniant.

ſit in corporibus induratis maioris minoriſque latitudo, neceſſum eſt medicamentorum illis me-dentium non paruam etiam latitudinem eſſe. In vniuerſum autem, ex emollientibus medicamentis præſtantiora ſunt, quæ recentia exiſtunt. Siquidem inueterata, validius quàm expediat exiccant. Porrò radix altheæ & cucumeris agreſtis, nonnullæque aliæ plantæ,partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emolliunt:ſicuti maluæ agreſtis folia, tum cruda,tum cocta. Atque hoc ſimplex medicamentum eſt, ſicut porcinus adeps inueteratus, cui ſalis nihil indere oportet, ſicuti nec emollientium vlli. Valde ſiquidem ſal exiccat. In ſumma verò,quæcunque alia emolliri poſſunt,calida ſunt ex ſecundo, & interdum ex tertio ordine: leuiter verò ſicca. Sed & his etiam emplaſtica vis inſit oportet, non ſecus quàm pus mouentibus: at quæ non perinde meatus obſtruat, quòd magis, quàm illa, euacuare ſint nata.

Emollientia.

Sal emollientibus iniiciendus non eſt, quòd exiccet valde.

Emollientia debent eſſe etiam emplaſtica.

Cap. IX.

Indurantia ſunt frigida & humida.

Solani natura.

At indurantia frigida ſunt, & humida,vt ſempèruiuum,portulaca,pſyllium, lenticula paluſtris, ſolanum:quanquam hoc, in medio exiccantium & humectantium conſiſtit,duplicem in ſe habens ſubſtantiam, nempe terrenam,& aqueam. At verò ſi quid ſimul & refrigeret & deficcet, ſanè & ipſum indurabit omnino:impropriè tamen,quum concretione potius quàm euacuatione induretur corpus. Illa ſiquidem potius ſiccitas eſt,ac proinde non emollitione, ſed humectatione curatur: quemadmodum tenſio relaxatione, & relaxatio tenſione.

Cap. X.

Laxatio vbi ſit & quomodo.

Tenſionis cauſæ.

Porrò laxatio in articulis ſit,humectatis immodicè quæ circa eos ſunt ligamentis,pariter & tendonibus: tenſio verò, non etiam ſimpliciter, ſed aut pluſculum exiccatis,aut refrigeratis,aut phlegmone affectis, aut ſcirrho. In cute autem non tantùm ita,ſed muſculis quoque ſubditis quoquo modo in tumorem ſublatis:quemadmodum etiam in inflammationibus accidit. Quamobrem non ſimpliciter vna eſt ſpecies remediorum laxantium: vtpote quum alia humectando, alia calfaciendo, alia emolliendo,quædam vacuando,nonnulla tumores præter naturam purgando, alia etiam per coniugationem, horum quippiam agendo, laxare aſſolent. Eſt autem emplaſticum medicamentum, quod terrena viſcidáque ſubſtantia, minimeque mordaci præditum, illitum meatibus corporis tenaciter hæret.

Laxantium ſpecies variæ.

Emplaſticorũ eſſentia qualis.

Cap. XI.

Emplaſtici oppoſitum quale.

Quod emplaſtico contrarium eſt, dici queat poros repurgans, & infarctu liberans: eſtque nec viſcidum, nec mordacitatis expers, ſed ſubtile & nitroſum. Nam in ratione tantùm maioris ac minoris differunt, tum emplaſtica ab iis quæ ſordes nutriunt, tum repurgantia ab extergentibus. Nam quæ poros obſtructos reſerant, ſubtiliora extergentibus ſunt, emplaſticíſque contraria. Sunt autem hæc,tum nitroſa,tum amara. Cæterùm ad extergenda ea quæ in ſuperficie ſunt, requiritur vt cuti extimæ impoſita medicamenta ipſa,ſolam exactamque nitroſam qualitatem poſſideant. At intrò in corpus aſſumpta, etiam ſi adiuncta ſit quædam aſtrictio, poſſint tamen ſic quoque magnos purgare abſtergeréque meatus, cuiuſmodi in vaſis conſiſtunt. Nam foris meatuum exiguitas priùs ab aſtrictione occluſa, quàm probè queat expurgari, non etiam inde in altum abſtergentem ſubſtantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem viſceráque ſunt partes omnes,quum maximos in ſe habeant meatus,maius accipiunt commodum ex vaſorum corroboratione, quàm propter oſculorum exiguitatem lædantur. Proinde intus abſinthium repurgare poteſt,foris non poteſt: quippe quod ex amara acerbáque facultate eſt compoſitum. Quæcunque igitur repereris nitroſa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere noueris. At cutis & vlcerum ſordes, non hæc tantùm, ſed & viribus minora poſſunt auferre: qualia ſunt dulcia quæ tenuium ſunt partium. Porrò ſcilla, iris, nitrum per ſe, aphronitrum, ſpuma nitri,ſeriphon, abrotonum, cum cibo potuque aſſumpta, craſſos viſcidóſque humores extenuandi vim obtinent.Quã ob rem lentis ac pituitoſis thoracis pulmoníſque humoribus, aut purulentis & incidendis, & extenuandis, & educendis, aptiora inuenire alia præ iſtis medicamenta non poſſis. His ipſis & iecinoris obſtructiones expurges,& modicas etiam lienis. Nam quæ maiores ſunt, vehementiora deſiderant: nempe capparis corticem,radices tamariſces, ſcolopendrion, & ſcillam, & aſplenon. Sed tamen iſtis vtendum eſt, ad iecur quidem ipſis per ſeſe duntaxat: ad lienem verò, miſtis aceto, aut ei incoctis:ad thoracem pulmonemque,melicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam.

Extergenda cutim quidē, debent eſſe exactè nitroſa: viſcera autem, vel ſi aliquid aſtrictionis ſortiantur, nihil nocuerint.

Abſinthium intus repurgat meatus, foris nequaquam.

Medicamenta ad craſſos viſcidóſque humores expectorandos commoda.

Obſtructiones iecoris & lienis, quæ potiſſimum tollant.

Cap. XII.

Quum autem plurimam vrinam mouere eſt conſilium, non admodum dictis vtendum eſt pharmacis, ſed quæ acriora ſunt, & magis excalfaciunt. Eſt enim omne acre calidum:cuius generis ſunt, ſemen apij, petroſelini, fœniculi, dauci agrioſelini, ſmyrnij, ipſumque ſeſeli, ammi, phu, meon, aſaron,& cum his acoron:à quibus ſanguis non extenuatur duntaxat,ſed & funditur & ſecernitur:nempe ſeroſo & tenui ſeorſum ſegregato ad renes, craſſo verò in ſeſe coëunte. Quamobrem puris ex thorace expuitioni ea omnia aduerſantur, quum nimirum excalfactoria exiccatoriáque ſint, necnon ſecretoria & coactoria. At quæ expui debent, mediocrem caliditatem deſiderant, ne videlicet impenſè exiccentur: ac proinde medicamenta illis congruentia, eiuſdem vtilitatis gratia cum ſorbitiunculis potionibúſque exhibentur. Quæ verò renes expurgant, & ipſa incidendi vim poſſidentia, larga humiditate non indigent. Porrò quæ calloſas conſiſtentias ſunt incidere idonea, admodum quidem incidunt, ſed minimum ſanè caloris poſſident.Caliditas quippe callum pœróneve gignit, non incidit, nec diuidit. Cæterùm quæ & incidunt & mediocriter calida ſunt, meliora exiſtunt:vt radices regiorum aſparagorum, & rubi,& betonica,& poliũ, tum ochra, & vitrũ vſtũ, & ex ſcilla confeſtum acetum, & conſimilia.

Acria omnia eſſe calida.

Diuretica medicamenta quæ.

Expuitionibus quæ ſint idonea.

Callis incidēdis diſcutiendíſque congruentia,quàlia eſſe debeant.

Cap. XIII.

Rarefaciētia.

Quæ cutis meatus reſerant,ea rarefacientia dicimus:quæ verò vaſorũ oſcula, aperientia. Quin & illis contrarium, quòd poros contrahit,cõdenſans dicunt:quod autem oſculum claudit, occludens ſiue obſtruens nominant. Cæterùm rarefacientium quidem natura modicè calida eſt,ac tum minimè

Aperientia.

minimè ſiccas, tum tenuium partium: aperientium verò, tum craſſarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, condenſantium quidem, frigida ſanè & aquea: occludentium autem, tum frigida, tum partium craſſarum. Rarefacit igitur chamæmelum, & althea, quodque ex ipſis conficitur oleum: nec minus quod ex agreſtibus cucumeribus. Quin & vetus, & cicinum, & raphaninum, ex eadem ſunt nota. Aperiunt autem cyclaminus, allia, cæpæ, fel taurinum, vnguentúmque irinum & amaricinum, quæ & occæcatas hæmorrhoidas aperiunt. At condenſantia ſunt, aqua frigida, ſemperuiuum, portulaca, tribulus viridis, pſyllium, auricula muris, lenticula paluſtris, ac denique quæcunque refrigerant, ſed non aſtringunt. Proinde mandragora, cicuta, altercum, papauer, ſi eis quis modicè vtatur, condenſandi vim obtinent: ſin liberalius, non modò condenſandi, ſed ſtupefaciendi, & necandi. Occludunt porrò meatus omnia que validè aſtringunt, nec tamen acrimoniam habent adiunctam: quum nimirum eſſentia talium ſit ſimul terrena & frigida. Medicamenta verò quæ frigida quidem ſunt aut æquè, aut amplius, ſed ſubſtantiam ſortiuntur aqueam, ea inquam debiliter & contrahunt & conſtringunt, videlicet propter ipſam mollitiem: quare condenſantia potius quàm obſtruentia dicuntur. Quippe quicquid valenter tum conſtipare, tum conſtringere debet, robur quoddam renitens, & durum, habeat oportet.

Condéſantia. Occludentia.

Hæmorrhoidas aperientia.

Cap. XIV.

Rarefacientia. Colliquantia.

Quæ itaque citra moleſtiam excalfaciunt, ea ſola omnium ſunt rarefacientia. Si verò non modò calida fuerint, ſed etiam conſiſtentia craſſa, ſi quidem vehementia ſint, & cauſtica, hoc eſt, vrentia, ignis inſtar corpus colliquant; & ſæpe eſcharas ritu cauterij inducunt. At ſi debilius quã vt vrere poſſint, excalfaciant, anaſtomoticam, ſiue aperiendi vim obtinent. Quod autem cauſticum, non tamen vehementer, eſt, præterea eſſentiæ tenuioris, id prorſus ab omni mordacitate aberit: aut cum exiguo, tum dolore, tum morſu eliquabit partes carnoſas. Nam quod non confertim alterat, vt quæ vehementer ſunt calida, quodque non ægrè penetrat, vt quæ craſſæ ſunt eſſentiæ, ea latentem actionem obtinent. Porrò alteratio-num ſubitæ confertæque mutationes, ſicuti & penetrationum quæ violétæ ſunt, quales proficiſcuntur à cauſticis & eſcharoticis, maximè ſenſibiles ſunt. Cæterùm de quibus nunc agimus, minimè faciunt eſcharas, vocantúrque putrefacientia, licet impropriè, atque ob ſymptomatis tantum ſimilitudinem: quum ab vtriſque nullo doloris ſenſu corruptio fiat. Nam quæ verè putrefacientia ſunt, humectant ſimul & calfaciunt. Multis autem modis corrumpi quid poteſt. Corrumpuntur ſiquidem plus nimio refrigerata, aut excalfacta, aut humectata, aut exiccata. Non tamen, quicquid corrumpitur computreſcit, ſed quibus id cum fœtore accidit. At medicamenta de quibus nunc ſermo eſt, putrefacientia, qualia ſunt auripigmentum (quòd arſenicum vocant) ſandaracha, chryſocolla, dryopteris, pityocampe, & aconitum, omnia colliquare ſunt nata, & potiſſimum carnem tenellam, idque abſque dolore. Ex quibus quidem nonnulla imbecilliora cæteris, vt vſtæ petræ flos, extimam tantùm ſuperficiem, quàm corrigetint, exedendo, vlceribus excreſcentibus ci-

Anaſtomotica.

Corruptionis modi diuerſi. Putrefactioni fœtor neceſſariò accedit.

Putrefacientia quæ carnẽ abſque dolore liquant.

catricem inducunt: quamquam medicamenta quæ verè ad cicatricem perducunt, nec detrahere, nec liquare carnem, ſed durare, & ſiccare ſunt nata: vt alumen, galla, omphacitis, æs vſtum, ac maximè lotum, cum eiſque fructus ſpinæ Ægyptiæ, ſiccaque mali granati putamina.

Cicatricem inducentia medicamenta quæ.

Cap. XV.

Id igitur eſt in planis vlceribus ad cicatricem ducendis conſilium, vt caro alteretur, fiatque cutis: id quod perficitur per ea quæ illam contrahere, conſtringere, conſtipare, denſare, ſiccare, & in callum cogere valeant: quum nimirum cutis, veluti in callum durata caro ſit. Ea ergo medicamenta quæ ſic agere poſſunt, primariò propriéq; dicuntur epulotica, ſiue ad cicatricem ducentia: cætera verò quæ exedunt carnem, ſecundariò, & per accidens: ſicuti & ea quæ abſque aſtrictione deſiccandi vim habent mordicitatis expertem. Nam & hæc quoque ex accidenti cicatricem inducunt: cuiuſmodi vtiq; medicamentum eſt, myrrha, lithargyrus, oſtreum, & diphryges combuſta: quando quidem & ipſa cicatricem ſæpe inducunt illita. At verò medicamenta citra morſum medio-critérq; abſtergentia, cauitates vlcerum implent.

Epulotica quæ dicantur primò, & quæ ſecundariò.

Cap. XVI.

Porrò attrahentes facultates ſunt, quæ ex altò vehementius extrahunt: repercutientes verò, quæ in altum occurrentes ſibi ſuccos repellunt. At eſſentia illis quidem calida eſt & tenuium partium: his verò frigida, & craſſarum. Attrahit enim perpetuò calidum: repellit verò frigidum. Verùm quod calori iunctam partium tenuitatem ſortitur, trahit vehementius: quod autem craſſitudinem frigori, violentius repellit. Atque aſtringentium quidem nota eſt eſſentia. Attrahentium autem, alia ſponte eſt nata, vt dictamni, propoleos, thapſiæ, ſagapeni, ſucciq́ue Cyrenaici & Medici eſſentia: alia verò * à putredine exaſperante ſuam ducit originem, qualis tum fermento, tum pſorico ineſt. Quòd ſi ſimis quoque ex putrefactione generatio conſtat, vtique omnes attrahendi facultate pollebunt: ſed non parua illis differentia ineſt. Nam columbinus admodum attrahit. Ex æquo autem vtrinque ab eo receſſerunt, ad calidius quidem anſerinus, ad frigidius verò gallinaceus. Hoc etiam magis vincuntur humanus & ſuillus. At canum ſtercus ſimile eſt medicamentis extergentibus, maximè ſi veſcantur oſſibus. Crocodilorum autem ſtercus magis etiam id perficit. Eſt & aliud attrahentium medicamentorum genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud eſt nihil, quàm totius eſſentiæ ſimilitudine, ceu quæ nutriuntur familiaria nutrimenta attrahunt. Talium enim medicamentorum ſunt purgantia omnia, & amuletorum nonnulla. Cæterùm calida vt ſint id genus omnia eſt neceſſe. Quinetiam inter ea quæ eſſentiis ſimilia ſunt, quod calidius fuerit, id potentius attrahet.

Attrahit calidum, repellit frigidum.

Attrahentium eſſentia duplex.

Fimus omnis attrahit.

Trahentia ſimilitudine eſſentiæ.

Calidiora trahere potétius.

Cap. XVII.

Iam verò facultatum alexipharmacatum natura eſt duplex. Quædam ſiquidem alterant, quædam euacuant venenum lædens, aut deleterium medicamentum. Alterant igitur vna qualitate, idq; ratione contrarietatis: aut duarum coniugatione: aut denique tota ſubſtantia. Euacuant totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & caliditate ſubtilium partium. Cæterùm alexipharmaca medicaméta, ſanè

Alexipharmacarum facultatum natura duplex.

Alexipharmaca esse media inter oblæsa corpora, & lædentia medicamenta.

facultate sunt media inter corpora quæ oblædun-tur,& medicamenta lædentia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam. Quamobrem omnia propemodum quæ deleteriis aduersantur medicamentis,si largius sumpta fuerint, grauiter animãlis corpus offendunt. Quapropter ea exhibeantur cum moderatione, vt nec copia nimia corpus oblædant, nec exiguitate sua à deleteriis vincantur. Euacuatur autem omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ similitudine. Quum igitur omnia deleteria medicamenta aduersissima secundum temperiem sint corporibus quæ ab ipsis læduntur, certè si à similibus temperie medicamentis vacuentur, erunt vtique & hæc corporum naturis contraria: vt sunt haud dubiè aliqua ex parte contraria, non tamen adeò vt interimant, sed in corporis perpetientis & medicamenti lædentis medio librentur.

Cap. XVIII.

Anodynæ facultatis natura.

At facultas quæ verè & est & dicitur anodyna, eorum est, quæ primo ordine excalfaciunt, tenuemque essentiam sortiuntur. Quæ verò improprie anodyna vocatur,iis medicamentis ineſt,quæ

Stupor quid.

suo ingenti frigore partem stupefaciunt. Est autem stupor paulò minus quàm insensibilitas, ac sensus priuatio. Cæterùm quæ affectum sanando dolorem sedant,nec meritò dici anodyna possunt

Anodynorum opera.

nam id est omnium curantium commune. Quæ itaque reuera sunt anodyna, partium sint tenuium,& calidiora quàm quæ symmetra sunt, est necesse:vt scilicet euacuent,digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant,

Anodynis nihil debere inesse astrictionis.

quicquid partibus doloris est causa. Quare nihil prorsus astrictionis habeant oportet, ne si pars quidem aut affectus exposcant. Ex quibus liquet, quòd interdum affectionem non iuuabunt, sed tantummodo mitigabunt dolorem, quando videlicet verè anodyna dicentur. Interdum adiuua-

Anodynorum differentia duplex.

bunt affectum, dicentúrque simul anodyna,& salubria. Igitur medicaminum anodynorum quædam ex primo sunt calfacientium ordine, quæ propriè anodyna dicuntur, vt anethinum oleum: quædam similiter vt corpus nostrum, qualia sanè pus mouentia. Quæ verò soporem epota inducunt, temperiem sortiuntur vel summè aduersam iis quæ reuera sunt anodyna. Refrigerant siquidem omnia corpus, & sensum eousque stupefaciunt, vt si paulò liberalius bibantur, mortem afferant. Cæterùm ad vsum propositum optima sunt quæ desiccant. Quæ verò existentia frigida, humiditatis etiam copiam obtinent, vt cicuta,ea potui non sunt vtilia. Talis est mandragora, excepto eius cortice sicco: & altercum, præter se-

Deleteria, tota substantia. Deleteria gerere quæ sint.

men. Sunt tamen & quæ nobis tota essentia aduersentur. Proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit,omnino lædat necesse est: ceu dryopteris, pityocampe, thapsia, solanum manicum, hydrargytos, & fungorum nonnulli: præterea saliua & fel animalium venenatorum. Nam talia omnia genere sunt deleteria, non quantitate: ac proinde nihil eorum in alexiterias antidotos inditur, vt solet papaueris succus, myrrha,styrax, & crocus. Nam tametsi quædam horum dementent largius bibita, quædam mortem inferant, mensura tamen conuenienti permista aliis, adiuuant.

Eorum porrò quæ mentem lædunt, pleráque etiam caput degrauant, vaporibus ipsum implentia. Sunt quæ id affligant, oblædentia ventriculum. Communiter verò cerebrum vniuersa duobus modis infestant: aut totius substantiæ contrarietate, aut quum vna duabúsve qualitatibus illius temperaturam immutant.

Cap. XIX.

Purgans medicamen multiplex habet significatum.

Vocabulum hoc, purgans,vna quidem, eaque communi ratione, de iis omnibus dicitur, quæ quouis modo animalis excrementa expurgant: alia verò de iis tantùm enunciatur per excellentiam, quæ aut per vomitum, aut per alui deiectionem, purgationem moliuntur: ita vt ab his diuersi generis sint ea quæ tum per nares,tum per os à capite humores eliciunt. Eiusdem cum istis sunt generis, quæ vuluæ admota, vi quadam at-

Purgantium alia duos trahunt humores.

tractrice illius excrementa repurgant. Quæcunque si quidem purgare animaduertimus, ea trahendi vim possident, alia vnum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idque illis inter sese commune existit. Nam quæ crassos humores extenuando, aut vrinam ciere possunt, aut ex pectore pulmonéque eiiciendis excreationibus auxiliari, aut menstruas purgationes ciere, purgant sanè & ea aliquo pacto, verùm antedictis non similiter nuncupantur, sed alia dicuntur diuretica, alia bechica,alia menses mouentia, hac re à supe-

Bechica dici bifariam.

rioribus diuersa, quòd non habeant vim familiarium succorum attractricem, vt illa. Bifariam autem dicuntur bechica: partim quòd tussim prouocent, partim quòd eandem sedent. Atqui contrariæ horum sunt facultates. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incrassandi. Atque extenuandi quidem facultas,in calidis & tenuium partium substantiis sita est: incrassandi verò, frigidis, & crassarum partium essentiis inest.

Cap. XX.

Lactis & seminis effectrices facultates sunt, partim in medicamentis tantùm, partim in alimentis. In medicamentis quidem, quum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autem secundum substantiæ totius si-

Humorum corporis humani tempe-ries. Lactis tempe-ries. Lactis gignendi ratio.

militudinem, vbi videlicet boni sunt succi & humida, & tepidè calida, ceu ipsum lac. Siquidem sanguis est caloris mediocris particeps: plus verò quàm mediocris, bilis: sicuti pituita frigiditatis. In medio autem pituitæ & sanguinis lac ipsum consistit, propius tamen sanguinem vèrsus inclinans. Vbi igitur ob penuriam sanguinis parum lactis in mammis conficitur, humectante simul & calfaciente victus ratione est opus. Si verò quòd biliosus fuerit, inpurga primis tionem ipse sanguis desiderat: mox victum quem nuper diximus. At si quòd pituitosus, medicamenta requirit excalfacientia aut primo, aut secundo ordine, non tamen exiccantia. Verùm inter ea potiora sunt, quæ non tantùm medicamenta sunt, sed & nutrimenta, veluti eruca, fœniculum, anethum. Intelligo enim ipsas herbas etiamnum virentes

Lactis generationem quæ prohibeant.

& humidas: nam quæ siccæ sunt, plus quàm par sit & excalfaciunt & desiccant. Huius generis est smyrnion, apium, sion,polion, eáque prius quàm exiccentur. In summa verò,quæcunque calfaciunt plus quàm expediat, quæque desiccant aut refrigerant,partim qualitatem ipsius sanguinis vitiantia, partim ipsum minorem reddentia, lactis prohibent generationem.

CAP.

CAP. XXI.

Sanguis est materia mensium & lactis.

Venas esse communes vberibus & matrici.

Lacti menstruisque gignendis, eandem victus & medicinæ rationem desiderari.

Porrò dictis adsimilem facultatem obtinent, quæcunque prouocare aut sedare menses possunt. Vtrorúmque enim communis materia est, nempe sanguis in venis contentus. Quare vbi hic fluxilis fuerit, & qualitate contemperatus, vtrique abundantem copiam suppeditat. Communes preterea vberibus vteróque venæ sunt non exiguæ. Itaque vbi ad alterutram partem sanguis defertur, altera siccescit. Proinde quibus menses mediocriter deferuntur, iis lac minimè in mamillis colligitur. Quibus verò hoc largè suppetit, iis planè menses cohibentur. Quocirca mirandum non est, si tum victus, tum medicamenta similia sint, nempe & ea quæ gignunt, & sedant menstruas vteri purgationes: & ea quæ lactis in vberibus generationem tum procurant, tum supprimunt, quanquam hactenus differant, quòd & calidioribus, & magis incidentibus nonnunquam menstrua purgatio indigeat: quum nimirum ea in parte sitæ venæ magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mammas, & sanguinem fluxilem magis requirant, vtero ad delationem eius nihil conferente. Mittuntur enim in venas quæ committuntur illi, non attrahuntur menses. At sanguis in vbera non tantùm mittitur, sed etiam trahitur: ac proinde leuiori subsidio medicaminum opus habet, quum non abundè in mammas is confluit. Medicamenta etiam quæ iuuant vt sanguis in mamillas feratur, imperfectas etiam purgationes promouent. Sin autem nimis oblæsæ sint, aut planè retentæ, nullum eiusmodi eas sanare potest: verum sabina, meion, iris, calamintha, pulegium, dictamnum, asarum, costus, casia, cinnamomum, amomum, aristolochia, bunium, & eius generis reliqua, exactas vteri purgationum retentiones persanant: taliáque etiam vrinam promouent. Sed ab iis quæ diuretica tantùm dicuntur, hoc quidem differunt, quòd non vehementer desiccent. Etenim quæ non desiccant, & modicè calfaciunt, lactis sunt generando vtilia: quæ verò plus excalfaciunt, nó tamen valenter desiccant, mensibus eliciendis sunt congrua. Verùm & vtraque hæc vrina prouocant, necnon in primis ea quæ desiccantia, etiam calfaciunt. At præter alia & reddendis ex pectore pulmonéque excreationibus incommoda sunt desiccantia. Poscunt quippe & ipsæ incidi quidem, non tamen exiccari, ceu & renum vesicæque calculi.

Menses eliminari in vterum, non ab illo attrahi.

Menses & vrinas quæ eliciant.

Menses ducentia à diureticis quomodo differant.

CAP. XXII.

Semen quæ gignant, extinguántque.

Semen prouocantia supprimentiáque.

Semen supprimunt omnia refrigerantia.

Semen generant cibi qui probè nutriunt, & flatulenti sunt, familiarésque totis substantiis: medicamenta verò flatulenta etiam & calida. Extinguunt autem desiccantia & refrigerantia omnia, quæque totis substantiis contraria sunt. Porrò prouocant quæcunque calida sunt & flatuosa absque desiccatione: supprimunt verò contraria. Etenim quum seminis substantia ex bona superfluitate generationem sortiatur, sitque etiam flatuosa: bene nutriant & flatulenta sint, necesse est, quæcunque semen aut procreare, aut prouocare possunt. Quare bulbi, cicer, fabæ, polypodes, cornus, edulia multi seminis & dicuntur & sunt. At scincus & satyrion medicamenta ad id apta existunt. Porrò simul cibi & medicamina multi seminis sunt, lini semen, & eruca. Cæterùm quæ refrigerare sunt nata, tam edulia, quàm medicamenta semen cogentia, incrassantia, & stabile reddentia, vim habent ipsum supprimentem, non autem corrumpentem: vt lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres siue maturi, siue immaturi. Iam verò quæ desiccant, ne esse quidem semen permittunt, etiamsi natura calida sint: vt ruta. Quòd si etiam non calfaciant, multò minus: vt nymphæa. Eandem proportionem tum esculentorum, tum medicamentorum est inuenire, circa lac & menstrua. Sub idem genus cadunt, quamuis alio modo, quæ respirantium instrumentorum reiiciẽdis excreationibus auxiliantur, quæque vrinam ciere possunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent, vti contraria incrassandi.

Semen ne esse quidem permittunt, quæ siccant.

CAP. XXIII.

Ocularia medicamenta.

Tametsi collyrio diarhodon, & diapompholygos, & cygnio, & thure, vti possimus ad aures, aut os, aut nares affectas, necnon ad pudendum & anum: quia tamen frequentius ad oculorum morbos iis vtimur, ob id nimirum ocularia medicamenta vocantur: sicuti alia hepatica, alia splenetica, stomachicáve, secundum differentiam particularum quibus solent auxiliari crebertimè.

CAP. XXIV.

Dum autem ij qui Methodici nominantur, metasyncriticas quasdam materias & facultates appellant, præterquàm quòd obscura & falsa loquuntur, etiam suæ ipsorum hæresi maximè repugnantia astruunt.

CAP. XXV.

Gustus qualitates quæ sint.

Saporum temperaturæ.

Gustatilium qualitatum facultates & opera.

Ex operibus autem contrarias iudicare facultates oportet: dicentes quasdam esse facultates emplasticas, & his contrarias, tum extergentes, tum farctu liberantes: præterea emollientes, indurantes, laxantes, & contendentes. Nam astringentes, acres, amaras, acidas, atque dulces, non facultates medicamentorum, sed gustus esse qualitates monstrauimus. Quanquam & harum etiam tum actiones, tum temperaturæ nobis veniunt inuestigandæ. Etenim astringens, terrestre & frigidum: acidum, subtile & frigidum: amarum, terrestre & subtile: quòd insignis qualitatis expers, frigidum simul & aqueum: acre, igneum: salsum, terrestre & calidum, nondum tamen igneum: similiter dulce, calidum, sed nondum vrens: quæ denique oleosa sunt, omnia aquea sunt & aërea. Sequuta sanè sunt temperaturas eorum, & opera. Nam astringens, contrahere, constringere, densare, repellere, incrassare, omniaque refrigerare, exiccareque est natum: acidum verò, incidere, extenuare, farctu liberare, & purgare citra calfactionem, & cũ aliquantula repercussione potest. At acre similiter vt acidum extenuátque & perpurgat, necnon perrumpit, attrahit, & escharam inducit: cæterùm calfaciens, & digerens. Sic amarum quoque meatus perpurgat, abstergit, extenuat, incidit humorum crassitiem absque manifesta excalfactione. Quod qualitatis est expers, incrassat, cogit, contrahit, extinguit, stupefacítque. Porrò salsum contrahit, constringit, condiendo seruat, desiccat citra apertam aut frigiditatem, aut caliditatem. Dulce verò concoquit, laxat, rarefacit: oleosum deniq; humectat, emollitque, & laxat. Ex quibus sanè facilè inuenire licebit, qui nam sapores temperie, & qui sint operibus contrarij.

Cap. XXVI.

Symmetrum quid dicatur.

Symmetrum appellare medicamentum conuenit, quod nec excalfacit, nec deficcat, nec refrigerat, nec humectat: nec calidum, frigidum, humidum, ſiccúmve exiſtit. Quod verò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut ſiccius eſt, à vincente, ſeu excedente facultate cognominatur.

Ordines, ſiue gradus exceſſuum quatuor.

Porrò per vnumquenque exceſſum quatuor poſuiſſe ordines, quod ad vſum ſpectat, ſufficit: calidum quidem, exempli gratia, nominantes primi ordinis, quod nos excalfacit, non tamen euidenter, ſed ita vt opus ſit rationali demonſtratione. Quæ verò manifeſtè calfacere nos dicuntur, ea ſecundi ordinis eſſe dicentur. At quæ iam vehementer quidem, non tamen ſummè, tertij. Quæ autem adeò excalfacere poſſunt, vt eſcharam moliantur & vrant, quarti: ſimilitérque in aliis exuperantiis exiſtimandum.

Exiccantia quarto ordine, etiam vrunt.

Nam quæ adeò vehementer refrigerant, vt extinguant, & ipſa quarti ſunt ordinis. Cæterùm nullum inuenire eſt, quod quarto deficcet ordine, quod non etiam vrat. At tertij ordinis exiccantium quippiam eſſe poſſit, quod minimè vrat, ceu omnia quæ vehementer aſtringunt: ex quibus eſt omphacium, rhus, alumen, balauſtia, galla omphacitis. In his autem ipſis quædam vicina ſunt adurentibus, vt ſquama æris, & æs vſtum, quaſi inter tertium quartúmque ordinem hæreant. In medio tertij eſt æs vſtum, ſi lotum ſit: in principio tertij hypociſtis. Sic in ſecundo & quarto differentias licet conſtituere triplices: quum non perinde vrant cauterium & napy, licet ambo quarti ſint ordinis.

GALENI PERGAMENI
De ſimplicium medicamentorum facultatibus.

Liber Sextus.

GEneralis igitur ſermo de facultate medicamentorum ſimplicium, vniuerſus iam ſuperioribus libris finem ſuum conſequutus videtur.

Medicamenta in quibus experiri debeamus.

Tempus verò iam eſt ad ſermones particulares, ſiue ſpeciales tranſire, hoc ſolummodo repetentes: primùm quidem, in natura temperatiſſima: ſecundò, in temperata, poſtea deinceps in ſimplicibus morbis, faciendum eſſe periculum de facultate ipſorum medicamentorum. Cæterùm quoniam medicamenta omnia, partim quidem ſunt animalium partes, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquores, aut ſucci: partim autem ex metallis ſumuntur: optimum mihi viſum eſt de plantis ante omnia diſſerere: dein de metallicis pertractare, ac vltimò ad animalium partes tranſire, idque obſeruato literarum græcarum ordine.

Vita breuis. Ars longa.

Curabimus autem ſemper, vt (quod monuit primo oraculo Hippocrates, vitam pronuncians breuem, & artem longam) feſtinantes quammaximo ſtudio, viam incedamus compendioſiſſimam, per ea nempe quæ ſunt in arte vtiliſſima.

Dioſcoridem exactiſſimè tradidiſſe hiſtoriam plantarum.

Inter omnes porrò Dioſcorides perfectiſſimè mihi videtur confeciſſe tractatum de medicamentorum materia. At qui aggrediuntur figuras herbarum deſcribere, quas ne per ſomnium quidem viderunt, ij certè videntur præconibus ſimiles, qui notas ab aliis acceptas fugitiui mancipij publicant, quem ipſi nunquam viderunt, imò quem ne agnoſcere quidem poſſint, ſi propè aſſiſteret. Illos etiam non poſſum non accuſare, qui primi herbarum formas, ſcriptis docere conati ſunt, quum melius exiſtimem ab ipſo præceptore oculis diſcere, ac non aſſimilari iis, qui ex libris prodeunt gubernatores.

Abrotonum.

Abrotoni temperatura & eſſentia.

Abrotonum calidum & ſiccum eſt facultate, in tertio receſſu, aut ordine, qui ad temperatam naturam expenditur, ſitum. Valde ſiquidem eſt amarum: qui ſapor, quum eſſentiæ terrenæ ſit, à largo eſt calore extenuatus.

Abrotono ſi quis perfricetur ante inuaſionem, minus à febrili rigore infeſtabitur.

Porrò ſi quibus per circuitus redeunt rigores, ante inuaſionem rigorum eos abrotono confrices, minus vtique concutientur, ſubitóque ſenſum caloris percipient.

Abrotonum vermes perimit.

Quòd abrotonum etiam lumbricos perimat, par quidem eſt, quum ſit amarum. Cæterùm & digerendi & incidendi quandam vim habet, ipſóque abſinthio maiorem: quando quidem pauciſſimæ acerbitatis particeps eſt abrotonum, haud autem exiguæ abſinthium.

Abrotonum inimicum ventriculo. Abſinthium ventriculo gratum.

Vnde inimicum ſanè eſt ventriculo abrotonum, veluti etiam ſeriphum: gratum verò & amicum abſinthium.

Aſtringentia ſunt amica ventriculo.

Per ſe quippe amarum omnifariam eſt infenſum ventriculo: auſterum verò, aut acerbum, aut in ſumma aſtringens, amicum & familiare.

Abſinthij tres ſpecies. Ponticum. Santonicum. Seriphum.

Abrotoni duæ ſunt ſpecies: quarum alteram ſanè marem, alteram fœminam vocant. Similiter & abſinthij tres ſpecies, aut differentiæ aſſignantur. Quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellant abſinthium: cuiuſmodi eſt Ponticum. Secundam autem Santonicum: ac tertiam denique Seriphum. Quibus omnibus abſinthium quidem minus eſt calidum, nempe plurimam aſtrictionem obtinens. Non tamen minus deficcatorium exiſtit. Cæterorum autem, Santonicum à Santonia regione, in qua naſcitur, nomen ſortitum, proximam habet facultatem, Seripho paulò imbecillius in extenuando, calfaciendo, deficcandóque. Porrò ipſum Seriphum Abrotono minus eſt calidum, verùm calidius abſinthio, ſtomacho impendiò inimicum, nempe cum amaritudine, per ſe etiam quandam ferens ſalſedinem. Sed nonnullam tamen, etſi minimam, aſtrictionem ſortitur. Sic Abrotonum & Santonicum admodum ſunt infeſta ventriculo. Solum enim inter ea abſinthium, & maximè pônticum, gratum ſtomacho exiſtit.

Cucurbita vſta præputij vlceribus congruit.

Abrotonum vſtum, calidum ſiccumque facultate eſt, magis etiam quàm cucurbita ſicca vſta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis conueniunt: ac proinde maximè præputij vlceribus congruunt.

Abrotoni cinis ex aliquo oleo calido, barbam tardius naſcentem elicit.

At cinis abrotoni vlceribus omnibus mordax eſt: atque idcirco ex oleo aliquo tenui, cicino ſcilicet, aut raphanino, aut Sicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Tum barbam tardius naſcentem, in eorum aliquo, nec minus lentiſcino maceratum, elicit.

Agnos, Vitex.

Agnos. Vitex.

Agnos, aut vitex, fruticoſa illa planta, calidus quidem & ſiccus eſt tertio ordine: verùm multum tenuis ſubſtantiæ, tum guſtu acris ſimul & aſtringens: ipſas tamen vitices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia, ſemenque, & flos, calida ſiccáq; ſunt facultate, necnon tenui ſubſtantia: quare ſæpe nobis ſunt vſui.

Viticis ſemen capitis grauitatem parit.

Porrò ſemen edendo eſt: tam perſpicuè tamen calfacit, vt capiti dolorem hoc

hoc nomine patiat : quanquam si id frigatur,minus caput tentat. Vtcunque autem fumatur, flatus ventris discutit.Præterea tum semen,tum flos, tum folia, venereas intemperantias compescunt. Quare non tantùm esa potáque conferre ad castitatem videntur, verumetiam substrata : vnde planta ipsa,agnos, hoc est, casta vocatur. At ruta quàm agnos,magis quidem excalfactoria & exiccatoria exstit.Ad hæc,agni quidem semen ac germina, modicam astrictionem ferunt : at ruta vbi aruerit, exactè amara est & acris : quandiu verò humida fuerit, subamara. Nulla tamen austeritas aut acerbitas illi ineft, aut illa certè obscurissima Quocirca & ad iecur & lienem indurata & obstructa, agni semen potius quàm rutæ competit. Præter dicta autem agnos & menses mouet, & indurata digerit,& lassitudinem tollit.

Vitex venereas intemperantias compescit.

Rutæ facultas.

Vitex obstructis confert, mensesque promouet.

Agrostis,Gramen.

Agrostis. Gramen.

Graminis radix modicè frigida est & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem recessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate existens quammoderata.

Gramen esculentum.

Eius radix est modicè frigida & sicca : proindéque cruenta vlcera glutinat. Ipsa autem herba illita non vehementer refrigerat,in medio constituta humiditatis & siccitatis. Radici porrò mordacitas & tenuitas quædam exigua ineft,qua nimirum lapides frangit, si quis eam decoctam bibat. At semen alterius quidem imbecillum est: eius verò quæ in Parnaso nascitur, vrinam ciet, ac fluxus ventris & stomachi reficcat. Vis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba.

Graminis esculenti radix cruenta vlcera glutinat, frangitque lapides.

Graminis semen.

De quatuor Anchusis.

Anchusæ quatuor species.

Onoclea quam vocant, radicem habet admodum refrigerantem,deficcantem,astringentem,& subamaram, corporibus condensandis & modicè extenuandis idoneam : tum abstergendis quoque & abluendis biliosis & salsis succis. Quare aurigini & lienosis est vtilis: Præterea cum polenta illita, iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota,sed etiam admota extrinsecus,proinde aceto macerata vitiligines & lepras sanat. At folia ipsius herbæ imbecilliora radice sunt,non tamen à reficcatione & astrictione aliena. Itaque profluuium sanant cum vino pota. Lycopsos nominata, refrigerans etiam & siccans, similiter erysipelatis congruit. Cæterùm radicem quàm onoclea magis astringentem sortitur. Onochilo cognominatæ vis & calidior & medicamentosior ineft. Quare eos qui à viperis morsi sunt admodum iuuat,tum illita,tum suspensa,tum esa. Reliqua verò quæ quarta est,& parua, cæteris est calidior, & amarior, & medicatior : ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mensura cum nasturtio & hissopo epota.

Onoclea quibus morbis conueniat.

Lycopsos.

Onochilos.

Anchusæ quarta species anonymos, latos lumbricos perimit.

Agarici radix.

Primò quidem gustu dulcis,sed paulò pòst subamara apparet,acrimoniæque & astrictionis leuiculæ quandam speciem temporis spacio inducit: estque consistentia laxa. Quare composita hæc radix est ex substantia aërea & terrea, à calore extenuata. Minimum autem habet essentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim possidet,& crassitudinem incidendi, tum anfractus viscerum expurgandi. Idcirco regio morbo laborantes ex obstructione iecinoris, necnon morbo comitiali obnoxios,sanat : tum rigores per circuitus recurrentes, ex crassis viscidisque humoribus ortos extermi-nat. Iuuat & morsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos,tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus assumptum, pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Est etiam & purgatorium.

Agaricum radicem esse credit Galenus.

Agarici facultates insignes.

Ageranton.

Facultatem digerendi habet,& leuiter quadantenus phlegmone liberandi.

Ageranton.

Adiantum,Polytrichum,Callitrichum.

Vulgò capilli Veneris.

In calore & frigore symmetrum est, siccat tamen, & extenuat, & digerit. Caput ex alopecia glabrum, capillis vestit : strumas & abscessus digerit : epotum lapides frangit : viscidorum crassorumque è pectore pulmonéque excreationibus, non mediocriter confert:ac denique ventris profluuium sistit.

Adianton. Polytrichon. Capilli Ven.

Aizoon,Semperuiuum.

Aizoon vtrunque, tum maius, tum minus,desiccat quidem leuiter, vtpote astringens modicè: est tamen ex tertio ordine refrigerantium,in eó-que aquea essentia præpollet. Quare ad erysipelata,herpetes,& phlegmonas à fluxione ortas accommodatur.

Aizoon. Séperuiuum.

Ægilops,Auena.

Digerendi vim obtinet ; existens leuiter acris. Vnde phlegmonas induratas,& ægilopas sanat.

Ægilops. Auena.

Aëra,Lolium.

In principio tertij ordinis excalfacientium,secundi verò extremo exiccantium consistit, sic vt accedere magis quàm iris, naturæ acrium videatur:à qua tamen essentiæ tenuitate relinquitur.

Aëra. Lolium.

Ægyrus, siue populus alba.

Populi flores calidi sunt in primo recessu,paulumque ad siccius declinant, subtiliorumque potius quàm crassiorum sunt partium. Floribus similia sunt folia ; licet imbecilliora. Resina etiam floribus similem facultatem, sed calidiorem obtinet. At semen, tum resina, tum floribus subtiliorum est partium, & exiccantius : non tamen multò calidius.

Ægyrus. Populus alba.

Acacia.

Acacia & planta ipsa acerba est ; & fructus, & succus : qui lotus acrimoniam deponit. Porrò si parti illinatur,protinus eam ficciorem atque contractam reddit:estque tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium,vbi quidem elotus fuerit,alioqui si illotus fit,primi. Est autem consistentia terreus, habetque in se partes quasdam aqueas necnon alias tenues & calidas.

Acaciæ facultas.

Acalephe, Vrtica.

Huius herbæ tum fructus, tum folia,admodum digerétis sūt facultatis,adeò vt phymata & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum exhibent, dum coquuntur, quo extimulant venerem,& ma-

Acalephe. Vrtica extimulat venerem.

ximè vbi ſemen cum muſto bibitur. Quòd non calfaciat vehementer, ſed nimis tenuium ſit partium, teſtimonio eſt craſſorum ex pectore eductio: tum pruritus quem in partibus excitat. Porrò ſubducit ventrem titillatione magis quàm purgatione. In vniuerſum, quæ exiccari citra mordicationem poſtulant, ea conuenienter perſanat.

Vrtica ſubducit aluum titillatione magis quàm purgatione.

Acanthos, Spina vulgaris.

Acanthos. Spina.

Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent: at radix exiccatoria eſt, & leuiter inciſoria, & tenuium partium.

Acanthium.

Radix huius & folia facultatis ſunt excalfactoriæ, vt & iis qui conuelluntur auxilientur.

Acanthos leuce, Spina alba.

Acanthos leuce. Spinæ albæ facultas.

Radix eius deſiccatoria eſt, modicéque aſtringens: quamobrem & cœliacos & dyſentericos iuuat, & ſanguinis reiectiones cohibet, œdematáque illitu contrahit, ac dentes dolentes iuuat, ſi decocto eius colluantur. Semen tenuis eſſentiæ & calidæ facultatis eſt: itaque potui dari iis qui conuelluntur conuenit.

Spina Ægyptia.

Spinæ Ægyptiæ facultas.

Validius quàm ſpina alba, tum aſtringit, tum ſiccat. Quare profluuium muliebre radix eius ſupprimit. Fructus verò & columellæ prodeſt, & iis quæ in ſede inflata ſunt: vlceráque ad cicatricem perducit.

Acoron.

Acori facultates.

Huius radice vtimur, quæ guſtu modicè amaro eſt, odoréque non iniucundo. Itaque facultatis calidæ eſt, & conſiſtentiæ tenuis. Quare & vrinam mouet, & lienes induratos diſcutit, ceratoidiſque craſſitiem detergit, extenuatque. Ad quod ſuccus præſtantior exiſtit: calfacit enim & ſiccat in tertio ordine.

Aconitum pardalianches.

Aconitum pardalianches.

Hoc putrefacientis & deleteriæ facultatis exiſtit: quare in cibo potúque fugiendum.

Aconitum lycoctonum.

Aconitum lycoctonum.

Eſt & hoc ſimilis alteri facultatis: ſed peculiariter lupos interficit, vt illud pardos.

Acte, quam ſambucum: Chamæacte, quam Ebulum vocant.

Acte. Sabucus. Chamæacte. Ebulus,

Vtraque potentiã habet & deſiccandi, & conglutinandi, necnon digerendi modicum.

Alimum.

Alimum.

Semen ſimul & lac hæc planta gignit, eſtque guſtus acris & ſubaſtringentis: ex quibus conſtat ipſam eſſe diſſimilarem. Maior tamen pars eius temperatè eſt calida, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuoſa.

Aloë.

Hæc herba, optima in India naſcitur, cuius liquor eſt id quod ad nos importatur, cognominatum aloë, medicamentum ad plurimas res, propter ſiccitatem mordicationis expertem, vtile. Quod quidẽ aſtringit modicè, ſed fortiter amarũ eſt: ac proinde ſubducit ventrem. Eſt autem tertij ordinis exiccantium: calfacientium autem, aut primi intenſi, aut ſecundi remiſſi. Ad hæc verò, gratum eſt ventriculo medicamen, vt ſi quid aliud: & ſinus glutinat. Sanat vlcera quæ ægrè ad cicatricem perduci poſſunt: & maximè quæ in ano ſunt & pudendo. Confert ſimiliter ſi maceretur aqua, ad eorum phlegmonas, necnon eas quæ in ore, naribus, oculíſque oboriuntur. In ſumma, repellere & digerere ſimul poteſt, cum hoc vt paulùm extergeat, quantùm videlicet vlceribus puris non ſit moleſtum.

Aloës facultates.

Aloë eſt grata ventriculo.

Aloë quibus affectibus cõferat.

Alyſſon.

Alyſſon morſos à cane rabido, rabientemque ipſum ſanat.

Nuncupata eſt hæc herba Alyſſon, quod mirificè iuuet morſos à cane rabido. Sed rabienti quoque data, ſæpe in totum ſanauit, ob totius ſubſtantiæ ſimilitudinem. Siccat autem digeritque mediocriter, ac præterea detergit nonnihil, Qua ratione vitiliginem, & ephelim purgat.

Alſine, auricula muris.

Alſine. Auricula muris.

Hæc quum eſſentiæ ſit aqueæ, citra aſtrictionem tum refrigerat, tum humectat. Quare ad feruentes phlegmonas & mediocria eryſipelata confert.

Amaracon, Maiorana.

Amaracon, Maiorana. Ambroſia.

Calfacit quidem in tertio ordine: in ſecundo autem ſiccat.

Ambroſia.

Illita vim habet aſtringentem, ac repellentem.

Ami.

Ami.

Eius ſemen eſt admodum vtile. Quum enim ſit ſubamarum & acre, conſtat ipſum & digerere, & prouocare vrinas. Calfacit autem, reſiccatque in tertio ordine intenſo.

Amaranthum.

Amaranthon.

Facultatis eſt incidentis & extenuantis. Quare coma eius cum vino pota, menſes educit: omnéſque pota fluxiones deſiccat: ſtomacho infeſta. Grumos etiam ſanguinis diſſoluere creditur.

Amurca.

Amurcæ vires.

Ex ſecundo eſt ordine calfacientium: at ſiccantium intenſo quodammodo magis, terreſtris ſubſtantiæ quum ſit. Sic & vlcera corporum temperata ſiccorum curat: quæ verò in aliis omnibus ſunt, exaſperat, perinde vt reſina, pix ſicca & bitumen.

Ampelopraſon, Porrum agreſte.

Ampeloprafon. Agreſtia omnia eſſe acriora hortenſibus.

Eſt enim herba hæc porrum agreſte: ob idque acrius eo, atque ſiccius, vt agreſtia omnia hortenſibus. Proinde ſtomacho quàm illud, nocentius. At craſſos & lentos humores potentius incidit, valétiúſque infarcta organis obſtructione liberat. Hac quoque ratione ſæpe prouocauit vrinas, vbi à craſſis & lentis retinebantur humoribus. Adeò verò eſt calidum, vt illitum cataplaſmatis ritu, exulceret.

Ampelos agria, Vitis agreſtis.

Ampelos agria. Vitis agreſtis.

Racemi eius extergendi vim poſſident: ac proinde cutis extimæ vlcera purgare poſſunt. Sed aſtrictionem quandam fortiuntur extrema germina, quæ & ſale condiri aſſolent.

Ampelos

Ampelos hemeros, Vitis satiua.

Ampelos. Vitis. Vitis cultæ assimilis facultas est agresti, sed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce, vitis alba, Bryonia.

Ampelos leuce. Vitis alba. Bryonia. Prima huius germina vere edi solent, edulium ventriculo propter astrictionem acceptum. Cæterùm subamaram, & modicè acrem astrictionem possident: quare & vrinam modicè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem vim habet, & moderatè calidam. Quam ob rem & lienes induratos liquat epota: cum ficubúsque foris imposita, psoram & lepram sanat. Porrò fructus eius, racemi speciem præferens, iis qui coria depsant, est vtilis.

Ampelos melana, Vitis nigra.

Vocatur autem hæc propriè bryonia, prædictæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

Amygdala.

Amygdalorum vires. Quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuandi vim possident. Siquidem ephelim purgant & excreationibus ex pectore pulmonéque crassorum lentorúmque humorum mirè auxiliantur. Obstructiones præterea iecinoris à crassis & viscidis succis ortas expediunt. Quin & lateris, & lienis, & coli, & renum dolores, ab huiusmodi causa natos persanant. Ipsius arboris etiam radices coctæ illitæque, epheles purgant. Porrò amygdala dulcia, quæ & ipsa nonnihil sortiuntur amaritudinis, moderatè sunt calida.

Ammoniacum.

Ammoniacum. Cuiusdam ferulæ est lachryma, intensam emolliendi vim possidens, adeò vt articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas per halitum digerat.

Amomum.

Amomum. Acoro similem facultatem obtinet, nisi quòd acorum siccius sit, maiore autem concoquendi vi amomum.

Anagallis.

Anagallis vtriusque facultates. Anagallis vtraque, & quæ cœruleum, & quæ purpureum fert florem, extergentis est facultatis. Habent verò nonnihil etiam caloris, & quandam trahendi vim, qua corpori infixa extrahunt. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa, desiccandi vim habent citra mordicationem. Quam ob rem vulnera glutinant, & putrida corrigunt.

Anagyris.

Anagyri facultas. Frutex est grauiter olens, & digerentis, excalfacientísque facultatis. Cuius folia viridia tumores reprimunt: at resiccata, incidentis sunt excicantísque potentiæ. Similem ferè vim habet eius radicis cortex. Semen subtiliorum est partium, vomitum tamen prouocat.

Androsæmum, Officinis Milleperforata, Hispanis Coraconcillo, hoc est, corculum.

Androsæmon, Mille perforata. Planta est fruticosa, natura duplex. Vnum enim dicitur Ascyron, species hyperici: alterum à quibusdam appellatur Dionysias. Est autem semen eorum purgatorium: foliorum verò facultas modicè extergens & desiccans, vt & ambusta curare credantur. Cæterùm in vino austero decocta, vinum ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androsaces.

Androsaces. Amara & acris est herba. Potest autem resiccata ebibitáque tum ipsa, tum fructus eius, magnopere prouocare vrinam, & nimirum etiam digerere & desiccare.

Andrachne, Portulaca.

Andrachne. Frigida & aquea est temperie, paucæ particeps austeritatis: proinde fluxiones repellit, maximéque biliosas & calidas. Estque tertij ordinis refrigerantium: humectantium autem secundi. Quare maximè æstuantes adiuuat, tum ventris osculo imposita, tum hypochondriis: ac præcipuè in febribus hecticis. Præterea dentium stuporem lenit. Quoniam autem restringit, vtiliter dysentericis editur, & muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc sanè multò est quàm herba succus ipsius efficacior. Portulaca dentium stuporem lenit.

Anemone.

Anemone. Radix commansa pituitam euocat: succus è naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida vlcerum anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, mensésque appositæ eliciunt, & lac trahunt.

Anethum.

Anethi facultates. Adeò excalfacit anethum, vt habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantis verò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, crudos humores concoquit. Vstum autem, tertij ordinis tum calfacientium, tum exiccantium fit. Proinde vlceribus nimis humidis prodest, potissimum iis quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inueterata, ea probè cicatrice inducit. Cæterùm viride humidius & minus calidum est: itaque magis concoquit, & somnum conciliat, sed minus discutit. Anethum vstum, pudendorum vlceribus confert.

Anthyllis.

Anthyllis vtraque. Anthillis vtraque modicè desiccat, vt & vlcera glutinet. At quæ chamæpityi assimilis est, subtiliorum est partium, magísque detergit, præterea comitialibus competit.

Anthemis, Chamæmelum.

Anthemis. Chamæmelum. Calfacit, & desiccat in primo ordine, estque tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Anisi semen.

Anisi semen. Calfacit & siccat in tertio ordine. Proinde vrinam mouet, ac digerit, flatúsque ventris reprimit.

Antirinum, Anarinum.

Antirinum. Semen habet inutile, estque cum buborio simi-lis facultatis.

Aparine, Philanthropos.

Aparine. Philantropos. Modicè extergit & desiccat, habetque nonnihil subtilium partium.

Apios, Pirus.

Apios. Pirus. Piri folia pariter & turiones, austera sunt. Ex fructu autem, pars vna terrea est, alia aquea. Cæterùm vtraque frigida, necnon alia temperata. Proinde esu pira stomacho grata sunt, & sitim prohibent. Illita autem desiccant, modicéque refrigerant. Vnde etiam vulnera glutinant.

Achrades, Pira syluestria.

Achrades. Pira syluestria. Magis quàm pira reliqua astringunt & desiccant: ob idque maiora vulnera glutinant, fluxúsque reprimunt.

Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum, Syluestris mercurialis.

Apocynum. Cynocrambe. Cynomoron. Canibus iuxtà & hominibus est venenum, herba grauiter olens, ob idque vehementer calida: non tamen proportione desiccat. Itaque illita, admodum digerentis est facultatis.

Argemone.

Argemone.

Argemone. Et huius herbæ facultas abſterſoria eſt,& digerens.

Ariſaron.

Ariſaron. Multò minus eſt aro. Radicem habet oliuæ magnitudine,ſed multò eſt ipſa actius.

Ariſtolochia.

Ariſtolochia triplex. Radix eius eſt amara & ſubacris. Sed ex illis omnium ſubtiliſſima eſt, quæ rotunda. Aliarum verò duarum,quæ clematitis appellatur, fragrantior eſt,infirmior tamen. At longa,tenuitate quidem à rotunda vincitur,abſtergendi tamen calfaciendíque & ipſa potentiam obtinet : minus ſanè quàm rotunda abſtergens & digerens, ſed non minus calfaciens,imò forſan plus. Itaque in quibus vſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa: vtputa in vlceribus carne implendis. At in quibus craſſum humorem validius extenuare oportet,illic vſus eſt rotundæ. Proinde dolores à craſſo ſpiritu inductos,rotunda exactius perſanat, extrahit ſpicula,putredines corrigit, vlcera ſordida purgat,dentes & gingiuas ſplendidas facit:auxilio eſt aſthmaticis,ſingultientibus,comitialibus podagricíſque , ſi cum aqua bibatur. Tum ruptis & conuulſis , vt ſi quid aliud , medicamen idoneum eſt.

Ariſtolochiæ rotundæ admiranda opera.

Arceuthus, Iuniperus.

Arceuthus. Iuniperus. Calida & ſicca eſt tertij ordinis. At fructus, ſimiliter calidus eſt:ſiccus tamen in primo ordine.

Arctium.

Arctium. Quod Thapſo Verbaſco eſt ſimile,radice tenera,candida,dulci,caule oblongo & molli, ſemine cymino ſimili,tenuium eſt partium : ob idque facultatis modicè exiccantis & extergentis. Quamobrem radix ac ſemen eius in vino cocta , quadantenus dentium dolores mitigant. Porrò ambuſta & chymethla non horum modò decoctum, ſed & caules teneriores ſanare poſſunt.

Arctium aliud, Lappa maior, Bardana.

Lappa maior. Bardana. Digerit ſimul & deſiccat : aſtringit tamen nonnihil : vnde folia eius antiquis vlceribus proſunt.

Arnogloſſon, Plantago.

Arnogloſſon. Plantago. Refrigerantia ſimul & aſtringentia quibus morbis conueniant. Refrigerat pariter & ſiccat in ſecundo gradu: habétque nonnihil auſterum , ratione terrearum partium.Porrò medicamenta,quæ cum hoc quòd refrigerant, vnà etiam aſtringunt , ea & ad vlcera rebellia omnia , & ad fluxiones & putredines conueniunt , ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtunt , & ſi quid aduratur,refrigerant. Tum ſinus quoque glutinant , & alia vlcera recentia ſimul & vetera. Atque in omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli ſecundum eſt arnogloſſum,ob temperaturæ ſymmetriam & conuenientiam. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertem,& frigiditatem quæ nondum ſtupefaciat. Fructus etiam & radix ſimilis ſunt facultatis,niſi quòd tum ſicciotis,tum minus frigidæ. Quin & ſemen ſubtilium eſt partium : radices verò craſſiorum. At herbæ folia exiccata ſubtilium partium exiſtunt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus vtuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus incoquentes:præterea ad iecinoris renumque obſtructiones non has tantùm adhibent , ſed folia quoque,& multò magis ſemina.

Plantaginis radicibus ad dolores dentium vtuntur.

Arum.

Arum. Mediocrem extergendi vim poſſidet,eſtque primi ordinis calfacientium & exiccantium. Radices eius comeſæ mediocriter humorum craſſitiem incidunt , ita vt ſint excreationibus ex pectore idoneæ.

Artemiſia.

Artemiſia vtraque. Duplex eſt, vtraque tamen calfacit ſecundo ordine : intenſo autem primo, aut ſecundo remiſſo deſiccat : eſtque tenuium partium : vnde calculis renum , vterique fomentationibus haud mediocriter congruunt.

Aſarum.

Aſarum. Radices eius facultate ſimiles radicibus acori ſunt : intenſiores tamen.

Aſclepias.

Aſclepias. Huius nondum nos periculum fecimus.

Aſpalathos.

Aſpalathos. Acris ſimul & aſtringens eſt. Quare partibus quidem ſuis acribus excalfacit,auſteris verò refrigerat. Itaque vtriuſque ratione deſiccat : vnde ad putredines & fluxiones eſt vtilis.

Aſparagus petræus.

Aſparagus petræus. Abſtergendi vim habet citra manifeſtam caliditatem aut frigiditatem. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maximè radices eius, & ſemen: quia & dentium dolores ſanat.

Aſplenum.

Aſplenum. Tenuium quidem partium , non tamen calida eſt herba. Hac vtique ratione lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalos. Radices aſtrictorias ſortitur:quare non inſtrenuè ſiccat. Nam & vlcera glutinat,& aluum fluẽtem ſiſtit,ſi quis in vino decoctam radicem bibat.

Aſter atticus, Bubonium.

Aſter atticus. Bubonium. Partim quidem digerens eſt,partim autem refrigerans : verùm id non aſtringit.

Aſtaphis, Vua paſſa.

Aſtaphis. Vua paſſa. Culta quidem,concoquendi,aſtringendi,& leuiter digerendi , facultatem obtinet. At agreſtis, vehementer acris exiſtit,adeò vt ex capite purget, abſtergátque valenter. Itaque ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus. Huius radix extergentis eſt facultatis. Vſtæ autem cinis,calidior,exiccantior,ſubtilior,ac digerere potentior exiſtit : ac proinde alopecias ſanat.

Attractilis, Cnicus agreſtis.

Attractilis. Cnicus agreſtis. Facultatem habet deſiccandi,& modicè digerendi : exque ſpinarum eſt genere.

Atraphaxis, Atriplex.

Atraphaxis. Atriplex. Humida quidem eſt in ſecundo ordine,frigida verò in primo : eſtque aquea ſimiliter maluæ. Quin & ventrem celeriter permeat,vt illa,ob lubricitatem. Hortenſes autem atriplex & malua, quàm agreſtes , tum humidiores ſunt, tum frigidiores : proinde phlegmonis & phygethlis incipientibus, hortenſes : vigentibus autem & declinantibus,agreſtes magis conueniunt. Semen eius abſtergendi vim habet.Itaque icteritiæ ab obſtructione iecinoris ortæ auxiliatur.

Aphace.

Aphace. Aſtringit, editurque vt ipſa lenticula : ægrius tamen concoquitur. Cæterùm valentius deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium. Aſtrictoriã,amaram, & acrem qualitatem ſortitur, excalfaciens, extergens, roborans , & exiccans. Proinde bilioſos ventris humores deiicit, ac per vrinas euacuat. Verùm contentam in ventre pituitam nihil adiuuat ſumptum. Sic nec ſi in thorace

thorace aut pulmone contineatur: nam astringens in eo facultas, quàm amara, valentior est. Est autem calidum in excessu primo: siccum verò in tertio. At succus longè quàm herba est calidior.

Balanus Myrepsica, Glans vnguentaria.

Balanus myrepsica. Glans vnguentaria.

Succo eius, qui calidus est, vnguentarij vtuntur. Reliquiæ autem vnde expressus est succus, vincentem habent qualitatem amaram, cui admista est quædam astrictio. Proinde extergentem, incidentem, contrahentem, & stipantem effectum possident. Quod si quis carnem eius drachmæ pondere, cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum subducit largiter. Sed lienes liquat, iecurque, induresćentia: ad quorum viscerum expurgationem, ex oxycrato ipsam exhibere consueuimus. Ex aceto etiam lepras, psoras, lentes, vitiligines, ionthos, ephelim, exanthemata, achoras, alióśque id genus cutis affectus exterit. Abstergentem itaque & incidentem cum astrictione obtinet facultatem. Cortex autem eius admodum astrictorius existit.

Balsamum.

Balsamum.

Balsamum desiccat & excalfacit secundo excessu: est autem & tenuium partium, adeò vt odoratum sit. Eius lachryma subtiliorum est partium quàm ipsa planta: non tamen adeò calida vt nonnulli existimant. Fructus eius persimilis facultatis est, longè tamen in subtilitate partium inferior.

Opobalsamũ. Carpobalsamum.

Balaustium.

Balaustium. Cytinus.

Flos est agrestis punicæ, sicuti domesticarum cytinus. Valenter gustum astringit. At verò si omne astringens terrestre est & frigidum, meritò quis dixerit ipsum valenter & exiccare, & refrigerare. Quo nomine vlcera ad cicatricem perducit. Quinetiam ad sanguinis reiectiones, dysenterias, necnon ventris vteríque profluuia, nemo est qui non hoc medicamento vtatur.

Batus, rubus.

Batus, rubus.

Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix, qualitate astringente, neque obscura, participant. Sed folia germináque recens nata plurimum in se habent substantiæ aqueæ, parum verò astrictionis. Quare vulnera glutinant. At fructus maturus, non parum habet succi calidi temperati, qui existit dulcis: ob idque, & ob modicam astrictionem, non est insuauis gustui. At immaturus, acerbus est, & validè exiccatorius. Ac sanè vterque reconditur, validius quàm recens deficcans. Flos eandem vim fructui immaturo possidet. Vtraque ad dysenterias, ventris profluuium, robur deperditum, sanguiniśque expuitionem sunt idonea remedia. Radix præter astrictionem, non paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit.

Rubi radix comminuit lapides.

Batrachium, Ranunculus.

Batrachium. Ranunculus.

Huius omnes quatuor species adeò acres existunt, vt cum dolore exulcerent. Quare si conuenienter vtare, psoras & lepras excoriant, & vngues diuellunt. Tum leprosis stigmata digerunt, & verrucas detrahunt. Quin & alopecias iuuant exiguo tempore admotæ. Radix arefacta sternutationem prouocat. Sed & dentes dolentes iuuat, sic vt eos frangat. Est itaque valde calida & sicca, tum radix, tum vniuersa herba.

Bdellium.

Bdellium.

Quod Scynthicum nominant, estque acrius & resinosius, emollientis admodum & efficacis virtutis est. Arabicum autem, quod splendidius est, magis quàm emollientia exiccat: videturque in potu sumptum calculos renum frangere, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum discursus, prætereà laterum dolores, rupturáśque sanare.

Bechion, Tussilago, Vngula caballina.

Bechion. Tussilago. Vngula caballina.

Tusses & orthopnœas iuuare creditur, si quis folia arida aut radicem in prunis vrens, ascendentem inde fuliginem inspiratu attrahat. Est autem modicè acris: vt sine molestia, noxave, omnes thoracis affectus credatur rumpere. Folia virentia partem recenti phlegmone obsessam illitu adiuuant.

Blitum.

Blitum.

Holus est esculentum, humidæ frigidæque temperaturæ in secundo ordine.

Bulbus satiuus.

Bulbus satiuus.

Frigidior quidem & crassior agresti est, lentúmque succum procreat. Nam & coctu difficilis est & flatuosus, & venerem prouocans. Attamen illitus ob amaritudinem simul & astrictionem abstergit simul & glutinat, & nimirum etiam exiccat.

Bulbus vomitorius.

Bulbus vomitorius.

Multò est calidioris tẽperaturæ quàm superior.

Bubonium, Aster atticus.

Aster atticus. Bubonium.

Creditur sanare bubonas & illitum, & alligatum inguini. Digerit enim mediocriter, quia modicè est calidum. Cæterùm non ita siccat, vt tẽdat.

Buglossos.

Buglosson vino iniectum hilaritatem parit.

Humidæ calidæque temperiei est: viníque iniectum hilaritatis causa esse creditur. Sed gutturis etiam lenit asperedinem, si melicrato coctum sumatur.

Bunium.

Bunion.

Adeò excalfacit, vt & vrinas moueat, & menses prouocet.

Buphthalmos.

Buphthalmos.

Flos eius floribus chamæmeli est tum maior, tum acrior: vehementiúsque digerit, adeò vt & duritias sanet, cerato mistus.

Brathy, Sabina.

Brathy. Sabina.

Quantùm in acrimonia cupressum vincit, tantùm ab eo superatur in astrictione: quare illo & calidior est, & potentius digerit. Quin & similiter cupresso putredinibus accommodari potest, maximè vbi rebelliores fuerint, & diuturniores. Carbunculos item soluit: menséśque, vt si quid aliud, essentiæ tenuitate prouocat, & sanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum educit. Esto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum exiccantium, ex numero eorum quæ vel maximè tenuium sunt partium.

Bretanica.

Bretanica.

Huius folia astringentia sunt, & vulnerum glutinatoria, similia agrestibus lapathis. At expressus ex illis succus perinde natus est astringere, videturque sanare putrescentia.

Bromus.

Bromus.

Illitum desiccat, digeritque mediocriter & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiam astrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

Bryon thalattion, Alga.

Compositum est ex terrea & aquea essentia, vtraque

Bryon thalattion. Alga.

vtraque frigida. Siquidem & guſtum aſtringit & calidis quibuſuis illitum,ea refrigerat,adiuuatque.

Bryon aut Splanchnon, Muſcus.

Bryon. Splanchnon. Muſcus.

Vim habet aſtringentem inualidam, cæterùm mediocriter frigidam. Nam & digerendi,& emolliendi facultatis eſt particeps.

Gallium.

Gallium.

Inde nomen ſumpſit,quòd lac coagulet Facultatem autem obtinet exiccatoriam, & ſubacrem. Flos eius competere ſanguinis profluuiis videtur,& combuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Gentiana.

Huius radix efficaciſſimè extenuat, purgat, abſtergit,liberat obſtructione,vtpote impensè amara exiſtens.

Gigarta, acinorum vuæ nuclei.

Gigarta. Acinorum vuæ ſemina.

Ex ſecundo exiccantium ſunt ordine : refrigerantium verò, primo. Omnibus autem ventris cum profluuio iunctis affectibus, impendiò conferunt,vtpote quum acerbi appareant.

Gingidium.

Gingidium.

Guſtu amarum & aſtringens quum ſit,temperie calidum frigidumque videtur. Secundum vtranque verò qualitatem deſiccatorium eſt. Cæterà porrò ſtomacho amicum exiſtit.

Glaucium.

Glaucium.

Aſtringit cum quodam faſtidio : tum adeò inſigniter refrigerat, vt ſolum ſæpe eryſipelata, ſi valentia non fuerint,curare poſſit.Conſtat enim ex aquea terreáque ſubſtantia,vtraque frigida.

Glaux herba.

Glaux herba.

Ex lacticiniis quum ſit, calida quodammodo humidáque fuerit.

Glechon, Pulegium.

Glechon. Pulegium.

Quandoquidem acris & ſubamara eſt,valde extenuat & calfacit.Quare & illita rubricat,& exulcerat ſi diutius hæreat. Quinetiam humida,craſſa,& lenta,ex thorace & pulmone excreatu facilia facit,menſéſque mouet.

Glœos, ſtrigmenta balneorum.

Glœos, Strigmenta.

Modicè emolliendi vim obtinet.

Glycyrrhiza, Dulcis radix.

Glycyrrhiza. Dulcis radix.

Similiter radici ipſe ſuccus, dulcis leuiterque aſtringens exiſtit. Proinde non modò aſperæ arteriæ,ſed veſicæ etiam ſcabritiem lenire poteſt,idque temperaturæ mediocritate. Quare fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ. Cæterùm tepidam quandam caliditatem ſortitur. Porrò quoniam temperie quoque eſt humidum, id quod modicè eſt dulce, iure ſanè etiam ſiti congruens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum,humanáque natura frigidius.Dioſcorides ait, arefactæ radicis pollinem vnguibus oculorum mederi.

Dulcia. modicè humida. Glycyrrhiza ſitim lenit.

Glycyſida, Pæonia.

Glycyſida. Pæonia.

Radicem habet leuiter aſtringentem,cum quadam dulcedine: at ſi pluſculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Proinde menſes ciet ex melicrato,amygdali pota quãtitate. Expurgat porrò etiam iecur obſtructum,& renes : ventriſque ſiſtit fluxiones, ſi in aliquo auſtero vino cocta ſumatur. Eſt præterea omnino reſiccatoria : quare ex collo pueris ſuſpenſa,meritò comitialem morbum perſanat: idque aut aliquem à ſe fluorem per infantuli inſpirationem immittens,aut aërem aſſiduè mutans, atque alterum reddés.Nam hoc pacto ſuccus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat:

Pæonia appenſa comitialem morbum perſanat.

Cyrenaicus ſuccus. Melanthium,

& melanthium frictum palàm catarrhos & coryzas deſiccat,ſi quis id in calidum linteum rarum liget,aſſiduéque calorem ex eo per inſpirationem in nares attrahat. Quinetiam ſi compluribus linis,& maximè marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis,illis viperam præfoces, eáque poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirificè profueris,tum pariſthmiis,tum omnibus iis quæ in collo expullulant. Pæonia itaque & exiccat,& tenuium eſt partium : calfacit autem mediocriter.

Vincula quibus præfocaueris viperã, conferre tumoribus gutturis.

Gnaphalium.

Gnaphalium.

Folia eius modicè aſtringunt : quare ex aliquo vino auſtero dyſentericis proſunt.

Gongilis, Rapum.

Gongilis. Rapum.

Gongilidis ſemen venerem excitat,vtpote ſpiritum flatuoſum gignens. Sic & radix coctu difficilis eſt : inflatque & ſemen generat.

Damaſonium, Aliſma.

Damaſonium. Aliſma.

Decoctum radicis eius calculos renum comminuit. Quare abſterſoriæ facultatis eſt particeps.

Daucus, Staphylinus.

Daucus. Staphilinus.

Domeſticus eſui aptior, ſed imbecillior,acrem calidamque facultatem ſortitur:ac proinde etiam extenuat. Ac radix ſanè flatuoſum quid obtinet, ac venereum. Semen autem, domeſtici quidem, & ipſum quandam ad venerem ciendi potentiam poſſidet : agreſtis verò planè ſtatu caret ac proinde vrinam menſéſque ciet.

Dauci ſemen.

Dauci ſemen.

Adeò vehementer excalfacit, vt inter prima, tum vrinam,tum menſes prouocet.Multum etiam digerere per halitum foris impoſitum valet. Ipſa verò herba,moderatè calida eſt,ſimilemque etiam vim obtinet,cæterùm infirmiorem.

Daphne arbor, Laurus.

Daphne. Laurus.

Huius folia calfaciunt & ſiccant vehementer:at fructus adhuc vehemẽtius. Radicis cortex minus quidem acris eſt calidus, cæterùm plus amarus: habetque etiam aſtrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit,& iecori prodeſt.Bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere.

Daphne herba, quam Alexandrinam appellant.

Daphne. herba.

Euidenter eſt calida, acris, & ſubamara, potáque tum vrinas,tum menſes prolicit.

Chamædaphne.

Chamædaphne.

Perſimilis quidem eſt viribus daphnæ Alexandrinæ : ſicuti & quod daphnoides vocant.

Dictamnum.

Dictamnum.

Tenuiori eſſentia conſtat quàm pulegium,cætera illi ſimile. At pſeudodictamnum ad omnia imbecillius exiſtit.

Dipſacos.

Dipſacos.

Dipſaci ſpinæ radix ex ſecundo ordine exiccatoria eſt, habetque nonnihil & abſterſorium.

Dorycnidion.

Dorycnidion.

Aqueaexcellit frigiditate. Quamobrem pauculum quidem ſoporem conciliat : pluſculum verò ſumptum,perimit.

Dracuntium, Dracunculus.

Dracuntium. Dracunculus.

Quiddam aro perſimile obtinet,tum foliis,tum radice.Cæterũ illo acrius eſt,& amarius:ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam & aſtrictionem leuiculam. Radix omnia viſcera expurgat,optimumq; remedium eſt contumacium vlcerũ. Verùm exterget etiam cætera omnia quæ exterſionem deſiderãt.Folia prætereà ſimilem facultatẽ ſortiuntur,ob idque ſi ſint viridia,recentia vulnera glutinant. Fructus valentior eſt,non foliis tantùm,ſed radice.Itaq; & can-

cros

cros,& polypodas creditur eliquare. Succus eius quoque vitia oculorum expurgat.

Dryopteris, Filicula.

Dryopteris. Filicula. Dulcis,acris, amara, & in radice etiam acerba exiſtit. Habet autem facultatem putrefaciendi: proinde pilis glabram cutim efficit.

Drys, Quercus, Robur.

Drys. Quercus. Robur. Fagus. Ilex. Exiccandi aſtringendíque poſſidet facultatem, cum mediocri quadam tepidáque caliditate. Cæterùm plus cæteris eius partibus aſtringit, quæ in trunci cortice membrana ſubeſt: tum quæ ipſius fructus conueſtit carnem. Quamobrem ad profluuium muliebre,ſanguinis expuitiones,dyſenterias,& diuturnos ventris fluxus eſſe creduntac-commodam. Valentius tamen aſtringunt fagus & ilex. Quarum plantarum folia tenella illita non inſtrenuè deficcant, necnon vulnera glutinant. Eandem foliis vim habet & fructus roboris: eóque Medici nõnulli vtuntur ad incipientes atque creſcentes phlegmonas.

Ebiſcus, Althea, agreſtis malua.

Ebiſcus. Althea. Malua ſylueſtris. Facultate digerendi,laxandi, phlegmone liberandi,mitigandi, & concoquendi difficiles coctu affectus eſt prædita. Cæterùm & radix & ſemen quàm folia,& tenuiorum ſunt partium,magíſque exiccatoriam & exterſoriam facultatem oſtendunt,vt & vitiligines detergant,& ſemen renum calculos frangat. At radicis decoctum,ad dyſenteriam, diarrhœam, & ſanguinis reiectionem eſt aptum, quum nimirum etiam nonnihil aſtringat.

Ebenus.

Ebenus. Ex iis lignis eſt,quæ trita in aqua ſoluuntur.Vis ei ineſt excalfaciendi, extergendi, & tenuium eſt partium.Quamobrem,quæ pupillas offuſcant,extergere creditur: miſcetúrque aliis ocularibus medicamentis.

Elæa, Olea.

Elæa. Olea. Oliuæ rami quantum habent aſtrictionis, tãtæ ſunt frigiditatis participes.Fructus verò,ſi quidem ad vnguem maturuit,moderatè calidus eſt,ſin immaturus,magis tum aſtringit,tum refrigerat.

Elæon, oleum.

Elæon. Oleum. Oleum quod ex oliuis exprimitur, humectatorium eſſe, & moderatè calidum,iam ſuprà docuimus. Eiuſmodi eſt,quod eſt dulciſſimum:ſitq; potiſſimum ex oliuis quas druppas appellant. Olei differentiæ. Cæterùm quod omotribes & omphacinum nuncupant,quale ab Hiſpania vehitur,id quantum in ſe habet aſtrictionis,tantum etiam illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum vetus quod quidé ex dulci inueterato efficitur,& calidius eſt, & potentioribus ad euaporandum viribus: quod verò ex crudo,id dum reliquum quippiam ſeruauerit aſtrictionis, miſtæ permanet facultatis: vbi verò illam prorſus abiecerit, reliquo euadit ſimile. Quinetiam quicunque in præparando ramos iniiciunt,ij omphacino ſimile oleum efficiunt. Porrò quòd Oleum lotum eſt minimè mordicans. oleum lotum minimè omniũ mordacitatem contineat, ſuprà etiam traditum eſt. Sunt autem varia oleorum genera: quibus ſanè cicinum & tenuius, & ad diſcutiendum potentius eſt, quamſi-millimum oleo ex oliua vetuſto.Raphaninum autem,cætera huic eſt ſimile,ſed calidius tamen. At hoc etiam calidius ſinapinum cui ſimile eſt quod ex melanthio conficitur. Pugnant cum iſtis myrtinum & ſeſaminum, tum quòd aſtringant, tum quòd craſſarum ſint partium. Miſtæ facultatis eſt lentiſcinum, terebinthinum,& maſtichinũ. Non enim tantùm emolliunt,ſed & aſtringunt: Amygdalinum potrò amaritudinem exuperantem poſſidet,cæterùm cuiuſdam aſtrictionis eſt particeps, non tamen caryinum, ſed id vel maximè ſimplicis eſt digerendi facultatis. Calidius eo eſt laurinum, & hoc etiam magis, cedrinum. Proximum ei eſt quod ex nigra pice conficitur.Dadinum,minus quidem laurino calidum,verùm valentius deſiccans. Hioſcyaminum verò miſtæ facultatis eſt, emolliendi videlicet,ac refrigerandi. Oleum porrò cicinum, ventrem ſubducit. Hoc verò magis, quod ſit ex Gnidio grano. Quod ex agreſti oliua exprimitur,extergit,ſimulque aſtringit.Squalidiſſimum enim id eſt ex omni olei genere: & pòſt, Iſtricum quoque, deinceps illis Hiſpanum. Pinguiſſimum eſt Lybicum, & Cilicium: ſimul autem pingue & tenue,Sabinum.In medio compre-henſorum omnium ſunt,tum id quod per Cycladès inſulas naſcitur,tum quod per Græciã,Aſiámque. Etenim oleum pingue æſtimatur viſcoſitate: Oleum pingue,tenueque qua ratione æſtimetur. tenue verò, ſi pelluceat,ſi purum ſit,ſi plurimùm minima eius portione inungatur, ſi facilè à cuti combibatur. Omne autem oleum pro cuiuſque iniectorum natura variari contingit.

Elatine.

Elatine. Modicè tum refrigerat,tum aſtringit.

Elaphoboſcos.

Excalfacit, & tenuium eſt partium:ob idque exiccat,maximè in ſecundo ordine.

Elenium, Enula campana.

Elenium. Enula campana. Radix eius calida & ſicca eſt cum recrementitio humore. Quare eclegmatis quæ faciunt ad educendos craſſos ex pectore ſuccos,idoneè miſcetur. Iuuat etiam ad rubrificandas partes vexatas frigidis diuturníſque affectibus.

Eleliſphacos, Saluia.

Eleliſphacos. Saluia. Euidenter excalfacit,ac leuiter ſubaſtringit.

Helleborus, Veratrum.

Helleborus. Veratrum. Tam albus quàm niger helleborus extergentis calfacientíſque eſt potentiæ. Quamobrem ad alphos,lichenas,pſoras,lepráſque,accommodi ſunt, Quinetiam niger ſi in fiſtulam callo induratam infundatur duobus tribúſve diebus, callum detrahit. Dentibus prodeſt cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium & deſiccantium. Porrò niger guſtu calidior eſt, candidus amarior.

Helxine, quam Parthenium vocant.

Helxine. Parthenion. Abſtergit, conſtringítque cum humiditate ſubfrigida: vnde phlegmonas incipientes vſque ad augmentum ſanat,maximè ſi calidæ fuerint. Incipientibus etiam phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur: ad auriumque dolores phlegmonoſos ſuceus eius inſtillatus, ſicuti ad pariſthmia gargarizatus, conducit.

Helxine, quam ciſſampelon vocant.

Helxine altera. Ciſſampelos. Digerendi obtinet facultatem.

Elymus, Meline, Panicum.

Elimus. Meline. Panicum. Facultate pauci nutrimenti eſt, & exiccatoria. Siſtit nonnihil ventris fluxus,vt milium. Si verò foris illinatur,exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetron. Ad ſolas purgationes eſſe videtur commodum, bilem ac pituitam educens: iuuat tamen ad alia, guſtu ſalſum exiſtens.

Epithymum.

Epithymum. Thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. Exiccat & calfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedium.

Refrigerat moderatè, cum aquea humiditate. Vberibus illitum, ſurrecta ea ſeruare poteſt. Aiunt verò, ſi potu hauriatur, ſterilitatem parere.

Epimelis. Pomus ſylueſtris.

Epimelis, Pomus ſylueſtris.

Fructus eius acerbus eſt, ſtomacho tamen ingratus, capitis mouens dolores.

Erebinthus. Cicer.

Erebinthus, Cicer.

Legumen eſt flatuoſum, copioſi nutrimenti, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, lacti & ſemini generando aptum. Prolicit verò & menſes. Cæterùm quod arietinum dicitur, efficacius vrinam prouocat: cuius decoctum renum calculos frangit. Reliquum erebinthorum genus eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi extergendi. Sunt enim calidi & modicè ſicci: participes item amaritatis, cuius vi & lienem, & iecur, & renes expurgant, pſoráſque, & lepras, & lichenes extergunt, tum parotidas & teſtes induratos diſcutiunt, tum vlcera maligna cum melle ſanant.

Cicer agreſte.

Erebinthus agreſtis.

Calidior & ſiccior domeſtico eſt, quantò & acrior & amarior exiſtit.

Erice.

Erice.

Digerendi per halitum facultatem obtinet: ſed præcipuè flore eius ac foliis vtendum.

Serpillum. Herpyllus.

Herpyllus, Serpillum.

Vſqueadeo calfacit, vt vrinas & menſes moueat. Eſtque & guſtu admodum aere.

Eryſimum.

Eryſimum.

Semen eius igneum eſt, & calfactorium. Vtile eſt cum eclegmatis ad promouendas craſſorum ex pectore expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & teſticulorum, iuuat: & vt Dioſcorides ait, etiam occultos cancros.

Erythrodanũ. Rubia tinctorum.

Erythrodanum, Rubia paſſiua.

Eſt autem tinctorum rubia, radix acerba & amara: quare lienem, & iecur expurgat, & vrinas craſſas, multas, & interdum ſanguinolentas promouet. Quin & menſes ciet, extergítque mediocriter. Proinde vitiligines albas cum aceto illa iuuat.

Eupatorium.

Eupatorium.

Tenuium eſt partium, incidendíque & extergendi vim, citra manifeſtam caliditatem, obtinet: quocirca obſtructiones iecoris aperit. Ineſt ei quædam etiam aſtrictio, per quam robur viſceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium.

Vrentem & tenuium partium facultatem ſortitur.

Ephemeron. Iris agreſtis.

Ephemeron, Iris agreſtis.

Aſtringit quidem, eſtque ſuauis odoris. Quare & repellit, & per halitum digerit. Non inefficaciter autem radix eius in dentium dolore colluitur. At folia cocta in vino, phymatum augmento & ſtatui congruunt.

Echinus herba.

Echinus herba.

Fructus eius acerbus eſt, atque idcirco repellentis facultatis & exiccatoriæ. Vtuntur eo ad oculorum auriúmque fluxiones.

Zeia, Spelta.

Zeia, Spelta.

Vniuerſa ſua facultate, quodammodo in medio eſt tritici & hordei.

Zingiberis radix.

Zingiberis radix.

Excalfacit, ſed non primo ſtatim occurſu, veluti piper: vnde ſanè & minus eſſe ſubtilium partium, quàm piper exiſtimanda. Etenim illaboratam quandam, & craſſam retinere in ſe videtur humiditatem, quemadmodũ piper longum. Quare diutius perſeuerat quæ proficiſcitur à zingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Porrò vbi totum corpus celerrimè calefacere conſilium eſt, ea tunc exhibenda ſunt, quæ & celerrimè à caloris noſtri contactu incaleſcant, & promptiſſimè vndequaque ferantur. Verùm vbi partem quamuis refrigeratam recalfacere ſtudemus, contrà agendum: nimirum quæ tardè caleſcentia, plurimo tempore perdurent, ea præbendo. Cæterùm licet zingiber & piper * longum hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen eſt differentia. At nauſturtium, napy, tapſia, & agreſtium columbarum ſtercus, maiori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zithus.

Zythus.

Non parum eſt acrior hordeo, ſuccíque praui, quum ex putredine oriatur. Eſt & flatuoſus, ac partim acris & calidus: parte verò plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zime, Fermentum.

Zime, Fermentum

Tenuium eſt partium, & mediocriter calidum: proinde citra moleſtiam quæ in profundo ſunt extrahit & digerit. Particeps autem eſt aciditatis cuiuſdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ. Cui accedit ea quæ à ſale eſt, * & quæ etiam à farinæ natura.

Hedyoſmos. Mentha.

Hedyoſmos, Mentha.

Tam mentha, quàm calamintha, guſtu acris, & facultate calida eſt, ex tertio calfacientium ordine. Infirmior tamen eſt mentha, & minus excalfacit: cæterum mediocriter ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit, quæ humiditatem ſemicoctam & flatuoſam continent. At calamintha, quum valentius calfaciat & exiccet, habet etiam quiddam amarum in ſe, atque acerbum. Quare illo quidem lumbricos perimit: acerbitate verò, ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis reiectiones reprimit. Subſtantia eſt, vt ſi qua alia herba, tenuium partium.

Calamintha.

Hediſarum.

Hediſarum.

Huius ſemen amarum & ſubacerbum apparet: ob idque potum ſtomacho gratum exiſtit, viſcerumque obſtructiones expurgat. Idem præſtant totius fructus germina.

Hemerocalles.

Hemerocalles.

Radicem habet lilij radici ſimilem, & figura & viribus: prodeſtque vt illa, igni ambuſtis, nimirum tum leuiter digerens, tum nihil aſtringens.

Hæmionitis.

Hæmionitis.

Aſtrictionem ſimul & amaritudinem poſſidet. Quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt.

Erigeron

Erigeron.

Erigeron.

Refrigerat & modicè digerit.

Eryngion.

Eryngion.

Calore quidem eſt temperatum, non paruam tamen ſiccitatem ſortitur, conſiſtentem in tenui eſſentia.

Thalietrum.

Thalietrum.

Folia habet coriandro ſimilia: caulem craſſitudine rutæ. Vis eis ineſt citra morſum exiccatoria. Itaque vlcera inueterata ad cicatricem perducit.

Thapſia.

Thapſia.

Acrem habet ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate coniunctam. Quare ex alto violenter extrahit, & quod extraxit, digerit: celeriter tamen corrumpitur.

Thermus, Lupinus.

Thermus. Lupinus.

Præmaceratus aqua, amaritudinem exuit, edíque poteſt, ſed nutrimentum fit craſſi ſucci. Vbi verò natiua etiamnum amaritas permanet, extergendi, digerendíque vim obtinet. Interficit autem lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum, vitiligines, achoras, exanthemata, pſoras, gangrænas, malignáque vlcera, iuuat. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia ſumptum. Elicit menſes & fœtum cum myrrha & melle impoſitum. Lupinorum porrò farina, etiam mordicatione digerit: nec liuida tantùm, ſed & chœradas & phymata curat, ſi in aceto, aut oxymelite, aut poſca coquatur.

Lupinorũ farina quibus morbis medeatur.

Thermos agrios, Lupinus agreſtis.

Lupinus agreſtis.

Amarior eſt, & ad omnia valentior domeſtico, eiuſdem genere cum ipſo facultatis.

Thlapſi.

Thlapſi.

Semen eius facultatem acrem ſortitur, adeò vt internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes ciet, & fœtum enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt: euacuátque ſupernè & infernè bilem oxybaphi menſura epotum.

Thridax, Lactuca.

Thridax. Lactuca.

Humida & frigida eſt, ſecundum aquæ fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmonas, & ad parua & leuia eryſipelata, eſt cõmoda: præterea reſtinguit ſitim. At ſemen potum, geniture profluuium cohibet. Sic & agreſtis lactucæ ſemen. Cuius holeris colligitur ſuccus, argemas & caligines purgans, inungíque ad aduſtiones cum lacte muliebri ſolitus.

Lactucæ ſemẽ genituræ profluuium cohibet.

Thymum.

Thymum.

Incidit & calfacit vehementer, ob ídque vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, potum viſcera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert, ac denique excalfacit exiccátque in tertio ordine.

Idæa radix.

Idæa radix.

Admodum guſtu eſt acerba. Quare ſanguinis effuſiones, lienterias & dyſenterias, menſéſque fluentes ſupprimit, tum pota, tum etiam admota extrinſecus.

Ixos, Viſcum.

Ixos Viſcum.

Ex plurima aërea & aquea, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Quare ex alto humores extrahit, eóſque diffundit & digerit. Tempus autem vt calfiat poſtulat.

Ios, Viola.

Ios. Viola.

Violæ folia aqueam & ſubfrigidam ſubſtantiam ſuperantem poſſident. Proinde tum per ſe, tum cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æſtuanti, & oculis.

Hippuris, Cauda equina.

Hippuris. Cauda equina.

Aſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet, ac proinde valenter exiccantem, ſed citra morſum. Itaque vulnera etiam maxima glutinat, vel ſi perſectos eſſe neruos contigerit. Præterea vocatas enterocelas glutinat: necnon ſanguinis reiectiones, fluentes menſes, dyſenterias, cæteróſque alui fluxus coërcet. Succus verò eius prodeſt ſanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxiis in ventre paſſionibus, ex auſterorum vinorum quopiam epotus: ac ſi febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum.

Vnà cum fœniculo & de ipſo differemus.

Iſatis.

Iſatis.

Domeſtica quidem qua vtuntur tinctores, facultatis eſt valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: eſt enim ſimul amara & aſtringens. Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat: & ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores laxos mirificè digerit, ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia maligna vlcera mirabiliter reſiſtit. At iſatis ſylueſtris manifeſtè iam acre quiddam, tum guſtu, tum actione præfert. Proinde quàm domeſtica magis deſiccans, valentius etiam putredinibus obſiſtit: ad cætera iam comprehenſa deterior.

Iſopyron, Phaſiolon.

Phaſiolon. Iſopyron.

Semen habet amarum & ſubacerbum. Extergit itaque & incidit humores craſſos, cum hoc vt corpora contrahat, conſtringátque. Quare excreationibus pectoris confert, & iecur expurgat, creditúrque iuuare hæmoptoicos.

Itea, Salix.

Itea. Salix.

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem vti poſſis. Verum floribus eius maximè propè omnes vtuntur ad exiccantis emplaſtri præparationem. Eſt enim vis eorum ita deſiccatoria, vt morſu abſtineat. Habet verò etiam quandam aſtrictionem. Porrò ſuccus expreſſus medicamen exiccatorium exiſtit, expérſque mordacitatis. Nec enim inuenias aliquod medicamen ad plures rẽs vtilius eo, quod citra mordacitatem exiccat. Arboris cortex ſimilem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, niſi quòd temperaturæ ſiccioris exiſtit, veluti omnes cortices. Etenim cinere corticis macerato in aceto, nonnulli callos atque myrmecias tollunt.

Salicis corticis cinere macerato in aceto, callos atque myrmecias exteri

---

GALENI PERGAMENI
De ſimp. medicamentorum facultatibus,
LIBER SEPTIMVS.

Calamintha, Nepita.

Calamintha. Nepita.

Eſſentia quidem eſt tenui, temperie autem calida & ſicca, quodammodo in tertio ordine. Eſt enim acris guſtu, paulúmque amaritudinis obtinet. Extrinſecus admota, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutémque exugit: poſtremò

etiam vlcus efficit. In corpus autem intrò affumpta,tum ipfa per fefe ficca, tum etiam cum melicrato,perfpicuè calfacit,atque fudores ciet,omnéque corpus tum digerit, tum exiccat. Idcirco ea contra rigores repetentes per circuitum nonnulli vtuntur,ficuti & contra ifchiadicos morbos: trahit enim quæ in profundo hærent ad fuperficiem,totúmque adeò articulum excalfacit, & cutem non obfcurè adurit, menféfque tum epota, tum appofita, admodum efficaciter prouocat, ac denique elephantiacis etiam probè auxiliatur. Præterea cicatricibus atris candorem reftituit, & fugillata digerit.Præftat autem in huiufmodi,vbi in vino decoxerimus, ipfam emplaftri ritu apponere,& viridem magis quàm ficcam. At ficca,ad venenatarum beftiarum morfus affumitur:veluti etiam cauteria, & quæcunque medicamenta calida funt & acria. Succus eius aut infufus,aut epotus,afcaridas, lumbricos, & aurium vermes enecat. Sic & conceptum interimit,eiicítque. Igitur incidendi quidem ei vis adeft,ob calorem, tenuitatem, amaritudinem: abftergendi verò,propter folam amaritudinem. Quare afthmaticis atque ictericis conuenit. Ad omnia tamen dicta, montana efficacior exiftit.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus. Leuiculam quandam aftrictionem,ac minimam acrimoniam poffidet. Siquidem magna ex parte effentia quidem eius terrena eft, & aëria: temperies autem, calida & ficca in fecundo exceffu,nifi quòd valentius deficcat. Porrò moderatè mouet vrinam:ac facultatibus quæ iecori ftomachóque imponuntur,necnon iis fomentis quæ inflammato vtero,aut mouendis menftruis adminiftrantur, commodiffimè poteft mifceri.

Calamus phragmites, Canna.

Calamus phragmites. Canna. Radix eius cum bulbis, aculeos ftipitéfque infixos extrahere ex alto traditur. Etenim abftergentem, miniméque acrem facultatem fortitur, quemadmodum & ipfa folia. Cortex verò combuftus,admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur, cum nonnulla abfterfione, vt exiccet & calfaciat tertio quodammodo ordine. Calami flos vitiat auditũ. Cæterùm eius flos eft vitandus. Nam fi in aures incidat,adeò tenaciter hærens affigitur, vt auelli non poffit,auditúmque vitiat.

Cancanus, Cacalia.

Cancanus. Cacalia. Radix cancani, craffam, emplafticámque & exiccantem habet effentiam, fed mordacitatis expertem. Quare macerata vino, ficuti tragacantha, & lincta, aut commanfa, arteriæ afperitates fanat.

Cannabis.

Cannabis femen. Cannabis femen adeò flatus difcutit exiccátque,vt fi largius edatur,genituram abfumat.

Capnios, Fumaria.

Capnios. Fumaria. Acris,amaræ,& acerbæ qualitatis eft particeps. Quamobrem vrinam biliofam, multámque prouocat:fanátque tum obftructiones, tum imbecillitates iecinoris. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum trahens lachrymarum, veluti ipfe fumus.

Capparis.

Capparis radicis cortex intus & foris adhibitus,quę moliatur. Capparis radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam:ob idque pugnantibus facultatibus conftat: quippe abftergere,purgare,incidere, poteft amaritudine: excalfacere, incidere,digerere,acrimonia: contrahere, denfare, aftringere, acerbitate. Quare lienes induratos,fi quid aliud,maximè poteft iuuare, tum foris medicamentis quæ illinuntur admiftus,tum intra corpus affumptus,fiue decoctus in aceto oxymelitéue, fiue contufus atque illis permiftus: cùm nimirum craffos lentófque humores apertè hoc pacto fumptus euacuet: nec eos tantum per vrinas,fed per ventrem etiam fæpe fanguinolentos defert: vnde & lienes adiuti funt,& coxarum dolores.Quinetiam menfes promouet, ex capite purgat, auxiliatur ruptis atque conuulfis;necnon malignis vlceribus,cataplafmatis modo impofitus.Præterea dentium dolores adiuuat,interim cum aceto coctus, interim cum vino,fæpe folus dentibus manfus. Ad hæc vitiligines cum aceto detrahit,& chœradas,& duros tumores digerit, idoneis ad eas medicamentis miftus. Capparis fructus & folia. Radicis cortici fructus proportione refpondet,nifi quòd ad omnia fit imbecillior.Imò & folia,& caules fimilem etiam vim obtinent.Admifcemus tamen illis aliquid,quod eorum vehementiam obtundat. Nec mirum eft,quòd aurium vermes fua perimant amaritudine.

Cardamum, Nafturtium.

Cardamum. Nafturtium. Nafturtij femen adurentis facultatis eft particeps, veluti napy. Proinde omnia quæ rubrificationem poftulant,eo excalfaciunt. Mifcetur quoque remediis quæ exhibentur afthmaticis, tanquam valenter craffos fuccos incidere valeat. Porrò & herba arefacta, femini fimilem facultatem fortitur. Nam quæ humida eft & viridis, multis numeris inferiorem.

Cardamomum.

Cardamomũ. Quantò fuauius magífque fragrans nafturtio eft, tantò & imbecillior ei calida facultas ineft. Nec enim vlcerare eft idoneum.Habet autem adiunctum quiddam amaritudinis, qua lumbricos interficit: & cum aceto valenter pforas detergit.

Caron.

Caron. Cari femen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem poffidens qualitatem.Itaque & flatus extinguit, & vrinas ciet,tum femen,tum planta.

Cafia.

Cafia. Exiccat & calfacit tertio quodammodo ordine: fed & tenuium admodum partium eft,habétque acrimoniæ plurimum, ac leuiter nonnihil aftringens. Incîdit itaque fimul &[digerit,robúrque inftrumentis addit. Quare menfibus eft mouendis idonea, vbi à copia fimul & craffitudine illi fuppreffi fuerint.

Carya, Nuces.

Carya. Nuces. Arbor tum in foliis, tum in germinibus aftrictionem quandam poffidet, cæterum euidentem multámque in nucis putamine recenti pariter & ficco. Eius autem fucco expreffo, ac melle decocto,nos vice ftomatici medicaminis vtimur. Oleũ quod ex fructu elicitur inueterato, admodum per halitum digerit. Quare nonnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægylopas fanant. Sunt qui ad neruorum vulnera vtantur. Cæterum fi recens fit, aftringentis nonnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & vftus,tenuium partium & exiccatorium citra morfum eft medicamen. Nux pontica. Auellana. At ponticanux,quam λεπτοκάρυον & auellanam appellant, plus habet effentiæ terreftris ac frigidæ. Itaque aufterior tum cortex, tum planta,tum fructus apparet.

Caucalis

Caucalis.

Caucalis. Excalfacit & desiccat. Præterea vrinam ciet, muriáque ad repositionem conditur.

Carpesium.

Carpesium. Simile est valerianæ, tum gustu, tum facultate: sed plus habet tenuitatis. Proinde magis ea viscerum obstructiones extergit, vrinam mouet, renésque calculis degrauatos expurgat.

Cenchrum, Milium.

Cenchrum. Milium. Primo ordine refrigerat. Exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuitatis sortitur. Quibus de causis inter omnia frumentaria edulia minimum nutrimenti largitur. Ventrem tamen desiccat, forísque admotum in sacculis, idoneum fomentum est iis, quæ citra morsum exiccari postulant.

Cedrus.

Cedrus. Cedrus specie est duplex: altera fruticosa iunipero assimilis: altera arbor non exigua. Vtraque est calidæ siccæque temperaturæ tertij quodammodo ordinis secundum vtrunque.

Cedrea. Cæterum cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem attigisse videtur, admodum calida & tenuium partium. Quare mollem viuentium carnem promptè citráque dolorem putrefacit. Nam mortuorum corpora exiccat, simúlque à corruptione tuetur, vtpote humiditates eorum depascens, at solida haudquaquam attingens corpora. Nec mirum videri debet, si cùm tanta vi polleat, lendes, pediculos, tineas, auriúmque vermes interficere valeat: tum fœtum viuentem quidem interimat, extinctum autem eiiciat: quemadmodum & ipsum semen, si coëundi tempore, pudendo ea circumlinatur. Proinde partui aduersum est medicamen. Quod etiam dentium foraminibus instillatum, eos & confringit, & à dolore liberat. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Vtuntur autem ea plebei, cùm ad vulnera ouibus inter tondendum à forfice illata, tum etiam contra ipsarum scabiem & ricinos, quos κρότωνας vocant.

Cedri fructus. At fructus moderatiores existunt, adeò vt comedi possint. Quanquam si iis liberalius vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morsum in ventre percipies.

Centaurium maius.

Centaurium maius. Radix eius gustui acris simúlque astringens apparet, cum leuicula quadam dulcedine. Quod verò ad actiones pertinet, menses prouocat, viuum fœtum extinguit, extinctúmque propellit. Præterea vlcera glutinat, sanguinémque reiicientibus prodest. Exhibentur autem eius binæ drachmæ, febrientibus quidem cum aqua: febri verò liberis, cum vino. Quinetiam ruptis, conuulsis, dyspnœæ, inueteratæque tussi est auxilio. Eadem quæ radix, & succus ipsius præstat.

Centaurium minus.

Centaurium minus. Huius radix planè inefficax est: at caulis & folia, & flores, vtiliora sunt. Vincit enim in eis qualitas amara, paululum habens & astrictionis: ob idque admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Vlcera itaque magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur: & vetusta, quæque ægrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice obducũtur. Arefacta verò glutinatoriis & desiccatoriis miscetur facultatibus. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis medentur affectibus. In quibus ea medicamina præstantissima sunt, quæ vehementer desiccantia cum quadã astrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam infundunt ischiadicis, ceu biliosa & crassa extrahens: nam & talia purgat. Succus eius præter dicta, cum melle oculis illinitur, menséśque & fœtum euocat. Iecinoris quoque obstructiones optimè aperit, bonúmque duro lieni est remedium, & impositum foris, & bibitum.

Cerasia.

Cerasia. Quæ dulcia sunt, magis aluum subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Austera verò, contrario modo. At acida, pituitosis excrementosísque stomachis sunt idonea. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt.

Cerasi gummi. Ipsius arboris gummi, arterias asperas lenit, calculósque vexatos adiuuat.

Ceratonia.

Ceratonia. Exiccantis astringentísque facultatis est, tum arbor ipsa, tum fructus. Qui quidem si sumatur humidus, magis ventrem subducit: si autem siccus, magis eundem sistit.

Cestrum, Betonica, Psychrotrophon.

Cestrum. Betonica. Psychrotrophon. Vim habet incidendi, vt gustus indicat: est enim subacris & amariuscula. Quare calculos renum frangit: pulmonem, pectus, & iecur expurgat: menses promouet: comitialibus prodest: rupta conuulsáque curat, omnibúsque bestiarum morsibus illita auxiliatur. Postremò acidum ructantibus & ischiadicis, bibita prodest.

Cecis, Galla.

Cecis. Gallas. Quæ omphacitis dicitur, admodum acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentiæ terrenæ & frigidæ, per quam desiccat, repercutítque fluxiones. Esto verò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa & magna, laxáque, & ipsa desiccat quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se in aqua, aut si magis astringere vis, in vino aliquo austero, ac dein trita, cataplasma est non instrenuum sedi inflammatæ, procidentíque. Gallæ combustæ, extinctæque in aceto aut vino, sanguinis reprimendi facultatem acquirunt.

Cera.

Cera. Inter primas quatuor qualitates medium quodammodo obtinet. Habet verò quiddam crassæ essentiæ & emplasticum. Quamobrem aliorum medicamentorum materia existit. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium. Habet tamen quiddam digerentis, calidæque potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici, Ricinus.

Cici. Ricinus. Vt fructus eius expurgat, detergit, & digerit, sic etiam folium, sed vndequaque debilius. Oleum quod ex semine conficitur, calidius atque tenuius est, quam commune oleum, ac proinde potentius digerit.

Cinnamomum.

Cinnamomum. Summè tenuium est partium, atque ex tertio ordine calfacientium. Nihil autem æquè desiccat, eorum quæ pariter calfaciunt, propter tenuitatem essentiæ.

Cinnamomis. At Cinnamomis, veluti imbecillum est cinnamomum.

Circæa.

Circæa. Dioscorides ait radicem eius ex vino dulci potam secundas purgare. Est enim boni odoris, & calfactoria. Semen autem eius in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

Cisthus. Frutex astringens est. Folia eius & parua ger-

mina trita adeò deficcant aſtringúntque, vt vlcera glutinare valeant. Sed flores efficaciores ſunt, adeò vt cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxúſque & humiditates perſanent. Cataplaſmatis ritu illiti, vlcerum putredinoſa iuuant. Deficcant enim ſecundo exceſſu. Hypociſtis multò eſt magis aſtrictoria quàm folia, adeò modum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus. Quin ſi quam partem roborare conſilium ſit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitudinem illi haud ſegniter addit. Quo nomine antidoto ex viperis inditur.

Hypociſtis.

Ciſthos, Ladanum.

Ciſthos. Ladanum.

Primo exceſſu medicamen eſt quodammodo completè calidum, ita vt ſecundum attingat, habens etiam aſtrictionis nonnihil. Eſt præterea ſubſtantia tenui, & emolliens, necnon moderatè digerens, concoquénſque. Peculiariter igitur ad vteri vitia eſt aptum. Diffluentes tamen capillos retinet. Cæterùm alopecias & ophthalmias ſanare non poteſt, quòd hi affectus valentiora medicamenta deſiderent.

Ciſſos, Hedera.

Ciſſos. Hedera.

Ex contrariis facultatibus conſtat. Habet enim quiddam aſtringentis ſubſtantiæ, quæ terrea & frigida exiſtit: habétque nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus comprobat: præterea ſi viridis ſit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Viridia igitur folia in vino decocta, grandia vlcera glutinant, malignáque ad ſanitatem reducunt. Igne factas exulcerationes cicatrice obfirmant: cum aceto decocta lienoſis opitulantur. Flores autem quodammodo validiores ſunt. Succus medicamen eſt errhinon: vetuſtas aurium fluxiones ſanat, necnon vetera vlcera tum aurium, tum narium. Lachryma hederæ perimit lendes, piliſque nudat. Adeò quippe eſt calida, vt etiam obſcurè adurat.

Clinopodium.

Clinopodium.

Calfacit ſimúlque ſiccat in tertio ordine, eſtque ſubtilium partium.

Clematis.

Clematis.

Huius folia acrem & adurentem obtinent facultatem, adeò vt lepras excorient. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Dicitur etiam Clematis illa herba, quam nonnulli polygonoidem appellant: quæ tantùm abeſt vt exulceret, vt profluuiis & dyſenteriis cum vino pota auxilietur, manſáque dentium dolores mitiget, ac denique doloribus vteri in peſſo admota ſit vſui.

Cnicos.

Cnicos.

Cnici ſemine duntaxat ad purgationes vtimur. Eſtque tertij ordinis excalfacientium, ſi quis foris eo vti volet.

Coccus cnidius, Granum gnidium.

Coccus cnidius.

Et ipſum quoque purgat, ſed acris eſt, adurentíſque facultatis.

Coccus baphicus, Granum tinctorium.

Coccus baphicus. Granum tinctorium.

Aſtringentem ſimulque amaram poſſidet qualitatem. Vtraque ſine morſu deſiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes.

Coccymelea, Prunus.

Cocymelea. Prunus.

Pruni fructus ventrem ſubducit, recens quidem plus, aridus minus. Minus tamen ſubductiua ſunt Damaſcena pruna iis quæ ex Iberia aduehuntur. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent. Porrò quorum in germinibus aſtrictio quædam manifeſta ineſſe apparet, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonſillis conſiſtentes idoneè colluuntur. Iam verò agreſtium fructus, euidenter eſt aſtrictorius, ventrémque ſiſtit.

Colla, Gluten.

Colla. Gluten.

Gluten quod ad libros præparant ex ſimilagine & garo, emplaſticæ, concoctoriæque facultatis exiſtit.

Colocynthe, Cucurbita.

Colocynthe. Cucurbita.

Humida & frigida eſt in ſecundo ordine. Quare ſuccus eius roſaceo miſtus, aurium dolori contracto ex phlegmone, eſt vtilis. Præterea reſtinguit ſitim.

Colocynthis.

Colocynthis.

Guſtu amara eſt, vehementerque purgatoria facultate prædita. Ipſius virentis ſuccus intritus, iſchiadicis prodeſt.

Comarus, Arbutus: cuius fructus Vnedo.

Comarus. Arbutus. Vnedo.

Fructus vnà cum arbore acerbus eſt. Eſt autem hic & infenſus ſtomacho, & capiti dolorem conciliáns.

Commi Gummi.

Commi. Gummi.

Lachryma eſt concreta in truncis arborum ipſam producentium: eſtque exiccatoriæ & emplaſticæ facultatis, aſperitatibúſque medetur.

Conia, Lixiuium.

Conia. Lixiuium.

Omnium maximè abſterſorium exiccatoriúmque eſt, quod ex cinere ficus & tithymalorum efficitur: feréque putrefacientis eſt facultatis.

Conyza.

Conyza.

Conyza & maior & minor adſimilis ſunt tum temperaturæ, tum facultatis: guſtu amaræ & acres. Luculenter autem excalfaciunt, ſiue quis folia cum teneris ramulis parti inficiet, ſiue vbi oleo incoxerit, eo vtatur. Siquidem rigores per circuitum redeuntes, ſanare tale oleum videtur. Conſimilis quoque flores ſunt facultatis. Quos quidem nonnulli ex vino propinant, ad educendos menſes, atque pellendum fœtum. Eſt & tertiũ conyzæ genus in locis humidioribus naſcens, vtriſque illis graueolentius & imbecillius. At primæ memoratæ calfaciunt & ſiccant in tertio ordine.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Coriannon. Corion. Coriandrum.

Hanc herbam refrigeratoriam eſſe Dioſcorides prodidit, quòd miſta pani aut polentæ, illitáque, eryſipelas curet. Quanquam certè exactum aliquod eryſipelas, quod vtique inflamatum eſt, & flauum, haud vnquàm à tali cataplaſmate perſanabitur: ſed illud tantùm quod refrigeratum iam fuerit. Coriandrum itaque ex contrariis facultatibus conſtat, plurimum habens eſſentiæ amaræ, quæ tenuium partium eſt & terrena. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis eſt facultatis. His adiunctum eſt quoque aſtrictionis pauxillum. Quòd autem longè à regeratione abſit coriandrum, hinc conſtat, quòd chœradas ſiue ſtrumas, cum lomento diſcutiat: id quod nullum refrigerantium medicamentorum facere eſt aptum.

Coronopus.

Coronopus.

Coronopodis radix cœliacis prodeſſe creditur manducata.

Coſtus.

Coſtus.

Leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem & calidam in ſe qualitatem ſimul & facultatem obtinet, adeò vt etiam exulceret. Quare in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto

in

in ſuperficiem extrahere quippiam eſt opus, ad coſtum confugitur. Eadem de cauſa vrinas menſeſque prouocat: & ad rupta, conuulſa, & laterum dolores congruit. Porrò ob amaritudinem quæ illi ineſt, latos lumbricos enecat, maculáſque à ſole contractas exterit, illitus cum aqua aut melle. Ineſt item flatuoſa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulſo.

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Cotyledon. Vmbilicus Veneris.

Humidam, ſubfrigidam, obſcurè aſtringentem, ac leuiter amaram obtinet facultatem. Vnde refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatodes, & eryſipelata phlegmonode perſanat: æſtuantíque ventriculo commodiſſimum cataplaſma exiſtit.

Crania, Cornus.

Crania. Cornus.

Fructus eius admodum acerbus eſt, eſuíque aptus: proinde valenter aluum reſtringit, quemadmodum & meſpila. Folia quoque & germina peracerba ſunt guſtui, valentérque deſiccant. Itaque maxima vulnera glutinare poſſunt, potiſſimúmque durorum corporum.

Crambe, Braſſica eſculenta.

Crambe. Braſsica eſculenta.

Deſiccandi vim habet, tum eſa, tum foris impoſita: non tamen admodum acrem. Præterea & vulnera glutinat, & maligna vlcera ſanat, phlegmonáſque iam induratas, atque ægrè ſolubiles, necnon eryſipelata id genus, epinyctidáſque & herpetes curat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras elicit. Porrò ſemen eius potum, amarum cùm ſit, lumbricos perimit. Eadem facultate ephelidas, lentes, & quæcunque modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Cineres caulium braſſicæ deſiccant vſqueadeo, vt cauſticæ facultatis participes eſſe videantur. Quibus ſanè cùm adipe miſtis, contra inueteratos laterum dolores vtuntur. Sic namque valenter digerens pharmacum redditur.

Crambe agria, Braſſica agreſtis.

Braſſica agreſtis.

Calidior ſicciórque & amarior quàm domeſtica eſt: quamobrem nec citra noxam intra corpus ſumitur. Extergit autem & digerit quàm domeſtica etiam valentius.

Crambe thalattia, Braſſica marina.

Braſſica marina.

Non ſolùm aluum deiicit, ſubſalſa & ſubamara exiſtens, ſed etiam eſt ad externos corporis vſus idonea.

Cratæogonos.

Cratæogonos.

Fructus eius & acris guſtanti eſt, & vtenti frigidus, ſimilis milio.

Crethmon.

Crethmon.

Guſtantibus ſalſum eſt, cum paucula amaritudine: quamobrem vis eius eſt exiccatoria & abſterſoria.

Crithe, Hordeum.

Crithe. Hordeum.

Primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando. Habet etiam abſterſionis pauxillum. Præſtat in cibo fabis, quòd flatuoſam naturam exuat. Quantumcunque enim fabas coxeris, flatuoſa ſemper illis natura remanet. Sunt quippe craſſioris eſſentiæ quàm hordeum, ob idque eo plus etiam alunt. At polenta multò plus hordeo deſiccat.

Crimnon.

Crimnon.

Plus nutrit quàm polenta, ſed ægrius concoquitur. Sorbitio quæ ex eo conficitur, ſi ex zea fiat, leuiter ventrem ſiſtit.

Crinos, Lilium.

Crinos. Lilium.

Lilij flos temperaturam miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, partim ex aquea, eáque temperata. Quare quod ex eo conficitur oleum, digerendi, emolliendíque citra morſum facultatem ſortitur: vnde fit, vt vteri ſit duritiebus aptiſſimum. Porrò radix foliáque per ſe trita, deſiccant, abſtergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoque ambuſtis competunt. Radicem ergo toſtam, ac dein roſaceo contritam, ambuſtis quoad obducatur cicatrix, imponunt: cùm ſit etiam vlcerum aliorum remedium. Emollit præterea vteros, menſéſque prouocat. Cæterùm cùm aut vitiligines, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus illi aliquod aliorum medicaminũ validius extergentium, cuiuſmodi eſt mel. Impoſuimus verò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum melle & aceto coctum. Erátque reſpectu vtriuſque portio ipſius ſucci quincupla. Atque ita conficiebatur inſigne medicamentum ad omnia vlcera, quæ exiccari abſq; morſu poſtulat.

Crocodilion.

Crocodilion.

Crocodilij ſemen acre eſt, atque odoratum, vrinam menſéſque ciens: itaque facultatem habet calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, vt quæ ſimilis ſint facultatis nephriticos adiuuat. Radix pectoris excreationibus valenter conducit. Trahit verò etiam per nares ſanguinem.

Crocus.

Crocus.

Secundi quidem eſt ordinis excalfacientium, primi verò exiccantium. Proinde concoquendi quoque vim obtinet, adiuuante etiam ad id, quadam exigua aſtrictione.

Crommyon, Cepa.

Crommyon. Cæpa.

Cæpa ex quarto eſt ordine excalfacientium. Eſſentia eius potius craſſarum eſt partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit, tum appoſita, tum cum aceto inuncta. In ſole alphos abſtergit, tum alopeciis attrita pilos halcyonio citius reſtituit. Succus eius iis qui ſuffuſi ſunt, aut aciem oculorum obtuſam præ craſſitudine humorum habent, inunctus prodeſt. Ob huius temperaturam tota cæpa flatuoſa eſt, manducata. Itaque quæ temperie ſicciore ſunt, minus flatuum generant.

Cyamos, Faba.

Cyamos. Faba.

Mediocriter exiccat, refrigerátque. At caro eius paulùm quoque abſtergentis facultatis continet: ſicuti putamen nonnihil adſtringentis. Porrò vt edulium, flatulenta eſt, & coctu difficilis, ſi quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamentum verò, foris impoſita, deſiccat innoxiè. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi ſuillo admiſta. Ad neruorum tum contuſiones, tum vulnera, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos quos ex ictu iam occupauerat phlegmone, cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Quo quidem & lac ipſum extinguitur, & puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminus. Rapum, Tuber terræ.

Cyclaminus. Rapum. Tuber terræ.

Abſtergit, incidit, ora venarum aperit, attrahit, & digerit. Succus eius hæmorrhoïdas reſerat, violentérque ad ſeceſſum prouocat, in floccis appoſitus. Sic etiam facultatibus phymata, ſtrumas, aliáſque durities digerentibus commiſcetur: ac ſuffuſis cum melle illitus competit. Ad hæc per

nares expurgat. Adeò vehemens eius facultas eſt, vt abdomine illito, ſubducat aluum, & fœtum perimat. Tota autem radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa vehemés ſatis. Nam & menſes ſiue epota, ſiue appoſita, euocat, & aurigini prodeſt. Modus eius bibendi eſt drachmarum triũ, ſiue cum melicrato, ſiue cum paſſo. Cutem detergit, ac tum alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata curat; necnon auxilio eſt lieni indurato. Fructus etiam alterius cyclamini, quàm nõnulli cyſſanthemon nominant, cum vino pluribus diebus potus, ſanat lienem, vrinas mouens, atque aluum ſubducens. Locos quoque eiicit, atque aſthmaticis auxiliatur. Qualitas eius guſtui acris eſt & ſublenta.

Cyſſanthemon.

Cyminum, Cuminum.

Cyminum. Cuminum.

Cymini ſemen calfacit in tertio ordine: vrinam mouet, extinguítque flatus.

Cynosbatus, Sentis canis.

Cynosbatus. Sentis canis.

Huius fruticis fructus non ſegniter aſtrictorius eſt, folia verò mediocriter. Lanugo fructus, arteriam vitiat.

Cypariſſus, Cupreſſus.

Cypariſſus. Cupreſſus.

Cupreſſi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna vlcera glutinant in duris corporibus. Quare reſiccandi vim habent abſque inſigni acrimonia aut calore. Tanta enim ei acrimonia ineſt, caliditáſque, quanta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati. Proinde in alto latentes in flaccidis putreſcentibuſque affectibus humiditates, innoxiè depaſcit & populatur. Sic enterocœlicos iuuat, exiccans, robúrque addens corporis partibus præ humiditate laxatis. Quidam ea vtuntur ad carbunculos, herpetéſque, polentæ miſcentes. Sunt qui ad eryſipelata vtantur.

Cyperus, Iuncus quadratus.

Cyperus. Iuncus quadratus.

Cyperi radices excalfaciunt pariter & ſiccant abſque mordacitate. Itaque vlceribus inueteratis mirificè proſunt. Habent etiam quippiam aſtringens: quapropter vlceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum eſt, qua & calculos exterunt, & vrinam menſéſque prouocant.

Cypros.

Cypros.

Huius arboris folia ſummáque germina habent in ſe quiddam digerens cum aquea ſubſtantia modicè calida: habentque & aſtrictionem quandam ex terrena ſubſtantia frigida. Itaque eorum decocto quidam ambuſta fouent, necnon igneas phlegmonas, carbunculoſque. Nam abſque moleſtia ſiccant. Sed ſponte ortis in ore vlceribus commanſa folia commodiſſima ſunt.

Cytiſus.

Cytiſus.

Cytiſi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ miſtam, vt malua.

Conion, Cicuta.

Conion. Cicuta.

Quòd extremè ſanè refrigeret, omnes norunt.

Conos.

Conos. Strobilus. Cocalus.

Coni fructus, quem cocalum & ſtrobilum appellant, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, & iis quibus facilè expuere eſt opus, accommodatur. Quod eſculentum eſt, nutrimentum eſt coctu difficile & validum. Vt medicamen autem aſperitati leniendæ congruit, ſi præmaceratus in aqua, omnem acrimoniam exuerit. Nam reliquum ſic minus mordax efficitur, in medio calidæ & frigidæ qualitatis conſiſtens, ex aquea & terrea miſtum ſubſtantia, minimum participans aëriæ.

Lagopus.

Lagopus.

Facultatis eſt deſiccantis, adeò vt fluxus alui probè exiccet.

Lathyris.

Lathyris. Eſula.

Et ſucco, & purgatoria vi tithymalum refert: niſi quòd ſemen apparet dulce, licet maximè ſit purgatorium.

Lampſane.

Lampſane.

Eſa quidem ſuccos prauos procreat. At illita, abſtergendi, digerendíque nonnullam facultatem ſortitur.

Lapathum.

Lapathum. Oxylapathũ.

Digerit moderatè. At oxylapathum nonnihil etiam repercutit. Manifeſtè ipſorum ſemen aſtringit, ita vt dyſenterias & dyarrhœas perſanet.

Limonium.

Limonium.

Eius fructum, vtpote acerbum, ex vino exhibent cœliacis, dyſentericis, & hæmoptoicis. Iuuat & profluuium muliebre. Satis eſt oxybaphi menſura.

Lichen.

Lichen.

Lichenas curat, extergentem, modicéque refrigerantem, ac ſiccantem obtinens facultatem. Naſcitur enim in humidis roréque perfuſis ſaxis.

Leontopetalon.

Leontopetalon.

Radix eius digerendi facultatem, & exiccandi, calfaciendíque in tertio ordine poſſidet.

Lepidium.

Lepidium.

Ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile prorſus naſturtio, niſi quòd minus deſiccat.

Leucas.

Leucas.

Acrem poſſidet qualitatem exuperantem: temperaturam verò calidam, ſiccámque in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon.

Huius radix amara eſt, ac proinde incidit, exiccátque in tertio ordine. Calfacit autem in primo.

Leucoion.

Leucoion.

Extergit, ac tenuium eſt partium: plus tamen flores, ac præcipuè qui ſunt ſicciores: hi quippe & oculorum craſſas cicatrices extenuant. Præterea menſes eorum decoctum mouet: ſecundas, & partum emortuum elicit, bibitúmque facit abortum, maximè amarum cùm ſit. Quòd ſi eius vires multa miſtione aquæ frangantur, erit contra phlegmonas, & difficilia vlcera, commodum medicamen. Semen etiam eiuſdem eſt facultatis, radicéſque ſimiliter, niſi quòd hæ ſunt craſſioris eſſentiæ, terreæque magis. Cum aceto tamen lienes induratos perſanant.

Leuce, Populus alba.

Leuce. Populus alba.

Ex aquea, tepida, & terrena extenuata eſſentia conflatur. Quamobrem & abſtergentis facultatis eſt particeps.

Libanotus, Thus.

Libanotus. Thus.

Excalfacit ſecundo ordine, deſiccat primo: habet quoque aſtrictionem puſillam. Cortex eius euidenter aſtringit, deſiccátque in ſecundo ordine. Eſt autem craſſiorum partium quàm thus, & minimum acrimoniæ poſſidet. Quare in hæmoptoicis, ſtomachicis, cœliacis, & dyſentericis eo vtimur. Ramus eius ſiccioris & calidioris eſt facultatis quàm ipſum thus, adeò vt ad tertium vſque exceſſum perueniat. Habet verò etiam & abſterſorium

fterforium quiddam. Vnde expurgare & implere oculorum vlcera poteft.

Libanotides.

Libanotides. Libanotides tres exiftunt:vna fterilis, duæ fructum ferentes.Omnes verò emollientis, digerentis,incidentis,& abftergentis funt facultatis. Succus tum radicis, tum herbæ miftus melli, obtufam oculorum aciem ab humorum craffitudine emendat. Decoctum eius, quod rorem marinum appellant,potum,regio morbo auxiliatur.

Lignys, Fuligo.

Lignys. Fuligo. Fuligo omnis exiccatoria eft,ob idque terrenæ effentiæ, habens quafdam etiam ignis etfi pufillas reliquias: ratione quarum tenuium eft partium. Cæterùm quæ fpeciatim in ea differentiæ funt, eæ pro vfta materia eueniunt. Thuris fuligine vtimur ocularibus medicamentis permifta, iis videlicet quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos, & qui adhuc fluxione affliguntur, exulceratiue funt, accommodantur. Nam & illa expurgat, & carne implet. Terebinthinæ etiam myrrhæque fuligo moleftia caret,non fecus quàm thuris. Sed ftyracis quodammodo valentior eft. Magis etiam picis liquidæ. Qua adhuc magis cedri. Porrò acrioribus vtuntur ad vitia fupercilio-rum vocata ptila,& erofos angulos oculorum, & citra phlegmonem humidos.

Libyfticum.

Libyfticum. Libyftici radix & femen, ex genere excalfacientium funt, adeò vt & menfes cieant, & vrinas prouocent, flatúfque difcutiant.

Linofpermon, Lini femen.

Linofpermon. Lini femen. Flatuofum eft efum, etiamfi frangatur. At calfacit quidem quodammodo in primo ordine,humiditatis & ficcitatis in medio exiftens.

Linozoftis, Mercurialis.

Linozoftis. Mercurialis. Ea vtuntur omnes ad fubductiones alui duntaxat.Quanquàm etiam admota,valenter digerit.

Lonchitis.

Lonchitis. Radix eius, quæ femen gerit triangulare, vrinam ciet. Folia eius quæ fcolopendriæ fimilis eft, viridia quidem, vulnera glutinant : ficca autem, & cum aceto epota, lienes induratos perfanant.

Lycion.

Lycion. Arbor eft fpinofa, ex qua lycium fit, medicamen id liquidum, quo ad fugillata, fedis, oríſque phlegmonas,vlcerationes, herpetas, putredines, vlcera contumacia, aures pure fluentes, intertrigines,& paronychias vtuntur. Eft enim facultatis exiccatoriæ, compofitum ex diuerfi generis fubftantiis, altera quidem tenuium partium, digerente atque calida: altera terreftri & frigida, ex qua aftrictionem exiguam obtinet. Cæterùm digerit & ficcat in fecundo ordine: in calore autem mediis eft proximum. Eft porrò lycium Indicum ad omnia valentius.

Lyfimachios.

Lyfimachios. Superantem aftrictionem fortitur, per quam omnes fanguinis fluxus reprimit, tum pota, tum cataplafmatis modo admota.

Lychnis.

Lychinis. Semen eius calidum & ficcum eft, fecundo quodammodo, aut etiam tertio ordine.

Lotos herba.

Lotos herba. Trifolium. Lotos domeftica, quam trifolium nominant, vt mediocriter concoquendi, fic etiam exiccandi vim poffidet, in caliditatis frigiditatíſque coniugio media quodammodo exiftens. Semen agreftis loti,fecundi eft ordinis calfacientium:habétque nonnihil abfterforium. Porrò Ægyptiæ loti femen etiam in panes fingitur.

Lotos arbor.

Lotos arbor. Non ita multæ aftrictoriæ qualitatis eft particeps: fed & tenuium partium eft, & exiccatoria. Cuius ficcæ ramenta profluuio muliebri,dyfenteriis, capillorum effluuio,cœliacífque affectibus accommodantur, aut in vino, aut in aqua concocta.

Macer.

Macer. Cortex eft qui ex India aduehitur, guftu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, Conftat autem ex mifta effentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida & tenuium partium. Itaque valenter deficcat, aftringítque ob idque cœliacis & dyfentericis medicamentis mifcetur, in tertio exiccantium confiftens ordine: in caloris frigorífque difcrimine, neutrum infigniter præftans.

Malabathrum.

Malabathri. Malabathri folium cum fpica nardi fimillimam obtinet facultatem.

Malache, Malua.

Malache. Malua. Agreftis quidem,digerentis paululùm & emollientis leuiter eft facultatis: hortenfis verò,quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eft. Fructus eius tantò validior eft, quantò & ficcior.Cæterum Althea omnium efficaciffimè digerit.

Mandragora.

Mandragora. Refrigerat tertio exceffu.Nonnihil tamen pomis caloris atque humiditatis ineft. Vnde foporem conciliant.Radicis cortex non tantùm refrigerat,fed etiam ficcat.Quod eo includitur, imbecillimum eft.

Marathrum, Fœniculum.

Marathrum. Fœniculum. Calfacit in tertio, deficcat in fecundo ordine: proinde lac gignit, auxiliatur fuffufis, menféfque & vrinas promouet. Radix & femen hippomarathri, amplius quàm domeftici ficcant: quare & ventrem videntur fiftere.Poffunt etiam & calculos frangere,curare ictericos,menféfque & vrinas mouere: minimè tamen lac gignere.

Maftiche.

Maftiche. Candida quidem & Chia,aftringit fimul emollítque.Proinde ftomachi,ventris,inteftinorum,iecoríſque inflammationibus competit; vtputa fecundo ordine excalfaciens & ficcans. Nigra verò, quæ Ægyptia dicitur, magis deficcat, minúfque aftringit: quamobrem aptior eft ad ea quæ validiorem digeftionem per halitum poftulant. Porrò oleum, quod præcipuè ex Chia conficitur, fimilis eft cum maftiche facultatis.

Melanthium, Nigella.

Melanthium. Nigella. Excalfacit & ficcat in tertio ordine,eftque amarum,atque tenuium partium.Quare catarrhos fanat in linteo admotum, atque affiduè olfactum: flatus potum extinguit: lumbricos enecat, non efum modò, fed etiam foris applicitum: lepras, clauos, atque myrmecias exterit: orthopnœam iuuat, & menfes prouocat. In fumma verò, vbi fectione, exterfione, deficcatione, excalfactione eft opus, præftantiffimum id remedium exiftit.

Melilotum.

Melilotum. Quiddam habet aftringens,digerit tamen, concoquitque. Copiofior enim in eo eft fubftantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel.

Mel.

Deficcat excalfacitque fecundo ordine: ac detergentem facultatem obtinet. Porrò coctum, minus acre abfterforiúmque redditur. Itaque ad finuoforum vlcerum glutinationem eo vtuntur. Cæterùm quod mel eft amarum, miftæ facultatis exiftit. At Saccharo, quod ex India & Felici Arabia conuehitur, concrefcit in calamis, éftque mellis fpecies, minus certè noftrate dulcius, fed fimiles ei vires obtinens, quod ad abftergendum, deficcandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo eft, vt noftras, nec fitim adferens, eatenus ab illo fubftantia differt.

Saccharum.

Meliffophyllon, Citrago.

Meliffophyllon. Citrago.

Marrubio fimilis eft facultate, fed plurimum ab eo vincitur. Quamobrem nec vtitur eo quifpiam, cùm larga marrubij copia fuppetat.

Mefpillum, Tricoccon, quod tria grana gerat.

Mefpilum. Tricoccon.

Fructus eius admodum eft acerbus, vixque edi poffit, ventrem extremè coërcens. Quin & in germinibus & foliis acerba hæc qualitas non pauca reperitur.

Medion, Trifolium odoratum.

Medion. Trifolium odoratum.

Radix quidem eius auftera eft, omnéfque fluxiones cohibet. At femen tantum abeft vt id moliatur, vt etiam menfes cieat: nimirum tenuium partium cùm fit, & facultate incidendi præditum.

Mecon, Papauer.

Mecon. Papauer.

Cùm quatuor eius infignes fpecies fint, facultas omnium exiftit refrigeratoria. Cæterùm fatiui femen, mediocriter fomnum conciliat, vifu candidum: proinde pani ipfum infpergunt, ac melle maceratum efitant. At ex fylueftribus, eius quod rhœas dicitur, quia flos ipfius celeriter defluit, femen validius refrigerat: itaque nequaquam eo quis innoxiè folo vti poffit. Illius verò quod calicem incidentem fuftinet, atrum exiftit femen, medicamentofúmque atque impensè refrigerans. Quod autem longiorem emittit calicem, medicatiffimum omnium eft, admodúmque refrigerans, ídque omnibus partibus fuis. Adeò quippe refrigerat, vt ftuporem ac mortem etiam inducat. Eft enim ex quarto & vltimo refrigerantium ordine.

Rhœas.

Mecon ceratitis. Papauer cornutum.

Papauer cornutum.

Vim habet incidendi extergendíque. Itaque radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adiuuat. Folia & flores fordidis & contumacibus vlceribus profunt. Sed ea reiicere oportet vlceribus iam repurgatis: alioqui fanam carnem exedent.

Mecon Heracleia, Papauer Herculeum.

Papauer Herculeum.

Semen habet pituitam expurgans.

Melea, Malus.

Melea. Malus.

Mâlus non omnis eiufdem naturæ eft, ficuti nec eiufdem fructus. Succi fiquidem, cortices, foliáque arborum, etiam inter fe diffident. Itaque fi acidiora aufterioráque fint, illis vulnera glutinare poffis, tum in phlegmonarum initio repercutere influxum, ac ventriculum exolutum & languidum roborare: at aquofioribus, mediocres phlegmonas incipientes & glifcentes remittere. Quòd autem plurima pomis omnibus recrementitia frigidáque infit humiditas, hinc liquet, quòd nullus eorum fuccus feruari poffit: verum acefcant corrumpantúrque vniuerfi. Solus enim cydoniorum & ftruthorum (quæ propter aftrictionem vehementem, cæteris minus funt humida) fuccus coctus cum melle durare poteft: per fe autem minimè.

Succi qui feruari poffint, & quomodo.

Melea Perfice, Perfica malus.

Perfica malus.

In germinibus & foliis vincentem habet qualitatem amaram. Proinde folia eius trita, & fuper vmbilicum pofita, lumbricos enecant: éftque digerens medicamen. Fructus humidior eft, & temperie frigidior.

Melea armenice, Malus Armenica.

Malus Armenica.

Fructus humidior frigidiórque eft, vtrunque fecundo quodammodo exceffu.

Melea Medice, Malus Medica, Citrium.

Malus Medica.

Quod in fructu femen amplectitur, tertij eft ordinis reficcantium atque refrigerantium. Cortex deficcat quidem ex exceffu fecundo, non tamen frigidus eft, fed temperatus, aut paulò infrà. Caro eius pariter craffi fucci eft, & pituitofa, frigidáque. Semen amarum eft, digereréque & exiccare potens, fecundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia exiccandi & digerendi vim obtinent.

Meum.

Meum.

Radices eius funt calidæ tertio exceffu, in fecundo ficcæ. Proinde vrinas menfésque mouent. Quòd fi liberalius fumantur, capiti dolorem conciliant.

Milax tracheia, Milax afpera.

Milax afpera.

Variis clauiculis fuis arboribus circunuoluitur. Folia eius & acria guftanti, & vtenti calida exiftunt.

Milax læuis.

Milax læuis.

Quodammodo iam dictæ fimiles vires obtinet.

Morea, Morus.

Morus.

Mori fructus maturus quidem aluum fubducit: immaturus verò, vbi aruerit, reftringit admodum. Quare ad fluentes affectus eft commodus. At maturorum fuccus, propter aftrictionem quam habet, ad ftomatica medicamenta eft vtilis. In radicis cortice purgatoria vis cum quadam amaritudine exuperat, ita vt latos vermes enecet.

Myagros.

Myagros.

Oleum quod ex femine ipfius funditur, emplafticam facultatem obtinet.

Mycetes, Fungus.

Mycetes. Fungus.

Frigida humidáque admodum planta eft, quare proximè ad enecantem facultatem accedit. Et fanè inter eos funt qui interficiant, maximè qui ex natura miftam habent qualitatem putrilaginofam.

Myle.

Myle.

Radix eius contrahentis eft facultatis: quam cum farina lolij apertam vuluam fanare, ait Diofc.

Myofotis, Auricula muris.

Myofotis.

Deficcat fecundo ordine, cæterùm nullam euidentem caliditatem fortitur.

Myrice, Tamarix.

Myrice. Tamarix.

Abftergit & incidentis eft facultatis, abfque perfpicua deficcatione. Habet verò etiam aftrictionem nonnullam. Igitur cum aceto decocta prodeft lieni indurato. Sanat etiam dentium dolores.

res. Fructus & cortex non paucam possident astrictionem. At cinis myricæ, admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi vim, astringendi pauxillam.

Myrophyllό.

Myriophyllon.

Adeò exiccat, vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Myrrhis.

Radix eius est odorata & dulcis, menséfque mouet, necnon thoracem atque pulmones purgat. Calfacit itaque secundo ordine, cum partium tenuitate.

Myrrhine. Myrtus.

Myrrhine, Myrtus.

In hac planta vincit terreum & frigidum. Habet tamen aliquid tenue & calidum. Quare valenter desiccat. Porrò quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quantò siccius cæteris partibus est, tantò desiccat & astringit vehementius. Folia item arida viridibus plus desiccant. Itaque omnes partes eius restringunt, tum foris imposita, tum intrò assumpta.

Moly. Ruta syluestris.

Moly, Ruta syluestris.

Radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium partium est, & calida tertio ordine: vnde crassos humores desiccat, digeritque & vrinam mouet.

GALENI PERGAMENI
De simplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER OCTAVVS.

Nardu stachys. Spica nardi.

Nardu stachys, Spica nardi.

Calfacit excessu tertio, desiccat secundo completo. Constat ex astringenti, acri, & leuiter amara substantia. Quare radix iecori & ventriculo conuenit, & pota, & admota extrinsecus. Vrinam ciet: morsus stomachi sanat: ventris, capitis, & thoracis fluxiones desiccat. Valentior tamen est Indica, quæ nigrior quàm Syriaca existit.

Nardus Celtica.

Nardus Celtica, hoc est, Gallica.

Ad omnia est imbecillior dictis, præterquàm ad prouocandam vrinam. Nam calidior illis est, sed minus astringit.

Nardus montana.

Nardus orea, hoc est, montana.

Plurima in Cilicia nascitur, sed prædictis infirmior.

Narthex. Ferula.

Nartex, Ferula.

Semen eius calfacit & tenuat. Medulla autem astrictionis est particeps. Vnde hæmoptoicis & cœliacis conuenit.

Napy.

Napy.

Calfacit desiccatque ordine quarto.

Narcissus.

Narcissus.

Eius radix desiccat adeò, vt vel maxima tendonum vulnera glutinet. Habet verò quiddam abstersorium & attractorium.

Neuras. Poterium.

Neuras, Poterium.

Desiccat citra morsum, adeò vt incisos neruos glutinare credatur, ac præcipuè radices eius.

Rhododaphne.

Nerium, Rhododaphne.

Foris quidem illitus is frutex, digerendi vim obtinet. At si intra corpus sumatur, virulentus homini & plerisque pecudibus est.

Nymphæa.

Nymphæa.

Tum radix eius, tum semen, desiccandi citra morsum vim habet. Itaque ventris profluuia, semenque immodicè profluens sistit. At cui adest candida radix, ea & muliebri medetur profluuio, ex vino nigro & austero epota. Vtraque autem abstergendi quandam vim possidet. Quare maceratæ quidem aqua, sanant alphos: liquida verò picea, alopecias. Ad hæc tamen aptior est ea, cuius radix est nigra.

Xanthion.

Xanthion.

Semen eius digerendi vim obtinet.

Xiris.

Xyris.

Tenuium partium, attractoriæ, digerendi & desiccandi facultatis est, cùm radix, tum multò magis fructus: qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

Xyphion. Gladiolus.

Xyphion, Gladiolus.

Xyphij radix, maximè altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccat.

Oë. Sorbus.

Oë, Sorbus.

Astringentem vim obtinet, at multò quàm mespilus imbecilliorem. Proinde fructus eius gustu iucundus est, minúsque ventrem quàm mespilus constringens.

Oenos. Vinum.

Oenos, Vinum.

Ex secundo est ordine calfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicuti mustum ex primo. Caliditati proportione respondet siccitas.

Olynthi. Grossi.

Olynthi, Grossi.

Acrem facultatem sortiuntur. Cocti itaque duros tumores discutiunt: crudi myrmecias & thymos eiiciunt.

Olostium.

Olostium.

Desiccandi vim obtinet cum astrictione: ideóque propinatur ad rupta.

Olyra.

Olyra.

Mediam tritici & hordei naturam possidet, tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum.

Onagron.

Onagron.

Huius radix arefacta vinosum quiddam redolet, maximèque ad vini facultatem accedit.

Onosima.

Onosma.

Acri & amara substantia constat. Cuius folia in vino pota, fœtum extinguere expelleréque creduntur.

Onobrichis.

Onobrichis.

Rarefaciendi digerendíque vim obtinet. Proinde folia eius virentis illita, phymata digerunt: arefacta verò, & cum vino pota, strangurias sanant: sudoréfque eliciunt, cum oleo inuncta.

Ononis.

Ononis.

Radix eius calfacit quodammodo in tertio ordine, abstergítque & nonnihil incidit. Itaque non tantùm vrinas prouocat, sed & lapides frangit, & crustas detrahit. Præterea ad dolores dentium, oxycrato in quo fuerit colluuntur.

Oxos. Acetum.

Oxos, Acetum.

Ex frigida calidáque substantia constat: vtraque tamen tenuium partium. Verùm calidam frigida exuperat. Desiccat porrò in tertio gradu.

Oxyacanthos

Oxyacanthos.

Vt specie, sic facultate hæc arbor piro syluestri est similis. Cæterùm piri syluestris fructus, prorsus * acerbus est: oxyacanthes verò, & tenuium est: partium, & nonnihil inciforium sortitur: estque rubeus & rarus. Qui quidem affectus omnes fluxionum cohibet.

Opos.

Opos, Succus.

Opos. Succus. Cyrenaicus quidem reliquos omnes caliditate & tenuitate exuperat: ideóque omnium maximè per halitum digerit. Quamquam sanè & cæteri admodum calidi sint, & spirituosi. Porrò licet complures etiam sint alij succi, qui effluunt, incisa radice: ob excellentiam tamen hic dicitur Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus.

Origanus.

Origanus. Heracleotica quidem efficacior est onitide: agrestis tamen est valentior vtraque. Omnes verò incidendi extenuandi, calfaciendi, & exiccandi obtinent facultatem, in tertio nimirum excessu. At Tragoriganus etiam quippiam astringit.

Orobus, Eruum.

Orobus. Eruum. Desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè sanguinem per vrinas euocat.

Orobanche, Eruangina.

Orobanche. Eruangina. Siccæ frigidæque temperaturæ est, in primo ordine.

Oryza.

Oriza. Habet astrictorium quippiam, quare mediocriter aluum sistit.

Orchis, Testiculus canis.

Orchis. Testiculus canis. Radici eius bulbosæ & geminæ, vis ineſt humida & calida, gustantibúsque dulciuscula. Cæterùm maior radix multam habere videtur humiditatem excrementitiam. & flatulentam: quapropter epota venerem excitat. Minor verò, cùm ad calidius & siccius vergat, tantum abest vt ad coitum stimulet, vt etiam cohibeat, & reprimat. Eduntur bulborum more, tostæ.

Orchis Serapias.

Orchis Serapias. Siccat vltra primum excessum. Quare non ita est ad venerem commodus. Oedemata illitus discutit. Vlcera sordida expurgat. Herpetes sanat. Siccatus multò amplius desiccat. Nam putrescentia contumaciáque restituit vlcera, & subastringens cùm sit, ventrem sistit ex vino potus.

Osiris.

Osiris. Amara est, & aperiendi vim obtinet. Quare iecur obstructum adiuuat.

Pancratium.

Pancratium. Radix huius, scillæ similem gustum refert, & vires, multò tamen imbecilliores. Ea itaque pro scilla, vbi hæc non adest, vtuntur.

Paliurus.

Paliurus. Folia eius & radix adeò perspicuè astringunt, vt fluxum ventris cohibeant: adeóque digerunt, vt mitiora phymata curent. At fructus, tantam incidendi vim possidet, vt calculos vesicæ comminuat, & pectoris pulmonísque excreationibus auxilietur.

Papyrus.

Papyrus. Oxycrato vinóve macerata, recentia vlcera glutinat, maximè in circulum circumposita, vt materia sanantia medicamina excipiens. At vbi vsta fuerit, medicamen exiccatorium existit, vt Chartæ cinis. chartæ combustæ cinis. * Hoc tamen cinis papyri est infirmior.

Panax Heraclium.

Panax Heraclium. Opopanax. Ex hoc conficitur opopanax, radicibus & caulibus eius incisis. Porrò opopanax ipsum tum mollit, tum digerit. At calfacit quidem in tertio ordine, in secundo autem siccat. Cortex radicis excalfacit etiam & siccat, minus tamen quàm succus. Cæterùm abstergendi nonnullam facultatem sortitur. Quare eo vtimur & ad nuda ossium, & ad vlcera contumacia. Sufficienter siquidem quæ talia sunt, carnem procreant. Fructus calidus est & ipse, ac mensibus mouendis accommodus.

Panaces Asclepium.

Minus est calidum supradicto panace. Quare floribus eius & semine melli mistis, ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur. Panaces Asclepium.

Panax Chironium.

Prædicto similem facultatem obtinet. Panax Chironium.

Paronychia.

Paronychias & fauos sanat, digerítque ea quæ discuti postulant. Calfacit enim & desiccat in tertio ordine, estque tenuium partium, & sine mordacitate. Paronychia.

Pentaphyllum.

Radix eius desiccat vehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen. Minimum siquidem habet cùm acrimoniæ, tum conspicuæ caliditatis. Pentaphyllon.

Peplos.

Succum habet similem tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat ceu illi. Peplos.

Peplium.

Etiam fruticulus hic succum habet vt tithymali, validúmque, non tamen admodum vtilem. Radix eius videtur superuacanea. Semen vtile est, & flatulentum, pepli semini similiter purgans. Peplium.

Peperi, Piper.

Piperis radix vires costo similes obtinet. Fructus nuper germinantis, longum existit piper: quare maturo est humidius. At fructus qui veluti omphax est, piper album est, nigro quidem acrius. Nam illud iam veluti superassatum videtur. Vtrunque tamen valenter & calfacit, & desiccat. Peperi, Piperis differentiæ.

Persea.

Perseæ folia modicè astringunt, ita vt nonnunquàm sistere queant sanguinem erumpentem. Persea.

Periclymenos, Volucrum maius.

Fructus eius & folia adeò vehementer incidunt & calfaciunt, vt si diutius bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant: principiò tantùm vrinam mouentia. Foris cum oleo illita etiam excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens mensura est drachmæ vnius cum vino. Desiccat etiam semen, & (vt quidam tradunt) si liberalius bibatur, sterilitatem inducit. Periclymenos Volucrum maius.

Peristereon.

Vim habet hactenus desiccantem, vt & vulnera glutinet. Peristereon.

Petasites.

Ex tertio est ordine desiccantium, quamobrem ad cacoëthe & phagedænica vlcera eam adhibet. Petasites.

Petroselinum.

Eius semen est gustu acre, cum amaritudine. Sic & in operibus calidum, vnà cum incidendi effectu. Hinc menses & vrinas affatim prouocat, flatúsque discutit. Calfacit itaque & siccat in tertio ordine. Tota herba similem, sed imbecilliorem possidet facultatem. Petroselinum.

Peucedanum.

Succus eius admodum excalfacit & digerit, estque tenuium & incidentium partium. Quare omnibus neruorum affectibus creditur opitulari: tũ morbis in pulmone & thorace, ex crassitudine humorum Peucedanum.

humorum ortis.* Nec verò intra corpus ſumptus duntaxat, ſed olfactu etiam prodeſt. Ad hæc ſæpe foratorum dentium dolores, cauitati impoſitus, protinus mitigauit. Quinetiam induratos lienes iuuat. Ad quæ omnia, licet etiam vti radice,quæ & ſquamas celerrimè ab oſſibus detrahit, & arida illita vlceribus contumacibus remedium eſt optimum: minus quidem quàm ſuccus excalfaciens, nempe in ſecundo ordine iam completo, deſiccans verò in tertio incipiente.

Peganon, Ruta.

Peganon. Ruta.

Agreſtis quidem in quarto ordine excalfacit, domeſtica verò in tertio. Eſt autem non ſolùm guſtu acri, ſed & amaro. Ex quo ſanè digerere, incideréque craſſos & lentos humores poteſt, atque mouere vrinas. Quin & tenuium eſt partium, flatúſque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetentiam inhibet: digerítque atque exiccat ſtrenuè.

Piſſa, Pix.

Piſſa. Pix.

Sicca quidem ſiccat & calfacit ſecundo ordine. At plus ſiccare valet quàm calfacere. Humida verò contrà, plus calfacit quam ſiccat: habétque partium tenuitatem nonnullam, qua aſthmaticos & purulentos adiuuat. Satis eſt autem cyathi linxiſſe menſuram melli miſtæ. Abſtergendi etiam, concoquendi, digerendique quandam vim habent, veluti in guſtu leuem amaritatem & acrimoniam. Sic leproſos vngues eximunt miſtæ cum cera, lichenáſque detergunt. Coquunt item duros & crudos tumores, cataplaſmatis inditæ. Atque ad ea omnia, humida valentior eſt: arida verò glutinandis vulneribus aptior.

Piſſelæon.

Piſſelæon.

Ex humida pice efficitur, genere quidem ei ſimile,ſed eſſentiæ tenuioris.

Piſtacium.

Piſtacium.

Fructus eius quodammodo tenuioris eſſentiæ eſt, ſubamarum quid & odoratum retinens. Obſtructiones itaque omnium viſcerum aperit, ſed præcipuè iecinoris.

Pityides, Picearum fructus.

Pityides. Picearum fructus.

Aſtringit, ſimúlque acris eſt, cum amaritudine quadam. Vnde thoracis pulmoniſque expuitionibus confert.

Pitys, Picea.

Pitys. Picea.

Piceæ cortex vincentem facultatem aſtrictoriam ſortitur, ſic vt intertrigines ſanet, ventrémque potus ſiſtat. Sed & ambuſta cicatrice includit. Tedæ cortex illi adſimilis eſt, viribus tamen moderatioribus. Vtriuſque arboris folia glutinant vlcera. In coni foliis & cortice validior facultas eſt, adeò vt cum moleſtia mordicet. Fuligo quæ ex dictis colligitur,ad pilos ſuperciliorum eſt commoda,itemque ad angulos oculorum eroſos, lippientes; & lachrymantes.

Tedæ cortex.

Pityuſa.

Pityuſa.

Viribus eſt ſimilis tithymalo, ſuccúmque ſortitur ſimilem, & ſimiliter purgat.

Platanus.

Platanus.

Humidioris frigidioríſque eſt eſſentiæ, non ita multò quàm ſymmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obſcurè naſcentes phlegmonas adiuuant. Cortex & pilulæ magis deſiccantem vim obtinent: vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ verò cum adipe, ad vlcera ambuſta. Vitandus eſt puluis foliis arboris inſidens. Alioqui ſi attrahatur ſpiritu, arteriam offendit, valenter ſiccans, exaſperanſque. Necnon vocem lædit; ſicuti & auditum & viſum, ſi in oculos aut aures inciderit.

Polygonon, Centinodia.

Polygonon. Centinodia.

Vti aſtrictionis eſt particeps,ita in eo frigidum, aqueum vincit: vt ſecundo exceſſu refrigeret,aut etiam initio tertij. Itaque æſtuanti ventriculo; eryſipelati, atque calidis phlegmonis, ſi illinatur frigidum,auxiliatur. Siſtit præterea vniuerſas fluxiones: qua ratione videtur exiccatorium. Quare ad herpetas, vlceraque, bonum remedium eſt. Quinetiam cruenta vulnera glutinat, auriúmque puri & vlceribus confert. Stillicidio & ſtranguria affectis exhibitum, vrinam mouet, vt Dioſcorides ait. Fœminæ ad omnia mas præſtat.

Polygalon.

Polygalon.

Eius folia modicè aſtringunt, videntúrque ſi bibantur, lac generare. Itaque ſuperauerit in eo calidum humidúmque.

Polygonatum.

Polygonatū.

Aſtrictionis pariter & acrimoniæ habet quippiam, cum faſtidioſa quadam amaritudine. Quare non vſqueadeo eſt veſcum. Sunt qui radicem eius illinant vulneribus. Alij eo næuos in facie detergunt.

Polemonium.

Polemonium.

Tenuium partium eſt, & deſiccandi vim obtinet. Vnde quidam radicem eius cum vino ad iſchiadas, dyſenteriam, lienémque induratum propinant.

Polium.

Polium.

Amarum eſt ac modicè acre. Obſtructione itaque omnia viſcera liberat,vrinámque & menſes promouet. At viride magna etiam vulnera glutinat, & maximè ſpecies eius fruticoſa. Aridum ſanat rebellia vlcera,præcipuè quod minus eſt.

Polium minus.

Poliū minus.

Acrius & amarius eſt hoc quàm maius, adeò vt ex tertio ſit ordine deſiccantium: ex ſecundo autem completo calfacientium.

Polycnemon.

Polycnemon.

Deſiccat & calfacit ſecundo exceſſu: itaque & ipſum vulnera glutinat.

Potamogeiton.

Potamogeitō.

Aſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craſſior quàm polygoni eſt.

Polipodium.

Polypodium.

Dulcem ſimul & auſteram vincentem obtinet qualitatem, vt facultatis ſit citra morſum admodum exiccantis.

Praſium, Marrubium.

Praſium. Marrubium.

Praſium amarum cùm ſit, iecur ac lienem liberat obſtructione, thoracem & pulmonem expurgat; ac menſes promouet. Sed illitum etiam detergit & digerit. Calfacit itaque ſecundo exceſſu completo: ſiccat autem tertio ineunte, aut completo. Succo eius ad aciei oculorum claritatem vtuntur cum melle: per naréſque auriginem purgat, ipſúmque ad inueteratos aurium dolores adhibent.

Propolis.

Propolis.

Modicè quidem extergit, cæterum validè trahit. Eſt enim eſſentia tenui. Excalfacit porrò ordine ſecundo completo, aut certè incipiente tertio.

Ptarmice.

Ptarmice.

Flores eius ciendæ ſternutationis vim obtinent. Sugillata & cæteras ecchymoſes digerit. Viridis porrò calfacit ſecundo ordine, tertio autem ſiccat.

Ptelea. Vlmus.

Ptelea, Vlmus.

Vlmi foliis quandoque recens vulnus conglutinauimus, confidentes astringentem simul & abstergentem inesse eis facultatem. Cæterùm cortex magis amarus est, astrictoriúsque magis. Itaque cum aceto & lepras sanat. Quòd si viridis circunligetur vulneribus, ea glutinare potest. Radices etiam eandem vim obtinent. Quarum decocto sunt qui perfundant fracturas, quæ callo obduci desiderant.

Pteris. Filix.

Pteris, Filix.

Radix eius latum lumbricum perimit, si in melicrato pondere drachmarum quatuor bibatur. Quare ipsum partum, viuum necare, mortuum autem expellere, non est mirum. Siquidem amara existit, paulumque astrictionis obtinet. Vnde validè vlcera deficcat, citra morsum tamen. Similem ei vim habet Thelypteris.

Pycnocomū.

Pycnocomum.

Radix, fructus, & folia eius, digerendi attrahendíque obtinent facultatem: acria nimirùm cùm sint. Folia eius phymata furunculósque discutiunt. Fructus valentior est: nam & palos, & tela infixa, ad extimam cutem elicit. Radix ad supradicta est infirmior, cæterùm flauam bilem expurgat.

Pyrethrum.

Pyrethrum.

Radix eius causticam possidet facultatem, qua dentes refrigeratos mitigat. Porrò ad rigores ante periodum cum oleo confricatur: stupidósque & resolutos adiuuat.

Pyros. Triticum.

Pyros, Triticum.

Foris impositum, primi est ordinis calfacientium: * cæterùm nec siccare, nec humectare manifestò potest. Habet verò etiam quiddam lentoris, obstruentísque naturæ. Quod ex eo amylum conficitur, ipso est tum frigidius, tum siccius. Quod ex pane fit cataplasma, magis digerit, quàm quod ex tritico, salis & fermenti ratione. Fermentum quippe vim attrahendi habet, digerendíque, quæ in alto resident.

Rhamnus.

Rhamnus.

Deficcat & digerit excessu secundo. Refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente. Proinde herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida.

Rhaphanis. Radicula.

Rhaphanis, Radicula.

Excalfacit excessu tertio, deficcat verò secundo. Agrestis in vtroque efficacior est. Semen etiam efficacius est planta. Ei enim ineft digerendi facultas.

Rheum. Rha.

Rheum, Rha.

Quiddam habet terrestre frigidum, ceu indicio est astrictio: adiuncta est illi tamen quædam caliditas. Siquidem si mandatur plusculum, subacre conspicitur. Est etiam aëriæ cuiusdam substantiæ subtilis particeps: quod indicat laxitas, leuitásque. Quare conuulsis, ruptis, orthopnœæque prodest. Sic quoque liuentia & lichenas cum aceto illitum persanat. Astrictionis ratione, sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis confert.

Rhetinæ. Resinæ. Mastiche.

Rhetinæ, Resinæ.

Resinæ omnes deficcant & excalfaciunt. Lentiscinæ tamen (quam vocant mastichen) primæ debentur partes. Nam præterquàm quòd paucula ei inest astrictio, qua stomachi, ventrísque & iecoris imbecillitatibus, phlegmonisque etiam accommodatur, deficcat insuper citra mordacitatem. Minimum enim acris est, & maximè tenuium partium. Inter cæteras præfertur terebinthina, manifestam quidem, non tamen similiter atque mastiche, astrictionem possidens. Verùm adiunctam habet quandam amaritudinem, per quam magis quàm mastiche digerit. Per eandem vsque adeo abstergit, vt psoras sanet. Quinetiam quæ in profundo resident, magis cæteris extrahit, ob maiorem tenuitatem partium. Attamen pinea, & hac etiam magis strobilina, acriores ea sunt, sed non magis tamen digerunt, attrahúntve. Media inter has sunt picea & abietina. Habet porrò & emolliens quiddam terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo lentiscina sicuti cyparissina in ipsa acrimonia.

Terebinthina.

Rhodos. Rosa.

Rhodos, Rosa.

Ex aquea substantia calida, duabus aliis qualitatibus mista, astringenti videlicet & amaræ, composita est. Flos tamen magis, quàm ipsa rosa, est astringens: ac proinde etiam exiccatorius est.

Radix Rhodia.

Rhodia rhiza, Radix rhodia.

Tenuium partium & digerentis est facultatis. In calfaciendo verò secundi ordinis est censenda, aut certè tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne.

Tota sua essentia venenum est & homini & plerisque pecoribus. Porrò calfacit excessu tertio: primo autem deficcat.

Rhœa. Malum granatum, punicúmve.

Rhœa, Malum granatum, siue punicum

Omne malum granatum astringentem qualitatem sortitur: non tamen in omnibus ea exuperat. Nam inter ea quædam sunt acida, quædam plus dulcia quàm austera. Pro ratione quarum qualitatum vincentium, suos vsus præstant. Porrò acini astringentiores, & exiccantiores sunt succo. Sicuti & his putamina, quæ sidia dicuntur. Adsimilem illis vim habent flores qui cytini dicuntur.

Rhus. Sumach.

Rhus, Sumach.

Ad deficcandum & astringendum coriarij hac planta fruticosa vtuntur. Medicis in vsu sunt fructus eius & succus, austeræ admodum qualitatis. Exiccat itaque in tertio ordine, refrigerat verò in secundo.

Rhypos. Sordes.

Rhypos, Sordes.

* Sordes quæ à gymnasiorum statuis æreis abraditur, digerendi emolliendique vim obtinet: quæ autem ab iis qui in palæstra exercentur, quãtum accepit pulueris, tantum ab ea est diuersa. atque hanc sordem πάτον Græci nominant. Prior igitur, quæ ob contractam æruginem, acrior etiam existit, cruda phymata digerit. Secunda autem, optimum est phlegmones mamillarum remedium. Constat enim ex puluere repercutiente, oleo emolliente, ac denique sudore & sordibus digerentibus.

Sagapenum.

Sagapenum.

Liquor est calidus & tenuium partium, sicuti & alii liquores. Sed absterfionem quandam obtinet, qua oculorum cicatrices expurgat, extenuátque. Suffusionibus etiam & hebetudinibus oculorum, quæ à crassitie humorum proueniunt, non malum est medicamen. At planta ex qua prouenit, ferulæ assimilis, imbecilla est & inutilis.

Sampsychum. Maiorana.

Sampsychon, Maiorana.

Tenuium partium & digerentis est facultatis: deficcat enim & calfacit ordine tertio.

Saprotes

Saprotes ξύλων, Caries lignorum.

Caries lignorum. * Caries eorum præcipuè lignorum quæ partici-pia funt aftrictionis & abfterfionis, vt vlmus, expurgat, implétque vlcera humida.

Sarcocola.

Sarcocolla. Miftam vim habet ex emplaftica quadam fubftantia, & paucula amara. Itaque citra mor-fum deficcat,ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrion, Triphyllon.

Satyrion. Triphyllon. Humidum calidúmque eft temperie, ob idque dulce. Recrementitiam tamen & flatuofam humiditatem poffidet. Quocirca ad venerem incitat.

Selinon, Apium.

Selinon. Apium. Adeò calidum eft,vt & vrinam & menfes cieat. Flatus quoque digerit, & magis femen quàm her-ba. Oreofelini & hippofelini fimilis vis exiftit: Verùm Hippofelinum imbecillius eft; oreofeli-num valentius.

Seris, Cichorion.

Seris. Cichorium. Holus eft fubamarum, & magis quod agrefte eft. Id nanque eft frigidæ & ficcæ temperaturæ, fecundo exceffu. Cæterum domeftica magis quàm agreftis refrigerat. Porrò vtraque aftrin-gentis qualitatis eft particeps, vt chondrilla, quæ eft etiam fereos fpecies.

Seriphum.

Seriphum. Abfinthio eft tum fpecie, tum guftu fimile. Cæterùm non æquè aftringit: fed calfacit valen-tius, necnon amaritudinem quandam falfugino-fam refert, ventriculóque eft infeftum: magífq; abfinthio lumbricos enecat. Calfacit itaque fe-cundo ordine intenfo, ficcat autem in tertio.

Sefeli.

Sefeli. Adeò excalfacit tum radix, tum fructus, vt moueat vrinas. Eft etiam tenuium partium, vt & comitialibus morbis,& orthopnœis competat.

Sefamum.

Sefamon. Vifcofum & pingue cùm fit, emplafticum e-tiam exiftit, emollienfque, ac modicè calidum. Oleum quod ex eo conficitur, & ipfius herbæ decoctum, eiufdem funt facultatis.

Sefamoides magnum.

Sefamoides magnum. Semen eius vt helleborus purgat, fimilitérque abftergit, calfacit, & deficcat.

Sefamoides album.

Sefamoides paruum. Huius femen nonnullam * acrimoniam forti-tur, vehementérque eft amarum. Excalfacit ita-que, rumpit, extergítque.

Sideritis.

Sideritis. Nonnihil abftergit, fed plurima pars eius eft humida & mediocriter frigida, cum exigua aftri-ctione; qua phlegmonem fedat & glutinat. Si-deritis autem Achillea, dictam fuperans aftrictio-ne; fanguinis eruptioni, dyfenteriæ, & muliebri profluuio eft aptiffima.

Sicyos, Cucumis.

Sicyos. Cucumis. Maturus, tenuioris effentiæ eft: immaturus, craffioris. Sed incidendi & abftergendi facultas eis ineft. Quare & vrinam mouent, & corpus fplendidum reddunt. Sunt enim humidi frigidí-que quafi in fecundo ordine. At arefacta tum ra-dix,tum femen, ficcant primo, aut fecundo inci-piente, ordine: magífque abftergunt, quàm ip-fius melonis caro.

Sicyos agrios, Cucumis agreftis.

Cucumis. agreftis. Elaterium. Tum ipfe, tum eius fuccus, quem elaterium vocant, aut ex foliis & radicibus preffus, peru-tilis ad medicationes exiftit. Elaterium itaque menfes ciet, fœtúmque perimit applicatum, ceu alia omnia amara & tenuium partium. Summè fi-quidem eft amarum: calfacítque in fecundo or-dine; ac proinde etiam digerit. Sic enim eo an-gina laborantes inungunt quidam cum melle aut oleo veteri. Bonum item eft regio morbo affe-ctis infufum cum lacte in nares: fimiliter dolo-res capitis fanat. Radicis atque foliorum fuccus fimilem, fed imbecilliorem facultatem fortitur. Radix etiam abftergit, digerit, emollítque. Cor-tex potentius deficcat.

Silphium, Laferpitium.

Silphij liquor calidiffimus eft. Necnon folia, caulis, & radix, ftrenuè etiam funt calida: om-nia tamen flatulentæ magis effentiæ funt, ac proinde difficilia concoctu. Foris autem impofi-ta corpori, efficaciora, liquor præcipuè, admo-dum trahentem facultatem poffidens. Attamen & excrefcentias exterit, & quandam liquandi vim poffidet. Silphium. Laferpitium.

Sifon.

Calidus & fubamarus exiftit. Vnde vrinam mouet,concoquit, menfes prouocat, omnéfque vifcerum obftructiones referat. Sifon.

Sion.

Quantùm guftu * aromaticum eft, tantùm etiam excalfacientis facultatis eft particeps.Qua-re & digerit, & vrinam mouet, & calculos re-num frangit, & menfes euocat. Sion.

Sifaron.

Sifari radix cocta ftomacho grata eft, & vri-nam mouet, fecundo ordine excalfaciens, cum amaritudine & aftrictione leuicula. Sifaron.

Sifymbrium.

Tenuium eft partium,facultatífque digerentis, calfacientis, & exiccantis in tertio ordine. Qui-dam femen cum vino exhibent fingultientibus, torminâque patientibus. Sifymbrium.

Sifymbrium, quod Cardaminen vocant.

Si ficcum fit, tertij eft ordinis calfacientium & exiccantium: fi humidum, viridéque,fecundi. Cardamine.

Scandix.

Agrefte eft olus, fubacre & amarum. Cal-facit itaque & ficcat fecundo ordine intenfo: valenter mouet vrinam: vifceráque liberat ob-ftructionibus. Scandix.

Scilla.

Admodum quidem incidit: calfacit autem fecundo ordine. Porrò præftat eam affam aut elixam fumere; quòd fic eius vehementia exol-uatur. Scilla.

Scolymos.

Radix eius, fi quis illam in vino coctam bi-bat, graueolentem vrinam abundanter elicit, fœtoríque alarum medetur. Succus enim eius eft purgatorius. Calfacit porrò fecundo & comple-to ordine, aut tertio incipiente: ficcat verò fe-cundo. Scolymos.

Scordion.

Nonnihil amarum obtinet, & acerbum, & a-cre:ipfiúfque acrimonia,allij acrimoniæ eft perfi-milis. Expurgat igitur,excalfacítque vifcera:men-fes vrinamque prouocat. Conuulfa, rupta, dolo-réfque laterum ab obftructione & frigore obor-tos, epotum fanat: illitum viride, magna vulne-ra glutinat: purgat fordida: infperfúmque ari-dum, contumacia ad cicatricem perducit. Scordion.

Scorodon, Allium.

Deficcat & excalfacit exceffu quarto. Porrò ophiofco- Scorodon. Allium.

ophioſcorodon, allium agreſte eſt, domeſtico valentius.

Scorodopraſſon.

Scorodopraſſon. Vt guſtu & odore, ſic viribus inter allium & porrum mediam naturam ſortitur.

Scorpiodes.

Scorpiodes. Excalfacit ordine tertio: deſiccat ſecundo.

Smilax, Cactus arbor.

Smilax. Facultatis eſt venenoſæ.

Smyrna, Myrrha.

Smyrna. Myrrha. Secundi eſt ordinis calfacientium & exiccantium. Vnde capitis vulnera glutinat. Ineſt illi amaritas non exigua, qua fœtum & lumbricos enecat, eiicitque. Habet etiam & abſtergendi vim moderatam. Quare ocularibus miſcetur medicamentis, & iis quæ ad veterem tuſſim, atque anhelationem adminiſtrantur.

Smyrna Boice, Mirrha Bœotia.

Smyrna. Bœotia. Vim habet calfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Smyrnium. Ex eodem genere cum apio eſt & petroſelino: fueritque apio quidem validius, imbecillius verò petroſelino. Itaque & vrinas & menſes prouocat: calidum ſiccumque tertio ordine.

Sonchus.

Sonchus. Dum viridis eſt, aquea terreáque eſſentia conſtat, vtraque leuiter frigida: nam & aſtrictionis cuiuſdam eſt particeps, & manifeſtè refrigerat, tum illitus, tum eſus. At arefactus, terreſtrior redditur, modicam aſciſcens caliditatem.

Sparganium.

Sparganium. Deſiccantis eſt facultatis.

Spartum, Geniſta.

Spartum. Geniſta. Sparti (quo & vites alligant) tum fructus, tum ſuccus virgarum, valentem trahendi vim poſſidet.

Staphilinus, Paſtinaca.

Staphilinus. Paſtinaca. Satiua imbecillior, agreſtis ad omnia potentior eſt. Vrinas menſéſque prouocat, abſtergítque nonnihil, cùm herba quidem tota, tum vel maximè ſemen & radix.

Stachys.

Stachys. Guſtu eſt acri & amaro, tertiíque calfacientium ordinis. Vnde menſes rationabiliter prouocat. Facit tamen aborſum, atque ſecundas eiicit.

Stœbe.

Stœbe. Fructus eius & folia aſtringunt citra mordacitatem, deſiccántque in tertio ferè incipiente ordine. Quare decoctum eorum iniicitur dyſentericis, auribúſque pure fluentibus: quod etiam magna vulnera glutinat, præcipuè cum vino atro & auſtero. Valenter enim deſiccat omnes præter naturam humiditates. Folia viridia illita erumpentem ſanguinem ſupprimunt, ſuffuſionibúſque oculorum ex ictu medentur.

Stœchas.

Stœchas. Amara eſt & mediocriter ſubaſtringens, cùm nimirum ex terrena eſſentia frigida exigua, & extenuata, altera terrena copioſa, conſtet. Quare obſtructione liberat, extenuat, extergit, roborátque, & viſcera & vniuerſum corpus.

Stratiotes.

Stratiotes. Aquaticus quidem humida & frigida facultate eſt: terreſtris verò, nonnihil habet aſtrictionis. Proinde & vlcera glutinat.

Struthion.

Struthion. Radix eius eſt acris, calida, ſiccáque temperamento, ex quarto propemodum ordine excalfacientium. Sed & abſtergit, & irritat: proinde & ſternutationem prouocat.

Styrax.

Styrax. Excalfacit, emollit, concoquit. Quamobrem tuſſi, catarrho, pituitæ deſtillationibus, raucedinibúſque auxiliatur. Tum menſes, ſeu potum, ſeu admotum prolicit. Combuſti eius fuligo, thuris fuligini eſt ſimilis.

Syca, Ficus.

Syca. Ficus. Aridæ excalfaciunt ordine primo aut ſecundo incipiente, habentque partium tenuitatem quandam: quare tubercula dura concoquunt, digeruntque, tum ipſæ, tum ipſarum decoctum. Verùm vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcenda eſt farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio. Porrò quæ ſunt pinguiores, magis poſſunt concoquere: quæ acriores, magis tum extergere, tum digerere. Ficus virides, imbecilliores ſunt. Vtræque tamen & ſiccæ & humidæ aluum ſubducunt.

Syce, Ficus arbor.

Syce. Ficus arbor. Calidæ, tenuiumque partium temperaturæ eſt, ſicuti indicant tum liquor eius, tum foliorum ſuccus. Valenter enim calfacit vterque. Itaque non mordicat tantum, aut vehementer abſterget, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & verrucas extirpat. Quin & vim purgatoriam habet. Porrò lachryma & ſuccus agreſtis ficus, quam caprificum vocant, ad omnia, quàm ſatiuæ, valentior eſt. Caprificus. Cæterùm ipſarum ſurculi adeò calidi ſunt, atque tenuium partium, vt carnes bubulas duras, ſi coquendis adiiciantur, friabiles ac teneras reddant.

Symphytum petræum.

Symphytum. petræum. Habet quandam vim incidendi, qua collectum in thorace pulmonéſque pus expurgare poteſt: ac ſimul contrahendi facultatis eſt particeps, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: eſtque humidum, ac non immodicè calidum: vnde & dulce apparet, atque odoratu iucundum. Ad hæc, manſum ſitim extinguit, & arteriæ ſanat aſperitates. Liquet igitur ipſum etiam & digerere, & conſtringere poſſe. Vnde & enterocœliis imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur.

Symphyton magnum.

Symphytum. magnum. Similem dicto vim habet. Cæterùm neque videtur dulce, neque odoratum. Eſt verò ſecundum viſcoſitatem mordacitatémque ſcillæ ſimile.

Spondylon.

Spondylon. Fructus eius acris & incidens eſt: itaque ad aſthma & comitialem morbum aptum eſt medicamen. Prodeſt & aurigini. At radix vltra iam dicta, fiſtularum callos tollit, ſi ſit circumraſa. Floris ſuccus, ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

Schinos, Lentiſcus.

Schinos. Ex aquea eſſentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca, conſtat. Deſiccat itaque ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, in caloris frigoriſque medio conſiſtens quodammodo. Aſtringit autem ex æquo, moderatéque omnibus partibus ſuis. Succus bibitur & per ſe, & cum aliis medicamentis, quæ dyſenterias & alui affectus ſanant. Quin & ad ſanguinis expuitiones, flores muliebres, necnon ſedis vuluæque procidentias idoneus eſt, vtpote ad hypociſtida nonnihil accedens propè.

Schinus

Schinu anthos, Schini flos.

Schini flos. Modicè calfacit, modicéque etiam aſtringit, nec planè à tenuitatis natura eſt alienus. Quare vrinam & menſes mouet, ſiue potione, ſiue fomento adhibitus. Prodeſt etiam iecoris, ſtomachi, & ventris inflammationibus. Cæterùm magis aſtringit radix, quanquam flos etiam aſtringat omnibus partibus ſuis. Proinde medicamentis quæ hæmoptoïcis exhibentur, miſcetur.

Schœnos leia, Iuncus læuis.

Schœnos leia. Iuncus læuis. Quidam oxyſchœnos, alius oligoſchœnos dicitur: gracilior duriórque oxyſchœnos, craſſior laxiórque oligoſchœnos. Fructus huius ſomnum conciliat. Oxyſchœni autem duæ ſunt ſpecies: altera ſterilis, cuius nullus vſus in medicina: altera quæ fert ſemen ſomni conciliatiuum, ſed minus quàm oligoſchœni. Vtrunque, ſi cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrum ſiſtit. Eſt itaque eorum temperies compoſita ex terrena eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida.

Terminthos, Terebinthus.

Terminthos. Terebinthus. Cortex, folia, & fructus eius aſtringunt, & ſecundo ordine excalfaciunt: vnde etiam quòd ſiccent, liquet. Porrò fructus aridus propinquus eſt tertio ordini deſiccantium, calfacítque valenter. Quare & vrinam prouocat, & lienibus auxiliatur.

Teutlon, Beta.

Teutlon. Beta. Nitroſæ facultatis eſt particeps, qua tum digerit, tum extergit, & per nares expurgat. Cæterùm cocta nitroſitatem exuit, euadítque leniter digerens. Ad detergendum tamen digerendúnque validior eſt beta alba.

Teucrium.

Teucrium. Incidit & tenuium eſt partium: quare lienes ſanat. Ac exiccat quidem in tertio, calfacit autem ſecundo ordine.

Tephra, Cinis.

Tephra. Cinis. Ex partibus cùm terrenis, tum etiam fuliginoſis (quæ & tenues ſunt, & cum aqua in qua macerati prius fuerint cineres, excolantur) conſtat. Pro materiæ tamen conbuſtæ differentia, cineris temperies variatur. Quare haud ſcio qua ratione Dioſcorides aſtringere cineres omnes prodiderit, cùm ficulneus cinis eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers, nimirum ipſa arbore nulla parte ſui acerbam qualitatem reddente. At ex acerbis lignis confectus cinis, non parum quidem aſtringit: meminíque me eo aliquando ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionem. Verum nullus vnquam ad tale vti ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ plurimum, vrentíſque facultatis obtinet, miſtæ abſterſioni. Eſt & calx cineris quædam ſpecies, cæterum tenuioris eſſentiæ, quàm qui ex lignis fit. Porrò elota, medicamen eſt citra morſum deſiccans, magíſque ſi bis térue lauetur. Cæterum ſi marina aqua abluta ſit, admodum digerit.

Dioſcorides ſuggillatur.

Calx.

Telephium.

Telephium. Exiccandi & detergendi facultate eſt, non tamen inſigniter calida, ſed forſan ſecundi ordinis. Deſiccat etiam ſecundo, intenſo tamen, aut tertij principio. Proinde ad putrida vlcera congruit, & cum aceto vtranque vitiliginem ſanat.

Telis, Fœnumgræcum.

Telis. Fœnumgræcum. Calfacit ſecundo ordine, deſiccat primo. Proinde feruentes phlegmonas irritat: quæ verò minus ſunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo perſanat.

Tithymali.

Tithymalus. Tithymali omnes vincentem habent acrem, calidámque potentiam, cum amaritudine quadam. Validiſſimus eorum eſt liquor: dein fructus & folia: poſtremò radix. Hæc aceto incocta, ſanat eroſorum dentium dolores: liquor in ipſa foramina inditur. Cæterum ſi aliam partem contingat, continuò adurit vlcerátque illam, ex quarto exiſtens calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque, & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus ſuccus euellit: detergítque lichenas & pſoras, propter amaritudinem: necnon vlcerum phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfacit & deſiccat, aliquando iuuare poterit. Ad hæc fiſtularum callos eximit. Prædicta omnia folia & fructus præſtare poſſunt, ſed imbecillius. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos, vti aſſolent. Celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Porrò cùm ſeptem ſint tithymalorum genera, valentiſſimus eſt quem characiam maremque nominant: & fœmina nuncupata myrſinites: & qui in petris naſcitur arboreſcens. Deinceps qui phlomo aſſimilis eſt, & cypariſſias. Dein marinus: ac deniq; helioſcopius. Pro portione autē facultatis ipſorum, & cinis & lixiuium exiſtet.

Piſces redduntur vertiginoſi, capiuntúrque facilè, foliis fructibúſque tithymali guſtatis.

Tragacantha.

Tragacantha. Emplaſticam facultatem ſimilem gummi obtinet, necnon obtuſiorem acredinem. Ac ſanè ſimiliter illi deſiccat.

Tragion.

Tragion. Tragij folia, fructus, lachrymáque trahentis digerentiſque ſunt facultatis. Eſt verò & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Stipites, & infixa corporibus extrahit, lapides frangit, menſes mouet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta ſola naſcitur, lentiſco ſimile. Alterum minus, cuius folia ſcolopendrio ſimilia ſunt, viſitur quidem multis in locis, ſed non parum habet facultatis aſtringentis, vt & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragoriganon.

Tragoriganũ. De hoc in ſermone de origano diximus.

Tribolos.

Tribolus. Ex humida eſſentia modicè frigida, & ſicca non mediocriter, cæterum ſimiliter frigida conſtat. Vnde contra phlegmonarum generationes, & contra omnes influxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus, cum tenuium ſit partium, potus renum calculos conterit.

Tripolion.

Tripolium. Radix huius eſt acris, & facultate calida in tertio exceſſu.

Triphyllum.

Triphyllum. Calfacit & ſiccat in tertio ordine, vt bitumen, cui odore eſt ſimile. Proinde potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat: & vrinam menſéſque prouocat.

Trichomanes.

Trichomanes. Eadem præſtat quæ adiantum.

Trychnon, Solanum, Strychnon.

Trichnon. Solanum. Strychnon. Eſculentum quidem aſtringit, refrigerátque in ſecundo ordine. At eorum quæ eſui non ſunt, vnum quidem dicitur Halicacabum, fructum habens rubeum, acino vuæ perſimilē. Alterum verò eſt fruticoſum, à conciliando ſomno Hypnoticum appellatum. At tertium, quòd ad inſaniam adigat, omnes Manicum nominant. Halicacabum igitur,

Halicacabum. Solanum Hypnoticum. Solanum manicum.

igitur, fructum fert ciendæ vrinæ idoneum, compluribúſque facultatibus quæ ad iecur, veſicam, & renes accommodantur, miſcetur. Solani verò hypnotici cortex radicis, ſi cum vino bibatur, ſomnum accerſit, drachmæ pondere ſumptus, exiſtens ſucco papaueris ſimilis, niſi quòd imbecillior, vtpote tertij refrigerantium ordinis, cùm ille ſit quarti. Huius ſolani ſemen vrinam ciendi vim habet. Si plus tamen duodecim corymbis hauſeris, dementiam aſciſcet. Quod reliquum eſt ex ſolanis propoſitis, eſt ad medicationes intra corpus inutile. Nam ſi quatuor eius drachmæ offerantur, mortem inferent: ſi pauciores, inſaniam. Vna certè innoxiè ſumitur: nihil tamen vtile præſtat. At foris corpori illitum, vlcera maligna perſanat. Verùm ad talia, radicis cortex præfertur, deſiccans ſecundo ordine iam completo, aut tertio incipiente: ſecundo autem incipiente refrigerans.

Hyacinthus.

Hyacinthus. Radix eius bulboſa eſt, deſiccans primo ordine: ſecundo autem, aut initio tertij refrigerans. Fructus leuiter extergit aſtringítque: vnde & regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio deſiccans, at in medio caloris frigoríſque conſiſtens.

Hydnon, Tuber terræ.

Hydnon. Tuber terræ. Subſtantiam habet vincentem terreſtrem quidem, ſed cum paucula tenuitate permiſtam.

Hydropeperi.

Hydropeperi. Non vſqueadeo calidum eſt, vt piper. Viridis ipſa herba cataplaſmatis inſtar impoſita, ſugillata & tumores induratos digerit.

Hyoſcyamus, Altercum.

Hyoſcyamus. Altercum. Cui ſemen atrum eſt, inſaniam ac ſoporem inducit: cui verò mediocriter flauum, propinquam ei obtinet facultatem. Vtrique tamen fugiendi ſunt, vt deleterij & inutiles. At cui ſemen & flos eſt candidus, ſanitati idoneus exiſtit, ex tertio quodammodo refrigerantium ordine.

Hypericum.

Hypericum. Calfacit & ſiccat, eſſentia tenui, adeò vt menſes vrináſque prouocet. Illitum viride, ad cicatricem omnia perducit vlcera. Siccum contuſúmque ſi inſpergas, mollia, humida, & putrilaginoſa ſanabis. Sunt qui & iſchiadicis bibendum propinent.

Hypecon.

Hypecon. Refrigerat tertio ordine, parúmque à papauere diſtat.

Hypogloſſon.

Hypogloſſon. Radix eius & ſuccus emolliendi vim poſſident.

Hyſſopum.

Hyſſopum. Deſiccat & excalfacit ordine tertio, ſed tenuium eſt partium.

Phaci, Lentes.

Phaci. Lentes. Valenter aſtringunt, mediúmque tenent inter calorem & frigiditatem. Deſiccant tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaque earum corpus, ſiccat & ſiſtit aluum. Cæterum decoctum prouocat. Proinde prior aqua abiicitur, vbi retentionis cauſa exhibentur.

Phacos, Lenticula paluſtris.

Lenticula paluſtris. Humidæ frigidæque temperaturæ exiſtit, vtrinque ex ſecundo ordine.

Phaleris.

Phaleris. Succus, ſemen, & folia eius, commodè potari creduntur contra veſicæ dolores, ceu in ſe habeat tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Sic dicitur, quòd morſis à phalangiis auxilio ſit. Eſt autem facultatis tenuium partium, & exiccantis, quare tormina lenit. Phalangites.

Phlomus, Verbaſcum.

Huius herbæ duæ ſunt ſpecies. Quædam enim foliis eſt candida, quædam verò nigra. Rurſus, albæ quidem mas eſt, cuius folia anguſtiora: fœmina, cuius maiora viſuntur. Eſt & alia phlomus agreſtis, flores habens aureos & luteos: necnon alia quam phlomida appellant. Priorum duarum radix acerba guſtu eſt, & fluxionum affectibus prodeſt, atqueadeo dentium doloribus: quanquam folia digerendi vim habent. Similiter & aliarum folia. Omnium quippe folia deſiccandi & detergendi vim poſſident. Phlomus. Verbaſcum.

Phœnix, Palma.

Aſtrictoriæ facultatis eſt particeps omnibus partibus ſuis. Igitur ramorum ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt eius cerebrum, eſui aptum. At fructus, & maximè dulcis, non paruam obtinet caliditatem. Qui quidem cùm edendo ſit, magno eſt vſui, non tantùm foris impoſitus, vbi roborare, deſiccare, contrahere, ſtipatéque eſt conſilium, ſed tanquam cibus ſumptus, & ſimul cum aliis, & per ſe. Porrò tenerum palmæ germen, eandem cum eius cerebro facultatem ſortitur. At cortex aſtringit quidem, ac plus quàm dicta omnia deſiccat: * vtpote minimum habens humiditatis. Quare ad vlcera putreſcentia, laxatos articulos, hepatis & ventriculi imbecillitates, eo intus & foris adminiſtrato vtuntur. Radix citra morſum deſiccat, cum nonnulla aſtrictione. Phœnix. Palma.

Phormion.

Phormij ſemine cum melle ad leucomata * vtuntur. Sed ſpicula etiam extrahere creditur, veluti & ipſa herba. Quare tenuium partium, & attrahendi digerendíque potentiam obtinet. Phormion.

Phu.

Odorata quodammodo eius eſt radix, nardo viribus ſimilis: ad pleraque tamen infirmior. Mouet autem vrinam, vt nardus gallica. Phu.

Phycos, Alga.

Ex mari exemptus & virens, ſiccat refrigerátque in ſecundo ordine: habet enim quiddam modicè acerbum. Phycos. Alga.

Phyllitis.

Acerba cùm ſit, meritò & diarrhœas & dyſenterias epota iuuat. Phyllitis.

Phyllon malabathru, Folium malabathri.

Nardo ſimilem poſſidet facultatem. Folium malabathri.

Chalbane, Galbanum.

Succus eſt plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi vi: calfacit enim ordine tertio incipiente, aut completo ſecundo: ſiccat verò ſecundo incipiente. Chalbane. Galbanum.

Chamædrys.

Vincentem habet qualitatem amaram. Eſt & quodammodo acris: quare meritò lienes colliquat, vrinas & menſes prouocat, craſſitudinem humorum incidit, viſcerúmque obſtructiones repurgat: Calfacit itaque & deſiccat tertio ordine: plus tamen calfacit quàm ſiccat. Chamædrys.

Chamaciſſos.

Flos eius admodum amarus cùm ſit, iecur obſtructum aperit: datúrque & coxendice laborantibus. Chamæciſſos.

Chamælea.

Chamælea. Vincentem habet qualitatem amaram: quare admodum ſordida vlcera, & quæ maximis indu-cta ſunt cruſtis, purgare cum melle eſt potens.

Chamæleuce.

Chamæleuce. Calfacit quodammodo tertio ordine, ſiccat primo.

Chamæleon.

Chamæleon. Nigri quidem radix, letale quiddam obtinet. Quare foris vſus eius ad ea quæ abſterſionem poſtulant, adminiſtratur. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiſcetur. Etenim ſiccat tertio ordine, calfacit autem ſecundo abſo-luto. At albi radix quòd non ſit perinde acris, potui datur cum vino auſtero, menſura oxyba-phi, laborantibus aqua inter cutem.

Chamæpitys.

Chamæpitys. Magis amara eſt quàm acris: quare abſtergit, purgátque viſcera, magis quàm calfacit. Proinde auriginoſis, & quibus facilè iecur obſtruitur, bo-num remedium eſt. Quin & vrinam, & menſes ducit tum pota, tum illita cum melle. Viridis vul-nera magna glutinat: vlcera putreſcentia ſanat: duritiés vberum diſcutit. Eſt enim in ſiccando tertij ordinis: in calfaciendo, ſecundi.

Chamæſyce.

Chamæſyce. Abſtergendi ſimul & acrem vim poſſidet. Ita-que acrochordonas & myrmecias, caules eius te-neriores intriti, quique ex eis profluit liquor, au-ferunt. Cum melle craſſas oculorum cicatrices detergunt: hebetudinem viſus à craſſitie ortam, adiuuant: ſicuti & ſuffuſionum principia.

Chelidonium.

Chelidonium. Admodum extergit & calfacit. Succus eius ad acuendum viſum eſt commodus. Quidam radi-cem eius ad auriginem ab obſtructione iecoris ortam, in vino albo cum aniſo propinant. Manſa etiam confert dentium doloribus. Chelidonium minus, cùm maiori ſit acrius, celeriter cutem exulcerat, vnguéſque ſcabros eiicit. Succus eius per nares purgat. Hæc itaque ſiccat & calfacit in quarto incipiente ordine: at chelidonium maius in tertio.

Chondrilla.

Chondrilla. Eiuſdem ferè eſt facultatis cum ſeri: niſi quòd amariuſcula eſt, ac proinde ſiccantior.

Chondrus.

Chondrus. Nutrimentum quidem eſt optimum, ſicut triti-cum. Vt medicamen autem, emplaſticæ eſt facul-tatis, temperie tritico ſimilis, niſi quòd viſcoſior exiſtit: qua ratione plus illo nutrit. Eſt porrò hoc ſemen veluti materia quædam idonea excipiendis medicamentis ſiccantibus. Ipſum verò ex nume-ro concoquentium exiſtit, vt triticum, quæ mini-mè profectò deſiccant.

Chryſocome.

Chryſocome. Radix vincentes habet acrem & aſtringentem qualitates: quare non admodum multi vſus eſt. Quanquam cocta in melicrato, peripneumoniis & morbis hepaticis auxiliatur. Sed & menſtruis purgandis eſt vtilis.

Pſeudodictamnum.

Pſeudodicta-mnum. Vim dictamni, ſed imbecillam ſortitur.

Pſyllium.

Pſyllium. Semen habet admodum vtile ex ſecundo re-frigerantium ordine. In deſiccando verò & hu-mectando, quodammodo eſt ſymmetrum.

Ocimum.

Ocimum. Ex ſecundo eſt ordine calfacientium. Habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum eſt, vt in corpus ſumatur. At foris il-litum, concoquit digeritque.

Ocimoides.

Ocimoides. Semen tenuium eſt partium, & citra morſum, facultatis deſiccatoriæ.

GALENI PERGAMENI de ſimplicium medicamentorum fa-cultatibus.

Liber Nonvs.

Qvotquot plantarum ſunt partes, fructus, ſuc-ci, & liquores, ſuprà dicta ſunt omnia. Nunc autem de reliquis medicamentis, quæ ex metallo-rum ſunt genere, quæque ſpecies ipſius terræ exi-ſtunt, differere propoſitum eſt. Poſt quæ deinceps nonnihil tractabitur de partibus animalium, qui-bus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Me-miniſſe autem in vniuerſum oportet, aſtringenti-bus medicamentis facultatem ineſſe cum acribus pugnantiſſimam. Aſtringentia ſiquidem contra- (Aſtringentiũ facultas.) hunt, conſtipántque, & condenſant ſubſtantiam noſtram: ac proinde in quamuis corporis noſtri partem extrinſecus impoſita, continuò illam & rugoſam, & contractam efficiunt: contrà quàm acria, quæ admota cuti, perſpicuò eam excalfa- (Acriũ facul-tas.) ciunt, atque in molem attollunt, rubente colore: ac ſi diutius immorentur, exulcerant. Hæc itaque euidenter apparent incidere, excalfacere, à vici-níſque partibus ad ſeſe ſanguinem trahere. At aſtringentia, refrigerando, contrahendo, conſtrin-gendóque, in illis etiam contentum repellere. Porrò combuſtorum nonnulla calidiora quàm an-tea redduntur, & ad guſtum, & ad tactum; & ad eam quæ in vſu cernitur, facultatem. Quædam (Vſtorum dif-ferentiæ.) contrà, ab vſtione minus apparent calida, id quod tactu & vſu manifeſtè diſcernitur. Igitur acria multum caloris amittunt vſta: quæ verò non ſunt eiuſmodi, aſſumunt. Cæterum combuſtorum nul- (Combuſtorũ nullũ eſt fri-gidum.) lum planè eſt frigidum: relinquitur enim in illis veluti acrimonia ignis, quæ per ablutiones exter-gitur: ita vt aqua in qua medicamentum ablutum fuerit, calidam facultatem comparet, eámque te-nuium partium: quod reliquum verò eſt, ſit ter-reum ſimul & frigidum, ac deſiccare citra mole-ſtiam poſſit.

De differentiis terræ.

Terra communiter ac ſecundum agricolas, di- (Terræ diffe-rentiæ.) citur illa quæ agriculturæ eſt aptiſſima, quæque humore macerata, lutum efficitur. Atque in ea ſa-nè plures differentias conſtituunt: aliam (exempli gratia) pinguem eſſe dicentes, ex qua lutum fit viſcoſum & lentum: aliam contrario modo diſpo-ſitam, hoc eſt, quæ lutum efficiat friabile. Atque hoc vnum vocabulum terræ eſt omnibus vſita-tum. Alterum eſt ſolis Philoſophis vſurpatum, cùm aiunt, elemẽta corporum eſſe terram, aquam, aërem, & ignem. Corpus nanque extremè ſiccum (Elemẽta cor-porum.) & frigidum, terram nuncupant. Secundum quos nullum compoſitorum corporum terra cenſetur elementaris. Aiunt tamen, quantò corpore fue-rint duriore, tantò magis ea eſſe terrea: contrà quàm agricolæ, qui eam exactiſſimam eſſe terram contendunt, quæ quamlongiſſimè à ſaxi conſi-

 ſtentia

ſtentia receſſit. Pro hoc itaque ſecundo ſignificato, quod à Philoſophis celebratur, tribus clauduntur generibus differentiæ ipſius terræ: quorum vnum genus eſt lapis, alterum corpus metallicum, tertium terra quæ colitur.

De differentiis nominatæ paſſim terræ.

Terræ paſſim vocatæ differentiæ complures.

Terra itaque vel Latinis etiam dicitur vſitatè, quæ iniecta aqua ſoluitur, & fit lutum. Quæ ſanè quaſdam differentias ſortitur: ſecundum propriam quidem rationem, vt videlicet pinguis ſi ſit & viſcoſa; quæ vtique omnino & atra colore eſt: aut contrà friabilis, & pinguitudinis expers, quam argillam appellant, quæ quodammodo candidior exiſtit: aut ſi inter has maximè contrarias habeatur. Secundum mixturam autem alienorum corporum, vt dum dicimus lapidoſam aut arenoſam hanc eſſe terram. Porrò talis ſubſtantia admiſta, ſegregatur larga aquæ affuſione, macerationéque, donec vniuerſum perfluat. Si enim quod lapidoſum & arenoſum eſt, ſubſidit, & terra exacta ſupernatat: in quem modum præparatur etiam & terra Lemnia, quam alij ſphragida Lemniam (ob impreſſum illi ſigillum Dianæ ſactum) cognominant. Quæ quidem à Lemnia rubrica differt, quòd contactu non contaminet, perinde vt illa: quódque ſecundum collem in Lemno, qui totus colore eſt fuluus: & in quo nec arbor, nec ſaxum, nec planta naſcitur, tantum huiuſmodi terra viſitur. Cæterum eius tres differentiæ aſſignantur. Vna quam Lemniam ſphragidem diximus, quámque alij nemini, præterquam vni ſacerdotiſſæ, contingere fas eſt: altera verò eius, quæ miltos eſt, ſiue rubrica: ac denique tertia, quæ detergendi vim habet. Vtuntur autem priore illa ad vulnera vetera & contumacia, ad omnéſque ferarum morſus, ſicuti aduerſus medicamenta letalia. Diſtinguere itaque ab ea terra quæ colitur, medicamentoſam oportet, qua ad curationes vtimur. Tametſi eius quoque quæ colitur, ſi qua pinguis eſt, vtilis ad curationes exiſtit earum omnium partium, quæ deſiccari poſtulant. Deſiccandi nanque vim terra quæuis poſſidet. Cùm enim eius corpus natura ſit ſiccum, omninóque igneæ ſubſtantiæ expers, citra mordacitatem exiccat. Ad quod quidem etiam ablutio iuuat.

Terræ purgãdi ratio.

Lẽnia ſphragis.

Lemnia rubrica.

Lemniæ tres differentiæ.

Terra quæuis deſiccãdi vim poſſidet.

De terræ lotione.

Terrã abluendi ratio.

Ac lauatur ſanè terra omnis, vt Lemnia. Primò ſiquidem maceratur aqua, quæ nullam habet medicamentoſæ qualitatis ſuſpicionem. Dein effunditur quod innatat, colligitúrque id quod eſt à lapidoſis & arenoſis ſecretum. Guſtus autem docet, quænam terra lotione indigeat, aut quæ minimè. At Lemnia, cùm ſit à ſacerdote abluta, rurſus elui non exigit.

De terra, Samia.

Samia terra. Samius aſter.

At Samiam ne lauari quidem eſt opus. Vtimur autem altera eius ſpecie magis, quam Samium aſtera cognominant, ad ſanguinis expuitiones, muliebriáque profluuia, veluti & Lemnio ſigillo, necnon aduerſus vlcera dyſenterica, priuſquam putreſcentia euadant. Quanquam etiam & putreſcentibus, quæ depaſcentia vocant, interdum Lemnia ipſa profuit, iniecta quidem per arnoglosſæ ſuccum, bibita verò ex oxycrato aquoſo: prius tamen ablutis vlceribus: idque primò quidem, melicrato: dein autẽ muria. Cæterum Lemnia terra, quàm Samia non parum efficacioribus eſſe videtur viribus. Quare ab ea, quæ phlegmone tentari cœperunt partes, exaſperantur, cùm tamen à Samia iuuentur. Ex qua & oleo roſaceo mitiſſimum conficitur pharmacum, etiam contra alias feruentes phlegmonas, incipientéſque bubonas & fluxiones podagricas, & ad ea breuiter, quæ refrigerare cum mitigatione eſt animus. Vnde conſtat Samiam refrigerare. Quin & magis aërea eius eſſentia exiſtit, collata ad Lemniam, cuius argumento eſt leuitas. Æſtimabis porrò omnem terram medicaminoſam, tum leuitate, tum grauitate: præterea circa guſtum aſperitate & lenitate: ad hæc tenacitate & abſtergendi potentia. Tenax enim & viſcoſus eſt Samius aſter, cùm & Lemnia ſphragis eiuſmodi paululũ quiddam habeat. Abſterſoriam quoque facultatẽ moderatam obtinent & Selinuſia terra, & Chia: quamobrem mulieres quædam iis ad faciem vtuntur. Porrò quicquid abſtergit leuiter, producendæ vlcerum carni eſt idoneum. Quòd ſi etiam ſiccet, cicatrici inducendæ eſt habile. At omnium aptiſſima ſunt & ad vlcera quæ in ſumma cute conſiſtunt, & ad ambuſta, illa quæ citra morſum exiccant, nec manifeſtò excalfaciunt, nec refrigerant. Quocirca terra Selinuſia & Chia, pulcherrima ſunt ad ambuſta vlcerum remedia. Iam verò Cimolia terra cùm miſtæ ſit facultatis, partim ſanè refrigerat, partim leuiter digerit, operatúrque pro natura illorum quibus miſcetur. Verum vnicè ambuſtis conuenit, veluti & aliæ omnes, illitæ ex aceto, aut oxycrato: nimirum bullas exiſtere prohibentes. Aduertendum tamen eſt, corpora mollia valentem medicaminum vim haud poſſe perferre: dura verò poſſe. Terra itaque miſtionis expers, vim habet citra morſum ſiccandi. Cùm autem nullum reperire ſit corpus à miſtione alienum, inſpiciundum eſt, qualem nam miſcellam ipſa terra ſortiatur. Si qua ergo in ea aſtrictio ſentiatur, tantum frigiditatis aſſumpſit, quantùm habet aſtrictionis. Sin acrimonia, tantum ſcito illi ineſſe caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter, quantò leuior terra ipſa fuerit, tantò acrior exiſtit. Quantò grauior, tantò etiam ſyncerior terra. At proprium terræ eſt, quòd igni admota non ſoluitur, aut liqueſcit: id quod accidit plumbo, ſtanno, auro, & argento. Cùm igitur audis nominare terram argenteam, aut auream, minimè intelligas ipſum argentum, aut aurum, per totum terræ corpus miſceri: ſed particulas quaſdam exiguas tum auri, tum argenti, illi coniunctas, atque contiguas exiſtere: eáſque ab igne in fornacibus fuſas coire inuicem. Eundem in modum quæ vitrum continet terra, arenoſa eſt. Sed & auri quoque glebulæ exiguæ frequenter non paruo numero in quibuſdam reperiuntur arenis. Terrarum autem id genus omnium quæ in metallis ſunt, vbi ab eis ſeparatur id metalli aut æris quod continent, reliquiæ videntur lapideæ: nec macerari, rigaríue, aut humectari per totam ſubſtantiam poſſunt: vt medicaminoſa illa, quæ cum aqua in lutum degenerat: quæque viti circunlita naſcentes in ea vermes interimit, vnde Ampelites vocatur. Cadmia etenim ex illarum lapidearum eſt genere, neque rigari poteſt. Terra Cretica admodum imbecilla eſt, multum habens ſubſtantiæ aëriæ. Ineſt tamen ei quædam citra morſum vis extergendi. Eretrienſis, quàm Lemnia, valentiorem poſſidet aſtrictionem, hactenus tamen vt nondum mordicet. Expedit verò hanc terram bis térque lauare, vt Cimoliam, quò moderatior reddatur. Eam etiam vtunt, vt ſubtiliorem, acriorem,

Selinuſia terra.

Chia terra.

Abſtergentia leuiter, producẽdæ eſſe carni idonea.

Cimolia terra.

Ambuſtis quę conferant.

Corpus nullũ dari à miſtione alienum.

Terra igni admota non ſoluitur.

Vitrum continens terra.

Aurum reperiri in arenis.

Ampelites terra.

Cadmia.

Cretica terra.

Eretriẽſis terra.

acriorem, & magis digerentem efficiant. Quòd fi pofteaquam combufta fuerit, abluatur, replendis & cicatrice inducendis vlceribus multò magis opitulatur. Cæterùm quæ colore cineritio eft, illi quæ alba exiftit, præfertur. Eft & alia terra dicta Pignites, tota quidem facultate terræ Cimoliæ affimilis, cæterùm atra colore, quemadmodum Ampelites. At terra, fiue lapis, fiue bolus Armenus, colore eft pallido, promptiffiméque foluitur in læuorem omnino æqualem, vt calx, validamque deficcandi vim poffidet. Siquidem ad dyfenterias, ventris profluuia, fanguinis expuitiones, catarrhos, & putrefcétia oris vlcera, in primis competit. Quin & illos magnificè iuuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit. Quare & iis quibus ex tali occafione anhelitus difficilis eft, valde auxiliatur. Sed & eos qui tabe laborant, adiuuat: vlcus enim ipforum deficcat. Maximè etiam confert Armenus bolus contra peftilentes affectus. Ii fiquidem vfu eius non perfanantur, qui prorfus immedicabiles funt. Cæterùm bibitur ex vino albo, confiftentia tenui, modicè diluto, fi is qui morbo eft correptus aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur. Sin grauius febriat, admodum aqueo. Non funt tamen calore vehementes febres peftilentiales.

Pignites.

Boli Armeni defcriptio.

Febres peftilentes non effe vehementer calidas.

De lapidibus.

Ex corporibus fponte natis funt lapides, hòc diuerfi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari non fuftinent. Vires habent partim fecundum totius fubftantiæ proprietatem, partim fecundum qualitates effectrices. Nunc autem fermo nobis efto de illis viribus, quæ fecundum effectrices agunt qualitates: in quibus fanè eft & vtendi ratio & methodus. Nam facultates quæ proprietatis totius fubftantiæ ratione infunt, à methodo funt atque ratione alienæ, & per folam experientiam nofcuntur. Nam cur hic lapis tacto vulnere vnde fanguis prorumpit, curfum eius reprimat, haud nouimus. At cur hæmatites lapis in ocu- lares facultates indatur, nouimus: quòd fit rationis inuentum. Nam fi in cote oculari cum aqua eum teras, donec accipiat craffitudinem mellis, aftringentem facultatem percipies. At didicifti, quòd glifcentes etiamnum phlegmonas reftringentibus medicamentis repercutere oporteat: vbi autem iam fanguis non fluit, aftringentibus medicamentis digerentia adiungere, & fenfim ad ipfa fola tranfire. Itaque de iis lapidibus prius differam, qui mortarij aut cotis attritu, in liquorem foluuntur.

Facultates quæ proprietatis ratione infunt, effe à methodo alienas.

Hæmatites lapis commodè ocularibus medicamentis mifcetur.

Phlegmonarum generalis curatio.

Ciferis, Pumex.

Pumex quidem abftergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde caufticis & deficcantibus facultatibus additur, eifque quæ curant gingiuas laxas. Pumex autem fi comburatur, haud erit inferior Smire, eofdem ad vfus.

Ciferis. Pumex. Smiris

Lapides qui in fpongiis reperiuntur.

Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapides in vefica comminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: veluti qui aduehuntur ex Cappadocia.

Spongiarum lapides.

Oftracites.

Hunc lapidem aiunt deficcandi valenter facultatem habere, temperatam ex aftrictione, acrimoniáque: vt Geodem expurgare pupillas, vberumque & teftium fanare phlegmonas, inunctum ex aqua. At cotis Naxiæ ramentum virginibus

Oftracites. Geodes.

Cotis Naxiæ ramentum.

mammas prohibet tumefcere: ficuti & teftes puerorum: tanquam facultatis refrigeratoriæ fit particeps.

Ophites.

Extergendi confringendique vim poffidet, ceu etiam vitrum. Admodum enim ipfum ex vino albo ac tenui epotum lapides veficæ conterit, atque confringit.

Ophites.

Iafpis viridis.

Ventriculum adhæfu, ipfiúfque os adiuuat. Porrò Ophitem lapidem fufpenfum, iuuare morfos à vipera traditur. Sed eiufmodi facultates non conftant methodo. Veluti etiam cùm Hieracites & Indicus profluentem ex hæmorrhoidibus fanguinem fiftunt.

Iafpis viridis.

Hieracites. Indus lapis.

Sapphirus.

Ictos à fcorpione iuuare creditur.

Sapphirus.

Aphrofelinus.

Liberat comitiali morbo vexatos: id quòd nondum fumus experti.

Aphrofelinus.

Diofcoridis Thyites.

Subuiridis eft vt Iafpis, foluitúrque in fuccum colore quidem lacteum, guftu verò acrem: ac proinde nemo illum oculorum mifcet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec vlcera fanantibus. Sed eo tantùm vtuntur ad purgandum & abftergendum, quæ pupillam abfque phlegmone offufcant: quales funt cicatrices recentes, & pterygia non nimis dura.

Thyites.

Iudaicus.

Colore eft candido, fpecie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Vtuntur ad veficæ lapides in cote foluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè verò ad eos qui in renibus hærent, eft efficax.

Iudaicus lapis.

Pyrites.

Validam poffidet facultatem, eóque vtimur digerenti emplaftro admifto. Adiicitur etiam ei & fchiftos. Ab hoc medicamine & pus fæpenumero, & confiftentia grumofa in fpaciis intermediis mufculorum nata, per halitum funt digefta. Nifi autem dum in vfum veniunt, pollinis inftar comminuantur hi omnes lapides, vt profundum corporum quibus applicantur fubeant, affimiles manent iftis marinis fluuiatilibúfque arenis: quæ & ipfæ communem omnium lapidum vim poffidét. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, fi in ipfis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur.

Pyrites.

Arena quomodo exiccet tumentem ab aqua inter cutem carnes

Phrygius.

Hoc femper vtor combufto quidem ad vlcera putrida: idque ipfo aut per fe, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos verò ex eo permifto aliis, medicamen ficcum efficio. Validè enim deficcat, habens quiddam aftrictionis fimul & mordicationis.

Phrygius lapis.

Ageratus.

Aftringit fimul & digerit. Atque aftrictione quidem euidenter iuuat phlegmone columellas grauatas.

Ageratus.

Affius.

Colore & confiftentia eft topho fimilis, friabilis laxúfque. Innafcitur ei quiddam inftar farinæ tenuiffimæ, qualis in molarum parietibus adhærefcit. Appellant hoc medicamen petræ Afiæ florem. Eft verò & tenuium partium, vt fine morfu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipfa in qua nafcitur, actionis vehementia eft inferior. Habet etiam & falfedinem quandam ipfe Afiæ pe-

Affius lapis.

Petræ Afiæ flos.

træ

træ flos, ita vt inde videatur ducere originem: quòd ros ex mari in petram reſidens, à ſole poſtea exiccetur.

Gagates.

Gagates. Colore eſt atro, qui vbi igni fuerit admotus, perſimilem bitumini odorem exhibet. Confert autem ad diſcutiendos flatulentos tumores conſiſtentes in genu, diuturnóſque & ægrè curabiles: ac præterea cruenta vulnera glutinat. Eſt & lapis Thracius, cuius in hunc modum Nicander meminit: Thracius lapis.

Si lapis vratur candenti Thraciusigne, &
Poſt madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuſo penitus reſtinguitur, &c.

Nullus tamen eius in medicina vſus, niſi quòd ſuffitu abigit feras.

Magnitis, Heraclia, Magnes.

Magnitis. Magnes. Aſſimilem hæmatiti vim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis. Lapis eſt elephanto ſimilis, deſiccantis abſtergentiſque potentiæ.

Alabaſtrites.

Alabaſtrites. Combuſtus in medicinæ vſum ingreditur. Quidam eum bibendum dant ſtomachicis.

Smiris.

Smiris. Vehementer quidem abſtergit: quare ipſo ad annulos exculpendos vtuntur, & ad dentes purificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites. Hæmatites & Galactites lapides, à colorum ſimilitudine, quos repræſentant, ſic nominantur. Ille ſiquidem ſanguini, hic in ſuccum ſolutus, lacti videtur ſimilis. At melitites, non à colore, ſed à ſapore mellis talem nomenclaturam ſortitur. Cùm igitur ſuccus omnis dulcis à temperato calore proficiſcatur, aſtringens verò à frigore, habebit ſanè hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantum & aſtrictionis: Melitites verò temperatam caliditatem: at mediam vtriuſque temperiem Galactites. Meritò itaque ocularibus medicamentis lapis hæmatites miſcetur. Ac ſolo eo vti poſſis ſuperciliis exaſperatis: ſi quidem cum phlegmone ſint aſpera reddita, ex ouo ipſum diluens: ac ſi magis, etiam per decoctum fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis ſimiliter in cote contritus, ſanguinis expuitioni conducit, vlceribúſque vniuerſis. Porrò ſiccus, redactúſque in tenuiſſimũ pollinem, reprimit excreſcentia: ipſáque oculorum vlcera ſolus per ſe cicatrice includit attritus, cæterùm aut affuſus, aut inunctus.

Melitites. Dulcis ſuccus omnis à temperato calore proficiſcitur, vt adſtringens à frigore.

Schiſtos.

Schiſtos. Galactites. Melitites. Hæmatiti perſimilem vim obtinet, ſed infirmiorem Schiſtos: ac poſt eum Galactites. At Melitites nonnihil caliditatis aſciuit. Vt igitur vnuſquiſque leuiter ac ſenſim ab hæmatitis facultate recedit, ita in vſum oculorum accommodatur: eſt tamen mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis ſemper gratiora ſunt. Quæ quidem, liberis iam à phlegmone partibus, infirmiora ſunt, quàm vt perſanare valeant. Porrò cùm lapidibus omnibus commune ſit vt deſiccent, quotquot ex iis in ſuccum ſoluti, aut redacti in pollinem, nullam continuò qualitatem in guſtu obtinent, hos putandum eſt eſſe tum infirmiſſimos, tum mitiſſimos, tum minimè mordaces. At qui manifeſtàm qualitatem exprimunt, ij pro qualitatis ratione potentiam poſſident. Ac ſi quidem aſtringant, ad comprimendum, conſtringēdum, ſpiſſandum, & contrahendum: ſi verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendum, & colliquandum. Medij eorum ſunt, qui abſtergent citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schiſtos, Galactites, & Melitites, in ſuccum vertuntur. Quanquam ſunt & alij in ſuccum ſolubiles, vt Moroxus qui in Ægypto naſcitur, omnium dictorum minimè qualitatis particeps. Quare tantum deſiccandi vim poſſidet.

Lapides omnes communiter ſiccant.

Moroxus.

Metallica medicamenta.

Metallica quę dicantur. Metallica medicamenta apellare medicis mos eſt, quorum generatio in metallis conſiſtit, ſiue ſpontanea, ſiue per fornacem facta. Vt igitur lapidibus vniuerſis, & terræ medicaminoſæ commune eſt vt ſiccent, ita metallicis quoque medicamentis omnibus. Eſt enim eſſentia eorum terrea, ſecundum elementaris terræ ſignificatum. Porrò caliditate diutina, miſtam ex terra & aqua, nonnunquam etiam aëre, ſubſtantiam vniente, temperantéque, ac poſtea deſiccante, metallicorum medicamentorum conſiſtentiæ proueniunt. Quemadmodum igitur in differentiis terræ, plurima eſſentia terræ elementaris habetur, paulùm verò aëris, ita in metallicis multum igneæ ſubſtantiæ eſt immiſtum. In medio autem eorum ſunt lapides. Proinde alia metallicorum ſemel aut bis, alia frequentius lota, idonea ſunt, vt citra morſum exiccent. At locorum, in quibus hæc proueniunt, natura, prout plus minúſque eſt frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelátque.

Metallica omnia ſiccare.

Metallicis plurimum igneę ſubſtantiæ eſſe immiſtum.

Hales, Sales.

Hales. Sales. Sal partim ex mari fit in ſalinis, partim è terra effoditur. Cæterùm vtrique vis eſt aſſimilis, impensè videlicet exiccatrix. Porrò aphronitri ſapor amarus eſt, & abſtergens, ſalis verò, tantò in abſtergendo inferior, quantò in aſtrictione ſuperior. In vtriuſque medio ſapor nitri conſiſtit.

Armeniacum.

Armeniacum. Vim habet extergentem cum leuicula tum acrimonia, tum aſtrictione. Vnde meritò miſcetur ocularibus facultatibus. Præterea ipſo per ſe redacto in pollinem, atque ſicco, vtuntur ad pilorum in ſuperciliis incrementum: vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec creſcunt, nec nutricantur.

Arrhenicum, Auripigmentum.

Arrhenicum. Auripigmentum. Facultatis eſt cauſticæ, tam combuſtum, quàm vſtionis expers. Cæterùm per vſtionem tenuiorum partium efficitur. Vtuntur porrò ipſo ad denudandam pilis quamuis particulam. Verùm ſi diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

Aphronitrum.

Aphronitrum. Aphronitrum ab aphonitro differt. Nitri enim ſpuma medicamentum exiccatorium exiſtit, aſpectu triticeæ farinæ ſimilis. Etenim alba eſt, non vt Aſiæ petræ flos cinericea. Aphonitrum verò farinæ ſpeciem non habet, neque ſolutum eſt, ſed concretum & congelatum. Quod quidem adeò exterget, vt non modò ſordes expurget, ſed etiam pruritum ſanet. At ſpuma nitri, eiuſdem cum nitro eſt tum naturæ, tum facultatis: licet eſſentiæ tenuioris. Dictum autem eſt paulò antè, in medio aphronitri & ſalis, facultatem nitri conſiſtere: aphronitro enim ſola ineſt vis detergendi: ſali verò etiam aſtringendi, ſed multò magis quàm detergendi.

Aphronitrum. Nitrum.

Gypſum.

Gypſum. Gypſum quidem tum deſiccat, tum vires habet emplaſticas. Quare ſiccis medicamentis quæ ad

ad sanguinis eruptiones accommodantur, vtiliter commiscetur. Nam ipsum per sese lapidosum fit, coactum & congelatum. Ac proinde diluendū est oui tenui & candida albugine, quæ & ad ophthalmias est vtilis, admisto illi tenuissimo farinæ triticeæ polline, qui residet in molarum parietibus. Excipere verò quod sic maceratum est, tenellis leporis pilis, aut qui perinde sint molles, expedit.

Albugo oui ad ophthalmias vtilis.

Gypsum vstum.

Gypsum vstū.

Non habet æquè emplasticam vim, cæterùm tenuiorum est partium, & valentius deficcat. Quin & repercussorium est, maximè si maceretur oxicrato.

Diphryges.

Diphryges.

Mistam habet tum qualitatem, tum facultatem. Habet enim in sese quiddā & mediocriter astringens, & mediocriter acre: vnde vlcerum rebellium optimum medicamen est. Eo siquidem ad putrescentia oris vlcera, siue per se, siue cū melle, cùm detracta erat spuma, tum ad anginam, vbi iam per astringentia medicamenta constitit quod influebat, ac breuiter ad columellam præcisam, pudendique & ani vlcera cicatrice obducenda, sum quamfelicissimè vsus. Porrò quo pacto adulterentur dictorum medicamentorum singula, non videtur precium operæ scribere, cùm talia posse discere homines sceleratissimi in lucro ponant.

Adulteria medicamentorum cur docenda non sint.

Theion, Sulfur.

Theion. Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim possidet, estque temperamenti calidi, atque essentiæ tenuis, adeò vt ad multa venenatorum animalium resistat, si siccum ictui inspergatur; aut cum saliua, aut vrina, aut oleo veteri, aut melle, aut resina terebinthina illinatur. Quin & psoras, & lichenas, & lepras, non rarò hoc medicamento cum resina terebinthina sanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, absque hoc vt in profundum repellat.

Ios, Ærugo.

Ios. Ærugo.

Gustantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, sed & duram carnem. Hallucinantur igitur qui talia medicamenta, epulotica appellant, hoc est, quæ cicatricem inducant: cùm nimirum epulotica pharmaca contrahant, constipent, & in calli morem ipsam carnem indurent. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantùm vlcera. Quòd si paucu-lum eius cerato non pauco admisceas, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum exterget.

Epulotico-rum opera.

Cadmia.

Cadmia.

Cadmia fit, vbi in fornacibus æs paratur: nempe tota terra, aut lapide ex quo æs gignitur, in sublimem partem fornacis egerente, veluti fuliginem aut fauillam quandā in argenteis etiam metallis simili secretione efficitur. Quin & ex pirite lapide in fornacibus vsto fit cadmia. Cæterùm absque fornace in Cypro cadmia inuenitur, quam iure quispiam lapidem vocet. At eius quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin Medici nuncupant. Botryitin quidem, * quæ in editioribus ipsius fornacis muris colligitur: Placitin verò, quæ in humilioribus. Ac liquet sanè botryitin partium esse tenuiorum, crassiorum verò placitin; vtranque autem vi desiccandi, ac mediocriter digerendi præditam. Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis necessariò etiam aliquid habet. Meritò itaque eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absque mordicatione: vtile ad caua vlcera

Cadmiæ differentiæ.

Cadmiæ vires.

præhumida, & putrescentia, quæ in oculis & in toto corpore habentur. Igitur respicientes ad temperatam & mediam inter omnes excessus naturam, leuiter desiccatoriam abstersoriamque cadmiæ inesse facultatem dicimus. In caliditatis autem & frigiditatis differentia, cadmia quodammodo temperata existit.

Cinnabari.

Cinnabari.

Modicè acrem facultatem obtinet. Habet verò & astrictionis quippiam.

Ciseris, Pumex.

Ciseris. Pumex.

In sarcotica medicamenta inditur, & ea quæ dentes extergunt, partim vstionem non expertus, partim etiam exustus: quandoquidem aliis omnibus combustis similiter, substantiæ tenuioris efficitur. Cæterùm vstione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursum lotione exuit. Videri autem poterit, & conciliare splendorem, non tantum facultate, sed etiam asperitate: veluti si smirin, aut testam tritam admoueas. Eundem in modum cornua deusta dentes reddunt splendidos.

Exusta omnia reddi substantiæ tenuioris.

Cornua deusta dentes reddunt splendidos.

Conia, Lixiuium ex cinere.

Conia. Lixiuium. Cinis.

Abluto cinere fit. Cinerem autem, vstorum corporum reliquias Latini nuncupant. Fit ergo lixiuium pro eius quod eluitur natura. Cineris siquidem qui acrimoniam igneam habet acerrimam, ipsum quoque acerrimum est: eius quod tale non est, etiam moderatius. Quare & putrefacientibus medicamentis miscetur, vtpote causticam facultatem possidens: sed propter substantiæ suæ tenuitatem, citra dolorem adurens.

Cyanos, Ceruleus.

Cyanos. Cæruleus lapis.

Acrem possidet facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi, quàm cinnabari, potentiorem. Ineft quoque ei nonnulla astrictio.

Lepis, Squama, æris, & ferri.

Lepis. Squama.

Squama, alia est æris, medicamen multò vtilissimum: alia ferri, & stomomatis: alia denique quam nonnulli vocant helitin. Atque omnes sanè vehementer siccant. Cæterùm helites principem in desiccando locum obtinet: nam subtilissimæ omnium substantiæ est, nimirum quæ æruginis nōnihil assumpserit. Maiorem obtinet astrictionem squama ferri, & hac etiam maiorem stomomatis Quamobrem ad contumacia vlcera meliores sunt quàm squama æris. Detrahit & liquat carnem potentius squama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem squamæ non instrenuè mordaces sunt. Quare essentia ipsarum non est admodum tenuis. Siquidem inter ea quæ parem vim possident, minus est mordax quod est tenuius.

Helitis.

Mordacia minus esse quæ sunt tenuiora; si parem facultatem obtineant.

Lithargyros.

Lithargyros.

Desiccat quidem, sed omnium moderatissimè: & secundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio consistit. Modica tamen astringendi, abstergēdique facultas ei inest. Cæterùm ad intertrigines femorum vtilis medela est. Iure itaque medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde frequenter vtimur lithargyro ceu aliorum materia: sicuti in liquescentibus ad pleraque medicamenta adhibemus ceram; tanquam materiam mediam eorum quæ valentem possident facultatem.

Cera.

Nitrum.

Nitrum.

Inter aphronitrum & salem vires medias sortitur. Cæterùm vstum propius ad aphronitrū accedit, vt pote ex vstione tenuius redditum. Desiccat itaque & digerit: quòd si intra corpus sumatur, secat & extenuat crassos & lentos succos, multò potentius

Aphronitrum inimicum stomacho. potentius quàm sal. Aphronitrum verò, nisi grauis vrgeat necessitas deuorandum non est, nimirum inimicum stomacho: quandoquidem plus etiam nitro incidit. Porrò ad suffocantes fungos, nitro vsto simul & non vsto, & multò etiam magis eius spuma, vti consueuimus.

Melanteria.

Melanteria.

Valde quidem astringit, astringentiáque omnia propemodum tenuitate superat.

Melan graphicum, Atramentum scriptorium.

Atramentum scriptorium. Admodum & ipsum deficcat aqua solutum. Vlcera autem igni ambusta protinus illitum iuuat: & si acetum quoque habeat, multò magis.

Misy.

Misy. Ærugo. Sori. Chalcitis. In metallis ipsis, super chalcitim nascitur misy, vt ærugo super æs. Ac suspicor etiam sori longo tempore mutationem in chalcitim posse accipere. Quare mirum non est, tria hæc medicamina eiusdem genere facultatis esse, sori dico, & chalcitim, & misy, tenuitate & crassitudine inter se diuersa. Crassissimum enim est inter ipsa sori, tenuissimum misy: mediam vtriusque facultatem habet chalcitis. Adurunt vniuersa hæc tria, & escharas efficiunt. Attamen nonnihil etiam astringunt. Cæterùm misy admotum corporibus duris, minus chalcitide mordicat, tametsi ea non minus sit calidum: id quod beneficio tenuitatis sortitur. Porrò cum vtraque hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis quàm misi, sori tamen non liquescit: nimirum quòd lapidosius sit, & vehementius compactum: sicuti rursus misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcitide, idcirco meritò quoque liquescit ægrius.

Molybdena, Plumbago.

Molybdæna. Plumbago. Similem lithargyro vim possidet, tantum à media temperie ad frigidius paulum quid recedens. Sed neque abstergentis facultatis est particeps. Vtrunque autem medicamentum liquari potest, celerriméque, vbi oleo nonnihil aceti est additum. Liquantur tamen etiam admista aqua, sed coctione longissima. Vidi equidem molybdænam proiectam plurimum cum multis aliis lapidibus in ea via quæ ad ergasteria ducit à Pergamo.

Molybdos, Plumbum.

Molybdos. Plumbum. Facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam, sed & aëriam: paucam autem terream. Igitur quòd plurimum habeat essentiæ humidæ coactæ à frigore, indicium tibi esto, quòd vbi admotum est igni, celeriter funditur fluitque. Quòd verò & aëriæ sit particeps, hoc habeto signum. Omnium quæ nouimus, vnicum plumbum tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunque illic ponantur, celeriter situm contrahant. Iam verò si in mortario plumbeo liquorē quemlibet plumbeo pistillo contriueris, ita vt ex pistillo ipso, atque etiam mortario exprimatur etiam aliquis succus, id quod ex vtroque conflabitur, multò erit frigidius, quàm liquor infusus fuerat. Cæterùm si vis magis refrigeratorium medicamen efficere, oleum omphacinum, aut rosaceum, aut melinum, aut myrtinum, sit liquor is, quem infundes: eritque remedium optimum ad sedis phlegmonas cum vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibus, vberibúsque consistunt: similiter aduersus cæteras omnes fluxiones, quæ articulis accidunt. Sed & vlceribus rebellibus etiam vtile est. Nam ad canceros eo vtens, virtutem medicamenti miraberis. Quòd si celeriter multum succi plumbei velis colligere, conare in sole terere, aut quocunque certè modo aëre excalfacto. Multò autem vtilissimum habebis medicamentum, si affuso refrigerantium succorum aliquo teras, vt semperuiui, cotyledonis, intybi, lactucæ, condrilles, psyllij, omphacis, portulacæ. In laminam etiam diductum plumbum, lumbísque admotum, pollutionem per insomnia coërcet, nimirum haud obscurè refrigerans. Sed & bractea tenuis probè ganglio illigata, ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quàm hinc vel inde. Porrò plumbum vstum, ac dein ablutum, refrigerat, confertque ad implenda vlcera, eadémque cicatrice obducenda. Conuenit & chironiis dictis, & omnibus cancrosis vlceribus. Ante lotionem autem, vlceribus pertinacibus etiam auxilio est.

Plumbum vnicum mole & pondere augetur.

Plumbeum mortarium conferre ad conficienda medicamenta refrigerantia.

Plumbi lamina admota lumbis nocturnas pollutiones coërcet.

Plumbum vstum quibus conducat. affectibus.

Ostracon, Testa.

Ostracon. Testa. Deficcandi abstergendíque vim possidet, maximè quæ ex fornacibus est. Ex qua quidem præparata emplastrum, optimè cicatricem inducit.

Pompholyx, Spodium.

Pompholyx. Pompholyx fit & in æris fornace, veluti & cadmia: fitque & dum in fornacibus cadmia vritur, nimirum ab ipsa cadmia in tectum fornacis quadam fauilla ascendente, quæ dum tollitur est pompholyx. Nam quod reflectens in pauimentum recidit, nominatur spondium. Cui videtur similem habere facultatem, quod antispodium appellant. At ego illo vsus sum nunquam, cùm largè mihi semper pompholyx suppeteret. Nec enim quisquam vbi hæc adsit, spodio vti velit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentum propè omnium quæ citra morsum deficcant, si elota fuerit, præstantissimum. Quamobrem ad vlcera cancrosa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaque inditur collyriis quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, quæque bullas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum & sedis vlcera optimum est remedium.

Spodium. Antispodium.

Pompholyx quibus vtilis.

Sandarache.

Sandarache. Vrentis est facultatis, vt arsenicum. Meritò itaque digerentibus facultatibus & extergentibus commiscetur.

Sandyx.

Sandyx. Qua sit facultate prædita, in sermone de psimmythio explicabitur.

Scoria.

Scoria. Scoria omnis reficcatorium est medicamen, potissimum autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipsam in aceto quamacerimo, posteáque decoquens, ad aures iampridem fluentes pure, ea vtor pro medicamento maximè exiccatorio.

Stimmi.

Stimmi. Cum facultate deficcatoria habet astrictionem adiunctam. Quamobrem & ocularibus medicamentis miscetur.

Stypteria schiste, & strongyle, & hygra. Alumen fissile, rotundum & humidum.

Stypteria. Aluminis differentiæ. Alumen vehementissimè astringit. Cæterùm cùm sit crassarum partium, tenuius quodammodo est quod vocatur fissile. Proximum est rotundum, & astragalotum. Admodum crassum est

eſt tum liquidum, tum placites & plinthites dictum.

Titanos, Calx.

Titanos. Calix.

Viua quidem vehementer vrit, adeò vt cruſtas efficiat: extincta verò protinus etiam cruſtam molitur & ipſa: at poſt diem vnum & alterum minus vrit, minúſque inducere cruſtam poteſt. At verò temporis progreſſu prorſum nec cruſtam quidem gignere valet, tametſi etiamnum calfaciat, carnémque liquet. Porrò ſi lauetur in aqua ſuam mordacitatem exuit, efficítque nuncupatum lixiuium. At ipſa abſque morſu deſiccat.

Hydrargyros, Argentum viuum.

Hydrargyros Argentum viuum.

Non eſt ex ſponte naſcentibus medicamentis, ſed ex iis quæ parantur: veluti pſimmythium, ærugo, pſoricum, lithargyros. Cæterùm interimátne deuoratum aut admotum extrinſecus, nondum feci periculum.

Phycos.

Phycos.

Facultatem eius, vbi de pſimmythio agetur, exponam.

Chalcantos, Atramentum ſutorium.

Chalcanthos. Atramentum ſutorium.

Chalcanthos, qui in Cypro ex viridi quadam aqua concreſcit, extima ſui parte in chalcitim temporis proceſſu degenerat. Habet autem cum aſtrictione maxima, caliditatem non vulgarem coniunctam. Vnde omnium maximè condire ſeruaréque carnes humidas poteſt: nimirum calíditate humiditatem abſumens, aſtrictionéque ſubſtantiam contrahens, atque conſtipans. Conſtringit itaque, ſiccat, & contrahit in ſeſe totius ſubſtantiam carnis.

Chalcitis.

Chalcitis.

Miſtas habet aſtringentem acrémque facultates. Cæterum vincit acris, vt pote adeò vehemens, vt carnem vrat, necnon inducat eſcharam. Vſtum hoc medicamen minus mordicat, non tamen minus deſiccat. Verùm non parum aſtrictionis remittit. Itaque melior eſt vndequaque chalcitis tũ aduſta, tum lota, cùm euadat ſic minus mordax.

Chalcos cecaumenos, Æs vſtum.

Chalcos cecaumenos. Æs veſtum.

Habet & acrimoniam quandam, ſed & aſtrictionis eſt particeps. Proinde ſi lauetur, pulcherrimum eſt medicamen cicatrici inducendæ.

Chalcu anthos, Flos æris.

Chalcu anthos. Flos æris.

Tenuioris eſſentiæ eſt quàm aut æs vſtum, aut ſquama. Quare ex eo factis collyriis extergunt, auferúntque ſuperciliorum magnas aſperitates.

Chryſocolla.

Chryſocolla.

Carnem liquat, non tamen valenter mordicat: quanquam ſit facultate admodum digerente, exiccantéque. Præparare autem hanc chryſocollam debes tempore æſtiuo, aut aëre prorſus calido: vtinam pueri, mortario & piſtillo, vtroque ex rubro ære, contundens. Hoc medicamentum aptiſſimum eſt vlceribus contumacibus, tum per ſe, tum aliis miſtum. Nam quantò plus quàm chryſocolla metallica deſiccat citra morſum, tantò etiam ipſam excellit tenuitate.

Pſimmythium, Ceruſſa.

Pſimmythium. Ceruſſa. Sandyx. Phycos.

Si ex acri aceto ſoluatur, guſtu tamen neque acre erit, neque mordax, ſed emplaſticum, & refrigeratorium. Ceruſſa aduſta, in ſandycà tranſit, medicamentum ſeipſo tenuius, non tamen excalfaciens. Phycos autem ſeruata ceruſſæ frigiditate, tenuitatem aſſumpſit.

Pſoricum.

Pſoricon.

Conficitur dupla chalcite admiſta lithargyro: antè tamen vtriſque acerrimo aceto ſolutis, ſicq; in ollam nouam coniectis, quam fimo æſtate media diebus quadraginta obrutam ſepelies. Hoc medicamen magis deſiccatorium eſt, minúſque chalcite mordax, cùm partibus ſit tenuioribus.

GALENI PERGAMENI
De ſimp. medicamentorum facultatibus,
LIBER NONVS.

Expoſuimus igitur quinque commentariis prioribus, qualitates quas ſecundas appellant, in medicamentis quæ effectricibus qualitatibus agunt, pro earundem effectricium ſpecificarúmque qualitatum miſtura naſci. Oſtenſum præterea eſt, quo pacto vniuerſalis facultas vnica experientia inueniatur: neque ea vulgari, ſed quæ certis adhibeatur limitationibus. Porrò in ſexto, ſeptimo, & octauo libro, materiam quæ ad plantas pertinet, explicauimus: in nono autem, eam quæ circa terrena & lapidoſa verſatur. Reliquum verò nunc eſt, vt eam quæ ab animalibus ſumitur, in hoc decimo perſequamur materiam. Nam ad finem vndecimi agemus de iis, quæ prouenientia in aqua, nec plantæ, nec terra, nec lapis, nec animalia ſunt.

Hæma, Sanguis.

Pro natura animalium variat. Huic ſiquidem animali eſt liquidior, ſiccior illi, calidior alteri. Nullus autem ſanguis eſt frigidus. — Hæma. Sanguis nullus eſt frigidus.

Sanguis ſuillus.

Humidus & minus calidus eſt, temperie humano perſimilis. Siquidem & carnes ſuum ſimiles humanis exiſtunt. Vnde quidam ab hoſpitibus prauis appoſitas, auidiſſimè humanas carnes ederunt. Etenim ex ipſo ſanguine, tum generatio prima, tum poſtea nutritio ipſis carnibus conſtat. Itaque quiſquis humanum ſanguinem morbo alicui vtilem eſſe ait, in ſuillo primùm id comprobet. Nam etſi aliquatenus inferior is ſit humano, ſaltem aſſimile quippiam efficiet: quo cognito, ab humano pleniorem fore vtilitatem ſperabimus. Porrò ſimilia efficere poſſe ſimilia, experti ſumus. Nam columbæ ſanguinem, qui capitis oſſa confracta perforant, in craſſum cerebri inuolucrum effundere aſſolent. Quidam autem, cùm non eſſet columba ad manum, palumbi ſanguine eſt vſus feliciterque ſucceſſit. Alius turturem eundem ad vſum applicans, nihil hominem læſit. Similibus ſiquidem ad eoſdem affectus vtimur, vbi quæ antea experti ſumus non adſunt.

Sãguis ſuillus temperie eſt humano perſimilis.

Columbinum ſanguinem infundi per cranij fracturas.

Hæma periſteras, Sanguis columbæ.

Eo ad hypoſphagmata in oculis conſiſtentia quidam vtuntur, venis ad alarum exortum inciſis, quò ſanguis calidus effluat, vt ſic ad multos vſus idem perduret animal. Alij pullorum tenerorum extractas pennas, quæ humore redundant, in ipſum oculum exprimunt. Quanquam ſunt nobis collyria varia hypoſphagmatis oculorum aptiſſima, cuiuſmodi eſt quod plurimum recipit myrrhæ, & quod multum thuris admittit: necnon quæ ex croco conſlantur. Quin & fœnigræci ſuccus ſanguini columbino in hoc vtique præſtat. Præterea ſexcentos noui eorum quibus Romæ perforata fuere capitis oſſa, nec quicquam ab

Sanguis columbinus hypoſphagmatis confert.

Hypoſphagmatis quæ conueniant.

ab vsu rosacei, citra sanguinem columbinum, offensos. Quare id calidum sit æquè atque columbæ sanguis, necesse est. Cæterum præter moderationem caloris (cuius fortè contactu iuuat) leniter etiam astringit. Itaque melius inuenire nihil possis in capite perforato, quam vt probo rosaceo vtaris.

Rosaceum commodè infundi per cranij fracturas, estque non minus calidũ sanguine columbino.

Hæma nycteridos, Sanguis vespertilionis.

Sanguis vespertilionis.

Si vbi hoc sanguine axillas illeueris, postea chalcanthon aut cicutæ semen inspergas, Xenocrates quidem ait, aut sub illis prorsum pilos non prodituros, aut certè lanuginosos. Alij verò & puerorum pudendis sanguinem vespertilionis illinunt, vt glabras illas partes conseruent. Ergo ex refrigeratione partis vehementi, eiusmodi quippiam posse contingere, nõn est à ratione alienum. Non tamen adeò frigidæ facultatis est sanguis vespertilionis, cùm in totum nullus sanguis sit frigidus. Porrò hœdinum sanguinem feruefactum cum pari aceti portione, hæmoptoicos iuuare prodidit etiam Xenocrates. Quod remedium tutò experiri poteris, vbi nullum aliorum ad manum suppetet.

Sanguis nullus in totum est frigidus.

Sanguis viridium ranarum.

Sanguis viridium ranarũ.

Cùm assereret quidam, illitum hunc prohibiturum quo minus euulsi semel palpebrarum renascerentur pili, falsum esse id experimento didici.

Gala, Lac.

Gala. Lactis optimi notæ.

Perfectissimum lac, nempe quod ab omni aliena qualitate est immune (hoc est, odoris expers, aut exiguum bonum odorem referens, præterea gustu suaue, pauculam habens dulcedinem: sicuti & saluberrimus sanguis, ex quo & lacti generatio constat) ad acres & mordaces fluxiones est commodissimum, non abluens modò eas ratione feri ab afflictis particulis, sed etiam ob pinguitudinem corpora illinens, vt non in nuda cadat, quod defluit. Porrò cùm lac omnium alteretur facillimè, præsertim si ambiens fuerit calidus, multum à dicta facultate amittit, nisi protinus quis ab vberibus effuso ipso calido vtatur. Maximè igitur mulieris bene habitæ & bonam victus rationem seruantis, lacte vtendum: nam id humano corpori est longè familiarissimum. Deinde aliorum animalium, quæ quidem ab humana natura non longissimè absunt: id quod scies ex carnium odore. Nam fastidiosus est eorum quæ multum diuersam habent temperiem, vt canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, hyænæ, vrsi, & similium. Non iniucundus est eorum quæ non porrò absunt, vt suis, capræ, equæ, bouis, ouis, & asinæ. Quocirca etiam homines docti experientia, caprino, ouillo, bubulo, asininóque lacte vtuntur, & caseos ex eis conficiunt, excepto asinino. Nam id planè tenue est, & plenum humoris serosi, veluti bubulum crassum: cæterùm consistentia medium caprillum est. At sus crudum aqueúmque lac obtinet. Iam verò lac omne ex tribus constat essentiis, caseosa, serosa, & pingui. Hanc plurimam habere conspicitur bubulum, ex quo butyrum conficitur, facultatis concoquentis & relaxantis. Quare maximè illo vtuntur ad parotidas & bubonas.

Lactis vsus.

Lac alteratur omnium facillimè.
Lac muliebre est homini familiarissimũ.

Lac asininum est plenũ humoris serosi, Lac bubulum, Lac caprilli. Lactis substãtia triplex.

Serum lactis.

Serum lactis quæ præstet.

At serum extergendi potentiam possidet, adhibetúrque subducendi ventris gratia, ac per clysteres iniicitur, extergens & abluens sine mordacitate acrimoniam intestinorum. Præterea si quis vlcera quæ sanie infestantur acri, vice aquæ sero colluat, optimè sanè fecerit. Quæcunque etiam medicamenta digerere solent ecchymomata, & atra, ea præstat sero quàm aqua diluere. At quod lacti caseosum inest, illitum adhæret magis: ob ídque acrimoniam retundit. Atque vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est dysenteriæ remedium, & omnium ventris acrium fluxionum. Eam autem accipit à lapidibus, aut etiam ferreis cylindris, qui prædecocto lacti iniiciuntur igniti. Ferrum siquidem astringentis facultatis etiam est particeps. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorum quopiam, est vtile: præterea ad hypopia & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, vbi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & vtero exulcerato. Sic eo & ad sedis & pudendorum vlcera vtimur, & ad omnia breuiter, quæ leniri postulant. Eapropter & cancrosis applicatur vlceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt quæ constant ex pompholyge. Collutum etiam, oris phlegmonas mitigat: necnon tonsillas, columellam, antiadas phlegmone affectas, ac proinde etiam anginam lenit. Est itaque medicamen leniens, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multò magis vbi concoctione moderata, potissima pars feri consumpta fuerit. Sic mihi videntur etiam medici ad venena quæ erosione interimunt, lac propinare: veluti sunt lepus marinus, & cantharis. Sunt etiam qui & meritò id exhibent, iis qui aconitum & thapsiam deuorarunt.

Caseosæ lactis substãtiæ vsus.

Ferri facultas. Lactis vsus.

Lac collutum anginã lenit.

Lac auxiliari iis qui venena erodentia votarunt.

Caseus.

Caseus.

Vbi pinguitudo cum toto lacte concrescit, feroso duntaxat humore per coagulationem secreto, pinguis caseus efficitur. Qui quidem qualiscunque sit, temporis spacio acrimoniam acquirit, quam deprehendes gustu & olfactu. Cæterùm impensè acris inueteratúsque iam redditus, maceratúsque decocto suillarum carnium, tophos arthriticorum discutit. At recens caseus & mollis, mirè vulnera glutinat: nam repercutiendi vim possidet, leuiter nimirum refrigerans. Cæterùm oxygalactinus, præter hæc, digerendi etiam quandam vim lenem obtinet.

Caseus inueteratus est acrior.

Butyrum.

Butyri facultas.

Facultatis est concoquentis, paulùm etiam habens digerentis potentiæ, in mediis nimirum corporibus secundum duritiem atque mollitiem. Nam corporum planè durorum tumores præter naturam, hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & concoquit & digerit facilè. Nam parotidas, & bubonas, & oris inflammationes, prorsus illo solo curamus: nimirum puerilibus corporibus, mulieribúsque eas perpetientibus. Sed & gingiuis puerorum dentientium assiduè illitum, nihilo imbecillius, melle, extenuat exitum dentibus: cæteróque omnes oris phlegmonosos affectus, posteaquam fluxio restiterit, digerit pariter, concoquítque. Proinde cataplasmatis inditur quæ extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibúsque. Deuoratum etiam, distributúmque, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, ídque in pleuriticis peripneumonicísque

Butyrum extenuat infantium exitum dentibus.

Butyrum vorатum pleuriticis expuitionibus confert.

eiſque affectibus: cum hoc quòd eos etiam concoquat. Quòd ſi ſolum lingatur, magis quidem cōcoquit, verū educit minus: ſin cū melle & amaris amygdalis, plus educit, ſed minus concoquit.

Pytia, Coagulum.

Pytia. Coagulum. Coaguli leporini facultates inſignes.

Coagulum omne acris & digerentis potentiæ eſt, atque etiam exiccatoriæ: nam neceſſariò id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, ſi cùm aceto bibatur, præterea profluuium muliebre ſanare proditum eſt: necnon coactum in ventre lac diſſoluere: id quod nos ſumus hauddubiè experti, non ſolùm in leporino, ſed in aliorum etiam omnium animalium coagulo. Sed & ſanguinem in ventre concretum ſimili modo epotum coagulum leporinum diſſoluit, ac efficacius quidem cæteris: verùm non ſolum, cùm hoc omni ſit commune coagulo.

Coagulum omne diſſoluit lac, & ſanguinem in ventre concretum.

Coagulum phocæ.

Huic nonnihil vires caſtorij tribuunt.

Chole, Fel.

Chole. Fel.

Hic ſuccus omnium qui in quoque ſunt animalium calidiſſimus eſt. Cæterùm pro varia animalium temperie, calor eius variatur. Sunt autem in vniuerſum quatuor in ſingulis animalium ſanguine præditorum humores: ſanguis videlicet, pituita, & bilis tum flaua, tum atra. Verùm dum abſolutè dicimus bilem, ſemper intelligimus flauam, quæ in iecoris veſica colligitur. At ipſam flauam bilem interdum medici pallidā nominant. Sciendum tamen eſt, flauam tantò eſſe pallida calidiorem, quantò & craſſiorem. Nam ſeroſo recremento flauæ bili permiſto, pallidam conſtitui contingit: ſicuti & flauam pluſculum excalfactam, conſiſtentia reddi craſſam, colore autem flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem, iis quæ magis ſunt calida: quæ verò minus, pallida. Et vbi animalia calida, aut fame, aut ſiti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illum habens æruginoſum, interim cæruleum, intetim accuratè fuſcum. Porrò vbi ocularia medicamenta præparant, callionymi, ſcorpij marini, hyænæ, galli, perdicis, & aliorum quorundam animalium bilem admiſcent. Quare color eius eſt explorandus. Iam verò taurorum bilis calidior & ſiccior eſt, quàm boum caſtratorum: nam caſtratūm animal ſemper ſimile redditur fœminæ, & iis quæ ſunt ætatis minoris. Itaque vt hæc humore ſuperant adulta & perfecta, vincunturque ab iiſdem caliditate: ad eundem modū bos caſtratus à tauris. Vt igitur vrina à modica potione modicè pallere: & ſitim famemque, & multum laborem perpeſſis, flaua eſſe conſpicitur: impletis verò atque inebriatis, albicans: ita bilis colores mutat. At verò quòd hic humor ſit acris, hinc diſcas licet, quòd referat hæmorrhoidas, quodque illis ipſis qui vtuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad alium morbum, aut ſymptoma, bilem vſurpemus ſolam, atque per ſe. Quippe dum oculis ipſam accommodamus, miſcemus illi tum mel, tum fœniculi ſuccum, tum opobalſamum. Domeſticarum ſuum bile (quæ imbecillima omnium, ac maximè aquea exiſtit) vtuntur quidam ad aurium vlcera: medicamento certè non reprobo. Cæterùm vbi vlcus diuturnum fuerit, ac multam ſaniem & pus contineat, etiam ſicciorem bilem perferet, puta ouium, quæ paulò eſt acrior ſuilla: hac etiam magis caprarum, cui adſimilis

Humores ſanguine prædi torum omniū communes, quatuor ſunt.

Flauæ bilis pallidæque diſcrimen.

Caſtratum animal reddi ſimile fœminæ.

Bilis quo pacto accommodetur oculis.

Aures purè fluentes, qua ſpecie bilis iuuentur. Bilis differentiæ pro animalium diuerſitate.

quodammodo eſt vrſorum & boum. At taurorum hæc valentior eſt: inferior tamen bile hyænarum: & hæc quoque inferior bile callionymi, & ſcorpij marini, & marinæ teſtudinis. Volatilium biles omnes tum acriores ſunt, tum ſicciores quàm quadrupedum: & inter ipſas quoque volucres, gallinarum & perdicum biles ad medicinæ vſum probatiores habentur. Miluorum verò & aquilarum, impendiò acres ſunt, erodentéſque, quamobrem colore ærugineo videntur, ac nonnunquam atro. Licebit itaque tibi ſecundum exigentiam affectuum, haſce differentias bilis methodo ad experientiam reducere.

Hydros, Sudor.

Hydros. Sudor.

Eandem quam vrina & materiam & modum generationis ſortitur. Siquidem vtrique generatio ex bibito humore conſtat, excalfacto ſimul in corpore, & bilioſæ nonnihil ſubſtantiæ adepto. Verùm ſudor plus eſt elaboratus, vtpote qui ad cutem vſque permeatis omnibus quæ interſunt partibus, peruenit. Sudores autem inter ſeſe & vrinas differre neceſſe eſt, tum pro animalium tēperaturis, quæ & natura, & ætatum ratione non parum à ſe inuicē ſunt diuerſæ: tum pro ambientis nos aëris temperie. Quòd ſudor ſalſuginoſæ qualitatis ſit particeps, guſtus teſtimonio probatur. Nam ſæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatem indicat. Sæpe verò etiam non obſcuram præfert amaritudinem. Sed color etiam eius naturam deſignat. Nam ſicuti vrina naturalis modicè eſt pallida, ſic & ſudor. Porrò tenues exercitatorum ſordes, plus repercutiunt quàm ſudor: minus autem digerunt. At vbi ſudor illis permiſtus eſt, multum facultatis digerentis acquirunt. Quare tumores præter naturam diſcutiunt: ad phlegmonáſque vberum, præſtantiſſimo ſunt remedio. Quòd ſi ſicciores eſſe ſordes, videantur, cyprinum ſuperungito: aut eodem ipſas, ſi valde ſint ſiccæ, ſubigito. Si verò cyprinum ad manum non ſit, roſaceum bonum miſcuiſſe ſufficit. Hoc medicamentum eſt admodum vtile, ad reſtinguendum & diſcutiendum lac à partu in mammis concreſcens.

Sudorem eſſe ſalſuginoſum.

Sordes exercitatorum.

Vrina.

Quanta eſt in animalibus bilis diuerſitas, tanta item eſt in vrinis. Atque omnes quidem facultate ſunt calidæ, ſed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum.

Vrina omnis facultate eſt calida.

Vrina humana.

Vrina humana.

Hæc aliarum omnium eſt imbecillima, excepta illa quam reddunt porci domeſtici, quibus execti ſunt teſtes: quorum vt temperies, ita vrina ſimilis humanæ exiſtit. At montanorum aprorum valida eſt, vt vel ex odore acerrimo conſtat. Sed & in animalibus cæteris ex odore vim eius coniicere licet. Nam deguſtare ipſorum vrinas, planè fuerit abominandum: cùm ne pueri quidem vrinam vir quidam honeſtus vita pariter & moribus, ebibere ſuſtinuerit, etiamſi peſtiferè ægrotaret in Syria, vbi multi ab humanæ vrinæ potione ſeſe liberatos profitēbantur. Etenim vrina hominum, vt ſi quid aliud, extergendi vim obtinet: id quod ſatis fullones indicant, qui ſordida veſtium expurgant vſu illius, atque extergunt. Quod conſpicati nonnulli medici, ea pſoras & lepras detergunt, perfunduntque vlcera præhumida & ſordida, multóque magis compútreſcentia. Sed & pudendis vbi ſic afficiuntur, vrinam infundunt, & auribus purè fluentibus.

Vrinæ humanæ potione multi ſeſe liberatos à peſtilenti morbo profeſſi ſunt. Vrinæ humanæ facultas.

Quin & achoras & furfures ea curant, caput identidem perfundentes. At nos hæc facere odimus, cùm ad manum sint alia, quæ illis conducant, medicamenta. Quanquam vlcera digitorum pedis, maximè quæ ex illisione inflicta essent, sæpe numero, vbi carerent phlegmone, & ipse vrina curaui: idque in seruis, & hominibus rusticis. Cæterùm medicamentum quod ex vrina pueri conficitur, quod quidem Chrysocollam appellant, quia eo ad auri glutinationem vtuntur, ad vlcera difficilia sanatu optimum esse assero. Fit autem id, vbi in mortario æris rubei, pistillo etiam ex rubeo ære confecto, puerilis vrina tandiu sub calido cælo tunditur, donec ob eliquationem attritionémque pistilli & mortarij, mellis crassitudinem contrahat.

Chrysocollæ faciẽdæ ratio.

Sielon, Saliua.

Sielon.

Vt vrina & bilis, sic etiam saliua, sumpto quidem cibo, imbecilla est: valida & acris eorum qui ingenti aut siti, aut inedia premuntur: in medio vtriusque est, eorum qui probè concoxerunt quidem, nondum tamen cibum potum ve hauserunt. Hac ergo saliua nutrices pueris lichenas curant, paruum videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt: nam celeriter eos digerit, concoquitque: cùm si macerarent aqua, nõ æquè prodessent. Ex quo liquet, saliuam iuuandi robur adferre. Atque corporibus mollibus, aut puerorum, panem, non triticum, imponunt ore commansum. Porrò commansa omnia digerunt & sugillata, & cætera ecchymomata omnia, maximè vbi panis simul cum pauco radiculæ fuerit commansus. Iam verò vniuersa substantia sua vel maximè aduersa est saliua bestiis hominem interficientibus.

Saliua ieiuni ventriculi ad quæ conferat.

Triticum mansum furunculos quamcelerrimè cõcoquit.

Saliua humana aduersatur bestiis hominem perimentibus.

Stercus caninum.

Stercus omne vim maximè digerentem obtinet. Cæterùm canis, qui solis ossibus fuerit integrum biduum nutritus, durum, candidum miniméque fœtens stercus est, quod quidem exiccatum, redactúmque in pollinem, ad anginam, dysenteriam, & summè inueterata vlcera optimè accommodatur. Ad anginam quidem, iis mistum, quæ alioqui huic affectui conueniunt: ad dysenteriam autem, iniectum lacti decocto, & quod silices candẽtes, aut cylindros ferreos extinxerit.

Stercus caninum quibus affectibus cõferat.

Stercus humanum.

Stercus humanum.

Stercus pueri siccum, & cum melle Attico ad læuorem tritum, illitúmque, sanat gutturis phlegmonas.

Stercus lupinum.

Stercus lupinum quibus conferat.

Lupi & canes quomodo & quo meiant, & cacent.

Quidam lupinum stercus candidum, quale vbi ossa ederint, lupi solent excernere, quodque non decidisset in terram (lupi enim vt canes suspenso altero posteriorum crurum, & meiunt & cacant, in eminente quopiam ex terra loco) aut vino albo, aut aqua distemperatum, colicis potandum dabat: nec tantùm in ipsis paroxysmis, sed etiam in interuallis, si quidem vacarent phlegmone: felicissiméq; cedebat illi negocium. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd vel appensum iliis vinculo confecto ex lana ouis à lupo laniatæ, aut ex ceruina pelle, euidenter aliquoties iuuisset.

Stercus caprillum.

Stercus caprillum.

Omnium creberrimè vtimur caprillo stercore, digerentis & acris facultatis: adeò vt indurati scirrhorum in modum tumoribus congruat, non lienis modò, sed etiam aliarum partium. Miscere tamen illi solemus farinam fabaceam, necnon oxycratum. Quin & ad aquam inter cutem, & ad spleneticos, variè caprillo stercore vtimur. Sed & vstum tenuioris quidem essentiæ, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrẽ sanè ad alopecias congruit, & omnia vitia, quæ extergentia medicamenta postulant, vt psoras, lepras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas, & diuturniores bubonas. Est enim vis eius tum vsti, tum non vsti, absterforia & digerens: nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam eo etiam ex aceto quidam medicus vtebatur in agris ad viperarum morsus, ac multò magis aliarum bestiarum: ac profectò ex iis complures seruauit. Idem etiam ad aurriginem spyrathos ipsas propinauit ex vino: & ad profluuiũ muliebre cũ thure appofuit. Acrius tamen est medicamen, quã vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera sunt carne, sanare possit. Iã verò animalium temperatura sicciorum, exiccantius stercus est: sicuti & calidiorum, magis excalfactorium. Verùm nullum omnino stercus refrigerat, sicuti neque vllum humectat. Pro natura etiam eorum quæ eduntur, multa reperitur diuersitas. Proinde in hominibus maior est, quàm in cæteris animalibus: quandoquidem hoc animal diuersissimis maximéque variis vtitur cibis.

Morsis à viperâ stercus caprillum auxilio est.

Stercus nullum nec refrigerat, nec humectat.

Stercus bubulum.

Stercus bubulũ vesparũ morsibus auxiliatur.

Facultatem habet exiccatoriam, atque attractoriam etiam, vt sanè ostendit, dum apum, vesparum que morsibus auxiliatur. Quidam autem medicus Aqua inter cutem laborantes bubulo stercore oblinens, in solem exponebat. Idem partibus rusticorum phlegmone obsessis, humidum illud vere collectum, dum herbam boues pascuntur, admouit. Est enim id moderatius alio, quod à paleis comestis excernitur: ac proinde accommodatius ad phlegmonas.

Stercus ouillum.

Stercus ouillum.

Ille idem medicus, ouium vtebatur stercore ad acrochordonas & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta, ad cicatricem illo ducebat, id cerato rosaceo commiscens.

Stercus columbinum.

Stercus colũbinum quibus auxilietur affectibus.

Stercore columbarum nomadum sicco, trito & cribrato, vnà cum nasturtij semine, vice napyos vtor ad ea quæ rubrificari postulant: nempe ad omnes inueteratos affectus, cuiusmodi sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, cephalæa, & in lateribus, scapulis, ceruice, ac lũbis, antiqui dolores: necnon nephritides, affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando in articulis nondum concreti sunt tophi. Est autem hoc stercus minimè fœtidum, præcipuè si sit arefactum.

Gallinaceum stercus.

Stercus gallinaceum.

Tritum, propinatumque cum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis cyathis, eos celeriter iuuat, qui à comestis fungis anguntur: nimirum per vomitum crassissimos humores eliciẽs. Est autem hoc stercus minus calidum columbino. Porrò vt animalia quæ exercitantur, ociosis букsicciora sunt: & quæ cibis vtuntur calidioribus siccioribúsque, iis quæ frigidis atque humidis: sic etiam eorum & excrementa, & partes. Quare columbarum domesticarum stercus multò imbecillius est eo, quod à montanis excernitur. Gallinarum præterea quæ conclusæ

Exercitata ociosis sicciora sunt.

concluſæ ſeruantur, & furfuribus aluntur, longè etiam infirmius ſtercus eſt, quàm earum quæ in agris paſcuntur.

Stercus anſerum, & ciconiarum.

Stercus anſerinum.

Anſerinum ſtercus præ nimia acrimonia inutile eſt. Colligo etiam ita eſſe & accipitrum, & aquilarum.

Stercus ciconiarum.

Sunt qui ciconiarum ſtercus morbo comitiali mederi ſcripſitent. Quo epoto credulus quidam nihil adiutus eſt.

Stercus murium.

Stercus murium.

Sic enim & murium ſtercus alopecias curare proditum eſt.

Stercus crocodilorum terreſtrium.

Stercus crocodilorum.

Stercus ſturnorum.

Crocodilorum terreſtrium ſtercus, & ſturnorum, quum ſolam oryzam ederint, vtrunque abſtergendi, deſiccandíque moderatam facultatem ſortitur: ac multò moderatiorem ſturnorum ſtercus. Porrò crocodilorum ſtercus, quod mulierum luxus precioſum reddidit, vt à facie ephelim tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

Rhypos, Sordes hominum.

Rhypos.

Sordes hominum.

Quòd aurium ſordes paronichiis ſit vtilis, proditum eſt. Quæ verò in tota cute prouenit, illius ſordis quam paton vocant, nonnihil actionem adiuuat: vtpote deſiccandi vim habens, cum nonnulla caliditate. Porrò ea ſordes quæ lanis ouium inhæret, ex qua œſypon conflatur, ſimilem butyro concoquendi vim poſſidet: paulùm etiam digerentis facultatis ſortita.

Oeſypon.

GALENI PERGAMENI de ſimplicium medicamentorum facultatibus.

LIBER VNDECIMVS.

Plæreque partes ſunt animalibus vniuerſis communes: nulla tamen eſt æquè communis vt caro: hanc enim habet omne animal. Cæterum eam quæ reperitur in muſculis, ſolam Medici carnis appellatione dignantur. Nam carnem viſcerum nonnulli parenchyma vocandam cenſent, propterea quòd ex venis effuſus ſanguis, circum vaſa omnia (vt ipſi arbitrantur) concreſcat. Sed nos nominum contentione neglecta, perſequamur proprietates particularum.

Carnem omne animal poſſidet.

Caro propriè quæ dici mereatur.

Parenchyma.

Caro viperæ.

Non omnes animalium carnes hominem nutriunt, ſed quorundã etiam letales ſunt. Tum inter eas quæ hominem nutriunt, quædam tantùm ſunt nutrimentum, quædam etiam medicamentum. Nam viperarum carnes palàm videre eſt excalfacientes & exiccantes, vbi condiuntur, ceu anguillæ, oleo, ſale, anetho, porro, & aqua: horũ omnium ſeruato modo. Quòd autem totum corpus per cutim vacuent, vel hinc tibi diſcere licet, quòd elephantici quidam prorſus ſint reſtituti, ex potu vini, in quo vipera quædam fuerat extincta. Præterea nos elephanticum quendam, miſſo prius ſanguine, atráque bile medicamento purgata, viperis quas capiebat vti iuſſimus, præparatis in olla, anguillarũm more. Atque ita ſanatus eſt, euaporato per cutem affectu. Porrò viperarum caro adeò valentem obtinet deſiccandi vim, vt quidam qui eam eſitarunt, vehementiſſima fuerint ſiti cruciati. Quamobrem eas dipſadas nominant. Sunt tamen qui dicant demortuos à viperis ſatiari potu non poſſe, ſed dirumpi potius quàm liberari ſiti. Cauendum autem eſt, ne in locis mari proximis, ſalſuginoſiſve, venemur viperas, ſeu ad eſum, ſeu ad Theriaces antidoti præparationem: quum veriſimile ſit, earum quæ in id genus locis capiuntur, carnes ſalſas exiſtere. Siquidem cum cibis etiam animalium mutãtur carnes. Porrò quoniam ex more dum artifcos Theriacos paramus, non tãtùm caput, ſed earum etiam caudam abiicimus, ſubiit mihi frequenter rationabile fortaſſis eſſe, caput quidem totum abiici, ob venenum quod ore continent: verùm à ratione alienum eſſe, adimere & caudam. Theriacos autem ipſos artiſcos ſic præparamus. Purgatas illas in aqua cum anetho elixamus tandiu, donec à carne ſeparari facilè poſſint ſpinæ. Mox pani puriſſimo, probè coctо in clibano, ſaliſque & fermenti quod ſit ſatis habenti, ac breuiter reſiccato, & ad læuorem trito, necnon macerato cum ipſo viperarum decocto, carnem prius in mortario tuſam miſcemus. Poſtea verò paruos artiſcos fingentes, atque in ædibus calidis & ſiccis ſiccantes, in talibus eos tandem reponimus. Hos ergo ineunte æſtate conficimus, ſicut & ſalem ex deuſtis viperis, quo potiſſimum tempore optima ipſarum eſt caro. Vtimur eis poſtea contuſis denuò & cribratis, ruríúſque ad læuorem redactis, adiicientes nonnihil & ſalis, ad ſuauitatem compoſiti, cuius etiam aliquid ipſi theriacæ iniicimus. Itaque caro viperæ ſiccat, valentérque digerit: excalfacit verò mediocriter. Properat enim vis eius ad cutem, per eam videlicet, quæ in corpore ſunt recrementa exigens. Quibus igitur copia mali ſucci in corpore abundat, iis pediculorum numeroſa multitudo exoritur: & à cute ceu quædam ſquama abſcedit, deciditque cuticula extrema, ad quam vtique ſolent ſiſti craſſi terroſique humores: à quibus ſanè pſoræ, lepræ, & elephantes naſcuntur. Quòd autem ad animalia cætera pertinet, proportione qua in temperatura excedunt, & carnes quoque eorum differunt atque exuperant. Proinde talium animalium carnes perpetuò exhibere oportet, quale volumus corpus humanum reddere. Nec parua exiſtit carnium differentia, dum quaſdam ſale condimus. Nam interdum animalis temperie humidiſſimi caro ſalita, longè exiccantior euadit ea, quæ ſicca natura exiſtit. Verùm inter eas quæ ſalitæ non ſunt, ſiccior eſt aſſa, quàm quæ in aqua eſt elixa. At verò caro muſtelæ areſacta, valenter digerit, deſiccátque: proinde morbo comitiali afflictos iuuat epota. Salitorum etiam αἰλούρων carnem ad læuorem contritam, palos & ſpicula educere aiunt, impoſitam: ſicuti & mutulorum carnem vlceribus à mordente cane inflictis congruere. At cochlearum caro, prius in mortario contuſa, ac poſtea ad læuorem redacta, omnium valentiſſimè deſiccat partes ſuperfluo humore grauatas, adeò vt conueniat hydericis. Ipſe autem humor ſolus, thuri, aut aloë, aut myrrhæ permiſtus, quoad cerati accipiat craſſitiem, medicamen fit tenax, deſiccátque purulentos aurium humores. Sed & fronti impoſitum hæret, oculorum fluxiones exiccans. Quidam etiam ad palos eximendos vtuntur totis vnà teſtis, ad læuorem tritis: alij ad ſiſtendos menſes. Carnes etiam ſolæ cum farinæ polline tritæ, contuſorum vulnera glutinant. Ipſa cochlearum humiditas pilos ſuperciliorum præter naturam habentes glutinat.

Carnis viperea facultas & concinnandæ modus.

Elephantiaſis curatio.

Viperarũ eſus ſitim maximã infert.

Viperæ cur appellentur dipſades.

Carnes animalium cum cibis mutari.

Viperæ caput non caudam abiicere oportet ad conficiendos artiſcos theriacos.

Artiſcos theriacos conficiendi ratio.

Carnis viperæ vires.

Cacochymiæ ſymptomata.

Carnes aſſæ ſicciores ſunt elixis.

Muſtelæ caro epilepticis auxiliatur.

Cochlearum carnes, & ſuccus.

Pinguedo & adeps.

Pinguedo. Adeps.

Differt à pinguedine adeps, quòd craſſior ſit: ac propterea animantibus totam naturam terreſiorem habentibus,vt bobus & capris,adeps prouenit: humidioribus autem,vt ſuibus bene habitis, ipſa pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignem poſita colliqueſcit:nec facilè vbi ſemel liquata fuerit rurſus concreſcit, aut cogitur. At adeps nec facilè funditur liqueſcitue, & fuſus celerrimè congelatur. Porrò adeps ſuillus, aliorum omnium eſt humidiſſimus, ob idque actione ſua vicinam oleo vim poſſidet:quanquam oleo magis tum emolliat,tum concoquat: quamobrem cataplaſmatis quæ ad phlegmonas accommodari ſolent, miſcetur. Qui verò mordicationes perpetiuntur aut in recto inteſtino, aut in colo,iis potius caprillum adipem quàm ſuillum iniicimus: non quòd plus acrimonias obtundat, ſed quòd concreſcat citius,ſuillus autem inſtar olei defluat.

Dyſenteriæ auxiliatur caprillus adeps.

Quare caprillus potius dyſentericis & tineſmoſis iniicitur, quando morſum eorum mitigare eſt conſilium. Quanquam ob tenuitatem eſſentiæ nonnulla magis acrimonias retundunt,vbi in alto mordicatorum corporum,quod moleſtum eſt,hæſerit.

Adipum differentiæ.

Hac ratione adeps anſerinus magis obtundit quæ in alto corpore mordicant:præterea ſuillo calidior eſt. Horum tamen in medio eſt gallinaceorum & gallinarum adeps. Porrò calidior ſemper & ſiccior eſt maſculorum animalium adeps: & horum ipſorum exectorum minus tum calidus, tum ſiccus:quippe mas caſtratus eiuſdem ſemper generis fœminæ aſſimilatur.

Caſtratus maſculus eiuſdē generis fœminæ aſſimilatur.

Omnis igitur pinguedinis facultas eſt humectatoria & excalfactoria humanorum corporum.Cæterùm pinguedo ſuis,vt ad nos quidem, largius humectare poteſt, ſed non æquè excalfacere, ſicuti neque oleum: talem quippe caliditatem obtinet, qualis ſpectatur in nobis. Taurorum adeps ſuillo multò calidior & ſiccior eſt. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus eſt, tum ſiccus:& hœdorum quàm caprarum. At caprarum minus quàm hircorum.Rurſus taurorum minus quàm leonum. Nam horum adeps omnium propémodum adipe potentius digerit:quippe & caliditate exuperat,& partium tenuitate. Quare nimis vlcera & phlegmonas irritat. Inueteratis tamen tumoribus, atque ſcirrhi in morem duratis,tum neruorum curuaturis aptiſſimus eſt:in quibus ſanè ſuillus videtur minimè efficax. Taurinus autem quantò calidior ſicciórque ſuillo eſt,tantò ſuperatur à leonino. Itaque tanquam in medio conſiſtens, meritò vtrique medicamentorum miſcetur generi, & ei ſcilicet quod ſcirrhoſis medetur,& ei quod phlegmonas ad ſuppuratione perducit: cuiuſmodi eſt tetrapharmacum, ex cera, reſina, pice, & adipe conſtans. Verum omnibus quibus caro eſt mollior,adeps ſuillus conuenit magis. Duram autem & ſiccam habentibus,taurinus.At verò adeps dum inueteraſcit,ſeipſo & calidior,&acrior,& tenuior efficitur:ac proinde valentius ſiccans & digerens, id quod omnibus inueteraſcentibus accidit, niſi interim computreſcant. Porrò vrſorum adipem alopecias curare verè eſt proditum:quum tamen ad eum affectum probatiora remedia habeamus.

Myelos, Medulla.

Myelos. Medulla.

Vim habet corpora indurata & ſcirrhoſa emolliendi.Optimam ſemper ſum expertus ceruinam: dein vitulinam. At hircorum & taurorum, tum acrior eſt,tum ſiccior: itaque durities ſcirrhoſas mollire nequit.Ex vitulina igitur & ceruina peſſi componuntur ad emolliendos vteros. Et extrinſecus vteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla parantur,vim emolliendi habentia.Accipitur autem non ſolùm medulla ex oſſibus, quæ ſanè reuera eſt medulla: ſed ex ſpina etiam, quæ tum durior, tum ſiccior eſt altera. Vtranque autem hyeme collectam, in ſicca editáque domo cum foliis lauri ſiccis repono, ne videlicet computreſcat. At ſi quando ambiente exiſtente calido,auſtrinóque, medullas aut adipem velis reponere,vtêris ad id cubiculo quammaximè fieri poterit temperato, quódque ad aquilonem obuerſum,apertas habeat paruas feneſtras, vt perpetuò flatus inſpirantes excipiat.

Medullas reponendi ratio.

Caput mænidum.

Caput mænidum.

* Mænidum ſale inueteratarum capitibus vſtis, ad ſedis fiſſuras vtebatur quidam:& ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum eſſe deſiccatoria, non admodum acris. * Nam vt acrimonia aduſtarum nonnullis ineſt,ſic omnibus vis exiccandi.

Caput leporinum.

Capus leporis.

Alius capite leporis vſto vtebatur ad alopecias cum adipe vrſino.

Caput ſaurarum.

Caput ſaurarum.

Sauræ caput contritum quidam palos & ſpicula extrahere prodiderunt memoriæ:tum myrmecias,acrochordonas,& clauos eximere.

Cerebrum leporis.

Cerebrum leporis.

Id attritum & eſum, vtile dicimus eſſe pueris dentientibus. Quidam etiam aduerſus tremores vtiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua ceruina & caprina,vſta.

Cornua ceruina & caprina vſta.

Dentes candidos reddunt, fluidáſque gingiuas contrahunt.Quòd ſi ceruinum ab vſtione lauetur, dyſenteriam, & ſanguinis excreationem,præterea cœliacos affectus ſanat. Aurigini etiam dicunt id eſſe vtile. Ex quo quidem duo exhiberi cochlearia ad omnia iſta præcipiunt. Quidam etiam ipſum miſcuerunt collyriis deſiccantibus oculorum fluxiones.

Pulmo agninus & porcinus.

Pulmo agninus, porcinus, vulpinúſque.

Intertrigines à calceamentis curare creditur. At vulpinus, ſi bibatur ſiccatus, aſthmaticos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabidi.

Si aſſum edatur, remedium exiſtere iis qui ab ipſo rabiente cane fuerint emorſi,quibuſdam proditum eſt.

Iecur caprinum.

Iecur caprinum.

Quidam ipſum aſſantes, ſaniémque excipientes fluentem, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporem autem eius,dum elixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & aſſum ſi edatur, & ad eoſdem affectus accommodari aiunt, & eos qui comitiali morbo ſunt obnoxij, coarguere. Idem poteſt hircinum hepar.

Iecur lacertæ.

Iecur lacertæ.

Eroſis impoſitum dentibus, eos dolore liberare nonnulli ſcriptis mandarunt.

Venter mergi.

Venter mergi.

Quod de hoc & de interna tunica ventriculi gallinarum proditum eſt, id vanam eſſe promiſſionem comperimus.

Caſtorium.

Caſtorij vires.

Teſticulos caſtoris, vocant caſtorium medicamen & celebre & multi vſus.Euidenter ſiquidem calfacit. Quum autem calfacientia omnia, quæ con

confiftentia funt ficca, vbi contactæ fubftantiæ quæppiam digerunt,continuò etiam illa deficcent: manifeftum vtique eft,caftorium etiam deficcare haud obfcurè:id quod illi cum multis eft medicamentis commune. Quia verò impensè fubtilium eft partium,ob id plus valet quàm alia,quæ fimiliter vt ipfum tum calfaciunt, tum ficcant. Nam quæ tenuium funt partium medicamenta,iis quæ funt craffarum, efficaciora funt, etiam fi parem fortita fint facultatem: nimirum quia magis penetrant. In conuulfione igitur à plenitudine,quæ in neruis eft,orta,& bibendum caftorium exhibe, & cuti foris etiam impone. Vbi verò ex ficcitate nimia conuulfio obuenerit, fcito hoc medicamen illic effe aduerfiffimum. Ad eundem modum iis qui præ plenitudine aut tremunt, aut fingultum patiuntur,eft vtiliffimum:aduerfiffimum verò iis, quibus id ab inanitione, aut acrium humorum morfu accidit. Vbi itaque excalfactione, aut reficcatione, aut vtraque fimul actione eft opus, maximam in vfu caftorij experiere commoditatem:nec vllam parti alicui noxam afferet,potiffimum fi homo non febriat,aut febrim non admodum calidam perpetiatur,fed tepidam,qualis maximè in cataphoris & lethargis accidit.Ac multis fanè caftorium vnà cum pipere albo, vtrunque menfura cochlearij, ex melicrato propinauimus: nec quifquam vllam percepit noxam. Sed & retentis menfibus, vbi per venam quæ in talo eft, modicè euacuaffem fanguinem, oblato caftorio vnà cum pulegio, aut calamintha, femper medicamen hoc fum expertus purgationem ciere,citra vllam affumentis læfionem. Præterea locos morantes eiicit: eáque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ab occafione frigida ita venter flatu diftenditur vt ægrè curationem admittat, eos ex oxycrato potum caftorium adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò fumptum, iis prodeft quoque cuti impofitum,cum Sicyonio,aut veteri oleo.Quæ verò ampliori calore indigent,iis etiam per fe infricari debet. Iuuat etiam,fi quis fuffitum eius prunis impofiti, infpiratione hauriat: illos præcipuè affectus, qui in pulmone confiftunt,aut capite.Attamen lethargicos & cataphoricos affectus, qui quidem habent adiunctam febrim,præftat non dictorum oleorum aliquo macerantes curare, fed potius ex rofaceo capiti collóque imponere.

Lethargicorũ febres effe tepidas.

Menfes educendi ratio.

Lumbi fcincorum.

Scincorũ lumbi.

Semen quæ promoueant & arceant.

Quæ circa renes fcincorum funt, bibuntur, tanquam pudenda intendere valeant.Contrarium autem moliri videtur femen lactucæ potum ex aqua.

Vngues caprarum & afinorum.

Vngues caprilli, afinini que.

Quidam vngues caprarum deuftos, móxque aceto perfufos,alopeciis illinunt. Itaque fuerit & talis cinis facultatis exiccatoriæ.Sunt qui combuftos afinorum vngues comitialem morbum curate dicant,fi fcilicet affiduò bibantur. Si verò macerati oleo applicentur,digerere chœradas. Sed & ipfum cinerem, fi ficcus infperfus fuerit, fanare perniones.

Offa combufta.

Offa cõbufta.

Offa humana.

Admodum digerentem, exiccantémque vim obtinent,maximéque(vt quidam ferunt)humana. Noui fiquidem noftratium quofdam * combufta offa humaná potui exhibuiffe, ac multorum fic epilepfiam & arthritim curaffe.

Senecta ferpentis.

Exuuium ferpentis.

Hanc fcripfere quidam in aceto bullitam,dentium mederi doloribus.

Pellis ouina recens detracta.

Pellis ouilla.

Circumpofita verberatis, eos die ac nocte vna perfanat. Concoquit enim & difcutit fub cute concretum fanguinem.

Equorum lichenes.

Equorum lichenes.

Eas aceto tritas comitiales curare fcriptum quibufdam eft.Alij verò & ad cuiufuis feræ morfum adhiberi confulunt.

Tela aranei.

Tela aranei.

Hanc fcribunt nonnulli à phlegmone tueri fummæ cutis vlcera.

Coria vetera vfta.

Coria vetera vfta.

Eorum cinis exiccatorius exiftit.Quare vlcera ex attritione, & ambufta,& intertrigines quæ in feminibus funt,perfanat.

Oftreia.

Oftreia.

Oftreia quidam nuncupant teftacea omnia: oftreum autem, vnam tantùm teftaceorum fpeciem.

Buccinæ & purpuræ.

Buccinæ. Purpuræ.

Buccinarum & purpurarum tefta vfta,redactáque in tenuiffimum pollinem(quod fit tibi commune præceptum in teftaceis & lapidofis omnibus) deficcandi vim obtinet, ac proinde vlceribus malignis opitulatur: id quod etiam commune eft omnium quæ citra infignem morfum vehementer deficcant:quippe quum alioqui fluxionum caufa exiftant.Hoc etiam eft omnium id genus commune, quòd ex aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite, idonea fint vlceribus putrefcentibus.

Oftrea.

Oftrea.

Oftreorum tefta vfta fimilis eft facultatis buccinarum teftis,tametfi minus craffæ.Etenim omnia id genus cogendi quandam in fe facultatem obtinent, per quam condenfata eorum effentia, dura terrofáque funt reddita.Quam vbi per vftionem pofuerint, digerentem facultatem afcifcunt. * Quòd fi ea, vbi vfta fuerint,laueris, quicquid habebant igneum, in aqua ponunt. Quare aqua fanè ipfa excalfaciens cum tenuitate redditur, adeò vt putrefaciat interdum: reliquum verò terrofum, morfus expers efficitur, maximéque implendis & cicatrice claudendis humidis vlceribus auxiliatur. Cæterùm vlceribus cauis & fiftulofis,fluxioníque obnoxiis,vlceribus, ex fuillo adipe inueterato foris circumpono ipfum: in fi-num autem aliquid eorum quæ talia carne implent, impono, quale exiftit diaphanes vftum. Quin & dentes fplendidiores teftatum cinis efficit,non tantùm extergendi potentia, fed & afperitate fubftantiæ:veluti & pumex,& tefta clibani. Verùm in vfu eiufmodi, non eft neceffe quæ fic vfta funt admodum læuigare, ficuti dum infperguntur vlceribus.Porrò excrefcentiam mediocriter exterunt,comprimúntque.Ad hæc,vfta omnia id genus cum fale, dentium fmegma efficacius reddunt, vt non modò laxitatem mollitiémque gingiuarum deficcet, verumetiam vlcera putrefcentia adiuuet.

Teftarũ cinis.

Sepiæ tefta.

Sepiæ tefta.

Sepiarum tefta admodum laxa eft, non vt oftreorum lapidofa. Itaque abfterfio illi cum aliis teftis communis eft, veluti & deficcatio:cæterùm partium tenuitas eximia illi præ cæteris ineft. Quocirca vfta ea vtimur ad vitiligines, ephelim,

lentes,& pſoras.Quin & foſſili ſali miſta,in oculis exiſtentes vngues, & ſycoſes vocatas eliquat. At antequam vtatur,dentibus ſplendorem conciliat,& vlcera deſiccat.

Opercula purpurarum.

Purpuratum opercula.

Ea quidam prodiderunt memoriæ turgidos lienes ſanare:ſuffitu eas quæ vteri ſuffocatione periclitãtur,iuuare:præterea retẽtos eiicere locos.

Lana ſuccida.

Lanæ ſuccidæ vſus.

Idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contuſis,aut quouis modo percuſſis,vt quæ vtilitatem ex illis proficiſcentem promoueat: idque propter œſypon. Lota verò, apta eſt humoribus qui irrigantur,excipiendis. Porrò vſta vim habet acrem,pariter & calidam,vnà cum partium tenuitate. Itaque molles præhumidáſque vlcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamen deſiccatorium. Vritó eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertuſum.

Oeſypos. Lana vſta.

Lanam vrendi ratio.

Pili vſti.

Pili vſti.

Similiter vſtæ lanæ excalfaciendi exiccandíque poſſident facultatem.

Ouorum facultates.

Oua partes animalium non ſunt, ſed proportione reſpondent iis quæ adnaſcuntur. Sunt autem facta ad propagationem generis, perpetuitatémque:ac ſunt vtilia,ceu nutrimenta.Porrò ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias vtimur, ex numero eſt medicamentorum minimè mordicantium. At vnam prauitatem ſolùm patiuntur oua, quam ſcilicet affert vetuſtas: eámque facillimè effugias,ſi vtaris recentibus.Eſt autem ouum ſymmetro temperie frigidius. Vtendum autem eſt oui albumine,non tantùm ad oculos, ſed ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt ſuauiſſima: vt ſunt vniuerſa ſedis & pudendorum vlcera contumacia. Miſcetur quoque idoneè medicamentis profluuium ſanguinis ex cerebri inuolucris reprimentibus, quæ nimirum citra morſum illinuntur, aſtringúntque. Cæterum & ipſe vitellus aſſimilis eſt naturæ, ac proinde miſcetur ceratis morſus expertibus. Verùm quantò plus deſiccant quæ ſunt aſſa oua, tantò minorem mitigandi vim obtinent.Miſcetur & cataplaſmatis phlegmonem extinguentibus.Iam verò crudo toto ouo vtimur admiſto roſaceo,ad palpebrarum, aurium,mammarum, aliarúque omnium partium phlegmonas. Ad hæc, in aceto coctum ouum ſi edatur,ventris fluxiones deſiccat. Quòd ſi etiam eorum quippiam, quæ ad dyſenteriam aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, atque in igne modico,fumíque experte frixeris,edendúmque ita præbeas, non minimè ſanè ita laborantes adiuueris. Ad ambuſta etiam ouum eſt, protinus impoſitum,vtile:ſiue quis ſeorſum albumen duntaxat ipſum molli lana excipiat: ſiue etiam cum vitello confundens,commiſcẽnſque,applicet. Mediocriter enim refrigerat, & citra morſum deſiccat.Tale quum ſit,& ad anacollemata vocata,quæ fronti imponuntur, eo vtimur,& pilos palpebrarum agglutinamus:nimirum admiſto idoneorum quopiam,cuiuſmodi eſt thus,potiſſimum pingue, ac non inueteratum & ſiccum. Ouum igitur medicamẽtis quæ humiditates deſiccant,aut elixum, aut aſſum,aut frictum,tanquam materia miſcetur: iis verò quæ lentorem humorum in pectore pulmonéque incidunt, ſorbile:id quod in aqua coúſque elixari debet,donec incaleſcat. Simili modo

Ouorum facultates.

Oui tẽperies. Albumen oui quibus affectibus conferat.

Vitellus oui.

Ouo toto ad quæ vtamur.

Ouum in aceto percoctum vſumque, dyſenteriæ auxiliatur.

Ambuſtis ouũ opitulatur impoſitum.

Anacollemata.

Ouum ſorbile quibus conueniat.

ſumptum,gutturis, ſtomachi, ventris,inteſtinorum,atque veſicæ medetur aſperitatibus.

Echinus,hoc eſt,erinaceus combuſtus.

Erinacei vtriuſque tum marini tum terreſtris corpus vſtum, cinerem efficit facultatis tum extergentis,tum digerentis,tum extrahentis.

Echinus. Erinaceus.

Cochleæ,ſiue limaces.

Cochleæ ſi totæ cum teſtis vtantur, admiſta galla omphacitide, ſimúlque pipere albo, mirè profunt dyſentericis,in quibus vlcera computreſcere non cœperunt.Conuenit autem vt piperis ſit pars vna, gallæ verò duæ, quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigaueris,cibis inſpergito, bibendúmque aut ex aqua,aut ex vino albo & auſtero præbeto. Cæterùm abſque gallæ miſtione cinis cochlearum admodum reſiccantis eſt facultatis,obtinens item nonnihil ex vſtione calidum. Porrò cochleæ quæ vſtionem non ſunt expertæ, ſi vnà cum teſtis tritæ imponantur,& toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in articulorum tumoribus,ægrè quidem diuelli poterunt, cæterùm impensè deſiccant, vel ſi viſcidus craſſúſque humor in alto contineatur. Et ſanè inhærere ſinere oportet, donec ſpontè decidant. Idem faciendum in tumoribus ex ictu natis,difficile ſolubilibus.

Cochleæ. Limaces.

Dyſenteriæ optimum medicamen.

Carcini,hoc eſt,cancri,vſti.

Fluuiatilium cancrorum cinis, quamſimiliter prædictis exiccatorius eſt:ſubſtantiæ tamen proprietate mirabilis eſt eius in iis qui à rabiente cane ſunt morſi,effectus:iſque tum ſolus,tum cum gentiana & thure, multò præſtantior. At thuris partem eſſe vnam oportet, quinque gentianæ, cancrorum decem. Ex quo quidem medicamine Æſchrion Empiricus, conciuis atque præceptor meus,iis qui à rabido cane emorſi fuerant,quotidie diebus quadraginta menſuram cochlearis magni cum aqua bibendam dabat. At ſi non protinus ab initio,verum aliquot pòſt dies, curam cœpiſſet demorſi,tunc quotidie duo cochlearia aquæ inſpergebat. Ad ipſum verò vulnus applicabat emplaſtrum, quod ex pice brutia,opopanace,acetóque conficitur:habens picis libram vnam, aceti acerrimi ſextarium vnum Italicum, opopanacis verò vncias tres.Hæc itaque monita volui de cancris,quum nullus eorum qui vſi illo medicamento fuerunt,extinctus ſit.

Carcini. Cancri vſti.

Galeni præceptor fuit Æſchrion Empiricus.

Morſos à rabido cane curãdi ratio.

Chelidones,ſiue hirundines,vſtæ.

Sed & hirundinum cinere permiſto melli permulti vtuntur, contra omnes affectus gutturis. Vtuntur & ad acuendum viſum nonnulli hoc cinere. At alij eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Chelidones. Hirundines vſtæ.

Tettiges,hoc eſt,cicadæ.

Cicadis etiam nonnulli vtuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis. Alij aſſas edendas offerunt,quibus affecta veſica eſt.

Tettiges. Cicadæ.

Corydos,Galerita.

Galerita, auis illa puſilla, quæ in capite veluti galerum ex pilis habet conflatum, in iure elixa colicos adiuuat, veluti & ipſa herba corydalis appellata. Verum aſſiduè eam ſimul cum iure eſſe neceſſe eſt.

Corydos. Galerita. Corydales.

Alectorides,Gallinæ.

Gallinarum ius ſimplex retinendi vim poſſidet, vti gallorum ſubducendi. Concoquendi autem ſunt cum ſale diutiſſimè.

Clectorides. Gallinæ. Gallorum ius

Gale,hoc eſt,muſtela.

Eius cinere cum aceto illitum podagricos iuuare eſt

Gale. Muſtela.

eft proditum : ipfam verò arefactam prodeffe comitialibus morbis.

Rana vſta.

Ranæ vftæ. Ranarum infperfum cinerem fanguinis eruptioni mederi referunt: cum liquida autem pice fanare alopecias.

Hippocampus.

Hippocampus Huius etiam cinerem alopeciis prodeffe eft proditum, facultatifque exiccantis & extenuantis exiftere.

Tellinæ ſalſæ.

Tellinæ falfæ. Salfas tellinas vftas, adeò vrentem efficere cinerem aiunt, vt is cum cedria euulfos radicitus ex palpebris pilos, inftillatus in locum, eos renafci prohibeat.

Inteſtina terræ, ſiue lumbrici.

Inteftina terræ. Lumbrici. Contrita, neruífque diuifis impofita, mirum in modum ea prodeffe eft proditum. Præterea cum vino pota, medicamen effe mouendæ vrinæ idoneum.

Cimices.

Cimices. Eas cum aceto bibitas, eiicere hirudines aiunt: quas nos femper efu alliorum eiecimus.

Cantharides.

Cantharidarum facultas. Cum idoneis emplaftris impofitæ, adeò fcabros vngues educunt, vt toti cadant. Præceptorum meorum quidam, earum nonnihil folet diureticis medicamentis iniicere. At nonnulli folas alas & pedes iniiciunt: alij contrà. Cæterùm nos tota indimus. Portò aptiores funt eæ cantharides, quæ inuentæ in frumento, lutea tranfuerfim in alis cingula obtinent. Cantharides eligendi ratio.

Bupreſtis.

Bupreftis. Animal eft cantharidi tum fpecie, tum viribus fimile.

Pityocampe, Eruca picearum.

Eruca picearum. Eiufdem funt facultatis.

Salamandra.

Salamandra. Salamandræ cinerem quidam fepticis, lepricis, pforicífque mifcent facultatibus.

Narce, Torpedo marina.

Narce. Torpedo marina. Si applicetur viua cui caput dolet, fieri poteft vt dolore liberet fimiliter aliis quæ fenfum obftupefaciunt.

Draco marinus, & Trigle; & alia id genus.

Draco marinus. Trigla. Viuas etiamnum hafce animantes apertas, & protinus partibus affectis appofitas, prodeffe traditum eft. Nempe draconem marinum in fuum ipfius ictum impofitum: fimiliter & Triglam in draconis: mures domefticos in ictum fcorpij, veluti & fauram: mygalem in fuum ipfius: & fauram Chalcidicam, quam ex vino bibendam præbent, tanquam fuum ipfius morfum fanet. Porrò fcorpium fuum ipfius morfum curare, fi tritus imponatur, necnon fi affus edatur. Congruere autem aiunt & iis qui à vipera funt emorfi: afcalabotam verò iis qui à fcorpio. Referunt etiam & in Ægypti regionibus arefactum affiracum exhiberi iis qui à fcorpio percuffi funt, & vocatum cybium, vtiliter vulneri à cane inflicto adhiberi. Cæterùm in oleo frictis totis animalibus, ipfo oleo vtebantur noftratium Medicorum quidam: fed & fuperiorum nonnulli ad pilorum effluuium: nempe pityocampis, vrticis marinis, lepore marino, & fcolopendro marino: ad aurium verò dolorem, filphis in oleo coctis, & iis quos Græci onifcos, Latini multipedes vocant. Mus. Saura. Mygale. Scorpius. Afcalabota. Affiracus. Cybius. Pityocampe. Vrtica marina. Lepus marinus. Silphi. Onifci.

Vulpes, & hyæna.

Vlpes. Hyæna. Oleum in quo elixa vulpes eft, non eft potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ fi fimiliter in oleo elixetur, oleum ipfum longè potentiffimæ facultatis in digerendo redditur. Talia autem medicamenta vim habent, ea quæ in alto corpore delitefcunt, ad extimam cutem trahendi, atque eo nomine quandoque dolores fedandi. Quare qui vtuntur vulpibus, & ipfi oleum digeftorium efficiunt, atque inde impletis eo alueolis, totos arthriticos in eos demittunt, multo tempore inibi immorari iubentes. Ex quo fit, vt non tantum qui circa articulos funt tumores vacuentur, fed etiam vniuerfum corpus. Vnde certè magnum confequitur commodum, quum nihil præterea amplius in affectas partes fit defluxurum, nimirum euacuato iam corpore. Oleum vulpiũ fummè auxiliari morbis articularibus.

Adarcion.

Adarcion. Effentia quidem fua veluti fpuma eft aquæ falfæ concreta, idque circa arundines & farragines. Eft autem acerrimum, fimúlque calidiffimum pharmacum: proinde & per fe inutile. Verùm commifceri folet iis quæ vim eius retundunt: ficque fit multò vtiliffimum in iis affectibus, qui excalfieri poftulant, foris impofitum. Nam id intra corpus fumi impoffibile eft.

Alcyonia.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam. Eft autem eorum vnum denfum & graue, odoris praui. Olet enim pifces putridos, fpongiæ in fpecie fimile. Alterum verò figura longiufcula, leue, & rarum, odorem habens fimilem phyciis. Aliud tertium vermi fimile fpecie exiftit, colore purpureo, confiftentia molli: vocant id Milefium. Poft quæ quartum, fecundo quidem iam pofito fimiliter & leue & rarum, verùm lanis fuccidis fimile. Denique & quintum, extima fuperficie læui, cæterùm interna fubftantia afperum, nullius odoris, guftu tamen apparens acre. Quod fanè omnium alcyoniorum eft calidiffimum, adeò vt pilos devrere poffit. Itaque quum duo prima lichenas, alphos, pforas, lepráfque adiuuent, præterea cutem fplendidiorem efficiant, idem præftare non poteft hoc vltimo loco pofitum. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat fummam extergit; fed etiam excoriat, ita vt vlcera inducat. Porrò quod tertio ordine recenfuimus, omnium tenuiffimum eft. Quare vftum alopecias curat illitum cum vino, colore quidem fuluo, tenui tamen effentia. Quartum autẽ eiufdem cum hoc fpeciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliores. Alcyoniorum facultates & differentiæ.

Sal.

Sal eiufdem generè facultatis eft, fiue foffilis fit, fiue marinus: verùm hoc differunt, quòd falis è terra effoffi fubftantia magis compacta fit, ac proinde in eo maior partium craffities, & aftringendi potentia. Marinus itaque affufa aqua liquefcit protinus: id quod non accidit foffili. Eiufdem fpeciei cum marino eft qui in ftagnis quibufdam falfuginofis nafcitur, æftate videlicet, aquis, ex iis æftu abfumptis: cuiufmodi eft Tragafius, non procul à Sminthio. Igitur quum qualitas falfa digerat fimul & contrahat contactam ab ipfa fubftantiam, aphronitrum in hoc differt, quòd in ipfo vnum faporem exuperantem fit videre, quem vocant amarum, vim habentem digerendi, haud item contrahendi, vti fal. Nam hic, quidquid in corporibus humidum eft, id totum abfumit: & quód reliquum eft fubftantiæ folidæ, aftrictione contrahit: ac proinde etiam conditura Salis differentiæ. Salfæ qualitatis facultas. Aphronitrum. Salis facultas

Putrescentiũ substantia.

conditura sua carnes seruat, à putredinéque tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitium humorem continent, substantiamque tum dissolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsum inest superflua humiditas, ceu melli optimo, & substantia solida & compacta est, vt lapidibus, ea vt putrescant est impossibile. Quare in iis salis non probatur vsus: sed in illis tantùm, in quibus suspecta est putredo.

Putrescere quæ nullo modo possint.

Sal vstus.

Sal vstus.

Digerit quidem potentius, quàm vstionis expers, quantò scilicet subtilius ipsius corpus accepta ab igne facultate, redditur.

Litrum, Nitrum.

Litrum. Nitrum.

Ostensum est hoc medicamen in medio salis & aphronitri vires habere.

Halos anthos, Flos salis.

Halos anthos. Salis flos.

Liquidum est medicamen, tenuiúsque quàm sal vstus: præterea qualitatis acris, facultatísque admodum digerentis.

Halos achne, Spuma salis.

Halos achne. Spuma salis.

Spumosa est salis efflorescentia, multò tenuioris naturæ, quàm ipse sal. Quare & extenuare, & digerere quàm ille multò plus potest. Verùm quod substantiæ est reliquum, contrahere vt sal nequit.

Asphalton, Bitumen.

Asphalton. Bitumen.

Vnum & ipsum est ex iis quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam quæ non est marinæ dissimilis, vt in Apollonia Epiri, vbi reperitur hoc medicamen in aquis spontè nascentibus, veluti spuma quædam innatans. Quo sanè tempore est molle: postea verò reficcatum, pice sicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

Bitumẽ quod in mari mortuo nascitur.

Optimum verò bitumen in mari quod mortuum vocant, prouenit. Cuius medicaminis vis est tum reficcatoria, tum excalfactoria in secundo excessu. Meritò itaque vtuntur eo ad cruentorum vulnerum glutinationem, & ad alia omnia quæ exiccari debent, ceu modica excalfactione.

Spongos, Spongia.

Spongia vsta.

Spongia vsta, acris est & digerentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent. Porrò admonebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem, vt & crusta parti induceretur, & ipsum spongiæ corpus, ceu operculum adhæreret. At verò spongia noua, non sicut lana aut linamentum, materia dumtaxat est quæ humores irrigandos excipiat, sed etiam manifestè deficcat. Quare vulnera glutinat, si aqua, aut oxycrato, aut vino admoueatur imbuta: à qua sanè, quæ antiqua est, longo spacio relinquatur.

Spongiam ardentem auxiliari eruptionibus sanguinis.

Garus.

Garus.

Facultatem habet admodum calidam atque siccam. Proinde eo quidam ad vlcera vsi sunt putrescentia: tum dysentericis ischiadicísque iniiciunt.

Halme, Salsugo.

Halme. Salsugo.

Similiter garo ad putredines accommodatur: & ad ischiades & dysenterias iniicitur. Etenim acrimonia sua humores coxam infestantes attrahit: ob idque per intestina euacuat: putrescentia verò vlcera in dysenteria colluit, & siccat. Maximè tamen salsugine salsorum silurorum & mænidum ad talia Medici vtuntur.

GALENI LIBER DE substitutis.

Substituta medicamenta dicuntur, quæ in alterius locum substitui possunt: quorum sanè cognitio, plurimum ad medendi vsum confert. Plerunque siquidem destituti Medici iis quæ ad morbum exterminandum maximè expedire arbitrantur, neque expendentes ea quæ similem ferè vim obtinentia, vice illorum assumi possunt, ægris opitulari nesciunt. Quod ne tibi aliquando cotingat, en subdimus omnia pharmaca substituta, ordine literarum dispofita.

PRO	SVBSTITVES
Abrotono	Origanum.
Absinthio	Abrotonum.
Acacia	Succum lentisci.
Acoro	Radicem asari.
Ærugine	Atramentum sutorium.
Amianto	Aphronitrum.
Agallocho	Calamum odoratum.
Agarico	Euphorbium, aut epithymum.
Alga	Anchusam.
Aloë Indica	Aloës viridis folia, folium, vel glaucium vel fimum ibis, vel Lyciũ, vel centaurium.
Alumine	Salem fossilem.
Ammi	Anisum.
Ammoniaco thym.	Propolim.
Ammoniaco sale	Cappadocum salem.
Amomo	Acorum.
Amylo	Gyrin siccam.
Amygdalis amaris	Absinthium.
Anchusa	Hyacinthum.
Aniso	Daucum.
Arace	Sesamum.
Aristolochia rot.	Aristolochiam longam.
Argemone	Sisymbrium.
Armenio lapide	Atramentum Indicum.
Asbesto	Adarcem.
Aspalatho	Ericis semen, aut viticis.
Asphodelo	Succum betæ.
Asaro	Zingiber.
Asio lapide	Gagatem, aut salem ammoniacum tostum.
Auripigmento	Sandaracham.
Balaustio	Malicorium.
Bdellio	Sphagnum odoratum.
Bitumine	Picem Brutiam humidam.
Brutia pice	Picem in aceto feruefactã.
Buccina	Ostreum.
Buprefti	Laser, aut hirudinem.
Butyro	Lac bubulum coactum.
Cadmia	Leucographin Ægyptiam.
Calamo odorato	Sphagnum.
Canchri	Baccas lauri.
Cantharidibus	Phalangia.
Capparis radice	Ericæ radicem aut myricæ.

Cardamomo

PRO	SVBSTITVES
Cardamomo	Fructum myrti
Casia	Cinnamomi dimidium.
Castorio	Silphium.
Cedria	Ladanum.
Ceraunio	Leucographin.
Ceruina adipe	Anseris adipem.
Cera.	Fabam fresam cum propoli coctam & tritam.
Cerui cornu	Caprinum.
Cerussa	Scoriam plumbi.
Chalbane	Sagapenum.
Chamædry	Lapathi radicem.
Cicuta	Semen coriandri.
Cinerula Cypria	Cinerem foliorum oliuæ.
Cinnabari	Rosaceos pastillos.
Cinnamomo	Cassiæ duplum.
Clinopodio	Heliotropium.
Cnico	Viticis semen.
Colocynthide	Ricini semen.
Colophonia pice	Apochyma.
Corallio	Moly, aut symphytum.
Costo	Cedri fructum.
Cotyledone	Anagallin.
Crinanthemo	Aphrodisiam.
Croco	Crocomagma.
Crocomagmate	Agallochum Indicam.
Crocodili adipe	Carnis marini adipem.
Cumino	Brassicæ semen.
Cynosbato	Solani vesicariæ semen,
Cyperi	Iuniperum magnam.
Cyphi	Caricam vstam.
Damasonio	Eryngium.
Dauci semine	Sij semen.
Dictamno	Saluiam.
Diphryge	Phrygium lapidem.
Dorycnio	Alterci semen.
Dracontio	Aron.
Ebeno	Loti arboris lignum.
Ebisci radice	Folia mori.
Elaterij succo	Eiusdem herbæ succum.
Elleboro nigro	Papyri radicem.
Enneaphyllo	Potamogitonem.
Epithymo	Colocynthidis semen.
Ericis fructu	Gallam immaturam.
Erini foliis	Stercus ibis.
Erucæ semine	Erysimi semen.
Erucis pini	Vespas cum cedria.
Erysimo	Struthij succum.
Euphorbio	Stercus columbæ agrestis.
Eupatorio	Chamæpityn.
Felle cameli	Fel Ascalaboti.
Felle mustelæ	Fel cameli.
Felle hyænæ	Fel perdicis.
Felle viperæ	Fel ichneumonis.
Flore æris	Squamam æris
Galla	Palæstræ sordes.
Gentiana	Radicem apij odorati.
Glycyrrhizæ succo	Mori succum.
Hederæ succo	Perseæ succum.
Hedychroo	Amaricinum.
Hyacintho	Florem Isatidis.
Hyænæ adipe	Vulpis adipem.
Hyoscyamo	Solani vesicariæ semen.

PRO	SVBSTITVES
Hippuri	Aiugam.
Hyperico	Anethi semen.
Hypocistide	Acaciam.
Hyssopo	Thymum.
Iri Illyrica	Helenium odoratum.
Iunco odorato	Cardomomum.
Iunco palustri.	Polygoni radicem.
Lapathi radice	Pyrethri radicem.
Lapide phrygio	Lapidem argyritem.
Lapide asio	Gagatem lapidem.
Lapide pyrite	Lapidem pyrobolon.
Lauri baccis	Serpyllum aridum.
Lathyri	Granum Gnidium.
Lentisco	Terebinthum.
Lepidio	Rubiam.
Lepidij radice	Folia capparis.
Lepore marino	Leporem fluuialem.
Lini semine	Fabulum.
Loti semine	Betæ semen.
Lupi adipe	Vrsi adipem.
Ligustico	Pastinacæ semen.
Lysimachio.	Spinæ Ægyptiæ semen.
Magnete	Hematitem lapidem.
Malabathro	Nardum Indicam.
Malo cydonio	Melilotum.
Malua	Fœnumgræcum.
Mandragora	Dorycnium.
Manna	Thuris corticem.
Mastiche	Lentisci caulem.
Medulla cerui	Vituli medullam.
Meliloto	Lotum herbam.
Melle	Sapam.
Melle Attico crudo	Mel despumatum.
Meo	Myrobalanum.
Myrsinite	Succum mori.
Molybdæna	Lithargyron.
Mori succo	Rubi folia.
Myrobalano	Glaucium.
Myrrha Troglodytide	Calamum odoratum.
Myrrhi oleo	Mori succum.
Misy Cyprio	Ochram Cypriam.
Misy tosto	Diphrygem.
Nardo Syriaca	Iuncum odoratum.
Napi	Rapæ semen.
Nepita	Agrestem mentham.
Nucleis pineis	Cucumeris semen.
Nuce pinea	Gallam.
Ochra	Misy Cyprium.
Ocimo	Sisymbrium.
Ocimoide	Mentham agrestem.
Oenanthes succo	Vitigineum succum.
Oesypo	Vituli medullam.
Oleo Cicino	Laurinũ, aut vetus oleum.
Oleo veteri	Fetuefactum duplum.
Oliuæ lachryma	Hypocistidis succum.
Omphace	Gallam immaturam.
Opobalsamo	Guttam myrrhæ.
Opopanace	Lac sycamini.
Oryza	Farinam hordei.
Orminio	Lini semen.
Ornithogali	Anthyllin.

PRO	SVBSTITVES
Papaueris ſucco	Mandragoræ ſuccum.
Phu	Sphagnon.
Pipere	Zingiber.
Pipere albo	Nigri duplum.
Polij ſemine	Erucæ ſemen.
Polypodio	Chamæleonis radicem.
Polytricho	Abſinthium.
Pompholyge	Cadmiam vſtam.
Populi gemmis	Sampſuchum.
Propoli	Ladanum.
Pſyllio	Lentem paluſtrem.
Pumice	Terram Creticam.
Pyrethro	Zingiber.
Quercus viſco	Chamæleonis viſcum.
Rapa	Heliotropium.
Raphanino [oleo	Ricini oleum.
Reſina pini	Terebinthinam.
Roſeis paſtillis	Sinopidem.
Roſis ſiccis	Perſeæ folia ſicca.
Rhu Syriaco	Oxyacanthæ fructum.
Rubigine	Squamam ferri.
Sagapeno	Reſinam pini ſiccam.
Saluia	Calamintham.
Salamandra	Lacertam viridem.
Sale ammoniaco	Salem Cappadocium.
Sambuco	Spinæ viridis folia.
Sampſucho	Rhus coquinarium.
Santonico	Abrotonum.
Satyrio	Erucæ ſemen.
Scammonio	Ricini ſemen.
Scilla	Bulbum eſculentum.
Scoria plumbi	Plumbum productum.
Scoria Cypria	Melanteriam Ægyptiam.
Semperuiuo	Lactucam.
Sepiæ cruſta	Pumicem.
Seſamo	Lini ſemen.
Seſamoide	Amaranthi cremorem.
Sinapi	Naſturtium.
Siſone	Aniſum.
Siſymbrio	Ocimum.
Solano veſicaria	Semen ſolani hortenſis.
Sphagno	Iuncum odoratum.
Spondylio	Folia oliuæ.
Stercore vulturis	Columbinum ſtercus.
Stercore turturis	Stercus columbi.
Stercore felis	Ichneumonis ſtercus.
Stibio	Æris ſquamam.
Struthij radice	Ellebori nigri radicem.
Succo calpaſi	Succum myrti.
Succo peucedani	Glycyrrhizæ ſuccum.
Succo rhododaphnes	Viſcum quernum.
Succo cyrenaico	Syriacum ſuccum.
Succo papaueris	Mandragoræ ſuccum.
Succo ſalicis	Hederæ nigræ ſuccum.
Succo gallæ	Succum mori.
Succo panacis	Lac ſyſamini.
Succo polygoni	Succum plantaginis.
Sulphure viuo	Sandaracham.
Symphyto	Centaurium.
Seri.	Lithargyrum.
Terra Samia	Leucographen terram.
Terra eretria	Calcem Thebaicam.

PRO	SVBSTITVES
Terra alana	Plumbaginem.
Terra aſteri	Cimoliam.
Terebinthina	Maſtichen.
Thapſiæ ſucco	Chamæleonis nigri ſuccũ.
Thymo	Satureiam.
Tithymalo	Chamæleon.
Thure	Ampelitin terram.
Verbenaca	Chamæleucen.
Viola	Florem radiculæ.
Vino Rhodio	Auſterum vinum.
Vino Falerno	Vinum Mendeſium.
Viſco quercino	Chamæleonis albi viſcum.
Vulpis adipe	Vrſinum adipem.
Vulturis ſtercore	Columbinum ſtercus.
Vua domeſtica	Pulpam palmularum Syriacarum.
Xylobalſamo	Radicem violarum albarum.
Zingibere	Pyrethrum.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm genera,

LIBER PRIMVS.

Qvandoquidem ex commentario quem iampridem de compoſitione medicamentorum conſcripſi, priores duo libri, qui exierant in lucem, vnà cum aliis in apotheca, quæ ad viam ſacram eſt, perierunt, dum Pacis delubrum totum, & ingentes Palatij bibliothecæ maximo conflagrarunt incendio: equidem amicorum precibus victus, cogor nunc illos eoſdem recudere: idque ab eodem initio auſpicatus, à quo in illis exorſus fueram. Siquidem ſtatim in auſpiciis primi commentarij monebam, eſſe exterminandos ſophiſtas, qui traditionem medicaminum compoſitorum à medio tollunt: nonnullíſque ſimplicium peculiares quaſdam facultates ineſſe inficiantur: eos etiam excipientes ſcommate, qui de illis aliquid prodiderunt. Qui quidem adeò vires medicamentorum ignorant, vt neſciant prorſus, à marino lepore pulmonem ſolum exulcerari: veſicam ſolam à cantharidibus. At verò Empirici cognoſcunt quidem ex ærugine cerato ſimplici admixta, confici optimum ſacorticum medicamen: tametſi neutrum eorum per ſe, carnem gignere poſſit: qua autem ratione id contingat, ignorant.

Pacis delubrũ conflagraſſe olim, & cum eo bibliothecas palatij, & nonnullos commentarios Galeni. Sophiſtas exterminandos eſſe.

Sarcoticum optimum cõfici ex ærugine cerato ſimplici admiſta.

Sunt igitur vires medicamentorum ſimplicium, non generatim tantùm, ſed particulatim etiam inueſtigandæ. Siquidem non ſat eſt noſſe hoc pharmacum calfacere, niſi etiam quo gradu id efficiat noris. Calfaciũt quippe reſinæ omnes: attamen maioris minoríſque ratione plurimum inter ſe earum calores differunt. Atqui curatione particulæ impenſè refrigeratæ, medicamen admouebimus admodum calfaciens: illi verò quæ paululum ab habitu naturali receſſit, calore modico præditum. Meritò itaque nos quatuor excalfacientium

Reſinæ omnes calfaciunt.

Calfacientiũ ordines quatuor: quos etiam reperire eſt in cæteris qualitatibus.

facientium ordines ſtatuimus, ſeparantes à modicè calidis ea quæ euidenter eiuſmodi qualitate præcellunt: tum quæ magna, tum quæ vehementi adeò, vt vrere iam videantur: atque in ſingulis hiſce ordinibus latitudinem momentaneam conſtitues: ſimiliſque in exceſſibus reliquarum qualitatum, ratione. Porrò medicamentorum materiæ, quædam ſanè à plantis, quædam à metallis, nonnullæ ab animalibus proficiſcuntur. Iã verò, præter ſimplicium omnium medicaminum facultates, omnium etiam præter naturam affectuum differentias ad vnguem nouiſſe expedit.

Medicamentorum materiæ vnde proficiſcautur.

Scopus curationis primus à morbificis diſpoſitionibus naſcitur.

* Quippe primus curationis ſcopus à morbificis diſpoſitionibus naſcitur: cum quibus ſimul indicat curationem natura particulæ affectæ. Sed aëris etiam nos ambientis temperiem, conſtitutionémque: præterea ætatem, tempus, regionem, vitæ ſtudia, & mores, multi præſtantiſſimi Medici vnà cum illis inſpiciunt. Ergo ſi ſimplicibus tantùm medicamentis, vniuerſos præter naturam affectus curare liceret nobis, nunquam egeremus compoſitis. Quum autem ſæpenumero aliquatenus calfacere corpus volentes, ſimplex nullum, quod præſtare id poſſit habeamus, ex variis vnum conficimus medicamen, quod eodem quo affectus, gradu à mediocritate recedens, id quod ex vſu eſt, moliatur. Taceo nonnulla ſimplicia, citra alterius medicamenti miſcellam, non poſſe adhiberi in emplaſtrum: alia, niſi retundantur, aut mitigentur, adminiſtrari non poſſe. In morbis etiam qui contrarias ſimul facultates deſiderant, vt repellendi & digerendi, & detergendi ac læuigandi, vel attenuandi ſimul & incraſſandi humores, maximus compoſitionis medicamentorum eſt vſus: nec ſecus vbi vnicum medicamen habere cupimus, quod multis venenum eiaculantibus feris, ac pharmacis exitialibus aduerſetur.

Compoſitis medicamentis cur vtamur.

Phœnicini pharmaci compoſitio & vſus.

Quum autem oleum vetus & adeps, vim digerendi ſortiantur: chalcitis autem & palmæ ſuccus, repellendi, aſtringendíque: ex his ipſe pharmacum phœnicinum dictum compoſui, glutinandis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: quo iam complures vtuntur. Etenim ratio compoſitionem inuenit: experientia, de inuentorum virtute decernit. Cum prædictis autem debet coqui lithargyrus, donec conſiſtentiam conſequatur emplaſticam. Adeps porrò ipſe ſit tum inſulſus, tum vetus, quemadmodum etiam oleum: quæ ſanè quò vetuſtiora fuerint, eò digerent promptius, phlegmonéque diuturniori atque contumaciori erunt magis accommodata. Verùm ad incipientes atque augeſcentes phlegmonas, vt quas aſtringere atque refrigerare oportet, præſtat emplaſtrum ipſum ex vino, vel aceto, vel aqua, vel oleo immaturo, vel aſtringente liquare. Communis autem compoſitionis modus eſt talis. Vetuſti adipis li. 2. olei veteris lib. 3. Lithargyri tantundem. Chalcitidos vnc. quatuor. Liquato adipi reliqua eleganter atque artificioſè miſceantur, ferueſcantque ſimul, ac rudicula palmæ viridi & ſucculenta moueantur, donec ſibi emplaſtri conſiſtentiam contraxerint. Quo quidem medicamine, ad vlcera quæ non facilè cicatrice obducũtur, & ad cruenta eſt vtendum. Auxiliatur etiam inflammationibus, articulorum morbis, bubonibus, phymatis, ambuſtis, pernionibus, fracturis, contuſionibus, rheumaticíſque vniuerſis conſtitutionibus, cuiuſmodi plures ſolent Romæ inualeſcere.

Romæ inualeſcere complures diſpoſitiones rheumathicas.

Phlegmonarũ curatio.

Cæterùm in phlegmonarum principiis vim repulſoriam eſſe validiorem oportet: in incrementis verò, hæc imminuenda: quæ digerit virtus, augenda eſt. Vigente phlegmone, pares inuicem eſſe cõuenit facultates, niſi vehemẽs dolor pharmacum leniens requirat. At inclinante phlegmone, vim digerendi augebis. Qua ex methodo licebit tibi ſecundũ varias indicationes vti prædicto emplaſtro, variis oleis atque ſuccis liquato. Ego verò ad phlegmonas eryſipelatodes ſoluto ipſo ex roſaceo vtor. Cui etiam ſi æſtas fuerit, vuæ acerbæ ſimul & portulacæ, vel ſemperuiui ſuccũ immiſceo. Quippe vuæ acerbæ liquor per ſe, plus quã oportet aſtringit, tanta autẽ aſtrictio lædit eryſipelata, aut quæ calorẽ ipſorum, cutẽ denſando, includat. Igitur in exactis eryſipelatis, ea quæ aduẽtitia ſua frigiditate auxiliantur, vbi cœperint incaleſcere, ſunt mutanda. Poſtea verò quàm incendiũ conquieuerit, aut ſi nec perfectũ planè ab initio eryſipelas fuerit,* haud amplius aſcititiã frigiditatem deſiderabimus: verùm iis ſuccis diluemus phœnicinum emplaſtrum, qui moderatè, refrigerent. Ab his iam & lini ſeminis, & chamæmeli ſuccum miſcebimus: ipſóque ſolo, ſed fuſo poſtea vtemur emplaſtro, nihil aliud illi miſcentes. Quòd ſi quando liuidum, ob refrigerãtium vſum, eryſipelas ipſum euaſerit, ſolũ phœnicinum emplaſtrum, veteri oleo liquatum, id diſcutere poteſt: quo tẽpore partes liuidæ, aqua fouẽtur calida, atq; etiam ſcarificantur. Sunt qui calcis viuæ nonnihil ipſi pharmaco immiſceant. Intrepidè itaq; in rheumaticis affectionibus hoc vtitor medicamine: vtpote quod tũ aſtringat, tum digerat, tum robur particularum confirmet. Etenim non ſemper ob calorem immodicũ fluxione affliguntur particulæ: ſæpe ſiquidem ob propriã imbecillitatem, quæ ab intemperie frigida vt plurimum proficiſcitur, tali corripiuntur affectu. Quare ſi humectet eas quiſpiam, calfaciatque medicamentis laxantibus, diſſolutæ prorſus & imbecillæ fient. Sin tumores vehementer aſtringat, initio quidẽ iuuare videbitur: cæterũ quod ex eis reliquũ eſt, contumax atque ſcirrhoſum reddiderit. Sed neque id genus diſpoſitiones ferunt nimis aſtringentia medicamẽta, vt à quibus dolore & tẽſione affligantur. Atqui omnis dolor inflãmata exacuit, irritátque, & fluxionibus occaſionem præbet, vel ſi rheumatica intemperie æger non afficiatur.

Omphacij facultas.

Eryſipelatis curatio.

Liuentis eryſipelatis curatio.

Emplaſtri phœnicini facultas.

Fluxionũm cauſæ.

Dolor inflammata exaſperat fluxionibuſque occaſionem præbet.

Sunt autem complura medicamenta, quæ pharmaco cui miſcentur, vim nullã aut perexiguã exhibẽt: commoditatẽ verò materiæ præſtant, vt vel emplaſtri, vel cerati ſpeciem referat. Atq; ex eorũ ſanè genere exiſtit argenti ſpuma, nullam inſignẽ poſſidens facultatem, præter ſiccandi modicam. Qua ratione attrita femora ex itinerẽ adiuuat. Eſt autẽ ex iis pharmacis quæ liquefieri poſſunt etiã argenti ſpuma, quã Græci lithargyron vocant: vt chalcitis quoque, & miſy. Cæterùm chalcitis quidem omniũ celerrimè funditur: tardiſſimè argenti ſpuma: at in horum medio ærugo & miſy conſiſtunt. Porrò candidũ medicamen, quo ad parua vlcera vtor, ex oleo, aqua & argenti ſpuma cõficitur, ita vt libris duabus aquæ, tres quã puriſſimi ſplẽdidiſſimiq; olei, totidẽmq; ſpumæ argẽti iniician tur. Debẽt autem ſimul coqui ad ignẽ minimè fumidũ, idq; in loco ſub dio atq; ſoli expoſito. Siquidẽ vt aër nubilus pharmacũ ipſũ denigrat, ſic ſyncerus ad cãdorẽ eius plurimũ cõfert. Hòc autẽ fiet glutinãtius id medicamen, quò plus liquoris indideris.

Lithargyri facultas.

Chalcitis omnium celerrimè funditur.

Candidum medicamen Galeni.

Aërem nubilum denigrare pharmaca, ſyncerum cõferre ad eorũ candorem.

Aquæ propria facultas.

deris. Aqua etenim substantia propria semper humectat, refrigerátque. At oleũ si recens, sit, pharmaco minimè reluctatur. Permanet itaque humidum ac modicè frigidum, quali maximè tenera corpora & cacochyma indiget. Ergo huiuscemodi emplastrum, pruritus, desquamata, & vt vno verbo expediam, vlcera exigua persanat: vtpote exulceratis partibus ne quid influat, impediens: & quod iam influxit, denuò ad partes circumstantes retrudens. Aduerte autem, nullum humectans nec propria ratione, nec ex accidenti esse vlceribus vtile.

Candidi emplastri Galeni facultas.

Vlceribus nihil humectans est vtile.

Conficitur etiam pharmacum id ex oxelæo & lithargyro. Cæterùm medicamen mediocriter siccans fit, si vtriusque, nempe olei & aceti, duplo maior portio quàm argenti spumæ misceatur. Copiosior verò duplo vtriusque mensura, valentius facit pharmacum. Ipse enim triplam vtriusque nonnunquam miscens, tota die medicamen coquere soleo. Atque hoc sanè modo confectum, colore atro splendescit, maximáque siccandi potentia pollet, ita vt curet vlcera cõtumacia, cruenta glutinet, fistulásque in callum non induratas, adducat: ac breuiter, citra morsum exiccet.

Lithargyri præparandi ratio.

Ex œnelæo etiam lithargyróque similiter medicamen paratur. Equidem per æstatem sub sole ardenti, ex vino Falerno, aut alio tenuium partium, lithargyrum conterere soleo, idque continuis quindecim diebus. Quibus exactis, medicamen ipsum exiccans, repono: quo postea ex oleo soluto, in rheumaticis affectibus vtor, necnon ad vulnera glutinanda. Cruda itaque, ac per se argenti spuma, attritiones corrigit. Ex aceto autem aut vino trita, siccataque, vlcerum quæ ob humiditatem ægrè cicatricem recipiunt, remedium fit. Quòd si ipsam cupis rosionis expertem, elota vtitor. Ac minimum quidem rosionis exhibet, si vino vel aceto abluatur. Conuenit tamen curiosè toto die contritam, cum liquore per noctem relinquere: quem postero die manè effundemus, alium denuò instillantes, ac postea rursus tundentes: id quod singulis diebus facere sub feruenti sole (hoc enim fit commune præceptum in lapidosis omnibus) minimè desistemus, donec vnà cum humore ceu quidam flosculus ipsius argenti spumæ cernatur.

Lithargyri facultates.

Lithargyrus redditur expers rosionis, si ex vino vel aceto abluatur.

Lapidosa omnia quæ abluimus, sub ardenti sole sũt ex humore aliquo læuiganda.

Molybdænæ facultas.

Quæ ex lithargyro componuntur, fieri possunt etiam ex molybdæna. Cæterùm molybdæna substantiæ crassioris ac frigidioris quàm lythargyrus est: ac medicamenta quæ ex ipsa parantur, cinerітia redduntur. Quum igitur discutere quid volueris, lythargyro potius quàm molybdæna vtitor.

Cerussæ vsus.

At cerussam vel coloris causa ad emplastra candida conficienda medici lithargyro immiscent: vel vt quandam astringendi refrigerandíque vim medicamento concilient. Sed resinam etiam iniicere assolent, quò sequax ac sibi continuum fiat pharmacum. Verùm quum mitissimæ omnium resinæ sint tum terebinthina ipsa, tum illa quæ larix dicitur, has miscere præstiterit, dum conficere tale medicamen est animus. Multò etiam leniora tactu omnia fiunt, tum quæ resina constant, si ceræ quid adiiciatur: tum quæ ex cera, si modicum resinæ recipiant. At candido emplastro alba cera desideratur: quam, si sponte sit nata, prius abluere oportet: nimirum liquantes ipsam, ac mox in aqua fontis mergentes, commouentes, & repurgantes: qua ratione etiam pix, resina & physema, abluenda sunt.

Terebinthina. Larix.

Ceræ abluendæ ratio.

Vbi igitur cerussæ, spumæque argenti, adeò præcoctis vt minimè inficiant manus, cera simul cum resina fuerit admista, candidum emplastrum habebis, cui aquam aut oleum miscere poteris. Ex oleis autem omphacinum, Hispanicúmque, pharmaco vim astrictoriam adiiciunt. Istricum verò cum exigua astrictione quandam amaritudinem refert. Atqui principio vlceris, finique, potiora sunt astringentia: dulcia autem in mediis. Pondus ergo huiusce emplastri sit tale: Cerussæ, lithargyri, singulorum lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. s. Terebinthinæ vnc. 3. Quibus omnibus licebit tantùm thuris, quantum & terebinthinæ, aut etiam dimidiam portionem addere. Qua industria medicamen maximè anodynum reddetur, sed ad cicatricem inducendam ineptius: quandoquidem ex ipsius vsu caro vlceri excrescet, quum thus sit facultate sacorticũ. Taceo laxantia medicamenta corporibus plenis & cacochymis admota, fluxum ad affectas partes citare. Satius itaque fuerit, tum ad cicatricem inducendam, tum ad digerendum exactius, aluminis scissilis, candidíque, vnciam vnam, piperis semunciam miscere.

Vlceribus incipientibus potiora esse astringentia.

Anodynum pharmacum.

Thus carnem gignit.

Laxantia plenis & cacochymis admota, fluxum ad affectas partes conciliant.

Candidi ex pipere medicamenti, quod ad senum vlcera, & eorum qui mollem sortiuntur cuticulam, persananda est efficax, quodq; refertur ad Attalum regem nostrum, qui olim Pergamensibus imperabat, compositio habet in hunc modũ: Argenti spumæ, cerussæ, sing. lib. j. olei lib. 2. ceræ lib. s. terebinthinæ vnc. 3. thuris vel tantũdem, vel media pars, aluminis drac. 6. piperis drach. 3. Verum apud Romanos librari quidem dicuntur solida, vt mensurari humida. Metallica in primis sub sole coquuntur, donec duriusculam consistentiam adipiscantur: quibus reliqua postea misceri debent artificiosè. Hoc pharmacum vlceribus humidioribus, atque abrasis medetur.

Attalus Rex Pergami, patriæ Galeni.

Candidi ex pipere compositio.

Librantur solida.

Mensurantur humida.

Alba quæ oleo recenti & aqua citra piperis atque thuris misturam confici docuimus, vehementer commorsas partes offendunt. At minus illis Attalicum lædere solet, eò quòd terebinthina, oleum vetus, thus, & piper, adiecta sunt. Ad commorsa nanque minimè alumen conducit: quum opus hîc sit non astringentibus, sed abundè extrahentibus ea, quæ in alto neruos punctos affligunt, & venenatam animalium saliuam. Distinguenda autem sunt cacoëthe vlcera, ab iis quæ non facilè ad cicatricem perueniunt: quum non omnia cacoëthe vlcera ægrè cicatricem admittant. Porrò si blandius medicamentum, ad sedandúmque dolorem commodius, conficere vis, aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel porcini immiscebis. Sic nanque magis anodynum effeceris: minus tamen idoneum cicatrici inducendæ. In vniuersum autem, nemo probè vti possit medicamento composito, qui simplicium vires prius non accuratè didicerit.

Commorsis quæ conueniant medicamenta.

Cacoëthe vlcera non omnia esse dysepulotica.

Compositis rectè nemo vti poterit, qui simplicium vires prius non didicerit.

Aliud album Andromachi. Lithargyri, cerussæ, sing. minam Atticam. j. ceræ partem quartam, resinæ terebinthinæ tantundem, olei heminas 3. aquæ heminas duas: Conficito. Nonnulli porrò vncias 20. minam continere tradunt: nonulli sexdecim. Atqui miretur quispiam, quomodo Romæ degens, pro libris nominauerit heminas: cui vrbi sunt familiaria vocabula, libra, sextarius, & vncia. Ex multis autem medicamentis iampridem conscriptis, priusquàm potentia Romanorum vsqueadeò creuisset, sum coniectura assequutus, quam illi vocarent heminam, fuisse

Candidum Andromachi.

Heminam fuisse æqualẽ nouem vnciis libræ Romanæ.

fuisse æqualem nouem vnciis vnius libræ Romanæ.

Candidum aliud Andromachi.

Aliud album Andromachi.

Argenti spumæ drach. 160. cerussæ drach. 200. ceræ drach. 50. terebinthinæ drach. 24. olei heminam s. aquæ cyathos 6. Conficito.

Candidum Heræ.

Aliud candidum ab Hera descriptum. Ceræ albæ Pont. lib. 2. lithargyri chrysitidis lib. j. cerussæ tantundem: myrrhæ, medullæ ceruinæ, singul. vnc. 2. thuris insecti vnc. j. olei veteris sextarium vnum. Lithargyrus oleo incoquitur: vbi verò sordidum crassitudinem acquisierit, cera, mox cerussa, aspergitur, mouetúrque. Vbi vnita fuerint, nec iam polluant, ab igne extractis medulla iniicitur. Postquàm refrixerit medicamentum, myrrha & thus aliis miscentur. Deinde emollitum, subactúmque manibus, ad vsum seruatur. Etenim rabidorum morsibus auxiliatur, tum vulneri impositum, tum mole auellanæ nucis, catapotij instar exhibitum, quadraginta diebus. Ad hæc, abrasa, suggillata, & vlcera quæ difficulter admittunt cicatricem, persanat: ad aliáque plera-que est vtile. Ego tamen propinare pharmacum hoc contra canis rabidi morsus, nunquam fui ausus: quum haberem aliud nempe ex cancris confectum medicamentum, ad sanandos illos maximè efficax. Iis enim remediis ipse vti semper conatus sum, quæ licet nonnunquam præsidij quod allatura essent, dubiam spem promitterent, neutiquam tamen obesse possent. Porrò Heras cùm heminam scribit, sextarij Romani dimidium indicare videtur, continentis vncias viginti, quas cornibus maiori ex parte metiuntur, incisis extrinsecus lineis quibusdam orbicularibus. In vniuersum autem, nisi metallica medicamenta plenius coquantur, emplastrum ex eis constans adeò friabile edetur, vt adhærere cuti absque deligatura non possit. At coquuntur largius, dum maiorem liquidorum mensuram in mistura continent. Quod verò ad adipis differentias pertinet, in omni animantium genere iuuenilia perfectis humidiorem, minúsque calidum adipem possidet.

Morsui rabidi canis auxiliari medicamen ex cancris confectum.

Sextarium Romanum cõtinere vncias 20.

Metallica plenius coquenda esse, vt adhæreant.

Candidum Mnasæi.

Album quod ad Mnasæum refertur, ad diuturna & difficilia conferens. Lithargyri, cerussæ, singulorum drac. centum: ceræ drac. 50. terebinthinæ, thuris, sing. drac. 25. aluminis fissilis drach. 12. olei heminas 2. Nec verò differre puteris, si drachmas centum alicubi scriptas loco vnius libræ inueniatis. Libra siquidem drachmas sex habet ad nonaginta. Selibra, octo & quadraginta. Sic & huius rursùs dimidium, vigintiquatuor.

Libram continere drac. 96.

Dysepulotica vlcera quæ dicantur.

Porrò quæ vlcera ex humorum confluxu, vel multorum, vel actium oriuntur, ita tamen vt locus affectus huiuscemodi in se dispositionem non habeat, qua influentem humorem, quamuis bonum, corrumpat: ea dysepulotica, hoc est, ægrè peruenientia ad cicatricem appello. At quæ dictam dispositionem sortiuntur, singulari vocabulo cacoëthe, hoc est, malignantis naturæ vocantur. Quibus sanè omnibus illa medicamenta conueniunt, quæ absque rosione & morsu deficcent: quæque præterquàm quòd non erodant, aut manifestò astringant, detergere etiam possint. Siquidem plurima eius generis vlcera, ceu ab exesione malignorum humorum sint caua reddita, impleri postulant. Atqui omnia quæ carnem gignunt medicamenta, detergendi facultatem sortiuntur. Multa etiam alia siccam possident vim, vlceribus id genus curandis commodam. Eorum tamen meminisse impræsentiarum oportet, * quæ aut tueri confecti emplastri candorem possint, aut non vsqueadeo vitiare. Talia autem sunt, cadmia, pompholyx, calx, ostrea combusta, purpura, buccina, & sepiæ pars ossea. Parum officiet colori, & æris squama: & exusta chalcitide, id quod cinereum est, aut subaldidum. At verò dictorum quodque, si lauetur, totam rosionem amittet: quemadmodum tum cera, quæ medicamini conficiendo admiscebitur, tum resina. Cæterùm vt cera Tyrrhenica vel Pontica est ad candidi emplastri præparationem præstantior: sic resina, tum quæ larix, tum quæ terebinthina appellatur, ad vlcera malignantia magis conducunt. Sed thuris aliqua portio etiam indenda est, vt vlcerum malignorum ipsa dispositio coquatur, & ad suppurationem perueniat. Iam verò ad prætumida vlcera, ex aceto & marina curiosè læuigari debent metallica. In quibus autem acre & mordax est quod in vlcera fertur, ex aqua potius maceranda singula sunt: quemadmodum magis ex vino, vbi copiosus humor vlceribus influens apparet. Vbi igitur lithargyri cerussæque, vtriusque libram vnam cum tribus olei, & selibra aquæ simul & accuratè coxeris, resinæ terebinthinæ, aut eius quæ larix dicitur, ternas vncias iniicito: ceræ autem duplum sufficit: nam thuris sat erit si vnciam & semissem post ceram & resinam indideris. Deinde metallicorum tres vncias addes, quas drachmæ quatuor & viginti constituunt. Impones autem duorum, trium, plurium, atque omnium quæ numeraui: ita vt si omnia habeas, æquam singulorum portionem iniicias, cadmiæ nempe, pompholygis, buccinarum cineris, vel ostreorum, & æris squamæ, singulorum denarios septem, qui tres vncias absoluunt. Quòd si calcem lotam immisceas, singulorum drachmæ quinæ ponentur. Si vstam chalcitidem, singulorum drachmæ quaternæ: sic vt ex omnibus in vnum coëuntibus, tres tantùm vnciæ conflentur.

Cera Tyrrhenica.

Metallica abluendi modi diuersi.

Vnciam constare octo drachmis.

Candidum Damocratis.

Candidum emplastrum Damocratis, ad abrasa, ambusta, & vlcera summa in cute suborta. Cerussæ lib. j. lithargyri, trypheræ, sing. vnc. 16. ceræ Ponticæ vnc. 5. terebinthinæ purissimæ vnc. j. thuris mannæ, vel thuris vnc. 5. olei candidi lib. j. aquæ sextarius. Conficiatur vt decet. Porrò in iis qui molli sunt carne, in senibúsque, aut iis qui malo sunt præditi corporis habitu, aluminis licebit etiam quatuor vncias miscere.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm genera,
LIBER SECVNDVS.

VVigitur si quando perdiderimus librum, cui inscriptæ insint medicaminum consuetorum compositiones, similia reficere amissis valeamus, necessarium in primis est, nos vniuersalem quandam vitæ formulam didicisse, qua propositum inueniamus: dein verò secundum hanc in multis particularibus exerceri, scientes absque tali exercitio nullum posse rectè opus absolui. Proponatur itaque nobis cauum vlcus curandum. Etenim docti ab ipsa ratione, cauorũ vlcerum curationem subministrari succrescente alia carne loco deperditæ, ex ea videlicet quę subiecta est: cogitamus

Caui vlceris generalis curatio.

tamus fieri hoc non poſſe, ſi in vlcere ſordes, aut copioſa humiditas ſubſit. Verùm ſordes medicamina detergentia auferunt: humorem, exiccantia diſcutiunt. Quocirca neceſſum eſt huiuſmodi pharmacorum materias cognoſcere, idque non ſimpliciter ſecundum genus eorum facultates conſiderantes, ſed inuenientes etiam quo ordine, quóve gradu, aut exceſſu, ſingula ſuas vires ſortiantur. Fingamus ergo nobis ad manum tantùm adeſſe ceram, æruginémque, quibus cauum vlcus repleamus. Quum enim compertum habeamus, ceram quidem ſolam, vlceris ſordes minimè prohibituram eſſe, vt quæ nec detergere, nec exiccare poſſit: æruginem autem per ſe adhibitam, excitaturam tum roſionem, tum phlegmonem: vtique horum vtrunque vitabimus, medium autem ex ambobus conſtituemus, vt imbecillius ærugine, ſic cera valentius. Quia verò paulo hæc interuallo relinquitur, ab eo quod commodè adminiſtrari poſſit, ærugo autem magno id ipſum excedit, ob id ſanè multæ ceræ modicam æruginem admiſcebimus. At quantã quantæ miſcere oporteat, certè ante experientiam exactè quidem nemo inuenire poterit: coniicere autẽ poterit, iudicaréque, & ita conficere pharmacum, vt primò nullũ infelicẽ ſucceſſum ſit habiturum: quemadmodum aliquando ego in quodam vico confeci, cum ceræ fuſæ ex oleo rhodino libra vnica, vnciam vnam æruginis temperans. Cæterùm valida corpora validiora medicamenta ſuſtinent: quæ verò imbecilliora exiſtunt, hoc eſt, humido & molli habitu prædita, haud item talia perferunt. Dura itaque corpora ex copioſiori ærugine cerato admiſta, recipiunt carnem: mollia ex pauciori. Quare ipſa experientia docebit, quatenus vel augere, vel remittere, vel tueri pharmaci facultatem expediat. Sunt nanque omnia medicamenta ei optima, qui affectus quibus ſingula offeruntur, cognoſcit.

Ceram per ſe non congruere vlceribus ſordidis.

Ærugo per ſe adhibita, roſionem & phlegmonem excitat.

Corpora valida, validiora medicamenta perferre poſſe.

Medicamenta omnia ei eſſe optima, qui affectus quibus exhibentur, cognorit.

Viride medicamen Galli, ad glutinanda maiora vulnera potentiſſimum, ab Andromacho ſcriptum. Reſinæ ſtrobilinæ drach. ccc. ceræ drach. c. æruginis raſæ drach. L. thuris drach. xxv. Aceti quod ſit ſatis. Hæc Andromachus. Cæterùm quum ſtrobilina reſina aliarum omnium longè calidiſſima ſit: ambabus autem qualitatibus moderatiſſima, quæ terebinthina vocatur: certè multò ſatis videtur hanc omnibus medicamentis, quæ rectè curabunt vlcera, permiſcere: quandoquidem primus, præcipuúſque in eis ſcopus eſt, vt id quod offertur, non mordicet. Commendanda eſt autem ipſius thuris commiſtio, quòd emplaſtri conſiſtentiam adiuuet, dolorem ſimul leniens & concoquens. Quare ſi in ea compoſitione æqua ipſius portio coniuncta ærugini eſſet, tenacius & mitius ipſum redderetur medicamentum: æruginis tamen exiccantem facultatem exolueret, quæ vlceribus ægrè admittentibus curationem deſideratur. Meminiſſe autem oportet, fortium medicamentorum ex aceto diebus pluribus contritorum, morſum & acrimoniam obtundi, vires augeri. Eadem ratio eſt in metallicis medicamentis combuſtis. Hæc tamen ex ignis commercio nonnihil mordax ſiue erodens perſeuant: quod elota deponunt, ac lenia prorſus redduntur. Propoſito itaque emplaſtro, ſi ex roſaceo liquefacto vtaris, proderit ſordidis, humidíſque vlceribus. Pura verò erodit: ac proinde miſcendum ei eſt ceratum liquidum ex cera & reſina confectum, vel ex roſaceo, vel oleo liquatum. Eſt autem olei nomen vnum, qualitas & facultas diuerſa. Quippe omphacinum frigidius eſt: ex maturis oleis preſſum, calidius. Temporis autem progreſſu, calfaciendi vim auget. Sic etiam quod ſalem habet, quantùm ex illo ſumpſerit, tantò calidius eſt: magíſque ſiccat, quàm quod ipſius eſt expers. Iam quod ſurculos oleæ continet, valentius aſtringit. Indicabit autem quod vtilius eſt, & vlceris forma, & corporis ægri natura. Vlcus ſiquidem contrariis remediis curabitur: corpus vlceratum, ſimilibus. Roſaceum verò præſtantiſſimum eſſe noſti, quod ſolis roſis pluribus, oleo citra ſalẽ preparato, plenius maceratis confectũ eſt. Quæ omnia ſi quis memoriter teneat, nec oblitus ſit virium medicamentorum ſimplicium, is & varia emplaſtra viridia cõponet, & compoſitorũ ſingulis quãrectiſſimè vtetur. Porrò durioribus corporibus magis exiccantia medicamenta exhibenda ſunt: minus autem, mollioribus. Ad hæc intendemus exiccantis medicamenti vim, vbi opus eſſe videatur, admiſto melle: remittemus autem & mitigabimus, ex oleo, & cerato, vel oleoſo quopiam. Igitur cauum vlcus in ſano corpore, viridi emplaſtro, quod ex ærugine, cera & reſina conficitur, liquato & roſaceo, curabitur. In cuius medicamenti compoſitione, equidẽ ceræ & reſinæ ſoleo portiones partes miſcere, æruginis autem duodecimam, vel decimam, vel octauam, nimirum pro vlcerum corporúmque diuerſitate. Atque erit ſanè duodecima, ſi ceræ pondo, & reſinæ tantundem, æruginis vncias duas temperemus, decimáque & octaua ad portionem.

Viride medicamen Galli.

Terebinthinæ prærogatiua.

Thuris facultas.

Fortium medicamentorũ ex aceto tritorum, morſum quidem obtundi, vires autem augeri.

Elota acrimoniam amittere.

Olei differentiæ.

Vlcus eſſe curandum contrariis: vlceratum corpus ſimilibus.

Roſacei optimi præparatio.

Exiccantium vim intendi per mellis miſcellam, remitti autem oleo aut cerato.

Viridis medicaminis optima temperatura.

Viride Hecatondrachmon dictum, quod centum drachmas medicamentorum recipiat, ad magna vulnera glutinanda, & purganda ſordida, maximè vtile. Ammoniaci drach. viij. ſquamæ drac. xij. mannæ drach. viij reſinæ ſiccæ drach. xij. æruginis drach. viij. ſeui vitulini drach. xiiij. reſinæ terebinthinæ drach. viij. ceræ drach. xxx. olei quartam cyathi partem, aceti quantum ſatis eſſe videatur. Conficito.

Viride Hecatondragmon dictum.

Viride Epigoni, ad carnem gignendam efficax.

Æris ſquamæ, æruginis, guttæ ammoniaci, ariſtolochiæ, thuris, ſing. vnc. j. Aloës, myrrhæ, chalbani, ſing. vnc. s. Aluminis rotundi drach. vj. reſinæ colophoniæ drach. cc. ceræ drach. c. olei heminæ dimidium. Miſceto.

Viride Epigoni.

Viride Paſionis ad extrahendum & digerendum vtile.

Reſinæ colophoniæ drach. ccc. ceræ drach. cl. æruginis drach. viij. aluminis rot. tantundem: ſquamæ æris drac. xij. thuris drac. xvj. æris combuſti drach. viij. Salis Ammoniaci tantundem. Olei dimidium cyathi: aceti quod ſatis eſſe videatur. Conficito.

Viride Paſionis.

Viride Lite appellatum. Reſinæ lib. xij. ceræ lib. viij. æruginis raſæ * lib. ij. Seui vitulini lib. ij. aceti lib. 50. Ego autem mannæ libram iniicio. Liquet igitur acetũ cum duabus æruginis libris, & vna ipſius mannæ, leuigandum eſſe, ac dein liquida ipſis miſcenda. Hoc medicamentum emollit, concoquitque, adipis atque mannæ ratione.

Viride Lite dictum.

Porrò ad efficienda viridia medicamenta, æruginem non modicam immittere oportet, vt cætera in ſuum colorem permutet. Quare quæ pertinaciter proprium colorem tuentur, ea ſimplicia ab hac miſcella abigenda ſunt. Sed neque inter coquendum eſt iniicienda ipſa ærugo: verum vbi

Viridia conficiendi ratio.

verum vbi in mortario vnitas facta est,tunc misſcenda.

Vlcerum curandorum vniuerſalia conſilia.

Conſilia igitur curandorum vlcerum ſunt,ſordidis adhibere abſtergentia medicamenta: profluentibus exiccantia,atque id quod in fluxu eſt, repellentia. At ſi copioſum & contumax ſit quod fluit, fluoris cauſa prius eſt amputanda. Conſtat autem, inflammatorum vlcerum prius eſſe ſanandam phlegmonem:carnem intemperatam, reducendam eſſe ad temperiem:cui ſanè quatuor modis ſimplicibus,totidémque compoſitis, per contrarias qualitates ſuccuritur.

Vlceris inflãmati curatio.

Sinus implendi ratio.

Porrò vbi ſinum implere proponimus,medicamentum Iſis vocatum, aut Machærionis emplaſtrum liquatum ex copioſiori oleo, per foratum cornu infundendum eſt: ad quod etiam pyulcis vtimur. Eſt autem ipſo medicamento tunc meraciori vtendum, quum ſinus oppletus eſt ſordibus: vt ſoluto ex oleo largiori, dum magis purus exiſtit. Cæterùm ſi paruæ adhuc phlegmones ſinum infeſtantis ſuſpicio adſit,medicamentum ex roſaceo liquabitur. Pari modo & medicamentum ſiccum, quod ex charta combuſta conſtat, roſaceo copioſiori diluẽtes,ipſi ſinui infundimus. Quemadmodum verò ſinus liquidioribus pharmacis indigent:ita quæ ſuperficiem corporis caua vlcera infeſtant, craſſius medicamentum poſtulant. Meritò igitur in id genus vitiis, ceratum validè abſtergentibus admiſcemus:in ſinibus oleum, vel roſacei plurimum. At verò medicamenta quæ ex ſalibus conſtant, vbi animus eſt carnem gignere, offerenda non ſunt. Sal quippe magis aſtringit quàm purget:ſiccat verò nihilo minus quàm nitrum ac aphronitrum.

Sinus liquidiora pharmaca poſtulant.

Salis facultas.

Melina emplaſtra.

Melinorũ atque viridium diſcrimen.

Quemadmodum viridium emplaſtrorum plurima,propter æruginem præpollentem talia fiunt, ita quoque melinorum nonnulla. Sed viridia æruginem incoctam habent:melina verò coctam,ſed mediocriter.

Melinum Andromachi.

Andromachus igitur complura melina ſcripſit, ad glutinanda vlcera, carnem gignendam, inducendámque cicatricem idonea:quale eſt quod ſubdam. Lithargyri drach. ciiij. olei heminam quidem æſtate,hyeme autem tres cyathos:ceræ drac. xlviij. colophoniæ tantundem: ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis raſæ, chalbani, mirrhæ, ſing. drach. viij. Conficito. Aliud ſimplex. Lithargiri drach. c. axungiæ drach. lxxv. olei veteris tantundem. Miſce. Conuenit enim carne molli præditis, digerítque. Aliud Heraclidis, interiores abſceſſus ſine dolore diſcutiens. Lithargiri,ceruſſæ,ſing.drach.c. ceræ drach.lxxx. reſinæ aridæ drach. lx. ammoniaci thymiamatis drach. L. chalbani drach. xvj. olei vteris heminas ij.

Melinum Heraclidis.

Melinum Menæti.

Melinum Menæti.

Lithargyri lib.iiij.olei lib.iij.terebinthinæ lib. ij.ceræ lib.j. æruginis, thuris, chalbani, ſing.vnc. iiij.ammoniaci thymiamatis vnc.vj.Conficito.

Melinum Serapionis,ad vulnera, & ad reſoluendum.

Melinum Serapionis.

Lithargyri drach. c. ammoniaci thymiamatis drach. xxviij. ceræ drach. lvj. æruginis Cypriæ drach.ix. myrrhæ drach.j. colophoniæ drach. lvj. chalbani drac.viij.olei heminam s. Quòd ſi æſtas ſit,quartam partem heminæ. Aduerte autem,myrrham non ſuſtinere coctionem: quam nec thus, nec aloë ferunt.

Coctionem nõ ſuſtinet myrrha nec thus, nec aloë.

Hygieni emplaſtrum ad multa: quo ad vlcera vix cicatricem ducentia nullum melius extat Lithargyri chryſitidis minam:ceræ tantundem:chamæleontis nigri radicis drach.xxxvj.æruginis raſæ drach.xviij. chryſocollæ drach. xl. olei veteris heminas iij. Conficito. Præparatur optimè argenti ſpuma,ſi intrita vino Falerno ſub æſtu Caniculæ, dein afficetur.

Hygienis emplaſtrũ multi vſus.

Lythargyri præparãdi ratio.

Emplaſtrum ex chamæleonte,quod cicatricem vlceribus difficillimis, calloſis, & inueteratis inducit. Lithargyri minam j. ceræ minas vj. æruginis minas iiij. chameleontis minas viij. olei minam vnam. Conficito vt decet.

Emplaſtrũ ex chamæleonte.

De ruffis emplaſtris.

Quemadmodum propter crudam quidem æruginem fiunt viridia emplaſtra:propter mediocriter autem coctam, melina: ſic ruffa euadunt, vbi liberalius ea coquitur. Manifeſtum igitur eſt,melina ruffáque oleum copioſius,quàm viridia, recipere. Ruffum porrò, quo ſemper mea induſtria parato vtor, in hunc modum coquitur. Argenti ſpumæ cum oleo priùs coctæ, metallica ex aceto læuigata immitto, & ſic coquo, donec amplius manus non polluat. Impono itaque olei vetuſtioris libras quatuor, argenteæ ſpumæ lib. iij. aceti quàm acerrimi lib.ij. Horum trium metallicorum, ſquamæ æris nigri,æruginis,chalcitidis,ſing. vnc. ij. Cæterùm hyeme plus olei quàm per æſtatem miſcendum eſt. Ac ſanè hoc medicamen cruenta vulnera glutinat, magíſque in duris corporibus: curatúque difficillima vlcera concoquit. In ſumma verò,ſolum hoc ſinus glutinat, aſtringit fiſtulas,exiccat,& prorſus claudit. Ipſum tamen iuuat ſpongia recens veteri vino reſperſa. Deligatura in ſinibus ab imo fiat,verſus vlceris oſculum.

Ruffa emplaſtra fieri per longã coctionem æruginis.

Ruffum emplaſtrum Galeni.

Deligatura qualis ſit adhibenda ſinibus.

De iis quæ cicatricem obducunt.

Quantò autem glutinantia ſarcoticis magis dicuntur ſiccare, tantò glutinantibus epulotica, ſiue cicatricem facientia. Ea tamen ex aliquo aſtringenti oleo (cuiuſmodi roſaceum, aut myrteum eſt) ſolent adminiſtrari. Porrò inter ea quæ apud omnes magnificè commendantur, inducendæ cicatrici præſtantiſſimum eſt quod ex cadmia, quódque ex ladano conſtat.

Cicatricem obducentia.

Emplaſtrum ex cadmia.

Cadmiæ vſtæ,& ex vino præparatæ,chalcitidis toſtæ, ſing. drach. lxxx. picis colophoniacæ vnc. viij. vini Phalerni quod ſatis eſt. Conficito vt decet.

Epuloticum ex cadmia.

Aliud etiam ex cadmia.

Cadmiæ toſtæ,chalcitidis toſtæ diphrygis,ſing. drach.xvj.ceræ,reſinæ frictæ, olei myrtei,ſing.ſelibram:vini Italici quod ſit ſatis.

Aliud ex cadmia.

Argenti ſpumæ,ceruſſæ, cadmiæ,diphrygis reſinæ, ſing. drach. viij. chalcitidis drach.ij. ceræ, drach.viij. myrtei olei,& vini Aminæi quod ſatis eſſe videatur.

Emplaſtrum ex ladano.

Chalcitidis,argenti ſpumæ,ladani, ſingulorum drach. xxiiij. bituminis drach. viij. ceræ vnc. ix. myrti heminam,vini tantundem.

Emplaſtrũ ex Ladano.

Emplaſtrum Pyricauton dictum.

Olei heminam, aluminis ſiſſi, mannæ, thuris, argenti ſpumæ,chalbani, ſingulorum drach.L.ceræ drach.xxiij anchuſæ drach.viij. medullæ ceruinæ,adipis ſuillæ,æruginis,ceruſſæ,ſing.drach.ij. ouorum trium lutea. Conficiatur vt decet.

Emplaſtrum pyricauton.

Medicamen Magne dictũ.

Medicamen Magne dictum, ac verè magnum contra vlcera quæ difficulter cicatricem admittunt: quod ex rosaceo dilutum, etiam sedis affectus sanat. Argenti spumæ drach.c. ceræ drach.l. Cerussæ drach. c. terebinthinæ drach. xxv. thuris tantundem: aluminis fissi drachmas xij. olei heminas duas. Conficito.

Emplastrum Thelamonis.

Aliud Thelamonis, accommodatum carbunculis, sinúsque exiccans. Pityinæ, ceræ, calcis viuæ, lithargyri, sing. drach. l. cerussæ drach. xxv. olei tres cyathos.

Emplastrum Moschionis.

Aliud Moschionis vnicè conferẽs ad amouendum vlceris callum, sanandósque sedis affectus.

Argenti spumæ, cerussæ, calcis viuæ sing. drach. viij. medullæ ceruinæ, ceræ, vtriusque drach. xvj. olei myrtei quantum sit satis.

Epuloticum medicamen Andromachi.

Emplastrum Andromachi.

Cadmiæ lib.j. chalcitidis vstæ, ceræ, sing. tantundem: resinæ aridæ lib. iij. myrtei tantundem. Vinum siccis immiscetur.

Aliud eiusdem candidum epuloticum.

Candidũ Telephanis.

Argenti spumæ minam j. cerussæ tantundem: ceræ, resinæ, sing. minas iiij. olei heminas ij. aquæ heminam.

Candidum Telephanis.

Argenti spumæ drach. lxxx. cerussæ drach. cxx. myrrhæ drach. iij. obo. ij. Sagapeni drach. v. thuris drach. vj. obo. iiij. olei heminas ij. s. Omnia simul coquito.

Aliud ad herpetas, carbunculos, condylomata, & rhagadas maximè valens: quod etiam phlegmonas arcet. Adipis suilli drach. lxxxviij. ceræ candidæ drach. xlviij cerussæ drach. xij. argenti spumæ tantundem. Conficito.

Cephalica pharmaca vnde dicta, & qua facultate prædita.

At verò nonnulla emplastra cephalica, & catagmatica nominantur, potissimum à caluariæ fracturis, quibus solent opitulari. Sunt autem talia, abstergendi, digerendi, & siccandi potestate prædita. Plerique tamen paululum ex astringentibus pharmacis eis admiscent: vt id quod affectis partibus influit, repellatur, & abstergentium facultas in altum vsque descendat. Cæterùm nisi astringentia conterantur in tenuissimum pollinem, magis obsunt, quàm prosint, iis quæ trahendi vim obtinent.

Catagmaticum optimum ab Asclepiade traditum, ad confirmanda fracta ossa.

Catagmaticũ Asclepiadis.

Argenti spumæ, bituminis, sing. drach. cc. picis aridæ, ceræ, sing. drach. c. terebinthinæ drach. l. aluminis scissilis, propoleos, sing. drach. xxx. ammoniaci thymiamatis drac. xxiiij. æruginis drach. x. olei sextarios quatuor.

Catagmaticũ Moschionis.

Moschionis catagmaticum ad fracturas, contusiones, atque recentia vulnera, aliósque affectus complures celebre. Argenti spumæ minam j. picis tantundem: seui vitulini tantundem. Terebinthinæ drach. octoginta: mannæ thuris tantundem: ceræ drach. xl æruginis, oppopanacis, chalbani, sing. drach. viij olei cicini, aceti, liquoris sycamini, sing. heminam: picis liquidæ heminæ dimidium.

Mina continet vncias xx. Vncia constat viij. denariis. Cephalicis ad quæ Medici vtantur.

Conficiatur vt decet. Pro mina impræsentiarum intelligo vncias viginti: quarum singulæ pendent octo denarios. Sic itaque continebit mina, centum sexaginta denarios. Propriè autem dicuntur emplastra cephalica, ea quibus Medici in iis capitis fracturis, quæ ad diploen penetrarunt, vtuntur, ad extrahenda ex alto, superficiem versus, non ossa modò, sed his multò magis humores crassos & viscidos, intus delitescentes. Quare acrimoniam quandam sortiantur oportet. Itaque catagmaticis cephalica generosiora existunt: quæ quidem mista cerato, carnem possunt producere. Quocirca sarcoticis quodammodo sunt similia.

Cephalicum optimum ad capitis fracturas ab Hera descriptum.

Cephalicum Heræ.

Squamæ æris drach. xxv. aluminis, aristolochiæ longæ, sing. drach. xx. ammoniaci thymiamatis, thuris, sing. drach, xxv. myrrhæ drach. xij. seui taurini: terebinthinæ, pityinæ, sing. lib. iiij. olei heminam: aceti quantum sit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, arcens phlegmonem, maximéque ad fracturas & puncturas neruorum conducens.

Argenti spumæ drach. xxv. bituminis aridi drach. c. picis aridæ drach. l. ceræ drach. l. resinæ pityinæ drach. xxv. ammoniaci thymiamatis, æruginis, aluminis fissi. propoleos, sing. drach. xv. olei veteris lib. iij. Conficito.

Andromachi catagmaticum.

Catagmaticũ Andromachi.

Argenti spumæ, picis, ceræ, seui taurini, thuris, sing. minam: picis liquidæ, heminæ dimidium: liquoris sycamini heminam: terebinthinæ minam: opoponacis, chalbani, æruginis, sing. drach. viij. ricini heminam. Ammoniaci thymiamatis drach. xxv Ex vino austero diluitur.

De emplastris glutinantibus.

Glutinantium medicaminum vsus.

Quidam hæc ἔναιμα & τραυματικὰ nominant: estque opus eorum coniungere, & diuisas partes conglutinare, reducereque ad pristinam integritatem. Sunt autem sarcoticis ipsa glutinatoria sicciora. Ad hæc, sarcotica quidem detergendi vim, sed absque rosione possident. Glutinantia autem, tantùm desiccantia esse debent. Cæterùm cicatricem inducentia medicamenta, præterquàm quòd astringunt, sicciora etiam sunt glutinantibus. Etenim glutinantium est finis, nullam inter coïtura subnasci humiditatem permittere: cicatricem verò inducentium, non modò hanc prohibere, sed consistentem etiam in iis quæ cicatricem sunt recepturа, consumere: præterea callo obducere, & astringendo obdurare. At sarcotica sanguinem ad refectionem idoneum tam quantitate, quàm qualitate tuentur. Iam quòd nullius sit mordicationis particeps medicamen, purum vlcus conseruat, si quidem tale illud acceperit. Porrò molliora humidioráque corpora, imbecillioribus medicamentis indigent: vt vehementioribus, quæ prorsus contraria existunt.

Sarcoticorum facultas.

Epuloticorum opus.

Molliora corpora imbecillioribus medicamentis indigent.

Glutinatorium ab Andromacho scriptum, nomine Barbarum.

Glutinatoriũ Andromachi, Barbarum nomine.

Picis, resinæ, bituminis, sing. drach. cc. thuris drach. xxiiij. olei heminam. Conficito.

Aliud eiusdem.

Picis lib. ij. bituminis, ceræ, sing. lib. j. Ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. vnc. vj. cerussæ vnc. iij. olei heminæ dimidium: aceti heminas iiij.

Aliud enæmon Iuliani.

Enæmon Iuliani.

Argenti spumæ, bituminis, ceræ, picis brutiæ, sing. drach. l. resinæ frictæ drach. xv. æris squamæ drach. xij. thuris drach. xiiij. chalbani drach. viij. chalcitidis drach. iiij. aloës drach. vj. gallæ drach. iiij. myrrhæ tantundem: aristolochiæ longæ drac. vj. aristolochiæ rot. drach. iiij. olei veteris heminas iiij.

Nigrum enæmon ab Hera conscriptum.

Enæmon nigrum ab Hera.

Ceræ, picis, bituminis, pityinæ, sing. lib. j. mannæ vnc. vj. cerussæ vnc. iiij. chalcãthi tantundem: opopanacis

opopanacis vnc.ij.olei ſemiminam:aceti heminas duas. Conficito vt decet. Valet ad diuiſiones notatu dignas,maximè capitis : ad fiſtulas,ſinus,fracturáſque.Cohibet mirificè ſanguinem erumpentem. Canum hominúmque morſibus auxiliatur: ac prorſus phlegmonem arcet.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm genera.
LIBER TERTIVS.

Putreſcentiũ ratio per quæ fieri debeat medicamenta.

QVandoquidem quæ putreſcunt omnia , ex humiditate & calore id patiuntur : certè in vulneribus obnoxiis putredini , curationem per ſiccantia & refrigerantia moliendam eſſe,ſemper mecum exiſtimaui. Rurſum apud me contemplatus,frigidum neruis ab Hippocrate inimicum dici:optimum fore medicamen neruorum vulneribus intellexi,quod & ſiccaret,& medium eſſet inter ea quæ calfaciunt & refrigerant:vel quod parum ad calfacientium latus ab ipſo medio recederet.Poſſe etiam calidum abundè eſſe pharmacum, mòdò ſiccandi facultate polleret. Quippe calor citra humiditatem humectare non poteſt. Cæterùm vbi nudatis neruis medemur, tūc prædictam auxiliorum integram indicationem aſſumi ratio eſt. Vbi verò punctis , ita vt partes interiacentes ſint ſanæ , tenuius pharmacum inueniendum eſt, cuius virtus interiacentes particulas permeando non diſſoluatur,ſed in altum penetret.Hoc autem facere poterit pharmacum vehementer exiccans. Quod quidem, etiamſi non ſit in calore & frigore ſymmetrum,offendere neruum læſum non poterit : quum facultas calfaciendi aut refrigerandi (quæ illi ineſt) admodum imbecillior reddatur, dum particulas neruoſo corpori præpoſitas permeat. Porrò inter omnia quæ refrigerandi vim habent , tenuiorum partium acetum eſt quamacerrimum : quod etiam caloris modici eſt particeps. Inter calfacientes autem liquores , qui partium tenuitate ſint præditi , primæ tribuuntur partes Cyrenæo ſucco. Cæterùm ſi eius facultas non detur , vtemur Medico,vel ſagapeno vocato, vel euphorbio. Panacis etiam , & tithymalorum liquores, & opobalſamum , tenuandi facultatem ſortiuntur. Ex terreſtribus etiam nitri ſpuma , aphronitrum,beroniceum nitrum , petra aſia,eiúſque flos , partium tenuitate inſigniuntur. Ex metallicis auripigmentum , & ſulfur , tum ſubtilia, tum calida ſũnt.Quibus ſuccedit miſy, æris ſquama, & chalcitis , parum ſimul aſtringentia. Citra calorem verò manifeſtum tenuis eſſentiæ metallica ſunt,ſpodium,pompholyx.& pſoricum. Subtilis abundè eſt & chryſocolla.Ex ſuccis,laurinus valenter calfacit, ac præterea tenuandi vim poſſidet. Nihil autem minus eo cedrinus calfacit:calore tamen qui ſenſibus ſubiicitur , propter ſubſtantiæ tenuitatem , illi cedit. Eiuſdem generis cum cedrino eſt lixiuia , quam ſtacten vocant. * Quæ quidem ſi ex tenuiorum patium materia vſta fiat,cedrinum oleum virtute ſuperat. Iam ex cerealibus,ſubtiliſſimus eſt eruus,ſine inſigni calfaciendi vi : lolium verò , cum inſigni. Hordeum nequaquam calfacit. Mediam inter ea materiam obtinent,qualitatibus amara : vt quæ multum tenuibus ſubſtãtia cedant,& craſſi nihil poſſideant. Igitur medicamentorum materiæ non ſemel aut bis, ſed frequenter ſunt explorandæ : quandoquidem ſenſibilium rerum cognitio , inſpectione ſedula confirmatur.Cuius rei indicium euidentiſſimum eſt,quòd gemelli per omnia ſimiles eſſe nobis viſi , differentes appareant iis , qui non per tranſennam , atque obiter, ſed accuratè inſpicere eos conſueuerunt. Itaque herbarum,fruticum,arborúmque materiam, prius quàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum eſt , dum fructus videlicet futuri ſunt , dum æduntur , dum augeſcunt , dum vigent. Ex hac nanque ſpeculatione aſſequêris , quando excerpendi ſint , in ſiccíſque domunculis reponendi. Etenim commodè reponuntur in locis nec ſubterraneis , nec ſub tegulis conſtitutis : ſed mediis , atque oſtia ad meridiem conuerſa habentibus : prope quæ tamen reponi medicamenta non debent. Amicos autem omnes adhortor , ſi artis opera pulchrè obire voluerint, vt me imitentur , qui ex omni natione quotannis præſtantiſſima medicamenta vt mihi adferantur curo , eò quòd perditi illi omnigenarum rerum coëmptores , illa indies adulterio contaminant. Conuenit præterea medicum,non modò affectionis,quam ſingula medicamenta inducunt,qualitatem , ſed etiam ipſius (vt ita dixerim) quantitatem coniecturare. Quippe quod humore copioſo eſt auctum , non ſimpliciter humectari poſtulat, ſed opus eſt vt ſiccitatis quantitas,copiæ humiditatis reſpondeat.Porrò neruoſarum partium doloribus à frigore obortis , vnicè opitulatur emplaſtrum ex euphorbio , oleo , & liquata cera confectum : ad computreſcentes autem circa articulos partes , confert cataplaſma ex hordei farina & ſtillatitio lixiuio paratum. Perfundendæ autem liberaliter partes circumiacentes ſunt oleo calente : poſtea verò , vbi lana ſicca,totus mador fuerit exhauſtus,humido cerato , & cui euphorbium admiſtum ſit,illinendæ. Porrò ſecunda die, pro hordeacea farina,miſcere eruinam conſueui:atque vbi iãm totum quod computruit exemptum ſit , paulatim primò quidem ad carnem gignentia , dein ad obducentia cicatricem tranſire. Quãdo autem mihi neruus aliquis vulneratus occurrit , interim per liquida pharmaca curationem molior,interim per emplaſtra : lanam extrinſecus quam molliſſimam,imbutámque oleo calente, applicans. Quòd ſi medicamentum ex aceto vſurpem , aceti modicum oleo admiſcens , bis térue quotidie ſoluo , & oleo calente foueo.Si noctes longæ fuerint,etiam in his ſoluere conſueui:idque magis, dum vlcus à medicamentis eroditur. Oleum autem quo fouebimus,ſatis calens eſto:verùm ita , ne vulneratam partem offendat. Nam vt frigidum huiuſcemodi affectibus aduerſiſſimum eſt,ſic tepens non omnino vtile. Nam quemadmodum aqua ipſa , quatenus calet,aut friget , maximè contraria facere nata eſt, ita quoque oleum. Frigidum ſiquidem corpori admotum,perſpiratum ipſius obſtruit,& prohibet : calidum verò digerit , extenuátque. Porrò ab aquæ vſu in tota curatione ita tempero , vt ne attingat quidem vlcus. Proinde , quum ſanguis initio ſtatim à vulnerata parte abſtergendus eſt, ex oleo id facere expedit.Iam verò acetum,ſi quando ipſo ad affectos neruos vtamur,in ſe nihil vinoſũ contineat. Oleum autem omni aſtrictione vacet, ſítque omni ex parte tenuiſſimum:quale Sabinum exiſtit. Memini autem me,quum alia remedia deeſſent,

Nudati nerui quam medẽdi rationẽ requirant.

Punctinerui qualia medicamenta poſtulent.

Aceti facultas.

Succorũ calfacientiũ differentiæ.

Terreſtria, partiũ tenuitate prædita.

Senſibiliũ rerum cognitio, inſpectione ſedula confirmatur.

Medicamentã reponendi ratio.

Galenus ex omni regione curabat ſibi adferri omnigena medicamenta.

Neruoſarũm partium doloribus quid medeatur.

Putreſcẽtium circa articulos partium curatio.

Nerui vulnerati curatio.

Tepidũ oleum cæſis neruis congruit.

Aquæ vſum vulneratis eſſe neruis inimiciſſimum.

eſſent, neruorum vulnera propoli recenti curaſſe, interdum etiam antiquiori fermento : quæ ambo aliquando commiſcui.

Euphorbium ad pūctos tendines facere.

Vetus etiam euphorbium oleo læuigās, inſtarque cataplaſmatis adhibens, aliàs tendinem punctum ſanaui:id quod,euphorbio recenti adhibito, neutiquam ſucceſſiſſet, quum calorem magnum, mordicationémque, atque doloré excitet. Eorum tamen euphorbium eſt,quæ calorem caducum,atque ſtatim euaneſcentem ſortiuntur. * Cæterùm aliis multis pharmacis accidit, vt paucults annis eorum vis reſoluatur:id quod,poſt thapſiam,nullo minus euphorbio contingit.Quippe tapſia bimuſa expirat penitus,quum euphorbij vires ad ſextū vſque annum ſeruari poſſint. Porrò vbi pharmacum conſiſtentia ſimile acopis dictis vnctionibus habere volueris,oleum ſit quadruplum ceræ. Vbi verò emplaſtri ſpeciem referet, parem ceræ portionem oleo expedit temperare, maximè ſi ſicca & vetuſta fuerit:ac tum ſanè ipſi ceræ ſic temperatæ,poteris ſextam partem euphorbij recētis adiicere:ita vt illius ſex drachmæ,ceræ ſex,atque itē olei ſex miſceantur.Licebit etiam reſinæ aut picis aliquid emplaſtro ipſi adiicere,vt glutinoſius euadat:tunc tamen minus infundendum eſt olei. Ac reſinarum quidem omnium ſicciſſima eſt, quam alij phryctam, alij colophoniam appellant. Huic ſuccedit quæ ex figulinis impura ſumitur:quam ſi purges,in phryctem mutabitur. His ambabus ſiccior eſt,quæ dicitur pityinon phyſema. Ego tamē ad rem propoſitam phrycte vtor, & liquidis.Harum rurſus nonnullæ diutius liquidæ permanent, quemadmodum terebinthina:aliæ citò inareſcūt, vt ſtrobilina:media vtriuſque eſt abietina. Quinetiam facultate calidior eſt quidē ſtrobilina, mox verò abietina,deinde terebinthina.Poteris autem medicamen quod euphorbium receperit,experiri in tuo crure, vel brachio:atque ita ex affectu quē inferet,aut remittere ipſum, aut eius vires intendere:remittere quidem,miſtura ceræ: intendere verò,appoſito euphorbio.Quòd ſi propolim pinguem habueris,eam omnibus reſinis aptiorem fore tibi intelligito:vt quæ vaporoſam ſpiritus craſſitiem,humoréſque ſuperfluos eliciendi, atque ex alto foras extrahendi, à natura vim habeat : quæ facultas veteri etiam fermento ineſt. Iam verò ad vulneratos neruos nonnunquam ſum vſus ſulfure viuo,ſicuti & arſenico,& ſandaracha,& calce tum viua,tum extincta,lotáque & illota:ſingulis nimirum horum per ſe cum terrapharmaco temperatis.Porrò Empirici ex caſu vnum aliquod ſimplex medicamentum vtile ad propoſita inueniunt : at rationalis methodus plurima ſimul inuenit,& varias ipſorum compoſitiones. Etenim quæ ex alto humores educere,digereréque poſſunt, neruorum vulneribus ſunt ex vſu. Quādoquidem verò nonnulla horum qualitates habent immoderatas,alia eis immiſcenda ſunt,quæ ipſorum exceſſus, illæſa facultate,retundant.At rectè hoc fieri nequit,niſi cuiuſque medicamenti non modò qualitatis genus,ſed ipſius etiam qualitatis gradum, quantitatémue cognoſcas.Quocirca Empirici,quòd ignorent naturam ſimplicium, homogenia tantùm,atque ſimilia commiſcent:quemadmodum alij plerique, quòd exceſſus quantitatem non aſſequantur. In vniuerſum autem, pharmaca liquidiora minus moleſta ſunt, cùm aliis, tum vel maximè neruorum vulneribus. Cauendum tamen perpetuò eſt,ne aquis læſa particula reſpergatur.Verùm

Euphorbij vim citò euaneſcere.

Thapſiam bimulā expirare prorſus.

Reſinarū differentiæ.

Propolis vires.

Fermenti facultas.

Neruis vulneratis conferre, quæ humores ex alto educere,ac digerere poſſunt.

Empirici cur ſimilia tātum medicamenta commiſceant.

Aquā neruis læſis eſſe inimicam.

qui pulchrè neruorum vulneribus proſpecturus eſt,etiam particularum naturæ ſit peritus oportet. Eſt autem curatio communis,ſicuti & periculum par, tum in contuſis ac vulneratis neruis, tum in ſic affectis tendonibus.Porrò in vulneribus iuxta femoris longitudinem factis, deligatura vulnerati muſculi partibus inuicem contrahendis ſufficit. Per tranſuerſum vulneri accepto,nihil deligatura contulerit,ſed ſola ſutura totum opus abſoluitur. Has igitur niſi quis altas faciat, muſculi partes permanebunt inglutinatæ.Conſuendæ etiam ſunt membranæ ipſæ cum muſculis quibus cohærent. At tendines,membranarum inſtar extenſos,& dilatatos, non mediocri cum periculo conſues. Ligamenta autem quomodocunque afficiantur, ab omni ſunt remota periculo:vtpote inſenſilia exiſtentia,& ex oſſibus,non ex muſculis,vt tendines, orta:neque ex cerebro aut ſpinali medulla,vt nerui.Igitur medicinæ partes mutuam opem requirunt,tum quæ manu,tum quæ medicamentis,tum quæ victu medetur: maximéque illa quæ manu curat, reliquis duabus indiget. Porrò punctiones neruorum anguſtam cutis diuiſionem habentes, non eodem curantur medicamento, quod nudato neruo auxiliatur: ſicuti neque id quod puncturis medetur,neruo nudo eſt ex vſu.Quippe multò calidius eſt magíſque mordet, quàm vt nudus neruus ipſum perferre poſſit. Præcipuè autem danda opera eſt, vt oræ anguſtiorum punctuum apertæ ſint,quò calidum medicamen admotum extrinſecus,per eas vapores eliciat,attrahens humiditatem circa affectum locum intus deliteſcentem.Quamobrem orificium duabus in cute ſectionibus ad rectos angulos diuidere oportet.

Tendinum atque neruorum affectus æquè periculoſos eſſe,eandémque medēdi rationē deſiderare.

Femoris vulnera glutinandi ratio.

Tendines non abſque periculo conſui.

Ligamentorū affectus cūr periculo vacent.

Medicinæ partes mutuam opē deſiderant.

Pūctiones neruorum anguſtæ non iiſdem medicamentis curantur, quibus nerui nudati.

Punctionum anguſtæ oræ quomodo dilatandæ.

Confectiones medicamentorum ad neruorum vulnera.

Ex metallicis aſtringentia vitanda ſunt, præſertim vbi nerui ſunt puncti. Detergentia autem conferunt: quæ tamen ſub æſtiuo ſole,ex acerrimo, vetuſtiſſimo, ſubtantiáque tenuiſſimo aceto læuigare oportet, quòd felicius craſſitudo partium,qua omnia metallica prædita ſunt, auferatur. Quantò autem longiori tempore attrita fuerint, hòc tenuiorem conſequentur ſubſtantiam: erúntque aptiora anguſtis vulneribus: quemadmodum in neruis carne nudatis, admodum tenuia, exedentiáque cauenda ſunt:quibus ſanè paſtilli Andronis, Polyidæ,& Paſionis congruunt, ex ſapa,quam Siræum vocant, appliciti. Ad punctos autem neruos equidem compoſitis medicamentis omnibus illud præſtantius ſemper eſſe vſu ipſo comperi, cui copioſa æris ſquama ineſſet: dein chalcitis combuſta, poſtea miſy. Porrò vbi neruus qui nudus erat,ab impoſito medicamento iam tectus fuerit linamentis extrinſecus, vnum aliquod ex iis quæ ad anguſta conueniunt vulnera,ſuperponendum eſt:aliúdque eiuſdem materiæ toti affectæ particulæ circundandum,ita vt ſanas quoque partes, præſertim ſuperpoſitas, pluri-mum comprehendat. Quum autem permagna differentia humanorum corporum ſit, ob ídque vnicum medicamentum omnibus conuenire non poſſit, duo ſemper in promptu habeto : alterum nempe valentius, ſed ex ſimilibus genere confectum:alterum mitius & blandius:quæ inuicem temperans, dum poſtulabit vſus,pro varietate miſturæ,permulta alia media inter ipſa conſtitues. Eſto igitur valentiſſimum metallicum tale: Chalcitidis crudæ partem j. miſyos crudi partes ij. æris

Neruis vulneratis qualia medicamenta congruant.

Medicamenta duo, eiuſdem quidem generis, ſed facultatibus differentia,ad vulneratos neruos cur in prōptu habere ſemper oporteat.

ij. æris fquamæ partes tres.Mitiffimum hæc recipiat :.Mifyos,chalcitidis, vtriufque combufti partem j. fquamæ partes quatuor. Medium fit tale: Mifyos,chalcitidos,æruginis,cuiufque vfti partem vnam : æris fquamæ partes tres. Præterea ceræ in valentiffimo duplum: * in mitiffimo duplum,atque ipfius dupli dimidium mifcetur :at in medio, duplum, ac ipfius dupli quartam partem mifcere oportet. Quum igitur validiffimum ex fex partibus conftet, duodecim illi ceræ partes mifcebis. Imbecillimum autem, quandoquidem ex fenis etiam conftabat,octodecim (quod duplum,ac dupli dimidium eft) recipiet. Mediocri verò dimidium harum partium omnium indetur. Atqui octodecim & duodecim, triginta partes conftituunt : cuius numeri dimidium continet quindecim partes. Tot igitur mediocri medicamento adiicientur ceræ portiones (id quod erat duplum, & dupli pars quarta) fiue eæ drachmæ fint, fiue vnciæ,fiue etiam libræ. Porrò menfura qua Romani metiuntur oleum,eft cornea,difcretáque circularibus lineis,totamlipfam diuidentibus in duodecim partes. Atque integra quidē menfura ab eis appellatur libra:vt eius duodecima portio, vncia. Iam verò prædictis pharmacis omnibus,iuxta ceræ portionem, addatur oleum effentiæ tenuioris, miniméque aftringens, quod quidem ceram ipfam dimidio fuperet:ita vt octo illius vnciis,duodecim olei mifceantur. Quinetiam vbi metallica pluribus diebus in mortario trita ex aceto fuerint,commodè illis thus candidiffimum atque pingue mifcetur. Cuius quantitas mediæ omnium portioni fit par:quā licebit tibi augere aut minuere, prout volueris efficere medicamētū mitius,aut acrius. Ceræ etiam oleo liquatæ,poteris aliquam refinam ex prædictis iniicere : fciens acrius futurum pharmacum,ftrobilina iniecta : mitius, terebinthina : medium vtriufque,abietina. Ex harum genere quoque eft larix,cæterùm prædictis humidior, liquidæ piceæ fubftantia fimilis. Mifcebis igitur ceræ,fextam vnius dictarum refinarum partem, fi vis vt medicamentum emplaftri formam retineat. Chalbani verò æquale thuri pondus indes, vbi mitiffimum reddere ftatuis : dum valentius,dimidium:quando ipforum medium,id quod inter æquale & dimidium eft. Ineft porrò chalbano,vtemollientibus omnibus,etiam putrificum quid : quare nudatis neruis non vfqueadeo conuenit. At fi nudus neruus non fit,haud mediocriter permiftio ipfius ad dolorem leniendum confert. Omnia quippe metallica exafperant, dolorémque excitant : vt ex humidis etiam, acetum. Quare dolori ab his excitato, plurimum auxiliatur fotus ex oleo & chalbano miftis adminiftratus. Nihil autem minus chalbano dolorem lenit adeps tenuitate fubftantiæ præditus : qualis à feris,& agreftibus animalibus fumitur. Nam animalibus fumitur. Nam animalium quæ conclufa in vrbibus deguntadeps eft & humidior, & craffior. Ex his igitur quæ leniant dolorem, habere aliquod medicamen expedit, quod ex metallicis compofito poffis interdum mifcere.

Menfura olei erat olim apud Romanos cornea.

Refinarum differentiæ.

Emollientibus omnibus ineffe putrificum quid.

Chalbanum punctis neruis conducit.

Metallica omnia dolorem excitant.

Adeps tenuiū partium, lenit dolorem.

De medicamentis ex euphorbio confectis.

Vetus euphorbium recentiori longè eft infe-rius. Si igitur anniculum fit,etiam Cyrenæo fucco, quem nunc habemus, & cuius irrigatione ftirpes augent,& fucculentas reddunt, magis excalfacit. Porrò colore quidem vetus recenti flauidius pallidiúfque apparet : fubftantia, durius & ficcius. Conficitur autem ex recenti euphorbio calfaciens medicamentum in hunc modum. Euphorbij vnc. j. ceræ vnc.iij. olei vnc. xij. quo fmegmate intrepidè vti ad punctúras poteris,dum verétis ne ofcula ipfa * conniueant. Quòd fi imbecillius fuerit euphorbium ipfum, augenda eius menfura eft, pro imbecillitatis ratione. Cæterùm confectura ceram euphorbij triplicatam continens, aliarum eft valentiffima, quum illud recens mifcetur : quincuplam autem recipiens,inualidiffima. At quadruplam capiens, medio inter vtrafque gradu confiftit. Quòd fi vnguenta proponas facere,qualia ἄκοπα nuncupantur,oleum ceræ quadruplum immifcebis : fi verò, vt in fracturis, liquidum ceratum parare, duplum. At emplafton medicamen cupiens conficere,oleum pari menfura ceræ immifceatur,fi quidem ambiens fuerit calore temperatus. Sin autem ille frigidus fit, cera autem vetus & arida, paulò ampliori mifceri debet. Vt autem tenacius hæreat, terebinthinam, aut colophoniam, foleo emplaftro adiicere. Pix etiam, cerati confiftentiam tuetur. Multò autem præftiterit medicamentum, fi refinæ, picífque loco, propolim ceræ parem adiunxeris. Quæ fi pinguitudine careat, cupimúfque vt adhæreat pharmacum,terebinthinam, vel laricem, vel fyncomiftem pineam,vel refinas fua fponte fluentes, mifcebimus.

Euphorbium vetus recentiori effe inferius.

Medicamen ex euphorbo ad neruorum punctiones commodum.

Medicaminū varias confiftentias parandi ratio.

Medicamen confectum ex liquabilibus.

Ex aceto citra ignem liquefcit ammoniacum thymiama, fagapenum, & opopanax. Igni verò foluuntur,propolis,cera,refina,& confimilia. quæ in duplici vafe liquare eft melius : nempe quum in cacabo aquam calidam continente,incumbentéque prunis, alterum vas confiftit, præter liquabilia etiam chalbanum, continens. Valentiffimum igitur ad vulneratos neruos medicamentum fit huiufmodi. Opopanacem ex aceto diffolutum diutius conterito. Poftea liquefacta illi fuper igne, propolim, chalbanum, & refinam terebinthinam mifceto. Singulorum itaque aliorum pars vna efto, propoleos recentis pinguifque, fex. Qua fi careas, eius loco picem pinguem indes,qualis eft brutia. Quòd fi hæc non adfit, vteris terebinthina. Ego nonnunquam vel folum medicamentum ex pingui pice confectum impofui, quo etiam ad canum morfus vtimur. Id autem recipit,picis lib.j. opopanacis vnc. iij. aceti,in quo illa coquuntur, fextarium Romanum.Etenim|punctúræ oras conniuere non finit. Sic tamen compofito, in duris tantum vtemur corporibus. Nam in mollioribus, ex aliquo molliori, fed digerente, vnguento vel oleo liquandum eft. Quòd fi loco opopanacis,fagapeno prius in pila trito ex aceto, liquefactam refinam, propolim,& adipem quandam acriorem adiicias, eiufdem generis medicamen habebis. Mollius tamen eft quod ex refinis, propoli, feuis, ac cera colliquatis, abfque aceto,conficitur. Cæterùm quod indetur feuum,fit acre:quale eft quod ab agreftibus animalibus fumitur,quodque vetuftum exiftit. Porrò ex medullis,ceruina, vitulináque antecellunt.

Liquandi medicamenta in duplici vafe,ratio.

Medicamen ex pice,vtile ad canis rabidi morfus.

De pharmaco ex columbarum ftercore confecto.

Columbarum turricolarum ftercus acre eft : quo interim ruri fum vfus in adolefcente,nerui vulnere affecto. Cuius fanè tùm compofitio, tum vfus, idem eft, qui medicamini ex euphorbio ineft:aliis quidem

Medicamen ex columbino ftercore.

quidem eodem modo se habentibus, sed euphorbij loco, stercore indito.

De medicamento ex herbis confecto.

Medicamen ex herbis confectum.

Ex herbis etiam tenuium partium, amaritudinem absque astrictione, aut acorem modicum, referentibus gustu, haud in idoneum ad vulneratos neruos confici medicamen potest. Tales enim sunt dictamnum, amaracum, aristolochia, polium, argemone, chamæpitys, centaurium, atque id genus aliæ: quemadmodum etiam radices omnium aristolochiarum, dracunculi, cucumeris agrestis, bryoniæ, altheæ, iridis, acori, mei, asari, phu, gentianæ, & panacis: quæ omnes, perinde vt collyria arida, læuigari in tenuissimum pollinem debent. Nam quod crassa est substantia, neruis vulneratis conducit nihil. Læuigatum autem medicamen, alio quod cerati modum habeat, est excipiendum: idque ea temperatura, quæ in euphorbio prius indicata est.

De sumptuosis pharmacorum compositionibus, vulneratis neruis congruentibus.

Medicamina sumptuosa vulneratis neruis congruentia.

Iis autem qui odoratis & preciosis oblectantur medicamentis, in hunc modum illa soleo conficere. Cinnamomi, dictamni, mari, singulorum drach. xl. amaraci pauxillum. Hæc redacta in tenuissimum pollinem, cum cerato ex opobalsamo optimo, & cera Tyrrhenica facto, confundo. Debent autem ceræ partes octo, opobalsami decem, in id ceratum coire. Adiicio etiam partem vnam terebinthinæ odoratæ, vt medicamen non sit friabile, sed sibi mutuò cohæreat. Sed ex eodem cerato, & liquore Cyrenaico, similiter aliud medicamen compono, mistura pro portione euphorbio facta: tertiumque aliud ex vtrisque temperatis conflatum: quartum deinde, quod in se myrrham stactem recipit. In quibus autem neruus est nudus, ibi ceratum ex cera quæ vocatur myrepsice, & vnguentis apud Romanos foliatis & spicatis dictis, compono, duodecimam partem pompholygis ei admiscens. Licet auté ex Thyrrhenica cera id conficere: quam solam nihil etiam prohibet ex nardo optima liquefacere, idque in duplici vase: quod in omnibus vnguentis fit commune præceptum. At raso cerato, spicæ nardi, amomi: folij malabathri, & elotæ pompholygis, pares singulorum portiones miscebis. Etenim in puncturis, acriora pharmaca ex vsu sūt, quæ vulnus apertum conseruent. Denudatis autem, mediocri astrictione, cum digerendi virtute absque morsu, prædita offerre conuenit. At amomum, astrictionis cuiusdam est particeps. Magis autem ipso nardi spica, & malabathri folium.

Vnguenta omnia liquāda esse in duplici vase.

Puncti nerui, quām nudi, acriora pharmaca postulant.

Quæ alij scripserint ad sananda neruorum vulnera.

Quidam nostræ ætatis Medicus vtebatur medicamento, similiter meis confecto, ex metallicis. Recipiebat enim ceræ vnc. vi. olei vnc. ix, misyos drach. vi. chalcitidis drach. j squamæ æris vnc. ij. s. thuris vnc. j. s. chalbani vnc. j. Cera & chalbanum liquata, metallicis aceto intritis superfunduntur. Porrò si neruorum vulnera non comitetur phlegmone, molliora humidioraque statim à principio sunt potiora medicamentis durioribus, ac siccioribus: præstatque liquata ipsa in digerente quopiam, vel mitigatorio medicamine administrare: Voco digerentia quidem, vetus oleum, & ricininum, & sicyonium: mitigatoria autem, rosaceum, chamæmelinum, & quod ex althea conficitur. His fortiora, eóque durioribus corporibus magis idonea sunt, quod ex cucumeris agrestis radice oleo decocta exprimitur: & quod ex iride, bryonia, & aro paratur. His valentius est, ex dracunculo, aristolochia, & panace factum. Nos frequenter vsi oleo sumus ex abietis semine, populique flore confecto.

Digerentia quæ. Mitigatoria.

Claudij Philoxeni Ægyptia, neruorum vitiis, aliisque congruens affectibus.

Ægyptia. Claudij Philoxeni.

Argenti spumæ, ceræ, sing. drach. lx. ammoniacum thymiamatis drach. lxxx. popoleos drach. xl. resinæ siccæ, terebinthinæ, squamæ æris, thuris, sing. drach. xviij. lanæ succidæ exustæ, squamæ stomomatis, sing. drach. viij. opopanacis drach. iiij. ricini heminas tres. Conficito artificiosè.

Fuscum Andromachi, contra puncturas.

Ammoniaci, ceræ, terebinthinæ, æris combusti, sing. drach. viij. picis aridæ drach. xl. lithargyri drac. iiij. aloës Indicæ, aristolochiæ, chalbani, sing. drach. ij. æruginis drach. j. thuris drach. ij. olei hyeme quartam heminæ partem, æstate octauam: aceti tres cyathos, quibus ammoniacum dissoluatur. Conficito.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundum genera,
LIBER QVARTVS.

Dyspuloticorum differentiæ.

QVandoquidem ex dispuloticis quædam, sanie humorumque vlceratis partibus influentium vitio, ægrè cicatricem admittunt: quædam ipsa affecta sede influentem succum quamlibet probum corrumpente, secunda ratione vlcera dysepulotica & cacoëthe propriè nominant: in quibus interim totam partem affectam excindere vel adurere nonnulli coguntur, aut medicamentis crustam inducentibus, aut igne vtentes. Quum autem ampla vtrinque latitudo sit, in eo quòd alterum altero magis dysepuloticum malignumque est, tot sanè desiderantur auxiliantia pharmaca, quot fuerint ipsorum vlcerum differentiæ. Quare duo vt minimum, quæ idem polliceantur, eandemque facultatem oftendant, differant tamen maximi minimíque ratione, in promptu adesse illi conuenit, qui omnia id genus vlcera constituerit curare. Cæterùm vbi nullus vitiosus succus vlceratas partes infestat, tale requiritur pharmacum, quod influentem quidem humorem repellat, infixum autem parti, discutiat. Atque hæc sanè vires contrariæ præstant. Siquidem influxum reprimunt astringentia: impacta digerunt, quæ trahendi potestate sunt prædita. Porrò quæ astringunt, maiori ex parte exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia verò ac digerentia ex alto humores, non citra acrimoniam id faciunt. Ac acrimoniam dolor aliquis necessariò sequitur, mordens vlceratam particulam: vnde influentes humores irritari contingit, ac proinde in vlcere phlegmonem excitari. Ex quibus liquet, medicamenta dysepuloticis malignísque vlceribus congrua, esse quamdifficillima inuentu. Inuenienda tamen aliqua eorum materia est, qua vlcus citra dolorem siccescat: quod accuratè fieri nulla ratione licet, ignorante medico, quem effectum admotum medicamen ostenderit. Quippe ex erodente simul & astringente

Vlceribus tot desiderari pharmaca, quot ipsorum sunt differentiæ.

Vlceratarum partium, quas noa infestat vitiosus succus, curatio.

Dysepuloticis congruentia medicamenta, cur sint difficillima inuentu.

astringente,validū conficitur pharmacum. Cæterùm sordes humorque vlceri incumbens,pharmaci rosionem exoluunt. Itaque perpendendum est, quantum primus vsus humiditatis ac fordium in vlcere deficcauerit: atque ita secundùm,tertiúmque vti illo debemus, donec siccum & purum vlcus ipsum appareat. Vbi verò id tale conspexeris ad aliud medicamentum te conferes,eiusdem quidem speciei, sed priore imbecillius. Scire autem oportet, medicamenta ipsa non alia ratione mederi vlceribus,quàm quòd in exulcerata particula eam siccitatem inducant,quam fortiebatur quum se haberet secundum naturam: id quod factum intelligimus,vbi neque tenuis amplius sanies influit, nec pus producitur. Reuocāda igitur ad memoriam sunt ea quæ citra morsum exiccant,cuiusmodi complura metallica existunt. Meminisse etiam oportet,combusta,& lota,acrimoniā, quam prius habebant, amittere: ac proinde ipsis vtendum esse,in iis qui molli carne sunt præditi, admodumque ad sentiendum prompti, necnon cachymi. Nam in aliis corporibus illita etiam vsurpari licebit. Siccant igitur modicè, Lemnia sphragis, cadmiáque, præsertim quæ sponte nascitur: quam sub æstiuo sole pluribus diebus ex aceto,aut vino giluo pellucidóque interens,exiccantiorem reddo. Chalcitis combusta,quàm cadmia,valentius siccat. Per se autem,nec combusta, si administretur, crustas excitat. Lotam igitur ipsam, deinde siccatam habere est satius. Minus enim lota quàm cōbusta deficcat,tum lōgè mitior est, minúsque mordax. Persimile huic medicamentum est etiam ærugo combusta. Nam quæ ignem non est experta, fortissimum medicamentum est, sicut chalcitis. Verùm hæc nonnihil etiam astringit, & ea multò magis chalcanthum, quod inter metallica maximè siccat. Misy autem & sori chalcitidi sunt cognata: tenuius tamen misy apparet, minúsque mordax & vrens: crassius sori, & vtrisque siccat imbecillius: quemadmodum & stimmi maiorem astringendi,siccandique vim,ac sori,possidet. Porrò,diphryges vlceribus ægrè humoris vitio ad cicatricem venientibus, aptissimum medicamen existit: validè nanque siccat,etsi sit mordax modicè. Ad hæc præter acrem tum qualitatem,tum potentiam, vim astrictoriam possidet. Iam omnes differentiæ aluminis,vlcera satis exiccant, generosè astringentes: quare nemo solis iis ad vlcera vtatur. Igitur quæ plethora,vitiosóque succo laborant corpora,quæque tenera carne prædita,& ad sentiendum maximè prompta sunt, facilè ex morsu, rosionéque phlegmonem contrahunt: quare mitiora medicaméta desiderant:cuiusmodi sūt, sarcocolla,ichthyocollcahrysocolla,plūbū vstū,sori,stimmíque: similiter etiam combusta. Insuper plumbi scoria, probè siccat: quemadmodum ferri squama, quæ etiam abstergit,purgátque: vnde pura vlcera reddit,quod reliquæ squamæ non possunt. Quare si hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis contumacibúsque insperseris, mirificè videbis citra rosionem ea desiccari: sicuti vbi buccinorum testas concrematas, purpurarum, ostreorum, aliorumque id genus similiter adhibueris. Lapis etiam diaphanes,siue specularius dictus leniter ac sine morsu exiccat. Eiusdem facultatis est vitrum vstum. Quinetiam Ægyptiæ spinæ fructus,galla immatura,rheon,malicorium, siccandi & astringendi facultatem sortiuntur. Aristolochia etiam,iris, acorum, artemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix,cyperus,dracunculus,& gladiolus,affatim siccant.His euidentius adhuc centaurium & polium: quibus paulò imbecillior est terra eretrias dicta: vti valentior, vocata ampelitis. Porrò ærugo ignem non experta,calx viua & illota,& molle aphronitrum(quod reuera aphronitrum est) sola per se non admouentur vlceribus. Nihil autem nobis in prædictis vlceribus tam euitandum est, quàm tum oleosa & mollia medicamenta, cuiusmodi sunt omnes adipes, & quæ scirrhos emolliunt: tum acria, vt piper,zingiber,sinapi,& alia id genus.

Vlceribus qua ratione medicamenta mederentur.

Vsta & lota medicamenta, acrimoniam quam prius habebant amittere, & ob id ipsis vtendum esse in mollioribus & cacochymis corporibus.

Chalcitis crustas excitat.

Chalcanthū.

Diphryges.

Alumine solo cur non sit ad vlcera vtendum.

Siccantia citra rosionem quæ sint.

Siccantia simul & astringentia.

Vlceribus cōtumacibus aduersari tum oleosa,tum acria.

Medicamentis prædictis quomodo sit vtendum.

Vbi igitur siccum aliquod pharmacum vlceri imponere est animus,sordes prius sunt exprimendæ,molli,puro,atque sicco linteolo. Medicamento iam indito, platysma ex emplastro labris atterenandis commodo,extrinsecus superdandum est. Huic rursus linamentum vndique æquale foris iniiciendum: cui spongiam ex aqua aut vino tinctam applicabimus: quæ vt frigida maneat perpetuò, per assiduum frigidæ fotum curabimus. Porrò deligatura ipsa in vlcere inchoanda est,atque illinc ducenda versus partes supernas: quam tertio quoque die, non singulis, soluere expedit. Tunc autem si ambientes vlcus partes aliquid phlegmones referāt, meo Phœnicino emplastro liquato ex oleo, cui plurimum vini astringentis permistum sit,externas platysmatis partes quamlatè imbuere expedit.* Verùm non ex obuio quouis oleo phœnicinum liquare oportet. Sed si rubor quidem,atque omnino caliditas dominetur in adiacentibus vlceri partibus,ex aliquo astringentium atque refrigerantium id solues: cuiusmodi sunt myrteum,melinum,& omphacinum. Sin duritiès aliqua conspiciatur,oleo veteri,vel ricinino liquandum est. Tutius autem fuerit,vel si nihil in ambiente vlcus loco vitiosi appareat,superpositæ regioni ipsum medicamen apponere,vt repellat si quid prius vel prauum, vel plus quàm par est,influat: maximè quum in crure vlcus obortum,suppositam habet vaticem. Quæ dum sanguine melancholico turget, excidenda venit: quamuis iuxta excisionem ipsius, vlcus malignum & contumax interdum oriri solet. Igitur in id genus vitiis præstat, viribus ægri consultis, à sectione venæ auspicari: dein pharmaco purgare melancholicum succum, simulque etiam pituitosum vacuare: quoniam is quoque interdum vnà cum melancholico influit,dum varices gignuntur. Postea venam vlceri suprapositam in longum scarificare commodum est. Vbi abundè vacuatis,ei ipsi venæ sectæ prius medendum. Postquam exactè iam cicatricem videtur recipere, tunc aggredere maligni vlceris curationem. Iam verò lien nonnūquā malè affectus, vitiosi talis humoris est autor: sicuti & iecur: quibus vbi in primis consultum fuerit, sic tandem accedere ad curandū vlcus oportet. Pari modo si vniuersum corpus plethoricum, cacochymúmve existat, id prius vacuare, expurgaréque expedit, quàm vlceri medicamentum admoueas. Cui quidem dum mederis, à valentioribus abstersoriis pharmacis ad mitiora,lenioráque digredere,si vlcus adamussim esse purum videatur: quemadmodum in sordidis ad magis abstergentia transire conuenit,nisi ex erosione medicamenti sint facta sordida.Sæpe siquidem

Vlcera quomodo sint tractanda.

Deligatura vlceribus qualis sit adhibēda, & quando soluenda.

Repellentiā esse applicāda regioni suppositæ vlceri.

Varices quando excidendæ sint.

Vlceri cui varix incumbit, curatio.

Sordes ab acri medicamento excitatæ, quomodo diſcernendæ ab iis quas vlcus propria ratione produxit.

ab acri medicamento colliquata & ſoluta caro, in vitioſam ſaniem degenerat. Cæterùm cauitas vlceris maior, oræque rubentiores, & calidiores effectæ cernuntur, quum ob medicamenti acrimoniam ipſæ ſordes acreſcunt.

Compoſitio emplaſtrorum.

Quandoquidem malignorum & difficulter admittentium curationem vlcerum, ſummus ſcopus eſt, vt medicamentum citra morſum exiccet, aqua verò & oleum maximè omnium humectant, ab eis abſtinere oportet. At cera deligenda eſt recens & pinguis: qua in ſole emollita, aut apud ignem ſubacta: & in calidam aquam immerſa, arida medicamenta prædicta excipimus. Mediocre autem medicamentum fiet, ſi quarta pars metallicorum ipſi ceræ adiiciatur: valentius autem ſi tertia. Etenim quum haud exiguo diſcrimine inuicem corpora differant, vnum omnibus medicamentum rectè præparari non poteſt. Erit ergo temperati pharmaci compoſitio huiuſmodi. Vtriuſque æruginis, æris combuſti, ſing. drach. j. aluminis ſciſſi drach. s. ceræ drach. x. Conficito. Minus autem mordebit, ſi loco aluminis integram diphryges drachmam adiicias. Quòd ſi expurgare ſordes conſilium ſit, ſic conficiemus. Aëris, æruginis, vſtæ, diphrygis, ſing. drach. i. æris ſquamæ drach. s. ceræ pinguis drach. x. Miſceto. Cæterùm ſi cera ipſa ſit ſiccior, emollienda eſt aliquo aſtringente oleo, vel larice, vel terebinthina.

Vlceribus cõtumacibus, cur oleum & aqua aduerſentur.

Vlceribus cõtumacibus pharmacum temperatum deſcribitur.

Ad chironia & difficilia vlcera medicamen. ab Aſclepiade proditum.

Vlceribus difficilibus, pharmacum Aſclepiadis.

Aëris ſquamæ vnc. j æruginis raſæ tantundem: ceræ ſelibram: reſinæ laricis vnc. s. Quæ liquari poſſunt, aridis affunduntur: quibus exceptis, ac curioſè emollitis, vtitor. Cæterùm platyſma exiguum ſoli affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat, imponito. Ambientes autem particulas pharmaco quod phlegmonem arceat, circundare oportet. Inter curandum tertio quoque die ſoluere, dein fomentis mitigare, ipſumque emplaſtrum quod platyſma vocatur à latitudine, abluendo emollire, ac rurſus imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Ego certè Attico nonnunquam œſipo ceram temperaui. Meminiſſe autem oportet, qualitates omniũ vicinorum corporum, mutuò in ſe agere, etiamſi alterum ipſorum multò validius ſit. Vnde proceſſu temporis quodammodo euadunt ſimiles. At vbi qualitas medicamenti curando corpori ſpecie ſimilis fuerit, maior vtilitas ſequitur. Porrò diphryges, ſi vel ſolum inſpergatur vlceribus quæ difficulter cicatricem admittunt, probè illis medetur: item & æs combuſtum. Ærugo autem exedit atque mordet inſigniter. Itidem calx ignem non experta, quum inſigniter mordicet, exigua portione aliis medicamentis à nonnullis miſcetur. Extincta mediocre eſt pharmacum. Elota prorſus lene, & mordacitatis expers.

Vicinorum corporum qualitates in ſe agere mutuò.

Æruginis facultas.

Calcis vires.

Pharmacum ad mitiora vlcera cicatrice inducenda, ab Andromacho ſcriptum.

Cadmiæ toſtæ lib. j. chalcitidis vſtæ tantundem: ceræ lib. iiij. reſinæ lib. iij. myrtei lib. iiij. Vinum miſcetur aridis. Quum autem ad maligniora vlcera valentioribus vtendum remediis ſit, vt imbecillioribus ad mediocria: aliud medicamentum ſubdam, quo vtor ad dyſepulotica. Æruginis, & ſquamæ, ſing. vnc. j. ceræ vnc. viij miſceantur. Si igitur cauum ſit vlcus, indito medicamento repleatur. Poſt hoc rurſus aliud platyſma ſuperaccommodabitur, quod & labra comprehendat. Huic deinde linteus frigida madens tantus vndique obiicitur, vt medicamentum occultet. Poſtremò ſpongia mollis, faſcia ex linteo excepta, vel ſemel, vel bis affectam partem orbiculatim ambiente, tantæ magnitudinis, quò totum vlcus cum labris, ac ſuperpoſitorum ipſis aliquid, ſubiectorumque, complectatur.

Vlcera maligniora, valentioribus egent remediis: imbecilioribus autem, mitiora.

Deligatio autem ipſa à duobus initiis fiat. Vocãt ſit quoties tota pars media vinculi affecto loco incumbit: vtrunque autem crus in oppoſitam regionem deducitur. Vbi hæc primo die peregeris, altero aquam frigidam per ſpongiam irrigato. Si ambiens aër calidus & ſiccus fuerit, bis hoc terve in dies ſingulos eſt faciendum, ac deligatura tertio quoque die ſoluenda: per hyemem, quarto. Affectus autem ipſe indicabit, num fortius, vel mollius, vel ſimile ſit imponendum pharmacum. Emollies ipſum paululo myrtini, aut roſacei, aut melini, aut lentiſcini, aut maſtichini, aut cyprini inſtillato. Validius reddes, aliquid ſquamæ, aut æruginis addens.

Deligatio exulceratis particulis qualis molienda ſit.

Aliud ad obducenda dyſepulotica aptiſſimum.

Chryſocollæ, ſquamæ, ſing. drach. ij. ceræ drach. vi. diphrygis drach. ij. lithargyri drach. viij. Confundito. Aduertendum autem eſt, mitia pharmaca mihi dici ſarcocollam, chalcitidem vſtam, æs, æruginemque combuſtam, atque chalcauthon: quæ ignem non experta, acria omnia ſunt: combuſta, moderata: lota poſt combuſtionem, lenia, roſioniſque expertia.

Mitia medicamenta quæ ſint.

Aliud mitiſſimum.

Eloti plumbi drach. ij. ſpodij, cadmiæ, diphrygis, ſing. drach. iiij. terebinthinæ qua excipiuntur drach. vi. Zeno addit chalbani drach. s. Etenim ſatius eſt modica portione miſceri pharmaca id genus, quum nimirum confeſtim ſibi ſaxeam duritiem contrahant. Porrò in hiſce omnibus, illa quæ liquari poſſunt, liquefacta & refrigerata, abraſáq;, ſiccis diligenter redactis in pollinem, admiſceto. Nam ſi liquida ipſis affundas, in grumos concreſcent, maximè vbi inualuerit frigus. In ſole autem feruenti ſi miſtura fiat, licet ea ſuperfundere, mouendo rudicula primùm, dein cochleario: præſtat tamen ad omnia hæc, ramuſculus palmæ.

Aliud ad deſperata vlcera ex collectaneis Primionis.

Soreos drach. xxiiij. aluminis ſciſſilis, malicorij, calcis viuæ, ſing. drach. xvi. thuris drach. xxxij. gallæ omphacitidis tantundem: ceræ drach. cxx. ſeui vitulini (aut eius loco, adipis porcini & vetuſti) drach. lx. olei veteris heminam. Conficito. Porrò ſori, alumen, malicorium, galla, non digerendi facultate, ſed aſtringendi eximia, ſunt prædita. Etenim ſub aſtringentium genere continentur auſtera & acerba: ſed illa quidem aſtringũt mediocriter, hæc autem, hoc eſt, acerba, vehemẽter. Omnia igitur aſtringentia contrahunt, ac denſant meatus, vinciuntque & continent partium ſibi cohærentium ſubſtantiam: quo fit vt altius ipſorum virtus penetrare non poſſit, niſi ab aliis acribus, atque ſubtilium partium ducantur: id quod ipſis calx in præſcripto medicamento præſtat. At verò induratis vlcerũ labris multò vtilius medulla ceruina adhibetur: quæ ſi non adſit, vitulina. Porrò inueteratũ oleum ab adipe ſuillo (quẽ oleo communi liquatum inſtitores pro oleo vendunt) ex odore & conſiſtentia diſcernes. Vtrunq; tamen inueteratũ roſionem quandã acquirit quo

Aſtringens eſſe genus commune auſteri & acerbi.

Aſtringentiũ facultas.

nomine

Vlcera maligna natura quæ sint.

nomine ad vlcera præter modum maligna conueniunt. Talia enim appello, in quibus aut pars affecta tam vitioso habitu est prædita, vt vel optimum sanguinem, qui nutritionis gratia confluit, corrumpat: aut id quod influit, adeò peruersum existit, vt etiamsi pars rectè se habeat, ab ipso tamen solo erodatur. Igitur vt citra rationalem methodum medicamenta componere, ita vim illorum certò & accuratè cognoscere sine experientia nemo potest.

Epuloticum Critonis ex ladano.

Epuloticum διὰ λαδάνου à Critone conscriptum, quod prætumidis, durísque & cauis vlceribus conuenit. Picis aridæ drach. c, æruginis rasæ drach. xxiv. æris combusti drachmas xv. squamæ rubræ drach. xxiv. ladani vnc. ix. argenti spumæ lib. iij. olei sextarium j. s. Etenim arida pix euidenter siccat. Calfacit autem modicè: ob idque pus mouentibus medicamētis miscetur. At quum aliquid calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, cum optimo corporis temperamento id conferimus. Igitur cauum & putum vlcus, à mediocriter siccantibus medicamentis curatur: fordidum verò & malignum, & oris duris & prætumidis quidem, sed carne iuxta cutem fluida, validissimè siccantia requirit. Verùm quæ metallica, vt siccent sine vllo morsu, præparas, coquere diutius oportet. Sic siquidem magis siccant, ac minus erodunt. Porrò ladanum ipsum solum ex vino tritum; vlceribus ægrè ad cicatricem venientibus auxiliatur.

Picis aridæ facultates.

Vlcus cauum & putum, à quibus sanetur medicamentis.

Metallica diutius cocta, magis siccant, & minus rodunt.

Medicamen Critonis ex chamæleonte.

Lentiscini olei facultas.

Medicamen ex chamæleonte à Critone descriptum, inducens cicatricem periculosis & callosis vlceribus. Lithargyri drach. c. ceræ drach. L. æruginis drach. xxiv. chamæleontis drach. xij. olei minam. Conficito. Ego tamen huiuscemodi emplastris adiicere lentiscinum consueui, quòd emolliat nonnihil, digerat, & astringat: quæ omnia, difficilia vlcera cum labris induratis, desiderant.

Aliud Heraclidis Tarentini aduersus vlcera vetera.

Squamæ drach. j. æruginis rasæ drach. iv. excipiantur drachmis octo myrtei cerati. Misce. Etenim metallicorum facultas à quouis cerato resoluitur.

Aliud. Squamæ tritæ acetum affundito, eámque sub Caniculæ exortu læuigato vsque ad crassitudinem mellis: vel etiam incoquito. Postea exciccatæ, redactæque in puluerem, cerati partes octo misceto. Valet aduersus recentia vulnera, & vlcera inueterata. Licebit etiam ad ignem exiccare ipsam squamam, si alio tempore medicamen id conficiamus. Porrò subtiliora fiunt quæ ex aceto læuigantur: atque ob id melius purgant, attenuant, & siccant. Verùm ad cicatricem inducendam sunt ex vino trita meliora.

Subtiliora fieri quæ læuigantur aceto: quæ ex vino, magis cicatricē obducere.

Aliud Andromachi cicatricem ducens.

Ossium vstorum drachc. ij. mannæ drach. j. cadmiæ obolos. iv. tritis vtitor.

Aliud eiusdem, quo malignis cicatrix inducitur.

Piceæ corticis drach. vj. cornu ceruini vsti drach. iv. cadmiæ drach. xviij. mannæ drach. iv. æruginis rasæ drach. ij. siccis vtitor.

Aliud ad excrescentia vlcera cicatricem absque morsu ducens.

Sandarachæ, chrysocollæ, arsenici, singulorum partibus æquis confusis, aridísque vtitor.

Ad vlcera quibus callus obduci non potest.

Ex Archigene.

Archigenis ad vlcera contumacia, remedia.

Communi quodam oleo expurgatis, vetustissimum cum lineamentis imponitur. Ærugo rasa cerato rosaceo, quod paulum resinæ habeat, excepta, imponitur. Item squamæ æris rubri quamplurimum cerato myrteo exceptum vsurpatur.

Eiusdem ad putrida & nomas.

Sori crassiusculè tritum, insperſúmque, conducit. Vel aristolochiam rotundam, & gallam, æquali pondere ex oleo inungito. Vel cucumeris agrestis radicem cum foliis illigatam, calido cinere recondito: quum autem emollierit, contritam imponito.

Eiusdem ad cancrosa.

Cancri fluuiatilis vsti, & cadmiæ, pares potiones tritas inspergito. Vel cinerem cancrorum cum cerato imponito.

Eiusdem ad callosa.

Nitrum torrefactum & calcem viuam cum lotio pueri impubis læuigata circumlinito. Confe-runt etiam caustica medicamenta.

Andreæ emplastrum faciens ad excrescentia vlcera.

Andreæ emplastrum ab Asclepiade scriptum, omnem excrescentiam reprimens, atque arcens inflammationem. Argenti spumæ lib. iij. squamæ æris, chalcitidis, æruginis rasæ, sing. vnc. vj. aceti heminam: olei veteris lib. viij. Misce.

Asteris medicamen ad idem.

Asteris medicamen.

Lithargyri lib. i. olei veteris lib. ij. s. æruginis, chalcitidis, squamæ rubtæ, sing. vnc. i. aceti heminam. Conficito.

Isis emplastrum rufum, ad fluida, diuturna & maligna vlcera.

Isis emplastrū

Argenti spumæ drach. c. minij sinopici drach. viij. diphrygis, ceræ, chalcitidis combustæ, sing. vnc. i. chalcitidos crudæ drach. ij. olei heminas ij. Conficito vt decet.

Aliud Scribonij Largi, ad eadem accommodatum.

Ceræ drach. c. lithargyri drach. L. olei myrtei heminam j. misyos combusti, chalcitidis vstæ, aluminis scissi vsti, cerussæ, resinæ terebinthinæ, sing. drach. xij. Conficito.

Aliud ex chamæleonte, ab Asclepiade scriptum ad fluentia & ægrè curabilia vlcera. Lithargyri lib. i. olei veteris lib. ij chamæleontis radicis trientem: aristolochiæ tantundem: chalbani vnc. ij. gallæ vnc. ij. thuris tantundem. Conficito.

Aliud ab Asclepiade scriptum ad vlcera quæ vix curationem recipiunt.

Squamæ æris, æruginis rasæ, sing. vnc. i. ceræ selibram, resinæ laricis vnc. s. Conficito.

Cephalicum ossa corrupta educens.

Decleontis cephalicon ab Asclepiade scriptum, à quo educuntur ossa corrupta. Æris squamæ, mannæ thuris, resinæ siccæ, sing. drach. c. aceti heminas xij. Terito squamam ex aceto, & quum læuis facta fuerit, thus in pollinem redactum adiicito, resinámque atque pastillos fingito: quorum afficcatorum in vmbra miscens partem vnam cum cerati ex rosaceo confecti pari portione, ipsa vtitor. Aliud Hygieni scriptum ab Hera, vtile vlceribus ægrè ad cicatricem venientibus, necnon paronychiis. Lithargyri chrysitidis, ceræ, sing. minam j. chamæleontis nigri radicis drach. xxxvi. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei heminas iij. Conficito vt decet. Aliud egregium. Ceræ, picis, bituminis, sing. lib. i. mannæ, æruginis, gallæ, spinæ Ægyptiæ, iridis Illyricæ, aristolochiæ rotundæ, chalcanthi, singulorum vnc. iv. aristolochiæ longæ, æris combusti,

vtriuſque vnc. ij. Conficito. Aliud. Bituminis, aluminis liquidi,ſing.lib.i.picis, reſinæ pityinæ, ceræ,ſing.lib.ij.mâli terræ rotundi, gallæ; ſpinæ Ægyptiæ,ſing.vnc.viij.malicorij,æris vſti, mannæ,mali terræ longi,ſing.vnc. iv. olei ricinini,aut veteris,lib.ij. Conficito pro dignitate. Aliud quo vtor in molli carne præditis. Ceræ lib. i. roſacei tantundem ceruſſæ vnc.viij.ſalis ammoniaci vnc. iv. ſquamæ Cypriæ vn. ij. thuris, calcis viuæ, aluminis,æruginis,malicorij,ſing.vnc. i. Conficito diligenter.

GALENI PERGAMENI

De compoſitione medicamentorum ſecundùm genera.

Liber Qvintvs.

Polychreſta pharmaca ex contrariis cõſtare. Qualitates primæ & ſecundæ quæ dicantur.

POlychreſta medicamenta, ſiue ad multos vſus vtilia (de quibus agere in præſenti commentario eſt animus) ex contrariis pharmacis conſtant,etiam iuxta qualitates ſecundas,non tantùm primas. Etenim primas appello,caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem: tum ex harum coniugatione compoſitas: ſecundas autem,quæ has ipſas primas ſequuntur.

Panacia Heræ.

Ex iis eſt emplaſtrum deſcriptum ab Hera,boni coloris, epuloticum, glutinans, implens,valénſque ad Chironia vlcera: cuius temperies eſt talis. Ceræ lib. ij. phryctæ lib. iij. æruginis raſæ vnc. vj.mannæ vnc. iij. olei heminas v. aceti ſextarium. Conficito.

Panacia Heræ, ad omnem malignitatem vlcerum mirè conducens. Rumpit atque diſſoluit quicquid corruptum eſt: omnem ſanguinis eruptionem ſupprimit: hæmorrhoidas ipſas conſumit & tabefacit: omníque vlceri impoſita,quamuis agreſti, mitius ipſum ſtatim reddit. Chamæpityos,chamæleontis,ſymphyti,marrubij, ſingulorum drachmas iv. polij,centaurij tenuis,ſingulorum drachmas vj. heleni,ariſtolochiæ,ſingulorum drach. iv. thuris drach. xij.s. myrrhæ drach. iij. aloës drach. vj. chalbani drach. vj. obolum vnum: olei drach. clxxx.mellis drach. xxx. propolis drach. xij. s. aluminis ſciſſi, terebinthinæ, chalcitidis,ſing.drach. vj. obo.s. bituminis,terræ ampelitidis,lithargyri,drach. L. gallæ & pulueris iridis ſing.drach. iij. Conficito diligenter. Porrò marrubio vel ſolo vti etiam queas in iis qui carnem abundè humidam & ſordidam circa vlcus habent. Helenion verò haud item conuenit ſolum inſperſum: ſicuti nec aliud quoduis acre. Noſti ſiquidem acria irritare,mordere, calfacere, & fluorem concitare ad affectas particulas: amara verò exiccare citra morſum atque calorem: eóque exulceratis conducere. Iam verò thus concoquit, & pus mouet intemperatis naturis: nam in corporibus humidioribus carnem producit. Nullum autem eorum quæ concoquunt, ac pus mouent,valenter digerens eſt: ſicuti neque acre. Siquidem eiuſmodi mediocriter excalfaciunt: emolliúntque magis, quàm exiccent. Oleum lenit, ac valida pharmaca obtundit. Terra ampelitis tum ſiccat, tum digerit. Chalbanum emollit, concoquit,lenit,atque dolorem ſedat: quas vires thus, licet imbecilliores, ſortitur. Terebinthina detergit, diſcutit, & quodammodo concoquit. Bitumen cum calore non admodum vehementi, etiam ſiccat. Propolis attrahit. Mel ſiccat, & digerit, putreſcentibúſque eſt maximè congruens, ex iis exiſtens quæ minimè computreſcunt: quare compoſita huiuſmodi à putredine ſeruat, præterquàm extremè ad putreſcendum prompta, quæ humida ſunt & calida. Myrrha & aloë citra roſionem ſiccant. Cæterùm aloë aſtringit: myrrha tenuiorum eſt partium,magíſque ſiccat.

Acriũ facultas. Amara cur exulceratis conducant. Thuris facultas. Pus mouentiũ facultas. Olei facultas. Chalbani vires. Terebinthina. Bitumen. Propolis. Mel non putreſcit,putreſcentibúſque maximè congruit. Putredini quæ ſint aptiſſima.

Iſis Epigoni, ad multa vtile medicamen.

Iſis Epigoni ab Hera traditum, valens contra omnia vulnera,puncturas neruorum, hominúmque atque canum morſus. Venenum à beſtiis illapſum extrahit: curat fracturas artuum cum vulnere, fiſtuláſque & omnes abſceſſus ſanat: atque omnem fluxionem ſiſtit. Ceræ drach. c. terebinthinæ drach. cc. ſquamæ rubri æris, æruginis raſæ,ariſtolochiæ rotundæ,thuris, ſalis ammoniaci, guttæ ammoniacæ, ſingul. drach. viij. aluminis vſti drach. vi. æris vſti drach. viij.myrrhæ drach. xii. chalbani tantundem: olei veteris heminam: aceti acris heminas ij. Conficito. Etenim hoc medicamine Epigonus concluſus in carcere, curauit quendam ex valde potentibus, vnde confeſtim dimiſſus eſt. Ego verò prædictis etiam radicem dracunculi adiicio, quæ vel per ſe, in orbiculos ſecta, aſſiccatáque & redacta in pollinem, ſi inſpergatur, malignis vlceribus auxiliatur.

Emplaſtrum ex Dictamno ad eadem faciens.

Emplaſtrum ex dictãno ad multa vtile.

Olei veteris heminas ij. lithargyri drach. c. æruginis raſæ drach.viij. ſquamæ drach. vj. colophoniæ liquidæ drach. L. mannæ drach. xij. ammoniaci thymiamatis drac.xxvj.æris cõbuſti drac. viij. diphrygis drach. vj. gentianæ tantundem: aloës drach. viij. chalbani drach. xij. propolis drach. viij. ceræ drach. xxv. ariſtolochiæ drach. x. dictamni Cretici tantundem: Conficito accuratiſſimè.

Emplaſtrum ex vtraque ariſtolochia, cephalicum enæmum,calloſis vlceribus congruens, atq; articulos ſolutos confirmans. Picis,ceræ, bituminis,terebinthinæ,ſing.lib.j. mannæ, æruginis raſæ,ceruſſæ.ſing.ſelibram: chalcanthi,ariſtolochiæ longæ,iridis Illyricæ,ſing.vnc. iv.malicorij,gallæ immaturæ,æris combuſti,ſing. vnc. ij. ſpinæ vnc. iv. ariſtolochiæ rot. drach. iiij. aceti heminam. Ricinini,vel olei communis tantundem. Conficito. Porrò manna exiguam aſtringendi vim poſſidet. Vocant enim ſic quod à thure excutitur, nonnihil etiam illius corticis obtinens.

Mannæ quid ſit.

Emplaſtrum Azanitæ, malignis vlceribus, necnon ambuſtis conueniens.

Emplaſtrum Azanitæ.

Picis aridæ vnciam: ceræ,adipis ſuilli,ſeui taurini, œſypi,ſing.vnc.iij.reſinæ piceæ vnc.v. Conficito.

Emplaſtrum Haliei ex ſinopide, nihil minus quàm priora vtile.

Ceræ, lithargyri, vtriuſque minam: mannæ, terebinthinæ,chalbani,ſinopidis,ſing. drach.viij. olei veteris heminas duas. Conficito.

Emplaſtrum Machærionis.

Emplaſtrum Machærionis à Critone deſcriptum,phlegmonem arcens, miréque conducens vlceribus. Ariſtolochiæ rot. chalbani,opopanacis, æruginis,iridis Illyricæ, ammoniaci thymiamatis,myrrhę,ſing.vnc.j.terebinthinæ vnc.vij.s. ceræ vnc.lx.s.olei omphacini vnc.vij.s. Conficito.

Empla

Emplastrum ex salicibus à Critone in multos vsus descriptum.

Misyos,chalcitidos,æruginis, ceruſſæ,gallæ,aluminis ſciſſi & rotundi, cretæ ſutoriæ, ſing. vnc. vi. ceræ,reſinæ pityinæ,picis,bituminis,ſalicis foliorum, ſing. vnc. ij. olei heminas ij. vnc. iiij. chalcanthi vnc.vi.malicorij tantundem: aceti ſextarios ſex. Conficito.

Emplaſtrum venatorum,ad quadrupedum ictus, morsúſque, & ad reliqua venenata. Argenti ſpumæ minam: olei veteris, ſquamæ æris rubræ, reſinæ phrygtæ, ſing. lib. ammoniaci thymiamatis trientem: chalbani, minij ſinopici, ſing. vnc. ij. Conficito.

Viride Alcimionis, conueniens fistulis, educens ossa, & strumas discutiens.

Viride Alcimionis. Chalbani drach. xvj. æris vſti drach.viij. ſquamæ drach. xxiiij. ceræ drach. L. ſeui caprilli, vel vitulini,drach. xxx. thuris,reſinæ ſiccæ,ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, nitri, ariſtolochiæ, ſing. drach. xxv. bryoniæ drach. xij. orcheos drac. xij. iridis aridæ drach. iiij. aloës Indicæ drach. xij ſciſſilis drach. viij. fellis taurini tantundem:aceti, olei,vtriuſque heminam. Conficito.

Viride ad herpetas,& ad Chironia vlcera ab Andromacho scriptum.

Hordei combuſti drac. x. æruginis drac. xx. ceræ drach. lxxx. cyprini heminam. Cæterùm hoc medicamen æruginem multam continet. Porrò combuſtum hordeum, vel ſi per ſe inſpergatur, chironia vlcera iuuat.

Pastilli Ariſtarchi. Paſtilli Ariſtarchi πολύχρηστοι, hoc eſt, ad multos vſus. Nam præter alia vtiles ſunt in principio phthiſicis,lienoſis, cœliacis, & dyſentericis,tribus obolis in potu datis, Myrrhæ drach. vj. croci, crocomagmatis, ſing. drach. iij. citinorum, chalcanthi,aluminis ſciſſilis,aloës ſing. drach.vj. excipiantur vino Falerno,fingantúrque orbiculi,& aſſiccati in vmbra ſeruentur.

Polyidæ Sphragis.

Malicorij drach. vj. myrrhæ drac. viij. aluminis ſciſſilis drac. v. thuris drach. iiij. chalcanthi drach. iij fellis taurini drach. vi. Vino dulci excipiuntur.

Pastillus Threpti ad aures pure fluentes, carnis excrescentias, & narium vlcera.

Malicorij drach. x gallæ omphacitidis drach. viij ariſtolochiæ tantundem,aloës drach. iiij.myrrhæ drach. viij. ſiſſi drach. ij. thuris drach.iiij. paſſo excipiuntur.

Pastillus διὰ τῶν χυλῶν ad nomas & scabiosas affectus.

Pastillus diachylon. Licij indici,aloës Indicæ,myrrhæ,æris,aluminis ſciſſi,citinorum,thuris,ſing. drach. iiij. ſucci myrti heminæ dimidium. Conficito.

Pastillus niger, quo vtor.

Malicorij drach. x. ariſtolochiæ, gallæ, ſingul.drach. viij. aluminis ſiſſi, aloës, ſing. drach. iiij. myrrhæ, calcanthi, ſing. drac. ij. thuris drac. iiij. Vino excipiuntur, & quum res exigit, vino dulci diluuntur.

Ad erysipelata.

Acaciæ drach. viij miſyos drach. iiij. opij drach. ij. thuris drach. iiij. cum aceto excipiuntur. Faciunt etiam ad herpetas.

Ad herpetas, Tiberij Cesaris.

Diphrygis,meconij,aluminis ſiſſi,acaciæ, ſing. vnc. iij.aceto vel aqua diluens vtitor.

Aridum putrefaciens absque morsu, ex descriptione Andromachi.

Putrefaciens abſque morſu. Sandarachæ,arſenici,ſing. drach. ij. calcis viuæ drach. iiij.tritis vtitor.

Pastillus sanguineus comprimens.

Chalcitidis, miſyos, mannæ, ſing. drach. iiij. tritis vtitor. Ad ani vitia, alumine liquido nucis magnitudine cum mellis cyathis duobus cocto vtitor.

Aridum cephalicum ab Aſclepiade ſcriptum, quod tollit ſquamas, oſſa corrupta educit,& caua implet. Iridis Illyricæ, panacis, ſing. drach. iiij. Ariſtolochiæ drach. ij. mannæ tantundem: contuſis cribratiſque vtitor.

Aridum Asclepiadis, cicatricem inducens.

Calcis viuæ drach. vi. mannæ thuris, ſquamæ, ſing. drach. iiij. redactis in pollinem vtitor.

Crustas inducens Asclepiadis.

Medicamen diateſſaron. Chalcitidis crudæ, cadmiæ,ſing. drach. iiij. ieiunus ex ſaliua excipito.

Medicamen Diatessaron.

Chalcitidis toſtæ,miſyos toſti, diphrygis,chalcanthi ſing. drach. iij.

Ad nomas Asclepiadis pharmacum.

Sulfuris viui,auripigmenti,ſquamæ,ſing.drac j. æris combuſti quantum color exigit. Arido & ex melle vtitor. Etenim putrida vlcera, quum ambientes partes depaſcunt, nomas propriè appellant. Qui affectus vehementiſſimis medicamentis indigent,vt ſæpe in eis etiam cauteriis vtamur. Nomæ qualia vlcera ſint, & qualia medicamenta poſtulent.

Apellis medicamentum διὰ χάρτου, quod nomas non ſolùm ſiſtit,ſed incipientes prohibet. Chartæ combuſtæ, plumbi vſti, æris vſti & loti, arſenici, ſquamæ ſtomomatis, ſingulorum æquas portiones,ſulfuris viui dimidium: tritis vtitor,vel cum melle,vel ex rhodino. Medicamē ex charta combuſta,nomas compeſcens.

Ad carbunculos,

Nitri rubei, arſenici, ſandarachæ, chalcitidis, atramenti ſutorij, diphrigis, ſingulorum partem menſuram aceto læuigans, exiccánſque,poſtea eis tritis vtitor. Etenim carbunculus vlcus eſt cruſtam citò cum valida phlegmone circūnſtantium particularum excitans: adeò vt febres vehemētes, & extrema pericula inferat. Quare ipſi cruſtæ validum medicamentum imponere expedit,& ex iis quæ ad nomas conducunt. Carbunculus quid,& quali-bus egeat medicamentis.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundum genera,

LIBER SEXTVS.

IN præſenti commētario ad ea πολύχρηστα,hoc eſt multi vſus medicamenta,me conuertere eſt animus, quæ tum ad alia multa ſingulatim faciunt, tum ad putreſcentes particulas: aliter quidem affectas quàm illa vlcera, quæ difficulter curabilia appellantur. In putreſcentibus ſiquidem ipſa putredo vagatur, ob idque tales diſpoſitiones complures Medicorum νομὰς,hoc eſt, depaſtiones appellant. In illis autē,affectus ſecundum vnū locum eſt circunſcriptus, abſq; vlla putredine: ita vt phagedænæ vocatæ, exedant quidem partes vicinas, non tamen putrefaciant ipſas,nec febres inferant, quæ conſequi ad depaſcentes affectus cum putri- Nomæ. Phagedænæ.

lagine, consueuerunt. Hæc igitur quæ nunc scribentur omnia, mordacia sunt, si quis ipsis solis non cerato temperatis vtatur. At quæ cerato miscentur, purgare quidem vlcus sordidum, & carne replere possunt, atque etiam duritiem quandam & tensionem discutere: non tamen difficilia curare. Quocircà tum plurimum cerati miscemus medicamentis acribus; quum vlcus purum & siccum est: corpus autem curandum, & molle, & ad sentiendum promptum: pauciſſimum verò, si vlcus quidem ipsum sordibus, humiditatéque redundet plurimâ, ægri autem corpus sit durum, & parum sensile.

Cerati plurimum quando acribus medicamentis misceatur, & quando contrà, pauciſſimum.

Anicetos Critonis, quasi dicas insuperabile Pharmacum.

Anicetos Critonis.

Extrahit, rumpit, purgat, glutinat, pus educit, duritias discutit, lassitudines lenit, fracturis cum vulneribus auxiliatur, curat hominum atque ferarum morsus, ad innumeráque alia conducit. Squamæ æris drach. lviij. pyrethri, staphisagriæ, cocci, gnidij, sinapi seminis, cachryos, columbini stercoris, aristolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ seminis, cumini, singulorum drach. xvj nitri, salis ammoniaci, singul. drach. xxxij. baccarum lauri, mannæ, iridis, singul. drach. cxx. aceti acris sextarios sedecim, decocti caricarum cyathos iiij. & semis. Tusa cribratáque omnia simul cum aceto sub æstu caniculæ læuigantur. Vbi siccum & viride euaserit, ficuum decoctio adiicitur, & simul emollita tolluntur, & in olla æris rubri asseruantur. Vteris autem vna ipsius medicamenti parte aceto diluta, vsque ad consistentiam sordium, permista sex resinæ portionibus, cui nonnihil ceræ sit temperatum. Scribitur etiam impetigini agresti congruere. Sic enim vocant, quæ à medicamentis imbecillitèr siccantibus nihil iuuatur: irritatur autem à validis. Porrò caricarum decoctum lenissimum est, & maximè concoquit, simulque digerit. Acetum verò efficaciam aliorum medicaminum iuuat. In quo quidem quæ macerantur sub sole æstiuo, tenuem substantiam acquirunt, eóque altius virtus ipsorum penetrat.

Impetigo agrestis.
Caricarum decoctum.
Aceti facultas.

Emplastrum Serapionis, contra omnia vulnera, punctus & parotidas maximè valens. Educit etiam pus, glutinat, seniliáque & chironia persanat. Olei veteris heminas iij. argenti spumæ drach. cc. ammoniaci thymiamatis drach. clxviij resinæ colophoniæ, pityinæ, singul. drach. lxviij ceræ drach. clxviij. chalbani drac. xx. æruginis tantundem, myrrhæ drach. viij. Conficito.

Serapionis emplastrum.

Humidum Andromachi ad nomas.

Humidum medicamen Andromachi.

Ceræ, resinæ terebinthinæ, vtriusque drach viij. adipis taurini curati, drach. iiij. chalcitidis drac. ij. squamæ æris drach. iij. mannæ thuris drach. ij. gallæ immaturæ drach. iiij. olei myrtei heminas v. Arida aceto & melle excipiuntur, dein liquida superfunduntur. Porrò quòd auxiliorum quædam à ratione sola inueniantur, quædam ab experientia,* quæ ad id ratione non indiget, nonnulla vtriusque opem desiderent, persæpe iam vobis est demonstratum: sicuti & quòd ratione & experientiæ comperta, coniecturali via ad eorum quæ inquiruntur inuentionem perueniunt: quæ verò per rationem sperata sunt, confirmentur experientia. Cùm igitur omnia artium opera frequenti exercitio absoluantur, non satis profectò est generalia duntaxat ipsorum addiscere, sed etiam in particularibus subinde exerceri oportet. Nam

Artium opera frequenti exercitio absoluuntur.

actionum vsus exercitatióque, ad perfectorum possessionem est via.

Ægyptia Andromachi.

Aegyptia Andromachi.

Argenti spumæ drach. xliiij. ricini heminas vi. ceræ drach. cxliiij. ammoniaci thymiamatis drac. lxxij. terebinthinæ drach. xxxvi. lanæ vstæ drach. xviij. squamæ stomomatis, squamæ æris, aristolochiæ, thuris, singul. drach. viij. myrrhæ drach. iiij. opopanacis drach. ij. marinæ aquæ, ad conspergendam ceram, drach. L. Conficito. Etenim argenti spuma, quum medij temperamenti sit, quod pertinet ad calorem & frigus, paululum ad siccitatem inclinat. At cera, materiæ locum obtinet, non virtutis efficaciam adiuuat: tametsi vis quædam ei perexigua emolliendi insit. Iam terebinthina, quàm cera, magis mollit, calfacit, & digerit. Porrò ammoniacum inter emollientia principatum obtinet: in digerentibus medium est. Quare compositum ex oleo ricinino & gutta ammoniaca medicamentum, abundè potest digerere, emollire, & nimirum etiam siccare. Iam lana combusta, aristolochiáque plurimum digerunt, exiccantque, thus autem digerit concoquitque. Myrrha etiam non ignauiter calfacit & exiccat: sed vtrũque opopanax præstat multò absolutius. Cæterùm squama æris, stomomatisque, præterquam quòd validè siccant, vim etiam astringendi sortiuntur. Consentaneum autem est, Andromachum pro hemina vncias nouem mensurales accipere, ita vt sex heminæ vncias quinquaginta quatuor mensurales absoluant: quod idē est ac si dicas, mensuræ Romanæ lib. iiij. s. Ego verò olei Romanam libram, quam per dissecta cornua metiuntur, ponderaui quandoque, discere cupiens quantum grauitatis pondus contineret, inueníque duodecim mensurales, decem vnciis ponderis æquales existere. Præscriptum igitur medicamen, cruentis vulneribus, vlceribúsque aliis non paucis bonum medicamentum redditur: sicuti & ad abscessus, & omnia quæ discuti postulant. Nec ignoratis, medicamenta quæ simul cum digerentibus etiam astringentia recipiunt, longè tutiora esse: quæ verò absque adstringentibus, digerunt, efficaciora quidem, non tamen perinde tuta. Sæpe siquidem fluxiones attrahunt, dum corpus quod curatur, plethoricum est, aut prauis succis redundat. Adeò itaque digerit generosè prædictum pharmacum, vt etiam pus, si non admodum copiosum sit collectum, discutiat, absque incisione cutis: emolliréque callosa, & quomodocunque indurata possit. Congruit etiam nudatis neruis, & si in parte quapiam abscecti fuerint. Etenim præcisi nerui, tametsi periculo, quod consortij lege oboriri solet, careant, tamen eas partes, in quas inseruntur, sensu destituunt, taléque medicamen desiderant: nam quæ humectant, facilè eos putrefaciunt.

Ammoniacũ inter emollientia principatum obtinet.

Hemina.

Libram mensuralem olei continere vnc x. ponderales, Gal. expertus est.

Digerentia quibus adstringentia sunt mista, esse longè tutiora, sed minus efficacia illis quæ tantum digerunt.

Humectantia, præcisos neruos facile putrefaciunt.

Medicamen fuscum Andromachi, Athene dictum, ad difficilia vlcera congruens.

Athene Andromachi.

Argenti spumæ drach. c. terebinthinæ drach. xxxvi. ceræ drach. xxv. minij sinopici drach. xxiij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxvi. chalbani drach. xij. aloës drach. viij. diphrygis tantundem, æris combusti, mastiches, sing. drach. vi. aristolochiæ drach. vi. propolis tantundem mannæ drach. vi. squamæ æris tantundem. Lapidis asij drach. iij. trifolij seminis drach. ij. symphyti radicis drach. i. & obolos iiij. olei heminas iiij. Conficito.

Hellespontî

Hellespontia Andromachi.

Hellespontia Andromachi, propulsans phlegmonem, strumas, panos, & parotidas curans: necnon pus maturans, abscessúsque rumpens & glutinans. Argenti spumæ drach. c. picis drach. L. ladani drach. xxv. æruginis rasæ drach. viij. æris combusti tantundem, squamæ drach. ij. olei veteris drach. cc. Conficito.

Tyria Damocratis, vlceribus ac morsibus quadrupedum congruens.

Tyria Damocratis.

Lithargyri lib. v. ceræ lib. ij. pityinæ pinguis lib. iij. æruginis, chalbani, æris combusti, squamæ, mæ, singulorum vnc. iiij. pinguis olei lib. xvj. curiosè. Conficito.

De emplastris digerentibus & attrahentibus.

Attrahentium digerentiúmque discrimẽ.

Attrahentia medicamenta nonnihil etiam discutiunt: & quæ discutiunt, pariter etiam attrahũt. Verùm in digerentibus medicamentis, discussoria virtus: in trahentibus, attractrix præpollet.

Salsum Andromachi, digerens, extrahens, ad multáque vtile.

Salsum Andromachi.

Salis communis lib. iiij. squamæ æris vnc. iiij. magmatis lib. s. mannæ lib. 1, ceræ lib. xiiij. olei Cyprini lib. xvj. quibus acetum affunditur.

Aliud Cresiphontis, partim discutiens, partim euocans, atque detergens.

Aphonitri lib. mannæ thuris tantundem, lixinæ stactæ lib. Sunt qui addant etiam libram aceti.

Aliud ex baccis lauri.

Medicamẽ ex baccis lauri.

Resinæ, nitri rufi, ceræ recentis, baccarum lauri, colophoniæ, seui vitulini, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. lxx. Cyprij decimamsextam heminæ partem. Conficito.

Aliud attrahens & digerens, ad multa vtile.

Digerens Alexandri.

Argenti spumæ, cerussæ chalbani, sing. libram: salis fossilis, æruginis rasæ, sing. selibram: olei sextarios tres, atramenti sutorij vnc. ij. Conficito.

Aliud digerens meliceridas, Alexandri.

Salis Hispani, argenti spumæ, cerussæ, sing. libram. Ceræ terebinthinæ, vtriusque vnc. j. chalbani, vel opopanacis vnc. ij. senapios vnc. vj. olei veteris lib. iij. aceti sextarium. Confundito.

Aliud epispasticum, discutiens strumas, parotidas, atque omnes abscessus, conferénsque ad articulorum vitia. Salis fossilis lib. strigmenti purissimi lib. iiij. Chalbani drach. L. Conficito.

Aliud, quo vsus est ad eadem Andromachus.

Cerussæ, salis fossilis, sing. drach. lxxx. chalcanthi drach. xij. olei veteris heminas iij. aceti heminas iiij.

Digerens Asclepiadis.

Aliud Asclepiadis ad eadem, quòd valenter etiam mammarum abscessus digerit. Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris, singulorum libram, aquæ heminam. Nitrum in aqua solutum igni admoueto, vaséque cooperto, coquito, mouens ex interuallis. Cùm autem strepere adeò desierit, liquida infundito, mouens assiduè, donec non coinquinent. Postea in mortarium transfusa, rursus tundito: inde excipiens, vtitor.

Aliud ad eadem.

Ceræ, terebinthinæ, singul drach. c. nitri spumæ, olei veteris, mannæ thuris, sing. libram: lapidis asij floris selibram: chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. aquæ lixinæ quod sit satis. Conficito.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundùm genera.

Liber Septimus.

Malagmata quæ dicantur.

Malagmata siue emollientia vocant Medici, quæ partes præter naturã induratas emolliunt, calido omnia temperamento prædita; non tamen exiccantia, quemadmodum nec manifestò humectantia. Nam cùm exactè emollientia medium quendam ordinem inter humectantia siccantiáque sortiantur, indurescentium substantiæ veluti fusionem quandam moliuntur. Vbi verò fusa durities fuerit, digerentium medicamentorum vsus succedit. Porrò leoninus adeps valentissimè tùm calfacit, tum digerit. Proximum locum habet pardi adeps, vt modicè emolliat. Vim minorem in calfaciendo ac digerendo habet anserinus; habet tamen aliquatenus maiorem in molliendo. Pari spacio ab hoc recedit gallinaceus. Suillus adeps, mollissimus, humidissimus, atque aliorum imbecillimus est: quare teneris corporibus conuenit. Caprarum & boum adeps quantò suillo est validior, tantò magis corporibus & natura durioribus, & inter duriora scirrhosioribus congruit. Taurinus hircinúsque adeps validioribus tum corporibus, tum affectibus auxiliatur. Est autem commune tùm phlegmone, tùm scirrho particulis laborantibus, reniti prementibus digitis; distinguuntur tamen affectus ij sensu doloris & indolentia. Igitur magna phlegmone cataplasmatis & humidis quibusdam medicamentis sanatur: parua, cui scirrhosa durities permista fuerit, tum cataplasmatis, tum medicamentis cerati modo confectis: liquidísque emplastris atque emollientibus.

Digerentibus quando vtendum.

Adipis differentiæ.

Phlegmone quibus medicamentis indigeat.

Parygron Hæræ.

Medicamen Parygron Hæræ, quod medetur particulis exigua phlegmone afflictis, non multò post confectionem tempore. Si verò duritiem absque dolore pars affecta contraxerit, aut si phlegmonode affectu sit libera, paulò etiam recenti vetustius vtile fuerit. Eius itaque compositio est talis: Adipis suilli recentis curati vnc. xliiij. ceræ vnc. xxiiij. cerussæ vnc. vj. argenti spumæ tantundem. Conficito. At duritiem in scirrhum abeuntem, valentiora præsidia persanant: cuiusmodi sunt, tum medullarum genus, tum bdellium vtrunque, Arabicum nempe, & Scythicum: necnon styraces, ex quibus eligendus est pallidus: nam niger deterior est. Iam ammoniacum thymiama, inter ea quæ emolliunt durities annumeratur, præcipuè quòd pingue est & recens. Medullarum optima est vitulina. Ex resinis aptissima est, Chia vocata, & larix. Post has pinea. Inde abietina. Strobilina verò vehementer est acris. Pityina, quàm propriè physema vocant, pinguetudinis expers, exiccat admodum. Has igitur fugere: Chia verò & abietina vti oportet, non ipsis per se, sed cum cera, & aliquo aliorum, quæ conducere affectui videantur. Brutia pix & ipsa eandem obtinet vim, nonnihil pinguis & tenax. Pix alia non est miscenda, sicuti nec bitumen, vtpote iusto sicciora. Exiccantia quippe mollientibus sunt contraria. Quoniam verò & piceã, & phryctẽ resinam, & colophoniam appellare consuecuerũt, sciẽdum est & liã colopho-

Styracis differentiæ.

Medullarum optima est vitulina.

Resinarum differentiæ.

Colophonia duplex.

niam quandam haberi, Chiæ maſtichæ ſimilem, quæ nonnihil molliens ſortitur, quemadmodum ipſa maſtiche & thus. Ad hæc Ægyptia maſtiche nonnihil emollit. Thus etiam quandam molliendi vim obtinet: verùm hoc quidem coctum ex vſu eſt, veluti & fœnigræci ſemen: hoc etenim probè coctum emollit, ac magis adhuc, ſi adipi temperetur. Quæ citra coctionem liquari, diluíque, ob conſiſtentiæ ſiccitatem, non poſſunt, oleoſo aliquo indigent, cuiuſmodi ſunt, tum oleum ipſum, cui nihil aſtringens ineſt: tum balneorũ ſtrigmenta, & quod vocatur Suſinum, & hoc multò magis Comagenum. Huius generis eſt butyrum, althéæque & fœnigræci decoctũ. Porrò inter ea quæ ſic emolliunt, & ea quæ validiſſimè (cuiuſmodi exiſtunt ſtyrax, & bdellium) ammoniacum thymiama idem poteſt quod propolis. Cæterùm Scythicum bdellium Aracbico eſt multò ad emolliẽdum præſtantius. Chalbanum & opopanax, præterquam quòd digerunt, etiam aliquid molliens ſortiuntur. Opopanax tamen digerẽdo, chalbanum molliendo, coquendóque præcellit. Ex his igitur quæ produximus, valida validis, imbecilla imbecillis ſunt adhibẽda affectibus. At vbi poſt primam pharmaci impoſitionem, denuò ipſum applicas, oleo pingui partem affectam fouere cõuenit. Ex iis autem quæ ἐχέκολλα (quòd tenacius hæreant) vocantur, nullum auferendum eſt prius, quàm ſua ſponte abſcedãt:* ſed vt adhæreant ſemper ſinenda ſunt, etiamſi ægrotans lauetur. Vitanda autem omnino ſunt medicamentoſarum aquarum lauacra: præſertim quæ chalcanthum, alumen, & ſulfur referunt. Cùm igitur malacticorum ſint varij gradus, & differentiæ, certè malacticis primi ordinis ad exiguas durities, atque in mollibus vtemur corporibus: vt ſecundi, ad fortiores tum affectus, tum corporum habitus: ac ſimiliter tum tertij, tum quarti, nimirum pro illorum ratione.

Maſtiche. Thus.

Fœnigræci ſemen.

Bdellium. Ammoniacum thymiama.

Chalbanum.

Opopanax.

Tenacia medicamenta non eſſe amouenda prius, quã ſua ſponte excidant.

Malactica primi ordinis.

Butyrum vel reſina colophonia, & cera candida non vetuſta, ſingula pondere æqualia, inuicem liquata, primi ordinis malactica ſunt. Liquidum ſimiliter medicamen, quod Parygron vocant, primi ordinis eſt. Emollientium imbecillimum eſt cera cum butyro ſoluta, aut ex ſuſino, aut comageno. At his imbecillius cerelæon dictum. Iam ex ouis cerata facta, exiguam quandam relaxandi vim poſſident. Valentiora his, verùm imbecilla adhuc & ipſa, cerata ex œſypo, reſina, & cera pari pondere liquefactis.

Malactica primi ordinis.

Malactica ſecundi ordinis.

Emplaſtrum quod ad Mnaſæum refertur, rectiſſimè ſecundo malacticorum ordini aſcripſeris: nimirum conſtans ex oleo veteri, argenti ſpuma, & ſuillo adipe. Cæterùm ſi omnia illa fuerint recentia, imbecillimum pharmacum fiet. Validius autem, oleo quidem exiſtente veteri: adipe autem recente. At validius adhuc, ex vetuſtis ambobus conſtiterit. Quocirca ſecundum vetuſtatem quidem olei & adipis, pondus autem ſingulorum quæ induntur, varias differentias ipſum medicamentum ſuſcipiet. Copioſa ſiquidem argenti ſpuma iniecta, medicamen poteſtate mollius euadet: pauciore, validius: ac magis emolliet, ſi plus adipis immittamus: digeret fortius, ſi augeamus oleum.

Malactica ſecundi ordinis.

Amythaonis malagma ab Aſclepiade ſcriptum.

Ammoniaci thymiamatis vnc. xxxvj. ceræ tantundem: terebinthinæ vnc. viij. bdellij tantundem: chalbani, thuris, myrrhæ, ſing. vnc. iiij. Cyprini heminas iiij. Conficito. Diſcutit omnem duritiem. Valet contra præcordiorum tenſiones, impeditóſque articulorum motus.

Amythaonis malagma.

Malagma Dioſcoridis, ad eadem.

Ceræ minam vnam: reſinæ phryctæ, chalbani, iridis Illyricæ, ſing. minæ dimidium: irini fæculæ quod ſatis eſt. Vini quantum volueris. Conficito.

Malagma. Dioſcoridis.

Malagma Lucij omnem duritiem digerens, articulóſque impeditos relaxans.

Bdellij, ſeui vitulini, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, ſing. drach. xvj. opopanacis, chalbani, cachryos, ſtyracis, thuris, ſing. drach. viij. piperis grana clx. irinæ fæculæ quod ſit ſatis: ceræ, reſinæ terebinthinæ, ſing. ſelibram. Vini quod ſatis eſſe videatur. Conficito. Eſt enim extremi emollientium ordinis, vt quo nullum dureſcentia magis emollire comperias.

Malagma Lucij.

Malagma Neapolitæ ab Aſclepiade ſcriptum, contra omnes durities: quod etiam pleuriticis auxiliatur. Vini piſſitæ ſextarios ſex: ceræ lib. vj. ammoniaci thymiamatis, phryctæ, vtriuſque vnc. iij. terebinthinæ, thuris, myrrhæ, aloës, aphronitri, lapidis Aſij floris, gentianæ radicis ſucci, ſing. vnc. vj. ſagapeni, ſulfuris viui, propolis, ſing. vnc. iiij. panacis rad. ſampſychi, piperis albi, ſing. vnc. iij. Conficito, & vtitor.

Malagma Neapolitæ.

Malagma Andromachi.

Picis lib. iij. ceræ lib. ij. reſinæ libram: chalbani vnc. ij. ammeniaci thymiamatis tantundem: mannæ vnc. iiij. aceti ſextarios iij.

Malagma Andromachi.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Gallicæ drach. x. cyperi, cardamomi, ireos Illyricæ, myrrhæ, ſing. drach. viij. croci drach. iiij. meliloti drach. xxv. ammoniaci thymiamatis drac. viij. terebinthinæ drach. L. ceræ recentis drach. c. cyprini heminæ dimidium; aceti quod ſit ſatis Conficito.

Emplaſtrum ex meliloto.

Malagma ex baccis lauri, Andromachi.

Ceræ, picis brutiæ, baccarum lauri, nitri, reſinæ phryctæ, ſing. drach. lxxv. chalbani, ammoniaci thymiamatis, cachryos, ameos, ſing. drach. xij. piperis albi drach. xvj. cyprini hem. vj. Conficito.

Malagma ex baccis lauri.

Ad iſchiadicos generoſum.

Rutæ agreſtis ſeminis, ſilphij, baccarum lauri, aphronitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ameos, ſing. drach. iiij. Rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci thym, ceræ, ſeui, ſing. minæ partem octauam: chalbani drach. vj. opopanacis drach. iiij. ſulfuris viui tantundem. Conficito.

Iſchiadicis cataplaſma.

Ad lienoſos.

Ceræ minam: ammoniaci thymiamatis minæ dimidium: aluminis liquidi drach. L. ſtrigmenti heminam. Capparis rad. calaminthæ rad. myrobalani fœcis, quod magma vocant, ſing. drach. L. aceto aridis, oleo adiecto liquidis, vtitor.

Lienoſis optimum cataplaſma.

Malagma ad hepaticos.

Ammoniaci thymiamatis, bdellij, ſing. drach. cxliiij. croci, myrrhæ, ſing. drach. xij. ceræ drach. cxliiij aceti quartam partem heminæ: cyprini heminam. Conficito.

Hepaticis cõueniens malagma.

Malagma ad rheumatiſmum ſtomachi & inteſtinorum.

Oenanthæ vnciam: omphacij vnc. iiij. phœnicobalani carnis vnc. ij. acaciæ, roſarum, aloës, ſing.

Rheumatiſmis vẽtriculi & inteſtinorũ, malagma.

singul. vnciam: gallæ, aluminis, picis, sing. vnc. iiij. ceræ vnc. iij. Vinum aridis affunditur.

Ad hydropicos & flatuosos.

Hydropicis conueniens malagma.

Picis liquidæ, ceræ, vtriusque libram: nitri, sulfuris viui, aluminis fissi, sing. vnc. vj. Permisceto.

Malagma Antipatri ad colicos.

Colicis malagma Antipatri.

Silphij drach. ij. elelisphaci, casiæ, melanthij, staphidis agriæ, chalbani, struthij, sulfuris viui, sing. drach. iiij. panacis, propolis, pyrethri, ammoniaci thymiamatis, nitri, sing. drach. vj. Asij floris drach. xxv. ceræ drach. cl. resinæ tantundem: olei heminam. Conficito.

Anodynon Nicostrati ad podagram.

Anodynon ad podagram.

Ceræ libram: ammoniaci thymiamatis vnc. iij. opopanacis vnc. iiij. s. meconij vnc. iij. cyprinum ad contusionem eorum adhibetur.

Aureum malagma ad arthriticos.

Arthriticis aureum malagma.

Resinæ strobilinæ lib. ij. chalbani drach. xij. axungiæ porcinæ tantundem: ceræ drach. xxiiij. baccarum lauri drach. xij Incoquito vt decet.

Aliud ad laterum dolores.

Pleuritidi conueniens malagma.

Cyperi, cardamomi, mannæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, ceræ, irini, sing. libram. Misceto. Porrò phlegmones, scirrhíque, eadē quodammodo generatio & curatio est. Nascitur enim ex confluxu humorum vterque affectus: curatur eisdem vacuatis: quanquam euacuationis modus vtrobique idem non est. Quippe inflammatis quidem particulis tum repulsoria medicamentorum qualitas, morbi initio, tum discussoria, semper ex vsu est. Scirrhis autem sola discussoria, sine repellente. Itaque summè indurata scirrho, prorsus insanabilia sunt. Dignosces autem ipsa hinc, quòd nullus sensus partibus affectis supersit. At in quibus sensus quidem est, sed obscurus, hæc curantur pharmacis digerentibus incrassatum humorem: non tamen validè, ac vniuersim hoc agentibus: quod epispastica solent. Quocirca minimè sanè oportet mirari, si partes inflammatæ scirrhum interdum contrahant, dum videlicet humor quidem influens est simul crassus & viscidus: curatio autem medicamentis valde exiccantibus administratur. Nam quemadmodum in externis rebus, permulta corpora quæ ignem contingunt, ab ipso torrentur, atque rursus ab aqua emolliuntur: ita in particulis inflammatis, ex humore ipso, à calfacientibus & exiccantibus acerrimè desiccato, relinquitur quippiam crassum & viscidum, nimirum omni tenui discusso. Atque hac sanè ratione in morbis articularibus pori gignuntur: nec secus per nephritidas calculi. At si fluxio, quæ phlegmonem gignit, tenui substantia sit, curatióque eius per siccantia & calfacientia pharmaca administretur, nihil scirrhosum relinquitur: imò refrigerantia vehementer, astringentiáque scirrhos procreare tunc solent. Vnde multis per erysipelata vehementer refrigeratis, occallescere solent humores. Igitur optimus vsus in dolentibus inflammationibus est, qui medicamentis abundè humidis simul & modicè calfacientibus administratur. Alter paulò crassioribus & siccantioribus constat. Tertius relaxantibus nominatis, quæ nonnulli inter malagmata collocant. Sunt autem inter ea, maximè emollientia quidem, quæ consistentiam cerati referunt, cùm ex butyro, cera, adipibus, oleóque relaxante conflantur. Temperatur ipsis œsypi, resinæ, & picis, modicum; sicuti & thus & chalbanum, & nonnihil ireos Illyricæ.

Inflammationis curatio.

Scirrhi curatio.

Scirrhi incurabiles, ab iis qui possūt curationem suscipere, quomodo discernantur.

Phlegmonæ quādo in scirrhum degenerent.

Pori quomodo generentur. Calculi vt gignantur in renibus.

Refrigerantia quando scirrhos producant.

Inflammationibus quæ medicamenta cōuenire videātur.

De acopis, siue labores lenientibus.

Acopa medicamina qualia nam esse debeant.

Acopa medicamenta omnia, liquidæ consistentiæ necessariò esse debent. Inter quæ sanè oleum per se, eos labores qui summam cutem infestant, persanat: altius autem ingruentes, vehementioréśque, alicui relaxanti, & mediocriter calfacienti commixtum: vt chalbano, resinæ terebinthinæ, colophoníæque phryctæ appellatæ. Quibus calidiores sunt abietina, & strobilina. Terebinthinam verò larix nonnihil calore superat. Cæterum id genus omnia relaxantibus oleis miscentur, quale est Sabinum, iniecta interdum & cera. Iam verò ἄκοπον vnguen est, vbi dolor altius infestat, medicamen ex semine abietis, chamæmeli, anethi, & floris populi: præterea susinum, gleucinum, & comagenum, & quæ tum ex medulla, tum adipe componuntur: suillo quidem, moderatissimè relaxante: gallinaceo autem, his vehementius: & hoc adhuc magis anserino. At adeps leoninus, & pardi, validior & est, vt iam vehementer calfaciat, eóque discutiat insigniter. In medio horum, bubulíque & caprilli, consistit vulpium atque hyænæ adeps. Meminisse autem oportet, dura corpora requirere valentiora pharmaca: mollia verò & humida, minimè talia medicamenta perferre posse. Nec ignoratur, quæ dicuntur myracopa medicamenta, ex acoporum cum vnguentis temperatura fieri, nihilo cæteris præstantiora, nisi odoris fragrantia.

Resinarū differentiæ.

Adipis differentiæ.

Dura corpora valēriora medicamenta postulant, quàm quæ mollicarne sunt prædicta.

Acopon Themisonis ab Asclepiade scriptum.

Acopon Themisonis.

Sampsuchi, rorismarini foliorum, fœnigræci, sing. sextarium vnum: cardamomi, brathyos, sing. sextarij dimidium: vini dulcis sextarios tres: olei venefrani trepondo: ceræ lib. ij. Conficito vt decet.

Acopon ex melle.

Acopon ex melle.

Mellis, irini, rosacei, Cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ, sing. vnc. iij. Conficito.

Acopon Aphrodæ δυσώδες, hoc est, fœtidum appellatum.

Acopō Aphrodæ, fœtidum.

Ceræ, terebinthinæ, sing. drach. viij. chalbani drach. vj. olei veteris heminas duas: medullæ ceruinæ drach. viij. Conficito.

Aliud ad omnem neruorum dolorem.

Acopō ad omnem neruorum dolorem.

Resinæ terebinthinæ drach. lvj. ceræ drach. xxviij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxij. chalbani tantundem: medullæ ceruinæ drach. xxiiij. oleij veteris heminas duas. Conficito.

Aliud διὰ τοῦ καστορίου, hoc est, ex castorio: quod solutis, & omni diuturno malo auxiliatur.

Acopon ex castorio.

Oesypi vnc. iij. medullæ ceruinæ vncias iiij. terebinthinæ vncias iij. ammoniaci thymiamatis, chalbani, castorij, piperis albi, euphorbij, adarces, nitri spumæ, opopanacis, sing. vnc. ij. olei styracis vnc. j. olei irini vnc. ij. olei veteris heminam vnam: ceræ selibram. Conficito.

Vnguentum dolores articulorum discutiens.

Acopon ad articulares dolores.

Thuris, piperis albi, sing. drach. x. aphronitri drach. viij. myrrhæ drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. vj. aceti quod sit satis: olei Cyprini heminam vnam.

Medicamen ex populo.

Medicamen ex populo ad articulares dolores.

Populi nigræ surculorum minam; cucumeris agrestis rad. lib. iiij. casiæ fistulæ lib. ij. vnguenti crocini lib. ij. croci vnc. iij. vini odorati sextarios

xij.olei Sabini ſextarios x. ſampſuchi, ceræ, ſing. lib.iiij.Surculos populi diligenter contuſos in vaſe duplici vnguentario contineto:quibus ſampſuchum, cucumeríſque radices conciſas adiicito. His vinum ſuperfundito. Omnia diebus nouem macerari ſinito. Sequenti die oleum adiiciatur,& rurſus accuratè tunſa, igne non acri incoquito. Poſtea liquori expreſſo ceram ſubactam, & medullam læuem factam indito. Igni impoſita coquito. Vbi liquata fuerint,ab igne tollens, crocinum adiungito, mouetóque continuè. Crocinum verò læue factum, terreſtris teſtudinis ſanguine excipito,vt olei veteris craſſitudinem habeat. Liquata croco iniecta rurſus tundito, atque exceptis vtitor. Arthritide & iſchiade liberat.

Podagricum medicamẽ flauij.

Aliud Flauij Clementis,cuius vſu nouimus homines toto diſtortos corpore, conualuiſſe à podagra, chiragráque. Olei Sabini lib. xij. cucumeris agreſtis rad. lib. xij. ceræ, terebinthinæ, medullæ ceruinæ,chalbani,ſing.lib.1.Oleum diuidimus,& ſeorſum in eo ranas, ſeorſum item radices incoquimus.Dein liquore percolato,ad pharmaci confectionem vtimur.

Acopon viride Haliei.

Acopõ Halici.

Ceræ,terebinthinæ,olei veteris,ſing. ſelibram: aphronitri vnc. iiij. chalbani,æruginis raſæ, ſing. vnc. iij. opopanacis vnc. vj. ammoniaci thymiamatis,mannæ,ſing.vnc. iij.aceti, melini, cyprini, irini,ſing.vnc.ij.ſeui caprilli vnciam. Conficito.

Caſti Acopon,ad diuturnos affectus & conuulſiones.

Acopõ Caſti.

Pyſſelæi, Syriaci vnguenti, vtriuſque ſextarium : ireos Illyricæ parem modum:terebinthinæ lib.axungiæ tantundem. Raſuræ naualis vnciam. Incoquito,ruta viridi mouens.

Gleucini confectio Andromachi.

Gleucini confectio.

Myrrhæ,nardi Indicæ,cuiuſque lib.ij. coſti lib. iij. ſtyracis libram : bdellij ſampſuchi,xylobalſami, iunci odorati, cadamomi, ſpathæ,ireos Illyricæ,miſyos,aſari,ſing. lib.ij. meliloti, nardi Gallicæ,ſing.libram : aſpalathi,calami, ſing.ſelibram: ariſtolochiæ longæ tantundem : roriſmarini ſeminis ſextarios duos : thuris, caſiæ,ſing. lib. iij. fœnigræci ſextarios duos : ſphagni, amomi,ſing. lib. ij. corticis thuris libram : roſarum ſiccarum lib. ij.carpobalſami tantundem:croci vnc.iij.baccarum lauri libram : piperis albi tantundem:opobalſami vaſcula tria : malabathri foliorum lib.ij. nucleos pineos virides duos : rutæ viridis vnc.ij. ſalis ammoniaci,nitri,cuiuſque vnc.iiij.vini veteris ſextarios duos : muſti boni vaſcula duo.s. olei veteris lib. v. præparato diebus quinquaginta Ad dolorem laſſitudinémque tollendam, medicamen eſt longè accommodatiſſimum.

Acopon Heræ.

Acopon Heræ, ad diuturnos dolores coxendicis,articulos impeditos,& paralyſin, admodum efficax. Olei veteris, irini, laurini, pyracini, ceræ,ſing.lib.vj. terebinthinæ, piperis, euphorbij, ſing. vncias ij. ammoniaci thymiamatis vnc. iij. caſtorij,opopanacis,chalbani, medullæ ceruinæ, ſing.vnc.ij.Liquabilia liquata ſiccis affundito, & vnitis vtitor.

GALENI PERGAMENI *De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca.*

LIBER PRIMVS.

Curationem quæ indicent.

QVOD non modò affectus ipſi, ſed etiam ægri temperies, naturáque partis affectæ, ipſam curationem commonſtrent, alibi à nobis eſt demonſtratum. In hiſce autem commentariis,de compoſitione pharmacorum ad ſingulas corporis partes congruente, diſſerere eſt animus:ad quod iam negocium accingimur, à vitiis capillorum exorſi. Porrò generatio pilorum, eadem eſt quæ plantarum. Nam quemadmodum ex iſtis quædam arte & arbitrio agricolæ, quædam iuxta naturales cauſas proueniunt : eodem modo & in animalium corporibus, aruo quidem alicui triticum, aut hordeum,aut aliud quoddam cerealium ſeminum in ſe inſita habẽti,caput aſſimilatur : aliis verò herbis quæ in * aridioribus creſcunt regionibus, reliqui totius corporis pili ſimilem generationem ſortiuntur. Siquidem non ſecundum primam rationem, ſed per accidens quoddam natura ipſos conſueuit gignere. Igitur affectus pilorum ſunt, tum deperditio omnimoda : tum coloris mutatio, qualis in vitiligine alba, quàm leucen vocant, fieri conſueuit. In id genus autem affectibus, ſicuti in aliis omnibus, ſummè curandum eſt, vt quæ præſidia adhibebimus, aut iuuent, aut certè non noceant. Atqui vſus pharmacorum amethodos, non modò non prodeſt ; ſed etiam obeſt frequenter.

Filorum generatio eadem eſt quæ plantarum.

Pilorum affectus.

Medicamenta ſint ſemper talia, vt ſi non lædant.

De alopecia, caluitie, & ophiaſi.

Capilli à quibus cauſis corrumpi ſoleãt.

Quemadmodum ex plantis ipſis, nonnullæ quidem ob humorum inopiam reſiccatæ extabeſcunt : nonnullæ autem, quòd humoribus à ſua natura alienis imbuantur:eodem etiam modo capilli, aut propter penuriam humorum à quibus conſueuerunt nutriri,aut propter prauitatem,corrumpi aſſolent. Ac propter inopiam quidem,caluities accidit : propter vitium autem ſuccorum, alopecia, & ophiaſis. Etenim læſa capitis pars, ſerpenti ſimilis in ophiaſi apparet. Alopecias autem,ob id ita appellari ferunt,quòd vulpibus frequenter accidant. Iam verò quales tandem ſint ipſi corrupti humores, ex colore cutis in capite facilè licebit tibi diſcere. Aliis nanque albidior apparet,aliis nigrior,atque pallidior aliis. Quare in iſtis primum totius corporis purgationem molieris, aut pharmaco pituitam ducente exhibito, aut quod bilem pallidam,aut nigram eliciat:coniectura redundantis humoris, ex colore cutis inita.Ego verò hiera exhibita ſemper ipſos purgaui: aliquando nigro veratro adiecto, vbi melancholicum ſuccum vacuare erat animus : aliquando ſcammonio,ſi amara bilis purganda eſſet. Vbi verò pituitoſiorem exuperare humorem conieci,nihil admiſcui. Tales ſiquidem, præſertim ex capite,hiera ex colocynthide purgare humores cõſueuit:ſimúlque cum iis alios quoſdam,etiamſi ſcammonium, aut veratrum nigrum, aut epithymum, non addatur. Catapotia etiam ex aloë, quæ tum ſcammoniũ,tum colocynthidem admixtã habent,

Caluities. Alopecia. Ophiaſis.

Color cutis qualitatẽ humorum ſubtus putreſcẽtium indicat.

Pilorum corruptionis curatio.

Hiera ex colocynthide.

commodius

commodius ita affectos purgare folent. Poft tō-tius autem corporis purgationem, apophlegma-tifmis pituitam è capite detrahere præftat, ac dein localibus vti auxiliis. Cæterùm incipientes ophiafes & alopecias, per aftringentia & refrigerantia præfidia cohibere conuenit: adultæ autem, digerentibus difcutiendæ funt. Ego verò quendam adolefcentem in principio affectionis curaui fola purgatione ex hiera diacolocynthidos. Prius tamen cataporia ex aloë vndecim ei exhibueram, cicerum magnitudine. Habent autem cataporia hæc, colocynthydis partem vnam: aloës & fcammonij, vtriufque partes duas: quibus partem vnam fucci abfinthij addo. Antea verò etiam maftichem Chiam, & bdellium immifcebam. Porrò pharmacum extrinfecus adhibendum, fi præter hoc quòd vitiatos humores difcutiat: etiam idoneum fit ad probum fanguinem attrahendum, velutì eft thapfia, cenfendum fanè eft optimum medicamen. At verò cùm thapfia longè calidior fit, quàm affectus poftulet, meritò eius per fe vfum vitamus. Exulcerationes quippe excitare confueuit, ac omnino quofdam inflammatos tumores. Quamobrem quædam quæ illius vehementiam mitigent, neceffariò admifcemus: id quòd ceratum ex oleo aliquo tenuium partium (cuiufmodi Sabinum eft) præftare commodè poterit. Vfus quandoque fum etiam fola thapfia, fed vehementi illius facultate, larga aquæ affufione exoluta. Porrò ex pharmacis prædicto affectui congruentibus, vehementer quidem calfacit euphorbium: fufficienter autem laurinum, fiue oleum, fiue vnguen. Licet igitur ipfis per fe vti, euphorbio quidem, oleo intrito, ac læuigato: laurino verò folo, citra alterius admiftionem illito. Si tamen nimis fluidum appareat, parum ceræ ipfi addatur. Cùm verò multò calidius fit recens euphorbium, fi quidem bimo, aut trimo ipfo vtaris, ad libram vnam Romanam olei, euphorbij vnciam vnam iniicies: recenti autem euphorbio, ficuti & thapfia, & omnibus fortibus pharmacis, parcius vtendum eft. Peccatum fiquidem infra modum, nullum detrimentum adfert: fupra verò, aliquando exafperat, exulceratque cutem, atque inflammationem excitat. Similiter etiam fugienda funt omnia valde vetufta pharmaca: quandoquidem vel metallica ipfa, vbi nimis antiqua funt, fuas facultates amittunt. Vniufcuiufque autem medicamenti vigorem, iis qui fæpe ea contfpexerunt, licet cognofcere, tum ex guftu, atque adeo interdum ex colore, confiftentiáque. Eft itaque inter ea quæ alopeciis conferunt, calidiffimum medicamen euphorbium: eo autem minus calidum eft thapfia: poft hanc, finapi nafturtiúmque. Iuxta alium autem modum limnitis (quæ adarcium & adarce vocatur) nulli horum fecundum eft. Poft hæc fuccedunt fulfur, & nitri fpuma, ipfumque nitrum molle, vftum, & quod Berenicarium vocatur: quemadmodum & aphronitron album, læue, atque laxum. Deinde veratrum vtrunque, & erucæ femen, & laurinum vnguentum, aut oleum: ad hæc alcyonium vtrúque, vftum, & non vftum: calamique tum radices, tum cortex, ambo vfta. Quin & pix liquida, & cedrinum, quod cedriam vocant, & murium ftercus, vrfæque adeps. Hyænæ etiam, leonis, pardalis, anferífque adipes congruunt: & quicunque tenuium partium fubftantiam fortiuntur. Amygdalæ etiam amaræ totæ vftæ, commodæ funt: &

Catapotiorum ex aloë compofitio.

Thapfiæ facultas.

Euphorbium.
Laurinum.

Peccata infra modum non ferunt detrimenta.

Vetufta pharmaca fuas facultates amittere.

Vigor medicamentorum ex quibus nofcis expendi queat.

Alopeciis cōgruentia medicaméta fimplicia.

Limnitis.
Adarcium.

thus aceto acerrimo maceratum. His itaque omnibus pharmacis licet vtaris, fortibus quidem, ceratum liquidum temperans: debilibus verò, laurinum oleum immifcens. Rurfus inueteratas quidem, ac difficulter curabiles, cum fortibus perfanare conaberis, incipientes autem & paruas, cum imbecillis.

Ad alopecias compofita.

Euphorbij, thapfiæ, laurini, fing. drach. ij. fulfuris viui, veratri, vtriufque drach. j. ceræ drach. vj. Mifceto, vtitórque hoc, ceu fortiffimo pharmaco, ad inueteratas, ægréque curabiles alopecias. Si thapfia non adfit, pro ipfa licet tantundem adiicere feminis nafturtij, aut erucæ, aut ipfiufmet nafturtij. At loco laurini, picem liquidam pones. Admifcui etiam aliquando mel, nec deterius euafit pharmacum. Porrò quæ ex adipibus, ac modica item thapfia conftant, fimiliter profunt, præfertim fi euphorbium & adarcium addatur. Sit autem adipis leonini, pardalij, & hyænæ, cuiufque pars vna, quibus mifcere anferinum atque vrfinum poteris: ita vt ad duodecim adipum vncias, thapfiæ aut ephorbij vnciam vnam iniicias: quanquam ambo etiam potes adiicere, fi efficere fortius pharmacum velis. Aufpicari autem femper à leuioribus conuenit, & refpectu effectus, quem pharmacum primò admotum produxerit, fic facultatem eius aut leniri, aut augere. In alopecia igitur, primum quidem capillos nouacula tollere expedit: dein affectam cutem per linteolum nec afperum, nec molle nimis, confricare: ac videre ad quantum ruborem per huiufmodi motionem peruenit. Magnam nanque fpem fucceffuræ curationis tibi iniiciet, fi per modicas defrictiones rubefiat: quæ moderatæ affectionis fignificatio exiftit. Si verò per multas frictiones tandem fuccedat rubor, grauiorem totā affectionem, tum curationem indicat: præfertim fi quædam cuticulæ, etiam fi multum confrices, non rubefcant. Præ omnibus autem cauendum eft, ne in fortium pharmacorum admotione, cutis vltra quàm par fit, concalefcat: id quod tum ex colore ipfius, tum tactu deprehendes. Colore nanque flauior apparebit, & digitorum contactu fatis calidam agnofces. Quare tunc ad molliora tranfeundum: aut eodem vtendum quidem, fed cerati, aut adipis, aut liquoris cuiufpiam oleofi, vi ipfius exoluta. Vtendum eft & olei calidi dulcis irrigatione, & cataplafmate ex pane, fomentifque & fcarificationibus: necnon cucurbitis, & cerati inunctionibus. Cæterùm perfeuerante affectione, vtendum eft affidua rafura, & rubificatione ex finapi, præfcriptifque frictionibus: fequentibus autem diebus, illita pice, aut oleo cedrino, & poft frictionem, fcarificatu. Quidam verò acicularum acutuo affectam cutim compungunt. Poft hæc omnia, pharmacis quæ ex alto euocare, & meatus tranfmutare poffint, vtendum. Curandum autem perpetuò eft, vt in aëre calido, infolatóque (fi id fieri poffit) omne pharmacum applicetur. Hyemis verò tempore, præftiterit in balneo his pharmacis vti. Porrò alcyonium vftum, illitúmque ex lucernarum oleo, mediocres difcutit alopecias, pharmacum mediocre cùm fit. Eft autem lucernarum oleum communi magis tenuium partium.

Aliud Heræ, ad molli carne præditos.

Sem. erucæ, nafturtij, & nitri, fing. partem vnam;

Alopeciis inueteratis optimum medicamen.

Leuioribus medicamentis effe in primis vtendum, quando alopeciis medemur.

Alopeciæ facile curabilis argumentum.

Alopeciæ rebellis curatio.

Alcyonium.

Lucernarum oleum cuius compartis.

vnam: contritis affundito picem liquidam, vtitór que.

Aliud à Critone deſcriptum.

Erinaceorum cinere permiſto vrſino adipi, vtitor. Aliud. Calami radices vſtas, adipéque vrſino exceptas, impone.

Aliud ad inueteratas.

Muſcerdæ, thuris, cuiuſque drach. ij. aceto acerrimo diſſolutis vtitor. Aliud. Cinerum ranarum minimarum in ollula vſtarum, muſcerdæ, veratri albi, radicis calami vſtæ, piperis albi, ſingulorum æquis portionibus aceto exceptis, fricato.

Aliud ex libris Cleopatræ.

Sandaracham tritam, largóque viſco querno exceptam, loco per nitrum prius præparato imponito. Aliud. Scillæ, veratri albi, vtriuſque drac.j. ex aceto trita, præraſis & nitro confrictis, imponito. Aliud. Muſcarũ capita contrita affrica.

Aliud præcellens. Murium domeſticorum vſtorum, panniculi ampelini vſti, dentium equinorum vſtorum, adipis vrſini, medullæ ceruinæ, corticis calami, ſingulorum æquis portionibus ſimul exceptis melle, vtitor.

Alopeciis altius progreſſis remedia Archigenis.

Aliud Archigenis, ad alopecias in altum progreſſas. Cum aceto, nitri gleba, aut fici foliis, vſque ad dilaniationem defrica: deinde deterſo ſanguine, betam ex vino coctam impone. Aut caricas vſtas, cum vino, aut lentis farinam ex vino, pro cataplaſmate adhibe. Aut cantharidas vſtas, pice liquida exceptas, ad ceratique liquidi formam redactas, impone. Aut teſtudinis marinæ ſanguinem illine. Aut thapſiæ ſuccum cerato exceptum illine.

Aliud Aſclepiadis Bithyni.

Spumæ nitri partes duas: ſalis ammoniaci partem vnam: quibus tum vſtis, tum tritis, acerrimóque aceto dilutis, præſcalptam leuiter alopeciam illinito.

Aliud Sorani.

Stercoris felis aut crocodili drach. viij. ſinapis drach. iiij ex acri aceto læuigatas imponito.

Aliud. Fici folia cum aceto, donec lanugo prodierit, affrica: dein ſtœbes ſuccum illine. Aliud. Locum per pumicem proritato, & ſulfuris, ſpumæ nitri, ammoniaci, ſing. æquas partes mixtas cum aceto illinito.

Ad caluefcentes præter ætatem, & ad menti pilos non naſcentes, remedium.

Caluefcentibus maturius, remedium.

Adipis taurini inſolati lib. j. adarces vnc.j. ſucci thapſiæ vnc.j. s. myrrhæ vnc. j. polytrichi, callitrichi, ſing. lib. s. membri aſinini, ſplenis aſinini, ladani, ſing. lib. j. Ladanum in modico vino conterito: adipem ad aquæ vaporem liquefacito: dein aſininum membrum aſſatum, donec inſumatur, radito: ſplenem verò cum polytricho & callitricho in noua olla torrefacito: omnia denique contuſa gleucino, aut ſabino excipito, & ante balneum iis vtitor. Sciendum autem eſt, ladanum ſordes eſſe ab hircorum barbis deſumptas, quas illi ſibi ex ciſthi madore contrahunt.

Ladanum eſſe ſordes ab hircorum barbis deſumptas.

De capillorum defluuio.

Capillorũ defluuij cauſæ.

Eſt & alia pilorum affectio, quæ ad raritatem cutis, inopiamque ſubſtantiæ pilos gignentis, conſequitur, maximè ſuperueniens à morbo conualeſcentibus. Quapropter curatio etiam hoc modo læſorum non eundem ſcopum, quẽ alopeciæ, habet. In alopeciis ſiquidem, vt vitiatus humor conſumatur, primarium ſcopum habemus:

Capillorũ defluuij curatio.

In his verò, vt capitis habitum roboremus, & alimentum boni ſucci attrahamus, cutíque denſitatem & raritatem moderatam reſtituamus. Quamobrem ad pharmaca humectantia aliquid moderatè aſtringens admiſcere oportet, quale eſt ladanum, quod vtraque in ſe moderatè comple-ctitur, quæ ad hoc ſymptoma conueniunt: calíditatem nempe mediocrem, & aſtringendi vim moderatam. Quare ſi capiti prius raſo, perfricatóque, aliquo mediocriter aſtringenti oleo (cuiuſmodi Hiſpanum, & lentiſcinum eſt) illinatur, maximè ex vſu eſt. Nam quæ vehementer aſtringunt, omnia etiam refrigerant, & alimenti influxum reprimunt: propter cuius inopiam capilli defluunt. Atqui intentio noſtra eſt ſanguinem affluentem non modò non præpedire, ſed etiam prolectare: cogere autem ſenſim, & aſtringere rarefactam cutem. Quare ad defluuios capillos omnium præſtantiſſimum medicamen eſt, quod ex ladano, & lentiſcino oleo conficitur. Quòd ſi largè defluant capilli, maiórque videatur eſſe raritas cutis, pro lentiſcino, myrteo vtendum. Licebit aliquando vnguentum adhibere nardinum, in ætate frigida, & hyemali tempore: ſicuti in diuitibus foliatum, & ſpicatum. Debet autem ladanum liquari in duplici vaſe, ac reliqua poſtea illi miſceri. Atque hæc ſanè medicamenta mihi ſuffecerunt, vnà cum refectoria, ſalubríque victus ratione, quæ in pleriſque etiam ſola ſuffecit.

Aſtringentia vehementer refrigerant, alimentúmque influxum reprimunt.

Defluuiis capillis optimũ medicamen eſt, quod ex ladano & lentiſcino oleo conſtat.

Archigenis remedium contra defluuios capillos.

Ladani & abſinthij æquales partes, & iunipe-ri baccas x. tritas, in linteolum illigato, & in oleo per dies quinque macerato, ex eoque caput illinito, & neque capilli decident, neque gignentur furfures.

Aliud Cleopatræ, capillos augens citò, denſanſque & denigrans.

Ladanum ex oleo, vinóque dulci læuigatum incraſſatúmque, præfrictis illinito.

Comptoria ab exornatoria medicinæ parte, quomodo differat.

Comptoriæ quidem ſcopus eſt, inducere pulchritudinem. Exornatoriæ medicinæ partis, quicquid ſecundum naturam eſt, id omne in corpore cuſtodire: ad quod etiam naturalis pulchritudo conſequitur. Indecoro enim aſpectu eſt caput alopecia vitiatum: ſicuti etiam oculi ciliis & ſuperciliis nudati. Non ſolùm verò ad pulchritudinem, ſed multò prius ad ipſam partium ſanitatem, pili conducunt. At faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem reddere, aut pilos capitis criſpos, aut fuluos, aut nigros, aut auctos: hæc inquam comptoriæ prauitatis, non medicæ artis ſunt opera.

Comptoria & exornatoria artis pars quomodo differãt.

Pili ad quid conferant.

De tincturis capillorum.

Quandoquidem tamen iam conſuetudo hæc inualuit, vt vetulæ quidem paſſim capillos denigrent, tanquam turpe ſit canos habere: mariti autem id probent, ſpectaculum permoleſtum cenſentes, vxorem aniculam cano capite habere; ſanè quæcunque præ deliciis ſeipſas ornant, earum nulli tale quippiam à me petenti, exhibui: quæcunque verò honeſtiores, tum vt notæ cul-pam effugerent, tum vt moleſtias maritorum vitarent, capillos ſuos nigros reddere optarunt, iis certè, ne ex aſtrictoria vi nigrorem inferenti ũ oblæderentur, conſului, vt cedri liquore vterentur, ita

Aniculam & cano capite vxorem habere, ſpectaculum faſtidiendum cenſetur.

vt

Capillos denigrari cedri liquore.

vt tribus aut quatuor horis ante balneum illinerent,& poftea detergerent:idque per quatuor aut quinque dies facere pergerent. Cedria fiquidem non modò nihil lædit, fed etiam commoda eft eis quæ facilè offenduntur à frigore, abundè videlicet calfaciens. Ad hæc defluentes capillos corrigit, & non defluentes, auctiores reddit. Contrà verò,quæ ex aufteris & acerbis compofita funt, magnopere lædunt. Cæterùm materia ex qua conftant hæc, etiam quippiam tenuium partium habeat oportet, quò non in fuperficie tantùm, fed in profundo etiam cutem permutent,progrediendo vfque ad capillorum radices. Non folùm autem in periculo verfatas fæpe fcio fœminas, fed & mortuas, ex perfrigeratione capitis ab huiufmodi medicamentis inducta. Offenduntur tamen citius, quæ frigidius capitis temperamentum fortiuntur. Frigidæ nanque particulæ frigidis affectionibus, calidæ calidis corripiuntur facilius. Verùm minus periculum fubeunt, vtpote cùm à minori caufa lædantur, quæ frigidius habent temperamentum. At calidæ,propterea quòd ægrè & vix tandem lædi à frigidis caufis poffunt, fi quando à magnis fuerint exuperatę caufis,maiorem læfionem incurrunt. In morbis fiquidem minus periclitantur illi, quorum naturæ, ætati, habitui, ac tempori,ipfa ægritudo congruit.

Similibus affectionibus facilius, fingula corripi, minus tamen periclitari.

Periclitari, in morbis minus, quibus congruit.

Tingentia capillos,ab Archigene prodita.

Capillos tingentia, ab Archigene prodita.

Radicem capparis cum muliebri lacte vel afinino ad tertias concoquito, & ad noctem pro cataplafmate imponito. Aut vrina canis in quinque aut fex dies afferuata lauato. Aut corticis falicis fuccum ex oleo affricato. Summè nanque denigrat. Denigrant barbam fuber aridum & plumbum vftum, cum betæ crudæ fucco mellis fpiffitudine illita. Fuluos autem reddunt capillos lupini crudi cum aqua & nitro illiti.

Crifpos reddes capillos, fi fpuma falis cum myrrha confricaueris.

De pharmacis corrumpentibus pilos.

Pilos corrumpentia pharmaca.

Ex pharmacis corrumpentibus pilos, quædam propriè pfilothra nominantur: quædam capillorum attenuatoria: quædam penitus extirpantia. Atque hæc fanè vltimò nominata, periculofi funt vfus. Ex liquidis igitur eft lixiuium tali vi præditum. Ex aridis autem & metallicis, arfenicum, & fandaracha, & calx non extincta. Manifeftum itaque eft, vehementem ipforum vim, per admiftionem imbecilliorum pharmacorum frangi: quorum congruentem mifcellæ modum conficiet primò, qui ipforum vires cognorit. Dein verò per experientiam defectum corriget, aut etiam addet.

Pfilothra Critonis.

Pfilothra Critonis.

Calcis viuæ partes duas: auripigmenti partem vnam. Hæc in mortarium plumbeum coniecta,aqua aut ptifanæ fucco affufo terito: atque vbi nigra reddentur, calfacta illini, maximè in balneo, iubeto.

Aliud. Amyli,calcis viuæ, auripigmenti, fing. vnc. j. contritis vtitor ex aqua dilutis.

Quæ pilos difperdant.

Pilos difperdentia.

Difperdentia pilos componunt ex lepore marino, hepate thunni putrefacto, cedria,ranarum cruore, marinæ teftudinis fanguine, lachryma vitis albæ, lachryma hederæ, fimiliterque bryoniæ, atque oleo infulfo. Ex marinis item fcolopendris, vrticáque marina, & ftellis marinis, nitro, & amurca, ad hæc admiftis. Quin & fortiora his ex erinaceis & falamandra componunt; in oleo coctis. Admifcent autem ipfis alcyonia; & fandarachen.

Quæ pilos attenuant.

Pilos attenuantia.

Attenuantia pilos, deterforiæ funt facultatis. Igitur hordei, fabarum, atque erui farina, fpuma nitri, atque ipfum nitrum, familiaria pharmaca funt, omnibus ad tollendas fordes vfurpata. Affiduus autem eorum vfus etiam pilos attenuat. Quæcunque verò fortius detergent, in iis qui valde duros & magnos pilos habent, adhibere oportet. Ac talia fanè funt; nitrum vftum, nitri fpuma, & aphronitrum fpumofum, pumex, teftæ vftæ, os fepiæ, vtrunque veratrum, ftruthium; bryoniæ & dracunculi radix, ariftolochia vtraque, canchry, radix panacis, atque id genus alia. Quòd fi hæc ipfa odorata facere vis, cyperum; melilotum, rofas ficcas, iunci odorati florem; iridem Illyricam, meliffophyllum, & cydoniam herbam eis admifcebis. Si verò pro diuitibus pharmacum præpares, fpicam nardi Indicam; Celticámque, & montanam iniicies: necnon Eretriada terram, folium malabathri, amomum, myrrham, crocum, coftum, & hedychroum.

De furfuribus.

Furfures capitis à ferofis fuccis oriuntur.

Quibufdam fe fcalpentibus, furfuribus fimilia ex capitis cute decidunt: ob idque medici hoc fymptoma furfures vocant,à vitiofis iifdemque ferofis fuccis prouenie ns: quos abfumere propofitum eft, iis qui huic malo mederi volunt. Manifeftum igitur eft, difcufforia & exterforia pharmaca adhibenda effe, præparato prius vniuerfo corpore, fi vitiofis fuccis redundet. Admifcuerunt quidam huiufcemodi pharmacis etiam aftringentia nonnulla, quibus partem læfam ita corroborarent, vt non facilè influentes humores fufciperet.

Furfurum curatio.

Remedium Archigenis contra furfures.

Nitri fpumam, & atramentum futorium æquis partibus, cum vino tundito, vtrórque ter aut quater in menfe. Aut vini Rhodij fæcem, & pumicis, & nitri, pares portiones, cum lupinis affrica.

De phthiriafi, hoc eft, morbo pediculari.

Pediculi in capite à quibus caufis oriantur.

Pediculi nonnullis in capite aceruatim gignuntur, ex multis humoribus calidis quidem, fed non ad tantam caliditatem progreffis, ad quantam perueniunt acres atque ferofi humores. Quare manifeftum eft, in profundo cutis, pedicularis morbi affectionem fieri, vbi etiam animalcula huiufmodi gigni poffibile eft: non in fuperficie, in qua ipfi confiftunt furfures. Pharmaca itaque ipforum neceffariò exiccantia funt, & quæ ex alto trahere & euacuare poffunt; magis vtique quàm ea, quæ conueniunt furfuribus.

Remedia Archigenis contra morbum pedicularem.

Pedicularis morbi remedia.

Staphidis fylueftris partes ij. fandarachæ & nitri, vtriufque partem j. cum aceto & oleo capiti illine. Aut oxylapathi radicem cum oleo.

Aut veratrum album,& ftaphidem fylueftrem, & nitrum, pari pondere cum oleo in balneo adhibe.

De achoribus, hoc eft, vlceribus capitis manantibus.

Achores.

Inter affectus inuadentes capitis cutem, achor annumeratur, ex genere tumorum præter naturam

ram exiſtens: quo affectu infeſtata particula, foraminibus quibuſdam tenuibus eroditur, tenui humore modicéque viſcido redundantibus. Ad ſimilitudinem verò eius proximè accedit alia cutis affectio, quæ Cerion Græcis, Latinis fauus vocatur, habens maiora foramina, in quibus humor hymettio melli ſimilis continetur. Generatio ipſis ex humore mixto eſt, qui partim tenuem, ſeroſumque, ac mordacem, partim craſſum ſuccum in ſe habet. Tenuis itaque humor, vtpote mordax, primum quidem ad ſcalpendum ipſos impellit: progreſſu verò temporis, ad ſcalpturam tum tumor augeſcit, tum foramina circa ipſum erumpunt. Manifeſtum igitur eſt, humores qui affectionem gignunt, debere vacuari. Qui ſi etiam fluant amplius, prohibendus in primis eſt ipſorum influxus per capitis atque vniuerſi corporis euacuationem. At verò ſi affectio ipſa ſit parua, ſola remedia localia ſufficiunt, vel ſi minimè totum corpus vacuetur. Ea igitur pharmaca idonea erunt quæ craſſum, humorem incîdant, quæque facultate ſua neceſſariò diſcutiant repellantque. Atqui acetum ex incidentium ordine exiſtens, vltra hoc quòd diſcutit, etiam reprimit, depellítque id quod influit: * cùm nimirum ſecundum ſubſtantiam ſuam habeat exiguũ quid calidi: plurimum autem frigidi, ſed tenuium partium. Eſſe autem debet acetum exquiſitè acidum, in quo nulla penitus vini qualitas perſentiatur. Ac tali profectò pharmaca metallica imbues, achoribúſque ex ipſis medeberis. Incipere autem ab imbecillioribus præſtat, præſertim ſi ſimul dolor infeſtet. Apta igitur ad hanc rem ſunt, Cimolia, Cretica, Lemnia, Samiáque terra: præterea pompholyx, ſpodium, lithargyros, & cadmia tenella. Quòd ſi his remediis malum non cedat, pharmacum ex charta ſiccum, aceto dilutum illinito. Prius tamen capillos abrades. Quòd ſi quando in vlcus manans inflammatum ſimul & afflictum dolore incidas, lenies primum dolorem ipſum per humectum concoctoriumque & emolliens pharmacum, & quod acrimoniam arcere poſſit: cuiuſmodi ſunt tum vocatum Parygron, tum quæ ſedis vlceribus, & cancris opitulantur.

Cerion.

Achorum, fauorumque curatio.

Aceti facultas.

Remedia Archigenis ad achoras.

Cadmiam cum oleo veteri illinito. Aut cinnabari ſimiliter tritum imponito. Aut chalcitidem cum myrteo oleo, vel ſuillo felle liquido inungito.

Remedia Apollonij ad achoras.

Caput ſucco betæ illinito, aut laurino oleo, aut crocino vnguento, aut taurina, aut camelina vrina. Vel furfurum chœnicem dimidium in aquæ heminis duabus madefacito, poſteáque terito, cremorémque excolato, cumque dimidia aceti hemina ad lini ſpiſſitudinem coquito, & ex eo caput fricato. Vel cucumeris agreſtis radicum coctarum ſucco partem læſam illinito. vel argenti ſpumæ drach. viij. foliorum rutæ tenerorum drach. v. olei drach. viij. aceti quartam partem heminæ, ſimul trita capiti illinito.

Quæ Crito ad achoras prodidit.

Ficulneæ ſurculos, aut folia tenera trita cum aqua imponito. Aut recrementi ferri, & roſarum par pondus cum vino tundito, imponitóque. Vel lithargyri drach. I. foliorum rutæ tenerorum drach. xxv. aceto diluito: & roſaceo, aut myrteo excepta, cum penna illinito. Vel, ſi affectio fuerit inueterata, ladani, ceruſſæ, ſing. drach. viij. ſulphuris viui drachmas iiij. viuo & myrteo oleo ſubactis vtitor.

Ex libris Cleopatræ ad achoras.

Fœnogræco tenui cocto, & in betæ nigræ ſucco macerato, caput eluatur. Poſt ablutionem verò myrto cum vino & oleo trita, illinatur: ſupernéque betæ folia imponantur. Vel ceruſſæ, thuris, ſing. drach. ij. ſulfuris drach. j. trita ex oleo illinito.

Remedia Sorani contra achoras.

Plumbaginis, ſulfuris viui æquales partes terito, & affuſo roſaceo, aut myrteo, aut lentiſcino, illinito. Vel ſulfuris viui, lithargyri, ceruſſæ ſing. æquas portiones, croci dimidiam, trita cum paſſo Cretico illinito.

Ad pſydracia & achoras, puſtulaſque vlceroſas, & eruptiones in capite.

Ad affectiones præſcriptas, conuenienti vti oportet victus ratione: corpúſque atque caput purgare, catapotiis ex aloë, colocynthide, & ſcammonio, ſucco braſſicæ coactis. Dein localia remedia adhibenda ſunt: cuiuſmodi exiſtit adiantum ex roſaceo illitum: aut fœnigræci decoctum affrictum: aut malua cum farina hordeacea pro cataplaſmate impoſita: aut melilotum cum farina fœnigræci, cicerúmque decocto impoſitum: aut ipſummet cicer decoctum, impoſitúmque, aut amaræ nuces commanſæ & illitæ. Diſcutit autem maximè & lilij radix affricta: & thus cum vino & aqua, & lupinorum amarorum decoctum, & bulbi cum nitro affricti: thus præterea ex aceto illitum, putamen mâli punici cum laurino illitum, & anchuſæ radix vſta, tritáque cum oleo, & per pinnam inuncta.

Puſtularum capitis medicatio.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca,
LIBER SECVNDVS.

QVi citra diſtinctionem ſcripſerunt auxilia doloris capitis, maius detrimentum quam emolumentum attulerunt iis, qui eis fidem adhibuerunt. Nec enim omnes ob vnam affectionem caput dolent: ſed tum ipſæ affectiones plures ſunt, tum curatio ipſarum ſingulatim propria exiſtit. Vna etenim affectio eſt iuxta intemperiem ſimplicem citra humorum affluxum: alia iuxta humorum qualitatem verſatur: tertia ſecundum eorum ſolam multitudinem accidit: quibus accedit quarta, cùm tranſitus liquorum atque vaporum ipſi humores obturant: ac præterea quinta, dum in quibuſdam capitis partibus, propter imbecillitatem ſpiritus flatuoſus innaſcitur. Eſt cùm ob cauſam aliquam procatarcticam (cuiuſmodi ſunt ardor extrinſecus, aut refrigeratio, aut ebrietas, aut ictus) dolor capitis accidit. Vehementiſſimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem & frigiditatem, maximè cùm inæquales fuerint: moderati autem iuxta ſiccitatem: ad humiditatem verò nullus conſequitur dolor. Eodem modo cùm ob redundantes humores capitis dolor oritur, vehementior quidem ob calidos & frigidos accidit, moderatior autem,

Capitis dolorum diſcrimina, & generationes variæ.

Dolor capitis nullus ad humiditatem conſequitur.

tem, ob exiccantes citra calorem aut frigus. Humectantes verò, penitus nullum dolorem inferunt quantum ad qualitatem quidem ipſorum attinet: nam ob multitudinem ſanè, inſtrumentalium partium morbos efficiunt, non tamen ſimilarium particularum vllum aliquem: cùm nimirum earum morbi in pura intemperie conſiſtant. Ad hæc affectiones ob copiam humorum ortæ, citra quidem obturationem caput grauant: cum obturatione verò, ſi quidem ea moderata fuerit, moderatè dolorificæ fiunt: ſin fortes, vehementer affligunt. Quòd ſi etiam mordacem qualitatem multitudo humorum ſortiatur, etiam iuxtà hanc dolorem augebit. Quod verò ad naturam affectarum particularum pertinet, interdum quidem omnes externas, aut internas partes infeſtat: interdum autem non omnes, ſed vnam tantùm ſpeciem corporis, arteriam nempe, aut venam, aut neruum, aut membranam, aut cutem, aut ipſum denique cerebrum. In vniuerſum igitur, ſingularum affectionum curationis ſcopum ratio nos docet: materiæ verò facultates experientia commonſtrat. Porrò aliquando ſola intemperie calida ex inſolatu laborat caput: aliquando cum ipſa intemperie accedit etiam humorum affluxus, præcipuè cùm vniuerſum corpus laborat plethora; quæ fit ipſis quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiam ſanguine ſolo. Nam cùm alius quiſpiã humor redundarit in corpore, non plethoram; nec ſimpliciter plenitudinem, ſed pituitæ, aut bilis flauæ, aut atræ, tunc plenitudinem dicimus. Igitur eis qui ex ardore caput dolent, cutis tactui aridor ad primum contactum apparet: oculóſque rubros habent, ac frigidis tum perfuſionibus, tum illitionibus, oblectantur. Principio itaque repulſoria curatione eſt vtendum, ex refrigerantibus, aſtringentibúſque conſtante. Poſtea verò mitigatoria & concoctoria pharmaca, ad repulſoria miſcere oportet. Deinde etiam ex diſcuſſoriis quippiam addendum, paulatim detractis pharmacis quæ repellunt. Optima ſunt autem cenſenda, quæ ſubſtantia tenuium partium ſunt prædita. Quapropter in principio quidem melius eſt frigidiſſimum roſaceum perfundere, iuxtà frontem nempe, & tempora, & occiput: non tamen longè inferius. Neque enim facilè exuritur ea pars: neque etiam citra noxam, refrigerantia ſuſtinet, propterea quòd iſthic principium medullæ ſpinalis exiſtat, ad ſtipitis modum in ramulos complures diuiſæ, videlicet in ſexaginta (vt exiſtimo) neruos. At verò regio capitis iuxta ſinciput, propter laxitatem coarticulationis ad coronalem ſuturam, & ob oſſium tenuitatem & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium que adhibentur pharmacorum, intrò diſtribuit. Quare ſiue refrigerare oporteat ex caliditate ardorem, ſiue calfacere frigiditatem, aptiſſimus eſt capitis iuxta ſinciput locus. Roſaceum autem ipſum, quo in exuſtis vtemur, ex oleo crudo (quod omphacinum appellant) citra ſalis admiſtionem, confici debet: nempe roſis quamplurimis in eo maceratis. Sit autem roſaceum non vetus, ſed eo ipſo anno confectum. Proximum à roſaceo chamæmelinum exiſtit, quo vtendum in iis corporibus eſt, quibus inducere vehementem frigiditatem veremur: qualia ſunt fœminarum, eunuchorum, puerorúmque, ac breuiter eorum omnium, qui molli carne ſunt præditi, albúinque colorem ſortiuntur. Refrigerabis autem quæcunque adhibere voles, in aqua vehementer frigida collocata: quæ ſi non adſit, niuem vaſculo circumpones. Etenim frigidorum fontium & niuis maxima Romæ eſt vbertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. In regionibus autẽ calidis, qualis Ægyptus eſt, vbi maxima fontium frigidorum atque niuis penuria, ſub dio roſaceum per integram noctem exponi debet: eique ſemperuiui, aut poſtulacæ, aut lactucæ, aut pſyllij, aut polygoni ſuccum iniicere oportet: ſicuti & ſolani aliquando paululum, & pampinorum vitis, & vuarum immaturarum. A papaueris verò & mandragoræ ſucco abſtinendum, cùm non citra damnum refrigerent. Vitanda etiam ſunt, quæ cum refrigeratione manifeſtè aſtringunt: aut perexiguum quid ad refrigerantia miſcendum, ſi quando neceſſitas poſtulet: propterea ſanè & ſolani ſuccum aut nunquam penitus, aut modicè certè admiſcemus: ſic etiam & mali punici, & mali cydonij, & meſpili. Ad hanc tamen rem malorum punicorum acidorum ſuccus præſtantior eſt: magis enim refrigerat. Equidem aliquando cucurbitæ cremorem permiſcui omphacio. Poterit etiam quis ſimiliter ſeridis ſucco vti, necnon tum hortenſis, tum ſylueſtris lactucæ. Quin & mororum non admodum maturorum ſuccus eſt aptus ad refrigerandum. Si igitur caluus ſit æger, aut breues habeat capillos, vberrimè refrigerari poterit, tum per iam dicta, tum per omnia illa quæ eryſipelatis auxiliantur. Qui ex frigore caput dolent, iis facies decolor, miniméque arefacta conſpicitur: & frigidis neque gaudent, neque item iuuantur. Si igitur frigiditas ipſa ſit recens, ſolum rutaceum oleum, ſi calidum affundatur ſincipiti, perfectè hominem liberat. ſi verò vehementiori calore ſit opus, euphorbium oleo indatur, & pharmaca quæcunque conſtant ex pipere. Inungenda autem eſt facies, ac tum aures, tum nares, præcipuè irino, amaricino, & nardino vnguentis: necnon foliatis ſpicatíſque vocatis. At opobalſamum ſæpe experti ſumus ad nullam affectionem calore indigentem, euidenter opitulari. Sampſuchinum autem, laurinum, & ſerpyllinum commendo. Propinandum præterea iis eſt vinum tenuium partium: & motus corporis præcipiendus, lauacráque calida: & quandoque à raphano vomitus. In capitis autem inueteratis affectibus neceſſariò pilos radimus, aut præſecamus ad cutim vſque: ac raſis quidem admouemus pharmaca emplaſtica: liquida verò iis, qui breuiſſimè habent capillos præſectos. Ac ſanè medicamenta refrigerantia, ex iis quæ eryſipelata curant, ſunt transferenda; calfacientia verò, ex pharmacis calfacientibus conficienda: quorum ſimpliciſſimum eſt ex euphorbio compoſitum. Sufficit autem vnciam euphorbij vnã, ad tres ceræ liquefactæ in olei libra vna, coniicere. Atque vtendum quidem aſtringenti oleo, ad affectiones quæ indigent calore, non eſt: ſed aliquo tenuium partium, cuiuſmodi Sabinum exiſtit. Quibus autem ob potionem calidiorum vinorum, caput repletum vaporibus aut humoribus calidis (ſolent enim hi vel abſque vini potu, ſuapte natura ad caput attolli) dolore affligitur, iubendi ij ſunt, ſi crudum adhuc in eis vinum permaneat, vt hauſta aqua tepida vomant. Quòd ſi etiam poſt concoctionem caput doleant, refrigerantibus ac repellentibus eſt vtendum: quale eſt roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ & braſſicæ cremore. Quin & ipſa braſſicæ folia calida macerata, capitíq; circumpoſita,

Similarium particularum morbi in pura intemperie conſiſtunt.

Capitis dolorum diſcrimina, ſecundum differentiam affectarum particularum.

Plethoram fieri, quatuor ex æquo humoribus auctis, aut etiam ſanguine ſolo.

Doloris capitis ab ardore contracti indicia, & curatio.

Occiput nec facilè exuri, nec citra noxam refrigerari, principium ſpinalis medullæ cùm ſit.

Spinalem medullam in ſexaginta neruos diſtribui.

Sincipitis regionem eſſe aptiſſimam ad tranſmittendas vires applicandorum medicaminũ.

Roſaceum exuſtis commodum, qualiter confici debeat.

Chamæmelino oleo in quibus ſit vtẽdum corporibus.

Refrigerandi medicamenta ratio.

Pergamus Galeni patria.

Stupefacientia, & quæ vehementer aſtringunt refrigerando, vitanda in capitis doloribus eſſe.

Refrigerantiũ ſylua, quibus tutò vti in capitis doloribus poſſumus.

Doloris capitis orti à frigore indicia, & curatio.

Opobalſamum ad affectiones indigentes calore, non magnopere opitulari.

Dolorum capitis inueteratorum curatio.

Dolorum capitis ab ebrietate curatio.

sita, ac obligata, naturaliter ebrietati resistunt. Cæterum somni quietisque cura in primis habenda est: vbi verò per totum diem quieuerint, ad vesperam loti, cibis boni succi nutriendi sunt, non tamen calfacientibus. Sunt autem tales, ptisanæ succus, & sorbitio ex alica, & panis ex aqua, & oua sorbilia absque garo. Admisceatur autem eis ex melle, vel ex sale condimentis aromatum præparato, quantum sit satis ad suauitatem saporis. Ex oleribus congruit illis lactuca, vtpote boni succi atque refrigeratoria: necnon brassica, vt quæ vapores reficcet: sic & ex leguminibus lens. Potu verò omnino aqua vtendum est. At quia nonnullis ventriculus à frigidæ potu subuertitur, mâlum punicum ipsis superedendum est, aut solum per se, aut cum alica flaccida calida, probéque cocta. Quin & mâla Cestiana appellata in vrbe Roma, citra cocturam quidem sunt austera: post cocturam verò, stomacho euadunt commoda. Coquenda autem sunt ad vaporem aquæ suspensa. Abstinendum verò à palmulis est, vt quæ ex proprietate dolorem capitis excitent. Quòd si moderatè iam habeant, & aquam bibere nequeant permittendus est eis potus alicuius vini diluti & aquosi, quale est in Italia Sabinum, in Asia Titacazenum. Quin & moderatè habentibus, gallorum testiculi & alæ, & saxatiles pisces, molléque, exhibendi sunt: necnon columbarum pulli. Hæc verò omnia, citra garum & vinum, in albis simplicibúsque coquantur iuribus, quæ ex aqua, oleo, anetho, ac modico porri constant: ad cocturæ finem, salis pauxillo adiecto. Cæterum ante cibum quidem pluribus deambulationibus est vtendum: post acceptũ verò cibum, breuibus ac lentis. Oportet tamen nec multa edisse, nec statim post cibum sumptum inambulare, sed post duas, aut tres, aut plures horas. Quòd si quando à vaporibus aut humoribus in caput sublatis, reliquiæ quædam superfint, in poris ipsis, meatibúsque angustis impactæ, & ob id etiam perseueret capitis dolor, non rosaceo, sed vtendum primum chamæmelino est, moderatè calido: postea verò irino. In balneo verò caput calida perfundatur, non modò vt aliquid eorum quæ circa ipsum consistunt, discutiatur, sed somni etiam conciliandi gratia. Quapropter secundum etiam, aut tertium, ad vesperam, balneum apparandum est: post quod exhibendæ lactucæ ex aceto, cui pauxillum aut omnino nihil gari additum sit: verùm aqua affusa multa, ita vt acetum exæquet: nisi acetum sit planè aquosum, quale vtique illi desiderant: quandoquidem quod acerrimum est, aliquem calorem sortitur. Post hæc verò postera die, quæ magis caput calfaciant, administranda sunt: ita vt ad irinum, aliquando amaricinum vnguentum, aliquando nardinum addamus.

Cestiana mâla.

Palmulas ex proprietate excitare dolorem capitis.

Albi iuris compositio.

Balneum conciliat somnũ.

At capitis dolor ob plagam conspicuam ortus, nihil est aliud quàm inflammatio, quæ non ex plaga solùm aut casu, sed absque manifesta etiam causa, iuxta omnes partes fieri ob affluxum humorum consueuit. Si igitur plaga vulneris aut contusionis existat causa, plures scopi erunt ad inuenienda præsidia. Vnus qui circa vulnus versatur, quod, postea quàm fuerit constrictum fibulis, glutinantia & arcentia phlegmonem medicamenta postulat. Secundus contusioni est intentus. Tertius totus in doloribus est: qui interdum quidem in ipsis solis percussis partibus fiunt, plurimum autem ad vicinas etiam partes se extendunt. Etenim pericranium, & eius cutis exterior, propriam continuámque substantiam habent, per totum caput extensam: ob idque sanè contingit vniuersum caput dolore affici, præsertim si ad pericranium membranam, quæ cranio est adhærens, plaga ipsa penetret: cui medebimur diuidentes pericranium membranam, subditúmque illi os radentes, vtque illic rursus concrescat caro, curantes. Quòd si ob commercium illud, quod per suturas pericranium habet cum duro cerebri inuolucro, etiam intra caluariam distribuatur phlegmone, non absque periculo talis dolor contingit. Contingit autem non rarò, vbi quis ex sublimi cecidit, vt aliquid circa cerebrum, aut membranas eius, rumpatur: quod vbi contigit, adhuc amplius inualescit ipse capitis dolor, affectióque tota ægrè curabilis redditur, & periculum maius, magisque præceps imminet. Optimum itaque fuerit in his, nisi ætas prohibeat, vitalisve facultas appareat debilis, curationem à venæ sectione auspicari: & conuenientibus capitis irrigationibus subinde vti, oleo dulci imbuentes lanam, capitique illam circumponentes. Quòd si aut per ætatem, aut vires, non liceat sanguinem ipsum detrahere, deiicienda aluus per clysmum est, tum vt eius excrementa vacuentur, tum multò magis vt reuellantur humores ij, qui consueuerunt ferri ad affectas particulas. Postea verò auxiliis vtemur ad inflammationes congruentibus. Si igitur membrana cerebri vulnerata fuerit, egregiè ipsam conglutinat (vt ait Archigenes) calaminthæ succus infusus, & farina milij arida inspersa: deinde butyrum & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, vetúsque, omnia in vnum commixta, tepefactáque, & infusa. Hoc modo affectos, à vino & cibis crassioribus abstinere oportet, maximè si corripi sint febri. Etenim affectio ipsa nobis auxilia indicat: quantitatem autem singulorum, particularémque materierum differentiam, tum affecta particula, tum ægri temperamentum commonstrat: necnon vitalis facultas, deinde ætas, ambientisque nos aëris temperies, iuxta regiones, annique tempora, & prædominantem anni constitutionem euarians. Porrò ad phreniticos, quando quidem omnia, quæ extra caluariam circa cutem atque ipsum pericranium consistunt, immunia ab affectu sunt, rectè, mea quidem sententia, aliis pharmacis acetum miscuerunt veteres. Siquidem ad affectiones in profundo delitescentes, pharmaca diuersa ab iis, quæ affectibus in superficie hærentibus congruunt, debent administrari. Exoluitur nanque omnium ipsorum vis in transitu per profundum: & ob id ad propria affectioni auxilia, aliquando contrariæ, & nocentis facultatis pharmaca temperamus. Quippe acetum ex se, cùm nec mitigandi, nec laxandi vim habeat, præter rationem miscetur auxiliis iis, quæ ad dolentem inflammationem administrantur. Quia verò per sinciput pharmacum penetrare volumus, ob id sanè aliquod eorum, quæ in profundum deducunt, miscemus: interdum quidem frigida facultate, sed tenuium partium, prædictum, cuiusmodi acetum existit: interdum verò calida, quale est euphorbium. Quocirca, dum crassæ membranæ cerebri nudæ instillamus rosaceum (quod fieri solet, vbi officulum aliquod est exemptum) solum ipsum leniter tepefactum infundimus. Cùm verò citra denudationem, in-

Capitis dolor ob plagam ortus, quos medendi scopos largiatur.

Dolor capitis ex ictu obortus, cur sæpe extendatur per vniuersum caput.

Capitis dolor ex plaga, quando existat periculosus.

Meningem cerebri vulneratam conglutinantia.

Affectiones sitæ in profundo, diuersa pharmaca ab iis quæ herent in superficie, desiderant.

Acetum cur misceatur rosaceo ad phrenitidem.

Fracto cranio, commodè instillari rosaceum tepens in crassam meningem.

tegra

Acetum quãdo sit rosaceo miscendum ad affectiones capitis.

tegra existente caluaria, rosaceum cupimus vt per sinciput ad membranam cerebri penetret, acetum illi, vt ipsum perducat eò, temperamus: cuius vehemens facultas, tum per viarum transitum, tum per rosacei miscellam, exoluitur. Iam verò inflammationes quæ in capitis cute, aut etiam in pericranio consistunt, si quidem citra vehementem dolorem accidant, per modici aceti ad rosaceum mistionem iuuari possunt: lædentur autem, si & magnæ fuerint, & dolorem vehementem induxerint. Ad hæc, rosaceum cum aceto, incipientibus: in vigore verò consistentibus, rosaceum solum administramus: quemadmodum etiam in induratis, absinthium ei atque pulegium miscemus: nam quæ absque duritie iam decrescunt inflammationes, pharmaca laxantia desiderant. Porrò ad dolores capitis, in quibus exiccare est animus, commodissimum cataplasma ex lolij farina & adipe anserino conficitur. Sciendum autem est, myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis conciliare: vnde eos ipsos qui iam caput dolent, non parum offendet. Opio autem eo tantùm tempore vti cogimur, dum præ doloris vehementia æger de vita periclitatur. Extinguit siquidem sensus maximéque solidas partes offendit, adeò vt postea correctione sit opus. Cùm autem difficile sit, vt qui homo est non in multis hallucinetur, quædam videlicet penitus ignorãdo, quædam malè iudicando, quædam negligentius scriptis tradendo: mirum cuiquam esse non debet, si aliquando deliquisse comperiatur Archigenes, in iis quæ de curatione capitis doloris conscripserit.

Acetum rosaceo mistum, quibus profit, & quibus obsit inflammationibus.

Myrrhæ odorem conciliare dolorem capitis.

Opio quando ad capitis dolorem vti debeamus.

Hominem in multis hallucinari.

De capitis dolore à ventriculo exorti.

Capitis doloris ob ventriculi consortium oborti, & indicia, & curatio.

Nonnulli autem vel si modicus humor in eorum ventriculo colligatur, & præsertim circa os eius, statim caput dolent: atque ob id, si diutius à cibo abstineant, offenduntur. Augetur quippe esurientibus eiusmodi humorum malitia. Cùm igitur huiusmodi affectus capiti proprij non sint sed ab humorum noxiis vaporibus à ventriculo volitantibus exoriantur: quemadmodum etiam ob id genus succos, aliis suffusorum symptomata eueniunt: capiti adhibenda remedia non sunt, sed quamcelerrimè qui in ventre contristant succi, vacuandi. Vacuantur autem in iis qui ad vomitum sunt procliues, facilè ab aquæ potu: ægrè verò vomentibus, difficilius. His igitur conabimur quamprimum cibum boni succi, ac ventriculo commodum exhibere, si res ita ferat, à balneo: si non, ante balneum tantum cibi offeremus, vt non lædantur inde postea lauantes. A cœna autem modicum absinthij in potu dabimus: postridie verò, in posterúmque, similem victus rationem illis instituemus, donec exactissimè concoquant. Quo tempore iam licebit iis modicum panis præbere circa tertiam aut quartam horam, aut citius, aut tardius: sic tamen, vt satis amplum spacium ad consuetam balnei horam intersit. Quòd si qui panem absque obsonio edere nequeant, his oliuas, aut palmulas, aut vuas, aut tale quippiam addemus, iuxta naturæ cuiusque proprietatem. Cæterùm ad prauorum in ventre colligendam succorum copiam, plurimum conducit tum imbecillitas concoctricis potentiæ, tum oris ventriculi infirmitas; quemadmodum etiam ad capitis hinc dolores gignendos, tum facilitas sensus, tum caput ad eiusmodi humorum vapores suscipiendos promptum: sicuti etiam & in nonnullis oculi. Qui igitur propter acres humores caput dolent, mordacem dolorem, non tensiuum, percipiunt: at fames in tensionibus commoda est: contraria autem iis, qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi. Quum itaque hic mordax humor fuerit amarus, pallida & flaua bilis vocatur: quæ ob leuitatem insitam sursum fertur, ad os ventriculi: cùm verò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in totius ventris spacio continetur: ac fuerit sanè optimum, si in fundo ventris is contineatur. Omnium autem est pessima constitutio, dum vitiosi humores, ventris tunicis ineluibiliter sunt defixi, & imbibiti: quibus educendis optimum remedium est hiera picra, cuius talis sit compositio: Aloës drach. c. cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsmi, chiæ masticħes, asari, & croci, sing. drach. vj. Præstantius autem est pharmacum, vbi minus de aloë additur, minúsque etiam ex croco: quandoquidem nonnulli ex vsu ipsius oblæduntur capite, id quod sæpe ex solo eius odore perpetimur. Quare optima erit ea compositio, quæ aloës drach. xc. croci quinas receperit: qua sanè ipse vtor. Præstat etiam pro asaro carpesium coniicere. Propinatur ad summum ex pharmaco drachma vna cum aquæ calidæ cyathis tribus: minimum verò, dimidium eius præbetur. Confert autem hoc pharmacum iis qui suffusorum afficiuntur symptomatis, & mulieribus quæ non pro dignitate purgantur. Quemadmodum autem in ventris & intestinorum regionibus ob caloris quidem inopiam, interdum ex cibo ac potu vapor flatulentus producitur: propter imbecillitatem verò facultatis comprehensiuæ, adeò inflantur atque replentur ea organa, vt ipsius quidem repletionis ratione tendantur: ob tensionem autem impensè doleant: sic etiam in partibus quæ ad caput pertinent, possunt hæc eadem contingere. Etenim ob dissolutionem continuitatis partium dissimilarium dolor oritur. Dissoluunt autem ipsam, erodentia, dissecantia, distendentia, vehementer calfacientia, atque refrigerantia. Si igitur erosionis, aut punctionis sensum percipiant ægri, acredo vel humorum, vel flatus, causa putanda est. Si verò citra morsum tendantur, tensio ipsa vel ab spiritu flatulento, vel ab humoris colluuie, oboritur: quo in genere phlegmone erysipelásque consistit: phlegmone quidem, vbi plurimum sanguinis affectam particulam occupat: erysipelas verò, vbi biliosus fuerit is humor. Quòd si ab vtrísque redundantibus aliqua pars repleatur, aut inflammatio erysipelatosa, aut erysipelas inflammatum talis affectio erit. Maximè itaque artis curandi coniectura in affectionum cognitione consistit: quæ vbi inuentæ fuerint, curationem non coniecturaliter, sed scientificè indicant: cum hoc quòd etiam cognoscere datur, quàm ægrè aliquæ affectiones medelis cedant: in quibus vt vtamur semper remediis ab indicatione profectis, rationi est consonum, tametsi nihil iuuare in principio videantur. Aliquando enim adeò vehementer in angustiis meatuum flatus vaporósus, atque eo adhuc magis viscidus crassúsve humor impingitur, vt multo tempore ad curationem sit opus. Ac sanè quæ sic infarcta sunt, attenuare oportet, dilataréque meatus per quos excernantur, habita simul prouidẽtia, ne quid aliud amplius influat; vtq; pars

Vitiosis succis in ventriculo colligendis, quæ conferant.

Famem aduersari iis quę mordaces humores collegerunt in ore ventriculi.

Hieræ picræ optimi medicaminis ad expurgandos humores tunicis ventriculi infixos, descriptio.

Croci odorem ferire caput.

Hiera picrá quibus congruat affectibus.

Dolor vnde exoriatur.

Continuitatẽ quæ soluant.

Phlegmone fit à sanguine. Erysipelas oritur à flaua bile.

Tumores compositi. Coniectura artis medicæ, in affectuum cognitione constit.

Præsidia optima cur sæpe in principiis nihil iuuare videantur.

affecta corroboretur, ne ipſa etiam flatulentum gignat ſpiritum. Qui igitur primi ad eiuſmodi affectiones pharmaca conpoſuerunt, meritò habuerunt opus materia varia: ſi quidem influentem ſubſtantiam ſiue humor, ſiue vapor ea ſit, repellere neceſſarium exiſtit: impactam verò concoquere & attenuare, eandémque ipſam diſcutere: ac nihilhominus, imò longè magis, affectæ parti robur inducere, ne videlicet quòd influit, ſuſcipiat: vtque attenuatum excernat, impactúmque concoquat, atque ſubtilius reddat.

Impacta eſſe coquenda, attenuanda, diſcutiendámque.

Ergo in propoſita diſpoſitione, ſi dolorificus calor vnà cum ſpiritu flatulẽto præpolleat, in principio quidem repulſoria curatione eſt vtendum, quæ ex facultate refrigerante conſtat. Quod vbi factum moderatè eſt, ex mitigatoriis & concoctoriis quippiam ad repulſoria miſcere oportet: dein diſcuſſoria addenda, ita vt paulatim repulſoria detrahamus, donec pharmacum ipſum plurimum quidem digerens attenuatoriumque reddatur, minus autem concoctorium & mitigatorium, minimum verò repulſorium. Portulaca igitur refrigerantis & aquoſæ ſubſtantiæ eſt: minus ea polygonum: in ſolano tantum craſſæ & terreæ eſt admiſtum, quantum aſtrictionis.

Aceti facultas.

Acetum repulſoriam ſimul & attenuatoriam, imò & diſcuſſoriam facultatem ſortitur: vtpote quod ſecundum temperiem, frigiditate quadam tenuium partium præpolleat, non ſecus quàm exquiſitè ſerenus Boreas.

Boreæ frigiditatem eſſe tenuium partium.

Roſacei facultas.

Roſaceum porrò, repulſoriæ, concoctricis, mitigatricis, ac denique diſcuſſoriæ facultatis eſt particeps. Vt ergo ſermonem iam habitum repetam: neque in biliofis cauſis iniungenda eſt inedia: neque vtendum venæ ſectione, ſi puer aut ſenex ſit æger, aut virium imbecillitas adſit.

Inedia non eſſe vtendum in cauſis bilioſis.

Vena in quibus non ſit ſecanda.

Licebit autem vti validis clyſmis, quòd maximè hi poſſint reuellere à capite, vacuaréque non modò quæ circa ventrem & meſenterium conſiſtunt, ſed etiam quæ in ſimis hepatis hærent.

Clyſmos fortes validè reuellere à capite.

Capitis dolentis remedia.

Commendat autem Archigenes irrigationes ex ruta, oleo, & aceto intrita, ad dolores capitis: ſicuti & ſuccum baccarum lauri cum aceto & ruta. Sciendum verò eſt, aridam rutam eſſe multò acriorem, & calidiorem viridi.

Capitis doloris à bile orti, indicia & curatio.

Qui caput ob humorem biliofum dolent, iis ſigna ſimilia ſunt eis quæ ab ardore proficiſcuntur. Accedit his maior morſus, & facici pallor, & nonnunquam oris amaritudo. Ætati autem vigoris, & temperaturis calidioribus, & vitæ ſolicitæ, & iis qui flauam bilem accumulant, hæc affectio præcipuè contingere ſolet. Itaque balnea temperata, & vnctiones, & potus dilutus, eis exhibenda ſunt, omniſque victus ratio tum * humidior, tum boni ſucci, conſtituenda.

Bilis quibus medicamentis purganda.

Euacuandus item bilioſus humor per abſinthij cremorem eſt, aut per aloë, & per ipſam picram antidotum, per ſe datam, aut modico ſcammonij adiecto: vel per catapotia ex aloë confecta. Illinenda frons paſtillo croceo, aut appellato Trigono, aut aliquo alio his ſimili. Si cum vniuerſo corpore caput conſortij lege afficiatur, proſpiciendum illi eſt. Igitur ſi plenitudo humorum, ac maximè circa venas conſtiterit, tundemus venam. Si verò magis qualitas inualuerit, vtemur purganti pharmaco. Si caput vni tantùm parti condoleat, vt hepati, ventri, aut ipſius ori, illis in primis opitulabimur: nempe calida in ipſis præpollente intemperie, panem ex diluto vino exhibentes, ſorbitionéſque ex alica: ac foris etiam vtentes irrigationibus, quæ tum refrigerent, tum firmitudinem addant. At ſi ob viſcidos & craſſos in ventriculo contentos humores caput quis doleat, etiam hos exturbabimus, acetum mulſum in potu præbendo. Ex hyſſypo etiam origanóque potionibus, & quæ his adhuc valentiores, ſunt, magíſque incidendi vi præditæ, vtemur: necnon à radiculis vomitu, irrigationibúſque & cataplaſmatis calidioribus.

Capitis dolorum cum febri ab initio affligentium curatio.

In doloribus autem capitis qui ab initio inuaſerunt cum febribus, vena ſecanda eſt, poſt primam aut ſecundam remiſſionem, niſi quid impediat: & præſertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo ſanguine redundantibus.

Cucurbitulæ quando affigendæ occipiti.

Quòd ſi ſerius poſt ſeptimam diem dolor ipſe prehenderit, aluo prius abundè per clyſterem ſoluta, cucurbitulæ ad occiput, aut ceruicem, ſunt affigendæ: capútque irrigationibus ex oleo fouendum: roſaceo quidem, & cum modico aceto, in calidioribus, & tempore æſtiuo: chamæmelino verò, in frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta parte aceti illi adiecta. Illinenda frons in frigidioribus quidem eſt, ex cyphi: ex crocomagmate autem, in calidioribus.

Capitis in omni dolore quæ ſint vitanda.

Porrò vitandæ ſunt in omnibus capitis affectionibus ea quæ ſubduntur: nempe viticis ſemen, abſinthij ſuccus, lac in potu, glandes quercinæ in cibo, oliuæ nigræ, arbuti fructus, eruum, quod etiam exoluit articulos: amplius autem offendunt myrrha, thus, hederæ cacumina. Mentem etiam perturbant lentiſci fructus, crocus peucedanum, ciclaminus ſicca cum vino epota.

Crocus perturbat mentem.

Styracis facultas.

Styrax modicus quidem potatus, triſtitiam vultus diſcutit: multus verò, ſomnos turbulentos conciliat.

De Cephalæa.

Cephalææ deſcriptio.

Cephalæa, inueteratus & ægrè cedens capitis dolor vocatur, qui ex leui occaſione maximas exacerbationes habet, adeò vt neque ſtrepitum, neque voces vehementiores, neque lumen ſplendẽs, neque potum, neque odoramenta caput replentia, ægri perferre poſſint, neque item motum: ſed in quiete & tenebris decumbere ob doloris magnitudinem velint. Etenim tanquam à malleo percuti ſibi videntur. Sunt qui veluti contundi ac diſtendi ſibi ea quæ circa caput ſunt, ſentiunt, non paucis verò vſque ad oculorum radices ipſe dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidem continuos dolores, aliquando verò exacerbationes, & interualla. Manifeſtum igitur eſt, hanc affectionem conſimilem aptitudinem capitis, vt oblædatur facilè, habere, quemadmodum in cephalalgia.

Cephalæa magis deiicit facultatem, quàm cephalalgia.

Verùm ad maiorem imbecillitatem deueniunt in hac affectæ particulæ capitis. Ac ſanè quidam ex ſic affectis, cerebri inuolucra dolitant: quidam pericranium duntaxat.

Cephalææ varia ſymptomata à cauſis diuerſis producta.

Dolores igitur cum grauitate, multitudinem humorum ſignificant: cum mordacitate verò, aut humorum, aut vaporum acredinem: vt cum pulſu, obortam inflammationem: at cum tenſione, ſi quidem citra grauitatem & pulſum accidat, ſpiritus tenuis ac flatulenti multitudinem indicant: cum pulſu verò, membranoſi corporis inflammationem: at ſi cum grauitate diſtentio accidat, humorum multitudinem intra membranas contentam arguit. Rurſus, dolores quidem in ſuperficie hærentes, pericranij affectionem ſignificant: qui verò in profundo ſunt, cerebri inuolucrorum.

Dolor capitis intra caluariam ſitus, cur extendatur ad oculorum vſque radices.

Quibuſcunque autem affectio intra caluariam eſt, iis vſq; ad oculorum radices dolor extenditur, propterea quòd oculorum tunicæ ex cerebri inuolucris ſuam

ducunt

ducunt originem. Si verò putrefactus humor calidior fiat, cum febri capitis dolor inuadit. Febricitant autem omnino, & qui dolent propter inflammationem. Si igitur totius corporis plenitudo sit in causa doloris, sanabis ipsum, corpore vniuerso vacuato. Si verò imbecillum existens caput sublatos ad se humores ac vapores suscepter, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita mederi particulæ. Reuellemus itaque & clysmis, & vinculis extremorum, & pluribus infernarum partium frictionibus, interdum etiam sanguinis ex cubito detractione. Quòd si amplius redundare sanguis videatur, etiam referata in naribus vena, & sanguine, quantum par sit, vacuato. Dein hieram dabimus exacutam: posteáque apophlegmatismis elicientibus pituitam, & medicamentis quæ naribus inferuntur, vtemur: qualia sunt quæ ex elaterio, & cyclamino, cum lacte & porro apparantur. Caput autem curabis, quando quidem reuulsoriis vti oportet, per repulsorias irrigationes. Cæterum post totius corporis euacuationem, vtéris caput vacuantibus: dein iis qui firmitudinem addant. Repellit igitur immaturum oleum, rosaceumque per se, & cum aceto, & ex papaueris capitulis, & oleæ teneris germinibus, & hederæ cacuminibus, & mentha viridi præparatum. Applicentur autem remedia tepida quidem, vbi frigidior, & crudior multitudo humorum extiterit: frigida verò, vbi calidior, biliósiórque. Digerit autem oleum dulcissimum calidum, & magis inueteratum, itémque sicyonium. Si verò crassior sit copia humorum, spondylium, aut serpyllum, aut pulegij comam, aut calaminthen, aut mentham, oleo incoquens, multitudinem euacuabis Eadem hæc parti etiam firmitudinem addunt: quapropter vsque ad perfectam curationem ipsis vtendum est. Omnium porrò longè maximè discutit ac perfectè corroborat, verbenaca recta oleo incocta. Coiicienda etiam ad eam crocodiliadis, præsertim iuxta aquas nascentis, radix. Maximè etiam conferunt sub hydriis aselli nascentes, si oleo incoquantur. Aduerte autem, capitum papaueris vsum, tempestiuum esse incipiente affectione: nocere autem, si iis in dolore inueterato vtantur. Iuuant verò non instrenuè fomenta tum ex semine lini & rosaceo, tum etiam confecta ex milio: nam quæ ex sale fiunt, ob grauitatem capiti negocium facessunt. Archigenes inter cataplasmata varia, viticis semen, perseæ viridis folia, & myrrham æquis portionibus mista, excepráque Ægyptio vnguento, fronti admouere præcipit. Cæterùm in sola Alexandria ipse perseam arborem vidi, cuius fructum in Persis quidem letalem esse, in Ægypto autem innocuum, sunt qui contendunt. Porrò sanguinis à locis affectis detractiones, conuenire in affectibus inueteratis, non Archigenes modò, sed omnes ferè medici confitentur. Verum cucurbitæ occipiti affixæ, ex reuulsoriis auxiliis sunt, cùm humores ad oculos, aut ad anteriorem capitis partem ferri consuetos, auertere properamus. Iubet autem Archigenes vt sternutatoriis quatiamus caput, fasciolásque circumposita collo, spiritu cohibitionem moliamur. Iam verò ad affectiones frigidas inueteratas, equidem medicamenta ex thapsia & sinapi (oleo adhibere: minimè autem ad calidas. At chamæmeli (quam anthemiden vocant) florem quidem, olfactu auxiliari dolenti capiti, ait Archigenes: folia autem nocere.

Reuellendi à capite modi diuersi.

Venā referatam in naribus cōferre ad dolorem capitis.

Errhina.

Caput esse vacuādū post totius corporis vacuationem.

Repellentia.

Digerentia.

Verbenaca recta facultas.

Aselli.

Papaueris capitibus quādo sit nobis vtēdum.

Sal est ad capitis fomenta ineptum.

Perseæ fructū in Persis letalem esse, in Ægypto autē innocuum.

Cucurbitulis in affectibus capitis quādo vtendum.

Cohibitio spiritus.

Sternutatorium ab Asclepiade scriptum.

Veratri albi, rad. cucumeris syluestris, struthij, sing. partes ij castorij, acori, nitri rubei, euphorbij, cumini Æthiopici, sing. partem j. trita insufflato.

Medicamen ab eodem traditum, quod manfum caput purgat.

Piperis albi, origani, staphidis syluestris, casiæ, sing. drach. ij. excipiantur passulatum exacinatarum, aut caricarum carne, & mandenda exhibeantur. Cæterùm non statim à principio efficacissima adhibere conuenit, sed à debilioribus auspicari. Porrò fortia pharmaca, quibus ad mouenda sternutamenta vtimur, mitigatoriorum admistione lenita, moderata fiunt. Ob id quædam ipsorum muliebri lacte recenti & aqua diluo: post hoc oleo dulci: dein betæ succo: & anagallidis quæ florem cœruleum habet, itidem succo: atque ita lenem in vsu eorum progredior, donec postremum etiam per opobalsamum talia dissoluo. Ego autem melanthium soleo infundere naribus: aliquando quidem aceto acri præmaceratum, aliquando oleo veteri intritum. Interim verò dum æger errhinis vtitur, habeat os aqua plenum.

Sternutatoriū ab Asclepiade scriptum.

Apophlegmatismus Asclepiadis.

Errhina quibus leniri debeant liquoribus.

De hemicrania.

Hemicrania verò affectio dolorifica est, dimidiam tantum capitis partem infestans, interdum quidem dextram, interdum autem sinistram: quæ sutura extensa secundum illius longitudinem, terminatur. Vt plurimum autem per circuitus exacerbatur, influxu vaporum, aut humorum, causam dolori suggerente. Quidam igitur ipsorum circa temporum musculos vehementer dolitant: quidam dolorem longè vlterius progredientem habent. Sunt qui adeò vehementer cruciantur, vt ne manus quidem contactum facilè ferant: in quibus palam est, pericranium affectum esse, neque eius cutem omnino immunem ab affectione existere. Rationi igitur consentaneum est, vaporum aut humorum, aut vtrorunque influxum, aut à cerebro & illius inuolucris, aut ab vniuerso corpore illuc transmitti. Quapropter vbi quis hemicraniam curare aggreditur, prius quali purgatione, aut venæ sectione æger indigeat, considerct: atque ita deinde ad capitis auxilia progrediendo, tum per digitos suæ manus, tum per linteum, dimidiam frontis partem, & eam maximè quæ circa temporis musculum est, confricando excalfaciat: id quod antè exacerbationis tempus faciendum est. Post exacerbationem verò, pharmacis hemicranicis dictis vtendum: si quidem multa caliditas in doloribus percipiatur, iis quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, eis quæ * sufficienter excalfaciunt. Vtrisque tamen aliquid ex iis quæ robur & firmitudinē addunt, misceatur, quod astringentem videlicet facultatem fortiatur. Porrò ex meis præceptoribus quidam ad hemicranias inueteratas vtebatur piperis albi, & crocomagmatis, singulorum drachmis duabus, mistis cum euphorbij drachma dimidia. Cùm autem citò facultas euphorbij exoluatur, in huiuscemodi sanè medicamentis non est vtendū veteri. Est autem candidius, quod recens est: nam quod inueteratum existit, flauiorem aut pallidiorem sibi colorem cōtrahit. Similiter etiam & columbarū turricolarum, sibique victum quærentiū, stercoris, & atramenti scriptorij, licebit addere vtriusq; dimidiā drachmā, ex ipsisq; omnibus aceto acerrimo dilutis, cōficere medicamē hemicraniæ sanādæ idoneū. Ad hāc autem rem, Pergamenum nostrum atramētum multò est præ-

Os aqua replendum esse, dū quis errhinis vtitur.

Hemicraniæ descriptio.

Hemicraniæ causæ.

Hemicraniæ curatio.

Hemicraniis inueteratis remedium.

Euphorbium recens quidem esse cādidius: pallidius autē inueteratum.

Pergamus patria Galeni.

præſtantius. Aliud pharmacum,ad hemicraniam, & omnem inueteratam capitis affectionem ſummè vtile. Croci drach.xv.chalcanthi drach.x.aluminis ſciſſilis drach.xiij.myrrhæ,opij, omphacij, ſing.drach.iij.gummi drach.xv.omnibus tritis vinum Falernum adiice, & rurſus tanquam collyrium tere, deindéque in paſtillos redige. Poſtea verò ex poſca dilutis vtere. Sæpe ſimpliciter euphorbij illitione miſti cum oleo & cera,ſum vſus. Sufficit autem ad libram olei cuiuſpiam tenuis, ceræ quadrantem iniicere, & euphorbij vnciam vnam: quo quidem medicamine vtendum in ea tantùm hemicrania eſt, quæ à frigidis cauſis oritur.Iuuat etiam hos,ſi oleum tepidum inſtilletur in aurem, euphorbij vncia, cum libra olei prius temperata.

Hemicraniæ frigidæ quæ opitulentur.

GALENI PERGAMENI

De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca.

LIBER TERTIVS.

De affectibus aurium.

Dolores auriũ quæ cauſæ excitare poſſint.

AVrium dolores nonnulli quidem fiunt ex frigiditate: nonnulli ob inflammationem, vel cutis meatum auris ambientis, vel etiam nerui auditorij. Qua verò ratione inflammatio ipſa partes inflammatas diſtendens, dolorem excitat, eadem flatulentus ſpiritus, tranſitum non habens dolore cruciat. Conſimilis etiam fit dolor à ſeroſis humoribus * in toto corpore genitis,ei qui ex mordacium humorum forinſecus aduenientium illapſu contingit. Dolores igitur à ſola ortos frigiditate, calfacientia quamcelerrimè curant. In quem vſum ſolent nonnulli ruſtici exenteratas cæpas oleo replere, & in feruenti cinere modicè calfacere, atque ita auribus ipſum infundere. Alij non cæpas modò, ſed allium etiam oleo frigentes poſtea ipſum inſtillant auribus. Ego verò euphorbio omnino modico, ad multum vetus oleum admiſto vtor, veluti etiam pipere exquiſitiſſimè trito. Prodeſt etiam amaracinum oleum ipſis infundi, & optimam nardum. Quòd ſi aliquod oleum tenuium partium,in quo rutam præcoxeris,auri infundas,magnopere iuueris.Magnificè autem eos mitigat oui candidum: quo etiam ad lippitudines vtimur: itémque lac muliebre. Plurimum iuuantur item ex adipe anſerino, vulpinóque:infundi tamen omnia debent mediocriter calida. At ſi inflammatio adſit,nardinum vnguentum,cum pharmaco appellato Baſilico,commodiſſimè infunditur. Porrò medicamen Baſilicon, alio nomine dicitur tetrapharmacum. Eſt etiam & Comagenum perutile, & ex adipibus pharmachum. Cogente verò dolore, neceſſum eſt etiam iis quæ ſenſum ſtupefaciant, vti. Miſcetur autem opium muliebri lacti, & oui candido: quæ ipſa per ſe, ſæpe aurium inflammationibus contulerunt. Miſcetur etiam & caſtorio opium: verùm multo ante vſum tempore, præparatum id eſſe oportet:& miſcetur quidem,in vehementiſſimis doloribus,pari: in minoribus autem, duplo. Liquor quo hæc diluentur, ſit ſapa ex muſto: multò nanque magis hæc, quàm dulcia vina,dolorem ſedat. Verum ego nullum pharmacum dolore vexatis infundo, neque etiam per lanam inſtillo:nimirum experientia edoctus, quòd præſtet neque omnino contingere doloris tempore auditorium meatum. At remiſſo dolore, per auriculare ſpecillum,obuolutum lana molliſſima,partem dolentem foueo,pharmacúmque iniicio modicè tepefactum in aurifuſorio ſpecillo: poſtea verò forinſecus tum orificio auditorij meatus, tum vniuerſæ auri, mollem lanam impono. Iam quæ ex fomentis craſſa & ſpiſſa fuerint, cuiuſmodi ſunt ſpicata & foliata vnguenta, diluenda ſunt vnguento nardino: vel (ſi æſtas ſit,& caloris ſenſus ægrum in aure inflammata infeſtet) roſaceo, vel amygdalino. Conficitur bonum roſaceum ex oleo immaturo, ſalíſque experte,in quo plurimæ roſæ ſint maceratæ. Si verò flatulentum ſpiritum, aut humorem craſſum & viſcidum,qui tranſitum non habeat, incluſum eſſe conieceris, etiam ex pharmacis liberantibus ab obſtructione,quippiam admiſce. Porrò frigiditate antegreſſa, ſpiritus flatulentus colligitur: grauitate verò capitis, cibíſque pituitoſis & mali ſucci, frigidi & craſſi humores: quibus ſi accedat frigiditas, dolores contingunt.In his igitur ſpuma nitri,& nitrum ipſum molle, eiuſmodique aphrolitrum, & oleum amygdalinum, rationabiliter in pharmaca auricularia miſcentur. Ex hoc genere eſt vtrunque veratrum, & ſtruthium,& amygdalæ amaræ,& ex tribus ariſtolochiis, quæcunque fuerint ad manum, & iris Illyrica.Iniicies autem & cinnamomum ſi habueris:aut,ſi id non habeatur, caſiam, tum eam quæ Zigir, tum quæ Motos vocatur:ac præterea Carpeſium. Aurium etiam meatus ab obſtructione liberant,quæ lapides in renibus atterunt:atque omnia breuiter, quæ tenuium partium ſubſtantiam abſque mordacitate ſortiuntur.Ex quorum numero eſt etiam cucumeris ſylueſtris radix, itémque bryoniæ,& ari,& dracunculi,& centaureæ,& polij,& omnino amarorum omnium.Rurſus,moderatæ aurium inflammationes, & non pulſatiles, roſaceo & aceto ſimul temperatis, tepefactíſque atque infuſis curantur. Glaucium etiam ex aceto in cote medica tritum,doloribus à modica inflammatione ortis opitulatur.Præſtat autem paſtillum ex glaucio,multæ ſanè vtilitatis pharmacum,prius præparatum habere:qui fit ex glaucio probè cum aqua pluuiali trito, denique in paſtillum coacto, exiccatóque.Licebit verò decimamquintam gummi ad glaucium portionẽ addere, vt melius compingi in paſtillum poſſit.Quin & collyria ex glaucio eodem modo cum aceto trita, eis proſunt,auribus inſtillata; atque his nihil minus collyria ex croco.Vlcera aurium recẽtia,tum glaucium ſolum cum aceto tritum curat,tum collyria ex eo omnia, & collyria ex croco & ex roſis confecta: quemmadmodum etiam quod Nili dicitur. Curat item ea Damocratis collyrium ex myrrha. Quæ verò pure manant citra dolorem, atque id moderatè patiuntur,iiſdem medicamentis curantur.At quæ fortiter affliguntur,per eiuſmodi qualis eſt paſtillus Andronis,& qui ad Muſam refertur,ſapa,modicóque aceto dilutus. Quòd ſi hæc ab ipſo morbo vincantur, ſcoriæ ferri ad plurimos dies in ſole ex acerrimo aceto contrita, læuigatáque,eſt intrepidè vtendum.Huiuſcemodi etiam vlcera paſtillo meo ex charta combuſta, ipſe aliquando curaui. Porrò per papaueris ſuccum mitigantur aurium dolores:haud item affectiones iuuantur:niſi fortè ex accidenti quis eas iuuari dixerit,quòd nimirum ſedato dolore, atque inde ſomno ſequuto,natura ipſa

Doloris auriũ à frigiditate orti remedia.

Aurium inflãmatarum curatio.

Baſilicõ pharmacum.

Tetrapharmacum.

Opiũ quibus miſceri debeat ad aures inflammatas.

Sapa ex muſto dolorẽ ſedat.

Dolorẽ affligente, præſtat omnino non tangere auditoriũ meatũ.

Roſacei optimi cõpoſitio.

Doloris auriũ à flatulento ſpiritu, aut à craſſis humoribus excitati, curatio.

Ariſtolochia triplex.

Caſia duplex.

Auriũ meatus obſtructos quę reſerent.

Auriũ moderatæ inflãmationes roſaceo & aceto ſimul tẽperatis curantur.

Paſtilli ex glaucio,ad inflammatas aures.

Aurium vlceratarum remedia.

Aurium purulentarum curatio.

Paſtillus ex charta cõbuſta.

Papaueris ſuccus auriũ dolores mitigat: affectionẽ autem non ſanat, niſi ex accidẽti quodam.

ipsa affectus dolorem gignentes cōcoquat. Per aurium autē inflāmationes, gallinaceus atque anserinus adeps, si quidē euacuatū corpus inuenerint, & humorem, qui inflammationē excitat, non amplius influentem, dolorem leniunt, affectionique auxiliantur. Si verò humore adhuc fluente adhibeantur, affectioni quidem nihil opitulantur, leniunt tamen doloris symptoma: vt si ob humorum acredinem aliquis morsus cōtingat. At pharmaca ex papaueris succo omnia, sensum stupefaciunt: & ob id sanè tunc solùm illis cogimur vti, vbi nullum aliud mitigatiuum doloris contulit. Miscetur autem castorium papaueris succo, vt vehementem eius frigiditatem retundat: quo nomine etiam meconium ipsum, & quidem rectè, nonnulli torrent: quanquam satius mihi videtur vti illo minimè torrefacto, inueterato tamen, & cum castorio permisto. Porrò galbanum susino vnguento dilutum, mellíque & rosaceo commistum, discutit citra molestiam aurium inflammationes, in quas nihil fluit iam amplius, doloribúsque à frigore opitulatur.

Stupefacientibus quando cogamur vti medicamentis.

Ad vehementes aurium dolores medicamen ab Andromacho scriptum.

Castorij drach. ij. succi papaueris drach. iiij. opopanacis drach. ij. spumæ lycij drach. j. passo excipito, & tepefactis vtitor.

Aliud eiusdem ad purulentas aurium & veteres affectiones.

Fabæ Ægyptiæ internæ amaræ, aluminis scissi, piperis albi, spumæ nitri, croci, opij, malicorij, myrrhæ, thuris, nardi, sing. drach. ij. castorij drachmam j. aceti & mellis quod sit satis. Conficito.

Aliud eiusdem, ad dolores flatulentos, & aurium sonitum congruens.

Nitri, myrrhæ, sing. drach. j. rosacei cyathum j. aceti tantundem: simul tritis vtitor.

Aliud ad aurium sonitus.

Veratri albi drach. j. castorij obolum j. spumæ nitri sesquiobolū: tritis cum aceto optimo vtere.

Aliud ad purulentas aures.

Alumen scissum vstum, & myrrham cum melle terito, & praelotæ auriculæ pharmacum lana exceptum imponito.

Auricularis compositio probata, ex Apollonij, libris.

Myrrhæ, thuris, sing. drach. ij. nucum amararum drach. j. spumæ nitri drach. ij. aluminis scissilis, malicorij, sing. drach. j. spicæ nardi drach. ij, aloës drach. iij. vini mulsi veteris cyathos iij. Arida trita vino mulso admisceto, & cocta in stanneo vase reponito, ac tepido vtitor.

Ad carnem excrescentem in auditorio meatu, quo vsus est Heraclides Tarentinus.

Aurium excrescēti vlceri remedium.

Æruginis rasæ drach. viij. squamæ æris drach. iiij. mellis heminæ dimidium. Arida trita, ac melle excepta, donec rubefiant, coquito, & ablatis vtitor.

Aliud ad sanguinis ex auribus eruptiones Heraclidæ Tarentini.

Aurium sanguinem effūdentiū remedia.

Marrubij succum exprimito, & aceto dilutum infundito. Aut mâli punici in aceto cocti succum exprimito, infunditóque. Aut polygoni succum cum modico aceto. Ad vermes innatos auribus, veratrum album cum melle immitte, aut aridum insuflataut rubi succum infunde.

Auriū vermes exterminātia.

De sonitu aurium.

Ex sonitibus aurium, alij quidem, spiritus flatulenti sunt soboles: alij verò ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem fiunt: quemadmodum etiam in oculis oriri solent suffusorum imagines, ob vapores exhalantes ab ore ventriculi. Cæterum neutrius affectionis exacta cognitio haberi in principio potest. Porrò si in febribus sonitus fiant, minimè interturbandi sunt: vt plurimum nanque statim sedantur. Si verò ob flatulentum spiritum, cui non pateat exitus, sonitum fieri suspicatus quis fuerit, & ob hanc rem dissecantibus, attenuatoriis, ac discussoriis admotis pharmacis, nihil contulerit: simúlque apophlegmatismis vsus sit, & vniuerso prospexerit capiti: huic meritò in hanc suspicionem inclinatus animus erit, videlicet sensus audiendi exquisitam facilitatem, causam eius rumoris existere, præsertim si acuto audiendi sensu præditus esse æger appareat. In talibus igitur, ex sensum stupefacientibus quippiam soleo admiscere: cuiusmodi est mandragoræ, & papaueris succus.

Sonituum in auribus causę.

Sonitus auriū per febres, nō esse cōpescendos.

Sonituum auris ob exquisitam sentiendi facilitatē oborum, curatio per stupefacientia.

Ad sonitum remedia ab Archigene prodita.

Soniti auriū remedia varia ab Archigene prodita.

In sonitibus repentinis acetum cum rosaceo instilla. Aut cuminum, & oleum, crassitudine mellis. Aut radicis syluestris cucumeris succum. Si verò protrahatur, omnibus amaris, acribus, attenuatoriis & discussoriis, quibus vtimur ad dolorem ex crassis humoribus ortum, vtaris, singulis in aceto coctis, admistóque melle. Aut reclinato ægro, & nitro trito in aurem insperso, acrè acetum infunde tepidum, ac postquàm feruere desierit, exterge lana, & nucum amararum succum infunde, lanáque obtura. Cæterum quibus ob maximam ad audiendum facilitatem id genus sonitus fiunt, castorium & cicutæ semen cum aceto trita instilla.

Ad auditus grauitatem.

Auditus grauitatis curatio.

In surdastris, qui exiguas quidem voces omnino non audiunt, magnas autem vix percipiunt, hoc ipsum symptoma valde suspectum habere oportet: paulatim nanque temporis progressu augescens, perfectam surditatem inducit. Quapropter per hieram purgandi sunt, & per catapotia ex colocynthide: pituitáque eis per apophlegmatismos detrahenda, & caput resiccandum est, eique vt robur addatur, omni studio curandum. Vtendum etiam attenuatoria victus ratione. At in ipsam aurem pharmaca iniicienda sunt, quæ crassos viscidósque humores comminuant, & dissecent. Cuiusmodi existunt hæc, quæ Apollonius prodidit: Cæparum succo & resina oleo dilutis, vtitor. Vel adipem anserinum, & fel bubulum, ac laurinum, ex æquo mista instillato. Porrò surdastri contrariis præsidiis habent opus, iis qui aurium doloribus infestantur. Quippe in doloribus affectæ partes exquisitam quietem desiderant: surdastri verò, vehementem motum postulant, transmutationémque in contrariam ei, quæ iam adest, dispositionem.

Fomenta ad aurium dolorem ab Apollonio scripta.

Auriū doloris fomenta.

Fomentis porrò vtendum est per spongias aqua calida imbutas, ac sufficienter expressas: itémque per cucurbitas affixas. Amplius verò & per vaporem ex arundinibus perforatis allatum. Oportet autem alteram arundinis oram, auriculæ cauitati adaptari: alteram verò in ollam perforatum habétem operculum, & vndique obturatum, incumbere. Sit autem in olla absinthium in aqua feruefactum, quò vapor inde sublatus perfera-

tur ad auditorium meatum. Confert etenim hoc fomentum etiam auditui graui.

Archigenis ad ſurditatem remedia.

Surditatis remedia ab Archigene ſcripta.

Chalbanum cum aceto & melle feruefactum inſtilla. Aut collyrio ex nitro, ficu, & ſinapi immiſſo, per triduum id non extrahimus. Poſtea verò aſſiduis acutíſque vocibus, & viciſſim grauibus inclamamus: & per tubam ſonitu incuſſo, conamur malum depellere. Poſt hæc & aſphodeli radices oleo veteri incoctas, commodè infundimus, caprináque aſſiduè eluimus vrina.

Eiuſdem de corpuſculis quæ auribus illabuntur.

In aures illapſa corpora quo modo ab eis excutienda.

Quòd ſi aqua illabatur aurem, auxiliatur acetum, & cum altero pede, qui reſpondet affectæ auri, exilire, aliqualiter ſe ipſum inclinando: hoc enim modo facilè excernitur. Quin & exuctio ſimplex per os, aut etiam per ſtipulam, egregiè aquam extrahit. Si verò calculus, aut fabæ, aut conſimile quid in auditorium meatum illapſum fuerit, eluito: aut lana circa auricularium ſpecillum obuoluta, & reſina tincta, extrahito. Idem & per glutinoſum aliquod pharmacum fieri poteſt. Quòd ſi neque ſic ſequatur, ſternutatorio in nares iniecto, os ac nares obturato. Facta nanque ſpiritus incluſi extenſione, id quod eſt illapſum, efflabitur: ídque aſſiduè, donec excidat, facito. Nam ſi intus manſerit, aure inflammata conuulſiones inducet. Optimè etiam confert ad eorum quæ illapſa ſunt eiectionem, concuſſio. Si itaque puer fuerit, pede comprehenſum, & in caput ſublatum; concutiens ipſum, vibrabis. Si verò perfectæ ætatis quiſpiam ita fuerit affectus, ipſum in tabulam ſecundum affectam aurem reclinatum, caput ad tabulam firmare iubeto: dein leuata tabulæ iuxta caput parte, deferri ſinito, ídque ſæpius facito. Mouebitur enim ſic quod incidit, & ad expeditiores meatus partes progredietur. Atque ita anguſta & concaua ſpecilli parte immiſſa, ſcitè extrahito. Si verò faba, aut conſimile quippiam in aurem illapſum, in ea hæreat, madefactúmque & tumefactum dolores inferat, impoſſibile quidem eſt integrum ipſum eximere. Quare per ſpecilli concauum diuidere id induſtriè expedit, atque ita particulatim extrahere: deinde ſapam, aut vinum dulce calidum infundere, ac lenire meatum ex lancinatione oblæſum. At verò ſi animal aliquod ſit illapſum, ſcammonium aceto dilutum, aut abſinthij, aut peucedani ſuccum, nitrúmque ac ſulfur, cum rádiculæ ſucco inſtillato.

De parotidibus.

Parotidas eſſe glandularum ſecundum aures inflammationes.

Inflammationum incipientium curatio.

Parotides è genere quidem inflammationum exiſtunt. Fiunt autem, glandulis ſecundum aures affectis. Cæterum prima parte curationis partium inflammatarum in eis minimè vtimur. In illis ſiquidem plurimum curatione reprimente, repulſoriáque vti conuenit, præcipuè cùm nec maligneum ſit, nec multum quod influit: nec vniuerſum corpus plethoricum. Sic nanque ſpongia ſola ex poſca impoſita, incipientes inflammationes repreſſit. Verùm in parotidibus contrariam curationem molimur, nempe pharmaca attractoria adhibentes: & ſi hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitulas affigentes, aut fomenta aſſidua adhibentes, conantéſque vt infeſtans humor ad cutim ipſam trahatur, præſertim ſi affectio in capite hæreat. Similiter cùm natura per acutas febres, redundantes humores ex vaſis ad regionem inter cutem & ſubiecta corpora pellit, quandoquidem illis etiam glandulæ imbuuntur, multò ſatius videtur tunc opitulari naturæ, febres per * abſceſſus curanti. Verum ſi vehementi impetu influant humores, nihil nos curioſius agentes, omnia permittemus naturæ. Nam ſiue cucurbitam, ſiue aliud pharmacum humores ex alto eliciens, admouerimus, vehemens dolor hominem apprehendit, vnde & vigiliæ & febres oriuntur, atque exoluuntur vires. Mitigare itaque tunc, & non influxum prouehere, oportet, per cataplaſmatum maximè lenientium vſum: cuiuſmodi eſt quod ex frumenti, aut hordei, aut ſeminis lini farina, cum mulſa, aut fœnigræci, aut altheæ, aut chamæmelorum decocto conficitur: & quæcunquæ non modò humectam habent caliditatem, per quam mitigare dolores valent, ſed etiam influentes ſuccos poſſunt concoquere, ſuppuraréque. Quòd ſi etiam ſanguis redundare videatur, per venæ ipſum ſectionem vacuabimus, præſertim ſi liceat per vires. Ergo ſi humor non diſcutiatur, ſuppurantibus pharmacis eſt vtendum: cuiuſmodi eſt frumenti farina cum oleo & caricarum decocto: item quod ex polline & fermento conflatur pharmacum. At ſi ſuppuratæ fuerint parotides, tunc aut per ſectioné pus elicere oportet, aut per pharmacum abſceſſum rumpere, quale eſt Smilium vocatum, & quod ex alliis conſtat: aut tentare, vt ipſum per attractoria & tenuantia medicamenta diſcutiamus, bis in die iiſdem ablatis, & fomentis admotis, donec dolores remiſerint. Vbi verò iam plurimum puris diſcuſſum fuerit, túnc iam primùm ſemel ſoluere ea medicamenta, & fomenta adhibere oportet: dein verò neque ex re eſt id facere, ſed ipſis pharmacis permittere, vt ſi quid reliquum in profundo hæreat, ipſum diſcutiant. Quòd ſi durities adſit, ea ipſa quoque mollienda eſt, emollientibus medicamentis ad attractoria admiſtis.

Naturæ impetus quãdo minimè ſit iuuãdus.

Cataplaſma dolorem leniens.

Suppuratiò quãdo & quibus medicamentis moliẽda.

Pus ſuppuratarum parotidum quibus modis vacuãdum.

Archigenis ad parotidas.

Parotidibus varia remedia ab Archigenè prodita.

Rumicis radices in vino tenuium partium coctas, applicabis parotidibus citra vehementem dolorem ortis. Aut buccina marina, aut purpuras vſtas, melle aut axungia exceptas imponito. Aut ficum aqua marina muriáve incoctam, admoue: aut lanam etiam butyro imbutam. Commendat etiam vſum plantaginis, tametſi ex miſtis facultatibus, diſcuſſoria nempe & repulſoria conſtet. Ego verò nunquam pharmacis ad parotidas deſtinatis repulſoria admiſceri operæprecium exiſtimo, niſi fortè aliquandò pauxillum repulſorij multo diſcuſſorio addatur: ídque vbi citra vehementem dolorem ipſæ irruunt parotides.

Plantago conſtat ex facultate diſcuſſoria ſimul & repulſoria.

Repulſoria quãdo miſcẽda medicamẽtis parotidum.

Aliud Archigenis ad diſcutiendas parotidas.

Lupinorum amarorum farinam cum melle coctam, modica calce viua addita, pro cataplaſmate imponito. Aliud. Picis brutiæ, mannæ thuris, vtriuſque drach. j. terebinthinæ, palmularum Syriacarum non vetuſtarum, pinguium, carnis puræ, vtriuſque drach. ij. omnibus ſimul vnitis vtitor.

Aliud. Caricarum, chalbani, nitri, ſing. drach. j. ſulfuris tertiam vnius drachmæ partem: terebinthinæ, opopanacíſque vtriuſque pauxillum: ſimul vnitis vtitor. Quòd ſi medicamentis parotis non cedat, Archigenes conſulit eſſe confugiendum ad cucurbitulam, adhibita ſcarificatione. Porrò ſimplices parotidas curant, emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis conſtat, & quod ex ptiſana.

His

Parotidũ medicatio.

His molliora adhuc sunt, cerati forma, tum ex bu-tyro, tum ex œsypo conflata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris ustis additis, adipéque porcino salis experte, singulis quadrantis pondere. Sic ipsum etiam licet conficere: Butyri unc. i. ceræ unc. ij. s. ostreorum ustorum, redactorumque in pollinem, unc. ij. conficito & utitor: efficacissimum nanque est ad parotidas.

De affectibus narium.

Polypodes. Ex genere tumorum præter naturam polypodes in naribus generantur, ut ozænæ ex genere ulcerum. Secundum genus autem excretionum præter naturam, sanguinis effusiones contingunt in morbis acutis. Primum itaque de ozænis sermonem faciam, quæ ex humorum acrium, putrilaginosorúmque influxu gignuntur: nam si ij duntaxat sint acres, ægrè curabilia ulcera inducunt, gra-ueolentia verò non item. Cæterùm cura communis tum his ambobus, tum etiam polypo est, primùm caput siccare, corroboraréque: cùm palàm sit ob redundantiam vitiosorum humorum, fieri ab eo in ipsas nares defluxû. Capite roborato, naribus adhibenda curatio est, scopo in ozænis proposito, ut affecta pars per mixtæ facultatis pharmaca tum repellentia, tum discutientia, exiccetur. Repellunt itaque tum austera, tum acerba, quæ communem astringentium appellationem sortiuntur. Discutiunt calidam & siccam vim obtinentia.

Ozænæ à quibus gignantur humoribus.

Ozænæ atque polypi communis curatio.

Repellentia quæ.

Discutientia quæ.

Archigenis remedia ad ozænas.

Ozænarum remedia. Obline eos chalcitide, vel atramento sutorio, vel psorico, ex melle tritis. Vel iridem & sandaracham cum melle illinito.

De polypo narium.

Polypi descriptio, causa, remedia. Polypus tumor est qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni assimilis. Quæ affectio ex crassis & viscidis humoribus gignitur: ob idque mista medicamentorum materia indiget, quæ partim astringat, partim secet & tenuet, partim etiam discutiat, condensétque.

Asclepiadis ad ozænas remedium.

Ozænarum remedia varia. Aluminis scissi drach. ij. myrrhæ, sandarachæ sing. drach. iiij. gallæ drach. i. æris usti tantundem. Tritis utere, naribus prius vino odorato elotis, & pharmaco per specilli extremum admoto.

Lamponis ad ozænas, ægilopas, polypos, & quæcunque velis citra sectionem, ustionémve extirpare, remedium. Scobis æris rubri unc. i. salis ammoniaci sextantem: ammoniaci thymiamatis tantundem: aluminis rotundi quadrantem: aceti acerrimi heminas sex. Arida terito, & affuso aceto, omnia in vas rubri conijcito, in eóque ad solem sub ardore Caniculæ cum rubri æris radio agitato, donec exarescat pharmacum: quod postea in mortarium translatum, diligenter terito, in fictílique recondito. Usu verò exigente, aquam sorbendam dato, quæ ut ore contineatur, præcipito: dein pharmacum per fistulam insufflato, vel etiam melle exceptum immittito. Cæterùm post huiusmodi pharmacorum adhibitionem, etiam sternutatorijs utimur, quò videlicet tectoria ulceri obducta excutiamus, quæ tribus aut quatuor diebus ferè excidere consueuerunt. Ubi verò exciderint, adipe anserino, ac butyro cum cerato curantur.

Escharas ingenitas naribus, excutiendas sternutatorijs esse.

Porrò ipse in ozænis polypísque præstantissimum pharmacum reperi succum ex malis punicis tum dulcibus, tum austeris, acidísque, & maturis & integris, paríque magnitudine & numero macerátis, expressum. Cæterùm si humectior esse polypus videatur, plus ex austeris malis est contundendum. At ex aridis pharmacis, diphryge citra mordacitatem aliquando per multum tempus consumptum polypum noui. Probatur etiam prædictum ex malorum succis collyrium, si ubi exaruerit, redigatur in pollinem, indéque exuffletur, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autem hæc assiduè siccare oportet, ut nunquam ab affecta parte absit pharmacum, cùm facilè ab humiditate eluatur.

Punicorum succum ad ozænas polyposque magnificè commendat Galenus.

Iam verò rosæ siccæ contusæ, inditæque, in iis qui molli carne sunt præditi, citra noxam curare aliquando solent polypos. Nam plerasque eorum quæ polypodas exterunt, eos exacerbant, si quando ab scopo aberratint. Cæterùm ulcera in narium meatibus semper per pastillos curaui; Andronium videlicet, & Pasionis, & Polyide, & Bithynum, & per eum quem ipse composui. In diuite verò quopiam, qui odoratum pharmacum exigebat, hedychroi usum excogitaui, ipsúmque Falerno veteri dilui, & mirum quàm breui affectio ipsa est curata.

Rosarum puluis in quibus curare polypos solear.

Narium ulcera quibus medicamentis curentur.

Heraclidæ ad sanguinis è naribus eruptiones remedia.

Ubi grumos sanguinis eduxeris, lanam specillo obuolutito, eámque in lycio aqua diluto imbuito, & sanguine manantem locum illinito. Aut linamentum ex ellychnio contortum, madidatúmque aqua, & chalcitidis polline inspersum inserito; Aut mentham tritam indito. Iuuat etiam fontem spongiis refrigerare, extremáque vinculo excipere, qua parte magis contracta videntur: obturaréque aures, & os pluuiali aqua & frigida opplere.

Sanguinis è naribus eruptionum remedia.

Asclepiadis remedia ad sanguinis effusionem è naribus.

Spongiam cruda pice imbutam, & linamento exceptam indito. Aliud. Putaminis oui, & gallæ omphacitidis, utriusque partem unam. Trita linamento intorto, aqua aut aceto madefacto, excipito, inditóque.

Andromachi ischæmon.

Chalcitidis drac. c. chalcanthi drac. l. misyos assati drach. xxv. æris usti drach. xij. & s. tritis utere.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundùm loca,

LIBER QUARTUS.

De oculorum affectibus, ocularíisque medicamentis, agere in præsenti commentario est consilium. Pompholyx igitur lota nulli pharmacorum mordacitatis expertium inferior est: atque ob id ea utimur ad tenues & acres oculorum fluxiones, sed vacuato prius capite & uniuerso corpore. At vacuamus quidem corpus venæ sectione, purgationéque: caput autem per apophlegmatismos vindicamus à pituita. Potest tamen pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atque amylum, simul & moderatè resiccare humores: simulque ne per tunicas euacuetur ea quæ in magnis oculorum venis superflua humiditas continetur,

Pompholyx optimum est medicamen oculorum fluxionibus.

Oculorum fluxionibus cur non sint admouenda obstruentia pharmaca ante capitis vacuationem.

continetur, prohibere. Quare si quis prius quam caput ab humoribus ad oculos defluentibus purget, vtatur obturantibus pharmacis, vehementes dolores ob tunicas distentas inducet, & ob multitudinem influentium humorum, aliquando ipsarum rupturam aut erosionem pariet. Eiusdem generis cum prædictis pharmacis subtenuis ouorum liquor existit, abunde valens humiditates oculorum abluere, & exasperata lenire: obturandi autem tenues meatus non parem illis facultatem fortitur, sicuti nec similem vim resiccandi. At fœnigræci succus, quod ad viscositatem attinet, similis est ouorum albugini: discussoriam tamen possidet facultatem, & moderatè calfactoriam: ob idque multos dolores mitigare consueuit. Maximè prædictis contrarij secundum genus existunt liquores acres, vt Cyrenaicus, Medicus, ac tum sagapenum, tum euphorbium, omnésque breuiter, qui citra exasperationem calfaciunt vehementer. Forti autem facultate sunt prædita extergentia medicamenta, cuiusmodi est æris squama, chalcitis vsta, æs vstum, flos æris, misy, sori, atque stibium. His adhuc aliud genus adiacet, erodentium videlicet, siue putrefacientium: quale est auripigmentum, & sandaracha, & asiæ petræ flos cuius facultatis misy etiam paululū particeps est. Est & aliud genus pharmacorum, quod in oculares compositiones iniicitur, eorum videlicet quæ natura astringunt. Quæ igitur mediocriter hanc vim habent, influxus repellunt: quæ verò vehementer, ampliorem dolorem infligunt, tunicas exasperando, quàm iuuent influxionum impetum repellendo. Porrò quæ mediocriter astringunt, lippitudinibus commodissima existunt: conferunt autem & reliquis ferè omnibus affectionibus vlcerum, pustularum atque fluxionum. Sunt verò huiusmodi, folia rosarum, & flores, & succus: ericæ fructus, spica nardi, malabathri folium, crocus, lycium, & hypocistis. Vehementiorem his astringendi vim acacia & omphacium habent, quæ & ipsa in succorum genere numerantur. Balaustium etiam, & cytini, & gallæ omphacitides ex genere eorum sunt quæ multùm astringunt. Inflammationes & alias affectiones concoquunt, myrrha, crocus, castorium, thus, & cremor fœnigræci decocti: quæ etiam discussoria facultate sunt prædita, & præsertim ex ipsis myrrha. Hæc itaque sylua ocularium medicamentorum existit. Porrò quæ medicamenta substantia terrestri sunt, citra manifestum calorem aut frigus, ea emplastica nominantur, vim habentia contrariam iis, quæ ab obstructione liberant: quali facultate insigniuntur famius aster, pompholyx lota, eiusque cinis elotus, atque etiam cadmia tum vsta, tum lota, cui detersorij etiam nonnihil inest. Pompholygi verò & spodio parum quid inest astringens, quemadmodum etiam plumbo post exustionem. Nam & hoc pharmacum omnis mordacitatis est expers, parum tamen quid astrictionis sortitur. Amylum etiam exactè lotum, quàm mitissimum est, & medium, vt nec astrictionem nec acredinem habeat: hoc est, nec calorem, nec frigus. Quin & cerussa lota proximè accedit ad facultatem plumbi vsti atque eloti: manifestè tamē astringit: amylū autem & famius aster, quatenus ex gustu & odore licet colligere, sunt penitus qualitatis expertes. Igitur vniuersum huiusmodi pharmacorum genus, siue modicam in gustu aut odore qualitatem exhibeat, siue penitus nullam ostendat, veluti aquæ

Albumen oui.

Fœnigræci decocti facultas.

Extergentia medicamenta, quæ sint.

Putrefacientia medicamenta.

Lippitudini conuenire, quæ astringunt mediocriter.

Astringentia vehementer quæ sint.

Ocularia medicamenta.

Emplastica medicamenta quæ & sint, & dicantur.

Amylum.

purissimæ, expers qualitatis vocatur, moderatéque per solam terrestrem substantiam secundum propriam naturam siccat. Ac sanè sola hæc medicamenta conueniunt in erosionibus corneæ tunicæ, ipsiúsque rhagoidis prolapsibus, ob influxum tenuium atque mordacium humorum, ortis; cùm nimirum astringentia cohibeant effluentes humores, atque ob id dolorem ex mordacitate ipsorum ortum intendant: acria verò affectionem simul adaugeant. In vniuersum tamen ipsi particulæ affectæ, quò facilius curationem recipiat, prospicimus, tum vniuersi corporis purgationibus, tum reuulsionibus: primùm quidem ad infernam corporis partem: dein etiam ad occiput, & ad capitis cutem. Vtimur etiam sectionibus arteriarum, interdum quidem insidentes eas quæ retro caput iuxta aures sunt exporrectæ: interdum autem earum partem, quæ temporibus inest: idque vt medeamur dispositioni, quæ tunicis oculorum est genita, ob quam etiam optimus sanguis ad tunicas ipsas delatus corrumpitur. Ad has igitur solas dispositiones conuenire videtur prædictorum medicamentorum genus, citra mordacitatem exiccans in affecta parte cacochymiam à qua id quod influit corrumpitur. Vocantur autem collyria quæ ex eiusmodi medicamentis constant, tum Libiana, tum Cygni: nempe ob candorem, qualem cygni possident. Præualet quippe in ipsis amylum, & terra Samia, & cerussa Rhodia, quæ præstantior est & candidior. Sunt qui collyria id genus in cotibus terant, lacte boni succi ex nutricis vberibus instillato: vt astrictoriam vim quæ ouilo inest, effugiant. Etenim cùm in lacte serosa quædam exterioriáque facultas insit, eius vsus congruens est ad propositam curationem: quippe vlcera explenda, extergentibus citra acrimoniam habent opus medicamentis. Quòd si huiusmodi haberi lac nequeat, per fœnigræci decoctum terere collyria præstiterit, vtpote quod extersoriam quandam vim habet, qua oua omnino sunt destituta.

Aquæ purissimæ sunt quæ qualitatis expertes.

Corneæ tunicæ erosæ, quæ medicamenta congruant.

Arteriæ sectio aures, & tempora, quando incidendæ sint.

Collyria Libiana & Cygni.

Collyria læuigandi modus.

Lactis muliebris vsus commodissimus vlceribus corneæ existit.

Fœnigræci decoctum.

De asperitudinibus palpebrarum.

Cùm ægrè curabiles prædictæ dispositiones existant, adhuc earum difficultatem adaugent palpebrarum asperitates: à quibus etiam in lippitudinibus, tunicæ oculorum commorsæ, affliguntur dolore. In illis tamen audemus ad pharmaca inflammationi congruentia, nonnihil ex detergentibus immiscere: veluti est collyrium ex vino, asperitudinibus accommodatum, quò primùm ea quæ ad palpebras succreuere, deprimantur. Nam vbi oculi minus infestantur inflammatione, ea quæ asperdines expurgare possunt, administramus. At dum cornea exulcerata est cum mordaci influxione, impossibile est tali aliquo vti pharmaco. Cornea siquidem ipsa amplius exasperabitur: vuea verò impensius procidet, hominemque vehemens dolor corripiet, augebiturque ipsius fluxionis malignitas. In huiusmodi itaque affectionum missella, solent medici, præ inopia consilij, palpebras ipsas reuertere, atque absque medicamentis purgare, idque tum specilli concauo, tum molli spongia. Quidam ex præceptoribus meis, ex pumice læuigato, cum tragacantha aut gummi, collyrium faciebat, eóque ab extentis atque reuersis palpebris, asperitudines deradebat. Vbi verò temporis progressu per prædicta collyria fluxio fuerit sedata, audemus tunc iam ea quæ palpebras extergunt, paulatim adhibere medicamenta: quemadmodum

Collyrium ex vino.

Aspritudinis palpebrarum curatio.

admodum vbi fluxus omnino fuerit iam reficcatus,& palpebræ moderatè habuerint, caua vlcera funt collyrio ex thure complenda.

De lippitudine, fiue ophthalmia.

Lippitudo. Ophthalmia eft inflammatio periofti tunicæ, quam barbari conjunctiuam appellant.

Ophthalmia eft, inflammatio perioftij membranæ, quam etiam agnatam vocant, quòd aliis, quæ oculum ipfum conftituunt, tunicis forinfecus agnafcatur, ligamentum exiftens toti oculo, ad circumfita offa. Ob id enim omnia quæ circum oculos fita funt,vfque ad malas quandoque fimul per vehementem lippitudinem intumefcunt.Igitur pharmaca omnia huiufcemodi affectionem curantia,ex genere eorum funt quæ medétur inflammationibus:affumunt tamen neceffariò nonnihil,pro ipfius partis natura,quæ excellentem mollitiem, atque eximiam quandam fupra omnem totius corporis cutem,ad patiendum facilitatem eft nacta,ob fenfus fubtilitatem,ac raritatem fubftantiæ. Adhibenda itaque funt pharmaca repellentia, minimè tamen, exafperantia, hoc eft,non vehementem aftrictionem fortita:fed quæ tum propria fua fubftantia moderatiora fint tum lenitiui liquoris admiftione adhuc magis ta-

Ophthalmiæ congruentia medicamenta qualia effe debeant.

lia reddantur. Voco autem lenitiuos liquores,oui candidum, & fœnigræci decoctum,magifque adhuc ipfum lac. Vt plurimum verò albumen oui cum accommodatis pharmacis lippitudines curare fufficit, per collyria videlicet vocata monohemera, hoc eft,diaria. Sæpe fiquidem magnas inflammationes,hæc adeò mitigauerunt, vt in vefperam quidem homo balneo vteretur; in fequenti verò die,nardino collyrio ad inftaurationem & corroborationem inungeretur. Admifcere autem ei circa primam inunctionem minimum quiddam acrium & fiftentium medicamentorum oportet; vt circa fecundam paulò amplius quiddam prioтe. Sufficiunt nanque hæ duæ pharmaci adhibitiones,& deambulatiuncula aliqua non multa ante balneum. Foueri tamen oculi per fpongiam debent ex meliloti & fœnigræci decocto,femel quidem aut bis in die,fi mediocris fit dolor; fæpius autem,fi vehementior.

Lenientes liquores.

De vlceribus oculorum.

Oculorum vlcera,qualia medicamenta poftulent.

Oculorum vlcera eandem fecundum genus curationem requirunt,quam reliqua omnia; ob ipfius tamen partis naturam, quamleniffima eis adhibenda funt quale eft,quod ex lota pompholyge conftat. Admifcentur ipfis etiam fucci quidam non folùm mordacitatis expertes, fed qui etiam vehementiffimos mitigare dolores poffint, veluti mandragoræ fuccus. Quidam etiam polygoni fuccum mifcuerunt, vt alij ipforum ouorum candidum. Quæ omnia, dum tempus vtendi inftat, mifcenda funt, propterea quòd facilè acefcunt: quo tempore etiam rofarum additur fuccus. Eorum autem omnium effe debet fcopus, vt vlcus mundum feruetur: vtpote partium natura ipfum replente, atque ad cicatricem ducente. Si itaque inflammatio adhuc oculum vrgeat, aut quifpiam etiam dolor, collyria ex thure, & metallicis lotis, & fuccis mordacitatis expertibus, adhibenda funt. Vbi verò fordida reddita ob eorum vfum vlcera fuerint, ex repurgantibus quippiam mifcendum eft: quale exiftit Paccianum croceum,ex vino: quod etiam afpretudines exterit,pterygiáque attenuat. At verò vlcera quæ per erofionem tunicæ corneæ fiunt,ita vt aliquid ex ipfa rhagoide procidat,repellentibus & aftringentibus pharmacis opus habent. Difcufforia autem poftulant tum puftulæ,tum pus intra rhagoidem contentum. Recentia igitur & adhuc inflammata, pharmacis ex myrrha, thure, & croco fedantur: veftutiora autem,nonnihil ex difcufforiis defiderant, quemadmodum etiam induratæ tunicarum inflammationes.

Paccianum collyrium.

De ocularium pharmacorum viribus.

Ocularium medicaminũ vires.

Igitur omnimodæ acrimoniæ funt expertes hi tres liquores, fœnigræci decoctum, lac,& candidum oui: ex quorum genere exiftimare oportet tum gummi,tum tragacantham, Quippe nifi prædicta illa tria, tum copia,tum vfu,prompta & expedita effent, poffemus vtique parum gummi,aut tragacanthæ in multa aqua maceratum, in eundem vfum veluti illa affumere: & per ipfa etiam in medica cote collyria terere: & per fola infufa, ferofos in affectis oculis generatos humores eluere. Ocularium itaque pharmacorum vnum genus in illis tribus liquoribus, atque etiam in tragacantha, gummi, metallicifque elotis confiftat. Alterum verò genus eorum fit, quæ modicam mordacitatem fortiuntur, propterea quòd quædam eis funt admifta, quæ parum aftringunt deterguntque: qualia funt, rofæ,& thus: illæ quidem, pauculam aftrictionem: thus verò modicam extergendi vim poffidentes. Habet tamen ob moderatum calorem thus etiam & concoctorium quid,ac doloris mitigatorium. Ex eodem genere cum ipfo, quantum ad concoctionem & difcuffionem attinet, cenfendus eft crocus & myrrha: quæ inter fe in eo differunt, quòd crocus quidem moderatè aftringat: myrrha verò citra aftrictionem non ninftrenuè difcutiat,& reficcet humiditates. Suntque hæc viribus præftantiora thure, & ob id etiam maiorem difcutiendi vim habent; cùm autem careant vi detergendi,ad vlcerum curationem thure inferiora exiftunt. Huius generis medicamentorum,cócoctorij inquam & difcufforij, lycium quoque eft, & caftorium. Sarcocolla etiam concoctorium & difcufforium medicamentum exiftit: ac magis quàm ipfa,chalbanum. Meliloti verò decoctum ad concoctoriam facultatem affumpfit etiam quid aftrictorium, eiufdem ferè generis cum croco exiftens. Iniicitur etiam in oculares compofitiones lapis hæmatites vocatus, humores reficcandi vim habens, veluti & cadmia. Mitius tamen pharmacum lapis ipfe quàm cadmia exiftit,vtpote ex humida fubftantia,non terreftri, veluti cadmia, generationem indeptus. Huic fimilis eft lapis Schiftus dictus,fed fortiorem obtinet facultatem. Quod verò ftibium vocatur, illorum quidem,fortem aftringendi facultatem oftentat: lotum autem, exoluitur,vt propè ad vim mordacitatis expertium accedat. At æs vftum vehementem extergendi poffidet facultatem,itemque fquama eius,& flos. Nec minus efficax,fed minus mordacitatis expers,chalcitis vfta eft. Quòd fi lauentur talia pharmaca, exterforia quidem adhuc manent: tantò tamen imbecillio-ra, quantum amiferunt mordacitatis. Huius generis funt etiam mify, & ærugo,fortiffima pharmaca, iis quæ fycofi & callis conueniunt,admifta, Sunt qui etiam gallas admifceant, vehementer aftringens pharmacum: funt qui etiam calcanthum, quod vnà cum acredine vehementiffimè aftringit. Moderatius tamen redditur vftum, & lotum. Ad hanc fyluam pertinet & ftomomatis fquama. At thuris cortex,aftringit quidem & ipfe admodum, prædictis tamen eft longè inferior. Porrò

Gummi. Tragacantha.

Ocularium medicamentorum genera varia.

Thus dolorem lenit, concoquitque.

Crocus moderatè aftringit. Myrrha citra aftrictionem difcutit, reficcatque.

Lycium. Caftorium. Sarcocolla. Chalbanum. Meliloti decoctum.

Lapis hæmatites.

Cadmia.

Schiftus lapis Stibium.

Æs vftum. Æris fquama,flofque. Chalcitis vfta. Lota euadere imbecilliora. Mify. Ærugo. Gallæ.

Chalcanthũ.

Stomomatis fquama.

Thuris cortex & manna.

Porrò mana thuris à thure ipſo differt, quòd exiguum quid aſtrictionis ſortiatur, ratione corticis thuris, cuius nonnihil contraxit. Quæcunque igitur ex aſtringentibus multam terream compagem habent, aſpritudines, & ſycoſes, & callos conſumunt. Cæterùm quæ ex ſuccorum genere ſunt, veluti omphacium, & hypociſtis, eluuntur facilè in ſublitionibus, diffluentia ſimul cum lachrymis. Ex hoc genere eſt glaucium & acacia. Citra mordacitatem verò exterget ceruicornu vſtum, veluti etiam caprinum: non tamen dolorem ſedant, nec concoctoria facultate ſunt prædita, vt thus, frigidi nimirum & ſicci temperamenti exiſtentia. Mixtæ facultatis eſt aloë, quemadmodum roſa. Habet enim quod extergere eſt natum, aliquid in ſe amarum: ſicuti & aſtrictoriũ quippiam, vt & commitat, & ad cicatricem perducat.

Omphacium. Hypociſtis. Glaucium. Acacia. Ceruicornu vſtum. Aloës facultates.

Quæ ad ſcabras affectiones conueniant.

Scabris palpebris quæ opem ferant medicamenta.

Ex iis quæ ad ſcabras palpebrarum affectiones conueniunt, ſunt ſales ammoniaci, & lapis Aſius, tum ipſe, tum eius flos: & quod pſoricum appellatur, non ſimplex neque ſponte natum, ſed præparationis modum indeptum. Admiſcetur iis & miſy vſtum, & ſandaracha, & arſenicum. Ex medicamentis verò aromaticis, caſia, malabathri folium, & amomum, cinnamomumque.

Quæ induratis auxilientur.

Induratis tunicis oculorum quæ conferant.

Compoſitiones quæ ad induratas oculorum tunicas congruunt, ex ſuccis conſtant, & ammoniaco thymiamate. Miſcetur autem eis myrrha, thus, chalbanum, & conſimilia.

Quæ ſuffuſis medeantur.

Suffuſorum remedia. Oculos roborans pharmacum.

Ad ſuffuſos habetur compoſitum medicamen, ex ſucco fœniculi, hyænæ felle, ac melle Attico conſtans: cui nonnulli caprillum fel addiderunt. Nuncautem in precio habetur pharmacum ex felle ſcarorum compoſitum: ſicuti & quod ex myrrha ſtacte conficitur: quorum omnium promiſſa magna, effectus autem interdum nullus.

Pharmacum aridum ad tuendam oculorum valetudinem à me compoſitum.

Lapidis phrygij ter vſti, totiéſque extincti: ſed prima quidem extinctione, butyro: ſecunda, vino odorato: tertia Attico melle, ad ipſum extinguendum, iniecto lib. i. æris vſti, piperis albi, folij malabathri, ſing. vnc. i. ſtibij. drach. xij. Poſtquàm verò omnia fuerint læuigata, & reponere medicamentum velis, adiice opobalſami Syriaci vnc. i. s. Porrò vſus ipſius ad ſolas palpebras competit cum ſpecillo inducti, citra tunicarum ipſius oculi contactum.

Aridum ad circunroſos oculorum angulos ab Aſclepiade ſcriptum.

Ocularia medicamenta varia, à medicis variis conſcripta.

Spodij Cyprij drach. iiij. omphacij aridi drachmas ij. nardi obolos tres: piperis fricti grana xv. tritis vtere.

Pharmacum calliblepharon, exornandis palpebris accommodatum. Facit & ad lippitudines inueteratas. Stibij vſti, ac vino extincti drach. x v i. plumbi vſti & loti drach. viij fuliginis thuris, ſpicæ nardi, myrrhæ torrefactæ, croci, ſquamæ æris, ſing. drach. i. omnibus tritis ac repoſitis vtitor.

Aridum Philoxeni ad pruriginoſos & circunroſos angulos. Facit & ad obtuſum viſum. Cadmiæ drach. iiij. ſalis ammoniaci drach. ij piperis albi drach. i. tritis & læuigatis vtitor.

Liquidæ oculares compoſitiones ad omnem extuberantiam carnis tollendam, & ad incipientem lippitudinem.

Compoſitio qua vſus Philippus eſt in Cæſaria. Miſyos aſſati drach. viij. myrrhæ drach. iiij. cadmiæ drach. viij croci drach. ij. ſalis ammoniaci tantundem: nardi Indicæ, piperis albi, vtriuſque drach. i. mellis Attici cyathum vnum. Miſceto.

Panchreſtos Eraſiſtrati ad lippitudines omnes, & ad purulentas aures.

Æris vſti, myrrhæ, ſing. drach. i. piperis obolos ij. miſyos toſti drach. i. croci obolos iij. vini Chij heminam i. paſſi cretici heminæ dimidium. Coquantur ad lentum ignem, vt decet.

Philoxeni liquida exacuens viſum, ac cicatrices & callos exterens.

Ammoniaci thym. drac. iiij. æruginis drach. ij. vino diluta, & contrita, melle Attico excipito.

Compoſitio Largi exacuens viſum.

Succi radicis fœniculi partem vnam: mellis tantundem. Miſceto. Alia. Succi radicis fœniculi, ſucci chelidoniæ, mellis Attici, ſing. drach. i. Miſceto.

Ad tingendas albugines.

Gallam tritam per ſpecilli nucleum calfactum imponito: dein chalcanthum aqua dilutum admoueto.

Ad glaucos oculos, quò pupillæ nigræ reddantur.

Malicorij dulcis ſuccum infundito: dein poſt temporis interuallum hyoſcyami florem cum vino tritum inſtillato.

Ad paruos inſtar hordei oblongos circa pilos palpebrarum abſceſſus.

Chalbani partem vnam cum modico nitro mixtam imponito.

Cataplaſma Heraclidis Tarentini ad vehementes oculorum dolores.

Roſarum viridium, aut ſiccarum drach. iiij. croci drach. j. opij tantundem: excipito meliloti decocto, aut paſſo, vtitorque. Aliud Roſarum, violarum albarum, meliloti, capitum papaueris, ſing. drach. ij. croci, opij, myrrhæ, ſing. drach. i. oui aſſati vitellum. Tritis & paſſo ſubactis vtitor.

Oculorum vehementes dolores ſoluentia cataplaſmata.

Agglutinatorium ad repellendas fluxiones ab oculis.

Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, ſingulorum drach. i. candido oui excipito, temporibúſque & fronti admoueto.

Oculorum fluxionibus repellendis agglutinatorium pharmacum.

Collyrium Moſchionis, ad epiphoram, dolores, atque fluxiones congruens.

Glaucij drach. vi. ſarcocollæ drach. viij. croci drach. iiij. gummi drach. ij. tragacanthæ, ſucci mandragoræ, ſing. drach. ij. opij drach. j. Aqua pluuiali excipito, vtitorque.

Paccij ſphragis.

Cadmiæ vſtæ, & lacte caprillo, ſiue muliebri, extinctæ ac lotæ, aſſiccatæque in vmbra, drach. x. æris vſti ac loti, acaciæ, vtriuſque drachmæ x. opij drach. vi. croci tantundem: gummi drach. xv. aqua pluuiali excipiantur.

Collyrium ad acerbiſſimos oculorum dolores.

Cadmiæ vſtæ & lotæ, acaciæ, ſtibij vſti & loti, aloës Indicæ, ſing. drac. viij croci, myrrhæ, opij, ſing. drach. iiij. gummi drach. viij. aqua excipe, vteréque ex ouo. Ego etiam pompholygis & thuris, vtriuſque drach. iiij, adieci.

Malabathrinum noſtrum ad vexationes dolorum.

Cadmiæ drach. xvi. acaciæ drac. xl. æris vſti &

loti

Malabathrinū medicamentū vehementibus oculorum doloribus.

loti drach. xiiij. opij, lycij Indici, malabathri, nardi Indicæ, castorij, croci, aloës, sing. drach. ij. myrrhæ drach. iiij. cerussæ drach. viij. stibij loti tantundem: gummi drach. xl. aqua excipito, & vtitor ex ouo in principio affectionum, & etiam in declinatione, * vbi panchrestum ab ipsa parte remoueris.

Collyrium album tryphera dictum, admodum lene, ad epiphoras maximè congruens.

Collyriū tryphera nominatum.

Cadmiæ lotæ drach. xvj. cerussæ drach. viij. amyli, gummi, tragacanthæ, sing. drach. iv. opij drach. ij. aqua excipito, & cum ouo vtitor.

Cygnus inscriptus Reginæ, ad maximos oculorum dolores.

Cadmiæ drach. xvj. cerussæ lotæ drach. viij. amyli, tragacanthæ, acaciæ, opij, sing. drach. ij. gummi drach. xij. excipe aqua pluuiali, & dum vti voles, adiice candida ouorum quatuor recentium.

Ærianum pharmacum ad veteres ac recentes affectiones accommodatum.

Ærianum pharmacum affectionibus oculorum accommodatum.

Cerussæ drach. xxiiij. cadmiæ vstæ & lotæ, stibij vsti & loti, thuris, singul. drach. x. squamæ æris drach. v. opij. drach. iij. myrrhæ tantundem: gummi drach. xij. aqua pluuiali exceptis, vtere ex ouo.

Collyrium ex cornu ceruino, ad vlcera & pustulas, quod cicatrices exterit.

Cornu ceruini vsti & loti, thuris, plumbi vsti, sing. drach. iv. squamæ æris lotæ drach. ij. opij drach. j. gummi drac. iv excipe ex aqua pluuia.

Collyrium diarhodon, ad fluxiones atque dolores oculorum congruens.

Rosarum drach. c. croci drach. j. opij, myrrhæ, sing. drach. viij. gummi drach. L. vino odorato excipito, vtitórque ex ouo. Ego verò pro foliis rosarum, tantundem earundem florum inieci, feliciterque successit.

Lynceus, ad affectiones callosas exacuens visum.

Cadmiæ, æris vsti & loti, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij myrrhæ drach. xvj. lapidis hæmatitæ drach. vj. opij tantundem: aloës, fellis taurini, chalbani, sing. drach. iv. æruginis drach. j. opopanacis drach. iv. salis ammoniaci drach. ij. gummi drac. vj. Aqua omnia pluuiali excipito.

Melinum Lucij præceptoris, ad scabros & corrosos angulos, intensos pruritus, oculos hu- mectos, omnémque hebetudinem visus, cicatrices etiam & callos exterens. Cerussæ, croci, sing. drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis, salis ammoniaci, nardi Indicæ, opij, myrrhæ, omphacij, sing. drach. vj. gummi drach. xxiiij. Excipiantur aqua pluuiali.

Quæ Archigenes ad oculos affectos scripserit.

Oculorum affectibus remedia ab Archigene scripta.

In fluxionibus oculorum primò conuenit cibi atque potionis parcitas, aquæ potus, ac maximè rei venereæ abstinentia. Subducatur aluus, & facies assiduè primum multa frigida, dein oxycrato abluatur. Fugiant odores acres, & pulueres, fumumque, & tum solis, tum lucernarum splendorem. Si augescat fluxio dolórque accedat, confert etiam phlebotomia. Circa frontem porrò & tempora conueniunt medicamenta astringentia. At super oculos lana pura oui candido madefacta imponatur: aut oui assi luteum, aut melilotum in passo coctum. Omnia enim ex astringentium genere in principiis conferunt. Ad plagas illatas oculis facit columbinus sanguis instillatus, & præsertim is qui ex teneris pennis exprimitur. Candidum etiam oui eodem modo in oculum instillatum, ac præterea lana exceptum, & supernè impositum. Prodest etiam melilotum coctum cum vino, impositúmque. Ad tumores ex plaga in oculis ortos valde conuenit fomentum per mollem spongiam aceto diluto madentem.

Oculorū plagis quæ opitulentur.

Ad palpebrarum defluuia, æruginis tritæ partem vnam, ammoniaci thymiamatis tantundem, trita imponito, Ad inutiles atque pungentes palpebrarum pilos. Vbi auulsi fuerint, illinito sanguinem cimicum, & non renascentur: aut chamæleonem albam & tritam, cui viridium ranarum sanguis sit mistus, inungito. Offuscationem omnem, incipientémque suffusionem, sanat fel omne, cum marrubij succo ac melle Attico. Ad pterygia. Chalcanthi, & salis ammoniaci æquales partes: gummi dimidium: cum aceto in collyria formato, illinitóque.

GALENI PERGAMENI

De compositione medicamentorum secundùm loca,

LIBER QVINTVS.

De suggillatione, quam Græci hypopion nominant.

Hypopion, Suggillatio quid sit.

Hypopion ex genere effusionum exiistit, estque affectio cutis ipsi oculo subditæ, vbi contusis venis quæ in ea sunt, sanguis per fissuras effunditur: qui quidem nisi discutiatur citò, interdum progressu temporis liuescit & denigratur. Quare meritò ad eius curationem statim festinant medici. Cæterùm quum tunicula venarum, ex quibus sanguis exilit, rumpatur, parum quidam ex astringentibus ad discutientia admiscent. Vbi verò ad propriam naturam redierint venulæ, tunc discussoriis solis vti admodum opportunum videtur: ex quibus tamen imbecilliora quidem in primis sunt adhibenda, fortiora verò inueteratis & denigratis conueniunt. Ego igitur Nili collyrio diarhodon, in ocularìorum coticula ex aqua trito, partem suggillatam illino, ferulæ campanæ ac fœnigræci decocto prius pro fomento vsus: quo ipso decocto, postea etiam collyrium dissoluo: ac dein etiam ex solius fœnigræci decocto. Quòd si quæpiam affectionis reliquiæ restitent, in fœnigræci decocto collyria ex myrrha dissoluo, illinóque. Vbi verò affectus his remediis non cedit, collyrium ex sandyce est commodum.

Suggillationis curatio.

Archigenis pharmaca ad suggillata.

Summè facit ad recentia & liuida suggillata, spongia muria intincta, & assiduè imposita, sublatáque: post quam, fomentum ex aqua calida prodest. Cataplasmate autem vtere faba fresa contrita, absinthio, hyssopo, origano, raphani cortice, vua passa exacinata, vnoquoque per se cum melle, aut aceto, aut aqua. Minimè tamen rectè mihi videtur præcipere, vt indifferenter vno aut alio vtamur. Aqua quippe acrimoniæ omnis expertissima est. Mel autem vlceribus mordax, cutem haudquaquā offendit: acetū verò vtrisq; mordax exiistit. Aliud. Aut fabā fresam

Suggillatis pharmaca ab Archigene prodita.

Lomentum fabaceum.

commanfam, cum melle imponito. Etenim fabæ lomentum, etiam citra manducationem cum melle fubactum, liuida difcutit. Ex manducatione autem, fummè difcufforium efficitur nimirum viribus à faliua affumptis.

Aut ceruffæ & lithargyri partes æquas cum melle terito atque admifta faba frefa, ad cerati formam reducito, vtitorque. Aut hordeaceam farinam cum aceto mulfo coctam imponito. Aut thus & thapfiam æquis portionibus cum rofaceo creato. Hæc Archigenes. Dictum autem à nobis eft, quòd ex difcufforijs medicamentis in principio præftantiora funt, quæ modicam aftringendi vim poffident: qualia funt rofæ, melilotū & crocus. Apollonius autem ad inueterata fuggillata, ari radicem rafam, melleque fubactam impofitamque commendat. At Crito bryoniæ radicem tritam cum melle, aut rofaceo cerato exceptam, inter remedia fuggillatorum recenfet.

Medicamen Heræ confcriptum ad fuggillata.

Suggillatis medicamen ab Hera fcriptū.

Succi cicutæ obolos ij. croci drach. ij. myrrhæ, acaciæ, fing drach. i. opij drach. ij. fucci thapfiæ gummi tragacanthæ, fing. drach. i. cum aqua cogito. Tribus enim horis (vt inquit Heras) fuggillata difpungit. Ego verò nucem per ætatē iam oleaginofam effectam expertus fum aliquando ad cruentatos facientem.

De ægilope.

Ægilopis defcriptio & curatio.

Inter nafi os & magnum oculi angulum, paruū quoddam exiguo abfceffui perfimile tuberculum nafcitur: quod fanè fæpe in ipfum angulum rūpitur, ægreque curationem admittit, nifi maturè illi occurratur. Igitur mederi ipfi oportet medicamentis quæ abfque mordacitate difcutiant. Quippe coafficitur ab acribus oculus, ac fic inflammatio particulæ augetur.

Heræ ad ægilopas.

Maluæ folia cum fale & melle trita imponito. Alica etiam in aceto cocta, incipienti ægilopi opitulatur. *Archigenis remedia ad ægilopas.*

Ægilopas eruo cum melle integimus, aut cinere viticis cum aceto fubacto. Probè facit & thus cum recenti columbino ftercore impofitum.

In nondum foratis, ftaphidem fyluestrem, & ammoniacum thymiama cum melle, veluti fplenium, imponito: aut alumen fciffile cum terebinthina.

Si morbus his remedijs non cedat, diuifo angulo, offeque nudato, cauterium admoue: fic fiquidem decedunt fquamulæ, atque ipfum malū curatur. *De varis.*

Vari defcriptio & curatio.

Tumor paruus & durus in faciei cute oboritur, varus Latinis, Græcis ionthos dictus, à craffo concretus fucco, oftendensque meritò fui ipfius curationem futuram per emollientia & difcufforia pharmaca.

De ficofis tumoribus.

Ficofus tumor à varo quo modò differat: & qualia medicamenta poftulet.

Vna quædam hæc affectio eft ex ijs quæ in mento enafcuntur, differens à varis in eo, quod non folùm craffus fit qui hos tumores excitat humor, fed ferofa etiam tenuitate participet, ob quam exulcerantur citò, fi non, vt decet, curentur: & ob id magis exiccantibus pharmacis quàm vari opus habent.

Delichenofis in mento tumoribus.

Lichenes à quibus gignātur humori bus & qualia medicamenta defiderent.

Et hæc affectio ex mixto quopiam generatur humore, ferofis nimirum tenuibusque & acribus fuccis cum craffis mixtis: qua propter facilè etiā in pforam ac lepram tranfit: indigetque etiam ipfa pharmacis fortiter exiccantib. Vbi verò in pforam aut lepram tranfierit, vltra hoc quòd reficcantibus indiget, etiam repurgantia & exterforia defiderat.

De menti eruptionibus.

Exanthemata reficcantibus medicamentis indigent.

Hoc eruptionum, fiue exanthematum nomen, quidam in communi vfurpant de affectionibus vlcerofis & afperis in mento fua fponte oborienbus. Indiget verò & hæc ipfa affectio reficcantibus medicamentis. *De furunculis.*

Dothienes.

Furunculi, Dothienes Græcis vocati, ex fimilibus humoribus, veluti vari, gignuntur, per vniuerfum corpus duplices exiftentes: nonnulli quidem varofi, duri, & ægrè concoctiles: aliqui verò inflammati: in quibus aliquando febres confiftunt, & tumor excrefcit in magnitudinem, & in pus tranfmutatur. Vnde curatio ipforum vt plurimum eadem quæ inflammationum exiftit.

Furunculorum fpecies.

Critonis ad varos remedia.

Varis remedia fcripta à Critone.

Mellis Attici, & acerrimi aceti, fing. cyathum vnum mifceto, ipfifque varos illinito, cum digito perfricando. Vel amaras amygdalas aceto intritas, faciei illine. Aut alumen fciffile probè læuigatum terrebinthina excipito, imponitóque.

Ad varos callofos.

Saponis gallici drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. j. thuris drach. j. aqua diffoluito, & cerati fpiffitudinem facito, eoque illinito, & poft horæ interftitium calida abluere iubeto.

Ad affectiones eminentiores, ac principium elephantafis.

Elephantiafi incipienti medicamen egregium.

Gummi albi, fpumæ nitri, thuris, fulphuris viui, fing. æquales partes aceto dilutas ac probè tritas, in paftillos redige, eofque in vmbra exicca: vfu verò expetente, aceto dilutos illine: atque vbi reficcati fuerint, fubfcripta compofitione deterge. Saponis gallici lib. j. ammoniaci thym. tantundem: thuris, maftiches, fpumæ nitri, fing. vnc. iij. Saponem & ammoniacum in fictile vas coniecta, & aquæ fextarijs duobus affufis, coquito: atque vbi diffoluta fuerint, arida contufa atque cribrata adiicito: deinde in mortarium tranffufa, & probè conquaffata in vafe vitreo reponito Vfu verò poftulante, faciem ex eo fmegmate inquinato, & poft modicum temporis larga aqua molliter perfricando abluito.

Eiufdem ad ficofas menti papularum eruptiones.

Papulis in mento erumpentibus, medicamenta congruentia.

Spumæ argenti, mifyos crudi, æquas partes tritas infperge. Aliud. Atramenti futorij, fulfuris viui, fing. drach. ij. æruginis drach. j. nitri rubri drach. ij. trita infperge.

Andronis pharmacum ad idem accommodatum.

Chalcanthi, myrrhæ, fing. drach. ij. thuris, aluminis fciffi, fing. drach. 4. malicorij. gallarum, ariftolochiæ, fing. drach. viij. vino auftero excepta vtitor.

Critonis remedia ad lichenas.

Lichenum remedia fcripta à Critone.

Tritici grana multa imponito in incudem: deinde laminam æris candentem tritico fuperponito: & refolutum ab eo liquorem, calidum adhuc, auferto, illinitóque. Aut portulacæ fuccum affiduè illinito. Quòd fi inueterati fint lichenes, capparis folia trita cum aceto imponito. Aut corticem radicis hortenfis rumicis, fimiliter ex aceto tritam.

Paftilli lichenici.

Glutinis fabrilis, chamæleonis, fing. drac. iiij. fulfuris

fulfuris viui, thuris,fing. drach. ij. aceti heminæ dimidium. Glutinum aceto diffoluitur, dein ari-dis affunditur. Vfus tempore, quantum fatis eft, aceto diluo, calidúmque impono.

Humida ad impetiginofos affectus.

Impetigini congruentia remedia.

Mifyos peregrini, thuris, myrrhæ, aluminis fciffi,fing. drach. viij. aloës, fulfuris viui, vtriuf-que drach. iiij. Paffo excipito, ad fpiffitudinem ftrigmenti, & bis aut ter in die perfrictis illine.

Emplaftrum lichenicum.

Ceræ,picis coctæ, terebinthinæ, fulfuris viui, fing. libræ dimidium: liquida committito aridis.

Excoriatorium lichenum.

Lichenas ex-corians.

Squamæ æris drach. vj. auripigmenti, fanda-rachæ, vtriufque drac. iv. æris vfti, veratri albi, fing. fefquidrachmam: ventrium cantharidum tantundem. fingula per fe terito: dein fimul mi-fta, cedria excipito, & ad ftrigmenti fpiffitudi-nem reducta, pyxide æris cyprij reponito. Cæte-rùm antequàm excoriatoria imponantur,circum-fitas & vicinas licheni partes pharmaco aliquo in-flammationem arcente in fplenio excepto, inte-gere ac tueri oportet. Poft excoriatoriorum vfum emplaftra viridia & alba funt imponenda.

Emplaftrum viride Panphili ad lichenas.

Ceræ libram: æruginis rafæ quadrantem: re-finæ phryctæ lib. ij. olei cyathos iv. aceti acerri-mi quod fit fatis. Conficito vt decet.

Viride Herophili.

Æruginis drach. ij. mannæ drach. iv. adipis vi-tulini drach. xij chalbani drach. iij. ceræ drach. lxxx. refinæ drach. xx. aceti quod fi fatis.

Emplaftrum album, quo Magnus circulator eft vfus ad excoriatos lichenas.

Lichenas ex-coriatos fa-nantia medi-camenta.

Lithargyri, ceræ Tyrrhenicæ, fing. lib j. olei fextarium j. ceruffæ lib. j. aquæ fextarium j. Con-ficito.

Aliud. Lithargyri, ceruffæ, plumbaginis lotæ, fing. drach. xxv. ceræ, terebinthinæ,fing. drach. xvj. olei hem. j. aquæ tantundem. Conficito.

Compofitio Menecratis fquamas decidere faciens, & corpora attenuans.

Picis brutiæ pellucidæ, ficcæ,& electæ, drach. ij. s. refinæ pinus pellucidæ lib. j. & quadrantem: ceræ ponticæ tantundem: chalbani quadrantem: aceti heminam vnam. Conficito deligenter.

Heraclidæ Tarentini ad capitis & menti ficofos tumores.

Elaterij falífque pares portiones confundito vtitórque.

De dentium affectibus.

Dentes dolere & pulfare.

Equidem in meipfo manifeftè aliquando per-cepi, non dolentem modò, fed etiam pulfantem dentem: quemadmodum carnofæ partes inflam-matione vexatæ confueuerunt. Quare mirabar fa-nè, quòd in dente oriri inflammatio poffet. At-qui cùm etiam alio tempore dentem dolerem, perfpicuè fenfi, non ipfius dentis, fed gingiua-rum inflammatarum, eum dolorem exiftere: ita vt etiam citra coarctationem dolerent, ob vicini-tatem tamen durorum dentium illis inaugeretur dolor. Vtriufque itaque doloris fenfum expertus, alium quidem in gingiuæ, alium in ipfius dentis fubftantia effe, clarè fcio.

At verò, & quòd neruus quidem ad radicem dentis fubftratus, aliquando etiam doleat: impo-nat autem nobis, vt credamus ipfum dentem do-lere, confentaneum rationi eft. Etenim quòd dente exempto remaneat adhuc exigua quædam portio doloris, id ob nerui inflammationem con-tingit: cùm nimirum tunc dolor nerui leuior tan-tùm reddatur, eò quòd non amplius ab offe, cui cohærebat, tendatur: & quòd iam liberius per-fpiret, fruaturque medicamentis quæ illi adhi-bentur. Neque enim per contactum, neque per diftributionem poffibile fuerit inflammato neruo mederi, vtrinque à dentium locellis coarctato, & ab anteriori parte ab ipfo dente. * Iam verò cùm liuidi tota fubftantia fua interdum reddan-tur nerui, nihil mirum fit, fi phlegmone fimile quid patiantur. Cui rei hinc maior accedet fides, quòd tum nutriantur, tum augeantur per totum ferè ipfius vitæ curriculum: id quòd euidenter fæ-penumero in iis dentibus liquet, qui funt exem-ptis oppofiti, vtpote qui femper augefcunt. Si-quidem quantum augentur dentes, tantum in ci-borum læuigatione atteruntur. Cùm igitur illis abfque nutrimento augeri non liceat, vtique dua-bus affectionibus, & his contrariis, obnoxij erunt, inopiæ fcilicet & redundantiæ alimenti, quod ip-fis fuppeditatur. Inopia ergo, aridiores & tabidio-res, atque ob id tenuiores eos efficit: redundan-tia verò, confimilem in eis excitare affectionem poteft, qualis eft circa carnofas partes phlegmo-ne: ac proinde curandum eft, vt redundantia eua-cuetur, partim difcutiendo, partim eam repellẽdo. At tenuitatis dentium ob alimenti inopiam, nul-lum remedium eft, cùm tunc neceffariò laxentur moueantúrque: nempe compage ipforum laxiori reddita, ob tenuitatem non modò dentium, fed locellorum etiam eos amplectentium. Hæc itaq; affectio fenibus accidit citiùs aut ferius, veluti etiam magis aut minus. Quæ verò phlegmonem refert, magis iuuenes corripit. Auxiliari tamen etiam oportet fenibus, auxilio gingiuis adhibito. Eas autem aftringentibus medicamentis robuftio-res, & magis circa dentem aftrictas facere conue-nit: tanquàm ipfæ ad ftabilitatem & firmitudinem dentium, aliquid etiam conducant. Porrò foran-tur dentes ab humorum acrium & erodentium influxu: quemadmodum etiam cutis citra exter-nam caufam folet exulcerari. Verum cutis exulce-ratur affiduè & multis: offa autem rarius, quòd ob duritiem ægrius quàm cutis ipfa patiantur. Igitur corporum eroforum medela, erit reficcatio vitia-ti influentis humoris: qui fi paucus fuerit, per lo-calia exiccantiáque auxilia abfumetur. Si verò multus, vniuerfi capitis prouidentia eft habenda: quod quidem fi ob vniuerfum corpus affectum fit, huic etiam eft profpiciendum. Etenim erofos ob mollitudinem dentes, duriores impatibilio-réfque per auftera & acerba medicamenta red-dendi funt. At liuidos redditos, per ficcantia cu-rare oportet, vt qui ex vitioforum humorum in-fluxu id patiantur: vnde fimilem cum foratis cu-rationem defiderant.

Dentes inter-dum nonnihil fimile inflam-mationi per-peti.

Dentes augeri & nutriri, quod liquet ex iis qui funt exemptis op-pofiti.

Dentes dua-bus funt ob-noxij affecti-onibus.

Dentium te-nuitatem ob alimenti ino-piam effe in-curabilem.

Dentes à qui-bus forentur humoribus.

Dentium fo-ratorum cura-tio.

Dentium liui-dorum caufa & curatio.

De gingiuarum medela.

Gingiuas in-flammatas o-leum lentifci-num perfanat.

Gingiuis ex inflãmatione dolentibus, optimum pharmacum eft oleum lentifcinum recens, calfa-ctúmq; in duplici vafe, atq; ore retentum. Repellit enim citra moleftiam, difcutitque abfq; mordaci-tate, cuius rei inflammatis præcipuus eft vfus.

Quæ Archigenes ad dentium dolores confcripfit.

Dentium do-loribus medi-camina ab Ar-chigene pro-dita.

Dolentes dentes colluantur acri aceto calido cum galla. Aut pinguibus tedis in aceto feruefa-ctis Aut myrti ramulis cum pice in aceto tepefa-ctis. Aut hyofcyami cum aceto. Aut agreftis cucu-

meris radice, vel marrubio, fingulis cum aceto, pipere, & nitro. Aut pulegij decocto. Mirificè facit dens caninus vftus & tritus, deinde cum aceto coctus, & ore retentus. Aut fcillam, aut radicem hyofcyami in aceto coctam colluito. Aut pyrethrum cum hyffopo,& colocynthidis medulla fimiliter coquito, liquorémque ex eis longo temporis fpacio in ore teneto. Hæc Archigenes. Porrò folanum ftupefaciendo fenfum duntaxat, auxiliatur dentium doloribus.

Ad foratos atque dolentes dentes remedia ex Archigene.

Foratorum que dolentium dentium remedia.

Sory Ægyptium refina terebinthina exceptum obline, indéque intra dentis cauernulam. Aut fenectâ anguis dentibus apprimito,& excident. Aut vermes terrenos toftos cauernulæ præmundatæ infpergito. Aut piper, vel rorifmarini femen opio exceptum, in cauernulam inde. Aut in aurem denti vicinam oleum fefaminum, in quo vermes terreftres concocti fuerint, inftilla. Ipfo autem dolente dente hyofcyamum conterant. Erofis etiam atque dolentibus dentibus, candens admoueto cauterium. Præftat ad eliciendam pituitam, ftaphidem agreftem per fe, & cum pulegio mandere.

Fomenta ad dentium dolores extrinfecus fiunt ex fale & milio, fimul & torrefactis, & coniectis in facculos. Dolenti autem denti affricetur origani ramulus,oleo feruido intinctus. Aut opopanacem & peucedani fuccum vnita, linteolo illigato, & intra oleum feruecta, denti dolenti apprimito. Aut bene contecto, & hiare iuffo, hyofcyami femina in fuffimentum adhibe.

Ad eximendos abfque dolore dentes.

Dentibus eximendis citra dolorem remedia.

Pyrethrum acerrimo aceto ad dies quadraginta condito, terito, & reponito. Vfu verò exigente, reliquis cera obturatis, dolentem ipfo pharmaco integito. Deinde hora interpofita,digitis extrahito, aut fcalpello exigito. Dentes educunt fortiter tithymali fuccus, & fori, cum chalbano impofita. Apollonius autem radicis betæ fuccum per fe iubet inftillari in nares,ad foluendum dentium dolorem.

Eiufdem, ne erofi dentes vacillent, néve fœtorem edant, remedium.

Dentium fœtori remediũ.

Veratrum nigrum erui magnitudine,melle cocto exceptum, cauernis inde.

Eiufdem ad dentes denigratos optimum dentifricium.

Dentifricium optimum.

Alabaftritæ vfti drach. viij. pumicis vfti drach. iiij. falis torrefacti drach. iij. tritis vtitor. Ab horum vfu collutione vtendum eft, ex vino odorato in quo ad multum tempus iris ficca fuit macerata.

Afclepiadis remedium ad dentes motos.

Dentes confirmans remedium.

Cornu cerui vfti drac. viij. Rhois rubri drac. iiij. omphacij drach. ij. balauftij drach. iiij. corticis pinus, myrrhæ,fing. drach. j. tritis vtitor.

Collutio eiufdem ad molarium dolores.

Radices fmyrnij cum aceto mulfo coquito, & excolatum liquorem ore tenendum dato.

Ad erofos dentes præferuatiuum.

Zingiber cum aceto mulfo coquito, ac probè terito,indéque in cauernam indito, forífque dentem ex eo integito. Aut hederæ lachrymam chalbano mifceto: aut tithymali, vel ficus fylueftris fucco diffoluito,ac vtitor.

De mobilibus & prominentibus dentibus.

Vbi dentes abfque ictu præcedente mouentur, verifimile eft neruos radicibus eorum adnatos, præ nimia humiditate laxatos effe: ob idque fufficientibus medicamentis eis effe opus. Quum autem emoti dentes prominentiores fint reliquis, præcipuè vbi ex plaga mouentur: fanè femper optimum iudicaui fore, fi fic affecti, in tantum attererentur lima, quantũ fuper reliquos prominent: idque ne oppofitos fibi offenderent, in loquendo, mandendóve: quod confilium femper mihi fatis feliciter ceffit. Oportet autem gingiuis linteolum molle vfque ad radices dentium circũdare: dein digitis finiftræ manus leniter amplectì,fimúlque tutè,& citra compreffionem,ne concutiatur cui limulam adhibemus, chirurgiam ipfam aggredi: eamque non vna vice abfoluere,fed pluribus. Imperandum etiam eft ægro,vt nec loquatur, nec durum aliquem cibum accipiat: vtatur autem alimento fucco ptifanæ, & forbitione ex alica, & pane madido, atque aliis id genus mollibus.

Dentes prominentes exterendi ratio.

Ad firmandos dentes, ex Archigene.

Myrrhæ, pompholygis,aluminis fciffi, amyli, æquales fingulorum partes tritas admoue. Poftea afininum lac colluant calidum, aut acetum, aut vinum, in quo malicorium & galla fint cocta. Ad dentium autem ftuporem portulacam manducet.

Dentium ftupori portulaca auxiliatur.

De dentitione puellorum, eiufdem.

Dentitioni puerorum cõgruentia medicamenta.

Dentienti infantulo, fi doluerit, canino lacte gingiuas obline. Aut fi leporino cerebello gingiuas eius illeueris, citò dentes prouenient. Mulcet gingiuas dolentes acetum cui hyofcyami radix incocta fuerit. Quòd fi enafcens dens ægrè erumpat, & compungat gingiuam, cyperum ex butyro & vnguento fufino iuxta exortũ illinito.

Præferuatiua dentium ab Archigene prodita.

Dentes præferuantia cõtra erofionem.

Alumine fciffo & modica myrrha confricato, nec erodêtur vnquã. Aut iridem Illyricã mandito.

Compofitio Andromachi eadem hora dentium dolorem fedans.

Piperis,pyrethri,fucci tithymali, chalbani, fingul.drac.j. chalbano excepta in cauernam indito.

Alia. Seminis hyofcyami, opij, nitri, myrrhæ, pyrethri, piperis,fing. drach.j. chalbani drach. ij. tritis ex vino vtitor.

Collutio ad motos dentes, Critonis.

Lentifcum, myrtum, gallam, in vino cocta colluenda præbeto. Eiufdem ad corrofos dentes. Capparis radicem cum acri aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidum.

Dentifricium ad gingiuas madore laxatas, putrefcentes, & cruentatas, concuffos dentes, ozænas, parulidas, dolores, & omnia oris vlcera.

Dentifricium ad omnia gingiuarum & oris vlcera faciens.

Perdicij recentis drach.x. mellis, aluminis fciffi,iridis Illyricæ,fing.drac. iv. piperis albi drach. viij. nigri drach.iij. pumicis,pyrethri, hyffopi,pulegij, feminis apij,fing. drac. ij. myrrhæ,menthæ ficcæ,herbæ fideritidis,fingul. drach. iiij. falis foffilis drach. iiij. Perdicium, fideritidem, mel,& falem, mifta vrito: alumen verò per fe vftum vino extinguito: dein omnibus fimul contufis vtitor. Smegma dentes reddens candidos,eofque ab erofione defendens,oríque bonũ odorem concilians.

Dentifricium infigne.

Nitri, teftæ fepiæ, myrrhæ, fing. vnc. j. tritis vtitor. Aliud ad idem. Aluminis fciffi fefcuncem: maftiches vnc. j. comæ rofarum quadrantem: iridis trientem. Tritis vtere, indéque aquam tepidam colluendam præbe.

GALENI

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundum loca,

LIBER SEXTVS.

Quamuis plurimum intereſt, ex viuânc aliquis voce, an ex libris diſcat, non tamen paruum commodum ſtudioſis ex commentariis accedit: ob idque ad hoſce conſcribendos me accinxi, quum rationalis auxiliorum inuentio præſtet illi, quæ ſoli experientiæ innititur. In ſtomaticis pharmacis, de quibus agere in præſenti commentario eſt animus, primus medendi ſcopus eſt communis omnium partium inflammatarum: ſecundus autem, proprius illius cui medemur. Porrò inflammationes, ex influxu calidi ſanguinis fiunt: qui repellendus eſt, niſi vereamur ipſum ad partem aliquam principem recurſurum, atque illic grauiorem aliquem morbum excitaturum. Vtimur igitur venæ ſectione, & purgatione, & clyſteribus, etiam inedia, vbi totum corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si verò neutrum ſit horum, ſtatim properamus ad curationem per localia remedia. Impoſſibile autem eſt, pharmaco ritè vti eum, qui vim ipſius non cognorit, ſecundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus vtimur in principiis inflammationum, in materia refrigerantium conſiſtit: quorum ſanè ea quæ aſtringendi natura prædita ſunt, efficaciorem vim habent, ad ocyus repellendum influxum. Ineſt quippe ipſis ſtatim etiam facultas cogendi & denſandi ſuperficiem corporis cui admouentur.

Inuentionem rationalé auxiliorum præſtare illi, quæ ſoli experientiæ innititur.

Inflammationis cauſa, & curatio.

Aſtringentium facultas.

Communis itaque ſcopus in oris inflammationibus eſt, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipſa particula ſumitur, quum ſciamus longè rariorem atque molliorem eſſe oris tunicam, cute qua vniuerſum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorum inſuauitatem percipere: poſſéque medicamenta ori indita defluere in ventriculum & pulmones: quorum neutrum cuti reliquæ adeſt. Quare fortibus medicamentis, cuiuſmodi chalcantos exiſtit, quæque venenoſam facultatem ſortiuntur, vti ad oris affectiones non licet, niſi magna vrgeat neceſſitas. Ergo ſuccus mororum ſolus, recenſque à fructu ipſo expreſſus, ad incipientes oris inflammationes eſt melior illo, qui, vt aſſeruari diutius poſſit, ex melle coquitur: quanquam ad ſequentia inflammationis tempora, vtilior eſt qui ex mellè eſt coctus. Nam quemadmodum in principio vtilia ſunt pharmaca repellentia id quod influit: ſic poſt principium vſque ad finem, pharmaco opus eſt ex vtriſque miſto, repellènte videlicet facultate, & diſcutiente prædito: ac primò quidem tempore, aſtringens præcellere oportet: ad finem verò diſcutiens: atque interpoſito tempore æquales vtrorunque partes eſſe conuenit. Quando verò veluti induratum quippiam ex ipſa inflammatione relinquitur, penitus non conuenit aſtringens ad diſcuſſorium miſcere, * ſi prius vniuerſum corpus fuerit euacuatum. Similiter neque in principio bonum eſt diſcuſſoria miſcere aſtringétibus. Meritò autem qui pharmacum diamoron compoſuit, parum ex croco & myrrha ei commiſcuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflammationum: priuatim verò crocus quidem aſtringat: myrrha autem calfaciat in tantum, vt ſufficienter diſcutiat, tenuium partium etiam ſubſtantiam poſſidens, qua facilè in altum ſubire poſſit, viréſque aliorum medicamentorum deducere. Soléo autem ipſe in principio ad pharmacum diamoron miſcere rhois ſuccum, aut omphacium, aut florem roſarum, aut ipſas roſas ſiccas, necnon balauſtium, cytinos, malicorium aridum, gallam omphacitin, pini, thuriſque corticem, hypociſtidem, lentiſci ſuccum, ac breuiter aſtringentia omnia, præter ea quæ corrumpentem poſſident facultatem, quæ & deleteria dicitur, & letalium ſpecies quædam exiſtit: quippe cùm non omne letale, neceſſariò etiam deleterium, hoc eſt, venenoſum exiſtat. At vbi inflammatio iam conſtitit, ſufficit ad mororum ſuccum addidiſſe tantùm crocum & myrrham, vt ipſa inflammatio concoquatur. Quæ vbi concocta fuerit, addere aliquid ex diſcuſſoriis licet, cuiuſmodi ſunt nitri ſpuma, nitrum Berenicarium, ſulfur viuum, ſapa, origano interdum incocto, aut hyſſopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortenſi & agreſti. At verò Eraſiſtratus, quum mororum ſuccus illi ad manum non eſſet, rubi cremore vſus, ſeipſum curauit. Ego autem pharmacum ex ſucco nucum viridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus ſtomaticis plurimum antecellens. Cuius compoſitio eſt huiuſmodi. Succum externi nucum viridium corticis cum mellis iuſta portione coquo, donec ex vtroque mellis craſſitudo conſiſtat. Hinc autem liquet, qualis ſit eorum corticum ſuccus, quantáque aſtringendi vis, quòd ne per fortiſſima quidem exterſoria, nigredo elui poſſit ab eorum manibus qui virides nuces decorticant. Atqui niſi in profundum manuum illa facultas deſcenderet, non certè ægrè eluibilis eſſet. Quum autem deſcendat, indicat planè ſubſtantiam ſucci, tenuium partium eſſe. At rationi eſt conſonum, aſtringendi vim eſſe maximè ex vſu, vbi in eiuſmodi contineatur ſubſtantia: ineptam autem exiſtere, quæ craſſarum partium ſubſtantiæ eſt coniuncta. Optimum itaque ac ſimul ſuauem eſſe nucum ſuccum mihi perſuadens, eum in quatuor partes diuido: & ad primam ſtatim aliquid ex aſtringentibus miſceo: ad ſecundam, ex croco & myrrha: ad tertiam, ſulfuris & nitri nonnihil. Quartam verò ſolam ſynceram ſeruo, ob dulcorem futuram vtilem pueris, mulieribúſque, & viris effœminatis. Eſt autem quod ex ſucco rubi conſtat, fortius eo quod ex moris conficitur: quemadmodum hoc eo quod ex muſto paratur, omnibus tamen præſtat quod ex ſucco ſit nucum. Porrò in pharmacis quæ deglutiuntur, maximè conſectare oportet naturam eorum qui ipſa ſument. Nam quod cum moleſtia aut faſtidioſè accipitur, os ventriculi euertit. In ſtomaticis autem medicamentis, eiuſmodi ſynceritatem interdum contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen conficere omnibus aptum velit, vt (exempli gratia) quod conſtat ex ſucco mororum, ad quinque libras ſucci, vnam mellis adiiciat: croci autem & myrrhæ, vtriuſque drac. j. s. Vini item auſteri heminam vnam: omphacij, drac. j. Quòd ſi non adſit, pro ipſo rhois ſuccum iniicies: & ſi volueris par pondus vtriuſque imponere, nihil peccaueris. At Hera drachmam vnâ ſciſſilis aluminis addit. Quod verò ad coquendi modum

Oris affectionibus cur exhibenda non ſint fortia, nec venenoſa medicamenta.

Oris inflammationibus quæ opitulentur medicamenta.

Digerentibus ſolis vtendum eſſe, vbi durities aliqua ex oris inflammatione relinquitur: cæterum prius corpore vniuerſo vacuato.

Croci facultas Myrrhæ facultas.

Diamoron medicamen.

Letalia omnia non eſſe deleteria.

Oris inflammationi concoctæ quæ congruant.

Rubi cremor.

Stomatici ex ſucco nucum viridium, ad oris inflammationes conuenientiſſimi compoſitio.

Nucum ſucco viridium adeſt adſtrictio penetrans.

Aſtrictionem tenui ſubſtantiæ iunctam, eſſe maximè ex vſu ad repellendas inflammationes.

Stomatici ex ſucco nucum quadruplex compoſitio.

Stomaticum ex ſucco nucum, cæteris omnibus præſtare.

Stomatici diamoron compoſitio apta omnibus.

dum ſpectat, ego ſanè cenſeo ſuccum ipſum ſolum eſſe per ſe præcoquendum vſque ad craſſitudinem ſtrigmentitiam: dein verò adiiciendum mel: atque vbi iam cacabum ab igne velis auferre, reliqua imponenda eſſe. Etenim vt ſpuma argenti, & plumbago, aliaque multa metallica, per cocturam meliora euadunt, ſic vis complurium aromaticorum exoluitur. Cæterùm ad induratas inflammationes, quum iam præterierit vigor, nec amplius influat quicquam, prædicto pharmaco diſcuſſoria miſcere oportet: cuiuſmodi ſunt, ſpuma nitri, nitrum, petræ aſiæ flos, ſulfurque viuum. Ac ſufficit ſanè nitri vnciam ſemis, ſulfuris vncias duas, ſi addideris. Quòd ſi nihil horum ſit præſtò, in ſapa aut mulſa origanum ferueſacito, ipſamque ſtomatico pharmaco adiicito, & gargarizare iubeto. Nihil autem refert, etiam ſi hyſſopum coniicias pro origano, aut pulegium, aut thymum, aut tymbram, aut calaminthem, aut hedyoſmum.

Aromaticorũ complurium vires, per cocturam exolui.

Oris induratis inflammationibus qualia ſint apta medicamenta.

In vigore autem inflammationum collutionibus & gargariſmis concoquere inflammationem oportet, pinguium caricarum decocto, lentiſcinóq; oleo tepefacto in duplici vaſe. Quin & ipſum ſtomaticum pharmacum in vigoribus gargarizare conuenit mulſæ dilutiori permiſtum, aut calidæ ſapæ, aut etiam aquæ calenti. At meũ ex ſucconucum medicamentum, aliorum omnium eſt validiſſimum, vtiliſſimúmque. Quum autem tres ſint Punicorum mâlorum ſpecies, auſterorum nempe, dulcium, & acidorum, æquas ſingulorum partes, vnà cum corticibus ſoleo ipſe etiam contundere, expreſſúmque ſuccum cum melle coquere, ac ſic conficere medicamen non ſolùm ſtomaticum, ſed ad multa alia vtile. Contunditur etiam cum illis & rubi fructus: cuius ſuccus ſimiliter præparatus ſucco mororum, melius illo pharmacum redditur, ſed minus validum eo, quod ex nucum ſucco paratur. Quin & mâlorum cotoneorum, & pirorum ſylueſtrium, ac meſpilorum ſuccus, ſimiliter præparatus, ſtomaticum pharmacum redditur, aptúmque etiam vt deuoretur: quum hoc quod ex nucibus conſtat, deuorare non liceat.

Oris vigentes inflammationes quibus ſint coquendæ medicamentis.

Punicorum malorum ſpecies tres, auſterorum, dulcium & acidorum.

Stomaticum ex punicorum ſucco.

Verùm quod ex punicis conſtat pharmacum, aptum eſt exoluto & cibos faſtidienti ventriculo: deficit tamen ab eo quod ex mâlis conſtat. Innocuus eſt etiam rubi mororum ſuccus voratus, veluti & ipſorum mororum: ſed ſuccus rubi mororum habet quid quod ſtomachum roborat: quod ipſum, mororum cremor non habet. Iam verò ſuccus nucum plurimo melle opus habet: & poſt eum, rubi mororum: modico autem, mâlorum & punicorum, & pirorum ſylueſtrium. Medius inter hos eſt meſpilorum ſuccus. Ex cornis etiam, brabylíſque & prunis, ſtomatica præparantur. Cæterum ſi craſſus eſſe videatur ſuccus, ſtatim mel admiſcere oportet: ſin liquidior, præcoquatur. Suſcipit autem pirorum atque mâlorum ſuccus parem menſuram mellis. Succus verò eorum quæ nimis acerba ſunt, veluti eſt corni fructus, aliquando duplum, aliquando triplum mellis deſiderat.

Stomaticum ex nucibus deuorandum non eſſe.

Rubi mororũ ſuccus os ventriculi roborat, id quod ſucco mororũ non ineſt.

Succorum quinam plus, & qui minus requirãt mellis.

Porrò ſi atramentum ſutorium admiſtum ſit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, præterquàm ſi iuxta ſtomachum aut aluum vlceroſam affectionem fieri vereamur. Quin & ſi in ipſo ore maligna vlcera fiant, præſtant ex atramento ſutorio medicamenta. Sufficit autem drac. ad prædictam compoſitionem admiſta, in qua vnam mellis libram coniici dicebamus. Iam verò quum rhus ſit duplex (alter enim obſoniis inſpergitur, ſtomacho commodus; altero coriorum tinctores vtuntur) vterque ſanè muſto incoctus, ſtomaticum efficitur medicamen.

Calcanthon quando ſtomaticis miſcere expediat medicamẽtis.

Rhus duplex.

Muſtum etiam ſolum, citra mellis miſturam in mellis compagem redactum, bonum fit pharmacum, in principiis, augmentis, atque vigoribus. Ad declinationem autem præſtiterit, ſi in ipſo diem integrã tedas pingues præmaceraueris. Quòd ſi precioſius efficere pharmacum vis, iniicies etiam caſiæ corticem, aut nardum Indicam, aut malabathri folium, ſingulorum nempe vnam drachmam.

Muſto quando & qualiter præparato vtendum in oris inflammationibus.

Ad induratas autem inflammationes coniiciũtur quæ generoſius diſcutere poſſint, tuſa videlicet, & cribrata: idque vbi olla ab igne eſt exempta. Ac talia ſanè ſunt, coſtus, amomum, macer, Cyrenaicus ſuccus, Medicúſque. Pauperibus tamen pro ſumptuoſis diſcuſſoriis pharmacis, aut dictamnum, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomum, aut ſinapi iniiciendum cenſeo, pari pondere: ita vt ad trium drachmarum pondus, eorum miſtorum moles perueniat ad prædictam ſymmetriam, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro conſtitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum vehementiam oportet.

Diſcutientia pharmaca quænam ſint.

Ergo pharmacum conficientes ex muſto, ad decem muſti heminas, tres iniiciemus heminas rhois coriariorum, aut eius qui obſoniis inſpergitur. Si verò vtrunque iniiciamus, vtriuſque vna & dimidia iniicienda eſt. Iuxta proportionem etiam, ex diſcuſſoriis, quodcunque tandem in promptu habeamus. Quòd ſi vnum tantùm ſuppetat nobis aſtringendi vim habens, quod in principio iniiciamus: aut vnicum diſcuſſorium, quod iuxta finem: ex illo totum pondus explebimus, quod ex omnibus alioqui fuiſſet conflandum.

Stomatici ex muſto compoſitio.

In vniuerſum autem, auſteriora quidem, in principiis, & vehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in vigoribus: vt magis diſcuſſoria in declinationibus. Porrò ex aſtringentibus facilia paratu ſunt, roſæ, baccæ myrti, myrtus, lentiſcus, rubus, canirubus, galla omphacitis, fructus Ægyptiæ ſpinæ, omnia aluminis genera, vnus & alter rhus, glaucium, omphacium, cytini, & balauſtia. Ex diſcutientibus moderatè, facilè parantur caricarum furfurúmque decoctum: aut mulſa, in qua origanum, aut hyſſopum, aut thymus, aut calamintha, aut pulegium, aut hedyoſmum concocta ſint: quæ ſi diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri ſpuma, aut ipſum nitrum vſtum. Fortius verò his eſt ſulfur viuum. Rectè autem Andromachus medicamini ex ſucco mororum confecto addidit glycyrrhizam, vt exaſperata leniret, aſperitatémque aſtringentium mitiorem redderet.

Inflãmationi incipienti, auſteriora: vigẽti, moderatiora: inclinanti, magis digerentia conueniunt.

Aſtringentia paratu facilia.

Digerentia mediocriter.

Digerentia valenter.

Stomaticum Andromachi ex muſto, quo vtor.

Gallas xxx. Rhois coriarij ſext. ij. muſti ſext. vi. Gallas confractas per diem & noctem in muſto macerato: dein coquito, donec ex toto quarta ſuperſit portio: quam per linteolum colatam, expreſſámque, in olla ad mellis craſſitudinem ſpiſſato: dein trita addito, aluminis ſciſſi, croci, myrrhæ, ſingul. drach. j. permiſta reponito, tandémque eis vtitor. Iam verò, quod ex dulci confectum eſt muſto, magis mitigatorium & moderatum erit, ſed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit vuis, vehementius quidem aſtringit, leniendi vim tamen non habet: ex medio vino paratum, mediam facultatem ſortitur.

Stomaticum Andromachi ex muſto.

Stomaticum

Stomaticum ex befafa,anginis congruens, ab Andromacho fcriptum.

Stomaticũ ex befafa Andromachi.

Sem.anifi,apij, ammij, floris iunci odorati rot. aluminis fciffi, iridis Illyricæ, befafa (hoc eft,femini̇s rutæ fylueftris) cinnamomi, myrrhæ Troglodyticæ,ariftolochiæ longæ,cafiæ, rofarum ficcarum, crocomagmatis, fing.vnc.j.croci, cineris hirundinum tenellarum, vtriufque quadrantem; croci fefquiunciam ; nardi Indicæ,amomi,vtriufque vnc.s.gallas viij.tritis cum melle vtitor.

Stomaticum Afclepiadis.

Hirundinum fylueftrum vftarum cineris drac. iiij.croci,nardi Indicæ vtriufque drach.j.melle excipito.

Aliud Andromachi,ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ remedium.

Aluminis liquidi lib. j. florum rofarum lib. s. fucci hypociftidos quadrantem. Alumen in melle coquito,dein ficca infpergito,vtitórque.

Aliud eiufdem ad omnia vitia oris.

Stomaticũ ad omnia vitia oris.

Crocomagmatis drach.ij. iridis drach.iiij. fandarachæ drach.s.terebinthinæ drach.ij.lycij Indici drach.j.vuæ paffæ drach.viij. aloës, omphacij, fingul.drach.j. nucum pinearum toftarum drach. viij.fucci glycyrrhizæ, aluminis fciffi, balauftij, fing.drach.j.floris rofarum drach.ij.mellis hem.ij. s. Conficito.

Stomaticum Afclepiadis.

Stomaticum Afclepiadis.

Succi hypociftidos drach.ij. balauftij,lycij,acaciæ,fing.drach.j. excipito oliuæ immaturæ fucco, & poftea melle fubactis vtitor.

Si verò æger ftomatica id genus faftidiat, in moderatis quidem inflammationibus fufficient fucci foli fructuum iam dictorum,vt rubi,& morum, punicorúmque mâlorum, & cotoneorum. Quin & fuccus nucum vbi cum folo melle paratur, guftui fuauis exiftit:itémque muftum ex vuis acerbioribus preffum, fi rhus in id coniiciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas verò inflammationes quæ multa aftrictione indigent,aufterorum punicorum, aut cotoneorum,aut vtrorunque fuccus,melli admiftus, fæpe mihi fuit fatis.Singulis autem horum fuccorum licet omphacium adiicere. Vehementiffimum medicamen reddetur, fi punica integra tundas vnà cum corticibus,indéque fuccum exprimas : atque hoc magis fi acerba fuerint. Acerbiffimum etiam fiet, fi ad punicorum aufterorum ita tuforum fuccum, omphacium fuperaddatur cum moderato melle. Præftantius adhuc reddes pharmacum,fi tota contufa punica mâla,paffo cocta excolaueris.Ne verò valde exafperet, glycyrrhizæ fuccum admifcens, conficies optimum pharmacum. Si quid verò induratum appareat,iis fuccis qui medias facultates fortiuntur,iniicies aliquid,dum coquuntur,ex pulegio,aut thymo, aut origano, hyffopo,mentha, aut calamintha:dein colabis,& habebis optimum medicamen. Quòd fi calidius efficere velis,piper addes.Omnibus tamen fi glycyrrhizæ fuccus addatur,melius pharmacum efficietur.

Acerbiffima ftomatica cõficiendi ratio.

Induratis inflamationibus apta ftomatica.

Glycyrrhiza ftomaticis addita, ipfa meliora reddit.

De cruftis.

Putredo oboritur citò in calidis & humidis partibus.

In calidis & humidis corporis partibus, quaIis eft os,ex quacunque tandem caufa fuerit exulceratum, citò putredo oboritur. Ad cuius vlcera fortiffimis fæpe vti cogimur medicamentis.Atqui fortiffima funt, quæ efcharam inftar cauterij excitant. In externis igitur corporis partibus, vbi parti curandæ crufta fuerit inducta,à fortibus fuperfedemus pharmacis, tranfgredientes ad deterforia,quæ efcharas tollunt. In iis verò quæ in ore excitatæ funt efcharis, tutius mihi videtur effe admifcere ad exteriora pharmaca, alia quædam fortiora, & quæ per fe admota,cruftas etiam inurerent.Melli itaque maxima extergendi vi prædito, cruftifica medicamenta immifcemus:quemadmodum ad fordida quæ in corporis cuticula oriũtur, mifcere illi leuiter extergentia folemus, vt thus,eruum,iridem, ariftolochiam, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris cruftas,ex nucibus pineis,amylo,alumine fciffo, flore rofarum, croco, & melle, compofuit optimum ftomaticum.

Oris puftulis

Extirpandis mifcenda exterforiis effe vehemẽtiffima pharmaca, & quæ per fe admota, excitare poffint efcharas.

Critonis ad oris cruftas medicamentum.

Mifyos torrefacti drach.iij. mellis optimi cyathos fex : mifceto & vtitor. Idem etiam præftat chalcitis affata cum melle.

Oris cruftis delẽdis remedia varia.

Archigenis ad cruftas oris remedia.

Commodiffimum eft ftercus canum, altorum offibus, ex melle illitum : quod etiam in angina auxiliatur.Aut rhus Syriacus ex melle.Aut hirundinum vftarum & ftercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego verò medicamen ex rhoë damno ; quòd aftringentis fit facultatis, quæ minimè cruftis conuenit. At hepar lupinum eupatorio miftum, ad hepaticas etiam bibitur affectiones.

Cruftis non conuenire aftringentia.

Hepar lupinum confert hepaticis.

Sorani ftomaticum ad cruftas, fœtentéfque gingiuas & humore pregnantes.

Mifyos vfti drachmas viij.iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach.j. Trita in pyxide lignea reponito,& tum per fe,tum ex melle vtitor.

Stomaticum Sorani.

Aliud nomine Anthera.

Iridis Illyricæ,fandarachæ, cyperi.fing.drach. iiij.aluminis fciffi, croci, crocomagmatis, fingul. drach.ij.tritis & miftis vtitor.

Anthera.

Stomaticum Heraclidis Tarentini ad vehementes putredines oris atque reliqui corporis.

Chalcitidis partem j. calcis viuæ tantundem; auripigmenti partem dimidiam : tritis & mixtis vtitor. Aliud.Florum rofarum drach.iiij.aluminis fciffi, gallæ,fingul. drach.ij. myrrhæ drach.j. trita melli mifceto, vtitórque. Quidam fale macerato in aceto,reficcatóque,vtuntur.Si hæc remedia putredo ipfa refpuat, vtendum cauterio eft : poftea verò colluendum vlcus prædictis,imponendáque anthera,donec cruftæ abfcedant.

Cauterio vtẽdum in putriaginofis oris vlceribus, vbi reliqua incaffum adminiftrantur.

De columella.

Caruncula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à veteribus quidem gargareon, & cion,hoc eft,gurgulio & columna:à neotericis autem cionis,hoc eft,columella,vocatur : cuius fanè affectionem quandam, ftaphylen, hoc eft,vuam, dicimus. Raro tamen affectio hæc circa columellam contingit, licet ea fæpe inflammetur. Et fanè quemadmodum in aliis omnibus,in quibus ex humorũ influxu contingit morbus,fic etiam hic prima auxilia debent fluxionem ipfam repellere:quare aftringentis fint facultatis oportet : verùm fi quidem influxus fit moderatus, moderatè aftringentis, quam priuatim aufteram vocant : fi verò vehementior, acerbæ. Ambæ quippe facultates aftringunt,fed debilius auftera,vehementius acerba.Porrò moderatæ collutiones fiunt ex palmularum,rofarum, pampinorum vitis, rubi,canirubi, afpalathi,cyperi,cytinorum, filiquarum,radicum mori,hypociftidis,mâlorum aufterorum,pirorum acerborum, ac forborum decocto. His fortiora funt myrti & baccarum eius decoctum,& ex acer-

Columella.
Gargareon.
Cion.
Columna.

Staphyle.

Columellæ inflammatæ curatio.

Acerbæ & auftere facultates vt differãt.

Collutiones moderatæ ex quibus fiant.

Collutiones valde aftringentes.

bis coroneis mâlis, & virgultorum tenerorum ilicis,arbuti,ſmilacis, fagi, & ipſarum glandium: meſpilorum item,& cornorum,& fructus memæcili. Generoſiſſimum autem eſt decoctum gallarum,& rhois culinarij,& coriarij,fructúſque myricæ, & Ægyptiæ ſpinæ. Ex his ſingula tum per ſe, tum etiam mixtim cocta ex aqua, gargarizare oportet. Mirum enim quàm mixturæ ipſorum vtiliores ſæpe fiunt ipſo ſimplici vſu. Quin & arida etiam columellæ inſperguntur. Iam verò moderatè aſtringunt etiam lapis Ageratus, aloë, cyperus, flos iunci odorati, radíxque nardi Indicæ. Eximiè aſtringunt omnia aluminis genera: ſciſſum verò inter ea tenuiorum eſt partium, & ob id vtilius. At atramentum ſutorium vehementem aſtringendi vim poſſidet: non eſt tamen expers calfactoriæ: ob ídque putrilaginoſis vlceribus conuenit. Cæterùm gurgulionem exaſperat, etiamſi iam ſcirrhum contraxerit. Corrumpuntur autem ſucci omnino, ſi abſque melle reponantur: aut reſiccantur, ſi plurimum fuerint cocti. Nonnulli tantam ariditatẽ aſciſcunt, vt conteri queant. Tales ſunt hypociſtidis, vuæ acerbæ, glycyrrhizæ, & centaurij ſuccus. Ridiculum autem eſt quærere, inter duo eiuſdem generis pharmaca, vtrum ſit ipſorum præſtantius. Omnia ſiquidem medicamenta reſpectu ad aliquid tum vtilia, tum noxia dicuntur. Quocirca ſi pronunciaueris pharmaca nihil eſſe ſola per ſe, rectè dixeris: nihil enim ſunt, niſi nacta fuerint vtentem rectè. Si verò contrà, pharmaca deorum eſſe manus fatearis, ſimiliter rectè dices. Iuuant quippe maximè, ſi is qui eis vtitur, in rationali methodo fuerit exercitatus, atque natura prudẽs. Porrò miſtura pharmacorum eiuſdem generis, mediorum pharmacorum vſus fit gratia: ob ídque ſemper duo contraria medicamenta in vnoquoque affectu vos habere operæ precium duco: quæ quidem permiſcendo, multis pharmacis abundabitis. Quum autem rarò quis affectionem inueniat quæ (exempli gratia) ſolis diſcuſſoriis, aut repulſoriis indigeat, cogimur etiã ſæpe diuerſi generis medicamenta miſcere: quemadmodum vbi cum repellentibus aut anodynis diſcuſſoria confundimus: vt ſi gurgulione inflammato, ad alumen iridem miſceamus Illyricam, aut farinam eruinam, aut thus, aut myrrham. Etenim quum diſcuſſoria ſint multa, eſt ſemper à mitioribus auſpicandum: quandoquidem inflammata exaſperantur ab acribus.

Miſcellas medicaminũ aliquando eſſe vtiliores ſimplicium vſu.

Aluminis omnia genera eximiè aſtringunt. Chalcanthi facultas.

Medicamenta omnia reſpectu ad aliquid tum vtilia tũ noxia dici. Pharmaca nihil ſunt ſola. Pharmaca eſſe deorũ manus.

Diſcuſſoriis mitioribus cur ſit in principiis vtendum, vbi digerere eſt opus.

Quæ Archigenes ſcripſit ad gurguliones inflammatos.

Gurgulioni inflãmato remedia ſecundum Archigenem.

Vua laxata, ſuccum Cyrenaicum diſſolutum illine: aut gallam tritam cum ſale: aut ipſum ſal diſſolutum: aut lycij radicem tritam: aut omphacium cum melle. Si fortius medicamentum vis, atramenti ſutorij, ſquamæ æris, aluminis ſciſſi, miſyos, myrrhæ, gallæ, æquas partes tritas, ac vino exceptas illine. In principio tamen ſale non eſt priuatim vtendum, ſicuti nec Cyrenaica lachryma: ſed vbi columellæ inflammatio indurata iam fuerit. De gurgulionis autem inflammatione ſic Hippocrates diſſerit: Gurguliones cum periculo excinduntur, vruntur, ac reſiccantur, quamdiu rubri fuerint & magni: quo tempore aliis artibus graciles ſunt reddendi. Quum verò totum id quod appellant vuam, abſceſſerit, extremum autem gurgulionis maius, liuidúmque redditum fuerit, ſuperior verò pars tenuior, tunc ſanè intrepidè curationi admoliendæ ſunt manus.

Gurgulionis affecti curatio ſecũdum Hippocratem.

Quæ ſcripſerit Archigenes ad vigentem inflammationem gurgulionis & tonſillarum.

Gurgulionis inflãmati curatio ſecũdum Archigenem.

Si verò in vigorem affectio peruenerit, ſubducatur aluus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut ptiſanæ ſuccum, aut paſſum tepidum, aut radicis dulcis decoctum cum paſſo & hyſſopo: aut ficus vino incoctas: aut ſuccum ptiſanæ, in quo vuæ ſint paſſæ incoctæ. Magnopere iuuantur, ſi amygdalinum oleum in aures infundens, forinſecus ſpongiis expreſſis leniter foueris. Quin & omelyſis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina ſeminis lini aut fœnigræci. Quòd ſi iam propè ad ſuppurationem accedere tonſillæ videantur, coadiuuare aſſiduè per ficuum decoctum oportet, propémodúmque inceſſanter id gargariſma exhibere, ſimilitérque aquam mulſum calidam. At ſi nihil tale apparuerit, augeſcat autem malum ita, vt ægri vix tranſglutire poſſint, ac ſuffocationis principium ſit nobis ſuſpectum, aluus forti clyſtere, aut glande ſubducenda eſt, & ſecanda cubiti vena, cucurbitæque cum ſcarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiam & cataplaſmatis robuſtioribus eſt frequentius vtendum, gargariſmíſque aſſiduis. Quòd ſi ne his quidem remediis miteſcat morbus, ſed augeatur indies, venæ ſub lingua ſecentur, aut iuxta angulos oculorum, atque illa quæ in fronte conſiſtit. Illinatur autem aſſiduè fel tauri, & elaterium cum melle: aut ſal cum oleo veteri, melléque & aceto: aut centaurea cum melle: aut abſinthium cum nitro & melle.

Tonſillarũ inflammatarum curatio ſecundum Archigenem.

Venæ ſub lingua, vel iuxta angulos oculorum, inflammatis tonſillis quando incidendæ.

Heræ medicamen ad columellam laxatam.

Columellæ laxatæ medicamen. Heræ.

Gallæ omphacitidis, aluminis ſciſſi, ſalis ammoniaci, ſing. pares portiones conterito, inſpergitóque. Vel ageratum lapidem deraſum in pollinem ſimiliter columellæ imponito. Porrò Heraclides Tarentinus rectè ſanè poſt vſum medicaminum exacerbantium, iubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam vehementem illam aſtringentium aſpredinem.

Ab Aſclepiade prodita.

Faucibus inflammatis remedia ab Aſclepiade deſcripta.

Roſarum ſiccarum ſextarium j nardi Celticæ vnà cum radicibus, & adhærente terra, faſciculum j. nidi hirũdinum ſylueſtrium aridi drach. iij. myrrhæ drach. viij. gallas omphacitidas numero xv. contuſa & trita digitis apprime. Eſt enim hoc miſtæ potentiæ pharmacum. Aliud Piperis albi, myrrhæ, ſing. drach. j. aluminis ſciſſi drac. ij. gallæ omphacitidis tantundem: trita admoue. Hoc tamen vtendum non eſt in gurgulione vehementer rubente. Aliud eiuſdem facultatis, quo & nos ſumus vſi. Lapidis agerati, Aſiæ petræ, terræ ſamiæ. ſing. drach. iiij. aluminis ſciſſi, croci torrefacti, gallarum omphacitidum, ſing. drach. ij. tritis vtitor.

Critonis medicamentum digerens.

Oſſium palmularum, nucum tenerarum immaturarum, ſiccarum, vtrarunque drach. iiij. Vrito, atque in puluillum terito, vtitórque arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mitigatorium, ac proinde conuenientiſſimum ad vigentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquam pari menſura affundito: dein coquito, & liquorem ipſum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad vlcera oris aphthas appellatas.

Aphthæ ſunt oris vlcera, præcipuè inuadentia infantes.

Vlcerationes in ſuperficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam igneæ caliditatis. Fiunt autem plurimum pueris lactentibus, quum

aut

Aphtharum curatio per moderatè aſtringentia.

aut vitioſum fuerit lac nutricis, aut non probè ipſum concoxerit infans. Curantur facilè, vtpote quæ vel à moderatè aſtringentibus compeſcantur. Quandoque tamen diuturnæ fiunt, ægréque ſolubiles, & progreſſu temporis nonnihil putrilaginoſum acquirunt: atque hæ ſanè fortiora medicamenta poſtulant.

Aphthis varia remedia à variis deſcripta.

Andromachi medicamen ad aphthas malignas.

Aluminis ſciſſi, vſti, drach. ij. fructus ericæ drach. j. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiuſdem ad aphthas leuiores

Lycium Indicum vino tritum, circumlitum, & ericæ fructus tritus, aut roſæ ſiccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem ſuillum, & mel, ſimul liquefacta, commendat: vt collutionem etiam ex aſinino lacte: manducationémque portulacæ intinctæ melle: quæ omnia & ſimpliciſſima ſunt, & pueris maximè idonea.

Quæ ſcripſerit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidem oleo tritam penna illinito. Poſtquàm verò puræ factæ fuerint, myricæ fructum tritum, aut aqua mulſa, aut vino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, vuam paſſam exacinatam, & aniſum, trita cum melle illinito. Vel atramento ſutorio trito cum melle vtitor. Vel æruginis vermiculatæ obolos tres in vini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam oliuarum & acetum pari menſura miſta, colluenda dato. Mandendæ ſunt etiam oliuæ muria conditæ. Hæc Apollonius. Etenim oliuæ ſic aſſeruatæ, diſcutiunt, atque vehementer aſtringunt.

Oliuæ muria conditæ diſcutiunt & vehementer aſtringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas ſcripſerit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij ſuccus, aut lentis decoctum. Aut fæx vini dulcis cum melle illita. Summè facit ad depaſcentes, fœniculi radicis vſtæ cinis. Porrò ex colore ipſo facilè licebit colligere, qui nam humores ipſas aphthas produxerint. Rubicũdiores ſiquidem, ſanguinem præcellere indicant: flauiores, amaram bilem: albeſcentes, pituitoſum humorem: quemadmodum nigreſcentes, melancholicum ſuccum. Qui autem hæc ritè diſcreuerit, nouerítque facultates ſingulorum medicamentorum ſimplicium, is vnicuique aphthæ ſpeciei, proprium ſciet administrare remedium. Expendet autem ſimul ipſas naturas corporum. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibenda ſunt: debilioribus imbecilliora. Egò porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla ceruí, aut vituli exhibeo. Admiſceo etiam cibis nonnihil ex aſtringentibus fructibus. Quandoque etiam de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca cóiicio aliquid, ſi aphtha ſit inflammata. Quòd ſi cibum aſſumere nequeant, nutricem eiuſmodi victu alo, vtque concoquat rectè, proſpicio. Veruntamen etiam infantes illino, ſi quidem ſubrubras videro aphthas: in principio quidem, iis quæ moderatiſſimè aſtringunt, & frigefaciunt: dein verò, eis quæ citra mordacitatem diſcutiunt. Si verò ſubflauas videro, iiſdem vtor, ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores, aſtringentibus vt ſi nigreſcentes, diſcuſſoriis generoſioribus. Cæterum in maioribus pueris, eiuſdem generis facultatibus pharmacorum vtor, auctis tantùm ipſorum viribus: quemadmodum etiam in perfectis & duris corporibus, ſingulis relatis facultatibus fortiſſimis vtor. Suffecit autem mihi in his per omnia miſyos vſus cum vino aſtringente, quod tum intendit, tum remittit vim ſuam, prout magis aut minus vinum fuerit aſtringens: & prout craſſius aut liquidius efficitur pharmacum ex miſyos ac vini miſtura. Quòd ſi ſordida appareat aphtha, miſy cum vino mulſo tero. Iis verò qui fortiora quàm miſy medicamenta poſtulant, ærugo ſimiliter diſſoluta, eſt vtilis. Commodum eſt etiam pharmacum ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atque hæc quidem efficaciora. Moderata verò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum vino & œnomelite: ſimiliter etiam rhus. In pueris ſufficit roſarum flos, & ipſæ etiã roſæ ſiccæ. In ſumma verò, moderatæ aphthæ, maximè in corporibus teneris, moderatis pharmacis opus habẽt: fortes verò & maximè in duris corporibus, curantur à validioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ aſtringunt vehementer, tum quæ etiam mordicant: ſicuti moderata, quæ prorſus ſunt mordacitatis expertia, nonnihilque aſtringunt. Porrò oleum per ſe, infeſtiſſimum eſt aphthæ affectui: veluti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & ſordes gignit: mordet autem vehementer chalcitis. Verùm moderata miſtura ipſorum, optimum pharmacum efficit. Nam quemadmodum ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacum ſolet, tametſi ambo per ſe ſint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide aptum medicamentum conficitur.

Fortiora corpora validioribus egẽt medicamentis, vt imbecilliora mitioribus.

Aphtharũ quæ infeſtant infantes, curatio.

Aphtharum cauſas ex colore dignoſcẽdi ratio.

Aphthæ moderatæ moderata medicamenta deſiderant: vt maligniores, fortiora.

Aphthis ſit optimum medicamen ex chalcitide & oleo moderatè commiſtis.

Sarcoticum optimum fit ex cerato & ærugine.

GALENI PERGAMENI

De compoſitione medicamentorum ſecundùm partes.

Liber Septimvs.

De affectionibus contingentibus circa reſpirationis organa.

Arteriaca pharmaca quę dicantur.

Aſpera arteria ex quibus cõſtet particulis.

Asperæ arteriæ pharmaca, mos eſt appellare arteriaca. Vocant enim arteriam aſperam, viam illam quæ ducit à larynge ad pulmones, ex cartilaginoſis corpuſculis, bronchis dictis, conflatam: vnde etiam tota arteria, interdum dicitur bronchos. Veſtit autem ipſam intrinſecus quædam craſſa membrana, quam ob craſſitudinem nonnulli tunicam nominant. Scripſerunt porrò veteres multa & diuerſa medicamenta ad affectus organorum reſpirationis: ad vocémque tum interceptam, tum raucam. Etenim vbi inſtrumenta vocis ab humiditate vehementius atque tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur; quum verò moderatius humecta ſunt, oboritur raucedo. Organa vocis quum dico, intellige arteriam, & laryngem, & pharyngem, ſiue epiglottida. Qui igitur ex vehementi clamore vocem amplius oblæſam habent, iis ſimilis quædam affectio contingit in illa tunica aſperæ arteriæ interna, ei quæ manibus, cruribúſque, & muſculis, vbi plurimum laborarunt. Cæterùm curationis genus euariat. Siquidem crura & manus confricare per oleum licet, quum per cutem in adiacentes muſculos penetrare ipſius poſſit facultas. Iuxta aſperam verò arteriam cartilagines poſt cutem ſitæ, prohibent in ſubiectam pelliculam tranſitum facultatis vnguentorum mollientium. Itaque auxiliorum materia

Vox quando intercipiatur.

Raucedo quã-do gignatur. Vocis organa quæ.

Respirationis organis male affectis remedia vnde petenda.

teria congruentium respirationis organis, quum ab aliis petenda est, tum etiam à balneis dulcium aquarum, cibisque & lenibus, & laxantibus. Si qua verò aspredo sentiatur, cibis vtendum est * qui diutius hæreant partibus quæ cum loco affecto commercium habent. Est enim vna,eadémque sibi continua & cohærens tunica, quæ pharyngem,laryngem,gulam,& interna ipsius asperæ arteriæ vestit,obducitque. Quare cibi congruentes tunc erunt, qui ex lacte,amylo, alica,ouis,& libis dulciariis constant. Si verò per hæc non curetur affectio ipsa, inuenta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenenda,ob idque hypoglottides appellata:quæ eadem facultate cum arteriacis,vocatis prædita,ex vino Theræo,gummi, tragacantha, & glycyrrhiza conflantur:quæ læuigant quidem reprimuntque omnes asperitates, quicquid verò reliqui est ex inflammatione,concoquunt,& citò persanant. Qui autem pharmacum linguæ subdet,patiens sit laboris oportet,vt ipsum paulatim liquescens,in laryngem excipiat,renitens interim tussi, si qua excitari videatur. Impossibile tamen est,vt hi claram vocem elidant, citra vsum pharmacorum absque acrimonia extergentium: qualia sunt faba fresa elixa, ptisana,ac semen lini torrefactum. His magis detergunt resina terebinthina,thúsque ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina erui,semẽ hormini,radix iridis,panacísque. Cæterùm his omnibus vina mollia, & passum Creticum, & Theræum, & Scybelites,& sapa,& & decoctum caricarum,conueniunt.Est autem ab affectionis principio, vsque ad finem eiusdem, paulatim progrediendum à leuissimis tum cibis, tum medicamentis, ad ea quæ discutiant detergántque vehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacantha,gummi,samius aster, amylum,sorbitio ex alica & trago,lac,panes dulciarij,oua sorbilia,sesama,& nuces pineæ, quas strobilos vocant. Ab his autem deinceps est butyrum, & glycyrrhizæ decoctum: id quod præstiterit ad sapam ex musto, vel ad Creticum passum miscere, rursúsque coquere.Hæc itaque in affectionibus inflammatis circa arteriam atque laryngem ortis commoda in principio sunt, donec moderata inflammatio fiat:ac præ omnibus à vini potu hoc tempore abstinendum est. Quum verò moderatior facta inflammatio fuerit,vinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet:quo tempore etiam butyrum est aptum,& sorbitio ex amygdalis,necnon ex lacte & melle diutius coctis,amylóque iniecto, aut siligine.Qua sanè victus ratione inflammatio quidem ipsa sedatur:relinquitur tamen humiditas multa,ob quam impossibile est claram vocem proferri. Quare transire tunc conuenit ab his edulijs, ad omnia ex melle cocta, & ad fabam fresam elixam,& ptisanam, & brassicam,& porrum probè coctum. Similiter etiam pharmacorum vsus idoneus est, quo tempore inflammatio aut aspredo præcellunt,eorum quæ detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & reficcantia exhibemus:idque gradatim facimus, donec ad ea quæ acredinis nonnihil sortiuntur,perueniamus.Deinceps igitur ex arteriacis quæ à veteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adijciam: quæ quidem nec discernere, nec iis probè vti poterit, qui in commentariis simplicium medicamentorum accuratè non fuerit exercitatus.

Tunica eadem vestiri gulam, pharyngẽ, laryngem,& internam asperæ arteriæ.

Hypoglottides ex quibus conflentur.

Hypoglottidibus quomodo sit vtendum.

Extergẽtia ad vocis puritatẽ facientia, quæ sint.

Voci aut impeditæ, aut raucæ, ob inflammatas affectiones circa laryngem, aut asperam arteriã obortas, qualis victus & medicinæ ratio conueniat.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Thuris,myrrhæ,croci,sing.drac.j. scillæ drach. ij.passi Cretici sextar.iij.Scilla in passo coquitur, donec inspissetur passum: dein scilla abiecta, insperguntur reliqua:fitque eclecton,hoc est,delingibile pharmacum.

Arteriaca,hoc est, ad affectus organorũ vocis & respirationis cõgruẽtia, pharmaca Andromachi.

Alia arteriaca confectio.

Aloës sextantem:croci vnc.j.mastiches tantundem. Conficito. Soluit enim aluum, concoquítque (croci ratione) ea,quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquénsque & extergens.

Thuris,succi glycyrrhizæ,sing.vnc.j.tragacanthæ drach.vj.nardi drachmam j.myrrhæ,amomi, croci,sing. drach.iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Alia arteriaca,optima ad tabidos,& omnes inueteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi,thuris, vtriusque vnc.j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ tragacanthæ,nardi Indicæ, amomi,sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Tabidis arteriacum optimum.

Alia ad arteriam affectam,vlcera pulmonis,puris & sanguinis reiectiones, fluxionésque in thoracem, & ad ea quæ ægrè educi possunt vehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicij, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi,nucis pineæ, glycyrrhizæ absque medulla,asteris samij,chalbani,costi,sing.drach.iiij.nardi Syriacæ drach.ij. s.casiæ nigræ drach.ij. tragacanthæ, palmularum Syriacarum carnis, singul. drach.iij Mellis Attici heminas iiij.Conficito.

Hæmoptoicis arteriaca confectio.

Hypoglottides, hoc est,orbiculi sub lingua tenendi,ad aspredines gutturis,interceptam vocem, & sanguinem reiectantes. Tragacanthæ drach.vj. gummi drach. v. thuris drach.j. obol. j. myrrhæ drach.j.obol.ij.croci tantundem:succi glycyrrhizæ drach.j.obol.iij.aut rad.drach.ij.s. piperis albi grana xxv. palmularum pinguium carnis drach. iij. Tragacantham passo maceratam & tritam reliquis tritis committito,fingitóque catapotia magnitudine fabæ.

Arteriace delingibilis,ad tabescentes,purulentos,atque hydropas incipientes, & tusses inueteratas congruens. Datur per diem & noctem cochlearij mensura. Succi scillæ sext.iiij. passi Cretici sext.iij.vini Falerni sext.viij mellis Attici sext. iij.myrrhæ trientem: croci, thuris,vtriusque sextantem:aristolochiæ oblongæ minam j. s.glycyrrhizæ minam vnam: radicis eryngij sextantem: casiæ,nardi Celticæ, sing.vnc.j. xylobalsami semi. Lignosa illa contusa in vino macerato per triduum, dein ad lentum ignem ad tertias coquito,atque ita exprimito, & retrimentis abiectis, passum, mel, & scillæ succum coniicito, & ad mellis crassitudinem coquito.Crocum verò,thus, & myrrham, cum vino terito, atque vbi optimè habuerit pharmacum,addito:postquam verò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad vsum.

Hydropi recẽti optimum medicamen.

Alia arteriaca remedia, mediis congruens arteriæ affectibus.

Croci,vuæ passæ exacinatæ, vtriusque drach.j. amygd. dulcium drach. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drachmas iiij.piperis albi obolos iiij. melle cocto excipiantur.

Critonis Arteriaca,ad vocem interceptam.

Ficum & eryngium probè coquito,& ad decoctum ipsorum gummi addito, vt melle durior confectio fiat:exhibetóque ad noctem.

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Alia

Vlceribus aurium pudẽdíque medicamentum.

Alia eiuſdem, faciens ad affectus arteriæ,& vlcera tum aurium,tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij.myrrhæ drach.ij. paſſi cyathos iij. Paſſum ad mellis ſpiſſitudinem coquito : dein myrrham & thus cum paſſo ſemicocto ablato, miſceto. Facit etiam ad dyſentericos & cœliacos. Rectiſſimè autem fecerit, qui arteriacas concoquentes atque lenientes,in duplici vaſe coxerit:nempe vaſculum quod coquendum pharmacum continet, in aliud plenum aquæ feruentis imponens.

Coquẽda eſſe arteriaca lenientia in duplici vaſe, & quomodo.

Diacodyon Critonis.

Confectio Critonis ex capitibus papaueris, diacodyon dicta, ad affectus organorum reſpirationis conducens. Capita papaueris agreſtis octingenta : aquæ ſextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc eſt,donec flaccida appareant : atque expreſſis addito mellis lib.x. Si verò variam efficere vis,adde croci,myrrhæ, ſucci hypociſtidis, ſing.drach. xij. thuris drach.vj. acaciæ drach.xij. Optima tamen eſt ſimpliciſſima.

De vſu confectionis ex papaueris capitibus

Diacodyõ,hoc eſt, ex capitibus papaueris cõfectum medicamentum, quibus conueniat.

Vſus eius eſt in iis qui ſomno opus habent: quibus etiam ex opio confecta ſæpe exhibere cogimur. Opus habent maximè huiuſmodi pharmacis ij. quibus tenuis fluxus à capite ad aſperam arteriam deſtillat, non permittens dormire ob conſequentem tuſſim. In talibus ego etiam ex ſapa, hoc eſt,hepſemate, ſiue muſto cocto,quod etiam ſiræon vocant, pharmaci compoſitionem parare ſoleo. Quin & per paſſum aut Theræum Creticum melius eſt quàm per mel cocturam fieri, vbi fluxus valdè tenuis extiterit. Mel ſiquidem fugiendum tunc eſt, quum tenues fluxiões augeat, facultate tenuandi præditum. Admiſcetur etiam huiuſcemodi pharmaco glycyrrhiza, ita vt ſimul cum ipſo coquatur. Si verò in pulmone conſiſtat copia humoris delapſi à capite,confectio ex melle eſt præſtantior. Datur commoderata menſura duorum cochleariorum ſatis magnorum copia. Augebis autem & minues hanc copiam, reſpiciens ad magnitudinem corporis cui exhibiturus es, necnon ætatem,anni tempus,atque regionem. In omnibus enim his,frigidioribus minimum dabis,calidioribus amplius.

Mellis vſum fugiendũ eſſe, vbi tenuis fluxus à capite ad aſperã arteriam deſtillat:recipiendũ autem dum craſſus.

Diacodyon medicamine vtendi modus.

Arteriacæ ab Aſclepiade ſcriptæ.

Arteriaca medicamenta ab Aſclepiade relicta.

Braſſicæ ſuccum melle coctum lingendum exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti,heminas ij. Cremoris caricarum ſimiliter coctarum, tantundem. His adde gummi ſubtiliſſimè diſſoluti drach. viij. coquito diligenter ad arteriacæ ſpiſſitudinem, & inde cubitum ituris ad cyathi menſuram lingendum dato. Alia. Chalbani drach. vj. piperis drach.j. nitri tantundem,mellis Attici cyathos vj. Chalbanum & mel coquito, denſatáque adiicito cæteris, vtitórque. Alia inſignis. Croci, myrrhæ, ſucci glycyrrhizæ, thuris,caſiæ ſing.drach.j piperis grana xxiiij.paſſi Cretici ſext. iij.mellis Attici cyathos vj.vtere.

Hypogloſſis Dioſcoridæ.

Hypogloſſis, hoc eſt, medicamen ſub lingua tenẽdum, Dioſcoridæ.

Croci,myrrhæ tragacanthæ,ſucci glycyrrhizæ, ſing. drach. j. nuces pineas repurgatas, contuſáſque,numero.lx.amygdalas mundas totidem. Excipiantur melle decocto. Datur nucis ponticæ magnitudine ſub lingua tenenda.

Alia Mithridatis.

Hypoglottis Mithridatis.

Myrrhæ,croci,vtriuſque drach.iiij. nardi Indicæ,terebinthinæ, vtriuſque drach.ij. thuris,caſiæ, cinnamomi, ſing. drach. j. paſſi Cretici heminas iij. Paſſum & terebinthinam ad perfectam compagem coquito, & cum ſiccis committito : indéque ad nucis ponticæ magnitudinem ſub lingua tenendum dato.

Alia mirificè faciens ad affectiones thoracis.

Hypoglottides variæ, multíq; vſus.

Farinæ fabaceæ toſtæ hem. j. iridis Illyricæ quadrantem : nucum pineatum toſtarum ſextantem:pulegij aridi contuſi ſeſquidrachmam:ſeminis vrticæ drach.j.piperis vnc.s. Mellis boni ſext. ij. Farinam cum melle ad denſitatem coquito. Seminis lini etiam tuſi, toſti & cribrati heminam vnam in promptu habeto, cum cæteríſque adiicito.

Alia ad tuſſim & ſpiritus prolationem, valde probè expurgans.

Hyſſopi,pulegij, vtriuſque ſextantem : iridis, ſem. ſinapis, naſturtij aniſi,piperis,ſing.vnc.j.tuſa & cribrata,melle cocto excipito. Datur cochlearis boni menſura.

Confectio ex marrubio Platonis.

Myrrhæ,ſtyracis,opij,ſucci marrubij,chalbani, croci, æquales partes. Vtere melle cocto exceptis.

Marrubio cõſtans medicamentum.

Harmonia dictum medicamen defluxui ad pectus cõferens.

Pharmacum Harmonia dictum, ad deſtillationes,inſuperabilémque defluxum conducens. Styracis, caſtorij, piperis, cardamomi, ſingulorum drachmas iij. opij. myrrhæ, ſeminis hyoſcyami albi,ſing.drach.iiij. paſſo excepto in catapotia reducito, datóque ciceris magnitudine ad ſomnum.

Medicamen Andromachi, Ambroſia dictum, ad phthiſicos, & febres repetentes per circuitus.

Ambroſia Andromachi, febribus repetentibus per circuitus conferens.

Nardi,croci,myrrhæ,coſti, caſiæ,cinnamomi,iunci rotundi odorati, piperis nigri & albi, caſtorij, chalbani,terebinthinæ, ſtyracis, ſucci papaueris, ſeminis hyoſcyami, ſing. drach. j. tragacanthæ drach.vj. aniſi,ſem.lini,ſing. drach.j.mellis quod ſit ſatis:vini Falerni heminam. Tragacantham,vino ſufficienti macerato,& reliqua ſimul cum melle committito. Datur febrientibus ſeſquidrachma ex aqua mulſa: febre carentibus vncia dimidia cum melle & aceti cochleario vno,& vini Falerni cyathis duobus.

Aliud ad omnem tuſſim.

Aniſi drach.ij. coſti obolos iij. myrrhæ, caſtorij,chalbani, piperis albi, ſem. hyoſcyami, opij, ſucci glycyrrhizæ,ſingul. drach.j. paſſo excipito, redigitóque in catapotia,ciceris magnitudine.

Aliud ad omnem tuſſim, & fluxionem, & abſceſſus internos.

Sagapeni,gentianæ,myrrhæ, opopanacis,piperis albi, ſingul. drach. ij. baccarum lauri mund. drach.iiij.trita,& aqua excepta, exhibeto ad grææ magnitudinem fabæ : iſchiadicis tamen paulò plus,ex vini diluti cyathis tribus.

Tuſſi omnigenæ medicamẽ optimum.

De reiectatione ſanguinis.

Hemoptoicorum curatio.

In reiectione ſanguinis primum periculum eſt, ne immoderata eius vacuatio fiat. Vbi verò ſuppreſſus eſt,curatio eius quidem,quæ ex reſeratione oſculi alicuius vaſis contingit, per obturationem fit oſculi dilatati : eius verò quæ ex vaſis ruptura, per conglutinationem eiuſdem : quemadmodum eius quæ ex eroſione, per eroſorum renutritionem. Obturatur igitur oſculum reſeratum, per aſtringentia : conglutinatur autem ruptum,per eadem, & quæcunque ipſis in compoſitione miſcentur, citra modacitatem reſiccantia, & glutinoſum quiddam habentia, velut eſt Lemnia terra, & Samius aſter. Renutriuntur corroſa per cibos boni ſucci,& pharmaca carnem gignentia. Igitur iuxta primam rationem, ex talibus

Obturatio vaſorum à quibus fiat.

Glutinatio ruptorum vaſorum à quibus fiat.

Renutritio eroſorũ à quibus fiat.

pharmaca

pharmaca componuntur congruentia ad curandam sanguinis eiectionem: iuxta secundam verò, in iis qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge reiectant sanguinem, miscentur prædictis congruenti mensura calida & tenuium partium medicamenta, quæ infestissima sunt tribus illis affectionibus dictis: miscentur inquam gratia distributionis, vt videlicet astringentibus medicamentis præparent, ac veluti sternant viam. At quum ex locis circa stomachum, aut aluum, aut aliquod intestinum, sanguis educitur, huiusmodi pharmacorum mistura non est opus. Infestissimum tamen his est id genus pharmacorum, quod in tantum refrigerat, vt affectum stupefaciat: quamuis & hæc misceantur medicamentis ad sanguinis reiectationes congruentibus: quum altiorem somnum concilient, & commodissima sint iis qui tussi lancinantur, sistentia nimirum sanguinem qui ad vas affectum defertur: atque hoc per suam frigiditatem. Atque hi sanè sunt compositionis scopi.

Distributionis ratione miscenda astringentibus medicamenta contraria dispositioni hæmoptoicæ.

Stupefacientia medicamenta qua ratione pharmacis congruentibus ad sanguinis reiectationes misceantur.

Quæ ab Andromacho ad sanguinis reiectionem scripta sunt.

Hæmoptoicis remedia ab Andromacho scripta.

Acaciæ drach. iiij. rosarum siccarum, balaustij, singul. drach. viij. gummi drach. ij. tragacanthæ, drach. j. cum aqua pastillos facito, quorum singuli pendeant drachmam vnam. Dato ex aqua pluuia: habet enim vim astringendi. Aliud sistens sanguinem. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indicæ, thuris, acaciæ, singul. vnc. j. succi papaueris, costi, piperis, singul. vnc. s. rosarum siccarum trientem. Melle excipito. Datur fabæ Ægyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypocistidos, balaustij, acaciæ, gallæ, cytinorum, singul. drach. xij. succi papaueris drach. vj. croci tantundem. Redigito in triobolares pastillos. Aliud egregium. Balaustij, acaciæ, opij, myrrhæ, sing. drac. ij. tragacanthæ, succi hypocistidos, florum rosarum, seminis hyoscyami, singul. drach. iiij. thuris drach. iij. excipito succo polygoni.

Aliud ad hæmoptoicos & dysentericos.

Dysenteriæ remedium.

Floris rosarum, opij, acaciæ, gummi, balaustij, hypocistidos, sing. quadrantem: gallæ, vnc. j. seminis plantaginis, eiusdem succi, vtriusque sextantem, lycij Indici, succi rosarum, vtriusque vnc. j. redigito in pastillos drachmales.

Quæ Asclepiades ad sanguinis reiectationes scripserit.

Hæmoptoicis remedia ab Asclepiade descripta.

Radicis polygoni manipulum: rad. symphyti tantundem: rhois rubri acetabulum, aquæ sextarios iij. coquito ad tertias, & expressi liquoris cyathum vnum dato, cum gummi tenuissimè triti & dissoluti drachma vna. Aliud. Mororum rubrorum nondum maturorum lib. xvj. aquæ pluuiæ sextarios xvj. coquito ad tertias, & expressum liquorem reponito. Idem licebit facere etiam de corni fructu. Aliud. Balaustij, terræ Samiæ, corticis thuris, gummi, singulorum æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearis mensura in aquæ frigidæ cyatho vno. Aliud. Succi hypocistidos, succi acaciæ, succi rhois Syriaci, balaustij, opij, gummi, sing. drach. iiij. Vini myrtitis quod satis est. Conficito, & vtitor.

Pastillorum ex Succino Confectio, quos Barbari trochiscos de Charabe appellant.

Pastillus ex succino, hæmoptoicis, diuturnæ & recenti tussi, phthisicis, sanguinem reiicentibus, purulentis, cœliacis, dysentericis, & inflatis conferens. Psyllij mundi drach. xlv. iridis Illyricæ, mastiches, ramentorum succini, croci, sing. drach. xxx. opij drach. xv. Psyllium in aquam calidam coniectum macerari sinito. Vbi verò suo glutine & mucilagine ipsam aquam infecerit, liquorem exprimito, & cum eo pharmacum in pastillos cogito: ex quibus obolos tres ad somnum dato. Sint autem aquæ sextarij terni.

Pastillus ex corallio.

Pastillus ex corallio.

Corallij, terræ Samiæ, vtriusque drach. viij. Balaustiorum, amyli, terræ Lemnij. sing. drachmas iv. seminis hyoscyami albi, opij, hypocistidis, singul. drac. ij. Excipe succo arnoglossæ, cogéque in pastillos, & exhibe.

Anodyna Andromachi, ad affectus organorum respirationis, aliasque internas dispositiones congruentia.

Confectiones sedantes dolorem, tabescentibus & sanguinem reiectantibus, internorumque affectibus commodæ, ab Andromacho scriptæ. Radicis panacis, seminis dauci, castorij, sem. hyoscyami, opij, sing. drach. iv. Mellis quod sit satis. Dantur oboli quatuor, cum aquæ cyathis tribus.

Alia sedans dolorem, valens ad tormina, & dysenterias.

Sem. apij drac. ij. anisi drac. j. piperis albi tantundem: myrrhæ, castorij, vtriusque obolos iiij. opij, croci, sing. obolos iij. gentianæ drach. ij. Pastillos triobolares conficito, variéque vtitor.

Alia iucunda appellata.

Iridis Illyricæ, succini, croci, mastiches Chiæ, sing. drach. xxx. psyllij drach. xlv. succi papaueris drach. xv. cum aqua pluuia pastillos, quorum singuli pendeant drach. j. s. conficito, & exhibeto. Psyllium tamen per diem ac noctem aqua pluuiali macerato: dein coquito, & exprimito, cremorémque cum aliis misceto.

Alia dolorem sedans ad omnes internos affectus & sanguinis reiectiones, vndecunque erumpant. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hanc ne prius dederis, quàm mercedem accipias. Cinnamomi, casiæ, vtriusque drach. ij. myrrhæ, piperis vtriusq; chalbani, sing. drach. j. opij drach. ij. Trita cum melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quantitate araci. Dato iuxta cuiusque vires cum aqua, aut pro iudicio tuo.

Alia ad eadem, Mysterium dicta.

Croci, costi, castorij, asari, sem. hyoscyami, opij, styracis, sing. drach. j. Excipito melle, vtitorque.

Anodyna ad easdem affectiones ab Asclepiade scripta.

Anodyna ad internos affectus ab Asclepiade scripta.

Seminis cucumeris hortensis decorticati drac. viij. amyli drach. iv. sem. lini, sem. papaueris albi, vtriusque drach. ij. Tusa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales pastillos redige. Dantur oboli iij. non febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex succo rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Pancreftos Asclepiadis, multi vsus ad varios internorum affectus.

Confectio Pancrestus dicta, hoc est, multi vsus, ad tussim antiquam, purulentos ortopnoicos, tabescentes, ad omnésque inflationes. Pellit secundas & menses, medetúrque vesicæ affectibus. Terebinthinæ drach. viij. styracis drach. vj. myrrhæ, drach. v. croci, iridis, chalbani, sing. drach. iv. Seminis hyoscyami, corticis mandragoræ, irionis torrefacti, opopanacis, sing. drac. ij. piperis, spumæ nitri, vtriusque drach. j. passo excipito.

Antidotus Aristarchi admiranda.

Antidotus Aristarchi admiranda, conferens ad affectiones prædictas, renitensque venenis, exterminánsque febres repetentes per circuitus, vna hora ante exacerbationem exhibita. Cinnamomi,

momi,coſti,chalbani,caſtorij, ſucci papaueris,piperis nigri & longi, ſtyracis, ſingul. vnc.j. mellis ſextarium vnum. Arida teruntur & cribrantur. Chalbanum coquitur cum melle: excolatis verò reliqua adduntur, reponuntúrque in vitream pyxidem,argenteámve.Datur fabæ Ægyptiæ magnitudine,cum aquæ mulſæ cyathis duobus, inſtillatis digito guttis aceti nouem.

De orthopnœa.

Aſthmatici cur ſic dicantur.

Orthopnoici cur ſic dicantur.

Orthopnœæ cauſa.

Purulenti.

Peripneumonici.

Reſpirationis organorũ anguſtiam quæ efficere poſſint.

Qui citra febrem densè reſpirant, ob ſymptoma id dicuntur aſthmatici, hoc eſt,anheloſi. Eoſdem etiam ob ſymptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace rectò ſpirare coguntur,metu ſuffocationis. Minus eſt autem quod hi inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, etiamſi thorax ipſis plurimum dilatetur. Ex quo manifeſtum fit, internam capacitatem coarctatam ipſis eſſe præter naturam: id quod ægri etiam haud obſcuro ſenſu perceptant. Fit etenim & purulentis locorum coarctatio, ob collectum inter thoracem & pulmones humorem. Fit etiam peripneumonicis, ob pulmonis inflammationem.Reſtant autem adhuc affectiones duæ, quæ anguſtiam locorum faciunt in viis per quas aër inſpiratur: quum aut humorum craſſorum & viſcidorum multitudo pulmonis bróchiis fuerit impacta,aut tumor abſceſſui ſimilis in ipſo conſtiterit.Cæterùm curatio ambarum affectionum aliquid commune habet, aliquid priuatum,& alteri tãtum proprium.Commune quidem vtriuſque eſt, vt abſumatur redundantia humoris affectiones gignentis: proprium, affectioni quidem viſcidorum humorum, vt per attenuantia & extergentia pharmaca diſſipentur: ei verò quæ propter tumorem accidit, vt per attenuantia & exiccantia eadem conſumptio fiat: quæ curatio ruſus omnibus in profundo abſceſſibus communis exiſtit.Vini itaque potus ambabus competit. Omnis autem potus modicus ſit in iis qui alicubi abſceſſum habent: multus contrà, in illis quibus viſcidis & craſſis ſuccis ſunt obturata bronchia. Quippe pharmaca eiuſmodi repurgantia humores, tuſſes neceſſariò excitant: non verò facilè per ſputum reiicitur,quod expurgatum eſt, nimirum ob craſſitudinem:quapropter humectatione multa opus habet,quò efferatur facilè.

Potũ eſſe debere modicum iis quibus organa reſpirationis ab aliquo tumore anguſtantur: contrà multũ illis, quibus bronchia à craſſis & viſcidis ſuccis obſtruuntur.

Quæ ſcripſerit Aſclepiades ad dyſpnoicos.

Dyſpnœæ remedia ab Aſclepiade depta.

Scillæ crudæ ſuccum exprimito, eíque parem Attici mellis menſuram addito, & ad prunas admotas coquito. Dato inde & ante & poſt cibum myſtri menſuram. Aliud. Origani drach.viij. comæ thymi,iridis Illyricæ,calaminthæ ſiccæ,piperis albi,aniſi torrefacti,ſing.tantundem. Cribrata melle cocto excipito.Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Vuæ paſſæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulum:fœnigræci loti tantundem:aquæ pluuiæ ſextarium j. Coquito donec diſſoluantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto aſſiduè,& iuxta ſingulas irritationes, cyathi menſuram calfactam. Aliud.Aniſi,ſulfuris viui,vtriuſque quadrantem:ammoniaci thymiamatis, caſtorij,melanthij,ſingul. drach.iiij. aqua diluta in catapotia cogito, vnúque in aceti mulſi cyathis tribus propinato. Hæc omnia ſunt ab Aſclepiade ſcripta illis, quibus pulmonis bronchia craſſis & viſcidis humoribus ſunt referta.At verò abſceſſus qui attenuantibus & reſiccantibus opus habent, maximè gaudent aromatum facultatibus, quæ & tenuium partium ſunt,& reſiccatoriæ,præter hoc quod calfaciunt.Porrò iis qui propriè orthopnoici & aſthmatici nominantur, pharmaca conueniunt ſecantia citra calfactionem: ob idque iuuantur maximè ab ſcillitico aceto, necnon ab ſcilla, & ab aceto mulſo, eodémque ſcillitico. Quemadmodum autem in hac affectione vehementer cauendum eſt, ne calfaciamus, propterea quòd viſcidi & craſſi ſucci non modò non iuuantur,ſed offenduntur etiam vſu calfacientium: eodem modo quæ valde refrigerant ſunt omnino vitanda.

Scillinũ acetũ orthopnoicis & aſthmaticis maximè opitulatur.

Quæ pharmaca ſcripſerit ad eiuſmodi affectiones Andromachus.

Dyſpnœæ remedia Andromachi.

Ad dyſpnœam. Sulfuris viui drach.j.Sem.rutæ ſylueſtris tantundem: ariſtolochiæ,abſinthij,ammoniaci thymiamatis,abrotoni,ſingul. drach.iiij. trita cum aceto in catapotia fabarum inſtar redigito. Dato mane tria, & veſperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis,abrotoni, ſingul.drach. ij. ſulfuris viui drach.j. formato cum aqua paſtillos,& cum aquæ mulſæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Sillæ, ſulfuris viui, bituminis, ſing. partem vnam. Dantur obol. iij. in aceto mulſo.

GALENI PERGAMENI
De compoſitione medicamentorum ſecundùm partes,
LIBER OCTAVVS.

De pharmacis congruentibus ori ventriculi.

Inſtrũmenta duo nobis fuiſſe data à natura, neceſſaria ad vitæ actiones: experientiam nempe & rationẽs quorũ ſemper ad perfectam diſciplinã alterum indiget altero.

Inflammationes oris ventriculi & hepatis, cum relaxantibus miſcellã aſtringentiũ pharmacorum deſiderant.

Porrò difficillimum eſt,ad veritatem eos reuocare,qui ſeſe alicui ſectæ ſeruiliter addixerunt. At qui prudentes ſunt, veritatíſque ardenti deſiderio tenentur, ij (vt ſpero) cuſtodient ea quæ à natura nobis veluti iudicandi inſtrumenta conceſſa ſunt,ad actionum vitæ cognitionem. Experientiam nempe & Rationem:quorum ſemper alterum, ad perfectam diſciplinam, altero indiget. Etenim falſæ opiniones animos hominum præoccupantes,non ſolùm ſurdos,ſed adeò etiam cæcos efficiunt,vt videre nequeant, quæ ab aliis conſpicuè cernuntur. Proinde fit,vt complures Empirici,nec pauci etiam ex iis qui ſeſe Methodicos iactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris ventriculi & hepatis (quæ miſcellam aſtringentium deſiderant) ægros omnes ad vnum occidant,atque in exitium adigant.Quippe niſi facultatem quæ firmitudinem addat, in illarum partium affectibus ad relaxantia permiſceas, vita in diſcrimen vocatur.Igitur aſtringentia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplaſtris atque ceratis miſta adhibentur extrinſecus,partim intus vorantur,impræſentiarum ea ipſe indicabo, auſpicatus ab iis quæ conueniunt inflammationibus: quòd maximè in ipſis ægri periclitentur. CERATVM ergo quo aſſiduè vtor, ex aloë,maſtiche,cera pontica, & vnguento nardino conſtat. Cæterùm ad vnciam vnam menſuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æſtate autem ſeptem ceræ partes induntur. Liquatis igitur in duplici vaſe, refrigeratíſque & deraſis, addes aloës & maſtiches, reductorum in pollinem, vtriuſque drachmam j.& quãdoque plus,ſic tamen vt ad ſeſquidrachmam non progrediaris. Quòd ſi ampliori opus ſit aſtrictione,nimirũ tãta imbecil-

Ceratum Galeni ad inflãmationes oris ventriculi & hepatis maxime congruũ.

litate existente, vt ventriculus retinere cibos non possit, addes drachmam vnam omphacij: id quod primò iniici debet in cerati præparatione. Similiter licebit absinthij succum miscere, quandoque etiam ambo: sicuti & tertium hypocistidis, & quartum œnanthes. Quin & rhois succum non raro admiscui. Cerati tamen augenda est copia, iuxta proportionem numeri aliorum pharmacorum. At inueteratis atque induratis inflammationibus, magis varia conueniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nónihílque etiam emollientium atque digerentium sortiantur: cuiusmodi est quod ex meliloto conficitur, congruēs omnibus iuxta præcordia inflammatis. Porro os ventriculi, nonnulli hodie communiter stomachum nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant: vnde vox cardialgia est deducta, quæ minimè quidem cordis, sed oris ventriculi dolorem & mordicationem significat. Fiunt quippe in ipso tum morsus, tum inexplebilis fames, vt interdum etiam nauseosæ dispositiones: in quibus omnibus communis quidam adstringentium pharmacorum vsus inuentus est: admista autem sunt plerísque ipsorum calfacientia simul & resiccantia. Verùm affectus in profundo sitos vt cognoscamus, maximis vtamur coniecturis est opus: ob ídque vtilissima Medicæ artis pars est, quæ cognitionem ipsorum indicat. Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperantiæ corporis: atque hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia verò plurimæ intemperaturæ hominibus ex redundātia humorum, magis quàm ex inopia fiunt, pharmaca resiccantia plerosque magis iuuant. Quum autem resiccantia ipsa partim quidem astringant, cogendo astringendóque substantiam eorum quæ contingunt: partim verò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissoluant: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringentibus indigent. Verùm si humida intemperies coëat cum frigiditate, lædūtur qui per sola astringentia curantur, quæ frigidæ facultatis existunt. Quare meritò plurima pharmaca per experientiam inuenta, ex miscellanea materia constituuntur, astringente videlicet atque calfaciente: quorum omnium differentiam cognosces, si simplicium pharmacorum facultates memoria tenueris.

Os ventriculi, quod olim cor nominabant, nōnulli hodie stomachū vocant.

Cardialgia significat morsum oris ventriculi.

Affectus interni vt cognoscantur, opus est coniecturis.

Intemperantiæ particularū sunt, octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritatē oportet.

Confectiones stomachicæ Andromachi.

Stomachicæ confectiones Andromachi.

Hieræ picræ variæ compositiones.

Hiera ad stomachicos. Floris iunci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vj. aloës lotæ drach. centum. Simul trita repone, præbéque ieiunis cochlearia ij. Sunt tamē qui ad aloës drachmas centum, singulorum aliorum octo drachmas adiiciant. Non desunt qui absque flore iunci odorati conficiant. Porrò ad ventris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricitantibus dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autem est aloë, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, vel frigiditati etiam implicitam: & in vniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possident. Etenim intemperantiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas euacuantibus egent: quæ verò absque his infestant, penitus commigrant in tabem, ob pharmaci huius ex aloë constantis exhibitionem. At vbi vitiosa humiditas perrigat ventriculi tunicas, hiera ex aloë est vtilis. Omnino autem sic affectis plus aut minus adsunt nauseæ quædam symptomata. Iam verò purgatio quam aloë molitur, imbecillior est, quàm vt vniuersum corpus purgare queat. Additur illi mastiche, vt vires eius refringat, ventriculo existens etiam grata, & odora. Cinnamomum verò, quum ob easdem causas, tum etiam vt partium suarum tenuitate aperire vētris meatus possit, extergeréque atque attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatoriæ facultatis imbecillitatē aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum vētris dispositionum optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum vim obtinet alteratricem vitiosorum humorum, in id quod naturæ modo respondet. Scire itaque licet, eas dispositiones quæ à prauis succis circa ventrem stomachúmque oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloë iuuari: mirum autem in modum lædi, ab eduliis, potionibus, & pharmacis astringentibus. Contra verò, vbi humores non qualitate, sed copia os ventriculi afflixerint, vtilissimus astringentium est vsus, nimirum languida tunc existente ipsa particula affecta, instar laxatorum articulorum, quorum etiam per astringentia affectio corrigitur. Porrò polychresta, siue multi vsus medicamenta apparantur, quum vnum habere viginti affectionibus congruum maluimus, quàm tot numero alia: quum tamen ad singulas affectiones vnum aliquod destinatum, eo quod ad plures paratum est, melius existat.

Aloës lotæ & illotæ facultas.

Aloë est infestissima iis qui citra vitiosos succos intemperie affligūtur calida & sicca.

Aloës vsus, laborantes intemperie citra redundantiam humorum, deducit in tabē.

Hiera picra quibus vtilis.

Hiera ex aloë est infirmior, quàm vt totū corpus purgare possit.

Mastiche vētriculo grata.

Cinnamomi facultas.

Aloë biliosarū dispositionū ventris optimū est medicamen.

Astringentia esculenta potulētáque, maximè lædūt dispositiones vētriculi à prauis succis obortas: iuuant autē eas quæ à multis nō prauis trahūt ortum.

Polychresta, hoc est, multi vsus medicamenta, relinqui ab iis quæ ad singulas affectiones parantur.

Ad stomachicos hiera Antipatri.

Aloës electæ drach. iiij. mastiches drach. ij. asari drach. iiij. rosarum siccarum, iunci odorati, mei, phu, casiæ, sing. semunciam. Tritis vtitor.

Hiera Antipatri faciens ad stomachicos.

Stomachica Galli, affectionibus quæ calfieri & siccari postulant, vtilis.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceti acris sextarium vnum s. aloës quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum aceto macerato, deinde coquito: atque vbi coctæ fuerint expressas proiicito, & affuso ad acetum melle, simul coquito. Dein aloën inspergito, & cochlearia tria cum aqua dato. Etenim vbi per profundum ventriculi, hoc est, altius, copiosa, sed non praua, fuerit, defixa humiditas crassa simul & viscida, opus est mistura pharmaci attenuatorij, perrosiuique, quale est tum acetum, tum oxymeli. Si verò nec talis sit humiditas, nec altius imbibita, sola ad curationem astringentia suffecerint. Est autem sufficiens signum frigidæ affectionis ventriculi, si æger se non sitire percipiat.

Stomachica Galli.

Ventriculi tunicis humores crassi altius imbibiti, qualia medicamēta desiderent.

Vētriculi frigidā affectionē significat, prorsus nihil sitire.

Asclepiadis stomachica, ad roborandum ventriculum, exprimendásque illius aduentitias humiditates congruentia.

Ad stomachi subuersiones. Nucleorum mâli punici tusorum succi sextarios iij. succi menthæ sextar. j. mellis Attici tantundem. Coquito in fictili vase, assiduè agitando: & vbi densata fuerint, ab igne ablata reponito: porrigitóque mystrum vnum, aut duo, ante cibum.

Stomachica ab Asclepiade scripta.

Confectio ex fructibus, ad stomachi subuersionem, cœliacis, & dysentericis faciens.

Mâla

Confectio ex fructibus Aſclepiadis, ſubuerſioni vẽtriculi, cœliacis & dyſentericis faciens.

Mâla cotonea numero x. ſorba numero L. meſpila totidem. Rhois rubri ſextarium vnum. Aquæ congios vij. fructus tuſos & in aquam coniectos, diligenter coquito: & vbi diſſoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rurſus coquito. Quum verò tertia pars liquoris ſuperfuerit, addito mellis Attici lib. iiij. & ad prunas aſſiduè agitando coquito, ac ſpiſſata reponito.

Catapotia ad ſubuerſionem ventriculi.

Catapotia ad ſubuerſionem ventriculi.

Roſarum recentium deſectis vnguibus, drach. viij. ſem. papaueris albi drach. iiij. ſem. hyoſcyami drach. ij. aloës abolos iij. aſari tantundem. Cum aqua diluta in pilulas redigito, præbetóque ciceris magnitudinem.

Ad ardorem ſtomachi catapotium reſtinguens ſitim.

Catapotia ad ardorem ventriculi conferentia, ſi ſub lingua teneãtur.

Seminis ſatiui cucumeris drach. viij. ſem. portulacæ tantundem: tragacanthæ drach. iiij. Tragacantham ouorum crudorum recentium candido diſſolutam, probè tritis reliquis addito, & ex eis miſtis fingito catapotia, quorum aſſiccatorum in vmbra, ſub lingua vnum tenendum dato. Hæc Aſclepiades. In vniuerſum autem fugienda ea pharmaca ſunt in ventriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámve, aut alia id genus recipiunt.

Ventriculo affecto fugienda eſſe ea pharmaca, quæ chalcanthon, mãdragorámve recipiunt.

Paſtilli Amazonũ, ad voluuloſas vẽtriculi diſpoſitiones.

Ad voluuloſas ſtomachi ſubuerſiones paſtillus Amazonum ab Aſclepiade ſcriptus. Seminis apij, & aniſi, vtriuſque drach. vj. abſinthij drach. iiij. piperis, myrrhæ, opij, caſtorij, ſing. drach. ij. cinnamomi drac. vj. cum aqua paſtillos fingito, & ſummum drachmam vnam dato, ſtomachicis cum protropi diluti cyathis iij. cholericis & vomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dyſentericis cum baccarũ myrti decocto: ſpleneticis, cum hydromelitos cyathis tribus. Ego verò, quòd myrrha aliquid medicamentoſum contineat, ſine illa maioris ſecuritatis gratia hoc pharmacũ præparare conſueui, piperis quantitatem adaugens. Porrò per eiuſmodi voluuloſas diſpoſitiones, aliquando ſtercus per vomitum redditur: vbi videlicet particulæ affectæ, à ſeroſis medicatíſque humoribus affliguntur magnopere. Quòd ſi etiam imbecilliores ſint, geminatur malum. Erit itaque in iis curationis ſcopus, vt ad affectas partes odorata admoueamus, cuiuſmodi ſunt, aniſum, apium, daucus, cuminum, & ſeſeli. Nam quemadmodum grauεolentia omnia ſtomachum ſubuertere ſolent, ſic odorata corroborare. At abſinthium miſcetur in præſcripto pharmaco, quòd habeat vim extergendi, repurgandi, & ſubducendi vitioſos ſtomachi humores: quódque conſtringat, & denſet, robúrque affectæ particulæ addat. Cinnamomum autem fœtidis omnibus, putrilaginoſíſque humoribus aduerſatur. Cæterùm ſi cinnamomum non adſit, licebit caſiam pro illo aſſumere.

Myrrhæ vſum nõ eſſe admodum tutum.

Voluuloſas vẽtris diſpoſitiones eſſe per odorata curandas.

Graueolentia ſubuertũt ſtomachum.

Abſinthij facultas.

Cinnamomi facultas.

Caſia licet vti pro cinnamomo.

Alia ſtomachica Aſclepiadis compoſitio, vtilis ardorem ſentientibus, & ad intenſos ſingultus, & ſtomachi vouuloſas diſpoſitiones. Coſti, ſpicæ nardi, chyſobalanorum, roſarum viridium, maſtiches, ſing. drach. iiij. aloës, aſari, vtriuſque drach. ij. opij drach. j. ſucco pſyllij excipito, atque ad paſtillorum formam reducito, obolóſque tres exhibeto.

Dictum mihi tamen iam eſt, impoſſibile eſſe vt inueniamus pharmacũ, ad affectiones multas optimum: multóque præſtantius eſſe, quod ſingulis earum deſtinatur. Porrò Hippocrates fieri conuulſionẽ prodidit ex repletione ſimul & euacuatione: quemadmodum etiam ſingultum. Quanquam hic aliquando excitari citra plenitudinẽ aut inanitionem, ſolet, vbi ventriculus ab acribus, ſeroſis, medicamẽtoſíſque humoribus mordicatur: quos vbi quis vomitu eiecerit, ſingultu ſubitò liberatur. Multi etiam deuorato pharmaco diatrion pipereon, ſi vinum inſuper bibãt, omnino ſingultiunt. Similiter ex cibo in mordacem qualitatem corrupto, nonnulli ſingultiunt, confeſtímque à vomitu liberantur: vt alij ex rigore oris ventriculi corripiuntur ſingultu. Verùm pueros maximè ſingultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in ventre, tum ob partis frigiditatem. In vniuerſum autem, vomitus eſt ſufficiẽs medela eorum, qui ob copiam, aut mordicationem ſingultiunt: vt caliditas, eorum qui ob frigiditatem. Ex medicamentis quæ pharmacum illud conſtituunt, opium, roſæ, & pſyllij ſuccus, refrigerãt. Spica nardi & chryſobalanus, digerunt & corroborant. Aſarum per vrinas deducit vitioſos ſuccos. Aloë prauos humores purgat. Crocus concoquit, & partes corroborat. Coſtus calfacit abundè, aſtringítque mediocriter. Stupefacientibus miſcẽtur calfacientia, vt eorum malignitatem corrigant, eíſque ſint inſtar vehiculi. Quippe viuentium corpora mortificationi ſimile quid perpetiuntur ab eorum medicaminum vſu, quæ ex opio, hyoſcyamo, & mandragora conſtant, ita vt infeſtantes cauſas non ſentiant. Quare multi qui talibus aſſiduè vtuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

Pharmacum vnum multis affectibus optimum, reperiri non poſſe.

Conuulſio fit ob repletionẽ ſimul & inanitionem.

Singultus à quibus fiat cauſis.

Singultui quæ medeantur.

Stupefacientibus miſceri calfaciẽtia, vt eorũ malignitatẽ corrigãt, eorúmque vires deducant.

Deſcripſit etiam Aſclepiades Hieræ compoſitionem, in hoc ab Andromacho diſſidens, quòd ille quidem aloës drach. c. ac reliquorum ſingul. indiderit drach. vj. hic autem octo drachmas ſcripſerit, florémque iunci odorati omiſerit, quem aliis miſcuit Andromachus: quódque non xylobalſamo (vt Andromachus) ſed pro illo ſit carpobalſamo vſus. Confert autem huiuſcemodi pharmacum iis qui ob vitioſos humores, & præcipuè bilioſos, tardè concoquunt. Siquidem quibus bilis altius tunicas ventriculi infeſtat, ij præſtantius pharmacum non inuenient. Cuius moderata exhibitio ad quatuor vſque drachmas extenditur. Similiter auxiliatur viſcerum iam concoctis inflammationibus. Rectè autem hoc pharmacum tardè concoquentibus, aut bilem vomentibus propinatur ex aquæ cyathis quaternis: vt ex aqua mulſa, ad viſcerum inclinantes inflammationes; ac denique ex vino mulſo, dum aut vrinas ciere, aut promouere menſes eſt animus. Aduerte autem nos appellare drachmam, quod Romani vocant denarium.

Hiera quibus conueniat.

Hieræ moderata exhibitio ad quatuor drachmas extenditur.

Drachma & denarius Romanus eſt idẽ.

Stomachicum dictum Aſter inexpugnabile, ab Aſclepiade proditum, ſedans dolorem, inducens ſomnum, ac varios affectus ſanans. Myrrhæ, ſtyracis, nardi Indicæ, caſiæ fiſtulæ, terræ Lemniæ, corticis mandragoræ, piperis ſingulorum drach. iiij. Croci, ſucci papaueris, ſingul. drach. vj. ſeminis dauci Cretici, aniſi, ſeſelis, ſeminis apij, ſingul. drachmas octo. Myrrha, ſtyrax, & opium, vino diſſoluuntur odorato, & teruntur: arida verò cribrata miſcentur, ſubiguntúrque, atque in paſtillos coguntur, quorum ſinguli drachmam dimidiam pendeant.

Stomachicum Aſclepiadis, dictum Aſter inexpugnabile.

Quæ ſcripſerit Archigenes ad affectus ventriculi.

Ventriculi affectibus congruentia medicamenta ab Archigene prodita.

Vbi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij menſura edendum ante reliquum cibum dato: inſuperque merum bibendum. Ad exolutum ventriculum abſque febri, menthæ ramulum contritum bibendum dato. Aut œnanthen ſimiliter

tritam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succum cum melle: & vbi paululum quieuerint, vinum cum polenta exhibeto. Aut Chiæ mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem ieiunis quotidie porrigito. Dolores oris ventriculi lenit, ac maximè iis quibus tristitia aut desperatio accidunt, lac asininum, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si vnà cum humectatione ventriculi etiam inflammatio adsit, œnanthem cum meliloto, aut rosam siccam cum cerato rosaceo, parum resinæ vstæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseueret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloëm pari portione mista, & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bouis stercus aridum vino incoctum. Aut polij fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthæ decoctum per noctem sub dio expositum, modico melle & piperis drachma admistis, porrigito. Soluit autem dolores cuminum apiumque tosta, si modica portione cum aqua bibantur. Aut aloës obolos duos, cum vino mulso, aut vino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi vtriusque obolos duos, ex vino præbe bibendos. Ligaturas insuper extremorum fortiter adhibe, & circa ipsum stomacum cucurbitulis & fomentis variis vtere. Quòd si vehemens sit distentio, etiam venæ efficax erit auxilium, & alui solutio per glandem suppositittiam. Porrò eos qui ex ingenti fame linquuntur animo, reuocabimus odoramentis aceti aut pulegij, aut mâlis, aut piris. Excitantur etiam ad carnem suillam assatam, & ad omnia quæ multùm alunt, præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos iis quæ confertim vires reficere possunt: cuiusmodi sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ.

Cucurbitulas admouendas esse dolenti ventriculo, monet Archigenes.

Deliquium animi patientes ex fame insigni, quomodo sint reuocandi.

At singultientibus rutam cum vino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castorium, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Singultientibus quæ opitulentur.

Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris ventriculi affectus.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem: aceti sesquisextarium, vel sextarium vnum. Zingiberis quadrantem: piperis albi vnciam j. Arida insperges, vbi mâlorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Diacydonion medicamen.

Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris ventriculi.

Emplastrum ad subuersiones oris ventriculi, doloresque, atque etiam inflammationes. Oenanthes drach. vj. croci, myrrhæ, floris rosarum, meliloti, mastiches, aloës, corticis mandragoræ, sing. drach. iv. Carnis palmularum quadrantem. Omnia cerato ex rosaceo confecto excipito, admouetoque.

Oris ventriculi affectibus pharmaca ab Asclepiade scripta.

Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericisque admodum generosum.

Oenanthes vnc. ij. rosarum siccarum, mastiches, aloës, gallarum omphacitidum, aluminis rotundi, acaciæ, sing. vnc. j. ceræ lib. j. picis brutiæ quadrantem: olei myrtei lib. j. Arida committito liquidis. Aliud ad eadem, insigne. Oenanthes, omphacij, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciæ, cytinorum mâli punici, balaustij, mastiches, sing. vnc. j. Vini myrtitis, quantum satis est his subigendis. Carnis phœnicobalanorũ sescuncem, exceptis létiscino cerato vtitor. Etenim in his, quòd sint stomachica, meritò astrictoria vis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent: quemadmodum fit in his quæ iam subdam, etiam ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debent habere astrictoriam vim præpollentẽ. Hepatica medicamenta mista esse debent ex astringentibus & relaxantibus.

Malagma Nilo inscriptum, faciens ad præcordiorum dolores, dissoluensque omnem duritiem, splenericis atque hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, sing. lib. j. croci semunciam: aceti quod sit satis. Ammoniacum dissoluito, deinde arida adiicitó.

Aliud Nili Crocerum, prædictis affectionibus accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib. j. croci vnc. j. aceti quod sit satis. Conficito.

Nili Crocerũ.

Malagma ex meliloto, Hieraticon dictum, ad viscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, mirrhæ, sing. drac. x. cardamomi drac. viij. meliloti drac. xl. croci, amomi, vtriusq; drac. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj. ammoniaci thymiamatis drac. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo: ceræ minam vnã: olei cyprini drac. cxx. Vini odorati Italici heminam vnam, præpara, & vtere.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerum doloribus accommodatum.

Malagma Polyarchion, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisque maximè ex vsu: faciens etiam ad affectiones circa vesicam aut vterum, ad omnémque neruorum per consensum affectionem. Ceræ, terebinthinæ, bdellij, mmoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minam vnam: meliloti, ammomi, nardi Indicæ, croci myrrhæ, thuris, xylocinnamomi. sing. drach. xxv. olei cyprini heminam j. Vini Italici quod sit satis. Conficito & vtitor.

Malagma Polyarchion.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illiricæ, myrrhæ, sing. drach. viij. croci drach. iv. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drach. L. terebinthinæ tantundem: ceræ drac. C. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

Malagma Andromachi ex meliloto.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Plerique idiotæ quamadmodũ stomachicas, sic hepaticas affectiones, vocant, complures dispositiones iecinoris, tametsi maximè inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimum inter se distantes. Non peccauerit autem quispiam dicens, propemodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorum notio contingit, vbi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in vnoquoq; genere vtrinque distant à mediis extrema. Porrò ipsius imbecillitatis iecinoris licebit nobis vnicam assignare dispositionem, ceu causam, nempe intẽperiem: quæ quidem quũ in octo intemperantias distribuatur, rursus non malè dixero, intemperiem ipsam non vnam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc iuxta aliam sectionem duæ intemperierum differentiæ fiunt, ac iuxta aliam tres: dum videlicet aut secundum qualitates tantùm alterantur partes affectæ: aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tantùm occupent in particulis affectis contenta: aut etiam substantiam ipsarum imbuant. Igitur circa ventrem & intestina quidem, vna in singulis cauitas est, quæ possit vitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autem tot numero sunt, quot habentur arteriæ & venæ. Etenim quum hæ omnes oscula

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimum inter se diffidẽt. Extrema plurimum vtrinque distant à mediis in quoque genere.

Hepatis imbecillitatis intemperies est causa.

Intemperies est octuplex.

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius sima cum gibbis coëunt.

ofcula angufta poffideant, qua parte huius vifceris fima cum gibbis coëunt, obftructiones ab illis vitiofis fuccis aliquando oboriuntur, breui in frigidis intemperaturis, vt temporis progreffu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio confequitur. Quum autem hoc vifcus tot facultates fortiatur, quot actionum fpecies, contingit fæpe vnam ipfarum præcipuè lædi, fæpe duas & tres, atque omnes quatuor fimul. Eft itaque actio ipfius vna quidem, ad fe cibum & alimentum attrahere: altera verò, ambire, continereque, donec alterans ipfum, fuiipfius illud partem efficiat. Atque hæc fanè dicitur alteratrix facultas, inter alias principaliffima exiftens, & cui ferè primæ debentur partes. Quæ verò iuxta hanc alterationem remanent excrementa, ea per excretricem facultatem exterminantur. Oftenfum autem eft has quatuor facultates vniuerfis, quandiu viuunt, ineffe corporis partibus. Vocatur autem alteratio ipfa, donec alimentum parti quæ nutritur affimiletur, concoctio. Vbi verò iam parti apponitur, nutritio. Quum igitur hepar præ imbecillitate ex ventre & inteftinis alimentum trahere non poteft, liquida per fedem, & nondum exquifitè exuccata excernuntur: fimulque cruda, fi etiam cum hoc vifcere ventriculus imbecillus exiftat. Si verò traxerit quidem alimentum hepar ex ventre fimul & inteftinis: in fanguinem autem ipfum nequeat conuertere, ob facultatis languorem: quemadmodum in ventre multiformis corruptio contingit, eorum quæ cruda remanent, fic etiam circa hepar. Eft enim peior tranfmutatio in peregrinam qualitatem, iuxta cruditatem facta: moderatior verò, in qua alimentum diu propriã naturam retinet, nullam dum alterationem indeptum. Atqui & tertia præter has, fpecies fruftratæ concoctionis exiftit, vbi femicoctum alimentum relinquitur. Ac per hanc fanè difpofitionem, quæ ab hepate deiiciuntur, referunt prorfus aquam, in qua victimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autem affectu, nihil tale amplius excernitur, fed multiformes aliæ qualitates confiftentiæque expurgantur, veluti à ventre dum cruditate laborat. Calida igitur intemperies fi vifcus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorum, dein carnis ipfius hepatis: deiicitúrque bilis craffa, graueolens, atque admodum colorata: quemadmodum contingit in peftillentibus febribus. Si verò frigida intemperies præpolleat, neque affiduæ excretiones, nequæ multæ fiunt: durat tamen affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipfis venter confertim magis: neque fœtor excrementorum fimilis eft iis quæ ex calore funt liquefacta: neque color aut confiftentia fimilis: verùm minus graueolentia ab his externuntur, fpeciem putrefacti fanguinis, non colliquatæ carnis, habentia. Aliquando verò id quod deiicitur, nigrum fanguinem refert: diligenter tamen confideranti, nec fanguis niger eft, nec grumus, fed veluti limus quidam fanguinis craffi, qui propè ad atram bilem accedat: in fumma, plures, ægréque iudicabiles colores circa huiufmodi affectionem cernuntur in alui excrementis. SCOPVS igitur curationis in huiufmodi affectibus, communis quidem fit iuxta contrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem vnicuique, per cuiufque contrarietatem. In vniuerfum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, veluti etiam cœliaca, ftomachicáque, citra tumoris preter naturam circa ipfas partes ortum, contingit. Siquidem quum citra manifeftum aliquod in vifcere malum, in actionibus propriis languefcit hepar, tunc ægrum vocant hepaticum.

Hepatis facultates.

Alteratrix facultas hepatis eft inter alias principaliffima.

Facultates quatuor naturales ineffe vniuerfis, dũ viuunt, corporis partibus.

Hepatis languidè ab inteftinis trahentis fymptomata.

Mutationem ciborum per cruditates in peregrinam qualitatem, effe aliarum omnium deterrimam.

Hepate imperfectè mutante chylum in fanguinem, qualia excrementa excernantur.

Hepatis intemperiem calidam quæ fequantur fymptomata.

Hepatis frigidæ intemperiei figna & fymptomata.

Hepatis intẽperantias, per contrarias fanandas effe.

Hepatici qui dicantur.

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho fint confcripta.

Hepaticis remedia congruentia ab Andromacho fcripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis vitia. Vuæ paffæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellij tantundem: cafiæ fefqui drachmam: cinnamomi obolos iij. fpicæ nardi drach. iij. floris iunci odorati drach. ij. s myrrhæ, terebinthinæ, fing. drach. iv. ramentorum afpalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj. vini quod fit fatis. Conficito. Etenim cinnamomum omnes putrilaginofas, virulentáfque corrigit facultates, quemadmodum cafia, & poft hanc omne aromatum genus. Crocus aftringens & concoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit. Vua paffa aftringit quidem quantùm requirit affectum vifcus: habétque vim aliquam concoquendi crudos humores, & coërcendi maligna, exiftens etiam fecundum totam fubftantiam iecori familiaris. Quippe ad intemperantias vifcerũ ea pharmaca optima funt, quæ præterquàm quòd intemperiem corrigunt, etiam alimentum largiuntur. Quo nomine vinum conuenientiffimum eft, citra inflammationem, aut eryfipelas, aut abfceffum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & concoquit, & roborat, & putrefactioni aduerfatur, & fi intemperies ab humiditate & frigiditate proficifcatur, eam citra omnem moleftiam, atque tutò perfanat. Eadem eft & mellis facultas, præterquàm quòd non condenfat fubftantiam contacti corporis: fed pro hoc vim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, vrinámque ciendi, non parua fanè auxilia, poffidet. At bdellium fufficienter emollit, concoquítque necnon moderatè difcutit. Confimilem fermè vim terebinthina fortitur, fupra hoc quòd anguftos meatus extergit, expurgátque: quibus auxiliis vifcus curandum indiget. Siquidem obftructio meatuũ folet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiufcemodi pharmacis opium, aut hyofcyamum, aliud quippiam refrigerantium mifcendo, ad calidas intemperies vtilia medicamenta efficiunt: quanquam ex hepaticis pharmacis nullum effe debet vehementer refrigerans.

Putrefactiones quæ corrigant.

Vuæ paffæ facultates.

Vifcerum intemperantiis ea effe optima medicamenta, quæ non modo intemperiem corrigũt, fed etiam alimentum largiuntur.

vini facultas.

Mellis facultas.

Bdellium.

Terebinthinæ vires.

Hepaticum pharmacum nullum effe debet vehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Ictericis optimum medicamen.

Amygdalarum amararum drach. ij. anifi, abfinthij, cumini, feminis apij, fing. drach. j. cornu cerui obolos iij. Trita cum aqua in paftillos triobolares redigito, ex eifque vnum manè ac vefperi, cum vino mulfo dato.

Hepatica Athanafia, ad nephriticos & ictericos, copiofè fudorem promouens.

Athanafia hepatica, nephriticis ictericifque conueniens, copiofè fudorem promouens.

Croci drac. ij. nardi tantundem: cinnamomi, cafiæ, myrrhæ, iunci odorati, fing. drach. j. Melle Attico excipito: datur fabæ Ægyptiæ magnitudine: febricitantibus ex aqua mulfa.

Potio hydropi, aliifque interaneorum affectibus fummè vtilis.

Potio ad hepaticos, fpleneticos, nephriticos, hydropicos, ftomachicófq;. Auxiliatur etiam moleftiis ex partu, & conuulfis. Prodeft & conualefcentibus: necnon ad humores vitiofos ictericos, tuffientes, pleuriticos, atque ad letalia venena, & ferarum ictus. Nardi Indicæ, cofti, vtriufque drac. ij. cafiæ, croci, vtriufque drac. j. piperis albi obol. v. feminis apij drach. j. obolos iij. iridis Illyricæ

taurundem : acori drach. j. obol. j. opobalsami drach. j. succi ari masculi drach. tres : vuæ passæ exacinatæ drach. vj. Terito cum passo, aut melle excipito, ad drachmam vnam cum vino dulci dato, aut cum aquæ mulsæ cyathis iv. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis conuenit, sed aut humidis, aut frigidis, aut ex vtrisque compositis.

Confectiones hepaticæ ab Asclepiade proditæ.

Hepaticæ compositiones ab Asclepiade scriptæ.

Succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus, & mellis Attici cochleari vno, porrigito. Aut filicis, aut seridis succi cyathum vnum, cum aquæ mulsæ cyathis tribus dato. Porrò cichorium & seris ex genere cibariorum existunt. Facultas autem ipsorum subfrigida & subamara est, moderatéque astringens : quarum qualitatum ratione, calidis hepatis intemperantiis summè conueniunt. Nam vltra hoc quòd moderatè refrigerant, visceri firmitudinem addunt. Sed nec frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque astrictione aut amaritudine possident, facere solent. Iam, ob miscellam mellis, humores per vrinas eliciunt. Quare si siccata & tusa quis potioni inspergat, itidem iuuant. Ad visceris autem expurgationem, apertionémque meatuum, citra manifestam calfactionem aut refrigerationem, filix optimum pharmacum est, amaram qualitatem habens prædominantem.

Chicorium. Seris.

Catapotion hepatites.

Hepaticum catapotium.

Radicis chamæpityos drach. viij. rad. cichorij drac. iv. contunde & excipe mello cocto, præbeque nucis ponticæ magnitudinem : & aquæ calidæ cyathos iij. insuper bibendos dato.

Pastillus hepaticus.

Hepaticus pastillus.

Anisi, sem. apij, asari, amygd. amar. mund. absinthij, sing. drach. iv. macerata ex aqua in pastillos redigito, exhibetóque drachmam vnam cum vini diluti cyathis iv. febrientibus tamen cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Paulini : auxiliatur confestim.

Hepaticum eclegma.

Chamæpityos siccæ lib. j. mirrhæ vnc. j. passi protropi sextarios iij. Chamæpityn & vinum dulce coquito ad tertias. Postea liquorem exprimito, eique mellis Attici libram dimidiam adiicito, ac rursus coquito. Dein verò myrrham addito assiduè agitando : quæ vbi dissoluta fuerit, ab igne ablata reponito, & ante cibum mystrum propinato. Ad hæc cochlearum trium carnem probè tritam, & cum tribus vini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc enim iuxta totam substantiam sunt efficacia, non secundum vnam aut alteram qualitatem. Similiter & lupini hepatis drachma vna læuigata cum vino aliquo dulci, exhibitáque, manifestè hæpaticis auxiliatur.

Hepar lupi auxiliatur hepaticis.

Confectio ciens vrinas. Facit ad induratas hepatis affectiones, ad splenecticos, & ægrè se à morbo recuperantes : necnon ad hydropicos. In vniuersum, probum colorem conciliat. Croci, nardi, casiæ, sing. drach. ij costi, floris iunci odorati, cinnamomi, myrrhæ stactæ, sing. drac. j. mellis cocti drach. xxvi. datur fabæ Ægyptiæ magnitudine, cum vini mulsi cyathis iiij.

Diureticum medicamen.

Alia eadem commoda præstans, ad aliásque internas affectiones, citra tussim, conducens. Rad. gentianæ, chamæpityos, marrubij, seminis petroselini, fellis vrsi, sinapis, sem. cucumeris, scolopendrij, panacis, rubriæ cinopicæ, rubiæ, seminis brassicæ, aristolochiæ longæ, piperis albi, spicæ nardi, costi, sem. erucæ, eryngij, baccarum iuniperi, sem. fraxini, chamædryos, dictamni Cretici, seminis cestri, sem. dauci, sing. vnc. j. mellis Attici quod sit satis. Conficito. Datur nucis ponticæ magnitudo, ex passi Cretici cyathis duobus. Hæc Asclepiades ad indurata viscera. Miscenda tamen in hisce affectibus sunt cum discutientibus etiam mollientia pharmaca, quæ præparent indurata corpora, aptáque prædictis medicamentis excipiendis efficiant. Siquidem citra premollitionem diffunduntur quodammodo ea ipsa corpora, & eueftigiò manifestam imminutionem habent : quod reliquum ex affectu est, vbi exiccatum improbè fuerit, immedicabile permanet. Cæterùm quum hepatis corpus sit consistentia humidum, moderatis emollientibus eget.

Discutientibus medicamentis quæ ad indurata viscera propinantur, cur miscenda emollientia.

Hepatis corpus moderatis emollientibus eget.

Quæ Archigenes scripserit ad hepaticos.

Hepatica medicamenta ab Archigene scripta.

Vnguenti nardini cochlearia iv. quotidie bibenda dato, & maximè in induratis. Aut aristolochiæ obolos iij. ex aqua quidem, febrientibus: febre autem carentibus, ex vino porrigo. Aut fel vrsinum in vase leniter faruefacito, & in sole afficcato, atque ex eo hepaticis cochleare vnum dato.

In magna duritia abrotoni succum quàmcrassissimum da bibendum. Aut acori obolum vnum, panacis tantundem, propinato ex aqua. Aut spicæ nardi decoctum assiduè exhibeto. Cataplasma hepaticum fit ex mâlis cotoneis cum farina hordeacea, & fœnogræco concoctis. Aut ex semine lini trito cum polenta vino incocta. Aut ex capparis radice in aceto mulso percocta. Aut ex farina hordacea cum ficubus. Aut ex palmularum carne tusa, mistáque pari rosacei cerati portione.

Hepatica cataplasmata ex quibus constentur.

Malagma Andromachi ad hepaticos.

Ammoniaci thymiamatis drach. cxliv. bdellij drach. xxiv. aceti heminas iv. Cyprini heminam vnam. Conficito.

Hepatica malagmata.

Malagma Apollophanis.

Ceræ drac. lxxx. ammoniaci thymiamatis tantundem. Terebinthinæ drach. xl. mannæ thuris tantundem. Cum irino contundito.

GALENI PERGAMENI
De compositione medicamentorum secundùm loca.
LIBER NONVS.

De Ictericis.

Iunt etiam icterici, ratione optimæ iudicationis in febribus, proruente nimirum ad cutem bilioso humore : ac facilè sanè hi curantur balneis potabilium aquarum, & olei discussorij affrictu, omniúmque rarefacientium cutem : quale est anethinum oleum, chamæmelinum, atque cicinum. Post hæc etiam vnguenta faciunt, gleucinum, & comagenum : dein irinum atque amaracinum. Verùm alias confectiones priuatim ictericas appellatas, non putes ad huiuscemodi ictericos conuenire, sed ad eos, qui vasorum iuxta hepar obstructione laborant ; necnon ad illos qui ex inflammatione icterici fiunt. Cæterùm qui in regium

Icteritiæ per morborum iudicationes ortæ, curatio.

Ictteritia ex obstructione orta, absque febre permanet: quod non contingit illi quæ ab inflãmatione ducit originem.

regium morbum ex obstructione inciderunt, absque febre permanent. Qui verò ex inflammatione, omnino febricitant. Quæcunque igitur admodum medicamentosa existunt, itidémque facultate calida, febrientes magnopere lædunt. Talia sunt gentiana, struthion, helenium, costus, aristolochia, polium, centaurea. Conueniunt autem ictericis ex inflammato hepate, quæcunque sanant inflammationes: quemadmodum etiam iis qui ex obturatione, omnia quæ strenuè extergent, etiam si medicamentosam substantiam, calidámque facultatem sortiantur. Si verò obstructio simul & inflammatio coëant, laxantibus similque extergentibus opus erit.

Ictericis quæ medicamenta conueniant.

Ad ictericos absque febri, medicamen Andromachi.

Ictericorum remedia varia, à diuersis conscripta.

In colocynthidis calicem vinum fundito, calfacitóque & bibendum dato: subducit enim aluum.

Aliud. Adianti obolos iij. nardi obolos ij. absinthij drach. j. myrrhæ obol. iij. Passo excipito, instárque auellanæ nucis ex aquæ cyathis duobus porrigito.

Asclepiadis remedia ad ictericos.

Cichorij succi cyathos vj. febrientibus per se dato: febre verò carentibus, cum vini cyathis tribus.

Aliud. Anchusæ tenuissimè tritæ cochlearia ij. cum aqua potabili exhibe. Aliud Niceráti, vrinam ciens. Cicerum siccorum sextarium j. roris marini manipulum: aquæ sextarios vj. fœniculi manipulum j. rad. asparagorum palustrium, manipulum j. Decoctum excolatum porrigito assiduè, febrientibus quidem simpliciter, febri autem carentibus ex vino diluto. Aliud. Asari, absinthij, vtriusque drac. viij. seminis anisi, fœniculi, apij, amygdalarum amararum repurgatarum, sing. drach. iv. Aqua subigito, atque pastillos formato, ex quibus drach. j. cum vini mulsi cyathis tribus non febrientibus exhibeto.

Errhinon trahens bilem per nares.

Errhinon trahens bilem per nares.

Nasturtij & roris marini viridium succum, aut elaterium cum lacte muliebri tritum: infundito naribus, atque attrahere iubeto.

Archigenis remedia ad ictericos.

Chelidoniæ herbæ succum cum vino aut aqua mulsa propina. Vel adianti, vel rubiæ radicis obolos tres, cum aqua mulsa exhibe. Aut fellis vrsini cyathum bibendum dato. Aut stercoris canini albi sextantem, cum mellis quadrante ad triduum bibendum dato. Aut adianthi, & menthæ, & rubiæ parem mensuram in aqua feruefacito, & heminam inde bibendam exhibeto, diutius ad solem insolato, sitientique & anheloso, quò post acceptum potum exudet: quippe statim transmutat colorem.

De splenis affectibus.

Partes singulas familiare sibi alimentũ trahere, lienem alia sanguinis sedimenta.

Lien cur induretur facilè.

Lieni affecto qualia conueniant medicamenta.

Quum autem omnes corporis partes familiarem sibiipsis ex venis humorem trahant, lien certè id quod veluti fæx sanguinis est, ex qua gignitur atra bilis, ad sui alimoniam asciscit: vnde hoc viscus minimo negocio contrahere sibi scirrhum est natum, sanguine nimirum in venis ipsius obturato, & ob crassitudinem nec excerni, nec discuti facilè potente. Attenuantibus igitur opus habet pharmacis, citra manifestam caliditatem, ne impactus in ipso succus impingatur vehementius. Quò verò actiones ipsius conseruentur, ex austeris aliquid eis admiscetur: quale etiam astringentium genus existit. Porrò quum vniuersæ particulæ, propriæ incolumitatis gratia, certas quasdam facultates possideant, attractricem videlicet familiarium, ac tum alienorum expultricem, tum assimilatricem eorum quæ sibi attraxerunt: aliquibus ipsarum insuper inest, vt ex accidenti sint vniuerso corpori ex vsu. Ex horum itaque est genere lien, qui ex hepate ad se veluti limum sanguinis trahit, quemadmodum fellis vesica bilem, atque renes vrinam. Si igitur præ imbecillitate eiusmodi sanguinem ad se attrahere sit minimè potens, per vniuersum corpus vitiosus humor dispergitur. Ob id itaque naturalem ipsius firmitudinem custodire oportet, quò conueniens sibi alimentum alliciat: per quam actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatem conducit, & excrementa genita in ipso demittere in ventrem poteſt, vt vnà cum excrementis alui excernantur. Igitur hac ratione ipsi valdè amara medicamenta exhibemus: quibus miscemus etiam ex austeris nonnulla: sicuti & alia quædam, ceu materiam congruentem ad vnguentorum & cataplasmatum compositionem: cuiusmodi sunt cera, resina, pix, & bitumen. Nam primaria ratione acetum & oxymeli, visceri commoda existunt, vtpote secare & attenuare crassos humores valentia, citra calfactionem. Deinceps itaque eorum pharmacorum mentionem faciam, quæ lieni indurato auxiliantur.

Liene trahẽte languidè, feculentus sanguis per vniuersum corpus digeritur.

Lieni cur amara, quibus astringentia sint mista, medicamenta cõueniant.

Pharmaca potabilia ad Andromacho ad spleneticos conscripta.

Potio Antipatri.

Lieni congruẽtia pharmaca, ab Andromacho scripta.

Carnis myrobalani drach. iij. scolopendræ drach. vj. cort. rad. cap. costi, sing. drach. iiij. chamædryos drach. vj. polij drach. ij. rad. cotyledonis drach. ij. corymborum hederæ nigræ grana xxv. ammoniaci thymiamatis drach. iv. sem. hyperici drach. ij. chalbani tantundem: sem. periclymeni drach. j. aut rad. drach. iij. cardamomi nigri sesquidrach. succi scillæ drach. xvj. Dantur oboli duo in aceto mulso. Aliud stomachicum, spleneticúmque. Myrrhæ, nardi Indicæ, cort. rad. capparis, radicis panacis, rad. peucedani, dictamni, cort. rad. periclymeni, sing. drach. iv. costi drach. v. polij drach. ij. rubiæ drach. iij. s. ammoniaci thymiamatis drac. iv. s. iridis tantundem. Excipito aceto mulso, datóque obolos duos cum oxymelite.

Pharmaca potabilia ad Asclepiade ad splenem conscripta.

Lieni pharmaca ab Asclepiade scripta.

Cynoglossi manipulum cum vini cyathis iij. terito, & expressum liquorem ante cibum bibendum dato. Colligere tamen oportet herbam sinistra manu ante solis exortum. Aliud. Trixaginis manipulum cum vini sextario vno coquito, & expressum liquorem reponito: atque ex eo cyathos ij. ante cibum dato. Catopotium spleneticum. Myricæ fructum tusum & cribratum chalbano excipe, in catapotiáque redige, quæ exhibebis pro viribus. Pastillus spleneticus. Fructus ericæ drach. iv. piperis albi, nardi Syriacæ, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. ij. arida tunduntur & cribrantur. Ammoniacum dissoluitur aceto scillitico, & aridis additum in pastillos cogitur, quorum singuli pendeant drachmam. Datúrque drach. j. ex oxymelitis cyathis tribus.

Epithemata & emplastra eiusdem Asclepiade.

Foliorum tenerrimorum sambuci arboris lib. iij.

Lieni epithemata cataplasmatáque ab Asclepiade scripta.

aloës lib. j. cum aceto subigito,& linteolo infarcta admoueto. Vel: Ceræ,resinæ pinus:& frictæ, sing. lib. ij. arsenici, aluminis scissi, calcis viuæ, singulorum sextantem: aceti, olei, vtriusque cyathos viij. Conficito & admoueto.

Malagma Antiochidis, ad splenecticos, hydropicos, ischiadicos, arthriticósque conueniens. Ceræ lib. iij. resinæ terebinthinæ tantundem: retrimentorum ab expressa myrobalano reliquorum, spumæ nitri, floris lapidis Asij, ammoniaci thymiamatis, sing. lib. j. olei Cyprini lib. iij. aceti quod sit satis ad ammoniacum dissoluendum.

Malagma aurei coloris.

Auripigmenti vnc.j.aluminis scissi,calcis viuæ, sing. sextantem. Ceræ, resinæ frictæ, & pinus, sing. lib. ij. myrrhæ sextantem. Arida increta, læuigatáque per affusionem aceti cyathorum viij. liquidis excipiuntur.

Pharmaca ad splenecticos ab Archigene scripta.

Lieni pharmaca optima ab Archigene scripta.

Potus sit aqua quæ ferrum candens extinxerit: sola quidem, febrientibus: vino autem immista, iis qui febre carent. Aut corticis radicis periclymeni, & seminis eius, quantum tribus digitis apprehendi possit, in vino albo meraco calido,ieiunis curriculo XL. dierum bibendum dato. Aut vulpis hepar siccum ex oxymelite propinato. Aut folia capparis arida & trita exhibeto.Cataplasmata autem eadē splenecticis & hepaticis admouebis, ampliúsque cinerem ex ferraria officina cum aceto. Aut nasturtium & fœnumgræcum, & calcem viuam, & nitrum, cum melle emollita imponito. Aut fæcem acris aceti, aut capparis radicem cum aceto imponito. Perseuerante malo cucurbitas cum scarificatione affigito. Aut venam retro sinistram aurem secato, & detracto sanguine confricato affectum lienem.

Lienosis eadē cataplasmata opitulari,quæ hepaticis.

Lieni, si malum sit pertinax, cucurbitulas affigendas esse, cum scarificatus.

Remedia ad hydropem ab Asclepiade scripta.

Malagma aut poterium, resorbens humiditates ab alto,simúlque duritias discutiens.Ceræ,picis aridæ, vtriusque lib. j. aluminis liquidi, sulfuris viui, mannæ, nitri rubri, sing. lib. j. resinæ frictæ lib. iv. olei veteris heminam j. Arida liquidis permisceto.

Malagma ex baccis lauri ad eadem

Hydropicis congruentia malagmata ab Asclepiade scripta.

Ceræ, resinæ pinus, picis brutiæ, baccarum lauri siccarum,nitri rubri,ammoniaci thymiamatis,adipis vitulini subacti, sing. lib. j. Liquescibilia liquentur,& frigefacta misceantur aridis redactis in tenuissimum pollinem.

Emplastrum Tonsoris, ad splenecticos & hydropicos, quo etiam ischiadicos liberauit.

Picis aridæ lib. iv. ceræ, resinæ pinus, ammoniaci thymiamatis, nitri rubri, baccarum lauri aridarum, singul. lib. ij. adipis taurini lib. j. iridos lib. j. canchryos vnc. xviij. farinæ fœnigræci, pollinis, radicis chamæleonis nigræ tenuissimè tritæ, sing. sextarium vnum; cumini tenuissimè triti sesquisextarium; passi sextar. j. Conficito & vtitor.

Cleophanti cataplasma ad hydropicos.

Ceræ, resinæ, spumæ nitri,sing. drach. c. chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. s. cyprini cyathos ij. aceti tantundem. Conficito cataplasma.

Archigenis remedia ad hydropicos.

Stercus bouis armentariæ tritum, coctúmque in posca, inspersáque sulfuris viui quarta portione, redigito in cataplasma, idque toti ventri admoueto. Aut elaterij, staphidis syluestris,hyssopi, fellis taurini, æquales omnium partes ficubus contusis excipiens, mulsáque læuigans, similiter applicato. Aut veratrum nigrum, fel taurinum, nitrum, pipérque ex æquo mista, melléque excepta per semihoræ tempusculum ventri imponito. Per omne autem curationis tempus, cotyledonis, scillæ aridæ,sing. drach. j. in vino mulso diluto quotidie exhibe. Aut corticis rad. ari, similiter drach. j. Aut radicem calaminthæ coctam propina. Ad hæc hydropicos diutius ad solem,sed contecto capite, inungito ex oleo, cui multum salis admistum sit: ex multáque perfundito salsugine calida. Inflatos verò maximè locos, veficis magnis probè inflatis quotidie continenter pulsato. incisis item aut scarificatis ipsorum talis, & vulnusculis impactis,in ferculo ipsos aut lectica circumvehito. Summè etiam faciunt Theriacæ omnes vrinam cientes, insupérque potiones aquam ducentes.

Hydropicis remedia ab Archigene scripta.

Hydropicos esse sub ardenti sole fricandos oleo salsuginoso,perfundendósque muria necnon talos illis scarificandos.

De pharmacis dolorem sedantibus, anodynis, & colicis appellatis.

Huiuscemodi pharmacis, ob dolores ingentes, aut vigilias, aut ne per violentam tussim lancinemur, vti consueuimus. Ad quas quidem affectiones, si modicæ sint, confectiones ex seminibus, priuatim tussiculares dictæ, sufficiunt:quæ & ipsæ aliquid ex soporiferis seminibus possident, verùm modicum inter multa adeò semina, quæ odorata, & tenuium partium,ac vrinam mouentia existunt: cuiusmodi sunt, cuminum, daucum, seseli, apiumque, & anisum.

Anodynis vti quibus de causis soleamus.

Philonis Antidotus, ad omnes graues dolores viscerum, ad aliáque multa conueniens.

Croci drach. v. pyrethri, euphorbij, spicæ nardi, sing. drach. j. piperis albi & hyoscyami, vtriúsque drach. xx. opij drach. x. Melle Attico excipito. Etenim opium validissimum est inter ea quæ sensum stupefaciunt, atque soporem conciliant. Operatur autem hæc etiam solum, sapa dilutum, tomentóque exceptum, ac sedi inditum, necnon illitum fronti & naribus. Si verò cum alio quopiam vim ipsius moderante misceatur, moderatius hæc facit. Verùm quæ admiscentur ipsi, aut concoquant, aut mitigent dolorificam affectionem oportet, aut humores affectionem gignentes discutiant, aut dissecent,aut attenuent, aut iuxta totam substantiā alterent. Quum igitur optimus compositionis scopus, tria sibi proponat: nimirum vt & sensus stupefiat, & nullum in posterum circa particulam inde detrimentum remaneat, ampliúsque vt affectio ipsa inde iuuetur:ad hæc omnia respiciens Philo, prædictum compositum fuisse videtur pharmacum: ex opij quidem, hyoscyamíque mistura soporem, sensitricísque facultatis stuporem inducere volens. Quò verò hæc citius distribuerentur, & totam affectarum partium penetrarent profunditatem,calfacientia admiscuit, pyrethrum, euphorbium, & piper,quæ nocentes humores discutere possunt, extergere viscidos, incidere crassos, ac denique flatulentos attenuare & dissoluere. Est autem non modica concoctoria vis omnium frigidarum affectionum in nardo sita: quæ aut Indica, aut Celtica iniicienda est. At crocus humorum crudorum est cōcoctorium, atque item affectionum virulentarū.

Philonis antidotus ad graues interaneorum cruciatus conferens.

Opij vires.

Opio miscenda qualia esse debeant medicamenta.

Compositionis medicamentorum opio constantium optimū scopum tria sibi proponere.

Nardi facultas.

Croci facultas.

Colica

Colica medicamina Andromachi.

Colica medicamina Andromachi.

Anisi drach. vj. seminis apij. drach. xij. nardi drach. iv. castorij drach. iij. petroselini drach. iv. piperis albi & longi, vtriusque drac. v. myrrhæ drach. vj. iunci odorati drach. tres: succi papaueris drach. vj. croci drach. iij. Melle excipito. Datur ad summum, nucis regiæ paruæ magnitudo ex aquæ calidæ cyathis tribus: minimum, nucis ponticæ magnitudo.

Aliud admirabile colicum ad volulosos, & stercus per os reddentes.

Piperis albi, sem. hyoscyami, vtriusque drach. xl. opij drac. xx. croci drach. x. spicæ nardi, euphorbij, pyrethri, sing. drach. ij. Excipe melle cocto. Datur magnitudine fabæ in aquæ frigidæ cyathis iij. aut iv.

Colica Isotheos dictá, ad stomachicos, oculorum dolores, vteríque labores, ex aqua mulsa, vbi ruta fuerit incocta. Croci sesquidrachmam: nardi drac. ij. myrrhæ drac. viij. costi, piperis albi & longi, chalbani, sing. drach. j. opobalsami drac. iv. cinnamomi, succi mandragoræ, castorij, sing. drac. ij. seminis dauci drach. iv. s. sagapeni drac. iij. casiæ drach. iv. Excipe melle Attico. Alia non minus admirabilis. Succi centáureæ, castorij, scillę satæ, piperis albi & longi, myrrhæ, rutæ hortensis, hyssopi, abrotoni, iridis Illyricæ, sing. drac. ij. croci, ammoniaci thymiamatis, rad. acori, phu pontici, zingiberis, veratri albi, sing. drach. j. Oxymelite excipito. Datur etiam drachma vna ex aceto mulso.

Chariclis, ad coli inflationes remedium.

Cumini Æthiopici drach. vj. sem. apij drac. v. seminis dauci Cretici drac. ij. piperis albi drac. j. Tusa & cribrata reponito. Dantur cochlearia duo, cum aquæ mulsæ cyathis tribus.

Confectio Lingonis colica, quæ data ex frigida, statim soluit dolores.

Sem. hyoscyami albi drac. xx. opij, seminis dauci Cretici, vtriusque drach. x. petroselini drac. vj. croci, spicæ nardi, pyrethri, sing. drac. iv. euphorbij, opobalsami, cinnamomi, sing. drach. ij. Excipito melle cocto, ac fabæ Ægyptiæ magnitudinem exhibeto, cum aquæ tepidæ aut figidæ cyathis tribus, in irritationibus.

DE DYSENTERICIS.

Dysenterici veri sunt, quibus est aliquod intestinum exulceratum.

Deinceps medicamenta scribemus, quæ verè dysentericis auxiliantur, quos nulla alia infestat affectio, præter vlcus intestinorum, aut nudum, aut cum putredine obortum, quam dysenteriam appellant.

Quæ ab Andromacho ad dysenteriam scripta sunt.

Dysentericis remedia scripta ab Andromacho.

Potio ad dysentericos & hæmoptoicos. Florum rosarum, opij, acaciæ, gummi, sing. drach. iij. balaustij tantundem: succi hypocistidos tantundem: gallarum, seminis plantaginis, succi eius, sing. drac. ij. lycij Indici, succi rosarum, sing. drac. j. Confice pastillos drachmales, & variè vtere.

Ad dysentericos & cœliacos confectio ex fructibus.

Mâla punica integra xx. cydonia totidem: erui sextarium j. prunorum syluestrium sextarios ij. Sorborum Ephesinorum tantundem. Rhois Syriaci sextar. iij. pira Terentiana xx. Cestiana xxx. siliquidas xl. baccarum myrti nigrarum sextarios iij. musti aminæi ad tertias decocti sextar. xlviij. Coquito simul ad mellis spissitudinem, & in figulino reponito. Alia. Nardi, croci, vtriusque drach. viij. aloës, thuris, singulorum drach. ij. acaciæ, myrrhæ, succi hypocistidis, rosarum siccarum, lycij Indici, tragacanthæ, opij, sing. drac. iv. piperis drach. ij. Aqua excipito, pastillósque duarum drachmarum facito; & cum vino myrteo exhibeto.

Ad dysentericos, cœliacos, & hæmoptoicos, ex Cornelio medico.

Hæmoptoicis medicamen Cornelij.

Myrrhæ, thuris, aloës, croci, opij, rhois Syriacæ & coriariæ, lycij Indici, acaciæ, malicorij, succi hypocistidis, gallæ, balaustiorum, singulorum par pondus in pastillos cogito, & ad noctem febre carentibus ex vino, febrientibus verò ex frigida propinato.

Potio Apollonij ad fluxum muliebrem sistendum.

Fluxui muliebri sistendo potio Apollonij.

Corallij, balaustij, vtriusque obol. iij. gummi obol. j. Excipe oui crudi candido, & dimidium totius cum aquæ cyathis quatuor propina.

Infusa dysentericis commoda. Infusum Athenæi ad recti intestini vlcera.

Clysmi dysentericis apti.

Omphacij, aluminis scissilis, calcis viuæ, squamæ æris, sing. drach. vj. auripigmenti drach. viij. sandarachæ drach. iij. chartæ vstæ drac. xv. cum vino myrteo pastillos drach. iv. aut trium, formato. Infunde autem cum vini diluti cyathis iv. & aquæ tepidæ cyathis duobus.

Infusum Heræ.

Chartæ vstæ, cadmiæ, auripigmenti, singulorum vnc. j. calcis viuæ extinctæ, succo plantaginis, vnc. s. Omnia redigito in pollinem, & cochlearia duo, cum decocto baccarum myrti, aut vino myrteo, infundito.

Infusum Nicostrati.

Calcis viuæ drach. j. gypsi drach. viij. acaciæ drach. ij. omphacij drach. j. stibij drach. iij. thuris drach. j. gallæ drach. iv. tragacanthæ drac. ij. cum vino myrtheo in pastillos redigito.

Asclepiadis ad dysentericos remedia.

Dysentericis remedia ab Asclepiade scripta.

Rhois Syriaci, farinæ polentæ, vuæ passæ, sing. drach. ij. malicorij tusi & cribrati drach. j. Excipito melle cocto, atque mystrum vnum ante cibum porrigito. Aliud probatum. Gallarum redactarum in pollinem cochleare vnum: piperis albi, rhois rubri, malicorij tenuissimè triti, singulorum tantundem. Omnia oui luteo excipito, & in vacuam mâli punici testam coniicito, atque obturato cum farina osculo ipsius, ad prunas torre: depurgata mâli punici testa, cochlearium vnum edendum dato.

Pastillus Philippi ad dysentericos inueteratos, dolorem sedans, qui bibitúrque & infunditur. Balaustij, acaciæ, succi hypocistidis, rhois, apij, thuris, myrrhæ, baccarum myrti nigrarum, croci, gallarum, lycij, aloës, rhei pontici, malicorij. sing. drach. iiij. Excipito vino Italico, cogitóque pastillos pondere obol. iij. ac porrigito non febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex mulsa.

Epithema cœliacis dysentericísque.

Dysentericis epithema commodum.

Semini hyoscyami albi, apij, vtriusque trientem: anisi, floris rosarum, succi hypocistidis, balaustij, rhois Syriaci, sing. sextantem: succi papaueris, croci, vtriusque vnc. j. Singula cum vino myrteo terito: dein mista in pastillos redigito, quos in vmbra afficcato. Inde verò quantum sufficit tundens & cribrans, palmulis passis excipito, ac tandem linteolo imposita, ventri admoueto.

De

De affectibus sedis.

Sedis vlcera cur ægrè curationem recipiant, & qualia pharmaca postulent.

Sedis vitia, ob ipsius partis sensum exquisitissimum, & ob crebrum per ipsam excrementorum decursum, ægrè curationem recipiunt. Aptissima autem ipsis pharmaca sunt, quæ absque aspredine astringunt: qualia maximè sunt, quæ ex metallicis neque acria, neque acerba existunt. Hæc siquidem lota, citra mordacitatem (id quod requiritur) operantur.

Medicamenta sedis ab Andromacho scripta.

Sedis medicamenta ab Andromacho scripta.

Cerussæ, lithargyri, vtriusque drach. v. thuris, aluminis scissi, vtriusque drac. iij. croci obolos iij. Vini & rosacei quod sit satis. Conficito. Aliud. Butyri, ceræ, vtriusque sescunciam: medullæ ceruinæ, œsypi, thuris, sing. vnc. j. aluminis scissi quadrantem: lycij sextantem: vini & rosacei quod sit satis. Misceto. Aliud. Adipis anserini curati, ceræ, thuris, medullæ cerui, florum rosarum, pompholygis, cadmiæ, plumbi loti, sing. drach. iv. cerussæ drach. viij. cerebri gruis drach. ij. succi papaueris sesquidrachmam: œsypi drach. v. succi seridis heminam j. rosacei heminam s. Confundito.

Pinguis compositio ad achoras & psoras.

Psoris vtilis compositio.

Spumæ argenti, cerussæ, vtriusque drac. xxxij. atramenti sutorij drach. xvj. sulfuris viui drach. viij. Olei myrtei & aceti quod sit satis. Misceto.

Ad prolabentem sedem.

Sedis prolapsui remediũ.

Recrementi plumbi drach. viij. Rhois Syriaci tantundem: floris rosarum drach. iv. myrrhæ Minneæ drach. ij. Insperge siccum, vbi prælueris vino austero, aut vini decocto. Aliud. Gallæ omphacitidis, rhois coriarij, sing. drach. ij. plumbi vsti drachmas iv. spumæ argenti drachmas viij. trita inspergito.

Hæmorrhoidibus extrahendis pharmaca ab Asclepiade scripta.

Hæmorrhoidibus ab Asclepiade scripta remedia.

Piperis, nitri, vtriusque drach. j. tertio admoueto que. Aliud. Spumæ nitri, fellis tauri, staphidis syluestris, sing. drach. j. Trita, exceptaque modico melle, adhibeto. Postea verò quàm eminentes fuerint, atque in propatulo, accipe cerussæ vnc. j. spumæ argenti quincuncem: pompholygis vnc. j. olei myrtei bessem: vini boni tantundem: butyri vnc. j. Confunditóque, & applicato. Cæterum ad ardentes sedis dolores, oui assati vitellum vino albo terito, & cerato myrteo exceptum illinito.

Ad pudendorum affectus.

Pudendorum vlcera dignoscendi ratio.

Exulcerati pudendi cognitio, ex manifesto circa ipsum dolore paratur: vnà cum hoc, quòd etiam circa mictiones excernitur quid ex corpusculis vlceri ipsi insidentibus. Discernuntur autẽ hæc ab iis quæ ex vesica feruntur, quòd statim in ipso primo lotij exitu appareant: quæ verò à vesica excernuntur, deferantur cum vrinis permista. Cæterum vlcera pudendorum, & circa sedem citra inflammationem consistentia, resiccantibus valde indigent pharmacis: qualia sunt quod ex charta combusta constat, & anethum vstum, & cucurbita vsta. Verùm siccis & recentibus vlceribus, etiam aloës bonum est medicamen. Omnium autem maximè dolorem sedat, nec vllo minus efficax est pompholyx. Si verò humectiora sint vlcera, pinus cortex per se, & lapis hæmatites: vt si profunda, manna etiam prædictis addatur. Porrò quæ circa vterum aut vesicam consistunt vlcera, eisdem medicamentis indigent, sed instrumentis insuper opus habent, quæ ipsa intromittãt, vt sunt metrenchytæ, & catheteres vocati. Aptiora itaque sunt arida, qualis est crocus, pompholyx, & aloë, quæ facilè plantaginis, aut alteri tali succo misceantur. Ad scroti & pudendi dolores. Butyri & resinæ pari mensura vtere. Aut semen lini cũ aqua coquito, & admista myrrhæ fermè decima parte, & resinæ tantundem, imponito.

Pudendorum vlcera valde resiccantibus pharmacis indigent.

Pudendorum vlceribus siccis & recentibus, quæ pharmaca opitulentur.

Vlcera vesicæ vterique, iisdẽ quibus pudẽdi vlcera medicamentis indigent.

Metrenchitæ Catheteres.

Ad pudendum intumescens.

Pudendo tumescenti remedia.

Foliorum vitis tenerorum drac. j. cerussæ drac. v. trita cataplasmatis vice impone. Aut lenticulam in aqua coquito, & cum mali punici cortice tritam imponito. Si verò è sudoribus vlcera in scroto fiant, gallam tritam cum alumine inspergito.

Pudendi fissuras, tubercuIáque quæ sanent.

Ad tabercula in pudendis nascentia, piri semẽ inspergito, & fel hircinum oblinito. Fissuras & rimas iuuat rosaceum, amylum, & thus, paribus portionibus mista. Aut foliorum hederæ aridorum vstorúmq; cinis, cum oleo in plumbeo mortario triti. Ad pudendorum inflammationes, farinam hordeaceam hydromelite incoquito, & vitis folia tenera cum polenta terito, simúlque omnia imponito. Excrescentem testiculorum carnem cinis sarmentitius cum nitro & aqua subactus sanat, cataplasmatis vice impositus.

Pudendorum inflammationibus quę opitulentur.

De Priapismo.

Priapismus est auctio colis permanens in longitudinem & latitudinem que, citra rei venereæ appetentiam. Priapismi curatio.

Priapismus est auctio colis permanens, in longitudinem atque orbem tumefacti, citra rei venereæ appetentiam. Cuius affectionis est causa, flatulentus spiritus ex humoribus crassis & viscidis genitus per moderatam caliditatem. Debent igitur refrigerari leniter partes per ceratum rosaceum in aqua maceratum, itemque per chamæmelinum ceratum, tum pudendo ipsi, tum lumbis impositum. Victus & pharmaca esse debent attenuatoria, citra manifestam calfactionem. Præterea nymphæa in potu est danda, & viticis semen: necnon ruta viridis obsoniis misceatur, post aliorum tenuantium vsum. Quòd si euacuatione vti libeat, administretur per vomitum. Ad eos qui se in somno permingunt, vesicam caprillam, aut ouillam vstam, ex posca bibendam dato: & ad vesperam siticulosos inire somnum iubeto. Facit & testiculus leporis in vino odorato feruefactus, atque ita potus. Aut calamintham & myrrham in vino ante cœnam bibendam dato. Oblinant autem pudendum cimolia terra cum perdicij succo.

Mingentibus inter dormiẽdum remedia.

Ad vteri affectus.

Vteri suffocationes quæ sequantur symptomata.

In vteri suffocatione contingit sensus ac motus priuatio, & pulsus obscurus, & paruus, & penitus interceptus. In aliquibus verò tum sensus, tum motus adest, ratióque constat, cæterùm vix respirant. Aliquibus etiam vox intercipitur. Aliis contrahuntur artus. Fiunt igitur viduis sensus & motus & respirationis interceptiones, ob frigiditatem: perspirantibus ipsis tunc per arterias totius corporis, neque vtentibus illa quæ per os fit respiratione. Etenim quum prius probè repurgarentur, conciperent, atque coirent viris, versimile est, postea quum omnibus his priuantur, humidum & frigidum in ipsis semen totum corpus perfrigerare. Ad vuluæ itaque strangulatus conuenit agarici drach. j. in potu accepta cum vino: & plantaginis semen & succus cum vino: necnon acetum scillinum absorptum. Olfactu excitant strangulatas, bitumen, castorium, chalbanum, pix liquida, cedria, pili vsti, ruta allium, cæpa. Eandem in rem & cornu cerui suffitur: & ruta cum melle lana excepta in anum inditur.

Vteri suffocatione affligente, per arterias tantùm fieri perspirationes. Vteri suffocationis causa.

Vteri suffocationis remedia.

GALENI PERGAMENI

De compofitione medicamentorum fecundùm loca,

LIBER DECIMVS.

Nephriticorũ medicaminũ differentiæ.

EX nephriticis antidotis, hoc eft, renalibus, quædam calculofos renes iuuant: quædam verò inflammatos & vlceratos, quæ etiam ad veficam affectam conueniunt. Maximè autem contrariæ inter fe funt prædictorum pharmacorum facultates. Siquidem quæ ad inflámatas & exulceratas affectiones componuntur, mitigatoriis medicamentis indigent. Cæterùm quum impoffibile fit hæc citò penetrare ad regionem renum, ob id mifcemus diuretica. At quæ calculofis opitulantur, vnicam facultatem poftulant, quæ fecare & extergere eft nata, cum confpicua caliditate. Sunt autem talia ferè omnia amara.

Renum inflammationibus qualia medicamenta conueniant.

Calculofis cõgrua medicamenta, omnia ferè effe amata.

Confectiones Andromachi ad renum & veficæ affectiones. Potio ad veficam exulceratam, & vrinæ emittendæ difficultatem. Seminis lini, fem. papaueris albi, fem. cucumeris, tragacanthæ, fing. drach. ij. amyli drach. iv. Cum aqua in paftillos redigito, exhibetóque.

Veficæ vlceri, & vrinæ difficultati remedium.

Alia ad eadem, & veficæ dolores.

Croci, feminis rutæ filueftris, feminis maluæ fylueftris, fing. drach. vj. fem. hyofcyami drach. xij. opij drac. vj. fem. apij drac. xij. nuces auellanas xij. amygdalas xx. fem. cucumeris drach. xij. mellis Attici quòd fit fatis. Datur magnitudo ponticæ nucis cum vini mulfi cyathis iij.

Alia ad profluuia fanguinis ex vefica.

Sanguinem è vefica fluentẽ remedium fupprimens.

Aluminis drach. j. tragacanthæ drach. ij. gummi obolum j. Dato ex paffo quandoque obolum j. quandoque duos.

Alia calculos frangens, ita vt non renafcantur.

Calculos frãgens medicamentum.

Cafiæ, piperis albi, fem. paftinacæ, anifi, fem. papaueris albi, fpicæ nardi, fem. fmyrnij, cyperi, fing. drach. ij. feminis apij, thuris, ftyracis, iridis Illyricæ, amygd. amar. afari, fing. drach. iij. myrrhæ minneæ drac. iv. mellis Attici quod fit fatis. Conficito, & quotidie exhibeto nucis ponticæ magnitudinem ex aquæ cyathis tribus, idque ieiuno ftomacho.

NEPHRITICÆ *compofitiones ab Afclepiade confcriptæ.*

Nephriticæ compofitiones ex Afclepiade.

Seminis fatiui cucumeris tofti drac. iij. feminis maluæ drach. v. nucum pinearum drach. vj. fem. apij drach. vij. feminis lini drach. j. amygd. amararum mund. drach. ix. Excipe paffo, & exhibe nucis ponticæ magnitudinem cum protropi cyatho j. & aquæ calidæ cyathis duobus. Alia. Maluæ fylueftris, & rutæ fylueftris, & apij montani radices in vino coquito, & expreffi liquoris cyathos ij. cum pari aquæ portione exhibeto. Alia. Seminis balfami, lapidis qui fpongiis ineft, pulegij aridi, feminis maluæ fylueftris, ocymi aridi, fing. pares portiones tundito, incernitóque & reponito. Propinato autem cochleare vnum cum vini diluti cyathis duobus.

Paftillus ciens vrinas, atque expellens lapillos.

Afari, petrofelini, phu, mei, fing. drac. iiij. acori, fem. anifi, fem. dauci, apij montani, carpobalfami, tragacanthæ, fingulorum drach. ij. Tragacantham paffo diffolutam aridis adiicito, & paftillos formato, indéque obolos iij. cum paffi diluti cyathis j. exhibeto.

De ifchiade, podagra, & arthritide.

Arthritis. Ifchias. Podagra.

Ex genere arthritidis eft tum ifchias, tum podagra. Quod enim in omnibus articulis eft arthritis, hoc in vno iuxta coxendicem quidem, ifchiada, iuxta pedem verò, appellant podagram. Incipit igitur plerunque podagræ generatio ex vno articulo, temporéque in omnes progreditur. Communem habent hi tres affectus redundantiam humoris. Cæterùm aliquando irruens humor fanguineus eft, vt plurimum autem pituitofus, aut ex pituitofo & biliofo miftus: quibus etiam interdum mifcetur fanguis. Porrò vbi pituitofus humor, qui propriè appellatur crudus, in articulis delituerit diutius, craffior atque vifcofior efficitur, tofifque aut callis dictis præbet generationẽ. Qui quidem poftquam producti fuerint, non eft quòd fperes illos poffe exactè diffolui. Differentia affligentium humorum facilè ex colore dignofcitur. Præterea biliofus fanguis multæ caliditatis fenfum exhibet ægrotanti, à calorificífque remediis exacerbatur, quemadmodum remittitur rurfus à frigidis.

Articularium morborũ communes caufæ.

Toforum generatio fit à pituitofo humore impacto in articulis, ob ídque funt incurabiles.

Articulares dolores à quibus gignantur humoribus, quæ notæ indicent.

Curatio autem ipfa exordienda eft ab euacuatione affligentis humoris: fi quidem ex æquo humoribus redundarit corpus, venæ fectione primò omnium adminiftrara: dein purgatione: quibus accedat pharmacorum dicendorum conueniens atque opportunus vfus, ita vt in manibus pedibúfque pharmacis repellentibus fluxionem vtamur: iuxta coxendicem verò, ea minimè adminiftremus. Quum enim iunctura ea in profundo fit fita, fanguis ex vicinis & ambientibus vafis à mufculis ad illam truditur. Mitigatoriis igitur in principio medicamentis vtendum eft ad dolores coxendicum, & quæ nec refrigerent multùm, nec fortiter calfaciant. Exacerbantur enim per ipfa fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipfas, quàm impediente. Raró itaque fit coxendicum dolor ex fanguinis multitudine: citiffiméque curatur, venis circa poplitem aut malleolos pertufis. Quemadmodum autem fola fæpe fanguinis euacuatio fufficiens auxilium exiftit, fic contrà in omni dolore coxendicum, & præfertim eo, qui ex humorum copia eft exortus, fi quis ante euacuationem totius corporis acribus pharmacis circa affectam partem vtatur, affectum ægrè curabilem reddet, copia videlicet indiffolubiliter ibidem condenfata. Ob ídque ab euacuatione incipiendum eft, non folùm à cruribus, fed à cubito etiam fanguinis detractione facta. Auxiliantur etiam vomitus ipfis ifchiadicis, magis vtique quàm euacuationes per ventrem, vt qui reuellant humorem repentem deorfum. Mouendi itaque funt vomitus in principio ab accepto cibo: poftea verò, etiam per vomitoria medicamenta, initio à mediocribus facto. In quibus autem vehemens humorum denfatio, quæ ægrè diffolui poffit, à medicis intempeftiuè vtentibus acribus phamacis facta eft, iis maximè cucurbita affixa auxiliatur, & purgatio per clyfmos efficaciores, qualis eft qui ex colocynthide conftat.

Articularis morbi curatio.

Repellentibus quidem vtendum effe, fi humores fluãt ad articulos pedum aut manuum: minimè autem, fi in coxendicem irruant.

Ifchiadi qualia remedia in principio cõueniant.

Ifchias raro oritur à fanguine, facilliméque curatur tunc poplitis venis aut malleorum incifis.

Ifchiade vrgente, acribus medicamentis non eft vtendum, ante totius corporis euacuationem.

Ifchiadicis confert vena fecta in cubito, vomitúfque.

Compofitiones ab Andromacho fcriptæ ad ifchiadicos. Emplaftrum è profundo extrahens humores affligentes coxendicem. Seminis rutæ fylueftris, filphij, fpumæ nitri, baccarum lauri, abrotoni, colocynthidis medullæ, cardamomi, ammij, fingul. drach. iiij. rutæ viridis minæ octauam partem. Quidam horum fingulorum drach. xx. accipiunt: necnon picis, adipis taurini, terebinthinæ,

binthinæ,myrtei,ceræ,sing.tantundem : chalbani, ammoniaci thymiamatis,vtriusque drach.vj.opopanacis,sulfuris viui,sing. drach.iv. Conficito, & admoueto.

Aliud ad coxendicum, capitisque dolores, atque ad alios omnes antiquos.

Ceræ drach. xxiv. ammoniaci thymiamatis drach.vij. terebinthinæ tantundem:succi thapsiæ drach. viij. olei cyathum vnum. Aliud. Ceræ drach. c. visci quercini drach.xvj. myrrhæ drach. vj.terebinthinæ drach.xxv.chalbani drach. vj.iridis Illyricæ tantundem: ceræ heminam s. Cyprini tantundem.

Asclepiadis malagmata ad ischiadicos.

Myrrhæ stactæ,bdellij onychis,medullæ ceruinæ,ammoniaci thymiamatis,iridis Illyricæ, sing. lij. ij. opopanacis, chalbani, styracis, mastiches, floris lapidis Asij,succi sycomororum,canchryos, piperis albi,sing.lib.j.ceræ, terebinthinæ, vtriusque lib.v.Tundendum est pharmacum ita, vt qui tundit,fæcem vnguenti irini adhibeat, quò mollius reddatur.

Aliud mirè iuuans ischiadicos,discutiénsque omnem duritiem.

Ceræ, visci quercini,terebinthinæ, iridis siccæ, myrrhæ, chalbani,sing. drach.xlviij. Olei cyprini,aut vnguenti Ægyptiaci quod sit satis.Conficito. Aliud. Picis liquidæ brutiæ lib. iij. fæcis aridæ vstæ lib. ij. nitri rubri lib.j. s. resinæ pini, ceræ, staphidis syluestris, sulfuris viui, sing. lib. j. pyrethri lib. s. cardamomi sextarium vnum. Picem, ceram, atque resinam,soluito:arida tundito, cribratóque, & liquefactis committito. Porrò Damocrates, Archigenésque plurimum ad ischiadicos commendant malagma ex iberide herba (quam nasturtium syluestre vocant) cum adipe porcino tusa confectum: quod sanè imponi iubent ad horas tres,indéque ad balneum accedere.

De podagricis & arthriticis affectionibus.

Scopus in hisce affectibus est,si quidem adhuc fluant humores, ipsos per astringentia repellere: si verò amplius non influant, discutere qui sunt iam impacti.

Epithema *Asclepiadis, ad arthriticos, mirè dolorem sedans.*

Arthriticis congruentia epithemata ab Asclepiade scripta.

Succi papaueris drach.iv. croci drach. j. cum lacte bubulo, caprillóve, & panis medulla contundito, læuigatóque, ac denique ex rosaceo emolliens, conficito cataplasma. Aliud. Styracis drach. ij. opij drach. j. Confice, vteréque. Aliud tofos & duritias discutiens. Farinæ fœnigræci, floris lapidis Asij, lomenti fabæ nigræ, farinæ lupinorum, singulorum sext. j. Omnia mixta & aqua subacta calida, imponito. Pastillus podagricus. Aloës lib. j. succi centaurij secuncem : thuris masculi trientem : myrrhæ tantundem : floris lapidis Asij,opij, succi mandragoræ,aluminis scissi,singulorum sextantem:passo excepta in pastillos redigito. Vsu expetente, lacte dissolutos cum penna illine, & supra illitionem linteolum passo imbutum impone. Aliud, quod auxiliatur confestim.Visci,terebinthinę,vtriusque lib.j. adipis taurini,floris lapidis Asij,calcis viuæ, mannæ, singulorum quadrantem : cyprini lib. j. Conficito, vtitórque.

GALENI PERGAMENI

De Theriaca ad Pisonem,

Liber Vnvs.

Medicamentvm ex viperis meritò est apud homines inter alia omnia celebratissimũ, Optime Piso, & quòd vim habeat efficacissimam, & quòd neminem promissis frustrétur. Siquidem nullum à feris commorsum,hac statim epota antidoto,periisse,memoriæ proditum est. Nullus etiã, eadem præsumpta, vel si paulò pòst impeteretur, morsu interiit:id quod in dies experiuntur prætores,in hominibus capitali supplicio damnatis.Cęterùm si epota theriaca non purgetur qui hausit medicamentum purgans,id tibi erit indicium,antidotum præstantissimam esse, quæ sæpissimè solet adulterari. Porrò Diuus Marcus Aurelius, qui legitimè aliquando gessit habenas Imperij affatim & veluti alimento quodam hoc vtebatur medicamento : primúsque fuit, qui ipsius existimationem fidémque auxit.Verùm illius quidem principis tempore, ad familiarium tantùm notitiam, theriaces perueniebat opus:sub hisce autem monarchis maximis, vsus eius prodiit in publicum. Siquidem nobis omnibus licet eorum bonis probè vti,liberalitérque aliis mederi,alio ab alio medicamentum capiente:quum non solùm hoc nomine cæteris omnibus antecellant, quòd Imperium à Diis sint adepti, sed quòd etiam vniuersa bona cunctis libenter impartiant, ac non secus quàm Dij ipsi, tantũ ex æquo gaudij concipiant, * quantum illi qui ab ipsis seruantur:quum nimirum censeant maximam regni esse partem,cõmunem omnium salutem. Quo sanè regio candore pr æditi,adeò exquisitè & diligenter theriacẽ præparant,vt ipsi quidem nihil prorsus omittant : antidotus autem,admiranda opera exhibeat. Igitur morbi cuiusque natura comperta, differentiáque simpliciũ pharmacorum penes temperamentum, cognita,singulis morbis quod congruũ sit medicamen compositum præparabimus.At simplicium medicaminum vires sensu & experientia cognoscimus:quibus postea rationem iungẽtes,eámque ceu ducem sequentes, hallucinari non possumus. Etenim quum cernamus liquidò,scammoniam bilem flauam educere:epithymum,atram bilem : ac denique coccũ gnidium,pituitam : nec credamus medicamenta ipsa purgantia, in suam naturam humores transmutare & conuertere (id quod Asclepiades somniauit) sanè persuasum habemus, quemadmodum magnes trahit ferrum, sic medicamenta singula,sua insita facultate conuenientẽ sibi succum attrahere:nimirum id ratione cõprehendentes, quod proprietatem facultatis naturæ cuiusque pharmaci verè*testari atque exprimere potest.Medicamentorum itaque alia per totas substantias agunt:alia in substantia sua miscellaneam facultatem sortiuntur,adeò vt sępe in corpore effectus maximè contrarios producant. Siquidem lapathi folia comesta subducunt aluum, quam sumptum eius semen astringit.Similiter & succus brassicæ,& vetulorum gallorum ius, & cochlearum marinarum cremores, ventrem commouent: olus autem ipsum,atquè illatum carnes comestæ, eundem comprimunt. Aloë, squamáque æris, excrescentes vlcerum carnes astringunt : assumpta verò

Theriaces cõmendatio.

Theriaca perfecta purgantium pharmacorum operationem supprimit.

Marcus Aurelius Imp. auxit fidem Theriaces.

Seuerum & Lucium eiusdem Imperij moderatores collegásque magnificè cõmendat Galenus.

Regni maximam esse partem, communem omnium facultatem.

Simplicium vires cognosci sensu experientiáque quibus adiuncta sit ratio.

Scammonium trahit flauam bilem.

Epithymum atram bilem expurgat.

Coccum gnidium soluit pituitam.

Medicamenta singula proprium sibi succum attrahere.

Medicamenta plura,secundũ diuersas sui ipsorum partes, varios effectus producere.

Lactis substantiæ diuersæ.

verò per os, vniuersum corpus expurgant. Lac vbi à nobis diuiditur, contrarias facultates ostēdit. Nam serum ipsius bibitum, ventrem resoluit. Caseus ingestus, ipsum cohibet exactè.

Trifolium affligit sanas particulas.

Trifolium herba decocta, impositáque, ferarum morsibus auxiliatur: quæ si sanæ parti affricetur, non secus quàm ferarum morsus eam affligit.

Cicuta sturnos alit, nos perimit. Veratrum alit coturnices, homines enecat. Lepus marinus pulmonē exulcerat. Cantharis vesicam afficit.

Cicuta sturnos quidem alit, nos autem è medio tollit. Veratrum coturnicibus cibus, homines malè perimit. Nonnulla præterea partes quasdam certas corporis vitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharis vesicam peculiariter afficit. E contrario, affecto iecinori sæpe fuit herba eupatoria ex vsu. Myrobalanus lienem adiuuat. Saxifragon & Betonica, renes optimè afficiunt. Quũ igitur veteres illi Medici reputarent secum, ineuitabiles esse noxiarum ferarum morsus: necnon deleteriorum pharmacorum symptómata esse omnino letalia: quumque etiam perpenderent, hominum naturas differre inter se plurimum, aliudque alij medicamentum idoneum esse, meritò ipsius theriaces accuratam, exquisitam, & variam, sunt moliti præparationem: vt hoc nomine ipsa in omnibus suum finem assequeretur, & ob vsus necessitatem magno studio eam mortales omnes expeterent.

Difficilius in vita nihil reperiri posse deleteriis medicamentis, ferísque virus eiaculantibus.

Nihil siquidem inter vitæ incommoda difficilius mihi videtur deleteriis medicamentis, ac feris noxiis.

Andromachi commendatio.

Primus autem qui antidoto contra ferarum morsus immiscuit feras, fuisse perhibetur Andromachus, vir mehercule memorabilis, nec multò ante nos natus: quippe qui Neroni (cuius assecla fuit) ipsius vires atque compositionem dicarit. Summa autem descriptionis habet in hunc modum.

Theriace quibus conueniat affectibus.

Andromachi senioris, Neronis archiatri Theriace ex viperis, cui nomen est Galene, maximè salutaris ad serpentium atque omnium ferarum ictus, pharmaca deleteria, affectiones ventriculi, anhelationes, dolores colicos, morbum arcuatum, hydropem, phtisim, omnimodam conuulsionem, pleuritidem, vesicæ vlcera, suppressiones vrinæ, cruciatus renum, pestiferos morbos, ac denique canis rabidi morsus, si pondere fabæ Ægyptiæ sumatur, cum ternis aquæ calidæ cyathis. Igitur captas vere ineunte viperas, ceruices illis atque caudas præcidito, quantum arcta Pygmæi manus extenditur: nam vtraque parte venenum gerunt. Postea verò excoriatas euisceratásque, ab ipsisq; omni adipe amoto, in fictile vas coniicito, affundens aquæ quod satis esse videatur, addensque germen anethi, ac pauxillum salis recentis, & finito coqui, donec facilè à carne ipsæ spinæ amoueantur.

Artiscorum theriacorum præparatio.

Tunc itaque carnes ipsas exemptas, cum sufficienti ad pastillos fingendos medulla panis purissimi, contundito & leuigato, affusóq; iusculi quod satis esse videatur, manibus opobalsamo intinctis, conficito orbiculos, eosque in vmbra reponito ad totius antidoti compositionem.

Pastillorum scillinorum præparatio.

Dein fermento illine scillam recentem, non admodum magnam, eamque in furno vel in patina coque, vt torreantur omnes eius partes ex æquo. Id vbi factum fuerit, partes eius internæ & tenerrimæ cum pari portione optimæ farinæ eruinæ contundantur & læuigentur, atque in orbiculos digerantur. Verùm Andromachus duplicem portionem eruinæ farinæ adiiciendam censet, quum tamen æqualis modus fingendis pastillis sit optimus.

Theriaces antidoti secundum Andromachum compositio.

Hæc vbi facta fuerint, accipies pastillorum Theriacorum drachmas xxiiij. pastillorum scillinorum drach. xlviij. piperis longi, succi papaueris, magmatis, hedychroi, singulorum drac. xxiiij. rosarum siccarum, iris Illyricæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, quem buniada appellant, scordij, opobalsami, cinnamomi, agarici singul. drach. xij. myrrhæ, costi, croci, casiæ, nardi, schœni, id est, iunci odorati floris, thuris, piperis albi & nigri, dictamni, prasij, rheu, stœcados, petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis, singulorum drachmas vj. polij, chamæpityos, styracis, amomi vuæ, meu, nardi Gallicæ, Lemniæ sphragidis, phu pontici, chamædryos Creticæ, foliorum malabastri, chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, hypocistidis succi, carpobalsami, gummi, marathri seminis, cardamomi, seselis, acaciæ, thlaspis, hyperici, sagapeni, ameos, sing. drach. iiij. castorij, aristolochiæ tenuis, dauci seminis, bituminis Iudaici, opopanacis, centaurij tenuis, chalbani, sing. drachmas ij. mellis, lib. x. Vini Falerni quod sit satis. Conueniebat tamen prius hedychroum vnguentum describere, cuius apud Magnum talis est præparatio.

Hedychroi vnguenti præparatio.

Aspalathi radiculæ corticis, calami aromatici, schœni floris, phu, costi, asari, xylobalsami, sing. drach. vj. cinnamomi drach. xxiiij. amomi tantundem, amaraci drach. xx. nardi Indicæ drac. xvj. foliorum malabathri drac. vj. myrrhæ drac. xxiiij. mastiches drac. vj. croci drach. xix. Excipiuntur vino Falerno, manibúsque opobalsamo intinctis, in pastillos coguntur, & assiccantur.

Viperas aliis feris minus obtinere tabificæ facultatis, ob idque ad antidotum ab Andromacho electas.

Elegit porrò Andromachus ex aliis feris solas viperas ad huius præparationem antidoti, quòd hæ minus aliis tabificam vim obtineant.

Basiliscus conspectus auditúsve, hominem perimit.

Nam basiliscus, belua subflaua, & triplici frontis apice munita, vel si cernatur tantùm, aut sibilus eius audiatur, actutùm hominem perimit. Quòd si ex cæteris animalibus aliquod attigerit animal à basilisco extinctum, subitò etiam exanimatur.

Dryinus serpens.

Dryinus serpens tam esse perniciosus proditur, vt si qui ipsum per imprudentiam calcarint, eis pedum plantæ excorientur, totáque crura intumescant, periclitentúrque etiam illorum manus, qui ipsis auxilium tulerint.

Hæmorrhus. Hæmorrhois.

Hæmorrhus, & hæmorrhois, adeò inimici sunt homini, vt qui ab ipsis percussus fuerit, sanguine per os & nares, ac per vniuersum corpus effuso, vita fungatur.

Dipsas sitim infert inexpubilem.

Commorsi à dipsade, conficiuntur causonide. Nam & inexpugnabili siti, & æstu vehementi cruciati, interdum & disrupti, diē obeunt.

Acontias serpens vt perimat.

Acontias serpens, vbi se multùm extenderit, ceu iaculum quoddam insiliens corporibus, ita perimit.

Ptyas venenum corporibus inspuit. Aspidum tres species.

Inter aspides nominata Ptyas, ceruicem exporrigens, longitudinémq; interualli metita, venenum corporibus inspuit.

Cleopatra post victum Antonium, ne viua duceretur Romam à Cæsare, aspide sibi mortem consciuit.

Etenim harum ferarum vna (tres quippe aspidum sunt species, hæc videlicet, & cherseа, necnon chelidonia) perhibent reginam Cleopatram, quum vellet latêre custodes, citra suspicionem sibi mortem subitò consciuisce. Nã quum Augustus deuicto Antonio eam capere incolumem vellet, ac viuere, studiosiúsq; (sicut par erat) seruare, vt Romanis tam insignem mulierem in triumpho ostenderet, hæc, re intellecta, optauit regina adhuc ex humanis potius decedere, quàm priuata Romanis conspici. Quo consilio duas mulieres fidissimas, Naëram nempe & Carmionem, quas ad pulchritudinem corporis mundo subministrando habebat, ad se vocauit, eísq; iussit vt feram vuis ficubúsque tectã importarent, quò (vt dixi) custodes falleret, prius factura periculum in ipsis mulieri-

bus, an fubitò perimere poffet. Quæ quidem quum actutùm periiffent,ferunt ipfam poftea fibi exitium pariter conciliaffe: fuiffeque tandem inuentam, manu dextra capiti admota, & diadema, ficut eft confentaneum, tenente, vt vel eoufque fpectatoribus videretur effe regina: quemadmodum Polyxenam fcribit Tragicus, quæ & ipfa moriens accuratè tamen dedit operam, vt cum decoro caderet. Qua ex re Auguftum vehementer fuiffe attonitum memorant, partim ob ancillarum erga reginam amorem, vt cum ea mori non dubitarint: partim quòd illa generofam potius mortem maluerit oppetere, quàm viuere in feruitute. Recitaui hanc hiftoriam, vt ex ipfa intelligeremus, quàm fubitam id genus feræ nobis perniciem concilient. Cæterùm vipera inter reliquas omnes feras caput habet ad inferendum exitium promptius. Aiunt autem ipfam os aperire ad excipiendam geniturам à mare, qua excepta, illius caput abfcindere:atque hunc ipfis effe praui complexus modum: deinde prolem ex femine genitam, matris ventrem erodere,foráfque erumpere, ac fic iniuriæ paternæ vindices, propriam matrem perimere. Mirum autem effe non debet, fi capitibus & caudis præcifis, reliquæ viperarum partes efficacius medicamentum reddant, præcipuè carnes ipfarum, quibus ad feruandum facultas quædam eft infita, quum reliquorum animalium etiam pleræque partes, multis morbis opitulentur. Nonnullis quippe murium capita vfta, ex melléque illita, alopeciam fanare poffunt. Milui quoque caput abfque plumis combuftum,fi quis ex eo quantum tribus digitis comprehendi poteft,bibat,aiunt podagræ opitulari. Cameli cerebrum arefactum, potúmque ex aceto, comitialibus morbis medetur: & muftelæ fimiliter. Hirundinis cerebrum ex melle,ad fuffufiones oculorum conducit: vt ouillum ad dentitiones infantium. Taurini cornu rafura cum aqua pota, fanguinis eruptionem cohibet: femoráque combufta, etiam fanguinem fupprimunt, vt fæpenumero aluum folutam. Ceruini cornu ramentum advftum, & cum vino tritum, circunlitúmque, vacillantes dentes confirmat: id quod bouis talus etiam facere perhibetur: qui etiam ex lacte potus, educit rotundos lumbricos: ex oxymelite,lienem confumit: & leucas tollit illitus, mediocritérque venereus exiftit. Tefticuli caftoris poti, conuulfionibus auxiliantur. Stercus bubulum aridum combuftumque, trium cochlearium menfura iuuat hydropicos. Mufcerda ex aceto trita alopecias perfanat: in potu autem fumpta, lapides veficæ comminuit. Adeps anferinus inflammationibus cum rofaceo medetur. Cerui medulla mitiffimum medicamen exiftit. Vaccini lactis potus dyfentericos adiuuat. Fel hyænæ, vifum exacuit. Hippopotami cutis vfta, & læuigata ex aqua, illitáque, digerit phymata: quemadmodum pellicula viperæ redacta in pollinem, alopeciífque impofita, mirè pilos regenerat. Exuuium afpidis ex melle tritum, illitúmque acutiffimum vifum conciliat. Cancer fluuiatilis tritus,illitúfque, fpicula & furculos extrahit. Cantharis fimiliter læuigata, cum bryoniæ radice pota, educit vermes. Scorpius affus,atque ex pane comeftus, veficæ lapides conterit. Terræ inteftinum ex vino affumptum, idem molitur. Tritum & ex melicrato bibitum, arcuatum morbum explodit. Ex rofaceo cerato impofitum, podagricis inflammationibus conue-

Polyxenam dediffe operā, vt cum decoro iam moribunda caderet.

Viperam ore excipere geniturам à mare, eiufque caput abfcindere poft femen exceptum. Vipereā prolem iniuriæ paternæ vindicem, matris ventrem perfcindere, atque fic nafci.

Murium capita.

Milui caput.

Cameli cerebrum.

Hirundinis cerebrum.

Cornu taurinum.

Cornu ceruinum.

Caftorium.

Stercus bubulum.

Mufcerda.

Lac vaccinum dyfentericos fanat.

Viperæ pellicula mirè pilos regenerat.

Cancer fluuiatilis.

Cantharis.

Terræ inteftinum.

nit. Accipiter in fufino vnguento decoctus,hebetudini oculorum medetur. Scarabeus in oleo frictus, aurique inftillatus, doloribus ipfius auxiliatur. Alauda vfta fi edatur, mirificè colicos iuuat. Multa etiam vel confpecta duntaxat,vim fuam oftendunt. Stellio quippe vifus à fcorpionibus,fubftringit ipfos & perimit. Amphifbenam fi quæ mulier grauida fupergrediatur,facit abortum. Itaque non eft mirabile,fi viperarum corpora,amputatis partibus illis, auxiliandi etiam robur obtineant: imò nec fi morfibus ab ipfifmet factis folæ viperæ fuccurere poffint,vel fi nobis inimiciffimæ fint. Traditur fiquidem nonnulla animalia,fi fanguinem quidem humanum ex vulnere manantem contingant, commorfos occidere: fi verò vorentur, nec fanguinem deguftarint, vulneratos feruare incolumes poffe: quemadmodum & de Helenio etiam proditum eft, quo nimirum Dacas, Dalmatáfque aiunt cufpides telorum imbuere: quòd videlicet poftquàm fanguinem vulneratorum attigerit, ipfa occidere poffit: quum ab ipfis tamen citra vllam noxam edatur,ceruíque à fagittarijs per contactum eius enecti, tutò etiam comedi poffint. Iam verò à crocodilo oblæfis,ipfius adipem vulneri impofitum, fummo effe præfidio nouimus:muríſque aranei morfus æquè letales,ab ipfo redacto in puluerem, fuperfitóque, citra dolorem iuuari. Similiter qui à vipera funt percuffi, effugiunt periculum,fi trita ipfarum corpora vulneribus imponantur. Etenim fi quid veneni in viperea carne eft relictum, id multiplex ea præparatio delet: plurimum autem illi facultatis auxiliatricis largitur. Cantharis nanq; fola exhibita, veficam exulcerat, & inimicum eft ipfi medicamentum, fæpenumeróque fua facultate vehementi, hominem iugulat: mifta verò quibufdam aliis, falutaris veficæ redditur, vrinámque vehementer prouocat. Succus etiam papaueris, quòd potus per fe admodum perniciofus exiftat, latere neminem arbitror: fin autem cum nonnullis aliis fit præparatus, ægros ita fubinde iuuat, vt maximè falutiferum effe ipfis medicamentum videatur. Itaque phreniticorum deliria fæpe generosè curauit: deftitutófque robore, ob diuturnas vigilias, concilians illis fomnum, manifeftè reftituit. Quinetiam ab araneis commorfos, ipfi aranei triti,& cum vino poti,malo liberant. Si igitur folum vinum feris miftum, à periculo reddit fecuros,nimirum theriaca maximè falutare medicamen exiftet, vtpote ex tot talibúfque confecta pharmacis, quorum qualitates totæ per totas mifcentur, & alterantur, confpirantéfque in vnam eandémque naturalem temperiem,communem quandā facultatem atque naturam acquirunt, ab ea diuerfam, quæ antea fingulis inerat. Eligenda tamen funt, explorandáque fingula medicamenta, prius quàm antidoto indantur: folent quippe à fraudulentis hominibus quamcreberrimè adulterari. Vnius autem cuiufpiam vitium, fubinde vniuerfa contaminat. Porrò quum varij variè hanc antidotum præparent, nos compofitione Andromachi, ceu omnium præftantiffima vtimur,in regióſque vfus eam præparamus. Venari autem oportet viperas initio veris, cùm latebris relictis,foras in apricum prodeunt, & non adhuc virus tam exitiale retinent. Intus nanq; delitefcentes,cùm nulla ex parte difflentur, magis funt perniciofæ. At egreffæ, exuuium, craffum tegumentum folent deponere. Quare non ftatim ipfas capere oportet, fed permittere

Alauda.

Stellio vifus à fcorpionibus eos perimit.

Viperæ folæ morfibus ab ipfifmet factis opitulantur.

Helenij fucco infectas fagittas effe letales.

Muris aranei puluis fanat ab ipfo emorfos.

Cantharis per fe veficam exulcerat, aliis autem admifta, falutare illius redditur medicamen. Papaueris fucci facultas.

Aranei triti potique ex vino, morfus ab ipfis afferunt.

Theriacam conftituentiū pharmacorum qualitates, totas per totas mifceri, confpiraréque in naturalem quādam communémque omnium temperiem.

Theriaca Andromachi præfertur cæteris.

Viperæ quando venandæ.

mittere, vt aëre aliquandiu fruantur, consuetóque

Viperæ quales sint deligendæ.

vescantur cibo, hoc est, herbis, buprestibus, cantharidibus, & pityocampis. Eligendæ autem sunt colore subflauæ, * eximia quadam agilitate mobiles, ceruices admodum extensas habentes, oculósque tum inflammatos, tum impudentes, atque adeo intuentes ferinum. Sint etiam latiore capite, corpore autem atque ventre crassiori, meatúmque habeant magis ad extremum caudæ locatum: quæ non inuoluta, sed potius conuersa esse debet: ac denique tranquillum incedant: qua sanè re à masculo distinguitur fœmina, quodque caninos dentes habeat plures duobus.

Viperæ fœminæ masculiq; discrimina.

Iam verò si caudis capitibúsque amputatis, exanguia protinus, immobiliáque, ac prorsus mortua, ipsa animalia cernantur, ad medicaminis compositionem non conferunt. At si motum, sanguinémque conseruare aliquandiu possint, tunc eas, ceu præstantissimas coques ad conficiendos trochiscos, quatenus dictum est.

Theriaces conficiundæ ratio.

Porrò medicamenta reliqua contundere, cribroque incernere quàm subtilissimo oportet: nam læuia insigniter admodum mihi iuuare videntur, quòd facilius apponantur corporibus. Quæ conspergenda læuigandáque sunt, ea vino Falerno læuigentur & conspergantur. Deinde omnibus in hunc modum contritis, Hymettij mellis mediocriter cocti, libras denas adiices. At resinam chalbanúmque, seorsum prius eliquata, in mortario postea ipsi medicamento immiscebis: omniáque tandem manibus modicè opobalsamo intinctis, simul atque accuratè confundes: atque ita antidotum in vitreis aut argenteis vasis repo-

Theriacam reponendi ratio.

nes. Non autem vehementer ipsa replebis, sed relicto quodam spacio, quò medicamentum perspiret. Quare frequenter operculum detrahes, vt & liberius exhalet, & maturior tibi ipsius vsus cõtingat. Quippe haud modico tempore ad concoctionem indiget, vt quando vsus postulet, antidotus probè sit cocta. Concoquitur autem plurimum duodecim annorum spacio.

Theriacam duodecim annis ad perfectionem coqui, esséque validam vsque ad annos triginta, iuuaréque etiam sexagenariam.

Cæterùm qui vigentiore ipsa vti volunt, etiam quinto anno, septimóque eam exhibent: præsertim iis qui à virulentis bestiis, & à cane rabido sunt commorsi: necnon in medicamentis letalibus. Est autem potens medicamentum adusque triginta annos. Nam in aliis affectibus, vbi tanta noxæ causa non est, sufficere videtur, cùm vsus exigit, etiam sexagenarium.

Theriaces probandæ ratio.

Etenim vbi huius antidoti facultas est valida, si sumatur post pharmacum purgans, eius operationem supprimit: si verò imbecilla, minimæ purgationem impedit. Iuxta differentias autem affectuum, ipsius medicamenti quantitatem metimur, congruúmque misturæ modum administramus. Siquidem præter affectus dictos, capitis diuturnos dolores atque vertigines sanat, auditúsque difficultatem, & oculorum hebetudinem corrigit.

Theriace quibus opituletur affectibus.

Comitialibus etiam opitulatur: reiicientésque sanguinem plurimum iuuat, si quis ipsam cum symphyto decoctam, dilutámque ex aqua exhibuerit. Insuper intestinorum vermes exterminat, hepaticos & lienosos restituit, dysenterias, lienterias, voluulósque, præsertim cùm intestina vacant inflammatione, persanat. Præterea cùm corpus multis & copiosis sudoribus diffluit, ipsiúsque robur est exolutum, nec morbus vini potionem admittit, theriace epota sudorem sistit, & collapsas vires corroborat. Iam verò in mulieribus etiam menses educit, & vteri sedísque suppressas hæmorroidas subinde aperit. Nam cùm varia mistáque facultate sit prædita, ideo alia diffundens extenuansque, cogit vt excernantur: alia ob virtutis imbecillitatem præter modum fluentia, solet, vires instaurans, cohibere. Quinetiam vniuersis articularibus morbis auxilio est, cùm præterierit augmenti tempus, vigorísque status accesserit: tunc nanque fomentis dolorem leniẽs, antidotum propinabis: quæ sanè fluxiones infarctas discutiet, & irruentes arcebit. Prodest Theriace & sanis, si crebrò ipsam assumant. Hoc auxilio vsi sæpe succurrimus elephantiacis. Nec verò corporis tantum, sed animi quoque affectibus auxiliatur.

Theriace corporis & animi affectibus auxiliatur.

Quippe melancholicis vitiis, si sæpe exhibeatur, medetur, ipsam atram bilem exhauriens: quare pulchrè ad febrem etiam quartanam conuenit, quandoquidem ab atra bile trahit ortum.

Quartanæ febris curatio.

Ego igitur multos laborantes quartana, hoc præsidio facilè liberaui. Nam vomitu prius secundum cibum ipsos euacuans, deinde in sequenti die succum absinthij exhibens, ita horis duabus ante accessionem propino antidotũ, protinúsque eger frequenter liberatur ab accessione.

Aquæ pauoris omnium morborum pessimi descriptio.

Aquæ etiam pauorem, omnium morborum pessimum, qui morsos à cane rabido sæpe inuadere solet, tollere hoc medicamen consueuit. Quo quidem morbo correpti, aquam timent, ac propter multam ariditatem, humidi desiderio tenentur, cæterùm à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Proinde fit, vt aquam fugientes, inarescãt, & conuellantur, ob febrim qua intus vruntur: miserrimóque tandem mortis genere intereant.

Canis rabidi notæ.

Canem porrò furentem & rabidum, ab eo qui nihil tale perpessus sit, facilè dignoscere licet. Siquidem si audieris gracilem corpore, siccum, oculis inflammatis, cauda demissa, spumante ore, lingua exerta, eáque bilis colore infecta, obuium quenque insiliisse, citráque rationem cucurrisse: deinde rursus subitò volentẽ consistere, furore quodam insano percitum, momordisse non sibi antea præuisos: hæc inquam si in eo sic habere intellexeris, statim rabidum esse canem intelliges.

Morsus à rabido cane cõtracti curatio.

Morsum rabidi canis esse conseruandum apertum, vt minimũ quadraginta dies.

Quare vulnus ab ipso illatum longè vastius efficies, carne multo interuallo orbiculatim præcisa, ne facilè ad cicatricem perueniat: sed foramen diu, quadraginta vt minimum diebus, patescat, vt per ipsum canis virus emanet. Cauteriis igitur admodum candentibus locum solemus adurere, & aliis vti medicamentis, quæ extrahendi vim obtinent.

Theriacam etiam admotam vulneri, auxiliari canis rabidi morsui.

Ego verò antidotum ipsam rosaceo mistam aliquando in vulnus indidi, vt cucurbitulæ instar exugeret, ab altóque virus ipsum extraheret: vt quæ non modò epota, sed etiam admota extrinsecus rabidorum morsibus præsentaneum remedium existat.

Pestilentem luem esse veluti feram quandam, ab aëris putredine exortam, eique nihil efficacius Theriaca.

Sed neque ad pestilentem lucẽ (quæ & ipsa veluti fera quædam existens, ab aëris putredine exorta, per inspirationes insiliens, haud vnum aut alterum hominem, sed plures quoque ciuitates depascit, vastat, & populatur) reperire est alius efficacius remedium.

Pestilentiam ab Athenis abegit Hippocrates per totam vrbem varias pyras ex materia aromatica extruens.

Nam quemadmodum constat diuum illum Hippocratem, per solam alterationem aëris, discussisse olim ab Athenis pestilentem eius constitutionem, nimirũ per totam vrbem ex aromaticis lignis, & suauissimis floribus, variis pyris extructis, vt aërem purum hoc modo redditum, inspirarent homines in mali subsidium: simili ratione theriace, ceu ipsa quoque ignis quidam purgatorius existat, præsumentes quidem ipsam in pestilẽti aëris statu, neutiquam malo corripi sinit: correptis autẽ mederi

Theriaca, ceu ignis purgatorius existit.

poteſt malitiã inſpirati aëris inalterans,nec ipſam amplius graſſari permittens. Quare in proſpera quoque valetudine,vt crebrò vtaris hac antidoto, cõſulo,ſed præcipuè dum per horridam hyemen iter facturus es. Iam verò antidotus hæc ſenſus omnes confirmat, acuit mentem,adeóque ob varietatem miſcellæ, ab iniuriis corpus ſecurum facit, vt ne à deleteriis quidem euinci poſſit:vt fertur de Mithridate,qui non theriace(vt quæ nondum erat) ſed alia antidoto, quam Mithridation appellauit ſuo nomine, præmunitus, non potuit veneno interire.

Mithridates præmunitus antidoto, vinci à veneno non potuit, ac proinde opus medicamenti perfecit ferro.

Cùm enim à Pompeio victus,in extremis cogeretur ſibi ſano per venenum mortem conſciſcere,medicamento copioſo epoto, ipſe quidem ob præſumptam antidotum defungi vita non potuit: filiæ autem,quæ ob eximium erga patrem amorem, oppetere cum eo mortem volentes, idem medicamentum hauſerunt, ſubitò animam exhalarunt. Quod Mithridates ſentiens, Pyſto ſuo familiari iniunxit, vt ipſum iugularet: qui pharmaci opus abſoluens ferro, eum mori violenter coëgit.

Theriace vtẽdum eſſe poſt abſolutam coctionem.

Theriaces propinandæ quantitas.

At verò theriace vtendum eſt poſt abſolutam coctionem, interdum quidem inſtar Ægyptiæ fabæ, cum binis aquæ cyathis,vbi exiguum ad concoctionem ipſius interuallum erit: interim verò auellanæ nucis magnitudine, ex tribus aquæ cyathis, cùm plus temporis ad pharmaci diſtributionem es habiturus.

Theriaces vſus quibus ætatibus & temporibus cõgruat, & quibus minimè.

Theriace corpora puerorũ diſſoluit.

Cæterum per æſtatem neutiquam id pharmacum capere conſuluerim. Similiter ætate florentibus,calidiſſimíſque naturis,nec multum,nec ſæpe id exhibendum cenſeo: iis verò qui iam inclinant,& plurimum,& crebrò,non ex aqua, ſed ex vino,vt propinetur, ſuadeo. In pueris omnino vitandum id medicamen eſt, vt quod facilè corpora eorum diſſoluat. Memini ſiquidem aliquando puellum ex intempeſtiuo vſu antidoti diſſolutum fuiſſe.

De ſalibus theriacis.

Sales theriaci ad prædictos etiam affectus faciunt, modicè tamen ac longo tempore. Neque enim euaneſcit ipſorum facultas,tametſi ex combuſtis viperis conficiantur. Multa ſiquidem euadunt ignis commercio meliora, aut latentem naturam edũt.

Aurum iudicari per ignẽ.

Ferrum igne molleſcere.

Aurum quippe iudicamus per ignem: adulteratúmque igne coarguitur: ac flamma exactè purgatum, eſſe probum apparet. Ferrum igne molleſcit, flexúmque nobis ad multos vitæ vſus eſt aptum. Nunquid etiam plurima quæ ingeruntur in corpus, nutriendis nobis ignis beneficio idonea redduntur? Etenim (vt alia prætercam) vinum ſtatim ab vuis preſſum,eſt crudum:à Solis autem igne concoctum, ſuauiſſimum & maximè potabile redditur. Chalcitis etiam cruda quidem corpora exurit:cocta verò cicatricem inducit corporibus Lapis Phrygius crudus acerrimus eſt: ignitus & cum aliis quibuſdam tritus, fit oculorum præſentaneum remedium. Spongiæ combuſtæ cinis, ſanguinis fluxionem potenter inhibet.

Viperas combuſtas, ſalutares ab igne reddi.

Sales Theriaci quibus auxilientur affectibus.

Viperæ itaque ſimul omnes integræque combuſtæ, inſitam prauitatem deponunt, ab ignéque ſalutares redduntur. Peculiariter autem ſales medentur maximè affectibus per ſummam cutem obortis,leucis dico, lepræ, atque agreſti impetigini: abigúntque pedunculos, propriè ex corruptione enaſcentes. Præterea dentes optimè abſtergunt, erodíque ipſos non permittunt, ac flaccidas gingiuas condenſant,earúmque fluorem atque putrilaginem reprimunt.

Sales Theriaco præparandi ratio.

Præparatio autem eorum eſt talis:Viperæ prædictis ſimiles,& eodem tempore captæ, numero quatuor,non plùs biduo poſt venationem ſumantur. Præſtiterit tamen ſi eodem die quo ſunt captæ, iis vtaris. Dein ſalis ammoniaci,vel communis, colore albi,& leniter ſplendentis,modius Italicus. Cum quo tunduntur minutatim, gentianæ Creticæ lib. j. s. ariſtolochiæ rotundæ tantundem. Centaurij tenuis comæ lib. ij. cardamomi,Armeniaci praſij,ſing.vnc.vj.Scordij montani,ſelini, chamædryos Creticæ, ſingul. lib.j. rutæ ſatiuæ ſeminis tantundem. Melle Attico hæc vniuntur, & ſelibra ipſorum in ollam fictilem vacuam coniicitur. Poſtea quatuor ſerpentes viuæ:mox ſcillæ teneræ, admodúmque recentes,quinque numero, conciduntur minutim: ita reliqua aliorum pars dimidia adiicitur: atque vbi cooperueris ollam, lutóque diligenter obleueris, quatuor foraminibus ipſam pertundes,vt per eam vapor coctionis menſuram indicet. Nam primùm fumus copioſus, obſcurus, turbidúſque expirare videbitur,notâs ignem iam inuaſiſſe beſtias:quem quidem ne inſpires ipſe, tibi ſummè cauendum eſt. Poſtea vbi vapor ceſſauerit, & tenuem quandam flammam per foramina exhibere conſpexeris, tunc ipſa exquiſitè eſſe cocta cenſeto: atque ita ollam ab igne tollito,tota eam die ac nocte refrigerans. Deinde exemptos carbones, diligenter eos tundito, & cum his quæ ſubdam, incernito. Rutæ agreſtis ſeminis,hyſſopi Cretici, ſing. vnc. ix. agreſtis fœniculi ſeminis, nardi Celticæ, ſtachyos Scythicæ, ſingul.vnc.vj. petroſelini Macedonici vnc.iiij. amomi vuæ vnc.iij. origani heracliotici ſummitatum vnc.ix.hormini ſeminis torrefacti vnc. iij. thymi Attici ſummitatum vnc.ix. Malabathri Indici fol.vnc.iiij. baccarum iuniperi Laconici carnis lib.ij.coriandri ſatiui ſem.vncias vj.piperis albi & nigri, ſingul. vnc.ij. ſilphij rad. vnc.x.zingiberis lib.ij. ſatyrij ſem.vel rad.pulegij montani,ſeſelis Maſſaliotici rufi, tortili montani ſeminis,menthæ,ſingul.vnc.vj.caſiæ optimæ vnc. ij. cinnamomi vnc. j. Rurſus omnia contundito, concernitóque,& reponito in vitreis vaſis: neque vtaris ipſis niſi poſt dies ferè denos. Porrò ego ſales ipſos aliàs preparaui.non viperas,ſed earum loco tantundem theriacorum paſtillorum, vnà cum aliis medicamentis comburens:qua induſtria ipſos longè præſtantiſſimos feci.

Quæ habentur in libello de theriaca ad Pamphilianum. ea omnia huic qui ad Piſonem inſcribitur, inſunt longè cumulatiora. Quare illum ex induſtria reliquimus.

GALENI PERGAMENI De antidotis,

LIBER PRIMVS.

Antidoti quæ dicantur.

MEdicamenta quæ non extrinſecus corpori impoſita,ſed intra ipſum aſſumpta,affectibus auxiliantur, antidotos Medici appellant.

Antidotorum tres differentiæ.

Tres autem in vniuerſum differentiæ ipſarum exiſtunt. Nonnullæ ſiquidem letalium medicamentorum gratia offeruntur: quædam contra virulentas feras opitulantur: aliæ affectibus ex praua victus ratione obortis ſuccurrunt.

Theriace, Mithridatium ab vſu expulit.

Sunt quæ tres hoſce polliceantur vſus, vt theriace ab Andromacho præparata, quæ Mithridation dictam ab vſu hominum relegauit. Siquidẽ cùm theriace

haud

haud exiguam viperarum carnem contineat, hoc nomine ad viperarum morſus præſtantior quàm Mithridation exiſtit. Ad alia verò Mithridation nihilominus valet: imò eſt etiam in quibus præſtantius ſe exhibeat. At non eaſdem vires obtinent ipſæ antidoti, & poſt noxia medicamenta, & ante eadem aſſumptæ. Nam quæ ipſarum quantitas, cùm præſumuntur, ſufficit vt hominem illæſum cuſtodiat, ea quadruplo, aut quincuplo aucta, cùm poſt venenum datur, auxilio eſt: idque non ſemel quotidie, ſed bis. Quòd ſi quis etiam ſingulis diebus, quemadmodum noſtro ſeculo Imperator Aurelius Antoninus, vel vt ipſe Mithridates, medicamentum capiat, omnino à deleteriis venenis erit ſecurus: vt Mithridatem ferunt, cùm exitiali hauſto medicamento, potius mortem oppetere, quàm ſubiici Romano imperio, elegiſſet, nihil reperiſſe quod perimere ipſum potuerit. Porrò Antoninus ſummo ſtudio ſingulis diebus ex ipſa theriace, inſtar fabæ Ægyptiæ, deglutiebat citra vllum liquorem: à qua poſtea, cùm in quotidianis actionibus premeretur ſopore, detraxit papaueris ſuccum. Rurſus autem cùm cruciaretur vigiliis, coactus fuit ex theriace inueterata, cæterùm ex opio confecta, aliquantulum addere. Quippe eiuſmodi medicamenta, ſi vetuſtiora ſint, ipſam papaueris lacrymam longè mitiorem obtinet. Danda autem maximè opera eſt, vt medicamenta ex quibus huiuſcemodi antidoti præparantur, quam exploratiſſima ſint: quandoquidem paſſim ſolent adulterari. Quæ quidem vt exquiſitiſſima haberem, ipſe inuiſi aliàs tum Cyprum, tum Palæſtinam Syriæ: nauigauíque in Lemnum. Porrò in quo ſingula medicamenta aliis guſtu aut odore præſtant, in illo ſanè, id quod validum eſt, principem inter ſimilia ſpecie, ſibi vendicat locum. Sic enim mel dicimus præſtantiſſimum eſſe, quod dulciſſimum & acerrimum inter omnia alia fuerit: quódque colore pallidum, media ſit conſiſtentia, defluénſque ſenſim, ſuam continuitatem tueatur. Danda autem opera eſt, vt quod vinum hiſce medicamentis miſcetur, validum atque firmiſſimum ſit, ita vt non immutetur amplius. Etenim imbecilliſſima & aquatiſſima vina, aut vehementer auſtera, maximéque omnium vinorum aceſcentia (hæc enim ſunt alba & tenuia) vbi præuenerint primis annis aceſcere, reliquo tempore permanent. Hæc autem vt caput minimè feriunt, ſic nec corpus manifeſtè calfaciunt, nec concoctioni in ventriculo & venis quicquam perſpicuè conferunt, nec alendo corpori ſubminiſtrant: quamuis inter omnia vina celerrimè inueterentur, hoc eſt, promptè in veteraſcentium qualitatem mutentur: quæ qualitas, actimonia eſt cum perſpicuo calore: poſtea verò, amaror, in quem acrimonia mutatur. Cæterùm vt vina ipſa vel acorem, vel amaritudinem contrahant, locus in quo aſſeruantur repoſita confert. Qui quidem optimus initio eſt frigidus: poſtea verò calidus: aut è contrario, calidus per initia. Nam tepidus, facilè ipſa in acorem vertit. Nonnulla autem ſunt adeò imbecilla & aquoſa, vt ne initio quidem frigus tolerent. Ac talium cuſtodiendorum gratia, Pater meus ſtœbe copioſa calidáque, in calidiſſimam domum coniecta, vaſa repleta occultabat: qua induſtria vſus, nunquam habuit acidum vinum, ſed celerrimè omnia veteraſcentia. Quò autem nunquam ab ſcopo aberraret, vaſis infundebat vinum non nouis, ſed ex quibus aliquod iam vetus vacuaſſet: curabátque

Antidotos dũ poſt venenum dantur liberalius eſſe exhibendas quàm ſi præſumerẽtur.

Mithridates cõmunitus antidoto, perimere ſe veneno non potuit.

Antoninus Imperator ſingulis diebus vtebatur theriace, inſtar Ægyptiæ fabæ.

Antidoti vetuſtiores, papaueris lachrymam longè mitiorem poſſident.

Galenum medicamẽtorum conquirendorũ gratia, varias perluſtraſſe regiones.

Medicamẽta explorandi ratio.

Mel optimũ quale nam eſſe debeat.

Vina quæ celerrimè omniũ inueterentur.

Veteraſcentiũ vinorum qualitas eſt acrimonia cũ perſpicuo calore, cui poſtea ſuccedit amaritudo.

Vina reponẽdi ratio.

Tepidus locus vina in acorem vertit.

Stœben conducere ad celerem concoctionem.

vt furni, focíque in propinquo ipſi thecæ vinariæ eſſent: qua ratione etiam in multis Italiæ locis vinum calfieri intellexi. Verùm quæ in hunc modum parantur vina, vt firma durabiliáque ſunt, ſic capitis dolorem conciliant, propter fumi qualitatem quam contraxerunt. Itaque eiuſmodi omnia vina medicamentis componendis, quæ intra corpus ſumenda ſunt, euitabis. In emplaſtris verò, & aliis quæ extrinſecus imponuntur medicamentis, etiam talibus vti, ſi meliora deſint, nihil prohibet. Ad antidotos ergo Falernum vinum, quod nondum præ vetuſtate amaricet, optimum eſt. Præſtat autem ad theriacen deligere id quod dulcius fuerit, gratia guſtus gratioris: cuius ſolicitudo in medicamentis quæ deglutiuntur, habenda eſt. Iam verò mel omne vetuſtum, redditur ex coctione amarum: neque id mirum eſt, cùm vel citra cocturam, tempore amarius ex dulciori reddatur. Quare quod fuerit inueteratum, fugiendum ad antidoros eſt. In vniuerſum autem, Medicum debere eſſe peritum omnium ſtirpium, aut plurimarum, oportet. Si quidem compoſitorum medicaminum virtus, vires ſimplicium ſequitur, exigua quadam in ipſa compoſituræ ratione differentia obueniente. Differentiæ autem ſtirpium ſunt, arbores, frutices, herbæ, ſpinæ virgulta. Porrò theriaces compoſitio quam deſcripſit carmine Andromachus, habet in hunc modum.

Vina quæ maturuerũt præſidio ignis, capitis dolorem conciliant.

Vina antidotis emplaſtríſque cõmoda, qualia eſſe debeant.

Mel vetuſtum ex coctione amaricat, id quod tempore vel citra cocturam perpetitur.

Compoſitorũ virtus, vires ſimplicium ſequitur.

Stirpium differentiæ quæ ſint.

Hinc recitat Galenus carmina Andromachi, ac deinceps rationem conficiendæ Theriaces explicat: quæ omnia conſultò reliquimus, quòd ſint prorſus eadem quæ habentur in commentario ad Piſonem. Itaque ea tantum annotabimus impræſentiarum, quorum in illo non meminit.

GALENVS.

Quod pertinet ad viperarum capturas, neque iuxta marina loca, aut aquas ſalſuginoſas venandæ ſunt. Quippe antidotum ex huiuſcemodi compoſitum viperis, ſitim conciliat. A fœtis etiam eſt abſtinendum. Iam verò, dum coquuntur, ſalis iniici debet, ſi quidem conuenienti tempore viperas ceperis, modicum: ſin autem æſtate, nihil. Panis ad conficiendos artiſcos ſoleo miſcere ipſe vipereis carnibus quartam aut quintam partem. Qui niſi probè ſit toſtus, verendum eſt ne pharmacum ipſum aceſcat. Satius autem eſt vt multò citius ſiccentur, aridum panem cum ipſis carnibus accuratiſſimè læuigare; ac ſic tenues orbiculos fingere, quàm ſi etiam brodium viperarum affundas. Reponi autem debent vbi afficcati fuerint, in vaſe ſtanneo, vitreóve, aut aureo. Cæterum vitreum quidem & aureum, nullum dolum admittit: ſtanneum verò adulteratur plumbi miſtura. Tale igitur vitare conuenit in vniuerſis antidotis: veluti & quod argento non purgato confectum eſt. Celerrimè nanque & huic ærugo oboritur. Durat vigor ipſorum orbiculorum, ſi curioſè ſint reſiccati, & repoſiti, tribus & quatuor annis. At ſcillini trochiſci, ex tribus ſcillæ optimè toſtæ partibus, & duabus tenuiſſimæ farinæ erui, ſimiliter conficiuntur.

Viperas venandi ratio.

Artiſcos Theriacos conficiendi ratio.

Vaſa vitrea vel aurea nullum dolum admittere, ſtannea autẽ adulterari plumbi miſtura, ac proinde ablegãda ab antidotis.

Scillinorum confectio.

Poſt hæc ſubdidit Galenus deſcriptionem magmatis Hedychroi, quam habes in commentario de Theriaca ad Piſonem.

GALENVS.

Ex medicamentis quæ theriacem conſtituunt, longum

Sagapenum aqua rigatum soluitur. Chalbani pars transit in sagapenum. Casia in cinnamomū conuertitur. Opocalpasum est letale, reperiturque in myrrha.

longum piper solet adulterari. Cæterùm adulteratum quidem, affusa aqua soluitur: quod verò adulterio caret, insolubile permanet. Contrà autem, verum sagapenum statim aqua rigatum soluitur: quod non tale est, eliquescit minimè. Sciendum autem est, chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiam optima casia in cinnamomum transit. Nec secus in optima myrrha opocalpason reperitur, ab ipsa myrrha diuersum. At opocalpason est letale: multisque, ob inscitiam myrrhæ, quæ opocalpason continebat, conciliauit exitium. Nam de industria nonnulli antidotum præparantium, ipsam vt laudatissimam iniecerunt: quòd collyriis inditam, optimum esse medicamentum viderent. Quemadmodum igitur in pueris gemellis inuicem similibus, qui quidem non eis assueuerunt, alterum ab altero nequeunt discernere: iis autem qui vnà vixerunt, facillima est ipsorum dignotio, ita qui inter singula medicamenta est versatus, facilè vel minimas eorum differentias cognoscit: quæ latent illos, qui ipsa semel tantum aut bis conspexerint. Rosæ ad theriacem eligendæ sunt aliis omnibus rubentiores, atque odoratæ magis. Vnumquodque siquidem præstantissimum est, quod proprium generis sui odorem valentissimum possidet. Præstant etiam in quolibet genere, non rugosa, neque exilia, sed quæ probè nutritam, solidámque consistentiam sortiuntur. Scordium optimum, ex Creta nobis aduehitur: quod quidem cadauera supra ipsum iacentia, diutissimè tueri à putredine proditur. Opobalsamum adulteratur plurimis modis, quos premo, ne quis fortè doctrina mea abutatur. Quare neque eos probo, qui scripturas letalium medicamentorum inuulgant. Porrò cinnamomum optimum debet odoratissimum esse, gustanti calidum: colore autem tale, vt si quis lactis colorem fusco admiscuerit, cum cœrulei pauxillo. At agaricum (quod sanè adulterium nullum admittit) laudatissimum est, quod leuissimum: vt densum, graue, & lignosum, deterrimum. Crocus optimus est, qui flauissimus, odoratissimúsque existens, longo tempore in vigore perdurat. Iam verò in cinnamomi penuria, duplicata casiæ portio iniicienda est. Carpesio etiam sæpe loco phu vtimur: est enim similis generis cum eo facultatis, sed valentioris, nonnihilque odoratum refert. Sunt enim tenues festucæ, surculis cinnamomi persimiles. Nardus Indica, quæ radix quidem est (licet ob similitudinem formæ quam cum spicis habet, spica nardi vocetur) non est emenda elota. Vnguentarij quippe, coquentes prius eam, vt ad alia ipsius decocto vtantur, postea inutilem vendunt. Rheon quoque ipsum adulteratur. Quandoquidem statim in regionibus vbi gignitur, recens nonnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorem reddat: quem postea cremorem, vbi accuratius percoxerint, ceu purum, atque ab aquæ mistura alienum, ad nos transmittunt: sicuti & rheon ipsum siccatum, tanquam neque id prius cocturam fuerit experitum. Cognoscetur tamen facilè dolus: nam eiusmodi rheon nec densam, compactámve substantiam possidet, vt quod integrum est, sed rarius apparet, astrictionémque aut obscuram, aut planè nullam gustanti exhibet: quam tamen rheon vigens validissimam possidet.

Præstantissimum esse medicamentum quod propriū generis sui odorem valentissimum possidet. Scordium cadauera incorrupta tuetur. Letalium medicamentorū doctrinam inuulgandam non esse. Cinnamomi optimi notæ. Agarici optimi notæ. Croci optimi notæ. Carpesij facultas. Spica nardi radix est, sed ob similitudinem quam cum spicis habet sic appellatur. Rheon adulterandi modus. Rheon esse vehementer astringens gustui.

Deinceps Galenus modum præparandæ Theriaces tradit: qui quidem iam expositus est in commentario ad Pisonem. Subiungit etiam compositiones eiusdem antidoti, à Damocrate, atque etiam Critone proditas: quas quidem (quia descriptionem Andromachi vnicè commendat Galenus, eique esse inhærendum censet) studiosi breuitatis omittimus.

GALENI PERGAMENI De antidotis,

LIBER SECVNDVS.

Qvandoquidem de Theriace toto priore libro tractauimus, in præsenti de cæteris antidotis differamus, ab iis quæ Andromachus descripsit, exorsi.

Antidoti Mithridatiæ descriptio.

Antidotus Mithridatia, ad letalia peculiariter efficax, ad omnésque internos affectus. Dulcis radiculæ drach. vij. s. obolos iiij. opij drach. iiij. obol. ij. castorei drach. vj. polij. drac. v. obol. ij. costi tantundem: spicæ nardi drac. vj. obol. ij. casiæ drac. v. obol. ij. thuris drac. vj. seseleos drac. v. obol. ij. hypocistidis succi drac. vj. acori drach. ij. scordij drach. vj. obol ij. folij drach. iiij. salis drach. vj. cypheos drach. vj. obolos ij. myrrhæ drach. vj. croci drach. vij. obol. ij. cinnamomi tantundem: styracis drach. v. obol. iiij. dauci seminis drac. vj. obol. iij. zingiberis drac. vj. obol. ij. phu Pontici drac. ij. petroselini drac. iv. obol. iij. nardi Gallicæ, fœniculi seminis, nardi Indicæ, sing. drac. iiij. hyperici, acaciæ, vtriusque drac. ij. gentianæ drach. iiij. anisi drac. iij. Thalspi drac. vj. obol. iiij. meu athamantici drac. iiij. rosarum siccarum, cardamomi, sing. drach. iiij. gummi drach. ij iunci odorati rotundi drach. vj. obol. ij. opopanacis tantundem: opobalsami drach. vj. obol iv. chalbani drach. vij. scinci drac. ij. obol. ij. resinæ terebinthinæ drac. vj. obol. ij. vini Chij quod sit satis: mellis Attici cocti quantum sat esse videatur. Conficito.

Antidotus Ælij fugans serpentes ad compluresque affectus perutilis.

Antidotus Ælij Gaij, ad letalia & virulenta omnia: quæ, si inspergatur vbi frequentant serpentes, eos fugat. Facit ad omnem oculorum fluxum, & reliquarum partium. Discutit omnes molestias animi, febrésque longas & circuitu repetentes persanat. Ad hæc, menses, fœtúsq; absq; difficultate educit, auxiliaturq; phthisicis, auellanæ nucis instar epota, cū aquæ cyathis quaternis. Ad vipereos tamen morsus, ex vino exhibetur. Myrrhæ drach. xij. croci, nardi, vtriusque drach. xij. iunci odorati rotundi drach. xij. cinnamomi drach. ij. amomi drac. iv. chalbani drac. ix. resinæ terebinthinæ drac. v. piperis albi drac. x. longi drach. xxxij costi drac. viij. thuris drac. xij. lachrymæ papaueris tantundem: scordij drac. L. polij. drach. iv. hypocistidis succi drach. xij. petroselini drach. viij. seselis drach. xiv. dauci seminis drach. xvj. opobalsami drach. xij. opoponacis tantundem: castorei drach. viij. mellis Attici sextar. ij. Conficito.

Antidotus ex sanguinibus à Damocrate scripta.

Damocratis Antidotus ex sanguinibus, ad venena.

Sanguinis anserini, & marinæ testudinis, & anatis, & hœdini, siccorum omnium, sing. drac. ij. Myrrhæ stillatitiæ, spicæ nardi, sing. drac. x. cinnamomi drach. vj. rosæ fol sic. drac. viij. iunci rotundi,

rotundi, thuris,costi, singul. drach.j. amomi,piperis albi,vtriusque drach.iij.piperis longi drach. j.s.croci drach.xij.casiæ drach.viij. trifolij radicis drach.v. polij tantundem : opobalsami drach. iij. petroselini drach. iiij. baccarum iuniperi, acori, rheu pontici,meu,dictamni,phu,ammoniaci thymiamatis,fœniculi,sing.drach.ij. agarici drach.ij. s.saxatilis rutæ drach.iij. dauci drach.ij.anisi,asari,ameos,cumini,sing. drach.j.s. sem. napi syluestris drach. iij. scordij Cretensis drach. v. mellis optimi duplum omnium. Detrita omnia, coctóque melle excepta,vasis indito.

Rosaccei pastilli confectio ex Damocrate.

Rosaceorum pastillorũ cõfectio ex Damocrate.

Rosæ virentis foliorum lib. iij. iunci rotundi drach.xx.myrrhæ drach.xij.croci drach.viij.Contusis rosis atque per setaceum transmissis, addantur reliqua comminuta: ac poftea rursus simul tundantur,redigantúrque in prægrãdes orbiculos.

Crocomagmatis præparatio.

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicij drach.c.myrrhæ pinguis,rosarum siccarum,amyli,gummi, sing.drac.L. Omnia vino odorato,marinæ aquæ experte, excipiantur & læuigentur,ac denique in trochiscos fingantur.

Antidotus quã Præfagientem nominant.

Antidotus Præsagiens nomine:qua ebibita,venenum cum cibo sumptum, prorsus reddetur vomitu.Lemniæ terræ drach.j.obol.ij. baccarum iuniperi drach. ij. læuigentur exactè cum olei dulcis pauxillo. Propinatur ex mulsa, nucis ponticæ magnitudo.

Asclepiadis,ad eos qui letalia biberunt,remedia.

Remedia ab Asclepiade scripta ad eos qui letalia biberunt.

Papaueris lachryma epota,confert mouere vomitum ex hydrelæo calente, vel ex oxycrato calido,aluúmque clysmis subducere,Opio epoto,merum copiosius statim bibitum iuuat:aut piper cum vino.Conducit etiam lac asininum haustum:atque clysmi mitiores. Sumpto aconito, iuuat manipulum rutæ,læuigatum,vino meraciori,ebibere.

Si altercum nocuit, lac asininum, vel quoduis aliud, cum mulsa calida opitulatur. Si viride coriandrum, auxiliatur vinum meracum potum, & pingue ius gallinarum. Lepore marino assumpto prodest lac asininum bibere:sin minus,vaccinum, aut caprillum.Si toxicum potum sit,vinum dulce adiuuat, oleum rosaceum, sanguis caprillus, seménque napi contritum ex vino. Quibus fungi obsunt, dari debent raphani crudi quamplurimi: item vinum meracum, & cineris sarmentarij lixiuium : præterea nitrum aceto dilutum, aut fæx vini combusta,tritáque cum aqua:aut absinthium ex aceto, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si ixia fuerit ingesta, succurrit absinthium potũ cum vino,castoreo,& ruta. Proderit & oxymeli potare, & vomitiones ciere. Buprefti assumpto,passi plurimi potus,ac dein vomitus opitulatur : necnon lac calidum bibitum, decoctúmque ficuum in potu datum.Si cantharides haustæ sint, conducit passum ex oleo bibere, plurimúmque etiam lactis haurire, & plures nucleos pini esse: aut cantharidum alas,pedésque cum melle detritos linctu assumere. Psilothro hausto,prodest calentis olei potio,& vomitio excitata: necnon lac caprillũ,& maluæ coctæ succus, si cum oleo hauriatur.Spuma argẽti pota,auxiliatur piper,apium, myrrha,cum vino læuigata,bibitáque. Gypso ingesto,dari debet potui,cineris sarmentarij lixiuiũ, & thymus ex aqua tritus.Lacte in grumos coacto, iuuat aceti potio.Item coagulum ex aqua fontana bibitũ.Vel sulfuris, silphiíque æqualis portio,læuigata ex posca, bibitáque. Hirudinem deuoratam,alij muriæ,alij niuis,alij aceti potu expellere tentant.

Asclepiades spongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere iubet, vt hirudo spongiæ infixa extrahatur.Qui cerussam hauserint,iis confert olei calidi potus, vomitúsque: necnon lactis asinini haustus.Cùm autem ignoratur species deleteriorum quæ aut comesta, aut bibita sunt,aquã affatim calidam cum oleo propinare conuenit, ad vomitũque incitare.Vtile etiam fuerit,& circuncidere somnum, subscriptísque cõfectionibus vti.

Apollonij pharmacum præseruatiuum veneni.

Antidotus Apollonij à veneno præseruans.

Rutæ folia xx. nuces iuglandes ij.salis grumus vnus,caricæ duæ. Offerantur simul ieiuno stomacho: noxam quippe à letalibus prohibent. Aliud. Baccarum iuniperi drach.ij.lemnij sigilli drach.ij. & obol.ij.trita exceptáque oleo reposito.Porrigitur ex hydromelite instar auellanæ nucis.Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur,si quando eorum qui * inuitassent ipsum, habebat fidem suspectam.

Antidotus Mithridatis,Athanasia dicta, ad letalia medicamenta, & cuiuslibet virulenti ictum. Auxiliatur etiam ventriculo,in quo cibus acescit: necnon sanguinẽ spuentibus, diuturna tussi infestatis,ac breuiter iecorariis & lienosis, vesicæque & vteri affectibus.Piperis albi grana xl.costi,meu, asari,acori,dauci Cretici seminis,petroselini,nardi Indicæ,lapidis Nestoritis, sing.drach.iiij.croci, myrrhæ,singul.drach.viij. cinnamomi,casiæ,sing. drach.xij. mellis Attici cocti quod sit satis.Datur nucis auellanæ magnitudine,ex mulso temperato.

Athanasia Mithridatis.

Antidotus Zopyria vocata,ad prædicta omnia, ad aliósque affectus efficacissima.

Antidotus Zopyria.

Opobalsami drach. iij. nardi Indicæ, myrrhæ Troglodyticæ, iunci rotundi floris, cinnamomi, characij,costi recentis,piperis longi,hypocistidis, polij,piperis Peræatici,scordij,meu Cretici,cardamomi,sing.drac.iiij.thuris masculi,carpobalsami, dictamni,sing.drac.vj.petroselini, casiæ rubentis, singul. drach.vij. croci Corycij drach.viij. mellis Attici quod sit satis.Datur nucis auellanæ instar,si febris abest,ex vino:febrientibus,ex hydromelite.

Mithridatis Theriace,qua rex Mithridates vtebatur perpetuò, vt se à letali veneno assereret. Cùm itaque à Romanis captus esset,nec bis epoto veneno mori posset, gladio sibiipsi mortem intulit. Confectio ipsius secundum Andromachum habet in hunc modum. Pastillorum scillinorum drach.xlviij. pastillorum theriacorum,piperis nigri,hedychroi magmatis,lachrymæ papaueris nigri,sing.drach.xxiiij. rosarum siccarum, iunci rotundi odorati floris, polij, scordij, seminis napi, iridis Illyricæ,agarici,cinnamomi, dulcis radiculæ succi, opobalsami,sing. drach.xij. roris marini drach.viij.myrrhæ,croci,zingiberis,rheu pontici, quinquefolij radicis, nepitæ montanæ,marrubij, petroselini,stœchados, costi,piperis albi, thuris, sing.drach.j.obol.ij.casiæ nigræ drach.iiij.piperis nigri drach.j. longi tantundem : meu, asari, acori, dauci seminis,anserini sanguinis sicci, anatis sanguinis,singul.drach.iij.Excipiantur melle Attico, & cocto.

Mithridatis regis theriace, qua præmunitus, cũ postea veneno extingui nõ posset, sese gladio peremit.

Theriaca Ælij admodum efficax.

Theriace Ælij.

Bryoniæ radicis drach.xvj.trifolij seminis,opopanacis,sing.drach.viij.aristolochiæ tenuis drach. xij.roris marini radicis, iris Illyricæ, zingiberis, opij,sing.drach.viij.rutæ syluestris seminis drach. xij.cumini Æthiopici drach. xvj. myrrhæ, casiæ, castorei,seselis,eryngij.radicis, serpylli,lachrymæ

Cyrenaicæ,sing.drach.vj. Medicæ drach.xij.sagapeni drach. vj. croci drach. v. erui farinæ drach. xxiiij.Finguntur pastilli ex aqua triobolares, dantúrque cum vino.

Theriaca Euclidis.

Theriaca Euclidis, ad internos dolores, aspidum morsus, pleuritidésque, & quartaná febrem, si post vomitum, instar auellanæ nucis sumatur. Castorei drach. vj. opopanacis, sagapeni, seselis, cachryos, chamædryos, chamæpityos, marrubij, singul.drach.xvj.styracis, bituminis Iudaici, myrrhæ, singul.drach.vij. lachrymæ papaueris drach. viij.mellis lib.j.Conficito.

Alia ad febres omnes repetentes per circuitus, Harpalo autore.

Myrrhæ drach.iiij. piperis longi vel albi,opij, sing.drach.ij.castorei obol.iij.s.cardamomi drach. iij. sagapeni drach.ij. Trita cum aqua in pastillos coguntur, qui obolos duos pendeant. Propinentur singuli cum cyathis duobus Adriani vini, & aquæ fontanæ coctæ,quaternis. Si febris vrgeat, cum hydromelite.

Potio Cratippi ad morsus rabidi canis.

Morsui rabidi canis potio Cratippi.

Canctorum vstorum drach.xx. myrrhæ drach. ij. croci drach.j. s. gentianæ drach. j. piperis albi grana x. vini quod ad excipienda sit satis. Datur drachma vna, cum vini cyathis tribus temperati.

Candidum Baphulli.

Album emplastrum Baphulli,quod rabidorum morsibus commodissimè extrinsecus admouetur: datúrque etiam catapotium ex eo nucis auellanæ instar, ad dies xl. Est autem alternis diebus amouendum à vulnere, ac rursus, vbi elueris sordes, imponendum.Ceræ ponticæ lib.ij. spumæ argenti,cerussæ,sing.lib.olei veteris sextarium:myrrhæ, medullæ ceruinæ, vtriusque drach.ij. thuris drachma. Argenti spuma oleo coquitur, & cùm mutata fuerit, cerussa inspergitur, ac cera miscetur. Vbi tam spissum euaserit, vt manus non inficiat, ab igne sublato, medullam, myrrham, & thus iniicito.

Diophantis medicamentum, ad scorpionum ictus,& phalangiorum morsus.

Diophantis medicamētum ad scorpionum & phalangiorum ictus.

Aristolochiæ drach. iiij. piperis drach. ij. opij drach.j.pyrethri drach.iiij.Fingantur pastilli fabæ Ægyptiæ magnitudine,dentúrque duo deglutiendi,& vini meraci cyathi duo.

Aliud ad periculosos scorpionum & phalangiorum ictus.

Rutæ syluestris seminis, erucæ seminis, pyrethri, styracis, sulfuris viui,sing.drach.vj. castorei drach. ij. Excipito testudinis sanguine, ac ternos obolos ex meraco vino exhibeto.

Aliud ad eadem optimum, conferens etiam parturientibus ægrè.

Parturiētibus ægrè,medicamen conueniens.

Myrrhæ,castorei, styracis, singulæ drachmæ. Opij drach. ij. chalbani drach. iij. Apij seminis acetabulum. Anisi tantundem. Piperis grana xxx. Fingitur ex vino, datúrque drach. vna, ex vini hemina.

Viperarū morsibus pharmacum.

Epithema ad phalangiorum ictus, & omnis serpentis: quod etiam in potu auxiliatur. Sulfuris viui, chalbani, vtriusque denarij iiij. Liquoris Libyci, nucum auellanarum purgatarum singul. drach. ij. vino dissoluta, & melle excepta imponuntur. Ad viperarum morsus optimum pharmacum ab Apollodoro compositum. Cumini syluestris seminis acetabulum: testudinis marinæ sanguinis drach. iiij. coaguli hinnuli, vel leporini, drach.iij. hædini sanguinis drach.iiij.Omnia mista,vinóque optimo excepta,reponito: atque oliuæ magnitudinem, ex vini optimi cyatho dimidio,dum vsus postulabit,porrigito. Heræ antidotus, qua Marcus Cathegetes est vsus. Trifolij bituminosi seminis, aristolochiæ rotundæ, rutæ syluestris, erui insolati, singul.drach.vj. Vino excipiuntur,fiúntque pastilli drach.iiij.datúrque vnus ex vino & oleo.

Apollodori pharmacum.

Alia ad letalia,iecinorosos,inflationes ventris, & incipientes aquæ subter cutem suffusiones efficacissima.Myrrhæ drach.v.nardi Syriacæ drach. v.s.iunci rotundi floris drach.ij.s.casiæ drach.iiij. cinnamomi drach. iij. piperis albi sesquidrach. thuris drachma & obolus: costi drachma. Excipiuntur Attico melle, finguntúrque nucis auellanæ instar,ac dantur ex mulso vel aqua.

Complura alia ad eosdem affectus,ex diuersis autoribus congerit Galenus remedia. Nos verò ex omnibus ea in tuam gratiam, Candide Lector,elegimus, quæ & præstantissima videbantur,& facilius parari possunt. Habes itaque omnes commentarios Galeni, in compendium enchiridiónque redactos,excepto fortè vno vel altero,ex quibus nihil succi exprimi potuit.Nam quod pertinet ad commentaria in Hippocratem,quidquid in eis continetur cremoris (nisi fatalia decreta consilium nostrum hoc intercipiant) hoc est,vniuersas sententias, instar Indicis atque alphabeti digestas,breui in lucem edemus.Tuum igitur est,illis bene precari,qui in hoc sunt toti,vt tuis commodis seruiant,rectéque tuis studiis consulant.

DE

AD ORNATISSIMVM VIRVM, DOM. D. GASPAREM DE LA HOZ, CANONICVM SECOBIENSEM, SCRIPTOREM APOSTOLICVM, AC bonarum literarum cultorem maximum, Andreæ Lacunæ Secobiensis, Militis sancti Petri, de ponderibus & mensuris medicinalibus Commentarius.

VETVS prouerbium, & quàm verissimum est, mi Gaspar, Vir ornatissime, optimam esse mensuram in rebus omnibus: cùm nimirum omnia quæ in vita & sunt & geruntur, ab ea suam absolutionem, suam lucem, suúmque ornamentum sortiantur: nihilque iustum, rectum, aut inculpabile sit, quod mensura (quæ sola virtus inest omnibus rebus) destituatur. Quamobrem si exquisitè expendamus singula, qua cœlesti illa machina ambiuntur, quæque supra cœlos consistunt, omnia certè inueniemus exactam quandam mensuram, commoderationémque à suo conditore accepisse, quam perpetuò tuentur, dum naturæ leges non transgrediuntur. Quippe vniformes illæ orbium cœlestium lationes, perennes astrorum cursus, ordinatæ vicissitudines temporum, conspirationes elementorum, generationes denique omnium quæ supra terram, & subter illam fiunt, non aliunde quàm à symmetria quadam, quæ in accurata partium mensura consistit, proficiscuntur. Iam verò, quòd sanitas quidem corporum, aliud sit nihil, quàm debita & absoluta mensura eorum ex quibus conflantur: morbus autem, ab hac symmetria recessus quidam & lapsus, quis ambigit? Nemini etiam est dubium, decreta & leges Reipubl. mensuras quasdam existere, quæ singulis suum ius dispensant. Vt autem ipsius mensuræ summam efficaciam & vim, exemplo familiarissimo exponam, poëmata optimis documentis & sententiis exculta, si metro claudicent, hoc est, mensura non constent, confestim stomachum mouent, nauseámque & fastidium gignunt. Contrà verò, quæ symmetra existunt, etiamsi pudicitiam offendant, moresque iuuentutis corrumpant, magnificè ab omnibus celebrantur: tantùm authoritatis vendicare sibi videtur emmetron. Cæterùm cùm in aliis omnibus humanis actionibus, si rectè perfici debeant, mensura quædam exquisita desideretur, tum vel maximè in arte Medica ea ipsa requiritur: vtpotè in qua, vel minima à pondere, ac mensura aberratio, soleat semper ægris periculosa & piacularis existere. Nam cùm generatio nostra, incolumitâsque, miscellæ quatuor elementorum debeatur, certa quadam mensura confluentium & conspirantium in vnam eandémque temperiem: sanè si quando rhythmus huius soluatur, necessum est ad recuperandum habitum pristinum, reducamur eò, iusta etiam, exploratissimáque mensura eius, quod lapsum corrigere possit, administrata. Qua neglecta, si quispiam admoliatur præsidia corpori, morbi seminarium augebit, aut affectum alium maligniorem inducet: ita vt non minus cauendum à tali medico sit, quàm à morbo ipso. Cùm igitur inter alia Galeni opera, redegissem nuper in succinctam periochen commentarios illos de compositione medicamentorum κατὰ γένη καὶ κατὰ τόπους, ditissimos naturæ humanæ thesauros: persua-

ſumque haberem, neutiquam ex eorum lectione percepturos aliquid frugis, qui in ratione ponderum & menſurarum non eſſent adamuſſim exercitati: ſed potius occaſionem capturos, qua ſibi ignominiæ notam, ægris conciliarent ſummam internecionem: precium operæ me facturum exiſtimaui, ſi quæ veteribus, ac præcipuè Galeno, circa pondera & menſuras medicinales conſcripta ſunt, aggerans, ea omnia paucis expoſita, ſub præfatione nominis tui, in publicam ſtudioſorum commoditatem ederem: vt vel ex hoc argumento, amicitia noſtra, & numquam peritura neceſſitudo, omnibus innoteſceret: tibi autem, ſi quis hinc fructus ab aliquo hauriendus eſſet, prorſus acceptus ferretur. Nec verò collectanea hæc de menſuris cuiquam aptius quàm tibi nuncupari potuiſſent, qui (vt cæteras ingenuiſſimas tui animi dotes impræſentiarum ſubticeam) diu noctúque aſtronomicis ſtudiis indulgens, in eíſque felices tuas horulas, haud oſcitanter collocans, non modò plagas has inferiores, ſed cælos etiam ipſos metiris, mentéque ſupra illos eueheris: contrà quàm faciunt plerique alij, qui vbi ſemel quæ pertinent ad cutem curandam ſunt nacti, adeò ingenuarum artium, bonorúmque omnium inſtitutorum infelices obliuiſcuntur, vt ne ineſſe quidem ſibi animam recordentur: ac proinde obruti, demerſíque cœno ſuarum cupiditatum, corporíſque mole depreſſi, eam quocumque tandem irruat, ſequantur: tantum abeſt, vt (exemplo tui) cœlum vnquam ſuſpectent, aut in meditatione rerum pulcherrimarum aſininas ſuas cogitationes exerceant. Hi tamen mancipia vmbilici ſunt: à quorum ingenio tam abes ipſe, quàm qui longiſſimè. Quippè ita vteris fortunæ bonis, quæ tuo marte acquiſita, tibi quam largiſſimè ſuppetunt, vt eorum quidem quæ ex vſu ſunt, nihil deſit corpuſculo, amicíſque omnia communia fiant: animus autem ipſe minimè ab eis præpediatur, ſed ad altiora aſpirans, excolatur atque locupletetur aliis ornamentis & opibus, quæ tantò illis ſplendidiores & auguſtiores ſunt, quantò mens noſtra corpori dignitate antecellit. Quò ſanè tam admirabili amore ſapientiæ accenſus, etſi fluctibus negociorum numquam non obruaris, quæ maxima cum dexteritate adminiſtras: ſemper tamen philoſophiæ ſtudiis incumbis, in eíſque tam feliciter promoues, vt diuinum iſtud ingenium tuum ſæpenumero admirari compellar. Ne autem huic noſtro commentariolo contingat, quod patriæ vtriuſque noſtrûm communi Secobiæ accidit, cuius quidem ſuburbia ſunt ciuitate ipſa ampliora, non agam hîc tecum pluribus, cùm tempeſtiuum iam ſit, vt promiſſis ſatisfaciamus.

EORVM quæ metiri homines ſolent, quædam ſolida, corpulenta, grauia, & ſibi cõtinua ſunt, vt lapis, cera, lignum, & ferrum: quædam ſolida quidem & ſicca, ſed diſſoluta & minutula, qualia accumulare cõnſueuimus, vt hordeum, oryza, & triticum: quædam demum in liquidis fluidíſque conſiſtunt è quorum numero eſt oleum, vinum, & mel. Quæ igitur ſub prima differentia comprehenduntur, grauitate diiudicantur: cui negocio ſtatera eſt inuenta. Quæ verò humidam conſiſtentiam poſſident, vaſculi cauitate expenduntur. At ea quæ cùm ſint arida, aggerari in cumulum poſſunt, medio genere ambigunt: modò quippe ipſa librare, modò vaſculis menſurare conſueuimus: quemadmodum liquores fluentes. Quanquam hi quoque ſæpenumero reuocantur ad ſtateram. Liquida quippe omnia quæ corpori adminiſtrantur, vniuerſi ferè iam ponderant, ſi Hiſpanos pharmacopolas excipias. Hi nanque non pondere, quemadmodum in Italia, Gallia, Germania, & Anglia mos eſt, ſed vaſculi cauitate liquida medicamenta metiuntur: id quod equidem probare vllo modo non poſſum. Nam cùm ex liquoribus, hi quidem grauiores ſint, illi autem leuiores, atque tenuium partium: certè neceſſum eſt, dum eos omnes ex æquo pari vaſculi cauitate diſpenſant, grauiſſimè interdum hallucinentur, capitalíque errore labantur. Nemini ſiquidem in ambiguo eſt, quæ craſſarum ſunt partium, ea contracta & exigua mole plurimum continere ſubſtantiæ: vt pauxillum ſub tumore laxiori, quæ raram conſiſtentiam ſortiuntur. Etenim ſi accipias vnam heminam olei, vini aliam, ac tertiam denique mellis: cõperies planè oleum quidem ipſum, vncias ix. pendere, vinum autem x. mel tredecim cum dimidia: ita vt hoc ad vinum ſit ſeſquiplum. Quod verò aiunt, ſe non vna eadémque menſura, oleum, mel, atque vinum metiri, ſed eorum liquorum ſingulis habere ſuam deſtinatam: id illos non reddit à culpa immunes. Nam cùm in generibus ſingulis non paruum diſcrimen ſit penes grauitatem & leuitatem (omphacinum enim oleum, exempli gratia, quod oliuæ immaturæ fuderunt, hyoſcyaminúmve, tenuitate partium & leuitate, multis numeris ab irino relinquitur) cõtingit ſanè, vt dum cuiuſque indiuidui vnciam vnam ſeſe adminiſtrare arbitrantur, alterius quidem plus, alterius autem longè minus exhibeant,

ac ſic artis præcepta euertant. Deberent itaque aut liquores vniuerſos librare, aut ſingulis eorum ſpeciebus, menſuram peculiarem præſcribere: quam quidem inueſtigare, eſſet nimis operoſi negocij.

Porrò menſura olei erat Galeni tempore apud Romanos cornea, pellucidáque, & lineis quibuſdã orbicularibus, quibus vnciæ diſcernerẽtur, inciſa. Sunt autem innumera ponderum ac menſuratum genera, ſecundum varietates regionum ac motum. Quamobrem ea deſcribemus impræſentiarum duntaxat, quæ vrbi Romæ, antiquiſſimæ totius orbis metropoli, ſemper fuerunt familiariſſima: cùm præſertim Galenus vniuerſas ferè pharmacorum compoſitiones, ad menſuras Romanorum, ponderáque reduxerit, cum quibus, vbi expoſita fuerint, facillimum cuique erit, quæ apud alias ciuitates in vſu habentur, conferre.

De ponderibus.

Nomina ponderum medicinalium, in quæ medici paſſim incidunt, ſunt, mina, libra, vncia, drachma, ſcriptulus, obolus, ſiliqua, & granum. Romana igitur mina continet libras xx. Nam Ægyptia, & Attica, xvj. tantùm conſtant. Libram autem xij. vnciæ conſtituunt, quarum ſingulæ ex drachmis octo conflantur. Porrò drachmam Galenus idem eſſe vult cum Romano denario: quamuis contendant aliqui, eam eſſe partem ſeptimam vnciæ. Conſtat autem drachma ſcriptulis tribus, quæ à Græcis γράμματα, ſcrupuli à neotericis, corrupta voce, appellantur. Quorum quiſque duos obolos continet: vt horum ſinguli, ſiliquas tres, quæ & ceratia dicuntur. At verò vnaquæque ſiliqua, grana quaterna pendet. Reperiuntur etiam creberrimè inter nomenclaturas ponderum, faba Græca & Ægyptia: ac præterea nux iuglans, & Pontica. E quibus Græca quidem faba, duos obolos pendit: Ægyptia autem, drach. j.s. At iuglans nux, ſiliquas lxxij, vt Pontica xviij. Quæ omnia ordine reſolutorio explicata, facilè ex hac tabella diſcernes.

Mina Ægyptia	vnic.xvj.
Mina Romana	vnc.xx.
Libra Romana	vnc.xij.
Vncia	drach.viij.
Drachma, ſiue denarius, ſiue olca, ſcript.iij.	
Scriptulus, ſiue ſcrupulus	obolos ij.
Obolus	ſiliquas iij.
Siliqua	grana iiij.
Faba Græca	obol.ij.
Faba Ægyptia	drach.j.s.
Nux iuglans	ſiliquas lxxij.
Nux Pontica	ſiliquas xviij.

Si igitur vbique locorum & gentium, libræ, vnciæ, & drachmæ, eſſent inter ſe eædem, liceret profectò nobis, iuxta Galeni dogmata, in quauis orbis plaga & regione, medicamenta citra diſcrimen præſcribere. Cùm autem euarient paſſim ea pondera, certè niſi quis omnia illa ad tabellam præſcriptam reuocet, ſinguláque adamuſſim expẽdat, priuſquam alicui pharmacum catharticum porrigat, fieri vllo modo non poteſt, quin ab ſcopo aberret, videlicet aut plus quàm ſit ex vſu, propinans, aut minus quam morbus poſtulet. Equidem experientia didici, Hiſpanicam vnciam Romana eſſe obolis duobus maiorem. Pariſienſem, ferè integra drachma. Colonienſis, Bruxellẽſis, atque Antuerpienſis vnciæ, ſunt ſimiles: quarũ ſingulæ Romanam tribus obolis ſuperãt. Ab hac, vncia Veneta (quam experiundi gratia, nuper in officina quadam librarii) propémodum ſeſquidrachma relinquitur. Siquidem Veneta libra medicinalis, Romanæ libræ vncias x. cum dimidia, plus minus, pendet. Pro ratione itaque harum differentiarum poſſem ipſe iam in ſingulis horum locorum, numerum drachmarum intrepidè & augere, & detrahere: id quod mihi non perinde liceret abſque ſumma ægrotantium clade, ſi proportionem ponderum quam habent interſe mutuò, accuratè prius non exploraſſem. Quam cùm haberem perſpectam, cuidam adoleſcẽti, quem in ædibus illuſtriſſimi D. D. Ioannis à Mendozza, Cæſarei apud Venetos Oratoris ſplendidiſſ. ſuſcepi curandum, vnciam vnam ſoluentis pharmaci exhibui: cuius in vrbe Roma propinare drach. vij. auſus non fuiſſem.

De notis ponderum quibus Medici in officinis vtuntur.

Vt autem Græcorum characteres, quibus pondera exprimunt, impræſentiarum prætercam, ceu nihil ad nos pertinentes: Medici recentiores pro vncia, hanc notam ℥ vſurpant: quemadmodum hanc, ʒ pro drachma: ſimilitérque illam ℈ pro ſcriptulo: ſubdentes poſtea numerum quem expedire arbitrantur. Vt ſi oři ventriculi confirmando huiuſcemodi vnguen inſtituerimus: ℞ olei abſinthij, & cydoniorum, ana ℥ ij. nardini vnc.s. ceræ elotæ drach. v. pul. corallij, & menthæ, ana ℈ j. perinde ſonant ac ſi ſcribamus: Olei abſinthij & cydoniorum, ſing. vnc. ij. Nardini vnciam dimidiam: ceræ elotæ drach. v. pulueris corallij & menthæ, ſingulorum ſcriptulum vnum, &c. Quippe vox, ana, quæ aliquando etiam in Galeni commentariis occurrit, cuiuſque partes æquas ſignificat. Præſtaret autem medicamenta ipſa, quæ in ſe humani generis vitam, necémque gerunt, minimè quidem notis aut numeris, ſed literis extenſis exprimere. Quandoquidem iota vnum ſublatum aut additum, imò verò etiam apiculus vnus, ſæpe ægros ipſos in exitium atque internecionem adegit. Porrò vt flores ſolent diſpenſari pugillis, ſic manipulis herbæ. Communiter autem volunt eſſe pugillum, quantum tribus digitis apprehendi poſſit: manipulum verò, quantum tota manu. Ac pugillum quidem hac nota, P: manipulum autem hac, M, noſtri Medici exprimunt.

Græca liquidorum menſura (quæ maximè ſunt in vſu etiam apud Latinos Medicos) partim ex Galeno, partim ex commentariis Iacobi Syluij, Medici hac noſtra ætate clariſſimi, excerpta.

Cadus, ſiue Ceraunium, capit choas, hoc eſt, Romanos congios xij. vel libras menſurales cviij.

Choa ſiue Congius, ſextarios ſex capit, ſeu Atticas cotylas xij. ſeu libras ix.

Sextarius cotylas ij. ſeu libram vnam & dimidiam, ſeu cyathos xij. continet.

Cotyla, quam nonnulli heminam appellant, quartarios ij. ſeu vncias menſurales ix.

Semicotyla recipit acetabula duo, vel vncias iiij. cum dimidia, exiſtens quarta ſextarij pars.

Acetabulum (Græci ὀξύβαφον vocant) ſeſquicyathum, ſeu vncias ij. & drach. ij. pendet.

Cyathus conchas ij. ſeu myſtra iiij. ſeu chemas v. ſeu cochlearia x. ſeu ſeſcunciam.

Concha myſtra ij. ſeu chemas ij. cum dimidia, ſeu drachmas ſex.

Myſtrum chemen vnam, & quartam eius partem, ſeu cochlearia ij. cum dimidio, ſeu drach. iij.

Cheme

Cheme cochlearia ij. ſeu drach. ij. ſcript. j. & grana iiij. & quatuor quintas grani.

Cochlearium drach. j. ſcriptulum dimidium, grana ij. & duas quintas grani.

Porrò vinum nona parte pondus olei excedit. Mellis autem ad vinum proportio eſt ſeſquipla: hoc eſt,tertia parte mel ipſo vino grauius, vt liquet ex tabella ſubdita.

Cerauniũ Italicum habet	OLEI lib. xc.	VINI lib. c.	MELLIS lib.cl.
Congius	lib.vij & ſemiſſem	lib.iij. vnc.iiij.	lib. xij. & ſemiſſem.
Sextarius	vnc.xv.	vnc.xvj. drach. v. ſcript. j.	lib.ij. vnciam vnã.
Cotyla	vnc.vij. drac. iiij.	vnc. viij. drach. ij. ſcript. ij.	lib.j. drac.iiij.
Oxybaphum	ſeſcunciã drach.iij.	vnic.ij. ſcript. ij.	vnc. iij. drach. j.
Cyathus	drach. x.	vnciã j. drac. iij. ſiliquas iiij.	vnc.ij. ſcrip.ij.

Menſura aridorum quibus Medici maximè vtuntur.

Medimnus capit chœnicas xlviij.

Chœnix cotylas iij.vel ſeſquiſextarium,ſeu libras ij. & quadrantem vnum, & vnc.iij.

Sextarius cotylas ij.ſeu vnc.xiij.

Cotyle oxybapha iiij. ſeu vn.ix.

Oxybaphum, ſeſquicyathum, ſeu vnc. ij. & drach.ij.

Cyathus cochlearia x.ſeu ſeſcunciam.

Cochlearium drach.j. ſcript.s.grana ij.& duas quintas grani.

Crebro autem vſurpat Galenus hanc vocem Beſſem, quæ quotieſcunque ocurrit, pro vnciis octo accipiatur.

Hæc ſunt itaque,Vir Ornatiſſime,quæ ſub tuo nomine volui vt omnibus fierent communia ſtudioſis: quare pro tua feceris dignitate,ſi ea cõtra vitilitigatorum morſus defenderis.Vale feliciter,plurimúmque ſaluta meo nomine communes vtrique noſtrûm amicos,atque integerrimos viros, D.Berrocalem,Scriptorem Apoſtolicum:necnon D.Falconeum à Gueuara, Iuris prudentia licentiatum abſolutiſſimum.

Venetiis, III. *Idus Aprilis*, M. D. XLVIII.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, posterior columnam designat.

A

Ænea

Aquularum

C

Calidum,

Capitis

Cartilaginum

Index.

Iii Cerebri

Index.

Cucurbitam

D

Index.

Doloris

Elephan

Eryſipelas

F

Febris

Index.

Inæqualitas

Inflammatæ

Index.

Iudicia

Index.

Membra

 calidiora

Motuum

Index.

Nar

N

O

Ocularia

Oleum

Phlegmones

Pulsus

Q

R

Sanguinis

Index.

Sectarum

T

V

Venæ

Vina

Vnctiones

FINIS.

EPITOME
COMMENTARIORVM GALENI IN HIPPOCRATEM AB. A. LACVNA.

AD
CANDIDVM LECTOREM.
Ordo & peritia huius libelli.

EMITTIMVS tandem in tuum vſum, Candide LECTOR, omnes Commentariorum Galeni in Hippocratem memoratu dignas ſententias, in Elenchum Indicémque adeò accuratum digeſtas, vt cuiuſuis præcipuæ dictionis nominatiuus, ſemper ferè genitiuum præcedat: hic datiuum: datiuus accuſatiuum: ac ſic deinceps: annotatis inſuper locis omnibus, vnde illæ deſumptæ fuerint. Quum legeris igitur, exempli gratia, Comment. in Aphoriſm. 1. lib. 6. intelliges ſententiam illam haberi Commentario in Aphoriſmum primum, libri 6. Quum videris ſcriptum Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 29. petenda ſententia illa eſt, ex capite vigeſimonono Commentarij ſecundi in librum de Officina Medica, quem Hippocrates vocat κατ' ἰητρεῖον. Similiter vbi legeris, Prorrh. vel Prognoſt. vel de Art. intelliges librum Prorrheticorum, Prognoſticorum, ac de Articulis. Siquidem breuitatis ſtudio adducti, noluimus paſſim integram dictionem apponere,

PORRò libellos contra Lycum & Iulianum, olim à noſtra illa Epitome excluſimus, vt eos in hanc ſecundam editionem reſeruaremus: quandoquidem in ipſis Galenus interpretatur Hippocratem, eúmque aduerſus Lyci & Iuliani rabiem tuetur.

IAM verò ordo & numerus capitum relegat te ad eam Galeni editionem, quæ in octo claſſes digeſta, ſub forma librorum in octauo fuit Venetiis excuſa, idque induſtria Victoris Trincauelij, anno 1541. quam nimirum dum hæc conderemus, vnà cum codicibus Græcis ſemper habuimus præ manibus.

Nihil autem eſt, quòd te admoneam, ſynonimorum in perquirendis ſententiis maximam eſſe habendam rationem: quum

ipſe per te abundè intelligas, ſub multis ac variis nominibus poſſe plurima inueſtigari. Synonima enim voco diuerſa nomina, quæ vnam eandémque rem conſignificant : qualia ſunt Iecur, Hepar : Splen, Lien : Phlebotomia, Venæ ſectio, ſanguinis miſſio: Pleuritis, Lateralis morbus : Epilepſia, Morbus comitialis, Herculeus morbus, Caducus morbus, &c.

FRVERE itaque hoc quantulocumque labore noſtro, in tuam gratiam ſuſcepto, & ſi quid videatur, aut minùs aptè tractatum, aut incultiùs diſpoſitum, fragilitatis humanæ minimè obliuiſcaris. Vale.

EPITOME

EPITOME COMMENTARIORVM GALENI IN HIPPOCRATEM, AB ANDREA LACVNA SECOBIENSI MEDICO PONTIFICIO,

in Elenchi formam digesta.

ABDOMINIS musculi sunt octo numero. Comm. 3. in Prorrh. cap.52.

Abluere probè, febrili dispositioni, neque vt contrarium, neque vt familiare auxilium vnum, vtile existit: sed tanquam symptomatis alicuius emendatorium. Com. 1. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap.18.

Abortiunt mulieres, cùm vehementer salierint, aut fuerint horrendum aliquid conspicatæ, aut ex dolore, vel cruditate insigni, vel medicato aliquo cibo, vel puri medicamenti potione, vel ex missione sanguinis, vel ex alia simili euacuatione. Com. 2. in lib. 3. Epid. cap.8.

Abortum, si propter aliam causam, & non ob alimenti penuriam fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas. Comm. in Aphor.53. libr.5.

Aborsus fit propter vehementes atque frequentes exurrectiones, ob omnésq; alias fortes motiones, doloré sque. Comm. in Aphor. 27. lib 7.

Abscessus, qui ex decumbendo fit, maximè in diuturnis accidit morbis. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap.39.

Abscessus adfert iudicationem, ægrúmque à molestiis omnibus liberat. Com. 4. in lib de Rat. vic. in mor ac. cap.68.

Abscessus, siue ἀπόστημα vocatur confluxus sanguinis in aliquã vacuitatem mediam, quamdiu nulla apertio eruptiove in externa superficie contigerit. Com. 2. in lib. de Offic. cap.26.

Abscessum nullũ esse vtilem ante morbum concoctum. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap.5.

Abscessum secundùm Hippocratem fieri non solùm decumbentibus humoribus in aliquam partem, sed effluentibus etiam. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap.8.

Abscessum etiam dici ab Hippocrate, cùm vnus morbus transit in alterum. Com 2. in lib. 1. Epid. cap.21.

Abscessum haudquaquam requirit morbus, quoties per excreationem purgatur. Com. 2. in Prognostica, cap.63.

Abscessu iudicatorio apparente coniectandum est crudum esse morbum, atque diuturnum. Com. 1. in lib. 6. Epid c.16.

Abscessus cataplasmatis calfacientibus, & humectantibus maturandi sunt. Com. 1. in lib. de Offic cap.29.

Abscessus sursum vergentes plerúmq; sunt molestiores, quòd superna membra, si affecta sint, quàm inferna, maius discrimen afferant. Com 2. in lib.6 Epid. c.14.

Abscessus solent sæpe euenire in diuturnis morbis. Com.4. in lib.6. Epid. cap. 1.

Abscessus non consistunt per morbos biliosos. Com. 2. in Prognostica, cap.65.

Abscessus in morbis diuturnis ad infernas sedes erumpunt, ob frigus, crassitudinémque materiæ, ac virium imbecillitatem. Com. 2. in Prognostica, cap.34.

Abscessus in acutioribus morbis iuxta auriculas solent erumpere. Comm. 2. in Prognostica, cap.34.

Abscessus per effluxum facti, sunt salubriores: qui verò decumbente humore in aliquam partem, minùs commodi: atque horum ipsorum remotissimi quidẽ à loco affecto, decumbentésque in partes ignobiliores, existunt boni: contrarij horum,

ſunt mali. Com.3. in lib.1. Epid.cap.1.

Abſceſſus ad articulos fiunt iis,qui antea illos defatigarūt, & qui quouis modo morboſa laſſitudine laborarunt: & quibus craſſorum humorum colluuies longo tempore accumulata eſt. Com.in Aphor. 74. lib.4.

Abſceſſus deligationem non poſtulant, niſi vt ea inſeruiat medicamentis. Com.2. in lib. de Offic. cap 29.

Abſceſſus rarò illis eueniunt, qui cū rigore febricitant. Com.1 in lib.6.Epid. cap.10.

Abſceſſuum omnium cōmune exiſtit, quòd ægro diutius trahenti accidant. Com. 3. in Prorrh. cap 65.

Abſceſſibus confert,nullū habere orificium, donec maturuerint. Comm. 2. in lib. de Offic. cap.29.

Abſceſſibus confert, vt quoad maturuerint, nullus ex eis humor effundatur. ibid.

Abſceſſus vocari ab Hippocrate etiam per effluxum euacuationes. Com.2. in lib.1. Epid. cap.35.

Abſceſſus vocari ab Hippocrate, qui excretione ſunt facti noxiorum humorum, nedum qui decubitu. Com.1. in lib.3.Epid. cap. 4.

Abſceſſus, qui ex locis ſuperioribus, in eos qui ſunt infra vmbilicum, fiunt, laudari ab Hippocrate: contrarios autem, damnari. Com.1. in lib.6. Epid. cap.16.

Abſceſſus per morbos graſſantes ortos, eſſe vitio vertendos. Com.2. in Prorrh.cap.6.

Abſceſſus tunc eſſe bonos, cùm morbi circuitus ad infernas corporis partes inſigniter deuoluitur. Comm. 3. in Prorrh. cap.68.

Abſceſſus fieri, vbi magna copia crudorum humorum adeſt: qui parui ſi ſint, nihil conducunt: ſin magni, vires iis non ſunt pares. Com.2. in lib.1. Epid.cap.35.

Abſceſſus optimos eſſe, qui per effluxum fiunt: proximos his,qui remotiſſimi à locis affectis decumbunt ad inferiores partes. Com.3.in lib.1. Epid. cap.24.

Abſceſſus interdum ſumi ab Hippocrate pro excretionibus. Com.3. in lib.6.Epid. cap.39.

Abſceſſus & Apoſtema, idem. ibid.

Abundantia prauorum humorum concitare omnem morbum poteſt, alium alio in corpore,pro eorum naturalibus differentiis, & diſſimili ratione viuendi. Com.3. in lib.3. Epid. cap.18.

Ακαιϑα. *inquire*, Vertebrarum poſterior.

Acceſſio in febribus intermittentibus poteſt,quod vnica dies in continuis. Com. in Aphor.59. lib.4.

Acceſſio quæ parua incremēta facit,longiùs diſtare futurum morbi vigorem indicat. Com in Aphor.12. lib.1.

Acceſſionis futuræ horam ſi præcognoſcamus, conducet ad temporum particularium cognitionem, in quibus cibus eſt dandus. ibid.

Acceſſionis ſtatus eſt,cùm totum corpus incaleſcit ex æquo. Com.1. in lib. de Rat.vic. in morb. ac. cap. 46.

Acceſſionis declinatio fit perſpirante caliditate, ac medium corporis relinquente. ibidem.

Acceſſionis ſecundæ accrementum ad primam,conſpicitur in hora,qua fit acceſſio: in longitudine acceſſionis,& in magnitudine. Com. in Aphor.12.lib.1.

Acceſſionis principium fit, vniuerſo calore corporis ad cor thoracémque concurrente. Com.1. in lib. de Rat.vic. in morb.ac. cap. 46.

Acceſſionis incremētum fit, cùm calor paulatim ſeſe à centro ad extremas corporis partes expandit. ibidem.

Acceſſionem præcedens nox, in febribus omnibus, quæ alternis diebus inuadunt, exquiſitis tertianis exceptis, ſolet eſſe moleſtior: id quod ſi etiam in iſtis nonnunquam accidat, futuram ſequenti die iudicationem indicat. Comm.2. in lib.6. Epid. cap.22.

Acceſſionem interdum ſumi pro deteriori tempore totius circuitus, quod eſt à primo inſultu,vſque ad vigorem. Comm. in Aphor.12. lib. 1.

Acceſſione ingruente, habent peſſimè tum thorax, tum venter. Comm. 1. in lib. de Rat.vic in mor. ac. cap.46.

Acceſſione vrgente, nihil eſſe offerendum. Com. in Aphor.11. lib.1.

Acceſſione ingruente, vel non multò pòſt futura,cauēdum eſt,ne nutriamus. Com. in Aphor.19. lib.1.

Acceſſione incipiente,calor naturalis totus, & humores, in profundum corporis ſe recipiunt. Com.in Aphor.1. lib.2.

Acceſſione inclinante, moderatiſſimè habēt thorax, & venter. Com.1. in lib. de Rat. vic.in mor. ac. cap.46.

Acceſſiones, cùm per febres ardētes ſtatim à principio diebus paribus fiunt, interim ad ſextum diem peſſimam fore criſin ſignificant: interim in longum producendum morbum. Ac ſiquidem vehementer moueantur, quarta die vehementem habente acceſſionem, die ſexta moriuntur. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap.75.

Acceſſiones melancholicæ ſunt quartanæ. Com

Comment. in Aphorism. 12. lib. 1.
Accessiones tertianæ magna ex parte fiunt æstate: quartanæ autumno: quotidianæ hyeme ibidem.
Accessiones præcipuè docent commoda tempora ciborum particularium, in iis morbis, in quibus ipsæ ordinatim obueniunt. Com. in Aphor. 19. lib. 1.
Accessiones semper vna hora certa & ordinata inuadentes, morbi diuturnitatem significant. Com. in Aphor. 30. lib. 4.
Accessiones, quæ ob morbos ventris, vel hepatis, vel suppurationes, vel tabẽ fiunt, sunt quotidianæ, magisque inuadunt sub noctem. Com. in Aphor. 12. lib. 1.
Accessiones numerantur per intermittentes febres, ad præcognitionem crisis, quemadmodũ numeramus dies per continuas. Com. 3. in Prognost. cap. 7.
Accessionibus suscipientibus mala incrementa, fieri non potest, quin proxima sit consistentia morbi. Comm. in Aphor. 12. lib. 1.
in Accessionibus fiunt crises, quòd humores tunc vehementer moueantur, ac veluti ebullientes erumpant: quódque id temporis ad excretiones impellatur natura. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 13.
Accliuis figura dolorifica est. Com. 4. in lib. de Art. cap. 38.
Accliuis figuratio stabilior & firmior est, atque à dolore remotior. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 23.
Accliuis situs dolorem excitat: eatenus autem sectandus, vt nondum crus incipiat dolore affici. Com. 3. in lib. de Frac. c. 27.
Acetabula dici ab Hippocrate, vasorum ora, quæ in vterum desinunt. Com. in Aphor. 45. lib. 5.
Acetabula dici eas cauitates ossium, quæ & profundæ, & magnis superciliis sunt circumseptæ. Com. 1. in lib. de Art. c. 22.
Acetum per cocturam ad nocendum infirmius redditur. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap. 37.
Acetum melancholicis aduersissimum est: picrocholis autem idoneum. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in mor. acu. cap. 38.
Acetũ suapte natura neruos offendit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acu cap. 39.
Acetum acre fermẽtat terram, partes quasdam eius attollens, ita vt ex terrestri substantia, & humiditate ipsius aceti, & spiritu iam vaporoso reddito, fiat compositum quid. Com. 2. in Prorrh. cap. 39.
Acetum reddit efficaciora fomenta pleuritica. Com. 2. in lib. de Rat. vic. in morb. acut. cap. 5.
Acetum glutinosos succos valet incidere. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.
Acetum ferit partes neruosas. Com. 2. in lib. de Frac. cap. 29.
Acetum est frigidum. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in mor. ac. cap. 18.
Aceti virtus per cocturam minuitur. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in mor ac. cap. 24.
Acetum formidandum esse in singultuosa febre. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 70.
Aceto vtimur aduersus thapsiam, refrigerandi gratia. Comment. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.
Achillis equos voce humana loquutos fuisse. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 74.
Achoras, vel nostris vnguibus, vel duriore aliquo linteo, prius exasperandas esse, ac mox medicamento inungendas. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 4.
Aconitum ingestum nullam præstare nobis potest vtilitatem. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.
Acor humorum frigidus gignit immodicam cibi appetentiam. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 37.
Acria omnia calfaciũt, vt eruum, & fœnum Græcum. Com. 1. in li. de Rat. vic. in mor. acu. cap. 18.
Acrimoniam esse inseparabilem à vehemẽter calfacientibus. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in mor. acu. cap. 2.
Acrisiæ vocabulum vsurpari ab Hippocrate, cùm aut nulla crisis futura est, aut certè praua: in vtroque autem significato acrisias esse comites cruditatum in morbis. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 45.
Acritudo vrine fit propter affectum renum, vel quòd talis ad ipsos peruẽnit ex venis superfluitas serosa percolata. Comm. in Aphor. 58. lib. 5.
Acromion, hoc est, summus humerus, cartilagineũ est os, coniunctioni clauis, atque scapulæ incumbens. Com. 1. in lib. de Art. cap. 62.
Acromion auulsum solet sequi clauicula. ibidem.
Acromio auulso, clauis si sequatur illud, deorsum pellenda est. ibidem.
Actiones, earúmque affectus, in generatione suam essentiam sortiuntur: minimè autem, in habitu permanente, & stabili. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.
Actiones, *lege* Functiones.
Acuta febris putredinis humorũ est comes. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 2.
Acutam dici eam febrem, quæ cùm tertio quoque exacerbetur die, nullum, vel exiguum,

guum, interuallum ſortitur,quò videatur æger ferè nihil febrire. Comm.2.in lib.6. Epid. cap.22.

Acuties morbi continua plus quàm dies quatuordecim occupare nō poteſt. Com. in Aphor. 23. lib 2.

Acutus dicitur morbus,qui extēditur vſque ad diem decimumquartum. Comm.3. in Prognoſt. cap.10.

Acutus morbus cum magnitudine quadam, & continua febre intelligitur. Com.3. in Prognoſtica, cap.10.

Acutiſſimus morbus ſoluitur quaternario primo. ibid.

Acuti admodum morbi omnes accedere diebus imparibus aſſolent. Com.3.in lib. 3. Epid. cap.36.

Acuti morbi præterquam quòd celeriter iudicantur,etiam magnitudinem habent. Com. in Aphor.19. lib 7.

Acuti morbi omnes non poſtulant probè abluentia edulia. Com.1. in lib. de Rat. vic. in morb. acu. cap.18.

Acuti morbi ex calidiori materia ortum habent. Com.2. in Prorrh. cap.15.

Acuti morbi dicuntur, qui ſua ad finem vſque tempora citò pertranſeunt. Com.1. in lib.6. Epid. cap 8.

Acuti morbi ſunt, pleuritis,peripneumonia, & phrenitis. Com. in Aph. 12. lib.1.

Acuti morbi per excretionem potius iudicari conſueuerunt. Com.2. in Prognoſt. cap.65.

Acuti morbi ſunt magni, & ad ſuum vigorem quàm celerrimè properant. Com. in Aphor. 23. lib.2.

Acuti morbi ſunt,qui ſoluuntur quartodecimo die. Com.1. in Prognoſt. cap.25.

Acuti morbi neceſſariò habent comites febres. Com. in Aphor.7. lib.1.

Acutiſſimi morbi bilioſiſſimi ſunt. Com.3. in Prognoſt. cap.32.

Acutorum morborum alij ſimpliciter acuti dicuntur: alij ex conuerſione. Com.1.in Prognoſt. cap.25.

Acutorum morborum terminus eſt quartus decimus dies. Com.in Aphor.59. lib.4.

Acutorum morborum perpauci ſunt, quibus non adſit febris. Com. in Aphor. 19. lib. 2.

Acutorum morborum iudicationes non produci vltra quartumdecimum diem. Co.in Aphor.23. lib.2.

Acutorum morborum natura eſt, vt ipſorum febres ſint continuæ. Com.1. in lib. de Rat. vic.in mor.ac.cap.18.

Acutorum morborum febres omnino continuæ exiſtunt. Com.in Aph.19. lib.2.

Acutorum morborum inæquales motus habentium, hoc eſt, quorum acrimonia remittitur, multos productos fuiſſe vltra quartumdecimum diem. Com.in Aphor. 23. lib.2.

Acutorum morborum hi ſimpliciter acuti, illi peracuti vocantur. Comm.3. in Prognoſt. cap. 10.

Acutorum morborum natura eſt duplex: alij enim à ſolis humoribus calidis,iiſque non in parte aliqua fixis, ſed æqualiter per vniuerſum oberrantibus corpus, giguntur: alij ab aliqua particula affecta ducunt originem. Com.in Aph. 19. lib.2.

Acutos ſimpliciter vocaſſe morbos Hippocratem,quicumque intra diem quartumdecimum integrè iudicantur. Comm. in Aphor. 23. lib.2.

Acutos morbos ex decidentia vocari, quicumque iudicati imperfectè,ſeruantur ad aliquem iudiciarium diem,à quartodecimo vſque ad quadrageſimum. ibid.

Acutos morbos neceſſariò comitantur febres continuæ Com. in Aph.30. lib.5.

Acutos morbos abſq; febre, eſſe epilepſiam, apoplexiam, conuulſionem, & tetanum. ibidem.

Acutos morbos vocari ab Hippocrate, quorum febres omnino continuæ ſunt.Com. in Aphor.1. lib.7.

Acutiſſimos dici ab Hippocrate morbos eos, qui in exiguo iudicantur tempore. Com. 3. in lib. 1. Epid cap.3.

Acutis morbis ſunt cōtrarij diuturni. Com. 1. in Prognoſt. cap. 25.

Adenes ſunt natura apti ad excipiendas ſuperfluitates. Com.in Aph.26. lib.3.

Adenum natura exanguis eſt,atque frigida. Com.in Aph.40. lib.5.

Adeps extra corpus proceſſu temporis,priorem colorem mutat, ſubcroceúſque redditur. Com.2. in Progn. cap.21.

Adipes colliquati in cæteris corporis partibus paulatim,& non cōfertim cum vrina excernuntur: adipis verò circa renes ſoluti tranſſumptio ad vrinas celerrima eſt, & non paulatim, ſed ſimul atque confertim perficitur. Com.in Aph. 35. lib.7.

Adoleſcentuli ob ætatem non ob vitæ inſtitutum, ſunt calidi Com.1. in lib.1.Epid. cap. 11.

Adoleſcentium ætas eſt, quæ ab anno decimooctauo vſque ad vigeſimumquintum, extenditur. Com in Aph 9. lib. 5.

Adoleſcentium ætas eſt calida, & ſicca. Com.in Aphor.45. lib.1.

Adoleſcentiū ætas medium obtinet locum inter pubertatem, & conſiſtentis ætatis vigorem.

Aëris

Aëris aliquid etiamsi per gulam ad ventriculum deferatur, non nocet. Comm. in Aphor. 17. lib. 2.

Aëris temperamentorum differentiæ sunt quatuor. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Aëris constitutionem proportione respondere illi, quæ ineſt mari. Comment. 3. in lib. 3. Epid. cap. 1.

Aëris ſubſtantia potiùs, quàm qualitate infeſtante corpora, mutandam regionem eſſe, modicéque vtendum reſpiratione. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 3.

Aëri inſunt inania ſpatia, iuxta Epicuri ſententiam. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aërem eſſe magnæ vocis materiam. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 24.

Æruginoſa fit bilis, vbi ſeroſa humiditas vehementer aſſatur. Com. 2. in Prognoſt. cap. 47.

Æruginoſus gignitur ſuccus, ob hepar phlegmone affectum. Comm. 1. in Prorrh. cap. 10.

Æruginoſus humor quacumque ex parte excernatur, & ſuccum, ex quo ortum habet, & morbum, vehementer tum calidum, tum ſiccum eſſe demonſtrat. ibid.

Æruginoſi vomitus progreſſu ad nigrum humorem fiunt. ibid.

Æſtas veri ſuperueniens, humores vernos euacuat. Com. in Aphor. 22. lib. 3.

Æſtas etiamſi ſaluberrimum corpus exceperit, in eo flauã bilem accumulat. Com. in Aphor. 20. lib. 3.

Æſtas calore, ſiccitatéque cæteris tempeſtatibus præſtat. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Æſtas eſt vltra modum calida & ſicca. Præf. in lib. 1. Epidem.

Æſtas cõfert ad celeritatem ſolutionis morborum. Com. in Aphor. 12. lib. 1.

Æſtati feruidæ congruunt hyemis lenitas, & veris tranquillitas. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 6.

Æſtatem circumſcribi Vergiliarũ & Arcturi ortu. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 2.

Æſtate diſcuti humores, ac vires diſſolui contingit. Com. in Aphor. 25. lib. 2.

Æſtate natiuus calor ad ſibi ſimilem fertur. Com. in Aphor. 15. lib. 1.

Æſtate flaua bilis abundat, & tota animalis natura magis ad ſuperna mouetur. Com. in Aphor. 2. lib. 4.

Æſtate minus appetunt homines, & cibos ægriùs concoquunt. Comm. in Aphor. 15. lib. 1.

Æſtate inualeſcit bilis. Comm. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1. & 8.

Æſtate ſanguis exuberat, augetúrque bilis. Com. 1. in lib. de Nat. hum. cap. 42.

Æſtiuum tempus ſuapte natura eſt calidum. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 6.

Æſtiuo tempore pauca, ſed ſæpius, offerenda. Com. in Aphor. 17. lib. 1. & in Aphor. 18. lib. 1.

Æſtiui morbi omnes ſunt breues, quoniam humores gignentes illos, ſoluuntur, atque diſſlantur. Com. in Aphor. 25. lib. 2.

Ætas ad quintum & trigeſimum annum, plurimum ſanguinis gignit. Comm. 3. in Prognoſt. cap. 12.

Ætas refertur ad corporis habitum, non virtutem. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 25.

Ætate conſiſtentes dicuntur, qui mediam ætatem habent inter pueros, & ſenes. Com. in Aphor. 13. lib. 1.

Ætates, vt naturæ, bene ſe habent, calidæ quidem, ad frigida loca, & tempora: frigidæ autem, ad calida. Com. in Aphor. 3. lib. 3.

Ætates calidas eſſe, in quibus amara bilis redundat. Com. 2. in lib. 1. Epid. c. 78.

Ætates temperatæ, ſi victui, & regioni, & loco temperato comparentur, ſimiles à ſimilibus bene afficiuntur. Quæ verò plus à temperie recedunt, iis contraria ſecundum temperaturam conferunt magis. Com. in Aphor. 3. lib. 3.

Ætates eſſe in quatuor ſecandas. Com. in lib. de Sal. diæ. cap. 7.

Ætatum differentia confert ad capiendam victus rationem. Com. in Aphoriſm. 12. lib. 1.

Ætherem appellabant veteres ambientem aërem, quum exactè eſſet purus. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Affectio, ex functionum partis affectæ læſione, & ex iis, quæ in ipſa apparent, deprehenditur. Com. 1. in Prorrh. cap. 4.

Affectio cum fit, ac nondum facta eſt, breuiter, ſeparata efficiente ipſa cauſa, ſedatur. Si verò completa ea fuerit, etiã ſi cauſam tollas, nihil ad curationem contuleris. Com. 2. in Prorrh. cap. 16.

Affectio omnis vehemens, eſt pernicioſa, ſi cum virium imbecillitate coëat. Com. 3. in Prorrh. cap. 4.

Affectionis incipientis notæ, prognoſtica ſunt: abſolutæ autem, ſigna. Comm. 2. in Prorrh. cap. 4.

Affectiones, quæ abſque vllo auxilio, vel artis, vel naturæ ceſſarunt, ſuſpectam infidámque ſolutionem ſortiuntur. Com. 2. in Prorrh. cap. 57.

Affectionum diſtinctio vna ſumitur ex vrinarum cruditate, cõcoctionéque. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 42.

Affectum

tur: altera, veluti ſuperfluitas fuliginoſa, quæ neque aſſimilari corpori, neque agglutinari poteſt. Vtaque eſt ſingulis diebus vacuanda. Com.in Aph.15. lib. 3.

Alimento opus non eſſet, ſi nihil è noſtro corpore efflueret. Com.1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.44.

Alimenta oportet ſemper eſſe robori innati caloris proportionalia. Com. in Aph.15. lib. 1.

Alimonia conducit plurimum ad carnis bonitatem. Comm.4. in lib. de Rat. vict. in morb.acut. cap.101.

Alimonia humidior exiccatis, tum ventri, tum vniuerſo corpori, peculiare auxilium largitur. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb.acut. cap.28.

Alimonia lædere admodum nata eſt in acceſſionum principiis & incrementis. Com.1. in lib.de Rat.vict. in morb. acut. cap. 46.

Alleuari, miteſceréque aſſolet morbus poſt exitioſa ſigna & ſymptomata, quum natura emoritur, extinguitúrque natiuus calor. Com.1. in lib.3. Epid.cap.8.

Allium, ſi præuacuato exhibeatur corpori, capitis grauitatem perſanat, flatúſque diſcutit, & confert iis qui ſeſe vino & crapula ſunt impleturi. Com.4. in lib. de Rat.vict. in morb. acut. cap.90.

Allium ea reprimit, quæ vehementi frigore officiunt. Com.6. in lib.6. Epid. cap.5.

Allium eſt acre, erodénſque. Co.4. in lib.6. Epid. cap. 5.

Aloë citra morſum exiccat. Com.2.in lib.de Artic. cap.49.

Alphi ex prauis humorib. circa cutim conſiſtentibus ortum habent. Com.3.in li.6. Epid. cap.37.

Alteratio fit ab efficientibus qualitatibus, cum calfiunt, refrigerantur, humectantur, & exiccantur corpora. Com.2. in lib. de Rat.vict. in morb.acut. cap.1.

Alteratrix facultas in ventriculo iecinoréque molitur concoctionẽ ciborum.Com. 1. in Prognoſt. cap.42.

Alteratrice facultate diſpenſatis ab ea corporibus natura alimẽtum aſſimilat.Com. 4. in lib.de Rat.vict. in mor.acut.c.44.

Alteratur vnumquodque facilius à ſui ſimilibus. Com.in Aph.50. lib.2.

Alterci ſemen ſtupefacit. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap.5.

Altrix ficultas à iecore in venas influit. Com.1. in lib.6. Epid. cap.2.

Altrix facultas corrigit ſubſtantiæ defectus in quantitate. Com. 5. in lib. 6. Epid.c.1.

Alunt tardè & paulatim caro bubula, cochleæ, verticilli marini, ſquillæ, cammari, locuſtæ, & quæ dura carne conſtant. Præterea caſei duri, carnes ſalitæ, lentes, bulbi, ouáque per coctúram durata. Com. in Aph.18. lib.2.

Aluus redditur æquo humidior, dum cibus in chylum conuerſus, parciùs diſtribuitur: Siccior verò rurſus, omni humore ab ipſa ad hepar relato. Com. in Aph. 20. lib.2.

Aluus quibus ſupra modum humida fuerit, iis potum minorem dabimus: illíque viam ad veſicam parabimus: quibus verò ſiccior, plus eis offeremus potionis, & diſtributionem, quantum licebit, prohibebimus. Com. in Aph. 83. lib. 4.

Aluus intercepta, ſemper capitis ſymptomata exaſperat. Comm. 2. in Prorrh. cap. 55.

Aluus in quouis morbo abſque ſignis coctionis profluens, nihil iuuat: cum illis autem iuuat: magiſque, ſi contriſtans humor vacuetur: atque adhuc magis, ſi æger poſt euacuationem faciliùs toleret morbum: certiúſque, cùm in die criſeos apparuerit quippiam, quod per indicem ſignificatum prius fuerit. Comm. 2. in Prorr. cap. 57.

Aluum humectam habentibus ob bilem in iuuentute, iis ſeneſcentibus in contrarium mutatur. Com. in Aphor. 20. lib. 2.

Amazones infantulis ſuis maſculis peruertebant coxæ, aut genu articulum, vt inde claudi euadentes, non inſidiarentur ſexui fœmineo. Hippocrates recitat hoc ex aliena hiſtoria, textu 3. lib. de Art. cap. 86.

Amazonidas mammam dextram exurere, vt plurimo alimento perueniente ad manum vicinam, ei maior adſit vigor, vt quæ & ipſa ſit natura debilis. Comm. in Aphor. 43. lib. 7.

Amans, erga eam rem, quam amat, cæcutit. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Amara irritant, infeſtántque ventriculum. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 11.

Amaris nemo vtitur, niſi vice medicamenti. ibidem.

Amaritudinem oris gignit bilis flaua, ruffaque in ventriculo deliteſcens. Com. in Aph. 17. lib. 4.

Amarulentum os reddit bilis amaritudo. Com. 4 in lib. de Rat. vict, in mor. ac. cap. 6. & cap. 13.

Αμαύρωσις eſt obſcura, imbecilláque organorum viſui deſtinatorum ſenſio, ſine turbulentiæ apparitione. Comm. 2. in Prorrh. cap. 11.

Αμαύρωσις

Angustiá circa respirationem contingit, vel repleta cauitate thoracis, vel pulmonis cauernis, vel aliqua inflammatione totum occupante viscus, vel arteriam asperam, vel guttur, vel fauces. Comment. in Aph. 34. lib. 4.

Anhelitum nemo potest cohibere. Comm. in Aph. 23. lib. 3.

Anima rationalis, si substantia ipsius non sit species corporis, non crescet ad mortem vsque. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Anima si sit quædam species corporis, meritò ad mortem vsque crescet cum corpore: si verò eius substantia diuersa sit, de natura quidem, quam altricem vocat Aristoteles, Plato facultatem appetitoriam, non autem de anima rationali, verum esse quod dictum est, poterit: nempe crescere illam cum corpore. ibid.

Animæ substantiam esse animalem spiritum, Galenus pronuntiasse videtur. ibid.

Animæ acumen à bilioso humore nascitur: ab atra bile constantia, stabilitásque: à sanguine simplicitas, stoliditásque. Com. 1. in lib. de Nat. huma. cap. 47.

Animæ substantiam Galenus haud firmiter capit. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Animæ principalis pars consistit in cerebro. Com. in Aph. 14. lib. 7.

Animæ substantiam sciuisse, medicis esse superuacaneum. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Animam vocari sensus atque notionis causam. Gal. contra Iulianum.

Animam hominis semper vsque ad mortem oriri ex Hippocratis mente. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Animam arbitrantes esse spiritum, eam ex vapore sanguinis conseruari autumant, necnon ex aëre qui per asperam arteriam intra corpus per inspirationem illabitur. ibid.

Animam putasse Hippocratem esse naturalem calorem. ibid.

Animam esse vim incorpoream, quæ morientibus animalibus, à corporibus separetur, existimantes, temeritate potius, quàm sapientia, nobis præstare. ibid.

Animam plantarum Stoici naturam appellant: animam autem eam, qua animalia reguntur: & vtriusque substantiam, congenitum spiritum esse statuunt, vt tamen inter se differant, quòd siccior spiritus animæ sit, humidior verò naturæ. ibid.

Animalis potentiæ robur cognosci ex voluntariis actionibus. Com. 2. in Prognost. cap. 26.

Animalia plurimùm inter se diuersa, gignere quicquam non possunt, quantumlibet commisceantur. Comm. 1. in lib. Hip. de Nat. hum. cap. 10.

Animalia quæcunque simul atque proposuerint membrum aliquod flectere, extenderéve, id agunt, etiamsi musculorum motus nondum cognorint, imò ne musculos quidem ipsos. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Animalium corpora (vt ait Diocles) constant ex eo quod fert, & ex eo quod fertur. Com. 2. in Progn. cap. 6.

Animantia reguntur à natura, & ab anima. Gal. contra Iulianum.

Animi defectio, totiúsque in oculo lucis impedimentum, imbecillæ animalis facultatis sunt signa. Com. 3. in Pror. cap. 20.

Animi exercitatio in hominibus cogitatio est. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 11.

Animosos esse magnanimos, & humilium rerum contemptores. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 78.

Annus continet trecentos & sexagintaquinque dies, & quartam diei partem, cum alia particula ferè vnius diei centesima. Com. 3. in Progn. cap. 4.

Anni tempora dissident inter se calore, frigore, humiditate, siccitatéque. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Anni temporum diuisio ex spatio ipsorum efficitur. ibid.

Annum commodè partiri in septem portiones, ita vt Autumnus & Ver, integra constent, & indiuulsa: diuidatur autem in partes tres hyems: & in duas æstas: sed commodè etiam in quatuor tempora diuidi. ibid.

Annum diuidi in menses duodecim secundum Romanos. ibid.

Annum comprehendi diebus 365. secundùm supputationem Romanorum: secundùm Palęstinorum verò vsum, diebus trecenis, quinquagenis, quaternis. ibid.

Annum comparari diei ab Hippocrate, nempe auroræ quidem, ver: meridiei, æstatem: autumnum vesperi: hyemem denique nocti. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Antecanis, *inquire* Caniculam.

Anteriora corporis sunt arteriosa & venosa. Com. in Aph. 65. lib. 5.

Anteriores partes calidiorem temperiem, quàm posteriores, sortiuntur. Comm. in Aph. 69. lib. 5.

Anthrax, hoc est, carbo, dicitur vlcus escharosum, cum insigni corporum circunstantium feruore. Comm. in Aph. 45. lib. 6.

Antonino Commodi patre imperante, omnes

 turalis

digerit,quàm attrahat: ſin plenum, plus attrahit,quàm digerat. Itidem ſi breuiori admoueatur tēpore,magis implet, quàm vacuet,ſi longiori,vim diſcutiendi, quàm implendi,poſſidet valentiorem.Com.3.in lib.de Offic.cap.15.

Aqua calida plurima laxat & tenuat: mediocris verò, emollit, & carnem gignit. ibid.

Aqua calida vacuare poteſt redundantes humores, paritérque humectare ſolida corpora,ibid.

Aquæ perfuſio frigidæ, calorem natiuum reuocans,ſi æger bene carnoſus fuerit, & iuuenis,in media tantùm æſtate,ipſum ab omni conuulſione liberat:idque non propria vi,ſed ex accidenti. Com.in Aph.21. lib.5.

Aquæ frigidæ occurſus, aut vincit natiuum calorem,aut colligit: vincit quidem,quū debilis fuerit:colligit autem,quum fortis, ipſum difflari prohibens.ibid.

Aquæ frigidæ potus ad laborantis vſque ſatietatem extinguit febrem.Com.1.in lib. de Rat.vict.in mor.ac.cap.43.

Aquæ calidæ, quæ fracturis conueniens ſit, temperamenti iudicium,committendum eſt noſtræ manui.Præcipuum tamen iudicium ad ipſius ægrotantis pertinet ſenſum: ſi videlicet facilè perferre calorem ipſius poſſit.Com.3.in lib.de Offic.cap.15.

Aquæ calentis perfuſio,eodem modo refrigerat,quo balneæ dulcium aquarum.ibid.

Aquæ calentis perfuſio trahit ſanguinem ad perfuſam partem: & carnem, quæ in ea præfuerat, temperatiorem reddit, cùm eam refrigeret, ſi calfactam, calfaciat, ſi refrigeratam repererit.ibid.

Aquæ calidioris moderata perfuſio, in gracili, ac multis humoribus redundante corpore, partem concalfactam ſuperuacuo replebit humore. Si verò plenitudo abſit, carne replebit illud, ac molliet. ibid.

Aquæ coctura, *inquire*, Coctura.

Aquæductus plurimum intereſſe, ex quibus ſint conſtructi lapidibus, & qua intrita illiti.Com.4.in lib.6.Epid.cap.19.

Aquæ leuiſſimæ exiſtunt notæ, ſi neque turbida,neque cœnoſa ſit, neque guſtu, neque odoratu, abſurdam aliquam qualitatem habuerit, præter id quòd cito caleſit,& citò refrigeratur.Comm.in Aph.26. lib.5.

Aquæ virtus eſt, quòd facilè alteretur. ibid.

Aquæ potio cibi appetentiam auget.Com.4. in lib.6.Epid.cap.20.

Aquæ potus plurimum lædit biliofos natura.Com.3.in lib.de Fract.cap.49.

Aquæ inſunt inania ſpatia, iuxta Epicuri ſententiam. Comment.4. in lib.6. Epid. cap.10.

Aquam habere aliquam vim nutriendi.Gal. ex Hippocrate.Com.3.in lib.de Rat.vict. in mor.acut.cap.19.

Aquam eam, quam didicerimus experientia, vel diutiùs immorari in ventriculo, vel grauare ipſum, vel replere flatibus, primò quidem coquendam eſſe, dein refrigerandam,& offerendam. Comm.4. in lib.6.Epid.cap.10.

Aquam quæ calfit cito, ac cito refrigeratur, eſſe omnium leuiſſimam.ibid.

Aquam frigidiſſimam reddes, ſi ipſi præcalfactæ,copioſam circumieceris niuem:aut eam in puteum, ſcaturiginémve dimiſeris.ibid.

Aquam commodè propinari,quum æger ſolo potu ptiſanæ vſus fuerit: præſertim ſi ſiticuloſus videatur.Com.3.in lib.de Rat. vict.in mor.acut.cap.40.

Aquam refrigerare volentes Ægyptij, prius quidem calfactam infundebant vaſis, ſub ſolis occaſu: dein vaſa ipſa ſublimia appendebant feneſtris in ventum verſis, vt tota nocte refrigerarentur: Poſtea verò ante ſolis exortum, vaſa deponebant humi,aqua frigida conſpergentes, foliiſque herbarum frigidarum tegentes. Com.4. in lib.6.Epid.cap.10.

Aquam optimam, atque omni ex parte laudabilem eſſe eam,quæ omnino limi odoríſque mali eſt expers, quæque nullam guſtui exhibet qualitatem.ibid.

Aquam,quòd natura frigida ſit, tardè penetrare,corrumpíque in hypochondriis per acutos morbos.Com.4.in lib.de Rat.vict. in mor.acut.cap.5.

Aquam vino temperatam diſtribui,deducíque à vino per corpus.Comm.3.in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.40.

Aquam corrumpi in bilioſo ventriculo. Comm.3.in lib.de Rat.vict. in mor.acut. cap.40.

Aquam coctam refrigerari aut per aërem ambientem,aut per ventum aliquem:aut ob ædes,quæ in ſe frigidum comprehendant aërem, aut per circumpoſitam niuem, aut ſi ſupponatur ſcaturigini aquarum, aut ſi demittatur in puteum, idque dupliciter, interdum quidem vaſe calidam continente, in frigidam putei demerſo: interdum autem ſupra illam ſuſpenſo.Com.4.in lib.6. Epidem. cap.19.

Aquam turbidam percolari per vas fictile, quod porofum exiftat: vel etiam per linteum. ibid.

Aquam, quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leuiffimam dici ab Hippocrate, idque non pondere, fed facultate: quod videlicet non grauet ventriculum, & quàm citiffimè permeet: grauem autem, huic contrariam. Comment. in Aphorifm. 26. lib. 5.

Aquam æthercam, quæque cum tonitru delabitur, effe aptam ocularibus medicamentis. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aquam horæam, quæ elaborata eft, fummè puram, & tenuem exiftere, inter hanc & nimbofam, mediam effe, quæ cum tonitruis deftillat. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aquam horæam dici eam, quæ fit à vapore, vi caloris ambientis admodum attenuato, diffolutóque, poftea verò coacto, concretóque, ratione fuperuenientis frigoris, Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 19.

Aquam horæam, quòd confecta, elaboratáque fit à calore, effe meliorem, quàm nimbofam eiufmodi deftitutam elaboratione. ibid.

Aquæ ex diuerfæ naturæ fubftantiis concretæ, prius quidem quàm incalefcant, habent fubftantias illas in minima commi- nutas, atq; vniuerfo humori commiftas: poftea verò quàm calfiunt, ac deinde refrigerantur, facilis eft ipfarum fecretio: nam quicquid ex eis eft terreum, fubfidet. At poft calfactionem, ante quàm refrigerentur, omnes illæ fubftantiæ funt colliquatæ, ac per ipfas aquas commiftæ. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquæ marinæ, aut fulphureæ, aut aluminofæ, exiccant, & calfaciunt. Com. 5. in lib 6. Epid. cap. 36.

Aquæ putridæ, fi excalfiant, ac mox refrigefcant, odorem tetrum, quem ex putredine contraxerunt, deponunt. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Aquæ alienas qualitates habentes prius coquendæ funt, ac deinde propinādæ. ibid.

Aquis optimis quàm celerrimè incoquuntur legumina, olera, fructus, & carnes in vitiofis autem tardiffimè. ibid.

Aquofa excrementa effe tenuis humiditatis, atque ferofæ indicia. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 55.

Aquilo, frigidus & ficcus ventus cùm fit, omnes corporis abfumit fuperfluitates. Com. in Aphor. 17. lib. 3.

Aquilo frigidus eft. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Aquilo partibus thoracis officit vniuerfis. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 66.

Aquilonis temperies eft frigida & ficca. Com. in Aph. 5. lib. 3.

Aquilone fpirante, corpora fiunt robuftiora, vegetiora, ad motus promptiora, & meliùs audientia. ibid.

Aquilonia tempeftas eft Auftrinæ contraria. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 1.

Arcturus oriens facit initium autumni. Com. in Aph. 14. lib. 3.

Arcturum oririante autumnale Equinoctiū, duodecim ferè diebus. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Arcturo, Vergiliifque intercedere menfes duos. Com. 2. in lib. 1. Epid cap. 2.

Arcturo adeffe vnam permutationem ambientis. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 2.

Arcturo oriente, magna ex parte cum ventis frigidis pluuia accidit. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Ardens febris perpetuam habet fitim cum perpetuo, ac maximo incendio. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 46.

Ardens febris hyeme inuadens, pernicioffiffima eft. Com. in Aph. 34. lib. 2.

Ardenti febre detenti raro horrent. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 34.

Ardentē febrem affiduitate fitis caloréque exurente cognofci. ibid.

Ardentem febrem ex humoribus nafci biliofis. Com. 2. in lib. 3. Epid. cap. 7.

Ardentes febres *inquire*, Caufi,

Ardentes febres folēt iudicari rigore. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 75.

Ardentes febres folent diebus imparibus fuas acceffiones habere. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 36.

Ardentibus febribus perraro eft adiunctum coma: at faftidium perfæpe. Com. 3. in lib. 3, Epid. cap. 34.

Ardentibus febribus peculiare effe, vt magna ex parte per profluuia fanguinis iudicentur. Com. 2. in lib. 1. Epid. c. 63.

Ardentibus febribus eft peculiare, vt & fitiant ægri, & calore infigni exurantur. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 34.

Ardentibus febribus fanguinis profluuium è naribus familiariffimum eft. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 75.

Ardentes febres efficit flaua bilis, in latioribus vafis efferuefcens vnà cum fanguine. Com. 2. in lib. 1. Epid. c. 73.

Ardentes febres fieri inuadentibus iecur & ventrem excrementis biliofis. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 11.

Ardentibus in febribus caput affici ex accidenti, calore nempe febrili prauos humores ad

res ad illud subuehente. Com.3. in lib.3. Epid. cap. 62.

Aromatum omnium natura est sufficienter calida. ibid.

Aromata omnia esse natura apta inducere capitisgrauitatem. Com.in Aph.28.lib.5.

Ars vna ministrat alteri. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap.1.

Ars effectrix, quæ nullius alterius, quæ ipsi, aut instrumenta fabricet, aut concinnet materiam, indigens sit, reperietur admodum rarò. ibid.

Ars dicitur longa, quòd omnium fere operationum occasionem momentaneam, ob idque non comprehensibilem, nisi ab exercitatis, fortiatur. Com. in Aphor. 1. lib. 1.

Artis omnis constitutio ex propriorū à communibus distinctione oritur. Com. 1. in lib de Rat.vict.in morb. acut cap.17.

Artem perdiscere, & iis quæ didiceris, rectè vti, differunt. Comment.2. in lib.6.Epid. cap. 42.

Artem vt constituat simul, absoluatque, nemo nostrum sufficiens est. Comment. in Aphor.1. lib.1.

Artem perficitribus, ægro videlicet, morbo, & Medico. Com.4.lib.6.Epid.cap.9.

Artem esse longam ostendunt occasio præceps, experimentum periculosum, & iudicium difficile. Com.in Aph.1.lib.1.

Artes omnes constitutionem suam in specierum differentiis fortiuntur. Galenus contra Lycum.

Artium constitutores falluntur, quum quod cuipiam contigit, id vel in omnes, vel in plures quàm expediat, extendunt. Com.1. in lib. de Rat. vict.in morb.acut.c.18.

Artifex ab inerte, hoc vel maximè differt, quòd exigua rerum discrimina perfentiscat. Com.3. in Prognost.cap.6.

Artifex rei cuiuspiam non potest euadere, qui differentias eius prius non calluerit. Gal. contra Lycum.

Artifex censentur optimus, qui propria à communibus potest distinguere. Com.1. in lib.de Rat.vict.in morb.ac.cap.17.

Artificum opera circa formas indiuiduas versantur, in quibus debet exercitari, qui vniuersale iam antea inuênit. Com.3. in lib.1. Epid. cap.18.

Arteriæ, dum contrahuntur, explodunt excrementum fuliginosum: dum dilatantur, attrahunt, aërem ambientem. Com.5. in lib.6. Epid. cap.5.

Arteriarum motus augetur per inflammationes, vehementiùs natura operante, vt quæ infesta sunt, facultate expultrice profliget.Com.in Aph.21. lib.7.

Arteriarum opera mediocritatem caloris per totum corpus seruari Com.6.in lib.6. Epid.cap.1.

Arteriarum, atque venarum ora, contigua sunt. Com.6.in lib.6.Epid.cap.2.

Arteriarum motus, vt minus putrescant humores, maximum vsum præstat. Com. 3. in lib.3.Epid cap.1.

Arterias antiqui appellabant venas. Com.4. in lib. de Rat. vic. in morb acu. cap. 82. Com.3.in Prorrh. cap.9. Com 6. in lib. 6. Epid.cap.2.

Articulus frequenter, faciléque luxatur, vel ob cauitatem quæ non admodum fit profunda, quæque supina supercilia sortiatur: vel ob earum partium humiditatem, quæ ipsam iuncturam ambiunt. Atque ob has causas facilè etiam articulus luxatus reducitur. Com. 1. in lib. de Articul. cap.6.

Articulus ea parte excidit, qua labrum humilius est. Comment.3.in lib. de Articul. cap.68.

Articulus prolapsus, in contrariam partem ei, in quam excidit, impellendum est. Com. 3. in lib de Fract.cap. 62.

Articuli cuiusque fabrica duos habet scopos: nempe vt operationes præstare expeditè possit, atque luxationes prohibeat. Com.3.in lib.de Fract.cap.55.

Articulum nullum esse restituendum per luxationes, si febris adsit. Hippocrates lib. de Fract.cap.vltimo.

Articuli, *inquire* Iuncturis.

Articuli ambulationi inseruientes, *inquire*, Ambulationi.

Articuli crurum ob magnitudinem suam, atque motum, in quo versantur, facilè excipiunt decumbentes humores. Com.2.in Prognostica, cap.67.

Articulorum structura non est in omnibus similis, neque iidem in omnibus prorsus extensionis termini: ac proinde neque idem medium. Comm.3. in lib. de Offic. cap.20.

Articulorum dolores fiunt fluentibus aliquando ad hæc loca superfluitatibus: aliquando verò propter instrumentorum, quæ natura ad eorum motionem fabricauit, frigiditatem. Comment.2. in Aph.3. lib.3.

Articulorum vitiis conferre calidæ perfusionem. Comment. 2. in lib. de Fract. cap.15.

Articulorum regiones, cùm maximè sint neruosæ, ossulentæque, ab inflammatione opprimuntur, & magis, magisque

dolores sentiunt. Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 15.

Articulos esse impellendos fasciis in contrariam partem ei, in quam impetum fecerint. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 31.

Articulis omnibus inest humor mucosus. Com. 3. in lib. de Articul. cap. 30.

Articulares morbi, si cum multa caliditate afflixerint, amaræ bilis postulant vacuationem: si verò cum tumoribus frigidis, pituitæ. Com. in Aph. 47. lib. 6.

Articulari morbo correpti, omnes magna ex parte laborant priùs podagra. Comm. in Aph. 28. lib. 6.

Articulationes aliis partibus sunt neruosiores. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 21.

Articulares omnes dolores vere augentur: excitantur tamen & in autumno. Com in Aph. 55. lib. 6.

Aruspices, *inquire* ἱεροσκόποι.

Ascarides sunt tenues quidam lumbrici, qui in parte maximè inferiori crassi intestini gignuntur, & plurimi apparent in iumentis malè cibum coquentibus: quorum malam concoctionem fœtor indicat excrementorum. Comment. in Aph. 26. lib. 3.

Ascia dicitur id genus vinculi, quod lunæ figuram gerit, éstque ex altera parte simum, atque ex altera gibbum, lib. de Fasciis, cap. 5.

Asciam esse deligationem, quæ à transuersa parum in obliquam declinat. Comm. 2. in lib. de Articul cap. 37.

Asciam sumi pro fascia, quando parum à rectitudine ad latus declinans, nondum tamen obliqua, inuoluitur. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 21.

Ascites à maiori frigiditate gignitur, quàm tympanias. Com in Aph. 11. lib. 4.

Ascites hydrops dicitur ille, in quo vacuitates ventris humore aquoso sunt plenæ. Com. in Aph. 11. lib. 4.

Ascitem nullus per sanguinis missionem sanare est ausus. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 111.

Ascites, *lege* Hydrops.

Asclepiadem extitisse Sophistam legitimum. Gal. contra Iulianum.

Asinos & asellos vocari ab Hippocrate axes Com. 3. in lib. de Fract. cap. 40.

Ἄσιτες appellant Græci eos, qui à cibis abstinent, quòd eos non appetant. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 28.

Aspera arteria principium habens à gutture, in pulmonem diuiditur. Com. 2. in Prorrh. cap. 53.

Asperæ arteriæ amplitudo magnitudini thoracis magna ex parte respondet. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 24.

Asperæ arteriæ inflammatio strangulare non potest. Comment. in Aphor. 34. lib. 4.

Asperam arteriam dilatari, quoties rectè thoracem cum collo extendimus. Com. 2. in Prorrh. cap. 53.

Asperitas organorum respirationis oritur à siccitate. Comment. 2. in lib. 1. Epid. cap. 78.

Asperum omne prorsus inæquale existit. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 11.

Ἀσώδεις dupliciter fieri: vno modo quum virtus à corpore opprimitur, nullámque figuram facilè sustinet: altero, quum os ventriculi à prauis mordetur humoribus. Com. 2. in Prorrh. cap. 43.

Asthma, hoc est, respiratio crebra, fit vel ob exercitium improbum, vel ob angustiam ventriculorum pulmonis à defluxu aliquo genitam. Comment. in Aph. 26. lib. 3.

Asthma, hoc est, anhelatio, dicitur ob crebram respirationem, quam etiam qui velociter currunt, habent. ibid.

Asthma, hoc est anhelatio, absque febre quidem accidit, sitque à crassis, lentísque humoribus vias spiritus occupantibus, aut ab aliquo tuberculo crudo in pulmonibus consistente. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Asthmate vrgente crebrescit admodum respiratio, valde sese dilatante thorace: faciésque rubentior redditur. Comm. 2. in Prorrh. cap. 39.

Asthmata fiunt à pituitosis excrementis ad pulmones à capite destillantibus. Com. in Aph. 31. lib. 3.

Asthmata fieri tum propter humorum motum ad internas partes: tum propter frigiditatem. Com. in Aph. 22. lib. 3.

Asthmatica, acutáque difficultas respirandi, oritur ob flatus, pituitæque multæ ex capite in pulmonis bronchia per asperam arteriam defluxum: atque ex pleuritide in ea translata: & pure multo, propter affectionem aliam, medium instrumentorum duorum occupante locum. Comm. 2. in Prorrh c. 39.

Astricta sunt aperienda, & rarefacienda moderatè calfacientibus. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Astringenti vi præditum succum, habere aliquid, quod refrigeret. Comm. 5. in lib. 6. Epid cap. 23.

Astringentes cibi cogunt, constringúntque corpora, viásque tum distributionis, tum

alimoniæ,tum eius, quæ foras fit, perſpirationis,conniuere faciunt,quas recluſas, apertáſque eſſe conducit. Com. 1. in lib. de Rat.vic.in mor.acut.cap.18.

Aſtringentia edulia, vt os ventriculi roborant,ſic plus iuſto exiccant.ibid.

Aſtringentia medicamenta ſunt frigida. Com.4.in lib.de Articul.cap.21.

Aſtringentia addunt robur retentrici potentiæ. Comment. 5. in lib. 6. Epid. cap.28.

Aſtringentibus nemo vtitur cibis, niſi vel propter ſymptoma quod animi deliquium inducat, vel propter immoderatum ventris profluuium.Com.1.in lib.de Rat.vict.in morb acut.cap.18.

Athletæ,quia exercitiis augent calorem natiuum, ob id multis frui alimentis poſſunt.Com.in Aph.15.lib.1.

Athletis ægrè luxari membra, quòd validis, magníſque muſculis vndequaque coarctata ſint.Comm.4.in lib.de Articul. cap.42.

Athletas nonnullos ob plenitudinem ſubita morte periiſſe. Comment. in Aph. 3. lib. 1.

Athletas eſſe ob vitæ inſtitutum calidos. Com.1.in lib.1.Epid.cap.11.

Atra bilis ſolutu difficilem & contumacem affectum gignit.Comm.3.in Prognoſtica. cap.46.

Atra bilis vrget maximè à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum: nec non in autumno. Comment. in Aphor. 57. lib.6.

Atra bilis, quæ à flaua exuſta ducit originem,omni ex parte moleſtiſſima eſt. Com. in Aph.53.lib.6.

Atra bilis à fæce ſanguinis orta, craſſior eſt illa,quæ à flaua bile præaſſata oritur: plurimum tamen ab ea vincitur, quod pertinet ad qualitatis malignitatem. Dicitur porrò & hæc atra bilis, quòd ſi priùs non vacuetur, paulò pòſt atra futura ſit. ibid.

Atra bilis eſt ſicci temperamenti,mordicatque.Com.1.in lib.3.Epid.cap.5.

Atra bilis, *lege*, Melancholicus humor.

Atra bilis fit tum ex flaua ſupra modum aſſata,tum ex ſanguine craſſo. Comm.1. in Prorrh.cap.4.& 10.

Atra bilis terram fermentat.Comment.2. in Prorrh.cap.39.

Atra bilis deterrima, & quàm maximè erodens eſt,quæ fit à præaſſata flaua.Com.2. in Prognoſtica,cap.47.

Atra bilis differt à nigro ſanguine, & quòd non ſit concreta, ſed fuſa: & quòd fulgentem ſortiatur nigredinem: & quòd ſit mordax, vt acetum, abradátque terram,atque fermentet.Comm.in Aph.23. lib.4.

Atra bilis eſt acida. Comm.3. in lib. de Rat. vict.in mor.acu.cap.38.

Atra bilis commota,maiorem affert noxam, quàm flaua. Comment. 5. in lib. 6. Epid. cap.24.

Atra bilis gignitur ex craſſiori ſanguine, & ex flaua exuſta. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap.3.

Atra bilis acceſſionem quarto quoque die facit.Com.1.in lib.6.Epid.cap.8.

Atra bilis, quæ à flaua præaſſata trahit ortum,eſt malignantis naturæ,atque erodit partes, in quibus abundè collecta fuerit. Com.3.in Prognoſtica cap.27.

Atræ bili debent originem elephas, cancer, febris quartana,lien magnus, varix denigrata,melancholia, & omne mentis delirium,cui ita,temeritas, atque immanitas iungitur.Com.in Aph.2.lib.4.

Atram bilem,quòd grauitate deſcendat ſua, eſſe per inferiora vacuandam. Comm. in Aph.9. lib.4.

Atram bilem purgandam eſſe in melancholia,cancro, & elephantiaſi. Com. in Aph. 47.lib.6.

Attenuare pertinet ad humores.Comm.1.in lib 6. Epid. cap. 5.

Attenuatio eſt quædam vniuerſæ molis detractio,vel ſubſidentia.Comm.3. in lib.6. Epid.cap.29.

Atticam priſcam linguam nonnulli exiſtimarunt eſſe illam, qua vtebatur Hippocrates.Com.1.in lib.de Fract.cap.1.

Atticorum lingua quadantenus Hippocrates vtitur. ibid.

Attonitus morbus, *inquire* Apoplexia.

Attritionem nubium contingere, quum ipſæ nubes diuulſæ, propriiſque terminis circunſcriptæ, concurrunt, & congrediuntur. Comment. 4. in lib. 6. Epidem. cap.19.

Audacia delirij ſanè eſt indicium.Com.1.in lib.6.Epid.cap.19.

Auditorij ſenſus læſio, cerebri læſionem declarat.Com.3.in Prorrh.cap.3.

Aues ſicciori,quàm nos, têperamento conſtant, ob idque ſiccioribus tempeſtatibus longè meliùs ſe habent, ſicciorique alimento atque potu parciori vtuntur.Com. 4.in lib.6.Epid.cap.26.

Augeri deſiderant, quæ per eroſiorem fuerunt exulcerata.Com.in Aph.19.lib.6.

Augeri faciliùs mollia corpora. Com.in lib. de Salub.diæt.cap.23.

Axilla est locus cauus sub humero. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 66.

Axillæ durus, atque rotundus tumor, caput brachij sua excidisse sede significat. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 1.

Axillarum fœtor potest ad mediocritatem perduci aspergiinibus obtundentibus vim illius mali odoris Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Axillaris vena, *inquire*, Interna vena: sunt enim idem.

Axillaris vena magis euacuat thoracis partes, ac præcipuè supernas. Comment. 2. in lib de Rat. vict. in morb. acut. cap. 16.

Axillari vena non apparente circa cubitum, secundam esse aliquam internarum ab ea productarum, quæ rectà per os cubiti deferuntur ibid.

Axillares venæ sunt humerariis maiores. ibid.

Axillares venæ oriuntur à coniugio illo venarum, quæ alunt octo supremas costas, in quod videlicet caua scinditur, prius quàm in iugulares diuaricetur ibid.

B

BAlbi natura cerebrum sortiuntur humidum, aut linguam, aut vtrumque. Com. in Aph. 32. lib. 6.

Balbutientes natura, ob solam linguæ immodicam humiditatem, id in prolatione vitium patiuntur. ibid.

Balbutire vitium est prolationis, non potente lingua exquisitè exprimere voces, quæ per T & R proferuntur, sed R literam perinde, ac L pronunciante: ídque vel quòd sit breuior, quàm vt possit inniti primoribus dentibus: vel quòd humidiorem constitutionem sortiatur. ibid.

Balbutire nonnullos, quibus lingua vehementer est exiccata. ibid.

Balneæ dulcium aquarum, corpora ex multo frigore in itinere fermè emortua, calfaciunt: nec tamen exustos & æstuantes oblædunt: quin imò & oblectant ipsos, & siti liberant. Comm. 3. in lib. de Offic. cap. 15.

Balneæ non conueniunt, vbi inflammatio aliqua, vel absque inflammatione, humoris putredo igneum calorem accenderit, prius quàm noxij humores vacuentur, aut concoquantur. Comment. in Aph. 42. lib. 7.

Balneæ calidæ natura, aptæ sunt obsistere purgationibus. Comment. in Aphor. 5. lib. 4.

Balneæ imbecilliter, ac solam ferè cutem euacuant. Com. in Aph. 15. lib. 3.

Balneæ dulcis aquæ quibus ex vsu sint febribus, *require* Febres ab exustione.

Balnearum calor est humidus, moderatúsque, & potestate refrigerat. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 36.

Balneum est aduersissimum iis, qui æstuosá febre, quam salsa pituita putrefacta produxit, laborant. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 62.

Balneum cocto iam morbo, ad sputorum, quæ in thorace & pulmone continentur, expurgationem maximè confert. Com. 3. in lib. de Rat. vict in mor. ac. cap. 61.

Balneum adminiftrandum est, priùs vacuato corpore. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 62.

Balneum ad purgationem præparat. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 29.

Balneum alui excrementa in vniuersum corpus reuellit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 59.

Balneum siti liberat, humectátque. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Balneum ad digestionem, & digestorum appositionem confert. Com in lib. de Salub. diæta, cap. 13.

Balneum calidum, humores colliquat, vasáque relaxat. Comm. in lib. de Salub. diæta, cap. 16.

Balneum plethoricæ dispositioni nocet quàm maximè. Comment. in Aphor. 46. lib. 7.

Balnei vis est, vt corpus fundat; laxétque, si qua parte sit contentum, aut induratum. Comment. 5. in lib. 6. Epidem. cap. 29.

Balneum egressis neque bibendum neque sorbendum statim est. Comm. 3. in lib de Rat. vict in mor. ac. cap. 56.

Balneo solo Galenus cuidam adolescenti oculorum dolorem à fluxione ortum sedauit, corpore non existente pleno. Com. in Aph. 31. lib. 6.

Bilis simpliciter sumitur pro pallida, & flaua. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 2.

Bilis irritat aluum ad excretionem. Com. in Aph. 20. lib. 2.

Bilis mordens os ventriculi cardiogmon, bilísque vomitum excitat. Com. 3. in Prog. cap 30.

Bilis exquisita rarò vomitu redditur, quin serosa superfluitas illi adsit permixta. Com. in Aph. 50. lib. 6.

Bilis fluere ad ventriculum solet in magnis doloribus, atque in mœroribus vehementibus. ibid.

Bilis cruda, est admodum flaua, acris, & malè

malè olens: cocta pallidior, & minimè malè olens. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Bilis per inedias amarior redditur. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 30.

Bilis supra modum assatur propter vehementem caliditatem. Com. 1. in Prorrhet. cap. 4.

Bilis si syncera, aut multa in aluum descendat, rufam, flauámve deiectionem efficit: si verò nulla, candidam. Com. 2. in Progn. cap. 17.

Bilis absolutè dicta, sumitur pro flaua, aut pallida. Comm. 1. in lib. de Nat. human. cap. 35.

Bilis simpliciter dicta, sumitur pro amara. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 4.

Bilis in senectute deficit. Comm. in Aph. 20. lib. 2.

Bilis pallida, & flaua amaricat. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 49.

Bilis vtraque erodit corpus. Comment. 2. in Prognostic. cap. 46.

Bilis flaua acutas accendit febres. Com. 2. in Prognostic. cap. 46.

Bilis flaua quidem ex sanguine plus calfacto: atra autem ex eodem assato & adusto, atque etiam ex crasso gignitur. Com. 2. in lib. de Rat vict. in mor. acut. cap. 30.

Bilis flaua permista aquosis humoribus, liquidissima & pallida cernitur: sola verò cùm existit, crassa simul & flaua est. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Bilis vitellina gignitur ex crassescente flaua: vt pallida, cùm illi aliqua substantia intermiscetur aquosa. Comm. 5. in lib. 6. Epid cap. 14.

Bilis porracea sæpenumero in ventriculo gignitur ob cruditatem quorundam esculentorum, aut olerum: interdum etiam ob morbum in venis gignitur. Com. 2. in Prognostic. cap. 39.

Bilis atra est acida: vt ea quæ flaua est, amara. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap 2.

Bilis plurimum gigni ex pinguiori alimenti parte. Comment. in libr. 5. Epidem. cap. 14.

Bilis portio nonnullis confluit in ventriculum à iecinore. Com. 2. in lib de Rat. vict. in mor acut. cap. 31.

Bili flauæ gignendæ sunt idonea calida, & sicca temperamenta, dulcésque omnes humores. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut cap. 2.

Bilem descendentem ad inferna intestina, nisi excernatur subitò, recurrere ad superiora, adeò vt postea vix explodatur, grauissimáque inducat symptomata. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 33.

Bilem neutram in sanguinis redire naturam posse. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut cap. 30.

Bilem tum per vomitum, tum per clysterem, vacuandam esse. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in mor acut. cap. 6.

Bilem iudicatoriè distribui per corpus ante septimum diem, est impossibile. Com. in Aph. 62. lib. 4.

Bilem amaram simpliciter dici à veteribus bilem: melancholicum autem succum, non bilem simpliciter, sed atram bilem, cum adiectione. Comment. in Aphor. 32. lib. 7.

Bilem excerni spumantem, vel ratione feruoris, vel agitationis à flatu aliquo effectæ. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 12.

Bilem rubram appellant eam, quæ serum sanguinis est. Comm. 5. in lib. 6. Epidem. cap. 14.

Bilem interdum conspici æruginosam, interdum fuscam, interdum rubram, interdum etiam porraceam. Comm. 1. in lib. de Nat. hum. cap. 4.

Bilem pallidam vocari absolutè bilem: cæteras autem, cum adiectione: vt cum dicimus atram bilem, aut æruginosam, aut rubeam, aut flauam, aut denique vitellinam. Com. 5. in lib 6. Epid. cap. 14.

Biliosus humor ex melle, & dulcibus, si plus æquo incaluerint, gignitur. ibid.

Biliosus humor semper morbos acutos procreat. Com. in Eph. 32. lib. 7.

Biliosus succus efficit sitibundos, vigiles, & nauseabundos ægros. Comm. 3. in lib. 1. Epid cap. 23.

Biliosus humor syncerus per vomitum redditus, arguit caloris copiam. Comm. 2. in Prognostic. cap. 38.

Biliosi humoris abundantis indicia sunt rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium, atque vigiliæ. Comm. 3. in lib. 1. Epid cap. 21.

Biliosum natura plurimum lædi ab aquæ potione. Comment. 3. in libr. de Fract. cap. 49.

Biliosiores optimè degunt hyeme. Comm. in Aph. 18. lib. 3.

Biliosorum malignorum deiectio, non extinguit hypochondriorum ardorem, sed excitat, fastidiúmque & anxietatem inducit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. c. 14,

Biliosis

Bilioſis naturis meritò acres deiectiones contingunt, propter pallidam, flauam, atque amaram bilem: pingues verò, propter eliquationem. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 70.

Bilioſis admodum, ſanguinem detrahendum non eſſe. Comment. 3. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Bilioſos eſſe temperie calida, & ſicca. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 70.

Bilioſos in colliquantes febres incidere, offendíque deiectionibus alui. ibid.

Bilioſius reddunt corpus æſtus, vigiliæ, curæ, mœrores, iræ, alimenti inopia, ciborúmque bilioſorum vſus immoderatus. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Biſyllaba omnia, quæ affectus ſignificant, in Græca prolatione acuuntur: vt κυρτός, ῥαιβός. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 69.

Blæſi ſunt ſortiti à principio generationis deteriorem formationem eorum muſculorum, qui mouent linguam. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 78.

Bobus ſolis inter animalia herbiuora, per hyemem deeſt copia paſtus, quum herbam paruam nequeant dentibus apprehenſam abſcindere. Comment. 1. in lib. de Artic. cap. 29.

Bonum ſignum nullum ad genus tranſit malorum: ſicuti nec malum vllum deficit ad bonorum genus, quoties ſingula cum propriis diſtinctionibus expenduntur. Com. 3. in Prognoſtica, cap. 39.

Boues coxæ articulum latiorem ſortiuntur. Com. 3. in lib. de Artic. cap. 73.

Brachium ſortitur duos ſinus: anteriorem quidem breuiorem: poſteriorem verò profundiorem, in quos nimirum admittit proceſſus cubiti. Comment. 3. in lib. de Fract. cap. 54.

Brachium dicitur tota ea pars, quæ inter humerum, cubitúmque conſiſtit. Com. 1. in lib. de Artic. cap. 4.

Brachij caput cohærens cubito, eſt magnum, quòd illic dilatetur, & in plura capita inæqualia exurgat. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 54.

Brachij caput figuram cardinis referens, ſinum oſſis cubiti ingreditur, inibíque conſtituit articulum Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 66.

Brachij caput, quod ſatis magnum eſt, inſeritur in ſinum non admodum altè excauatum extremitatis ſcapulæ. Comm. 1. in lib. de Artic. cap. 1.

Brachij naturalis figura habet volam manus conuerſam in regionem internam: conuexitatem verò in externam: ita vt minimus quidem digitus, infimam: pollex autem, ſupremum locum obtineat. Com. 1. in lib. de Fract cap. 13.

Brachij figurationes extremæ, ac veluti aliarum omnium exceſſus, ſunt quatuor: nempe inflexa, extenta, prona, & ſupina. Angularis autem eſt media inter tenſam, & flexam Com. 1. in lib. de Fract. cap. 11.

Brachij os confractum, exorto callo intra dies quadraginta firmari. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 6.

Brachij tuberculorum, quod quidem interius eſt, cum nullo articulatur oſſe: quod verò exterius, radio committitur. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 54.

Brachij oſſis inferior pars, in curuam rotunditatem deſinit; quam vtrinque duæ eminentiæ orbiculares continent: quibus in cubiti ſinus infertis, illic firmatur. Quum autem tam antè, quàm pòſt quaſdam cauitates ſortiatur, in eas recipit cubiti prominentias, roſtro ſimiles. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 10.

Brachij ſinus, *inquire*, Cubito.

Brachium confractum ſic collocandum eſſe, vt os cubiti ſubiectum ſit radio, atque cum oſſe brachij rectum conſtituat angulum. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 22.

Brachium confractum habentes, debere ad decimum vſque diem in quiete verſari. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 45.

Brachio duo inſunt ſinus, qui proceſſus cubiti incipiunt. Ineſt ei & tertius, in medio veluti exculptus, trochleæ ſimilis Com. 3. in lib. de Fract. cap. 54.

Braſſicæ ſolidum corpus, ventrem cohibet: ius autem ipſum proritat, ſubducítque. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 18.

Bregmatis os vtrunque circunſcribi lineis rectis quaternis. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Bregmata vocari duo illa oſſa in anteriori capitis parte ſuperiacentia cerebro. ibid.

Breuitas in ſermone eſt laudanda, vbi vno vocabulo ſermo clarus euadit. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 15.

Breuitatis fuiſſe ſtudioſiſſimos veteres. Com. 2. in Prognoſtica, cap. 16.

Bubones abſque manifeſta occaſione orti, viſcerum inflammationibus (quod veriſimile eſt) ſuperueniunt. Com. in Aph. 55. lib. 4.

Bubulæ carnes inter omnia edulia, prauam alimoniam largiuntur. Comm. 4. in lib. de Rat. vict in morb acu. cap 49.

Bulbus narciſſi vomitum excitat. Com. 2. in lib. de Artic cap. 48.

Bulimum differre à canina fame, eſséque ſymptoma facultatis, abſque externa frigiditate contractum: quod quidem à fame inchoauit, ſed non habet eam amplius adiunctam. Comment. in Aph. 21. lib. 2.

Bullæ ſunt ſtabiles, difficultérque ſoluuntur, quando humor tenax circumextenditur flatulento ſpiritui. Comment. in Aph. 34. lib. 7.

Bullæ fiunt circumextento humore ſpiritui flatulento. ibid.

Bullas ſpumantes fieri concurrente aëre turbulento, nebulosóque, cum humore glutinoſo, ſimul & craſſo. Comment. 2. in Prognoſtic. cap. 47.

Bullulæ, vt gignuntur ex humida ſubſtantia includente intra ſe aërem, ſic ſoluuntur, ipſa humiditate ſoluta. ibid.

Buphthalmon herbam dici Polyophthalmon: auxiliaríque luxatis cum exulceratione particulis. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 32.

C

Cacochymia ſi quis laboret, aut corruptione humorum, fieri nequit, vt copioſa & repentè facta euacuatione, ſtatim curetur. Galen. contra Iulianum.

Cacochymiam vacuari per purgationem. Com. in Aph. 31. lib. 6.

Κακοήθεις morbi dicuntur, quicunque periculum minantes, ſpem ſalutis non adimunt. Com. 1. in Prorrh. cap. 14.

Cadauer collocatum in dextrum, aut ſiniſtrum latus, non manere, ſed fieri ſupinum, aut pronum. Com. in Progn. cap. 15.

Cæcitates fiunt & à pituitoſo, & à melancholico humore. Com. in Aph. 56. lib. 6.

Cæcum inteſtinum ſolum ſolutum eſt omni vinculo, ob ídque faciliùs cæteris in ſcrotum illabitur. Comment. 4. in lib. 6. Epid. cap. 3.

Calcei contortio, & detritio, in quam partem greſſus hominis fiat, oſtendit. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 14.

Calcei tempeſtate Galeni erant clauis transfixi. ibid.

Calcei in Aſia & Creta, Galeni tempeſtate, qui vſque ad mediam tibiam aſcenderent, atque vtrinque pellem haberent multifidam, foratámque in extremis partibus, maximè in vſu erant. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 15.

Calceis profundis multifidíſque venatores vtuntur. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 14.

Calculis tranſeuntibus per renum regiones, excitari dolores ſæuiſſimos: reliquo autem tempore, perinde ac ſi pondus aliquod ei loco incumberet. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Calculos gigni præcipuè ab humore crudo, accedente illi calore veluti effectrice cauſa. Comment. 2. in lib. de Natur. hum. cap. 13.

Calx quinque oſſa continet. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Calx ſyderatus grauiſſima ſymptomata inducit, haud quidem propria ratione, ſed ob tendonem illum magnum, qui in ipſum inſeritur. Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 23.

Calx ſyderatus nullam curationem admittit. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 21.

Calcis os omnium pedis oſſium eſt maximum, talóque & tibiæ ſubiicitur, ac breuiter vniuerſum corpus, dum ſtamus, ſuſtinet. Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Calcis os ab anteriori parte iungitur cum oſſe cyboide. ibid.

Calci à poſteriori parte inſeritur tendo ortus à muſculo ſuræ. Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 65.

Calci malè affecto orbem ex molli confectum lana ſubdendum eſſe. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 22.

Calci annectitur à parte ſuperna talus. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 16.

Calci committitur tendo ortus à muſculis poſterioris & carnoſæ partis tibiæ. Com. 2. in lib. de Fract. 17. & 18.

Calci contuſo ſubditam cutim, ſi craſſior ſit, incidendam eſſe ſcalpello, ſic tamen vt ſanguis non effluat. Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 18.

Calcem colliſum deligandum eſſe, vt deligantur fracturæ: curandúmque, vt ab eo repellantur humores ad alias partes. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 25.

Calfacientia potenter, ferè omnia, capitis dolorem conciliant. Com. in Aph. 28. lib. 5.

Calfacientia remedia ex vicinis locis ad partem concalfactam attrahendi, ac digerendi vim poſſident. Comm. 3. in lib. de Offic. cap. 15.

Calfacientia, vt quod in vicinis continetur partibus, digerunt: ſic quod redundat ex propinquis, attrahunt. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 1.

Calfacientia ſimul & robur addentia, ſunt genere quatuor: nempe frictio, quam linteis molimur: perfuſio calidæ aquæ: frictio per calida medicamenta: atque inunctio per calida medicamenta. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 32.

Calfacientia,ex accidenti refrigerant, digerendo igneum calorem. Comm.2.in lib.6. Epid.cap.9.

Calfacta promptiùs afficiuntur ab occurrentibus. Comment.4. in lib. 6. Epidem. cap.10.

Calida natura promptè omnia subintrat, præſertim cùm non admodum craſſam ſubſtantiam habuerit. Comm. in Aph.5. lib.5.

Calidam temperaturam minùs in morbis periclitari calidis. Comment. in Aph. 34. lib.2.

Calida præter modum temperatura prædi-ti, ſatius eſt vt in loco dormientes frigido, aërem frigidiorem per inſpirationem attrahant. Comment.4. in lib. 6. Epidem. cap.16.

Calida & humida omnia ſunt apta vt repleant caput. Com.in Aph.5.lib.3.

Calidæ affuſio calorem ſoluit. Comm. 2. in lib.6.Epid.cap.9.

Caliditas regionis, & temporis, confeſtim exoluit virtutem, vacuationis quantitate. Com.1.in lib.de Rat. vict. in morb. acut. cap.45.

Calidiori naturæ conducit æſtiuo tempore ſomnus in frigidiori cubiculo initus. Com.4.in lib.6.Epid.cap.21.

Calidiori naturæ per cibos, atque potiones, intus refrigeratio conuenit: obeſt verò calfactio externa. Comm.5.in lib.6.Epid. cap.36.

Calidiores quàm naturæ conueniat, ab ira, curiſque ſe continere debent: atque vti quotidie ac ſæpius balneis dulcium aquarum, victúſque ratione prorſus refrigeranti. Com.4.in lib.6.Epid.cap.14.

Calido aduentitio, atque præter naturam æſtuantibus, halitus calidus, atque mordax colligitur. Vnde faciles admodum ſunt, vt à febre, vbi primum cutis fuerit aſtricta, arripiantur. Com.4.in lib.6.Epid. cap.25.

Calido innato abundantes, etiamſi non difflentur, atque in plenitudinem incidant, non facilè corripiuntur febribus. ibid.

Calido ſuperabundante, requiri plurimum alimenti. Com.in Aph.15.lib.1.

Calido innato calidius eſt id, quod & innatum non eſt. Comment.3. in lib. 6. Epid. cap.15.

Calido admodum temperamento exiſtentes, ſæpiſſimè magna voce eſſe præditos. Com.4.in lib.6.Epid.cap.24.

Calidum diſcutit. Comm.2. in Prognoſtic. cap.38.

Calidum in animantium corporibus eſſe duplex: vnum quidem inſitum, quod eſſentiam ſuam in ſanguine, & in ſanguinis viſceribus habet: alterum verò acre, igneum, & mordax, è cuius genere exiſtit febris. Com.4.in lib.6.Epid.cap.25.

Calidum multum promptè in immenſum attollitur: paucum verò non facilè, niſi ob occaſionem maximam. Com.in Aph.14. lib.1.

Calidum interdum quidem ſumitur pro caliditate ipſa: interdum verò pro corpore ſuſcipiente illam. ibid.

Calidum natura ſurſum vergens, caput petit. Com.in Aph.28.lib.5.

Calidum excrementa prouocat. Comm.5.in lib.6.Epid.cap.27.

Calidum perpetuò opitulatur coctioni. Com.3.in lib.de Rat. vict. in morb. acut. cap.29.

Calidum exiſtit mordax. Com. in Aph. 20. lib.5.

Calidum ſemper mouet, nec ſinit quieſcere. Com.1.in Prorrh.cap.20.

Calidum innatum, moderatè calidum, & humidum eſt. Com.2.in lib.de Nat.hum. cap.13.

Calidum innatum eſt cauſa efficiens, quæ humores, dum ſuppurantur, alterat. Com. 3.in Progn.cap.10.

Calidum innatum eſſe æſtimandum collatione ad ea, quæ minimè innata exiſtunt. Gal.contra Lycum.

Calidum innatum, quod ſanguis fuerat, & ſemen, indies creſcente fœtu, minus euadere. Gal.contra Lycum.

Caligo fit, cùm craſſus quidam humor ſpiritúſve oculos inuadit. Com.1.in Prorrhet. cap.18.

Καλλιάν in ſactis ſimiam κατ' εὐφημισμὸν appellari. Commment. 3. in lib. de Fract. cap.51.

Callus gignitur, effuſo humore à ſubſtantia oſſis, ac circa oras fractarum partium, ab illius facultate coacto. Comm.1.in lib.de Artic.cap.65.

Callus, vbi ſatis ſuperuenerit oſſi fracto, eius oras colligat, aſtringítque. ibid.

Callus fractis obductus oſſibus, gignitur à recremento alimenti ipſorum oſſium. Comment. 1. in lib. de Fract. cap.41.

Callus alendus eſt, dum validas cogit radices. Alitur autem, ei materia ſubminiſtrata, quam nimirum illi perfuſione calidæ conciliabimus. Comment.1.in lib. de Fract.cap.43.

Calli generationi accommodatiſſima eſt

crassitudo materiæ:contrà,humor tenuis, aquosúsque, est ad illum procreandum ineptus.Com.1.in lib.de Fract.cap.42.

Calli generatio interrumpitur à multitudine materiæ,& inopia.ibid.

Callo exorienti nihil esse opus deligatione. Com.2.in lib.de Artic.cap.39.

Callo iunguntur fracti ossis partes. Com. 1. in lib.de Fract.41.

Callo conglutinanda, summa egent quiete. ibid.

Calor imbecillos efficit neruos,eorum substantiam dissoluens. Comm. in Aph. 16. lib.5.

Calor excitatur interdum frigida affusa. Com.3.in lib.de Offic.cap.32.

Calor in corpore est duplex: vnus quidem natiuus & familiaris: alter verò, alienus, atque præter naturam. Comm.4.in lib.6. Epid.cap.17.

Calor qui carnem fundit,est feruentissimus: moderatior,qui pinguedinem. Com.3. in lib.3.Epid.cap.72.

Calor est dilucidior in illis partibus, in quibus est humor largior. Comment. 2. in Progn.cap.60.

Calor partes continuas penetrat, ac veluti erodit.Com.3.in lib.de Fract.cap.34.

Calor caput replens,delirium excitat.Com. 3.in lib.6.Epid.cap.36.

Calor innatus solus animal ab initio conformat,adauget,& ad mortem vsque enutrit.Com.in Aph.15.lib.1.

Calor innatus omnium operum naturalium est causa.ibid.

Calor innatus, quia est plurimus hyberno tempore, ob id tunc appetentiam intendit, coctiones auget, plus sanguinis cumulat,crassius efficit corpus,curátque vt excrementa excernantur.ibid.

Calor insitus, si igneus reddatur,perdit, atque consumit corpus, nósque alere nequit, id quod eius erat præcipuum opus. Com.5.in lib.6.Epid.cap.5.

Calor natiuus vlcera ad suppurationem perducit.Com.in Aph.20.lib.5.

Calor innatus est facultas animalia dispensans.Com.in Aph.15.lib.1.

Calor innatus in sanguine, & in eis quæ ab ipso nutriuntur,consistit plurimum.Com. 5.in lib.6.Epid.cap.30.

Calor natiuus, hyeme retruditur ad interna viscera : æstate perspiratione digeritur. Com.in lib.de Salub.diæt.cap.2.

Calor insitus in ventriculo exuberans,concoctiones ciborum molitur optimas. Com.4.in lib.6.Epid.cap.25.

Calor natiuus, dum naturali suo constat temperamento, plus sanguinis, quàm aliorum humorum,gignit: vt plus flauæ, & pallidæ bilis,quum feruidior est redditus.Com.2.in lib.3.Epid.cap.22.

Calor innatus à corde oritur.Com.3.in lib.6. Epid.c.18.Com.2.in Progn.c.8.

Calor naturalis,dum ad exteriora mouetur, haud exiguam substantiæ nostræ portionem secum rapit.Com.4.in lib.5.Epidem. cap.20.

Calor vitalis à corde emanat.Com.1.in li.6. Epid.cap.13.

Calor æstiuus renititur purgationibus.Com. in Aph.5.lib.4.

Calor febrilis crassos humores concoquit. Com.in Aph.70.lib.5.

Calor febrilis,*inquire*, Febrilis calor.

Calor naturalis suauis, & familiaris videtur tangenti.Com.1.in lib.6.Epid.cap.28.

Calor æstiuus diffundit sanguinem, extenditque, & quodammodo efferuescere facit,adeò vt quod hactenus modicum fuerat, non possit ampliùs contineri à venis, sed vel dirumpat ipsas, vel exedat. Com. in Aph.15.lib.1.

Calor aëris ambientis, humores in partem attrahit extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Com. in Aph.5.lib.4.

Calor externus, putredinis humorum est autor.Com.3.in lib.3.Epid.cap.22.

Calor amplior secundum substantiam, non est omnino vniuersi corporis mole diiudicandus.Gal.contra Lycum.

Calor circunfusus non modò superfluitates, sed omnia euacuat æqualiter, materiam inutilem, & ea quæ in corpore secundum naturam continentur, vnà dissoluens per occultam transpirationem quam molitur innatus calor.Comment.in Aph.15. lib.1.

Calor innatus molitur insensilem transpirationem.ibid.

Calor impensè augetur in iis, qui plus satis exercitati sunt,& in magnopere solicitis, aut qui multum sunt apricati, vel cibis sunt vsi adurentibus liberaliùs. Com.2.in lib.1.Epid.cap.20.

Caloris esse opus attolli in sublime. Com.1. in lib.1.Epid.cap.8.

Caloris innati substantia est aërea,& aquea. Com.in Aph.14.lib.5.

Caloris innati substantia,qualitásque, iis qui crescunt, plurima est,aliorum comparatione.Gal.contra Lycum.

Caloris innati substantia est bene temperata:aduentitij autem,ignea. Com. in Aph. 14.lib.1.

Caloris

Caloris aduentitij quidem effluxus per corpus, sunt fumei, fuliginosi, aridi, & acres; natiui autem, vaporosi, & suaues. ibid.

Caloris salubris qualitas percipitur exquisita, vel tactu ipso in pueris. ibid.

Caloris dignorio quandoque secundum qualitatem, cum altera quæ in alio corpore sit, eadem esse videtur: differre tamen copia. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Caloris innati maximè affinis existit substantia humida. Comment. in Aphor. 14. lib. 2.

Caloris æstiui causa est Sol, tum ad verticem nostrum propiùs accedens, tum diem longiorem efficiens. Com. 1. in lib. de Nat. hum cap. 44.

Caloris aduentitij sicca substantia est propria. Com. in Aph. 14. lib. 1.

Calori insito in primis, omnia corporis opera tribuit Hippocrates. Comment. 5. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Calorem innatum esse præcipuum omnium concoctionum autorem. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Calore quæ pars afficitur plus trahit, quàm discutiat. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 1.

Caloribus inualescentibus, caput erit firmum. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 8.

Caluescentibus videtur arida ipsius fincipitis cutis, ob subiectorum ossium ariditatem, quæ contracta est ob cerebri imminutionem, atque à cranio recessum. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Caluescunt minimè eunuchi, propter humiditatem temperamenti. Com. in Aph. 28. lib. 6.

Caluities affectus est insanabilis. Comm. in Aph. 24 lib. 6.

Canalis fracto cruri est accommodatior, quàm glossocomum: quum exactè totum crus comprehendit. Comm. 2. in lib. de Frac. cap. 64.

Canalis cruri fracto est ex vsu, dum æger vult surgere à lecto. Comment. 3. in lib. de Offic. cap. 18.

Canalis vel totum crus debet recipere, vel nequaquam est subiiciendus Comm. 2. in lib de Frac cap. 75.

Canalis à glossocomo sola figura differt: vt pote qui exteriùs teres, interiùs cauus sit, perinde vt imbricum canales. Com. 2. in in lib. de Fract. cap. 64.

Canalis qui vltra genu non progreditur, præter id quòd non præstat crus immobile, affert etiam molestiam, ac sæpiùs comprimit. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 18.

Canalem non esse necessarium in cruris fractura: sed si quis eo vti velit, eum administrandum esse, qui crus totum ad inguem vsque contineat. Co. 3. in lib. de Off. c. 18.

Canales subditi fractis ossibus, ea possunt stabilire. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 36.

Cancer oritur ab atra bile. Comm. in Aph. 2. lib. 1.

Cancros exulceratos egere aliquo medicamento humido, quod neque putrefacere, neque irritare partem affectam sit aptum. Com. in Aph. 38. lib. 6.

Canceros occultos non esse vrendos, neque secandos, ex doctrina Hippocratis ibid.

Cancros tantùm eos esse chirurgia extirpandos, qui in summa cute consistunt, quósque possumus vnà cum radicibus ipsis eximere. ibid.

Cancrorum radices meritò appellari eas venas, quæ plenæ melancholico sanguine vsque ad loca circunstantia extenduntur. ibid.

Cancrosum tumorem in mamilla cuiusdam mulieris ortum sanauit Galenus, valenter & crebrò illi atram bilem vere inchoante expurgans. Comm. in Aphor 47. lib. 6.

Caniculæ tempore plures eorum qui purgantur, in febres incidunt. Comment. in Aph. 5. lib. 4.

Caniculam nominari stellam consistentem in mandibula canis, hoc est, totius syderis: cuius quidem stellæ ortus, oporæ principium existit. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Caniculam, hoc est, stellam consistentem in Canis mandibula, Antecanem rectiùs, quàm canem, vocari. ibid.

Canicularibus diebus sunt æstus vehementissimi Gal. contra Lycum.

Canis rabidus quos momorderit, ij expauescunt, aquam cernentes, posteáque breui moriuntur. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 75.

Canis rabidi virus nec otiari, neque conquiescere in corpore eorum, qui sunt impetiti; licèt se aliqua nota non prodat multis interim proximis mensibus. ibid.

Cane à rabido morsi nonnulli, aquas formidauerunt, atque à morsus initio post duos vel tres, vel quatuor, vel multò plures menses, perierunt. Comm. 2. in Prorr. cap. 16.

Canis ortus dirimit Etesias ventos à Prodromis dictis, quos nimirum Etesiæ sequuntur. Comment. 3. in lib. 3. Epid. cap. 6.

Canis ortus oporam, id est, fructuum generationem, inchoat, Comm. in Aphor. 14. lib. 3.

Canis ortus ſemper ſua ipſius ratione corpus excalfacit Comment.2. in lib.1.Epid. cap.7.

Canis exortum eſſe finem æſtatis,& initium autumni, ſecundùm eos, qui annum in ſeptem portiones diuidunt. Comm. 1. in lib.1.Epid.cap.1.

Cantharidum vſum eſſe periculoſum.Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.122.

Capillorum ſimilia dum excernuntur, ſemper videri craſſam vrinam. Com. in Aph. 76 lib.4.

Capillorum tonſuram eam eſſe optimam, quam maximè commodam iudicaueris ad capitis ſanitatem tuendam. Com.4. in lib.6.Epid.cap.9.

Capillorum defluuium à vitioſis gignitur ſuccis.Com.in Aph.34.lib.6.

Capillis nigris præditos minus difflari,quòd ſint frigidiori temperamento. Com.2. in lib.1. Epid. cap.78.

Capillis ſimilem ſubſtantiam in vrina excernentes,curantur ab extenuantibus, & incidentibus medicinis, adhibito etiam victu humectante. Comment.in Aph.76. lib. 4.

Capillis ſimiles quaſdam ſubſtantias gigni, craſſo humore in renibus vſto. ibid.

Capillis rectis præditos,minus difflari,quòd ſint frigidiori temperamento. Com.2. in lib.1. Epid. cap.78.

Capiſtrum, genus eſt vinculi, deligãdis vulneratis,aut luxatis maxillis, aptum. lib.de Faſc. cap.16. & 17.

Capito immutauit Hippocraticas ſentẽtias. Com.1.in lib. Hip.de Nat.hum. c.1.

Capræ autumno deterrimam habent carnem : hyeme autem meliorem.Com.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.c.101.

Caprarum ventribus ſanguine, & pinguitudine plenis, quod difficilius coquatur, edulium reperies nullum. Com.4. in lib. de Rat.vict. in morb. acut. c.102.

Caprillæ carnes bubulis ſunt acriores, & calidiores,atq; ob id vitioſiores. Bileſcũt enim, ſi incoctæ maneant : quare frigidas eas magis, quàm calidas, eſitare oportet. Com.4.in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 100.

Caput affectum curari per pharmacum ſubductorium,& per venæ ſectionem in cubito adminiſtratam.Comment.2.in lib.6. Epid.cap.9.

Caput ſtabilitur ſimul & calfit, leuibus ſacculis milium calidum continentibus. Com.3.in lib.de Offic.cap.36.

Caput acuminatum interdum eſſe laudabile, quum videlicet vis efformatrix adeò valida fuerit, vt à copia ſanguinis eò confluentis non vincatur,ſed probè illum formare poſſit.Comment.1.in lib.6.Epid. cap.2.

Caput repletum in calidis, humidíſque anni conſtitutionibus, ventri, thoracíque humores demittit. Com.3. in lib.3. Epid. cap.32.

Caput eſt ſapientiæ, atque rationis ſedes. Comm.3.in lib.de Rat.vict.in morb acut. cap.41.

Caput ſtabilitur puluinis, & ceruicalibus, velleribúſque, & pannis mollibus. Com. 3.in lib.de Offic.cap.36.

Caput præcalfactum, rarefactúmque, & repletum,plurimum læditur flantibus ventis frigidis,& Aquilonaribus. Comm.2.in lib.1.Epid.cap.60.

Caput id ſe præſtantiſſimè habere, quod etiamſi magnum ſit, validæ inhæret ceruici, optiméque formatum eſt, atque in eo acriter intuentur oculi.Comment.1.in lib.6.Epid.cap.2.

Caput pro cerebri magnitudine augetur. Com.3.in lib.6.Epid.cap.18.

Caput bene formatum, globo oblongo vtrinque compreſſo eſt ſimile. Com.1.in lib.6.Epid.cap.2.

Caput acuminatum ob imminutam alterutram eminentiam, eſt perpetuò culpandum : ob adauctam verò, non ſemper. ibid.

Caput eſt principium neruorum. Comm. in Aphor.69.lib.5.

Capitis repleti accidentia ſunt dolores, tuſſes,raucedines,atque grauedines.Comm. in Aph.13.lib.3.

Capitis vitia in magnitudine ſunt,ſi vel maius eſt, quàm par ſit, vel minus: in figura, ſi rotundum omnino fuerit, vel acutum. Comment. 1. in lib. 6. Epidem. cap.2.

Capitis grauitas, eius repletionem ſignificat.Com.3.in lib.1.Epid.cap.24.

Capitis poſterioribus læſis, ſecta frontis vena auxiliatur.Comment.2. in lib.6. Epid. cap.9.

Capitis fracturis maximè aduerſatur frigidum.Com.in Aph.22.lib.5.

Capitis dolor ex eorum eſt numero, quæ humorum ad caput inclinationem ſignificant.Com.3.in Prorrhet cap.71.

Capitis ſolius caliditatem balneum iuuabit, niſi ſpiritus calidus, flatulentúſque ſurſum ad ipſum feratur. Com.4.in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.42.

Capitis ictui ſi ſtupor deliriúmque ſuperuenerint,

nerint, ictus ad cerebrum penetrauit. Comin. Aph.14.lib.7.

Capitis dolor poteſt fieri & à calore ſolo, & à flaua bile, vel in capite, vel in ventriculo hærente: & à plenitudine humorum: & ab aliqua ipſius loci obſtructione, & à ſpiritu flatulento in capite genito. Com. in Aph.70.lib.4.

Capitis commiſſuræ propriè quidem Harmoniæ vocantur: per tranſlationem autem, ſuturæ. Comment.3.in lib.de Offic. cap.36.

Capite ob quamuis cauſam repleto vaporibus, grauitates in ſincipite imprimis apparent. Comment. 1. in lib.6. Epidem. cap.1.

Capita puſilla ſunt ſemper praua: magna verò, fieri aliquando poteſt, raro tamen, vt bona ſint, quum videlicet ipſorum vires validæ fuerint, copioſaque materia, vnde formata ſint. Comm. 1. in lib. 6. Epid.cap.2.

Capita acuta, forma parumper ab optima permutata gignuntur.ibid.

Capita acuta quædam, contemnenda non ſunt.ibid.

Capita acuta, aut eminentia quæ in fronte eſt, aut ea quæ in occipite, carent: vel habent quidem, ſed æquo maiorem.ibid.

Carbo, *lege* Anthrax.

Carbunculum à calido quidem feruore, verùm craſſa materia, eſſe conſtitutum. Com. 3.in lib.3.Epid.cap.50.

Carbunculorum affectus eſt perpetuò periculoſus. Comment.3.in lib.3. Epidem. cap.12.

Cardialgia, hoc eſt, morſus oris ventriculi, diſtinguit exhalationem illam bilis, quæ à ventriculo petit caput, ab ea, quæ à pulmone. Com.3 in Prognoſtica, cap.30.

Cardialgiam ſumi pro morſu oris ventriculi. Com.in Aph.65.lib.4.

Cardiogmos, hoc eſt, cordis morſus, affectus eſt oris ventriculi. Comm. in Aphor. 17. lib.4.

Caro omnis, quæ ſenſu percipi poteſt, muſculi pars exiſtit. Comm.2.in lib.de Fract. cap.68.

Caro recèns concreta, mollis eſt: quum ex ſanguine, nuper coacto ortum duxerit. Com.3.in lib.de Offic.cap.15.

Caro accreſcit particulis calore & frigore optimè temperatis, ſi ſanguis ad ipſas confluens, qualitate ſalubris fuerit, & quantitate mediocris.ibid.

Caro ſola inter alias partes ſanguinea exiſtit. Gal.contra Lycum.

Caro indurata cutis rationem ſubit, in cicatricémque tranſit. Com.2.in lib.6.Epid. cap. 4.

Carnis bonitati alimonia plurimum confert. Comm.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap. 101.

Carnes habent calorem aduentitium, contractum à ſanguine: non connatum perinde vt cor, atque hepar. Comm 4. in lib. 6. Epid.cap.25.

Carnes ex ventriculo ad ſe alimentum attrahunt. Comment. 6. in lib. 6. Epidem. cap.1.

Carnes non tantùm quod ſibi familiare eſt, attrahunt, ſed etiam, quod alienum, reiiciunt. Comment.6.in lib.6. Epidem. cap.2.

Carnes aſſas offerendas non eſſe iis qui acuta febre laborant. Comm.1. in lib.de Rat. vict.in morb.acut cap.17.

Carnes ſuillas, bubuláſque, & ouillas, validas eſſe, & concoctu difficiles. Comment.4.in lib.6.Epid.cap 5.

Carnium frigiditas penuriam ſanguinis ſequitur. Comment. 4. in lib.6. Epidem. cap.25.

Carnium genus conſiſtit in muſculis Com. 5.in lib.6.Epid.cap.10.

Carnibus frigidis eſſe præditos eos, qui mordacem, prauúmque calorem in ventriculo intemperato ſortiuntur, quòd ob inopiam probæ, & copioſæ alimoniæ, ali minimè poſſint. Comm. 4. in lib.6. Epid. cap.25.

Carniuora vtroque dentium ordine vtuntur. Com.1.in lib.de Artic.cap.29.

Carnoſæ particulæ, ſolæ ex ſanguine compinguntur. Comm.1. in lib. de Nat. hum. cap.35.

Carnoſa ſubſtantia eſt in extremis membris pauciſſima. Comment. 2. in lib. de Fract. cap.9.

Caros propriè vocatur totius corporis inſenſibilitas atque immobilitas repentina. Com.in Aph.5.lib.5.

Caros fit neruorum principio affecto. ibid.

Caros eſt altus, ægréque excitabilis ſomnus. Com.2.in Prorrh.cap.28.

Carpus eſt prima verſus cubitum ipſius palmæ pars. Comment.2. in lib. de Fract. cap.66.

Carpus conſtat octo oſſibus. Comm.2.in lib. de Fract.cap 8.

Carpus in manu, tarſo in pede proportione reſpondet. ibid.

Carunculæ paruæ, rerum ſubſtantiæ indicia exiſtunt. Comment. in Aph. 76. lib.4.

Causo laborantibus ad ipsorum votum potionem esse offerendam. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 5.

Causi genuini, vt vehementer vrunt, ita siti, vigiliis, anxietate, ac nonnunquam mentis perturbatione, molestant. Quia verò tam sunt acuti, celeriter iudicantur. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 28.

Causi fiunt exuberante flaua bile in venis, præcipuè iecinoris, atque ventris. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 20.

Causi non perinde ac tertianæ, trahunt originem ex biliosis excrementis retentis, sed calore in visceribus aucto ab inflammata constitutione temporis præter modum calida. ibid.

Causi sunt febres admodum æstiuæ. Com. 3. in Pror. cap. 60.

Causum à flaua bile esse oriundum. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 9.

Causum nothum vocabimus eum, in quo corpus non vritur, sitis autem est leuis. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 13.

Causum exquisitum appellant Medici, cùm vrens caliditas, & inexpugnabilis sitis infestat hominem. ibid.

Causum augent tum falsa, tum acria. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 8.

Causum fieri dum acres biliosasque, humiditates ad sese attraxerint venulæ, & cum ex validioribus partibus ad imbecilliorẽ aliquam, id genus excrementa pelluntur. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. c. 1.

Causorum esse genera duo. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 13.

Causorum exquisitorum est proprium, iudicari per sanguinis eruptionem. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 9.

Causorum præcipua sanatio est frigidæ potus. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 12.

Cedmata vocari ab Hippocrate fluxiones in crura, ac præcipuè in coxæ articulum decumbentes. Comm. 5. in lib. 6. Epidem. cap. 22.

Cephalalgiæ oriuntur à flatulento spiritu inuadente caput. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 15.

Ceræ parum si oleo iniiciatur, efficit vt illud hæreat diutiùs, ac minùs discutiat. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 32.

Ceratum liquidum, quod ex cera tantum, & rosaceo conficitur, est arcendis inflammationibus longè congruentius duro. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 21.

Ceratum, quod resinam receperit, accommodatum esse conformatis particulis, quòd & meliùs sic hæreant fasciæ corpori, & corpora exiccentur magis. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 7.

Ceratum humidum simplicibus fracturis esse vtile. Com. 3. in lib. de Fract. c. 21.

Ceratum picatum à tertio die vtiliùs administrari vlceribus, quòd nimirum valeat concoquere, quæ in vlceribus sunt. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 23.

Ceratum picatum curandis vlceribus est idoneum. Com. 4. in lib. de Artic. c. 21.

Ceratum picatum est albo calidius. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 16.

Ceratum, quod picem receperit, leniendi doloris vim possidet, necnon puris mouendi: quare tunc vel maximè conuenit, cùm vlcus est inflammatum. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 3.

Ceratum dolorem lenit, discutit, repellitque. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 72.

Cerato molli, læui, & puro, esse imbuendas fascias, quibus deligantur fracta ossa. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 14.

Cerata picata dicuntur ea, quæ præter oleum & ceram, nonnihil etiam picis recipiunt. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 21.

Cerealia dicuntur tum frumenta, tum legumina omnia, quibus passim vescuntur mortales. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 18.

Cerebrum continet in sese animæ principatum. Com. in Aph. 14. lib. 7.

Cerebrum est origo neruorum. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 87.

Cerebrum cæteris corporis partibus est dux sensus & voluntariæ motionis. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Cerebrum condolescit neruis. Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 23.

Cerebrum ratiocinandi facultatem in sese continet. ibid.

Cerebrum per circunfusum aërem cernit visibilia externa, quemadmodum affectionem digiti in pede, per neruum sentit. Com. 1. in Prognost. cap. 23.

Cerebrum præ cæteris partibus existit humidum. Com. in Aph. 24. lib. 3.

Cerebrum si phlegmone arripiatur, letale. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Cerebrum est principium facultatis, quæ inest neruis. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 47.

Cerebrum est origo neruorum. Comm. 1. in Progn. cap. 10. & 18. & Comm. in Aph. 3. lib. 7.

Cerebrum vulneratum sæpiùs sanatum vidit Gal. Com. in Aph. 18. lib. 6.

Cerebrum

Cerebrum aptum esse ad gignendas pituitosas superfluitates. Comment. in Aph. 12. lib. 3.

Cerebrum in iunioribus caluariam contingere, quòd humidum, molléque fit, vniuersúmque intus spatium occupet: in senibus verò siccum esse, atque subsidens. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Cerebrum esse primum sensorium. Com. in Aph. 3. lib. 2.

Cerebrum esse primam partem sentientem. Com. 2. in Prorrh. cap. 28.

Cerebrum esse natura frigidius. Comm. in Aph. 2. lib. 6.

Cerebrum septo transuerso, & ori ventriculi condolescere, vt omnibus neruosis particulis, Comment. 1. in Prognostica, cap. 28.

Cerebri principales quidem actiones sunt meminisse, & ratiocinari: subseruientes autem, sentire, & voluntariè moueri. Com. 2. in Progn. cap. 6.

Cerebri excrementa expurgari per palatum, & nares. Com. in Aph. 24. lib. 3.

Cerebri functiones existunt motus voluntarius, intelligentia, sensus, & memoria. Com. 1. in Prorrh. cap. 4.

Cerebri facultate affecta non protinus ipsum cor lædi. Com. 2. in Prorrh. cap. 5.

Cerebro vehementer compresso, non sequi delirium, sed altum soporem, & priuationem sensus. Comment. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Cerebro vulnerato, febris, ac bilis vomitus superuenit. Com. in Aph. 5. lib. 6.

Cerebro humidiori reddito, necesse est voluntarios motus torpere, atque hominem consternari. Com. in Aph. 5. lib. 3.

Cerebro humidiori existente, plurimæ humiditates in ventrem defluunt. Comm. in Aph. 32. lib. 6.

Ceruicis dolor cum comate, morbosam cerebri affectionem indicat. Comment. 3. in Pror. cap. 6.

Ceruices longiores semper sunt vitio. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Cartilago nudata nequit cicatricem contrahere. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 50.

Chartilaginis solutio impropriè fractura dicitur. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 45.

Chartilaginem ablatam semel, regigni haud posse. Com. in Aph. 19. lib. 6.

Chirurgia dicitur is curationis ductus, qui per consuetas tum sectiones, tum adustiones, & quæcunque alia, manu fiunt, perficitur. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 6.

Chirurgiam esse quàm citissimè administrandam, dum nimium ingens ex refrigeratione periculum imminet. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 6.

Chirurgus debet mederi rectè, eleganter, celeriter, & absque dolore; si fieri possit. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 23.

Chirurgus ægro assidens, tantum ab eo distare debet, vt neque vltra genua illius, neque post costas, cubitos extendere possit. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 17.

Chirurgi dum timidis ægris medentur, debent per imposturam eis admoliri manus. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 13.

χλωρὸς, hoc est virides, vocari homines colore subpallido. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 15.

χλωρὸν interdum sumi pro pallido. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 22.

χλωρὰ vocari, & quæ ærugineum, & quæ pallidum præ se ferunt colorem. Com. 3. in Prorrh. cap. 7.

Cholera humida quidem, ab acribus oritur humoribus: arida autem, ab spiritu flatulento, & acri. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 103.

Chondrus, & panis, virtutem roborant, sed neque humectant, neque incidunt. Comment. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 27.

Chondrus nocet iis, quibus meatus hepatis natura angusti existunt. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Chondrus pleuritico cibus tantùm existit. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 44.

Chondrus est crassi, sed probi succi: humorúmque acrimoniam refrænat. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 113.

Chondri sorbitio, vt humectare, sic os ventriculi resupinare est nata. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Chondri sorbitio est viscida: cæterum caret lubricitate. ibid.

Chordæ rumpuntur plus æquò humectatæ, vel exiccatæ. Com. in Aph. 39. lib. 6.

Chymosis est oculi affectus, ob internæ & externæ tunicæ inflammationem: ita vt aperiri non possit. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 31.

Cibandi scopum esse vnum, communê tum sanis, tum languentibus omnibus: nempe facultatis vitalis custodiam. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 44.

Cibandi tempus optimum esse in accessionum declinationibus. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 46.

Cibatos bene à principio, nihil proficere accidit ob totius corporis vitium, cum partium

Coctura

Coctura totam aquam æquabiliter fundens, eam aptam ad ſecretionem particularum reddit. Comment.4. in lib.6. Epid. cap.10.

Cœlum obtenditur elementis Comm.3. in Prognoſtic cap.7.

Cœlum ſumi ab Hippocrate pro aëre qui ſupra nos eſt, vſque ad nubium regionem. Comment. 2. in lib. 1. Epidem. cap.4.

Cœnam debere eſſe lautiorem prandio, iis præſertim, qui exercentur, colligitur ex Comment. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap.18. vbi ait, eos qui luctantur, ac legitimè certant, panem duntaxat in prandio edere, carnes in cœna.

Cogitatio hominibus eſt animi exercitatio. Com.3. in lib.6. Epid. cap.11.

Cogitationem omnes communiter homines, mentem & intellectum vocant. Com. 1. in lib. de Offic. cap.3.

Cogitationes eſſe vtiles, in iis morbis, qui vim animæ ratiocinatricem ſtupefaciunt. Com.5. in lib.6. Epid. cap.11.

Coïtus promptiſſimè neruoſas partes offendit. Com. in Aph.28. lib.6.

Coi temperies, *lege*, Zona.

Colicis doloribus adeſt vomitus. Com. 1. in lib.6. Epid. cap.6.

Colliquatio eſt ſymptoma febris peſtilentis inſeparabile. Comm.3. in lib. 3. Epidem. cap.57.

Colliquationes corporis, ſi detineantur intus, reddunt ſucceſſu temporis ipſas carnes mucoſas: proinde vacuandæ ſunt. Com.1. in lib. de Artic. cap.31.

Colliquationes in ventrem confluunt iis, in quibus partes neruoſæ dolore tentantur. Com.2. in lib. de Artic. cap.20.

Colliqueſcit quidem caro, à calore feruentiſſimo: pinguitudo autem, à moderatiori. Com.3. in lib.3. Epid. cap.72.

Colliſio nubium, *inquire*, Attritionem.

Collocatio læſi membri vergens in ſuperiorem partem, à fluxione cuſtodit: quæ verò decliuis eſt, fluxiones ciet, inflammationiſque eſt cauſa. Com.3. in lib. de Off. cap.17.

Collocatio membri, *inquire*, Figura.

Collocatio membrorum præſtantiſſima eſt, quæ molliter & æqualiter fit, ac ſurſum verſus. Comment.3. in lib. de Offic. cap.17.

Collum ex interna parte magnis muſculis præditum eſt. Comm.3. in lib. de Artic. cap.41.

Colli ob excellentem ſiccitatem peruerſio, letalis eſt. Com. in Aph.35. lib.4.

Colon inteſtinum renibus per peritonæum annectitur. Comm.1. in lib.6. Epid. cap.5.

Color ſanguini proportione reſpondens, ad melius, vel ad peius declinat. Comm.4. in lib.6. Epid. cap.29.

Color faciei bonus, cùm magna mœſtitia coïens, malum ſignum. Com.2. in Prorrh. cap.13.

Color rubens, liuidus, viridiſque, vni & eidem homini ſimul ineſſe non poſſunt: quum vnuſquiſque horum reliquos duos tollat. Comment. 3. in lib. 6. Epidem. cap.32.

Color pallidus, liuidúſve, prauum qualitate humorem ſignificat: rubidus, ſanguinis copiam. Comment.3. in Prognoſt. cap.34.

Color indicat ſuperabundantes humores, niſi aliqui fortè in profundum receſſerint. Com. in Aph.2. lib.1.

Color ſimilis efflorеſcit humoribus, niſi regurgitauerit. ibid.

Color eſt ſubiectum artis pictoriæ. Gal. contra Lycum.

Color, humorum eſt exuberantium, non deficientium. Comment.5. in lib.6. Epidem. cap.14.

Coloris in toto corpore permutatio, ſequitur ſigna apparentia in oculis. Comment.4. in lib.6. Epid. cap.28.

Coloris mutatio peſſima eſt, quoties ad nigrum conuertitur: moderatior verò, quoties ad viride. Comm. 1. in Prognoſtica, cap.7.

Coloris mutatio in ſanguine, ſanguinis ex particula inflammata tranſlationem demonſtrat. Comm.2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut cap.10.

Colores præter naturam indicant prauitatem humorum. Comment.3. in Prognoſt. cap.34.

Colorum varietas in animalibus, potiſſimum à varietate ſanguinis proficiſcitur. Com.2. in lib. de Fract. cap.32.

Coma perrarò febribus ardentibus eſt coniunctum. Comment. 3. in lib.3. Epidem. cap.34.

Coma dicitur omnis ad ſomnum delatio. Com.1. in Progn. cap.1. & Comment.3. in Prorrh. cap.1.

Coma fit per affectus lethargicos, vbi cerebrum à pituita humectatur, atque refrigeratur. Com.2. in Prorrh. cap.28.

Coma poteſt vocari carui. ibid.

Coma nunquam eſt bonum ſignum, nedum Carus. ibid.

Comati non omnino febris accidit. Com. 3. in

in Prorrh.cap.1.

Coma sæpenumero fieri, vbi principium sensuum multo est humore irrigatum: interdum autem ob solam frigiditatem: est, quum ob occasionem vtramque. Com 1.in lib.3.Epid.cap.1.

Coma fieri interdum ob virium infirmitatem contingit, nimirum adeò extinctarum, vt seruare aptas genas ægri non possint. Sic tamen affecti, postcommissas palpebras, aut nihil prorsus, aut parum dormiunt, nec attollere ipsas palpebras possunt. Distinguit tamen id vitium, ab eo quod frigiditas committit & algor, pulsus potissimùm languidissimus, tardus, rarus, & paruus.ibid.

Coma vocari ab Hippocrate propensionem in somnum, quum ægri oculis conniuentibus, vigilare non possunt.ibid.

Coma, cerebri tantùm affectio est, contraria ecstasi.Com.3.in Prorrh.cap.6.

Comata vigiliis carentia, ab humiditate & refrigeratione cerebri fieri. Comm. 3. in lib.3.Epid.cap.16.

Comatosæ somniculosæque sunt affectiones, quæ cum cerebri humiditate oriuntur.Com.1.in Prorrh.cap.5.

Comatosi, cataphoricique habent oculos clausos.Com.2 in Prorrh.cap.55.

Comatosi absque vigilia, nullo pacto phrenitici existunt.Com.1.in Prorrh cap.1.

Comatosi nequeunt vigilare apertis oculis. Com.3 in Prorrh cap.1.

Comitialis morbus quodammodo apoplexiæ est similis, quum idem locus in vtroque patiatur, & idem humor in causa sit. Com.in Aph.45 lib.2.

Comitialis mor. *inquire*, Epilepsia.

Comitiales accessiones nihil æquè producit, ac inæqualitas temporis.Com.in Aph.22. lib.3.

Comparare quæ inuicem volumus, oportet sint secundùm substantiam similia. Com. in Aph.18.lib.2.

Complicati si adesse morbi videantur, occurrendum est illi, qui magis vrget, non neglecta interim alterius curatione.Com.in Aph.16.lib.1.

Conceptioni maximè necessarium est, vt extendatur semen per cauitatem vteri.Com. in Aph.62.lib.5.

Conceptus plurimæ ac validæ motiones in vtero, marem genitum esse est indicium. Com.in Aph.42.lib.5.

Conceptus in primo tempore feminis iniectionis, & quando iam sunt perfecti vtero, ob quamuis vehementiorem motionem, facillimè disrumpuntur: tempore verò intermedio, firmiorem habent coalitum. Com.in Aph.1.lib.4.

Concepisse tunc se arbitrantur mulieres, quum suppressis menstruis, afficiuntur fastidio, Com.in Aph.61.lib.5.

Concipient mulieres modicè intemperatæ, si viris contrariæ temperaturæ misceantur: si verò similibus, non concipient. Com.in Aph.62.lib.5.

Concoctio omnis morborũ, fit in humorum alteratione.Com 2.in lib.1.Epid cap.46.

Concoctio cibi est similis elixationi fitque à calido non sicco, squalentive, sed humido & vaporoso.Com.2.in libr. de Rat. vict.in mor.acut.cap.22.

Concoctio crudi crassique succi per febres, excretio quædam est illius, vt plurimum quidem per vrinas, rarò autem per aluum facta.Com.3.in Progn.cap.23.

Concoctio humorum generaliter fit, quum natura superior illis, permutauerit ipsos suo robore. Comm.2.in lib de Rat.vict.in mor.acut.cap.44.

Concoctio omnia cogit, incrassatque. Com. 4.in lib.de Rat.vict in mor acut.cap 4.

Concoctio ciborum proficiscitur ab innato calore.Com.4.in lib.6.Epid.cap.2[illegible].

Concoctio est, in coquentis substantia perductio illius quod concoquitur.Com 2.in lib 1.Epid.cap 44.

Concoctio crassiora reddit omnia excrementa.Com.2 in Progn.cap.33.

Concoctio indicatur ab excrementis. Com. 2.in lib.1.Epid.cap.44.

Concoctio dicitur nutritutæ substantiæ secundum qualitatem mutatio. Com 4. in lib.de Rat.vict.in mor.acut.c.44.

Concoctio calore fit.Com.1.in Progn.c.34.

Concoctio celerem iudicationem, salubrémque securitatem, promittit Comm. 2. in Progn.cap.67.

Concoctionis signa perpetuò bonum quippiam indicant.Com.2.in Prorrh.c.59.

Concoctionis signa semper sunt bona, vt quæ morbi solutionẽ haud ita multò pòst futuram ostendant.Com.in Aph.12 lib.1.

Concoctionis indicia per morbos diuturnos erunt, si vrinæ copia excernatur, quæ plenius sedimentum obtineat. Comm.2. in Progn cap.65.

Concoctionis nomen interdum sumi pro omni deductione ad temperiei moderationem.Com.5.in lib.6.Epid.cap 6.

Concoctioni humorum conferre vnctiones, atque frictiones molles: purgationes autem esse contrarias. Com.4.in lib.de Rat. vict.in mor.acut.cap.44.

Concoctioni ciborum nihil magis aduersatur;

ſatur,quàm perturbatio ipſorum. Com.1. in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.18.

Concoctioni perpetuò calidum opitulatur, confértque: frigidum verò renititur, & aduerſatur.Comm.3.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.29.

Concoctionem humorum fieri à ſolidis corporibus ſanis. Comm.2.in lib.1.Epidem. cap.46.

Concoctionem eſſe opus naturæ.ibid.

Concoctionem humorum in morbis longis ante purgationem ſemper eſſe expectandam. Comment. in Aphoriſm.24. lib.1.

Concoctionem poſſe fieri priuatim quapiam in parte, toto morbo crudo exiſtente. Com.2.in lib.1.Epid.cap.84.

Concoctionem in morbis pectoris indicat ſcreationis mutatio,eductióque facilis,& copioſa.Com.2.in Progn.cap.67.

Concoctionem vitiari,partibus quæ ad ventriculum pertinent,refrigeratis.Com.5.in lib.6.Epid.cap.27.

Concoctiones, vtiles ſomnos inducunt. Com.in Aph.67.lib.4.

Concoctiones fiunt tempore. Comm. 1. in lib.3.Epid.cap.5.

Concoctiones iudicium velox, certámque ſanitatem ſignificant. Comm.3. in lib.1. Epid.cap.24.

Concoctiones celeritatem portendunt iudicationis.Com.2.in Prorrh.cap.23.

Concoctionem omnium eſſe autorem præcipuum, calorem innatum. Comm.4. in lib.6.Epid.cap.14.

Concoctiones fieri, ſuperante natura cauſas infeſtas. Comment.2. in lib. 1. Epidem. cap.46.

Concoctiones portendere iudicij celeritatem,certámque ſalutem. Com.2.in lib.1. Epid.cap.45.

Concoctricis facultatis veluti focus quidam & fons eſt hepar. Comment. 2. in Progn. cap.37.

Concoqui meliùs à nobis, quæ libentiùs aſſumimus, licet deteriores parum natura ſint.Com.4.in lib.6.Epid.cap.8.

Concoquit naturalis cauſa.Com.1. in Prog. cap.42.

Concordia eorum, qui ſe circa quippiam exercent, meritò magnam cognitionis ſpem pollicetur. Comm.1. in lib. de Rat. vict.in morb.acut.cap.15.

Concreta à frigore, laxantur calore.Com.3. in lib.de Offic.cap.15.

Concubitum dicebat Democritus eſſe paruam quandam epilepſiam.Comm.1.in lib.3.Epid.cap.4.

Concuſſio cerebri accidit ob violentum aliquem totius corporis caſum à ſublimiori loco.Com.in Aph.58.lib.7.

Condenſare eſſe opus frigidi. Comm. 1. in lib.1.Epid.cap.8.

Condoleſcunt partes partibus,non ſimpliciter,ſed vehementer affectis.Comment.in Aph.16.lib.6.

Κόνδυλοι vocantur brachij tubercula.Com.3. in lib.Fract.cap.54.

Confici probè aſſumpta, per quàm vtile eſt ægrotantibus.Comment.4. in lib.6.Epid. cap.8.

Conformare membrum, nihil eſt aliud, quàm eius particulas omnes reſtituere in ſuum locum. Comment.2. in lib. de Art. cap.43.

Coniectura artificioſa plurimum differt ab ea quæ arte caret: quòd artificioſa proximè ad exquiſitam moderationem accedat,à qua,quæ vulgaris eſt,plurimum interdum aberrat.Comm.3.in lib.de Offic. cap.20.

Coniecturæ artificioſæ omnes in actionibus aliquando aberrant.Comment.in Aph.2. lib.4.

Conniuent animalia ſtatim à primo ortu, etiam à nullo edocta. Comm. 5. in lib. 6. Epid.cap.2.

Conniuentia oculis præſtat vtilitatem maximam:nam & defatigarentur palpebræ, ſi toto,quo vigilamus tempore,permanerent apertæ: & multa in oculos extrinſecus illaberentur,quæ ipſorum tunicas lęderent.ibid.

Conniuere dicitur,qui palpebras ante clauſas,quàm celerrimè aperit.ibid.

Conſiſtente morbo fiunt coctiones maximè: quo tempore nec purgatione, nec venæ ſectione vtendum.Comment.in Aph.29. lib.2.

Conſortij lege afficiuntur, quæ cognata & proxima ſunt. Comm.3. in lib. de Artic. cap.10.& 13.

Conſtitutionem vocari ab Hippocrate non ſolùm ambientis temperamentum pręter naturam, ſed omnem cuiuſuis rei formam. Præfatione.Comment.3. in lib.3. Epid.

Conſtrictionis modo reſpondet expreſſorum humorum copia.Comm.1. in lib.de Fract.cap.38.

Conſtrictionem fractorum oſſium, magis copia linteorum,quàm compreſſione,moliri debemus.Comment.3. in lib.de Offic. cap.29.

Conſuetum quod eſt,bonum eſt. Com.2.in Progn.cap.11.& cap.15.

Consueta minùs nocent iis,quæ natura quidem minùs noxia sunt, sed nunquàm in consuetudinem peruenerunt. Comm. in Aph.50.lib.2.

Consuetudo tantùm vnica, existit periculosa, quum omnes homines inopinatis rerum fortibus obiiciantur. Comment. in Aph.50.lib.2.

Consuetudo plurimùm potest,repentináque ab ea digressio non parum oblædit corpora.Com.2.in lib.de Rat.vict. in mor.acut. cap.33.& 34.

Consuetudinem appellarunt veteres, aduentitiam naturam. Comm. 3. in lib. de Offic.cap.20.

Consuetudines haud negligendas esse, nec repentè traducendos ægros à prauis consuetudinibus ad contrarias, sed sensim. Com.2.in lib.6.Epid.cap.25.

Contenduntur contenta, interdum quidem à proprio affectu, quum à vehementi coguntur frigore,aut ab exiccante quapiam causa inarescunt: nonnumquam autem tracta à coniunctis particulis arefactis aut inflammatis,aut congelatis. Comm.2. in lib.6.Epid.cap.9.

Contentum est oppositum laxo.Comm.1.in lib.3.Epid.cap.5.

Contento laxum aduersatur. Comm. 1. in lib.6.Epid.cap.29.

Contexturam raram habentes, tum euaporantur, tum syncopen facilè incurrunt: qui densiorem, ij in morbis cunctantur, diutiúsque trahunt.Com.2.in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap.47.

Continuæ febres collatæ cum synochis, rectè appellantur intermittentes: vt continuæ, si cum desinentibus integrè conferantur. Comm.3. in lib.1. Epidem. cap.2.

Continuæ febres, quum nullam habeant remissionem molestiarum vsque ad crisim, meritò graues & sunt, & dicuntur. Comment. 3. in lib. 1. Epidem. cap.4.

Continuæ febres non continentur sub synochis. Comment. 3. in lib. 1. Epidem. cap.3.

Continuas febres dici eas solas à recentioribus, quæ remittuntur singulis accessionibus,nunquam tamen integrè desinunt: esséque has medias inter synochos: & intermittentes. Comm. 3. in lib.1. Epid. cap.2.

Continuitas substantiæ in ptisana minimè fit citra totius in omnibus partibus similitudinem. Comm.1. in lib. de Rat. vict.in mor.acut.cap.18.

Contorta membra, in contrariam partem, quàm peruersa sint, conuertenda esse. Comment. 4. in libr. de Artic. cap.10.

Contractio thoracis, spiritum elidit foras vehementer, à quo humores in pectore delitescentes pelluntur.Com.2.in Progn. cap.43.

Contraria sunt contrariorum remedia. Comment. 2. in lib.1. Epidem. cap.7. & Comm.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.2.

Contraria exquisitè inter se dicuntur ea, quæ in vtrunque latus à medio & commoderato pari passu recedunt. Com.5.in lib.6.Epid.cap.20.

Contrarij morbi ad contraria victus genera semper benese habent. Comment. in Aphorism.3.lib.3. *Lege*, Ætates temperatæ.

Contrariorum contraria remedia existunt. Comment. in Aphorism. 59. libr. 7. & Comment.in Aph.19.lib.5.& Comm.1. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.& Comm.2.in lib.de Offic.c.32. & Com.1. in lib.1.de Offic.cap.1.& Com.5.in lib.6. Epid.cap.7.

Contrariis contraria remedio esse.Comm.1. in lib.6.Epidem.cap.4. & Com.5.in lib.6. Epid.cap.6.

Contrariis permutari vniuersa.Comment.in Aph.18.lib.3.

Contraria esse adhibenda affectibus.Com.2. in lib.6.Epid.cap.6.

Contraria primùm ac per se esse contrariorum remedia.Comm.2. in lib.6. Epidem. cap.9.

Contraria contrariorum esse remedia.Com. 3.in lib.de Offic.cap.32.

Contraria oportet esse,quæ morbo primaria medentur ratione. Com.3.in lib.de Off. cap.32.

Controuersiæ causa putatur esse in artibus vniuersis, vbi quis ex particulari vniuersale conficit.Com.1.in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.17.

Contusiones fiunt, quum graue quippiam in corpus incidit, ac veluti carnosum genus diuellit.Comment.3. in lib.de Offic. cap.30.

Contusionum agglutinatio,*inquire*, Vlcera, vt conglutinentur.

Conualescentibus, si repleantur: symptomata plethorica adueniunt præcipuè ob virium imbecillitatem. Com.in Aph.45. lib.4.

Conualituris omnia bona indicia desiderantur.Com.2.in Progn.cap.56.

Conuulſioni ob inflammationem corporum neruoſorum vlceratorum,contraria vehementer eſt aqua frigida. Comm. in Aph.21.lib.5.

Conuulſionem fieri ob euacuationem exhauſtis neruis. Comment.in Aphoriſm.1. lib.5.

Conuulſionem fieri ex repletione & inanitione corporum neruoſorum, à quibus motus voluntarius perficitur. Comm. in Aph.1.lib.5.

Conuulſionem fieri ex plenitudine & inanitione. Com.in Aph.26.lib.2. & Com.in Aph.13.lib.6.

Conuulſionem eſſe morbum acutum abſque febre. Comment. in Aphoriſm. 30. lib.5.

Conuulſione haud facilè corripiuntur abſoluti ætate: correptique ſemel, ægrè recuperantur. Comm. 3. in Prognoſtica, cap.34.

Conuulſiones fiunt à pituitoſo,& à melancholico humore. Comment. in Aph. 56. lib.6.

Cōuulſiones ſuperuenientes febribus æſtuātibus ſunt letales: non letales verò, quæ præueniunt illas. Com.in Aph.57.lib.4.

Conuulſiones in toto corpore, interdum ſalubriter fiunt, nempe dum vniuerſas calfaciunt partes,diſcutiúntque & tranſmittunt humores impactos per corpus. Comm.4.in lib.de Rat. vict. in mor.acut. cap.27.

Conuulſiones affligunt pueros, quia neruoſæ partes in eis non ſatis validæ ſunt. Com.in Aph.25.lib.3.

Conuulſiones potiſſimùm offendunt pueros, qui & craſſiſſimi ſunt, & aluos duras ſortiuntur. Comm. in Aphoriſm. 25. lib.3.

Conuulſiones à ſiccitate neruorum ortæ, ſunt difficillimæ. Comm. in Aphor. 13. lib.7.

Conuulſiones rarò fiunt ab vteri inflammationibus: ſi fiant tamen, periculoſæ exiſtunt. Comment. 3. in Prorrh.cap.27.

Conuulſiones accidunt, vbi muſculi præter voluntatis imperium, verſus initium ſuum,ob magnitudinem inflammationis retrahuntur. Comment.3.in lib.de Fract, cap.42.

Conuulſiones, quæ ſuperueniunt aliis affectibus, magis conſequuntur euacuationes: quæ verò ſtatim à principio oriuntur, plenitudines. Comment.3.in Prorrh. cap.69.

Conuulſiones ſuccedunt muſculorum affectui. Com.2.in lib.de Fract.cap.23.

Conuulſionibus ſunt opportuniſſimi pueri, propter infirmitatem neruoſi generis. Comment.2. in lib.1. Epidem, cap.24. & cap.57.

Conuulſiones fieri ex vulneribus, ratione inflammationis ipſa ſequentis, vbi partes neruoſas attigerit. Comm. in Aph. 2. lib.5.

Conuulſiones ſuperuenientes febribus æſtuantibus, omnes par eſt à ſiccitate oriri. Com.in Aph.57.lib.4.

Conuulſiones ab initio inuadentes, à repletione ducunt originem.ibid.

Conuulſiones affuturas per febres prouectioribus, indicant peruerſio particularum faciei,aut ſtridor dentium, aut oculorum crebra agitatio, aut peruerſio pueris verò, vigiliæ, aut pauor, intenſiſſimæ lachrymæ, aluíque ſuppreſſio. Com.3.in Progn.cap.34.

Conuulſiones frequentiores accidere corporibus contentis,quàm laxis. Comm. in lib.de ſalub.diæta,cap.23.

Conuulſiui affectus dicuntur, in quorum principio, aut non multo poſt quàm fieri cœperint, conuulſiones perſeuerant ex repletione ortæ. Comment. 3. in Prorrh. cap.69.

Conuulſos fuiſſe aliquos in hæmorrhagiis, non ſolùm ob immodicam vacuationem, ſed etiam ob refrigerationem, ſi medici caput refrigerarint, ſanguinis profuſionem retinere volentes. Com.3.in Prorrh. cap.53.

Cor paruum formatum eſt ob caloris à primo ortu imbecillitatem. Com.3. in lib.6, Epid.cap.13.

Cor ſemper quum morti eſt vicinum, frigida intemperie laborat. Comm.4. in lib.6. Epid.cap.30.

Cor fons eſt innati caloris. Com.2. in lib.de Fract.cap.23.& Com.3.in lib.6. Epidem. cap.18.

Cor ſtatim amplificatur, atque augetur in vtero, quibus plurimus eſt calor innatus. Comment. 4. in libr. 6. Epidem, cap.24.

Cor eſt veluti focus caloris inſiti.ibid.

Cor paruum gignitur ptæ imbecillitate potentiæ vitalis, cuius ſubſtantia eſt calor inſitus.ibid.

Cor ſi phlegmone corripitur,letale. Com.2, in lib.6.Epid.cap.14.

Cor ſua natura palpitat. Com.in Aphor. 65. lib.4.

Cor in medio thorace conſiſtit. Comm.2.in lib.6.Epid.cap.43.

Cordis calor maior calore hepatis, ad

iracundiam concitandam nobis eſt traditus: atque is eget reſpiratione. Com.5.in lib.6.Epid.cap.5.

Cordis functio eſt arteriarum motus. Com. 2.in Progn.cap.6.

Cordis ſiniſter ſinus eſt qui pulſat: ob idque ipſum cor nonnullis videtur in ſiniſtra thoracis parte conſiſtere.Com.2.in lib.6. Epid.cap.43.

Cordi eſſe inſitum,vt moueatur.Gal.contra Lycum.

Cor vulneratum neceſſariò mortem inferre, vnum ex iis eſt quæ in confeſſo habentur.Com.in Aph.18.lib.6.

Cor eſſe principium facultatis,quæ ineſt arteriis.Comm.2.in lib.de Rat.vict.in mor. acut.cap.47.

Cor appellabant veteres os ventriculi.Com. in Aph.17.lib.4.

Cor condoleſcere arteriis. Com.2. in lib.de Fract.cap.23.

Corde intereunte, nullus vapor neque calidus,neque frigidus,neque tepidus, exoriri poteſt. Comment.4. in lib. 6. Epidem. cap.30.

Corde vulneratis promittenda curatio non eſt:morientur enim. Comm.2. in Prorrh. cap.36.

Corium ex animalis fit pelle: cuius quidem extima pars, denſior atque neruoſior eſt, intima verò, mollior ac rarior, ob idque ad fracturas agglutinandas aptior. Com. 2.in lib.de Artic.cap.27.

Corni arboris lignum validum eſſe, conficiendíſque machinis, ad fracturas curandas, aptum. Comment.3. in lib.de Fract. cap.29.

Corona oculi omnium oculi membranarum copula & ligamentum exiſtit. Com.1. in Progn.cap.10.

Corpus animalis ſicceſcit in dies, dum augetur:ac proinde minuitur illi ſubſtantia calor, tametſi calore ipſe magis igneus reddatur. Comment. in Aphoriſm. 14. lib.1.

Corpus noſtrum mutationibus eſt obnoxium,neque à cauſis tantùm externis,ſed & ab internis minimo negotio alteratur. Com.in Aph.1.lib.1.

Corporis molem efficiunt muſculi, nerui, venæ,atque oſſa.Comm.2.in lib.de Offic. cap.27.

Corpus vniuerſum eſſe expirabile,inſpirabiléque. Comment. 6. in libr. 6. Epidem. cap.1.

Corpora noſtra affici pro ambientis circumflui conſtitutione.Comm.1.in lib.de Nat. hum.cap.44.

Corpora noſtra iuuari ac lædi, non modò à qualitatibus occurſantium, ſed etiam ab eorum ſubſtantiis. Com.6.in libr.6.Epid. cap.5.

Corpora conflari ex calido,humido,frigido, & ſicco.Gal.in præfatione. Comm. in lib. Hip.de Nat.hum.

Corpora ſimul alterari cum aëre. Com.1. in lib 1.Epid.cap.8.

Corporea ſubſtantia viciſſim recipit qualitates contrarias. Com.in Aph.14.lib.1.

Corrigiis omnibus exiccatis, conuelli commune eſt.Com.1.in Progn.cap.7.

Corrugationem eſſe horrori ſimilem,ſecundum cutis inæqualitatem,aſpredinémque. Com.3.in lib.6 Epid cap.29

Corrumpuntur facilè, quæ aëria & humida exiſtunt.Com.4.in lib.de Rat.vict in mor. acut.cap.102.

Corrumpi ſubſtantiam ſubiectam eſſe neceſſarium,vbi quod effluit,plurimum eſt, paucum verò quod influit. Com.in Aph. 14.lib.1.

Corruptio humorum exigit contemperamentum.Com.in Aph.17.lib.1.

Corruptio humorum dicitur ſola ea, quæ tam effatu dignam habet euerſionem ad naturæ contrarium, vt non poſſit rurſus per naturæ coctionem ad priſtinam bonitatem reuerti.Comment.in Aphoriſm.17. lib.2.

Corruptionem humorum eſſe purgatione vacuandam.Com.in Aph.47.lib.6.

Κορῶναι dicuntur preceſſus cubiti.Comm.3.in lib.de Fract.cap.54.

Coſmon appellari vniuerſum ratione ordinis,quòd in eo cuncta quàm rectiſſimè diſpoſita ſint Com.3.in Progn.cap.7.

Coſtæ ſublimiores quatuor, nutriuntur ab eo venarum coniugio, quod à vena caua propagatur,priuſquam in iugulares diuaricetur.Com.2.in lib.de Rat.vict. in mor. acut.cap.10.

Coſtæ omnibus animalibus ab exteriori quidem parte conuexæ ſunt: ab interiori autem,concauæ. Com.3.in lib. de Artic. cap.38.

Coſtæ à poſteriori quidem parte inſeruntur ſpinæ:ab anteriori,oſſi pectoris.Com.1. in lib.de Artic.cap.68.

Coſtæ tranſuerſæ,aliquantulum tamen obliquæ,à vertebris cum quibus cõmiſſæ ſunt, ad pectoris os extenduntur: quarum ſanè de articulatio quodam modo eſt gemina. Com.3.in lib.de Art.cap.37.

Coſtarum nerui oriuntur ab ſpinali medulla,quæ ad thoracem ſpectat. Comm.3. in lib.de Art.cap.50.

Coſtis tumor ventris pro fulcimento eſt:vnde qui ventres maiores habent,coſtis fractis minùs dolore torquentur. Com.3. in lib.de Art.cap.56.

Coſtis fractis confert quies & ſilentium. Com.3.in lib.de Artic.cap.61.

Coſtas ſuccingentis membranæ ſuperna pars inflammata, claiculæ, brachio, mammæque, ſuam affectionem communicat: inferna verò,diaphragmati, hypochondrióque. Com.2. in lib.de Rat.vict. in mor.acut.cap.10.

Coſtas ſuccingens membrana ſi perforetur, quidquid per vulnus in thoracem iniicitur,reiicitur continuò per os.Comm.3.in lib.de Artic.cap.58.

Coſtas homo inter omnia animantia maximè curuas habet: nam & pectus illi latiſſimum eſt. Comm.3. in lib. de Artic. cap.38.

Coſtis affectis abſque aliquo vitio pulmonis,nonnullos expuiſſe ſanguinem.Com. 3.in lib.de Artic.cap.58.

Coturnicum eſus, quòd veſcerentur veratro, multis conciliaſſe tenſionem neruorum. Comment. 5. in lib. 6. Epidem. cap.35.

Coxa ſiue ἰσχίον, eſt os illud quod caput femoris excipit. Comm.2. in libr.de Fract. cap.70.

Coxæ articulatio, quibus ob mucorem illapſum primò quidem luxata eſt, ac poſtea commiſſa, eos neceſſariò circa commiſſionem oſſium vrendos eſſe, vt & abſumatur mucor,& laxitas cutis, ad quam lubricabat articulus, magis ex aduſtione contracta,arctet illos,prohibeátque ipſorum diſlocationem.Comm.in Aphor.60. lib.6.

Coxæ ſinus cotyla, ſiue acetabulum dicitur. Com.2.in lib.de Fract.cap.70.

Coxæ articulum aliquando excidere ob mucorem intra articulationem eius illapſum.Com.in Aph.59.lib.6.

Coxæ articulatió ligamentum quoddam validiſſimum, rotundum, ac breuiſſimum habet, quod in ipſa occultatur: ac ſummum femoris caput intimè ac profundiſſimè acetabuli cauitati annectit. Com. 4. in lib.de Art.cap.42.

Coxæ articulo ſi excidat femur, eius ligamento perrupto, etiamſi reponatur, non poterit diu in eo loco hærere.ibid.

Coxæ articulus quibus extrorſum excidit, meliùs deambulant,quàm quibus introrſum prolabitur. Com.3. in libr. de Artic. cap.97.

Coxendicum dolorem ſanari per ipſius coxæ aduſtionem. Com.2. in lib.6.Epidem. cap.9.

Coxendice vrgente iubet Hippocrates ſecari venas poſt aures. Comm.5. in lib.6. Epid.cap.22.

Coxendicum dolores fieri ob malignitatem ſimul & frigiditatem humorum. Com.in Aph.22.lib.3.

Κραιπάλην, Græci vocant noxam à vino illatam.Com.in Aph.5.lib.5.

Cranon in loco concauo & meridionali eſt ſita:vnde maximè morbis putridis,vt carbunculis,infeſtatur.Com.1.in lib.1.Epid. cap.1.

Crapula inducit altum ſomnum,vel caron. Com.2.in Prorrh.cap.28.

Craſſatio eſt molis accretio. Comment.3.in lib.6.Epid.cap.29.

Craſſi humores in tumorem attollunt cutem.Com.3.in lib.3.Epid.cap.51.

Craſſi ſucci, deſidiæ, plenitudiníſque ſunt ſoboles. Comment. 2. in libr. de Fract. cap.27.

Craſſi ex victu molliori redditi, cùm antea graciles eſſent, latas ſortiuntur arterias & venas: maiorémque natiuum calorem poſſident.Comment.in Aphor.44. lib.2.

Craſſos abundare maximè pituitoſis ſuccis. Comment. in libr. de ſalubri diæta, cap.16.

Craſſiores natura, temperamento humidiore ſunt præditi.Comm.1.in libr.de Artic. cap.27.

Craſſitudo neque eſt decens iuuentæ, nec liberalis. Commentar. in Aphoriſm. 54. lib.2.

Craſſitudinis duæ cauſæ contrariæ ſunt, calidum admodum, atque frigidum. Com. 2.in Prog.cap.38.

Craſſorum arterias & venas anguſtas eſſe,ob ídque parum illis ineſſe cùm ſanguinis, tum ſpiritus,adeò vt progreſſis ætate,vel paruam ob occaſionem, extingui poſſit ipſis natiuus calor.Com.in Aph.44.lib.2.

Craſſorum humorum duplex ſanatio habetur,excretio nempe,& concoctio.Com.in Aph.70.lib.5.

Craſſum propriè dicitur corpus, quod latitudine & profunditate ſupra modum eſt auctum. Commentar. in Aphoriſm. 54. lib.2.

Crepitus ventris ab iis editus qui ſolent reuereri præſentes,delirium aut dolorem ſignificat. Comment. 1. in lib. de Offic. cap.1.

Creſcentes habent plurimum ſubſtantiæ calidæ.Com.in Aph.14.lib.1.

in lib.Hip.de Nat. hum.cap.6. & Com.2. in lib.6.Epid.cap.9.

Curatricis Medicinæ ſcopus eſt contrariorum eſſe contraria remedia.Com.1.in lib. de Offic.cap.1.

Curatricis medicinæ partis eſt mederi affectui à cauſa relicto. Comm.in Aphor.22. lib.2.

Cutis eſt frigida. Comment. in Aphor.37. lib.4.

Cutis animalis,quàm caro,ægriùs concoquitur,cùm frigidior exiſtat.Com.4.in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.102.

Cutis capiti obducta in pueris, mulieribus, eunuchíſque,humida eſt: in caluis verò, arida præter modum.Comm.3.in 6.Epid. cap.1.

Cutis in extenuatis quidem,eſt laxa:in craſſis verò,videtur tenſa. Comm.3.in lib.6. Epid.cap.29.

Cutis plus iuſtò denſata, poteſt abundantiam humorum inducere.Com.3.in lib.2. Epid.cap.76.

Cutis raritas in cauſa eſt, vt nonnullis ſiſtatur venter, ob euacuationem quæ per eam fit: eius autem denſitas facit, vt alij plurima mingant, deiiciántque quum ægrè per ſuperficiem difflentur. Com. 3. in lib.6.Epid.cap.1.

Cutis aſtrictio & denſitas ſæpenumero immoderati carnium incrementi eſt cauſa. ibid.

Cuti impactorum humorum curatio per fotum calidorum medicamentorum omnino perficitur.Comment.2. in lib.6. Epid. cap.29.

Cutim infeſtãtes humores, ſiquis velit calidioribus medicamentis diſcutere, priuſquàm redundantiam vacuarit, aut per venæ ſectionem, aut per purgationem, plus attrahat,quàm per cutim euacuetur. ibid.

Cutem detractam & iam nigreſcentem coaluiſſe, atque fuiſſe conglutinatam. Com. 3.in lib.de Fract.cap.43.

Cute candida præditos,minùs difflari, quod ſint frigidiori temperamento. Com. 2. in lib.1.Epid.cap.78.

Κυβιτὸς *inquire*, Ancon.

Cyceon eſſe miſcellam ex vino,& nonnullis cibariis.Comment.6.in lib.6. Epidem. cap.5.

Cylindrum vocat Galenus corpus, quod figuram columnæ refert. Com.2. in lib. de Artic.cap.33.

Κυλλοῦν dici ab Hippocrate peruerſionem crurum in exteriorem partem: in qua pes ad interna conuertitur. Comment. 4. in lib.de Artic.cap.3.

Cynanche, *inquire*, Angina.

Cynanchen dici inflammationem laryngis. Com.in Aph.34.lib.4.

D

Deambulationes tardiores craſſiuscorpus efficiunt. Comment. 3. in lib. 6.Epid.cap.2.

Deambulationibus multis,velocibúſque eſſe vtendum.Com.3.in lib.6.Epid.c.2.

Decimus dies non eſt decretorius.Com.3.in Progn.cap.31.

Decimum diem non haberi ab Hippocrate decretorium. Comm.1. in lib.3. Epidem. cap.4.

Decimuſſeptimus dies vigeſimi eſt index. Com.in Aph.24.lib.2.

Decimuſſeptimus dies eſt index vigeſimi. Com.3.in lib.1.Epid.cap.26.

Declinantium ætas inter alias omnes, pauciſſimis eget fomentis ad corporis reſumptionem.Com.in Aph.30.lib.3.

Declinantium ætas iuuenilem ſubſequitur. ibid.

Declinantium ætas plurimum atræ bilis ſortitur,ideóque plurimi in ea inſaniunt. ibid.

Decliuis ſitus permittit vt plus humoris ad crus deferatur: quare ſemper fugiendus. Com.3.in lib.de Fract.cap.17.

Decliuis figuratio eſt cauſa defluxus humorum ad membra oblæſa, atque etiam inflammationis.Comment.4.in lib.de Art. cap.20.

Decliuis figuratio membrorum ob dolorem quem conciliat, eſt noxia. Comm. 3. in lib.3.de Offic.cap.23.

Decliuem habitum maximè eſſe ad ſanguinis eruptiones idoneum.Com.4. in lib.de Artic.cap.38.

Decliues ſitus occaſionem præſtant cur fluxiones in extremas membrorum partes ferantur. Comment. 1. in lib. de Fract. cap.22.

Decoloratio eſt ſymptoma ingentis inflammationis. Comment. 3. in lib.de Fract. cap.7.

Decolores calfieri poſtulant, tum exercitationibus, tum potu vini facultate calidi, & cibis qui ſimilem vim ſortiantur. Comm.4.in lib.de Rat. vict. in mor.acut. cap.115.

Decrepitorum corpora propter imbecillitatem,plurimùm extenuantur in morbis. Com.in Aph.28.lib.2.

Decretorius dies ad iudicationis firmitatem conducit.Com.2.in Progn.cap.54.

Decretorij

inchoanda eſt: atque ad ſedem exulceratam finienda. ibidem.

Deligatio dilatatarum partium, vt earum quæ abſceſſere, incipit à ſanis partibus, paulatimque ad cutim manifeſtè exulceratam progreditur. A remotioribus tamen inchoatur locis, quàm quæ in iis quæ abſceſſere ſolet adminiſtrari. Com. 2. in lib. de Off. cap. 30.

Deligatio, *inquire*, Faſcia. 1.

Deligatio, quæ à læſa quidem parte incipit, definit autem in ſuperiorem, non modò influxum humorum arcet, verùm etiam aliquid ex eo quod in laborante particula continetur, ad ſupernas partes repellit. Quæ verò à membro quidem læſo incipit, definit autem in partes infernas, ſanguinem redundantem à læſa particula ad ipſius membri partes extremas exprimit: vtraque autem os compoſitum continet, vt minimè contorqueatur. Commentar. 3. in librum de Offic. cap. 3.

Deligatio quæ valentis partis plurimum occupat, valētiùs membrum confirmatum continet: humoreſque ab affecta particula extrudit ad proximas: nec non quod ex ſupernis partibus defluit, ſolet arcere. Comment. 3. in lib. de Off. cap. 5.

Deligatio in fracturis eò ſpectat, vt ſanguinis influxus arceatur: iſque etiam qui in laborantibus particulis reperitur, ad ſupernas infernáſque ablegetur: mēbrúmque immotum ſeruetur. Comment. 3. in libr. de Offic. cap. 33.

Deligatio extenuatorum membrorum, *inquire*, Extenuatis, &c.

Deligatio debet ſemper non parum integræ partis comprehendere. Comment. 1. in lib. de Fract. cap. 36.

Deligationis ſpeciem eam eſſe adhibendam, quæ ad formam affecti membri ſpeciémque affectus, quo diſcruciatur, appoſita ſit. Commentar. 2. in libr. de Offic. cap. 2.

Deligationis firmitudini moderatio ineſt: quam ſi excedas, ex compreſſione affectarum partium, ægri dolore afficiuntur: ſi verò deficias, vinculum laxiùs reddetur. ibidem.

Deligationis omnis quæ per ſe adhibetur, primi ac maximi ſcopi ſunt, vt partem affectam ſeruet immobilem: omnémque inflammationam repellat. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 16.

Deligationis vtriuſque principium ſuper ipſam fracturam collocari debere. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 7.

Deligationis infernæ partes trahi à ſuperioribus debent. ibidem.

Deligationis firmitudinem comparari aut aſtrictione, aut linteorum multitudine. Comm. 4. in lib. de Art. cap. 7.

Deligationis ſtabilitatem procurādam eſſe, aut linteorum multitudine, aut maiori aſtrictione. Comment. 2. in libr. de Fract. cap. 26.

Deligationis ſumma in modo aſtrictionis eſt ſita. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 33.

Deligationis indolentiæ confert operationis celeritas. Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 1.

Deligationem æqualem, & quæ in neutram inclinet partem, adminiſtrare debemus in vlceribus, cum tranſuerſa oſſis fracturæ particulæ affectæ circumponentes ſplenia in orbem. Comment. 2. in libr. de Offic. cap. 12.

Deligationem bonam efficit moderatio. Comment. 2. in libr. de Offic. cap. 4.

Deligationem in contractis particulis eſſe ab affecto loco inchoandam: ac dein cutem auertendam ad circunſitas regiones: nec non ſubiectum ſpatium, in quod labra erant deuoluta, linamentis implendum. Commentar. 2. in libr. de Offic. cap. 31.

Deligationem magis in ea parte eſſe aſtringendam, vnde volumus exprimere ſanguinem. Comm. 3. in libr. de Fract. cap. 15.

Deligationem ordiendam eſſe ab ea parte, in quam peruertitur membrum: ac mox deducendam eſſe in contrariam. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 3.

Deligationes laxiores, dimoueri ſinentes fracta oſſa, eorum confirmationem corrumpunt: arctiores verò, excitantes dolorem, gignunt inflammationem. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 1.

Deligationes præſtant duos vſus: vnum, quòd partes confracti oſſis, rectè à nobis inter ſe compoſitas, firmiter continent: alterum, quòd lintei medicamentum arcendis inflammationibus aptum, impoſitum ſupra affectas partes conſeruant. Comm. 1. in libr. de Fract. cap. 21.

Deligationum hæ quidem à partibus deligandis fuerunt ſuum nomen ſortitæ: vt oculus, naſus, & inguem: aliæ ab animalium ſimilitudine, vt cancer, accipiter, aries, lepus, atque teſtudo. Præfat. in lib. de Faſciis.

Deligationum omnium primam ferè vocari Rhombum. Commentar. 1. in libr. de Artic. cap. 3.

ç Deligationum

Deligationum quædam ab vno capite exordium habent: aliæ à media faſcia: nonnullæ vtroque modo. Præfat. in librum de Faſciis.

Deligationes vehementiores ferunt robuſtiora membra,& duriora: vt remiſſiores, quæ imbecilliora, & molliora exiſtunt. Com.1.in lib.de Fract.cap.24.

Deligatura oculo dicta, vtimur, dum veremur, ne oculus procidat: vel dum cupimus, vt illi adhæreant medicamenta applicita. Comment. 2. in libr. de Offic. cap. 2.

Deliquium animi, commune ſymptoma eſt omnis euacuationis immodicæ. Comm. in Aphoriſmum. 56. lib. 5.

Delirant in rigore febrium complures, ob capitis repletionem. Comm.in librum 6. Epid. cap. 36.

Delirantem nullum vidit ſeruatum Galenus, in quo apparuiſſet vrina alba, & tranſparens. Commentario in Aphoriſ. 72. lib. 4.

Delirium agnoſcitur,dum ægri nihil ſanum aut dicunt, aut faciunt. Comm.in Aph. 14. libr.7.

Delirium fit cerebro læſo vel ob inflammationem, vel ob humorem bilioſum in eo redundantem. Comment. 1. in libr. 3. Epid. cap.2.

Delirium nullius oſſis exciſioni, etiamſi fuerit fracta caluaria, ſolet ſuperuenire, antequam ad membranas ipſas paſſio peruenerit. Comment. in Aphoriſm. 24. libr.7.

Delirium fieri patiente cerebrò. Comm. in Aph. 50. lib.4.

Delirium aliquando fieri ex defectu. Com. in Aphor. 9.lib.7.

Delirium, *diſquire*, Deſipientia.

Deliria accidunt leuibus quidem & turbulentis hominibus,leuibus de cauſis:iis autem qui contrariis ſunt moribus,magnis. Comm.3. in lib.3.Epid.cap.87.

Deliria omnia patiente fiunt cerebro, ſiue per ſe & proprio affectu, ſine conſortij lege. Comm.in Aph.53.lib.6.

Deliria cū ſiccitate difficillima ſunt. Com. 1.in Progn.cap.10.

Deliria ſuccedunt calidioribus ſuccis atque mordacibus. Com.1.in lib.3.Epid. cap.5.

Deliria cerebro affecto eueniunt.Comm.2. in lib.de Frac.cap.23.

Deliria cerebri læſionem ſignificant. ibidem.

Deliria ex ſola orta caliditate, ſimilia ſunt iis, quæ ex multa vini potione oriuntur. Comment.in Aph.53. lib.6.

Deliria, quæ ſeriò fiunt, à flaua naſcuntur bile: qua exuſta, magíſque melancholica effecta, ferina deliramenta accidunt. Comment.in Aphor. 53. lib.6.

Deliria oriri à flaua bile in cerebro redundante. Commentar. 1. in lib.3. Epidem. cap. 5.

Deliria inducit flaua bilis perfluens vaſa cerebri, & membranarum illius.Commentario. 2. in librum 1. Epidemion. cap. 73.

Delos eſt regio temperata. Comment.3. in Prognoſt.cap.40.

Deltoides muſculus tegit iuncturam humeri. Commentar. 1. in librum de Artic. cap. 14.

Denſata conuenit dilatare. Comment. 2. in lib.6.Epid. cap.1.

Denſitas ſemper comitatur vteros valde ſiccos. Comment. in Aph. 62.lib.5.

Dentes plus affligunt gingiuas infantium, quàm ſtimuli. Comm. in Aph.25.lib.3.

Dentes inferiores ſupernis ſunt numero & magnitudine pares. Comment.2. in libr. de Artic.cap. 2.

Dentes ſibi è directo reſpondent, nimirum ſectores ſectoribus, canini caninis, & molares molaribus. Comm.2. in libr. de Artic.cap.16.

Dentium fremitus propter vitiatam motionem oritur.Com.4. in lib. de Rat.vict.in morb.ac.cap.26.

Dentes emotos, auro colligandos eſſe monet Hippocrates, lib. de Artic. parte ſecunda, cap.22.

Deos putauit Galenus eſſe tum Solem, tum Lunam.Comm.3.in lib.3.Epid.cap.74.

Deos omnes non habere humanam ſpeciem. ibidem.

Deploratos curandos non eſſe, ſed morbi exitū prædicendū. Com.in Aph.29.lib.2.

Deriuationem dici ab Hippocrate, quando humor aliquis egens euacuatione,non per commodam ferri regionem cœperit, non tamen ab ea procul admodum, neque in aduerſiſſimum locum fertur.Comm. 2. in lib.6.Epid.cap. 7.

Deſipientia nulla ſecura eſt: minus verò periculoſæ, quæ cum riſu fiunt: ſicuti temerariæ omnium periculoſiſſimæ: in medio ambarum ſunt,quæ fiunt ſeriò. Com. in Aph.53.lib.6.

Deſipientia hectica fit, vbi flaua bilis adeò tingit atque inficit cerebrum, vt vix elui poſſit. Comment.2. in Pror.cap.33.

Deſipientiam conſuetam gignit bilioſus ſanguis, ſi cerebrum petat. Comm. 3. in Prorrh.cap.31.

Desipientiam præcedit vigilia. Comm.1. in Prorrh.cap.8.

Desipientia,comatéque ad finem vsque si-mul perseuerantibus, affectionem ipsam esse mistam ex lethargo, & phrenitide. Com.1.in Prorrh.cap.1.

Desipientiæ, quæ in calidis fiunt febribus, non sunt feroces.Comment.1. in Prorrh. cap.25.

Desipientiæ sequuntur acres excandescen-tias, & bilem amaram in stomacho, vel cerebro,consistentem.Comm.2. in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.44.

Desipientiæ prælanguentium, quæ ex sa-pientis sedis affectione oriuntur,sunt pes-simæ.Com.1.in Prorrh.cap.8.

Desipientiæ temperariæ possunt oriri, vel ex carbonum caliditate, vel ex vini po-tione, vel domo calcis retinente qualita-tem.ibid.

Desipientiæ ferinæ sunt illæ, in quibus ægri calcitrant, pedibus feriunt, mordicus im-petunt, & excandescunt, eos qui ingre-diuntur, ceu hostes existimantes. Com. 1. Prorrh.cap.25.

Desipientias illas, quæ non sunt valde fero-ces,& deinde desinunt, suspectas haberi ait Hippocrates, ipsisque tanquam non redituris haud fidendum esse.ibid.

Desipuisse omnes ægros, quibus magna si-mul & rara spiratio fuisset. Comm.1. in Prorrh.cap.4.

Destillationes vocantur propriè, quæ ex ca-pite per asperam arteriam ad pulmonem defluunt. Commentar.in Aphorism. 12. lib.3.

Destillationes quæ à capite in pulmonem defluunt, pro malignis habendæ sunt, quando id quod destillat,tenue fuerit,vi-que erodendi præditum. Hæ siquidem neque in pulmone eousque sinendæ sunt, donec per coctionem fuerint crassiores redditæ,quòd priùs quàm coquantur, vi-scus ipsum exulcerent: neque etiam ex-pellendæ statim quòd tusses vehementes excitent, à quibus rursus repletur caput, periculúmque est,ne aliquod vas rumpa-tur.Com.3.in lib.6.Epid.cap.18.

Desudatio omnis demonstrat vel copiam in sudantibus partibus, vel facultatis reten-tricis imbecillitatem.Comm.3.in Prorrh. cap.33.

Detergeri nullus æger cum lauatur postulat. Comm.3.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.45.

Detractionis vocabulum, de solidis præci-puè dicitur: atque interdum de humidis. Com.3.in lib.6.Epid.cap.2.

Detractione indigentes,cibis vti debent,qui haudquaquam plurimùm nutriant. Com. 3.in lib.6.Epid.c.2.

Diæta,id est victus ratio, dicitur is curatio-nis ductus, qui per consuetam materiam efficitur.Com.1.in lib.de Rat.vict.in mor. acut.cap.6.

Diætemata sumi interdum pro solo cibo & potu: interdum pro vniuersis vitæ insti-tutis.Comment.1 1. in libr.de Nat. hum. cap.2.

Diætetices partem præcipuam esse, nosse particulare cibi porrigendi tempus. Comm.4.in lib. de Rat.vict. in mor.acut. cap.114.

Diacalaminthes medicamen, tardantes mensium purgationes promouet. Com.in Aph.36.lib.5.

Diagnostica medicinæ pars,quam recentio-res Semeoticam vocant, ab iis qui rectè mederi volunt,ante curationem est exer-cenda.Com.1.in lib.de Offic.cap.1.

Diagnostices medicinæ partis scopus est, posse discernere ea, quæ in ægrotantium corpore existunt,quatenus sunt illis simi-lia,quæ reperiuntur in sanis.ibid.

Dianæ,& Palladis sacerdotes,à Venere per-petuò abstinebant.Com.1.in libr.3.Epid. cap.4.

Diaphragmatis neruosæ partis vulnus non coalescere.Com.in Aph.18.lib.6.

Diaphragma intendi interim in pleuritide, ob inflammationem costas succingentis membranæ: interim ob neruorum origi-nem, ad se neruos, qui ad septum transuersum pertinent, attrahentem: interim ob suam inflammationem.Comment.2.in lib.3.Epid cap.1.

Diariam febrem esse,quæ à causis manifestis incepit,si ægrotantis corpus non sit mor-bo opportunum.Com.3.in lib.1.Epidem. cap.19.

Diarias febres dici ab Hippocrate, quæcun-que sui ratione,die vna durant.Comm.in Aph.45.lib.4.

Diarrhœa diutina,proprius affectus est ven-triculi imbecillioris,ex humiditate.Com. in Aph.32.lib.6.

Diarrhœa peculiare symptoma est hydro-pis,ex inani ventris parte affligentis: vbi intestinum ieiunum,vel mesenterium in-flammatione laborat.Com.2.in Prog.c.2.

Diarrhœam interdum oriri,ob facultatis re-tentricis imbecillitatem.ibid.

Diducta labra reducenda esse, quousque se tangant,nec procedendum vlterius.Com. 2.in lib.de Offic.cap.30.

Dies impares in acutis morbis sunt tertius,

tem; Comm. in Aph. 59. lib. 5.

Diureticis esse vtendum, si humores in renes contendant. Com. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 44.

Diutini morbi sunt hydrops, atra bilis, suppuratio, & tabes. Comment. in Aphor. 12. lib. 1.

Diuturni morbi rarò per sudores iudicantur. Com. in Aph. 30. lib. 4.

Diuturni morbi per abscessum assolent iudicari Com. 2. in Progn. cap 65.

Diuturni morbi non per sudores, neque per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per abscessus, iudicari solent. Comment. in Aph. 36. lib. 4.

Diuturni morbi sæpè iudicantur per abscessus. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Diuulsio est solutio continui. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 34.

Diuulsos fuisse quandoque musculos, ob intentionem immodicam. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 1.

Doceri nonnulla non posse, nisi conspiciantur. Com. 3. in lib. de Fract cap. 39.

Doctrina pleniòr, & fusior, non breuis, & compendiosa, absolutos reddit artifices: quanquam & hæc etiam est vtilis, quæ paucis rem vniuersam complectitur. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 17.

Doctrina ab vniuersalibus recipit commoditatem. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 67.

Dolentes parte aliqua corporis, ac magna ex parte dolorem non percipientes, mente laborant. Comment. 2. in Prorrh. cap. 21.

Dolentes partes semper ad se ipsas mouent fluxiones. Com. in Aph. 23. lib. 5.

Dolentes multæ partes sanantur per medicamenta anodyna. Comment. 2. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Dolentia membra sunt inflammationi obnoxia. Comment. 2. in libr. de Fract. cap. 33.

Dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere causam doloris properante: vt verò hoc faciat, sanguine, ac spiritu, affectum locum replente. Com. in Aph. 53. lib. 5.

Dolentes partes nec fouendas, nec leniendas esse ante euacuationem corporis, si plenitudo subsit. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 76.

Dolentes partes esse fouendas medicamentis, fomentísque humidæ & calidæ facultatis, si in corpore affluentia humorum non adsit. ibid.

Dolor omnis exoluit vires, ob ídque extremas partes refrigerat. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 33.

Dolor aut à solutione continui, aut ab intemperie trahit ortum. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 34.

Dolor affligit, interdum quidem, musculis agentibus inflammatis: interdum verò, quia partes proximæ iis organis afficiuntur. Com. 2. in Progn. cap. 71.

Dolor fit in corporibus sensibilibus, cùm ea ipsa in id quod præter naturam est, subitò simúlque transmutantur. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 1.

Dolor si remediis non cedat, quàm celerrimè vacuandus est æger. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap 76.

Dolor ex compressione, vel collisione excitatus, si diu perseueret, inflammationem parit. Comment. 1. in lib. de Fract. cap. 24.

Dolor non est doloris curatio, sed remedium id, quod vnà cum dolore, affectum gignentem dolorem tollit. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Dolor fluxionem in partem affectam concitat. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 72.

Dolor exoluit vires. Comm. 1. in Prognost. cap. 34.

Dolor inflammationes excitat. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 21.

Dolor ad vlcerum genus refertur. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 34.

Dolor gignit spirationem crebram, & paruam. Com. 1. in Progn. cap. 24.

Dolor neruosarum partium excitat conuulsionem. Com. 4. in lib. de Art. c. 20.

Dolor pulsatilis, *inquire*, Pulsatilis dolor.

Dolor nullum affert præsidium dolentibus, quantum ad ipsum pertinet. Comm. 2. in lib. 6. Epid cap. 9.

Dolor fluxione decumbente perficitur. Com. in Aph. 32. lib. 4.

Dolor fit extenta simul & calfacta, inflammata particula. Comment. in Aphor. 47. lib. 2.

Doloris expers est, quod est secundum naturam. Comment. 2. in lib. de Officin. cap. 27.

Doloris cuiusque est commune, cohibere actiones, circa quas obeundas versatur. Com. 2. in Progn. cap. 71.

Dolorem quidem auget humor biliosus, & acris: vt spiritus flatulentus conclusus: exoluit autem pituitosus. Com. in Aph. 5. lib. 6.

Dolorem efficientes causæ, sunt tensio corporum, & intemperies. Comm. 1. in lib. 1. Epid. cap. 10.

Dolorem remoueri, dum sensum stupefacimus. Comment. 6. in lib. 6. Epidem. cap.5.

Dolorem augeri in pleuritide, quum vel sanguis non minuitur, vel spiritus vaporosus ex calore gignitur. Com.2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap.1.

Dolores duo nunquam poterunt vnum, eundémque exquisitè infestare locum. Comment. in Aph.46. lib.2.

Dolores suppurata inflammatione, ac præcipuè eiecto pure, sedantur: vtpote iam consumpta materia, extinctáque ignea caliditate. Commentar. in Aphorism. 47. lib.2.

Dolores ægro sæpe adimunt pulsum, animíque deliquium conciliant. Comment. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap.48.

Dolores quidam maligni fiunt, aut à deleteriis medicamentis, aut à feris virus eiaculantibus, aut ab exitiosis humoribus in corpore genitis, ex prauo victu, vel ex pestilenti aëre contractis. Comm.6. in lib.6. Epid. cap.5.

Dolores contrahunt vires ad seipsas, súntque in causa vt partes ad suam originem conuellantur. Commentar.2. in Prognost. cap.10.

Dolorum motio, fluxionem humiditatum excitat, versus dolentē particulam. Comment.4 in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap.27.

Dolorum simul in diuersis locis excitatorum, semper qui vehementior est, obscurat alterum. Comment.4. in libr. 6. Epid. cap.3.

Doloribus capitis, mediarúmque corporis partium, opitulatur olei perfusio: & aquæ prætereà fotus, membris extremis aspersæ. Com.6. in lib.6. Epid. cap.8.

Dolores ortos ab obstructione, soluit vinum. ibid.

Dolorificas affectiones repentè occultari, absque hoc quòd in alia quadam, quæ manifesta sit, parte, abscessus fiat, transmigrationem contristantium succorum ad viscera ipsa factam, ostendit. Comm.3. in Prorrh. cap.78.

Dolorifici affectus omnes, non eisdem medicamentis indigent. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap.5.

Dormiens externis partibus frigidior est internis calidior. Comm.5. in lib.6. Epidem. cap.30.

Dormientibus sanguis, natiuúsque calor, intrò sese conuertunt. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap.32.

Dormientibus, quàm vigilantibus, maior inspiratio adest, concoctióque melior. Com. 4. in lib.6. Epid. cap.14.

Dormientibus penitiores corporis partes calidiores reddi: vt frigidiores externas. Commentar.4. in libr. 6. Epidem. cap. 14. & 16.

Dormientibus in accessionum principiis, portenduntur symptomata, & vix febres ad consistentiam perueniunt. Comm. in Aph.1. lib.2.

Dormientibus in accessionum principiis, læsiones accidunt, non quòd eas conciliet somnus, sed quòd orbentur illa, quæ ex vigilia habetur, vtilitate. ibid.

Dormientes esse intrinsecus calidiores. ibid.

Dormiet firmiùs, atque profundiùs æger, si eatenus vigilare cogatur, quatenus non amplius consistere, nisi nictans, possit. Com.4. in lib. 6. Epid. cap.17.

Dorsi partes sunt paratiores ad suscipiendam, & percipiendam, frigiditatem. Com. in Aph.69. lib.5.

Dropax, qui receperit aliquid bituminis, & sulphuris ignem non experti, & pyrethri, calfacit, reficítque extenuatas simul & refrigeratas particulas. Com.3. in lib. de Off. cap.32.

Dulcia expetuntur, celeritérque rapiuntur à visceribus: atque ab iisdem quidem rectè valentibus, conuertuntur in alimoniam: vt in bilem, dum febriunt, aut inflammatione affligantur. Comm.3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.11.

Dulcia sola sunt iucunda ventriculo, secundum naturam se habenti. Com.3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap.11.

Dulcia si plus æquò incalescant, bili sunt generandæ maximè idonea. Com.5. in lib. 6. Epid. cap.14.

Dulcem succum acri maximè potentia aduersari. Com.3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.3.

Dulcibus oblectantur viscera. Com.3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.11.

Duodecimus dies non est decretorius. Com. 3. in Progn. cap.31.

Duritiès cutis frigori fert suppetias, ne visci-di, & crassi succi facilè digerantur: atque vt illi deinde sub eas contracti, duos scirrhosósque gignant tumores, Comm.3. in lib.6. Epid. cap.14.

Durum renititur. Comm.1. in lib.6. Epidem. cap.29.

Duro aduersatur molle. ibid.

Dura indurescunt exiccata præ frigore, vel ex scirrho, vel ex siccitate. ibid.

Dura

Dura corpora faciliùs exaſperari quàm mollia. Commentar.3. in libr.6. Epidem. cap.14.

Durantur corpora, à cauſis duabus: altera nempe refrigerante, atque exiccante altera. Comment. 5. in lib. 6. Epidem. cap.27.

Dyſenteria magna ex parte oritur à flaua bile: ab ea nimirum inteſtinis ipſis exeſis. Com.in Aph.24.lib.4.

Dyſenteria orta ab atra bile, quum nihil à cancro vlcerato differat, inſanabilis eſt. ibid.

Dyſenteriæ hepaticæ, quæ ob viſceris imbecillitatem contingit, victus tenuiſſimus conuenit. Comment. 4. in lib. de Artic. cap.41.

Dyſenteriæ ſi vnà cum inappetentia febris ſuperueniat, putredo aliqua circa vlcera, vel effatu digna inflammatio, adeſſe ſignificatur. Commentar. in Aphoriſm. 3. lib.6.

Dyſenteriam interdum fieri ſuppuratis tuberculis, eorúmque humore ad inteſtina confluente. Comment.3. in libr. de Artic. cap.5.

Dyſenteriam eſſe duplicem: vnam, quæ in vlcere inteſtinorum conſiſtit: alteram, quæ fit, vbi copioſus ſanguis per venas pertinentes ad inteſtina, vacuatur. Com.3. in lib.3. Epid.cap.70.

Dyſenteriam ſumi communiter pro inteſtinorum vlcere: nonnunquam etiam pro cruenta deiectione per aluum: vt quando præ imbecillitate iecinoris, ſanguis deiicitur. Com.4. in lib.de Artic.cap.40.

Dyſenteria incipiente, pinguia excernuntur: procedente, ramenta: abſoluta autem redita, quædam carunculæ: quo tempore curationem non recipit. Com. in Aphor.26. lib.4.

Dyſenteria infeſtante, habendam eſſe rationem iecinoris. Comm. 4. in lib. de Artic. cap.40.

Dyſenteria corripi eos, qui vehementem ſanguinis eruptionem ſunt paſſi. ibid.

Dyſenteriæ fiunt ab humoribus acribus: ſunt autem inteſtinorum vlcerationes, primùm quidem ſuperficie tenus abraſorum, proceſſu verò temporis profundiora habentium vlcera, omninóque putrilaginoſa: quo maximè tempore condolefcens ipſis ventriculus, circa coctiones offenditur: qua læſione magis ad ſuperna tendente, compatiente ore ventriculi, faſtidium ciborum gignitur. Comment. in Aph.3. lib.6.

Dyſpnœam inferunt pleuritis, peripneumonia, ac reliquæ thoracis, & pulmonis paſſiones. Commentar. in Aphoriſm. 50. lib.4.

Dyſuria dici poteſt & quæ cum dolore mictio fit, & quæ cum difficultate aliqua. Com.in Aph.48.lib.7.

Dyſuriæ, ſi quidem cum dolore adſit, inflammatio, & abſceſſus, & vlcus, & inæqualis intemperatura, & ſpiritus flatulentus, poteſt in cauſa exiſtere: ſi verò cum aliquo motu difficili, vel potentiæ imbecillitas, vel tumor præter naturam. Com.in Aph.48.lib.7.

Dyſuriam ortam ab inflammatione, plenitudinéque, venæ ſectio ſoluit. Comment. in Aph.36.lib.6.

E

Ebrius repentè obmuteſcens, moritur. Com.3. in Prorrh.c.29.

Ebrij quandoque balbutiunt, quòd multa humiditate perfundatur, ab eáque opprimatur cerebrum. Comment. in Aph. 32. lib.6.

Ecchymoma, hoc eſt ſuggillatio fit, vbi per contuſiones carnis, ſanguis ad regionem ſubcutaneam effunditur. Comm. 3. in lib. de Offic.cap.30.

Ecchymoſis dum fit, ſanguis effunditur in ſpatia vaſi circumiacentia. Comment. in Aph.20 lib.6.

Ἐκχυμώσεις appellari ab Hippocrate effuſiones, euacuationéſque factas à vaſis. Com. 2. in lib.6. Epid.cap.7.

Eclegma optimum ad thoracis pulmoníſque expuitiones, fit ex ſtrobilo reſinoſo, & praſij recentis decocto, inſpiſſato ad ignem cum modica mellis portione Comment.4. in lib.de Rat.vict.in mor.ac. cap.70.

Effluere plurimum ſubſtantiæ corporis in calidioribus conſtitutionibus: parum autem, in frigidis, ob cutem denſatam. Com.4. in lib.6. Epid.cap.21.

Effluxionem moliendam eſſe puri in ſectionibus. Comment. 1. in lib. de Officina, cap.19.

Effluxus fit particulis corporis extenuatis, atque in vapores ſolutis: ídque duplici ex cauſa: nempe ab aëre ambiente, & calore natiuo. Comment. in Aphoriſm. 59. lib.7.

Effluxus debet eſſe ſimilis ſemper effluenti ſubſtantiæ. Comment. in Aphoriſm. 54. lib.1.

Effluxum maiorem neceſſariò fieri, ex aëria & aquoſa ſubſtantia, quàm ex terreſtri. ibid.

Elaterium eſt ſuccus ſylueſtris cucumeris. Com.5.in lib.6.Epid.cap.35.

Elegantia in actionibus, ſpectantibus voluptatem conciliat, augétque Medici apud vulgus famam. Comment.in lib.de Offic. cap.1.

Elementum corporis ſi vnum eſſet, non doleret quiſpiam: & ſi doleret, vnico illi eſſet opus remedio. Comm.1.in lib.de Nat. hum cap.1.

Elementum exquiſitum mente potius excogitari poſſe, quàm exiſtere. Com.1. in lib. de Nat.hum.cap.46.

Elementa, ex quibus omnium corpora conſtantur, ſunt quatuor. Comm.in Aph.14. lib.1.

Elementa ſecundum qualitates ſimplices, impermiſtáſque quas ſummas poſſident, ſuam appellationem ſortiuntur. Com.1.in lib.de Nat.hum.cap.13.

Elementa naturæ humanæ non ſunt ſimulares particulæ, ſed aqua, aër, ignis, & terra. Comment.1. in lib.de Nat. hum. cap.14. & 15.

Elementa rerum omnium communia, vt reuera prima, & ſimplicia ſunt, ita & propriè elementa vocantur. Com.1. in lib.de Nat.hum.cap 51.

Elementa non ſunt extremorum media, ſed ipſa extrema.ibid.

Elementa miſceri inter ſe, tum viribus, tum ſubſtantiis, exiſtimaſſe Hippocratem, Galenus confirmat. Com.1.in lib.de Nat. hum cap.19.

Elementa corporum dici naturalis ſcientiæ principia, quòd ſigillatim ampliùs in plures ſpecies ſecari nequeant. Gal. in Præfatione Comment.in lib.Hippoc. de Nat. hum.

Elementa vniuerſitatis ex ſe mutuò nutriri. Com.1.in lib.de Nat.hum cap.46.

Elementorum commoderatio ſanitatem gignit.ibid.

Elleborus conuulſionem inducit, propter operationis vehementiam. Comment. in Aph.16.lib.4.

Elleborus albus ſimpliciter dicitur elleborus: niger, cum adiectione. Com.in Aph.1. lib.5.

Elleborum omnium pharmacorum purgantium vehementiſſimum eſt. Comm. 5. in lib.6 Epid.cap.29.

Elleborus, *inquire*, Veratrum.

Elleboro vtentes, operæpretium eſt, vt nec multò antè, nec etiam multò poſt medicamen ſumptum, lauentur. Comm.5. in lib.6.Epid.cap.29.

Elephantiaſim incipientem ſanauit Galenus, primò quidem, per venæ ſectionem, & purgationem: dein verò, ſingulis annis propinans ægro pharmacum atram bilem expurgans. Comment. in Aphor.47. lib.6.

Emortuæ partes non admodum in conſenſum vicinas attrahunt. Comm.4.in lib.de Artic.cap.37.

Empirica obſeruatio eſt eorum, quæ ſæpius in eiſdem eodem modo contigerunt. Com.in Aph.17.lib.2.

Empirici ab ipſis appellatos concurſus, hoc eſt, conuentus ſymptomatum, diligenter obſeruant. Comment.1.in lib.de Offic. cap.1.

Empiricorum ſyndromæ nullam diſciplinam largiuntur. Comm. 2. in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap.36.

Emplaſtica medicamenta obſtant, continent, occludúntque calorem inſitum, & ne diffletur, prohibent: à quo deinde maturantur excrementa. Comm.2. in lib. 6. Epid.cap.30.

Emproſthotonos eſt ad anteriora conuulſio. Com in Aph.57.lib.4.

Enæma carent facultate abſtergendi. Com. 3.in lib.de Fract.cap.3.

Enæma medicamenta exiccant moderatè. Com.2.in lib de Artic cap.55.

Enæma medicamenta ſatis appoſitè dici, quæ cruentis medentur. Com.3.in lib de Fract.cap.3.

Enæma medicamenta vocari, quæ ſtatim cruentis vulneribus applicantur. Com. 4. lib de Artic cap.26.

Enæorema dicitur, quod in vrina exquiſitè medium videtur: vel deorſum potiùs, quàm ſurſum, declinat. Com. 2. in Progn. cap.26.

Enæorema ſua ratione nunquam denuntiat delirium: interdum tamen caſu commonſtrat, quòd flatuoſiorem diſpoſitionem indicet. Comment.3.in lib.3.Epidem. cap.83.

Enæorema optimum eſt, tum album, tum læue, tum æquale. Comment.2.in Prorrh. cap 1.

Enæoremata deferuntur ad imum vaſis, ſi flatus nullus ſubſit. Com.3. in lib.3.Epid. cap 83.

Enæoremata in ſummo conſiſtentia vrinæ, comitatur delirium ibid.

Endemius morbus, eſt commune genus permultis aliis: quod accidit etiam ſecundùm regionem. Comm.1. in lib. de Rat. vict in morb.acut.cap.9.

Ἐνδιάθετος λόγος, *inquire*, Ratio cum, &c.

Ἐνεὰς vocari à Græcis eos, qui ab ipſo ortu ſurdi

Epilepticis

Epilepticis maximè opitulatur adolefcentium ætas,exiftens calida, & ficca : fic & locorum proportionales mutationes. Com. in Aph.45.lib.2.

Epilogifmus eft communis ratio, affenfu omnium confpecta. Comm. 1. in Progn. cap. 6.

Επωμὶς dicitur fuperior humeri pars,verfus collum fe extendens. Comm. 1. in lib. de Artic. cap. 4.

Equus eft oculorum naturalis affectus, quum nullo tempore manere poffint requieti,fed tremulo quodam femper motu agitantur. Comment. 1. in Prognoftica. cap. 21.

Equus oculorum morbus eft, quum variè, inconftantiffiméque mouentur. Com. 2. in Prorrh. cap. 11.

Equos Achillis humana voce loquutos fuiffe. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 74.

Erafiftratus voluit febres omnes ab inflammatione ducere originem. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 16.

Erafiftratus ex pulfu deprehendit adolefcentis amorem. Comm. 1. in Prognoftic. cap. 8.

Errantes febres, diuerforum humorum exiftunt foboles. Comm. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 22.

Errantes febres,particulares acceffiones habent inordinatas: earum tamen iudicia fignis quæ decretoriis accidunt diebus, præfciuntur. Comment. 3. in lib. 1. Epid. cap. 17.

Errantes acceffiones, ab humorum diuerfitate excitantur. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 23.

Errantes febres,non ex fucco vno, fed pluribus, generantur: quorum calidior, febrem acutam fuccendit, confeftímque difcutitur: quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi & putrefcere, & ita rurfus accendi ex remiffione illa. Commentar. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 24.

Erraticæ febres fiunt autumno,propter temperaturæ inæqualitatem. Com. in Aph. 22. lib. 3.

Error cauendus eft maximè,vbi maius periculum imminet. Comm. 2. in lib. de Offic. cap. 6.

Eryfipelas oritur à flaua bile. Comment. in Aph. 2. lib. 1.

Eryfipelas oritur à biliofa fluxione,cæterum nec perniciofa femper,nec putri. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 9.

Eryfipelas tumor eft inflammatus, at non femper elatus. Comment. 3. in lib. de Offic. cap. 30.

Eryfipelati maligno fuperuenit putredo, fuppuratióque. Comment. in Aphor. 20. lib. 7.

Efcharæ excitatæ in vafis profundentibus fanguinem, vt citò cadant non expedit. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 23.

Effentias naturarum corporum, confiftere in temperie quatuor elementorum. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 1.

Euacuantur omnes humores æqualiter exquifitiffiméque, per venæ fectionem. Com. in Aph. 17. lib. 2.

Euacuatio immodica non minus periculofa eft,quàm repletio immoderata. Comm. in Aph. 3. lib. 1.

Euacuatio fanguinis confueta quibus fuppreffa eft, ij in morbos plethoricos incident. Com. 3. in Prorrh. c. 39.

Euacuatio omnium humorum ex æquo,proxima venæ fectioni, fit per fcarificationem,& per exercitia,& frictiones & balnea,& ex accidenti,per inediam. Com. in Aph. 17. lib. 2.

Euacuationis vocabulum de folis humidis dicitur. Comment. 3. in libr. 6. Epidem. cap. 2.

Euacuationis fcopus vnus,eft humor fuperabundans. Com. in Aph. 2. lib. 4.

Euacuationis fecundus fcopus,eft ipfa tolerantiæ facilitas. ibid.

Euacuationis quantitas metienda eft fecundum redundantem humorem, & vires vacuandi corporis. Comm. in Aphor. 3. lib. 1.

Euacuationem fimul atque confertim factam, in hydropicis & purulentis effe periculofam. Comment. in Aphorifm. 27. lib. 6.

Euacuationes moliendas effe,fecundum humorum infeftantium motiones. Comm. in Aph. 18. & 20. lib. 4.

Euacuationes faciendas effe, fecundum inclinationem humorum,hoc eft, per conferentia loca. Comment. in Aphorifm. 22. lib. 6.

Euanefcentia omnia citra rationem, malum quippiam portendunt. Com. 3. in Prorrh. cap. 5.

Eunuchi Hippocratis quidem tempore, non laborabant podagra: nunc verò ea corripiuntur,ob otium,& victum intemperantem. Com. in Aph. 28. lib. 6.

Eunuchos fectio tefticulorum fimiles efficit fœminis. Commentar. in Aphorifm. 28. lib. 6.

Exangue omne eft frigidum. Comment. in Aph. 40. lib. 5.

Exangues

Exangues penitus partes, natura frigidiores existunt. Comment. in Aphorism. 18. lib. 5.

Exarticulatos dici, qui articulos extantes & prominentes habent, dum etiam natura-lem suum statum retinent. Com. 1. in lib. de Art. cap. 36.

Exasperant acria, acida, & astringentia. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Exasperata lenienda esse. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Excandescentes habent pulsum cordis & arteriarum tum maiorem, tum vehementiorem. Comment. 5. in libr. 6. Epidem. cap. 9.

Excandescentiæ replent caput, & calfaciunt. ibid.

Excandescentias esse vtiles ad probos succos gignendos, naturalémque habitudinem recuperandam. Comment. 5. in lib. 6. Epid. cap. 11.

Excerni pauca decretoria excrementa in ægris, vnum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent. Comm. 2. in Prorrh. cap. 46.

Excrementa vnde sicciora fiant, *inquire*, Sicciora excrementa.

Excrementa alui torrida, iecoris calfactionem significant. Com. 1. in lib. 5. Epidem. cap. 5.

Excrementa σπυραθώδη (hoc est rotunda, dura, compactaque) si nigra sint, ardentem circa medium corporis affectionem declarant. Commentar. 2. in Prorrh. cap. 6.

Excrementa torrida arguunt iecinoris malum. Com. 1. in lib. 3. Epid. c. 13.

Excrementa indicant concoctionem, vt in sanis, sic in ægris corporibus. Comm. 2. in lib. 1. Epid. c. 44.

Excrementa semel retenta à nobis, recurrunt sursum, vt vix postea possint excerni, vel magno conatu adhibito. Com. 8. in lib. 6. Epid. cap. 27.

Excrementa confluunt semper ad imbecillas particulas. Comment. 3. in lib. de Art. cap. 17.

Excrementa totius corporis repurgantur per vrinam, quamdiu quis naturaliter se habet. Com. 2. in Progn. c. 37.

Excrementorum permutationes, quæ multis formis variantur, exquisitiùs corpus expurgant, nisi adsint signa colliquationis, aut putredinis. Comment. in Aph. 14. lib. 2.

Excrementorum species non expendi ab Hippocrate, in dignoscendis ardentibus morbis. Comment. 3. in lib. 3. Epidem. cap. 40.

Excrementorum siccitas sequitur longam ciborum in ventre moram. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 27.

Excrementorum siccitatem sequitur duri-ties eorundem. ibid.

Excrementis carebit corpus, si mediocri exercitio vtatur, & homo bene concoxe-rit. Com. in Aph. 28. lib. 6.

Excrementa alimenti vocari interdum ab Hippocrate cibos. Comm. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Excrementa exiccari, quòd minus assumatur cibi, quàm hepatis facultati sit congruens: vel quòd parum bilis confluat ad aluum: vel ob robur retentricis potentiæ. Com. in Aph. 20. lib. 2.

Excrementa humidiora fieri, potiùs quàm siccescere, partibus quæ ad ventriculum pertinent, refrigeratis. ibid.

Excrementa quodammodo misceri inter se, nec quicquam excerni exquisitè syncerum, salubrius esse. Comm. 2. in Progn. cap. 45.

Excrementa prouocat calidum. Comm. 5. in lib. 6. Epid. c. 27.

Excreta in principio morborum, non excerni ratione naturæ, sed esse potiùs symptomata præter naturam, earum quæ sunt in corpore, dispositionum. Com. in Aph. 22. lib. 4.

Excretio sumitur pro deiectione, & pro ea quæ à toto corpore fit vacuatione. Com. in Aph. 18. lib. 3.

Excretio superfluitatum alui fit æquo citatior, nonnunquam ob multitudinem bilis ad aluum defluentis, quæ ad excretionem irritat: nonnunquam alui facultate retentrice imbecilliori reddita, expultrice verò tum eius, tum intestinorum, forti existente. Comment. in Aphorism. 20. lib. 2.

Excretionem quoties molitur natura, effatu digna in corpore fit permutatio. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 45.

Excretiones syncerae & implacidæ, malæ sunt. Com. 2. in Prorrh c. 27.

Excretiones abscessúsque, causæ sunt, vt morbus soluatur, aut prosternatur facultas, idque primaria ratione: ex accidenti autem sunt etiam signa. Com. 3. in Progn. cap. 39.

Excretiones, quæ vbi cœperunt intercipiuntur, deteriora sunt signa iis, quæ nullo pacto apparuerunt. Com. 1. in Prorrh. cap. 1.

Excretiones vniuersæ non iudicantes, vel letales sunt, vel crisim reddunt difficilem. Com. 3. in Prorrh. cap. 35.

Excretiones nil iuuant morbos, à concoctionis difficultate, & multitudine humorum crudorum ortos. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 37.

Excretiones malæ sunt prauarum signa dispositionum. Comment. in Aphor. 47. lib. 4.

Excretrix facultas molitur sudores criticos, & profluuia sanguinis, & deiectiones alui inferioris. Comment. in Aphor. 21. lib. 7.

Excretricis facultatis affectio, est lotij ac deiectionis suppressio. Com. 3. in lib. de Art. cap. 51.

Exercitatæ partes fiunt robustiores, atque idcirco labores consuetos faciliùs ferunt. Com. in Aph. 49. lib. 2.

Exercitati non debent illico, dum adhuc calor ex ipsa exercitatione in corpore permanet, cibos assumere, sed posteaquam perfectè fuerint refrigerati. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Exercitatio cuique corpori apta inuenienda est. Commentar. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 2.

Exercitatio confirmat corpora, & roborat. Commentar. 3. in libr. de Offic. cap. 28.

Exercitationes lentæ, corpus crassius reddunt. Commentar. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 2.

Exercitationes celeres, de carnium mole detrahunt, succorúmque abundantiam euacuant. ibid.

Exercitationes omnes, tum carnium, tum adipis, adeóque humorum abundantiam imminuunt. ibid.

Exercitationes euacuant plenitudinem: & ad concoctionem quicquid pituitosum, crassum, crudúmque est, perducunt: attenuant insuper, robúrque addunt vniuersis corporis partibus. Comm. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Exercitationes imbecillæ dicuntur illæ, quæ breuioribus motibus corpus ipsum exercent: vt validæ, quæ vehementioribus. Comment. 4. in lib. 6. Epidem. cap. 18.

Exercitationibus calor adauctus, ex penitioribus partibus ad cutem succos euocat, eosdémque discutit. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 34.

Exercitia simul cum inedia, ne sanis quidem sunt præcipienda. Comment. in Aph. 16. lib. 2.

Exercitia sunt saluberrima: verùm si prauis referti succis exerceantur, verendum est, ne in epilepsiam, aut apoplexiam incidant: vel rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidant insanabilem. Com. in Aph. 20. lib. 3.

Exercitia sunt apta natura exiccare. Com. in Aph. 13. lib. 4.

Exercitia reddunt fibrarum quidem substantiam pleniorem: carnium verò, minorem, sed validiorem. Comm. 3. in lib. de Art. cap. 81.

Ἐξεχέβρογχοι sunt, qui guttur prominens habent. Com. 3. in lib. de Art. c. 8.

Exiccantia tensionem faciunt, nisi aliquid sortiantur mitigatorij. Comm. 2. in lib. de Art. cap. 55.

Exitiali morbo infestante, nihil vnquam mouendum esse. Com. in Aphorism. 29. lib. 2.

Exitiosis præcedentibus signis, eo deteriùs habebunt ægri, quò mitiùs habere videantur. Comment. 1. in lib. 3. Epidem. cap. 8.

Exolutio virium nequaquam est bona. Com. 2. in Progn. cap. 14.

Exolutio immoderatas exeretiones, non retentiones, consequitur. Com. 3. in Prorrh. cap. 39.

Exolutum habet similitudinem quandam cum molli, non tamen eandem affectionem. Comentar. 1. in libr. 6. Epidem. cap. 29.

Expectorandis crassis humoribus medicamenta idonea moderatam habere debent humiditatem: & si viscidi humores sint, etiam vim extergendi, ab acidis succis profectam. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 2.

Experientia diiudicantur vniuersæ rationes. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 32.

Experientia mala definit in totius animalis internecionem. Comment. in Aphor. 1. lib. 1.

Experientia diiudicantur, quæ ratione inuestigata sunt. Comment. 3. in lib. de Off. cap. 20.

Experimentum periculosum existit, ob materiæ dignitatem. Comment. in Aphor. 1. lib. 1.

Expirantibus nobis, excutitur à pulmone spiritus. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut cap. 30.

Expiratio fit ab spiritu excusso sursum. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Expiratio dicitur emissio spiritus ad externa. Com in Aph. 68. lib. 4.

Expiratio

Extenuata esse exercenda consuetis actionibus, idque sensim & crebrò: fricandáque tandiu, donec incalescant, nec ampliùs. Com.3.in lib.de Offic.cap.32.

Extrema refrigerari iis, quorum ventriculus à biliosis mordetur succis: ac proinde virtus deiicitur. Com.2.in lib.de Rat. vict.in mor.acut.cap.24.

Extrema frigescere in diuturnis morbis, & hyeme, & ætate senili, nihil absurdum. Com.in Aph.1.lib.7.

Extrema frigere in acutis morbis, exitiale. ibid.

Extrema perfrigerari, vbi os ventriculi vel propter longam inediam vehementer ab acribus humoribus mordicatur, vel importuna cibi multitudine opprimitur. Comment.2.in lib.de Rat.vict.in mor.ac. cap.44.

Extrema inquit Plato, esse tum initium, tum finem. Com.2.in lib.de Offic.cap.8.

Extrema refrigerari per morbos chronicos, præsertim hyeme, & in senibus, non esse mirum: in acutis autem, periculosum existere. Com.2.in Progn.cap.4.

Extrema calfieri non posse per accessiones, quum ob insignem inflammationem viscerum, tum propter multitudinem frigidorum humorum. Comm.2.in lib.1.Epid. cap.28.

Extremæ partes præ cæteris inflammantur, si alicui affectæ vicinæ sint. Com.1.in lib.de Fract.cap.35.

Extremæ corporis partes, si celeriter in contrarias permutentur dispositiones, malum est signum. Com.2.in Prorrh.cap.8.

Extremæ partes primæ omnium refrigerantur, in earum febrium insultibus, quæ cum frigore inuadunt. ibid.

Extremæ partes in malignis morbis, celeriter in contrariam dispositionem mutantur: nam quum proprio calore sint destitutæ, atque febrili incalescant, qui à corporis medio exorsus, flammæque instar, vniuersum corpus depascens, illas concalfacit: fanè quum hic transpirauerit calor præter naturam, statim refrigerantur, restincta scilicet naturali ipsarum caliditate. ibid.

Extremarum partium refrigeratio & liuor, in acutis febribus, emortui, extinctíque natiui caloris est signum. Com.1.in lib.3. Epid.cap.4.

Extremis partibus calfactis, ad membra ipsa confluit copiosus sanguis: id quòd ex calore & rubore in eis excitato, liquidò constat. Com.3.in lib.de Offic.cap.35.

Extremis morbis extremas exquisitè curationes esse adhibendas. Comm.1.in lib.de Fract. cap. 21.

Extremorum perfrigeratio & liuor, tertio die adueniens per morbum acutum, præsertim in adolescente, letalis est. Com.2. in lib.3.Epid.cap.5.

Extremorum perfrigeratio fit ob magnitudinem inflammationis in aliquo consistentis viscere: & propter deliquium animi: & quia natiuus calor extinguitur, vel suffocatur à plenitudine: & ob dolorem vehementem in mediis corporis partibus consistentem, cuius ratione intrò confluit sanguis ab externo corporis ambitu. Com. in Aph.26.lib.7.

Extremorum perfrigeratio, si in principio morbi ad grauissimam febrem accedat, signum perniciosissimum est. Comm.3.in lib.1.Epid.cap.21.

Extremorum refrigeratio in ardentibus febribus, perniciosissimum est symptoma & signum. Comment.2. in lib.1. Epidem. cap.75.

Extremorum refrigeratio in ardentibus febribus, signum est vniuersum sanguinem confluere ad viscera interna. Extremas autem partes destitui illo, ac proinde refrigerari, mortificaríque, vtpote ab ipsa natura desertas ibid.

F

Fabæ Ægyptiæ mediocriter possunt refrigerare. Com.4 in lib.de Rat.vict.in mor.acut.cap.113.

Fabaceum etnos, neque si tribus coxeris diebus flatu viduum reddideris. Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Facies rubescit in multis longioribus ac salubribus morbis, quum abscessus futurus est, præcipuè ad aures. Comm. 2. in lib.6. Epid.cap.18.

Facies si in magnis affectibus pro magnitudine morbi non sit collapsa, bonum est signum: in paruis autem, è contrariò malum significat. Com.2.in lib.6. Epid.c.18.

Facies cadauerosa, si à causa aliqua externa talis sit reddita, intra diem & noctem reuertetur ad naturalem habitum: sin verò ab interna, aut permanebit ita; aut in deteriorem mutabitur. Comm. in Prognost. cap.8.

Facies si appareat florida, æger autem valde tristis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio significatur, quæ exurit sanguinem, ex eóque atram bilem procreat. Com.2.in Prorrh.c.13.

Faciei signa facillimè percipiuntur, maximámque ad præsagiendum vim possident.

membrum, dum deligatur probè, contrahatur & extenuetur. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 39.

Fasciæ debent esse mundæ: nam sordidæ, præter id quod turpitudinem habent, etiam si aliquo inficiantur liquore, eum non admittunt, perfusúmque membrum afficiunt malè. Præf. in lib de Fasciis.

Fasciæ debent alieno colore carere. ibid.

Fasciæ transuersim amplectuntur membrum. Commentar. 1. in libr. de Fract. cap. 32.

Fasciæ, quæ ex inciso fiunt linteo, eo non transuerso, sed in longitudinem sciffo, secundum staminum rectitudinem fieri debent. Præfat. in lib. de Fasciis.

Fasciæ sint tenues, ne conuolutæ tumorem nimium efficiant, molles, ne duritie premant: leues, ne pondere infestent. Careant etiam suturis inæqualibus, quibus comprimere possint. ibid.

Fasciarum initia parti affectæ iniicienda esse, siue fracturam, siue vlcus habeat: ita vt neque inferiùs, neque superiùs. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 8.

Fasciarum longitudo in fracturis, æquare debet tres vel quatuor cubitos hominis deligandi. Comment. 1. in libr. de Fract. cap. 36.

Fasciarum longitudinem accommodatam indicabit nobis magnitudo fracturæ. ibid.

Fasciarum astrictio nimia, dolorem, inflammationémque, atque interdum interitum extremis conciliat partibus: laxitas verò, permittit membrum, vbi fractum est, distorqueri. Commentar. 1. in libr. de Fract. cap. 37.

Fasciarum latitudo eò vsque est augenda, quò nulla eius pars laxior euadat. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 36.

Fasciarum sordes morsus excitant, vimque humorum affusorum ad cutem penetrare prohibent. Comment. 2. in lib. de Offic. cap. 19.

Fasciis duabus in fractis ossibus vtebatur Hippocrates: quarum vna est duplo maior altera. Commentar. 1. in lib. de Fract. cap. 30.

Fascias esse deducendas in contrariam partem illi, in quam peruersa sunt ossa. Comment. 2. in lib. de Fract. cap 14.

Fastidium in grauidis fit, eâdem, qua pica, ratione, læso nempe ore ventriculi. Com. in Aph. 61. lib. 5.

Fastidium ciborum, interim ob os ventriculi oritur, ab aliqua humorum aliena qualitate infestatum: interim ob extinctionem facultatis appetitricis. Comm. 1. in lib. 3. Epid. cap. 11.

Fastidium persæpe est coniunctum ardentibus febribus. Comment. 3. in lib. 3. Epid. cap. 34.

Fatua omnino quæ sunt, contemni potiùs, quàm refelli, præsertim scriptis debent. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 9.

Fatuitas est symptoma citra delirium ægros naturaliter fatuis assimilans. Comm. 2. in Prorrh. cap. 59.

Fauces dicuntur pars intima oris, in qua gemina ostiola visuntur, vnum gulæ, alterum laryngis. Comment. 3. in Prognostic. cap. 16.

Faucium inflammationem vacuant venę sub lingua sectæ. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 30.

Fauces exasperant cibi pingues, acidi, & acres. Com. 3. in lib. de Art. cap. 61.

Fauos prius esse vel nostris vnguibus, vel duriori linteo, exasperandos, ac mox oblinendos medicamentis. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Febris superueniens grauedini, atque raucedini, eorum affectuum coctionem firmiorem atque certiorem efficit: ita vt quamuis in aliquo mox delinquant, non tam facile tamen relabantur in morbum ægri. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Febris conuulsis à plenitudine neruis auxilio est. Com. in Aph. 26. lib. 2.

Febris hyemi peculiaris, ducit originem à pituita. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 61.

Febris æstiua oritur à bile. ibid.

Febris sanat conuulsiones eadem ratione, qua vinum. Com. in Aph. 5. lib. 5.

Febris non habet aliam naturam, præterquam ignis substantiam. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 18.

Febris est calida & sicca ibid. & Comm. 1. in eundem lib. cap 43. & Comm. in Aph. 16. lib. 1.

Febris à procatarcticis causis orta, est diaria. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 115.

Febris vt singultuosa dici mereatur, permanere diu ipse singultus debet. Comment. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 69.

Febris interdum ex corruptis cibis accenditur, si quando ea quæ corrupta sunt, in ventrem inferiorem descenderint. Comment. 5. in lib. 6. Epid. cap. 31.

Febris quæcunque conuulsionem, destillationem, atque asthma, sanat. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Febris

Febris accenditur maximè ob conuerſionem innati caloris ad igneam naturam. Com.in Aph.14 lib.1.

Febris quatenus febris eſt, non calfacientibus & exiccantibus, ſed refrigerantibus & humectantibus indiget.Comm.in Aph. 24.lib.1.

Febris neque propter ſcirrhum, neque propter œdema,accenditur. Com.3.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.12.

Febris abſque horrore inuadens, oritur à bilioſo quidem, ſed tardiori, concoctúque difficiliori humore, quam ſanè inducunt principum partium inflammationes. Com.3.in lib.1.Epid cap.5.

Febris continua dicitur,quæ ad integritatem non definit. Comment. 3. in Prognoſtica, cap.27.

Febris ſemper proportione reſpondet magnitudini phlegmones. Com.2.in Prorrh. cap.20.

Febris ardens vnà cum ſanguine habet in venis bilem plurimam ebullientem.Com. in Aph.59.lib.4.

Febris ardens gignitur æſtiuo tempore,dum venæ exiccatæ acres ac bilioſos ad ſe liquores reuellunt. Comment. in Aph. 58. lib.4.

Febris ardens oritur à flaua bile. Comm. in Aph.59.lib.4.

Febris peſtilens papulas per corpus diſpergit.Com.3.in lib.6.Epid.cap.28.

Febris peſtilens,*inquire*,Peſtilens febris.

Febris eſſentia eſt igneus calor. Comm.3. in lib.de Fract.cap.8.

Febris eſſentia conſiſtit in caliditate. Com. in Aph.5.lib.6.

Febris peculiare remedium debet eſſe viribus refrigerans,& humectans. Com.1.in lib de Rat.vict.in mor.ac.cap.18.

Febris ortus eſt caloris natiui ad igneum conuerſio.ibid.

Febris ad extinctionem, ſi conſtans eſt virtus frigida affatim, atque ad laborantis vſque ſatietatem bibitur. Commentario 1. in lib.de Rat. vict.in morb. acut cap.43.

Febrem illis tantùm morbis conferre,qui ex frigiditate fiunt, aliquando ſola, aliquando cum humoribus crudis,pituitoſis, flatulentiſque ſpiritibus.Com.in Aphor.44. lib.6.

Febrem ardentem gignentes cauſæ in venoſo conſiſtunt genere. Com. in Aphor.26. lib.6.

Febrem inflammationi coniunctam veteres non morbum, ſed morbi ſymptoma; appellabant. Commentario in Aphoriſ.m42.lib.7.

Febre ceſſante, ſi aliquod ex ſymptomatis eius ſuperſit, reliquiſſe illam intus reliquias dicitur.Comm.2. in lib.6. Epidem. cap.19.

Febre putrida vrgente, curandum eſt, vt quicquid ex ipſa concoqui poſſit, coquatur: & quod iam exuſtum fuerit, neque amplius concoqui poſſit; vacuetur. Comm.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.18.

Febres ſuperueniunt inflammationibus, corde concalfacto. Comm. in Aphor.47. lib.2.

Febres omnes, exceptis iis quæ à bile ſunt ortæ, aqua multa ſuperinfuſa ſoluuntur, iuxta doctrinam Hippocratis. Comm. in Aph.42.lib.7.

Febres omnes, quæ alternis diebus ſuas habent acceſſiones, quæque in febris vacuitatem definunt, procul ſunt ab omni diſcrimine.Comm.2. in lib.6. Epidem. cap.22.

Febres omnes integrè definentes,carent periculo.ibid.

Febres acutæ oriuntur à quibuſdam humoribus putreſcentibus. Comm.in Aph.37. lib.4.

Febres acutæ, ac præſertim ardentes; mouent ſanguinis eruptiones, ſanguinem tum fundentes, tum ad caput ſurſum ferentes. Commentar. 3. in Prorrh. cap.72.

Febres liuidæ, ſanguineum humorem, atque vnà cum ipſo innatum calorem deficere oſtendunt. Quare & pernicioſæ exiſtunt, & nonnullæ ipſarum, animi defectus, qui ſequuntur euacuationes, inducunt.Comm.1.in lib.6.Epidem. cap.28.

Febres acutæ citò iudicantur, & per excretionem abſolutam conſequuntur diſſolutionem. At quæ minimè acutæ vocantur, reuerſiuæ atque diuturnæ ſunt, & imperfectè ſoluuntur: móxque redeunt, atque altera excretione per abſceſſum facta,integrè iudicantur. Com.2.in lib.6. Epid.cap.20.

Febres perrubræ calorem quidem oſtendunt vehementiſſimum: materiam verò eſſe ſanguinem. Comment. 1. in libr. 6. Epid.cap.28.

Febres perrubræ; inter ſynochos ſunt ponendæ: quibus remedio eſt ſanguis ad animi vſque defectum miſſus. ibidem.

Febres perpallidæ,cauſam eſſe pallidam bilem indicant.ibid.

Febres perpallidæ tabem inferunt, nisi præueniens rigor ac sudor eas iudicauerit. ibid.

Febres quarum accessio desinit integrè, solæ vacant periculo. Comment. in Aphor.43. lib.4.

Febres quarum integrè accessiones desinunt, neque ex inflammatione, neque ex maligna putredine humorum, oriuntur. ibid.

Febres quæ à præcordiis proficiscuntur, omnium sunt acutarum mitissimæ. Præfatione.Com.2.in lib.3.Epid.

Febres ex pituita computrescente ortæ, per abscessus magis, quàm per excretiones, soluuntur.Comm.4. in lib. de Rat.vict.in mor.acut.cap.17.

Febres ab exustione, frigiditate, lassitudine, atque angustia meatuum ortæ, à balneis dulcis aquæ iuuantur. Comm. in Aph.42. lib.7.

Febres præ cæteris calidissimæ sunt causos, atque tertiana. Comment. in Aphor. 48. lib.4.

Febres inconstantes dicuntur, quæ non exactè formam vnam tuentur. Com 4. in lib. de Rat.vict.in mor.acut.cap.52.

Febres vrentes quidem, acutæ sunt: typhodes autem, hoc est, fumigantes, longiores: ac mediæ inter has, existunt semitertianæ. Com.in Aph.12.lib.1.

Febres tertianæ, & ardentes præ cæteris sunt biliosissimæ, & multis iuuenibus accidunt.Com.in Aph.29.lib.3.

Febres ardentes, quòd vrentes quum sint, summas partes non calfaciant, malignæ existunt.Com.3.in Prorrh.cap.61.

Febres ex lassitudine ortæ, quæ temperatura biliosissimæ sunt, non parum conducunt ad præsagiendum.Comm.1. in lib.6.Epid. cap.9.

Febres laboriosæ citò abscessus faciunt. Com.in Aph.74.lib.4.

Febres laboriosæ, *inquire*, Laboriosæ febres.

Febres benignæ ex æquo totum corpus exurunt.Com.13.in Prorrh.c.61.

Febres longæ ob multitudinem fiunt humiditatis.Com.in Aph.16.lib.3.

Febrium, quæ tertio quoque die inuadunt, nec desinunt integrè, quædam cum horrore accedentes, dum à primo insultu ad incrementum contendunt, tametsi iam esse mediocriter progressæ videantur, alterum horrorem, cum constrictione inducunt. Ab hoc alterum incrementum: dein aliam constrictionem, horrorémque: nam iterum hæ, térque, repetunt. Postridie aliam habent priore minorem accessionem, sine priorum repetitione, ísque illis est deinceps perpetuus circuitus, vt binæ, quas dixi, binis fiant diebus accessiones. Aliæ autem habent tertio quoque die accessionem, citra insultus illos horrificos, citráque repetitiones, vnámque habent accessionem tertio quoque die, atque accessione carent secundo die. Vnum itaque hæ continuum, æquabiléque vsque ad vigorem, à primo insultu incrementum sortiuntur.Com.3.in lib.1.Epid. cap.5.

Febrium essentia est calor præter naturam, per vniuersum diffusus animal, aut certè per plures, vel per maximè principes partes. Comment.1. in lib. 6. Epidem. cap.28.

Febrium primæ, præcipuæ atque ex propria substantia sumptæ differentiæ, eæ sunt, quæ ex calore ipso accipiuntur. ibid.

Febrium modorum primam certissimámque notitiam, ab iis quæ in corpore apparent assequeris: mox verò, quæ ab externis causis comparata est, ad eorum quæ sunt à te reperta, exactiorem fidem, non parum conducit.Com.1.in lib.6.Epidem. cap.9.

Febrium alias esse acutas, alias diuturnas: item alias benignas, alias malignantis naturæ: præterea alias ordinatas, alias ordine destitutas: ac denique alias inuadentes per circuitus, alias omnino erraticas. Com.1.in lib.6.Epid.cap.28.

Febrium esse genera tria: vnum, ephemerarum: secundum, hecticarum: tertium, acutarum, quæ putridorum humorum sunt comites. Comment.1. in lib.3.Epid. cap.5.

Febrium cum rigore inuadentium, desinentium autem integrè cum biliosis vomitionibus, deiectionibúsve, aut sudoribus, causa est flaua bilis, totum permeans corpus. ibid.

Febrium acutarum differentiis adscribebat Praxagoras phreniticas, lethargicas, & ictericas febres. Comm.1. in lib.6. Epid. cap.28.

Febrium quæ tertio quoque die inuadunt, hæ quidem intermittuntur integrè: illæ autem secus. Rursus, intermittentium integrè, quædam accessionem habent horis duodecim circunscriptam: quædam longiùs productam.Com.3.in lib.1. Epid. cap.5.

Febrium insultus cum sudore, significant plenitudinem.Com.1.in Prorrh.c.15.

Febrium

Febrium malignarum ſymptomata ſunt perpetuus ſudor, non ex toto corpore manans, perfrigeratióque extremorum. Com.1.in lib.1.Epid.cap.23.

Febrium vniuerſum genus atque eſſentia in caloris differentia conſiſtit. Comm. 1. in lib.6.Epid.cap.28.

Febrium ab inflammatione, aut maligna putredine ortarum, acceſſio, nunquàm definit integrè. Comment.in Aphor. 43. lib.4.

Febribus omnibus,quæ alternis diebus exacerbantur, duo dies,duæque noctes, intercedunt mediæ inter duas acceſſiones. Raro ſiquidem inuenias,febrem ſupra tria interualla exacerbatam, quæ integrè definat. Comm.2.in lib.6.Epidem. cap.22.

Febribus acutis proprium eſſe, vt vrantur extremæ corporis partes.Com.2.in lib.1. Epid.cap.75.

Febribus colliquantibus aduerſiſſima omnium eſt mulſa: vt iuuantiſſima potio aquæ.Com.3.in lib.de Rat. vict. in morb. acut.cap.12.& 13.

Febres eſſe vel continuas, vel intermittentes: & intermittentium aliam quotidianam, aliam tertianam, aliam quartanam exiſtere: continuarum verò, aliam eſſe ſemitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam accenſam, aliam peſtilentem, aliam oleagineam, atque aliam hepialam. Comment.1.in lib.6. Epidem. cap.28.

Febres prorogari, aut propter aliquam partem affectam curatu difficilem: aut propter humores crudos & craſſos: aut propter erratum aliquod.Comm.3.in Progn. cap.23.

Febres inordinatas fieri eſt neceſſe,vbi atra bilis in quibuſdam mouetur partibus: in aliis immota permanet: atque in aliis putret,efferueſcitque.Comment.3.in Prog. cap.27.

Febres cum papulis, ſumi ab Hippocrate pro peſtilentibus.Comm.1. in lib.6.Epid. cap.28.

Febres acutas atque continuas dici ab Hippocrate,quæ remittuntur quidem, nunquàm tamen integrè definunt. Com.1. in lib.1.Epid.cap.22.

Febres ardentes atque tertianas fieri, ob flauæ bilis exuperantiam.Comm.2.in lib.1. Epid.cap.20.

Febres aſpectu terribiles dici, quo ad nos quidem, ſi cum papulis ac vlceribus ſint: quo ad ipſos verò ægros, quum delirant, & toruè intuentur. Com.1.in lib.6.Epid.cap.28.

Febrientes habent minus innati caloris, quàm antea. Comment. in Aphoriſm.14. lib.1.

Febrientes omnes non eſſe flatulentos. Com.3.in lib.6.Epid.cap.13.

Febrientes lædunt deambulatio,curſus, fomenta calida,luctatióque: vt quæ calorem vndique adaugent. Com. 3. in lib.6. Epid.cap.31.

Febrilis calor tangentibus aut acris, mordáxque videtur: aut moleſtus mediocriter.Nam ſuaue id,& familiare, quod naturali calori ineſt,ille nunquam habuerit. Com.1.in lib.6.Epid.cap.28.

Febrilis calor eſt ſiccus,ſqualénſque. Comment.2.in libr.de Rat.vict. in morb.acut. cap.22.

Febrilis calor interdum apparet multus, acerrimúſque:interdum multus quidem, non tamen acerrimus: eſt quum acerrimus quidem, minimè autem multus videatur. Comment. 1. in libr. 6. Epidem. cap.28.

Febrilis calor interdum quidem ſe ſqualidum, ac perquàm ſiccum, ſæpe verò halituoſum & humidum repræſentat. ibid.

Febrilis calor primò recentem & teneram pinguitudinem liquat, dein duriorem & vetuſtiorem, poſtea carnem: mox ſolida corpora,quibus liquatis, ſquamulæ cum vrina excernuntur.Comm.2.in Prognoſt. cap.28.

Febrilium calorum, hi quidem, vt ſtatim à principio ſunt iudicati, ita etiam permanent: alij verò,aut adauctam, aut imminutam eam, quam inter initia repræſentabant, differentiam afferunt. Sunt & nonnulli præterea, qui aliam quandam referunt ab ea quæ à principio erat, prorſus mutatam. Comm.1. in lib.6. Epidem. cap.28.

Febrire putantur non modò, qui in ſuperficie exteriori igneam habent caliditatem, verùm multò magis, qui in alto corpore, viſceribúſque illam poſſident. Com.1. in Prorrh.cap.7.

Februarium eſſe ſecundum menſem à ſolſtitio brumali, comprehendíque diebus duodetriginta. Comm.1. in lib. 1. Epid. cap.1.

Femur faciliùs in exteriorem & interiorem genu partem prolabitur, quòd multò laxiores ſint: atque in interiorem magis: quòd etiam minus aſtricta ſit.Comm.3 in lib.de Fract.cap.61.

Femur rarò excidit.Com.1.in lib.de Art.c.3.

Fili

cula, post vacuationem corporis, si id sit plenum. Commentar.3. in lib.3. Epidem. cap.76.

Fluxiones præcipuè descendentes ex capite, inualescere pluuiosis temporibus. Com.in Aph.16.lib.3.

Fœcundam esse mulierem sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Comm.in Aph.62.lib.5.

Fœmellas in sinistris vteri partibus reperiri, potiùs quàm in dextris. Com.2. in libr.6. Epid.cap.43.

Fœmina est mare frigidior. Comment. in Aphor.42.lib.5. & in Aphor.62. eiusdem libri.

Fœmina à partu citius augetur, quàm mas, ob corporis mollitudinem. Comm. 2. in lib.6.Epid.cap.44.

Fœmina est frigidior & imbecillior masculo.Com.in Aph.69.lib.5.

Fœmina debilior est masculo. Comment.in Aph.16.lib.5.

Fœmina excernit semen in coitu. Comm in Aph.10.lib.4.

Fœminæ rarò inest temperies vehementer calida.Com.in Aph.62.lib.5.

Fœminæ non caluescunt, ob humiditatem temperamenti. Comment. in Aphor.28. lib.6.

Fœminæ incrementum, citiùs quàm masculi, desinit, ob imbecillitatem naturalis potentiæ. Comm. 2. in lib.6. Epidem. cap.44.

Fœminis facultas naturalis est imbecillior, quàm masculis.Comm.2.in lib.6.Epidem. cap.44.

Fœminas concipi in sinistris matricis partibus.Com.in Aph.38.lib.5.

Fœminas in sinistris gigni matricis partibus. Com.4.in lib.6.Epid cap.27.

Fœtida semper sunt exitiosa. Comm. 2. in lib.3.Epid.cap.9.

Fœtor putredinis est,non concoctionis,indicium.Com.1.in Progn.cap.42.

Fœtus conceptus in læua parte vteri, est frigidior.Com.in Aph.48.lib.5.

Fœtus labefactatur in vtero, non modò misso sanguine ex vena, sed etiam ob longiorem inediam.Comm.in Aphor.31 lib.4.

Fœtum trimestrem,& quadrimestrem,præter cæteros iniuriis resistere. Comm.3. in lib.1.Epid.cap.30.

Fœtus calidiores in calidiore vteri parte consistunt.Comment.2.in lib.6. Epidem. cap.43.

Fœtuum connexiones eandem habent proportionem ad vteros, quam fructus ad plantas. Commentar. in Aphorism. 1. lib.4.

Fomentum est securissimum remedium, omninóque vtile, vel tanquam signum ad dignotionem, vel tanquam causa sanitatis oculorum. Comment. in Aph.31. lib.6.

Fomentum primò quidem calore suo nonnihil præsidij adfert oculorum fluxionibus : ac paulò pòst auget dolorem, atque ita facienda indicat.ibid.

Fomentum ex hordeo & orobis comminutis, feruefactísque in aceto paulò minùs aquato, quàm vt bibi possit, commendatur ad leniendum dolorem pleuriticum. Comment.2. in libr.de Rat. vict. in mor. acut.cap.5.

Fomentum ex furfure feruefacto in aceto, commendatur in pleuritide. Comm.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.5.

Fomentum fumi pro calore cuiusuis rei,qui extrinsecus nobis occurrit,siue ab igne,siue à balneis,proficiscatur.Com.3.in lib.6. Epid.cap.31.

Fomenta calida leniunt oculorum dolorem à fluxione ortum : sed alteram fluxionem accersunt.Comment. in Aphor. 31. lib.6.

Fomenta calida cutem affecti lateris ad perspirationes rariorem reddunt, phlegmonésque sanguinem tenuant, ac per halitum digerunt.Com.2.in lib de Rat.vict.in morb.acut.cap.1.

Fomenta calida si pleuriticum dolorem non soluerint, corpus vniuersum insigni aliqua vacuatione præuacuabis. ibid.

Fomenta si dolorem non sedent, ab eis desistes, ac totum corpus vacuabis. Comment.2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap.9.

Fomenta pulmonem siccant, & suppurationem excitant.ibid.

Fomentorum calidorum, alia humida, alia sicca, alia ex vtrisque sunt mista. Comment.2. in lib.de Rat. vict. in mor. acut. cap.4.

Fomentorum vsus frequentissimus est apud Medicos in membris dolentibus : nam & contenta laxant, & repleta vacuant, calfaciúntque refrigerata.Comm.6.in lib.6. Epid.cap.5.

Fontes hyeme sunt calidiores. Comm.4. in lib.6.Epid.cap.14.

Fontium pulchritudine, frequentiáque claruit Romana ciuitas. Comm.4. in libr. 6. Epid.cap.10.

Formicas morbos, prius esse vel nostris vnguibus,

vnguibus, vel aliquo linteo duriore, exasperandos, ac mox inungendos medicamentis. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Fotus omnis sæpiusculè auxiliatur dolori-bus. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Fotus minimè mordens, humidúsque omni periculo vacat. ibid.

Fotus humidi quidem, phlegmonis iis, quæ è biliosiore succo factæ sunt, opitulantur: sicci verò, iis quæ à tenui aquosóque sanguine sunt ortæ. ibid.

Fotus ex orobo, vel aceto, vel sale, nisi propitiam affectionem sortiantur, malum ipsum augebunt, vtpote qui fortem facultatem possideant. ibid.

Fotus morsu carentes, aduersus mordentes succos, vt mordaces, contra crassos, viscidósque, valent humores. ibid.

Fractura dicitur, continui solutio in osse. Com. 2. in lib. de Artic. cap. 45. & Com. 1. in lib. de Fract. cap. 1.

Fractura ossis in crure, grauis est morbus: qui vt curetur, expedit vt crus contineatur immobile. Canalis autem tunc videtur esse ex vsu, dum æger vult surgere à lecto. Com. 3. in libr. de Offic. cap. 18.

Fracturæ cubiti immodicam constrictionem indicat tumor magnus & durus in extrema ortus manu, sequenti post deligationem die. Quòd si nullus tumor illic appareat, signum erit, nihil humoris fuisse ab ipsa deligatione expressum. Comm. 1. in lib. de Fract. cap. 38.

Fracturæ cubiti moderatam constrictionem indicat paruus tumor, mollis, & cedens, in extrema ortus manu, sequenti post deligationem die. ibid.

Fracturæ curationem ab extensione esse inchoandam. Comment. 1. in libr. de Fract. cap. 6.

Fracturæ alicuius insignis, si curatio conueniens vltra septimum diem differatur, periculum est ne ex ossibus aliquod sy-deretur. Com. 3. in libr. de Fract. cap. 37.

Fracturarum deligatio, *inquire*, Deligatio.

Fracturis curandis quatuor operationes inseruiunt: extensio nempe, conformatio, deligatio, ac denique depositio: quibus omnibus vna communis inseruit figuratio membri. Comment. 1. in lib. de Fract. cap. 1.

Fracturas perfundunt aqua calida medici omnes, dum eas soluunt: vtpote insigne ex illa experti remedium. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 47.

Fractum membrum immobile, ac in multa quiete seruandum est. Commentar. 3. in lib. de Offic. cap. 17.

Fractum os firmiter callo obducitur, dum materia vnde callus gignendus est, moderatè tam in quantitate, quàm in qualitate, se habet: dúmque vires ipsam cogentes sunt validæ. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 42.

Fracti ossis partes, à manibus conformantis, in contrariam illi, in quam recesserant, reducendas. Comment. 1. in libr. de Fract. cap. 1.

Fracti ossis partes vt reducantur in proprias sedes, oportet alteram quidem sursum trahere, alteram verò deorsum: ac dein committere: alioqui verendum est, ne extantes eminentiæ frangantur. ibid.

Fracti ossis partes, quum ob siccitatem genuinam non possint perinde vt caro, simul coalescere; callo quodam circa oras ipsius orto, qui tanquam earum copula existit, iunguntur. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 41.

Fracto ossi duplici fascia esse opus, atque vtriusque circumuolutionem ab affecto loco inchoandam esse: indéque priorem superiùs distribuendam; alteram verò, inferiùs. Comm. 1. in libr. de Fract. cap. 25.

Fractum membrum, si postridie à deligatione in eius extremis partibus conspiciatur magnus & durus tumor, soluendum esse, móxque perfundendum hydrelæo copioso & calido: dein verò religandum rursus, sed laxiùs. At si secunda die nullus appareat tumor, tertia deligatione soluta, deligabis rursus, vehementiùs fascias constringens. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 38.

Fractum membrum, in ipso initio morbi extendendum esse: Tertia verò vel quarta die, dolorem leuandum. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 33.

Fracta ossa haud quidem solidantur secundùm intimas partes, sed secundum exteriorem superficiem duntaxat. Comm. 1. in lib. de Artic. cap. 65.

Fractis ossibus cibi congruentes sunt, ptisana, beta, malua, atriplex, blitum, cucurbita, & pisces, quibus molles sunt carnes. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 46.

Fracta ossa, & perperam conformata, rursus frangenda esse, postquàm fota fuerint hydrelæo calido: ac dein compingenda. Commentar. 2. in lib. de Offic. cap. 25.

Fracta ossa, quàm rectissimè extendenda esse. Comment. 1. in lib. de Fract. cap. 1.

Frangi

Frangi offa contingit, vel contufa ab aliquo duro & graui: vel incifa fimul cum adiacente carne: vel collifa ob faltum ab alto: vel inter luctandum contorta. Comm.2.in lib.de Fract.cap.9.

Fraterna cognatione nulla nec coniunctior, nec familiarior exiftit. Comm.3. in lib.de Fract.cap.35.

Frictio fenfim, molliter, multiformitérque adminiftrata, hoc efficit, vt nullæ inflammationis reliquiæ iam indurefcentes fuperfint. Commentar. 1. in libr. de Artic. cap 32.

Frictio dura, fui fimilem carnem reddit, hoc eft duram, vt mollis mollem. Comm 3. in lib.de Offic.cap.25.

Frictio multa, extenuat.ibid.

Frictio moderata, nutrit.ibid.

Frictiones reddunt fibrarum quidem fubftantiam pleniorem: carnium verò, minorem fed validiorem. Com.3. in lib.de Art. cap.81.

Frigidæ poft exercitationes potio, non caret noxa. Comment.in libr. de falubri diæta, cap.12.

Frigidæ multæ affufio, calorem reuocat: quo nomine fanat tetanum citra vlcus, in carnofo iuuene, mediáque æftate Comm.2.in lib.6.Epid.cap.9.

Frigidam ingrediuntur à balneo calido, qui rectè valent. Comm.3 in lib.de Rat.vict.in mor.acut cap.49.

Frigida perfufione imbecillia corpora debilitantur: in fortioribus autem, calor innatus primò quidem ad interiora refugit: poftea verò ad exteriora remeat, multò quàm anteà vehementior. Comment. in Aph.15 lib.1.

Frigiditas mufculos, vel neruos thoracis, apprehendens, duritiem quandam eis infert, motúmque fimilem conuulfioni, quem febris & calida auxilia fanant. Comm. in Aph.54 lib.6.

Frigiditas extremorum, *inquire*, Extremorum perfrigeratio.

Frigiditas tanta viuentibus nobis non poteft ad corporis interna permeare, vt partes illic confiftentes indurare fufficiens fit Com.5.in lib.6.Epid.cap.27.

Frigiditas omnis fingultum efficit, quòd difflationem impediens in neruofis corporibus, fit in caufa, vt ipfa repleantur Com.in Aph.13.lib.6.

Frigiditatem non femper confequitur ficcitas: ficuti neque humiditas. Comment.in Aph 62.lib 5.

Frigidum facit cutem duriorem, eius denfando fubftantiam. Com.in Aph.20.lib 5.

Frigidum vlceri occurfans, dolorem efficit infuppurabilem, natiuum calorem refrigerando: & ea difflari prohibet, quæ dolorem efficiunt.ibid.

Frigidum occurfans mediocriter corpori, auget calorem natiuum. Com.in Aph.22. lib.5.

Frigidum eft à noftra natura alienum. ibid.

Frigidum maximè aduerfatur fracturis capitis, vt quod non modò offibus, fed ipfi quoque cerebro inimicum fit.ibid.

Frigidum omne eft difficulter folubile, & vix coctionem admittit, ac proinde diu durat. Commentario in Aphorifm. 34. lib.7.

Frigidum perpetuò coctioni renititur, relu-ctatúrque. Comm.3. in lib. de Rat.vict in mor.acut.cap.29.

Frigidi eft ftabilia, tarda, & immobilia efficere ea, in quibus trahit moram. Com.1. in Prorrh.cap.10.

Frigidum nullum corpus difflari facilè. Com.6.in lib.6.Epid.cap.4.

Frigidum affectus frigidos promouet: calidiores difpungit. Com.5. in lib.6. Epid. cap.8.

Frigidum vlceribus mordax, cutem indurat, dolorémque infuppurabilem reddit. Commentario 1. in libr. de Artic. cap.55.

Frigida fi admoueantur fedi, vtero, atque veficæ, facilè conforti) lege communicari ventriculo: ac proinde abftinendum à frigidis in earum partium affectibus effe. Com in Aph.22.lib.5.

Frigidiores particulæ, citiùs ac magis læduntur ab immodico frigore: vt iuuantur à calido. Commentar. in Aphorifm. 18. lib 5.

Frigus eft inimicum thoraci. Com 3.in lib.6. Epid.cap 14.

Frigus corpus contrahens, coarctat vafa thoracis, & rumpit, ac tuffim excitat. Com.3. in lib.6.Epid cap.14.

Frigus cogit, denfat, ftipat, aftringítque corpora, quibus occurrit: quo fit vt infenfiles perfpirationes, manifeftófque effluxus, cohibeat.ibid.

Frigus quum repentè cogat id quod fufum eft, aliquam folutionem continui facit. Com.3.in lib.de Fract.cap 34.

Frigus conuulfionem parit. Comment.2. in Prorrh.cap.32.

Frigus circunftans, externas quidem partes refrigerat, condensátque: penitiores autem, non item. Comm.6.in lib.6. Epid. cap.4.

Frigus

Frigus circunftans, fi internas æquè ac externas corporis partes refrigeret, vires animalis diffoluet: fi verò tantùm fuperficiarias, efficiet vt interiores fua priftina temperatura calidiores euadant. Com. 6 in lib.6.Epid.cap.4.

Frigus aftringit. Comm.2.in lib.Prognoftic. cap.38.

Frigoris hyberni caufa eft Sol, dum obliquus, humilis, & breui tempore fupra terram fertur. Com.1. in lib. de Natur. hum. cap.44.

Fulgore inualefcente, caput quidem erit leuiffimum, cæterum thorax pulmóque laborabunt. Comment.1.in lib.1.Epidem. cap.8.

Frigora calidis & ficcis morbis fuperuenientia, minimè curationem recipiunt. Com.1. in lib.3.Epid.cap.7.

Frumentum Græcis eft σῖτ☉: quo nomine triticum quidem præcipuè, ac dein hordeum, & zeam, comprehendunt. Com.1. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Fruftra & temerè fcribi ea, quæ vel non fcripta, funt vniuerfis notiffima. Comm.1. in Prorrh.cap.2.

Fulcimenta dicuntur, quæ iis membris, quæ non mouentur, admoueri folent. Com.3. in lib.de Offic.cap.36.

Fulcimenta funt, quæ ab ipfa continentur deligatione.ibid.

Fuligo eft flammæ excrementum, exhalatióque materiæ terreæ, ac planè exuftæ Gal. contra Lycum.

Fuliginofa excrementa fiunt in fanguine ob caliditatem infitam, præcipuè fi ille calidior fit: quæ quidem excernuntur à corde per expirationem: à reliquo verò vniuerfo corpore, per arteriarum fyftolen. Comment.6.in lib.6.Epid.cap.2.

Fuliginofa excrementa gignuntur à caliditate.Com.6.in lib.6.Epid.cap.3.

Fulmina extendi interdum in fublime, aliquando in obliquum, nonnunquam in terram: atque hanc folam fulminum delationem percipi à nobis: cæteras nos latêre. Excuti autem fulmina, dum nubes inter fe concurrentes igneum id, quod in ipfis conclufum eft, intra fe compellentes, compingentéfque, omnino denfauerint. Comment.4. in lib.6. Epidem. cap.19.

Fumus eft excrementum flammæ, éftque exhalatio materiæ femiuftæ, quæque ex miftura humidæ ac terreæ fubftantiæ conftat. Gal.contra Lycum.

Fumus, quò magis eius fubftantia augebitur eò magis oculos vellicabit atque mordebit.ibid.

Fumidus aër lachrymas excitat.ibid.

Functiones lædi à vehementibus intemperantiis. Com.in Aph.22.lib.2.

Functionum noxas, nihil intereft affectus voces, aut fymptomata. Com.1. in libr.3. Epid.cap.4.

Fungorum efus glutinofos fuccos generat. Com.6.in lib.6.Epid.cap.5.

Furfurea excrementa vrinæ, veficam laborare fcabie fignificant, quando venæ nullum affectum habent. Com.in Aphor.77. lib.4.

Furfurea feruntur aliquando ex venis, quum earum tunica patitur: vel quum fanguis, qui in ipfis continetur, à febre ardente peruritur.ibid.

Furfures auferuntur à tritico, aut tenuibus cribris poft molitionem: aut ante molituram eloto tritico. Com.1. in libr.de Art. cap.41.

Furor nunquàm à pituitofo humore ortum habet, fed ab irritante, & mordente, cuiufmodi eft flaua bilis, & melancholicus humor, fupra modum aflatus, aut putrefactus. Com. in Aph.56.lib.6.

Furorem fieri, quum fanguis feruens ad caput tollitur. Com in Aph.40.lib 5.

Furores ob tenuium & biliofórum humorum eueniunt malignitatem. Comment.in Aph.22.lib.3.

Futurorum præcognitio vtiliffima eft. Comment.1.in Progn cap.4.

G

GAlea Perigenis eft genus vinculi, opportuniffimum, vbi caput & malæ funt plurimis in locis conuulnerata. lib.de Fafc.cap.28.

Galenus prædixit Eudemo folutionẽ trium quartanarum. Com 3.in lib.1.Epid.c.17.

Galenus pernoctare apud ægros folebat, dum miniftrorum diligentia erat illi fufpecta. Commentar.1. in libr. de Fract. cap.21.

Galenus vfus eft præceptoribus tum Satyro, tum Feciano. Com.1.in lib.3. Epidem. cap.29.

Galenus Commentarios fuos omnes, in gratiam amicorum confcripfit. Præfat. Comment.1.in lib.6.Epid.

Galenus erudiebatur apud Smyrnam. Comment.1.in lib de Art.cap.24.

Galenus fecundum & trigefimum annum natus, ab Smyrna fe contulit Romam. ibid.

Galenus ex pulfu deprehendit adolefcentis amorem. Com.1.in Prog.cap.8.

Galenus nihil vnquam in ægrotorum vſum inſtituit, cuius apud ſe priùs non feciſſet periculum. Comment. 2. in lib. 1. Epidem. cap. 50.

Galeni præceptores fuere Pelops, & Satyrus. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 6.

Galeno ſignificabant omnia quæ præter hominum opinionem euenire cernebant, Medici omnes Romani, atque circumuicini. Com. 1. in lib. de Art. cap. 24.

Galeno receſſit clauis ab humeri capite, intercapedine quatuor digitorum: ac tandem fuit accuratè repoſita. Com. 1. in lib. de Art. cap. 62.

Galli ſunt temperamento frigidiore. Comment. 3. in lib. 3. Epid. cap. 70.

Ganglia ex lento & muccoſo humore ortum habent: atque circa partes chartilaginoſas & neruos produci ſolent. Com. 2. in lib. de Art. cap. 54.

Gangræna ingens eſt initium ſyderationis. Com. 4. in lib. de Art. cap. 17.

Gangræna ex magnitudine inflammationis prouenit. Com. 4. in lib. de Art c. 16.

Gangræna inter magnam inflammationem, atque ſyderationem exiſtens media, tanto eſt deterior inflammatione, quanto ſyderatione leuior. Comm. 4. in lib. de Art. cap. 17.

Gangræna imminet putrilaginoſis inflammationibus, ſuperato iam per ipſas naturali calore, atque extincto propemodum. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 30.

Gangrænam propriè vocari, morticinium carnoſæ particulæ, ob magnitudinem inflammationis obortum. Com. in Aph. 50. lib. 7.

Gangrænam; hoc eſt, carnoſarum partium corruptionem, completam quidem ita, vt pars iam mortificata ſit, reſtituere eſt impoſſibile: incipientem autem, poſſibile. ibid.

Gangrænas venarum vocat Hippocrates, quum illæ ex nimia inflammatione emoriuntur. Com. 2. in lib. de Fract. c. 24.

Gemellorum diſcrimen non diſcernet, qui ſemel aut bis eos viderit, perinde vt ij, qui cum eis diu fuerint verſati. Comm. 1. in Progn. cap. 8.

Genæ rubent in purulentis, propter calorem pulmonis, atque etiam tuſſedine. Com. 2. in Progn. cap. 60.

Generatio noſtra eſt ex humido. Comm. in Aph. 14. lib. 1.

Generationis omnium animalium initia eſſe calidum, frigidum, humidum, ſiccum, ibid.

Genu ſignificat anteriorem partem articuli in crure exiſtentis. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 66.

Genu articulatio ex duobus oſſibus inter ſe commiſſis conſtituta eſt: nempe femoris atque tibiæ. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 52.

Genu articulatio, *inquire*, Femur.

Genu articuli anterior pars à patella, quam μύλην, & ἐπιγονατίδα vocant, & à quodam muſculo arctatur. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 61.

Genu articuli poſterior pars, à capite muſculi tibiam flectentis, reprimitur. Qui muſculus, quòd exiguus ſit, & in ipſa iunctura occultetur, compluresfefellit artis diſſectoriæ peritos. ibid.

Genu articulatio, quòd laxior ſit, promptior etiam, quàm cubiti, ad luxationes exiſtit. Commentario 3. in libr. de Fract. cap. 59.

Genu articulus duplex eſt. Com. 1. in libr. de Art. cap. 1.

Genu articulus neruoſa quædam extrinſecus ligamenta ſortitur. Comm. 4. in libr. de Art. cap. 42.

Genu articulus non vertitur huc & illuc, vt cubiti articulus: ſed tantùm flectitur. Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 66.

Genu articulus ſolus iuſtam vndequaque naturam ſortitur Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 53.

Genu articulationem fulcit chartilago inter capita femoris, tibiæque aptè conſtricta. Commentar. 3. in libr. de Fract. cap. 52.

Genus Regum & Sacerdotum vt permaneret, ſtudioſè curabant Græci: idque ideo, vt liberi in parentum munia ſuccederent. Com. in Aph. 59. lib. 5.

Geranis eſt genus vinculi, iiſdem accommodatum, quibus ſpica etiam vinculum. lib. de Faſci. cap. 74.

Germani non ſunt flaui, ſed rufi. Comm. in lib. de ſalubri diæt. cap. 6.

Germani ſunt temperamento humidiore. Com. 3. in lib. 3. Epid. c. 70.

Gibba fit ſpina aliquando propter ictum aut caſum: aliquando propter quædam tubercula dura, quæ in parte anteriore conſiſtunt. Com. in Aph. 46. lib. 6.

Gibbi ex aſthmate, aut tuſſi ante pubertatẽ effecti, cito moriuntur, quum in eis thorax minimè vnà cum viſceribus augeatur, ac proinde magna anguſtia premantur reſpirationis organa. ibid.

Gibbis eſt in partem poſteriorem conuexa ſpina. ibid.

Gibboſitas omnis ſponte adueniens, propter dura

H

Habitus athletarum ad extremam peruenit repletionem. Commentar. in Aphorism. 3. lib. 1.

Habitus vtilis ad naturæ opera, nec summè plenus, nec obnoxius periculo, existit. ibid.

Habitus simpliciter bonus, ad immodicam repletionem non peruenit. ibid.

Habitus significat corporis structuram, compositionémque. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 31. & 47.

Habitus inter pronum atque supinum medius, quo nimirum mortales maiori suæ ætatis parte degere solent, aliorum omnium est à dolore excitando maximè alienus. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 20.

Habitum naturæ vtilem, haudquaquam soluere expedit. Com. in Aph. 3. lib. 1.

Habitum ad corporis constitutionem referimus: vtpote quum quis vel mollis, vel durus fuerit, Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 25.

Hæmorrhoides sæpe melancholiam persanarunt. Com. 2. in lib. 6. Epid. c. 14.

Hæmorrhoides profluentes, sanant melancholicas passiones. Comm. in Aphor. 25. lib. 4.

Hæmorrhoides fluunt, interdum quidem, natura expurgante melancholicum succum, quandoque etiam plenitudinem sanguinis euacuante: nonnunquam ore ipsius venæ adaperto, ab impetu sanguinis in eam decumbentis, absque aliqua prouidentia, vel conatu naturæ. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 25.

Hæmorrhoides suppressæ alunt vel melancholiam, vel phthisim, vel hyderum, vel scirrhos, vel cancrum, vel elephantum. Com. 3. in Prorrh. cap. 39.

Hæmorrhoides sanguinem crassum euacuant, humore melancholico plenum. Com. in Aph. 11. lib. 6.

Hæmorrhoides melancholiam incipientem prohibent, & iam factam curare sunt visæ: necnon induratum lienem. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Hæmorrhoides melancholiæ conferunt. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 25.

Hæmorrhoides euacuant quod est veluti fæx sanguinis. Com. in Aph. 11. lib. 6.

Hæmorrhoides fiunt ab atra bile, quando ad venas quæ in sede sunt, repentè decumbit. Comm. in Aph. 30. lib. 3.

Hæmorrhoides melancholicam tantùm cacochymiam euacuant. Comm. 3. in libr. Epid. cap. 37.

Hæmorrhoidum vacuatione excretis vitiosis succis, suboriuntur interdum quidam habitus mali, decolorationes, atque hydrops: nunquam autem pleuritis, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque dothien, neque terebinthus vocatus tumor, ac fortasse neque lepra. ibid.

Hæmorrhoidibus suppressis, multos fuisse correptos insania. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 25.

Hæmorrhoidibus perfluentibus, post prauũ sanguinem contingit probum vacuari, nisi vas occludatur. ibid.

Hæmorrhoidas aperiri ab acrimonia humorum, qui purgantur à medicamine melancholicis propinato. Comm. in Aph. 47. lib. 6.

Hæmorrhoidas, si claudantur in melancholicis, esse aperiendas. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 25.

Hæmorrhoidas aut nimis fluere, aut ex toto supprimi, periculosum. Comm. in Aph. 25. lib. 4.

Hæmorrhoidas fieri impossibile est, quin propter multitudinem & crassitudinem sanguinis aperiantur ora quarundam venarum, per quas hepar deponit fœculentum & melancholicum sanguinem. Com. in Aph. 12. lib. 6.

Hæmorrhoidas intempestiuè curari ab iis, qui neque vena per circuitus secta, nec aluum cientibus medicamentis, neq; exercitatione, prius corpus euacuant: neque ex eis vnam faltem relinquunt, sed omnes vnà tollunt. Com. 3. in lib. 6. Epid. c. 38.

Halitus inspiratio est idonea solis laterum doloribus siccis, ex quibus nihil expuitur. Comm. 2. in libr. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 4.

Hallucinamur in propriis, in alienis oculatissimi. Com. 4. in lib. 6. Epid cap. 10.

Hallucinari quidem nunquàm, supra captum hominis est: quàm minimè autem errare est solius artificis. Comment. 3. in Progn. cap. 42.

Harenosa cum vrinis exeunt, siue in renibus, siue in vesica gignantur calculi. Com. in Aph. 79. lib. 4.

Harmoniæ meritò nominantur commissuræ caluariæ. Com. 3. in lib. de Off c. 36.

Hebetudo visus, auditúsque propter potentiæ sensibilis imbecillitatem accidit senibus. Com. in Aph. 31. lib. 3.

Hectica febris similis in seipsa manet, calorem obtinens, perinde vt calx, debilem contingentibus. Comm. 2. in Prognostica, cap. 60.

Hecticæ febri Galenus vidit mistam aliquam

Hydropicis

Hydropicis si superueniat tussis,ipsius mor-bi ratione, signum est exitiale. Comm. in Aph.35.lib.6.
Hydropicis confert quàm minimum bibere,& quàm plurimum laborare quum talis vitæ ratio calfaciat,& siccet.Com.4.in lib.de Rat.vict.in morb.ac.c.111.
Hydropicis colligitur aquá inter perito-næum,& epigastrium. Comm.in Aph.55. lib.7.
Hydropicum corporis habitum linteis fricari oportet,asperioréque frictione obdurari,atque exerceri in puluere à medicis. Eos verò qui hæc non tolerant, medicamentis in modum emplastri confectis,sicari:lotione autem eis interdici. Com. 2. in lib.6.Epid.cap.4.
Hyemali tempore coctiones, sanguificationes,& nutritiones,meliores fieri. Com.in Aph.15.lib.5.
Hyems reddit morbos longiores. Comm.in Aph.12.lib.1.
Hyems etsi saluberrimum corpus exceperit, in eo tamen pituitam accumulat.Com.in Aph.20.lib.3.
Hyems nullam dissoluit plenitudinem in parte aliqua corporis consistentem. Com. in Aph.13.lib.3.
Hyems magnum Aquilonem, & longo solet habere tempore.Com.1.in lib.1.Epidem. cap.3.
Hyems humiditate frigoréque cæteris tempestatibus præstat. Com.1. in lib.1. Epid. cap.1.
Hyems est frigida & humida.Præfat.in lib.1. Epidem.
Hyemis lenitas cum æstate feruida congruit. Commentar.3. in libr. 3. Epidem. cap 6.
Hyemis naturale temperamentum frigidum est & humidum.Comment.in Aphor.13. lib.3.
Hyemem squalidam , esse humidiorem æstate. Comment. 1. in libr. 1. Epidem. cap.5.
Hyeme plus appetunt homines, & cibum faciliùs concoquunt. Comm. in Aph. 15. lib.5.
Hyeme magis augentur corpora, plúsque optimi sanguinis gignunt.ibid.
Hyeme inualescit pituita.Comm.1.in lib.1. Epid.cap.1.& cap.8.
Hyeme febres pituitosiores gignuntur. Com.1.in lib.de Nat.hum.cap.40.
Hyeme plures cibos dari sanis oportet,quòd plus tunc habeant innati caloris. Com. in Aph.18.lib.1.
Hyeme nobis esse edendum plurimum: bibendum parcissimè. Com. in lib.de salub. diæta,cap.2.
Hyeme virtus robusta est, à corporéque ægroto fit haud ita multa euacuatio.Com. in Aph.17.lib.1.
Hyeme sufficienter euacuantur sani.Com.in Aph.17.lib.1.
Hyeme ventres natiuo calore calidissimi sunt: reliquæ autem particulæ corporis, magis frigescunt, atque nonnullis etiam ventriculus.Comm.1. in lib. de Nat.hum. cap.44.
Hyeme fiunt magna ex parte quotidianæ accessiones.Commentar.in Aphorism.12. lib.1.
Hyeme omnia viscera sunt calidiora, partes autem subcutaneæ frigidiores redduntur,calore ad internas corporis partes se recipiente.Comment.4.in libr.6.Epidem. cap.14.
Hyeme profundiores ipsius terræ partes, ac proinde etiam fontes,sunt calidiores, calore ad intima se recipiente.ibid.
Hyeme humores intus colligi, viréfque seruari validas accidit.Comm.in Aphor.25. lib.2.
Hyeme calor natiuus refugit ad viscera interna,propter circunstantem extrinsecus frigiditatem.Comment. in Aphorism.15. lib.1.
Hypochondriaco,flatuoso, & melancholico affectu detentis inflatur venter,dum Veneri nauant operam,iam inclinantes ætate:atque ij perpetuò coitum appetunt. Com.3 in lib.6.Epid.cap.12.
Hypochondrij partes in respirationibus,vnà cum thorace mouentur. Com.1.in lib.de Rat.vict.in mor.ac.cap.32.
Hypochondriorum cum febre dolores,quos sudor non soluit,maligni existunt. Comment.2 .in Prorrh.cap.57.
Hyposarcidion,*lege* Hydropes.
Hypostasis fluxioni exaduerso opponitur. Com.1.in lib.de Offic.cap.19.

I

Iactari membra ab ægroto,aut propter virium imbecillitatem,aut vitium ventriculi.Com.1.in Progn.cap.16.
Ianuarium esse primum mensem à solstitio brumali.Com.1.in lib.1.Epid.
Ichoroïdes sanguis vocatur, qui tenuem ac prauam humiditatem continet,non aquosam absque mordacitate, sed mordacem & erodentem.Comm.2. in lib. 6. Epidem. cap.37.
Ichoroïdes sanguis efficit pauidos, insomnésque.ibid.

Icteritia

Ićteritia fit nonnunquam iudicatoriè, repellente natura flauam bilem per vniuerſum corpus, ac præcipuè ad cutem. Comm. in Aph. 62. lib. 4.

Ićteritia fieri ſolet hepate obſtructo, vel inflammato, vel ſcirrho aliquo affecto. ibid.

Ićteritia iudicatoria fieri ante diem ſeptimum nequit. ibid.

Ićteritia ante ſeptimum diem ſuperueniens febrienti, ex hepatis obſtructione, aut phlegmone, oritur. ibid.

Ićteritiam fieri, bile cum ſanguine per totum corpus delata, ob phlegmonen, vel ſcirrhum, vel obſtructionem earum partium, ad quas mitti ab hepate ſolet. Com. in Aph. 64. lib. 4.

Ićteritiam fieri, diſſeminata bile per cutem. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 65.

Ićteritiam ante diem ſeptimum ortam, perniciofam exiſtere. ibid.

Ićteritiam eſſe inutilem, ſi appareat priùs quàm morbus fit coctus. Com. 1. in libr. 3. Epid. cap 5.

Ićtericum morbum contingit fieri, vel propter inflammationem hepatis, vel propter obſtructionem eiuſdem, vel naturâ in modum criſeos bilioſum humorem exuperantem in venis, ad cutem ipſam pellente. Com. in Aph. 42. lib. 6.

Ićtericorum complures curatos fuiſſe, pharmaco quod bilem purgaret, eis propinato. Galenus contra Iulianum.

Ićtericorum peculiare ſymptoma eſt alba deiectio. Com. 1. in Prorrh c. 31.

Ićtericorum deiectiones ſunt albæ, quòd bilis flaua non deſcendat ad inteſtina, obſtructo poro illius delatore. Comm. 1. in Prorrh. c. 13.

Ićtericis ex obſtructo iecinore, auxiliatur medicamen bilem expurgans, poſt reſeratas viſceris obſtructiones. Com. 1. in lib. de Nat. hum. c. 35.

Ićtericis omnia videntur amara eſſe, etiam ſi ſint dulciſſima. Commentar. 5. in libr. 6. Epidem. cap. 17. & Comm. 1. in lib. de Off. cap. 3.

Idiotæ peritum medicum ab imperito nequeunt diſtinguere. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 12.

Iecur exiguorum neruorum eſt particeps. Com. 1. in lib 6. Epid. c. 5.

Iecur maximè nutritur à dulcibus. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. c. 11.

Iecoris facultas ex vrina deprehenditur. Com. 2. in Prog. c. 26.

Iecoris affectus comitantur ſubſidentiæ vrinarum oroboides, ac ſandaracham referentes. Comment. 1. in lib. 6. Epidem. cap. 5.

Iecoris morbus ſi in morbum lienis permutetur, bono eſt: malo autem, ſi contrarium eueniat. Comment. 2. in libr. 6. Epidem. cap. 27.

Iecoris conuexa pars, maius habet annexum periculum. Comment. 2. in lib 6. Epidem. cap. 15.

Iecur comparari vrbi. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 6.

Iecur eſſe principium nutricis & naturalis animæ. Comment. 1. in libr. 3. Epidem. cap. 13.

Iecur eſſe terminum infernarum ſupernarúmque partium. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Iecur, *inquire*, Hepar.

Iecore inferiora membra vel ſi phlegmone corripiantur, interire quàm pauciſſimos. Com. 2 in lib. 6. Epid. c. 15.

Ἱερεῖα vocantur omnia, quæ Diis honoris gratia exhibemus. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 16.

Ἱεροσκόποι, hoc eſt, aruſpices, ſunt, qui ex victimarum inſpectione, futura prænunciant. ibid.

Ἱεροσκοπία eſt ſcientia, quæ ex inſpectione hoſtiarum atque ſacrificiorum, docet prænuntiare futura. ibid.

Ignauia ex frigidis craſsíſque & glutinoſis, ad motúmque contumacibus humoribus, gignitur. Commentario 1. in Prorrh. cap. 13.

Ignis elementum pari portione ineſt pueris & ætate vigentibus: ſubſtantia autem ei ſubdita diſſimilis atque diuerſa exiſtit. Com. in Aph. 14. lib 1.

Ignis eſt naturæ calidæ & ſiccæ. Comm. 1. in libr. de Rat. vict. in mor acut. cap. 18. & cap. 43.

Ignis ventilatione accenditur. Comm. 6. in lib. 6. Epid cap. 2.

Ignem vſurpari ab Hippocrate pro vehementiſſima febre. Comm. 3. in lib. 1. Epid. cap. 19 & 21.

Ignem potiſſimùm eſſe ipſius vitæ cauſam. Com. in Aph. 14. lib. 1.

Ignem extingunt plurima ligna iniecta. Com. in Aph 12. lib. 6.

Igne ex accenſis paleis vtebantur olim in primis, qui argentum elaborabant. Galenus contra Lycum.

Ignorantia cum rigore, victum cerebri calorem natiuum, à ſymptomatica refrigeratione, indicat. Comm. 2. in Prorrh. cap. 29.

Ileos conſiſtit in inteſtinis, fitque ipſis cupienti

Inanitum

Inanitum corpus, esse nutriendum vberius, quàm anteà, quàm inaniretur. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 1.

Inanita corpora, multò faciliùs à causis procatarcticis arripiuntur in morbos, quàm quæ bono sunt habitu ibid.

Incessus fit vtroque crure per vices nunc firmato, nunc moto. Com. 3. in lib. de Artic. cap. 73.

Incessui inseruientia, *inquire*, Ambulationi.

Incidens, penetransque, spissanti cogentique corpora contrarium existit. Com. 1. in lib. de Rat. vict. cap. 43.

Incidere cutem scalpello in partibus inflammatis aliquando compellimur, tum vt aliquid redundantis sanguinis in phlegmone ipsa euacuemus: tum vt facilem perspirationem faciamus, adeóque relaxemus tensionem. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 18.

Inclinantium ætas est frigida & sicca. Com. in lib. de salub. diæta, cap. 7.

Inconsueta sunt mala. Com. 2. in Prog. c. 11.

Incrementum animantibus accidit à naturali potentia. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Incrementa deformia sunt vitiosa. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Indices dies dici eos, in quibus aliquod signum apparet futuræ iudicationis in altero aliquo iudicantium dierum. Comm. in Aph. 24. lib. 2.

Indicium vnum malum vehemens, à multis bonis interdum vincitur: sicuti & à multis malis vnum bonum, & vehemens superatur. Com. 3. in Progn. cap. 35.

Indicium, *inquire*, Signum.

Indicia praua, alia quidem malis annumerantur signis ex accidenti, alia simpliciter: nempe quum tantùm indicia sunt, nullum ipsa gignentia malum, sed indicantia difficilem affectionem, à qua duxerunt originem. Commentario 2. in Prognost. cap. 49.

Indiciorum singulorum vires esse per se æstimandas: ac dein mutuò inter se conferendas. Commentar. 3. in Prognostica, cap. 37.

Indiciis aliis omnibus felicem exitum morbi annuntiantibus, si adsit aliquod symptoma terrificum, sciendum est, id ipsum aut naturale existere, aut prorsus ante morbum, propter aliquam euidentem occasionem, contractum fuisse. ibid.

Indicia omnia spectanda, neque vni soli credendum esse. ibid.

Indurari dupliciter corpora: nempe & dum tota in imo vehementer refrigerantur, & dum exiccantur valenter. Comment. 2. in Prorrh. cap. 44.

Inedia conducit non parum coctioni prauorum humorum. Com. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 22.

Inedia euacuat ex accidenti, non per se ipsam. Comm. in Aph. 17. lib. 2. & in Aph. 2. lib. 4.

Inedia longa, reddit famelicos. Comm. 4. in lib. 6. Epid cap. 17.

Inedia integra vtendum esse, in omnibus morbis, quibus vigor & iudicatio primis quatuor diebus futura sit: modò natura sit fortior. Commentar. in Aphorism. 4. libr. 1.

Inediæ longæ, iis qui calorem habent ad igneam naturam propensiorem, præter alia mala, etiam inferunt febrem. Comment. in Aph. 22. lib. 2.

Infantes balbutiunt, quòd linguam humidiorem æquo sortiantur. Com. in Aph. 32. lib. 6.

Infantes aut non ambulant, aut imbecilliter: quòd crura nequeant in eis firmiter, ob mollitiem, stabiliri. ibid.

Infantes nec dolorem ferre possunt, nec curationem. Commentar. in libr. 6. Epidem. cap. 18.

Infantes sunt somnolenti natura. Comm. in Aph. 24. lib. 3.

Infantes sunt temperamento humidiore. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 70.

Infantium esse membra omnia mollissima, ac veluti muccosa. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 12.

Infantium recèns natorum corpora esse maximè humida: ossa autem, cerea potius, quàm lapidea. Comment. in Aphorism. 24. lib. 3.

Infantibus omnes partes quàm maximè sanguineæ existunt. Galenus contra Lycum.

Infantibus adest vomitus, propter lactis, quo ingurgitantur, colluuiem. Commentar. in Aph. 24. lib. 3.

Inflammatæ partes non egent deligatione, nisi ratione medicaminum admotorum. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 31.

Inflammatæ particulæ exprimunt tenuiorem humorem, quoties continens inflammationem superficies minimè densa existit. Com. 2. in Prog. cap. 50.

Inflammatæ omnes particulæ tenduntur: tensæque dolorem sibi conciliant: quo fit, vt inflammationes augeantur, conuulsionésque excitentur. Comm. 2. in libr. de Fract. cap. 18.

in libr. de Natura humana. cap. 35.

Inspirationes, quæ partim per os, partim per vniuersam fiunt cutem, duplicem animali præstant vtilitatem: nam & natiuum calidum inde refrigeratum corroboratur, ne digestum pereat: & excitatur, valentiúsque redditur, quum à multitudine frigidioris materiæ opprimitur. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Instaurationis extenuatorum modus est vnicus, moderatio nimirum eorum omnium, quibus, dum valemus, nobis est opus: ea verò sunt, labores, cibi, potus, & Venus. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 29.

Instrumenta necessaria ad inueniendas artes, sunt duo: experimentum scilicet, ac rationale iudicium. Comm. in Aphor. 1. lib. 1.

Instrumenta per quæ remedia inueniuntur, sunt duo: ratio & experientia. ibid.

Instrumenta nobis adesse duo, rationem & experientiam, ad cognoscendum terminum, quo fit suppuratio eruptura. Com. 3. in Prog. cap. 10.

Insueta tentanda esse, ne ab eis, si quando fortè incidamus in illa, lædamur. Com. in Aph. 50. lib. 2.

Insultus morbi secundum latitudinem, ad tertium vel quartum diem extenditur. Com. 1. in Prorrh. cap. 1.

Intelligentiam ex opposito distingui à sensibus. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 3.

Intelligi nonnulla non posse, nisi conspiciantur. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 39.

Intelligibilium intellectui esse commissum iudicium. Comentar. 1. in libr. de Offic. cap. 4.

Intemperatus status vt nullus est commodus temperatis corporibus, ita nec nocuus, perinde ac intemperatis. Com. 2. in libr. 1. Epid. cap. 7.

Intemperatis corporibus, naturis, ætatibúsque, similes sunt tempestates insalubres contrariæque iis auxiliantur. ibid.

Intemperantiæ habituales sunt, quæ fiunt læso habitu corporis. Comm. in Aph. 12. lib. 4.

Intemperaturæ in vniuersum sunt octo: quatuor videlicet simplices, quatuor verò compositæ, simplicibus inuicem complicatis. Com. in Aph. 62. lib. 5.

Intemperies omnis immodica, operationem exoluit. Comment. in Aphorism. 20. lib. 2.

Intemperies principiorum quidem proprias illorum functiones violant: earum autem partium, quæ principiis proximè accedunt, ipsa principia virtutum ad sympathiam agunt. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 47.

Intemperies excedentes salubrem mediocritatem, corrigendas contrariis esse. Com. in lib. de salub. diæta, cap. 24.

Intemperies naturales corrigere, non exigua est artis tuendæ valetudinis pars Galenus contra Lycum.

Intercalares dies sunt tertius, quintus, nonus, atque nonnunquam sextus. Comm. 3. in Prog. cap. 1.

Intercostale primum, non magnopere ad functionem respirationis conferre. Comment. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Intereunt admodum rari, si nec Medicus, nec ægrotus, nec ministri, in aliquo peccent, nihílque præterea noxium extrinsecus fortuitò occurrat. Comm. 2. in libr. 6. Epid. cap 42.

Intermittente febre correpti, fieri non posse, vt extrà frigeant, intus verò deurantur. Com. in Aph. 48. lib. 4.

Intermittentes febres dicuntur, quæ inuadunt singulis diebus ac noctibus: siue remittantur, siue desinant integrè. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 2.

Intermittentium febrium species sunt tres: quotidianæ, tertianæ, quartanæ. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 64.

Intermittentium febrium nullam letalem dici ab Hippocrate. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 5.

Intermittentes vocari febres, quæ à vigore aliquandiu extinguuntur integrè. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 22.

Interna cubiti vena, celeriter vacuat supernas thoracis partes pleuritide afflictas. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 10.

Interna vena, *inquire*, Axillaris: nam est eadem.

Interpretatio per abusum dicitur explicatio causarum, in iis quæ minus perspicuè sunt dicta. Comment. 2. in libr. 1. Epidem. cap. 56.

Interpretatio propriè dicta circa obscuras dictiones versatur. ibid.

Interpretis munus, *inquire*, Expositoris.

Interpretis munus est, autoris sententiam, ac rei quæ exponitur, veritatem tueri. Comment. 3. in lib. de Offic. cap. 20.

Interpretis munus est, non quidquid illi videatur verum exprimere: sed sententiam scriptoris exponere, etiamsi falsa sit. Comment. 1. in Prog. cap. 4.

Interpretum munus est, vt libri tueantur sensum, & commẽtariorum suorum lectores, quæ conducunt, doceant. Præf. in li. 1. Epid.

Intestina

Inteftina fi erodantur ab humoribus acribus, prius abluentia iniicimus, in quibus eft mulfa, & cremor ptifanæ: dein verò, vbi illi fuerint excreti, quæ morfus leniant, indimus: quæque inteftinis adhærentia, & ea tegentia, à fupernè decidentibus acribus fuccis illa tueantur: cibos etiam offerimus qui & gignant probos fuccos, & non facilè corrumpantur. Comment. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Inteftina omnia, cæco excepto, funt per mefenterium reuincta, coërcitáque. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 3.

Inteftinorum tenuium vulnus non coalefcere. Com. in Aph. 18. lib. 6.

Inteftinorum excrementa excernuntur per deiectionem. Comm. 2. in libr. de Artic. cap. 20.

Inteftinorum conftrictio, dum ab infernis incipit partibus, furfum repellit, quæ in eis continentur. Comm. 5. in libr. 6. Epidem. cap. 27.

Inteftinis oblæfis, fi humor aliquis per aluum vacuari incipiat, deriuandum ad vrinæ vias, vel ad vterum effe. Comm. 2. in lib. 6. Epidem. cap. 7.

Inteftina elapfa per vulnus, repofitáque, etiamfi diu perfrigerata fuerint, ad priftinum ftatum reuerti, poft cicatricem obductam vulneri. Com. in Aph. 58. lib. 6.

Inuentionem quæfitorum effe duplicem: vnam, quæ ratione peruenit ad cognitionem vniuerfalis communifque fpeciei omnium particularum: alteram, quæ per particularia ipfa commune & vniuerfale affequitur. Com. 3. in lib. 1. Epid. c. 17.

Inuoluntariè excernit æger duobus modis: aut quòd mens ægrotet: aut quòd partes per quas fit excretio, minimè fentiant. Com. 2. in Prorrh. cap. 45.

Iracundia cauenda eft, fi cor & caput calidiorem, quàm par fit, habuerint temperiem, aut affectui alicui aduentitio fuerint obnoxia: excitanda autem confultò, in affectibus frigidis, & capite naturaliter frigidiore. Comm. 5. in libr. 6. Epidem. cap. 9.

Iracundiam obeffe plurimùm corpori calidiori, quàm rationi conueniat: contrario autem prodeffe mirum in modum, quòd calorem & fuccum reuocet. ibid.

Iracundia, *inquire*, Excandefcentia.

Iracundi funt pufillanimes, quòd generofa virilique parte animi careant: quare temperamento frigidiori erunt, difflabuntúrque ægrè. Comment. 2. in libr. 1. Epid. cap. 78.

Iracundos effe animofis contrarios ibid.

Ifthmus dicitur anguftus terræ tranfitus inter duo maria fitus: fed per metaphoram etiam fumitur pro parte illa, quæ inter guttur & gulam interiacet. Comm. in Aph. 26. lib. 3.

Ἰσχίον, *inquire*, Coxa.

Iudicandi vim ineffe foli fenfui, atque intellectui. Com. 1 in lib. de Offic. cap. 4.

Iudicandi facultate illæfa, interdum fenfu ægros hallucinari. Com. 1. in Prognoftica, cap. 23.

Iudicari quæ probè debent, prius concoqui oportet. Comment. in Aphorifm. 29. lib. 4.

Iudicari in principio nihil poteft. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 45.

Iudicari celeriter, quæ per fputa commodè excreta expurgantur. Comm. 1. in libr. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 23.

Iudicati funt multi vndecimo, nono, feptimo, atque quinto die. Com. in Aphor. 23. lib. 2.

Iudicatio eft fubita in morbo vel ad fanitatem, vel ad mortem mutatio. Comm. in Aph. 12. lib. 2.

Iudicatio fit, natura feparante à bonis mala, & ad excernendum præparante. ibid.

Iudicatio in diftinctione fuam effentiam fortitur. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 17.

Iudicatio abfolutior eft, quæ fit per euacuationem infernam, quàm quæ per abfceffum: deinde per quam noxius humor, exuberanfque vacuatur, quàm per quam alter: tertio loco, quæ recto tramite fit, quàm quæ minimè: quarto, quæ facilè toleratur: poftremò, quæ cum coctione, & in decretorio fit die. Comm. in Aph. 20. lib. 1.

Iudicationem intelligit effe Galenus, non modò perfectam mutationem morbi; fed etiam effatu dignam tranfmutationem. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. c. 15.

Iudicationes dicuntur repentè factæ permutationes in morbis Comm. in Aph. 23. lib. 2.

Iudicationes fiunt morbo confiftente in vigore. Commentario in Aphorifm. 19. lib. 1.

Iudicationes eorum morborum fiunt in diebus imparibus, quorum acceffiones fimiliter in imparibus accidunt. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 9.

Iudicationum lentarum terminum effe diem quadragefimum. Com. in Aph. 23. lib. 1.

Iudicato morbo, non effe ftatim tranfeun-

dum ad pleniorem victus rationem, sed post duos aut tres dies: paulatimque adiiciendum esse. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 25.

Iudicatoria quæ nihil iuuant, sunt iudicatu difficilia: quæ in contrarium repunt; sunt letalia. Com. 3. in Prorrh. cap. 35.

Iudicatoria quæ non iudicant, partim mortalia, partim malè iudicantia existunt. Com. in Aph. 4. lib. 7.

Iudicatoriorum non iudicantium, alia quidem letalia, alia non iudicabiles faciunt morbos. Com. 3. in Prorrh. cap. 35.

Iudicatoriorum non iudicantium, quædam letalia sunt: quædam iudicij difficilis. Com. 2. in Prorrh. cap. 42. & 33.

Iudicatoriis diebus apparentia omnia, cæteris fideliora existunt. Comm. 2. in Prorrh. cap. 26.

Iudicium à ratione profectum, maximam habet difficultatem. Comm. in Aphor. 1. lib. 1.

Iudicij veri difficultatem liquidò ostendunt tot tamque variæ hæreses, quot in arte medica reperiuntur. ibid.

Iudicia, *inquire*, Crises.

Iudiciis naturalibus vtuntur vniuersi mortales, cùm ad quascunque artes constituendas, tum ad totam vitam administrandam. Comment. 3. in lib. de Offic. in Proœmio ipso.

Iugale os, *inquire*, Os iugale.

Iugulares venæ oriuntur à venæ cauæ superiori ramo. Comm. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 6.

Iugulares venæ, quæ in superficie extant, alunt partes omnes tum colli, tum capitis, superficiarias: vt altiores eæ, quæ altiùs sunt sitæ. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 10.

Iugulares venæ oriuntur à vena caua cor prætergressa. ibid.

Iulianus scripsit quadragintaocto commentarios contra Hippocratis Aphorismos. Galenus contra Iulianum.

Iunctura capitis, dum annuimus, abnuimúsque, plurimum confert ad motum. Com. 3. in lib. de Art. cap. 39.

Iuncturis omnibus, siue articulis, opus est cauitate quadam, in quam caput rotundum alterius ossis recipi possit. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 52.

Iuncturas astringi in gracilibus, à rigidiori musculorum substantia. Comm. 1. in lib. de Artic. cap. 27.

Iunonem humana vsam fuisse lingua fingit Homerus, quòd eam etiam humana esse forma crederet. Com. 3. in lib. 3. Epid. c. 74.

Iustitiæ naturalis est proprium munus, tribuere cuique quod ei conuenit: idque non secundum legem, sed secundum rei illius naturam. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 3.

Iustitiam esse æqualem, ac pro dignitate cuiusque extensam. Com. 4. in lib. de Artic. cap. 38.

Iuuantia, si quo tempore iuuare sunt solita, non modò non iuuant, sed etiam nocent, mortem prænuntiant. Com. in Aph. 1. lib. 2.

Iuuenilis ætas maximè assimilatur æstati. Com in Aph. 3 o. lib. 3.

Iuuenis ætate florens puero absolutè est calidior. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Iuuenes sortiuntur acriorem calorem, quàm pueri. Com. in Aph. 14. lib. 1.

Iuuenum ætas est, quæ ab anno vigesimoquinto vsque ad trigesimumquintum producitur. Com. in Aph. 9. lib. 5.

Iuuenum ætas quintæ septimana terminatur. Com. in Aph. 3o. lib. 3.

Iuuenibus quæ continuatur ætas, ad duas septimanas extenditur: in qua ætate omnia vitæ munia æquè atque illi qui in vigenti ætate consistunt, conantur peragere: non tamen eodem modo ad labores sufficiunt, sed magis ab eis offenduntur. ibid.

Iuuenibus ob intemperantiam, non ob ætatis imbecillitatem, ægritudines plurimæ accidunt. Com. in Aph. 29. lib. 3.

L

LAbij concussio, membranam eam, quæ ab ore in ventrem extenditur, tum morderi, tum vellicari, tum concuti ostendit. Com. 1. in Prorrh. cap. 30.

Labor articulis & carnibus vtilis. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 31.

Laboriosæ febres, ex plenitudine crassorum & vitiosorum humorum frequentissimè oriuntur. Comm. 4. in lib. 6. Epidem. cap. 2.

Laboriosas febres dici ab Hippocrate eas, quibus lassitudinis sensus adest. ibid.

Labrum inferius agitatur, si bilis mordet internam ventriculi tunicam. Comm. 3. in Progn. cap. 30.

Labrum inferius concutitur, ore ventriculi ad vomitum excitato. Com. 1. in Prorrh. cap. 30.

Labri inferioris concussio, vehementem morsum in ore ventriculi, vomitúmque significat. Comm. 2. in libr. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 44.

Lac non paruam in se continet seri partem. Com. in Aph. 24. lib. 3.

Lac alteratur facilè: & si pluri calori incumbat,

incubat,euaporat ftatim : fi verò pauco, acefcit fubitò. Comment. in Aphor. 64. lib.5.

Lac in ventriculo frigidiore acefcit : in calidiore euaporat.ibid.

Lac probè concoctum, alit, benignófque procreat humores : & dum concoquitur, attollit præcordia, capútque tentat. ibid.

Lac acefcit in præcordiis murmurantibus. ibid.

Lac ab omnibus caufis calidis quàm celerrimè in nidorem fuliginofum vertitur.ibid.

Lac dum coagulatur fi agitetur, diffoluitur. Com.1.in lib.de Fract.cap.41.

Lac gignit probum fuccum, etiam fi aliquid flatulentum fortiatur.Comm.in Aph.64. lib.5.

Lac aduerfatur venenis quæ erodendo perimunt: hæc fiquidem contemperari poftulant. Commentar.6. in lib.6. Epidem. cap.5.

Lac tantò frigidius eft fanguine, quantò adenes hepatis carne funt frigidiores. Com.in Aph.40.lib.5.

Lac plurimum gignitur,oppletis venis communibus, quæ à mammis pertingunt ad vteros.Com.in Aph.52.lib.5.

Lac eft craffum natura,calculífque gignendis aptiffimum. Com.3.in lib.6. Epidem. cap.15.

Lac afininum nullam acrimoniam fortitur, præ omnibúfque humiditate exuperat, atque ob id,folum ventrem fubit.Com.4. in lib.de Rat.vict.in morb.ac.c.7.

Lac afinæ inter purgantia medicamenta omnia mitiffimum tranquilliffimúmque exiftit.Id quoque & lacte omni eft humidius, & ventrem magis fubducit.Com.4.in lib. de Rat.vict.in mor.acut.cap.109.

Lac afinæ epotum non cogitur : cum eo tamen mellis quippiam & falis mifcere oportet. Comm.4. in libr. de Rat. vict. in morb.acut.cap.29.

Lac afininum expurgare poteft, & contemperare.Com.4.in libr. de Rat.vict.in mor. acut.cap.13.

Lac infantis purgatorium reddetur, fi mulier ipfa,vel capra,elaterium,vel agreftem cucumerem, vel quodcunque medicamentum purgans,vorarit.Com.5.in lib.6. Epid.cap.35.

Lacti ineft quædam ferofa humiditas.Comment.2 in lib.6.Epid.cap.37.

Lacte qui indigent,iis cibus bonum gignens fuccum, & qui citò per venas diftribuatur,eft neceffarius. Comm. in Aphor.64. lib.5.

Lactes, *inquire*, Mefenterium : funt enim idem.

Lacrymæ inuoluntariæ imbecillitatem facultatis retentricis fignificant. Comm. in Aph.52.lib.4.

Lacrymæ fi inuito defluant, ídque ob retentricis facultatis imbecillitatem, fignum eft perniciofum. Comment. 1. in Progn. cap.10.

Lacrymæ in ægrotantibus nonnunquam fequuntur morbofam difpofitionem oculi: interdum verò oboriuntur excernente natura fuperfluum humorem oculi. Com.5.in lib.6.Epid.cap.3.

Lacrymas voluntarias per morbos acutos, bonas:præter voluntatem verò erumpentes,malas exiftere, ex doctrina Hippocratis.Com.in lib.6.Epid.cap.20.

Lædi minus,qui ex motione ad quietem fubitò tranfeunt, quàm qui ex quiete ad motionem demigrant. Comm.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.53.

Læfionis magnitudo oritur ex magnitudine virtutis eorum, quæ ægrotis adminiftrantur.Comm.2.in libr. de Rat.vict.in morb. acut.cap.19.

Læfionem exiguam facilè poteft corrigere obedientia ægri : at eam quæ adeò magna eft, vt extremum difcrimen afferat, aut morbum in longum tempus protrahat, non ita poffumus in meliorem ftatum reducere.Com.4.in lib.6.Epid..cap.8.

Læfionem grauiorem effe in victus mutatione, dum ex multa inedia repentè plus modico ingeritur : quàm fi ex multo cibo ad inediam tranfmutatio fiat.Comm.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.53.

Læfiones minùs affligunt validiores, quàm imbecilliores.Com.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.20.

Læfiones habent corpora affecta : caufæ gignunt:figna indicant.Comm.3.in libr.de Rat.vict.in mor.acut.cap.14.

Læfiones grauiores contingere,quum propè vigorem erratum fit, quàm fi in morborum principiis erretur. Com.2.in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.40.

Læue exafperanti opponitur.Com.in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Læue redditur excrementum, aut quòd ex æquo concoctum fit : aut ob adeò vehementem colliquationem, vt nulla ipfius materiæ pars imperpeffa fuperfit.Com.2. in Progn.cap.21.

Læui opponitur afperum.Comm.3. in lib.de Offic.cap.11.

Læuia præter naturam, exafperanda effe. Com.2.in lib.6.Epid.cap.4.

dem

copia cerebrum petens. Comment. 3. in Prorrh.cap.31.

Lethargum ſanat phrenitis. Com.6.in lib.6. Epid.cap.8.

Leuantia non ex ratione, ſuſpecta eſſe debent.Com.2.in Prorrh cap.16.

Leucophlegmatiæ ſunt frigidi temperamenti.Com.3 in lib 3.Epid.cap.70.

Leucophlegmatiis corpus eſt molle,& tumidius quodammodo,vt eo hydropis genere quod leucophlegmatiam vocant,affectis.ibid.

Leuia præter rationem redduntur, quæ neque cum ſignis ſolutionis, neque in diebus definunt decretoriis.Com.3.in Prog. cap.22.

Lex nulla eſt tranſcribentibus poſita. Com. in Aph 64.lib.7.

Liber de articulis librum de fracturis ſequitur. Procemio Commentarij primi in librum de Articulis.

Liber κατ' ἰητρεῖον, pertineátne ad Hippocratem an ad Theſſalum eius filium Galenus ambigit.Comment.1. in lib.de Off. cap.5.

Librum ſecundum & ſextum Epidemiorum,ex iis eſſe,quos Hippocrates ſibi parauerat. Theſſalum tamen illius filium, aliquid eis ex propria ſententia inſeruiſſe. Præfatione Commentarij 1. in lib.6. Epid.

Librum de victu ſalubri non eſſe Hippocratis.Comm.1. in libr.de Rat.vict. in morb. acut cap.18.

Librum de glandularum vniuerſa natura non eſſe Hippocratis.Comm.1. in libr.de Art.cap.47.

Librum quintum & ſeptimum epidemiorum,non eſſe Hippocratis veros, ſed nothos,adulterinóſque. Præfat.Comm.1.in lib.6.Epid.

Librum ſecundum Prorrheticorum, non eſſe Hippocratis. Comment.2.in Prorrh. cap.17.

Librum ſecundum de natura humana, non eſſe Hippocratis. Comm.2. in libr.de Nat. hum.cap.22.

Librorum inſcriptiones tum primùm cœptas eſſe vitiari, quum Pergami & Alexandriæ Reges,veterum ſcripta ſibi oblata magnis præmiis cœperunt remunerare.Comment.1.in libr.de Nat.hum c.51. & in Procemio Commentar. 2. in libr. de Nat.hum.

Libya eſt regio calida. Comm. 3. in Progn. cap 40.

Libyæ loca recedentia à mari, calida eſſe & ſicca.Com.in Aph.14.lib.3.

Lien expurgat hepar, trahítque ſanguinis fæcem.Com.in Aph.21.lib.4.

Lien alitur melancholico humore, excrementúmque ipſius ad ventrem tranſmittit.Com.in Aph.21.lib.4.

Lien induratus per longos morbos, hepati affectionem communicat, vniuersóque corpori aquam inter cutem conciliat. Com.2.in Prog.cap.1.

Lienis tumores præter naturam, à melancholicis fiunt & craſſis humoribus.Comment.2.in lib.6 Epid.cap.41.

Lienis duritiem eſſe pernicioſam, atque diuturnam.Comment.3 in lib.1.Epidem. cap.1.

Lienoſis, ſi aliis quibuſdam, purgandi ſunt atri humores. Com.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.115.

Lienteria fit ob facultatis retentricis imbecillitatem Com.in Aph.12.lib.4.

Lienteria fit quandoque ob aliquam ſummas inteſtinorum partes occupantem exulcerationem.ibid.

Lienteria dicitur,quum celeriter ea quæ comeduntur,talia deiiciuntur,qualia deuorata fuerunt.ibid.

Lienteria orta ab acritudine humorum, ſi diutiùs producatur, tranſit in dyſenteriam.Com.in Aph.1.cap.6.

Lienteria orta ab imbecillitate retentricis potentiæ, omnino fit aut ab intemperatura, quæ ipſorum corporum eſt diſpoſitio permanens: vel ab aliquo humore in ventriculo & inteſtinis contento (cuiuſmodi exiſtit pituita) ducit originem. ibid.

Lienteria velox eſt ciborum non mutatorum tranſitus.Comm.2.in libr.1.Epidem. cap.36.

Lienteria eſt cita deiectio ciborum, qui nullam ſunt experti coctionem.Comment.in Aph.1.lib.6.

Lienteria orta ab acritudine humorum, ceſſante humorum malignitate, ſtatim ſanatur, aſtringendi victus ratione adhibita.ibid.

Lienteria eſt velox exitus comeſtorum, ac bibitorum, quæ talia deiiciuntur, qualia deuorata fuerunt.ibid.

Lienteria poteſt fieri, ab acrimonia humorum, exulceratis ſecundum ſuperficiem internam ventriculo & inteſtinis, ídque facultate nihil perpeſſa.ibid.

Lienteriam ab acritudine humorum ortam, ab ea quæ ob imbecillitatem fit, diſtinguit doloris ſenſus. ibid.

Lienteriæ cauſa eſt imbecillitas ventriculi totius,& inteſtinorum,ob quam ſuſtinere

cibos

Linguam

qui

Malleolorum venas pertundebat Galenus, aut etiam poplitum, partibus, quæ infra hepar sunt, requirentibus sanguinis detractionem. Comm. 1. in libr.6. Epidem. cap.5.

Malum non esse malo curandum. Com.3.in lib.6.Epid.c.31.

Mamillarum adenes, quum sint albi, & exangues, ex sanguine conficiunt humorem candidum, quale nimirum est lac. Com.in Aph.40.lib.5.

Mammæ simul cum menstruis augentur. Comm.4.in lib.6.Epid.cap.27.

Mammæ cùm lacte replentur, vndique & secundum omnem dimensionem augentur: at lacte exhausto, se ipsis rursus minores redduntur, imminutæ secundum dimensiones easdem. Comment.3.in libr.6. Epid.cap.29.

Mammæ tenues penuriam sanguinis indicant: vt duræ, illius multitudinem. Com. in Aph.53.lib.5.

Mammas solidas in prægnantibus esse omnium commendatissimas: vtpote existentes medias inter flaccidas, & renitentes. Com.in Aph.52.lib.5.

Mammis influit plus humoris ad conficiendum lac, octauo & nono conceptionis mense, quando abundanter oppletæ sunt communes venæ mammarum, & vteri. Commentario in Aphorism.39.lib.8.

Mammis influit magna colluuies humoris ad lac gignendum, quando vel muliere, non existente grauida communes venæ mammarum & vteri ob retentionem menstruorum mirum in modum opplentur. ibid.

Manducatorij musculi dicuntur ij duo, qui latis inferioris maxillæ partibus sunt annexi, vtrinque nimirum alter: atque inter mandendum circumagunt ipsam maxillam. Commentario 2. in libr.de Artic. cap.3.

Mangones summis digitis attrahentes cutem, considerant quantum illa à subiecta carne recedit: atque eatenus sperant se gracilia corpora refecturos, quatenus cutis trahenti cesserit. Com.3.in lib.6. Epid. cap.29.

Mania est mentis oblæsio, omnino absque febre accidens. Com.3. in lib.3. Epidem. cap.45.

Maniæ solent accidere senibus, ob imbecillitatem naturæ, quæ excernere vomitu, vel profluuio sanguinis, excrementa contenta in capite, nequit. Comm.2.in libr.1. Epid.cap.59.

Maniam aliquando varices sanarunt. Comment.2.in libr.6.Epid.cap.14.

Manias vocari ab Hippocrate delitia citra febrem. Commentar.2.in lib.1. Epidem. cap.59.

Manna est puluis ex concusso thure collectus. Commentario 2. in libr. de Artic. cap.42.

Mansuetudinis morbi permutationes, in iis contingunt affectibus, qui fiunt ex copia, vel qualitate malignorum humorum in aliam aliàs partem transfluentium. Comment.1.in Prorrh.cap.12.

Mansuetudinem morbi immutari, significat facultatem à morbo vinci. ibid.

Μαντεία, hoc est, vaticinatio comprehendit sub se τὴν οἰωνιστικὴν, καὶ τὴν ἱεροσκοπίαν. Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.16.

Μαντικὴν, hoc est vaticinationem, vocari ab Hippocrate οἰωνιστικὴν, hoc est scientiam augurandi ex auium volatu. ibid.

Manticam duplicem è collo suspensam nos gestare, ait Æsopus: vnam antè, alienorum, alteram pòst, nostrorum vitiorum plenam: ac proinde errata aliena videre nos: propria autem, non cernere. Com.2. in Prorrh.cap.13.

Manus extrema pedi proportione respondet. Comm.2.in lib.de Fract.cap.8.

Manus dextra in mulieribus est etiam natura debilis. Commentar. in Aphor. 43. lib.7.

Manui extremæ ossa in vniuersum insunt 27. Comm.2.in lib.de Fract.cap.8.

Manui vniuersæ cum crure magna est in partibus similitudo. ibid.

Manum vtranque esse pariter exercendam chirurgis, vt dextri quidem oculi suffusionem, dextra: sinistri autem, sinistra, pungere possint. Comm.1. in lib. de Off. cap.23.

Manum extremam in cubiti fractura paulò altiorem tenendam esse, quàm ipsam iuncturam cubiti. Comm.1. in libr.de Fract. cap.22.

Manuum nerui ex medulla ceruicis oriuntur. Com.1.in libr.3.Epid.cap.2.

Manuum musculorum motores nerui, è primo intercostali, & vertebris ei incumbentibus, enascuntur. Comm.1. in libr.3. Epid.cap.4.

Manuū porrectiones, propter vitiatam motionem exoriuntur. Com.4. in lib.de Rat. vict.in mor.ac.cap.26.

Manibus deducuntur nerui ab ea spinalis medullæ regione, quæ iuxta sextam, septimam, & octauam vertebram est. Com.1. in lib.3.Epid.cap.4.

Manibu

Com.5.in lib.6.Epid.cap.1.

Medici mores, ægrotantis moribus quodammodo accommodentur. Comm.4.in lib.6.Epid.cap.9.

Medico multæ aliæ artes materias idoneas præparant, vt & ipse naturæ, vna cum nonnullis aliis ministris.Comm.5.in lib.6. Epid.cap.1.

Medicum debere persuadere ipsis ægris, morbum esse maiorem,quàm sit, ne fortè accusetur ab illis, nisi citò fuerint curati: & vt exquisitam victus rationem obtemperantes obseruent, ampliorémque largiantur mercedem, dum se à magnis affectibus crediderint liberatos. Comm. 5. in lib.6.Epid.cap.13.

Medicum vt non oportet se talem præstare, qui odio dignus laboranti videatur, ita quoque vt nec contemnendus. Com. 4.in lib.6.Epid cap.9.

Medicum nisi æger,ceu Deum,suspiciat, & admiretur,eius iussis minimè obtemperabit.ibid.

Medicum illustrant artis opera:minimè autem vocularum argutiæ.Com.3. in libr.1. Epid.cap.5.

Medici qui in morbis periculosis reddunt ægros confidentiores,quàm par sit,in longè maiorem consternationem animi sequentibus diebus eos coniiciunt, dum morbus vel deterior euadit, vel longior, præter medicorum promissa. Comm. 2.in lib.6.Epid.cap.42.

Medici nonnulli plerunque obsecundant ægrorum votis, indulgéntque eorum cupiditatibus, vt plus lucri assequantur. Com.4.in lib.6.Epid.cap 8.

Medicis dignitate antecellit ars, per quam medici fiunt.Comm.5. in libr.6. Epidem. cap.1.

Medicos illos plerunque multò meliùs mederi,qui nihil præmeditantur.Comm,1.in lib de Fract.cap.4.

Medicos ab euidenter offendentibus abhorrere oportet.Com.1.in lib.de Rat.vict. in morb acut.cap.13.

Medulla spinalis est naturaliter frigida, & propter substantiæ mollitiem facilè alterationem suscipit. Com.in Aphorism.69. lib.5.

Medulla spinalis, præter duas illas, tenuem & crassam, membranas, quibus inuoluitur non secus ac cerebrum, habet etiam aliam crassiorem, ne in motionibus ipsis ab spinæ ossibus collidatur. Com.3.in lib. de Art.cap.30.

Medullæ spinalis duæ priores tunicæ, à membranis cerebrum contegentibus ducunt originem. Tertia verò quæ illas extrinsecus ambit,ab osse capitis, vbi cum prima vertebra iungitur,exoritur. Ac duę quidem priores, eundem vsum medullæ, præstant,quem illæ cerebro. Comm.3. in lib.de Art.cap.33.

Medulla dorsali affecta, corporis sensus inerit partibus illis, quæ ab affecto loco recipient neruos.Comment.2. in Prorrh. cap.7.

Melancholiæ sunt auxilio hæmorrhoides. Com.6.in lib.6.Epid.cap.8.

Melancholiam sæpe hæmorrhoides sanarunt.Commentario 2. in libr.6. Epidem, cap.14.

Melancholia corripi solitos purgabat Galenus non vere tantùm,sed etiam autumno. Com.in Aph.47.lib.6.

Melancholiæ ab hæmorrhoidibus solent iuuari.Com.5.in lib 6.Epid.cap.25.

Melancholiæ fiunt ab atra bile. Comm. in Aph.22.lib.3.

Melancholica ecstasis vehemens atque ferina,est illa, quæ diluente cerebrum assata flaua bile,nascitur.Comm.1.in Prorrh. cap.14.

Melancholicæ euacuationes per aluum,sæpe produci solent, noxiæque laboranti existunt.Com.in Aph.43.libr.6.

Melancholicus sanguis,si petierit cerebrum, alienationem ferinam facit. Comm.3. in Prorrh.cap.31.

Melancholicus humor in sanguine, talem consistentiam sortitur, qualem in vinis fæx.Com.in Aph.11.lib.6.

Melancholicus humor neque irritat, neque mordicat, nisi exustus, aut putrefactus fuerit.Com.in Aph.56.lib.6.

Melancholicus humor oritur nunc quidem à crasso sanguine: nunc verò,à flaua bile vehementer assata.Com.3.in Prognostic. cap.28.

Melancholici sunt salaces, quòd in eorum præcordiis non parum flatulenti spiritus colligatur.Comment.3.in libr.6.Epidem, cap.12.

Melancholicorum est proprium tacere. Com.3.in lib.3.Epid.cap 86.

Melancholicis est familiarissimus timor. Com.3.in lib.6.Epid.cap.12.

Mel, quanquàm omnium dulcissimum sit, amarum tamen longa coctione redditur. Comment.3.in libr de Rat.vict. in morb. acut.cap.2.

Mel inter omnes humores bilescit maximè. ibid.

Mel in acutis morbis bilescit. Com.3.in libr, Rat.vict.in morb.acut.cap.15.

mulieribus, quibus ex natura tenuis eſt ſanguis.Com.1.in lib.6.Epid.cap.6.

Menſtrua vacuatio, non ſolùm vacuatio eſt, ſed etiam purgatio.Com.3. in lib.3. Epid. cap.73.

Menſtrua fluent parciùs,ſi venæ deſcendentes ad vterum, vel conniueant, vel obſtruantur:ob craſſitudinem ſanguinis,vel ob frigus: & ſi vaſa vteri adeò robuſta ſint,vt non admittant quod influit. Com. in Aph.57.lib.5.

Menſtrua profluent immodicè, ſi vaſorum ora, quæ pertingunt ad vterum, vltra modum aperiantur: & ſi ſanguis vel calidior, vel tenuior fiat: vel ſi totum corpus opprimatur ſanguinis plenitudine. ibid.

Menſtruas purgationes excitare volentibus, duplex ſcopus proponitur: ora quidem vaſorum, quæ pertingunt ad vterum aperire: ſanguinem verò extenuare.Com. in Aph.36.lib.5.

Menſtruo ex ſanguine, continente in ſe vtranque bilem,atque pituitam,gigni omnes noſtri corporis partes.Comm.1.in lib. Hipp.de Nat.hum.cap.18.

Menſtruorum ſuppreſſio eſt noxia,præcipuè tamen, ſi ſupprimantur à partu: quòd non abundantiam modò ſuppreſſio hæc, ſed inſignem etiam humorum pariat prauitatem Commentar.3.in libr.3. Epidem. cap.73.

Menſtruorum ſuppreſſio interdum accidit, tum ob obſtruſionem vaſorum vteri, tum ob ſanguinis craſſitudinem. Comm. 1. in lib.6.Epid.cap.6.

Mens dicitur ſenſus & intelligentia. Comment.1.in Prorrh.cap.4.

Mentis conſtantia indicat, ea quæ ad cerebrum, inuolucra illius, ſpinalem medullam,ſeptum tranſuerſum,omninóque partes neruoſas, pertinent, rectè ſe habere. Com.in Aph.33.lib.2.

Mentis oblæſio ſequitur intemperantias corporis.Com.1.in Prorrh.cap.34.

Mentem nobis tributam eſſe, ad inuentionem eorum quæ inueſtigamus. Com.1.in lib.de Offic.cap.4.

Mente mouetur aliquis, copia bilioſorum atque acrium humorum ad cerebrum confluente.Com.1.in Prorrh.c.15.

Mentiri aliquando debent medici ægrotis, vt nimirum ipſos exhilarent. Comm.4.in lib.6.Epid.cap.8.

Mera appellari ab Hippocrate, quæ natiuum colorem retinent, nullo humore alio confuſum.Comm.2.in lib.3.Epidem. cap.8.

Merus dicitur humor, dum formam, colorémque ſyncerum tuetur. Com.1.in lib.3. Epid.cap.16.

Merum ſanguinem ſumi ab Hippocrate,pro vehementer atro.Com.3.in lib.1.Epidem. cap.18.

Merum ſanguinem frequentiùs dici eum,qui niger eſt,& craſſiori natura. Comm. 1. in lib.3.Epid.cap.16.

Meſenterij vinculum ad quaſdam vertebras lumborum porrigitur, ſtatim poſt ipſum diaphragma locatum.Comm.4.in libr.6. Epid.cap.7.

Meſenterium permeant duæ venæ, ac totidem etiam arteriæ.ibid.

Meſenteria inteſtinorum gracilium, eſſe cōtinua illis,quæ craſſa continent.ibid.

Meſeraicas venas, ex inteſtinis, veluti agris quibuſdam, aduehere cremorem ciborum ad venam portam.Com.2. in libr.de Nat.hum.cap.6.

Metacarpium in manu proportione reſpondet plantæ pedis.Com.2. in libr.de Fract. cap.8.

Metacarpium ſuperatur à planta pedis, vno oſſe.ibid.

Metacarpium conſtat ex quatuor oſſibus. ibid.

Μετάστασις, hoc eſt,tranſlatio, aliarum habet principium acceſſionum.Com.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.68.

Metus deiicit vires, ac proinde tremorem inducit.Com.1.in lib.3. Epid.c.4.

Metus, *inquire*, Timor.

Milium in edulio ſiccat, quo refrigerat modo.Comm.4.in libr.de Rat.vict.in morb. acut.cap.113.

Milium morſu caret.Comm.2.in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap.6.

Milium refrigerare percipitur. Comm. 5. in lib.6.Epid.cap.33.

Minimorum corporum prima notio eſt penes quantitatem:altera penes qualitatem. Gal in Præf.Com.in libr.Hipp.de Natura humana.

Mixtam affectionem ex cataphora, & vigilia, vel deſipientia, efficiet pituita flauæ bili permixta. Commentario 3.in Prorrh. cap.31.

Moderata eſſe conſeruanda: quæ modum excedunt,immutanda.Com.in lib.de ſalub.diæta,cap.2.

Mœrores ſunt veluti ſolius dolores animi. Com.in Aph.46.lib.2.

Mœrores vehementiores, occultant minores, ſi quidem non eadem ex re ortum habeant. Commentar. in Aphor.46. lib. 2.

Mœrores Poëtæ Græci Μελεδῶνας vocarunt, ceu membra edentes: quòd vniuerſum adipem, & quicquid carnis molle, ac recens concretum eſt, ſoluant, & liquefaciant. Com. 1. in lib. de Artic c. 31.

Mœſtitia ſignum melancholiæ exiſtit. Comment. 2. in Prorrh. cap. 13.

Mœſtitia ex manifeſta occaſione incipiens, dein autem inueteraſcens, melancholiam indicat. Commentario in Aphoriſm. 23. lib. 6.

Mœſtitiam ſimul cum colore hilari conſiſtere, non eſſe impoſſibile. Com. 2. in Prorrh. cap. 13.

Mœſtitiæ ſunt cognatæ timoribus. Com. 2. in lib. 1. Epid cap. 75.

Molli propriè opponitur durum, renitén ſque. Comm. in Aph. 67. lib. 5.

Mollia corpora facilè in tres dimenſiones, longitudinem videlicet, latitudinem, & profunditatem, accrementum recipiunt. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Mollire pertinet ad ſolidas partes. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap 5.

Morbus, ſuæ affectionis auxilia indicat. Comment. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Morbus, eſt affectio quæ primùm functionem lædit. Comment. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 1.

Morbus vt protrahatur, craſſam requirit, crudámque humorum materiam. Comment. 2. in Progn. cap. 65.

Morbus in abſceſſum tendens, ex crudis craſsiſque humoribus, non tamen exitioſis, oriatur oportet. Comment. 2. in Progn. cap. 65.

Morbus regius, vel arquatus, *lege* Icteritia.

Morbus ſimplex ſimplicem curationem deſiderat. Comm. in Aphoriſm. 16. lib. 1.

Morbus habet quatuor tempora, principium, augmentum, vigorem, atque declinationem. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Morbus concoctus quidem, ſolutionem abſque vllo abſceſſu promittit: pernitioſus autem, ne vllum quidem pollicetur abſceſſum: crudus verò & diuturnus, minimè tamen malignus, aliquem abſceſſum portendit. Commentario 2. in libr. 6. Epid. cap. 16.

Morbus quiſnam ſit, in primis dignoſcere oportet: deinde curationem ipſius auſpicari. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 3.

Morbi affectionem non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem, contemplamur. Comm. 1. in libr. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 44.

Morbum exacerbari eſt neceſſe, quum deiectiones non modò non deſinunt, ſed etiam in ſpumoſas, ſynceráſque, mutantur. Comm. 2. in Prorrhet. cap. 14.

Morbum eſſe malignantis naturæ, ſi cùm rectè omnia adminiſtrentur, nihilo fiat mitior. Commentar. 3. in libr. 1. Epidem. cap. 1.

Morbum eſſe ſummè exitialem, dum per initia facies cadaueroſa redditur, abſque aliqua cauſa externa. Comm. 1. in Progn. cap. 8.

Morbi omnes quum à temperie & modo recedant, à ſimilibus locis, temporibúſque gignuntur: ſoluuntur verò, à contrariis. Commentar. in Aphor. 3. lib. 3.

Morbi longi fiunt à craſſis, lentis, & frigidis ſuccis, qui non facilè concoqui poſſunt, ſed in affectis particulis hærent impacti. Comment. in Aphoriſm. 19. lib. 2.

Morbi à flaua vel atra bile orti, difficiliores cenſentur. Com. 2. in Prog. cap 46.

Morbi ſpiritalium inſtrumentorum dicuntur ſicci, quum nihil ab affectis expuitur partibus. Comment. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 22.

Morbi qui celerrimè iudicantur, quàm maximè inter ſe contrarij exiſtunt Com. 3. in Prog. cap. 6. & cap. 8.

Morbi inter ſe differunt calido, frigido, humido, & ſicco: curantur autem remediis contrariis. Gal. in Præf. Com. in lib. Hipp. de Natura humana.

Morbi concoctu difficiliores, vt qui ex craſſiori & frigidiore humore conſiſtunt, per abſceſſus iudicari aſſolent: vt per excreationes, qui à calidiori & tenuiori humore proficiſcuntur. Comm. 2. in Prognoſtic. cap. 34.

Morbi qui ex humoribus habent ortum, à robore, vel imbecillitate expultricis facultatis oriuntur. Comm. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 5.

Morbi communes ſortiuntur communem cauſam. Comment. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 3.

Morbi à calidis orti humoribus, ſi vires robuſtæ ſint, per excretionem ſoluuntur. Com. 3. in Progn. cap. 24.

Morbi à frigidis orti humoribus, ſi vires infirmæ ſint, aut corrumpunt ægros, aut vix longo temporis ſpatio coquuntur. ibid.

Morbos mitiſſimos natura quàm ocyſſimè ſuperat: celerrimè à difficillimis vincitur. Commentario 3. in Prognoſtic. cap. 6.

Morbi

Morbi ſicci dicuntur,in quibus nihil excernitur, aut perquàm aridum excrementum.Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb. acut.cap.22.

Morbi arteriarum atque venarum dignoſcuntur ex ſiccitate linguæ, & ea, quæ totum corpus occupat,ariditate.ibid.

Morbi calidi in calidioribus magis gignuntur locis, & minùs periculoſi exiſtunt. Com.in Aphor.3.lib.3.

Morbi omnes diuturni,frigidi ſunt: vnde & magis ſenibus,quàm iuuenibus accidunt. Com.in Aph.39.lib.2.

Morbi à coctionis difficultate, & copia crudorum humorum cocti, nullum ab excreationibus conſequuntur emolumentum. Commentario 2. in libr.1. Epidem. cap.37.

Morbi conſtant ex principio,augmento, vigore,& declinatione.Comm.2. in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.45.

Morbi, qui hyeme emerſerint, profligantur æſtate: quos verò produxit æſtus, hyeme.Commentar.3. in libr.3. Epidem. cap.71.

Morbi grauiſſimi ſunt, in quibus tum bilis, tum crudi ſucci, magna copia colligitur. Comment.3.in libr.1. Epidem.cap.19. & cap.21.

Morbi extenduntur in longum tempus, propter multitudinem, vel craſſitudinem, vel lentorem,vel frigiditatem, humorum gignentium febres.Comm.in Aphor.44. lib.4.

Morbi, qui in diebus imparibus acceſſionem habent, citiùs iudicantur: qui verò paribus,tardius. Comment in Aphor.36. lib.4.

Morbi ceſſant, euacuatis, aut tranſmutatis noxiis humoribus. Comm. in Aphor.60. libr.4.

Morbi connutriti vocantur, qui diu hominum corpora tenent. Comm.5. in libr. 6. Epid.cap.6.

Morborum differentiæ à tempore ſumptæ, tantum ſortiuntur numerum, quantum dies decretorij.Comm.3.in Prognoſtica, cap.10.

Morborum ſunt omnia genera tria. Com. 1. in Prog.cap.25.

Morborum differentiæ oriuntur à temperamento ambientis, propter naturam cuiuſque, & rationem victus, quam ſanus ſeruat Commentario 3.in libr.3. Epidem. cap.9.

Morborum autores, ſecundum Hippocratem, eſſe quatuor humores, ſi maior ſit, aut minor,ipſorum copia: vel ex propria ſede in alienum commigrent. Com.1.in lib.3.Epid. cap.4.

Morborum adſcribendæ generi omnes intemperies, quæ lædere operationem poſſunt.Com.in Aph.57.lib.5.

Morborum ſpecies mutantur pro ratione temporis,ætatiſque,& naturæ. Comm.1. in lib.1.Epid.cap.1.

Morborum alij acuti, alij diuturni appellantur.Com.3.in Prog.cap.10.

Morbos rectè ſanare ineſt medicis, ex faciendorum cognitione,non ex cauſæ inueſtigatione.Comm.1.in libr. de Rat.vict.in morb.acut.cap.13.

Morbos curari ab iis quæ ſunt facultate contraria.Comment.2.in lib.de Nat.hum. cap.1.

Morbos inordinatos, ac repetentes, facit frigiditas, & multitudo humorum gignentium ipſos.Com.2. in lib.1.Epidem. cap.33.

Morboſas diſpoſitiones vocari, non ſolùm eas, quæ abſoluti ſunt morbi, ſed illas etiam,quæ eſſe tales inceperint.Comm.1. in lib.6.Epid.cap.3.

Mordaces humores à cibariis eluentur, ſi dum elixantur, ab vna aqua in alteram transferantur.Commentar. in Aphor. 18. lib.2.

Mordacia ſunt, quæ biliosa & ſyncera exiſtunt.Commentar.1. in lib.1. Epidem. cap.24.

Mordacitati humorum adeſt aſſidua deſidendi cupiditas.ibid.

Mordicaturum omne, eius, quod morderi debet, ſubſtantiam peruadat oportet. Com.in Aph.20.lib.5.

Mores animæ, corporis temperaturam ſequuntur.Commen.1.in lib.de Nat.hum. cap.47.

Mores ægri habere perſpectos, eſſe Medico admodum vtile.Comm.1. in lib.de Offic. cap.1.

Mores animæ cognoſci ex iis, quæ ægri faciunt. Commentario 3. in libr.1. Epid. cap.1.

Mores, quos omnes ſectantur, pro lege habentur in vniuerſa vita.Com.1.in libr.de Art.cap.70.

Moroſum dici, qui vel minimis de rebus ſtomachatur: de magnis autem,plus,diutiúſque mortalibus cæteris. Comm. 3. in lib.3.Epid.cap.82.

Mori neminem vno tantùm humore à corpore excreto.Com.1.in libr.de Nat.hum. cap.57.

Morituris, vel ſi vnũ adſit malum ſignum, eſt ſatis.Com.2.in Prog.cap.56.

Mors continetur in iudicij communi significatione. Commentar. 2. in libr. 3. Epidem. cap. 5.

Mors perpetuò adest crisi in exitialibus morbis. Commentar. 3. in libr. 1. Epidem. cap. 18.

Mortes velocissimæ fiunt, patiente corde: dein affecto cerebro: tardissimæ ab hepate prodeunt. Comm. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 47.

Morsus ab acribus fit humoribus, non à dolore. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 83.

Motionis initium ex facultate mouente thoracem, in tussientibus est. Comm. 2. in Prog. cap. 43.

Motione roborantur membra. Comm. 1. in lib. de Artic. cap. 61.

Motricem facultatem esse imbecillam interdum ob intemperiem organorum voluntati inseruientium: interdum ob animi affectum: interdum ob onus aliquod graue. Commentario 1. in lib. 3. Epidem. cap. 4.

Motus musculorum naturalis, vnicus est, & simplex: qui verò præter naturam dicitur, aut voluntarius, aut minimè voluntarius existit. Ac motuum quidem, qui præter voluntatem fiunt, in voluntariis organis, quæ ad motum sunt comparata, hæc conuulsio dicitur, illa palpitatio, alius rigor, omnia inter se se diuersa. ibid.

Motus naturæ idoneus est promouendus: contrarius autem, & noxius prohibendus, transferendus, & diuertendus. Comm. in Aph. 21. lib. 1.

Motus omnis in actione consistit. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Motus in animalibus hic quidem voluntarius est, ille præter voluntatem, & naturalis. ibid.

Motus celer colliquat corpus: mediocris verò, confert nutritioni. Com. in lib. de sal. diæ. cap. 10.

Motus musculorum naturalis fit, reuulsis eis ad propria capita. Com. in Aph. 39. lib. 6.

Motus musculorum non fit absque voluntatis imperio. ibid.

Motus transmutat atque alterat corpus. Com. in Aph. 14. lib. 4.

Motus aliquis vehemens, vnà cum inedia, præcipiendus ægris non est. Comment. in Aphor. 16. lib. 2.

Motus immoderatus, humores redundantes euacuat. Com. 2. in lib. de Nat. hu. c. 1.

Motus vim habet calfaciendi corpora, virésque eorum corroborandi, vnde membra longè meliùs aluntur. Comm. 2. in lib. de Frac. cap. 59.

Motus corroborat. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Motus voluntarij læsiones in motibus fiunt eorum musculorum, à quibus naturales motiones oriuntur. Comment. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Motus voluntarij simul & præter naturam vna est forma, qui tremor vocatur. ibid.

Motu abrumpi solent sicciora & humoris expertia. Com. 3. in lib. de Art. c. 30.

Motus vehementiores, vires imbecilliores reddunt, maiorémque accendunt caliditatem. Com. in Aph. 32. lib. 4.

Motus cient purgationes. Comm. in Aph. 15. lib. 4.

Motus vehementiores, partes laxiores, miniméque suffultas, maiori vi, quàm laborantibus conueniat, quatientes, earum dolores irritant. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 36.

Motus voluntarios proficisci à neruosis corporibus. Com in Aph. 1. lib. 5.

Mouenda esse modicè membra oblæsa, quæ chirurgia curantur, quando iam ab inflammatione sunt libera. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 28.

Muccosus humor inest articulis omnibus. Com 3. in lib. de Art. cap. 30.

Muccosus humor consueuit colligi circa tum chartilagines, tum neruos, tendinésque, & ligamenta. Comment. 2. in lib. de Art. cap. 53.

Muccosus humor ægrè admodum potest vacuari. Com. 3. in lib. de Art. c. 66.

Muccosus humor vocatur is, qui lentus, albúsque existit: quíque circa exangues partes cuiusmodi ossa & chartilagines sunt, solet accumulari, natura non potente probè alimentum conficere. Com. 3. in lib. de Art. cap. 68.

Mulieres sunt homines, viriliáque omnia membra fortiuntur. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 58.

Mulieres viris sunt humidiores. Comm. in Aphor. 11. lib 3.

Mulieres frequentius viris in tabem incidũt. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 70.

Mulieres redundantes multo ac subtili sanguine sunt albæ & molles: pauco autem & crasso, nigræ, duræ, graciléſque. Com. 1. in lib. 6 Epid. cap. 6.

Mulieres minùs difflari, quòd sint frigidiori temperamento. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 78.

Mulieres viris esse humidiores, & frigidiores. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 70.

Mulsa,

Muſculi

Mufculi in mediis quidem partibus magis carnofi exiftunt: in extremis verò, magis neruofi. Com.2.in lib.de Frac.cap.68.

Mufculi non extendűtur à fe,fed ab illis,qui ex contraria parte funt fiti: quod dum fit, ipfi feriantur interim. Comm.1. in lib. de Art. cap.7.

Mufculi fpinales tegunt vertebras, procefsúfque ipfarum, atque radices coftarum. Com.3. in lib.de Art. cap 39.

Mufculi folent in fe ipfis retrahi, dum offa alternantur. Comment.3. in lib. de Frac. cap. 47.

Mufculi fponte in fua capita retrahuntur. Com.4.in lib.de Art.cap.44.

Mufculi fpinales intercoftaléfque, *inquire*, Spinæ.

Mufculi gulæ fubditi,totum collum aliquã-tulum ad anteriora inclinant. Com.3. in lib. de Art. cap.39.

Mufculi maximè confueuerunt ad propria capita retrahi. Com. 13. in lib. de Offic. cap. 22.

Mufculorum fpinalium eft duplex genus: vnum quidem, retro fub cute, totam fpinam vtrimque complectens:alterum verò,in partibus anterioribus, nõ per totam fpinam extentum, fed folum per partes ad lumbos attinẽtes. Com. in Aphor.36. lib. 7.

Mufculorum capitibus inferuntur nerui. Com in Aphor.66. lib.5.

Mufculorum vniuerfæ fubftãtiæ partes funt carnes. Com.3. in lib.de Art. cap.81.

Mufculorum fibræ fi incidãtur tranfuerfim, partes in fe contractæ plurimum à fe mutuò recedunt: ac fuperiores quidem furfum ad mufculorum initium, inferiores autem, deorfum ad finem eorundem, recurrunt. Com.1.in lib.de Frac.c.1.

Mufculorum fubftantia à capite oritur fimúlque cum eo augetur, atque corroboratur. Com.1. in lib.6. Epid.cap.2.

Mufculis inferuntur arteriæ, & venæ,vt illis alimentum atque vitam largiantur. Com. 1. in lib. de Frac. cap. 12.

Mufculos temporales atque mafticatorios non effe eofdem. Comm. 2. in lib. de Art. cap. 3.

Mufculis alterius maxillæ refolutis, contingit alteram quæ illi eft oppofita, videri breuiorem,& quafi conuulfam:eam verò quæ affecta eft, extendi dum videlicet fanam fequitur. Comm.3. in lib. de Art. cap. 100.

Muftum quod diutiùs in igne verfatur, eò tum nigrius, tum dulcius euadit: quanquam fupra modum coctum, amaritudinem contrahat.Com.3.in lib.de Rat.vict. in morb.acut.cap.2.

Mutandam victus fpeciem in acutis morbis non effe, priùs quam manifefta figna coctionis cernantur. Com.2. in lib. de Rat. vict.in morb. acut.cap.36.

Mutatio infueta ad fomnum,fegniciem corporis,capitífq; grauitatem conciliat.Com. 2.in lib.de Tat.vict.in mor.acut.c.55.

Mutatio infueta ad vigiliam, crudiores tum cibos,tum potus efficit. ibid.

Mutatio aëris in diuturnis morbis, conducet: potiffimùm fi in aërem contrarij temperamenti ipfa fiat migratio. Com.5. in lib.6. Epid.cap.20.

Mutatio morbi fit quadrupliciter. Vel enim ad falutem, vel ad perniciem, mutatur morbus: vel ad melius, vel peius, aliquod infigne momentum fufcipit. Com. 3. in lib.1.Epid.cap.16.

Mutatio fieri debet ex cõtrariis immodicis. Com.in lib.de Salub.diæta, cap.2.

Mutatio victus repentina, vel fanos lædit. Comment. 2. in lib.de Rat. vict.in morb, acut. cap.29.

Mutationem fubitam ad contraria æger non non fert. Comm.3. in lib. de Rat vict. in morb acut.cap.49.

Mutationem temporum præter naturam in caufa effe,vt in noftris corporibus gignantur morbi. Præf. Comment. 3. in libr. 3. Epidem.

Mutationes paulatim factæ, minimè in difcrimen adducunt, fed eæ tantum, quæ confertim fiunt. Comm.3. in lib.6. Epid, cap. 27.

Mutationes corporis fiunt magnæ in pubertate, & dum menfes fluere incipiunt. Com.in Aph.28. lib.3.

Mutationes fubitas, repentináfque, ad contraria, effe maximè declinandas. Com.2. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.32.

Mutationes repentinas effe vitandas. Com. 2.in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap 18. & 19.

Muti ex ebrietate, conuelluntur repletis neruis. Com.in Aphor.5. lib.5.

Mutili membro aliquo,parciùs,quàm prius, comedant, & ea, quæ non plurimum alimenti præftent: præterea, aluum fæpe fubducant, exerceantúrque quàm maximé: ad hæc plurimum perfricentur, balneífque ieiuni vtantur. Com.4. in lib. de Art. cap.40.

Μύλη, *inquire*, Genu.

Μύλη, *inquire*, Patella.

Myrrha citra morfum exiccat. Comm.2. in lib.de Art. cap.49.

Narco

N

Narcoticorum vſus pleuriticum dolorem non ſanat, ſed ſenſum tollit, enecatque. Comm. in lib. de Rat. vict. in morb.acut.cap.33.

Naris ſiniſtra, lienem reſpicit è directo. Com.6.in lib.6.Epid.cap.6.

Nares inciſæ vnguibus, nec ſanguinem profundentes, peſſimum ſignum exiſtunt.ibid.

Nares incidebant veteres,non modò vnguibus,ſed ferramentis etiam ad id paratis. Com.6.in lib.6.Epid cap.6.

Narium pinnas inter reſpirandum dilatant, qui ab angina ſuffocantur, vel peripneumonia, vel pure: præterea, qui infirma ſunt facultate.Comm.2. in lib.3.Epidem. cap.4.

Narium meatibus duplex perforatio quum inſit,lata nempe,tendens ad os: alia verò per meatus tenuiores ad cerebrum: quæ quidem ad os inclinat, ab eo ſpiritu purgatur, qui ab inferioribus ſurſum effertur: qui verò ad cerebrum meatus pertingunt, ab illo, qui ab ipſo prodit, expurgantur.Comment.1.in Aphoriſm.51. lib.7.

Narium humiditas accidit, excrementis, quæ in cerebro colliguntur, per ipſas expulſis. Commentario 5.in libr.6.Epidem. cap.3.

Naribus excreta indicant cruditatem, vel coctionem eorum, quæ coquuntur in cerebro. Commentar. 2. in libr. 1. Epidem. cap.44.

Naſus compreſſus apparet in longo morbo, extenuatis,aut afflictis dolore, aut exolutis,atque in defunctis omnibus.Com.1. in Progn.cap.6.

Naſus per ſumma gracilis, compreſſus in morbis dicitur.Comment.1. in Prognoſt. cap.7.

Naſi peruerſio, per agglutinantia corrigitur. Com.2.in lib.de Art.cap.44.

Naſi ſubſtantia circa ſolas pinnulas eſt carnoſa: reliquum verò,eſt oſſeum. Com.1. in Prog.cap.7.

Natura quæ ſolida regit corpora, eſt naturalis calor,ſecundum Hippocratem. Com. in Aph.37.lib.4.

Natura citra vllam doctrinam callet res maximas. Commentario 5.in lib.6. Epidem. cap. 2.

Natura poſt coctiones diſcernit humores, atque expellit ſuperfluitates: quo tempore fiunt iudicationes. Comm. in Aph.22. lib.1.

Natura nequit in paruo tempore multas diſpoſitiones conficere. Comm.in Aph.40. lib.4.

Natura eſt, quæ in corporibus animalium omnia quæ opportuna ſunt, efficit.Comment.5.in lib.6 Epid cap.1.

Natura expellit humores, medicamentum attrahit.Com.in Aph.22.lib.1.

Natura ſuarum quatuor facultatum ope, non modò ſanum animal ſeruat, ſed iam etiam morbo laborans, ad ſanitatem reuocat. Commentario 5.in lib.6.Epidem. cap.1.

Natura cæteris omnibus cauſis ſanitatem efficientibus,plurimum præſtat ibid.

Natura cuiuſque propria certiùs quàm omnium communis, nos docet modum dignoſcendi morbos,& præſagiendi.Comment.3.in lib.1.Epid cap.1.

Natura omnium ex quatuor elementis conflatur, atque in eadem definit. Comm.1. in libr. Hippocratis de Natura humana, cap.17.

Natura noſtra eſt calor innatus. Comm.in Aph.22.lib 5.

Natura conſiſtit in elementorum commoderatione.Com.in Aph.51.lib.2.

Naturæ ordini reſpondentia, correctione non indigent: quare ſeruanda ſunt. Comment.1.in lib.de Art.cap.7.

Naturæ facultatum aliæ quidem primariæ ſunt, per quas nimirum animal in vita ſeruatur: aliæ iſtarum miniſtræ ſunt: aliæ rurſus harum. Comm.5.in libr.6.Epidem. cap.1.

Naturæ vis quacunque arte ad ea quæ animalibus conducentia ſunt, meliùs præſtanda,valentior eſt.Com.5.in lib.6.Epid. cap.2.

Naturę medicina ancillatur.Com.5.in lib.6. Epid. cap.1.

Naturæ contraria exitioſiſſima habentur. Com.2.in Prog.cap.33.

Naturæ diſſimilia, mali cuiuſdam ſignificationem exhibent: ſimilia verò, ſalutis indicia habentur.Comment.1.in Prognoſt. cap.7.

Naturam vocabant Stoici, plantarum animam.Com.5.in lib.6.Epid.cap.5.

Naturam validam, ſemper inuenire viam materiebus, etiamſi ſint craſſiores, & per anguſta foramina debeant permeare, arbitrabatur Hippocrates.Com.in Aph.54. lib.7.

Naturam eſſe imitandam.Comm in Aph.2. lib.4.

Naturam non eſſe intempeſtiuè cogendam, ſed fouendam tantùm,dum eget.Com.4. in

in lib.6.Epid.cap.17.

Naturam esse artificem, prouideréque animantibus. Comment.5.in libr.6.Epidem. cap.1.

Naturam esse facultatem quandam habitantem in iis corporibus, quæ ab ea dispensantur. ibid.

Naturam esse morborum Medicum. ibid.

Naturam esse primam, quæ morbis medetur. ibid.

Naturam dici ab Hippocrate iustam, vt quæ ab ipso statim rei ortu, ac postea, in totius vitæ processu, quod vnicuique membro commodum, appositúmque est, inueniat. Com.1. in lib.de Fract. cap.4.

Naturam propriissimè sumi pro temperatura quatuor elementorum. Com. in Aph. 2. lib.3.

Naturam appellari ab hominibus vniuersis, nutritionis, augmenti, cæterorúmque naturalium operum, causam. Galen. contra Iulianum.

Naturam dici ab Hippocrate, eam, quæ fit ex primis elementis, temperiem. Com. in Aphor. 34. lib.2.

Naturam vti sanguine, atque spiritu, ceu instrumentis ad expellenda infestantia. Com.in Aph.53. lib.5.

Naturam omnia pro hominis salute agere. Com.1.in lib.6. Epid.cap.3.

Naturam animalium nihil esse aliud, præter innatum calidum, ex sententia Hippocratis. Com.in Aph. 15. lib.1.

Naturam sumi pro temperie corporis. Com. 2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.31. & 47.

Naturam dici ab Hippocrate corporis formam. Com.in Aph.34. lib.2.

Naturam esse extensam per solida corpora. Com.2.in lib.1. Epid. cap.46.

Natura non integrè iudicante, id quod deficit, supplere nos conuenit. Com. in Aph. 20.lib.1. & in Aph.22. lib.1.

Natura superante morbum, omnia æqualiter vnita sunt in vrina. Com. in Aph.35. lib.7.

Naturæ frigidæ & humidæ, optimè æstate afficiuntur: ad hyemem calidæ & siccæ, contrà malè afficiuntur calidæ & siccæ ad æstatem: frigidæ & humidæ ad hyemem. Com.in Aph.2. lib.3.

Naturarum temperatarum, similibus seruari temperiem: contrariis autem corrigi intemperatiam intemperatarum. Com.2. in lib. Hippocr.de Nat.human. c.1.

Naturas varias varia esse alendas victus ratione. Com.1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap.44.

Naturas omni culpa vacantes, à similibus: intemperatas verò, ab iis quæ ipsorum temperamento contraria sunt iuuari. Com.5.in lib.6 Epid.cap.24.

Naturalis facultas à iecore influit in venas. Com.1.in lib.6.Epid.cap.2.

Naturales facultates sunt quatuor: prima quidem, propriorum attractrix: secunda, eorundem alteratrix, atque concoctrix: tertia vtilium retentrix: quarta denique, alienorum expultrix. Comm.5. in libr.6. Epid.cap.1.

Naturalia temperamenta seruanda esse. Com.in lib.de salub.diæta, cap.24.

Nauicula, *inquire*, Semirrhombus.

Nauigatio adeò perturbat corpora, vt exci-tet vomitum. Commentar. in Aphor. 14. lib.4.

Nausea vehementioribus corporis aduenit motionibus ibid.

Nauseam curari dupliciter: vno modo, si humores gignentes illam, vacuauerimus: alio, si eos concoxerimus, reduxerimúsque ad temperiem optimam. Comm.2.in lib.6.Epid.cap.9.

Nauseabundi dicuntur, quibus os ventriculi à prauis mordetur humoribus. Com.2 in Prorrh.cap.43.

Nauseare necessariò ventriculum, phlegmone obsessum. Commentario 3. in Prorrh. cap.25.

Nebulæ albæ in vrina sunt concoctionum notæ. Com.4. in libr.de Rat.vict.in morb. acut.cap.43.

Negligenda non esse, quæ exigua videntur. Com.2.in lib.6.Epid.cap.24.

Nephritis, *inquire*, Renum affectus, vel dolor.

Nephritis, inclinantes ætate magis torquet, quàm pueros. Comm.1.in lib.6. Epidem. cap.4.

Nephriticis omnibus confert attenuantium vsus. Comment.1.in lib.6.Epidem. cap.5.

Nephritide laborantes percipiunt dolorem stupidum in crure subiecto dolenti reni, ídque ob venam cauam, & magnam arteriam, quæ dorso incumbentes, cum renibus, cruribúsque connexionem habent. Com.1.in lib.6.Epid.cap.5.

Nephriticis conferre exercitationes modicas. ibid.

Neruus est corpus exangue, nullam in se cauitatem habens, ortúmque à cerebro, vel spinali medulla. Comm.1. in libr.6. Epid. cap.1.

Neruus verè dictus, nullus ad ossa peruenit. Com.3.in lib.de Fract.cap.57.

Nerui

Nodum non esse intendendum vlceri.Com. 2.in lib.de Offic.cap.8.

Nodum non esse intendendum articulis, sicuti neque vlceri.Com.2.in libr.de Off. cap.9.

Nomina non sunt admodum curæ iis, qui veritatis sunt studiosi. Comm.1. in lib.de Offic.cap.5.

Nominum exacta ratio nihil conducit ad cognoscendos morbos, sicuti neque ad præsagienda futura.Com.3.in lib.1.Epid. cap.5.

Nominibus ad curationem opus non est. Comm 4.in libr.de Rat.vict. in morb.ac. cap.30.

Nonanum febris circuitum nunquam deprehendit Galenus.Com.3.in lib.1.Epid. cap.2.

Nubeculam appellat Galenus partem illam crassiusculam, quæ in summitate vrinæ sæpe supernatare videtur: quamuis nubeculam & enæoremain vnum confundat Hippocrates.Comm.2.in Prognostic. cap.20.

Nubeculæ albæ in vrina sunt manifestum signum coctionis. Comm. in Aphor.71. lib.4.

Nubes efficitur splendida, aut atra, causa raritatis, vel spissitudinis. Rarescens quippe,lucem in se Solis suscipit: quo fit vt splendescat, compacta autem, condensataque, quum soli peruia non sit, meritò apparet atra.Com.1.in lib.1.Epid. cap.8.

Nubes efficitur alba, si eodem tempore aliqua nebula & attollatur, & stipetur. ibid.

Nubem constitui non posse, si Aquilonius aër prorsus careat humore.ibid.

Nubes aëre tranquillo existente, videntur nobis consistere immotæ frequenter, quum re vera agitentur. Com. 3. in lib.3. Epid.cap.1.

Nubium attritio;*inquire*,Attritionem.

Nubilosas nubes in vrina dici ab Hippocrate, quæ nec colore sunt albo, nec etiam planè nigro,sed medio.Comm.1.in libr.3. Epid.cap.4.

Nudari sua cute pars nulla citra noxam potest.Com.3.in lib.de Fract.cap.43.

Nudum obambulare, augmentum corporis inhibet.Comment.in lib.de salub.diæt. cap.13.

Nutriendum esse ægrum, vbi morbus quidem non prohibuerit: facultas autem præceperit.Comm.1.in lib. de Rat.vict.in morb.acut.cap.44.

Nutritio est eius quod euacuatur, repletio. Com.in Aph.15.lib.1.

Nutritionis tempori fit excretio proportionalis. Commentario in Aphorism.18. lib.2.

Nutritionis velocis ex cibo assumpto fit tibi indicium, fortitudo in pulsibus, & robur in motibus voluntariis.ibid.

Nutritorum ad nutrientia fit maxima processu temporis similitudo. Comment. in Aph.50.lib.2.

Nutriuntur partes singulæ ex proprio alimento.Com.in Aph.17.lib.2.

O

Oblationes conferre plurimùm, ad cognoscendos modos, & ideas morborum.Commentario 3.in lib. 1.Epidem. cap.1.

Obliuio cum rigore, victum cerebri natiuum calorem à symptomatica refrigeratione indicat.Commentar.2.in Prorrhet. cap.29.

Obliuio, in morbis perniciosum symptoma est.Com.3.in lib.3.Epid.cap.37.

Obmutescere est loqui non posse. Com.3.in lib.3.Epid.cap.74.

Obnoxij affectibus, citiùs in eos incidunt, quàm qui minimè illis sunt opportuni.Comment.1.in libr.1. Epid. cap.18. & cap.19.

Obnoxiora esse corpora illis caussis, quæ sunt cognatæ ipsorum intemperiei.Comment.2.in lib.1.Epid.cap.40.

Obseruatio ex concursu nihil reperit. Comment.3. in Prorrh. cap. 69. quod quidem caput in Græco codice est idem cum 68. etiamsi ab interprete diducantur.

Obscuri sermones omnes, exhibent sophistis occasionem garriendi. Comment. in Aph.64.lib.7.

Obscuri sermones scientificam non admittunt expositionem.Com.3. in lib.6.Epid. cap.2.

Obscuris in rebus licitum esse vnicuique pro arbitrio scribere: quum nulla lex sit transcribentibus posita. Com.in Aph.64. lib.7.

Obscuris in rebus quod vel mediocriter probabile est,potest satis esse.Comm.2.in lib.de Offic.cap.9.

Obscurum omne esse duplex. Procemio in lib.de Fract.

Obstructiones crassorum succorum fieri inter simas & gibbas hepatis partes. Comment.1.in libr. de Rat.vict.in morb. acut. cap.18.

Obstrui viscera, & præcipuè iecur, si quis cibum statim post exercitationem,

atque

Oculi firmiſſimam nobis notitiam adfe-runt corporis affectionum. Comm. 4. in lib.6.Epid.cap.28.

Oculi concaui, ſqualli díque, ac decolo-res, virium imbecillitatem indicant: vt benè colorati, & pleniores, humo-réque ſplendente referti, robur earun-dem. ibid.

Oculi, ob natiuam puritatem atque nitorem celeriùs quàm aliæ partes, mutationem colorum indicant. ibid.

Oculi immobiles abſolutum monſtrant fa-cultatis, quæ ſolet mouere muſculos ca-ſum: ægrè autem mobiles, proximè ac-ceſſiſſe illam ad hunc affectum. Com-mentario primo in libr. 6. Epidemion, cap.26.

Oculi qui contorquentur, delirium, aut tre-morem muſculorum, à quibus mouentur, declarant. ibid.

Oculorum ſuffuſiones, cæteríque morbi, vt rectè curentur, non debet æger ad lu-cem conuerſus eſſe, ſed obliquè illam reſpicere. Commentario 1. in lib. de Off. cap.9.

Oculorum abiectio, ſymptoma eſt auda-ci aſpectui contrarium: indicátque ocu-los diu apertos haud poſſe teneri, ob facultatis palpebras regentis infirmita-tem. Commentario 1. in lib. 6. Epidem. cap.29.

Oculorum dolor abſque plenitudine vni-uerſi corporis, ab obſtructione & com-pactione craſſi ſanguinis ortus, balneum & vinum poſtulat: ſi verò plenitudo ad-ſit, ſectionem quidem venæ deſiderat, non autem vinum, aut balneum. Com. in Aph.46.lib.7.

Oculorum alba ſubinſpiciuntur dormien-tibus, quòd oculi integrè claudi non poſ-ſint, vel ob palpebrarum ariditatem, vel propter potentiæ mouentis ipſas imbe-cillitatem. Commentar. in Aphoriſm. 52. lib.6.

Oculorum affectibus non vſqueadeò con-uenire medicamenta ſtupefacientia, mi-núſque refrigerantia. Com. in Aphor.31. lib.6.

Oculorum rubor ſequitur diſpoſitionem cerebri phlegmonoſam. Com. in Aph.3. lib.7.

Oculorum alba ſi rubra reddantur, ſangui-nis copiam indicant in cerebro, & illius inuolucris conſiſtentis: interdum etiam inflammationem. Comment.1. in Progn. cap.10.

Oculorum dolorem à fluxione acri or-tum, corpore non exiſtente pleno, cuidam adoleſcenti Galenus balneo ſolo ſedauit. Comment. in Aphoriſm. 31. lib.5.

Oculorum diutinas fluxiones reuellen-das ad fauces eſſe, acribus medica-mentis palato illito, iuſſóque ægro gargarizare, niſi vereamur ne fluxio ipſa conuertatur ad aſperam arteriam, atque pulmonem. Comm.2.in lib.6.Epid. cap.31.

Oculorum immobilitas torporem quendam functionum in neruorum primordio in-dicat. Com.4.in lib. de Rat.vict.in morb. acut.cap.26.

Oculorum venulæ rubent, vel ob plenitudi-nem, vel inflammationem eorum, quæ in cerebro ſunt: nigreſcunt autem, & liuent refrigeratæ: refrigerantur verò extinctæ. Com. 1.in Progn cap.10.

Oculorum inſtabilitas cum præcordiorum palpitatione, delirium indicat. Com.1. in Progn.cap.18.

Oculorum muſculi primi ſentiunt affectio-nes cerebri. ibid.

Oculorum peruerſio eſt ſymptoma principij neruorum. Commentario 2. in Prorrhet. cap.34.

Oculorum diutinæ fluxiones ſæpiùs ſanatæ ſunt, ex partibus ſecundum occiput ſan-guine miſſo, vnà cum cucurbitulæ vſu. Com.in Aph.68.lib.5.

Oculorum cauitas penuriam humorum in-dicat, imbecillitatémque maximam. Com.1 in Progn.cap.10.

Oculis laborantibus mollem ſpongiam ad-mouemus: quum non ferant fomenta per ſacculos, & cataplaſmata. Com.6.in lib.6. Epid.cap.5.

Oculis eſt dolorificum frigus diuturnum. Com.2.in lib.1.Epid.cap.6.

Oculos mouentium muſculorum immobili-tas fit, propter eorum vel reſolutionem, vel æquam, & quæ in neutram partem vergat, tenſionẽ: vel propter exactam mo-uentis muſculos facultatis imbecillita-tem. Com.2.in Prorrh.cap.11.

Oculos obſcurari in acutis morbis, virium imbecillitatem ſignificat, viſoriæque fa-cultatis interitum. Comm.1.in lib.6.Epid. cap.23.

Oculos interius corrugari contingit, quum membrana adnata muſculis mouenti-bus illos, diſſoluta & laxata fuerit: id quod imbecillitatis & refrigerationis eſt ſignum. Commentar.1.in libr.6. Epidem. cap.25.

Oculos corrugari internè, in valde ſenibus accidit. ibid.

rudentes nauium. Com.4. in lib. de Artic. cap.64.

Opopanax dicitur fuccus pacis. Comm.6. in lib.6. Epid. cap.5.

Opora ponitur pro fecunda parte æftatis. Com. in Aph.14. lib.3.

Oreftes fatebatur quidem fe perpetrare impia: paternam tamen necem vlcifci. Com.1. in lib. de Art. cap.52.

Oris vlcerationes fieri propter biliofum humorem. Com. in Aph.21. lib.3.

Oris fœtorem retundi amomo, foliifque malabathri commanfis. Com.4. in libr.6. Epid. cap.9.

Ori ineffe vim difcretricem faporum. Commentario 2. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap.29.

Orobi in fomentum adhibiti, craffos humores incidere, conficere, & euaporare poffunt. Comm.2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.5.

Orobis fimilia fedimina excerni, fanguine craffo in renibus, aut in hepate, exufto. Com. in Aph.76. lib.4.

Ορθόκωλον effe vitium quo affecta membra, ita extenta permanent, vt flecti non poffint: fieri autem affectis mufculis exterioribus. Commentar. 3. in libr. de Artic. cap.100.

Ortophnœa, hoc eft, recta fpiratio, abfque febre omnino contingit, fitque à craffis & lentis humoribus, vias fpiritus occupantibus, aut ab aliquo tuberculo crudo in pulmonibus confiftente. Com.4. in libr.6. Epid. cap.4.

Orthopnœa dicitur ea fpirandi difficultas, in qua iacentes fuffocantur, & vix recto thorace fufficiunt, nihil dilatato dorfo. Comment.2. in Prorrh. cap.53.

Orthopnœa fit in peripneumonicis, & in afthmaticis, affectionibus, & in grauiffima angina. ibid.

Orthopnœa intenditur cubantibus. ibid.

Orthopnœam fieri ab anguftia earum pulmonis capacitatum, quæ fpiritum deferunt. Comm.4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap.21.

Orthopnœa laborare dicuntur, qui fe erigunt, quòd decumbentes ftrangulentur. Com.2. in lib.3. Epid. cap.4.

Ortum primum habuimus ex femine & fanguine menftruo. Gal. contra Lycum.

Os vteri opprimitur, & anguftatur à pinguitudine omenti iis quæ fupra modum funt craffæ. Commentario in Aphorifm. 46. lib.5.

Os vteri dicitur orificium, in quod vterus definit: vnde collum incipit. ibid.

Os colli matricis dicitur extremitas illa ceruicis vteri, quæ in muliebre pudendum definit. Commentario in Aphorifm.46. lib.5.

Os vteri comprimi & ob conceptum femen, & propter fcirrhum, & propter inflammationem. Duritie autem diftingui tumores à conceptione. Comm. in Aph.51. lib.5. & in Aph.54. lib.5.

Os ventriculi omnium ferè partium maximè fenfile exiftit. Comment.3. in Prorrh. cap.38.

Os ventriculi maximè tum neruofum, tum fenfile exiftit. Com.2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap.11.

Os ventriculi & nerui condolefcunt mutuò. Com. in Aph.1. lib.5.

Os ventriculi fi mordeatur vehementiùs, excitat conuulfiones. ibid.

Os ventriculi quàm promptiffimè infert delirium, quoties infigni laborat inflammatione. Commentario 1. in Prognoftica, cap.28.

Os ventriculi primùm atque præcipuè, ab intempeftiuis tum inediis, tum cibis, affligitur. Com.2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.44.

Os ventriculi excitatur ad vomitum, cerebro infigniter læfo. Comm.1. in Prorrhet. cap.10.

Os ventriculi oblectatur dulcibus, quæ deuorantur. Comm.3. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap.11.

Os ventriculi, quum vitali facultati fuam affectionem communicat, infert fyncopas: quum verò animali, defipientias, vel conuulfiones. Com.2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap.47.

Os ventriculi maximè neruofum quum fit, confeftim condolefcit neruofis partibus. Com 2. in lib. de Artic. cap.20.

Os ventriculi ne paruos quidem dolores perferre poteft. ibid.

Os ventriculi præcipuum habet fenfum. Com. in Aph.24. lib.3.

Os ventriculi animum in fui affectus confenfum trahit. Tardiores fiquidem ad intelligendum, agendúmque nos reddit, quo tempore frigidius exiftit: vt promptiores, atque iracundos magis, cùm calidius eft calore aduentitio, atque præter naturam. Comm 4. in libr.6. Epidem. cap.25.

Os ventriculi appellatur cor, fentítque omnia quæ ipfum infeftant, ob magnitudinem eorum, quos recipit, fenfibilium neruorum. Commentario 3. in Prognoftic. cap.30.

Os

Os ventriculi si imbecillum atque exolutum fuerit, manet in eo diutiùs, id quod ingestum est, supernatans. Com. 1. in libr. de Rat. in morb. acut. cap. 18.

Os committitur, aperitúrque intentis musculis temporalibus. Com. 2. in lib. de Art. cap. 3.

Oris ventriculi munus, est appetere, non concoquere. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 16.

Ori ventriculi inferitur essatu digna coniugatio neruorum, descendens à cerebro. Com. in Aph. 50. lib. 6.

Os ventriculi cor appellabant veteres. Com. in Aph. 65. lib. 4.

Ore ventriculi affecto, animi defectus contingunt. Commentario 2. in libr. de Artic. cap. 20.

Os iugale est situm in ea regione, quæ supra maxillæ cornicem situatur. Com. 2. in lib. de Art. cap. 12.

Os iugale prope superiorem malam est situm. ibid.

Os iugale dicitur illud, quod superiorem maxillam capiti annectit. ibid.

Os rariùs prolabitur in eam partem, quæ astrictior est. Comment. 3. in libr. de Fract. cap. 61.

Os, quod semel periit, regigni ampliùs non potest. Com in Aph. 10. lib. 6.

Ossis frustum, squammámve, satius est paulatim ab ipsa natura expulsam excidere, quàm irritari medicamentis, aut instrumentis euelli. Comm. 2. in libr. de Offic. cap. 23.

Ossi sacro, quod etiam latum vocatur, committitur extrema lumborum vertebra. Com. 3. in lib. de Art. cap. 41.

Ossi sacro, quod & latum dicitur, partes vicinæ excalfactæ exeduntur, torporéque afficiuntur, ac sub ipsa cute vlcera contrahunt curatu quàm difficillima. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 26.

Os subditum esse vitiatum coniicies, si ex vlcere emanet pus multò vberius, quàm pro vlceris magnitudine. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 18.

Os vitiatum iamiam erupturum indicant diducta labra vlceris, quæ coire non possunt: necnon laborantis sensus. ibidem.

Ossa nulla in corpore figuram columnæ referunt. Commentario 2. in lib. de Art. cap. 33.

Ossa infantium, tenera & quasi cerea quum sint, facilè distorquentur, dum prauè à nutricibus figurantur. Comm. 4. in libr. de Art. cap. 5.

Ossa in crescentibus, si cogantur, inflecti possunt, & ea magis, quæ caua, fistulosáque sunt. Comment. 1. in libr. de Artic. cap. 62.

Ossa mollia, plus humiditatis sortiuntur. Com. 1. in lib. de Art. cap. 65.

Ossa pedis atque manus extremæ, quum minuta, & quàm durissima sint, rarò citra vulnus franguntur. Comment. 2. in lib de Fract. cap. 9.

Ossa manus extremæ, sunt numero 27. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 8.

Ossa pedum & summæ manus, carent medulla, suntque minimè fistulosa, atque imitantur lapillos. ibid.

Ossa vndequaque & omnino absoluta suis vinculis, si propria exciderint sede, ægerrimè possunt restitui. Comm. 2. in libr. de Fract. cap. 10.

Ossa reponi commodè in suas sedes nequeunt, nisi adeò suspendantur & disiungantur, vt alterum alteri non adhæreat. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 52.

Ossa pedis, *inquire*, Pedis ossa.

Ossium excisiones, si fieri possit, in articulis ipsis moliendas esse. Com. 4. in lib. de Art. cap. 36.

Ossium substantia oritur à capite, simúlque cum capite augetur, atque corroboratur. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Ossibus occallescentibus transire sanguinem per cutem sanam. Comm. in Aphor. 54. lib. 7.

Ossibus exutis rarò superuenit erysipelas. Com. in Aph. 19. lib. 7.

Ossa fracta haud omnino consolidescere, sed callo circum exorto vniri. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 57.

Ossa fracta, sed malè vnita, refringimus, vt rursus conuenienter coalescant. ibid.

Ossa luxata in adultis non æquè facilè componi posse, vt in infantibus. Com. 4. in lib. de Art. cap 4.

Ossa fracta minimè agglutinari, sed callo quodam obduci, munirive. Com. in Aph. 19. lib. 6. & Com. 1. in lib. de Fract. c. 41.

per Ossa fieri abscessus secundum Hippocratem. Com. in Aph. 54. lib. 7.

Ossa fracta extendenda in contrarias partes esse: dein conformanda: ac vltimò deliganda. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 29.

Ossa luxata, extendenda, reponēda, & apto vinculo deliganda esse. Comm. 1. lib. de Offic. cap. 19.

Oscitatio fit, contenta in musculis, per quos voluntarius motus perficitur, aliqua siue humiditate flatulenta, siue vaporoso spiritu. Com. in Apho. 56. lib. 7.

Oſcitatio fit à natura, excrementorum excernendorum gratia. Comm. 5. in libr. 6. Epid. cap. 3.

Otium, *inquire*, Ocium.

Oua craſſi ſunt ſucci, & boni, humorúmque acrimoniam infrænant. Com. 4. in libr. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 113.

Oua quæ ſorbentur, languentibus adeò ſupinant ſtomachum, vt ſubuerſum ſibi eſſe exiſtiment. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Ouilla caro parum nutrit. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Oxycratum acriùs, conuenientius aquoſo eſt, incidendis ac per halitum digerendis tum craſſioribus, tum tenacioribus ſuccis. Comm. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 5.

ὀξυγλύκει vtebatur Hippocrates pro victu tenuiſſimo. Fit autem oxyglyces ex dulciſſimis fauis aqua maceratis, atque decoctis. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 29.

Oxyglyces eſſe idem cum apomelite. Comment. 3. in lib. de Fract. cap. 49.

Oxymeli ſectorium, inciſorium, & abſterſorium dici poteſt: at nullo pacto attractorium. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 18.

Oxymeli conſtat ex mulſa parum aceti recipiente. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut cap. 24.

Oxymeli ad viſcidorum humorum expuitionem eſt quàm aptiſſimum. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Oxymeli æſtate propinatur febrienti, & frigidum, antè morbi coctionem. Com. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 43.

Oxymeli pleuriticis dandum. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 27.

Oxymeli minimè aduerſatur ſtomacho, niſi affectis in languente neruis, aut in muliere vtero. ibid.

Oxymeli eſt tantùm medicamentum. Commentario 1. in libr. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 44.

Oxymeli valentiùs educit ſputum, quàm mulſa: tuſſes tamen excitat, tum irritans, tum exaſperans, quatenus vehementer detergit. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 10.

Oxymeli ſputum educit, facilémque reddit reſpirationem. Com. 3. in lib. de Rat. vict. morb. acut cap. 24.

Oxymeli non conducit neruoſarum partium affectibus. Comment. 2. in libr. de Fract. cap. 29.

Oxymeli detergente præditum quum ſit facultate, inteſtinum abradit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 32.

Oxymeli ſecandi vim habet. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 43.

Oxymelitos potus eſt commodiſſimus iis, qui pituitæ vitio laborant. Com. 4. in libr. de Rat. vict. in morb acut. cap. 18.

Oxymelitos compoſitio per cocturam fit melior. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 24. & 37.

Oxymeli admodum acre, vim habere vt ſecandi, ſic exiccandi: vti autem nos ipſo in craſſis pulmonis ſputis, non tanquam exiccante, ſed tanquam incidente, detergentéque. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 26.

Oxymeli valde acre eſſe dandum paulatim, & perquàm tepidum, ſi æger ob ſputorum tum craſſitiem, tum viſcoſitatem, nihil expuerit: virtúſque valida fuerit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. c. 29.

P

PAlæſtini computant menſes à Lunæ coniunctione cum Sole, vſque ad aliam coniunctionem: ita vt duodecim menſes lunares contineant dies 354. Com. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Palladis & Dianæ Myſtæ à Venere abſtinebant perpetuò. Com. 1. in libr. 3. Epidem. cap. 4.

Pallidus color tantum à flauo diſtat, quantum à rubro flauus recedit verſus albiorem. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 22.

Palpebram contingit euerti, ſi eius exterior membrana ingenti torqueatur inflammatione, & quæ vicinas quoque corripiat partes ſicuti peruerti ad interna, ſi interior tunica, quæ ad irim vſque pertingit, magna tentetur inflammatione. Quòd ſi ambas tunicas occupet inflammatio, Chymoſis affectus vocatur: quo detenti, nequeunt oculum aperire. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 31.

Palpebræ ſunt ſiccæ natura. Com. in Aph. 52. lib. 6.

Palpebrarum ficoſa tubercula exaſperabat Galenus aſperis marinarum beſtiarum coriis, teſtiſque ſepiarum, ac pumice, necnon ſcalpelli cyathiſco. Comm. 2. in libr. 6. Epid. cap. 4.

Palpebrarum ficoſa tubercula, priùs aliquo exaſperanda eſſe: dein oblinenda erodentibus medicamentis. ibid.

Palpebras claudi contingit, vel propter conuulſiuam claudentium oculos muſculorum tenſionem: vel propter aperientium imbecillitatem. Com. 2. in Prorrh. cap. 36.

Palpitatio

Particulare

Particulare nihil cognoſci poſſe, abſque exquiſita naturæ vniuerſi notitia. Com. 1. in lib. de Nat. hum. cap. 51.

Particularia complent vniuerſitatem, conducúntque ad confirmationem eorum quæ fuerunt generatim inuenta. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 17.

Particulas corporis, carere intellectu, potentiis tamen naturalibus regi, tum aliis, tum alteratiua, per quam alimentum ſibiipſis aſſimilant. Commentario in Aphor. 39. lib. 5.

Partus vt proſper fiat, duorum corporum robur deſideratur, grauidæ nempe, & infantis. Commentario in Aphoriſm. 55. lib. 5.

Παρύγρον medicamentum, membrum quidem affectum ab inflammatione tuetur: ſed vlcus ſordidum reddit. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 43.

Paſſer autumno probatiſſimam habet carnem. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 101.

Patellam latus quidam tendo extrinſecus arctat, ex anterioribus femoris ligamentis ortus. Commentario 3. in libr. de Fract. cap. 61.

Patellam, ſiue μύλην, ſiue ἐπιγονατίδα, ſumi pro illo oſſe, quod in genu conſiſtit. Comment. 2. in lib. de Fract. cap. 66.

Pathemata vocant Græci omnes, quæcunque in corpore contingunt præter naturam. Commentario 1. in libr. 1. Epidem. cap. 22.

Pathognomonica ſyndrome, morbi ſpeciem demonſtrat. Com. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 62.

Pauores nocturni oriri interdum, quum multi & vitioſi humores grauant mordicántque orificium ventriculi. Comm. in Aph. 24. lib. 3.

Pectoris os ſibiipſi, & ſpinæ dorſi commiſſum eſt. Commentario 1. in libr. de Artic. cap. 68.

Pectoris dolor quidem fixus & obfirmatus, thoracis phlegmonen indicat: torpor autem, cerebri humiditatem, vel frigus, vel vtrumque. Commentario 2. in Prorrhet. cap. 35.

Pectus homo inter animantia omnia ſortitur latiſſimum. Comment. 3. in libr. de Artic. cap. 38.

Pectus anguſtum habentes, magis in phthiſim incidunt, magíſque, vbi inciderunt, periclitantur. Commentario in Aph. 34. lib. 2.

Πεδίον dicitur pars ea plantæ eminens, quæ ad radices digitorum conſiſtit. Comm. 3. in lib. de Artic. cap. 92.

Pemphingodes febres dicuntur, quæ ſpiritibus ſunt refertæ. Com. 1. in lib. 6. Epidem. cap. 28.

Peplium eſt ſimile helleboro, potéſtque ſimiliter nigrum ſubducere humorem. Comment. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 11.

Peracutus dicitur morbus, qui ſeptimum diem non tranſcendit, ſed aut in eo, aut etiam maturiùs ſoluitur. Com. 3. in Progn. cap. 10.

Peracutus morbus ſtatim in primis diebus viget, grauiſſimáque ſortitur ſymptomata. Com. in Aph. 7. lib. 1.

Peracuti morbi plurimi, qui cum ſudore iudicantur, tertio & quinto die, magis quàm quarto, iudicium ſuſcipiunt. Comment. in Aph. 36. lib. 4.

Peracuti morbi ſunt, angina, paracynanche, cholera, & diſtentio neruorum. Comm. in Aph. 12. lib. 1.

Peracutorum morborum iudicationis terminus eſt prima ſeptimana. Comment. in Aph. 10. lib. 4.

Peracutorum morborum terminus eſt ſeptimus dies. Commentario in Aphor. 59. lib. 4.

Peregrina, inuſitatáque, & nondum, an vtilia ſint, explorata, laudari magis, quàm aſſueta, & quæ iam vtilia ſunt cognita. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 17.

Peregrina, quæ ignorant, magis celebrant mortales, quàm id quod familiare eſt, quódque eſſe præclarum norunt. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Perfuſio calidæ, *inquire*, Aquæ calidæ perfuſio.

Perfuſio calidæ euacuat humores albos atque ſeroſos, in loco perfracto contentos, egentéſque perſpiratione: at præterea dolorem lenit, tollitque pruriginem. Com. 1. in lib. de Fract. cap. 40.

Perfuſio calidæ lenit dolorem, corporúmque tenſionem relaxat. Comm. 2. in lib. de Fract. cap. 15.

Perfuſionem aquæ calentis intercipiendam eſſe, antea quàm perfuſum membrum extenuari incipiat. Comm. 3. in lib. de Offic. cap. 16.

Perfuſum membrum attollitur primùm, ac mox extenuatur. ibid.

Pergamenſes Pontifices æſtate ſingulis annis proponere ſingularia gladiatorum certamina ſoliti erant. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 21.

Periclem Athenienſem fuiſſe prudentiſſimum

in Prorrh.cap.19.
Phrenitis superuenit peripneumoniæ ortæ à calido humore,dum multis vaporibus implet cerebrum.Com.in Aph.12.lib.7.
Phrenitis,quòd perduret, obfirmatum esse in capite humorem, qui affectionem gignit,significat.Com.1.in Prorrh c.27.
Phrenitis si in lethargum vertatur, non bono est.Com.6.in lib.6.Epid.c.8.
Phrenitis exquisita, nullique affectui permixta, fit, quum flaua bilis occupauerit principis animæ sedem.Commentar.1.in Prorrh.cap.1.
Phrenitidis accessiones existunt magna ex parte tertianæ. Comment. in Aphor. 12. lib.1.
Phrenitidis non est propria alienatio mentis, nec vox clangosa, nec rauca.Comm.1.in Prorrh.cap.19.
Phrenitidi esse obnoxios rubicundos, atque ad melancholiam aptos, necnon crasso sanguine & calido præditos. Comm.3. in lib.3.Epid.cap.70.
Phrenitim fieri,excrementis biliosis petentibus cerebrum.Com.3.in lib.3.Epid.c.11.
Phrenitim esse febris speciem voluit Hippocrates, quòd continua sit, deliriúmque perpetuum habeat.Com.3.in libr.3.Epid. cap.46.
Phrenitim esse morbum acutum,atque periculosum.Com.3.in lib.1.Epid.cap.1.
Phrenitim vocat Hippocrates, continuam eam, quæ cum acuta febre est, dementiam.Com.1.in Prorrh.cap.1.
Phrenitim oriri,spiritus magnus & rarus indicat.Com.5.in lib.3.Epid.cap.34.
Phrenitim ex perpetuo delirio cognosci. Com.3.in lib.3.Epid.cap.34.
Phrenitim futuram licet ex insomniis præ-noscere.Com.1.in Prorrh.cap.5.
Phrenitim excitari ab humoribus siccis, mordacibúsque, si efferantur ad cerebrum.Com.1.in lib.3.Epid.cap.5.
Phrenitim neque ab Hippocrate, neque ab alio vllo,dici febris speciem. Comm.1.in lib.6.Epid.cap.28.
Phrenitide acuta statim à principio correptos, quarto die & quinto Galenus vidit exanimatos:tertio vnquam non vidit: ficuti nec vigesimum diem attigisse.Comment.3.in lib.3.Epid.cap.75.
Phrenitidas esse è numero continuarum febrium,secundum Hippocratem. Com.3. in lib.3.Epid.cap.65.
Phrenitidas excitari,vbi multa bilis in cerebri regiones influxerit.Comm.2.in lib.1. Epid.cap.74.
Phrenitidas fieri calfactis regionibus cerebri.Com.2.in lib.1.Epid.cap.19.
Phrenitidas inducit flaua bilis impacta in cerebro,eiúsque inuolucris. Comm.2. in lib.1.Epid.cap.73.
Phrenitidas vehementes consequitur tremor.Com.1.in Prorrh.cap.9.
Phrenitica affectio est sicca.Comment. 2.in Prorrh.cap.3.
Phrenitica affectio,quam flaua bilis parit, & calida,& sicca est.Com.1.in Prorrh.c.3.
Phrenitica signa affectionem cerebri ostendunt.Com.1.in Prorrh.cap.4.
Phrenitica signa non reperiri in vrinas, neque in deiectionibus,neque in sudoribus, neque in sputis,neque in vomitibus.ibid.
Phrenitici non omnes tremorem incurrunt, sed qui deterrimè habent. Comm.1. in Prorrh.cap.16.
Phrenitici sunt βραχυπόται, hoc est, paucæ potionis, & si calido & sicco affectu laborent, linguámque præ ariditate asperam habeant.ibid.
Phrenitici oculum habent puluisculosum, aspectúque ferocem. Comm.1.in Prorrh. cap.17.
Phrenitici ob strepitus tumultuantur, non secus,quàm timidi. Comm.1. in Prorrh. cap.16.
Phreniticorum signorum ea sunt certissima, quæ perpetuò, & solis insunt phreniticis. Com.1.in Prorrh.cap.4.
Phreniticorum febris mordacem habet calorem, & perpetuò similem Comm.1. in lib.6.Epid.cap.28.
Phreniticorum est multum loqui. Com.3.in lib.3.Epid.cap.86.
Phreniticis commune symptoma est, cùm malignis quibusdam febribus vomitus fastidiosus,veluti & vox clangosa. Comment.1.in Prorrh.cap.17.
Phreniticis diutissimè insunt infirmitates neruorum,propter affectionis siccitatem. Com.1.in Prorrh.cap.9.
Phreniticis solent alba deiici,confluente tota bile sursum ad caput. Com. 1. in Prorrh. cap.13.
Phreniticis caput est affectum per se. Comment.3.in lib.3.Epid.cap 62.
Phreniticos non sitire interdum,quòd siticulosam affectionem non sentiant, facultatémque stomachi appetitricem habeant extinctam.Com.3.in lib.3.Epid.c.44.
Phthisis & Phthoe,idem.Comm.in Aph.16. lib.7.
Phthisis est pulmonis vlcus immedicabile, quod consequitur totius corporis extenuatio cum febre exigua.ibid.
Phthisis,*inquire*,Tabes.

Phthiſis, cùm alias cauſas, corporiſq; ſtatus, tum præcipuè deſtillationem à capite ortam conſequitur.Com.3.in lib.3.Epidem. cap.32.

Phthiſim oriri à deſtillatione à capite deſcendente in pulmonem. Com.3.in lib.3. Epid.cap.66.

Phthiſi exitiali ſuperuenit capillorum defluuium, atque deiectio humida: illud quidem ob ſiccitatem, hæc verò ob imbecillitatem potentiæ.Comm.in Aph.16. lib.7.

Phthiſi prehenduntur magis qui anguſtum pectus ſortiuntur, arreptique magis periclitantur.Com.in Aph.34.lib.2.

Phthiſi opportuni ſunt alati homines. Comment.3.in lib.6.Epid.cap.18.

Phthiſici moriuntur ſtrangulati. Comm. in Aph.16.lib.7.

Phymata vocantur ij tumores præter naturam,qui abſque vlla externa cauſa ortum habent: ac præcipuè illi,qui ad exteriora procumbunt.Com.1.in lib.6.Epid.c.12.

Phymata ex ſuccis craſſis & lentis orta, lata ſunt, nec longo tempore concoctionem recipiunt,ſed putrefiunt.ibid.

Phymata, quæ deorſum tendunt, meliora ſunt, quòd ibi nimirum aperta, puris efluxui facilem exitum præbeant.ibid.

Phymata ſpecie plurimùm inter ſe diſtantia, viribus quoque plurimùm, & moribus etiam diſſident.ibid.

Phymata,*inquire*,Tubercula.

Phymatum,quæ exterius extuberant, acuta & turbinata, meliora ſunt latis, vtpote quæ à calidioribus & tenuioribus ſuccis gignantur, ac proinde citò ſuppurentur. ibid.

Pica fit læſo ore ventriculi.Com.in Aph.61. lib.5.

Picatio calfacit,reficítque extenuata. Comment.3.in lib.de Offic.cap.35.

Picrocholi dicuntur, qui amara bile redundant.Comm.3.in lib.de Rat.vict in morb. acut.cap.2.

Picrocholi ſubitariam eam, quæ à victu ad abſtinentiam fit, digreſſionem, pituitoſis multò ægriùs perferunt.Com.2.in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.29.

Picrocholi, præter conſuetudinem permanentes impranſi, cibos auerſantur, faſtidiúntque.Comm.2. in libr.de Rat.vict.in morb.acut cap.25.

Picrocholi vincunt cæteros caliditate temperamenti.Comm.3.in lib.de Rat.vict.in morb acut.cap.38.

Picrocholos dici ab Hippocrate illos, qui amara bile redundant. Commentar.3. in lib.de Fract.cap.49.

Pictoriæ artis ſubiectum,eſt color. Gal.contra Lycum.

Pili exoriuntur ex cute nec præhumida, nec plurimùm areſcente. Comm.3. in libr.6 Epid.cap.1.

Pilorum caſui conferre exaſperantia medicamenta, qualia in areis adminiſtrantur. Com.2.in lib.6.Epid c.4.

Πηλοπάτιδες ab Hippocrate vocantur ſocci, quibus in locis lutoſis vtimur. Com.4. in lib.de Art.cap.13.

Pinguis ſiue vrina,ſiue alui deiectio, ex colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto exiſtentis corpore. Com.in Aph.35.lib.7.

Pingue fumi non modò pro oleaginoſo, ſed pro dulci etiam, adeóque pro illo omni, quod naturaliter affectis apparet ſuaue. Com.5.in lib.6.Epid cap.14.

Pingue omne reliquis inuehitur humoribus. Com.3.in lib.3.Epid.cap.72.

Pingue non modò pro oleaginoſo adiposóque accipitur, ſed etiam pro dulci omni. Com 6.in lib.6.Epid.cap.3.

Pingues cibi fauces exaſperant, mouéntque tuſſiculam.Com.3.in lib.de Art.c.61.

Pinguia omnia inſident ſemper vrinę,& non ſubſident.Com.in Aph.35.lib.7.

Pinguia & bilioſa excrementa febris fundentis pinguitudinem ſunt conſequentia. Com.3.in lib.3.Epid.cap.72.

Pinguia excrementa, eſſe colliquationis ſigna.Com.3.in lib.3.Epid cap.55.

Pinguitudo innatans vrinæ, colliquationem ſignificat.Com.2.in Progn.cap.35.

Pinguitudo extra corpus, proceſſu temporis priorem colorem mutat, ſubcroceáque redditur.Com.2.in Progn.cap.21.

Pinguitudo omnis, carne ſui generis deterior tum ad concoctionem, tum ad nutritionem,exiſtit.Com.4 in libr.de Rat.vict. in morb.acut.cap.102.

Piper ſi ſolum per ſe,vel ex melle deglutiatur, ac poſt id vinum ſuperbibatur aqua calida temperatum, ſingultum excitat. Com.in Aph.39.lib.6.

Pituita,quæ à vehemente quidem fit frigore,euadit acida:quæ verò à calore replente caput,ſalſa:ſicuti & quæ à modica oritur frigiditate,vel paucam ſortitur dulcedinem, vel nullam manifeſtam qualitatem.Com.in Aph.12.lib.3.

Pituita præ craſſitie & lentore inhæreſcit corporibus: non,vt flaua bilis,ſtatim per meat.Com.3.in lib.3.Epid.cap.70.

Pituita eſt excrementum ſemicocti alimenti.Com.1.in Progn.cap.10.

Pituita

Plethorica dispositio, nec vinum, aut balneum, tolerat, absque maximo detrimento. Com. in Aph. 46. lib. 7.

Pleuritici doloris esse remedia tria: nempe fomenta calida, sanguinis detractionem, & purgationem. Comm. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 33.

Pleuriticum quendam fuisse à Galeno curatum absque sanguinis detractione. Comment. 3. in lib. 6. Epid. cap. 44.

Pleuritici facilius decumbunt in latus affectum, quàm in alterum. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Pleuritici aliquando, sed rarò, spumosum expuunt. Com. in Aph. 30. lib. 7.

Pleuritici, si priùs quàm vacuati sint, vinum sumpserint, aut mulsam, aut oxymeli, oblæduntur. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 34.

Pleuriticis conferre confectionem ex marrubio, & iride, cum hydromelite propinatam. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 27.

Pleuriticis in declinatione pisces saxatiles esse maximè idoneos, ex aqua, marrubio, anetho, & sale, paratos. ibid.

Pleuritis crudissima est, in qua nihil omnino expuitur. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Pleuritis si in peripneumoniam vertatur, non bono est. Com. 6. lib. 6. Epid. c. 8.

Pleuritis fit, ob inflammationem eius, quæ costas succingit, membranæ. Comm. 1. in lib. de Rat. vict. in morb acut. c. 33.

Pleuritis cui nigra sputa accidunt, ex melancholico oritur humore: cui verò rubea, ex sanguine. Comment. in Aph. 33. lib. 6.

Pleuritis est inflammatio costas succingentis membranæ. Com. in Aph. 33. lib. 6.

Pleuritis cum sputis flauis aut rufis accidens, ex biliosis oritur humoribus ibid.

Pleuritis, cui sputa spumosa accidunt, ex pituitosis oritur humoribus. ibid.

Pleuritidis purgationi terminum ab Hippocrate constitui diem quartumdecimum. Com. in Aph. 15. lib. 4.

Pleuritidis terminum iudicatorium magna ex parte esse diem septimum, vel vigesimum. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Pleuritidis accessiones magna ex parte existunt tertianæ. ibid.

Pleuritidis malignantis naturæ est nota, si sputum admodum glutinosum existens, infarctúmque affectis partibus, euacuari non possit. Com..... in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 33.

Pleuritidi superuenit peripneumonia, dum noxij humoris, qui contineri à membranis succingentibus costas nequit, pars aliqua ad pulmonem fertur. Comment. in Aph. 11. lib. 7.

Pleuritidi confert sanguinis missio, si vires, aut ætas, aut anni tempus, non reluctentur. Comment. 3. in libr. 6. Epidem. cap. 44.

Pleuritidem Anaxionis productam fuisse vsque ad trigesimumquartum diem. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Pleuritidem fieri hyeme, ob refrigerationem partium spiritualium. Comm. in Aph. 25. lib. 3.

Pleuritide ad suppurationem perducta, in altera potius quàm in vtraque thoracis parte, pus colligi. Comment. 2. in Progn. cap. 59.

Pleuritide affecta pars cognoscitur ex differentia caloris: & quia cubans æger in latus oppositum, onus sublimiori parti insidens persentiscit. ibid.

Pleuritide laborantes, si per sputanon repurgentur, fiunt purulenti. Comm. in Aph. 8. lib. 5.

Pleuritide corripi rarò, quibus naturaliter pituita superabundat, præsertim si acrimoniam, aut salsedinem, sibi aliquam acquisierit. Com. in Aph. 33. lib. 6.

Pleuritide infestante infernas versus diaphragma partes, purgatione vacuare expedit. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 10.

Pleuritide infestante supernas thoracis partes, venam in cubito eam secare oportet, quæ sanguinem ab affecta parte & magis, & velociùs, tum reuellere, tum euacuare, possit. ibid.

Pleuritide vrgente, venam secandam esse in cubito affecti lateris. Comm. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 78.

Pleuritides mitissimas esse, quum cruenta expuuntur. Comment. 3. in lib. 6. Epidem. cap. 44.

Pleuritidas grauissimas esse, in quibus nihil expuitur. Comment. 1. in libr. 3. Epidem. cap. 4.

Πλιχάδες significant eam regionem, quæ inter vtrunque crus comprehenditur. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 70.

Plus omne, semper ad aliquid dicitur. Com. in Aph. 17. lib. 2.

Pluuiæ multæ fiunt tripliciter, interim imbre ipso decidente confertim: interim diuturnitate temporis, licèt guttatim tantùm singulis diebus decidat: interdum ambobus coniunctis. Comm. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1. & Comm. 2. in libr. 1. Epid. cap. 4.

Pocula

Pocula multa neruis nocent, & origini eorum cerebro. Comm. 3. in libr. 3. Epidem. cap. 87.
Podagra fit, influente superfluo aliquo humore ad pedes. Comm. in Aphorism. 28. lib. 6.
Podagræ gignendæ confert plurimum venereorum vsus. Comment. in Aphorism. 30. lib. 6.
Podagræ à biliosa fluxione ortæ, medetur affusio rosacei. Comm. 6. in libr. 6. Epidem. cap. 5.
Podagram manare à parentibus semper in liberos, ob vitiatum semen. Comment. in Aph. 28. lib. 6.
Podagra laborabant pauci Hippocratis tempestate, ob temperantiam vitæ: Galeni verò tempore, ob contrariam victus rationem, infinita erat multitudo podagricorum. ibid.
Podagra si quis sit laboraturus, necessum est, illi sint imbecilliores pedes. ibid.
Podagrica inflammatio vltra quadragesimum diem non prorogabitur, nisi quippiam delictum sit. Comment. in Aph. 49. lib. 6.
Podagricus pati conuulsionem visus est nunquam. Com. in Aph. 49 lib. 6.
Podagricorum inflammatio, fluxione fit ad pedum articulos decumbente. ibid.
Podagricis nocet potus multorum & fortium vinorum, quum præcipuè aliquis ea ieiunus potarit. Comm. in Aphorism. 28. lib. 6.
Podagricis nec inflammari neruos, nec tendines. Com. in Aph. 49. lib. 6.
Podagricis nocent desidiæ, & crapulæ. Com. in Aph. 28. lib. 6.
Polemo orator, *inquire*, Romam.
Poples est locus vacuus, oppositus genu. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 66.
Poplitem inflectit musculus intra articulationem abditus. Com. 5. in libr. 6. Epidem. cap. 2.
Poplitum venas, aut prope malleolos sitas, secabat Galenus, partibus infra hepar positis requirentibus sanguinis detractionem. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5.
Popularis morbus, *inquire*, Vulgaris morbus.
Popularis morbi causam posse esse haustum aquæ infectæ, atque etiam loci naturam. Præf. in lib. 1. Epid.
Populares morbi, *lege* Epidemij. nam sunt iidem.
Popularium morborum genera coniungi ab Hippocrate cum intemperie ambientis nos aëris. Com. 2. in lib. 1. Epid c. 5.
Popularium morborum causam esse aërem. Præf. in lib. 1. Epid.
Porcellorum nuper natorum caro longè humidissima est: plurimúmque ob id gignit pituitæ Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut cap. 102.
Porcellos absque pelle esse edendos. ibid.
Porcorum, qui mediam ætatem sunt assecuti, caro, tum ad suauitatem, tum ad concoctionem, est optima: vt deterrima vetustissimorum, & eorum qui confestim à partu vorantur. ibid.
Porus affluentiæ Deus apud Platonem. Com. 2. in Prorrh. cap. 28.
Posteriora corporis sunt neruosa. Comm. in Aph. 65. lib. 5.
Posteriores partes, neruosæ cùm sint, si refrigerentur, sunt conuulsioni obnoxiæ Com. 2. in Prorrh. cap. 32.
Potentiam esse vnam genere: eius autem species plures. Com. in Aph. 16. lib. 2.
Potus, dum corpus secundum naturam se habet, simul transmutatur & ipse; quum humores gignuntur: coloratúsque, eas lotij differentias efficit, quæ neque in rerum haustarum, neque in liquefacti membri qualitates, sed in procreatorum humorum formas, referri possunt. Comm. 5. in lib. 6. Epid. cap. 15.
Potum resilire in nares iis, qui deglutire ipsum non possunt, vel quòd gulæ transitus sit restrictior, vel quòd emortua ipsa, resolutáque sit: quorum est vtrunque exitiosum. Com. 2. in lib. 3. Epid. cap 4.
Potu solo esse fouendum ægrum, si ad morbi vsque vigorem absque cibo possit durare. Comm. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 37.
Præcognitio non ex iis quæ rarenter contingunt, signis fit, sed ex iis quæ continua sunt, vel magna ex parte, veritatem exprimunt Com. 2. in Prorrh. cap. 3.
Præcognitio in anima nostra est. Gal. in Proœmio primi Com. in Prorrh.
Præcognitionis vsus est, nosse diem, quo iudicandus est morbus. Comm. 3. in Progn. cap. 10.
Præcognitionem versari circa tria tempora. Comm. 2. in lib. 1. Epid. c. 48.
Præcordia apparent contenta molliter, vbi nullo musculi in vitio sunt, sed partes subiectæ abdomini existunt læsæ. Comm. 3. in lib. 3. Epid. cap. 87.
Præcordiorum palpitationem, signum turbationis esse, aut delirij. Comm. 3. in libr. 1. Epid. cap. 19.
Præcordiorum sine dolore cõtentio, signum est, quòd humores irruant in caput.

Ptisanæ viscositas lenis,continua, iucunda, lubrica, & modicè laxa est: sitímque arcet, faciléque descendit, neque in ventre intumescit.Com.in lib.de salub.diæt. cap.21.

Ptisanæ oblationem augendam esse, quum & morbi constitutio, & virtutis robur, vergere ad melius videntur. Comm.1. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.47.

Ptisanæ succus non multo post assumptionem tempore,nutrire confertim videtur: non tamen multum corpori alimentum largitur.Com.in Aph.18.lib.2.

Ptisanæ viscositas humens est, non tamen vehementer:ac proinde sorbitio eius minimè subuertit stomachum. Comm.1. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Ptisanæ deterioria pars,ad deiectionem, distributionémque est idonea.ibid.

Ptisanæ cremore vti debent, quibus morbo acuto laborantibus, aliquod symptoma periculosum,sed quod vacuationem non postulet,adsit.Com.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.19.

Ptisanæ sorbitio exhibenda non est, quum vel morbum ante iudicationem nulla sorbitione indigere sperabimus: vel in quibus summa est humoris qui phlegmonen facit,cruditas.Comm.2.in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.13.

Ptisanæ inest lubricum & detergens. Comment.1. in libr.de Rat. vict.in morb.acut. cap.18.

Ptisanam aut cremorem eius, propinare non expedit iis, quos vel sanguinis missione, vel purgatione,vacuare oportet.vel quorum dolores sedare, priùs nempe quàm talia fiant.Comm.1.in libr.de Rat.vict.in morb.acut.cap.19.

Ptisanam si valde coxeris, cibum haudquaquam flatuosum efficies.Com.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.18.

Ptisanam rectè præferri pani, chondro, & zeæ.ibid.

Ptisanam nec statim multam,nec admodum crassam,esse exhibendam,quum æger primùm ipsa egere videbitur.Com.1.in libr. de Rat.vict.in morb.acut.cap.21.

Ptisanam offerens, ex longo tempore haudquaquam aluo soluta, lateri offensam inferet.Com.1. in libr.de Rat.vict in morb. acut.cap.32.

Ptisanam mulsa posteriùs exhibendam esse. Comm.4.in libr.de Rat. vict.in morb.ac. cap 44.

Ptisanam si quis dederit, quum in vigore ipsa lateris inflammatio constiterit,ægrum offendet grauiter.Comm.1.in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap.33.

Ptisanam dare oportet iis, qui probè expurgantur,vt virtus facta robustior, sufficiat ad eas quæ per tusses ex pulmone fiunt humidorum expuitiones.Com.1.in lib de Rat.vict.in morb.acut.cap.23.

Ptisanam totam porrigunt medici iis, qui mitiùs habent: solùm eius cremorem illis,qui degunt deteriùs: vt iis qui periculosiùs laborant, decoctum tantùm. Comment.3.in libr.de Rat. vict.in morb.acut. cap.61.

Ptisanam quidem ipsam, ad corporis nutrimentum, virtutísque robur exuberare: cremorem autem ipsius, ad concoctionem, confectionémque, esse facilem. Comm.1.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.47.

Ptisanam bis die dari iis,qui citra periculum agunt,Hippocrates iubet.Comm.1.in lib. de Rat.vict.in morb.acut.cap.21.

Ptolemæus Ægyptiorum Rex, eo studio conquirendi veterum libros flagrauit, vt cùm ab Atheniensibus accepisset Sophoclis,Euripidis,Æschylíque opera,quò illa tantùm transcriberet, saluáque postea redderet,dedisséque illis quindecim talenta argenti in pignus: magnificè quidem ornauerit, pulcherrimisque membranis compegerit, quæ ipse transcribi curauit,eáque Atheniensibus miserit, retinens quos ab ipsis commentarios acceperat, rogánsque vt commutationis nomine,quindecim sibi talenta illa seruarêt. Com.2.in lib.3.Epid cap.4.

Pubertatis tempus inchoari pòst septimanam secundam:produci autem,vsque ad annum vigesimumquintum. Comm. in Aph.7. lib.5.

Pubescere incipiunt pueri post quartumdecimum annum.Comm.in Aphorism.27. lib.3.

Pubescunt citius calidi, tardiùs frigidi. ibid.

Pubescunt tardiùs ij,quibus spina infra præcordia sita,gibbum contraxit.Comm.3.in lib.de Art.cap.13.

Pudendum neruosum quum sit, non est natura humidum. Comm.in Aphor. 21. lib.3.

Pudenda si inflammatio obsederit, aut erysipelas,facillimè computrescunt, vnáque sibi adiacentes partes afficiunt. Quare sæpe cogimur, vbi putrida præciderimus, radicem ipsam exurere.Com.3. in libr.3. Epid.cap.26.

Pudibundas partes, si affectæ sint, non esse palàm curandas.Com.1.in lib.de Off.c.13.

Puer non absolutè calidior iuuene,sed ea ratione,qua plus habet innati caloris.Comment.1.in lib.6.Epid.cap.4.

Puer non est absolutè calidior eo qui viget ætate sed innato calore calidior est. Com. 3.in lib.6.Epid.cap.15.

Pueri ob ætatis humiditatem, & quia plus cibi sumentes, nutrimenta sæpe corrumpunt, tenesmo corripi solent.Comm.3.in lib.3.Epid cap.53.

Pueri cum vehementiùs tenduntur, minùs læduntur cæteris,ob corporis humiditatẽ, atque mollitiẽ. Com.3. in lib. de Off.c.23.

Pueri plurimum habent substantiæ blanda caliditate præditæ.Com.in Aph.14.lib.1.

Pueri gradientes,crura circumagunt ob musculorum imbecillitatem.Comm.3.in lib. de Art.cap.73.

Pueri quanquàm vitali facultate valeãt,non ferunt tamen sanguinis detractionem,quia promptè substantia ipsorum resoluitur. Com,4.in libr.de Rat.vict.in mor.ac.c.19.

Pueri cõcoquũt omnia ocyssimè,præ robore facultatis alteratricis.Co.2. in Progn.c.33.

Pueri, quòd calidum plurimum habeant, pluribus indigent, & plura concoquunt. Com.in Aph.15.lib.1.

Pueri,quàm senes, magis appetunt, & plus offenduntur longis inediis. Comment.in Aph.13.lib.1.

Pueri fortiuntur abundantiorem calorem, quàm iuuenes. Com.in Aph.14.lib.1.

Pueri sunt epilepsiæ obnoxij. Comm. 5.in lib.6.Epid.cap.26.

Pueri,propter neruosi generis infirmitatem, conuulsionibus sunt opportunissimi. Com.2.in lib.1.Epid.cap.24.& cap.57.

Pueri ex tribus facultatibus, quæ corpus ipsum dispensant,duas fortiores sortiuntur, quàm cæteri: tertiam, quæ neruis inest,imbecilliorem.Com.3.in Prog.c.34.

Pueri promptissimè conuelluntur, facilliméque ad naturalem habitũ remeant.ibid.

Pueri soli,per somnos altiores atque longiores,interdum, licet raro,fecerunt celeres morbi mutationes in melius.Comm.3.in Progn.cap.1.

Puerorum dispositiones alterantur citissimè, propter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ imbecillitatem. Comment.in Aphor.27.lib 3.

Puerorum substantia mollis & humida, præcipua vitium exolutionis est causa. Com.1. in lib.de Rat.vict.in mor.ac.c.45.

Puerorum substantia est humida. Comm.in Aph.14.lib.1.

Pueris crassiora sunt lotia, tum ob eorum edacitatem,tum ob motiones intempestiuas,quas à cibo ludentes, & prosilientes, moliuntur.Com.3.in lib.6.Epid.cap.15.

Pueris gignitur calculus in vesica, non tamen æquè multis;vt epilepsia. Com. 5. in lib.6.Epid.cap.26.

Pueris ocyssimè digeritur concoquitúrque causa morborũ.Com.2.in lib.1. Ep c.85.

Pueris propter mollitiem habitus, succi perspirabili cute facilè digeruntur.Com. in lib.de Rat.vict.4. in morb.acut cap 25.

Pueris in adolescẽtes transeũtibus,vt semen gigni, ac pili circa genitalia oboriri incipiũt,sic testes cõfertim augẽtur: vnde & eo tẽpore vox mutatur.Co.4.in li.6.Ep.c.27.

Pueris naturales functiones omnes robustæ sunt,ac proinde succorũ crassitudo funditur,ac dissoluitur.Com.3.in lib.6.Ep.c.15.

Pueros laborantes podagra non vidit Galenus.Com.in Aph.30.lib.6.

Puerile corpus multum in se ipso continet aëriæ atque aquosæ substantiæ:minimum terrestris.Com.in Aph.14.lib.1.

Puerilis ætas est calida & humida.Comm.in lib.de salub.diæta,cap.7.

Puerilis virtus laborat citò, propter effluuij copiã.Co.1.in li.de Rat.vict.in mor ac.c.45.

Puerilia corpora, quanquàm habeant plus humiditatis, quàm salubris habitus postulat, non tamen siccanda sunt: alioqui incrementum prohibeas.Comm.in lib.de salub.diæta,cap.7.

Puerilia corpora, vt quæ calida & humida sint,in halitum digeruntur facillimè.Gal. contra Lycum.

Puerilia corpora ob calidam humidámque temperiem, in morbis multum diffluunt, atque extenuantur.Com.in Aph.28.lib.2.

Puerpera febricitante,numerandum nobis à partu esse,non à die qua cœpit febrire, ad prænoscendũ crisim. Co.3. in Prog c.10.

Puerperæ, si à partu illis cohibeatur purgatio,nonnullæ quidem in extremum mortis veniunt discrimen: perpaucæ autem sunt,quæ infestentur mediocriter, quòd earum plurimis inflammetur vterus:omnibus sanguis effusus in vterum, quum nunquàm sit inculpatus, si non expurgetur,plurimum facessat negotij. Com.3.in lib.1.Epid.cap.21.

Puerperij qui effunditur sanguis,melancholicus planè videtur: vrinæque adeò infectæ,ac si fuligo in eas incidisset.Com.3.in lib.3.Epid.cap.73.

Pueruli plurimũ sanguinis obtinent: quãuis ob colluuiem alimentorũ,succi crudi aliquid etiã accumulant.Co.3. in Prog.c 28.

Pulmo si phlegmone arripiatur,letale. Com. 2.in lib.6.Epid.cap.14.

Pulmo

Pulmo exiſtit rarus & laxus. Cóm. in Aph. 33. lib.6.

Pulmo areſcit à crebra reſpiratióne.Com.5. in lib.6. Epip.cap.32.

Pulmo inflammatus excernit humorē quendam in arteriam aſperam: qui tuſſedine excuſſus,naturam fluxiònis indicat. Com. 2. in Prognoſt. cap.50.

Pulmo non à grauedine, ſed à defluxione afficitur. Com.2.in Prog.cap.49.

Pulmo vel omnino non ſentit,vel difficulter ſentit. Com.3.in Prog.cap.30.

Pulmoni à corde ſanguinē per vnàm venam ſubminiſtrari. Com.2. in lib. de Nat.hum. cap. 6.

Pulmoni promptum eſt omnes ſuſcipere humores. Com.in Aph.33. lib.6.

Pulmoni minimè nocet humoris pauxillum etiam ſi delabatur per aſperam arteriam. Com.in Aph.17. lib.2.

Pulmonem expurgari per tuſſes. Com. 3. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.c.2.

Pulmone laborantibus ſuperueniunt grauedines,& defluxiones, cerebro recipiente vapores calidos. Comm. 2. in Prognoſt. cap. 49.

Pulmone vlcerato non ex neceſſitate ſpumoſum ſanguinem reiici. Com. in Aph. 13. lib.5.

Pulmones ſunt veluti promptuarium quoddam ſpiritus: qui dum dilatantur, attrahunt: dum comprimuntur, expellunt. Com.6. in lib.6.Epid. c.2.

Pulmonum magnitudo neceſſariò magnitudini thoracis reſpondet. Comm. 4. in lib.6. Epid cap.24.

Pulſatilis dolor percipitur in particulis inflammatis, non ferentibus arteriarum motus. Com in Aph.21. lib.7.

Pulſationes ſenſibiles arteriarum capitis,caliditatis multæ ſymptomata exiſtunt: ob quas ſæpenumero deliria fiunt. Com.4. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.c.42.

Pulſus ortum habet à plenitudine. Com. 3. in lib.de Fract.cap.8.

Pulſus dicitur arteriarum motus.Comm. in Aphor.21. lib.7.

Pulſus in quibuſdam inflammationib. concitare dolores ſolet. Commen.3. in lib.de Offic. cap.36.

Pulſus cordis & arteriarum, proficiſcitur à facultate vitali.Comment.2.in lib.de Nat. hum.cap.5.

Pulſus habere aliquid commune cum palpitatione videtur. Comm.1. in lib.3. Epid. cap. 4.

Pulſum eſſe naturale opus. Com.3.in lib.de Offic. cap 36.

Pulſum maiorem atque vehementiorem effici,tum cordis,tum arteriarum, inexcandeſcentiis. Comment. 5. in libr. 6. Epid. cap. 9.

Punicorum malorum quædam acida eſſe, quædam aſtringentia, quædam dulcia. Galen. contra Lycum.

Purgandi occaſio in acutis morbis,datur ſolùm circa principia. Comm.2. in Prorrh. cap. 36.

Purgandos eos non eſſe, in quibus ſumma eſt cruditas. Com.4. in lib.de Rat.vict. in morb.acut. cap.44.

Purgandos non eſſe ægros, dum procedente morbo perniciosiſſimè habent. Com.2.in Prorrh. cap.36.

Purgandos non eſſe, qui viribus ſunt imbecilles. ibid.

Purgans medicamentum propinauit Galenus pleuritico prima die, & ſecunda, & quarta,& interdū quinta.Com.4.in lib.de Rat vict.in morb.acut.cap.76.

Purgans medicamentum,quum non reperit in corpore humorem, quem eſt aptum elicere, ſanguinem colliquat, & carnes. Com. in Aph.37. lib.2.

Purgātis medicamenti potionem ſequi debet ſorbitio cremoris ptiſanæ: vt deorſum trahat, quod in tranſitu ex ipſo medicamento adhæret: & qualitatem illius temperare,permutaréque poſſit. Com.2. in lib.de Rat.vict.in morb.acut.c.12.

Purgantis medicamenti adminiſtratio vitanda eſt in acutis morbis, vt eſt pleuritis: & in iis, quos comitatur acutiſſima febris: vtendúmque venæ ſectione.Com. 2. in lib. de Rat.vict.in morb. acut.c.11.

Purgante pharmaco vtendum eſſe, ſi febris vehemens non ſit, naturáque ægri explorata iam fuerit. ibid.

Purganti pharmaco vtentes, non modò ea die, qua medicamen aſſumunt, lauari eſt expediens, ſed ſuperioribus etiam, quando videlicet, ſe ad purgationem præparant. Com.5. in lib.6. Epid. c.29.

Purganti pharmaco vtentes bis, aut ſemel, in menſe,veriti,ne ſuperfluitatum multitudo aggregetur, præterquam quòd nocebunt, corpora etiam in malam conſuetudinem pertrahent. Com. in Aphor. 15. lib. 3.

Purgantia medicamenta,acria & calida exiſtunt. Com.4. in lib.de Rat.vict. in morb. acut. cap.7.

Purgantia medicamenta familiares ſibi ſuccos attrahunt. Galenus contra Iulianum.

Purgantia medicamenta, ſi liberaliùs ſumantur, nos perimunt. Commentar. 6. in

in lib.6.Epidem.cap.5.

Purgantium medicaminum vsus valde in-digentibus, & ex longis interuallis, est vtilis: excrementa autem, quæ quotidie gignuntur in corpore pauciora sunt, quàm vt exigant purgantis pharmaci operationem. Commentario in Aph. 15. lib.3.

Purgantium medicamentorum læsiones in morbis acutis, non facilè corriguntur. Comm.2.in lib.de Rat.vict in morb.acut. cap.11.

Purgantium omnium medicamentorum natura, expurgandis corporibus contraria, letalis,& deleteria existit.Com.2. in libr. de Rat.vict in morb.acut.cap.12.

Purgantium medicamentorum miscellæ dicimus controuersiam inesse, dum aliud quidem protinus, aliud longo à propinatione tempore purgationem molitur. Comm.2.in libr.de Rat. vict. in morb.ac. cap.12.

Purgantibus medicamentis misceri aliqua odorata semina, quæ malitiam ipsorum frangant, miniméque operationem prohibeant,sed tenuent, incidántque, vt & crassos comminuant humores, & vias quibus fiat vacuatio, aperiant, patefaciántque.ibid.

Purgantia medicamenta inueniri per experientiam.ibid.

Purgantia omnia medicamenta esse potentia calida.Com.in Aph.24.lib.1.

Purgantia medicamenta esse corrigenda aliis, quæ ipsorum malitiam retundere possint.Com.2.in lib.de Rat.vict.in morb. acut.cap.12.

Purgantia medicamenta omnia, quòd ventrem, præsertímque eos ipsius, affligant, mistionem eorum quæ suauiter oleant, desiderare: ne sola, syncerâque purgantium medicaminum vis, os ventris tangat.ibid.

Purgatio vt commodè fiat,oportet præparatos esse fluxui esse humores purgandos: hoc est,tenues, & ab omni lentore alienos:foramina autem, per quæ fieri debet vacuatio,& aperta,& minimè obstructa.Com.in Aph.24.lib.1.

Purgatio est,qua alieni humores, qualitatéque oblædentes,soluuntur. Comm. 2.in Prog.cap.14.

Purgatio est corporis, quum excernuntur, quæ sunt corrupta.Comm.3.in Prorrhet. cap.18.

Purgatio est humorum qui qualitate infestant,vacuatio. Commentar. in Aphor.2. lib.1.

Purgatio tunc necessaria est, quum redundantes humores deorsum repunt. Commentario 2.in lib.de Rat.vict.in morb.ac. cap.12.

Purgationi idonei non sunt,qui cruditate laborant, vel qui tenaces & crassos cibos sumpserint,& quibus ilia extenta inflatáque sunt, aut supra modum calida & ignea,vel inflammata.Com.in Aphor.24. lib.1.

Purgationem æstate quidem, per ventrem superiorem:hyeme autem,per inferiorem moliendam esse. Comm. in libr.de salub. diæt.cap.16.

Purgationem interdicendam esse priùs quàm sanguis mittatur in tumoribus præter naturam.Comm.4.in libr. de Rat. vict.in morb.acut.cap.21.

Purgatione absoluta medicamenti, ptisanæ minus esse offerendum, quàm si æger vacuatus non fuisset.Com.2. in libr.de Rat. vict.in morb.acut.cap.13.

Purgationes promouentur à motibus: sistuntur à somno & quiete. Comment. in Aph.15.lib.4.

Purgationes esse contrarias concoctioni humorum.Com.4.in lib.de Rat.vict. in mor. acut.cap.44.

Purgationes in acutis morbis sunt obnoxiæ discrimini: præcipuè si laborantis naturam quis expertus non fuerit.Comm.2.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.11.

Purgationes ferre difficulter eos,qui bene se habent, nempe vertigines, torminaque pati,exoluique celeriter.Com in Aph.37. lib.2.

Purgare vtiliter in principio,tantùm contingit in acutis morbis.Comm.in Aphor.24. lib.1.

Purgari interdum totum corpus per renes, atque vesicam.Com.2.in libr.1.Epidem. cap.8.

Purgari vniuersum corpus, vt per ventrem, sic per renes atque vesicam. Comm.2. in lib.1.Epid cap.41.

Purgata corpora, statim post purgationem, quòd exoluta à pharmaco sint, tolerare alimoniam non possunt,nec probè conficere,nisi fuerit exigua.Comm 2. in lib.de Rat.vict.in morb.acut cap.13.

Purpura ob coloris similitudinem, fluentis sanguinis opinionem adfert. Comm.2. in Prorrh.cap.11.

Pus in aliqua parte collectum,oneris sensum infert.Com.2.in Prog.cap.59.

Pus album quidem est bonum:fæculentum autem,& fætidum,prauum. Comment.in Aph.44.lib.7.

Pus

Pus à crudo humore, colore, ſubſtantia, & odore diſtinguitur. Com. 2. in lib. de Nat. hum cap. 16.

Pus nullam nutrit particulam. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 44.

Pus quum gignitur, dolores & febres accidunt, quòd natiuus calor ſuccos tumoris autores immutet. Com. 1. in lib. 3. Epidem. cap. 8.

Pus ex ſanguine gignitur, qui ſeminalem habet tranſmutationem. Com. in Aph. 47. lib. 2.

Pus gignitur ex ſanguine tranſmutato, neque à ſolo calore præter naturam, neque à ſolo ſecundum naturam. ibid.

Pus quodammodo ſolidioribus aſſimilatur corporibus. Commentario 1. in Prognoſt. cap. 42.

Pus colligitur inter thoracem atque pulmonem, rupta pleuritide, vel peripneumonia. Com. 2. in Prog. cap. 60.

Puris generatio, tantùm abeſt, vt conuulſionem ſignificare poſſit, vt etiam in aliquo, qui conuulſionis incurrit ſuſpicionem, ſit bonum ſignum, morbum concoqui oſtendens. Com. 3. in Prorrh. cap. 20.

Puris color eſt cinereus Comm. 2. in libr. de Fract. cap. 32.

Puris imaginem referunt muccoſi humores ſub cute deliteſcentes: quo fit vt Chirurgos ad inciſionem inuitent. Com. 2. in lib. de Art. cap. 53.

Pus gignentia medicamenta debent vi emplaſtica, non diſcuſſoria, eſſe prædita. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 30.

Pus & ſanguinem vbi quis minxerit, omnium inſtrumentorum, quæ vrinæ inſeruiunt, ſunt ſigna communia. Comment. in Aph. 81. lib. 4.

Pus cum vrinis aliquando excerni, rupto aliquo abſceſſu in partibus iis, quæ ſuperiores ſunt renibus. Comm. in Aphor. 75. lib. 4.

Pus fieri partim à cauſa naturali, partim à cauſa præter naturam. Com. 1. in Progn. cap. 42.

Pus eſſe debere candidum, æquale, læuéque, & minimè fœtidum. Com. 1. in Prognoſt. cap. 42.

Purulenti expurgantur tuſſi. Comm. in Aph. 54. lib. 7.

Purulenti nihil excreant, tum ob lentorem puris & craſſitudinem, tum ob ambientis pulmonem membranulæ denſitatem: tum ob virium imbecillitatem. Com. 2. in Progn cap. 60.

Purulenti, niſi citò excreetur pus, tabidi intereunt, febricitantes tenuiter quidem, iugiter autem, calore quodammodo noctu creſcente. ibid.

Purulenti, quibus nulla ſpes eſt, vt poſſint per ſputa expurgari, vſtione indigent. Com. in Aph. 27. lib. 6.

Purulentorum pus, non eſſe ſimul & confertim vacuandum. ibid.

Purulentorum purgationi terminum conſtitui ab Hippocrate diem quadrageſimum. Com. in Aph. 15. lib. 5.

Purulentis, ſi non euacuetur pus, vt plurimum intra 40. dies per ſputa, neceſſum eſt pulmonem exedi, pure proceſſu temporis putreſcente. ibid.

Purulentis procedente tempore intumeſcunt pedes, totius corporis extinctione ab eis incipiente: quum nimirum quàm longiſſimè à principio, hoc eſt, à corde, abſint. Commentario 2. in Prognoſtica, cap. 60.

Purulentis puſtulæ oriuntur, erodente ſanie per vniuerſum corpus collecta. ibid.

Purulentis accidit difficilis reſpiratio, ob anguſtiam pulmonis. Com. 2. in Prognoſtic. cap. 61.

Purulentos præcipuè appellat Hippocrates, qùibus inter thoracem atque pulmonem aceruatum eſt pus. Com. in Aphoriſm. 44. lib. 7.

Purulentos ſolebant Medici veteres vrere. ibid.

Purulentos comitatur difficilis reſpiratio. Com. in Aph. 27. lib. 6.

Purulentos dici ab Hippocrate eos, quibus collectum eſt pus in vacuitate thoracis. ibid.

Purulentos conſueuerunt præcipuè appellare Medici eos, qui in thorace ac pulmone puris copiam collectam habent. Comment. 2. in Progn. cap. 60.

Puſtulæ latæ non pruriunt admodum: quia in latitudinem extentæ diſflantur: & humorem ipſas gignentem, minus acrem ſortiuntur. Commentario in Aphoriſm. 9. lib. 6.

Puſtulæ ſublimiores, à calidiori humore gignuntur. ibid.

Puſtulæ vniuerſo genere à tuberculis minimè differunt, ſed qualitate tantùm humoris ipſas gignentis. Fiunt autem natura ipſa propellente ad cutem internarum corporis partium. Comm. 2. in lib. 6. Epid. cap. 29.

Puſtulas eſſe tenui acu pungendas, humorémque ab illis leuiter exprimendum. Quòd ſi concluſo foramine, iterum eodem impleantur, rurſus eſſe aperiendas,

compri-

constet, relatione ad ea, quæ vna sunt commista. Gal. contra Lycum.

Quarta dies est index septimæ. Comment. in Aph. 71. lib. 4.

Quarta dies protinus ab initio iudicatoria existit. Com. in Aph. 61. lib. 4.

Quarta die signum coctionis effatu dignum si appareat, crisim futuram die septimo indicat. Com. in Aph. 71. lib. 4.

Quartana est longior, quàm quotidiana. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Quartana febris, quæ non intermitteretur integrè, rarissimè visa est. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 2.

Quartana oritur ab atra bile. Comment. in Aph. 2. lib. 1.

Quartana per se periculo vacat, aliísque etiam morbis liberat. Com. 3. in libr. 1. Ep. cap. 4.

Quartana diuturna aliquando morbos comitiales discussit. ibid.

Quartana febris epilepsiam præsentem solet accessu suo abigere. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 7. & 8.

Quartana humorem epilepticum discutit. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 7.

Quartanam tunc fieri est necesse, quum atra bilis exundans, putrescit, feruétque per omneis venas. Comm. 3. in Prognost. cap. 27.

Quartanam exquisitam esse diuturnam. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Quartanam exquisitam à periculo esse remotam. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Quartanam suapte natura securam esse. Com. 3. in lib. 3. Epid cap. 71.

Quartana moderata detentis, licet solita munia obire per eos dies, qui accessiones interiacent. Comment. 3. in libr. 1. Ep. cap. 4.

Quartana ex liene sæpe grauiter laborasse homines, ac dein collecta aqua inter cutem, obiisse. Com. 3. in libr. 1. Epidem. cap. 4.

Quartana correptus, fieri non potest vt epilepsia corripiatur. Comm. 6. in lib. 6. Epid. cap. 7.

Quartanæ accessiones, si cum valido rigore inuaserint, qui nihil remittatur, fieri nequit, vt iam morbus ad statum perueneneri: nec sperandum est, vt inclinatio accedat, priùs quàm rigores mitescant. Co. 1. in lib. 6. Epid. cap. 8.

Quartanæ clarè desinunt ad integritatem. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 2.

Quartanæ habent generationem duplicem: vnam ex flaua bile superassata: alteram ex sanguine crasso. Com. in Aph. 22. lib. 3.

Quartanæ æstiuæ magna ex parte sunt breues: autumnales longæ: ac præcipuè, quæ attingunt hyemem. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Quartanarum initia sæpe Gal. prima statim die cognouit. ibid.

Quartanarum iudicationem fieri secundum numerum, non dierum, sed circuituum. Com. in Aph. 59. lib. 4 & Com. 3. in Prog. cap. 7.

Quartanas oriri à melancholicis succis. Com. 3. in Prog. cap 27.

Quartani circuitus causa est melancholicus humor. Com. in Aph. 40. lib. 6.

Quartus dies septimi est index. Comm. 1. in Prorrh. cap. 1.

Quartus dies videtur esse primus iudicatorius. Com in Aph. 36. lib. 4.

Quartusdecimus dies est terminus acutorum morborum. Com. in Aph. 59. lib. 4.

Quartum diem, qui septimi index est, rem nouam edere, ex grauibus est indiciis. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 57.

Quartum esse septimi indicem. Comm. 3. in Prog. cap. 1. & cap. 7. & Com. in Aph. 24. lib. 2.

Quartum esse septimi indicem, quòd bonorum vel malorum, quæ ille prænuntiat, euentus, magis septimo die, quàm sexto, eluceat. Comment. 2. in libr. 3. Epidem. cap. 5.

Quaternarium circuitum obtinere secundas partes post septenarium. Com. 3. in Prog. cap. 1.

Quaternarios dierum circuitus in vigesimum, non in vigesimum primum, incidere. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 8.

Quies humiditatem conseruat. Comm. in Aph. 13. lib. 4.

Quies humectat ex accidenti, quia humorem ab alimento profectum non absumit. ibid.

Quies est opposita motui. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 33.

Quies in eodem statu conseruat corpora. Com. in Aph. 14. lib. 4.

Quiete opus habet, quod sanari debet. Com. in Aph. 6. lib. 6.

Quietes sistunt purgationes. Com. in Aph. 15. lib. 4.

Quintanos febris circuitus vidit Galenus sed subobscuros. Comm. 3. in lib 1. Epid. cap. 2.

Quintus, medicus Pergamenus, quum vinum adhuc valde olens inuisisset quendã febrientem, ægérque ipse ferre vini odorem non potens, rogaret illũ, vt secederet, aliquan-

aliquantulum procul, præcepit ei, vt tolerarer odorem vini, quandoquidem & ipse febris nidorem ab eo profectum, ferebat. Com.4.in lib.6.Epid cap.9.

Quotidiana est longa. Comment.in Aph.12. lib.1.

Quotidiana oritur à pituita. Com. in Aph.2. lib.1.

Quotidianam febrem esse longiorem tertiana. Com.2.in lib.de Nat.hum.c.22.

Quotidianas febres oriri à pituitoso humore. Com.2.in lib.1.Epid.cap.22.

Quotidianas febres comprehendit Hippocrates sub nomine nocturnarum. Com.3 in lib.3.Epid.cap.64.

R

RAbidus canis, *inquire*, Canis rabidus. Rabiem efficiens causa, longo tempore augetur in corpore: quæ vbi magnum incrementum suscepit, mortem repentinam infert. Com.3.in lib.3.Epid.c.75.

Radicula valenter vomitum excitat, præcipuè transfixa furculis albi veratri, ac illis postridie abiectis, exhibita aut sola, aut ex oxymelite. Comment.2. in libr.de Artic. cap.48.

Radiculæ, in quibus die ac nocte furculi radicum veratri fuerint infixi, si ex oxymelite propinentur, leuiter purgant. Com.3. in lib.de Fract.cap.48.

Radius committitur cum exteriori tuberculo brachij, atque circa ipsum mouetur. Com.2.in lib.de Fract.cap.66.

Radius, *inquire*, Cubitus.

Radij os, breuius existit cubito. Comm.1.in lib.de Fract cap.1.

Rarenter cōtingentia, descíscunt à Prorrhetica speculatione. Comm. 3. in Prorrhet. cap.11.

Raritas corporis in calidioribus & humidioribus prouenit temperamentis. Comm.in Aph.63.lib.5.

Ratio cùm sit duplex, vna quidem, quæ voce exprimitur: altera, quæ in sola cogitatione consistit: Philosophi quidem, vt hanc ab illa distinguerent, appellarunt ipsam ἐνδιάθετον, hoc est internam: qua nimirum consequentia & repugnantia cognoscimus, in quibus diuisio, compositio, resolutio, & demonstratio comprehenduntur. Comment.1.in lib.de Off. cap.3.

Ratio quærit, cur id, quod in confesso est fieri, fiat. Com.3.in lib.6.Epid c.19.

Ratio est iudicium: quoniam per eam, quæ sunt facienda iudicantur. Com.in Aph.1. lib.1.

Ratio iudicium accipit à mentis conceptu. Comment.4.in libr.de Rat. vict.in morb. acut.cap.13.

Rationis atque sapientiæ sedes est caput. Comm.3.in lib.de Rat.vict.in morb.acut cap.41.

Rationes omnes experientia diiudicantur. Com.5.in lib.6.Epid cap.32.

Ratiocinia appellari cogitationes. Com.5.in lib.6.Epid.cap.11.

Raucedines in valde senibus non coquuntur.Com.in Aph.34 lib.2.

Raucorum humiditatem & frigiditatem ob delapsum ad guttur rheuma sanare conuenit, exiccatis topicorum auxiliorum vsu tum capite tum cæteris, quæ affecta sunt, membris. Comm.4. in libr. de Rat.vict. in acut. cap.115.

Recalescentes, hoc est febrientes post sudorem, ex perfrictione, non vacant periculo. Commentario 2. in Prorrhet. cap.51.

Recidiuam facere, quæ præter rationem fiunt leuia, etiam in decretoriis diebus. Com.3.in Prog.cap.22.

Recidiuas faciunt, quæ relinquuntur post iudicationes. Com in Aph.20 lib.1.

Rectitudinis rationem esse difficilem cognitu. Com.2.in lib.6.Epid.c.14.

Refrigerantes caput per sanguinis profusiones, interdum ægris conuulsionem conciliant. Com.3.in Prorrh.cap.53.

Refrigerantia exprimunt humores, retrudúntque ab affectis ad vicinas partes. Com.4.in lib.de Art.c.21.

Refrigerantia cum humiditate medicamenta, altiùs ipsa corpora penetrant, citiúsque ac magis quàm expediat, refrigerant, viréfque regentes corpus, stupefaciunt. ibid.

Refrigerantia medicamenta in affectibus oculorum habuit suspecta Galenus, quòd non reprimerent vehementes fluxiones, sed eas excerni prohiberent, ob idque occasionem darent, vt si humores acres existerent, eroderetur cornea: sin multi, vehementer tensa disrumperetur. Comm.in Aph.3.lib.6.

Refrigeratio partium largior, affert torporem mediocrem. Comment. in Aph.25. lib.5.

Refrigeratio adeò vehemens vt tota refrigerentur corpora, extinctionis signum existit. Com.2.in Prorrh cap.44.

Refrigeratio solas eas intemperies calidas curat, quæ citra materiæ multitudinem fiunt. Comment.6. in lib.6. Epidem. cap 5.

inſtrumentorum intemperantias.Com.in in Aph.12.lib.1.

Retentricis potentiæ imbecillitas in veſica fit ab intemperie præſertim frigida.Com in Aph 48.lib.7.

Reuellenda eſſe, quæ non probè feruntur. Com.2.in lib.6.Epid.cap.28.

Reuulſio fit ad contraria: ſecundum longitudinem quidem,ſupra infráque: ſecundum latitudinem à dextris & à ſiniſtris: ſecundum profunditatem, antè & retro. Com.in Aph.68 lib.5.

Reuulſio humoris molienda eſt, non ſolùm ad vicinas loco affecto partes, ſed etiam ad remotiores.Comm.2. in libr. de Fract. cap 54.

Reuulſionem eſſe in contrarium moliendam.Com.2.in lib.6.Epid.cap.9.

Rhombales figuras dici eas, quæ ſunt æquilateræ,non tamen rectangulæ: ſic enim Rhombum definiri ab Euclide.Com.2.in lib.de Art.cap.37.

Rhombus eſt genus vinculi ad ſuturas, quæ diductæ ſunt, agglutinandas, exprimendúmque humorem.lib.de Faſciis,cap.6.

Rhombum dici primam omnium deligationum.Commentario 2. in lib.de Artic. cap.37.

Rhombo vtimur in capite, ſi vel ſuturas relaxatas adducere, vel expanſas vlceris oras conſtringere, animus ſit: nonnunquàm etiam, vbi cutem retractam reducere volumus,& agglutinare.Comm.2.in lib.de Offic.cap.2.

Rhyas,hoc eſt, diutina oculorum fluxio, fit tripliciter ſecundum Lycum: nempe meatu quodam,qui à magno oculi angulo ad palatum deſcendit,aut præcluſo,aut obſtructo, aut multis excrementis collectis,adeò vt meatus ipſe præ anguſtia non valeat omnia tranſmittere: aut denique cicatrice aliqua ipſi angulo obducta. Com.2.in lib.6.Epid.cap.32.

Rigent qui vruntur,atque ſecantur. Com.3. in lib.6.Epid.cap.19.

Rigentibus cum deſipientia ob multam vini potionem, calor natiuus non accenditur, ſed à plenitudine extinguitur,vt ignis,tignorum magna congerie iniecta: & lucernæ flamma, oleo confertim affuſo. Com.in Aph.7.lib.7.

Rigere nonnullos ab acre pharmacum vlceri impoſitum.Comm.3.in libr.6. Epidem. cap.19.

Rigor validus, ex pituita valde frigida, quæ vitrea dicitur, gignitur: aut ex atra bile. Qui tamen ex frigida fit pituita,is eſt,qui non vehemens ſit,ſed qui ægrè incaleſcit: qui verò ex atra bile,quandoque vtraque illa,quandoque alterutrum habet. Comment.1.in lib.6.Epid.cap.8.

Rigor ſæpe bonam aliquam vacuationem præcedit. Commentario 3. in Prorrhet. cap.14.

Rigor & febres fiunt, dum ſuppurantur inflammationes.Commentar.2.in Progn. cap.58.

Rigor paruus parum ab horrore diſtat.Comment.2.in lib.1.Epid.cap.25.

Rigor à frigida vel mordaci cauſa excitatur, quum per ſentientia corpora vehementi motu mouetur.Com.5. in libr.6.Epidem. cap.31.

Rigor ſolet iudicare febres ardentes. Comment.2.in lib.1.Epid.cap.75.

Rigor ſingultum efficit, quòd difflationem impediens in neruoſis corporibus, ſit in cauſa vt ipſa repleantur. Com.in Aph.13. lib.6.

Rigor criticus interdum phrenitim per ſudores conſueuit ſoluere Com.1.in Prorr. cap.13.

Rigor tunc perniciofus eſt, quum deiiciuntur alba.ibid.

Rigor eſt concuſſio partium præter voluntatem oborta, contrariis motibus, magnis interuallis ſeſe mutuò excipientibus, vnà cum frigoris ſenſu.Com.1. in libr.3.Epid. cap.4.

Rigor ſuperueniens lateri cum dolore æſtuanti, phlegmonen ſuppuraturam indicat.Com.2.in Prorrh. cap.31.

Rigor in morbi proceſſu apparens, ſi non attulerit criſim, deterrimus. Comm.2. in Prorrh. cap.32.

Rigor,ſi incipiat quum iam ægri excernunt, malus.Com 3.in Prorrh.cap.14.

Rigor magna ex parte ſolet vomitum bilis efficere. Com.3.in Prognoſt.cap.39.

Rigor ſine ſudore maius malum. Com.2.in Prorrh. cap.26.

Rigor iudicatorius ſi ex inquietatione fiat, morbum ſoluit,ſuperuenientibus ſudoribus,vel vomitionibus commodis,vel aluo ſoluta. ibid.

Rigori fieri poſſe,vt non ſuperueniat febris, contrà quàm exiſtimarunt veteres.Com. in lib.1. Epid.cap.22.

Rigori meritò ſuperueniunt ſudores, atque interdū building vomitus, deiectionéſque. Com.2.in lib.1. Epid.cap.64.

Rigorem nequeuntem calfieri, malignio-rem eſſe illo, qui tametſi vehementior exiſtat,citiùs tamen diſſoluitur.Com.1.in lib.6. Epid. cap.8.

Rigorem fieri ob amaram bilem, quæ cum impetu

Ructus acidi fiunt propter ventriculi frigiditatem, & propter pituitam sæpius in eo coaceruatam, & propter ciborum multitudinem, aut frigiditatem. Com.2. in lib. de Ract.vict.in morb.acut.c.2 2.

Ructus excitari bibentibus ex angusti orificij vasculis: idque ex sententia Sabini. Com.2.in lib.6. Epid.cap.3 1.

Ructus acidos fieri per imperfectas coctiones ex frigiditate ortas. Com. in Aph. 1. lib. 6.

Rufa dicuntur medicaméta, quæ decoctam recipiunt æruginem. Comm.3.in libr. de Frac.cap.3.

Ruminantia animalia, inferiorem tantùm dentium ordinem habent. Com.1.in lib. de Artic. cap.29.

Ruminantib.inesse quatuor ventres.Com.2. in lib.de Nat. hum. cap.6.

Ruptio fit, diuulsa & rupta musculi parte carnosa. Com.in Aph.22.lib.6.

Ruptionum omnium partium suppuratarum commune symptoma est exolutio, atque defectus animi, propter vitalis spiritus excretionem. Com.in Aph.8.lib.7.

S

SACER ignis, *inquire* Erysipelas.

Sacerdotum genus apud gentes olim desiderabatur, vt liberi in parentum sacra munia sufficerentur. Com.in Aph.59. lib. 5.

Sal vim póssidet absumendi vniuersam maleficorum humorum substantiam. Com.6. in lib.6. Epid. cap.5.

Sali peculiariter inest siccitas. Com.2.in lib. de Rat.vict.in morb.acut.c.6.

Salsum non ad tactũ, sed tantùm ad gustum pertinet. Com.1. in lib.6. Epid. c.28.

Salsa acribus magis siccant, sed minus calfaciunt. Com.4. in lib.de Rat.vict.in morb. acut. cap.8.

Salsuginosas febres quo ad tactum dici eas, quæ instar muriæ morsum quendam tangenti inferunt. Comm. 1. in libr.6. Epid. cap. 28.

Sanguificæ facultati ancillatur concoctrix virtus ventriculi. Com.5. in libr.6. Epid. cap. 1.

Sanguis menstruus, alterum nostræ generationis principium, humidus naturaliter est. Com.in Aph.14. lib.1.

Sanguis multus & calidus quibus gignitur, promptè in melancholicã cacochymiam incidunt. Com.3.in lib.3. Epid.c.70.

Sanguis propria vasa egressus, non permanet amplius sanguis: sed interdum suppuratur, interdum liuescit, interdum in grumos cogitur, dum præsertim in magnam cauitatẽ exciderit præter naturam. Com. in Aph 20.lib 6.

Sanguis coalescit, concrescitque, quum priuatus perspiratione, in meatibus hæret, atque refrigeratur. Com.4. in lib. de Rat. vict.in morb.acut. cap.27.

Sanguis plurimus inest agentibus quintum & trigesimum annum. Co.1.in Prog.c.33.

Sanguis spumosus expuitur, si pituitosus is fuerit: pallidus, si biliosus: niger, si melancholicus: quemadmodum ruber, si purus ad thoracem irruerit Com.3.in lib. 6. Epid. cap.42.

Sanguis contentus in phlegmone, colorem mutat, ob abundantiam caloris. Com 2. in lib.de Rat.vict.in morb acut c.10.

Sanguis extra venas nigrescit. Com.2.in lib. de Fract.cap.16.

Sanguis extra corpus in grumum cogitur, atque nigrescit, deindéque praua quadam putredine afficitur. ibid.

Sanguis quibus est crassior, dum venam secare volumus, lauandos præcepit Hippocrates. Com.5 in lib.6. Epid c.29.

Sãguis bonus vt gignatur in hepate, ex cibis in ventriculo nõ probè cõcoctis, sed corruptis, est impossibile. Co.4 in lib.6. Ep. c.25.

Sanguis multus si deiiciatur repentè, venarum ora adaperta fuisse à natura, vt abiiceret onus, significat. Comment.4. in lib. de Art. cap.41.

Sanguis postremus omnium à medicamento vacuatur, quòd supra alios humores omnes, naturæ familiarissimus sit. Com.1. in lib.de Nat. hum. cap.38.

Sanguis est nobis innatum corpus. Galen. contra Lycum.

Sanguis calore æstiuo efferuescens diffunditur: & licet modicus antea fuerit, vix contineri potest à venis, ac proinde graues morbos producit. Co.in Aph.15.lib.1.

Sanguis copiosus submiñistrabitur extenuatis particulis, si deligẽtur ita, vt plurimum integræ partis comprehendatur: adhibita etiam in calidæ perfusione, motione, ac frictione, omnib. scilicet moderatis. Com. 3. in lib.de Offic.cap.32.

Sanguis à pulmone excussus, spumans est, similis visceri Com in Aph.43. lib.2.

Sanguis extra corpus putrescit. Com. 2. in lib.de Fract. cap.28.

Sanguis niger & fœculentus, si diutius moretur in corpore, & computrescat, fit exquisitè atra bilis. Com.in Aph.24.lib.5.

Sanguis est succus mitissimus, familiarissimúsque nobis. Com.1. in lib.3. Epid.c. 5.

Sanguis à pulmone reiectus, neque multus est,

est, neque crassus. Comment. 2. in Progn. cap. 51.

Sanguis gignitur à natiuo calore: quo extincto, non generabitur amplius. Com. in Aphor. 12. lib. 6.

Sanguis extra venas si diu moretur, concrescit. Com. 2. in lib. de Fract. cap. 28.

Sanguis extra corpus suppurari non potest. ibidem.

Sanguis extra venas, si à natura quidem vincatur, in pus conuertitur, sin autem eam superet, computrescit. ibid.

Sanguis antiquus, floridum non habet colorem. Com. in Aph. 23. lib. 5.

Sanguis menstruus post puerperium retentus, aut vterum in phlegmonen agit, aut in aliquam superiorē partem perreptans, proprium illi affectum, periculúmque, conciliat. Com. 2. in Prorrh. c. 47.

Sanguis si deiiciatur in acutis morbis, post deiectiones nigras, perniciosum. Com. 3. in Prorrh. cap. 37.

Sanguis extra corpus in terram fusus, pro ratione aëris ambientis, varios sibi colores contrahit. Comm. 2. in libr. de Fract. cap. 32.

Sanguis est nobis amicus. Com. in Aph. 64. lib. 5.

Sanguis non est detrahendus fluente aluo. Com. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 116.

Sanguis vbi inflammatione exustus ex toto fuerit, residuum eius fit pus, quemadmodum ex lignorum vstione cinis. Com. in Aph. 47. lib. 2.

Sanguis spumosus per tussim reiectus, solius pulmonis portendit vlcera. Com. in Aph. 13. lib. 5.

Sanguis comprehēdit in se pituitam, atramque bilem, ac serosum humorem. Com. 4. in lib. 6. Epid. c. 29.

Sanguis propriè dictus, nō potest alter quàm rubeus esse. ibid.

Sanguinis è naribus, stillicidij instar fluor, cū iis quæ cerebrum affectum esse indicant, signum lethale existit. Com. 3. in Prorrh. cap. 49.

Sanguinis è naribus immodicā profusionem sisti, secta humerabili vena, quæ è directo respondet nari fluxum patienti. Com. 3. in Prorrh. cap 53.

Sanguinis missio in acutis morbis, etiam si dolor hypocondria infestet, licet non vsque adeò iuuet, est tamen minus periculosa, quàm exhibitio pharmacorū. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. c. 11.

Sanguinis detractionem in morbis acutis nullum periculum sequitur. ibid.

Sanguinis scopi sunt tres, magnitudo morbi, florens ætas, & virium robur. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. c. 19.

Sanguinis detractionem nec puer, nec senex, sustinet, etiamsi graui laborent morbo. ibidem.

Sanguinis vacuationem per hæmorrhoidas expectare oportet, si & lumbi, & os ventriculi, doleant. Comment. 3. in Prorrh. cap. 38.

Sanguinis per vtramque narem immodicas profusiones reuelli, secta vtraque humerali vena. Com. 3. in Prorrh. c. 53.

Sanguinis missio præsentissimum remedium existit, vbi calor natiuus propè extinguitur, ob ipsius sanguinis copiam. Com 4. in lib. de Rat. vict. in morb acut. c. 111.

Sanguinis eruptiones in diuersum latus partis affectæ, noxias existere. Comm. 3. in Prorrh. cap. 33.

Sanguinis eruptiones vehementes sistuntur à perfrictionibus. Comment. 3. in Prorrh. cap. 42.

Sanguinis alterationi contingit, quod in vinis acescentibus accidit. Nam quemadmodum illa, vbi modicè acescere incipiunt, possunt facilè corrigi: vbi verò iam sunt acida reddita, non possunt recuperari: sic sanguis, vbi magnam corruptionem expertus est, non redit amplius ad habitum naturalem: si verò parum putrescat, vbi quod superfluum in eo est, vacuatum fuerit, quod residuum existit, ad suam naturam reuertitur. Comm. in Aph. 17. lib. 2.

Sanguinis detrahendi scopi sunt tres, morbi magnitudo, habitus corporis, & virium robur. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 25.

Sanguinis profluuia in ardentibus febribus, ob præpollentem fiunt bilem, quæ mixta sanguini, ipsumque adurens, atque vnà cum eo plurimum caloris ad caput subuehens, tandem ruptis narium venis, hæmorrhagias efficit. Com. 2. in libr. 1. Epid. cap. 66.

Sanguinis missione non esse vtendum, ambiente existente abundè calido & sicco, etiamsi morbus magnus fuerit, florénsque ætas. Com. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 19.

Sanguinis missionem priùs celebrandā esse, vbi vitiosi aliqui humores in partem aliquam confluunt, quàm purgationem. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acu. cap. 22.

Sanguinis detrahendi scopos dixerit aliquis duos, magnitudinem morbi, & virium robur.

Secundæ

Secundæ pendent à venis illis,quæ aperiuntur in vteri capacitatem. Comm.in Aph. 60. lib. 5.

Secundas à quibusdam vocari vteros. Com. in Aphor. 35. lib. 5.

Sedimentum tenue est album, quia recipit in se splendorem circunflui aëris. Com. 2. in Progn. cap. 28.

Sedimenti concocti integrè,proprium indicium est ipsa æqualitas. Com. 2. in Prog. cap. 28.

Sedis musculo nerui inserti, si resoluantur, præter voluntatem effluet stercus. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 17.

Sedis musculi, quorum munus est sedem claudere,per frigora constringuntur: si verò foueantur calida, mollescunt & relaxantur. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 27.

Sedis dispositionibus amicum quidem est calidum,contrarium frigidum,quòd neruosa particula existat. Comm.in Aph. 32. libr. 5.

Semen genitale, paucam omnino terream substantiam participat: plurimum autem aëris calidi humidique in seipso continet. Com.in Aph. 14. lib. 1.

Semen eiaculatur expressum contentione seminalium vasorum,nequaquam ab spiritu pulsum. Com.in Aph. 63. lib. 5.

Semen, quod ex seroso humore, & spiritu qui in eo continetur,constat,quàm maximè paucum in senibus est: plurimum autem in crescentibus,præcipuè in nuperrimè natis. Gal. contra Lycum.

Semen humidius, ficciori vtero magis conuenit, siccius humidiori, calidiori frigidius, calidius frigidiori. Comm. 1. in libr. Hip. de Nat. hum. c. 11.

Semen fuit materia, ex qua in primo ortu solidiores animalis particulæ gignerentur. Com. in Aphor. 15. lib. 1.

Semen quod in sinistro continetur testiculo, serosius est,& frigidius. Com. in Aph. 48. lib. 5.

Seminis vacuatio naturalis existit,non secus quàm vrinæ,& stercoris. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 17.

Semini debere suam generationem complures nostri corporis partes. Com. 1. in lib. de Nat. hum. cap. 35.

Semini miscetur spiritalis substantia. Com. in Aphor. 63. lib. 5.

Semen profluere etiam à fœmineis testiculis per vtrumque cornu: hoc quidem, in dextrum vteri sinum: hoc verò in sinistrum, dissimile existens Com. in Aph. 48. lib. 5.

Semen excernit fœmina in coitu. Commentar. in Aphor. 10. lib. 4.

Semen ex sanguine augeri & nutriri. Com. 1. in lib. de Nat. hum. cap. 35.

Semine plurimo,& fœcundissimo,abundant temperaturæ calidiores & humidiores. Com. in Aph. 63. lib. 5.

Semirrhombus genus est vinculi, quod Nauicula,& Lepus sine auribus,dicitur. lib. de Fasc. cap. 23.

Semitertiana est longè, quàm tertiana,deterior. Com. 3. in lib. 1. Epid. c. 5.

Semitertiana inuadit tertio quoque die, non tamen desinit integrè. ibid.

Semitertiana caret accessione cum rigore incipiente. ibid.

Semitertiana nec soluitur cum excretione, nec secundam diem puram sortitur. ibid.

Semitertiana exquisita oritur à flaua bile, & humore crudo,ex æquo mistis: quæ febris vrbi Romæ existit familiarissima. Com. 2. in lib. 1. Epid. cap. 25.

Semitertiana cum horrore inuadit, atque cum reduplicationibus habet exacerbationem, non tantum priori die, sed & postridie, minorem tamen, minúsque horrificam. ibidem.

Semitertiana est periculo obnoxia, miniméque intermittens. Com. 2. in libr. 6. Epid. cap. 22.

Semitertianæ totum circuitum esse plurimum quadraginta octo horarum. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 22.

Semitertianam succedere flauæ bili, crudóque humori,vbi simul redundant. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 21.

Semitertianam dici nullam febrem, quæ integrè definat. Comm. 2. in libr. 6. Epide. cap. 22.

Semitertianam consistere in humore inæquali,qui partim amara bile,quæ acris est partim pituita putrescente,constat. Com. 1. in lib. 1. Epid cap. 22.

Semitertianam dici eam febrem quæ non intermittitur integrè, sed horrificas primo quidem die facit repetitiones, atque altero vnam simplicē accessionem. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 5.

Semitertianam vocari etiam febrem, quæ quum vltra tria interualla producat suam accessionem, repetitiones cum horrore habet, secundáque die accessionem facit absque vlla repetitione. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 22.

Semitertiam dici letalem Hippocrati. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 5.

Semitertianarum quædam vtraque incedūt via, earum nempè febrium, quæ desinunt integrè, & earum quæ minimè: quædam altera

altera tantum, earum nempe quæ ad integritatem non veniunt. Com. 3 in libr. 1. Epid. cap 2.

Senectus est plena curarum. Comm. in Aph. 31. lib. 3.

Senex propter virium imbecillitatem non fert sanguinis detractionem. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 19.

Senes sunt solidis quidem corporis partibus, sicci: copia autem excrementorum, humidi. Com. in libr. de Salub. diæta, cap. 7.

Senes admodum, ex nullo morbo magis quàm natu minores conualescunt. Com. 2. in Prognost. cap. 69.

Senes virides, semicaníque, ex quibusdam morbis recuperantur faciliùs, quàm consistentes ætate. Com. 2. in Progn. cap. 69.

Senes coaceruant humorem crudum non paucum, propter concoctricis facultatis imbecillitatem. Comment. in Aphoris. 26. lib. 3.

Senes fiunt somnolentiores, dum pituitosa excrementa vberiùs aceruantur in cerebro magis autem vigiles, dum exactiùs illa excernuntur. Com in Aphor. 31. lib. 3.

Senes partes quidem ipsas fortiuntur siccas: vacuitates autem, plenas pituitosis superfluitatibus. ibidem.

Senes paucis cibis indigent. Com. in Aphor. 13. lib. 1.

Senes sunt alendi parciùs, sed crebriùs. Com. in Aphor. 13. lib. 1.

Senes magna ex parte nec corripiuntur acutis febribus, vt iuniores: & si quando, quamuis rarò, eis corripiantur, intereunt. Comm. in Aph. 14. lib. 1.

Senes ratione solidarum partium egent calida & humida victus ratione. Com. in lib. de Salub. diæta, cap 7.

Senes, sed non decrepiti, facilè inediam ferunt. Comm. in Aphor. 13. lib. 1.

Senes, qui ad extremum peruenerunt senectutis, perferre inedias longas non possunt. ibidem.

Senum plures perpetuò vigilant, quia senectus plena curarum est, & corpus eis exsiccatum. Comm. in Aphor. 31. lib. 3.

Senibus admodum, omnia symptomata sunt periculosa. Com in Aphor. 34. lib. 2.

Senibus exiguum calidum ineft, siue quis ad qualitatem sermonem transferat, siue ad substantiam. Com. in Aphor. 14. lib. 1.

Senibus minimè oboriuntur abscessus per febres longiores. Comment. 3. in Progn. cap. 26.

Senibus sunt omnes particulæ exangues. Galenus contra Lycum.

Senes, quòd superfluas semper humiditates ob naturæ imbecillitatem coaceruent, si eis accedat ambientis calor, putrilaginosæ corruptioni succorum esse opportuniores iuuenibus. Com. 3. in lib. 3. Epid. c. 22.

Senescentibus ineft minimum innati caloris. Galen. contra Lycum.

Senilis ætas est frigida & humida. Comm. in lib. de Salub. diæta, cap. 7.

Senilis ætas omnium frigidissima est. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Senilia corpora, ægrè soluuntur in halitum, quod nimirum præ frigore & siccitate, substantia eorum indurauerit. Gal. contra Lycum.

Senilia corpora existunt frigida. Comment. in Aphor. 14. lib. 1.

Seniores, si circa victum incontinentes sint, magis ægrotant iuuenibus, vt qui illis sint debiliores. Com. in Aphoris. 39. lib. 2.

Senioribus omnia mala peiora fiunt, propter ætatis imbecillitatem. Comment in Aph. 41. lib. 7.

Sensui euidentia, non ratione, quam sibi vnusquisque fingat, sed experientia, sunt iudicanda Com. 3. in lib. 6. Epid cap. 19.

Sensum esse nobis tributum ad inuentionem eorum, quæ inuestigamus. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 4.

Sensus exteriores sunt quinque, visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus. Gal. contra Lycum.

Sensibilis vis tota semper ad vehementiorem dolorem distrahitur. Com. in Aphor. 46. lib. 2.

Sensibilium sensui esse commissum iudicium. Com. 1. in lib de Offic. cap. 4.

Sensiblia propriè dici ea, quæ præter sensum, nullam aliam facultatem, vt cognoscantur, desiderant: impropriè autem sensibilia vocari, quæ à pluribus sensibus, memoriáque & ratione componente, colligentéque diiudicantur. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 3.

Sensibiliora omnia, magis affliguntur à dolorificis causis. Comm. 1. in lib. 6. Epidem. cap. 1.

Septenarium circuitum esse validiorem cæteris decretoriis diebus. Comment. 3. in Progn. cap. 1.

Septimus dies est terminus peracutorũ morborum. Comm in Aphor. 59. lib. 4.

Septimi quartus est iudex. Com. 1. in Prorrh. cap. 1.

Septimana quarta inchoatur à die vigesimo primo. Com. 3. in Progn. cap. 1.

Septimanæ tres complent viginti dies. Com. 3. in Progn. cap. 1. 4. & 5.

Septimanæ secundæ octauus dies est principium:

cipium:tertiæ,decimusquartus.Comm.in Aph.24.lib.2.

Septimanas primas duas, à se inuicem separari:tertiam autem primæ coniungi.Com. 3.in Progn.cap.1.

Septimanas primas tres, in vigesimum: sequentes verò tres,in quadragesimum terminari.Com.in Aph.24.lib.2.

Septimanum febris circuitum nunquam vidit Galenus.Com.3.in lib.1.Epid.c.2.

Septum transuersum separat ab infernis supernas animantis partes.Com.2. in lib.de Nat.hum.c 6.

Septum transuersum incipit ab ossis pectoris termino: atque hinc sensim obliquè descendens,tum intrò,tum infrà, ad lumbos peruenit.Com.2.in Prorrh c.10.

Septum transuersum veteres appellarunt phrenas, quòd delirium promptissimum inferat.Com.1.in Progn.c.28.

Serena tempestas dicitur, quæ sicca gelidáque quum sit, à ventis omnino silet.Com. 3.in lib.3.Epid.cap.1.

Sermonem dici solam vocem humanam, qua inter nos colloquimur. Comm. 3. in lib.3.Epid cap.74.

Sermones ex iis esse, quæ si à Medicis ad ægrotantes,prout decet, aut etiam secus, habeantur, vim maximam possident. Com.4.in lib.6.Epid.cap.9.

Serosa lactis pars obtinet vim detergendi: quare in corporibus mollibus, quasdam per summa facit vlcerationes. Comm. in Aph. 24.lib.3.

Serosa quædam & tenuis humiditas inest omnibus succis.Com.2.in lib.6. Epidem. cap.37.

Serosam humiditatem,si quando redundet, vacuari aut per aluum, aut per vesicam, aut per sudores. Comm.1. in libr.6. Epid. cap.9.

Serosæ humiditates differunt inter se, pro ratione humorum quibus insunt.Ac molestissima quidem atræ bili inest: minus molesta,flauæ: adhuc minus,pituitæ:omnium verò mitissima inest sanguini.Com. 2.in lib.6.Epid c 37.

Serum lactis, sale & melle conditum, auxiliatur iis, quibus præcordia murmurant, nempe aluum ipsorum proritans. Com.in Aph.64.lib.5.

Serum pituitæ gignit timorem, cum torpore quodam atque perfrigeratione. Com.2.in lib.6.Epid.cap.37.

Serum lactis secerni à caseo per oxymeli, vbi lac ipsum coxeris: necnon si vas æneum plenum frigida continenter in lac demiseris. Com.4. in lib. de Rat.vict. in morb.acut.cap.7.

Sexagesimus dies est decretorius. Comm.3. in Progn. cap.1. & Comm. in Aphor. 24. lib.2.

Sextus dies malè iudicat, neque integrè discutit morbum,sed imperfectè: & si quando integrè discutit, prorsus efficit recidiuam.Com.3.in Progn.c.1.

Sextum diem nunquam iudicare fideliter. Com.3.in lib.3.Epid.cap 83.

Sextum diem iudicare, sed malè. Comm. in Aph.23.lib.2.

Sicca,cuiusmodi est lapis,tegula,aurum, argentum,& æs,non putrescunt. Com.3.in lib.3.Epid.cap.1.

Sicciora excrementa deiici, ob externarum partium frigiditatem, & facultatis intestina constringentis imbecillitatem, ac tum retentricis, tum illius, per quam ea quæ in ventre concocta sunt, in iecur distribuuntur,robur: insuper propter obtusum intestinorum sensum,adeóque cibos omni mordacitate carentes. Comm.5. in lib.6.Epid.cap.28.

Sicciora reddi corpora nostra, quò prouectiores ætate efficimur.Comm.1.in lib.de Artic.cap.62.

Sicci temperamenti sunt, duri graciléque. Com in lib.de salub.diæt.c.5.

Siccitas linguæ nulli inesse tanta naturaliter potest,vt ob eam balbutiat. Comment.in Aph.32.lib.6.

Siccis expedire humidiorem victus rationem.Com.in lib.de salub.diæt c.5.

Siccitates imbribus salubriores,& minùs letales existere.Præf. Comment.3.in libr.3. Epid.

Signum,*inquire*,Indicium.

Signum dici potest, quoduis decretorium symptoma:indicium autem,nequaquam. Com.3.in Prog.c.39.

Signa exitialia mortem prænuntiant. Com. in Aph.12.lib.1.

Signa iudicatoria sunt, sanguinis fluxus, rigores, largum profluuium alui, & similis vomitus, dolor capitis repentè inuadens, difficilis respiratio, vehemensque præter rationem eueniens, oris ventriculi morsus, ilia citra dolorem extenta, vigiliæ plurimæ, delirium, nox absque ratione molesta, accessio anticipans, lachrymæ inuoluntariæ,nihil patientibus oculis, neque ex mœrore prouenientes: rubor faciei, labrum inferius tremulum, lucida, vel obscura, vel tenebricosa quædã oculis obuersantia,hallucinationes quædam, nasus, vel malæ repentè rubescentes, parotides, aut omnino materiæ alicuius in

articulum decumbentis generatio, atque alia id genus symptomata: quæ omnia, morbo iam cocto superuenientia, futuram statim sanitatem denuntiant: crudo autem, longitudinem morbi, aut perniciem. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Signa coctionis, semper sunt bona: iudicationis non semper ibid.

Signa significantia affectum in laterali morbo, sunt febris acuta vnà cum difficultate respirationis, & tussi, & dolore lateris pungenti simili. Quòd autem dolor ad hypochondria, aut ad clauem perueniat, assidentia vocantur: sicuti, & quòd facilius in latus affectum, quàm in alterum, æger decumbat. ibid.

Signa & indicia possunt dici ea sola, ex quibus licet scrutari aliquid de salute & abolitione ægrotantis. Com. 3. in Progn. cap 39.

Signa decretoria, genere symptomata existunt, futuras excretiones significantia, aut abscessus ibid.

Signa coctionis inuadunt nunquam in primo statim morbi principio: terminant autem illud principium, quod est pars totius morbi. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Signa cruditatis cum primo statim morbi principio inuadunt, & nonnunquam posteriùs apparet, sicuti & mortis signa. ibid.

Signa eiusdem speciei, siue generis, sunt, quę in vna aliqua fiunt affectione. Comm. 1. in Prorrh. cap. 2.

Signa morborum propria, necessariò debent aut perpetuò, aut illis solis contingere. Com. 1. in Prorrh. cap. 4.

Signa passionis significatiua, & assidentia, *disquire* Symptomata.

Signorum iudicatoriorum, & coctionem indicantium, diuersas naturas esse. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Signorum diuersi generis connexio prorsus inutilis est. Com. 1. in Prorrh. c. 2.

Signorum vires esse expendendas, conferendásque ibid.

Signorum alia eiusdem generis sunt: alia diuersi. ibid.

Signa eadem esse & maxima, & ad cognoscendum facillima. Com. 1. in lib. de Off. cap. 1.

Signa nunquam verti in contrarium assolent, sed semper magis aut minùs, malum aut bonum significant. Com. 3. in Progn. cap. 39.

Sima figura efficitur, vbi decliuis figura cum accliui, vel plana, iungitur. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 2.

Simia cùm aliis, tum ossium structura, homini similis est. Com. 3. in lib. de Art. c. 45.

Simia latius pectus sortitur, quàm animalia cætera: magis autem acuminatum, quàm homo. Com. 3. in lib. de Art. c. 38.

Simiæ constructio magna ex parte existit humanæ similis. Comm. 3. in lib. de Artic. cap. 98.

Simila crassi est succi, & boni, humorúmque acrimoniam coërcet. Comm. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 113.

Similares partes sunt os, cartilago, ligamentum, adeps, membrana. & caro. Gal. in Præfatione Comment. in lib. Hip. de Nat. hum.

Similarium corporum, quæ tum exanguia sunt, tum nullum habent sinum, sunt tria genera, ligamentum nempe, neruus & tendo. Com. 1. in lib. 6. Epid c. 1.

Similes morbi ad similia victus genera semper malè se habent. Com. in Aph. 3. libr. 3. *Lege* etiam Ætates temperatæ.

Similia à similibus causis, minimo negotio afficiuntur. Comm. 2. in libr. de Nat. hum. cap. 5.

Similia iuuant naturas omni culpa vacantes. Com. 5. in lib. 6. Epid. c. 24.

Similibus seruari vniuersa. Com. in Aph. 18. lib. 3.

Similibus, quàm dissimilibus, morbis faciliùs cedent omnia temperamenta. Com. 1. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Similioribus morbis singuli corripiuntur faciliùs. Com. in Aph. 39. lib. 2.

Similitudinem, dissimilitudinémque, quam habent ægri cum seipsis, dum rectè valerent, esse spectandam. Comm. 1. in libr. de Offic. cap. 1.

Similitudines non solùm vulgares, sed etiam Medicos eruditos, aliquando decipiunt. Com. in Aph. 2. lib. 4.

Simitas vaso, eiúsque viis, propriè attribuitur. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 2. Aduerte tamen, Candide Lector, in nonnullis exemplaribus legi, ἢ τῶν ὀδόντων, hoc est, & dentibus.

Simus existit nasus, cuius partes quidem mediæ, compressæ sunt: elatæ autem, quæ vtrinque adiacent. Com. 2. in libr. de Offic. cap. 2.

Simplex composito est prius, tum natura, tum doctrina. Commentar. in Aphor. 15. lib. 3.

Simplex est prius composito. Com. 1. in lib. de Offic. cap. 19.

Simplices etiam dicuntur homines, tum qui bonis, tum qui sunt prauis moribus prædití sub quadam simulatione. Comm. 3. in Progn. cap 2.

Simplicia omnia ſæpe quidem perſpicua ſunt : eorum autem compoſitio gignit obſcuritatem. Comm.1.in lib.de Offic.cap. 19.

Sincipitis caluariam eſſe tenuiſſimam , plurimíſque foraminibus peruiam : haberéque futuras laxiſſimas : quare tenuia & halituoſa excrementa cerebri , maximè per ſinciput difflari ſunt ſolita , quàm ſanus degit homo. Comm.1.in lib. 6. Epid. cap.1.

Singultiunt pueri crebrò,quum ſunt repleti. Com.in Aphor.13.lib.6

Singultus ſuperuenit graui affectui iecinoris,compatiente ore ventriculi.Comm. in Aphor.16.lib 6.

Singultus fit à natura , recrementorum expellendorum gratia. Comm.5.in lib.6. Epid. cap.3.

Singultus ſedatur eiectis per vomitum humoribus ventriculum infeſtãtibus.Quòd ſi à vomitu perſtet, ſignificat vel cerebrum , vel ventriculum , haud mediocri inflãmatione torqueri Com in Aph.3.l.7.

Singultus accidit hepate inflammationem momentaneam patiente. Com.in Aphor. 58.lib.5.

Singultus ſolet ſuperuenire ingenti inflammationi iecinoris, ore ventriculi per conſortium affecto.Com.in Aphor.17.libr.7.

Singultus eſt talis affectus ſtomacho , qualis conuulſio muſculis. Com.in Aph.3 lib.7.

Singultus accidit humoribus infeſtantibus nonnunquàm totum ventriculum : nonnunquàm os eius,& gulam.Comment.in Aphor.3.lib.7.

Singultus eſt prauum ſignum in ſupra modum purgatis.Comm.in Aphor.41.lib.7

Singultus eſt veluti conuulſiua quædam oris ventriculi affectio , quòd ex humorum copia grauatur , vel mordetur , vel à frigore contriſtatur. Com.1.in Prorrh.c.23.

Singultum eſſe conuulſionem oris ventriculi. Com.in Aph.4.lib.5.

Singultum fieri,quum ventriculus ad excernenda ea humida,quæ tunicis obſtinatiùs adhærent, mordentéſque habent vires, excitatur.Com.2.in Prorrh.cap.59.

Singultum excitat piper tum per ſe , tum ex melle voratum , ſi poſt id quis vinum biberit aqua calida temperatum. Comm. in Aphor.39.lib.6.

Singultum rigor ac frigiditas efficit , prohibens difflationem in neruoſis corporibus: ac proinde ea implens.Com.in Aphor.13. lib.6.

Singultum fieri in ore ventriculi morſus ratione.Com.in Aphor.1.lib.5.

Singultum fieri à plenitudine , vel inanitione. Com. in Aphor. 13.lib.6.

Singultum ſanari ſuperueniente ſternutatione. Com.in Aphor.35.lib.5.

Singultum eſſe conuulſionem oris ventriculi , vel motum præter naturam , eiuſdem cum vomitu generis , ſed intentum atque eo vehementiorem. Comm.in Aphor.39. lib 6.

Singultum eſſe motum præter naturam. Com.3.in lib.de Offic. cap.36.

Singultu exploduntur quæ penitiùs ipſum oris ventriculi corpus infeſtant. Com. in Aphor. 39. lib.6.

Singultus ab inanitione orti , ferè incurabiles ſunt : à plenitudine autem, per ea quæ infarcta ſecant , abſtergúntque, ſanantur medicamenta.Comm.4.in lib.de Rat.vic. in mor.ac.cap.69.

Singultus ſunt motiones quædam ſtomachi conuulſificæ , ortæ ab immodica vel inanitione , vel repletione. ibid.

Singultus ab inanitione rariùs contingunt. Comm in Aphor.13. lib.6.

Singultus fiunt propter affectum ventriculi. Com.2.in libr.de Fract.cap.23.

Singultuoſa in febre , acetum eſt formidandum. Com.4.in lib.de Rat.vic.in mort.ac. cap.70.

Sinus ab abſceſſu differt , quòd in ſinu quidem , fit aliqua apertio in externa ſuperficie, per quam deliteſcens humor effluere poſſit : in abſceſſu autem,nequaquam. Com.2.in lib. de Offic. cap.26.

Sinus profundior, laxationes articuli prohibet. Com.3.in lib. de Fract. cap.55.

Sinus curatio poſtulat, vt effundatur ſanies, nullúſque humor ad ipſam particulam defluat , interim dum conglutinatur : id quod ſanè præſtabimus , ſi compreſſerimus ipſius fundum ſinus,móxque deligationem paulatim , ad os vſque , laxauerimus , atque id ita apertum in ea figura,vt deorſum reſpiciat , ſeruauerimus.Com.2. in lib. de Offic.cap.26.

Sinus fundum , ſi vergat ad inferiora , eſſe aperiendum , vt ſanies habeat liberum exitum. Com. 2.in lib.de Offic.cap.27.

Sinui deligatio apta, debet à ſuperna parte inchoata deſcendere , ac paulò ſupra orificium ipſius ſinus finiri,vt commodè poſſit pus expurgari. Comm.4.in libr.de Ar. cap.39.

Sinus aliquam occupante particulam , in ea figura collocandum eſſe ægrum, eámque eſſe excogitandam deligationem, quæ ad expurgandam ſaniem quàm appoſitiſſima exiſtat. Com.2.in lib.de Offic. cap.27.

Sinus

Solidarum corporis partium virtutem ſanitatémque conſiſtere in ſymmetria calidi, frigidi, humidi, & ſicci. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 46.

Solidis corporis partib. laborantibus, hecticos morbos fieri. Comm. 2. in lib. 1. Epid. cap. 46.

Solipeda ſunt, quæ vtrinque dentata exiſtũt. Com. 1. in lib. de Art. cap. 29.

Solſtitia fieri eodem tempore in omnibus locis. Com. 1. in lib. 1. Epid cap. 1.

Solutæ partes eo vſque reducendæ & coaptandæ ſunt, vt ſe quidem tangant, non autem comprimant. Com. in lib. de Offic. cap. 26.

Solutio continui eſt vlcus. Com. 3. in lib. de Frac. cap. 34.

Solutiones cum ſudore, nõ debere dici malignas. Com. 2. in Prorrh. cap. 57.

Somnia manifeſta contingunt, tum melancholicis, tum iis qui ieiunè parciúſque ſunt cibati: vt obſcura repletis, temulentíſque. Com. 1. in Prorrh. cap. 5.

Somniantes ſeſe videre incendia, flaua affliguntur bile: ſi ſomnient imbres, frigido humore redundant: ſi niuem, glaciem & grandinem, pituita frigida: ſi quis in fœtido loco ſe eſſe putet, putredo humorum ſignificatur: ſi gallinaceorum criſtas, aut rufa quædam geſtare, exuberantia ſanguinis: ſi caliginoſa cernere, aut in locis eſſe caliginoſis, flatus infeſtare videtur. Cæterum ſi quis ſe niue putet conſpergi in acceſſionis principio, vnà cum rigore, vel horrore, vel algore, tempori id potius, quàm affectui corporis, eſt tribuendum, veluti etiam ſi poſt vſum pituitoſorum ciborum talia ſibi adeſſe arbitretur. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Somnus per febres quidem ortas à pituitoſorum humorum putredine, corpus refrigerat, extinguendo febrilem calorem, atque naturalem augendo: per eas verò quæ ex viſceris cuiuſpiam inflammatione accidunt, ſomnus in acceſſionis initio calorem febrilem vnà cum inflammatione augebit. Comment. 4. in libr. 6. Epid. cap. 17.

Somnus vno eodémque tempore poteſt reddere corpus frigidius atq; calidius: nempe calorem natiuum augendo, atque minuendo aduentitium. Comm. 4. in libr. 6. Epid cap 17.

Somnus humectat partes internas, ſanguine per ſomnum ad eas confugiente. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 23.

Somnus perpetuò humectat: calfacit autem, dum ex pituitoſis ſuccis & frigidis, probum ſanguinem reddit. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 17.

Somnus multus exiccat corpus vacuatum. Com. 5. in lib. 6. Epid. c. 32.

Somnus paucus præcedenti laſſitudini remedio eſt, quum homo aluum exonerauerit. Com. 5. in lib. 6. Epid. c. 32.

Somnus intercipit animales actiones, quæcumque per ſenſus fiunt, ac per muſculos in voluntariis motionibus. Com. in Aph. 5. lib. 4.

Somnus natura aptus eſt potius dolorem ſedare, iuuaréque, quàm moliri contraria. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Somnus viſceribus vtilis, quum eo tempore calor innatus ad profunda corporis confluat. Com. 5. in lib. 6. Epid. c. 10.

Somnus non parum confert ad naturæ opera. Com. in Aph. 15. lib. 1.

Somnus concoquit, quòd per ipſum calor interna petat. Com. 4. in lib. 6. Epidem. cap. 20.

Somnus humectare, ſpiritúmque & effluuia cohibere eſt natus. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 55.

Somnus ſiſtit purgationes. Com. in Aph. 15. lib. 4.

Somnus in principio acceſſionum obeſt. Com. 5 in lib. 6. Epid. c. 10.

Somnus fit, quum humidi vtilis copia grauatur corpus. Commentar. 2. in Prorrh. cap. 28.

Somnus profundus oritur ex crapula. Com. 2. in Prorrh. cap. 28.

Somnus ſi læſionem aliquam inferat, eſt letale ſignum. Com. in Aph. 1. lib. 2.

Somnus grauis non dicitur, niſi difficilem habeat expergefactionem. Com. in Aph. 3. libr. 2.

Somnus longus rectè dicitur, qui ſolũ tempore excedit conuenientem naturæ modum. Com. in Aph. 3. lib. 2.

Somnus longus fit refrigerato primo ſenſitiuo, hoc eſt, cerebro. ibid.

Somni tempore concoctio meliùs perficitur, aluntúrque viſcera. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Somnum cruditatibus omnib. maximè opitulari. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 105.

Somnum biduum ſuperuenientem, ſæpe auxilio fuiſſe infantibus laborantibus. Com. 2. in Prorrh. cap. 28.

Somno coquuntur, quæ in ventriculo & hepate ſunt. Comment. 5. in lib. 6. Epidem. cxp. 22.

Somni dum nocent, minus exitiales ſunt, iam conſiſtente atque increſcente acceſſione.

Spiritum

exiſtunt

exiſtunt. Comment. 3. in Prorrh. cap. 20.

Spumoſus flos in bilioſis deiectionibus bilis improbum feruorem ſignificat. Com. 1. in Prorrh. cap. 21.

Sputum album, lene, & æquale, nec nimis humidum, nec nimis craſſum, perfectæ coctionis in pleuritide exiſtit ſignum. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Sputum tenue in pleuritide, debilis coctionis eſt ſignum. Com. in Aph. 12. lib. 1.

Sputum impermiſtũ, vel flauum, vel rufum, haudquaquam bonum: liuidum autem, aut æruginoſum, aut nigrum, pernicioſiſſimum eſt. ibid.

Sputum omne ſanguineum à pulmone profectum, eſt cacoëthes. Com. in Aphor. 15. lib. 7.

Sputum ſanguinis haud quidem omne ſequens habet purulentum ſputum, ſed tantùm quod eſt exitiale, quale eſt omne, quod à pulmone eliditur. ibid.

Sputo glutinoſo educendo, medicamen vehementer detergens deſideratur. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. c. 10.

Sputa indicant humorem gignentem pleuritidem, vel peripneumoniam. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 2.

Sputa quidem humida, tenuiáque, in morbis pulmonis atque thoracis, concoctionem mediocrem indicant: Craſſa autem abſolutæ coctionis ſunt ſigna. Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 16.

Sputa oſtendunt cruditatem & concoctionem eorum quæ in pectore & thorace coquuntur. Com. 2. in lib. 1. Epid. c. 44.

Sputa ſpumoſa, pituitoſum ſuccum: florida, ſanguinem, pallida, flauam bilem: nigra atram bilem exuberare indicant. Com. 4. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Sputorum rotundorum cauſa materialis eſt humorum conſiſtentium in bronchis pulmonis, tum craſſities, tum lentor: effectrix verò, eiuſdem regionis calor. Comm. 3. in lib. 6. Epid. cap. 36.

Sputorum qualitas, prauorum humorum naturam indicat. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 4.

Sputa varia & ſubrubra poſſe reiici citra pleuritidem, vel peripneumoniam, quum in pulmonem vitioſi, ſed pauci, confluunt humores. Com. 1. in lib. 3. Epid. c. 4.

Sputa per tuſſim à pulmone reiecta, in ignẽ coniiciens, ſcutabatur Hippocrates qualitatem ipſorum. Comment. 5. in libr. 6. Epid. cap. 13.

Σπυραθώδη excrementa excernuntur, & quòd pluſculo tempore retineantur, & propter copiam igneæ caliditatis. Comment. 2. in Prorrh. cap. 6.

Squamulæ cum vrina excernuntur, colliquatis ſolidis corporis partibus. Com. 2. in Prognoſt. cap. 28.

Stabilimento faſciarum indigent pulſus excitati in inflammatis partibus, nec non in arteriis temporum, per vehementes dolores capitis: inſuper palpitationes quæ in præcordiis fiunt. Comm. 3. in libr. de Offic. cap. 36.

Stabilimenta dicuntur, quæ membris iis adhibentur quæ neceſſario motu agitantur, nec in nobis eſt, vt non agitentur, ibidem.

Stabilimenta propriè dicuntur, quæ extra faſcias admouentur partibus læſis. ibid.

Stellam ſingularem, vocari etiam nomine ſyderis. Comm. 1. in lib. 3. Epid. cap. 1.

Stellarum congeriem non dici ſtellam. ibid.

Stercus ſi vomatur per voluulum, ſignum maximè pernicioſum exiſtit. Comm. 3. in Prorrh. cap. 66.

Sternutamentum ſequitur magna ex parte grauedines, concutiens vehementer thoracem, nonnihilque oblædens pulmonem. Comm. 2. in Progn. cap. 49.

Sternutamentum per alios morbos à grauedine & defluxione, nunquàm prehendit ſimul: ſi verò ſuperueniat morbo, ſalutem indicat. ibid.

Sternutamentum indicat concoctionem, robúrque excretricis in cerebro facultatis. ibidem.

Sternutamentum fit poſt antecedentem inſpirationem, per eam nimirum aggregante natura copiam aeris, ad gignendam ipſam ſternutationem. Comment in Aph. 51. lib. 7.

Sternutamentum mouet humor acris & mordax, & deſtillans à capite: vel ſi quid etiam mordax inferatur naribus. ibidem.

Sternutamentum non mouet vllus humor in capite abundans, niſi priùs in flatum degeneret ibid.

Sternutamentum prouocat ſpiritus à pectore excuſſus tuſſi, illapſúſque intra narium meatus. ibidem.

Sternutamenta fiunt pulſo à cerebri facultate expultrice ſpiritu flatulento vnà cum humore aliquo, per narium regionem. Comm. 2. in Prog. cap. 49.

Sternutamenta ortum habent à morboſis affectibus. Comment. 5. in lib. 6. Epidem. cap. 3.

Sternutamenta ſunt ipſius ſemper naturæ opus. ibid.

Sternutamenta quæ ex capite habent ſuæ motionis initium, grauitatem capitis leuant.

uant. Comment.in Aphorifm.5 1.libr.7.

Sternutamenta profecta à capite, fiunt rarefactis iis qui inerant capiti,humoribus, & naturæ impetu excretis. ibid.

Sternutantibus nobis, aërem illum qui edit ftrepitum,non tantùm à capite, fed multo magis à pectore proficifci. ibid.

Sternutatio manifeftè videtur expurgare narium meatus. ibid.

Sternutatio fponte adueniens in fuffocationibus vteri, eft bonum fignum, & caufa. Com.in Aphor. 35.lib.5.

Sternutatio fanat fingultus à plenitudine ortos, violento quodam motu excutiens humiditates, gignentes illos. Comm. in Aphor.13.lib.6.

Sternutatio non fanat fingultus ab inanitione ortos. ibid.

Sternutatio non folùm fit calfacto cerebro, vel humectata capitis vacuitate : quum pennis excitari etiam poffit, fi inferantur in nares. Comm. in Aphor.51.lib 7.

Sternutationem effe motum præter naturam. Com.3.in libr. de Offic. cap.36.

Sternutationes euidenter doloribus capitis auxiliantur, à multitudine flatulenti fpiritus ortis. Comment.6. in libr.6. Epid. cap.5.

Stertere maximè folent, qui fomnum gutture prominente capiunt.Com.3.in lib.de Art.cap.8.

Stertor accidit profundè dormientibus, apoplecticifque. Comment.in Aphorifm. 51.lib.6.

Stillatio fanguinis è naribus, per febres ardentes, fymptoma perniciofiffimum eft. Comment.2.in lib.1.Epid.cap.75.

Stillatio è naribus femper malum eft fignũ. Comm.1.in Prorrh. cap.1.

Sillicidia vrinæ non confequuntur fimpliciter ad ficcitatem, nifi immodica ficcitas fit, cui caliditas, vel frigiditas, fuerit adiuncta. Comm. in Aphor.16.lib.3.

Stillicidia vrinæ fieri & propter acrimoniã vrinæ,& propter facultatis retentricis quæ in vefica eft, imbecillitatem, quæ ab immodica oritur intemperantia. ibid.

Stomachus accipitur pro gula & pro ore ventriculi. Comm. 1. in libr.de Rat.vic in mor.ac.cap.18.

Stomacho à fexta mollium neruorum propagine deducuntur nerui.Com.1. in lib.3. Epid.cap. 4.

Stomachum fumi pro gula, & pro ipfius ore ventriculi. Com.in Aphor.39. lib.6.

Strangulari repentè, foli gutturi accidit. Com.in.Aphor.34.lib.4.

Strangulatio nihil eft aliud, quàm interitus fubitus propter defectum infpirationis, qui fit ob anguftiam alicuius inftrumenti refpirationi inferuientis. ibid.

Stranguria fignificat vrinæ ftillatim factam expreffionem. Comment. in Aphorif. 48. lib.7.

Stranguriæ caufa eft acritudo vrinæ, & imbecillitas retentricis potentiæ, quæ ob intemperiem fit, præfertim frigidam.ibid.

Stranguriam quidem dici, vbi quifpiam parum atque frequenter mingit : fieri autem aliquando ex imbecillitate facultatis retentricis in vefica : nonnunquàm ex acritudine vrinæ.Comment. in Aphorifm.58. libr.5.

Stranguriam oriri, vbi per renes totius corporis excrementa purgantur. Comm. 2. in lib.1.Epid. cap.41.

Stranguria vrgente, vefica ad reddendum lotium priùs properat, quam iufto fit eius modo impleta, vel quòd acrem eius qualitatem non ferat : vel quòd à modica vrina præ imbecillitate grauetur. Com. 1.in lib.3.Epid.cap.4.

Stridere dentibus quibus ab initio non fuerat confuetum, futuri delirij eft fymptoma. Com. 1. in Progn. cap.21.

Stridere fimul & delirare, præter confuetudinem, fignum mortis vicinæ exiftit. ibidem.

Stridor fit dentium,quoties mufculi temporales atque mafticatorij, conuulforio motu mouentur. ibid.

Strobilinum eclema, *lege* Eclegma.

Struma eft affectus adenum, non ex calida materia, neque ad fuppurationem properante, fed pituitofiore, & frigidiore, confiftens. Com in Aphor.26.lib.3.

Stupefacientia medicamenta, vt membra refrigerant, ita reddunt aptiora, vt rurfus ab eifdem caufis malè afficiantur. Comm. 5. in lib. 6. Epid.cap.13.

Stupefacientia medicamẽta,cuiufmodi fuccus papaueris eft, atque femen hyofciami, fi ea menfura fumantur, qua poffint dolorem leuare, non paruam noxam membro dolenti infligent.Comment.6.in lib. 6.Epid.cap.5.

Stupefacientia medicamenta,fi in oculorum dolore adhibeantur, viforiam facultatem offendunt,ac præduram quandam difpofitionem, quæ ægrè fanari poffit, in tunicis ipfis relinquunt. Comm.in Aphor.31. lib.6.

Stupefacientia medicamẽta,cuiufmodi funt fuccus papaueris, hyofcyami, mandragoræque, tametfi fubftantia & viribus nobis aduerfa fint, tamen exigua portione affumpta,

assumpta, nos adiuuant. Comm.2.in lib. de Rat.vic.in mor.ac.cap.12.

Stupefacientium vsus, cuiusmodi sunt quæ ex opio, mandragora, & alterco constant, in solis doloribus vehementibus aliquando conducit. Comment. 2. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Stupefacientibus medicamentis validioribus, pluribúsque si quispiam vtatur, refrigescunt & mortificantur corpora. ibid.

Stupor moderatus dolorem sedat.ibid.

Stupor cognoscitur dum ægri nihil aut dicunt, aut faciunt, sed quieti apertis oculis permanent, similes iis, qui ex timore attoniti existunt. Comm. in Aphoris. 14. lib.7.

Subiectum est, quód transmutatur. Comm. 1.in lib Hip.de Nat.hum. cap. 2.

Sublimis respiratio, *lege* Respirationem sublimem.

Subsidentia vrinæ à lenta, crassáque pituita ducens originem, cinereum habet colorem. Comm.1. in lib 6.Epid.cap.5.

Substantia corporis nostri non est stabilis, permanénsve, nec secundum quantitatem, nec secundum qualitatem. Comm. 5.in lib.6.Epid.cap.1.

Substantiæ nostri corporis quantitas ob insensibilem difflationem minor redditur: qualitas verò, mutatur, variata nimirum temperatura, non modò ex aëre ambiente, sed ex nobis ipsis.ibidem.

Substantiam naturæ nostræ compleuerunt sanguis & seminalis humiditas. Comm. in Aphor. 15.lib.1.

Substantia aucta, vnà cum illa augeri qualitates, atque etiam actiones. Gal. contra Lycum.

Succorum crudorum malignitates, etiamsi ad caput ferantur, stillationes è naribus perniciosas faciunt potiùs quàm parotidas Com.3.in Prorrh.cap.71.

Sudamina sunt è genere pustularum in summa corporis parte hærentium: quæ instar vlceris cutem exasperant. Fiunt autem ob multos sudores mordaces. Comment. in Aphor.21.lib.3.

Sudor in principio morbi, prauum symptoma est. Comment. 2. in libr. 1. Epidem. cap. 75.

Sudor copiosus oriri non potest, absque ambientis quidem calore, corporis autem humiditate superflua. Comm.in Aphor.6. lib.5.

Sudor circa faciem aut caput duntaxat, non est bonum signum. Com.4. in lib.de Rat. vic in morb.ac.cap 62.

Sudor immodicus exoluit vires. Comm.2.in libr. 6. Epidem. cap. 32.

Sudor vnum est ex decretoriis signis. Com. 2.in Prorrh.cap.32.

Sudor quum non iudicauerit, morbi malignitatem ostendit.ibid.

Sudor multus, si febrem non soluat, indicat quod virtus ægri cito exoluetur. Com. 2. in Prorrh. cap. 22.

Sudor minimè criticus, sed symptomaticus, aut redundantiam, aut retentricis facultatis imbecillitatem indicat. Comm. 3. in Prorrh. cap 6.

Sudor circa caput tantùm & ceruicem profluens, calidus quidem malus est: vtpote syncopen futuram significans: frigidus autem, pessimus: vt qui syncopen iam adesse testetur. Comment. 1. in Progn. cap.20.

Sudor frigidus per acutam febrem annunciat mortem: aut morbi longitudinem, per mitiorem.ibid.

Sudores manant ex cute.Com.in Aphor.37. lib.4.

Sudores frigidi difficiliores calidis. Com.in Aphor.42.lib.4.

Sudores, si morbus sit crudus, nec iuuant, nec signum bonum existunt: quum vel copiam humorum, vel virium imbecillitatem significent. Comm.2. in lib.1.Epid. cap.27.

Sudores qui circa thoracem, capútque fiunt, semper sunt mali: quum virtutis infirmitatem, vel in illis partibus copiam indicent. Comment. 2. in Prorrh. cap 7.

Sudores, patientium membrorũ humiditatem euacuant. Com. in Aphor.38.libr.4.

Sudores oriuntur vel natura euacuante superflua: vel quòd non possint contineri à corpore, morbi ratione.ibid.

Sudores qui cœperunt quidem, sed protinus cessarunt, praui sunt.Comm.1.in Prorrh. cap.1.

Sudores assidui oriuntur propter virium imbecillitatem, nempe discusso alimento. Com.2 in Progn cap 60.

Sudores interdum vt abundantiæ humorum in corpore prauorum symptomata excerni: interdum ipsos expurgante natura. Com.3.in libr.3.Epid.cap.41.& 61.

Sues aqua prolui affatim cupiunt, potúque haud modico impleri. Comm 4.in libr.6. Epid.cap.26.

Suffimentis sunt apta, quæ calidam fortiuntur temperiem, & satis sunt odorata: vt thus, myrrha, & styrax. Com.in Aph 59. lib. 5.

Suffiri totum corpus per vterum posse.Com. in Aphor.28.lib.5.

Suffitus

Temperamenta corporũ alterantur pro naturis,& ætatibus.Com.1.in lib.1.Epid.c.1.

Temperata omnia esse seruanda similibus. Com. in Aphor.18.lib.2.

Temperati sunt nec corpulenti, nec graciles, sed quadrati. Comm.in lib.de Salub. diæta, cap.5.

Temperatis corporibus salubres sunt temperati status, intemperatíque noxij.Com. 2.in lib.1.Epid.cap.7.

Temperatura bene temperata,& optima,est vna : malè autem temperatæ & vitiosæ numero octo, quatuor nempe simplices, calida, frigida, humida, & sicca:quatuor verò compositæ : calida & humida,calida & sicca,frigida & humida, frigida & sicca. Comm.in Aphor.2.lib.3.

Temperaturas simplices dici eas, quæ secundum vnam qualitatem à modo naturæ recesserunt : non simplices autem,quæ secundum plures. Com.in Aph. 16.lib.3.

Temperiem prauam sortiti, cum solis iis, qui cõtrariam habent, coëuntes gignent. Comment.in Aphor.62.lib.5.

Temperie optima præditi, tam viri, quàm mulieres gignent, etiamsi malè temperatis misceantur.ibid.

Temporales musculos dici eos, qui ex ossibus temporum ortum habent : quibus videlicet intentis, committitur os, & aperitur. Com.2.in lib.de Art.cap.3.

Temporales musculi primum omnium patiuntur in conuulsionibus,distentionibúsque. Comm.3.in Prorrh. cap.29.

Tempus optimum est naturis, ætatibus, & regionibus bene temperatis, quod temperatissimum est.Com.in Aphor.18.lib.3.

Temporis constitutione frigida & humida inualescente, omnes causæ quàm diutissimè in corpore manent crudæ, imperspiratæque. Com.2.in lib.1.Epid.cap.21.

Tempora morborum sunt quatuor, principium nempe, ascensus, vigor, & inclinatio. Comment. 1. in Progn.cap.9.

Tempora morbi sunt quatuor, principium, incrementum, status, & declinatio. Com. 1. in Prognost.cap.1.

Temporum temperamenta, non nomina, certas morborum formas committunt. Com.3.in lib.3.Epid. cap.71.

Temporum successiones nihilò magis pariunt morbos, quàm soluunt.Comment. in Aph.1.lib.3.

Temporum alterationes, quæ fiunt secundum ipsorum temperaturas, potissimùm pariunt morbos. ibid.

Temporibus nonnullis per accidens inualescere morbos, quòd nimirum priorum temporum læsiones exceperint.Com.2.in lib.1.Epid.cap.14.

Temporibus plagæ inflictæ, sunt letales, & perturbantes. Com.3. in Prorrh. cap.29.

Tendo commissus calci, quum insignis magnitudinis sit, si inflammetur, non leue conuulsionis discrimen adfert. Com.2. in lib.de Fract.cap.18.

Tendo est corpus exangue, nullam in se cauitatem habens, ortúmque à musculis. Com.1.in lib.6.Epid.cap.1.

Tendines ad ossa perueniunt, vtpote quorum substantia ex neruis & ligamentis sit mixta.Com.3.in libr.de Fract.cap.57.

Tendines oriuntur à finibus musculorum. Com.in Aphoris.66.lib. 5.

Tendines, quàm caro, tardiùs inflammantur, tardiúsque sanitatem recipiunt.Com. in Aph.49.lib.6.

Tendines vtrinque adstringentes alam, inter se sunt contrarij. Comm.1. in libr. de Art.cap.12.

Tendines vocari eas partes neruosas, in quas musculi desinunt. Com.3.in libr. de Fract. cap.55.

Tendines siue Tendones, dici musculorum extremas partes,quæ etiam ἀπονευρώσεις vocantur. Com.2.in lib.de Art.cap.3.

Tenebræ, quæ per febres oculis oboriuntur, significant atrum quid ex flaua bile & syncera exhalans ad caput. Comm. 3. in Progn. cap.30.

Tensa ob siccitatem,humore laxantur.Com. 3.in lib.de Offic. cap. 15.

Tensa ex repletione, exinanita laxãtur. ibid.

Tensio accidit musculis, quum fibræ, quæ antea erant laxiores, nunc ad rectam lineam tenduntur.Com.2.in l.de Art.c.19.

Tensio particularum fit ob crassos humores & glutinosos, adeò impactos, affectis particulis, vt ægrè discuti queant. Com. 1.in lib.1.Epid.cap.10.

Tensioni facilius parent, nec ab ea læduntur insigniter,corpora temperie humida, molléśque carnes sortita : contrà verò, quæ duriorem constitutionem sunt nacta. Com.3.in lib.de Offic.cap.23.

Tenues humores, exulcerationes potiùs quàm tumores creant. Com. 3. in lib. 3. Epid.cap.5.

Tenues humores, omnes esse crudos.Com. 1.in lib. 1.Epid.cap.24.

Tenues destillationes, dum spiritus vi excussæ, à pulmone efferuntur, dissipantur, contráque impetum illius delabuntur rursus, antequàm vniuersam pertransierint arteriam asperam.Comm.3.in libr.6. Epid.cap.18.

Tenuiores

Tetanus ſanatur à frigidæ multæ affuſione, propter caloris reuocationem. Com.2. in lib.6.Epid.cap.9.

Tetanus eſt conuulſio, qua partes æqualiter antrorſum & retrorſum tenduntur.Com. in Aph.57.lib.4.

Tetanus morbus eſt peracutus, vtpote compoſitus ex emproſthotono, & opiſthotono. Quare in primo circuitu dierum iudicatoriorum ſuſcipit criſim. Comm. in Aph.6.lib.5.

Tetanum eſſe morbum acutum abſque febre. Comment. in Aphor.30.lib.5.

Τετραφαρμάκον medicamen membrum quidem affectum ab inflammatione tuetur, ſed vlcus ſordidum reddit. Com.3. in lib. de Fract. cap.43.

Tetrapharmacum conſtat ex cera, ſeuo, pice,reſina,æqua temperatis portione.Gal. contra Lycum.

Thais, genus eſt vinculi, capitis affectibus accommodatum. lib.de Faſciis. cap.9.13.

Thaſus eſt expoſita ventis Aquiloniis & frigidis.Com.1. in lib.1.Epd.cap.1.

Themiſtoclẽ abſque doctore vllo, & ſuopte ingenio, fuiſſe virum ſapientiſſimum, atque perſpicaciſſimum. Comm.5. in lib.6. Epid.cap.2.

Θέναρα vocari prominentiores ipſius volæ partes. Com. 1. in lib.de Fract.cap.20.

Theriaca, *inquire*, Alexipharmaca.

Theriaca Græcè vocari, quæ ferarum morſibus auxiliantur.Comm.6.in libr.6.Epid. cap.5.

Theſſalus Hippocratis filius patris ſcripta in chartis, coriis, & tabellis reperta, collegit. Com.5.in libr.6.Epid.cap.5.

Theſſalus Hippocratis filiorum clariſſimus, exactè ſententiam patris eſt æmulatus. in Prefatione Com.2.in lib.3.Epid.

Tholus eſt genus vinculi, capitis affectibus accommodatum. lib. de Faſciis, cap.7.

Thorax anguſtus & longus, eſt vitios: nam is eſſe amplus debet. Comm. 1. in libr. 6. Epid.cap.2.

Thorax continet pulmones, & cor. ibidem.

Thorax pro cordis magnitudine augetur. Com.3.in lib.6. Epid cap.18.

Thorax ſi phlegmone arripiatur , letale. Com.2.in lib.6.Epid.cap.14.

Thorax pro cordis ratione plerunque magnus euadit. Comm.4.in libr. 6. Epidem. cap.24.

Thoracis figura (vt quidem probabile eſt) natiuum calorem ſequitur. Com.3.in l.3. Epid.cap.70.

Thoracis partes infernas alit vena quædam à caua ſub corde exorta.Comm.2. in libr. de Rat. vict.in morb.acut.cap.10.

Thoracem in duas cauitates diſpertiunt membranæ à pectore ad ſpinam protenſæ. Com.2.in Progn.cap.59.

Thoracem mouentes muſculi , magna ex parte operantur ſimul omneis in apoplexiis, & in exercitiis improbis. Comm. in Aphor.42. lib. 2.

Thorace anguſto præditi, omnes propemodum flatulenti ſunt fortè ob defectum vitalis caloris, qui à corde emanat. Com.3. in lib. 6. Epid. cap 13.

Thraciæ loca diſtantia,à mari frigiditate humiditatéque modum excedunt. Com. in Aphor.14. lib.3.

Thus citra morſum exiccat.Comm.2.in lib. de Art. cap.49.

Thus poſſe pro manna appponi contuſis naribus. Comm.2. in lib.de Artic.cap.42.

Tibia ex duobus oſſibus conſtat. Com.4. in lib.de Art.cap.28.

Tibia ſola cum oſſe femoris iungitur. Com. 2.in lib.de Fract. cap.66.

Tibia ex duobus oſſibus conſtat: quorum alterum tibia:alterum ſura vocatur.Com. 2.in lib.de Fract. cap. 34.

Tibia duobus oſſibus conſtat : quorum alterum altero, ex vna quidem parte multò tenuius eſt: ex altera verò, non multò tenuius. Commentar. 4. in libr. de Artic. cap.6.

Tibia non iungitur ſuræ ſecundum longitudinem. Comm.2.in lib.de Fract. cap. 36.

Tibia eſt os craſſius, quàm ſura. Com. 2. in lib.de Fract.cap.34.

Tibiæ duæ concauitates, duo femoris capita excipiunt. Comm. 3. in libr. de Fract. cap.52.53.

Tibiam reflectit articulus genu. Comm.3.in lib.de Artic. cap.73.

Tibiam fractam puluinis potiùs, quàm canali,fulciendam eſſe.Comment.2. in libr.de Fract. cap.63.

Tibiam excedit ſura, ex parte inferna : vt ſuperatur ab illa, ex ſuperna. Com. 3. in libr.de Fract. cap.55.56.

Tiburtinæ aquæ, *inquire* Aquæ Tiburtinæ.

Tiburtinas aquas, hoc eſt, quæ ex Tiburtinis montibus per lapideos aquæductus in vrbem Romam deducebantur , alio quidem omni vitio caruiſſe : fuiſſe tamen quoquo modo incoctiles, ita vt neque citò caleſcerent, refrigerarentúrve, neque in eis iniecta, celeriter coquerentur. Com.4.lib.6. Epid.cap.10.

Timor manifeſta ex occaſione incipiens, poſtea autem, inueteraſcens melancholiã ſignificat.Comm. in. Aphor.23. libr.6.

Timor,

Tremores fiunt propter affectos musculos. Comm.2. in lib. de Fract.cap.23.

Tremores conuulsiui letales sunt. Comm.3. in Prorrh.cap.13.

Tremores in conuulsionibus deprehendi non posse. Comm.3.in Prorrh.cap.70.

Tremunt minimè otiosa membra. Comm.1. in lib. 3. Epid.cap.4.

Tremunt extrema ob potentiæ mouentis ipsa imbecillitatem. Comm.in Aphoris.9. lib.7.

Trigesimus primus dies, & trigesimus quartus, existunt iudicatorij. Comm.in Aph. 36.lib.4.

Tritæophyes dicitur sola ea febris, quæ quum tertio quoque die inuadat, proximè accedit ad integritatem. Comment. 2. in lib.6.Epid. cap.22.

Tritæophyeis habet difficilem noctem, quæ accessionem præcedit. ibid.

Τριταιοφυεῖς febres vocari, quæ simpliciter tertio quoque die inuadunt. Com.3.in lib.1. Epid. cap. 5.

Triticum malefactum, faciliùs decorticatur. Comm.2.in lib.de Art.cap.41.

Triticum madefit in pistrinis omnibus, non vbique tamen abluitur, sed in plerisque ciuitatibus Asiæ, vbi triticum in fiscum ex iuncis contextum iniiciunt: deinde in aquam fiscum ipsum demergunt, vt puluis & arena facilè per iuncorum distantias transeant, triticum autem & abluatur, & moderatè madescat. Fisco siquidem ex aqua exempto, plurimum effluit humoris: tantum verò illius adhærescit frumento, quantum vt molatur est satis. Alioqui, nisi eius exterior cortex madesceret, in minutas adeò partes sub mola contereretur, vt excerni per cribrum farina postea non posset, absque magna portione furfuris.ibidem.

Triticum optimum esse, quod substantia est densum: nam rarum plures partes furfuraceas sortitur: neque eius farina, dum aqua subigitur, ita glutinosa est, vt illius, quod densum existit. ibid.

Triticum sitanium, *inquire*, Σιτάνιον.

Τρώματα vocat Hippocrates læsiones, eas, quæ ab externis inferuntur partibus. Com. 3. in Prorrh. cap.36.

Tubercula à calidiori orta succo, velocis iudicationis, miniméque lata existunt. Com. 2 in lib. 6.Epid.cap.29.

Tubercula à frigido succo orta, sunt lata & diuturna. Comment.2. in libr.6.Epidem. cap.29.

Tubercula quæ in acutum attolluntur, & quasi turgent, calidiorum humorum sunt soboles, contraria verò, frigidiorum. Prætereа, quæ moderatè sunt calida, solos pruritus cient: quæ verò calidiora, iam & mordent, & cruciant. Comm.2.in lib. 6.Epid.cap.29.

Tubercula oriuntur in corpore à crassis humoribus, qui quum à natura integrè non potuissent expelli, hæserunt in cute. Com. in Aphor.15.lib.2.

Tubercula fiunt sanguine excalfacto à bilioso humore. ibidem.

Tubercula ex imo ad cutem enata, si retrocedant, signa omnium grauissima existũt. Com.1.in Prorrh. cap.1.

Tubercula sublimiora à calidiori humore gignuntur. Com.in Aphor.9.lib.6.

Tubercula cruda & dura, gigni à lentis & crassis humoribus. Comment.3.in libr.de Art.cap.4.

Tubercula, *inquire* Phymata.

Tumens aliqua pars, si nec suppuratio, nec dolor effatu dignus, nec febris adsit, putrescit quidem, vt nonnumquam eam totam simus coacti præcidere. Com. 1. in lib.3.Epid cap.8.

Tumentia omnia tantum de longitudine amittunt, quantum eis de latitudine accedit. Com.3.in lib.de Art.cap.100.

Tumor mollis dolore vacat. Comment.1.in Progn.cap.34.

Tumor excrescit pro ratione influentium humorum. Comment.1. in libr.de Fract. cap.38.

Tumor omnis præter naturam discusso humore gignente ipsum, curatur. Com.1.in Progn.cap.31.

Tumor indolés est minus periculosus. Com. 1.in Progn.cap.34.

Tumorem citò discuti accidit ob tenuitatem humoris, partis laxitatem, caliditatem ambientis, facultatem medicamenti, ac virium robur: aut ob transfluxum in aliam partem. Comm. 2. in Prognost. cap.68.

Tumores infra vmbilicum, rarò ad suppurationem perueniunt. Comm.1.in Progn. cap.37.

Tumorum differentia est triplex: vel enim cum dolore infestant, qui inflammationes vocantur: vel absque dolore sunt duri, & dicuntur scirrhi: vel absque dolore molles, qui vocantur œdemata. Comm. in Aphor.34.lib.4.

Tunica interna ventriculi est continua illi, quæ vestit linguam. Com. in Aph.32.l.6.

Tunica gutturis, linguæ, & ventriculi, est vna & eadem. Comm.3.in lib.de Rat.vic. in mor.ac.cap.11.

Tunicam

Tunicam ventriculi internam, nec non gulæ palati, atque oris totius, esse vnam, atque sibi continuam. Comment. 3. in Prognost. cap. 30.

Tunicam oris, ventriculíque esse vnam & eandem. Comm. 4. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 6.

Turbulentus aër dicitur, qui inter nebulam nubémque, mediam consistentiam sortitur. Com. 2. in Prorr. cap. 11.

Turbulentus aspectus dicitur, quum æger & obtusè cernit, & per quandam turbulentiam se videre arbitratur. ibidem.

Turbulenti oculi solis iis insunt, quibus turbatum in pupilla videtur humidum. ibid.

Turbulenti mente dicuntur, qui non insigniter perturbantur: id quod accidit mente leuiter læsa. Com. 1. in Prorrh. cap. 4.

Turgere translatum est ab animalibus in venerem concitatis ab ipso humore. Com. in Aphor. 22. lib. 1.

Turgere dicuntur humores, qui per totum corpus oberrant, tracto vocabulo ab animalibus ad coitum concitatis. Comm. in Aphor. 1. lib. 4. & in Aph. 10. lib. 4.

Tussiculas siccas accidere solis febribus laboriosis, vbi per gelu, aut æstum, præcipuè in via puluerulenta, ægri laborauerint. Com. 2. in libr. 6. Epid. cap. 23.

Tussis est naturale symptoma, ad expurgandas asperas arterias, quæ in pulmone consistunt. Com. in Aphor. 51. lib. 7.

Tussis sicca, in qua nihil spuitur, fit ob intemperiem spiritalium instrumentorum, vel ob faucium asperitatem: vel aliquo tenui pauco humore instillante. Com. in Aphor. 54. lib. 4.

Tussis sicca appellari consueuit, in qua nihil expuitur. Comm. 2. in libr. 6. Epidem. cap. 16.

Tussim plerunque procedere à thorace, pulmonéque & arteria aspera, vbi hæ partes primùm laborant. Comment. 6. in libr. 6. Epidem. cap. 6.

Tussim interdum natura per se ipsam excitat. Com. 2. in Progn. cap. 3.

Tussim esse actionem præter naturam. Com. 3. in lib. de Offic. cap. 36.

Tussim excitari à natura, vt spiritus viæ mundæ ab excrementis reddantur. Comm. 5. in lib. 6. Epidem. cap. 23.

Tusses sequuntur, vbi humores nimij expurgantur. ibidem.

Tusses fiunt hyeme, ob refrigerata respirationis organa. Com. in Aphor. 23. libr. 3.

Tusses meritò fiunt in corporibus natura durioribus, quòd hæc faciliùs exasperentur, quàm mollia. Comment. 3. in libr. 6. Epidem. cap. 14.

Tusses non expurgant exquisitè tenues humores: sicuti neque viscidos. Illi siquidem aëri circunfluunt: hi autem bronchiis tenaciter hærent. Comm. 3. in lib. de Rat. vic in morb. ac. cap. 2.

Tusses aridæ, hoc est, in quibus nihil expuitur, fiunt interdum quidem exasperatis faucibus, gutturéque, absque affluxu in pulmonem: interdum ob intemperiem respirationi inseruientium instrumentorum: aliquando ob humores inhærentes pulmoni; Qui quum euacuari postulent, nequeunt tamen excreari, vel quòd admodum sint crassi & lenti, vel instar aquæ subtiles. Commentar. 1. in lib. 1. Epidem. cap. 12.

Tusses vehementes caput replent. Comm. 3. in libr. 6. Epidem. cap. 18.

Tusses validæ, thoracis & pulmonis partes concalfaciunt, indéque febrem atque sitim adaugent: quæ verò sunt paruæ, & per longiora interualla excitantur, tantisper membra commouent, donec ad ea aliqua deferatur humiditas: quo fit vt neque febrem accendant, neque sitim adaugeant, sed remittant potius atque retundant. Comment. 2. in libr. 6. Epidem. cap. 24.

Tusses aridæ interdum ob malignum aliquem morbum accidunt. ibidem.

Tusses malignas oriri ex distillatione à capite, aut vlcere cuiuspiam organi respirationi inseruientis, aut abscessibus ibidem ortis, aut empyemate: eas verò, quæ absque malignitate infestant, fieri ab intemperie organorum inseruientium respirationi: aut ab aspredine faucium, atque asperæ arteriæ. ibid.

Tussilago modicè siccat. Comm. 4. in lib. de Art. cap. 22.

Tympanias, *lege*, Hydrops.

Tympanias dicitur sicca aqua inter cutem: in quo morbo abdomen percussum edit talem sonum, qualem tympana. Comm. in Aphor. 11. lib. 4.

Tympaniam nullus per sanguinis missionem sanare est ausus. Com. 4. in lib. de Rat. vic. in mor ac. cap. 11.

Typhodes febres sunt humidæ in summo. Galen. contra Lycum.

V

VAcuandos esse exuberantes humores, aut vomitu, aut clysmis, aut medicamentis purgantibus, aut per mariscas, aut per vterum, aut per scarificationem, aut

aut per insensilem euaporationem. Com. 2.in lib. 6.Epid.cap.2.

Vacuandum esse humorem noxium, circa morbi principia, quo minorem factam materiam, faciliùs possit natura concoquere. Com.in Aphor.29.lib.2.

Vacuandum esse ægrum corpus, priusquàm nutriendum. Com.2.in lib.de Rat.vict.in mor.ac.cap.16.

Vacuanda esse, quæ infestant, atque contristant corpus. Comment.in Aphoris. 2. lib.1.

Vacuatio insignis in morbis acutis, aut per ventrem, aut per venæ sectionem, administratur. Comm.2.in libr. de Rat.vict.in morb.acut. cap.1.

Vacuatio omnis, quæ paulatim non fit, vires dissoluit, & corporis habitum repentè digerit. Comment.3. in lib.6. Epidem. cap. 4.

Vacuatio dicitur, quum aliqua vi morbi excernuntur. Com. 3.in Prorrh. cap. 8.

Vacuatio inæqualis fit, quum ex medicamentis purgantibus, quæ mista inter se propinantur, hoc quidem citiùs, hoc autem tardiùs, inchoat purgationem. Com. 2.in lib.de Rat. vict.in morb.acut.cap.11.

Vacuationis mensura in maximis inflammationibus, & in adurentibus febribus, doloribúsque sæuissimis, debet esse deliquium animi, ratione ipsius euacuationis obortum. Comment.in Aph.23.lib. 1.

Vacuationem vocat Galenus eam, qua familiares quidem humores, cæterùm copia peccantes, vacuantur. Comm. 2. in Progn.cap. 14.

Vacuationem immodicam esse vitandam. Comm.3.in lib.6.Epid. cap.6.

Vacuatione vsque ad defectionem animi nullum maius remedium Galenus reperit in doloribus maximis.Com.in Aphor. 23.lib.1.

Vacuationes fiunt ab vniuerso animalium corpore, licet nec celeriter, nec similiter ex vena omni fiant.Com.2.in lib. de Rat. vict.in morb.ac.cap.10.

Vacuationibus conferentia loca sunt intestina, venter, vesica, vterus, palatum, nares, & vniuersa cutis. Comm. in Aphoris.21. lib.1.

Vacuatum, *require*, Inanitum.

Vacuum nullibi dari, secundum Aristotelis, Stoicorúmque sententiam.Com.4.in lib. 6.Epid. cap.10.

Vacuum arguitur ex molli. Com. 1. inlib.3. Epid. cap.5.

Valga crura dicuntur, quibus articulus in exteriorem partem conuertitur. Comm. 3. in lib. de Offic. cap.31.

Vapor calidus cute emanās, poteſt esse symptoma humorum præ calida febre attenuatorum, neque omnino mortis indicium. Comment.4. in lib.6.Epid.cap.31.

Vapor effluit semper è nostro corpore, sed in siccis statibus, plurimus: paucissimus in humidis. Com.1.in lib.1. Epidem. cap 8.

Vaporem, qui ascendit sursùm, esse calidum: conspissari tamen, quòd in frigidum aërem incidat. ibidem.

Vara existente tibia, eius quidem finis, intrò, pes autem extrà debet conuerti.Com. 4.in lib.de Art. cap.11.

Varices vocantur venæ intumescentes sanguine melancholico, in coxis & cruribus. Comm. in Aphor.21.lib.6.

Varices opitulantur melancholiæ, podagræque, & articulari dolori. Comment. 6. in lib.6.Epid. cap.8.

Varices facto defluxu per rectitudinem, aliquando maniam curarunt.Com.2 in libr. 6 Epid.cap.14.

Varices crassum sanguinem colligunt: fiuntque plerunque ab atra bile: interdum ab aliis crudis & crassis humoribus. Com. 3. in lib de Art.cap.4.

Varicibus superuenientibus solui nonnullos affectus pertinentes ad lumborum regionem. ibidem.

Vari à natura, firmius stant, & ægriùs subuerti possunt, quàm qui rectis incedunt cruribus. Com.3. in lib. de Art. cap. 87.

Vari dicuntur, quibus articuli crurum ad interiorem conuertuntur partem. Com. 3. in lib.de Offic.cap. 31.

Varos fieri pedes, quum tibia in exteriorem partem recedit, ita vt suræ processus inferior, qui extrinsecus talum complectitur, suspensus fit, ac nullo suffultus. Com. 4.in lib.de Art.cap.3.

Vasa si supra modum repleantur, periculum est, ne disrumpantur, aut extinguatur calor natiuus, aut suffocetur. Com.in Aph. 3.lib.1.

Vasa incumbentia lumbis, diuaricantur in crura.Com.1.in lib.6.Epid.cap.5.

Vasa quibus circa ægros vtimur, debere esse purissima.Comment.4.in libr.6. Epidem. cap. 8.

Vatia existente tibia, eius quidem extremum, in exteriorem: pes in internam partem est conuertendus. Comm 4.in lib.de Art.cap.11.

Vaticinatio, *inquire*, Μαντική.

Vatij natura deteriùs stare possunt, nec sunt cursu veloces, necnon facilè subuertuntur.

tur. Comm. 3. in lib. de Artic. cap. 87.

Vellicare solent ægri particulas, vbi in profundo subest dolorificus affectus: ac sæpe dum in illis continetur pus, aut aliquis acris humor: interdúmque delirij est nota. Com. 3. in lib. 1. Epid. cap. 1.

Vena caua ex gibba hepatis sursum ad dexteram cordis aurem plurimum sanguinis defert. Comm. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 10.

Vena in lumbis sita, amplissima est, sanguinémque inferioribus venis distribuit. Comm. 3. in libr. de Art. cap. 4.

Vena caua coniungit inter se cor, & hepar: estque venarum omnium latissima. Com. 4. in li. de Rat. vic. in mor. ac. ca. 27.

Vena caua oritur à gibbo iecinoris. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 6.

Vena caua in totum corpus sanguinem deriuat. ibid.

Vena porta excipit meseraicas ad iecur. ibidem.

Vena humeralis, *inquire*, Humeralis vena.

Venæ sectio commune auxilium est earum, quæ ex plenitudine fiunt dispositionum. Com. in Aph. 47. lib. 6.

Venæ sectionem, quàm purgationem, priùs esse moliendam, vbi vtrunque auxilium desideratur. Comment. 1. in libr. 6. Epid. cap. 5.

Venam brachij dextri internam velocissimè & plurimum inanire corpus: ob idque secandam in acutissimis morbis. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 24.

Venam secare iis expedit, in quibus sanguis multus, aut crassus, per venas redundat. Com. 1. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Venam cauam vocauit Hippo. iecorariam, secundo Epidemiorum libr. Com. 2. in lib. de Nat. hum. cap. 6.

Venam secãdam esse ob plagas alicui particulæ inflictas, etiamsi illi qui cæsi fuerint, nulla sint plenitudine affecti: alioqui maxime cõtrahentur inflammationes. Com. 3. in libr. de Art. cap. 62.

Venam Medici non secabant post quartum diem, tempore Hippocratis, licet ipse eam secuerit Anaxioni, octauo. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 79.

Vena in cubito secta, non admodum iuuat illos dolores lateris, qui ad hypochondria vsque extenduntur. Com. 2. in lib. de Rat. vict. in morb. ac cap. 10.

Venæ sub lingua sectæ vacuant faucium inflammationem. Com. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 30.

Venæ quædam communes sunt mammis atque vtero. Com. in Aph. 37. lib. 5.

Venarum & arteriarum ora contigua sunt. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 2.

Venarum facultas ex vrina deprehenditur. Com. 1. in Prog. cap. 26.

Venarum facultatem esse sanguificam. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 1.

Venis inhærentes humores praui, & per aluum, & per vesicam purgantur. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Venas frangi contingit iis, qui natura duriores sunt. Com. 3. in lib. 6. Epid. cap. 14.

Venas vocabant etiam arterias Græci. Com. 2. in lib. de Offic. cap. 27.

Venas esse secandas in manibus si laborent partes, quæ supra hepar consistunt: vt in genu vel talo, si partes inferiores affectæ sint. Com. in Aph. 36. lib. 6.

Veneno similes gigni interdum in corpore humores, qui qualitate sua quàm ocyssimè perimunt. Comment. 3. in libr. 3. Epid. cap. 75.

Veneno letali epoto, quidam postridie, vel tertio die intereunt, qualitate ipsius, non copia, afferente mortem. ibidem.

Venus conducit iis, qui malè à pituita afficiuntur, si validas vires sortiantur: alioqui obest maximè. Comm. 5. lib. 6. Epid. cap. 23.

Venus copiam pituitæ exiccat. ibidem.

Venus perinde ac vigilia, corpus exiccat. ibidem.

Venus corpus eorum calfacit, quorum vires sunt firmæ: infirmos autem, statim quidem calfacit, postremo verò, plurimùm refrigerat. ibid.

Venus, tametsi prohibeat plethoram, ob vacuationem, quam facit: tamen stomachum non mediocriter labefactat: quem roborat abstinentia illius, etiamsi plethoram conciliet. Com. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Venus auget podagram, dolores articulares, nephritidas, epilepsias, insaniásque. Com. 5. in lib. 6. Epid. cap. 26.

Venus cerebro & neruis nocet admodum: viréque exoluit, atque debilitat. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 87.

Venus moderata numeratur inter ea, quæ corpora instaurant. Comment. 3. in libr. 6. Epid. cap. 29.

Veneris vsus, qui refrigerando prodest, eis tantum vtilis est, si moderatus fuerit, in quibus fuliginosi humidíque halitus, ob naturalem intemperantiam contrahuntur. Comment. 5. in libr. 6. Epid. cap. 26.

Venerem nunquam prodesse: præclarè autem agi cum ea vtentibus, si non officeret, profitebatur Democritus. Com. 1. in libr. 3. Epid. cap. 4.

Vergiliarum

inteftino excitatatis, naturales eorum inftrumentorum actiones labefactantur: proindéque excrementa, quæ antea excernebantur ab eis fupprimuntur. Com. 3.in lib.6. Epid.cap.17.

Vertebras ceruicis interdum tractas ab inflammatis mufculis procedere in anteriorem partem. Com. in Aph.26.lib.3.

Vertebris thoracis in pofteriorem partem prolapfis, in gibbis, neceffe eft, totum collum & caput in anteriorem conuerti, ac proinde etiam guttur: vnde anhelitus etiam fonorus editur. Comm. 3. in lib.de Art. cap. 8.

Vertigo fcotidinia eft, quæ fit moto humore in capite cum craffo fpiritu: vnde præcedit comitialem morbum & apoplexiam. Com.in Aphor. 17. lib.3.

Vertigo dicitur, dum obiecta oculis, omnia fimul agi in gyrum videntur, repentéque vifus labefactatur. Com.in Aph.17.lib.4.

Vertigo fit ore ventriculi à prauis humoribus morfo.ibid.

Vertigo dicitur, quum caput circumagi videtur. Com.4. in lib.de Rat.vict.in morb. ac.cap. 42.

Vertigo fit ob inordinatam flatulenti fpiritus agitationem, vel in capite geniti, vel furfum ex infernis elati partibus. ibid.

Vertigine fuiffe correptos nonnullos, qui quum foliti effent purgari per aures ab excrementis cerebri repentè fuerunt tali euacuatione priuati: reftitutos autem fuiffe, facta per medicamenta aperientia ad aures irritatione. Com.2.in lib.6.Epid. cap.28.

Vertigines accidunt fenibus propter fpiritum vaporofum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu. Com.in Aph.31. lib.3.

Vertigines funt proximæ morbis comitialibus, atque apoplexiis. Com.in Aphor.17. lib.3.

Vertigines cum pulfibus, indicant caput effe plenum flatulento fpiritu. Com.4.in libr. de Rat. vict. in morb.acut. cap.42.

Vertiginofæ difpofitiones medium quodam modo obtinent tum earum quæ periculo vacant, tum perniciofarum. ibidem.

Vefica eft frigida, neruofa, pauci fanguinis, atque admodum concaua: quare fi diutiùs in ea craffi humores permanferint, coalefcunt & compinguntur.Comm.3.in lib. 6.Epid cap.15.

Vefica eft exanguis, ob idque à caufis frigidis plus quàm aliæ partes, folet labefactari. Com.in Aphor. 5.lib.3.

Veficæ nerui, qui fcilicet in mufculum colli eius inferti funt, fi refoluantur, præter voluntatem effluet vrina. Comm.3.in lib.6. Epid.cap.17.

Veficæ collum circumplectitur mufculus quidam adftrictorio fedis mufculo proportione refpondens. Comm.5. in libr.6. Epid.cap.4

Veficæ collum vulneratum, quòd carnofum fit, coalefcit. Com.in Aphor.18.lib.6.

Veficæ particulæ funt foliaceæ, potius quàm capillis fimiles. Com. in Aphor.76. lib.4.

Veficæ concocta phlegmone, decumbunt in cauitatem eius concocti humores, & cum vrina excernuntur. Com.2.in Prog. cap.72.

Veficæ refrigeratio per febrem, fit difcuffo euaporatóque ab ea, qui præter naturam eft, naturali calore. Comm. 2. in Prorrh. cap.15.

Veficæ opus perenne exiftit. Com. in Aph. 6.lib.6.

Veficę vulnus penetrans ad cauitatem ipfius, non coalefcere. Comment. in Aphor.18. lib.6.

Veficæ venas rumpi ex influentis fanguinis copia, effe impoffibile. Com. in Aphor. 78. lib.4.

Vefica exitialiter inflammata, vrinam fupprimi.Com.2.in Progn.cap.73.

Veficca inflammata, deiectio fupprimitur propter anguftiam recti inteftini. Com.2. in Progn.cap.71.

Vefica affecta, fi humor aliquis per lotium vacuari incipiat, deriuandum ad aluum effe. Com.2.in libr.6. Epid.cap.7.

Veftes mundæ refrigerant.Comm in libr.de Salub.diæta,cap.11.

Veftes fuas quatiunt continenter homines, quum humidus eft atque calidus aër: quòd immobilitas eas putrefaciat. Com. 3.in lib.3. Epid.cap.1.

Veterum opera abfcondunt, aut delent, inuidi, vt fibi vendicent, quæ ab iis confcripta inuenerunt. Comm. 1. in lib. Hip. de Nat.hum.cap.1.

Victus cuique corpori fuus proprius femper deligendus. Com.in libr.de Salub. dieta, cap.7.

Victus tenuis eft qui per paucula, aut parum nutrientia edulia, qualis eft ptifanæ fuccus, adminiftratur.Comm. in Aph. 4. lib.1.

Victus extremè tenuis eft, qui per folam inediam, melicratúmve, vfque ad crifim, procedit. ibidem.

Victus exquifitior meritò debetur quiefcentibus.Com.in lib.de Fract. cap.45.

Victus in fracturis, debet effe exquifitior, vfque

quod

quod vetus est. Com.4.in lib.de Rat. vict. in morb.acut.cap.106.

Vinum alit omnium celerrimè, & maximè. Comment. in Aph.18.lib.2.

Vinum plethoricæ dispositioni nocet quàm maximè. Com.in Aphor.46.lib.7.

Vinum calfacit corpus vniuersum, ac citò mouetur ad omnes partes, omnésque humores optimos reddit. Com.in Aphor.56. lib.7.

Vinum non modo ad concoctionem quæ in ventriculo fit, est ipsa aqua præstantius, verùm & ad ea quæ cocta sunt, distribuenda, conuertendáque in sanguinem: ac præterea ad nutricationem, promotionem vrinæ, atque adeò corporum rectè valentium difflationem. Com. 4. in lib.6. Epid. cap.20.

Vinum magis humectat, quàm aqua. Com. 1.in lib.de Rat. vict. in morb.ac.cap.22.

Vinum caput tentat, si vel mox à balneo præ omnibus aliis cibis & potibus exhauriatur.Com. in lib. de Salub.diæta, cap.12.

Vinum ea reprimit, quæ mediocri frigore officiunt. Com.6.in libr.6.Epid. cap.5.

Vinum facilè neruos implet: vt quod calidam possideat temperiem. Com. in Aph. 5.lib.5.

Vinum æqua portione aquæ temperatum, anxietatem, oscitationem, pandiculationẽ horrorémq;, persanat.Com.in Aph.56.l.7.

Vinum eos dolores soluit, qui ab obstructione habent ortum. Comm.6.in lib.6.Epid. cap.5.

Vinum album, simulque austerum, minimè calidum inter vina existit: ob ídque destillationibus quæ in ventrem fiunt est idoneum. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb.acut.cap.3.

Vinum album faciliùs quàm dulce, ad vesicam penetrat.Com 3.in lib.de Rat.vict. in morb.ac.cap.6.

Vinum album nullum valẽter calfacit: ibid.

Vinum aquosum non omnino ab astringenti degenerat, tametsi languidam habeat astringendi qualitatem: dicitúrque aquosum, quòd aquæ tum colore, tum substantia est simile. Comm. 3. in libr. de Rat. vict. in morb.ac. cap 2.

Vinum aquosum neque imbecillum ferit caput, neque infirmos neruos. ibid.

Vinum aquosum maximè est idoneum febrientibus. Com.3.in libr.de Rat. vict. in morb. ac.cap 6.

Vinum aquosum est album colore, substantia tenue, nullam earum quæ cæteris vinis insunt, obtinens qualitatem: solúmque id tum aquæ, tum vini mala declinat. Com.3.in lib.de Rat.vict. in morb.ac.c.8.

Vinum aquosum cæteris vinis omnibus innocentius febrienti exhibetur. Com.3. in libr.de Rat. vict. in morb. ac.cap.4.

Vinum aquosum leuissimam in ligno vitis habuit transmutationem: leuissimam quoque elementi terrei mistionem.Com.3.in lib.de Rat.vict.in morb.ac. caput.20.

Vinum substantia tenue, cuiusmodi existit album, flauum ac rufum, vlceribus ineptũ existit. Quum enim in partes altiores carnis exulceratæ penetret, sensum maiorem ibi doloris excitat, ob astrictionem & compressionem in eis factam. Comm. 3. in libr. de Fract.cap.21.

Vinum oligophorum dicitur, quod minimam aquæ mistionem postulat: vt polyphorum, quod multam. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb.ac.cap.20.

Vinum dilutum arefacti ventris robur dissoluit. Comm. 2. in libr. de Rat. vict.in mor. ac. cap.28.

Vinum modicè acescens, corrigitur: acidum autem redditum, emendari non potest. Comm. in Aph. 17.lib.2.

Vinum facillimè acessit in vasis vinariis, quæ operculo carent: ægriùs autem, in iis quæ sunt tecta: minimè verò in iis quæ sunt plena. Comm. 4. in lib. 6.Epid. cap. 10.

Vinum hydropi congruum debet esse tenue atque fuluũ, non recens, vt vrinas moueat. Com.4.in lib.de Rat.vic.in morb.ac.c.111.

Vinum frigidum corpus auget. Com.in libr. de Salub. diæta, cap. 12.

Vinum austerum vniuersas excretiones cohibet.Com.3.in libr.de Rat. vict. in mor. ac.cap.8.

Vinum austerum & nigrum, vt astringentia omnia, ventri vtile existit, quando vel plura iustò, vel ramentosa, descendunt. Comm. 3. in libr. de Rat. vict. in morb.ac. cap. 7.

Vinum nimis austerum, dolores ciet, carnem plus iusto compingens, & contrahens.Com.3.in libr.de Fract.cap.21.

Vinum antiquum, nullum est album, sed semper fuluius redditur, ac tandem flauum. Com. 3. in libr. Rat. vict. in morb. ac. cap.3.

Vinum dulce, neque tenue, exquisitè existit, neque album. Com.3.in libr.de Rat.vict. in morb. ac. cap.2.

Vinum dulce calfacit hepar, éstque substantia crassum ibid.

Vinum dulce mediocriter lædit hepar, per affectiones hepaticas. ibid.

Vinum dulce febrientibus propinatum, nullum aliud commodum adfert præter edu-

ctionem sputi, viriúmque roborationem. ibidem.

Vinum dulce, mediocriter calfacit, sitímque gignit, propter caliditatem & crassitudinem. ibidem.

Vinum dulce in acutis morbis est ad expuitionem idoneum. ibidem.

Vinum dulce tardè meat: quam ob rem obstructiones adauget, hepatíque affecto maximum detrimentum adfert, si præsertim scirrhus, vel inflammatio occupauerit. ibidem.

Vinum dulce febrientibus idoneum non est, quòd caliditas multa tales succos amaros reddat, & quòd crassa sint huiuscemodi vina, nec velociter per vrinas descendant, nec citò difflentur, transpiréntve. ibidem.

Vinum dulce maximè omnium vinorum educit sputum, vbi non supra modum crassum fuerit, veluti & quoties nõ vsque adeò ad fuluum secesserit, vt exoluta in eo sint tum crassities, tum dulcedo. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 4.

Vinum dulce continuò & nigrum existit. Comm. 3. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 7.

Vinum meracius si astringens fuerit, intestinis magis congruit. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 8.

Vinum meracius si astringens fuerit, thoracem capútque magis offendit. ibid.

Vinum meracum palpitationem temporum, capitísque grauitatem & sitim infert sua caliditate: contraria inducit dilutum, humiditate & frigore. Com. 2. in lib. de Rat. vict in morb. acut. cap. 34.

Vinum nigrum, austerúmque, ex frigida & terrestri substantia constat. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 21.

Vinum fuluum, vt nigrum, est duplex, aliud nempe dulce, atque aliud austerum: caput tamen & mentem fuluum magis ferit, quòd nigro calidius existat. Comm. 3. in lib. de Rat. vic in morb. acut. cap. 7.

Vinum fuluum quum vehementer calidum sit, pessimè auxiliatur febrientibus. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap. 4.

Vinum validum appellatur vinosum: vt imbecillum, aquosum. ibidem.

Vinum vinosum calfacit, caput replet, desipientias gignit, & calorem febrilem auget. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 3.

Vinum vinosum minimè est album. ibidem.

Vinum summè calidum, continuò etiam est flauum: veluti & quod ab ipso est, fuluum: mox rubrum: ac dein dulce. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. acut. cap. 6.

Vini cuiusuis vsus immodicus neruos & mentem tentat. Comm. 2. in libr. 3. Epid. cap. 5.

Vini color sui ratione iuuare vel lædere haudquaquam potest. Com. 3. in lib. de Rat. vic. in morb. ac. cap. 2.

Vini potio larga maximè lædit caput affectum grauiter. Com. 2. in libr. 3. Epidem. cap. 1.

Vini pauxillum interdum misceri aquæ, vt eam deducat. Comment. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 40.

Vini meracioris potione sanabat Galenus opthalmias ortas à crasso sanguine, contento in venulis oculorum, absque plethorica totius corporis dispositione. Com. in Aph. 31. lib. 6.

Vinum aquosum albúmque, non flauum, bibendum esse, in vehementi dolore capitis, atque mentis læsionibus: bibendámque post vinum aquam. Comm. 3. in morb. ac. cap. 41.

Vinum dilutum humidiorem imbecilliorémque reddere superiorem ventrem: inferiorem replere flatibus. Com. 2. in libr. de Rat. vict. in morb. acut cap. 34.

Vinum meraciùs haustum, sæpè profuisse in doloribus ventris, & in vocata hemicrania. Com. 6. in lib. 6. Epid. cap. 5.

Vinum non ieiuno stomacho, sed statim à cibo, propinabat Galenus in membrorum doloribus. Comm. 6. in lib. 6. Epidem. cap. 5.

Vinum arguit esse imbecillum frigidúmque odoris priuatio: vt vehemens odor, efficacissimum. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 20.

Vinum nigrum propinandum non esse iis, qui acuta febre laborant. Com. 1. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 17.

Vinum Sabinum esse imbecillum. Com. 3. in lib. de Rat. vict. in morb acut. cap. 8.

Vino nigro & austero, assiduè vlcus esse madefaciendum. Comm. 3. in libr. de Fract. cap. 21.

Vino nigro & austero inest imbecillus odor, ob frigidiorem temperiem. ibid.

Vina quæ pice, aut gypso in doliis sunt obturata, ægriùs acescunt, quàm ea quæ corio, aut cuneis solummodo. Comm. 4. in lib. 6. Epid. cap. 10.

Vina omnia vires roborant. Comm. 3. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap. 2.

Vina generosa astringentis qualitatis nonnihil participant: suaptè autem natura nullum vinum acidum est: imò si quippiam illis acidi accesserit, ea statim suspecta habentur,

Virtus ne deiiciatur, magis nobis cauendum eft, quàm ne vacuetur fanguis, redundans. Comm. 2. in lib. de Rat. vict.in morb.acut.cap.10.

Virtus imbecilla prohibet vacuationem. Com.1.in lib. de Rat. vict. in mor. acut. cap.45.

Virtutis cuftodià, folam indicat alimoniam. Comm.1. in lib.de Rat. vict. in morb.ac. cap.44.

Virtutis fcopus, eft præcipuus. Comm.1. in lib.de Rat.vict.in morb.ac cap.45.

Virtutem exolui ob aliquam vacuationem, & ob longiorem, quam par fit, inediam: & propter tum dolorem aliquem,tum vigilias, tum affiduas deiiciendi gratia fufcitationes, atque adeò quum os ventris ita affligitur, vt fyncope infultet. Com. 2. in libr. de Ratio. vict. in morb. acut. cap.47.

Virtutem robuftam poftulant defipientia, peripneumoniæ, pleuritis, anginaque, vt æger fufficere morbi coctioni poffit.Com. 1.in Prorrh.cap.8.

Virtute labefactata ob euacuationem infignem, vel ob euaporationem in halitum, vel ob inediam, cibari quàm celerrimè debet æger: fi verò ob dolorem,vel morbi acumen, vires fint imbecilles, vacuatione potius, quàm repletione, indiget. Com.2.in lib.de Rat. vict. in morb. acut. cap.48.

Virulenta vomitio folet magna ex parte adeffe in principio adurentium febrium. Com.3.in lib.3.Epid.cap.75.

Virulenta excerni, vbi aduritur flaua bilis. Com.2.in lib.1.Epid.cap.54.

Vifceris fibram per vulnus elapfam, repofitámque,etiam fi diu refrigerata fuerit,reuerti ad conftitutionem primam fanato vulnere. Com.in Aph.58.lib.6.

Vifcerum obftructiones oriri permultis, qui à cibo fe & exercuerint, & lauerint: eifque quiefcendum effe, bibendúmque ex diureticis aliquid. Com. in lib. de Salub. diæta, cap.31.

Vifcera exerceri in fomnis, quatenus eo tempore alimentum conficiunt. Com. 5. in lib.6.Epid.cap.10.

Vifcera augeri ac fuauiffima reddi ex caricarum efu. Comm.3.in lib.de Rat. vict. in morb.ac.cap.11.

Vifcida omnia, excepta ptifana, tardè permeant.Comm. 1. in lib. de Rat. vict.in morb. acut. cap.18.

Vifcidiora funt aptiora vt cogantur, coalefcántque, inter ea quæ pari conftant craffitie. Com.3.in lib.6.Epid. cap.15.

Vifcum eft ductile, fequitúrque manus trahentis. Com.2. in libr.de Art. cap.42.

Viforia facultas laborat interdum quidem, ob organorum affectum: vt in opthalmia: interdum autem, propria affectione: id quod certè eft fignum letale. Comm.1.in Progn.cap.10.

Viforius fpiritus affimilat fibi albugineum humorem, qui medius inter cryftallinum atque pupillam confiftit. Com.1.in Prog. cap.23.

Viforius fpiritus, qui ad oculos tendit à cerebro, abfoluit phantafiam eorum, quæ prẹter naturam oculis obuerfantur.Com. 3. in Progn.cap.30.

Viforius fpiritus fertur per albugineum humorem ex pupillæ foramine ad exteriorem aërem, qui ei commifcetur. Comm. 1.in Prorrh.cap.23.

Viforius fpiritus vtitur aëre externo iam illuftrato, ceu cognato inftrumento. ibidem.

Vitæ breuitatem fuiffe caufam, vt Hippocrates de arte ipfa commentationes confcripferit. Com.in Aph.1.lib.1.

Vitalis facultas à corde emanat. Comm.1. in lib.6.Epidem cap.2.

Vitalis potentiæ fubftantia, eft calor infitus. Com.3.in lib.6.Epid.cap.18.

Vitam optimam dici,quæ in fanitate peragitur: prauam, quæ in morbis. Comm.5.in lib.6.Epid.cap.1.

Vitam effe breuem, fi conferatur cum arte. Comment.in Aph.1.lib. 1.

Vitium omnium commune eft, vt quemadmodum proprios liberos,fic vnufquifque diligat,quæ ab ipfo excogitata,aut inuenta fuerunt. Comm. 2.in Prorrh. cap.13.

Vitreus humor acceffiones fingulis diebus facit cum rigore qui ægrè incalefcat. Com.1.in lib. 6. Epid.cap.8.

Vitreus humor, fufo vitro fimilis, maximos, vehementéfque dolores infert, quum per inteftinorum tunicas meat. Comm. 1. in Prorrh. cap.35.

Vitreus humor, eft omnium qui in corpore ortum habent, frigidiffimus. ibid.

Viuere vfque eò animal poteft, quoad naturalis cerebri, atque adeò fpiritus, qui in in ipfius ventriculis continetur, temperies integra conferuetur. Com.5.in lib.6. Epidem.cap.5.

Vlcus dicitur continui folutio in carne. Com. 2.in lib.de Art.cap.45.

Vlcus ægrè fanatur fenibus, propter defectum fanguinis. Comment. in Aphor.31. lib.3.

Vlcus erit omnino ficcum, quoties facultas

nutriens corpus imbecilla extiterit. Com. 1. in Progn. cap. 22.

Vlcus est continui solutio. Com. 3. in libr. de Fract. cap. 34.

Vlcus putre depascénsque, non est propria differentia vlceris, sed affectus implicitus ex vlcere, atque putredine. Comment. in Aphor. 45. lib. 6.

Vlceri adiacentes partes si glabræ, aut squamosæ sint, humorum ad vlcus confluentium malignitas significatur. Com. in Aphor. 4. lib. 6.

Vlceri maximum est ad securitatem indicium, & pus, & medicamen, quod habet id faciendi facultatem. Com. in Aph. 22. lib. 5.

Vlceri pus gignenti nihil mali aduenire potest. Com. in Aph. 22. lib. 5

Vlcus omne cognata sibi acute tegendum Com. 3. in lib. de Fract. cap. 43.

Vlcere consistente in pene, absque vrina excernitur, & pus & sanguis. Comment. in Aph. 75. lib. 4.

Vlcera vt conglutinentur, opus est prius vt ab omni inflammatione & sordibus liberentur, atque sicca reddantur, reficiatúrque in ipsis, siquid carnis assumptum fuerit: itidémque de finibus, scissuris, & contusionibus, existimandum. Com. 2. in lib de Offic. cap. 26. & 29.

Vlcera quum pura sunt, maximè apta videntur esse, vt symptomatis omnibus corripiantur quum nimirum sensibiliora sint. Com. 1. in lib. de Art. cap. 56.

Vlcera absque inflammatione vrgentia, facilè astringentibus medicamentis curantur: quibus verò febris & inflammatio adsunt, maiora in dies, & maligniora fiunt. Com. in Aph 37. lib. 7.

Vlcera putredini obnoxia, & quæ partes circunstantes exesas habent, & quæ difficulter cicatricem recipiunt, minimè suppurantur. Com. in Aph. 22. lib. 5.

Vlcera omnia egent modica exiccatione. Com. 4. in lib. de Art. cap. 22.

Vlcerum curandorum summa in exiccatione consistit. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 3.

Vlcerum generi probabiliter tribui possunt ij morbi, qui dolorem incutiunt. Com. 3. in lib de Fract. cap. 34.

Vlcerum sordes purgantia, quòd detergentia sint, morsionis sensum inducunt. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 43.

Vlceribus nocere, & minimè suppurare, iunguntur: vt prodesse, atque ad suppurationem perducere. Com. in Aph. 22. lib. 5.

Vlceribus, quatenus vlcera sunt, nec oleum, nec tepida conueniunt medicamenta. Comm. 4. in lib. de Art. cap. 24.

Vlcera diuturniora, quæ Medico minimè delinquente sanari perfectè nequeunt, necesse est, vel propter affluxum vitiosorum humorum, vel propter dispositionem in membro longo contractam tempore ex humoribus influentibus, vel ob aliquem affectum ossis in eo loco corrupti, difficulter sanari. Com. in Aphor. 45. lib. 6.

Vlcera non priùs ad cicatricem perduci, quàm sufficienter exiccentur. Comment. in Aph. 8. lib. 6.

Vlcera nigricantia non esse acribus tractanda medicamentis. Com. 3. in lib. de Fract. cap. 16.

Vlcera omnia exiccari oportet, præcipuè in quibus patitur os. Comm. in Aphor. 45. libr. 6.

Vlcera tam diu siccanda esse, donec abscedat quidquid vitiatum est. ibidem.

Vlcera suppuranda priùs esse, atque purganda, quam conglutinentur. Comm. 3. in lib. de Fract. cap. 3.

Vlcera pura reddunt, quæ ex ærugine, & æris squamma constant medicamenta. ibidem.

Vlceratis à frigore partibus, calidum est remedio. Com. in Aphor. 22. lib. 5.

Vmbrosum non posse fieri aërem, nisi multis nubibus, iísque non splendidis, obducatur. Com. 3. in lib. 3. Epid. cap. 3.

Vnctiones aduersus vim febrium, remedium esse. Comm. 4. in lib. de Rat. vict. in morb. ac. cap 44.

Vndecimus dies deciiquarti est index. Com. 3. in Prorrh. cap. 56. & Comm. 3. in Progn. cap. 1. & Com. 1. in lib. 3. Epidem. cap. 8.

Vndecimum diem esse terminum acutissimorum morborum. Com. 3. in Prognost. cap. 31.

Vndecimum diem esse indicem decimiquarti. Comm. in Aphor. 24. lib. 2.

Vndecimum esse decretorium. Comm. 1. in lib. 3. Epid. cap. 4.

Vngues si neque excesserint summos digitos, nec defecerint, corpuscula exilia facilè à digitorum extremitatibus comprehendentur. Comm. 1. in libr. de Offic. cap. 20.

Vngues purulentis curuantur, quia firmans eas vtrinque caro consumitur. Com. 2. in Progn. cap. 60.

Vnguium decentem modum spectantibus esse iucundum. Comm. 4. in lib. 6. Epidem. cap. 9.

Vngulas bifidas habent boues, capræ, & oues.

oues Com.1.in lib. de Art. cap.29.

Vniri non possunt auulsæ partes, nisi priùs se tangant.Com.2 in libr.de Offic.cap. 26.

Vnitas soluitur, corrumpitúrve, quum corpora vel secantur, vel contunduntur. Com.1. in libr. de Rat. vict.in mor. ac.c.2.

Vnitio particularum fit per incompressum contactum.Com.2.in lib.de Offic cap.26.

Vniuersitatem complent particularia. Com. 3.in lib.Epid.cap.17.

Vniuoca, *inquire* Synonyma.

Vnum quod est, à se ipso quicquam pati non posse. Comm.1.in lib. Hipp.de Nat. Humana.cap.5.

Voluulus graueolens cognoscitur, ex vomitu stercoris, respiratione putida, graueolente ructu, vel flatu, ac denique fœtore vniuersi corporis.Com.3.in Prorrh. c.66.

Voluulus, & Ileos, sunt idem.

Vomitio liuida, graueolénsque, putredinem cum mortificatione significat. Com. 2. in Progn.cap.41.

Vomitione purgari sunt apta sola, quæ in ventriculo continentur. Com. in Aphor. 12.lib.4.

Vomitione vacuari nihil eorum potest, quæ habentur in intestinis. ibidem.

Vomitus fastidiosus fit ex bilioso humore,& mordente. Com.1.in Prorrh.cap.17.

Vomitus reuellit humores, qui per aluum, vterum,& vesicam feruntur. Comm.2.in lib.6.Epid.cap.7.

Vomitus fit ex gula,& ventriculo. Com. in Aph.37.cap.7.

Vomitus cum varietate eorum quæ vomuntur, malum signum existit. Comm. 2. in Prorrh. cap. 25.

Vomitus reuellitur ad vterum, vel vesicam, vel aluum, irritantibus nobis.Comm.2.in lib.6. Epid.cap.7.

Vomitus diuersicolor, varias, difficilésque affectiones indicat. Comm. 2. in Prorrh. cap.40.

Vomitum prohibendum esse, vbi quid in ventre continetur præter naturam. Com. 4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.104.

Vomitum excitant mel, & mulsa meracior, & ptisanæ cremor, & narcissi bulbus, & radicula transfixa surculis albi veratri, & illis postridie abiectis, exhibita. Com.2.in lib. de Art.cap.48.

Vomitum prouocat oleum simplex, vel hydrelæon, si propinetur. Comm.6.in lib.6. Epid.cap.5.

Vomitu redditorum varietas, multas atque exitiales in corpore affectiones significat. Com.2. in Prorrh.cap.25.

Vomitu reiiciuntur tantùm, quæ sunt in ventriculi. Comm. in Aphor.39. lib.6.

Vomituris os tenui sputo est plenum, propter membranæ continuitatem, quæ toti ori interno, faucibus, stomacho, ventriculóque est continua. Com.1. in Prorrh. c.30.

Vox clangosa fit, quum siccitas vocalium organorum intenditur. Com.2.in Prorrh. cap.11.

Vox lugubris, secundum vocalium organorum intensam siccitatem deprehenditur: sed tanto difficilior est, quàm clangosa, quanto maiorem indicat affectionem.ibidem.

Vox clangosa fit propter siccitatem vocalium instrumentorum. Com.4. in Prorrh. cap.17.

Vox clangosa fit ob siccitatem: rauca ob humiditatem insignem asperæ arteriæ. Com.1.in Prorrh.cap.19.

Vox quibus in morbis acuitur, iis magna ex parte,intrò, sursúmque, hypochondrium trahitur. Com.2.in Prorrh.cap.10.

Vox aspera fit propter asperitatem organorum voci inseruientium. Com.2.in libr.1. Epid.cap.78.

Vox sonora & acuta, à siccitate vocalium organorum efficitur: vt rauca ab humore. Com.3.in lib.3.Epid.cap.32.

Vox si ob organorum angustiam, phlegmonénque musculorum, acuta reddatur, is affectus angina dicitur. Com.2.in Prorrh. cap.10.

Vox rauca & nigra, propter humiditatem vocalium organorum contingit. Comm. 1 in Prorrh.cap.3.

Vox mutatur pueris in adolescentes transeuntibus. Com.4.in lib.6.Epid.cap. 27.

Vocis priuatio solet accidere, dum natura emoritur. Comment. 3. in lib.3. Epidem. cap.74.

Vocis organa sunt, per quæ spiritus redditus, vox efficitur: hæc sunt aspera arteria, larynx, & pharynx, existens veluti plectrum quoddam spiritus, transeuntis per ipsum. Com. 2.in lib.1. cap.77.

Vocis vitium potissimum comitatur destillationem à capite ortam. Com.3.in lib.3. Epid.cap.32.

Vocis magnæ materiam esse aërem.Comm. 4.in lib.6.Epid cap.24.

Vocem acui ob vocalium organorum angustiam. Com. 2.in Prorrh.cap.10.

Vocem acutam edunt spadones, pueri, & mulieres,ob vocalium organorum angustiam. ibidem.

Vocem acutam habentes pueri, quum omnino pubuerint, eam edent grauem: vt raucam

Vrina

Vrina nigra, si melancholici menses retenti sint, potest nihil mali portendere. Com. 3.in lib.3.Epid.cap.82.

Vrina nigra est perniciosa. Com.2.in Prorrh. cap.4.

Vrina nigra quò fuerit crassior, eò deterior. Comm.2.in Progn.cap.32.

Vrina nigra & aquosa in omni ætate sunt perniciosæ. Comm.2.in Progn.cap.33.

Vrina nigra in vigore ætatis censetur exitiosissima. Com.2.in Progn.cap.33.

Vrina impensè rubra, cruda & incocta est. Com.2.in Prorrh.cap.24.

Vrina subrubens est salubris: morbi tamen significat longitudinem.ibid.

Vrina rubens in medio tum impensè rubeæ, tum subrubentis vrinæ, constituta est. medium tum laudis, tum vituperij obtinens. ibid.

Vrina rubra indicat abundantiam crudioris & serosioris sanguinis, in venis hepatis contineri. Comment.1. in lib.3. Epidem. cap.5.

Vrina tenuis & nigra, mala est. Comm.3. in lib.3.Epid.cap.80.

Vrina tenuis, quàm nigra, magis cõtraria est puerili naturæ. Com.2.in Progn. cap.33.

Vrina tenuis si fuerit, haud secundum naturam venæ se habent. Comm.in Aphor. 77.lib.4.

Vrina quum ex venis procedat, in renibus percoletur, in vesica denique colligatur, si præter naturam habeat, aut venas, aut renes, aut vesicam, se malè habere indicabit.ibidem.

Vrina, si ex cruditate fit tenuis, protrahuntur febres, quæ ante coctionem solui nequeunt. Comm.4. in libr. de Rat. vict. in morb. ac. cap.46.

Vrina tenuis, venas: non tenuis, vesicam affici; si furfurea excernatur, indicat. Com.in Aph.77.lib.4.

Vrina turbulenta, nec residens, cuiúsque partes quædam crassiores sursum feruntur, perturbationem in venis, vna caliditate præter naturam, demonstrat: collecto non pauco spiritu flatulento. Comm. 1.in Prorrh.cap.31.

Vrina adeo pinguis vt oleum, nunquam est visa. Com.3. in lib.3.Epid.cap.72.

Vrinæ acrimonia oritur ab intemperantiis, sed præcipuè ab ea quæ est secundum caliditatem: post hac, ab ea, quæ est secundum caliditatem & humiditatem: tertiò ab eà quæ est secundum humiditatem. Com in Aphor.16.lib.3.

Vrinæ difficultas, *inquire*, Dysuria.

Vrinæ odor grauis, squammulæque quæ sunt propria signa affectæ vesicæ. Comment. in Aphor.81.lib.4.

Vrinæ sedimentum debet esse candidum, æquale, ac læue, vsque ad morbi dissolutionem. Com.2.in Progn.cap.26.

Vrinæ sedimen per initia morbi interdum signum bonum non est. Com in Aph.69. lib.4.

Vrinæ stillicidium, *inquire*, Stranguria.

Vrinæ suppressio sæpissimè antecedit rigorem iudicatorium. Com.1. in lib.6. Epid. cap.9.

Vrinæ subsidentia corpuscula, si laminas imitentur, à vesica procedunt: si pinguia sint, ab adipe: at quæ magnitudine quidem atque duritie hordei similitudinem habent, nec tamen sunt alba, colliquescentis carnis indicia sunt: quemadmodum nigra lienis potius. Com.5.in libr.6. Epid cap.15.

Vrinæ subsidentia corpuscula, eruo aut hordeo similia, ex iecinore proficiscuntur: sicuti quum carũculis magis similia sunt, è renibus. ibidem.

Vrinæ subsistentia, & insistentia, solent nos iuuare ad præsentium & futurorum precognitionem. Com. in Aphor.64.lib.7.

Vrinam serum esse humorum contentorum in venis. Com.1.in lib.6. Epid.cap.5.

Vrinam mingentes similem farinæ crassiori, si seruari debeant, tardè liberantur: si verò exitialiter habeant, contingit hos quàm primùm interire. Com. in Aphor. 31.lib 7.

Vrinam, cuius sedimen esset biliosum, pars verò superfluitans aquosa, nunquam vidit Galenus. Com. in Aphor. 32. lib.7.

Vrinam colore & consistentia oleo similem, nullo ægri detrimento, sed in ipsius morbi coctione, sæpe vidit Galenus: quæ tamen minimè pinguis erat. Comment.3.in lib.3.Epid.cap.72.

Vrinam secum habere tanti vigoris signa in acutis morbis, vt vel ipsi soli credendum sit. Com.1 in lib.6.Epid.cap.9.

Vrinam si comitetur spiritus flatulentus, signum est frigidæ ægritudinis renum. Com.in Aphor.34.lib.7.

Vrinam cui rubra subsident, diuturniorem esse illa, cui alba: cæterùm admodum salutarem. Com.3 in lib.1. Epid.cap.23.

Vrinam supprimi, musculo constringente collum vesicæ nimis suo fungente munere. Com.3.in lib.de Art. cap.51.

Vrinæ pueris excernuntur crassissimæ. Com. 3.in lib.6.Epid.cap.15.

Vrinæ variæ, albæ, graueolentésque, rarò abscessum indicant: aut prauum certè indicant.

indicant.Comm.3.in Prorrh.cap.71.

Vrinæ sedimento carentes, si vires adfuerint, longum fore morbum ostendunt: si imbecillitas adsit, ægri mortem prænuntiant.Com.in Aph.70.lib.4.

Vrinæ indicant quomodo habeant succi venarum, & arteriarum.Comm.1.in Prorrh. cap.4.

Vrinæ neutiquam exactè significant morbos musculorum.Com.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut.cap.83.

Vrinæ, quæ fermentantur, insignem crassitiem, ac leuem quandam efferuescentiam possident: partésque in ipsis spiritales motionem nactæ, tumore excrescunt. Fiunt autem vrinæ id genus, perturbatis, agitatísque crudis humoribus. Comment.2.in Prorrh cap 39.

Vrinæ iumentorum lotio consimiles, non indicant eliquationem: fiunt autem in iis qui plurimum collegerunt humoris crudi, quum is à calore funditur. Com.5. in lib. 6.Epid.cap.15.

Vrinæ albæ & translucidæ extremam cruditatem significant. Comm.in Aphor.72. lib.4.

Vrinæ secundum naturam, mediæ sunt inter tenues, & crassas. Comment. in Aph. 69. lib.4.

Vrinæ habentes consistentiam secundum naturam, enæoremáque album, coctum iam esse morbum declarant, absque hypostasi.Com.3.in Prorrh.cap.71.

Vrinæ prærubræ excernuntur, renibus perperam suo fungentibus munere. Com. 1. in Prorrh cap.31.

Vrinæ subrubeæ, non periculum, sed morbi diuturnitatem indicant.ibid.

Vrinæ rubeæ longitudinem morbi, non autem planè mortem significant. Com.1.in lib 3.Epidem.cap.5.

Vrinæ inæquales fortem in corpore perturbationem significant. Com.in Aphor.33. lib.7.

Vrinæ turbulentæ, quales sunt iumentorum, fiunt materia crassa & densa à calore agitata.Com.in Aph.70.lib.4.

Vrinæ conturbatæ, sed si depositæ sint, subsidentes, concoctionis alicuius initium indicant: potissimum si illico subsidant. Quæ verò non subsidunt, præter turbationem flatulentam, crassitiem etiam humorum significant: ac proinde morbi prolixitatem.Comm.1.in libr.3. Epidem. cap.5.

Vrinæ crassæ sunt multitudine paucæ: vt quæ vix renes pertranseant.Comment.in Aph.69.lib.4.

Vrinæ crassiores & pallidiores, salutem indicant.Comm.4.in lib.de Rat.vict.in morb. ac.cap 50.

Vrinæ rufæ, atræque flauam bilem abundare in venis significant. Comm.1. in libr.3. Epid.cap.5.

Vrinæ nigræ, tenues, & paucæ, in ardentibus febribus sunt perniciosæ.Com.2.in libr.1. Epid.cap.75.

Vrinæ meiuntur nigræ, in causis & phreniticis.Com.1.in Prorrh.cap.4.

Vrinæ nigræ fiunt propter vehementissimam caliditatem. Comm.3. in Prorrhet. cap.3.

Vrinæ aquosæ materiam repræsentant tenuem, & colorem album.Com.3. in lib.3. Epid.cap.73.

Vrinæ aquosæ absque albis pendentibus, incoctum esse morbum significant. Com.3. in Prorrh.cap.71.

Vrinæ aquosæ in delirantibus magnam cruditatem ostendunt, flauámque vniuersam bilem rapi ad caput solummodo. Com. in Aph.72.lib.4.

Vrinæ tenues, & nigræ, deterrimæ sunt. Comm.4.in lib.de Rat.vict.in morb.acut. cap.50.

Vrinæ tenues solæ indicant cruditatem morbi.ibid.

Vrinæ quæ exquisitè sunt tenues, habere naturalem colorem non possunt: albent siquidem, quum modicè palleant, quæ boni coloris dicuntur.Comm.3. in libr.1. Epid.cap.31.

Vrinæ ab initio tenues in febribus, magna ex parte fiunt crassiores, morbo iam ad solutionem tendente. Comm.in Aph.69. lib.4.

Vrinæ tenues, atque decolores tempus quidem ad concoctionem desiderant: non tamen omni ex parte perniciosæ existunt. Com.3.in lib.1.Epid.cap.21.

Vrinæ tenues, succorum in venis indicant cruditatem. Com.2. in lib.3. Epid c.6.

Vrinæ tenues longũ tempus vt concoquantur desiderant.Com.3.in lib.1.Epid.c.23.

Vrinæ tenues morbi cruditatem significant. Com.1.in lib.3.Epid.cap.9.

Vrinæ in se habentes pinguia, quemadmodum excrementa, prauæ quidem censendę sunt; non tamen exitiales omnino, quòd non perinde sit, carnem colliquescere, ac adipem.Com.3.in lib.3.Epid.c.72.

Vrinæ, quæ cum labore excernuntur, malæ. Com.2.in Prorrh.cap.23.

Vrinæ, partium hepatis, renúmque, & vesicæ affectionem indicant, vasorúmque sanguinem continentium: & virtutis succos

Vteri profluuium deriuandum esse ad loca vrinaria, vel etiam ad aluum. Comm.2.in lib.6.Epid. cap.7.

Vtero mammisque intercedit magna necessitudo. Com.5.in lib. 6. Epid.cap.18.

Vtero perexigui inferuntur nerui: quibus si destitutus fuisset, haudquam sentiret. Com.1.in lib.6.Epidem.cap.1.

Vtero vesica quidem incumbit, intestinum autem substernitur. Com.3.in lib.6.Epid. cap.12.

Vtero inflammato fœtum non corrumpi. Com.in Aph.53.lib.5.

Vteri bene temperati ad conceptionem sunt apti: male autem temperati, si parum à temperie recedant, difficulter concipiunt: sin verò nimiùm, mulieres euadunt steriles. Comm.in Aphor.62.lib.5.

Vterinam suffocationem vocatam non esse suffocationem, sed priuationem spiritus. Com.in Aphor.35.lib.5.

Vulgaris siue popularis dicitur morbus, quicunq; vno in loco plures inuaserit. Quòd si, simul eos perimat, pestis vocatur Com. 3 in lib.3. Epid.cap.20.

Vulgares morbi è genere sunt popularium vniuersaliúmque, qui dispersis morbis è regione opponuntur. Præf.in lib.1.Epid.

Vulnus dicitur carnis solutio. Comm.2. in lib.de Fract.cap.1.

Vulnus est solutio continui in carne. Com. 1.in lib.de Fract. cap.1.

Vulnera praua dicuntur, quæ sunt in capitibus & finibus musculorum. Com.in Aph. 66.lib.5.

Vulneribus fortibus superueniunt inflammationes, & conuulsiones. Com.in Aph. 13.lib.7.

Vulnera recentia esse conglutinanda. Com. 4.in lib.de Art.cap.23.

Vulpinæ carnes autumno sunt probatissimæ vuarum ratione. Comm.4. in libr.de Rat. vict. in morb.acut.cap.101.

X

Xenophon imitatur eloquutioné Hippocratis. Comment.1.in lib.de Art. cap.69.

Y

Ὑδροφόβος, hoc est, aquæ formido, quem morbum canis virus paulatim longóque tempore inducit, summa in solidis animalis partibus siccitas est, atque vnà adaucta naturalis caliditas, & in igneam conuersa. Comm. 2. in Prorrh.cap.16.

Ὑπάλειπτρον dici instrumentum quodcunque, quo ad illinendum vtimur. Comm.2. in libr.de Art.cap.43.

Ὑποδεσμίδες conformatum os continent, inflammationémque ab affecta parte repellunt. Com. 3. in lib. de Offic. cap.11.

Ὑποδεσμίδας vocat Hippocrates eas fascias, quæ statim læsæ particulæ iniici solent. Comm.3. in libr.de Offic.cap.6.

Z

Zona exquisitam habens temperiem, ac mediam orbis terrarum, est quæ per Cnidum, & Coum ducitur. Comm.in Aphor.14 lib.3.

ENANTIOMATA, SIVE CONTRADICTIONES GALENI.

Contradictio I.

LIbro de Tremore & palpitatione, iuxta principium, sic legitur: Tremor verò motus inuoluntarius est partium, quæ vicissim sursum deorsúmque mouentur. Cui sententiæ refragari videtur, quod ibidem paulò pòst subditur: nempe; Motus quoque in iis qui membra mouere nolunt inuoluntarius omninò ponitur: in tremore autem affectis, non sine voluntatis imperio motus prouenit.

Contradictio II.

LIbro de Fœtuum formatione, circa finem sic Galenus edisserit: Apparet igitur vnumquodque animal illa corporis parte sese ad vindictam parare, quæ alias superemi- net: vitulus quidem, fronte impetere, priusquam cornua enascantur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis vngulis: veluti etiam catulus mordere tentare videtur, etiamsi nondum fortes dentes sortiatur. Similiter & ea, quæ ex volucrium animalium sunt genere, volare nituntur, etiamsi nondum possint. Quæ sanè ostendere videntur, animam partibus vtentem, nosse ipsarum vtilitatem, vt quæ ipsa illas construxerit, & non ab alio factis vtatur: &c. Quum tamen paulò pòst videatur stabilire contrarium, affirmans se existimare, nec animam vegetatricem, nec rationalem, existere opificem ipsius fœtus causam.

Contradictio III.

LIbro 2. de Differentiis febrium, capite primo ait, hemitritæum esse è numero continuarum febrium. Præterea Commentario 2. in lib. 6. Epid. cap. 22. asserit semitertianam esse periculo obnoxiam, minimèque intermittere: sic vt semitertiana nulla febris dicatur, quæ integrè desinat. In libro tamen de Typis affirmat, semitertianam febrem non semper esse continuam, sed & intermittentem quandoque inueniri.

Contradictio IV.

LIbro 4. de Præsagitione ex pulsibus, vbi de pulsu in affecto iecinore, inquit: Nunquam etiam ex thoracis vel iecinoris tumore fit mollis pulsus, eò quòd neque innascitur his instrumentis œdema pituitosum. Cui sententiæ contraria est, quæ habetur libro eodem, vbi agitur de pulsibus succedentibus affectis meningibus, hunc in modum: His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecinore & liene oritur œdemate affectis, &c. Nisi dicas pro œdemate intelligere Galenum impræsentiarum quemuis humorem, quod nusquam est solitus facere, nisi pituitosum duntaxat.

Contradictio V.

CVm in aliis locis innumeris, tum vel maximè tertiodecimo de Medendi methodo, Galenus ait lienem nutriri crassissimo sanguine, & longè crassiori, quàm sit is, quo hepar nutritur. Eius autem verba hæc sunt: Lienis verò rarior substantia, quàm iecinoris est: cæterùm crebrius scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimenti, quo vtitur, speciem. Monstratum nanque est, quòd crasso nutritur sanguine, qui veluti limus purioris est, facilliméque nigra bilis efficitur: ideóque ipsum melancholicum, siue atrum excrementum vocamus. Et paulò pòst sic rursus subdit: Nam quale medicamentum est absinthium iecinori, tale est lieni cappatis cortex: quale rursus iecinori quod vocatur eupatorium, tale est lieni scolopendrium. Siquidem similia genere medicamenta ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora lien; quantò crassiore vtitur alimento, &c. Quibus ex diametro aduersum est, quod scripsit libro quarto de Vsu particularum in hunc modum: Splenis verò corpus, quum tantò rarius hepate sit, quantò est crassius pulmone, meritò ex tenuiore parte nutritur sanguinis. Qui nanque attrahitur ad splenem, crassior est eo, qui est in hepate: at quia elaboratus ab arteriis, quæ illic habentur, atque adeò à venis multò densiorem tunicam habentibus, quàm quæ inseruiunt hepati, non affatim, neque crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim mittitur. Ob id caro quidem huius visceris, rarior & leuior est, quàm hepatis: non tamen rubicundior, aut flauior. Et paulò pòst sic subdit: Hepar quidem ex rubicundo & crasso sanguine: splen autem, ex subtili & nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, subtili, spirituoso, ac puro, sumit sibi alimentum.

Contradictio VI.

CIrca medium commentarioli, in quo discutit, quos purgare, & qualibus medicamentis, oporteat, sic ait Galenus: Per initia enim serosos, tenuésque succos vacuabis: in crassis autem, & viscidis, quales natura sunt & pituita, & atra bilis, concoctionem expectabis, &c. Quibus sanè verbis docet tenues succos vacuandos esse, non expectata ipsorum coctione. Quòd autem succi omnes qui tenues sunt, etiam existant crudi, didicimus id ex Commentario 1. in lib. 1. Epid. cap. 24. Cui sententiæ aduersari videtur, quod multis in locis

locis prædicat, crudos omnes ſuccos prius coquendos eſſe,quàm euacuandos: ac præcipuè quod ad calcem libri de conſtitutione artis medicæ innuit, tenues ſuccos eſſe craſſiores reddendos.

Contradictio VII.

COmmentario 2. in Progn. cap. 36. Galenus hunc in modum pronunciat: Pueri concoquunt omnia ocyſſimè, præ robore facultatis alteratricis: & Commentario 3. in Progn.cap 34. Pueri(inquit)ex tribus facultatibus,quæ corpus ipſum diſpenſant,duas fortiores ſortiuntur,quàm cæteri: tertiam, quæ neruis ineſt,imbecilliorem. Libro etiam 3.de Symptomatum cauſis aſſerit,iuuenes ſuperari à pueris facultatis alteratricis robore.Com.3. in lib.6. Epid. cap.15. eadem ſtabilit, dicens: Pueris naturales functiones omnes robuſtæ ſunt:ac proinde ſuccorum craſſitudo in ipſis funditur,ac diſſoluitur.Hiſce autem ſententiis omnibus contraria eſt, quæ habetur Com.in Aph.27.lib.3,talis quum ſit: Alterantur enim puerorum diſpoſitiones citiſſimè, cùm propter humiditatem corporis,tum ob naturalis potentiæ imbecillitatem. Quæ ſanè verſio congruit vniuerſis Græcis codicibus, quoſcunque mihi vidiſſe contigit. Omnes quippe habent: ἀλλοιοῦνται γὰρ αἱ διαθέσεις τῶν παίδων τάχιστα, διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος, καὶ τὴν τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἀρρωστίαν. Crediderim tamen omnia exemplaria corrupta & peruerſa eſſe: nec legendum, ἀρρωστίαν, ſed ῥωστίαν,hoc eſt,robur,& firmitudinem.

Contradictio VIII.

COmmentario 1.in lib.6.Epidem.cap.1.ait neruos eſſe omnino cauitatibus deſtitutos: cui contradicit, quod lib.1. de Symptomatum cauſis prodidit hunc in modum:Igitur eius cauſa coniuncta, affectus nerui eſt talis, vt facultatem illi à principe parte miſſam impedire poſſit. Atqui impedietur, ſi neruus meatu aliquo præditus,vel obſtructus ſit, vel compreſſus, &c. Libro etiam de Diſſectione neruorum,& 8. & 10. & 16. de Vſu particularum: & lib.4.de Locis affectis,cap.1. ait opticis neruis conſpicuos ineſſe meatus.Præterea lib.15.de Vſu particularum, pudendi neruum eſſe excauatum prædicat.

Contradictio IX.

COmmentario 3. in lib. de Articulis,c.81. ſic ait: Otium graciliores efficit fibras, cap.93. Otium extenuat partes. Comm.3. in lib.6.Epid.cap.2.Otium liquefacit: otioſáque vita extenuat corpus nonnullis,qui ab exercitiis ad otium ſe tranſtulerunt.Com.2. in libr. de Fracturis,cap.59.Otium diuturnum membra ſeipſis graciliora reddit,&c. Quibus reluctatur illud quod habetur Comm.1. in libr.3. Epid cap.4. Otioſis repletur corpus:quódque ſcriptum eſt Comm. 3. in libr.6. Epid. cap. 2. Otium natura ſua minimè vacuat abundantiam humorum. Iam verò eodem Com.3. in lib.6. Epid. cap. 2. ait, Exercitationes omnes tum adipis, tum carnis, adeóque humorum abundantiam exhauriunt. Et Com.1.in lib.6. Epid.cap.5. Exercitationes (inquit) euacuant plenitudinem: ad concoctionem quicquid pituitoſum, craſſum, & crudum eſt, perducunt: attenuant inſuper, robúrque addunt vniuerſis corporis partibus. Quin & Com. in Aphor.13.libr.4. ait,Exercitia eſſe apta natura exiccare.Si igitur exercitia exiccant, vacuant, atque colliquant corpora, quî obſecro fieri poteſt,vt otium,atque deſidia, quæ illis contraria ſunt,non contrarias diſpoſitiones moliantur? niſi quis dicat, otium ipſum augere quidem humores in corporis vacuitatibus: minuere autem,eneruaréque ſubſtantiam ſolidarum particularum,contrà quàm per exercitia vſuuenit. Atque hoc planè videtur ſenſiſſe Galenus, dum cap. ſuperiùs citato ait, Otio quidem graciliores effici fibras: carnem verò copioſiorem,propter humiditatem:&c. vbi contraria de exercitiis ſubdit, Exercitia, inquiens,reddunt fibrarum quidem ſubſtantiam pleniorem: carnium verò minorem, ſed validiorem. Huc pertinet,quod habetur Com.3.in lib.de Offic.cap.28. Otium eneruat corpora, effœminátque: exercitatio contrà, ſtabilit,& roborat. Item quod cap. 22. Commentarij eiuſdem: Otium reddit imbecillas vires membrorum.

Contradictio X.

LIbro de Animæ morum, & corporei temperamenti mutua conſequutione, ſic ait Galenus: Furentes & iracundos caloris abundantia efficit: ſtupidos verò graues, & pigros,temperaturæ frigiditas. Ad finem eiuſdem Commentarij ſic rurſus ſubdit: Calida nanque,exempli gratia, temperies iracundos facit: inde rurſus iracundia ingenitum calorem accendit & igneum reddit. Libro autem 2.de Cauſis pulſuum, vt in aliis compluribus locis iracundiam ait eſſe caloris innati veluti quendam feruorem. Iam verò lib.2.de Temperamentis eadem in hunc modum, confirmat: Gallis enim, Germanis, & omni Thracio & Scythico generi,frigida humidáque eſt cutis. Omnis autem naturalis his calor in viſcera confugit vnà cum ſanguine: vbi dum agitatur & premitur,feruétque,iracundi, audaces,& præcipitis conſilij redduntur.Eadem aſſerit lib.5. de placitis Hippocratis & Platonis,in hunc modum:Cæterùm animæ conſtitutiones ex diuerſis corporũ temperamentis oriuntur: quum videamus ipſorum animalium quæ calidiora,& lati pectoris ſunt,omnia ſortiri naturam iracundiorem: vt timidiorem; quæ latis coxis, & frigidiora. His omnibus planè aduerſari videntur quæ ſcripta ſunt Com.2. in libr.1.Epid. cap.78. in hanc ſeriem: Ἔλεγον δὲ, ἡλικίας εἶναι θερμὰς, ἐν αἷς ὁ πικρόχολος πλεονάζει χυμός· τὰς φύσεις δὲ, δυσδιαφορήτους. ὥστε ἄχρι μὲν οὖν δὴ τὴν ἀρχὴν ὧν εἰρήκαμεν, ἔτι λείπεται περὶ τῶν ὀξυθύμων εἰπεῖν, οὓς ἐναντιωτάτους φησὶ τοῖς θυμώδεσιν ὄντας. Ἀνδρεῖοι μὲν γάρ εἰσιν οἱ θυμώδεις, καὶ καταφρονητικοὶ τῶν μικρῶν πραγμάτων. μικρόψυχοι δ' εἰσὶν οἱ ὀξύθυμοι, διότι τὸ γενναῖον τι τῆς ἀνδρῶν ψυχῆς οὐκ ἔχουσιν. ὥστε καὶ οἱ ὀξύθυμοι ψυχρότεροί τε ταῖς κράσεσι, καὶ δυσδιαφόρητοι γίνονται. Quæ omnia ita vertenda ſunt: Dicebam autem ætates calidas eſſe

eas,in quibus amarus humor redundat:naturas autem,quæ difficulter difflantur. Quocirca ex iis quorum ab initio mentionem fecimus,reliquum eſt, vt de iracundis agamus: quos maximè contrarios ait eſſe animoſis. Quippe animoſi,viriles ſunt,& humilium rerum contemptores: iracundi verò contrà puſillanimes,quòd generoſa, virilique animæ parte ſint deſtituti. Quare iracundi temperamento frigidiori erunt, difflabunturque ægrè. Produximus Græcam dictionem,& quòd ab interprete non fuerit ſatis feliciter verſa, & vt intelligant eruditi, hîc vocari à Galeno ὀξυθύμους, eos qui ſunt ad iracundiam procliues, qua voce paſſim ipſos ſignificare eſt ſolitus.

Contradictio XI.

Libro 2.de Temperamentis affirmat,neque puerum ætate florente,neque hunc illo, abſolutè calidiorem exiſtere, in hunc modum: Πολλῶν γὰρ ἐφεξῆς ἁπτόμενος σωμάτων ἐπιμελῶς, οὐ παίδων μόνον, ἢ βρεφῶν, ἀλλὰ καὶ μειρακίων, καὶ ἀκμαζόντων, εὕρισκον οὐδετέρους ἀληθεύοντας, οὔτε τοὺς θερμότερον ἁπλῶς, οὔτε τοὺς ψυχρότερον εἰπόντας εἶναι τὸν ἀκμάζοντα τοῦ παιδός. εἰ γὰρ τὰς ἄλλας ἁπάσας τὰς ἔξωθεν ἀφελὼν ἀλλοιώσεις, τὰς ἐκ τῆς ἡλικίας μόνης ἐπισκέπτοιο διαφορὰς, οὐδέτερος σοὶ φαίνεται θερμότερος ἁπλῶς. ποιότητι γὰρ τοι διαφέρουσι αὐτῶν αἱ θερμότητες, ἐπ' ἀνίσῳ τῇ διαπνοῇ. Quæ ſic vertenda mihi videntur: Complura enim deinceps corpora, non puerorum modò, aut infantium, verùm etiam adoleſcentium, & ætate florentium, curioſè tangens,neutros vera loquutos inueni,neque eos qui abſoluto ſermone calidiorem,neque eos qui frigidiorem eſſe florentem ætate, quàm puerum,dixerunt.Si enim reliquis omnibus,quæ extrinſecus adueniunt,alterationibus circuncifis, eas quæ ex ſola ætate proueniunt,differentias æſtimaueris,neuter abſolutè loquenti videbitur tibi calidior. Quippe diſſident eorum calores qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur: &c. Quibus contraria innuit Comm. 1. in libr.6. Epid. cap.4. vbi ait: ὅπως γὰρ ὁ ἀκμάζων θερμότερός ἐστι τοῦ παιδὸς, ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεων. Ἔνθεν καὶ ὅπως ὁ παῖς τοῦ ἀκμάζοντός ἐστι θερμότερος. ὁ μὲν ἀκμάζων, ἁπλῶς θερμότερος, ὁ δὲ παῖς, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι πλέον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. Quæ ſonant: Quo pacto enim qui ætate viget,puero calidior ſit, didiciſti in Commentariis de temperamentis: vbi etiam docuimus,qua ratione puer ſit calidior ætate florente. Etenim is qui viget ætate, abſolutè calidior exiſtit: puer autem, non abſolutè, ſed quòd plus habeat calidi innati.

Contradictio XII.

Commentario 3.in libr.3. Epid. cap.46. ſic interpretatur Hippocratem. Nam his verbis febrium eſſe ſpeciem febrem ardentem,& phrenitim,oſtendit,&c.Similiter eod. Comm.cap.64.ſic ait: At in prædicta oratione proprium nomen febris ſcripſit,& eſt omnes ſpecies eius perſecutus: deinde communi nomine continuas indicauit, quarum febres ardentes prædixit, & phrenitidas, &c. Comm.autem 1.in lib. 6.Epid.cap.28. contraria aſſerit, nimirum in hunc modum. Cæterùm febrium enumeratio, quæ in præſenti propoſita eſt oratione, ab ea differentia prodit,quæ à calore deſumitur: ſub qua & peſtilens febris comprehendi poteſt,vt quæ putridum habeat calorem:non poteſt autem phrenitica,quum non, quemadmodum aliis, ſic etiam ipſi Hippocrati fuerit mos, vt phrenitim febris ſpeciem nominet.

Contradictio XIII.

Com. in Aph.23.libr.3.ait:neminem poſſe cohibere anhelitum: id quod perinde eſt, ac ſi dicat, opus reſpirationis minimè voluntarium exiſtere, ſed perpetuum, & naturale: cuius planè contrarium videtur eſſe, quod lib.2.de Motu muſculorum aſſeuerauerat, talia proferens: Quod autem opus reſpirationis voluntariè, & ſponte ab anima fiat, declarauit quidem id barbarus ille ſeruus,qui quum vehementer ira concitatus, mortem ſibi conſciſcere decreuiſſet, proſtratus humi, reſpirationéque cohibita,longo ſanè tempore immobilis manſit:poſtea verò paulum volutatus,hoc pacto expirauit,&c.

Contradictio XIV.

Libr.1. de Simpl. med.fac.cap.8.ait aquam quidem dulcem, eſſe remedio ſitienti:cæteras verò ſacerbiorem ſitim relinquere.Cap. etiam 29. affirmat refrigerationem, ſitiſque extinctionem,prouenire ab aqua, vt quæ frigidam humidámque naturam ſortiatur.Contraria verò pronuntiat Com.3.in libr.de Rat. vict.in morb.ac.cap.40.vbi agens de aqua puriſſima,affirmat eam nec ſitim ſedare,nec humectare,nec alere. Com. etiam in Aphor.13. lib.4.ait aquam nec potam, nec occurſantem extrinſecus, eſſe aptam natura humectare ſolidas animalis particulas.

Contradictio XV.

Com.1,in lib.de Rat. vict.in morb.ac.cap. 22.ait mulſam & vinum magis humectare, quàm aqua humectet: quum tamen lib. 1.de Simpl.med;fac cap.30. ſcripſerit, aquam humidorum omnium eſſe humidiſſimam,nihílque dari aqua humidius. Quòd ſi quis dicat, vinum ad digeſtionem, hoc eſt, ad ipſam diſtributionem,eſſe aqua ipſa præſtantius (vt ex Com.4.in libr.6.Epid.cap.20. liquidò conſtat)ac proinde humectare potentius,etiamſi nō ſit aqua humidius:producemus ipſiuſmet autoritatem Galeni,qui Com.3.in lib.de Rat. vict.in morb. ac. c.8. ait vini aſtrictionem ab aqua exolui:vnde liquet vinum eſſe aſtringētius aqua, ob ídque penetrare multò ægriùs, atque humectare minus, in ſummáque, eſſe craſſiorum partium:ſi verum ſit quod habetur libr.4. & 9. de Simpl. med. fac. & 4.de Comp. phar. ſecundum gen. & 6. de Comp. phar.ſecundum partes. & 1.de Sanitate tuenda, nempe aſtringentia omnia exiccare, ac meatus conſtringere,Taceo, quod idem Galenus ait. Com.2. in libr. de Fract. cap.72. vi-

num

num videlicet exiccandi,repellendíque facultatem fortiri. Vnde videtur etiam ipsi Galeno aduersari,quod ab eo scriptum est.Com.3. in lib.de Rat.vict.in morb.ac.aquam deduci à vino per vniuersum corpus.

Contradictio XVI.

COmmentario 3. in libr. de Rat. vict. in morb.acut.cap.40.ait aquam bilescere in iis,in quibus tumefacta sunt viscera, corrumpíque in biliofo ventriculo. At lib.9. de Medendi methodo,erysipelas verum,consisténsque in aliquo viscere,non aliter quàm potione frigidæ persanari professus est.Libro autem primo de Arte curatiua ad Glauconem,in febribus præter modum calidis, vrentibúsque, quales nimirum oriuntur à flaua bile, audacter frigidam propinandam censet.

Contradictio XVII.

COmmentario 2.in lib.1.Epid.cap.77.affirmat, eos qui capillis sunt nigris, minùs difflari,esséque frigidiori temperamento,hæc in medium producens: Nanque glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, oculis nigris, & qui domi in otio inertem vitam egerunt,ostendimus cùm in aliis Commentariis, tum in iis, quos de temperamentis conscripsimus,minus digerere habitum,quòd frigidiori sint temperamento præditi,&c.Atqui lib.2.de temperamentis, contraria de iis, qui pilos nigros sortiuntur, prodidit, in hunc modum: Fit autem niger pilus, quum deusto vi caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem permutatur. Paulò verò pòst de pilorum generatione secundum regionum temperaturas, sic differit: Ergo Ægyptij,Arabes, Indi, quíque calidam & siccam regionem incolunt, nigros exiguíque incrementi,siccos,crispos, & fragiles pilos habent. Dein verò, de pilorum ortu pro ætatum temperamentis, subiungit talia: At qui iam florent,valentiores,& multos,& magnos,& nigros habent: quòd & frequentes iam iis sint facti meatus, & fuliginosis excrementis præ siccitate & calore abundent.

Contradictio XVIII.

CVm in aliis compluribus locis, tum vel maximè, ad finem libri de Optima secta, Galenus ait,phlegmonem esse tumorem præter naturam,dolorificum,renitentem,durum, & calidum. Cuius contrarium est, quod scripsit Commentario 1.in lib.6. Epidem.cap.29. Nempe, Indurescunt dura præ frigore exiccata, vel ex scirrho, vel ex siccitate. Nam phlegmone tumorem minimè durum excitat, sed renitentem, persimilem vtribus humore, spiritúve repletis.

Contradictio XIX.

LIb.6. de Locis aff. cap.2. & Comment. in Aph.10.lib.7.& Com.2.in libr.3. Epid.c.6. & Com.in Aph.44.lib.6.& lib.3. de Naturalibus facultatibus, ait, ileo morbo detentos reddere stercus vomitu. Cui repugnat, quod habetur.Com.in Aph.12.lib.4. nempe,vomitione nihil eorum vacuari posse, quæ continentur in intestinis.

Contradictio XX.

LIbro 11. de Simpl.Med.fac.cap.de vipera-rum carne, ait, à ratione sibi videri alienum,ad parandos theriacos artifcos, viperarum caudas præcidere: quum libro de theriaca ad Pisonem, Andromachi descriptionem probet, qua præcipitur, vt non modò ceruices,sed etiam caudæ abscindantur,quòd vtraque parte venenum gerant.

Contradictio XXI.

LIbro 2.de Placitis Hippocratis & Platonis sic differit: Etenim si nudaueris cor, contuderísque ipsum,atque depresseris,nec voce, nec spiratione, nec vlla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunque ipsius sinum cōpresseris, non modò mutum, ac prorsus,spirationis expers,efficies, sed etiam omnino sensu, omnibúsque arbitrariis actionibus,animal ipsum priuabis,&c. Quibus reluctantur ea,quæ libro 7. scripsit. Sunt autem hæc: Porrò exciso capitis osse, viuente adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtrobique medio rectitudinis, quà cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neque insensile, neque immobile,ipsum euadet animal:quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, aut solam incideris, aut excideris: imò verò nec si cerebrum ab ipsis quomodocunque excindas, sic quoque animans motus aut sensus expers reddetur,priusquàm ad aliquem ventriculum eius talis sectio perueniat.

F I N I S.